



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

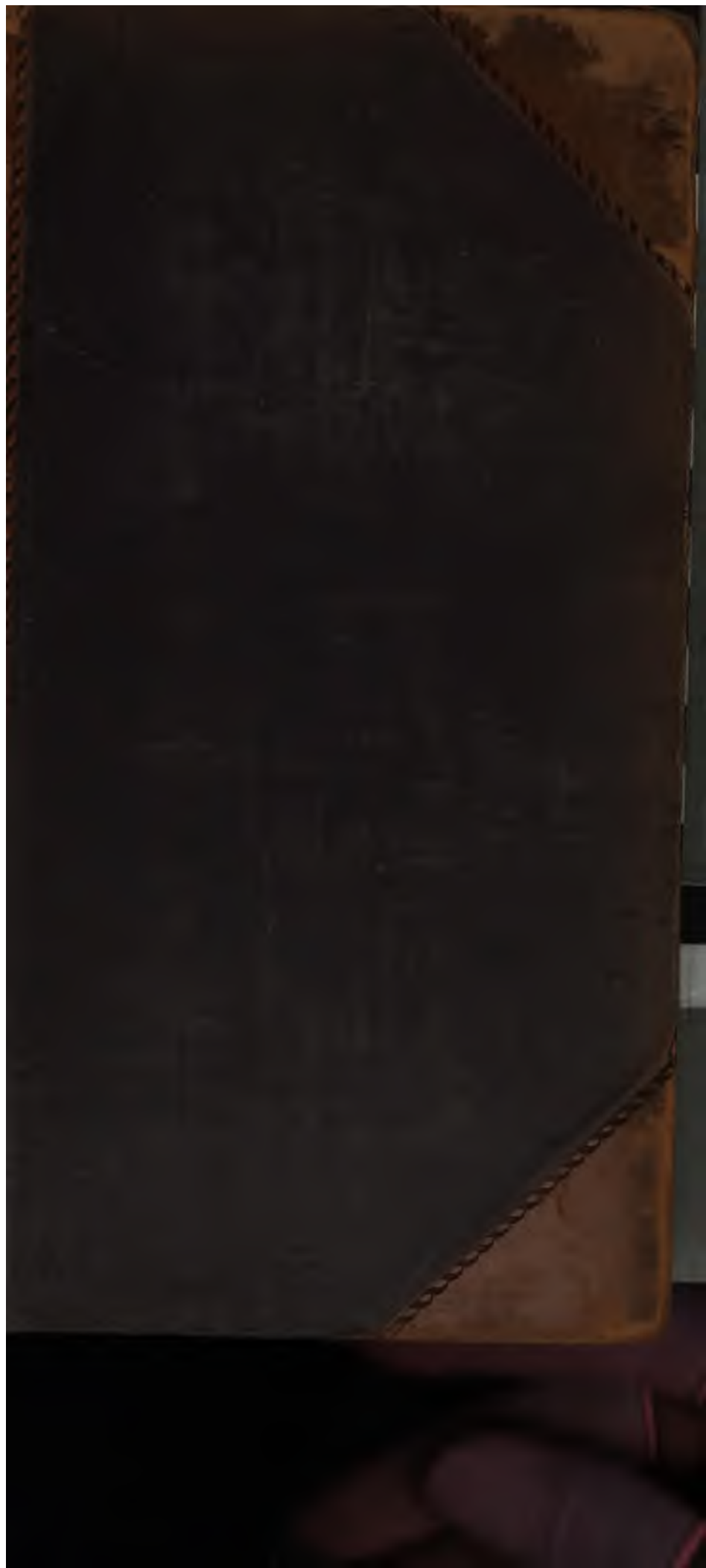
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>





600087948%



H E R O D O T I

HALICARNASSENSIS

M U S A E.



VOLUMEN PRIMUM.



HERODOTI

HALICARNASSENSIS

MUSE.

TEXTUM AD GAISFORDII EDITIONEM RECOGNOVIT,
PERPETUATUM

FR. CREUZERI

TUM SUA ANNOTATIONE INSTRUXIT, COMMENTATIONEM DE VITA ET
SCRIPTIS HERODOTI, TABULAS GEOGRAPHICAS, IMAGINES
LIGNO INCISAS INDICESQUE

ADIECIT

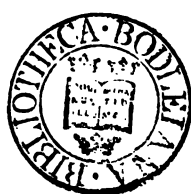
J. C. F. BAEHR.

EDITIO ALTERA EMENDATIO ET AUCTION.

VOLUMEN PRIMUM.

LIPSIAE
IN BIBLIOPOLIO HAHNIANO.
MDCCCLVI.

290. i. 40.



ΤΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΘΕΙΣΙ
ΤΗΝ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΑΝ
ΑΝΕΘΗΚΑΝ
ΟΙ ΕΚΔΙΔΟΝΤΕΣ.

LECTORI BENEVOLO P. S.

Iam dudum est, ex quo Hahnus a *Fr. Creuzero* petiit, ut, quas scribere inceperat *commentationes Herodoteas*, eas ad finem perduceret multorumque desideriis hoc modo satisfaceret. Qui cum aliis negotiis obrutus eam provinciam in se recipere non potuisset, novae editionis mihi demandandae consilium bibliopolae honestissimo ea quidem lege persuasit, ut, quae ipse olim in commentationibus Herodoteis disputaverat, ea suo quaeque loco in editione nova adhiberentur, alia vero, quae ad Herodotum illustrandum in schedis suis collegerat, mecum in usum huius editionis communicarentur. Diu cunctatus equidem recepi provinciam sane gravissimam; in qua quo pacto sim versatus, aliis malim diiudicandum relinquere. Cum enim hoc huius editionis esset consilium, ut textus qui dicitur exhiberetur, quantum fieri posset, emendatissimus simulque ipsa scriptoris verba explicarentur atque illustrarentur: in textu adornando maxime *Gaisfordium*, virum doctissimum ac diligentissimum, secutus sum; a quo sicubi discessi, hoc una cum insigniorum lectionum delectu ubivis accurate indicavi in notis, quas textui subiicere aptius et lectorum commodis magis congruum videbatur, quam ad libri calcem reiicere. In his autem notis eam nobis legem scripsimus, ut difficultiorum locorum sensum indicarem, verborum singulorum

aut locutionum significationem atque usum exponeremus, ne grammaticis quidem rebus neglectis (ubi brevitatis causa ad Matthiae grammaticam maiorem sec. edit. aliosque libros satis vulgatos passim amandavimus) ac denique ipsum argumentum rite ut illustraremus, tum locorum similium comparatione tum summâ eorum, quae recentiori aetate a peregrinatoribus aequae ac viris literatis ad res ab Herodoto narratas clariore in luce collocandas allata essent, et indicatâ et diiudicatâ. Cum enim nemo nesciat, quam multa his potissimum temporibus virorum doctissimorum industria et peregrinatorum eruditorum studiis ad meliorem Herodoteae narrationis intelligentiam sint in medium prolata, ea omnia consulenda et pro editionis nostrae consilio in usum nostrum convertenda censuimus; quippe unde non ad scriptorem solum, verum ad omnem antiquitatem late patentem plurimum lucis redundaret. In quo negotio et brevitatis et perspicuitatis maximam nobis curam fuisse, monitu vix opus. Quare quae priores Herodoti interpretes attulerant, ea non integris eorum verbis repetenda duxi, ne nimis augetur libri moles; sed summam tantum eorum, quae ab illis prolata vidimus, indicasse satius visum est. Id enim primarium fuit consilium, ut Herodotum perlecturis aut in schola interpretaturis iusta afferrentur subsidia ad singula scriptoris verba rite intelligenda ipsaque res narratas melius cognoscendas ac diiudicandas; praesertim cum haud pauci reperiantur, quibus a bibliotheca locupletissima remotis non ea suppetant librorum praesidia, quae ad Herodoti intelligentiam multum conferant. Versionem Latinam haud addidimus, cum, quae intellectu feruntur difficiliora, ea in notis explicata et illustrata inveniantur.

Quaecunque in notis *Creuzero* debentur aut ex eiusdem commentationibus Herodoteis integra sunt assumpta, literis initialibus (*Cr.*) accurate indicavimus. Eodem viro auctore additae quoque sunt tabulae quaedam geographicae,

unde ipsa scriptoris narratio haud raro plurimum accipiat lucis. Quas multi requirent disputationes de Herodoti vita, consilio, itineribus, scribendi genere, aliis, eae ad calcem operis una cum indicibus adiicientur. Est vero ea huius editionis externa conditio, ut honesta specie sese commendet aliasque editiones, quae vulgo in lucem prodeunt, facile superet. Nec quidquam impensarum non fecit Hahnus, vir honestissimus, quo iustis lectorum desideriis omni modo satisfaceret, foliorumque singulorum specimina ei viro tradidit corrigenda, qui et oculatissimus et peritissimus eximiam operi impenderet curam. Itaque publice hoc loco summas agamus gratias *Aemilio Pinzgero*, qui tanta cum diligentia singulas plagulas a prelo madentes perlustrare voluerit. Scribebam Heidelbergae Idibus Maiis MDCCCXXX.

Divenditis prioris editionis voluminibus nova cum paranda esset editio, huius neque consilium neque rationem mutare constitui, sed id quam maxime egi, ut, quae in prior editione spectaveram, ea in altera quoque tenerem meliusque adeo praestarem. Quare ante omnia Herodoti verba relegi, haud quidem novis librorum manu scriptorum subsidiis instructus, quae vereor sane ut unquam acquiri possint, sed egregie adiutus virorum doctorum opera in Herodoteae orationis forma dialectique ratione accuratius cognoscenda et quasi stabilienda bene posita: qua in re quantum, alios ut taceam, Quaestionum criticarum de dialecto Herodotea libris quatuor, quos scripsit *Ferd. Jul. Caes. Bredovius* (Lipsiae, sumtibus et typis B. G. Teubneri MDCCCXLVI), debeam, quaevis fere huius editionis pagina docere poterit. Emendationibus quoque aliquot *Cobeti*, viri sagacissimi, usus sum, quas singularis *Suringarii*, rectoris Leidensis doctissimi, benevolentia ad me transmisit*). Neque in hac ver-

*) Nonnulla, quae ad me pervenerunt, cum reliqua typis iam edita essent, h. l. subiiciam:

I, 11. p. 28 ed. nostr. in verbis: ὁ δὲ ἡμέρη τάχιστα ἐγεγόνεε Cobeto spuria videtur vox τάχιστα. — I, 18. p. 41 idem verba: Σαδνάτης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον συνάψας prorsus deleri vult. — I, 24. p. 51 praefert Cobet. κατεργάσεσθαι. — I, 31. p. 70 scribi idem vult: τοῦ ἀνθρώπου τυχεῖν ἀριστόν ἐστι pro vulg. τό. — I, 32. p. 75 vocem ἄνουσος suspectam habet idem. — I, 41. p. 88 pro vulg. ἀπολαμπρύνεται scribi vult ἀπολαμπρυνέαι, quod idem restitui iubet Bredov. p. 375. — I, 52. p. 107 scribendum auctore Cobet. τῆς λόγῃς pro τῇσι λόγῃσι. — I, 53. p. 108. Pro vulg. προσθείτο Cobet. coniunctivum reponi vult προσθῆται, vocem Κροῖσος deleri et καταλῦσαι mutari in

borum emendandorum cura subsistendum esse ratus parem curam ad Herodoti verba recte intelligenda, ad sententias illustrandas resque ipsas ab Herodoto traditas explicandas, denique ad fidem rerum traditarum tuendam ac probandam converti: atque in his eo magis elaborandum censui, quo accuratius singulae propemodum regiones, de quibus Noster retulit, nostra aetate perquisitae sunt multaque antiquitatis monumenta, quae aliquo certe modo ad Nostrum pertinent, vel recens inventa vel maiori cura ac diligentia sunt descripta: summoque studio docti nostrae aetatis viri in iis versati sunt exponendis et illustrandis, quae ad antiquarum gentium sedes et migrationes, mores et instituta, alia id genus omnino spectant; unde quantum frugis ad Herodoti Musas redundaverit, nemo fere nescit. His igitur omnibus ita usus sum, ut quidquid vel a viris doctis vel a peregrinatoribus eruditis allatum esset ad ea, quae ab Herodoto traduntur, illustranda, id sedulo observarem et quantum ad Nostrum facere videretur, adhiberem, haud nescius, ea, quae in Musis Herodoteis prodita exstant, haud raro egregiam lucem accipere valdeque probari accurata ipsorum monumentorum, quae adhuc supersunt, aut regionum, quas pater historiae perlustravit, inspectione. In qua materiae undecunque collectae copia brevitati consulendum erat: sed omnia ea diligenter indicanda, e quibus copiosior rerum traditarum cognitio peteretur, neque omnino quidquam praetermitten-

καταλύσειν. — I, 61. p. 130. Vulg. εὐπεπέστατον mut. in εὐπεπε-
στάτη. — I, 65. p. 140. Vulg. διζῶ mut. in διζήμ'. — I, 66. p. 146 pri-
mum oraculi verum ita constituit Cobet. Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς, Ἡρα-
κλείδην, μέγα μ' αἰτεῖς, verbis οὗ τοι δώσω prorsus sublatis. — I, 75.
p. 168 ἄν inseri vult post κῶς γὰρ κ. τ. λ.; sed vid. nott. — I, 80.
p. 176 pro ὁσφραντο scribi vult ὁσφροντο itemque ἐπιτράπουσι
pro ἐπιτρεπουσι I, 98. p. 219. — I, 106. p. 235 pro ὅτι ἔχοιεν scri-
bend. ὅτι τὸ ὅχοιεν. — I, 113. p. 245: in verbis: τοῦτον μὲν παραδιδόει
τῇ ἑαυτοῦ γυναικί Cobet. spuriam iudicat voculam μέν; tu vid. nott.
— I, 119 pro vulg. ἐνέετο ἐπὶ κανέφω scrib. ἐν κανέφω.

dum, quo vel singula scriptoris verba ac sententiae vel ipsae res traditae clariore in luce collocarentur, fidesque Herodoti insigniter confirmaretur. Id certe in hac altera editione me secutum esse profiteor: num assecutus sim in tanta operis a me suscepti mole tantaque omnium rerum varietate et difficultate, alii diiudicent, qui quantum laboris, quantum molestiae in his exanclandum fuerit, quanta cura, quanta cautio in omnibus adhibenda, satis perspectum habuerint aut ipsi adeo experti sint.

Emendandis typothetarum erroribus egregiam operam navavit *Georgius Aenotheus Koch*, vir doctissimus mihique coniunctissimus: cuius diligentiam si quae effugerunt*), id mea potius negligentia sive incuria factum esse scito.

Ac denique ne quid operis splendori deesset, redemptor honestissimus ac de literis nostris meritissimus nihil non fecit, quo typorum praestantia totoque externo habitu haec se commendaret editio, instructa praeterea et imaginibus ligno incisus rerum ab Herodoto traditarum et delineationibus locorum et regionum ab historiae patre perlustratarum. Scribebam Heidelbergae exeunte mens. Septembr. MDCCCLV.

*) Huius generis fere sunt haec: p. 198 Col. II. lin. 29 pro *ethi-*corum leg. *ethnicorum*. — p. 201 Col. II. lin. 30 pro *quae* leg. *qua* — p. 208 Col. I. lin. 36 pro *invenire* leg. *inveniri*. — p. 353 Col. II. lin. 21 pro *ex* Schol. Theocr. leg. *et* Schol. Theocr. — p. 444 Col. II. lin. 36 pro *optime* leg. *optimi*. — p. 523 Col. I. lin. 41 pro *Chrubis* leg. *Chnubis*. — p. 541 Col. II. lin. 33 pro *Graeca* leg. *Graecia*. — p. 616 Col. II. lin. 25 pro *eas* leg. *eos* et lin. 45 pro *septuginta* leg. *septuaginta*. — p. 740 Col. II. lin. 3 pro *ἐνεῖναι* leg. *ἐπείναι*. — p. 753 Col. II. lin. 16 pro *ἐξ ἡδίων* leg. *ἐξ ἡδίων*. — p. 760 Col. I. lin. 45 pro *Thyphonis* leg. *Typhonis*. — p. 768 Col. II. lin. 36 pro *opponunter* leg. *opponuntur*. — p. 781 Col. II. lin. 45 pro *Vorke* leg. *Yorke*.

Index Voluminis primi.

| | παγ. |
|---|------|
| Praefatio ed. prioris | vii |
| „ ed. huius | x |
| Herodoti liber I. Clio | 1 |
| „ „ II. Euterpe | 427 |
| Excursus I (ad I, 35 de Adrasto) | 833 |
| „ II (ad I, 93 de sepulcro Alyattis) | 836 |
| „ III (ad I, 94 de Lydis atque Etruscis) | 838 |
| „ IV (ad I, 130 de tempore imperii Medorum) | 844 |
| „ V (ad II, 3 de Aegypto, Nili dono) | 847 |
| „ VI (ad II, 17 de Nili ostiis) | 850 |
| „ VII (ad II, 53 ad verba: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι κ. τ. λ.) | 855 |
| „ VIII (ad II, 85 cur Aegyptii defunctorum cadavera condierint) | 861 |
| „ IX (ad II, 102 de Sesostride) | 864 |
| „ X (ad II, 121 de Rhampsinito) | 872 |
| „ XI (ad II, 123 quae fuerit Aegyptiorum doctrina de statu animae post mortem) | 874 |
| „ XII (ad II, 124 de pyramidibus) | 876 |
| „ XIII (ad II, 141 ad verba: Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων κ. τ. λ.) | 881 |
| „ XIV (ad II, 148 de Labyrintho) | 884 |
| „ XV (ad II, 159 ad verba: καὶ Σφύροισι πεζῇ ὁ Νεκὼς κ. τ. λ.) | 888 |
| „ XVI (ad II, 175 de Sphingibus) | 892 |

dum, quo vel singula scriptoris verba ac sententiae vel ipsae res traditae clariore in luce collocarentur, fidesque Herodoti insigniter confirmaretur. Id certe in hac altera editione me secutum esse profiteor: num assecutus sim in tanta operis a me suscepti mole tantaque omnium rerum varietate et difficultate, alii diiudicent, qui quantum laboris, quantum molestiae in his exanclandum fuerit, quanta cura, quanta cautio in omnibus adhibenda, satis perspectum habuerint aut ipsi adeo experti sint.

Emendandis typosetarum erroribus egregiam operam navavit *Georgius Aenolheus Koch*, vir doctissimus mihique coniunctissimus: cuius diligentiam si quae effugerunt*), id mea potius negligentia sive incuria factum esse scito.

Ac denique ne quid operis splendori deesset, redemptor honestissimus ac de literis nostris meritissimus nihil non fecit, quo typorum praestantia totoque externo habitu haec se commendaret editio, instructa praeterea et imaginibus ligno incisus rerum ab Herodoto traditarum et delineationibus locorum et regionum ab historiae patre perlustratarum. Scribebam Heidelbergae exeunte mens. Septembr. MDCCCLV.

*) Huius generis fere sunt haec: p. 198 Col. II. lin. 29 pro *ethi-*corum leg. *ethnicorum*. — p. 201 Col. II. lin. 30 pro *quae* leg. *qua* — p. 208 Col. I. lin. 36 pro *invenire* leg. *inveniri*. — p. 353 Col. II. lin. 21 pro *ex* Schol. Theocr. leg. *et* Schol. Theocr. — p. 444 Col. II. lin. 36 pro *optime* leg. *optimi*. — p. 523 Col. I. lin. 41 pro *Chrubis* leg. *Chnubis*. — p. 541 Col. II. lin. 33 pro *Graeca* leg. *Graecia*. — p. 616 Col. II. lin. 25 pro *eas* leg. *eos* et lin. 45 pro *septuginta* leg. *septaaginta*. — p. 740 Col. II. lin. 3 pro *ἐν εἶναι* leg. *ἐπείναι*. — p. 753 Col. II. lin. 16 pro *ἐξ ἡδέων* leg. *ἐξ ἡδέων*. — p. 760 Col. I. lin. 45 pro *Thyphonis* leg. *Typhonis*. — p. 768 Col. II. lin. 36 pro *opponunter* leg. *opponuntur*. — p. 781 Col. II. lin. 45 pro *Vorke* leg. *Forke*.

Index Voluminis primi.

| | pag. |
|---|------|
| Praefatio ed. prioris | vii |
| „ ed. huius | x |
| Herodoti liber I. Clio | 1 |
| „ „ II. Euterpe | 427 |
| Excursus I (ad I, 35 de Adrasto) | 833 |
| „ II (ad I, 93 de sepulcro Alyattis) | 836 |
| „ III (ad I, 94 de Lydis atque Etruscis) | 838 |
| „ IV (ad I, 130 de tempore imperii Medorum) | 844 |
| „ V (ad II, 3 de Aegypto, Nili dono) | 847 |
| „ VI (ad II, 17 de Nili ostiis) | 850 |
| „ VII (ad II, 53 ad verba: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλησι κ. τ. λ.) | 855 |
| „ VIII (ad II, 85 cur Aegyptii defunctorum cadavera condierint) | 861 |
| „ IX (ad II, 102 de Sesostride) | 864 |
| „ X (ad II, 121 de Rhampsinito) | 872 |
| „ XI (ad II, 123 quae fuerit Aegyptiorum doctrina de statu animae post mortem) | 874 |
| „ XII (ad II, 124 de pyramidibus) | 876 |
| „ XIII (ad II, 141 ad verba: Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων κ. τ. λ.) | 881 |
| „ XIV (ad II, 148 de Labyrintho) | 884 |
| „ XV (ad II, 150 ad verba: καὶ Σίρροισι περὶ ὃ Νεκῶς κ. τ. λ.) | 888 |
| „ XVI (ad II, 175 de Sphingibus) | 892 |

Imagines hinc Volumini adiectae.

- I. pag. 426. *Birs Nimrud* s. reliquiae turris Babylonicae ad Herodot. I, 181 secundum Iam. Rich. Narrative of a Journey to the site of Babylon (Lond. 1830) p. 93.
 - II. pag. 832. Imago *sacrae Aegyptiorum avis* ad Herodot. II, 65 secundum Wilkinson. Cust. and Manners etc. Supplem. pl. 75.
 - III. pag. 871. Imago *Sesostridis-Ramsis*, qui Magnus perhibetur, ad Herodot. II, 102 secundum Wilkinson l. l. Vol. I. p. 100.
 - IV. pag. 880. Imago *pyramidum*, ad Herod. II, 124 expressa ad Lepsius Monumm. Aegyptt. Abtheil. I. tab. 15.
 - V. pag. 887. Imago *labyrinthi* ad Herodot. II, 148 expressa ad eiusdem operis tab. 4. Abthl. II.
 - VI. pag. 897. Imago *Sphinxis* masculi ad Herodot. II, 175.
-

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

Κ Α Ε Ι Ω.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησέως ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε·

Ἡροδότου Ἀλικαρνησέως] De scriptura nominis plura et Schweighaenserus et Gaisfordius monuerunt, qui Ἀλικαρνησέως ediderunt; equidem ex iis, quae Struve monuit secundo spec. Quaest. de Herodoti dialecto p. 1 seqq. reponendum duxi Ἀλικαρνησέως, neque aliter recentt. edd. Bekker., Dindorf. (quem vid. in Thes. Ling. Graec. I. p. 1472) et Dietsch., nisi quod alterum ὁ eiecerunt scribentes Ἀλικαρνησίως. Retinui et hoc loco et aliis (I, 144. 175. II, 178. III, 7. VII, 99. VIII, 104) geminatam literam, et scriptis libris probatam et ipsis numis: quae de re conf. Wasse ad Thucyd. VIII, 42 et Bredov. Quaestionn. de dialect. Herodot. p. 96. De *Halicarnasso* Herodoti patria certum exstat Strabonis testimonium XIV. p. 656 s. 970; plura vid. apud Heyse Quaest. Herodot. p. 7—8. et quae in Comment. Herod. §. 2 exponuntur; de reliquis, quae ad vitam Herodoti eiusque scripta atque ipsas imagines pertinent, vid. ibid. §. 1—6. Id unum hoc loco afferam, Aristotelem in his Herodoti verbis laudandis *Thurium Halicarnassensi* substituisse: Ἡροδότου Θουρίων ἥδ' ἱστορίης ἀπόδεξις (Rhett. III, 9): quod mature iam talem lectionis varietatem existisse declarat, quum apud Plutarch. de Exsil. 13 legamus: τὸ δὲ

HERODOT. I.

Ἡροδότου Ἀλικαρνασσεως ἀπόδεξις ἥδε πολλοὶ μεταγράφουσι Ἡροδότου Θουρίων. Tu conf. Bredov. l. I. pag. 11.

ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε] ἀπόδεξις recte redditur a Wyttenbachio: *demonstratio*. Ut enim *δεικνύναι* est artificis, qui opus exponit spectandum, ut aliorum cognoscat iudicia, quo ipso sensu Herodotus opus suum Olympiis olim monstrasse (*δειξαι*) dicitur in Lexico Biblioth. Coisl. pag. 619 nr. 3, ita ἀποδεικνύναι absolutum declarat opus et quasi perfectum. Qui enim opus suum in Olympiaca praelectione spectandum proposuerat, nunc ut absolutum edit vulgatque. Hinc ἀπόδεξις, ut Wyttenbachii utar verbis Selectt. Historic. p. 339, est *absolutio, publica propositio ostensioque absoluti operis*. Conferantur alii scriptoris nostri loci I, 207 fin. II, 101. 148. VIII, 101. Hinc philosophis, eodem monente Wyttenbachio, *demonstratio*, rectae scientiae effectrix argumentatio, est ἀπόδεξις sive, ut ait Cicero Acad. II. 9 *argumenti conclusio*. Cf. Diogen. Laert. VII, 45. Aristotel. Ethic. ad Nicomach. VI, 5, 3. Plat. Politic. p. 277 A. Negris explicat: *κοινοποιήσις τῶν ἀναζητήσεων, γνωστοποίησις τῶν ὅσον μετ' ἀκριβείας ἐξετάζων ἐμάθων*. Sed Sophistarum est ἐπιδείξις *ostensio*,

Imagines huic Volumini adiectae.

- I. pag. 426. *Birs Nimrud* s. reliquiae turris Babylonicae ad Herodot. I, 181 secundum Iam. Rich. Narrative of a Journey to the site of Babylon (Lond. 1839) p. 93.
- II. pag. 832. Imago *sacrae Aegyptiorum avis* ad Herodot. II, 65 secundum Wilkinson. Cust. and Manners etc. Supplem. pl. 75.
- III. pag. 871. Imago *Sesostridis-Ramsis*, qui Magnus perhibetur, ad Herodot. II, 102 secundum Wilkinson l. l. Vol. I. p. 106.
- IV. pag. 880. Imago *pyramidum*, ad Herod. II, 124 expressa ad Lepsius Monumm. Aegyptt. Abtheil. I. tab. 15.
- V. pag. 887. Imago *labyrinthi* ad Herodot. II, 148 expressa ad eiusdem operis tab. 4. Abthl. II.
- VI. pag. 897. Imago *Sphingis* masculi ad Herodot. II, 175.
-

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

Κ Α Ε Ι Ω.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησέως ἱστορίας ἀπόδειξις ἥδε·

Ἡροδότου Ἀλικαρνησέως] De scriptura nominis plura et Schweighaeuserus et Gaisfordius monuerunt, qui Ἀλικαρνησέως ediderunt; equidem ex iis, quae Struve monuit secundo spec. Quaest. de Herodoti dialecto p. 1 seqq. reponendum duxi Ἀλικαρνησέως, neque aliter recentt. edd. Bekker., Dindorf. (quem vid. in Thes. Ling. Graec. I. p. 1472) et Dietsch., nisi quod alterum *σ* eiecerunt scribentes Ἀλικαρνησέως. Retinui et hoc loco et aliis (I, 144. 175. II, 178. III, 7. VII, 99. VIII, 104) geminatam literam, et scriptis libris probatam et ipsis numis: quae de re conf. Wasse ad Thucyd. VIII, 42 et Bredov. Quaestionn. de dialect. Herodot. p. 96. De *Halicarnasso* Herodoti patria certum exstat Strabonis testimonium XIV. p. 656 s. 970; plura vid. apud Heyse Quaest. Herod. p. 7—8. et quae in Comment. Herod. §. 2 exponuntur; de reliquis, quae ad vitam Herodoti eiusque scripta atque ipsas imagines pertinent, vid. ibid. §. 1—6. Id unum hoc loco afferam, Aristotelem in his Herodoti verbis laudandis *Thurium Halicarnassensi* substituisse: Ἡροδότου Θουρίων ἥδ' ἱστορίας ἀπόδειξις (Rhett. III, 9): quod mature iam talem lectionis varietatem existisse declarat, quum apud Plutarch. de Exsil. 13 legamus: τὸ δὲ

HERODOT. I.

Ἡροδότου Ἀλικαρνασσεως ἀπόδειξις ἥδε πολλοὶ μεταγράφουσι Ἡροδότου Θουρίων. Tu conf. Bredov. l. pag. 11.

ἱστορίας ἀπόδειξις ἥδε] ἀπόδειξις recte redditur a Wyttenbachio: *demonstratio*. Ut enim *δεικνύναι* est artificis, qui opus exponit spectandum, ut aliorum cognoscat iudicia, quo ipso sensu Herodotus opus suum Olympiis olim monstrasse (*δειξαι*) dicitur in Lexico Biblioth. Coislin. pag. 610 nr. 3, ita *ἀποδεικνύναι* absolutum declarat opus et quasi perfectum. Qui enim opus suum in Olympiaca praelectione spectandum proposuerat, nunc ut absolutum edit vulgatque. Hinc ἀπόδειξις, ut Wyttenbachii utar verbis Selectt. Historic. p. 339, est *absolutio, publica propositio ostensioque absoluti operis*. Conferantur alii scriptoris nostri loci I, 207 fin. II, 101. 148. VIII, 101. Hinc philosophis, eodem monente Wyttenbachio, *demonstratio*, rectae scientiae effectrix argumentatio, est ἀπόδειξις sive, ut ait Cicero Acadd. 11. 9 *argumenti conclusio*. Cf. Diogen. Laert. VII, 45. Aristotel. Ethic. ad Nicomach. VI, 5. 3. Plat. Politic. p. 277 A. Negrus explicat: *κοινοποιήσις τῶν ἀναζητήσεων, γνωστοποιήσις τῶν ὅσον μετ' ἀκριβείας ἐξετάζων ἔμαθον*. Sed Sophistarum est ἐπίδειξις *ostensio*.

ὥς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται,

oratio ficta publice proposita et ad ostentationem composita. Unde satis patet, in Herodoti loco non corrigendum esse ἐπίδειξις, ut voluit Hecker in Comm. crit. de Antholog. Graec. T. I. p. 351., quem vel sequens ἀποδεχθέντα a tali coniectura revocare debebat. — ἱστορίη indagatio et cognitio rerum, quae fiunt factaeque sunt, sive, ut Schweighaeuserus vult, *notitia, doctrina contemplando, percunctando, inquirendo comparata*, quae referatur tum ad ea, quae quis ipse viderit noritque, tum ad ea, quae ab aliis inquirendo et indagando acceperit. Arctiori quidem sensu Herodotus ἱστορίην distinguit ab ὄψει, quo, quae ipse suis oculis usurpaverit, indicet, cum ἱστορίη ad ea pertineat, quae ex aliorum, quos consuluit, narratione fluxerint. Vid. II, 99 ibiq. nott. II, 118. Sed h. l. latiori sensu adhibuit vocem, cuius qui post fuerit usus ac significatio, hic exponere non attinet. Ad Herodoteum usum magis accedit, quod Aristoteles (De anim. I, 1) dixit τὴν τῆς ψυχῆς ἱστορίαν, indagationem indeque onatam cognitionem declarans, quo eodem sensu τὴν τῶν ζώων ἱστορίαν dixisse idem putandus est. Atque inde quoque fluxit, opinor, quod, ut monuit Creuzerus (conf. etiam Hist. Kunst der Gr. p. 137. 166 sq. ed. sec.), Polybius opus suum appellaverat ἱστορίαν ἀποδεικτικὴν (I, 1. 14. III, 31. V. 75.), i. e. historiam *demonstrativam*, quae nimirum ex iis, quae gesta sunt, rationis ope, quid fiat fierive debeat, concludendo commonstrat. Vid. Dahlmann. Herodot. pag. 108. et potissimum Schweighaeuser. ad Polyb. I, 2, 8. (T. V. p. 127). Wytttenbach. ad Plutarch. Moral. T. VIII, 1. p. 807. De ipso verbo ἱστορεῖν in historia scribenda a posterioribus adhibito conf. Westermann. ad Plutarch. Solon. 1. p. 10. Sintenis ad Plutarch. Themistocl. 25. p. 159. Apud philosophos ἱστορία est *scientia* s. *ratio*: vid. Pla-

ton. Phaed. p. 96 A. et Ast ad Platon. Phaedrum p. 270. Verbum ἱστορεῖν apud Herodotum *asciscendi, quaerendi* notione obvium; cf. I, 50. 61. 122. II, 19. 34. 113. III, 50. 51. 77. IV, 192.

ὥς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται] Iungendum: τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων, ut *hominum facta* s. *res gestae* declarentur. Haud raro enim Herodotus praepositionem ἐξ pro ὑπὸ usurpat. Tu vid. II, 148, alia, quae dudum protulit Wesselingius. Aliis iungere placuit: ἐξ ἀνθρώπων ἐξίτηλα, hoc fere sensu: „*ne res gestae evanescant ex hominum memoria per temporis diuturnitatem.*“ Quo rectius cum Wytttenbachio veritas: „*ut neque ea, quae ab hominibus facta sunt, evanida fiant, i. e. ut neque hominum facta diuturnitate temporis in oblivionem abeant.*“ Atque ἐξίτηλος, quod ductum est a verbo ἐξίεναι, ut proprie de colore aut tinctura evanescente accipiendum, ita deinceps de iis, quaecunque facile abeant intereantve, quae vel tempore deleantur vel memoria excidant. Ipse Herodotus V, 39: γένος Εὐρυσθέneos γενέσθαι ἐξίτηλον. Quibus haec addit Cr.: „Philo Iudaeus de Mundi Opific. p. 100 ed. Pfeif. ἤδη τοῦ γένους διὰ μακρὰς χρόνους περιόδους ἐξίτηλον ὄντος. Alia Zonaras Lex. Graec. p. 163 ibiq. Tittmann. Photius Lex. p. 90 et Schleusneri Cur. nov. in Photii Lex. pag. 87. Not. ad Plotin. de pulcrit. p. 201. 551.“ Herodoti verba imitatus esse aut certe ob oculos habuisse videtur Georgius Pachymeres, initio historiae de Michael Palaeologo (p. 4. ed. Bekk.) se historiam scripsisse declarans, ὥς ἂν μὴ ὁ ξύμπας χρόνος φύσιν ἔχων τὰ πολλὰ κρύπτειν συγχαῖς κυκλικαῖς περιόδοις καὶ τὰ δ' ἀφανίσῃ κατὰ μικρὸν ἐξίτηλα τῇ παραδρομῇ γιγνόμενα κ. τ. λ. Neque aliter fere ad sententiam Georgius Phrantzes in historiae prooemio p. 5 ed. Bekk. — Iam quod attinet ad illam abun-

μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωυμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

dantiam, quam quidam in eo sibi animadvertisse visi sunt, quod qui modo dixerat: τὰ γινόμενα, continuo addit τὰ ἔργα, ut adeo, ne idem dixisse Noster censeatur, γινόμενα mutandum sit in λεγόμενα; satis haec refutavit Dorvill. ad Chariton. pag. 202 ed. Lips. cuius notae Cr. addi vult Aristotel. Poet. IX, 2. p. 24. Tu conf. quoque Apitzii Adverss. ad Sophocl. Trach. 219. p. 140. Et firmatur vulgata lectio Dionysii Halic. testimonio in Epist. ad Cn. Pompei. T. II. pag. 206. Namque τὰ γινόμενα in universum indicant ea, quae facta fuerint (cum frequens huius participii in historia omnino sit usus), τὰ ἔργα sigillatim declarant, quae praecipue hoc opere sibi tractanda sumit pater historiae, i. e. narrationem eorum, quae inter barbaros atque Graecos fuerint acta. Unde suspiceris licet, bene hisce verbis indicari duplex scriptoris munus, ut et in universum res ab hominibus gestas enarret et sigillatim de bellis inter Graecos ac Persas gestis exponat. Qui igitur Gallice hunc locum sic reddiderunt, ut τὰ γινόμενα verterent *evenements*, τὰ ἔργα *actions*, vix illi verum loci sensum assecuti videntur.

Θωυμαστά] Retinuimus scripturam a Schweigh. (v. Var. Lectt. ad cap. V. p. 13) atque Gaisford. receptam, omissis diaereseos punctis. „Ac probaverat iam dudum F. A. Wolfius in Analectt. litt. II. p. 420.“ Cr. Tu vide nunc Dindorf. in comment. de dialect. Herodot. p. XXXVII. Bredov. l. l. p. 142 seq. Mox reliqui ἀκλεᾶ, ab omnibus codd. allatum et Aristidis Orat. II. p. 381 Iebb. auctoritate quoque probatum, quod in ἀκλεᾶ mutari vult idem Bredov. p. 257. Cf. II, 108 (ἐνδεᾶ) et II, 121, 4 (καταδεᾶ), quae eodem modo mutanda erunt, si Bredovium sequamur.

τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι] Quibus verbis in proemii fine positus id potissimum auctor declarare voluisse videtur, quod sigillatim hoc in opere spectet, quid praeter alia praecipue eo contineatur. Neque enim ea tantum, quae et Graeci et barbari omnino gesserint, sed causas praeterea, quibus tantum bellum sit exortum, exponere sibi in animo esse declarat. Quapropter recte Wytttenbachius: „*cum reliqua [opera], non ea, quae mutui belli causam praebuerunt.*“ Inde enim, opinor, apparet, haecce verba cum proxime antecedentibus sensu ipso arctius coniuncta esse, quam ut ad remotiora: Ἡροδ. Αἰκ. Ιστορίης ἀπόδεξις ἦδε (quae Schweighauseri aliorumque est sententia) probe referri possint.

In clausula denique notamus cum Wytttenb. aliisque simplicem illam et vere antiquam dicendi rationem in exordio, quo scriptor usus operis sui consilium paucis declarat. Documento sunt alii illius aetatis scriptores, quos simili modo operibus suis praefatos esse accepimus. Mittam nunc Thucydidis exordium; propius huc pertinet monente Creuzero „Hecataeus ille Milesius, qui teste Demetrio de Elocut. 12 ita historiae suae initio posuerat: Ἐκαταῖος Μιλήσιος ὥδε μυθήεται. Ocellus Lucanus: τὰδε συνέγραψε Ὁκελλος ὁ Λουκανὸς περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως. Timaeus Locrus: Τίμαιος ὁ Λοκρός τὰδε ἔφα. Vid. Valck. ad Theocrit. I, 65. Th. Gale Opusc. Mythol. p. 7.“ Ac spectat huc quoque Dionis Chrysostomi locus in Or. LIII, 9. p. 637 Emper., ubi inter scriptores, qui operis initio et fine aliisque etiam partibus nomen suum adposuerint, et Hecataeus et Herodotus itemque Thucydides commemorantur. Quae cum ita sint, mittimus eum, qui totum exordium, ab antiquitate (ut

1 *Περσέων μὲν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης*

alia taceam) satis commendatum, ab Herodoto profectum esse negat, eiusdemque amasio et bonorum haeredi Plesirrhoo Thessalo adscribit. Conf. Ptolemaeus Hephaestio III. p. 314 ed. Gal. (Photii Cod. 190). Cuius sententiae lubrica admodum argumenta iam satis excussit Schweigh., cui adde Dahlmann. Herod. p. 231. Quo magis miror nostra aetate exstitisse, qui hoc prooemium pannum videri adsumtum, praefixum Herodoteo operi, censuerit (cf. Raumer Antiq. Brief. p. 117 seq.), quum praeter Aristotelem I. I. Dionysius Hal. Epist. ad Pomp. VI. p. 767 et Dio Chrysost. Or. LIII. p. 278 hoc prooemium agnoscant. Qui autem Herodotus libri initium ponere potuisset verbis: *Περσέων μὲν νυν οἱ λόγοι* x. τ. λ.? Tu vid. omnino Creuzer. Die histor. Kunst p. 155, ex quo huc adscribam verba, quibus vetus Germaniae scriptor, Iacobus Unrestius in Chronico Carinthiaco et Austriaco opus suum incipit: „So die Zeit verfließt als das Wasser, und des Menschen Gedächtniss vergehen mit der Glocken Donn, hab ich Jacob Unrest in meiner Einfalt gedacht: Was in Schrift kumt, bleibt laenger“ etc. (Hahn. Collect. Monument. Vett. T. I. Praef. p. 12). Atque similia equidem me legere memini initio chronicorum Rhaeticorum, quae auctore Gulero de Wineck prodierunt Turici Helvet. 1616., aliisque in libris Helvetorum chronicis chartisque vetustis apud Rud. Hanhart: Erzählungg. aus d. Schweizergesch. (Basel 1829) I. p. 162. 231 seq. 266. 277.

Περσέων μὲν νυν οἱ λόγοι] λόγοι hic sunt, antiqua vocabuli significatione, *rerum gestarum bene gnari, periti, docti* (die Geschichtskundigen s. Sagenkundigen, die Gelehrten). Refertur hoc ad primitivam vocis *λόγος* notionem, de qua Creuz. (Histor. Kunst. p. 138 sq.), unde posthac ea fluxit significatio,

qua *λόγος* plerumque *disertum* indicat et *eloquentem hominem*. Ad nostrum locum facit Hesych. II. p. 493: *λόγος*· ὁ τῆς ἱστορίας ἐμπειρος. Inde infra II, 3 *Ἡλιονπολίται λέγονται Ἀλγυπτίων εἶναι λογιώτατοι*, i. e. *rerum peritissimi*, ubi plura Iac. Gronovius et Wessel. ad Diodor. II, 4. Add. Herodot. II, 77 Arrian. Ind. 1. et conf. Dahlmann. Herod. p. 108, qui iure ad id attendi iubet, quod hic primum fontes auctor indicat, unde sua hauserit. Ac scimus utique et alias terras et ipsam Persarum terram ab Herodoto visitatam fuisse, qui inde ex doctorum illius gentis narratione et colloquio haec retulerit. Cf. Dahlmann. l. l. p. 76. 77. et Heyse l. l. p. 98 sqq. — In seqq. cum Schweigh. et Gaisf. edidimus: *Φοίνικας αἰτίους φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς*. Bredov. p. 85 praeferebat *γενέσθαι φασί*.

τούτους γὰρ ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης] Satis inter omnes constat, *rubri maris* appellatione indicari latiori sensu omnem Oceanum Australem, solis orientis radiis, opinor, primum collustratum indeque rubescentem, aut *saxis rubicundis* in litore rubro colore resplendentem. (Conf. I, 202 fin. ibique nott. Wien. Jahrb. LXVI. p. 3). Quare quod mediterraneum est mare, illi quasi oppositum, a Turcis ac Persis *album* dici movent. Illius vero cum crebra apud Nostrum fiat mentio cum latiori tum arctiori sensu, singulis locis accuratius inquirendum. Namque arctiori sensu partes quaedam illius maris eadem designantur appellatione, tum quod nunc dicitur *mare rubrum*, sive *sinus Arabicus*, *κόλπος Ἀραβικὸς*, quae eadem appellatio apud Nostrum invenitur (I, 102. II, 8. 158. 159. IV, 41. Th. Ch. Breiger. Commentat. de difficilior. quibusd. Asiae Herod. Gotting. 1795. p. 13 sqq.), tum, qui *sinus* dicitur *Persicus*. Vid. Breiger. l. l. p. 11 sqq. Heyse Quaest. p. 104.

θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν καὶ οἰκίσαν-

Hoc loco qui *Arabicum* intelligunt sinum, Phoenicum sedes primitivas ad illius sinus litora, ad Aelanitem sinum, referunt, ipsamque gentem Arabicam esse Homeritarum, contendunt. Qui *Persicum* sinum hic intelligere malint, Strabone potissimum utuntur teste (I. p. 42 s. 73, A. XVI. p. 784 s. 1131 A. B. add. Justin. XVIII, 3. Hesych. sub v. Σιδόνιοι. Etymol. magn. s. v. Φοίνικες. Dionys. Perieg. 905 seq. ibique Scholl. Stephan. Byz. s. v. Ἀζωτος. Pseudoorigenes s. Hippolytus de haeres. p. 85.), qui Phoenices e sinu Persico ad mare mediterraneum commigrasse scribit. Unde vulgaris orta sententia de Phoenicum sedibus principibus ad sinum Persicum, unde vel recta via ad mare mediterraneum migrarint, vel prius ad sinum Arabicum profecti inde demum ad illius maris oras pervenerint. Quae nunc pluribus exponere non vacat. Plura Beck. Weltgesch. I. p. 258 sq. et Ritter. Erdkunde II. p. 163. Ad Herodotum revertamur, qui, si *sinum Persicum* rubri maris appellatione (ut I, 180. III, 93. VII, 80. 89) intellexit, egregie firmabit illam sententiam, qua Phoenices primitus ad istum sinum habitaverint, a Strabone, aliis prolatam, ipsoque Herodoto indicatam VII, 89. Nam de *Arabico sinu* haud cogitandum esse monet Dahlmann. p. 82. 83., qui quod latiori sensu hic *rubrum mare* intelligi vult, haud prorsus tamen sententiae vulgo receptae adversatur. Sed hanc ipsam sententiam de Phoenicibus a sinu Persico ad mediterranei maris oram delatis prorsus falsam esse, Herodoto ad credendum prono obtrusam nec ullo modo probandam, nostra aetate plures viri docti contenderunt, praecipue Movers (Annal. philos. et theol. cathol. 1844. II. p. 12. Hall. Encyclopaed. Sect. III. Vol. 24. p. 327. Die Phöniz. II, 1. p. 28 seq. 38 seqq.), Fr. H. Müller Diss. de rebus Semitt. (Berol. 1831) p. 20. Zander in: Hall.

Encyclop. Sect. I. Vol. 37. p. 426 seq. Hengstenberg: De rebus Tyriorum p. 93. Stark: Gaza p. 37 seq. At bene Herodoti patrocinium suscepit Bertheau (Zur Gesch. d. Israelit. p. 164 seq.), rubrum mare h. l. non aliud nisi Persicum intelligi posse docens; quae de primitivis Phoenicum sedibus h. l. tradantur, ea vel posteriorum scriptorum testimoniis confirmari nec omnino quidquam habere, quod fide minus dignum videri queat, nec denique iis refragari, quae in sacra scriptura narrentur. Add. Kurz: Gesch. d. alt. Bund. I. p. 124. Ac placet Roethii sententia (Gesch. d. abendländ. Philosoph. I. p. 87 et nott. p. 4.) docentis, prisco admodum aevo gentes Semiticas ad sinum Persicum (s. mare rubrum) habitantes ab Arianis e superiori Asia descendentibus loco cedere coactas sibi trans Euphratem ac Tigrim novas sedes quaesivisse occasum versus usque ad mediterraneum mare, cuius oram inde ab Asia minori usque ad Aegyptum fere tenuerint, His igitur gentibus si Phoenices accensentur, Herodoto sua constabit auctoritas, sine idonea causa nunquam sollicitanda. Tu vid. quoque, quae Guignaut de his statuit, Religions de l'Antiquité II, 3. p. 822 seq. *Creuzerus* haec adscripsit: „Conf. Itinerar. Alexandr. ed. Mai. (Mediolan. 1817) §. 110: „„Ipsa (India) vero extrinsecus ubique Oceano munitur, interfluo mari *Hippalo* (Cod. Hippallo), cuius sinus Persas includit.““ Nimirum *mare Erythraeum* appellatum etiam est *mare Hippalum*. Vid. Letronne in Journal d. Savans 1818. Juillet p. 405 seq. ibiq. laud. Plin. H. N. VI, 23. p. 327 ibiq. Harduin. Videlicet in illo Alexandri itinerario illud nomen primum diserte inditum mari Erythraeo.“

ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν] Hocce mare Nostro dicitur mare mediterraneum. Exposuerunt Schweighauser. ad Appian. Prooem. I. Vol. III. p. 110, et alii, quos lau-

τας τοῦτον τὸν χώρον, τὸν καὶ νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιθέσθαι· ἀπαγινέοντας δὲ φορτία Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ τε ἄλλῃ ἐσαπικνέεσθαι καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος· τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασιν τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χώρῃ. Ἀπικομένους δὲ τοὺς Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν φόρτον. πέμπτη δὲ ἡ ἕκτη ἡμέρῃ, ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολημένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν γυναῖκας ἄλλας τε πολλὰς καὶ δὴ καὶ τοῦ βασιλέως θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὖνομα εἶναι, κατὰ τῶντὸ, τὸ καὶ Ἕλληνες λέγουσι, Ἰοῦν τὴν Ἰνά-

dat Wytttenbach. Selectt. Histor. p. 345. Vid. Her. I, 185. In principio οἰκήσαντας occupandi notionem inesse monet Bredov. p. 74.

αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιθέσθαι] i. e. „continuo navigationibus longinquis operam dedisse,“ ut recte interpretatur Schweigh. Quae sequuntur verba ἀπαγινέοντας δὲ φορτία Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια, satis declarant, quam mature iam Phoenices et Assyriam et Aegyptum cognoverint atque commercium cum his terris instituerint. Quibus etiam Babylonem adnumerandam esse, testatur tum ipsius vocis usus vel potius confusio (de qua cf. not. ad I, 102) tum sacra scriptura, ita ut praecipuum Phoenicum commercium cum Babylone fuisse iure ponat Heeren. Ideen I, 2. p. 125 sqq. coll. 118. Atque id ipsum satis comprobatur nunc videmus iis, quae ex regiis Assyriorum palatiis Gallorum atque Anglorum cura nuperrime in lucem sunt protracta.

τὸ δὲ Ἄργος — προεῖχε ἅπασιν τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη] i. e. „Argos vero — omnibus rebus eminuit inter urbes eius terrae, quae nunc Graecia appellatur.“ Ubi ad τῶν ex sententiae nexu supplendum πόλεων, quod ipsum addidit Eustath. ad Dionys. Perieg. p. 76, 1, et ἅπασιν pro dativo rei accipiendum, quia scilicet haecce urbs excelluerit. Vid. Kuehner Gr. Gr. §. 585, 1. Herod. I, 91 fin. et, quem Cr. laudat, Wunderlich. Observatt. Aeschyl. p. 75. Qui idem Cr. ad verba ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη

χώρῃ comparat Thucyd. I, 2 φαίνεται γὰρ ἡ νῦν Ἑλλὰς καλεομένη. Voculam χώρῃ, quae vulgo post ἄλλῃ legebatur, eiecimus auctoritate unius cod. Paris. dudum iubente Schaefero in Appar. ad Demosthen. T. II. p. 165. ac nuper probante Bredovio p. 28, qui Herodotum in hac locutione (II, 36. 79. 116. III, 61. 109. IV, 192. VII, 32) nomen χώρῃ addidisse negat. Unde uncis inclusit Dietsch., prorsus eiecit Dindorf., dissuadente Bernhardt Griech. Synt. p. 186. Ad dativum τῇ ἄλλῃ cf. Kuehner Gr. Gr. §. 571.

Ἀπικομένους δὲ τοὺς Φοίνικας — διατίθεσθαι τὸν φόρτον] διατίθεσθαι est hic *venum exponere et vendere*. Laudat Cr. hanc in rem: „Dorv. ad Charit. p. 362 ed. Lips. coll. Toup. Emendatt. in Suidam T. III. p. 531. Wytttenbach. ad Plut. Quaest. Graec. p. 68.“ Add. Voemel. ad Demosthen. Phill. p. 87. et Baiter ad Isocrat. Panegy. §. 42. Ad formam ἐξεμπολημένων conf. Bredov. p. 318.

καὶ δὴ καὶ τοῦ βασιλέως θυγατέρα] Constanter et hic et in seqq. cum rec. edd. scripsimus βασιλέος pro βασιλῆος, docente Struvio Spec. II. Quaest. de dial. Herod. p. 8 seqq. et Bredov. p. 257. Ante θυγατέρα articulum τὴν a quibusdam contra librorum auctoritatem intrusum abieciimus.

τὸ δὲ οἱ οὖνομα εἶναι — Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου] Ad Ἰοῦν, quae accusativi est forma, cf. Fischer. ad Weller. I. p. 411. 412. Dindorf. l. l.

χου. Ταύτας στάσας κατὰ πρόμνην τῆς νεὸς ἀνέεσθαι τῶν φορτίων, τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακελευσαμένους ὁρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν γυναικῶν ἀποφυγεῖν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρπασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα, οἰχεσθαι ἀποπλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἰγυπτον ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὥς Φοίνικες· καὶ τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι

p. XVI. Bredov. p. 272. Addit Cr. Schaeff. Melett. critt. I. p. 93 coll. ad Gregor. Corinth. p. 427. Verba τὴν Ἰνάχου primus Valcken. male addita insiticiaque habuit, accedente posthac Larchero (Chronol. Herod. p. 313 [X, 2]), Reizio (Praef. p. XXI sq.), aliis. Etenim Pausaniae locus potissimum illos ad hanc sententiam perduxit, II, 16. §. 1 Ἰὼ μὲν σὺν Ἰάσῳ θυγάτηρ, εἶτε ὥς Ἡρόδοτος ἔγραψεν, εἶτε καθ' ὃ λέγουσιν Ἕλληνες, ἐς Αἰγυπτον ἀπικνεῖται. Sed Valckenario Schweigh. recte opposuit librorum auctoritatem, qui ad unum omnes haec verba retinent, quibusque accedit Plutarchi (II. p. 856 D.) et Libanii (T. I. p. 207) testimonium itidem haec verba citantium. Accuratus, monente Cr., locum excussit F. A. Wolfius in Analect. litt. IV. p. 540 sqq., qui variis VV. DD. de h. l. sententiis relatis, ipse quid senserit, haud diserte indicavit quidem, minime tamen, si quid video, haec Herodoti verba continuo eiicienda esse docuit. Quae eadem merito retineri vult Raoul-Rochette Hist. de l'Etablissement. d. Colon. Grecq. I. p. 147 sq., qui vel hanc ob causam necessaria habet verba τὴν Ἰνάχου, ut Io, cuius nomen pluribus regiae stirpis mulieribus commune, ab aliis accuratius dignoscatur. Add. eundem virum doctum in: Choix de Peintures de Pompée Livr. V. p. 209 seqq. Nec quidquam viri docti, qui his in verbis offendunt, respexisse videntur, quemadmodum in talibus omnino variare solet fabula. De qua conferri iubet Creuz. Apollod. II, 1, 3 ibiq. Hein. Add. Schubart in Annall. Vienn. Vol. XLVII. p.

13 seqq. Quaest. genealogg. p. 20 seq. Itaque recte vulgatae lectioni patrocinati sunt Beck De glossem. criticc. Quaest. II. p. 9 et Buttmann. Mus. Antiqq. Studior. II. p. 312—383., qui glossam, quam suspicatur Valckenar., certe antiquissimam vixque explicandam, quo scilicet modo in textum irrepserit, indicat. Quod alius vetus grammaticus profert Ἰναχοῦν (cf. Creuz. ad Plotin. de pulcrit. p. LXXXII), id inauditum censemus vocabulum cum Wolfio l. l.

Ταύτας στάσας κατὰ πρόμνην τῆς νεὸς] νεὸς e Florentino eth. l. et I, 5. pro νηὸς scripsi cum recentt. edd. iubente Bredov. p. 261. Verba κατὰ πρόμνην Negris interpretatur πλησίον τῆς πρόμνης. In seqq. de usu pluralis φορτίων dixit Janson in: Jahrb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. VII. p. 499.

τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα] Scripsimus σφι pro σφιν cum rec. edd. et mox quoque ἐσβαλομένους pro ἐσβαλλομένους. Conf. I, 57 fin. ibique nott. Mox retinui ἀποπλέοντας; cf. ad I, 24. Pro vulg. ἀποφυγεῖν e codd. aliquot recepi ἀποφυγεῖν, iubente quoque Bredov. p. 325. Dindorf. et Dietsch. vulgatam retinuerunt. Ad argumentum insignis locus, ex quo vitae genus antiquum Phoenicumque mores atque commercium cum Graecis institutum cognoscantur. Quibuscum egregie conveniunt, quae Eumaeus apud Homerum Odyss. XV, 402 sq. sibi puero accidisse enarrat. Vid. Heeren. Ideen etc. I, 2. p. 62 sq.

CAP. II.

οὐκ ὥς Φοίνικες] Hanc lectio-

πρῶτον· μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοῦτομα ἀπηγγέσθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσχόντας, ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Εὐρώπην· ἐήσαν δ'

nem, quae ex Aldina fluxit atque uno libro Veneto probatur, retinimus potissimum propter ea, quae c. 5. leguntur. Schweigh. atque Gaisf. hand invitis quibusdam libris rescripserunt Ἕλληνες, quod Pausaniae II, 16 testimonio utique probari volunt, quodque etiam recentt. edd. ediderunt. Matthiae bene retinuit Φοίνικες, idemque quam maxime retineri vult censor in Ephem. Ienenss. 1817. nr. 103. p. 368. atque Herold in Specim. Emendd. Herodott. Norimberg. 1850 edito, improbante Dietschio in Jahrbh. f. Philol. u. Paedag. LXI. p. 432.

ἐς Τύρον προσχόντας] προσχόντας omnes libri Herodotei. Rescripsit Schweigh. προσσχόντας, duplicata litera, cum descendat a verbo προσέχειν. Sed librorum omnium auctoritatem tuetur Grammat. Graecus (Gregor. Corinth. p. 680 ed. Schaef.), vulgatam formam propter euphoniā in usu fuisse docens. Hinc cum Gaisf. retinui προσχόντας, ut infra I, 86. II, 136 fin. 182. nec moveor iis, quae disputavit Bredov. p. 100 perspicuitati consulendum esse ratus: qua de causa opinor etiam Dindorf. et Dietsch. scripserunt προσσχόντας, litera geminata, quam ex mea quidem sententia neque Herodotus, neque Sophocles (de quo dixi in Annall. Heidelbergg. 1852. p. 936 seq.) neque Thucydides (vid. interprett. ad I, 15) neque alii admiserunt.

ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Εὐρώπην] De Europa, Tyrii regis filia a Jove sub tauri specie rapta et in Cretam translata vett. scriptt. locos exhibent interpretes ad Ovidii Heroid. IV, 55. Qua fabula nihil aliud nisi colonias in Cretam a Phoenicibus ductas significari quod contendit Boettiger Ideen z. Kunstmythol. p. 307 seq. vereor, ne arctioribus finibus huius

fabulae vim concluderit, quam ad religiones aequae atque ad historiam gentiumque migrationes pertinere, satis constat. Etenim Europa, regia virgo a Jove rapta, lunarem deam exhibet non aliam atque Jonem, Astarten, alias, quales antiquitas finxit virgines modo vi raptas modo sponte abductas et in alias terras translatas multumque palantes: quibus migrationibus erroribusve naturam lunae pro tempore evanescentis atque redeuntis in coeloque quasi errantis indicari notum est. Vid. Hoeck: Creta I. p. 63 seqq. ac praecipue Movers: Die Phönizier II, 2. p. 66 seq. 78 seqq. 181. Haec ipsa in Graeciam a Phoenicibus translata indeque recepta a Graecis pro more ad historiae formam deducta ac vel magis exornata fuisse neminem fugit: neque Herodotum, quod quosdam fecisse video, reprehendendum existimem, qui fabulam ita, ut traditam acceperat, retulit ad causam dissidii inter Graecos et Asiaticos homines orti explicandam.

ἐήσαν δ' ἂν οὗτοι Κρήτες] i. e. isti haud scio an Cretenses fuerint. Optativi usum ex h. l. maxime conspicuum plures notarunt: G. Hermann. Opuscul. IV. p. 169. Jacobs ad Aelian. N. A. II, 11. Hartung. Lehre d. griech. Partik. II. p. 255. Kuehner Gr. Gr. §. 467, 2. Noster haec verba consulto addidisse videtur, quod prisco illo aeo Cretenses inter reliquas Graeciae gentes re navali excelluisse adeoque θαλασσοκρατίαν obtinuisse feruntur, latrociniiis maris quam maxime dediti, ut sponte hac in re enarranda Cretenses Herodoto in mentem venisset laud miremur. Unde proverbium ὁ Κρής δὲ τὸν Πόντον, de quo scripsit Aristidis scholiasta a Frommelio vulgatus p. 185. coll. Erasmi Adagg. p. 653. Ac praeterea Cr. affert Thucyd. I, 4. Tu vid. Marx. ad Ephori Fragmm.

ἀν οὔτοι Κρήτες· ταῦτα μὲν δὴ Ἰσα σφι πρὸς Ἰσα γενέσθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα, "Ἑλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακροῇ νηϊ ἐς Αἶαν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεύτεν διαπρηξαμένους καὶ τᾶλλα, τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυ-

p. 162 et praecipue Hoeck. Creta II. p. 201 seq. 210.

ταῦτα μὲν δὴ Ἰσα σφι πρὸς Ἰσα γενέσθαι] Cobet Varr. Lect. p. 394 scribi vult Ἰσα ex Jonum consuetudine, cum Ἰσα sit Atticorum. In ordine verborum iure secuti sumus Schw. et Gaisf. Vir doctus quidam in Ephem. Ienenss. 1817 nr. 163. p. 362 mavult pristinum verborum ordinem retineri: Ἰσα πρὸς Ἰσα σφι, ne scilicet proverbialis locutionis quae sit forma (der sprichwörtliche Schein) interest. Confert Wessel. infra IX, 48: Ἰσοι πρὸς Ἰσους ἀριθμὸν μαχεσόμεθα, ac Sophoclis locos, Antig. 146. Philoct. 695. Ut enim in sententiis haud raro inter utrumque scriptorem convenit, de quo nuper monuit Heyse Quaestt. Herodd. p. 67, ita in ipsis adeo verbis singulis atque locutionibus idem quodammodo valere videtur, cf. Herod. I, 8. 32. III, 119 ibique nott.

καταπλώσαντας γὰρ μακροῇ νηϊ κ. τ. λ.] Longae naves Graecis plerumque bellicae erant, rotundae commercio inserviebant. Longa nave primus usus fuisse fertur Iason (Plin. Hist. Nat. VII, 56) in Argonautarum expeditione. Qua tamen heroica aetate ac vel postea longis navibus etiam in re mercatoria Graecos usos esse videmus. Vid. infra I, 163, V, 81 et quae ad Olymp. Comment. in Plat. Alcib. p. 71 notavit Cr.

ἐς Αἶαν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν] Vix sufficient, quae, laudante Cr., Heyne in Obserrv. ad Apollod. I, 9, 24 fine pag. 85 notavit de voce αἶα, i. e. γαῖα, unde fictum videtur et urbis nomen in Colchide et Αἰαῖος pro Colchicus et Circe Aeaea eiusdemque insula Αἰαία. Plinius Hist. Nat.

VI, 4 urbem nominat Aeam iuxta Phasin fluvium, quam urbem regiam describit Apollon. Rhod. III, 213 seq. atque Diod. IV, 48 ibiq. Wessel. Antiquam Colchorum urbem, ubi regis sedes fuerat, Sybarim hic appellat, quocum Cr. confert Marsham. Chronic. p. 382. Sed propius huc eodem monente spectant, quae in schol. ad Apollon. Rhod. II, 417 leguntur: ἡ Αἶα, πόλις τῆς Κολχίδος· αὕτη ἐπ' ἰσχατοῖς κεῖται τῆς οἰκονόμενης. Ἄλλοι δὲ τὴν γῆν τῆς Κολχίδος ἰδίως αἶαν καλεῖσθαι λέγουσιν, aut secundum scholia Paris.: ἡ δὲ Αἶα ἐνταῦθα ἡ τὴν γῆν ἀπλῶς σημαίνει ἡ ἰδίως τὴν Κολχίδα γῆν οὕτως ἐκάλον. οἱ δὲ καὶ πόλιν ἐφασαν Κολχίδα τὴν Αἶαν. Et ad III, 1074 coll. 1093 et IV, 277. in scholiis prius editis legimus Αἰαίαν insulam in Phaside, ubi vellus aureum reconditum fuerit, eandemque Colchorum metropolin. Αἰαίη πῆσος apud Homer. Odyss. XI, 70. XII, 3 ubi vid. interpret. Addit denique Cr. C. O. Mueller., qui in Orchom. p. 274 apte monuit, Αἶα cum sit vocula latissimae notionis, quae remotissimam quamque terram minusque cognitam designet et ad priscam fabulosamque aetatem maxime pertineat, a patre historiae additum esse Κολχίδα, quod vocabulum, cum Homerus, Hesiodus, alii ignorent, post demum invaluerit, consulto hic adiectum, quo latioris vocis vim accuratius definiat.

ἀπίκατο] De hac plusquamperfecti forma constanter a Nostro servata (IV, 140. VII, 153 etc.) praeter Schweighauserum vid. Bredov. p. 328 coll. 332. Eodem Bredovio monente p. 130 cum recentt. edd. scripsi Μηδείαν pro Μηδείην, itemque τᾶλλα (pro τᾶλλα) et h. l. et reliquis locis Herodoteis, quos

γατέρα Μήδειαν. πέμψαντα δὲ τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα
 πήρῃκα, αἰτέειν τε δίκας τῆς ἀρπαγῆς καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυ-
 γατέρα. τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι, ὥς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀρ-
 γείης ἔδοσαν σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὦν αὐτοὶ δώσειν
 δέκεῖνοισι. Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξαν-
 δρον τὸν Πριάμου, ἀκηκοότα ταῦτα, ἐθελήσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάντως, 3
 ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκεῖνους διδόναι. οὕτω δὲ ἀρ-

omnes excitavit idem Bredov. p. 201 seq.

πέμψαντα δὲ τὸν Κόλχον] i. e. *Colchorum regem*, noto dicendi genere Nostroque admodum familiari, ut I, 80. III, 7 etc. [Quam brevilloquentiam adoptavit etiam Xenophon Cyrop. I, 1, 4 ὁ Σκύθης et, ὁ Θράξ. Cr.] Inde priorem lectionem τὸν Κόλχον βασιλῆα, quae glossam sapit, merito reiecerunt recentiores editores. In seqq. verbis ὥς οὐδὲ ἐκεῖνοι κ. τ. λ. negativam particulam utrique orationis membro additam notarunt Sauppe Epist. critic. p. 17 et Hartung. Lehre d. griech. Partik. I, p. 210. Nominativi structuram (αὐτοὶ δώσειν) in hoc loco aliisque Herodoteis (I, 56. II, 118. 141. IV, 15) explicuit Schoene in Diss. de attractionis singg. exempl. p. 2. 3.

CAP. III.

Δευτέρῃ δὲ γενεῇ] Quod vulgo nunc vertunt: *proxima aetate*, rectius iam Laurentius Valla reddidit: *secunda abhinc aetate*. Monuit Schultze in: Kieler Stud. I. p. 181. De tempore γενεῶν. quarum tres unum seculum complent, vid. I, 7. II, 142 ibique nott. Caeterum valet hic locus ad tempus definiendum, quod Argonautarum inter expeditionem et bellum Troianum intercesserit: quadraginta annos posuit, laudante Cr., C. O. Müller Orchomen. p. 306 Larcherum reprehendens, qui cum duas plenas sumserit γενεάς, sexaginta ferme annos posuerat. Ac Larcherus in tabula chronologica (T. VII. p. 352. 404) Argonautas ponit anno 1363

a. Chr. n. Graecos bellum Troianum parantes 1289 a. Chr. n. Troiamque captam 1270 a. Chr. n. In quo eum secuti sunt Fréret, Raoul-Rochette, alii, eundem annum Troiae captae statuentes idque ipsum ad Herodoti auctoritatem (II, 145) revocantes et eius Herodoti, qui vitam Homeri scripsisse fertur, testimonio cap. 38 comprobantes. Vid. Fischer Griech. Zeittafeln p. 9 seqq. Qui Eratosthenis auctoritate nituntur, annum 1183 ante Chr. n. ponunt: vid. ibid. p. 5. et cf. Clinton. Fasti Hellen. I. p. 123 seqq. 139., qui ipse Eratosthenem secutus, Argonautas inde ponit anno 1225 a. Chr. n., quod sane melius convenit cum quadraginta annorum spatio, quale ferme indicat Herodoteum δευτέρῃ — γενεῇ. δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι κ. τ. λ.] i. e. „voluisse sibi e Graecia per rapinam comparare feminam.“ Dictionem satis illustrant a Viger. p. 585 prolata.

οὔτε γὰρ ἐκεῖνους διδόναι] „namque illos non reddere“ Sic G. Hermann. in Opuscul. III. p. 158 οὔτε hic retinendum ratus neque mutandum in οὐδέ, quod suaserat Werfer. in Actt. phil. Monacc. I, 2. p. 261. hoc sensu: „nam ne illos quidem dedisse.“ Inde in textum receperunt οὐδέ Dind. et Dietsch. probante Hartung. (Lehre d. Partik. d. Griech. Sprache I. p. 211), qui οὔτε huic loco convenire negat. Mihi a librorum scriptorum lectione, quam recte tuitus est G. Hermannus, haud discedendum videtur. — πέμψαντας mutata structura dixit pro πέμψασι, qua de re vid. nott. ad I, 19.

πάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἑλλήσι δόξαι, πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτεῖν τε Ἑλένην καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προῖσχομένων ταῦτα, προσφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν, ὡς οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτούντων, βουλοίατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν ὧν τούτου ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἁλλήλων,⁴ τὸ δὲ ἀπὸ τούτου Ἑλληνας δὴ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι. προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην ἢ σφέας ἐς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθειςέων σπονδὴν ποιήσασθαι

τοὺς δὲ, προῖσχομένων ταῦτα, προσφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν] i. e. illos vero (Troianos), cum hi (Graeci) ea proferrent, iamdem exprobrasse Medae raptum. Haud infrequens dicendi genus, ubi dativi loco genitivum participii absolutum, quem dicunt, invenimus (illos vero his, postulata proferentibus, raptum Medae exprobrasse). Non aliter mox ἀπαιτούντων. Vid. quae dixi in Creuz. Melett. III. p. 80 not. et ad Plut. Flamin. VIII. p. 97. Alia laudavit Schweigh. ad h. l., quem eundem affert Matth. §. 563 p. 1110 ob genitivum absolutum participii, omisso substantivo. De verbi significatione (προῖσχομένων) omnia, monente Cr., congesta sunt in nova edit. Lond. Stephan. Thesaur. I. p. 1363. Ad alterum verbum προσφέρειν sc. τί τινα (obticere alicui aliquid, exprobrare) idem citat Lennep. ad Phalarid. Epist. 107. p. 311.

ὡς οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας κ. τ. λ.] Haec verba proxime connectenda cum antecedentibus, hoc fere sensu: „cum, qui ipsi (Graeci) non pro iure satisfecissent neque exposcentibus illam (Medeam) reddidissent, nunc ab aliis sibi satisfieri vellent.“

CAP. IV.

Μέχρι μὲν ὧν τούτου] Quidam libri τούτων, alii rectius τούτου, quos cum Schw. et Gaisf. secuti sumus, commate deleto post τούτου. Similem quandam confu-

sionem ad Plut. Flam. p. 100 notavimus.

τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας κ. τ. λ.] i. e. „Et mulieres quidem rapere, sibi videri (aiunt sc. Persae) iniustorum virorum esse facinus: raptarum vero ultionem studiose persequi, amenitium; nullam tamen raptarum curam habere, prudentium.“ In his verbis probante Bredov. p. 94. retinimus ὥρην, cum vulgo esset ὥρην, quod etiam Excerptum habet in Cod. Palat., cuius varias lectiones vid. ad calcem Commentt. Herodott. Creuzeri. Idem vocabulum infra III, 155. IX, 8. Adde Etymol. magn. p. 448, 45. Est enim ὥρην Ionibus, ὑλάωρα veteribus Atticis, cura, explicaturque φροντίς (v. c. apud Hesiod. Epy. 30), neque apud posterae aetatis scriptores usquam invenitur. Vid. Valcken. ad Herod. III, 155. Hinc quoque μηδεμίαν ὥρην ἔχειν s. nihil pendere, unde haud multum significatione distat, quod infra legimus: λόγον οὐδένα ποιήσασθαι. Cf. Gloss. Herod. et quae addit Creuz.: „Klotz. ad Tyrtaei Carmm. p. 14. Hesych. II. p. 1593 ed. Alberti.“ Hinc, eodem Cr. momento, ὥρεσθαι, i. e. φυλάσσειν, verbum rarius, eruit Ruhnken. in Epist. critic. p. 100. Add. F. A. Wolf. ad Hesiod. Theog. vs. 903. p. 133.

τὸ δὲ ἀρπασθειςέων σπονδὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν] Pendet infinitivus τιμωρέειν a σπονδὴν ποιήσασθαι, cuius generis exempla tum

τιμωρέειν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμίαν ὥρην ἔχειν ἀρπασθεισέων, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ ἂν ἡρπάζοντο. σφέας μὲν δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίης, λέγουσι Πέρσαι ἀρπασομένων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στόλον μέγαν συναγεῖραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριάμου δύναμιν κατελεῖν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ Ἕλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνεα βάρβαρα οἰκειεῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἕλληνικὸν ἡγῆται κεχωρίσθαι.

ex Herodoto (I, 35. 51) tum ex aliis scriptoribus adponit Schaef. ad Sophocl. Electr. 343, ex omīssa particula ὥστε hunc usum explicans. Rectius, opinor, ad ea referas, quae monuit Matth. Gr. Gr. §. 531. ἀρπασθεισέων erit genitivus absol. eius generis, qualem ad I, 3. notavimus.

δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο κ. τ. λ.] i. e. „manifestum est esse (dicunt sc. Persae), nisi ipsae (sc. feminae illae rapi) voluissent, eas non raptas fuisse.“ Quod quidem ex Persarum narratione retulit scriptor, qui tamen haud scio an suam ipsius sententiam simul declarare voluerit. Affert Herodotea Plutarchus II. p. 856 E. ubi legitur ἐβούλοντο, quod ipsum in Herodoto recipiendum snasit Dindorf. l. l. p. XXVII. recepitque Dietsch. Et conf. quoque Bredov. p. 329., qui plures huiusmodi formas imperfecti ex Herodoto collegit: quas omnes si quis invitis libris corrigere atque ad vulgarem dicendi rationem revocare velit, haud scio an in temeritatis crimen incurrat. Quare ἐβουλέατο et hoc loco et III, 143 retinui. In seqq. ad vocem στόλον Cr. adscribit Lex. Xenoph. IV, 95 et Schol. Apoll. Rhod. I, 704 στόλος δὲ ἐστὶν ἐπὶ πρᾶξιν τινα πορευόμενον πλήθος· εἴτε ἐπὶ νεῶν, εἴτε καὶ πεζῇ· καὶ σχεδὸν ἐπὶ πάσης ὁρμῆς καὶ μείζονος παρασκευῆς.

καὶ ἔπειτα — τὴν Πριάμου· δύναμιν κατελεῖν] ἔπειτα omnes libri et h. l. et multis aliis, quos Bre-

dov. p. 109 accurate, ut solet, indicavit omnes. Qui idem quod ab Herodoto ἔπειτα ubivis scriptum fuisse putat auctore Aelio Dionysio apud Eustath. p. 1158, 38 et consentiente Dindorf. p. XXXV., mihi in tanta vulgatae formae exemplorum copia codicumque in his constantia temerarium videbatur, omnia haec in Ionicam formam mutare, praesertim cum nihil impediatur, quo minus Herodotum, ut aliis in vocibus formisque, ita in hac quoque voce utraque forma usum esse existimemus. Dietsch. ubivis reposuit ἔπειτεν. — Verbum κατελεῖν evertendi notione frequens apud Pausaniam, unde notat Siebelis ad Pansan. I, 4. §. 1.

ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ Ἕλληνικὸν κ. τ. λ.] ἀπὸ τούτου, i. e. ab eo inde tempore, ubi vulgo supplent χρόνον. Vid. modo Lambert. Bos. De Ellipsis. L. Gr. p. 546 sq. Literulam τ' ante αἰεὶ invitis libris a quibusdam insertam cum Schweigh. et Gaisf. eieci, quos eosdem secutus dedi σφίσι pro σφίσιν s. σφι.

τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνεα βάρβαρα οἰκειεῦνται οἱ Πέρσαι] Omnes codd. οἰκειεῦνται, quod h. l. tribusque aliis (I, 94. III, 2. IV, 148) in formam Herodoto in his magis usitatam οἰκισιεύνται mutari vult Bredov. p. 177, quem sequitur Dietsch. Mihi a libris discedendi hic nulla videbatur necessitas. Ipsum verbum ita reddit Schweighauserus: „ad se pertinere autumant Persae.“ Wessel.:

τοὺς τοκέας, οὕτω δὲ ἐθελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκ-
πλῶσαι, ὥς ἂν μὴ κατάδηλος γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι
τε καὶ Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἐρχο-
μαι ἐρέων, ὥς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ οἶδα
αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἕλληνας,
τοῦτον σημῆνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως ἂν
σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων ἐπεξιῶν. τὰ γὰρ τὸ πά-
λαι μεγάλα ἦν, τὰ παρὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ’

ad antecedentia magis quam ad
sequentia referri voluit, quae inde
separanda esse vel illud οὕτω δὲ
cum vi quadam apodoseos initio
positum declarat.

ἐθελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι
συνεκπλῶσαι] Laudat Cr. locum
Eustath. ad Odys. I, 431. pag. 71
supra ed. Basil., ubi est συνεκ-
πλεῦσαι, quod ipsum aliquot codd.
praebent: sed alteram formam magis
ex Herodoti usu esse nunc satis
constat. Vid. Bredov. p. 171. Ad
verba ἐθελοντὴν αὐτὴν idem Cr.
laudat Schaef. ad Sophocl. Trach.
v. 1127. p. 342 Lips. Tu vid. Herod.
VI, 25. — ὥς ἂν sequente coniun-
cto, ut I, 11., explicuit Baumlein
Ueber die griech. Modi p. 216. Cf.
etiam Kuehner Gr. Gr. §. 775.

ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ
ἐρχομαι ἐρέων] ἐρχομαι ἐρέων an-
tiquo dicendi genere dixit, quo
significatur nunc, hoc ipso temporis
momento aliquid indicatum, expositum
iri. Imitatus est Pausan. X, 19. §.
2, ubi vid. Siebelis, itemque Lu-
cianus, alii, quos laudat C. Fr. Her-
mann. ad Lucian. Quomodo hist.
conscrib. cap. 18. p. 125. Conf.
etiam Kuehner Gr. Gr. §. 661 not.
2. Pro οὕτως in seqq. Bredovio
auctore p. 112 et hoc loco et aliis
(I, 56. 76. 117. 176 etc.) rescri-
bendum οὕτω. Equidem in talibus
a librorum omnium auctoritate dis-
cedere nolui.

τὸν δὲ οἶδα — τοῦτον σημῆ-
νας] τὸν i. e. ὃν, cui respondet
τοῦτον. Plurima exempla ex Hero-
doto collegit Struve Specim. I.
Quaest. de dialect. Herodot. p.
28 seq.

τοῦτον σημῆνας, προβήσομαι ἐς

τὸ πρόσω τοῦ λόγου] προβήσομαι
revocavimus, cum παραβήσομαι,
quod Reinsio debemus, codicum au-
ctoritate careat. Similis confusio,
laudante Cr., in Nicolao Metho-
nensi nuper vulgato p. 168 ed.
Voemel. Mox utroque loco scripsi
σμικρὰ eandemque formam etiam
aliis locis cum recentt. edd. reti-
nui; vid. Bredov. p. 121. Ad
ipsam Herodoti locutionem Conf.
Dionys. Halic. Antiqq. Romm. II,
3 (ποιῶντα μεγάλας ἐκ μικρῶν
τὰς πόλεις), ad quem locum Am-
broschius excitavit similes aliquot
VI, 19. VII, 53. VIII, 40. Mox de-
dimus τὸ πάλαι. Vulgo male το-
πάλαι. Ad argumentum ipsum si
spectamus, candidum inde apparet
ac simplex Nostri studium veri,
quo ductus nullam rem, vel eam,
quae levissima videretur, praeter-
mitteret accuratissimeque referret,
quaecunque ad propositum facere
viderentur. Quod merito laudat
Dahlmann. in Herod. p. 177. Nam
haec verba adumbrationem quasi
totius operis continent, paucisque
universum Nostri consilium in hi-
storia nunc exponenda declarant.
Ubi Cr. conferri iubet Plat. de
Legg. III. p. 676. (s. p. 278 Bekk.)
Add. Jaeger. Disputt. Herodd. (Got-
ting. 1828) p. 49.

τὰ δὲ ἐπ’ ἐμεῦ ἦν μεγάλα] i. e.
quae mea aetate magna fuerant, an-
tea parva fuerunt. Dictionem ἐπ’
ἐμεῦ mea aetate, mea memoria, satis
illustrat Fischer. ad Well. III, 6.
p. 228. Tu cf. Herod. VIII, 44.
— ἐμεῦ scripsi cum recentt. edd.
pro vulg. ἐμοῦ, quae forma ab He-
rodoto aliena dicitur Bredovio p.
281.

μον ἐς τὸν Εὐξεινον καλεόμενον πόντον. Οὗτος ὁ Κροῖσος βαρβάρων πρῶτος, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τοὺς δὲ φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο μὲν Ἰωνάς τε καὶ Αἰολίαις καὶ Δωριέαις τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι· τὸ γὰρ

Sed in proximis verbis πρὸς βορέην ἄνεμον abundantiam quandam orationis vidisse mihi videor, de qua idem Lambertus Bosius l. p. 31. Add. Weiske de pleonasm. p. 42. Pro vulg. βορῆν cum recentt. edd. scripsi βορέην, ut I, 174. Bredovium secutus p. 220, ubi vide plura.

οὗτος ὁ Κροῖσος] „Haec verba laudare videtur Apollon. Dyscolus de pronom. pag. 333 ed. Bekk.“ Cr.

πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι] Hoc vix verum omnino videri statuit Marquardt de Cyzico p. 55 seqq. quandoquidem vel antea Graecorum res a Lydorum regibus suspensas quodammodo fuisse inde patet, quod non nisi Gygis peritiam Abydum condiderint Milesii, teste Strabone XIII. p. 590: Qui si regis potentis omniaque circum circa imperio suo tenentis auctoritatem in urbe condenda respexerint, vix inde concludi poterit, eosdem non liberos fuisse, ac subditos iam Lydorum regibus.

τὸ γὰρ Κιμμερίων στράτευμα κ. τ. λ.] i. e. Namque Cimmericorum expeditio contra Ioniam suscepta, quae Croeso prior erat, non oppidorum fuit redactio in potestatem, sed rapina ex incursione. Dicendi genus paulo durius videtur pro: οὐ κατεστρέψατο τὰς πόλεις, ἀλλὰ ἐξ ἐπιδρομῆς ἤρπάζαντο, ut Krebs. interpretatur l. l. p. 19. Hinc, auctore Caesar. De carm. Gr. eleg. origin. (Marburg. 1837. 8) καταστροφὴ est occupatio, non eversio. Ad locutionem ἐξ ἐπιδρομῆς Cr. laudat Paus. VII, 25. §. 21. Tu adde sis Plat. de Re publ. X. p. 619 D. Plutarch. Anton. 80.

Hanc Cimmericorum incursionem Ardye Lydis imperante post Gygem

accidisse, ipse Noster refert infra c. 15. Add. I, 16. 103. IV, 11. 12. Quare Herodoti antiquioris auctoritatem Straboni iure praeferebant ducit Wessel. Ille enim (I. p. 6 s. p. 12. III. p. 149 s. p. 222) Homeri fere temporibus Cimmericorum invasionem adscribit. Id quod Larchero ita conciliandum videbatur, ut duae fuerint Cimmericorum expeditiones, altera posterior, de qua Herodotus scripserit, altera prior, Homericæ aut remotioris adeo ætatis, cuius Euripides quoque mentionem fecerit in Iphig. in Taur. 1106 sqq. (1113 al.) rem postarum more magis exornans, cum de urbibus enarret dirutis, quæ tunc temporis ne exsistere quidem potuerint. Aliter visum est Volneyo (in Suppl. à l'Herod. de Larch. p. 75 ss. coll. p. 71 ss.), qui, quæ apud Strabonem et Euripidem leguntur, hactenus non incredibilia putat, quod gens vaga, Nomades vocant, utique trium quatuorve seculorum decursu facile plures adeo incursiones in Asiam minorem facere potuerit. Ex Herodoti autem locis de Cimmericorum expeditionibus omnino duplicem invasionem bene distingui posse idem censet, priorem Ardyis (690 a. Chr.) tempore, de qua Herod. I, 15, 6, posteriorem Alyattis et Cyaxaris tempore, de qua Herod. I, 103. Quæ ipsa haud scio an melius ad unam eandemque invasionem continuatam, Ardyis (qui 678 a. Chr. regnare coepit) tempore inceptam et multo post demum sub Alyatte rege (617 a. Chr.) finitam expulsa ista gente (614 a. Chr.) referri queant. Exstitit postea Francke, qui (locum indicante Cr.) subtili disputatione, quæ Callino inserta legitur, p. 109 sqq. itidem duplicem

Κιμμερίων στρατεύματα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον, Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφὴν ἐγένετο τῶν πολλῶν, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονίη οὕτω περιῆλθε, 7 εἴοσα Ἡρακλειδεῶν, ἐς τὸ γένος τὸ Κροίσου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανθαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον οὐ-

probare studet Cimmericorum invasionem, Sardiumque expugnationem. Alteram ponit priorem, ad Homeri aetatem recedentem et Callino poetae, qui et ipse Homero proximus fuerit, memoratam, cui praefuerit Lygdamus, in Cilicia post acerbo fato oppressus; alteram multo post accidisse vult, quam Cimmericis Herodotus, Callisthenes Trecibus ac Lyciis tribuat. Atque nituntur ista eo argumento, quo Callinum non Archilochi et Gygis aetate (quae vulgo recepta est sententia), sed multo antea Homeri fere aetate vixisse censeamus. Cf. I, 14. Utut est, Herodotum, quem in Lydorum historia satis versatum haud pauca commonstrant, de una posterioris aetatis incursione verba fecisse, equidem haud sine magna veri specie mihi contendere posse videor. Atque hac in sententia iis confirmatus sum, quae a viris doctis nostrae aetatis de his Cimmericorum incursionibus disputata inveni: vid. Bode: Gesch. d. hellen. Dichtk. II, 1. p. 150 seqq. Caesar l. l. p. 61 seqq. Westermann De Callisthen. Olynth. P. II, 3. p. 11 seqq. Roissnol in: Nouvelles Annales des Voyages 1853. I. p. 94., qui Herodotum tueri studuit, eius tantum Cimmericorum incursionis memorem, quae ad suas historias pertinuerit. Quae de Cimmericis apud veteres traduntur, ea omnia exhibet Ukert Geogr. d. Griech. III, 2. p. 360. I. p. 26 (coll. Grote history of Greece III. p. 333); unde satis intelligitur, permulta tradi, quae ad postarum fabulas atque commenta potius reiicienda videantur, quam ad historiae fidem excutienda, ut prorsus incerta sit gentis origo ac sedes primitiva in regionibus Europae borealibus fere quaerenda. Quid, quod ipsum gen-

tis nomen vario modo et scribentes et interpretantes (cf. Ukert III, 2. p. 368) ex Hebraeorum denique repetunt lingua, ubi *Kamar* denotet *tenebrosus, obscurus* (cf. Ukert I. p. 26), aut e Celtico, si diis placeat, idiomate, ubi *Kimr* nomen Gallorum gens sibi vindicat, unde quoque *Cimbri*. Ita certe Volney. I. l. p. 75, cui addo Plut. narrat. in Vita Mar. 11, ubi praeter alia haec leguntur: *ἄλλοι δὲ φασί, Κιμμερίων τὸ μὲν πρῶτον ὄψ' Ἑλλήνων τῶν πάλαι γνωσθέντων οὐ μέγα γενέσθαι τὸ παντὸς μόριον, ἀλλὰ φυγὴν ἢ στάσιν τινὰ βιασθεῖσαν ὑπὸ Σκυθῶν εἰς Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Μαιώτιδος διαπεράσαι, Λυγδάμιος ἡγουμένον κ. τ. λ.*, ad quae doctum consulas interpretem Leopoldum p. 39—41. Sed haec nunc sufficient, et comparentur cum iis, quae ad reliquos Herodoti locos supra laudatos afferemus.

CAP. VII.

Ἡ δὲ ἡγεμονίη οὕτω περιῆλθε κ. τ. λ.] Scripsit haec Noster respiciens ad ea, quae cap. 6 initio posuerat verba: *Κροίσος ἦν Λυδὸς μὲν κ. τ. λ. et οὗτος ὁ Κροίσος κ. τ. λ.*; unde particula *δὲ* hic demonstrandi et explicandi vim acquirit, quam eandem etiam in verbis sequentibus *καλεομένους δὲ Μερμνάδας* (quae ad proxime antecedentia *ἐς τὸ γένος τὸ Κροίσου* spectant) retinet. *καλεομένους* ut infra *καλεόμενος* retinui a Dindorfio mutatum in *καλευμένους*, et *καλεόμενος*. Vid. Bredov. p. 372. 374. De *περιελθεῖν* aliisque cum *περὶ* compositis verbis hac in re usitatis cf. infra I, 96. 120. ibique nott.

τὸν οἱ Ἕλλ. Μυρσίλον οὖνομ.] *Μυρσίλον* pro *Μυρσίλον*, ut vulgo,

νομάζουσι, τύραννος Σαρδίων, ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέους. Ἄγρων μὲν γὰρ ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου,

scripsi cum Schweigh., Gaisf., Matth. et Götting. (Lehre v. Accent p. 184 seq.). Cf. Athen. X. p. 430. Dion. Halic. de compos. verb. III. p. 36 Schaeff. coll. Plehn. Lesbiace. p. 205 sq. et de re Plin. H. N. XXXV, 8. Ac Graecorum quoque fabulis valde celebratus Μυρτίλος (male Μυρτίλος aut Μύρτιλος), qui Pelopi in certamine cum Oenomaio opem tulisse fertur, de quo Cr. laudat Nitsch. Lex. mythol. s. v. II. p. 293 sq. ed. Klopfer. et Schol. Apoll. Rhod. ad I, 752. ὁ δὲ Μυρτίλος Ἐρμού υἱός ἐκ μιᾶς τῶν Λακωνῶν θυγατρῶν Φαιθούσης, οἱ δὲ ἐκ Κλυμένης, οἱ δὲ ἐκ Μυρτούς, μιᾶς τῶν Ἀμαζόνων. Nam Amazonum quoque vestigia quaedam in Lydorum rebus inveniri, inque nummis adeo apparere idem monuit Fragmm. histt. p. 202. Myrsilum rerum Lesbiacarum scriptorem profert Plehn. l. 1.

Ἄγρων μὲν γὰρ ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος κ. τ. λ.] De Lydorum regno regibusque consul. Beck. Allgem. Weltgesch. I. p. 309 seqq. et quae habet Lanzi a Cr. allatus in Sagg. di ling. Etrusc. II. p. 42 coll. 82 ed. sec. In lectione Ἄγρων subsistendum duximus, ut dudum placuerat Wesselingio de hac genealogia quaedam notanti. Niebuhr. autem in inscriptione super Euseb. Chronic. Armen. Commentatt. societ. reg. Berol. ann. 1820 et 1821 inserta pag. 48 sq. ex hisce genealogiis hoc colligi vult, hanc stirpem Lydorum regiam sive dynastiam ex Assyria cum maxime repetendam esse (cf. nott. ad I, 4 fin.), cum alii eo, quod Herculem abavum habeat haec stirps, Graecam fuisse ipsosque Lydos inde pro Graecis habendos esse statuunt. Parum recte quidem. Namque ad Assyriam hanc Heraclidarum progeniem, quae Lydis imperasse dicitur, pertinere ipsa haec genealogia manifesto indicat, quamvis hic illic Graecum quendam colorem induxerit. Hercules, qui re-

giae stirpis auctor fertur, non alius est atque Hercules ille Assyrius, qui Sandon vocatur, Solis numen eiusque vim et effectus in omnem rerum naturam declarans eoque ipso ad Graeci Herculis significationem proxime accedens. De hoc deo, quem in Assyriorum monumentis nuper detectis haud raro repraesentatum videmus, satis copiose retulit Raoul Rochette in Journal d. Sav. 1850. p. 213 et in commentatione, quae inscribitur: Mém. sur l'Hercule assyrien et phénicien. considérée dans ses rapports avec l'Hercule grec etc. (Mém. de l'Acad. des Inscriptt. T. XVII, 2., ubi vide inprimis p. 206 seqq.). Hunc sequitur Hupfeld Exercitt. Herodd. Specim. III. p. 5 seqq. 37 seqq.; nonnulla ipse addidi in: Jahrb. f. Philol. u. Paedag. LXIV. p. 147 seq. Alcaeus, qui Herculis filius perhibetur, ad Graeca nos relicit: etenim ipsi Herculi Alcmenae filio primitus Alcaei nomen fuisse tradunt; vid. Diod. Sic. I, 24 ibique Wesseling. Belus, quod summi dei solaris nomen esse constat (vid. ad I, 181), apud Servium ad Virgil. Aen. I, 729 primus Assyriorum rex dicitur. Ninus, Assyriorum sive deus sive rex, satis cognitus est ex Diodoro II, 1 seqq. vel potius e Ctesia, cuius vid. Fragmm. p. 380 seqq. Agron, qui primus Heraclidarum Sardibus regnasse dicitur, si a Graeca stirpe (ἄγρον) nomen repetas, venator dicendus erit, qualis ille Nimrod sacrae scripturae. Quae cum ita sint, satis patere existimamus, hanc regiam Lydorum stirpem, quae ab Hercule genus ducere fertur, ad Assyriam pertinere, idque ipsum admodum valere ad coniunctionem illam declarandam, quae olim Asiae minoris incolis cum ipsa Asia interiori eiusque regibus Assyriis intercesse-rit, quorum potentiam aequae atque sacra ad Asiam minorem usque pertinuisse credibile est; conf. supra I, 4 ibique nott. Movers: Die

πρωτος Ἡρακλειδῶν βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρας ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος, ἀπ' οὗ ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μητῶν

Phönis. I. p. 475 seqq. et Layard libro supra I. II. p. 227 seqq. 286 seqq. Ipsam Lydorum gentem hinc ad Semitas quoque referri vult Hupfeld I. I. pag. 12; in regionibus, quae Assyriis et Aramaeis finitimae sunt, primitus habitasse indeque profectam occupasse Maeoniam terram, quae ab advenis Lydiae nomen accepit. Neque aliter fere statuit Curtius Archäolog. Zeit. XI. p. 149.

οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες — ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ κ. τ. λ.] Cum Herodoto consentit antiquissimus Lydicarum rerum scriptor Xanthus, cuius locum servavit Dion. Halic. Antiqq. I, 28. p. 73 Reisk. in Xanthi fragmenta receptum atque illustratum a Creus. (Fragmm. historic. p. 147 sq. 149 sqq. 152 sqq.), qui idem nunc addit Schol. Platon. ad Tim. p. 25 B. p. 427 Bekk. Τυφῆνην δὲ ἀπὸ Τυφῆνηος, τοῦ Ἀγρωνος, τοῦ Ἄτυος, τοῦ Λυδοῦ; modo sana sint haec. Ac binis quidem locis Atyos mentionem facit Herodotus I, 94. IV, 45, non prorsus tamen sibi constans, cum Manis filium modo appellet *Atya*, modo *Cotyne*. In *Atyos* regis nomine Etruscum latere etymon vult, monente *Cr.*, Lanzi I. I. II. p. 281 [p. 223 ed. sec.]. Ac sponte hoc nomen nos revocat ad deum illum *Atya* s. *Atin* in Phrygum sacris satis cognitum, unde regia stirps indigena genus suum aequae repetebat atque Heraclidarum stirps, quae postmodo regnum assumsit, ab Hercule illo Assyrio. Ante Heraclidas ex Assyria ingressos hanc Atyis progeniem imperasse inde probabile fit. Conf. Hupfeld p. 16 seq. Tempora utriusque dynastiae sic constituit Larcher. (T. VIII. p. 204 seqq. 213 seqq. 575 coll. I. p. 189), ut Aty anno 1368 a. Chr. n. regnum suscepit, Agronis vero

regnum inceperit ab anno 1220 a. Chr. n. Aliter Hupfeld p. 12., qui parum firmis rationibus ductus Lydos s. Assyrios duce Agrone post res Troianas demum immigrasse ponit.

ἀπ' οὗ ὁ δῆμος — Μητῶν καλεόμενος] ἀπ' οὗ iure a prioribus editoribus repositum loco vulgatae mendosae: ἀπὸ τευ. Sed dubitat Matth. ad h. l., an οὗτος de certo homine usurpetur; unde ipse scribi vult: ἀπὸ τοῦ, i. e. ἀφ' οὗ. Cf. quoque Gramm. Gr. §. 483. p. 906. Censori docto in Ephemm. Ienens. 1817. nr. 164. p. 370 placuerat ἀπὸ τευ. Quae cum scripsissem, allatum est Struvii Quaest. de dialect. Herodot. specim. I, qui optime commonstravit, multis locis allatis, pronomen οὗτος pro simplici ὅς poni posse. Aliena autem ab Herodoti dialecto esse ἀπὸ (s. ἐπὶ, παρὰ) τοῦ idem contendit vir doctus. Vid. p. 1—6. (Regiomont. 1828.). Mox scripsi Μητῶν (pro vulg. Μῆων), ut legitur VII, 74. 77. Cf. Bredov. p. 175 et Creuzer ad Fragmm. historic. p. 146 seq. Ipsum *Maeonis* nomen aequae atque Atyos ad sacra pertinere vel inde patet, quod Cybele dea *Maeonis* filia perhibetur Attingue quendam, qui ab aliis Aty vocatur, adamasse dicitur. Qua de re cf. quae *Cr.* laudavit I. I. p. 147. et Hupfeld p. 16. Addo, quod auctore Hoeck. (Cret. I. p. 130) ille modo Lydorum, modo Phrygum, modo utriusque gentis rex dicitur. Graecorum *Μαίων*, qui in Thebanorum rebus occurrit, Tydeo Thebis revertenti insidias struens, huc minus pertinet. Cf. IV, 393. Apollod. III, 6, 6, alia. Neque vero hoc praetereundum, quo etiam *Cr.* I. I. p. 169 attendi iubet, Herodotum non magis Lydos distinxisse a Maeonibus, quam Xanthum, eamque sententiam quoque ut veriorum praedicari a

καλεόμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλίδαι ἐπιτραφθέντες ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου, ἐκ δούλης τε τῆς Ἰαρδάνου γενοῦτες καὶ Ἡρακλῆος, ἄρξαντες μὲν ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γε-

Strab. XIII. p. 625. seq. s. p. 928 B., qui Lydos ab Homero nuspiam nominari doceat (Ili. II, 865). Unde apparet, eorum sententiam vix probari posse, qui superiorem eius terrae, quae postea Lydia est appellata, partem *Maconiam*, inferiorem, quam *Caystrus* alluit, *Lydiam* antiquitus esse vocatam dicerent. Vid. Cr. I. I. et Hupfeld p. 14, qui contra disertum Herodoti testimonium Maeones, quos antiquissimos terrae incolae habet, distingui vult a Lydis postmodo ingressis; vide paulo antea nott.

παρὰ τούτων Ἡρακλίδαι ἐπιτραφθέντες] Particulam δὲ post τούτων eiecimus, probantibus Schweighaeus, et Gaisf., quamvis retineat Matth. Abest enim illa a libris manu scriptis et bene abesse potest ex Herodoti loquendi usu. Sensum loci bene reddidit Schweigh.: „ab his priscis regibus commissum regi regnum ex oraculi edicto obtinuerunt Heraclidae;“ quod hanc ob causam moneo, ne quis Corai adstipuletur legenti: ἐπιτραφέντες (pro ἐπιτραφθέντες), quod idem sit atque ἐπιγεγόμενοι, i. e. „ab his succedentes Heraclidae“ etc., quodque sane reperiatur II, 121. §. 1, ubi vid. Sed ἐπιτραφθέντες pertinet ad verbum ἐπιτρέπειν, quo Noster usus est III, 157. Est enim *committere, permittere* regnum. Nec insolita haec structura, ubi istiusmodi verbis in passivo additur idem obiecti accusativus. Vid. Fisch. ad Well. III, 1. p. 437 sq. et Sintenis in: Jahrb. f. Philolog. u. Paedag. XVI, 2. p. 146. Et res ipsa nos admonet regnorum orientalium conditionis atque status, ubi hoc modo regnorum eversiones effici videmus, quando nimirum reges, inertia ac luxurie diffuentes, regni curam aliis permittunt, a quibus ipsi deinceps regno deiciuntur.

ἐκ δούλης — Ἡρακλῆος] Sunt qui Heraclidas non ab Iardani ser-

va, sed ab Omphale sive uxore Iardani sive filia oriundos esse statuunt. Quam in rem veterum testimonia iam attulit Wesselingius ac disquisivit Creuzer. in *Fragm. historice*. p. 186 seq.; tu vid. in primis Hellanic. ap. Steph. Byz. voc. Ἀνέλη (*fragm. Hell.* p. 134) coll. Diod. Sic. IV, 31 et Dion. Chrysost. Orat. XV. §. 5. p. 236 B. qui cum Herodoto plane consentit. De Omphale, in cuius servitio fuerit Hercules, quae veteres commenti sunt, hic referre non attinet: haec enim omnia pertinent ad illum Herculem Assyrium, qui *Sardon* vocatur; conf. Hupfeld p. 57. 62 seqq. Raoul Rochette l. I. p. 190 seqq. p. 206 seqq. p. 231 seqq. Neque alio ducit ipsum *Jardani* nomen, in quo *Sardan* s. *Sjardan* latere arbitrat C. O. Müller: *Kleine deutsche Schrift*. II. p. 109. — Quod ad temporum rationes attinet, auctore Larchero regnare incepit Agron, primus Heraclidarum rex, anno 1220; unde usque ad Herculem progenitorem stirpis quinque cum sint generationes sive 160 anni, Hercules ipsius annus natalis incidet in ann. 1386 a. Chr., id quod tantum duorum annorum spatium differt ab eo ipso numero, quem ipse Herodotus prodidit II, 145. Ita certe Larcher. l. I., ubi Herodoti fidem confirmare et a pravis aliorum coniecturis vindicare studeat. Add. Clinton. *Fast. Hellen.* I. p. 133 not.

ἄρξαντες μὲν ἐπὶ — πεντακόσια] Haec minus congruere existimat Larcher. l. I. p. 213 et 14; quoniam ipse Herod. II, 142 γεγενῆσθαι triginta trium annorum et quatuor mensium spatium definiat, ut centum fere annos tres efficiant γενεαί. Quare h. l. legendum suspicatur: ἄρξαντες μὲν ἐπὶ πεντακάδεκα γενεαίς, quum ultimus annorum numerus utique sanus sit. Sed bene iam Volneyus notavit,

σθεις δὲ ἐνόμιξέ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην,
ὥς τε δὲ ταῦτα νομίζων· ἦν γάρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης⁵
ὁ Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ τὰ

λοπνίκτην λέγει (quod vulgo ver-
tunt pelle praefocatum), id scite
emendat Jablonskius σκυλοκλέπτην,
i. e. *spolia auferentem* (quod utri-
que et Herculi et Mercurio satis con-
veniat, cum alter virtute, alter dolo
spolia auferat), aut σκυλοπνίκτην,
i. e. *pugnantem, pelle leonina indutum*.
Mihi neutrum placet: etenim σκυ-
λοπνίκτης *canum suffocatore* de-
clarat aptumque habet locum in
furtis, ad quae facilius peragenda
canum suffocatore opus est. Vid.
Q. Curtius in Hoefer. Zeitschrift f.
d. Wissensch. d. Sprach. II, 1. p.
220. qui ad Sanscritanas usque ra-
dices regreditur. Ad cannam s.
arundinem in Lydorum terra fre-
quentem *Candaulis* nomen nuper re-
tulit Ed. Mueller in Schneidewin.
Philolog. VII, 2. p. 253. *Κανδαν-
λος* praeterea ap. Athen. XII. p.
516. s. p. 418 ed. Schweigh. occurrit
condimenti sive edulii genus Lydi-
cum. De quo tamen plura non con-
stant. Vid. Jablonsk. l. l. p. 86. et
Guil. Dindorf. l. l. IV. p. 931.
Ut ad Candaulem Lydorum regem
regrediar, mirum sane in iis, quae
nuper Car. Muellieri (Fragmm. hist.
Graec. III. p. 380 seq.) et Aug.
L. Federi (Excerpta e Polybio,
Diodoro etc. Darmstad. 1848. fasc.
II. p. 80. s. p. 101 ed. min.) cura
e codice Escorialensi in lucem pro-
tracta sunt, Nicolai Damasceni Ex-
cerptis de Lydorum historia ne no-
men quidem Candaulis comparere
ultimumque huius stirpis regem vo-
cari *Sadyattem*, a Gyge regno pul-
sum (de quo rege cf. I, 16), alia-
que omnino narrari ab Herodoteis
diversa alioque ex fonte, Xantho
opinor rerum Lydiacarum scripto-
re ducta. Conf. quae dixi in Jahrbh.
f. Philol. u. Paedag. LIX. p. 257 seqq.

ὥς τε δὲ ταῦτα νομίζων] Valde
notandum et hic et in sequentibus
simplex et antiquum dicendi genus,
quod sibi placet saepius idem re-
petens, nec severam orationis nor-

mam curans, ad quam si haec exi-
gere velis, respiciendum erit ad ea,
quae infra, multis interiectis, le-
guntur: *ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγῃν
τοιάδε*. Eodem fere modo ὥστε I,
73 in verbis ὥστε δὲ περὶ πολλοῦ
ποιεόμενος αὐτοῦς κ. τ. λ. Hinc
explicanda quoque in sqq. parti-
cula γάρ, qua rationem anteceden-
tium quodammodo reddit auctor,
minus illa quidem necessaria, sed
quae non sine vi quadam ad loci
argumentum declarandum apposita
est. Tu cf. Matth. Gr. Gr. §. 613,
VII. p. 906. Plura ad Herod. I, 24.
124 coll. III, 121. Egregie vero,
ut tot alia, hunc locum vernaculo
sermone expressit Lange, cuius
versionem adscriberem, nisi brevi-
tati consulendum esset.

Γύγης ὁ Δασκύλου] De historia
Gygis variisque vett. de eo tradi-
tionibus vid. infra ad c. 12. In-
tactum reliqui Δασκύλου, quod Din-
dorf p. XII in Δασκύλω mutatum
vult, a Dietschio nunc receptum;
sed vid. Bredov. p. 233 seqq. Sic
quoque Δασκύλου apud Pausan.
IV, 21 et 35. et in Nicolai Dama-
sceni Excerptis l. l. pag. 382. 383.
385.

τούτῳ τῷ Γύγῃ — ὁ Κανδ.] i.
e. huic Gygi res etiam gravissimas
permillebat Candaules s. cum hocce
Gyge res etiam gravissimas communi-
cabat. ὁ περὶ θεσθαί τι νί τι,
cum aliquo aliqua de re communicare,
conferre ad aliquem, consulere ali-
quem, invenitur quoque I, 107. 108
aliis locis, quos indicabit Lex. He-
rod. Schweigh. — Quae sequuntur
verba, ea malim propter participium
sic explicare: et vero etiam in eo
(sc. multum illi tribuebat), quod
uxoris suae formam supra modum ex-
tulit, de his sc. rebus cum eo verba
faciens, de quibus vix cum alio
quopiam, nisi cum intimo atque
familiarissimo amico regem collo-
qui par erat. Nam ut iis assentiar,
qui participium ὁ περὶ παλαιῶν pro

σπουδαιότερα τῶν πρηγμαίων ὑπερετίθετο ὁ Κανδαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερεπαίνεων. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος (χρῆν γὰρ Κανδαύλη γενέσθαι κακῶς) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιάδε· „Γύγη, οὐ γὰρ σε δοκέω πεῖθεσθαι“

verbo finito poni existiment (citatur Cr. Poppo Obs. critt. in Thuc. p. 154), vix a me impetrare possum. Conf. etiam Nitzsch ad Odyss. XII, 353. p. 403. Refert Matth. §. 631, 4. p. 1300 hunc locum ad ea, quae monstrant transitum participiorum in verbum finitum et vice versa quoque. Alia prorsus ratione nostrum locum interpungi vult censor quidam in Ephemer. Ienensis. 1817. nr. 164. p. 370. Comma vult poni post γυναικὸς et ex antecedenti ὑπερετίθετο repeti communicandi vim, sine notione secundaria interrogandi. Quod mihi certe videtur durius esse.

χρῆν γὰρ Κανδαύλη γενέσθαι κακῶς] i. e. in fatis enim erat Candaulum infortunatum fieri. De dictione, quam praeter alios imitatus est Lucianus Quom. scrib. hist. 18, cf. Herod. II, 161. IV, 79. V, 92. 4. IX, 109. Plura Wyttienbach. ad h. l. et C. F. Hermann. ad Luciani locum p. 125. Ellendt. ad Arrian. Exped. II, 3. §. 11. Atque etiam apud Pausaniam inde frequens invenitur χρῆναι de necessario eorum eventu, quae ab oraculo praedicta seu a fato constituta sint vel de faciendis iis, quae oraclum iusserit. Vid. Siebelis ad I, 19. §. 5. Ac monuit Jaeger. (Disputt. Herodott. Gotting. 1828) de Herodoti fato s. rerum necessitate, a numine divino imposita, quod exprimitur verbis δεῖ et χρῆ huiusque substantivo χρῆσις. Tu vid. p. 37 seq. Add. Ph. J. Ditzges: de Fati apud Herodotum ratione Confl. 1842 p. 2 seqq. — Verbum γίνεσθαι cum adverbis iunctum optimorum scriptorum probatur usu, nec multum abest Latinorum: male, bene esse etc. Quae Cr. citat: Ast. ad Platonis Rem publ. p. 371. Goettling. ad Aristot. Polit. I, 3. p. 293. Musgrav. ad Euripid. Orest. vs. 74, iis nunc adde Stall-

baum. ad Platon. Euthyphr. p. 10. 11.

ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην] Infra I, 10. 11 Γύγεα, cum Iones multa primae declinationis nomina secundum tertiam quoque flectant. Unde Dindorf, quem vid. p. XII, et Dietsch hoc loco ediderunt Γύγεα, probante Bredov. p. 223 seq. 226. Equidem libros scriptos secutus retinui Γύγην, ut cap. 14 Μίθην, quoniam nullam idoneam perspicio rationem, cur Herodotum utraque forma uti potuisset negem.

Γύγη, οὐ γὰρ σε δοκέω κ. τ. λ.] Haec et sequentia ob elocutionis suavitatem, qua ipsa res fando incundior fiat auribus, quam si oculis subiciatur, laudat Dionysius Halic. de compos. verb. sect. III. §. 24 sqq. Attica dialecto expressa. Ad quem locum videatur copiosa Sylburgii et Schaeferi annotatio, de singulis, in quibus discrepat uterque scriptor, monentium p. 39 sqq. ed. Schaefer. De sententia Cr. conferri iubet Suetonium de Caligula simile quid narrantem in eius Vita c. 25. Particula γὰρ, quae orationem exorditur, ut infra I, 121 et 124: ὦ καὶ Καμβύσεω, σὲ γὰρ etc. coll. IV, 97. VI, 11, minime explicanda est certe, ut voluit Wyttienbachius, sed ita, ut ratione habita primitivae huius particulae notionis aut omissa esse quaedam verba sumas facile e contextu supplenda, quibus subiungatur γὰρ causam reddens; aut, quod malim, particula γὰρ referatur ad enuntiationem postpositam, quae proprie eam, in qua particula γὰρ exstat, antecedere debebat, causali sententia ut primaria praemissa. Ita hoc loco fingas Herodotum scribere in animo habuisse: πόλεε, ὁκῶς—θεήσεται γυμνήν· οὐ γὰρ σε δοκέω. Conf. I, 24. 30 etc. ibique adnot. Quem Herodoti usum ex Homero repetendum docuit nuper accurate

„μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἰδεὸς τῆς γυναικὸς (ὥτα γὰρ τυγχάνει ἀνδρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν)· ποιεε, ὅπως ἐκέλευν θεήσσαι γυμνὴν.“ Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας εἶπε· „Δέσποτα, τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὕγιέα, κελεύων με δέσποιναν τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνὴν; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συν-

de his disputans Jo. Classen in Programmatae Francofurt. 1854. (Beobachtungen über d. homer. Sprachgebrauch) p. 8. Ac praeterea quoque consuli potest Hartung Lehre d. Partik. d. griech. Sprache I. p. 467.

ὥτα γὰρ — ὀφθαλμῶν] Plurimi hocce Herodoti dictum repetierunt posterae aetatis scriptores, indicante Wesselingio ad h. l. et Upton. ad Dionys. Halic. p. 42 ed. Schaefer. Quibus multa alia addidit C. F. Hermann. ad Lucian. Quomodo hist. conscr. p. 183. 184. Ad Heraclitum hanc sententiam nuper referri voluit Bernays Heraclit. P. I. p. 8. Quem vero huc retulerat Cr. verum Sophoclis (in Fragm. nr. 77 ed. Brunck. nr. 127 ed. Wagner p. 769: ὅψις γὰρ ὧτων κριτικῶν τέρα πάσι), eum poetae abiudicant, ortum ex Oedip. Tyr. 1247 (s. 1237), ubi vid. interpr. Neque huc non pertinet Senec. Epist. VI. p. 17 ed. Matth.: — „homines amplius oculis, quam auribus credunt.“ In seqq. θεήσσαι, ut mox θεήσασθαι reliqui intactum; recentt. edd. θηήσσαι et θηήσασθαι. Vid. Bredov. p. 46. Ad structuram voculae ὅπως cum indicativi futuro conf. VII, 18 et quae disseruit de his Bäumlein: Griechische Mod. p. 112 seqq.

ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας] De forma, quam Aeolicam dicit Schol. Hermog. p. 407 a Cr. laudatus, vid. I, 10. — Quae sequuntur Gygis verba, attulit Theo Progymnasmm. IV, 56. p. 68 ed. Finckh.

τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὕγιέα] i. e. quem sermonem tu profers minime sanum. Sic ὕγιης saepe ad orationem sententiasque refertur, non solum apud poetas (v. c. apud Pindarum, de quo Cr. citat Ast. in Commentt. Societ. phil. Lips. II, 1. p. 21), verum apud philosophos

quoque. Vid. Wytttenbach. ad Phaedon. p. 238 et quae habet Cr. ad Proclum (ad calc. Plotin. de pulcrit.) p. 83., in Fragm. histt. p. 25. Add. Herod. VI, 100. VII, 157.

ἅμα δὲ κιθῶνι — γυμνῇ] Scripsimus αἰδῶ pro αἰδῶ cum recentt. editt. Conferri vult Cr. Schaeferi laudata ad Dionys. Halic. de comp. verb. p. 43. Sententiam ipsam haud pauci fuerunt, qui ex Herodoti ore repeterent aut certe similia proferrent. Cf. Wessel. ibiq. potiss. Plutarch., de audiend. poet. p. 37 D. ad quem locum consulas Wytttenbachii Animadvv. p. 308 seq. Qui, ut iam ante eum Upton. ad Dionys. Halic. l. l., sententiae originem e Theanus, feminae Pythagoricae, praecepto quodam repetendam esse suspicatur, cuius meminit Diogenes Laert. VII, 43: τῇ δὲ πρὸς τὸν ἰδίον ἄνδρα μελλούσῃ πορεύεσθαι (de coitu hoc accipiendum; vid. Schaefer. ad Dionys. l. l.) παρήνει, ἀμα τοῖς ἐνδύμασι καὶ τὴν ἀσχύρην ἀποτίθεσθαι, ἀνισταμένην δὲ πάλιν ἅμα αὐτοῖσιν ἀναλαμβάνειν. Contra Platonem in iis, quae scribit Polit. V, 6. p. 457 A.: ἀποδυτέον δὲ ταῖς τῶν φυλάκων γυναιξίν, ἐπεὶ περ ἀρετὴν ἀντὶ ἱματίων ἀμφιέσονται Herodoti locum, orationis formam saltem si respiciamus, obversatum fuisse contendit, monente Cr., Astius ad h. l. p. 512. Caeterum ipsam Herodoti sententiam vere Graecam videri monet Becker in Charicl. I. p. 316. (II. p. 168 ed. sec.) Tu conf. etiam Grueneisen: Ueber das Sittliche d. bild. Kunst d. Griech. (Lips. 1833) p. 32. — κιθῶν Ionum esse pro χιτῶν satis constat. Cf. modo Fischer. ad Weller. I. p. 154. Gregor. Corinth. p. 414. Bredov. p. 91. 92. Declaratur autem interius Ionum vestimentum lana confectum

„γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανήσομαι οὕτω, ὥστε
 „μηδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσθαι ὑπὸ σεῦ. ἐγὼ γὰρ σε ἐς τὸ οί-
 „κημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὅπισθε τῆς ἀνοιγομένης θύρης
 „στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἢ ἐμὴ ἐς
 „κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχοῦ τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν
 „ῤματίων κατὰ ἓν ἕκαστον ἐκδύνουσα θήσει· καὶ κατ' ἑσ-
 „κλὴν πολλὴν παρῆξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τοῦ θρό-
 „νου στείλῃ ἐπὶ τὴν εὐνὴν, κατὰ νότου τε αὐτῆς γένῃ, σοὶ
 „μελέτω τὸ ἐνθεῦτεν, ὅπως μὴ σε ὄψεται ἴοντα διὰ θυρῶν.“
 10^ο Οὐ μὲν δὴ, ὥς οὐκ ἡδύνατο διαφυγεῖν, ἦν ἐτοῖμος. ὁ δὲ Καν-

ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανήσομαι]
 ἀρχὴν omnino interpretatus est
 Hermann. ad Vig. p. 723 ubi vid.
 plura. Tu vid. nott. ad I, 86. II,
 148.

ἐγὼ γὰρ σε ἐς τὸ οἶκημα —
 στήσω] Valckenarius ex Dionysii
 loco coniciebat: ἀγαγὼν γὰρ σε,
 ut fere I, 10. 132. III, 61 ibiq.
 not. 85 et cf. quae Cr. ad Ploti-
 num de pulcritud. adscripsit p. 518.
 Nec tamen opus hac emendatione.
 Mox idem Valckenarius rescripsit
 στήσω pro θήσω, quod invitis li-
 bris a Stephano illatum erat.

παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἢ ἐμὴ ἐς
 κοῖτον] In his κοῖτον recte ser-
 vatum ab editoribus. Dionysius
 habet κοίτην, magis Attice; idque
 ipsum hic in quibusdam libris com-
 parere dicitur. Sed vid. Creuzer.
 not. ad Cicer. de Natur. Deor. I,
 11. pag. 50 coll. Matth. Gr. Gr. §.
 95. p. 207. Alia forma eaque ma-
 gis dialecti communis est κοιτῶν,
 de qua Wesseling. ad h. l., unde
 vel hic quidam libri κοιτῶνα. Recte
 autem observavit Bredov. p. 54,
 apud Herodotum κοιτός et κοίτη
 inter se differre; ut enim ἐς κοι-
 τὸν h. l. idem fere valet atque in
 antecedentibus ἐς οἶκημα, i. e. in
 somni cubiculum, quum κοιτός (VII,
 17) somnum declararet, ita κοίτη di-
 citur lectus (I, 10. II, 95. 134.
 VII, 15. 16), unde ὥρη τῆς κοίτης
 tempus quiescendi, dormiendi I, 10.
 10. V, 20 et in Vita Homer. 22,
 in qua cap. 31 invenitur κοίτην
 ποιεῖσθαι, dormire, requiescere. —
 Locutionem παρῆναι — ἐς κοῖτον

illustrant Valckenar. ad I, 21 et
 Kuehner Gr. Gr. §. 622, b.

ἐπὶ τοῦτον τῶν ῤματίων κατὰ
 ἓν ἕκαστον ἐκδύνουσα θήσει]
 „in qua (sella) illa singulas vestes
 suas, aliam post aliam, exuens depo-
 nit.“ Ubi notandum distributivum
 praepositionis κατὰ, a Schaefero
 ad Dionys. locum p. 44 sq. egre-
 gie aliquot Herodoteis locis illu-
 stratum. — In fine capitis ad verba
 ὅπως — ὄψεται cf. supra I, 8:
 πόλλες ὅπως — θεήσεται, ibi-
 que not.

κεῖται δὲ ἀγχοῦ τῆς ἐσόδου θρό-
 νος] De vocula θρόνος Cr. laudat
 praeter Matth. Animadverss. ad
 Hymn. Homerice. p. 382 primum
 Athenaei locum V. p. 192 E: „ὁ
 γὰρ θρόνος, αὐτὸ μόνον ἐλευθέ-
 ριος ἐστὶ κατέδρα σὺν ὑποποδίῳ·
 ὅπερ θρήνῃν καλοῦντες, ἐντεῦθεν
 αὐτὸν ἀνόμασαν θρόνον. τοῦ
 θρήσασθαι χάριν, ὅπερ ἐπὶ τοῦ
 καθίζεσθαι τάσσουσι“ κ. τ. λ. Di-
 stinguunt deinde Athenaeus tum a
 κλισίῳ, tum a δίφρῳ (qui est
 „τόντων ἐντελέστερος“). Hinc Lar-
 cherus voculam reddit siége, i. e.
 „un siége à bras avec un marche-
 pied.“ Add. Creuzer: Ein altathen.
 Gefäss p. 38. 73. — In seqq. κατὰ
 νότου legitur eodem modo I, 25.
 V, 118. Thucyd. III, 108. Vid.
 Kuehner. Gr. Gr. §. 606. Nos: im
 Rücken.

CAP. X.

ἦν ἐτοῖμος] Quod alias hanc
 dictionem infinitivus ποιεῖν vel si-
 mile quid excipere solet (v. I, 42.

δαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ὦρη τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε τὸν Γύγεα ἐς τὸ οἶκον· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα παρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθούσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα ἐθηεῖτο ὁ Γύγης. ὥς δὲ κατὰ νότον ἐγένετο, λούσης τῆς γυναικὸς ἐς τὴν κοίτην, ὑπεκδύς ἐχώρεε ἔξω. καὶ ἡ γυνή ἐπορᾷ μιν ἐξιόντα. μαθούσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυνθεῖσα οὔτε ἔδοξε μαθεῖν, ἐν νόφ' ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανθαύλεα. παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοισι βαρβάροισι, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνὸν, ἐς αἰσχύνην μεγάλαν.

III, 75), Dionysium h. l. ita legisse putabat Valckenarius: ἦν ἑτοῖμος ποιεῖν ταῦτα, vel: ποιεῖν ἦν ἑτοῖμος. Sed bene opposuit Schweighaeus, I, 70, V, 31. Scripsimus autem ἑτοῖμος, cum vulgo scribant ἑτοιμος, sed illud Ionum atque Dorum. Laudat Cr. Boeckh. ad Pindar. Olymp. II, 83 sq. p. 389. Gregor. Corinth. de dialect. p. 21 ed. Schaefer. In sqq. ad vocem κοίτην cf. nott. ad cap. 9.

ἐθηεῖτο ὁ Γύγης] ἐθηεῖτο praebent Mediceus liber aliiq. Ac tenuit Schweighaeuserus. Vulgo quidem ἐθηήτο, quam formam mendosam esse docuit Bredov. p. 46 de huius verbi formis apud Herodotum accurate disputans, omnibus locis allatis. Cr. de his consuli iubet Maittaire de dialect. p. 129 ed. Sturz. Koen. ad Gregor. Corinth. p. 223 ed. Schaefer.

μαθούσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρός] i. e. „quae ut intellexit, quid a marito actum esset.“ Quod moneo propter praepositionem ἐκ, a nonnullis male intellectam. Eodem modo ἐκ in prooemio, ubi vid.

ὅτε ἀνέβωσεν αἰσχυνθεῖσα] ἀνέβωσεν, ut I, 8 ἀμβώσας coll. I, 68, 146. II, 121. VI, 131 (ibique Wessel.). IX, 53. De hac forma contracta omnia praebet Bredov. p. 195. 215 et Dindorf. p. VIII. Laudat Cr. Maittaire de dialect. p. 158 ed. Sturz. et Homer. Odys. I, 378: ἐπιβώσομαι, ubi cf. Eustath. p. 66 supra ed. Basil. ex quo Phavorinus p. 701 lin. 38 seqq. — In seqq. ἔδοξε est: „simulavit, se nesciuisse.“ Laudat. Cr. Valcke-

nar. ad Euripid. Hippolyt. 462. p. 217. μαθεῖν scripsi (pro μαθέειν) meliores libros secutus. Conf. Bredov. p. 325: quo eodem auctore etiam cap. 9 lubens reposuissem διαφυγεῖν pro διαφυγέειν, nisi et h. l. et aliis consensus librorum obstaret, utramque formam apud Herodotum in usu fuisse monstrantium.

ἐς αἰσχύνην μεγάλην φέρει] ἐς meliores libri retinent, quamvis vel sine sententiae damno abesse possit atque re vera absit. Cf. Wessel. ad h. l. infra III, 133. Cr. laudat Thucyd. II, 37 fin., ubi Gottleberus Platonici loci admonuit in Menexen. 19. Atque iis locis, ubi abest praepositio, φέρειν est afferre, gignere. Nec aliter fere hoc loco reddere licet: „Nam apud Lydos ac fere etiam apud ceteros barbaros vel viro magnum in probum vertitur. s. magnam affert dedecus, quod nudus conspiciatur.“ Ad sententiam hoc loco expressam cf. quae Gyges eloquitur cap. 8: ἅμα δὲ κτεῶνι ἐκδυμένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή; cuius sententiae a Plutarcho Nupt. Praecept. p. 139 C. vituperatae rationem hic quasi reddit Herodotus. Nec minus huc faciunt loci, quos Cr. adscripsit: Platonis in Re publ. V, 3. p. 452 C. p. 221 Bekk.: — οὐ πόλως χρόνος, ἐξ οὗ τοῖς Ἕλλησιν ἔδοκει αἰσχρὰ εἶναι καὶ γέλοια, ἅπερ νῦν τοῖς πολλοῖς τῶν βαρβάρων, γυμνοὺς ἄνδρας ὀρασθαι; atque Thucyd. I, 6 cum scholiis, Hesiodi (qui natalia nudari vetat) Epy. 730. Tyrtasi I,

11 λην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα, ἡσυχίην εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρη τάχιστα ἐγγέρονε, τῶν οἰκετῶν τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἔοντας ἑωυτῇ, ἐτοίμους ποιησαμένη, ἐκάλεε τὸν Γύργα. Ὁ δὲ οὐδὲν δοκέων αὐτὴν τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐώθεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασιλεία καλέοι, φοιτᾶν. ὥς δὲ ὁ Γύργης ἀπίκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τάδε· „Νῦν τοι θυῶν παρεουσέων, Γύργη, δίδωμι αἶρεσιν, ὀκοτέρην „βούλει τραπέσθαι· ἡ γὰρ Κανθαύλεια ἀποκτείνας, ἐμέ τε „καὶ τὴν βασιλῆτην ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ αὐτὸν σὲ αὐτίκα οὕτω „ἀποθνήσκειν δεῖ· ὥς ἂν μὴ, πάντα πειθόμενος Κανθαύλῃ, „τοῦ λοιποῦ ἰδῆς, τὰ μὴ σε δεῖ. ἀλλ' ἦτοι κεινόν γε τὸν ταῦτα

21 (ex Homer. Iliad. XXII, 66 express.), ubi vid. Klotz. p. 22 et Xenophont. in Memorab. III, 11. De Lydis idem conferri vult Philostr. Iconn. I, 30 (p. 808 Olear.), quo loco utitur Winckelmann. ad velatum Herculis caput explicandum Opp. IV. p. 192. VII. p. 134. Addam de Persis, quos quamque humani corporis nudationem, capite excepto, turpissimam habuisse notant. Vid. Mongez. in Mémoir. de l'Institut. nation. T. I. p. 13.

CAP. XI.

τῶν οἰκετῶν τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἔοντας ἑωυτῇ κ. τ. λ.] Comparat Cr. cum his ea, quae inveniuntur similia in carmine epico, cui nomen Nibelungen, nr. 29 vs. 701 p. 182. In proxime antecedentibus ad locutionem ἡσυχίην εἶχε, ubi articulus abest, conf. quae similia haud pauca protulit Struve Opuscul. II. p. 108. Formam ὥρα h. l. optimis libris probatam, cum alii ferrent ἑώρα, alii ὄρα, retinui cum recentt. edd. Plura Breßov. p. 313, cum quo eodem viro docto p. 320 intactum reliqui ἐώθεε, cuius loco Sanicroft. codex ἑώθεε, itemque (p. 372) καλεόμενος, ubi Dindorf. et Dietsch. καλεόμενος.

ὅπως ἡ βασιλεία καλέοι] i. e. „quoties regina vocaret.“ Eodem modo infra III, 125. ὅπως ὅι. I, 16. 100. 162. Tu vid. Hermann. ad Viger. p. 909 et quem Cr. lau-

dat Dissen. Disquisitt. phil. I. p. 25. Mox dedi θυῶν pro θυοῖν. cf. ad I, 14.

ἡ αὐτὸν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ] αὐτὸν σὲ (pro αὐτόν σε) cum Schw., Gaisf. et Matth. dedimus. In vocula οὕτω insignis quaedam vis inest ad descriptionem apta, ut digito quasi monstrans haec edixisse regina videatur: ita, „ut scilicet illum (regem) nunc mori oportet.“ Neque enim haec ita dixisse videtur, ut satellites simul digito monstrarit, ad obtruncandum paratos. Simile Ciceronianum illud ex orat. pro Rosc. Am. 26, 71 „non sic nudos in flumen prolicere“, laudavit Matth., aliaque eius generis, ubi sit οὕτως nostrum: „ohne weiteres, ohne Umstände.“ — Caeterum non prorsus dissimilia in Longobardorum historia de Rosamunda narrantur, quae Helmichidis opera adhibita maritum regem Albuinum sustulit. Cf. Fr. Chr. Schlosser. Weltgesch. II, 1. p. 82 ibiq. laud. Eandem rem attigit Gibbon in hist. Rom. cap. XLV (T. X. p. 369 vers. german.).

ὥς ἂν μὴ — τοῦ λοιποῦ ἰδῆς] τοῦ λοιποῦ probe distinguendum a τὸ λοιπόν. Hoc indicat tempus continuum et perpetuum, illud repetitionem eiusdem facti reliquo tempore. Docuit Hermann. ad Viger. de idiotism. pag. 706, h. l. laudato.

ἀλλ' ἦτοι κεινόν γε τὸν ταῦτα βουλεύσαντα κ. τ. λ.] κεινόν, si

„βουλευσάντα δὲ ἀπόλλυσθαι, ἢ σὲ τὸν ἐμὲ γυμνὴν θηησά-
μενον καὶ ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν
ἀπεθώνμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ ἰκέτενε, μὴ μιν ἀναγκαίῃ
γ' ἐνδεῖν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὐκ ὦν δὴ ἐπειθε, ἀλλ'
ᾧρα ἀναγκαίην ἀληθέως προκειμένην, ἢ τὸν δεσπότεα ἀπολ-
λύναι, ἢ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυσθαι. αἰρέεται αὐτὸς περι-
εῖναι. ἐπειρώτα δὴ λέγων τάδε· „Ἐπεὶ με ἀναγκάζεις δεσπό-
τεα τὸν ἐμὸν κτείνειν οὐκ ἐθέλοντα, φέρε ἀκούσω, τέφ καὶ
τρόφῳ ἐπιχειρήσομεν αὐτῷ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἐφη· „Ἐκ
τοῦ αὐτοῦ μὲν χωρίου ἢ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκείνος ἐμὲ
ἐπεδέξατο γυμνὴν, ὑπνωμένῳ δὲ ἢ ἐπιχειρήσεις ἔσται.“ Ὡς 12
δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλὴν, νυκτὸς γινομένης (οὐ γὰρ μετίετο

Bredovium sequimur p. 120, et h. l. et alia (v. c. I, 120. 122. 207 etc.) mutandum in ἐκείνον, quam formam solam Nostro in usu fuisse contendit. Equidem in his aequae atque in aliis consimilibus libros scriptos sequi malim. Ad voculam γε conf. Kuehner Gr. Gr. §. 703, 2. Hartung Lehr. d. griech. Part. II. p. 357. βουλευεῖν hic valet auctorem esse, statuere: de qua verbi activi significatione monuit Bredov. p. 24.

ἰκέτενε, μὴ μιν ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν] i. e. „obsecrabat, ne ipsum necessitati illigaret diiudicandae talis optionis.“ Admonuit Cr. Pythagorici dicti apud Diogen. Laert. VIII. §. 14: πρῶτόν τί φασὶ τούτον ἀποφῆναι τὴν ψυχὴν κύκλον ἀνάγκης ἀμείβουσαν, ἄλλοτε ἄλλοις ἐνδεῖσθαι ζωῆς. Plura, nec hoc loco Herodoteo omisso, idem Cr. in Dionys. p. 72. 74. Add. Herod. IX, 16. ἐνδεῖν ut invitis libris scriptis mutarem in ἐνδέειν, haud persuasit Bredov. p. 323 atque Dindorf p. XXIX. Neque etiam obsecutus est Dietach.

οὐκ ὦν δὴ ἐπειθε — αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι] Annotat h. l. Matthiae, voculae οὐκ ὦν usum apud Herodotum esse in sententiis bimembribus, ita ut alterum membrum sine coniunctione subiiciatur, ad quod proprie spectet ὦν (ut h. l. αἰρέεται), quum negatio ad prius (h. l. ad ἐπειθε) sit referenda.

Quam in rem laudat I, 59. 206. IV, 118, V, 92. Vid. eundem in Gr. Gr. §. 630, 2, a not. pag. 1291.

φέρε ἀκούσω τέφ καὶ τρόφῳ ἐπιχειρήσομεν] ἐπιχειρήσομεν futurum tempus laudat Wexferus Actt. phill. Monacensis. I. p. 223 sq. in iis, quae cum coniunctivum deliberativum deposcant, futurum praebent. Cf. etiam Creuzer. ad Plotin. de pulcrit. p. 237 et infra Herodot. I, 65. — Mox ὑπνωμένῳ: est: „ei, si somno penitus est oppressus.“ Citat Cr. Casauboniana p. 86 ed. Chr. Wolf.

CAP. XII.

Ὡς δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλὴν] i. e. cum omnia ad insidias necessaria parassent, cum de insidiis faciendis inter se constituissem. In mentem venit Homeri, quod III. II, 55 cecinit: πυκινὴν ἤρτυνετο βουλὴν, ubi vide sis Heynium (qui Herodoti non immemor fuit) atque Freytag. (in commentt. ad h. l. pag. 253). Idem verbum apud Herodot. I, 43. 61. II, 32. VII, 147. οὐ γὰρ μετίετο ὁ Γύγης] Medicus liber: ἐμετίετο, quod Gronovius alio loco (I, 114, ubi tamen pro ἐμετείθη nunc restitutum est μετείθη) tueri studuit. Tu vid. Buttmann. ausführl. Gramm. I. p. 543. II. p. 428. Add. Bredov. p. 312. In sqq. cum Gaisf. edidi οὐδεμία, libris scriptis poscentibus. Vulgo οὐδεμία.

ὁ Γύγης, οὐδέ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμία, ἀλλὰ ἔδεε ἢ αὐτὸν ἀπολωλέναι ἢ Κανδαύλεα) εἶπετο ἐς τὸν θάλαμον τῇ γυναικί. καὶ μιν ἐκείνῃ, ἐγγχειρίδιον δοῦσα, κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα, ἀνγκανομένου Κανδαύλεω, ὑπαισδύς τε καὶ ἀποκτείνας αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν

ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιλῆτῃν Γύγης] Discrepant ea, quae Herodotus narravit quaeque excerptis Aristidis scholiasta p. 138 ed. Frommel. nonnihil ab aliorum scriptorum narratione. Plutarch. Quaest. Graec. p. 301 Gygem exercitus ope regnum occupasse tradit, quod utrum ex Xantho, an alio aliquo Lydicarum rerum scriptore ille hauserit, ipsi Creuzero dubium videtur (Fragm. histor. p. 204). Ex eodem Xantho probabiliter ducta sunt, quae de Gyge ad Lydorum regnum evecto copiosius narrata exstant in Nicolai Damasceni Excerptis supra (ad cap. 8) laudatis. In his Gyges et ipse Dascyli filius perhibetur, qui ad Sadyattis (quem pro Candaule in his Excerptis poniam supra diximus) aulam adductus regi adeo gratus extiterit, ut ab hoc ad Mysorum regem mitteretur, cuius filiam Sadyatti sponsam afferret. Sed iuvenis eximiae formae captus puellae amore eam in itinere tentat repugnantem idque post Sadyatti enarrantem, qui confestim Gygem interfici iubet. De quo Gyges cartior factus effugit; deinde seditio mota Sadyattem interfecit Lydosque quamvis initio indignatos valdeque commotos ad suas perduxit partes ac denique Delphici dei iussu regnum assumsit, Sadyattis uxore in matrimonium ducta. Fabulis magis exornata Platonis est narratio de Gyge eiusque annulo magifico, de Re publ. II, 3. pag. 359 s. pag. 37 Ast., quam tot deinceps celebrarunt, laudante Astio ad h. l. p. 393 coll. Xenophont. Cyropaed. VII, 2, 24, quibus Cr. addit Nonni narrat. in Creuz. Melett. I. p. 72 c. not. 28, et quae leguntur disputata in Menagianis II. p. 299 de Gyge, qui primus artem feminas castrandi invenerit. Ad

Cosmas ad carm. Gregor. Nazianz. in Angel. Mai. Spicileg. Rom. II. p. 304 seq. Ad historiae fidem si haec revocare velis, mihi utique Herodoti narratio praeferenda videtur, tum quod Herodotum Lydicae regionis et historiae omnino valde gnarum fuisse putem, tum quod orientalium regnorum conditionem conversionesque, quales apud orientales in gynaeceis fiunt, respicienti haec quam maxime accommodata videbuntur. At, vero ad mythologiam quoque antiquissimam fabularumque rationes ea pertinere, quae Plato, alii, de Gyge memoriae prodiderunt, nemo non videt. Nec tamen meum esse talia explicare et ad liquidum perducere bene sentio. Idem quodammodo valet de Candaule, qui Lydorum sermone Hercules est, quoque inde ad solares rationes perducimur, cum Gyges ille fabulosus, qui Candaulem opprimit annuli illius miri ope, non minus ad huiusmodi rationes coelestes atque cosmogonias pertinere videatur, ubi non minor solis, quam aeneae est locus. Sed haec et alia adumbravit Creuzer. in epist. Homerice. ad Hermann. p. 103—106. Nec minus feminae nomen, quam silentio praetermisit Herodotus, ad fabulas quodammodo spectat, si quidem *Nysia* s. *Nyssa* ea in memoriam vocare possit, quae vulgo apud nos quoque traduntur de *Nyxia* (Wassernyxen), aut quod genii quidam, qui veterum Penatibus similes reperiuntur, Danis, Suecis Normannisque dicuntur *Nissen*. Sed totum adscribam locum Hephaestionis, qualis legitur in Photio ed. Imm. Bekker. p. 159: „ὡς ἡ Κανδαύλου γυνή, ἧς Ἡρόδοτος οὐ λέγει τὸ ὄνομα, Νυσία (αἰ. Μυσία h. l.) ἐκαλεῖτο· ἦν καὶ δαίμονον καὶ ὀὕτω πεσέσθαι τὴν φασὶ γενέσθαι, τὸν δαίμονα τὴν

- 13 τὸν χρόνον γενόμενος, ἐν λάμβφ τριμέτρφ ἐπεμνήσθη. Ἔσχε δὲ τὴν βασιλητὴν καὶ ἐκρατύνθη ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστήριου. ὥς γὰρ δὴ οἱ Ἀυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλειω πάθος καὶ ἐν ὄπλοις ἦσαν, συνέβησαν ἐς τῶντ' οἷ τε τοῦ Γύγεω στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Ἀυδοὶ, ἦν μὲν δὴ τὸ χρηστήριον ἀνέλημιν βασιλεία εἶναι Ἀυδῶν, τὸν δὲ βασιλεύειν ἦν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν ἀρχήν. ἀνείλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω Γύγης. τοσούδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὥς Ἡρακλείδῃσι τίσις ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγεω. τούτου τοῦ ἔπεος Ἀυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ.
- 14 Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς Ἡρακλείδαν ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφούς, οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ὅσα μὲν ἀργύρου

Οὐ μοι τὰ Γύγεω τοῦ πολυχρῆ-
σον μέλει.

CAP. XIII.

καὶ ἐν ὄπλοις ἦσαν] Male nonnulli ἐνοπλοῖς, confusione satis frequenti. Vid. Wesseling. ibique laudat. De Lydis admodum tumultuantibus, mox vero a Gyge sedatis ea conditione, ut Delphos mitterentur deum sciscitaturi, multa traduntur in Nicolai Excerptis supra laudatis p. 385 Muell., quae cum Herodoteis in eo quoque consentiunt, quod deum edixisse narrant: ὅτι τοῖς Ἡρακλείδαις ἐς πέμπτῃν γενεάν ἦτοι τίσις παρὰ τῶν Μερμνάδων.

συνέβησαν τῶντ' οἷ τε τοῦ Γύγεω στασιῶται κ. τ. λ.] i. e. „convenit inter Gygis factionem et reliquos Lydos, ut, quando scilicet oraculum hunc regem Lydorum esse dixisset, hicce (Gyges) regnaret; sin minus, ut Heraclidis regnum restitueret.“ Particulam δὴ, quae male a quibusdam codd. abest, haud sine quadam vi orationi insertam esse, vix quemquam fugit. Nec alia fere eiusdem vis in sqq.: ἀνείλε τε δὴ τὸ χρηστήριον κ. τ. λ. et in fine capitis: πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ. Vid. Heller. in Schneidewini Philolog. VIII. p. 284. De loco ipso

Cr. confert Eustath. ad Odyss. III, 225. p. 122 infr. ed. Basil. De structura, qua verbum συνέβησαν hic excipit infinitivus, vid. Schaefer. ad Lambert. Bos. de Ellips. p. 784., cui tamen ὅσῃ in his omisum esse statuenti recte, si quid video, oblocutus est Hermann. in Dissert. de Ellips. et Pleonasm. in Wolfii et Buttmann. Museo stud. antiq. Vol. I. p. 195. Cf. Herod. II, 79. — Mox pro τόνδε βασιλεύειν scripti τὸν δὲ, monente Buttmanno in Excurs. XII ad Demosthen. Mid. p. 158, ut II, 39, ubi vid. nott. ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγεω] Qui Croesus erat, vid. infra I, 91.

CAP. XIV.

Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφούς] τυραννεύσας hic verte: „cum regnum occupasset s. adeptus esset.“ Est haec aoristi participiorum vis de rebus transeuntibus, quam illustravit Hermann. ad Viger. p. 774, ubi quoque locum laudat, ita vertens: „regnum occupavit et misit.“ Simili modo βασιλεύσας II, 2, ubi vid. nott. Ad vocem τυραννεύειν cf. quae supra ad cap. 6 laudavimus.

ἀλλ' ὅσα μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλείστα ἐν Δελφοῖσι] i. e. „sed argentea quidem eius do-

Ἡετίωνος. Οὗτος δὲ ὁ Γύγης πρῶτος βαρβάρων, τῶν ἡμεῖς ἰδμεν, ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορδίεω, Φρυγίης βασιλέα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν βασιλῆον θρόνον, ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαξε, ὄντα ἀξιοθέητον.

Kruse Hellas II, 2. p. 85, qui thesauros istiusmodi, quorum mentio fit apud veteres, recenset, atque C. F. Hermann: Gottesdienstl. Alterth. §. 19. not. 16.

Οὗτος δὲ ὁ Γύγης πρῶτος βαρβάρων, τῶν ἡμεῖς ἰδμεν κ. τ. λ.] Phanias ac Theopompus Gygem omnino primum fuisse memorant, qui Delphos donaria miserit. Vid. Athen. VI, 4. p. 231 E. T. II. p. 390 ed. Schweigh. Quos Xanthum imprimis secutos esse, cum Creuzero suspiceris licet, qui de hisce Lydorum donariis laudat Heyne Opuscul. Acad. V. p. 347. Paciaudi Monumentt. Peloponn. II. p. 51 sqq. et Ramshorn. Commentat. de statuarum multitudo. et de donariis Delph. Altenburg. 1814. p. 22 sqq. Propter haec tam splendida donaria non mirum est Gygem ad tantam celebritatem pervenisse, ut eius divitiae apud Graecos in proverbium abierint. Hinc Archilochus cecinerat (vid. locum laud. ad cap. 12 fin.):

οὐ μοι τὰ Γύγεω τοῦ πολυχρύσου μέλει.

Quod expressit Anacreontici carminis auctor, nr. XV:

οὐ μοι μέλει Γύγαιο τοῦ Σαρδίων ἀνακτος.

Hinc celebratur vulgo *Γύγον πλούτος* non minus atque Croesi opulentia, quocum ipse Gyges passim iungitur. Vid. quae laudavit Cr. in Fragm. histor. p. 203 sq. et in Melett. I. p. 72 not. 28 ad Nonni narrat.; qui nunc addit Dracon. de metris p. 33 (coll. 117) propter versiculos illic allatos, ubi syllabam priorem in voce *Γύγης* longam esse grammaticus contendit.

μετὰ Μίδην τὸν Γορδίεω] Occurrunt in Lydica historia plures reges, quibus vel *Midae* vel *Gordii* nomen tribuitur. Qui hic nominatur *Midas*, eundem esse suspicatur Wesselingius, quem Eusebius col-

locat Olymp. X, 4. Quod si verum, ille regnum accepisse putandus erit 738 a. Chr., i. e. viginti duobus ante annis quam Gyges ad regnum evectus est. Hunc Midam in sella regia sedentem iudiciumque ferentem in vasculo Etrusco Musei Gregoriani repraesentatum videmus: id quod ad Herodoti verba illustranda admodum valet; vid. Panofka in Archäolog. Zeitung 1844. n. 24. p. 393 seq. Ad eundem Midam referunt monumentum in ipsa Phrygia detectum a doctissimo viro Leake, rupibus incisum literisque vetustis inscriptum, quibus *Midae* regis nomen contineri volunt. Vid. Osann: Midas oder Erklärungsver-such etc. (Lips. et Darmstadt. 1830), qui hoc monumentum copiose tractat, quod idem exhibuerunt Texier Descript. de l'Asie mineure I. p. 154 Pl. 56 et Stewart Descript. of some ancient monuments with inscript. etc. 1842. Alterum *Midam*, qui taurini sanguinis haustu vitam finivit, Eusebius posuit Olymp. XXII, 2 sive anno 695 ante Chr. n.: a quo ipso diversus ille *Midas*, de quo Herodotus I, 35. 45. Ad fabulosum *Midam* pertinebunt *Midae* horti in Macedonia apud Nostrum VIII, 138 ubi vid. nott. Tu vide omnino Osann. l. l. p. 36 seqq. 57 seqq. Clinton Fast. Hell. I. p. 345 seq. Boettigero (Att. Mus. I, 2. p. 354), qui *Midae* nomine *regem* omnino significari contendit, obloquitur Osann. l. l. p. 17.

ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαξε] i. e. „in qua (sella) regis praesidens ius dicere solebat.“ Praepositionis *ἐς* usum in his ac similibus illustrant loci Herodotei I, 199. III, 14. 64. IV, 146. V, 12. 25. 26. VII, 15. 16. §. 1. 17. VIII, 71. Add. Kuehner. Gr. Gr. §. 622. Pro *ἐδίκαξε* Fritsch. (Kritik d. bisherig. Grammat. p. 45) scribi mavult *ἐδίκασε*: sed vid. Mehlhorn in Allg. Litt. Zeit. 1840

κείται δὲ ὁ θρόνος οὗτος, ἐνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω κρητῆρες.
ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἄργυρος, τὸν ὁ Γύγης ἀνέθηκε, ὑπὸ
Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀναθέντος ἐπωνυμίην.
Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιήν καὶ οὗτος, ἐπεὶ τε ἤρξε, ἐς τε
Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολοφῶνος τὸ ἄστυ εἶλε.

nr. 122. p. 365. Mox reliqui κείται, a Dietschio mutatum in κέεται; vid. I, 9 et conf. Bredov. p. 377. Ad formam *Μίδην*, a recentt. edd. conversam in *Μίθεα*, conf. I, 8 ibique allata.

ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἄργυρος — ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀναθέντος ἐπωνυμίην] i. e. „aurum vero istud et argentum — a Delphis vocatur Gygaicum de illius, qui dedicaverat, nomine.“ Respexit haec Himerius Sophista 19, 1 (ubi cf. Wernsdorf. p. 276): ὁ δὲ ἡμέτερος πλοῦτος οὐ χρυσὸς τις Γυγάδας ἢ Λύδιος. In Herodoteis verbis notare licet usum praepositionis ἐπὶ (ἐπὶ τοῦ ἀναθέντος) in hisce haud infrequentem: I, 94 ibiq. not. IV, 45. 107. 148. 149. V, 65 etc. Conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 611, I, 3, b. Aliam formulam καλεῖν τι ἐπὶ τινι Heindorfius explicuit ad Platon. Cratyl. p. 163. In accusativo ἐπωνυμίην, ex abundantia quadam orationis haud infrequenti addito, minime haerendum. Est autem ἐπωνυμία hic fere idem quod οὐνομα, appellatio, denominatio, ut I, 94 fin. 173. II, 4. IV, 45. 148. V, 65.

Ἐσέβαλε — στρατιήν] Plerumque (v. I, 17. 18 etc.) accusativum hunc huic verbo addit Noster; Pausanias dativum. De quo monuit Siebelis ad Pausan. II, 36. §. 5.

Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιήν καὶ οὗτος — ἐς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην] Huc Larcherus refert, quae de bello quodam inter Sardianos et Smyrnaeos gesto leguntur ex Dosithei Lydicorum libro tertio excerpta apud Plutarch. Moral. p. 312 sq. ubi vid. Wytttenbach. Annotatt. p. 86. Sardiani Smyrnaeos obsidione presserunt nec ante recessuros se denuntiarunt, quam Smyrnaei uxorum suarum copiam ipsis fecissent.

Quod isti ita exsecuti sunt, ut ex ancillae cuiusdam consilio servas laute vestitas ornatasque feminarum loco Sardianis permitterent, qui cum ab his defatigati essent, mox a Smyrnaeis occupati, ipsi capti sunt. Tradit autem Pausanias IX, 29. §. 2. *Mimnermus* poetam versibus elegiacis Smyrnaeorum pugnam cum Gyge descripsisse; quae si ea fuit, de qua retulit Dositheus, haud miramur poetam, rebus amatoriiis canendis deditum, tale argumentum sibi sumpsisse canendum. Si vero, quae Schoenemanni est sententia (in Comment. de vita et carm. Mimnermi, Götting. 1823. p. 2), huic pugnae ipse interfuit Mimnermus, poetae aetatem circa Olymp. XX, 5 ann. 700 a. Chr. n., quo fere tempore Gyges hanc expeditionem fecisse putatur, collocandam esse idem arbitratr Schoenemann. p. 7., cum vulgo Suida potissimum auctore Mimnermum circa Olymp. XXXVII sive 630 ante Chr. n. floruisse ponant; vid. modo Clinton. Fast. Hellen. I. p. 207. In hoc vero bello insigne quoddam Smyrnaeorum exstitisse facinus, vel illud documento esse poterit, quod Aristomenes Messenios excitans ad fortiter resistendum Smyrnaeorum exemplum hoc proponit, ut scribit Pausanias IV, 21, 3. De ipso Mimnermo qui egerunt, laudavi omnes in Pauly Realencycl. V. p. 33.

Κολοφῶνος τὸ ἄστυ εἶλε] Colophonem arce excepta illum cepisse vulgo intelligunt. Sed monet censor in Ephemer. Ienens. 1817. nr. 164. p. 372 ἄστυ opponi hic urbis finibus agrisque s. ditioni, quae ipsa in Mileto ac Smyrna sit intelligenda. Alioquin accuratius Nostrum fuisse locutum ille arbitratr.

ἀλλ' οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ' αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαν-
τος δυῶν δέοντα τεσσαράκοντα ἔτα, τοῦτον μὲν παρήσομεν
15 τσαῦτα ἐπιμνησθέντες. Ἄρδνος δὲ τοῦ Γύγεω μετὰ Γύγην
βασιλεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πιρηνέας τε εἶλε
ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννέοντος Σαρ-

ἀλλ' οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ' αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο] Schaeferus hunc locum laudans in Melett. critic. p. 75 legi vult ὑπ' αὐτοῦ; invitis omnibus libris, quorum auctoritatem satis tuetur usus linguae, cum haud raro id, quod omnino ex aliquo profectum est, praepositione ἀπὸ indicetur, ut II, 54 ubi vid. nott. Ac probatur etiam iste usus Pausaniae imitatione, de qua dixit Siebelis. ad I, 7. §. 3. Melius distinctione loco nostro prospexit Schaeferus, cum puncto maiori, quod ante τοῦτον μὲν παρήσομεν vulgo inveniebatur, sublato minorem hic distinctionem poneret. Quare secuti eum sumus cum recentt. editt. — ἀλλὰ γὰρ simili modo Noster dixit II, 116. 139. V, 3. IX, 27. 93. 109. Conf. Elmsley ad Euripid. Heraclid. 480. — Quod ad rem attinet, bellum utique Gygis cum Magnesiis memoratur Nicolao Damasceno (p. 453) p. 51. 52. Orell. (Fragm. Graec. hist. III. p. 395 ed. Mueller.), qui e Xantho probabiliter sua desumsit, monente Creuzero in Fragm. hist. stor. p. 202. Nec quidquam apud Herodotum de fabulosa pugna Lydorum cum Amazonibus. Cf. ibid. et p. 183.

δυῶν δέοντα τεσσαράκοντα ἔτα] δυῶν Ionum ex dialecto, ut I, 94. 130. III, 131. IV, 1. 89. 90. Vid. Bredov. p. 279 seq. Hinc male Suidas h. l. citans et Saucrofti liber vulgarem hic substituunt formam δυοῖν. De ipsa temporum ratione vid. supra nott. ad I, 12 fin.

CAP. XV.

Ἄρδνος δὲ τοῦ Γύγεω — βασιλεύσαντος κ. τ. λ.] Ad hunc Ardyn, Gygis filium, atque inde Ecbatana

ad Phraortem, Medorum regem, ire cogitabat Aristomenes, quum Messeniaco bello altero finito Rhodum se reciperet, Damageto Jalyssi regi filiam adducturus coniugem. Sed morte oppressus exsequi non potuit. Vid. Pausan. IV, 24, 1. Tempora ipsa conveniunt: namque bellum Messeniaco finitum est Olymp. XXVIII, 1 s. 668 a. Chr. n. Ardys autem iam decem ante annis patri in regno successerat idque, ut Noster cap. 16 tradit, per quadraginta novem annos tenuit. Ipsa Lydorum regum series apud Eusebium (cf. p. 27 ed. Ang. Mai) cum Herodoteis sic satis congruit; in Nicolai Damasceni Excerptis nuper erutis plane alia ex parte legi iam supra ad I, 8 dixi. Etenim ante Gygem ponitur Sadyattes, qui apud Herodotum Ardyn excipit (cap. 16); ante hunc rex laudatur Adyattes, qui duos habuit filios, Cadyn et Ardyn, qui et ipse, modo sani sint numeri, septuaginta annos regnasse dicitur. Sed in his aliisque consimilibus mihi vel Epitomatoris culpa nonnihil turbatum videtur.

ἐπὶ τούτου τε τυραννέοντος Σαρδίων Κιμμέριοι ἐξ ἡθίων ὑπὸ Σκυθίων τῶν Νομάδων ἐξανστάντες κ. τ. λ.] Meminit huius rei Eustathius ad Homeri Odys. XI, 14. p. 416, 14. ed. Basil., Herodoti non oblitus. Sed propius huc spectant Strabonis verba lib. XIII. p. 930 s. 627 ed. Casaub. XIV. p. 958 s. 647 sq. ed. Casaub. coll. Clement. Alexandr. Stromat. I. p. 398. Illo Strabonis loco haec leguntur: φησὶ δὲ Καλλισθένης, ἀλῶναι τὰς Σάρδεας ὑπὸ Κιμμερίων πρῶτον, εἰδ' ὑπὸ Τρήων καὶ Λυλίων, ὅπερ καὶ Καλλίνων δηλοῦν τὸν τῆς ἐλεγείας ποιητὴν; ubi, quae dicitur Trerum atque Ly-

δίῳν Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν Νομάδων ἐξανα-
στάντες ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην καὶ Σάρδις πλὴν τῆς ἀφρο-
κόλιος εἶλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα ἔτεα, 16

ciorum invasio, haud alia atque Cimmeriorum, de qua h. l. Herodotus, qui cum Treas ad Cimmericos pertineant, latiori usus fuerit appellatione. Vid. not. ad I, 6 et Franck. Callin. p. 109 sqq. coll. p. 95 ibiq. Dodwell. in Exercit. II. de aetate Pythag. p. 109 sq. Add. Wyttenb. ad Plutarch. Moral. (p. 330 D.) p. 116. Vol. II. Animadverss. Quum vero temporum ratio adversetur, Franckius l. I. p. 111 Strabonis verba sic transposita vult: *φησὶ δὲ Καλλισθένης αἰῶνα τὰς Σάρδεες ὑπὸ Κιμμερίων πρῶτον, ὅπερ καὶ Καλλίνων δηλοῦν τὸν τῆς ἡλικίας ποιητὴν, εἶθ' ὑπὸ Τηρέων καὶ Ἀνκίων.* Nam Callinus, quae est eius viri sententia, multum ante Archilochi indeque etiam Gygis et Ardyis tempora vixit, ut adeo altera Cimmeriorum invasio in ipsius aetatem minime cadere potuerit. Quod utrum verum sit, nec ne, nec supra ad cap. 6 disquirendum censui, neque hic disquiram, cum pronum sit, in eiusmodi locis sine librorum vetustorum auctoritate quid mutare, nec omnino Callini aetas, ut qui Homero proximus vixerit, tam certa videatur, quin dubii nihil relinquatur. Quodammodo tamen assensus est Franckio G. E. Weber in libro de elegicis Graecorum poetis (vernaculo sermone), ubi Callinum intra octavum et nonum seculum a. Chr. n. vixisse contendit; conf. (T. II.) p. 415. Utut est, equidem persistere malim in ea sententia, quam ad cap. 6 posui, Herodotum de una modo Cimmeriorum invasione loqui, neque aliorum scriptorum testimonia, si forte discordant, aut ne concordent a viris doctis sollicitantur, illius auctoritati praeferenda videri. Quam eandem sententiam pronuntiavit, qui omnem hanc quaestionem denuo pertracta-

vit, Westermann. De Callisthen. Olynth. P. II. 3. p. 11 seqq. sana demonstrans esse Strabonis verba a Franckio tentata Callinumque floruisse sub Olymp. XXXVI docens. Lygdamidis, qui dux Cimmeriorum in hac expeditione, aut, ut Franckius vult, in priori, perhibetur, Herodotus nullam facit mentionem. Vid. tamen Callimach. Hymn. in Dian. 251. Strab. I. p. 61 s. 106 et Hesych. s. v. II. p. 502. Ad Lydiam usque et Ioniam ille progressus, deinde Sardibus captis in Cilicia obiisse fertur. Idem Dianae Ephesiae templum combussit aut certe se facturum esse minatus est. Cf. virr. doctt. ad Hesych. l. I. et Franck. Callin. p. 111 sq.

Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν Νομάδων ἐξαναστάντες] Attulit Suidas ἐξ ἡθέων interpretans: ἐκ τῶν συνήθων τόπων, in quibus alterum Nostri locum II, 142 respexisse quoque videri potest, quamquam utriusque loci ratio dispar. ἡθεα s. ἡθη iam Homero sunt *domicilia*, sedes *βιαι*; unde ad Herodotum aliosque Ionicos scriptores transiit hic vocis usus, a quo ne Attici quidem prorsus abstinere. Sed de his copiosius admonuit G. I. Bekkerus meus in Specimine Philostrato, quod prodiit Heidelbergae 1818. p. 30 sq. Ad rem conf. Herod. I, 103. 104.

καὶ Σάρδις — εἶλον] Σάρδις accusativi pluralis est forma Ionica, ut πόλις, ὄψις, alia apud Nostrum, de quibus omnia dabit Bredov. p. 264. Quod antecedit ἀπικέατο, a Dietschio et h. l. et I, 152 mutatum in ἀπίκοντο, aoristi sec. est forma, non confundenda cum plusquamperfecti forma ἀπικέατο, de qua vid. I, 2. Conf. etiam Bredov. p. 331 seq.

ἐξεδέξατο Σαδυνάτης ὁ Ἄρδνος καὶ ἐβασίλευσε ἕτεα δυνάδεκα· Σαδυνάττειω δὲ Ἀλυνάττης. Οὗτος δὲ Κναξάρη τε τῷ Δητόκειω ἀπογόνῳ ἐπολέμησε καὶ Μήδοισι, Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίης ἐξήλασε, Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε, ἐς Κλαζομενάς τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὥς ᾗθελε ἀπήλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως. ἄλλα δὲ ἔργα ἀπεδέ-
 17 ξατο ἐὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπληγτότατα τὰδε. Ἐπολέμησε Μι-
 λησίοισι, παραδεξάμενος τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. ἐπε-
 λαύνων γὰρ ἐπολιόρκεε τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε· ὅπως μὲν
 εἶη ἐν τῇ γῇ καρπὸς ἀδρός, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιήν.
 ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων καὶ αὐλοῦ γυ-

CAP. XVI.

Σαδυνάτης ὁ Ἄρδνος] De hoc rege exstat narratio apud Nicolaum Damascen. (p. 453) p. 52 ed. Orell. (s. III. p. 396 Fragmm. hist.). Ibidem (p. 53) sequitur narratio de Alyatte, Sadyattis filio, iuvene libidinoso, viro posthac continentissimo, qui Smyrnam cepit. Eodem spectant, quae leguntur in Heerenii Biblioth. d. alt. Lit. u. Kunst I, 6. p. 20, ubi laudatur Xenophilus, Lydicarum rerum scriptor. Sed illa, quae Nicolaus habet, e Xantho et ipso rerum Lydicarum auctore desumpta esse indicat Creuzer. Fragmm. historic. p. 202 sqq. In aliis Nicolai Damasceni Excerptis de Sadyatte, qui a Gyge regno pulsus Herodotei Candaulis locum fere obtinet, plane alia tradi supra iam (ad I, 8.15) monuimus.

Οὗτος δὲ Κναξάρη τε τῷ Δητόκειω ἀπογόνῳ ἐπολέμησε κ. τ. λ.] Plura infra I, 74. Quo enim tempore Lydis praeerat Ardys, Alyattae avus, Medis imperabat Phraortes, Cyaxaris pater. Obiit Ardys anno 629 a. Chr., Phraortes 635 a. Chr.

Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε] Reiskium scribi iubentem: τὴν ἄνω Κολοφῶνος, sane mittamus. Videtur enim ignoratio usus praepositionis ἀπὸ, quae ad locum refertur, unde coloni profecti sive egressi fuerint, talem coniecturam peperisse. Quo

autem sensu Smyrna dici possit Colophoniorum colonia, id manifestum fit ex I, 150, additis iis, quae ad I, 149 notata sunt.

οὐκ ὥς ᾗθελε ἀπήλλαξε] „non ita, ut voluerat, discessit,“ i. e. male tractatus, clade accepta; quod ipsum continuo additur. Similis elocutionis exemplum ex Euripidis Andromache afferunt vs. 1168: δέχει γὰρ τὸν Ἀχιλλεῖον σκύμνον ἐς οἴκους, οὐχ ὥς σὺ θέλεις. Atque Herodotus ipse infra I, 32: — πολλὰ μὲν ἔστιν ἰδεῖν, τὰ μή τις ἐθέλει. — In verbis ἀπὸ τούτων noli haerere; subaudias licet πολητέων, recte monente Bredov. p. 222.

ἄλλα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο κ. τ. λ.] „verum alia perfecit, dum regnum tenebat, memoratu dignissima, haecce.“ Ad ἀποδείκνυσθαι conferantur, quae ad prooemium disputavimus.

CAP. XVII.

ὅπως μὲν εἶη] Conf. ad I, 11. — καρπὸς indicat fructus satorum, fruges, quae distinguuntur ab arborum fructibus. Vid. quae dixi in Creuzeri Melett. III. p. 75. Spectatur autem messis instantis tempus, quod aliis dicitur περὶ τὴν ὥραν. Nam καρπὸς ἀδρός significat fruges adultas, notante Schaefer. ad Lambert. Bos. de Ellips. p. 577. Puerum adultum Herodotus IV, 180 dixit παιδίον ἀδρόν.

ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων καὶ αὐλοῦ γυναι-

9 ναικηίου τε καὶ ἀνδρηίου. ὥς δὲ ἐς τὴν Μιλησίην ἀπίκουτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε κατέβαλλε, οὔτε ἐνε-

κηίου τε καὶ ἀνδρηίου] ὑπὸ συ-
ρίγγων est: ad cantum, ad sonum
fistularum; quod satis notum dicendi
genus illustrat Matth. Gramm. Gr.
§. 592, 6. p. 118 sq. Et quam-
quam plures gentes antiquitatis ac-
cepimus ad tibiae sonum in pugnam
ingressas (vid. Siebel. ad Pausan.
X, 15. §. 2), hic etiam locus eo
valet, ut et luxuriam molliemque
Lydorum declaret et musices pri-
mordia atque incrementa Lydorum
genti vindicet, cuius omnino in hac
re frequens mentio. Vide, quae
Creuz. attulit ad Xanthum in
Fragm. historice. p. 156. add.
Orelli Suppl. nott. ad Nicol. Damas-
c. p. 57 sq. Non enim tantum
Lydorum musica ars in universum
praedicatur (cf. Th. Mencke Ly-
diac. p. 31 seqq.), verum etiam
instrumenta eorum musica; quo-
rum hoc loco primum memorantur
fistulae, de quibus monitu vix opus.
πηκτίδες quae deinceps laudantur,
earum apud Homerum quidem nul-
la mentio; sed occurrit πηκτίς in
Orphei Argon. vs. 411 et in Ana-
creont. VI, 10, ubi conf. Fischerum.
Add. Athen. IV. p. 183 A.
XIV. p. 635 B. Gesnerus ad Orphei
l. l. pro eodem instrumento haberi
vult atque τὴν φόρμιγγα, alii cum
magade confundunt. Atque omnino
lyrae genus idque antiquissimum
fere fuisse videtur, quod Lydi vel
ipsi invenerint vel certe excolue-
runt valdeque in usu habuerint. Cf.
quos laudat Ast. ad Plat. Polit.
III, 10. p. 456 Comm. (p. 399. p.
132 Bekk.). Tertio loco appellatur
αὐλὸς sive tibia, cuius mentio in
rebus Lydicis aut Phrygicis nemi-
nem advertet. Sed maius negotium
hoc loco exhibent verba addita ὑπ'
(αὐλοῦ) γυναικηίου τε καὶ ἀν-
δρηίου, quae ne Gellius quidem
recte intellexit, cum in Noct. At-
tic. I, 11 haec scriberet: „Alyat-
tes autem, rex terrae Lydiae, mo-
re atque luxu barbarico praeditus
quum bellum Milesiis faceret, ut
Herodotus in historiis tradit, con-

cinentes fistulatores et fidicines at-
que feminas etiam tibicinas in exer-
citu atque in procinctu habuit, la-
scivientium delicias convivorum.“
Quae si legeris, eam in opinionem
induci poteris, αὐλὸν γυναικηίου
esse tibiam, quae a feminis infle-
tur, αὐλὸν ἀνδρηίου, quae a ma-
ribus. Quo melius iam vidit Lar-
cherus, αὐλὸν γυναικηίου eam esse,
quae sonum molliorem et acutio-
rem redderet; ἀνδρηίου, cuius so-
nus gravior esset. Addit Boettiger
(Ueber die Lydische Doppelflöte in
Wieland. Attisch. Mus. I. 2. p. 334
sq.), illam videri probabiliter eam,
quae Romanis sit tibia sinistra, al-
teram (masculam) eam, quae Ro-
manis dextra appelleretur. Quae enim
dextra manu canatur tibia, efficere
eum sonum, qui nobis Bass dica-
tur, sinistram tibiam eum, qui no-
bis est Discant. Quod vero idem
vir doctus l. l. p. 335 sq. hinc origi-
nem atque initia elegorum, qui
ad tibiaram sonum cantati fuerint,
repetit, Callini ut primi elegorum
poetae carmina respiciens, in eo
acrem adversarium nactus est Fran-
ckium in Callino p. 118 sqq. 131
sq., qui quo singula Boettigeri
argumenta convelleret, ex Herodoti
verbis omnino quidquam de Callini
elegis concludi posse negat, idque
etiam temporis spatio, quod mul-
tum inter Callinum, elegiaci car-
minis inventorem, et Alyattem, de
cuius musica militari Herodotus lo-
quatur, intercedat, comprobatum
putat. Sed pertinet hoc magis ad
Callini aetatem, de qua diximus ad
I, 15. Praeterea consulatur Athe-
naei locus, quem Cr. adscripsit,
XI. p. 517 ibiq. Schweigh. VI. p.
364.

οὔτε ἐνεπίμπρη — ἐστάναι] i. e.
neque incendebat, neque fores avelle-
bat, sed intacta stare sinebat s. re-
linquebat. ἐνεπίμπρη Dindorf. qui-
dem et ipse dedit, sed in Praefat.
p. XXXVIII proposuit ἐνεπίμπρα.
Tu vide Bredov. p. 397., quo au-
ctore (p. 44) cum Bekkero aliisque

πίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἔα δὲ κατὰ χώρην ἐστάναι· ὁ δὲ, τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον, ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι καὶ σίνε-
18 σθαι ἐσβάλλων. Ταῦτα ποιεῶν ἐπολέμεε ἔτεα ἔνδεκα· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μιλησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενητῷ

mox scripsi ἐστάναι pro ἐστάμεναι, ut I, 76. Ad significationem verbi ἀπέσπα cf. III, 159 et R. Jaeger: Annotatt. in Plutarchi Vit. Caesar. pag. IX. De locutione κατὰ χώρην cf. ad III, 135; de forma ἔα omnes locos Herodoteos dabit Bredov. p. 302.

ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ] i. e. ita ut nihil attineret exercitui urbem obsidere, quae scilicet commeatu maritimo abundabat nec terrestri obsidione ad deditionem redigi poterat. — In fine cap. reliqui ὀρμεώμενοι, ut I, 36., Bredovio auctore p. 387 mutandum in ὀρμεόμενοι, ut fecit Dietsch.

τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον] Milesios illa aetate validissimos fortissimosque fuisse, alia aliorum scriptorum testimonia ostendunt. Conf. Rambach. de Mileto (Hal. Sax. 1790) pag. 19. Idem vel ea testantur, quae hoc ipso capite et sequentibus Noster refert, qui iam supra I, 14 fin. Miletum in iis urbibus nominaverat, quas Gyges Lydorum rex esset aggressus, commotus procul dubio urbis divitiis atque opibus, quae iam tum (i. e. 676 a. Chr.) tot coloniarum mater exstiterat. Conf. Rambach. l. l. pag. 6. Hodie urbis olim opulentissimae aliquot rudera aedificiorum superesse dicuntur in vicinia loci *Palat* vel *Palatscha*, ad ostium Maeandri, ubi nunc pastores degunt pauci. Conf. Rosenmueller. Bibl. Archaeolog. I, 2. pag. 226. De antiqua urbe praeter Rambachium consulendi e veteribus praecipue Strabo XIV, 1. p. 941

seq. et Pompon. Mel. I, 17. §. 1 ibique Tzschuck. Reliquos locos praebet Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 214., qui ruinas quas dixi prope vicum *Palatscha* ad Myuntem referre vult (p. 213). Neque vero dubium esse, quin hae ruinae veteris Mileti vestigia contineant, accurata disputatione edocuit Soldan in comm. Rerr. Miles. P. I. (Darmstad. 1829) p. 11 sqq. 27 seq. Neque aliter censuit qui ipsas invisit ruinas, Ross: Kleinasiensien u. Deutschland p. 316 seq. ipsum vici miserabilis nomen *Palatscha* s. *Paladschah* repetens a corrupto *Palatio*. Caeterum omnem hanc regionem valde mutatam paludibusque obsitam indeque valde insalubrem esse omnes fere testantur. Conf. Texier Descript. de l'Asie min. II. p. 316 seq. Tchihatcheff Asie min. I. p. 101. Imaginem ruinarum aeri incisam praebet Choiseul-Gouffier Voyage pittoresq. T. I. pl. 115., lapidi insculptam Finden Landscap. Illustr. of Bibl. Part. IX.

CAP. XVIII.

ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια κ. τ. λ.] τρώμα de clade v. *plaga* accipiendum. Eustathii admonet Cr. ad Odyss. XXI, 293 pag. 761 lin. 25 ed. Basil. Tu add. quae dixi ad Plutarch. Alcibiad. cap. 27 pag. 215. et conf. Herod. IV. 160. V, 121. VI, 132. Ad Ionicam vocis formam cf. Bredov. p. 142.

ἐν τε Λιμενητῷ χώρῃ τῆς σφε-

χώρης τῆς σφετέρης μαχεσαμένων καὶ ἐν Μαιάνδρου πεδίῳ. τὰ μὲν νυν ἐξ ἑτα τῶν ἑνδεκα Σαδυνάτης ὁ Ἄρδνος ἐτι Λυδῶν ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλων τηνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν στρατιήν (Σαδυνάτης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον ἦν συνάψας)· τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι ἐξ Ἀλυνάτης ὁ Σαδυνάττω ἐπολέμει, ὃς παραδεξάμενος, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται, παρὰ τοῦ πατρὸς τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπελάφρυνον, ὅτι μὴ Χίοι μῦνοι. οὗτοι δὲ τὸ

τέρως] In quibusdam libris exstat ἐν τε ἐν Λιμενήτῳ, patrocinate Gronovio, qui ἐν τε absolute positum vult: *inter alia, in his.* Sed eo sensu dicitur ἐν δὲ (pro ἐν τοῦτοῖς δὲ), ut monuit Wesseling., cui add. Ruhnken. Epist. critic. pag. 236. Alii, quo mendosam scripturam explicarent, ἐν λιμενήτῳ ex prisco scribendi usu idem valere posse dicebant atque ἐλλιμενήτῳ, ut loci nomen intelligeretur Ἑλλιμενήτον, ubi pugna illa esset commissā. Larcherus (in tab. geograph. T. VIII. p. 302) coniecerat ἐν τε Λιμνητῳ, cum a paludibus stagnisque loco nomen inditum Λιμνητόν. Et coloniam ille memorat Milesiorum in Chersoneso Thracica, cui nomen Ἀλμναι, teste Strabone XIV. p. 635. s. 941 D. Herodoti Λιμενήτον sanequam aliunde non notum est, si Suidam exceperis, qui hoc nomine regionem quandam indicari scribit, Herodoteum credo locum respiciens. Quo magis hic a codicum scriptura standum videtur. Namque τὸ Λιμενήτον (Λιμενεῖον) dici potuit regio maritima, portus (λιμένας), quos quatuor teste Strabone XIV. p. 635 habuit Miletus, complectens. *Maeandri* campus (τὸ πεδίον) extra Mileti ditionem quaerendus erit in regionibus inferioribus, quas hic fluvius mare versus flexuoso cursu permeat nec raro inundat vexatque; vid. I, 161. II, 10. *Maeandrum* Noster commemorat II, 29. VII, 26. coll. III, 122. V, 118. Plura dabunt Tzschuck. ad Pompon. Mel. I, 12. §. 3. Forbiger l.

l. p. 104. Soldan l. l. p. 6 seqq. Nunc vocatur *Meinder*, a Neograecis *Μένδερος*, teste Ross l. l. p. 139. 151; eius cursus nunc valde mutatus. Vid. Tchihatcheff l. l. pag. 247.

ὁ καὶ ἐσβάλλων τηνικαῦτα] Male olim ἐσβαλὼν; meliores libri, quos cum recentt. add. secuti sumus, ἐσβάλλων, quod temporum rationi magis congruit. — In seqq. scriptissimus: Σαδυνάτης γὰρ οὗτος, quamquam arridet Schweighauseri suspicio, qui eo, quod libri nonnulli distinctione posita post Σαδυνάτης (qua illud antecedentibus annectatur) pergunt οὗτος γὰρ, vocem Σαδυνάτης temere in textum illatam arbitratur. Hinc recentt. edd. hanc vocem eiecerunt. Sed cautiore in delendo nos reddere debet Herodotei sermonis copia atque abundantia. Simili modo infra cap. 23 sic repetitur ὁ Περσῶνδρος. Ad συνάψας conf. quae excitavi ad Plutarch. Philopoem. pag. 67. et adde Herodoti locos IV, 80. V, 75. VI, 108. VII, 158. — In seqq. pro συνεπελάφρυνον libri aliquot συναπελάφρυνον, quod cur praeferri velit Schweighaeus. in Lexic. Herodot. s. v., non intelligo. Vid. Bredov. p. 318. Sententia fert: *Milesios nulli Ionum hoc in bello adiuvabant.* Verbum ipsum rarius; cf. Guil. Dindorf in Thes. L. Gr. III. p. 688. 1176.

ὅτι μὴ Χίοι μῦνοι] ὅτι μὴ nisi, praeter (Chios solos), haud infrequens apud Nostrum, ex quo formulae usus ad Pausaniam transit, monente Siebel. ad I, 18. §. 6.

ὁμοῖον ἀνταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλήσιοι τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδιή-
 19 νεικαν. Τῷ δὲ δυωδεκάτῳ ἔτει λήϊον ἐμπιπραμένου ὑπὸ τῆς στρατιῆς, σθένην εἶχθη τι τοιόνδε γενέσθαι προῆγμα· ὥς ἄφθνη τάχιστα τὸ λήϊον, ἀνέμῳ βιώμενον ἄψατο νηοῦ Ἀθηναίης ἐπικλησιν Ἀσσησίης. ἀφθεις δὲ ὁ νηὸς κατεκαύθη. καὶ τὸ παρ-
 αὐτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγένετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις, ἐνόσησε ὁ Ἀλνάτιης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς νούσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμβουλευσάμενός τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νούσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπικο-
 20 μένοισι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρῆσιν, πρὶν ἢ τὸν νηὸν τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χώρας τῆς Μιλησίης ἐν Ἀσσησῶ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκούσας γενέσθαι. Μι-
 λήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τοῖτοισι· Περίανδρον τὸν Κυψέλου, ἔοντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε Μιλήτου τυραννεύοντι ξεί-

Tu vid. Matth. Gr. Gr. §. 624, 3, 6. pag. 1271. et Kuehner Gr. Gr. §. 712, 2.

CAP. XIX.

ἀνέμῳ βιώμενον ἄψατο νηοῦ] Pendet a τὸ λήϊον: *segetes cum semel incensae essent, venti vi coactae s. agitatae corripuerunt templum*. Sic verbum βιάσθαι passiva notione apud Nostrium VII, 83.

ἐπικλησιν Ἀσσησίης] In voce Ἀσσησίης conveniunt scripti libri plurimi. In fine capitis legitur Ἀσσησός, vici s. oppiduli nomen, unde dea cognomen Assesiae traxerit. Plura non constant. Conf. Stephan. Byzant. s. v. Ἀσσησός et Polyæn. Strateg. VI, 47. Parthen. Erot. 14. Nicolai Damasc. Excerptt. p. 388 (T. III. Fragmm. hist. Graec. ed. Mueller).

In seqq. cum recentt. reposui τὸ παρὰντίκα disjunctim pro τοπαρ-αντίκα, quod in haud paucis istius modi locutionibus nos semper fecisse, semel hic monuisse sufficiat.

εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα] Structura participii, quam qui ignorabant, maluerunt πέμψαντι, nunc, opinor, neminem offendet.

Supra I, 3: οὕτω δὴ — τοῖσι Ἕλλησι δόξαι, πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν. Add. I, 37. II, 151. IV, 81. V, 109 etc. coll. Matth. Gr. Gr. §. 536 not. p. 1654.

πρὶν ἢ τὸν νηὸν τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι] Codicum quorundam lectionem ἀνορθώσουσι amplexus est Steger. Praefat. pag. X, cum alioqui Herodotus coniunctivo particulam ἂν (ut I, 82. 159. 197. 198. III, 109. V, 106) addidisset. Nec tamen mihi ille persuasit. Vid. Matth. §. 522, d. not. pag. 1012 coll. pag. 1011 et quae monui ad Plutarch. Philopoe. p. 22.

CAP. XX.

οἶδα — ἀκούσας] Haud raro verbum οἶδα apud Herodotum atque Pausaniam ita iunctum reperitur aoristi participiis, iisque in nominativo positis, ut reddi fere possit: *memini*. Notavit Siebel. ad Pausan. I, 23, 8.

ἔοντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε Μιλήτου τυραννεύοντι ξείνον] Quae et qualis Milesiorum fuerit res publica, non satis constat. Sed fluctuasse illam haud aliter atque re-

νον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γενόμενον, πέμψαντα ἄγγελον κατεικεῖν, ὅπως ἂν τι προειδῶς πρὸς τὸ παρεὼν βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι. Ἀλυάττης δὲ, ὥς οἱ ταῦτα ἐξηγγέλθη, αὐ-21
τίκα ἐπεμπε κήρυκα ἐς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοισι χρόνον ὅσον ἂν τὸν νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν. Θρα-

liquas Ionum civitates, credibile est. Hinc tyranni exstiterē, qui in libera civitate omnem potestatem adeoque regnum arripuerunt. Quorum unum Thrasybulum fuisse, Herodoti verba clare demonstrant. Quare Aesymnetam (qui fuit antiquo tempore in Ionum civitatibus ac fortasse etiam apud Milesios summus magistratus) illum fuisse, quae Rambachii suspicio est (de Mileto p. 16. 17), haud mihi persuadere possum. De Aesymnetis consul. Eberti Dissert. Sicull. p. 17 sqq. et C. F. Hermann Griech. Staatsalterth. §. 63 not. 9. ed. quart., qui §. 64 de tyrannis necessitudine et amicitia crebro coniunctis disseruit. De Mileti tyrannis nuper disputavit Plass: Die Tyrannis I. p. 224 sqq. — In seqq. pro κατεικεῖν Guil. Dindorf in Thes. L. Gr. IV. p. 1320 scribi vult κατεῖπαι, libris invitis, quos sequi praestat; vid. Bredov. p. 324 seq. 352 seq.

ὅπως ἂν τι προειδῶς πρὸς τὸ παρεὼν βουλευῆται] eo consilio, ut ille, re ante cognita, consilium aliquod ad rem pertinens caperet. Particulam ὅπως ἂν sive ὥς ἂν sequente coniunctivo saepius apud Nostrum ita usurpatam videmus, ubi optativum sine ἂν expectabas. Sed illo modo res magis ad praesens tempus refertur, oratioque ipsa hinc vividior fit atque significantior. Cr. confert Heindorf. ad Platon. Protag. p. 501. Atque exempla passim inveniuntur, v. c. I. 5. 22. 24 etc. Matth. Gr. Gr. p. 1003. Idem Heindorf. l. l. p. 497. ὅπως ἂν h. l. reddit eo ut et p. 504 ad praesens tempus (βουλευῆται) attendi iubet, quod praeteritum imprimis subiici soleat, ubi

alicuius oratio vel sententia proferatur.

CAP. XXI.

ὥς οἱ ταῦτα ἐξηγγέλθη] Scripsi e Sanctrofti libro ἐξηγγέλθη pro ἐξαγγέλθη, quod Schweigh. et Gaisf. dederunt. Sed vid. Bredov. p. 296. Mox scripsi κήρυκα (pro κήρυκας), quod praeter codicum auctoritatem satis firmant verba: ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος κ. τ. λ.

ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν] Valckenarius, quem offendeat verbum εἰμὶ in significando motu cum praepositione εἰς adhibitum, suspicabatur ἐς τὴν Μίλητον ἦτε, i. e. Miletum abiit, uti I, 113. 210. V, 50. 72; vel: ἐς τὴν Μίλητον παρῆν, Miletum venerat; quod haud inusitatum est loquendi genus Nostro (I, 9. VI, 24 etc.) aliisque scriptoribus, e quibus exempla attulit Valcken. Adde nott. ad Plutarch. Pyrrh. 3 init. p. 148 sq. Cui conjecturae cum libri non suffragantur, vulgatam, Schaefero quoque probatam in Animadvers. ad Plutarch. Vit. T. V. p. 285, retinuerunt posterii editores, cum omnino, ut bene docet Siebel. ad Pausan. VIII, 10 fin. p. 233, verba, quae esse, adesse significant, interdum cum praepositione εἰς copulantur ita, ut duo simul una formula indicentur: et venire in locum et esse in loco. Atque vid. Herodot. III, 80. IX, 6, et vero potissimum V, 38: δεύτερα αὐτὸς ἐς Λακεδαιμόνα τριήρεϊ ἀπόστολος ἐγένετο; quo loco Aristagoram navigando Lacedaemonem delatum esse docemur. Hinc nostro quoque loco omnia sana esse apparet. Ad ἀπόστολος possit quis cogitando ad-

σύβουλος δὲ σαφέως προπεπυσμένους πάντα λόγον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσιν, μηχανᾶται τοιαύδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄστει σίτος καὶ ἑωυτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν, προεῖπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐτὸς σημήνη, τότε πίνειν τε πάντας καὶ κῶμῳ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους.

22 Ταῦτα δὲ ἐποίησε τε καὶ προηγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν δὴ ὁ κῆρυξ ὁ Σαρδιηνὸς, ἰδὼν τε σωφὸν μέγαν σίτου κεχυμένον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἔοντας, ἀγγείλῃ Ἀλυάττη. τὰ δὲ καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκείνα ὁ κῆρυξ καὶ εἰπας πρὸς Θρασύβουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο

dere κῆρυξ, quemadmodum invenitur etiam τὸ ἀπόστολον sc. πλοῖον (quod ipsum adeo subinde additum) de navi vectoria, uti docuit Rubnkenius ad Timaei Lexic. Platon. p. 43. Quare non mirum τὸν ἀπόστολον dein de classi ipsa s. exercitu dici apud Plutarch. Phocion. cap. 11. p. 746 E. Ut enim στέλλεσθαι potissimum de maritimo itinere usurpatur (de quo Cr. conferri vult nott. ad Plotin. de pulcrit. p. 356 et Stallbaum. ad Platon. Philob. p. 159), haud aliter invenitur ἀποστέλλεσθαι et quae inde derivantur; quod tamen nunquam eo valere poterit, ut hoc quoque loco caduceatorem istum Alyattis maritimo itinere Miletum venisse dicamus, quae Gronovii est sententia. Nam de quovis itinere pedestri aequae ac maritimo saepius haec verba usurpari constat.

καὶ κῶμῳ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους] χρέεσθαι merito e libris nonnullis retinuerunt editores, loco vulgatae χρεῖσθαι, quae olim textum occupaverat. Conf. Bredov. p. 390, qui Herodoteam formam χρεῖσθαι fuisse contendit eandemque hic reponi vult. Sed vid. I, 187. 207. Sensum loci sic reddidit Schweigh.: „commessiones mutuas cuncti (ut instituerent.“ Recurrit aliquoties in Plutarcho, teste Wytttenbach. ad Plutarch. Moral. T. I. p. 569. De voce κῶμος (commessatio) conf., ne plura, Spanhemii ac Fischeri nott. ad Aristophan. Plut. 1040.

CAP. XXII.

προηγόρευε Θρασύβουλος] Revocavi auctore Bredov. p. 296 lectionem edd. vet., scriptis libris admodum fluctuantibus. Schweigh. et Gaisf. προαγόρευε; alii προσηγόρευε. Mox cum plures codd. exhibeant Σαρδιηνὸς, ut infra I, 79. 83 et R. Pococke Inscriptt. p. 85, 5, nihil sollicitandum.

τὰ δὲ καὶ ἐγένετο] Nos: „und so geschah es denn auch.“ Ob vim particulae δὲ affert Hartung Lehre d. Gr. Part. I. p. 274. Vid. Herod. I. 73. 74. Mox retinui εἰπας pro εἰπὼν (conf. nott. ad I, 49) et edidi αὐτοδείην cum Bekkero e cod. Florent. duobusque aliis pro vulg. αὐτοδείην. Cf. I, 94 et vid. Bredov. p. 186.

ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι κ. τ. λ.] Verba satis clara, immerito viris doctis sollicitata, ut recte monet Schweigh. Namque Alyattis, qui inducias modo in id tempus, quo templum esset exstruendum, pacisci voluerat (eo praeterlapso bellum scilicet restauraturus), nunc, ubi nuntius talia retulit, hanc ob causam, nec ullam ob aliam cum Thra-sybulο in gratiam rediit pacemque (nec solum inducias) iniit. Declarant autem verba ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι egregium Nostri studium in rebus enarrandis adeoque iis, quae maxime controversae viderentur, earumque causis indagandis; ut illud Milesiorum terram urbemque

ἐγένετο ἡ διαλλαγή. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ καὶ τὸν λεῶν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλήτου τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὥς αὐτὸς κατεδόκει. μετὰ δὲ ἡ τε διαλλαγή σφι ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ ξυμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς νηοῦς τῇ Ἀθηναίῃ οἰκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσσησῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάττη ᾧδε ἔσχε.

Περὶανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ Θρασυβούλῳ 23

ipsam adiisse, quo de his vera audiret, credibile sit. Quo etiam facit alter locus I, 20, ubi Milesios scribit Delphorum narrationi, quam ipsis Delphis ille acceptam referebat, alia quaedam adiecisse; id quod procul dubio in ipsa Mileto urbe audiverat. Add. I, 157 et quae in hanc rem disseruit Heyse Quaest. Herodot. p. 87 coll. Dahlmann. Herodot. p. 57.

καὶ τὸν λεῶν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ] λεῶν omnes dant libri, qui iidem in seq. voce variant; etenim haud pauci τετρήσθαι; quod nos dedimus τετρῦσθαι, affert Florentinus cum duobus codd. Pariss. Schweighaueserus ac recentt. edd. τετρῦσθαι. Verbum ipsum (unde potissimum τετρῦμένοι s. ἀποτετρῦμένοι dicuntur attriti, confecti) illustravit Ruhnken. ad Timaei Lexic. p. 47 et ab eo laudatus Wesseling. ad Herodot. VI, 12. Praeterea Cr. consuli vult Orelli. ad Nicol. Damascen. p. 171, ac viros doctos ad Gregor. Corinth. de dialect. Ionic. §. 140 („τὸν καταπεπονημένον τετρῦμένον λέγουσι“) p. 534. 535 ed. Schaefer. Eodem refert Cr. Homer. Odys. XVII, 387: πτωχὸν — τρῦξοντά ἐ αὐτόν, ubi vid. Eustath. p. 638 ed. Basil. Ad formam vocis λεῶν omnia attulit Bredov. p. 138.

ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ ξυμμάχους] i. e. *conditione ut hospites* etc. ἐφ' ᾧ τε, sequente infinitivo vel futuri indicativo, satis illustrant, quae affert Kuehner Gr. §. 828, 2. Accivit hunc locum,

monente Cr., Paciaudi Monumentt. Peloponnesa. II. p. 130 de hospitii iure ac natura disputans. Ut enim eo, quod mutuo erant hospites (ξείνοι) amicitiae quodam foedere atque humanitatis inter se iuncti, invicem sese domibus excipiebant, ut omnes removerentur similitudines atque offensae, ita hic privato quasi amicorum foederi accessit publicum foedus ac bellicum (ἐνυμαχοι), quo maior in utrosque redundaret utilitas. In seqq. pro οἰκοδόμησε cum Bekkero aliisque scripsi οἰκοδόμησε, quod probavit Bredov. p. 311. — De particula τε hic repetita eiusque vi in talibus conf. Kuehner Gr. Gr. §. 722, 4.

κατὰ μὲν τὸν πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον κ. τ. λ.] Ita e libris probatis ediderunt Schweigh. et Gaisf. ut infra I, 70. 92. Unus liber καὶ τὰ pro κατὰ, unde vulgaris lectio fluxit, quae adhuc in Matth. editione comparet: καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν πρὸς Μιλ. Ad rem conf. Polyaei Strateg. VI, 47.

CAP. XXIII.

Περὶανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς κ. τ. λ.] Temere et in his verbis et in seqq. nonnulla tentat vir doctus in Classical Journal XXII. nr. 44. p. 374; quae semel indicasse sufficiat. Sequitur hic nobilissima de Arione atque Periandro fabula, per totam antiquitatem merito celebrata. Ad quam Herodotum naturā quasi ex operis sui indole atque consilio delatum fuisse, haud

τὸ χρηστήριον μὲνύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ Περίανδρος Κορίν-

mirum videbitur ei, qui huius ipsius rationem perspexerit. Cum enim ad Lydiacas historias pertineret quodammodo Thraasybuli historia, ad quem ipsum olim multum valuit Periander, haud a se impetrare potuit historiae pater, quin rem memoratu dignissimam, quae illi acciderat, quaeque monumentis quoque publicis civitatum Graecarum celebrata erat, hic, data scilicet opportuna narrandi occasione, praetermitteret. In quo Herodotea narratio ad Homerici carminis rationem ascendit ipseque Herodotus ὁμηρικώτατος fuisse arguitur. Ut enim huiuscemodi digressiones passim ipsius operis consilio adducuntur, ita multum illae faciunt ad auditorum animos commovendos atque demulcendos. Id quod nec veteres fugit grammaticos, qui, quo auditorum animi suavi fabulosarum rerum narratione caperentur et abriperentur, digressiones eiusmodi ab historico orationi fuisse interspersas docent. Quam in rem *Cr.* adscribit Dionys. Halic. Iudic. de Thucyd. VI. p. 823 ed. Reisk. Marcell. Vit. Thucyd. p. 729, II Beck. (p. 332 P. I. Vol. I ed. Poppo.) coll. Hermogen. in Biblioth. d. alten Lit. u. Kunst VIII. p. 8. Quod praecipue tum fieri videmus, ubi Graeciae quaedam civitas vel ipsa universa Graecia laudis nonnihil inde captura sit aut gloriae; quemadmodum hoc loco celebratur Corinthus, Periander (de quo plura infra III, 48 sq. et V, 92) atque omnino Graecorum in poesi laus. Sed alia quoque spectanda sunt, grammaticis illis vulgo neglecta. Pertinent haec ad pietatem et religionem auctoris, qui lubenter eas narrationes interserit, quibus mala facinora puniri, proba laudari pateat, quibusque deorum iustitia commonstretur. Sic illa Arionis narratione hoc docere vult historicus, nullum scelus vel clandestine commissum deos latere iustamque vindictam effugere posse; probum virum ipsamque eius artem musi-

cam (quam divinam ferebant Graeci) deorum in tutela esse et a quovis malo incolumen servari. Itaque tantum abest, ut Herodotum propter frequentes eiusmodi digressiones vituperandum, ut summa illum laude dignissimum censeamus. Conf. Dahlmann. in Herodot. pag. 224. — Fabulam ipsam tot scriptores narravere, ut scite poeta ille cecinerit:

Quod mare non novit, quae nescit Ariona tellus.

Fundus utique narrationis Herodotus est, cuius verba Latine retulit Fronto in Opp. II. p. 373 seqq. ed. princ. Mediol. E reliquis scriptoribus, quos laudarunt post Haradinum ad Plin. H. N. IX, 8, 8 Wytttenbachius ad Plutarch. Morall. Animadvers. I. pag. 981 (ad p. 161 B). Plehn. in Lesbiac. libr. p. 166 not. 68. Car. Ern. Wagner. in scriptione de Periandro pag. 27. not. 86 (Darmstadt. 1828). R. Lorentz. de orig. Tarentinn. (Berlin. 1827) pag. 13 seqq., unum sufficiat excitasse Dionem Chrysostom. Orat. 37, pag. 455 et Gellii locum classicum in Noctt. Att. XVI, 19., quem sequitur Vincentius Bellocensis in Specul. Historic. Lib. III. circ. fin. Add. Marcian. Capell. IX. §. 908 et Mythographum, quem vulgavit Bode I. §. 95. II. §. 172. Ac recentiori aetate quis ignorat, alia ut taceam, elegantissimum Guil. Aug. Schlegelii carmen Arionis res celebrans? Sed aliud est, fabulam narrare, aliud idque difficilius fabulam explicare aut indicare, quid sub fabulae involucris veri contineat haecce de Arione narratiuncula. Qua in re, ut ingenue profitear, nihil certe ieiunius videtur, quam quaerere velle, fidem mereatur haec narratio nec ne, aut adeo expiscari, qui hoc, quod de Arione relatum acceperimus, re vera ex naturali rerum cursu accidere potuerit vel accidisse putandum sit. Relinquamus hoc negotium Larchero aliisque, qui, ut Wytttenbachii utar verbis, de omnibus rebus statuendi

θου. τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολογέουσι δὲ σφι Λέσβιοι)

necessitatem sibi imposuerunt. Nobis cum eodem viro egregio in his rebus, ubi et credere et non credere tutum est, licet *ἐπείγειν*. Repetit enim Larcherus in copiosa ad h. l. annotatione fabulae originem e navis episemo, quod scilicet navis, qua Tarento Taenarum transvectus est Arion, delphini signo pro illius aetatis more ornata fuerit. Heynius in Diss. de fide hist. aetat. myth. (Commentatt. Societ. Gott. XIV. p. 117) ex signo ipso, quod in Arionis delphino vecti memoriam erectum vulgo tradunt, originem cepisse fabulam statuerat. Add. Baur: Naturrelig. d. Alterth. I. p. 30. Et convenit quodammodo cum his Creuzerus in Diss. de mythis ab artium operibus profectis sect. poster. (Marburg. 1803 p. 29 et Opuscc. selectt. pag. 17. 18.) statuens illud hominis delphino vecti signum esse antiquam navigationis significandae imaginem, quae deinde verso in historiam symbolo ad Arionem, celebriorem per ea tempora poetam, tracta sit. Quam sequitur fere Lorentz. l. l. p. 16 seqq. E coloniarum ratione ingeniose fabulam explicat C. O. Mueller. in Doribb. II. p. 369 assentiente Plehn. in Lesbiac. libr. pag. 166. Quum enim a Taenaro olim Lacedaemoniorum colonia Phalantho duce Tarentum profecta esset una cum sacris ac religione Neptuni, hoc in fabulis ita representatum esse vult, ut Tarantem, Neptuni filium Tarentique conditorem, delphino Tarentum Taenaro vectum exhiberent; id quod dein translatus ad Arionem poetam, eodem modo Tarento Taenarum re- vectum. Haec ille, quae utrum veteris fabulae simplicitati atque candori convenient, ego non exputem, illud modo addam, numis quoque famam late sparsam celebratam fuisse. Sic in Methymnaeorum numis Arion delphino vectus conspicitur; de quo Cr. laudat Eckhel. D. N. V. I. Vol. II. p. 502. Nam de delphino taceam, qui tot in nu-

mis representatur, monentem eodem Creuzero Diss. laud. pag. 28 not. coll. pag. 11. Inquisivit quoque in Arionis fabulam Welcker. (Rhein. Mus. I. 3. p. 392 seqq. s. Kleine Schrift. I. p. 89 seqq.), pluraque eandem in rem attulit Bode Gesch. d. hell. Poes. II. 2. p. 372 seqq. 213. Ac Welckerus quidem praeter alia, quae in hac narratione spectanda sint, Arione, qui delphino vectus maris pericula effugerit salvusque in patriam redierit, veteres declarare voluisse existimat vatem, qui in summo rerum discrimine salvus atque incolumis exstiterit diisque maxime propitiis servatus: additumque inde etiam esse delphinum, animal ut diis gratum, ita hominibus benevolum. Plane alio modo fabulae vim explicare studuit Guil. Maur. Schmidt (Diatrib. de dithyr. poes. eiusque reliqq. Berolin. 1845. p. 171 seqq.); novum quoddam poescos adeoque musices genus in Graeciam, in qua ante fuerit incognitum, Arionis cura a Tarento per mare invectum significari contendit. Magis ad Welckeri sententiam inclinat K. Lehrs (Rhein. Mus. N. F. VI. 1. p. 58 seqq.) hac de Arione fabula aequae ac similibus de Ibyco, de Simonide representari ratus vatem in deorum tutela omnino positum eorumque praesidio e gravissimis periculis ereptum. In quibus veri quid inesse quis neget? num ad totum fabulae sensum expediendum sufficiant, aliis diiudicandum relinquo.

ἐντορᾶννε δὲ ὁ Περίανδρος Κορίνθου] Periander tyrannus regnum tenuit quasi haereditarium a Cypselo patre acceptum. Inde non mirum apud Latinos quosdam auctores *regem* dici eundem. Vid. Car. Ern. Wagner. in scriptione laud. de Periandro pag. 10 seq. De *tyranni* vocabulo supra ad I. 6. monuimus. Successit Periander patri in Corinthi imperio Olymp. XXXVIII, 4 sive 625 ante Chr. n., unde etiam Arionis aetatem constitutere licebit, quem circa eandem Olympiadem

ἐν τῷ βίῳ θῶνυμα μέγιστον παραστήναι, Ἀρίονα τὸν Μηθυναῖον ἐπὶ δελφίνος ἐξενειχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἰόντα κυθαροφδὸν τῶν τότε ἰόντων οὐδενὸς δεύτερον, καὶ διδυράμβον, πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ οὖνο- 11

floruisse testatur Suidas s. v. Conf. Clinton Fast. Hell. I. p. 208 seq. Incidit igitur in Sadyattis Lydorum regis tempora, quem inde ab anno 620 usque ad annum 617 regnasse supra vidimus; secutus est Alyattes filius, qui pacem cum Milesiis iniit anno 612 a. Chr. n. s. Olymp. XLII, i. e. anno decimo quarto, quo Periander regnabat. Quod Arioni accidit, ad annum 610 a. Chr. n. refert Eusebius. — Herodoti verba: τῷ δὲ λέγονσι — Λέσβιοι affert Hermogenes p. 157. s. T. III. p. 434 ed. Walz, pro τῷ δὲ exhibens οὕτω δὲ.

ομολογεῖναι δὲ σσι Λέσβιοι] Methymna enim, unde natus Arion, Lesbii insulae fuit urbs. Hinc ipsa insula nunc vocatur Mitilini.

Θῶνυμα μέγιστον παραστήναι] Locutionem eandem aliquoties adhibuit Pausanias; de quo monuit Siebelis ad I, 23. §. 4.

Ἀρίονα τὸν Μηθυναῖον ἐπὶ δελφίνος ἐξενειχθέντα κ. τ. λ.] Punctum maius, quo haec a superioribus distincta fuerunt, iure tollendum, cum haec verba per appositionem quandam verbis Θῶνυμα μέγιστον adiecta videantur. — Ad ipsum argumentum nolo repetere, quae paulo ante disserui; paucis sufficiat monuisse de delphino, qui est *Delphinus Delphis* Linn. s. *der Tümmler*; cuius quae partes sint in hac fabula, indagavit Creuzerus in Diss. laudat. sectione priore inde a pag. 10 seq. (Opuscul. sell. p. 9) et posthac in Symbolic. III. p. 267 edit. tert., ubi in universum de huius animalis natura ac rationibus tesseriis disputavit. Add. Lorentz. l. l. pag. 20 seq. Weleker l. l. p. 89. Multi enim sunt veteres in laudanda huius beluae mira celeritate, ingenii mansuetudine, singulari in homines amore miraue aliarum virtutum copia. Atque etiam musici mulceri eam cantuque tibia-

rum gaudere dicebant, φιλόμονσον appellabant, omnibusque hominibus amicum ac benignum, praecipuo tamen poetarum quodam amore captum, indeque Apollini consecratum. In mari autem, ubi alias non nisi horrendae ac timendae bestiae versantur, delphinus erat, a quo, utpote omnis humanitatis quasi symbolo, opem peterent afflicti, cuius tutelae se permitterent, quicunque ventis et undis incertis iactati sibi timerent, poetae imprimis sanctissimi ac vates, qui nunquam humanissimi animalis et amicissimi opem frustra implorant. Haec e sententia veterum disputata, tot locis confirmata sufficiant ad Herodoteae narrationis meliorem intelligentiam. Nec mirum inde vel in Christianorum hominum sarcophagis conspici delphinos, transitum ex hac vita terrestri cursumque ad beatorum insulas declarantes: vid. Piper Mytholog. d. christl. Kunst I. p. 224 seq.

ἰόντα κυθαροφδὸν τῶν τότε ἰόντων οὐδενὸς δεύτερον] i. e. „qui *citharoedus* erat, nulli suae aetatis secundus.“ Locutionem οὐδενὸς δεύτερον εἶναι illustrant, quae affert Kuehner Gr. Gr. §. 540, β. et Herodotei loci IV, 14. VIII, 104. Forsitan huc spectat Grammat. in Bekker. Anecd. I. p. 89, 14: δεύτερον ἂντι τοῦ μεθ' ἑτέρου. Ἡρόδοτος πρώτος. — A *citharoedo*, qui citharā utatur, quique canat et psallat, Ammonius distinguit *citharistam*, qui lyram tractet et psallat modo: vid. pag. 82 de differ. vocab. Sed de his ipse videat Graecus magister. Nos cum Cr. amandamus ad ea, quae Valckenarius monet in Koppiersii Obs. Philol. p. 142 seq. in not.

πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν] De locutione Herodotea toties obvia vix monendum. De forma ἴδμεν, qua constanter No-

μάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίωνα λέ-24
γούσι, τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρέβοντα παρὰ Περιάνδρῳ,
ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην ἐργασάμενον

ster est usus, vid. Bredov. p. 100. 411.

διθύραμβον — ποιήσαντά τε καὶ
ὀνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κο-
ρίνθῳ] Locus classicus de dithy-
rambica Graecorum poesi, cuius in-
ventionem disertis verbis Arioni
Noster tribuit; quocum conf. Pin-
dari Schol. ad Olymp. XIII, 25.
Qui Lasum dicunt dithyrambi in-
ventorem, temporis rationem per-
vertunt; nam multo post ille flo-
ruit, circa Olymp. LVIII, Dario
regnante, cum Arionis aetas ad
Olymp. XXXVIII ascendat, illa-
que poesis multum aetate superet
Lasum. Alii quoque aliis inventi
dithyrambi gloriam adscribunt; de
quibus videre nunc longum est.
Nostra aetate non invenisse Ario-
nem, sed excoluisse modo dithy-
rambum contendunt, quippe sal-
tandi forma mutata, carminum ra-
tione melius exculpta, aliis huius
generis institutis, quae inventoris
nomen illi conciliaverint. Conf.
Plehn. in Lesb. libr. p. 168.
Nec tamen haec cum disertis He-
rodoti verbis, in quibus ego ac-
quiescendum censeo, convenire
posse, nemo non intelligit, nec
mihi Herodoti narrationem, ut qui
optime inquisiverit vereque et can-
dide retulerit, minus probabilem
quisquam reddiderit. De dithyram-
bica poesi qui exposuerunt, eos
laudavi in Pauly. Realencyclopaed.
II. p. 1111 seq., quibus nunc addi
velim Guil. Maur. Schmidt l. l. p.
155 seq. Quod vero Arion, *Methym-
naeus* s. *Lesbius* homo, dithyram-
bi inventor perhibetur, id referen-
dum ad prisca Bacchi sacra apud
Methymnaeos s. Lesbios; nam ad
Bacchum, ut inter omnes constat,
dithyrambica poesis omnis refere-
batur; de quo Creuzer. in Dionys.
p. 240. Excelluere quoque Lesbii
in poesi ac musica iam inde ab
antiquissimo aevo, ut bene monuit
Plehn. l. l. cap. V. pag. 132 seqq.

HERODOT. I.

Quod restat, verbo monendum
de voce διδάσκειν, quod hoc sensu
de poetis plerumque dicitur tragi-
cis aut comicis, qui fabulas suas
s. dramata docent (cf. Herodot.
VI, 21). Unde patet interpretamen-
tum esse, quod pro διδάξαντα unus
liber offert δειξάντα. Nam dithy-
rambici poetae non alia fere ratio
atque tragici aut comici, ut eum
quoque διδάσκαλον vocari nil mi-
rum sit. Laudat Cr. Harpocrat.
s. h. v. pag. 51. Add. Blomfield.
Praefat. ad Aeschyl. Pers. p. XVIII
(pag. XVII ed. Lips.). Add. Boet-
tiger. Opuscul. p. 285 seqq. ed. Sill.

CAP. XXIV.

τοῦτον τὸν Ἀρίωνα λέγουσι] Quam
hic desiderat Steger particulam δὴ,
ea nobis haud necessaria videtur.
In seqq. ad Ionicam formam πλῶ-
σαι omnia dabit Bredov. p. 171.

ἐργασάμενον δὲ χρήματα] i. e.
„postquam magnas opes s. pecunias
sibi comparaverat.“ ἐργάζεσθαι
hoc sensu illustratum, notante Cr.,
iam dudum a Graevio in Lectt. He-
siodd. cap. I. p. 9. ad vers. 43.
Hinc, eodem Cr. monente, ἐργαζό-
μενοι leguntur in marmore antiquo
Musei Academ. Lugdun. Bat., ubi
Te Water. vertit negotiatores, mer-
catores, sicut ἐργασται in Marmor.
Oxonien. p. 300. Vid. Te Wateri
Append. ad Narrat. de reb. Acad.
Lugd. Bat. p. 160. — De re ipsa
vix est quod de hoc loco moneam,
ex quo sors atque conditio anti-
quorum Graeciae vatium bene per-
spici potest, qui in aula tyranno-
rum regumque ditissimorum com-
morantes cantu ipso quaestum
adeoque lucrum sibi quaerebant.
Noti sunt, ut hoc utar, Syracusa-
norum reges, artibus liberalibus
dediti poetasque invantes, noti sunt
ipsi poetae Graeci, Pindarus, Si-
monides, alii, mercede conducti
praemiisque suam artem exercentes.

δὲ χρήματα μεγάλα θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κόρινθον ἀπικέσθαι. ὁρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πιστεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσασθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας ἔχειν τὰ χρήματα. τὸν δὲ συνέντα τοῦτο λίσσεσθαι, χρήματα μὲν σφι προέιπντα, ψυχὴν δὲ παραιτεόμενον. οὐκ ἂν δὴ πείθειν αὐτὸν τοῦτοισι· ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὥς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχη, ἢ ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι οὕτω δοκέει, περιδεῖν αὐ-

Atque in ipsa Graecia cui ignotus Polycrates, Samiorum tyrannus, et qui apud illum commorantur poetæ celeberrimi? Sed pluribus hæc persequi, huius loci non est. Admonet Cr. eorum, quæ leguntur in Fr. Schlegel. Gesch. d. griech. Poes. p. 220. [T. III. p. 250 Opp.] ὁρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος] ὁρμᾶσθαι hic pro μέλλειν ὁρμᾶσθαι dictum vult Steger., quia omnino saepius tempore praesenti consilium solum indicetur. Sed hanc significationem in ipso verbo iam inesse notum est. Recte Schweigh.: „cum Tarento profecturus esset.“

τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιβουλεύειν κ. τ. λ.] Senauni bene expressit Schweigh.: „nautas vero, cum (terra relicta, portu egressi) in alto iam essent, consilium agitasse de Arione proiciendo, quo ipsius pecuniis potirentur.“ Quod moneo propter Larcherum et si qui forte hoc loco offendant, quocum verba: — ἢ αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὥς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχη minus convenire putent; ut, quæ Arioni acciderint, non in alto mari, sed in portu Tarentino aliove loco terræ proximo acciderint. Quos merito non audivit Wesselingius. Namque nautæ Arioni, si se ipse interficeret, spem fecere, fore, ut pro more ab ipsis, ad terram si appulissent, sepeliretur. Qui enim mare permeantes vita defuncti erant, eos non in mare proiectos, sed in proxima quaque terra sepultos esse satis constat.

τὸν δὲ συνέντα τοῦτο λίσσεσθαι,

χρήματα μὲν σφι προέιπντα] Wesselingio, cui praesens συνέντα magis placet (I, 203. V, 92. 80. VI, 2), iure non obsecutus est Schwgh. Nam ipsa temporum ratio praeteritum flagitat, ut mox praesens προέιπντα. Eodem fere sensu προέιπναι apud Aristoph. Nub. 1216. Voculam σφι, quæ vulgo post προέιπντα legebatur, cum Schw. et Gaisf. anteposuimus meliorum librorum auctoritate. — De διαχρᾶσθαι (interficere) conf. I, 110 ibiq. not.

ἀπειληθέντα δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην] i. e., „Arionem ad has angustias s. ad hanc inopiam redactum.“ ἀπειλέω, uti ἀπέλλω, eadem primitiva volvendi, vertendi, dein compellendi, coercendi significatione, illustraverunt, monente Cr., Ruhnken. atque Hemsterhus. ad Timaei Lex. Platon. p. 69 sqq. Heindorf. ad Platon. Gorg. p. 259.

περιδεῖν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα ἐν τοῖσι ἑδωλοῖσι, αἰεῖσαι] E melioribus codd. revocavi περιδεῖν pro περιδέειν, probante Bredov. p. 326. Cf. etiam Dindorf. p. XXIV. et infra I, 32. Ad constructionem loci, ubi praeter morem infinitivus verbo περιεορᾶσθαι, quod idem valet atque ἰάν, additus est, conf. Kuohner. Gr. Gr. §. 660. not. 1. Vocibus ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ omnem solemnem poetarum et citharoedorum ornatum ab Herodoto exprimi monet Cr., qui laudat Wyttenb. ad Plutarch. Moral. Animadverss. I, 2. p. 982. Hemsterhus. ad Lucian. II. p. 371 sq. ed. Bip. Inprimis vero hic stolam

τὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ, σιάντα ἐν τοῖσι ἐδωλλοῖσι, αἰεῖσαι· αἰέ-
σας δὲ ὑπεδέκετο ἑωυτὸν κατεργάσασθαι. καὶ τοῖσι ἐσελθεῖν

illam citharoedorum ad talos usque pertinentem, cuius nomen ὀρθο-
στάδιος, ὀρθοστάδιος s. τὸ ὀρθο-
στάδιον, significari credo. De qua,
eodem Cr. monente, conf. Pollux
Onomast. VII, 48. Dio Cassius
LXIII, 17. p. 909 ibiq. not. Lo-
rentz. l. l. pag. 12 de ornatu can-
torum veterum laudat Gierig. ad
Ovid. Metamorph. IX, 165. ad
Fast. II, 105. Ad vocem σκευή,
quae omnino de vestibus histrio-
num praecipue usurpatur, idem Cr.
confert Pierson. nott. ad Moer. p.
22; ad rem ipsam adscripsit poetae
locum apud Mallium Theodor. de
metris p. 30: „Celsus equo, *Phoe-
nicia veste* nitens, ibat Arion,” de
quo Ruhnken. Opuscul. II. p. 712
ed. Leid. ἐδωλλοῖσι merito plu-
res retinent codd. et novissimae
editiones: ἐδωλλοῖσι e Mediceo libro
male tuetur Gronovius: sunt autem
ἐδωλλία sedilia s. τὰ τῆς νεώς ζυγά,
ἐπ’ ὧν οἱ ἐρέσσοντες καθέζονται,
ut Glossae veteres; plura dabit
Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl.
S. c. Theb. 451. Ex Etymolog.
Gudian. p. 161, 13 Cr. haec ad-
scripsit: ἐδωλλία ἐπὶ τῶν ναυτικῶν
καθεδρῶν· παρὰ γὰρ τοῦ ἔξω ζυγά
κυρλῶς, εἴτα τῆς νηὸς ζυγά. Add.
Lobeck. ad Sophocli. Aiac. 1277.
αἰέσας δὲ ὑπεδέκετο ἑωυτὸν κατ-
εργάσασθαι] Retinui κατεργά-
σασθαι, cuius loco e duobus codd.
Dindorf et Dietsch receperunt κατ-
εργάσασθαι. Sed vid. Herodot. VI,
2 et conf., quae dixi in Creuzeri
Melett. III. p. 10. 11.

καὶ τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονήν]
In his verbis particula γὰρ multos
et priores et recentiores offendit
interpretes. Schweighauserus, di-
stinctione minori posita post καὶ,
in copiosiori annotatione, quam
huic loco subiecit, hūc quoque in
communi particulae istius usu (*nam,*
namque) subsisti vult eamque ipsam
duplici modo explicari posse con-
tendit: altero, si cogitando enun-
tiationum sedes permutes, ut, quae
priori loco legantur, ea nunc post-

ponantur; altero, si enuntiationem,
cui addita est particula γὰρ, inter-
calatam parentheseosque signis inde
sejungendam existimes. Haec tamen
ratio hic minus probatur nobis;
magis placet ea, quam proposuit
Matthiae. Duo enim orationis mem-
bra hic in unum confusa esse vult,
hoc fere modo: καὶ τοῖς — ἐσελ-
θεῖν γὰρ αὐτοῖς ἡδονήν — ἀνα-
χωρήσαι; ut v. c. I, 28. IV, 200.
149. Vid. eundem in Gr. Gr. §.
615. p. 1242 coll. nott. ad I, 8.
atque Kuehner. Gr. Gr. §. 754, 4.
Quibus addit Cr. quae Werferus in
Actt. phil. Monacc. I, 1. p. 81
protulit exempla de sententia cau-
sali primariae praemissa per parti-
culam γὰρ. Quodsi enim post καὶ
incidas, iam aliquid deerit ad
ἀναχωρήσαι, quod nude sic posi-
tum displicet. Neque ratio cogitari
potest, cur legi non possit, immo
debeat: τοῖσι γὰρ ἐσελθεῖν; quod
tamen consulo vitasse videtur He-
rodotus, cuius in verbis dativus
τοῖσι (pro: καὶ τοῖς) ex attractio-
nis quodam usu nec Graecis nec
Latinis insolito explicandus erit.
Nam ἐσελθεῖν dativo iunctum
nemo fere nescit, post notatt. Hem-
sterhus. ad Lucian. I. p. 206 ed.
Bip. Neque ipsam sententiam ver-
borumque ordinem si spectemus,
erit quod nos offendat. Nam causa
utique effectum antecedit, oratio-
que ipsa multo est aptior ac vivi-
dior, si hunc naturā quasi prae-
scriptum illa persequatur verborum
ordinem. Unde satis apparet, nihil
vitii hoc in loco inesse, ut olim
arbitratus est summus Hemster-
hus. ad Lucian. II. p. 528 ed.
Bip., ubi de particula γὰρ pluri-
bus verbis postposita agens no-
strum locum in exemplis adscri-
bere veritus est. Sed Gellii verba
(XVI, 19: feros et immanes navi-
tas prolubium *tamen* audiendi sub-
it) melius cum Herodoteo loco
comparari posse censet Valcken.,
quae eadem ad vulgatam lectionem
firmendam haud iniuria quis referre

γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλλοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνδράπων
 αἰδοῦ, ἀναχωρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσην νέα. τὸν δὲ ἐν-
 δύντα τε πᾶσαν τὴν σκευὴν καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα
 ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον· τελευτῶν-
 τος δὲ τοῦ νόμου φῖναι μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἑωυτὸν, ὥς εἶχε,
 σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν ἐς Κόρινθον,
 τὸν δὲ δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξενεῖν καὶ ἐπὶ Ταῖναρον.
 ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρέειν ἐς Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ
 ἀπικόμενον ἀπηγέεσθαι πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ
 ἀπιστίας Ἀρίονα μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνα-
 κῶς δὲ ἔχειν τῶν πορθμέων· ὥς δὲ ἄρα παρεῖναι αὐτούς, κλη-

possit. Ad vocem πρύμνης Cr. confert Eustath. ad Odys. XIII, 75. p. 504 infra Basil.

εἰ μέλλοιεν ἀκούσεσθαι] Refero huc, quae Matthiae notat de particula εἰ post affectuum verba ita posita, ubi particulam ὅτι cum verbo finito aut infinitivi structuram cum accusativo expectabas, cum ipsa res indicetur, nec conditio adiiciatur. Vid. § 617. p. 1251. Cr. ad haec conferri iubet Heindorf. ad Plat. Parmenid. p. 291 similia quaedam proferentem. Add. Hartung Lehre d. Griech. Partik. II. p. 211.

διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον] νόμος cur de rhythmo s. harmonia musica dicatur, declarat Plutarchus de Musica p. 1133 B. C. (Tom. II.) p. 633 Wyt.: οὐ γὰρ ἐξῆν τὸ παλαιὸν οὕτω ποιεῖσθαι τὰς κιθαρωδίας ὥς νῦν οὐδὲ μεταφέρειν τὰς ἀρμονίας καὶ τοὺς ὀρθμούς· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἕκαστω διετήρουν τὴν οἰκίαν τάσιν· διὸ καὶ ταύτην ἐπωνυμίαν εἶχον· νόμοι γὰρ προσηγορεύθησαν, ἐπειδὴ οὐκ ἐξῆν παραβῆναι καθ' ἕκαστον· νενομισμένον εἶδος τῆς τάσεως. Atque ὄρθιος cum de voce alta, elata, eademque clarissima dicatur (nostrum: *hochstimmig*, mit *gestrengter, heller Stimme*; vid. Ruhnken. et H. Voss. ad Homeri Hymn. in Cerer. 20), satis inde concludi poterit, qualis harmonia fuerit νόμος ὄρθιος, cuius praeter Herodotum alii quoque auctores mentio-

nem faciunt. Conf. praeter Larcher. nott. ad h. l. Blomfield. ad Aeschyl. Pers. Glossar. vs. 395. et Bode Gesch. d. hellen. Poesie II, 1. p. 199.

ὥς εἶχε] i. e. ut erat, ut sese habebat. Sic mox: ὥσπερ ἔχων ἐξέπῃθησε. Vid. Matth. Gr. Gr. §. 337. pag. 643 seq. In seqq. retinui ἀποπλέειν a Dietsch. mutatum in ἀποπλώειν, ut I, 1. Tu vid. Bredov. p. 172.

τὸν δὲ δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα κ. τ. λ.] ὑπολαβεῖν bene dici de delphino Arionem in dorsum suscipiente ac sustentante notat Hemsterhus. ad Lucian. II. p. 371 ed. Bip. Hug in: Zeitschrift d. Erzb. Freiburg III. p. 189. Bredov. p. 64. Cr. addit: Reimar. ad Dion. Cass. pag. 999 coll. Platon. de Re publ. V, 4. p. 453. (p. 223. Bekk.) ibique Ast. p. 510. — *Taenarum* satis notum est Laconiae promontorium, Neptuni templo insignitum, de quo Strab. VIII. p. 558 A. s. p. 363. Quadraginta inde stadiis distat eiusdem nominis urbs, ab Herodoto memorata VII, 168. Nunc promontorio nomen *Cap Matapan* s. *Maina*. Vid. Tzschuck. ad Pompon. Mel. II, 3. §. 8. et Forbiger Handb. d. alt. Geogr. III. p. 867.

ἀνακῶς δὲ ἔχειν τῶν πορθμέων] i. e. *esse curam intendisse in nautas*. „Legitur in Lexic. Segnier. p. 391 ed. Bekk.: *φυλακτικῶς* et *ἀνακῶς ἔχειν· φροντίζειν*.“ Cr. Eodem fere

θέντας ιστορέεσθαι, εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. φαμένων δὲ ἐκείνων, ὥς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ πρῆσσουντα λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ ἔχων ἐξεπήδησε· καὶ τοὺς ἐκπλαγέντας οὐκ ἔχειν ἐτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοι τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ 12 δελφίνος ἐπεὶ ἄνθρωπος.

Ἀλυάττης δὲ ὁ Ἀνδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον διε-25

modo Schol. ad Thucyd. VIII, 102, ubi consul. interpretes. Nam ex Herodoto vocem assumpsisse Thucydidem volunt. Add. Herod. VIII, 109, quem locum citat Enstath. ad Odys. I. vs. 397. pag. 67, 47 ed. Bas.

Ἰστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν] ἱστορέεσθαι medium *sciscitandi* notione cum nusquam in Herodoto inveniat, qui activo verbo ἱστορέειν uti soleat, Valckenarius coniecit *εἰρωτέεσθαι*, Nostro frequentatum II, 32. VI, 3. Scripti libri h. l. tuentur ἱστορέεσθαι, quod si cum Schweigh. passiva notione accipias, haud magis opus erit ea emendatione atque alia *εἰρωνενέεσθαι*, quam e Gellii verbis XVI, 19 („navitas requisitos — *dissimulanter* interrogasse ecquid audissent — super Arione“) quis probare studeat. Malim equidem tueri auctoritatem librorum, sive activa sive passiva notione verbum acceperis. De ipso verbo conf. nott. ad Prooem.

ὥς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην] περὶ Ἰταλίην, in Italia, ut I, 27: εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τῇ ν᾽ Ἐλλάδι. Conf. Fischer. ad Weller. III, b. p. 217. Cr. consuli vult Schaefer. ad Schol. Parisin. Apollon. Rhod. p. 279 et Hase ad Leon. Diacon. pag. 210.

ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ] Plures libri scripti omitunt οὐ. Sed potuit mea quidem ex sententia librariorum negligentia potius omitti particula, quam ab aliis consulto inseri. Agnoscit quoque particulam Dio Chrysostom. Or. 37. p. 455. Ex Mediceo libro nihil enotatur; unde credibile est, retineri voculam hoc in

libro. — ἐπὶ Ταινάρῳ de loco accipio: in Taenaro, ad templum Neptuni hoc in promontorio exstructum. Conf. Fischer. ad Weller. III, b. pag. 236. Ipsius donarii admonet Pausanias II, 25, itemque Aelian. Nat. Animall. XII, 45. Unde intelligimus donarii basi haec verba fuisse insculpta:

Ἀθανάτων πομπαῖσιν Ἀρίονα,
Κύνκλονος υἱόν,
ἐκ Σικελοῦ πελάγους σῶσεν
ῥῆμα τόδε.

Aliud carmen in Neptuni honorem conscriptum Aelianus profert l. l., quod relatum est in Brunck. Analectt. T. II. p. 154. et III. p. 327. nr. 2. (Iacobs. Animadverss. I. P. I. pag. 179 seq.). Praeterea addere licet inscriptionem literis antiquissimis, quae usque ad XL Olympiadem recedere dicuntur, ripibus insculptam in insula Thera prope antiquum Neptuni templum, cuius sacra e Taenaro huc deducta volunt: quam valde mutilatam ita ingeniose explevit Boeckh.:

Κυκλείδης Κ]υκλῆος ἀδε[λφ]ε[ῖ]ω
Ἀρίωνι
τὸν δελφίς [σῶ]σε, νναμόσυ-
νον τέλεσεν.

Vid. Abhandll. der Berlin. Akad. d. Wiss. 1836. p. 31 seqq. et Franz Elem. epigraph. Gr. p. 53 seq. et quae postea Welckerus loco supra laud. de hac inscriptione dixit p. 98 seq.

CAP. XXV.

ἀνέθηκε δὲ ἐφρυγῶν] Conf. supra I, 19. Ad verba sequentia δεύτερος οὐτος conf. IV, 44.

νείκας μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτεα ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα. ἀνέδθηκε δὲ ἐκφυγῶν τὴν νοῦσον, δεύτερος οὗτος τῆς οἰκίης ταύτης, ἐς Δελφοὺς κρητῆρά τε ἀργύρεον μέγαν καὶ ὑπο-

καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδήρεον κολητὸν] ὑποκρητηρίδιον est crateris basis s. fulcrum, cui crater impo-
natur, *Gestell, Untergestell eines Krater, Untersatz*; Galli: *soucoupe*. Neque aliter Leake (Travels in Northern Greece II. p. 303): „a base of the cup itself, separate from any marble hypobase, upon which it may have stood“. Etenim tenendum est, crateres maioris ambitus vel figuris quibusdam tanquam pedibus sustentari vel basi ad id ipsum artificiose elaboratae imponi, docente Ussing De nominibb. vass. Graecc. p. 92. Ac talem basin fuisse ὑποκρητηρίδιον vel e Pausan. X, 16, 1. patet, qui e donariis Delphos a Lydorum regibus missis nihil adhuc superesse scribit, nisi σιδηροῦν μόνον τὸ ὑπόθημα τοῦ Ἀλυάττου κρητῆρος, ubi Siebelis pag. 207 nec nostri loci fuit immemor nec Sigaeae inscriptionis alterius, ubi est: κρητῆρα δὲ καὶ ὑποκρητήριον, cum in altera inveniat: κρητῆρα κἀπίστατον, ubi conf. Chishull. et Chandler. Inscriptt. Attic. p. 37. coll. Boeckh. Staatshaushalt. II. p. 301. [254 ed. sec.] et in Corp. Inscriptt. Graecc. I, 1. pag. 20, ubi Atticis hoc sensu usitatus esse monet ἐπίστατον, ὑπόστατον, ἐπιστάτης, ὑποστάτης. Rarior utique Ionibusque propria videtur vox ὑποκρητήριον, aut, ut apud Herodotum est, ὑποκρητηρίδιον. Apud Atticos etiam ἐπικρητηρίδιον; in Aeginetica inscriptione exstat βάθρον ὑποκρατήριον. Conf. etiam Rose Inscriptt. (Cantabrig. 1825) p. 9. 338. et Franz Elemm. Epigraph. p. 79. 381, qui hanc vocis ὑποκρητηρίδιον significationem recte tuetur contra Hamiltonum (Transactt. of the royal society of Literat. III. P. I. p. 121) de ipso vasculo cogitantem, cui operculum (ἐπίστατον) fuerit impositum. Ad Herodoti locum illustrandum per-

tinēt omnino ea, quae apud Athenaeum leguntur ex Hegesandro V, 13 (T. II. p. 309 Schweigh.), apud Philostratum Vit. Apollon. VI, 11. p. 247, Pausaniam l. l. et Eusebium advers. Marcell. I, 3. Unde satis intelligitur, ὑποκρητηρίδιον hocce haud exiguae fuisse magnitudinis, maximeque spectandum ob caelatas in eo varias animantium figuras plantarumve insectorumque. Sed κολητὸν quod vocatur hoc vas, multum disceptant viri docti. Reiskius id esse notat, quod Latini caelatum s. stellatum appellant, i. e. opus, quo diversi generis metallum in alio infixum est, et quod maculis quasi aut stellulis, ad caeli instar nitet. Nec aliter fore Larcherus, adsentientibus Winckelmanni editoribus (Tom. V. p. 429 ed. Dresd.), ad eam ferri tractandi artem refert, quae Gallis dicitur *damasquinure, damasquiner*, de qua Cr. confert Boettiger. Journal d. Luxus u. d. Mode. Ianuar 1803. sive Vol. XVIII. p. 9 not. Beckmann. ad Aristot. Mirabb. auscultt. p. 124. Nititur Larcherus Athenaei praesertim loco, ubi de figuris caelatis sermo est, quibus crater insignitus fuerit, quippe quae non alio nisi hoc modo exhiberi potuerint. Alioquin enim Glauci artem non tantopere celebratam fuisse aut certe celebrandam videri, nisi tale quid ille invenisset. Vix tamen Larcheri rationes cum Pausania conciliari poterunt, l. l. ita scribente: ἔλασμα δὲ ἕναστον τοῦ ὑποθήματος ἐλάσματι ἄλλω προσεχὲς οὐ περόναις ἐστὶν ἢ κέντροις, μόνῃ δὲ ἡ κόλλα συνέχει τε καὶ ἐστὶν αὐτῇ τῷ σιδήρῳ δεσμός. Quin ipsa vocabula κόλλα, κολλᾶν, κολλητὸς alio ducere videntur. Quae cum ita sint, mihi certe praeferenda videtur sententia eorum, qui de ferruminandi s. glutinandi arte (nostrum: löthen) cogitant, uti Schneiderus in nott. ad

κρητηρίδιον σιδήρεον κολλητὸν, θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων, Γλαύκου τοῦ Χίου πόλιμα, ὃς μούνος δὴ πάντων ἀνθρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξέυρε.

Eclogg. physicc. p. 97, et, qui a Cr. laudantur: C. O. Mueller. in Boettigeri Amalth. III. p. 25. Hausmann: „De arte ferri conficiendi veterum“ in Commentt. soc. reg. Goetting. 1815. coll. Goett. Anzeig. 1815. nr. 68. p. 678 sq. Adde nunc eundem C. O. Mueller Handb. d. Archaeolog. §. 61. p. 40 ed. tert.

Θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων] Haec, monente Cr., laudat Eustath. ad III. VI. p. 626, 52 s. p. 481 Basil., ex Athenaeo opinor l. l., cuius aetate donarium istud adhuc Delphis existit. In locutione διὰ πάντων διὰ notione Atticis incognita scriptoribus significat πρὸ, pro. Vid. Kuehner Gr. Gr. §. 605, I, qui Homeri attulit locum ex Iliad. XII, 104, unde Herodoti usus, de quo vid. Valckenaer. ad Herod. V, 67, fluxisse videtur. Cr. addit Dion. Cass. XXXVII, 20. p. 125.

Γλαύκου τοῦ Χίου πόλιμα, ὃς μούνος δὴ πάντων ἀνθρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξέυρε] Pausanias l. l. idem refert his verbis: — τοῦτο Γλαύκου μὲν ἔστιν ἔργον τοῦ Χίου, σιδήρου κόλλησιν ἀνδρὸς εὐρόντος. Nec aliter Herodoti verba reddit Hieronymus (Euseb. Chronic. Olymp. XXV, 4. s. 677 a. Chr. n.): „Glaucus Chius primus ferri inter se glutinum excogitavit,“ ipseque Eusebius (Chronic. II. p. 324) ad Olymp. XXII, 2. [s. 691 ante Chr. n.): „Glaucus Chius, qui ferri glutinum excogitavit, cognoscatur“; unde simul intelligitur, quo sensu Herodoteum ἐξέυρε (i. e. excogitavit) accipi debeat, quod nuper minus recte reddidit scivit Mullach. (ad Demetrii Zeni paraphras. Batrachom. p. 51), ad Neograecorum usum provocans, qui verbum ἐξέυρω eodem sensu quo οἶδα adhibeant. Graviora sunt, quae ad temporum rationem pertinent, in quibus indicandis Eusebium neque

cum Hieronymo neque cum Herodoto convenire videmus, si quidem Herodotum id declarare voluisse existimamus, ut Glaucus eadem qua Alyattes aetate floruerit. Quod ad Hieronymum attinet, qui eodem anno 677 Gelam conditam esse minus recte ponit, id quod anno 690 factum est, merito inde praeferimus Eusebii ipsius auctoritatem Glaucumque eodem fere tempore floruisse censemus, longe igitur remotum ab Alyattis temporibus intra 617 — 560 ann. regnantis: ad quae Glaucum detrudat C. O. Mueller Handb. d. Archaeolog. §. 61. p. 40 ed. tert. coll. Sillig. Catalog. Artific. p. 219 et Brunn. Gesch. d. Griech. Künstler I. p. 29, qui cautius in hac re agit. Equidem in Herodoti verbis de Glaucō nihil reperio, quod Glaucum aequalem Alyattis statuere nos cogat: immo, haec si Nostri mens fuisset, id opinor aliquo modo significasset; itaque ante Alyattis regnum Glaucum vixisse arteque sua inclaruisse dicendum erit. Conf. etiam Clinton Fast. Hell. I. p. 178. 184. Fischer: Zeittafeln p. 80. Neque inde ad illam Samiorum artificum scholam, quae multo post demum floruit, referri poterit Glaucus, ut quibusdam placuisse video (cf. Boettiger Amalthea III. p. 25. not.) ob Stephanum, qui s. v. Ἀλδάλη Glaucum dixit Samium. Satis autem notum est, Glauci artem in proverbium quasi cessisse, ita ut Γλαύκου τέχνη de rebus diceretur multum ingenii artificisque requirementibus, quod non fugit Heindorf. ad Plat. Phaedon. p. 225. Nam imprimis hanc ob causam hocce opus Herodoto commemoratum ac per totam fere antiquitatem celebratum. Locis supra hanc in rem laudatis Cr. addit Achill. Tatium II, 3. p. 110. Sunt vero praecipue spectanda in his tempora illa remotiora, quibus talia opera con-

- 26 Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω ἐξεδέξατο τὴν βασιλιγὴν Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἑὼν ἡλικίην πέντε καὶ τριήκοντα· ὃς δὲ Ἑλλήνων πρῶτοις ἐπεθήκατο Ἐφεσίοις. ἔνθα δὲ οἱ Ἐφεσίοι πολιορκούμενοι ὑπ' αὐτοῦ, ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάπαντες ἐκ τοῦ νηοῦ σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μετὰ τῆς τε παλαιῆς πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ

fecta esse dicuntur, praesertim cum ferrum, quamquam multo ante iam detectum (577 annis ante Alyattem, si quidem recte statuit Larcherus), hoc tamen tempore, quo Glaucus vixit Alyattesque regnavit, in metallis pretiosioribus plurisque aestimatis habitum fuerit; quod iis etiam, quae apud Herod. I, 68. leguntur, satis probari censet Larcherus.

ὃς μούνος δὲ πάντων ἀνθρώπων κ. τ. λ.] Codex Palatinus in Excerptis Herodoteis pro μούνος hoc loco dat πρῶτος, ut Pausanias quoque l. l. Et variari utique videtur inter μούνος et πρῶτος, de quo Cr. laudat Havercamp. ad Ioseph. Antiq. I, 7. pag. 28, cuius tamen iudicium non placet. Ad Ionicam formam μούνος omnia dabit Bredov. p. 163.

CAP. XXVI.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω ἐξεδέξατο τὴν βασιλιγὴν Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω κ. τ. λ.] De chronologicis rationibus vide disputt. ad I, 45 fin. (al. 46). Regnavit enim Alyattes inde ab ann. 617 usque ad 560; quo anno Croesus, qui anno 595 ante Chr. n. natus erat, regnum suscepit.

ἐξάπαντες ἐκ τοῦ νηοῦ σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος] i. e. fune ex eius (Dianae) templo in murum deducto. Apprime huc faciunt verba Plutarchi (Vit. Solon. 12.) in re Cylonia enarranda scribentis: ἐξάπαντες δὲ τοῦ ἔδους κρόχην κλωστήν, ubi τοῦ ἔδους de ipso deae simulacro recte intellexit Schaefer (T. IV. p. 315 Animadverss.). Pertinet vero hoc ad eandem fere superstitionem veterum, qua deorum simulacra compedibus vincta esse legimus,

periculo scilicet imminente aut inopia vehementer premente. Conf. Creuzer. Symbol. IV. p. 640. ed. tert. et Raoul Rochette Mem. de l'Acad. d. Inscriptt. XVII. P. 2. p. 20, qui vel verua, quibus auctore Minucio Felice Octav. 22. Diana Ephesia erat instructa, non de fuleris, sed de catenis accipi vult. Illud enim ~~his~~ et similibus veteres spectabant, ut urbs ipsa eiusque incolae maiori essent curae diis tutelaribus, qui vincti, ne scilicet evadere possent aliove se convertere, incolis pressis eo magis omne praestarent auxilium, quum ipsorum salus cum incolarum salute quasi arctius esset coniuncta. Sic Ephesii, cum Dianae templum sanctissimum indeque tutissimum ab omni hominum irruptione putarent, illud fune urbi alligarunt, quippe cuius ipsius sors nunc cum templo coniuncta indeque suspensa esset. Quo simul facit ea superstitio, qua deos urbe capta excedere perhibebant. Hinc apud Aeschyl. S. c. Theb. 203 (al. 219) Eteocles: ἀλλ' οὖν θεοὺς τοὺς τῆς ἀλούσης πόλεος ἐκλείπειν λόγος; ubi plura Blomfield. in Glossar.

ἔστι δὲ μετὰ τῆς τε παλαιῆς πόλιος — καὶ τοῦ νηοῦ ἐπὶ στάδιοι] Varie tentarunt viri docti verba ἐπὶ στάδιοι, quae minus convenire antecedentibus existimabant. Sed libri nihil mutant, nec adeo quidquam mutandum: quod vel loci gemini IV, 85. VII, 34, alii, quos Bredov. p. 335 seq. attulit, ostendere potuerunt. Nec magis opus, quod Schweighaeus. intelligi posse monet, τὸ διάστημα, quod menti scriptoris observatum fuerit. Conf. modo Jacobs ad Aelian. N. A. VII, 38. Neque etiam ad schema Pindaricum, quod dicunt, erit con-

τοῦ νηοῦ ἑπτὰ στάδιοι. πρώτοισι μὲν δὴ τοῦτοις ἀνέστηκε
ὁ Κροίσος, μετὰ δὲ ἐν μέρει ἐκάστοισι Ἰώνων τε καὶ Ἀχαιῶν
ἄλλοισι ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων, τῶν μὲν ἐδύνάτο ἀποφυγεῖν
εὐρίσκειν, μέξονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτῶν καὶ φαῦλα
ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνας κατεστράφατο 27
ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε, πᾶσι ποιησάμενος,
ἐπιχειρέειν τοῖσι νησιώταισι. ἑόντων δὲ οἱ πάντων ἐτόλμα
τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βιάντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπὸ
νον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πιττακὸν τὸν Μυτιληναῖον, εἰς

fugiendum, quando saepius singu-
larem numerum verbi *ἔστι* s. *ἦν*
ita cum plurali iunctum reperimus,
ut non tam verborum quam sen-
tentiae ipsius maior habeatur ratio.
Cf. Matthiae Gr. Gr. §. 303, 1.
Kuehner Gr. Gr. §. 425, 2.

ἑπτὰ στάδιοι] Apprime cum He-
rodoto convenit Xenophonti Ephes.
I, 2, Dianae Ephesiae templum ab
urbe distare scribenti septem sta-
dia. Quod non minus ad vetus fa-
num, ab Herostrato post incensum,
quam ad recentius pertinere, eod-
dem fere loco exstructum, perquam
veri est simile. De ipso fano ce-
leberrimo (cf. II, 148) eiusque situ
plura Strab. XIV. p. 640 s. p. 949
sq.; alia Locella excitavit ad Xe-
nophontis l. I. p. 133. Add. For-
biger Handb. d. alt. Geogr. II. p.
190. Ideler ad Aristotel. Meteorol.
III, 1, 12. p. 266. Nunc omnia
adeo diruta atque eversa esse scri-
bunt, ut ipsum locum, quo tem-
plum exstructum fuit, vix certo
constituas. Ac denique de bello,
cuius hoc loco fit mentio, eiusque
vicibus atque eventu retulerunt
Aelian. V. H. III, 26. Polyæn.
Strateg. V, 50.

ἄλλοισι ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων
i. e. *aliis alia crimini dans s. expro-
brans*. Conf. infra I, 68. Plura in
L. Gr. Thes. III. p. 1875 ed. Din-
dorf. — *ἐν μέρει, per vices*, pluribus
exemplis illustrat C. F. Hermann.
ad Lucian. Quomodo histor. con-
scr. p. 7 sq. Blomfield. Glossar. in
Aeschyl. Agamemn. 323. et Ideler.
ad Aristotel. Meteorolog. Vol. I.

p. 358. Ex Herodoto conf. V, 70.
VII, 212.

*τοῖσι δὲ αὐτῶν καὶ φαῦλα ἐπι-
φέρων*] *αὐτῶν* hic e Mediceo re-
scripsit Gronovius, quod cum San-
crofti liber alius confirmat
item recepit Gaisfordius. V. *αὐ-
τῶν*; sed vid. Bredov. p. 2. *αὐτῶν*
qui totam hanc quaestionem
solvit. Idem Bredov. p. 3. *αὐτῶν*
ἐπαιτιώμενος rescribi vult *ἐπι-
τιώμενος*, quod in uno Parisino
libro invenitur, et p. 35. pro *φαῦλα*
reponi *φλαῦρα*; tu vid. I, 126 ibi-
que nott.

CAP. XXVII.

*οἱ μὲν Βιάντα λέγουσι τὸν Πρι-
νέα κ. τ. λ.*] Eandem narrationem
exhibet Diodor. in Excerpt. §. 25.
T. II. p. 22 Nov. scriptorr. collect.
ed. A. Mai. — Iunguntur autem,
monente *Cr.*, uterque et Bias et
Pittacus eodem modo a Platone
de Re publ. I, 9. p. 335 inf. Nam
in septem sapientum numero illi
habebantur, ut recte illic annotat
Astius p. 347, ad Diogen. Laert.
I, 76. 87 c. interprett. et ad Peri-
zon. ad Aelian. V. H. III, 17.
amandans. Vixerunt Croesi aetate,
quod satis probatur iis testimoniis,
quae attulit ad h. l. Larcherus. —
Ad formam *Πριηνέα* conf. I, 15.
161. 170. VI, 8, ubi constanter *e*
reperimus, cum prior Ionum dia-
lectus haec per *ῆ* proferret. Vid.
Struve Spec. II. Quaest. de dia-
lect. Herodot. pag. 6 seq. et conf.
quoque Broendsted's Reisen etc. p.
128, quem locum *Cr.* adscripserat.
οἱ δὲ Πιττακὸν τὸν Μυτιλη-

Κροίσον· εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τὰδε καταπαύσαι τὴν ναυπηγίην· „Ὡ βασιλεῦ, νησιῶται ἱκπον ἡσωνοῦνται μυρίην, ἐς Σάρδις τε καὶ ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νῶ „στρατεύεσθαι.“ Κροίσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκεῖνον ἀλη-
θεά, εἰπείν· „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσκειαν ἐπὶ νόον νησιώ-
„τησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν πατδας σὺν ἱκποισι.“ „Τὸν δὲ ὑπο-
„πα φάναι· „Ὡ βασιλεῦ, προθύμως μοι φαίνεται εὐχασθαι
„πας ἱκπενομένους λαβεῖν ἐν ἡπείρῳ, οἰκότα ἐλπίζων·
„πας δὲ τί δοκέεις εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα

ναῖον] Vulga Μιτυλ. imprimunt, libris omnibus adsentientibus. Quo-
rum tamen auctoritatem et hic et I, 180. cum Gaisford. et Matth. relin-
quendam duximus, scribentes *Μυ-
τιλήναιον*. Namque ita constanter
scribunt numi; eamque scripturam,
ut taceam, in omnibus a se
scriptoribus tenuit Immanuel
Bretter, haud curans eos, si qui
contra codicum fidem scripturam
hanc inferendam negarent. Et va-
riant utique multum libri, plerum-
que tamen exhibent eam scriptu-
ram, quae numis contraria est,
quaeque etiam in editis vulgo ex-
hibetur. Nec aliter apud Latinos,
ubi plerumque *Mitylene*, sed passim
quoque *Mytilene*. Qua de re copio-
sius egit omnesque, qui antea hanc
quaestionem tractarunt, citavit
Plehn. in *Lesbiacorum* libro p. 10
sq. (Berolini 1836). Hinc in *Thu-
cydide* quoque Poppo (quem vid.
ad III, 2) edidit *Μυτιλήνη*. De
numis potissimum consuli vult *Cr.*
Pellerin. *Recueil d. Medaill. d. Vill.*
V. III. p. 84. pl. CIII. nr. 16. 19.
et Visconti *Iconograph. Grecq.* pl.
III, 2, cuius admonuit idem Plehn.
l. l. p. 169. not. 71, qui etiam re-
censum numorum, e Rasche, Mion-
net., aliis confectum exhibet l. l.
p. 99 sq., ubi semper scriptum le-
gimus *MTTI* vel *MT*.

εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν
Ἑλλάδα] i. e. „num quid novi acci-
derit in Graecia.“ Ob comparativi
usum cf. III, 82 ibique allata;
plura dabit Kuehner *Gr. Gr.* §. 752.,
cui add. Stallbaum. ad Platon. *Eu-
thyphr.* p. 3. *Cr.* confert Eustath.

ad Hom. *Odyss.* VII, 159. — περὶ
h. l. est *in*; vid. ad I, 24. In seqq.
pro ἐν νῶ, quam formam et h. l.
et II, 181. IV, 125. VII, 157. codd.
quidam retinent, Dindorf. p. XIV.
et Bredov. p. 248. scribi iubent ἐν
νῶ, quod ipsum omnibus in libris
legitur I, 10.

Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσκειαν
ἐπὶ νόον νησιώτησι κ. τ. λ.] De
Homero dicendi genere monet *Cr.*,
laudans *Odyss.* III, 205: αἱ γὰρ
ἐμοὶ — θεοὶ παραθεῖν. Add. *Odyss.*
XX, 236. Aliis locis infinitivum sub-
iectum invenimus, ut VII, 311.
XXIV, 380 coll. Schaefer. ad Poett.
gnomic. p. 360. De optativo idem
Cr. citavit Payne Knight. in *Pro-
legg. Homeric.* p. 135, et ad ipsam
locutionem comparat *Homerum*
Odyss. XIV, 273: αὐτὰρ ἐμοὶ Ζεὺς
αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ τοῦτο νόημα
ποίησ'. Ipse Noster III, 21. dixit
ἐπὶ νόον τρέπειν. Ad *Homerum*
quoque accedit locutio ἐπὶ Λυδῶν
παῖδας, infra quoque V, 49. VII,
130. obvia, de qua conf. Matthiae
§. 430. Kuehner §. 479, d.

οἰκότα ἐλπίζων] Nonnulli libri
vulgarem praebent formam εἰκότα,
Mediceus: εἰοκότα, alii οἰκότα,
quod placuit Wesselingio, quodque,
cum *Herodoti* usui conveniat, ut
nuper docuit Bredov. p. 194 seq.,
retinuimus. Admonet *Cr.* Eustath.
ad *Odyss.* XII, 79. p. 477, 25: τὸ
δὲ εἰκνῖα οὐ κατὰ τὴν ὕστερον
ἰωνικὴν γλῶσσαν λέγεται· οἱ γὰρ
μεθ' Ὁμηρον, ὡς δηλοῖ καὶ
Ἡρόδοτος, οἰκὸς γράφονσι καὶ
ἀκολουθῶς, καὶ εἰκνῖα, Ἀττικοὶ δὲ
εἰοκὸς καὶ εἰοκνῖα. — ἐλπίζειν hic

„ἐκύθοντό σε μέλλοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέσθαι νέας, λαβεῖν

existimandi potestatem habet I, 30, alibi. Conf. Krueger. Ionnys. Halicarnass. p. 116.

λαβεῖν ἀρώμενοι Ἀνδρὺς ἐν θαλάσῃ] ἀρώμενοι exhibent plurimi iique optimi libri; pauci numero nec melioris notae ἀράσθαι, quod e glossemate sive interpretamento fluxisse vix cuiquam dubium esse poterit, quamquam defensor eius nuper exstitit censor in Ephem. Ienenss. 1817 nr. 165. p. 379. Nam vulgata ἀρώμενοι quoniam minus cum loci structura convenire videbatur, vario modo locum sollicitaverunt viri docti. Glossam existimavit Cornelius de Paw; Reiskius male coniecit ἀράμενοι peiusque adeo explicuit; felicius Toupius in Epist. critic. p. 64. ed. Lips. αλωρομένους, quo nimirum sibi opposita essent: ἰππευόμενους λαβεῖν ἐν ἡπείρῳ et λαβεῖν αλωρομένους ἐν θαλάσῃ, coll. Herodot. VII, 116. Quod utique speciosius quam verius. Unde Werferus proposuit (Actt. phil. Monn. I, 1. p. 74) αλωρεόμενοι, sed alio sensu. Mam insulanos intelligi vult *elatos*, *confidentes* navali scientia, qua Croesum se superaturos esse sperant. Schweigh. denique coniecit ἀειράμενοι („postquam vela dederint“), idque in textu recipere haud veritus est. Idem et Iulio Geislero (De Graec. nomm. absoll. p. 30), qui Herodoto hic observatum fuisse vult τί δοκέουσι, reiecta ea ratione, quam de hoc loco explicando proposuit Matthiae. Quo eodem redit Heroldi coniectura (in Münchn. Gel. Anzz. 1843. p. 227) scribentis ἀρόμενοι, sc. τὰ ἱστία. Lectionem librorum manu scriptorum (ἀρώμενοι) revocavit Gaisfordius, probante quoque Matthiae, qui explicatione, non emendatione locum egere optime monuit. Pertinet enim hic locus ad illud ἀνακολουθίας genus, ubi Graeci principalis sententiae eam partem, quae post verba interiecta sequitur, ex his ipsis verbis nectunt, iisque adstruunt; conf. Matth. Gramm. Gr.

§. 631. p. 1298. Sic, Matth. iudicante, Herodotus cum dicere instituisset: τί δοκέεις εὐχεσθαι ἄλλο ἢ — λαβεῖν ἀράσθαι Ἀνδρὺς ἐν θαλάσῃ (in quo ipso ἀράσθαι omitti potuerit), iam verbi interpositis abreptus ad ἐκύθοντο referens verbum ἀρώμενοι scripsit, ea sane structura, quae ob priora verba sequi debebat, neglecta. Ceterum in ipsa casuum permutatione, cum nominativus participii sequatur loco accusativi (quo ipso cernitur ἀνακολουθία), iure non haesit Schweigh. Collegerat enim huius structurae exempla aliquot e nostro scriptore Werferus l. 1., ut I, 56. IV, 15. 137. Vulgatam lectionem denique tuitus est Letronne in Journal d. Sav. 1817. p. 91, quoniam ἀρώμενοι in mentem quasi revocet sensum verbi εὐχεσθαι, quod paulo ante legatur, cuius synonymum fere sit ἀράσθαι, hoc ipso loco perperam a quibusdam repositum. Moris enim esse ait Herodotei, ponere participium eiusdem verbi, quod antea iam finitum erat positum, aut certe cognati verbi participium. Ita ἀρώμενοι idem esse quod εὐχόμενοι (sc. εὐχόμενους); illo tamen verbo usum esse Nostrum, quo evitaret repetitionem. Vulgatam ἀρώμενοι retineri voluit quoque Negris, eundem vulgatae sensum esse monens, ac si scriptum foret: τί ἄλλο δοκέεις εὐχεσθαι νησιώτας ἢ πυθόμενους σὲ νέας ἐπὶ σφίσι ναυπηγούμενον, ἀράσθαι λαβεῖν Ἀνδρὺς ἐν τῇ θαλάσῃ κ. τ. λ. Inter recentiores editores Dindorf. scripsit αλωρομένους, praeunte Toupio, Dietsch. et Lhardy vulgatam reliquerunt ἀρώμενοι, quam vocem qui nuper hunc locum tractavit, Schoene (De attractionis quam dicunt, *anag.* quibusd. exemplis apud Herodotum etc. Bielefeld 1840. p. 57 sq.), transponi vulg. ante ἐνα, ut haec inde existat sententia: Quid insulanos putas capere aliter, nisi ut in mari deprehendant Lydos, id quod optant ea causa, ut propter

„ἀρῶμενοι Ἀυδοὺς ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ
 „οἰκημένων Ἑλλήνων τίσωνται σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις;“
 Κάρτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπὶ τῷ καὶ οἱ (προσφυνέως 13
 γὰρ δόξα λέγειν) πειθόμενον παύσασθαι τῆς ναυπηγίης. καὶ
 οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι ξεινίην συνεθήκατο.

- 28 Χρόνου δὲ ἐπιγινόμενου, κατεστραμμένων σχεδὸν πάντων
 τῶν ἐντὸς Ἄλυσος ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν γὰρ Κιλικίων καὶ
 Λυκίων τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ' ἐωυτῷ εἶχε καταστρεφάμε-
 νος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἶδε, Ἀυδοί, Φρύγες, Μυσοί, Μα-

inensis terrae Graecos te pos-
 ulcisci.“ Equidem retinui ἀρῶ-
 μενοι, quod, nisi e margine omnino
 in Herodoti verba irrepsit, ad eam
 rationem, quam proposuit Matthiae,
 explicari posse putem.

ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰ-
 κημένων Ἑλλήνων τίσωνται σε] οἰκημένος hic dici pro οἰκῶν,
 haud pauci testantur Nostri loci,
 in quibus perfectum passivi ita ad-
 hibitum videmus, ut in praesentis
 activi vim fere transeat, habitandi
 s. incolendi notione: de quo apte
 monuit Kuehner Gr. Gr. §. 403, a.
 Ex Herodoto conf. potissimum I,
 98. 127. 172. V, 73. VII, 22. II,
 102. 166. III, 91. 96. 97. VIII,
 115. In praesenti passivi hanc
 ipsam passivi vim retineri monstrat
 locus I, 170, ubi cf. nott. — Ad
 locutionem δουλώσας ἔχεις conf. I,
 28 et Kuehner Gr. Gr. 663, X., ne
 plura.

CAP. XXVIII.

εἰσὶ δὲ οἶδε, Ἀυδοί, Φρύγες κ.
 τ. λ.] Voculam Ἀυδοί ab hoc loco
 alienam esse contendunt, praeser-
 tim cum proximo capite legatur:
 καὶ προσεπικτωμένον Κροῖσον Ἀυ-
 δοῖσι. Lydos enim non armorum vi
 sibi subegit Croesus, sed eorum
 regnum tenuit quasi hereditarium
 a maioribus traditum; ita ut
 gentes a Croeso vi subactas
 Lydos commemorari minime sit con-
 sentaneum. Larcherús eo confugit,
 ut Lydos Lydiamque terram di-
 stingui vellet a Maeonia, quae su-
 perior fuerit pars eius terrae, quae

universa posthac Lydiae acceperit
 nomen ab inferiori parte, quam
 Croesus armis occupaverit, cum
 antea superiorem modo partem (i.
 e. Maconiam, conf. supra cap. 7)
 a maioribus traditam hereditario
 iure tenuisset. Nos malumus ab
 eorum partibus stare, qui hic
 omnes, quos Croesi regnum com-
 plectebatur populos, recenseri cre-
 dunt, primoque loco hanc ipsam ob
 causam collocari Lydos, quippe
 quos primitus ille tenuerit quibusque
 caeterae gentes quasi adiectae fue-
 rint. Libri ad unum omnes reti-
 nent vocem Ἀυδοί, quam uncis,
 quibus editorum nonnulli incluse-
 rant, liberandam censuimus. Din-
 dorf. prorsus omisit vocem. Cr.
 ad h. l. admonet Benedict. Nott.
 critt. in Herodot. in Beckii Actt.
 Semin. p. 109. Lips. Vol. II. p.
 279. Larcherús in hoc populorum
 recensu Phryges atque Mysi, quo-
 rum tamen sedes, quales Herodoti
 fuerint aetate, accuratius definire
 vixdum licet. Conf. etiam III, 90.
 Praeter ea, quae vulgo in univer-
 sum de his gentibus traduntur, fa-
 ciunt huc quodammodo ab Hoeckio
 disputata (in Cret. I. p. 109 seqq.
 136) de Phrygibus eorumque cum
 Lydis commercio, cum quibus una
 plerumque nominantur adeoque con-
 funduntur. Et advocat ille, praeter
 religionum similitudinem atque con-
 iunctionem, de Maeone inprimis
 testimonium, qui modo Phrygum,
 modo Lydorum, modo utriusque
 gentis rex perhibeatur. De Maeone
 nos diximus ad I, 7. Mariandyni
 habitabant ad Ponti Euxini oram,

ριανθίνον, Χάλυβες, Παφλαγόνες, Θράκες οἱ Θινόι τε καὶ Βιθυννοί, Κᾶρες, Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι· κατεστραμμένων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι, ἀπικνέονται ἐς Σάρδις ἀκμαζούσας πλοῦτῳ ἄλλοι τε οἱ

Bithyniam inter atque Paphlagoniam, Thracisque et ipsi origine fuisse dicuntur. Conf. Strab. XII. p. 542 s. 816 C. Alii eos a Mariandyno sive Cimmerii sive Phinei filio oriundos tradunt; vid. Schol. ad Apoll. Rhod. II, 725. 140. Apud Herodotum eorum mentio fit infra III, 90 et VII, 72. Postera autem aetate illos ab Heraclaeotis sub iugum missos legimus; de quo Cr. confert Posidon. ap. Athen. VI. p. 263 (Posidonii reliq. ed. Bake p. 176). Strab. I. l. p. 817. Add. Ruhnck. ad Timaei Lex. p. 214. Ast. ad Plat. de Legg. p. 322.

Chalybes, qui deinceps nominantur, probe ab his distinguendi, quos vulgo Chaldaeos nominant, magnam illam quidem antiquitatis gentem, cuius sedes ultra Halyn fuerunt. Plura de his Ritter. Erdkunde II. p. 787 sqq. Hoeck. Creta I. p. 294 sqq. Qui vero cis Halyn i. e. occidentem versus ab hoc flumine habitabant Chalybes, quales hic intelligi necesse est, eos colonos fuisse verisimile est illius Chalybum gentis, quae ultra Halyn magna et extensa in montibus circa Araxem sedes primitus habuerat et ulterius adeo suas sedes extenderrat. Quam eandem a Scymno Chio appellari putant gentem in fragm. vs. 181 seq. Ab hisce vero non nihil diversi, quamquam eiusdem haud scio an stirpis, videntur ii, quorum Xenophon meminit in Expedit. Cyri V, 5, 1. (ubi vid. doctiss. Kruegerum). Hi enim orientem versus a flumine Halys habitabant iuxta Mosynaecos et Tibarenos in montibus Ponto Euxino finitimis. Sed de Herodoti gente testimonia desunt accuratiora; conf. Ritter. I. l. p. 791. Hoeck. I. l. p. 301. 302. et Ainsworth Travels in the track etc. p. 183 sqq. Chalybum affines sunt *Paphlagoes*, qui

satis sunt noti. Sc. s. *Thracas*, bifariam divisi, *Thyni*, tum *Bithyni*. Intelliguntur enim Asiatici Thracas, qui in Europa olim habitantes, inde sedibus *Persi* in Asiam minorem commigrabant, nomenque Strymoniorum, quo adhuc usi erant, commutabant cum Bithynorum appellatione. Hinc aliquoties occurrit *Thracia* Asiatica, ad quam et Bithynia et Thyni pertinent. Sunt hic Xenophontis loci classici in Anabasi VI, 4, 2 et VII, 2. §. 22. (ubi consul. Kruegerum), quibus iungen~~das~~ Strabo XIII. p. 541 seq. p. 816 B. C. et Herod. VII, 75. De reliquis populis, quos hic a Croeso subactos legimus, vix monendum.

CAP. XXIX.

κατεστραμμένων δὲ τούτων] Oratio, pluribus verbis interiectis ab auctore interrupta, hic prioribus verbis repetitis iam restauratur, ut legitime procedat, adiecta vocula δὲ, de cuius vi in talibus exposuit Hartung Lehre d. Gr. Partik. I. p. 173.

ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί] Eadem fere leguntur in recens detectis fragmentis Diodori Siculi; vid. Ang. Mai Nov. Scriptt. Collect. II. p. 14. 23 sqq. In Herodoti verbis Valckenarius aptius legi putat: ἄλλοι τε ἐπιφανέες κ. τ. λ. Sed libri non addicunt emendationi, qua utique supersedere possumus. Videtur enim, ut bene monet Wesselingius, Herodotus illos, qui uno tempore et habiti et vocati *Sapientes* sunt, indicare. Sapientes autem Herodotus vocavit σοφιστὰς, honorifico tunc temporis titulo, quo etiam Pythagoram (IV, 95) aliosque sapientiae fama per Graeciam illustres (II, 49) ornavit. Nec aliter alii auctores, ut idem monet Wes-

- „ἀφώμεναι Ἀυδοὺς ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ
 „οἰκημένων Ἑλλήνων τίσωνται σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις;“
 Κάριτα τε ἡσθῆναι Κροίσου τῷ ἐκείνῳ· καὶ οἱ (προσφυνέως 13
 γὰρ δόξα λέγειν) παιδόμενον παύσασθαι τῆς ναυπηγίης. καὶ
 οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι ξεινίην συνεθήκατο.
- 28 Χρόνον δὲ ἐπιγινωμένον, κατεστραμμένων σχεδὸν πάντων
 τῶν ἐντὸς Ἄλφου ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν γὰρ Κιλικίων καὶ
 Λυκίων τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’ ἐωυτῷ εἶχε καταστρεφάμε-
 νος ὁ Κροῖσος· εἰσι δὲ οἷδε, Ἀυδοί, Φρύγες, Μυσοί, Μα-

inientis terrae Graecos te pos-
 se ulcisci.“ Equidem retinui ἀφώ-
 μενοι, quod, nisi e margine omnino
 in Herodoti verba irrepsit, ad eam
 rationem, quam proposuit Matthiae,
 explicari posse putem.

ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰ-
 κημένων Ἑλλήνων τίσωνται σε] οἰκημένος hic dici pro οἰκῶν,
 haud pauci testantur Nostri loci,
 in quibus perfectum passivi ita ad-
 hibitum videmus, ut in praesentis
 activi vim fere transeat, *habitandi*
s. incolendi notione: de quo apte
 monuit Kuehner Gr. Gr. §. 403, a.
 Ex Herodoto conf. potissimum I,
 96. 127. 172. V, 73. VII, 22. II,
 102. 166. III, 91. 96. 97. VIII,
 115. In praesenti passivi hanc
 ipsam passivi vim retineri monstrat
 locus I, 170, ubi cf. nott. — Ad
 locutionem δουλώσας ἔχεις conf. I,
 28 et Kuehner Gr. Gr. 663, X., ne
 plura.

CAP. XXVIII.

εἰσι δὲ οἷδε, Ἀυδοί, Φρύγες κ.
 τ. λ.] Voculam Ἀυδοί ab hoc loco
 alienam esse contendunt, praeser-
 tim cum proximo capite legatur:
 καὶ προσεπικτωμένον Κροίσου Ἀυ-
 δοῖσι. Lydos enim non armorum vi
 sibi subegit Croesus, sed eorum
 regnum tenuit quasi hereditarium
 maioribus traditum; ita ut
 gentes a Croeso vi subactas
 Lydos commemorari minime sit con-
 sentaneum. Larcherius eo confugit,
 ut Lydos Lydiamque terram di-
 stingui vellet a Maeonia, quae su-
 perior fuerit pars eius terrae, quae

universa posthac Lydiae acceperit
 nomen ab inferiori parte, quam
 Croesus armis occupaverit, cum
 antea superiorem modo partem (i.
 e. Maeoniam, conf. supra cap. 7)
 a maioribus traditam hereditario
 iure tenuisset. Nos malumus ab
 eorum partibus stare, qui hic
 omnes, quos Croesi regnum com-
 plectebatur populos, recenseri cre-
 dunt, primoque loco hanc ipsam ob
 causam collocari Lydos, quippe
 quos primitus ille tenuerit quibusque
 caeterae gentes quasi adiectae fue-
 rint. Libri ad unum omnes reti-
 nent vocem Ἀυδοί, quam uncis,
 quibus editorum nonnulli incluse-
 rant, liberandam censuimus. Din-
 dorf. prorsus omisit vocem. Cr.
 ad h. l. admonet Benedict. Nott.
 critt. in Herodot. in Beckii Actt.
 Seminar. p. 109. Lips. Vol. II. p.
 279. In hoc populorum
 recensu Phryges atque Mysi, quo-
 rum tamen sedes, quales Herodoti
 fuerint aetate, accuratius definire
 vixdum licet. Conf. etiam III, 90.
 Praeter ea, quae vulgo in univer-
 sum de his gentibus traduntur, fa-
 ciunt huc quodammodo ab Hoeckio
 disputata (in Cret. I. p. 109 seqq.
 136) de Phrygibus eorumque cum
 Lydis commercio, cum quibus una
 plerumque nominantur adeoque con-
 funduntur. Et advocat ille, praeter
 religionum similitudinem atque con-
 iunctionem, de Maeone inprimis
 testimonium, qui modo Phrygum,
 modo Lydorum, modo utriusque
 gentis rex perhibeatur. De Maeone
 nos diximus ad I, 7. Mariandyni
 habitabant ad Ponti Euxini oram,

ριανδυνοί, Χάλυβες, Παφλαγόνες, Θράκες οἱ Θυννοί τε καὶ Βιθυννοί, Κάρες, Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι κατεστραμμένων δὲ τούτων, καὶ προσεπιχωμένον Κροίσου Λυδοῖσι, ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις ἀκμαζούσας πλοῦτερ ἄλλοι τε οἱ

Bithyniam inter atque Paphlagoniam, Thracesque et ipsi origine fuisse dicuntur. Conf. Strab. XII. p. 542 s. 816 C. Alii eos a Mariandyno sive Cimmerici sive Phineii filio oriundos tradunt; vid. Schol. ad Apoll. Rhod. II, 725. 140. Apud Herodotum eorum mentio fit infra III, 90 et VII, 72. Postera autem aetate illos ab Heracleotis sub iugum missos legimus; de quo Cr. confert Posidon. ap. Athen. VI. p. 263 (Posidonii reliq. ed. Bake p. 176). Strab. l. l. p. 817. Add. Ruhnke ad Timaei Lex. p. 214. Ast. ad Plat. de Legg. p. 322.

Chalybes, qui deinceps nominantur, probe ab his distinguendi, quos vulgo Chaldaeos nominant, magnam illam quidem antiquitatis gentem, cuius sedes ultra Halyn fuerunt. Plura de his Ritter. Erdkunde II. p. 787 sqq. Hoeck. Creta I. p. 294 sqq. Qui vero cis Halyn i. e. occidentem versus ab hoc flumine habitabant Chalybes, quales hic intelligi necesse est, eos colonos fuisse verisimile est illius Chalybum gentis, quae ultra Halyn magna et extensa in montibus circa Araxem sedes primitus habuerat et ulterius adeo suas sedes extendebat. Quam eandem a Scymno Chio appellari putant gentem in fragm. vs. 181 seq. Ab hisce vero non nihil diversi, quamquam eiusdem haud scio an stirpis, videntur ii, quorum Xenophon meminit in Expedit. Cyri V, 5, 1. (ubi vid. doctiss. Kruegerum). Hi enim orientem versus a flumine Halys habitabant iuxta Mosynaecos et Tibarenos in montibus Ponto Euxino finitimis. Sed de Herodoti gente testimonia desunt accuratiora; conf. Ritter. l. l. p. 791. Hoeck. l. l. p. 301. 302. et Ainsworth Travels in the track etc. p. 183 seqq. Chalybum affines sunt *Paphlagones*, qui

satis sunt noti. Sed et *Thraces*, bifariam divisi, *Thyni*, tum *Bithyni*. Intelliguntur enim Asiatici Thraces, qui in Europa olim habitantes, inde sedibus *Thyni* in Asiam minorem commigrabant, nomenque Strymoniorum, quo adhuc usi erant, commutabant cum Bithynorum appellatione. Hinc aliquoties occurrit *Thracia* Asiatica, ad quam et Bithyni et Thyni pertinent. Sunt hic Xenophontis loci classici in Anabasi VI, 4, 2 et VII, 2. §. 22. (ubi consul. Kruegerum), quibus iungendus Strabo XIII. p. 541 seq. p. 816 B. C. et Herod. VII, 75. De reliquis populis, quos hic a Croeso subactos legimus, vix monendum.

CAP. XXIX.

κατεστραμμένων δὲ τούτων] Oratio, pluribus verbis interiectis ab auctore interrupta, hic prioribus verbis repetitis iam restauratur, ut legitime procedat, adiecta vocula δὲ, de cuius vi in talibus exposuit Hartung Lehre d. Gr. Partik. I. p. 173.

ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί] Eadem fere leguntur in recens detectis fragmentis Diodori Siculi; vid. Ang. Mai Nov. Scriptt. Collect. II. p. 14. 23 seqq. In Herodoti verbis Valckenarius aptius legi putat: ἄλλοι τε ἐπιφανέες κ. τ. λ. Sed libri non addicunt emendationi, qua utique supersedere possumus. Videtur enim, ut bene monet Wesselingius, Herodotus illos, qui uno tempore et habiti et vocati *Sapientes* sunt, indicare. Sapientes autem Herodotus vocavit *σοφιστὰς*, honorifico tunc temporis titulo, quo etiam Pythagoram (IV, 95) aliosque sapientiae fama per Graeciam illustres (II, 49) ornavit. Nec aliter alii auctores, ut idem monet Wes-

πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, οἳ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτύγχανον εἶντες, ὥς ἕκαστος αὐτῶν ἀπικνέοιτο, καὶ δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίους νόμους κελεύσασαι ποιήσας ἀπεδήμησε ἕκα δέκα, κατὰ θεωρίας πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μὴ τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λύσαι τῶν ἔθετο. αὐ-

selingius, cui post oblocutus est Wytttenbach. ad Plut. Moral. (II) p. 96 A. Animadverss. p. 654 seqq. Nam neque Plutarchum hoc σοφιστοῦ nomine usum vult sensu laudabili pro eo, quod postea inductum est, σοφοῦ s. φιλοσόφου nomine, neque alios antiquiores scriptores, qui, cum oratores fuerint aut historici, philosophos vel per contemptum vel tanquam mercede docentes vel nondum discreta utriusque vocabuli notione σοφιστὰς appellarint. Quod ut de aliis scriptoribus nunc non disquiram, ita Herodotum certe honesto titulo σοφιστοῦ usum esse persuasum habeo, sive nondum vocabuli notione discreta, sive alia ex causa, quam hic indagare non attinet. Ac Diodorus l. I. §. 26. eadem in re vocat τοὺς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ σοφίᾳ πρῶτεύοντας et τοὺς ἐπὶ φιλοσοφίᾳ μέγιστην δόξαν ἔχοντας. Quin mox eosdem sapientes eodem, quo Herodotus, ornat nomine σοφιστῶν, sensu honorifico. Nec alio atque Herodotus sensu σοφιστὰς dixerat Androtion (ap. Aristid. II. p. 311 lebb.); vid. eius fragm. p. 118, nisi pro Ἀνδροτίων legendum Ἀνδρων. Quare non intelligo, cur σοφιστὰς h. l. artifices s. homines peritos accipi voluerit Klopsch in Programmata Glogaviensi anni 1849 (Probe einer Erklärung des Herodot. I. cap. 29—33) p. 2., licet haud ignorem, olim eos, qui utilem quamcunque profiterentur artem (ut recte tradit T. C. M. van Baumhauer in Disp. Quam vim Sophistae habuerint etc. Traiect. ad Rhen. 1844 p. 24), σοφιστοῦ nomine esse designatos. Tu conf. etiam J. F. Cerquand: Quaest. de Sapientt. VII. etc. (Nanceii 1853) p. 7 seq.

Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος — ἀπε-

δήμησε] Eodem modo Solo vocatur Ἀθηναῖος V, 113, neque aliter se ipsum nominat in carm. XII, 4. p. 86 Bach. De genere viri exponit Plutarch. Vit. Solon. cap. 1.; alia excitat Bode Gesch. d. hellen. Poesie II, 1. p. 222 seq. Quod ad iter Solonis attinet eiusque causas, cum Herodoto fere consentiunt Plutarchus (Vit. Solon. 25), alii, quos laudat Westermannus ad h. l. p. 65., ipse omnem rem valde dubiam videri aliamque perfectionis causam quaerendam esse pronuntians. Ac nemo nescit, de Lycurgo, Spartanorum legislatore, peregre proficiscente similem in modum tradi: quia de re Plutarchus in Lycurgi Vit. cap. 29; cf. C. F. Hermann. Antiqq. Lacon. p. 53. De Solonis legislatione exponere huius loci non est; vid. C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. § 165 seqq.

ὥς ἕκαστος αὐτῶν ἀπικνέοιτο] αὐτῶν pro αὐτέων plurimi libri, quos cum Gaisf. secuti sumus. Conf. I, 26 fin. Locutionem ὥς ἕκαστος aliquot exemplis illustravit Wytttenbach. in Selectt. historice. p. 346, nostrum locum ita interpretans: „ut eorum quisque adveniret,“ id est, non eodem et communi, sed suo quisque et consilio et tempore, sive pro se quisque. Cf. I, 114. II, 140. VI, 79.

κατὰ θεωρίας πρόφασιν ἐκπλώσας] Conferri vult Cr., quae hanc in rem omnino praecipuntur apud Platon. de Legg. XII. p. 951 A. Idem admonet vocis φιλοθέωρος, qua per iocum fere utitur Cicero Ep. ad Famil. VII, 16.

τῶν ἔθετο] Sic infra quoque: — τοὺς ἄν σοι (σοι enim dedimus cum Gaisf.) Σόλων δῆται. Ac satis notum discrimen inter νόμον θεῖναι ac θέσθαι, de quo Cr. laudat F. A. Wolf. in Prolegg. ad

τοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρεόμενοι γὰρ μεγάλοισι κατείχοντο, δέκα ἔτεα χρήσεσθαι νόμοις, τοὺς αὖ σφι Σόλων θῆται. Αὐτῶν δὲ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας 30

Demosth. Leptin. p. CXXVI seq. Add. Westermann ad P. Arch. Vit. Solon. 15. p. 37. Coniunctivum θῆται addita voculo αὖ satis opinor tuetur futurum χρήσεσθαι, quod antecedit.

CAP. XXX.

Αὐτῶν δὲ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας ἐκδημήσας ὁ Σόλων εἰνε-
κεν ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο κ. τ. λ.]
Haec verba, quorum sensum nemo non assecutus est, maius negotium exhibent, temporum rationem accuratius si persequamur. Unde factum est, ut nonnullis totum hoc colloquium Solonis cum Croeso prorsus fictum videretur, quippe temporum ratione refragante, cum Solonem Olymp. XLVI, 3 s. 594 ante Chr. n. Atheniensibus leges tulisse constet eundemque tyrannidis Pisistratae anno secundo obiisse, i. e. Olymp. LV, 2 s. 559 a. Chr. n., quo tempore Croesus, qui Alyatte mortuo (560 a. Chr. n.) Lydorum regnum suscepit, vixdum regnare coeperat neque Solonem excipere poterat, qui, quum Pisistratus rerum potiretur (560 a. Chr. n.), ab itineribus iam in patriam redierat teste Plutarcho in Solon. Vit. cap. 29. Propter has difficultates chronologicas Grauert (De Aesopo p. 44 seqq.) plane fieri potuisse negat, ut Croesum Sardibus Solo convenerit: qui si revera Athenis profectus Sardes venerit, id in ea tempora incidere debere, quibus regnum tenere Croeso per aetatem haud licuerit. Solonem, gemente sub Pisistrati dominatione civitate Attica, in Lydiam profectum esse contendit Meursius in Solon. 28, non reprobante Wesselingio ad h. l.; quamvis hoc colloquium ante Pisistrati tyrannidem habitum esse alii clament. Sed audiamus Plutarchum in vita Solonis c. 27 (I. p. 93 B) ita scribentem: τὴν δὲ πρὸς Κροῖσον ἐντε-

ξιν αὐτοῦ δοκοῦσιν εἶναι πρὸς πρό-
τοις ὡς πεπλασμένην λέγουσιν.
Ἐγὼ δὲ λόγον ἐνδοξον οὕτω καὶ
τοσοῦτον μαρτυρᾶς ἔχοντα καὶ,
ὃ μείζον ἐστὶ, πρόκειται τῷ Σόλω-
νος ἡθελῆ καὶ τῆς ἐκείνου μεγαλο-
φροσύνης καὶ σοφίας ἄξιον, οὗ
μοι δοκεῖ προήσεσθαι χρονικοῖς
τις λεγομένοις κανόσιν, οὓς μυ-
ρίοι διορθοῦντες ἄχρι σημερον εἰς
οὐδὲν αὐτοῖς ὁμολογούμενον δύ-
ναι καταστήσαι τὰς ἀντιλογίας.
Quo loco iure Larcherus nititur in
iis, quae multa tum in nota ad
Herodoti locum de temporum ra-
tione disserit, tum in Chronologia
Herodot. cap. VII. p. 205 seqq.
Ponit autem Solonis legislationem
anno 594 a. Chr. n. s. Olymp. XLVI,
3; Solonis projectionem ad Sardes
570 a. Chr. n. s. Olymp. LII, 3; mor-
tem denique 559 a. Chr. n. s. Olymp.
LV, 2, cum Pisistratus aliquot ante
annis, 561 a. Chr. n. s. Olymp. LIV, 3
Athenas occupare coepisset. Ubi
potissimum Plutarchi loco utitur,
ibid. in fin. cap. 32 e Phania re-
ferentis, Solonem obiisse Hegestrato
archonte. Quae quidem sic satis
sibi conveniunt vulgoque recepta
referuntur, quamquam maiores ex-
oriantur difficultates chronologicae,
si Croesi, quocum Solo est collo-
cutus, tempora eorumque rationem
perpendas. In quae post Larche-
rum eiusque adversarium Volneium
(Chronolog. d'Hérodote. p. 54 sqq.
coll. p. 30 sqq.) diligentius inquisi-
vit Ioan. Matth. Schultzius in Appa-
ratu ad annall. critice. rerr. Graecae.
Kiliae 1826 p. 16 seqq. et Spec. II.
p. 10. Volneius, ut summam sal-
tem disputationis ab illo institutae
referamus, Solonis legislationem ponit
anno 594 a. Chr. n., itinera 573,
commorationem apud Croesum indeque
reditum 563, mortem 559; Pisistratum vero primum Athenas
occupantem collocat 560 a. Chr. n.
Schultzius, qui Solonem vult leges
Atheniensibus dedisse 594 a. Chr. n.,

ἐκδημήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν ἐς Αἴγυπτον ἀπείκετο παρὰ Ἀμα-

post profectum ac reversum Athenas ante 561, cum Pisistratus nondum rerum potitus esset, inde concludit, Solonis iter non in tempus annis 575—565 serius posse detru- di, qui si Sardibus cum Croeso ali- quamdiu versatus esset, factum id oportere circa 570 a. Chr. n. s. Ol. LII, 3 aut saltem non multo post, cum Croesus anno 566 aut 567 ante Chr. n. ad regnum pervenerit: de quo ipso cf. nott. ad I, 45. Unde non admodum recedant, quae Voemel. (Exercitat. chronolog. de ae- tate Solonis et Croesi. Francofurt. 1832 p. 10 seq. 18.) et Westermann. (ad Plutarch. Vit. Solon. p. 80—90.) posuerunt, Croesum ad regnum pervenisse rati Ol. LIII, 2 sive 567 a. Chr. n. mortuo Alyatte, Solonem Athenis profectum Ol. LII, 2. sive 571, cum Croeso convenisse Ol. LIV, 2. s. 563, Athenasque re- versum Ol. LIV, 4 s. 561 ibique mortuum Ol. LV, 2 s. 559. Acce- dit Io. Gumpach. (Zeitrechnung d. Babylon. u. Aegypt. p. 93), qui, cum Alyattem perisset ad regnum evectum, anno 627, Croesum id suscipisse vult 570 et cum Solone collocatum 562 a. Chr. n. Atque Olymp. LII, 4 vel LIII, 1 (569—568 a. Chr. n.) Croesum ad regnum per- venisse statuit quoque Wiedmann. in commentatione de tempore regni Croesi in: Mus. d. Rhein. West- phäl. Schulmännervereins 1845. T. IV. p. 1 seqq. 16; etenim hoc po- sito ipsum Croesi ac Solonis con- ventum revera locum habere po- tuisse neque in dubitationem vo- candum esse propter rationes chro- nologicas arbitratur. Nobis, qui Croesum mortuo Alyatti 560 ante Chr. n. successisse posuimus (vid. ad I, 26), prae ceteris placent, quae Clinton. (Fast. Hell. II. p. 309 seqq. ed. Krueger) proposuit p. 313: „Evi- tantur difficultates statuendo Solo- nem 570 Alyatte vivo et Croeso cum patre regnante in Lydiam venisse. Quum Amasis 569 regnum adeptus sit, Aegyptium iter hoc anno posterius fuerit necesse est.

Probabili ratione statuas licet, eum 575. circiter viginti annis postquam archon fuerat, Athenis profectum esse et 565. circiter quinque annis antequam Pisistratus regnum occu- pavit, revertisse.“ Haec Clinton., a quo Fischer. (Zeittafeln d. Griech. Gesch. p. 129. 133 seq.) ita disce- dit, ut circa Ol. LIV, 1 sive 564. Solonem cum Croeso convenisse statuatur, qui hoc ipso tempore non- dum ad regnum evectus satrapae locum fere obtinuerit; Athenas re- versum Solonem vult Ol. LIV, 3. sive 562 ante Chr. n. Uterque vir doctus mihi id recte posuisse vi- detur, Croesum, quo tempore Sar- des venerit Solo, nondum regnum Lydorum obtinuisse; sed Alyatte patre adhuc vivo et ad summam senectutem provento imperii par- tes quasdam administrasse vel etiam ab ipso patre senectutis ingrave- scentis malis debilitato socium as- sumtum fuisse: etenim ipse Hero- dotus tale quid indicare videtur I, 92, ubi vid. nott. idque etiam patet ex Nicolai Damasceni narratione (T. III. p. 397. Fragmm. hist. Graecc. ed. Mueller), ex qua expedi- tionem in Cariam susceptae praefuit Croesus Alyattis filiorum maximus natu. Ac probavit hanc sententiam Kortüm Gesch. Griechenlands I. p. 184. Quae cum ita sint, equidem nullam reperire possum causam, cur hunc Croesi ac Solonis con- ventum, tot testibus confirmatum adeoque celebratum per totam an- tiquitatem, in suspicionem vocem: neque aliter visum est viris do- ctis, quos supra laudavi, quibus- que nunc addi velim Dillthey Griech. Fragm. I. p. 24. Ulrici Gesch. d. hellen. Poes. II. p. 435 not. (Duncker Gesch. d. Alterth. II. p. 530), ut sane mirer, denuo existi- tasse virum doctum (Grote history of Greece III. p. 198 seqq.), qui totum hoc Solonis et Croesi collo- quium confictum esse declararet, chronologicis rationibus aliisque causis adductus. Etenim ut conce- damus inveniri in hoc colloquio,

σιν καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδις παρὰ Κροίσου. ἀπικόμενος δὲ ἐξεί-
νιζετο ἐν τοῖσι βασιλεῦσι ὑπὸ τοῦ Κροίσου· μετὰ δὲ ἡμέρη
τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαντος Κροίσου, τὸν Σόλωνα θερά-
ποντες περιῆγον κατὰ τοὺς θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν
πάντα ἔοντα μεγάλα τε καὶ ὄλβια. θηησάμενον δὲ μιν τὰ
πάντα καὶ σκεψάμενον, ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροί-
σος τάφει· *Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος*
¹⁴*ἀπικται πολλὸς, καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης, ὥς*
φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρήσης εἵνεκεν ἐπελήλυθας. νῦν ὦν
ἱμερος ἐπέλρεσθαί μοι ἐπῆλθε, εἰ τινα ἤδη πάντων εἶδες ὀλ-
βιώτατον· Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος,
ταῦτα ἐπειρώτα. Σόλων δὲ οὐδὲν ὑποθωπεύσας, ἀλλὰ τῷ

quae Sophistarum Graecorum scho-
las ac declamationes redoleant,
aliaque etiam et amplificata et ex-
ornata. videri, minime tamen inde
colligi poterit, totum conventum
ipsumque colloquium prorsus fictum
esse a scriptore tam accuratissimo
atque diligentissimo quam veri stu-
diosissimo fideque dignissimo.

ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρὰ Ἀμα-
σιν] Haud aliter Plutarch. Vit. So-
lon. 26 scribit Solonem consilio
Athenis discedendi et per decem
annos proficiscendi capto primum
ad Aegyptum pervenisse: *πρῶτον*
μὲν οὖν εἰς Αἴγυπτον ἀφίκετο καὶ
διέτριψεν. Ab Aegypto navi ve-
ctus ad Cyprum appulit indeque
Sardes ad Croesum se recepit.
Amasis, quem Solo invisit, regnum
suscepit Olymp. LII, 3 a. exeunte
anno 570 vel ineunte 569 ante
Chr. n. Vid. Schultz l. l. p. 27 not.
48. Fischer l. l. p. 131. — In seqq.
ad verba κατὰ τοὺς θησαυροὺς
conf. nott. ad I, 77.

θηησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα]
θηησάμενον scripsi cum recentt.
edd. Vid. ad I, 10 notata. — De
particula γὰρ in seqq.: *παρ' ἡμᾶς*
γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπικται conf.
supra ad I, 8. 24. disputata. Post
autem retinimus: *φιλοσοφῶν γῆν*
πολλὴν loco *τῆς πολλῆς*, quod
Gronov. iure iam expunxit, edens
τὴν πολλήν. At *γῆν πολλήν* me-
liores dant libri. Conf. Wesseling.
ad h. l. et Schweigh. in Var. Lect.

HERODOT. I.

De re ipsa ad vocem *φιλοσοφῶν*
Cr. confert, quae Plutarchus dispu-
tat Morall. p. 77 D. E. Est enim
haec vox nostro in loco latiori
sensu accipienda de omni animi
mentisque cura ac studio earum
rerum, quas hominem scire oportet.
Conf. Jacobs ad Aelian. N. A. VI,
36. Addit Cr. locum Iamblich. de
Vit. Pythagor. c. III. §. 14. p. 11
ed. Kuester., ubi multa ille templa
scribit Pythagoram adisse *ἐρωτῇ*
καὶ ὁρᾷ θειοτάτας.

νῦν ὦν ἱμερος ἐπέλρεσθαί μοι
ἐπῆλθε] Plerumque: *ἐπέλρεσθαί με*
ἐπῆλθε σε. Quod nos dedimus, me-
liores offerunt libri consentiente
Valcken. ad VII, 46. ac recentio-
ribus editoribus, quibus addo Wyt-
tenb. in Selectt. histor. p. 346,
qui simile Euripidis illud Med. 56:
ὥσθ' ἱμερός μ' ἐπῆλθε κ. τ. λ.
laudat, recteque vertit: „nunc igitur
me cupiditas incessit, ut te inter-
rogem.“ De dativo conf. nott. ad
VII, 46.

ταῦτα ἐπειρώτα] *ἐπειρώτα*, quod
cum Schweigh. et Gaisf. dedimus,
a dialecti ratione meliorumque li-
brorum auctoritate commendatur.
Conf. I, 31 in. et vid. Bredov. p.
147. In proxime seq. *ὑποθωπεύειν*
est blande *adulari*, *assentari*, de-
ductum a *θῶψ* (*assentator*) et satis
illustratum, ut Cr. monuit, a Ruhnck.
ad Timaei Lex. Platon. p. 145.

τῷ ἔοντι χρησάμενος] i. e. *usus*
eo, quod *reapse* s. *verum erat*, s.

ἐκδημῆσας ὁ Σόλων εἵνεκεν ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρὰ Ἀμα-

post profectum ac reversum Athenas ante 561, cum Pisistratus nondum rerum potitus esset, inde concludit, Solonis iter non in tempus annis 575—565 serius posse detru-di, qui si Sardibus cum Croeso aliquamdiu versatus esset, factum id oportere circa 570 a. Chr. n. s. Ol. LII, 3 aut saltem non multo post, cum Croesus anno 566 aut 567 ante Chr. n. ad regnum pervenerit: de quo ipso cf. nott. ad I, 45. Unde non admodum recedunt, quae Voemel. (Exercitatus. chronolog. de aetate Solonis et Croesi. Francfort. 1832 p. 10 seq. 18.) et Westermann. (ad Plutarch. Vit. Solon. p. 80—90.) posuerunt, Croesum ad regnum pervenisse rati Ol. LIII, 2 sive 567 a. Chr. n. mortuo Alyatte, Soloneque Athenis profectum Ol. LII, 2. sive 571, cum Croeso convenisse Ol. LIV, 2. s. 563, Athenasque reversum Ol. LIV, 4 s. 561 ibique mortuum Ol. LV, 2 s. 559. Accedit Io. Gumpach. (Zeitrechnung d. Babylon. u. Aegypt. p. 93), qui, cum Alyattem perisset ad regnum evectum, anno 567, Croesum id suscepisse vult 570 et cum Solone collocatum 562 a. Chr. n. Atque Olymp. LII, 4 vel LIII, 1 (569—568 a. Chr. n.) Croesum ad regnum pervenisse statuit quoque Wiedmann. in commentatione de tempore regni Croesi in: Mus. d. Rhein. Westphäl. Schulmännervereins 1845. T. IV. p. 1 seqq. 16; etenim hoc posito ipsum Croesi ac Solonis conventum revera locum habere potuisse neque in dubitationem vocandum esse propter rationes chronologicas arbitratur. Nobis, qui Croesum mortuo Alyatti 560 ante Chr. n. successisse posuimus (vid. ad I, 20), prae ceteris placent, quae Clinton. (Fast. Hell. II. p. 309 seqq. ed. Krueger) proposuit p. 313: „Evitantur difficultates statuendo Solonem 570 Alyatte vivo et Croeso cum patre regnante in Lydiam venisse. Quum Amasis 569 regnum adeptus sit, Aegyptium iter hoc anno posterius fuerit necesse est.

Probabili ratione statuas licet, eum 575. circiter viginti annis postquam archon fuerat, Athenis profectum esse et 565. circiter quinque annis antequam Pisistratus regnum occupavit, revertisse.“ Haec Clinton., a quo Fischer. (Zeittafeln d. Griech. Gesch. p. 129. 133 seq.) ita discedit, ut circa Ol. LIV, 1 sive 564. Solonem cum Croeso convenisse statuatur, qui hoc ipso tempore nondum ad regnum evectus satrapae locum fere obtinuerit; Athenas reversum Solonem vult Ol. LIV, 3. sive 562 ante Chr. n. Uterque vir doctus mihi id recte posuisse videtur, Croesum, quo tempore Sardes venerit Solo, nondum regnum Lydorum obtinuisse; sed Alyatte patre adhuc vivo et ad summam senectutem provecto imperii partes quasdam administrasse vel etiam ab ipso patre senectutis ingravescentis malis debilitato socium assumptum fuisse: etenim ipse Herodotus tale quid indicare videtur I, 92, ubi vid. nott. idque etiam patet ex Nicolai Damasceni narratione (T. III. p. 397. Fragment. hist. Graec. ed. Mueller), ex qua expeditioni in Cariam susceptae praefuit Croesus Alyattis filiorum maximus natu. Ac probavit hanc sententiam Kortüm Gesch. Griechenlands I. p. 184. Quae cum ita sint, equidem nullam reperire possum causam, cur hunc Croesi ac Solonis conventum, tot testibus confirmatum adeoque celebratum per totam antiquitatem, in suspicionem vocem: neque aliter visum est viris doctis, quos supra laudavi, quibusque nunc addi velim Dilthey Griech. Fragm. I. p. 24. Ulrici Gesch. d. hellen. Poes. II. p. 435 not. (Duncker Gesch. d. Alterth. II. p. 530), ut sane mirer, denuo extitisse virum doctum (Grote history of Greece III. p. 198 seqq.), qui totum hoc Solonis et Croesi colloquium confictum esse declararet, chronologicis rationibus aliisque causis adductus. Etenim ut concedamus inveniri in hoc colloquio,

σιν καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδεις παρὰ Κροίσου. ἀπικόμενος δὲ ἐξε-
νίζετο ἐν τοῖσι βασιλεῦσι ὑπὸ τοῦ Κροίσου· μετὰ δὲ ἡμέρη
τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαντος Κροίσου, τὸν Σόλωνα θερά-
ποντες περιῆγον κατὰ τοὺς θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν
πάντα ἔοντα μεγάλα τε καὶ ὄλβια. θηησάμενον δὲ μιν τὰ
πάντα καὶ σκεψάμενον, ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροί-
σος τάδε· Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος
¹⁴ ἀπικται πολλὸς, καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης, ὥς
φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρήης εἵνεκεν ἐπελήλυθας. νῦν ὦν
ἡμερος ἐπέρεσθαι μοι ἐπῆλθε, εἰ τινα ἤδη πάντων εἶδες ὀλ-
βιώτατον· Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος,
ταῦτα ἐπειρώτα. Σόλων δὲ οὐδὲν ὑποθωπεύσας, ἀλλὰ τῷ

quae Sophistarum Graecorum scho-
las ac declamationes redoleant,
aliaque etiam et amplificata et ex-
ornata videri, minime tamen inde
colligi poterit, totum conventum
ipsumque colloquium prorsus fictum
esse a scriptore tam accuratissimo
atque diligentissimo quam veri stu-
diosissimo fideque dignissimo.

ἐς Αἴγυπτον ἀπικετο παρὰ Ἀμα-
σιν] Hand aliter Plutarch. Vit. Sol-
lon. 26 scribit Solonem consilio
Athenis discedendi et per decem
annos proficiscendi capto primum
ad Aegyptum pervenisse: πρῶτον
μὲν οὖν εἰς Αἴγυπτον ἀφίκετο καὶ
διετριψεν. Ab Aegypto navi ve-
ctus ad Cyprum appulit indeque
Sardes ad Croesum se recepit.
Amasis, quem Solo invisit, regnum
suscepit Olymp. LII, 3 s. exeunte
anno 570 vel ineunte 569 ante
Chr. n. Vid. Schultz l. l. p. 27 not.
48. Fischer l. l. p. 131. — In seqq.
ad verba κατὰ τοὺς θησαυροὺς
conf. nott. ad I, 77.

θηησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα]
θηησάμενον scripsi cum recentt.
edd. Vid. ad I, 10 notata. — De
particula γάρ in seqq.: παρ' ἡμᾶς
γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπικται conf.
supra ad I, 8. 24. disputata. Post
autem retinui: φιλοσοφῶν γῆν
πολλὴν loco τῆς πολλῆς, quod
Gronov. iure iam expunxit, edens
τὴν πολλήν. At γῆν πολλήν me-
liores dant libri. Conf. Wesseling.
ad h. l. et Schweigh. in Var. Lect.

HERODOT. I.

De re ipsa ad vocem φιλοσοφῶν
Cr. confert, quae Plutarchus dispu-
tat Morall. p. 77 D. E. Est enim
haec vox nostro in loco latiori
sensu accipienda de omni animi
mentisque cura ac studio earum
rerum, quas hominem scire oportet.
Conf. Jacobs ad Aelian. N. A. VI,
36. Addit Cr. locum Iamblich. de
Vit. Pythagor. c. III. §. 14. p. 11
ed. Kuester., ubi multa ille templa
scribit Pythagoram adiasse *ἐρωτι*
καὶ ὁρέξει θεωρίας.

νῦν ὦν ἡμερος ἐπέρεσθαι μοι
ἐπῆλθε] Plerumque: ἐπέρεσθαι με
ἐπῆλθε σε. Quod nos dedimus, me-
liores offerunt libri consentiente
Valcken. ad VII, 46. ac recentio-
ribus editoribus, quibus addo Wyt-
tenb. in Selectt. historr. p. 346,
qui simile Euripidis illud Med. 56:
ὥσθ' ἡμερὸς μ' ἐπῆλθε κ. τ. λ.
laudat, recteque vertit: „nunc igitur
me cupiditas incessit, ut te inter-
rogem.“ De dativo conf. nott. ad
VII, 46.

ταῦτα ἐπειρώτα] ἐπειρώτα, quod
cum Schweigh. et Gaisf. dedimus,
a dialecti ratione meliorumque li-
brorum auctoritate commendatur.
Conf. I, 31 in. et vid. Bredov. p.
147. In proxime seq. ὑποθωπεύειν
est blande *adulari*, *assentari*, de-
ductum a *θῶψ* (*assentator*) et satis
illustratum, ut Cr. monuit, a Ruhnk.
ad Timaei Lex. Platon. p. 145.

τῷ ἔοντι χρησάμενος] i. e. *usus*
eo, quod *reapse* s. *verum erat*, s.

έόντι χρησάμενος λέγει· Ὁ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναίων. Ἀποθωμάσας δὲ Κροΐσος τὸ λεχθὲν εἶρετο ἐπιστρεφέως· Κοίη δὴ κρίνεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον; Ὁ δὲ εἶπε· Τέλλω, τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὐήκουσής, παῖδες ἦσαν καλοὶ τε κάγαθοι, καὶ σφι εἶδε ἅπασι τέκνα ἐκγεγόμενα καὶ πάντα παραμεινάντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὐήκοντι, ὥς τὰ παρ' ἡμῖν, τε-

verum respondens, uti I, 14: ἀλλ' θεῖ λόγῳ χρεώμενος. Conf. I, 116. V, 106. Pausan. I, 35. §. 6. ibiq. Siebel.

εἶρετο ἐπιστρεφέως] ἐπιστρεφέως est accurate, diligenter, ἐπιμελῶς, ut ex h. l. interpretatur Suidas s. v. I. 2. p. 466 Bernhardy. Larcherus vertit „avec vivacité“, comparans similem Nostri locum VIII, 62: λέγων μᾶλλον ἐπιστραμμένα. Inde Iacobs. verterat: „mit Emphase.“ Nec aliam in sententiam accipi vult Schweigh. in Lex. Herod.: „conci-
tate, i. e. concitata et asperiore voce et concitato animi affectu, qui etiam corporis motu sese prodebat.“

Κοίη δὴ κρίνεις] i. e. „qua tandem ratione (ductus) iudicas“ etc. Ad κοίη Iacobs. (in Attic. p. m. 315) supplet γνώμη. Equidem eodem modo, quo ἡ, ταύτη, alia id genus, explicuerim. Voculam δὴ cum vi quadam hic additam explicat Hartung Lehre d. Part. I. p. 268. De narratione ipsa Cr. confort Lucianum in Contempl. §. 10. ibiq. Hemsterh. p. 386. Tom. III. ed. Bipont. ac Nonnum ad Gregor. Naz. p. 132. ed. Eton., qui et ipse historiolam de Tello servavit.

τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὐήκουσής, παῖδες καλοὶ τε κάγαθοι] Wyttenbach. in Selectt. histt. p. 346. suspicatur, legendum esse ἦκοντι, ut paulo infra: τοῦ βίου εὐήκοντι, cum solemnitas sit forma εὐήκω τιτλός, non item εὐήκει μοι τι, docente Valcken. ad Herod. VII, 157. et Matth. §. 337. fin. p. 664. Unde sic interpretatur: „Tello, florentem habenti patriam, s. quam frueretur florente patria, filii erant pulcri bonique.“ Sed praeter Suidam et Gregorium Corinthium §. 87. de dial. Ionic. p. 497. 498 ed. Schaef., ἦκουσής e nostro loco lau-

dantes, omnes etiam libr^o scripti consentiunt in vulgata lectione, a Schweigh. aliisque iure non mutata. Neque enim vulgata lectione mutata sententia loci valde adiuvatur, neque causa satis iusta apparet, cur Herodoto minus scribere licuerit: τῆς πόλιος εὐήκουσής, i. e. civitate florente. De τοῦτο μὲν — τοῦτο δὲ conf. modo Hermann. ad Viger. p. 702. Ad sententiam Cr. ea refert, quae leguntur in Hippia maiori, qui Platonis prae se fert nomen, p. 291 D. pag. 151. ed. Heind. Videtur enim aut Plato, aut quisquis illius dialogi est auctor, Herodotum ante oculos habuisse. — Locutio καλοὶ τε κάγαθοι hic non minus de specie aut de generis praestantia, quam de omnis virtutis indole accipienda. Nam de optimatibus eorumque filiis unice qui accipere hic velit, eum vix locutionis sensum assecutum crediderim. Plura post tot alios disseruit Welcker. in Prolegg. ad Theogn. p. XXIV.

τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὐήκοντι, ὥς τὰ παρ' ἡμῖν, τελευταῖα κ. τ. λ.] εὐήκειν τοῦ βίου, florere quod ad vitam attinet s. in re (familiari) satis laeta constitutum esse, de iis, quibus laeta ac larga suppetit vita, omnibus bonis abundans. Verba ὥς τὰ παρ' ἡμῖν recte vertunt: „pro modulo nostratium facultatum.“ Stegerus explicat: ὥς δὴ παρ' ἡμῖν γε ἔχει ταῦτα, ἅπερ εὐδαιμονίαν καλοῦμεν. Add. Bornemann. ad Xenophont. Cyropaed. II, 1, 6. Solonem ita dicentem Noster facit, cum illa aetate Athenienses non tam divites facti essent, quam post bella Persica potissimum fuerunt, sed cum Croeso eiusque divitiis comparati pauperes adeo habendi essent. — In seqq. verba πρὸς τοὺς

λευτή τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπεγένετο. γενομένης γὰρ Ἀθη-
ναίοισι μάχης πρὸς τοὺς ἄστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας
καὶ τροπὴν ποιήσας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ
μιν Ἀθηναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ, τῇ περ ἔπεσε, καὶ
ἐτίμησαν μεγάλως.

Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρήφατο ὁ Σόλων τὸν 31
Κροῖσον, εἶπας πολλά τε καὶ ὄλβια, ἐπειρώτα, τίνα δευτέρον
μετ' ἐκείνων ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα γῶν οἴσεσθαι. ὁ
δὲ εἶπε· Κλέοβιν τε καὶ Βίωνα. τούτοις γὰρ, ἔουσι γένος
Ἀργείοις, βίος τε ἀρκέων ὑπὴν, καὶ πρὸς τούτῳ φάμη σώ-
ματος τοιγδε· ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἦσαν, καὶ δὴ

ἄστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνι (i. e. ad Eleusinem) cave de ipsis Eleusiniis intelligas, sed de Megarensibus vicinis ad Eleusinem pugnantibus. Monuit C. O. Mueller in Annall. Gotting. 1830. p. 125 seq. ac persuasit Lobeckio (Aglapham. pag. 1351. coll. 214) et Schoemannno (Die Verfassungsgeschichte Athens p. 16.).

CAP. XXXI.

Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προε-
τρήφατο ὁ Σόλων κ. τ. λ.] i. e. cum hac de Tello narratione Solon Croesum (ut ac. amplius quaereret) incitasset, quippe qui (Solon) multa de eo (Tello) dixisset felicitatemque eius exposuisset. Verba τὰ κατὰ τὸν Τέλλον absolute accipienda sunt: „quod attinet ad Telli res,“ ad quae, si placet, mente addas λέγων. — προετρήφατο, breviter dictum, vulgo ita accipiunt, ut subaudiatur πρὸς τὸ ἐρωτᾶν: ἔμπροσθεν ad quaerendum. Schneiderus in Lexico reddidit: überzeugen; id quod ad sensum probat Schaeferus (ad Gregor. Corinth. p. 497), ad verbum minus. Suspiciatur enim προετρήπεσθαι esse: repellere, retundere, reiicere, refutare, amoliri quasi respondendo. Quae tamen ratio non video cur illam vulgo receptam interpretationem loco moveat. Verba denique εἶπας πολλά τε καὶ ὄλβια explicandi causa addi, quibus antecedentia τὰ κατὰ τὸν Τέλλον quo-

dammodo accuratius illustrentur, satis universa loci ratio docet. In seqq. usum particulae γῶν (γούν) illustravit Hartung Lehre d. Partik. II. p. 14.

Κλέοβιν τε καὶ Βίωνα] Celeberrima narratio, multis post Herodotum quoque tradita; in quibus potissimum laudant Cicer. Tusce. Quaest. I, 47 ibiq. Davis. Serv. ad Virgil. Georg. III, 532. Fabric. ad Sext. Empir. Pyrrh. Hyp. III, 24. p. 186. Cr. addit Fischer. ad Platon. Axioch. c. 16. Plutarch. Consolat. ad Apoll. pag. 108 F ibiq. Wyttenhach. p. 730 coll. Vit. Solon. c. 27. p. 93. Lucian. Char. s. Contempl. §. 10. ibique G. A. Koch. p. 59—62 ed. Lips. 1839. Choric. Gaz. in Epitaph. Procopii p. 20 ed. Boissonad. Et exstat apud Stobaeum (CXIX. p. 603. T. III. p. 463 ed. Gaisf.) elegans epigramma, quo factum fratrum celebratur; receptum inde in Brunck. Analectt. III. Lectt. et Emend. p. 274. T. IV p. 123 ed. Lips. Signum hanc ob rem erectum memorat Pausanias II, 19.

ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἦσαν] ἦσαν praeter edd. priores hic pauci tantum libri; reliqui omnes ἦσαν, id quod c. 30. multisque aliis locis in omnibus comparat libris unumque in Herodoto ferri posse nunc satis commonstravit Bredov. p. 406 seq. Itaque ubi restituatur ἦσαν, quod semel hic monuisse sufficiat.

καὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος. εὐούσης ὀρθῆς τῇ Ἡρῇ τοῖσι Ἀργείοισι, ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ξεύγει κομισθῆναι ἐς τὸ ἱρόν· οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὦρῃ· ἐκκληζόμενοι δὲ τῇ ὦρῃ οἱ νεηνίαι, ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν 15

ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ξεύγει κομισθῆναι] Mater enim, cuius nomen *Cydippen* plerique edunt, alii *Theano* (vid. *Hemasterhus*. ad *Lucian*. *Contempl.* III. p. 386 ed. Bip.), Iunonis Argivae sacerdotioungebatur nec sacris per legem abesse poterat. „Cum mos esset,” verba sunt Servii ad *Virg. Georg.* I. I. „sacerdotem Argivam iunctis bobus ire ad templa Iunonis, et solemnī die boves non invenirentur; — duo sacerdotis filii Cleobis et Bito matrem, subeuntes iugum, ad templa duxere“ etc. De bobus, quibus utebantur in hac re, monuit Boettiger *Kunstmytholog.* II. p. 281. Nec aliter Athenienses mulieres ad celebranda Eleusinia curribus vehi solitas esse e Schol. ad *Aristoph. Plut.* 1015 annotat *Schweigh.* Quare ipsum Cadmum Harmoniamque huiusmodi curru bobus vecto usos esse haud mirum videtur *Musgravio* ad *Euripid. Bacch.* 1331, ut notat *Cr.*, qui de *Cydippe* aliisque Iunonis Argivae sacerdotibus conferri iubet *H. Vales.* ad *Polyb.* Excerptt. p. 8. 9. Arguunt vero huius sacerdotis preces ad Iunonem, eam elatioris animi et cultioris ingenii fuisse. Hinc sponte in mentem venit *Diotimae* in *Platonis Sympos.* p. 201. p. 425 Bekk., cui summa quaevis eo loco tribuit *Socrates*, quaeque et ipsa sacerdos fuisse dicitur (vid. *Schol.* in *Aristid.* p. 127 ed. *Frommel*); unde consequens est, praeter *ἑταίρας* nobilitatas (ut e. g. *Aspasiā*) et *Pythagoreas* feminas tertium quoque genus eruditiorum feminarum in Graecia fuisse, nimirum inter eas, quae sacerdotiis fungerentur. Exposuit haec *Cr.* in *Censura Opp. Frid. Schlegelii* in *Annall. Heidelberg.* 1825 p. 109 seqq. — τὸ ἱρόν intellige de celeberrimo Iunonis templo s. *Heraeo*, quod quadraginta

stadia ab Argis remotum Noster quoque infra VI, 81. commemoravit, ubi vid. nott.

οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὦρῃ] Aliter *Servius* I. I., quamvis *Herodotum* narrationis testem laudans: „pestilentia enim, quae per Atticam, ut diximus, transierat, universa (iumenta) consumpserat.“ De dativo σφι bene monuit *Kuehner Gr. Gr.* §. 580, b. Cf. etiam infra I, 34 ibique nott. I, 82.

ἐκκληζόμενοι δὲ τῇ ὦρῃ οἱ νεηνίαι] *Valcken.* coniiciebat: ἐκδυόμενοι δὲ, i. e. veste posita, *Ciceronis* potissimum verbis commotus, apud quem haec leguntur: „Iuvenes hi — veste posita corpora oleo perunxerunt, ad iugum accesserunt: ita sacerdos advecta in fanum.“ Sed ἐκκληζόμενοι, quod optimi ac plurimi libri exhibent (nullus liber ἐκδυόμενοι, pauci ἐκκληζόμενοι), est: tempore exclusi, i. e. urgente tempore prohibiti exspectare iumentorum adventum, coactique ad templum properare, ut bene exponit *Schweigh.*, laudans *Polyb.* XVII, 8, 2, alia. Bene quoque tuetur *Matth. Gr. Gr.* §. 535, c not. 3. p. 1052 sic vertens: „a facillate aliud quidquam faciendi exclusi et coacti.“ Eodem modo ἀποκλείεσθαι dicitur, monente *Wesseling.* ad *Diodor.* II, 26, quo ipse usus sum ad *Plutarch. Alcib.* p. 79. Et συγκλείεσθαι e *Maccabb.* II, 8. vs. 25. 26 hic laudat *Coraes*, qui idem Latinam locutionem („tempore exclusus“) e *Caesar. B. G. VII, 11* et *Cicer. Orat. III, 15* comprobat. Alia nunc consulto praetermittimus. De forma vocis, in qua Ioum more si transit in ηι, *Cr.* confert *Gregor. Corinth.* de dialect. Ionic. §. 3. p. 377 *Schaeff.* ibiq. *Koen.* Plura dabit *Bredov.* p. 178 seqq., qui idem (p. 306) pro ὀχέετο

ξεύγλην, εἰλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς ἀμάξης δέ σφι ὀχέετο ἡ μήτηρ. σταδίους δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες ὀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν· ταῦτα δέ σφι ποιήσασι καὶ ὀφθείσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος τελευτῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο, διέδεξε τε ἐν τοῦτοις ὁ θεὸς, ὥς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπων τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακάριζον τῶν νεηνιέων τὴν φώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷων τέκνων ἐκύρησε. ἡ δὲ μήτηρ περιχαρὴς εἶδον αὐτῇ τε ἔργῳ καὶ τῇ φήμῃ, στάσα ἀντίον τοῦ ἀγάλατος, εὐχέτο, Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι, τοῖσι ἑωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως,

scribi vult ὀχέετο, quod inde dederunt Dindoff. et Dietsch. Verba ὑποδύντες — ὑπὸ τὴν ξεύγλην vulgo reddunt: *iugum subeuntes*. Accuratus opinor Bothe ad Homer. Ili. XVII, 440: „iugum, ὃ ξευγός, lignum transversum, quod loro alligatum erat temoni, habebat duas ξεύγλας s. orbes ligneos, quibus colla boum vel equorum inserebantur.“

ὥς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπων τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν] Ne quis haereat in adverbio μᾶλλον, quod hic *potius* significat nec prorsus abundat, Cr. confert Heindorf. ad Plat. Charmid. p. 16. Tu vid. Kuehner. Gr. Gr. §. 588. not. 2., qui apte iam Homer. attulit Ili. XXIV, 243. et conf. Apitz. ad Euripid. Phoeniss. 612. p. 142. — Ipsam sententiam hoc loco enuntiatam Noster revocat ad supremum numen, quod quamvis addito articulo designetur ὁ θεός, tamen de certo quodam deo (ut infra ἡ θεὸς de Junone) intelligi nequit, sed cogitandum de illa vi divina ac suprema, cui omnia in rerum natura subiecta sunt, quaeque omnes res singulorum deorum (quibus naturae vires declarantur) aequae atque mortalium hominum regit ac gubernat. Conf. VII, 10. §. 5, alia, quae in Commentat. de vita et scriptt. Herod. §. 12. afferimus. Persequitur etiam haec Hoffmeister: Sittlich-relig. Lebensansicht d. Herodot. p. 8 seq. monotheismi vestigia in talibus agnoscere posse ratus. Neque sane talia admodum differunt ab iis, quae leguntur in

Ecclesiaste VII, 1: „melior est homini — dies mortis die, quo ille nascitur“, coll. Job. XIV, 1 seqq. Alia dahimus ad V, 4.

Ἀργεῖοι μὲν γὰρ — φώμην] Fluctuant hic libri, quorum nonnulli γνώμην (i. e. *sententiam, animum pium* iuvenum) exhibent. Sed Medicus, Schellershem. et duo Parisini φώμην, quod a Gronov. receptum cum Schweigh. aliisque retinui, renitente quamvis censore in Ephemm. Ienens. 1817. nr. 165. p. 380. atque G. Kaemmerer. in Diss. de indole et pretio codd. et edd. Agricola (Vratislav. 1842.) p. 62. Ut enim illi libri sunt antiquissimi fere ac praestantissimi, quorum in Herodoto ratio habenda sit, ita, quae initio capitis leguntur (φώμη σώματος τοιήδε), confirmare videntur lectionem φώμην, cui etiam inde patrocinator Schweigh., quod aliud Argivi, aliud Argivae laudaverint, illi *robur*, haec matrem, quae tam *pios filios* haberet s. *pium* filiorum erga matrem *animum*, quod ipsum foret τὴν γνώμην. Hinc φώμην quoque tuetur, monente Cr., Benedict. in nott. critt. in Beckii Actt. Seminar. philol. Lips. II. p. 279 sq. Idem Cr. ad ἐμακάριζον conferri vult Zonar. Lex. gr. p. 704, ubi est ἐμακάρισαν; tu cf. illic Tittmann. et quod ad significationem attinet, Wytttenbach. ad Plutarch. Mor. I. p. 767 seqq. Add. VII, 45.

οἷων τέκνων ἐκύρησε] Recte vertit Matth. §. 328. p. 636. (coll. §. 580, c. not. 3. p. 899): „dass ihr solche Kinder zu Theil geworden

δοῦναι τὴν θεὸν, τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἄριστόν ἐστι. μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὥς ἐθυσάν τε καὶ εὐωχήθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νεηνῖαι οὐκέτι ἀνέστησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ σφραγίσαντες εἰκόνας ποιήσαντες ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς, ὥς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.

- 32 Σόλων μὲν δὲ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοισι. Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς εἶπε· ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρη εὐδαιμονία οὕτω τοι ἀπέφθιπται ἐς τὸ μηδὲν, ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξιόους ἡμέας ἐποίησας; Ὁ δὲ εἶπε· ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἔδον φθονερόν τε καὶ ταραχώδες,

pāren. "Est enim dictum pro: ὅτι τοιούτων τέκνων ἐκύρθη. Add. Kuehner Gr. Gr. §. 771, 8.

ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο] i. e. „hoc vitae exitu sunt consumti." Cf. Kuehner Gr. Gr. §. 400, 2. qui vernacule sic reddidit: „sie blieben in diesem Ende des Lebens." Unde quam h. l. nuper tentavit emendationem I. G. Pittakis in Schneidewin. Philolog. VIII. p. 528, scribens: ἔσχοντο τούτῳ (i. e. τῷ ὕπνῳ, quod ex κατακοιμηθέντες repetatur) ἐντελεῖ, i. e. ἐκοιμήθησαν χάλεον (Hom. Ill. XI, 241), νήγρετον ὕπνον, ea facile carebimus. Laudat Cr. ad haec Philemon. Lex. Gr. p. 94 sqq. et ad universam sententiam veterumque de morte ac vita iudicium Platon. Lachet. p. 195 D sqq. Gorg. p. 512 A coll. Criton. c. 16 seq. p. 54 B. C. Add. Juliani morientis verba apud Ammian. Marcell. XXV, 3.

Ἀργεῖοι δὲ σφραγίσαντες εἰκόνας κ. τ. λ.] De significatione medii verbi ποιῆσαι (*faciendum curare*) vix est quod moneamus. Cf. nott. ad II, 100. 127. 148. 175. Addit Cr. Ernesti ad Callim. hymn. in Cerer. 28, haec quoque adnotans, has imagines tebenno (*τηβέννῳ*, quod vestimenti genus esse constat) indutas fuissē, teste Polluc. VII, 61. coll. Heringae Obs. c. III. p. 29. 30. et Pausan. II, 20, qui narrat, Cleobim et Bitonem Argis in templo Apollinis Lycii in marmore exhibitos esse, matrem vehentes, de quo consul. Boettiger. Kunstmythol. d.

Iuno p. 132. Bitonis taurum humeris gestantis statuam in eodem Apollinis templo supra iam memoravimus una cum celeberrimo epigrammate.

CAP. XXXH.

Σόλων μὲν δὲ — τούτοις] i. e. „secundas felicitatis partes his tribuit." Dictio redolet certamina Graecorum gymnica ludosque, ubi haec verba plerumque de iudiciis s. agonothetis occurrunt, qui primas, secundas decernunt. — Ad σπερχθεὶς conf. nott. ad V, 33.

ἡ δὲ ἡμετέρη εὐδαιμονία — μηδὲν] i. e. nostra felicitas adeo abs te in nihilum proicitur, i. e. nihili aestimatur, nullo loco censetur. Ubi particula δὲ initio sermonis non adversativam retinet vim, sed augget vim interrogationis, quam rex indignabundus edit.

ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον — ταραχώδες] Eadem sententia infra III, 40. VII, 46. et VII, 10. §. 5. expressa et impietatis nomine taxata in Plutarchi qui fertur libello de Herodoti malignit. Opp. II. p. 857 F. Magis enim placuit Platonis sententia, et ipsa multis dein repetita: ὁ φθόνος ἔξω τοῦ θεῖου χοροῦ ἵσταται, in Phaedr. p. 247 A. p. 352 Heind., unde, monente Cr., Plotinus scribit p. 216 B: ὅτι μὴ θέμις φθόνον ἐν τοῖς θεοῖς εἶναι. Nos pauca adiiciamus, quae ad Herodoti sententiam rite intelligendam pertinent. Qui scriptor ipse VII, 10. §. 5. eandem proferens

ἐχειρωτᾶς ἀνθρωπῶν προημάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακροῦ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἐστὶ ἰδεῖν, τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν· ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὐρον τῆς ζόης ἀνθρώπων προτίθημι. οὗτοι ἔόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα παρέχονται ἡμέ-

sententiam, addit: οὐ γὰρ ἔα φθονεῖν μέγα ὁ θεὸς ἄλλον ἢ ἑωυτόν, et paulo ante: φιλεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολοῦειν. Quos locos respiciens Valckenarius (ad III, 40) monuerat, istiusmodi et Herodoti et aliorum dicta minus videri invidiosa cogitanti, τὸ θεῖον deum esse ultorem, φθόρον vindictam divinam, vulgo dictam νέμειν. Hinc superbis hominibus, quos ultor sequitur deus, idem dicitur φθονερός, talisque Croeso imprimis ille videri poterat, quem post εἶλε ἐκ θεοῦ νέμεις μεγάλη (I, 34). Qui enim homines ob nimiam, qua fruuntur, felicitatem spiritus sumunt et magis, quam fas est, sese supra reliquos mortales tollunt arrogantisque fiunt, eorum arrogantiam superbiamque calamitatibus gravioribus immissis castigare solet deus eosque de fortunae statu deicere, quo modestiam discant nec unquam mortales se esse atque infirmos obliviscantur. Hoc igitur sensu deus est φθονερός. Sententiae huius exempla qui quaerat, is consulat Valckenarii notam l. I. Alia quaedam olim ipse excitavi ad Plut. Alcibiad. c. 33. p. 235., quibus nunc addo Plut. Philopoem. cap. 17. 18. Pindarum Pyth. X, 31. Olymp. VIII, 114 ibiq. Tafelii Dilucid. pag. 323 seq. Dittges: De fati apud Herodot. notione p. 6 seq. Lasaulx: Comment. de mortis dominat. in vett. p. 467 (Studien d. class. Alterth.). Eandem sententiam declarent Pausanias II, 33. §. 3. alisque locis a Siebelisio indicatis atque Dionysius Halicarnass., Herodoti vestigia legens, Antiqq. Romm. VIII, 12: νημεσᾶται ἅπαντα ὑπὸ θεῶν τὰ ὑπερέχοντα, et III, 21. init. ἔδει δὲ ἄρα καὶ τοῦτον τὸν ἀνθρώπον ὄντα μὴ πάντα διεντυγεῖν, ἀλλ' ἀπολαύσαι τι τοῦ φθονεροῦ δαίμονος. Hinc

vel Iosephus (Antiqq. Iudd. XVII, 13, 5.) τὸ θεῖον dicit divinam rerum humanarum prudentiam. Alia nunc mitto poetarum, Sophoclis potissimum testimonia de deorum invidia cum Herodoto congrua, de quibus cf. C. Eichhoff in programme Duisburg. anni 1846. Jacobs Vermischt. Schrift. VI. p. 208 seqq. Duentzer in: Zeitschrift für Alterthumswiss. 1836. p. 1052 seq. Dahlmann. in libro de Herodoti vita ac rebus pag. 177 seq. atque Guenther. in programme scholastico, quod Helmstad. 1824. prodiit, continens „explanationem loci Herodotei de Θείῳ φθονερόῳ.“ Alia ipsi in Commentat. de vit. et scriptt. Herodoti §. 12. afferemus.

πολλὰ μὲν ἐστὶ ἰδεῖν, τὰ μὴ τις ἐθέλει] i. e. „multas res adversas, mala, calamitates.“ Vid. nott. ad I, 16. E melioribus libris revocavi cum recentt. edd. ἰδεῖν (pro ἰδέειν) et παθεῖν (pro παθέειν). Cf. I, 24. Sic quoque infra dedi ἐπισχεῖν.

οὗτοι ἔόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα παρέχονται κ. τ. λ.] Locum vexatissimum, qui tot viros doctos exercuit, intactum reliqui, praesertim cum nihil habeam, quod ipse proferam novi, quo difficultates huius loci tollantur, vix meo certe iudicio tollendae, nisi aliunde nova praesidia comparentur. Cum enim ex Herodoti computatione septuaginta anni conficiant dierum summam 25200, omissis quippe mensibus intercalariis, quibus additis altero quoque anno exsistant 26250: illo modo annus constabit diebus 360 (quae Herodoti quoque est sententia III, 10), hoc modo 375 diebus, quod utique nimis longum, nec tale, quo tempestatum rationes, uti h. l. vult Solo, melius conserventur. Quare vix vera de antiqua intercalandi lege Hero-

ρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ δισμυρίας, ἐμβολίμων

dotum tradidisse videri, sententia est Wurmii (de pond. ration. p. 170) atque Letronnii in Journal des Savans 1836. p. 244. Nam infra II, 4. ipse Herodotus Graecos ait tertio quoque anno mensem intercalarem adicere, id quod huicce loco prorsus refragatur, ubi altero quoque anno mensem addi vult Sollo. Hinc vario modo et loco et sententiae moderi studuerunt viri docti, quos laudatos invenies in annotatione Wesselingii atque Schweigh. ad h. l. Sunt, qui erroris incusent scriptorem, in quibus unum hic nomino Ios. Scaligerum, qui talem annum commentitium Herodoti vocat (De emend. temp. Lib. I. extr. p. 59 sq.); nec, praesertim in secunda ratione, erroris suspicione scriptorem liberari posse, nostra aetate contendit Sturz. in defensione H. Stephani (Commentt. societ. philol. Lips. II, 2. p. 239), cum Atticis Solonis aetate non nisi 360 dierum annus in usu fuerit. Librariis errorem tribui posse idem negat. Aliis probabilior visa est haec ratio, qua Solonem hic minus Graecorum quam Lydorum e calculis annum definire statuerent; qui cum probabiliter 350 fuerit dierum, alternis intercalationibus 15 dies adiectos esse, quibus solis cursui accommodaretur. Unde in Herodoto legendum: ἡμέρας πεντηκοσίας καὶ τετρακισχιλίας καὶ δισμυρίας (24500) et deinceps: πεντήκοντα καὶ πεντακοσίων καὶ πεντακισχιλίων καὶ δισμυρίων (25550). In alia omnia abijt Wytttenbachius Selectt. histor. p. 348 sq. Priorem enim Herodoti numerum probabilem censet, cum Herodotus ipse 360 dierum annum constituerit II, 4. III, 90. Sed altero modo in numerum anni dierum 375 vitium irrepsisse arbitratur voculamque τοῦτερον mutatam vult in τοῦκτον (τὸ ἕκτον), sextum, quo annus inde existat dierum 365, quum sc. sextus quisque annus mensem habeat intercalarem dierum 30 et unusquisque annus

dies intercalares quinque. Unde in sequentibus quoque verbis magna illi opus mutatione, qua scilicet iustum in numerum omnia rodi-gantur. Scribi enim vult: — μή-νες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα γίνονται δώδεκα δέοντος τριτημορίου· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων τριηκόσιοι καὶ πεντήκοντα· τούτων τῶν ἅπασ. ἡμ. τῶν ἐς τὰ ἔβδ. ἔτεα, ἰουσίων πεντήκοντα καὶ πεντηκοσίων καὶ πεντακισχιλίων καὶ δισμυρίων κ. τ. λ. Quae utique haud talia sunt, quae cuiquam probari possint. Ut enim viro doctissimo id largiar, Herodotum non ita scripsisse, quemadmodum nunc legatur; idem tamen contendo hanc corruptelam altiore esse, quam quae iis copiis manu scriptis, quas nos habemus, sanari possit. Neque id multum valet, quod Plutarchus in vita Solonis c. 27 colloquium hocce narrans hanc annorum dierumque enumerationem prorsus omittat, aut in libro de malignitate Herodoti, ubi alios Nostri errores castigat, hac de re taceat. Neutrum enim tale esse puto, ex quo certi quid ad Herodoti locum conici aut concludi queat; in quo si scriptorem ipsum aut, qui ab eo loquens inducitur, Solonem errasse temereque computasse dixeris, facilius utique res componetur. Sed id ipsum statuere proclive videtur adeoque temerarium; quamvis aetate tam remota temporum rationem accuratamque anni ac mensium descriptionem institutam fuisse vix credibile sit. Tu vid. Ukert. (in Geogr. Romm. et Graec. I, 2. p. 157), qui hoc ipsum satis valere existimat, quo minus in Herodoti verbis quidquam immutetur. Idem statuit Ideler (Lehrbuch d. Chronolog. p. 121. Handbuch. I. p. 271), errorem omnem inde repetens, quod Herodotus naturam trieteridis Solonicae non satis recte comprehenderit eamque ob causam etiam ad numeros iustos omnia revocare haud potuerit.

μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ ἐθελήσει τοῦτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαλῶσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβόλιμοι γίνονται τριήκοντα πέντε, ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν 16 τούτων χίλια πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα ἐουσέων πεντήκοντα καὶ διηκοσιέων καὶ ἑκακισχιλιέων καὶ διςμυριέων, ἡ ἐτέρη αὐτέων τῇ ἐτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε, πᾶν ἐστὶ ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ

εἰ δὲ δὴ ἐθελήσει τοῦτερον τῶν ἐτέων κ. τ. λ.] θέλειν atque ἐθέλειν (quod solum ab Herodoto usurpatum esse contendit Bredov. p. 117) non de personis tantum, verum de rebus etiam dici, quae ut fiant, constitutum est, satis notum. Unde nostrum haud raro aequat: *sollen s. können*. Cf. Herod. I, 74. 109. II, 14 etc. Plura Vigorus de Idiotism. p. 272. — Pro τοῦτερον Negris edidit τὸ πεμπτόν, qui idem in seqq. quoque numeris multa mutavit temere, quae merito respuerunt edd. recentt.

ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαλῶσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον] i. e. „quo scilicet tempestatum vicissitudines iusto tempore redeant. nec certus earum ordo ac ratio ullo modo turbetur“. Formula ἐς τὸ δέον, iusto, opportuno tempore, commode, satis frequens Nostro. Cf. Fischer. ad Weller. III, 6. p. 157. Sauppe Epist. critic. p. 45. et vid. Herodot. I, 119. 186. II, 173. VI, 89. 90. Ad vim particulae δὴ declarandam pertinent, quae disseruit Hartung Lehre d. Partik. I. p. 288.

τούτων τῶν ἀπασέων ἡμερέων κ. τ. λ.] Herodotea attigit Theo in Progymnasmm. IV. §. 56. p. 68 ed. Finkh. τούτων scripsit Dietsch, itemque mox διηκοσιέων, ἑκακισχιλιέων, διςμυριέων: in quibus ego a meliorum librorum auctoritate discedere nolui, probante quoque Bredov. p. 222, qui p. 279 etiam utiliter admonuit de ordine, quo singuli numeri hic sese excipiunt.

πᾶν ἐστὶ ἄνθρωπος συμφορῇ] i. e. „homo quantus est, fortunae

casibus est obnoxius“, ut recte vertit Schweigh. Nec aliter Matthiae: „*nil nisi fortunae expositus*“. In qua formula legitimum esse neutrum πᾶν (quoniam fuere, qui in πᾶς mutatum vellent), idem annotat, Sophoclem laudans in Philoctet. 902: *ἅπαντα δυσχέρεια*, et Passow: über Zweck griech. Wörterbüch. p. 73. In Gramm. Gr. §. 437. not. 3. p. 818. πᾶν mavult ita explicare, ut pro adverbio positum videatur. Jacobs ad Aelian. N. A. IV, 36. reddit *omnino*. συμφορῇ hoc loco non tam de calamitate, ut homo omnino calamitas s. calamitosus dicatur, quae Wesselingii est sententia, quam de fortuna eiusque vicissitudinibus intelligendum esse, et ipsa voculae notio et universa huius loci ratio satis docere videtur. Hinc Plutarch. in vit. Solon. p. 94 B. C. c. 27 reddidit *τύχην*. Plura dabit Kaercher: Beiträge z. lat. Etymolog. IV. p. 11 seq. Comparat Cr. Platon. de Legg. IV. p. 709 A, qui postquam dixerat *τύχαι δὲ καὶ συμφοραί παντοῖαι πίπτουσαι παντοῖως νομοθετοῦσι τὰ πάντα ἡμῖν*, haec paulo inferius addit, quae ad Herodoti verba illustranda apprime faciunt: *τύχας εἶναι σχεδὸν ἅπαντα τὰ ἀνθρώπων πράγματα*; coll. Epinom. p. 973 C. Quae sane conveniunt cum iis, quae Artabanum dicentem facit Noster VII, 49: *μάθε, ὅτι αἱ συμφοραί τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι καὶ οὐκ ἄνθρωποι τῶν συμφορέων*, ubi vid. nott.; tu conf. egregie de hac veterum sententia exponentem Lasaulx. De

πλουτέειν μὲν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ, τὸ εἶρεό με, οὐκ ἔγω λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύθωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ' ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι, εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπίσποιτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον. πολλοὶ μὲν γὰρ ἡπλύνοντο ἀνθρώπων ἀνόλβιοι εἰσι, πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου εὐτυχέες. ὁ μὲν δὲ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυχέος μούνοισι· οὗτος δὲ τοῦ πλουσίου καὶ ἀνολβίου πολλοῖσι. ὁ μὲν ἐπιθυμῆν

mortis dominatu in vett. p. 478 seq. (Studien des class. Alterthums).

ἐκεῖνο δὲ, τὸ εἶρεό με] Duplicis accusativi post interrogandi verba structura ex hoc loco tenenda, auctore Matth. §. 417, c. p. 764, quem bene advertit, quod initio huius ipsius capituli legitur: *ἐπειρωτᾷς με ἀνθρώπων πραγμάτων περί.* In proxime seqq. πρὶν ἂν — πύθωμαι G. Hermann. (Opuscul. IV. p. 108.) melius abesse putat voculam ἂν, quam in his ipsis necessariam bene explicuit Baumelein Untersuch. über d. Gr. Modi. p. 229., similes Nostri locos afferens I, 82. III, 109. IV, 196. Conf. etiam Kuehner Gr. Gr. §. 807. — ὁ ἐπ' ἡμέρην ἔχων dicitur is, cui in diem victus suppetit; cf. Apitz ad Euripid. Phoeniss. 412. De locutione μᾶλλον — ὀλβιώτερος cf. I, 31, et de infinitivi usu post locutiones, quae accuratius explicari debeant (*πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι*) Matth. Gr. Gr. §. 532, d. p. 1040. qui idem §. 524. not. 3. p. 1017. attigit verba *εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπίσποιτο* (i. e. *nisi ei fortuna adfuerit*), quae simili modo leguntur VII, 10. §. 4, ob modi rationem, quam eandem in indicativo antecedenti *ἐστὶ* observavit Kuehner Gr. Gr. §. 820, b.

πολλοὶ μὲν γὰρ ἡπλύνοντο] i. e. *valde divites*, cum ἡ in his sit *ἐπιτακτικόν* idemque fere valeat atque *μέγα, ἰσχυρόν, πολὺ*, teste Hesychio aliisque grammaticis allatis a Dindorfio in Thes. L. Gr. II. p. 1106. Invenitur eadem vox in Eu-

ripid. Andromach. 1283 et in Polucis Onomastic. III, 109.

δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυχέος μούνοισι] Eadem structura, de qua ad I, 1. monuimus. Recurrit paulo post: ὁ δὲ, τοισίδε προέχει ἐκείνου κ. τ. λ., ubi cum Schw. et Gaisf. reposuimus τοισίδε, librorum auctoritate satis illud quidem firmatum et probatum Matth. §. 630, c. p. 1292 itemque Schaefero ad Lambert. Bos. Ellips. L. Gr. p. 606. et Werfero in Actt. phil. Monacc. I. p. 98 seq., quem omnino de h. l. consul., in quo pronomen (ταῦτα) ad seqq. spectare recte monet. — Quae vero hic disputantur, haud differunt, auctore Cr., ab iis, quae uberiora a Proclo disputata legimus in Commentariis ad Platonis Alcibiad. I. c. 33. p. 104. ed. Creuz. Redit autem eo fere Solonis sententia, ut is, qui dives sit, eo praevertat felicem eundemque pauperem, quod ipse et cupiditates facilius explere et damnum magnum incidens minore negotio perferre queat; felix vero idemque pauper eo antecellat divitem, quod damna cupiditatesque, quibus ferendis ipse minus par est, omnino fortuna ab eo arceat, ipsumque securum ac tutum ab illis praestet. Quibuscum Cr. comparat, quae Aristoteles disputat in Ethic. Nicomach. VII, 13; ad ipsa verba citat Valcken. ad Theocr. Adoniaz. v. 24. p. 317. 318. haec statuendum: „ὀλβιος dicebatur eximie non ὁ εὐτυχής, sed ὁ εὐδαίμων; hinc ipsi dii ὀλβιοι.“ Addit idem insignem Euripidis locum in Medea

ἐκτελέσαι καὶ αὐτὴν μεγάλην προσπεσοῦσαν ἐνείκαι δυνατότερος, ὁ δὲ τοισίδε προέχει ἐκείνου· αὐτὴν μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυνατός ἐκείνῳ ἐνείκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχία ὁ ἀπερύκει· ἄκηρος δὲ ἐστὶ, ἄνουσος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὐειδής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἐτι τελευτήσῃ τὸν βίον εὖ, οὐτος ἐκείνος, τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκλησθαι ἀξιός ἐστι. πρὶν
17 δ' αὖν τελευτήσῃ, ἐπισχεῖν, μηδὲ καλέειν καὶ ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα συλλαβεῖν ἀνθρώπου ἔοντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χάρις οὐδεμία καταρκέει πάντα ἑωυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ ἄλλο μὲν ἔχει, ἐτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ αὖν τὰ πλείστα ἔχη, ἀρίστη αὕτη. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν

vs. 1228. Ad formam ipsam ἀνόλβιος (non ἀνολβος) cf. Bredov. p. 68.

ἄκηρος δὲ ἐστὶ] ἄκηρος (i. e. *membris omnibus integer*) dedi cum recentt. pro vulgato ἄπειρος, quod omnes praebent libri, exceptis duobus Vaticanis, qui coniecturam Heinsii egregie firmant; cf. Iungermann. ad Polluc. II, 81. et vid. Wesseling. Diss. Herod. IX. p. 92 seq. Infra I, 167. ἐμπερος, ubi vid. nott. Unus liber dat ἄπορος.

εὐειδής] εὐειδής, quod quidam dixerunt ἀδόκιμον εἶναι ὄνομα, hinc bene tuetur Grammatic. Graec. in Bekker. Anecd. I. p. 92, 26. Cr. addit Eustath. ad Iliad. III, 48. coll. ad Odys. VI, 187. p. 257.

πρὶν δ' αὖν τελευτήσῃ, ἐπισχεῖν, μηδὲ καλέειν καὶ ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα] De infinitivi in his usu consul. Matth. §. 546. p. 1073. et Kuehner Gr. Gr. §. 644, c., qui h. l. reddunt: „*mus: man sein Urtheil zurück halten*“. Caeterum haecce verba egregie iis respondent, quae in fine Oedipi regis apud Sophocle. leguntur:

ᾧστε θνητὸν ὄντι, ἐκείνην
τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
ἡμέραν ἐπισκοποῦντα, μη-
δέν' ὀλβεῖν, πρὶν αὖν
τέρμα τοῦ βίου περᾶσθαι, μη-
δὲν ἀλγεινὸν παθῶν.

Add. Trachin. init. ibique interpretes. Sed de Sophocle monuimus ad I, 2. Ipsa vero sententia quo-

ties a veteribus repetita sit, dicere longum est. Cr. laudat Aristotelem in Ethic. Nicomach. I, 10 ed. Zell., ubi cons. Muretum et Camerarium, coll. Ethic. Eudem. II, 1.; Euripid. Andromach. vs. 100. ibiq. I. Barnes. ac denique Platonem de Legg. VII. p. 802 A. Add. Lassaull in Comment. de mortis dominatu in vett. p. 51. sive p. 487 (Studien d. class. Alterth.), qui plurimos veterum locos attulit, inter quos unum hic excitasse sufficiat Ecclesiastici XI, 29: „ante mortem beatum ne praedices quemquam“ etc.

ὥσπερ χάρις οὐδεμία καταρκέει] Retinui cum Gaisf. οὐδεμία, quamvis vulgo οὐδεμία. Cum eodem mox dedi αὐτῶν pro vulg. αὐτέων. Cf. I, 26. 29.

ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν οὐδὲν αὐταρκές ἐστι] i. e. „ita etiam hominis corpus unum minime sibi in omnibus sufficere omniaque suppeditare potest.“ Stegerus, qui vertit: „ἐν οὐδὲν nullum omnino corpus“ Thucydidemque allegat II, 51: ἐν τε οὐδὲ ἐν κατέστη λαμ, apud Herodotum inde scribendum censet: ἐν οὐδὲ ἐν, quo maior addatur vis verbis, et III, 108, ubi οὐδὲ ἐν (Praefat. p. X). Qua tamen emendatione locum nostrum haud egere vix erit monere, si quidem sensum eius probe perspexeris. Laudavit locum Weiskius in libro de pleonasmis L. Gr. pag. 54, eumque sic vertit: „ita vero etiam homo unus omnino non sibi sufficit, q. e. nullus

οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές ἐστι. ὅς δ' ἂν αὐτῶν πλεῖστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἔπειτα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἑμοὶ τὸ οὖνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτήν, κῆ ἀποβήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέ- 33 ξας ὄλβον ὁ θεὸς προφύζους ἀνέτρεψε. Ταῦτα λέγων τῷ

omnino h. s. s. "ubi si removeris istud ἐν, languidior sanequam fit sententia. Qui praeterea ἀνθρώπου σώμα simpliciter pro ἀνθρώπος dici existimant, ii loci vim ac tenorem minime percepisse videntur. De quoq. *Cr.* conferri vult I. Chr. Wolf. ad Liban. Epist. 730 not. et de sententia ipsa Platon. *Epinom.* init. p. 973 C. coll. Pind. *Nem.* VII, 79—80. Mox reliqui ἔπειτα, cuius loco Dietsch edidit ἔπειτεν; vid. nott. ad I, 4. εὐχαρίστως h. l. eo sensu, quo alias ἐπιχαρίστως, de iis, quae grato aut incundo modo fiunt, dici monuit Boeckh in Corp. Inscriptt. Gr. I. p. 52. h. Add. Bredov. p. 269.

οὗτος παρ' ἑμοὶ τὸ οὖνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι] ὦ βασιλεῦ e coniectura Stephani retinui cum recentt. editt. Libri omnes ὡς βασιλεὺς, nec aliter in Excerptis Palatinis exstat, quod ipsum satis documento est, inesse in Herodoto munda, quae eos libros manu scriptos, qui ad nostra tempora pervenerunt, multum excedunt. — De usu formulae δίκαιός ἐστι x. t. l. satis monuit Wesseling. ad Herod. IX, 60 coll. Heindorf. ad Platonis *Cratyl.* p. 147. παρ' ἑμοὶ, i. e. meo iudicio, meā sententiā, uti III, 160 παρὰ Δαρείῳ κριθῇ. coll. I, 86 et quae alia affert Kuehner. Gr. Gr. §. 615, II. σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος — ἀποβήσεται] Herodoti animo obversatos fuisse Solonis versus (V, 65), qui iidem in Theognideis quoque leguntur:

πάνσι δὲ τοι κίνδυνος ἐπ' ἔργμα-
σιν οὐδὲ τις οἶδε

ποὶ σήσειν μέλλει, χρήματος
ἀρχομένου x. t. l.,
observat Bach. in *Jahrbb. f. Philolog.* u. *Paedag.* XXVIII. p. 42.

— In seqq. ad προφύζους cf. VI, 36. fin.

CAP. XXXIII.

Ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ οὕτως οὔτε ἔχαριζετο, οὔτε λόγον μιν ποιησάμενος οὐδενὸς ἀποπέμπεται] Sic plerique iique meliores libri, quos cum Gaisfordio, aliis secuti sumus in loco utique impedito et salebroso. Schwgh., quo difficultatem loci tolleret, e duorum librorum vestigiis et Geinozii coniectura edidit ταῦτα λέγοντι Κροῖσος, simulque comma post οὐδενὸς deletum vult, quo intelligeretur μιν antedens non minus ad ποιησάμενος quam ad ἀποπέμπεται referri posse. In quo haud effugit censoris castigationem in Ephemm. Ienenss. 1817. nr. 165. p. 380 vulgatae lectioni iure patrocinantis. Ac vulgo quidem locum ita interpretantur, ut ad ἔχαριζετο, ποιησάμενος, ἀποπέμπεται (quod passiva notione accipiunt) subaudiatur nominativum Σόλων. Quae tamen interpretandi ratio iam Gesnero displicuit, verba ἔχαριζετο, ποιησάμενος et ἀποπέμπεται (*dimittit a se*) ad Croesum referenti et μιν ad Solonem. Hanc si sequaris rationem, verba ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ vel mutanda erunt in ταῦτα λέγοντι Κροῖσος, vel ad tale structurae genus revocanda, quale obtinet in Xenophont. *Anab.* III, 2, 12 (εὐξάμενοι — ἔδοξεν αὐτοῖς) aliisque similibus locis, quales attigit Duker ad Thucyd. VII, 42, 70, quamquam horum ipsorum locorum haud scio an dispar sit ratio. Quare malim ἔχαριζετο ad Solonem referre, sequentia (οὔτε ποιησάμενος — ἀποπέμπεται) ad Croesum, ad quem eundem etiam per-

Κροίσῳ οὐ πως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγον μιν ποιησάμενος οὐδενὸς ἀποπέμπεται, κάρτα δόξας ἀμαθέα εἶναι, ὃς τὰ παρ-
εόντα ἀγαθὰ μετεῖς τὴν τελευταίην παντὸς χρήματος ὀρᾶν
ἐκέλευε.

Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον ἔλαβε ἐκ θεοῦ νέμεσις μεγάλη 34
Κροῖσον· ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἑωυτὸν εἶναι ἀνθρώπων
ἀπάντων ὀλβιώτατον. ἀντίκα δὲ οἱ εὐδοντι ἐπέστη ὄνειρος, ὃς
οἱ τὴν ἀληθείην ἔφαινε τῶν μελλόντων γενέσθαι κακῶν κατὰ

tinēt κάρτα δόξας; neque offendor
celeri subiecti, quod dicunt, trans-
itu, nullo addito pronomine, quod
in talibus omitti, satis poterunt
monstrare, quae in Creuzeri Me-
lett. III. p. 36 attuli, quibus unum
modo hic addam locum eumque in-
signem ex Plut. Fab. Max. 3 init.:
οὐ μὴν ἐπεισε τὸν Φλαμίνιον (ὁ
Φάβιος), ἀλλὰ φήσας (ὁ Φλαμίνιος)
— ἐκέλευσε κ. τ. λ. Neque aliter
hunc locum intellexit Georg. Iul.
Eltz in Quaest. Herodd. (Lips.
1841.) p. 6: „haec Solon dicens
„neque Croeso gratus erat et hic
„(Croesus) eum (μιν i. e. Solonem)
„nullo loco numerans a se dimisit,
„ratus inscium admodum esse, qui
„praesentibus bonis praetermissis
„iuberet omnium rerum exitum in-
„spici.“ Qui cum verbis ταῦτα
λέγων ἐχαρίζετο confert Homer.
Odys. I, 60; de verbi medii (ἀπο-
πέμπεται — a se dimittit) signifi-
catione laudat Herod. III, 50 ac
de simili mutatione subiecti Herod.
VIII, 132. Dindorf et Dietsch
prius οὔτε eiecerunt, alterum οὔτε
commutarunt in ὁ δὲ, quod ipsum
Herold in αἰτε δὲ mutari vult, im-
probante Dietsch. in: Jahrb. f.
Philol. u. Paedag. LXI. p. 431.

κάρτα δόξας ἀμαθέα εἶναι] Vulgo
ἀμαθής, probante Gaisf., qui
Sancrofti cod. auctoritatem sequi-
tur. Reliqui libri ἀμαθέα, quod
cum rec. edd. retinendum censui.
Erit enim δόξας referendum ad
Croesum, ad quem etiam spectat
ἀποπέμπεται, hoc fere sensu: ut
qui (Croesus) putabat, valde impe-
ritum esse (eum), qui etc. Cf. Mat-
thiae Gr. Gr. §. 480, c. not. 1.
p. 898. Bredov. p. 25.

CAP. XXXIV.

ἔλαβε ἐκ θεοῦ νέμεσις μεγάλη
Κροῖσον] ἐκ θεοῦ optimi libri; ἐκ
θεῶν alii minus bene. — λαμβά-
νειν de fato dici, quo quis abripit-
tur, monet Cr. in Dionysio p. 76.
Sententiam ipsam ea satis illustra-
bunt, quae supra ad I, 32 dicta
sunt; Cr. cum hisce comparat
Homeri verba in Odys. XVIII,
130—157.

ὡς εἰκάσαι] i. e. ut conicere li-
cet; cf. Viger. p. 206. 744.

ὅτι ἐνόμισε ἑωυτὸν εἶναι ἀνθρώ-
πων ἀπάντων ὀλβιώτατον] Accu-
sativo in his utitur, quae nomina-
tivum ex lege flagitare videbantur.
Sed vid. Herod. I, 171. II, 2. IV,
94 et Kuehner. Gr. Gr. §. 646, 1.,
qui idem §. 614 etiam attingit, quae
initio capitis leguntur: μετὰ Σό-
λωνα οἰχόμενον, i. e. post Solonis
discessum.

ἀντίκα δὲ οἱ εὐδοντι ἐπέστη
ὄνειρος] i. e. „statim vero dormienti
illi adstitit (s. oblatum est) so-
mnum.“ Notavimus propter ver-
bum ἐπιστάνα, quod hic in aoristo
secundo occurrit adparendi notione,
dandi casu adiuncto, teste Locella
ad Xenophont. Ephes. p. 170 (p.
226 ed. Peerlkamp.). Cf. infra I,
38 init. ἀληθείην et h. l. et I, 46
e Florentino alteroque Parisino cod.
scripsi pro ἀληθείην, probante
quoque Bredov. p. 127. 185 seq.
Dindorf et Dietsch dederunt ἀλη-
θειαν, quod in nullo legitur libro.
Cf. etiam I, 116. II, 106. Mox ad
verba τῶν μελλόντων γενέσθαι
de aoristi infinitivo laudat Cr. Fi-
scher. ad Weller. III, b. p. 19.
Quae sequitur narratio, eam haud

τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροίσῳ δύο παῖδες, τῶν οὗτερος μὲν διέφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ κωφός· ὁ δὲ ἕτερος τῶν ἡλικίων μακρῷ τὰ πάντα πρῶτος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὲ ὦν τὸν Ἄτυν σημαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὥς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σιδηρῇ βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἐξηγέρθη, καὶ ἑωυτῷ λόγον ἔδωκε, καταρῥωδήσας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ παιδί γυναικα, ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν, οὐδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιοῦτο κρήγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ καὶ δοράτια καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, τοῖσι χρέονται ἐς πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν

panci post attigerunt, ab interpret. ad h. l. laudati: Diodorus in Excerpt. de virtut. et vitiis II. p. 553 ed. Wesseling., Nicolaus Damascenus in Excerptis Valesii p. 457 (eiusdem fragm. p. 58 ed. Orell.), Dio Chrysostomus Orat. LXIV (p. 328 Tom. II ed. Reisk.). p. 592 Morell. ibique Schol. Morell. (p. 708 Tom. II ed. Reisk.), Maximus Tyrius Dissert. XL. p. 267, qui tamen cum mutum Croesi filium Atyn appellat, ἀμάρτημα μνημονικὸν commisit, iudice Heinsio atque Davisio; Aristides denique Oratt. Platt. I. Tom. II. p. 125 Iebb. ibiq. Schol., Valer. Maxim. I, 7. ext. 4.

ἦν γὰρ δὴ κωφός] κωφός est mutus, qui loqui non potest, qui idem I, 85 ἄφανος dicitur coll. I, 47, ubi κωφός et οὐ φανέων iunguntur eodem sensu. Atque Eustathium si audias ad Odys. V. p. 230, 8 sqq. ed. Basil. et Ammonium p. 86 (quos locos Cr. adscripsit), κωφός veterum Graecorum ratione dicitur mutus, recentiorum ex usu quoque surdus. Quae Grammaticorum observatione, teste Cr., usi sunt ad Homericum Hymn. in Mercurium Homero abiudicandum, quippe in quo vs. 92 occurrit κωφός ἀκούσας. Conf. Ernest. notulam ad h. l. Sed ipse Herodotus, qui Croesi filium h. l. κωφόν, i. e. mutum, appellat, eundem infra I, 38 vocat διεφθαρμένον τὴν ἀκοήν, i. e. surdum; ubi cf. nott. Addit Cr. Heracliti fragm. apud Clement. Alexandr. p. 718 ed. Potter. Alia plura inveni in Valekenarii Obs.

ad Ammon. p. 134—138. Particulam δὲ, quae simili fere modo posita invenitur I, 114 init., illustrat Hartung. Lehre d. Partik. I. p. 287. — In seqq. ad nomen Ἄτυς, quod frequens in Lydorum rebus occurrit, cf. I, 7 et 35 ibique nott. I, 94. VII, 75.

ὥς ἀπολέει μιν] Ad formam futuri ἀπολέει Cr. confert Maittaire de dialect. p. 160 ed. Sturz. Sic infra I, 38 κερδανέεις. Tu vid. Bredov. p. 356 seq. Futurum indicativi in oratione obliqua, praesertim in vaticinationibus satis notum, ut supra I, 13 etc. Notatur praeterea orationis quaedam abundantia in eo, quod μιν adiiicitur pronomen, licet proxime antecesserit τοῦτον τὸν Ἄτυν. Vid. nott. ad III, 85. In seqq. revocavi cum Bredov. p. 300 vulgatam ἐξηγέρθη, e Florent. mutatam in ἐξεγέρθη, itemque καταρῥωδήσας pro καταρῥωδήσας, cum constans sit Herodoti scriptura καταρῥωδήσας, hoc quoque loco aliquot libris firmata. Vid. modo Dindorf. p. XXXIII. Bredov. p. 161. Ad verba: ἑωυτῷ λόγον ἔδωκε (rem diligentius reputabat) Cr. laudat Heindorf. ad Platonis Sophist. §. 34. p. 320. Conf. ad II, 162 notatt.

ἄγεται μὲν τῷ παιδί γυναικα] ἄγεσθαι in medio de patre filio uxorem locante in ipsius aedes quasi abducendam illustravimus ad Ctesiae Persic. §. 2. p. 92 seq. τοῖσι χρέονται ἐς πόλεμον οἱ ἄνθρωποι] χρέονται, quod plures libri ferebant, cum Schwg. et Gaissf. reposui. Vid. Bredov. p. 366., qui

ἀνδρεώνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε, μὴ τι οἱ
κρεμáμενον τῷ παιδί ἐμπέσῃ. Ἐχοντος δέ οἱ ἐν χειρὶ τοῦ 35
παιδὸς τὸν γάμον, ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδις ἀνὴρ συμφορῇ

idem p. 166 pro δοράτια mavult
scribi δοράτια.

ἐν τῶν ἀνδρεώνων ἐκκομίσας] Quod Homero simpliciter est θάλαμος, id Herodoto dicitur ἀνδρεών, virorum scilicet conclave, in quo tela armaque reposita fuerunt. Laudat Cr. Homeri Odys. XXI, 7. 11 ibiq. Eustath. p. 744, 28 seqq., et ad VII p. 275 infra de forma ἀνδρεών. Haud scio an hue spectet Grammaticus in Bekkeri Anecd. I. p. 81, 6: ἀνδρεών· ἐπὶ τοῦ μεγάλου οἴκου· Ἡρόδοτος πρώτῳ. Plura Becker. in Charicl. II. p. 100 ed. sec.

ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε] συνένω, ut νέω, de rogo colligendo et exstruendo apud Herodotum haud infrequens; vid. I, 50 (ibique nott.). 86, et quos alios locos affert Bredov. p. 46 seq. coll. Struve Opuscc. I. p. 40 et Crenz. in Fragmm. hist. p. 211; qui nunc laudat Homeri Odys. XV, 322 (πῶρ τ' εὐ νηῆσαι) ibiq. Eustath. p. 577, 18 ed. Bas. — In seqq.: μὴ τι οἱ κρεμáμενον — ἐμπέσῃ, ob dativi (οἱ) usum cf. I, 31 et Kuehner. Gr. Gr. §. 580. not. b., ne plura. Ac pertinet huc potissimum Pindari usus similem prorsus in modum huius pronomini dativo utentis: de quo monuerunt interpretes ad Olymp. I, 91 coll. II, 29 seq. 74.

CAP. XXXV.

Ἐχοντος δέ οἱ ἐν χειρὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον] i. e. cum autem filius in eo esset, ut uxorem duceret. Ita reddit Schaefer. Annot. ad Plutarchi Vit. T. V. p. 248, ad similem Plutarchi locum in Alexandr. 13. Herodotea laudans.

ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος] i. e. „vir calamitate pressus, obstrictus.“ Ubi συμφορὰ aliter atque I, 32 est calamitas, malum. Eodem fere sensu συμφορᾷ χρησθαι, de quo ipso,

Herodotum quoque respicientes, diximus ad Plutarch. Flamin. cap. 19. p. 122; aut τύχῃ χρησθαι, de quo vid. ad Philopoem. I notatt. p. 3. 4. — Verbis, quae continuo subsequuntur: καὶ σὸ καθαρός χειρὰς ἔων, indicatur, monente Cr., illum fuisse ἀνδροφόνον sive parricidam; coll. Bergler. ad Alciph. I. p. 48 ed. Wagn. Add. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Agamem. 750. Hinc pro illius aetatis more a Croeso expiatur, ad quem supplex confugerat. Nec aliter, fratre quippe interfecto, Tydeus ad Adrastum, Talai filium Argivorumque regem, confugit, et ab hocce expiatur, ut monet Cr.; auctore Pherecyde (in Schol. Homer. ad Il. XIV, 120; Pherecyd. Fragmm. ed. alt. Sturz. p. 156 seq. s. pag. 91 ed. Mueller.), Herodoti fere aequali rerum scriptore, apud quem verba: φεύγων δ' εἰς Ἄργος πρὸς Ἀδραστον, βασιλέα τῆς χώρας — καθαροσίῳν τε τυγχάνει πρὸς αὐτοῦ bene cum Herodoteis conveniunt. Expiandi vero rationem (s. τὰ νομιζόμενα, ut infra ait), quam Lydis et Graecis eandem fere esse paulo post asserit Herodotus, copiosius describit Schol. Apollon. Rhod. IV, 693 seqq. coll. Eustath. ad Iliad. XXIV, 480. Euripid. Orest. 511. Iphigen. Taur. 950, quos locos laudat Wesscl. Tu adde Creuzeri Symbol. III. p. 122 seqq. ed. tert. et ab Cr. laudatum Vales. ad Nicol. Damascen. p. 441, f. p. 182 seq. ed. Orell. Plura talis expiationis Graecis usitatae exempla exhibet Lobeck in Aglaoph. pag. 968 seq. Nos illud potissimum attendi volumus, peregrinum, qui supplex ad Croesi aedes confugerat, prius ab eo expiari, quam eius nomen patriaque requiratur; id quod procul dubio religione sic receptum erat, ut, qui supplex esset, statim lustraretur ab eo, quem adisset, hisque peractis demum al-

ἐχόμενος καὶ οὐ καθαρὸς χειρας ἔων, Φρὺξ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ βασιλῆως. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίον ἐδέετο κυρῆσαι· Κροί-

loquio benigno, tectoque et convivio, ut qui ad domum ipsam familiamque pertineret, exciperetur. Pertinuit vero hoc potissimum ad eos, qui caede patrata vel involuntaria pro more heroicae aetatis patria terra cedere facinusque commissum exsilio, vel longiore vel annuo, ut apud Huriptid. Hippolyt. vs. 35 legimus, luere coacti erant, quorum ut sceleratorum omnem communionem aut commercium aversabantur, usque dum crimine illi expiati essent eo ritu, qui l. l. copiosius describitur. Atque huius moris, in quo sanguinis vindictae, quam dicunt, haud obscura vestigia cernuntur (illam enim non minus apud antiquissimos Graecos, quam apud orientales gentes valuisse, vix erit, qui neget), huius inquam moris alia quoque multo post occurrunt vestigia vel potius reliquiae in Atheniensium legislatione iudiciisque. Fuit enim constitutum religionaeque sacratum antiquissimum iudicium Ephetarum ἐπὶ Παλλάδιῳ, quod praeter alia inquireret in caedes inconsulto commissas, auctore Pausania I, 28, 9. Quo in iudicio re disceptata reum oportuit per annum Athenis abesse et intra hoc tempus de reditu pacisci cum cognatis eius, quem inconsulto interfecerat. Nec eius bona publicata sunt, nec in ipso exsilio propinquis interfecti licuit exsulem persequi; qui ubi anno praeterlapso cum illis pactus esset, patebat ei reditus in patriam, ubi tamen ipsi necesse erat expiari. Conf. Schol. ad Eurip. Hippolyt. 35. Demosth. pro Neaer. p. 1348, in Aristocr. p. 643. 631 aliosque et recentiorum locos, qui hac de re egerunt, apud Creuzerum in Symbol. III. p. 356 seqq. ed. tert. Voemel. de Heliæa (Francof. 1822) p. 4. not. 1. Est digna profecto res, quae hoc potissimum respectu altius indagetur a viris doctis. De

aliis gentibus iisque nomadibus per orientem sparsis, apud quos inde ab antiquissimo aevo etiam nunc vindicta sanguinis valet caedesque commissae vel hoc vel illo modo luenda est, nunc non quaeram; quippe longum est et alienum a nostro instituto; maiorum nostrorum meminit Cr., de quibus ita Tacitus in German. c. 21: „suscipere tam inimicitias seu patris seu propinqui, quam amicitias necesse est, nec implacabiles durant. luitur homicidium certo armentorum ac pecudum numero recipitque satisfactionem universa domus.“ Haec satisfactio medio aevo dicitur *Wergeld*, *Weregeld*, *Wehrgeld*; ac comprobatur Romani scriptoris fides plurium Germaniae gentium institutis ac moribus, nec ad homines caesos solum, verum ad animalia quoque caesa, alia pertinuit. Vid. doctissimum Hessium meum ad Taciti l. l. Singulari modo, monente Cr., hunc morem illustravit Iac. Grimm: Ueber eine eigene altgermanische Weise der Mordsühne, in Savigny's Zeitschrift für geschichtl. Rechtswissensch. I. nro. XIV. p. 323 sqq. et III. nr. III. „Literatur der altnordischen Gesetze“ p. 119 seq. Vide sis nunc eundem virum doctum in libro: Deutsche Rechtsalterth. II. p. 661 seqq., et qui de Graecis quoque tractat, E. S. Tobien: Die Blutrache nach altem Russischen Rechte etc. (Dorpat 1840) pag. 46 seqq. Adhuc apud Cretae insulae incolas, quos *Sphagiotes* vocant et ad antiquos insulae habitatores referunt, talem necis ulciscendae morem obtinere testatur Pashley: Travels in Creta. II. p. 246 seq.

ἐδέετο κυρῆσαι] Hoc retinui suffragantibus melioribus libris et recentt. editt. Alii ἐκινυρῆσαι. Paulo post de particulae usu in verbis καὶ τοῖσι Ἕλλησι cf. ad I, 94 init.

σος δέ μιν ἐκάθηρε. ἔστι δὲ παρακλησίη ἡ καθαροῖς τοῖσι ¹⁸δοῖσι καὶ τοῖσι Ἑλλήσι. ἐπεὶ τε δὲ τὰ νομιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐκυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ τίς εἴη, λέγων τάδε· Ὁν-
θρῶπε, τίς τε ἔων καὶ κόθεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ
ἐγένεο; τίνα τε ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας; Ὁ δὲ ἀμεί-
βετο· Ὁ βασιλεῦ, Γορδίεω μὲν τοῦ Μίδεω εἰμι παῖς, οὐνο-
μάζομαι δὲ Ἀδρηστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμεωντοῦ ἀέκων
πάρειμι, ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἐστερημένος πάν-
των. Κροῖσος δέ μιν ἀμείβετο τοῖσδε· Ἀνδρῶν τε φίλων

ὁκόθεν τε καὶ τίς εἴη] τίς τε καὶ
πόθεν solemnis ut videtur peregrino
interrogandi aut appellandi ratio;
de qua Cr. admonet Schaefer. ad
Sophocl. Trachin. 421 ibiq. Hom.
Odys. XIX, 105. Sed plura ex
Herodoto allata vides a Struvio
(Quaest. de Herodot. dialect. specim.
I. p. 49 not.): II, 115. III, 156. IV,
145 etc.; quibus probatum it vir
doctus, Graecos, si plura membra
interrogativa oblique ponantur, et
interrogativis et relativis pronomi-
nibus promiscue usos esse. — Mox
ἐπίστιος Ionum more pro ἐφέστιος
(cf. Bredov. p. 146), auctore Schol.
Apollon. Rhod. IV, 747 dicitur ὁ ἐπὶ
τῇ ἐστίᾳ ὢν, i. e. supplex ad focum
pro more adsidens. Alia vocis exempla
dat Wesseling. ad h. l., quibus addit
Cr. Gregor. Corinth. p. 500 ed. Schae-
fer. Home-ricum locum Ulixia facto
consimili insignem in Odys. VII, 153
attulerat Larcherus. Cf. Creuzer. Sym-
bol. III. p. 124 ed. tert.

Γορδίεω μὲν τοῦ Μίδεω εἰμι
παῖς, οὐνομάζομαι δὲ Ἀδρηστος]
Dedi οὐνομάζομαι cum Schwgh. et
Gaisf. Vulgo ὀνομάζομαι minus lo-
nice. Vid. Bredov. p. 163. Locum
ipsum tu sic accipias: Gordiae
sum filius, Midae nepos, est mihi no-
men Adrasto. Infra I, 45: Ἀδρη-
στος δὲ ὁ Γορδίεω τοῦ Μίδεω,
quod eodem modo accipiendum:
Adrastus, filius Gordiae, qui est Midae
filius (s. Adr., Midae nepos). Moneo
propter Sturzium, qui in Programm.
de nomin. Graec. (Commentt. so-
ciet. philol. Lips. I. 2. p. 226) ad
articulum supplens πατήρ, Adra-

stum perperam intellexit „nepotem
Gordiae, qui fuit Midae pater;“ sed
altero loco I, 35 vocem παῖς de
nepote accipiendam statuit. Quod
quo iure statuatur, equidem non as-
sequor. Ac videtur Wesselingio hic
Midam, Gordiae pater, idem esse,
qui supra c. 14 laudatur primus
Phrygiae rex, qui Delphos dona
miserit, quique et ipse dicitur Gor-
diae filius. Sed temporum rationem
opponit Larcherus, cum illum Mid-
dam ante Gygem, igitur longe ante
Croesi aetatem vixisse necesse sit.
Cf. Osann in libro supra (ad I, 14)
laudato pag. 38 seq. et Clinton.
Fast. Hellen. I. p. 346, qui hunc
Midam, Adrasti avum, circa annum
600 ante Chr. n. regnum suscepisse
statuit. Sunt utique Gordiae et
Midae nomina solemnia in Phry-
gum historia pluresque huius nomi-
nis occurrunt reges, qui quin facile
confundi potuerint, quis negaverit?
Conf. Bouhier. Diss. Herodd. c. 8. p. 85 et Beck. in Allgem.
Weltgesch. I. p. 304 seq. Ut ut est,
regiae stirpis illum Adrastum fuisse,
verisimillimum fit ex hac genealo-
gia; ad Croesum ille confugit,
quippe qui, Phrygiae regibus sub-
actis, hanc terram ditioni suae ad-
diderat tributariamque, credo, fe-
cerat; cf. I, 6, 28. Illud vero ma-
gis tenendum, Adrasti nomen non
amplius in Phrygum historia repe-
ri, sed multo crebrius in Graeco-
rum rebus adeoque in Troianis;
qua de re vid. Excurs. ad h. l.

φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμεωντοῦ
ἀέκων] Fratris nomen prodit Pto-
lemaeus Hephaestio apud Photium

τυγχάνεις ἔκγονος ἑὼν, καὶ ἐλήλυθας ἐς φίλους· ἔνθα ἀμηχανήσεις χρημάτων οὐδενός, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς κουφότατα φέρων, κερδανέεις πλείστον. Ὁ μὲν δὲ δίαίταν εἶχε ἐν Κροίσου.

- 36 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμπῳ ὅς χοῖμα γίνεται μέγα· ὁρμεώμενος δὲ οὗτος ἐκ τοῦ οὐρεος

p. 472 (p. 306 ed. Gal.), *Agathomen*, qui *περὶ ὄρνυος φιλονεικῶν* a fratre interfectus fuerit.

ἔνθα ἀμηχανήσεις χρημάτων οὐδενός] i. e. *ibi nullius rei indigebis*, quae scilicet ad victum necessarium pertinet. Hinc apte hoc loco usus est, monente *Cr.*, *Seguar.* ad explicandum illud *Clementis Alexandrini*: ἀμνηστὴν βίου, i. e. *victu carere necessario*; vid. ad: *Quis dives etc.* p. 185.

μένων ἐν ἡμετέρου] Vulgo ἐν ἡμετέροις, quod e *Mediceo* aliisque nunc mutatum est in ἐν ἡμετέρου, uti VII, 8. §. 4: τὰ τιμωτάτα νομίζεται ἐν ἡμετέρου, ubi tamen itidem libri variant. Hinc *Coraes* ad *Heliodori Aethiopp.* VI, 2. p. 109 seq. scribi iubet ἐν ἡμετέρῳ, ne scilicet duplex ellipsis sit statuenda ἐν ἡμετέρου οἴκου οἴκῳ. Sed simile quiddam ex *Homerico hymn.* in *Mercur.* 370: ἦλθιν ἐς ἡμετέρου διζήμενος ἐλπίποδας βοὺς iam priores interpretes attulerunt. Mutavit *Barnesius* ἐς ἡμέτερον, probante *Ilgenio* in *Animadv.* p. 443. Quo cautius in textu reliquit ἐς ἡμετέρου *Matthiae* ad nostrum locum respiciens. Apud *Homer. Odys.* VII, 301 vulgo editum legimus, ἦγεν ἐς ἡμέτερον, quod idem praebet *codex Harleianus*; in *marginē* tamen adscriptum est: οὕτως ἡμετέρου· ἀττικὸν δὲ τὸ σχῆμα ὡς ἐς διδασκάλου. Ac tuetur hoc, ut *Herodoteum* ἐς ἡμέτερον, *Bekkerus* in *Ephemeridd.* *Ienenss.* 1809. nr. 247. p. 159, causis altius repetitis, e *cognitione* genitivi *personalium* pronominum et *possessorum*, quae inde deducta sunt; ut ἐς ἡμετέρου eodem fere modo ac *sensu* dictum sit, quo ἐς ἡμῶν, alia id genus. Sed vide quoque ea, quae ad *Odys.* II, 55. disseruit *Nitzsch.* pag. 75,

et quae de hoc eodem *Homeri* loco et ceteris nuper disseruit *Kayser* in *Schneidewin. Philolog.* IX. p. 310. — Ad formam futuri κερδανέεις conf. similia apud *Bredov.* p. 357.

συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς κουφότατα φέρων] i. e. *levissime, quam moderate ferendo hanc calamitalem.* Adscripsit *Cr.* *Valcken.* *Diatrib.* *Euripid.* p. 113.

CAP. XXXVI.

ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμπῳ] Conf. *Herod.* VII, 74. *Olympus Mysiae* mons probe ab aliis montibus, quibus idem nomen, discernendus. Est vero ille mons, qui a meridie septentrionem versus ad *Bithyniam* usque pertinet, maximam tamen partem ad *Mysiam*, unde cognomen trahit. Inde non mirum *Bithyniae* terrae hunc montem adscribi, praesertim cum antiquo aevo *Mysia*, quae *Homeri* est, *Bithyniam* versus latius pateret. Qui idem denique mons *Olympus Lydius* quoque nominatur, minus accurata scilicet finium uniuscuiusque terrae descriptione facta saepeque pro temporum ratione commutata. Conf. *Strabo* XII. p. 857. Monet *Cr.* in *Fragmm. historice.* p. 175 seq. 177, nunc addens *Sestini* in „*Voyage dans la Grèce Asiatique*“ (*Parisiis* 1789) *Lettr.* XVIII. p. 143 seqq. graphice hunc montem describentem. Tu vid. *Forbiger.* *Handb. d. alt. Geogr.* II. p. 113, qui veterum locos de hoc monte, cui nunc nomen *Tumandji* s. *Tumandschidagh*, suppeditat.

ὅς χοῖμα γίνεται μέγα] i. e. „*aper ingentis magnitudinis*,” ut vertit *Hoogveen.* ad *Viger. de Idiotism.* p. 157, ubi vid. *Zeunium* et

τούτων τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε. πολλάκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες ποιέεσκον μὲν οὐδὲν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροίσου τῶν Μυσῶν ἄγγελοι ἔλεγον τάδε· Ὁ βασιλεῦ, ὅς σε χρῆμα μέγιστον ἀνεφάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦτον προθυμούμενοι ἔλεειν οὐ δυνάμεθα. γυνὼν ὧν προσδεόμεθα σεν, τὸν πατέρα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας συνεμπέψαι ἡμῖν, ὥς ἂν μιν ἐξέλῳμεν ἐκ τῆς χώρας. Οἱ μὲν δὲ τούτων ἑδέοντο. Κροίσος δὲ μνημονεύων τοῦ ὀνείρου τὰ ἔπεα ἔλεγέ σφι τάδε· Παιδὸς μὲν πέρι τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέψαιμι· νεόγαμός τε γὰρ ἔστι, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον

quos laudat Hermannus p. 732. §. 118. Imitatus est, monente Wesselingio, hanc locutionem Athenaeus VIII. p. 677 E. et Schol. Homer. Ili. VIII, 525. Idem admonuit quoque de Heliodoro, qui similem in modum χρῆμα adhibuit in Aethiopp. VIII. p. 364. V. p. 233. 246. Plura dabit Valckenaer. ad Euripid. Phoeniss. 206. Koch ad Antonin. Lib. p. 171. Attigit quoque Herodoti locum Eustath. ad Iliadis l. l. p. 773, 6 s. 681, 28. Pro vulg. σὺός reposui ὅς, in qua forma mox consentiunt omnes codd. Vid. Bredov. p. 48. Sed ὁρμώμενος reliqui intactum; cf. I, 17.

τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε] ἔργον hic de opere rustico intelligendum s. de labore, qui agris colendis impenditur; ut recte monet Graev. Lectt. Hesiod. c. 10. ad vs. 409. Alios laudat Cr., Apollon. in Lexic. Homer. s. v. ἔργον p. 296 Toll., Sturz. in Lex. Xenoph. II. p. 353. 355. Dion. Chrysost. Orat. XLIV. p. 107 ed. Reisk., ubi legimus: τὸ ἔργον τὸ περὶ τὰ χωρία. Add. Reisk. ad Demosth. Olynth. II. p. 23. p. 87 ed. Voemel. et Nitzsch. ad Odyss. IV, 318, qui de Homero huius vocis usu monuit, ad quem etiam multis Homericis locis allatis provocavit Negris, qui h. l. τὰ ἔργα interpretatur ἀγρούς. Cf. etiam infra I, 97 ibiq. nott. et V, 6. — Ad formam imperfecti διαφθείρεσκε, in qua

augmentum vulgo omitti, F. A. Wolf. quoque notat (Praefat. ad Iliad. p. LXVIII), conf. I, 100. II, 174 ibique nott. Unus liber prave exhibet διεφθείρεσκε. Tu vide nunc Bredov. p. 285, quo eodem auctore p. 114 et hoc loco et II, 2. 91. e libris melioribus odidi πολλάκις pro πολλάκι. Sed ἔλεειν et συνελέειν in seqq. intactum reliqui, utrumque, si Bredovium p. 325 audiamus, in formam contractam (ἔλειν) mutandum: in quo Dietsch, alii eum secuti sunt.

ὥς ἂν μιν ἐξέλῳμεν ἐκ τῆς χώρας] „ut illam bestiam e terra tollamus s. tollere possimus.“ De ὥς ἂν sequente coniunctivo conf. supra I, 11. — ἐξαιρεῖν hic (ut antea ἀφαιρεῖν) eximendi significatione accipiendum. De qua Cr. amandat ad Schaefer. ad Sophocl. Oedip. R. 907. Add. Markland. ad Euripid. Suppl. 369.

Παιδὸς μὲν πέρι τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι] Ad structuram verbi μνάσθαι cum praepositione περὶ, loco simplicis genitivi, conf. Herod. VII, 39 et quae alia affert Kuehner. Gr. Gr. §. 529 not. 2.

καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει] ταῦτα, i. e. τὰ τοῦ γάμου, quod ex antecedentibus: νεόγαμός τε γὰρ ἔστι mente repetendum est. τὸ κυνηγέσιον significat venaticum omne ministerium, venatores cum canibus. In verbo διακелеύομαι praepositionem significationis augendae

πάν συμπέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὡς προ-
 37 θυμοτάτοις, συνεξελέειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας. Ταῦτα
 ἀμείψατο· ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυσῶν, ἐπέισέρ-
 χεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ
 φαιμένου δὲ τοῦ Κροίσου τὸν γε παῖδά σφι συμπέμψειν, λέγει
 πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίης τάδε· ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν
 κοτε καὶ γενναιότατα ἡμῖν ἦν, ἐς τε πολέμους καὶ ἐς ἄγρας
 φοιτούντας εὐδοκιμέειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων ἀπο- 19
 κληΐσας ἔχεις, οὔτε τινὰ δειλίην μοι παριδὼν οὔτε ἀθυμίην.
 νῦν τε τέοισί με χρὴ ὄμμασι ἐς τε ἀγορὴν καὶ ἐξ ἀγορῆς φοι-
 τέοντα φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις τοῖσι πολίτησιν δόξω εἶναι;
 κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ γυναικί; κοῖφ δὲ ἐκείνη δόξει ἀνδρὶ
 συνοικέειν; ἐμὲ ὧν σὺ ἢ μέτεξ εἶναι ἐπὶ τὴν θήρη, ἢ λόγφ

et amplificandae causa adiectam pu-
 tamus. Conferri poterunt nonnulla
 ex iis, quae ad Viger. adiecit Zeun.
 p. 589 et Abresch. ad Cattieri Ga-
 zophylac. p. 75 seqq. Neque enim
 hic διὰ valet *invicem*; de qua prae-
 positionis in compositione vi Cr.
 conferri iubet Valcken. ad Herod.
 V, 18.

CAP. XXXVII.

ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν
 Μυσῶν] Ita libri, a quibus disce-
 dendī nulla causa. Tu verte: „cum
 vero Mysi his contenti essent,“ et
 conf. I, 102 ibiq. not. Ad verba
 οὐ φαιμένου (i. e. negante Croeso)
 cf. Blomfield. in Glossar. ad Ae-
 schyl. Agam. 361. Noster eodem
 modo VI, 61.

νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 ἀποκληΐσας ἔχεις] i. e. *tenes*
me exclusum s. minori cum vi: *ex-*
clusisti me. De locutione monuerunt
 Wesseling. ac Schwgh. Tu conf.
 supra I, 27 fin. 120. In proxime
 antecedd. ad φοιτούντας accusa-
 tivum, ubi propter praegressum
 ἡμῖν dativum expectabas, conf.
 nott. ad I, 3. Cum proximis ver-
 bis οὔτε τινὰ δειλίην μοι παριδὼν
 comparat Wesseling. Sophoclis ver-
 ba in Oedip. Tyr. 544: δειλίαν ἢ
 μαρτίαν ἰδὼν τιν' ἐν ἐμοί, ταῦτ'
 ἐβουλεύσω ποιεῖν, coll. ipso Hero-

dot. I, 108. Laudat hunc locum
 vel potius eum, qui est initio ca-
 pitis sequentis, Thomas Mag. p. 691
 s. v. παρίδεν, quod explicat per:
 ἐνειδεν. — ἀθυμίαν idem Thomas
 Magist. p. 16 hoc loco allato expli-
 cat λύπην. In Bekkeri Anecd. I.
 p. 352, 20 leguntur haec: ἀθυ-
 μία· Ἡρόδοτος ἐν τῷ πρώτῳ
 αὐτοῦ λόγῳ τὴν ἀτυχίαν λέγει.
 Add. Bachmanni Anecd. I. p.
 40, 14.

νῦν τε τέοισί με χρὴ κ. τ. λ.]
 Male ante Wessel. τεοῖσι, cum
 τέοισι, quod liber Schellershemianus
 quoque praebet, sit Ionum more
 dictum pro τίσι. Sic II, 81 τέοισι
 ἐγκυρήσει, I, 11 τῷ pro τίνι et
 alibi. Conf. Wesseling. ad h. l. Mi-
 nus bene Maithaire in libro de
 dialectis (cuius locum adscripserat
 Cr.) pro articulo accipit peiusque
 adeo Sturzium pag. 137 pro σοῖς.
 Rectius Matthiae §. 152. not. 1. p.
 285. Valckenarius coniecerat: νῦν
 τοι τέοισί με χρὴ κ. τ. λ., ubi toi
 sit pro σοι. Ad sententiam ipsam
 denique laudant Demosthenis lo-
 cum ex orat. pro coron. p. 174.
 In seqq. scripsi μέτεξ pro μέθες,
 Schaeferum et recentt. edd. secu-
 tus; vid. Bredov. p. 93. Mox λέ-
 ναι ἐπὶ τὴν θήρη est *venatum ire*,
 ut recte reddidit Kuehner. Gr. Gr.
 §. 613. Tu conf. de praepositionis
 usu nott. ad I, 84.

ἀνάπεισον, ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιέόμενα. Ἀμεί- 38
 βεται Κροίσος τοῖσδε· ὦ παῖ, οὔτε δειλίην οὔτε ἄλλο οὐδὲν
 ἄχαρι παριδῶν τοι, ποιέω ταῦτα· ἀλλὰ μοι ὄψιν ὀνειρόν ἐν
 τῷ ὕπνῳ ἐπιστάσα ἔφη σε ὀλιγοχρόνιον ἐσεσθαι, ὑπὸ γὰρ
 αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπολέεσθαι. πρὸς ὧν τὴν ὄψιν ταύτην τὸν τε
 γάμον τοι τοῦτον ἔσπευσα, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 ἀποπέμπω, φυλακὴν ἔχων, εἰ κως δυναίμην ἐπὶ τῆς ἐμῆς σε
 ζόης διακλέψαι. εἰς γὰρ μοι μῦθος τυγχάνεις ἐὼν παῖς· τὸν
 γὰρ δὴ ἔτερον, διεφθαρμένον τὴν ἀκοήν, οὐκ εἶναι μοι λο-

ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕ-
 τω ποιέόμενα] De participii usu
 post ἄμεινον ac similibus monet
 Kuehner Gr. Gr. §. 662.

CAP. XXXVIII.

πρὸς ὧν τὴν ὄψιν ταύτην] i. e.
 „secundum hoc visum, quod attinet
 ad hocce visum.“ Sic Plutarch. Pe-
 ricl. 36 fin. ἡττηθῆ τοῦ πάθους
 πρὸς τὴν ὄψιν. Attigit Herodotea
 Kuehner Gr. Gr. §. 616. Tu conf.
 infra I, 129. III, 52. 153. IV, 161.
 V, 9. 88. VII, 153. 163.

καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 ἀποπέμπω] τὰ παραλαμβανόμενα
 sunt ea, quae suscipiuntur. In quo
 non video, quid doctos viros mo-
 verit, ut mallet τὰ παραβαλλόμενα,
 ea, quae proponuntur, proiciuntur,
 in quibus adeo periculum inest. Cu-
 ius lectionis speciosae patronus ex-
 stitit Coraes (apud Larcherum) eam-
 que firmare studuit locis Herodo-
 teis I, 108. VII, 10 fin. vers. Thu-
 cyd. I, 133. Sed παραλαμβάνειν,
 suscipere, lippis ac tonsoribus notum.
 Adfert Cr. locum Platon. in Cri-
 ton. p. 109. p. 151 Bekk. τὰ δὲ
 ἔργα διὰ τὰς τῶν παραλαβανόν-
 των φθοράς — ἡφανίσθη. — In
 seqq. dedimus ζόης pro vulg. ζωῆς
 cum optimis libris, quos et Schwgh.
 et Gaisf. secuti sunt. Illi ceterum
 magis placeret: ἐπὶ τῆς ἐμῆς γε
 ζόης. De Herodotea forma ζόη
 omnia nunc collegit Bredov. p. 169.

εἰς γὰρ μοι μῦθος τυγχάνεις
 ἐὼν παῖς] εἰς μῦθος singulari
 quadam vi dictum; de quo ad Olym-

piod. Commentt. in Platon. Alcib.
 p. 220 monuit Creuz.

τὸν γὰρ δὴ ἔτερον, διεφθαρμέ-
 νον τὴν ἀκοήν] Verba τὴν ἀκοήν
 a glossatore margini adscripta ac
 deinceps textui illata censet Reizius
 in praefat. pag. XXII. Glossato-
 rem enim vocem κωφός, quo su-
 pra I, 34 Noster utitur, non anti-
 quiore eoque Herodoteo sensu, sed
 recentiore accepisse, indeque huc
 adscripsisse ἀκοήν, quo dicendi
 rationem exponeret e loco illo su-
 periori I, 34: τῶν (παίδων) οὔτε-
 ρος μὲν διεφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ
 κωφός. Et infra I, 85: ὃν οἱ παῖς,
 τοῦ καὶ πρότερον ἐμνήσθη, τὰ
 μὲν ἄλλα ἐπεικῆς, ἄφρωνος δέ.
 Ac Beckius quoque Quaeest. critt.
 III. p. 17 verba διεφθαρμένον τὴν
 ἀκοήν interpretamenti loco habuit,
 indeque uncis eadem incluserunt
 tanquam suspecta Dindorf et
 Dietsch. Assentientem Reizius na-
 ctus est Larcherum, nec Schweig-
 haeusero tria ista verba: διεφθα-
 ρμένον τὴν ἀκοήν glossae suspi-
 cione vacare videntur. Qui tamen
 ipse vir cautissimus uncis inclu-
 dere aut textu eiicere verba ten-
 tata noluit. Et recte fecit, ratio-
 nibus bene allatis. Namque e neu-
 tro Herodoti loco effici poterit,
 τὴν ἀκοήν hic glossema esse ne-
 que omnino quidquam impedit, quo
 minus utroque vitio iuvenem labo-
 rasse credamus. Vid. quae ad I,
 34 notavimus de significatione vo-
 culae κωφός, unde iniuriā Reizius
 argumentum duxisse videtur, quo
 verba τὴν ἀκοήν damnet. Negris
 pro τὴν ἀκοήν edidit τὴν φωνήν.

- 39 γίγνομαι. Ἀμείβεται ὁ νεηνίης τοῖσδε· Συγγνώμη μὲν, ὃ πάτερ, τοι, ἰδόντι γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν· τὸ δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμέ τοι δικάιον ἐστὶ φράζειν. φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· ὅς δὲ κοίται μὲν εἰσι χεῖρες, κοίη δὲ αἰχμὴ σιδηρῆ, ἣν σὺ φοβέσαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶπε τελευτήσειν με, ἢ ἄλλον τευ, ὃ τι τοῦτω ἔοικε, χρῆν δὴ σε ποιέειν τὰ ποιέεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε ὦν οὐ
- 40 πρὸς ἄνδρας ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέτεες με. Ἀμείβεται Κροῖσος· Ὡ παῖ, ἐστὶ τῇ με νικᾶς, γνώμην ἀποφαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὥς ὦν νενικημένος ὑπὸ σέο μεταγινώσκω, μετήμι τὲ σε ἵεναι ἐπὶ τὴν ἄγρην.
- 41 Εἰπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος μεταπέμπεται τὸν Φρύγα Ἀδρηστον, ἀπικομένω δέ οἱ λέγει τάδε· Ἀδρηστε, ἐγὼ σε

CAP. XXXIX.

ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον] Offendit vocula τὸ ὄνειρον, omnibus tamen a libris retenta. Schwgh. explicat κατὰ τὸ ὄνειρον, aut, quod magis ipsi arridet, καὶ κατὰ τὸ (i. e. καθ' ὃ) λέληθέ σε τὸ ὄνειρον. Illam tamen rationem in interpretatione latina secutus esse videtur, ubi sic legimus: „quodve oblitus es hoc in somnio.“ Sed praestat ea ratio, qua, docente Matthiae §. 476. p. 801, relativo pronomini ipsum nomen adiecto articulo, appositionis quasi loco, postponi statuamus. Id quod perspectu facilius erit, si voces τὸ ὄνειρον distinctionibus a reliquis verbis secludes, ut cae explicandi causa appositae esse magis appareat. Sensus est: „quod te laet, somnium scilicet istud.“ Hinc nihil tribuendum quorundam coniecturae: τοῦ ὄνειρου.

ἣν σὺ φοβέσαι] Pro ἣν rec. edd. τῇν, iubente Struve Spec. Quaest. Her. I. p. 23. φοβέσαι monitu Bredovii p. 325 reposui cum rec. edd. pro vulg. φοβέαι. Cf. I, 206. Qui idem Bredov. p. 195 pro ἔοικε restitui vult οἶκε, quippe quam formam unam ab Herodoto adhibitam esse vult. Equidem libros scriptos sequor.

χρῆν δὴ σε ποιέειν] De ellipsi

particulae ἄν laudat Cr. Schaeferi Melett. criticce. p. 130 et Dissen. Disquiss. phil. p. 12. Rationem huius usus exposuit Baumlein Griech. Mod. p. 144 itemque Kuehner Gr. Gr. §. 821, 3. hoc ipso loco allato, quem Latine sic reddidit: oportebat te hoc facere. Vim particulae δὴ in hac sententia declaravit Hartung Lehr. d. Partik. I. p. 258.

CAP. XLI.

ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἄχαρι, τὴν τοι οὐκ ὀνειδίζω, ἐκάθρα] Sic edidimus cum Schwgh. et Gaisf. Vulgo: ἀχαρίστην τοι οὐκ κ. τ. λ. et in Aldina: ἀχαρί τί τοι οὐκ ὀνειδίζων, quod iam Wesseling. mutaverat in ἀχαρίτι, τὴν τοι οὐκ ὀνειδίζω, praecedente Geinozio, qui tamen scribi maluerat ἄχαρι; quod an dativo casu accipi queat, iure dubitaverat Wesseling. Nam scribendum erat ἀχαρί, quod ipsum duo libri praebent; reliqui ἄχαρι. Est vero ἀχαρί dativus Ionom ex more, Herodoto haud infrequens, cuius locos dabit Bredov. p. 266 seqq., qui ipse (p. 268) rescribi vult ἀχαρίτι, quod dedit Dietsch. Equidem cum Dindorf. retinui ἀχαρί. Valckenarius sic scriptum esse iudicaverat: ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχαρίτω,

συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τήν τοι οὐκ ὀνειδίξω, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, παρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν 20 ὦν (ὀφείλεις γὰρ, ἐμεῦ προποιήσαντος χρηστὰ ἐς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβεσθαι) φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρητίζω γενέσθαι ἐς ἄγῃην ὀρμεομένου· μὴ τινες κατ' ὁδὸν κλώπες κακοῦργοι ἐπὶ δηλήσει φανέωσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ σέ τοι

τήν τοι οὐκ ὀνειδίξω, ἐκάθηρα: „ego te tristi pressum calamitate, quam tibi non exprobro, iustratum explevi.“ Cuius lectionis patrocini-um inde petit, quod Herodotei codices praebeant ἀχάρτα παθήματα I, 207 et ἀχαριτώτατον VII, 156, nec quidquam omnino differat, utrum ἀχαρίτω scribatur, an ἀχαρίστω, prouti ἀθέμιστος et ἀθέμιτος. Quibus tamen vix quisquam persuadebitur, ut Herodoti textum immutare velit, quem e libris vetustis rectius constitutum esse videmus. Recurrit συμφορῇ ἀχαρίς VII, 190, coll. VII, 37, red- daturque tristis, iuncta calamitas. Ac supra I, 38 in. οὔτε ἄλλο οὐ- δὲν ἀχαρι παρίδων τοι. Nec mi- nus bene Plutarchus de adul. pag. 64 A, quem laudat Wesseling.: πᾶσα ὀνειδιζομένη χάρις ἐπαχθής καὶ ἀχαρίς, ubi nunc vide Wyttен- bach. p. 404, qui Plutarchum hoc e Theophrasti vel Chrysippi libris de amicitia sumsisse putat alias- que similes veterum sententias col- laudat; quibuscum iungenda, quae de fortunae exprobratione e vete- ribus affert Valcken. ad h. l. Est quoque in Herodoteo loco litotes quaedam nec alias omnino rara, de qua I. H. Voss. ad Virg. Georg. III, 5. p. 518.

χρητίζω γενέσθαι] Cum recentt. editt. dedi χρητίζω et mox e Flo- rentino aliisque libris ὀρμεομένου pro vulg. ὀρμεωμένου. Quod Adra- stum filio Croesus addit custodem, eique omnem filii curam et secu- ritatem permittit, hoc opinor ex- plicandum ex paedagogorum ratione apud veteres, antiquiori potissi- mum aevo adeoque heroico. — In verbis, quae antecedunt: προποιή- σαντος χρηστὰ ἐς σέ, Noster prae- positione ἐς usus est eum in mo-

dum, quo II, 141. III, 49. 152. V, 103. Alia dabit Matthiae Gr. Gr. §. 414 not. 2.

μὴ τινες κατ' ὁδὸν κλώπες κα- κοῦργοι ἐπὶ δηλήσει φανέωσι ὑμῖν] Simili modo, ut Cr. notat, Homer. Odys. VIII, 444: μῆτις τοι κατ' ὁδὸν δηλήσεται, ubi Eustathius pag. 319, 44 ed. Basil.: τὸ δὲ δηλήσε- ται εὐφώνως εἶπεν ἐπὶ κλοπῆς. Ad locutionem ἐπὶ δηλήσει, quae ead- em obvia IV, 112, cf. quae attulit Werfer. in Actt. phil. Monacc. I, 2. p. 267. Nolui equidem contra librorum scriptorum fidem scribere ἐπὶ δηλήσει, quemadmodum Bekke- rus dedit probavitque Bredov. p. 267, cum in talibus vix certa et constanti ratione Nostrum usum esse crediderim. — „Horatio sunt mali fures in Satir. I, 1, 76, ubi cons. Heindorf. Ad verbi φαίνειν usum in talibus conf. Platon. Pro- tagor. init. πόθεν—φαίνεις; quod Cicero expressit: „„Unde tandem appares!““ Add. Ruhnken. ad Xe- nophont. Memorabb. Socrat. II, 8, in Opuscul. I. pag. 473 ed. Leid. alt.“ Cr.

πρὸς δὲ τούτῳ καὶ σέ τοι χρεῶν ἔστι λέναι] Vulgo: πρὸς δὲ τούτῳ, cuius loco Valckenar., ad quem post accessit Negrus, proposuit: πρὸς δὲ, ἐς τοῦτο καὶ σέ τοι χρ. ἔ- λέν., ut ἐς τοῦτο iungatur cum λέν- ναι simili fere modo, quo λέναι cum ἐς iunctum reperitur I, 42. II, 15, et πρὸς δὲ Herodoti ex usu explicetur praeterea. In quo Rei- zius Batavum doctum secutus est, coniecturam in textum ipsum reci- piens, a reliquis edd. reiectam, cum alii libri ferrent πρὸς δὲ τούτῳ (i. e. praeterea, ad haec), quod idem olim Reiskio in mentem venerat. Particula τοι non sine vi quadam adiecta est, ut observat, monente

χρεών ἐστι λέναι ἔνθα ἀπολαμπρύνει τοῖσι ἔργοισι· πατρώϊόν 42 τε γάρ τοι ἐστὶ, καὶ προσέτι δῶμη ὑπάρχει. Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος· Ὡ βασιλεῦ, ἄλλως μὲν ἔγωγε ἂν οὐκ ἦρα ἐς ἄεθλον τοιόνδε· οὔτε γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἶκός ἐστι ἐς ὁμήλικας εὖ πρῆσσοντας λέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα· πολλὰ γὰρ τε ἂν ἴσχον ἐμεωντόν. νῦν δὲ, ἐπεὶ τε σὺ σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι (ὀφείλω γὰρ σε ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι), ποιέειν εἰμὶ ἐτοιμὸς ταῦτα. παῖδά τε σὸν, τὸν διακελεύει φυλάσσειν, ἀπήμονα τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.

43 Τοιούτοισι ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦσαν μετὰ ταῦτα ἐξηγνυμένοι λογάσι τε νεηνίησι καὶ κυσί. ἀπικόμοιοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ οὖρος ἐξήτεον τὸ θηρίον· εὐρόντες δὲ

Cr., Heindorf. ad Platon. Protagor. pag. 486 seq. — Mox meliores libri, quos secuti sumus: ἀπολαμπρύνει pro vulg. ἀπολαμπρύνεται. Invenitur infra VI, 70 ἀπολαμπρύνεσθαι ἔργοις, quod Valckenario iudice minimum distat ab eo, quod III, 134 legitur φαίνεσθαι τι ἀποδεικνύμενον. Ad argumentum Cr. confert Eustath. ad Odys. XIX, 429. p. 703 ed. Basil. et Carmen, quod Niebelungen inseribitur, vs. 3605—3616 nr. 15 pag. 94. — Ad formam χρεών Herodotea dabit Bredov. p. 44.

tutum, erat amplexus hoc fere sensu: „saep̄ me (sc. in huiusmodi occasionibus) continui.“ Nos cum recentt. edd. dedimus ἂν ἴσχον, quod satis commendat universa loci sententia. Et tuetur hanc lectionem, monente Cr., Schaefer. in Melett. critt. I. pag. 133 coll. Matthiae Miscell. philoll. II, 1. p. 47., qui etiam confert similia ex Herodoto III, 51 et VII, 211 atque eandem rem attigit in Gramm. Gr. §. 590, a.

CAP. XLIII.

ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ οὖρος] Ὀλύμπον omnes fere libri scripti, quibus tamen merito non obtemperarunt editores. Tu vid. I, 36. Melius iidem libri ὁ καθαρθεῖς, quod Stephanus male mutaverat in καθαρθεῖς, cum apud Herodotum passim reperiantur καθαρός, καθαρός, ἐκάθηρα, alia id genus. Cf. Bredov. p. 44. — οὖρος cum Bekkero et recentt. edd. scripsi pro ὄρος, cf. ad II, 6. — ξείνον, ut h. l. Adrastum Noster appellat, Apion in Gloss. Homerr. (ut Cr. monet) p. 608, 49 seqq. ad calc. Etymol. Gudian. exponit τὸν ἀλλοδαπὴν καὶ ἑπὶ τὴν καὶ τὸν φίλον s. τὸν ξενιζόμενον. Idem Cr. de voce hac conferri iubet Praefat. ad Ephori fragm. p. XXIX ed. Marx. et

CAP. XLII.

οὔτε γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἶκός ἐστι] Ad locutionem συμφορῇ χρῆσθαι conf. supra I, 35. οἶκός e Mediceo libro aliisque repositum pro εἶκός. Ad accusativum κεχρημένον vulgo supplēt τινα. Conf. Matth. Gr. Gr. §. 556 fin. pag. 1100, qui nostrum locum sic reddit: „einer, der in einem solchen Unglück ist.“ Alio modo locutionem expedire studuit Ast. ad Platon. Polit. pag. 430.

πολλὰ γὰρ τε ἂν ἴσχον ἐμεωντόν] ἂν ἴσχον (i. e. multis me modis continuissem) dedit Wesselingius, ad stipulante Schweigh., qui antea vulgatum ἀνίσχον, nec ipsum librorum quorundam auctoritate desti-

καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ ἐσηκόντιζον. ἔνθα δὴ ὁ ξείνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθεὶς τὸν φόνον, καλεόμενος δὲ Ἀδρηστος, ἀκοντίζων τὸν ὕν, τοῦ μὲν ἀμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ ἐξέπλησε τοῦ ὄνείρου τὴν φήμην. ἔθεε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις τήν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδὸς μόρον ἐσημήνευσε. Ὁ δὲ Κροίσος, τῷ θανάτῳ τοῦ παιδὸς συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἐθεινολογέτο, ὅτι μιν ἀπέκτεινε, τὸν αὐτὸς φόνου ἐκάθηρε. περιημεκτέων δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς ἐκάλεε μὲν Δία Καθάρσιον, μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθῶς εἶη· ἐκάλεε δὲ Ἐπίσιόν τε καὶ Ἐταιρήϊον, τὸν αὐ-

Pacciaudi Monumm. Peloponn. P. III. p. 136 seqq. Huc quoque pertinet Ζεὺς Ξείνιος, qui dicitur in Homeri Odyss. IX, 271.

καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ] „Eadem fere locutio apud Platon. de Re publ. I, 4. p. 432, ubi conf. Ast. pag. 491. Et confer sis similem Homeri narrationem in Odyss. XIX, 428 seqq.“ Cr. Ad Herodoti verba respexit Theodoretus Graec. Affectt. Cur. p. 178 Sylb. p. 485 Gaisf. — In seqq. particulam δὴ bis positam cum vi quadam (ἐνθα δὴ — οὗτος δὴ) attigit Heller in Schneidewin. Philolog. VIII. p. 297.

ἐξέπλησε τοῦ ὄνείρου τὴν φήμην] Unus liber φήμην, ut infra III, 153. „Ac φήμης dici apud Homerum Ionum ex more tradit Eustath. ad Odyss. XXIV, 200. pag. 828, 38 ed. Bas. coll. ad Iliad. p. 716, 38 ed. Bas.“ Cr. Quum vero Herodotus aliis locis scribat φήμη (v. c. V, 72. IX, 100. 101. III, 153. ubi similis confusio), neque omnino vocem φήμης unquam usurparit (cf. Bredov. p. 72), vulgatam hic lectionem intactam relinquere praestat. Est autem φήμη nihil aliud nisi *effatum*, id quod *indicatum*, *traditum erat*, adeoque ipsum *omen*. Plura de huius vocis significationibus Wytenbachius in Biblioth. critic. III, 1. p. 59 (ad Iulian. Or. I. p. 10 A. p. 156 ed. Schaefer.) coll. Animadverss. ad Plutarch. Morall. I. p. 613.

CAP. XLIV.

περιημεκτέων δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς] περιημεκτεῖν rarius est vocabulum, quod Suidas laudat s. v. quodque invenitur III, 64. VIII, 109. IX, 41. Hoc loco Gloss. Herodot. exponit *δυσφορῶν*. Ubi Cr. confert Gregor. Corinth. p. 501 ed. Schapf. et Zonar. pag. 903 ibiq. Tittmann. Latinis est *moleste ferre*, *indignari*. Cum vero apud Suidam inveniatur etiam *ἀμεκτέω*, Schneider. (in Lexic. Graec. s. v. *περιημεκτέω*) eo inducitur, ut illud verbum ab *αἰμάσσω* deductum velit, ac de vehementi dolore explicet, qui ex vulnere contrahatur. Idem iota subscriptum sub *ῆ* hinc addi vult; quod tamen in Herodoto aequae atque in iis, quae Grammatici afferunt, abest, et revera in hisce omnino omitti solet. Aman-dat Cr. ad Pierson. nott. in Moer. pag. 300. — Ad narrationem confer sis cum Herodoteis ea, quae in Excerptt. Diodor. pag. 553 ed. Wessel. leguntur, ubi Croesus ira captus hospitem, a quo filius caesus fuerat, vivum se flammis traditurum minatur.

ἐκάλεε μὲν Δία Καθάρσιον, μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθῶς εἶη] Quae sit *xpiatio* s. *κάθαρσις*, vidimus ad I, 35. Iam qui deus lustrandi negotio praeest, is dicitur Ζεὺς Καθάρσιος, cuius sacra propius accedunt ad ea, quae in Iovis *μειλιχίου* sacris specta-

τὸν τοῦτον οὐνομάζων θεὸν, τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι
 δὴ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος τὸν ξείνον, φονέα τοῦ παιδὸς ἐλάν-
 θανε βόσκων, τὸν δὲ Ἐταιρήιον, ὡς φύλακα συμπέμψας αὐ-
 45 τὸν, εὐρήκῃ πολεμιάτατον. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Ἀνδολ
 φέροντες τὸν νεκρὸν, ὅπισθε δὲ εἰπετό οἱ ὁ φονεύς. στὰς δὲ 21
 οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ παρεδίδου ἑωυτὸν Κροίσῳ, προτείνων
 τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν κελεύων τῷ νεκρῷ, λέγων τήν
 τε προτέρην ἑωυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθή-

bantur. Vide locos veterum a Creu-
 zero excitatos in Melett. critt. I.
 pag. 17. 18. not. 9. Hunc vero
 deum quasi testem advocat eorum,
 quae ipse in hospitem officii ac
 pietatis documenta, uti fas erat,
 praestiterit, quae ille neglecta re-
 ligione, tam prave ipsi remunera-
 tus esse videretur. Ἰστέον δὲ (sunt
 Eustathii verba ad Homer. Odys.
 XVI, 429. p. 612 ed. Basil.), ὅτι
 μάρτυς λέγεται τοῖς ἱκέταις ὁ Ζεὺς
 καθὰ καὶ τοῖς ξένοις καὶ τοῖς ἐταί-
 ροις, ἵνα ὡς εὐ εἰδὼς καὶ ἐπιτι-
 μήτωρ ποιητικῶς εἰπεῖν ὅστερον
 τοῖς ἁμαρτάνουσι γίγνοιτο. Pertin-
 ent haec ad sacra privata Grae-
 corum, quo eodem Ζεὺς Ἐπίστιος
 et Ἐταιρεῖος, itemque Φίλιος, Ξέ-
 νιος, Ἐρκείος et si qui similes ti-
 tulli summi Graecorum dei inveni-
 untur. Cur vero Iovem Ἐπίστιον
 s. Ἐπίστιον Croesus advocave-
 rit, haec proditur causa: διότι δὴ
 οἰκίοισι ὑποδεξάμενος τὸν ξείνον,
 φονέα τοῦ παιδὸς ἐλάνθανε βό-
 σκων, „quod scilicet aedibus recepto
 hospite filii interfectorem, se ipso in-
 scio, sustentasset.“ Ac supra iam
 monitum (ad I, 35), quid proprie
 valeat ἐπίστιος; ut nil mirum sit,
 eum deum, qui supplices ad focum
 adsidentes auxiliumque hospitis, ad
 cuius aedes confugerint, imploran-
 tes tutetur, haud minorem quoque
 eius, ad cuius forum illi adsideant,
 quique auxilium omne atque lu-
 strationem praebere iisdem debeat,
 curam gerere indeque eodem fere
 sensu dici Δία Ἐπίστιον, quo alias
 Δία ἱκέσιον. Vid. Creuzer. Melett.
 I. p. 16. nr. 6. et Bergk ad Ana-
 creont. Reliqq. p. 223 seq. Nam
 focum veterum religionibus cele-

bratum summoque in honore habi-
 tum, quis est, qui ignoret? Sed
 omnia haec, quibus caedis eiusque
 inconsulto commissae reus excipi-
 tur, expiatur et a sanguinis vin-
 dicta hoc pacto servatur incolumis,
 quia ad amicitiam pertinent, qua
 uterque, et expians et expiatus, sibi
 invicem iunctus est, Croesus invo-
 cat Iovem Ἐταιρεῖον, cum, quem
 sibi amicissimum ratus filio suo
 custodem addiderat, eum sibi ini-
 micissimum esset expertus omnis-
 que in amicum officii ignarum. Cui
 cum, quidquid fas erat, cumulate
 ipse praestitisset, illum ipsum erga
 se ingratum fuisse, neglectis ami-
 citiae officiis et spreto eo deo, qui
 amicitiae praeses habeatur, arbi-
 tratus est. Conferantur veterum te-
 stimonia de Iove Ἐταιρεῖῳ apud
 Creuzer. I. l. pag. 17. not. 7 coll.
 pag. 16. not. 6, ubi etiam de Iove
 Φιλίῳ atque Ξενίῳ. Larcher. lau-
 daverat Schol. ad Euripid. Hecub.
 345 et ad Aristophan. Equitt. 498;
 Wesselingius Dion. Chrysost. Orat.
 I. p. 8 D et XII. pag. 226 A.
 Taylor. ad Lys. Parental. pag. 35.
 Tu add. Blomfield. in Glossar. ad
 Aeschyl. Agamemn. 60 et Emeric
 David. in libro, qui inscribitur:
 Iupiter T. II. p. 524 seqq. Vinet
 in: Guignaut: Religions de l'An-
 tiquité II, 3. p. 1282. Ac ne quis
 Lydorum res apud Herodotum agi
 obiiciat, nec Graecorum, ipse No-
 ster admonet I, 35, lustrationem
 similem esse Lydis et Graecis.

CAP. XLV.

καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραν-
 τα ἀπολωλεκῶς εἶη] Cum supra I,

ραντα ἀπολωλεκῶς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη βιώσιμον. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας τὸν τε Ἀδρηστον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὸν ἐν κακῷ οἰκητῶ τοσοῦτῳ, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Ἐγώ, ὃ ξεῖνε, παρὰ σεῦ πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεωντοῦ καταδικάζεις θάνατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἷτιος, εἰ μὴ ὅσον ἀέκων ἐξεργάσαιο, ἀλλὰ θεῶν κού τις, ὅς μοι καὶ πάλαι προσήμινε τὰ μέλλοντα ἐσεσθαι. Κροῖσος μὲν νυν ἔθαψε, ὡς οἰκὸς ἦν, τὸν ἑωντοῦ παῖδα. Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδίῳ τοῦ Μίδεω, οὗτος δὲ ὁ φονεὺς μὲν τοῦ ἑωντοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι

35. Croesus ipse Adrastum expiasset dicatur, hic locus male habet Larcherum, ubi a filio post caeso illud factum videatur. Sed fluxit hoc ex Herodoti loco male intellecto: „depuis qu'à son premier crime il en a ajouté un second, en tuant celui, qui l'avoit puni." Cuius vestigia pressit alter Gallus interpres, Miot. Sed melius Latinus interpres: „qui post superiorem calamitatem expiatorum etiam suam (i. e. Croesum, non filium eius) perdidisset." Quem secutus Italus interpres recte haec verba ita reddidit: e come in agguanta avendo fatto perire il suo espiatore, non dovera piu oltre egli vivere." In nota autem de Larcheri scrupulis haec posuit: „A dire il vero questo sono mere ciance. Non si accorge egli che il dolore e la gratitudine et il sangue fanno che Adrasto riguardi come una sola persona il padre ed il figliuolo?"

ἔγω — παρὰ σεῦ πᾶσαν τὴν δίκην] Aliam Diodori narrationem, qua vivum comburi Adrastum prius Croesus voluerat, supra iam indicavimus.

εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἷτιος] Simili modo apud Homerum (Iliad. III, 164) Helenam alloquitur Priamus: οὗτι μοι αἰτία ἐσσί, θεοὶ νύ μοι αἰτιοὶ εἰσιν. Quem locum cum Herodoteo iam contenderat Hermogenes de method. 32. p. 158. (Graec. Rhett. T. III. p. 438 ed. Walz.) in universum de

Herodoti loco disputans, quo male factorum confessione iram plerumque extinguere optimamque defensionem parari evinceret.

Κροῖσος μὲν νυν ἔθαψε ὡς οἰκὸς ἦν τὸν ἑωντοῦ παῖδα] οἰκὸς retinui, cum libri nonnulli εἰκὸς, bini alii εἰκὸς exhibeant. In San-crofti libro hunc in modum constitutus hic locus legitur: Κροῖσος μὲν νυν ἔθαψε, ὡς οἰκὸς ἦν θάψαι τὸν ἑωντοῦ παῖδα; quod non spernendum videbatur Wesselingio, cum scriptoris mori haec repetitio utique conveniret, ut VI, 109. IX, 11.

ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο] „Infra IX, 44: καὶ ἡσυχίῃ ἐδόκει εἶναι — ἐν ὕπνῳ. Nec aliter Plato de Rep. VIII, 16. p. 566 infr. et Plutarch. de oracull. defect. p. 412 D: ἦν δὲ τῶν ἀλλων ἡσυχία διὰ τὴν ὥραν." Cr.

ἐγένετο περὶ τὸ σῆμα] περὶ meliores libri, quos secutus sum; alii παρὰ τὸ σῆμα; male, cum hoc valeat: „circa sepulcrum." — Mox ἦειδε plerique libri; unus alterve εἶδε, Schaeferus ἦειδε, Homericos forsan locos respiciens, quos ad lectionem ἦειδε tuendam attulerat Wesseling., Iliad. XXII, 280. (ubi ἦειδεις) et Odyss. IX, 205. (ubi ἦειδει). Equidem Bredovium p. 412. secutus cum recentt. edd. dedi ἦδε; de forma ἦειδε iam Struve Spec. Quaest. Herod. I. p. 21. dubitaverat.

τῶν αὐτὸς ἦδε βαρυσυμφορώτατος, ἐωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ κατήστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος.

46 Μετὰ δὲ ἡ Ἀστυάγειος τοῦ Κναξάρω ἡγεμονίῃ καταίρε-

βαρυσυμφορώτατος] i. e. *omnium longe calamitosissimus*. Inest in voce ipsa βαρυσύμφορος maioris alicuius calamitatis notio ac vis, quae superlativo adeo augetur. Nam *βαρυν* haud paucis verbis adiectum augendae significationis causa, ut valeat: *valde, copiosum, multum*. Plura dixi in Creuzeri Melett. III. p. 44.

ἐωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ] In verbo ἐπικατασφάζειν notare iuvat vim praepositionis ἐπὶ, quae est: *super aliquid iugulare, mactare* (aliquem), ut sanguis superne quasi delabatur ad terram. Idem verbum, notante Wesselingio, in Plutarch. Moral. (II.) pag. 772 C.: ὁ δὲ Στράτων φανερώς ἐπικατέσφαξεν ἐαυτὸν τῇ παρθένῳ. Apud Diodorum in Excerptis exstat κατέσφαξεν. De ipso loco, quo Adrastus se interfecerit, quaedam profert Curtius Archaeolog. Zeit. XI. p. 158.

ἐν πένθει μεγάλῳ κατήστο] Omnes libri καθ' ἡστο, quod in κατήσθο mutandum esse propter κατήμενος, alia id genus, iam ad I, 43. censuit Wesselingius, comparans III, 83; quo eodem in loco scripti libri conspirant in lectione καθ' ἡστο, iam a Reizio mutata in κατήστο. Schaeferus utroque loco scripsit κατήσθο, assentiente Schweighausero, quem tamen post facti poenituit. Equidem cum recentt. edd. omnibus dedi κατήστο ob constantem Nostri usum tenuem aspiratae loco reponentis. Cf. III, 83.

Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ κατήστο] Larcherum (Tab. chronol. s. Tom. VII. pag. 205 seqq.) si sequamur, Croesus filium amisit anno 560 a. Chr. n. et proximo demum anno post patrem mortuum ad regnum ipse evectus est, 559 a. Chr. n., cum antea, inde ab anno 574, patri adiunctus fuisset collega in regno administrando et

una cum illo expeditiones suscepisset. Aliam Volneius instituit computationem in Chronolog. Herodot. pag. 33 seqq. 41 seqq. Cum enim Astyagis imperium a Cyro eversum esse constet anno 561 a. Chr. n., inde ille concludit, Herodoteo confusus testimonio, duobus ante annis, id est 563 a. Chr. n. Croesi filium fuisse interfectum. Ante huius obitum cum Herodotus ponat et bellicas Croesi expeditiones, et colloquium cum Solone habitum, iam multo ante necesse esse putat regnum Croesus suscepit. Accedit Pittaci, quem anno 570 a. Chr. n. mortuum esse scimus, cum Croeso commercium, accedunt alia, ad Pisi- strati dominationem quae pertinent, a Volneio prolata, quibus vult effici Croesi regnum iam anno 571 a. Chr. n. initium habuisse. Atque hanc sententiam aliis quoque rationibus confirmavit Schultz. in Appar. ad Annall. critt. rerr. Graecae. (Kil. 1826) pag. 19—21. Praesertim de Alyattis hic monet regno; qui cum vitam ultra annum 565 a. Chr. n. producere non potuerit, Croesum ex Herodoti mente patri successisse statuit ante 561 a. Chr. n. Conf. Herodot. I, 92 fin. et quae supra ad I, 30. diximus; id unum hic adiiciam, a Voemelio loco supra laud. p. 12. mortem filii Croesi poni in Olymp. LIV, 3. sive 562 a. Chr. n., legatos a Croeso ad oracula sciscitanda missos in Olymp. LVI, 2. s. 555 a. Chr. n.: quos eosdem anno antecedenti 556 ante Chr. n. adscribi vult Westermann l. 1. pag. 90. Add. Wiedmann l. supra l. p. 14.

CAP. XLVI.

μετὰ δὲ ἡ Ἀστυάγειος τοῦ Κναξάρω ἡγεμονίῃ κ. τ. λ.] Unus Sancrofti liber Ἀστυάγειω, quod propter Ionum consuetudinem in Καμ-

θεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω, καὶ τὰ τῶν Περσέων πρήγματα αὐξανόμενα, πένθεος μὲν Κροῖσον ἀπέπαυσε· ἐνέβησε δὲ ἐς φροντίδα, εἰ κως δύναιτο, πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐτῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν ταύτην ἀντίκα ἀπεπειράτο τῶν μαντητῶν τῶν τε ἐν Ἑλλήσι καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, διαπέμφας ἄλλους ἄλλῃ, τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς λέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φωκέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ τε Ἀμφιά-

βύσεω, Κναξάρεω, aliis, haud displicet Wesselingio, quodque nunc receptum est a Dindorfio et Dietsch, refragante Bredov. p. 230, quem sequi satius duxi. Ad argumentum conf. I, 95 seqq. 128 seqq.

καταλαβεῖν αὐτῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν] καταλαβεῖν male a nonnullis mutatum in καταβαλεῖν, melioribus codd. invitis; καταλαβεῖν iure tueretur Wesselingius *coercendi* et *compescendi* notione (quia nondum rex animo versabat gliscientem Persarum potentiam *opprimere* ac prorsus *evertere*, sed eam potius accisam et coercitam represamque ab aliis expeditionibus volebat), teste Suida, ubi est: κατέλαβεν· ἐπέλαβεν, ἐπέσχε τῆς ὀρμῆς. Add. Herod. V, 21. coll. III, 36. 52. 128. VII, 9 etc. — Mox *διανοίαν* mutare ausus non sum, a Bredovio p. 127. vel invitis omnibus codicibus mutatum in *διανοίην*; nec aliter faciendum putavi I, 90. II, 162. 169. IX, 45, ubi eadem vox occurrit.

τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φωκέων] Urbem memorat hancce Noster VIII, 27. 33. 134, ubi vid. Clara fuit Apollinis oraculo, cuius etiam Romanorum aetate summus honor, teste Pausania X, 35. Templum a Persis spoliatum ac vastatum paulo post restauratum fuisse videtur, cum Mardonii aetate denuo oracula inde ederentur. Situm urbis templique primus accurate definiit Gell., inventis quippe ruinis prope Chaeroneam, ubi nunc exiguo spatio distans vicus invenitur *Exarcho*, qui ad Libadiae ditionem pertinet. Vid. Kruse Hellas II, 2. p. 74 seq. coll. C. O. Müller. in Orchomen.

p. 496 seq. et Leake (Travels in Northern Greece II. p. 165), qui illas ruinas urbis veteris describit. — De *Dodoneo* oraculo conf. Herod. II, 52. 54 seq. ibique nott.

παρὰ τε Ἀμφιάρεω καὶ παρὰ Τροφώνιον] Ad formam Ἀμφιάρεω cf. Bredov. p. 138. — Uterque vates nobilissimus ac post humana fata in deorum coetum receptus, uterque oraculis insignis nec praetermissus Ciceroni de nat. deorr. III, 19. *Amphiaras*, Ophielis filius, expeditioni contra Thebas susceptae interfuit; mox vero iuxta Oropum, Boeotiae urbem, una cum plaustis, quibus vehebatur, terra est obrutus. Ex quo tempore sacris colitur in templo, quod urbis incolae erexerunt quodque vetustum praedicat Livius XLV, 27 (filium illi additum appellans *Amphilochum*), oraculaque edit per somnia sciscitantibus.* Exstant classici hanc in rem Pausaniae loci I, 34. II, 13. VI, 17. Aeschyl. 8. c. Theb. 585 seq. Plura Davis. ad Ciceron. de divin. I, 40. Ex Herodoto conferrantur I, 49. 52. VIII, 134; in quibus locis de uno tantum eodemque Amphiarai templo s. oraculo *Oropico* (de quo cf. Meier in Hall. Encyclop. III, 3. p. 454. Preller p. 170 seqq.) cogitari posse existimo, neque de eo Amphiarai fano, quod vel ipsis Thebis vel prope Thebarum urbem fuisse volunt, ut placuisse video Prellero in: Bericht d. Verhandl. d. sächs. Gesellsch. d. Wissensch. 1852. IV. p. 166 seqq. Sed vid. Unger Paradox. Thebb. p. 168 seq. 414 seqq. Simili fato, perfunctus *Trophonius*, et ipse sub terram delatus, post Le-

ρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ τῆς Μιλησίδης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαντήτα, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαν-
~~τευόμενος~~ Κροῖσος. Λιβύης δὲ παρὰ Ἄμμωνα ἀπέστειλε ἄλ-
 λους χρησομένους. διέπεμπε δὲ πειρεώμενος τῶν μαντητῶν, ὅ
 τι φρονέοιεν· ὥς, εἰ φρονέοντα τὴν ἀληθειὴν εὐρεθείη, ἐπέλ-
 ρηταὶ σφεα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειροί ἐπὶ Πέρσας στρα-

badeae in Boeotia oracula edit; de quo Pausan. IX, 34 seqq. et Herodot. VIII, 134. ubi vid. nott. Plura Hemsterhus. ad Lucian. II. p. 411 ed. Bip.

οἱ δὲ τῆς Μιλησίδης ἐς Βραγχί-
 δας] Vid. I, 92. 158 ibique nott. et infra V, 36. τὸ ἱδὸν ἐν Βραγ-
 χίδῃσι, et VI, 19. *Branchidarum* tem-
 plum, quod Didymaei Apollinis no-
 men postea tulit, prope Miletum
 fuit, quam ipsam urbem Orphicus
 poeta designat Βράγγιον πολύπν-
 ρος ἄρουραν, Argonaut. vs. 153.
 coll. Plin. Hist. Nat. V, 29. Nam
 a *Brancho* quodam conditum fere-
 batur, de quo in schol. ad Statii
 Theb. VIII, 198. plura leguntur.
 Qui cum Apollinis sacra et oracu-
 lum constitueret, haud prorsus vana
 est Larcheri suspicio, Branchum
 Delphis huc missum fuisse, quo
 Apollinis cultum institueret. Ad
 eam enim sacerdotum gentem per-
 tинуisse vult, quae Delphicum ora-
 culum tenuerit; nomenque illius
gurgitem significare (conf. Etymol.
 magn. p. 211, 18). Quid quod
 Branchum eundem esse atque Apol-
 linem nuper demonstrare studuit A.
 Schönborn: Ueber das Wesen Apol-
 lon's. p. 65. Utut est, *Branchidae*
 sacerdotes ab eo originem repe-
 bant Apollinisque sacra, ab illo ut
 fama ferebat instituta, multa per
 saecula tenebant. Quamquam enim
 Xerxis aetate crematum est tem-
 plum, post denuo splendidius ex-
 structum est assylique iure usque
 ad Romanorum imperatorum tem-
 pora insigne fuit. Vid. Tacit. An-
 nall. III, 63. Sueton. Tiber. 37
 ibiq. Excursus Ernest. Inscriptio-
 nes Graecae in Boeckhii Corp. In-
 scr. nr. 2852 seqq. T. II. ubi cf.
 Boeckh. p. 552. Larcher., ad Hero-
 dot. V, 36. VI, 19. ac praecipue

Soldan in: Zeitschrift f. Alter-
 thumswiss. 1841. nr. 66—70, qui
 idem (Rerr. Miles. Comm. I. p. 32
 seqq.) de ipso loco exposuit, quo
 templum exstructum fuit, edito illo
 quidem, unde late patet prospe-
 ctus, non longe a mari prope vi-
 cum, cui nunc nomen *Joran* s. *Ge-
 rontas*, quique a Mileto (i. e. *Pa-
 latscha*; vid. ad I, 17) quatuor ho-
 rarum itinere distat. Tres tantum
 columnae templi adhuc erectae
 stant: reliqua omnia diruta et dis-
 iecta ingentem fere horridamque
 lapidum molem praebere dicuntur.
 Vid. Chandler. Reise in Kleinasien
 cap. 43. p. 213. Ross: Kleinasien
 u. Deutschland p. 132 seqq. 150.
 Texier Descript. de l'Asie min. II.
 p. 319 seqq., qui idem conspectum
 ruinarum atque delineationem tem-
 pli vetusti exhibuit pl. 136—144.
 Eadem quoque exhibentur in: Io-
 nische Alterthümer etc. cap. III.
 tab. I. seqq.

Λιβύης δὲ παρὰ Ἄμμωνα ἀπέ-
 στειλε] De *Ammonis oraculo* vid. II,
 32. 55. IV, 181 seq.

πειρεώμενος τῶν μαντητῶν, ὅ τι
 φρονέοιεν] i. e. *tentans oracula, quid
 saperent*; itemque mox: *εἰ φρονέ-
 οντα τὴν ἀληθειὴν εὐρεθείη*: *si
 inventa essent verum nosse* s. *recte
 sapere*. Pro *πειρεώμενος* recentt.
 edd. *πειρεόμενος*; vid. ad I, 36.
 et de forma *ἀληθειὴν*, quam repo-
 sui pro *ἀληθινήν*, nott. ad I, 34.
 Dindorf et Dietsch dederunt *ἀλη-
 θειαν*. — Mox *δεύτερα* plurali nu-
 mero etiam I, 59. 91. 112. 126.
 134. 179. 204, ne plura; unde quo-
 que apud Pausan. I, 7. §. 1, ubi
 conf. Siebelis.

εἰ ἐπιχειροί ἐπὶ Πέρσας στρα-
 τεύεσθαι] Werferum (in Actt. phil.
 Monacc. I. p. 230, ubi nostrum lo-
 cum, probante Schweigh., sic ver-

τεύεσθαι. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε ἀπέπεμπε ἐς 47
τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων· ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ὁρμηθῶσι
22 ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντας τὸν λοιπὸν χρόνον,
ἐκατοστῇ ἡμέρῃ χρᾶσθαι τοῖσι χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας,
ὅτι ποιεῶν τυγχάνοι ὁ Λυδῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω.
ἄσσα δ' ἂν ἕκαστα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενους
ἀναφέρειν παρ' ἑαυτόν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρηστη-
ρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν· ἐν δὲ Δελφοῖσι
ὥς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ χρησόμενοι τῷ

tit: an expeditionem suscipere debet) offendit modus opt. ἐπιχειρεῖν, in coniunctivum ἐπιχειρέη, utpote modum deliberativum, mutandus. De quo coniunctivo vid. ad I, 53. et conf. V, 67. 82. VIII, 67, ubi coniunctivum Werferus repositum vult, prouti etiam placuerat Schaefero ad Lambert. Bos. de Ellipss. pag. 754. Nostro loco quo minus recipiamus ἐπιχειρέη, obstant libri scripti, quorum consensui in huiusmodi rebus nonnihil tribuendum esse censemus; obstat ipsa loci ratio, quem si acceperis: an expeditionem suscipere posset (ut G. Hermann. reddit ad Viger. p. 947), vel potius: „an deus censeret, ipsi (Croeso) expeditionem esse suscipiendam, nihil profecto erit mutandum. Ac satis opinor patebit, quae sit optativi vis cum coniunctivo neque commutandi neque explicandi ad eam rationem, quam propositam video a Madvigio (in Schneidewini Philolog. II. Suppl. p. 25) optativum hic poni opinante eam ob causam, quod antecedens ἐπελθεται quamvis in coniunctivo positum praesentis historici habeat notionem indeque optativum in seqq. requirat.

CAP. XLVII.

ἡμερολογέοντας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἐκατοστῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι] Libri scripti omnes: ἕκαστος τῇ vel ἕκαστον τῇ; quod cum ferri non potuisset, vario modo locum sanare studuerunt viri docti, quorum coniecturas retulit Wesseling. Nos cum eodem Wesselingio aliisque edito-

ribus secuti sumus palmariam Bergleri emendationem (in Actt. Lipss. 1716. pag. 421): ἐκατοστῇ ἡμέρῃ, i. e. centesima die illos oraculum consulere iussit, ut scilicet una eademque omnibus esset sciscitandi dies, vel iis, quibus longius iter esset faciendum. — Mox scripsi χρᾶσθαι pro χρῆσθαι, cuius loco vel χρᾶσθαι vel χρεῖσθαι reponi iam voluerat Matthiae. Tu vid. nunc Bredov. p. 381. Atque etiam Pausanias ex Herodoti imitatione dixit χρᾶσθαι; vid. Siebelis ad II, 28. §. 3. Dindorf et Dietsch dederunt χρεῖσθαι, ut I, 21.

ἐπειρωτέοντας] Valde hic codices variant, quorum alii ἐπειρωτῶντας (sive ἐπειρωτῶντες), alii ἐπηρωτέοντας. De his formis Cr. consuli vult Gregor. Corinth. de dialect. Ion. §. 73. pag. 482 ibiq. Schaefer. Plura dabit Bredov. p. 383. — Paulo post pro τυγχάνοι male libri quidam τυγχάνει, cum optativum ipsa sententia flagitet. Est enim loci sensus: „quid forte ageret Croesus Lydorum rex.“

ὥς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον] μέγαρον vulgo quodvis indicat domicilium aut conclave; in rebus sacris Graecorum mysteriisve sacellum designat plerumque subterraneum et ad mysteriorum ritus pertinens. Vide modo Suid. s. v. Unde frequens in heroum cultu occurrunt μέγαρα, ut Creuz. monuit in Symbol. III. pag. 766 ed. tert., ubi vid. Valcken. ad Herod. VI, 134. Ac sanctissima templi cuiusque pars in intimo illius recessu μέγαρον appellabatur, ut Eleusinio

θεῶ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον, ἡ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ
τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης,
καὶ κωφοῦ συνήμι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.
Ὅδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιοῖνοιο χελώνης

in templo; de quo St. Croix sur les mystères d. paganism. I. p. 137 seqq. ed. secund. Hinc nostro loco Delphici templi intimum illud sacrarium intelligere licet, quod intrabant, qui oraculum sciscitaturi erant. Conf. I, 65 ibique nott. et Pausan. VIII, 6, 2 (ubi μέγαρον Διονύσου). Nec aliter Herod. II, 141. 143. 169. 176. V, 92. VII, 140. 141., quorum locorum bene meminit Ulrichs, de hac voce monens in: Reisen in Griechenland etc. I. p. 79. 96.

ἡ Πυθίη — λέγει τάδε] Citant hoc oraculum Aristides II. p. 377. Euseb. Praepar. Evang. V, 34. Suidas s. v. Κροίσος. Inventum quoque est oraculum hoc in lapide marmoreo; unde in Inscriptt. corpus retulit Boeckh. I, 3. pag. 847 coll. Rose Inscriptt. Gr. pag. 416. Quod ad verum primum et secundum attinet, Cr. addit oracula Sibyllina VIII. p. 749 seq. (vers. 361. 373). ed. Gal. et Σιβύλλης λόγος ιδ' ed. Mai. ad calc. p. 53. vs. 125. 135. Alios, qui secundum verum afferunt, laudat Valcken. ad Ammon. de differ. vocabb. pag. 170. Ad verba ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ conferre licet Plutarch. Themist. 26., ubi in hac locutione simplex dativus (μέτρῳ) occurrit, cui haud scio an recte Reiskius praeponi voluerit ἐν, quod Schaeferus quoque probat, Herodotum, qui praepositionem addere semper solet, laudans I, 62. 174. V, 60. 61. Conf. etiam G. Hermann. ad Euripid. Andromach. 489.

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν κ. τ. λ.] „In proverbium fere cesserunt haec, cuius similia veterum dicta haud pauca reperiuntur. Vid. Iacobs. in Lectt. Stobb. pag. 6 seq. not.“ Cr. Pro ψάμμου in ora-

culis Sibyllinis exstat ψάμμων et mox ξυνήμι.

καὶ κωφοῦ συνήμι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω] Gregorius Corinth. (de dialect. Ion. §. 14. pag. 396 Schaef.) alique grammatici a Valcken. l. l. citati et oracc. Sibyll. exhibent: καὶ οὐ λαλέοντος ἀκούω; quod quamvis Valckenario placeat, minime tamen Herodoteorum librorum lectioni substituendum censemus. Fluxit enim illud ex Grammaticorum interpretamento, ut dudum monuit Wesselingius. Ad vocem κωφός (cuius explicandae causa haec addita sunt) vid. nott. ad I, 34. De genitivo (κωφοῦ), qui verbis sensuum adiciatur, consul. Kuehner. Gr. Gr. §. 528, e.

Ὅδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιοῖνοιο χελώνης] Uno in libro exstat ὁδμή δ' ἐς φρ., quod Valckenario profectum videbatur ab eiusmodi librario, cui vetus atque Homericæ dicendi ratio fuerit ignota. Aeschl. Suppl. 384: φόβος μ' ἔχει φρένας. Pers. 161: καὶ με καρδίαν ἀμύσσει φροντίς. Pro κραταιοῖνοιο, quod e melioribus libris dedimus, alii κραταιρήνοιο, alii κρατειρή οἶα, unus κραταιόρῳνοιο, quod valde nobis arridet, quoniam in aliis huiusmodi vocabulis literulam ῳ duplicatam plerumque invenimus. Vid. notatt. ad Ctesiae Persicc. §. 53. pag. 198. 199. Herodoti interpretes laudant λιθοδόρῳνος, quod de testudine dixit Empedocles apud Plutarch. Sympos. I, 2. 5. pag. 618, de orb. in fac. lun. 14. pag. 927 F. (Empedocl. fragmm. ed. Sturz. pag. 608). Cr. addit Homer. H. in Mercur. 48 ibiq. Ilgen. pag. 370. In significatione utraque vox minus differt; ad duram testudinis pellem s. corium refertur.

ἐφομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κρέεσιν,
ἢ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπέεται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψάμενοι οἱ-48
χοντο ἀπιόντες ἐς τὰς Σάρδεις. ὥς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ περιπεμ-
φθέντες παρήσαν φέροντες τοὺς χρησμούς, ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος
ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα τῶν συγγραμμάτων. τῶν μὲν δὴ
οὐδὲν προσέτετό μιν· ὁ δὲ, ὥς τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα
23 προσεύχετό τε καὶ προσεδέξατο, νομίσας μῦθον εἶναι μαν-
τήλον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκει, τὰ αὐτὸς ἐποίησε·
ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοκρόπους,
φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιαύδε· ἐπι-
νοήσας, τὰ ἣν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι, χελώ-
νην καὶ ἄρνα κατακόψας, ὁμοῦ ἔψεε αὐτὸς ἐν λέβητι χαλκίῳ,
χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθεῖς. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ 49
Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρεω τοῦ μαντιῆου ἀπό-
κρισιν οὐκ ἔχω εἰπαι, ὃ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἐχρησε ποιήσασι περὶ

χαλκὸν δ' ἐπέεται] Sic dedi cum recentt. pro ἐπέεται, cum de perfecti forma verbi ἐννυμι hic agatur; vid. Grashof in Schulzeit. 1832. nr. 120. p. 964 coll. nr. 122. p. 977. De structura relativi pronominis monuit Hermann. ad Viger. pag. 708. Wesseling. locum sic expressit: „cui testudini substratum quidem aes, verum aes quoque induta est.“

CAP. XLVIII.

ὥς δὲ καὶ ἄλλοι] ἄλλοι in Wesselingii editione exstat; scripti atque etiam editi libri offerunt ὅλλοι et ὠλλοι. Matthiae et Schaefer. ὠλλοι, quod cum recentt. editt. dedi, iubente quoque Bredov. p. 201. Conf. II, 14. coll. II, 36. 51. Ad II, 14. nonnulla monuit Wesseling. laudans Schol. Apollon. Rhod. ad I, 1081, qui recentiori Ionum dialecto hanc formam adscribit Homero ignotam.

ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα] „Conf. Homer. III. VI, 169: — γράψας ἐν πίνακι πυκτῷ, ibique Heynii Observ. pag. 219 seq. et Herodot. VII, 239“. Cr.

τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσέτετο] i. e. quorum quidem nullum probavit.

HERODOT. I.

Laudat Wesseling. Aristoph. Equitt. 358: ἔν δ' οὐ προσέεται με τῶν πραγμάτων. Add. Matth. §. 411. not. 2. pag. 752 infr., cui προσέτετο hic idem valet atque ἤρεσκε. — In seqq. προσεύχετο est adoravit. Ita Plutarch. de defect. oracc. pag. 434 E, ubi simili nuntio accepto ὁ ἡγεμὼν ἐκείνο ἐξεπλόγη καὶ προσέκωνησε. Add. Aristoph. Eqq. 638, alia ab Larchero excitata.

φυλάξας τὴν κυρίην] i. e. observans statutum diem; vid. II, 62. V, 12. VIII, 9. Sic παραφυλάξας in Plutarch. Vit. Fab. Max. 8. — ἐπιφράσασθαι significatione non admodum differt ab antecedente ἐξευρεῖν (excogitare, comminisci): vid. V, 9. VI, 61. 133. — Sequentia: χελώνην καὶ ἄρνα κατακόψας aliquot locis tangit Lucianus, in Iov. Confut. 14. Iov. Trag. 30. Bis Accus. 1. Tu vid. Wesseling. Pro ἔψεε, quod cum Dietsch. retinui, Dindorf p. XXXVI maluerat ἦψε. Vid. Bredov. p. 298, qui ipse unum ἔψε verum habet p. 369. Sed vide sis nunc quoque Struve Opusce. II. p. 141.

CAP. XLIX.

- οὐκ ἔχω εἰπαι] Vulgo εἰπεῖν,

τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα. οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήιον ἀψευδὲς ἐκτεῖσθαι.

50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκειτο. κτήνέα τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρισχίλια ἔθυσε,

quam formam et hoc loco et aliis (I, 57. II, 89) in formam magis Ionicam εἶπαι commutarunt edd. recentt. Utraque autem infinitivi forma Nostrum usum esse commonstrant, quae plurima ex Herodoto Bredov. p. 324 et 353 congressit.

κατὰ — τήν — ἀπόκρισιν] i. e. quod attinet ad responsum. Quod iam dederat Schaeferus ὑπόκρισιν, id restitui vult quoque Bredov. p. 37, quem recentt. editt. secuti sunt. Mutandi necessitatem, codd. invitis, mihi quidem nondum persuasit vir doctus.

ποιήσαι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα] τὰ νομιζόμενα intelliguntur ea, quae pro more ab iis, qui oraculum sciscitantur, fieri solent. Hi enim sacris peractis (praestat ipsa Pausaniae verba I, 34 fin. adponere) κριὸν θύσαντες αὐτῷ (deo scil.) καὶ τὸ δέσμα ὑποστρωσάμενοι καθευδουσιν ἀναμένοντες δήλωσιν ὀνείρατος. Cf. etiam supra ad I, 35.

οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι] Maluit vir doctus quidam: τοῦτον s. περὶ τούτου. Schweigh. suspicatur: λέγεται οὐδ' ἄλλο γε. Equidem voculam τοῦτο, quippe e sequentibus huc intrusam, eiicerem, nisi scriptoris oratio copiosior subinde ac verbosior satis eam tueri videretur. Eltz (Iahrbb. d. Philolog. Suppl. IX. p. 113) verba οὐ γὰρ — λέγεται per parenthesis quasi dicta, vult; pro ὦν οὐδὲ rescribi vult ὦν δὲ, cum οὐδὲ hic non satis aptum videatur. Ac sane sic dixit Noster III, 121. coll. VIII, 128. IX, 32. Sed in his non sequitur ἄλλο γε, quod ad praegressa οὐκ ἔχω εἶπαι refert Eltz. et cum exceptione dici monet, ut in loco consimili IX, 8. — In seqq. pro τοῦτο libri quidam τούτου, ut ad Amphiarum referatur, idque recentt. edd. receperunt, quos sequi nolui; pro ἐκτεῖσθαι itidem plures

codd. κεκτεῖσθαι. Sed Iones aequae atque Atticae duplicatam litteram abiicere tradit Eustathius ad Homer. Ili. pag. 662, 39 ed. Basil. Consul. Bekker. in Specim. Philostrat. pag. 29 seq. „Add. Ast. ad Platon. Rem publ. V, 15. pag. 524. Commentt.“ Cr. Tu vide sis Bredov. p. 287. omnia hac de re colligentem.

CAP. L.

κτήνέα τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρισχίλια ἔθυσε] Vertit locum sic Hermannus ad Vigerum p. 727: „mactavit ter millenas hostias e quoque genere animantium, quibus sacra fieri solent“; ut adeo πάντα hic fere idem sit atque ἐκάστου γένους. Quod post Casaubonum ad Strab. III. p. 232. et ad Athen. IV, 10. (al. 25) Animadvss. Vol. II. p. 476 ed. Schweigh. monuit quoque Gronovius. Nec discedit Larcherus, qui praeter alia hunc attulit Nostri locum, IX, 80: Πανσανίῃ δὲ πάντα δέκα ἑκατοῖς, i. e. „une dizaine de tout.“ Add. III, 18. IV, 88. et cf. quoque II, 52. VI, 57. Stegerus hac interpretatione reiecta πάντα h. l. absolute accipi vult in Allem. Ubi ex Hermanni praecepto l. l. scribendum foret τὰ πάντα, quod ille v. c. in Herodoti loco I, 163 restitutum vult. Hermanni interpretationem a plerisque nunc receptam esse video. Alio modo Geist (in Chrestomathia p. 143) πάντα accipi vult; reddit enim: ganze dreitausend; si quidem πᾶς numeralibus eo sensu addatur, ut nihil deesse significet. Alia dabit Schaefer. ad Dionys. Halicarnass. De compos. verb. pag. 335. — κτήνη, quae etiam de quavis re familiari subinde sunt intelligenda, hic de pecoribus quibusvis ad mactandum destinatis dicuntur: κτήνη κυρίως μὲν τὰ θύσιμα, ὅσα

κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, καὶ φιάλας χρυσέας, καὶ ἔμματα πορφύρεα, καὶ κιθῶνας, νήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε, ἐλπίζων τὸν θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι. Λυδοῖσι τε πᾶσι προεῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ, ὃ τι ἔχοι ἕκαστος. ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσίης ἐγένετο, καταχεάμενος

νόμος σφάζει καὶ πτείνει κ. τ. λ., ut ex Etymol. Gudian. p. 350, 25 seq. adscripsit Cr. Plura Sturs. in Lexic. Xenoph. II. p. 798. Ne quis vero magnam demiretur hostiarum numerum a Croeso mactatarum, laudatur Salomonis exemplum, in consecrando templo Hierosolymitano viginti millia boum et centum viginta millia ovium mactantis (de Regibb. III. cap. 8, 63); laudantur Graecorum hecatombae, alia, de quibus iam Theodoret. Orat. VII. ad Graec. p. 104. Add. Creuzeri Symbol. I. p. 173 seq. Quae qui reputet, ei sacrificium hocce forsitan minus mirum videbitur quam ea, quae post de ingenti auri argentique vi, deque divitiis Lydorum narrantur. Sed hac de re iam supra I, 14. nonnulla monuimus.

νήσας πυρὴν μεγάλην] νήσας Schellershemianus aliusque liber praebebat. Equidem retinui vulgatam νήσας, quam tuentur alii loci I, 34. 86. II, 107, quamque retineri iubet Bredov. p. 47. De significatione verbi dixi ad I, 34. Herodotum imitans Philostratus usus est hoc verbo ex veterum consuetudine pro *σφραεῖν*. Vid. quae Creuzerus laudat ad Bekkeri Specim. Philostrat. pag. 83 not. 19. — In seqq. plerique libri ἀνακτήσεσθαι, ut nunc editum legimus. Vulgo ἀνακτήσασθαι, nec ipsum librorum auctoritate destitutum, nec prorsus reiiciendum; conf. quae dixi in Creuzeri Melett. III. p. 11. Sed hoc loco librorum meliorum auctoritatem sequi praestat. Cf. Bredov. p. 41.

θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ, ὃ τι ἔχοι ἕκαστος] τούτῳ retinuimus, pluribus libris ita iubentibus. Unus Schellershemianus: τούτο, quod a Gaisfordio in textum est receptum, mihi tamen glossatoris manum sa-

pere videtur, qui dativum τούτῳ non satis explicare valuerit. Quem qui personae dativum accipiunt (ut I, 216), referunt ad deum Delphicum, cui Croesus ab omni Lydo id offerri voluit, quidquid unusquisque haberet aptum ad offerendum, quod offerri posset tanquam sacrum deo, sive illud animal esset, quod mactaretur, sive alia quaevis res digna, quae in dei templo deponeretur, metalla potissimum pretiosiora, alia. Nam de hostiis solis intelligere haud sinunt, quae post referuntur a scriptore nostro, quoniam ex auro argentoque sic a singulis collato Croesum donaria ita confecisse, quae Delphos mitterentur, utique consentaneum esse videtur. Propter haec ipsa, cum dei ipsius, qui totius sententiae initio appellatur, mentionem facere hic minus necessarium videatur, malim τούτῳ ita intelligere, ut sit dativus rei s. instrumenti: quem admodum et Matthiae (qui θύειν τινὶ reddi vult sacra facere aliqua re adhibita) et Schweighauserus, quem sequitur Dindorf (ut de suo quidquid quisque haberet, eidem deo sacrificaret), acceperunt: nisi malis scribere τούτων in genitivo partitivo, quem dicunt, eum fere in modum: ut Lydorum quisque earum rerum, quaslibet haberet, aliquid certe deo offerret. Herold, quem ad I, 33. laudavi, scribi vult τούτο et hoc loco et III, 138, cuius loci ratio a nostro loco nonnihil differre videtur.

ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσίης ἐγένετο] i. e. peractis sacrificiis. Dictionem γίνεσθαι ἀπὸ sive ἐκ τινος satis illustrant, quae collegit Fischerus ad Weller. III, 6. pag. 108. In seqq. ad ἀπλετον (*ingens, magnus*) Cr. confert Graevii Lectt. Hesiod. cap. XX. init. ad vs. 147.

χρυσὸν ἄπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλυνε, ἐπὶ μὲν τὰ μακρότερα ποιέων ἑξαπάλαιστα, ἐπὶ δὲ τὰ βραχύτερα τριπάλαιστα, ὕψος δὲ παλαιστιαιᾶ, ἀριθμὸν δὲ ἑπτακαίδεκα καὶ

ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλυνε] ἐξελαύνειν hic de metallis, quae ducuntur malleo, non igne liquefunt. Nos vulgo: *treiben*, *schlagen*. Tu vid. infra Herod. I, 68 et quae alia, monente Cr., excitat Graevius in Lectt. Hesiodd. cap. 19. ad vs. 143. Add. Herod. VII, 84. Hinc σφρηγῆτος εἰκὼν apud Herodot. VII, 69; hinc ἐλάσματα σιδήρου (i. e. *Eisenbleck*) apud Pausaniam X, 16, qui idem (VIII, 17, 14) antiquissimum opus ex aere hunc in modum elaboratum commemorat, Iovem Hypatis Spartanorum. Cr. addit Heyne Antiqq. Aufsätz. I. p. 73 et Apion. in Gloss. Homericc. nr. 55. p. 8. (ubi legitur: ἤλασε — ἐγάλευσε), alia in Commentt. Herodott. pag. 302. — ἡμιπλίνθια, *dimidiati lateres*, vulgo iidem habentur atque πλίνθοι, *lateres*, qui scilicet formam exacte quadratam et quatuor latera aequalia praehaeant. Plura Hemsterhus. ad Lucian. Contempl. 12. Tom. III. pag. 390 ed. Bip. Sed Herodotei lateres eiusmodi minime fuerunt, ut verba post addita satis commonstrant; fuere enim illi formā non usquequaque quadratā, sed oblongā, cum sex palmarum longitudinem, trium vero tantum latitudinem referrent (neque sex. quibus forma exacte quadrata efficeretur); sive, ut Schweighauseri utar verbis, „in longiorem partem ἐπὶ τὰ μακρότερα (sc. μέρη) sex palmas metiebantur, in breviorē tres palmas; ita ut duo talia ἡμιπλίνθια, alterum iuxta alterum posita, unius integrae πλίνθου figuram referrent.“

ἐπὶ μὲν τὰ μακρότερα ποιέων ἑξαπάλαιστα κ. τ. λ.] Verba ἐπὶ τὰ μακρότερα, βραχύτερα, ὕψος ad triplicem dimensionem in longum, latum et profundum pertinere ex Bartholemyi observatione monet Larcherus, quem secutus est Schaefer. Nec aliter Wagnerum in scri-

ptione mox laudanda et Schweighauserum (in Lexic. Herodot. I. p. 248) haec accepisse video, qui ἐπὶ τὰ μακρότερα, quod ad similes locutiones ἐπὶ δεξιά, ἐπ' ἀριστερά explicari debet, reddit: in longiorem partem s. in longitudinem, ἐπὶ τὰ βραχύτερα in breviorē partem, i. e. in latitudinem; ὕψος (ut μέγεθος, εὖρος, alia id genus) de altitudine, i. e. crassitudine, recte idem intelligi vult. Itaque a loci sententia prorsus aberrarunt, qui eum sic acceperant, ut quatuor illos auri cocti lateres breviores, reliquos longiores fuisse putarent idque verbis Herodoteis ἐπὶ τὰ βραχύτερα atque ἐπὶ τὰ μακρότερα declarari vellet; conf. modo Aemilium Portum in Lexic. Ionic. Ad nostras vero mensuras si Herodoteas revocare velimus, tenendum erit, τῇ παλαιστή, ut ex II, 149. intelligimus, indicari quartam pedis partem, adeo ut laterum longitudo fuerit unius pedis ac dimidii, latitudo tres pedis partes, altitudo s. crassitudo unam s. quadrantem continuerit.

ποιέων ἑξαπάλαιστα κ. τ. λ.] Duo libri probati exhibent: ἑξαπάλαιστα, τριπάλαιστα, παλαιστιαιᾶ, quam scripturam commendat Phrynichus in Eclogg. s. v. παλαστή. Sed huius formae vestigia paene omnia oblitterata esse, docet Lobeck. pag. 295. Cui praeter h. l. atque Odyss. I. 252. (ubi quibusdam placuit παλαιστήσασα) monumentumque Atticum Chandleri (p. 38. ubi exstat πεντεπάλαιστοι) nullum aliud illius formae vestigium oblatum est, vulgatae autem formae plurima exempla, ut eam h. l. deserere equidem non audeam. De plurali numero in hisce vocabulis idem monuit Lobeck. p. 540, de forma (in ἰαῖος) pag. 541 seq. Tu add. Fischer. ad Weller. II. pag. 166. 167. et Bredov. p. 69.

ἀριθμὸν δὲ ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν] Minus accurate Diodorus XVI,

ἑκατὸν, καὶ τούτων ἀπέφθον χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτά-

56. *centum viginti* ponit lateres, numerum rotundum opinor praeferens. Aureos Croesi lateres vel Jo. Tzetzes commemorat in epistolis a Theod. Pressel nuper editis (Tubing. 1851) p. 18.

ἀπέφθον χρυσοῦ τέσσαρα] Quid sit ἀπέφθον χρυσός, valde disceptatur inter viros doctos. Salmasius (in Exercitt. Plinn. pag. 762. 791.) ac postmodo Larcherus idem aurum intelligi volunt, quod alias dicatur ἀπυρον, purum quod reperitur sine coctione, quale v. c. ex Pactolo, Lydiae fluvio aurifero, acquiri possit. At usum sermonis ipsamque analogiam opponit Schweighaeuserus, qui ipse ad eam interpretationem inclinatur, quam dudum, teste Cr., protulerat Graevius in Lectt. Hesiod. cap. 20. ad vers. 208. Purissimum ille intelligit aurum, i. e. bene excoctum, igne optime purgatum, aurum ad obrussam, ut Suetonius loquitur in Neron. 44, cum ἀπέφθον id ipsum dicatur Graecis aurum, quod saepe excoctum sit, ut inde fiat obryzum (vid. Schol. Thucyd. II, 13. coll. Suid. s. v. Etymol. magn. p. 650, 35. et Plin. H. N. XXXIII. §. 19). Nam composita est vox ex ἐφθός et ἀπό. In quam sententiam optime disputavit, monente Cr., Locella ad Eckhel. Doctrin. numm. vett. I. Prolegg. pag. XXIII. Quae cum ita sint, ab antiqua Laurentii Vallae et Aemilii Porti interpretatione, quam eandem secutus est Schweigh., hand recedendum,

Auro huicce purissimo opponitur in seqq. λευκός χρυσός, i. e. albidum s. candidum aurum, quod scilicet minus purum est, quod minus purgatum est multaque alia habet admixta, argentum inprimis ex illa veterum opinione, qua omni auro argentum inesse vario pondere scripsit Plinius Hist. Nat. XXXIII. sect. 23. Tale aurum vocabant electrum (ἤλεκτρον), illudque h. l. intelligendum esse post alios monuit Schneider. in Lex. Gr. s. v. De electo primarius est Plinii lo-

cus in Hist. Nat. XXXVII, 7. sect. 11. p. 769 ed. Hard., quocum Cr. conferri vult ea, quae exposuerunt Eckhel. l. l. Prolegg. pag. XXIV. seq. et Raoul Rochette in Journal d. Savans 1819. Apr. p. 208.

τρίτον ἡμιτάλαντον ἑκατὸν ἔλκοντα] Omnes codices: τρία ἡμιτάλαντα, i. e. unum talentum cum dimidio alterius. Quod certe mirari subeat, cum pondus eorum laterum, qui ex auro albedo s. minus puro confecti erant, duorum talentorum fuisse dicatur, neque Herodotum credibile sit ignorasse, purum aurum gravius esse eo, cui argentum sit admixtum, quodque minus inde sit purum. Quam difficultatem ita tolli posse vulgo arbitrabantur, ut quatuor lateres auri puri multo breviores, reliquos longiores dicerent. Schweighaeus. et ante eum Fr. Chr. Matthiae in programmata, quod prodit Francofurt. ad Moen. 1810. („Bemerkungen zu drei Stellen im Herodot, Cicero und Livius“), in Herodoto rescribi voluerunt τρίτον ἡμιτάλαντον, quod ipsum a Laurentio Valla dudum expressum erat hisce verbis: duo talenta cum dimidio. Recepit Gaisfordius, quem ipse cum recentt. edd. probante quoque Bredov. p. 71. secutus sum. Vix enim aliter Herodotum scripsisse persuasum mihi habeo. Cum enim ἑβδομον ἡμιτάλαντον efficiat sex talenta cum dimidio, τέταρτον ἡμιτάλαντον tria talenta cum dimidio, hic quoque τρίτον ἡμιτάλαντον erit: duo talenta cum dimidio. Probat Grammaticus in Bekkeri Anecd. I. p. 306, 20, atque Aug. Matthiae in Gramm. Gr. §. 143, ubi de discrimine inter τρία ἡμιτάλαντα et τρίτον ἡμιτάλαντον monuit. Plura Casaubon. ad Theophrast. Character. VI. pag. 93 seq. ed. Fisch. coll. Rose Inscriptt. pag. 203. Addit Cr. Pollucis testimonium in Onomast. IX, 54. Etymol. magn. pag. 744 et Didym. apud Priscian. p. 1347. 1350. (de figur. numer. cap. 2 pag. 208. ed. Lindemann.), The classic. Journ. Vol. V. pag.

λαντον ἑκαστον ἔλκοντα, τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια λευκοῦ χρυ-

334 seq. Idem de argumento consuli iubet peculiarem Wagneri scriptionem de Croesi hemiplinthis, insertam Mercurio Novo Germanico 1802. Decemb. p. 295, qua probatur ea, quam dedimus, loci interpretatio. Quam eandem unice veram pronuntiat Voelcker. (in iis, quae scripta olim communicavit cum Crenzero), si quidem solido ex auro fuissent lateres, quippe omnes pares et magnitudine et pondere. Sed hoc ipsum ex Herodoti verbis effici posse negat, apud quem lateres non ex auro fusi, sed malleo ducti ex auro confuso intelligi debeant; unde non solidos lateres, sed intus cavos auro purissimo tantum obductos fuisse contendit. At, dicat quis, lateres illi malleo ducti si cavi erant, auro puro tantum obducti, nec solidi auri; quidni idem de reliquis lateribus existimandum et ipsis malleo ductis? nam eodem modo hos quoque elaboratos fuisse, Herodoti verba dubitare non sinunt.

Sed iam alia haud scio an gravius exoritur difficultas in ipso pondere definiendo; cui solvendae me quidem haud parem esse confiteor. Monuit enim, alia ut mittam a viris doctis olim prolata, Wurm. (de pond. numm. rationn. etc. p. 49 not.), tum ex Attici pedis talentique magnitudine, tum ex ea lectione, quae $2\frac{1}{2}$ talentorum pondus tribuit quatuor prioribus quadratis, redire nobis talentum, ex istis auri purioris quadratis computatum = 130 librae Parisinae, qualis ponderis nullum apud scriptores antiquos reperiatur talentum! Quare vel in numeris peccatum esse a librariorum, vel de talenti palaestaeve genere quodam nobis ignoto loqui Herodotum existimat. Mihi neutrum placet. Sed afferam, quae de his constituit R. Jacobs in Diss. de mensuris Herodoti p. 8 seq. Qui de Babylonico talento (de quo cf. Boeckh. Metrolog. Untersuch. p. 45 seqq.) hic cogitandum esse ratus pondus $2\frac{1}{2}$ talentorum, quod

singuli habent semilateres auri decocti, aequare ait 233, 372 libr. Boruss. specificumque ut dicunt pondus huius auri inde deducit = 13, 286. Neque vero omnino purum fuisse hoc aurum censet, sed admixtam fuisse maiorem aliorum metallorum copiam, quam vel hodie id fiat, sive cuprum fuisse statuas sive argentum: hoc si ponas, in singulis semilateribus parem et auri et argenti copiam commixtam esse concludit, i. e. utriusque metalli $1\frac{1}{4}$ talentum. Albi auri semilateres, qui singuli binorum talentorum pondus habent, aequant singuli 186, 608 libr. Boruss.; unde pondus specificum prodit 10, 613 eaque est auri et argenti (si hoc scilicet potissimum admixtum credamus, quod vel ipsa huius auri denominatio suadere videtur) ratio, ut cum $\frac{1}{3}$ talent. auri coniunctum fuerit $1\frac{1}{3}$ talent. argenti. Ex hac computatione in quatuor illis semilateribus fuerunt quinque talenta = 466, 74 libr. Bor. auri puri, in centum tredecim reliquis 22, 6 talenta = 2109, 69 libr. Bor., itaque in omnibus 2576, 43 libr. Boruss. Ut vero intelligatur, quanta haec fuerit auri copia, addit idem vir doctus computationem ex ea ratione ductam, qua in nostris numis aureis, qui a Friderico nomen gerunt, aurum admixtum habet aliud metallum, invenitque „in Croesi semilateribus tantum fuisse auri puri, quantum in 199 772 Fridericis aureis.“ Utut de his statuiss, id mihi satis certum videtur, summam hic auri argentique fuisse vim, summasque Croesi ac Lydorum divitias, ut in proverbium illas abire potuisse minime sit mirum. Hi vero lateres integri steterunt usque ad bellum illud Phocensium Olymp. CVIII. gestum: tum enim aureos lateres centum viginti binorum talentorum pondere a Phocensibus ablatis et ad monetae usum confiatos esse scribit Diodorus XVI, 56. additque idem accidisse trecentis sexaginta phialis aureis, quae

σου, σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα χρυσοῦ ἀπέφθον, ἔλκονσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα. οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς, κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων· ἐπὶ γὰρ τοῦτοισι ἴδρυτο· καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον.

singulae duas minas habuerint, aureique leonis et feminae signis, ita ut omne illud aurum iuxta argenti rationem aestimatum quatuor mille talenta effecerit.

ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα κ. τ. λ.] Haec et sequentia apud Priscianum leguntur loco laudato. Ubi cum inveniat *κατεκαίετο*, hoc nostro loco exstitisse putat Lindemann. pag. 376. Cui recte, si quid video, oblocutus est Hermann. (pag. 397 *ibid.*), quoniam *κατεκαίετο* Attica potius sit forma ac vulgaris dialecti. Tu vid. Bredov. p. 140, qui omnes Herodoti locos collegit. Ad argumentum loci hoc teneri volumus: leonem a Croeso dedicatum esse e religione Lydorum, ubi sol ac reliqua sidera potissimum sunt spectanda. Pertinet eo narratio de Hercule, qui vel regiae stirpis conditor olim ferebatur, pertinet eo illud, quo supra in Gygis fabula (I, 12) attendimus, pertinent eo alia, quae infra I, 84. relata legimus. Leonem autem satis constat ad solem eiusque sacra spectare iisque numinibus tribui, quibus solarem vim designare voluerunt Asiaticae gentes: quare eundem additum videmus ipsi Herculi, qui solaris est deus, in sacris Assyriorum, nec mirabimur in Lydorum religionibus, quae ab Assyriis deductae sunt, eodem loco haberi leonem, sacrum animal ac donarium, Delphos inde a Croeso missum. Tu vide copiose de his disputantem Raoul Rochette in comment. supra iam (ad I, 7, ubi vid.) laudata pag. 312 seqq. et qui non minus accurate de leone, solis symbolo indeque deorum solarium comite, scripsit Rivola: Bacchus u. Pentheus. P. II. p. 15 seqq.

ἔλκονσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα]

In Bekkeri Anecd. I. p. 94, 26 haec leguntur: ἔλκει σταθμὸν· ἀντὶ τοῦ ἁγίου· ἐμβαλλοῦσιν ὡς ἀδόκιμον· Ἡρόδοτος πρώτῳ.

ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς] De templo Delphico flammis consumto Noster II, 180. et V, 62, ubi vid. nott. Incidit hoc, teste Pausania X, 5, 5, in Olymp. LVIII, 1 s. 548 a. Chr. n. archonte Erxicle. Vetus templum a Trophonio atque Agamede exstructum ferebatur. Recens quod Amphictyonum iussu ab Alcmaeonidis exstructum est templum, priore splendidius ac magnificentius, supra urbem fuit situm amplisque vestibulis atrisque ornatum. Vid. Kruse Hellas II, 2. pag. 36. 37. — νηὸς hic de ipsa aede s. cella intelligendum esse neque de toto templo, quod est *ἱερόν*, monstrant alii loci II, 138. V, 45. VI, 19. VIII, 37, ad quos locos vid. nott. et conf. quae Ulrichs hac de voce monuit, Herodotum respiciens, in libro: Reisen in Griechenland. I. p. 98.

ἐπὶ γὰρ τοῦτοισι ἴδρυτο] Quod lateribus, nec alii basi solidae, v. c. lapidi metallove solido, leo iste superimpositus fuit, in eo respici volunt morem aedificandi, qui Sardibus omnino obtinuit, ubi singulae aedes non lapidibus, sed calamis vel lateribus coctis exstructae erant. Vid. Herodot. V, 101. Antholog. Br. II, 157. Hunc morem secutus Croesus leonis basin simili modo e lateribus effecit, verum non coctis, sed aureis. Quatuor lateres puri auri superiorem in basi locum, cui ipsi leo superstructus erat, tenuisse videntur, reliqui lateres inferiorem. — De Corinthiorum thesauro vid. nott. ad I, 14. coll. Plutarch. de Pyth. Orac. p. 400 D. E.

51 ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρτον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτέλεσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς καὶ τάδε ἄλλα ἄμα· τοῖσι, κρητῆρας δύο μεγάθει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἄργυρεον,²⁴ τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι ἐς τὸν νηὸν, ὁ δὲ ἄργυρεος ἐπ' ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν εἵνατον ἡμιτάλαντον καὶ ἑτι θυώδεκα μνέας· ὁ δὲ ἄργυρεος ἐπὶ τοῦ προνηΐου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας-ἑξακοσίους. ἐπικίρνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. φασὶ δὲ μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἐρ-

CAP. LI.

καὶ τάδε ἄλλα ἄμα τοῖσι] Pro τοῖσι reposui τοῖσι (ut infra hoc ipso capite) cum recentt. edd. Vid. Bredov. p. 83. Pro μεγάθει aliquot libri μεγέθει s. μεγέθει, quod ab Herodoto alienum esse idem docuit Bredov. p. 144, qui omnes Herodoteos locos collegit. Ad ipsam orationis abundantiam in verbis μεγάθει μεγάλους cf. similes Nostri locos II, 74. IV, 72. V, 31. VI, 44. VII, 20; Pausaniae locos quosdam suppedabit Siebelis ad Pausan. II, 34, 11. — Ad dativi usum in participio ἐσιόντι conf. Kuehner Gr. Gr. §. 581, a. et vid. Her. I, 181. II, 11. 20. III, 90. IV, 25.

ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα] Haud male Matthiae §. 565. not. 1. pag. 1113: „gegen die Zeit, da der Tempel verbrannte.“ Conf. II, 36. Pausan. I, 23. §. 3 ibiq. Siebelis. In seqq. κεῖται reliqui, ut supra I, 9. 14. Bredovius p. 377 in his omnibus scribi vult κέεται, idque etiam praebet h. l. Dietsch. Mox ἐννατον (quod iubente Bredov. p. 151. dedi pro ἐννατον s. ἐνατον) ἡμιτάλαντον accipe octo talenta et dimidium unius; cf. nott. ad I. 50. ἐπὶ τοῦ προνηΐου τῆς γωνίης] Infra VIII, 122 de Aeginetarum donariis, quae — ἐστᾶσι ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχοτάτω τοῦ Κροίσου κρητῆρος.

ἐπικίρνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι] De ipsa forma vocis Θεοφανίοισι conf. Bredov. p. 181. Cum alias mentio fiat Θεοξενίων,

quae Delphis fuerint peracta, idem hoc loco olim exstitisse suspicabatur Valckenaer., mutatum dein a librariis Christianis, quibus notiora fuerint τὰ Θεοφάνεια sive festum Christi natale. Atque τὰ Θεοξένια non Delphis solum celebrata (vid. Athen. IX, 13 ibiq. Schweigh. et Casaub. coll. Crenzer. Symbol. III. p. 10 seq. ed. tert.), verum aliis etiam Graeciae locis, ut Athenis, Agrigenti etc.; qua de re videatur Pindarus Olymp. III. init. cum interpret. (Boeckh. Explicatt. p. 194.) Add. Preller. ad Polemon. p. 67. Neque vero haec eo valere crediderim, ut loco moveant lectionem Herodoti libris omnibus confirmatam. Nam apud Graecos quoque Θεοφανίων festum fuisse, intelligitur e Polluc. Onomast. I, 1. §. 34. coll. Philostrat. Vit. Apollon. IV, 31. Alia testimonia huius festi Delphici haud supersunt: ad dei sedem suam invisentis praesentiam spectasse credas. Conf. C. F. Hermann. Gottesdienstl. Alterth. §. 64. not. 4.

φασὶ δὲ μιν Δελφοὶ Θεοφάνειον τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι] Plinius Theodoro Samio artifices produunt veteres, quae cum vix in unum eundemque virum cadere posse videantur, viri docti binos statuunt huius nominis artifices, quorum alter maior natu idem, qui Rhoeci appellatur filius et cum Daedalo Epeoque coniungitur, quemque plasticen invenisse multo ante Bacchiadas Corintho pulsos Plinius refert Hist. Nat. XXXV, 12. sect. 45. Archi-

γον εἶναι· καὶ ἐγὼ δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι
 ἔργον εἶναι. καὶ πίδους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἳ
 ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ ἔστασι· καὶ περιόδαντήρια δύο

tectum eundem fuisse alia declarant veterum testimonia. Alter Theodorus minor natu et ipse Samius, Teleclis filius, idem est, cuius et hoc loco fit mentio et infra III, 41. aliisque apud Pausaniam locis. Namque praeter crateris argentei opus h. l. commemoratum annulum Polycratis aliaque eius generis elaboraverat, quae apud Athen. XIV. p. 514 F et Himerium ap. Phot. p. 612 H. commemorantur: unde ad Croesi atque Polycratis tempora hunc Theodorum pertinere consequens est. Croesum regno extitum esse constat Olymp. LVIII, 3: primo eiusdem olympiadis anno craterem Delphos missum esse, ipsius Herodoti verba arguunt; Polycrates, qui Olymp. LV, 1. ad regnum pervenit, Ol. LXIV, 3. obiit, adeo ut annulus ille vix ante Olymp. LVI, 1. elaboratus esse videatur. Quae cum ita sint, recte Sillig. in Artifice. Catalog. p. 439 seq. coll. 435 seqq. Herodoti locum imprimis aptum habet, ex quo binos Theodoros artifices fuisse demonstrari queat, cum eam virtutem, quam prioris Theodori operibus abundet Pausanias X, 38, 3, Herodotus agnoscere videatur. Inde quoque C. O. Mueller. (Handb. d. Archæolog. §. 60. p. 40 ed. tert.) duos statuit fuisse artifices Theodori nomine claros, alterum priorem, Teleclis aequalem atque circa Olymp. collocandum, alterum postea Teleclis filium, qui circa Olymp. LV floruit, ea, quae dixi, affectum esse in secutus Urlichs (Rheinische Mus. N. F. X. p. 1 seqq.) vel accuratius inter utrumque Theodorum, cuius singula recenset opera, distinguendum esse monstravit, chronologicis rationibus potissimum ductus, quatum minorem rationem habuisse videtur Brunn (Gesch. d. Griech. Kunstl. I. p. 30 seqq.), quum quatuor de Theodoro tradita exstant, ea

ad unum eundemque Theodorum, Teleclis filium Rhoeceique socium, qui certe ante Olymp. LVIII. iam floruerit, referri vellet. Ac denique conf. Boeckh. in Corp. Inscr. Graec. I. p. 872 seq. de Theodoro iunioris disputantem.

τὸ συντυχὸν ἔργον] i. e. opus vulgaris fabricae, in quo nihil est, quod supra vulgaris artificum opera emineat.

καὶ περιόδαντήρια δύο] Pertinent haec ad sacras veterum Institutiones; sunt enim *aquaria s. labra*, non solum in templorum limine constituta purgationis causa (ut, qui accederent, aqua consecrata se aspergerent indeque puri quasi locum sacrum intrarent); sed etiam in compitis ipsaque in foro Atheniensium; quod e lege intelligitur quadam apud Aeschin. Timarch. §. 10, ubi quod *οἱ ἐκ τῶν ἀνδρῶν* de cancellis intelligit, intra quos nemini impuro intrare liceat, vereor, ut viro doctissimo assentiri possim Rectius intellexit Io. Lomeier. in Sentent. de vet. Instit. (Zutphan. 1700) cap. XXXV. pag. 437 seq., ubi de variis huius vocis significationibus exposuit. Sic Enchidas apud Plutarch. Vit. Aristid. 26. (p. 528 A.) Delphicum templum intrasse dicitur *ἀγνός* τὸ σῶμα. *περιόδαντος*. Tu vide de hoc vasorum genere, quae nobis sunt *Weihekeessel, = hecken, s. Weihwassergefäße*. Ussing De nominib. vasa Graec. p. 122. et C. F. Hermann. Gottesdienstl. Alterth. d. Gr. §. 19. not. 4. et §. 23. not. 5. Boetticher Tektonik d. Hellen. libr. quarto. (Vol. II) pag. 51. seqq., qui hoc *Aquarium*, quod Ulrichs (*Reisen* etc. p. 49) iuxta Castalia existimat, potius ex Cassiodoro *fontem* aquam suam accepisse statuit. De more Graecorum, quo sacrum locum ingressuri tali aqua se conspergere *οἱ ἱερεῖς* purgare solebant, idem m. g.

ἀνέθηκε, χρύσεόν τε καὶ ἀργύρεον, τῶν τῷ χρυσέῳ ἐπιγέγραπται ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, φαμένων εἶναι ἀνάθημα, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου. ἐπύγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βουλόμενος χαρίζεσθαι τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἔστι, οὐ μέντοι τῶν γε περιφράντηριων οὐδέτερον. ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολλὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις ὁ Κροῖσος καὶ χεύματα ἀργύρεα κυκλοσφάεα, καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδωλον χρύσεον τρίπηχυν, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπης τῆς Κροίσου εἰκόνα

48 l. l. Cr. confert Polluc. Onomast. I. §. 8. cum interpret. §. 32. coll. van Dale de oracc. pag. 100 seqq. et Ioseph. Antiqq. Iudd. III, 6. §. 2. T. I. p. 132. de Iudaeorum labris, in quibus sacerdotes manus ac pedes purgarent.

τῶν — ἐπιγέγραπται] Nōtetur relativi pronominis usus, cuius loco pronomem demonstrativum addita particula substituere possis. Monuit Struve Specim. I. Quaest. Her. pag. 27.

Λακεδαιμονίων] Istiusmodi titulus absolute positus haud raro in artis operibus invenitur, ubi plerumque subaudiunt ἀνάθημα s. δῶρον, qua tamen ellipsi non opus esse mihi persuasit Hermannus, cuius locum Cr. adscripserat (Ueber d. Behandl. d. Inschrift. pag. 191 seq.). Multa huius genitivi exempla in dedicationibus attulit Franz. Elementt. Epigraphic. p. 332, — In seqq. verbis sensum magis quam grammaticam structuram Noster respexit; cum enim dixisset: φαμένων εἶναι ἀνάθημα, pergit: οὐκ ὀρθῶς λέγοντες κ. τ. λ., ubi expectabas λεγόντων vel aliud quid. Cf. Jul. Geisler De Graecc. nominatt. absolutt. p. 33.

Λακεδαιμονίοισι βουλόμενος χαρίζεσθαι] Una Aldina et quotquot inde fluxerunt: χαρίζεσθαι. Medicus ac reliqui lib. χαρίζεσθαι, quod reduxit Wessemann, a quo cur recesserint Schweigh. et Gaisf. libris invitis, nullam equidem idoneam respicio causam. Rescripsi cum Aldina χαρίζεσθαι. — No-

men hominis, quod celat Herodotus; Methum fuisse auctor est Ptolemæus in Photii Biblioth. Cod. 190. pag. 481. Ad ipsam loquendi rationem, qua Noster in reticendo hominis nomine hic utitur, cf. similes formulas II, 123 fin. IV, 43 fin.

ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα] i. e. donaria minoris pretii. Schweigh., qui vertit: „nullo signata titulo (donaria),“ h. l. haeret, cum simulacrum istud aureum tricubitale, quod mox memoratur, non tam vili fuerit pretii. Sed hocce opus ad ea, quae οὐκ ἐπίσημα dicuntur, ex Herodoti sententia non referendum. — χεύματα, quae ad sacram suppellectilem pertinent, vasa videntur esse s. urnae ad libamina effundenda in templis adhibitae, gutti. Inter lances ac patinas Pollux Onomast. VI, 84. X, 82 refert χεύματα. „Comparanti Homeri locum Ili. XXIII, 561 videri possunt ne vasa quidem fuisse, sed massae argenti orbiculatae formae“ Ussing. l. l. pag. 160.

τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπης Κροίσου εἰκόνα] ἀρτοκόπη, i. e. sam, cur talis simulacrum fuerit Croesus, cf. Plutarchus de Pyth. orac. Oppi. T. II. pag. 401 E. Servatus enim fuit per illius mulieris fidem, cum noverca venenato pane eum interficere voluisset. Quod ad imaginem ipsam attinet, iure hoc exemplo, ut Cr. adnotat, utitur Hermannus in libro laudato, 205, quo scilicet monstratur antiquissima iam aetate

λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ καὶ τῆς ἐαυτοῦ γυναικὸς τὰ ἀπὸ τῆς
δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος καὶ τὰς ζώνας. Ταῦτα μὲν ἐς Δελ- 52
φοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεϊ, πυνθόμενος αὐτοῦ τὴν τε
ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε δάκος τε χρύσεον πᾶν, ὁμοίως
καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶσαν χρυσέην, τὸ ξυστόν τῇσι λόγχῃσι
ἔον ὁμοίως χρύσειον· τὰ ἐτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν κειμένα
ἐν Θήβῃσι, καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλ-
λωνος.

statnas exstitisse, quae ipsos homines repraesentaverint; quod ipsum fuerant qui in disputationem vocarent. Alii denique vocabulum ἀρτοκόπος damnarunt, ut Phrynich. in Eclogg. p. 222 Lob. ἀρτοκόπος, ἀδόκιμον. χρῆ δὲ ἀρτοκόπος ἢ ἀρτοκοιὸς λέγειν, ubi tamen Lobeckio pag. 223 persuasum est, vocem ἀρτοκόπος postremo loco reponi debere, et ἀρτοκοιὸς primo loco; in quo ille utitur Herodoteis locis I, 51 et IX, 82, nisi omnino Grammaticum, ut alii, ita hic quoque rariora vocabula locutionesve iniuria vituperasse credideris. Et occurrunt ἀρτοκόποι s. pistores in Persarum quoque aula regia; vid. Xenophont. Hellen. VII, 1, 26 coll. Cyropaed. V, 5, 39. Unde apud Iuvenalem Sat. V, 72 *artocopi* retinere malim, lubensque ad Weberi nuperrimi Editoris sententiam accedam, hoc de loco copiosius scribentis. Ad significationem ἀρτοκοιὸς non distare ab ἀρτοκόπος, eo minus dubitari poterit, cum Athenaeus IV, 15, 41 alterum Herodoti locum respiciens scripserit ἀρτοκοιὸς pro ἀρτοκόπος.

τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος καὶ τὰς ζώνας] τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς sunt monilia collo uxoribus detracta, ne quid scilicet Apollini negasse videretur, ut existimat Wesselingius, apte admonens Athenaei VI. p. 232 de simili quodam dono, et Eustathii ad Homer. Odyss. p. 453, 23 Basil.

CAP. LII.

πυνθόμενος αὐτοῦ τὴν
καὶ τὴν πάθην] Spectant

ea, quae de Amphiarai fati Graeci ferebant. Vid. supra ad I, 46.

τὸ ξυστόν τῇσι λόγχῃσι ἔον ὁμοίως χρύσειον] De nominativae structura in his cf. Geisler l. l. pag. 25. τὸ ξυστόν est *hasta* s. *hastile*, ἢ λόγχῃ *hastae* *spiculum* s. *cuspis*, ut VII, 69. 77. Add. Ammon. de differentt. vocabul. pag. 100 ibiq. Valcken. Animadvss. p. 170 et quae alia laudat Wesseling. κείμενα ἐν Θήβῃσι, καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῷ] Barthius maluerat κείμενα ἐν Θήβῃσι καὶ Θηβαίων; perperam, ut bene vidit Wesseling. Nam Θήκη est *hustum*, *loculus* (vid. II, 67 ibiq. nott.), minime vero, ut Barthius arbitratus est, *thesaurus* rerumque sacrarum favissae. Nec magis necessarium, quod Reiskius proposuit: καὶ Θηβίων, cum huiusmodi transitus ab urbium nominibus ad earum incolas haud raro occurrant. — Particulam καὶ (ἐν Θήβῃσι, καὶ Θηβαίων) non copulativam h. l. esse, sed explicativam (*idque*, *eaque*), monet vir doctus in Mém. de l'Acad. d. Inscript. T. VII. (Paris. 1824) pag. 39. Nam Thebis et quidem in Apollinis templo reposita esse donaria. De (pro Θήβῃσι), ubi modo addit, cula ἐν, modo omittitur, Schaefer. ad Lambert. Bos. Lipsa. pag. 699. Vid. V, 59. 67. addit Bast. Lettre critiq. pag. 152.

ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος] De templo Apollinis Iam-nii Noster V, 59, ubi vid. nott. Qui peculiare Amphiarai sacellum in Apollinis templo fuisse existimat aut aliud Amphiarai fanum in ipso agro Thebano haud procul ab urbe ponunt, donariorum translationem

53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Ἀυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα ἐς τὰ
 ἑρὰ ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτῶν τὰ χρηστήρια, εἰ στρα-
 τεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἰ τινα στρατὸν ἀνδρῶν
 προσθέοιτο φίλον· ὧς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὰ ἀπεπέμφθησαν
 οἱ Ἀυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήματα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστη-
 ραῖσι λέγοντες· Κροῖσος, ὁ Ἀυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βα- 25
 σιλεὺς, νομίσας τάδε μαντήια εἶναι μούνα ἐν ἀνθρώποισι,
 ὑμῖν τε ἄξια δῶρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας
 ἐπειρωτᾷ, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἰ τινα στρατὸν ἀν-
 δρῶν προσθέοιτο σίμμαχον. Οἱ μὲν ταῦτα ἐπειρώτεον. τῶν
 δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς τὸν αἶ γινῶμαι συνέδραμον, προ-

hanc facilius utique expedire pote-
 runt, modo certum esset, de hoc
 Thebano Amphiarai fano Nostrum
 cogitasse. Equidem quid sentiam,
 iam significavi ad I, 46. Quapro-
 pter malim statuere, haec donaria
 antiquitus in Amphiarai templo Oro-
 pico, ubi oraculum erat (vid. I,
 46), collocata fuisse et temporum
 decursu Thebas ablata ibique Apol-
 linis Ismenii in templo, ubi et
 ipsum fuit oraculum, reposita et
 Herodoti ad aetatem usque ser-
 vata.

CAP. LIII.

εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖ-
 σος, καὶ εἰ τινα στρατὸν ἀνδρῶν
 προσθέοιτο φίλον] Unus liber στρα-
 τεύοιτο, quod aequae reiecimus at-
 que προσθέηται, ut olim im-
 pressum legabatur, probatum Schae-
 fero ad Lambert. Bos. de Ellipsis.
 L. Gr. pag. 754 et Werfer. in Actt.
 Monacc. I. pag. 231 iisdem
 causis, propter quas supra I,
 optativum ἐπιχειρέοι in con-
 iunctivum ἐπιχειρήν mutatum vo-
 luerant. Equidem optativum, a me-
 lioribus libris commendatum, prae-
 fero propter vim potentialem, cum
 in coniunctivo, qui antecedit, deli-
 berandi notio insit. God. Hermann.,
 qui (ad Viger. pag. 947) sic verte-
 rat: „an deberet bellum inferre Per-
 sis et an posset sibi aliquos socios
 adiungere,“ postea haud scio an
 rectius reddidit (Opuscc. Acad. IV.

p. 90): „an deberet expeditionem ad-
 versus Persas facere et an censerent
 oracula socios adiungi“. Nec aliter
 Matthiae, tum in Grammat. Gr. §.
 516, 3. pag. 985, tum in nota ad
 h. l.: „εἰ στρατεύηται, ob er ziehen
 sollte, an ipsum expeditionem facere
 iuberet sc. deus; εἰ προσθέοιτο, an
 fieri posset. ut sibi adiungeret socios:
 quippe qua de re adhuc dubitari
 poterat, an ipsi succederet.“ Sa-
 tis opinor ex his apparet, optativo
 in coniunctivum mutato aliam prorsus
 loci fore sententiam eamque vix
 aptiorem. Tu vid. Baumelein: Ueber
 die Modi etc. p. 162 coll. 268 de
 hoc Herodoti loco aliisque consi-
 milibus recte praecipientem. Et
 quoque Thucyd. I, 25. Bredov. 23.
 De coniunctivo, qui recurrit
 I, 75, nuper quoque admonuit Co-
 bet Varr. Lectt. p. 363, qui eun-
 dem in aliis quoque locis Herodo-
 teis (V, 43. 67. 82. 124. VI, 35.
 135) restitutum vult: de quibus
 singulis suo loco videbimus. Aliam
 quoque interpretandi rationem
 proposuit Matthiae, qua orationem obli-
 quam cum recta mixtam et confu-
 sam esse statuendum sit. In
 seqq. Dindorf et Dietsch dederunt
 ἐχρέοντο. Equidem vulgatam in
 his intactam relinquere malui. —
 Infra ad verba: ἐς τὸν αἶ γινῶ-
 μαι συνέδραμον (i. e. in eandem
 sententiam utriusque oraculi effatum
 Burgess. in App. Pro-
 Thucyd. 103 similia
 attulit.

λέγουνσαι Κροίσω, ἣν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλύσαι. τοὺς δὲ Ἑλλήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα φίλους προσθέσθαι. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνενειχθέντα τὰ 54 θεοπρόψια ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστη-ροῖσι, πάγχυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύφου βασιλῆην, πέμψας αὐτῆς ἐς Πυθῶ Δελφούς, δωρέεται, πυθόμενος αὐτῶν

μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλύσαι] Exstat oraculi versus in Diodori Excerptt. VII. §. 28 (Tom. II. p. 25 Nov. script. coll. ed. Mai.)⁴

Κροίσω. Ἄλυν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Quae Cicero de divinatio. II, 56 ita reddidit:

„Croesus Halym penetrans magnam pervertet opum vim.“

Ubi plura alia veterum testimonia citavit Davisius. Namque ob ambiguum sensum oraculi versus valde celebratus per omnem antiquitatem usque ad Cosmam, qui in historiis nuper editis (Spicileg. Rom. II. p. 98 seq.) eius meminit. — καταλύσαι reliqui, quamvis quidam libri καταλύσειν, quod idem sequenti capite omnes praebent, uno Sancti libri excepto, in quo καταλύσαι. In seqq. ἐξευρόντα accipio: „si quos invenisset, multa in quaerendo opera adhibita.“ Cf. supra I, 48, ne plura. Moneo propter Negrus, qui h. l. ἐξευρόντα idem valere ait atque γνόντα allato loco Herodoteo VII, 215 (in quo scilicet ἐξευρίν eadem inveniendi notione adhibetur) aliisque Euripidis et Sophoclis locis, qui tamen minus huc facere videntur.

CAP. LIV.

πέμψας αὐτῆς ἐς Πυθῶ Δελφούς, δωρέεται] Wesseling. laudat Schol. ad Homer. Iliad. IX, 405, ubi haec: Πυθῶ, πόλις Φαίδρος, ἧς οἱ οἰκῆτορες Δεῖφοι. Πυθῶ nomen est tum de loco sive sede oraculi, tum de serpente, quem illic Apollo interfecisse fertur, usitatum; quod dudum observavit Spanhem. ad Callimach. H. in Apollin. vs. 100. Hoc loco, ubi Herodotus distinguit inter Πυθῶ et Δελφούς, illud de

templi atque oraculi sede intelligendum, hoc de incolis illius regionis adeoque urbis, quam illic exstitisse tradunt. De urbe ipsa Δελφούς posteriori tantum aevo dici contendit Gail., priori aevo de vicis viginti duobus circa oraculi sedem sparsis eorumque incolis (coll. Schol. Thucyd. I, 112) intelligi debere; Πυθῶ, quo oraculi sedes ac locus antiquitus indicatur, eodem antiquo aevo de urbe accipi posse idem negat, qualis nimirum illa Strabonis aetate demum (cf. ibid. IX. p. 640) aut Iustini exstiterit. Conf. eius Atlas, contenant les cartes relatives à l'Asie, par d'Herodot. etc. (Paris 1825) Observv. Prelimin. p. 1. et confer, sis, ut Homeri ac Virg. nunc omittam locos, praecipue Strabon. IX, 3. §. 2. p. 418 et Pausan. X, 6, 3. Reliquos veterum locos de Delphis dabit Forbiger Handb. d. alt. Geogr. III. p. 911: recentioris quoque aetatis peregrinatores, qui Delphos inviserunt ac descripserunt, idem laudavit, inter quos praecipue erunt consulendi: Dodwell. Classical and topographical tour through Greece I. p. 162 seqq. (I, I. p. 225 vers. german.), Pouqueville in itiner. Graec. II p. 14 seqq. vers. german., Leake Travels in Northern Greece II. p. 551 seqq., Ulrichs Reisen etc. I. p. 25 seqq., Burgess: Greece and Levant (1835) T. I. p. 148. Praeterea cf. C. O. Mueller. Orchomen. p. 494 coll. 146 seqq. et Kruse Hellas II, 2. p. 44 seqq. Nunc satis constat haec loca occupari vico, cui nomen Castri. Unde quae nostra aetate erutae sunt inscriptiones, eas publici iuris fecit Curtius: Anecdota Delphica. Berolin. 1843. 4. Reliquias quasdam grandium murorum

τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα δύο στατήρας, ἕκαστον χρυσοῦ. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ Λυδοῖσι προμαντήην καὶ

ad Delphos veteres pertinentium exhibuit Dodwellus idem in opere: Views and Descriptions of Cyclo-
pian or Pelasgic Remains etc. (Lond. 1834. fol.) Tab. XXXIV et XXXV pag. 19. Cf. etiam allata ad Herod. VIII, 32.

κατ' ἄνδρα δύο στατήρας ἕκαστον χρυσοῦ] Hi numi aurei omnium sane, quos cognovimus, antiquissimi esse videntur, ex auro albo s. electro per Pactolum adlato (cf. I, 50) confecti: unum talem numum adhuc in museo Hunteriano asservari contendunt, quem tamen una cum aliis quibusdam numis eiusmodi aureis ad Cyzicum refert Sestini. Equidem cum Boeckhio Metrolog. Untersuch. p. 129 nihil decernere ausim: ad Asiam hos numos pertinere vix dubium.

προμαντήην καὶ ἀτέλειην καὶ προεδρίην] ἀτέλειην meliores codices, ~~προεδρίην~~ editt. secuti sunt. Alii ἀγχιλήην. Reizius vero: ἀτελήτην Iōtām ex more nec refragante Valckenārio, qui uno eodemque modo haec et alia istiusmodi scribi vult. Conf. III, 67. IX, 72. Quod in Herodoto fieri non posse, dudum vidit Schweighaeuserus, qui quod prioris ediforis hanc repetit sententiam: „Plane cognovi Herodotum perinde ac ceteros scriptores Graecos dialectum ad grammaticam ἀκρίβειαν non ea exegisse, qua vulgo creditur constantia atque perpetuitate“, nunc aliter haud scio an indicasset, si cognita habuisset ea, quae nostra aetate et accuratius et subtilius hanc in rem disputata sunt a viris doctis, inter quos praeter Struve, Matthiae, Guil. Dindorf, alios, unum potissimum appellasse sufficit, Ferd. Iul. Caes. Bredovium, qui in libris quatuor quaestionum criticarum de dialecto Herodotea (Lips. 1846. 8.) hanc quaestionem fere absolvisse putandus est, ad certam normam certasque regulas, quas Noster secutus sit, omnia huiusmodi revocans. Atque is in hac ipsa re proposita ita

praecipit p. 183: „Nomina substantiva primae declinationis in εἶα ex-euntia, quae a verbis in εἶω derivata vulgari in sermone & longum habent, constanter apud Nostros in ηῖη terminantur; quo differunt et ab his substantivis foemininis, quae ab adiectivis in ῆς (ὄνς) derivata tantum in εἶη, non in ηῖη transeunt, et ab iis, quae a substantivis in εὖς vel αἶνδε derivata etiam apud Herodotum terminationem εἶα, ultima correpta, retinent.“ Add. Matthiae, qui in nott. ad II, 87 recte monuerat, substantiva talia ab adiectivis in ῆς derivata formam εἶη habere. Itaque et προμαντήην reliqui et ἀτέλειην, idemque etiam aliis locis faciundum putavi. Quare mox cap. 55 reposui ἀληθείην.

προμαντεία, quae Croeso est tributa, eo valuit, ut primae in consulendo oraculo partes illi deferrentur. Ac plura exstant testimonia, quibus intelligitur, plerumque non nisi ab Amphictyonibus hoc ius cuiquam tribui potuisse, quippe penes quos omnis fuerit templi atque oraculi cura. Sed ipsos Delphos quoque idem exercuisse ius, alia evincunt testimonia; cf. Plut. Pericl. 21. Plura Saint-Croix: Des anciens gouvernem. fédératifs p. 277. 278 et Tittmann.: Ueber den Bund der Amphictyon. pag. 179 seq.

Sequitur ἀτέλεια, quae cum προμαντεία coniuncta reperitur III, 67 et cum προεδρία IX, 72. Alia exempla ex inscriptionibus protulerunt Gronovius et Wesselingius. Add. Corpus Inscr. Graec. nr. 1691—1693 coll. 1696. Plurima nunc Curtius libro laudato protulit decreta, in quibus haec tria privilegia et ipsa commemorantur, haud raro etiam cum aliis coniuncta, v. c. cum ἀσυλία, cum προξενία, aliis: atque leguntur tam in decretis Amphictyonum (nr. 41—45 p. 76 seqq.), quam in decretis Delphicis (nr. 46—66 p. 79—83). De immunitate eorum, qui cum peregrini Delphis conse-

ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ ἐξείναι τῷ βουλευμένῳ αὐτῶν γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν αἰὲ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελ- 55
φούς ὁ Κροῖσος ἐχρηστηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ
παρέλαβε τοῦ μαντητοῦ ἀληθείην, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπει-
ρώτα δὲ τὰδε χρηστηριαζόμενος, εἰ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ
μουναρχίη. ἢ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τὰδε·

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,

dissent, tributo liberati sunt, dicitur ἀτέλεια apud Demosthen. Orat. advers. Leptin., ubi Cr. amandat ad Fr. A. Wolfi Prolegg. pag. LXXI. Sed ad nostrum locum magis facere videntur, quae Strabo IX. p. 418 s. p. 641 A. retulit: quotquot peregrini Delphicum oraculum consulunt, eos vectigal quoddam, ab ἱερεῖσι τῶν ἱερῶν constitutum, Cris-
τος et Amphissaeis pendere co-
actos fuisse. A quo vectigali Ly-
dos exemtos fuisse perquam fit probabile.

προεδρία hic intelligitur ius in solemnibus ludis, in ἁγέλλῃς honorem institutis, priusquam sine sedendi indeque ludos spectandi. Quod genus honoris alibi quoque frequens reperitur. Ac praeterea Lydis hoc tribuerunt Delphi, ut, quicumque vellet, in omne tempus Delphorum unus fieret, i. e. in urbem reciperetur, agros possidere posset, omnia iura acciperet, excepto tamen opinor ipso civitatis (τῆς πολιτείας) iure. Similia quaedam in Graecarum civitatum foederibus Larcherus laudat ex Xenophont. Hellen. I, 2, 7 et Demosthen. pro Coron. p. 487 E. Cf. quoque Corp. Inscr. Graec. nr. 101 et 2421. Cr. de his privilegiis consuli vult Van Dale in Dissertat. Antiq. VI. p. 442—445.

CAP. LV.

ἐνεφορέετο αὐτοῦ] i. e. implebat se eo (oraculo) s. largitur in eo consulendo sibi indicia. Similem locum e Plutarch. Cicer. cap. 19 (al. 20) affert Schweigh. in Lexic. Herodot. s. v. Sed plura de verbi notione, tum propria de iis, qui

cibo aut potu avidius fruuntur, tum translata de iis, qui in aliis quoque rebus cum simili aviditate agunt, ubi secundus casus adponitur, disputavit Lennep. ad Phalarid. Epist. p. 26. Ubi dativum adsciscit, implicandi notione redditur; vid. Lobeck. ad Phrynich. p. 587. — Articulus τὴν, quem ante ἀληθείην adiecerat Schaeferus, a libris quidem abest, sed opportune addi posse videtur Schweighaeusero, qui in Schellershemiano libro aliquid ante τοῦ erasum invenerat, quod τὴν fuisse suspiceris licet.

εἰ οἱ πολυχρόνιος ἔσται] Ubi deliberativo coniunctivo (conf. I, 46. 53 ibiq. nott.) non opus sit, indicativum reperiri docet Werfer. in Actt. phil. Monacc. I. p. 232, hoc loco appposito. De quo Cr. conferri iubet Hermann. ad Viger. de idiotism. p. 947.

ἢ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τὰδε] „Oraculum hocce retulerunt Dio Chrysostom. XIII. p. 220 et Schol. Platon. pag. 188 ed. Ruhnk.“ Cr. Invenitur etiam in Diodori Excerptt. §. 29 Tom. II. p. 25 (Nov. scriptorr. collect.) ed. Mai.

In primo versiculo cum recentt. dedimus ὅταν — γένηται (quando — progenitus fuerit), ubi male unus liber γίνηται. In altero versu valde nobis arridet Porsoni (Adverss. p. 311) emendatio δὴ τότε pro καὶ τότε reponentis, quam tamen invitis libris scriptis ac reprobantibus Rufino (cuius locum attulit Cr. de Metr. Comic. f. CXLV, b ed. Paris. coll. Bast. Commentat. palaeograph. ad Gregor. Corinth. p. 826) et Scholiasta Platonico reponere non sumus ausi. Sed scripsimus πολυψήφιστα cum recentt. editt. pro-

καὶ τότε, *Λυδὲ ποδαβρῇ, πολυνήφιδα παρ' Ἑρμον
φεύγειν, μηδὲ μένειν, μηδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.*

- 56 *Τούτοισι ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεισι ὁ Κροῖσος πολλόν τι μάλιστα
πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμὰ ἀντ' ἀνδρὸς βασιλεῖν
σεῖν Μήδων· οὐδ' ὧν αὐτὸς οὐδὲ οἱ ἐξ αὐτῶν παύσεσθαι κοτε*

bante Spitznero De vers. heroic. p. 50 et Bredov. p. 41., ubi vulgo *πολυνήφιδα* aut *πολυνήφιδά*, quod idem praebet Diodorus l. I. Conf. etiam Unger. Paradox. Thebb. pag. 206. „Invenitur haec clausula in Athen. XIV. p. 630., Euseb. Praepar. Evang. V, 24, in Platon. Re publ. VIII, 16. p. 506. Aliam e Prisciano lectionis varietatem exhibet Lindemann. in Epist. praemissa Prisciani Opp. minorr. (Leid. 1818) pag. XXI. — Pro *μηδὲ* tertio versu exstat etiam *μη δέ*; de quo Bast. l. I.“ *Cr.*

ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται] Quo sensu Cyrus dicatur *ἡμίονος* s. *mulus*, declaratur infra I, 61, ubi vid. Alia ad h. l. Platonis disputat Scholiasta, quae malim apud ipsum legi. „Simile quiddam in Arabum fabulis, quibus nomen *Tausend und eine Nacht*, narratur de Hind., quae Naamani est filia, Hedschacho, Mesopotamiae praefecto nupta. Nam *misellum ex se mulum procreatum* tri conquiritur; quo dicto ipsa maritum suum cum asino comparaverat. Unde is cum ea protinus divortium facit. Vid. Tausend u. e. Nacht von Jos. v. Hammer II. p. 167.“ *Cr.*

Λυδὲ ποδαβρῇ] *ποδαβρὸς* dicitur, qui pedibus est tener, mollis; mox vero de quavis mollitie et luxuria dicitur; qua ipsa Lydos male notos fuisse constat. Vid. nott. ad I, 155. Apud Hesychium *ἀβρὰ βαίνων* est *τροφεόβιος*; quae citans Wesseling. addit Themist. Or. XIX. p. 226 D: *ἀλλὰ τροφῆς ἦν καὶ οὐκ ἀρετῆς ὁ ποδαβρὸς ἐπωνυμία*, et Euripid. Troad. 506. Alia dabit Blomfield in Glossar. ad Aeschyl. Pers. 1073, ubi *ἀβροβάτης* dicitur is, qui delicate incedit. „Apud Dionys. Halicarnass. de com-

pos. verbb. p. 390 ed. Schaef. exstat *ἐλαφρὰ ποδῶν*. Conf. Bast. l. I.“ *Cr.*

πολυνήφιδα παρ' Ἑρμον] *Hermus* fluvius in Phrygiae montibus ortus per Sardium campos inde labitur, auctusque Pactolo in maris Aegaei sinum Smyrnaeum sese effundit. Nunc ei nomen *Sarabai* s. *Kedous*. Tu conf. I, 80. V, 101. Pausan. V, 13. §. 4. Tzschuck. ad Pompon. Mel. I, 17. §. 2. et Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 102 seq., qui veterum locos de *Hermus* omnes exhibent. — In seqq. infinitivum imperativi loco positum invenimus, de quo conf. Kuehner Gr. Gr. §. 644 et allata ad Herodot. VII, 159.

CAP. LVI.

ἐλπίζων — οὐδαμὰ] *οὐδαμὰ* pro *οὐδαμὰ* cum recentt. edd. scripsi. — In seqq. verbis *οὐδ' ὧν αὐτὸς οὐδὲ οἱ ἐξ αὐτοῦ* (i. e. *posterius*; cf. Kuehner Gr. Gr. §. 516. not. 2.) *παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς* Cobet Varr. Lectt. pag. 91 necessarium esse putat scribere *οὐδὲ τοὺς ἐξ αὐτοῦ*. Sed vulgatam recte mihi tuitus esse videtur Schoene in ea scriptione, quam ad I, 27 laudavi, pag. 2 insignem ac forsitan singularem esse monens nominativum non solum primariae personae (*αὐτὸς*), verum etiam secundariae (*οἱ ἐξ αὐτοῦ*) in hac structura positum: quod Noster consulto fecisse videtur, qui Croesum eiusque posteros appellans totam domum sive dynastiam significare voluit atque hanc ob causam eundem quoque casum retinuit; quo mutato diversitatem quandam inter Croesum et eius posteros declarasset, qualem minime declarare voluerat. Tu conf. etiam nott. ad II, 118.

τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐφρόντιζε ἱστορέων, τοὺς ἂν Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἔοντας προσκτῆσαιτο φίλους. ἱστορέων δὲ εὗρισκε Λακεδαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς 26 μὲν τοῦ Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἴωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν

τοὺς ἂν Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἔοντας προσκτῆσαιτο φίλους] Particulam ἂν, in uno libro omissam, eiici vult Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. p. 257, cum neque ad ἔοντας neque ad προσκτῆσαιτο particula potentiali sit opus. Sed iure particulam retinent reliqui libri et scripti et editi.

ἱστορέων δὲ εὗρισκε Λακεδαιμονίους κ. τ. λ.] Sequitur hic longior digressio, non illa quidem aliena ab universi operis consilio, sed alius fere generis atque ea, quam supra I, 23 seqq. narrationi Noster inseruerat. Cum enim hoc sibi omnino propositum habeat, ut Persarum res eversas Graecosque ipsos summa cum laude in libertatem vindicatos ostendat, quaecunque alia hoc in opere narrantur, ea hanc unam ob causam narrari videntur, quod scriptoris consilium adiuvant meliusque declarant. Hinc vel ea, quae ad antiquissimum Graeciae statum, Lacedaemoniorum atque Atheniensium, quae principes fere tunc temporis in Graecia fuerunt civitates, cognoscendum valent, ita narrantur, ut non de industria, sed oblata occasione, ubi tale quid omittere nefas videri queat, referantur. Neque etiam, quae utriusque huius civitatis fuerit conditio usque ad Persica bella, continuo hic adiicitur, nimirum post I, 69, ubi ad primarium narrationis argumentum a digressionem redit auctor, sed multo infra, alia opportuna narranti occasione oblata V, 39—55. De quibus digressionibus Creuzer. dixit in libro: Die histor. Kunst der Griech. p. 142 seqq. 273 ed. pr. p. 111 ff. 212 ed. sec.

Caeterum praetermitti non debet, verba Nostri ταῦτα γὰρ ἦν τὰ προκεκριμένα ἔοντα usque ad cap. 69 init. omnia desiderari in Sancrofti libro et in aliis quibusdam; unde haec omnia non ab Herodoti manu

profecta, sed a librariis adscripta esse perperam nonnulli arbitrati sunt. Sed alia ut taceam ab aliis dudum prolata, videtur hunc locum in suo Herodoteo libro legisse Aristidis scholiasta, a Frommelio evulgatus, pag. 33. De huiusmodi lacunis in Herodoti codd. cf. Bredov. p. 13 seqq. — „In seqq. pro ἔοντα Dobraeus coniecit ἔθνη, non improbante Porsono; vid. Tracts pag. 260.“ Cr. Sed refragantur codices.

ταῦτα γὰρ ἦν τὰ προκεκριμένα ἔοντα τὸ ἀρχαῖον κ. τ. λ.] i. e. „haec enim gentes antiquibus praecipuae habebantur, altera Pelasgica, altera Hellenica.“ Ubi e seqq. intelligitur, τὸ μὲν pertinere ad Athenienses, quos Pelasgicae stirpis esse auctoris fert sententia, τὸ δὲ ad Lacedaemonios, qui, cum Doricae sint stirpis, ad Hellenicum genus pertinent. Illam gentem (Pelasgicam) nuspiam commigrasse refert, alteram vero (Dores) multum vagatam esse. Est haec Herodoti sententia, nisi prava interpretatione sententiam detorquere aut ipsum scriptorem erroris incusare vells. Tractavit huius capitis argumentum post alios C. O. Mullerus (in Dorr. I. p. 17 seqq.), illud statuens: quae hic prodita legantur, minime ex antiquis fontibus ac traditionibus fluxisse, verum ex ipsius Herodoti studio cogitandique ratione hunc in modum prodi; quippe qui scriptor sic fere varias antiquitatis traditiones ac notiones in ordinem quasi redigere atque conciliare inter se studuerit. Quae aliis diiudicanda relinquo; Herodoto enim melius me has res perspicere minime equidem mihi sumam, neque intima eius sensa, reconditas cogitationes mihi hunc in modum patere confiteor. Qua re non attinet hic dicere de iis, qui Muelleri rationem plerumque secuti Herodo-

τὰ προκεκριμένα ἔοντα τὸ ἀρχαῖον, τὸ μὲν Πελασγικόν, τὸ

tum hic lapsum esse neque vera prorsus tradidisse existiment, quum Pelasgi et Hellenes diversae minime fuerint stirpis, sed ad eandem primitivam pertineant gentem; ut Middendorf in scriptione scholastica, quae prædiit Coesfeld. 1840: Ueber das Verhältniss der Hellenen zu den Pelasgern etc. p. 3 seqq. 17., Matthiae in Encyclopaedia real. Pauli cura edita T. III. p. 940 coll. IV. p. 229., Clinton. Fast. Hell. I. p. 92 seq. At dicendum est de Larcheri disputatione (Tab. chronol. Tom. VIII. §. XI. p. 262 seq.), qua Athenienses falso ab Herodoto Pelasgos dici statuit, quamvis aliis locis (II, 51. VII, 94. VIII, 44) eandem ille professus esse videatur sententiam. Quippe coniunctum hoc est cum eo, quod Pelasgos nunquam solum mutasse, Hellenes vero multum pervagatos esse tradunt; quod ipsum iam ad universam illam de Pelasgorum atque Hellenum originibus quaestionem pertinet, de qua referre longum est, certi quid definire difficillimum. Quare quae ad scriptoris nostri intelligentiam nonnihil facere possint, ea pauca hic adnotabimus. Qui primum diserte monet, diversi generis esse Pelasgos atque Hellenes; in quo postea adversatus est illi Dionysius Halicarnass. Antiqu. Romm. I, 17. p. 45 ed. Reisk. haec scribens: ἡ γὰρ δὴ καὶ τὸ τῶν Πελασγῶν γένος Ἑλληνικόν, ἐκ Πελοποννήσου τὸ ἀρχαῖον. Ac plures viri docti hoc Dionysii testimonium secuti sunt, in quibus praecipue Vater. ad Adelung. Mithridat. II. p. 382 seqq. 392 seq. consuli vult Cr., atque Herbert. Marsh. in Horr. Pelasgg. (Cantabrig. 1815), qui itidem Pelasgos et Hellenes pro una eademque stirpe haberi contendit. Quibus quodammodo accenseri poterit Raoul Rochette (Histo. de l'Etabliss. d. colon. Grecq. I. p. 11), ubi discrimen inter utramque gentem non tale esse monet, quale plerisque videatur. Et alio loco (ibid. I. p. 141 seq.) Pelasgos sta-

tuit indigenam Graeciae gentem esse vel certe eam, cuius primae in Graecia, antiquissimo certe aevo, fiat mentio. Quo cautius de his disputat Beck. in Allgemein. Weltgesch. I. p. 348. 807 ed. secund. Qui primitus quidem diversi generis utramque fuisse gentem concedit Tittmann. (de Amphictyonn. p. 113 seqq.), postea tamen mutuae cognationis haud pauca vestigia reperiri contendit. Cum enim prius Pelasgorum gens prae reliquis excelluerit eiusdemque nomen plerisque fere Graeciae gentibus fuerit commune, postea Hellenum nomen invaluisse censet non minus vi atque armis quam consuetudine mutuoque commercio; in quo ipso vestigium apparere linguae Pelasgicae atque Hellenicae non valde diversae. A qua sententia non admodum recedunt ii, qui non omne quidem discrimen primitivum inter Pelasgos et Hellenes sublatum cum velint, origines tamen utriusque gentis ad unam eandemque stirpem Graecam referunt indeque coniunctas primitus et cognatas quodammodo ponunt has gentes, quarum alteram quasi ex altera profectam dicunt. Vid. inprimis C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 7 ed. quart., qui ut veterum ita recentiorum scriptorum testimonia omnia fere attulit. Quae nuper pluribus de hac re disputavit Will. Mure: critical history of the language and literat. of anc. Greece I. p. 51 seqq., iis facile carere poterimus: longe cautiorem se in his praebuit, ab Herodoti fide haud discedens, Grote history of Greece II. p. 315 seqq. 351. Utut est, mihi certe potior videtur Herodoti auctoritas prae Dionysii, qui multo post vixit, testimonio, Hellenesque inde et Pelasgos probe distinguendos esse censeo: quod idem recte statuit Kruse Hellas I. pag. 403. 414 seqq. 416. 453. 461 sqq. Ac Thucydides quoque (I, 3) Pelasgos et Hellenes bene distinxit: quos eosdem etiam distinxisse vi-

δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ καὶ ἐξεχώρησε,

detur Hecataeus Milesius, qui ante Graecos (πρὸ τῶν Ἑλλήνων) Peloponnesum habitasse scribit barbaros (i. e. Pelasgos), teste Strabone VII. p. 321., qui ipse omnes fere consentire scribit (V. p. 220 seq.), Pelasgos esse „ἀρχαῖον τι φύλον κατὰ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἐμπολάσαν“ κ. τ. λ. Pelasgi igitur, qui antiquissimi Graeciae incolae perhibentur, cum ad barbaros ab Herodoto aequae atque ab Hecataeo referantur, i. e. ad eas gentes, quae non Graecae, sed peregrinae stirpis sint, profecto ab ipsis Hellenibus discernendi erunt, ex orientis terrae regionibus prisco admodum aevo in Europam adeoque Graeciam transgressi, sive Arios dicas e superioris Asiae terris profectos, ut statuit Kortüm Griech. Gesch. I. p. 9 seq., sive Phoenices ex Aegypto pulsos Philistaeosque homines stirpis Semiticae, ut Roethio placet (Gesch. d. abendl. Philosoph. I. p. 90 seqq. nott. p. 84), sive denique, quod ipsum quibusdam placuit, ad Indiam usque regrediari indeque repetas Pelasgorum gentem Indogermanicam. Roethio nuper assensus est L. Ross in Allg. Monatschrift 1853. p. 278 coll. 1850. I. p. 85 ff. II. p. 82 seqq. De ipso Pelasgorum nomine post ea, quae Kruse I. I. p. 437., Hitzig: Urgeschichte d. Philist. pag. 38 seqq., C. F. Hermann I. I. §. 6 not. 9 attulerunt, consul. Roeth. I. I. nott. p. 8 seq. et quae nuperrime de his disseruit J. G. von Hahn: Albanensisch. Studien p. 244 seq.

καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ καὶ ἐξεχώρησε] Haec verba, de Pelasgis intelligenda, admodum exercuerunt viros doctos, cum multa apud veteres tradita reperiamus de Pelasgorum commigrationibus, quae omnia proferre putidum est. Unum excipio Strabonem, qui Pelasgos vocat πολυπλανὸν ἔθνος καὶ ταχὺ πρὸς ἀναστάσεις (XIII. p. 621. s. 922 C), eademque fere pronuntiantem Dionysium Halic. Antiqq.

I, 17., quibus addit Cr. Eustathii locum insignem ad Homeri Odys. XIX. p. 690, 30 ed. Basil. περιώνυμον δὲ τὸ τῶν ἀπλῶς Πελασγῶν φύλον καὶ πολυσπερὲς διὰ τὸ πλανητικόν; coll. Fraggm. historr. p. 41. Quae igitur Pelasgis tribuunt Strabo, alii, ea ab Herodoto Hellenibus tributa videmus; nam Herodoti verba, ut quibusdam olim visum est, ad Pelasgos referri, quo Strabo atque Herodotus secum concilientur, non sinunt linguae leges, neque ipse Stephanus Byzantin. s. v. Δῶριον p. 746 recte hunc locum accipiens. Quare Wesselingius Herodotum non de universa Pelasgorum natione hic loqui censet, sed de Atheniensibus tantum, qui a Pelasgis genus duxerint. Cum enim latissime pateat Pelasgorum gens, eos solos ab Herodoto commemorari credibile est, qui ad Atticam pertineant eamque terram ab antiquissimo aevo tenuerint, unde indigenae sive autochthones sint appellati, qua quidem appellatione Athenienses prae reliquis Graecis insignes voluisse neminem fugit. Unde non multum differt, si Pelasgos Atticae terrae fines ingressos prisco aevo et cum indigenis in unam fere gentem coalluisse dixeris; quo ducit Herod. II, 51 coll. (ut Cr. monet) C. O. Mueller. in Orchomen. pag. 439 seq. 129 seq. Nam terra Attica commigrationes incolarum minus est perpassa, teste Thucyde I, 2 fin.; ex quo haud scio an Nostro patrocinari possis, apud quem eundem VII, 161. Athenienses dicuntur ἀρχαιότατον μὲν ἔθνος παρεχόμενοι, μοῦνοι δὲ ἔόντες οὐ μετανάσται Ἕλληνες. Haec sufficiant ad Herodoti testimonium probandum, quod cum prorsus falsum perhibeat Godfr. Hermannus in Dissertat. de Graec. Minerva (Lips. 1837) p. 4 seqq. (Opuscc. VII. p. 262. 265 seqq.), Athenienses nullo modo Pelasgos fuisse dictitans neque unquam etiam hoc pronuntiasse, licet vetustatis suae ubique iactatores

τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλείος οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν, ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν

fuerint, vereor ut assentiri possim. Caeterum cf. etiam Raoul Rochette de hac re exponentem l. l. I. p. 140 seqq. et Riedel loco cap. 57. laudando p. 592 seqq. 595. Cr. laudat Niebuhr. in Histor. Rom. I. p. 35. 67 seq. Sturz. de dialect. Alexandr. pag. 9 not. (de Pelasgorum originibus), et Platner. Beiträge z. Kenntniss des Attisch. Rechts pag. 12 not., qui duplicem Pelasgorum in Atticam distinguunt migrationem; priorem, quae h. l. et II, 51. VIII, 44. commemoretur, posteriorem, de qua VI, 137, tempore migrationum Aeolensium, ut Strabo testetur IX. p. 401. s. p. 391 ed. Tzsch. Ab his Pelasgis serius advectis moenia, quae vulgo Pelasgica dicuntur, esse constructa (coll. Meurs. Cecrop. 5. Attic. Lectt. 6, 1), idem statuit Platner.

τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα] Rescripsi πολυπλάνητον e Florent. sive Schellershemiano cum recentt. edd. iubente quoque Bredov. pag. 36, qui alteram formam, quam Aldina exhibet, πολυπλάνητον, hic ferri posse negat. Cf. etiam III, 38. — Mox scripsi βασιλείος (pro βασιλῆος) cum recentt. edd. Vid. Struve Spec. II. Quaest. Herodd. p. 16. — Quod vero hic Dores πολυπλάνητοι dicuntur, testis est tota fere antiquitas, ubi maxime celebrantur Dorum commigrationes. De quibus tamen copiose exponere huius loci non est. Magis huc illud facit, quod Hellenes antiquissimi, quorum apud Homerum mentio, incolae sunt τῆς Ἑλλάδος, quae Thessaliae est urbs ad Achillis ditionem pertinens, haud aliter atque Phthia, quae et ipsa Thessaliae est urbs sive tractus. Tu vid. a Cr. laudatos Homer. Ili. II, 683 seq. ibiq. Heyn. IX, 363. Strab. IX. p. 431. s. p. 650 C seq. Nec alias regiones ab Herodoto, qui Phthiotidem antiquissimo tempore hanc gentem tenuisse asseveret, indicari credam. Cf. Kortüm l. l.

pag. 19. Helladis inde nomen intra Thessaliae fines apud Homerum contineri, observavit Apollodor. in Fragm. apud Strabon. VIII. p. 370. s. p. 568 C (p. 423 ed. Apollod. Heyn.). Qui vero factum sit, ut hocce nomen postea ad omnem fere Graeciam pertinuerit, non magis quaerere attinet, quam quae primae huius ipsius gentis fuerint sedes, quae origines. Multa collegit Beck. Anleit. z. Weltgesch. I. pag. 808. coll. Kruse (Hellas) I. p. 461 seqq. De Deucalionis rege idem Beck. l. l. pag. 809 varias collegit veterum sententias, vix illas quidem inter se conciliandas. Ad Herodotum facit Strabonis locus IX. p. 432. s. 660 B: Ἰστορεῖται γὰρ ὁ Δευκαλίων τῆς Φθιώτιδος ἀρξάει καὶ ἀπλῶς τῆς Θεσσαλίας. Quo eodem auctore Deucalionis filius ex Pyrrha prognatus Hellen erat, qui cum patri ipse successisset in regno, dein filiis suis regnum divisisse fertur. Tu conf. Beck. l. l. et quae nuper disernit Schoemann in diss. de Pandora p. 29 seq.

οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν] Schaeferus pro Φθιώτιν ediderat Φθιήτιν, idque ipsum nunc, suadente Bredov. p. 168, a recentt. edd. receptum video, qui eodem consilio ducti mox quoque Ἰστιαίητιν et Ἰστιαίητιδος et Θεσσαλιήτιν (cap. 57) dederunt, libris invitis, a quibus in re tam incerta et fluctuante recedere, praesertim in nominibus propriis, ausus non sum, licet alia occurrant nomina propria, in quibus pro ὧ Iones posuisse ἧ satis constet. Phthiotis, quae etiam Phthia dicitur, ad Thessaliam pertinet, in cuius tractu meridionali ad montem Othryn inde a fontibus Sperchii extenditur usque ad Pagasaeum sinum; quamquam pro temporum ratione fines quoque variasse probabile fit. Augusto Romanis imperante ad Thessaliam haec regio itidem pertinuit, teste Pausan. X, 8. §. 2. Plura Beck. l. l. I. p. 831

Ὅσσαν τε καὶ τὸν Οὔλυμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαῶ-
τιν· ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαϊώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἶκει

coll. Mannert. Geograph. d. Gr. u. Röm. VII. p. 598. Forbiger Handb. d. alt. Geogr. III. p. 889. Et iure primitivam Doricae gentis sedem Phthiotidem statuit Kruse Hellas I. p. 522.

ἐπὶ δὲ Δῶρον τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὅσσαν τε καὶ τὸν Οὔλυμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαῶτιν] De *Hellene* regnum inter filios (in quibus *Dorum* fuisse dubitari nequit) dividende conf. Apollod. I, 7, 2. 3. coll. Pausan. VII, 1. et Beck. l. I. pag. 812. Quo autem tempore et a quibusnam patria terra Dorus sit pulsus, haud compertum habemus. *Histiaceotis*, quo ille sedes transtulisse dicitur, in septentrionali Thessaliae parte est sita ad *Ossam* montem atque *Olympum*. Nomen ipsum utrum ex illo *Euboeae* insulae tractu, cui idem nomen, an aliunde inditum fuerit, vix dixeris. Neque magis de finibus huius regionis constat. Vid. Strabon. IX. p. 437. s. 668 A. B. coll. Beck. l. I. p. 839 seq. et Mannert. l. I. VII. p. 567. Forbiger. l. I. p. 883. *Euboicum* huius nominis tractum Noster commemorat VIII, 23. coll. VII, 175. Thessalica regio postea demum hoc nomen accepisse videtur, cum antea *Doris* esset nuncupata, teste Androne apud Strabon. X. p. 475. s. 729 A. Cr. addit Charac. apud Stephan. Byzant. s. v. *Δωρίον*, et C. O. Mueller. (Dorr. II. p. 27 seqq.), qui Tempe quoque Thessalica huic regioni adnumeranda esse, ex ipsius Herodoti verbis concludi posse putat.

ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαϊώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων] Hac de re mihi non satis liquet; proferam tamen, quae, monente Cr., ad h. l. disputavit C. O. Mueller. in Orchomen. I. p. 233 seq. Dor. I. p. 32 seqq. De Epigonis hic cogitandum esse censet, quorum opera Thebas captas fuisse novimus; unde eiectos Cadmeos confugisse ad Illyricos Encheleas, eoque ipso in iti-

nere attigisse Homolen *Magnesiae* montem, ad quem *Dores* habitaverint, qui ipsi tum sedibus moti fuerint, Ubi tamen iure mireris, quod perfuga gens in transcurso *Dores* firmis sedibus pepulerit. Ac tot tenebris obscurata de Epigonis fama, ut, quid certi inde ad historiae fidem trahi queat, haud facile dixeris. Conf. Diodor. Sicul. IV, 67.

οἶκει ἐν Πίνδῳ, Μακεδόνων καλεόμενον] Non in *Pindum* montem haud procul remotum ab *Histiaceotide* *Dores* confugisse vult *Larcherus* (alii enim *Herodotum* scripsisse ἐν τῷ Πίνδῳ, sed *Pindum* urbem hic intelligendam esse, quae *Dryopidi* terrae, in quam post secesserint *Dores*, proxima, ad *tetrapolin* *Doricam* pertinuerit. Sed, ut illud taceam, multo magis consentaneum esse pro illius aevi indole, in montibus confugium quaesivisse *Dores*, ex articuli omissione tale quid effici posse nego. — *Μακεδόνων* vulgo ad *Macedonicam* gentem referunt, quae inde et ipsa *Doribus* accensenda sit propter *Macednum* s. *Macedonem*, qui *Deucalionis* nepos fuisse perhibetur. Plura Beck. l. I. I. pag. 826. Cr. conferri iubet *Sturz*. de dialect. *Macedon*. p. 11 seq. not. et *Weiske* de *Hyperbol.* errorr. in hist. *Philipp.* pag. 19. not. 40. Ac nuper quidem C. O. Mueller. (Dorr. I. p. 2 seqq. 33 seqq. et: Ueber die *Makedon*. pag. 37 seqq. inprimis pag. 42.) *Macedones* *Doricae* stirpis esse negavit, cum ad *Illyriam* illi pertineant. Namque patrem historiae non veram de his sententiam edidisse vult, sed *Macedonum* narrationem, quorum sane multum interfuerit *Graeciae* gentibus adnumerari. Quae quatenus cum *Herodoti* verbis conciliari queant, equidem non exputem. Ac iure inde *Muellero* adversatus est, qui nuper accuratius in *Macedonum* res ante *Philippum* regem inquisivit, *Abel*: *Macedonien vor König Philipp*. Lips. 1847, ubi vide potissimum

τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλείος οἶκε γῆν τὴν Φθιώτιν, ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν

fuerint, vereor ut assentiri possim. Caeterum cf. etiam Raoul Rochette de hac re exponentem l. l. I. p. 140 seqq. et Riedel loco cap. 57. laudando p. 592 seqq. 595. Cr. laudat Niebuhr. in Histor. Rom. I. p. 35. 67 seq. Sturz. de dialect. Alexandr. pag. 9 not. (de Pelasgorum originibus), et Platner. Beiträge z. Kenntniss des Attisch. Rechts pag. 12 not., qui duplicem Pelasgorum in Atticam distingui vult migrationem; priorem, quae h. l. et II, 51. VIII, 44. commemoretur, posteriorem, de qua VI, 137, tempore migrationum Aeolensium, ut Strabo testetur IX. p. 401. s. p. 391 ed. Tzsch. Ab his Pelasgis serius advectis moenia, quae vulgo Pelasgica dicuntur, esse constructa (coll. Meurs. Cecrop. 5. Attic. Lectt. 6, 1), idem statuit Platner.

τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα] Rescripsi πολυπλάνητον e Florent. sive Schellershemiano cum recentt. edd. iubente quoque Bredov. pag. 36, qui alteram formam, quam Aldina exhibet, πολυπλάνητον, hic ferri posse negat. Cf. etiam III, 38. — Mox scripsi βασιλείος (pro βασιλέως) cum recentt. edd. Vid. Struve Spec. II. Quaest. Herodd. p. 16. — Quod vero hic Dores πολυπλάνητοι dicuntur, testis est tota fere antiquitas, ubi maxime celebrantur Dorum commigrationes. De quibus tamen copiose exponere huius loci non est. Magis huc illud facit, quod Hellenes antiquissimi, quorum apud Homerum mentio, incolae sunt τῆς Ἑλλάδος, quae Thessaliae est urbs ad Achillis ditionem pertinens, haud aliter atque Phthia, quae et ipsa Thessaliae est urbs sive tractus. Tu vid. a Cr. laudatos Homer. Ili. II, 683 seq. ibiq. Heyn. IX, 363. Strab. IX. p. 431. s. p. 659 C seq. Nec alias regiones ab Herodoto, qui Phthiotidem antiquissimo tempore hanc gentem tenuisse asseveret, indicari credam. Cf. Kortüm l. l.

pag. 19. Helladis inde nomen intra Thessaliae fines apud Homerum contineri, observavit Apollodor. in Fragmm. apud Strabon. VIII. p. 370. s. p. 568 C (p. 423 ed. Apollod. Heyn.). Quis vero factum sit, ut hocce nomen postea ad omnem fere Graeciam pertinuerit, non magis quaerere attinet, quam quae primae huius ipsius gentis fuerint sedes, quae origines. Multa collegit Beck. Anleit. z. Weltgesch. I. pag. 808. coll. Kruse (Hellas) I. p. 461 seqq. De Deucalionis rege idem Beck. l. l. pag. 809 varias collegit veterum sententias, vix illas quidem inter se conciliandas. Ad Herodotum facit Strabonis locus IX. p. 432. s. 660 B: Ἰστορεῖται γὰρ ὁ Δευκαλίων τῆς Φθιώτιδος ἀρξῆαι καὶ ἀπλῶς τῆς Θεσσαλίας. Quo eodem auctore Deucalionis filius ex Pyrrha prognatus Hellen erat, qui cum patri ipse successisset in regno, dein filiis suis regnum divisisse fertur. Tu conf. Beck. l. l. et quae nuper inseruit Schoemann in diss. de Pandora p. 29 seq.

οἶκε γῆν τὴν Φθιώτιν] Schaeferus pro Φθιώτιν ediderat Φθιήτιν, idque ipsum nunc, suadente Bredov. p. 168, a recentt. edd. receptum video, qui eodem consilio ducti mox quoque Ἰστιαίητιν et Ἰστιαίητιδος et Θεσσαλίητιν (cap. 57) dederunt, libris invitis, a quibus in re tam incerta et fluctuante recedere, praesertim in nominibus propriis, ausus non sum, licet alia occurrant nomina propria, in quibus pro ὧ Iones posuisse ἡ satis constet. Phthiotis, quae etiam Phthia dicitur, ad Thessaliam pertinet, in cuius tractu meridionali ad montem Othryn inde a fontibus Sperchii extenditur usque ad Pagasaeum sinum; quamquam pro temporum ratione fines quoque variasse probabile fit. Augusto Romanis imperante ad Thessaliam haec regio itidem pertinuit, teste Pausan. X, 8. §. 2. Plura Beck. l. l. I. p. 831

Ὅσσαν τε καὶ τὸν Οὐλύμπου χάριν, καλεομένην δὲ Ἰστιαϊω-
τιν· ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαϊώτιδος ὡς ἐξάνεστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε

coll. Mannert. Geograph. d. Gr. u. Röm. VII. p. 598. Forbiger Handb. d. alt. Geogr. III. p. 889. Et iure primitivam Doricae gentis sedem Phthiotidem statuit Kruse Hellas I. p. 522.

ἐπὶ δὲ Δώρον τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὅσσαν τε καὶ τὸν Οὐλύμπου χάριν, καλεομένην δὲ Ἰστιαϊωτιν] De *Hellene* regnum inter filios (in quibus *Dorum* fuisse dubitari nequit) dividende conf. Apollod. I. 7, 2. 3. coll. Pausan. VII. 1. et Beck. I. l. pag. 812. Quo autem tempore et a quibusnam patria terra Dorus sit pulsus, haud compertum habemus. *Histiaeotis*, quo ille sedes transtulisse dicitur, in septentrionali Thessaliae parte est sita ad Ossam montem atque Olympum. Nomen ipsum utrum ex illo Euboeae insulae tractu, cui idem nomen, an aliunde inditum fuerit, vix dixeris. Neque magis de finibus huius regionis constat. Vid. Strabon. IX. p. 437. s. 668 A. B. coll. Beck. I. l. p. 839 seq. et Mannert. I. l. VII. p. 567. Forbiger. I. l. p. 883. Euboicum huius nominis tractum Noster commemorat VIII, 23. coll. VII, 175. Thessalica regio postea demum hoc nomen accepisse videtur, cum antea *Doris* esset nuncupata, teste Androne apud Strabon. X. p. 475. s. 729 A. Cr. addit Charac. apud Stephan. Byzant. s. v. Δώριον, et C. O. Mueller. (Dorr. II. p. 27 seqq.), qui Tempe quoque Thessalica huic regioni adnumeranda esse, ex ipsius Herodoti verbis concludi posse putat.

ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαϊώτιδος ὡς ἐξάνεστη ὑπὸ Καδμείων] Hac de re mihi non satis liquet; proferam tamen, quae, monente Cr., ad h. l. disputavit C. O. Mueller. in Orchomen. I. p. 233 seq. Dor. I. p. 32 seqq. De Epigonis hic cogitandum esse censet, quorum opera Thebas captas fuisse novimus; unde efectos Cadmeos confugisse ad Illyricos Encheleas, eoque ipso in iti-

nere attigisse Homolen Magnesia montem, ad quem Doros habitaverint, qui ipsi tum sedibus moti fuerint. Ubi tamen iure mireris, quod perfuga gens in transcurso Doros firmis sedibus pepulerit. Ac tot tenebris obscurata de Epigonis fama, ut, quid certi inde ad historiae fidem trahi queat, haud facile dixeris. Conf. Diodor. Sicul. IV, 67.

οἴκεε ἐν Πίνθῳ, Μακεδόνων καλεόμενον] Non in *Pindum* montem haud procul remotum ab Histiaeotide Doros confugisse vult Larcherus (alioqui enim Herodotum scripsisse ἐν τῷ Πίνθῳ), sed *Pindum* urbem hic intelligendam esse, quae Dryopidi terrae, in quam post secesserint Doros, proxima, ad tetrapolin Doricam pertinuerit. Sed, ut illud taceam, multo magis consentaneum esse pro illius aevi indole, in montibus confugium quaesivisse Doros, ex articuli omissione tale quid effici posse nego. — *Μακεδόνων* vulgo ad Macedonicam gentem referunt, quae inde et ipsa Doribus accensenda sit propter Macednum s. Macedonem, qui Deucalionis nepos fuisse perhibetur. Plura Beck. I. l. I. pag. 826. Cr. conferri iubet Sturz. de dialect. Macedon. p. 11 seq. not. et Weiske de Hyperbol. errorr. in hist. Philipp. pag. 19. not. 40. Ac nuper quidem C. O. Mueller. (Dorr. I. p. 2 seqq. 33 seqq. et: Ueber die Makedon. pag. 37 seqq. inprimis pag. 42.) Macedones Doricae stirpis esse negavit, cum ad Illyriam illi pertineant. Namque patrem historiae non veram de his sententiam edidisse vult, sed Macedonum narrationem, quorum sane multum interfuerit Graecia gentibus adnumerari. Quae quatenus cum Herodoti verbis conciliari queant, equidem non exputem. Ac iure inde Muellero adversatus est, qui nuper accuratius in Macedonum res ante Philippum regem inquisivit, Abel: Macedonien vor König Philipp. Lips. 1847, ubi vide potissimum

ἐν Πίνδῳ, Μακεδόνων καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτίς ἐς τὴν Ἀρνοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Ἀρνοπίδος οὕτως ἐς Πελοπόννησον ἔλθον, Ἀωρικὸν ἐκλήθη.

- 57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴεσαν οἱ Πελασγοί, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεῶν ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι ἑοῦσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρησιῶνα πόλιν

pag. 98 seq. Neque enim dubitari posse ostendit, quin Macedones, i. e. et reges, et certa quaedam populi portio ipsa, ad Doras pertinuerint. Neque aliter visum est C. H. Lachmanno: Die Spartan. Staatsverfassung etc. pag. 96., qui inde a pag. 89 in Herodoti narrationem de migrationibus Doricae gentis inquisivit. Add. Plass: Vor- und Urgesch. d. Hell. pag. 33.

ἐνθεῦτεν δὲ αὐτίς ἐς τὴν Ἀρνοπίδα μετέβη] Doras, ubi frustrata expeditione, quam in Peloponnesum Hylo duce susceperant, regressi erant, terram suam tradunt ab Histiaeis Euboeensibus sive a Perhaebis occupatam invenisse; quare hinc profectos ad Dryopidem, quae ab Oeta meridiem versus sita erat, se convertisse sedesque novas condidisse adeoque ipsi regioni *Doridis* nomen imposuisse. Plura de his Beck. Anleit. z. Weltgesch. I. p. 826. De ipsa hac terra, quae prius *Dryopis*, postea *Doris* est vocata, primarius Nostri legitur locus VIII, 31. coll. 43. Atque etiam C. O. Mueller. (Dorr. I. p. 35—41) multa disputat, quibus commonstrare studeat, Doras sensim sensimque ex Histiaeotide Oetam versus migrasse, in cuius extremis convallibus primum sedes ceperint, dein magis maritimam oram versus progressi vel supra Dryopidem; ita ut omnis gens sensim ad eas regiones pervenerit, quarum partes singulas vel antea tenuerint. Utut statuis, hoc certum videtur, Dryopidem terram Doras aliquamdiu tenuisse et ex ea in Peloponnesum irruisse. Vid. Beck. l. l. pag. 828. — Pro οὕτως Bredov. p. 112 mavult οὕτω. Cf. I, 5.

CAP. LVII.

οὐκ ἔχω — εἶπαι] Plurimi li-

bri scripti εἶπεν. Vid. nott. ad I, 49. et II, 89 coll. Creuzeri Commentt. Herod. pag. 81. — De dativo, qui verbo τεκμαίρεσθαι adiicitur, conf. nott. ad II, 2.

τοῖσι νῦν ἔτι ἑοῦσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρησιῶνα πόλιν οἰκούντων κ. τ. λ.] Valde disceptatur inter viros doctos de Tyrrhenis atque *Crestone*, ac nuper quoque, alios ut taceam, de omni huius loci argumento disputavit H. Riedel in: Archiv. f. Philolog. u. Paedagog. (Jahrb. f. Phil. u. Paedag. Suppl.) IV. p. 587 seqq. Nam Dionysii Halicarnass. (Antiqq. Rom. I, 26. p. 69 Reisk.) testimonio permoti, *Tyrrhenos* in Etruria urbemque *Cortonam* hic intelligi quidam statuunt. Vid. inprimis Niebuhr. in Hist. Rom. I. pag. 70 ed. pr. (p. 37 ed. sec.). Qui, si in Herodoto ita legeretur, quemadmodum apud Dionysium exstat, a nemine dubitari posse existimat, quin uterque rerum scriptor, et Herodotus et Hellanicus (quo teste utitur Dionysius), de una eademque urbe dixerint. Quae alia addit, tum convicia in libris Herodoti manu scriptos prave corruptos, tum argumenta subtiliter excogitata, quibus *Crestonem* Herodoteam eandem atque *Cortonam* Dionysii, Etruriae urbem, esse comprobet, ea talia sunt, ut vix ei, qui sine praeoccupato iudicio ad hunc locum accesserit, placere possint. Nec sane placuerunt Muellero, Riedelio (l. l. p. 590 seq.), Lepsius (Ueber die Tyrrhen. Pelasger in Etrur. p. 18), Gell. (Topography of Rome and its vicinity II. p. 150.), Middendorffio l. supra l. pag. 20 seqq., aliis. Ac mirum videri queat, quid factum, ut hoc loco, ubi de Graeciae gentibus Noster disse-

οἰκεόντων, οἳ ὁμοῦροί κοτε ἦσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλε-
μένοισι, οἰκεον δὲ τηνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλε-
μένην, καὶ τῶν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάν-

rit, subito Etruscorum iniiciatur mentio. Itaque alii aliam interpretandi viam ingressi sunt duce Wesselingio. Namque ex Thucydide IV, 109. novimus, Thraciae oram maritimam insedissee Pelasgos sive Tyrrenos, qui olim Lemnum et Athenas tenuerant, eademque in regione fuisse gentem *Crestonicam*, cuius ipsius Noster meminit VII, 124. VIII, 116. Ac referri huc quoque poterit Stephani Byzantini locus: *Κρήστων, πόλις Θράκης· ἔοικε δὲ εἶναι ἢ Κρηστών παρ' Ἡροδότῳ*; deinceps affertur Lycophronis versus in Cassandr. 937 et praeter Pindarum Rhianumque Hecataeus, qui *Κρηστώνας* in Europa commemoraverat, haud aliam gentem atque Herodoteam intelligens, ut recte vidit Klansen ad Hecat. Fragm. p. 78. 79. Nunc loco nomen *Christania*, ad Echidori fontes intra Strymonem et Axium, septentrionem versus ab ea urbe, cui hodie nomen *Salonichi*. Cf. Forbiger l. l. III. p. 1068. Cousinéry (Voyage en Macédoine I. p. 143. 145.) Crestonis locum ac reliquias quasdam se invenisse putat in colle prope vicum Lahana, qui inter recentioris aetatis urbes Salonichi et Serres fere medius situs est. Sed nil nisi magnam lapidum molem superesse idem asserit. Illic igitur Herodoti *Crestonem* collocandam esse bene vidit Wesselingius. A quo ita discedit C. O. Mueller. (Etruscc. I. p. 94—98. coll. 345), ut duplicem gentem ac regionem Crestonicam distingui velit, alteram eam, de qua modo diximus, alteram in Chalcidice paeninsula sitam Crestonem, quae supra Tyrrenos in Atho monte habitantes fuerit sita et hoc loco Herodoti sit intelligenda. Utram sequaris sententiam, de Etruria minime hic cogitandum, indeque nulla opus emendatione in ipsis Herodoti verbis, ut idem C. O. Mueller. iam antea

monuerat in Orchomen. p. 144. Tu add. praeter eos, quos supra iam indicavimus, Dahlmann. Herodot. p. 59. not. 60. Kruse. Hellas I. p. 435. coll. 164. et quae Cr. laudat: Schlegel. in Annal. Heidelberg. 1816. nr. 53. p. 855 seqq. Raoul Rochette Histoire de l'Etabliss. d. colon. Grecq. I. p. 431 seqq. Schol. Aristid. pag. 33 ed. Frommel., ubi haec exstant: *λήσται τινες ἦσαν οἱ Πελασγοὶ οἰκοῦντες περὶ τὰ μέρη τῆς Τυρρηνίας, ὡς Ἡρόδοτος ἐν τῷ α', οἱ ἐλθόντες κατώκησαν ἐν Θετταλίᾳ· ἐκδιδαχθέντες δὲ ὑπὸ τῶν προσοίκων ἦλθον ἐς Ἀθήνας κ. τ. λ.* Quae cum ita sint, nolim in Herodoti verbis tollere vocem *ὑπὲρ* (ante *Τυρρηνῶν*), ut proponit Riedel. p. 504; nec magis placet, quod Fritzsche (Quaest. Aristoph. I. p. 21. Euphrosyn. I, 1. p. 25) scribendum videbatur: *τοῖσι νῦν ἐτι ἔοῦσι Πελασγῶν Τυρρηνῶν τῶν ὑπὲρ Κρηστώνων πόλιν οἰκόντων.*

οἳ ὁμοῦροί κοτε ἦσαν κ. τ. λ.] Herodoti haec est sententia: Pelasgos istos, qui nunc in Thracia habitant (e quibus argumentum de lingua ducit Noster), olim in Thessalia fuisse iisque in locis, quae nunc ad Thessaliotidem terram quae vocatur pertinent, proxima illi terrae, quae nunc Doris appellatur.

καὶ τῶν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων κ. τ. λ.] Ad verborum structuram bene ex antecedentibus iam Wesseling. huc revocaverat articulum *τῶν*; unde haec enascitur loci sententia: „et si porro coniecturam facere licet ex iis Pelasgis, qui Placiam et Scylacen in Peloponneso condiderunt, quique cum Atheniensibus una habitaverant, si denique ex iis coniecturam ducere licet, quotquot aliae urbes (olim) Pelasgicae (post) nomina immutarunt etc.“ Nulla igitur hic opus emendatione. Etenim vulgo legebatur καὶ τὴν Πλα-

των ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἳ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι, καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ἐόντα πολίσματα τὸ οὐνομα μετέβαλε· εἰ τοῦτοισι τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἱέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, ἐὼν Πελασγικόν, ἅμα τῇ μεταβολῇ τῇ ἐς Ἑλλήνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε. καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ

κίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων, cuius loco iam Borhek. et Schaefer. reposuerant, invitis certe libris, καὶ τῶν τὴν Πλακίην κ. τ. λ. Nos cum recentt. edd. pro τὴν rescripsimus τῶν, quod ipsa loci ratio poscere sibi videbatur, ac retinimus οἰκισάντων pro olim vulgata οἰκησάντων, probante quoque Bredov. p. 73. Herodoto caeterum suffragatur Pomponius Mela I, 19, ubi Placiam et Scylacen parvas Pelasgorum colonias appellat, quibus a tergo imminet mons Olympius [Mysius]. Add. Plin. H. N. V, 32. 39. Sita est urbs Placia in Mysia, orientem versus a Cyzico, occidentem versus a Scylace, quod oppidum fuit proximum. Vid. Siebelis. ad Pausan. V, 13. §. 4. Marquardt: de Cyzico p. 27 seq. Forbiger l. I. II. p. 127. Nec inanis est viri docti suspicio, Herodotum ipsum haec loca adiisse; tu cf. Heyse. Quaestt. Herod. I. pag. 90. Qui idem, quod Herodotus haec oppida in Hellesponto, nec in Propontide (ut accuratius tradit Mela), sita dicit, id non ex scriptoris imperitia factum esse monet, sed dicendi ex usu, quo saepe Hellesponti nomine etiam Propontis una cum freto illo intelligatur. His adde, quae nuper de Crestone, Placia et Scylace disseruit, haec urbium nomina ex Albanensium, qui nunc dicuntur, sermone repetens J. G. von Hahn Albanens. Studien p. 247 seq.

οἳ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι] Voce σύνοικοι Herodotum hic monet Riedel. p. 593. uti propria significatione de iis, qui diversae gentis cum sint, eadem in regione simul habitent; cf. Herod. II, 51. VII, 73. Cum hoc loco conf. Herodot. VI, 137. et Thucyd. IV,

109. Ac Larchernus, qui antiquissimo aevo Atticam Pelasgos tenuisse negat, hoc refert ad posteriorem quandam Tyrrenorum s. Pelasgorum coloniam, qui cum non nihil temporis in Attica remanserint, eiectione inde Lemnum confugerint, unde in Propontide Placiam et Scylacen condiderint. Nec alio fere spectat Platneri sententia, quam ad I, 56. indicavimus, atque Riedelii l. I. pag. 593. Cr. addit: C. O. Mueller. Orchomen. p. 439 seq. coll. 307 seq. Hic enim antiquo aevo Pelasgos docet Atticam insedisse nec postea demum immigrasse. — In seqq. ad ἦσαν — ἱέντες Cr. confert Fischer. ad Weller. III, b. pag. 4 seq. et nott. ad Plotin. de pulcritud. pag. 210. Qui barbaram h. l. linguam emittere dicuntur Pelasgi, infra et ipsi designantur ἔθνος βάρβαρον (cap. 58), i. e. populus peregrinus s. extraneus, i. e. alius atque Graecae stirpis, cui nihil quidquam, quod ad origines attinet, cum ipsis Graecis commune est. Tu vide de hac voce C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 6. not. 1. ed. quart.

εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο] Conf. IV, 195: εἴη δ' ἂν πᾶν κ. τ. λ.

καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρησιωνῆται κ. τ. λ.] Apud Dionysium Halicarnass. Antiqq. Romm. I, 29. pag. 77. Reisk. haec citantem legitur Κρησιωνῆται, quod tamen in Herodoti textu reponere nolum. — Quam Bouherius (Diss. Herod. cap. X) olim vulgarat inscriptionem, ad Placiam pertinentem, cum Placianae matris fiat mentio, ea ad Cyzicum pertinet, non valde remotum a Placia sacrisque Cybeles, quae ipsa est mater Placiana, insigne. „Hinc apud Pausaniam V,

Κρηστωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν σφεας περιοικέοντων εἰσι
 27 ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακιηνοί, σφίσι δὲ ὁμόγλωσσοι· δη-
 λούσιν τε, ὅτι, τὸν ἠνείκαντο γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνον-
 τες ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἐλ- 58
 ληνικὸν γλῶσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ δια-
 χράται, ὥς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μέντοι ἀπὸ
 τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενὲς, ἀπὸ σμικροῦ τεο τὴν ἀρχὴν ὁρ-
 μεώμενον, αὐξῆται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων πολλῶν, μάλιστα
 προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων ἐθνέων βαρβάρων συχναῶν.
 πρὸς δὴ ὧν ἐμοὶ τε δοκεῖ οὐδὲ τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐὼν βάρ-
 βαρον, οὐδαμὰ μεγάλως αὐξηθῆναι.

13, 4. Siebelis. in Amalthea II. p. 265. restitutum vult τῆς Πλακιη-
 νῆς (pro Πλαστήνης) μητρὸς τοῦ
 ἱερὸν in monte Sipulo. Cr. —
 Paulo ante cum Gaisf. dedimus,
 probante Bredov. p. 104. τοιοῦτο
 pro τοιοῦτον, itemque ἠνείκαντο
 pro ἠνείκαντο et εἰνείκαντο. Vid.
 Bredov. p. 290.

σφίσι δὲ ὁμόγλωσσοι] Exstat ad
 h. l. scita Augusti Matthiae anno-
 tatio de discrimine inter σφίσι et
 σφι apud Herodotum; σφι plerum-
 que tertiae personae pronomen esse
 docet pro αὐτοῖς (his, illis), σφίσι
 reciprocum esse sibi, sibi ipsis, ἑων-
 τοῖσι. Add. Bredov. p. 282., qui
 cum his consentire non dubitat. —
 Ad locutionem ἐν φυλακῇ ἔχειν
 (servare, retinere), Nostro frequen-
 tem, conf. I, 160. V, 77. VII, 207.
 VIII, 23. 40.

CAP. LVIII.

αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ διαχράται]
 Quod ex Aldina propagatum est
 διαχρέεται, retinendum haud cen-
 sui, invitis melioribus codd., qui-
 bus hic obsequendum quoque sta-
 tuit Bredov. p. 381. Itaque reposui
 διαχράται. Sed ὁρμεώμενον mutare
 in ὁρμεόμενον, ut suadet idem Bre-
 dov. p. 387, nolui; cf. I, 36. 46.

αὐξῆται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων
 πολλῶν] Verba τῶν ἐθνέων πολ-
 λῶν bene sic interpretatur Matthiae:
 „populorum, e quibus constare Helle-
 nes notum est, quique multi supi.“

Si vero e sequentibus (ἐθνέων συ-
 νῶν) huc translata illa suspicatur,
 minus me habebit assentientem. Ne-
 que in hisce verbis: ἄλλων ἐθνέων
 βαρβάρων συχναῶν voculam ἐθνέων
 extinctam velim, cum iterata voce
 equidem nihil offendar. Sed con-
 iunctum hoc est cum loci interpun-
 ctione, quae olim alia fuit atque
 nunc est; comma enim post πλῆ-
 θος erat insertum itemque post
 αὐτῷ; quae distinctio ipsi Schweig-
 hausero haud displicet, ut talis
 sit Nostri loci sententia: „Helleni-
 cam gentem, quamdiu a Pelasgis
 discreta fuerit, infirmam fuisse,
 post vero, quum maior Pelasgico-
 rum populorum pars multique alii
 populi barbari cum illa coaluissent,
 in magnitudinem crevisse.“ Quam
 si sequamur rationem, voces τῶν
 ἐθνέων πολλῶν de Pelasgis acci-
 piendae erunt; quod ipsum quo
 iure fieri possit, equidem ignoro.
 Itaque nunc vulgatam loci inter-
 punctionem et lectionem immuta-
 tam reliqui. — Ad αὐξῆται Cr.
 confert Fischer. ad Weller. III, a.
 pag. 42. Tu vid. Bredov. p. 310,
 qui augmentum in hoc verbo apud
 Herodotum semper negligi monet.

πρὸς δὴ ὧν ἐμοὶ τε δοκεῖ οὐδὲ
 τὸ κ. τ. λ.] Aldina et unus liber
 scriptus: ὥς δὴ ὧν; reliqui codi-
 ces πρὸς δὴ ὧν. Schweighausero,
 ut antea Reiskio, Aldinae placuit
 lectio, quam ut explicatu difficilio-
 rem librariis molestam fuisse cen-
 set, quamvis scriptoris usus eam

- 59 Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἰππάρχου, τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθη-

satis tueatur. Erit enim illud dicendi genus, ubi ad infinitivum suppleatur id verbum, quod in minori enuntiatione inveniatur, ut h. l. ad ἀνέηθῆναι verbum δοκέει. Conf. I, 65. 191. II, 8. IV, 5. 76 etc. Hermann. ad Viger. pag. 742. Matth. Gr. Gr. §. 539, 2. pag. 1059; quibus iure usus est Stallbaum. ad Platon. Phileb. p. 46. 47, a Cr. laudatus, qui idem consuli vult Schaefer. ad Sophocl. Trachin. 1240. Mihi tamen secus videtur. Facio cum Matthiae, qui codicum lectionem plurium bene tnetur. „Mihi ὧς, ait, non adeo difficile videtur ei, qui vel pauca Herodoti legerit, πρὸς ita difficile, ut ipse commodè me illud explicare posse diffidam. Quo minus hoc a librario proficisci potuisse credo. Dicere voluit πρὸς δὴ ὧν οὐδὲ τὸ Πηλασγικὸν ἔθνος οὐδαμὰ μεγάλως ἠρέθη. Praeterquam quod multae barbarae gentes cum Hellenibus coaluerunt, Pelasgica gens, una e barbaris, per se etiam sine illa causa, non multum aucta est.“ Iam, eodem viro docto monente, haec est Herodoti sententia: *accedit — et sic mihi videtur — quod Pelasgica gens etc.* Censori in Ephemerr. Ienenss. 1817. nr. 165. pag. 381. scribere placet ὧς eodem sensu quo ὡσαύτως, cum sic demum et οὐδὲ et δὴ ὧν intelligi possit. — Pro ἐμοί τε Schaeferus e Reiskii coniectura scripserat ἐμοίγε, idque ipsum nunc receperunt Dindorf et Dietsch, quo vix opus, si locum eo modo, quo voluit Matthiae, explicaveris. Idem vir doctus in Gr. Gr. §. 626. p. 1279* bene tuetur particulam τε, cui facile cogitando addi possit καὶ ἄλλος. — οὐδαμὰ scripsi e tribus libris, ut I, 56.

CAP. LIX.

τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον] Optime Wesse-

lingius: „Namque et Pisistrati dominatione continebantur premebanturque Athenienses, et *divulsi* in partes erant, Alcmaeonidis et quotquot erant eiusdem factionis domo profugis; vid. I, 64. V, 62.“ Unde nihil mutandum esse patet.

τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων] Vix dubium, quin hoc, ut dudum voluerunt Volneiis ac Schultzius (Appar. ad annall. p. 20. 39 seq.), intelligendum sic de prima Pisistrati dominatione, quam minus recte vulgo ponunt ann. 561 a. Chr. n., cum, monente Schultzio p. 40., anno Olymp. LV, 1. sive 560 a. Chr. n. primum Pisistratus tyrannidem acquisiverit. Atque in hoc anno nunc fere conveniunt viri docti, Clinton. (Fast. Hellen. ed. Krueger. p. 4. 218 seq.), Voemel. (in commentatione iam supra ad cap. 30. laudata p. 13.), Westermann. (ad Plutarchi Solon. p. 90.), Fischer. (Zeittafeln p. 134 ff.), alii. Qui iidem fere etiam consentiunt in morte Pisistrati ad annum Olymp. LXIII, 2. s. 527 a. Chr. n. referenda, si quidem teste Aristotele Polit. V, 12. (V, 9, 23 ed. Schneid.) Pisistratus anno tricesimo tertio dominationis obiit. In reliquis, quae ad Pisistrati tempora definienda spectant, non idem consensus reperitur: id quod apparet e tabulis chronologicis, quae apud Clintonem l. l. p. 219. 220. et Fischer. p. 136. exhibentur. Namque Pisistratus non longe post tyrannidem occupatam, ut testatur Herodotus I, 60, expulsus atque sex annos in exilio commoratus rediit Athenas anno 555, si Schultzio p. 7. atque Grauerto de Aesop. p. 47. credamus, anno 554, si Larcherum (Tab. chronolog. cap. 20. p. 542 seq.) sequamur, aut denique anno 553, si Voemelio l. l. p. 22. fidem habeamus. Quo eodem viro docto p. 28. iterum in exilium cessit Athenis eiectus post bien-

ναίων. Ἰπποκράτει γὰρ ἔοντι ἰδιώτῃ καὶ θεωροῦντι τὰ Ὀλύμπια τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱρὰ, οἱ λέβητες ἐπέστειώτες, καὶ κρεῶν τε ἔοντες ἐμπλοεὶ καὶ ὕδατος, ἄνευ πυρὸς ἔξεσαν καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχῶν καὶ θεησάμενος τὸ τέρας συνεβόλενε Ἰπποκράτει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἄγεσθαι εἰς τὰ οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερον τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν· καὶ εἰ τίς οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπείκασθαι· οὐκ ὦν,

nium fere secundae dominationis, exeunte anno 552 s. Olymp. LVII, 1.: unde post decem annos exsilii tertium apud Athenienses regnavit (ut ait Eusebius Chron. interpr. Armen. ad Olymp. LIX $\frac{2}{3}$) anno LIX, 4. s. 541 a. Chr. n. Vid. Voemel. p. 29. Grauert. l. 1. posuit annum 543 s. Ol. LIX, 2. Unum nunc ab his recessisse video Plass (Die Tyrannis I. p. 190.), qui Pisistratum ad tyrannidem evectum ponit primum anno 561 a. Chr. n., deinde eiectum anno 560 ac reversum 555, iterum pulsus 549 atque redeuntem 538, mortuum 528. Mihi tamen quae Voemelius posuit, magis ad verum accedere videntur, neque inde Herodotum, ut minus accuratum adeoque negligentem in temporum notatione reprehenderim, quod fecit Grote history of Greece III. p. 205. De ipso Pisistrato vid. J. Meursii Pisistratus Lugdun. Bat. 1623. 4. P. G. F. Junius de Pisistratidarum tyrannide, ibid. 1830. 8. Plass: die Tyrannis I. p. 187 seqq. Grote history of Greece IV. p. 137 seqq. Kortüm Griech. Gesch. I. p. 185 ff.

Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος] „Teneatur hic locus ad explicandam doctrinam septem sapientum. Exercet enim Chilon h. l. *ἱερομαντεῖαν*.“ Cr. Scripsimus *Χίλων* cum recentt. pro *Χελών*, et in seqq. retinimus *συνεβόλενε*, ubi Gronovio arridet Medicei libri lectio *συνεβόλεε*. Mox reliqui *θεησάμενος*, cuius loco recentt. edd. *θηησάμενος*. Vid. nott. ad I, 8. De Chilone, celeberrimo sapiente, quem Olymp. XLVI, 1. sive 596. a. Chr. n. floruisse ponunt (Fischer Zeit-

tafeln p. 112.), cf. Diogen. Laert. III, 68 seqq. et quae afferuntur in Fabricij Bibl. Graec. II. p. 653 seq. ed. Halmes. Add. Urlichs. Rhein. Mus. N. F. VI. p. 227 seq.

πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἄγεσθαι εἰς τὰ οἰκία] *τεκνοποιὸς* hic de muliere infantes pariente dictum, ut aliis locis eodem sensu *παιδοποιός*; vid. V, 40 aliosque poetarum locos a Wesselingio laudatos. Unde nemo mirabitur, apud Plutarchum inveniri *παιδας ποιεῖν* cum de viro tum de muliere, ut notavimus ad Plut. Pyrrh. pag. 233. Locationem de viro, qui mulierem ducit in matrimonium, usitatam *ἄγεσθαι εἰς τὰ οἰκία* (sc. *in suam ipsius domum*), explicuimus ad Ctesiae Perss. fragm. cap. 2. pag. 92 seq. Conf. supra I, 34. II, 47. et vid. Elmslei. ad Euripid. Med. 390.

δεύτερον τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν] *δεύτερον* dictum pro *δεύτερον* δὲ, quam particulam in hac dictione plerumque omitti monet Werferus in Actt. phil. Monacc. I. pag. 253 seq. permultis exemplis congestis. Conf. I, 204 ibique nott. — *ἐκπέμπειν* inprimis de viro dici, qui discidium matrimonii ineat, uxore aedibus eiecta, *ἀπολεῖπειν* de uxore, a viro discedente, pluribus exposuimus in nott. ad Plutarch. Alcibiad. pag. 103—105. Add. Schoemann et Meier: Der attische Process p. 413 seq.

τοῦτον ἀπείκασθαι] i. e. *hunc filium addicare*, s. hunc filium non agnoscere legitimum vereque suum. In seqq. facile cogitando addi aut e contextu suppliri poterit *λέγουσι, φασί*, vel simile quid. Nec ma-

ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος, πείθεσθαι θέλειν τὸν Ἴπποκράτεια· γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παράλων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προστεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ πεδίου Λυκούργου τοῦ Ἀριστολαΐδεω, καταφρονήσας

gis remorari debet abruptum si cui videbitur dicendi genus.

στασιαζόντων τῶν παράλων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων κ. τ. λ.] Memorantur tres factiones, quibus Pisistrati aetate Attica fuerit divisa, Paralī, Pediaei, Diacrii. Vid. veterum scriptorum testimonia apud Meursium in Pisistrat. cap. III, ac potissimum Plut. Solon. cap. 13. 19. pag. 85. 94. Schol. Aristoph. Vesp. 1218. Qui enim Diacrii ab aliis vocantur, Herodoto sunt Hyperacrii; hi favebant liberae rei publicae generi s. democratiae, Pediaei optimatum regimini, Paralī mixtum quoddam rei publicae genus sequebantur. Et mirum est, quantopere hae factiones conveniant cum antiqua tribuum divisione terrae Atticae. Namque auctore Polluce (VIII, 9. §. 109. 110) sub Cecrope rege quatuor fuere φύλαι s. tribus: Κεκροπὶς, ἀντόχθων, ἀκταία, παραλία, sub Cranao itidem quatuor nominibus mūtatis: Κραναις, Ἀθθὶς μεσόγαια, διακρίς. Iam tribum παραλίαν et διακρίδα easdem regiones tenuisse, quas postmodo Paralī atque Diacrii, vix dubium; itemque μεσόγαιαν eam fuisse, ubi postea habitarent Pediaei; quippe quorum terras arvis ac pascuis conspicuas fuisse narrant Suidas atque Harpocratio. Unde admodum credibile fit, eos ipsos fuisse locupletes indeque nobiles inter Atticae incolas, optimatesque Atticae iure dici posse. Quibus oppositi dicuntur Diacrii s., ut Herodotus eosdem appellat, ὑπερακρίους, quos montium incolas fuisse ipsum nomen satis indicat. Accedit Dionysius Halic. Antiq. Romm. I, 13: „ἀρχαῖκόν τὸ φιλοχαρεῖν ὄρεσιν· ὥς ὑπερακρίους τινὰς Ἀθηνησι.“ Quare Palmerii rationes pro-

bare nequeo, ὑπερακρίους nomen accepisse statuentis non tam a montibus, in quibus habitaverint, quam ab eo, quod ὑπὲρ ἄκραν, i. e. supra Sunium promontorium, sedes habuerint. Vid. Exercitt. in vet. auctt. pag. 3 seqq. Sedes vero Diacriorum a Braurone usque ad Parnesum montem pertinuisse monet Hesychius s. v.; quae ipsa est terrae Atticae pars utique montibus magis obsita, quam Strabo dicit ὄρεινήν. Utut est, hi Diacrii erant pauperes, iisque fere conveniunt, qui θῆτες vocantur, inferioris illi quidem ordinis, divitibusque aere alieno obnoxii plerumque ac servi propemodum. Unde non mirum democratiae illos favisse; quos inde eum, qui tyrannidem affectaret, potissimum sectari par erat. Nam e huiusmodi liberi populi statu tyrannidem exsistere solere, nota res. Vide tamen, quod ad Pisistratum attinet, Tittmann. Darstell. d. Griech. Staatsverf. pag. 530 seq. coll. p. 349. Iam tertio loco restant Paralī, mixtam rei publicae formam praefereutes, neutris addicti; id quod ex vitae genere (nam navigationi et commercio illos deditos fuisse vel inde patet, quod oram maritimam regionesque mari proximas tenebant) optime explicari posse nemo non videt. Hinc quoque iidem coniuncti in Pisistrati rebus repiuntur eiusdem adversarii cum Pediaeis; quippe rebus suis opibusque adeo atque divitiis timentes a Diacriis s. plebe paupere atque inope. Quam in rem Cr. consuli vult Schoemann. de Comit. Atheniens. p. 343 seq. et Platner.: Beiträge z. Kenntniss d. attisch. Rechts. p. 3 sq. 53 sqq. Add. C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 92—93. Placc. I. I. pag. 178.

καταφρονήσας τὴν τυραννί-

τὴν τυραννίδα ἡγείρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώτας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶται τοιάδε.
 28 τρωματίσας ἑωυτὸν τε καὶ ἡμιόνους ἤλασε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεύγος, ὡς ἐκπεφυγὼς τοὺς ἐχθρούς, οἱ μὲν ἐλαύνοντα ἐς

δα] καταφρονεῖν, quod vulgo est *contemnere*, quodque binis aliis nostri scriptoris locis (I, 66. VIII, 10.) *putandi*, *existimandi* notionem habet, quamvis non sine addita quadam arrogantiae vel contemptus significatione, hoc loco *affectandi* ac *meditandi* notione accipi posse contendunt. Quod cum male haberet Valckenarium, coniecit (pro καταφρονήσας): καὶ φρονήσας, i. e. *etiam tyrannidis occupandae studio*; quo sensu φρονεῖν τυραννίδα in Aristophan. Vesp. 505. Neque vero recepit Schweigh., cui καταφρονεῖν h. l. pro verbo simplici φρονεῖν positum videtur, ut καταδοκεῖν pro δοκεῖν, alia id genus. Nec aliter apud Hippocratē καταφρονεῖν, ubi valet *sana mente esse, animo quid agitare*. Quae mihi ita probantur, ut aliquam certe contemptus notionem hic quoque adiectam existinem, quam ita expressit Matthiae (Gr. Gr. §. 378. not. 2. pag. 696, ubi vid.): „mit Verachtung seiner Gegner auf die Alleinherrschaft sinnend.“ Atque Negris quoque καταφρονήσας exponit: κατὰ φρένα ποιησάμενος τὴν τυραννίδα, ut scilicet eam occuparet. Fr. Hoeger in Actt. philoll. Monacenss. III, 4. p. 486. scribi vult κάρτα φρονήσας. — In seqq. ἡγείρε (*excitavit*) cum Bredovio p. 300. ab ἐγείρω repetendum, neque, ut Dietrichio placet (Jahrb. d. Philol. u. Paedag. LIX. p. 327.), ab ἀγείρω: obstat, quod sequitur συλλέξας δὲ στασιώτας; nisi bis idem dixisse putetur Noster, quod mihi quidem haud credibile esse videtur.

καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς] i. e. *cum oratione persuasset montanis, cum eos verbis adduxisset, ut primas ipsi deferrent*. Mavult Dietsch. l. l. haec ita accipere, ut *specie tenus* (τῷ λόγῳ, zum Schein, dem Namen nach) tantum montanis praefuisse existime-

tur Pisistratus, qui revera suas tantum res in his spectaverit. Equidem, ut concedo τῷ λόγῳ haud raro sic adhiberi, ubi opponitur τῷ ἔργῳ vel similibus (I, 205. II, 100. VI, 38. VII, 155), ita ab hoc loco id alienum puto, in quo Pisistratus non specie tantum verboque, sed revera montanis sola dicendi permotis, ut ipsum sequerentur, praefuisse dicitur. Suave dicendi genus moresque humanos in Pisistrato collaudat Plutarch. in Vit. Solon. cap. 29, ubi vid. plura.

οἱ μὲν ἐλαύνοντα ἐς ἀγορὴν ἡθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν] ἐλαύνειν hic absolute, cui paulo ante addiderat τὸ ζεύγος. Conf. Schaefer. ad Lambert. Bos. Ellips. L. Gr. pag. 868. coll. pag. 41. — ἐς ἀγορὴν refero ad loca Atticae terrae plana, ubi *Pediaeorum* factio, duce Lycurgo, plurimum valuit. Cum hisce autem proxime contendisse Pisistratum auctor est Aristoteles in Polit. V, 5. Sed *Paralos* fuisse ex Polyaeo (I, 21. §. 3.) quis colligat, ubi Megacles, huius factionis dux, adversarius nominatur Pisistrati, qui ipse pauperum res tuitus sit. Tu vid. supra disputt. — In voce δῆθεν elegans inest ironiae quaedam significatio, hoc fere sensu: „*qui scilicet* (s. ut simulabat) *ipsum in campos proficiacem interficere voluissent*.“ Sic I, 73. VI, 1. 39. 66. Alia Zeune ad Viger. pag. 499. not. et Matth. Gr. Gr. §. 603. pag. 1210. De ὡς δῆθεν monuit Blomfield. ad Aeschyl. Prometh. 210. Ad argumentum Cr. confert similis fraudis ab Ulixee commissae exemplum apud Homer. Odyss. IV, 244. Atque huius ipsius Pisistratum olim admonuit Solon apud Plutarch. Vit. Solon. cap. 30. p. 95 D. Nec dispar est Zopyri fraus apud Herodot. III, 154 seqq. ac Dionysii apud Diodor. Sicul. XXI, 95.

ἀγρόν ἡθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν· ἐδέετό τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι, πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένη στρατηγίῃ, Νίσαιαν τε ἐλὼν καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς ἔδωκε ὁ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους, οἱ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ. ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντο ὁ ὀπισθε. συνεπαναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. ἔνθα δὲ ὁ Πεισιστράτος ἤρχε Ἀθηναίων, οὔτε τιμὰς τὰς ἐούσας συνταράξας, οὔτε θέσμια μεταλλάξας· ἐπὶ τε τοῖσι

εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένη στρατηγίῃ] Pertinet hoc imprimis ad expeditionem de recuperanda Salamine, quam Megarenses tenebant, susceptam, in qua praeter Solonem Pisistrati etiam fit mentio apud Plutarch. Vit. Solon. cap. 8. pag. 82. Sed hunc Pisistratum tyranni avum fuisse, neque ipsum tyrannum, adnotat Westermannus chronologicis rationibus potissimum commotus, quum expeditio contra Megarenses suscepta sit Olymp. XLIV, 1. sive 604 ante Chr. n. (vid. Fischer Zeittaf. p. 109): quo tempore Pisistratus tyrannus, quem natum vulgo ponunt Olymp. XLVI, 1. sive 596 ante Chr. n. (vid. Fischer. p. 113.), nondum natus fuerit. Sed quum postea Athenienses a Megarensibus victi iterum Nisaeam amisisse dicantur a Plutarcho Vit. Sol. cap. 12., poterunt Pisistrati tyranni merita ad Nisaeae recuperationem, quae certe post annum 596 ante Chr. n. facta est, spectare, praesertim si Pisistratum vel ante hunc ipsum annum natum fuisse ponamus.

Nisaea Megarae est portus, qui longis moenibus cum ipsa urbe est coniunctus. Vid. Thucyd. I, 103. Plura Kruse Hellas II, 1. p. 385 seqq. coll. 362. et Reinganum: Das alte Megaris. Berolin. 1825. Veterum scriptorum ac recentiorum locos dabit Forbiger. Handb. d. alt. Geogr. III. p. 959. reliquias quasdam urbis adhuc superesse monens eo loco, cui nunc nomen Do-

deka Ecclesia. — Retinui Νίσαιαν, cum unus cod. exhibeat Νίσαιαν, quod falsum esse monet Bredov. p. 97, Herodoteis locis III, 106. VII, 40. IX. 20. allatis.

ἔδωκε ὁ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους] Quos quinquaginta numero primum fuisse narrat Plutarch. Vit. Solon. 30, dein auctos esse a Pisistrato, permitte aut connivente populo. Trecentos fuisse auctor est Polyaeus in Strateg. I, 21. §. 3. κορυνηφόροι diserte hic distinguuntur ab iis, qui appellantur δορυφόροι (hasta armati, hastam gestantes) nomine de regis satellitibus usitato indeque apud liberas civitates invidioso; vid. I, 8. κορυνηφόροι vocantur a clava, qua armati sunt tanquam milites. Alias sunt servi peditum pastorale s. baculum rusticum gestantes. De quibus praeter Athen. XII. p. 410. 504. Schweigh. Cr. consuli vult Ruhnken. ad Timaei Lexic. Platon. pag. 214. et nott. ad Cicer. de Divinat. I, 17. pag. 85.

ἐπὶ τε τοῖσι κατεστειώσι ἔνεμε τὴν πόλιν κ. τ. λ.] Haec verba ex antecedentibus facile explicari poterunt. Nam Pisistratus magistratus atque honores lege constitutos nullos perturbavit aut sustulit (οὔτε τιμὰς τὰς ἐούσας συνταράξας) neque ulla mutavit leges (eas scil., quae a Solone latae erant: οὔτε θέσμια μεταλλάξας), sed iis, quae in republica constituta erant, optime servatis civitatem moderatus est imperiumque administravit. Atque

κατεστεῶσι ἐνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων καλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ 60 δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τῶντὸ φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ τοῦ Λυκούργου ἐξελαίνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισίστρατος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκ ἄρτα ἐρρίξωμένην ἔχων ἀπέβαλε.* οἱ δὲ ἐξελάσαντες

declarant verba: ἐπὶ τοῖσι κατεστεῶσι (ubi ἐπὶ eo sensu, quo cap. seq. ἐπὶ τῇ τυραννίδι), Pisistratum urbi praefuisse, servata ea, quae fuit constituta, re publica nec turbatis legibus aut magistratibus. Haud aliter τὰ καθεστεῶτα de legibus et institutis dicuntur, quae valent in re publica, apud Demosthenem in Leptin. §. 17. pag. 462 R. Plat. De Legg. VII. p. 798 B. Polyb. II, 21, 3., atque οἱ νόμοι καθεστεῶτες in Sophocli. Antig. 1031 Both. Ipse Noster I, 65. dixit τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτῃσι, i. e. ordinem s. statum rei publicae, qui nunc apud Spartanos obtinet. De Pisistrato leges et instituta civitatis observante quod Herodotus scribit, idem testatur Plutarch. Vit. Solon. cap. 31, ubi Pisistratum ipsum caedis reum scribit in Areopago causam dixisse. Add. Aristotel. Polit. V, 12. Quae cum ita sint, Pisistratus Soloni utique scribere potuit (vid. Diogen. Laert. I, 53.), se, quamvis tyrannus habeatur, nihil tamen, praeter dignitatem et honorem, a reliquis civibus differre, iis solis contentum, quae priorum etiam regum fuerint munia (τὰ δητὰ γέρα). Nam apud priscos Graecos, teste Thucydide I, 13, hereditaria fuerunt regna ἐπὶ δημοῖς γέρασι, i. e. certis conditionibus honoribusque regi constitutis; quibus ipsis legitimi principes distinguerentur ab iis, qui per vim civibus illatam bellique iure regnum acquisiverint, quos tyrannos vulgo dicunt. In quorum numero ne haberetur Pisistratus, in imperio administrando nil ille sibi sumsit nisi quae regibus legitimis, re publica integra, olim concessa et tributa fuerunt. „Verba ἐπὶ τοῖσι κατεστεῶσι hinc vert. mit Erhaltung und Schöpfung der beste-

henden Verfassung. Plura Lambert. Bos. Observv. critt. cap. 3. Herald. in Salmas. Obs. ad Ius Att. et Rom. V, 14. §. 9. Fundus locutionis quodammodo Homericum illud (Odys. VII, 150. ibiq. Eustath. pag. 278 Bas.):

— γέρας δ' ὃ τι δῆμος ἔδωκεν.“

Cr. In quibus verbis Ulixes de Phaeacum proceribus γέρας fundis regi a populo concessis intelligit Tittmann. (Darstell. d. Griech. Staatsverf. pag. 73.), qui idem Thucydidis verba supra prolata ἐπὶ δημοῖσι γέρασι ad regnum reditus, minime vero, ut vulgo fit, ad iura muneraque eorum refert (p. 68. not. 69. l. 1.). Quae mihi certe non persuasit.

ἐνεμε τὴν πόλιν] In Aldina ἔμενε, quod Reiskius praefert, de legibus intelligens, quibus Pisistratus steterit, haud mutatis. Plutarch. l. 1. de Pisistrato: ἐφύλαττε γὰρ τοὺς πλείστους νόμους τοῦ Σόλωνος, ἐμμένων πρώτος αὐτὸς καὶ τοὺς φίλους ἀναγκάζων. Plura de hoc verbo collegi ad Philopoemen. pag. 10. 11. Quae tamen minime eo valent, ut Herodoteam lectionem vulgatam loco moveant, in qua νέμειν de regimine urbis dictum, ut V, 29. 71. 92. etc. — Ad vim verbi κοσμέων faciunt, quae ad I, 65. de voce κόσμος annotata leguntur.

CAP. LX.

ἐξελαίνουσί μιν] Quod quo tempore probabiliter sit factum, supra indicavimus. Electi Pisistrati bona publicata, verum a nemine praeter Calliam emta esse narrat Herodotus VI, 121. Alia veterum testimonia collegit Meursius in Pisistrat. cap. 4. coll. Plass l. 1. I. p. 192 seq.

Πεισίστρατον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν. περιελαννόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλῆς ἐπεκηρυκνέυτο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτῳ, μηχανῶνται δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐηθέστατον, ὥς ἐγὼ εὐρίσκω, μακρῷ, ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ

αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν] ἐκ νέης, de novo, ubi supplemt ἀρχῆς a Plutarcho de Sollert. Animal. p. 959. additum; vid. Lambert. Bos. de Ellips. p. 42.

ἐπ' ἀλλήλοισι] adversus se invicem; ubi praepositionem non quartus, sed tertius casus sequitur, poetarum fere ex more, de quo Blomfield. ad Aeschyl. S. c. Th. vs. 1. Herodot. I, 61: μαθὼν δὲ ὁ Πεισίστρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἑωυτῷ. Plura vid. ad IV, 80.

περιελαννόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλῆς] περιελαννόμενος est: agitalus, vexatus, circumactus. Unde nec Stephanus aberravit a sensu, vertens: *fatigatus*, nec Gronovius vertens: *obsessus*. στάσει et hoc loco et I, 150. 173. intactum reliqui nec minus opinor Herodoteum, quam quod libris certe invitis recentt. edd. praeceunte Bredov. p. 266 seq. posuerunt στάσι. Idem feci I, 61 δόσει relinquens, ubi recentt. δόσι.

εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι] Verba οἱ τὴν θυγατέρα verte: *suam ipsius* (Megacelis) *filiam*, quemadmodum apud Pindarum Ol. I, 91. τὰν οἱ πατὴρ ὑπερκρέμασε παρτερὸν αὐτῷ λίθον, quamquam hic aliam quoque interpretandi rationem propositam esse haud sum nescius. Conf. supra I, 34: μή τι οἱ κρεμάνεον τῷ παιδί ἐμπέση, ubi vid. nott. Nomen filiae tacet Herodotus. Sed ex Suida (s. v. Ἐγκεοισυνωμένην) et Schol. ad Aristoph. Nub. 49. colligunt, eam dictam fuisse Κοισύραν. De quo equidem litem non movebo. Verba ἐπὶ τῇ τυραννίδι iam contendimus cum iis, quae I, 59. fin. leguntur: ἐπὶ τοῖσι κατεστεῶσι. Est enim ἐπὶ in his conditionale, ut paulo post

in verbis ἐπὶ τούτοις et I, 141. 160, alibi. Unde ἐπὶ τῇ τυραννίδι erit: „sub conditione tyrannidis, s. ea conditione inita, ut pro Megacelis filia in matrimonium ducta Pisistratus tyrannidem acciperet.“ Vjd. Matth. §. 585, β. p. 1165. Quod sequitur ἐπὶ τῇ κατόδῳ est: *reditus causa* s. quo ille reduceretur; uti supra I, 41: ἐπὶ δηλήσει. — Mox πρῶγμα εὐηθέστατον est res stultissima, ineptissima. Vocem εὐήθης hac significatione Plato potissimum frequentavit. Conf. Ruhnken. ad Tim. Lex. Plat. p. 132. et vid. Herodot. II, 45.

ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρβάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν] Multum hic libri variant; plures exhibent: τὸ βάρβαρον ἔθνος τοῦ Ἑλληνικοῦ, unus τὸ βαρβαρικόν ἔθνος τοῦ Ἑλληνικοῦ, unus ἔθνος τοῦ βαρβάρου τὸ Ἑλληνικόν, alii denique τοῦ βαρβάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, quod ipsum Schweigh. et Gaisf. placuit. Nos cum Matth. olim retinendam censuimus priorum editt. lectionem: τοῦ βαρβαρικοῦ ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, his potissimum permoti rationibus, quod de iis, quae nec Graeca sunt nec ad Graeciam pertinent adeoque Graecis opponuntur (ut hoc fere loco), subinde invenitur βαρβαρικός, cum βάρβαρος locum habeat, ubi de moribus sermo atque institutis. De quo, monente Cr., consulatur Schaefer. in Mellett. critt. pag. 40, cui add. Hemsterhus. ad Xenophont. Ephes. pag. 180 ed. Locell. Nunc tamen Gaisfordium sequi malui, tum propter librorum scriptorum atque editionum auctoritatem, tum quod illud discrimen inter βαρβαρικός et βάρβαρος vix ubique servatur. Ita in Platonis loco, quem Cr. adscripsit, Politic. p. 262 s. p. 257 Bekk. sibi

παλαιτέρου τοῦ βαρβάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, ἐὼν καὶ δεξιώτερον, καὶ εὐηθείης ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον, εἰ καὶ τότε γε οὗτοι ἐν Ἀθηναίοισι, τοῖσι πρῶτοισι λεγομένοισι εἶναι Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιάδε. Ἐν τῷ δῆμῳ τῷ Παιανίῳ ἦν γυνή, τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγαθος ἀπὸ τεσσέρων πη-

opponitur τὸ Ἑλληνικόν (sc. γένος) atque τὸ βάρβαρον. Est vero haec nostri loci sententia: „illos tale consilium de reducendo Pisistrato cepisse, longe omnium, ut Herodoto videtur, ineptissimum, si quidem ex antiquiore iam aevo Hellenes prae barbaris nationibus excellerent, tum dexteritate ingenii, tum eo quod a ridicula (barbarorum) stultitia magis remoti essent, atque nunc ipsi Athenienses, qui sapientia vel reliquis Hellenibus praestare dicerentur, tale quid commiscerentur, quo utique rudes gentes ac barbarae fere decipi poterint, minime vero culti Graeci Graecorumque vel cultissimi Athenienses decipi debebant.“ Ut enim Graeci barbaris, ita Graecis cunctis Athenienses praestare sibi videbantur sapientia omnique ingenii cultu, reliquae Graeciae se magistros esse iactantes. Unde Athenarum urbem Pericles dixit τῆς Ἑλλάδος παιδεύειν, Thucydid. II, 41. De quo dicto plura Cr. ad oration. de civitat. Athen. pag. 56 ed. sec. (Opuscc. selectt. p. 110.) Conf. quoque Isocrat. De pace §. 52. p. 170 Aristoph. Rann. 1115 seq. Equidem me continebo in uno Diacaerchi loco, qui ex Herodoteo expressus videatur, p. 10 (in Creuz. Melett. III. pag. 183): τὸ καθόλου δ' ὅσον αἱ λοιπαὶ πόλεις πρὸς τε ἡδονὴν καὶ βίον διόρθωσιν τῶν ἀγρῶν διαφέρουσιν, τοσοῦτον τῶν λοιπῶν πόλεων ἢ τῶν Ἀθηναίων παραλλάττει. „Add. Olympiod. ad „Platon. Alcib.: πᾶτριον γὰρ Ἀθηναίοις σοφία νικᾷν (p. 12. 144. „168) et quae ad Homer. Odyss. „XXI, 107 (ubi Telemachus Pene- „lopen matrem Graecis mulieribus „omnino praestare dicit) tum alia „adscripsit Eustath. pag. 752, 16 „Bas., tum vero etiam haec: εἰ

„τοῖνυν πρὸς μὲν τὰς βαρβάρους „ἀσύνκριτος ὡς Ἑλληνὶς αὕτη, τῶν „δὲ Ἑλληνίδων οὐδεμία ἐστὶ κατ' „αὐτήν, πασῶν λοιπῶν ὑπερκεῖ- „σθαι λέγοι ἂν ὁ παῖς.“ Cr.

καὶ εὐηθείης ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον] Ad locutionem conf. Plutarch. Cimon. 4. p. 110: δεινότητός τε καὶ σταμυλίας Ἀττικῆς ὅλως ἀπηλλάχθαι. Ad structuram grammaticam Cr. laudat Schaeferi observationem ad Apollon. Rhod. schol. p. 165 de coniunctione participii ὧν cum alio participio. No- stro tamen in loco hanc structuram minus habere offensionis, quam in aliis illic laudatis, minime fugit ipsum virum doctum. — εὐηθείης in εὐηθείης mutatum vult Bredov. p. 187.

ἦν γυνή, τῇ οὐνομα ἦν Φύη κ. τ. λ.] Scripsi cum recentt. editt. μέγαθος pro μέγεθος, quod codd. uno excepto omnes afferunt. „Tu conf. Bredov. p. 144 seq., qui omnes locos conguessit. Ipsa vero mulieris magnitudo, si Graecam mensuram cum nostra comparaveris, ascendit, auctore R. Jacobs in Diss. de mensuris Herodoti (Berol. 1841) p. 7, ad sex propemodum pedes Rhennos, sive accuratius ad 5' 8,5" Rhenn. Ad loci argumentum pertinent duo alii loci, alter Athenaei XIII, 9. pag. 609, alter Hermogen. de invent. I, 42, ubi Phylarchus et Clidemus citantur auctores (cf. Clidemi frgm. p. 46 ed. Lenz. et Siebel.). Alios locos cum hisce una conguessit Meursius in Pisistrat. cap. 4. Hinc enim discimus, hanc mulierem et perpuleram fuisse, et filiam Socratis cuiusdam, coronas vendentem, posteaque nuptam Hipparcho Pisistrati filio. — Quae sequuntur, paulo aliter traduntur a Polyaeno Strategg. I, 21, 1. Namque antea iam adversarios, pace

χέων ἀπολείπονσα τρεῖς δακτύλους καὶ ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανοπλίη, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα, οἷόν τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φανέεσθαι ἔχουσα, ἥλανον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιάδε· Ὡς Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόφ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα, κατάγει ἐς τὴν ἐσωτὴς ἀκρόπολιν. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δῆμους φάτις ἀπίκετο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατάγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει πει-

inita, urbem tradit concessisse Pisistrato, „qui consensu curru feminam magnam et venustam propter se constituit nomine Phyam, armis Palladis ornatam, opinionem movens, quod Minerva ducem Pisistratum sine periculo immiserit: atque sic Atheniensium tyrannidem occupavit.“ Quae ipsa veriora videntur Plassio (l. l. p. 193), famā post tradita et, ut fieri solet, aliter etiam conformata et ab Herodoto talium rerum curioso arrepta. Equidem in his plus fidei me habere confiteor Herodoto, in cuius narratione ac iudicio Grote (l. l. IV. p. 141) recte sibi reperisse visus est initia quaedam criticae artis ab Herodoto exercitae simulque indicia mutationis illius in Graecorum animis totaque sentiendi ratione factae Herodoti aetate, qui ipse de iis, quae Pisistrati aequales prae se ferre vix ausi essent, eum in modum elocutus est fraudemque ac deceptionem tam aperte declaravit. Mulierem vero illam Phyam quod nostra aetate exstiterunt, qui cum Ioanna illa Aureliana in Gallorum rebus celebratissima componerent, parum recte hi fecisse videntur, ut bene annotavit Iacob in nott. ad Langii librum: „Vermischte Schriften“ p. 288.

προδέξαντες σχῆμα οἷόν τι κ. τ. λ.] Vix opus emendationibus, quales sunt προσάψαντες s. προσδήσαντες (IV, 195. VI, 119); recteque verbum προδέξαντες (pro vulgari forma προδείξαντες) tuitus est

Wesselingius explicans: „*ostentant ergo magnificam illam speciem, ut incautos fallerent.*“ Schwgh., qui et ipse vulgatam tenet, aliter eam in interpretatione expressit: „*in currum sustulissent edoctam prius eum adsumere vultus corporisque habitum, quo maxime decora esset adparitura.*“ Ad sensum non male; namque προδέξαντες vix aliud esse videtur, quam: *eique (cum) indicassent talem habitum ac speciem, qua assumpta formosissima videretur.* Scripseram haec, cum a viro docto quodam in Ephemerid. Halenss. 1828. nro. 64. p. 519 locum sic explicatum invenirem: „*προδέξαντες σχῆμα οἷόν τι (ὡς) εὐπρεπέστατον ἔχουσα ἐμελλε φανέεσθαι, prius monstraverant habitum qualem (tanquam) maxime decorum habens apparitura esset; sic hatten ihr eine Haltung gezeigt, in der sie, wie man erwartete, als in der schönsten erscheinen würde.*“ — Paulo ante ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες est: „*cum in currum imposuissent illam.*“ Confert Cr. Hemsterh. ad Lucian. II. p. 238.

αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δῆμους φάτις ἀπίκετο] φάτις hic est: *rumor, fama*, coll. infra II, 102. Aliis locis dicitur λόγος, μῦθος, alia id genus, de quibus Creuzerus in: *Histor. Kunst der Griech.* p. 178 seq. (p. 136 ed. sec.).

καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει περδόμενοι] οἱ, quod plerumque deest, adscitum e quibusdam libris, in quibus lineae suprascriptum legitur. Namque articulo hic plane oratio carere nequit. *περδόμενοι* perperam

θόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἄνθρωπον, καὶ ἐδέκοντο τὸν Πεισίστρατον.

Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισί- 61 στρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνιέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γενέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετο οἱ οὐ κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρώτα ἔκρυπτε ταῦτα ἢ γυνή· μετὰ δὲ, εἴτε ἱστορεῦσθαι εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἐωυτῆς μητρὶ, ἢ δὲ τῷ ἀνδρὶ. τὸν δὲ δεινὸν τι ἔσχε, ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δὲ, ὡς εἶχε, καταλλάσσετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτῃσι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισίστρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἐωυτῷ ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἐρέτριαν ἐβουλεύετο ἅμα τοῖσι παῖσι. Ἰππῖεω δὲ γνώμην νικήσαντος, ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραν-

a librariis in pluribus codd. mutatum in *πυθόμενοι*; „namque,“ ut Wesselingii utar verbis, „ut mulierem pro dea adorarent, incensere animos *persuasio* debuit *divinitatis*.“

CAP. LXI.

γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα] γαμέει in activo, ut de viro, cum in medio plerumque de foemina dicatur, *quae se* (in matrimonium) *duci patitur*, seu *viro nubil*. Citat Cr. Odyss. XI, 273 ibiq. Eustath. p. 434, 46 Basil. et Thom. Magistr. pag. 191 s. v. γῆμαι.

λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων] Appellationem ἐναγέων ipse Noster explicat V, 70, ubi vid.

ἐμίσγετο οἱ οὐ κατὰ νόμον] Apud Ulpianum in Demosth. Midian. hac de re referentem legimus: *χρῶμενος αὐτῇ παρὰ φύσιν*, ubi uterque scriptor rem turpem indicare quam explicare maluit. Pertinet enim hoc ad vitium istud, quo viri sequioris sexus vices subeunt, pathici inde dicti. Nec alio modo hic feminā, quam pathico, usus videtur Pisistratus. Conf. C.

G. Stark. in Prolus. de *νόσφ θηλεία* apud Herodot. Ien. 1827. pag. 5.

τὸν δὲ δεινὸν τι ἔσχε, ἀτιμάζεσθαι] Ad locutionem conf. Pausan. IV, 25. §. 1, ubi nostri loci haud immemor fuit Siebelis.

ὀργῇ δὲ, ὡς εἶχε] Eadem locutio I, 114, cuius loci si memor fuisset Schaeferus, non scripsisset ὀργῆς δὲ ὡς εἶχε, sed distinctionem posuisset post δὲ, qualem nunc additam videmus. Ut enim dicitur ὡς ὀργῆς ἔχειν (cf. Matth. §. 337. p. 643 seq.), ita nec dativus, quo hic ratio s. modus exprimitur, quidquam habet, quo offendaris. — Mox *στασιώτῃσι* in aliquot libris mutatum in *στρατιώτῃσι*, haud rara confusione, de qua Wesseling. ad h. l. τὰ ποιούμενα ἐπ' ἐωυτῷ sunt ea, *quae contra ipsum agerentur*: cf. nott. ad I, 60 et Kuehner. Gr. Gr. §. 612.

ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἐρέτριαν] Intelligenda est Euboica Eretria, cum ex Euboea profectus Pisistratus denuo invaderet Atticam, auctore Polyaeo Strateg. I, 21. §. 1.

Ἰππῖεω δὲ γνώμην νικήσαντος] Aliquot libri *γνώμην*, quod alter locus III, 82 forsā firmare possit. Nec minus tamen *γνώμην νικάει*, alia id genus dici vere monuit Wes-

νίδα, ἐνταῦθα ἡγριον δωτίνας ἐκ τῶν πολιῶν, αἱ τινὲς σφι προηδέατό κού τι. πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα θηβαῖοι ὑπερεβάλλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δὲ, οὐ πολλῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο ἐς τὴν κάτωδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπίκοντο ἐκ Πελοποννήσου· καὶ Νάξιός σφι ἀνὴρ ἀπικμένος ἐθέλοντης, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμης, προθυμίην πλείστην παρείχετο, κομίσας 62 καὶ χρήματα καὶ ἄνδρας. Ἐξ Ἐφετρίης δὲ ὀρμηθέντες διὰ ἐνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπίσω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς

selingius tum ad h. l. tum ad Diodor. Sic. XI, 26.

αἱ τινὲς σφι προηδέατό κού τι] Tres libri προηδέατο sine iota subscripto, alii προειδέατο. Nos recentt. editt. secuti sumus, cum προηδέατο descendat a verbo προαιδέομαι, i. e. „reverentiam ob acceptum ante beneficium et gratum animum testor,” ut III, 140. Intelliguntur enim Pisistratidae dona sibi collegisse ab iis urbibus, quae, beneficiis ante acceptis devinctae illis, nunc eosdem hic muneribus quodammodo remunerantur. Eodem fere sensu προτιμᾶν notavit Seguar. ad Clement. Alex. Quis div. etc. pag. 368, quem locum adscripserat Cr. προηδέατο, quod in quibusdam legitur, Gronovius ducit a verbo προήδομαι, hoc sensu: „quae ipsi nonnihil ante placuerant.” Sed iure hoc displicuit Wesselingio, quem vide sis in Dissertat. Herodot. cap. XI. p. 178., itemque displicuit Bredovio, qui cum hic de imperfecto verbi προαιδέομαι agatur augmentumque in talibus verbis ab Herodoto negligatur, rescribi iubet προαιδέατο, pag. 310. 331. Minus recte de plusquamperfecto cogitaverat Grashof in Schulzeitung 1832. pag. 904., quamquam ad plusquamperfecti significationem ita imperfectum accedere, ut praesens ad perfecti vim, ex ipsa verbi notione recte concludit Bredov., qui hunc locum ita reddit: „quae urbes iis referendam quandam gratiam debebant.” — Ad ἀγείρειν (stipem colligere, mendicare) Cr. confert. Ruhnken. ad Timaei Lex. Platon. pag. 10 et Eu-

stath. ad Odyss. XIX, 284 (p. 697 supra ed. Bas.), ubi de ἀγυρταΐζειν, συναγείρεσθαι et παωχεῖν.

οὐ πολλῷ λόγῳ εἰπεῖν] i. e. ut paucis absolvam, tempus praeterlapsum est (s. tempore interiecto) et omnia ipsis ad reditum parata sunt. De locutione conf. II, 25. 53. 134, ne plura. Verba χρόνος διέφυ poetici quid sonare videntur, cum nihil aliud indicent, nisi: tempus est interiectum, ubi plerumque Noster utitur verbo διέρχεσθαι ac similibus. — De Lygdamo, quem Naxi tyrannum vocat Polyaeus Strateg. I, 23. §. 2, vid. infra I, 64. et conf. Grueter: De Naxo insula (Hal. 1833) p. 30 seq.

CAP. LXII.

διὰ ἐνδεκάτου ἔτεος] i. e. undecimo anno vel potius intra undecimum annum, ex eo scilicet tempore, quo Athenis erant pulsī. Quare Voemel. in programm. ad I, 30. 50 laudato reddit (p. 14): per undecimum annum, i. e. post decem annos (sc. exactos). Minus recte opinor Schultz. in Appar. critico. Specim. II. p. 7: post undecim annos s. undecimo anno (fere) exacto, itemque Matthiae Gr. Gr. §. 580, e. pag. 1150: eilf Jahre nachher, praepositionem διὰ ad temporis intervallum indicandum referens. Nam διὰ (ut Fischer. ait ad Weller. III, h. p. 168) numeralibus et genitivis nominum temporis iunctum explicari debet ita, ut id, quod fieri factumque esse dicatur, fieri factumque existimetur eo tempore,

ἰσχοῦσι Μαραθῶνα. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευο-
μένοισι οἱ τε ἐκ τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ
τῶν δῆμων προσέρχοντο, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν
ἀσπαστότερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἱ ἐκ
τοῦ ἄστεος, ὥς μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
μεταῦτις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεὶ τε δὲ
ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ τὸ ἄστυ,
οὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοι τε πανστρατιῇ ἦσαν
ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πεισίστρατον, ὡς ὁρμηθέντες
30 ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ ἄστυ, ἐς τὸντο συνιόντες ἀπικ-
νεύονται ἐπὶ Παλληνίδος Ἀθηναίης ἱερὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ

intra id tempus, quod nominatur.
— De argumento conf. nott. ad
I, 59.

οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθε-
ρίας ἦν ἀσπαστότερον] De usu
praepositionis πρὸ conf. Kuehner
Gr. Gr. §. 597 et quae similia af-
fert Jacobs ad Aelian. N. A. III, 23.
Pro οἷσι Struve Specim. Quaest. I.
p. 23 scribendum censet τοῖσι.
Sed libri refragantur, quorum au-
toritati in his nonnihil tribuendum
censemus.

καὶ οὗτοι τε πανστρατιῇ ἦσαν]
Vulgo ἦσαν, cuius loco alii ἦσαν,
quod nuperrimi editores mutarunt
in ἦσαν, in Herodoto unice feren-
dum, ut monstrant allata a Bredov.
p. 409. — κατιόντας in seqq. No-
ster eos dicit, qui ab exsilio redeant
vel reditus viam sibi parent. Cf. III,
45. IV, 3. V, 62. IX, 26.

ἐς τὸντο συνιόντες] i. e. con-
gressi eundem in locum cum iis, qui
ex urbe obviam ierant, s. occurren-
tes eodem in loco etc. Distinctio-
nem, quae olim post συνιόντες in-
veniebatur, cum Gaisf. posuimus
post ἄστυ. Cum quo eodem in seqq.
dedimus ἀπικνεύονται et ἔθεντο pro
eo, quod Aldina exhibet ἀπικνεύ-
ται et ἔθετο, quodque nuper de-
fendit Hermann. ad Viger. pag. 700,
qui, distinctione post συνιόντες re-
vocata, ad verba ἀπικνεύεται et
ἔθετο supplet ὁ Πεισίστρατος. Id
quod speciosius quam verius vide-
tur. — οἱ ἀμφὶ Πεισίστρατον in-
telligo de Pisistrato ipso una cum

ipsius asseclis. Conf. Kuehner Gr.
Gr. §. 474, d.

ἀπικνεύονται ἐπὶ Παλληνίδος Ἀθη-
ναίης ἱερὸν] Est templum Minervae,
quae Pallenensis vocatur e loco
ipso, ubi templum est exstructum
et ubi dea colitur. Nam Pallene
pagi Attici est nomen, qui prope
Acharnas fuisse videtur, observante
Krusse (Hellas II, 1. pag. 200) atque
Leake (Die Deme Attica's p. 40
e vers. Westermann.), qui intra
Pentelicum montem et Hymetti ra-
dices septentrionales hunc pagum
ponit. Ad Antiochidem pertinebat
ille tribum, cuius aequae ac deae
inde cognominatae aliquoties apud
veteres fit mentio. Conf. Boeckh.
Inscr. Corp. I. 3. p. 907. Splendi-
dum fuisse templum donariisque
multis ornatum inde colligo, quod
peculiaris Themisonis exstabat de
his liber, qui inscribebatur Παλ-
ληνίς, teste Athenaeo VI, 26. pag.
231 F seq., ubi vid. Schweigh.
Tom. III. pag. 358 Annot. Adde C.
O. Müller: Kleine deutsche Schrift.
II. p. 151 seq.

ἀντία ἔθεντο τὰ ὄπλα] Vulgo
vertunt: „castra ex adverso posue-
runt.“ Nec aliter Negrus, Herodo-
tea sic Graece exponens: ἐστρατο-
πέδευσαν κατ' ἀντικρὺ τοῦ ναοῦ.
Accuratius opinor: „ibique in aciem
constiterunt.“ Nam τίθεσθαι τὰ ὄπλα
est: „in aciem se consistere, sich auf-
stellen.“ Vide, quae dixi ad Plu-
tarch. Alcibiad. 30 (ubi: ἐναντία
ὄπλα τίθεσθαι) pag. 226 et add.

ὄπλα. ἐνθαῦτα θείῃ πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισι-
στράτῳ Ἀμφίλυτος ὁ Ἀκαρνάν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὃς οἱ
προσιῶν χρᾶ ἐν ἐξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρῆπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

θύννοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Krueger. in Indic. ad Xenophont. Anabas. pag. 510. Ex Herodoto conferri poterunt hi loci: V, 74. IX, 52 ibique nott.

θείῃ πομπῇ χρεώμενος] i. e. *divinitus missus, divino instinctu usus*. Est enim *πομπή* tum *missio*, tum *impulsus, instinctus*. Cr. laudat Aristid. Panathen. I. Tu vid. Herodot. III, 77 ibique nott.

Ἀμφίλυτος ὁ Ἀκαρνάν] Ita omnes libri. Cum vero *Acar-nanis* mentio hic mira videatur, Valckenarius reponi mavult ὁ Ἀκαρνέως s. Ἀχαρνεύς, ut *Acharnensis* intelligatur vates, oriundus Acharnensium pago in ipsa terra Attica; quem eundem hinc Socrates (in Platonis qui fertur Theag. pag. 124 D) vocat *χορησμοδὸν τὸν ἡμεδαπὸν*, et diserte *Atheniensem* dicit Clemens Alexandr. Stromatt. I. pag. 398, 21. Quae utrum sufficiant ad Herodoteorum librorum lectionem mutandam, alii diiudicent. Equidem a codd. scriptura recedere nolui, quam ita tueri studuit Gronovius, ut Ἀκαρνάν s. Ἀκαρνάν idem valere diceret atque Ἀχαρνεύς, quo Acharnensis pagi cives ille perhibeatur. Alia de hoc vate suppedabit Meursius in Pisistrat. cap. 5. Negrus Valckenario obsecutus scripsit Ἀχαρνεύς; recentt. edd. in vulgata acquieverunt, quae mihi egregie probari videtur iis, quae attulit Lobeck in Aglaopham. p. 310. not. m. de Acarnanibus ob vaticinandi et fascinandi artem olim per Graeciam similem in modum cognitis, quo Marsi per Italiam. Testis quoque est Megistias Acarnanus vates, qui Graecorum exercitum sequitur, Herod. VII, 221.

χρησμολόγος] Ita vocatur is, qui *oracula edit*, Apollinis numine afflatus. Alibi *oraculorum est interpres*,

ut VII, 6. 142 et apud Pausaniam I, 31. §. 3, ubi vid. Siebel.

Ἐρῆπται δ' ὁ βόλος] βόλος, ut Latinorum *iaculum*, hic brevius retis genus (ein kleines Zugnetz) indicat indeque distinguitur ab eo, quod δίκτυον dicitur. Praeter ea, quae Lexica offerunt, Cr. confert Boettiger. in Amalthea II. pag. 307 not. Alias ὁ βόλος de piscibus ipsis uno retis iactu captis dicitur, ut in Aeschyl. Pers. 430, ubi vid. Blomfield. in Glossar., cui Cr. addit Wytttenbach. ad Plutarch. Morall. Vol. II. p. 633. Hinc in Theocrit. I, 40 a scholiis explicatur ἄγχα, et Latinus scriptor Varro vocabulo Graeco lucris sensu utitur in his: „sed ut ad hunc *bolum* pervenias.“ (De Re rustic. III, 2, 16. p. 278 Schneid.) Respicitur autem in oraculo, quod h. l. legitur, ea piscatio, quae, quia nocte fiebat, *νυκτερευτική* dicebatur, de qua Cr. citat Plat. in Sophist. pag. 220 D, ubi vid. Heindorf. pag. 287. Alias thynnorum piscationis crebra mentio; quae plerumque ita fiebat, ut quis in altum locum adscenderet, unde thynnorum gregem specularetur, quo viso signum piscatoribus daret, qui retibus totum gregem includerent. Quod post Philostratum in Icon. I, 13 copiose rem describentem apte monuit Blomfield. l. l., multa alia colligens, unde certe hoc probatur, id piscandi genus frequentissimum fuisse valdeque ei indulsisse veteres, inprimis Atticos homines. Unde imaginem, qua oraculum utitur, non longe repetitam et quaesitam, sed ex solempni hominum Atticorum occupatione desumptam esse quivis perspiciet. Adhuc apud Sardos talem thynnus capiendi rationem obtinere observavit atque imagine addita illustravit I. Warre Tyndale: the island of

Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρᾶ τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλλαβῶν 63 τὸ χρηστήριον, καὶ φᾶς δέκεσθαι τὸ χρησθὲν, ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ ἄστεος πρὸς ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα, καὶ μετὰ τὸ ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν πρὸς κύβους, οἱ δὲ πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεσόντες τοὺς Ἀθηναίους τρέπουσι. φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐνθαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὥπως μῆτε ἀλισθεῖεν ἐτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν. ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους προέπεμπε· οἱ δὲ

Sardinia (London. 1840. 8.) I. p. 169. Simile effatum Helveti comitis ad Turicenses ex I. Muellieri Hist. Helvet. I. p. 492 affert Cr., ubi potissimum attende haec verba: „Zürich ist von meinen Herrschaften wie ein Fisch vom Garn umgeben.“

Θύννοι δ' οἰμῆσουσι] Θύννοι ex Schellershemiano libro cum Gaisfordio praetulimus; vulgo Θῦνοι, alii Θῦνοι. Et Blomfieldius quoque, ubi nostrum locum attingit in annotatione laudata, iure scribit Θύννοι; quippe quae est legitima vocis scriptura. Indicatur verò *thunus scomber* Linnaei, qui per Gaditanas angustias in mare mediterraneum intrans, tum litora Europaea radens per Aegaeum mare in Pontum usque permeat indeque regreditur in mare Aegaeum ac mediterraneum. Multum ad eius piscationem incubnerunt veteres, in quibus Phoenices, Byzantini, alii praecipuum obtinent locum, nec minus nostra aetate in Galliae atque Italiae ora huic rei incolae student, quae hic exponere longum est, cum, quae diximus, ad Herodotum illustrandum sufficere queant. Primarios tamen veterum scriptorum locos indicasse haud abs re esse videtur. Qui sunt Athenaei VII, 63 seqq. p. 301 E seqq. Aeliani Hist. Animal. IX, 42. XV, 5. Aristotelis Hist. Animal. VIII, 15, ubi conferatur Schneideri annotatio et supra laudata Boettigeri disputatio in Amalthea II. p. 303.

οἰμῆσουσι a verbo οἰμᾶν, impetu ferri. „De accipitre in columbam

celeri volatu irruente usurpat Homerus Ili. XXII, 140. 308 coll. 311. Odyss. XXIV, 537. Conf. Apollon. Lex. Homeric. pag. 494, ubi explicatur per ὄρμᾶν.“ Cr.

CAP. LXIII.

ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρᾶ τάδε] Verbum ἐνθεάζειν eorum esse, qui deo, ut videri volebant, pleni futura canant, monet hoc loco laudato Wesseling. ad Diodor. Sicul. IV, 66. T. I. p. 311.

συλλαβῶν τὸ χρηστήριον] i. e. percepto, intellecto carmine. Recurrit III, 64. coll. II, 49. Hinc minime emendandum συμβαλῶν, ut quidam voluit. Plura de significatione verbi atque confusione Creuzerus in Commentt. Herodott. p. 303 not. Tu conf. I, 91. — Quod ad sequentia attinet, ubi victoria narratur Pisistrati, mirum est Andocidem loqui de victoria ab Atheniensibus reportata contra tyrannos; vid. orat. de myster. p. 14 lin. 21 seqq. (§. 106).

ἐπῆγε τὴν στρατιήν] Imitatus est Pausanias aliquot locis, indicante Siebel. ad IV, 20. §. 3. pag. 135. ἐπάγειν enim ut hoc loco, ita VIII, 112. coll. IX, 1 de eo dicitur, qui (animo hostili) copias contra alios ducit; unde aliis quoque locis de malis immissis sive illatis. Cf. etiam Pausan. III, 6. §. 2. p. 15 Commentt.

ὥπως μῆτε ἀλισθεῖεν ἐτι κ. τ. λ.] μῆτε — τε hoc loco est: nec (non solum non) — et (sed etiam). Vid. nott. ad VI, 1.

ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ

καταλαμβάνοντες τοὺς φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσέειν τε κελεύοντες· καὶ ἀπιέναι ἕκαστον 64 ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ. Πειθομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὲ Πεισιστράτος τὸ τρίτον σχῶν Ἀθήνας, ἐρόβησε τὴν τυραννίδα ἐπικουροῖσι τε πολλοῖσι καὶ χρημάτων συνόδοις, τῶν μὲν αὐτόθεν, τῶν δὲ ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων, ὁμήρους τε τῶν παραμεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα φυ-

ἔκπους] i. e. „*filios (suos) impositos equis prae misit.*“ De locutione conf. I, 60, ubi de Phya: ἐς ἄρμα ἐσβίβασαντες ibiq. not. τοὺς παῖδας hic de filiis ipsis Pisistrati, nec de aliis, v. c. servis, intelligendum vel inde sequi videtur, quod I, 61, legimus de Pisistrato: ἐβουλεύετο ἔμα τοῖσι παισίν etc. Nec ratio ipsa abhorret.

καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ] Qui ἀπιέναι infinitivum pro imperativo hic accipi volunt, non minus mihi a sensu loci aberrasse videntur, quam ii, qui nominativum ἕκαστος, olim vulgatum, ex anacoluthiae genere quodam explicari pōsse putant. Quare cum recentt. edd. scripsi ἕκαστον, probante quoque Schoene pag. 5. eius commentationis, quam ad I, 27 laudavi.

CAP. LXIV.

οὕτω δὲ Πεισιστράτος τὸ τρίτον σχῶν Ἀθήνας] Accidit hoc Olymp. LIX, 4. s. 541 a. Chr. n., ut statuit Voemel; vid. nott. ad I, 59. Narravit Noster haec omnino ita, ut, quae de Pisistrato narrare coepisset, ea et continuaret et ad finem perduceret vel ultra ea ipsa tempora, in quae legatio a Croeso missa in Graecia ad cognoscendas civitates potentissimas foedere sibi adiungendas incidit; quam legationem si cum Schultz. (Appar. crit. Spec. II. p. 13 seq.) ad ann. 552 referimus, id longe antecedit tempora ea, quibus tertium rerum potitus est Pisistratus. Sed voluit Noster omnino indicare, cur Croesus, Atheniensium rebus cognitis, eosdem sibi adsciscere nolu-

erit. Vid. Wiedmann in ea commentatione, quam ad I, 30 laudavimus p. 25. Dunczero (Geschicht. d. Alterth. II. p. 538.) Herodotus h. l. in errorem incidisse videtur, qui cum *alteram* Pisistrati dominationem dicere debuerit, *tertiam* posuerit.

καὶ χρημάτων συνόδοις, τῶν μὲν αὐτόθεν, τῶν δὲ ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων] τῶν μὲν aequae ac τῶν δὲ ad χρημάτων referendum. Moneo propter virum doctum (Grote history of Greece IV. p. 145), qui de mercenariis intelligi voluit, quos inde a Strymonis regionibus conductos secum habuerit Pisistratus. In pecuniarum redditibus, qui ex ipsa Attica regione (αὐτόθεν) cogeantur, respexisse putō Herodotum metalla Lauria, unde argentum proveniebat. Quae quidem illo tempore plus protulisse videntur, quam posthac; ita ut fodinae Strabonis tempore neglectae fere iacerent. De his copiose disseruit, monente Cr., Boeckh. tum in Oeconom. Atheniens. I. p. 331, tum in peculiari descriptione inserta commentatt. Aca-dem. reg. Berolinensis ann. 1815. Deinde ubi reditus Noster dicit a Strymone fluvio provenientes, intelligit metalla Thracia, eaque aurea, de quibus postmodo Athenienses disceptabant, auctore Thucydide I, 100. Plura idem Boeckhius l. l. pag. 334 seq. — Ad universam sententiam conf. Polyaei Strateg. I, 21. §. 2 de dolo narrantem, quo Athenienses Pisistratus ceperit. Laudat praeterea hanc in rem Larcherus Maxim. Tyr. Diss. XXIX. (XIII.) §. 3. p. 349. et alia quaedam.

γόντων παίδας λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον· καὶ γὰρ ταύτην ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ καὶ ἐπέτρεψε Ἀνγδάμ· πρὸς γε ἔτι τοῖτοισι τὴν νῆσον Δῆλον καθήρας ἐκ τῶν λογίων, καθήρας δὲ ὥδε· ἐπ' ὅσον ἐποψίς τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τοῦτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας τοὺς νεκροὺς μετεφόρει ἐς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου. καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε 31 Ἀθηναίων· Ἀθηναίων δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ Ἀλκμαιωνίδεω ἐφρευγον ἐκ τῆς οἰκλήτης.

καὶ γὰρ ταύτην ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο κ. τ. λ.] Sustuli parentheseos signa, quibus verba καὶ γὰρ — Ἀνγδάμ vulgo inclusa tenentur, praecipue motus iis, quae sequuntur: πρὸς γε ἔτι τοῖτοισι τὴν νῆσον Δῆλον καθήρας, ita ut participium καθήρας non annectendum sit sententiae nimis remotae, ἐρύξωσι τὴν τυραννίδα, sed magis coniungendum vel potius addendum ad ea, quae de Naxo proxime ante enarrantur, quae nimirum cum referret auctor, in mentem quoque venit Deli insulae a Pisistrato itidem captae et lustratae. Quam rem scitu memorabilem ne praetermitteret, statim addit: πρὸς γε ἔτι τοῖτοισι τὴν νῆσον Δῆλον hoc fere sensu: „iamque ille (non solum Naxum cepit, verum etiam) praeterea Delum insulam cepit eamque lustravit secundum oracula, hoc modo istud faciens.“ In quo quum lustrandi negotium primum videretur, omisit occupatae insulae mentionem facere, praesertim cum hoc ipsum ex antecedentibus facile intelligi possit ac debeat. Quare etiam distinctionem post τοῖτοισι vulgo positam cum recent. edd. sustuli, neque vero πρὸς γε, quod omnes afferunt libri, cum iisdem mutavi in πρὸς τε; Schaeferus voluerat πρὸς δέ. — Ἀνγδάμ bene retinent boni libri. De quo dativo conf. ad I. 41. Mox in verbis καθήρας δὲ ὥδε similem agnosco orationis abundantiam atque supra I. 8. init. in verbis ὥστε δὲ ταῦτα νομίζων.

καθήρας δὲ ὥδε] Memorat huius rei praeter Ammian. Marcellin. XXXII, 12. fin. Thucydides III, 104.

Cum enim Pisistratus haud totam insulam purgasset, sed quantum duntaxat a templo quaque versus prospici poterat, rursus eam Athenienses Olymp. LXXXVIII, 3. lustrarunt iussu oraculi, et iis quidem ipsis ritibus, qui etiam h. l. memorantur. Vid. Thucyd. I. l. ibique Dukeri not. Add. C. F. Hermann. Gottesdienstl. Alterth. §. 23. not. 16. In quibus mortuorum cadaverum effossio non ultimum obtinet locum, cum mortuorum sepultura terram sacram pollui vetus esset superstitio, cuius testimonia affert Diodorus Sic. XII, 58. Aeschin. Epist. 1. Verba seqq. ἐπ' ὅσον ἐποψίς τοῦ ἱεροῦ εἶχε valent: quousque prospectus templi pertinebat. Vocem ἐποψίς Thucydides quoque adhibuit VII. 72. itemque Plutarch. Vit. Aemil. Paul. 32. Pompei. 32. Lucull. 8. coll. Plat. Rep. VI. p. 499 D.

Ἀθηναίων δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ κ. τ. λ.] Intelligit, credo, non omnes Athenienses generatim, verum τὸν ἐκ τοῦ ἄστυος, ut locutus erat I, 62. 63, i. e. adversarios eius factionis Athenienses, opprobrios potissimum. — Mox: μετὰ Ἀλκμαιωνίδεω intelligo de Megacle Alcmaeonida, i. e. Alcmaeonis filio, huius factionis duce; cf. I, 59. Unde minime necessaria videtur lectio Ἀλκμαιωνίδεω, ad quam a vetere interprete inductus erat Wesselingius quamque etiam probatam habebat Plutarchi verbis in Solon. fin. ὁ μὲν Μεγακλῆς εὐθὺς ἐφρηγε μετὰ τῶν ἄλλων Ἀλκμαιωνιδῶν. Wesselingio nunc adstipulatum esse video A. de Jongh in Symbol. litt. Amstelod. (anni 1840) IV. p.

65 Τὸν μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφενγότας, καὶ ἔοντας ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερετέρους Τεγεγέτων. ἐπὶ γὰρ Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ τοὺς ἄλλους πολέμους εὐνυχέοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς Τεγεγέτας μόνους προσέπειται. τὸ δὲ

117. et Guil. Vischer: Ueber die Stellung des Geschlechts der Alcmæonid. (Basil. 1847.) p. 13. Inde rec. add. receperunt Ἀλκμαιωνιδέων invitis libris scriptis, a quibus ego discedere nolui.

CAP. LXV.

τὸν χρόνον τοῦτον] Ad totum illud tempus discordiarum civilium Noster spectat, in quod Pisistrati pluries Athenis eieci eoque redeuntis res incidunt. Cf. nott. ad I, 50. 64 init. — Quae sequuntur, ad Laconum res pertinent et ad Lycurgum instituta, hoc loco occasione oblata haud praetereunda. De quibus in universum exponere non attinet post ea, quae tot viri docti et recentiore aetate et superiore de his rebus conscripserunt, quorum conspectum exhibet C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 23. not. 1. 64. quart.; unum nunc addo Kortüm Griech. Gesch. I. p. 104 seqq. Nos ea tantum, quae ad Herodotum explicandum pertinent, afferamus.

καὶ Ἡγησικλέος] Apud Pausaniam III, 7. dicitur Ἀγασικλῆς, Ariston pater, de quo I, 67 init. Add. Pausanias III, 3. Incidit regnum Agastis et Hegesiclis circa 600-590 ante Chr. n. observante Clinton. Fast. Hell. I. p. 339.

πρὸς Τεγεγέτας μόνους προσέπειται] i. e. adversus Tegeatas solos infelices in pugna erant. προσπταλεῖν et περιπταλεῖν frequens hoc sensu (offendere, i. e. cladem accipere) tum apud Herodotum (I, 16. II, 161. III, 40. VI, 45 etc.), tum apud alios. Vid. notatt. ad Plutarch. Pyrrh. pag. 166.

τὸ δὲ ἐν πρώτῳ τούτων καὶ κατονομάται ἦσαν σχεδὸν πάντων

Ἑλλήνων] Eodem spectat Thucydidis testimonium I, 18 scribentis: ἡ γὰρ Λακεδαιμών μετὰ τὴν κτίσιν τῶν νῦν αὐτὴν ἐνοικούντων Δωριέων ἐπὶ πλείστον ὧν ἴσμεν χρόνον στασιάζασα κ. τ. λ., atque Isocratis eadem fere declarantis in Panathen. (XII.) §. 177. s. p. 270. Vid. etiam Plut. Vit. Lycurg. 2. et conf. Kortüm Griech. Gesch. I. p. 104. Quod ante Lycurgum pessimis legibus usos esse Spartanos inter omnes fere Graecos scribit Herodotus, id C. O. Mueller. (Dor. II. p. 15 seq.) ad priora Dorum instituta spectare vult, temporum decursu labefactata, turbata, in deterius lapsa: quae ipsa integra quasi revocasse et restituisse, nec vero recens instituisse Lycurgum, idem statuit vir doctus. Accuratius nunc in hanc rem inquisivit C. F. Hermannus in disputatione de statu Lacedaemoniorum ante Lycurgum (Antiqq. Laconice. libri quatuor. Marburg. 1841. 4.) pag. 3 seqq. idque edocuit, hunc statum rerum Laconicarum turbatum, qui ante Lycurgum fuit, adeo ut Lacedaemonios omnium Graecorum pessimis legibus uti Noster scribere potuerit, eo potissimum allatum fuisse videri, quod postquam Dorei Peloponnesum ingressi sedes novas occuparint, inter duces s. reges et ipsum populum multa eaque gravissima dissidia exorta sint, tam de terris expugnatis earumque distributione, quam de aliis rebus, quibus regum potestas angeri, populi res infringi videretur: quum „reges, qui potestatis suae fines extendere plusque sibi quam a maioribus traditum acceperant auctoritatis arrogare studerent, indigenarum sibi animos conciliare eorumque opera contra ipsos popu-

ἔτι πρότερον τούτων καὶ κακονομάτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων, κατὰ τε σφέας αὐτοὺς καὶ ξείνοισι ἀπρόσμικτοι. μετέβαλον δὲ ὧδε ἐς εὐνομίην. Λυκούργου, τῶν Σπαρτιητέων δοκίμου ἀνδρός, ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ χρηστήριον, ὥς ἐσῆτε ἐς τὸ μέγαρον, εὐθὺς ἡ Πυθίη λέγει τάδε·

Ἦκεις, ὦ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πλοῖνα νηὸν,
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.

lares suos uti voluerint, donec aut vi aut metu incepto desistere eamque potius rei publicae formam agnoscere cogerentur, in qua caput imperii penes Dorienses esset etc." (p. 24 seq.). His igitur de causis valde turbatam pessimisque legibus utentem civitatem Lyncurgi sapientia refectam et ad meliora perductam esse Herodoti est sententia. De Lyncurgi consiliis ad hoc assequendum remediisque adhibitis idem vir doctus disseruit l. l. p. 39 seq.

κατὰ τε σφέας αὐτοὺς κ. τ. λ.] Vult Herodotus: *Lacedaemonios omnium fere Graecorum pessimis legibus fuisse usos, tum, quod ad se ipsos ipsorumque mutuum inter se commercium attinet, tum vero etiam, in eorum cum exteris commercio, quod scilicet omnem cum his recusabant consociationem omneque commercium.* Unde apparet vis particularum τε — καί.

ξείνοισι ἀπρόσμικτοι] Sic dicuntur, qui nullam cum exteris ineunt aut permittunt consuetudinem, qui omne cum peregrinis excludunt commercium. Vid. quae laudantur in nott. Wesselingii et Schweigh. De ipsa re longior ad h. l. exstat Bellangeri disputatio in Larcheri notis. Quaerit enim ille, quo fine Spartanis omne fuerit interdictum cum peregrinis gentibus commercium, quo illud omnino spectarit, quid inde secutum fuerit. Sed Herodoti hoc ex loco minime colligi poterit, ut nonnullis visum est, ξενηλασίᾳ quod vocatur institutum iam ante Lyncurgum invaluisse, quem vulgo istius instituti auctorem perhibent. Neque vero omne hospitium omneque cum exteris gentibus com-

mercium Spartanis interdictum fuisse credam, cum haud pauca repantur vestigia hospitii Spartanorum cum exteris initi, quos ipsos festis Spartae celebratis haud raro interfuisse legimus. Peregrinae stirpis incolas potius Sparta remotos voluisse videntur, qui cum alius essent generis ipsumque vitae genus sectarentur mollius, periculum erat ne civium Spartanorum mores frequenti cum illis commercio depravarentur. Ac prisca instituta, priscos mores quantopere conservare studuerint Diores, nemo nescit. De hac Spartanorum ξενηλασίᾳ vid. C. O. Mueller Dor. II. p. 8. 411. coll. 157. 229. et quae laudat C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 27. not. 14. Atque Herodotus quum vel ante Lyncurgum Lacedaemonios ξείνοισι ἀπρόσμικτους fuisse scribat, haud scio an ipsam hanc ξενηλασίαν postero tempore obtinentem ita respexerit, ut vel primis illis temporibus Spartanos a peregrinorum commercio abhorruisse declaraverit: idque ipsum si Hermannum (Antiqq. Lacon. p. 38. 39.) audiamus, pertinebat ad alienigenas haud paucos, qui inter primorum temporum confusionem in civitatem Spartanorum recepti cum ipsis Spartanis diffculter coaluerint; nec alio abire video sententiam Hermannii Gabriel (De magistratt. Lacedd. Berolin. 1845. p. 3.).

ἐς τὸ μέγαρον] μέγαρον est interius templi sacellum, ubi Pythia sciscitantibus oracula edit. Conf. nott. ad I. 47.

ὦ Λυκούργε] Vulgo Λυκούργε, quod e Schellersh. et Mediceo libro nunc mutatum est in Λυκούργε,

δίζω ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον.
ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόοργε.

et probatur, monente Cr., Apollon. Rhod. I, 162. Homer. Ili. VI, 130, ubi vid. Heyne. Est autem utraque forma usitata, ut scribit Boeckh. in Corp. Inscript. I, 1. p. 78. — Λυκόοργε praebet Aristidis Schol. pag. 108 ed. Frommel., ubi oraculi versus leguntur, itemque paulo post ποτὶ ναὸν ἀνιών. Exhibentur iidem versus in Diodori Excerptt. a Maio detectis (Nov. script. coll. II. p. 1.) additque leguntur hi duo:

ἦ κεις δ' εὐνομίαν αἰτεῦμενος
αὐτὰρ ἔγωγε
δώσω τὴν οὐκ ἄλλη ἐπιχθονίῃ πόλιν ἔξει.

Ipsum oraculum celeberrimum Spartanis fuisse videtur, insertumque τὰς παλαιολογίας ἀναγραφαῖς, ut refert Plutarch. advs. Colot. p. 1156 F. coll. Vit. Lycurg. I. De quibus ἀναγραφαῖς Cr. confert C. O. Mueller. I. I. II. pag. 131. Nec improbable videbitur, ex his ipsis oraculi verba Herodotum sumsisse. Apud Diodorum qui additi leguntur duo versus, eos et gravissimos et aequae genuinos habet Goettling, de hoc oraculo disputans in inscriptione de quatuor rhetris Lycurgis (vid. Bericht der Verhandl. d. Gesellsch. der Wissenschaft. zu Leipzig 1846. philolog. hist. Classe. p. 137 seqq. et Gesammelte Abhandl. I. p. 318 ff.). Namque ex his ipsis versibus eruit vocem εὐνομίας, qua etiam ante Herodotus est usus quaque omnem illam a Lycurgo constitutam rem publicam designari idem ille arbitratur additque Tyrtaeum, qui carmen elegiacum, quo res publica Laconum eorumque mores celebraret, Εὐνομίαν vocaverit: quin aliis quibusdam versibus, qui apud eundem Diodorum paulo post exstant, adiectis, totum inde carmen constituit Goettling, quod tanquam prooemium rhetris illis praefixum eodemque Εὐνομίας nomine inscriptum fuerit; cf. p. 324 seqq. 350 seq. Mihi, ut de reliquis, quae ad Herodotum minus pertinent, taceam,

duo illi versus, quos Diodorus affert, postmodo ficti ceterisque quatuor primitivis, qui apud Herodotum leguntur, adiecti videntur: quod idem sensisse suspiceris Urlichsium, qui in Museo Rhenan. VI. p. 193 seqq. Goettlingii opinionationibus oblocutus est, pag. 199, ac recte observavit (p. 201 seq.), voce εὐνομίας, quae apud Herodotum quoque legitur, non tam rei publicae ipsius designationem indicari quam respici ad id, quod in proxime antecedentibus Spartani omnium Graecorum κακονομώτατ' εἰ vocantur. Iovem vero, cuius una cum caeteris diis Olympicis in oraculo mentio fit, quod Goettling. p. 333. ad Iovem Scyllaeum quem finxit relatum vult, rectius idem Urlichs. p. 205 seq. de eo Iove cogitari vult, quem antiquissimo iam aevo a Lacedaemoniis cultum fuisse reperimus summum deum, variis inde cognominibus ornatum, cuius sacerdotio rex uterque functus fuerit.

δίζω] Ita pro διζῶ cum recentt. edd. scripsi, iubente Bredov. p. 368, qui etiam in Diodori loco, ubi itidem legitur διζῶ, reponi vult διζῶ. Cf. I, 94. Ipsum verbum ἀμβιγendi notione invenitur in Homer. Ili. XVI, 713. μαντεύσομαι eo sensu accipiendum, quo futurum poni vult Werfer. in Actt. phill. Monacc. I. pag. 232 — 234, ubi coniunctivo deliberativo non opus, ut I, 55. 97 etc. coll. nott. ad I, 11. Hinc veritas: dicturus sim, ob ich — soll. Censor in Ephemerid. Ienens. 1817. nro. 162. pag. 359. scribi posse suspicatur:

δίζομαι εἰ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον.

ἢ ἄνθρωπον] Ita meliores libri. Alii ἢ καὶ ἄνθρωπον. Apud Aristidem I. I. exstat ἢ βροτὸν τε; quod Werferus olim defendit eo quod apud poetas subinde ἢ — τε in altero orationis membro ponatur, ubi simplex antecedit ἢ. Nec tamen

Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τοῦτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐτῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι. ὥς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτροπεύσαντα Λεω-

ideo meliorem librorum lectionem deserere visum est.

ἀλλ' ἐτι καὶ μᾶλλον] In Diodori Excerptt. legitur: ἀλλὰ θεὸν καὶ μᾶλλον ἔτ' οἶμαι —. De usu particulae καὶ (καὶ μᾶλλον) non copulativa sed intensiva Cr. laudat Schaefer. ad Dionys. Halic. de compos. verbb. p. 333. Sic καὶ μᾶλλον II, 43. καὶ μάλα VII, 186. καὶ πάνν Thucyd. I, 3. VI, 17, ne plura.

οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τοῦτοις λέγουσι] Refert Strabo XVI. pag. 762. s. pag. 1105 C. D. eam famam, qua Lycurgus a Pythia accepit, quae dein Lacedaemoniis edixerit, Minois Cretensium regis ille quidem aemulus. Unde alii dicebant, ex ipsa Creta insula leges Lacedaemoniis attulisse Lycurgum; in quam sententiam idem disputat Strabo et qui ab eo citatur Ephorus X. p. 735. (Ephori fragmm. p. 165 seqq. 173 seq. ed. Marx. coll. C. O. Mueller. Dorr. II. pag. 16 seqq.). Namque Ephorus hoc sibi proposuerat, ut plurima Lacedaemoniorum instituta a Cretensibus repetenda esse evinceret. Utut est, multum videntur in eo sibi indulsisse Lacedaemonii, quod ipsorum leges ex Pythico oraculo profectae essent, in hunc adeo modum descriptae, ut oraculorum formam retinuerint. Quin commemoratur magistratus *Pythiorum quatuor*, qui a rege designati oracula Pythica Spartam integra referrent. Vid. VI, 57 ibiq. nott. Unde probare conatur C. O. Mueller. (p. 17 seq. l. l.), hoc oraculum universae Spartanorum rei publicae tuendae legibusque servandis quasi praefuisse. Tu vid. quae affert C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 23. nott. 11. et Ch. F. Wilster: De relig. et oracul. Apoll. Delph. (Havn. 1827) P. I. §. 34. p. 79 seqq. coll. F. Stiefelhagen: De oracul. Apoll. Delphic. (Bonn. 1848) p. 35 seqq. —

„De Lycurgo tanquam viro prudente et cui Scipio Africanus maior similis fuerit in callide usurpandis oraculis, somniis, id genus aliis, indicium facit Polybius X, 2. pag. 189 ed. Schweigh. coll. X, 5. pag. 196.“ Cr.

τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον] Eodem sensu πολιτείας κόσμον dicit Plato Legg. VI. init, nec aliter Pythagorei homines κόσμον de rei publicae forma, praesertim ea, quae bene constituta est. aut constitui debet, usurpant. Add. C. O. Mueller. Dor. II. p. 6. et Kriache De scopo politic. societatis. p. 59. Cicero Latine reddidit *ornatum* in libro de Re publ. I, 28, ubi vid. Creuzeri et Moseri annotat. p. 115. ὥς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι κ. τ. λ.] De constructione monitum ad I, 58.

Λυκούργον ἐπιτροπεύσαντα Λεωβάτῳ, ἀδελφιδέον μὲν ἑωυτοῦ, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦτα] In his nihil libri variant, nisi quod pro Λεωβάτῳ plures exhibent Λεωβάτῳ. Eo maior in re ipsa difficultas. Plerique enim alii scriptores, de quibus vid. Meursium in Regn. Lacon. 9. Miscell. Lacon. II, 5, *Charillum* nominant; cuius tutelam, ut fratris Polydectae filii, Lycurgus administraverit. Accedit quod Leobotas e regia Eurysthenidarum stirpe, Lycurgus vero, Eunomi filius (cuius stemma vid. apud Marx. ad Ephori fragm. p. 174), Proclida fuit. Nec convenit denique temporum ratio, quum centum fere anni inter Leobotae obitum et Lycurgi legislationem intercedere dicantur; ita ut Leobota adeoque eius filio Dorysso regnante ne natus quidem esse potuerit Lycurgus. Marshamus, quo Herodotum quodammodo conciliaret cum reliquorum scriptorum testimoniis, mutata vocum Herodotearum sede legi vult: ἐπιτροπεύσαντα ἀδελφιδέον μὲν ἑωυτοῦ, βα-

βώτῳ, ἀδελφιδέου μὲν ἑωυτοῦ, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦτα. ὥς γὰρ ἐπετρόπενσε τάχι-

σιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων Λεωβώτῳ, ut Lycurgus fuerit tutor filii fratris sui, Leobota Spartanis rege imperante. Quae ratio praeter alios placuit Clintono (Fast. Hell. I. p. 144.), haud advertenti tales orationis partes per μὲν — δὲ coniungi non posse; cui merito oblocutus est C. O. Mueller in Annall. Gottingg. 1837. pag. 901; eodemque ferme redit, quod Negris legi posse suspicatus est: ἀδελφιδέου μὲν ἑωυτοῦ Λυκούργου ἐπιτροπέυσαντα, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων Λεωβώτῳ. Accedit, quod hac lectione recepta novae difficultates exoriuntur e temporum ratione vix conciliandae, quae Lycurgum tempore Leobotae vixisse tutelamque exercuisse minime patiuntur. Nam Larcherum si sequamur, Labotas ex Eurysthenidarum progenie regnavit inde ab anno 1035 a. Chr. n. per quadraginta annos, eumque secutus Doryssus per quadraginta duo usque ad 953, quo ipso anno Agesilaus I. ad regnum evectus est. Lycurgus vero natus est 924 a. Chr. n., et frater Polydectes 954, qui patre Eunomo interfecto regnum 912 susceptum per viginti quatuor annos tenuit. Successit filius Charillus anno 888, ac regnum tenuit Lycurgo tutore per sexaginta quatuor annos. Ipsa vero Lycurgi legislatio incidit in annum 866; tribus post annis, 863, Charillus tutela dimittitur. Haec Larcherus, qui nihil cunctatus in Herodoteo textu pro Λεωβώτῳ mutatum vult Χαρίλλου (prout iam dudum placuerat Buherio) idque ipsum in altera versionis editione expressit, quum in priori Marshamii sententiam, quae etiam Wesselingio non prorsus displicuerat, secutus esset. Vid. not. Larcher. ad h. l. et plura in Tabul. Chronolog. T. VII. p. 489 seqq. Sed testis vulgatae apud Herodotum lectionis existit Pausanias III, 2. §. 3: ἔτεσι δὲ ὕστερον οὐ πολλοῖς Λαβώτας ὁ Ἐρξιστράτου τὴν ἀρχὴν ἔσχεν ἐν

Σπάρτῃ· τοῦτον τὸν Λαβώταν Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖσον ὑπὸ Λυκούργου τοῦ θεμένου τοὺς νόμους φησὶν ἐπιτροπέυθῃναι παῖδα ὄντα, Λεωβώτην δὲ οἱ τίθεται τὸ ὄνομα καὶ οὐ Λαβώταν κ. τ. λ. Cuius scriptoris tempore nisi Herodoti exemplaria iam depravata esse dixeris, vix inde expedies. Et narrat Philemon ap. Porphyr. Quaeest. Homerr. sect. VIII. init. πολλὰ φέρεσθαι μέχρι νῦν ἀμαρτήματα κατὰ τὴν Ἡροδότου συγγραφὴν. Quod si hoc loco valeat, idem aliis quoque locis, quorum iam aliquot attigimus, ubi corruptela nostros libros manu scriptos antecedere videtur, erit statuendum. Alii alias vias inierunt ad Herodoti ipsius errorem, quem statuunt, explicandum; cf. C. F. Hermann. Antiqq. Laconn. p. 77 seq. coll. p. 10. not. 29. Equidem tamen ἐπέχω, nec in tanto librorum consensu quidquam mutare audeam, praesertim cum etiam de ipsa Lycurgi stirpe diversas in partes abire videam veteres scriptores, quorum sunt, qui Prytanem eius patrem narrent, aliter atque vulgo, ubi Eunomum patrem statuunt. In aetate Lycurgi definienda accuratissime versatus est Fischer (Zeittafeln p. 33 seqq.), qui omnium veterum scriptorum testimonia collegit ostenditque, maxime probabilem videri Erasthenis computationem, qui Lycurgi ἐπιτροπίαν posuerat centum octo annis ante Olympiadem primam, i. e. anno 884 ante Chr. n. (vid. Clemens Alex. Strom. I. p. 336 B.). Add. Lachmann: Spartan. Staatsverf. pag. 315 seq. coll. p. 153., qui recte ex Herodoti verbis id certo colligi posse observat, Lycurgum iam initio tutelae susceptae ad leges civitatis turbatae mutandas remque publicam melius constituendam accessisse.

ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦτα] Pertinent huc ea, quae traduntur de Lycurgo, qui diutius in Creta

στα, μετέστησε τὰ νόμιμα πάντα καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ δὲ τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ

commoratus Cretensium instituta (i. e. vetera Dorum instituta ac primitiva, quae ibi magis pura et integra fuerant conservata) in patriam transtulerit atque hoc modo Laconum rem publicam ad Cretensium instituta conformarit. De qua re vid. C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 21.

μετέστησε τὰ νόμιμα] Duo libri νόμια, quod si in νόμια mutaretur, haud displicet Wesselingio. Sed nihil mutandum esse vel Thucydidis locus VI, 4: νόμιμα δὲ Λαοικὰ ἐτέθη αὐτοῖς ostendit. Ad argumentum facit Dionysii narratio (Antiqq. Romm. II, 49.), eos Spartanos, qui nimis duras et severas Lycurgi leges ferre non potuissent, in Italiam ad Sabinos commigrasse; unde ad Romanos instituta quaedam Laconica pervenerint. Quam in rem Cr. conferri iubet Ciceron. de legg. III, 7. §. 16 ibiq. nott. et Heinecc. Syntagm. Antiqq. Romann. pag. 4 seq. ed. Haubold.

ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ συσσίτια] Proxime huc spectat Polyaei locus in Strategg. II, 3, 11: Λακεδαιμόνιοι μὲν δὴ κατὰ λόγους καὶ μοίρας, ἐνωμοτίας καὶ συσσίτια στρατοπεδεύοντες, ἔμαθον κ. τ. λ. Bekker. Anecd. p. 303: συσσίτια· δειπναὶ αὖ κοινῇ ποιῶσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὥς ἂν οἱ στρατευόμενοι σύσσαιτο γίγνοιτο. Quae hic instituisse dicitur Lycurgus ad belli usum spectantia, ea ad unum bellum vix restringenda, verum aequae etiam ad rempublicam referenda erunt, si quidem omnis Spartanorum vita ad militarem usum descripta fuit, recte annotante C. F. Hermann. Antiqq. Lacon. p. 46. De Enomotia varia traduntur a veteribus. Timaeus, a Cr. laudatus, in Lexico Platon. p. 106 τάγμα πεζὸν dicit nomenque ducit ἀπὸ τοῦ ὁμῶναι αὐτοὺς μὴ λείπειν τὴν τάξιν, ubi conf. Ruhnken. Apud Hesych. s. v. explicatur τάξις τις διὰ σφαγίων ἐνώμοτος; quocum conf. Zonarae Lexic.

pag. 720. 722. Thucydidem V, 68 si audias, enomotiae quatuor ad pentecostyn pertinebant, quae ipsa quinquaginta erat hominum, et quae quater aucta conficiebat lochum sive ducentorum hominum cohortem. Alia Xenophon de Rep. Lacedaemon. XI. §. 4., qui moram constituisse dicit quatuor lochis, octo pentecostibus et sedecim enomotiis; unde enomotiam ipsam quinquaginta hominum fuisse credibile est, cum mora octingentorum esset. Cum vero morae numerus haud satis sibi semper constituisse videatur, nec enomotiae numerus certo definiri poterit. Nam Xenophontis aetate, ubi sexcentis hominibus constabat mora, ter duodecim sive triginta sex hominum fuisse enomotiam idem Xenophon testis est Hellen. VI, 4, 12. coll. IV, 5, 11. 12. Utnt est, hoc certum videtur, enomotiam primam eamque simplicissimam Laconici exercitus atque aciei fuisse divisionem ordinemque. Plura Muellernus: Dorer II. pag. 234 seqq. C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 29.

Triacadae quales fuerint, vix certo dixeris. Nec proficiter quidquam iis, quae apud Gregor. Cor. de dialect. Ion. §. 93. pag. 502 Schaeff. leguntur. Videntur illae pertinuisse ad triginta Spartanorum obas sive phratrias, ipsas denuo divisas in triacadas, sive hae reapse triginta fuerint civium sive minus (ut in Romanorum centuriis idem accidisse videmus), quippe cum in bello non seiunctim, sed iunctis inter se singulis gentibus ac tribus stipendia facerent. Vid. Mueller. Dorer II. p. 82 seq. Quod Koechly (Griech. Kriegswes. p. 30.) triacadas vulgare obarum nomen fuisse ponit, recte ei oblocutus est C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 29. not. 8. coll. Schoemann. Antiqq. p. i. Graec. p. 115., qui triacadas fuisse gentes (γένη) arbitratur, quales etiam Athenis hoc nomine appellatae inveniantur,

τριηκάδας καὶ συσσίτια, πρὸς τε τοῦτοις τοὺς ἐφόρους καὶ
66 γέροντας ἔστησε Λυκούργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή-
θησαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱρὸν εἰσάμενοι σέβον-

ducto inde hoc ipso nomine, quod singulae gentes s. triacadae triginta familiis fere constiterunt. Cf. etiam Meier De gentilitate p. 21. Nec alia *Syssitiorum*, quae tertio loco dicuntur, ratio. Quae cum proprie communium epularum instituta per singulas gentes familiasque fuerint omnibusque fere Doricae stirpis gentibus communia, inde ad rem militarem ita traducta videntur, ut, qui unius gentis familiaeque essent iisdemque epulis victusque genere uterentur, ii in bello etiam peculiarem cohortem sive ordinem conficerent, ipseque exercitus per syssitia aequae divisus esset atque universa Spartanorum civitas. Conf. C. O. Mueller. l. l. II. p. 82. 201 seqq. 237. 273 seq. Adde nunc C. F. Hermann. l. l. §. 28. et Alfr. Kopstadt: De rerr. Lacon. constitut. Lycurg. origine et indole (Gryph. 1849) p. 131 seqq. Lachmann. Spartan. Staatsverf. p. 186.

τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστησε Λυκούργος] De *Éphoris* uberius exponere huius certe loci non est. De quibus, alios ut taceam, nostra aetate disputarunt Manso Sparta I, l. p. 243. C. O. Mueller. Dor. II. p. 111 seqq. C. Fr. Hermann. l. l. §. 43 seqq. Kopstadt l. l. p. 114 seqq. Herm. Gabriel De magistratt. Lacedaemon. p. 38 seqq. Schoemann. l. l. p. 127. Hic unum illud monuisse satis erit, hos magistratus, qui quotannis quinque numero eligebantur, institutos videri, ut regum potestatem continerent eorumque vim nimiam coercerent, indeque ad ea instituta referri debere, quae in iis civitatibus inveniuntur, ubi optatum potestas praecipue viget ac floret. Nec magis hic attinet de dissensu veterum disquirere, quorum nonnulli a Lycurgo ephoros institutos volunt, alii Theopompo regi hoc tribuunt. Ab Herodoto stant Xenophon (Rep. Lac. VIII, 3.) et, quem Cr. laudat,

auctor Platonicae epist. VIII, alii, indeque Herodoti auctoritatem maxime tuetur Lachmann. l. l. p. 165, Lycurgum primum fuisse ratus, qui publicum ephorum munus instituerit. Add. Gabriel. p. 41, ephoros Lycurgi aetate iam inveniri commonstrans. Contrariam sententiam tuetur Aristoteles Polit. V, 11, quocum compara Ciceronis locos de Legg. III, 7. De Re publ. II, 33 ibiq. notat. Atque hanc Aristotelis sententiam probat Grote history of Greece II. p. 463. ipseque Hermannus l. l. §. 43 eo inclinatur, ut Lycurgus ephorum munus, quod ad posteriora tempora pertinere videatur, introduxisse haudquaquam dici queat. Add. Kortüm. Griech. Gesch. I. p. 110 seq. — De *γερονσία* sive viginti octo senum consilio, quod regibus adesset in omnibus rebus gravioribus, infra VI, 57. Plutarch. Lycurg. 5, ne plura. Alios laudat Neumann. ad Aristot. fragm. politic. p. 134. coll. C. O. Mueller. Dorer II. p. 91 seqq. Add. nunc Kopstadt p. 107 seqq. Gabriel p. 31 seqq. C. F. Hermann. l. l. §. 24. Kortüm l. l. p. 107 seq.

CAP. LXVI.

τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱρὸν εἰσάμενοι σέβονται μεγάλως] Ad *σέβονται* ex antecedenti *Λυκούργῳ* mente repetendum *Λυκούργον*: de qua structura monuit Schoemann in Ind. Lectt. aestiv. Gryph. 1835. pag. 7. — Varia traduntur de Lycurgi morte, qui, cum antea Spartanos iureiurando obstrinxisset, ne ipso absente leges ab ipso latas abrogarent, noluit regredi in patriam, sed inedia, ut tradunt, vitam finiit. Auctor est Plutarchus Vit. Lycurg. 31, alias quoque aliorum sententias commemorans. Qui idem de honoribus Lycurgo tributis haec: *ἱερὸν τι ἔστιν αὐτοῦ καὶ*

32 ται μεγάλως. οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ καὶ πλήθει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα καὶ εὐθνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν, ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι, ἐχρηστηριάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ. ἡ δὲ Πυθίῃ σφι χρᾶ τάδε·

Θύουσι καθ' ἑκαστον ἐνιαυτὸν ὡς θεῶ; quod affirmant Pausan. III, 16. §. 5, alii scriptores e Leopoldo ad h. l. laudati.

οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ καὶ πλήθει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα καὶ εὐθνήθησαν] „quam vero terra esset bona nec paucorum incolarum frequentia laboraret, statim eveci sunt opibusque aucti.“ Herodoti oratio si cui abrupta et impedita videatur, is suppleat: οἷα δὲ ὄντες (s. οἰκοῦντες) ἐν τε χώρῃ καὶ ἐν πλήθει οὐκ ὀλίγων κ. τ. λ. Nam praepositio ἐν quo minus etiam ad πλήθει referatur, nihil obstat. Vide quae diximus ad Plutarch. Pyrrh. p. 178 seq. et quae monuit C. Beier. in censura inserta annalibus philologicis Iahnii 1827, II, 1. p. 22. De οἷα δὲ subsequentibus genitivis consequentiae notavimus nonnulla ad Pyrrh. p. 176. Conf. Herod. I, 61. 111. 189. II, 28. 175. III, 4. IV, 130. coll. I, 86. Orationis abundantia in verbis πλήθει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν nemo apud Herodotum offendetur, nec opus est statuere transpositionem, qualem a Stegiero propositam video: καὶ οὐκ ὀλίγων πλήθος ἀνδρῶν ἔχοντες. Immo πλήθος explicatur genitivis adiectis. — Verbum ἀναδραμεῖν de plantis herbisque proprie locum habet, ut infra VIII, 55 ὤρεον βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχους ὅσον τε πηχυαῖον ἀναδεδραμηκότα. Sic Homer. Ill. XVIII, 56: ὁ δ' ἀνέδραμεν ἐρνεῖ Ἴσος, ubi Scholia reddunt per ἡῤῥήθη. Cf. etiam Odys. V, 412: λισσὴ δ' ἀναδέδρωμε πέτρῃ. Hinc transfertur ad gentes, quae plantarum ad instar opibus crescunt et augentur. Infra VII, 156 de Syracusanis: αἱ δὲ παραντίκα ἀνά τ' ἔδραμον καὶ ἐβλάστον. Diodor. Sicul. V,

12 ibiq. Wessel. Cr. addit Eustath. ad Odys. VI, 167. p. 256. 35 Basil. Ad verbum εὐθνήειν, in quo maxime florendi ac vigendi inest vis, conf. II, 91, ubi itidem de terrae Aegyptiacae fecunditate et fertilitate dicitur. Cr. adscripsit locum Dion. Chrysost. Orat. XLIV. p. 197. Tu vid. Iacobs. ad Aelian. N. A. IV, 39. Lobeck. ad Phrynich. p. 466. Jahrb. f. Philol. u. Paedag. 1831. I. pag. 40.

καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα] Huc, credo, faciunt, quae in Bekkeri Anecd. I. p. 439, 20 leguntur: ἀποχρᾶν· ἔξαρκειν· Ἡρόδοτος; et: ἀπόχρη· ἔξαρκει. coll. p. 81, 31: ἀποχρᾶν· οὐκ ἀποχρήναι· Ἡρόδοτος πρώτῳ. Aliorum grammaticorum locos praebet Bredov. p. 380. Tu conf. etiam Nostrum VI, 137. VII, 148. IX, 79 et Pausan. IV, 25. §. 1.

ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι] Conf. nott. ad I, 59, ubi iam hoc exemplo verbi καταφρονεῖν usi sumus, ut in quo existimandi notio non prorsus vacare videatur contentus significatione. Proxima verba ἐπὶ πάσῃ Ἀρκάδων χώρῃ bene exponit Matth. §. 585 fin. p. 1166. Est enim ἐπὶ propter, ob, de, accuratius tamen locum insipienti est: „in der Absicht, ganz Arkadien zu erobern.“ Oraculum, quod sequitur, citant Pausanias VIII, 1 alique a Wesselingio ad h. l. laudati; quibus add. Diod. in Excerpt. §. 32 (T. II. p. 27 Nov. scriptt. coll. ed. Mai.), ubi exstat Ἀρκαδίᾳ et δῶσω σοι Τεγέαν (pro τοι Τεγέην). Primum oraculi versum Latine sic exhibet incertus auctor de figuris vs. 5 (conf. Sauppe Epistol. critic. p. 159): Arcadiam petis, immensum petis, haud tribuam istud.

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,
οἳ σ' ἀποκωλύουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγαίρω·
δώσω τοι Τεγέην ποσσέκροτον ὀρχήσασθαι,
καὶ καλὸν πεδίον σχολίῳ διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρκάδων
μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας φερόμενοι, ἐπὶ Τε-
γεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῶ κιβδήλῳ πίσυνοι, ὡς δὴ ἐξαν-
δραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἐσσωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ,
ὅσοι αὐτῶν ἐωγρηθήσαν, πέδας τε ἔχοντες, τὰς ἐφέροντο αὐ-

πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι
ἄνδρες] βαλανηφάγοι sunt, qui glandibus vescuntur. Nam ante inventam frugem prisco aevo homines glandibus panis loco vitam susten- tasse antiqua fert fama; unde quoque ipsa quercus, quae victum necessarium suppeditat, in sacris arboribus est habita, quippe altrix ac nutrix quasi hominum infirmorum rudiumque, omnis generis inopiā laborantium. Hinc vocabulum βαλανηφάγοι ad antiquum aevum debet referri priscosque homines rudes, qui primi omnium Graeciae Arcadiam tenuerint ibique permanserint. Cr. confert Boettiger. in foliis illis, quibus Iovis Mythologiam persecutus est, pag. 62 ibiq. laudatum Gesner. ad Claudian. p. 578. Tu add. Plutarch. Vit. Coriolan. cap. 3. Nonni Dionys. XIII, 286.

ποσσέκροτον ὀρχήσασθαι] „Rarius vocabulum ποσσέκροτον Curetibus tribuitur in Orphic. hymn. XXXI (30) vs. 2.“ Cr. In vers. seq. καλὸν πεδίον ad agri fertilitatem spectare observat Guil. Koner in: Commentt. de reb. Tegeat. capp. priora (Berolin. 1843) p. 12., ubi poetarum afferuntur loci, in quibus Tegea praedicatur εὐμηλος, εὐρύχορος. Verbum διαμετρήσασθαι, monente C. O. Mueller. Dor. I. p. 152, ad statum et conditionem Helotae s. κληρωτοῦ spectat, qui certam quandam agri portionem accipiat assignatam, quam colat. De ipso Tegeatarum agro et urbe late patente,

adeo ut inter ruinas tres vici, quibus nomen Hagios Sostis, Ibrahim Effendi, Piali, nunc reperiantur, accurate tradunt Leake: Morea I. p. 90 seqq. II. p. 48. L. Ross: Reisen im Peloponn. I. pag. 66. Curtius: Der Peloponnes. I. p. 251 seqq.

οἱ δὲ, πέδας φερόμενοι κ. τ. λ.] Ad grammaticam loci structuram id tenendum, poni hic οἱ δὲ, quod non aliam ad personam, ut vulgo, sit referendum, sed ad ipsos Lacedaemonios. Ubi enim ἀλλὰ expectabas, ponitur pronomem cum particula δέ. Quod frequens Herodoto esse multi ostendunt loci a Kruegero congesti in Commentt. critt. de Thucyd. p. 264 (ad calc. edit. Dionys.), v. c. I, 107. 123. 163. V, 120, ubi alios similes Nostri locos indicavimus, et VIII, 115. — Suscepta fuit haec expeditio rege Charillo nec vero prospero successu. Rex enim ipse clade accepta captus, plerique Spartanorum vel capti vel fusi. Interfuerant certamini vel feminae Tegeatarum; cuius rei in memoriam Martis statua in Tegeatarum foro erecta. Plura Pausan. Lacon. III, 7. Arcad. VIII, 5. 48, quocum conf. Polyæn. Strateg. I, 8. χρησμῶ κιβδήλῳ] κιβδήλος eodem sensu de oraculo ancipiti ac fallaci V, 91. Vulgo ac proprie de numis dicitur adulterinis; conf. Aristoph. Av. 158 ibiq. Schol.

ὅσοι αὐτῶν ἐωγρηθήσαν] Vulgo αὐτέων, cuius loco cum Gaisfordio reposuimus αὐτῶν, plerisque libris adstipulantibus. Conf. I, 26. —

τοί, καὶ σχολίῳ διαμετρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεαίων ἐργάζονται. αἱ δὲ πέδαι αὐταί, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν σῶαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κρεμάμεναι.

Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχῶς αἰεὶ κακῶς 67

Mox ἐργάζεσθαι intelligo potissimum de opere rustico, quod captis Spartanis, ut servis, impositum erat. Eodem sensu ἐργον, de quo supra ad I, 36. Conf. etiam II, 14. Hinc Libanius Prophon. ad Julian. p. 179 A. Herodoti narrationem respiciens: ὥσπερ γὰρ ἦν ἔτεμον Σπαρτιάται γῆν Τεγεαίων, τὰν τὴν ἐργάζοντο τοῖς νενικηκόσι, σχολίῳ ἔχοντες. Ad σχολίῳ cf. Bachmann. Anecd. I. p. 379, ubi explicatur μέτρον γεωμετρικόν. Add. Herodiani scripta tria ed. Lehrs. p. 8, 15. — In verbis ἐν τῇσι ἐδεδέατο nota usum praepositionis ἐν de instrumento; de quo, ut Cr. monet, Heindorf. ad Cratyl. p. 71. Porson. ad Aristoph. Eqq. 1018. p. 100. Infra I, 86. VI, 75.

ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν σῶαι ἐν Τεγέῃ] Non solum ad Herodoti usque aetatem servatae fuerunt compedes, sed Pausaniae, i. e. Antoninorum aetate, altero post Chr. n. saeculo, compedum istarum pars in Minervae Aleae templo conspiciebatur. Vid. Pausan. VIII, 47. — De σῶαι conf. infra II, 181. Reliquos locos dabit Bredov. p. 49.

περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κρεμάμεναι] Invenitur Minerva Alea pluribus Peloponnesi locis, Mantinea, Tegea, Manthreia, Alea vico; in quibus tamen ea Minerva Alea, quae Tegeae templum habebat, primum locum obtinuisse videtur. Nam antiquum illic fuit Minervae signum, Endii opus, ex ebore confectum, Romam postmodo advectum ab Augusto, cum Antonium vicisset. Cuius loco aliud Minervae signum ex Manthreia Tegeam allatum est, quod Pausanias vidit. Qui idem templum ipsum describit luculentissimum et splendidissimum a Scopis exornatum

statuis opereque caelato. Deam ipsam olim Hippiam vocatam refert; postmodo Aleae cognominationem magis magisque invaluisse; cuius in honorem ludos Tegeae institutos, Ἀλαῖα et Ἀλώτια, haec in memoriam Spartanorum a Tegeatis olim captorum. Ipsum nomen Aleae cur deae inditum, varie disputant. Ut enim taceam Alei regis nomen, qui Tegeae istud templum condidisse fortur, sunt qui ab ἀλήῃ (i. e. ἑκκλησίᾳ, ὑπάλυξις, cf. III. XXII, 301) deducant, ut dea intelligatur, quae fugientibus salutem praebeat, quae pugnantibus servet incolumes. Sed haud scio an altius quid magisque reconditum in hoc deae cognomine spectarint veteres idque ipsum etiam sensisse videtur C. O. Mueller (Deutsche Schrift.) II. p. 175, ubi de hac Minerva disputans, quae Tegeae eundem fere locum obtinuit, quem Athenis Minerva Polias, nomen Aleae, quo insignitur, deductum vult ab ἀλέα (ἀλέα): qua voce teporem salutarem et gratum indicari addit. Pertinet enim haec Minerva ad ea numina, quibus naturae vires eaeque interiores significantur; solares inprimis rationes, cum omnino luci favere dicatur haec dea rerumque ordini, qui e luce ipsa quasi oriatur aut certe efficiatur in rebus terrestribus ac mundanis. Qui ordo ne interest, neve ullo modo turbetur, huius deae est munus. Sunt classici Pausaniae loci VIII, 46. 47 coll. 45 et Herodot. IX, 70; quibuscum conf. quae pluribus exposuit Creuzer. in Symbol. III. pag. 431 seqq. ed. tert. Caeterum hoc templum olim splendidissimum nunc ita dirutum est, ut tantum columnarum quarundam rudera locum, quo illud constructum fuit, ostendant; in cuius ipsius locum nunc ecclesia vici

ἀέθλειον πρὸς τοὺς Τεγεῆτας, κατὰ δὲ τὸν κατὰ Κροῖσον χρόνον καὶ τὴν Ἀναξανδρίδew τε καὶ Ἀρίστωνος βασιλῆην ἐν Λακεδαίμονι ἤδη οἱ Σπαρτιῆται κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγείρονεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γενόμενοι. ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγεγέτων, πέμψαντες θεοπρόπους ἐς Δελφούς, ἐπειρώτεον, τίνα ἂν θεῶν ἱλασάμενοι κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τεγεγέτων γενοίαιτο. ἡ δὲ Πυθίῃ σφι ἔχρησε, τὰ Ὁρέστεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ ἀνευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγινέατο τὴν θῆκην τοῦ Ὁρέστεω, ἐπεμπον αὐτὶς τὴν ἐς θεὸν ἐπειρησόμενους τὸν χώρον, ἐν τῷ κέοιτο ὁ Ὁρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι θεοπρόποισι λέγει ἡ Πυθίῃ τάδε·

Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,

Piali cessisse videtur. Vide Leake l. l. et Ross. l. l.

CAP. LXVII.

καὶ τὴν Ἀναξανδρίδew τε καὶ Ἀρίστωνος βασιλῆην ἐν Λακεδαίμονι] De *Anaxandride* conf. V, 39 seqq. Regium imperium accepisse videtur 570 a. Chr. n., ut Larchero placet atque Schultzio (in Appar. etc. pag. 22); ita ut Croesi ad Lacedaemonios legatio incidat in ann. 561 a. Chr. n. *Aristo*, de quo plura Noster VI, 61 seqq., regnum anno 574 accepit tenuitque per quinquaginta quatuor annos. Conf. Schultz. l. l. pag. 15. Add. Clinton. Fast. Hellen. convers. a Krueger. pag. 224, ubi uterque rex ad annum 560, quo Croesi legatio missa videtur, refertur. Ad reliqua conf. Creuzer. Commentt. Herod. pag. 298 seqq., unde nonnulla huc transtuli. De usu praepositionis κατὰ in verbis κατὰ τὸν — πόλεμον atque κατὰ τὸν κατὰ Κροῖσον χρόνον admonuit Kuehner Gr. §. 607.

πέμψαντες θεοπρόπους ἐς Δελφούς] θεοπρόπους Noster eos vocat, qui oraculum sciscitatum mittuntur, ut I, 48. V, 79. VI, 57. VII, 140. Aliis dicuntur θεωροί.

τίνα ἂν θεῶν ἱλασάμενοι — γενοίαιτο] Werferus in Actt. phill. Monacc. I. pag. 255 scribi vult

γενοίαιτ' ἄν. Qua tamen particula iterata neque hic, neque infra V, 92, 6 (ubi pro κάλλιστα proponit κάλλιστ' ἄν) nobis opus esse videtur.

ὅστέα ἐπαγαγομένους] Accusativus non offendit, quamvis praecedat dativus σφι. Conf. not. ad I, 3. Ex antecedd. huc mente adiciendum κατύπερθε γενέσθαι. — θῆκην *loculum* indicat. Vid. nott. ad II, 67. Pro ἐγινέατο, quod retinendum censui (cf. Bredov. p. 329. 330.), recentt. edd. receperunt ἐγίνοντο, quod tres praebent libri manu scripti.

ἐπεμπον αὐτὶς τὴν ἐς θεὸν] τὴν ἐς θεὸν merito revocarunt Gronov. et Schweighaeuser. Nam deleverat articulum τὴν Wesselingius. Aldina ἐς τὸν θεόν, perperam. Tu vid. I, 109 ibiq. not. Lambert. Bos. de Ellipss. L. Gr. p. 331 seq. 335 et inprimis quae ad receptam lectionem firmandam contulit Werfer. l. l. pag. 75. Supplem autem vulgo ὁδόν, quod cum nunquam sic a Nostro omitatur, voculam τὴν, ut ex interpolatione quadam ortam, melius omittendam esse censet Bredov. p. 28. — Ante Ὁρέστης quidam libri omittunt articulum ὁ. Male.

λευρῷ ἐνὶ χώρῳ] Eadem locutio in Homeri Odys. VII, 121, ubi λευρῷ interpretantur λείῳ, ὁμαλῷ ἢ πλατεί, i. e. in *patente, aequo*

ἔνθ' ἄνεμοι πνέουσι δύο κρατερῆς ἐπ' ἀνάγκης,
καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται.
ἔνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει φουσίζουα αἶα,
τὸν σὺ κοιμισάμενος Τεγέης ἐπιτάρξοθός ἔσση.

33 Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπείχον τῆς ἐξευ-

campo. Ipsum oraculum afferunt Aristid. Schol. pag. 213 seq. ed. Frommel. et Diodor. in Excerptt. §. 32. (T. II. p. 28 Nov. coll. Mai.), ubi tamen in primo versu scriptum legitur Τεγέης, in altero δ' ὕω. Et conf. praeterea Pausan. III, 3. §. 5. Stephan. Byzant. s. v. Τεγέα. Idem Pausanias IX, 38, 3 simile prorsus oraculi responsum retulit, Orchomeniis peste afflictis datum, ut ad se Hesiodi ossa adducerent. Ac plura huiusmodi oracula, quibus sciscitantes heroum ossa in patriam terram reducere iubentur, affert Limburg - Brouwer Hist. de la civilis. Gr. IV. (VI.) p. 139. eoque declarari censet magnam vim, quam ad animos Graecorum patriae amore implendos et corroborandos haec oracula omnino exercuerint. Minus placent, quae idem vir doctus l. l. pag. 65 de hoc ipso Herodoteo oraculo iudicat, quod aenigma potius videri vult, haud ingeniose excogitatum et aperta falsitatis indicia prae se ferens.

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται] Exponit Noster ipse (itemque Pausanias l. l.) I, 68 obscurum oraculi dictum; τὸν ἄκμονα καὶ τὴν σφῶραν (incudem et malleum) esse ait τὸν τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον, quod malleus incudem feriat et incus vicissim malleum (s. mallei ictum) repellat; itaque πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται de ferro, quod malleo super incude tunditur. Ad ἀντίτυπος plura Creuzerus l. l. excitavit; tu vide potissimum Ruhnken. ad Timaei Lex. Platon. pag. 157. Apud Sophocl. Philoctet. 690. 1438 invenimus στόνον ἀντίτυπον; coll. Antigone. 134 et 590 (ubi πῆματα ἐπὶ πῆμασι plane ut h. l.) et Aelian. V. H. III, 43. Add. Bachmann.

Anecd. I. p. 102, 25: ἀντίτυπος· σκληροῦς καὶ ἀνευδότους μεταφορικῶς ἀπὸ τοῦ ἄκμονος καὶ τῆς σφύρας καὶ τύπος ἀντίτυπος. — κατέχει φουσίζουα αἶα in mentem revocat similes Homeri locutiones, de quibus disseruit Nitzsch. ad Odys. XI, 301. Tu vid. inprimis Ili. III, 243. XXI, 62.

Τεγέης ἐπιτάρξοθός ἔσση] ἐπι-τάρξοθός, ut ἐπιρξοθός, poetarum potissimum est, ubi explicatur: adiutor. Quod tamen huic loco non convenire nemo non videt, in quo victorem vulgo reddunt. Est enim mediae significationis vocula, ut verbum ipsum, unde deductum est ἐπιρξοθεῖν, quod cum omnino sit: cum strepitu accedere, non minus de amico quam de hoste adstrepente dici poterit. Hoc loco de hoste accipias, ad Tegeam accedente eamque impetu suo obruente, i. e. superante. Est locus Aeschyl. in S. c. Th. 364, ubi Chorus sperat mortem adventuram, παγκλάτων ἀλγέων ἐπιρξοθεῖν, quae scilicet malis liberet; ubi Blomfieldius, cui merito displicuit vulgaris adiutricis significatio, quam huic voci tribuunt, mavult explicare: „obruens, velut aqua.“ Conf. eundem ad vs. 7 ibid. Neque vero ista interpretatione opus erit, si vocis notionem bene perceperis. Nec etiam in Herodoteo loco quidquam mutandum, ubi Schweigh. magis placet Τεγέης in dativo, praesertim cum apud Stephanum Byz. l. l. exstet Τεγέαις. Diodorus nihil mutat.

ἀπείχον τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι] i. e. „nihil magis reperire potuerunt omnia quamvis disquirentes“, s. ad verbum magis: „ab inventione nihil magis aberant, omnia quamvis disquirentes.“ Videntur priores inter-

ρῆσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι, ἐς οὗ δὴ Αἴχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων, ἀνεῦρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξιόντες ἐκ τῶν ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἑκάστου· τοὺς δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων, Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμ-
68 πομένους μὴ ἐλινύειν ἄλλους ἄλλῃ. Τούτων ὧν τῶν ἀνδρῶν Αἴχης ἀνεῦρε ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχήν χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμειξίης πρὸς τοὺς Τεγεαίτας, ἐλθὼν ἐς χαλκίηον, ἐθελετο σίδηρον ἐξελαννόμενον· καὶ ἐν

pretes non satis recte locum intellexisse.

ἐς οὗ δὴ Αἴχης — ἀνεῦρε] ἐς οὗ, donec, dum (pro ἕως οὗ), probatur Nostri scriptoris usu; conf. III, 31. IV. 12. 30. 160. 166. 196. V, 51. 86 etc. Unde nihil sollicitandum, quamquam aliter crebro reperitur ἐς ὃ idque ipsum pro ἕως οὗ poni ab Ionibus monet Gregor. Cor. de dial. Ion. §. 63, ubi vid. Koen. p. 472 Schaef. Quod Struve Quaest. Herod. Spec. I. p. 43 contendit, apud Herodotum, qui semper dixerit ἐς ὃ, ferri non posse alterum ἐς οὗ, idque inde semper in ἐς ὃ commutandum, probavit quidem suo assensu Bredov. p. 283, sed obsequi noluerunt editores recentiores, qui a librorum auctoritate non discesserunt. — De *Agathoergis* loco classico, qui subsequitur, adde veterum grammaticorum glossas apud Timaeum (Lex. Plat. p. 4: ἀγαθοεργοί· αἰετοὶ καὶ ἀνδραγαδιᾶν), Hesychium (s. v.) et in Lexico Sangermanensi (ἀγαθοεργοί — ἔστι δὲ καὶ ἀρχὴ τις ἐν Λακεδαιμονίᾳ οἱ ἀγαθοεργοί· ἀρχοῦσι δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῶν ἔξω τῆς πόλεως παραινοῦσάντων; vid. Ruhnken. ad Timaei l. 1. et Bekkeri Anecd. Graecae. I. p. 209, ubi pleniora haec leguntur auctore Didymo; add. Bachmann. Anecd. I. p. 18.). Eligebantur illi magistratus e trecentis equitibus, in quibus has iuventutis ac robur civitatis constabat. Conf. Manso Spart. I. 1. p. 133 et C. O. Mueller. Dorer II. p. 241. Kortüm in Schloesser u. Bercht Archiv. IV. p.

170. Sauppe ad Xenophont. De Rep. Lac. IV, 7. pag. 35. — Pro Αἴχης alibi occurrit Αἴγας, Lacinicum seu Doricum nomen, indeque etiam Αἰίγας. Vid. Siebelis. ad Pausan. III, 3. §. 5.

τῷ κοινῷ διαπεπομένους μὴ ἐλινύειν ἄλλους ἄλλῃ] i. e. „iis non licet otium agere, quippe qui rei publicae causa alius alio dimittuntur.“ ἐλινύειν recte praebet Schellershemianus. Alii ἐλινύειν, quae eadem aliis quoque locis cum occurrat scriptura (conf. VII, 56. VIII, 71. Apollon. Rhod. I, 589 etc.), alteram tamen scripturam praefendam esse non dubium: vid. Interpret. ad Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 92. p. 502 Schaef. et quae alia affert Bredov. p. 96. Glossa interpretatur hoc verbum per ἡσυχάζειν.

CAP. LXVIII.

Τούτων ὧν τῶν ἀνδρῶν Αἴχης ἀνεῦρε] τούτων Mediceus, Schellershem., alii: quare cum Gaisf. recipiendum putavimus. Vulgo τούτων; conf. I, 66.

εὐούσης γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμειξίης κ. τ. λ. ἐπιμειξίη (commixtura) quid sit, manifestum erit ex iis, quae ad I. 65 notata sunt. Conf. modo Thucyd. I. 2 et V, 78. Atque Pausanias III, 3, loco gemino, inducias inter Lacedaemonios atque Tegeatas tunc temporis fuisse narrat. Quas inducias Larcherus refert ad ann. 568 a. Chr. n.: calculo quamquam non prorsus certo, vix tamen improbabili, ut monet Schultz. in Appar. etc. p. 29.

θῶνυματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιεῖν. μαθὼν δέ μιν ὁ χαλκεὺς ἀποθωνμάζοντα εἶπε πανσάμενος τοῦ ἔργου· Ἡ κοῦν ἂν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἰ περ εἶδες τὸ περ ἐγὼ, κάρτα ἂν ἐθῶνμαξες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θῶνυμα ποιεύμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε θέλων τῇ αὐλῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον σορῶ ἑπταπῆχε· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας, μὴ μὲν γενέσθαι μηδαμὰ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτήν,

ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθηεῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον] Eodem modo paulo post ὁ χαλκεὺς, quamquam *ferrarium* fuisse ipsamque officinam *ferrariam*, satis tum ex hoc ipso loco tum ex Pausaniae l. l. intelligitur. Sed apte iam inter alia Pollucis locum attulit Wesselingius, in Onomastic. VII, 106. χαλκεύειν δὲ καὶ τὸ σιδηρεύειν ἐλεγον, καὶ χαλκίας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους. Namque aes cognitum Graecis ante ferrum; indeque communis remansit appellatio, ut is, qui ferrum elaboraret, eodem nomine diceretur, quam qui in aere elaboraverat. Probat Hesiodi locus in Opp. et D. vs. 151 ed. Br. et Lucretii (V, 1292) ita canentis:

Prior aeris erat quam ferri
cognitus usus.

Pariter, ut monet Cr., τὰ χαλκεία et τὰ σιδήρεια iunguntur in Platonis Euthydem. p. 300. pag. 449 Bekk. Add. ipsum Herodotum VII, 84 χαλκία καὶ σιδήρεια ἐξεληλαμένα ποιήματα iungentem, ubi de quorundam Persarum tegumento capitis loquitur. Nec aliter apud Athen. VI. p. 230 E. κέντρον ἐπὶ λεπτόν ἐξεληλαμένον: in quibus tenenda vis verbi ἐξελαύνειν in metallis, quae malleo tractantur et procuduntur, adhibiti, ut supra I, 50. Alia dabit Creuzer. Commentt. Herodd. p. 302. Ad formam verbi ἐθηεῖτο cf. nott. ad I, 8. 10. Unde vero Larcherus in annotatione ad I, 25 colligat, hunc loculum, quo Orestis ossa continebantur, et ipsum ferreum fuisse, quippe hoc metalli genere tunc temporis pretiosissimo, quo carissima quaeque inclusa fuerint, id equidem ignoro, recteque alios ei oblocutos esse censeo.

ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις] ὅκου causalis hic est particula, *quoniam*, *da*. Plura Werfer. in Actt. philoll. Monacc. I, 1. p. 118., Kuehner Gr. Gr. §. 813. (T. II. p. 542). Quod Noster hic scripsit ποιεύμενος, ut meliores libri exhibent, qui paulo antea dixerat ποιεόμενον, utramque sane formam in Herodoto ferendam esse docuit Bredov. p. 372. 374. Quare nolui cum recentt. edd. scribere ποιεύμενον. Ad structuram vero locutionis θῶνυμα ποιέσθαι cum accusativo conf. VIII, 74, ne plura. Pertinent huc quoque similia, quae exstant I, 127. 160. III, 25, ubi conf. nott.

ὑπὸ δὲ ἀπιστίας, μὴ μὲν γενέσθαι μηδαμὰ κ. τ. λ.] i. e. „quoniam diffidebam (s. persuadere mihi non poteram) fuisse unquam maiores homines, quam qui nunc sunt.“ Ubi Valckenarii emendatione: μηδαμὸς οὐδὲ γενέσθαι μηδαμὰ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν (i. e. nullos uspiam fuisse), minime opus. Nam μὴ μὲν positum pro μὴ μὴν, quae formula est in iurando omnino usitata, prouti ἡ μὴν. Conf. Koen. ad Gregor. Corinth. p. 471 seq. ed. Schaef. et Herodot. II, 118 ibiq. not. Add. Bredov. p. 143. De negatione post vocabulum negativum (ἀπιστίας) conf. III, 66. Mox scripsi μηδαμὰ pro μηδαμὰ; cf. I, 56. Vulgatum ἀνῶξα ferri posse negat Bredov. p. 314, in ἀνοιξα mutandum, ut fecit Bekkerus, quem Dietsch et Dindorf secuti sunt; si quidem verba a diphthongo οἰ inducta apud Herodotum augmentum temporale nunquam accepisse contendit Bredov. Mihi hac in re neque vulgatam mutare neque Atticam formam ἀνέφαξα reponere placuit.

ρείσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι, ἐς οὗ δὴ Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων, ἀνεῦρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξιόντες ἐκ τῶν ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων, Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμ-
68 πομένους μὴ ἐλινύειν ἄλλους ἄλλη. Τούτων ὧν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. ἐούσης γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμειξίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας, ἔλθων ἐς χαλκήϊον, ἐθελτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ ἐν

pretes non satis recte locum intellexisse.

ἐς οὗ δὴ Λίχης — ἀνεῦρε] ἐς οὗ, *donec, dum* (pro ἕως οὗ), probatur Nostri scriptoris usu; conf. III, 31. IV, 12. 30. 160. 166. 196. V, 51. 86 etc. Unde nihil sollicitandum, quamquam aliter crebro reperitur ἐς ὃ idque ipsum pro ἕως οὗ poni ab Ionibus monet Gregor. Cor. de dial. Ion. §. 63, ubi vid. Koen. p. 472 Schaef. Quod Struve Quaest. Herod. Spec. I. p. 43 contendit, apud Herodotum, qui semper dixerit ἐς ὃ, ferri non posse alterum ἐς οὗ, idque inde semper in ἐς ὃ commutandum, probavit quidem suo assensu Bredov. p. 283, sed obsequi noluerunt editores recentiores, qui a librorum auctoritate non discesserunt. — De *Agathoergis* loco classico, qui subsequitur, adde veterum grammaticorum glossas apud Timaeum (Lex. Plat. p. 4: ἀγαθοεργοί· αἰρετοὶ κατ' ἀνδραγαθίαν), Hesychium (s. v.) et in Lexico Sangermanensi (*ἀγαθοεργοί* — ἐστὶ δὲ καὶ ἀρχὴ τις ἐν Λακεδαιμόνι οἱ ἀγαθοεργοί· ἀρχοῦσι δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῶν ἔξω τῆς πόλεως παρανομησάντων; vid. Ruhnken. ad Timaei l. 1. et Bekkeri Anecd. Graec. I. p. 209, ubi pleniora haec leguntur auctore Didymo; add. Bachmann. Anecd. I. p. 18.). Eligebantur illi magistratus e trecentis equitibus, in quibus flos inventutis ac robur civitatis constabat. Conf. Manso Spart. I, 1. p. 153 et C. O. Muel-ler. Dorer II. p. 241. Kortüm in Schlosser u. Bercht Archiv. IV. p.

170. Sauppe ad Xenophont. De Rep. Lac. IV, 7. pag. 35. — Pro Λίχης alibi occurrit Λίχας, Laconicum seu Doricum nomen, indeque etiam Λείχας. Vid. Siebelis. ad Pausan. III, 3. §. 5.

τῷ κοινῷ διαπεπομένους μὴ ἐλινύειν ἄλλους ἄλλη] i. e. „iis non licet otium agere, quippe qui rei publicae causa alius alio dimittuntur.“ ἐλινύειν recte praebet Schellershemianus. Alii ἐλινύειν, quae eadem aliis quoque locis cum occurrat scriptura (conf. VII, 56. VIII, 71. Apollon. Rhod. I, 589 etc.), alteram tamen scripturam praeferendam esse non dubium: vid. Interpret. ad Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 92. p. 502 Schaef. et quae alia affert Bredov. p. 98. Glossa interpretatur hoc verbum per ἡσυχάζειν.

CAP. LXVIII.

Τούτων ὧν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε] τούτων Mediceus, Schellershem., alii; quare cum Gaisf. recipiendum putavimus. Vulgo τούτων; conf. I, 66.

ἐούσης γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμειξίης κ. τ. λ.] ἐπιμειξίῃ (*commercium*) quid sit, manifestum erit ex iis, quae ad I, 65 notata sunt. Conf. modo Thucyd. I, 2 et V, 78. Atque Pausanias III, 3, loco gemino, inducias inter Lacedaemonios atque Tegeatas tunc temporis fuisse narrat. Quas inducias Larcherus refert ad ann. 568 a. Chr. n.; calculo quamquam non prorsus certo, vix tamen improbabili, ut monet Schultz. in Appar. etc. p. 29.

θῶνυματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιούμενον. μαθὼν δέ μιν ὁ χαλκεὺς ἀποθωυμάζοντα εἶπε πανσάμενος τοῦ ἔργου· Ἡ κου ἂν, ᾧ ξείνε Λάκων, εἰ περ εἶδες τό περ ἐγὼ, κάρτα ἂν ἐθῶνυμαξες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θῶνυμα ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε θέλων τῇ αὐλῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον σοφῶ ἐπαπήχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας, μὴ μὲν γενέσθαι μηδαμὰ μέξοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτήν,

ἔλθων ἐς χαλκίην. ἔθηκετο σιδήρον ἐξελανόμενον] Eodem modo paulo post ὁ χαλκεὺς, quamquam *ferrarium* fuisse ipsamque officinam *ferrariam*, satis tum ex hoc ipso loco tum ex Pausaniae l. l. intelligitur. Sed apte iam inter alia Pollucis locum attulit Wesselingius, in *Onomastic*. VII, 106. χαλκεύειν δὲ καὶ τὸ σιδηρεύειν ἐλεγον, καὶ χαλκίας τοὺς τὸν σιδήρον ἐργαζομένους. Namque aes cognitum Graecis ante ferrum; indeque communis remansit appellatio, ut is, qui ferrum elaboraret, eodem nomine diceretur, quam qui in aere elaboraverat. Probat Hesiodi locus in *Opp.* et *D.* vs. 151 ed. Br. et Lucretii (V, 1292) ita canentis:

Prior aeris erat quam ferri cognitus usus.

Pariter, ut monet *Cr.*, τὰ χαλκεία et τὰ σιδήρια iunguntur in Platonia *Enthydem*. p. 300. pag. 449 *Bekk.* Add. ipsum Herodotum VII, 84 *χαλκία καὶ σιδήρεα ἐξεληλαμένα ποιήματα* iungentem, ubi de quorundam Persarum tegumento capitis loquitur. Nec aliter apud Athen. VI. p. 230 E. *κέντρον ἐπὶ λεπτόν ἐξεληλαμένον*: in quibus tenenda vis verbi *ἐξελανύνειν* in metallis, quae malleo tractantur et prociduntur, adhibiti, ut supra I, 50. Alia dabit *Creuzer. Commentt.* Herodd. p. 302. Ad formam verbi *ἔθηκετο* cf. nott. ad I, 8. 10. Unde vero *Larcherus* in annotatione ad I, 25 colligat, hunc loculum, quo *Orestis* ossa continebantur, et ipsum ferreum fuisse, quippe hoc metalli genere tunc temporis pretiosissimo, quo carissima quaeque inclusa fuerint, id equidem ignoro, recteque alios ei oblocutos esse censeo.

ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις] ὅκου causalis hic est particula, *quoniam*. Plura *Werfer.* in *Actt. philoll.* Monacc. I, 1. p. 118., *Kuehner Gr.* §. 813. (T. II. p. 542). Quod *Noster* hic scripsit *ποιούμενος*, ut meliores libri exhibent, qui paulo antea dixerat *ποιούμενον*, utramque sane formam in *Herodoto* ferendam esse docuit *Bredov.* p. 372. 374. Quare nolui cum recentt. edd. scribere *ποιούμενον*. Ad structuram vero locutionis *θῶνυμα ποιέσθαι* cum accusativo conf. VIII, 74, ne plura. Pertinent huc quoque similia, quae exstant I, 127. 160. III, 25, ubi conf. nott.

ὑπὸ δὲ ἀπιστίας, μὴ μὲν γενέσθαι μηδαμὰ κ. τ. λ.] i. e. „*quoniam iam diffidebam* (s. persuadere mihi non poteram) *fuisse unquam maiores homines, quam qui nunc sunt.*“ Ubi *Valckenarii* emendatione: *μηδαμὸν ὅς γενέσθαι μηδαμὰ μέξοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν* (i. e. *nullos uspiam fuisse*), minime opus. Nam *μὴ μὲν* positum pro *μὴ μὴν*, quae formula est in iurando omnino usitata, prouti ἡ *μὴν*. Conf. *Koen.* ad *Gregor. Corinth.* p. 471 seq. ed. *Schaeef.* et *Herodot.* II, 118 ibiq. not. Add. *Bredov.* p. 143. De negatione post vocabulum negativum (*ἀπιστίας*) conf. III, 66. Mox scripsi *μηδαμὰ* pro *μηδαμὰ*; cf. I, 56. Vulgatum *ἀνῶξα* ferri posse negat *Bredov.* p. 314, in *ἀνωξα* mutandum, ut fecit *Bekkerus*, quem *Dietsch* et *Dindorf* secuti sunt; si quidem verba a diphthongo *oi* inducta apud *Herodotum* augmentum temporale nunquam accepisse contendit *Bredov.* Mihi hac in re neque vulgatam mutare neque Atticam formam *ἀνέφξα* reponere placuit.

καὶ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ. μετρήσας δὲ συνέχασα ὀπίσω. Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε, τὰ περ ὀπώπεε· ὁ δὲ,

καὶ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ] Idem de Orestis cadavere septem cubitorum, quae sane $10\frac{1}{2}$ pedes Rhenanos aequant, referunt Solinus Polyhistor. I, 7. p. 31. (qui quo probet, duo exempla profert hominum duodecim pedum) et Philostrate in Heroice. I, 2. p. 668 Olear. p. 28. Boiss., hic etiam addens Aiace cadaver undecim cubitorum. Nec alia desunt exempla, quibus veteres heroas maiores perhiberi statura ac vastiore corpore praeditos manifestum fit. Vid. modo Arnob. advs. gent. II, 75. p. 105 ibiq. adnot. Vol. II. p. 113, et quae ad Philostrati locum protulerunt viri docti, laudante Creuz. in Commentt. Herod. p. 301. Add. Nitzsch. ad Hom. Odyss. XI, 309. p. 248 et in Jahrbüch. d. Philol. u. Paedag. Suppl. IV. p. 57. Atque communem veterum Graecorum fuisse superstitionem, qua prioris aevi homines maiori et robustiori corpore fuisse crederent, ex hac Herodotea narratione potissimum collegit Bredow.: Untersuchung über einzelne Gegenstände der alten Geschichte. u. Geograph. p. 64. Herodotum tamen vix erit quod cum Gellio Noctt. Att. III, 10. idcirco hominem dicas confabulatorem, praesertim qui retulerit ea, quae ipse sic tradita invenerat aut ab aliis acceperat. Ac vel recentiori aetate reperiri, quae fidem conciliare queant Herodoteis dictis, merito admonet Larcherus. Pluribus quoque ad hunc locum disputat Italus Herodoti interpres, tum communem antiquitatis opinionem commonstraturus, qua veteres heroas veneretur maiorem quam humanam illis tribuendo staturam, tum Herodotum ab omni accusatione liberaturus, quippe qui scriptor fabulam multum abest ut ipse invenerit, ut Lacedaemoniorum narrationem retulerit, ipsum ferrarium in scenam quasi loquentem inducens omnemque narrationis partem mirifice quasi mitigans verbis hisce

ferrario tributis: ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι μηδαμὰ μέζονας ἀνθρώπους τῶν νῦν. His equidem nihil addere habeo, nisi illud, in narratione, quae apud Schol. Aristid. l. 1. p. 214 legitur, novem cubita Orestis tribui cadaveri. Ac similiter in Deuteronom. III, 11, qui memoratur Og, rex terrae Basan e gigantum gente, quae olim Palaestinam incoluit, is dicitur habuisse lectum ferreum novem cubitorum in longitudinem et quatuor in latitudinem. Cf. Bertheau Zur Gesch. d. Israelit. p. 139. Infra II, 91. simile quiddam de Persei vestigio pedis nimio prae humana statura legimus. Quem locum una cum aliis Nostri affert R. Iacobs De mensuris Herodoti p. 12, docens Herodotum, qui in mensuris iudicandis saepe utitur voce πῆχυς, aliquoties etiam hoc vocabulo sic esse usum, ut certam et definitam mensuram reddere noluisse appareat. Ac referre quoque huc licet, quamvis minus fabulosum, quod legitur IX, 83. post pugnam Plataeensem reperta esse ossa πενταπῆχος ἀνδρός, i. e. viri $7\frac{1}{2}$ pedd. Rhen. magni, ubi tu vid. nott. „Similia de Sigurdo, Siegfride aliisque in Germanorum aliorumque carminibus praeis prodita comparat cum hisce Herodoteis Editor novae editionis operis: The history of the English poetry by Thom. Warton, London 1814, Prefac. p. 32.“ Cr.

τὰ περ ὀπώπεε] ὀπώπα perfecti forma Ionibus ac poetis solum frequentata. Vid. Bredov. p. 316.

ὁ δὲ, ἐννώσας τὰ λεγόμενα] ἐννώσας suo more dixit Herodotus pro ἐννοήσας, quod ipsum hic unus liber perperam offert. Infra I, 68: ἐνένωτο, coll. I, 86. VII, 206. IX, 53, ubi plura interpretes Batavi, coll. Gregor. Cor. de dial. Ionic. §. 94. p. 503 Schaeef. Bredov. p. 195. et Bergk ad Anacreont. Reliqq. p. 94 seqq. Pertinet huc quoque ἀνέβωσεν, de quo diximus ad I, 10. —

ἐννώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεο-
πρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμβαλλόμενος· τοῦ χαλκῆος δὲ
ὀρέων φύσας τοὺς ἀνέμους εὗρισκε ἐόντας, τὸν δὲ ἄκμονα
καὶ τὴν σφῦραν τὸν τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον, τὸν δὲ
ἐξελαυνόμενον σίδηρον τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον, κατὰ
τοιούδε τι εἰκάων, ὥς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρη-
ται. Συμβαλλόμενος δὲ ταῦτα καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην
ἔφραξε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλα-
στοῦ ἐπενείκαντες οἱ αἰτίην, ἐδίωξαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐς
Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἑωυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν χαλκέα,
3† ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρόνον δὲ ὥς ἀνέ-

Ὀρέστεα accusativum tertiae for-
mavit declinationis, cum supra I,
67 scripsisset Ὀρέστεω in genitivo
primae declinationis. De quo Hero-
doti more multa nomina, propria
praesertim in ἧς exeuntia, in accu-
sativo flectendi ad primam aequae
ac tertiae declinationem omnium
copiosissime dixit Bredov. p. 223
seqq.

συνεβάλλετο τὸν Ὀρέστεα —
τοῦτον εἶναι, τῇδε συμβαλλόμε-
νος] Similis orationis abundantia,
quae I, 64: τὴν νῆσον Δῆλον κα-
θήρας ἐκ τῶν λογίων· καθήρας
δὲ ὥδε, et I, 7: ἐνόμιζέ οἱ γυναῖ-
κα πολλὴν πασέων καλλίστην· ὥστε
δὲ ταῦτα νομίζων. συμβάλλεσθαι
in medio potissimum adhibetur *con-*
iectandi notione, indeque discernen-
dum ab eo, quocum saepe confun-
ditur (cf. I, 63.), συλλαμβάνειν, in
quo intelligendi potius ac percipien-
di vis inest. Quamquam subinde
quoque συμβάλλειν videtur esse:
assequi sensum alicuius rei, *intelli-*
gere aliquid, si nimirum hoc ex
diligenti rerum inter se compara-
tione et consideratione ortum fue-
rit. De his accuratius disputavit
Creuz. in Commentt. Herodot. p.
303. 304. not. Ad eandem *con-*
iectandi notionem pertinet verbum εἰ-
κάζειν, quo et ipso in seqq. usus
est Herodotus. Formam συμβαλλό-
μενος (pro συμβαλλόμενος) nunc
revocavi cum recentt. edd. iubente
et Dindorfio (p. XXIII) et Bredov.
p. 364. Atque hanc ipsam formam

h. l. praebet Mediceus liber cum
aliis quibusdam.

καὶ τὴν σφῦραν] Pro σφῦραν
scripsi σφῦραν. Vid. Siebelis. ad
Pausan. III, 3. §. 6. In proxime
seqq. ad verba τὸ πῆμα ἐπὶ πῆ-
ματι conf. Apitz. Adverss. ad So-
phocli. Trachinn. 887. p. 282. Quod
vero Bothius Opusce. criticc. p. 11.
12. in Herodoto scribi vult τὸν τύ-
πον τὸν ἀντίτυπον ob ipsa oraculi
verba, malim equidem in vulgata,
quae sana mihi esse videtur, sub-
sistere.

ἐκ λόγον πλαστοῦ ἐπενείκαντες
οἱ αἰτίην] ἐπιφέρειν αἰτίαν τινί
valet: crimen inferre alicui, expro-
brare, accusare aliquem. Conf. I,
26 et IV, 154. Cr. addit Iacobs.
in Lectt. Stob. p. 69. λόγος πλα-
στός est *causa ficta*. Quod sequi-
tur: ἐδίωξαν, vulgo reddunt „ex-
silio eundem mulctarunt,“ minus opi-
nor accurate, cum potius reddend-
um sit: *iudicio cum persecuti sunt*;
quod quidem iudicium exsilium se-
cutum esse credibile fit, quia Liches
statim Lacedaemone cessisse inde-
que exulans Tegeam venisse vide-
tur. Sed nil impedit, quo minus
aliam quis statuat Lichae mulctam
indictam esse.

ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος
τὴν αὐλήν] ἐμισθοῦτο, *conducere*
cupiebat et conabatur. Nam imper-
fecto non ipsa actio, verum cona-
tus, voluntas, studiumve indicatur,
cerniturque eius usus potissimum
in re nondum absoluta ac perfecta.

γνώσε, ἐνοικισθῇ. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὀστέα συλλέξας, οἶχeto φέρων ἐς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως περὶ ῥάτο ἀλλήλων, πολλῶ καὶνπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἤδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

Exempla suppeditat Wesseling., cui alios adde viros doctos a me excitatos ad Plutarch. Pyrrh. p. 203. Add. Herod. I, 205. IX, 31.

χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε] „Post vero cum ei persuasisset.“ χρόνῳ reddunt postea; accuratius forsant: temporis spatio longiori interiecto, sero, tandem ei (diutius reluctanti) cum persuasisset. Sic Fischer. ad Weller. III, a. p. 222, ne plura. Ipsum ἀναγνώσαι Herodoto idem valere atque vulgo ἀναπεῖσαι, iam veteres Grammatici annotarunt. Conf., ne plura, Bekkeri Anecd. II. p. 743, 16.

ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον — οἶχeto φέρων ἐς Σπάρτην] Quod Orestis ossibus recuperandis tantam operam impenderint Spartani, declarat Pausaniae locus III, 16. §. 6, ubi legimus, Orestem olim Spartae regem fuisse. Quem eundem in Arcadia mortuum esse, cum coloniam in Aeolidem duceret, et quidem prope Tegeam, eo loco, cui nomen Ὀρεστεῖον (Herod. IX, 11.), alii quoque testantur scriptores. Unde Tegeam ossa translata esse eo magis consentaneum est, quo Aerope, Orestis avia, Agamemnonisque mater, genus ducebat a Tegeata avo, qui ipse Tegeam condidisse ferebatur. cf. Strab. XIII. p. 872 C. Stephan. Byz. s. v. Ὀρέσται. Pausan. VIII, 3 coll. VIII, 54, 3. De Orestis coloniis vid. Hellanici fragmm. p. 46 ed. Sturz. coll. Pherecyd. fragmm. p. 210 Sturz. Ac denique omnino si quaeras, quo tota ista de Orestis cadavere narratio spectet deque illius vi mirifica, unde Spartano- rum salus suspensa, iam a Cr. monitum est (Comm. Herodd. I. p. 306.), spectare haec ad Manium Larumque religiones, quibus Lacones non minus, quam aliae Do-

ricae gentes, dediti fuerint. Namque mortuos, praeclaros inprimis viros, eam ipsam, sub qua iaceant, terram conservare, custodesque hominum ac depulsores malorum fieri, vetus erat superstitio. Observavit quoque Lasaulx (Geolog. d. Griech. u. Röm. p. 9 seqq. sive Studien d. class. Alterth. p. 5 seqq.), in his ac similibus veterum narrationibus de cadaveribus ossibusque humana forma ac specie maioribus e terra ipsa plerumque effossis latere quodammodo vestigia ossium petrefactorum, qualia haud pauca vel nostra aetate detecta sunt beluarum grandium, quae ad tempora hodiernum terrarum statum longe antecedentia referuntur. Quod vero Uschold (Gesch. d. troian. Kriege p. 189 seq.) Orestis commemorationem in media Arcadia repeti vult a gentibus Thracicis in hanc terram olim profectis, mihi non persuasit.

ὅπως περὶ ῥάτο] Vulgo ἐπειρώατο, quod Schweigh. mutavit in ἐπιπειρώατο, Gaisf. in περὶ ῥάτο; quod quum magis ex usu Herodoteo esse videretur, adscivimus probante Grashof (Schulzeit. 1832. nr. 120. p. 964), Dindorf. (p. XXVIII.) atque ipso etiam ut videtur Bredov. p. 330. 331. Vulgatam ἐπειρώατο, cuius loco unus liber praebet ἐπι-οέατο, ita retineri vult Eltz (Quaest. Herodd. p. 7 seqq. sive Jahrbh. f. Philol. u. Paedag. Suppl. IX. p. 114.), ut forma imperfecti mendosa commutetur in ἐπειρώατο.

ἤδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη] Quod verissime dici a Nostro observat Schlosserus (Universalgesch. I, 1. p. 333). Nam reliquae Peloponnesi civitates ea aetate parum validae nec ullo modo pares, quae Lacedaemoniis resisterent.

Ταῦτα δὴ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος ἐπεμπε⁶⁹
 ἐς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ δεησομένους
 συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν. οἱ δὲ ἐλθόντες
 ἔλεγον· Ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος, ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων
 ἔθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε· ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος
 τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλληνα φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθά-
 νομαι προεστάναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον
 προσκαλέομαι, φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμμαχος ἄνευ
 τε δόλου καὶ ἀπάτης. Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτα δι' ἀγγέλων
 ἐπεκηρυκνέετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀκηκοότες καὶ αὐτοὶ τὸ θεο-
 πρόπιον τὸ Κροῖσῳ γενόμενον ἥσθησάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυ-
 δῶν, καὶ ἐποίησαντο ὄρκια ξεινίης πέρι καὶ συμμαχίης· καὶ
 γὰρ τινες αὐτοὺς εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροῖσον πρότερον εἰ-
 γωνυῖται. πέμψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Σάρδις χρυ-

CAP. LXIX.

Ἐπεμπε ἐς Σπάρτην κ. τ. λ.]
 Laudant Pausaniam IV, 5, ubi
 Messenii Lacedaemoniis exprobrant,
 quod omnium primi cum barbaris
 foedus inierint Croesi donis illecti.
 Addunt quoque, Eurybatum a Croeso
 missum post cum pecunia ad Cyrum
 transiisse omniaque Croesi consilia
 perfide ei detexisse. Cr. citat locos
 a Marzio congestos ad Ephori
 fragmm. p. 207. et Eustath. ad Ho-
 mer. Odyss. XIX, 247. p. 694, 43
 Basil.

χρήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλλη-
 να φίλον προσθέσθαι] Insignis nu-
 meri singularis usus loco pluralis
 (τοὺς Ἕλληνας); quod tamen sub-
 inde fieri notat Matth. §. 203. p.
 587.

δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκνέετο] Lo-
 cutionem teneant aliquot exempla
 a Wessel. allata. Nam aliquot libri
 coniunctim scriptum praebent: δι-
 ἀγγέλων. Est autem διὰ h. l.
per, ope, durch, vermittelt, mit Hilfe.
 Sic δι' ἀγγέλων I, 99. 141. VII,
 203. Sed videtur in Herodotea lo-
 cutione inesse abundantia quaedam,
 Nostro scriptori haud inusitata. Nam
 ἐπικηρυκνέεσθαι Thucydidis scho-
 liastra ad VII, 48 exponit: διὰ κη-
 ρυκῶν μνηνύειν, ubi aliorum gram-
 maticorum locos attulit Duker. coll.

VIII, 44. 80. Dicitur potissimum
 de regibus aut civitatibus legatos
 induciarum aut foederum causa pu-
 blice mittentibus. — Ad verba ante-
 ced. ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης cf.
 Elmsley. ad Euripid. Heracl. 622,
 haec Herodotea verba aliaque eius-
 dem generis afferens ob particulae
 τε rationes, quae eodem modo ad-
 hibetur I, 106. 154. V, 5. Ad ipsam
 Herodoti locutionem pertinent loci
 VII, 184. VIII, 140. IX, 7. — In
 seqq. pro ἀφίξει iam Schaeferus
 dederat ἀπίξει, idque nunc invitis
 codd. receptum video a rec. edd.
 probante quoque Bredov. p. 267.
 Equidem in rebus tam incertis a
 libris discedere nolui, quamquam
 in reliquis locis, ubi hoc vocabu-
 lum invenitur apud Nostrum, al-
 tera forma Ionica (ἀπιξίς) praeval-
 let; cf. II, 116. III, 69. 145. V,
 49. 92. 6. VII, 58. VIII, 41. 125.
 IX, 17. 77. Mox e pluribus codd.
 recepi συμμαχίης pro ἐνυμμαχίης,
 quam formam ab Herodoto abesse
 indicat Bredov. p. 124.

καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς εὐεργε-
 σίαι εἶχον] Steger. Praefat. ad He-
 rod. p. X. legendum 'putat ἐς αὐ-
 τοὺς, cum ἔχειν intransitivo sensu
 sit accipiendum (*existare*), ut I, 180.
 181. III, 48 cet. Nec tamen ulla
 mutatione opus. Cf. modo I, 61.
 VII, 5, ne plura.

σὸν ὠνεύοντο, ἐς ἄγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι τοῦτο, τὸ νῦν τῆς Λακωνικῆς ἐν Θόρνακι ἱδρύται Ἀπόλλωνος· Κροίσος δὲ 70 σφί ὠνεομένοισι ἔδωκε δωτήνην. Τούτων τε ὧν εἵνεκεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων αἰρέετο φίλους. καὶ τοῦτο μὲν αὐτοὶ ἦσαν ἐτοίμοι ἐπαγγεῖλαντι, τοῦτο δὲ ποιησάμενοι κρητήρα

χρυσὸν ὠνεύοντο] ὠνεύοντο, *emere volebant, in animo habebant*; de quo imperfecti usu diximus ad I, 68. — In seqq. pro: τοῦτω, τὸ Schwgh. e libris nonnullis edidit τοῦτο, τὸ, quod cum recentt. edd. recepi.

τὸ νῦν τῆς Λακωνικῆς ἐν Θόρνακι ἱδρύται Ἀπόλλωνος] Herodotus nihil dicit, num aurum a Croeso acceptum reapse ad hancce Apollinis statuam collatum fuerit; sed Pausan. III, 10. §. 10. adhibitum esse vult a Lacedaemoniis ἐς κόσμον τοῦ ἐν Ἀμυκλαῖς ἀγάλματος s. ad ornandam Apollinis Amyclaei statuam. Unde nihil utrumque scriptorem dissentire contendit Siebelis. in adnotat. ad Pausaniae locum p. 28. Quocum coniungi poterit Athenaei locus (VI, 4. p. 232 A), unde patet auro usos esse Lacedaemonios ad vultum Apollinis eo inducendum (χρυσῶσαι βουλόμενοι τὸ πρόσωπον). Quod ipsum minus probabile videtur viro Gallo docto, Quatremère de Quincy, qui ad talem usum vix tanto auro opus fuisse censet, ut extrinsecus id pendendum fuerit. Inde ad Pausaniam magis sese applicat, aurumque contendit non ad imaginem ipsam, verum ad thronum, qui ornamenti causa multo post a Bathycle statuæ sanequam multo antiquiori fuerit additus (i. e. ἐς κόσμον τοῦ ἀγάλματος), adhibitum fuisse. Unde simul tempus definiri posse putat, quo Bathycles floruerit thronumque illum elaboraverit, nimirum inde ab Olymp. L usque ad Olymp. LX, ita ut thronus Apollinis Amyclaei non ante bellum Croesi cum Cyro inceptus fuerit. Vide: Le Jupiter Olympien p. 137. 200 seq. Aliter tamen sensisse videtur C. O. Mueller. (Dorer I. p. 358.), qui Pausaniam secutus, ubi Apollinis ima-

ginem in Thornace eodem modo, quo Apollinis Amyclaei elaboratam esse refert, Apollinis huius faciem a Lacedaemoniis inauratam fuisse scribit. Utut est, Apollinis statua in Thornace condita, simillima Amyclaeo Apollini, ad antiquissimam aetatem aequae pertinere videtur cultumque referre antiquissimum Apollinis apud Spartanos, stirpis Doricae gentem. Conf. C. O. Mueller. I. p. 219, atque Heyne in Opuscc. Acad. V. p. 350 seq., qui etiam Herodoteo loco usus est ad metalli pretiosioris in Graecia penuriam illis certe temporibus monstrandam. De loco ipso, quo haec Apollinis statua posita fuit, nunc quaerit Curtius Peloponnes. II. pag. 259 seq. in colle prominenti, cui nunc nomen *Pauleika*, unde late patet prospectus ab Arcadia s. Argis proficiscentibus in ipsam Spartae planitiem, hanc statuam erectam fuisse existimans: si quidem adhuc reperiantur fundamenta quaedam, quae talis statuæ basin ferre poterant. Nec aliter statuit Boblaye: Recherches sur les ruines de Morée p. 74. Cf. etiam Ross. Reisen im Peloponnes. p. 190. Inde in Strab. VIII. p. 364 A. lacunam, quae exstat, ubi de Messosae situ sermo est, κατὰ τὸν . . . καὶ περ Θόρνακα suppleri volunt.

CAP. LXX.

Τούτων τε ὧν εἵνεκεν] τούτων cum Gaisford. ex optimis libris dedimus. Vulgo *τουντέων*. Sed conf. I, 66. 68. Cum eodem Gaisf. revocavimus ἦσαν et retinuvimus ἦγον pro vulg. ἄγον, cum in hoc verbo eiusque compositis Noster semper augmentum retinere soleat, ut monstravit Bredov. p. 292 seq.

χάλκεον, ζωδίων τε ἔξωθεν πλήσαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ
μεγάθει τριηκοσίους ἀμφορέας χωρέοντα ἦγον, δῶρον βουλό-
μενοι ἀντιδοῦναι Κροίσῳ. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπρίκετο ἐς Σάρ-
δεις δι' αἰτίας διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμό-
νιοι λέγουσι, ὥς ἐπεὶ τε ἀγόμενος ἐς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ
ἐγίνετο κατὰ τὴν Σαμῖν, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελοίατο αὐ-
τὸν, νηυσὶ μακροῖσι ἐπιπλώσαντες. αὐτοὶ δὲ Σάμιοι λέγουσι,
ὥς, ἐπεὶ τε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαιμονίων τὸν
κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδεις τε καὶ Κροίσον ἡλωκέ-
ναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας δὲ ἄνδρας
πριαμένους ἀναθεῖναι μιν ἐς τὸ Ἡραῖον· τάχα δὲ ἂν καὶ
οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι ἐς Σπάρτην, ὥς ἀπαι-
ρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν νυν τὸν κρητῆρα οὕ-
τως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ ἐποιέετο στρατηγὴν ἐς 71
Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταρῆσειν Κῦρόν τε καὶ τὴν Περ-
35 σέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροίσου στρατεῦσθαι
ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμενος καὶ πρόσθεν εἶναι
σοφὸς, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης καὶ τὸ κάρτα οὖνομα ἐν
Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε Κροίσῳ τάδε (οὖνομά οἱ ἦν
Σάνδανις)· „Ὡ βασιλεῦ, ἐπ' ἄνδρας τοιοῦτους στρατεῦσθαι

ζωδίων τε ἔξωθεν πλήσαντες]
ζώδια, ut bene monet Schweigh.,
non animalia dicuntur, verum cuius-
libet generis figurae, animalium, fru-
gum, florum etc. Hoc sensu ζῶα
inveniuntur I, 203. II, 4, ubi vid.
nott. et III, 47, ubi vid. Ad melio-
rem loci intelligentiam sic tibi fin-
gas Nostrum scripsisse: ζωδίων τε
— πλήσαντες καὶ — χωρέοντά
(κρητῆρα ποιησάμενοι) ἦγον (τῷ
Κροίσῳ).

ἀναθεῖναι μιν ἐς τὸ Ἡραῖον]
Poppo ad Thucyd. I, 24. scriben-
dum censet Ἡραῖον. De ipso tem-
plo vid. Herodot. II, 148. III, 60.
ibique nott. IV, 19. VI, 81. IX,
52, ubi vid. nott. et Apulei. Florid.
pag. 350. — Qui in his verbis re-
peritur subitus orationis transitus
in infinitivi structuram, cum ante-
cesserit ὥς cum verbo finito, ab
optimorum scriptorum usu haud ab-

horret. Conf. quae dixi in Creuzeri
Melett. III. p. 12 seq.

τάχα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι
κ. τ. λ.] Sunt ipsius Herodoti verba,
iudicium suum adiicientis, quo di-
versas eadem de re narrationes ex-
plicet aut secum conciliet. De op-
tativo (τάχα δὲ ἂν — λέγοιεν)
conf. nott. ad I, 2.

CAP. LXXI.

Κροῖσος δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρη-
σμοῦ] i. e. cum a vero oraculi
sensu aberrasset aliumque eum ra-
tus, quam re vera erat, ita dece-
ptus esset.

Ὡ βασιλεῦ, ἐπ' ἄνδρας τοιοῦτους
στρατεῦσθαι παρασκευάζει] Ex
Athen. III. p. 78. (cap. 15. T. I.
p. 310. ubi eadem fere referuntur)
Valckenarius restituit vult: ὦ βασι-
λεῦ, σὺ δὲ ἐπ' ἄνδρας κ. τ. λ.
Quae cum valde nobis arrideant,

„παρασκευάζει, οἱ σκυτίνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ „τὴν ἄλλην ἐσθῆτα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι, „ἀλλ’ ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχέην· πρὸς δὲ οὐκ οἶνω „διαχρέονται, ἀλλὰ ὑδροποτεύουσι· οὐ σῦκα δὲ ἔχουσι τρώ- „γειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν δὴ, εἰ νικήσεις, τί „σφεας ἀπαιρήσεις, τοῖσι γε μὴ ἐστὶ μηδέν; τοῦτο δὲ, ἦν νι- „κηθῆς, μάθε, ὅσα ἀγαθὰ ἀποβαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν „ἡμετέρων ἀγαθῶν, περιέξονται, οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. ἐγὼ „μὲν νῦν θεοῖσι ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιέουσι Πέρσησι „στρατεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων οὐκ ἐπειθε τὸν „Κροῖσον. Πέρσησι γὰρ, πρὶν Λυδούς καταστρέψασθαι, ἦν „72 οὔτε ἄβρὸν οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καππαδοκαὶ ὑπὸ Ἑλ-

libris scriptis haud probari do-
lemus.

οἱ σκυτίνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυ-
τίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα φορέ-
ουσι] ἀναξυρίδες sunt bracciae eae-
que arctiores angustioresve ex co-
rio confectae, quale omnino depre-
henditur vestimenti genus apud gen-
tes Asiae in regionibus montanis
indeque frigidioribus habitantes.
Itaque non mirum Persis hocce
placuisse vestimentum, cum Medi
uterentur vestimentis laxioribus ac
remissioribus. Adhuc in rudibus
Persepolitans conpiciuntur viri
utroque vestium genere induti eo-
que ipso bene inter se distinguendi.
Monuit Heeren. Ideen etc. I, 1.
pag. 215, cui. add. Ritter. Erd-
kunde II. p. 784. Nec recentiores
Persae huiuscemodi braccis caeru-
leis vel rubris abstinent; illae di-
cuntur apud Turcos *Schalwar* (σαρ-
βαρίδες), hae *Tschachschir* (ἀναξυ-
ρίδες). Conf. Hammer. in: Wiener
Jahrbuch. VIII. p. 385.

χώρην ἔχοντες τρηχέην] Idem
praedicant Persae IX, 121, idem-
que alii testantur scriptores, Per-
sarum terram fuisse asperam cultu-
que difficillimam ob montes, saxa,
alia id genus, indeque gentem ipsam
duram, paucis contentam et tenui
victus generi adstrictam. Conf.
modo Xenoph. Cyrop. I, 3, 2. VII,
5, 67. V, 2, 16. Posthac in omne
deliciarum et luxuriei genus Persas
prolapsos esse, satis notum, ut

adeo vino, quo hic et apud Xeno-
phontem (Cyrop. I, 2, 8. coll. IV,
5, 4.) carere dicuntur, valde indul-
serint. Vid. infra I, 133. — δια-
χρέονται cum recentt. edd. retinui
pro διαχρέωνται. Conf. I, 34.

οὐ σῦκα δὲ ἔχουσι τρώγειν, οὐκ
ἄλλο ἀγαθόν] Disputat de hoc loco
ac sententia Herodotea Iulianus
Imperat. Ep. XXIV. p. 390 seq.
p. 32 ed. Heyler., cuius vid. anno-
tatt. p. 261. Namque ficus in fru-
gibus suavissimis arborque ipsa in
praestantissimis habetur apud vete-
res, quippe qua quidquid natura
suave ac dulce proferre queat,
omnino indicatum existimemus. Quo-
circa Cr. confert Homeri Odys.
VII, 116 seqq.

τοῦτο μὲν δὴ, εἰ νικήσεις κ. τ. λ.]
Quibus continuo opponuntur: τοῦτο
δὲ ἦν νικηθῆς. Nec tamen raro
sic opponi εἰ et ἦν, exemplis com-
monstravit Werfer. in Actt. phill.
Monacc. I, 1. pag. 101.

ἦν οὔτε ἄβρὸν, οὔτε ἀγαθὸν
οὐδέν] i. e. nihil Persae deliciis
(ut postea) indulgebant nec quid-
quam eorum erat illis bonorum,
quae ad mollem vitam delicatam-
que perducant.

CAP. LXXII.

Οἱ δὲ Καππαδοκαὶ ὑπὸ Ἑλλή-
νων Σύριοι οὐνομάζονται] Hisce
iungenda, quae I, 71 init.-exstant:
Κροῖσος δὲ — ἐποιέετο στρατηγὴν

λήνων Σύριοι οὐνομάζονται ἦσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἄρξαι, Μήδων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυσ ποταμός, ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρος διὰ Κιλικίων, μετὰ δὲ

ἐς Καππαδοκίαν, ita ut, quae hoc cap. 71. narrantur, interposita reliquae narrationi quodammodo videantur. Est vero illud tenendum, Syriae nomen antiquitus multo latius patuisse a Babylonia usque ad Aegyptum, Ciliciam oramque illam maris mediterranei indeque rursus ad Pontum Euxinum usque. Testis est Strabo XIV. p. 737 s. 1071 A: δοκεῖ δὲ τὸ τῶν Σύρων ὄνομα διατείνειν ἀπὸ μὲν τῆς Βαβυλωνίας μέχρι τοῦ Ἰσικοῦ κόλπου ἀπὸ δὲ τούτου μέχρι τοῦ Εὐξείνου τοῦ παλαιοῦ. Quare Cappadoces idem addit Leucosyros, i. e. albos Syros vocari, ahaque monent de Syris, qui Babylone ac Nini regnum constituerint. Namque omnes, quotquot Aramaicae stirpis habentur gentes, hoc nomine designatae esse videntur. Cappadoces, qui ad Armenicam, quae non alia est atque Aramaica, stirpem pertinent, haud aliter inde Syrii appellantur atque ii Syrii, qui ad Thermodontem habitabant, aut ii, qui Palaestinam habitabant, alii populi intra fines modo indicatos. Conf. Billerbeck. De Asiae Herodot. difficilioribb. Gotting. 1794. pag. 4. Szabo Descript. Persic. imper. (Heidelberg. 1816) pag. 104. Herodotum autem de Armenia hic loqui atque incolis huius terrae antiquissimis, qui Graeco nomine dicantur Syrii, satis patet. Plura Rennel. Geogr. d. Herod. p. 484. Ritter. Erdkunde II. pag. 783.

Σύριοι] Ita constanter hic omnes libri, qui alibi (ut I, 6. VII, 72.) in lectione Σύροι conspirant, Brédovio auctore p. 70. in Σύριοι mutanda.

ἦσαν δὲ οἱ Σύριοι] ἦσαν ob librorum scriptorum consensum praetulimus vulgatae lectioni ἔσαν, quae Aldina propagata erat. Vid. modo Brédov. p. 406.

ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρος διὰ Κιλικίων] Montis Armenii nulla alibi mentio, nisi apud unum Dionys. Perieget. 694, ubi Phasis inde profuere dicitur. Quare suspicatur Larcherus, indicari Tauri aliquem montem in Cilicia, intelligendosque esse omnino Armeniae quae nunc vocatur terrae montes (cf. Tom. VIII. pag. 50). Multo accuratius in haec inquisivit Ritter. Erdkunde T. II. pag. 716. Qui οὗρος h. l. non de uno monte, sed de montium tractu intelligendum esse monet, neque alium hic indicari montem, nisi Paryadrem (unde alter profuatur Halyos fons septentrionalis praeter Sebasten s. Siwas) vel Argaeum montem, qui altissimus omnium illic dicatur montium, ex quo in utrumque mare pateat prospectus, et ex quo alter Halyos fons meridionalis proveniens Caesaream Mazacam praeterlabatur. Utrumque montem ad eum pertinere tractum, quem posteriores geographi appellatione minus accurata ac definita designarint Antilaurem; utrumque in occidentalibus eius terrae esse finibus, quae serius Armeniae minoris nomen acceperit, aut potius in ipsa Cappadocia, ad quam usque Herodoti Armenia pertineat. Ad Herodoti locum consuli quoque poterit Vivien de Saint-Martin (Journal des Voyages 1847 Juill. p. 6. 7.), de his regionibus disserens. Halyos fluvius nunc vocatur Kizil-Irmac, i. e. fluvius ruber, ut iam ad I, 6. significavimus: de cuius fluvii cursu accurate nunc disputat, ipsis locis inspectis, Tchihatcheff Asie mineure I. p. 168 seq., itemque Texier Descript. de l'Asie mineure II. p. 47 seq. et Chesney Survey of Expedition etc. I. p. 3 seqq. De monte Argaeo idem Tchihatcheff l. l. p. 439 seqq. quaesivit eius naturam et singulas partes summa cura perscrutatus, addi-

σασα, ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Μήδων Κναξάρης ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω, ὃς τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὥς ἔοντας ἱκέτας, ὥστε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμεενος αὐτοὺς, παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθεῖν καὶ τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ φοιτεόντων τῶν Σκυθῶν ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι φερόντων, καὶ κοτε συνήνεικε ἔλεῖν σφέας μηδὲν· νοστήσαντας δὲ αὐτοὺς κεινῆσι χερσὶ ὁ Κναξάρης (ἦν γὰρ, ὥς διέδεξε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως κάρτα περιέσπε ἀεικέλη. οἱ δὲ ταῦτα πρὸς Κναξάρειω παθόντες, ὥστε ἀνάξια σφέων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβουλεύσαντο τῶν παρὰ

res, ex eiusdem Volnei calculis, quibuscum Larcheri computatio congruit, ad regnum est evectus anno 634 a. Chr. n. Add. Fischer Zeitafeln p. 98, qui hoc ipso anno, quo Cyaxares regnum suscepit, incursionem Scytharum ponit. — In seqq. ad εὖ περιεῖπειν, bene tractare, vid. laudd. ad Plutarch. Flamin. p. 79 et ad Pyrrh. p. 200. Verba ὥς ἔοντας ἱκέτας illustrantur iis, quae ad I, 35 seqq. notata sunt. Ad ὥστε δὲ — ποιούμεενος conf. I, 8 ibique nott.

καὶ τὴν τέχνην τῶν τόξων] Et Scythae et Persae (quam utramque nomadum primitus fuisse Asiae gentem constat) per totam antiquitatem celebres arte arcum tractandorum. Qua de re sufficiat indicasse primarios Nostri locos, unde huius artis vis ac notio apud utramque gentem eluceat: III, 21. 22. coll. IV, 131. 132. VII, 61. Ctesiae Excerpt. Pers. 17. De tesserraria arcus notione alibi dicemus. In proxime seqq., ubi cum vi quadam duplicatur vocula καὶ (καὶ — φοιτεόντων — καὶ φερόντων), tertio loco quum ponitur (καὶ κοτε συνήνεικε κ. τ. λ.), intensivam accipit notionem valetque etiam.

ἦν γὰρ — ὄργην ἄκρος] i. e. erat enim animo iracundo sive ad iram pronior. Ita Wesselingius, qui dicendi formulam aliis exemplis Appiani, aemuli Herodotei, illustrat. Et pugnant tres libri Parisini pro hac lectione ipsaque denique ratio.

Vulgo ὄργην οὐκ ἄκρος, quod tueretur Coraes, vocem ὄργην explicans ψυχὴν, hominemque intelligens *puilli ingenii*; cui suffragatur Werferus in Actt. phil. Monacc. I. p. 77 seq. exponens: *non bona et generosa indole*, cum ὄργῃ inprimis apud Ionicos et poetas frequens sit: *ingenium, indoles*, et ἄκρος apud Nostrum semper *bono*, non *malo* occurrat *sensu*. Sed confiteor, huiusmodi interpretationes, vel si docte defendantur, magis quaesitas mihi videri quam veras simplicesque. Alium virum doctum, qui ὄργην οὐκ ἄκρος explicabat: *iram non vincens, irae non temperans*, satis e linguae rationibus refutavit Schweigh. Hoc enim foret Graece: ὄργῃς οὐκ ἐγκρατῆς. Unde cum recentt. editt., probante quoque Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Pers. vs. 140, retinuimus lectionem Wesselingianam, quam etiam cum recentt. edd. retinuit Negrus explicans ὄργην χαλεπὸς, quod ipsum legitur III, 131. Doederlein in Glossar. Homeric. I. p. 3. corrigit ὄργην ἄκρητος ad Aeschylum respiciens in Prometh. vs. 678.

ἐβουλεύσαντο] Vulgatam cum recentt. edd. revocavi, a Schweighaeusero, aliis, ob codd. auctoritatem mutatam in ἐβούλευσαν, quod mihi ab hoc loco alienum videtur, ubi agitur de iis, qui secum agitarunt consilia indeque certum quoddam inter se constituerunt. Cf. III, 84. Wesselingius vulgatae et ipse

σφίσι διδασκομένων παιδων ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ αὐτὸν, ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κναζάρει δοῦναι φέροντες, ὡς ἄγρην δῆθεν· δόντες δὲ τὴν τὰχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυνάττεω ἐς Σάρδεις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κναζάρης καὶ οἱ παρεόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαντο· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες Ἀλυάττεω ἰκέται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ⁷⁴ δὴ ὁ Ἀλυάττης ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτέοντι Κναζάρει) πόλεμος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μήδοισι ἐγεγόνεε ἐπ' ἔτεα

patrocians attulerat VII, 10. VIII, 101. Loci VI, 52, ut supra I, 11, ubi vid. nott., et I, 120 alia mihi videtur ratio. Cf. etiam Bredov. p. 24., qui idem p. 229. pro Κναζάρει in seqq. restitui vult Κναζάρη, ut I, 16.

σκευάσαντες δὲ αὐτὸν κ. τ. λ.] Pertinent haec participia σκευάσαντες et δόντες cum sequentibus infinitivis ad verbum ἐβουλεύσαντο, ita ut nominativus neminem offendere debeat. — Ad verba ὡς ἄγρην δῆθεν (,ut feram scilicet ab ipsis carlam“) conf. supra I, 59: οἱ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἄγρον ἠθέλεσαν ἀπολέσαι δῆθεν. VI, 1. VII, 211. IX, 66. — Ad seqq. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο conf. I, 22 ibique nott.

CAP. LXXIV.

πόλεμος — ἐγεγόνεε ἐπ' ἔτεα πέντε] Ex Volnei rationibus bellum ortum est 630 a. Chr. n., finitum anno 625 a. Chr. n.; ex Larcheri sententia inceptum 602 a. Chr. n., finitum 597 a. Chr. n.; ita ut, illum si sequamur, solis defectio, de qua Herodotus scribit, acciderit anno 625 a. Chr. n. et quidem tertio die Februarii, hunc si audiamus, eadem incidat in annum 597 diemque undetricesimum Iulii mensis. Quam sententiam eandem amplexi erant Petavius, Boucherius; a quibus ita discedunt Des Vignoles (Chronolog. de l'hist. saint. II. p. 247) et Des Brosses (Mém. de l'Acad. des Inscript. XXI, 33), ut annum 585 a. Chr. n. diemque duo-

detricesimum Maii ponant. Alii ad Plinium sese applicant, qui hanc defectionem Olymp. XLVIII, 4. s. 585 a. Chr. n. accidisse scribat Hist. Nat. II, 12. sect. 9. Inde die vicesimo octavo mensis Maii ann. 584 ante Chr. n. defectionem hanc accidisse ponunt Bozanquet in Athenaeo Londinensi 1851 nr. 1258. pag. 1281 et 1852. nr. 1293 pag. 847. Hind ibid. nr. 1296 pag. 919, Zech Preisschrift. d. Iablonsk. Gesellsch. IV. pag. 57. Contra Seyffarth (Jahrb. d. Philol. u. Paedag. Suppl. XIV. p. 600.) diem vicesimum septimum mensis Martii ann. 582 ante Chr. n. posuit. Mihi in his una ea placet ratio, quam a plerisque nostrae aetatis viris doctis approbatam invenio, qui auctore Oltmanno (Abhandl. d. Berlin. Acad. 1812 et 1813, quae prodierunt ann. 1816, pag. 75 coll. Bode Astronom. Jahrb. 1823. pag. 179) tricesimo Septembris die ann. 610 ante Chr. n. hanc solis defectionem totalem, quam dicunt, per omnes Asiae et Europae regiones intra gradum vicesimum quintum et quinquagesimum sitas visibilem accidisse statuunt. Vid. Schultz. in Appar. critic. I. p. 20 seq. Halma in nott. ad chronolog. de Ptolemée T. I. P. III. p. 62. Fischer Zeit. taf. p. 107. Westermann. ad Plut. Solon. p. 81. Grote history of Greece III. p. 312. Wurm in Beilage ad Schoellii versionem Herodoti germanicam p. 1392 — 1396. Saint Martin in Mém. de l'Acad. des Inscriptt. Vol. XII. P. 2. (1836) pag. 9 seqq. 44 seqq. Ac prae-

πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποιήσαντο. διαφέρουσι δὲ σφι ἐπὶ ἰσῆς τὸν πόλεμον, τῷ ἕκτῳ ἔτει συμβολῆς γενομένης, συνήνεικε, ὥστε τῆς μάχης

cipue consulendi erunt, qui nuper admodum accuratissime in haec inquisiverunt: Airy, Philosophical Transactions (1853) Vol. 143. P. 2. pag. 181 seqq. 191 seqq. et Io. a Gumpach: Zeitrechnung d. Babylon. u. Assyrr. p. 77 — 94.

ἐν δὲ καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποιήσαντο] ἐν δὲ scil. τοῖς πέντε ἔτεσι τούτοις, ut monet Wyttenbach. in selectt. hist. p. 350. Schweigh. supplet ταύταις ταῖς μάχαις. Sed mihi non dubium, quin Herodotus quinquennii istius antea memorati spatium indicare voluerit, cum νυκτομαχίην ea sit pugna, quae post accidisse narratur, sexto belli anno, ubi sol defecit. De usu locutionis ἐν δὲ conf. Hermann. ad Viger. pag. 854. — Ad verba ἐπὶ ἰσῆς (quae de aequa fortuna intelligenda sunt, ubi aequo Marte utrimque certatur) conf. Lambert. Bos. de Ellipss. L. Gr. pag. 499. Vulgo supplent τυχῆς s. μοίρας.

συνήνεικε ὥστε — τὴν ἡμέρην ἔξαπλῆς νύκτα γενέσθαι] Attende dicendi rationem Herodoteam, popularem magis, ut ita dicam, vulgus opinionibus accommodatam, cum de totali, quae dicitur, defectione hic agatur; conf. I, 103. VII, 37. IX, 10. Letronne in Journal d. Sav. 1838. pag. 340 seq., unde nec incitiae nec erroris litem scriptori intendam, quod ita nimirum sit locutus speciem magis secutus, quam id, quod re vera est; cum quae vera esset causa aequae ignoraret atque plerique omnes illius aetatis. Sed Thaletis defectionem ipsam praedicentis eoque maiorem harum rerum cognitionem declarantis mentio haud erat praetermittenda, quo magis ille hac re supra vulgus eminuit. Quem ipsum eximia astronomiae scientia valuisse quod inde colligunt, id quodammodo restringendum videtur, cum vix credibile sit, hanc defectionem

solis ita fuisse praedictam, ut dies atque hora accurate indicata fuerit, sed in ipso anno indicando astronomum se continuisse probabile fiat ex ipsis Nostri scriptoris verbis: οὐρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἐν ᾧ δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. Conf. Saint Martin. l. I. pag. 46 seq. Inde quoque vel seriore aetate sedulo adnotatum fuisse videmus, quando quae praedicta fuit defectio, ipsa acciderit; id quod vix factum fuisset, si de his tam certo persuasum fuisset veteribus. Tu vid. Bredovii Uranolog. Herodot. p. XXXIX. seqq. et Ukert. Geograph. I, 1. pag. 52. Quorum ille Thaleti veram defectionis causam cognitam fuisse negat; nec quisquam sane dixerit, unde istiusmodi notitiam omnino acceperit Thales. Ex cognitione cycli, sive ex Babylone sive ex Aegypto accepta, explicari haec posse existimat Petersen in: Allg. Hall. Lit. Zeit. 1837. nr. 96. p. 158., quod etiam conferendus Biot in Journal des Savans 1843. p. 612. Neque aliter statuit Martin l. I. p. 47 seqq., qui Thaletem, a cuius aetate accuratius omnino astronomiae studium inter Graecos originem cepit, in Aegypto edoctum Chaldaeorum quoque periodum lunarem cognovisse arbitratur: ut inde facilius ille defectionis annum definire adeoque praedicere potuerit. Inde in Pseudoriginis Philosoph. p. 5 ed. Miller. Thales astronomiam ipse invenisse dicitur. Iam de ea superstitione veterum, qua mali quid defectionibus portendi opinabantur, monere non opus.

συνήνεικε ὥστε — τὴν ἡμέρην — γενέσθαι] In his notant viri docti abundantiam particulae ὥστε, cum simplex infinitivus plerumque hac in locutione inveniat. Sed additae particulae exempla dabit Schaefer. ad Lamb. Bos. de El-

συνεστεώσης τὴν ἡμέρην ἑξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύτην τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἰωσι προηγόρευσε ἔσεσθαι, οὐρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἐν 37 ᾧ δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Ἀνδοί τε καὶ οἱ Μῆδοι ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι εἰρήνην ἑωυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτοὺς ἦσαν οἷδε, Συέννεσις τε ὁ Κίλιξ καὶ Λαβύνητος ὁ Βαβυλώνιος· οὗτοι σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέσθαι ἦσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάττεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρήνην Ἀστυάγει τῷ Κναξάρει παιδί. ἄνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμείναι.

lipss. p. 784. coll. Hermann. in Diss. de Pleonasm. et Ellipsis. in Wolfi Mus. stud. antiqq. I. pag. 195. Add. Herod. VIII. 15. De forma συνεστεώσης omnia dabit Bredov. p. 399.

ἦσαν οἷδε, Συέννεσις τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βαβυλώνιος] ἦσαν scripsimus propter libros, quorum unus tantum vulgatam lectionem ab Aldo propagatam tenet ἦσαν. Vid. ad I, 72. — Syennesis nomen dignitatis titulumque antiquissimum Ciliciae regum videri, quo etiam posteriores huius terrae reges, Persis tributarii facti, uti sunt, nunc fere nemo dubitat. Conf. Aeschyl. Pers. 324. Xenoph. Anab. I, 2, 12 et ad utrumque locum interpretes. Infra quoque VII, 98. Syennesis Cilix, Oromedontis filius, nominatur inter navium duces. Ipsum nomen ex Phoenicum lingua deductum vult Hamaker Miscell. Phoen. p. 214, afferens 𐤒𐤍𐤕𐤍𐤕 vel 𐤒𐤍𐤕𐤍𐤕 quod significet hominum salutem. Labyneti nomen itidem frequens in Babylonis regibus; cf. I, 77. 188. Qui hoc loco memoratur, eum Nabuchodonosorum, qui et Nebucadnezar est, fuisse notat Wesselingius, sed temporum rationes evincunt, hoc loco de uno Nabopalassar, quem dicunt, cogitari posse, qui inde ab anno 625 a. Chr. n. usque ad annum 604 (quo Nebucadnezar successit) re-

gnum tenuit; vid. Hupfeld Spec. Herod. I. p. 21. 56 coll. Schultz. Apparat. crit. Spec. II. p. 17. De ipso hoc rege vid. L. Georgii in: Pauly Realencycl. V. p. 393 seq. Qui de Nabonido hic cogitare maluit (cf. Lengerke ad Daniel. p. 206 seqq. 218), haud scio an eodem redeant, si quidem verum est, quod contendunt, utrumque nomen et Nabonidi et Labyneti eodem fere redire; cf. Grotefend: Erläuterung einer Inschrift des letzten assyr. bab. Königs aus Nimrud (Hannover. 1853) pag. 11. Nam in cuneatis inscriptionibus vox sonat Nabunita s. Nab una hit. Vid. Oppert in Zeitschrift d. morgenl. Gesellsch. VIII. p. 50.

καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν] i. e. mutua instituerunt connubia. Cr. confert de voce consimili ἐπάλλαξις Wytttenbach. ad Plut. Moral. I, 2. pag. 885, ubi explicatur „quasi mulatio per rices vinculorum (connubii) et mutuo facta.“ ἀναγκαίη exponitur a Matthiae ad Euripid. Hecub. 830. pag. 97 necessitas, vis graviter cogens. — Ad formam Ionicam συμβάσεις vid. plura apud Bredov. p. 263. Stobaeus (Serm. 28, 17. p. 197 Gesn.) pro συμβάσεις exhibet πίστες. Idem etiam affert Apostol. Cent. II, 87. (T. II. p. 285 ed. Leutsch.) coll. Arsen. IV, 22.

οὐκ ἐθέλουσι συμμείναι] i. e. non solent firma manere (pacta).

Ὅρκια δὲ ποιέεται ταῦτα τὰ ἔθνεα τὰ περ τε Ἕλληνες καὶ πρὸς τούτοις, ἐπεὶ τὸν βραχίονας ἐπιτάμονται ἐς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

- 75 Τούτον δὲ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος, ἔοντα ἑωυτοῦ μητροπάτορα, καταστρεφάμενος ἔσχε δι' αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμφόμενος τῷ Κύρῳ, ἔς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησμοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἑωυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι, ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖραν. Ὡς δὲ ἀπύκετο ἐπὶ τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεύτην,

Nam *ἐθέλειν* non de personis solum, verum de rebus quoque usurpatur, ubi est *posse, solere*. ut infra VII, 50. §. 1. De quo Cr. confert Ast. ad Platon. Rem publ. pag. 423. 548. Wyttenbach. ad Platon. Phaeton. pag. 272. Add. Winckelmann ad Plutarch. Erot. p. 110. Ideler ad Aristotel. Meteorolog. II, 2, 6. p. 508. Doederlein Gloss. Homeric. II. p. 346, qui comparat Odyss. XVII, 321. Ipsam sententiam afferunt Stobaeus, Apostolius, alii paulo antea excitati. — In seqq. ad verba *τάπερ τε Ἕλληνες* consul. Matth. Gr. Gr. §. 626. pag. 1279 ob usum particulae *τε* post relativa, ex Homero qui ad Herodotum transiit. Add. Hartung Lehre d. Partik. I. p. 79. — Ad res ab Herodoto hic traditas quod spectare contendunt (cf. Hamilton Travels etc. I. p. 395. Grotefend in Goetting. Gel. Anz. 1843. p. 2051) imagines illas sanequam maxime memorabiles, quae rupibus incisae nostra aetate detectae sunt in faucibus, quae duo millaria distant a Pterio (vid. infr. cap. 76) et vocantur *Vasili-Kaia*, i. e. rupes literis inscriptae, vereor ut assentiri queam. Namque in his imaginibus, quas nunc summa cura delineatas exhibuit ac descripsit Texier (Description de l'Asie min. I. p. 209 seqq. 222 seqq. Planch. 75 — 78), nihil quidquam equidem invenire potui, quod ullo modo et cum ulla probabilitatis specie ad pacem inter Medos et Lydos initam et procurantibus Ci-

liciae et Babyloniae regibus mutuis nuptiis firmatam referri possit.

ἐς τὴν ὁμοχροίην] *ὁμοχροίη*, explicante Wesselingio, est *cutis superficies, cutis summa*. Idem Tacitum confert simili in ritu scribentem (Anall. XII, 47.): „levi ictu cruorem eliciunt.“ Add. Herodot. IV, 70. Negris interpretatur: *ἐς τὴν ἐπιφάνειαν*. Si sequamur Bredov. p. 127. et 162., scribendum *ὁμοχροίην*.

CAP. LXXV.

τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω] τοὺς ὀπίσω λόγους solemni apud Herodotum citandi ratione, intellige de iis, quae infra narrantur, hoc ipso libro cap. 107 seqq.

εἰ στρατεύηται] Conf. nott. ad I, 53. Ex quo patet, male post Πέρσας a quibusdam addi *ἐλρωτέων*. — De voce *κίβδηλος* conf. nott. ad I, 66.

ἐλπίσας πρὸς ἑωυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι] i. e. *ratus sibi favere oraculum*. Nam *εἶναι* πρὸς τινος est *ab alicuius partibus stare, alicui favere eiusque commodis consulere*. Conf. similia I, 120. (ibique nott.) I, 124. VII, 153. (ibique nott.) VIII, 22. et VIII, 60. §. 2. — In seqq. cum Gaisf. e melioribus libris reposui *μοῖραν* pro *μοίρην*. Vid. Bredov. p. 132. Caeterum *ἐς τὴν Περσέων μοῖραν* hic valet: *in Persarum ditia nem s. fines*. Cf. supra I, 73 et I, 82. II, 147. V, 57. VII, 91. VIII, 23.

ὥς μὲν ἐγὼ λέγω, κατὰ τὰς ἐούσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρατόν· ὥς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μιλήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου, ὅπως οἱ διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός (οὐ γὰρ δὴ εἶναι κω τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας), λέγεται παρεόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ποιῆσαι αὐτῷ τὸν ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐκ δεξιῆς ῥέειν· ποιῆσαι δὲ ὧδε. ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου ἀρξάμενον, διώρυχα βαθέην ὀρύσ-

κατὰ τὰς ἐούσας γεφύρας] i. e. ad eas, qui nunc ibi sunt, pontes.

Θαλῆς οἱ ὁ Μιλήσιος διεβίβασε] scil. τὸν στρατόν. Pronomen οἱ ad Croesum refero, cui exercitum (s. cuius exercitum) Thales trans Halyn duxerat. Caeterum de Thalete Cr. conferri vult Gesner. ad Lucian. Hipp. Tom. VII. pag. 557 ed. Bip. Quem enim Milesium Noster dicit, eum Phoenicem alii vocant ea forsitan ex causa, quod Thaletem Phoenicibus maioribus oriundum ipse Herodotus dicit I, 170, ubi vid. nott. Reliqua de Thalete testimonia, Eusebii atque Hieronymi, Cyrilli, Syncelli, Suidae, Digenis (I. §. 22 seqq.), qui omnes Milesium fuisse dicunt Thaletem, allata invenies apud Fischer. Griech. Zeittafeln p. 97, qui eundem natum recte posuit Olymp. XXXV, 2. s. 639. a. Chr. n. Quod vero Noster h. l. aliam, atque Graecorum plurimi, sententiam affert idque etiam aperte affirmat (ὥς μὲν ἐγὼ λέγω), id ipsum haud scio an multum valeat ad iudicium ac fidem scriptoris, qui vel ab iis, quae plurimi Graeci ferebant, discedere non dubitat, ubi ipse quid rectius sibi cognovisse videbatur. Moneo hoc eorum in gratiam, qui Herodotum temere ab aliis accepta tradidisse clament.

οὐ γὰρ δὴ εἶναι κω κ. τ. λ.] Pendant haec vel a proxime sequente λέγεται vel referenda sunt ad antecedentia ὥς ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων.

τὸν ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα κ. τ. λ.] Croesi exercitus in laeva fluvii ripa colloca-

tus erat ex Herodoti mente, qui ita scribit, fluvii cursum a fontibus inde persequens. Ut igitur exercitus dextra esset in ripa fluviumque pone se haberet, fluvii cursum, fossa supra exercitus castra (i. e. a meridiana castrorum parte) ducta circum ipsa castra a parte laeva, ita mutavit Thales, ut qui ante a dextra castra praeterfluere amnis, nunc a laeva, i. e. pone castra praeterlaberetur. Hanc interpretationem improbat C. G. Nauck in programmate, quod prodit Cottbusii 1848 ac typis repetitum est in: Jahrbh. d. Phil. u. Paedag. Suppl. XIV. p. 550 seqq., hanc sententiam hoc ex loco eruens, ac si Noster dixisset: ὁ ποταμὸς ἐκ δεξιῆς ῥέει καὶ ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέει τοῦ στρατοῦ. Quem plane refutavit R. Klotz in: Jahrbh. etc. Vol. LIII. p. 226 seq.

ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου κ. τ. λ.] Nihil in his, ne distinctionem quidem singularum vocum, mutavimus, quia sententia plane opinor sic procedit: A superiore parte castrorum (i. e. ab ea parte, unde fluvius venit) incepit fossam fodere eamque ducere in speciem lunae dimidiatae, ut fluvius a tergo sumeret castra eodem loco manentia, huc scilicet (ut in exercitus tergo esset) in canalem se convertens ex vetere alveo, et dein rursus praeterlapsus castra in veterem alveum influeret. Quae, ipsis Wytttenbachii verbis ex parte prolata, tam clara videntur, ut nulla opus nec distinctionis nec verborum mutatione. — Pro βαθέην Bekk. et Bredov. p. 158. βαθέαν.

σειν, ἄγοντα μηνουσιδεά, ὅπως ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβοι, ταύτη κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων ῥέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, ἐς τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι, ὥστε, ἐπεὶ τε καὶ ἐσχίσθη τάχιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσέμαι· κῶς γὰρ ὅπισω πορευόμενοι 38 76 διέβησαν αὐτόν; Κροίσος δὲ, ἐπεὶ τε διαβάς σὺν τῷ στρατῷ ἀπῆκετο τῆς Καππαδοκίης ἐς τὴν Πτερίην καλεομένην (ἣ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην

ὅπως ἂν — λάβοι] Unus liber hic λάβη. Male. Namque optativo, qui pro totius loci ratione particulam ὅπως hic sequi debet, additur ἂν, quo ipso id, quod spectatur, tale esse declaratur, quod sive hoc sive illud factum sit, accidere posse existimetur, totaque res inde magis incerta reddatur. Canalem enim lunae in speciem duxisse dicitur Cyrus eo consilio s. ea mente, ut, si fieri posset, castra a tergo sumeret s. circumiret. Herodoti locos, qui huc spectant, attulit Baeumlein Untersuch. über d. Griech. Mod. p. 316 seq., quocum conf. Kuehner Gr. Gr. §. 775. Eodem modo Noster infra I, 91, 110. 106. II, 126. Ad κατὰ νότον conf. I, 9.

κῶς γὰρ ὅπισω πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν] Vulgo vertunt: „quo enim modo, quum reversi sunt, flumen transierunt?“ cum vertendum esset: „quo enim modo revertentes flumen transire potuissent.“ Qua tamen in sententia cum aegre mihi deesse videretur particula ἂν verbo διέβησαν adicienda, bene monentem inveni Matthiae §. 508. not. p. 968. Nam de consilio particulam omisisse videtur Noster, quo vel magis indicaret fortiusque in eo insisteret, hoc utique fieri non potuisse. Tu vide de huiusmodi indicativis temporum historicorum in sententiis hypotheticis disserentem Fritsch. in Jahrb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. IV. p. 80 seq., ubi nostrum quoque locum attigit p. 82. et Baeumlein l. l. pag. 136 seq.

CAP. LXXVI.

ἣ δὲ Πτερίη — κατὰ Σινώπην — κειμένη] κειμένη e Wesselingii emendatione cum edit. recentt. dedimus pro vulg. κρομένη. Probat quoque A de Jongh, quem ad I, 64 fin. excitavi. Pteria quae ab Herodoto appellatur, aliunde non cognita, nisi iis, quae leguntur apud Stephanum Byzant.: Πτέριον, πόλις Μήδων — λέγεται καὶ θηλυκῶς ἡ Πτερία· ἐστὶ καὶ Πτερία πόλις Σινώπης. At nostra aetate exstitit Texier (vid. ad I, 74.), qui veterum aedificiorum murorumque adeo Cyclopicorum, templi atque arcis reliquias grandes et extensas, quae non longe a vico Boghaz-Kevi cernuntur, non ad Tavium, ut antea visum erat Hamiltono (vid. ad I, 74.), sed ad hanc Pteriam retulit indeque accuratissime et descripsit et delineavit. Quae urbs quod dicitur κατὰ Σινώπην πόλιν — μάλιστα κη κειμένη, redd. ad sive iuxta Sinopem fere sita: quo eodem modo κατὰ I, 80. VIII. 32. I. 186. II. 148. coll. 121, 4. et 158. De Sinope, quae etiam infra IV, 12. memoratur, olim florentissima atque celeberrima Milesiorum colonia in Ponti Euxini ora, veterum locos dabit Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 402 seq., cui adde, qui singulari libello haec persecutus est, Max. Sengebusch: Sinopicarum Quaestionum Specim. Berolin. 1848. Adhuc, quod nemo fere nescit, retinuit nomen Sinap s. Sinub. Hanc

πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόντῳ μάλιστ' ἀκη κειμένην), ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο, φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἶλε μὲν τῶν Πτερίων τὴν πόλιν καὶ ἡνδραποδίσατο, εἶλε δὲ τὰς περιοικίδας αὐτῆς πάσας, Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰτίους, ἀναστάτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγέρας τὸν ἑωυτοῦ στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάντας, ἡντιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὁρμῆσαι τὸν στρατὸν, πέμψας κήρυκας ἐς τοὺς Ἴωνας, ἐπειρᾶτο σφέας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπέλθοντο. Κῦρος δὲ ὥς ἀπίκετο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερὶνῃ χώρῃ ἐπειρῶντο κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρ-

vero urbem Pteriae, urbis Graecis minus cognitae situm declaraturus eam ob causam appellat, quod ipsa Graeca colonia commercio florens Graecis, in quorum usum Noster scribebat, utique maxime fuit cognita. Ad ipsum argumentum notamus, quod in Diodori Excerptt. ab Ang. Maio detectis §. 20, T. II. p. 25. relatum invenimus: Cyrum cum exercitu suo ad angusta Cappadociae loca delatum legatos misisse, qui Croesum certiorum facerent, velle se illi (Croeso) priorum culparum remissionem facere, Lydiaeque satrapen illum constituere, si ipsius ad aulam (ἐπὶ θύρας) venire subditumque se ipsi praeberet vellet. Quod vero Croesum recusasse, Persae ut sibi servirent, potius respondentem ac poscentem.

φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους] i. e. „populana Syriae praedia.“ Syrios dicit Herodotus incolas Ponti Euxini a Parthenio usque ad Thermodontem, docente Rennel. Geograph. Syst. d. Her. p. 484.; quos tamen colonos ex interiori Syria (i. e. Armenia) huc profectos crediderim; quo forsitan ducit vocula κλήρος Herodoto hic usurpata. Tu vid. notat. ad I, 72.

ἀναστάτους ἐποίησε] i. e. „funditus evertit.“ Locutio satis frequens in Herodoteis libris. Conf. I, 97. 155. 178 etc. Wesseling. ad IV, 204. et ad Diodor. Sicul. XI,

1. Voemel. ad Demosth. Philipp. pag. 220 seq. Add. nott. ad V, 29.

Κῦρος δὲ ἀγέρας τὸν ἑωυτοῦ στρατὸν — ἡντιοῦτο Κροίσῳ] Mira fabula hac de re apud Suidam legitur. Cyrum enim ille refert, perterritum Croesi minis, ad Indiam confugere voluisse; verum ab uxore animo confirmatum, sciscitatum esse Daniele m vatem. A quo cum accepisset se victorem fore, ad bellum sese parasse.

πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὁρμῆσαι τὸν στρατὸν] i. e. „priusquam exercitum educere instituisset,“ ubi ἐξελαύνειν minime glossatoris esse, bene iam monuit Wesselingius, amandans ad VII, 105 coll. VIII, 106. Cum eodem Wesselingio aliisque mox scriptissimis κήρυκας et κήρυκα, sensu postulante, sed paulo post pro ἀπιστάναι dedi ἀπιστάναι, ut I, 17, ubi vid. nott.

ἐπειρώατο κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἀλλήλων] i. e. „pro viribus pugnam periclitabantur, s. ut vulgo vertunt: „valido impetu vires invicem tentant.““ Scripsi ἐπειρῶντο, quod ipsum aliis quoque locis apud Herodotum reperitur, a Bredovio p. 388 allatis: IV, 203. V, 20. 85. VII, 139. IX, 26. 33. 53.; quodque etiam reponi voluit Eltz, iam supra ad I, 68 laudatus. Quidam libri ἐπειρώατο, quod Gaisfordius recenerat. Dindorf Praefat. p. XXVIII. verum habet ἐπειρῶντο. Ad locutionem μάχης κατεσθῆς νενομένης Elmsley (ad Euripid. He-

τερῆς γενομένης καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἡγωνίσατο.

- 77 Κροῖσος δὲ μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἐαυτοῦ στρατεύμα (ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρου), τοῦτο μεμφθεὶς, ὥς τῇ ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειράτο ἐπιῶν ὁ Κύρος, ἀπήλαννε ἐς τὰς Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὄρκιον (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ περ πρὸς Λακεδαιμονίους), μεταπεμψάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους (καὶ γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποίητο συμμαχίην· ἐτυράννευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος), ἐπαγγέλλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρεῖναι ἐς χρόνον ῥητόν· ἄλλισας τε δὴ τούτους, καὶ τὴν ἐαυτοῦ συλλέξας στρατιήν, ἐνένωτο, τὸν χειμῶνα παρεῖς, ἅμα τῷ ἦρι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς

raclid. 83.) similia laudavit ex Euripid. Iphigen. Taur. 719, ex Thucyd. I, 49. IV, 43. — In seqq. vocem ἀμφοτέρων male in quibusdam omitti monet Wessel., laudans quoque I, 82. III, 11.

CAP. LXXVII.

Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἐαυτοῦ στρατεύμα] i. e. Croesus caussatus exercitus sui paucitatem s. damnans exercitum suum propter paucitatem; id est (ut Schwgh. utar verbis), conquestus est de suo exercitu, non quod minus fortiter pugnasset, sed quod numero longe inferior fuisset hostibus. Federus in comment. in Aeschyl. Agamemn. (Heidelb. 1819) pag. 17. not. participium μεμφθεὶς passive aut saltem reflexive accipiendum existimat. Ad structuram verbi μεμφεσθαι conf. nott. ad I, 207. — In seqq. notat Wesselingius verbum ἐπειράτο cum participio (ἐπιῶν, κατιῶν, id genus aliis) iunctum, orationis quadam abundantia, ex qua nihil fere amplius sit quam ipsum ἐπιέναι. Conf. I, 84. II, 73. IV, 139. VI, 5. 9. 50. VII, 9. §. I. VII, 139. 148. 172. IX, 26. 53. Kuehner Gr. Gr. §. 661, VIII.

ἐτυράννευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος] De τυραννείν conf. ad I, 6. — Labynetos alius atque ille, de quo I, 74. Hic ultimus Babyloniae rex fuit, ab aliis Nabonadius, Nabonidus et quaecunque alia sunt huius generis, non valde distantia ab ea nominis scriptura, quam apud Herodotum invenimus. Conf. Larcher. Videtur autem hic Babyloniae rex cum Croeso iunctus eam ipsam ob causam, ut adauge-scens Cyri potentia ipsisque imminens suis finibus coerceretur; nec alia causa Amasin, Aegypti regem, compulisse videtur, ut ad Croesum se applicaret. Vid. Wesseling. et conf., quae ad I, 153 adnotata sunt.

ἐνένωτο] Conf. ad I, 68. Caeterum observa orationis quandam anacoluthiam, cum id, quod supra iam indicatum erat verbis: ἐν νόῳ ἔχων, hic propter multa participia interiecta repetatur verbo ἐνένωτο, constructione non integra servata. Nec tamen rarae apud Nostrum huiusmodi structurae, nec tales, quae offendere nos debeant. — Mox κατὰ τὰς συμμαχίας vertunt: „ad socios,“ quod alius hunc in modum interpretatur: „quia socios ad auxi-

Πέρσας. καὶ ὁ μὲν ταῦτα φρονέων, ὥς ἀπίκετο ἐς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κατὰ τὰς συμμαχίας, προερέοντας ἐς πέμπτον μῆνα συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις. τὸν δὲ παριόντα καὶ μαχεσάμενον στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπεῖς, διεσκέδασε, οὐδαμὰ ἐλπίσας, μή κοτε ἄρα ἀγωνισάμενος οὕτω παραπλησίως Κύρος ἐλάσῃ ἐπὶ Σάρδεις. Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ⁷⁸ Κροίσῳ τὸ προάστειον πᾶν ὁφίων ἐνεπλήσθη. φανέντων δὲ αὐτῶν, οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς νομάς νέμεσθαι, φοιτέοντες

hunc ferendum adhortarentur. nach den Bundesgenossen.“ Sed id ipsum verbis continuo sequentibus: προερέοντας — συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις declaratur. Olim equidem intellexeram: secundum foedera s. pacta, quae cum illis regibus inierat Croesus, ut paulo antea κατὰ τὸ ὄρκιον; nunc malim: per societates, quas adsciverat, s. ad varios, quos sibi adsciverat socios. ut I, 30: τὸν Σόλωνα θεράποντες περιήγον κατὰ τοὺς θησαυροὺς. Vix enim aliter αὖ συμμαχίαι h. l. intelligi possunt atque I, 81: ἔπεμπε — ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμμαχίας et I, 82 init., ubi συμμαχίαι i. q. σύμμαχοι.

ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός] „essendo mercenario“ Italus interpretes; nec male, cum satis constet, ξεινικὸν στρατὸν dici de mercenariis militibus, de copiis mercede conductis. Est vero hic cogitanda orientalium exercituum ratio, quorum magna pars est militum, ex gentibus subditis mercede quidem coactorum, sed statim signa relinquentium, quando expeditio est finita. Quale hodieque apud Turcas obtinere videmus. Quis enim, ut iis potissimum utar, nescit Albaniae incolae in Turcarum exercitu stipendia hoc modo merere? Unde Schlosser. (Universalgesch. I, 1. p. 250. not.) ita scripsit: „man findet, dass des Croesus Heer aus den vereinigten Heeren der Vasallen bestand.“

πάντα ἀπεῖς] ἀπεῖς cum Schaefero et Gaisfordio ex uno libro manu scripto revocavi pro ἀφῖς, idemque recentt. edd. fecerunt. Cum eodem Gaisfordio scripsi οὐδαμὰ pro οὐδαμᾷ; cf. I, 56.

οὐδαμὰ ἐλπίσας μή κοτε ἄρα ἀγωνισάμενος οὕτω παραπλησίως Κύρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις] In verbo ἐλπίσειν sperandi, existimandi, putandi significatio hic transit in significationem timendi. De qua Viger. p. 244. consul. Add. Demosth. Olynth. I. p. 13 Reisk. Eo quoque referri debet structura particulae μὴ sequente coniunctivo ἐλάσει, ut optimi libri afferunt; cuius loco quod Schaeferus et Schweighaeuserus olim vulgatam lectionem ἐλάσει revocarunt, nolui cum recentt. edd. hoc recipere. Vid. Bredon. p. 390. Verba οὕτω παραπλησίως verte: iam aequo Marte, cum numero copiarum quamvis superior Cyrus tamen haud vicerit, sed aequo Marte pugnans e proelio discesserit.

CAP. LXXVIII.

φανέντων δὲ αὐτῶν] αὐτῶν rursus cum Gaisf. dedimus librorum plurimorum ex auctoritate. — In proxime antecedd. ἐπιλέγεσθαι est secum reputare, cogitare. Conf. I, 86. II, 120, alia, quae dabit Schwgh. in Lex. Herod. s. v. Significatione legendi invenitur I, 125 et frequentatur etiam Pausaniae, ut monuit Siebelis. ad I, 12. §. 3.

οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς νομάς νέμεσθαι, φοιτέοντες κατήσθιον] φοιτέοντες iure in magna librorum discrepantia reliquimus intactum, ut Ionicae atque Herodoteae dialecto maxime consentaneum. Nec opus erat cum Valckenario scribere ἐσφοιτέοντες sc. τὸ προάστειον; magis placet distinctio ab illo posita ante μετιέντες. Quod denique

κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο Κροίσω, ᾧσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. ἀντίκα δὲ ἔπεμπε θεοπρόπους ἐς τῶν ἐξηγητῶν 39 Τελμησσέων. ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι καὶ μαθοῦσι πρὸς Τελμησσέων, τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσω ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἦλω ὁ Κροίσος. Τελμησσέες μὲν τοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδόκιμον εἶναι Κροίσω ἐπὶ

vertunt: „quos equi, ut adparuerunt. omisso consueto pabulo, frequentes deglutiebant,“ minus accurate Herodoteam sententiam illi reddunt, quae talis fere est: „equi, negligentes pasci pabulo consueto (s. in locis consuetis), adgredientes (sc. suburbana) illos (serpentes) deglutiebant,“ sive, ut Dindorf. reddit: „quos equi ut apparuerunt, omis- sis pascuis consuetis, accedentes deglutiebant.“ Genitivi φανέντων δὲ ἀντίων iis similes sunt, de quibus supra ad I, 3. diximus.

ἐς τῶν ἐξηγητῶν Τελμησσέων] Aldus dederat ἐς τοὺς ἐξηγητάς, quem multi dein secuti sunt. Cum vero libri nunc collati offerant ἐς τῶν ἐξηγητῶν, cum Gaisfordio reponere non dubitavi, probante quoque censore in Ien. Litt. Zeit. 1828. Ergänzt. Bl. nr. 45. pag. 340. Bekkerus dedit ἐξηγητάς, quod probavit Bredov. p. 224. Erit autem genitivus eodem modo explicandus, quo supra I, 35 ἐν Κροίσου. Matth. Gr. Gr. §. 91, 1 laudat ex hoc loco ἐξηγητάς, quamquam in Herodoti editione ipse edidit ἐξηγητῶν. — Ἐξηγηταὶ hoc loco sunt (interprete Ruhnkenio ad Timaei Lex. Plat. pag. 110.), qui monstra et prodigia procurent, ritus in sacris observari solitos doceant, piaculo-obnoxios expient aliaque agant, quae ad sacrorum administrationem religionesque servandas pertineant. Unde Cicero (de Legg. II, 26.) religionum interpretes vocat. Plura Ruhnken. l. 1. Retinui Τελμησσέων et infra Τελμησσέες, quod Medicus codex affert, quodque vel inscriptionibus probatur (cf. Corp. Inscriptt. Graec. III. nr. 4198. 4207. 8. 11. 15.). Aldina affert Τελμισ-

σέων, unus liber Τελμισέων; Dindorf et Dietsch Τελμησέων. Sed littera σ, si quid video, in talibus geminanda est: vid. G. Hermann in Annall. Vienn. LIX. p. 200. Bredov. p. 96. Telmessus urbs, sive Telmissus, de qua Strabo XIV. pag. 981, Pompon. Mela I, 15. §. 3 ibiq. Tzschuck., Plinius H. N. V, 28. §. 102. (ubi Telmesus nunc editur), Arrian. Expedit. Alex. I, 24. II, 3., Lyciae est urbs celeberrima, probe distinguenda ab ea, quae in Pisidia sita erat urbs Telmissus s. Termessus, quam memorat idem Arrianus I, 27. Illius Telmissi in ruderibus nunc oppidum Macri exstructum est, ubi immensi theatri ruina adhuc conspicitur, itemque sepulcra in rupibus excisa et Persepolitans similia. De quibus multa narrant nostrae aetatis peregrinatores. Tu vid. Van der Chys in Commentar. geograph. ad Arrian. (Lugdun. Bat. 1828) pag. 31. Clarke Travels II, l. p. 222 seq. 234 seqq. et praecipue Fellows: Asia minor p. 243 seqq. Lycia pag. 106. Texier Descript. de l'Asie min. T. III. p. 186 seqq. Pl. 166 — 178. Ross: Kleinasien u. Deutschland p. 72 seqq. Alia dabit Forbiger Handb. d. alt. Geograph. II. p. 255. Apud veteres urbs excellens haruspicum disciplina. De qua consulatur Cicero de divin. I, 41 ibiq. Davis. et Creuzer.

πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις] Ex his verbis cum Larchero colligere mihi posse videor, Croesi legatos non pedestri itinere (quale tunc temporis forsitan institui non potuit), sed mari non sine ambagibus Sardibus transvectos esse Telmessum.

τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τοῦτον καταστρέφεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους, λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ πολέμιόν τε καὶ ἐπὶ γλῦδα. Τελμησσέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἢ δὴ ἡλώκοι, οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἥν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον.

Κῦρος δὲ, ἀντίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου μετὰ τὴν μάχην 79 τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, μαθὼν, ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευόμενος εὗρισκε πρῆγμα ὅτι εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύναιτο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλισθῆναι τῶν Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίησε κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν ἐς τὴν Λυδίην αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐγγλυθεε. ἐνθαῦτα Κροῖσος ἐς ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὥς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ πρῆγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε, ὅμως τοὺς Λυδοὺς ἐξήγε ἐς μάχην. ἥν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρειότερον οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου. ἡ δὲ μάχη

Ad προσδόκιμον εἶναι (*expectandum esse*) cf. III, 123. V, 108. VI, 6. VII, 203. VIII, 20. IX, 89.

ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ] Citat Thomas Magist. pag. 874, quo usum verbi ὑποκρίνεσθαι pro ἀποκρίνεσθαι *respondendi* notione demonstrat. Unde contendit Bredov. p. 36 seq., Herodotum semper ὑποκρίνεσθαι, nunquam ἀποκρίνεσθαι, dixisse. In proxime sequentibus Matthiae deletum vult verbum ἦν, cum, quae hoc loco sit attractio (*ἐκείνων, ἃ ἦν*), ea ferri neutiquam possit. Sed vix idonea haec causa, ut sine librorum auctoritate voculam expungas. Et repugnant, quae idem Matthiae collegit huius attractionis exempla Gramm. Graec. §. 473. not. 1. pag. 884., quibus iure nostrum locum adiecit. Assentitur mihi Struvius in Specim. Quaest. Herod. I. pag. 16. not., qui similes Nostri locos citat I, 92. II, 8. V, 92.

• CAP. LXXIX.

αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου] i. e. *statim, simulac Croesus discederet*. Ad usum voculae αὐτίκα par-

ticipiis adiectae conf. II, 146. VII, 220.

εὗρισκε πρῆγμα ὅτι εἶναι] i. e. *e re sua, ex usu suo esse*. Sic IV, 10. VII, 12. — In seqq. ἐγγλυθεε plusquamperfectum hic minime sollicitandum, cf. Bredov. p. 320. et vid. VI, 40 et VIII, 50. Ad reliqua conf. Paus. VII, 16. §. 4.

ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε] Haec verba, cum antecesserit παρὰ δόξαν, abundare videntur. Nec tamen ideo elicienda. Tu conf. VIII, 4 et alia apud Matth. Gr. Gr. §. 636. pag. 1311. — In seqq. ἀνδρειότερον ferri posse negat Bredov. p. 178.; Herodotum scripsisse vult ἀνδρηϊότερον.

ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἱππῶν] ἀπ' ἱππῶν plures iique meliores. Alii ἀφ' ἱππῶν. Locutione ipsa *pugnam equestrem* indicari iam bene monuit Wesselingius, qui de Lydorum arte equitandi comparat Philostrati Iconn. I, 17. pag. 788. et Homer. Ili. X, 431. Add. Xenophon. Cyropaed. VII, 1. 27 seqq. et Mimnermum, in cuius carminibus praedicantur ἱππόμεχοι Λυδοί (vid. Schneidewin. Delect. poes. eleg. p. 16). Quin in ipsis anaglyphis Persicis videntur Lydi reprae-

σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον μεγάλα, καὶ αὐτοὶ
80 ἦσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ πεδίον δὲ συνελθόντων
τοῦτο, τὸ πρὸ τοῦ ἄστεος ἐστὶ τοῦ Σαρδιηνοῦ, ἐὼν μέγα τε
καὶ ψιλὸν (διὰ δὲ αὐτοῦ ποταμοὶ ῥέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ἰλ-
λος συρῶγγυνῶσι ἐς τὸν μέγιστον, καλεόμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ
οὔρεος ἱεροῦ Μητρὸς Δινδυμῆνης ῥέων, ἐκδιδοὶ ἐς θάλασσαν
κατὰ Φωκαίην πόλιν), ἐνθαῦτα ὁ Κύρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς
ἐς μάχην τασσομένους, καταβῶδήςσας τὴν ἵππον ἐποίησε, Ἀρ-

sentati cum equis, quos tributī loco regi offerunt. Vid. Grotefend. in Boettiger. Amalth. II. p. 98. Hinc non improbo, quod Matthiae vertit: zu Pferde (proprie von den Pferden aus oder herab) streiten. Vid. §. 572. pag. 1128. Add. Herodot. IX, 63. — In seqq. ἦσαν e libris plurimis dedimus. Vulgo ἔσαν. Spectat huc forsā glossa in Bekkeri Anecd. Gr. I. pag. 100, 15: ἱππεύεσθαι· παθητικῶς· Ἡρόδοτος πρώτῳ.

CAP. LXXX.

ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλὸν] ψιλὸν, i. e. arboribus, plantis non tectum, ob-
stium. Ad συνελθόντων in proxime
anteced. suppl. τῶν Λυδῶν καὶ
τῶν Περσῶν, i. e. cum utriusque
exercitus copiae convenissent in pla-
nitium pugnaturae. — De Hyllo flu-
vio consul. Strabon. XIII. p. 626.
s. pag. 928 C, qui Herodoti testi-
monium profert. Livio XXXVII, 37
idem fluvius dicitur Phryx, quem ta-
men ab Hyllo distinguit Plinius Hist.
Nat. V, 29, 31. Inde nostra quo-
que aetate diversos amnes statuunt,
secum post coniunctos: vid. quae
affert Forbiger l. I. p. 174. Hylli
fluvii piscibus pleni mentio fit apud
Homerum Iliad. XX, 392, ubi con-
sul. Heynii Observatt. Tom. VIII.
pag. 92. Quod huic versui adposi-
tum est scholium, in eo memoran-
tur ex Herodoto res, quas in eo
ipso scriptore, qualem nunc habemus,
frustra quaesieris. Refertur
enim de Iphitionis ara, lapideaque
statua antiquo more elaborata ali-
isque de rebus, quarum hic nulla
mentio. — De Hermo, in quem Hyl-

lus prope Magnesiam sese infundit,
vid. V, 101 ibique nott. et Strabon.
l. I., qui idem montis sacri Dindy-
menes meminit, unde Hermus pro-
veniat. De quo monte longum est
quaerere. Larcherus Dindymum fuisse
suspiciatur prope Cyzicum. Rectius
Forbiger l. I. pag. 102 hunc mon-
tem eum esse indicat, qui nunc
vocatur Morad dagh: ex quo cum
Hermus revera proveniat, primo
cursu vocatur Morad Daghi Su.
Mater Dindymene, quae etiam sim-
pliciter vocatur Dindymene (v. c.
apud Horat. Od. I, 16, 5), est Cy-
bele, mater deum, quae Phrygiae
in montibus colitur. Catullo (LXX,
91) est Dea Dindymī, ut ab hoc
Phrygiae monte cognomen repeten-
dum videatur, cuius tamen aliae
quoque rationes ab aliis proferun-
tur. Sed hoc a nostro loco alienum.
Videat, qui quaerat, locos ab inter-
pretibus Horatii allatos, et quae
dudum iam congesserat Gyraldus
in quarto syntagm. de diis genti.
p. m. 135 sq.

καὶ Ἰλλος συρῶγγυνῶσι] Vulgo
συρῶγγυνῶσι in singulari. Sed plu-
ralem libris addicentibus praetuli-
mus. Itidem mox dedimus Μητρὸς
pro vulg. μητρὸς, littera initiali mi-
nori. — ἐκδιδοῦναι de fluviis, qui
sive in mare sive in alios fluvi-
os se exonerant, addita praepositione
εἰς, aequae atque ἐξίεναι iam supra
attigimus ad I, 6; alia dabimus ad
IV, 85. Vid. Bredov. p. 63, qui
hac in re unum ἐκδιδοῦναι Nostro
usitatum fuisse contendit. — κατὰ
Φωκαίην πόλιν est: bei, in der Ge-
gend von Phocaea. Vid. I, 76. Si
Bredovium p. 130 sequimur, pro
Φωκαίην, quod optimi quique li-

παγόν ὑποδεμένον ἀνδρὸς Μήδου, τοιόνδε. ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἑωυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλίσας καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεια, ἀνδρας ἐπ' αὐτάς 40 ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς προσέταξε τῆς ἄλλης στρατιῆς προΐέναι πρὸς τὴν Κροίσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἔπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὥς δέ οἱ πάντες διετετάχατο, παφαίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδῶν γινόμενον, Κροίσου δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παφαίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία τῆς ἵππου τῶνδε εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτῆς ὀρέων, οὔτε τὴν ὁδμὴν ὀσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὴ ὦν τοῦτου εἵνεκεν ἐσεσόφιστο, ἵνα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ᾗ

bri afferunt, scribendum erit Φώ-
καιαν et hoc loco et infra I, 164.
165. Cui obsecuti sunt recentt. edd.

— De Harpago vid. I, 108 seqq.
ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἑωυτοῦ
ἔποντο] ἔποντο cum recentt. edd.
addicente Schellershemiano libro
dedimus pro vulg. εἶποντο. — In
antecedd. et seqq. ἡ ἵππος est:
equilatus, equites. Cf. Thomas Ma-
gist. p. 169. Sed hoc, credo, lip-
pis ac tonsoribus notum. Ad κάμη-
λος cf. Schaefer. ad Long. p. 374.
Verba ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμέ-
νους (equestri habitu s. equestri ve-
stimento armisque indutos) explicuit
Hesych. s. v. Bredovius p. 82
contra librorum auctoritatem scribi
iubet ἐσταλμένους, quoniam sim-
plici verbo Noster semper sit usus,
idque recentt. edd. receperunt.
Equidem non video, cur composito
verbo Herodotus hoc loco uti non
potuerit. — Sequentia respexit Gram-
mat. in Bekkeri Anecd. I. pag.
395, 16.: ἀνέβησεν· ἀνεβίβασεν·
οὕτως Ἡρόδοτος. Add. Bachmann.
Anecd. I. p. 88, 8. Conf. Fischer.
ad Weller. III, a. pag. 44. 46.

κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδῶν γι-
νόμενον] Vulg. γενόμενον. Sed γι-
νόμενον dabant plerique libri una
cum Suida ac Thoma Magistro
hunc locum citantibus s. v. ἐμπο-
δῶν. Vid. Thom. Magist. p. 305

monentem, ἐμποδῶν esse idem quod
ἐν ποσίν.

κάμηλον ἵππος φοβέεται κ. τ. λ.]
Camelorum speciem atque odorem
equos reformatum nec ferre potu-
isse, in huius ipsius proelii narra-
tione tradunt Xenophon. Cyropaed.
VII, 1, 27. Polyaeus Strateg. VII,
6, 6. Conf. etiam Aelian. N. A. III,
7 et quae ad h. l. adnotavit Ja-
cobs p. 100. Quod ne mirum vide-
atur et a natura rerum abhorrens,
monuit teste Cr. Blumenbach. (in
Commentt. societ. reg. Gotting.
1804. pag. 186.), cogitandos esse
equos, qui primo ipsisque plane in-
sueti fuerint eosque ferre didice-
rint. Idem quoque tradit Pallas, a
Jacobsio l. l. laudatus. Atque primi
Arabes camelis in bello vecti esse
dicuntur, eoque modo militantes in
Persarum exercitu inveniuntur.
Unde similis equitatus apud Ba-
ctrios, Parthos, alias Asiae gentes.
De quibus Cr. amandat ad Gesen.
in Commentt. ad Iesai. XXI, 7.
pag. 660 seq. Tu vid. Herodot.
VII, 86. Diodor. II, 54. III, 45.
Appian. Syr. 32. Herodian. IV, 15,
4. Liv. XXXVII, 40.

καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέ-
ην αὐτῆς ὀρέων] Ad structuram
verbi ἀνέχεσθαι cum participio vid.

τὸ ἱππικὸν, τῷ δὴ τι καὶ ἐπεῖχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὥς δὲ καὶ συνήρσαν ἐς τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὥς ὥσφραντο τάχιστα τῶν καμήλων οἱ ἵπποι καὶ εἶδον αὐτάς, ὅπισω ἀνέστρεφον, διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἢ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γε Λυδοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν· ἀλλ' ὥς ἔμαθον τὸ γινόμενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἱππων, πεξοὶ τοῖσι Πέρσῃσι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοὶ, κατελιθθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

- 81 Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκειε πολιορκίη. Κροῖσος δὲ δοκέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίην, ἐπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμμαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, ἐς πέμπτον μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδις· τούτους δὲ ἐξέπεμπε τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθῆ-
82 εῖν, ὥς πολιορκεομένου Κροίσου. Ἐς τε δὴ ὦν τὰς ἄλλας ἐπεμπε συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαίμονα. τοῖσι δὲ καὶ αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτῃσι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον συν-

Herod. II, 37 fin. et cf. quoque Kuehner Gr. Gr. §. 528. not. 3. *ἰδέα* est *species*; vid. quae ad Plutarch. Flamin. monuimus pag. 77. 256, b.

τῷ δὴ τι καὶ ἐπεῖχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός] i. e. quo scilicet *multum etiam se illustriorem fore Lydus existimabat*. τῷ δὴ τι, plerisque libris probatum, loco non movimus; aptius enim sensui videtur, quam quod Aldus edidit: τῷ δὴ τοι. Cf. Hartung Lehr. d. Partik. I. p. 280. Verbum *ἐπέχειν* hoc sensu (*in animo habere, cogitare*, ubi accusativum τὸν νοῦν licet supplere) illustrant loci a Wesselingio laudati, ubi etiam infinitivum videmus hoc verbum hoc sensu excipientem: I, 153. II, 96. VI, 49. Addit Cr. Eustath. ad Homeri Odys. XIX, 71. p. 683 med. Basil. Polyb. XVIII, 28, 11. — Pro ὁ Λυδός nonnulli libri ὁ αὐτός, quod ex interpretamento ortum crediderim. Namque ὁ Λυδός intelligitur Croesus, igitur *idem*, cuius modo mentionem intulerat. *συνήρσαν* (pro *συνήρσαν*) scripsi cum recentt. edd. Vid. Bredov. p. 409.

ἐνθαῦτα ὥς ὥσφραντο τάχιστα τῶν καμήλων οἱ ἵπποι] De structura verbi ὥσφραίνεσθαι cum genitivo conf. Kuehner Gr. Gr. §. 528, e. et Herod. I, 202. ὥσφραντο dedi cum melioribus codd. iubente quoque Bredov. p. 306, qui de ipsa forma pluribus disputat p. 354 seq. In seqq. χρόνῳ δὲ est *tandem, postremo*, aliquo temporis spatio interposito; vid. supra ad I, 68.

κατελιθθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος] i. e. intra moenia *compulsi, coacti*. Conf. ἀπειληθέντα I, 24 ibiq. nott.

CAP. LXXXI.

τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθῆ-
εῖν] Quidam βοηθήτην. Sed vulgatum tuetur Wesseling. ex I, 83. — De συμμαχίη et hoc et seq. capite pro σύμμαχοι conf. supra ad I, 77.

CAP. LXXXII.

συνεπεπτώκει ἔρις ἐοῦσα πρὸς Ἀργείους] i. e. „et ipsi his Spar-

επεπτάκειε ἔρις ἐοῦσα πρὸς Ἀργεῖους περὶ χώρου καλεομένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, ἐοῦσας τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαιμόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι

tanis praeterea acciderat contentio cum Argivis." Participii (ἐοῦσα) usum eo refero, quod etiam post συμβαίνει participium reperitur loco infinitivi; conf. V, 36. IX, 101.

περὶ χώρου καλεομένου Θυρέης] Erat antiqua iam Argivorum cum Lacedaemoniis contentio eaque fere continua de terrae utriusque finibus. Pausaniam si sequimur, Cynuria inprimis terra fuit, de qua inde ab antiquissima aetate utraque gens disceptabat varioque successu certabat. Sic post Phidonem, tyrannum Argivorum, denuo pugnatum legimus Olympiade XV, Argivosque victores discessisse e pugna ad Hysias commissam Olymp. XXVII, 4. Sequitur dein pugna illa, de qua h. l. Herodotus, commissam circa Olympiad. LVIII, cuius memoriam carmina celebrabant in Laconum Gymnopaediis recitari solita; ut vel inde hoc ipsum festum Spartae institutum fuisse velint. Nam huius tractus, quamvis exigui, possessio multum tamen valuit ad res Laconum firmandas eorumque imperium in Peloponneso stabiliendum, quum facile nunc aditus pateret ad Argolidem terram eiusque urbes. Tu vid. praeter ea, quae Wesselingius laudat, Wyttenbach. ad Plat. Phaed. p. 230, ad Plutarch. Moral. I, 2. pag. 1176. C. O. Mueller. Dor. I. p. 154 seqq. 158. De Gymnopaediis consulari Ruhnken. ad Timaei Lex. Plat. p. 74. et quae ad Herod. VI, 67. dicuntur. Add. C. F. Hermann. Antiqq. Lacc. p. 83 seqq. — Thyrea ipsa olim pertinuit ad Cynuriam terram (cf. Herod. VIII, 73 ibique nott.) sitam inter Argolidem et Laconiam et ab Arcadiae montibus ad maris oram usque extensam, fertilem ac bene cultam, de qua veterum scriptorum locos dabit Forbiger Alt. Geogr. III. p. 993 seq. Add. C. O. Mueller Aeginett. p. 46. Boblaye: Recherches sur les ruines de Morée p.

65. 68 seqq. Curtius Peloponnes. II. p. 375 seqq. Ross Reisen im Peloponnes. I. p. 159 seqq. Ipsa Thyrea urbs quo loco fuerit sita, valde disceptatur. Ut enim certum est, non longe ab eo loco portuque, cui nunc est nomen Astros, Thyream fuisse, quam decem stadiis a mari abfuisse scribit Thucydides IV, 57, ita in accuratius definiendo hoc ipso loco, quo urbs exstructa est, in diversas partes abire video viros doctos, qui ipsam regionem accuratissime perquisiverunt. Etenim Curtius l. l. p. 381 coll. p. 567 eo inclinatur, ut prope locum, qui nunc dicitur Sancti Andreae (ubi veterum aedificiorum ruinae cernuntur, quibus solitum per Graeciam nomen Palaeocastron) Thyream exstitisse arbitretur: qui sane locus non admodum distat ab Astros, si iuxta maris oram meridiem versus processeris, ad ipsum mare situs, prope Charadri ostia. Quod cum fieri posse neget Ross l. l. p. 169, mavult cogitare de iis ruinis, quae nunc inveniuntur prope monasterium Luku, quod septentrionem versus adacendentibus a planitie cernitur in valle Tani a Parnone profluentis. Neque aliter statuit Leake Travels in Morea II. p. 486 seqq., dissentiente Curtio, qui has reliquias ad Romanam villam referre mavult p. 380. Utut est, vix dubium, quin in illa planitie, quae montibus ab occasu et septentrione inclusa ad mare pertingit eaque loca, quae dixi, comprehendit, olim fuerit pugnatum inter Argivos ac Spartanos valdeque dolendum, quod in hac planitie nulla sepulcra s. monumenta adhuc detecta fuerint. Cf. etiam Ross in: Blätter für liter. Unterhalt. 1833, nr. 165. p. 682.

ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλειῶν ἡ πρὸς ἑσπέρην Ἀργείων] Μαλειῶν pro Μαλειῶν scripsi cum Bredov. p. 188. et p. 219.; cf. de hoc pro-

Μαλέων ἡ πρὸς ἑσπέρην Ἀργείων, ἣ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα καὶ ἡ Κυθηρίῃ νῆσος καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ σφετέρῃ ἀποταμνομένη, ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους συνελθόντες, ὥστε τριηκοσίους ἐκατέρων μαχέσασθαι· ὁκότεροι δ' ἂν περιγένηνται, τούτων εἶναι τὸν χῶρον· τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἐκάτερον ἐς τὴν

montorio IV, 179. VII, 168. — Ad reliqua suppl. *χώρα*, ut haec sit Herodoti sententia: Argivorum fuisse oram Peloponnesi omnem inde a Thyrea usque ad Maleam promontorium (quae Ioni ac vel ipsi Argivo ad occasum sita videri potest, cum ab Argolide usque ad illud promontorium occasus versus inde tendat) tam terram continentem quam Cytheram insulam reliquasque insulas. Unde patet sermonem hic esse de ea Peloponnesi ora, quam orientalem nos vocamus usque ad Maleam, unde ad occidentem vergit ora; ad quam eandem pertinent urbes Prasiae, Cyphanta, Epidaurus, Epidelion. Atque sic etiam recte accepit Curtius l. I. II. p. 310. Quo iure igitur de ora occidentali („die ganze Westküste des Peloponnes bis Malea") C. O. Muellerus (Dor. I. p. 154) accipiat, ipse videat. Idem antea (Aeginett. pag. 54) quacsierat, quo tempore hocce Laconiae litus in Argivorum ditionem venerit, idque inter Echestrati regis tempus et Olympiadem undexagesimam factum sub rege Argivorum Phidone asseruerat, cum ante Phidonem summa Peloponnesi penes Spartanos fuerit et ad eosdem post Phidonem eversum quoque redierit. Quae tamen post ipsi (Dor. I. pag. 154) magis dubia videbantur, ut Argivorum imperium litoris Laconici ante Olymp. IV. fere poneret. Mihi quidem vix alio haec referri posse videntur, atque ad tempora Phidonis, qui ambiguum harum terrarum imperium denuo ad Argivos revocare atque omnibus viribus retinere studuit. Vid. Kortüm Griech. Gesch. I. p. 124 et cf. H. Fischer: Hist. Argiv. Fragmm. (Vratislav. 1851.) p. 12. De Phidone cf. nott.

ad VI, 127. Illud solum addimus, Mansoni, viro docto, hoc Argivorum imperium in Laconia e coniunctione Argorum et Spartae, Oreste rege, repetendum videri (Spart. I. p. 72).

καὶ ἡ Κυθηρίῃ νῆσος καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων] ἡ *Κυθηρίῃ νῆσος*, cum alias inveniatur *Κυθηρα* nomen insulae, quae nunc appellatur *Cerigo*. Vid. VII, 235 coll. I, 105. Reliqua testimonia dabit Forbiger l. I. III. p. 1016. — *αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων* erunt proxime sitae maris Aegaei insulae; ad quas etiam Aeginam pertinere a Phidone Argivorum ditioni olim adiectam, et omnino arcte cum Argivis coniunctam suspicatur C. O. Muellerus Aeginn. pag. 53. Quae cum ita sint, haud intelligo, cur Grote (history of Greece II. p. 410), quas insulas Noster intellexerit, se nescire dicat.

ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους συνελθόντες κ. τ. λ.] Herodotum in hac pugna enarranda sequitur Pausanias II, 38, 5, breviter attigit Strabo VIII. p. 376 has res, quae paulo aliter traditae exstant apud Plutarchum Parall. Graec. et Romm. p. 306 A seq., qui Chrysermum auctorem affert. Ipsa pugna, qualis ab Herodoto narratur, ad id certaminum genus pertinet, quale per medium quoque aevum obtinuisse novimus, *ordalium* s. dei iudicium vulgo vocant, cuius nec apud veteres exempla desunt. Hinc etiam poetarum carminibus haec ipsa pugna valde celebrata, Simonidis (Anthol. Gr. T. I. VII, 431), Chaeremonis (720), Dioscoridis (430), Damageti (432), Gaetulici (244), Nicandri Colophonii (526): quos indicavit H. Fischer. l. I. pag. 22.

ἑαυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ παρεόντων τῶν στρατοπέδων, ὁρῶντες οἱ ἕτεροι ἐσσομένους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιεν. Συνθήμενοι ὦν ταῦτα
 41 ἀπαλλάσσουντο, λογάδες δὲ ἑκατέρων ὑπολειφθέντες συνέβαλλον. μαχομένων δὲ σφῶν καὶ γινομένων ἰσοπαλέων, ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων τρεῖς, Ἀργείων μὲν Ἀλκίηνωρ τε καὶ Χρόμιος, Λακεδαιμονίων δὲ Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νενικηκότες, ἔθιον ἐς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης, σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς καὶ προσφορήσας τὰ ὄπλα πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει εἶχε ἑαυτόν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρῆσαν πυνθανόμενοι ἀμφοτέροι. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν, λέγοντες οἱ μὲν, ὡς ἑαυτῶν πλεῦνες περιγεγόνاسι, οἱ δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτερον παραμείναντα καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νεκρούς. τέλος δὲ ἐκ τῆς ξριδος συμπε-

παραμένειν ἀγωνιζομένων] i. e. „nec permanent, dum illi relictī dimicarent.“ Quod immerito Larchero displicuit, cui vertendum videbatur: „nec adsiderent dimicantibus.“ Ad sensum recte, ad verba minus accurate. Vertit tamen eodem modo Toupius (Emendd. ad Suid. III. pag. 328): *adsidere dimicantibus, eventum proelii expectare, ita ut praesto sint suis laborantibus succurrere*. Nam παραμένειν alias in athletarum rebus idem esse vult atque παρακαθίζειν et ἐφεδρίζειν de eo athleta, qui non ipse pugnans postmodo laboranti succurrit, ipseque ἐφεδρος dicatur. — In seqq. librorum plurium auctoritatem secuti cum Gaisf. scripsimus ὑπελείποντο pro vulg. ὑπελίποντο.

Ἀλκίηνωρ τε καὶ Χρόμιος — Ὀθρυάδης] Ad argumentum conf. Pausan. II, 20. §. 4. — Ἀλκίηνωρ plerique libri praebent, idemque nunc restitutum Stobaeo VII, 67. Χρόμιος ob accentus rationem laudatur a Lehrs. De Aristarchi studiis p. 279. — Othryadae victoris facinus multi deinceps celebrarunt, quem Laconum tropaeum suo sanguine scripsisse perhibent. Quorum locos collegit Tib. Hemsterhus.

ad Lucian. Contemplat. fin. Tom. III. p. 412 seq. ed. Bip. Ex Herodoteis verbis vix hoc colligi potest, Othryadem tropaeum erexisse adeoque illud inscripsisse, quod forsitan posterioris aetatis ferebat mos, sed illud unum, Othryadem collectis hostium armis, quae cadaveribus detraxerat, ad suos revertisse, hostium spolia ut documentum victoriae reportatae secum ferentem. In qua Herodotea narratione simplici utique nec improbabili nolumus illud premere, verisimile non esse, quod unus homo tot caesorum hostium cadavera spoliavit omniumque arma exuta ad suos contulerit. Tale enim quid Herodotus vix cogitasse putandus est. Et quid opus omnibus hostium caesorum armis? Nonne nonnullorum spolia satis iam victorem monstrare poterant? Nec alio dicit Thesei apud Stobaeum l. l. oratio, narrationem credo amplificantis adeo et exornantis, ubi dicit, Othryadem multis spoliatis hostium tropaeum erexisse.

ὡς ἑαυτῶν πλεῦνες περιγεγόνاسι] πλεῦνες Ionum more pro Atticorum πλέονες, qua de re omnia nunc collegit Bredov. p. 154 seq.

σόντες ἐμάχοντο· πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου καταχειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες, ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην, μὴ πρότερον θρέψειν κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκάς σφι χρυσοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαιμόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κομῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέγουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν

τέλος δὲ ἐκ τῆς ξριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο] Alia Plutarchi Chrysermum Peloponnesiacorum libro tertio citantis narratio (Morall. II. p. 306 A. B), Amphictyones de Othryadae victoria persuasos, ut arbitror, victoriam Spartanis detulisse. Nec quidquam de altero proelio posthac orto. Apud Pausaniam (X, 9) Argivos legimus victoriam sibi adscripsisse adeoque Delphos equi aenei donarium misisse. Quorum illud non satis convenit, Lacedaemonios in Gymnopaediorum festo coronas gestasse, quas Thyreaticas appellarent. Auctor est Athenaeus XV, 6. p. 678 B.

πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες] ἐπάναγκες vulgo reddunt: *necessario*. Docuit E. Meier (De gentilitat. p. 24) e loco Philochori (apud Suidam s. v. ὀργεῶνες) aliisque ad idem spectantibus locis (cf. modo Plat. de Legg. VIII. p. 848 A. Demosthen. c. Timocrat. §. 21. p. 706), videri hanc vocem solemnem in Atticis legibus adhibitam: quare etiam h. l. cum quadam vi posita videtur.

μὴ πρότερον θρέψειν κόμην Ἀργείων μηδένα κ. τ. λ.] Meminit rei Plat. in Phaedon. p. 89 C, ubi vid. Wytttenbach. p. 236. — In seqq. πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται male particulam ἂν a quibusdam libris abesse video. Iure illa exstat in Platonis l. l. gemino. Tu conf. nott. ad I, 32. In verbo ἀνασώζειν similem notamus vim praepositionis ἀνὰ, quam in verbo ἀναμάχεσθαι animadverterunt Platonicus interpretes l. l. Est autem Latinorum *re* inseparabile vel etiam

denuo, de integro. Conf. Fischer. ad Well. III, b. p. 164.

οὐ γὰρ κομῶντες, πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν] Expeditior erit structura, si ex antecedentibus suppleveris ἔθεντο νόμον. Vid. Kuehner. Gr. Gr. II. §. 680. Unde hic erit sensus: „elenim comam, quam antea non alerent, inde ab hoc tempore ut alerent lege sanxerunt.“ Quod ad ipsam rem attinet, alii morem Laconum, ex quo comas alerent antiquioribus temporibus, ab ipso Lycurgo iam institutum esse volunt. Conf. Xenoph. Laced. Polit. XI. §. 3. coll. Plutarch. Lysand. cap. 1. p. 433 F et Philostrat. Vit. Apollon. III, 15. p. 106. VIII, 6. p. 335, ubi Leonidam comam alere invenimus fortitudinis causa, quo amicis magis venerandus et hostibus terribilior videretur. Add. Philostrat. Heroic. p. 132. 511 Boissonad. et cf. C. F. Hermann. Antiqq. Laconn. p. 88. Contra de Laconica lege, quae mystacem alere vetabat, Plutarch. de Ser. N. Vind. p. 550 B, ubi consul. Wytttenbach. pag. 25.

τὸν δὲ ἓνα λέγουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων] De Othryadae exitu diversa narrantur. Suidas s. v. Othryadem sub mortuis latentem, cum Argivi se recepissent, scribit provenisse ac dein erecto tropaeo obiisse eo ipso in loco. Eum sequi videtur Theseus apud Stobaeum l. l. in reliquis cum Herodoto quamvis consentiens. Quocum etiam convenit Epigramma Nicandri in Brunckii Analectt. T. II. p. 2 coll. alio Epigrammate Simonidis, ut ferunt, ibid. I. p. 130. In omnia alia abit Pausanias II, 20. Argis conspici narrat statuum

τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰσχυρόμενον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχιτέων διεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέησι καταχρήσασθαι ἑωντόν. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρ-83
τιήτησι ἐνεστεαίων πρηγμάτων, ἥκε ὁ Σαρδιηνὸς κῆρυξ, δεόμενος Κροίσῳ βοηθέειν πολιορκουμένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεὶ τε ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρμέατο βοηθέειν. καὶ σφι ἤδη παρεσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐνσέων ἐτοίμων, ἦλθε ἄλλη ἀγγελίη, ὥς ἡλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ ἔχοιτο Κροῖσος ζωργηθεῖς. οὕτω δὲ οὗτοι μὲν, συμφορὴν ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαντο.

Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ὥδε. ἐπειδὴ τεσσερεσκαίδεκάτῃ ἐγέ-84
νετο ἡμέρῃ πολιορκουμένῳ Κροίσῳ, Κύρος τῇ στρατιῇ τῇ ἑωντοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ ἐπιβάντι τοῦ

huius ipsius Othryadae, a Perilao Alcenoris (istius Argivi, qui e pugna salvus evaserat) filio intercepti. Muellerus (Dor. I. p. 158 not. 5) in hac Pausaniae narratione fabulae continuatae vestigia deprehendit.

τῶν οἱ συλλοχιτέων διεφθαρμένων] συλλοχिताί sunt qui ad eundem λόγον pertinent. Quorum interitus eo gravius videri debebat Othryadae, quum λόγοι Spartano- rum non unice ad bellum pertinuisse videantur, verum etiam ad vitam privatam, ut qui in eadem acie simul pugnarent, etiam domi arctiori vinculo coniuncti simul ederent ac viverent. Conf. eundem Muellerum Dor. II. p. 337 seq. et supra ad Herodot. I, 65.

αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέησι καταχρήσασθαι ἑωντόν] De αὐτοῦ adverbio, quod ponitur, quamvis ipse locus post indicetur, ad orationem augendam opinor et firmandam, dixi ad Pyrrh. pag. 144 seq. Caeterum Thyream dici et Thyreas satis constat, quamquam frequens in hac voce lectionis varietas adeoque confusio. Conf. Duker. ad Thucyd. IV, 56 aliosque viros doctos laudatos a Muellero in Aeginett. p. 46 not. 9. — καταχρῶμαι Herodoto esse, quod φονεύω aliis, aut etiam διαχρῶμαι, notat hoc ex loco Tho-

mas Mag. pag. 224. Vid. Herodot. I, 117. III, 36. IV, 146.

CAP. LXXXIII.

ὀρμέατο βοηθέειν] ὀρμέατο plusquamperfectum, ut paulo post ἐπέπαντο pro imperfecto poni videri ex Herodoti usu, observat Matth. §. 505, IV. pag. 959., quocum conf. Bredov. p. 320. 330. Pro ὀρμέατο Dindorf et Dietsch ὠρμέατο, quod Bredov. p. 309. 330 et h. l. et aliis (I, 158. V, 121. VIII, 35. IX, 102) reponendum esse existimat vel nullis libris addicentibus. Pro ἐπέπαντο Schweighaeuserus maluerat ἐπεπανάτο. De ipsa forma et h. l. et cap. 84 (πέπανμένων) vid. Bredov. p. 344. Neque enim forma πέπανσμαι, sed πέπανμαι Herodoto usitata. Vocem ἐτοῖμος communi genere ab Herodoto adhiberi idem Bredov. p. 273 ex h. l. et aliis (III, 44. V, 33) observat, neque tamen constanter, cum foemininum occurrat III, 123. VII, 119.

CAP. LXXXIV.

Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ὥδε] Formam Σάρδιες (pro Σάρδεις) unice veram probant, quae Bredov. p. 266 attulit. Ad formam τεσσερεσκαίδεκάτῃ cf. eundem p. 279, et ad ἤλωσαν p. 312. Infra I, 86 τεσσερεσκαίδεκα.

τῷ πρώτῳ ἐπιβάντι τοῦ τεῖχους]

τείχεος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πειρησαμένης τῆς στρα-
τιῆς, ὥς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν ἄλλων πεπανμένων,
ἄνῃρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαλὼν, τῷ οὐνομα ἦν Τροιάδης,
κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος, τῇ οὐδὲς ἐτέτακτο φύλακος· οὐ⁴²
γὰρ ἦν δεινόν, κατὰ τοῦτο μὴ ἄλῳ κοτέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι
ταύτη ἡ ἀκρόπολις καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὁ πρότερον
βασίλευς Σαρδίῳν, μούνη οὐ περιήνεικε τὸν λέοντα, τὸν οἱ ἡ
παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὥς περιενειχθέν-
τος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες ἀνάλωτοι. ὁ δὲ

i. e. ei qui primus moenia adscende-
rit. Genitivi usum post verbum ἐπι-
βαίνειν in hisce exemplis illustra-
vimus ad Plut. Pyrrh. p. 214. 'Add.
Herod. IX, 70. — Paulo post: ὥς οὐ
προεχώρει („ubi res non successit“)
bene editum, et probatum V, 62.
VIII, 102. Minus recte libri quidam
προσεχώρει.

ἄνῃρ Μάρδος — τῷ οὐνομα ἦν
Τροιάδης] De Mardis infra ad I,
125. III, 94. Hoc loco ex Heerenii
Ideen etc. I, 1. pag. 510 annota-
mus, Mardos, gentem Nomadum,
olim Persarum et ipsius Cyri exer-
citus eodem modo secutos esse, quo
nunc Russorum exercitum sequi vi-
demus eas gentes, quae vel Baschki-
rorum vel Kalmückorum vel alio
quovis simili nomine occurrant.

οὐ γὰρ ἦν δεινόν, κατὰ τὸντο
μὴ ἄλῳ κοτέ] i. e. „non enim time-
batur, ne hac parte arx caperetur.“
Attulit locum, notante Cr., Wyt-
tenbachius in annotat. ad Phaedon.
p. 223 ad illustrandam formulam
οὐδὲν δεινόν μὴ, nullum est peri-
culum, ne. Ubi alia quoque exstant
exempla. Ad coniunctivi formam
ἄλῳ pertinent, quae Bredov. p. 401
disseruit. φύλακος constanter He-
rodotus dixit pro vulgari forma φύ-
λαξ, recte annotante et locos He-
rodoticos omnes indicante Bredov.
p. 252.

τῇ οὐδὲ Μήλης, ὁ πρότερον βα-
σιλεὺς Σαρδίῳν κ. τ. λ.] Male πρό-
τερος in quibusdam, quo ipso sen-
sus ita mutaretur, ut intelligendus
esset rex Croeso prior s. Croesum
proxime antecedens. Pertinet vero
iste Meles ad multo antiquiora tem-

pora; penultimus enim Lydiae rex
Heraclidarum ex stirpe (conf. I, 7)
fuit, si fides Eusebio in Chronic.
pag. 50. Multo tamen antiquior
est Nicolao Damascen. in fragmm.
pag. 36. 186 ed. Orell. ibique Va-
lesii not.

τὸν λέοντα, τὸν οἱ ἡ παλλακὴ
ἔτεκε] Leonem sacrum esse Lydis
eorumque religione celebrari, quippe
solis signum et palladium quasi Ly-
dorum regum, supra iam indicavi-
mus ad I, 50. Plura Creuzerus in
Symbol. II. p. 633 seq. ed. tert. Unde
Herodotea narratio minus habebit
quod offendant. Venit quoque in men-
tem Graecae narrationis de Periclis
matre, quae gravis, antequam illum
edidisset, leonem parere sibi in som-
nis videbatur. Vid. Plut. Pericl. 3
et quae ad Plutarch. Alcibiad. p.
151 et infra ad Herod. VI, 131
notavimus.

Τελμησσέων δικασάντων] Cum
Telmessenses non fuerint δικασταί
(iudices), verum coniectores et in-
terpretes portentorum, Valckenarius
suspiciatur scriptum fuisse ἐκασάν-
των loco δικασάντων, Reiskius prae-
ter alia: διδαξάντων. Quorum neu-
trum mihi ita probatur, ut verbum
δικασάντων, quod in omnibus li-
bris exstat, loco moveam. Admo-
net Schwgh. verbi ἔγνωσαν, quo
in re simillima usus est Noster I,
78, nec video equidem cur minus
valeat sententia: „cum Telmessenses
statuissent de re sibi ad responden-
dum adeoque dirimendum et explican-
dum proposita.“ Euripid. Orest. 164:
ὄτ' ἐπὶ τρίποδι Θέμιδος ἄρ' ἐδί-
κασεν φόνον ὁ Λοξίας ἑμᾶς μα-

Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τείχος περιενεΐκας, τῇ ἣν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατηλόγησε τοῦτο, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἔστι δὲ πρὸς τοῦ Τμώλου τετραμμένον τῆς πόλιος. Ὁ ὧν δὴ Ἱτροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτε-

τέρος. Locum affert Schweigh. in Lex. Herodoteo.

κατηλόγησε τοῦτο, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον] τοῦτο dedi Reiskium secutus, qui pro τούτου, quae librorum mss. est scriptura, hoc reponi voluerat, coll. I, 144. III, 122. Ac probavit quoque Bredov. p. 82, quem rec. edd. secuti sunt. Vulgatam τούτου tuetur Matthiae §. 568, 3. p. 1123.

ἔστι δὲ πρὸς τοῦ Τμώλου τετραμμένον τῆς πόλιος] Vertunt vulgo: „est autem ea, quae Tmolo oppido opposita est.“ Nec aliter fere Cellarius in Notit. Orb. Antiq. II. p. 112 pluribus locis comprobans, exstitisse Tmolum urbem prope montem eiusdem nominis. Quae tamen urbs an hoc quoque loco intelligenda sit, ubi idngatur πρὸς τοῦ Τμώλου τῆς πόλιος, vehementer equidem dubito, dissuadente vel ordine verborum, ne alia attingam. Namque τῆς πόλιος intelligendum de Sardibus sive ipsa urbe sive arce tantum, et genitivus referri debet ad τούτου, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον, ut haec sit Nostri sententia: „eam partem, qua arx adscendi nequeat, neglectam a Melete, esse illam, quae Tmolum versus spectat montem.“ Hoc et rei magis consentaneum et grammaticis rationibus. In genitivo τῆς πόλιος noli haerere; tuentur eum satis alii loci a Larchero iam allati, VI, 22. VII, 176. Et probat Letronne in Journ. d. Savans 1817. pag. 96. De praepositione πρὸς denique, cui hac notione genitivum Graeci adstruunt, conf. I, 110. 145. II, 121 ibique allata. Unde minime necessarium, cum Reiskio hic legere πρὸς τὸν Τμῶλον. — De ipso monte Tmolo conf. not. ad I, 93. De Sardium urbe, quae ad utramque Pactoli ripam sita in planitie, in qua Tmoli montes desinunt, varia per temporum decur-

sum passa est, veterum scriptorum testimonia suppeditat Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 194 seqq.; de arce dicemus ad V, 100. Quibus hoc loco id addi volumus: quae Herodotus h. l. perscribit de arcis parte ad Tmolum versa ita praecipiti, ut adscendi et expugnari nequeat, ea prorsus vera esse testati sunt viri docti, qui nostra aetate ipsa loca haec perscrutati sunt, Burgess Greece and Levant II. p. 97 (qui idem p. 92 seqq. de ipsis Sardibus plura affert), Ampère in: Revue des deux mondes (1842) T. XXIX. p. 183 seqq., alii, quos ad V, 100 citavimus, quibus nunc accedunt Ainsworth: Travels in the tract etc. p. 8 seqq. 241., Arundell Discoveries in Asia min. p. 28. Prokesch Erinnerungg. III. p. 26 seqq. Texier Descript. de l'Asie min. III. p. 17 seqq. Nunc loco idem fere nomen *Sart*. Quae in: Finden's Landscape illustrat. of the Bible P. XI exhibetur Sardianae regionis imago, nihil fere praebet nisi duas columnas atque lapidum rudera et cumulos atque ex adverso Tmolum montem. Ruinas veterum Sardium repraesentat quoque Chesney Survey of Expedit. etc. II. p. 265.

ὁ ὧν δὴ Ἱτροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος] Vulgatam αὐτός, quamquam hic e libris nulla citatur lectionis varietas, cum aliis mutandam censuimus in οὗτος, sensu ipso flagitante. Ac probant exempla a Schweighaeusero prolata: I, 33. 53. 85. Nec aliter exhibet editio Matthiae, qui tamen in notis monet defendi posse codicum lectionem αὐτός, si Hyroeadem Lydo illi oppositum dicas: „quum Lydum aliquem et defendere et ascendere vidisset, ipse etiam Hyroeades etc.“ Et sequi post: τότε δὲ δὴ αὐτός τε ἀναβ. Sed ea ipsa opinor monstrant, priori loco a librariis peccatum in αὐτός. In proxime se-

ραίη τῶν τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν καὶ ἀνελόμενον, ἐφράσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτὸς τε ἀναβεβήκεε, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον. προσβάντων δὲ συγνῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

quentibus observa ordinem verborum Nostro haud inusitatum: τῶν τινα Λυδῶν. Conf. I, 85. 109. 124 alia, quae afferre vix opus.

ἐπὶ κυνέην] In praepositione ἐπὶ, adiuncto accusativo, notamus significationem motus, coniuncta simul consilii notione: „ad recuperandam galeam superne devolutam.“ Conf., si tanti est, Fischer. ad Weller. III, b. pag. 243 et Krueger. in Indic. ad Xenoph. Anab. p. 487. Supra I, 37 ibique nott.

ἐφράσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο] i. e. „animum advertit, secum agitat animo s. deliberavit.“ Utrumque verbum ex Homero ductum, qui quoties verbo medio φράζεσθαι hac advertendi, cogitandi, deliberandi notione utatur, vel lexica unumquemque docere possunt. Cf. Herodot. III, 57. 154 ibique nott. V, 92. §. 5. IX, 19. 107. Nec minus frequens apud Homerum βάλλεσθαι, additis vocalis ἐν θυμῷ s. φρενί, similibus. Vid. Herod. VII, 51. VIII, 68 ibiq. nott.

καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον] Valla cum verterit: „et post eam alii“ in suo exemplari legisse videri potest: κατ' αὐτὸν pro κατ' αὐτόν. Atque sic edidit Negris. Gronovius tamen vertit: ad eius exemplum, et Schweighauserus, quem sequitur Dindorf, sensum magis quam verba singula respiciens: „et eius vestigia legentes plures adscendebant.“ In notis comparat Herodot. III, 4: μεταδιδόκει δὲ — ἀποστειλάς τριησὶ κατ' αὐτόν. Equidem non habeo, quod a Gronovii interpretatione recedam, cum κατὰ sequente accusativo haud raro sit secundum: nisi quis malit praepositioni tribuere similitudinis significationem, coniunctam quodammodo cum priori, ita ut κατ'

αὐτόν sit: eodem modo atque ille. Exempla suppediet Fischerus ad Weller. III, b. pag. 181, quibus melius profecto nostrum locum adscripsisset, quem p. 179 laudavit unicum, ubi κατὰ valeat post. Conf. etiam infra I, 121. II, 10. 92. III, 21. IV, 2. 3. coll. 181.

οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν] Iam, Herodoti narratione de Sardibus captis finita, in universum hoc notatum velimus, dissidentes hac in re reperiri veteres scriptores. Paulo aliter atque Herodotus retulit Xenophon. in Cyropaed. VIII, 2. §. 1—13; prorsus discrepat Ctesias, Oebaris consilio urbem narrans captam esse, quippe qui contis longis vestimenta indutis muroque adductis tantum oppidanis terrorem iniecerit, ut idcirco capta fuerit urbs. Vid. Persice. Excerptt. §. 4, quae in re tanta breviora esse merito dolemus. Ctesiae narrationem retulit Polyaeus Strateg. VII, 6. §. 10, sibi ipse tamen haud constans, dum alio loco (ibid. §. 2) Cyrum ait induciis factis regressum, nocte vero ingruente denuo Sardes aggressum scalis adpositis, cum moenia defensoribus vacarent, urbe potitum esse. Quam quidem narrationem alio ex fonte ductam videri, iam alio loco monui. Neque nunc aliter mihi statuendum videtur, si quaeras, utra prior sit narratio, Herodoti an Ctesiae, an aliorum. Relinquamus suam cuique fidem, cum neutrum sine testibus aut auctoribus ita retulisse mihi persuasum sit. Conf. notatt. ad Ctesiae l. I. pag. 100. Quid, quod Naniadis, quae Croesi fuerit filia, opera, pactis Cyri nuptiis legitimis, Persis arcem proditam fuisse, poetae Graeci cecinerant, uti auctor est Parthenius

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85
καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπεικῆς, ἄφωνος δέ.
ἐν τῇ ᾧν παρελθούσῃ εὐεστοὶ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπε-
45 ποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ καὶ ἐς Δελφούς περὶ
αὐτοῦ ἐπεπόμφεε χρησομένους. ἡ δὲ Πυθίῃ οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,

Erotic. 22. Arcis vero ipsius historiolum quasi contextuit Hemsterhusius ad Lucian. Contempl. T. III. p. 385, iis, quae diximus, non praetermissis, aliisque, quae ad seria pertinent tempora, adiectis.

CAP. LXXXV.

τοῦ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην] Vid. I. 34. 38 et quae ab utrumque locum adnotavimus. — τὰ μὲν ἄλλα ἐπεικῆς, ad caetera quidem aptius s. ut vulgo reddunt: *caetera quidem non ineptius*.

ἐν τῇ ᾧν παρελθούσῃ εὐεστοί] εὐεστῶ rarius quidem vocabulum, sed grammaticis aliquoties explicatum. Occurrit apud Diogen. Laert. IX, 45. Aeschyl. Agamemn. 649. 938. (s. 630. 902 ex ed. Blomf., quem vid. in Glossar. ad 630) Sept. c. Th. 171, ubi Scholia exponunt εὐδαιμονία, εὐθηνία, quam ipsam voculam Herodoteae quoque voci explicandae olim in margine adscriptam maleque dein in ipsum librorum textum irrepsisse invenimus. Nam in Aldi editione legitur hic εὐθηνία itemque in Parisinis nonnullis codicibus et in margine Schellershemiani, qui tamen in ipso textu offert veram lectionem εὐεστοί, quod descendit ab εὐεστῶ, *prosperitas*. Tu vid. Blomfield. in Glossar. ad Aesch. S. c. Th. 171, qui nec nostrum praeteriit locum, nec alterum IX, 85, ubi invenimus eiusdem stirpis nomen ἀπεστῶ (*exilium*). Cr. addit Kuster. ad Iamblich. pag. 138. De dativi forma εὐεστοί vid. Bredov. p. 272 seq., qui similis formae dativos ex Herodoto attulit, atque p. 146. Restat, ut Valckernianae emendationis mentionem faciamus. Cum enim in Mediceo

hic inveniat *εὐεστοί*, Herodoteum esse suspicabatur vir doctissimus εὐεστῶ a nomine εὐετός, forma, ut in se confitetur, multum utique rariore quam εὐεστῶ. Et alia in medium protulit exempla nominum in ὅς exeuntium, rariorum utique ac poetis magis frequentatorum. Herodotea exempla attulit IV, 75. V, 6. *Idem*. Est quidem haec annotatio, quae frugis plenissima iis, qui singulas nominum Graecorum formas pernoscere velint, ad Herodoteam vero lectionem vulgatam sollicitandam aut loco movendam nihil valere poterit.

τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει] Locutio πᾶν s. *omnia* ποιεῖν, omisso plerumque articulo, e frequentissimis ipsique Platoni perquam usitata. Valet autem: *omnia facere* (quaecunque facere licet, pro viribus), *omnem lapidem movere*, ut in proverbio dicitur. Vid. Viger. Idiotism. p. 287. Heindorf. ad Phaedon. p. 249 seq. Monk. ad Euripid. Hippol. 284. — ἐς αὐτὸν plerique libri, quos ipsos citat Gaisfordius, in textu quamvis scribens ἐς αὐτόν, nisi, quod suspicor, operarum vitio hoc tribuendum. Bini libri perperam ἐς ἑαυτὸν, unde vulgo ἐς ἑωυτόν, quod merito damnat Bredov. p. 201. Caeterum ἐς αὐτόν est: *quod attinet ad illum* s. *illius causa*. Exempla dabit Matth. §. 578, c. p. 1144. — Mox ἐπιφράζεσθαι simili fere sensu accipiendum, quo I, 84 fin. simplex φράζεσθαι. Quare non male reddunt: *inire rationes, animo agitare consilia, deliberare*.

μέγα νήπιε Κροῖσε] Conferunt Hesiodum, qui in Opp. 286 dixit μέγα νήπιε Πέλοσσι, ubi alia quoque Goettling p. XV attulit, unde, quan-

ραίη τῶν τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν καὶ ἀνελόμενον, ἐφράσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀναβεβήκεε, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον. προσβάντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἡλώκεσαν καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

quentibus observa ordinem verborum Nostro haud inusitatum: τῶν τινα Λυδῶν. Conf. I, 85. 109. 124 alia, quae afferre vix opus.

ἐπὶ κυνέην] In praepositione ἐπὶ, adiuncto accusativo, notamus significationem motus, coniuncta simul consilii notione: „ad recuperandam galeam superne devolutam.“ Conf., si tanti est, Fischer. ad Weller. III, b. pag. 243 et Krueger. in Indic. ad Xenoph. Anab. p. 487. Supra I, 37 ibique nott.

ἐφράσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο] i. e. „animum advertit, secum agitati animo s. deliberavit.“ Utrumque verbum ex Homero ductum, qui quoties verbo medio φράζεσθαι hac advertendi, cogitandi, deliberandi notione utatur, vel lexica unumquemque docere possunt. Cf. Herodot. III, 57. 154 ibique nott. V, 92. §. 5. IX, 19. 107. Nec minus frequens apud Homerum βάλλεσθαι, additis voculis ἐν θυμῷ s. φρενί, similibus. Vid. Herod. VII, 51. VIII, 68 ibiq. nott.

καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον] Valla cum verterit: „et post eum alii“ in suo exemplari legisse videri potest: μετ' αὐτὸν pro κατ' αὐτὸν. Atque sic edidit Negris. Gronovius tamen vertit: ad eius exemplum, et Schweighauserus, quem sequitur Dindorf, sensum magis quam verba singula respiciens: „et eius vestigia legentes plures adscendebant.“ In notis comparat Herodot. III, 4: μεταδιώκει δὲ — ἀποστειλάς τριήρεϊ κατ' αὐτόν. Equidem non habeo, quod a Gronovii interpretatione recedam, cum κατὰ sequente accusativo haud raro sit secundum; nisi quis malit praepositioni tribuere similitudinis significationem, coniunctam quodammodo cum priori, ita ut κατ'

αὐτὸν sit: eodem modo atque ille. Exempla suppeditabit Fischerus ad Weller. III, b. pag. 181, quibus melius profecto nostrum locum adscripsisset, quem p. 179 laudavit unicum, ubi κατὰ valeat post. Conf. etiam infra I, 121. II, 10. 92. III, 21. IV, 2. 3. coll. 181.

οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἡλώκεσαν] Iam, Herodoti narratione de Sardibus captis finita, in universum hoc notatum velimus, dissidentes hac in re reperiri veteres scriptores. Paulo aliter atque Herodotus retulit Xenophon. in Cyropaed. VIII, 2. §. 1—13; prorsus discrepat Ctesias, Oebaris consilio ubi narrans captam esse, quippe qui contis longis vestimenta indutis muroque adductis tantum oppidanis terrorem iniecerit, ut idcirco capta fuerit urbs. Vid. Persicc. Excerptt. §. 4, quae in re tanta breviora esse merito dolemus. Ctesiae narrationem retulit Polyaeus Strateg. VII, 6. §. 10, sibi ipso tamen haud constans, dum alio loco (ibid. §. 2) Cyrus ait inducis factis regressum, nocte vero ingruente denuo Sardes aggressum scalis adpositis, cum moenia defensoribus vacarent, urbe potitum esse. Quam quidem narrationem alio ex fonte ductam videri, iam alio loco monui. Neque nunc aliter mihi statuendum videtur, si quaeras, utra verior sit narratio, Herodoti an Ctesiae, an aliorum. Relinquamus suam cuique fidem, cum neutrum sine testibus aut auctoribus ita retulisse mihi persuasum sit. Conf. notatt. ad Ctesiae l. l. pag. 100. Quid, quod Nanidis, quae Croesi fuerit filia, opera, pactis Cyri nuptiis legitimis, Persis arcem proditam fuisse, poetae Graeci cecinerant, uti auctor est Parthenius

Καὶ αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85
καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπεικῆς, ἄφωνος δέ.
ἐν τῇ ὧν παρελθούσῃ εὐεστοὶ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπε-
45 ποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ καὶ ἐς Δελφούς περὶ
αὐτοῦ ἐπεπόμενε χρησομένους. ἡ δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,

Erotic. 22. Arcis vero ipsius historiolarum quasi contextuit Hemsterhusius ad Lucian. Contempl. T. III. p. 385, iis, quae diximus, non praetermissis, aliisque, quae ad seria pertinent tempora, adiectis.

CAP. LXXXV.

τοῦ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην] Vid. I, 34. 38 et quae ab utrumque locum adnotavimus. — τὰ μὲν ἄλλα ἐπεικῆς, ad caetera quidem aptius s. ut vulgo reddunt: caetera quidem non ineptius.

ἐν τῇ ὧν παρελθούσῃ εὐεστοὶ] εὐεστῶ rarius quidem vocabulum, sed grammaticis aliquoties explicatum. Occurrit apud Diogen. Laert. IX, 45. Aeschyl. Agamemn. 649. 938. (s. 630. 902 ex ed. Blomf., quem vid. in Glossar. ad 630) Sept. c. Th. 171, ubi Scholia exponunt εὐδαιμονία, εὐθηνία, quam ipsam voculam Herodoteae quoque vocis explicandae olim in margine adscriptam maleque dein in ipsum librorum textum irrepsisse invenimus. Nam in Aldi editione legitur hic εὐθηνία itemque in Parisinis nonnullis codicibus et in margine Schellershemiani, qui tamen in ipso textu offert veram lectionem εὐεστοῖ, quod descendit ab εὐεστῶ, prosperitas. Tu vid. Blomfield. in Glossar. ad Aesch. S. c. Th. 171, qui nec nostrum praeteriit locum, nec alterum IX, 85, ubi invenimus eiusdem stirpis nomen ἀπρεστῶ (exilium). Cr. addit Kuster. ad Iamblich. pag. 138. De dativi forma εὐεστοῖ vid. Bredov. p. 272 seq., qui similis formae dativos ex Herodoto attulit, atque p. 146. Restat, ut Valckernariae emendationis mentionem faciamus. Cum enim in Mediceo

hic inveniat εὐεστοῖ, Herodoteum esse suspicabatur vir doctissimus εὐεστῶ a nomine εὐεστῆς, forma, ut ipse confitetur, multum utique rariore quam εὐεστῶ. Et alia in medium protulit exempla nominum in ὕς exeuntium, rariorum utique ac poetis magis frequentatorum. Herodotea exempla attulit IV, 75. V, 6. Idem. Est quidem haec annotatio, quae frugis plenissima iis, qui singulas nominum Graecorum formas pernoscere velint, ad Herodoteam vero lectionem vulgatam sollicitandam aut loco movendam nihil valere poterit.

τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει] Locutio πᾶν s. πάντα ποιεῖν, omisso plerumque articulo, e frequentissimis ipsique Platoni perquam usitatis. Valet autem: omnia facere (quaecunque facere licet, pro viribus), omnem lapidem movere, ut in proverbio dicitur. Vid. Viger. Idiotism. p. 287. Heindorf. ad Phaedon. p. 249 seq. Monk. ad Euripid. Hippol. 284. — ἐς αὐτὸν plerique libri, quos ipsos citat Gaisfordius, in textu quamvis scribens ἐς αὐτὸν, nisi, quod suspicor, operarum vitio hoc tribuendum. Bini libri perperam ἐς αὐτὸν, unde vulgo ἐς αὐτὸν, quod merito damnat Bredov. p. 201. Caeterum ἐς αὐτὸν est: quod attinet ad illum s. illius causa. Exempla dabit Matth. §. 578, c. p. 1144. — Mox ἐπιφραζεσθαι simili fore sensu accipiendum, quo I, 84 fin. simplex φράζεσθαι. Quare non male reddunt: inire rationes, animo agitare consilia, deliberare.

μέγα νήπιε Κροῖσε] Conferunt Hesiodum, qui in Opp. 286 dixit μέγα νήπιε Πέρον, ubi alia quoque Goettling p. XV attulit, unde, quan-

μή βούλεν πολύενκτον ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
 παιδὸς φθεγγομένου. τότε σοι πολὺ λῶϊον ἀμφὶς
 ἔμμεναι. αὐθῆσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβω.

Ἀλισκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥτε γὰρ τῶν τις Περσέων ἀλλο-
 γνώσας Κροῖσον ὥς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν ὀρέων
 ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημελήκεε, οὐδέ τι

tum haec oracula ad Hesiodi praecepta accommodata fuerint, pateat. μή βούλεν πολύενκτον ἰὴν] Ple-rique libri βούλον; sed conf. VII, 10. §. 4. et quae similia affert Bredov. p. 323. — ἰὴν cum recentt. scripsimus pro ἰην. Vocem rariorem inveniri notat Larcherus in Aeschyl. Pers. 940. Eurip. Rhes. 940 (al. 922). Valebat et vox, sonus. Hinc, quod dicitur moneo, vocula non videbatur inserenda indici vocum inusitatarum, quibus Rhesum Euripideum posterioris aevi foetum esse post alios contendit Morstadius in scripto peculiari super Rhes., quod prodiit Heidelbergae 1827. Conf. pag. 61. In Diodori Excerptis §. 30 (T. II. p. 26 Nov. scriptt. coll. ed. Mai.), ubi quatuor hi versus exhibentur, scriptum video ἰαν (ἰαν), haud scio an rectius. Ibidem quoque βούλου et κατὰ δῶμ'.

Ἀλισκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥτε γὰρ τῶν τις Περσέων κ. τ. λ.] In interpunctione secutus sum recentt. editt., cum olim male post ἀποκτενέων maior poneretur distinctio, quam in minorem nunc mutatam vides. Nam interposita particula γὰρ, uti crebro fit, orationis structura ita mutatur, ut aliter atque erat incepta progrediatur, cum a verbis per parenthesin quasi una cum particula γὰρ intercalatis pendeat iisdemque annectatur. Conf. supra nott. ad I, 28 coll. I, 8. Unde factum, quod genitivi consequentiae ἀλισκομένου δὲ τοῦ τείχεος minus bene cohaereant cum iis, quibuscum cohaerere debebant: Κροῖσος μὲν νυν ὀρέων κ. τ. λ.; quae ipsa dum scribebat auctor, eorum modo meminerat, quae proxime antecedeabant, inducta per par-

ticulam γὰρ. Solet enim causalis sententia ei, cuius causam complectitur, anteponi, observante Werfero in Actt. phill. Monacc. I, 1. pag. 79, ubi veram h. l. restituit distinctionem. Quare displicet, quod Schweigh. coniciebat: Κροῖσος μὲν μιν (pro νυν) ὀρέων ἐπιόντα. Neque huc quidquam facit Sancerft. libri lectio μὲν νιν, quippe ex μὲν νυν orta. Conf. II, 42.

ἀλλογνώσας] Hesych. I. p. 242 exponit ἀγνοήσας, ubi vid. interprett. — ἥτε — ὥς ἀποκτενέων haud confundendum cum eiusmodi locutionibus, quales v. c. I, 122: ἥτε ταύτην αἰνέων. Nam hoc loco verbum λέναι suam retinet vim. — Ad ὑπὸ — συμφορῆς (prae calamitate) conf. nott. ad II, 47.

οὐδέ τι οἱ διέφερε] i. e. nec quidquam ipsius intererat. Laudat Larcherus similem locum Demosthen. pro Coron. p. 520 A. — Mox ἀποθανένειν, quod h. l. et VII, 229 omnes habent libri scripti, in ἀποθανεῖν mutandum auctore Bredov. p. 327, equidem immutatum reliqui, cum haud pauca sint formae solutae exempla, quae Herodotum utraque forma, et soluta et contracta, usum esse indicant. Quae sequuntur, partim in quaestionem vocata sunt ab iis, qui haec cum illis, quae supra I, 34. 38 narrata sunt, minus bene convenire crederent. De quibus tacere eo magis praestat, quo id, quod Herodotus tradit, a rerum natura minime abhorret. Nec fugit etiam Ciceronem de Divin. I, 53 ac Gellium N. A. V, 9, qui huic ex Herodoti historiis sumtae narrationi aliam similem addit de Samio athleta, qui cum antea non loquens fuisset, ob similem causam loqui coeperit. Nam Plinii locum

οἱ διεφερε πλεγγέντι ἀποθανέειν· ὁ δὲ καὶ οὗτος ὁ ἄφρωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ δέους τε καὶ κακοῦ ἐρῶνξε φωνήν, εἶπε δὲ· Ὠνθρῶπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον. Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγγετο· μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζῆς. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδεις 86 ἔσχον, καὶ αὐτὸν Κροῖσον ἐξώγαγον, ἄρξαντα ἔτεα τεσσαρεσκαίδεκα, καὶ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἐωντοῦ μεγάλην ἀρχήν· λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ Κῦρον. ὁ δὲ,

in H. N. XI, 50 huc non pertinere, iam dudum monuerunt viri docti. Ad locutionem ἐρῶνξε φωνήν, aptissimam illam quidem, comparamus infra II, 2: ἦντινα φωνήν ὀήξουσιν de infantibus recens natis haud sine industria, ut videtur, dictum. Conf. illic notat.

Ὠνθρῶπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον] Ὠνθρῶπε plerique libri cum Gregor. de dial. Ion. §. 90: Μὴ κτεῖνε ἄνθρωπε. Tu vid. supra I, 35 et cf. Bredov. p. 201. De praesentis imperativo in vetandi formulis subtiliter disseruit Hermann. Gregor. Corinth. p. 865 ed. Schaef.

CAP. LXXXVI.

ἄρξαντα ἔτεα τεσσαρεσκαίδεκα, καὶ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα] Pertinent haec ad Croesi tempora recte constituenda indeque coniuncta sunt cum iis, quae ad I, 26. 30. 45 disputata sunt. In quibus si recte posuimus Croesum anno 560 ante Chr. n. ad regnum evectum, Alyatte mortuo, regnare idem desiit Sardibus captis anno 546. Iam Larcherus accurata disputatione incidit in annum 545 — 546, s. Olymp. LVIII, 3, quem eundem annum posuit Eusebius in Chronico, cum Solino I, 112 conveniens. Larcheri rationes probavit Ley: Fata et condit. Aegypti etc. p. 31—33. et recte quoque Grote history of Greece IV. p. 264 posuit annum 546 a. Chr. n. At alii alios annos sumserunt: inter quos potissimum Volneium affero,

qui in Chronolog. d'Herodot. p. 30 seqq. 39 seqq. priorum chronographorum rationem vehementer impugnans probare studuit, Sardes esse captas anno 557 a. Chr. n. indeque Croesum ad regnum pervenisse anno 571, atque hanc sententiam adeo persuasit Schultzio (Apparat. critic. Spec. I. pag. 16 seqq. 19.), ut vulgatae computationi anteferendam censeret. Volneium sequitur etiam Th. Menke Lydiac. p. 53, et Saint - Martin in commentatione ad I, 74 laudata p. 29 seqq. 37. Voemel. in Exercit. chronol. de Croesi ac Solonis aetate p. 23 seqq. Sardes captas esse statuit anno 552 a. Chr. n. eumque sequitur Weidmann. ad Plut. Solon. p. 90. Dünker (Gesch. d. Alterth. II. p. 538) ad annum 549 ante Chr. n. regredi vult. Sed edocuit nunc Jo. a Gumpach (Die Zeitrechnung der Babyl. u. Assyrr. p. 86 seqq.) de alio anno atque eo, quem supra posuimus, cogitari non posse inque eodem esse acquiescendum. A quo viro docto in eo uno dissentio, quod ille (p. 93.) quatuordecim (ιδ') annos Croeso regnanti tributos mendose scribi putat indeque corrigendos in ιθ' vel κδ', i. e. undeviginti vel viginti quatuor annos. Etenim, alia ut taceam, Croesum, qui Alyattem mortuum 560 in regno excepit, iam antea a patre sene tanquam haeredem legitimum in regni communionem assumtum si ponimus, vix erit tali opus emendatione.

ὁ δὲ, συννήσας πύρην μεγάλην, ἀνεβίβασεν κ. τ. λ.] Ad συννήσας

συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροίσον

cf. I, 50. Multum ab his differre Ctesiae narrationem Persicc. Excerptt. §. 4. multoque magis Nicolai Damasceni amplificantis et ad tragœdiae rationem exornantis (vid. eius fragmm. p. 195 ed. Orell. et Supplem. p. 38, Creuzer. Fragmm. historr. pag. 207 seqq. et C. Mueller Fragmm. hist. Graecc. III. p. 406 seqq.), iam in notis ad Ctesiae l. l. indicavi. De rogo cum nihil legatur apud Ctesiam (qui Croesum narrat in Apollinis templum perfugientem, ter vincum ibi a Persis, ter liberatum esse divina scilicet ope, et iterum vincum in regiis aedibus, denuo liberatum, immissis fulminibus et tonitribus) nec apud Xenophontem, iam Wesselingio suspicio erat suboriri ex vulgi mira captantis fabellis haec profluxisse. Et eius suspensionem augent adeoque iustam comprobant, quae ad Ctesiae l. l. pag. 103. in universum disputavi. Parum enim mihi videtur probabile, igne, qui sanctissimus fuit Persis, ut ne spiritu quidem eum contaminari vellent, eosdem abusus esse ad supplicium sumendum de homine pravo atque dano. Haec ipsa, quae pluribus l. l. explicui, in eam me perducunt sententiam, ut Herodoti narrationem magis Graecam dixerim, id est, Graecorum ad mores magis conformatam atque accommodatam, veriore Ctesiae narrationem, ut rei ipsi magis convenientem nec a Persarum moribus abhorrentem. Xenophonteam narrationem quod ad verum magis accedere vult Jac. Klerk in Diss. hist. de vita Croesi, quam Xenophon in Cyropaedia tradidit, ad fidem historicam exacta, Lugdun. Batav. 1825. p. 39, ipse diiudicare nolo, cum librum inspicere haud licuerit. Sed Herodoti narrationem de rogo quod magis Graecam dixi, id nunc comprobatum video vasculi cuiusdam nuper Volsiniis reperti imagine, quae Croesum repraesentat regem impositum rogo addita inscriptione ΚΡΟΕΣΟΣ: vid. De

Luynes in Annuell. archeolog. (Monumenti) T. V. p. 237 seqq. T. I. Tab. XLVII. et LIV. et Welcker in Mus. Rhenan. II. p. 504. Quod vix quisquam mirabitur, qui, quantum haec fabula inter Graecos propagata fuerit indeque ad ipsa artis opera traducta, reputaverit: de qua eadem etiam retulerat Ptolemaeus Hephaestio primo *ἐν τῇ ἐκ τῆς ἱστορίας* libro, in quo post *ἐν τῇ ἐκ τῆς σωτηρίας*, teste Photio *Bibl. cod. 190.* (cf. Hephaest. Fragmm. p. 12 ibique Roulez p. 47 seq.). Alia nunc mittam, quae summa cura attulit Raoul Rochette in ea scriptione, cuius iam supra mentionem fecimus ad I, 6, pag. 271 seqq., ubi Herodoto eiusque narrationi patrocinaturus ad *ἐν τῇ ἐκ τῆς ἱστορίας* qualia in Lydorum supra quoque l. l. attigimus, sic quoque respici vult Croesumque igni traditum non alio sensu accipi, quam Sardaspalum illum et ipsum Assyriorum regum ultimum aequae flammis absumtum atque hunc Lydorum regem ultimum: quin ipsum deum, Assyrium illum Herculem, Sardan quem vocabant (vid. supra ad I, 6.) affert, quovis fere anno in compluribus Asiae urbibus igne crematum, ut mox ad novam vitam emergat; cf. p. 277 seqq. Quae eadem in Graeco quoque Hercule valuisse arbitratur, qui in Oeta flammis traditus inde ad Olympum evectus sit. Ac denique etiam huc spectare ille vult ea, quae apud Herodotum VII, 167 de Gelone traduntur, qui in flammis se coniecit divinosque inde accipit honores. Hanc sententiam comprobavit assentiens Walz in: Allg. Zeitung 7. Aug. 1853 Beil. 219. p. 3499. De quibus utut stutis, in hac tota narratione de Croeso victo ac rogo imposito, deinde mirabiliter servato multo inesse, quae ad Graecorum res totamque eorum et sentiendi et cogitandi rationem pertineant, negari

τε ἐν πέδησι δεδεμένον καὶ δις ἐπὶ Ἀνδῶν παρ' αὐτὸν πα-
δας, ἐν νόῳ ἔχων εἴτε δὴ ἀκροθίνια ταῦτα καταγιεῖν θεῶν
ὄτεφ' δὴ, εἴτε καὶ εὐχὴν ἐπιτελέσαι θέλων, εἴτε καὶ πυθό-
μενος τὸν Κροῖσον εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε
ἐπὶ τὴν πυρῆν, βουλόμενος εἰδέναι, εἰ τίς μιν δαιμόνων
ῥύσεται τοῦ μὴ ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιεῖν
ταῦτα· τῷ δὲ Κροίσῳ ἐστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς ἐσελθεῖν, καὶ
περ ἐν κακῷ ἔοντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὥς οἱ εἶη σὺν

vix poterit eodemque etiam perti-
nebunt ea, quae Croesum cum Cyro
colloquentem atque cum ipso deo
disserentem et expostulantem No-
ster facit cap. 90 seq. — Quae id
sane fugit Anglum scriptor, Grote
history of Greece IV. p. 260 seq.,
qui ad ea illustranda, quae Graeci
Herodoti aetate de fato eiusque ne-
cessitate, qua simul iustitia divina
continetur, senserint, hanc narra-
tionem omnem admodum valere,
iudicat. — In clausula paucis mo-
nuisse sufficiat de ea narratione,
quae apud mythogr. Vaticanos a
Bodio vulgatos I. §. 196. II. §.
190. de Croeso capto et Cyri iussu
flammis tradito, sed pluvia super-
veniente liberato iterumque deinde
capto et cruci affixo exstat. Ex
Mose Chorenensi alia quaedam af-
fert Reinsberg in Jahrb. f. Phil.
u. Paedag. Suppl. XVIII. p. 422
seqq.

ἐν πέδησι δεδεμένον] De con-
stanti fere in his usu praepositio-
nis ἐν conf. supra laudata ad I,
66 fin. Quod una cum Croeso bis
septem Lydorum filii flammis tra-
duntur, non sine causa hunc nu-
merum, quem eundem etiam aliis
in fabulis v. c. de Minotauro in-
venimus, hic poni existimat Raoul
Rochette p. 272, ad planetarum cul-
tum per varias Asiae regiones ob-
vium haec spectare ratus. Verba:
ἀνεβίβασε ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσον
Grimm (Deutsche Rechtsalterth. p.
700) ita accipi vult, ut Croesus
non ipsi rogo impositus existime-
tur, sed ad ignem appositus (ans
Feuer gelegt), aliaque addit ex Ger-
manica antiquitate repetita, sed ab
Herodoti loco aliena, qui Croesum

revera iussum esse adscendere in
rogum (hoc enim est ἀνεβίβασε ἐπ'
αὐτὴν) scribit idque etiam factum
esse mox declarat verbis τῷ δὲ
Κροίσῳ ἐστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς κ.
τ. λ. — In seqq. prolixitatem quan-
dam aut perspicuitatem observa-
mus orationis Herodoteae in ver-
bis τοῦδε εἵνεκεν — βουλόμε-
νος. A qua tamen nec alios scri-
ptores alienos esse, monstrant, ci-
tante Cr., Heindorfii disputata ad
Platon. Protagor. p. 605 coll. ad
Phaedon. p. 199. — Mox καταγι-
εῖν frequens in sacris faciundis de
iis, quae in dei alicuius honorem
incenduntur et cremantur, ut I,
183. 198. II, 47. 130 etc. Ad fu-
turi formam καταγιεῖν vid. similia,
quae attulit Bredon. p. 378. — ἀκρο-
θίνια de primitiis s. donariis ex
praeda bello capta victoriisque par-
ta oblati semper dici recte mo-
nuit Schoene in Schneidewin. Phi-
lolog. IX. p. 217. Conf. infra I,
90. VIII, 121. 122. — θεῶν ὄτεφ'
δὴ, i. e. deo nescio cui. Vid. III,
121. Aelian. N. A. IV, 53. Idem
frequens Pausaniae, ubi notavit
Siebelis. ad I, 13. §. 3.

τῷ δὲ Κροίσῳ, ἐστεῶτι ἐπὶ τῆς
πυρῆς, ἐσελθεῖν, καὶ περ ἐν κακῷ
ἔοντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος]
ἐσελθεῖν eadem structura supra I,
24, ubi vid. In particula καὶ περ
(quamquam, etsi) offendit Schweigh.,
qui potius exspectaverat καὶ γὰρ,
quippe cum, quippe qui, nisi καὶ
περ sit reddendum: cum maxime.
Nos quidem in vulgata non ita
offendimus, ut eam vel mutandam
vel aliter certe, ac vulgo fit, expli-
candam putemus.

ὥς οἱ εἶη σὺν θεῷ εἰρημένον]

θεῶ εἰρημένον, τὸ μηδὲνα εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον. ὥς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνευεικάμενόν τε καὶ ἀναστε-

σὺν θεῶ, *divino instinctu nutuque*. De quo usu praepositionis σὺν monuit Fischer. ad Weller. III, b. pag. 147 alia laudans Hesiodum.

μηδὲνα εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον] Vulgo ζώντων, idque magis e communi dialecto. ζώντων, ut magis Ionicum, iure nunc e libris restitutum. Idem ζώντα infra hoc ipso in capite dedimus, ubi vulgo ζῶντα. Vid. Bredov. p. 170. — Ad sententiam commode laudant ipsum Nostri locum I, 32 et Plinii testimonium H. N. VII, 40: „si verum iudicium facere volumus ac repudiata omni fortunae ambitione decernere, mortalium nemo est felix.“

ὥς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο] παραστῆναι e Stephani coniectura olim in textum irrepserat, cum libri omnes in lectione προστῆναι conspirent, cuius ipsius interpretationem erit παραστῆναι. Pertinet enim προστῆναι hic (et I, 119. 129. coll. V, 51.) ad verbum προσιστάναι, in cuius aoristo scribimus προστῆναι (pro προσστῆναι, geminata literula) eodem iure, quo supra I, 2 scripsimus προσχόντας pro προσσχόντας, ubi vid. nott. Sensum ipsum recte expressit Schwgh. „quod dictum ubi subiit Croeso (Croesus).“ Nunc video de hac interpretatione dubitare Matthiae, cui προστῆναι (a verbo προῖσταναι) non incommode dici posse videtur res, quae tanquam species oblata animo obversatur. Accusativum esse additum idem putat, quia προσστῆναι valeat idem, quod ἐλθεῖν, cuius constructionis simile exemplum laudat ex Sophocl. Electr. 1378.

ἀνευεικάμενόν τε καὶ ἀναστενάζαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης] Retinui hanc lectionem, in qua plerique libri conspirant, praesertim cum illa optimum, uti videtur, praebeat sensum. Pro ἡσυχίης enim sunt, qui exliheant λειποψυχίης, idemque in ora legitur Schellershemiani libri, cum in textu sit ἡσυχίης. Atque recepit Negris λειποψυχίης.

Vix tamen dubium, quin λειποψυχίης ex glossemate in textum irrepserit, sive ex interpretamento lectionis ἀψυχίης, quam non absurdam dicit Valckenarius, ut Croesus ante animi deliquium passus censeatur, quam Solonis dicti meminerit illudque elocutus fuerit; sive ex interpretatione verbi ἀναφρέσθαι, quod valet sese recipere, e perturbatione scilicet animi vel consternatione, quae totum corpus animumque tenuerat (nostrum: *mieder zu kommen, sich erholen*). Vid. Bredov. laudavimus ad Plutarch. Alcibiad. p. 115. not. p. 257 seq. Iliad. XIX, 314 ibique Bothe. Quo sensu Graeci etiam dicunt ἀναφρέειν in activo intransitive. Sed hanc huius verbi significationem sequiori demum aetati tribuendam censet Schweigh., cum apud veteres et Ionicos potissimum scriptores nihil fere aliud sit, nisi vocem vel gemitum (ex imo pectore) proferre, ut I, 116. Nec tamen eundem video, cur a vulgari huius verbi interpretatione, ad quam ipsam vel glossa adscripta (si λειποταξίας lectionem nimirum inde dicas ortam) nos ducere poterat, recedam, nec Herodotum credam hoc verbo ea significatione usum, qua post ab optimis quibusque scriptoribus adhibitum videmus. Itaque haec nobis erit loci sententia: „Croesus mente recepta et edito gemitu post multum silentium (s. quietem) terminasse Solonem.“ Locutio ἐς τοῖς redit apud Aelian. V. H. IX, 41. N. A. II, 1, ubi Jacobs. et huius loci Herodotei et Theocrit. I, 25 apte meminit. — Σόλωνα dedi cum recentt. edd. pro olim vulgat. Σόλων; vid. modo Bredov. p. 26. In seqq. verbis retinui τέως, licet bini codd. afferrent ἕως, quod ipsum ex h. l. affert Eustath. ad Ili. I, 193 pro τέως positum. Quamquam enim apud Homerum ἕως utique reperitur hoc sensu: *aliquamdiu, parumper*, Herodotum tamen semper τέως dixisse evicit Bredov. p. 50 omnes

44 νάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς οὐνομάσαι Σόλωνα. καὶ τὸν Κύρον ἀκούσαντα κελεῦσαι τὸν ἑρμηνέας ἐπειρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικαλέοιτο· καὶ τοὺς προδελθόντας ἐπειρωτᾶν. Κροῖσον δὲ τέως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτώμενον, μετὰ δὲ, ὥς ἡναγκάζετο, εἰπεῖν· Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν. Ὡς δέ σφι ἄσσημα ἔφραξε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπαρέοντων δὲ αὐτῶν καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ, ὥς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεησάμενος πάντα τὸν ἑωυτοῦ ὄλβον ἀποφλανυρίσειε, οἷα δὴ εἶπας, ὥστε αὐτῷ

Herodoteos locos atterens. Quod in omnibus codd. exstat ἐρωτώμενον, id etiam retinendum duxi; Bredov. p. 147 coll. 387 corrigit ἐρωτεύμενον, unde ἐρωτεύμενον dedit Dietsch; ἐρωτεύμενον dederat Dindorf, qui idem in fine cap. exhibuit πειρωμένους contra codd. auctoritatem πειρωμένους afferentium, quod mutare nolui; Dietsch scripsit πειρεομένους. — Ad loci argumentum conf. Plutarch. Vit. Solon. 28 et narrationem Aeliani Var. Hist. IX, 41., ubi ad Pausaniam traducta sunt, quae hic de Croeso ac Solone legimus. Sic certe existimat Wytttenbach. ad Plut. Moral. I, 2. pag. 715. Neque hoc praeterire iuvat, ad hocce Croesi fatum traxisse nonnullos τὰ Ἐφέσια γράμματα, quae Croesus in rogo (ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ut legitur in Etymol. Magn. s. v. Ἐφ. γρ.) elocutus esse fertur, monente Eustath. ad Odyss. XIX, 247. pag. 694, 36 ed. Basil., cuius locum Cr. adscripsit.

Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα μεγάλων χρημάτων κ. τ. λ.] i. e. „quem omnibus cum regibus in colloquium venire, equidem multis antetulisset pecuniis, s. is est, qui ut cum omn. reg. in coll. veniret, equidem magnae pecuniarum copiae praetulisset.“ Pendet genitivus μεγάλων χρημάτων a verbo προτιμᾶν, ut V, 21 (πολλοῦ), V, 6 (μεγάλων χρημάτων), III, 139.

ὄχλον παρεχόντων] Laudat Tho-

mas Mag. p. 668, ubi ὄχλος sit i. q. ὄχλησις.

ὥς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων κ. τ. λ.] ἀρχὴν hic notare olim scribit Wesselingius. Equidem hoc quoque loco valere credam eam significationem vocis, quam tot aliis locis confirmatam invenimus, in quibus cum proprie valeat ab initio eamque vim suam primitivam ita etiam retineat, ut vel oppositum habeat τέλος (VIII, 128), deinde latius patet atque omnino, prorsus significat, ut I, 9, 140. 193. 203. II, 28. 95. 148. III, 16. 39. IV, 25. 28. 29. V, 16. 57. 106. VII, 220. VIII, 132. IX, 57. Neque aliter vocem adhibuit Pausanias, cuius locos aliquot huc spectantes indicavit Jacobs ad Aelian. de N. A. IX, 27. Alia quoque excitavit Ideler ad Aristotel. Meteorolog. I, 4, 6. Vol. I. p. 368. II. p. 640. Quod vero vir doctus (Classical Journ. nr. 44. p. 375) pro ἀρχὴν scribi vult ἀνῆρ, nemo opinor recipiat. θεησάμενος (cuius loco recentt. edd. θεησάμενος dederunt) reliqui, vid. nott. ad I, 8. ὥς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων — καὶ — ἀποφλανυρίσει] Videmus in his indicativum et optativum uno fere eodemque tenore post ὅτι positum, eo tamen discrimine, ut id, quod re vera accidit, per indicativum (ἦλθε) sit prolatum, quod vero ex alius referatur cogitatione (ἀποφλανυρίσει), per optativum. De quo vid. Matth. monentem §. 529. pag. 1031. Herod. VIII, 70.

οἷα δὴ εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι τῆπερ ἐκείνος εἶπε]

πάντα ἀποβεβήκοι, τῇ περ ἐκεῖνος εἶπε, οὐδέν τι μᾶλλον ἐς ἑωυτὸν λίσσων, ἢ ἐς ἄλλον τὸ ἀνθρώπινον; καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι δοκέοντας ὀλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπηγέσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἀμμένης, καλεσθαι τὰ περιέσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων, τὰ εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε καὶ ἐννώσαντα, ὅτι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑωυτοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίῃ· πρὸς τε τούτοις δειδαντα τὴν τίσιν καὶ ἐπιλεξάμενον, ὥς οὐδέν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀσφαλῆως ἔχον, κελεύειν σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καίόμενον πῦρ, καὶ καταβιβάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου· καὶ τοὺς πειωμένους οὐ δύνασθαι ἐτι

Secuti sumus in loco multum vexato eam lectionem, quam Schwgh. et Gaisfordius constituerant, hoc fere sensu: „quippe ita locutus, ut ipsi omnia cum in modum evernerint, prout ille edixisset.“ In οἷα δὲ, quod excipit ὥστε, nemo ita haerebit, ut emendare velit, id quod quibusdam in mentem venit, scribentibus: οἷα δὲ εἶπας, τὰ αὐτὰ κ. τ. λ., invitis certe libris, nec loci sententia flagitante. Nec magis ὥς τε ad antecedens ὥς ἤλθε retulerim et cum eo coniunxerim, cum ad οἷα δὲ εἶπας pertineat. Denique optativus ἀποβεβήκοι, quem restituit Schweigh. pro vulgata librorum lectione: ἀποβεβήκε οἷ vel ἀποβεβήκε οἷ, eo magis se commendat, quo Gronovii ratio αὐτῷ οἷ coniungentis et pro ἑωυτῷ accipientis minime stare potest, nec iis, quae e Nostro scriptore protulit, exemplis probatur, docente Schweighaeusero, qui bene monet, se nec spernere ἀποβεβήκε propter plusquamperfecti usum in nostro scriptore haud infrequentem, de quo vid. I, 79. 84 ibiq. nott. ἀποβεβήκοι probat quoque Bredov. p. 337, qui p. 178. ex hoc loco affert ἀνθρώπινον, quod ad reliquorum Herodoti locorum normam in ἀνθρώπων ἴον mutandum censet. Caeterum promiscue dici ἀνθρώπινον et ἀνθρώπειον recte notavit Stallbaum ad Platon. De Republ. VI, 11. p. 51. et Grauff ad Luciani

Somn. p. 207. coll. Jacobitz ad Lucian. Vit. Auct. p. 114. — Ad verba παρὰ σφίσι αὐτοῖσι conf. I, 52 ibique nott.

οὐδέν τι μᾶλλον] In Schweigh. editione impressum video τε pro τι, nulla in Var. Lectt. facta mentione, ut operis hoc dandum esse credam. — In seqq. τὰ περιέσχατα sunt extremae rogi partes, quae circumcirca sunt, ut V, 101. — De ἐννώσαντα vid. supra ad I, 68; de ἐπιλεξάμενον I, 78.

κελεύειν σβεννύναι] Quod pro κελεύει correxit H. Stephanus κελεύειν, id quidem omnibus adversatur libris, quotquot adhuc collatos habemus, verum orationis structuram vix ferendam egregie adiuvat. Miramur enim utique subitum istum transitum ab oratione indirecta in rectam, cum, qui modo in accusativo dixerat δειδαντα καὶ ἐπιλεξάμενον, continuo scribat, oblitus priorum, κελεύει pro κελεύειν. Quod certe tantum est, ut vix anacoluthiae quamvis Nostro porquam familiaris ratione explicari possit. Quare satius duxi, cum recentt. edd. sequi Stephanum neque moveor iis, quae disputavit Wansowski in Syntax. Anom. Graec. p. 175, qui vulgatam κελεύει retineri vult eamque ex facili transitu, qui ex oratione obliqua ad sermonem simplicem fiat, satis explicari posse contendit.

τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι. Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖ-87
 σον μαθόντα τὴν Κύρον μετάνωσιν, ὥς ὦρα πάντα μὲν ἄν-
 δρα σβεννύντα τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν,
 ἐπιβώσασθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἰ τί οἱ κεχα-
 ρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδώρηθη, παραστῆναι, καὶ ῥύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. τὸν μὲν θαρρύνοντα ἐπικαλέεσθαι
 τὸν θεὸν, ἐκ δὲ αἰθρίης τε καὶ νηνεμῆς συνδραμεῖν ἐξαπί-
 νης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταβόρηναι, καὶ ὕσαι ὕδατι
 λαβροτάτῳ, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν. οὕτω δὲ μαθόντα
 τὸν Κύρον, ὥς εἰη ὁ Κροῖστος καὶ θεοφιλὴς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός,
 καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρῆς εἰρεσθαι τάδε· Κροῖσε,
 τίς σε ἀνθρώπων ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμε-
 νον, πολέμιον ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστήναι; Ὁ δὲ εἶπε· Ὡ
 βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἐπρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ ἐμεω-
 45 τοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἷτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἑλλήνων
 θεός, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνόητός

CAP. LXXXVII.

καταλαβεῖν] i. e. *coercere, inhi-
 bere*, ut I, 46, ubi vid. Male unus
 liber καταβαλεῖν. — Ad ἐπιβώσα-
 σθαι conf. I, 10 ibiq. nott. Plura-
 lem numerum δυναμένους, cum an-
 tecedat πάντα ἄνδρα, attigit Kueh-
 ner. Gr. Gr. §. 419, a.

εἰ τί οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ
 ἐδώρηθη] i. e. *si quid illi gratum
 ab ipso oblatum sit* (donum), nunc
ut ipsi adesset. Ubi laudant similes
 locos Aristophanis in Pac. 385 et
 Homeri in Iliad. I, 39, ex quo ipso
 Herodoteam locutionem ductam
 censent.

ἐκ δὲ αἰθρίης τε καὶ νηνεμῆς]
 De praepositionis ἐκ s. ἐξ usu suf-
 ficiat laudasse Matth. ad Euripid.
 Troadd. 495, Blomfield in Glossar.
 Aeschyl. Agamemn. 873. Mox e
 codd. revocavi συνδραμεῖν pro
 συνδραμέειν, probante Bredov. p.
 326. — ὕδωρ λαβροτάτον de *vehe-
 menti* accipio imbre; nam λαβρός
 tum de aqua, tum de igne (conf.
 Pindar. Pyth. III, 70 ibiq. Tafel.
 Dilucid. pag. 593) aliisve rebus
 ita usurpatur, ut *vehemens, turbu-
 lentum* denotet. Conf. Hesych. s. v.
 Tom. II. p. 406, Homeric lexica

HERODOT. I.

et Tafel. ad Pindar. Olymp. II,
 156. p. 124 Dilucid. — Ad stru-
 cturam verbi εἶναι cum dativo at-
 que accusativo faciunt, quae Siebe-
 lis. collegit ex Pausania ad II, 29.
 §. 6. Kuehner. Gr. Gr. §. 547.
 not. 2. Alia de huius verbi stru-
 ctura dabimus ad I, 193. II, 13.

ἀνέγνωσε] i. e. *persuasit*. Vid.
 Gregor. Corinth. pag. 505 ibiq.
 Schaefer., et Bredov. p. 352.

ἐπρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ,
 τῇ ἐμεωντοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ]
 Haud male Matthiae §. 398, a. pag.
 728. (ubi de dativi usu in causa
 quamvis remotiori indicanda):
 „durch deinen Glückstern und mei-
 nen Unstern getrieben.“ Conf. Wel-
 lauer et Clausen ad Aeschyl. Choeph.
 15.

ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι] ἐπα-
 είρας recentt. edit., ut I, 204., ubi
 sine ulla varietate ἐπαείροντα scri-
 ptum invenimus aliisque locis, quos
 congressit Bredov. p. 193. Quare
 vulgatam ἐπάρας (cuius loco unus
 liber ἐπαήρας) et h. l. et I, 90.
 II, 162 mutavimus. Ad significa-
 tionem verbi Cr. adscripsit Timaei
 locum in Lex. Platon. p. 119. (ἐπά-
 ρας i. q. ἀναπέρας), ubi plura
 Ruhnken.

ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέεται. ἐν μὲν γὰρ τῇ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι, ἐν δὲ τῷ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσί κεν φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.

- 88 Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισέ τε ἐγγυὺς ἔωυτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθείῃ εἶχε, ἀπεθώμαξέ τε ὀρέων καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ ἐκείνον ἔοντες πάντες. ὁ δὲ συννοίῃ ἐχόμενος ἥσυχος ἦν. μετὰ δὲ ἐπιστραφεῖς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν Λυδῶν ἄστυ κεραῖζοντας, εἶπε· Ὁ βασιλεῦ, κότερον λέγειν πρὸς σέ, τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγᾶν ἐν τῷ παρόντι χρή; Κῦρος δὲ μιν θαρσέοντα ἐκέλευε λέγειν, ὃ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· Οὗτος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργάζεται; Ὁ δὲ εἶπε· Πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάξει, καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορᾷ. Κροῖσος δὲ ἀμείβετο· Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ διαρπάξει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ 89 ἐτι τούτων μέτα· ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. Κύρω

οὕτω ἀρόχτος ἐστι, ὅς τις κ. τ. λ.] Pro ὅς τις expectabas ὥστε. Sed vid. Matth. Gr. Gr. §. 479. not. 1. p. 895.

φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι] i. e. placuit, visum est. In quibus Homericæ locutionis imitationem aliis quoque scriptoribus frequentatae invenimus. Monui ad Plutarch. Pyrrh. pag. 190. Inde Seneca Med. 553: „gratum est.“ Cf. Herodot I, 108. II, 64. IV, 97. V, 20.

CAP. LXXXVIII.

κάτισέ τε ἐγγυὺς ἔωυτοῦ] i. e. prope se cum adsidere iussit. Medicus liber κατεῖσε. Sed vide Bredov. p. 317, quo eodem duce p. 186 mox scripsi προμηθείῃ pro vulg. προμηθίῃ; vid. nott. ad I, 54.

ἀπεθώμαξέ τε ὀρέων] Homeri ex usu haec fluxisse monet Wesseling. comparans Ili. XXIV, 629.

συννοίῃ ἐχόμενος] i. e. cogitabundus, obstrictus quasi cogitatione ac pressus. Supra I, 35 συμφορῇ ἐχόμενος. I, 141 ὀργῇ ἐχόμενος. III, 50 θυμῷ ἐχόμενος. Alibi adiunxit dativo praepositionem ἐν, ut IV, 131 ἐν ἀπορίῃσι εἶχeto; IX, 98. Alia nunc omitto.

ἰδόμενος τοὺς Πέρσας κ. τ. λ.] Excerpsit haec Diodorus Siculus in Excerptt. §. 30. T. II. p. 26 Scriptt. nov. coll. ed. Mai. Pro ἰδόμενος liber Florentinus εἰδόμενος, Diodorus I. I. ἰδών. Sed Herodotus, ut poetae, ἰδέσθαι pro ἰδεῖν usurpavit: quod omnibus Herodoteis locis allatis monstrat Bredov. p. 305. Add. III, 6. 12.

Ὁ βασιλεῦ, κότερον] Recentt. edd. ob I, 91 aliosque locos κότερα. Sed omnes libri scripti κότερον, quod restitui.

τὰ νοέων τυγχάνω] i. e. quae nunc forte animum subit cogitatio. — In seqq. cum Gaisfordio scripsimus ἐν τῷ παρόντι χρή, ubi Schwgh. secundum libros quosdam omisit χρή.

ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα] εἰρώτα est Ionica imperfecti forma, neglecto augmento. Cf. Bredov. p. 147. In seqq. ob librorum praestantiorum consensum retinui διαφορᾷ pro διαφθορᾷ, quod ab Herodoto alienum esse iam docuit Wesseling. Diss. Herod. IX, 2. p. 94. Add. Bredov. p. 33.

ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά] ἄγειν καὶ φέρειν formula Xenophonti aliisque Graecis scriptori-

δὲ ἐπιμελὲς ἐγένετο, τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασυστάμενος δὲ τοὺς ἄλλους, εἶρετο Κροῖσον, ὃ τι οἱ ἐνορῶν ἐν τοῖσι ποιευμένοισι. ὁ δὲ εἶπε· Ἐπεὶ τέ με θεοὶ ἔδωκαν δούλόν σοι, δικάω, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, φύσιν ἔοντες ὕβρισταί, εἰσὶ ἀχρήματοι. ἦν ὧν σὺ τοῖτους περιτῆς διαρκάσαντας καὶ κατασχόντας χρήματα μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτῶν ἐπίδοξα γενέσθαι· ὅς ἂν αὐτῶν πλεῖστα κατάσχη, τοῦτον προσδέκεσθαι τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὧν ποιήσον ὧδε, εἴ τοι ἀρέσκει, τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον τῶν δορυφόρων ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρέομενοι, ὥς σφεα ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διὶ. καὶ σύ τέ σφι οὐκ ἀπεχθῆσαι, βίη

bus tritissima, quam vulgo interpretantes diripere, praedari (τὸ ληστεύειν καὶ ἀρπάζειν), alterum verbum ad τὰ ἐμψυχα, alterum ad τὰ ἄψυχα relatum volunt. Neque vero hoc discrimen ubivis constanter servari, et ἄγειν, etiam de rebus inanimatis dici, ab aliis iam est monitum. Vid. quae laudavi ad Plut. Flaminin. pag. 116. 253 et add. Krueger. in Indic. ad Xenophont. Anab. p. 454. Her. I, 166. III, 39. VI, 42. 90. IX, 31.

Caeterum quod ad universam de Croeso capto beneque tractato narrationem attinet, consentit hactenus Ctesias (Persic. Excerpt. §. 4.), quod post miraculum in Croeso liberando editum, eundem et bene a Cyro cultum refert et praeterea Barenen accepisse, urbem magnam prope Ecbatana. Quae eadem Barce appellatur a Iustino I, 7., qui sua forsitan ex ipso Ctesia, ut tot alia, desumsit. Quin Symmachus Chronograph. p. 188 A. Croesum a Cyro tradit filio suo Cambysi ut paedagogum praefectum esse. Conf. quae infra III, 14 c. fin. leguntur. De colloquio, quale hic inter Croesum atque Cyrum instituitur, nil apud hosce scriptores legimus; quamquam Ctesiam uberius de his rebus in deperdita historia retulisse, dubium non est.

CAP. LXXXIX.

Κύρω δὲ ἐπιμελὲς ἐγένετο τὰ

Κροῖσος εἶπε] Nota numeri usum, ubi post singularem (ἐπιμελὲς) subito invenimus pluralem τὰ, de quo Matth. §. 437. not. 3. pag. 818. Mox cum recentt. edd. revocavi ἔδωκαν pro δῶκαν, vid. Bredov. p. 287.

δικαίῳ] i. e. aequum, iustum censeo. Laudat Larcher. Eurip. Supplic. 526. Sed haec notio vocabuli vel e Lexicis nota. Alia afferemus ad VIII, 126. — Dedimus cum recentt. ἐνορέω, quod Schellershem. praebet pro vulg. ἐνορέω. Vid. Bredov. p. 383, 'qui idem p. 390 attigit optativi formam ἐνορέη.

Πέρσαι, φύσιν ἔοντες ὕβρισταί] Haec quoque mihi Herodotus videtur Croesum dicentem facere e Graecorum sententia, quam ex Aeschilo quoque cognoscas, ubi Pers. 795 Persae appellantur ὑπέρομποι ἄγαν. Alia de Persarum superbia et fastu dabit Lengerke ad Daniel. p. 368.

τάδε τοι ἐξ αὐτῶν ἐπίδοξα γενέσθαι] ἐπίδοξα dicuntur τὰ προσδόκιμα s. προσδοκώμενα, ἐλπιδόμενα, quae tanquam futura probabiliter possunt expectari. Hinc additur infinitivus vel futuri vel aoristi. Vid. Valckenar. ad Herod. IV, 11, Lobeck. ad Phrynich. p. 132 seq., quorum neuter huius loci erat immemor. — αὐτῶν hic dedimus, ut aliquoties iam supra, pro αὐτέων. Itidem libris iubentibus scripsi ἀρέσκει pro vulg. ἀρέσκει οἱ. De forma

ἀπαιρεόμενος τὰ χρήματα· καὶ ἐκείνοι, συγγινόντες ποίειν 90 σε δίκαια, ἐκόντες ποιήσουσι. Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος ὑπερήδετο, ὥς οἱ ἐδόκεε εὖ ὑποτίθασθαι. αἰνέσας δὲ πολλὰ καὶ ἐντεϊλάμενος τοῖσι δορυφόροις, τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτελέειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε· Κροῖσε, ἀναρτημένον σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποίειν, αἰτέο δόσιν, τὴν τινα βούλεαί τοι γενέσθαι παραντίκα. Ὁ δὲ εἶπε· Ὡ δέσποτα, ἑάσας με χαριεῖ μάλιστα τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μάλιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ ἔξαπατᾶν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἷ. Κῦρος δὲ εἶρετο, ὅτι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δέ

imperativi (λεγόντων) conf. Bredov. p. 337, qui tales imperativos apud Herodotum obvios collegit.

CAP. XC.

ὥς οἱ ἐδόκεε εὖ ὑποτίθασθαι] „cum haec ei bene monita viderentur.“ De ὑποτίθασθαι conf. ad I, 107.

ἀναρτημένον σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος κ. τ. λ.] ἀναρτημένον neglecto augmento meliores libri, quippe magis Ionum e consuetudine. Ac probat Bredov. p. 292. Alii ἀνήρτημένον. Verbum ipsum ἀναρτᾶσθαι exponunt: *animum inducere, instituere*. Conf. VI, 88. VII, 8.; de structura (nam exspectandum certe erat: ἀναρτημένος σὺ ἀνήρ βασιλεὺς — αἰτέο) provocant ad similem locum I, 3, ubi etiam genitivus consequentiae hoc modo occurrit: τοῖς δὲ προῖσχομένων ταῦτα, προσφέρειν σφι κ. τ. λ.; nam propter hoc ipsum σφι exspectabas προῖσχομένοις. Sed vid. ibi nott. — In seqq. vocem ἀνήρ non sine consilio adiectum quivis sentiet. Ad verba ἔργα καὶ ἔπεα ποιεῖν cf. quae similia attulit Lobeck ad Sophocl. Aiac. p. 430.

αἰτέο δόσιν] αἰτέο est imperativi forma pro αἰτέο, cum Herodotus in talibus duo εἰ ante vocalem ὁ ponere haud soleat, ut monstravit Bredov. p. 375. Male autem antea scribebant αἴτεο, accentu retracto. τὴν τινα haud ca-

rere videtur suspicione, cum nusquam ita dixerit pro ἧντινα, nec unquam pronomen hoc (ὅστις) a consonante τ exordiat. Quapropter Struve Quaest. Herodot. Spec. I. p. 48 coll. 46 scribi iubet ἧντινα, a recentt. edd. receptum. Conf. I, 98. Bini modo libri hic omittunt τὴν. — In proxime seqq. χαριεῖ cum recentt. edd. reposuimus, addicentibus Mediceo et Schellershemiano. Minus bene alii vulgo χαριῇ. Tu vid. Bredov. p. 378.

ἐπηγορεύων παραιτέοιτο] Schellershemianus ἐπηγορεύων. Utrumque, quod ad scripturam attinet, improbat Lobeck. ad Phrynich. p. 702, in longae vocalis (η) locum substituendam brevem praecipiens, cum illa in iis tantum necessario servanda sit, quae thematicis perfectis affinitate innexa sint. Hinc ἐπαγορεύων rectius ex illius viri sententia hoc loco scribetur, idque ipsum recepit Dindorf, improbante Bredov. p. 81, qui reponi iubet ἐπηγορεύων, quemadmodum nunc edidit Dietsch.

Κροῖσος δὲ οἱ ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἑωντοῦ διάνοιαν] Pro ἐπανηλόγησε, quod omnes libri praebent, viri docti Leopardus, Valckenarius, Wesselingius scribi iubent ἐκαλλιλόγησε (i. e. *repetiit, eademque ipsa exposuit*, quae scilicet I, 37 supra exposita leguntur) e Polluc. Onomastic. II, 120, ubi tamen libri manu scripti nonnihil variant. Atque apud ipsum Hero-

46 οἱ ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρηστηρίων τὰς ὑποκρίσεις, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα· καὶ ὥς ἐπαρθεὶς τῷ μαντιῷ ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας. λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτούμενος, ἐπεῖναι οἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε· Καὶ τούτου τεύξεαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου παντός, τοῦ ἂν ἐκάστοτε δέῃ. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν ἐς Δελφούς ἐνετέλλετο, τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρωτᾶν, εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντιῷσι ἐπαίρας Κροῖ-

dotum I, 118 exstat ἐκαλλιλόγητο. Longius utique a librorum lectione recedit ἐπαντιλόγησε, ut Heringa restitutum volebat. Schaeferus recepit ἐκαλλιλόγησε, quod etiam Philonis loco de fortitud. pag. 738 D probare studuerat Wesselingius. Post vulgatae lectionis acerrimus defensor exstitit Schweighaeuserus, reprehensus tamen a censore in Ephem. Ienens. 1817. nr. 165. p. 381 seq. et a Lobeckio ad Phrynich. p. 703, ut qui varia commiscuerit erroresque cumlaverit, cum ad vulgatam tuendam modo ἐπηγορεύειν componat cum κατηλογεῖν, modo κατηγορεῖν pro καταγορεῖν usurpari contendat. Nec mihi Schweighaeuserum satisfecisse ingenue confiteor; cum Gaisfordio tamen in lectione vulgata adquiescendum censui, dum meliora edoccear. Sensus ita reddidit Schweighaeus.: „allius repetens Croesus consilia sua omnia exposuit.“ Ac sane verbum ἐπαναλογεῖν, modo recte h. l. positum sit, nihil aliud significare poterit, nisi iterum exponere s. recensere. Recentt. edd. ad Schaeferi lectionem redierunt. — διάνοιαν ex Bredovii sententia commutandum in διανοήην; vid. pag. 127 et cf. I, 46.

καὶ τῶν χρηστηρίων τὰς ὑποκρίσεις] ὑποκρίσεις pro vulg. ὑποκρίσας dedi auctore Bredov. p. 269 coll. p. 37. Qui idem p. 193 pro ἐπαρθεὶς restitui vult ἐπαρθεῖς. — In seqq. locutionem κατέβαινε — παραιτούμενος refero ad eam, quae infra invenitur I, 122 (ἦτέ τε — αἰνέων, ubi vid. not.)

eiusque similes. Propius huc spectat I, 118.: κατέβαινε λέγων, et I, 116.: κατέβαινε ἐς λιτὰς καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κτελεύων ἔχειν. Add. III, 75. IX, 94. Hinc Schwgh. nostro in loco vertit: *rursus ad preces se convertit, cum καταβαίνειν in oratione sit: progredi (descendere), pergere, convertere se ad aliud quiddam proferendum.*

ἐπεῖναι οἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι] i. e. ut sibi liceret ista deo exprobrare. In seqq. noli haerere in verbis: εἰρωτᾶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται, ubi οὐ locum habet in obliqua interrogatione. Monuit Sintenis ad locum prorsus similem in Plutarchi Pericl. cap. 1, ubi vid. nott. p. 54. Et conf. quoque Herod. VI, 9 ibique nott. — Ad ἐπαίρας cf. I, 87. τὸν οὐδὸν *limen* Noster dixit, ut III, 14. Conf. Bredov. p. 166. — Ad verba εἰ ἀχαρίστοις νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι consule propter duplicem dativum praeter ea, quae Wesselingius monet, Matth. §. 536. pag. 153. Infinitivi usus in oratione indirecta (ut paulo ante: ἂν ἦς οἱ ἀκροθίνια τοιαῦτα γενέσθαι) satis notus, quam de quo moneatur. Hinc sponte cadet lectio ἀχαριστεῖν in binis obvia libris, nec minus ii peccant, qui pro εἶναι exhibent εἶη vel ἔστι. Omnia haec orta ex ignorance aut negligentia librorum elegantem loci structuram minus percipientium. Kaercherus εἶναι non ad εἰ νόμος, sed ad Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι referri vult. Ad vocem ἀχαρίστοις cf. Bredov. p. 269.

σον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὥς καταπαύσονται τὴν Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροθίνια τοιαῦτα γενέσθαι, δεικνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτῶν, καὶ εἰ ἀχαρίστοισι νόμος εἶ-
 91 ναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε· Τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῶ. Κροῖσος δὲ πέμπτον γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δορυφόρος Ἡρακλειδέων, δόλῳ γυναικῆϊ ἐπισπόμενος, ἐφόνευσε

CAP. XCI.

Τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνα-
 τὰ ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῶ] μοῖ-
 ραν cum Gaisfordio hic quoque re-
 stituimus e melioribus libris. Ipsa
 Herodoti verba citarunt, notante
 ad h. l. Wesselingio, Libanius II.
 p. 643 D. et Choricus Orat. in
 Procopium Gazaeum cap. 25. Nec
 infrequens apud veteres haec com-
 memoratur sententia, qua nemo, ne-
 que homo neque ipse deus, fatum
 effugere possit; vid. allata ad He-
 rod. IX, 16 et ad Plutarch. Pyrrh.
 30. p. 236.: quibus Cr. addi vult
 Cudworth. Systema intellect. §. III.
 p. 5 ed. Mosh. Quod ad Herodotum
 attinet, qui aliis quoque locis
 (III, 43. 64. 65. IX, 16.) talem
 sententiam elocutus est, cave cre-
 das horum locorum eam esse vim
 ac significationem, ut de caeca
 quadam fati necessitate, diis ipsis
 aequae atque hominibus superiore,
 sit cogitandum: coniuncta haec sunt
 cum Herodoti de rebus divinis sen-
 tentia, qualem ad I, 32. 204 ex-
 posuimus, et revocanda sunt ad
 ipsam vim divinam, sive numen
 divinum omnibus singulis diis su-
 perius, ad divinam illam omnium
 rerum providentiam, qua quidquid
 constitutum est, ita firmum atque
 certum habetur, ut a nemine, ne
 ab ipso quidem deo, everti aut evi-
 tari queat. Cf. Ditzges de fati apud
 Herodot. notione p. 7.

Κροῖσος δὲ πέμπτον γονέος ἀ-
 μαρτάδα ἐξέπλησε] γόνεος nunc re-
 stitutum e quibusdam libris, cum
 alii ferant γένεος, quod sensui re-
 fragatur. Nam γονέα progenitorem
 dici docuit Gronovius, et post eum

Bellanger., hoc quinque progenito-
 rum numero simul et primum com-
 prehendi, qui gentem duxerit, et
 extremum, in quo illa desierit. Iam
 igitur quinque reges e Mermnada-
 rum domo sunt: Gyges, Ardys,
 Sadyattes, Alyattes, Croesus. Unde
 Pythiae intelligimus (I, 13.) oracu-
 lum, vindictam Heraclidis ventu-
 ram esse ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγο-
 νον Γύγεω. Nam Gyges erat quin-
 tus huius dynastiae progenitor, si
 a Croeso ultimo retro numera-
 veris.

De ista vero veterum sententia,
 qua maiorum poenas saepe a poste-
 ris expeti credebant, Ciceronis lo-
 cum de Nat. Deor. III, 38 apte
 iam laudavit Larcherus aliumque
 addidit Bionis philosophi hanc do-
 ctrinam irradientis apud Plutarch.
 de S. N. V. p. 72 ed. Wyttenh.
 Quo eodem spectare videtur Moy-
 sis praeceptum, ex quo Jehova vin-
 dicare dicitur iniquitatem patrum
 in filiis, in nepotibus et in abnepo-
 tibus (Exod. 20, 5. 34, 7. Deuteron.
 5, 15), diversum tamen illud ab
 ethicorum superstitione, si quidem
 ex Iudaeorum sententia filius iustus
 poena eximitur, iniustus afficitur,
 ita ut suum quisque luat peccatum:
 id quod declarant loci Deuteron.
 24, 16. Ezech. 18, 20. Haec in
 praesentia sufficiant; longum enim
 est, omnes veterum hac de re sen-
 tentias referre et ab huius editio-
 nis consilio alienum.

δόλῳ γυναικῆϊ ἐπισπόμενος]
 i. e. „mulieris dolo obsecutus.“ Male
 quidam ἐπισπώμενος. Sed veram
 lectionem tuetur quoque Homerius
 Odyss. III, 215 et Sophocles.
 Electr. 973. Herodotus ipse I, 103.

τὸν δεσπότηα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν οἱ προσήκουσαν. προθυμομένον δὲ Λοξίῳ, ὅπως ἂν κατὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροῖσου γένοιτο τὸ Σαρδίῳ πάθος, καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ οἷός τε ἐγένετο παραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐταί, ἡνύσατο καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἔπανεβάλετο τὴν Σαρδίῳ ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος, ὡς ὕστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις ἀλούς τῆς πεπρωμένης. δεύτερα δὲ τούτων καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεσε. Κατὰ δὲ τὸ μαντήιον τὸ γενόμενον οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμφεται. προηγόρευε γάρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν, τὸν δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν, εὖ μέλλοντα βουλεύεσθαι, ἐπείρεσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑωυτοῦ ἢ τὴν Κύρου λέγει ἀρχήν. οὐ συλλαβῶν δὲ τὸ ῥηθὲν οὐδ' ἐπανειρόμενος ἑωυτὸν αἰτιῶν ἀποφαινέτω. ὧ καὶ τὸ τελευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμιόνου· οὐδὲ τοῦτο

III, 14. 31. 54. Haec a Wesselingio iam prolata sufficiant ad lectionem tñendam et illustrandam. Add. Herod. VI, 65 et cf. Bredov. p. 365.

ὅπως ἂν — γένοιτο] Particulam ὅπως excipit optativus, addita particula ἂν, quum scriptor id declarare velit, Loxiam secum reputasse (s. studuisse), quo modo efficere posset, ut haec calamitas in filios Croesi potius quam in ipsum Croesum incideret, s. brevius: quo modo haec calamitas — incidere posset. Conf. supra I, 75 ibique nott.

οὐκ οἷός τε ἐγένετο παραγαγεῖν μοίρας] i. e. non illi licuit fata mutare, verum quantum illa remiserunt, id effecit illique gratificatus est. οἷός τε, quod duo codd. afferunt, cum rec. edd. recepi probante quoque Geisler De Graec. nomm. absoll. p. 32. παράγειν proprio notat a recta via abducere, alio quo seducere, indeque mutare. Conf. I, 142. Ubi in praepositione παρὰ, quae verbo addita est, cognoscimus discessionis sive translationis significationem, de qua exempla nonnulla protulit Fischer. ad Weller. III, b. p. 274 coll. 273.

ὡς ὕστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις ἀλούς τῆς πεπρωμένης] i. e. sciat

Croesus, se tribus post annis, quam fata destinaverant, captum esse. Unde patet genitivum τῆς πεπρωμένης pertinere ad comparativum ὕστερον. Structuram participii cum particula ὡς, loco verbi finiti et particulae ὅτι, post verba declarandi et sentiendi satis expediit Matth. §. 569. pag. 1123 seq. — Λοξίας est Apollinis cognomen, quod ad oraculorum responsa contorta atque ambigua relatum volunt, alii ad obliquum solis cursum. Conf. Macrobi. Saturn. I, 17, Eurip. Iphig. Taur. 1013. Caeterum respicit hic Noster ad ea, quae I, 53 seq. narrata sunt.

τὸν δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν, εὖ μέλλοντα βουλεύεσθαι κ. τ. λ.] i. e. eum vero ad (propter) haec, si bene consulere sibi voluisset, oportebat denique mittere sciscilatum. De χρῆν conf. I, 39.

εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμιόνου] Sic Noster II, 50 λέγω δὴ τὰ λέγοναι et II, 49 ποιεῖναι τὰ ποιεῖναι Ἕλληνες, quae ipsa citans Valckenarius scribi tamen h. l. mavult, altero εἶπε omisso: τὰ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμιόνου οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε, ita ut verba sequentia arcte cum his connectantur, eademque existat orationis structura (ού-

συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυνῶν 47 οὐκ ὁμοεθνέων ἐγεγόνεε, μητρὸς ἀμείνωνος, πατρὸς δὲ ὑποδεεστέρου. ἡ μὲν γὰρ ἦν Μηδὶς καὶ Ἀστυάγεος θυγάτηρ τοῦ Μῆδων βασιλέως, ὁ δὲ Πέρσης τε ἦν καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι· καὶ ἐνερθε ἐὼν τοῖσι ἅπασι, δεσποίνῃ τῇ ἐωντοῦ συνοίκεε. Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίῃ ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι· οἱ δὲ ἀνήνεικαν ἐς Σάρδεις καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροίσῳ. ὁ δὲ ἀκούσας συνέννω ἐωντοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα καὶ οὐ τοῦ θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν ἔσχε οὕτω.

92 Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλλάδι πολλὰ, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μούνα. ἐν μὲν γὰρ Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν

δὲ τοῦτο — τὰ εἶπε), quam ad I, 89 in. observavimus. Nec tamen quisquam editorum viro sagacissimo obsecutus est. Unus Matthiae monet, comma rectius poni post ἡμίονου, quandoquidem τὸ τελευταῖον scriptum esse videatur pro ὃ τελευταῖον. In quo obloquitur Struve Spec. Quaest. Herod. I. p. 27, ad Valckenarii partes magis inclinans et dativum ὃ in τῷ saltem refingendum monens. Quod ipsum fecerunt Dindorf et Dietsch, scribentes τῷ, et probat etiam Bredov. p. 29 seq. hunc locum accuratius tractans, quem non nisi sic constitutum genuinum esse posse declarat: τῷ καὶ τὸ τελευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. Neque enim locos Herodoteos, in quibus simili modo idem repetitur verbum (I, 39. 206. III, 16 etc.), huc referri posse existimat. Dietsch, qui in Herodoti editione prius εἶπε uncis inclusit tanquam suspectum, ad Valckenarii sententiam accedens non prorsus improbat, quod Herold in Specim. emendd. Herod. coniecit: τὸ δὲ τὸ τελευταῖον χρηστηριαζομένῳ οἱ εἶπε A. κ. τ. λ.; vid. Jahrb. f. Philol. u. Paedag. LXI. p. 431. Ex Aldina editores restituerunt συνέλαβε, ut iam scripsit idem Valckenarius, cum in omnibus libris sit συνέβαιε, quod frustra tueri studet vir doctus in The classical Journal l. mox l. Nos cum

recentt. edd. συνέλαβε dedimus, quod est: *percepit, intellexit*; qua quidem significatione verbum συμβάλλειν, συμβάλλεσθαι (i. e. *conicere*) minime adhiberi notant viri docti. Conf. supra I, 63 ibiq. laud. Et quod continuo hic antecedit συλλαβῶν, idem credo hic ad veram, quam nobis dedisse videmur, lectionem ducere poterat. — Ad ipsum loci argumentum conf. I, 55 et quae ibi adscripsimus. Wesselingius h. l. addit Euseb. Praep. Evang. IX, 41 et V, 21. Apulei. Apolog. p. 289.

ὁ Κῦρος οὗτος ἡμίονος] „Doctus vir in The classical Journal Vol. II. p. 588 suspicatur οὗτος ὁ ἡμίονος, ut sit *mulus iste*, quem oraculum significavit“ Cr. Mihi tamen articulo haud opus esse videtur. Mox scripsi δυνῶν pro δυνῶν; vid. ad I, 14.

καὶ ἐνερθε ἐὼν τοῖσι ἅπασι] i. e. *cum inferior esset rebus omnibus*. De loco invenitur ἐνερθε, adiuncto genitivo, II, 13. IV, 65. De dativo τοῖσι ἅπασι conf. Herod. I, 1 ibique nott. — Ad ὑπ' ἐκείνοισι conf. I, 94 fin. Ad voces καὶ οὐ earumque vim attendi iubet Kuehner Gr. Gr. §. 744. not. 2.

CAP. XCII.

καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μούνα] Spectat Noster ad ea, quae I, 50 de Croesi donariis retulerat.

τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ, ἐν δὲ Ἐφέσῳ αἱ τε βόες αἱ χρύσεται καὶ τῶν κιόνων αἱ πολλαί, ἐν δὲ Προνητῆς τῆς ἐν Δελφοῖσι ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη. ταῦτα

ἐν μὲν γὰρ Θήβῃσι τῇσι Βοιω-
τῶν τρίπους χρύσεος] Locum clas-
sicum Athenaei de tripodibus vete-
rum II, 2. p. 37 F seq. iam ad-
scripsit Larcher. Duo tripodum ge-
nera antiquitus fuisse ille refert,
alterum eorum, in quibus vinum
miscuerint, quique ἄνθρωποι dicantur,
alterum eorum, in quibus aquam
calefecerint, praesertim eam, qua
ad lavandum uterentur. Ac tripodes
omnino pertinent ad suppellectilem
veterum variosque ad usus
domesticos adhibebantur. Primitus
procul dubio simplicissimi fuerunt
specie ac forma, nec aere fusi, sed
malleo ducti atque clavibus compacti.
Tale tripodum genus describitur
poetae in Iliad. XVIII, 374 coll.
Odys. IV, 131. Hinc frequentis-
simi occurrunt in aedibus privatis
Graecorum aequae ac templorum in
vestibulis atque atriis, illi ex vi-
liori opinor metallo confecti; hi,
qui templa ornabant, saepius ex
auro conflati dicuntur, ubi tamen
non solido auro elaboratos, verum
auro inductos sive inauratos tripodes
intelligi malunt. Delphicum
templum tripodibus varii generis
maxime fuisse insigne, nemo igno-
rat; ut inde potissimum tripodum,
quotquot per alias Graeciae partes
occurrunt, vestigia repetenda esse
videantur, cum primitus certe ad
Apollinis sacra illi inprimis perti-
nerint. Unde non mirum, anti-
quissimum Apollinis Ismenii tem-
plum tripodum donariis ita ornatum
fuisse, ut a Pindaro Pythic. XI, 7
thesaurus aureorum tripodum dice-
retur. Quo etiam, qui hoc loco
commemorantur tripodes, referre
posse mihi videor. Ac sane tripodi-
bus in donariorum commemora-
tione nihil frequentius. De quibus
copiose exposuit C. O. Mueller. in
Boettigeri Amalth. I. p. 123 seqq.
III. pag. 23 seqq. Handb. d. Ar-
chaeolog. §. 89 ed. tert. Conf.
etiam infra ad I, 144 nott. — De

Apolline Ismenio conf. I, 52 ibique
nott. V, 59. VIII, 134.

ἐν δὲ Ἐφέσῳ αἱ τε βόες αἱ χρύ-
σαι καὶ τῶν κιόνων αἱ πολλαί] Ex hoc loco aliisque adiectis (I, 26. II, 10. 148) haud male id col-
legit Heyse Quaest. Herodd. I. p. 88, Herodotum ipsum Ephesi ur-
bem adiisse ipsumque haec Croesi
donaria conspexisse, quae satis
conspicua atque inter Graecos valde
celebrata fuisse, vel articulus bis
positus hic indicare poterit. Quod
vero Noster h. l. foeminino genere
adhibuit vocem κίων, qui masculi-
num dixit IV, 184, inde ut aequa-
bilitas quaedam in hac voce ser-
vetur, hoc quoque loco masculinum
(οἱ πολλοί) praestare videtur Bre-
dovio p. 52. Tu vid. nott. ad IV,
184. Has vero columnas a Croeso
donatas Urlichs (Rhein. Mus. N. F. X. p. 10) suspicatur pertinuisse
ad eam templi amplificationem, de
qua Strabo refert XIV. p. 640.:
τὸν δὲ νεὼν τῆς Ἀρτέμιδος πρῶ-
τος μὲν Χερσίφρων ἡγετεκτόνη-
σεν, εἰτ' ἄλλος ἐποίησε μέγαν,
ita quidem, ut cella eam columnarum
accessionem acceperit, quae ex
periptero in dipterygium fuerit com-
mutata.

ἐν δὲ Προνητῆς τῆς ἐν Δελ-
φοῖσι ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη] ἐν
Προνητῆς simili modo dictum, quo
supra I, 35 ἐν Κροίσῳ: „in aedi-
cula Minervae Pronaeae Delphica.“
Minerva Προναία (s. Ionice Προ-
νητή) Delphis culta a pluribus scrip-
toribus memoratur eumque titulum
inde sortita dicitur, quod ipsius
aedicula ante Apollinis collocata
fuerit templum, vestibularis igitur s.
protEMPLARIS Minerva. Vid. potissimum
Wesseling. ad Diodor. Sic. XI, 14. Meurs. Lectt. Att. II, 17.
Unde duplicem vulgo statuunt Mi-
nervam, alteram Προναίαν Delphis
cultam, alteram Πρόνοιαν Athenis
cultam, utramque inter se valde
diversam, quippe alterius appella-

μὲν καὶ ἐτι ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα· τὰ δ' ἐξαπόλωλε τὰ τῶν ἀνα-
θημάτων. τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τοῖσι Μιλησίων ἀναθημάτων

tione e loco ducta (διὰ τὸ πρὸ τοῦ ναοῦ ἰδρύνθαι), alterius titulo a prudentia s. consilio desumpto, quamvis vel veteres Grammatici utriusque cognominis rationem confudisse nec satis perspectam habuisse videantur. Hinc copiosa et accurata disquisitione Lennepius (ad Phalarid. Epist. pag. 143 seqq.) hoc totum pertractavit argumentum, quo doceret, quotquot e veteribus huius aedis Minervae Delphis consecratae meminerint, non *Προναίαν*, sed *Πρόνοιαν* voluisse, omneque istud discrimen de duplici ista Minerva falsum esse. Fuisse utique *Προνοίας Ἀθηνᾶς* aras fanaque cum in aliis civitatibus Graeciae, tum etiam iuxta Apollinem Delphis pulcherrimam et maximam aedem ad ingressum templi, et huius ipsius Minervae meminisse et Herodotum et alios, quotquot excitat Wesselingius l. l., Delphos vero, dum Minervam consecrarent *Πρόνοιαν*, non aliud spectasse quam *prudentiam*, consiliorum factorumque moderatricem, cuius illa tanquam dea esset colenda. Haec paucula ex uberrima viri docti disputatione adscripsi, quae propius ad ipsum nostrum scriptorem illustrandum faciunt, in quo tamen, si omnino vera ac proba sunt, quae Lennepius disputavit, vix vulgata lectio stare poterit, nisi ipsum Herodotum in Deae nomine lapsus dixeris. Quorum neutrum cum a me impetrare possem, nihil aliud faciendum putavi, nisi ut vulgatam lectionem propter librorum auctoritatem (qui enim offerunt: *προνηϊοῖς τοῖσι*, vulgatam magis fulcire putandi erunt, quam *Προνοίης*, quod ab omnibus abest libris) relinquerem intactam. Conf. VIII, 37 ibiq. not. et Pausan. X, 8. §. 4., qui eandem rem commemorat. Ac suadet ipsa ratio, ut retineatur *Προνηϊης*, quum non ad νοῦν, sed ad νόον hoc deae cognomen spectare pateat. Vid. Bredov. p. 180. Dindorf. Praef. p. XL.

C. O. Mueller: Kleine deutsche Schrift. II. p. 196. C. F. Hermann. Hypaethraltemp. p. 29 seq. not. Rinck: Die Religion d. Hellen. p. 166. Quae cum ita sint, hand recte mihi fecisse videtur Wieseler (Die Delphische Athena. Goetting. 1845. p. 16. 18), quod in Herodoteis locis scribi vult *Προνοίης*.

τὰ δ' ἐξαπόλωλε τὰ τῶν ἀναθημάτων] Articulus τὰ (ante τῶν) cum Schaefero delevit Schweighaeuserus (quem sequitur Gaisford.), addens, tria forsitan verba: τὰ τῶν ἀναθημάτων e glossa in contextum irrepsisse. Quorum neutrum probo, praesertim cum in repetitione articuli vis quaedam inesse videatur atque insigne quoddam perspicuitatis in oratione studium declararetur, quod haud paucis in locutionibus expressum videmus, quae interpretibus haud raro fuerunt offensioni. Atque articulum alterum τὰ, quem omnes libri agnoscunt, his de rationibus bene tueretur Matthiae §. 279. not. 3. pag. 567., vertens: *das andere aber, nämlich die Weihgeschenke*. „Alius generis exempla collegit Boissonad. in Notic. et Extraits 1827. Tom. XI. part. extrem. p. 22 seq. coll. Creuzeri not. ad Plotin. pag. 516, C.“ Cr. Recentt. edd. omiserunt alterum τὰ.

τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τοῖσι Μιλησίων ἀναθημάτων] Articulus τῆσι, qui in omnibus libris invenitur, foeminino genere et hic et infra II, 159 iam veteribus grammaticis disputandi ansam praebuit, voculam τῆσι vel corruptam censentibus, vel foemininum genus pro masculino Ionum ex more usurpari statuentibus. Vid. Philemonem Grammaticum, qui secundo post Christum saeculo vixisse perhibetur, apud Porphyrium Quaest. Homericae. cap. 8. Atque negari nequit facile propter I, 46 (ubi est τῆς Μιλησῆς ἐς Βραγχίδας) et I, 158. (ubi est τοὺς Βραγχίδας), et hic et II, 159 corrigi posse τῆς Μιλησῆς pro

Κροίσω, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὅμοια τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἔς τε Δελφούς καὶ ἐς τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκῆιά τε ἑόντα καὶ τῶν πατρῶων χρημάτων ἀπαρχὴν, τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα ἔξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὃς οἱ, πρὶν ἢ βασιλεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστῆκεε, συσπεύδων Πανταλέοντι γενέσθαι τὴν Ἀνδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων ἦν Ἀλυάττεω μὲν παῖς, Κροίσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμο-

τῇσι, ut Βραγχίδῃσι servetur masculino genere, ut I, 158. Sed, ut taceam codices firmiter omnes refragantes, Schweigh. alio modo hanc generis diversitatem in locis Herodoteis explicare studuit. Masculino enim genere uti scriptorem putat, quatenus Branchidae familia fuerint sacerdotum, qui templum et oraculum curaverint (de quibus vid. ad I, 46 dicta). Nec minus recte dici Βραγχίδαι foeminino genere, si de loco, qui ex ipsa hac sacerdotum familia nomen duxerit, potissimum fiat sermo. Eam vero loci significationem in hoc eodem verbo inesse, monstrari V, 36 coll. VI, 19, Strabon. IX. p. 421 C. coll. XIV. p. 634 C. XVII. p. 814 A. Ex his vero nihil certius ad ipsum genus definiendum effici quivis intelliget, qui ipsos hosce scriptores adierit. Quare mihi non dubium, quin utroque Herodoti loco, ubi τῇσι reperitur, ex antecedentis vocis fine exortum, cum Dindorfio aliisque scribendum sit τοῖσι: quod idem reponit Bredov. p. 79 suadetque C. F. Hermannus in: Gött. Gel. Anz. 1847. p. 1323, contra Cobetium disputans, qui in oratione de arte interpretandi etc. p. 64 hoc loco τῇσι tueri studet alteroque loco I, 158, ubi legitur ἔς τοὺς Βραγχίδας, articulum τοὺς eiici vult. Caeterum nostro loco in articulo postposito perspicuitatis studium facile agnoscas, quod ipsum post imitatus est Pausanias, de quo monuit Siebelis. ad II, 10. §. 4.

τὰ μὲν νυν ἔς τε Δελφούς — ἀπαρχήν] De donariis Delphico deo oblatis vid. supra cap. 52, de Amphiarao vid. cap. 46. ἀπαρχήν dixit Noster primitias diis oblatis

et consecratas sive animalium frugumve sive aliarum rerum quarumlibet recens acquisitarum, adeoque ipsa donaria ab has res et in earum memoriam oblata. Cf. C. F. Hermann. Gottesdienstl. Alterth. §. 25. not. 10. Ex Herodoto cf. IV, 88 et de verbo ἀπάρχεσθαι III, 24. IV, 61.

συσπεύδων Πανταλέοντι γενέσθαι τὴν Ἀνδῶν ἀρχήν] i. e. „Pantaleonti conciliare studens Lydorum regnum“, συσπεύδων mihi videtur esse: „una cum Pantaleonte studens s. operam dans, ut Croeso deiecto Pantaleon ad regnum perveniret.“ Hunc vero Pantaleontem cum esse autumant, quem Serinus memorat (apud Stobaeum Serm. XLV. p. 313.) Croesi fratrem, ad regnum participandum ab ipso illo adscitum; quod improbantem Lydium inducit loquentem Serinus. Ipse Pantaleon Croesi ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτοριος quod dicitur, eandem locutionem adhibuit Plutarchus in Themistocl. Vit. cap. 32. Plures filios Alyattī fuisse, inter quos natus maximus erat Croesus, discimus ex Nicolai Damasceni narratione (Crenzer. **Fragmentum** hist. p. 205 seq. **Fragm. hist. Graec.** III. p. 397 ed. C. Mueller), quae ad nostrum quoque locum conferri poterit. Namque Croesus, patre adhuc vivo, mercatorem omnium ditissimum adiiisse fertur, ut pecuniam, qua ad mercenarios conducendos opus esset, mutuum sibi daret, sed repulsa passus Dianae (Ephesiae) voris se dicitur, si quando regnum adeptus esset, cuncta se mercatoris bona ei consecraturum esse; idque etiam ita persolvit, ut omnes mercatoris fortunas Dianae consecraret ipsum-

μήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καείρης ἦν γυναικὸς Ἀλυνάττη, Πανταλέων δὲ ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀντιπρόσ-
 σουτα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε· τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἐτι
 πρότερον κατιρώσας, τότε τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ
 εἶρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

93 Θάωνματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφήν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε

que aedium solum (αὐτὰ τὰ θεμέ-
 λια) divenderet, ne quid reliquum
 esset. — Verba, quae sequuntur:
 ἐπεὶ τε δὲ, δόντες τοῦ πατρὸς,
 ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος in
 definienda Croesi aetate eo magis
 erunt attendenda, quo minus du-
 bium faciunt, quin Alyattes pater
 cum filio Croeso regnum communi-
 carit, hic igitur, patre adhuc vivo,
 ad regnum pervenerit. Tu vid.
 Schultz. in Appar. etc. I. pag.
 18 et ea, quae supra ad I, 30 et
 I, 45 notavimus.

ἐπὶ κνάφου ἔλκων] In libris olim
 editis et scriptis omnibus exstat
 κναφήιον α κναφήιον, quae *fullo-
 nis* est *officina*, cuius hic nullus
 certe locus; vid. IV, 14. Unde e
 lexic. Herodot. et Hesych. corre-
 xerunt viri docti κνάφον α κνά-
 φος, quo, docentibus ipsis vete-
 rum grammaticis, designatur *car-
 dius* s. *spina*, qua fullones vesti-
 menta radere solent; praeterea *tor-
 mentis carnificinae* genus clavis acu-
 leisque oppletum ad miseros cru-
 delissime enecandos. Haec Wesse-
 lingius, ducta potissimum ex iis,
 quae Hesychius s. v. et Timaues
 in Lexic. Platon. p. 160 ed. Ruhn-
 k. tradiderunt. Apud Gaisford. Paroe-
 miogr. Gr. p. 49 e cod Bodleiano
 proverbium hoc exstat: ἐπὶ κνά-
 φον ἔλκων· διαφθεῖρων· τὸ γὰρ
 πρότερον οἱ κναφεῖς ἀκάνθων σω-
 ρὸν συστρέφαντες τὰ μύτια ἐκνα-
 φον· ἐλέγετο δὲ ὁ σωρὸς κνάφος·
 οὗ Κροῖσος τῶν ἐχθρῶν ἐξαινε τὰς
 σάρκας καὶ οὕτως διέφθειρεν.

CAP. XCIII.

Θάωνματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγ-
 γραφήν οὐ μάλα ἔχει κ. τ. λ.] i. e.

res admirandas terra Lydia ad per-
 scribendum non admodum habet, qua-
 les fere alia regio (praebere solet).
 Ubi quod Schaefer. Melett. critt.
 I. p. 73 articulum ἢ post γῇ in-
 seri voluit, Bredov. p. 84 hunc
 ipsum prorsus necessarium indeque
 adiciendum esse arbitratur. Neque
 vero Dindorf obsecutus est, quem
 ipsum sequi satius duxi. Dietsch
 inseruit articulum. Cf. II. 68.
 Quae alia in hoc capite tentat vir
 doctus in The classical Journal nr.
 XLIV. p. 375, haud scio an prae-
 termittere praestet. — οἷά τε Noster
 dixit Homeri ad usum se appli-
 cans; cf. Ili. VII, 208. XVII, 157.
 Odyss. VII, 106. XI, 536, ne
 plura. Quod ad argumentum huius
 loci attinet, suspicatur Creuzerus
 (Fragm. hist. p. 170), his ipsis
 verbis Herodotum „notare voluisse
 ἀκρισίαν Xanthi similiumque scri-
 ptorum, qui in rebus patriis nar-
 randis fabularum ludibria aucupan-
 tes popularium mentes advertere
 studerent et miranda quaevis ad
 suam ipsi patriam traherent.“ Con-
 iunctum hoc est cum ea opinione,
 qua Xanthi libros rerum Lydica-
 rum Herodoto observatos esse adeo-
 que scribendi ansam praebuisse ex
 Ephori testimonio apud Athen. XII.
 p. 515 E. contendit idem Cren-
 zerus, quem vid. in Histor. Kunst
 d. Griech. p. 287 seqq. ed. tert.
 Aliter visum est Dahlmanno (He-
 rodot. p. 122), qui, quae h. l. le-
 guntur, documento esse ait, Hero-
 doto prorsus incognitos fuisse qua-
 tuor Xanthi libros rerum Lydica-
 rum indeque etiam mirabilia quae-
 que in Lydiae natura a Xantho
 enarrata illum fugere debuisse. Ac
 desunt profecto ulla certa vestigia,

καὶ ἄλλη χώρα, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τμώλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς

quae Herodotum Xanthi libros aut compilasse aut ullo modo respexisse significant; unde recte ad Dahlmanni sententiam mihi accessisse videntur et C. Mueller Fragm. hist. II. p. XXI. et Mure history of the lang. and lit. of Greece IV. p. 304 seq. — Herodotum suis ipsius oculis Lydorum regionem vidisse eamque perlustrasse nonnulla evincunt testimonia, collecta ab Heyse Quaest. Herodot. I. p. 89 seq. Qui si ipse terram adierit, melius profecto huius terrae miracula aut alia visu et narratu digna ipse cognoscere poterat, quam ut e Xanthi demum libris ea intelligeret. Sed eam ipsam ob causam certo pronuntiare poterat de huius terrae rebus memorabilibus, de quibus alii forsitan tam mira praedixerant in libris historiarum evulgatis.

πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τμώλου καταφερομένου ψήγματος] i. e. praeter auriamenta, quae e Tmolo deferuntur. Cf. V, 101, ubi de Pactolo, qui ψήγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τμώλου — ῥέει, quae eadem affert Strabo XIII. p. 626, nec aliter de auri ramentis ψήγμα III, 94. 95. 98 coll. VI, 125. Hesychius explicat ξύσμα ἢ μικρὸν θρύμμα, κλάσμα. Hinc πρωθήν — ψήγμα apud Aeschyl. Agamemn. 429. — πάρεξ scripsi retracto accentu; cf. Goettling Lehr. v. Accent. p. 347, Bredov. p. 115, et quae notantur ad III, 97. IV, 46. 82. Ad significationem non admodum differt, quod mox legitur χωρὶς; vulgo vertunt *abgesehen, praeter*: cf. Stallbaum ad Platon. Apolog. Socrat. p. 74. De ipso Tmolo, maximo Lydiae monte, in quo Pactoli auriferi sunt fontes, veterum locos dabit Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 171. Nunc vocatur *Boz* (Bouz) *Dagh*, i. e. laetitia mons: de quo vid. Maltebrun Annal. d. Voyag. (Paris 1809.) III. p. 258. Texier Descript. de l'Asie min. T. III. p. 10. 14 seqq. Prokesch Erinnerungen etc. III. p.

19. Tchihatcheff Asie min. I. p. 466 seq.

Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται κ. τ. λ.] Monet Larcherus de Clearchi narratione apud Athenaeum XIII, 4. p. 573 A, Gygem in pellicis cuiusdam valde amatae memoriam extruxisse monumentum tam altum, ut e quavis fere Lydiae parte incolae adapicere potuerint. Hocce monumentum nostro loco Herodoteo indicari sunt qui existiment, praesertim cum prope Gygaeum lacum ruinas quasdam huius monumenti a Chandlero detectas esse legamus; vid. eius Itiner. Asiae c. 78. Sed recte dubitat E. Mueller in Schneidewin. Philolog. VII, 2. p. 241 seq., qui bene inter hoc monumentum, quod Herodotus commemorat, et inter illud, de quo Clearchus tradidit, distinguere vult, cum plures adhuc prope Gygaeum lacum conspiciantur tumuli, quorum qui medius fere nunc cernatur, eundem esse existimat, quem Clearchus in mente habuerit; sed maiorem illum, orientem versus situm adeoque omnium fere maximum, Alyattis sepulcrum praesentare contendit. Add. Menke Lydiac. p. 34. Hunc eundem tumulum vidit Ainsworth Travels in the track etc. pag. 11., Hamilton Researches in Asia min. I. p. 147; accuratius descripserunt Prokesch Erinnerungen etc. III. p. 19. 49 seq., qui tres tumulos magnos commemorat eorumque maximum pro Alyattis tumulo habet, et Texier l. l. Tom. III. p. 20 seqq., qui omnem hanc regionem, quam nunc *Bin-Tepe* (i. e. mille tumulos) vocant, sexaginta ferme tumulis adhuc conspicuis insignem, inquit maximique tumuli, quem Alyattis ferunt, indicavit mensuras. Ipsum Herodoti locum accurate excussit Thiersch in commentatione de Alyattis sepulcro, quae legitur in: Abhandl. d. philos.-philolog. Classe d. k. bair. Acad. d. Wissensch. I. (Münch. 1835.) p. 395 seqq. Alia de

τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττεω τοῦ Κροίσου πατὴρ σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἐστὶ λίθων μεγάλων, τὸ δὲ ἄλλο σῆμα χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ ⁴⁸ μιν οἱ ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνακτες, καὶ αἱ ἐνερ-

Alyattis sepulcro vid. in Excursu ad h. l. Similitudinem huius sepulcri cum iis sepulcris, quae in borealibus Europae regionibus inveniuntur, notavit Kruse in Buesching. Nachricht. IV, 4. p. 280. Ad formam huius monumenti sepulchralis conicam, ut aiunt, attendi iussit Minutoli: Nachträge zu s. Reise pag. 193 not., quippe quae eadem in monumentis septentrionalis Europae reperiatur similisque certe sit pyramidum formae, quarum ipsarum usus fuit ad sepulcra regum. Sed de his sepulcrorum formis tumulisque plura, hoc quoque loco accito, Zoega de Obelisc. pag. 338. 339.

ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττεω τοῦ Κροίσου πατὴρ σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἐστὶ κ. τ. λ.] Vocem σῆμα, quam sepulcri notione accipiunt, explicat Thiersch. p. 397 allatis locis Homericis, unde patet dici proprie signum in mortuorum memoriam erectum iisque quasi dictum. Quapropter non erat, quod Movers Phoeniz. I. p. 676 sepulcrum esse negaret. Quod sequitur κρηπὶς, Herodoti locis duobus aliis I, 185. II, 170 declarat *crepidinem, oram*, quae fluvium s. lacum cingit; sed hoc loco *basin* s. *fundamentum* esse contendit Thiersch e pluribus aliis locis allatis, quibus adde quae in Thes. Ling. Gr. IV. p. 1594 attulit G. Dindorf, ipseque Strabonis Herodotum respicientis locus indicat XIII, 4. p. 627: πρὸς δὲ ταῖς Σάρδεσιν ἐστὶ τὸ τοῦ Ἀλυάττου ἐπὶ κρηπιδὸς ὑψηλῆς χῶμα μέγα, ἐργασθὲν ὥς φησιν Ἡρόδοτος κ. τ. λ. — χῶμα de terra manibus adgesta, quae inde tumulum constituit, idem Thiersch. recte intelligit affertque Homericum σῆμα γεῦαι ex Iliad. XXIII, 75. Itaque Strabonem si sequimur, monumenti basin (κρηπιδά) grandibus lapidibus constituisse hisque ipsis super-

structum fuisse tumulum magnum terra congestum erit dicendum: nisi ita potius rem constituas, ut superiorem tumuli partem κρηπιδί, i. e. grandium lapidum muro tanquam corona (*Mauerkranz, Mauer-Einfassung*) circumdatam fuisse dicas eique muro tanquam fundamento impositum ipsum σῆμα. Namque observavit Texier l. l., in superficie tumuli adhuc cerni basin quandam grandibus lapidibus constantem, nec longe inde remotum iacere lapidem immensum, qui phalli formam repraesentet: quem eundem etiam vidit Prokesch. l. l. Idem quoque e recentiorum peregrinatorum narratione retulit Curtius Archaeolog. Zeit. XI. p. 153.

οἱ ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνακτες] Strabo l. l. — χῶμα μέγα ἐργασθὲν, ὥς φησιν Ἡρόδοτος, ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς πόλεως, οὐ τὸ πλεῖστον ἔργον αἱ παιδίσκαι συνετέλεσαν, λέγει δ' ἐκείνος καὶ πορνέεσθαι πάσας· τινὲς δὲ καὶ πόρνης μνημα λέγονται τὸν τάφον. In Herodoti loco οἱ ἀγοραῖοι ἄνθρωποι *circumforanei* sunt homines, *forenses*, quorum sunt τέχνηαι ἀγοραῖοι, teste Polluce Onomast. VII. §. 6. Inde turba forensis ita dicitur ac vile hominum genus; vid. Herodot. II, 35. 141, ubi κάπηλοι et χειρῶνακτες occurrunt prorsus ut hoc loco, itemque substantivum χειρῶναξίη II, 167. Pertinent haec vocabula ad opifices eosque inferioris conditionis, qui illiberales exercent artes sellulariasque, qui suis ipsorum manibus opus faciunt vitamque sibi sustentant. Tu conf. Polluc. Onom. I, 50. II, 151 coll. VII, 7. Apud Aeschylum Prometh. vinct. 45 eodem fere sensu χειρῶναξία, ubi plura congestit Blomfield. in Glossar. pag. 82 ed. Lips. Add. Grauff ad Luciani Somnium pag. 188 et Thiersch. l. l. pag. 402 seqq., qui τοὺς χειρῶνακτας (οριφ-

γαζόμεναι παιδίσκαι. οὔροι δὲ, πέντε ἑόντες, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφι γράμματα ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο μετρεόμενον τὸ τῶν

ces: Handwerker) distingui vult ab iis, qui κάπηλοι vocantur, caupo-nesque (Kleinhändler) dicendi sunt; ἀγοραίους ἀνδρώπους intelligit eos, quicumque in foro versantes merces ad victum pertinentes ex agris, hortis, fluviis allatas exponunt vendendas aut se ipsos ad quaevis opera mercede conducendos praebent.

καὶ αἱ ἐνεργαζόμεναι παιδίσκαι] Sunt puellae, quae corpore quaestum faciunt, commode (ut utar Valckenarii verbis) ἐνεργαζόμεναι dictae, id est, corpore vel ἐν ταῖς ἐργαζόμεναι, praesertim cum vocabula ἐργάζεσθαι, ἐργάτις, ἐργασία, ἐργαστήριον vulgo de opificinis usurpata, inde quoque ad prostibula ac meretrices eorumque quaestum, opificum ad instar, transferantur, egregie docente eodem Valckenario ad h. l. A quo ita tantum discedit Thiersch. l. l. p. 405 seq., ut vim voculae ἐν in verbo ἐνεργάζεσθαι referat ad id, quod ἔνδον, i. e. in aedibus, a vulgi oculis remotum fiat. Utut statuis, de quaestu corpore faciendo Nostrum adhibuisse hoc vocabulum manifestum fit ex iis, quae hac occasione dicendi oblata, postmodo de Lydorum filiabus earumque vitae genere dotisque colligendae ratione, idem Noster addit. Atque Heynius (Commentt. societ. Gott. XVI. p. 35) hic unice de hominibus ex plebe egenis agi putat, si quidem hoc quaestu puellae dotem sibi quaesierint, ne in nuptiae vitam agerent. Quare etiam Ἀνδῶν δῆμον iam per se plebem egenam declarare censet. Neque aliter statuit Thiersch. l. l.; quod vero puellas non ipsas suis manibus elaborasse vult, sed sumtus tantum ad hoc monumentum praebuisse ex pecunia corporis quaestu acquisita, id non satis convenit cum verbo ἐξεργάσαντο, quo Noster illas puellas una cum ceteris in perficiendo sepulcro operam suam praestitisse de-

clarat. — Caeterum similem quendam Cypriorum morem laudant apud Iustin. XIII, 5. Magis tamen huc faciunt, quae ex Clearcho narrantur apud Athenaeum XII, 11. p. 515 F seq.

οὔροι δὲ, πέντε ἑόντες, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν] i. e. termini vero, qui quinque sunt numero, adhuc ad meam usque aetatem integri steterunt. οὔροι, qui proprie sunt termini sive lapides in altum erecti ad fines declarandos, h. l. cum Thierschio p. 408 seq. intelligo de stelis s. columnis ad modum metae in cacumen fastigatis, in summo tumulo erectis ipsumque σῆμα constituentibus. Neque quinario numero columnarum offendimur, si quidem eundem numerum in Porsenae sepulcro et in monumento Curiatorum invenimus, de quo cf. Thiersch. p. 414 seq., Curtius l. l. p. 159 et Creuzer. in Excursu ad h. l. Hos terminos s. columnas symbolicam quandam habere significationem, vix dubium; phallos fuisse quod statuit Raoul Rochette Journal d. Sav. 1843. p. 602 et in commentatione iam supra ad I, 6 laudata pag. 54 seqq., id eo pertinet, quod et Texier et Prokesch lapidem magnum, qui phalli formam exhibere videretur, in summo sepulcro se invenisse testati sunt.

καὶ σφι γράμματα ἐνεκεκόλαπτο] Notari debet hic locus, qui characterum s. literarum usum sexto ante Christum saeculo (nam Alyattes regnare coepit 616 a. Chr. n. ac desiit 560 a. Chr. n.; conf. not. ad I, 45) apud Lydos invaluisse docere videatur. Conf. Heyne ad Iliad. Observv. Tom. VIII. pag. 812. De alio Phrygio monumento, quod intra annos 740—570 a. Chr. collocant, dicemus in Excursu ad I, 94. Quod si revera literis Graecorum antiquissimis fuit inscriptum, consequens sane est, Herodotum literas in Alyattis sepulcro inscul-

παιδισκῶν ἔργον ἔὼν μέγιστον. Τοῦ γὰρ δὴ Λυδῶν δῆμον αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερνὰς, ἐς ὃ ἂν συνοικήσωσι, τοῦτο ποιέουσαι· ἐκδιδούσι δὲ αὐταὶ ἑωντάς. ἡ μὲν δὴ περίοδος τοῦ σήματος εἰςὶ σταδίοι ἐξ καὶ δύο πλέθρα, τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ

ptas intelligere et inscriptionis sensum referre potuisset.

ἐς ὃ ἂν συνοικήσωσι] Pro συνοικήσωσι dedimus cum Gaisf. librorum quorundam auctoritate συνοικήσωσι, cum linguae leges coniunctivum poscant. Tu vid. Werfer. in Actt. phil. Monacc. I. pag. 105, Bäumlein: Ueber die Modi p. 161 seq. — Ad verba ἐφαίνετο — ἔὼν Cr. confert Barker. in The classical Journ. V. pag. 380 ob participii usum.

ἐκδιδούσι δὲ αὐταὶ ἑωντάς] ἐκδιδόναι patris est, qui filiam *elocat*, alii in matrimonium (ex sua ipsius domo) dat, adiecta dote. Conf. Herodot. I, 196. II, 47. IV, 146. Quam dotem cum sibi ipsae colligant filiae, se ipsas quasi elocare dicuntur. Verba τοῦ Λυδῶν δῆμον de plebe egena et inope intelligi monstrat I, 196, ubi vide. De Armeniae puellis simili modo dotem sibi quaerentibus narrat Strabo XI in fin. p. 532., haud immemor eorum, quae de Lydiae puellis Noster tradit; quin apud Etruscos simile quid obtinuisse indicant Plauti versus in Cistell. II, 3, 20, id quod ad utriusque gentis, Etruscae et Lydicae, cognationem communemque originem spectare monet Becker: Charicl. III. p. 274. Apud Venetos medio aevo similem morem invenire scribit Iacobs Vermischte Schrift. VI. p. 40. — ἐκδιδούσι scripsi iussu Bredovii pag. 401, qui Atticam formam hic olim vulgatam ἐκδιδάσσι in Herodoto ferri non posse censet.

ἡ μὲν δὴ περίοδος κ. τ. λ.] εἰςὶ Noster scripsit respiciens ad eam vocem, quae proxime posita reperitur (σταδίοι): de quo vid. Bredov. p. 336. Vocem περίοδος de ambitu s. peripheria monumenti circuli ad instar exstructi intelligit

Thiersch. p. 410 seq., εὐρὸς de diametro accipit, indeque ut mensurarum ratio sibi congruat, τριακαίδεκα in δώδεκα mutari vult. Prokesch. l. l. pag. 51 seq., qui ipse locum invisit, tumulum maximum, quem pro Alyattis tumulo habet, ambitum praebere ait 3444 pedum Pariss. idque sic satis convenire cum Herodoti narratione, ex qua ambitus (ἡ περίοδος) sit 3800 pedum Pariss., praesertim si cogites, imbris tempestatibusque tumuli partem esse avulsam. At Texier l. l. Herodoti mensuras ait nimias esse neque ullo modo ferendas, vel si tumuli ambitum olim maiorem, sed temporum decursu deminutum fuisse existimes. Qui idem impensas in totum monumentum factas et ex eius magnitudine computatas summam praebere ponit Francc. Gallic. 10, 603, 200.

λίμνη δὲ ἔχεται κ. τ. λ.] i. e. monumento contiguus est, monumentum proxime attingit lacus magnus. Ad significationem verbi ἔχεσθαι pertinent loci Herodotei II, 148. 170. IV, 169. 170. 178. 180. 190. V, 49; de genitivo addito conf. Matth. §. 330. Lacum *Gygaeum* s. stagnum *Gygaeum*, quod Plinio dicitur H. N. V, 29, 30, non longe remotum a Sardibus ipsis atque ab illo tumultorum loco, qui nunc vocatur *Bintepe*, iam Homerus novit Ili. II, 863 (ubi conf. interpretes) coll. XX, 391, itemque Strabo XIII. p. 626 et 627, qui illum lacum nomine posthac mutato *Κολόην* dictum esse scribit templumque commemorat Dianae inde cognominatae (τῆς Κολονηῆς Ἀρτεμίδος) prope ipsum lacum exstructum atque sacris Lydorum solemnibus insigne: de quibus cf. Curtius l. l. pag. 150. 156 seq. Templi ruinas quasdam ipsumque lacum, cui nunc nomen *Mermereh-*

ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ ἀέναον εἶναι· καλέεται δὲ αὕτη Γυραίη. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι.

Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ Ἑλλή- 94
νες, χωρὶς ἥ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι. πρῶτοι δὲ
ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου
κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι ἐγένοντο. Φασὶ

Göl, vidit Chandler. l. 1. cap. 78; add. Curtius p. 152. — ἀέναος, ut Lydi lacum vocant, Latinorum est *perennis*, aliisque locis (ut I, 145) de fluviis dicitur, quemadmodum Ciceroni (De rep. II, 5) Tiberis est *perennis* amnis, ad quem locum cf. Creuzer. p. 214. Ad ipsam vocis formam, quam utroque Herodoti loco in ἀέναος commutare vult Dindorf (Praef. p. XXXIII), consul. Bredov. p. 41. 151 et add. Ideler ad Aristotel. Meteorolog. I, 13. p. 450.

CAP. XCIV.

χρέωνται καὶ Ἕλληνες] Non scripsimus *χρέονται*, quoniam nullo modo hic a vulgata recedunt libri. Conf. I, 34. — Proximum *καὶ, atque, quam*, post vocabula similitudinis satis notum est. Conf. I, 35. Plura Struve Specim. I. Quaest. Herod. p. 25 seqq.

χωρὶς ἥ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι] *καταπορνεύουσι*, quod perperam verterant: *vitam meretriciam agunt*, nunc rectius reddunt: *vitae meretriciae tradunt*. Sic infra I, 196 atque Thomas Magister p. 376 explicans: *εἰς πορνείαν ἐκδιδόναι*. Attigit Herodotea Strabo l. 1.

πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων — νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο] Sunt, qui Phidonem Argivorum tyrannum primum monetam Aeginae cudendam curasse statuunt. De quo Phidone ipse Herodotus nonnulla prodit VI, 127 (ubi vid. nott.), quem tamen veriora hic tradere putant de moneta cudenda a Lydis inventa. Quae enim Plutarchus de numis a Theseo cussis et bovis effigie signatis prodi-

derit (Vit. Thes. cap. [24] 25 pag. 11), ea ab omni historiarum fide et rei antiquariae ratione prorsus abhorreere censet (notante Cr.) Payne-Knight in Prolegg. Homerice. §. LVIII. pag. 55 ed. Lips., cum Homericis etiam temporibus, diu post Thesei aetatem, omne numismatis genus Graecis plane incognitum fuerit. Hoc additum velim, cum Herodoto Lydis inventionem monetae cudendae tribuere Xenophanem Colophonum apud Polluc. IX, 6. §. 83 et Eustathium ad Dionys. Perieget. vs. 840. Nec abhorret a re ipsa; quatenus Lydorum gentem et mercaturae et omnibus iis, quae ad vitam cultiorem adeoque molliorem pertinent, valde deditam fuisse plura evincunt testimonia, collata ab Heerenio in libro, cui titulus: Ideen etc. I, 1. pag. 155. Hinc etiam, ut adscripsit Cr., Herodotum iure sequitur Boeckh. in libro de Oeconomia Atheniens. I, 5. p. 32 ed. sec., illud quoque monens, quam egens auri fuerit Graecia eo tempore, quo Croesus iam stateres aureos cudi iussit, per Graeciam ipsam deinde sparsos. Add. eundem in libro: Metrolog. Untersuch. p. 76 seqq. 129 seqq. et Graesse Numismat. I. p. 24 seqq. 28.

πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι ἐγένοντο] Ad significationem verborum *καπηλείειν* et *κάπηλος* insignis Nostri locus est III, 89, ubi conf. Wesseling. Namque *κάπηλοι* apud Graecos plerumque minus honesta appellatione et opificio dicuntur non caupones tantum, sed omnis generis propolae, qui in foro et tabernis res ab aliis plerumque prius emtas vendunt et quaestum hinc faciunt. Et eo potissimum differunt ab aliis mercatorum generibus, v. c. *ἐμπόροις*, quod merces

δὲ αὐτοὶ Ἀνδοὶ καὶ τὰς παιγνίας, τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἑλλήσι κατεστεώσας, ἑωυτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι παρὰ σφίσι λέγουσι καὶ Τυρσηνίην ἀποικίσαι, ὧδε περὶ αὐτῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βα-

vendendas ipsi ab aliis mercatoribus emtas habent, institores itaque dicendi et cociones. Tu vid. potissimum binos Platonis locos maxime insignes hanc in rem: Sophist. p. 223 D., De re publ. II, 12. pag. 371 D, ad quem locum nunc video plurima congesta esse ab Astio p. 419, in quibus potissimum consuli velim Perizonium ad Aelian. V. H. XI, 9. „Add. Toup. Emendd. in Suid. II. p. 204 coll. Cur noviss. in Suid. p. 295.“ Cr. Quare non mirum, in Lydorum historiae Excerptis, quae ex Nicolai Damasceni libris nuper Muellerei cura edita sunt (Fragmm. hist. Graecae. III. p. 380 seq.), ad Adyattem eiusque filios spectantia, cauponarum frequentem fieri mentionem ipsumque Ardyn, regis filium, expulsum Cumis dici cauponem egisse. De Graecorum cauponibus omnia attulit C. F. Hermann Griech. Privalterth. §. 44 not. 2 seqq.

φασὶ δὲ αὐτοὶ Ἀνδοὶ, καὶ τὰς παιγνίας, τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἑλλήσι κ. τ. λ.] παιγνία, i. e. *lusus*, „vox rarior, qua inde usus est ad Plutarchi locum tuendum Wytenbach. in Animadverss. ad Morall. p. 30 E. pag. 265.“ Cr.

καὶ Τυρσηνίην ἀποικίσαι] ἀποικίζειν est: *coloniam ducere in aliquam terram*; de quo satis egit Sturz. in Lexic. Xenophont. I. p. 336, Schweighaeus. in Polyb. Lexic. p. 75. Multum differt ἐποικίζειν, quod est *venire aliunde habitatum apud veteres cives ac possessores aliquius regionis vel urbis*. Plura de horum vocabulorum discrimine admonuerunt Wytenbach. ad Plutarch. Morall. p. 244 E (T. III. p. 6) et Tafelius in Dilucid. Pindaric. I. p. 20 seqq. ad Pind. Olymp. I, 38.

ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέως

σιτοδείην ἰσχυρὴν — γενέσθαι] De Ἄττε rege iam supra ad I, 7 nonnulla dicta sunt. Hoc loco dissensum notamus nostri scriptoris, qui IV, 45 Manis filium vocat *Cotyn*, non *Atyn*, ut hoc loco. Qua de re dicere longum est. Quod enim in altero Herodoti loco lectionem mutantam censent, refragatur librorum manu scriptorum consensus, refragantur alia testimonia a Valckenario prolata, quibus idem ille a mutatione se advocari passus est. Vid. infra quoque VII, 74 et Dionys. Halicarnass. Antiqq. Romm. I, 27. Nec quidquam mutare placuit Wesselingio (in not. ad IV, 45), qui utrumque Herodoti locum ita conciliari posse statuit, ut praeter Atyn etiam Cotyn, Manis filium, ab Herodoto intelligi dicamus. Quae utrum rem dirimant nec ne, equidem non valeo asserere. Nec Creuzerum fecisse video in Fragmm. historr. pag. 152—154. Nomen *Manis* infra recurrit IV, 45 et frequens servorum Phrygiorum apud Graecos cognomen est, de quo Menag. ad Diogen. Laert. V, 55, a Cr. citatus. In Nicolai Damasceni Excerptis nuper editis (Fragmm. hist. Graecae. III. p. 382 ed. C. Mueller) legimus, sub *Mele* rege Lydiam oppressisse famem, tanquam ad poenam iis inflictam pro caede Dascyli a regibus repetendam; adduntur alia de Mele exsule et post triennium Babylone redeunte indeque restituto: de Lydorum inventis deque migratione Lydorum nihil traditur. — βασιλέως e duobus libris scriptissimum cum Schweigh. et Gaisfordio, ut paulo infra eodem capite βασιλέα pro vulg. βασιλῆος et βασιλέα. Mox retinui *σιτοδείην*, in quo libri manu scripti consentiunt, pro *σιτοδηίην*. Vide supra I, 22 ibique nott. Ad vocis significationem apte monet Valckenarius, a Dionysio l. l. exponi ἀφορίαν καρ-

σιλῆος σιτοδείην ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυδοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας, μετὰ δὲ, ὥς οὐ παύεσθαι, ἅκεα διζήσθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχανᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεθῆναι δὴ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν ἀλλέων πασέων παι-
 49 γνιέων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν. τούτων γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηέυνται Λυδοί. ποιέειν δὲ ὥδε πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευ-
 ρόντας· τὴν μὲν ἐτέρην τῶν ἡμερέων παλίζειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιοῦτῳ τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἔτεα δυῶν δέοντα εἰ-

πῶν. Latine vertunt: *annonae caritatem, difficultatem*.

ἅκεα διζήσθαι] Vulgo διζέσθαι; bini libri διζήσθαι, quod ut verum iam Wesselingius restituerat. Cf. nott. ad I, 65.

ἐξευρεθῆναι δὴ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγάλων] Indicantur cubi et tali, quibus ad ludendum utebantur veteres. Quorum inventionem Lydis cum tribuat Herodotus, Athenaei in vituperationem incurrit, I, 15 pag. 19 A, quia isti ludi multo fuerint antiquiores, quippe belli Troiani tempore iam usitati. Neque negandum, inveniri iam apud Homerum pilae et talorum lusum (conf. Odyss. VI, 100. VIII, 372. Ili. XXIII, 88), sed κύβων mentionem frustra quæras apud eundem, ut nihil certe impediat, quominus posteriori tempore eorum inventionem adscribamus. Vid. Hemsterhus. ad Polluc. IX, 97. Quod ad pilarum ludum attinet, eius inventionem Nausicaæ tribuerat Aro-gallis, grammaticus Corcyraeus. Vid. Suid. s. v. Atque fuerunt sane hi ludi admodum frequentes per Graeciam: quae ipsa haud scio an fuerit causa Herodoto, ut hac occasione oblata eorum originem indicaret. Cubis, qui sex habebant numeros inscriptos (*Würfel*) ac talis s. ἀστραγάλους (*Knöchel*), qui quatuor tantum indicabant numeros et aequae atque cubi e vasculo s. phimo effundebantur, varie utebantur in fortunae ludis vel puerilibus vel virilibus: quae de re disputarunt Becker in Charicles II. p.

305 seqq. ed. sec. et C. F. Hermann Griech. Privatalterth. §. 54. not. 15 seq. §. 33. not. 32, de pilarum ludo ibid. not. 19; de talis cf. quoque O. Jahn Palamed. p. 57.

πλὴν πεσσῶν] πεσσοὶ sunt *calculi*, ψῆφοι, qui non iaciuntur, ut tali, sed digeruntur in lineis ac disponuntur, deinde moventur. Neque igitur vernacule reddendum *Würfelspiel* (id quod talis fit), sed *Brettspiel*. Eius autem ludi inventionem vulgo Palamedi adscribunt; quae de re omnia fere collegit Hemsterhusius l. I. et O. Jahn l. I. pag. 27 seq. „De voce *πεσσοί* eiusque significatione potissimum conferendus Timaeus in Lexic. Platon. s. v. et eiusdem doctissimus interpres pag. 217.“ Cr. Tu vide Becker. l. I. II. p. 300 seq. C. F. Hermann. l. I. §. 54. not. 2 seqq. — In seqq. οἰκηέυνται dedi cum recentt. edd. pro vulg. οἰκηιούνται. Alteram formam οἰκηέυνται Noster supra I, 4 exhibet, ubi vid. nott.

ποιέειν δὲ ὥδε — ἐξευρόντας] ὥδε loco pronominis demonstrativi positum videtur, quod idem in Pausania (I, 21. §. 6) notavit Siebelis, huius loci non immemor.

διάγειν ἐπ' ἔτεα δυῶν δέοντα εἰκοσί] δυῶν dedi pro δυοῖν; cf. nott. ad I, 14. In seqq. ad accusativi structuram δύο μόλις διελόντα conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 561. not. 2 et Sintenis ad Plutarch. Pericl. 27. pag. 190. Quae sequuntur apud Herodotum verba, ea affert quoque Dionys. Halic. A. R. I, 27.

κοσι. ἐπεὶ τε δὲ οὐκ ἀνιέναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιάζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας διελόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ, τὴν δὲ ἐπὶ ἑξόδῳ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν αὐτοῦ λαρχανούσῃ τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα προστάσσειν, ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ τὸν ἑωυτοῦ παῖδα, τῷ οὖνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν τοὺς ἑτέρους ἐξιέναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι ἐς Σμύρνην καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἑσθιμένους τὰ πάντα, ὅσα σφι ἦν χρῆστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ βίον τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς ὃ ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνιδρύσασθαι πόλιος, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδὸς, ὅς σφας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην ποιευμένους οὖνομα-

ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιάζεσθαι] Monet Werferus in Actt. phil. Monacc. I, 2, p. 258, ne quis ἐπὶ ad verbum βιάζεσθαι referat, tmesi ab isto seiunctum. Pertinere enim docet ἐπὶ ad μᾶλλον, ut plura alia monstrant exempla, ac similis dicendi formula ἐπὶ πλεον. Plura dabimus infra ad III, 104.

καταβῆναι ἐς Σμύρνην] Molestum καὶ ante καταβῆναι cum recentt. e Schellershem. libro omisimus.

ὅσα σφι ἦν χρῆστὰ ἐπίπλοα] Citat haec Pollux Onomast. X, 10. — ἐπίπλοα, supellex, mobilia, aliis Herodoti locis (I, 150. 164. III, 135. VI, 23. VII, 119) dicuntur ἐπιπλά; conf. Suid. s. v. et Gregor. Corinth. de dialect. p. 516 seq. ed. Schaef. ibiq. annot. Faesi (Anmerk. zu Passow's Wörterb. p. 24) exponit: τὰ ἐξ ἐπιπολῆς σκευή, ἢ ἐπιπόλαιος κτήσις, bewegliche Habe, besonders Hausgeräthe. Dicuntur χρῆστὰ, i. e. χρήσιμα (quod etiam ex interpretamento unus liber dat III, 78), utilia, ad vitae usum commoda; quae, notante Schweighausero ad Athen. III. p. 114 D, sequiore Graecitatis aevō χρηστήρια appellata sunt. Pro ἀποπλέειν, quod omnes libri afferunt, Dietsch edidit ἀποπλώειν. Cf. Bredov. p. 172.

ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς] Umbros

dicit, quippe quos ante Etruscorum potentiam magnam Etruriae partem tenuisse constat. Hinc Lydi profecti ad Umbrorum terram, i. e. ad Etruriam appellere dicuntur. Vid. C. O. Mueller. (Etrusc.) I. p. 102, et quae de Umbris Herodoti dicemus ad IV, 49. De reliquis vid. Excursus ad h. l.

ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην ποιευμένους] ἐπὶ cum genitivo verbis appellandi adiectum attigimus ad I, 14. — Paulo post cum plurimis libris scripsimus δεδουλόωντο abiecta augmenti reduplicatione, cum vulgo ederetur ἐδεδουλόωντο, quod retinuit Dietsch. Plura omissi in plusquamperfecto augmenti exempla e Nostro suppeditat Werfer. in Actt. philoll. Monacc. I, 2. pag. 240; alia aliorum scriptorum ipse indicavi ad Plutarch. Flamin. p. 129. Add. Bredov. p. 289. In verbis adiectis ὑπὸ Πέρσῃσι ne offendas, neve ὑπὸ Περσέων corrigendum censeas, quemadmodum apud poetas genitivi loco dativum post ὑπὸ substitutum videmus; malim hic dativi usum explicare secundum locutiones: εἶναι ὑπὸ τινι (in aliquis potestate esse, obsequi), ὑφ' ἑαντῷ ποιεῖσθαι (sibi subigere, in suam ditionem redigere) etc., ubi ὑπὸ suam quasi ac propriam vim retinet. Conf. I, 202 coll. III, 45.

σθῆναι Τυρσηνοῦς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδοῦ-
λωντο.

Ἐπιδίξεται δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε Kῦ-95
ρον, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατείλε, καὶ τοὺς Πέρ-
σας, ὅτεφ' ἐρώπων ἡγήσαντο τῆς Ἀσίης. Ὡς ὦν Περσέων
μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Kῦ-
ρον, ἀλλὰ τὸν ἑόντα λέγειν λόγον, κατὰ ταῦτα γράψω· ἐπι-

et quae ad Plutarch. Pyrrh. 14. p. 182 attuli. Refero huc quoque, quod I, 91 in fine legitur: ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι. Add. Siebelis. ad Pausan. IX, 18. §. 1.

οὐνομασθῆναι Τυρσηνοῦς] Haud nostrum est varia recensere et veterum et recentiorum commenta de vi ac notione primitiva huius vocis; unum tamen praeterire nolumus, quod prolatum est a C. O. Muellero (Etrusc. I. p. 79. 80.), nec sine magna veri specie. Ut enim vix tantum dissentiunt Herodotus atque Xanthus (quorum ille Tyrsenum vocat regis filium gentisque auctorem, hic Torrhēbum), qui bene conciliari possint, ita vocem primitivam C. O. Muellerus existimat esse Τύρραν, qua urbs Lydiae ad Caystrum sita designetur, unde omnem Lydiae tractum meridiōnalem Torrhēbiam dixerint. Nam Tyrrham et Torrhā eodem redire vix dubium.

CAP. XCV.

ἀλλὰ τὸν ἑόντα λέγειν λόγον] i. e. dicere, id quod res est, quod verum est. Conf. I, 30. 116 coll. I, 97. V, 50. VII, 209. VIII, 61. §. 1. — Paulo ante servavi Ionicum ἐπιδίξεται loco vulgatae ἐπιδίξε-
ται. Cf. I, 65. 94.

ἐπιστάμενος περὶ Κίρου καὶ τρι-
φασίας ἄλλας λόγων ὁδοὺς φῆναι] Ad locutionem conf. II, 20: ἐλε-
ξαν περὶ τοῦ ὕδατος τούτου τρι-
φασίας ὁδοὺς. De argumento monui ad Ctesiae Excerptt. Persic. §. 2. pag. 84 seqq. Ac neminem fugit, quantopere haec nostri scrip-
toris narratio discrepet a Xeno-
phontea, qualis traditur in Cyro-

paedia; quo in libro etsi nonnulla insunt, quae vera esse vix negari poterit, alia tamen multa addita invenimus, quae ad historiam minus pertinere manifestum est, sed ad finem, quem auctor hoc libro sibi proposuerat, bene accommodata. De qua re pluribus quaesiverunt Middendorf (Rhein. Westph. Mus. IV, 2. p. 124—150, ubi Xenophontea narrationis cum Ctesiana atque Herodotea comparatae fidem quam maxime tueri studuit), C. Hoffmeister in Comment. de Cyro Xenophonteo. Essen 1826., A. Gylden in Comm. de Cyropaedia Xenophontea fide historica, Helsingfors. 1828. Alia leguntur apud Aeschylum poetam in Persa. 767 seqq. Quorum quae vera sint, quae ficta a poeta, vixdum discernere licet. Ex orientalibus scriptoribus quae eruta sunt, talia sunt, quae ad veram historiam parum conferre queant. Conf. Malcolm Hist. Pers. I. p. 32 vers. germanic., Rawlinson in Journal. of the royal geographical society X. p. 143 seq. Etenim ad *Cyrum* potissimum ea referunt, quae de celeberrimo rege, qui vocatur *Kei* (Kai) *Khosroo* s. *Khusru*, in carmine Schahnameh feruntur. In Graecis igitur scriptoribus nos continebimus, inter quos praecipue nos advertet Ctesias, qui aliam prorsus viam ingressus nullam plane Cyro cum Astyage scribit fuisse affinitatem; cuius scriptoris testimonium eo gravius videri debet, quo regiis Persarum e membranis illum historiam suam contexuisse accepimus, nec minus constat, singulos Herodoti errores illum sibi refutandos sumsisse. Vid. Ctesiae Excerptt.

στάμενος περί Κύρου καὶ τριφασίας ἄλλας λόγων ὁδὸν φῆ-

Perss. §. 2 seqq. Hanc vero Ctesiae narrationem, breviorē illam quidem, haud scio an copiosiorē nunc nobis praestent Nicolai Damasceni Excerpta nuper inventa (Fragmm. hist. Gr. ed. C. Mueller T. III. p. 397 seqq. sive p. 107 seqq. ed. Feder), quorum summam retuli in Jahrb. für Philolog. u. Paedag. LIX. 3. pag. 260 seqq. In his quoque legimus, Cyrum nulla cognatione cum Astyage, Persarum rege, fuisse coniunctum, sed natione Mardum ac pauperibus parentibus natum ad regiam aulam devenisse puerum, qui mox gratus fuerit Artembari, pincernarum praefecto, eiusdemque amore et gratia ita creverit, ut ab Artembare mortuo filius testamento declaratus in huius ipsius locum substitueretur et pater, nomine Atradatae s. Tosatradates, satrapae munus acciperet. Mox vero (ita tradunt Excerpta illa) Cyrus ad tantam dignitatem evectus cum patre, Oebare Persa assumpto socio, defectionem parat bellumque exoritur gravissimum inter Astyagem et Cyrum, qui ab Astyagis copiis victus ad Pasargadarum montes faucesque regreditur Astyagemque accedentem repellit. Reliqua, quod maxime dolendum, desunt. Sed ea ipsa, quae restant, quamvis et ipse hic illic Graecum quandam induxerint colorem, magis ad verum accedere atque Herodoteis utique praestare videntur. Quod ipsum horum Excerptorum editor iam antea (ad Ctesiae Fragmm. pag. 5.) erat professus. Herodoti enim narratio de Cyri originibus, educatione, reliquis vix nobis satisfacere poterit, quippe quae Graeciam in haud paucis redolere et ad Graecorum fabulas efficta videatur. Conf. Dahlmann. Herodot. p. 142 seq. Pertinet huc, alia ut taceam, narratio de Cyri natalibus, quae sponte in memoriam revocat, quae de Oedipo Graecorum fabulis carminibusque ferebantur atque quodammodo vel ad Darium Hystaspis fi-

lium sunt traducta, quem Ptolemaeus Hephaest. cap. 3. p. 21 ed. Roulez tradit, a matre expositum, deinde equae mammis nutritum cura Spargapisae agasonis, postea equi hinnitu ad regnum pervenisse. Medicam famam inter triplicem illam famam, quae de Cyro obtinuit, ab Herodoto assumptam fuisse indicat Lengerke ad Daniel. pag. 213 atque Mure critical history of the lang. and literat. of anc. Greece IV. p. 247 seq., Duncker. Gesch. d. Alterth. II. p. 475 seqq., qui e variis elementis conflata vult Herodoti narrationem, quae licet ipsa vera esse non possit, tamen Nicolai narrationi sit praefenda. De quo equidem aliter sentio. Neque probari video Winero (Bibl. Realwörterb. I. p. 280.) Herodoteam de Cyri narrationem, a sacra scriptura nimis recedentem, in qua qui appellatur *Koresch* (cf. nott. ad I, 114.), eum nullum alium esse nisi *Cyrum* Herodoteum demonstrare conatus est Fr. Guil. Schultz: Studien u. Kritiken v. Ullmann u. Umbreit 1853. p. 624 seqq. et in Diss. de Cyro Magno, Iudaeorum liberatore. Berolin. 1853. His viro- rum doctorum sententiis allatis, quid ipse sentiam, paucis addere placet. Etenim apud orientales nationes eum, qui regnum quoddam regiamve dignitatem sibi acquirit, haud raro videmus nomen quasi ac titulum eius regis eiusve stirpis, quae ab ipso regia sit privata dignitate, assumere, ipsamque affinitatem cum illa contrahere, matrimonio inito. Hoc enim modo imperium ipsi fit magis firmatum et ab omni subditarum gentium seditione tutum, quae quando regem eiusdem fere stirpis adeoque familiae ad solium evectum audiant, seditiones haud movent iugumque impositum haud aegre ferunt. Itaque Medis in Persarum ditionem redactis solatio esse poterat, quod Cyrum, novum regem, priori cum stirpe regia mirum in modum coniunctum ipsiusque Astyagis nepo-

να. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς ἄνω Ἀσίας ἐπ' ἕτεα εἰκοσι

tem esse audirent. Quae cum ita sint, eam viris doctis olim propositi coniecturam, ut Cyrum re vera minime cum Astyage coniunctum stirpeve regia ortum statuerem, sed pro satrapa aut regulo illum haberem, qui, Persarum (quae gens Medis tum erat subiecta) dux, seditione mota in summi regis Medorum locum evectus fuerit, Medique regis omnem potestatem, insignia, alia assumeret, et, quo melius ipse iure quodam legitimo aut hereditario regiam potestatem exercere videretur, Medorum regis filiam in matrimonium duxerit. Quae suo assensu probavit Hupfeld l. I. pag. 51. Nec repugno, si quis Cyrum dixerit satellitibus regiis praefectum, qui rege sublato ipse in eius locum successerit; quale multis post annis in Arabum regno a Turcis factum esse accepimus. Persae igitur multo antea idem fecisse putandi erunt, quod post fecerunt Turcae. Atque iam ante seditionem adversus Astyagem motam Cyrum Persis (qui Medorum imperio paruerint) imperasse statuit Graff. in Programmata scholast., quod prodiit Wetzlar. 1828. Quae omnia eo fere redeunt, ut regnum Medorum atque Persarum revera unum idemque esse commonstrent, in qua mutata dynastia aliam modo gentem principatum obtinuisse videmus. Quod cum docuisset Schlosserus in Universalgesch. I, 1. pag. 243 seq., minime illi contradicere debebat vir quidam doctus in Hermes XXXI, 1. pag. 99 seq. Neque enim quidquam iis efficitur locis, quos in suam sententiam attulit.

Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς ἄνω Ἀσίας ἐπ' ἕτεα εἰκοσι καὶ πενταχόσια] Dici vix potest, quantas turbas hic locus iis excitaverit, qui regnorum Asiae antiquissimorum tempora accuratius definire conati sunt. Multum enim ab eo numero, quem Assyriorum regno Noster adscribit, ille differt, quem a Ctesia proditum plures deinceps repetierunt, Assyrios scilicet Asiae

imperasse per mille trecentos sexaginta annos. Conf. Diodor. Sicul. II, 28 fin. Vario modo haec cum Herodoteis aliquo modo conciliare temporumque ordinem stabilire studuerunt viri docti, quorum sententias, hoc loco non repetendas, recensui in nott. ad Ctesiae fragmm. pag. 419—424. Quorum plerique, si eos exceperis, qui a Ctesia annorum numerum consulto auctum esse velint, Herodotum de eo tempore tantum, per quod Assyrium regnum praecipue floruerit, loqui existimant vel potius de eo tempore, per quod superior Asia (ἡ ἄνω) in Assyriorum ditone fuerit (quam sententiam etiam tuetur Graff. l. I. pag. 6.), vel de eo tempore, quod ad recens modo Assyriorum regnum pertineat, cum Ctesiae anni ad vetus Assyriorum regnum sint referendi. Sed haec et alia eiusmodi, quae silentio praetermittere praestat, talia sunt, quibus quo minus assentiari, alia obstant haud minora, ut pluribus illic exposui. Quare haud scio an operam perdant, qui talia secum in concordiam redigere velint, de quibus certi quid erui posse despero. Binae enim iam antiquitus exstitisse videntur diversae narrandi et computandi rationes, quarum alteram ab ipsis Assyriis ac Persis relatum Ctesias fuerit secutus et quotquot alii scriptores se ad hunc applicuerint, alteram a Babyloniiis traditam et cum Graecis communicatam Herodotus exceperit et qui post, Alexandri magni aetate, de his scripserint. Inde explico Berosi annos 526 enumerantis cum Herodoto consensum proboque Niebuhrii rationes, quibus Herodotum narrationem suam de his Babylone accepisse statuat (vid. Annal. societ. reg. Berolinens. an. 1820. 1821. pag. 48). Sed eum ipsum dissensum qui componere possit, vix unquam repertum iri persuasum habeo. Neque quidquam ad ea illustranda ex orientalibus scriptoribus lucrabimur, qui quam negligenter

καὶ πεντακόσια, πρῶτοι ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι· καὶ κως οὗτοι περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύνην ἡλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους καὶ τὰ ἄλλα ἔθνεα ἐποίησε τῶντ' οἱ τοῖσι Μῆδοισι. Ἐόντων δὲ αὐτονόμων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπειρον, ὧδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας περιῆλθον. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μῆδοισι ἐγένετο σοφὸς, τῷ οὐνόμα ἦν Δηϊόκης, καὶς δὲ ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊόκης, ἐρασθεὶς

in temporum rationibus indicandis annisque singulis accurate constituendis ac numerandis versentur, nemo fere nescit. Disquisivit de regni Assyriaci chronologia Clinton. in quarta appendice Fast. Hellen. Vol. I. p. 263 seqq. omniaque attulit, quae a scriptoribus antiquis et recentioribus hanc in rem tradita inveniuntur; quibus accedunt ea, quae disseruit De Saulcy (Recherches sur la chronologie des empires de Ninive, de Babylone et d'Ecbatane, in: Mém. de l'Acad. d. Inscriptt. T. XIX, 1. p. 184 seqq. praecipue p. 341 seqq.), Grote (history of Greece III. p. 302 seqq.), Mure critical history of the language etc. IV. p. 336 ff. Herodoteis numeris quoque patrocinator I. a Gumpach: Abriss d. babyl.-assyrr. Geschichte p. 46 seq. atque Iatho: Zur Chronologie d. ältest. Geschichte d. Menschheit (Hildesheim 1853.) pag. 11 seq.

ἐς τυραννίδας περιῆλθον] περιέρχασθαι de regno, quod in alium transit aliamve devolvitur in stirpem, conf. I, 7. 120 ibiq. nott. Ad κατοικημένων in seqq. conf. I, 27 fin.

CAP. XCVI.

οὗτος ὁ Δηϊόκης] Mirum profecto est, quod verba, quae sequuntur, usque ad cap. C fin. in Sancrofti libro aliisque non nisi paucis contracta leguntur. Attigit Herodotea Cicero de offec. II, 12. §. 41. Pertinet vero ad ea, quae hoc capite et seqq. traduntur, Guil. Hupfeldi Specimen II. Exercitt. Herodott. sive de vetere Medorum

regno Rintel. 1843, ubi etiam ea persecutus est, quae ex libris Persarum sacris (Zendavesta) atque e carmine epico Persarum s. Iraniorum res celebrante (Schahnameh) afferuntur ad antiquissimam harum gentium historiam illustrandam p. 4 seqq. Quae ipsa fabulis ita commixta sunt, ut certi quid inde vix mihi erui posse videatur. — Deiocem alii Arphaxadam, cuius in Iudith cap. 1. mentio fit, esse dicunt, alii Phraortem; vid. Wesseling. ad h. l. et imprimis Beck. Allgem. Weltgesch. I. p. 636 seq., qui varias virr. doctt. collegit sententias. Nuper admodum Hammerus eum esse dixit Deiocem, qui in Persarum carminibus celebretur *Dschemschid* (Annall. Vienn. IX. p. 10 seqq. 13 nott. et LXII. p. 46. Adde Hoelty: Dsjemschid, Feridun etc. p. 53 seqq. 60 seqq.). De quo equidem nihil decernam. Caeterum quae de Deioce regnique Medici initiis hic traduntur, ea Graecum potius quam orientalem colorem prae se ferre iudicat Grote history of Greece III. p. 305 seq., adeo ut Herodotum Graeca quaedam ad Medorum res exornandas assumpsisse statuamus. Ulterius adeo progreditur Mure l. l. IV. p. 339, qui omnem hanc Herodoti narrationem plane commenticiam habet („a pure political romance“), compositam ad illustranda ea, quae illa aetate ferebantur de rerum publicarum originibus. A qua sententia equidem ita absum, ut virum doctum in literarum Graecarum historia, quam conscripsit, plura quae ad fabulas, quam ad historiam referenda sunt, conscripsisse putem. Multo sanius

τυραννίδος, ἐποίει τοιάδε. Κατοικημένων τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἐαυτοῦ ἐὼν καὶ πρότερον δόκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιοσύνην ἐπιθέμενος ἤσκει· καὶ ταῦτα μέντοι, ἐούσης ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικήν, ἐποίει ἐπιστάμενος, ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἄδικον πολέμιόν ἐστι. οἱ δ' ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς 50 τρόπους, δικαστὴν μιν ἐαυτῶν αἰρέοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μνεώμενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιέων τε ταῦτα ἐπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτῶν, οὕτω ὥστε πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμησι, ὥς Δηϊόκης εἶη ἀνὴρ μουῦνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπλίντοντες ἀδίκουσι γνῶμησι, τότε ἐπεὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι· τέλος δὲ οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἷα 97

atque rectius iudicavit Hupfeldus l. l. p. 4.: Herodotum de Medis et certa tradidisse, si pauca excipias, et quae ad cognoscendas eorum res longe plurimum faciant.

δικαιοσύνην ἐπιθέμενος ἤσκει] Ad ἐπιθέμενος mente supplendum δικαιοσύνη, cum, quod adest δικαιοσύνην, ad ἤσκει pertinere. Est enim ἐπιτίθεσθαι τινα operam dare alicui, aggredi aliquid, ubi accusativum vel reflexivi pronominis vel nominis νοῦς vel alius cuiuslibet nominis cogitando addere possis. Sic, ut alia taceam, supra I, l. III, 76. Hinc accuratius vertenti erit: „iustitiam, cui valde operam dedi, exercebat.“

ἐπιστάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἄδικον πολέμιόν ἐστι] Sententiam trivialem ac nimis vulgarem habent. Inde Fonteinus, probante Larchero, legi vult ὅτι τῇ ἀδικίῃ τὸ ἀδικεόμενον πολέμιόν ἐστι, simili laudata Euripidis sententia in Phoeniss. 541. Nec vero libri suffragantur, nec ipsa ratio suadet, ut ea mutemus, quae quin minus bene de Deiocis consilio dici queant, nullam iustam equidem perspicio causam. Nec longius disputem, utrum Herodotus, quae Fonteinii est sententia, reapse in mente habuerit Solonis illud τὸ ἴσον πᾶσι οὐ ποιεῖ apud Plut. Vit.

Sol. 14. pag. 85 D. Aliter Herodoti locum, quem corruptum habet, tentat Negrus sic scribi posse ratus: ὅτι τοῦ δικαίου τὸ ἄδικον πολὺ μείον ἐστι vel: ὅτι τὸ δίκαιον τοῦ ἀδίκου πολλῷ ἁμεινόν ἐστι. — In seqq. μνεώμενος (a μνᾶσθαι) eodem modo effectum, quo χρεώμενος, alia huius generis, quae omnia, si Bredovium p. 387 sequimur, vel invitis libris corrigenda sunt; quare Dietsch scripsit μνεόμενος et mox quoque πολιτῶν (pro πολιτῶν), iubente eodem Bredovio p. 34 atque Dindorfio Praefat. p. XLII. Libri scripti in vulgata acquiescunt, nisi quod duo libri μνώμενος praebent. Leguntur, quae proxime antecedunt, ap. Plutarch. de nobil. T. IV. p. 190 Analectt. Wolf.

καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι] Vix necesse erit monere de diversa significatione verbi activi δικάζειν (ius dicere, iudicem agere) et medii δικάζεσθαι, quod eius est, qui facit sibi ius dici, qui iuri dicundo se praebet, s. iudicio cum aliquo disceptat. Conf., si tanti est, Kuesterum de verb. medd. sect. II. §. 7. p. m. 122.

CAP. XXVII.

Πλεῦνος δὲ αἰεὶ — τοῦ ἐπιφοι-

πυνθανομένων τὰς δίκας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐὸν, γνούς ὁ
 Δηϊόκης ἐς ἑωυτὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἔτι ἤθελε,
 ξυνθα περ πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε, οὔτ' ἔφη δικᾶν ἔτι.
 οὐ γὰρ οἱ λυσιτελεῖν, τῶν ἑωυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι πέ-
 λας δι' ἡμέρης δικάζειν. εὐούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνομίης ἔτι
 πολλῶ μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν, συνελέχθησαν
 οἱ Μῆδοι ἐς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐδίδουσαν σφίσι λόγον, λέγοντες περὶ
 τῶν κατηκόντων. ὥς δ' ἐγὼ δοκέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ
 Δηϊόκεω φίλοι. Οὐ γὰρ δὴ, τρόπῳ τῷ παρεόντι χρεώμενοι,
 δυνατοὶ εἶμεν οἰκέειν τὴν χώραν· φέρε στήσωμεν ἡμέων αὐ-
 τῶν βασιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ
 πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίης ἀνάστατοι ἐσόμεθα.

τέοντος] i. e. cum numerus eorum, qui accederent, semper cresceret. Participiorum et adiectivorum usum in neutro singularis pro plurali, ubi totum quiddam indicatur, ex hoc loco multisque aliis demonstrat Matth. §. 445, 5. p. 832. Inde ipsum singularem mox excipit pluralis numerus πυνθανομένων.

Ξυνθα περ πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε] Admonet Wesselingius verbi προκατίζων, quippe de iudiciis, sive illi reges sive privati fuerint, hoc solemne. Sic I, 14. V, 26. — In seqq. δικάζειν est futuri infinitivus (pro δικάσειν), forma utique rariori in verbis, quae desinunt in αζω. Vid. Bekkeri Anecd. Gr. I. pag. 90, 15 et conf. Bredov. p. 390 seq., qui apte laudat Matth. Gr. Gr. I. p. 404 et Buttmann. Gr. Gr. I. p. 391 seq. δι' ἡμέρας est: per totum diem. Conf. II, 174 ibiq. Wesseling., qui h. l. interpretatur: „totum diem dirimendis litibus impendere.“

καὶ ἐδίδουσαν σφίσι λόγον] i. e. deliberarunt inter se verba facientes de praesenti rerum statu s. de iis, quae ipsis nunc faciunda essent. Formulam διδόναι λόγον ἑαυτῶ (rationem sibi reddere, secum reputare, deliberare) maxime frequentem Nostro esse monstrant exempla a Schweigh. collecta in Lexic. Herodot. II. p. 77. Confer. potissimum I, 25. 209. III, 45. 68. 76. 138. —

Verba περὶ τῶν κατηκόντων Negris explicat περὶ τῆς παρουσίας κατὰστάσεως τῶν πραγμάτων, affertque Herodot. IV, 136. V, 49. VII, 104. VIII, 19. 40. 102.

οὐ γὰρ δὴ, τρόπῳ τῷ παρεόντι κ. τ. λ.] Pertinet h. l. ad eos, ubi sententia causalis, quae postponi debebat, sententiae primariae (φέρε στήσωμεν κ. τ. λ.) praeponitur. Conf. supra ad I, 24. Quod monendum videbatur, ne quis offenderet in particula γὰρ initio huius sententiae posita.

φέρε στήσωμεν ἡμέων αὐτῶν βασιλέα] Valckenariana emendatione: στήσωμεν ἕνα ἡμέων αὐτῶν βασιλέα (ut III, 25. 80. 85.) minime opus. Nec libri invant. Ad εὐνομήσεται (i. e. bonis legibus utetur s. administrabitur terra) cf. supra I, 68, et de futuro medii, quod passivam notionem assumpsit, Kühner Gr. Gr. §. 399, 3. a.

καὶ αὐτοὶ πρὸς ἔργα τρεψόμεθα] Vulgo ἔργα ad quaevis Medorum negotia et opera s. occupationes solitas referunt. Nam πρὸς s. ἐπὶ τὰ ἔργα τρέπεσθαι frequenter occurrit, ubi est: ad negotia reverti. Vid. Wyttenbach. Epist. critic. pag. 12, ubi nostri loci non oblitus fuit. Add. Beck. ad Aristoph. Avv. 1450, ne plura. Larcherus vero strictiori sensu ἔργα de opere rustico intelligi vult („ut quiete nobis liceat agros colere“), ut supra I, 36. Sed ab hoc loco alienum putamus, cum in

Ταῦτά κη λέγοντες πείθουσι ἑαυτοὺς βασιλεύεσθαι. Αὐ-98
τίκα δὲ προβαλλομένων, ὅτινα στήσονται βασιλέα, ὁ Διόκῃς
ἦν πολλὸς ὑπὸ παντὸς ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεό-
μενος, ἐς ὃ τοῦτον καταινέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ'
ἐκέλευε αὐτοὺς οἰκία τε ἑωυτῶ ἄξια τῆς βασιλῆϊς οἰκοδομη-
σαι, καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροις. ποιεῦσι δὲ ταῦτα οἱ
Μῆδοι. οἰκοδομέουσι τε γὰρ αὐτῶ οἰκία μεγάλα τε καὶ ἰσχυρά,
ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας, καὶ δορυφόρους αὐτῶ ἐπιτρέ-
πουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέξασθαι. Ὁ δὲ, ὥς ἔσχε τὴν
ἀρχὴν, τοὺς Μήδους ἡνάγκασε ἐν πόλιν ποιήσασθαι, καὶ
τοῦτο περιστέλλοντας, τῶν ἄλλων ἔσσον ἐπιμέλεσθαι. πει-
θομένων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα
τε καὶ καρτερὰ, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται, ἔτερον

solis agris colendis Medos occupa-
tos fuisse minime sit probabile.

CAP. XCVIII.

Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων, ὅ ν-
τινα στήσονται βασιλέα] Nimium
hic Schellershemiano libro indul-
sisse videntur Schweigh. et Gaisf.
scribentes τὸν τινα pro ὃν τινα,
quod in reliquis libris manu scri-
ptis et editis vulgo comparet. Re-
tinuit quoque Matth., probante
Struve, quem vide laudatum ad I,
90. στήσονται futurum eo sensu,
de quo supra dictum ad I, 65. 11.
Tu verte: *quemnam regem — sibi
creaturi sint.*

ἦν πολλὸς — προβαλλόμενος καὶ
αἰνεόμενος] Participii usum in his
dictionibus aliquot exemplis docuit
Matth. §. 554, h. p. 1087, ubi iti-
dem post πολλὸς εἶναι participium
invenimus, quo ipso sententia pri-
maria accuratius definiatur et in
singulis explicetur. Add. Kuehner.
Gr. Gr. §. 661, VIII. Latini: *fre-
quens ab unoquoque viro proponeba-
tur et laudabatur Deiores.* Tu conf.
VII, 158. IX, 91. Quod sequitur
ἐς ὃ, nil nisi *donec, bis dass* signi-
ficare docuit Struve Quaest. de
dialect. Herod. Spec. I. p. 41 seqq.
omnibus Herodoti locis allatis. —
In seqq. ἐπιτρέπουσι omnes reti-
nent libri scripti, quibus invitis

Bredov. p. 145 reponi vult ἐπι-
τρέπουσι, quod dedit Dietsch.
Idem obtinere video II, 120 allis-
que locis haud paucis, quos omnes
corrige temerarium utique vide-
tur, cum Herodotus utraque forma
uti potuerit.

καὶ τοῦτο περιστέλλοντας] i. e.
hoc praecipue curantes ac tuentes,
in una urbe condenda praecipuam
suam curam ponentes. Conf. II,
147. III, 31. Mox omnes libri ἔσ-
σον, cuius loco ἔσσον reposuerunt
recentt. edd. cum Bredov. p. 144,
quem ego quoque secutus sum et
h. l. et II, 6, ubi vid.

ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκλη-
ται, ἔτερον ἑτέρῳ κύκλῳ ἐνεστεώ-
τα] Ἀγβάτανα e binis libris, Medi-
ceo alioque restitutum, ut I, 110.
153. III, 62. 64. 92. Reliqui Ἐκβά-
τανα, quod recte opinor reiecit
Wesselingius, auctoritate confusus
Stephani Byzantini p. 12, qui alte-
ram scripturam probat. Vid. not.
nostram ad Ctesiae Excerptt. Perss.
§. 2. pag. 88. Add. Passov. Melett.
criticc. in Aeschyl. Pers. p. 48.
Bredov. p. 100, qui hanc formam
(per Ἀγ.) apud Herodotum unice
ferendam esse recte statuit; atque
facit huc idem nomen, quale in
Esrae libro VI, 2. scriptum exstat
נִינְוָה coll. libri Iudith. initio,
ubi Medorum rex Arphaxada Ecba-

ἐτέρῳ κύκλῳ ἐνεστέωτα. μεμηχάνηται δὲ οὕτω τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἐτέρου κύκλος τοῖσι προμαχεῶσι μούνοισι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κου τι καὶ τὸ χωρίον συμμα-

tana condidisse fertur. Tu cf. de ipso nomine Bohlen De origin. ling. Zend. pag. 29 et Rawlinson loco mox laudando p. 134. Alia olim de urbis nomine coniectaverat Ios. Scaliger Animadverss. ad Euseb. Chr. p. 78. In Bisutuna inscriptione legitur nomen *Haymātdna*, quod cum Ἀγβάτανα magis convenire monet Oppert Journal Asiatique XVII. p. 561. — In verbis seqq. ἐτέρῳ ἐτέρῳ κύκλῳ ἐνεστέωτα noli haerere: pertinent enim ad τεύχεα, per appositionem adiecta.

De ipsa urbe ut paucis dicamus, videntur *Ecbatana* arcis munitae potius quam urbis speciem initio praebuisse. Quae ubi ex Deioce Medorum regum sedes fuit, Persis quoque, qui in eorum locum successerunt, remansit regia sedes per menses aestivos nec minus crevit divitiis atque opulentia, quam Susa ac Babylon. Testis est locupletissimus Polybius X, 27, mira enarrans de auri argentique copia in aedibus huius urbis conspicua et de omnis generis opulentia, qua illa fuit referta. Alexandri autem aetate eversa esse dicitur. Locus, ubi exstructa erat, nunc satis cognitus; quippe perquam vicina nunc *Hamadan* urbs, et Orontes mons nunc Alwend appellatus. Quin regiae illius sedis s. arcis, quam hoc loco a Deioce exstructam describit Herodotus, rudera adhuc pauca quaedam exstant, accuratius perquisita ab Anglis hominibus, Moriero ac potissimum Portero, postea a viro docto Gallo Flandin, Voyage en Perse I. pag. 386 seqq. Qui locum altiore, ubi arx regia educta erat, sibi invenisse videntur simulque alia quaedam vestigia aedium, quae nunc prorsus dirutae sunt. Quae cum persimilia iis videantur, quae in monumentis Persepolititanis sunt conspicua, ipsos Persas a Medis aedium exstruen-

darum artem s. architecturam accepisse consentaneum sit. Inde a colle isto, cui superstructa erat arx regia, urbs extendebatur in campos, quos bene irrigatos, fertilissimos omnibusque rebus abundantes coeloque ipso saluberrimos esse ferunt, ut bene Deioces hunc locum sedi regiae condensae elegisse videatur. Plura de his qui cupiant, adeant itineraria doctorum Anglorum, indeque enotata ab Heerenio in Ideen etc. I. pag. 289 seqq. 307 seqq. Alia ipsi excitavimus ad Ctesiae locum laudatum, quibus nunc addo Van der Chys ad Arriani Exp. Alexandr. (III, 19) Commentar. geograph. pag. 73. Praecipue consulendus erit Ritterus in libro: Erdkunde (VI, 2) Vol. IX. p. 98 seqq. et qui postea accurate et copiose de Ecbatanis egit Quatremère (Mém. de l'Acad. des Inscrip. T. XIX, 1. pag. 419 seqq.). Hic enim vir doctus edocuit, urbis nomen verum fuisse *Ahmetha*, quod in sacra scriptura legitur idque ipsum convenire quodammodo cum nomine eius urbis, quae recentiore aetate in hac fere regione invenitur, *Hamadan*, adeo ut haec ipsa in veteris urbis locum cecidisse videatur; idemque etiam refutavit, quae Rawlinson in commentatione de situ veteris urbis („Mém. on the site of the Atropatenian Ecbatana“ in „The Journal of the royal geographical society etc.“ X. p. 65 — 158: unde quae Vaux in libro: Nineveh and Persepolis pag. 414 seqq. affert, descripta fere sunt) probare conatus erat, duas olim exstitisse urbes, Ecbatanorum nomine insignitas, alteram prisco admodum aevo a Semiramide exstructam eo fere loco, quo postea invenitur Hamadan, alteram a Deioce exstructam, cuius ruinae adhuc cernantur eo loco, cui nunc nomen *Takhti Suleiman*, i. e. solium Salomonis. Vide potissimum p. 127

χέει, κολωνὸς ἔδν, ὥστε τοιοῦτο εἶναι· τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύθη, κύκλων ἔόντων τῶν συναπάντων ἐπτά· ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασιλῆα ἐνεσσι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ-δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι τείχος κατὰ τὸν Ἀθηναίων κύκλον μάλιστα

seqq. 146 seqq. coll. p. 47 seqq., eodemque etiam refert urbem *Harān* s. *Charran* in libro Tobiae XI, 1. (vid. p. 136 seqq. 157.). Sed falso ita statui satis mihi probasse videtur Quatremère l. l. p. 434 seqq. 455., qui aequè bene etiam p. 424 seqq. alius viri docti errores refutavit statuentis, vetera Ecbatana ibi sita fuisse, ubi nunc exstat Ispahan (Williams: two essays on the geography of ancient Asia Lond. 1829). Imaginem urbis Hamadan exhibet Chesney: Expedition for the survey etc. I. pag. 212. et Flandin in opere splendidissimo: Voyage en Perse (Perse ancienne) Pl. 24—26 bis et 68—70, bene monens p. 15 seqq., hodie quidem pauca superesse rudera veteris urbis, sed ipsum situm, qualem Herodotus significavit, bene adhuc cognosci posse.

ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασιλῆα ἐνεσσι] Schweighauserus requirebat δὴ pro δὲ, nihil tamen mutans, cum libri vulgatam teneant. Nos ne requirimus quidem particulam δὴ, sed valde retinendum dicimus δὲ, vel si libri aliud quid offerrent. — In septem istis orbibus vario colore distinctis, quos ex ipso Herodoto attigit Theo Progyrnasmm. II, 10. p. 21 seq. ed. Finckh, recondita quaedam ratio latere videtur, quae ab orientalium indole cogitandique ratione haud abhorret. Namque poterunt referri septem orbis ad septem coeli sphaeras, quibus solis arx quasi inclusa tenetur. Conf. Creuzer. Symbol. II. p. 191 ed. tert., ubi similia quaedam apud alios populos afferuntur. De numero septenario, qui per orientem quoque valde consecratus vario inde modo adhibitus est, monere vix opus post ea, quae disseruit v. Hammer in Annall. Vienn. CXXII. p. 185 seqq. (ubi potissimum cf. p. 221.) CXXIII et CXXIV init. Accedit colorum,

quibus singuli circuli distincti sunt, diversitas, qua ipsa altius quid indicari nemo dubitaverit, qui colorum in huiusmodi rebus vim et significationem perceptam habet. Ipsum vero opus, quod h. l. describitur, ita elaboratum animo informemus, ut propugnacula (οἱ προμαχῶνες) circulorum constituerint laterculis coctis crustaque vitrea diversi coloris obiectis: quales laterculos hodieque e ruinis Babylonis protractos esse constat. Monuit Ritter l. l. pag. 101. Quare non erat, quod Rawlinson l. l. p. 127 seq. dubitaret de moenibus revera hac colorum diversitate distinctis totamque hanc narrationem ad fabulas originis Sabaeae relegaret.

μέγ. ἐστι τείχος κατὰ τὸν Ἀθηναίων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέγαθος] i. e. murus eorum, qui maximus est (s. maximum orbem conficit), aequat fere ambitum moenium Athenarum (longitudine). Ubi κατὰ similitudinis notionem adsciscit, de qua infra ad I, 121. Caeterum in declarando urbis Athenarum ambitu non prorsus consentiunt veteres scriptores, quorum locos dudum collegit Meursius Lectt. Att. I, 1 coll. III, 4. Accuratiores nunc edocuit Kruse (Hellas II, 2. pag. 158.), Thucydidis praecipue insistentis testimonio II, 13 atque Dionysii Halicarnass. (Antiqq. Romm. IV, 13. IX, 68.), quo verum ambitum fuisse centum sexaginta stadiorum evinceret. Nam ex Thucydide centum quadraginta octo fuisse colligitur, ex Dionysio centum sexaginta octo, a quibus numeris reliqui magis minusve recedunt. Leake (Topographie Athens, übers. v. Baiter u. Sauppe, p. 313) ambitum centum quadraginta octo stadiorum sive septendecim mill. Anglicè. esse statuit; quo quidem ambitu ipsa urbs (τὸ ἄστυ), longa moenia et portus includuntur. Utut est, confirmat Herodoti testimo-

κη τὸ μέγαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι λευκοί, τοῦ δὲ δευτέρου μέλανες, τρίτου δὲ κύκλου φοινίκοι, τετάρτου δὲ κυάνεοι, πέμπτου δὲ σανδαράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡνθισμένοι εἰσὶ φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι εἰσι ὁ μὲν καταργησώμενους, ὁ δὲ κατακεχρυσώμενους ἔχων τοὺς προμαχεῶνας.

- 99 Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἑωυτῷ τε ἐτείχεε καὶ περὶ τὰ ἑωυτοῦ οἰκία, τὸν δὲ ἄλλον δῆμον πέριξ ἐκέλευε τὸ τεῖχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε Δηϊόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος· μήτε ἐσιέναι παρὰ βασιλεῖα

nium Diodorus Siculus XVII, 110, qui ambitum Ecbatanorum stadiis centum quinquaginta absolvit.

τρίτου δὲ κύκλου] In his et seqq. omissum vides articulum, quem in antecedentibus (τοῦ — πρώτου, τοῦ — δευτέρου) additum invenimus, in quo nemo certe haerebit. — In seqq. scripsimus cum recentt. *σανδαράκινοι*, accentu retracto, quem in extrema syllaba editores priores inde ab H. Stephano posuerant. Intelligitur autem subrufus ille color, qualis est sandaracae, *sandarachroth*. Nam sandaraca idem est, quod vulgo appellant: *rother Schwefel-Arsenik* s. *Arsenik-rubin*, et quae alia exstant cognomina, de quibus vid. Leonhard. in Oryctognosiae compendio Sect. 15. s. v. Realgar pag. 166 seq. Contra φοινίκεος (qua voce Noster usus quoque est II, 132. VII, 76. IX, 22) declarat colorem puniceum s. *purpureum* a colore subrufo (*hellroth*) bene distinguendum; κυάνεος est *caeruleus*, vox ex Homero, Pindaro, aliis cognita; cf. Blomfield. Glossar. in Aeschyl. Pers. 83.

ἡνθισμένοι εἰσὶ φαρμάκοισι] *φάρμακα* de coloribus dici, ex hoc ipso loco admonet Thomas Magist. s. v. pag. 885. „Add. Suidam s. v. Philemon. Grammat. pag. 180.“ Cr. Attulit quoque Graevius ad Lucian. T. IV. p. 488 ed. Bip. hunc locum, quem ita reddit: *propugnacula picta variis coloribus*, quum ἀνθίζειν s. ἐπανθίζειν sit *pingere*, *floridis coloribus inficere*. Ad perfecti formam ἡνθισμένοι retento

augmento cf. Bredov. p. 297, qui idem conferendus p. 317 ob augmentum in verbo καταργησώμενους neglectum, in verbo κατακεχρυσώμενους observatum. Lateres auro et argento extrinsecus obductos in Assyriorum palatiis commemorat inventos Layard Nineveh and its Rem. II. p. 417 coll. 268.

δύο δὲ οἱ τελευταῖοι εἰσι ὁ μὲν κ. τ. λ.] Ita scripsimus, reiecta prorsus distinctione, quam alii post εἰσὶ, alii ante εἰσὶ ponebant, accentu addito huic verbo. — Ad argumentum. verbb. ὁ μὲν καταργησώμενους, ὁ δὲ κατακεχρυσώμενους ἔχων τοὺς προμαχεῶνας conf. Polybii locum supra laudatum. „Ac splendorem opulentiamque huius sedis regiae collaudat quoque Auctor libri de mundo cap. 6. p. 216 ed. Kapp.; simile vero structurae genus hodieque in multis apud Sinenses et Indos oppidis reperiri monet Caylus in Hist. de l'Acad. des Inscriptt. XXXI. p. 42.“ Cr.

CAP. XCIX.

πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος· μήτε ἐσιέναι κ. τ. λ.] Quod dixit κόσμον, i. e. rationem atque ordinem imperii administrandi regemque adeundi, id seq. cap. dixit διακοσμεῖν, quod ipsum inde vel a philosophis adhibitum in totius naturae rebus ordinandis et administrandis monstrant, quae Ideler attulit ad Aristotel. Meteorol. Vol. I. p. 646. Ad argumentum ipsum

μηδένα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρεέσθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τούτοις ἐτι γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασι εἶναι τοῦτό γε αἰσχρόν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑωυτὸν ἐσέμνυνε τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὀρέοντες οἱ ὁμήλικες, ἐόντες σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίης οὐ φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς ἀνδραγαθίην λειπόμενοι, λυπεόλατο καὶ ἐπιβουλεύοιεν, ἀλλ' ἐτεροίός σφι δοκεῖ εἶναι μὴ ὀρέουσι. Ἐπεὶ τε 100 δὲ ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτνυε ἑωυτὸν τῇ τυραννίδι, ἣν

quod attinet, idem illud Deiocis institutum, quo reges nemini se ipsos adeundi facultatem permittant, sed per internuncios omnia transigant, quin adeo populis rarissime sui ipsius adspectum praebeant, non solum ad Persas transiisse stricteque observatum esse multis e testimoniis, quae Brissonii collegit industria (de reg. Perss. princip. I, 27 seq. p. 34 seqq. coll. I, 292. pag. 287.), compertum habemus, verum etiam ceteris orientalibus principibus commune fere fuisse indicant ea, quae similia de Assyriorum regibus accepimus, uti monui ad Ctesiae fragmm. pag. 126 seq.

μήτε εἶναι παρὰ βασιλέα κ. τ. λ.] Eodem modo hoc sibi opponuntur μήτε et δέ, quo infra I, 108. οὐτε — δέ, ubi vid. Etenim sensus est: ut nemo quisquam ad regem accederet, sed per nuncios quisque omnia transigeret cum rege, isque ipse a nemine conspiceretur. In quibus verba δι' ἀγγέλων πάντα χρεέσθαι, quae vulgo sic vertunt: ut per internuncios omnia transigerentur, ita explicanda erunt, ut ad χρεέσθαι mente addas dativum βασιλέϊ atque ex antecedente μηδένα subiecti accusativum τινὰ repetas, nisi malis accusativum πάντα, quem vulgo pro rei accusativo neutrius generis accipiunt (ad omnes res s. in omnibus rebus) masculino genere positum habere eo sensu, quo Noter πᾶς τις dixit supra I, 50. III, 79. VI, 122., ita ut opponatur antecedenti μηδένα: sed ut unusquisque per nuncios uteretur rege s. cum rege ageret. Atque haec ratio mihi

propter articulum neglectum, qui neutro pluralis addi debebat, praestare videtur. — De locutione δι' ἀγγέλων cf. I, 69.

ἐτι γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον, καὶ ἅπασι εἶναι τοῦτό γε αἰσχρόν] καὶ ἅπασι recte explicuit Schwgh.: etiam (vel) omnibus, prorsus omnibus. Mox verborum ordinem cum recentt. mutavimus. Vulgo: τοῦτό γε εἶναι. Cur vero haec verba ad solos nuncios, qui hac lege teneantur, pertinere velit Layard? Nineve and its remains II. p. 335, equidem non intelligo, cum haec lex ad omnes Medos aperte spectet. De ipso argumento consulatur Brissotius de reg. Pers. princ. II, 121 coll. II, 89, qui de hac veterum Medorum ac Persarum disciplina scriptorum locos collegit. Potiores loci sunt ipsius Herodoti I, 133 et Xenophontis in Cyri institut. I, 2, 16 coll. Suid. s. v. Κάρδαμα. Addit Cr. quod de Arabibus scribit Niebuhrius in itinerar. I. pag. 57, et quae alia his addit Gesenius in Commentar. ad Iesaiam cap. L, 6. p. 143, monens quoque de libris sacris, e quibus et ipsis turpe indignumque haberi intelligimus, et adspuere aliquem et alio praesente spueret. Quam in rem praecipue conf. Iob. XXX, 10.

ὅπως ἂν μὴ ὀρέοντες οἱ ὁμήλικες κ. τ. λ.] ὀρέοντες scripsi cum recentt. iubente Bredov. p. 384 pro ὀρέωντες s. ὀρώντες, itemque μοι (vid. pag. 385) ὀρέουσι pro vulg. ὀρώσι ita reddendum: si cum non conspicerent, si in eorum conspectum non veniret. — De ὅπως ἂν cum optativo monuimus ad I, 75.

κη τὸ μέγαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνες εἰσι λευκοὶ, τοῦ δὲ δευτέρου μέλανες, τρίτου δὲ κύκλου φοινίκεοι, τετάρτου δὲ κύνεοι, πέμπτου δὲ σανδαράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡνδισμένοι εἰσι φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι εἰσι ὁ μὲν καταργησάμενος, ὁ δὲ κατακεχρυσάμενος ἔχων τοὺς προμαχεῶνας.

- 99 Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηλόκης ἐωυτῷ τε εἰτέλλεε καὶ περὶ τὰ ἐωυτοῦ οἰκία, τὸν δὲ ἄλλον δῆμον πέριξ ἐκέλευε τὸ τεῖχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε Δηλόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος· μήτε ἐσιέναι παρὰ βασιλέα

nium Diodorus Siculus XVII, 110, qui ambitum Ecbatanorum stadiis centum quinquaginta absoluit.

τρίτου δὲ κύκλου] In his et seqq. omissum vides articulum, quem in antecedentibus (τοῦ — πρώτου, τοῦ — δευτέρου) additum invenimus, in quo nemo certe haerebit. — In seqq. scripsimus cum recentt. *σανδαράκινοι*, accentu retracto, quem in extrema syllaba editores priores inde ab H. Stephano posuerant. Intelligitur autem subrufus ille color, qualis est sandaracae, *sandarachroth*. Nam sandaraca idem est, quod vulgo appellant: *rather Schwefel-Arsenik* s. *Arsenik-rubin*, et quae alia exstant cognomina, de quibus vid. Leonhard. in Oryctognosiae compendio Sect. 15. s. v. *Realgar* pag. 166 seq. Contra *φοινίκεος* (qua voce Noster usus quoque est II, 132. VII, 76. IX, 22) declarat colorem puniceum s. *purpureum* a colore subrufo (*hellroth*) bene distinguendum; *κύνεος* est *caeruleus*, vox ex Homero, Pindaro, aliis cognita; cf. Blomfield. Glossar. in Aeschyl. Pers. 83.

ἡνδισμένοι εἰσι φαρμάκοισι] *φάρμακα* de coloribus dici, ex hoc ipso loco admonet Thomas Magist. s. v. pag. 885. „Add. Suidam s. v. *Philemon*. Grammat. pag. 180.“ Cr. Attulit quoque Graevius ad Lucian. T. IV. p. 488 ed. Bip. hunc locum, quem ita reddit: *propugnacula picta variis coloribus*, quum *ἀνθίζειν* s. *ἐπανθίζειν* sit *pingere*, *floridis coloribus inficere*. Ad perfecti formam ἡνδισμένοι retento

augmento cf. Bredov. p. 297, qui idem conferendus p. 317 ob augmentum in verbo *καταργησάμενος* neglectum, in verbo *κατακεχρυσάμενος* observatum. Lateres auro et argento extrinsecus obductos in Assyriorum palatiis commemorat inventos Layard Nineveh and its Rem. II. p. 417 coll. 268.

δύο δὲ οἱ τελευταῖοι εἰσι ὁ μὲν κ. τ. λ.] Ita scripsimus, reiecta prorsus distinctione, quam alii post *εἰσι*, alii ante *εἰσι* ponebant, accentu addito huic verbo. — Ad argumentum. verbb. ὁ μὲν καταργησάμενος, ὁ δὲ κατακεχρυσάμενος ἔχων τοὺς προμαχεῶνας conf. Polybii locum supra laudatum. „Ac splendorem opulentiamque huius sedis regiae collaudat quoque Auctor libri de mundo cap. 6. p. 216 ed. Kapp.; simile vero structurae genus hodieque in multis apud Sinenses et Indos oppidis reperiri monet Caylus in Hist. de l'Acad. des Inscrip. XXXI. p. 42.“ Cr.

CAP. XCIX.

πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος· μήτε ἐσιέναι κ. τ. λ.] Quod dixit *κόσμον*, i. e. rationem atque ordinem imperii administrandi regemque adeundi, id seq. cap. dixit *διακοσμεῖν*, quod ipsum inde vel a philosophis adhibitum in totius naturae rebus ordinandis et administrandis monstrant, quae Ideler attulit ad Aristotel. Meteorol. Vol. I. p. 646. Ad argumentum ipsum

μηδένα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρεῖσθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τοῦτοις ἐτι γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασι εἶναι τοῦτό γε αἰσχρόν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑωυτὸν ἐσέμνυνε τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὀρέοντες οἱ ὁμήλικες, ἔοντες σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίης οὐ φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς ἀνδραγαθίην λειπόμενοι, λυπεοῖατο καὶ ἐπιβουλεύοιεν, ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκεῖ εἶναι μὴ ὀρέουσι. Ἐπεὶ τε 100 δὲ ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑωυτὸν τῇ τυραννίδι, ἣν

quod attinet, idem illud Deiocis institutum, quo reges nemini se ipsos adeundi facultatem permittant, sed per internuncios omnia transigant, quin adeo populis rarissime sui ipsius adspectum praebeant, non solum ad Persas transiisse stricteque observatum esse multis e testimoniis, quae Brissonii collegit industria (de reg. Perss. princip. I, 27 seq. p. 34 seqq. coll. I, 292. pag. 287.), compertum habemus, verum etiam ceteris orientalibus principibus commune fere fuisse indicant ea, quae similia de Assyriorum regibus accepimus, uti monui ad Ctesiae fragm. pag. 126 seq.

μήτε εἶναι παρὰ βασιλέα κ. τ. λ.] Eodem modo hoc sibi opponuntur μήτε et δέ, quo infra I, 108. οὕτε — δέ, ubi vid. Etenim sensus est: ut nemo quisquam ad regem accederet, sed per nuncios quisque omnia transigeret cum rege, isque ipse a nemine conspiceretur. In quibus verba δι' ἀγγέλων πάντα χρεῖσθαι, quae vulgo sic vertunt: ut per internuncios omnia transigerentur, ita explicanda erunt, ut ad χρεῖσθαι mente addas dativum βασιλέϊ atque ex antecedente μηδένα subiecti accusativum τινὰ repetas, nisi malis accusativum πόντα, quem vulgo pro rei accusativo neutrius generis accipiunt (ad omnes res s. in omnibus rebus) masculino genere positum habere eo sensu, quo Noster πᾶς τις dixit supra I, 50. III, 79. VI, 122., ita ut opponatur antecedenti μηδένα: sed ut unusquisque per nuncios uteretur rege s. cum rege ageret. Atque haec ratio mihi

propter articulum neglectum, qui neutro pluralis addi debebat, praestare videtur. — De locutione δι' ἀγγέλων cf. I, 69.

ἐτι γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον, καὶ ἅπασι εἶναι τοῦτό γε αἰσχρόν] καὶ ἅπασι recte explicuit Schwgh.: etiam (vel) omnibus, prorsus omnibus. Mox verborum ordinem cum recentt. mutavimus. Vulgo: τοῦτό γε εἶναι. Cur vero haec verba ad solos nuncios, qui hac lege teneantur, pertinere velit Layard: Nineve and its remains II. p. 335, equidem non intelligo, cum haec lex ad omnes Medos aperte spectet. De ipso argumento consulatur Brissonius de reg. Pers. princ. II, 121 coll. II, 89, qui de hac veterum Medorum ac Persarum disciplina scriptorum locos collegit. Potiores loci sunt ipsius Herodoti I, 133 et Xenophontis in Cyri institut. I, 2, 16 coll. Suid. s. v. Κάρδαμα. Addit Cr. quod de Arabibus scribit Niebuhrius in itinerar. I. pag. 57, et quae alia his addit Gesenius in Commentar. ad Iesaiam cap. L, 6. p. 143, monens quoque de libris sacris, e quibus et ipsis turpe indignumque haberi intelligimus, et adspuere aliquem et alio praesente spueri. Quam in rem praecipue conf. Iob. XXX, 10.

ὅπως ἂν μὴ ὀρέοντες οἱ ὁμήλικες κ. τ. λ.] ὀρέοντες scripsi cum recentt. iubente Bredov. p. 384 pro ὀρέωντες s. ὀρώντες, itemque mox (vid. pag. 385) ὀρέουσι pro vulg. ὀρώσι ita reddendum: si cum non conspicerent, si in eorum conspectum non veniret. — De ὅπως ἂν cum optativo monuimus ad I, 75.

τὸ δίκαιον φυλάσσων χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας γράφοντες εἰσω παρ' ἐκεῖνον ἐσπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖνος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκε. ταῦτα μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίησε, τὰδε δὲ ἄλλα ἐκεκοσμέατο οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μεταπέμψαιτο, κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδικήματος ἐδικαίεν· καὶ οἱ κατάσκοποι τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν, τῆς ἡρχε.

101 Ἀθηόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μοῦνον, καὶ τοῦτον ἡρξε. ἔστι δὲ Μήδων τσάδε γένεα, Βουσαι, Πα- 52

CAP. C.

καὶ τὰς τε δίκας γράφοντες — ἐσπέμπεσκον] Vulgo sic reddunt: *litigantes causas suas scripto consignatas ad eum per internuncios intro mittebant*. Ad sensum omnino recte; ad verbum accuratius sic vertas: *causas qui scripto consignabant, ad eum* (per internuncios, δι' ἀγγέλων, cap. 99.) *intro mittere solebant isque diiudicans allatas remittebat*. In quibus ne miremur literarum usum tam prisco aevo ad causas scripto consignandas adhibitum (cf. Clinton Fast. Hellenn. I. p. 368): Herodotus indicaturus Medos litigantes non coram rege ipso causas suas egisse, sed causas ad regem per internuncios delatas esse disceptandas, Graecorum adeoque Atticorum more loquitur iisque utitur verbis, quae Athenis hac in re erant usitata (δίκας γράφειν). Cum recentt. edd. dedi ἐσπέμπεσκον pro ἐσπεμπεσκον, cum in talibus Noster augmentum negligat: vid. Dindorf. Praef. p. XXIV et Bredov. p. 285. In proxime seqq. Eltzium (Quaest. Herodd. p. 9 et Jahrb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. IX. p. 115) secuti pro τὰ δὲ δὴ ἄλλα scripsimus τὰδε δὲ ἄλλα, ut Herodotus aliis quoque locis est locutus (II, 168. VI, 53.), idque etiam probavit Bredov. p. 334, ubi ἐκεκοσμέατο οἱ, in quo libri scripti consentiunt.

εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα κ. τ. λ.] εἴ, quoties; inde optativum habet adiectum, conf. II, 179. Nec alio modo explicarim

ὅπως — μεταπέμψαιτο, de quo structurae genere conf. I, 11 ibique nott.

καὶ οἱ κατάσκοποι τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν] Laudatur Dio Cassius XLII, 17. p. 315, qui Herodotum imitando expressit. Indicantur autem ministri regii, qui alias dicuntur ὀφθαλμοὶ (oculi) et ὠτακονοταί (aures), per quos omnia, quae ubi vis gererentur, rex acceperit. De quibus plurima Brissonius de reg. Persa. princ. I, 190. pag. 264 seq. Alia infra dabimus ad I, 114.

CAP. CI.

τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μοῦνον, καὶ τοῦτον ἡρξε] συνέστρεψε, cuius loco unus liber συνέστρέψατο, male antea redditum: *subegit*, nunc rectius, monente Valckenario: „in unam gentem contraxit Medos eique imperavit.“ Nec vero opus, ut cum eodem Valckenario mutemus ipsum textum, refigentes: — συνέστρεψε, μοῦνον δὲ τοῦτον ἡρξε. Nam manet in vulgata scriptura idem sensus. Spectant vero huc ea, quae in antecedentibus enarrantur de Medis per vicos sparsis multaque iniustitia laborantibus, coactis dein a Deioce, ut unam conderent urbem, aliis rebus atque occupationibus posthabitis.

ἔστι δὲ Μήδων τσάδε γένεα] γένεα Persarum occurrunt infra I, 125, ubi *gentem* pro *tribu* poni monet Niebuhrius a Cr. allatus, in Hist. Roman. I. pag. 308. Ac primi

ρητακηνολ, Στρούχαιτες, Ἀριζαντοί, Βούδιοι, Μάγοι. γένεα μὲν δὴ Μήδων ἐστὶ τοσάδε. Δηϊόκω δὲ καὶς γίνεται Φρα-102
όρτης, ὅς, τελευτήσαντος Δηϊόκω, βασιλεύσαντος τρία καὶ

nominantur e Medis iam in unum populum contractis *Busae*, quos eosdem appellat ex hoc loco Herodoteo Stephanus Byzantinus, quosque Caspici maris oras meridionales versus in Media habitasse vult Larcherus. *Paraetaceni* habitabant in regionibus, quae ab ipsa Perside septentrionem versus tendunt, montibusque illis, qui Mediam et Cassaeam a Perside seiungunt ipsumque terrae huius (*Παρατακηνή*) nomen nil aliud nisi terram montanam (*Bergland*) significare ex Zendica lingua nunc declarant. Vid. Strab. XVI. p. 1079 C. et Arrian. Exped. Alex. III, 19. §. 2. Heeren. Ideen I, 1. pag. 303. Eosdem atque Paricanios existimat Rennel. Geogr. Her. p. 501. Hodiernum regionis nomen dicitur esse *Bouroudjerd*, ut ex Hammero laudat Van der Chys ad Arrian. l. l. p. 73. Accuratus de his disputavit Lassen s. v. *Paraetacene* in Ersch u. Gruber Allg. Encyclop. Sect. III. Vol. XI. p. 325 seqq. coll. Ritter Erdkunde VIII. p. 389. Quos si sequimur, Paraetacenorum posteri nunc vocantur *Bakhtiari*, tam agris colendis quam rapinis faciundis dediti.

Struchates collocat Larcherus ita, ut occidentem versus vicinos haberint Matienos ac Darnaeos, septentrionem versus Sapires, orientem versus Paraetacenos.

Arizanti prope Choaspis fontes sedes tenuisse, inde a Budiis septentrionem versus sitas, idem monet Larcherus. *Budios*, quorum sedes non satis certae sint, incoluisse ille suspicatur regiones septentrionem versus a Magis sitas, et occidentem versus a Choaspis fontibus. Ritterus (Erdkunde II. pag. 806 coll. 799. 902.) vult sacerdotalem gentem esse non minus atque Magos, simulque refert hoc ad Buddhae cultum pro more suo, quo

HERODOT. I.

incunabula rerum divinarum et humanarum ex Indis derivat.

Magos vix dubium primariam fuisse gentem Medorum, cui prae ceteris honor, cura sacrorum et legum divinarum permissa. Hoc enim minime alienum, quod quae tantopere post inclaruit gens, tribuum illarum una primitus fuit. Conf. Heeren. Ideen I. l. p. 409. 451. Lengerke ad Daniel. p. 44 seqq. Beck Anleit. z. Weltgesch. I. p. 646. Orientalibus scriptoribus qui dicuntur *Mogh*, a Magis non differre valde est probabile. Quod orientalium literarum periti exponunt: *magnum*, *eximium* (pro *Mah*) vel etiam *caput*. Conf. Virum doctum in Hermes XXXI, 1 (1828). p. 90. not. Hammerus, quem supra (I, 96) vidimus Deiocem et Dschemschid unum eundemque habere, in hisce tribubus Medorum, quas Herodotus recenset, non alias agnoscit, quam quae sub rege Dschemschid fuisse narrantur tum in libris Persarum sacris (*Zendavesta*), tum in carmine illo, cui nomen *Schahnameh*. Sacerdotes, primo loco ponendos, esse *Magos*, qui iidem etiam *Budii* (i. e. cultores) appellati fuerint; quibus utrisque respondere eos, qui *Athorne* et *Katurian* in illis libris vocitantur; *Arizantos* dici *Vispie Erene* et *Pisarian* (i. e. artifices), *Struchates* esse *Osterusch*, tertiam tribum, *Busas*, quartam tribum, appellari *Ohnonusch*; Paraetacenos omitti quidem in carmine *Schahnameh*, sed in *Zendavesta* dici *Periodekeschan*, i. e. viros legis primitivae: vid. Wiener Jahrb. IX. p. 11. 12. Quae quam temere posita sint, ostendit Hupfeld in Exercitt. Herod. Specim. II. pag. 35 seqq.

CAP. CII.

τελευτήσαντος Δηϊόκω, βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήτηντα ἔξαι

πεντήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο τὴν ἀρχήν. παραδεξάμενος δὲ οὐκ ἀπερχάτο μούνων ἄρχειν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς Πέρσας πρώτοισι τε τούτοισι ἐπεδήκατο, καὶ πρώτους Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ ἔχων δύο ταῦτα ἔθνηα, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρὰ, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην, ἀπ' ἄλλον ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς

κ. τ. λ.] Ex rationibus Larcheri atque Volnei hoc Deiocis regnum cadit intra annos 709—655 a. Chr. n., quo ipso anno Phraortes patri successit in regno. Qui postquam viginti duos annos regnum tenuit, ipse in expeditione contra Assyrios suscepta obiit, ut paulo infra Herodotus narrat, anno, ut ex illis consequitur, 634 a. Chr. n. Ipsa expeditio opinor cadet in annum 635 a. Chr. n. Ab his non admodum discedit Clinton., de regum Medorum chronologia accurate disputans in tertia appendice Fast. Helten. Vol. I. pag. 258 seqq. Medos ab Assyriis defecisse ponit anno 711 ante Chr. n., Deiocem ad regnum evectum 709, Phraortem ei succedentem 656, caesumque in pugna 631 a. Chr. n. Cf. pag. 172 seqq. 202 seq. et adde De Saulcy in: Mém. de l'Acad. d. Inscriptt. XIX, 1. p. 213 seqq. Hupfeld., qui in eandem rem summa cura inquisivit l. l. p. 36 seqq. 58 seqq., Medos vult ab Assyriis defecisse 714 ante Chr. n., Deiocem regnantem ponit ab anno 708 usque ad annum 655: quo ipso anno Phraortes secutus est, qui periit anno 633. Qui nuper haec tractavit, Ioannes a Gumpach (Zeitrechnung der Babylon. etc. p. 110 seqq. 161 seq.), Deiocem mortuum esse statuit anno 657, Phraortem caesum in pugna ab Assyriis anno 635, sed Medos demum anno 690 abiectione Assyriorum iugo Deiocem regem constituisse, adeo ut Deioces non quinquaginta tres (NT), sed triginta tres (AT) annos tantum regnasse censendus sit, inque numeros Herodoteos error irrepserit. Equidem ut Herodoti numeros corrigam, adduci non possum, praesertim cum in caeteris viros doctos,

qui haec tractaverunt, ita fere consentientes videam, ut vix unius alteriusve anni discrimen sit reliquum. — Caeterum Hammero si credis, Herodoti hicce Phraortes idem est, qui in Zendavesta dicitur *Truteno*, in carmine Schahnameh *Feridun*, filius Deiocis s. Dschemschidi. Vid. Wien. Jahrb. IX. p. 13 seqq. et LXII. p. 46. Idem statuit Hoelty libro ad I, 96 laudato p. 60.

ἀπερχάτο] Sic certe iubent plures iique meliores libri. Vulgo ἀπερχῆτο. Sensus est: „non contentus erat solis Medis imperare.“ Conf. supra I, 37 et VIII, 14, ubi medio hoc verbo Noster usus est. Facit huc Grammatic. in Bekkeri Anecd. I. p. 423, 26: ἀπερχάτο· Ἡρόδοτος μὲν ἀντὶ τοῦ ἀρχειν ἤγειτο· Θουκυδίδης δὲ ἀπερχῶντο ἀντὶ τοῦ ἀνῆρουν. Add. Bachmanni Anecd. I. pag. 119, 24 coll. p. 137, 19 et vid. Bredov. p. 380. Herodoteum usum postmodo imitatus est Pausanias, de quo vid. Siebel. ad II, 7. §. 1.

καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρὰ] Attende vim particulae καὶ declarativam, de qua dixit Hartung Lehre d. Partik. I. p. 145. Valet enim hic: *idque, et quidem*. Neque aliter paulo post: ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ Ἀσσυρίων τούτους. Quod sequitur κατεστρέφετο, vulgo vertunt: *subegit* (Asiam), haud recte mea quidem sententia, cum potius valeat: *subigere studuit* s. *voluit*: de qua imperfecti notione cf. supra nott. ad I, 69. Ad ἐς ὃ (*donec*) cf. I, 98. In seqq. dedi εἶχον (pro ἔχον): quod unum verum esse patet ex iis, quae collegit Bredov. p. 303 seqq.

Ἀσσυρίους; καὶ Ἀσσυρίων τούτους, οἱ Νίνον εἶχον καὶ ἤρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι μὲν συμμάχων, ἅτε ἀπεστεωτών, ἄλλως μέντοι ἑωυτῶν εὖ ἤκοντες· ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρτης αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἰκοσι ἔτα, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κναξάρης, ὁ Φρα- 103
όρτεω τοῦ Ληϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε ἐλόχησε κατὰ τέ-

καὶ Ἀσσυρίων τούτους, οἱ Νί-
νον εἶχον] Ad argumentum loci bene admonemur a Wesselingio, Herodotum Assyriorum nomine usum esse sensu latiori, ita ut Babylonii quoque, alii comprehendantur; cf. I, 178. 185. Idem monet Rennel. in Geograph. Herod. p. 458. Ac pluribus hanc in rem disputat Iablonsky Diss. de ling. Lycaon. T. III. p. 129 Opusce., Assyriae nomine antiquissimis temporibus non solum Assyriam fuisse significatam, verum et complura alia regna, quorum potiti fuerint Assyrii, non raro comprehensa fuisse. Indeque etiam Babylonios sive Chaldaeos, debellatos ab Assyriis, horum nomine aliquando appellatos esse monet. Add. Forbiger. Handb. d. alt. Geogr. II. p. 607. Unde sequitur, Herodotum verbis καὶ Ἀσσυρίων τούτους, οἱ Νίνον εἶχον indicare voluisse eam Assyriam, quae arctiore sensu ac proprie sic dicebatur, primitivam Assyriae regionem, unde ipsum Assyriorum regnum profectum est, Adiabenen quam etiam vocabant; vid. Forbiger. l. l. pag. 607. 609 seq. De Nini urbe vid. I, 103. 193. 185. 178 ibique nott. et II, 150. Caeterum cum iis, quae Herodotus de hac Phraortis expeditione contra Assyrios scribit, plane convenire volunt ea, quae in libro Iudith 1—6 leguntur de Arphaxada, Medorum rege, qui, cum Assyriorum rege Nebukadnezar decimum regni annum agente conflictatus, fusus est in campo Ragan: id quod in annum 635 ante Chr. n. cadere probare studuit I. a Gumpach. l. l. p. 161 seq. Assyriorum rex vocatur Kiniladan: qui num idem sit

atque is, quem Sardanapalum tertium Rawlinson. significavit, filium Esarhaddonis, haud decernam: vide Rawlinson. Abriss. d. Babyl. Assyr. Gesch. p. 37 vers. vernac. atque I. a Gumpach ad h. l. pag. 93. Idem Rawlinson in scriptione de Ecbatanorum situ supra laudata p. 141 seq. Arphaxadam libri Iudith ad Phraortem, Deiocia filium, referri posse negat: de Deioce cogitare mavult, quod mihi quidem haud persuasit. Quo rectius De Saulcy in commentatione ante laudata p. 284 Arphaxadam nullum alium esse posse nisi Phraortem Herodoti ostendit; de Assyriorum rege Kiniladan idem exposuit pag. 277.

ἄλλως μέντοι ἑωυτῶν εὖ ἤκον-
τες] i. e. „caeterum profecto ipsorum rebus florentibus,” s. rebus sal lautis ac florentibus constitui. De locutione conf. I, 30 ibiq. not.

CAP. CIII.

πρῶτός τε ἐλόχησε κατὰ τέλει
τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ] λοχίζειν est: distribuere, dividere secundum λόχους (sive cohortes dixeris sive manipulos). Conf. etiam Suidas s. v. et Zonaras in Lex. p. 695, ubi tamen male exhibetur ἐλόχησε. Hinc additum κατὰ τέλει, cum τέλος hic certam quandam militum manum, cohortem etc. indicet saepiusque hoc sensu, praesertim adiecta praepositione κατὰ notionis distributivae, apud Nostrum inveniatur. Sic VII, 87. 211. IX, 20. 33. Moneo propter Schultzium, qui in commentatione de Cyro, quam supra (ad I, 95) laudavi, pag. 681 κατὰ

λεα τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους καὶ τοὺς τοξοφόρους καὶ τοὺς ἱππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμῆξ ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι ἐστὶ μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρη ἐγένετό σφι μαχομένοισι, καὶ ὁ τὴν Ἄλως ποταμοῦ ἄνω Ἀσίην πᾶσαν συστήσας ἔωυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἔωυτῷ ἀρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμωρέων τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν. καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικατημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας· ἦγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μαδύης, Πρωτοθύεα παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τοῦτοισι δὲ ἐπισπόμενοι φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο.

104 Ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν

τέλεα accipi vult: secundum censum s. vectigalia. — In seqq. πρὸ τοῦ ἰure scripsimus cum recentt. pro vulgato προτοῦ.

ὅτε νύξ ἡ ἡμέρη ἐγένετό σφι κ. τ. λ.] De locutione atque ipsa re dictum I, 74. Hoc loco illud addimus, hanc de solis defectione narrationem memorari quoque in Persarum carmine Schahnameh, sub rege Keikawus, qui ipse Graecorum Cyaxares esse perhibetur. Vid. Hammer. in Wiener Jahrbüch. IX. p. 13. In seqq. quae sit ἡ Ἄλως ποταμοῦ ἄνω Ἀσίῃ πᾶσα, satis apparet inde, quod supra I, 73 Halyn fluvium dixerat separare τῆς Ἀσίης τὰ κάτω, i. e. eam Asiam, quam minorem nos dicere solemus, a reliqua Asia, i. e. Armeniae superioris Asiae a regionibus, quas iure inde h. l. dicit τὴν Ἄλως ποταμοῦ ἄνω Ἀσίην πᾶσαν. Conf. quoque ad I, 73 notat.

ὁ — συστήσας ἔωυτῷ] i. e. qui — sibi subiecit, regno suo adiecit. Conf. II, 49 et de praepositione ὑπὸ in talibus nott. ad I, 94. Mox τιμωρέων τε τῷ πατρὶ non est opem ferens patri, ut I, 141. 152. II, 63, sed ulciscens patrem, ut II, 100. VIII, 144 coll. I, 4.

ἦγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μαδύης] Revocavi ἦγε (pro

ἄγε) cum Bredovio p. 293. Scytharum incursiones atque expeditiones, de quibus nonnulla Iustinus II, 4. 5, satis obscurae sunt. Sic Strabo I. p. 106. p. 61 ed. Casaub. Madyis regis expeditiones ac peregrinationes tangit, nec tamen plura addit, quibus illae accuratius cognoscantur. Quae cum coniuncta sint cum Cimmeriorum incursionibus, comparentur, quae ad I, 6. 15 adnotavimus. De Scythiis in Asiam irruentibus accurate nunc disputavit Hupfeld l. l. pag. 37 seqq. Quem si sequimur, circiter anno 632 ante Chr. n. Scythas Cyaxari Ninum obsidenti supervenisse statuendum erit. Io. a Gumpach longe serius, circa ann. 624 hoc accidisse vult; cf. l. l. p. 144. Scytharum vero hanc incursionem, qua Cimmerios insecuti Medos vicerunt omnemque ferme Asiam occuparunt, eandem atque Chaldaeorum fuisse existimant viri docti, quibus assentitur Heerenius Ideen I, 2. pag. 269. Indeque etiam I. a Gumpach (l. l. pag. 18 seqq. 64 seqq.) Chaldaeos, qui teste Habacuc. I, 6 seqq. Palaestinam quoque attigerunt, haud alios revera esse existimat atque Scythas, de quorum incursionibus Noster h. l. et seqq. tradit. Add. Bertheau: Zur Geschichte d. Israelit. p. 381.

καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερῶν εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικὴν, ἀλλὰ ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες· τοῦτο δὲ παραμει-

CAP. CIV.

τριήκοντα ἡμερῶν εὐζώνῳ ὁδός] εὐζωνος eodem sensu I, 72. Ipsam mensuram ab Herodoto indicatam vix accuratam videri, nec eo valere, ut, quid aliis locis simili mensurae modo indicatur, inde demetiamur ac definiamus, nemo negabit. Nam ipse Herodotus in hasce regiones pervenire non potuit. Conf. Dahlmann. Herod. pag. 97 not. Monet Schweigh. infra IV, 101, ubi de iisdem sermo est regionibus, diurnum iter ducentis stadiis aequiparari. Hinc quoniam ille numerus triginta dierum iusto maior videri possit, praesertim cum I, 72 quinque tantum dierum iter dicat expedito viro eum tractum permeanti, qui a mari mediterraneo usque ad Pontum Euxinum per Asiam minorem tendit, Schwgh. Herodotum hic loqui negat de ea Maeotidis paludis parte, quae Colchidi est proxima, verum de ostio Maeotidis, et quidem de ulteriore ora illius ostii, ubi Cimmericorum olim fuere sedes; conf. IV, 11 seq.

οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικήν] Ad structuram loci grammaticam supple *ἐστὶ*, non multum (sc. itineris est), transscendere in Mediam. Nam ὑπερβαίνειν, transgredi, frequens de montibus, fluviis. De ipsa via, qua non valde longa in Mediam e Colchide perveniri posse hic narrat Herodotus, monuit Ritter. Erdkunde II. p. 911, Plinii quoque testimonio accito (Hist. Nat. VI, 19), qui Indicas merces, in Cyrum fluvium ex mari Caspio subvectas, quinque non amplius dierum terreno itinere ad Phasin in Pontum devehī posse scribit. Quo in itinere a Phasi usque ad Cyrum curribus ac plaustris ad merces vehendas veteres usos esse idem monet Ritterus indeque insignem repetit Bactrorum et Colchorum mercaturam, quae ipsa ad illius

regionis ac fluminis famam tot fabulis celebratam magnopere valuerit.

ἀλλὰ ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες] Pro αὐτῶν Quatremère (Mém. de l'Acad. des Inscr. XIX, 1. pag. 441) scribi vult Σκυθίων. Equidem ad Κόλχους referre malim, ut unus tantum populus medius inter Colchos et Mediam interiectus existimetur. In lectione Σάσπειρες libri consentiunt, ita ut nihil sit mutandum. Paulo inferius I, 110 huius gentis terram dicit valde montosam, altam silvisque opacam. Et conf. praeterea de situ huius nationis Nostrum III, 94. IV, 37. VII, 79 ac plura disserentem Larcherum in tab. geographica VIII. pag. 482 seq., Rennel. Geograph. Herodot. p. 503. Add. Ukert Geogr. d. Gr. u. Röm. III, 2. pag. 520. Quorum e disputationibus, praesertim si adieceris, quae Ritterus notavit in Erdkunde II. pag. 922, illud efficitur, Saspies habitasse circa superiorem Cyrum fluvium iis fere in regionibus Georgiae, in quibus nunc Tiflis sita est, quaeque etiamnum vocantur Tschin-Kartuel et plura continent loca, quorum nomina incipiunt a syllaba Tschin; unde verisimile videtur Rittero, Saspies esse eosdem atque Iberos orientales, nomine ipso inde conformato, de quibus post Graeci tot fabulas finxerint. Conf. Billerbeck. Diss. de Asiae Herodot. difficill. pag. 21 not. Add. Vivien de Saint Martin in Journal des Voyages 1847 Juill. pag. 8 et conf. quae observat Quatremère in Mém. de l'Acad. des Inscriptt. T. XIX, 1. p. 440.

τοῦτο δὲ παραμειβόμενοι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ] Ad infinitivum εἶναι supplent ἔξεστι, quod aptius videtur, quam si λέγονσι omissem statuas. Namque infinitivum quo minus, ex omīssa particula ὥστε

βομῆνοισι εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέντοι οἱ γε Σκύθαι ταύτην ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύπερθε ὁδὸν πολλῶ μακροτέραν ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ ἔχοντες τὸ Καυκάσιον οὖρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμβαλόντες τοῖσι Σκύθησι καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε 53 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμήτιχος σφεας Αἰγύ-

explicemus, impedit opinor particula δέ.

ἀλλὰ τὴν κατύπερθε ὁδὸν πολλῶ μακροτέραν ἐκτραπόμενοι κ. τ. λ.] ἐκτραπόμενοι brevius dictum hoc sensu: „deflectentes ab illa breviori via, aliamque superiorem eamque multo longiorem ingressi.“ Indicatur autem ea via, qua Scythae inde a Maeotide palude recta orientem versus profecti, Caucasio monte ad dextram relicto, dein occidentale Caspii maris litus legentes ad Cyrum usque in mare istud influentem, per Caspias portas in Mediam irruerunt. Quam eandem viam post Hunni et aliae quoque gentes ingressi dicuntur, cum in Mediam Persidemque incursarent, ac recentiori actate Petrus magnus ille Russorum imperator hac via tetendit, litusque illud angustum, per quod iter ducit ab una parte mari, ab altera montibus altis inclusum, ditioni suae adiecit. Nunc illic nobilitatae fauces, quibus nomen *Derbend*. Sed de his omnibus plurima accurate disputans consulatur Ritter *Erdkunde* II. p. 861 seqq. — Pro vulg. ὄρος cum Bekk. aliisque rescripsi οὖρος; cf. ad II, 6.

CAP. CV.

Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν] Vulgo ἦσαν aut ἦσαν. Cf. I, 43, 62. ἐπεὶ τε ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ] De Palaestina Syria inprimis compar. III, 5. VII, 89 aliosque locos laudatos a Billerbeck. in Diss. de quibusd. Asiae Herodott. difficill. pag. 4. Qui idem nominis eam affert rationem, quod Palaestina Syriae fuit pars eique accenseri solita, sive quod

Syrii Palaestinam inhabitarent. Nam Syriorum vocabulum latiore sensu a Nostro usurpari, iam supra ad I, 6. 72 notavimus. Palaestina autem haec terra ex Herodoti sententia inde a Phoenice usque ad Aegyptum processit (conf. IV, 39) et complectitur potissimum tractum maritimum, inclusa Ascalone urbe et Iudaica, quae vocatur, terra. Tu vid. Ritter. *Erdkunde* II. p. 302. 304 seq. Add. Stark: Gaza u. die philist. Küste p. 59. Bertheau: *Zur Geschichte d. Israelit.* p. 116, qui recte docuit h. l. et aliis (II, 106. III, 91.), Palaestinam non differre a Philistaea sive terra Philistaeorum, per quam pedestri itinere petunt Aegyptum, hanc ipsam ob causam opinor occupata ab Aegyptiis duce Psammeticho, qui etiam Azotum expugnaverant; vid. II, 157 ibique nott.

Ψαμμήτιχος σφεας — ἀντιάσας δ᾽ ὅροις τε καὶ λιτῇσι κ. τ. λ.] Ψαμμήτιχος rescripsi: vid. ad II, 2. ἀποτρέπει h. l. aliisque omnibus locis, in quibus haec forma obvia apud Herodotum, in ἀποτρέπει mutandum vult Bredov. p. 145 seq., quem Dietsch secutus est. — Meminit huius Scytharum expeditionis Hieronymus (Epitaph. Fabiol. T. IV. p. 661 Opp. s. Epist. 77. T. I. p. 460 ed. Vallarsi), male tamen eam Dario Medis imperante accidisse referens. Psammetichus vero ex Larcheri rationibus regnum cepit 671 a. Chr. n. mortuusque est 617 a. Chr. n., ut adeo XVII annis ante ipsius mortem Scytharum invasio accidisse sit putanda. Clintonem (Fast. Hellenic. I. p. 214; cf. Fischer *Zeittafeln* p. 88. 105) si sequimur, Psammetichus, qui teste

πτον βασιλεὺς ἀντιάσας δάφροισι τε καὶ λιτῇσι ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε ἀναχωρόντες ὀπίσω ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκάλωνι πόλι, τῶν πλεόνων Σκυθέων παρεξελθόντων ἀσινέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες ἐσύλησαν τῆς Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱρόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱρόν, ὡς ἐγὼ πυνθανόμενος εὐρίσκω, πάντων ἄρ-

Herodoto II, 157 regnum tenuit per quinquaginta quatuor annos, regnavit ab anno 670 usque ad annum 616 a. Chr. n.; in Palaestinam Scythae teste Eusebio irruerunt anno 632 a. Chr. n. (vid. ibid. p. 204): quod ipsum anno 623 demum accidisse statuit Io. a Gumpach, qui Psammetichi mortem ponit anno 611 a. Chr. n. Sed conf. quoque Herodott. II, 157 ibique nott.

ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκάλωνι πόλι] In antecedd. ad ἀναχωρόντες ὀπίσω cf. similes locutiones III, 16. V, 27 ibique adnott. VII, 225. — In seqq. ἀσινῆς activa notione accipiendum: *non laedens, nihil (mali) committens*; cum vulgo passiva plerumque notione occurrat: *incolumis, illaesus*, ut II, 114. 181 etc. Cf. Schwgh. Lexic. Herodot. *Ascalon* urbs satis nota, quippe cuius frequens mentio fit in sacris Hebraeorum libris. Sita fuit prope mare inter Azotum atque Gazam, una de quinque Philistaeorum civitatibus, per totam antiquitatem valde celebris, nunc autem ita diruta, ut ipsum locum, cui adhuc nomen *Askalan*, nil nisi rudera moles indicet: cf. Stark l. l. p. 23 seq. 38 seqq. Horum rudera imaginem aeri incisam exhibet Finden Landscape Illustrat. of Bibl. Part. VII. Plura de veteri Ascalone dabunt Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 709 et Rosenmueller. Bibl. Archaeolog. II, 2. p. 378 seqq.

ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱρόν — πάντων ἀρχαιότατον ἱρὸν κ. τ. λ.] Pausanias I, 14 Assyrios primos omnium Venerem Uraniam coluisse refert, inde illius cultum Paphios in Cypro et Phoenices in Palaeestina accepisse, unde devenit ad

Cytherios. Quod cum minus credibile videatur Wesselingio, miranti quo pacto ab Assyriis a mari remotissimis haec superstitio ad Cypros penetrare potuerit, Pausaniam nostri scriptoris loco I, 131 et 199 a vero abductum esse putat. Sed meliora de his nostra actas edocta. Nam Venus Urania, de cuius antiquissimo templo Ascalone narrat Herodotus, haud alia est dea quam quae variis nominibus per omnem fere Asiam culta siderei numinis vim declarat, quae luce sua omnia alat ac nutrit simulque omnium in natura rerum, quarum parens habetur, semina in se contineat, qualem declarant Lucii preces in Apuleii Metamorph. XI. post init. Hinc ad *Lunam* proxime accedit haec Venus Urania, Virgo coelestis s. regina coeli, ut vocabatur, neque admodum ab ea recedit *Derceto* illa dea Syria, cuius templum non longe remotum ab Ascalone commemorat Diodorus II, 4, ubi vid. Wesseling. De Veneri Urania, quae *Astartes* s. *Astaroth* nomen apud indigenas tulit, post Creuzerum in Symbol. II. p. 350 seqq. 417 seqq. 473 seq. coll. III. p. 281 ed. tert. egit Movers: Die Phoeniz. I. p. 550 seqq. 601 seqq., quem sequitur Stark l. l. p. 258 seqq. Add. Millingen in Transactions of royal society of Literat. (sec. series) I. p. 63 seqq. et Böckh Metrolog. Untersuch. pag. 43 seq., qui Veneris huius cultum cum veteris commercii rationibus etiam coniunctum fuisse declarat, Hitzig: Urgeschichte d. Philist. p. 242 seqq., Rinck: Die Religion d. Hellen. p. 93 seq. Hunc vero cultum ex Asiae superioris regionibus ductum ipse Herodotus I, 131 indicare videtur, ad quem locum plura adscribemus.

χαϊότατον ἱρῶν, ὅσα ταύτης τῆς θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρὸν ἐνθεῦτεν ἐγένετο, ὥς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι, καὶ τὸ ἐν Κυθήροισι Φοίνικες εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς Συρίας ἔόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθῶν συλήσασι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἀσκάλῳ, καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέσκηψε ἡ θεὸς

ἐνέσκηψε ἡ θεὸς] ἐνσκήπτειν et κατασκήπτειν proprie de fulminibus immissis, dein de quibusvis malis grauioribus diuinitus fulminis ad instar immissis vel in aliquem cum impetu irruentibus. Notavit Siebelis. ad Pausan. III, 12. §. 6. Ex Herodoto cf. IV, 79. VIII, 39 et add. Held. ad Plutarch. Aemil. Paul. cap. 27. p. 255. Mox vulgo θήλειαν, quod ipsum teste Creuzero exhibet Tiberius Rhetor de figg. cap. 35. θήλην scribi voluit Koenius ad Gregor. Corinth. de dialect. Ionic. §. 41., idque recepit Schaeferus. Equidem cum recentt. editt. dedi θήλειαν, quod dudum voluerat Buttmann. in Gramm. mai. I. p. 253 not. quodque nunc reponi iussit Bredov. p. 157, quum Herodotus, recte praecipiente Gregorio Corinthio I. I., huius adiectivi paenultimam per ε neque per ει proferre soleat.

ἐνέσκηψε ἡ θεὸς θήλειαν νοῦσον] Citans haec verba Tiberius I. I. addit: ἀπὲρ τοῦ, ἐποίησεν ἀνδρογύνους ἢ κατεαγότας. Pluribus rem illustrat Hippocrates de Aer. Aq. et Loc. p. 293 (§. 106. 109 ed. Corais), ubi de iisdem Scythis loquens: εὐνουχία γίνονται, inquit, καὶ γυναῖκες ἐργάζονται καὶ ὥς αἱ γυναῖκες διαλέγονται τε ὁμοίως καλεῦνται τε οἱ τοιοῦτοι ἀνανδρεῖς. Incolas pergit causam morbi ad deum referre et istiusmodi homines valde revereri. Quae alia de his addit scriptor luculentissimus, malim apud ipsum legi. Ad quae non satis attendentes viri docti varias de muliebri Scytharum morbo opiniones protu-

lerunt, citatas tum a Wesselingio ac Larchero in nott. ad h. I. tum a Starkio in scriptione, quae prodit hoc sub titulo: „De νοῦσῳ θήλειᾳ apud Herodotum prolusio, Ienae 1827.“ Nolim hinc repetere, quae varia hanc in rem commentati sint viri docti, quaeque opinati sint, nam pudet talibus plagulas replere; continebo me in iis, quae olim ab Hieronymo Mercuriali (Varr. Lectt. III, 7) prolata ac Wesselingio, Schweighaeusero probata, amplius disquisita a Starkio ad veram Herodotei loci intelligentiam perducant. Commonstravit nimirum hicce vir doctissimus, νοῦσον θήλειαν primaria ac propria sua vi designare virilitatis iacturam et virilis naturae commutationem in muliebrem formam, certo corporis morbo effectam (p. 21. 22 seq.). Atque huiusmodi morbosa conversione Scythas illo tempore laborasse, ex Hippocratis, quem Herodoti aequalem fuisse scimus, et Aristotelis testimonio (in Ethic. Nicom. VII, 8. al. 7 §. 6) accurata disquisitione idem collegit. Nec his contentus probavit porro, similem evirationem in aliis quoque terrae regionibus, apud alias nationes etiam nostra aetate reperiri; quin adeo apud eosdem Scythas etiamnum eundem inveniri morbum iisdemque signis, quibus veteres illum descripserint. Testantur hoc recentiores harum regionum peregrinatores, alii, quorum testimonia accita*) suppeditat larga manu V. D., qui re copiosissime et accuratissime tractata ita statuit:

*) Inprimis consul. I. Heinegg in Allgem. topogr. Beschreib. d. Caucas., herausgegeben von Fr. En. Schröder (1796) I. p. 269. Polock. Histoir. primitive des peuples de la Russ. Petersb. 1801 p. 175. De Indianis simile quid affert Ukert Geograph. d. Griech. u. Röm. III, 2. p. 304; de Americae septentrionalis incolis atque de Kamschadalis Klemm Culturgesch. II. p. 82, 207 coll. VIII. p. 12.

θήλεαν νοῦσον, ὥστε ἅμα λέγουσι τε οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐωντοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς διακέαται, τοὺς καλέουσι Ἐνάρεας οἱ Σκύθαι. Ἐπὶ μὲν νυν ὁκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς 106 Ἀσίας οἱ Σκύθαι, καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλι-

„Nostrum auctorem verbis νόσῃ θηλεῖα verum indicare voluisse morbum, qui viris omnes virilitatis notas ita adimat, ut eos ad generandum non modo invalidos reddat, sed etiam ad muliebris naturae similitudinem plane traducat, non amplius in dubium vocari posse, sed ad liquidum perductum esse, spero atque confido“ (p. 49). Quae disputationis suae parte altera Starkius haud minus docte disserit de natura causisque huius morbi muliebris, ea cum ad medicorum potius rationes pertineant, quam ad ipsum Herodotum illustrandum (qua in re nimis longum me fuisse forsitan erunt qui dicant), malim apud ipsum legi; nam optime confirmantur illa, quae de signis morbi ab Hippocrate, aliis enarrantur ac de ipsa morbi natura statuuntur. Starkii sententiam amplexos esse video Haeserum (Histor. pathol. Untersuch. I. p. 187) et Starkium, filium, in libro de Gaza supra laudato pag. 313 seq. De morbo quodam animi statu cogitari vult Friedreich (Analect. z. Natur u. Heilkunde. Wirceburg. 1831. nr. IV. p. 28—33) reiiciendamque esse eorum sententiam, qui ad siphilitidem sive morbum venereum hunc morbum muliebrem Herodoti retulerint. In eandem materiam postea copiosissime inquisivit Rosenbaum in libro: Die Lustseuche im Alterthum. Hall. 1839. p. 141 seqq., ubi varias virorum doctorum sententias protulit ipseque hunc morbum ad paederastiam retulit, ubi non tam agentis quam patientis status respiciatur. Cui oblocutus est Paldamus in: Jahrb. für Philol. u. Paedag. Vol. XXX. fasc. 3. p. 322 seq., qui ipse ad Valckenarii sententiam accedere mavult, qua de haemorrhoidis hoc

loco cogitandum sit. At vereor ut hoc cuiquam persuaserit. De Gallis castratis, qui tanquam mulieres in templis se offerant, corporis copiam facientes, cogitat Movers: Die Phoeniz. I. p. 635. 685 seq. Alia denique dabit Littre: Les Oeuvres d'Hippocrate T. II. pag. XL seqq. et T. IV. p. IX seqq.

ὥστε ἅμα λέγουσι τε οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο κ. τ. λ.] i. e. „ita quidem ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam terram conspici, quomodo (illi) affecti sint, quos Enareas Scythae appellant.“ Scripsi Ἐνάρεας, iubente Bredov. p. 224, ut IV, 67 Ἐνάρεες. Lectio ipsa, ut in qua conspirant libri, minime mutanda, nec illi audiendi, qui ἐναγέας, i. e. piaculo obnoxios s. contaminatos, corrigan. Altero loco Herodotus addit οἱ ἀνδρογύννοι; ab Hippocrate l. l. iidem dicuntur ἀνανδροεῖς, i. e. castrati, probante Pott Etymol. Forsch. I. p. XLIV. Unde interpretes eo confugerunt, ut Ἐνάρεες Scythicum dicerent esse vocabulum, quod Graeco sermone reddiderit Hippocrates. Sed ipsam Graecam esse vocem coniecit Stark. l. l. pag. 25, quae originem fortasse trahat ab ἐναίρω, spoliō, ἐναρα, spolia, indeque virilitate spoliatos significare possit.

CAP. CVI.

Ἐπὶ μὲν νυν ὁκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι] ἐπὶ est per, temporisque continuationem indicat. Vid. Fischer. ad Weller. III, b. p. 244. — De ipso argumento conf. Herodot. I, 130 et quae ibi annotantur. Sufficit hoc loco monere de illorum errore, qui in Herodoti verbis menda latere

χωρίς ἀνάστατα ἦν. χωρίς μὲν γὰρ φόρων ἐπρησσοῦν παρ'

suspicientur numerumque annorum inde mutare velint. Ex Larcheri calculis hi viginti octo anni incidunt in annum 633 a. Chr. n. usque ad 605, quo ipso Scythae eiiciantur. Volneius autem constituit ann. 625—598, Clinton. (Fast. Hellen. I. p. 204. 218) et Fischer (Zeittaf. p. 108) ann. 634—608/7, Hupfeld l. l. pag. 60 ann. 632—604. Verba seqq. καὶ τὰ πάντα — ἀνάστατα ἦν cum Schweigh. vertere licet: *omnia — susque deque habuerunt*. Cf. I, 76. 79. 97. 155 etc.

χωρίς μὲν γὰρ φόρων ἐπρησσοῦν παρ' ἐκάστων τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον κ. τ. λ.] Libri nec in his nec in sequentibus valde variant, nisi quod Schellershemianus ἐπέβαλλον, quod non displicet Schweighaeusero. Tunc enim sensus: „exigebant a singulis tributum, quod singulis imposuerant.“ At ἐπέβαλλον si retineas, erit: „exigebant a singulis quod singulis imponere solebant;“ ita ut non de certo quodam tributo imposito sit sermo, sed de eo, quod hac vel illa occasione oblata subditis imponere indeque exigere solebant praeter tributum solemni ex lege quasi impositum; cuius ratio habeatur verbis χωρίς μὲν γὰρ φόρων. Sed negotium facessunt verba continuo subiecta: χωρίς δὲ τοῦ φόρου, quae si recte posita neque ex glossemate illata sunt, vix aliter explicari poterunt, nisi ut, quod vel praeposito articulo declaratur, ad idem tributum genus referantur, quod paulo antea verbis χωρίς μὲν γὰρ φόρων indicatum erat, indeque repetitionem quandam contineant consulto factam: ad quam orationis abundantiam Nostro non infrequentem hunc locum retulit Letronne in Journal des Sav. 1817, pag. 49, comparans Herodoti locos VII, 16. 39. Itaque Herodoti haec erit sententia, ut Scythae praeter tributum toti genti impositum a singulis, quidquid his imposuerint, exegerint atque praeterea (praeter illud tributum) vel rapinis se dederint.

Unde in Herodoti verbis si quid mutandum, una placet Caroli Hermannii emendatio sic corrigentis: χωρίς μὲν γὰρ φόρων ἐπρησσοῦν παρ' ἐκάστων τὸ ἐκάστοισι ἐπιβάλλον (sc. μέρος, ut IV, 155), χωρίς δὲ ἡρπαζον, eiectis verbis τοῦ φόρου, quae idem vir doctus e glossa irrepsisse iudicat. Quae alii ad loci intelligentiam attulere aut excogitare, eo magis displicent, quo a librorum vestigiis omnino absunt nec ipsa commodam explicationem suppeditant. Pertinet huc Reiskii commentum, quo scribatur: χωρίς μὲν γὰρ φόρον ἐπρησσοῦν τὸν ἐκάστ., aut etiam φόρου. Schweighaeuserus in loci structura offendit, quam non aliter se percipere posse ait, nisi ita, ut per appositionem iuncta intelligantur haec duo φόρον et τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον, et ad horum utrumque referatur verbum ἐπρησσοῦν. Quae tamen mihi non satisfaciunt. Ac recte id mihi proposuisse videtur Stegerus, ut triplex vexationum genus hoc loco ab historico indicari existimetur: primum, quod in certo tributo, sive annuo, sive menstruo, consistat, quodque verbis indicetur: χωρίς μὲν γὰρ φόρων; alterum, quod declaratur verbis τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον, i. e. tributum non statutum, sed diversis temporibus sive hac sive illa causa singulis imperatum, prout Scythiis libuerit; extraordinarium dixerim; tertium denique, quodcumque rapiebant singulis singuli incursantes ac palantes. Atque ita iam dudum antea hunc locum explicatum voluerat censor in Ephem. Ien. 1817. nr. 165. pag. 382. Unum hoc offendere potest, quod cum pluralis numerus antecedit (χωρίς — φόρων), mox de eadem re sequatur singularis (χωρίς — τοῦ φόρου); quare prius φόρων in φόρον mutarunt Lhardy et Dietsch, quibus accedit Herold, sequens τὸ in τὸν mutans, ut cum accusativo φόρον conveniat; cf. Jahrbh. für Philol. u. Paedag. LXI. p. 431. Mihi neu-

ἐκάστων, τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ φόρου, ἤρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο, ὃ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινίσαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν, καὶ οὕτω ἀνεσώσαντο τὴν 54 ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον, τῶν περ καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον (ὥς δὲ εἶλον, ἐν ἐτέροισι λόγοισι δη-

trum placet: nec magis placet, quod Dindorf recepit: *χωρὶς μὲν γὰρ φόρων* (*praeeter caedes*), libris certe scriptis omnibus inuitis.

Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινίσαντες] ξεινίσαντες pro ξεινίσαντες nunc iure e Schellershemiano libro alioque Parisino editum, cum Noster constanter hac forma sit usus: vid. Bredov. p. 149.

καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον] Conf. cum his Herod. I, 178. 183. Hieronymus in Chronico a Cyaxare Medo Ninum *subversam* esse cum scribit, Graecum vocabulum εἶλεν (i. e. cepit) forsitan hoc modo reddidit. Tempus vero, quò Ninus capta fuisse perhibetur, Larcherus statuit ann. 603 a. Chr. n., Volneius 597 a. Chr. n. Nuper admodum pluribus in haec inquisivit Graff. in programme, quod prodiit Wetzlar. 1828. pag. 11 seqq., Ninum a Cyaxare eversam esse contendit anno 606 a. Chr. n. In eundem annum inciderunt Clinton. l. I. p. 269, Fischer. l. I. p. 108, Hupfeld. in Dissertat. de rebus Assy. p. 8 (Spec. I.) et Spec. II. p. 45, Rawlinson. Abriss. d. Assy. Gesch. p. 38 e versione Ioannis a Gumpach, quem conf. ibid. p. 94 seq. et p. 118. Hic enim probare studuit, Ninum captam esse anno 607 a. Chr. n. Martio mense exeunte aut Aprili ineunte: vid. Zeitrechnung d. Babylon. p. 95--148.

ἐν ἐτέροισι λόγοισι δηλώσω] Iterum I, 184 dicit se Babyloniorum regum mentionem facturum ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι. Atque Aristoteles Hist. Animal. VIII, 20 (18 ed. Schneid.) eiusdem Assyriae historiae ab Herodoto conscriptae meminit et quidem eo loco, ubi de Nini obsidione ille locutus fuerit. Sed in ipso Aristoteleo loco nunc

e codd. ac versionibus antiquis repositum videmus Ἡσίοδος pro Ἡρόδοτος. De quo videatur Schneideri adnotatio et Schoellii in Schneidewin. Philolog. IX. p. 209, qui *Ctesiae* libros de Assyriorum historia apud Aristotelem intelligere mavult. De ipsa Assyria historia, quam Noster binis hisce locis pollicetur, accuratius inquisivit Wesselingius Dissertatt. Herodott. cap. I. p. 9. Sunt enim qui peculiare Nostri opusculum de Assyriorum historia existisse inde concludant; quamquam mirum profecto est, a nemine alio scriptore posterioris aetatis (si ab uno Aristotelis loco incertae lectionis discesseris) hanc Herodoti historiam Assyriam laudari. Unde mihi certe valde dubium videtur, Herodotum unquam tale opus praeter Musas, quas habemus, conscripsisse; qui cum saepius hoc citandi modo utatur, ut ad λόγους vel praegressos vel sequentes amandet lectores, binis illis locis eam operis sui partem s. caput intellexisse videtur, quo peculiariter, per episodium opinor, tractaverat de Assyriorum historia. At tale episodium nunc frustra quaeras in iis, quae de Herodoteo opere Musis inscripto adhuc supersunt. Neque hoc mirum. Scimus enim Herodotum multos per annos elaborasse in opere conscribendo per singulas partes, saepius retractatas illas quidem, aliis additis, aliis resectis, usque dum Thuriis versantem senem in absolvendo opere mors occuparet. Qui igitur de Assyriorum historia peculiariter in episodio quodam (ut v. c. de Lydis, de Persis, aliis eodem modo loquitur, historiam persecutus) tractanda sibi ita proposuerat, ut initio libri iam lectores eo ablegaret, is eam ipsam

χωρὶς ἀνάστατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ φόρων ἐπρησσον παρ'

auspicentur numerumque annorum inde mutare velint. Ex Larcheri calculis hi viginti octo anni incidunt in annum 633 a. Chr. n. usque ad 605, quo ipso Scythae eiciantur. Volneius autem constituit ann. 625—598, Clinton. (Fast. Hellen. I. p. 204. 218) et Fischer (Zeittaf. p. 108) ann. 634—608/7, Hupfeld l. l. pag. 60 ann. 632—604. Verba seqq. καὶ τὰ πάντα — ἀνάστατα ἦν cum Schweigh. vertere licet: omnia — *susque deque habuerunt*. Cf. I, 76. 79. 97. 155 etc.

χωρὶς μὲν γὰρ φόρων ἐπρησσον παρ' ἑκάστων τὸ ἑκάστοισι ἐπέβαλλον κ. τ. λ.] Libri nec in his nec in sequentibus valde variant, nisi quod Schellershemianus ἐπέβαλλον, quod non displicet Schweighaeusero. Tunc enim sensus: „exigebant a singulis tributum, quod singulis imposuerant.“ At ἐπέβαλλον si retineas, erit: „exigebant a singulis quod singulis imponere solebant;“ ita ut non de certo quodam tributo imposito sit sermo, sed de eo, quod hac vel illa occasione oblata subditis imponere indeque exigere solebant praeter tributum solemnem ex lege quasi impositum; cuius ratio habeatur verbis χωρὶς μὲν γὰρ φόρων. Sed negotium facessunt verba continuo subiecta: χωρὶς δὲ τοῦ φόρου, quae si recte posita neque ex glossemate illata sunt, vix aliter explicari poterunt, nisi ut, quod vel praeposito articulo declaratur, ad idem tributum genus referantur, quod paulo antea verbis χωρὶς μὲν γὰρ φόρων indicatum erat, indeque repetitionem quandam contineant consulto factam: ad quam orationis abundantiam Nostro non infrequentem hunc locum retulit Letronne in Journal des Sav. 1817. pag. 49, comparans Herodoti locos VII, 16. 39. Itaque Herodoti haec erit sententia, ut Scythae praeter tributum toti genti impositum a singulis, quidquid his imposuerint, exegerint atque praeterea (praeter illud tributum) vel rapinis se dederint.

Unde in Herodoti verbis si quid mutandum, una placet Caroli Hermannii emendatio sic corrigentis: χωρὶς μὲν γὰρ φόρων ἐπρησσον παρ' ἑκάστων τὸ ἑκάστοισι ἐπιβάλλον (sc. μέρος, ut IV, 155), χωρὶς δὲ ἡρπαζον, eiectione verborum τοῦ φόρου, quae idem vir doctus e glossa irrepsisse iudicat. Quae alii ad loci intelligentiam attulere aut excogitare, eo magis displicent, quo a librorum vestigiis omnino absunt nec ipsa commodam explicationem suppeditant. Pertinet huc Reiskii commentum, quo scribatur: χωρὶς μὲν γὰρ φόρον ἐπρησσον τὸν ἑκάστ., aut etiam φόρον. Schweighaeuserus in loci structura offendit, quam non aliter se percipere posse ait, nisi ita, ut per appositionem iuncta intelligantur haec duo φόρον et τὸ ἑκάστοισι ἐπέβαλλον, et ad horum utrumque referatur verbum ἐπρησσον. Quae tamen mihi non satisfaciunt. Ac recte id mihi proposuisse videtur Stegerus, ut triplex vexationum genus hoc loco ab historico indicari existimetur: primum, quod in certo tributo, sive annuo, sive menstruo, consistat, quodque verbis indicatur: χωρὶς μὲν γὰρ φόρων; alterum, quod declaretur verbis τὸ ἑκάστοισι ἐπέβαλλον, i. e. tributum non statutum, sed diversis temporibus sive hac sive illa causa singulis imperatum, prout Scythiis libuerit; extraordinarium dixerim; tertium denique, quodcumque rapiabant singulis singuli incursantes ac palantes. Atque ita iam dudum antea hunc locum explicatum voluerat censor in Ephemer. Jen. 1817. nr. 165. pag. 382. Unum hoc offendere potest, quod cum pluralis numerus antecedit (χωρὶς — φόρων), mox de eadem re sequatur singularis (χωρὶς — τοῦ φόρου); quare prius φόρων in φόρον mutans, ut cum accusativo φόρον conveniat; cf. Jahrbh. für Philol. u. Paedag. LXI. p. 431. Mihi neu-

ἐκάστων, τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ φόρου, ἥρπαξον περιελαύνοντες τοῦτο, ὃ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινίσαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν, καὶ οὕτω ἀνεσώσαντο τὴν 54 ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον, τῶν περ καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον (ὥς δὲ εἶλον, ἐν ἐτέροισι λόγοισι δη-

trum placet: nec magis placet, quod Dindorf recepit: χωρὶς μὲν γὰρ φόρων (*praeter caedes*), libris certe scriptis omnibus invitis.

Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινίσαντες] ξεινίσαντες pro ξεινίσαντες nunc iure e Schellershemiano libro alioque Parisino editum, cum Noster constanter hac forma sit usus: vid. Bredov. p. 149.

καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον] Conf. cum his Herod. I, 178. 183. Hieronymus in Chronico a Cyaxare Medo Ninum *subversam* esse cum scribit, Graecum vocabulum εἶλεν (i. e. cepit) forsitan hoc modo reddidit. Tempus vero, quod Ninus capta fuisse perhibetur, Larcherus statuit ann. 603 a. Chr. n., Volneius 597 a. Chr. n. Nuper admodum pluribus in haec inquisivit Graff. in programme, quod prodiit Wetzlar. 1828. pag. 11 seqq., Ninum a Cyaxare eversam esse contendit anno 606 a. Chr. n. In eundem annum inciderunt Clinton. l. I. p. 269, Fischer. l. I. p. 108, Hupfeld. in Dissertat. de rebus Assy. p. 8 (Spec. I.) et Spec. II. p. 45, Rawlinson. Abriss. d. Assy. Gesch. p. 38 e versione Ioannis a Gumpach, quem conf. ibid. p. 94 seq. et p. 118. Hic enim probare studuit, Ninum captam esse anno 607 a. Chr. n. Martio mense exeunte aut Aprili ineunte: vid. Zeitrechnung d. Babylon. p. 95—148.

ἐν ἐτέροισι λόγοισι δηλώσω] Iterum I, 184 dicit se Babyloniorum regum mentionem facturum ἐν τοῖσι Ἀσσυριοῖσι λόγοισι. Atque Aristoteles Hist. Animal. VIII, 20 (18 ed. Schneid.) eiusdem Assyriae historiae ab Herodoto conscriptae meminit et quidem eo loco, ubi de Nini obsidione ille locutus fuerit. Sed in ipso Aristoteleo loco nunc

e codd. ac versionibus antiquis repositum videmus Ἡρόδοτος pro Ἡρόδοτος. De quo videatur Schneideri adnotatio et Schoellii in Schneidewin. Philolog. IX. p. 209, qui *Ctesiae* libros de Assyriorum historia apud Aristotelem intelligere mavult. De ipsa Assyria historia, quam Noster binis hisce locis pollicetur, accuratius inquisivit Wesselingius Dissertatt. Herodott. cap. I. p. 9. Sunt enim qui peculiare Nostri opusculum de Assyriorum historia existisse inde concludant; quamquam mirum profecto est, a nemine alio scriptore posterioris aetatis (si ab uno Aristotelis loco incertae lectionis discesseris) hanc Herodoti historiam Assyriam laudari. Unde mihi certe valde dubium videtur, Herodotum unquam tale opus praeter Musas, quas habemus, conscripsisse; qui cum saepius hoc citandi modo utatur, ut ad λόγους vel praegressos vel sequentes amandet lectores, binis illis locis eam operis sui partem s. caput intellexisse videtur, quo peculiariter, per episodium opinor, tractaverat de Assyriorum historia. At tale episodium nunc frustra quaeras in iis, quae de Herodoteo opere Musis inscripto adhuc supersunt. Neque hoc mirum. Scimus enim Herodotum multos per annos elaborasse in opere conscribendo per singulas partes, saepius retractatas illas quidem, aliis additis, aliis resectis, usque dum Thuriis versantem senem in absolvendo opere mors occuparet. Qui igitur de Assyriorum historia peculiariter in episodio quodam (ut v. c. de Lydis, de Persis, aliis eodem modo loquitur, historiam persecutus) tractanda sibi ita proposuerat, ut initio libri iam lectores eo ablegaret, is eam ipsam

- λώσω) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ δὲ ταῦτα Κναξάρης μὲν βασιλεύσας τεσσαράκοντα ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἦρξαν, τελευτᾷ.
- 107 Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κναξάρει παῖς, τὴν βασιλῆην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὖνομα ἔθηκετο Μανδάνην, τὴν ἔδωκε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι τοσοῦτον, ὥστε

credo postmodo suo loco inserere vel oblitus vel impeditus fuit: quod idem Nostro accidisse putem VII, 213, ubi de Ephialte se postea narraturum esse pollicetur, quae frustra nunc quaeruntur. Neque aliter statuuisse video, qui haec nuper tractavit Schoell in Schneidewin. Philolog. IX. pag. 207—211. Haec sunt, quae de Assyria Herodoti historia mihi placent. Cautius in his statuit Dahlmann., quem vide, in Herodot. pag. 229 seq. Iae-ger. Disputt. Herodott. (Gotting. 1828) pag. 15 in eandem sententiam disputans hanc digressionem narrationi inserendam utique in scriptoris proposito fuisse censet et quidem ultima libri tertii parte, ubi Babyloniae per Zopyrum recuperatio optimam praebuerit occasionem.

Κναξάρης μὲν — τελευτᾷ] Quod Larcheri e rationibus accidit anno 504 a. Chr. n.; secundum Volneium 505 a. Chr. n. Conf. supra ad I, 102 nott. Ex Clintoni ratione Cyaxares regnavit ann. 634—595.; Hupfeld posuit 633—593, De Sauley et Gumpach 635—595 ante Chr. n.

CAP. CVII.

τῇ οὖνομα ἔθηκετο Μανδάνην] Apud Genesium (p. 51 ed. Ven. p. 108 ed. Lachmann.) vocatur Ἀνδάνη, eiusque somnium simile narratur. Tertullian. de anima cap. 46 scribit haec: „Astyages, Medorum regnator, quod filiae Mandanae adhuc virginis vesicam in diluvionem Asiae fluxisse somnio viderit, Herodotus refert; item anno post nuptias eius ex iisdem locis vitem exortam toti Asiae incubasse. Hoc etiam Charon Lampsacenus Herodoto prior tradit.“ Ab hac Herodotea s. Graeca omnino, ut

videtur, narratione differunt, quae in Nicolai Damasceni Excerptis (vid. ad I, 95) e Ctesia opinor traduntur p. 399 ed. Mueller. In his Astyagis filia dicitur valde nobilis ac formosa, quam Spitamae Medo despondet, dote addita Media universa. Nomen filiae, quam ipsius Ctesiae Excerpta Persica §. 2 seq. appellant Amytin, ab ipso Cyro posthac in matrimonium ductam, reticetur. Cyrus vero, qui iam ad magnam in regia aula auctoritatem pervenerat pincernaeque dignitatem, Artembara mortuo, acceperat, parentes pauperes, Atradatem patrem et Argosten matrem, tum ad se vocasse dicitur; atque mater ei exposuit somnium, quod gravis sibi vidisse visa sit in templo dormiens, quo tempore ipsa capras apud Mardos pasceret, his verbis: „ἔδοξα γὰρ, ἔφη, οὐρῆσαι τοσοῦτον κύον· ὦ Κῦρε, σέ, ὥστε ποταμοῦ μεγάλου ρεύματι ὅμοιον γενέσθαι τὸ πλῆθος τοῦ οὔρου καὶ κατακλύσαι πᾶσαν τὴν Ἀσίαν· ἐνῆναι δὲ αὐτὸ ἄχρὶ θαλάττης.“ Quod somnium ubi audivit pater, Chaldaeorum uni ex Babylone proponit interpretandum; isque respondit bonum portendi magnum atque primam in Asia dignitatem: verum celandum esse, ne quid Astyages audiret. Quae deinceps secuta sunt, ita narrantur, ut ab hoc inde tempore Cyrus ad multo maiorem potentiam evectus a Medis deficere cogitarit idque etiam hortante simul illo Babylonio exsecutus sit. Herodoti narrationem ferme sequitur Iustinus I, 4 seqq. Quae apud Aelianum N. A. XII, 21 leguntur de Sacchora, Babyloniorum rege, cui simile quid accidit atque Astyagi, ea ad Herodoti narrationem sane conficta videntur.

πλῆσαι μὲν τὴν ἐωντοῦ πόλιν, ἐπικατακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερθέμενος δὲ τῶν μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ' αὐτῶν αὐτὰ ἕκαστα μαθὼν. μετὰ δὲ τὴν Μανδάνην ταύτην, ἐοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς ὠραίην, Μήδων μὲν τῶν ἐωντοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικῶς τὴν ὄψιν· ὁ δὲ Πέρση διδοί, τῷ οὖνομα ἦν Καμβύσης, τὸν εὗρισκε οἰκίης μὲν ἐόντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἥσυχίου, πολλῶ ἐνεφθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης δὲ τῷ 108 Καμβύση τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρώτῳ ἔτεϊ εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκεε δέ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων τῆς θυγατρὸς ταύτης φῦναι ἄμπελον, τὴν δὲ ἄμπελον ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο καὶ ὑπερθέμενος τοῖσι ὄνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Περσέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα ἐοῦσαν. ἀπι-

ὑπερθέμενος δὲ τῶν μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον] Omnes libri ὑποθέμενος, quod a Stephano iam mutatum fuit in ὑπερθέμενος, quod recc. edd. in textum receperunt. Et cap. sequenti sine ulla lectionis varietate ὑπερθέμενος invenitur; ipsaque ratio suadet, ut idem illud hoc quoque loco recipiatur. Nam, ut bene monet Wyttenbachius in Selectt. historice. pag. 351, ὑποθέσθαι τινὶ τι est alicui consilium dare, ut I, 90. 156. IV, 135. V, 72: at ὑπερθέσθαι τινὶ τι, cum aliquo consilium communicare. Conf. I, 8. V, 24. VII, 8. 18. Add. Bredov. p. 64. — Ad argumentum quod attinet, tenendum est, omnino moris fuisse in hisce orientalium regnis, ut res publicae gravissimae per somniorum interpretationes discernerentur, ubi Magorum ut interpretum istorum somniorum summa fuit auctoritas. Id quod pariter sacrae docent litterae quam profanae. Nec fugit Rennelium in Geogr. Herod. pag. 500.

παρ' αὐτῶν αὐτὰ ἕκαστα μαθὼν] De locutione ἀνδρὸς ὠραίην (viro maturam) conf. I, 196. VI, 122 et quae alia habet Kuehner Gr. Gr. §. 530, h., qui idem Gr. Gr. §. 517, 2. consulendus de genitivis οἰκίης μὲν — ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἥσυχίου. Ad οἰκίην (familia) et ad

ipsam locutionem comparat Valcken. I, 90. II, 172. IV, 76. VI, 35. Wesselingius laudat Iustinum I, 4, ubi quod Cambyses vocatur mediocris vir, id ex hoc ipso Herodoti loco explicandum esse monet Sauppe in Jahrb. f. Phil. u. Paedag. XXV. p. 218. Sed in Herodoto de nobili Achaemenidarum gente cogitandum esse patebit ex iis, quae ad I, 125 et 209 afferemus.

CAP. CVIII.

ὁ Ἀστυάγης τῷ πρώτῳ ἔτεϊ εἶδε ἄλλην ὄψιν] Verba τῷ πρώτῳ ἔτει, quae vulgo ad proxime antecedentia referuntur ac de primo nuptiarum Cambysis et Mandanes anno intelliguntur, Jo. a Gumpach (Zeitchn. d. Babylon. p. 125 seqq.) ita accipere vult, ut de primo anno regni Astyagis intelligantur, indeque ipse Cyrus cogitetur natus anno 595 a. Chr. n. — Ad structuram verbi ἐδόκεε in seqq. conf. III, 124. VII, 12, et quae alia habet Kuehner Gr. Gr. §. 649, 3, b.

ἐπίτεκα ἐοῦσαν] ἐπίτεκα Mediceus et alii quidam libri, qui infra I, 111 omnes conspirant in lectione ἐπίτεξ, quae etiam proba dicitur Grammaticis damnantibus alteram formam ἐπίτεκος. Vid.

κομένην δὲ ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὀνειροπόλοι ἐσήμαινον, ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὲ ὦν φυλασσόμενος ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἀρπαγον, ἄνδρα οἰκίῳ καὶ πιστότατον τε Μῆδων καὶ πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑωυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιάδε· Ἀρπαγε, πρῆγμα, τὸ ἄν τοι προσθέω, μηδαμῶς παραχρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ, καὶ ἄλλους ἐλό-

Thomam Magistr. p. 357 ibiq. Hemsterhusii not., Phrynich. p. 333 ibiq. Lobeck. In significatione nulla discrepantia. Indicatur enim mulier, quae parituri est proxima.

ταῦτα δὲ ὦν φυλασσόμενος ὁ Ἀστυάγης] i. e. haec sibi cavens. Cf. Herod. VII, 130 ibique nott. et Aeschyl. Choeph. 861. Suppl. 344 (Both.). Quod noli commutare cum I, 49 φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμετέρων, nam ibi φυλάσσειν (in activo) est observare. — In seqq. ἄνδρα οἰκίῳ non familiarem, sed cognatum indicare propter verba cap. seq. μοι συγγενῆς ἐστὶ ὁ παῖς monet Larcher. Ipsum Harpagni nomen, quod supra I, 80 iam invenimus, quodque praeter hunc Harpagum unus etiam e Darii ducibus gerit (Herod. VI, 28), vix ad Persicam s. Medicam stirpem referas, Graecum enim esse videtur ac vix diversum a voce ἄρπαξ, quae hominem rapacem significat. Observavit Letronne (Revue Archéolog. IV. p. 472. Mém. de l'Acad. des Inscr. XIX, 1. pag. 124), id adiciens, Graecos nunquam huiusmodi voces adhibuisse ad suorum nomina propria, sed ea ipsa de causa ad Persam s. Medum applicasse, cuius verum nomen ita adulteratum fuerit.

πρῆγμα, τὸ ἄν τοι προσθέω, μηδαμῶς παραχρήσῃ] μηδαμῶς offerunt Mediceus, Schellershem. aliusque liber. Hinc cum Gaisf. illud recipere non dubitavimus. Alii μηδαμῆ, alii μηδαμᾶ, quod receperunt Dindorf et Dietsch. Ad coniunctivi formam προσθέω cf. Bredov. p. 394. Valet h. l. προστιθέναι imponere, iniungere, indeque imperare, ut

III, 62. V, 30. De accusativo πρῆγμα relativo pronomini per attractionem adiecto cf. Matth. §. 474. — παραχρήσθαι obiter, neglectim tractare, negligere, occurrit II, 141, ubi vid. nott.

μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ, καὶ ἄλλους ἐλόμενος, ἐξ ὑστέρης σοι ἑωντῶ περιπέσης] παραβάλλῃ cum Wyttenbachio in Selectt. hist. p. 351. vertere licet: „nec me deceptum obiciis periculo.“ Namque παραβάλλεσθαι alibi: periculo sese exponere, periclitari; de quo diximus ad Plutarchi Philoposm. pag. 52. Cf. Herodot. VII, 10. §. 8. — Verba ἄλλους ἐλόμενος (alios eligens) idem Wyttenbachius explicat: aliorum affectionem, factionem, suscipiens, aliis dominis studens, comparatque Xenophon. Hellenic. III, 1, 2. — ἐξ ὑστέρης valet: postmodo, ut V, 106. VI, 85. Conf. supra ad I, 60 laud. — In proximis verbis vulgo desideratur σοι, quod praebet Mediceus liber et alius Parisinus, quodque Gronovio et Wesselingio probatum nunc in textu legitur. Alii libri offerunt σὺ, quod nec ipsum displicet Wesselingio, qui in utramque structuram laudat Aeschin. de Fals. Legat. p. 311 ed. Reisk. Io. Chrysostom. V. p. 24 B. F. VII. p. 831 C. Matthiae denuo omisit σοι, quippe cum σοὶ ἑωντῶ solocum videatur. Quod mihi nondum prorsus est persuasum, qui librorum meliorum auctoritatem in his quoque sequi malui. Schaeferus et recentt. edd. cum Bredovio p. 284 scripserunt σεωντῶ, quod in nullo libro legitur. Sensum bene reddidit Latinus interpres: „cave, ne — aliis hominibus studens tuis ipse artibus

μενος, ἐξ ὑστέρης σοι ἑωυτῷ περιπέσης. λάβε τὸν Μανδάνη
 ἔτεκε παῖδα, φέρων δὲ ἐς σεωυτοῦ ἀπόκτεινον· μετὰ δὲ θά-
 ψον τροπῶν ὅτε αὐτὸς βούλει. Ὁ δὲ ἀμείβεται· Ὡ βασι-
 λεῦ, οὔτε ἄλλοτε καὶ παρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, φυ-
 λασσόμεθα δὲ ἐς σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἑξα-
 μαρτεῖν. ἀλλ' εἰ τοι φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χορὴ δὲ τό-
 55 γε ἐμὸν ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως. Τοῦτοισι ἀμειψάμενος ὁ 109
 Ἀρπαγος, ὥς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ
 θανάτῳ, ἦτε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραξε τῇ
 ἑωυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ
 πρὸς αὐτὸν λέγει· Νῦν ὦν τί σοι ἐν νόμῳ ἐστὶ ποιέειν; Ὁ
 δὲ ἀμείβεται· Οὐκ ἦ ἐντελέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ' εἰ παρα-
 φρονήσει τε καὶ μανέιται κάκιον ἢ νῦν μαινεται, οὐ οἱ ἔργαγε

dehinc capiaris“, i. e. *te ipsum in perniciem trahas*; sic περιπίπτειν συμφορῇ Noster dixit VII, 88, ubi conf. nott.

παρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν] De παρεῖδες (i. q. ἐνεῖδες) conf. ad I, 37. Est quoque in his notanda particularum οὔτε — δὲ oppositio, de qua praecepit Werferus in Actt. phil. Monacc. I, 2, p. 260. Add. Hartung Lehre d. Partik. I. p. 197. Ad φίλον cf. I, 87 ibique nott. — τό γε ἐμὸν („quod ad me certe attinet“), i. e. ἐμέ γε. Conf. Kuehner Gr. Gr. §. 474. not. 1.

CAP. CIX.

ὥς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ] Locutio τὴν ἐπὶ θανάτῳ cur non eodem fere modo explicari possit, quo supra I, 67 ἔπεμπον τὴν ἐς θεόν, aliaque locis a Werfero congestis in Actt. philoll. Monacc. I, 1, p. 75, equidem non perspicio. Conf. similia, quae attulit Iacobitz. ad Lucian. Alexandr. §. 44. pag. 235. Longus est hoc loco Schweighaeuserus, quo demonstrat, ad articulum τὴν intelligendum esse στολήν, ut Aemilio Porto olim visum erat, aut potius κόσμησιν (quod nunc placere video Lud. Doeder-

lino: Reden u. Aufsätze II. p. 186.), aliaque affert idem, ubi ad articulum nomen ex cognato verbo, quod in proximo sit, repetendum sit. Quae cum partim aliena sint a nostro loco, ea nunc lubens praetereo; quod vero III, 119 (ἔδρυσεν τὴν ἐπὶ θανάτῳ) et V, 72 (τοὺς ἄλλους κατέδρυσεν τὴν ἐπὶ θανάτῳ) ille suppletum vult τὴν δέσιν, vereor, ut ferri possit. Neque nostro loco huiusmodi ellipsis effingenda erit. Namque in his omnibus aequae subaudiendam esse voculam ὁδόν, mihi persuasum est, nec ii multum a vero aberrare videntur, qui (uti Iacobs. in Atticis pag. 341 ad Herod. V, 72) praegnans omnino dicendi genus in his statuunt, verbumque aliquod, in quo mittendi, ducendi, eundi notio inest, mente adiciendum doceant. Haec respicienti talis fere nostri loci sensus erit: „*quam ipsi tradetur puerulus ornatus* (eo consilio), *ut ad mortem duceretur* s. *ut (ornatus pro more, dein) ad mortem abduceretur*.“ — In seqq. dedimus ἦτε cum recentt. editt. Vulgo ἦει.

τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον] Ubi nihil necesse est ad Ἀστυάγεος vel addere vel subintelligere ὑπὸ, cum ad λόγον aequae bene referri possit. Vid. Pausan. VI, 8. §. 2 aliosque locos a Schaefero laudat. ad Lamb. Bos. Ellips.

προσθήσομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω. πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι συγγενής ἐστιν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ γέρων καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου. εἰ δὲ ἐθελήσει, τούτου τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆναι ἢ τυραννὶς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο τί ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος; ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλῆος εἵνεκα ἐμοὶ δεῖ τοῦτον τελευτᾶν τὸν παῖδα· δεῖ μὲν τοι τῶν τινὰ Ἀστυάγεος αὐτοῦ
 110 φονέα γενέσθαι καὶ μὴ τῶν ἐμῶν. Ταῦτα εἶπε, καὶ ἀντίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων τῶν Ἀστυάγεος, τὸν ἡπίστατο νομάς τε ἐπιτηδewτάτας νέμοντα καὶ οὔρεα θηριωδέστατα, τῷ οὐνομα ἦν Μιτραδάτης, συνοίκεε δὲ τῇ ἑωυτοῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν, τῇ συνοίκεε, Κυνὼ κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν Σπακῶ· τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπώρεαί εἰσι

p. 750. Ad seqq. ἐν νόμῳ ἔστι conf. I, 27.

καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου] Explicandum hoc eodem pacto, quo supra I, 107 ἀνδρὸς ὥραίν. — Ad significationem verbi ἐθελήσει vid. quae ad I, 32. II, 14 sunt dicta, et add. Meier de Andocid. orat. V, 2. pag. 5. Negris verba ἐθελήσει — ἀναβῆναι accipit pro ἀναβήσεται. Nec aliter fere Herold in Jahrbh. f. Philol. u. Paedagog. XXIV. p. 402. ἐθελήσει scripsi pro vulg. θελήσει; cf. nott. ad II, 14.

ἄλλο τί ἢ λείπεται] i. e. nonne superest. De quo interrogandi genere monuit Kuehner Gr. Gr. §. 852, m. Paulo ante quod pro ἥς Struve Specim. Quaest. Herod. I. p. 23 repositum vult τῆς, libris invitis, equidem viro doctissimo ex iis legibus, quas mihi scripsi, obtemperare haud potui. Qui idem p. 30. 32 initio huius capitis pro οὐκ ἢ ἐνετέλλετο scribi iubet οὐ τῇ vel οὐκ δὲ ἢ ἐνετ., in quo utroque eum secuti sunt Dindorf et Dietsch. Equidem a libris discere nolui.

CAP. CX.

ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων —

τὸν ἡπίστατο νομάς τε ἐπιτηδewτάτας νέμοντα] Vocem ἐπιτηδewτάτας Reiskius mutare voluit in ἀνεπιτηδewστάτας, ut pascua intelligantur maxime horrida. Sed verba seqq. οὔρεα θηριωδέστατα Reiskium in errorem induxisse nemo non videt. Wesselingius intelligit pascua bobus pascendis maxime apta, egregia ob soli virtutem, agrosque herbidos atque irriguos. Schweigh. intelligit pascua ad id, de quo nunc agebatur, maxime idonea. Gallus interpres Wesselingium est secutus; Italus reddit: „per pascoli opportunitissimi.“

συνοίκεε δὲ τῇ ἑωυτοῦ συνδούλῳ] Ita scripsimus cum recentt. editt. e Sancroft. libro. Vulgo συνδούλῳ, omisso articulo τῇ. Conf. II, 134. Solet enim Noster talia adiectiva composita communis generis pleraque proferre: quod monstravit Bredov. p. 275. Vulgatam συνδούλῳ omisso articulo retinuerunt Dindorf. et Dietsch.

τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι] Ex Herodoti narratione profectus Iustinus I, 4 alia addit, quibus fabula magis exornetur et amplificetur. Ipsum Medicum nomen σπάκα recte Noster protulit, quando quidem in lingua Zendica canis vo-

τῶν οὐρέων, ἐνθα τὰς νόμας τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βουκόλος, πρὸς βορέῳ τε ἀνέμου τῶν Ἀργατάνων, καὶ πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδικὴ χώρα πρὸς Σασπείρων ὀρεινὴ ἐστὶ κάρτα καὶ ὑψηλὴ τε καὶ ἰδησι συνηρεφής. ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ πᾶσα ἄπεδος. ἐπεὶ ὦν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ καλεόμενος ἀπύκετο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τάδε· Κελεύει σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα θεῖναι ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθαρείῃ. καὶ τάδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἣν μὴ ἀποκτείνῃς αὐτὸ, ἀλλὰ τρωπῶ περιποιήσῃ, ὀλέθρῳ τῷ κακίστῳ σε

catur cypā, ut me edocuit Ad. Holtzmann; cf. etiam Muenther Versuche über die keilförm. Inschrift. p. 69 et Dieffenbach Celtica I. p. 36. E Sanscritana lingua vocem repeti vult Aug. Guil. a Schlegel Indisch. Bibl. I. p. 323. Tanegui Lefèvre ad Iustini locum affirmat, apud Hyrcanios, quae gens Persis fuerit subdita, adhuc canem vocari *Spac*. Quod unde ille sciverit, equidem nescio, nec ipsa viri docti nota ad manus est, quam solum e Larcheri adnotatione ad h. l. cognovi. Praeterea Italus interpres comparat Russorum *Sabac*. A Grammaticis Graecis citatur *σπάξ* ut canis nomen apud Persas. Cf. Struve Specim. Quaest. I. pag. 14 not. Herodotus e voce Medica s. Zendica Graecum nomen *Σπανά* sive *Κυνά* (a *κύων*, canis) ad eam rationem formavit, qua Graeci omnino huiusmodi nomina muliebria propria in *ω* exuntia formare solent: de quibus nominibus nuper scripsit Pist. Tzschirner in programm. Vratislaviensi P. I. 1851. *ὀπάρεα*, quae Herodoti forma est (vid. Bredov. p. 156.) pro vulg. *ὀπάρεα*, *radices* significat *montium*, ut IV, 23. VII, 129. IX, 19. 56. VII, 190.

πρὸς Σασπείρων] i. e. *Saspires* versus, eam, quam *Saspires* incolunt, terram versus; in der Richtung nach dem Lande der *Saspiren*. Alia exempla usus Herodotei vid. ad I, 84. II, 121. Quod moneo, cum hic minus accurata videatur Schweighauseri Latina interpretatio. — De *Saspirum* gente monimus ad I,

104. Variant hic in ipsa nominis scriptura nonnihil libri; qua de re quaedam monuit Wesselingius.

καὶ ἰδησι συνηρεφής] ἰδη Herodoto est *siba*. Monent Lexica, ubi laud. IV, 109. 175. V, 23. VIII, 111. In seqq. *ἄπεδος* est *planus*, ut *ἄπεδος γῶρος* IX, 102 coll. IV. 62. IX, 25. — De *δκως ἂν* — διαφθαρείῃ vid. ad I, 75. 99. — In seqq. vulgatam *περιποίησιν* reicit Bredov. p. 32, cum medium verbum *περιποιεῖσθαι* hoc sensu (*salvum praestare*) apud Dionem Cassium demum reperiat, indeque in activum, quod frequenter apud Nostrum sit obvium, sit commutandum; quare scribendum *περιποίησιν*, quod Dindorf et Dietsch receperunt.

ὀλέθρῳ τῷ κακίστῳ σε διαχρήσεσθαι] Vertunt: „*pessimo exitu te peritum*. Sed quaeritur sē utrum sit subiecti accusativus an obiecti. Illud si sumas, *διαχρήσεσθαι ὀλέθρῳ* eodem pacto coniungi posse monet Schweigh., quam I, 167: *τοιοῦτῳ μόρῳ διαχρᾶσθαι*. Qui tamen locus mea sententia minus apte cum nostro componetur, quocum magis convenit alter locus I, 24: *κελεύειν τοὺς πορθμέας ἡ αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν* („*se ipsum interficere*“). Nam solet Noster verbis *διαχρᾶσθαι* s. *καταχρᾶσθαι* (vid. ad I, 82) *interficiendi* notione adiungere accusativum personae; quem h. l. pronomine *σέ* indicari vix mihi dubium. Hinc subiecti accusativus ad infinitivum mente adiciendus, qui nullus alius esse potest nisi

111 διαχρήσεσθαι· ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον τέταγμαί ἐγώ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἦρε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ γυνή, ἐπίτεξ ἑοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαίμονα τίττει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν δὲ ἐν φροντίδι ἀμφοτέρω ἀλλήλων πέρι, ὁ μὲν τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρώδεων, ἡ δὲ γυνή, ὅτι οὐκ ἐωθῶς ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεὶ τε δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή, εἶρετο προτέρη, ὅτι μιν οὕτω προθυμῶς Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο. ὁ δὲ εἶπε· ὦ γύναι, εἰδὼν τε ἐς πόλιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα, τὸ μῆτε ἰδεῖν ὄφε-

Astyages, qui Harpagum haec dicere iussit bubulco, *se* (i. e. regem) de bubulco supplicium sum-turum, *se* pessimo mortis genere eum interfecturum (s. interfici iussurum). Iam ita si locum interpreteris, nihil video, quod nos offendat. Neque aliter eum accipi vult Ianson in Jahrb. f. Philolog. u. Paedagog. Suppl. XIX. p. 508. De usu verbi διαχρᾶσθαι videatur Thomas Magister p. 222 seq. ibique adnotata. Herodot. I, 167. II, 13. III, 117. — In seqq. τέταγμαί (iussus sum) Medicus aliique, quod cum recentt. edd. pro olim vulg. διατέταγμαί recipiendum duxi.

CAP. CXI.

ἡ γυνή, ἐπίτεξ ἑοῦσα πᾶσαν ἡμέραν] i. e. uxor, cuius partus in dies (s. de die in diem) expectabatur. Monuerunt Abresch. in Dilucid. Thucydidd. p. 583 et Schweigh. ad h. l., de locutione πᾶσαν ἡμέραν laudans VII, 203 et 198, ubi ἀνὰ additum invenitur. — De ἐπίτεξ vid. ad I, 108. — In seqq. κατὰ δαίμονα, i. e. forte fortuna, in quo, ut in tot aliis eiusmodi, κατὰ adverbii vim exprimere videtur, cum proprio significet: secundum, c. c. Conf. Fischer. ad Weller. III, b. p. 180.

τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρώδεων] i. e. tinens ob mulieris partum. Genitivi ratio vix diversa ab iis, quae affert Kuehner Gr. Gr.

§. 532 seqq. — In seqq. iure optimi libri μεταπέμψαιτο loco olim vulgatae μεταπέμψατο. Nam hic maxime accommodatus est optativus. Ut autem altero loco editur ὅτι — μεταπέμψαιτο, ita etiam priori loco edendum curavimus ὅτι οὐκ ἐωθῶς ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο, ubi male apud Gaisfordium, alios ὅτι coniunctim invenitur. Monuit Struve Quaest. de Herodot. dialect. Specim. I. pag. 47.

οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή] De οἷα ante participia conf. I, 66 ibique nott. Locutionem ἐξ ἀέλπτου (ex insperato) Wesselingius illustrat locis Appiani Punice. 104. 116. Sophocl. Aiac. 727. Aeschyl. Suppl. 362. Neque aliter ἐξ ἀπροσδοκήτου VII, 204. ἐκ τοῦ ἐμφανέος III, 150 (ubi conf. nott.). VII, 205. ἐκ τοῦ φανεροῦ VIII, 126. IX, 1. Et confer sis Kuehner. Gr. Gr. §. 543, 2. Mox ὅτι valet propter quid, cur.

ὦ γύναι, εἰδὼν τε κ. τ. λ.] γύναι. compellationem honestissimam apud veteres dicit Fischer. ad Anacreont. XX, 11. In seqq. ad verbi ὄφελον cum infinitivo usum iis in rebus, quas fieri utique oportuisse volumus, quae vero reapse nondum factae sunt, conf. Blomfield. not. ad Aeschyl. Pers. 912. pag. 84 ed. Cantabrig. Ad formam ὄφελον, epicis poetis neque atque Herodoto familiarem, ex quo affert h. l. Thomas Magist. s. v., consul. Bredon. p. 308.

λον, μήτε κοτὲ γενέσθαι ἐς δεσπότης τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν πᾶς Ἀρπάγον κλανθμῶ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλαγείς ἦν αἰσώ. ὥς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὁρέω παιδίον προκείμενον, ἀσπαιρόν τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσμημένον χρυσῶ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἀρπαγὸς δὲ ὥς εἶδέ με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ παιδίον, οἴχεσθαι φέροντα καὶ θείναι, ἔνθα θηριωδέστατον εἶη τῶν οὐρέων, φᾶς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πολλὰ ἀπειλήσας, εἰ μὴ σφεα ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν ἔφερον, δοκέων τῶν τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἄν κοτὲ κατέδοξα, ἔνθεν γε ἦν. ἐθάμβεον δὲ ὁρέων χρυσῶ τε καὶ εἵμασι κεκοσμημένον, πρὸς δὲ καὶ κλανθμὸν κατεστεῶτα ἐμφανέα ἐν Ἀρπάγον. καὶ πρόκα

ἐς δεσπότης τοὺς ἡμετέρους] ἐς h. l. est: quod attinet ad. Scripsimus cum Gaisf. ac potioribus libris δεσπότης, ut item legitur I, 122 et 129 fin. Vulgo δεσπότηας, quam formam in Herodoto ferendam non esse docet Bredov. p. 224.

κεκοσμημένον χρυσῶ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ] Eodem pacto paulo infra: ὁρέων χρυσῶ τε καὶ εἵμασι κεκοσμημένον, quod explicant eo dicendi genere, quod vulgo appellant ἐνδιάδνοιν, ut fuerit puerulus ornatus aurata ac variis coloribus distincta veste. Eadem locutio exstat III, 1., quacum conf. Plutarch. Artaxerx. 15. — Προκραυγανόμενον, quod proxime antecedit, Schellershem. liber aliusque Parisinus praebent κραυγανόμενον, alius liber κραυγανόμενον. Unde Lobeckio ad Phrynich. pag. 337 legendum videtur κραγγανόμενον (a κραγγάνω, ut κλαγγάνω); qui idem cum dicit Blomfieldius ad Aesch. Pers. p. 189 praeferre κραυγανόμενον, equidem in mea editione (Lipsiensis) nihil tale reperire potui. Citat utique nostrum locum Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Pers. vs. 970, ubi de voce ἀσπάρω (re-luctor, palpito, de infantibus potissimum) agit, sed nil mutatum est in lectione κραυγανόμενον. Lobeckio assentitur Bredov. p. 44, indeque opinor recepit quoque Dietsch. πρὸς δὲ καὶ κλανθμὸν κατεστεῶ-

τα ἐμφανέα] Haec verba ad antecedentia ἐθάμβεον ὁρέων pertinent neque cum offendunt, qui similia apud alios quoque scriptores reperiri animadverterit, in quibus latiore usu verbum ὁρᾶν adhibitum de quavis perceptione, quae sensibus fit, valeat. Vid. Aeschyl. Prometh. 21 et Abreschii Animadversas. I, 1. ad h. l. (Apparat. Aeschyl. Vol. II. p. 3.) Sept. c. Theb. 100 (κτύπον δέδορκα), et quae alia affert Brunck ad Sophocl. Oedip. Col. 138.

καὶ πρόκα τε δὴ κατ' ὁδὸν πυνθάνομαι] πρόκα τε abest a nonnullis libris. Sed alii retinent, ubi πρόκατε coniunctim una voce scribitur; quae scriptura placet Schweighausero, cum πρόκα simplex (sine τε) non occurrat apud Nostrum ac praeterea constanter praeponatur καὶ particula, v. c. VI, 134. VIII, 65. 135, ut apud Hesychium sub litera Κ legatur: Καὶ προκατέδη, ἀντὶ τοῦ ἄφνω. Nec aliter alii lexicographi exponunt εὐθύς, παρὰ χροῖμα, ἐξαίφνης, statim, prolinus, subito. — In seqq. Ἀστυάγεω, quod e Sancerosti libro aliisque dedit Gaisfordius, retinuimus. Vulgo Ἀστυάγεος, quod firmatur auctoritate libri Medicei, Schellershemiani, aliorum, idque retinuit Matthiae. Recentt. edd. dederunt Ἀστυάγεω, adversante licet Bredov. p. 231, qui nomen Ἀστυάγεω apud Herodotum tertiae declinationis adscribit inde-

τε δὴ κατ' ὁδὸν πυνθάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προπέμπων ἔξω πόλιος ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· ὥς ἄρα Μανδάνης τε εἶη παῖς τῆς Ἀστυάγεω θυγατρὸς καὶ Καμβύσεω τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλεται ἀποκτείναι.

112 νῦν τε ὅδε ἐστί. Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, ὥς εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐειδὲς ἔόν, δακρύσασα καὶ λαβομένη τῶν γονάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχρηξε μηδεμιῇ τέχνῃ ἐκθεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τε εἶναι ἄλλως αὐτὰ ποιέειν· ἐπιφοιτήσῃν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρπάρου ἐποψομένους· ἀπολέσθαι τε κάκιστα, ἣν μὴ σφρα ποιήσῃ. ὥς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ τάδε· Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαι σε πείθειν μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὥδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη ὀφθῆναι ἐκκαίμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ τεθνεός· τοῦτο μὲν φέρων πρόθες, τὸν δὲ τῆς Ἀστυάγεω θυγατρὸς παῖδα ὥς ἐξ ἡμέων ἔοντα τρέφωμεν· καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἀλώσῃαι ἀδικέων τοὺς δεσπότας, οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται.

que ubivis Ἀστυάγεω restitnendum esse iudicat. Equidem Herodotum utraque forma (Ἀστυάγεω et Ἀστυάγεω) esse usum existimaverim: quare mox reliqui Ἀστυάγεω, quod in vitis libris recentt. edd. mutarunt in Ἀστυάγεω. Cf. I, 114. 115. 116. 119. 123. 124.

νῦν τε ὅδε ἐστί] ὅδε merito recentt. editt. receperunt e libris. Vulgo ὥδε, ut in Sancrofti libro exstat. Bene Larcher.: „Le voici cet enfant.“ Tu cf. I, 115. V, 92. §. 5, et quae alia affert Bredov. p. 43.

CAP. CXII.

Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος, καὶ — ἀπεδείκνυε] Expectabas: ἄμα δὲ τ. λέγων, cuius participii loco Noster ponit verbum finitum, quod per particulum καὶ sequentibus annectit. Vid. Kuehner Gr. Gr. §. 720, 2 et Matthiae §. 565. not. 3. pag. 1114 coll. §. 620. pag. 1257, qui quod in Herodoteo loco laudando post δὲ adscripsit τε uncis inclusum et apposito interrogandi signo, quo ἄμα τε — καὶ melius h. l. legi indicaturus erat,

id quidem reliquos Herodoti locos a viris doctis allatos perlustranti haud necessarium videbitur.

ἔχρηξε μηδεμιῇ τέχνῃ] i. e. vehementer, etiam atque etiam (maritum) rogabat, ne puerulum exponeret. Admonuit de locutione πάσῃ τέχνῃ ac similibus Wesseling. ad Sophocli. Aiac. 743 ed. Erf.

εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη] Sic plerique libri. A Mediceo alioque libro abest particula γε, eiecta inde a Gronovio, quod probavit Wesseling., alios locos et Nostri (II, 22. 35. IV, 179. V, 32.) et aliorum scriptorum collaudans, ubi in hac locutione desideratur particula γε. Quam tamen nostro loco aptissimam bonisque libris firmatam cum recentt. editt. restituere non dubitavimus. Conf. Hartung. Lehre d. Partik. I. p. 390. — Ad vocem δὲ (in verbis σὺ δὲ ὥδε ποιήσον) initio apodoseos post pronomen cum vi quadam positam conf. III, 68 coll. 37 et potissimum V, 40. — In fine cap. ἀπολείπει (pro ἀπολέσει) recte nunc e melioribus codd. receptum; plura vid. apud Bredov. p. 310.

ὃ τε γὰρ τεθνεὺς βασιληΐης ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει τὴν ψυχὴν. Κάριτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς 113 τὰ παρῶντα εὐ λέγειν ἢ γυνή, καὶ αὐτίκα ἐποίει ταῦτα. τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδιδοὶ τῇ ἑωυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑωυτοῦ, ἔοντα νεκρὸν, λαβὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγρος, ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμήσας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων 57 τιθεῖ. ὥς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παιδίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἦτε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν τινα προβόσκων φύλακον αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ ἐς τοῦ Ἀρπάγου ἀποδεικνύναι ἔφη ἐτοίμος εἶναι τοῦ παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἑωυτοῦ δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδε τε διὰ τούτων, καὶ ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο· τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κῦρον οὐνομασθέντα παραλαβοῦσα ἔτρεφε ἢ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κού τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.

Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε 114 γενόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιξε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ, ἐν τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὗται, ἔπαιξε δὲ μετ' ἄλλων ἡλίκων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἵλοντο ἑωυτῶν βασιλέα εἶναι τοῦτον· δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπικλήσιν παῖδα. ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε

CAP. CXIII.

τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδιδοὶ κ. τ. λ.] De particula μὲν in his iterata conf. II, 174.

τῶν τινα προβόσκων φύλακον αὐτοῦ καταλιπών] πρόβοσκος de pastore cum rarius occurrat (e Philone Iud. Legat. p. 993 D. Wesseling. laudat προβόσκημα, modo sanum sit), suspicio orta Valckenario, substituendam vocem magis usitatam αἰγοβόσκων, quae tamen ut ταῖς βουκολίαις bene conveniat, iure metuit Wesselingius. πρόβοσκος a Toupio (Epist. critic. p. 66 ed. Lips.) explicatur *subbubulcus* s. *locum tenens bubulci*; nisi potius ita accipiendum, ut inferioris ordinis pastorem indicet, qui sub imperio quasi alius praefecti superioris (qualis est Harpagus) armenta pascat ac regat. Attulit vocem πρό-

βοσκος Blomfield. ad Aeschyl. Agamemn. 918, ubi legitur προδονλος, i. e. qui servi vices gerit. Ad vocem φύλακος cf. I, 84 ibique nott. — In cap. seq. vocem βουκολίαι, quae adiectivi vim habet in Theogon. Hesiod. 445, substantivi apud Herodotum, illustrat Schoemann in Dissertat. de Hecate Hesiod. (Gryphisvald. 1851.) p. 10.

CAP. CXIV.

εἵλοντο ἑωυτῶν βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ κ. τ. λ.] Notarunt hoc dicendi genus, quo infinitivus εἶναι abundanter fere quibusdam verbis apponi videtur, viri docti ad Vigerum de idiotismm. pag. 750 seqq. Weiske de pleonasm. pag. 98 seq. Paulo post ἐπικλήσιν est: istum bubulci puerum *secundum cognomen suum* s. *prout nimirum reliqui pueri eum cognominare solebant*.

τοὺς μὲν οἰκίας οἰκοδομέειν, τοὺς δὲ δορυφόρους εἶναι, τὸν δὲ κου τινὰ αὐτῶν ὀφθαλμὸν βασιλέος εἶναι, τῷ δὲ τινι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν ἐδίδου γέρας, ὥς ἐκάστῳ ἔργον προστάσσω. εἰς δὴ τούτων τῶν παιδίων συμπαίζων, ἐὼν Ἀρτεμβάρεος παῖς, ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι, οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου, ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβεῖν. πειθομένων δὲ τῶν παίδων, ὁ Κύρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων· ὁ δὲ, ἐπεὶ τε μετείθη τάχιστα, ὥς γε δὴ ἀνάξια ἔωντοῦ παθῶν, μᾶλλον τι περιημέκτεε· κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν, πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτιζέτο,

οἰκίας οἰκοδομέειν] Pauwium emendantem οἰκονομέειν, ut intelligantur regis οἰκονόμοι, quibus universa et aedium et rerum domesticarum fuerit cura, bene refutavit Wesselingius, cum hic de puerorum lusu sit sermo, cui certe optime convenit casas, aedes aedificare. In sequentibus itidem Gaisfordium sumus secuti, scribentes: τὸν δὲ κου τινὰ αὐτῶν, quamquam libri, uno excepto, ferunt τῶν δὲ κου. Atque iam Wytténbachius in Select. hist. pag. 351 maluerat τὸν, qui idem verba ὥς ἐκάστῳ ἔργον προστάσσω sic verti iubet: *opus unicuique pro suo ipse iudicio mandans, s. opus cuique, ut conveniret, mandans* (ad Platon. Phaedon. p. 215). Tu conf. etiam I, 29 ibique nott. Scripsimus quoque βασιλέος pro βασιλῆος, ut supra, et ἐσφέρειν pro φέρειν, quod vulgatas editiones olim occupabat. Vid. III, 77. 84, ubi eodem in negotio ἐσαγγελέης. Fuit hic Medorum regum mos, ut nemo ad ipsos accederet, nisi per ministros regios antea indicatus, cui ipsi aditum concesserant. Quod dein, ut tot alia, ad Persarum reges transiisse neminem fere fugit. Praeter Brissonium, cuius locum iam supra ad I, 100 citavimus, conf. Heeren. in Ideen I, 1. pag. 473. Gesenius Phoen. monum. p. 282. Hammer Geschichte der Osmanen I. p. 157. De ὀφθαλμοῖς s. oculis, quorum erat ad regem deferre, quidquid in toto regno ageretur, plurima collegit Stanleius ad Aeschyl. Pers. 973.

Internuntiorum, qui Graece quoque dicuntur ἀγγελιαφόροι s. οἱ τὰς ἀγγελίας ἐσφέροντες, munus intelligitur ex ipsius Herodoti l. l. Per hos enim responsa dabant reges iis, qui ipsos adibant aut quid ab ipsis petebant. Conf. Brissonium de reg. Pers. princ. I, 212 seq.

εἰς δὴ τούτων κ. τ. λ.] Oratio interrupta causali sententia οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε κ. τ. λ. multisque aliis verbis adiectis; tu cf. ad I, 8. 24 nott. 155. 174. Ad ἐκέλευε mente addendum esse ὁ Κύρος, monitu vix opus. — Ἀρτεμβάρεος hic reliqui intactum, cum alii recentt. edd. mutassent in Ἀρτεμβάρω. Tu cf. Bredov. p. 232 et vid. quae ad I, 111 dixi. Idem nomen in Nicolai Damasceni Excerptis p. 398 occurrit viri nobilissimi ac pincernarum praefecti in regia aula, qui Cyrum puerum pauperem et inferioribus muneribus adhuc functum ad se admittit, ac deinde filium adoptat et in sui ipsius locum apud Astyagem substituit, qui mortuo Artembare omnes eius opes aliaque dona multa Cyro tribuit ad summam dignitatem iam evecto.

ἐκέλευε — διαλαβεῖν] διαλαβεῖν (pro διαλαβείν) c. melioribus libris cum Gaisfordio adscivimus. Est vero hic: *medium aliquem comprehendere*, ut IV, 94. 68, ubi conf. Wesseling. Grammaticus Graec. in Bekkeri Aneecd. I. p. 36 bina verbo διαλαβεῖν significari adnotat, alterum τὸ ἐκατέρωθεν τινος λαβέσθαι (sequitur hic locus); alterum est illud, de quo vid. ad I, 190.

τῶν ὑπὸ Κύρου ἦντησε, λέγων δὲ οὐ Κύρου (οὐ γὰρ καὶ ἦν τοῦτο τοῦνομα), ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος πατρὸς. Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὥς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυάγεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγματα ἔφη πεπονθέναι, λέγων· Ὡ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ σου δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς, ὧδε περιυβρίσμεθα, δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους. Ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι 115 τῷ παιδί τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρήσαν ἀμφοτέρω, βλέψας πρὸς τὸν Κύρου ὁ Ἀστυάγης, ἔφη· Σὺ δὲ, ἐὼν τοῦδε τοιούτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ' ἐμοί, ἀεικέλῃ τοιῇδε περισπεῖν; Ὁ δὲ ἀμείβετο ὧδε· Ὡ δέσποτα, ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ· οἱ 58 γὰρ με ἐκ τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες σφέων αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα· ἐδόκεον γὰρ σφί εἶναι ἐς τοῦτο ἐπιτηδεώτατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπε-

οὐ γὰρ καὶ ἦν τοῦτο τοῦνομα] Ex hoc loco satis patet, *Cyri* nomen assumptum demum esse, quum ad regnum ipse esset evectus, qui teste Strabone XV. p. 729 s. 1060 prius vocabatur *Ἀγαδάτης*. Ac *Cyri* nomen nil aliud nisi *Solem* significare indeque titulum regium potius videri, ex ipsis veterum testimoniiis satis constat. Vid. Plutarch. Artaxerx. 1. Ctesiae Persice. §. 49 et quae ibi attuli pag. 194 seqq., quibus nunc addi velim Lengerke ad Daniel. pag. 289 seq. In cuneatis inscriptionibus adhuc repertis *Cyri* nomen legitur modo *Kurus*, modo *Kuras*, patris nomine non addito, ut me edocuit Ad. Holtzmann. Recentiorum Persarum reges adhuc *Solis* cognomine ornari nemo nescit. — In verbis antecedentibus scripsimus *περιέσπε* pro *περίεσπε*, ut olim erat impressum; ad verba: τῶν ὑπὸ Κύρου ἦντησε (i. e. quae a *Cyro* accepisset, passus esset) conf. II, 119 (*ἔξινίω* ἦντησε μεγάλων). Verba ἀνάρσια πρήγματα ἔφη πεπονθέναι attulit Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Agamemn. 494, explicans vocem ἀνάρσια, iniuncta, inimica. Ex Herodot. conf.

III, 10. V, 89. 90. IX, 37 coll. 110.

CAP. CXV.

τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους εἵνεκα] εἵνεκα in Schellershemiano et in Sacerdoti libro alioque Parisino cum esset, adscivimus post Gaisfordium. Vulgo *ἐνεκα*. Eadem fere lectionis varietas haud infrequens apud Pausaniam, de quo Siebelis. ad I, 5. §. 4. Sed Schubarto (Praefat. ad Pausan. Vol. II. p. XXXII.) forma *ἐνεκα* ubique Pausaniae restituenda videtur. In Herodoto unam formam *ἐνεκεν* ferri posse contendit Bredov. p. 109 seq., eamque hoc loco reposuit Dietsch. Mihi utraque forma Noster bene uti potuisse videtur. Ad ἀεικέλῃ, quod unum verum habeo, cf. uott. ad I, 73. Gaisford. dederat ἀεική. Vim voculae δὲ (in verbis σὺν δὲ ἐὼν τοῦδε κ. τ. λ.) nuper illustravit Heller in Schneidewin. Philolog. VIII. p. 297; nam pronominiibus sive personalibus sive demonstrativis sic additur, ut eorum vim augeat et amplifiet. Ad vim particulae δὲ (in verbis ἐγὼ δὲ ταῦτα κ. τ. λ.) post vocativum in appel-

τέλεον, οὗτος δὲ ἀνηκούστεέ τε καὶ λόγον εἶχε οὐδένα, ἐς ὃ
 116 ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ τοῦδε εἵνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμί,
 ὅδε τοι πάρεμι. Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδός, τὸν Ἀστυάγεα
 ἐσήϊε ἀνάγνωσις αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώπου
 προσφέρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑωυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις ἐλευθεριω-
 τέρη εἶναι· ὅ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ τοῦ παιδός
 ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεὶς δὲ τούτοις ἐπὶ χρόνον ἄφθογ-
 γος ἦν. μόγισ δὲ δὴ κοτε ἀνενηχθεὶς εἶπε, θέλων ἐκπέψαι
 τὸν Ἀρτεμβάρεα, ἵνα τὸν βουκόλον μῦνον λαβὼν βασανίσῃ·
 Ἀρτέμβαρεις, ἐγὼ ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν
 σὸν μηδὲν ἐπιμέμφεσθαι. Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρεα πέμπει·
 τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες, κελεύσαντος τοῦ
 Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος μῦνος, μουνω-

lando positae attendi iussit Hartung: Lehre d. Partik. I. p. 179.

ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην] i. e. donec tandem poenas dedit, recte explicante Struve in Quaest. Herod. Specim. I. p. 42, ubi quotquot apud Herodotum inveniuntur loci formulae ἐς ὃ (donec), singulari industria collegit. Sic I, 93. 94. 98 etc.

ὅδε τοι πάρεμι] Bene Schwgh. pro ὡδε mavult ὅδε, quod tres libri ostendunt, quodque in melioribus libris supra invenitur I, 111 ibique adnot. Unde recentt. edd. merito receperunt. Dubitat tamen Buttmann. in Gr. Graec. maior. II. pag. 286.

CAP. CXVI.

τὸν Ἀστυάγεα ἐσήϊε ἀνάγνωσις] i. e. subiit Astyagem ut agnosceret puerum. ἐσήϊε pro ἐσήϊει dedi cum Bekkero et recentt. edd. probante Bredov. p. 409. Eodem modo infra διεξήϊε pro διεξήϊει. Ad significationem et structuram verbi ἐσιέναι, non diversam a verbo ἐσερχεσθαι apud Herodotum, conf. nott. ad III, 42 et VII, 46.

προσφέρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑωυτὸν] Nonnulli libri ἐς αὐτοῦς, quod placet Gronovio, ad Cambysem et Mandanen haec referenti, quae ad Astyagem pertinere patet. In seqq. quod nunc legitur ἐλευθεριωτέρη,

id ex emendatione Aemilii Porti fluxit ita scribentis pro ἐλευθεριωτέρη atque probatum est a Reiskio et Wesselingio ac nuper a Bredovio p. 67: „Nam ἐλευθέριος est liberalis, ingenuus, praecipue ubi non ingenuo opponitur: sic responsio erat ea, quae magis ingenuum deceret quam servi filium vel magis erat ingenua, quam quae a servi filio reddi potuisset.“ — In seqq. ἐπὶ χρόνον est aliquamdiu, aliquantum temporis, ut IX, 22.

μόγισ δὲ δὴ κοτε ἀνενηχθεὶς] Sententia Herodoti haec est: „Cum aegre se tandem recepisset, ita dixit, cum Artembarem eo consilio dimittere vellet, ut ipse bubulcum solum ad se adductum examinare posset.“ μόγισ δὴ — κοτε valet tandem aliquando s. aegre tandem. Formulam aliquot exemplis, movente Cr., illustravit Heindorfius ad Platon. Protagor. p. 480. ἀνενηχθεὶς est se recipiens, se colligens. Qua de significatione diximus in Creuzeri Melett. III. pag. 54. Eustathius, ut idem Cr. notat, de usu verbi ἀνενηχθεὶν disputat ad Homeri Odys. VIII, 428. pag. 319, 21, nec huius loci oblitus est. Explicat illud per ἀναπνεύειν. — Infra ἔσω cum recentt. edd. dedimus pro vulg. εἴσω, i. e. in interiores aedium s. palatii partes.

μουνωθέντα τὰ δὲ αὐτὸν εἴρετο

θέντα τάδε αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθην λάβοι τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς. ὁ δὲ ἐξ ἑωυτοῦ τε ἔφη γεγρονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι παρ' ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι ἔφη, ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι. ἅμα τε λέγων ταῦτα ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροις λαμβάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, οὕτω δὴ ἔφαινε τὸν ἑόντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ' ἀρχῆς διεξήλθε, τῇ ἀληθείᾳ χρεώμενος· καὶ κατέβαινε ἐς λιτὰς τε καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύων ἔχειν αὐτόν. Ἀστυάγης δὲ, τοῦ μὲν βου- 117 κολου τὴν ἀληθειᾶν ἐκφάναντος, λόγον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποιέετο. Ἀρπάγῳ δὲ καὶ μεγάλως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέλευε. ὥς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἀρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυάγης. Ἀρπαγε, τέφρῳ δὴ μόρῳ τὸν παῖδα κατεχρήσας, τὸν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγρονότα τῆς ἐμῆς; Ὁ δὲ Ἀρπαγος, ὥς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἑόντα, οὐ τρέπεται ἐπὶ

ὁ Ἀστυάγης] Haec certe plurimorum librorum et scriptorum et impressorum lectio, quam ex uno Sancerfti libro Schweigh. et Gaisford. mutarunt in *μουνωθέντα* δὲ (pro *τάδε*). Alii libri: *μουνωθέντα* δὲ, *τάδε*, alii *μουνόθεν*, *τάδε*, quod Gronovius amplexus est, quodque nunc receperunt Dindorf et Dietsch. Wesselingius ac Valcken. pro *τάδε* malunt *δὴ*, Schweigh. *τε*. Quorum neuter nobis placet, qui cum Matthiae in vulgata adquiescendum duximus. Nam, ut de reliquis taceam, istud δὲ minus convenit structuræ nec nisi per anacoluthiae quoddam genus rite explicari poterit.

ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι] *ἀνάγκαι* et hic et paulo post sunt *tormenta*, quibus bubuleum verum dicere cgebant. Monuit Wesseling. tum ad h. l. tum ad Diodor. III, 11. — *τὸν ἑόντα λόγον*, i. e. *rem, ut erat, s. verum*. Conf. supra I, 95, ubi vid. Infra I, 117: *τὸν ἰθὺν ἔφαινε λόγον*, quod ad sententiam certe non differt. — Mox scripsi *ἀληθείᾳ* pro vulg. *ἀληθειᾷ* et *ἀληθείην* pro *ἀληθειῇ*; cf. nott. ad I, 34.

καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύων

ἔχειν αὐτόν] Immerito haerent viri docti in participio *κελεύων*, quod propter antecedens *κατέβαινε*, quocum per particulas *τε καὶ* coniunctum est, mutatum voluerunt in *κελεύει* s. *ἐκέλευν*. Quibus iure non obsecutus est Schweighaëuser, locutionem ita explicans, ut ad *κελεύων*, quod in omnibus libris comparet, mente repeti velit *κατέβαινε*, quod ipsum verbum constanter ista notione cum participio construat, ut I, 90. 118. IX, 94. Rectius tamen Matthiae in Gr. Graec. §. 631, 4. pag. 1300 h. l. ad eos retulisse videtur, in quibus subitum orationis transitum e verbo finito in participium et vice versa notamus, praesertim cum hoc structuræ genus Nostro haud sit infrequens. Ad locutionem *καταβαίνειν ἐς λιτὰς* conferre licet Horatii Od. III, 2⁹, 58 *ad preces decurrere*, ubi nonnulla attulit Mitscherlich.

CAP. CXVII.

λόγον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποιέετο] scil. τοῦ βουκόλου, „minorem eius rationem habuit, minorem ei cultum tribuit.“ — In seqq. ad vocem *κατεχρήσας* cf. quae ad I, 82 fin. de

ψευδέα ὁδὸν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκηται, ἀλλὰ λέγει τάδε· ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε παρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν, ὅπως σοὶ τε ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀναμάρτητος, μῆτε θυγατρὶ τῇ σῇ μῆτε αὐτῷ σοι εἶην αὐθέντης. ποιέω δὴ ὧδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόνδε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φᾶς σέ τε εἶναι τὸν κελεύοντα ἀποκτείνειν αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε οὐκ ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐντετέλλεο οὗτω. παραδίδωμι μέντοι τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θεῖναι μιν ἐς ἐρῆμον οὖρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν, ἄχρι οὗ τελευτήσῃ, ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτελέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δὲ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελεύόμενα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔθαψά μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρήγματος τούτου· καὶ τοιοῦτῳ μῶρφ ἐχρήσατο ὁ παῖς.

118 Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἰθὺν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης δὲ κρύπτων, τὸν οἱ ἐνεῖχε χόλον διὰ τὸ γερονδός, πρῶτα μὲν, κα-

huius verbi significatione monita sunt. — Pro μῶρφ Aldina male τρόπῳ.

ὅπως σοὶ τε ποιήσω] ποιήσω cum recentt. edidimus, libris consentientibus. Vulgo ποιῶ. Quod sequitur alterum ποιῶ (δὴ ὧδε), cum Gaisfordio e ternis libris mutavimus in ποιέω. Pro γινόμενος Schwgh. e melioribus codd., quos ego etiam cum recentt. edd. secutus sum, recepit γινόμενος, probante Gaisfordio, apud quem tamen, operarum credo incuria, in textu ipso exstat γινόμενος, quod Matthiae reliquit. In seqq.: φᾶς σέ τε εἶναι κ. τ. λ. Eltz Quaest. Herod. proposuit γε pro τε. Quo quidem vix opus videtur, si τε ad totam referas sententiam, cui mox altera additur verbis: καὶ λέγων — ἐψευδόμην.

θεῖναι μιν ἐς ἐρῆμον οὖρος] Vulgo ἐρῆμον retracto accentu. Sed Schweigh. dedit ἐρῆμον (ut ὁμοίος, ἐτοίμος) tum codicum ob auctoritatem, tum Reizii iussu in Praefat. ad Herod. p. 9. Probavit Bredov. p. 273.

ἣν μὴ τάδε ἐπιτελέα ποιήσῃ] i. e. nisi haec effecta dedisset, s. nisi

haec perfecisset, exegisset. Locutionem illustrant exempla a Wesselingio allata, ex Melissae epist. p. 749 (Pythagor. fragm. ed. Gal.), Stob. Serm. LXXVII. p. 460. Conf. infra I, 124. III, 16 init. III, 121 fin. — Mox unus liber: καὶ εἶδον, sine necessitate. — Pro ἔθαψα Thomas Mag. p. 415 ex hoc loco laudat ἔθαψαμην, quod forte ferri possit, si intelligatur: sepeliendum curavi. Sed omnes libri retinent ἔθαψα, probante ac tuento Gronovio ad I, 111, qui activo verbo in his Nostrum fuisse usum docet II, 169. III, 62. VI, 30. VII, 117. Tu vid. etiam nott. ad V, 8.

CAP. CXVIII.

κρύπτων τὸν οἱ ἐνεῖχε χόλον] i. e. legens iram, quam in eum (Harpagum) propter id factum animo concepit habebat. Stephanus de suo mutaverat ἐνεῖχε libris omnibus in vitis, idque unum verum esse docuit Bredov. p. 369 itemque Dindorf. p. XXXVI. Vulgo ἐνεῖχε, quod Buttmannus tueri voluit, pro ἐνεῖχε ita dictum, ut ἔψε I, 48 et ὥφλε

τάπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ πρῆγμα, πάλιν ἀπηγέετο τῷ Ἀρπάγῳ· μετὰ δὲ, ὥς οἱ ἐπαλλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὡς περὶ ἐστὶ τε ὁ παῖς καὶ τὸ γεγονός ἐχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πεποιημένῳ, ἔφη λέγων, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ ἐν ἑλαφρῷ ἐποιεῦμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὖ μετεστεώσης, τοῦτο μὲν τὸν σεωντοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα, τοῦτο δὲ (σῶστρα γὰρ τοῦ παιδὸς μέλλω θύειν, τοῖσι θεῶν τιμῇ αὕτη προσκέεται) ἀρίσθι μοι ἐπὶ δεῖπνον. Ἀρπαγὸς μὲν, 119 ὡς ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας καὶ μεγάλα ποιησάμενος, ὅτι

VIII, 26 (ubi nunc ὥφλε); vid. Gramm. Graec. mai. II. p. 31. Schweighauserus ad explicandam formam cogitaverat de verbo ἐνέχω (pro ἐνέχω), ut συμβάλλω pro συμβάλλω, alia huius generis Ionibus sane haud infrequentia, de quibus supra iam monuimus. — De κατέβαινε conf. ad I, 116 fin. In forma ἐπαλλόγητο mirum quantum codices variant, nec tamen ita, ut quidquam melius sive quod ad accuratiorem formae intelligentiam conducere queat, inde elicias. Buttmannus in Gramm. mai. I. p. 325 malit eam ad illas referre, in quibus reduplicatum augmentum neglectum est. Cf. supra adnott. ad I, 90 et vid. Bredov. p. 286, qui hanc formam a suspicione vacuam habet.

ἔφη λέγων] Mira locutionis abundantia, Nostro haud inusitata. Sic V, 36. 50 etc. coll. I, 122. 125. Conf. Bredov. p. 85, qui omnes Herodoti locos collegit. — In seq. κάμνειν est aegre ferre, dolere, indeque dativum rei habet adiunctum.

οὐκ ἐν ἑλαφρῷ ἐποιεῦμην] i. e. quod in filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter ferebam. Eadem locutio infra III, 154. Quod unus habet liber ἑλαφρῶς, id merito glossam censuerunt viri docti. Laudat Wesselingius Dion. Cass. 39. p. 114 et 58 p. 714. Eiusdem fere generis est, quod infra legimus II, 121. §. 4. VI, 13: ἐν κέρδει ἐποιεῦντο. Ad significationem verbi διαβεβλημένος cf. nott. ad V, 35.

σῶστρα γὰρ τοῦ παιδὸς μέλλω θύειν] Hunc meliorem verborum ordinem e libris adscivimus cum Schwgh. et Gaisf. Vulgo γὰρ positum erat post παιδός. σῶστρα (s. σωτήρια) sunt sacra, quae pro re aliqua servata diis fiunt ab hominibus, gratiam huius rei et agentibus et quasi referentibus. Cf. C. F. Hermann Gottesdienstl. Alterth. §. 48. not. 8., et praecipue locum Xenophontis in Anab. III, 2. 9. Apud Herodotum IV, 9 σῶστρα de pretio rei servatae non aliter atque apud Xenophont. Memor. II, 10, 2. Inde Blomfield in Glossar. ad Aeschyl. Agam. 938 comparat cum voce κόμιστρα, quae pretium ob rem recuperandam solum declarat. Caeterum noli mirari, Astygem Medorum regem hic plane Graecorum more loqui de sacris faciundis, qualia sane Graecis in usu fuisse novimus, Medis Persisque non item; neque similia desunt in Nicolai Damasceni narratione ad Graecorum mores efficta: de quibus dixi in Jahrb. f. Philol. u. Paedag. LIX. p. 261 seqq. Qui enim Graecorum in gratiam scribebant, hoc modo Graecis immixtis aliarum gentium res ad suas accommodare atque exornare studuerunt. — Paulo post meliores πάρισθι, quod non repudiavimus, probante quoque Bredov. p. 62. Vulgo πάριθι.

CAP. CXIX.

ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς δέον

τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγερόνεε, καὶ ὅτι ἐπὶ τύχησι χρηστῆσι ἐπὶ δειπνον κέκλητο, ἦτε ἐς τὰ οἰκία. ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς εἰς μοῦνος, ἔτεα τρία καὶ δέκα κου μάλιστα γεγωνῶς, τοῦτον ἐκπέμπει, ἰέναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγεος καὶ ποιέειν, ὅτι ἂν ἐκεῖνος κελεύῃ. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς ἔων φράζει τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δὲ, ὥς οἱ ἀπύκετο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέλας διελὼν, τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ δὲ ἔψησε τῶν κρεῶν. εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος εἶχε ἐτοίμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς ὥρης γινομένης τοῦ δειπνον, παρήσαν οἱ τε ἄλλοι δαιτυμόνες καὶ ὁ Ἀρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ Ἀστυάγει παρετιθέατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μηλείων κρεῶν, Ἀρπάγῳ δὲ τοῦ παιδὸς τοῦ ἑωυτοῦ, πλὴν κεφαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τὰλλα 60 πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέφῃ κατακεκαλυμμένα. ὥς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἄλλος ἔχειν τῆς βορῆς, Ἀστυάγης εἰρετό μιν, εἰ ἡσθιέη τι τῇ θοίνῃ· φαμένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερον, τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν

ἐγερόνεε] i. e. quod peccatum ei bene recte (i. e. in id, quod debuit) cesserat. Locutio ἐς δέον supra occurrit I, 32, ubi conf. Add. I, 186. In seqq. ἐπὶ τύχησι χρηστῆσι est: bonis avibus, felicibus auspiciis, quod dicendi genus vel ex Vigeri Idiotism. p. 620 notum. Mox reliqui κέκλητο, cuius loco ἐκέκλητο recentiores edd. posuerunt. Cf. Bredov. p. 289, qui idem p. 298 recte tuetur ἔψησε, cuius loco alii ἦψησε. Ad ὥπτησε idem confertur p. 306.

ὅτι ἂν ἐκεῖνος κελεύῃ] κελεύῃ, quod cum recentt. edd. dedimus, satis tuentur linguae leges, quae non optativum (ut vulgo, κελεύοι), sed coniunctivum in his enuntiationibus flagitant.

εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος εἶχε ἐτοίμα] ἐτοίμα, quod in Sancerfti libro non legitur, abesse vult Wesselingius, quum idem notet atque εὐτυχτα, quod ipsum a Grammaticis exponitur vocabulo ἐτοίμα. Nec tamen talem copiam sermonis in Herodoto nos offendere debere, bene monuit Schweigh. laudans Nostri I, 123: κατεργασμένου δὲ τούτου

καὶ ἔντος ἐτοίμου. Inde recte verteris: „Quae ubi bene praeeparata essent, in promptu ille habuit.“ De ἐπεὶ τε in seqq., quod Iones ponere solent loco simplicis particulae ἐπεὶ, laudant Gregor. Corinth. Dial. Ion. §. 26 ibique Koen. Omnia nunc dabit Bredov. p. 38 seq.

παρετιθέατο τράπεζαι ἐπιπλέαι] τράπεζαι dixit Noster plurali numero Graecorum ex more, quo vel singulis convivis sua cuique mensa apponebatur vel in epulis, quibus plures aderant, plures omnino mensae cibis refertae hospitibus proponebantur. Vid. Nitzsch. ad Homeri Odys. I, 109. pag. 27 et conf. C. F. Hermann Privaterth. §. 27. not. 5. — παρετιθέατο imperfecti est forma, haud inusitata in aliis quoque verbis apud Herodotum, cuius locos indicavit de his formis disputans Bredov. p. 329, qui idem pro μηλείων, quod omnes tenent libri, scribi iubet (p. 150) μηλέων, quod recepit Dietsch. Mox τὰ ἄλλα dedi τὰλλα, ut I, 2. Ad seqq. conf. Theophil. ad Autolyc. III. p. 282 ed. Wolf.¹

παρέφερον, τοῖσι προσέκειτο]

τοῦ παιδὸς κατακεκαλυμμένην καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· Ἄρπαγον δὲ ἐκέλευον προστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν, τὸ βούλεται αὐτῶν. πειθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος, καὶ ἀποκαλύπτων, ὅρᾳ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα· ἰδὼν δὲ οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντὸς τε ἑωυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκοι, ὅτεν θηρίου κρέα βεβρώκοι. ὁ δὲ καὶ γινώσκειν ἔφη, καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν, τὸ ἂν βασιλεὺς ἔρδῃ. τούτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλαβὼν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἦτε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὥς ἐγὼ δοκέω, ἀλίσας θάψειν τὰ πάντα.

Ἀρπάγῳ μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύρον 120 δὲ περὶ βουλευόντων ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων, οἳ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταῦτα εἶπαν, λέγοντες ὥς βασιλεῦσαι χρὴν τὸν παῖδα, εἰ ἐπέξωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσδε· Ἔστι τε ὁ παῖς καὶ περίεστι· καὶ μιν ἐπ' ἀγροῦ διαιτῶμενον οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ λόγῳ βασιλέες, ἐτελέωσε ποιήσας. καὶ γὰρ δορυφόρους καὶ θυρωροὺς καὶ ἀγγελιηφόρους καὶ τὰ λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε.

Laudat haec Thomas Mag. p. 572, quo προσέκειμαι idem esse commonstret atque ἀνάκειμαι. Est enim τοῖσι προσέκειτο: quibus hoc munus, hoc officium erat, s. quibus hoc mandatum erat. Nec multum differt, quod modo legimus I, 118: τοῖσι θεῶν τιμὴ αὐτῇ προσέκεται, i. e. „quibus hicce honor convenit, s. ad quos hicce honor pertinet.“ In seqq. reliqui προστάντες (pro προσστάντες); tu vid. I, 2. I, 86 ibique nott. Ad locutionem ἐντὸς τε ἑωυτοῦ γίνεται (sed animi sui compos mansit), cf. VII, 47 ibique nott.

καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν κ. τ. λ.] In qua responsione orientalium indolem regisque summum cultum adeoque venerationem cognoscimus. Retulit haec quoque Seneca de ira III, 15, ac similem quandam responsionem, quam Edgar Anglorum rex a filio unius de principum ubi ipso interfecti accepit, enarrat Larcherus.

CAP. CXX.

εἰ ἐπέξωσε] ἐπέξωσε rara forma verbi ἐπιζῶω, quod alias in praesenti tantum atque imperfecto occurrit. Cf. Buttmann. Gr. Gr. maior II. pag. 145. Add. Bredov. p. 170. Ex Aldina fluxerat ἐπέξησε. Mox dedi cum recentt. edd. βασιλέες pro βασιλῆες. — De iis, qui h. l. dicuntur ἀγγελιηφόροι, cf. supra ad I, 114.

καὶ τὰ λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε] εἶχε praeibit Sancrofti liber loco vulgatae ἦρχε, quae glossam sapit. Hinc probante iam dudum Toupio in Emendd. ad Suid. P. III. p. 454 ed. Lips. cum Schwg. et Gaisf. laud cunctanter recepimus. Locutionem ipsam attigimus supra I, 37 init. — In proxime seqq. pro φέρειν unus habet ἔχειν; quod utrumque dici posse monet Wesseling. e Nostri loco VI, 19 coll. V, 81. VI, 42. VIII, 144. Nec hoc rarum aut infrequens.

καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν φαίνεται φέρειν; Εἶπαν οἱ μάγοι· Εἰ μὲν περιέστί τε καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινὸς, θάρσει τε τοῦτου εἵνεκα καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ γὰρ ἐτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν λογίων ἡμῖν ἔνια κεχώρηκε· καὶ τά γε τῶν ὄνειράτων ἐχόμενα, τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται. Ἀμείβεται Ἀστράγης τοῖσδε· Καὶ αὐτὸς, ὦ μάγοι, ταύτῃ πλείστος γνώμην εἰμὶ, βασιλέος οὐνομασθέντος τοῦ παιδὸς, ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι δεινὸν οὐδὲν ἐτι. Ὅμως μὲν γε τοι συμβουλευσάτέ μοι, εὖ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι οἴκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν. Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μάγοι· Ὁ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κείνως μὲν γὰρ ἀλλοτριοῦνται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιτοῦσα, ἐόντα Πέρσῃ· καὶ ἡμεῖς, ἐόντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε καὶ

παρὰ σμικρὰ γὰρ — ἔνια κεχώρηκε] Hoc ad sensum non valde differt ab eo, quod continuo legitur: ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται. Namque παρὰ hic eadem fere notione, qua πρὸς s. εἰς, sequente acensativo poni videtur, recte monente Matth. in Gramm. Graec. §. 588, c. pag. 1173. Hinc verte: Namque in exituum etiam oracula nonnulla nobis exierunt s. cesserunt, i. e. levem, pusillum exitum habuere. Quae sequuntur τὰ τῶν ὄνειράτων ἐχόμενα, sunt ea, quae ad somnia pertinent huiusque sunt generis. E nostro scriptore huc faciunt loci a Wesselingio laudati I, 193. III, 25. V, 49. VIII, 142. Add. II, 77. Alia plurima laudat Stallbaum. ad Platon. Phileb. pag. 29. Eundem Pausaniae usum attigit Siebelis. ad II, 30. §. 9.

ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται] Infra non diversa significatione dixit: ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπνίου ἐς φλαῦρον. Ac monet Schwgh. ἔρχεται hic idem esse, quod in simili argumento alias frequens legitur ἐξ-ἔρχεται VI, 82. 107, et hoc ipso capite mox ἐξήκειν. In quibus quae peculiaris sit vis praepositionis ἐξ, vix quemquam latebit.

ταύτῃ πλείστος γνώμην εἰμὶ] i. e. in hac maxime sum sententia. De

πολὲς sufficient, quae iam Vigerus habet de Idiotismm. pag. 138. Conf. quoque supra I, 98 ibique not. Eltz. in Quaest. Herod. p. 9. scribi vult γνώμη, quem dativum quomodo commodè explicem, equidem non habeo. Nam qui affertur Herodoti locus VII, 22^o consimilis, in eo mihi non dubium, quin cum Valckenario scribendum sit τὴν γνώμην. Vide ibi adnot. In seqq. bis scripsi βασιλέος pro βασιλῆος.

περὶ πολλοῦ ἐστὶ] i. e. plurimum nostra interest, magni facimus. Conf. supra I, 73, ne plura in dictione laud difficili. Mox reliqui κείνως; recentt. edd. ἐκείνως, itemque cap. 122 κείθεν; tu conf. nott. ad I, 11.

ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιτοῦσα] περιτοῦσα, quod e melioribus libris nunc restitutum est, illustravit Valckenarius aliquot locis, ubi regnum s. imperium sic dicitur in aliquem περιτείναι, περιελθεῖν et quae eius sunt generis. Conf. Herod. II, 120. III, 65. 140. VI, 111 et I, 7. 96. 187. 210. Alios aliorum locos vid. in Valckenarii nota ad h. l. — λόγον οὐδενὸς γίνεσθαι πρὸς τινος est: pro nihilo putari ab aliquo, nullo loco, nullo in numero haberi. Comparantur similia apud Nostrum quaedam: I, 143. III, 139. 146. IV, 135. IX, 80, alia.

λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἐόντες ξεῖνοι· σέο δ' 61 ἐνεστεῶτος βασιλέος, ἐόντος πολίητεω, καὶ ἄρχομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχομεν. οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς προοπτεόν ἐστί. καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ὠρέομεν, πᾶν ἂν σοι προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπνίου ἐς φλαῦρον, αὐτοὶ τε θαρσέομεν καὶ σοὶ ἕτερα τοιαῦτα παρακελεύομεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γειναμένους. Ἀκούσας ταῦτα 121 ὁ Ἀστυάγης ἐχάρη τε καὶ καλέσας τὸν Κῦρον ἔλεγέ οἱ τάδε· ὦ παῖ, σέ γάρ ἐγὼ δι' ὅψιν ὀνείρου οὐ τελέην ἠδίκεον, τῇ σεωντοῦ δὲ μοίρῃ περίεις· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρσας,

σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλέος] ἐνεστεῶς de rege quasi τῷ θρόνῳ ἐνεστεῶς dici, ex hoc loco annotavit Valcken. ad III, 66. Sed positis quoque cum Schweigh. ἐνεστῶς accipere eo sensu, quo κατεστηκῶς vel ὦν, quamquam Valckenarianam rationem et accuratorem et exquisitiorem videri non nego. Graecum totius orationis colorem in his quoque adverte, quod Noster Magos Astyagem regem, Graecorum sane more, appellantes facit πολίητην, i. e. civem, popularem, quum eiusdem (Medicae) sit stirpis, Cyrum vero Persam, tanquam alius nationis virum, ξείνον, i. e. peregrinum, extraneum. — In seqq. cum Bredov. p. 313 et Dindorf. edidi ὠρέομεν pro vulg. ἐωρέομεν, quam Dietsch mutavit in ἐωρέομεν. Paulo post valet ἀποσκήπτειν idem fere quod ἐξέρχεσθαι, ἐξήκειν de insomnio, quod exitum invenit s. expletur, ita ut ἀποσκήπτειν ἐς φλαῦρον (cuius loco male quidam libri φαῦλον, de quo cf. Bredov. p. 34 seq.) sit: in rem nullius momenti s. exiguum exire, cedere. Conf. quae ad initium capitis monuimus.

καὶ σοὶ ἕτερα τοιαῦτα παρακελεύομεθα] ἕτερα τοιαῦτα sunt alia talia, i. e. similia, et adverbii potestate: similiter. Hinc cum Wyttenbachio in Selectt. historice. pag. 352 vertimus h. l.: „et ipsi confidimus et te item considerare hortamur.“ Qui idem vir alia excitat huius di-

ctionis exempla; ex Herodoto laudat I, 191. 207. II, 5. 150. III, 13. 47. 79. VII, 200. In seqq. τοὺς γειναμένους et h. l. et cap. 122 dixit parentes. Similia affert Iacobs ad Prooem. Aeliani de N. A. p. 1. Kuehner Gr. Gr. §. 474.

CAP. CXXI.

δι' ὅψιν ὀνείρου οὐ τελέην] i. e. propter somnii visum vanum, s. magis ad verbum: non perfectum, quod non expleri debuit; eo quod non perfectum, vanum erat. Confero equidem Aeschyl. S. c. Th. 832 ed. Blomf. ὦ μέλαινα καὶ τελέϊα — Ἀρά. Mox scripsimus cum Schweigh. et Gaisf. περίεις (pro περιεῖς), ut infra I, 124. Vid. Bredov. p. 403. — De γάρ, quod orationem incipit, conf. supra ad I, 8. 24. Refertur enim ad id, quod sequitur; sic h. l. ad verba νῦν ὦν ἴθι χαίρων.

νῦν ὦν ἴθι χαίρων] i. e. nunc igitur abi, contentus tua sorte, immunis omnis damni malique. Conf. de χαίρων Hermann. ad Viger. p. 766 seq. Mox in verbis ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ, quae simili modo leguntur I, 207., voculam ἐκεῖ ita positam advertimus, ut alias ἐκεῖσε: de quo conf. Kuehner Gr. Gr. §. 571. not. 3. Tu vid. etiam Herod. VII, 147 ibique nott. — In fine capitis verba: οὐ κατὰ Μιτραδάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ sonant: non eius conditionis ac loci,

πομπὸν δ' ἐγὼ ἄμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις οὐ κατὰ Μιτραδάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

- 122 Ταῦτα εἶπας ὁ Ἀστυάγης ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. νοστήσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία ἐδέξαντο οἱ γεινόμενοι· καὶ δεξάμενοι, ὥς ἐπύθοντο, μεγάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε τελευτῆσαι· ἰστόρεόν τε ὅτεω τρώπῳ περιγένοιτο. ὁ δὲ σφι ἔλεγε, φᾶς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρτηκέναι πλείστον, κατ' ὁδὸν δὲ πνθίσθαι πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ πάθην. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ, ὥς βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος εἶη παῖς, ἀπὸ δὲ τῆς κειθεν ὁδοῦ τὸν πάντα λόγον τῶν πομπῶν πνθίσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ τῆς τοῦ βουκόλου γυναικός. ἥτις τε ταύτην αἰνέων διὰ παντός, ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ τοκέες παραλαβόντες τὸ οὖνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως δοκῇ τοῖσι Πέρσησι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλλον φάτιν, ὥς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν μὲν ἡ φάτις αὕτη

cius sumi Mitrdates bubulcus illiusque uxor. Ubi κατὰ (*secundum*) similitudinis significationem assumit, ut in locis ad I, 84 laudatis. Tu cf. Ast. ad Platonis Rempub. p. 599 et Blomfield in Glossar. ad Aeschyl. Agamemn. 342.

CAP. CXXII.

ὁ δὲ σφι ἔλεγε, φᾶς πρὸ τοῦ] Quod pro φᾶς quidam exhibent σφέα, aut σφέας, quod Vallae etiam versio Latina expressit, id libriorum incuriae tribuimus, qui Herodoteum dicendi genus abundans hoc modo deleverunt. Conf. supra I, 118. — πάθῃ in seqq. est idem fere quod πάθος, *casus, calamitas*. Conf. I, 52. 123.

ἥτις τε ταύτην αἰνέων διὰ παντός] Nos in his nihil mutavimus; satis enim constat, verba ἥκω, ἐρχεσθαι, εἶμι saepe iungi participiis, ita ut fere abundare videantur. Sed offendit in hac structura Schweigh. et in Varr. Lectt. scribi mavult ἥτις τε ταύτην ἐπαινέων, quod periphrastice dictum sit pro

ἐπῆναι ταύτην; ἥε vero pro ἦν inveniri I, 181. 195. Nec raro ita verbum εἶμι iungi participiis, ut I, 57 ἦσαν ἰέντες, I, 146 ἦν γινόμενα, III, 108 etc. Sed libri omnes h. l. offerunt ἥτε, uno excepto Sancerstii libro, in quo est εἶη; nec quidquam mutandum, memento quoque censore in Ephemer. Ienenss. 1817. nr. 165. pag. 382, et Gallo censore, Letronne (Journ. d. Savans 1817. pag. 44 seq.), qui de locutione ipsa et participii usu monens suo sermone ita reddidit: „il alloit la louant toujours.“ Add. Bredov. p. 409.

ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα] Explicuit Hermannus ad Viger. pag. 727: „omne sermonum argumentum erat ei Cyno,“ beneque monstravit discrimen inter τὰ πάντα et πάντα omisso articulo. Unde profecit Kuehner Gr. Gr. §. 422.

κατέβαλλον φάτιν κ. τ. λ.] κατέβαλλον cum Schwgh. et Gaisf. pro vulg. κατέβαλον, quod revocarunt Dindorf et Dietsch. Paulo post eum eodem Gaisf. e quibusdam libris reposuimus κερῶρηκε, cum vulgo esset κερῶρηκε.

πεχώρηκε. Κύρω δὲ ἀνδρευμένῳ καὶ ἔοντι τῶν ἡλίκων ἀν- 123
δρειοτάτῳ καὶ προσφιλεσιτάτῳ, προσέκειτο ὁ Ἄρπαγος δῶρα
πέμπων, τίσασθαι Ἀστυάγεα ἐπιθυμέων. ἀπ' ἑωυτοῦ γάρ,
ἔοντος ἰδιώτῃ, οὐκ ἐνώρα τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα.
Κύρον δὲ ὀρέων ἐπιτρεφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάδας
τὰς Κύρου τῇσι ἑωυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου τάδε
οἱ κατέργαστο· ἔοντος τοῦ Ἀστυάγεος πικροῦ ἐς τοὺς Μήδους,
συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν πρώτων Μήδων, ἀνέ-
πειθε, ὥς χρηὴ Κύρον προστησαμένους, τὸν Ἀστυάγεα παῦσαι
τῆς βασιλείης. κατεργασμένου δὲ οἱ τούτου, καὶ ἔοντος ἐτοί-
μου, οὕτω δὴ τῷ Κύρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος
62 ὁ Ἄρπαγος δηλώσαι τὴν ἑωυτοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς
εἶχε, ἅτε τῶν ὁδῶν φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχνᾷται τοιόνδε.
λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν γαστέρα, καὶ
οὐδὲν ἀποτίλας, ὥς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέθηκε βιβλίον, γράψας

CAP. CXIII.

Κύρω δὲ ἀνδρευμένῳ] Ad con-
tractionem in hoc verbo (ἀνδρώ)
apud Herodotum obviam conf. Bre-
dov. p. 301 seqq. In seqq. προσ-
κεῖσθαι valet instare (alicui) solli-
citando, incitando; de dativo addito
cf. Matth. Gr. Gr. §. 402, b. —
Mox pro ἐνώρα dedi cum Bredov.
p. 313 ἐνώρα.

Κύρον δὲ ὀρέων ἐπιτρεφόμε-
νον] Abresch. in Dilucid. Thu-
cydd. p. 209 reposuit ἐπιτρεπόμε-
νον (sc. τὴν ἀρχὴν s. βασιλείαν,
ut I, 7. II, 121), ut sit: „cernens
Persarum illi traditum imperium.“ Cui
tamen iure non obsecutus est Wes-
selingius, ipse accuratius vulgatam
interpretans: „Cyrum cernens in-
crescentem, adaugescentem.“ Atque
Wytenbachius in Selectt. hist. pag.
353 hoc verbum referendum docuit
ad antecedens nomen τιμωρίην, ex
quo subaudiendum τιμωρὸν, ut ta-
lis inde enascatur loci sententia:
„Nam ipse, ut privatus, non sibi vi-
debatur is esse, qui vindictam ab
Astyage exigere posset: at Cyrum
videns crescere in spem vindictae (sibi
crescere et ali vindicem); hunc socium
sibi adiunxit.“

HERODOT. I.

πρὸ δ' ἔτι τούτου κ τ. λ.] Male
quidam πρόσ. Est enim haec He-
rodoti sententia, iam antea (i. e.
iam ante hoc pactum cum Cyro)
haec (defectionem sc. ab Astyage
et vindictam de isto sumendam)
ab Harpago esse praeparata eo ni-
mirum tempore, quo, cum Asty-
ages acerbus esset in Medos, cum
uno eorum principe consilia agita-
verat de Astyage deiciendo. — In
seqq. pro κατεργασμένον, quod
Gaisford. tenuerat, et hoc loco et
I, 141 cum Bredov. p. 302 dedi
κατεργασμένον neglecto augmento,
ut paulo ante κατέργαστο, passivo
sensu accipiendum, de quo monuit
Kuehner Gr. Gr. §. 403, 4, a. Idem
Bredov. p. 221 pro φυλασσομένων
reponi vult φυλασσομένων: in quo
tamen recentt. edd. ei non obse-
cutos esse video; conf. II, 76. λα-
γὸς Herodotum constanter dixisse,
neque λαγὼς ad Atticorum morem,
neque λαγῶς ad Homeri usum,
docuit Bredov. p. 169. Cf. etiam
Athen. IX p. 400.

καὶ οὐδὲν ἀποτίλας] Locum
a virorum doctorum conaminibus
proba interpretatione vindicavit
Wesselingius: „Harpagus leporis
artificiose tractati ventrem acidit,
nihilque pilorum vellens, prout erat,

τά οἱ ἐδόκεε. ἀπορρήψας δὲ τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα καὶ δίκτυα
 δούς, ἅτε θηρευτῇ, τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς
 τοὺς Πέρσας, ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, διδόντα τὸν λα-
 γὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν, αὐτοχειρὶ μιν διελεῖν, καὶ μηδὲνα οἱ
 124 ταῦτα ποιεῖντι παρεῖναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν ἐπιτελέα ἐγίνετο·
 καὶ ὁ Κύρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν ἀνέσχισε. εὐρὼν δὲ ἐν
 αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνέον, λαβὼν ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα
 ἔλεγε τάδε· Ὡ παῖ Καμβύσεω, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορέωσι· οὐ γὰρ
 ἄν κοτε ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπίκευ. σὺ νῦν Ἀστυάγεα τὸν
 σεωντοῦ φρονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην

ita indidit libellum." Ita non opus
 legere ἀποτελέας. μηχανᾶσθαι
 Schweigh. reddidit: *callide instruere*.
 — Mihi totius loci haec videtur
 esse sententia: „Harpagus rem cal-
 lide excogitatam ita instituit, ut
 capti leporis ventrem discinderet
 neque vero (leporis) pilos evelle-
 ret, sed leporis, qualis erat, in
 ventrem libellum inderet, in quo,
 quae ipsi viderentur, scripta erant;
 tum, rursus consuto leporis ven-
 tre, leporem (qui ita recens capti
 leporis speciem praeberet) atque
 retia tradidit servorum fidissimo
 tanquam venatori eumque ad Per-
 sas dimisit." Vocula δὲ in verbis
 ὥς δὲ εἶχε respicit ad proxime an-
 tecedentia οὐδὲν ἀποτίλας; ipsam
 locutionem ὥς εἶχε illustrant simi-
 les Nostri loci I, 24. 61. 114. V,
 64. VI, 17. VIII, 62 coll. VI, 116
 ibique nott. — βιβλίον apud He-
 rodotum semper *librum* s. *libellum*
 significare recte monuit Bredov.
 p. 42 his allatis locis I, 124. 125.
 III, 42. 43. 128. V, 14 atque etiam
 VI, 4. VIII, 128. Moneo, quod
 duo codd. h. l. afferunt βυβλίον,
 confusione haud infrequenti. — In
 seqq. locutionem ἀπὸ γλώσσης (i. e.
voce, coram, non scripto) satis il-
 lustravit Blomfield. in Glossar. ad
 Aeschyl. Agamemn. 186. Ad for-
 mam αὐτοχειρὶ, in qua optimi
 codd. conspirant, cf. Bredov. p.
 77. Extrema verba cum Schweigh.
 sic vertere licet: „necesse esse, ut
 ille sua manu eum (leporem) exente-
 ret, neque quisquam hoc facienti ad-
 sit."

CAP. CXXIV.

ἐπιτελέα ἐγίνετο] Conf. supra ad
 I, 117. — Quae sequuntur Harpagi
 literae ad Cyrum scriptae quaeque
 omnino hic de tali literarum com-
 mercio traduntur, haud scio an
 talia sint, qualia in hac tota de
 Cyro narratione iam supra (vid.
 ad cap. 95. 118. 120) indicavimus
 obvia, ad Graecorum mores et ra-
 tiones composita eorumque in gra-
 tiam ad orationem amplificandam et
 exornandam conficta: quandoqui-
 dem vix quisquam erit, qui sibi
 persuadeat scribendi artem, cogni-
 tam illam quidem hac aetate atque
 his gentibus, ut inscriptiones eue-
 neatae docent, ad huiusmodi epi-
 stolia esse adhibitam. Relinquamus
 igitur haec Herodoto, qui, quae
 de Harpago dolo tradita acceperat,
 eum in modum exornavit et ad
 Graecorum animos detinendos con-
 formavit: veri tamen quid subesse
 in hac tota narratione, equidem
 minime negaverim.

Ὡ παῖ Καμβύσεω, σὲ γὰρ θεοὶ
 ἐπορέωσι] De usu particulae γὰρ
 vere causali vidimus ad I, 8. Sen-
 tentiam sic supplet Hermann. ad
 Viger. p. 821: „te enim alloquor,
 quem respiciunt dii." Rectius Ast.
 ad Platon. Phaedr. pag. 224: „nunc
 ulciscere; te enim dii respiciunt (i. e.
 quia tibi dii favent);" quam ratio-
 nem quoque secutus est Matthiae
 Gramm. Gr. §. 615. p. 1242, ubi vid.
 Conf. paulo antea I, 121. — Pro
 ἐπορέωσι Bredov. p. 385 mavult

τέθνηκας, τὸ δὲ κατὰ θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περίεις. τά σε καὶ πά-
λαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθημέναι, σέο τε αὐτοῦ πέρι ὥς ἐπρή-
χθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτει-
να, ἀλλὰ ἔδωκα τῷ βουκόλῳ. σὺ νῦν ἦν βούλῃ ἐμοὶ πεῖθε-
σθαι, τῆσπερ Ἀστυάγης ἄρχει χώρης, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις.
Πέρσας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεις ἐπὶ Μήδους·
καὶ ἦν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθῶ στρατηγὸς ἀντὶα σεῦ,
ἔστι τοι τὰ σὺ βούλει, ἦν τε τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων.
πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς
σέο, Ἀστυάγεα καταϊρέειν πειρήσονται· ὥς ὧν ἐτοίμου τοῦ
γε ἐυθαδέ εὐντος, πόλεε ταῦτα, καὶ πόλεε κατὰ τάχος.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐφρόντιζε, ὅτεφ τρόπῳ σοφῶ- 1:
τάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. φροντίζων δὲ εὐρίσκε τε
ταῦτα καιριώτατα εἶναι καὶ ἐπόλεε δὴ ταῦτα· γράψας ἐς βιβλί-
ον τὰ ἐβούλετο, ἄλλην τῶν Περσέων ἐποιήσατο· μετὰ δὲ ἀνα-

scribi ἐπορίονσι, quod dederunt
Schaefer, Dindorf et Dietsch.

κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προ-
θυμίνην] κατὰ hic valet: quod atti-
net ad, secundum. Vid. Matthiae
l. I. §. 581. pag. 1183, ita verten-
tem: *soviel auf seinen Willen an-
kam*. — Mox scripsimus περίεις,
ut supra I, 121.

στρατηγὸς ἀντὶα σεῦ] Valde in
his variant libri. Quidam exhibent
ἀντῆσαι, cui Wesselingius appo-
nit Homeri locum ex Iliad. XVI, 423,
ubi occurrit hoc verbum, adiuncto
genitivo; quam structuram rario-
rem esse Eustathii commentatoris
verba declarant. Nos nihil muta-
mus. Quod Bredovius p. 323 re-
poni vult ἀποδεχθῆναι pro ἀποδεχθῶ,
equidem omnibus libris invitis re-
cipere nolui. Recipit Dietsch, in-
constans sibi, cum II, 3 in simili
causa vulgatam retineret. — In
seqq. γίνεσθαι s. εἶναι πρὸς τινος
est stare ab aliquo; cf. ad I, 75.

δὴ ταῦτα, ubi vulgo: ἐπόλεε δὲ
τάδε. Ad significationem verbi εὐ-
ρίσκειν cf. I, 5, ubi participium
additum est loco infinitivi, qui hic
sequitur. — Quod ad argumentum
attinet, inquisivit Heeren. in libro,
cui titulus: *Ideen etc.*, I, 1. pag. 400
seq. Dolo enim Cyrum effecisse
notat, ut princeps dux omnium
gentium Persarum eligeretur, si-
mili fere modo, quo posthac Dschin-
gischan inter Mongolos, antequam
expeditiones suas inciperet, ad sum-
mum imperium evectum esse nar-
rant. Persas vero tunc temporis
valde rudes atque incultos fuisse,
ex ipsa Herodoti narratione de iis,
quae Cyrus peregerit, satis appa-
rere merito idem nos admonet. —
βιβλίον in seqq. intellige de libello
ficto, s. charta regia, quam regis
mandata ad ipsum transmissa con-
tinere simulabat Cyrus; cf. nott.
ad I, 123.

ἄλλην — ἐποιήσατο] ἄλλην, i. e.
ἐκκλησίαν (concionem), ut Hesychius
exponit. Affert quoque Herodotea
Eustathius ad II. II. p. 170, 20
seqq. De locutione ipsa praeter
h. l. conf. Herod. V, 29. VII, 134,
et quae ad V, 29 notata sunt. Alia
ex inscriptionibus profert Rose In-
scriptt. pag. 280. — In seqq. vo-

CAP. CXXV.

εὐρίσκε τε κ. τ. λ.] Pro εὐρίσκε-
ται, quod olim vulgatum erat, dedi
εὐρίσκε τε cum Schweighausero
et recentt. edd. Quos eosdem etiam
in seqq. secutus sum: καὶ ἐπόλεε

πτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλεγόμενος, ἔφη Ἀστυάγέα μιν στρατηγὸν Περσέων ἀποδεικνύναι, Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὃ Πέρσαι, προαγορεύω ὑμῖν, παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον. Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχνὰ γένεα· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τὰδὲ, ἐξ ὧν ὅλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρ-

cula τε in verbis ἔφη τε λέγων cum quorsum pertineat, intelligi nequeat, ita transponitur ab Eltz. in Quaest. Herodd. p. 11, ut legatur νῦν τε, ἔφη λέγων κ. τ. λ., idque, probante Bredov. p. 85, recepit Dietsch. At iungitur per voculam τε utrumque ἔφη, quod hoc loco ita positum invenimus, ut ad alterum ἔφη, quoniam Cyrus ipse loquens inducitur, addatur λέγων. Neque huc pertinent loci ab Eltzio prolati I, 37. 111. 120. III, 156, quorum ratio prorsus alia est.

Ἔστι δὲ Περσέων συχνὰ γένεα] Niebuhrius in Hist. Roman. I. p. 308 ed. secund. hic gentem poni vult pro tribu; qua quidem voce alias reddunt Graecorum φρήτην, quod paulo post invenimus tanquam partem tribus s. gentis. Etenim apud Graecos voce φρατρία s. φρήτην declaratur coniunctio plurium familiarum s. domuum; e pluribus phratriis existit tribus (γένος); pluribus tribubus constituitur ipsa gens s. populus (cf. C. F. Hermann Gr. Staatsalterth. §. 5, ne plura). Itaque ex Herodoti mente Persarum gens constat e pluribus tribubus, quas dixit γένεα: quae singula constant pluribus familiis s. domibus, quas vocavit φρήτας. Inde vero satis intelligimus, Persas primitus fuisse nomadum gentem et quidem magnam partem montes incolentem; fuisse illos pro more istiusmodi nationum divisos per plures gentes, quas nobis dicere licet: Stämme, Horden, diversas inter se tum honore et gradu tum vitae ipsius genere victusque ratione. Atque recentiores huius terrae peregrinatores hodieque eadem fere repperunt, quae tam multo ante retulerat Herodotus. Maxima enim incolarum pars, per gentes dispartita, qua-

rum singulis singuli praesunt duces, tum sedes fixas tenet, tum tabernaculis usa, loca habitandi crebro commutat, ita ut agricolarum numerus inferior sit nomadum numero; quorum vitae generi ipsa terrae indoles ac natura multum favet. Tu conf. eundem Heerenium l. l. pag. 396 seq., qui idem bina inde concludit, nec nobis ad universam Herodoti de Persis narrationem, quae hoc primo libro continetur, intelligendam praetermittenda. Negat enim Persarum nationem sibi aequalem parique modo excultam fuisse; cum eius pars tantum ad dominationem reliquorum Asiae populorum pervenerit et ab iis ipsis, quos vicerat subiectosque tenuit, cultior reddita fuerit, reliquis in eodem statu, quo ante fuerant, permanentibus vitamque barbaram fere agentibus. Alterum illud ponit vir doctus, apud Persas primitus omnia pertinuisse ad gentes earumque instituta (Stamm und Stammverfassung), ex quibus rei publicae ordo atque imperii ratio sensim sensimque proveniret. Nostra aetate similes apud Persas inveniuntur tribus s. gentes, ut recentiores harum rerum testantur scriptores. Cf. Hammer. in Wien. Jahrb. VIII. p. 319 seqq. 395 seqq., qui ab Herodoto decem tantum tribus enumeratas esse miratur, cum duodecim memoret Xenophon ipseque Herodotus alias duodenarium numerum valde amet. Plerasque autem istas gentes idem vir doctus addit etiamnum in Persarum lingua agnosci nominibus, cum Achaemenidae sint Adschem, Dai Dahistan. Mardi Mard (i. e. vir), Germani Garma, Sagartii Salghar, Moraphii Merv etc.

ἀρτέαται] i. e. pendent. Ionum

63 *σαι· Πασαργάδαι, Μαράφιοι, Μάσπιοι. τούτων Πασαργάδαι*

more dictum pro *ἤρτηται*; conf. III, 19. V, 31. VI, 109. IX, 68. Cf. Bredov. p. 328 seqq. de his formis accurate et copiose disputantem; qui idem p. 293 *ἤρτεται* scribi vult, cum in perfecto et plusquamperfecto huius verbi a Nostro retineatur augmentum: ex qua eadem causa paulo ante pro *συνήλισε* idem scribi iubet *συνήλισε* additque Suidae glossam, fortasse huc spectantem: *ἤλισε· συνήθροισε*. Inde *συνήλισε* quoque edidit Dietsch, qui *ἀρτέται* intactum reliquit. Mihi in re tam incerta tamque fluctuante satius videbatur librorum vetustorum auctoritatem sequi. Neque inde secutus sum Struve, qui in Quæst. Herodd. Spec. I. p. 44 in verbis sequentibus (*ἐξ ὧν ὅλλοι πάντες κ. τ. λ.*) *ἐκ τῶν* reponi vult libris invitis, quibus hoc loco et Dindorf et Dietsch paruerunt. Pro *ὅλλοι*, quod olim vulgatum erat, dedi *ὅλλοι* (i. e. *οἱ ἄλλοι*); vid. Bredov. p. 201. — Caeterum falsa lectione inductus Stephanus Byzantinus ex hoc loco recenset *Αρτείας*, gentem.

Πασαργάδαι] Primi atque nobilissimi e Persis, quosque mox Noster *ἀρτίστους* hanc ob causam appellat, Graecorum more loquens, qui genere praestantes et nobiles s. optimates sic appellare solebant. Quas vero haec gens tenuit regiones, in iis Cyrus post condidisse fertur urbem illam eiusdem nominis, sedem regiam, bene tamen discernendam a Persepoli urbe. Atque etiam nunc *Fasa* s. *Pasa* unamquamque urbem dici volunt, quae frequens sit et satis ampla. Haec prima Persarum gens tantum prae reliquis excelluisse videtur, ut haud iniuria dixerit Heeren. I. I. p. 398, nostram Persarum historiam nequaquam ad universum Persarum populum pertinere, sed primarum tantum esse gentium atque inprimis Pasargadarum gentis. Neque hoc ab orientalium rebus alienum, ut periti sciunt. Inter familias autem singulas, quibus haec gens (ut re-

liquae gentes) constabat, primo loco Achacmenidas fuisse ex eodem Herodoto discimus; quippe e quibus reges exiere Persarum. Quae ipsa quantopere cum orientalium populorum ac regnorum indole conveniant, idem commonstrat V. D. I. I. p. 399, ubi alia aliarum gentium instituta similia profert. Ad Herodotum autem hoc quam maxime pertinet, quod in inscriptione Bisutuna nuper reperta Darius, qui apud Herodotum VII, 11 (ubi vid. nott.) gentis suae auctorem appellat *Achaemenem*, avorum extremum et ipsum vocat Achaemenem (*Hakhamanish*), additque, inde regiam Persarum gentem vocari *Achaemenidas* (*Hakhamanishija*). Vide quae dixi in Jahrbh. f. Philolog. u. Paedag. Vol. L. p. 392. Atque iam antea Achaemenis nomen e Persepolitana inscriptione eruerat Lassen: Altpers. Keilschrift. p. 144. Apud Strabonem XV. p. 727 Achaemenidae inveniuntur coniuncti cum Magis et cum iis, qui vocantur *Παρτισχορτίς*, qui num iidem sint atque *Πασαργάδαι*, ignoro. Pasargadarum gentem unus commemorat Dionysius Perieg. 1009, ubi cf. Eustathium. In Carmania Pasargadas affert Ptolemaeus VI, 8. De Achaemenidis nunc disquisivit, omnibus veterum locis et inscriptionibus cuneatis adhibitis, I. Rubino: De Achaemenidarum genere disput. Marburg. 1849, ubi vid. potissimum pag. IV seqq. „*Ἀβραχαιμενίδαι* (pro *Ἀχαιμενίδαι*), ut sint *Abrahami* posterī, scribi vult vir doctus in Monthly Review, Mai p. 38—47.“ Cr.

Μαράφιοι, Μάσπιοι] Praeter Herodotum, qui IV, 167 ipse commemorat Persarum ducem Amasin, *ἄνδρα Μαράφιον*, pertinent huc Stephani Byzantini loci: *Μαράφιοι· ἔθνος ἐν Περσίδι, ἀπὸ Μαράφου βασιλέως, atque: Μάσπιοι· ἔθνος Περσικόν, ὡς εἰρηται ἐν τῷ περὶ Μαράφιων, [Ἀρτεάτων] καὶ Πασαργάδων. Ac Πάραφίς Cyri filius, Cambysis frater, invenitur in*

εἰσὶ ἄριστοι· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ φρήτρη, ἐνθεν οἱ βασιλεῖς οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι εἰσὶ οἷδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι μὲν πάντες ἀροτῆρές εἰσι. οἱ δὲ ἄλλοι νομάδες· Δάοι, Μάρδοι, Δροπι-

versu Aeschylī Pers. 778, quem spurium iudicant; Tu conf. Scholia Graeca ad h. l. et Schol. ad Iliad. III, 175, ubi hic Maraphius, gentis Persicae auctor, Menelai et Helenae dicitur filius. Referunt ad Maraphiorum hanc gentem Ptolemaei *Marrasium*, quae urbs sita fuit septentrionem et orientem versus a Persepoli; conf. Rennel. Geogr. Herod. p. 509.

Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι] De his gentibus nihil memoriae proditum reperio.

Γερμάνιοι] Vulgo iidem censentur atque *Carmanii*, qui terram *Kerman* incolunt atque adhuc agris colendis operari dicuntur. Conf. Larcher. Tab. geogr. s. v. p. 223 seq. Forbiger Handb. d. alt. Geograph. II. p. 575. Hammerus, ut modo notavimus, ad tribum *Karma*, quae nunc vocatur, eos refert. Alio tamen loco (Wien. Jahrb. II. p. 319 seq. coll. IX. p. 39) ex orientalibus potissimum scriptoribus probatum it, nomen *Germanorum* s. *Sermanorum* ad eos proprie pertinere, qui Buddhae cultum sequantur, ut intelligamus eam gentem omnium antiquissimam ac primitivam, quae ex montibus Asiae superioris, ubi omnium rerum humanarum feruntur incunabula, in campos dein locaque inferiora descenderit, ubi Persis aliisque gentibus originem dederit. Unde quoque *Dschermaniae* nomen, quo omnis terrae tractus ultra Oxum olim nuncupatus sit. Hinc terram Erman, quae nunc dicitur Transoxana s. Choresem, pro antiquissima Germanorum patria haberi vult, Germanosque ipsos sub nomine primitivo *Dachermanorum* apud orientales scriptores commemorari monet usque ad saeculum decimum quartum. Vid. in Krusii Archiv etc. I, 2. pag. 124 seqq. Ac postea idem Hammerus (Anall. Vienn. XLVI.

p. 120 seqq. coll. XXX. p. 136 seqq.) plura addidit de his primitivis Germanorum sedibus, quas ultra Oxum ponit, atque de Germanorum et Persarum affinitate ter mille vocibus utrique genti communibus probata, quam in rem iam Wahl: Gesch. d. morgenl. Sprache p. 312 seqq. multas voces collegit. Add. Ritter Vorhalle p. 305 seqq. et conf. Pott Etymol. Forsch. I. p. XXXV. De Germanorum originibus plura discendi cupidos Cr. amandat ad Norberg. De origg. Germann. apud Tacitum in Opusce. Acad. III. nr. XXXVII. p. 591 (ed. Lond. Suec. 1819). Hammer. Geschicht. d. Redekunst. Pers. p. 8. 137. Adelung. in Mithrid. et Vater. ibid. I. p. 278. II. p. 167 seq. Add. Link Urwelt p. 170. Pfister Gesch. d. Deutsch. I. p. 24 seq. 519 seq. et ea, quae ad Taciti German. cap. 2 tam ab interpretibus quam ab aliis viris doctis allata sunt, qui de sedibus nostrae gentis primitivae aequae atque de ipsa *Germanorum* voce eiusque derivatione pluribus disputarunt: e quibus hic appellasse sufficiat Zeuss (Die Deutschen u. ihre Nachbarstämme p. 95 seqq.), H. Mueller (Ueber Germani und Teutones. Wirzeb. 1841.), Below (Beiträge z. Gesch. d. German. Berlin. 1850), Middendorf (Ueber Ursprung u. Alter d. beid. Nationalnamen etc. Coesfeld. 1847.), Leo (Haupt's Zeitschr. f. Deutsch. Alterth. V. p. 514).

Δάοι] *Dai* tenuisse dicuntur loca arenosa ac deserta in orientali Caspii maris litore. Cum nomades fuerint, haud mirum in sedibus huius gentis accuratius constituendis et in ipso eiusdem nomino multum antiquos variare. Conf. a Creuz. laudd. ad Olympiod. Commentt. in Plat. Alcib. p. 148. Ad eam terram, quae nunc dicitur *Da-*

κοί, Σαγάρτιοι. Ὡς δὲ παρήσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρη- 121
 μένον, ἐνθαῦτα ὁ Κύρος (ἦν γὰρ τις χώρος τῆς Περσικῆς
 ἀκανθώδους ὁσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίους ἢ εἴκοσι πάν-
 τη) τοῦτόν σφι τὸν χώρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπι-
 τελεσάντων δὲ τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἄεθλον, δεύ-
 τερά σφι προεῖπε, ἐς τὴν ὑστεραίην παρεῖναι λελουμένους. ἐν
 δὲ τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποιμένας καὶ τὰ βουκόλια ὁ
 Κύρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσσας ἐς τῶντὸ, ἔθνε καὶ παρ-

hian, quae eadem Alexandri magni
tempore a Derbicibus magnam par-
tem erat occupata, Daos refert Van
der Chys in Comment. geogr. ad
Arrian. (Exped. Alex. III, 11) pag.
62. Add. Ritter Erdkunde VII. p.
627. 670., Forbiger l. l. p. 567 et
571. Iac. Grimm (Abhandl. der
Berlin. Akad. d. Wissensch. 1816.
[Herolin. 18-18.] p. 28 seqq. 40 seqq.)
hos Daos eosdem esse vult, qui postea
Daci vocantur, eosdemque inde
componit cum Getis communemque
iis tribuit originem, qua Germano-
rum adeo proavi habeantur. Cf.
quoque Halling: Gesch. d. Deutsch.
I, 2. p. 163.

Μάρδοι] In montibus inter Me-
 diam et Persidem collocatis habi-
 tasse videntur (cf. Arrian. Ind. 40.
 Curt. V, 6. §. 17), ab iis *Mardis*
 inde distinguendi, qui ad australem
 Caspii maris ripam sedes habuerunt.
 De his post Danquetil, St. Croix, alios monuit Van der
 Chys l. l. ad III, 11. IV, 18 coll.
 III, 24. IV, 6, sive pag. 62. 76.
 87. 90. Videtur etiam haec gens
 pro nomadum ratione nullas firmas
 tenuisse sedes. Conf. Larcher. Tab.
 geogr. s. v. coll. Rennel. l. supra
 l. et supra Her. I, 84. Add. For-
 biger l. l. pag. 505 coll. 507. In
 Nicolai Damasceni Excerptis supra
 laudatis ipse Cyrus dicitur
Mardus genere (*Μάρδος γένος*),
 cuius pater (Atrades s. Tosatrades)
 latrocinium exercebat, paupertate
 adductus, mater (Argoste) capras
 pascendo vitam sustentabat
 (T. III. p. 398 ed. Mueller.). Quae
 ipsa gentem nomadicam fuisse aut
 postoritam opibusque non laute in-
 structam declarare mihi videntur.

Δροπικοί, Σαγάρτιοι] De *Dro-*
piciis nihil relatum reperio. *Sagartii*
 inmemorantur infra VII, 85; quippe
 quorum octo mille equites Xerxis
 exercitum sequebantur. Incolas
 esse regionis Zagatai, qui a Scythiis
 s. Tartaris originem ducant et
 in Persicis partibus septentrionalibus
 atque orientalibus nunc habitent,
 Rennelius suspicatur l. l. p. 510.

CAP. CXXVI.

εἴκοσι πάντῃ] Recte nobis sic
 cum Schweigh. scripsisse videmur
 e libris probatis pro vulgata *πάν-*
τα, quam vocem sequentibus ver-
 bis *τοῦτόν σφι κ. τ. λ.* adstruunt.
 Ita *πάντῃ* (*quaquaversum*) I, 181.
 II, 168. et IV, 101. Caeterum hic
 locus s. campus is esse perhibetur,
 in quo postea Persepolis exstructa
 fuit. Cf. Ritter Erdkunde VI, 1.
 (VIII) p. 771. 865. Accuratam de-
 lineationem huius regionis, in qua
 Persepolis et Pasargadae fuerunt
 exstructae, ipsumque Cyri sepul-
 crum postea erectum est, prae-
 bet Flandin: *Voyage en Perse*
 (*Perse ancienne*), Tabul. 57. —
 In seqq. longius quaesitum vide-
 tur, quod Schott (Erman: *Archiv*
f. Russland. 1841. II. p. 385.) voce
ἐξημερῶσαι, quam Herodotus na-
 tivo suo ac proprio sensu adhibet
de terrae tractu spinis obsito eru-
cando, altius quid simul significari
 contendit; si quidem apud Persas
 ac Turcas *agrum spinis hostium pur-*
gare dicatur is, qui aut seditione
 repressa aut clade hostibus exter-
 nis inflicta regnum componat aut
 constituat.

ἔθνε καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξιό-

εσκεύαζε ὥς δεξιόμενος τῶν Περσέων τὸν στρατὸν, πρὸς δὲ οἶνῳ τε καὶ σιτίοισι ὥς ἐπιτηδεωτάτοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατακλίνας ἐς λειμῶνα εὐώχεε. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου ἦσαν, εἰρετό σφεας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ εἶχον, ἢ τὰ παρεόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν, πολλὸν εἶναι αὐτῶν τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν, τὴν δὲ τότε παρευῶσαν πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· "Ἄνδρες Πέρσαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πεῖθεσθαι, ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πεῖθεσθαι, εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χθιζῷ παραπλήσιοι ἀναρίθμητοι. νῦν ὧν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι. αὐτὸς τε γὰρ δοκέω θεῇ τύχῃ γεγωνῶς τάδε ἐς χεῖρας ἄγε-

μενος τῶν Περσέων τὸν στρατὸν] θύειν hic simpliciter est mactare, et spectat ad verba antecedentia: τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βοσκία (i. e. caprarum, ovium et boum greges). παρασκευάζειν est parare, instruere epulas, quibus Persarum exercitum excepturus erat Cyrus. Hoc enim sibi vult h. l. δέχεσθαι, eodem modo de hospitibus coena laute instructa excipien- dis adhibitum V, 18. VII, 119. Dativi qui sequuntur οἶνῳ et σιτίοισι pertinent ad δεξιόμενος. Nam tum pecudum mactatarum carne, tum vino ac pane Persas in epulis excepturus erat Cyrus. Mox κατακλίνας est: cum recumbere iussisset. — In seqq. ἀπὸ δείπνου εἶναι, a coena discedere, coena summa abire, satis notum. Cf. allata ad VI, 129. Mox verbum εἶη eiici vult Benedict. in Actt. sem. reg. Lips. II. p. 283, cum librarii sit additamentum ex vocabulo antecedenti ortum. Equidem cum reliquis edd. retinendum duxi.

πολλὸν εἶναι αὐτῶν τὸ μέσον] i. e. multum inter illa (quae illis modo proposita erant, inter inopiam et bonorum affluentiam) interesse. Cf. IX, 82 ibique nott. In seqq. παραγυμνοῦν (τὸν λόγον) est nudare, patefacere, aperire; cf. Herodot. VIII, 19 et Plotinum p. 162 B ed.

Basil., ad quem locum plura dabit Creuzerus (Annot. T. III. p. 107).

βουλομένοισι μὲν ἐμέο πεῖθεσθαι] Rarior verbi πεῖθεσθαι structura cum genitivo loco dativi ne quem offendat. Laudant enim similia e nostro scriptore V, 29. 33. VI, 12. Thucyd. VII, 73. Seymni Chii Perieg. 51. Ad structuram verbi ἀκούειν et similium retulit Kuehner Gr. Gr. §. 528. not. 4.

δοκέω θεῇ τύχῃ γεγωνῶς] θεῇ τύχῃ est formula non valde dispar ab ea, quae I, 111 legitur κατὰ δαίμονα, et ab aliis huius generis, quae excitat Valckenar. ad Herod. III, 153, κατὰ θεὸν, κατὰ τύχην κ. τ. λ. Namque ex veterum sententia, ut ait Valckenarius l. l., providae dei curae suberat etiam, quae Fors dicebatur sive Fortuna, τύχη. Conf. Herod. IV, 8. V, 92. §. 3, et Livium I, 4 (forte quadam divinitus), ubi vid. I. F. Gronovium. — Verba sequentia: τάδε ἐς χεῖρας ἄγεσθαι verte: ut haec aggrediar atque suscipiam, s. magis ad verbum: ut haec in manus meas abducam, i. e. in potestatem meam redigere coner. Invenitur eadem dictio IV, 79. VII, 8.

καὶ ὑμέας ἡγήμαι ἄνδρας κ. τ. λ.] ἡγήμαι perfectum eodem modo, quo I, 4, ubi vid. nott. — Formulam ὥς ὧν ἐχόντων ὥδε (quae

εσθαι· καὶ ὑμέας ἡγῆμαι ἀνδρας Μήδων εἶναι οὐ φαυλοτέρους οὔτε τᾶλλα οὔτε τὰ πολέμια. ὥς ὢν ἐχόντων ᾧδε, ἀπίστασθε ἐκ' Ἀστυάγεος τὴν ταχίστην.

Πέρσαι μὲν νυν προστάτω ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι ἔλεν- 127
θεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μήδων ἄρχεσθαι.
Ἀστυάγης δὲ ὥς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα ταῦτα, πῆψας ἄγ-
γελλον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευε τὸν ἄγγελλον ἀπαγ-
γέλλειν, ὅτι πρότερον ἤξει παρ' ἐκείνων ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βοι-
λήσεται. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης Μήδους τε ὥπλισε
πάντας, καὶ στρατηγὸν αὐτῶν ὥστε θεοβλαβῆς ἑὼν ἀπέδεξε
Ἀρκαγον, λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἑόργεε. ὥς δ' οἱ Μῆδοι
στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ μὲν τινες αὐ-
τῶν ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέσχον, οἱ δὲ αὐτομύλουν
πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλείστοι ἐθελοκάκعون τε καὶ ἔφενγον.

cum ita sint, s. cum vobis persuasum sit, hunc esse rerum statum) illustrat Wesselingius aliis locis, VIII, 1-44. Sophocl. Ai. 915. Pro φαυλοτέρους, quod omnes tenent libri scripti, Ionum idiomati convenientius scribi φαυροτέρους indicat Bredov. p. 35. Equidem neque hoc loco neque supra I, 26 neque infra II, 173 libris invitis quidquam mutare ausim. Sed mox dedi τᾶλλα (pro τὰ ἄλλα), quod ipsum codd. meliores offerebant; vid. I, 2.

CAP. CXXVII.

καὶ στρατηγὸν αὐτῶν ὥστε θεο-
βλαβῆς ἑὼν κ. τ. λ.] Θεοβλαβῆς
dicitur is, qui a diis mente quasi
captus redditur (βλαβεῖς ὑπὸ τοῦ
θεοῦ τὴν φρένα), ut amens stolidus
capiat consilia perversaque agat.
Conf. VIII, 137, ibique nott. In
verbis antecedentibus ἐλενθεροῦντο
valde suspectum est Bredovio p.
300, qui inde rescribi vult ἑλεν-
θεροῦντο, quod recepit Dietsch.
At talia cum ita sint incerta, ut
vix certi quid constitui possit, co-
dicum scripturam deserere nolui.
Nec aliter iudicandum de forma
αὐτομύλουν in fine cap., de qua cf.
Bredov. p. 310.

λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἑόργεε]

De verbo ποιεῖσθαι, ubi duplicem
accusativum adscivit, monuimus ad
I, 68. Formam ἑόργεε propter ra-
rum augmenti genus laudat Mat-
thiae §. 161. p. 297 coll. p. 458,
ubi de radice ἔργω, unde perfectum
secundum ἔοργα apud epicis. Add.
Bredov. p. 312, qui affert quoque
Herodot. III, 127. In seqq. pro
συνέμισγον unus cod. ἔμισγον, alii
συνέσμιγον, prava literarum trans-
positione, qualem itidem advertunt
I, 185. VI, 14. VII, 40. Ab iis,
quae hoc capite et sequenti tra-
duntur, longe recedunt Nicolai Da-
masceni Excerpta (T. III. p. 400
seqq. ed. Mueller.), quorum sum-
mam hic indicare sufficiat. Astya-
ges ubi de Cyro seditionem pa-
rante certior factus est, Cyrum,
qui specie patris aegrotantis invi-
scendi a regia aula discesserat, in-
sequitur, sed frustra; indeque ma-
gnum parat exercitum contra Cy-
rum, qui Oebaris consilio adiutus
et ipse plurimas copias collegerat.
Conveniunt utrique manusque con-
serunt; Cyrus regredi coactus in
montes Pasargadarum confugit at-
que Astyagem accedentem repellit.
Reliqua desunt. Caeterum conferri
possunt Excerpta Diodori (T. II.
p. 553 Wesseling.) et Plutarch. De
virtut. mulier. p. 246 A.

- 128 Διαλυθέντος δὲ τοῦ Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχροῦς, ὡς ἐπύ-
θετο τάχιστα ὁ Ἀστυάγης, ἔφη ἀπειλέων τῷ Κύρῳ· Ἀλλ' οὐδ'
ὥς ὁ Κύρος γε χαιρήσει. Τσαῦτα εἶπας πρῶτον μὲν τῶν
μάγων τοὺς ὄνειροπόλους, οἳ μιν ἀνέγνωσαν μετεῖναι τὸν
Κύρον, τοὺτους ἀνεσκολόπισε. μετὰ δὲ ὥπλισε τοὺς ὑπολει-
φθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει, νέους τε καὶ πρεσβύτας
ἄνδρας. ἔξαργῶν δὲ τούτους, καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι,
ἑσώθη· καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐξωγρήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε
129 τῶν Μήδων ἀπέβαλε. Ἔδοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγει
προστάς ὁ Ἀρπαγος, κατέχειρέ τε καὶ κατεκερτόμεε, καὶ ἄλλα
λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ καὶ εἰρετό μιν πρὸς τὸ
ἔωντοῦ δείπνον, τό μιν ἐκείνος σαρεῖ τοῦ παιδὸς ἐθοίνησε, ὃ

CAP. CXXVIII.

τούτους ἀνεσκολόπισε] i. e. eos
e palo suspendit. Quod hic Medo-
rum occurrit supplicium, inde ad
ipsos transiit Persas, ubi patibuli
vel crucis poena haud raro memo-
ratur. Lege sis Brissonium de reg.
Pers. princ. II, 215. p. 574 et quae
nos ad Ctesiae Persicc. §. 36. p. 176
diximus. Cf. infra III, 132 et Ja-
cobitz ad Luciani Iov. Confut. p.
71. In sculpturis Assyriis nuper
erutis videre licet homines hac
poena affectos, longo palo pectora
transfixos: vid. Layard. Nineveh
and its rem. II. p. 369. 374.

CAP. CXXIX.

καὶ ἄλλα λέγων — καὶ δὴ καὶ
εἰρετό μιν] Structuram loci si quae-
ras, non dispar illa erit ei, quam
ad I, 116 fin. attigimus. Paulo
ante reliquimus προστάς, cuius loco
Schweigh. προσστάς. Sed vid. su-
pra I, 86. 119.

πρὸς τὸ ἔωντοῦ δείπνον] i. e.
quod attinet ad illam ipsius coenam,
de illa ipsius coena. Non valde dis-
par, quod legimus supra I, 38
πρὸς ὣν τὴν ὄψιν ταύτην τὸν γά-
μον τοι τοῦτον ἔσπευσα, ubi vid.
annotat. Hinc male nostro in loco
quis maluit πρὸς τοῦ δείπνου.

τό μιν ἐκείνος σαρεῖ — ἐθοί-

νησε] Scripsi cum recentt. edd.
ἐθοίνησε, quod Florentinus cod.
praebet, quodque iam Valckenario
placuerat. Vulgo ἐθοίνισε, confu-
sione haud infrequenti, de qua Bre-
dov. disputat p. 73. In accusa-
tivo rei (τὸ), quem praeter perso-
nae accusativum (μιν) hic adijun-
ctum habet verbum ἐθοίνησε, equi-
dem non offendor, cum longum eo-
rum verborum indicem perlustrem,
quae simili fere modo construuntur;
vid. Matth. Gr. Gr. §. 421. not. 1.
p. 772 seq., ubi nostri loci non
oblitos est, cum similem structu-
ram verbi εἰώχεῖν Platonico loco
Gorg. p. 522 A. illustraret. Add.
Kuehner Gr. Gr. §. 558, b. Hinc
nulla emendandi causa, neque hu-
ius vocolae, neque reliquorum ver-
borum, quae sunt sanissima qui-
dem, sed pravis virorum docto-
rum coniecturis agitata, quas si-
lentio premere praestat. Iungenda
autem sunt haec verba ὃ τι εἴη ἢ
ἐκείνου κ. τ. λ. superioribus: εἰ-
ρετό μιν. Ad sensum recte red-
dunt: *Ecquid placeret ei servitus,*
qui modo rex fuisset. In seqq. ad
verba αὐτὸς γὰρ γράψαι cf. nott.
ad I, 24 de huiusmodi sentienciis
per γὰρ illatis. Deinde scripsi cum
recentt. edd. τὸ πρῆγμα δὴ ἔων-
τοῦ, pro antea vulg. τὸ πρῆγμα
ἔωντοῦ δὴ. Pertinet ἔωντοῦ ad
εἶναι: etenim factum illud iure
suum dici haberique contendit Har-
pagus.

τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη ἀντὶ τῆς βασιληΐης. ὁ δὲ μιν προσ-
ιδὼν ἀντείρετο, εἰ ἑωυτοῦ ποιέεται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπα-
γος δὲ ἔφη, αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα δὴ ἑωυτοῦ δικαίως
εἶναι. Ἀστυάργης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ σκαιότατόν τε καὶ
ἀδικώτατον ἐόντα πάντων ἀνθρώπων· σκαιότατον μὲν γε, εἰ
παρεὼν αὐτῷ βασιλέα γενέσθαι, εἰ δὴ δι' ἑωυτοῦ γε ἐπρήχθη
τὰ παρεόντα, ἄλλω περιέθηκε τὸ κράτος· ἀδικώτατον δὲ, ὅτι
τοῦ δέλπνου εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δεῖν
πάντως περιθελῆναι ἄλλω τέφ τὴν βασιληΐην, καὶ μὴ αὐτὸν
ἔχειν, δικαιοτέρον εἶναι Μήδων τέφ περιβαλεῖν τοῦτο τὸ ἀγα-
θὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν, ἀναιτίους τούτου ἐόν-
τας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γερονέναι· Πέρσας δὲ, δούλους
ἐόντας τὸ πρὶν Μήδων, νῦν γερονέναι δεσπότας.

Ἀστυάργης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ' ἔτεα πέντε καὶ τριή- 130
κοντα, οὕτω τῆς βασιληΐης κατεπαύθη· Μῆδοι δὲ ὑπέκνυσαν
Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες τῆς ἄνω Ἄλως
ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτεα τριήκοντα καὶ ἑκατὸν δυῶν δέοντα,

εἰ παρεὼν αὐτῷ βασιλέα γενέ-
σθαι, εἰ δὴ κ. τ. λ.] Primum εἰ,
ad quod pertinet περιέθηκε, cau-
sam hic reddit, explicandumque
fere ut ὅτι (quod ipsum paulo
post legitur), auctore Matthiae in
Gramm. Gr. §. 617. p. 1252. Al-
terum εἰ δὴ — γε est: si quidem s.
quandoquidem. — περιτιθέναι hic
simpliciter est: tribuere, permillere,
ut infra III, 81. 142 et apud alios
scriptores.

εἰ γὰρ δὴ δεῖν πάντως περιθει-
ναι κ. τ. λ.] E Sancrofti libro ac
Pariss. codd. malui recipere δεῖν
cum recentt. edd. pro olim vulg.
δέον, quod per orationis anaco-
luthiam quandam explicare studuit
Matthiae Gr. Gr. §. 556. not. 2 et
Miscell. philologg. II, 2. p. 117,
docens, post εἰ mente supplendum
esse: ἄλλω περιέθηκε τὸ κράτος,
et δέον inde interpretatur: quia
oportuisset; ita ut plane eadem sit
structura orationis atque priori in
parte, ubi est: εἰ παρεὼν αὐτῷ
βασιλέα κ. τ. λ. Add. Werfer. in
Actt. phill. Monacc. I. p. 112 et
conf. Geisler: De Graec. nomm.
absoll. p. 55. Kaercherus vulgatam

εἰ γὰρ δὴ δέον ita tueri vult, ut
suppleatur ἦν. — In fine cap. ad
vocem δεσπότας cf. I, 111.

CAP. CXXX.

ἄρξαντες τῆς ἄνω Ἄλως ποτα-
μοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτεα τριήκοντα καὶ
ἑκατὸν δυῶν δέοντα κ. τ. λ.] Ar-
gumentum huius loci copiosius tra-
ctavimus ad Ctesiae fragmenta p.
439 seqq., quae nonnihil emendata,
retractata, aucta, in Excursu ad-
iicienda curavimus. De formula
δυῶν (rectius quam δυῶν) δέοντα
conf. I, 14 fin. ἡ ἄνω Ἄλως ποτα-
μοῦ Ἀσίη quae sit Asiae pars, sa-
tis puto intelligi ex iis, quae dis-
putavimus ad I, 72. Paulo ante
cum Bredovio p. 344 et Dindorfio
revocavi κατεπαύθη, quod tanquam
Ionicum ex hoc loco probavit Butt-
mann Gr. Gr. I. p. 448. Vulgo
κατεπαύσθη, quod Dietsch reti-
nuit. Cf. infra IV, 71. Ad verbum
ὑπέκνυσαν cf. VI, 25 ibique nott.
Ordinem insolitum vocum numera-
lium (τριήκοντα καὶ ἑκατὸν) Bre-
dov. p. 280 notavit.

πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον. Ἰστέρω μέντοι χρόνῳ μετε-
μέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιήσασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Λαρείου,
ἀποστάντες δὲ ὀπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε

πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον] Haec cum Valckenario, qui similes locutiones affert (πλήν ὅσον II, 33. χωρὶς ἢ ὁκόσοι II, 77. πλήν ἢ II, 111. χωρὶς ἢ ὅτι IV, 82. πλήν ἢ ὅσοι VI, 5), ita accipienda sunt, ut tempus, quod per hanc formulam declaratur, de annorum summa in antecedentibus significata detrahatur. Nec aliter intelligi vult Muys Quaest. Ctes. chronologg. p. 20. Ad vocem πάρεξ conf. nott. ad I, 93. Itaque ex summa CXXVIII annorum detrahendi erunt XXVIII anni, per quos, ut supra I, 106 legimus, dominatio Scytharum duravit. Ad has Scytharum expeditiones Asiaeque dominationem per duodeviginti annos similia, quae in Persico carmine Schahnameh narrantur, refert Hammer. in Wiener Jahrbüch. IX. p. 13. Illic enim Keikawus rex (quem Cyaxarem esse vult) per totidem annos inclusus tenetur a Turaniis in saxorum arce.

καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Λαρείου] Memorabilis locus, quippe ex quo colligi posse putarunt, quo usque Herodotus vixerit, quot annos habuerit haec ipsa conscribens. Defectionem enim Medorum, de qua hic scribit auctor, accidisse putant Dario Notho regnante, a quo iterum Medi subacti sunt anno belli Peloponnesiaci vigesimo quarto, i. e. Olympiad. XCIII, 1 sive 408 a. Ch. n. Ita certe Xenophon Hellen. I, 2 fin. Unde colligunt, Herodotum ad octogesimum ferme annum vitam suam duxisse, cum hoc ipsum postremum sit factum, cuius in Herodoti Musis fiat mentio, forsitan multo post opus iam absolutum a scriptore sene insertum. Vid. Dahlmann. Herod. p. 47. Heyse Quaest. Herod. I. p. 42. 70. Quibus Cr. addit Mazocchi Commentt. in Tabb. Heracl. p. 102. Sed dubitationem movisse video C. G. Krueger. in Seebode Archiv. f. Philolog. und

Paedagog. I (1824). p. 223 seq. not. et in: Untersuchungen über das Leben des Thucydides p. 28 seqq. Epieritischer Nachtrag etc. p. 39. Cui vix probabile videtur, Medorum defectionem, quae centum quin-
quaginta post annis sub Dario Notho accidit, ab Herodoto indicari simplici formula: ἰστέρω χρόνῳ, qui pro more suo dicere debebat χρόνῳ πολλῷ s. πολλοῖσι ἔτεσι ἰστέρον aut alio quo modo accuratorem temporis notationem subiungere. Quae cum ita sint, eo inclinatur V. D., ut de Dario Hystaspis hunc locum intelligere malit, nisi omnino haec Nostri verba seriore aetate ab alio adiecta fuerint. De Dario Hystaspis iam cogitaverat Wesselingius idque nunc egregie confirmari videmus inscriptione Bisutuna, in qua commemoratur Medorum defectio antehac non cognita. Cum enim Darius ad regnum evectus esset, in Media exortus esse dicitur vir nomine Phraortes, qui se Cyaxarem esse ferebat Medosque ad defectionem sollicitabat, mox vero ab Hydarne, qui Darii copiis praefuit, atque deinde ab ipso Dario, qui accessit, victus et vivus captus est indeque cruci affixus. Vide quae retuli in Jahrb. f. Philol. n. Paedag. Vol. L. p. 405 seq. et LVI. p. 10. Add. Rubino in commentat. de mortis Herodot. tempore p. 9 seq. et Oppert Journal Asiatique XVII. p. 538. Non perspexit Mure history etc. VI. p. 534 seqq.

ἀποστάντες δὲ ὀπίσω κατεστράφησαν] κατεστράφησαν e Florentino libro, Sancrofti codice alteroque Parisino dedi pro κατεστράφησαν, quod ipsum non caret codd. auctoritate, commotus iis, quae exposuit Bredov. p. 348—350, aoristi secundi formas in talibus apud Herodotum praeferendas esse docens. Quem eundem etiam II, 81 secutus sum, ubi vid. nott.

δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίης. Ἀστυάγεα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἑωυτῷ, ἐς ὃ ἐτελεύτησε. Οὕτω δὲ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε· καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίης κατεστρέψατο, ὥς εἰρηται μοι τὸ πρότερον. τοῦτον δὲ καταστρεφάμενος οὕτω πάσης τῆς Ἀσίης ἤρξε.

Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρεωμένους· ἀγάλματα μὲν 131

Ἀστυάγεα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἑωυτῷ, ἐς ὃ ἐτελεύτησεν] Lungimus hisce Ctesiae testimonium in Excerptt. Persicc. §. 2, qui Astyagem, mira deorum vi compedibus solutum, post ut patrem a Cyro cultum esse refert, qui eius filiam Amytin pro matre ac deinde pro uxore habuerit. De extremis fatibus Astyagis nil relatum invenimus ab Herodoto; sed auctor est idem Ctesias l. l. §. 5, turpiter illum in desertis relictum ac proditum misere obisse fame ac siti, splendide tamen post sepultum esse, ne scilicet turpe facinus palam fieret Cyroque ipsi ascriberetur. Quae quidem a regnum orientalium indole principumque moribus non abhorrent. Conf. ad Ctesiam notatt. p. 107. — In seqq. τούτων iunge cum ὕστερον, post illa, i. e. post illa, quae de Astyage acta erant, Croesum, qui prior ipsum aggredi coeperat, subegit. Vid. supra I, 75 seqq. Articulus τὸ ἀντὶ πρότερον in pluribus codd. desideratur, indeque uncis includitur a Dietsch.

CAP. CXXXI.

Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρεωμένους] τοῖσδε cum Gaisf. dedimus, prout meliores libri iubebant. Vulgo τοιοῖσδε. Dindorf et Dietsch dederunt τοιοῖσδε; Dietsch pro χρεωμένοις, quod libris invitis mutare non ausim, dedit χρεομένοις. — Sequitur hic, ubi Cyri ac Persarum nunc ad summum imperium evectorum mentio facta erat, digressio de huius gentis institutis, religione totoque vivendi genere.

Conf. quae de huiusmodi digressionibus a nobis disputata sunt ad I, 23. 56.

ἀγάλματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους [δρῦσθαι] Pendent haec, opinor, ab antecedenti verbo οἶδα, quod hic mentes supplendum videtur. Mox tamen huius structurae oblitus in orationem rectam transit scribendo ἐπιφέρουσι loco participii ἐπιφέροντας. In quo nolim insistere, cum huiusmodi transitus haud raro apud Nostrum scriptorem inveniantur. Locutionem ἐν νόμῳ ποιεῖσθαι interpretor equidem: *in more habere*, s. *in more positum sibi habere*, unde ad sensum non male h. l. reddunt verba οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους *nefas habent*. Quo eodem fere modo νομίζειν paulo post et infra IV, 59. Ipsa locutio ἐν νόμῳ ποιεῖσθαι comparari poterit cum similibus locutionibus apud Herodotum obviis, v. c. ἐν ἀδείῃ οὐ ποιεῖσθαι IX, 42. οὐκ ἐν ὁμοίῳ ποιεῖσθαι VII, 138. ἐν κέρδει ποιεῖσθαι II, 121. §. 4. ἐν ἐλαφρῷ ποιεῖσθαι I, 118. III. 154 coll. 50. VI, 13. ἐν λόγῳ ποιεῖσθαι VII, 14. I, 153. Quae afferro, quoniam Herold (Emendd. Herodott. P. I. p. 3.) negavit ἐν νόμῳ ποιεῖσθαι esse: *in more habere*, sed significare nihil aliud posse nisi: *moris esse existimare*. Quod cum ab h. l. alienum sit itemque participium ποιευμένους offendat, ita ut totius sententiae structura conturbetur atque deformata et bono scriptore indigna decurrat oratio (sunt Heroldi verba), eam vir doctus proponit emendationem, ut scribatur (pro οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους [δρῦσθαι]): οὐ νε-

καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἰδρύνεσθαι, ἀλ- 66
λὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι· ὥς μὲν ἔμοι δοκέειν,
ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς, κατάπερ οἱ Ἑλ-

νομίκασι ποιέειν, ἀλλὰ καὶ τοῖσι
κ. τ. λ. Mihi nulla emendatione
opus esse videtur.

In ipso argumento plurimi veterum cum Herodoto consentiunt, quorum locos congesserunt Brissson. de reg. Pers. princip. II, 28 et seqq. (coll. Heyde de vet. Pers. relig. III. p. 93) et Davisius ad Cicer. de Legg. II, 10. p. 234 ed. Creuz. Et consul. ipsum Herodotum VIII, 109. Ac recte quidem in nostro loco insistent viri docti nostrae aetatis, ex quo simplicitas atque integritas religionis Persarum optime cognoscatur, qua purior et ab humanis superstitionibus magis immunis vix ulla per omnem fuerit antiquitatem. Namque summum numen non imaginibus arte humana factis tanquam symbolis exprimebant colebantque, sed in ipsis aquae et ignis elementis vim divinam venerabantur. Inde nec templis opus, nec statuis, nec altaribus affabre factis. Neque obstant, si quae templorum ac statuarum vestigia reperiuntur, momente Creuzero in Symbol. I. p. 216 seq. ed. tert. ibique laud. Add. Klenker Anhang z. Zendavest. II, 2. Περσ. p. 13 seqq. Nam loquitur Herodotus de primitiva magisque pura Persarum religione, cui alia postmodo ex aliarum gentium cultu addita esse, ea ipsa documento sunt, quae continuo apud Nostrum leguntur. Et omnino imagines quasdam deorum in artis operibus haud raro reperiri, testantur quae egregie hanc in rem disputavit Grotefend. in Boettigeri Amalth. II. p. 69 seqq., ipsisque ex operibus in medium protulit. Neque enim eo, quod idololatria, quae vocatur, a Persarum religione aliena est, omnes imagines divinae earumque usus in gemmis, aliis excluduntur; accedunt alia animalium varie compositorum symbola, qualia in monumentis Persepolitans adhuc cer-

nuntur. Ipsa vero deorum simulacra s. attributa, quibus numinis divini vis declararetur, postera aetate Persae longius progressi ab aliis, quas subiecerant, nationibus, Babylonis praecipue atque Assyriis quin assumserint, dubium non est; cf. Raoul Rochette Journal d. Sav. 1843. p. 427 seq. Mém. de l'Acad. des Inscr. T. XVII. p. 125 et vide Berosum apud Clement. Alexandr. Protrept. 5. scribentem: μετὰ πολλὰς μέντοι ὕστερον περιόδους ἐτῶν ἀνθρωποειδῆ ἀγάλματα σέβειν αὐτοὺς (sc. Persas). A primitivis Persis hoc alienum aequae atque a ceteris gentibus stirpis Arianae; ea vero, quae h. l. ab Herodoto traduntur, aequae apud Bactros atque apud Indos, in sacris utriusque gentis libris, in Zendavesta et in Vedis, reperiri observat Roeth Gesch. d. abendländ. Philos. I. p. 103 seq. De Persis cf. quoque Rhode: Die heilige Sage etc. p. 478 seqq.

μωρίην ἐπιφέρουσι] i. e. stultitiam illis imputant, stultitiae illos arguunt. Conf. supra I, 26. 68 et Pausaniam haec imitantem I, 23, 10, ubi plura Siebelis. — In proxime seqq. dedimus δοκέειν pro vulg. δοκέει, libris melioribus sic iubentibus. De locutione conf. Reizium ad Viger. de idiot. p. 744.

ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς κ. τ. λ.] ἀνθρωποφυέας Valla reddiderat: (deos) ex hominibus ortos. Quem secutus est Klenker. in Append. ad Zendavest. Vol. II. P. 3. p. 5. 13. Malim equidem intelligere deos formae humanae, qui iidem II, 142 dicuntur ἀνθρωποειδέες θεοί; neque aliter ἀνθρωποειδῆ ἀγάλματα in Clementis loco modo laud. Quo eodem sensu Diodorus IV, 69 Centauros dicit ἀνθρωποφυνεῖς, i. e. humana forma, figura praeditos. Neque aliter Herodoti locum intelligi voluit Eméric David: Jupiter ou Recher-

ληνες, εἶναι. οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐράων ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ καὶ γῇ

ches etc. I. p. CXVI seq. Conf. quoque C. Schimmelpfeng: De diis in conspectum homm. venientibus apud Homerum (Marburg. 1845). p. 8. Voluit autem Herodotus Graecorum anthropomorphismo, qui dicitur, opponere orientalium doctrinam magis puram exemtamque ab eo, quod materialitatis vocabulo barbaro vulgo designant. Tu vide accuratam disputationem V. D. Ouwaroff. Essais sur les mystères. p. 73 — 76 ed. sec., probatam quoque Gallo viro docto Letronne in Journal d. Sav. 1817. p. 100 seq. coll. 1816. Octob. p. 111.

οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν κ. τ. λ.] Persas Iovem veneratos esse, multa veterum testimonia ostendunt a me prolata in nott. ad Ctesiae fragm. p. 146. Add. Xenoph. Cyrop. III, 3, 21 ibique Bornemann. Est enim tenendum, Graecos scriptores, qui Graecis hominibus scriberent, in aliarum nationum diis, cultu, ritibus, aliis describendis ita se accommodasse et applicuisse ad Graecorum mores et instituta, ut quodcunque apud alias gentes numen coli viderent, id nomine appellerent ipsis magis solito eius dei Graeci, ad quem potissimum peregrini numinis significatio atque cultus accedere videretur. Itaque Iovem apud Persas et invenisse Graecos et nuncupasse quid mirum? Persarum Iovem mox Noster ipse refert ad omnem coeli orbem sive ambitum, de quo sic Roethius l. l. p. 104: „Dabei ist aber wohl nicht an das Himmelsgewölbe selbst zu denken, sondern an den Himmelsraum, der mit seiner Unendlichkeit das Himmelsgewölbe umgiebt. Die Vorstellung der Unendlichkeit scheint das Wesentliche dieses Götterbegriffes auszumachen, und zwar die Unendlichkeit, sowohl räumlich als zeitlich gedacht“. De igne aethereo, quem Iovis nomine Persae venerati sint, cogitavit Éméric Da-

vid l. l. I. p. 171. Ad ipsam vocem Δία Pott Etymologg. Forschungg. I. p. 100 affert Sanscritum *Djo*, quod *coelum* significat. Quae cum ita sint, nolim hunc Iovem referre ad eum Persarum deum, qui *Ormuzd* vocatur, ut fecit Rhode: Die heilige Sage etc. p. 473.

νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐράων ἀναβαίνοντες] νομίζειν hoc loco est idem atque ἐν νόμῳ ποιεῖσθαι, in more habere, more uti, solere. Conf. I, 133. II, 64. III, 100. IV, 59. Alia congescit Astius, a Cr. laudatus, ad Platon. Polit. p. 557. — Quod vero Persas in montium cacuminibus sacra facere Noster scribit, in eo haud paucos assentientes nactus est scriptores, quorum testimonia protulit Brisson. de reg. Pers. princip. II. §. 38. Est potissimum Strabo conferendus, qui Herodoti verba exscripsit XV. p. 732 s. 1064 C. Nolo nunc aliarum gentium instituta paria commemorare, quae quoniam in montium cacuminibus deos sibi quasi propiores arbitrabantur, illic imprimis sacra facere solebant. Plura Gesenius, cuius locum Cr. adscripsit, in Commentt. ad Iesai. LXV, 7. p. 282, et Ghillany: Menschenopfer d. Hebr. p. 458. Quae reliqua Noster prodit de religione Persarum, insigniter faciunt ad illius ipsius declarandam simplicitatem. Omnium enim rerum quae habentur principia atque elementa, venerati sunt, eaque simplici ratione. Accessit coelum astris repletum et nomine Iovis significatum, duoque praecipua illius lumina, Sol ac Luna, quae omnia simplicem simplicis gentis et quidem montanae cultum declarant. Confer Kreuzer. Symbol. I. p. 189 seq. 216 seq. ed. tert. Atque observat Roeth. l. l. in nott. p. 33, quaecunque hic a Persis culta esse tradat Herodotus, eadem ferme etiam commemorari in loco quodam libri sacri, qui di-

καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοις μὲν δὴ μόνουσι
θύουσι ἀρχῆθεν, ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ Οὐρανίῃ θύειν,
παρὰ τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀραβίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύ-

citur Yaçna: aquam, arbores, terram, coelum, ventum, astra, lunam, solem ac denique lucem haud creatam. Quod vero Noster Persas sub coelo adeoque in montibus sacra facere scribit, id cum libris Zendicis, quid dicuntur, et ipsum convenit.

θύουσι ἀρχῆθεν] Voculam ἀρχῆθεν Herodoto atque Ionibus adscribit Grammaticus in Bekkeri Anecd. I. p. 450, 4. Apud Atticos enim, excepto Aeschilo, inveniri eam negat. Add. Bachmann. Anecdott. I. p. 149, 21.

καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην — Μίτραν] Locus memorabilis multumque vexatus. Nos proficiscamur ex iis, quae, ut summam loci, posuit Creuz. in Symbol. I. p. 227 seqq. 231 seqq. coll. Ch. Walz.: De Nemesi Graecorum p. 7. Complures enim monet Asiae gentes unum idemque naturae principium femineum (naturam naturatam alii dicunt) variis coluisse cognominibus, ita ut, quae aliis esset Venus Urania, eadem aliis diceretur Mylitta, aliis Alitta, Persis *Mitra*. Quamvis enim nomina, formae, attributa huius numinis varia varias apud gentes sint, primariam tamen numinis notionem ac significationem subesse eandem intelligimus. Quae ipsa cum ad coelestes et sidereas rationes multum pertineat, recte pronuntiat Palmblad. (de rebb. Babylon. p. 44) coniunctam foecundatae et tum foecundantis Lunae, nec non humidae, concipientis, fructus edentis Telluris ideam exprimi. Roeth. vero, ubi, qualis fuerit summus ille deus, quem Iovis nomine declararint, edocuit, proximum ab illo locum tenuisse vult muliebrem deam, per varias Asiae gentes cultam habitamque parentem omnis generationis et procreationis omnisque incrementi in rebus terrestribus: quam eandem repeti vult ex notione aquarum coelestium in coelo quasi con-

gregatarum indeque per imbres delapsarum ad terram foecundandam, quae inde semina quasi capiat omnium rerum et incrementa; cf. p. 105 seq. Atque idem addit, hanc deam, varie cultam varieque nominatam per varias Asiae gentes, apud Arianæ stirpis gentes praeter simplicem aquae appellationem cognomen habuisse *Mitrae*. De quo nomine ante omnia hic videndum, quod *Mitram* deam diserte Noster h. l. nominat, cum vulgo *Mithram* norint *deum* eundemque *Solem* ipso assentiente Strabone, qui l. l. Herodotea respiciens scripsit: τιμῶσι δὲ καὶ ἥλιον, ὃν καλοῦσι Μίθραν, καὶ σελήνην κ. τ. λ. Quare, ut fit, lectionem ipsam vario modo tentarunt, quam sanam et probam esse nobis persuasit Wesselingius, usus praecipue Ambrosii testimonio contra Symmach. II. p. 840, ubi haec leguntur: „Coelestem Afri, *Mithram* Persae, plerique Venerem colunt, pro diversitate nominis, non pro numinis varietate.“ Nolumus immorari in scriptura *Mithram*, sive Ambrosii ipsius incuriae sive librorum recordiae illa sit tribuenda; rem ipsam egregie confirmant Ambrosii verba, qui haud scio an ex ipso Herodoto haec descripserit. Eodem nominis rationem spectare volunt, si quidem etymon illius proferunt *mīhr* s. *mīhir*, i. e. *amorem*, sive, ut aliis placet, *solem*. Conf. Hyde de relig. Pers. p. 129. Sylvestre de Sacy ad St. Croix Recherch. sur les mystères de paganisme II. p. 121. Sed idem Roeth (l. l. p. 106 seq. et nott. p. 31 seq.) contendit hanc vocem (*Mithra-Mitra*) non esse ipsum dei deaeve nomen, sed cognomen, quod pluribus diis beneficiis tribui possit, e Sanscritana lingua ita explicandum, ut amicam et gratam deam („die *Freundliche*, *Holdē*“) aequae atque amicum et beneficium deum declaret: quare nil mirum et Solem ita dici et Lu-

ριοι τὴν Ἀφροδίτην Μύλιττα, Ἀράβιοι δὲ Ἀλίττα, Πέρσαι δὲ Μίτραν. Θυσίη δὲ τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς 132 ἦδε κατέστηκε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαί-
ουσι, μέλλοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκ ἀνὼ, οὐ

nam et vero etiam eam deam, quae omnia in rerum natura et pariat et alat. Addit Roeth, eodem cognomine praeditam reperiri hanc deam apud alias quoque Asiae gentes, ipsosque Phoenices Astartem vocasse *Nemanum*, quod idem prorsus significet, deam scilicet gratam et amicam. De qua cf. etiam Movers: Die Phoeniz. I. p. 636 seqq., qui hanc deam ad Venerem planetam refert. Apud Syros quoque hanc deam *Bonae Deae* et *Benignae* nominibus appellari invenio apud eundem virum doctum l. l. p. 600. Ut ad *Mitram* revertar, cuius nomen vel in multis Persarum nominibus propriis, scripturam per *t* probantibus comparet (vid. nott. ad VII, 67), recte mihi videtur Lajard (Recherches sur le culte de Venus p. 156 seqq. 183 seqq.) *Mitram* et *Venerem* et *Mytiltam* ad idem referre numen, quod omni generationi praesideat s., ut ait, „à la reproduction des êtres et à l'harmonie du monde.“ Streber (Abhandl. d. Münchn. Acad. d. Wissensch. I. p. 179 seqq. 184.) *Mitram* intelligit Venerem s. Persicam Dianam eandemque Anaitidem, de qua plura quoque affert Zoega: Abhandl. p. 101 seqq. ed. Welcker. Add. quoque de Mitra monentem Zeuss: Die Deutschen u. ihre Nachbarstämme p. 288. De *Mithra* s. *Sole invicto*, cuius sacra postea per omnem orbem Romanum propagata sunt, vide Creuzer. l. l. I. p. 236 seqq. Quem *Mithram* Solis genium haberi ostendit idem Roeth. l. l. nott. p. 281 seq., quocum consentit Pott Etymolog. Forsch. I. p. XLVII. Quae omnia si bene perceperis, intelliges, quam prave ii agant, qui ab Herodoto perperam *Mithram* deum in *Mitram* deam transformatum statuunt aut *Venerem* intelligant planetam, cuius cultus apud Persas, Assyrios, Arabes floruerit. Unum nomino Rhode: Ueber Alter

und Werth enig. morgenländ. Urkund. pag. 101 seqq. Hoc igitur firmum certumque teneamus, *Mitram* deam fuisse Persis eam, quam aliis aliae gentes nominibus per omnem fere Asiam coluerint, sive naturam dixeris naturatam, sive principium in rerum natura feminum, sive Lunam sive Terram. Quae optime inde cum *Venere Urania* apud Syros (I, 105) comparari potuit aut cum *Mytilta* Babyloniorum atque Assyriorum (I, 199), aut cum Arabum *Alitta*, quam infra III, 8 Noster appellat *Atilat*; quod ipsum hoc quoque loco restitutum volebat Selden. de diis Syr. p. 179. Quam in rem observat A. G. Schlegel. (Ind. Biblioth. II, 3. pag. 316), Herodotum, ubi peregrinas voces expressim proferat, non addere Graecam terminationem, indeque h. l. scribere *Μύλιττα* et *Ἀλίττα*, cum Assyriorum et Arabum lingua declinatione careat, sed *Μίτραν*, quoniam in Persarum lingua inveniat nomini declinatio. De ipsa voce *Ἀλίττα* s. *Ἀλιλάτ* vid. nott. ad III, 8.

CAP. CXXXII.

Θυσίη δὲ — ἦδε κατέστηκε] κατέστηκε e tribus codd. cum Gaisfordio adscivimus pro vulg. κατέστηκε.

οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκ ἀνὼ, οὐ στέμμασι, οὐκ οὐλήσι] Pro στέμμασι (*infulis*, *vittis*) Valckenarius maluit πέμμασι (*libis*), ut infra legitur I, 160 et Xenophontis verbis quodammodo probatur scribentis in Cyropaed. III, 3, 34: — Κύρος μὲν ἔστεφανωμένος ἔθνε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἔστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρῆναι: quae sane ad Graecorum morem conformans Xenophon scripsisse videri potest, cum Strabo l. l. victimam tantum

στέμμασι, οὐκ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέλει, ἐς χῶ-
ρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος, καλεῖ τὸν θεόν, ἐστεφανω-
μένος τὸν τιάραν μυρσίῃ μάλιστα. ἐν τῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι
ιδίῃ μούρῃ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθὰ, ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι
Πέρσησι κατεύχεται εὖ γίνεσθαι καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ
τοῖσι ἅπασιν Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὶ δὲ διαμιστύλας

coronatam fuisse scribat: θύονσι
δ' ἐν καθαρῷ τόπῳ κατευχόμενοι
παρὰσσησάμενοι τὸ ἱερεῖον ἐστεμ-
μένον. Neque vero in Herodoto
quidquam mutandum, qui Graecis
suis scribebat, non Graeco more
sacra fieri a Persis, nec libatione,
nec tibia, nec infulis, nec mola
ad Graecorum morem utentibus,
sed tiara, singulari pilei quodam
genere, tectis. Quam ipsam tia-
ram myrto circumdatam fuisse eo
magis scribere placuit, quod Graeci
nudo capite eodemque corona cincto
ad sacra facienda accedere sole-
bant. Etenim Herodotus in hac
tota de Persarum sacris narratione
ad Graecos respicit eaque potissi-
mum affert, quae ipsum maxime
adverterant aliena prorsus a Grae-
corum more. Atque inde haud scio
an explicari possit, quod ignis,
cuius praecipuum locum in Persa-
rum sacris esse constat, nullam
Noster fecerit mentionem, in reli-
quis sic satis consentiens cum iis,
quae e libris Zendicis cognoscere
licet. Neque vero inde colligi posse
putem, quod statuit Rhode (Die
heilige Sage etc. p. 507), Herodo-
tum ipsum sacris Persarum non in-
terfuisse, sed referre tantum ea,
quae ab aliis tradita acceperit.

τοῦ δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέλει]
i. e. prout eorum (deorum) cuique
sacra facere quis vult. In quibus
observamus subiectum quod aīunt
neglectum, ex verbo ipso repeten-
dum, ὁ θύων s. ὁ θυτήρ, ut infra
II, 47, ubi conf. nott. Quae cum
ita sint, mihi non videtur opus
esse scribere ἑκάστος, ut proposuit
Bekker; nec magis necessarium iu-
dico, cum Heroldo l. 1. p. 5 hunc
locum sic constituere: τῶν δὲ ὅς
ἂν ἐκάστοτε θύειν ἐθέλῃ κ. τ. λ.
Quod etiam reiecit Dietsch, suspi-

cans ante ἐκάστῳ inserendum esse
ἑκάστος; vid. Jahrbh. d. Phil.
LXIX. p. 320.

ἐστεφανωμένος τὸν τιάραν μυρ-
σίῃ μάλιστα] τιάραν, libris melio-
ribus invitis male mutatum in τή-
ρην, ut Ionica magis esset forma,
reduxi, Hesychio quoque auctore,
qui s. v. de masculino huius vo-
cis genere admonet, Herodoti non
oblitus. Nam alias foeminino ge-
nere dicitur ἡ τιάρα. Qui igitur
hoc loco afferunt τήν pro τὸν, mi-
nime illi erunt audiendi. Conf. He-
rodot. III, 12. VII, 61. VIII, 120.
Add. Bredov. pag. 55. Est vero
tiara capitis tegumentum Persis
proprium ac familiare, diversum
pro singulorum gradu et dignitate.
Rectam enim tiaram sursumque ela-
tam, apice in sublime erecto, soli
reges gestabant, reliqui homines
deorsum vergentem et in frontem
deductam; nec differt illa fere ab
cidari, promiscue cum ea usur-
patur. Vid. Brisson. de reg. Pers.
princ. I. §. 46. Blomfield. in Glos-
sar. ad Aeschyl. Pers. 667 et quae
olim ipse excitavi in Creuzeri Me-
lett. III. pag. 81. Add. Hammer.
in Wiener Jahrbüch. IX. pag. 61.
et quae adnotata sunt ad Herod.
III, 12. V, 49. VII, 61 coll. VIII,
120.

κατεύχεται] i. e. ardentem, magno
cum studio precatur, notante Thom.
Magistr. pag. 512, ubi vid. On-
dendorp.

ἐπεὶ δὲ διαμιστύλας κατὰ μέ-
ρεα τὸ ἱερόν ἐψήση τὰ κρέα]
διαμιστύλας pro vulg. διαμυστί-
λας nunc recte editum. Conf. Hem-
sterhus. ad Aristophan. Plut. vs.
626 p. 210 seq. Est autem διαμι-
σσύλλειν in frustra incidere. In eo
verum ipso haeserunt viri docti,
quod Herodotus, qui cap. antece-

67 κατὰ μέρει τὸ ἱρήϊον ἐψήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας ποιήν ὥς ἀπα-
λωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον, ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὦν πάν-
τα τὰ κρέα· διαθέντος δὲ αὐτοῦ, μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπα-
εἶδει θεογονίην, οἷην δὴ ἐκείνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαοιδὴν·

denti Persas nec altaria facere nec ignem in sacris accendere tradiderat, hic de victimis loquitur in partes concisis earumque carne elixata; id quod sine foco igneque fieri utique non potuit. Quare iam Valckenarius locum Herodoteum plane alio modo constituit; alii pro ἐψήσῃ τὰ κρέα maluerunt: ἔψῃ τὰ κρέα (a verbo ἔπω — *ubi carnes curaverit*), alii: ψήσῃ τὰ κρέα (*ubi carnes ossibus detraxerit*). Sed omnia haec absunt tum a librorum vetustorum vestigiis, tum ab ipsa Herodoti sententia, qui in altari ignem fuisse minime declarat; nec quidquam impedit, quo minus alio loco caesam victimam et in partes minutatim sectam, elixatam fuisse credamus. Haec est Wesselingii sententia, confirmata iis, quae de Scythiis legimus IV, 59 quaeque Persarum moribus plane conveniunt. Nec aliter locum intellexit Brissonius l. l. II, 43. Adde quoque Kleuker l. l. pag. 16. — Trifolium, quo in hisce sunt usi, frequentissimum illis in regionibus. Vid. Brisson. II. §. 107 et cf. Suid. Μηδικὴ πόα, ἡ τρίφυλλος λεγομένη. Cr. addit Barkeri not. in The classic. Journ. V. p. 243. 244, ubi de hac planta sacra trinitatisque symbolo. Sed magis huc faciunt Boettigeri nott. in Amalthea I. p. 107 not.

ἔθηκε — τὰ κρέα] Articulum τὰ a Reiskio illatum retinui, quippe ad sententiam necessarium.

διαθέντος δὲ αὐτοῦ] i. e. quae ubi ipse (sacrificaturus) disposuit, magus (sacerdos) adstans theogoniam accinit, qualem illi incantationem esse dicunt. Cf. Strab. XV. p. 753. de Magis sacrificantibus consimilia scribentem. Herodotea carpit Hyde de relig. Perss. cap. 3. pag. 90, cum Herodotus contraria scribat

iis, quae supra narraverat, Persas deos ex hominibus genitos negare (ἀνδροπονεύας); unde Graeco potius more, non Persico θεογονίην admisceri. Quae cum prava vocis ἀνδροπονεύης interpretatione nitantur, refellere non attinet. Nec Graecorum Theogonia hic in censum venire potest, ut bene vidit Wesselingius haec adiciens: „Persae ut plura variique generis numina profitebantur, videntur eadem alia atque alia origine, etsi minime humana statuuisse. Cogita de Gnosticorum Aeonibus et Emanationibus ex Zoroastri et Chaldaeorum Theologia arcessitis.“ Erit igitur θεογονίη non ea, quae II, 53 dicitur, sed in universum de diis narratio deque eorum origine, incantatio in sacris adhiberi solita. Declarant hoc verba consulto a Nostro Graecos semper respicientes adiecta: οἷην δὴ ἐκείνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαοιδὴν, unde intelligimus, theogoniam, quam Graeco modo loquens Noster dixit, nihil aliud fuisse nisi appellationem s. incantationem, cantum, qui a Mago accinitur, dum res sacra peragitur eoque cantu contineri deorum origine et natura orationem. Qualis theogonia quomodo cum Hesiodi theogonia contendere potuerit, equidem haud perspicio proboque Schoemann., qui in Dissertat. de Theogonia Hesiodica in sacris non adhibita (Gryphisvald. 1845.) p. 5. 7 seqq. Goettlingium tale quid opinantem in Prolegg. Hesiod. p. XLI. satis refutavit. Ad vim vocis ἐπαοιδὴ consul. Nitzsch. in Corollar. secundo ad Lobeck. Aglaoph. (Kil. 1839.) pag. VI seq. Inde cogitare hic licet de carminum formulis sive precibus, quales plerumque breviores libris Zendicis continentur, ac de iis praecipue, quibus nomen Izeschne: vid. Rhode l. l. pag. 510 et conf. Kleuker l. l. pag. 18.

ἄνευ γὰρ δὴ μάγου οὐ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχῶν δὲ ὀλίγον χρόνον, ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρᾶται, ὃ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο. ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτιθέσθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βουῖν καὶ ἵππων καὶ κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέσθαι, ὅλους ὅπτους ἐν καμίνουσι· οἱ δὲ πένητες αὐτῶν τὰ λεπτά

ἄνευ γὰρ δὴ μάγου οὐ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι] Constat omnia sacra tum publica tum privata obisse magos ut sacerdotum tribum, omnemque rerum divinarum cognitionem, sacrorum atque cultus curam penes eosdem fuisse. Id quod post Herodotum plurimi testantur scriptores, de quibus conf. Brissonium l. l. II. §. 52 seqq.

ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα] Conf. cum hisce Strabonis locum supra laudatum, ex quo causam huius moris discimus. Magum, qui sacrum peragat, hostiae mactatae singulas partes scribit distribuere his, qui sacris interfuerint; qui iam abeuntes suam quisque partem secum auferant, nulla diis parte relicta. Deum enim (hanc nimirum illis esse persuasionem) nihil velle praeter hostiae animam. Quod si verum est, multum valet ad nostrum de Persarum religione iudicium. Rhode (l. l. pag. 506 seqq.) recte in his summum discrimen adverti vult, quod inter Persarum et Graecorum sacra obtineat. Neque enim Persae ita ut Graeci animal tanquam victimam deo offerebant indeque caesam victimam aut optimas eiusdem partes deo s. sacerdotibus relinquebant, sed precibus factis reque divina peracta animal caesum in suos quique usus adhibebant. — In verbis seqq. χρᾶται, ὃ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει (utitur, prouti ratio ei suadet) revocavi cum recentt. edd. articulum ὁ, quem Florentini cod. auctoritate deleverat Gaisford. quemque etiam aliis locis (III, 45. IV, 127. VI, 124.) abesse video, in quibus bene abesse potest; sed hoc loco vix ca-

rere poterit oratio articulo, quem additum quoque invenimus II, 33. VII, 41. Alia dabit Usteri ad Plutarch. Consol. ad Apoll. p. 67.

CAP. CXXXIII.

Ἡμέρην δὲ ἀπασέων μάλιστα κ. τ. λ.] Locus classicus, ab Aethenaeo IV. p. 143 F. p. 62 Schwgh. exscriptus, de Persis diem natalem celebrantibus. Addimus IX, 110, ubi Herodotus plura de festo, quod regis die natali celebratur. Alia suppediabit Brisson. de reg. Pers. princ. I, 42. II, 70 coll. 135. Cr. addit: Olympiodor. in Comment. ad Platon. Alcib. p. 157. Gibbon. Geschicht. d. Verf. d. Röm. R. cap. XIX. (Tom. IV. pag. 302). Chardin. Voyage en Pers. T. III. pag. 90. Nam nec postera aetate ab eo mare Persae desciverunt. — In seqq. πρὸ τῶν ἄλλων (post δαῖτα) Bredov. p. 223 mavult reponi τῶν ἄλλων.

ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν κ. τ. λ.] οἱ εὐδαίμονες sunt divites, opulentiores, ut infra V, 8, ubi vid. nott. Latini *beatos* appellant. In seqq. ad formam προτιθέσθαι conf. Bredov. p. 329.

τὰ λεπτά τῶν προβάτων] i. e. oves, caprae, omneque pecus minus, du menu bétail, ut Galli reddunt. Eadem locutio infra VIII, 137 atque sic fere Pausanias IX, 3 τὰ λεπτότερα τῶν προβάτων. Namque veteribus quaevis pecora, inter edendum quatuor pedibus προβαίνοντα, πρόβατα dicebantur. Sunt Valckenarii verba ad Herod. IV, 61, ubi testes Graecos huius significationis adicere haud neglexit. Conf. infra I, 188 init. 203, quibus locis

τῶν προβάτων προτιθέεται. σίτοισι δὲ ὀλίγοισι χρέωνται, ἐπιφορήμασι δὲ πολλοῖσι καὶ οὐκ ἄλῃσι· καὶ διὰ τοῦτο φασὶ Πέρσαι τοὺς Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύεσθαι, ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον· εἰ δέ τι παραφέροιτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι. οἷνῳ δὲ κάρτα προσκέα-

bene usus est Ilgen. ad Hymn. Homer. pag. 470, quo probaret, πρόβατα esse omnis generis animalia quadrupedia. Conf. etiam Herodot. IX, 93 ibique nott. Quod paulo ante *camelum* quoque commemorat, convenit cum usu Arabum, qui huius animalis carne valde delectari dicuntur apud Aristotel. H. A. VI, 26. Diodor. Sic. V, 54. — χρέωνται et h. l. et cap. 132 intactum reliqui; recentt. edd. plerumque χρέονται.

σίτοισι δὲ ὀλίγοισι — καὶ οὐκ ἄλῃσι] ἐπιφορήματα sunt bellaria, opsonia, quaecumque in mensis secundis, primario cibo sumto, apponuntur, Graecis alias vocata ἐπιδορπίσματα et τραγήματα, auctore Hesychio. His quam plurimis uti Persas Noster dicit haud aliter fere atque multo post Ammian. Marcell. XXIII, 6. §. 77 (ubi cf. Vales., monente Cr.), sed minime confertis, q. e. καὶ οὐκ ἄλῃσι; quatenus cupedias et bellaria multa utique in mensam inferebant, sed non confertim omnia. Ita Wesselingius, qui h. l. tractavit in Dissertat. Herod. IX. pag. 96, approbans atque sic explicans id, quod Gronovio in mentem venerat καὶ οὐκ ἄλῃσι, cum antea legeretur καὶ οὐ καλοῖσι, cuius loco in cod. Mediceo et Florentino exstat καὶ οὐ καλέσι, idemque etiam in Athenaei Herodotea exscribentis loco supra laudato legitur, unde merito nunc in Herodoti editiones receptum καὶ οὐκ ἄλῃσι, ita ut totius loci haec sit sententia: „(Persae) cibis farinaceis paucis utuntur, sed opsoniis s. bellariis multis iisque non simul sed paulatim illatis.“ Namque σίτα s. σιτία de cibis farinaceis ac potissimum de cibo primario, quem mensae secundae s. bellaria excipiunt, in

universum dici satis constat; cf. Herodot. I, 188. II, 36. 60. 168. III, 25. V, 34. 65; de voce ἀλῆς conf. I, 196. II, 63. III, 13. IV, 181. VII, 104. 211. 225. 236. IX, 15. 85. Scita est coniectura Beckeri (in Charicl. II. p. 266 ed. sec.), rescribentis καὶ οὐκ ἄλῃσι aut forsitan etiam ἄλῃσι, ac de salibus cogitantis, quibus Graecos inter bellaria maxime delectatos esse idem vir doctus satis monstravit multisque testimoniis allatis confirmavit. Nec tamen mihi persuasit, qui olim hanc coniecturam probaveram (Heidelbb. Jahrb. 1841. p. 117), quam nunc alienam ab hoc loco existimo, praesertim cum salibus minime caruisse videantur Persae, quorum regibus, qui optime quaeque e variis regni provinciis ad victum accipere solebant, ex Aegypto salem Ammoniacum (ἄλα Ἀμμωνιακόν, ut scripsit C. Mueller. Fragmm. hist. Gr. II. p. 92 pro ἄλας) mitti tradidit Dino in Persicis, teste Athenaeo II. pag. 67 B. — Quod sequitur dictum Persarum de Graecis coenantibus, ita accipiendum est, Graecos, dum cibum sumerent, esurire desinere (s. Graecos finem edendi facere, dum adhuc esurirent), propterea quod statim post coenam sumtam nihil praeterea (opsonii) ipsis apponeretur, quod alicuius esset momenti aut pretii; si vero quid apponeretur huiusmodi, eos non cessaturos fore quin ederent (s. non finem edendi facturos, donec satiati essent). — ἀπὸ δείπνου eodem fere pacto, quo I, 126.

οἷνῳ δὲ κάρτα προσκέαται] Ad formam Ionicam προσκέαται cf. Bredov. p. 329. προσκείσθαι eodem sensu (addictum esse alicui rei, sequi eam etc.) III, 34 et apud Pausan. I, 34. §. 3, ubi notavit Sie-

ται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι, οὐκ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου· ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσσεται. μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλεύεσθαι τὰ σπουδαιέστατα τῶν πρηγμάτων· τὸ δ' ἂν ἄδη σφι βουλευομένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαραχος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλεύονται. καὶ ἦν μὲν ἄδη καὶ νήφουσι, χρέονται αὐτῷ· ἦν δὲ μὴ ἄδη, μετιεῖσι. τὰ δ' ἂν νήφοντες προβουλεύσονται, μεθυσκόμενοι ἐπιδιαγινώσκουσι.

134 Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις δια-

belis. De argumento conf. supra I, 71, ubi Sandanem facit loquentem Persas aquam solam bibere nec vino uti. Sed probe distinguendum inter Persas priscos, valde simplices in omni victus genere et inter Persas serioris aetatis, ubi summum totius fere Asiae imperium adepti in omnem fere luxuriam prolapsi erant. Hos vino valde de-ditos Plato quoque commemorat de Legg. I. p. 637 F aliaque evincunt testimonia veterum apud Brisson. de reg. Pers. princip. II, 126. Nec recentiores Persas maximam partem ab hoc vitio immunes esse testantur peregrinatores. Conf. Hammer. in Wiener Jahrbüch. VIII. p. 384.

καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι, οὐκ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου] Conf. quae similia apud Medos Deioces instituerat, supra I, 99. Nam e Medis utique haec ad Persas transire potuerunt, de quibus idem testatur Xenophon (Cyropaed. I, 2, 10. VIII, 1, 42. VIII, 8, 8.) atque Ammianus Marcellinus (XXIII, 6). Tu vid. Brisson. l. I. II, 89 et 121.

μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλεύεσθαι τὰ σπουδαιέστατα τῶν πρηγμάτων κ. τ. λ.] Ad Ionicam formam ἐώθασι cf. Bredov. p. 302. Pro σπουδαιέστατα quidam σπουδαιότατα, quod etiam in Athenaei l. I. invenitur. Sed vide Nostrum supra I, 8 et cf. Bredov. p. 277. De re ipsa conferri poterunt alia aliorum testimonia, Herodoti narrationem comprobantia, apud Brisson. l. I. II. §. 131 seqq. „Pertinet huc imprimis Ammiani Marcellini testimonium XVIII, 5. §. 8 ibiq. Lindenbrog. p. 312 ed. Wagn.“ Cr.

Utitur utroque loco Gibbon history etc. I, 19. not. 33. (T. IV. p. 309 ed. german.). Ac neminem fugit, quae de Persis deliberantibus hic refert Herodotus, eadem de maioribus nostris tradi a Tacito in German. cap. 22, ubi consul. interpretes.

τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαραχος κ. τ. λ.] προτιθεῖ Ionum more a verbo προτιθέω formatum: qua de re omnia dabit Bredov. pag. 393. Pro στέγαραχος (aedium dominus) Athenaeus l. I. habet στεγέαραχος, quod etiam Herodoto forsitan restituendum censet Schweighaeus. in Animadverss. ad Athen. Tom. II. pag. 475. Sed conf. Bredov. p. 215. In seqq. vix opus monere de elliptico usu ἐν τοῦ κ. τ. λ., de quo vid. nott. ad I, 35. Quod olim legebatur χρέωνται, ex Athenaeo IV. p. 144 mutavi in χρέονται itemque scripsi cum recentt. edd. αὐτῷ pro αὐτέῳ: quae forma ferri nequit: conf. Bredov. p. 246.

CAP. CXXXIV.

Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι — ὁμοιοῖ εἶσι οἱ συντυγχάνοντες] Restituimus cum Gaisfordio veterem lectionem, quam libris in-vitis Gronovius atque Wesselingius ita mutarant, ut primo loco ponerent οἱ συντυγχάνοντες, altero loco οἱ ἐντυγχάνοντες. Est quidem in nostra lectione nominativus ἐντυγ-χάνοντες (i. e. si qui sibi obviam sunt), qui offendere possit, et offendit reapse ille Benedictum (in Act. semin. Lips. Vol. II. P. 2. p. 283), qui corrigit ἐντυγχανον-

γνοίη, εἰ ὁμοῖοι εἰσι οἱ συντυγχάνοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, φιλέουσι τοῖσι στόμασι. ἦν δὲ ἡ οὔτερος ὑποδεέστερος ὀλίγω, τὰς παρειὰς φιλέονται· ἦν δὲ πολλῶ ἡ οὔτερος ἀγενέστερος, προσπίπτων προσκυνέει τὸν ἔτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ πάντων τοὺς ἄγχιστα ἑωυτῶν οἰκόντας μετὰ γε ἑωυτοὺς, δευτέρα δὲ τοὺς δευτέρους, μετὰ δὲ κατὰ λόγον προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἑωυτῶν ἐκαστάτω οἰκημέ-

τας, ut cohaereat cum *διαγνοίη*. Sed si tale quid in libris legeretur, aegre equidem desiderarem articulum ante hunc accusativum. Malim igitur nominativum participii, quem retinent omnes libri, absolutum dicere; quae structura a nostro scriptore aliena minime dici poterit; nec enim, quae Schweigh. est sententia, commodè ille referri poterit ad ὁμοῖοι εἰσι, quippe cui appositum sit οἱ συντυγχάνοντες. Herold. l. l. p. 7—11. Herodoti locum misere, ut putat, laceratum ita restituere vult, ut pro ἐντυγχάνοντες scribatur ἐντυγχάνοντας, quod ipsum ad *διαγνοίη* pertineat, post quod verbum maiore distinctione posita sequentia verba ita continuari vult, ut verba εἰ ὁμοῖοι εἰσι οἱ συντ. protasin efficiant ad apodosin: ἀντὶ τοῦ κ. τ. λ. eiecta vocula γὰρ, quam h. l. necessariam non esse demonstrare studet. Neque vero mihi persuasit, ut a vulgata discederem. — In ipsa re nolim insistere. Satis monuit Brissonius de reg. Pers. princip. II, 178. 179, cui alios quosdam huius moris testes addit Wesselingius. De verbo *προσκυνεῖν* vid. ad II, 80 nott. Pro ἀγενέστερος scripsi ἀγενέστερος, commotus iis, quae attulit Bredov. p. 98.

ἥκιστα δὲ τοὺς ἑωυτῶν ἐκαστάτω οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται] Haec et proxime antecedentia si legimus, sponte in mentem venit Graecorum sententia de probo vicino, qui in summo bono habetur, de malo, qui summo est detrimento: vid. Hesiod. *Egy.* κ. *Ἡμ.* 346 seq., ubi Goettling. apte meminit Pindar. Nem. VII, 130 et alia quaedam attulit D. van Lennep p. 73, in qui-

bus etiam Alcmanis illud (fragm. LX) μέγα γέιτονι γείτων. Locutio ἐν τιμῇ ἄγεσθαι (in honore habere aliquem) recurrit II, 83. Nec aliter fere activum ἄγειν II, 172. IX, 7. Id quod imitatus est Pausanias, cuius locos aliquot indicat Siebelis. ad Pausan. I, 5. §. 3. De participio οἰκημένος eiusque usu cf. supra I, 28. — τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι proprie est: virtutem studiose sequi, in virtutem incumbere, i. e. colere virtutem. Contra in seqq. οἱ ἐχόμενοι sunt proximi quique, usu Herodoto perquam familiari nec aliis scriptoribus insolito; conf. IV, 169. V, 49. VI, 8 etc. Vulgatam μάλα, quam in μάλιστα mutaverant Schweighaeus. et Gaisford. ex codice Schellershemiano, equidem revocavi cum recentt. edd. et Bredov. p. 66 seq., qui bene docet, vocem μάλα adiectam hic valere: et sic porro, deinceps, usque, ut I, 181. VII, 186 aliisque poetarum locis. Quae sequuntur verba, per particulam δὲ a proxime antecedentibus separata: κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρσαι τιμῶσι (i. e. ad eandem vero rationem Persae quoque alios populos colunt atque in honore habent), Noster consulto addidit, ut, cum de Medis antea dixisset, eadem quoque ad Persas (de quorum moribus omnino h. l. perscribit) pertinere appareat: eandemque etiam ob causam sequentia addidit per particulam γάρ: προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχοντε καὶ ἐπιτροπεύον, ad Persas utique spectantia neque de Medis intelligenda: id quod vel articulus τὸ ante ἔθνος positus et ad proxime praegressos Persas spectans ipsaque imperfecti (προέβαινε) vis

ρηκας. καὶ εὐπαθείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτη-
δεύουσι, καὶ δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες, παῖσι μίσγονται.
γαμέουσι δ' ἕκαστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας,
πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται. Ἀνδραγαθήν δ' αὖ-
τη ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι εἶναι ἀγαθὸν, ὃς ἂν πολ-

meae sive squamis consertae; quo Strabonis (XV. p. 734) et Herodoti (IX, 22 coll. VII, 61) ducunt loci. Ad priora tempora videntur pertinuisse lineae loricae, de quibus Xenoph. Cyrop. VI, 4, 2: ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινὸν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, κ. τ. λ., ubi conf. interprett.

παῖσι μίσγονται] Hoc Herodoti testimonio usus est Athenaeus XIII, 70. Alium huius flagitii apud Persas testem excitat Wesselingius Sextum philosophum Hypotypos. I, 14. p. 38, atque illud reprehendentem Plutarchum in libro de Herodoti malign. T. II. p. 857 B. Sed Ammianus Marcellinus (XIII, 6) eos puerilium stuprorum expertes fuisse scribit; quod si de huius scriptoris aetate intelliges, constabit Herodoto fides sua. Et loquitur ita quoque Orsines Persa apud Curtium X, 1, 12: „nec moris esse Persis, mares ducere, qui stupro effeminarentur.“ Attulit haec testimonia Brissonius l. I. II, 162. Nostra tamen aetate denno huic sceleri valde deditos esse Persas recentiores peregrinatores affirmant. Cf. Hammer. in Wiener Jahrbüch. VIII. p. 378. Utut est, Herodotum haec scribere ad ea respicientem, quae apud Graecos in usu fuisse invenimus, vix dubium; de Graecis cf. allata ab Winckelmanno ad Plutarch. Erotic. p. 120. C. F. Hermann. Griech. Privatalterth. §. 20. not. 17 seqq.

γαμέουσι δ' ἕκαστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας] κουριδίη γυνή Herodoto et hic et V, 18. VI, 138 est uxor legitima, cui opponitur pellex s. παλλαγή. Disputavit de hac voce Homericus Buttmann. in Lexilog. I. p. 32—34, ad iusti matrimonii et coniugii vim referens; quibus addere licet Doe-

derlein. (Lectt. Homerr. Spec. III. p. 8 et Glossar. Homer. II. p. 209 seq.), qui hoc vocabulum, quod a κύριος derivatur, a dignitate ac potestate nomen traxisse vult. Assentitur Iacobs: Vermischte Schrift. IV. p. 289. Ipsam formam κουριδίας attigit Bredov. p. 166. — Praeter Herodotum testantur alii quoque scriptores, a Brissonio l. I. II. §. 154 laudati, Persis licuisse complures ducere uxores ob numerosae sobolis procreationem, ac praeterea quotquot vellent, pellices. Discrimen tamen inter utrumque mulierum genus ubivis observatum invenimus cum privatorum in aedibus tum regum in aula. Conf. Heerenii Ideen etc. I, 1. pag. 468. — In fine cap. reliqui κτῶνται, ab omnibus libris allatum, a Schaefero, quem sequitur Dindorf, mutatum in κτέονται, quod idem restitui vult Bredov. p. 387.

CAP. CXXXVI.

Ἀνδραγαθήν δ' αὕτη ἀποδέδεκται κ. τ. λ.] i. e. post bellicam fortitudinem hoc habetur ac declaratur boni viri officium s. in eo cernitur bonus vir, si quis multos procreaverit filios. In quo observamus usum pronominis ὃς ἂν sequente coniunctivo, ubi particulam εἰ exspectabas. Excitavit, monente Cr., hanc in rem quosdam locos Heindorfius ad Platonis Phaedon. p. 54. Sophist. p. 388, nostri loci haud immemor; quocum conf. quae docet Kuehner Gr. Gr. §. 802, 6. ἀγαθὸν μάχεσθαι Noster dixit haud alio sensu atque VII, 238, ubi Persas scribit maxime honorare ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια.

De argumento loci consulatur Brissonius l. I. Nec apud alias nationes huiusmodi praemia πολυ-

νοὺς ἐν τιμῇ ἄγονται, νομίζοντες ἑαυτοὺς εἶναι ἀνθρώπων μακροῦ τὰ πάντα ἀρίστους, τοῖς δὲ ἄλλους κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς δὲ ἐκαστάτω οἰκέοντας 68 ἀπὸ ἑαυτῶν κακίστους εἶναι. Ἐπὶ δὲ Μῆδων ἀρχόντων καὶ ἦρχε τὰ ἔθνεα ἀλλήλων, συναπάντων μὲν Μῆδοι καὶ τῶν ἄγχιστα οἰκούντων σφίσι, οὗτοι δὲ καὶ τῶν ὁμούρων, οἱ δὲ μάλα τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρσαι τιμῶσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ ἐπιτροπεῦον. 135 Ξεινικὰ δὲ νόμαια Πέρσαι προσίενται ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νομίσαντες τῆς ἑαυτῶν εἶναι καλλίω, φορέουσι, καὶ ἐς τοὺς πολέμους τοὺς Αἰγυπτίους θώ-

ac potestas indicare poterat. Quae omnia haud perspexit, qui nuper verba κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ (eadem ratione atque) οἱ Πέρσαι τιμῶσι, eiecta vocula δὲ, proxime praegressis adiici indeque sequentia προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ ἐπιτροπεῦον de Medis intelligi voluit (Koenighoff: Critica et exegetica altera, in programmat. Trevirens. anni 1854. p. 7—12), totius loci sententia confusa ac perturbata.

προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ ἐπιτροπεῦον] Haec ad Persas referri recte iam Schweighaeuser. intellexit. Est enim haec nostri scriptoris sententia: „eodem fere modo, quo Medos, hanc quoque (Persarum) gentem progressam esse imperando et potestatem sibi commissam exercendo.“ Quae eo redeunt, ut Persici imperii similis propemodum commonstretur fuisse forma, similis fere ambitus et regnandi s. administrandi provincias ratio, quae antea Medorum fuerat. Unde apte hoc loco usus est Heerenius (Ideen I, 1. pag. 142) de imperii Medici forma ac regimine in Persicum dein translato scribens.

CAP. CXXXV.

Ξεινικὰ δὲ νόμαια Πέρσαι προσίενται ἀνδρῶν μάλιστα] Haec in disceptationem vocavit Heeren. (Ideen etc. I, 1. p. 408) in univ-
versum admonens, gentes noma-

des, quae non sedibus fixis teneantur ac voluptatibus tantum vitaeque deliciis capiendis ad expeditiones bellicas impellantur, prae ceteris ad morum mutationem proclives esse victorumque populorum instituta, leges, vivendi genus adeoque luxuriam lubentissime adsciscere. Id quod inprimis de Persis valere, quorum omnis imperii forma vitaeque ratio tum regum tum privatorum ad Medorum victorum rationem conformata fuerit, in singulis accurate commonstrare studuit vir doctus l. l.

καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα — φορέουσι] Pertinet hoc potissimum ad stolam illam Medicam, quam auctore Cyro Persas a Medis adscivisse ferunt, pertinent huc aliae vestitus partes, quas singulas persequi longum est. Testimonia praebebit Brisson. de reg. Pers. princip. I, 56. II, 186 seqq. Wesseling. ad Diodor. Sicul. II, 6: „Atque Medico vestimento non solum induti reperiuntur figurae in monumentis Persepolitans, id quod satis constat, verum etiam in hypogeis Thebaicis et in sepulcris regum, ubi tamen captivi sic exhibentur. Vid. Costaz. in Descript. de l’Egypte Voll. II. p. 405 seq. Cr.

τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας] Persarum loricas, quas ab Aegyptiis sumtas esse hic legimus, describit ex veterum testimoniis Brissonius l. l. III, 12. Fuerunt illae quidem squa-

ρηκας. και εὐπαθείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτη-
δεύουσι, και δὴ και, ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες, καισι μίσγονται.
γαμέουσι δ' ἕκαστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας,
πολλῶ δ' ἔτι κλεῦνας παλλακὰς κτῶνται. Ἀνδραγαθὴ δ' αὖ- 136
τη ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι εἶναι ἀγαθὸν, ὃς ἂν πολ-

meae sive squamis consertae; quo Strabonis (XV. p. 734) et Herodoti (IX, 22 coll. VII, 61) ducunt loci. Ad priora tempora videntur pertinuisse lineae loricae, de quibus Xenoph. Cyrop. VI, 4, 2: ἐπεὶ δ' ἐμείλλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπι-
χώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι. κ. τ. λ., ubi conf. interpret.

καισι μίσγονται] Hoc Herodoti testimonio usus est Athenaeus XIII, 79. Alium huius flagitii apud Persas testem excitat Wesselingius Sextum philosophum Hypotypos. I, 14. p. 38, atque illud reprehendentem Plutarchum in libro de Herodoti malign. T. II. p. 857 B. Sed Ammianus Marcellinus (XIII, 6) eos puerilium stuprorum expertes fuisse scribit; quod si de huius scriptoris aetate intelliges, constabit Herodoto fides sua. Et loquitur ita quoque Orsines Persa apud Curtium X, 1, 12: „nec moris esse Persis, mares ducere, qui stupro effeminarentur.“ Attulit haec testimonia Brissonius l. l. II, 162. Nostra tamen aetate denno huic sceleri valde deditos esse Persas recentiores peregrinatores affirmant. Cf. Hammer. in Wiener Jahrbüch. VIII. p. 378. Utut est, Herodotum haec scribere ad ea respicientem, quae apud Graecos in usu fuisse invenimus, vix dubium; de Graecis cf. allata ab Winckelmanno ad Plutarch. Erotic. p. 120. C. F. Hermann. Griech. Privatalterth. §. 29. not. 17 seqq.

γαμέουσι δ' ἕκαστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας] κουριδίη γυνή Herodoto et hic et V, 18. VI, 138 est uxor legitima, cui opponitur pellex s. παλλακή. Disputavit de hac voce Homericæ Buttman. in Lexilog. I. p. 32—34, ad iusti matrimonii et coniugii vim referens; quibus addere licet Doe-

derlein. (Lectt. Homerr. Spec. III. p. 8 et Glossar. Homer. II. p. 209 seq.), qui hoc vocabulum, quod a κύριος derivatur, a dignitate et potestate nomen traxisse vult. Assentitur Iacobs: Vermischte Schrift. IV. p. 289. Ipsam formam κουριδίας attigit Bredov. p. 166. — Praeter Herodotum testantur alii quoque scriptores, a Brissonio l. l. II. §. 154 laudati, Persis licuisse complures ducere uxores ob numerosae sobolis procreationem, ac praeterea quotquot vellent, pellices. Discrimen tamen inter utrumque mulierum genus ubivis observatum invenimus cum privatorum in aedibus tum regum in aula. Conf. Heerenii Ideen etc. I, 1. pag. 468. — In fine cap. reliqui κτῶνται, ab omnibus libris allatum, a Schaefero, quem sequitur Dindorf, mutatum in κτείνονται, quod idem restitui vult Bredov. p. 387.

CAP. CXXXVI.

Ἀνδραγαθὴ δ' αὕτη ἀποδέδε-
κται κ. τ. λ.] i. e. post bellicam for-
titudinem hoc habetur ac declaratur
boni viri officium s. in eo cernitur
bonus vir, si quis multos procreave-
rit filios. In quo observamus usum
pronominis ὃς ἂν sequente con-
iunctivo, ubi particulam εἰ exspe-
ctabas. Excitavit, monente Cr.,
hanc in rem quosdam locos Hein-
dorfius ad Platonis Phaedon. p. 54.
Sophist. p. 388, nostri loci haud
immemor; quocum conf. quae doc-
et Kuehner Gr. Gr. §. 802, 6.
ἀγαθὸν μάχεσθαι Noster dixit haud
alio sensu atque VII, 238, ubi Per-
sas scribit maxime honorare ἄν-
δρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια.

De argumento loci consulatur
Brissonius l. l. Nec apud alias
nationes huiusmodi praemia πολυ-

λοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέται ἰσχυρὸν εἶναι. παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μούνα, ἱππεύειν καὶ τοξεύειν καὶ ἀληθίζεσθαι. πρὶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ ἀπικνέεται ἐς ὅσιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυναιξὶ δίαίταν ἔχει· τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιέεται, ἵνα, ἣν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίαν ἄσῃν τῷ πατρὶ προσβάλῃ.

παιδίας non exstitisse scimus; Romanorum tantum mentionem facit Cr. legisque Iuliae ac Papiae Pop-paeae hac de re latae. De quibus vid. Heinecc. Syntagm. Antiqq. Iurisprud. illustrant. I, 25. §. 4 seqq. eundemque ad L. Iuliam et Pap. lib. I. cap. 2.

τὸ πολλὸν δ' ἡγέται ἰσχυρὸν εἶναι] Haec prioribus explicandi causa adiecta. Namque in liberorum multitudine (haec est Herodoti sententia) robur inesse existimant, illudque ad civitatis amplitudinem plurimum facere, si magna incolarum copia gaudeat. Inde non mirum eos valde honorari praemiisque ornari, qui plurimos genuerint filios. — Ad formam ἡγέται cf. Bredov. p. 329 et supra I, 133.; ad significationem conf. nott. ad I, 4.

παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας κ. τ. λ.] De structura verbi παιδεύειν cum duplici accusativo et personae et rei vix opus admonere. Conf. Kuehner Gr. Gr. §. 561, e. Ad πενταέτεος facile supplendum παιδός. De re consentiunt cum Nostro Strabo XV. pag. 733 D ed. Casaub. atque Valerius Maximus VI, 2. §. 1, nisi quod leviter in anno educationis definiendo dissentiunt, ille quartum, hic septimum ponens. De filiorum regionum institutione paulo aliter tradit Plato in Alcibiad. I. pag. 121 D seq. (cap. 17 Ast.) Neque etiam cum Herodoteis prorsus conspirant, quae de puerorum atque adolescentulorum institutione apud Persas usitata scribit Xenophon in Cyropaed. I, 2. §. 4 seqq. coll. I, 3. §. 3. IV, 3. §. 5. In summa tamen vix ille et reliqui scriptores ab Hero-

doto admodum discordant. Nam tria illa, quae pueros doceri scribit Noster, ab hisce pariter indicantur, praecipue tertium illud praeceptum, quo veritatem summe colerent ipsique quam maxime essent veridici. Nolim repetere testimonia a Brissonio collecta l. l. II, 83. 101—104 inclus. Nostrae aetatis Persas, quamquam in his valde similes maioribus suis, quod venando, equitando, sagittando delectantur, in reliquis dissimillimos reperiri, minime veridicos, sed omnium maxime perfidiae atque mendaciis deditos, fidem fallentes nec ullo modo promissis stantes, uno fere ore clamant nostri homines, qui illas regiones perlustrant. Conf. Hall. Allg. Litt.-Zeit. 1841. nr. 19. p. 1-15 seq. Vid. Hammer. in Wiener Jahrb. VIII. pag. 375—383 et LXXXIX. p. 13., qui veterum testimonia de veritatis studio et cultu apud Persas nonnihil amplificata censet, cum in iis potius insistendum sit, quae de Persarum moribus in nobilissima Cyropaediae clausula legantur.

μηδεμίαν ἄσῃν τῷ πατρὶ προσβάλῃ] μηδεμίαν ἄσῃν haud dubie vera est librorum lectio, cuius loco unus μηδεμίαν βλάβην, locutione Herodotea ad vulgarem conformata, alii μηδεμίαν βλάβην ἀηδῇ vel μηδεμίαν ἄσῃν ἀηδῇ, in quibus omnibus glossatorum manus facile agnoscas. Namque Grammatici Atticam vocem ἄσῃν explicant ἀηδίαν, Latino sermone luctum, dolorem ac proprie quidem sordes, fastidium. Tu legas mihi copiosam Piersoni disputationem ad Moerid. pag. 60 seq., in qua Hero-

Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε, τὸ 137
μὴ μῆς αἰτίας εἵνεκα μῆτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μηδένα φρονεύ-
ειν, μῆτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν ἑωυτοῦ οἰκετέων
ἐπὶ μιῇ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν· ἀλλὰ λογισάμενος, ἦν
εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ ἀδικήματα ἔοντα τῶν ὑπουργη-
μάτων, οὕτω τῷ θυμῷ χρᾶται. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέ-
γουσι τὸν ἑωυτοῦ πατέρα οὐδὲ μητέρα, ἀλλὰ ὁκόσα ἤδη τοιαῦ-
τα ἐγένετο, πᾶσαν ἀνάγκην φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνευρε-
θῆναι ἥτοι ὑποβολιμαῖα ἔοντα ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ δὴ φασὶ
οἰκὸς εἶναι, τὸν γε ἀληθέως τοκέα ὑπὸ τοῦ ἑωυτοῦ παιδὸς ἀπο-
θνήσκειν. Ἄσσα δὲ σφι ποιεῖεν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν 138
ἔξεστι. αἰσχιστον δὲ αὐτοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται, δέυντε-

doteum locum non neglexit. — προσβάλλη cum Gaisfordio ex meliorum librorum auctoritate rescriptissimus pro vulg. προσβάλλη. — Quod praecedit τρεφόμενος recte exponitur a Schwgh.: „dum apud mulieres educatur puer.“ εἵνεκα et h. l. et seqq. capp. et infra 145. 146. reliqui intactum; cf. nott. ad I, 115. Recentt. edd. εἵνεκεν.

CAP. CXXXVII.

Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νό-
μον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε] Intelligimus ex hoc loco, pronomen ὃδε tum ad antecedentia, tum ad sequentia pariter referri, cum vulgo ita doceant, οὗτος ad proxime praegressa, ὃδε ad sequentia spectare. Quod non semper servari, praeter nostrum locum alii satis comprobant, quos collegit Matthiae §. 470, I. p. 870. Ex Herodoto conf. I, 206. 210. 214. II, 42. 76. Ad rem comparetur Brissonius l. I. II. p. 129 Herodoti narrationem Aristidis sophistae loco confirmans.

ἀνήκεστον πάθος] De nece vel etiam mutilatione non reparanda ex euphemismo quodam intelligendum, ut monet Buttmann. ad Demosthen. Midian. p. 165. Sunt poetae potissimum, quibus hoc vocabulum in deliciis est, teste Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Choeph. 500, ubi vid.

οὕτω τῷ θυμῷ χρᾶται] i. e. irae

indulget; quidquid animo lubeat, facit de illo. Conf. I, 155: σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ χρέο.

ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι κ. τ. λ.] Herodoti aliorumque, istius rei fidem qui nobis faciunt, testimonia citavit Brisson. l. I. II. §. 99. coll. 98, ubi alia quaedam profert, ex quibus cognoscatur, quam singulari pietate atque amore parentes suos Persae coluerint. — In seqq. ὑποβολιμαῖα et μοιχίδια Schwgh. bene exponit ὑποβολιμαίων ἢ μοιχιδίων ἔργα, ut Herodoti sit sententia, talia tantum ab iis perpetrari posse, qui aut suppositicii sint filii, aut adulterino sanguine nati. Pro ἀνευρεθῆναι recentt. edd. ἀνέυρεθῆναι: quo mihi haud opus esse videtur.

CAP. CXXXVIII.

αἰσχιστον δὲ αὐτοῖσι κ. τ. λ.] Quae hic de mendacio et aere alieno referuntur, eadem tradunt Plutarch. Morr. (II) p. 829 C. et Appianus De bell. civ. I, 54, quorum locis illustratur Herodotus a Brisson. l. I. II, 94. Ac pertinet huc quoque id, quod cap. 136 commemoratur de pueris, qui verum dicere docentur. Atque attulit Roeth. l. I. p. 426, quae huc faciunt e libris Persarum sacris, in quibus poenae valde severae pronuntiantur in eos, qui mendacium dixerint vel pravo animo pecuniam sumserint mutuum;

ρα δὲ τὸ ὀφείλειν χρέος, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκα, μά- 69
 λιστα δὲ ἀναγκαίην φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεύδους
 λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ, ἐς πόλιν
 οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοισι Πέρσῃσι·
 φασὶ δέ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτόντα τι ταῦτα ἔχειν. ξεινον δὲ
 πάντα, τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ τούτων, πολλοὶ ἐξελαύνουσι ἐκ
 τῆς χώρας, καὶ τὰς λευκὰς περιστερὰς, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπι-

recteque addit vir doctus ex his
 atque similibus omnino cognosci
 posse vim atque puritatem doctri-
 nae Zoroastricae. Pro ἀναγκαίην
 minime opus scribere ἀναγκαῖον,
 ut bene monstravit Wesseling. Cf.
 Herod. II, 182. IV, 180.

ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ
 λεύκην ἔχῃ κ. τ. λ.] Et lepra et
 leuca ad unum idemque morbi ge-
 nus pertinere videtur, quod vulgo
 communi leprae appellatione indi-
 catur. Huius enim species quae-
 dam esse videtur *leuca* s. ἡ λεύκη,
 quam cutis ἐξάνθηρα (i. e. pustulas
 in cute, vitiliginem) declarat
 Aristoteles, appellatione inde ducta,
 quod, qui hoc morbo laborant, iis
 capilli albescant, Hist. Anim. III,
 11. p. 805 C. Ubi orientalium ho-
 minum ratio habenda est, quorum
 capilli plerumque sunt nigri. Atque
 omnino ἡ λεύκη Graecis ille dici-
 tur morbus, in quo cutis quaedam
 fit mutatio ad albidius, quae ex
 viscosa glutinosaque pituita con-
 trahitur et plerumque in interiorem
 corporis partem non penetrat. Le-
 prae habetur genus et cum ea ipsa
 haud raro confunditur nec satis
 accurate ab ea discernitur. Cr.
 consuli iubet Hensler. Gesch. des
 abendländ. Aussatzes (1790) p. 191
 et Sprengel. in Apolog. Hippocrat.
 I. p. 259 seqq. Alia ipse olim at-
 tulit ad Ctesiae fragmm. p. 181
 (Persicc. §. 41). Ac satis notum
 est, non solum Hebraeos, verum
 omnes etiam reliquos orientis po-
 pulos lepram valde aversatos esse.
 Persas legimus maxima cura evi-
 tasse leprosos, ipsumque morbum
 ab Ahrimano, qui malus est ge-
 nius, infligi putasse; ut illo labo-
 rantes ab omni hominum consortio

arcerentur, ad quos contagio per-
 venire posset. Quin preces repe-
 riuntur in sacris Persarum libris in
 conspectu leprosi faciundae recte-
 que inde statuit Rhode (Die heilige
 Sage d. Pers. p. 503 seq.), ea, quae
 Herodotus tradat, cum libris Zen-
 dicias prorsus convenire, exceptis
 unice iis, quae de columbis addi-
 derit. Nostris temporibus haud ali-
 ter separatos adeoque inclusos per
 orientem inveniri homines hoc morbo
 correptos, praeter alios observat
 Niebuhr. in Arab. Descript. p. 120.
 Quod Soli aut peccatis in Solem
 commissis morbum adscripsit ve-
 terum quorundam superstitio, Grae-
 corum hoc nos admonet, qui ab
 Apolline (i. e. Solis numine) irato
 istiusmodi morbos immitti existi-
 mabant. Insigne praebet exemplum
 Aeschinis, quae perhibetur, epistola
 prima. Delios scribit ille propter
 Apollinis iram affectos esse morbo
 pestilenti, in quo „τὰ μὲν πρόσω-
 πα ἐπίμπλαντο λεύκης καὶ τὰς τρι-
 χὰς λευκοὶ ἐγένοντο.“

καὶ τὰς λευκὰς περιστερὰς] Haec
 vulgo de *albis* intelligunt *columbis*,
 quas propter albi coloris similitu-
 dinem cum vitilagine laborantibus,
 quorum pallida facies atque albe-
 scens, eiecerint. Album enim co-
 lorem Persis invisum dictitant. —
 Sed omnium sanctissimum Persis
 haberi hunc colorem, qui innocentiae,
 integritatis adeoque pietatis
 indicium sit, optime commonstravit
 Hammer. in Wiener Jahrb. IX.
 p. 17. 18. Unde consequens est,
 hic non de *albis* columbis sermonem
 institui, sed de *columbis et ipsis le-
 prosis*, quas pariter atque homines
 leprosos a se remotas voluerint Per-
 sae. Plura Hammer l. l. Rhode l.

φέροντες. Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορέωσι, ἀλλὰ σέβονται ποταμούς μάλιστα. Καὶ τότε ἄλλο σφι ὥδε συμ- 139 πέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς λέληθε, ἡμέας μὲν τοι οὔ. τὰ οὐνόματά σφι, ἔοντα ὅμοια τοῖσι σώμασι καὶ τῇ με-

1. Herodotum in iis, quae de columbis scripsit, errore lapsum esse indicat, ad Persas transferentem ea, quae de Assyriis et Babylonis valeant.

τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες] Conf. I, 26 de locutione. — In proximo antecedentibus retinui cum Dindorf. vulgatam πολλοὶ ἐξελαύνουσι, cuius loco Gaisfordius e Florent. cod. ediderat πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι; Schaeferus praeunte Corae dederat πάντων ἐξελαύνουσι. Quod Reiskio in mentem venerat, id unum placet Bredovio p. 85 atque inde a Dietschio receptum est, qui vocula καὶ eiecta πολλοὶ transulit ante καὶ τὰς λευκάς περιστράς. Cf. etiam Creuzer. ad Fragm. hist. p. 106. Stegerus (Praefat. ad Herodot. p. X) coniecerat: πολλῇ κραυγῇ (i. e. multo clamore, quo scil. occurrentes admoniti sibi caveant a pestifero illorum tactu) ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρας.

Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι κ. τ. λ.] Admodum negantes hic variant particulae: οὔτε — οὔτε — οὐ — οὐδὲ, quod ipsum fortius negat. Attigit nostrum locum Fr. Franke (De partic. negg. Comm. II. Rintel. 1833) p. 23 recteque statuere videtur, pro οὐ ex uno libro recipiendum esse οὔτε, prouti iam Reizio et Schaefero erat visum. Mox reliqui περιορέωσι, e Florentino editum pro περιορώσι, quod alii codd. afferunt. Recentt. edd. nunc scribunt περιορέουσι; cf. laudd. ad I, 124. Ad argumentum loci nolo nunc afferre aliorum scriptorum testimonia de fluminum cultu, collecta illa quidem a Brissonio l. I. II. §. 22 seqq., sed hoc teneri velim, ex eo, quod aqua aequae atque reliqua elementa sacra habebantur, sponte fluere ea, quae hoc loco de fluvio-

rum sanctitate praecipiuntur. Vid. Roeth. l. I. p. 428.

CAP. CXXXIX.

τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς λέληθε] i. e. quod ipsos fugit Persas, quo ipsi Persae animum non advertunt, equidem vero (qui Graecus Graecis scribo hominibus) bene adverti. In antecedentibus quod Eltz (Jahrbb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. IX. p. 115) voculam ὥδε nisi prorsus delendam, in ἐκ τῶνδε mutandam esse censet, quod interpretatur *praeterea*, mihi nulla videtur opus esse verborum mutatione.

τὰ οὐνόματά σφι, ἔοντα ὅμοια τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ κ. τ. λ.] Nomina Persica, quae pariter (i. e. pari apud omnes modo) tum de corporis habitu, tum de dignitate atque gradu singulorum desumpta fuerint, s. pariter tum corpori, tum dignitati (singulorum) respondeant, omnia in eandem litteram exire, quae Doribus *San*, Ionibus *Sigma* sit, Herodoti est sententia. Extrema verba praecipue adverterunt viros doctos, Scaligerum, Hyde, Gatakerum (Adverss. XXI. p. 661), alios, qui Herodotum in his lapsum esse contenderent, quippe deceptum Graeca nominum Persicorum terminatione, quae, ut omnia fere peregrina vocabula masculini generis, plerumque Graeco sermone in hanc litteram exeant. Addunt, quae nunc in Persarum lingua inveniantur nomina, Herodoteae sententiae minime congruere. At de Persarum lingua non recentiori sed antiquiori, cuius vix ulla accuratior ad nos devenit notitia, Herodotus loquitur. Bene hoc vidit A. G. Schlegel (cuius me admonuit Cr., in Indic. Biblioth. II, 3. p. 308 seqq.), Hero-

γαλοπρεπείη, τελευτῶσι πάντα ἐς τῶντὸ γράμμα, τὸ Δωριέες μὲν Σὰν καλέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ δὲ 140 οὐ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τάδε μέντοι ὡς κρυπτόμενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόντος· ὥς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσεω ὁ νέκυσ, πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἔλκν-

doti dictum ad masculina nomina veteris Persarum linguae unice referri posse statuens, quorum scilicet nominativus in illam litteram exierit. Quae cum ad Herodoti sententiam comprobendam multum valeant, miror eundem virum doctum de Herodoti ingenio et in rebus traditis fide neque minus de eius indole ac facultate iudicandi ita pronuntiasse, ut parum considerate examinasse videatur totius operis Herodotei rationem. In cuneatis inscriptionibus quae inventa sunt nomina, modo in *σ* exeunt, modo in vocalem desinunt: nisi his in pronuntiando additum *σ* esse statuas. Atque Bohlen (De origin. ling. Zend. p. 32), quae Herodotus h. l. proponit, ea de nominativi formis quibusdam, quae hodieque in lingua Zendica reperiuntur atque olim fortasse frequentiores fuerint, valere posse censet: quibus cum cf. Lassen (Altpers. Keilinschrift. p. 25), cui Herodotus indicare hic voluisse videtur Persarum sonum *sch*, quem simplici Graecorum sono *σ* aequalem indicarit: unde fere non recedit Loebe (Jen. Litt. Zeit. 1847. p. 284), qui respici in his iubet illud *sh*, nomini- bus propriis in *σ* exeuntibus ita additum, ut si non expresse scriptum, in pronuntiando certe expressum inveniatur. Herodotum vero h. l. Doricam litteram *San* et Ionicum *Sigma* pro una eademque littera habuisse, id mihi satis ostendisse videtur Westermann in Jahrb. f. Philol. u. Paedag. XXIX. p. 361 seq., cum inter utramque litteram viri docti ita discernerent, ut Doricum *San* ad sonum *sch* magis accederet, *Sigma* vero simplicem so-

num *s* redderet: vid. Franz. Element. Epigraph. p. 16 seq. Boeckh. Corp. Inscr. Gr. I. nr. 25. p. 42. Qui idem eodem opere II. p. 113 seq. in hanc Herodoti sententiam de terminatione nominum Persicorum, quae ad sola virorum nomina sit referenda, inquisivit recteque id mihi statuisse videtur, necesse esse in prisca Persarum lingua aliquid fuerit, quod Herodoti iudicio prae- buerit ansam: quod quale fuerit, huius linguae peritis relinquamus declarandum, ipseque Boeckh. l. I. p. 170 iis se cedere dicit, quae Bohlen l. l. statuit. Ipsas Persarum voces in antiquis scriptoribus obvias collegit et explicuit Paul. Boetticher: Arica, Hal. 1851. 8. p. 10 seqq.

CAP. CXL.

Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως ἔχω] Hoc loco ταῦτα non ad ea tantum pertinet, quae proxime relata sunt de Persarum nominibus, sed ad ea omnia, quae de Persarum institutis, moribus, religione inde a cap. 131 narrantur. — Verba περὶ αὐτῶν de Persis sunt accipienda.

πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἔλκυσθῇ] ἔλκυσθῇ dedimus cum recent. edd. pro vulg. ἔλκυσθῇ. — In ipsa re cum Herodoto plane consentiunt alii scriptores, Agathias, Strabo, Cicero; quorum testimonia suppeditabit Briasson. de reg. Pers. princip. II. §. 152. coll. Hyde de relig. Persar. cap. 34. Nec nostra aetate hunc morem penitus interiisse testantur ea, quae ex Chardin. itiner. (T. II. p. 186) profert Larcherus de cimeterio quodam prope Ispahan, ubi hominum

*σθῆναι. μάγους μὲν γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιέοντας ταῦτα· ἐμ-
φανέως γὰρ δὴ ποιεῦσι. κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν*

cadavera secundum ordinem ac se-
riem disposita conspiciantur, ut ab
avibus dein dilanientur. Qua de
re plura deinceps ex Zoegae libro
afferemus. Quod ad veterem mo-
rem attinet, non Magis tantum at-
tribuit, verum cunctis Persis, id-
que e sacris Persarum libris pro-
batum it Rhodæ: Ueber Alter und
Werth einig. morgenländ. Urkund.
p. 132. Die heilige Sage etc. p.
490 seqq. coll. O. Franck III. Jah-
resbericht d. Acad. zu München.
1833. p. 34 seq. Cadavera hic sta-
tuit ab avibus dilacerata esse, ossa
reliqua humata. Sed quoniam de
Persarum more non omnino con-
spirant veteres scriptores, ipseque
Herodotus dubitanter modo pro-
nuntiavit, dissonas narrationes hoc
modo conciliari posse iudicat Zoëga
de obelisc. p. 249, ut Persis uti-
que patrium fuisse putemus cor-
pora humare, post receptos Mago-
rum ritus, initio ὁσίας χάριν lace-
randa curavisse statimque sepeli-
visse, deinde vero aucta supersti-
tione ac vetere more spreto feris
in praedam concessisse. Adiciit
idem vir doctissimus, eos, qui de
Persica gente residui sint in Indiae
provincia Guzurate (vulgo Parsi di-
cuntur), etiamnum suorum cadavera
avibus exponere, inde nuda ossa
terra tegere. Itemque apud Tibe-
tanos et Siamenses nobilissimum
sepulturae genus esse cremationem;
secundum, vulturibus proici; in-
firmum, aqua mergi aut humari. Ac
denique Calmuccos ad Volgam ha-
bitantes propinquorum cadavera ca-
nibus tradere et sibi honori ducere,
nbi a multis una lanientur. Haec
ille. Iam quod ad Persas attinet,
videntur illi haud omnia quidem
Magorum instituta ac mores rece-
pisse, sed retinuisse quaedam de
moribus suis pristinis, quibus ante
Medos victos Magorumque doctri-
nam receptam dediti fuerant. Mo-
nuit Heeren. Ideen I, 1. pag. 456.
Adhuc in insula Bombay qui habi-
tant Persarum antiquorum, ut fe-

runt, posteri, mortuorum cadavera
sic exponere dicuntur. In Tibeto
talem mortuorum dilacerationem
fieri adeoque in honore poni, cum
ossa sola servantur, accepimus:
vid. Description du Tibet traduite
du Chinois par le P. Hyacinthe
Bitchourin, ed. par Klaproth. (Pa-
ris 1831) p. 92.

ποιέοντας ταῦτα] Vulgo haec le-
guntur inverso ordine. Nos Gais-
fordium secuti sumus, qui e Flo-
rentino ita edidit.

*κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέ-
κυν Πέρσαι γῇ κρύπτουσι*] Idem
testantur Strabo XV. p. 735 (pag.
1068), Cicero Tuscull. Quaest. I,
45 („Persae etiam cera circumlitos
condunt, ut quam maxime perma-
neant diuturna corpora“), Sextus
Empiricus Pyrrhon. Hypotyp. III.
cap. 24. pag. 185, qui narrare quos-
dam scribit, a Persis suspendi mor-
tuos et nitro condiri atque ita fa-
sciis obvolvi. Herodotum hic mos
eo magis advertere poterat, quo
aliae gentes plurimae mortuos com-
burere solebant. Sed hoc nefas
videbatur Persis, qui cadaverum
combustione ignem contaminari pu-
tabant. Vid. nott. ad I, 86. Hee-
ren. Ideen I, 1. pag. 254. et Roeth
l. l. pag. 428. Quod vero Rhodæ
l. l. contendit, non tota corpora,
cerâ obducta, fuisse humata, sed
ossa tantum eaque purgata cerâ,
id quidem non prorsus convenit
cum Herodoto, qui ipsum cadaver
(τὸν νέκυν) sepultum fuisse scri-
bit, nisi minus accurate de re, quae
saue mira videretur, illum retu-
lisse existimes. Simile quid Lar-
cherus profert, Angli regis cadaver
cerâ obductum anno 1307 p. Chr.
n. et integrum servatum ad no-
stram usque aetatem. Conf. deni-
que nott. ad I, 198. Caeterum h.
l. non tam de cera, quam de ge-
nere quodam gummi s. asphalti
montani, quo adhuc in Tibeto ca-
davera illinant, cogitandum esse
scribit Bohlen Ind. II. p. 182. Cui
apud Persas nomen esse addit

Πέρσαι γῇ κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίδεται πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱεράων. οἱ μὲν γὰρ ἀγνεύουσι ἐμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι, οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὴν πάντα, πλὴν κυνὸς καὶ ἀνθρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποιεῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις καὶ τᾶλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἅμφι μὲν τῷ νόμῳ τοῦτ' ἐχέτω, ὥς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἄνεμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον.

Mum: unde recentiore aetate ipsum *Mumiae* nomen ductum.

γῇ κρύπτουσι] i. e. in terra reponunt, condunt. Eodem modo I, 216. II, 130. IV, 103. V, 4. et apud Sophoclem τάφῳ κρύψαι in Antigone. 182. 957. — In seqq. ad formam perfecti Ionicam κεχωρίδεται conf. II, 91 et Bredov. p. 328.

οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὴν πάντα — κτείνουσι] Explicanda haec sunt ex doctrina Magorum ac Persarum de duobus geniiis, bono uno (Ormuzd), altero pravo (Ahriman), quorum ille omnium bonorum, hic omnium malorum fons atque principium. Ille bonis adest hominibus, hic pravos regit et ad suum arbitrium ducit. Ille bona sibi habet animalia, ad utilitatem hominum procreata, hic malis praestest bestiis, feris humano generi nocivis damnumque plurimum inferentibus. Cum vero unumquemque hominem oporteat bonum genium (Ormuzd) sequi, ipsumque inde probum fieri, omnia iste agat necesse est, omnibusque operari debet, quibus pravi daemonis regnum minuatur, eiusdemque vis in res mundanas ac terrestres coerceatur. Semper, qui probus ac fere beatus fieri velit, vigilare debet semperque esse intentus, nec unquam socordiae aut ignaviae deditus; semper persequatur mala, quae mali genii vis procreavit atque aluit, semper insidietur pravis bestiis, ne illi de bonis detrahant, regnumve pravi sui genii adaugeant. Sed Magis, qui proximi sunt dei interpretes atque cultores, praeceteris par est, exstirpatis omnibus pravis animalibus, quae ad

Ahrimani pertineant regnum, istud ipsum pro viribus minuire aut melius transponere. Confer Creuzeri Symbolic. I. p. 218 seqq. ed. tert. et potissimum Plutarch. Moral. (II) pag. 369 F. 537 A. Et conf. quoque Bohlen: Ind. I. p. 249 seq. Sic, uti hoc utar, serpentes, scorpiones, alia id genus insecta nociva ad Ahrimani regnum pertinent, quae ideo expressim hic nominari minime mirum, cum in ipsis libris Zendicis talia commemorentur: cf. Kleuker. l. supra I. pag. 22. Roeth. l. I. p. 424. Contra canis ad bona animalia pertinet, referaturque ad mortem atque immortalitatem, ne alia dicam, quibus hocce animal insigne esse voluerunt veteres Persae Magive; vid. Creuzer. l. I. pag. 251. et potissimum Roeth. l. I. pag. 425 et nott. p. 289.

καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποιεῦνται] Sic iterum e Schellershemiano dedimus cum Gaisf. et recentt. edd. Vulgo τοῦτο μέγα. Mox dedi ὄφεις pro vulg. ὄφεις; cf. Bredov. p. 264 et supra I, 90. I, 15. — ἐρπετὰ vulgo reddunt reptilia; de quibusvis animalibus, quae incedunt, praeter volucra, dici contendit Wordsworth. ad Theocrit. XV, 118. In seqq. ἅμφι τῷ νόμῳ τοῦτ' est: quod attinet ad hanc legem; de hac lege. Eodem modo ἅμφι sequente dativo apud Nostrum III, 32. IV, 127. V, 19. VI, 129. Alia dabit Matthiae Gr. Gr. §. 583, β. Mox e Florentino scripsi τᾶλλα; vid. I, 2.

ὥς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη] i. e. ut etiam apud istos omnino (inde a principio) more receptum fuit. Conf. He-

Ἰωνες δὲ καὶ Αἰολέες, ὡς οἱ Ἀνδοὶ τάχιστα κατεστράφατο 141
 70 ὑπὸ Περσέων, ἔπεμπον ἀγγέλους ἐς Σάρδεις παρὰ Κύρον, ἐθέ-
 λοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοοι.
 ὁ δὲ ἀκούσας αὐτῶν τὰ προΐσχοντο, ἔλεξε σφι λόγον, Ἄνδρα,
 φὰς, αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθῦς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλείειν, δοκέ-
 οντά σφας ἐξελεύσεσθαι ἐς γῆν. ὡς δὲ ψευσθῆναι τῆς ἐλπί-
 δος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν τε πλῆθος πολλὸν
 τῶν ἰχθύων καὶ ἐξειρῶσαι. ἰδόντα δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα
 αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθῦς· Παύεσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ'

rodot. I, 9. IV, 159. Ac vel propius huc pertinent, quae leguntur II, 28: ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὡς ἔστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο; quae imitatus Pausanias VIII, 38, 5 scripsit: ἐχέτω δὲ ὡς ἔχει καὶ ὡς ἔσγεν ἐξ ἀρχῆς. Pro καὶ vir doctus in Classical Journal nr. XLIV. p. 375 scribi voluit κατ'. Videtur Herodotus his verbis indicare velle, se rationem huius moris, quo insigniter ab Aegyptiis sacerdotibus differant Magi, utique nescire, nec ullam ipse proferre posse talem, quae merito et ipsi et reliquis, ad quos scribit, satisfaciatur.

CAP. CXLI.

ὡς οἱ Ἀνδοὶ τάχιστα κατεστρά-
 φατο] Vulgo κατεστράφατο, minus ad Ionum loquendi morem. Conf. I, 27. 166 et Bredov. p. 328. — In seqq. ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι est: sub iisdem conditionibus. Sic ἐπὶ supra I, 22. 60 et in fine huius ipsius capitis: ἐπ' οἷσι. Add. V, 65. VI, 75.

τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοοι] Nomini κατήκοος hic et III, 88 dativum adstruxit, mox (I, 143) genitivum, ut alias plerumque: I, 72. 171. V, 10. De quo usu confer Matth. §. 362 not. 1. 2. p. 677. τὰ προΐσχοντο] i. e. quae postulabant, proponebant. Sic I, 3, ubi vid., I, 164. III, 137. VI, 9. 86. Male hic vulgo προΐσχοντο.

ἔλεξε σφι λόγον] λόγος hic apologum, fabulam notat, ut in Xenoph. Memorab. II, 7, 13; unde Aesopus Nostro dicitur λογοποιός (II, 134)

fabularum scriptor; tu vid. ibi nott. In seqq. ad vocem ἀμφίβληστρον conf. Herodot. II, 95 et quae observarunt Vater Texttrin. Antiq. I. p. 425 (qui ab aliis retium generibus distinguens definit rete iaculum s. Wurfgarn) et Lennep ad Hesiod. Scut. 215. pag. 60 seq.

ἐπεὶ οὐδ' ἐμὲ αὐλέοντος ἡθέ-
 λετε ἐμβαίνειν ὀρχεόμενοι] οὐδ' pro vulg. οὐκ e pluribus libris reduximus cum Schweigh. et Gaisf. Est enim οὐδ' hic nostrum: auch nicht. Ad argumentum verborum apte comparat Schweigh. sacrae scripturae verba in Evangel. Matth. XI. v. 17: ἡυλῆσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὤρχησασθε. Nam ὀρχεῖσθαι saltandi vocabulum de piscibus dici, ex Oppiani Cyneget. I, 59. 61 monet Larcherus. De piscibus, qui cantu illiciuntur, Aelianus nonnulla scribit Hist. Animal. I, 39. Ac pertinet huc quoque nona fabula Babrii nuper vulgati, quae inscribitur Ἀλιεύς αὐλῶν et quae soluta oratione invenitur inter fabularum Aesopicarum collectiones: vid. fabb. Aesopice. coll. ex recogn. C. Halmii (Lips. 1852), nr. 27. p. 13, unde profectus Ennius (apud Festum s. v. subulo. pag. 309 ed. Mueller) dixit: „subulo quondam marinas propter adstabat plagas;“ vid. Io. Vahlen Ennian. poes. reliqq. p. LXXXIII seqq. et p. 161. Ipsam imaginem a Cyro adhibitam ad Persas quod referri voluit Edélestand du Ménil (Poesies inedites du moyen âge p. 18), ad Lydos Curtius (Archaeolog. Zeitung XI. p. 151), spectantem illam quidem

ἐμέο ἀυλέοντος ἡθέλετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι. Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λόγον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε, ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγέλων ἀπίστασθαι σφεας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπέιθοντο· τότε δὲ κατεργασμένων τῶν πρηγμάτων, ἦσαν ἐτοῖμοι πεῖθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ ὀργῇ ἐχόμενος ἔλεγέ σφι τάδε. Ἴωνες δὲ, ὥς ἤκουσαν τούτων ἀνευειχθέντων ἐς τὰς πόλιας, τείχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνελέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς μόνους γὰρ τούτους ὄρκιον Κῦρος ἐποιήσατο, ἐπ' οἷσί περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῷ λόγῳ πέμπειν ἀγγέλους ἐς Σπάρτην, δεησομένους Ἴωσι 142 τιμωρέειν. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ ἐτύγχανον ἰδρυ-

ad tibiarum cantus in Dianae Gygaeae sacris ad lacum Gygaeum audiri solitos, equidem pari iure ad Graecos in maris ora habitantes revocare posse mihi videor — Herodotea haec attigit Theo in Progygnasmm. II, 2.

Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λόγον — τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε] Hoc loco οὗτος ad antecedentia, ὅδε ad sequentia spectat. Conf. ad I, 137 init. Pro δι' ἀγγέλων prave in quibusdam δι' ἀγγέλου. Sed vid. supra I, 76. 99 et potissimum I, 69 ibiq. not. Mox dedi κατεργασμένων (rebus confectis) pro κατεργασμένων, ut I, 123, ubi vid. nott. — Ad ὀργῇ ἐχόμενος conf. I, 35 συμφορῇ ἐχόμενος. III, 50 θυμῷ ἐχόμενος etc. — De Panionio vid. infra I, 148.

CAP. CXLII.

τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ κ. τ. λ.] ὠρέων nunc praebebat Schellershemianus liber, quemadmodum iam dudum voluerat Valckenarius aliique viri docti probaverant. Vid. Wesseling. Dissert. Herod. cap. IX. p. 95. Vulgo ὠρέων sive οὐρέων; quod pravum esse, ubi non de montibus, sed de coeli temperie sit sermo, nemo non videt. Atque omnem dubitationem eximit ipse Noster I, 149

fin. et Pausanias VII, 5 Ἴωσι δὲ ἔχει μὲν ἐπιτηδειότατα ὠρέων κράσεως ἡ χώρα. Nam ὠραι, unde ὠρέων Ionice pro ὠρών, dicuntur anni tempestates et quae inde exoritur coeli aërisque temperies. Confer I, 32. II, 4. 77. III, 106. IV, 199. Alios locos adiicit Valckenarius. Cr. addit insignem Hippocratis locum, de aër. aq. et loc. §. 83 et seqq., longiorem tamen quam qui huc describatur. Loquitur ille de ea Asiae regione, quam Ioniam esse nemo intelligens dubitare potest, summamque eius fertilitatem et laudat et iisdem de causis repetit, quibus Herodotus, adeo ut in singulis prope verbis conveniat. Tu vid. Coraëm interpret. p. 204—206. Herodoti effatum de Ioniae praestantia confirmat Prokesh. Erinnerungg. aus Aegypt. u. Kleinas. III. p. 1 seqq. itemque Ludov. Ross, qui propter hanc et coeli et terrae praestantiam nostratibus persuadere studuit, ut ex Germania mitterent colonos in has regiones, nunc quidem desolatas minimeque securas adeoque ob neglectam agrorum culturam insanas ex parte, quibus hi et fertilitatem et sanitatem restituerent; vid. Kleinasien u. Deutschland (Halle 1850) pag. XXII seqq. 143 seqq. 175 seqq. 208 seq. 222 seq. Veterum testimonia de Ionia

σάμενοι πόλιας πάντων ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἰδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία τῶντ' οἰεῖται τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην, τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ ὑγροῦ πιεζόμενα, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ ἀνχμώδεος. Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὔτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσαρας παραγωγέων. Μίλητος μὲν

disquisivit et cum iis, quae recentiores scriptores attulerunt, contulit Soldan. Rerr. Milless. Comment. P. I. p. 8 seqq. coll. p. 3 seqq.

τὰ μὲν — πιεζόμενα] Retinui cum recentt. edd. formam *πιεζόμενα*, nequitquam sollicitandam, cum Noster constanter hac verbi forma usus sit neque *πιεξιόμενος* scripserit, quod cum in quibusdam libris Herodoteis (III, 146. VI, 108. VIII, 142) reperiatur indeque etiam in editiones irrepserit, in alteram formam restituendam esse docuit Bredov. p. 367 itemque Dindorf Praefat. p. XXIII. Atticis posterioris aetatis, Plutarcho praesertim, haud infrequens *πιεζέω* (pro *πιέζω*): quae de re dixi ad Plutarch. Alcib. pag. 82 seqq. coll. 66.

γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὔτοι νενομίκασι] i. e. in usu habent s. utuntur, uti solent. Conf. I, 131 ibiq. not. et add. Blomfield. Glossar. in Aeschyl. Choeph. 95. Haud aliter Herodotus II, 42. IV, 183.

ἀλλὰ τρόπους τέσσαρας παραγωγέων] i. e. quatuor modos deductionum (usurpant) s. lingua utuntur in quatuor modos et proprietates deducta, ut locum interpretatus est H. Stephanus, probante Schweighausero. Agitur enim hic de quatuor formis diversis, in quas Ionum lingua abierit, quasque in fine huius capitis vocat *χαρακτήρας* (conf. Gregor. Corinth. pag. 9 seq.). Easdem hic appellat *παραγωγάς*, i. e. deflexiones, mutationum genera, varietates; vocabulo deducto a verbo *παράγειν* (seducere, in diversum ducere, flectere), de quo vid. I, 91. Haec Schweighauserus monet, addens praeterea, eodem sensu eadem in re a Gregorio Corinthio et Ioanne Grammatico (vid. Gregor.

Corinth. p. 490. 491) dici *παροτροπήν*, quod prave illic mutatum fuerit in *περιτροπήν*. Itaque hi quatuor *τρόποι* s. *χαρακτήρες* intelligendi erunt de dialectis localibus s. specialibus (*τοπικὰς* quas dicunt), in quas abierit Ionica dialectus, quae et ipsa vocatur *γλῶσσα Ἰᾶς* s. *Ἰωνική*. Plura Fischer. ad Weller. Gramm. Spec. I. p. 38.

Μίλητος μὲν αὐτῶν πρώτη κ. τ. λ.] αὐτῶν hic rescripsi pro αὐτέων, probante Bredov. p. 241. Bekker., quem sequitur Dietsch, αὐτέων retinuit. Mox dedi αἰδέε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ, ubi male vulgo edunt αἰδέε. Ita quoque Stephanus Byzantinus s. v. *Ἐφεσος*. Miletum autem Neleus, Ionum s. Aetheniensium dux, consedisset fertur, expulsis iis gentibus barbaris, quae olim hanc regionem tenuerant (cf. I, 149). Qui Neleus cum tres urbes condidisset perhibeatur praeter Miletum, vix dubium est, illas fuisse *Myntem* et *Prienen*. Unde etiam illis tribus communem linguam fuisse nemo mirabitur. De *Mynte* praeter Herodoti locos V, 36 et VI, 8 vide reliquos vett. locos apud Forbiger. Handb. d. alt. Geogr. II. p. 213 seq., praecipue Pausan. VII, 2. §. 7, qui parvum in agro Myusio maris sinum fuisse scribit, a Maeandro fluvio in stagnum ita conversum, ut urbis incolae, ob ingentem culicum vim e paludibus ortam rebus suis omnibus asportatis Miletum migrarint; additque sua aetate nihil *Mynte* exstitisse nisi Dionysi templum. Cf. etiam hac de re Raoul Rochette Hist. de l'établiss. des col. Grecq. T. III. p. 85 seq. Lehnert: De foed. Ionic. p. 4 seq. Ac tota regione inde a Pausaniae aetate vel magis mutata per Maeandri in mare

αὐτῶν πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυούς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοίκηνται, κατὰ ταῦτὰ διαλεγόμεναί·σφι. αἷδε δὲ ἐν τῇ Ἀυδίῃ· Ἐφεσος, Κολο-

se effundentis stagnaque efficientis terramque aggerentis cursum, eo difficilius nunc locum ipsum veteris urbis constituas: quam ad vicum hodiernum Patatscha falso retulisse et Mannertum (Geogr. d. Gr. u. Röm. VI, 3. p. 263 seq.) atque Forbigerum l. l. iam supra monuimus ad I, 17, ubi ad hunc ipsum vicum retulimus Miletum. Nec magis placet, quod Chandler (cap. 42) veterem Myuntem ad urbem Heracleam in ora Latmici sinus collocari vult: rectius opinor Comes de Choiseul de eo loco cogitavit, qui ad septentrionem huius sinus prope Maeandrum triginta ferme stadiis a mare remotus prope ipsam Mileti urbem indicatur in mappa, quae Soldani Commentat. Rerr. Milless. est addita: quem ipsum vide accuratius de hac re disputantem p. 38 seqq. De Priene cf. Herod. I, 15. 161. VI, 8; reliquos veterum locos dabit Forbiger. l. l. p. 212 seq. coll. Soldan p. 19. Lehnert l. l. Septentrionem versus a Mileto sub ipso Mycales monte sita adhuc ruinas quasdam praebet illa urbs prope locum, cui nunc nomen *Samson Kulasi*. Add. Boeckh. Corp. Inscriptt. Gr. I. nr. 2904 seqq. et Ross l. l. p. 139.

αἷδε δὲ ἐν τῇ Ἀυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφών κ. τ. λ.] De Ionicarum civitatum foedere cf. quae scripsit L. Lehnert: De foedere Ionico Disquisitiones. Berolini 1830, et quae alia affert C. F. Hermann: Griech. Staatsalterth. §. 77. not. 11 seqq. ed. quart. *Ephesus*, quae primo loco hic nominatur et quae reapse longum per tempus omnium Graecarum per Asiam urbium fuit illustrissima, multum ante Ionum adventum iam exstitisse fertur; quam in rem multa disputat Raoul Rochette l. l. III. p. 87 seqq. Quae si vera sunt, evidens est Androclum, Codri filium, qui Ionum coloniam Ephesum duxisse dicitur,

id potius fecisse, ut indigenis eiectionis eorum sedes colonis suis assignaret. *Ephesum* Noster commemorat I, 26. 147. II, 10. 158. V, 54; templum Dianae Ephesium II, 148, ubi vid. nott. Alios veterum locos indicavit Forbiger l. l. p. 188, inscriptiones graecas Boeckh. Corp. Inscr. Gr. nr. 2968—2992. Plura qui cupiat, vid. Walt Copl. Perry, qui de rebus Ephes. scripsit Gotting. 1837. p. 10 seqq. et potissimum Ernest. Guhl: Ephesiacc. (Berolin. 1843) §. 4. p. 10 seqq. Lehnert l. l. §. 6. Nunc paucas tantum urbis olim splendidissimae superesse ruinas prope locum, qui nunc vocatur *Aja-Suluk*, testantur recentiores, a Forbigero l. l. laudati, quibus add. Burgess Greece and Levant II. p. 47 seq. coll. Michaud Correspond. d'Orient I. p. 287. Ruinarum conspectum exhibet Finden Landscap. Illustr. of the Bibl. Part. X. Nec aliter fere atque de Epheso de *Colophone* statuit (l. l. p. 90) Raoul Rochette, quippe quo Ionum coloni profecti Cretenses in his regionibus habitantes eiecerint. Et illi ipsi Iones Mileto egressi videntur indeque Colophon pro Mileti colonia habenda. De Colophone Noster dixit I, 14. 147. 150. coll. Boeckh. Corp. Inscr. Gr. nr. 3031. Reliqua dabunt Forbiger l. l. p. 187 seq. et praecipue Pertz. Colophon. (Gotting. 1848) cap. II seqq. p. 25 seqq. 42 seqq. Admodum pauca urbis rudera superesse prope vicum, cui nomen *Zille s. Chille*, ostendit Arundell: Visit to the seven churches etc. p. 304. *Lebedum* olim Cares tenuisse videntur, quos alius quidam Codri filius hinc ciecit Ionesque suos colonos eorum in loco collocavit. Viginti stadia distat tum a Teiorum urbe, tum a Colophone. Vid. Forbiger l. l. *Teos*, quae prius ab Aeolibus condita perhibetur, post demum Ionum rece-

φῶν, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φῶκαια. αὐταὶ δὲ αἱ πό-
λεις τῇσι πρότερον λεχθείσῃσι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐ-
δὲν, σφί δὲ ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις,
τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέονται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἡ δὲ μία
ἐν τῇ ἡπείρῳ ἴδρυται, Ἐρυθραί. Χιοὶ μὲν νῦν καὶ Ἐρυθραῖοι
71 κατὰ τὸ αὐτὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐωντῶν μῶνοι. οὗτοι
χαρακτῆρες γλώσσης τέσσερες γίνονται.

pissee dicitur coloniam, ab alio quodam Codri filio huc deductam; et in eam cessisse dicuntur Minyae isti Orchomenii, quos Ionum expeditioni interfuisse ipse Noster indicat I, 146. Conf. Raoul Rochette l. I. p. 91 et C. O. Mueller: Orchomenos pag. 399. 400. Nunc vicus ibi, cui nomen *Sigesi* vel *Sighajik*, *Segigick*; vid. Poppo ad Thucyd. I, 2. pag. 459. Forbiger l. I. pag. 185 seq. Lehnert. p. 11 seq. — *Clazomenae* non eadem aetate, quae reliquae Ionum urbes, conditae sunt, sed postea, ducibus Colophoniiis nonnullis; ita ut Colophonis colonia existimari queat. Conf. Raoul Rochette III. pag. 93. Plura Forbiger. l. I. p. 183. Nunc locus vocatur *Vurla*; cf. Boeckh. Corp. Inscr. T. II. p. 627. *Phocaea* quoque posteriore tempore condita esse perhibetur, colonia Atheniensium illuc deducta; cui cum multi quoque interfuerint Phocidis terrae incolae, inde nomen urbis derivandum esse probabiliter statuunt. Conf., ne plura, Raoul Rochette III. pag. 94. Nunc eius nomen *Palaeo Fokia* s. *Phoggia*. Vid. Forbiger. l. I. p. 180. Prokesch in Annali. Vienn. LIX. Anzeig. Bl. p. 18 seqq. F. G. Thisquen: Phocaica. Bonn. 1842. Boeckh. Corp. Inscr. Graec. T. II. nr. 3412 seqq. Atque infra I, 146 Phocenses (Φωκέες) itidem in iis dicuntur, qui cum Ionibus in Asiam simul immigrarint. De tribus reliquis civitatibus, quae ad Ionum foedus pertinerint, pauca nec ea satis disposita secumque concordantia apud scriptores antiquos reperiuntur; e quibus hoc efficere studuit Raoul Rochette l. I. pag. 95 seqq. *Chium*

atque *Erythras* ab una eademque colonia conditas videri, praesertim cum par quoque fuerit eorum lingua.

Φῶκαια] Stephanus Byz. de hac civitate loquens et Herodotum libro primo testem citans monet, dici quoque Φωκαίη. Atque sic Φωκαίην reperies I, 80. 164. 165.; sed idem Noster Φῶκαιαν II, 106. Φῶκαια II, 178. Tu vid. nott. ad I, 80. De eo nunc nolim monere, quod eadem urbs Heraclidi Pontico §. 34, ut notat Cr., dicitur Φωκεία, quod nomen de Graeca terra unice usurpari vulgo contendunt, ut Φῶκαια de Asiae urbe Ionica. Scripturam istam apud Heraclidem satis tueri studet Koeler. ad h. l. pag. 86, cui addit Creuzer. Spanhemii disputat. in Begeri Thesaur. Brandenburg. I. p. 495 et in notatis ad Callimachi Hymn. in Pallad. vs. 24 p. 632 seqq.

ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἴδρυται, Ἐρυθραί] De hac urbe vet. locos vid. apud Forbiger. l. I. p. 184. Pauca rudera, quibus nomen *Rître* s. *Ritri*, aliquot horis distantia a Tschesme, adhuc superesse idem monet. Conf. etiam Lehnert. p. 12, qui de *Samo* atque *Chio* disseruit p. 14 seqq. Grammatici scribi volunt Ἐρυθραί, si Ionum intelligatur civitas, sed Ἐρεῖθραι, si de Boeotica huius nominis urbe (Her. IX, 15) sermo sit. Conf. Schol. ad Iliad. II, 489 et Wesseling. ad Diodor. Sicul. T. II. pag. 365. Nunc, ut Cr. monuit, accuratius de his statuit Goettlingius (in Syllog. Inscriptt. Graec. et Osann. fascic. I. pag. 5), reiectis Grammaticorum nugis, ex analogia docens scribi posse Ἐρυθρα et in plurali Ἐρυ-

143 Τούτων δὴ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν σκέπη τοῦ φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτῶν νησιώτησι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν ὡς Περσέων κατήκοοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται. Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, ἀσθενέος δὲ ἐόντος τοῦ παντὸς τότε Ἑλληνικοῦ γένεος, πολλῶ δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων τὸ Ἰωνικὸν καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι, ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλ-

θαί. Hinc rescripti Ἐρυθραί, probante quoque Siebel. ad Pausan. VII, 3. §. 4. pag. 113.

Σάμιοι δὲ ἐπ' ἑαυτῶν μόνον] ἐπ' ἑαυτοῦ is dicitur, qui *quid facit per se et apud se, solus, aliis exclusis*. Vid. quae dixi in Melett. Creuz. III. p. 71. Ita cap. sequenti ἐπὶ σφέων αὐτῶν, eademque dicendi ratione Noster usus est I, 202. 203. II, 2. 178. III, 71. IV, 114. V, 98. VII, 10. §. 1. 4. VIII, 32. IX, 17. 38.

CAP. CXLIII.

ἦσαν ἐν σκέπη τοῦ φόβου] i. e. in eo foedere, quod cum Cyro ierant, metus tutamen habebant, ut Wesselingius interpretatur, s. tuti erant a metu propter illud foedus. Recurrit locutio VII, 172. 215, quam eandem imitatus est Aristides I. p. 476, alii. Vid. Wesselingium ad h. l. De κατήκοος conf. ad I, 141.

ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κ. τ. λ.] οὗτοι Larcherus in versione Gallica ad Milesios retulit, qui induciis cum Cyro factis se a reliquorum Ionum societate seiunxerant. Alter Gallicus interpres de utrisque intellexit, de Milesiis et de insulanis. Larcherus secutus est Dindorf in vers. Latina. Mihi tamen vix dubium, quin ad Iones duodecim civitatum in Asia, de quibus omnino hic sermo, referendum sit, idemque video sensisse et Lhardy et Herold. Emendd. Herodd. P. I. p. 12. Hos Iones vult Herodotus se a reliquis Ionibus (i. e. ab Ionibus in ipsa Graecia habitantibus) seiun-

xisse non aliam ob causam quandam, verum ideo quod, cum omnis stirps Graeca tunc temporis infirma fuerit, multo tamen infirmissima exatiterit gens Ionica, nec magni momenti. Iam vides, quomodo sibi cohaereant κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν et ἀσθενέος δὲ ἐόντος κ. τ. λ. Quare non opus videtur, cum Heroldio l. l. voculam δὲ mutare in τε atque haec verba πολλῶ τε ἦν κ. τ. λ. cum antecedentibus arcte coniungere, interpunctione post γένεος plane sublata. — Ad dictionem ὅτι — μὴ conf. I, 18. λόγιμον ex h. l. laudat Thomas Mag. p. 580 explicans ἐλ-λόγιμον, λόγου ἀξίον. Pollux in Onomast. II, 122 citat πόλις λογιμή.

οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐφυγον τὸ οὖνομα κ. τ. λ.] Male in vulgatis olim omissum οἱ ante Ἀθηναῖοι. Nos cum recentt. edit. secuti sumus librorum probatorum auctoritatem. Pro τοῦνομα e Schellershem. libro alioque Parisino cum recentt. dedimus τὸ οὖνομα. Caeterum οἱ ἄλλοι Ἴωνες erunt omnes Iones, exceptis iis, qui duodecim illas in Asia urbes incolebant, cum Noster mox scribat αἱ δὲ δυνάμεικα πόλεις αὐταὶ κ. τ. λ. Itaque intelliguntur Iones in Graecia habitantes et si qui alii eadem oriundi stirpe non in Asiae Ionia, verum aliis aliarum regionum locis sedes posuerant. — Ad loci argumentum conf. Plutarchum de Herod. malign. p. 858 F. coll. Apophthegm. p. 174 E. Conf. etiam Uebelen: zur Urgesch. d. Ion. Stamms p. 48. 86, et quae contra hunc monuit Schoemann:

λοι Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐφυγον τὸ οὖνομα, οὐ βουλόμενοι Ἴωνες κεκλῆσθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολλοὶ αὐτῶν ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δυώδεκα πόλεις αὐταὶ τῷ τε οὐνόματι ἡγάλλοντο, καὶ ἱρὸν ἰδρύσαντο ἐπὶ σφείων αὐτῶν, τῷ οὖνομα ἔθεντο Πανιώνιον· ἐβουλευσάντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοισι Ἰώνων· οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμολ μετασχεῖν, ὅτι μὴ Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς 144 Πενταπόλιος νῦν χώρης Δωριέες, πρότερον δὲ Ἐξαπόλιος τῆς αὐτῆς τάντης καλεομένης, φυλάσσονται ὧν μηδαμὸς ἐσδέξασθαι τῶν προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱρὸν· ἀλλὰ

Zeitschr. f. Alterthumswiss. 1837. nr. 101. p. 827 seqq. Neque enim unquam probari poterit, Ionum nomen in Asia demum ortum esse. Add. C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 77. In verbis: ἱρὸν ἰδρύσαντο ἐπὶ σφείων αὐτῶν secuti sumus Schweighaeus. atque Gaisfordium, qui libris manu scriptis commoti sic ediderunt. De ἐπὶ dixi ad I, 142 fin. — De Panionio vid. ad I, 148.

οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμολ μετασχεῖν] δὲ ut in diversis orationis partibus, sic in eodem membro hic repetitum observat Werferus in Actt. phil. Monacc. I, 1. pag. 98.

CAP. CXLIV.

Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χώρης κ. τ. λ.] Cave credas praeter has quinque s. sex Doriensium civitates, quae foedere inter se iunctae erant, nullas alias urbes insulasve in illis regionibus Doricae stirpis fuisse. Plures recensentur a C. O. Muellero (in Dor. I. p. 105 seqq.), quae vel ab illis sex maioribus pendebant vel maximam partem erant solutae ab illis ac liberae, quippe discordiis atque controversiis, ut videtur, ab istis sex civitatibus foederatis mature iam seiunctae et alienatae. Neque etiam, si Muellero credas, multum ad res publicas omnino hocce foedus valuit. Apollinem Doreas illi deum tutelarem foederi praeposuerant; quod nemo mirabitur, qui huius

dei cultum Doricae stirpis gentibus quasi proprium esse cognoverit. Eum etiam deum primi illi in Asiaticas colonias secum duxisse (ut ἀρχηγέτην) eiusdemque sacra instituisse videntur, minime tamen remotis iis numinibus, quae ante Doriensium adventum his in regionibus forte culta fuerint, sed adeo iunctis Apollini, ita ut Triopiciis diis communia sacra facerent; in quibus praeter Apollinem summo loco cultum etiam Neptunus Nymphaeaeque feruntur. Vid. Mueller. l. l. p. 262. Nec tamen dubium videtur Boeckhio (Corp. Inscript. I, 1. p. 45), illud sacrum Triopium Cereale potissimum fuisse, ita ut Cereris sacra, de quibus nihil Noster memoriae prodidit, hic adicienda essent. In hanc rem conferri etiam possunt, quae leguntur in Hall. Litt. Zeit. 1834. Ergänz. Bl. nr. 112. p. 891 seqq.

ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱρὸν] Triopium urbis Caricae est nomen conditum a Triopa, Erysichthonis patre. Unde eiusdem cognominis promontorium, in quo templum istud Apollini a Doribus in Cariam ingressis foedereque iunctis exstructum, ut communi deo principi sacra facerent festumque agerent. Vid. quae citat Wasse ad Thucyd. VIII, 35. et Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 209. 221. Clarke Travels II, 1. p. 214 seqq. Hodie dicitur Cape Crio. Utrum res publicas quoque in hoc festo, ubi omnes Doreas sex civitatum convenerant, egerint, haud cognitum habemus; quam-

καὶ σφέων αὐτῶν τοὺς περὶ τὸ ἱρὸν ἀνομήσαντας ἐξεκλήισαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκίους τοῖσι νικῶσι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱροῦ μὴ ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὢν Ἀλικαρνησσεὺς, τῷ οὐνομα ἦν Ἀγασικλῆης, νικήσας τὸν νόμον κατηλόγησε· φέρων δὲ πρὸς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία προσεπασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ πέντε πόλεις, Αἰνδος, καὶ Ἰήλυσσος τε καὶ Κά-

quam credibile videtur nonnullis, in rebus sacris peragendis illos se continuisse. Confer St. Croix des Gouvernemens fédératifs p. 154 et Muellerum l. l. Add. C. F. Hermann Griech. Staatsalterth. §. 79. Gottesdienstl. Alterth. §. 67. Apollo autem inde *Triopici* cognomen accepit. De *tripodibus* diximus ad I, 92. Solemnes illi in Dorum sacris Apollinisque festis. Cr. confert C. O. Muellerum in Boettigeri *Amalth.* I. pag. 125 seq., plura de more eo monentem, quo in solemnibus certaminibus victores tripodes acciperent, in templa dedicandos propter perpetuam rei memoriam. Et valde amplos magnosque istos fuisse notat, quos ad parietes aedium collocari clavisque solo infigi necesse erat. Unde perspicitur, cur paulo post legamus: πρὸς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία προσεπασσάλευσε (*clavis adhaerit*) τὸν τρίποδα.

ἀνὴρ ὢν Ἀλικαρνησσεὺς κ. τ. λ.] Scripsimus Ἀλικαρνησσεὺς cum duplici litera σ, ut mox Ἀλικαρνησσὸν in fine capitis eodem modo quo in principio operis Herodotei, ubi vid. nott. — In verbis τὸν νόμον κατηλόγησε nihil variant libri, nisi quod unus Parisinus exhibet τῶν νόμων, quemadmodum etiam ἀλογεῖν, καταφρονεῖν, alia eius generis verba reperiuntur, quibus secundum casum plerumque adstruunt scriptores. Nec tamen quartus casus non reperitur. Vid. Matthiae Gr. Gr. §. 378. not. 2. pag. 696 et ad Euripid. Bacch. 503.

διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ πέντε πόλεις κ. τ. λ.] Reliqui Ἰήλυσσος, quod in Ἰήλυσος mutavit Bekker, quem secutus est Dietsch, probante

Bredov. p. 97. Tres urbes, quae hic primo loco nominantur, in Rhodio insula fuere, ut satis constat; quae tamen vix a Doribus immigratibus primitus exstructae esse videntur, sed iam ante Troianam expeditionem exstitisse. Quare Althemenes, qui vulgo coloniam Dorum oraculi iussu Rhodum deduxisse fertur, illas urbes invenisse quidem, sed multum excoluisse et amplificasse censendus erit, ita ut ad Dorum foedus, quod tunc initum fuisse videtur, accesserint, auctore Raoul Rochette Hist. de l'Etabliss. d. colon. III. pag. 71 seqq. Nam eodem ferme tempore Cos insula Dorum coloniam eiusdem stirpis recepissee videtur, adeoque *Cnidus* et *Halicarnassus*, quam utramque urbem iam antea exstitisse, vix dubium erit. De *Cnido* conf. infra ad I, 174. De insula, quae ab antiquis appellatur *Cos*, recentiore aetate *Ko* s. *Stanco*, vett. scriptorum locos attulit Forbiger l. l. p. 238; itemque A. Kuester in Dissert. de Co insula (Hal. 1833.), ubi conf. potissimum p. 13. 16 seqq. atque praecipue W. L. Leake: „Mémoire on the Island of Cos“ in: Transactions of the royal society of Literature (Lond. 1843) T. I. p. 1—19. De *Rhodo* eiusque tribus civitatibus, *Lindo*, *Jalyso*, *Camiro* vid. Forbiger l. l. p. 246 seqq. De *Halicarnasso*, quae fuit Nostri urbs patria, et veterum et recentiorum scriptorum locos idem dabit Forbiger. p. 218 seq. Veteris urbis, cuius pauca tantum exstant rudera, partem nunc occupat vicus s. oppidum *Budrun*, de quo vid. Hamilton Travels etc. II, p. 30.

μειρος, καὶ Κῶς τε καὶ Κυίδος, ἔξεκλήσαν τῆς μετοχῆς τὴν ἑκτην πόλιν Ἀλικαρνησσόν. τοῖτοισι μὲν νυν οὗτοι ταύτην τὴν ζημίην ἐπέθηκαν. Δυνάδεκα δέ μοι δοκέουσι πόλιας ποιή- 145
σασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐθελῆσαι πλεῖνας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ, ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον, δυνάδεκα ἦν αὐ-

Prokesch. Annall. Vienn. LIX. Anzeigbl. p. 2 seqq. Michaud Correspond. d'Orient II. p. 489 seqq. ac praecipue Archaeolog. Zeitung. 1847. nr. 12. (ubi regionis et urbis delineatio addita est) et 1848. Beilage. nr. 6. Inscriptiones Graecas exhibet Corp. Inscr. Graecae. (T. II.) nr. 2655 seqq.

ἔξεκλήσαν τῆς μετοχῆς τὴν ἑκτην πόλιν] μετοχῇ secundum St. Croix l. l. pag. 155 de sacrorum communione tantum ac de festo communiter peragendo accipiendum. Ac sequitur hoc iure ex iis, quae ille in universum de hoc festo atque Dorum consensu statuit, supra nobis indicata. — In seqq. cum Gaisf. e binis libris ordinem verborum nonnihil mutavimus scribentes οὗτοι ταύτην τὴν ζημίην pro ταύτην τὴν ζημίην οὗτοι et mox δυνάδεκα δέ μοι δοκέουσι pro δοκέουσι δέ μοι δυνάδεκα. Vulgata retinuerunt Dindorf et Dietsch.

CAP. CXLV.

τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ κ. τ. λ.] Ad meliorem loci intelligentiam haec addimus: Ionem, Xuthi filium, Athenarumque regem (unde Athenienses etiam Iones dicti sunt) coloniam Aegialeam in Peloponneso deduxisse, regibus Sicyoniiis tunc subditam; dein Helice Selini regis filia in matrimonium ducta una cum illa Sicyonii huius regis terram accepisse, ita ut incolae etiam *Ionum* nomen tunc reciperent. Postea tamen hos Iones terra pulsos ab Achaeis in Atticam terram se recepisse indeque rursus cum Codri filiis in Asiam immigrasse, ubi duodecim illas civitates conderent. Cf. praeter copiosam Larcheri ad h. l. disputationem Beck. in: Allgem. Weltge-

schicht. I. pag. 829. et Merleker libro primo Achaicorum (Darmstadt. 1837), cap. I. p. 1—24. — „Catalogum duodecim urbium fecerunt etiam (praeter Pausan. VII, 6) Herodotus I, 145, Polybius II, 41 (eius aetate omnes praeter Oleum ad Helicen adhuc supererant), et Strabo VIII. p. 385 (299 seqq.). Quae de singulis his urbibus narranda erant, ea Pausanias inde a VII, 17. §. 3. persequitur.“ Siebelis. ad Pausan. l. l., qui idem, quo melius intelligatur, quomodo tum in nominibus tum in ordine harum XII urbium scriptores de iis narrantes discrepent, comparisonem instituit; unde apparet, inter Herodotum et Strabonem summam esse consensionem, sed discedere ab iis Polybium et rursus aequo ab illis atque ab hoc Pausaniam. *Leontium* enim solus habet Polybius, *Ceryneam* omiserunt Herodotus et Strabo, *Rhypes* et *Aegae* Polybius et *Patras* Pausanias. Accurate haec persecutus est Merleker l. l. p. 25 seqq., qui idem inde a pag. 29 seqq. singulas descripsit urbes. Disputavit quoque de his Grote history of Greece III. p. 229 seqq. Discrimen, quod in singulis urbibus indicandis inter Herodotum et Polybium exstat, facile ita tolli posse putat Ern. Wahner (De Achaeorum foed. origine atque institut. Bero-lin. 1854. p. 6.), ut pro Aegae et Rhypis, quas Strabo et Pausanias deserta commemorant, Leontium et Ceryniam tamquam urbes illis substitutas nominaverit Polybius:—*Duodenarium* Ionicarum civitatum numerum in Asia Noster repetit ex pari civitatum numero in Peloponneso: cuius ipsius rationem si quaeras, hanc divisionem duodenariam, quam eandem apud alias quoque antiquitatis gentes sive terras ob-

τῶν μέρεια, κατάπερ νῦν Ἀχαιῶν τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας
δυσώδεκά ἐστι μέρεια· Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος,

viam invenimus et ad multa alia in moribus et ritibus obvia traductam videmus, ad coeli ac siderum rationes ipsaque Zodiaci signa duodecim spectare vix dubium, de quo conf. Huellmann. Urgesch. d. Staats p. 45 seq. Seyffarth Beiträge z. Kenntniss etc. II. p. 90. C. Baehr Symbol. d. Mos. Cultus I. pag. 202 seq. Apud Aegyptios idem fere valuisse, intelligitur ex iis, quae ad II, 109. 147 seq. adnotata sunt. Quo eodem quod etiam duodecim Israelitarum tribus referre voluerunt (Bohlen Genes. p. LXXV et p. 429), haud pauca utique obstant, quae diversam Israelitarum atque Aegyptiorum Graecorumque rationem fuisse docent, allata a C. Baehr. l. l. pag. 205 seqq. C. Wiener Bibl. Realwörterb. s. v. Stamm et Zahl. Quare vix recte scripsisse videtur Diodorus Sic. in Eclogg. libri XII, 3, Mosem Israelitarum gentem in duodecim tribus divisisse, quia hic numerus perfectissimus sit habitus idemque congruat cum mensium anni numero.

Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος | Male olim πρὸ Σικυῶνος. Quod nos cum prioribus editt. reposuimus, valet: *Sicyonem versus*. Conf. I, 84 atque Pausan. VII, 26. §. 5: πρὸς Σικυῶνος δὲ οὗτοι (i. e. Pellenenses) καὶ μοίρας τῆς Ἀργολίδος Ἀχαιῶν οἰκοῦσιν ἔσχατοι. — In seqq. dedi ἀπ' ὅτου cum recentt. pro ἀπὸ τοῦ, quod libris melioribus invitis reduxit Matthiae. Sed conf. not. ad I, 7. Quem illic laudavi Struve, is h. l. scribi vult ἀπ' ὅτεν, cum ex ὅτεο ortum sit (v. c. I, 7. 119 aliisque locis permultis), vid. pag. 48. Atque etiam Schaeferus cum recentt. edd. sic edidit.

De situ urbium, quae hoc loco commemorantur, monuerunt C. O. Mueller. in Dorr. II. pag. 427 seqq. et Siebelis. ad singulos Pausaniae locos, deinde singularum urbium situm ruinasque perquisivit Boblaye: Recherches sur les ruin. de

la Morée (Expedit. scientif. de Morée Paris 1836) p. 19 seqq. Add. Forbiger Handb. d. alt. Geogr. III. p. 971 sq. Merleker l. l. p. 33 seqq. et praecipue Curtius: Peloponnesos I. p. 414 ff. 423 seqq. Herodotus hoc loco has urbes ita recenset, ut ab oriente occidentem versus progrediatur, ordinem geographicum accurate secutus. Quare *Pellene* primo loco ponitur, quae describitur a Pausania VII, 26—27. Urbs sita inter Sicyonem et Aegiram, cuius quaedam rudera inveniuntur inter fluvios, qui vocantur Mazi et Trikala: vid. Merleker pag. 56 seq. Boblaye p. 29 et Curtius I. p. 479 seqq. Sequitur occidentem versus *Aegira*, quam urbem eo loco fuisse ponunt, quo nunc ruinae, quibus nomen *Palaeocastro*: vid. Merleker. p. 44. 52. Curtius I. pag. 474 seqq. Hinc occidentem versus *Crathis* fluvius; iuxta quem quae inveniuntur ruinae, ad *Aegae* referunt. Vid. Curtius I. p. 472. Eadem fere directione pergentem via ducit *Buram*, de qua Pausanias VII, 25. §. 5. Quae urbs mature eversa terrae motu, in vicino colle dein recens fuit condita, ubi quaedam adhuc exstant rudera. Conf. Curtius I. p. 469 seq. Boblaye. p. 26. Unde septentrionem versus ad maris sinum, qui nunc dicitur *Bukaphiae*, *Helice* fuit sita, de qua Pausanias VII, 24 seqq. (ubi cf. Siebel. p. 181). Add. Curtius I. p. 465 seqq. et Merleker p. 48. Quadraginta stadia hinc remotum *Aegium* Selinusque fluvius. Nunc in veteris urbis locum cessit oppidum *Bostizza*: plura Curtius I. p. 459 seq. Triginta stadia inde occidentem versus progressis *Rypes* sunt, iam Pausaniae aetate eversae (VII, 23. §. 45). Vid. Curtius I. p. 458. Unde longius remota *Patreensium* urbs, vel nostra aetate cognita: de qua multus est Pausanias VII, 18 seqq. Vetus urbs ad mare ipsum haud fuit exstructa, sed moe-

μετὰ δὲ Αἰγείρα καὶ Αἰγαί, ἐν τῇ Κραθίδι ποταμὸς αἰεναὸς ἐστὶ, ἀπ' οὗτοῦ ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὖνομα ἔσχε, καὶ Βούρα καὶ Ἑλλάκη, ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες, καὶ Αἰγιον καὶ Ῥύπες καὶ Πατρέες καὶ Φαρέες καὶ 72 Ὠλενος, ἐν τῷ Πεῖρος ποταμὸς μέγας ἐστὶ, καὶ Λύμη καὶ Τριταῖες, οἱ μούνοι τούτων μεσόγαιοι οἰκέουσι. Ταῦτα δυνάδε- 146 κα μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γε Ἴωνων ἦν. τούτων δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δυνάδεκα πόλιας ἐποιήσαντο· ἐπεὶ, ὥς γέ τι μᾶλλον οὔτοι Ἴωνές εἰσι τῶν ἄλλων Ἰώνων, ἣ κάλλιόν

nibus ac portu iuncta mari. A Corintho viginti horarum itinere distare nunc scribunt recentiores, alia quoque de hodierna urbis conditione proferentes; vid. Siebel. ad Pausan. l. l. Mueller. l. l. et Curtius I. p. 434 seqq. coll. Merleker p. 39. Kuhn in Schmidt: Zeitschr. f. Gesch. IV. p. 65 seqq. A Patris octoginta stadia fere distat Pirus fluvius, nunc nomine Kaminitza notus, ad quem adiacent Pharae (Φαρέες, alii Φαρῆες atque Φαραιῆς; vid. Siebelis. ad Pausan. VII, 22. §. 3). Ad vicum Prebetos urbis superesse ruinas quasdam asserunt: vid. Boblaye p. 21. Curtius I. p. 431 seqq. Merleker p. 42. Olenum haud longe abfuisse a flumine Piro testantur veteres, remotum octoginta stadiis a Patris: quo ipso loco adhuc ruinae cernuntur prope vicum Kato-Achaia; vid. Boblaye p. 20 et praecipue Curtius I. p. 428 seqq. Ab Oleno quadraginta stadia abest Dyme, in cuius locum nunc successit vicus Karabostasion (Pausan. VII, 17. §. 3). Plura dabit Curtius I. p. 424 seqq. coll. Merleker p. 33. Restat Tritaea, a Pharis remota centum viginti stadiis, interior urbs, de qua Pausanias VII, 22. §. 4. et nostra aetate Merleker p. 43. Curtius I. p. 433 seqq. 452, qui veterem urbem eo loco exstitisse indicat, cui nunc nomen Kastrizzi, consentiente Boblaye p. 21 seq. De forma et scriptura vocis confer. Schubart ad Pausan. Praef. Vol. II. p. VIII. ed. Lips. Teubn. Haec sola μεσόγαιος ideo dici videtur, quoniam

reliquae urbes aut mari adiacebant, aut portubus certe mari iunctae fuere.

Crathis fluvius itidem commemoratur Pausan. VII, 25. §. 7, ubi plura Siebelis. Add. Curtius I. p. 472. Nunc vocatur Acrata. De Piro fluvio vid. Paus. VII, 22. §. 1. Hodie ei nomen Kaminitza. Vid. Curtius I. p. 428 et Merleker p. 38.

ἐν τῇ Κραθίδι ποταμὸς] ἐν τῇ dixit sensum magis, quam grammaticam structuram secutus, cum antecedit Αἰγαί in plurali, ubi licet intelligas πόλις. De Italiae fluvio, cui olim nomen Crathis, nunc Crati, in Sybaritano agro prope urbem Cosenza, vid. T. Ullrich. Sybaritt. Rerr. Capp. pag. 5 seq. — Ad vocem αἰεναὸς vid. nott. ad I, 93.

CAP. CXLVI.

καὶ τότε γε Ἰώνων ἦν] In numero duodecim urbium, quae ad Ionum foedus pertinuerint, utique scriptores antiqui consentiunt. Nec tamen uno eodemque fere tempore illas esse conditas, nec etiam Ionibus inde ab origine hocce fuisse consilium, quod Herodotus vult, contendit Raoul Rochette l. l. III. pag. 83 seqq. De singulis civitatibus conf. ad I, 142.

ἐπεὶ, ὥς γέ τι μᾶλλον οὔτοι Ἴωνές εἰσι — μωρίῃ πολλῇ λέγεται] Olim legebatur ὥς γε τοι, cuius loco Wesselingius ὥς γέ τι edidit, quod binis libris firmatum retinui- mus, mutato tantum accentu. Ad haec verba quod Lennep. ad Hesiod.

τι γέγονασι, μωρήν πολλήν λέγειν· τῶν Ἄβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν· Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμῖχται καὶ Καδμεῖοι καὶ Δρύοπες καὶ Φωκέες ἀποδάσμιοι καὶ Μολοσσοί

Theogn. 486 suppleri vult ὄντες, ut iungatur μᾶλλον Ἴωνες, mihi non opus esse videtur. Est vero haec Herodoti sententia, absurdum esse dicere, hos Iones, quorum sint duodecim istae urbes, magis Iones esse quam reliquos aliarum terrarum Iones, nobiliorive genere oriundos aut honestiori loco natos. Hoc enim sibi volunt verba: κάλλιόν τι γέγονασι, in quibus Cobet Varr. Lectt. p. 157 expungi vult τι atque κάλλιον pro adverbio accipi. Inde haud vana videtur Dahlmanni (in Herodot. pag. 115) atque Klausenii (ad Hecataei fragm. p. 108.) suspicio, Herodotum haec pronuntiare contra Hecataeum Milesium, simulque Ionicæ gentis arrogantiam quandam in iactando genere nobili reprimere voluisse, summa inde cura eos recensentem, si qui forsitan alius stirpis Ionum expeditioni in Asiam commigrantium interfuerint, quibus integritas Ionicæ stirpis imminuta fuerit. Facit huc quoque a Cr. citatus C. O. Mueller. in Orchomen. pag. 309 seq., ubi eos recenset Boeotios, Cadmeos sive Thebanos aliosve, qui una cum Ionibus in Asiam profecti sint. Tu conf. potissimum Pausaniae locum classicum VII, 2. §. 2. coll. VII, 3. §. 5.

τῶν Ἄβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης κ. τ. λ.] Consentit Pausanias l. l. Primitus autem haec gens ex Thraciae regionibus profecta in Phocide sedes fixit, unde post in Euboeam insulam immigravit, auctore Strabone X. p. 682 B. C., coll. Schol. ad Homer. Ili. II, 536, ubi nomen gentis ab Abante rege, Neptuni filio, repetitur. Conf. Io. Kofod Whitte: De rebus Chiorum publ. (Havn. 1838) pag. 19 seqq.

Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμῖχται] Libri omnes Ὀρχομενίοισι; quod cum pravum esse pateat, Palmerii emendatio nunc in textum

recepta est: Ὀρχομένιοι. Negris edidit Ὀρχομένιοι συναναμεμῖχται, scribi quoque posse adiciens: Ὀρχομένιοι τε ἀναμεμῖχται; Herold. in Specim. Emendd. Herodd. coniecerat Ὀρχομένιοι σφι. Egregie Palmerii emendationem probat Pausaniae locus laudatus, ubi in gentibus, quae Ionibus tunc accesserint, recensentur Ὀρχομένιοι Μινύαι συγγενεῖα τῶν Κόδρου παίδων (nam Codri Atheniensis regis filios Ionum expeditioni praefuisse constat). Eosdem Minyas Orchomenios Teum condentes memorat idem VII, 3. §. 3. Add. IX, 37 fin. et vide omnino Mueller: Orchomenos p. 399 seq. Lachmann. Spart. Staatsverfass. p. 38 seq., qui Minyas ad Ionicam stirpem referens Herodotum parum recte hos videri statuit discrevisse ab Ionibus, quibuscum primitus coniuncti fuerint. Mihi tamen respicienti ad ea, quae Muellerus in libro laudato atque Buttmann. in Mytholog. II. p. 194 seqq. de prisca Minyarum gente disputaverunt, haec certe gens ab Ionibus plane secernenda videtur.

καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκέες ἀποδάσμιοι] Dryopes primas sedes habebant circa Oetam montem, contiguas Doridi terrae. Unde eieci in Phocidem iuxta Parnassum montem se receperunt; qua terra relicta ab Hercule in Peloponnesum ducti occuparunt Asinem terrae Argolidis. Conf. Homer. Ili. II, 560. Et inde Ionibus quosdam sese adiunxisse in Asiam transvectis, verisimile videtur Larchero. Post vero Asine iterum eieci Dryopes aliam in terra Messeniaca accipere regionem ab Lacedaemoniis, aliamque illic condiderunt Asinem urbem, de qua Noster VIII, 46. 73. Conf. C. F. Hermann: Griech. Staatsalterth. §. 77. not. 21. ed. quart. καὶ Φωκέες ἀποδάσμιοι] Φωκέες

καὶ Ἀρκάδες Πελασγοὶ καὶ Δωριεῖς Ἐπιδαύριοι, ἅλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίχεται. οἱ δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πρυτανηίου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομίζοντες γενναιότατοι εἶναι Ἰώνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναικας ἡγάγοντο ἐς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ

sunt Phocenses Graeciae, a quibus valde discernendi οἱ Φοικαῖες Iones (de quibus infra I, 163 seqq. coll. I, 142), quamvis saepe cum his confusi. Cr. conf. de scriptura Spanhem. ad Callim. H. in Pallad. 24. pag. 632 et Koeler. ad Heraclid. Pontic. pag. 86. Qui vero h. l. sint Φωκεῖς ἀποδάσμιοι, egregie indicat Pausanias l. I.: μετέσχον δὲ καὶ Φωκεῖς οἱ ἄλλοι πλὴν Δελφῶν. E quo intelligitur, Phocenses dici ἀποδασμίους, i. e. a reliquis divisos et divulsos. Nam ἀπόδασμος dicitur portio s. pars quaedam a multitudine avulsa, monente Wesselingio. Add. Thucyd. I, 12 et conf. infra II, 103. καὶ Ἀρκάδες Πελασγοί] Pertinet hoc eo, quod ex veterum quorundam sententia Pelasgi, utpote indigena Graeciae gens, primi tenuerint Arcadiam indeque Arcadica stirps dici queant. Conf. Pausan. VIII, 1. §. 2 et potissimum Ephorum apud Strabon. V. p. 337, ubi vid., quae alia addidit Marx. in fragmentt. Ephori pag. 157 seq. Nostro loco usus est Raoul Rochette, quo Pelasgos non barbaram gentem, sed primigenios Graeciae incolae esse probaret; vid. Histoire de l'Etabliss. d. colon. Grecq. I. pag. 137 seqq. 142, cui add. Kruse Hellas I. p. 424 coll. 462, Herodoti effatum a vero non abhorreere statuentem, modo partem tantum Arcadiae olim a Pelasgis occupatam dixeris, cum reliquam eamque maiorem regionis partem alia a Pelasgis diversa gens primitus tenuerit indigena. C. F. Hermann. l. I. §. 77. not. 23. probabiliter Cleonaeos et Phliasios, qui teste Pausania VII, 3, 5 Clazomenarum urbis incolae maximam partem constituerint, hic intelligi existimat. Dorienses Epidaurios non Diores, sed Iones fuisse Epidauro pulsos a Doribus ingredientibus volunt Clavie-

rus atque Raoul Rochette l. I. III. p. 76 testemque afferunt Pausaniam II, 26. VII, 2.

ἀπὸ τοῦ πρυτανηίου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες] Satis constat de more veterum in coloniis deducendis. Nam sacra ex metropoli secum ducebant coloni ignemque sacrum ex patriae penetrali depromptum et accensum. Nam in prytaneo s. curia uniuscuiusque urbis ignis servabatur perpetuus nec unquam exstinguendus, Vestae consecratus. Ex eo coloni accensum ignem adportabant in urbem condendam. (Conf. Schol. Aristid. T. III. p. 48, 8. Etymolog. magn. p. 694, 28). Sufficiens haec, opinor, ad Herodoti locum intelligendum, qui his verbis designat Athenienses veros, i. e. eos, qui vere ad Athenarum civitatem pertinerint et civitate Attica usi fuerint, qui pro more colonorum, cum patriam terram relinquerent cum Ionibus in Asiam transvecturi, ignem sacrum ex prytaneo accenderint et secum tulerint. Cf. quem Wesseling. iam laudavit (nam plura in re satis cognita addere putidum) Henr. Valesium ad Excerpt. Polyb. T. VII. pag. 90 seq. ed. Schweighaens.

οὗτοι δὲ οὐ γυναικας ἡγάγοντο ἐς τὴν ἀποικίην κ. τ. λ.] In verbis οὗτοι δὲ, quibus repetuntur antecedentia οἱ δὲ αὐτῶν, nemo paulo peritior Graeci ac potissimum Herodotei sermonis haerebit. Conf. Buttmann. in Excurs. XII ad Demosthen. Midian. p. 152. Werfer. in Actt. philoll. Monacc. I, 1. pag. 97. In narratione ipsa cum Herodoto prorsus consentit Pausanias VII, 2. §. 3. Iones narrat Caricas mulieres, quarum patres maritosque interemerant, sibi matrimonio iunxisse. Nam Carum fuit terra, in qua considere constituerant Iones, ubi tres postea urbes

Καίριος ἔσχον, τῶν ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. διὰ τοῦτον δὲ τὸν φόνον αἱ γυναῖκες αὐταί, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ὄρκους ἐπῆλασαν καὶ παρέδωκαν τῇσι θυγατράσι, μή ποτε ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν ἑωυτῆς ἄνδρα, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς πατέρας καὶ ἄνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτεν, ταῦτα ποιήσαντες, αὐτῇσι
 147 συνόλκεον. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἑστῆσαντο οἱ μὲν αὐτῶν Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἴππολόχου γεγονότας, οἱ δὲ Κανίκωνας Πυλίου, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου· οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰώνων. ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρώς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηναίων γεγόνασιν καὶ Ἀπατούρια ἄγουσι ὁρτήν. ἄγουσι δὲ

condiderunt, Miletum, Myntem, Prienen, ut ipse Noster auctor est I, 142.

ὄρκους ἐπῆλασαν] i. e. *iusiurandum sibi adduxerunt s. iureiurando se obstrinxerunt*. Vid. VI, 62. — In seqq. de forma βῶσαι conf. ad I, 10 dicta. — In fine cap. scripsimus ἔπειτεν cum Reizio (Praefat. ad Herodot. p. XVI) aliisque pro vulg. ἐπεὶ τε, cuius hic nullus est locus. Add. Bredov. p. 107.

CAP. CXLVII.

Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἴππολόχου γεγονότας] Glaucus Hippolochi filius, Lyciorum dux in bello Troiano originem duxit ab Aeolo, Hellenis filio, a quo eodem descendebat Codrus, Melanthi filius. Videas Larcherum ad h. l. De Glaucō vid. Homer. Ili. VI, 150 seqq. et conf. quae de his exposuit Preller Griech. Mytholog. II. p. 56 seqq.

οἱ δὲ Κανίκωνας Πυλίου] Caucones hic intelliguntur ii, qui Lepreaetarum et Cyparietiorum terram occupant urbemque Macisten in Triphylide. Quos Pylion dicit Noster, quod distinguantur ab iis Cauconibus, qui in Elide prope Dymen urbem consederant. Illi enim Nestori subditi erant. Vid. potissimum Strabon. VIII. p. 531 B seq. coll. Herodot. IV, 148.

ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰώνων] Hos Iones (qui duodecim illas condiderint urbes in Asia) magis huic (Ionum) nomini adhaerere, illudque magis tueri quam reliquos Iones, qui eiusdem sint stirpis, Herodoti est sententia, quae sane congruit cum iis, quae I, 146 idem posnerat de his Ionibus, quos nobiliori stirpe prognatos si quis dicere vellet, absurdum id dixerat. Quapropter addit: ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρώς γεγονότες, i. e. *sint vero etiam hi genuini Iones*, quibus declarat se nihil intercedere velle, si quis eos habere vellet genuinos Iones, modo hoc teneatur, omnes alios quoque Iones esse, quotquot Athenis oriundi Apaturiorum agant festum. Unde satis patere mihi videtur, δὲ (post ἔστωσαν) esse retinendum neque commutandum in δῆ, ut proposuit Herold. Emendd. Herodd. I. p. 13 seqq.

περιέχονται] i. e. *valde tenent ac tument, amplectuntur*. Vid. I, 71 coll. III, 72. Hinc genitivus additus facile explicari poterit. — In proxime seqq. reliqui Ἀθηναίων, ex Bredovii canone p. 217 in Ἀθηναίων commutandum, quod ipsum post Schaeferum et Bekkerum etiam Dindorf et Dietsch receperunt.

καὶ Ἀπατούρια ἄγουσι ὁρτήν] De Apaturiis copiose scripserunt

73 πάντες πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολοφωνίων· οὗτοι γὰρ μῦνοι
Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατούρια, καὶ οὗτοι κατὰ φόνον τινὰ
σκήψιν. Τὸ δὲ Πανιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἰσὺς πρὸς 148
ἄρκτον τετραμμένος, κοινῇ ἐξαριρημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσει-

Meursius, Corsinius (in fast. Attic. II. pag. 306), Creuzer. Symbol. IV. p. 151 seqq. ed. tert. C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 100. not. 10. Gottesdienstl. Alterth. §. 48. not. 12. §. 56. not. 28. Rinck Relig. d. Hellen. II, 1. pag. 206 seqq. Heinicke: Homer. Götter- u. Heldendualismus p. 83 seqq. Nos pauca, quae huc proxime spectant, moneamus. Est enim festum antiquissimum, conditum in Bacchi honorem et quidem multo ante Ionum expeditiones ex Attica terra in Asiam, cum eius origines ad annum 1190 a. Chr. n. referant. Nec solum sacris dicatum illud, verum publicis etiam rebus; quippe infantes in phratias sive curias inscribebantur, adolescentes in civium indicem; et sacra ab iis offerebantur, qui primi illis indicibus inscribebantur. Quae alia inde ad civitatis iura fluxerunt, nunc omitimus, hoc in universum tenentes, summam fuisse huius festi vim in rebus publicis indeque illud Ionibus colonis omnibus propemodum receptum esse.

καὶ οὗτοι κατὰ φόνον τινὰ σκήψιν] καὶ οὗτοι et quidem illustrat Matth. Gr. Gr. §. 470, 6. pag. 872. Verba sequentia verte: ob caedis causam quandam s. praetextum, caedem quandam praetextentes, praetendentes. Sic σκήψις saepius de causa sive vera sive ficta, quam praetendimus, ut V, 30. VII, 168. Pro τινὰ Schweighaeuserus maluit τινός.

CAP. CXLVIII.

Τὸ δὲ Πανιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἰσὺς] Panionium tria stadia a mari remotum, in radicibus montis Mycales, auctore Strabon. XIV. pag. 947 s. p. 639. Alios veterum locos dabit Forbiger: Handb.

d. alt. Geogr. II. p. 191 et Lehnert: De Foed. Ionic. p. 26. Nunc ibi vicus Tschangli, teste Chandlero alisque, quos citat Forbiger l. l. Recentiorum de hoc Ionum conventu locos praebet C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 77. not. 27 seqq. ed. quart., qui idem Gottesdienstl. Alterth. §. 66. de festo ipso, quod in Neptuni honorem agebatur (Πανιώνια) ac postea Ephesi celebrabatur, disputat. Add. Rinck: die Religion der Hellenen II. 1. p. 245 seqq. Nominis ipsius rationem facile est perspicere; genitivus τῆς Μυκάλης pertinet ad verba πρὸς ἄρκτον τετραμμένος, vel certe cogitatione erit ad illa repetendus, ita ut locus iste sacer septentrionem versus a Mycale situs fuisse dicatur.

κοινῇ ἐξαριρημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσειδέωνι Ἑλικωνίῳ] ἐξαριρημένος, Ionum more augmento reduplicato pro ἐξηρημένος, indicat locum exemptum e reliquis, et in usum sacrum selectum. Conf. IV, 161. II, 168. Ac frequens hac notione adiectivum ἐξαιρετός. De ipsa perfecti forma omnes Herodoteos locos dabit Bredov. pag. 314 seq.

Neptuno huic nomen est *Heliconio*, ab Helice, Achaiae urbe, in qua Iones olim templum illi construxerant, quod ἀγιάτωρον ipsis fuisse tradit Pausanias. Unde posthac pulsus in Atticam ac dein Asiam colonorum more deum patrium secum advexerunt templumque ei condiderunt, retento dei antiquo ac priori cognomine. Conf. Strab. VIII. p. 589 s. p. 384 ed. Casaub. et Pausan. VII, 24. §. 4. Ac praeter Neptunum mentio fit *Apollinis Panionii*, de quo tamen plura non constant. Cf. Schneider. ad Vitruv. de architect. IV, 1. §. 5 (p. 230 annot.). Preller: Griech. Mytholog. I. pag. 357 seqq.

δέωνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρη, πρὸς
 ξέφυρον ἄνεμον κατήκουσα Σάμῳ, ἐς τὴν συλλεγόμενοι ἀπὸ
 τῶν πολιῶν Ἴωνες ἄγεσκον ὄρτην, τῇ ἔθεντο οὖνομα Πανιώνια.
 πεπόνθασι δὲ οὔτι μῶναι αἱ Ἰώνων ὄρταλ τοῦτο, ἀλλὰ
 καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως πᾶσαι ἐς τὸν αὐτὸ γράμμα τελευ-
 τῶσι, κατὰπερ τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰά-
 149 δεσ πόλιές εἰσι. Αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη, ἡ Φρικωνίς κα-

πρὸς ξέφυρον ἄνεμον κατήκουσα
 Σάμῳ] i. e. occidentem versus por-
 rigens s. pertendens ad Samum, ita
 ut occidentem versus a Mycale pro-
 ficiscenti proxima sit Samus. Loco
 dativi (Σάμῳ) alias plerumque apud
 Herodotum reperimus praepositio-
 nem ἐπὶ (IV, 171. 178. V, 49) sive
 ἐς (VII, 22. 130), quam propter
 additum πρὸς ξέφυρον ἄνεμον hic
 consulto Noster non posuisse vide-
 tur. De addito nomine ἄνεμον in
 hac locutione cf. I, 6 ibique nott.
 — Mox in verbis ἀπὸ τῶν πολιῶν
 attende articuli vim: ex iis duo-
 decim civitatibus Ionum in Asia,
 de quibus ante actum est.

ἐς τὸν αὐτὸ γράμμα τελευτῶσι] τε-
 λευτῶσι cum recentt. editt. rescri-
 psi pro τελευτῶσαι, quod olim vul-
 gatum erat. Est enim haec Hero-
 doti sententia, omnia festorum Grae-
 corum nomina in eandem desinere
 literam, quemadmodum Persarum
 nomina, quae omnia in unam ean-
 demque literam σ exire supra I,
 139 docuerat.

CAP. CXLIX.

Αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες κ. τ. λ.] De
 Aeolicis coloniis, quas breviter re-
 censet Herodotus, disserere lon-
 gum est; inde paucis, quae ad sin-
 gula Nostri verba rite intelligenda
 faciant, nos continebimus. Plura
 qui cupiat, legat copiosam dispu-
 tationem Galli docti Raoul Ro-
 chette: Histoire de l'Etabliss. d.
 colon. Grecq. T. III. pag. 34 seqq.
 coll. Larcher. in Chronolog. Hero-
 dot. pag. 449. Add. Grote History
 of Greece III. p. 254 seqq. C. F.
 Hermann: Griech. Staatsalterth. §.
 76 not. 10 seqq. ed. quart. et de

singulis urbibus Forbiger: Handb.
 d. alt. Geogr. II. p. 150 seq., qui
 recte (pag. 152 not. 80) annotat,
 Herodotum tres omittere civitates,
 quae vulgo Aeolicis accensentur,
 Atarnensem civitatem (de qua cf.
 I, 160), Canas atque Elaeam, qua-
 rum in locum hic referri videmus
 Cillam, Notium atque Aegiroessam.
 Ac similem discrepantiam supra in
 Achaeorum civitatibus indicandis
 supra (cp. 145, ubi vid. nott.) iam in-
 venimus. Quod ad Aeolidem at-
 tinet, est potissimum Lesbos in-
 sula et Cyme s. Cuma urbs, unde
 reliquae urbes conditae fuisse vi-
 dentur; quare utraque reliquarum
 urbium metropolis fere, et Cyme
 omnium, quotquot fuere civitates
 Aeolicae, maxime celebrata. Cyme
 condita erat a Graecis duce Ma-
 lao et Clea, qui genus suum ab
 Agamemnone repetebant, et magno
 exercitu comparato ubi diutius in
 Locride terra ad Phricium montem
 commorati erant, in Asiam dein
 traicerunt ibique Cymen condide-
 runt, quae ob prioris sedis memo-
 riam ad Phricium montem olim vo-
 cabatur Phryconis. Conf. potissi-
 mum Strabon. XIII. pag. 582 s.
 873 A. B. et adde reliquos locos
 apud Forbiger l. l. p. 155. Corp.
 Inscr. Graec. T. II. nr. 3523 seqq.
 Huius urbis nullas adhuc superesse
 reliquias, testatur Texier (Descript.
 de l'Asie min. II. p. 246); vix ta-
 men dubium esse, quin veteris ur-
 bis locus quaerendus sit prope vi-
 cum Namourt s. Nemourt, ubi in-
 scriptiones ad Cumam pertinentes
 sunt detectae. Conf. etiam Schnei-
 dewin ad Heraclid. Pol. p. 79.
 Eodem Phryconidis nomine inveni-
 mus apud eundem Strabonem XIII.

λεομένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τήμνος, Κίλλα, Νότιον,

p. 621 s. 922 B. *Larissam* (sic enim illic scriptum legimus pro eo, quod in Herodoto est *Λήρισσαι*) nuncupatam esse, quippe urbem Pelasgicam, ut vel nomen indicat, nunc vero desertam. Septuaginta stadia fuit remota a Cyme. Conf. Forbiger l. l. p. 157, qui reliquos veterum locos attulit. *Neontichos* iidem illi Graeci contra hos Pelasgos Larissaeos exstruxisse feruntur, vel antequam, terrae imperio acquisito, Cymen ipsam condiderint; quamquam auctor vitae Homericæ hoc oppidum Cymes coloniam dicit, quod de colonia serius in prius munimentum ac propugnaculum deducta intelligi vult Raoul Rochette l. l. p. 40. Distat a Larissa triginta tantum stadia eiusque locum nunc occupare dicitur vicus, cui nomen *Ainadajik*; vid. Forbiger l. l.

Reliquae urbes Aeolicæ ab Herodoto recensitæ vix ab alia colonia, quam quæ Cymen condidit, nec alio tempore valde remoto conditæ fuisse videntur. *Temnus* ad Hermi ostia sinumque Smyrnaeum exstructa erat, sed Plinii tempore iam diruta. Quare vix certo declarandum, quo loco sita fuerit urbs; sunt, qui vicum *Menimen* in eius locum cessisse putent; Texier l. l. p. 245 de loco, qui nunc vocatur *Guzel-Hissar* cogitat. Conf. etiam Forbiger l. l. Nec meliora fata contigerunt *Cillae*, quæ urbs Apollinis Cillaei templo et cultu insignis fuit. Conf. Heyne ad Homer. Iliad. I, 38. T. I. pag. 13. Nunc loco nomen *Zelleti*. Vid. Forbiger l. l. pag. 144. *Notium*, mari imminens, a vetere Colophone duo ferme millia passuum aberat, ut Livius tradit XXXVII, 28, portumque praebebat huic urbi, cuius ciues Notium condiderant, teste Thucydide III, 34, ubi cf. interpret. Ac postmodo Colophone vastata eiusque incolis Ephesum translatis ipsum Colophonis s. Neo-Colophonis nomen accepit; vid. Forbiger l. l. p. 187. De Colophone vid. supra ad I, 142 nott. — De *Aegi-*

roessa vide posthac monita. *Pitane*, de qua Strabo l. l., duobus portubus ad Elaiticum sinum instructa; praeterfuit illam Evenus fluvius. Nunc vocatur locus *Sanderli*; cf. Forbiger l. l. p. 153. *Aegaeæ* (s. ut alii *Aegae*, *Algai* s. *Algai*) in ipsis Myrinae agris sitae esse dicuntur, intra Myrinam urbem et Cymen. Conf. Forbiger l. l. p. 156, qui veterum locos de hac urbe attulit. Prave eam Danvillius intra Cymen Phocaeam et Temnum collocare dicitur a Raoul Rochette l. l. p. 42, qui Myrinae coloniam fuisse illam censet. *Myrina* ipsa, quam Mela a vetustate primam dixit Aeolicam civitatem, quadraginta stadiis abfuit a Cyme, et ab Aeolibus Lesbiiis condita fuisse perhibetur; vid. Vellei. Patercul. I, 4. Quo testimonio fretus Raoul Rochette l. l. eam vel ante Cymen conditam fuisse probabiliter ponit. Conf. etiam Forbiger l. l. pag. 154. *Gryneæ*, *Γρύνεια*, apud Strabonem dicitur *Γρύνιον*, *πολίτην Μυρναίων καὶ ἱερὸν Ἀπόλλωνος*, oraculumque vetus ac templum splendidum albo ex marmore confectum. A Myrina distabat quadraginta stadia. Vid. Forbiger l. l. p. 154, qui in regione, cui nunc nomen *Klisselik*, locum urbis quaerendum esse addit. Ac satis notus Apollo Gryneus, in cuius templo Aeolicas civitates foederatas solemniter convenisse aequè atque Ionicas in Panionio statuit St. Croix: Des anciens gouvern. fédérat. p. 156. Sed hoc ex mera coniectura poni recte monet C. F. Hermann: Griech. Staatsalterth. §. 76. not. 12 ed. quart. *Smyrna*, quæ extremo loco nominatur, ab Aeolibus illis, qui Cymen tenuerunt, condita est, si vera tradit Homericæ vitae auctor; nisi, quo Velleius Paterculus ducere videtur, ab Aeolibus Lesbiiis ante iam fuit exstructa. Ac multos Pelasgorum, qui olim circa Cymen habitaverant, inde pulsos huc sedes transtulisse vult Raoul Rochette l. l. pag. 43. Sed Strabo

*Αιγιρόεσσα, Πιτάνη, Αιγαίαι, Μύρινα, Γρύνεια· αὐταὶ ἑν-
δεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία γὰρ σφεων παρελύθη
ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ καὶ αὐταὶ δυνώδεκα αἱ ἐν τῇ
ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰολεὺς χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμεί-
150 νω Ἰώνων, ὥρεων δὲ ἦκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ὥδε
ἀπέβαλον Αἰολεῖς. Κολοφωνίους ἄνδρας στάσει ἐσωθέντας
καὶ ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ οἱ φυ-*

refert, primam urbis originem Ionibus Ephesiis deberi; quos tamen post ab Aeolibus eiectos Colophonem se recepisse. Unde iam intelligimus, cur Colophoniorum exsules urbis Smyrnae aggrediendae consilium capiant et re peracta illam teneant, Aeolibus Smyrnaeis loco cedentibus. Conf. Raoul Rochette l. l. pag. 99. 100. et add. Lehnert: De foedere Ionico p. 23 seqq. G. M. Lane: Smyrnaeorum res gestae et antiqq. (Gotting. 1851.) p. 12 seqq. Veterum et recentiorum scriptorum locos de *Smyrna* praebet quoque Forbiger II. pag. 181 seqq. Constat vero paucas adhuc superasse reliquias veteris urbis, in cuius locum cessit florentissima urbs, quae vetus retinuit nomen. Tu conf. potissimum de veteris urbis loco Prokesch in Annull. Vienn. LXVIII. Anzeigeb. p. 55 seqq. coll. LXVII. Anz.-Bl. p. 71 seqq.

Ἀήρισαι] Iam monuimus, aliis, ut Straboni, urbem dici *Ἀήρισαν*; a quo Herodotei libri absunt, quorum tres exhibent *Ἀήρισαι*, quae varietas recurrit IX, 1, ubi unus liber *Ἀηρισαίος*. Conf. tamen Schol. Apollon. Rhod. I, 40. Numi frequenter *ἈΑΡΙΣΑΙΩΝ*. Hinc Breddov. p. 97 cum Bekkero, quem sequitur Dietsch, reponi vult *Ἀήρισαι*. — Mox *Τῆνος* nunc recte editum pro *Τῆνος*, quemadmodum Cycladum una appellatur.

Αἰγιρόεσσα] Huius nominis civitatem Aeolicam nuspiam memoratam invenimus. Est unum Megaricae terrae oppidum obscurum, quod nominatur *Αἰγιροῦση* apud Strabonem IX. p. 394 s. 604 C. D. Quare quaerunt, an hic potius

Elaea sit intelligenda (*Ἐλαία*), quam urbem Aeolicam, in hoc Herodoti recensu omissam, Strabo aliquoties nominat atque Stephanus Byzant. (vid. Mannert: Geograph. etc. VI, 3. p. 396), recte dubitante Forbiger. l. l. p. 152, qui ipse suspicatur, de Aegiro in Lesbo hic cogitari posse. Schweighausero olim placuit scribere *Ἀργινόεσσα*, ut una eaque praestantior intelligeretur *Arginusarum* insula, quas ad Aeolicam gentem pertinuisse constat. De his conf. Poppo ad Thucyd. P. I. Vol. II. p. 448 seqq. Sed ipsum virum doctum non fugit, adversari hoc Herodoti verbis, qui has civitates omnes in continenti posuerit. Cobet scribi vult *Αἰγιρόεσσα*. — In seqq. pro *Αἰγαίαι* unus liber *Αἰγαία*, nec aliter Valla exprimens: *Aegaea*, *μία γὰρ σφεων παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων*] i. e. haec una *ademta* est illis (Aeolicis civitatibus) s. *separata*, *divulsa* ab Ionibus.

ὥρεων δὲ ἦκουσαν οὐκ ὁμοίως] i. e. (quae vero terra) *coeli temperie non aequabat Ionum regionem*. De *ὥρεων* vidimus ad I, 142, de verbo *ἦκειν* ad I, 30.

CAP. CL.

Σμύρνην δὲ ὥδε ἀπέβαλον Αἰολεῖς] Eadem, quae hic legimus, Pausanias refert VII, 5, cui Strabon. iunge XIV. p. 940 B. C. Conf. quae ad I, 149 excitavimus de Smyrna et add. Bode: Gesch. d. hellen. Poesie I. p. 250 seqq. Mox reliqui *στάσει*, ut I, 60, ubi vid. Ad *ὑπεδέξαντο* ex antecedenti *Σμύρνην* — *Αἰολεῖς* mente repetendum οἱ *Σμυρναῖοι*. — In seqq. ad τὰ *ἐπιπλά* conf. I, 94, ibique nott.

γάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους ὁρτὴν
 ἔξω τείχεος ποιευμένους Διονύσῳ, τὰς πύλας ἀποκληῖσαντες,
 ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάντων Αἰολέων, ὁμολο-
 γίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀποδόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν
 Σμύρνην Αἰολέας. ποιησάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδι-
 εἴλοντό σφας αἱ ἑνδεκα πόλεις, καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων
 πολιήτας. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις, 151
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίδεται γὰρ αὗται. αἱ δὲ
 τὰς νήσους ἔχουσαι πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσβον νέμονται·
 τὴν γὰρ ἔκτην ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην Ἀρίσβαν ἡνδραπόδι-
 σαν Μηθυμναῖοι, ἔοντας ὁμαίμους. ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκέ-
 ται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν Νήσοισι καλεομένησι ἄλλη μία.
 Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ Τενεδίοισι, κατὰπερ Ἰώνων τοῖσι τὰς

CAP. CLI.

ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων] Bredovium p. 221 si sequaris, scribendum οἰκημενέων. Triginta numero suspiceris fuisse haec oppida circa Idam montem sita, maximaque ex parte a Cymaeis Lesbiiisque condita. Cf. Strab. XIII. p. 622 ed. Casaub. s. p. 924 A. In nomine seqq. Herold. Emendd. Herodot. P. I. p. 15. proponit legendum: αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι αἰτῶν πέντε μὲν πόλεις κ. τ. λ. Quo tamen haud opus videtur.

Ἀρίσβαν ἡνδραπόδιαν Μηθυμναῖοι] Meminit huius urbis, quae ab alia eiusdem nominis in Troade terra dignosci debet, et huius ipsius loci Stephanus Byzant. s. v. Ἀρίσβη, cuius locum utique corruptum tractat Marx. ad Ephori fragm. pag. 116 seq. Add. Bredov. p. 133. Nomen urbs accepisse fertur ab Arisba, Meropis filia. Ubi sita fuerit, vix certo nunc definire licet, quamvis probabile sit, eam in Methymnae vicinia sitam fuisse. Conf. Plehn. in Lesbiace. libro pag. 21. Quas praeterea Lesbo Noster assignat quinque civitates Aeolicas, cum eodem Plehnio pag. 43 fuisse existimes Mytilenen, Methymnam, Antissam, Eresum, Pyrrham, quippe omnibus rerum scriptoribus com-

memoratas. De his vid. Forbiger l. l. p. 163 seqq., qui de Tenedo p. 161 seq. egit.

ἐν Τ. δὲ μία οἰκέται πόλις] Cobet legendum censet οἰκῆται, ut perfectum sit, quod Herodotus I, 142 formavit οἰκέται in tertia pluralis persona. Vid. Bredov. p. 329, qui vulgatam οἰκέται, cuius loco Aldina cum libris quibusdam exhibet οἰκέται, recte tueri videtur pag. 332. καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν Νήσοισι καλεομένησι] Meminit harum insularum Diodorus XIII, 77 atque Strabo XIII. pag. 919, qui nomen illarum deducit ab Ἑκατος, qui sit Apollinis in hac Asiae ora maxime culti titulus, ita ut Apollinis insulae sint dictae. Quod nimis quaesitum sane videri debet, cum a magna exiguarum insularum copia nomen hoc deductum esse sponte intelligatur. Sita sunt istae insulae, quarum numerum re vera viginti aut certe quadraginta fuisse scribunt, in freto, quod est inter Lesbum atque Asiam. Nunc iis nomen Musconisi; conf. Forbiger l. l. p. 115.

Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ Τενεδίοισι κ. τ. λ.] His verbis a digressionem de Graecorum in Asia coloniis cap. 141 instituta Noster redit ad narrationem de Cyro. Ac respicit in primis ea, quae cap. 143 initio leguntur. — Ad formam aoristi secundi ἔαθε conf. Bredov. p. 314.

*Αιγιρόεσσα, Πιτάνη, Αιγαῖαι, Μύρινα, Γρύνεια· αὐταὶ ἑνδεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία γάρ σφεων παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ καὶ αὗται δυνώδεκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰολεὲς χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμεί-
 150 νω Ἰώνων, ὥρεων δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ὥδε ἀπέβαλον Αἰολεὲς. Κολοφωνίους ἄνδρας στάσει ἐσσωθέντας καὶ ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ οἱ φυ-*

refert, primam urbis originem Ionibus Ephesiis deberi; quos tamen post ab Aeolibus eiectionem Colophonem se recepisse. Unde iam intelligimus, cur Colophoniorum exsules urbis Smyrnae aggrediendae consilium capiant et re peracta illam teneant, Aeolibus Smyrnaeis loco cedentibus. Conf. Raoul Rochette l. l. pag. 99. 100. et add. Lehnert: De foedere Ionico p. 23 seqq. G. M. Lane: Smyrnaeorum res gestae et antiqq. (Gotting. 1851.) p. 12 seqq. Veterum et recentiorum scriptorum locos de *Smyrna* praebet quoque Forbiger II. pag. 181 seqq. Constat vero paucas adhuc superasse reliquias veteris urbis, in cuius locum cessit florentissima urbs, quae vetus retinuit nomen. Tu conf. potissimum de veteris urbis loco Prokesch in Ann. Vienn. LXVIII. Anzeigebl. p. 55 seqq. coll. LXVII. Anz.-Bl. p. 71 seqq.

Ἀήρισαι] Iam monuimus, aliis, ut Straboni, urbem dici *Ἀήρισαν*; a quo Herodotei libri absunt, quorum tres exhibent *Ἀήρισαι*, quae varietas recurrit IX, 1, ubi unus liber *Ἀήρισαιος*. Conf. tamen Schol. Apollon. Rhod. I, 40. Numi frequentius *ἈΑΡΙΣΑΙΩΝ*. Hinc Bredov. p. 97 cum Bekkero, quem sequitur Dietsch, reponi vult *Ἀήρισαι*. — Mox *Τῆμος* nunc recte editum pro *Τῆνος*, quemadmodum Cycladum una appellatur.

Αἰγιρόεσσα] Huius nominis civitatem Aeolicam nuspiam memoratam invenimus. Est unum Megaricae terrae oppidum obscurum, quod nominatur *Αἰγειρούση* apud Strabonem IX. p. 394 s. 604 C. D. Quare quaerunt, an hic potius

Elaea sit intelligenda (*Ελαία*), quam urbem Aeolicam, in hoc Herodoti recensu omissam, Strabo aliquoties nominat atque Stephanus Byzant. (vid. Mannert: Geograph. etc. VI, 3. p. 396), recte dubitante Forbiger. l. l. p. 152, qui ipse suspicatur, de Aegiro in Lesbo hic cogitari posse. Schweighausero olim placuit scribere *Ἀγρινόεσσα*, ut una eaque praestantior intelligeretur *Arginusarum* insula, quas ad Aeolicam gentem pertinuisse constat. De his conf. Poppo ad Thucydid. P. I. Vol. II. p. 448 seqq. Sed ipsum virum doctum non fugit, adversari hoc Herodoti verbis, qui has civitates omnes in continenti posuerit. Cobet scribi vult *Αἰγιρόεσσα*. — In seqq. pro *Αἰγαῖαι* unus liber *Αἰγαῖα*, nec aliter Valla exprimens: *Aegaea*, *μία γάρ σφεων παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων*] i. e. haec una *adempta* est illis (Aeolicis civitatibus) s. *separata, divulsa* ab Ionibus.

ὥρεων δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως] i. e. (quae vero terra) *coeli temperie non aequabat Ionum regionem*. De *ὥρεων* vidimus ad I, 142, de verbo *ἦκειν* ad I, 30.

CAP. CL.

Σμύρνην δὲ ὥδε ἀπέβαλον Αἰολεῖς] Eadem, quae hic legimus, Pausanias refert VII, 5, cui Strabon. iunge XIV. p. 940 B. C. Conf. quae ad I, 149 excitavimus de Smyrna et add. Bode: Gesch. d. hellen. Poesie I. p. 250 seqq. Mox reliqui *στάσει*, ut I, 60, ubi vid. Ad *ὑπεδέξαντο* ex antecedenti *Σμύρνην* — *Αἰολεῖς* mente repetendum οἱ *Σμυρναῖοι*. — In seqq. ad τὰ *ἐπιπλά* conf. I, 94, ibique nott.

γάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους ὁρτὴν ἔξω τείχεος ποιευμένους Διονύσῳ, τὰς πύλας ἀποκληίσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάντων Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλά ἀποδόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιησάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδείλοντό σφεας αἱ ἑνδεκα πόλεις, καὶ ἐποιήσαντο σφέων αὐτέων πολιήτας. Αὐταὶ μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις, 151 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίδεται γὰρ αὐταί. αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσβον νέμονται· τὴν γὰρ ἕκτην ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκειομένην Ἀρίσβαν ἡνδραπόδισαν Μηθυμναῖοι, ἔοντας ὁμαίμους. ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκέται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν Νήσοισι καλεομένησι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ Τενεδίοισι, κατὰπερ Ἰώνων τοῖσι τὰς

CAP. CLI.

ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων] Bredovium p. 221 si sequaris, scribendum οἰκημένεων. Triginta numero suspiceris fuisse haec oppida circa Idam montem sita, maximaque ex parte a Cymaeis Lesbiiisque condita. Cf. Strab. XIII. p. 622 ed. Casaub. s. p. 924 A. In nomine seqq. Herold. Emendd. Herodot. P. I. p. 15. proponit legendum: αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι αἰτὶ πέντε μὲν πόλεις κ. τ. λ. Quo tamen haud opus videtur.

Ἀρίσβαν ἡνδραπόδισαν Μηθυμναῖοι] Meminit huius urbis, quae ab alia eiusdem nominis in Troade terra dignosci debet, et huius ipsius loci Stephanus Byzant. s. v. Ἀρίσβη, cuius locum utique corruptum tractat Marx. ad Ephori fragm. pag. 116 seq. Add. Bredov. p. 133. Nomen urbs accepisse fertur ab Arisba, Meropis filia. Ubi sita fuerit, vix certo nunc definire licet, quamvis probabile sit, eam in Methymnae vicinia sitam fuisse. Conf. Plehn. in Lesbiace. libro pag. 21. Quas praeterea Lesbo Noster assignat quinque civitates Aeolicas, cum eodem Plehnio pag. 43 fuisse existimes Mytilenen, Methymnam, Antissam, Eresum, Pyrrham, quippe omnibus rerum scriptoribus com-

memoratas. De his vid. Forbiger l. l. p. 163 seqq., qui de Tenedo p. 161 seq. egit.

ἐν Τ. δὲ μία οἰκέται πόλις] Cobet legendum censet οἰκῆται, ut perfectum sit, quod Herodotus I, 142 formavit οἰκέται in tertia pluralis persona. Vid. Bredov. p. 320, qui vulgatam οἰκέται, cuius loco Aldina cum libris quibusdam exhibet οἰκέται, recte tueri videtur pag. 332.

καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν Νήσοισι καλεομένησι] Meminit harum insularum Diodorus XIII, 77 atque Strabo XIII. pag. 919, qui nomen illarum deducit ab Ἑκατος, qui sit Apollinis in hac Asiae ora maxime culti titulus, ita ut Apollinis insulae sint dictae. Quod nimis quaesitum sane videri debet, cum a magna exiguarum insularum copia nomen hoc deductum esse sponte intelligatur. Sitae sunt istae insulae, quarum numerum re vera viginti aut certe quadraginta fuisse scribunt, in freto, quod est inter Lesbum atque Asiam. Nunc iis nomen Musconisi; conf. Forbiger l. l. p. 115.

Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ Τενεδίοισι κ. τ. λ.] His verbis a digressionem de Graecorum in Asia coloniis cap. 141 instituta Noster redit ad narrationem de Cyro. Ac respicit in primis ea, quae cap. 143 initio leguntur. — Ad formam aoristi secundum ἔαδε conf. Bredov. p. 314.

νήσους ἔχουσι, ἣν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλιν ἔαδε κοινῇ Ἰωσι ἔπεσθαι, τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται.

- 152 Ὡς δὲ ἀπικέατο ἐς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ Αἰολέων οἱ ἄγγελοι (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα προησόμενα), εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα, τῷ οὖνομα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ πορφύρεόν τε εἶμα περιβαλόμενος, ὥς ἂν πυνθανόμενοι 74 πλείστοι συνέλθοιεν Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς ἔλεγε πολλὰ, τιμωρέειν ἑωντοῖσι χρῆζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ κως ἤκουον, ἀλλ' ἀπέδοξε σφι μὴ τιμωρέειν Ἰωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσσοντο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πεντήκοντέρῳ ἄνδρα, ὥς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου προηγμάτων καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν ἔπεμπον ἐς Σάρδις σφέων αὐτῶν τὸν δοκιμώτατον, τῷ οὖνομα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων ῥῆσιν, γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίαν πό-
153 λιν σιναμωρέειν, ὥς αὐτῶν οὐ περιοφόμενων. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρεόντας οἱ Ἑλλήνων, τίνες ἔοντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι καὶ κόσμοι

CAP. CLII.

Ὡς δὲ ἀπικέατο] ἀπικέατο est forma aoristi secundi pro ἀφίκοντο, quod ipsum et h. l. et I, 169 dederunt Dindorf et Dietsch: cf. I, 15 ibique nott. Pro Φωκαέα, quod in omnibus libris legitur, Bredov. p. 141 corrigit Φωκαίᾳ, a Dietrichio inde receptum. Ad vocem Πύθερμος eiusque derivationem conferri possunt, quae observat Le-tronne Journal d. Sav. 1846. p. 172.

πορφύρεόν τε εἶμα περιβαλόμενος] Ita cum recentt. edit. scripsimus pro περιβαλλόμενος. Ceterum bene hic notat Larcherus, purpuream vestem mulieribus potius quam viris in usu fuisse; indutam a Pythermo haud dubie eam ob causam, ut hominum animos adverteret eorumque ora in se coniceret. — Ad verba ὥς ἂν συνέλθοιεν conf. nott. ad I, 75. In seqq. καταστάς est: ad dicendum consistens de eo, qui dicendi causa stat et quasi consistit. Vid. Wyttbachium ad Plutarch. Moral. II. p. 923 seq.

Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ κως ἤκουον] Cobet scite emendat οὐκ ἔσηκουον, quo eodem verbo Noster usus est I, 214. IV, 133. VI, 86. IX, 9. 60.

In fine cap. scripsimus σφέων αὐτῶν (pro αὐτέων) et μηδεμίαν πόλιν pro μηδεμίην, praeunte Gaisfordio. Pro ἀπώσάμενοι Cobet proponit ἀγγελέοντα. Deinde pro σιναμωρέειν nonnulli codices σιναμωρέειν. Sed vid. VIII, 35. V, 92. §. 6. et conf. Siebel. ad Pausan. II, 32, 3. Add. Bredov. p. 42 et Lucas in programme Bonnensi anni 1837 de Homericis epithetis in μωρος exeuntibus. Est vero: laedere, damnum inferre.

CAP. CLIII.

τίνες ἔοντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι κ. τ. λ.] Ad usum participii et pronominis cf. Matth. Gr. Gr. §. 567. p. 1118. Similia hisce plura e tragicis poetis attulit Burges ad Aeschyl. Suppl. 927. In seqq. reliqui πόλει et προήσει, libris sic iubentibus; Bekker et Dietsch πόλι

πλήθος, ταῦτα ἐκὼν τῷ προαγορεύουσι. πυνθανόμενον δέ μιν εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην· Οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χώρος ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένος, ἐς τὸν συλλεγόμενοι ἄλλήλους ὁμοῦντες ἔξαπατῶσι. τοῖσι, ἣν ἐγὼ ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθαι ἔσται ἔλλεσχα, ἀλλὰ τὰ οἰκίηα. Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἑλληνας ἀπέβριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι ὦνῃ τε καὶ πρῆσει χρεῶνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώθασιν χρᾶσθαι, οὐδέ σφί ἐστι τὸ παράπαν ἀγορή. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρδεις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν, τὸν τε Κροίσου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτύνῃ ἀνδρὶ Λυδῷ κομίζειν,

et πρῆσι (ut cap. 154 ἀκροπόλι pro ἀκροπόλει), de quibus vid. Bredov. p. 266 et 267. Nec magis mutavi χρεῶνται, cuius loco Dietsch dedit χρεόνται.

οὐ τὰ Ἰώνων πάθαι ἔσται ἔλλεσχα, ἀλλὰ τὰ οἰκίηα] i. e. „non de Ionum calamitatibus illi confabulabuntur, verum de suis ipsorum.“ Quae, monente Schlossero Universalg. I, 1. p. 290, de deliberationibus aequae ac de confabulationibus et quotidiano sermone sunt intelligenda. Pro ἔλλεσχα male olim ἄλεσχα, cum ἔλλεσχα (i. e. ἐν λέσχη γενόμενα) ea sint, de quibus homines inter se colloquantur, de quibus sermo fit inter homines. Inde περιλέσχη γενετός hominum sermone celebratus, infra II, 135, ubi Grammatici explicant περιβόητος, περιλάλητος; inde πρόλεσχος in Aeschyli Supplic. 208. Add. Herod. VI, 4. Conf. Wesseling. ad h. l. Vocula λέσχη colloquium, confabulatio, sermo familiaris, infra II, 32. IX, 71.

ἀπέβριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα] ἀπέβριψε, ut Latini: proiecit, iactavit. Conf. infra IV, 142. VII, 13. VIII, 92.

αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώθασιν χρᾶσθαι κ. τ. λ.] χρᾶσθαι (pro χρῆσθαι) scripsi iubente Bredov. p. 381. Haec eadem Strabo tradit XV. p. 1067 B. Nec refragatur Xenophon in Cyropaed. 1, 2. §. 3. forum quidem apud Persas fuisse commemorans, verum nec

tale, quale vulgo rebus vendendis atque emendis destinatum, sed ubi liberaliter instituti homines convenirent beneque morati nec nisi proba ac bona verba audirentur. Quo etiam alludit Appianus de bell. civil. II. pag. 803. Mihi quae apud Xenophontem leguntur, non tam Persarum ex more, quam ex institutis Socraticis repetenda videntur.

μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρδεις Ταβάλῳ κ. τ. λ.] Usus est hoc loco Heerenius in iis, quae disputat de Persici imperii administrandi ratione; vid. Ideen etc. I, 1. pag. 403. Nec mirum, eandem fere Cyri ac Persarum fuisse rationem, quae posthac fuit Mongolorum et ducis illorum Dschingischan, cum par fuerit et ducum et gentium ratio. Namque in terris occupatis plerumque copias relinquunt, quarum duces provinciam subditam teneant imperiumque tueantur. Istis adduntur alii regis ministri, qui tributa cogant regique transmittant; ac saepe etiam ab utrisque diversi inveniuntur urbium praefecti, qui praesidiis praesint, quae in singulis urbibus sunt collocata. Ita Cyrus Mazarem ducem exercitui praeficit, Tabalo Sardes permittit, Pactyam tributis colligendis atque omnino regiis redditibus thesaurisque praeposit. — κομίζειν, quod pendet ab ἐπιτρέψας, cum Larchero aliisque interpretor: transferre, deferre, ad Cyrum scilicet, in regios thesauros.

ἀπήλανε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροϊσὸν τε ἅμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἥ τε γὰρ Βαβυλῶν οἱ ἦν ἐμπόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ

καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην εἶναι.] Negotium fecere haec verba interpretibus, locum mendosum existimantibus, varieque inde illum tentantibus. Sic Valckenarius proponit: καὶ ἐπὶ Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην εἶναι vel εἶναι, comparans geminum locum III, 134. Nec Wesselingio haec displicuit coniectura, cum prius verba sic ordinanda censuisset: καὶ τοὺς Ἴωνας τὴν πρώτην ἐν οὐδ. λ. ποιησάμενος εἶναι, et Ionum nullam initio rationem habendam esse ratus. Sed recte monet Schweigh., in frequenti apud Nostrum usu dictionis ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιεῖσθαι et huic similitum nusquam alibi verbum εἶναι adiectum inveniri; quod si adverbio τὴν πρώτην iunctum abundare dixeris, non certe Herodoteo usui hoc adversabitur, simulque locus ipse, qui pariter ab omnibus libris manu scriptis exhibetur, incolumis stare poterit. Atque afferre licet similes quasdam locutiones τὸ νῦν εἶναι, τὸ τήμερον εἶναι, τὸ σύμπαν εἶναι (Herod. VII, 143) ipsumque illud ἐκὼν εἶναι, alia id genus; recteque inde Matth. Gr. Gr. §. 545. 1071, quem sequitur Lhardy, reddidisse videtur verba τὴν πρώτην εἶναι: *wenigstens im Anfang*. Nec aliter fero Negris, qui explicat τοῦλάχιστον κατὰ πρῶτον. Quare non probo, quod Kuehner Gr. Gr. §. 652, 2. hac ratione reiecta, infinitivum εἶναι tamquam praedicatum ad Ἴωνας referri vult, atque εἶναι abundanter hic poni addit, quemadmodum post *ονομάζειν* (II, 44. IV, 33).

ἥ τε γὰρ Βαβυλῶν οἱ ἦν ἐμπόδιος κ. τ. λ.] Nihil de his apud Ctesiam vel potius in eius excerptis Persicis relatum legimus. Cyrus enim antequam Croeso bellum inferret, contra Bactros atque Sacas militasse dicitur apud Ctesiam

l. 1. §. 2. 3. Post, Croeso devicto Lydiaque subacta, Derbices bello petiit, mox fatis cessurus (§. 6 seqq. ibid.). Atque ipse Herodotus, quod ad Ctesiae fragmenta p. 93 seqq. monui, in narratione progressus, nec de Bactris nec de reliquis gentibus quidquam protulit, vel plane oblitus vel aliarum rerum, quae Graecorum forsitan animos magis adverterent, narratione abreptus. Nec aliud quidquam Xenophon (Cyropaed. I, 1, 4), nisi quod in gentibus Cyro subiectis Bactros et Sacas nominat. De *Sacis*, quos Scythas esse putamus, gentem nomadum, quae regiones supra Persidem ac Mediam tenuerit, vid. nott. ad Ctesiae fragm. pag. 95 seqq. et infra ad Herod. III, 93. VII, 64. De *Aegyptiis* ita statuit Ley (Fata Aegypt. etc. p. 7), ut Amasin regem, qui cum Croeso iunctus foedere (Herod. I, 77) post Sardes expugnatas Cyri ultionem timuerit, Persarum incursionem prudenter avertisse putemus donis missis sive tributo oblato. Quod vero *Babylon* Cyro impedimento fuisse s. obstitisse h. l. dicitur (ἦν ἐμπόδιος, ut II, 158. V, 90), iam supra I, 77 Babylonios invenimus foedere cum Croeso iunctos aequae atque Aegyptios, indeque provocatos a Croeso, ut ipsum cum Cyro bellantem adjuvarent: quod num fecerint, traditum haud reperio; hostili certe animo in Cyrum Persasque fuisse, hic ipse locus satis declarat. Ac Iustinum si sequimur I, 7, e Ctesiae libris haud scio an profectum, Cyrus, compositis antea in Babylonia rebus, Lydis et Croeso bellum intulit, qui Babyloniis opem tulerat, sed victus in regnum suum recesserat; accedit quoque Lucianus in Contempl. §. 9, quo auctore Cyrus post Babylonem subactam contra Lydos profectus esse videtur: in quo Lucianum ad historiae veram seriem animo fuisse

Σάκαι τε καὶ Αἰγύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπεῖχε τε στρατηλατέειν αὐ-
τὸς, ἐπὶ δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπήλασε 154
ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ Πακτύης
ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβὰς δὲ ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε
τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε
ἐμισθοῦτο καὶ τοὺς ἐπιθαλασσίους ἀνθρώπους ἐπειθε σὺν
ἑαυτῷ στρατεῦσθαι. ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις ἐπολιόρκει
Τάβαλον, ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς Κροῖ- 155
σον τάδε· Κροῖσε, τί ἐσται τὸ τέλος τῶν γινομένων τούτων
ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὥς οἰκασί, πρήγματα παρέχοντες
καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. φροντίζω, μὴ ἄριστον ἢ ἐξανδραποδίσ-
σθαι σφεας· ὁμοίως γάρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὥς
εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιοτο. ὥς δὲ

minus attento iudicat Hemsterhu-
sius (T. III. p. 384 ed. Bip.). Xe-
nophon Croesum Babyloniiis opem
tulisse scribit (Cyropaed. I, 5, 3.
II, 1, 5); Cyrum vero, qui contra
Babylonios nil suscipit (V, 3), post
Croesum devictum Babylonem ag-
gressum esso (VII, 5). Quae cum
ita sint, Io. a Gumpach (Zeit-
rechnung d. Babyl. p. 89. coll. Ab-
riess. d. babyl. assyr. Geschichte p.
121) duo bella a Cyro cum Baby-
loniis gesta esse statuit, alterum
ab Herodoto haud commemoratum,
in quo Babyloniorum rex Neriglis-
sar obierit anni 555 ante Chr. n.
initio, quo eodem anno Nabona-
dium s. Labynetum (Herodot. I,
77) ad regnum evectum ponit; al-
terum post Lydos devictos Sardes-
que captas anno 538 ante Chr. n.

ἐπ' οὓς ἐπεῖχε τε στρατηλατέειν
αὐτὸς] De ἐπεῖχε conf. ad I, 80
monita. Magis nos remoratur par-
ticula τε, quae si proba est, re-
fertur ad sequens δὲ, ita ut in bi-
partita oratione particulae τε et δὲ
sibi invicem respondeant; quo de
usu conf. God. Hermann ad Vi-
ger. p. 836. Quod Buttmann. Gr.
Gr. mai. II. p. 32. ἐπεῖχε τε ortum
putabat ex ἐπέχεε, cuius gemina
forma ἐνέχεε. exstet I, 118, id ipsum
falsum esse vidimus in annotatione

ad h. l. indeque minime nostro loco
admittendum.

CAP. CLIV.

ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει] i.
e. in arce inclusum, seclusum. Nam-
que ἀπέργειν (pro ἀπέργειν) est
secludere, excludere. Tu conf. V,
64. VI, 79, ne plura.

CAP. CLV.

οὐ παύσονται — πρήγματα παρ-
έχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες] i. e.
non desinent mihi negotia facessere
et sibi ipsi molestiam creare. Quae
ad locutionem πρήγματα παρέχειν
καὶ ἔχειν illustrandam pertinent,
citavi ad Plut. Pyrrh. pag. 174.
— In seqq. φροντίζω, μὴ ἄριστον
ἢ eodem modo dictum quo δέδοικα
μὴ, alia id genus; Latini: vereor,
ne optimum sit pro: puto optimum
esse.

ὥς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν
παίδων αὐτοῦ φείσαιοτο] Herodoto
in his obversatum esse contendunt
Stasini versiculum illum, pluribus
celebratum, ut in proverbium adeo
cesserit:

νήπιος, ὃς πατέρα κτείνων
παίδας καταλείπει.

Vid. Clement. Alexandr. Stromat.

καὶ ἐγὼ Λυδοῶν τὸν μὲν πλεον τι ἢ πατέρα ἔοντα σὲ λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδωκα· καὶ ἔπειτα θωνμάζω, εἰ μοι ἀπεστᾶσι. Ὁ μὲν δὴ τὰ περ ἑνόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δεισας μὴ ἀναστατοῦς ποιήσῃ τὰς Σάρδεις· Ὡ βασιλεῦ, τὰ μὲν οἰκότα εἰρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ χρέο, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἐξαναστήσης, ἀναμάρτητον εὐοῦσαν καὶ τῶν πρότερον καὶ τῶν νῦν ἑστέων· τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἐπρηξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω. τὰ δὲ νῦν παρεόντα, Πακτύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις, οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγενώμην ἔχων τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι, μήτε δεινοί

VI. pag. 451 Sylb. Aristotel. Rhetor. I, 16. II, 17. Polyb. XXII, 8. — In seqq. nota articuli transpositionem quandam bene observatam a Matthiae in Gr. Gr. §. 275. p. 560. Dicere enim consentaneum erat: ὥς δὲ καὶ ἐγὼ σὲ, τὸν μὲν πλεον τι ἢ πατέρα ἔοντα.

καὶ ἔπειτα θωνμάζω, εἰ μοι ἀπεστᾶσι] Gaisfordio ex uno Schelshemiano edenti θωνμάζω non obtemperavimus, cum reliquorum librorum auctoritas vetaret. Et vid. quae de his monuit Bredov. p. 142 et 143, quo eodem monente p. 287. cum recentt. edd. restitui ἑνόεε pro νόεε, quod Gaisford. receperat. Add. Dindorf. Praef. p. XXI. De usu voculae εἰ (pro ὅτι) post θωνμάζω monere vix opus; conf. Kuehner Gr. Gr. §. 771, 7.

σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ χρέο, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἐξαναστήσης] Ad verba θυμῷ χρέο conf. quae diximus ad I, 137. χρέο dedi pro χρέω iubente Bredov. p. 382. 387 et Dindorf. p. XLIV. Dietsch edidit χρέεο. — Verba: καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἑστέων verte: quod attinet ad ea, quae prius acta sunt et quae nunc aguntur. Vid. Matth. §. 339. pag. 647.

καὶ ἐγὼ ἐμῇ κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω] i. e. et ego meo capite culpatum huc. Imitatus Noster videtur Homerum, ut Cr. monet, in Odyss. XIX, 92. (— ὁ σὴ κεφαλῇ ἀναμάξεις). Alia de verbo ἀναμάξειν landat Creuzerus ad Procli Com-

mentt. in Platonis Alcibiad. T. I. pag. 300.

τὰ δὲ νῦν παρεόντα, Πακτύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ κ. τ. λ.] De particula γάρ vidimus ad I, 2. Est enim sensus: „Pactyas poenas tibi det; nam ille est, qui iniuste egit, qui praesens scelus commisit.“ Sed maior difficultas in eo posita est, quod Pactyas hoc loco nominetur, cui a Cyro Sardes fuerint permissae, plane aliter atque I, 154, ubi Tabalus est, quem Sardibus rex praefecit, Pactyae cura thesaurorum demandata. Itaque, ne Herodotus sibi ipse contraria pronuntiare censeatur, Wesselingius in eam incidit suspicionem, ut ad ἀδικέων adsumatur τούτου s. ἐκείνου (scil. τὸν Τάβαλον), hoc fere sensu: *Pactyas is est, qui offendit eum* (sc. Tabalum), *cui tu Sardes commisisti*. Quae sententia merito frigida videtur Schweighaeusero, qui ipse malit fateri, minus accurate hic loquentem Croesum fecisse Herodotum, nisi forte consulto ita dicentem Croesum Noster induxerit. — Pro δότω τοι Negris edidit δότω τέ οἱ.

τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι κ. τ. λ.] Aliter haec enarrat Iustinus I, 7. §. 11. Lydi enim post Croesum victum denuo rebellaverunt, Cyro in aliis bellis occupato; sed iterum victis arma et equi ademti ipsique iussi sunt cauponas et ludicras artes et lenocinia exercere. Atque into factum

τοι ἔωσι. ἄπειπε μὲν σφι πέμψας ὄπλα ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι, κέλευε δὲ σφεας κιθῶνάς τε ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι, καὶ κοθόρνους ὑποδέσθαι· πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ καπηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας, ὧ βασιλεῦ, γυναικας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψεαι γεγονότας, ὥστε οὐδὲν δεινοὶ τοι ἔσονται, μὴ ἀποστέωσι. Κροῖσος 156

addit Iustinus, ut gens olim et potens et strenua, virtute pristina perditā in luxuriam delapsa sit. Quae num veriora sint Herodoteis, haud decernam: e Tnesia fluxisse opinor. Ac merito iis, quae apud Herodotum de Lydis proponuntur, attendi iubet Heeren. in Ideen I, 1. pag. 407. Est enim hoc omnino eorum consilium, qui, imperium suum longe lateque propagatum quo melius tueantur, subditas gentes luxuria diffuentes, enervatas, emollitas reddunt, ne unquam iugum impositum abicere tentent, neve ullum prorsus periculum inde victori sit timendum. Sed bene h. l. istud tenendum, Cyrum hoc agere, auctore Croeso, qui eo ipso populum olim suum servare voluerit, ne alias in sedes transduceretur. Nam hoc quoque istiusmodi imperatores iisdem de causis inducti facit, ut gentes subiectas suis terris patriis cedere cogant in alias multum inde remotas terras. Cuius generis exempla aliquot in Persarum inveniuntur historia. Vid. Heeren. l. l. — Sic Babylonis descendentibus hanc poenam a Xerxe irrogatam esse legimus apud Plutarch. II. p. 173; Cumis similia fere civibus praescripsisse dicitur Aristodemus tyrannus, teste Dionys. Halic. Antiq. Romm. VII, 9. De Lydis praeter Herodoti locum conf. Iustin. I, 6. et Polyae. VII, 6, 4. Atque Lydi per omnem antiquitatem ob luxuriam ac molliem male infames: in quam ipsam iam ante Cyri tempora illos delapsos esse haud pauca testantur. Cf. Krause Theag. p. 79. 86. Bergk ad Anacreont. Reliq. p. 240 seq., qui in primis laudat Athenaei locum XII. p. 515 E. et seqq. 526 A. Ad formam coniunctivi Ionicam ἔωσι cf. Bre-

dov. p. 404. In seqq. conf. Matth. Gr. Gr. §. 534, 4, 1. pag. 1046 seq. de locutione ἄπειπε — μὴ ἐκτῆσθαι. καπηλεύειν quid sit et quo dicatur sensu, monuimus ad I, 94. Quod vero Lydi iubentur κιθῶνάς τε ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι καὶ κοθόρνους ὑποδέσθαι (i. e. tunicas sub pallis gestare calceosque subligare), alterum inde opinor explicandum, quod plerumque non nisi unam vestem, tunicam, gestare solebant, additumque alterum vestimentum (τὸ εἶμα = ἱμάτιον) luxuriae indicium habetur; cf. Becker Charicl. III. pag. 159 seqq. 172 ed. sec. De chitone conf. V, 87 ibique nott. Caeterum similem in modum Noster de Aegyptiorum sacerdotibus II, 81. scribit: ἐνδεδύκασιν δὲ κιθῶνας λινέους — ἐπὶ τοῖτοισι δὲ εἰρήνεα εἴματα λευκά ἐπαναβληθὸν φορέουσι. Nec magis ad delicias vitamque mollietiei deditam pertinere videtur κοθόρνους ὑποδέσθαι, cum plerumque ἀννυπόδητοι prodire in medium solerent: plura vid. apud eundem Becker l. l. p. 215 seqq. Atque κόθορνος de vulgari calceamenti genere intelligi, de quo idem Becker. p. 229. Haec igitur sane ad Graecorum sententiam dicta videntur: neque vero inde totum consilium Cyro datum ad Graecorum, tyrannorum potissimum rationes effectum crediderim. Conf. Wachsmuth. Hellen. Alterthumsk. II, 2. pag. 17. ὥστε οὐδὲν δεινοὶ τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι] Dictum hoc pro: ὥστε οὐδὲν δεινόν τοι ἔσται, μὴ ἐκείνοι ἀποστέωσι. Conf. similem locum in Xenoph. Anab. V, 7, 2. et alia, quae excitat Kuehner Gr. Gr. §. 717, 1. not.

CAP. CLVI.

Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπε-

μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρηθῆναι σφέας· ἐπιστάμενος ὅτι, ἦν μὴ ἀξιόχρεων πρόφασιν προτείνειν, οὐκ ἀναπείσει μιν μεταβουλεύσασθαι, ἀρβωδέων δὲ, μὴ καὶ ὕστερόν κοτε οἱ Λυδοί, ἦν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κῦρος δὲ ἥσθεις τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπεὶς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πείθεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεια ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά οἱ ἐνετείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὁ Κροῖσος ὑπετίθετο· καὶ πρὸς ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάντας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν δὲ Πακτύνην 157 πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἐωντόν. Ὁ μὲν δὴ ταῦτά ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντελλάμενος ἀπήλαινε ἐς ἥθεα τὰ Περσέων, Πακτύνης δὲ πνθόμενος ἀγχοῦ εἶναι στρατὸν ἐπ' ἐωντόν ἰόντα, δεισας ὥχετο φεύγων ἐς Κύμην. Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρδεις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ κοτε ἔχων, ὡς οὐκ εὔρε ἐτι ἐόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύνην ἐν Σάρδισι, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολὰς ἐπιτελεῖν· ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πᾶσαν δίαίταν τῆς ζῆς μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ τοῦτο ἐπεμπε ἐς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κελύων Πακτύνην· οἱ δὲ Κυ- 76 μαῖοι ἔγνωσαν, συμβουλῆς περὶ ἐς θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγ-

τίθετο] Particulam τε male post ταῦτα a Gronovio insertam cum recentt. edd. delevimus librorum plurimorum iussu. De verbo ὑποτίθεσθαι cf. nott. ad I, 107. — In seqq. haud necessarium videtur πείθεσθαι, ut Heroldio placet, mutare in πείσεσθαι, neque ζῶντα, quod omnes codd. afferunt, in ζῶοντα, ut monente Bredov. p. 170. edidit Dietsch. — καὶ πρὸς (in fine capituli), insuper, praeterea, nonnullis exemplis illustravit Wesseling. ad h. l. Tu vid. Viger. de idiotism. pag. 175. 662.

τὰ ὁ Κροῖσος ὑπετίθετο] Legendum auctore Cobet: τὰ οἱ Κροῖσος ὑπετίθετο. Conf. nott. ad I, 107.

CAP. CLVII.

ἀπήλαινε ἐς ἥθεα] De voce ἥθεα cf. ad I, 15. In seqq. reliqui ὥχετο, quod vel invitis codd. in οἶχετο mutari vult Bredov. p. 312.

μοῖραν ὅσῃν δὴ κοτε ἔχων] De usu nominis ὅσος in hisce monuit Matthiae Gr. Gr. §. 486 not. 1. pag. 909, h. l. sic vertens: „eine Abtheilung, wie gross sie auch sein mochte.“ Add. Kuehner Gr. Gr. §. 788. Nec aliter ὅσος δὴ I, 160. II, 103. IV, 151. et III, 52. 159 de multitudine, quae quanta sit, definiri non potest. Add. Siebel. ad Pausan. VII, 3. §. 4.

ὡς οὐκ εὔρε — τοὺς ἀμφὶ Πακτύνην ἐν Σάρδισι] τοὺς ἀμφὶ Πακτύνην intellige Pactyam cum suis copiis, Sardes occupantibus, excepta arce, in qua Tabalum regium ducem fidum tenuerunt inclusum (I, 154 fin.). De voce κελευσμοσύνης aequae atque de κέλυσμα, quod ipsum aliquoties apud Herodotum obvium, conf. Bredov. p. 347 et infra nott. ad Herod. IV, 141. VII, 16.

ἔγνωσαν, συμβουλῆς περὶ ἐς

χίδησι. ἦν γὰρ αὐτόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσι τε πάντες καὶ Αἰολέσι ἐώθεσαν χρέεσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτός ἐστι τῆς Μιλησίης ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμπαν- 158
τες ὧν οἱ Κυμαῖοι ἐς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους εἰρώτεον περὶ Πακτύην, ὁκοῖόν τι ποιεόντες θεοῖσι μέλλοιεν χαριεῖσθαι. ἐπειρωτῶσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον ἐγένετο, ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσησι. Ταῦτα δὲ ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι. ὀρμεωμένου δὲ ταύτη τοῦ πλή-
θεος, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρακλείδω, ἀνὴρ τῶν ἀστών ἐὼν δό-
κιμος, ἔσχε μὴ ποιῆσαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ
χρησμῷ, καὶ δοκέων τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθείας· ἐς
δὲ τὸ δεύτερον περὶ Πακτύω ἐπειρησόμενοι, ἤσαν ἄλλοι
θεοπρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς Βραγ- 159
χίδας, ἐχρησθηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος, ἐπειρωτέων
τάδε· ὦναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης Πακτύης ὁ Ἀνδὸς, φεύ-
γων θάνατον βίαιον πρὸς Περσέων· οἱ δὲ μιν ἐξαιτέονται,
προεῖναι Κυμαίους κελεύοντες· ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν

θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι] συμβουλῆς περί est: quod attinet ad consilium ipsis hac de re capiendum. — ἀνῶσαι pro olim vulgato ἀνοῖσι dedimus cum recentt. editt. Bredovium si sequimur p. 341, rependum ἀνοῖσαι. Locutionem (ἀναφέρειν εἰς τινα, ad aliquem referre) illustrat Valckenarius, exemplo adposito VII, 149. — De Branchidis monitum est ad I, 46. 92. De Ponormo conf. Soldan in Comment. rerr. Miless. pag. 41. Viam, quae inde ad Branchidarum templum ducebat, statuis utrinque cinctam, quarum reliquiae quaedam supersunt, nostra aetate detectam narrant. Cf. Archaeolog. Zeit. 1850, nr. 13. Ross: Kleinasien u. Deutschland p. 132. 150. — χρέεσθαι reliqui, a Dietschio ex Bredovii praecepto p. 380 mutatum in χρεῖσθαι.

ἐπειρωτέουσι, idemque etiam mox ὠρμέατο pro ὀρμέατο, sed vid. nott. ad I, 83. ὀρμεωμένον ex eiusdem viri docti praecepto (cf. p. 381) dedit Dietsch pro vulg. ὀρμεωμένον.

ἔσχε μὴ ποιῆσαι ταῦτα Κυμαίους] i. e. retinuit, cohibuit, ne haec facerent. De structura conf. ad I, 155: ἄπειπε — μὴ ἐκτεῖσθαι laudata et Kühner Gr. Gr. §. 717, 2.

CAP. CLIX.

προεῖναι Κυμαίους κελεύοντες] E binis libris cum Gaisford. mutavimus vulgarem ordinem: κελεύοντες Κυμαίους. Verba sequentia: ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες κ. τ. λ. equidem sic interpretor: „nos vero quamvis timentes Persarum potentiam, haud tamen sustinimus adhuc supplicem tradere illis, antequam tua nobis certo declarata sit sententia, utrum nobis faciendum sit.“ τὸ ἀπὸ σεῦ sive τὸ σὸν, id quod a te provenit, sententia tua, illustratum a Matthiae Gr. Gr. §. 573. pag. 1130. Conf. VII, 101. IX, 7. ποιέωμεν coniunctivus deliberativus

CAP. CLVIII.

ἐς τοὺς Βραγχίδας] Articulum τοὺς eiici vult Cobet; sed vid. nott. ad I, 92. — In seqq. pro ἐπειρωτῶσι, quod omnes praebent libri, Bredov. p. 287. cum Schaefero reponi vult

Περσέων δύναμιν, τὸν Ικέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκ-
 διδόναι, πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως, ὁκότε-
 ρα ποιέωμεν. Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' αὐτίς τὸν αὐτόν
 σφι χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακτίην Πέρσησι.
 πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας ἐποίησε τάδε· περιῶν
 τὸν νηὸν κύκλῳ, ἑξαίρει τοὺς στρουθοὺς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νε-
 νεοσσευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν τῷ νηῷ. ποιέοντος δὲ αὐτοῦ
 ταῦτα, λέγεται φωνὴν ἐκ τοῦ ἀδύτου γενέσθαι, φέρουσαν μὲν
 πρὸς τὸν Ἀριστόδικον, λέγουσαν δὲ τάδε· Ἀνοσιώτατε ἀν-
 θρώπων, τί τάδε τολμᾷς ποιεῖν; τοὺς Ικέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ
 κερατίζει; Ἀριστόδικον δὲ οὐκ ἀπορήσαντα πρὸς ταῦτα εἶπεν·
 ὦναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι Ικέτησι βοηθείεις, Κυμαίους δὲ
 κελεύεις τὸν Ικέτην ἐκδιδόναι; Τὸν δὲ αὐτίς ἀμείψασθαι τοῖς-
 δε· Ναὶ κελεύω, ἵνα γε ἀσεβήσαντες θᾶσσον ἀπόλῃσθε, ὥς
 μὴ τὸ λοιπὸν περὶ Ικετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστή-
 160 ριον. Ταῦτα ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βουλό-
 μενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ' ἑωυτοῖσι ἔχοντες
 πολιορκέσθαι, ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι. οἱ δὲ Μυ-

est, quem vocant. Conf. I, 53. 76
 ibiq. not.

χρησμὸν ἔφαινε] φαίνειν [de
 oraculis aliisque rebus futuris in-
 dicandis, quas vates animo suo
 praevidet, indeque aperta clara red-
 dit reliquis mortalibus. Tu vide
 de isto vocabulorum genere dispu-
 tantem Creuzerum in Symbol. IV.
 pag. 488 ed. quart. — In seqq.
 formulam ἐκ προνοίας (*dedita opera*,
de industria, consulto, s. ut Gallus
 explicat interpres: *de dessein pré-*
médité, après s'être bien consulté)
 illustrat Larcherus ad h. l. Cr. con-
 fert Platonis Phaedr. pag. 211 E.
 ibique Heindorf. p. 235 et Ast.
 pag. 269.

ἑξαίρει τοὺς στρουθοὺς, καὶ ἄλλα
 ὅσα ἦν νενεοσσευμένα ὀρνίθων γέ-
 νεα ἐν τῷ νηῷ] Scripsi iubente Din-
 dorf. Praef. p. XI. et Bredov. p.
 215, ut dudum voluerat Portus,
 νενεοσσευμένα pro νεοσσευμένα.
 τοὺς στρουθοὺς masculino genere
 de passeribus parvis dici recte mo-
 nuit Bredov. p. 276. Ad argumen-
 tum conf. Aeliani Var. Hist. V,
 17, ubi Athenienses legimus Atar-

bem morti tradidisse, quoniam Ie-
 ρὸν στρουθὸν in Aesculapii tem-
 plo male tractaverat. Conf. etiam
 ibid. XIII, 31 et interpret. ad h.
 l. Nec aliae nationes, orientales
 potissimum, liberae hac supersti-
 tione, qua aves (praecipue colum-
 bas), quae ad templa nidos collo-
 carunt, expellere aut interficere ve-
 tant, easque tranquillae et intur-
 batas sinere iubent, quippe sub dei,
 cui aedes dicata est, tutela collo-
 catas. Laudavit, quae huc perti-
 nent, Creuzerus in Symbolic. II.
 pag. 398 ed. quart. — In seqq.
 φωνήν — φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν
 Ἀριστόδικον intellige vocem ad Ari-
 stodienm conversam, directam.

ἵνα γε ἀσεβήσαντες] Stegero
 Praef. ad Herod. p. X. magis ex
 loquendi usu Herodoti videtur: ἵνα
 τε ἀσεβήσαντες. Quod tamen, me
 auctore, minime recipiendum.

CAP. CLX.

ἐς Μυτιλήνην — οἱ δὲ Μυτιλη-
 ναῖοι] De vocis scriptura egimus
 ad I, 27. — Universam Nostri nar-

τιληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρεος ἀγγελίας ἐκδιδόναι τὸν
 77 Πακτύνην, παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ ὅσῳ δῆ· οὐ γὰρ ἔχω
 τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ ἐτελεώθη. Κυματοὶ γὰρ,
 ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησόμενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαν-
 τες πλοῖον ἐς Λέσβον, ἐκκομίζουσι Πακτύνην ἐς Χίον. ἐνθεῦ-
 τεν δὲ, ἐξ ἱεροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων,
 ἐξεδόθη· ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνέϊ μισθῷ· τοῦ δὲ Ἀταρ-
 νέος τούτου ἐστὶ χῶρος τῆς Μυσίης, Λέσβου ἀντίος. Πακτύνην
 μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι εἶχον ἐν φυλακῇ, θέλοντες
 Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος,

rationem de Pactya Mytilenaeorum-
 que et Chiorum prava agendi ra-
 tione reprehendit Plutarchus (II.
 p. 859 A.), quod Herodotus in
 Graecorum, popularium suorum, re-
 bus tradendis non satis illorum
 gloriae consuluerit. Ac Charonis
 Lampsaceni opponit auctoritatem,
 nihil de Chiorum nec Mytilenae-
 orum scelere referentis. Sed ipsius
 Charonis verba non rite intelligi
 poterunt, nisi copiosorem adsum-
 seris Herodoti narrationem, nec
 iste scriptor fide usquequaque di-
 gnus, quem ab Herodoto in historia
 sua conscribenda consultum aut
 certe illi obversatum esse eo mi-
 nus crediderim. Vid. Creuzer. in
 Fragm. historic. p. 100 seq. et
 Dahlmann. Herodot. p. 117 seq.
 Attulit quoque hanc Herodoti nar-
 rationem P. van Limburg Brouwer:
 Histoire de la civilisat. des Grecs
 II, 4 (VI) p. 159 seq., quippe ex
 qua pateat, quanta oraculorum apud
 Graecos fuerit auctoritas, quantam-
 que fiduciam hi omnino in iisdem
 posuerint. Add. quoque Grote hi-
 story of Greece IV. p. 270 seq.

παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ ὅσῳ
 δῆ] i. e. „um einen Lohn, wie gross
 oder gering er auch sein mochte.“
 Ita interpretatur haec Matthiae eo
 loco, quem iam laudavi ad I, 157,
 ubi vid. nott. ἐπὶ μισθῷ eundem
 in modum Noster dixit V, 65.

ἐξ ἱεροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου
 ἀποσπασθεὶς κ. τ. λ.] Minervam
 Athenarum in arce pie cultam Πο-
 λιὰδα s. Πολιούχον, deam tutela-

rem, nemo fere ignorat. Inde hanc
 deam Iones ex Attica secum in co-
 lonias duxisse eidemque in colonia
 quoque templum exstruxisse nemo
 mirabitur. Conf. quae dixi in Dis-
 sertat. de Apolline et Minerva pri-
 migenia (Heidelberg. 1820.) pag.
 6 seq. De Aeginetis, qui venera-
 bantur eandem Minervam, conf.
 Mueller Aeginett. p. 69 et De Mi-
 nerv. Poliad. pag. 7.

ἐπὶ τῷ Ἀταρνέϊ μισθῷ] i. e.
 Atarnensem terram pacti merce-
 dem, s. ea sub conditione, ut Atar-
 nensem terram pro mercede Pacty-
 aë traditi acciperent. De ἐπὶ
 conf. I, 60. 141. — Scripsimus e
 codd. cum recentt. edd. Ἀταρνέϊ pro
 vulg. Ἀταρνεί. Est vero ὁ Ἀταρ-
 νέως nomen et regionis Chiorum
 civitati concessae et oppidi hac in
 regione non valde spatiosa exstru-
 cti. Vid. VIII, 106 et conf. VI,
 28. 29. VII, 42. Conveniunt cum
 Herodoto Diodor. XIII. 65. XVI,
 52, ubi conf. Wesseling. Pausan.
 IV, 35. §. 6. Reliquos veterum
 locos vid. apud Forbiger: Handb.
 d. alt. Geograph. II. p. 152. Nunc
 vocari locum *Dikeli-koei* alii dicunt,
 alii *Ajasmat*.

θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι] ἀπο-
 δέξαι, monstrare eum ut vivum adhuc,
 s. in conspectum Cyri eum producere,
 tradere vivum illum Cyro.

ἦν δὲ χρόνος οὗτος — γενό-
 μενος] Nota locutionem ἦν — γε-
 νόμενος, cuius similia quaedam at-
 tigitimus ad I, 57.

- ὅτε Χίων οὐδείς ἐκ τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν
 πρόχυσιν ἐποιέετο θεῶν οὐδενί, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρ-
 ποῦ τοῦ ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἰρῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χώρης ταύτης γινόμενα. Χιοὶ μὲν νυν Πακτίνην ἐξέδοσαν.
 Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς συμπολιορκή-
 σαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν Πριηνέας ἐξηνδραποδίστατο,
 τοῦτο δὲ Μαιάνδρου πεδλίον πᾶν ἐπέδραμε, λήϊην ποιεύμενος
 τῷ στρατῷ, Μαγνησίην δὲ ὠσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα αὐτίκα
 νούσῳ τελευτᾷ.
 162 Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἄρπαγος κατέβη διάδοχος τῆς
 στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἑὼν Μῆδος, τὸν ὁ Μῆδων βασι-
 λεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέξῃ ἐδαισε, ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασι-
 λήϊην συγκατεργασάμενος. οὗτος ὦν ἦρ τότε ὑπὸ Κύρου στρα-
 τηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὥς ἀπύκετο ἐς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πό-
 λιας χώμασι· ὅπως γὰρ τειχίρreas ποιήσεις, τὸ ἐνθεῦτεν χῶ-

οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιέετο θεῶν οὐδενί] De ποιεί-
 σθαι duplici accusativo iuncto vidi-
 mus ad I, 68. οὐλαὶ κριθῶν indi-
 cant molam ex hordeo confectam
 indeque tostam, in sacris adhiberi
 solitam eo prorsus modo, quo Ro-
 mani in victimis mactandis *mola*
salsa utebantur. Cf. Homer. Odyss.
 III, 442 seq. et Schneiderus in
 Lexic. Gr. s. v., ne plura. Add.
 C. F. Hermann: Gottesdienstl. Al-
 terth. §. 28. nott. 11. πρόχυσιν
 dicitur profusio molae intra hostiae
 cornua, quae hoc ritu diis dicatur.
 Gregorius Corinth. de dialect. Ionic.
 §. 110. (p. 515.), hunc locum opi-
 nor respiciens, explicuit τὸ ἀποσπεί-
 σαι. — κριθῶν pro κριθῶν scri-
 bere placuit Bredovio p. 217, quem
 recentt. edd. secuti sunt.

ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἰρῶν
 τὰ πάντα] ἀπείχετο vulgo hic passi-
 ve accipiunt: *removebantur*—*omnia*.
 Cum vero ἀπέχεσθαι vix passive
 hoc sensu inveniat, Koenius ad
 • Gregor. Corinth. p. 432, assentiente
 Larchero, suspicatur legendum esse
 ἀπέχετο, *arcebantur*. Sed cum ἀ-
 ἔχειν in activo inveniat *arceudi*,
removendi notione (ut VIII, 20. 22),
 non video iustam causam, cur pas-
 sive idem dici negemus, ipsamque

lectionem immutare audeamus. Ac-
 cedit his quoque Negris. Caeterum
 notamus particularum coniunctio-
 nem: οὔτε — οὔτε — τε, ut Latini-
 norum *nec — et*. Plura vid. allata
 ad VI, 1. Conf. Boeckh. ad Axioch.
 Praef. p. XV. — In seqq. de Maean-
 dri campis cf. nott. ad I, 18.

CAP. CLXII.

Ἄρπαγος κατέβη διάδοχος τῆς
 στρατηγίης] Conf. not. ad I, 153
 de hoc ducum genere, ac de Har-
 pago ipso coenaque ista famosa I,
 108. 110. Pertinent huc, quae apud
 Diodor. Excerptt. §. 31 (T. II. p.
 27 Nov. scriptt. coll. ed. Mai.) re-
 lata invenimus de Graecis ad Har-
 pagum de foedere ineundo legatos
 mittentibus, sed repulsam ferenti-
 bus, nisi ultro servos sese Persa-
 rum fidei tradere vellent. Sed le-
 gantur ipsa verba, orientalium prin-
 cipum superbiam fastumque optime
 declarantia.

ὅπως γὰρ τειχίρreas ποιήσεις]
 τειχηρής proprie non ad urbes, sed
 ad urbium incolae referendum, cum
 sit: *intra moenia compulsus, intra*
murum inclusus. Sed huiusmodi stru-
 cturae ad sensum magis quam ad
 verba accommodatae neminem re-

ματα χῶν πρὸς τὰ τείχεα ἐπόρθεε. πρώτη δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

Οἱ δὲ Φωκαῖες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακροῦσι πρῶτοι Ἑλλή- 163
νων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνίην καὶ

morabuntur. Quod vero Harpagus dicitur urbes capere studuisse χῶμασι (i. e. *aggere adparato* s. tumulis terra adgesta in altum exstructis) s. χῶματα χῶν, Dureau de la Malle (Mém. de l'Acad. d. Inscript. T. XVIII. p. 412) haec ita reddit: „il eleva des terrasses, en les poussant successivement vers les murailles;“ idemque (p. 416 seq.) explicuit, quid sint hac in re χῶματα, quae eadem occurrunt I, 184 coll. I, 93 et IX, 85, ubi de tumulis sepulcralibus dicuntur. Add. II, 137. Quod sequitur ἐπόρθεε, non est *oppugnavit* (ut vulgo reddunt), sed *oppugnare instituit, studuit*: quo eodem sensu hoc verbum obvium apud Diodor. Sic. XV, 4. XI, 32, ubi conf. Wesseling.

CAP. CLXIII.

οἱ δὲ Φωκαῖες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακροῦσι κ. τ. λ.] Conf. de ναυτιλίῃσι μακρ. I, 1.

καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν κ. τ. λ.] τὸν Ἀδρίην hinc *mare* indicare sive *sinum Adriaticum* apte monet Larcherus. Dicitur enim ὁ Ἀδρίας sinus, ἡ Ἀδρία urbs, auctore Stephano Byzantino. Nec quidquam video, cur τὸν Ἀδρίην hic minus de ipso mari quam de regionibus adiacentibus huic mari s. de litore atque ora sit intelligendum. Vid. Letronne: Recherches sur Dieuil p. 175 seq. Contendit quidem C. O. Mueller. (Etrusce. I. p. 140), eas regiones paludosas ac stagnosas intelligi, quas Padus et Adigo permeant mare petentes, ipsamque vocem Etrusco sermone vult declarare *aquarum concursum*. — Quae sequitur terra Τυρσηνίη, non de Etruria una, verum de omni Italia, quam nos dicimus, accipiendum, quod pluribus monstravit Bre-

dov. in Uranologia p. XXIV. Ac praecipue hic respici videtur ea peninsulae Italicae pars altera, quae occidentem versus pertinet ad ipsum mare, quod hinc vocatur Tyrrhenicum. *Iberia* de ea potissimum Galliae et Hispaniae parte, quae ad idem hoc mare attinet mediterraneum, itaque de ora utriusque terrae maritima inde a Ligum finibus usque ad columnas Herculeas, intelligi posse videtur; non aliter ferme hoc idem nomen apud Thucydidem VI, 2 (ubi vid. interpret.) Galliae partem declarat. Quidquid vero extra columnas, quas dixi, situm est, Graecisque innotuit, id opinor pertinebit ad *Tartessum*, cuius iam in sacra scriptura ita mentionem fieri (תַּרְשִׁישׁ) constat, ut ad regiones maximè remotas occidentem versus referri debere appareat. Phoenicibus meridionalis Hispaniae pars subdita communi cognomine hoc innotuisse videtur, unde intelligi potest, qui factum sit, ut et fluvius et insula et ipsa regio tale nomen accipere potuerit. Quodsi enim de fluvio sermo, intelligitur Baetis sive Guadalquivir; qui ubi in mare influit binis ostiis, insula inde efficitur, in qua Tartessi urbem Strabo ponit. Et sic nomine hoc latius serpente tum regionem istam, tum vel colonias in ea sitas ita nominatas esse videmus. Quare si re vera exstitit urbs Tartessus, nec regio tantum, eam a Phoenicibus in maris ora conditam fuisse utique probabile est. Nec minus probabile vel ex hoc Nostri loco fit, hanc coloniam, quae prius Phoenicum fuerat, post sui fuisse iuris, regibus suis parentem, nec Phoenicum imperia patientem. Tu conf. de his Heeren. in Ideen I, 2. p. 46 seqq. 52 et Hengstenberg: De Tyrr. rebb. p. 73 seq. — Herodotus uno tantum loco iterum commemoravit Ταρ-

τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες. ἐναντίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσί, ἀλλὰ πεντηκοντέροι-
σι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησσὸν προσφιλέες ἐγένοντο
τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησίων, τῷ οὖνομα μὲν ἦν Ἀργανθώ-

τησσὸν (IV, 152), extra Herculis columnas situm emporium: atque sic etiam hoc loco τὸν Ταρτησσὸν non de fluvio, sed de urbe eiusque ditione intelligere malim, cum mox sequatur ἐντοῦ Ἰβηρίας δὲ Ταρτησσὸς ipsique incolae appellantur οἱ Ταρτησίοι. Hanc vero urbem cum ditione sua circa ostia Baetis, qui et ipse Tartessus vocatur, quarendam esse vix dubium mihi videtur: neque iniuria hac de causa de loco, cui nunc nomen *San Lucar de Barameda*, cogitaverat Miot, alter Gallus interpret. De Tartesso pluribus disputarunt Ukert Geogr. d. Griech. u. Roem. II, 1. p. 241 seqq. Clessin: Realencyclopaedie v. Pauly VI. 2. p. 1027 seqq. Movers: Die Phoenizier II, 2. p. 602 seqq. 610 seqq. Quae si respicimus, mittere sane poterimus, quae hanc in rem disputat Graslin: De l'Iberie ou Essai critique etc. (Paris 1838) p. 51 seqq. 102 seqq. 113 seqq. et quae nuper contendit Redslöb in commentatione, quae inscribitur: Tartessus, ein Beitrag zur Gesch. etc. (Hamburg. 1849.), ubi Tartessum non aliam esse vult atque Dertosam s. Tortosam, ut nunc vocant, ad Ebri ostia sitam; cf. p. 27 seqq.

οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες] Eodem significatu καταδεικνύναι monstrandi, aperiendi, indeque detegendi, inveniendi infra I, 171. coll. IV, 42. VII, 215. Atque hoc ipso verbo Herodotum vix illud tantum declarare voluisse existimat C. O. Mueller. (Etrusc. I. p. 192), Phocaeenses Tyrrhenum mare pernavigasse, sed potius illud, primos commercium instituisse cum Tyrrhenis Tyrrenorum ipsa in terra (eodemque modo etiam cum Tartessiis). Initium vero navigationum istarum idem vir doctus (p. 193) ponit circa Olymp. tricesimam vel vicesimam. οὐ στρογγύλῃσι νηυσί, ἀλλὰ πεντηκοντέροις] Conf. quae supra

disputavimus ad I, 2. Nam rotundis navibus vulgo olim utebantur ad commercia, longis ad bella. Hinc ut peculiare notare debebat Herodotus, Phocaeenses, quos mercaturae causa navigantes rotundis uti navibus consentaneum erat, penteconteris fuisse usos, quae naves ad bellicum usum fuere paratae, quinquaginta remis uno ordine instructae. Cf. quae ad Ctesiae Persica citavi pag. 142. His vero navibus Phocaeenses in huiusmodi navigationibus uti necesse erat, quoniam Tyrrhenum quod aiunt mare tunc Tusci latronibus repletum erat, illoque tempore Tusci in illo mari classibus dominabantur, et tum commerciis tum vero potissimum latrocinii cuiusvis generis insignes adeoque infames fuere. Cr. confert Niebuhr. Roem. Gesch. I. p. 130 seq. ed. sec. Tu add. Mueller. I. I. p. 192. 288.

τῷ οὖνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος] Quae de aetate et regni et vitae Arganthonii scribit Herodotus, eadem ferme Plinius Hist. Nat. VIII, 48, Cicero de senectut. 19, alii, quamquam in ipso annorum numero non omnes consentiunt, quorum centum et quinquaginta annos illum regem vixisse quidam enarrant. Vid. Anacreontis fragmentum apud Strabon. III. p. 151 atque Bergk. ad Anacreont. reliqq. p. 91. Quod ut intelligatur, teneamus necesse est ipsum numerum *quadraginta* et *bis quadraginta* annorum. Nam numerus *quadraginta* s. dierum s. annorum apud veteres subinde ita ponitur, ut longum omnino temporis spatium nec accurate definitum declaratur. Quo numero indefinito vel ipsae hominum aetates (*γενεαί*) significantur, hoc quadraginta annorum spatium haud definito consumtae, ita ut duplex s. triplex iste numerus totidem denotet aetates s. *γενεάς*.

νιος· ἐτυράννευσε δὲ Ταρτησσοῦ ὀγδώκοντα ἔτα, ἐβίωσε δὲ πάντα εἰκοσι καὶ ἑκατόν. τούτῳ δὲ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖες οὕτω δὴ τι ἐγένοντο, ὥς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλιπόντας Ἰωνίην ἐκέλευσε τῆς ἑαυτοῦ χώρας οἰκῆσαι, ὅκου 78 βούλονται· μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φωκαῖας, ὁ δὲ πνθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὥς αὔξειτο, ἐδίδου σφι χρήματα τείχος περιβαλέσθαι τὴν πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ τείχους οὐκ ὀλίγοι στάδιοι εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν λίθων μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων. Τὸ μὲν δὴ τείχος τοῖσι Φωκαεῦσι τρόπῳ τοιῷδε ἐξεποιήθη. 164 ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὥς ἐπήλασε τὴν στρατιήν, ἐπολιόρχεα αὐτοὺς, προῖσχύμενος ἔπεα, ὧς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται Φωκαῖες

Accedit, quod orientales homines hoc numero omnino *multum quidam* indicant. Monuit Bredov. in: *Untersuch. über Gegenstände d. Gesch. u. Geogr. I. pag. 108 seqq. 111. 113 seq. Cr. addit: Muentner: Der Stern der Weisen, p. 27. Haec igitur si respexeris, vixdum haerebis in tot annorum numero, qui Arganthonio regi tribuuntur. De Arganthonio conf. quoque Baur: *Naturrelig. d. Alterthums. I p. 29.**

ἐβίωσε δὲ πάντα] πάντα, quod Viger. p. 135 interpretatur *omnino*, Hermannō (p. 729 *ibid.*) displicet scribenti τὰ πάντα. Cui oblocutus est Schaefer. ad Dionys. Halicarn. de composit. verb. pag. 335, cum πάντα etiam sine articulo praeposito hoc reperiat sensu. Est enim: in *Allem.* Vid. Matth. Gr. Gr. §. 266. not. et Kuehner. Gramm. Graec. §. 489. not. 1., quibus auctoribus articulo, quem invitis codd. inseruerunt recentt. edd., hic nullo modo est opus. Explicuit usum Nitzsch. ad Homeri Odyss. V, 244. Alio sensu πάντα I, 50, ubi vid. nott. et IX, 81, ubi vid. nott. — Mox cum Gaisford. rescripsi τούτῳ δὲ pro vulg. τούτῳ δὴ.

ὁ δὲ πνθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὥς αὔξειτο] Notamus in his particulam δὲ repetitam, cum istud, quod praecesserat, μετὰ δὲ utique sufficiat. Similia quaedam conf. supra I, 143. II, 180. De structura verb. seqq. τὸν Μῆ-

δον — ὥς αὔξειτο, pro ὁ Μῆδος etc. monere vix opus. Sed in ipsa voce τὸν Μῆδον haeserunt viri docti, ita ut, cum Harpagus Medus intelligi nequeat, τὸν Ἀνδρὸν (i. e. *Croesum*) hic substitui mal- lent. Tu *Cyrum* intellige *Medum*, id est *Medorum regem*, cum Persas Medorum nomine apud Graecos frequentissime significari nemo nesciat, vel Cyri ducem, *Harpagum*, natione Medum (I, 108). Neque aliter statuit et Negris ad h. l. et Grote *History of Greece IV. p. 272*, qui difficultates chronologicas in hac tota narratione obvias vix commode solvi posse putat. Sed temporum rationem consistere arbitratur Dederich (*Rhein. Mus. IV. p. 101*), modo in verbis, quae infra cap. 165 leguntur, Ἀργανθώνιος δὲ τηνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει, vox τηνικαῦτα non referatur ad illud tempus, quo Alalia fuerit condita, sed ad id tempus, quo Phocaeenses patria relicta Cyrum profecti sint.

ἐδίδου σφι χρήματα τείχος περιβαλέσθαι τὴν πόλιν] Conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 536 de verbi περιβάλλεσθαι structura. — De structura: ἡ περίοδος — στάδιοι εἰσι conf. ad I, 93.

CAP. CLXIV.

προῖσχύμενος ἔπεα, ὧς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται Φωκαῖες κ. τ.

προμαχεῶνα ἓνα μοῦνον τοῦ τείχεος ἐρεῖψαι καὶ οἰκῆμα ἐν κατιρῶσαι. οἱ δὲ Φωκαῖες, περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν θέλειν βουλευσασθαι ἡμέρην μίαν, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέσθαι. ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκέλευον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος. Ὁ δ' Ἄρπαγος ἔφη εἰδέναι μὲν εὖ, τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιεῖν, ὅμως δὲ σφι παρῆναι βουλευσασθαι. Ἐν ᾧ ὧν ὁ Ἄρπαγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιήν, οἱ Φωκαῖες ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τὰς πεντηκοντέρους, ἐσθήμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἐπιπλα πάντα, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν καὶ τὰ ἄλλα ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ

1.] De προμαχεῶναι conf. I, 3. 141. In sequentibus tene praesentis temporis usum in indicativo, ubi oratione obliqua traduntur res. Nec eo non pertinet, quod cap. antecedenti legitur οἰκῆσαι ὄκον βούλονται. Add. I, 136. Conf. Kuehner Gr. Gr. §. 846, c. — καταχρᾶν est sufficere, satis esse, ut IV, 118. VII, 70.

προμαχεῶνα ἓνα μοῦνον τοῦ τείχεος ἐρεῖψαι] προμαχεῶνας iam novimus I, 98. Hoc loco vulgo reddunt: propugnaculum; Suidas exponit ἐκαλεῖν, Hesychius utrumque explicat πύργον; quin apud Pollucem in Onomast. I, 10. §. 170 tria haec vocabula continua ponuntur, nullo indicato eorum discrimine. Larchero hic *turrim* ut munitionis s. moenium partem s. propugnaculum unum intelligere placet. At recte videtur monere Dureau de la Malle (Mém. de l'Acad. des Inscr. XVIII. p. 413 de *turri* hic non agi, sed de muri *propugnaculo*, quod unum deiicere iubentur Phocaeenses, un *créneau du parapet*, ut Gallice reddit. Itaque de superiore muri parte, in qua defendentes stant, cogitandum: qua deiecta facilius capi atque in obsequio teneri posse urbem consentaneum.

καὶ οἰκῆμα ἐν κατιρῶσαι] i. e. unas aedes consecrare regi, in obedientiae argumentum et Persicae dominationis. Haec quidem verissima videtur interpretatio maximeque et

rei et loco consentanea; nam κατιρῶσαι alias de diis, quibus quidpiam dedicatur atque consecratur, hic ad regem ipsum transfertur, cum, quidquid ad eum pertineret, quasi sacrum haberetur. Hinc nulla opus mutatione, nec ea, quam Reiskius proposuit, a Wesselingio satis iam refutata, nec altera illa, a Wesselingio ipso proposita: καὶ οἰκῆμα ἐν κατειρῶσαι, i. e. *inam habitationem detrudere*. Nec libri addiunt. — In seqq. scripsi μίαν cum Gaisf. pro μίην, quod ex Aldo propagatum fuit. Ad ἐπιπλα conf. I, 94. 150. Verbis ἐν ᾧ respondent verba ἐν τούτῳ, quod Herodotus haud semel fecit, monstrante Struve Specim. Quaest. Herod. I. p. 39. 41, qui laudat III, 19. IV, 95. VI, 89. IX, 23 coll. I, 186. VII, 26.

χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν] χωρὶς ὅ τι non differt a μὴ ὅ τι, quod legitur I, 18. 143. Nec opus cum Valckenario legere: χωρὶς ἢ ὅ τι. Werferus in Actt. phill. Monacc. I. pag. 81 scribi iubet: χωρὶς ὅ τι, quem secutus est Gaisfordius, ita tamen, ut pro more suo virgulam istam omitteret. — γραφὴ est *pictura*, ut II, 73, agiturque hic de picturis muro inhaerentibus, quae inde auferri alioque transportari haud commode poterant. Ita Letronne (Lettre d'un Antiquaire à un artiste) p. 92. argumentum picturae muralis quae dicitur inde repetens. Contra Raoul Rochette (De la peinture chez les Grecs pag.

δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἐπλεον ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον οἱ Πέρσαι. Οἱ 165 Φωκαῖες, ἐπεὶ τε σφὶ Χίῳ τὰς νήσους τὰς Οἰνούσας καλεόμενας οὐκ ἐβούλοντο ἀνεομένοισι πωλεῖν, δειμαίνοντες, μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γένωνται, ἡ δὲ αὐτῶν νῆσος ἀποκληθεῖται τούτου εἵνεκα, πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ θεοπροπίου ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὖνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθώνιος

99 seq.) et Welcker (Hall. Litt. Zeit. 1836. Octob. nr. 176. p. 175) de picturis mobilibus s. de tabulis pictis ligneis, quales in templis deorum in honorem suspensae aequae atque alia donaria reperiantur, cogitare malunt. Mihi potior videtur Letronnii sententia, tum ob verba proxime antecedentia χαλκὸς ἢ λίθος, quibus potissimum simulacra s. donaria aenea vel marmorea significari videntur in templis collocata parietibusve infixa indeque minus commode auferenda, tum ob verba τὰ ἄλλα ἀναθήματα, quibus reliqua indicantur donaria facili opera transportanda: etenim ad haec ipsa pertinerent tabulae pictae, quales h. l. intelligi volunt Raoul Rochette et Welcker.

τὴν δὲ Φωκαίην — ἔσχον οἱ Πέρσαι] Incidit haec urbis obsidio incolarumque migratio in ann. a. Chr. n. 542 s. Olymp. 59½ statuente Schultzio in Appar. ad Annall. I. pag. 38. Nec aliter Larcher. in tab. chronologica. Clinton. Fast. Hellen. I. p. 238 annum 544 ante Chr. n. ponere mavult. — Φωκαίην retinui, auctore Bredovio in Φωκαίαν mutandum, de quo conf. I, 80 ibique nott. Nec magis mutare placuit ἐπλεον, quod libri tenentur omnes, in ἐπλεων, ut fecit Dietsch.

CAP. CLXV.

τὰς νήσους τὰς Οἰνούσας καλεόμενας οὐκ ἐβούλοντο ἀνεομένοισι πωλεῖν] Oenussae insulae prope Chium, inter eam ipsam insulam terramque Asiae continentem. Conf. Thucydidem VIII, 24

ibique Wassium, et Forbiger. Handb. d. alt. Geogr. II. p. 197. De numero insularum disceptatur, cum apud Stephanum Byz. ac Plinium una tantum huius nominis appellatur insula. Sed recentiores quinque illas numero esse narrant, navigantibus amplum portum praebentes, nomine *Spermaiori*. — Mox plerique libri recte: ἐβούλοντο, cum olim vulgo esset editum ἐβούλευντο. — ἀνεομένοισι tu verte: *emigrantibus*, cum in verbo ἀνέομαι hic voluntatis atque conatus insit notio, de qua Wesselingius dixit ad I, 68. — *Cyrnus* insula, quo dein Phocaeenses se converterunt, Corsica est, nomine deducto a Cyrno, Herculis filio. Sed de eo satis constat. Conf. Diodor. Sicul. V, 13. Herod. VII, 165. Io. Rosspatt: De Corsica insula a Romanis capta (Monaster. 1850), init.

ἡ δὲ αὐτῶν νῆσος ἀποκληθεῖται] scil. τοῦ ἐμπορίου; timebant scilicet, ne hac colonia Phocaeensium ipsi mercatura et commercio excluderentur. — αὐτῶν, ut alias, hic quoque e Schellershemiano dedimus, praeunte Gaisfordio. Vulgo αὐτέων. — ἀνεστήσαντο vulgo intelligunt: *excitarunt*, sibi *erexerunt*, i. e. *condiderunt*. Schweighauserus mavult explicare: „*electis cultoribus* (ἀναστάτων ποιηθέντων) *urbe potiri*.“

τῇ οὖνομα ἦν Ἀλαλίη] *Alalia* urbs posthac vocata est *Aleria*, quippe quo Sylla coloniam duxit, in media ora orientali sita. Mendose apud Diodoram Sicul. V, 13 scribitur *Calaris*. Et confer quocumque Senecam in Consolat. ad Helviam c. 8, ubi Phocaeam cum Pho-

δὲ τῆνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ τὴν Κύρ-
νον, πρῶτα κατακλείσαντες ἐς τὴν Φωκαίην, κατεφόνευσαν
τῶν Περσέων τὴν φυλακὴν, ἣ ἐφρούρεε παραδεξαμένη παρὰ
Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό σφι ἐξέργαστο, ἐποιή-
σαντο ἰσχυρὰς καταράς τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου.
πρὸς δὲ ταύτησι καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμο- 79
σαν μὴ πρὶν ἐς Φωκαίην ἤξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον
ἀναφῆναι. Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον, ὑπὲρ ἡμί-
σεως τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος τῆς πόλιος καὶ τῶν
ἡθῶν τῆς χώρας· ψευδόρκοι δὲ γενόμενοι ἀπέπλεον ὀπίσω

cide confundit ille. Strabo VI, 1. p. 252 ex Antiocho tradit, Phocaeenses primum in Cynnum et Massilium profectos esse, deinde Eleam condidisse. Quo vero tempore Phocaeenses coloniam in Cyno condiderunt (anno 562 ante Chr. n., si Schultzius, anno 564, si Clintonem sequimur ad I, 164, anno 560, ut ponit Rospat (De Corsica insula a Romanis capta Monaster. 1850. p. 7.), eo magnam insulae partem Etruscos iam obtinuisse statuit Micali Storia etc. II. p. 53. Quo eodem tempore cum Carthaginienses iam Sardiniam tenebant, explicari inde posse idem censet, quod utriusque, et Etrusci et Carthaginienses foedere iuncti Graecos advenas bello petiisse mox narrantur: utraque enim gens Graecis invida ob commercii rationes; cf. cap. 166. De Etruscis consul. etiam C. O. Mueller. Etrusci. I. p. 181. — Ad verba seq. Ἀργανθῶνιος δὲ τῆνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει conf. nott. ad I, 163.

καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόν-
τωσαν] μύδρος est massa quaevis
ignita, unde μύδρος σιδήρεος fer-
rum candens s. ferri massa ardens,
ὁ πεπυρωμένος σίδηρος, ut legi-
tur in Excerptis ex commentt. Ale-
xandr. in Aristotel. Meteorol. I. p. 136. Vol. I. ed. Ideler. Vid. Blomf. in Glossar. ad Aeschyl. Prometh. vinct. vs. 374. Hinc reddi vult Dederich l. l. p. 100: eine schwere Eisenstein-Masse; af-
fert idem Callimachum in Scho-
liis ad Sophocle. Antig. 264, apud

quem simpliciter exstat μέγας μύ-
δρος. Atque μύδρος quoque de
massa lapidea occurrit; quam etiam
hoc in loco intellexisse videtur Ho-
ratus Epod. XVI, 25. Simili iu-
risiurandi genere usus est Aristi-
des, ut in eius vita refert Plutar-
chus cap. XXV. pag. 334 A atque
Cinna eodem Plutarcho teste in vit.
Syll. 10 circ. fin. Simile Epida-
mniorum iuramentum praebent Dio-
dori Excerpta Vaticana VII—X, 20.
De huiusmodi iuramentis ac diris
publice enunciatis inprimis consu-
latur Lasaulx: Ueber d. Fluch bei
Griechen u. Römern pag. 14 (Stu-
dien des class. Alterthums pag. 168
seqq.). Unde vel in proverbium
abiit Φωκαίων ἀρά. Vid. Sui-
dam s. v.

πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀνα-
φῆναι] Pertinere huc videtur He-
sychii glossa: ἀναφῆναι· ἀναφα-
νῆναι (i. e. apparere, emergere),
nisi corrupto iam libro Herodoteo
usus est Hesychius. Namque hac
notione intransitiva inusitatus est
aoristus primus, adeo ut ipsum
ἀναφανῆναι, quod iam Reiskio in
mentem venerat, Noster scripsisse
videatur; vide accurate de h. l.
disputantem Bredov. p. 357. Co-
bet quoque ἀναφανῆναι legi iubet.
Minus placet ἀναβῆναι, quod He-
rold proposuit quodque arridet
Dietschio (qui ἀναφῆναι retinuit
cum recentt. edd.) in: Jahrb. f.
Philol. u. Paedag. LXI. p. 102. In
seqq. verbis: ἀεθθέντες ἐκ τῶν Οἰ-
νουσσέων ἐπλεον Benedict. in Actt.
semin. reg. Lips. II. p. 283 iniu-

ἐς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν τὸ ὄρκιον ἐφύλασσον, ἀεφθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσσέων ἔπλεον. Ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπὶ 166 κοντο, οἴκεον κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ' ἔτα πέντε, καὶ ἱρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ, ἦγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς περιόλους ἅπαντας, στρατεύονται ὦν ἐπ' αὐτοὺς κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ ἐκάτεροι ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαῖες πληρώσαντες καὶ αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἔόντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἡντίαζον ἐς τὸ Σαρδάνιον καλεόμενον πέλαγος. συμμίσγοντων δὲ τῇ ναυμαχίῃ, Καδμεὶ τις νίκη

ria vocem ἔπλεον librarii interpretamentum esse putat.

CAP. CLXVI.

μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ' ἔτα πέντε] ἐπ' ἔτα πέντε hic est: per quinque annos. Sic plane III, 59. VI, 98 coll. 101. — In seqq. de formula ἄγειν καὶ φέρειν (*diripere, abducere*) vide ad I, 88 nott. Scripsi duobus e libris ἦγον (pro ἄγον) assentiente Bredov. p. 293, quo eodem auctore (p. 295) mox etiam scripsi ἡντίαζον pro ἀντίαζον.

κοινῷ λόγῳ] i. e. *communi consilio*; quae eadem hinc Pausaniae frequens est locutio. Plura collegit Siebelis. ad I, 29. §. 4.

κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι κ. τ. λ.] Tyrsenos sive Tuscos tunc temporis inprimis classe valuisse et in isto mari dominatos esse iam supra monui ad I, 163. Add. Micali Storia etc. II. p. 54 seqq. 336 seqq. Unde non mirum eos coniunctos hic reperiri cum Carthaginensibus, per inferius idem mare dominantes nec ullo modo alienigenis gentibus maris fructum coloniasque condendi occasionem permittentes. Itaque postea utramque nationem foedere iunctam invenimus apud Pindar. Pyth. I, 139 seqq. Nec vero omnes Tuscos hic intelligi vult Niebuhrius (cuius locum adscripsit Cr. Röm. Gesch. I. p. 130 seq. ed. sec.), verum eos tantum, qui Agyllam habitarent, Caerites, quos etiam solos scelus in captivis commissum

luisse infra legimus I, 167. Vix enim par erat, eos poenam sceleris dare, ad quos istud ipsum minime pertinuerit, qui nullam culpa partem in se admiserint. De foederibus inter Tuscos et Carthaginenses Cr. consuli vult eundem Niebuhr. I. p. 132. Nam vel Aristotelis aetate illa exstitisse dicuntur.

Καδμεὶ τις νίκη τοῖσι Φωκαῖεσσι] Retinui Καδμεὶ, ab omnibus libris allatum, a Bredovio p. 179 in Καδμητῇ mutatum, quod recepit Dietsch. *Cadmea* victoria dicitur (ut Schweighauseri utar verbis), „cum plus incommodi accepit victor, quam intulit;“ ita ut hostes cladem quidem acceperint priusque ex acie se receperint, ipsi tamen victores Phocaeenses tam afflictī e pugna discesserint, ut victos potius quam victores existimaveris. Vid. Wesseling. ad Diodor. Sic. XI, 12 et Excerpt. libri XXII. (T. II. p. 495). Plut. Morr. p. 488 A. Unger. Parad. Theb. p. 383 seq. Cr. addit: „Ast. ad Platon. de Legg. I, 11. pag. 65 et Schol. Aristid. pag. 188 ed. Frommel.“ Bene caeterum Larcherus monet, hanc victoriam non confundendam esse cum ea, quam Phocaeenses Massiliam condentes de Carthaginensibus reportasse Thucydides scribat I, 13. Nam Massiliam conditam esse ante haec tempora (de quibus hic agitur) sexagesimo fere anno. Quod si verum est, non mirum, hic loci nullam fieri mentionem coloniae a Phocaeensibus Massiliam deductae, nec illud iure mireris, Phocaeenses patria relicta

τοῖσι Φωκαιεῦσι ἐγένετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσαράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν, αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι ἦσαν ἄχρηστοι· ἀπεστράφατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν Ἀλαλίην ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κτῆσιν, ὅσῃν οἶαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆες σφι ἄγειν· καὶ ἔπειτα ἀφέν-
167 τες τὴν Κύρνον ἐπλεον ἐς Πήγιον. Τῶν δὲ διαφθαρείσων

non ad suos Massilienses, verum alio se convertisse, cum hi arctis finibus fuerint adhuc inclusi barbarisque gentibus cincti. Cum vero sint, qui hac occasione Massiliam a Phocaeensibus conditam narrent, ut Isocrates in Archid. §. 84. p. 133, Pausanias X, 8, Ammian. Marcellin. XV, 9, eos et tempora et res diversas utique permiscuisse nunc statuunt. Nam vix credibile, Herodotum, huiusmodi res tam accurate et studiose indagantem, tale quid si re vera acciderit, omisisse, praesertim qui in ea Italiae parte ipse diu commoratus fuerit, ubi Phocaeenses dein consederint. Conf. Dahlmanni Herodot. p. 141. Vix enim dubitandum, quin Noster, Massiliam, quam sane novit (V, 9), a Phocaeensibus hac occasione conditam si existimasset, id certe hoc loco, ubi reliquas istorum expeditiones commemorat, verbulo certe indicasset neque silentio plane praeteriisset: unde merito colligas, illum aliter sensisse, Massiliamque ipsam, quo tempore Phocaeenses patriam relinquere sunt coacti, dudum exstitisse, longe antea conditam vel ex mente Herodoti: quare Massiliam conditam anno ferme 600 a. Chr. n. plerumque ponunt; vide Clinton. Fast. Hellen. I. p. 220 et Dederich. Rhein. Mus. IV. p. 125 et inprimis p. 102 seqq., Schultz. Appar. crit. Spec. II. p. 40 seq. Lehnert. De foed. Ionic. p. 53 seq. De originibus Massiliae urbis eiusdemque rebus gestis praeter Iohaunsen, a Cr. laudatum (Veteris Massiliae res et instituta. Kiliae 1817. p. 10 seqq.) consul. A. Brueckner et H. Ternaux: Hist. reip. Massil. a primordiis usque ad Noronis tempora, Gotting. 1826. Cless in: Pauly Realencycl.

IV. p. 1624 seqq. Reliqua dabit C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 78. not. 28 ed. quart.

ἀπεστράφατο] Male Medicus ἀπεστρέφετο. Conf. I, 141. τοὺς ἐμβόλους glossa Herodotea (coll. Gregor. Cor. de dial. Ion. §. 106) exponit χάλκωμα περιτιθέμενον: de rostris navium sive de summa prorae parte in ferrum exeunte, quo in hostiles naves incurrant, intelligendum: vid. Scheffer de milit. nav. V, 5. Boeckh: Urkund. über d. Seewesen. pag. 100 seq. — Mox pro vulgato ἐγένοντο cum recenti. e Schellershemiano scripsi ἐγίνοντο. Obloquitur censor in Ephem. Ienens. 1817. nr. 164. pag. 373.

καταπλώσαντες — ἀνέλαβον] ἀναλαμβάνειν hac in re proprium notat Siebelis. ad Pausan. I, 4. §. 3, qui Herodoti orationem imitatus est. — Pro ἀφέντες recenti. edd. ἀπέντες, contra codd. auctoritatem.

CAP. CLXVII.

τῶν δὲ διαφθαρείσων νεων τοὺς ἄνδρας οἳ τε Καρχηδόνιοι κ. τ. λ.] Locum modo mendosum suspectumque, modo lacunosum habuerunt viri docti, ipseque Bredov. p. 14 quaedam excidisse his putat, unde Dindorf et Dietsch lacunae signa post Τυρσηνολ posuerunt. Schweighauserus, αὐτῶν ad Phocaeenses referens, locum sic interpretatus est: Carthaginienses Tyrrhenique plures captivos fecerunt quam Phocaeenses eosque inter se partiti sunt; dein eosdem in terram expositos lapidibus obruerunt. Iungendum enim esse: οἳ τε Καρχηδόνιοι καὶ οἳ Τυρσῶν, dein ἑλαχόν τε — καὶ κατέλευσαν. Quae quidem recte monuit, in eo tamen, si bene eius sententiam percepi, lapsus, quod αὐτῶν

νεῶν τοὺς ἄνδρας οἱ τε Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἐλαχόν τε αὐτῶν πολλῶ πλείους, καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλλαίοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χώρον, ἐν τῷ οἱ Φωκαῖες καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγένετο διάστροφα καὶ ἐμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑποξύ-

genitivum a comparativo πολλῶ πλείους pendere existimat et hunc in modum etiam locum interpretatus est. Mihi enim genitivus paritativus, ut aiunt, esse videtur, ut hic loci sit sensus: *nullo plures virorum e navibus submersis interceptorum Phocaeensium, Carthaginienses Tyrrenique, sortitione facta, abductos lapidibus obruerunt*. Nam postquam initio dixerat τοὺς ἄνδρας (qui accusativus obiecti ad verba sequentia pertineat), mox accuratius sententiam suam explicans subiungit αὐτῶν (i. e. τῶν ἀνδρῶν) πολλῶ πλείους, ita ut proprie ei dicendum fuisset τῶν ἀνδρῶν. Sed huiusmodi genitivus haud raro neglectos esse monstrant ea, quae Matthiae collegit in Gr. Graec. §. 319, quibus hic ipse locus optime addi poterit. Cary in Anglica Herodoti versione, quae Londini prodiiit 1852, in eandem fere sententiam hunc locum interpretans, ἐλαχον reddi vult: *they happened to take him*, additque, λαγχάνειν si sortis habeat notionem, plerumque adiectam reperiri vocem κληρῶ vel similem quandam, ut III, 83. 128. IV, 94. 153. Unde mihi suspicio orta est, pro ἐλαχον legendum esse ἐλαβον, quo recepto orationis difficultatem magna ex parte tolli existimem. — Formam πλείους ferri posse negat Bredov. p. 155, in πλείους vel πλεῦνας commutandam; illud recepit Dietsch, hoc Dindorf. Idem obtinet II, 120 et 121. §. 4. — Qui deinceps memorantur Αgyllaei, sunt incolae eius urbis, quae post dicta est Caere, quamque olim Agyllam dictam esse scriptores plures pronuntiant, a Pelasgis Thessalicis, ut volunt, conditam. Vid. Forbiger Handb. d. alt. Geogr. III. p. 606, qui Strabonis (V. p. 225), Dionysii Halic. (Antiqq. Romm. I,

14. III, 58, 144), aliorum locos attulit, et conf. Raoul Rochette Histoire de l'établiss. des colon. Grecq. I. pag. 305 et alia quae conguessit Creuzerus in Antiquitt. Romann. compendio pag. 12 s. 14 ed. sec. Add. C. O. Mueller. Etrusc. I. p. 87 seq., qui vetus urbis nomen Etruscum fuisse vult Ciera. Nomen Αgyllae ad Semiticam stirpem revocare nuper studuit Ohlshausen Rhein. Mus. N. F. VIII. p. 333, ut conveniat cum voce תגלל. In Romanorum rebus, ut satis constat, admodum celebratur Caere, in cuius loco nunc invenitur vicus nomine Cerveteri: qua de re praeterea Forbiger l. l. p. 606 seq. et Abeken: Mittelitalien etc. p. 132. 235 ff. 267 seqq. peculiari libello exposuit Ludovicus Canina: Descrizione di Cere antica ed in particolare del monumento sepolcrale etc. Rom. 1838. 4. Locum vero ipsum, in quo Phocaeenses lapidibus obruti sunt et in quo posthac ludos egerunt Αgyllaei, Gell (Topography of Rome and its vicinity I. p. 27) invenisse sibi videtur in ea planitie, quae inde a vico Cerveteri mare versus tendit, in qua adhuc exstare dicuntur plures tumuli ipsique fluvii Vaccina et Sanguinara, quod ipsum nomen ad sanguinolentam hanc Phocaeensem necem referri posse coniecit. — De forma Ionica ἐκέατο pro ἐνευτο vid. Bredov. p. 329.

διάστροφα καὶ ἐμπηρα καὶ ἀπόπληκτα] i. e. *distorta, mutila et membris capta s. fracta*. Sunt vocabula e re medica fere desumpta: nam διάστροφα dicuntur corporis membra s. partes, quae e rectis distortae sunt pravamque formam acceperunt; unde μορφή καὶ φρένες διάστροφοι ἦσαν de Io in bovem

για καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφούς ἐπεμπον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἁμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη σφείας ἐκέλευσε ποιεῖν, τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ ἄγωνα γυμνικὸν καὶ ἱππικὸν ἐπιστάσι. καὶ οὗτοι μὲν τῶν Φωκαίων τοιοῦτῳ μῶρῳ διεχρήσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἐκτίσαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας

mutata dixit Aeschylus in Prometh. 694, ubi vid. Blomfield. in Glossar. Alia, quae vel magis ad nostrum locum pertinent, praebet Foesii Oeconom. Hippocrat. p. 157; ἐμπήρα sunt membra capta aut mutilata, indeque non prorsus absoluta, vid. ibid. p. 203 et conf. Herod. I, 196 virgines dicentem τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους. ἀπόπληκτα corporis partes dicuntur resolutae et debilitatae, exstincta nervorum vi, stupidae; vid. ibid. p. 79, et conf. Herod. II, 173.

ἀκέσασθαι τὴν ἁμαρτάδα] *mederi delicto s. reparare, expiare delictum*. Vocem ἁμαρτάδα, quae etiam invenitur VIII, 140, Ionicam dicunt terminationem, quamquam ea alii quoque multo posteriores scriptores sunt usi. Tu vid. Creuzeri not. ad Olympiodor. Commentt. in Alcib. I. pag. 65. — In seqq. apte usus est verbo ἐπιτελεῖν, quippe quod verbum de sacris faciundis ludisve instituendis solemne. Vid. ad Ctesiae fragmm. pag. 436 a me laudata. — Quod ad oraculum attinet Agyllaeis s. Caeritibus a Pythia datum, eo Limburg-Brouwer (Histoire de la civilisat. II, 4. sive Vol. VI. p. 141) humanitatis et pietatis per oracula propagatae ac nutritae sonum declarari arbitratur. Quod vero Delphos sciscitatum miserint Caerites, cum in sua vel urbe vel terra idem consilium petere licuerit, id ex magna vi et auctoritate theocratiae, qualis apud Etruscos floruerit, repeti vult Micali Storia etc. II. p. 171. Cum enim de Graecis interfectis iisdemque expiandis ageretur, Graecum deum oumque primarium consuli consentaneum erat ab ea urbe, quae

ab ipsis Graecis s. Pelasgis olim condita ferebatur atque ab eo inde tempore huius rationis memoriam retinebat et colebat. Inter Phocaeenses et Italos, Romanos quoque, quae rationes mature iam intercesserint, disquisivit Klausen: Aeneas u. die Penat. II. p. 603 seq.

καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως] *καταγίζειν* quid sit, explicuimus ad I, 86. *ἐναγίζειν* (*iusta persolvere, parentare*) potissimum ad mortuos refertur, indeque ad heroum atque Manium cultum. Vid. Herod. II, 44 fin. Plut. Aristid. cap. 21. Conf. Gregor. Corinth. de dialect. Ion. §. 109. pag. 515, ubi legimus: *ἐναγίζειν* τὸ χοῆς ἐπιφέρειν ἢ θύειν τοῖς κατοικομένοις. Vid. Koen. ad h. l. et Creuzeri Symbolic. III. pag. 768 seq. ed. tert. — Ad διεχρήσαντο conf. quae ad I, 110 notavimus.

ἐκτίσαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην] Arrideret, quod Schweigh. coniecit *ἐκτίσαν* (pro *ἐκτίσαντο*), nisi id ipsum continuo legeretur, ut vix probabile sit, idem paulo antea olim exstitisse. Larcherus maluerat *ἐκτίσαντο*. Neutrum bene. Est enim *ἐκτίσαντο* sibi *acquisiverunt*, quo ipso indicatur, non primos fuisse Phocaeenses, qui hoc in loco urbem condiderint, sed antea iam alias aliarum illic gentium fuisse sedes. Quare *ἐκτίσαντο* nolim reddere *possederunt*, ut fecit Eltz Quaest. Herodd. p. 11, Schweighaescro adversans ipseque proponens coniecturam *ἐστῆσαντο* (h. e. *exaedificaverunt urbem*), minime necessariam illam quidem. Vulgatam, quam recte retinuerunt recentt. edd., tuitus quoque est Grotefend in: Blätter f.

ταύτην, ἥτις νῦν Τέλη καλεῖται. ἔκτισαν δὲ ταύτην πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδωνιῆτεω μαθόντες, ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἐχρησε κτίσαι ἥρων ἔοντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης

Münzkunde II. nr. 11. p. 114. Unus Dindorf. edidit ἔκτισαν. Neque obstant verba ἔκτισαν δὲ ταύτην, i. e. hanc vero urbem condiderunt s. coloniam in hanc urbem deduxerunt, edocti a viro Posidoniata etc. Congruit ipsam urbem nomen, quod origine Etruscum in huius gentis monumentis occurrit (FEAIA). Vide Muent. Velia pag. 15, qui hoc factum esse existimat anno 553 ante Chr. n. Ex ipso tamen nomine nihil istiusmodi concludi posse vult C. O. Mueller. Etrusc. I. p. 170 coll. 191. Sed ipse p. 412 affert Etruscas voces Fel, Felia (Velia). Οἰνωρική terra non universa, quam nos dicimus, Italia est, verum eius pars quaedam australis, quam ipsam Herodotus Italiae quoque nomine consignavit. Vid. Bredov. in Uranolog. Herodot. pag. XXVI. Unde legimus apud Ammian. Marcellin. XV. 9. §. 7, ubi vid. interpretes, Phocæensium istorum nonnullos in Lucania Veliam condidisse. Oenotri enim olim habitabant Brutium agrum et Lucaniam, et ante Sabellorum invasionem ora occidentalis quoque usque ad Posidoniam Oenotriæ adnumerabatur. Cr. confert Niebuhr. Roem. Gesch. I. p. 16. 58 ed. secund. Tu vid. Forbiger l. l. pag. 536 seq. coll. 489, qui Oenotros ad Pelasgicam s. Graecam refert stirpem. Micali (Storia etc. I. p. 55. 316 seqq.) mavult eosdem ad Oscam gentem indigenam revocare.

ἥτις νῦν Τέλη καλεῖται] Est ea urbs, quae et Elea et Velia vocatur; quod enim e Stephano Byzantino advocatur Οἰέλλα, natum videtur ex ΟΤΕΛΛΑ male scripti codicis aut ΟΤΕΛΙΑ, ut bene iam observavit Wesselingius. De nomine urbis Τέλη s. Ἐλέα monuerunt, ut Cr. notat, Mazocchi in Commentt. ad Tabb. Heracleenss. pag. 43. 120. 516 seq. Rasche in Lexic. rei numgr. vett. T. V. Part. II. p.

797 seq., et quae in Scholiis Platoniceis ad Sophistae initium traduntur pag. 35 coll. pag. 78 Cod. Clark. ed. Gaisford. Graecum urbis nomen, quale Herodotus effert, in omnibus numis reperitur, postmodo varie pronuntiatum, unde etiam in scriptura variatum, mōtente Muentero (Velia in Lucanien pag. 20—22), qui varia hinc orta urbis nomina recenset. Latinis scriptoribus ut plurimum dicitur Velia. Paucas adhuc urbis olim splendidissimae ruinas superesse scribunt non longe ab eo loco remotas, cui nunc nomen Castell' a mare della Brucca. Vid. Forbiger. l. l. p. 762 seq., qui veterum et recentiorum scriptorum locos exhibet.

ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἐχρησε κτίσαι] τὸν Κύρνον κτίσαι, condere Cynnum, i. e. Cynnum ut heroem colere sacris in eius honorem institutis. Ita nulla in loco difficultas aut obscuritas, nec ulla opus mutatione, qualem v. c. nuper proposuit Steger. in Praefat. ad Herodot. p. X: ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Π. ἐχρ. τίσαι ἥρων ἔοντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον κτίσαι.

ἥρων ἔοντα] Accusativi forma (ἥρων) haud mutanda, quamvis altera quoque forma (ἥρων) apud Nostrum inveniat II, 143. VI, 69. Quod recte monuit Bredov. pag. 250. Quo eodem auctore p. 112. mox vulgatam οὕτω revocavi, quam Gaisford. librorum quorundam auctoritate mutaverat in οὕτως. Add. I, 176. Cynnum, Hercules filium, a quo Graece dicatur Corsica insula, nominat Servius ad Virgil. Ecl. IX, 30; quod cur neget Schwgh., equidem non perspicio. Rectius ille iudicat de Benedicti coniectura (in Act. semin. philol. Lips. Vol. II. T. II. p. 283), qua legendum sit: ἔλος ἔοντα, ut paludum, in quibus Phocæenses teste Dionysio Halicarn. I, 20 Veliam urbem condiderunt, nomen fuit Κύρνος.

- 168 μέν νυν περί τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε. Παραπλήσια δὲ τοῖσι καὶ Τήλοι ἐποίησαν. ἐπεὶ τε γάρ σφεων εἴλε χώματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς τὰ πλοῖα, οἴχοντο κλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηκίης, καὶ ἐνθαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἀβδηρᾶ· τὴν πρότερος τούτων Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας οὐκ ἀπάνητο, ἀλλ' ὑπὸ Θρηκίων ἐξελασθεὶς τιμὰς νῦν ὑπὸ Τητῶν τῶν ἐν Ἀβδηροῖσι ὡς ἦρως ἔχει. 80
- 169 Οὗτοι μὲν νυν Ἰώνων μῦθοι, τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνέχόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες, πλὴν

CAP. CLXVIII.

ἐπεὶ τε γάρ σφεων εἴλε χώματι κ. τ. λ.] Conf. supra I, 102 de Harpago: αἴρεε τὰς πόλιν χώμασι, ibique adnot. Quod vero Dureau de la Malle, quem ibi laudavi, εἴλε sic reddi vult (p. 414 seq.): „il était sur le point de prendre“, merito improbat Quatremère (Journal d. Sav. 1851. p. 308) rectius ita accipiens: „lorsque le mur fut au pouvoir d'Harpage.“

καὶ ἐνθαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἀβδηρᾶ] Cum Herodoto in narratione de Abdera condita consentiunt Strabo XIV. p. 644 ed. Cas. p. 953 B. Scymnus Chius v. 670 tom. II. pag. 38 Hudson. Namque binæ sunt distinguendae coloniae, a viris doctis in unam temere confusae, quarum prior Clazomeniorum, quae teste Eusebio incidit in Olymp. XXXI, 1, Abderam ducta est a Timésio, altera posterior Teiorum, qui Persarum dominationem fugientes huc sese receperunt urbemque denuo condiderunt, Olymp. LIX, 4 sive 541 a. Chr. n. aut anno 543 a. Chr. n., ut rectius nobis statuere videtur C. F. Hermann, qui Abderae res accuratius persecutus est in: Schulzeitung. 1830. nr. 63. p. 508 seqq. (Gesammelte Schrift. p. 90—111). Praeterea conf. Raoul Rochette Histoire de l'établiss. d. colon. Grecq. III. p. 400 seq. Quae ad ipsam urbem eiusque situm pertinent, ea vid. apud Forbiger. I. I. III. p. 1078 et Prokesch in Annall. Vienn. T. LIX. Anzeige-Bl. p. 11

seqq. Conf. etiam nott. ad Herod. VII, 109.

Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας οὐκ ἀπάνητο] Qui Herodoto Timésios, is aliis dicitur Timesias, laudatus ob civilem prudentiam ac virtutem. Vid. Aelian. Var. Hist. XII, 9, Plutarch. rei publ. gerend. praecept. pag. 812 A et de Amicorum multitudo. pag. 96 B, ad quem locum nunc plura de hoc viro eiusque aetate disputat Wytttenbachius t. I. p. 655 Animadverss. — De forma ἀπάνητο conf. Thomam Magistr. s. v. ἀνήσονται pag. 932 atque Bredov. p. 307, qui recte tuetur vulgatam, a Bekkero mutatam in ἀπόνητο: quae epica est forma. — In seqq. cum Gaisfordio, pluribus libris addicentibus, restitui-mus ἐξελασθεὶς pro ἐξελαθεὶς, quod ex Aldo propagatum tuetur Piersonus ad Moerid. p. 13, apud quem alteram formam ἐλληνικῶς dici legimus. Et bene dici ἐξελα-θεὶς in Attico scriptore, non est quod negemus, sed Herodotum asperiores formas diligere, apte monuit Schweighauserus. Accedit praeterea librorum auctoritas, qui in asperiori illa forma plerumque conspirant, ut I, 173. III, 46. 51. IV, 4. V, 145. Quare a me impetrare non potui, ut Bredovium sequerer, (p. 345) in his omnibus locis contra codd. auctoritatem literulam σ eiicientem. Apud Pausaniam eadem formae varietas, ut modo sine σ, modo cum illa litera inveniatur. Vid. Siebelis. ad Pansan. I, 12. §. 5, et cf. Schubart in: Jen. Litt. Zeit. 1846. p. 90.

Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγω, κατάπερ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοὶ, περὶ τῆς ἑωυτοῦ ἕκαστος μαχόμενοι· ἐσσωθέντες δὲ καὶ ἀλόντες ἔμενον κατὰ χώρην ἕκαστοι, καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον. Μιλήσιοι δὲ, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρκιον ποιησάμενοι, ἡσυχίην ἤγον. Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. ὥς δὲ τοὺς ἐν τῇ ἡλείῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς νήσους ἔχοντες Ἴωνες, καταβῶδῃσαντες ταῦτα, σφέας αὐτοὺς ἔδωσαν Κύρῳ. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων καὶ συλλεγομένων οὐδὲν ἔσπον ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώμην Βιάντα ἄνδρα Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἰωσι χρησιμωτάτην· τῇ εἰ ἐπέλθοντο, παρείχε ἄν σφι εὐδαιμονέειν Ἑλλήνων μάλιστα· ὃς ἐκέλευε κοινῶ στόλῳ Ἰωνας ἀερθέντας πλέειν ἐς Σαρδῶ, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν κτί-

CAP. CLXIX.

διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο] De forma ἀπικέατο conf. ad I, 152. 15. Dindorf et Dietsch ediderunt ἀπικοντο. Ad ipsam locutionem (διὰ μάχης ἀπικ.) conf. VI, 9 ibique nott.

ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται] Vid. I, 143.

οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο] Primus enim Croesus Iones in ditionem suam redegerat, ut supra I, 6. 28 legimus. Quare verisimillimum videtur, quod Plehn. contendit in Lesbiac. libro pag. 55, eodem etiam tempore Lesbios in Persarum fidem atque potestatem se permisisse.

CAP. CLXX.

κεκακωμένων δὲ Ἰώνων κ. τ. λ.] i. e. cum Iones his malis (i. e. bello a Persis illato eorundemque imperio ipsis imposito) essent afflicti atque nihilominus (i. e. quamvis Persis essent subditi) in Panionium (ut ante Persarum imperium soliti erant) convenirent etc. Unde mihi quodammodo patere videtur, Ionibus, qui Persis se dedissent, eam rei publicae formam, qua antea usi fuerint, esse permissam ipsamque libertatis speciem quandam esse re-

lictam, ut, quemadmodum antea facere consuevissent, Panionium convenirent ac de rebus communibus deliberarent, sacra facerent, alia id genus tractarent. Aliter quidem sensit Wachsmuth. Hellen. Alterthumsk. I. p. 159: sed vid. Lehnert. de foed. Ionic. p. 49 et C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 77. not. 29. ed. quart. De Panionio vid. I, 148 ibique nott. Verbum κακοῦσθαι aliquoties hoc sensu apud Nostrum: I, 196. V, 27. VI, 26. 27. VII, 191. VIII, 68. §. 3. Imitatur Pausanias: de quo cf. Siebelis ad I, 4. §. 1. ἡσπον libris invitis mutare ausus sum in ἔσπον, quod inde a Bekkero fecerunt recentt. editt. (cf. Bredov. p. 144), nec tamen cum iisdem scribere placuit in seqq. πλώειν pro πλέειν, quod retinendum censui cum Bredov. p. 172. — ἀποδείκνυσθαι γνώμην (sententiam declarare, exponere) frequenter dixit Noster I, 207. II, 24. III, 74. 82. 160. IV, 97. VII, 139. VIII, 108. IX, 58; quo eodem fere sensu ἐκφέρεσθαι γνώμην V, 36, atque ἀποφαίνεσθαι γνώμην, de quo dixi ad Plutarch. Pyrrh. p. 161. — De Biantē, qui admodum propeeta aetate fuisse videtur, cum haec Ionibus suaderet, cf. nott. ad I, 27.

πλέειν ἐς Σαρδῶ κ. τ. λ.] Conf.

ζειν πάντων Ἰώνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας σφέας δουλοσύνης εὐδαιμονήσειν, νήσων τε ἀπασέων μεγίστην νεμομένους καὶ ἄρχοντας ἄλλων, μένουσι δὲ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ ἔφη ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἐτι ἐσομένην. Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνώμη, ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἰωσι γενομένη. χρηστή δὲ καὶ, πρὶν ἢ διαφθαρεῖναι Ἰωνίην, Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἑόντος Φοίνικος, ὃς ἐκέ-

Nostrum V, 106, ubi vide reliquorum scriptorum testimonia consimilia de hac insula allata, coll. VI, 2. Ac vituperatur Noster a Dahlmanno (Herodot. p. 55), quod miro errore lapsus Sardiniam omnium insularum maximam dixerit. Sed hic quidem non suam ipsius ille refert sententiam, verum Biantis de Sardinia sic existimantis; nec ipse in Sardiniam usque pervenire poterat, ut, quae istius insula sit amplitudo et magnitudo, comperiret. Quare communem et suo tempore vulgatam famam de hac insula, quam etiam *μεγίστην τε νήσον καὶ εὐδαιμονίαν πρῶτην* Mantichus Messenius vocat apud Pausan. IV, 23, 5, secutus esse videtur; quo faciunt etiam ea, quae de hac insula disputat Heerenius in Ideon II, 1. p. 69 seqq., quippe principem fere Carthaginiensibus fuisse provinciam summoque loco habitam, omnis frumenti copia abundantem, metalla aliaque largiter suppeditantem. Add. Movers: Die Phoenizier. II, 2. p. 556 plura in hanc rem disputantem. Quae si perpenderit, minus certe temeritatis Nostrum incusabis.

ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἰωσι] i. e. cum Ionum res iam perversae essent. Cf. ἐπ' ἐξεργασμένοισι IV, 104 ibique nott. II, 22. Kuehner. Gr. Gr. §. 669. — Ad γενομένην suppl. ἦν, quod additum invenimus supra I, 161 fin. ἦν δὲ χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος. De omissione verbi vid. Schaefer. ad Lambert. Bos. de Ellipsis. L. Gr. pag. 608.

τὸ ἀνέκαθεν γένος ἑόντος Φοίνικος] In Phoenicia Thaletis origine plures cum Nostro concinunt, a Wesselingio ad h. l. excitati, ut

Diogen. Laert. I. §. 22. Clemens Alexandr. Stromat. I. p. 352. Parentes enim teste Duride ac Democrito, ad quos Diogenes l. l. provocat, ex Thelidarum familia erant, qui Phoenicum nobilissimi a Cadmo et Agenore originem ducere dicuntur. Miletum venit (ait Diogenes) profectus cum Neleo, aut, ut pluribus videtur, indigena fuit Milesius et claro genere natus Phoeniciam originem prae se ferente. Inde vero explicandum, quod nonnullis Phoenix, aliis Milesius habetur. Hinc Theodoretus Graec. affect. curat. p. 7. ed. Sylb. (p. 19. Gaisf.): — τὸν δὲ Θαλῆν οἱ υἱὸν Μιλήσιον λεγόντων, Λέανδρος δὲ καὶ Ἡρόδοτος Φοίνικα προσηγόρευσαν. Cf. supra ad Herodot. I, 75 de Thalete notata. Ad ἀνέκαθεν singularem Herodoti usum observant Grammatici Graeci, cum Attici de loco unice ita dixerint, minime de tempore. Nec vero semel, ut Thomas Magister vult, Herodotus hac voce ita est usus, sed aliquoties: V, 55. 65. VI, 35. 125. 128. VII, 221, nec alii Attici scriptores, in quibus Lucianus, ea abstinerunt, ut abunde notarunt interpretes ad Thomam Magist. p. 77 seq. et ad Phrynich. pag. 270. Grammaticus a Bekkero vulgatus (Anecd. Gr. I. p. 18. 26): ἀνέκαθεν· εἰρήσκεται ἐπὶ τόπον ἐληγμένον, οὐκ ἐπὶ χρόνον, ὥς παρ' Ἡροδότῳ. Conferri quoque poterit ἀγκαθεν in Aeschyli Agamemn. 3, ubi vid. Blomfield. in Glossario. In seqq. forma Τέων Thucydidem quoque usum esse (VIII, 16) recte monuit Bredov. p. 249, alios eiusdem formae accusativos ex Herodoti libris afferens. In verbis τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκομένης, quae

λευε ἐν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, το δὲ εἶναι ἐν Τέφ· Τέφον γὰρ μέσον εἶναι Ἴωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πόλιας οἰκομένους μὴδὲν ἔσσαν νομίζεσθαι, κατάπερ εἰ δῆμοι εἶεν. οὕτω μὲν δὴ σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

Ἄρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἴωνίην ἐποιέετο στρα-171
τητήν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καννίλους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος
καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμέ-

equidem sic interpretor: *reliquas vero urbes, quae* (ab Ionibus) *habitantur*, haesit Schweighauserus (Lexic. Herod. II. p. 138) addens: „po-
„teras etiam suspicari τὰς ἄλλοθι
„πόλιας οἰκομένους aut οἰκημένους,
„scriptum oportuisse, aut τὰς ἐν
„ἡπείρῳ οἰκημένους.“ Quorum neu-
trum placet; conf. etiam nott. ad I, 27.

CAP. CLXXI.

ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας] Hoc explicandum ex Persarum more, quo victores victam gentem una secum ducerent, copiisque suis continuo illam adderent. Cf. Heeren. Ideen I, 1 pag. 513.

εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἡπείρον κ. τ. λ.] Cares, qui Graeciae stirpis volunt esse, primitus e Graecia ipsa profectos Aegaei maris insulas occupasse vulgo narrant, eosdemque et mercatura et latrociniiis maritimis inclitos fuisse addunt. Primus iugum illis imposuisse dicitur Minos, qui primus Graecorum classe plurimum valuit, nonnullos subigendo suisque Cretensibus adiciendo, alios, qui iugum ferre nollent, efficiendo, ita ut insulis relictis ad proxima Asiae litora sese recipe-
rent ibique sedes figerent. Unde sunt rursus pulsati multo post advenientibus e Graecia Ionibus, de quibus vidimus ad I, 142. At vero alia si circumspeciamus, Carum gens primitivas sedes in Asia habuisse videtur, Semiticae stirpi accensenda; ex Asia progressa in proximae sitas insulas Cretam praecipue tenuit ibique cum aliis huius insulae incolis quodammodo coaluisse

videtur. Ac Semiticam originem testantur vocabula quaedam Carica, qualia collegit Joblonsky Opuscc. T. III. p. 94; neque huc non pertinet Homerus, qui Cares dixit βαρβαροφώνους Ili. II, 867, ubi vid. interpretes; tu vid. inprimis Strabonem de huius vocis vi disserentem XIV. p. 661 Cas. Plura dabunt Hoeck. Creta II. p. 6 seqq. 290 seqq. Bertheau: Zur Gesch. d. Israelit. p. 192 seqq. Movers: Die Phoeniz. I. p. 17 seqq., qui Cares ex Palaestina repetit gentemque sive Phoeniciam sive Canaiticam proprie fuisse statuit. Leleges a Caribus non diversos aut certe cum iis ita permixtos esse, ut pro una eademque gente merito haberi possint, praeter Herodotum Strabo, Pausanias, alii asserunt. Tu vid. pluribus haec exponentem Raoul Rochette: Histoire de l'établiss. des colon. Grecq. I. pag. 378 seqq. 384 seqq. ibique Strabon. XIV. pag. 976 s. pag. 661 ed. Casaub., qui cum Herodoto plane consentit, coll. XIII. p. 909 s. pag. 611 Cas. et VII. p. 321 Cas. Hoc igitur si verum, Leleges et ipsi ad Asiam atque ad Semiticam stirpem pertinebunt, neque ad Graeciam, ut nuper contendit Soldan (Mus. Rhennan. III, 1. p. 89 seqq. 114 seq.), qui utramque gentem contra disertum Herodoti ac Strabonis testimonium ita distingui vult, ut Cares ad Asiae populos pertineant aequae ac Lydi et Mysi, Leleges prius aetate Graeciam tenuerint ipsam, unde profecti et insulas et ipsam Asiae oram proximam occuparint. Quod quidem vir doctissimus mihi haud persuasit, haud nescienti, quam varia quamque diversa de hac Le-

νοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἔόντες Μίνω τε κατήκοι, καὶ καλεόμενοι Λέλεγες, εἶχον τὰς νήσους, φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέοντες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας. ἄτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένον γῆν πολλήν, καὶ εὐτυχέοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώτατον τῶν ἑθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἄμα τὸν χρόνον μακρῷ μάλιστα. καὶ σφι τριεὶ ἔξευρήματα ἐγένετο, τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα

legum gente apud veteres tradita reperiuntur. Tu conf. Hoeck l. 1. et quae alia excitavit C. F. Hermann. Griech. Staatsalterth. §. 6. not. 11. ed. quart.

Μίνω τε κατήκοι] De structura conf. ad I, 143.

εἶχον τὰς νήσους] Videtur obloqui Thucydides I, 4, Cares narrans a Minoe insulis Cycladibus eiectos esse. Et re vera potuit eos eiicere Minos, si qui ipsius imperium recusarent aliosque in eorum locum ducere colonos, reliqua terra iis relicta, qui imperium ipsius agnoscerent. — In verbis sequentibus δυνατός εἰμι μακρότατον κ. τ. λ. Werferus in Actt. philoll. Monacc. I, 2. pag. 244 ante μακρότατον inseri vult ἐπὶ, quod uti aliis locis additum invenitur, ita tamen hoc loco cur necessario adiciendum sit, nulla mihi idonea apparet causa. Conf. infra II, 29 init. Schweigh. in Lexic. Herod. II. p. 84 eandem profert suspicionem, Herodotum forsitan scripsisse: ἐπὶ μακρότατον; ipsum vero locum sic reddidit: „quantum ego, superiorum temporum memoriam altissime repetens, audita cognoscere potui.“

οἱ δὲ — ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας] οἱ δὲ — ἐπλήρουν dixit, ac si antea legeretur: φόρον μὲν οὐδένα ὑπετέλεον, ita ut οἱ δὲ non ad diversam personam s. subiectum sint referendi, verum ad idem istud, quo antecedentia, quibus μὲν particula adiecta est, spectent. — Paulo post e Schellersh. scripsimus cum Gaisf. ἄτε δὲ δὴ Μίνω τε, ubi vulgo omittunt δὲ et τε. —

Si audiamus Eltzium (Quaest. Herod. p. 12), verba τῶν ἑθνέων ἀπάντων virgula a sequentibus separanda sunt, ut haec loci inde existat sententia: „cum Minos magnum sibi tractum subegisset et bello felix esset, Carica gens omnium gentium fuit clarissima, hoc simul tempore (quo ei Harpagus bellum intulit), vel maxime clara.“ Hoc vero si declarare voluisset Noster, aliter scripsisset aut certe particulam verbis κατὰ τοῦτον ἄμα τὸν χρόνον κ. τ. λ. addidisset: sed haec ipsa verba (ἄμα) satis indicant, non de alio tempore esse sermonem, sed de eo ipso tempore, quo Minos longe lateque imperitabat felixque erat bello: in quo gerendo Caribus et ipsis utebatur, quae gens illa aetate omnium fuit clarissima. Harpago vero tempore Cares hanc virtutem minime commonstrasse, Nostri verba satis declarant I, 174 init. Ad locutionem μακρῷ μάλιστα superlativo additam et cum τὶ quadam postpositam conf. II, 76 et Matth. Gr. Gr. §. 461.

καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέσθαι κ. τ. λ.] Tria haec inventa Strabo quoque Caribus adscribit XIV. p. 976 B, usus, quod ad cristas galeis impositas attinet, Alcaei testimonio. Nec dissentit Aelian. Animal. Hist. XII, 30, ex Herodoto profectus, cui add. Plutarchi locum in Artaxerx. cap. 10. pag. 1016 B. Nunc vero, quum inter sculpturas Assyrias Nini veteris similia cassidum ornamenta, qualia hic Caribus adscribuntur,

λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρες εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημεῖα ποιέεσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ
 81 ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες, οἵπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρέεσθαι, τελαμῶσι σκυντίνοισι οἰηκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐχέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι. Μετὰ δὲ, τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῷ Δωριεὺς τε καὶ Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπειρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρη-
 τες λέγουσι γενέσθαι. οὐ μέντοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἐαυτοὺς εἶναι αὐτόχθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ ἀεὶ διαχρεωμένους τῷ-
 περ νῦν. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοισι Διὸς Καρίου ἱρὸν

detecta sint, Cares ab Assyriis potius haec accepisse arbitratur Layard: Nineve and its remains II. p. 338 seq. 347. — Ad καταδέξαντες conf. I, 163. — ὄχανα sunt ansae, quibus clipeus gestabatur et regebatur, manubria. Namque antea ad clipeos portandos loris latis utebatur, quibus nomen τελαμῶνες. Testis est Homerus, apud quem frequentissime istiusmodi lora memorantur, Ili. II, 388. IV, 796. 798. XI, 38. XII, 401 etc. Herodotus infra eos vocat τελαμῶνας σκυντί-
 νους, lora e corio facta.

οἵπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρέεσθαι] Male olim ἐώθεισαν, quod cum recentt. edd. mutavimus, cum ab Herodoti dialecto alienum sit; vid. Bredov. p. 336. — In seq. οἰηκίζοντες est gubernantes, regentes. Namque οἰακίζειν, quod proprie est navem gubernare, navis cursum gubernaculo regere, non aliter atque οἶαξ (gubernaculum), ad multas alias res dein transfertur, quibus omnino gubernandi et regendi notio declarari debet. Cf. οἰακοστροφός apud Aeschyl. S. c. Theb. 62. Prometh. 524. Pers. 778. οἰκονόμος apud eundem in Prometh. 153 coll. Sept. c. Th. 3.

περὶ τοῖσι αὐχέσι — περικείμενοι] i. e. illa circum cervices hamosque sinistris alligata habentes. Ad verbum περικείμενοι suppl. τὰς ἀσπίδας, ut bene praecipit Matthiae Gr. Gr. §. 424, 2. pag. 781.

Nam quaevis emendatio hic supervacua est.

Μετὰ δὲ, τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῷ κ. τ. λ.] Sensus loci non obscurus, modo recte distinxeris, ita ut post μετὰ δὲ ponatur comma. Nam Herodotus vult, postea (postquam scilicet Minois imperio subditi essent Cares) et quidem longo post tempore Cares a Doribus Ionibusque insulis illis, quas inde a Minois aetate adeoque iam antea tenuerant, pulsos esse coactosque, ut inde in terram Asiae continentem cederent. Dorum vero et Ionum migratio ea est, de qua antea exposuerat I, 142 seqq. Conf. Matthiae Miscell. philologg. II, 2. p. 110.

νομίζουσι αὐτοὶ ἐαυτοὺς εἶναι αὐτόχθονας ἡπειρώτας] De structura accusativi cum infinitivo, ubi nominativo potius locus erat, vid. nott. ad I, 34. II, 2. Mox reliqui διαχρεωμένους, ut cap. seq. χρέωνται, omnibus libris consentientibus. Dietschius cum Bekkero scripsit δεαχρεωμένους et χρέονται. Ad argumentum verbb. seqq. Larcherus annotat, probabile esse, re vera Cares nullo alio unquam usos esse nomine, verum ab exteris potuisse dici Leleges, quum utriusque gentis homines in unum coaluerint. Tu vide supra nott. ibique laudatum Soldan p. 90 seqq. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοισι Διὸς Καρίου ἱρὸν ἀρχαῖον] Μυ-

ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνή-
τοισι ἐοῦσι τοῖσι Καρσί. τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέ-
γουσι εἶναι Καρὸς ἀδελφεούς. τούτοισι μὲν δὴ μέτεστι ὅσοι
δὲ, ἐόντες ἄλλου ἔθνεος, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο,
172 τούτοισι δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι αὐτόχθονες, δοκέειν ἐμολ,

λάσοις cum recentt. scripsimus tum binorum librorum ex auctoritate tum Strabonis e loco. Vulgo *Μυλάσσοις*. In inscriptionibus Graecis (Corp. Inscr. Gr. T. II. nr. 2691. c. et 2701) cum simplici *σ* scriptum reperitur. Conf. praeterea Holsten. ad Steph. Byzant. p. 214 et Bredov. p. 97. De *Mylasis*, Cariae urbe satis ampla ut videtur ornataque, vid. Strabon. XIV. p. 658. p. 973 seq. Reliquos veterum locos aequae ac recentiorum, qui has regiones inviserint ac descripserint, praebet Forbiger: Handbuch d. alt. Geogr. II. p. 232. Add. Corp. Inscriptt. Graec. T. II. nr. 2691 seqq.

Nunc idem nomen fere retentum esse *Melasso* s. *Melassa* tradunt. Rossius (Kleinasien u. Deutschland p. 112 seq. coll. 127) a Graecis nunc vocari *Μελισός* scribit, tenue ac vile oppidum, vix veteris urbis amplitudinem declarans. Add. Fellows Asia min. p. 259. Lycia p. 67 seq. Tchihatchef in Journal Asiaticque Serie V. T. IV. p. 71 seq., qui oppidi domus antiquioris urbis reliquias sat multas ostendere asserit. In hac urbe templum fuit Iovis Carii, quem eundem atque Stratium (*στράτιον*) perhibet Aelianus de Nat. Animall. XII, 30. Rectius Strabo inter utrumque distinguit, varia utriusque dei templa commemorans et cum Herodoto egregie conspirans, lib. XIV. p. 659 Cas. sive p. 973 C. 974 A. Namque Iupiter *στράτιος* pertinet ad Labranda, qui est vicus prope Mylasa: vid. infra nott. ad V, 119. Iovis Carii templum Mylasorum in urbe Strabo l. l. scribit *κοινὸν ἀπάντων Καρῶν, οὗ μέτεστι καὶ Λυδοῖς καὶ Μυσοῖς ὡς ἀδελφοῖς*; cf. Otto Iahn: Archaeolog. Aufsätze p. 42 seq. Quamquam igitur hic distingui necesse

est, ne duo templa unius quidem dei sed variis cognominibus ornati confundamus, tamen, si altius inquirere velis, vix notione ac significatione multum inter utrumque Iovem intererit. Namque constat Cares ut bellicosam gentem deos quoque armis indutos, militari ferme specie et cogitasse et repraesentasse; ita ut Iovem Cares simili modo, quo Iovem *στράτιον*, armis instructum, repraesentasse et coluisse crediderim. Conf. Soldan l. l. p. 112. Emeric. David: Jupiter etc. II. p. 457 seq. Creuzer: Symbol. II. p. 500. III. p. 98 ed. tert. Streber: Abhandl. d. Münchn. Akad. d. W. (hist. phil. Cl.) I. p. 238. Addi quoque poterit Uschold (Gesch. d. Troian. Kriegs p. 169 seq. 177 seq.), qui hunc Carum Iovem, quem a Graecorum Iove discernit, nullum alium esse vult nisi Agamemnonem Homeri carminibus celebratum.

ὡς κασιγνήτοις ἐοῦσι τοῖσι Καρσί] Conf. Strabonem XIV. p. 976. — His verbis et sequentibus si nihil aliud, certe communem originem atque stirpem istarum gentium satis declarari putem (cf. Hoeck l. l. p. 301 seq.); quare in Lydis atque Mysiis colonos Carum quaerunt, hanc ipsam ob causam sacrorum participes. Conf. Raoul Rochette Histoire de l'établiss. I. p. 389 seq. Quae si vera sint aut certe veri speciem quandam praebent, intelligitur, cur reliquos alienigenos, quamvis eandem linguam edentes, excluserint. Pertinuisse enim isti videntur ad alias gentes indigenas, ante illorum colonorum adventum hanc terram tenentes, mox vero oppressas a colonis victoribus, quorum vel linguam ut victi adsciverint.

εἰσί· αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης φασὶ εἶναι. προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καννικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοισι δὲ χρέωνται κεχωρισμένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Κερῶν. τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶ. ἰδρυθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπειτα ὥς σφι

CAP. CLXXII.

οἱ δὲ Καννιοὶ αὐτόχθονες κ. τ. λ.] Nec hic nec cap. 171 init. Mediceo parendum esse offerenti Καννίωνος et Κανκάνιοι, satis docet tum reliquorum librorum consensus apud Herodotum, et his locis et I, 176, tum Strabonis auctoritas, e Nostro haud dubie proficiscentis XIV. p. 964 A. s. pag. 652 Casaub. Namque Herodotus Cauconios utique ignoravit, nec Caucones idem novit, quos poeta nominat in Iliad. X. 429.

προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος] i. e. accesserunt, quod ad linguam attinet, ad Caricam nationem s. accommodant suam linguam ad Caricae nationis linguam. — Iablonskio (Diss. de Lingua Lycaon. t. III. p. 95 Opuscc.) scribere placuit: πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος (pro ἔθνος): ad morem loquendi et consuetudinem Caricam. Minus feliciter in hoc loco explicando versatur Heyne in Observ. ad Iliad. I, 117. pag. 51. Nam ipse Homerus (Ili. II, 867) Cares dicit βαρβαροφώνους, quod quomodo sit accipiendum, disceptant veteres interpretes atque grammatici, quorum sententias retulit Heyne ad h. l. pag. 434 seq. atque Freitag ad l. l. p. 521. Propter Strabonis locum (XIV. p. 663, ubi βαρβαροφώνους explicat τοὺς ἐλληνίζοντας) sunt, qui βαρβαροφώνους eam ob causam Cares a poeta dici putent, quod Graecum sermonem, quem adsciverant, aspere et corrupte retulerint, male dicentes et pronuntiantes. Conf. Soldan. l. l. p. 102. Multa eandem in rem disputat Iablonsk. l. l. p. 11 seq. 94

HERODOT. I.

seq. satis constare arbitratus, Carum antiquiorum linguam, quamvis a Graecis quaedam assumerit, tamen propter id ipsum a Graeca dialecto discernendam. Atque vel eam ob causam a Graecis distinguui Cares et ad Semiticam stirpem pertinere, cum aliis viris doctis iam supra ad I, 171 init. statuiamus. Caunios vero et ipsos ad Caricam stirpem primitus pertinuisse, recte contendere videtur Hoeck Creta II. p. 311. — In seqq. κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα est secundum aetatem atque amicitiam. Pro εἰλαδὸν, quod codd. praebent, Burges in Prolegg. Thucyd. p. 330 rescribi vult ἰλαδὸν, idemque placuit quoque Bredov. p. 160, quem secutus est Dietsch. Equidem a libris manu scriptis stare malui. Mox cum Bekkero revocavi ἰδρυθέντων pro ἰδρυνθέντων, quae forma ab Herodoto aliena videtur. Cf. nott. ad II, 44.

ἰδρυθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν κ. τ. λ.] Sensus loci is fere est: „Cum olim peregrina sacra apud ipsos instituta essent, postea, ubi hoc ipsis displicuit (placuit vero patriis tantum uti diis), omnes Caunii puberes, armis indutis, hastis aërem ferientes usque ad Calyndicos fines progressi sunt, dicentes se eicere deos peregrinos.“ Qui dii peregrini quales fuerint, aequae ignoramus atque patrios illorum deos, quos solos nunc colere constituerant, nisi eosdem, quos Cares venerabantur, Iovem potissimum, fuisse suspiceris. Atque in universum notandum est, in veterum religionibus sibi haud raro opponi deos patrios, quorum sacra a maioribus tradita, sive publica

ἀπέδοξε (έδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μούνον χρᾶσθαι θεοῖσι),
ἐνδύντες τὰ ὄπλα ἅπαντες Καύνιοι ἡβηδόν, τύπτοντες δού-
ρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὖρων τῶν Καλυνδικῶν εἶποντο, καὶ ἔφα-
σαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινικοὺς θεοὺς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι
173 τοιοῦτοιςι χρέωνται. Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχατον γεγό-
νασι. τὴν γὰρ Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. δι-

sive privata singulorum civium, et deos peregrinos, externos, adeoque hospites, quos scilicet aliunde adsciverant publiceque receperant. Eorum quoque in honorem instituta τὰ Θεοξένια, quae haud raro in Graecorum civitatibus occurrunt, ut notat Casaubon. ad Athen. IX. p. 372 A (p. 38 t. V. Animadvss. Schwgh.). Conf. nott. ad I, 51. Vid. Hemsterhus. ad Hesych. t. I. p. 1694 ed. Albert. "Cr. — ἡβηδόν ad omnes puberes s. iuvenes spectat. Conf. not. nostram ad Plutarch. Alcibiad. pag. 155.

μέχρι οὖρων τῶν Καλυνδικῶν] εἶποντο pro vulg. ἔποντο scripsi cum Bredov. pag. 303. οὖρων ab οὖρος, *fluis*, nec ab ὄρος, *mons*; quod si esset (nec aliter pravereddiderunt priores interpretes), scribendum foret, indice Valckenario, οὐράων, ut I, 110. II, 28, alibi. Sed οὖρων (ab οὖρος) IV. 99. 125. Simile quiddam de Segestanis matronis virginibusque Dianam ex urbe exportantibus et usque ad agri fines prosequentibus narrat Cicero in Verr. IV, 35. Alia huius generis praeterea laudavit Valckenarius. *Calynda* urbs in Lyciae atque Cariae finibus ad mare sita erat, unde modo Lyciae modo Cariae adscribitur. Conf. Strabon. XIV. p. 651. s. p. 963. B ibique Casaub. Plin. H. N. V, 28. Ipse Herodotus VIII, 87 civitatem hanc commemorat, aliique veteres, quos laudat Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. II. p. 225. Ac numum huius urbis affert Millingen: Sylloge of anc. unedited coins (London. 1837) p. 72. Add. Raoul Rochette: Journ. d. Sav. 1842. p. 396. Locum urbis atque ruinas quasdam eiusdem sibi invenisse videtur Fellows Discoveries in Lycia p. 105 seq.; fru-

stra se ruinas hos quaesivisse asserit Ross: Kleinasien u. Deutschland pag. 103. Cum vero nuper prope vicum, cui nomen *Hoozoollee* tribuunt, ruinae satis amplae urbis detectae sint, quae in inscriptionibus ibi repertis vocatur *Calyanda* atque *Cadyanda*, haec omnia ad unam eandemque urbem revera pertinere contendunt editores (Spratt et Edw. Forbes) operis: Travels in Lycia, Milyas and the Cibyrtis by Daniell (London. 1847.) I. p. 42 seq. II. p. 268. Tu vide quae dixi in Jahrb. d. Philol. u. Paedag. VI. pag. 6 seq. Inscriptiones Graecas urbis Cadyandensis exhibet Corp. Inscr. Graec. t. III. nr. 4225.

CAP. CLXXIII.

τὴν γὰρ Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι] De insulae Cretae incolis antiquissimis vid. Diod. Sicul. V, 64. 80. Primitus enim fuisse Eteocretas s. indigenas, quorum rex fuerit Cres, multarum rerum utilium inventor. His multo post Pelasgos supervenisse, insulae partem quandam, ubi appulerant, obtinentes. Tertios immigrasse Dores, Tectamo Dori filio duce. Et accessisse quartum hominum genus, quod e promiscuis undique barbaris in Cretam confluxerit eandemque linguam, qua reliqui Cretenses uterentur, assumerit. Asterium, porro narrant, Tectami filium, Europam in matrimonium duxisse filiosque, a Iove ante susceptos, adoptasse, Minoem, Rhadamanthum atque Sarpedonem. Qui Minos avus est eius Minois, quem post maris imperium obtinuisse scimus. Conf. Diodor. Sic. IV, 60. et Herodot. VII, 169—171

νειχθέντων δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλεῖας τῶν Εὐρώπης παίδων, Σαρπηδόνοιο τε καὶ Μίνω, ὡς ἐπεκράτησε τῇ στάσει Μίνω, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες ἀπίκοντο τῆς Ἀσίας ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτῶν Σαρπηδῶν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἡνείκοντο οὖνομα, καὶ νῦν ἐτι καλέωται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι,

incl. Hoeck Creta II. p. 4 seq. coll. I. p. 141 seqq. Hitzig: Ur-gesch. d. Philist. p. 65 seqq. 207 seqq. 226. Lycii, qui ex Herodoti mente antiquitus Cretam tenuerint barbarisque hanc insulam prisco aevo tenentibus accensendi sint, haud scio an et ipsi ad eandem pertineant stirpem Semiticam, ad quam Cares et Leleges, Lydos et Mysos pertinere supra (ad I, 171) statuimus. — In seqq. στάσει haud mutavi in στάσι; cf. nott. ad I, 60.

αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο] Eadem Strabo ex Herodoti auctoritate XII. pag. 858 § pag. 573 ed. Casaub. Ac bene tenendum vel postera aetate *Milyadis* nomen, olim universae Lyciae tributum, de una quadam Lyciae interiore parte dici, cuius fines accuratius indicat Strabo XIII. in fine. Hoc sensu accipiendum apud Arrianum Exped. Alex. I, 24. Polyb. V, 73. 77 et in inscriptione Graeca, vid. Corp. Inscr. Graec. T. III. nr. 4318. Hinc verba: οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο, malim sic interpretari: „*li qui nunc Milyae dicuntur, tum* (cum sc. omnis terra Lycia diceretur Milyas) *Solyimi vocabantur.*“ Hosce Milyas nominat Noster VII, 77 et III, 90. *Solyimos* in Lycia quoque novit Homerus Ili. VI, 184 et Odyss. V, 282, ubi conf. Nitzsch. p. 45. Inter copias, quae Xerxem sequuntur contra Graeciam proficiscentem, Choerilus quoque gentem, quae in *Solyimis* montibus habitavit, commemoraverat: id quod de *Iudaeis* intellexit Iosephus contr. Apion. I. p. 454. T. II. ed. Ha-

verc. Tu vide pluribus de hac re disputantem Naeke ad Choerili fragm. p. 132 seqq. Iam planum erit τότε spectare ad τὸ παλαιὸν nec ullo modo mutandum esse. — In seqq. scripsimus αὐτῶν pro αὐτέων, quod recurrit in fine capituli.

καὶ νῦν ἐτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι] Est classicus Nostri locus VII, 92 eiusdem argumenti: Λύκιοι δὲ Τερμίλαι ἐκαλέοντο ἐκ Κρήτης γεγονότες· ἐπὶ δὲ Λύκον τοῦ Πανδίοιο, ἀνδρὸς Ἀθηναίου, ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. Add. Pausan. I, 19. §. 4. ubi conf. Siebelis. Ac scribit quoque Stephanus Byz. s. v. Τέρμερα, cives huius urbis ab Herodoto vocari Τερμίλας; idemque mox s. v. Τρεμίλην ἢ Λυκία ἐκαλεῖτο οὕτως· οἱ ἐνοικοῦντες Τρεμίλεις ἀπὸ Τρεμίλου κ. τ. λ. Hecataeus dixerat Τρεμίλας. In ea, quae prope Xanthum inventa est, inscriptione Lyciis literis concepta gentis nomen reperiri scriptum *Tramilae*, asserit Fellows l. I. p. 274 seq. — Mox reliqui, quod codd. ferebant, *Μιγέως*, Struvio (Specim. II. de dial. Herodot. p. 7) auctore mutandum in *Μιγέος*, quod inde dederunt recentt. edd. *Sarpedonis* nomen legitur in Graeca inscriptione (Corp. Inscr. Gr. Vol. III. nr. 4240), itemque *Σαρπηδονίς* nr. 4289. 4290. 4295. Ad vocem *ἐξελασθεῖς* conf. I, 168 ibique nott. — ἀνὰ χρόνον est *temporis successu* s. *decursu*, i. e. *post*. Nam ἀνὰ hic quoque temporis continuati notionem retinere, non dubium. Conf. Fischerum ad Weller. III, a. pag. 163. Ex Herodoto conf. II, 151. V, 27. VII, 10.

Τερμίλαι. ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελασθεὶς⁸² καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπῆκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὲ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. νόμοισι δὲ τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέωνται. ἔν δὲ τόδε ἴδιοι νενομί-
κασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· κα-
λέουσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑωυτοὺς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων.
εἰρομένου δὲ ἐτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑωυτὸν
μητρόθεν, καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν
μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νενό-
μισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν, γυναικα
ξείλην ἢ παλλακὴν ἐξη, ἅτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

174 Οἱ μὲν νυν Κᾶρες, οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξάμενοι,
ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀρπάγου, οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες ἀποδεξά-
μενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώραν οἰκέουσι.
οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμονίων ἄποικοι Κνίδιοι,

ἔν δὲ τόδε ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀν-
θρώπων) De verho νομίζειν cf.
not. ad I, 131. 142. II, 4. Con-
suetudo ea natos secundum matris
nomen appellandi Xanthiis, Lyci-
orum genti, a Plutarcho tribuitur
(Opp. II. p. 248 D, ubi consul.
Wytttenbach. Animadverss. II. p.
9), ipsisque Lyciis a Nicolao Da-
masceno (pag. 148 ed. Orell., ubi
cf. nott. pag. 229). Cr. praeterea
confert Orell. in Suppl. ad Nicol.
pag. 75. Confirmari haec volunt
inscriptionibus funeralibus per Ly-
ciam repertis, in quibus defuncti
a matribus genere ducto indicantur.
Alias antiquitatis nationes hunc
morem secutas esse, mihi non li-
quet. Advertit tamen, quod C. O.
Mueller (Etruscc. I. pag. 403 seq.
coll. Grotefend in Seebode Archiv
1820. nr. 28. p. 109.) attulit e se-
pulchralibus Etruscorum inscriptio-
nibus, in quibus multo crebrius
matris commemoratur nomen, quam
patris. Quod ille ad praecipuum
quendam apud Etruscos honorem
feminarum refert. Quae Larche-
rus ad Herodoti locum adscripsit
de origine istius moris, malumus
silentio praeterire. Inquisivit in

hunc morem rariorem illum quidem
Fr. de Raumer (Histor. Taschenb.
1833. p. 337) eundemque ad rudi-
tatem quandam vitae nondum ex-
cultae refert; addit vero idem ex
Bodm. De republ. I, 3, 19. in
Campania Gallica olim nobilem vir-
ginem ignobili homini, cui nup-
serit, nobilitatem attulisse. Futu-
rum (καταλέξει, ἀνανεμέεται), quod
hoc loco adhibetur de eo, quod fieri
solet, attigit Matthiae Gr. Gr. §.
502, 3 coll. Kuehner Gr. Gr. §.
446, 2, quibus add. Jacobs ad Ae-
lian. N. A. IV, 28. Nec sane
opus pro ἀνανεμέεται legere ἀνα-
μέεται (i. e. commemorat), ut vo-
lebat H. Stephanus. Nam ἀνανέ-
μεσθαι, explicante Suida, idem va-
let atque καταλέγειν, recensere,
enumerare. Attigit quoque haec Pe-
rizonius (Dissertatt. Trias. Deventr.
1679. p. 275) monens respici hic
ad eam Graecorum consuetudinem,
qua suo nomini patris nomen ad-
derent; ita Lycios loco patris no-
men matris exhibere solitos esse.

CAP. CLXXIV.

οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες ἀποδεξά-
μενοι οὐδὲν κ. τ. λ.) Consulto hoc

τῆς χώρης τῆς σφετέρης τετραμμένης ἐς πόντον, τὸ δὲ Τριόπιον καλεῖται. ἀργμένης δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίδης, εὐούσης τε πάσης τῆς Κνιδίης, πλὴν ὀλίγης, περιφθόου (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς βορέην ἄνεμον ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέργει, τὰ δὲ πρὸς νότον ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον θά-

videtur Noster scripsisse de Caribus, quos antea omni virtutis laude excelluisse supra I, 171 init. dixerat.

καὶ Λακεδαιμονίων ἄποικοι Κνίδιοι] Heraclidae duce Hippota Cnidum olim condidisse feruntur, e Peloponneso huc profecti. Cui famae etiam fidem addere existimant Veneris cultum in Cnidiorum urbe, quae vix alia sit atque Cythera Venus, a Laconum colonis huc advecta. Conf. Diodor. Sicul. V, 9. 53. C. O. Mueller: die Dorer, I. p. 123 seq. coll. Raoul Rochette Hist. de l'établ. d. colon. Grecq. III. p. 8 seq. 72. Add. Corp. Inscriptt. Graecc. T. II. nr. 2653 ibique Boeckh. pag. 418. — Ante verba τῆς χώρης x. τ. λ. recentt. edd. inseruerunt οἷ, cui respondeat infra ὥρυσσον. E libris nihil notatur.

τὸ δὲ Τριόπιον καλεῖται] i. e. „quae quidem regio (sive promontorium) appellatur Triopium.“ Conf. supra I, 144.

ἀργμένης δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίδης] Libri Βυβλησίης, quod nihili est. Receperunt inde editores, quod Is. Vossius coniecerat ad Pompon. Mel. I, 16, 10 Βυβασσίδης. Conf. Diodor. Sic. V, 62 ibiq. Wesseling. Plin. H. N. V, 28 et Ovid. Metamorph. IX, 642. Stephanus Byz. Βύβασσος, πόλις Κάρίας — τὸ ἰθνηκὸν Βυβάσσιος. Ἐφορος δὲ Βύβαστόν φησι καὶ Βυβάστιον. Sensum loci vix intellexisse videtur Larcherus, cum ita verba iungi vellet: τῆς Βυβασσίδης ἀργμένης ἐκ τῆς χερσονήσου, i. e. cum Bubassus regio a Chersoneso inciperet; etenim pertinet ἀργμένης ad χώρης atque τῆς Βυβασσίδης cum proxime antecedentibus verbis ἐκ τῆς χερσονήσου iungendum, quod vel praepositus articulus declarat;

unde haec loci existit sententia: „cum (Cnidiorum regio) inciperet a Chersoneso Bybassia, totaque praeter exiguum tractum (quo cum terra continenti cohaeret) esset circumflua. Bybassus ipsa, quae nomen dedit Chersoneso, extra Chersonesum sita erat, quae ipsa tota ad Cnidiorum ditionem pertinebat et, si ab una eaque exigua parte diaceris (scil. ea, qua cum terra continenti coniuncta erat), circum circa ferme mari erat cincta. Ibi igitur, ubi Chersonesus, quae tota Cnidiorum erat, desiit, incipiebat in terra continenti Bubassus ibique etiam isthmum perfodere instituerunt Cnidii. A septentrione Chersonesum istam alluit sinus Ceramicus, qui nunc dicitur Golfo di Castel Marmora; vetere appellatione probabiliter deducta ab urbe Ceramo, quae ad illum fuit exstructa; meridiem versus mare, quod iuxta Symen et Rhodum est, Chersonesum circumdat. — In verbo ἀργμένης aequae atque VII, 11 Noster augmentum neglexit, quod in hoc verbo alias addere solet, ut monuit Bredov. pag. 204. Neque vero mihi inde opus videtur mutatione.

τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς x. τ. λ.] αὐτῆς scil. χερσονήσου, quod prave olim litera initiali maiori erat scriptum. — ἀπέργει cum Gaisf. dedi pro ἀπέργει, addicentibus tribus libris. Confer I, 72. Atque constanter pro εἶργω Noster dixit ἔργω: plura vid. apud Bredov. p. 153, qui idem pro βορήν reposuit βορέην, ut I, 6, ubi vid.

ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον θάλασσα] Syme insula meridiem versus a Cnidia ditione sita, nec ipsa valde remota a terra continenti, inter Chium et Rhodum insulam. Hodie dicitur Symo s. Sy-

λασσα)· τὸ ὦν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνιδιοὶ, ἐν ὧν Ἄρπαγος τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώραν ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη χώρα ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμὸς ἐστι, τὸν ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνιδίων, μᾶλλον γάρ τι καὶ θεϊότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκεισθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, θραυομένης τῆς πέτρης, ἔπειπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους ἐπειρησομένους 83 τὸ ἀντίξουν. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ Κνιδιοὶ λέγουσι, χρᾶ ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μηδ' ὀρύσσετε·

Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἰ κ' ἐβούλετο.

mio. Tu vid. Wass. ad Thucyd. VIII, 41 et Poppo ad Thucyd. I, 2. pag. 471.

ὥρυσσον] id est: *perfundere constituerunt*, ubi in imperfecto voluntatis atque conatus significatio inest. Conf. I, 68 ibiq. not.

ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο] Pro ἐγένετο recentt. edd. ἐγίνετο; e libris nihil adnotatur. Ad ἐντὸς supple τοῦ ἰσθμοῦ, et ad πᾶσα intellige χώρα ἡ Κνιδίη. „*Omnis Cnidiorum ditio intra isthmum illum erat* (qui scil. peninsulam terrae continenti iungebat), *ita ut ibi terminaretur, ubi isthmus ille terraque Asiae continens inciperet.*“ Haec si teneas, vix ulla opus emendatione; nam certatim viri docti in loco, qui interpretatione illustrandus, non coniectura mutandus erat, emendationes proposuerunt, in quibus recensendis eo minus immorari libeat, quo magis istae ad unum omnes supervacuae videantur. Plura vid. in nott. Valckenarii, Wesselingii et Schweigh. ad h. l. Alia tentavit vir doctus in *Classical Journal*. Suppl. nr. 18. p. 490 seq., sed vide meliora ibid. nr. 20. p. 326 seq.

ἐργαζομένων τῶν Κνιδίων — ἔπειπον] Noli haerere in genitivis absolutis, qui dicuntur, cum subiecta sint fere paria; nam in-

fra V, 51 similis locus reperitur. Conf. Wannowski *Syntax. anomall. Graec.* Pars. (Lips. 1835.) p. 61 seq.

μᾶλλον γάρ τι καὶ θεϊότερον ἐφαίνοντο κ. τ. λ.] Hoc quoque loco enunciationem causalem per particulam γὰρ praemissam invenimus, et eam, qua effectus notatur (ἔπειπον κ. τ. λ.), postpositam; de quo diximus ad I, 24. τὶ τρωσκεισθαι hoc loco omnino: *affici, laborare*. Sic τραῦμα vulnus pro *plaga, clade* supra I, 18. Nec aliena sunt, quae ad Plutarch. Alcibiad. pag. 215 citavi. — τοῦ οἰκότος cum comparativis praegressis iungendum: *magis quam consentaneum erat*.

θραυομένης τῆς πέτρης] i. e. „dum id ipsum saxum, quo isthmus constabat, quoque terrae continenti iuncta erat peninsula illa s. Cnidiorum ditio, perfringebatur Cnidiorum manibus.“ — τὸ ἀντίξουν est id, quod ipsis adversaretur, a quo latente (ipsos) tanta mala (ipsis) infligerentur opus facientibus. ἀντίξοος, *contrarius, adversarius*, frequens Nostro: I, 218. IV, 129. VI, 7. VII, 49. 150. 192. VIII, 119. Pro vulg. ἐπειρησομένους scripsi ἐπειρησομένους, iubente Dindorf. Praefat. p. XXXVI. et Bredon. p. 147. — Ad verba ἐν τριμέτρῳ τόνῳ conf. nott. ad I, 47.

Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρνύματος ἐπαύσαντο καὶ Ἀρπάγω, ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ, ἀμαχητὶ σφεας αὐτοὺς παρέδωσαν. Ἦσαν δὲ Πηδασέες οἰκούντες ὑπὲρ 175 Ἀλικαρνησοῦ μεσόγαιαν· τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδευον ἔσεσθαι, αὐτοῖσι τε καὶ τοῖσι περιοίκοις, ἡ ἱερεὶα τῆς Ἀθηναιῆς πώγωνα μέγαν ἴσχει. τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μούνοι τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγω, καὶ πρήγματα παρέσχον πλείστα, οὗρος τειχίσαντες, τῷ οὐνομᾷ ἔστι Αἰδη. Πηδασέες μὲν νυν χρόνον ἐξαιρέθησαν. 176 οἱ δὲ, ὥς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδὶον ἤλασε ὁ Ἀρπαγος τὸν στρα-

εἰ κ' ἐβούλετο] κτ contra vulgarem usum hic protasi additum iure notat Matthiae Gr. Gr. §. 508. not. 1, ubi vid. Plura citat Schaeferus in Melett. critt. p. 51. Add. Hartung: Lehr. d. Partik. II. p. 220. Fritsch. in Jahrb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. IV. p. 95. Baeumlein: Unters. über d. Griech. Modi p. 136, qui omnes alterum κ' retinent, epicorum ex usu sic positum. Quare non opus, quod Steger. Praefat. ad Herodot. pag. X. scribi vult εἰ γ' ἐβούλετο, comparans II, 43, quod inde a Bekkero recentiores edd. receperunt.

CAP. CLXXV.

Ἦσαν δὲ Πηδασέες οἰκούντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ μεσόγαιαν] Male vulgo Ἀλικαρνασσῶν. Nos secuti sumus Gaisfordium. Conf. nott. ad I, 1. Ad argumentum conf. VIII, 104, ubi idem, quod hoc loco, de sacerdote Minervae narratur; sed *his* tantum istud accidisse ibi legimus; id quod ex hoc loco corrigendum censuit Casaubon. ad Strabon. XIII. p. 909. pag. 611 ed. Casaub., qui idem scriptor haec citat Herodoti verba.

τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδευον ἔσεσθαι] ἀνεπιτήδευον videtur scripsisse pro more Graecorum rem gravem leniori designans nomine atque mitiori. Sic ἀνεπιτήδευον, i. e. importunum, incommodum, dixit de malo gravi publice imminenti. Infra VIII, 104 scripsit χαλεπὸν. —

αὐτοῖσι τε καὶ τοῖσι περιοίκοις: et ipsis (Pedasensibus) et ipsorum accolis; hinc nulla emendandi causa.

πώγωνα μέγαν ἴσχει] ἴσχει (ἔχει) hic idem fere atque παρέχει: praebet, accipit. — „De barba huius sacerdotis, qua res futurae portendantur, loquitur etiam Aristoteles Hist. Animal. III, 11.“ Cr. Ac similem quandam famam de virginis sanctae imagine, cui barba accrescat, in vico quodam Terioliensium, qui vocatur Castelruth in ditone Groedensi narrari, legi in ephemeridibus, quibus nomen Morgenblatt 1834. nr. 245. p. 979.

ἀντέσχον χρόνον] χρόνον est diu (i. e. per aliquod tempus), ut V, 44. Supra I, 116 ἐπὶ χρόνον, ubi conf. nott. Sed χρόνον, quod in fine cap. exstat, est: tandem. Conf. supra ad I. 68. 84. Pro ὅρος, quod omnes libri tenent, cum recentt. edd. inde a Bekkero scripsi οὗρος, quod idem placet Bredovio p. 164. — De monte Lide, cuius proxime mentio fit, tacent scriptores veteres, qui ad nos pervenerunt. Apud unum Ptolemaeum V, 3 oppidum Cariae inveniri Λύδαι, monet Wesselingius, sed idem addit, varie scribi istud nomen, et Clyde et Χύδαι.

CAP. CLXXVI.

ἐς τὸ Ξάνθιον πεδὶον] Xanthus Lyciae urbs maxima dicitur a Stra-

τὸν, ὑπεξιώντες καὶ μαχόμενοι, ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο· ἐσσωθέντες δὲ καὶ κατελιγθέντες ἐς τὸ ἄστυ συνήλισαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ

bone (XIV. p. 666. s. 981.) sexaginta stadia a mari distans, ad sinistram Xanthi fluvii (cui olim nomen Sirbis), campos inde ad mare extensos permeantis, ut intelligitur e Strabone atque Arriano (Exped. Alex. I, 24) atque etiam ex imagine lapidi incisa, quae exhibet arcem Xanthi in colle sitam camposque inde patentes, quos perfluit Xanthus; vid. Travels in Lycia, Milyas and the Cibyratis by Spratt et Forbes (London. 1817.) Vol. I. p. 28. atque Vol. II. p. 1 delineationem totius regionis. Non longe distat vicus, cui nomen *Koonik*, ut Angli scribunt, *Küniky*, ut Ross scribit. Reliquos veterum locos de Xantho praebet Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. II. p. 258 coll. p. 104, ubi de fluvio. Hanc urbem omnemque eius regionem, paucis veterum testimoniis cognitam, nunc accuratius perquisitam meliusque cognitam esse lactamur sollertia virorum doctorum Anglorum, in primis Caroli Fellows, qui primus pluribus itineribus in Lyciam factis Xanthi regionem adhuc eximiis artis Graecae operibus, praecipue sepulchralibus monumentis insignem perquisivit ac de singulis retulit, quae Strabonis testimonium, Xanthum maximam Lyciae urbem fuisse dicentis, comprobant; vid.: Journal written during an excursion in Asia minor. Lond. 1838. (ubi cf. praecipue p. 231 seqq.) et: An Account of Discoveries in Lycia etc. Lond. 1841. (cf. p. 150 seqq.) Athenaeum 1842. nr. 754. p. 319 seqq. Add. Montly-Review 1843. Vol. I. p. 337. Classical Museum II. p. 224 seqq. coll. Braun in Mus. Rhen. III, 4. p. 494 seqq. Disputant quoque de Xantho Spratt et Forbes l. supra l. Ross: Kleinasien u. Deutschland p. 46. 69. De artis operibus sepulchrisque eximia arte elaboratis atque ex parte etiam delineatis in virr. doctt. libris

ut taceam, cum ad Herodoti locum illustrandum nihil afferant, unam tantum e multis nunc detectis (cf. Corpus Inscr. Graec. T. III. nr. 4269 seqq. et Addend. p. 1123 seqq.) commemorare iuvat inscriptionem Graecam, in qua *Harpagi* filius celebratur. De nostro Harpago, Cyri duce, sermonem esse non posse, vix opus monere: ad longe posteriora tempora pertinet inscriptio, quae vix ante Olymp. C facta esse videtur: sed unum e posteris illius Harpago indicari eo magis credam, quod vel infra VI, 28 inter duces Darii Hystaspis commemoratur *Harpagus*. Ac licet quoque suspicari a Cyro Harpago illi eiusque posteris traditam fuisse Lyciam provinciam haereditario imperio regendam. Tu vide Fellows l. l. supra l. l. et in Transactions of the royal society of literat. sec. ser. T. I. p. 251 seqq. II. p. 27 seq. W. W. Lloyd: Xanthian Marbles, Harpagus the Med. (Lond. 1845.) p. 95 seq. ac praecipue Schneidewin in: Hall. Litt. Zeit. 1843. Intellig. Bl. nr. 69. Thiersch in: Münchn. Gel. Anzz. 1843. nr. 151 seq. Franz: Archaeolog. Zeit. 1844. p. 286 et Corp. Inscr. Graec. l. supra l. καὶ κατελιγθέντες ἐς τὸ ἄστυ συνήλισαν κ. τ. λ.] Ad κατελιγθέντες conf. I, 24. 80. — συνήλισαν (congregarunt) recte meliores libri. Male olim nonnulli συνέλησαν. Vid. supra I, 62 et 125. Ad rem ipsam conf. Appian. Bell. Civil. IV, 80 (tom. II. pag. 633 ed. Schweigh.), qui ter Xanthios scribit tam illustre exemplum in tuenda libertate edidisse, primum istud, quod narrat Herodotus, alterum Alexandri Magni tempore, tertium, cum a Bruto Romanisque obsiderentur; de quo eodem testis est Plutarchus in Brut. cap. 31. p. 998 D. coll. Philon. Quod omnis prob. lib. p. 883. Conf. etiam Jacobs Vermischte Schrift. VI. p.

τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρό-
πολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες καὶ συνο-
μόσαντες ὄρκους δεινούς, ὑπεξελθόντες ἀπέθανον πάντες Ξάν-
θιοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων, φαμένων Ξανθίων εἶναι,
οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀγδῶκοντα ἰστιάων, εἰσὶ ἐπὶ ἡλύδες· αἱ δὲ
ὀγδῶκοντα ἰστίαι αὐταὶ ἐτυχον τηνικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ
οὕτως περιεγένοντο. τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπα-
γος. παραπλησίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καῦ-
νιοὶ τοὺς Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω.

Τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα ἐποίησε, τὰ 177
δὲ ἄνω αὐτῆς αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος καταστρεφόμενος καὶ
οὐδὲν παριείς. τὰ μὲν νυν αὐτῶν πλέω παρηγόμεν· τὰ δὲ οἱ
παρέσχε πόνον τε πλείστον καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων
ἐπιμνήσομαι. 178

Κῦρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίησατο,
Ἀσσυρίοισι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ μὲν κον καὶ
ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλὰ, τὸ δὲ οὐνομαστότατον καὶ

187 seqq. et Grote history of Greece
IV. p. 279.

καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν — καίεσθαι]
Infinitivi abundantis fere usum ob-
servat Matth. Gr. Gr. §. 535, c. not.
1. Equidem locum sic explicem:
„ac deinde ignem subiecerunt s. ac-
cenderunt, ita ut tota arx flammis
absumeretur.“ Ubi iam nihil abun-
dare videtur. Cf. Lobeck ad So-
phocle. Ai. 2. pag. 71 et Herod.
II, 99.

τῶν δὲ νῦν Λυκίων, φαμένων
Ξανθίων εἶναι] De genitivo Ξαν-
θίων cf. Kuehner Gr. Gr. §. 645.
Supra I, 51. — ἐπὶ ἡλύδας quos No-
ster dicit, ipsos Persas Medosve
fuisse ab Harpago adductos, eos-
demque auctores operum artis, quae
adhuc miramur, sunt, qui temere
contendant; sed vide quae dixi in:
Iahrb. f. Philolog. u. Paedag. LI.
p. 19 seq. E reliquis Asiae mino-
ris partibus adeoque ex ipsis Grae-
cis urbibus illos venisse probabilius
statuas, praesertim cum illa opera
Graecam artem eamque valde ex-
cultam prae se ferant. — In seqq.
ἰστίαι sunt (aedes, domus) familiae.

Conf. V, 40. VI, 86 et Bredov.
pag. 146.

CAP. CLXXVII.

τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας
Ἄρπαγος κ. τ. λ.] τὰ κάτω τῆς
Ἀσίας s. inferiorem Asiae partem
dicit eam, quae vulgo Asia minor
appellatur et Halys flumine a reli-
qua Asia orientem versus disiungit-
tur. Iam quae trans Halyn sita
est Asia, eam dicit τὰ ἄνω, supe-
rioris Asiae regiones. Vid. ad I,
72 monita. Atque hac in expedi-
tione Cyrum et Sacas et Bactrios
sibi subegisse, nec magno negotio,
suspiciatur Rennel. in Geograph. He-
rodot. pag. 515 ed. vernacul. Conf.
Herodot. I, 153 et quae ibi adscri-
psimus.

CAP. CLXXVIII.

ἐστὶ τὰ μὲν κον καὶ ἄλλα πολί-
σματα κ. τ. λ.] Voculam τὰ, quae
a Sancroftii libro abest, in caeteris
retinetur, eiecit Dindorf, uncis in-
clusit tanquam spuriam Dietsch.
Mihi servari posse videtur. Mox

ισχυρότατον, καὶ ἐνθα σφι, Νίνου ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆα κατεστήκεε, ἣν Βαβυλῶν, ἐοῦσα τοιαύτη δὴ τις πό-

οῦνομαστότατον dederunt recentt. edd. iubente Bredov. p. 163. Vulgo *ὀνομαστότατον*.

Νίνου ἀναστάτου γενομένης] Articulum τῆς ante *Νίνου* ex uno libro olim additum, cum ignorent reliqui libri, cum recentt. eiecimus. Ad argumentum tu conf. supra I, 106, ubi de Nino a Medis duce Cyaxare obsessa et expugnata. Add. Diodor. Sicul. II, 7, qui idem cap. 3 de urbe hac pluribus disputat. — *Assyriam* hic latiori sensu dici monuimus ad I, 102.

ἣν Βαβυλῶν] Sequitur iam multis celebrata illa Babylonis et urbis et regionis descriptio, in qua illud principio lectores tenere velimus, Herodotum ipsum illam urbem adiisse singulaque perlustrasse, quae hic nobis describit. Hinc illi minime audiendi sunt, qui Assyriam sive Babyloniam nostrum scriptorem invisisse aut negarunt aut certe in dubium vocarunt, cum ea, quae capp. 181—183. 193—200 enarrantur, satis indicent verum, qui has terras ipse peragraverit intendentis oculis et auribus accurate omnia observavit. Sic I, 183 de statua Iovis disserens addit: *ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον*. Add. I, 193. Vid. Heyse Quaestt. Herodott. p. 99. Heeren. Ideen I, 2. pag. 159 seq., qui bene adnotat Herodotum non ea tantum, quae ipse viderit, referre, verum etiam alia quaedam, quae cum ipsius aetate non amplius existerent (ut v. c. moenia a Dario iam eversa), ab aliis accepta eum retulisse probabile fuerit. E veteribus scriptoribus Ctesias potissimum de Babylone retulit, ex quo desumta sunt, quae apud Diodorum Siculum legitimus I, 7 (Ctes.

Fragmm. p. 397 seq.) in nonnullis copiosiora quidem Herodoteis. Atque Ctesias, ut Herodotus, tum quae ipse viderat, tum quae aliis accepta referebat, memoriae prodiderat. Reliqui scriptores, qui Babylonis urbis faciunt mentionem, alterutrum horum secuti esse videntur. Nec recentiori aetate defuere, qui locum urbis olim amplissimae investigantes ruderaque invisentes perlustrantesque accuratiora de his edocere veterumque auctorum descriptiones vel confirmare vel refellere conarentur. In quibus praeter Niebuhrium alios laudat Rennel. pag. 546 ed. vernac. Sed Angli praecipue homines tanto cum studio atque industria in hac inquisiverunt, ut iam certius de his nunc statuere possimus; *Iam. Claudius Rich*, qui Britannicarum rerum procurator in urbe Bagdad, pluries inivit rudera, quae Babylonis esse feruntur, et compluribus scriptionibus inventa sua publici fecit iuris*); *Robert. Ker-Porter***), qui septem post annis in iisdem regionibus rudibusque perlustrandis accuratissime versatus ita de his disseruit, qui ante ipsum has regiones inviserant ac descripserant, vicisse perhibeatur. Quem cum iure ducem assumeret Heeren., l. I. p. 158 seq., nos quoque eum in singulis Herodoteae narrationis verbis illustrandis ducem sequamur necesse est, additis iis, quae ab eo inde tempore aliorum virorum doctorum cura pervestigata accesserunt. Hic in universum monitos velimus lectores ex eodem Heerenio (l. I. p. 175), quae veteres scriptores, imprimis Herodotus, de loco et am-

*) Conf. Fundgruben des Orients III, 2. p. 129 seqq. 3 pag. 197 seqq. IV, 1. p. 86 coll. Classical Journ. Vol. XII, p. 287 seqq. ac praecipue: Narrative of a journey to the site of Babylon, memoir on the ruins etc. (edited by his widow). London 1839, p. 1 seqq. 43 seqq. 139 seqq. 181 seqq. Ac p. 107 seqq.: Remarks on the topography of ancient Babylon by Major Rennel.

**) Travels in Persia, ancient Babylonia etc. London, 1822. 4. Vol. II. p. 283 seqq. Ac vel antea has regiones perquisiverat Maed. Kinneir; vid. Geographical Memoir of the Persian Empire (Lond. 1813.) p. 272 seqq.

84 λῖς· κέεται ἐν πεδίῳ μεγάλῳ, μέγαθος ἐοῦσα μέτωπον ἑκα-
στον εἰκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίων, ἐούσης τετραγώνου· οὔτοι

bitu Babylonis veteris tradiderint, ea, quoad ex rudibus adhuc exstantibus colligi potest, maxime videri probabilia optimeque confirmari et situ et magnitudine ruinarum, quas isti peregrinatores perquisiverunt. Nec omnino talia a re ipsa abhorre, monstrant ea, quae de urbe haud minoris ambitus atque magnitudinis apud Sinas exstructa recentioris aetatis peregrinator Marko Polo, haud dubiae fidei vir, narrat perquam similia iis, quae de Babylone pater historiae retulit. Vid. Heeren. l. l. pag. 192 seq. His addo Angli peregrinatoris disquisitionem de ambitu moenium Babylonicorum ipsiusque urbis, Buckinghami Itinerar. in Mesopotam. Berolin. 1828. cap. XXIII. pag. 402 seqq., Add. Drummond. in The classical Journal Vol. XVI. p. 149 seq., ubi de auctoritate huius descriptionis Babylonicorum urbis etc. disputatur; et Hirt.: die Geschichte der Baukunst bei d. Alten I. p. 134 seqq. Cr. Monnit etiam de Babylone ex recentiorum, quos supra nominavi, itinerariis Van der Chys in Commentar. geogr. in Arrian. (Exped. Alexandr. III, 16) pag. 63 seqq. Nostra aetate, ut de aliis taceam peregrinatoribus, qui veteris Babyloniae regiones perlustrarunt (vide C. Ritter: Erdkunde XI. pag. 867), certatim viri docti, et Angli et Galli, qui in has regiones profecti sunt, singula accuratius definire atque illustrare studuerunt, quorum operâ sane effectum est, ut multa, quae antea dubia erant, certius nunc et accuratius constituere liceat. Eminent inter Anglos celeberrimus H. Layard (Discoveries in the ruins of Nineveh and Babylon etc. Lond. 1853. Chap. XXII seqq.), Chesney, alii; inter Gallos Flandin, Fresnel, Oppert, e quibus quid profecerimus, suo loco indicabimus. Inter historicos quoque consuli poterit Grote history of Greece III. p. 395 seqq. Conspectum eorum,

quae adhuc supersunt, dedit nuper Wheeler: The geography of Herodot. p. 254 seqq.

ἐοῦσα τοιαύτη δὴ τις] Haec verba a sequenti πόλις ita disiunxit Schweighauserus, ut πόλις ad κέεται pertineret. Revocavimus cum recentt. edd. priorem distinctionem, aptiorem illam quidem.

κέεται ἐν πεδίῳ μεγάλῳ] Quae quidem verissima esse nemo nunc dubitat, ubi de situ Babylonis illorum peregrinatorum studiis accuratiora sumus edocti. Qui in eo fere consentiunt, ut rudera, quae meridiem versus ab urbe Bagdad duodecim milliaria geographica proficiscenti ad vicum *Hilla*, qui nunc dicitur, comparent, ampla ac dispersa in utraque fluminis ripa, ad Babylonem veterem pertineant. Quare ab hoc vico, cuius situm accurate nunc definitum reperio apud Rich (Narrative etc. p. 176 seq.), plerumque proficiscuntur, qui hanc regionem perlustrare velint. Est quidem planities longe lateque patens, olim cultissima, nunc rudis et inculca, ita tamen ut manifesta vestigia appareant, olim eandem cultissimam fuisse. Descripserunt illam in singulis praeter alios Rich, Porter, Kinneir, indeque Heeren. Ideen I, 2. p. 161 seqq. Ritter Erdkunde XI. p. 868 seqq. Layard l. l. p. 486 seqq. 499 seqq. Fresnel in: Moniteur 1853. 26 Mart., qui idem de Babylone pluribus exposuit in literis ad Iulium Mohl datis in Journal Asiatique V Serie. T. I. p. 486 seqq. et T. II. p. 5 seqq. De Babylonis muris Belique templo exposuit quoque Streber in: Denkschrift. d. Münchn. Acad. d. Wissensch. Vol. XXIV (Vol. V. class. histor. anni 1849) p. 131 seqq. οὔτοι στάδιοι τῆς περιόδου κ. τ. λ.] In ambitu Babyloniae urbis definiendo moeniumque mensuris veteres admodum dissentiunt. Herodotum secuti videntur Plinius H. N. VI, 26, Philostrate. Vit. Apoll. I, 25, Orosius II, 6. Sed Ctesias

στάδιοι τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶ-
κοντα καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγαθος τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόσμητο δὲ ὥς οὐδὲν ἄλλο πό-

trecenta sexaginta tantum ponit stadia, teste Diodoro II, 7, Clitarchus, aliique *trecenta sexaginta quinque*, et quidem, ut idem Diodorus refert, ea de causa, ut stadiorum numerus conveniret cum anni dierum numero. Inde eundem numerum quoque prodit Strabo XVI. p. 1072 B. s. p. 738, tribus stadiis auctum Curtius: De reb. gest. Alex. V, 1. §. 14, totius operis ambitum CCCLXVIII stadia complecti scribens. Tu vid., quae adnotavi de his ad Ctesiae fragmenta pag. 401 seq. coll. pag. 396 seq., ubi etiam recentioris aetatis viros indicavi doctos, qui diversas veterum sententias secum conciliare studuerint. Sunt qui ex mensurae diversitate diversum quoque stadiorum numerum explicari posse credant, cum Ctesiae stadia Herodoteis fuerint maiora indeque etiam numero pauciora, quamvis unam eandemque urbis amplitudinem declarantia. Herodotum enim (ita post alios statuit vir doctus in Recherch. nouvelles. sur l'hist. ancien. III. p. 56 seq.) loqui de stadiis Chaldaicis, Ctesiam de Assyriis, quorum tria aequent Chaldaica quatuor, ut quadringenta octoginta Chaldaica re vera non differant trecentis sexaginta Assyriis. Sed Rennelio (l. l. pag. 534) Ctesiae et Clitarchi potior in hisce videtur auctoritas, quoniam ipsi Babylonem inviserint ipseque numerus stadiorum ab illis indicatus cum dierum anni numero mire conveniat; qualia re vera a veteribus in exstruendis aedificiis, urbibus haud neglecta fuisse nemo nescit. Conf. I, 189. 190. Tum vero moenium ipsiusque urbis ambitus accedet ad *novem* fere millia-ria geographica, nisi, quod supra dixi, aliud stadiorum genus Herodoteis stadiis maius hic intelligendum sit. Equidem ad Herodoteos numeros redire malim, ex quibus ambitus urbis *duodecim* fere millia-

ria geographica aequabit. Etenim qui recentissimo tempore hanc totam regionem accuratissime perquisiverunt urbisque veteris ambitum ex ipsis ruderibus per planitiem sparsis constituere studuerunt, in eo ferme consentiunt, ut quodvis urbis quadratae latus, centum viginti stadia complectens, duodecim milliarum Anglicae, s. quinque milliarum Gallica (vocant Lieues), s. quatuor aut quinque horarum Germanicarum iter habuerit: qui numeri ab Herodoteis non admodum recedunt, praesertim si cum R. Jacobs (De mensur. Herodot. p. 20) statuas, omnes has numerorum diversorum notationes non ex accurata dimensione factas videri, sed aestumatione tantum computatas. Et quis quaeso in talibus omnia tam perfecte congruere posse expectaverit? Tu vid. Ker Porter l. l. II. p. 384, quo bene iam usus est Ritter l. l. p. 901 seq. coll. p. 875 seq., Fresnel l. l. T. II. p. 23 seq. 47 seq. Quibus nunc addi velim Boeckh. in: Monatsbericht. d. Acad. d. Wissensch. zu Berlin 1854. Febr. p. 87 seq. Hic vero tantus urbis ambitus ne cui nimius et ab omni vero abhorrens videatur, is cogitet velim omnino modum, quo apud orientis gentes urbes et oriri et habitari soleant. Ex imperatorum castris nomadumque sedibus iam firmis in victarum gentium terris oriuntur urbes amplissimae, nostris tamen urbibus dissimillimae in aedium exstruendarum more multoque spatio inter singulas aedes interiecto. Unde minor quoque incolarum multitudo pro tanto urbis ambitu. Forma urbis plerumque quadrangula, qualem hodieque Sinensium urbes quaedam repraesentant. Plura Rennel. l. l. pag. 535 seq. Heeren. Ideen etc. p. 155 seq. et Buckingham. l. l. pag. 514 seq. Ritter. l. l. p. 902.

λισμα, ἡτῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τάφρος μὲν πρῶτά μιν βαθεῖα τε καὶ εὐρέα καὶ πλήρῃ ὕδατος περιθέει· μετὰ δὲ τεῖχος πεντήκοντα μὲν πηχέων βασιλῆων ἐὼν τὸ εὖρος, ὕψος δὲ διηκοσίων πηχέων. ὁ δὲ βασιλῆος πῆχυς τοῦ μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων

τάφρος — βαθεῖα τε καὶ εὐρέα κ. τ. λ.] De his adiectivorum in foeminino formis *εἶα* pro *εἰα* ex Ionom more omnia dabit Bredov. p. 157. Ad argumentum vix monere opus, neque fossae neque muri, cuius mensuras Noster hic indicat, quidquam adhuc superesse: id quod nemo mirabitur, qui quantas mutationes post Herodoti aetatem hic locus passus sit, cogitaverit animoque simul reputaverit, hos muros ex opere latericio eoque admodum rudi fuisse exstructos. Conf. Ritter l. l. p. 904. Fresnel l. l. II. p. 5 seq. 73 seq. Layard Discoveries etc. p. 493. 528. — In ipsis muri mensuris indicandis variant scriptores iidem ferme, quos modo in magnitudine urbis definienda dissentientes reperimus. Vid. tabulam, quam post Larcherum (in annotat. ad h. l.) ipse dedi in fragm. Ctesian. pag. 403 ibiq. laud. Orelli ad Philon. Byz. §. 5. pag. 114. coll. 112. Altitudinem moenium Ctesias l. l., qui praeter alios hic consulendus et cum Nostro comparandus est, fuisse perhibet quinquaginta ὀργυιάς, qui numerus apprime conveniret cum Herodoti mensura, si πῆχυς communis apud hunc foret intelligendus. Nam ὀργυαὶ quinquaginta efficiunt pedes trecentos, et πῆχυν ducenti pedes totidem, cum ὀργυιά vulgo sex pedum sit, πῆχυς unius et alterius gimidiati. Cf. Ukert. Geograph. d. Griech. und Roem. I, 2. pag. 75. Quae cum ita sint, Ctesiam volunt sua ab Herodoto desumsisse, ita tamen, ut cubitos Herodoti regios non satis attenderit, sed eosdem communes ad orgyiarum mensuram revocarit. De quo equidem nolim discernere, quamquam vix credibile est eum, qui Herodotum refellendum et corrigendum sibi sumserat, quique meliora de his utique ipse edoceri

potuerat, ex hoc scriptore sua hausisse vel negligenter adeo hunc descripsisse. Ctesiam igitur si sequimur, moenium altitudo accedet ad trecentos ferme pedes Rhenanos: Herodotum non vulgari sed regio cubito utentem si sequi placet, aliquid adiciendum erit, ita ut trecenti triginta vel potius quadraginta pedes Rhenani prodeant. A quibus admodum sane recedunt ii, qui teste Diodoro et Strabone l. l. moenium altitudinem quinquaginta tantum cubitorum esse tradiderunt scriptores recentiores, quibus etiam Curtius V, l. §. 13 accensendus est. Sed his ipsis scriptoribus, qui vel Alexandri aetate vel postmodo flourerunt, ab Herodoti aetate, qui ipse vix integros vidit muros a Dario (III, 159) sublato, valde remotis praeferenda videtur antiquiorum scriptorum auctoritas, neque hanc discrepantiam eum in modum tolli posse putem, quem nuper proposuit R. Jacobs De mensur. Herodot. p. 19. 20, Herodotum suspicans de antiqui temporis muro accepta tradidisse, recentiores de posterioris aetatis muro post illum dirutum exstructo dixisse vel de interiori quodam muro, qualem praeter illum alterum exstitisse idem sumit: qua de re dicemus ad I, 181. Illam vero, quam nos Herodotum secuti posuimus muri altitudinem, neque ipsam videri incredibilem, si vel cum aliis Aegypti molibus ipsisque reliquis Babylonicae urbis monumentis comparetur, expresse monet Buckingham. l. l. p. 504. In latitudine muri indicanda Herodotum idem putat mensuram ab imo fundo aestimasse, cum Curtius atque Strabo, qui triginta duo sumant pedes, medium murum dimensi esse videantur.

ὁ δὲ βασιλῆος πῆχυς τοῦ μετρίου κ. τ. λ.] Eadem fere Lucian. Catapl. 16. Praeter Ukertum l. l.

179 τρισι δακτύλοισι. Δεῖ δὴ με πρὸς ταύτοισι ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἢ γῆ ἀναισιμώθῃ, καὶ τὸ τεῖχος ὄντινα τρόπον ἔργαστο. ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον ἐπλύνθουν τὴν γῆν τὴν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἑλκύσαντες δὲ πλύνθους

vid. inprimis Boeckh: Metrolog. Untersuch. p. 213 seqq., qui recte monuit, τὸν μέτριον πῆχυν hic de communi Graecorum cubito unum Olympicum podem et dimidium alterius complectente esse intelligendum: quo ipso tribus dactylis quod maior dicitur cubitus regius, qui idem est atque Babylonius, id de ipsis regiis quoque dactylis probabiliter erit intelligendum, ut bene vidit Boeckh atque Bertheau: Zur Gesch. d. Israelit. p. 78 seqq., qui cubitum vulgarem habere lineas Paris. 204 (et quod excurrit), regium s. Babylonium 233 lineas Paris. et quod excurrit, arbitratus est, omnemque differentiam utriusque cubiti ad numeros VII: VIII revocandam esse. Add. eundem Boeckh. in: Monatsbericht. d. Acad. d. Wissensch. zu Berl. 1854. Febr. p. 77 seqq. 89 seqq. et conf. etiam Lelewel: Kleine Schrift. p. 109. 124.

CAP. CLXXIX.

ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἢ γῆ ἀναισιμώθῃ] ἵνα hic τοπικὸν esse nemo nescit, sive accipias ubi sive quoniam, i. e. quem in usum; de quo disputat Schweighaeus, in Lex. Herod. s. v. Tu vid. Herod. II, 150. III, 6 ibique nott. — ἀναισιμῶν eodem insumendi significatu I, 179. IV, 35. coll. I, 72. II, 11. 31. 125 etc. Confer praeterea Zonar. pag. 206. — In proxime antecedd. ad ἐπιφράσαι conf. Hesiod. Theog. 74.

ἐπλύνθουν τὴν γῆν τὴν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην] Articulum τὴν post γῆν e libris cum recentt. adscivimus. — In planitie tanta, qualis est Babylonica, defuerunt utique lapides, ad exstruenda aedificia apti, qui non nisi e regionibus septentrionalibus secundum Euphratem fluvium advehi pote-

rant. Sed huic incommodo vel inopiae egregie ipsa natura prospexit; lapidum enim loco illic invenitur optima terra latericia, quae vel tosta sub sole, vel cocta in caminis lateres tam solidi firmique conficiuntur, ut hodieque eorum rudera supersint, inscriptionibus integris adeo repleta. Id quod recentiores peregrinatores satis probarunt. Conf. Heeren. I, 2. pag. 147 coll. Muenther. l. I. pag. 121 seqq. 126. Quare ne mireris talem materiam aedibus struendis et aptissimam et natura ipsa quasi editam; hoc fortasse magis mirum videri queat, Babylonis lateribus, qui characteribus literarum insignes crebro adhuc inveniuntur, similes reperiri in hypogaeis Thebaicis et ipsos literis insignes. Monuit Cr. ex Iomard. in Descript. de l'Egypt. antiqq. Vol. II. p. 368. De aliis fictilibus Babyloniorum operibus idem laudat Paciaudi in Monumm. Peloponn. II, 39 et de inscriptionibus laterum Muenther. Antiquar. Abhandl. p. 127 seqq. 135. Add. Rich l. supra l. p. 182 seqq. Grotefend: Neue Beiträge zur Erläuter. d. babylon. Keilschrift etc. Hannover. 1840. p. 6 seqq. et: Erläuterung der Keilschriften babylon. Backsteine. Hannov. 1852. Atque in universum de his conferri poterunt, quae affert Ritter l. I. pag. 881 seqq. Layard l. I. p. 499. 507 seq. ac praecipue p. 531. Chesney: Expedition for the survey etc. II. p. 604 seq. Fresnel l. I. p. 7 seq. 73., qui Babylonis muros e rudibus lateribus quidem exstructos ponit, sed superinductos lateribus igne coctis atque bitumine coniunctis.

ἑλκύσαντες δὲ πλύνθους] ἑλκύειν πλύνθους aequat fere Latinorum: ducere lateres, Nostrates: Ziegel streichen. Nec differunt πλύνθουλι-κός, πλύνθουλκείν, quae e Polluc.

ἱκανὰς, ὥπτησαν αὐτὰς ἐν καμίνοισι. μετὰ δὲ τέλματι χρωμένοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθου ταρ-

Onomast. VII, 163 laudat Wesselingius, alia quaedam addens e Latinis scriptoribus. Infra II, 136 est πλίνθους εἶρυσαν, eodem sensu, quocum comparat Wesseling. Nahum. III, 14.

τέλματι χρωμένοι ἀσφάλτῳ θερμῇ] i. e. luti s. calcis loco, qua singula coniungi et compingi solent, utebantur asphalto calida s. bitumine calido. Namque regio ista cum calce careat, bitumine, quod frequentissimum illic hodieque invenitur, uti potuerunt et re vera usi sunt. Praeterea ligno ac truncis, quibus ad aedificia struenda opus est, cum aequae careat ista regio planissima, arundinum crates illorum loco stipabant inter laterum ordines, quo eodem ducebat regio arundinum feracissima. Unde satis patet, universam hanc struendi consuetudinem cum terrae ipsius indole ita convenire, ut aliud quidpiam locum habere non potuerit, nec mirum sit hodieque ex ruderibus aedium Babyloniarum dispersis cognosci posse, quam vere de his tradiderit historiae pater, quocum ipsa sacra scriptura consentit, Genes. XI, 3, ubi de turri Babylonica exstruenda sic legimus (e versione Theod. Bezae): „formemus lateres et excoquamus optime: sic fuerunt eis lateres pro lapidibus et bitumen illius fuit eis pro intrito“: e quo loco merito profecit Ritter. l. l. p. 877. Atque idem de Beli turre asserit Strabo XVI. p. 738 atque Arrian. Exped. Alex. VII, 17. Cf. Heeren. l. l. p. 147. 148 coll. 187 seq. — De asphalto qui egerint, eos citavit Creuzerus ad Bekkeri Specim. Philostrat. pag. 83 not.

καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες] i. e. tricesimo cuique laterum ordini arundinum texta interstipantes. „Simplex verbum στοιβάζειν Scholiast. Lucian. in Catapl. t. III. p. 179 ed. Bipont. exponit πυκνάζειν, περιβάλλειν, στεγάζειν, σιμά-

ζειν.“ Cr. Ad δόμων notat Grammat. Graecus in Bekkeri Anecd. I. p. 89, 8: δόμων· οὐκ ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἐφ' οὗ ἡ συνήθεια τάττει· Ἡρόδοτος πρῶτῳ καὶ δευτέρῳ (II, 127). Inde δόμος πλίνθου est, explicante Wyttenbachio in Selectt. historr. pag. 353, ordo laterum s. una linea singulorum laterum deinceps iuxta se invicem positorum, ut in simili re II, 127 et apud Polyb. X, 22, 7 (ubi cons. Schweighaeuser. T. VI. p. 637.). Idem tamen vir doctus aliquid desiderat ad narrationis perspicuitatem et singularum partium intelligentiam, praesertim in illo τριήκοντα, tum quod nulla mentio fiat materiae, praeter bitumen, inter pauciores aut singulos laterum ordines interiectae. Ac sanequam mirum videri potest, tricesimo cuique laterum ordini tantum, nec vero singulis ordinibus aut certe compluribus crates arundineas interpositas esse. Quare Salmasius ac post eum Wesselingius locum ita accipi malunt, ut triginta imis laterum ordinibus crates istae interpositae fuerint. Sed vereor, ut ipsa Graeca verba, qualia nunc leguntur, talem interpretationem admittant; nec ullus mihi certe innotuit locus, ubi διὰ cum genitivo tale quid exprimere potuerit. — ταρσοὺς καλάμων dicit texta, crates arundineas, non alas arundinum, quemadmodum olim reddiderant. Graeci explicant πλέγματα; cf. Gregor. Corinth. de dial. Ionic. §. 107 ibiq. interpr. et Thucyd. II, 76, ne alia afferam. Ad rem ipsam admonet Schweighaeuserus in Tavernerii Itinerario l. II. cap. 7. inveniri similem muri veteris descriptionem, in quo interserta fuerint inter laterum ordines strata arundinea. Nos nolumus repetere, quod modo ex Heerenio adscripsimus, eadem omnia, quae de moenium exstruendorum ratione scribit Herodotus, ruinis adhuc superstitibus optime confirmari, illasque crates

σοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδειμαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα, δεύτερα δὲ αὐτὸ τὸ τεῖχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τεύχεος παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκήματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τετραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλιπον τεθρίπῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνεστᾶσι πέριξ τοῦ τεύχεος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι, καὶ σταθμοὶ τε καὶ ὑπέρθυρα

arundineas laterum ordinibus intersertas integras nunc quoque conspici optime servatas, ut ante breve tantum tempus intersertas eas esse existimes. Invenierunt Beauchamp, Niebuhrius, de la Valle, alii, has crates arundineas lateribus insertas, sed altero quoque aut etiam sexto, septimo et octavo in ordine. Quibus testimoniis censibus Renelius existimat, in Herodoteo *triginta* laterum numero mendum subesse a librariis commissum. Conf. Geogr. Herodot. p. 559. Quare Stegerus Praefat. ad Herodot. pag. X seq. voces *διὰ τριήκοντα* corrigi vult in *δυὸ ἢ τριῶν κον*, ubi *δυὸ* positum sit pro *δυῶν*, et genitivus pendeat a praepositione *διὰ* in verbo *διαστοιβάζειν*, *κον* vero esse *circiter*. Et qui nuperrime has regiones invisit monumentaque descripsit, Buckingham., confirmat priorum peregrinatorum narrationem de cratibus arundineis quinto aut sexto laterum ordini intersertis, causasque investigat, cur ita fecerint Babylonii. In numero laterum, quibus crates iniectae fuerint, facile mendum irrepere potuisse ipsi quoque probabile videtur. Conf. eius itinerar. in Mesopotamiam (Berolin. 1828) pag. 449. 505.

ἐπάνω δὲ τοῦ τεύχεος παρὰ τὰ ἔσχατα] i. e. super muro ad ipsas eius extremas partes s. in extremis eius partibus, in utraque muri ora.

οἰκήματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τετραμμένα ἐς ἄλληλα] Sequimur in his explicandis Wyttenbachium l. l. p. 354 interpretantem: *aedificia unius membri, unius conclavis, quorum facies* (i. e. anteriores partes) *adversae sunt*, i. e. *ad se invicem conversae*. Sic olim οἰκήματα

μουνόκωλα iam acceperat Gronovius, nec aliter fere Larcherus *turres unius conclavis* intelligens; a quo non valde abhorrent Laurentius Valla atque Aemilius Portus, quibus sunt *domunculae unius contignationis*. Quoniam vero *κῶλον* vulgo *latus* significet, Schweighauserus mavult intelligi *domunculas unum continuum latus, unam continuum superficiem offerentes*, id est, *contiguas et uno tenore continuas*. Quod mihi non persuasit. Negris allata Larcheri interpretatione sibi videri ait indicari aedificia *μονομέτωπα*, quae non nisi unum habeant *μέτωπον*. Italus interpres expressit: *casipole d'una sola faccia*, idque propter II, 126, ubi *κῶλον* eodem modo inveniatur, tuetur contra eorum interpretationem, qui de uno conclavi cogitant. „Piuttosto,“ haec sunt eius verba, „qui lo storico accenna ch' esse non contenevano nessun cortile e non avevano che una facciata.“

τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων — *περιέλασιν*] Ex eodem Tavernerii itinerario (II, 8) hic adscribit Schweigh., in ea regione, ubi olim Babylon urbs steterit, muri reliquias conspici ea crassitudine, ut sex vehiculis una fronte currentibus spatium fuerit, lateres praeterea igne coctos denorum esse pedum in longitudinem et latitudinem, trium pedum altitudine.

πύλαι δὲ ἐνεστᾶσι — *χάλκεαι πᾶσαι*] Affert Iesaiac locum XLV, 2 Larcherus, ubi itidem aeneae portae memorantur. Herodotei loci bene memores fuerunt Graeci interpretes ad Homer. Iliad. IX, 383, ubi Thebae Aegyptiae celebrantur *ἑκατόμυλοι*; conf. Eustathius ad h. l. p. 758, 15 et ad Dionys. Perieg. 1005. — *σταθμοὶ* in seqq.

ἡσάκτας. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα ὁκτὼ ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος, Ἴς οὖνομα αὐτῇ. ἔνθα ἔστι ποταμὸς οὐ μέγας, Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ οὖνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν τὸ ῥέεθρον. οὗτος ὦν ὁ Ἴς ποταμὸς ἅμα τῷ ὕδατι θρόμβους ἀσφάλτου ἀναδιδόι πολλοὺς, ἔνθεν ἡ ἀσφαλτος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο μὲν 180 νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο φάρσες τῆς πό-

sunt *postes portae*, auctore Polluce Onomast. I. §. 76 et Hesych. s. v. ὑπέρφθυρα superiora portae limina, *superliminaria*, ut dicit Wyttenbachius (Selectt. historicc. p. 354), quia sunt limina superiora, id est, transversa pars, quae duos postes superne iungit, limini opposita atque ornamentis pro more insignita; conf. Boetticher Tektonik II. B. IV. p. 93 seq.

Ἴς οὖνομα αὐτῇ] Vix dubium esse potest, ab Herodoto eam indicari urbem, cui nunc nomen est *Hit*, ubi adhuc fontes isti fervidi ac fumantes conspici dicuntur, ipsaque famā, si penes Herbelot. fides, servata est, hoc bitumine Babylonem olim fuisse exstructam. Cf. Rennel. I. l. pag. 552 et Heeren. Ideen I, 2. pag. 148, qui bene addit, hosce fontes non unicos in illis regionibus esse, verum praeter alios in Tigri frequentes inveniri. Ac praecipue nunc consulendus est Ritter (Erdkunde XI. p. 749 seqq.), qui non solum veterum testimonia de hoc loco excussit, docuitque eam urbem, quae *Acipolis* vocetur apud Isidorum Char., non differre ab Herodotea, verum etiam e recentiorum peregrinatorum (Ainsworth, Wellsted, Chesney, aliorum) observationibus ea attulit, quae Herodoti narrationem plane comprobant veraque esse, quae de bitumine illic proveniente Noster scribit, ostendunt, cum adhuc tanta asphalti copia proveniat, quae ad urbem exstruendam sufficere videatur. De ipso fluvio, qui dicitur *Is*, nemo veterum recentiorumque quidquam dixit. Quae enim ex Etymologo atque Eustathio laudat Wesselingius, nil adjuvant nec

aliunde nisi ex ipso Herodoto deprompta videntur. Nostra aetate qui haec loca inspexerunt, nihil de fluvio narrant, sed omnem regionem fontibus abundare scribunt largam aquarum copiam praebentibus: quam ipsam fluvii s. rivuli (si qui omnino exstitit, neque canalis fuit in Euphratem deductus) in locum nunc cessisse existimes cum Rittero I. l. p. 750. Minime vero hoc tale est, quod Herodoti fidem diminueret possit, bene notante Breiger. in Geograph. Herod. Specim. pag. 54 seq. Caeterum hunc Herodoti locum de urbe et fluvio, cui nomen *Is*, exscripsit Stephanus Byzant. s. v. Ἴς. Conf. Eustath. ad Iliad. p. 877, 16 s. 827, 19 coll. Etymol. Gud. p. 279, 3. ex Schol. Theocrit. XVI, 100 ab Aderto editus pag. 49. De ipsa voce disputat Lobeck in Diss. I. de nomin. Gr. L. monosyll. (Regimont. 1833) p. 13. — *θρόμβοι ἀσφάλτου* sunt *grumi bituminis* in ipso fluvio inter eius undas editi, quales adhuc in istis regionibus haud raro cernuntur. *ἀναδιδόναι*, quod intransitive Noster adhibuit VII, 26, hic valet *edere*, *emittere*, *aufsteigen lassen*, ut bene reddit Held ad Plutarch. Timoleont. cap. 27 init. p. 52, ubi vid.

CAP. CLXXX.

Τετείχιστο μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε] Vulgo et h. l. et cap. 181 *ἔτετείχιστο*, quam scripturam auctoritate Schellershemiani libri reiecit, ut paulo post *διείργει*, cuius loco ex eodem libro nunc receptum *διείργει*. De augmento reduplicato plusquamperfecti ne-

λιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ ὀνόματι ἐστὶ Εὐφράτης. ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέγας καὶ βαθὺς καὶ ταχύς· ῥέει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. τὸ ὧν δὴ τετ-

glecto conf. I, 94 fin. — τρόπῳ τοιῷδε hic ad antecedentia spectat, cum alias ad ea, quae sequuntur, referatur.

τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει κ. τ. λ.] Haec, multum olim disceptata aut in dubium vocata, nunc pro veris habenda esse monet Heeren. l. l. pag. 177, recentiorum peregrinatorum libros secutus, qui in utraque fluvii ripa urbem sitam contendunt ruderibusque adhuc inventis confirmant. Quae in occidentali fluvii ripa fuerit urbis pars, eam utique maiorem fuisse videri et antiquiorem; orientalem minorem ac recentioris forsitan aetatis. Praeterea Euphratem multum ab eo cursu, quem olim tenuerit, descivisse alioque se flexisse magnamque inde ipsius regionis, quam vetus urbs comprehendebat, mutationem esse factam, uno ore fere tradunt recentiores: conf. Kinnear l. supra l. p. 279. Layard l. l. p. 492 seq. Fresnel (l. l. Tom. I. p. 13 seq.), Rennel apud Rich l. l. p. 122 atque ipsum Rich p. 147, Ritter l. l. pag. 896 seqq., qui conspectum exhibuit rudium in utraque fluminis ripa conspicuorum ad ambitum totius urbis recte constituendum. Vide quoque Rich. p. 58 seqq. et de iis mutationibus, quae inde ab oppido Hilla in Euphratis cursu effectae sunt, Chesney: Expedition for the survey etc. T. I. p. 60 ibique tabellam adiectam.

ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων κ. τ. λ.] Eodem fere modo supra I, 72 de Halys: — ῥέει ἐξ Ἀρμενίων ὄψεος. Ad rem ipsam quod attinet, vera Nostrum retulisse minime negant, verum minus accurate illum dixisse contendunt minusque definite; id quod Herodoto eas regiones, ubi Euphratis sunt fontes, non visenti facile ignoscamus, praesertim cum Strabonem habeamus accuratius Euphratis fontes cur-

sumque enarrantem XI. p. 521 seq. p. 792 A. Ac re vera ex illa fluvius provenit regione, quam Armeniam vocarunt veteres, vicinam Cappadociae, prope urbem, quae nunc dicitur Erzerum s. Arzerum, in eiusdem nominis provincia. Conf. Breiger. de difficil. geogr. Herodot. pag. 39 seqq. pluribus in ea ipsa inquiringem, coll. Rennel. pag. 505. Szabo Descript. Persic. imper. (Heidelberg. 1810) pag. 38 seq. Cursum Euphratis, nostra aetate accuratissime disquisitum praecipue cura ac diligentia viri peritissimi Chesney, persequitur Ritter l. l. p. 265 seqq. 682 seqq. 716 seqq. 762 seqq. 948 seqq. coll. X. p. 645 seq. 826. Quae singula qui cognoscere velit, is adeat mappas geographicas I—V, et VII—XI adiectas primo volumini operis: Chesney Expedition etc.; de fontibus Euphratis vid. ibid. pag. 40. seq.

ῥέει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν] Rubrum mare, quo alias non solum sinus Arabicus, sed totum quod vocamus Indicum mare una cum sinu Arabico Persicoque designatur (conf. nott. ad I, 1), hic de uno sinu Persico intelligere licet, qui apud Herodotum non alia appellatione occurrit. Unde conjecturam ducit Heyse (in Quaestt. Herodott. 104), in hoc sinu non navigasse Herodotum, neque omnino Indici maris oram accuratius perspectam habuisse. Confer de his quoque Rennel. l. l. p. 463. Breiger. l. l. pag. 11 seq. et supra ad I, 1 adnotata. — De ῥέει conf. supra ad I, 6.

τὸ ὧν δὴ τεῖχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶνας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται] i. e. murus utrimque (i. e. ab utraque fluvii ripa vel potius: murus, quo utraque urbis per Euphratem in duas partes divisae pars cingitur) brachia habet ad fluvium deducta s. muri brachia tum in orientali tum in occidentali urbis parte

χος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶνας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἱ ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἰμασιῇ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν πλήρες οἰκίῶν τριωρόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατατέμνεται

ad fluvium, qui urbem dividit, pertinent. „Quod sequitur τὸ ἀπὸ τούτου, intelligo de eo spatio, quod ripa fluvii inde ab uno muri brachio usque ad alterum obtinet. Ubi enim muri brachia fluvium attingunt, inde inflexam dicit procedere utrinque (i. e. iuxta utramque fluvii ripam) maceriam ex coctilibus lateribus, quae utrique fluvii labio praetendatur, dum ille urbem perfluat.“

αἱ ἐπικαμπαὶ — παρατείνει] Loci structura utique impeditur, sensus ipse vix dubius. Absolute enim posita videntur verba τὸ ἀπὸ τούτου, αἱ ἐπικαμπαί, aut certe ita, ut verbum, quod illa excipere debebat, mox neglectum, eique substantivo, quod per epexegesis, ut Grammatici vocant, iunctum est priori (αἱ ἐπικαμπαί), adstructum sit. Namque verba αἱ ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ accuratius declarant spatium, quod ante omnino indicatum erat verbis τὸ ἀπὸ τούτου, quodque ipsum fuisse addit maceriam, quae labio fluminis utrique praetendatur. Nam παρατείνει hic absolute s. neutraliter accipiendum. — Ad αἰμασιῇ conf. II, 69. 138 et VI, 134 fin. VII, 60 coll. Pausan. VII, 21. §. 5. Eandem vocem infra commemorat Noster I, 191. De *sen-ticetis* intelligit Homer. in *Odyss.* XVIII, 358, ubi vid. Eustath. p. 676 supr., monente *Cr.*, qui addit Apollon. Lex. Hom. p. 69. 70 ed. Toll. Ad Herodotum magis facit Grammatic. in Bekkeri *Anecd.* I. pag. 336, 6: Αἰμασιὰ τὸ ἐκ χαλίκων ἀποδομημένον τειχίον· κυρίως δὲ τοῖς ἡκανθωμένοις λέγεται φραγμοῖς ἢ τινες ἄρκ. ον (sic.) καὶ οἱ Ἰωνες οὕτω χρῶνται· δηλοῖ δὲ Ἡρόδοτος ἐν τῇ πρώτῃ· φανύλως δὲ οἱ πολλοὶ τὸ χωρίον αὐτὸ τὸ ὑπὸ αἰμασιῶν περιεχόμενον αἰμασιῶν καλοῦσιν. Add. Bachmann.

Anecd. I. p. 144, 17. Atque ante haec evulgata iam Winckelmann. *Opp.* I. p. 360 ed. *Dread.* monuerat, haud fuisse videri moenia ex integris lateribus superstructis parata, sed qualia a Romanis post condita fuerint, lateribus scilicet extrinsecus quasi cortice circumdata, introrsum vero lapidibus, silicibus, calce, id genus aliis repleta. In munimentis αἰμασιῇ ubi occurrit, est *agger e lapidibus factus, Steinwall, Steindamm.* Vid. Orelli ad *Aeneam Tactic.* cap. 2. pag. 127. — Caeterum ipsas huius molis ruinas secundum flumen invenisse sibi videntur recentiores peregrinatores, Rich et Buckingham., cuius vid. *Itinerar.* in Mesopotam. (*Berolin.* 1828) pag. 484 seqq.

τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν πλήρες οἰκίῶν τριωρόφων τε καὶ τετρωρόφων] τριωρόφων (pro vlg. τριωρόφων) Schwg. recepit e Schellershemiano codice. Probare tamen videtur vulgarem formam a *Cr.* laudatus Schaeferus ad *Dionys.* *Halic.* de composit. verb. p. 203, laudans Eustath. ad *Homer. Ili.* p. 640, 1. (490, 10), ὑπερώους, πολυστέγους, πολυωρόφους preferentem. Etenim *Dionys.* *Halic.* *Art. rhet.* I, 3 Herodotum respiciens, sed in numeris declarandis memoriā lapsus (ὥς πον καὶ Ἡρόδοτος πεντώροφα καὶ ἐξώροφα φησιν εἶναι ἐν Βαβυλῶνι) tamen in vocali producenda consentit. Intelligit autem Herodotus aedes trium et quatuor tabulatorum, amplas igitur altasque.

κατατέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας] i. e. urbs — divisa s. dissecta est in vias ad rectam lineam ductas. Schweigh. explicat: κατατετμημένης ἔχει τὰς ὁδοὺς, nec melius opinor Matth. Gr. pag. 564: ὥστε ἰθείας εἶναι, rectius Kuehner. Gr. Gr. §. 562. not. 5. de verbis dividendi et similibus cogitat,

τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας καὶ τὰς ἐπικαρσίας, τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὲ ὧν ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἰμασίῃ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυλίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμὸν. ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρονσαι καὶ αὐ-
181 ται ἐς αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὲ τὸ τεῖχος θώρηξ ἐστὶ.

quibus in activo duplex additur accusativus, in passivo alter remanet. In verbis proxime sequentibus voculam τὰς ante ἐπικαρσίας deletam vult Valckenarius, ut sensus in fere inde enascatur: *in vias urbem divisam fuisse, ceteras quidem rectas, sed transversas, quae ad flumen ferebant.* Nec tamen his paruit Schweighaeuserus, optime loci sensum indicans, et ante eum Schaeferus ad Greg. Corinth. p. 564. Est enim haec Herodoti sententia: *per urbem ductas esse vias rectas s. ad lineam sectas, tam reliquias (τὰς ἄλλας) quam transversas (τὰς ἐπικαρσίας), quae ad flumen tendebant.* Omnes igitur vias, quotquot per urbem ductae fuerunt, rectas fuisse vult sive ad lineam sectas. — Ad ἐχούσας, cuius loco edd. vett. ἀγοῦσας, conf. I, 191.

πυλίδες ἐπῆσαν] ἐπῆσαν dabant libri, quibus iure recentt. editt. sunt obsecuti. Vulgo ἐπῆσαν, quod Werferus in Actt. philologg. Monacc. I. p. 104 mutatum voluit in ἐπῆσαν; haud recte, vid. modo Bredov. p. 406. Infra VII, 176 eodem modo πύλαι ἐπῆσαν. λαῦραι quae deinceps appellantur, non aliae sunt atque ὁδοί, quas ante vocaverat, *viae s. plateae urbis.* Cr. confert Eustathium ad Odyss. XXII. pag. 777, ad Iliad. pag. 1108, Schweighaeus. ad Athen. XII, 57. p. 540. Animadversa. t. VI. p. 409. Add. Gregor. Corinth. p. 505 ibiq. Koen. et Bast. „Boissonadius ad Aristaeon. pag. 350 e glossa codicis affert: *λαῦρας τὰς πλατείας δύμας.* Contra Coraes (ad Plut. Crass. vol. III. p. 420) ex Eustathio atque Hesychio λαῦρας exponit στενωπὸν ἢ ῥύμην στενὴν, minime vero πλατεῖαν ῥύμην. Ac denique Psellus Epist. XXVI. (in Seebod. et Friedemann.

Miscell. II, 4. p. 620) scribit: τῆς δὲ λαῦρας τῶν κελλίων δοθείσης μοι, ubi conf. not.“ Cr.

ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι] Et eas portulas aeneas esse dicit, quemadmodum illas, quas in muri exteriori ambitu ex aere factas memoraverat I, 179. Addit, *et ipsas has portulas* (ut vias singulas) *ad hunc ipsum fluvium ducere.* In quo quod offenderit Werferus l. l. I. p. 83, ut verba καὶ αὗται dolenda censeret, equidem non satis perspicio. Sunt illa addita maiori quadam cum vi, ad faciliorem loci intelligentiam atque perspicuitatem. Haud quidem nego, illis remotis, locum intelligi posse, verum idem contendo, Herodotum ea pro more suo addidisse sive repetisse ad meliorem descriptionis suae intelligentiam, ne ulla dubitatio legenti relinqueretur.

CAP. CLXXXI.

Τοῦτο μὲν δὲ τὸ τεῖχος θώρηξ ἐστὶ] Intelligit murum exteriorem, de quo I, 179, sive munimentum istud exterius, quod urbem adversus hostium impetus extrinsecus tueretur. Hunc murum maiorem θώρηκα vocat, ut qui urbem eo modo, quod lorica, hominem tueatur atque protegat. Sic exponit Schweigh. in Lex. Herodot. I. p. 328 seq., ubi similem Dionis Cassii (LXXIV, 10) locum profert, qui eadem voce utitur de muri parte quadam in describenda Byzantium urbe. Italus interpres Nostrum dicere censet „con più ardita figura.“ Maiorem difficultatem exhibent, quae sequuntur verba: *ἐτερον δὲ ἐσωθεν τεῖχος περιθῆι, οὗ πολλῷ τέρω ἀσθενέστερον τοῦ ἐτέρου τεύχος, στεινότερον δὲ, in quibus retinni verbum περιθῆι a*

ἑτερον δὲ ἔσῳθεν τείχος περιθέει, οὐ πολλῶ τέφ ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τείχεος, στεινότερον δέ. Ἐν δὲ φάρσει ἑκατέρῳ τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ, ἐν τῷ τὰ βασιλῆα μὲν πε-

nonnullis codd. omissum, sed scripsi περιθέει, ut supra I, 178, probante Bredov. p. 373; idem verbum eadem significatione adhibuit Homer. Illi. VI, 320. VIII, 494. Odys. XXIV, 208. coll. Plutarch. Morr. (II.) p. 705 A. Schweighauserus l. l. haec verba de illo muro, qui secundum utramque fluvii urbem permeantis ripam ductus erat, αἰμασίην Noster dixerat, intelligi vult. Quod fieri posse negat R. Jacobs: De mensur. Herodot. p. 19, cum, hoc si indicare voluisset Noster, τὸ δὲ ἕτερον utique scribendum fuisset: quare de alio prorsus muro intra illa, quae antea descripsit, moenia ducto hic cogitandum esse censet, adeo ut duo Babylo-nem circumdederint muri vel, quod illi verisimilius videtur, secundum flumen singuli tantum muri existerint, sed reliquum urbis monumentum e duobus muris constituerit. Equidem ut minime intercedam, si quis cum eodem viro docto verba antecedentia τοῦτο μὲν δὴ τὸ τείχος θώρηξ ἐστὶ de omni urbis munimento, inclusis quoque muri partibus secundum utramque fluvii ripam ductis, intelligere velit, ita quominus verba seqq. de altero sive secundo muro intra illum ducto circa urbem intelligam, vel eo prohibeor, quod huius alterius muri nullum adhuc vestigium reperi, cum omnes scriptores de uno tantum muro loquantur, neque quisquam huc retulerit Iosephi (contr. Apion. I, 20) vel potius Berosi verba de Nebucadnezare, qui: ὑπερεβάλετο τοῖς μὲν τῆς ἐνδον πόλεως περιβόλους, τοῖς δὲ τῆς ἑξω πόλεως, τοὺς μὲν ἐξ ὀπίης πλίνθου καὶ ἀσφάλτου, τοὺς δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς πλίνθου. Itaque in Schweighauseri sententia acquiescere malim. τετείχιστο ἐν μέσῳ, ἐν τῷ μὲν τὰ βασιλῆα κ. τ. λ.] Vulgo: ἐν τῷ ἦεν τὰ βασιλῆα, quod retinuerunt Schweigh. et Gaisfordius; unus li-

ber Florentinus εἶεν. Gronovius correxerat ἐν τῷ μὲν τὰ β., cui adstipulatur Wesselingius ad Diodor. II, 8 provocans, itemque Benedict. in Actt. sem. reg. Lips. II. p. 284. Koenius maluerat ἐν τῷ μὲν ἐνι, quod responderet verbis sequentibus ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ. Sed magis placuit iis, qui post Herodotum edidere, Gronovii emendatio, quam impugnavit Schweigh. vulgatae lectioni patrocinans, in qua verbum ἦεν necessarium esse vult, vel propter ea, quae sequuntur ἐς ἐμὲ τοῦτο ἐνι ἐόν, neque vero attendit formam epicam ἦεν in Herodoto ferri non posse. Quare Gronovii emendationem unam probam indicarunt Struve (Specim. Quaest. Herodd. I. p. 37 not.), vir doctus in Ephemeridd. Ienenss. 1817. nr. 105. p. 383, et Bredov. p. 59 et 405; quos merito secuti sunt Dindorf et Dietsch. Ad verbum τετείχιστο (in quo augmenti reduplicatio negligitur, ut I, 180 init.) pertinent sequentia: τὰ βασιλῆα et Διὸς Βῆλον ἱερὸν, neque igitur impersonaliter illud erit accipiendum, cum ex Herodoti sententia utrumque aedificium, et regia aula s. palatium et Iovis templum, in magno et amplo spatio, quod muris inclusum erat, exstructum cogitari debeat. Itaque Herodoti verba sic accipio: *In utraque urbis parte eaque media (exstructa et) muris circumdata erant, in altera regium palatium cum s. in magno validoque circuitu, in altera Iovis Belii templum aeneis portis instructum.* Gaisfordius, qui vulgata lectionem ἦεν retinet, repetere mavult e superioribus ipsum τετείχιστο indeque sic locum interpretatur: *in utraque urbis regione munimenta exstructa erant: in ea scilicet, in qua regia aula, munimentum erat vastum validumque.* Quae interpretatio mihi quidem ab Herodoti sensu aberrare videtur, cum Hero-

ριβόλω μεγάλω τε καὶ ἰσχυρῶ, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ Διὸς Βήλον

dotus de uno tantum aedificio regio vasti et validi circuitus loquatur, illam vero interpretationem si sequaris, bina distingui debeant, et ipsum munimentum, et regia aula, utrumque in una eademque urbis regione exstructum. — Verba ἐν μέσῳ de centro mathematico s. geometrico, quod dicunt, intelligi non posse monet Fresnel l. I. II. p. 25 seq. et p. 49 seq., coll. Rich. p. 145; etenim in orientali Euphratis ripa quae hodie supersunt rudera, ad regiam arcem s. palatium pertinentia, id ipsum in media urbe orientali exstructum haud fuisse docent; quare ἐν μέσῳ ad mediam ripae orientalis, quam urbs occupabat, partem spectare idem vir doctus censet; de Beli templo si quaeras, hoc sane in media urbis occidentalis parte situm cogitari poterit, quod ipsum quoque declarant ruinae quaedam, vel unius horae distantia meridiem et occidentem versus ab hoc templo s., ut nunc vocatur, *Birs Nimrud* detectae, quae ad veterem Babyloniam aequae pertinerunt, ut observat idem Fresnel. Atque hic omnino respiciendum videtur, apud Graecos haud raro locutiones ἐν μέσῳ, εἰς μέσον latiori sensu exhiberi (conf. modo Herod. IV, 97. 161. VI, 129 ibique adnot.). adeo ut hoc quoque loco historiae pater verbis ἐν μέσῳ indicare voluisse videatur, utrumque monumentum (et palatium et templum) non in extremis utriusque urbis (et orientalis et occidentalis) partibus, quae ipsos muros urbem cingentes attingant, situm fuisse, sed in ipsa urbe, inter alias incolarum urbis habitationes hisque ipsis circumdatum et inclusum.

ἐν τῷ μὲν τὰ βασιλῆα] Fuerunt qui Diodoro auctore l. I. has aedes regias in occidentali urbis parte fuisse statuerent indeque colligerent, Beli templum in altera parte, quae orientalis est, positum olim fuisse. Quam sententiam vel Rennelius tuetur, pag. 542 seqq. (apud Rich. p. 110 seqq.), impugnata

posthac a Portero, quem sequitur Heeren., alia quoque addens argumenta (Ideen I, 2. p. 177 seqq.) atque Muenther.: Die Relig. d. Babylon. pag. 48 seqq., ubi de templi forma, ornatu ac fati ipsis plura narrantur. Quod enim Diodorus scribit, id ita explicandum vult Heeren., fuisse quidem in occidentali urbis parte aulam regiam, eamque veterem videri a Semiramide exstructam ante Chaldaeorum aetatem, qui alteram arcem regiam mox in altera, i. e. orientali, urbis parte extruxerint, cuius etiam hodieque maiora et ampliora supersint rudera quam alterius arcis antiquioris in occidentali parte exstructae. Utut statuis de Diodoro, ad Herodotum quod attinet, nihil dubii relictum nunc est, quin Beli templum minime quaerendum sit in orientali Euphratis ripa, in qua qui septentrionem versus a loco Hilla non longe ab ipso fluvio nunc conspiciuntur colles e planitie eminentes s. tumuli, non tam natura quam rudum varii generis mole orti, locum declarant veteris illius palatii: atque praecipue ille tumulus, cui nunc nomen *Kasr*, regiam acdem hortosque illos pendentes continuasse videtur: qui alii magis ad septentrionem existunt tumuli eiusdem generis, quibus vulgo nomen Babel sive *Mudjelliba* (quod ipsum nomen cum *subversum* et *dirutum* significet, ad omnes omnino has ruinas referre licet), et ipsi ad hanc regiam arcem s. palatium, quod tanti fuit ambitus, referri poterunt; arcem urbis (*Citadelle*) sunt qui ibi fuisse existiment. Tu vid. Buckingham in Itiner. Mesopotam. (Berolin. 1828) p. 477 coll. 472 seqq. 483. Ritter. l. I. p. 903 seqq. (*Mudjelliba*) p. 913 seqq. (*Kasr*), Layard l. I. p. 484 seqq. 505 seqq. Fresnel l. I. I. p. 490 seqq. II. p. 21 seqq. 32 seqq. Conspectum tumuli *Kasr*, qualis nunc est, exhibet Rich l. I. p. 65, tumuli *Mudjelliba* idem p. 68; vid. etiam apud Layard p. 486 delineationem totius loci ad orien-

ἱρὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἔδον, δύο σταδίων πάν-

talem Euphratis ripam idem exhibuit Rich p. 43 et ex eo Layard p. 490. Atque idem etiam bene intelligere licet ex ea mappa, quae omnem Babylonis veteris regionem ad utramque Euphratis ripam sitam exhibet apud Ker Porter et apud Rich p. 104, itemque in opere splendidissimo: Flandin, Voyage en Perse (Ancienne Perse) pl. 219. Latere cocti inter ruinas haud pauci detecti, nonnulli etiam imaginibus aut aliis certis signis literarumque notis conspicui, Nebucadnezaris nomen literis cuneatis conscriptum continere dicuntur. Plura Fresnel l. l. I. p. 487 seq. 516 seqq. Sonat nomen *Nabukodarrusar* (vid. Grotefend: Erläuterung der Keilinschr. babyl. Backsteine, Hannov. 1852. p. 6 seq.) sive *Nabukodurrusur* (vid. Oppert Zeitschrift d. deutsch. morgenl. Gesellsch. VIII, 3. p. 596.).

Διὸς Ῥήλου ἱρὸν χαλκόπυλον] Est utique *Baal* s. *Bel* notum deorum multorum per Asiam cognomen, quo nihil ferme aliud nisi *dominum* exprimi vulgo statuunt. Tu vide Creuzerum in Symbolic. II. pag. 411 seqq. et add. Movers: Die Phoenizier I. p. 169 seqq. 175 seqq. Iam Herodotus, quo Graeci, quibus scribebat, intelligerent, qualis hoc cognomine deus ex ipsorum notione significaretur, addidit Διὸς. Nam *Bel* summo loco inter deos a Babyloniis habitus est, nec alio quam quo Ζεὺς apud Graecos et *Iuppiter* apud Romanos; ut nil sit mirum, Graecos Romanosve scriptores his nominibus Babylonium nomen interpretari. Nolo ipsos afferre locos, ne acta agam post accuratam Gesenii disputationem in Commentarr. ad Iesai. vol. II. p. 335 seqq. coll. Muent. l. l. pag. 18. 19. Ad sidera Gesenius Belum refert illumque planetam Iovis vel deum in eo habitantem fuisse e pluribus sacrae scripturae locis minime dubium esse censet. Qui idem Belus summus deus una cum Venere omnium bonorum princeps atque auctor habitus summa-

que reverentia cultus est. Inde amplissimum ac splendidissimum templum tanto numine profecto dignum, quale Herodotus h. l., Diodorus II, 10 coll. Strab. XVI. p. 738 s. p. 1073 describunt. Plura praesertim Diodorus addit, quae in Herodoteis haud leguntur, explicita ab Gesenio l. l. p. 356. Praeter Gesenium de Belo disputarunt Berthold. ad Daniel. I, 2. pag. 180 seq., Hammer. in Wiener Jahrbüch. X. pag. 239. not. 1, ac postmodo Muenterus in libro de Babyloniorum religione (Kopenhag. 1827) pag. 16. Qui haud scio an merito Gesenio obloquatur, Belum vel Solem ipsum vel certe Solis genium esse indeque demum pro summo deo coelique domino cultum contendens, id quod vix in eum, qui Iovis tantum planeta sit habitus, conferri potuerit. Itaque in Belo Babyloniorum antiquissimo astronomiae minus quam cosmogoniae, ut aiunt, rationem habendam esse per totum orientem vulgatae, qua primigeniam quandam naturae vim dupliciter divisam cogitaverint, et gignentem s. naturantem et suscipientem s. naturatam. Illam pro Sole coelique domino habitam Belique nomine cultam hinc inter numina primum locum obtinuisse, hanc pro Luna eandemque coeli reginam habitam et cultam. Sed de ea infra ad I, 199. Hinc pro Sole, summo deo Bel accipit Palmblad. de reb. Babyll. pag. 42 seq. itemque Eméric. David: Iupiter II. p. 434 et Movers l. l. pag. 180 seq. Beli vero templum non aliud fuisse atque Nimrodi arcem indeque etiam in occidentali urbis parte, quae prior sanequam fuit atque vetustior, collocatum, persuasit nobis Heerenius, Porteri Angli peregrinatoris argumentis ipse ductus. Monstrant enim hoc ruinae, quae hodieque supersunt testimoniumque edunt omnibus aliis maius atque firmitus; locus nunc vocatur *Birs Nimrud*, duarum fere horarum spatio distans ab oppido Hilla meridiem occiden-

τη, ἔὸν τετράγωνον. ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οὐ
κοδόμηται, σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ
τῷ πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τού-
τῳ, μέχρι οὗ ὅκτῳ πύργων. ἀνάβασις δὲ ἐς αὐτοὺς ἐξωθεν
κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα πεπολήται. μεσοῦντι
δὲ κου τῆς ἀναβάσιος ἔστι καταγωγή τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστή-

temque versus tumulumque exhibet sive collem maxima ruinarum temere congestarum mole effectum, bis mille ferme pedes in longitudinem extensum et gradatim ita ascendentem, ut superior pars in ducentorum fere pedum altitudinem ascendat atque in summo fastigio media inter rudera turris triginta quinque vel octo pedum adhuc conspiciatur. Multas murorum reliquias, lateres, lapides ordine prorsus turbato omniaque temere disiecta et confusa invenias; exstant adeo vestigia ambitus quadrati, quo templum istud pyramidale septum fuisse dicitur. Accurate descripsit Rich l. p. 32 seq. 105 seqq., quem ipsum secutus est Ritter l. l. p. 876 seqq. iis quoque adhibitis, quae ab aliis viris doctis et peregrinatoribus allata erant: quod idem fecit Vaux: Nineveh and Persepolis p. 175 seq. 181 seqq. His adde, quae Layard l. l. p. 490 seqq. attulit atque Fresnel l. p. 533 seqq. 540 seqq. II. p. 12 seqq. 56 seqq. Imaginem collis atque turris exhibuerunt Rich (p. 93) atque Layard (p. 497), itemque Chesney (l. l. Vol. II. p. 25) ac Flandin l. l. pl. 221. Quodsi igitur Nimrodi arcem existimemus Beli templum, ad antiquissima Babylonis rudera pertinere haecce iure hinc nobis colligere videtur Heerenius (l. l. pag. 179). Nec quidquam impedit, quo minus hanc esse turrim existimemus post diluvium ab hominibus tunc nondum seiunctis exstructam, nec finitam summi numinis consilio. Quae probabiliter in occidentali parte sita fuit, cum inde orientem versus gentes profectas esse sacra scriptura doceat. Nec materia, quam ruinae adhuc ostendunt, alia atque ea, ex qua turrim confectam esse tradit

sacra scriptura. Quare turrim Babyloniam hoc ipso loco, qui nunc vocatur Birs Nimrud, quaeri debere, nunc fere consentiunt viri docti, quos modo laudavi: quibus addere licet Bohlen (Genesis p. 143 seq.) atque Oppert (Zeitschrift d. deutsch. morgenl. Gesellsch. VII, 3. p. 406).

δύο σταδίων πάντη, ἔὸν τετράγωνον κ. τ. λ.] Quod ita intelligendum, ut *quaquaversus* duorum stadiorum fuerit templi ambitus. Conf. II, 168. IV, 195. Attigit Herodotea Choricus Gazaens p. 105 ed. Boissonad. Quae sequuntur de templi turribus, his paria in aliis Indorum templis antiquissimis reperiri monet Muenther. l. l. pag. 50. Herodotum vero in his ipsis, quae de Beli templo s. turri narrat, et vero et accurate tradidisse, ipso ruinarum adpectu probari asserit Fresnel l. l. I. p. 528, quo auctore in hoc toto opere grandi et vasto praeter sacra et scientiam astronomica inde exercendam alia quoque spectata fuisse credas ab eo, qui totum opus exstruxit sibi quoque prospecturus, ut in altiori loco pernoctaret ob sanioris et purioris aëris usum: idemque vir doctus eo quoque referri vult lectum bene stratum, cuius hic mentio fit; cf. p. 528 et 536.

μέχρι οὗ ὅκτῳ πύργων] μέχρι οὗ pro simplici μέχρις ponere solet Noster, ut II, 19. 53. 173. III, 104. In quibus locis, uno excepto, cum legatur μέχρι οὗ, hoc quoque loco ex Ionismo rectius legi μέχρι οὗ viri docti statuunt. Vid. Bredov. p. 111.

μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσιος] De dativi participiorum usu cf. ad I, 51; de genitivo, qui verbo μεσοῦντι additur, conf. Kuehner.

ριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύργῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη κέεται εὐ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακείμεται χρυσέῃ. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἐνι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μόνῃ τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὥς λέγουσι οἱ

Gr. Gr. §. 520. not. l. καταγωγὴ dicitur locus, ubi requiescere possis, indeque etiam deversorium V, 52, ubi vid. nott. Conf. Lucian. Toxar. 57. De merced. cond. 32. „θῶκοι exponuntur Graecis καθέδραι; vid. Apollon. Lex. Homer. pag. 354 ed. Toll. Odyss. V, 3 ibiq. Eustath., ne plura.“ Cr. ἀμπαύοντες hic omnes libri, qui iidem cap. seq. exhibent ἀναπαύεσθαι, quod in ἀμπαύεσθαι edd. mutarunt. Conf. Bredov. p. 215. Ad significationem verbi (requiescere) conf. Fritzsche ad Aristoph. Ran. 113. — De ὅτι μὴ conf. ad I, 18.

καὶ οἱ τράπεζα παρακείμεται χρυσέῃ] Pluribus mensam hanc describit Diodorus Siculus II, 9. Iure autem hoc ad lectisternia, quae non solum Romanis Graeciae usitata, per Asiam quoque, testante sacra scriptura, inveniuntur communi veterum gentium ex superstitione, refert a Cr. laudatus Gesenius in Commentariis ad Iesai. t. II. pag. 286 (coll. 283 seq.) 335. 316, testimoniisque sacrorum scriptorum firmat, qui in Beli cultu non semel memorant haec lectisternia ciborumque apparatus splendidos Beloblatos. Add. Herod. I, 183 et Moers: Die Pheniz. II. p. 127.

ὥς λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἔντες ἰσχύς τοῦτον τοῦ θεοῦ] De Chaldaeis dicere longum, si varias virorum doctorum de his sententias excutere velis. Nos, reliquis praetermissis, iis potissimum insistamus, quae nostra aetate viri doctissimi, Gesenius in Commentar. ad Iesai. t. II. pag. 349 seqq. et in Encyclopaed. ed. Ersch et Gruber. Sect. I. Vol. XVI. p. 102 seqq., Heeren. (Ideen I, 2. pag. 152 sqq. 194 sqq.), alii, quoad Ctesiam p. 140 seq.

citavi, monuerunt. Iam quae Chaldaeorum origo, quae gentis primasedes, unde profecta illa in Babylonem; haec et talia ut h. l. copiosius disseram, vix a me quisquam expectabit. Quare in universum moneo, Chaldaeorum nomine proprie nomadum gentem designari in campis ab Araxe superiore irrigatis palantem; quae cum non alius atque Persicae s. Arianae stirpis primitus fuisse videatur, eodem quoque pacto credibile est, habuisse sacerdotum tribum quandam, qualem Magos ferme atque alios apud alias Asiae superioris nationes invenimus. Ut enim existimem, Chaldaeos, rudem atque incultam gentem, tum demum, cum sedibus prioribus in Asia superiori relictis Babylonem occupassent, sacris colendis et astronomiae (qua per totum orbem celebres) discendae se dedisse, nunquam a me impetrare possum. Palmblad. de reb. Babyll. p. 67 seqq. et p. 70 Chaldaeos statuit fuisse *Kushitas*. Ad Arianam stirpem quoque Roeth (Gesch. d. Philosoph. I. p. 97 seqq. et nott. p. 23 seqq.) Chaldaeorum refert gentem, ab Assyriis capta Babylonia, in hanc ipsam terram tractam ad imperium tuendum: quod deinceps ad se ipsos cum transtulissent Chaldaei, ex his Babyloniae reges exstiterunt et clari et fortes, donec a Persis duce Cyro vincerentur. Qui nuperrime de his quaesivit, Io. a Gumpach (Die Zeitrechnung d. Assy. u. Babylon. p. 10 seqq.), Chaldaeos nunquam gentem fuisse contendit, sed tribum sacerdotalem, e qua reges prodierint, indeque alios prorsus Chaldaeos esse, qui infra VII, 63 commemorantur; tu vid. quae retuli in Jahrb. f. Philol. u. Paedagog. LXVIII. p. 429 seq. Quidquid sta-

82 Χαλδαῖοι, εἶντες ἱεῖες τούτου τοῦ θεοῦ. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἔμοι μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε ἐς τὸν νηὸν καὶ ἀναπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ

tuis, Chaldaeorum gens olim ferocissima et bellicosissima, ubi, subacta Mesopotamia, Babylone sedes cepit, inprimis sacris deorumque cultu et sideribus perscrutandis conspicua fuit. Inde hoc loco memoratur sacerdotum tribus, qualis vel multo post Herodotum, Alexandri Magni adeoque Strabonis aetate adhuc occurrit, ubi certam quandam Babylonis urbis partem soli habitasse dicuntur, a reliquorum hominum consortio seiuncti, ipsique divisi per plures familias sive tribus. Conf. Strabon. XVI. pag. 739. et Diodor. II, 24, ubi Belesys vocatur τῶν ἱερέων ἐπισημότατος, οὗς Βαβυλώνιοι καλοῦσι Χαλδαίους. Atque hoc ipsum Chaldaeorum (sacerdotum) nomen non artis sed gentis ex vocabulo ductum esse scribit Cicero de Divin. I, 1, quae vere dici monet Roeth. l. 1. p. 28 nott. Haec igitur sacerdotum gens s. tribus Chaldaeorum nomine insignis cum idolorum cultui praecipue operaretur, maxime invisa fuit Iudaeis Persisve, qui ipsi religionem magis puram eoque Iudaicae similem sectabantur, semotis omnibus deorum simulacris ac signis. Unde intelligitur, cur Persarum reges e Chaldaeorum templis signa auferre studuerint, ut infra legimus I, 183. Nam de Iudaeorum scriptoribus tacebo; qui quoties in hunc idolorum cultum invehantur, satis constat. Astrologia autem sive accuratiori siderum cognitione, quae adeo cum ipsa religione et cultu deorum coniuncta ferebatur, praecipue Chaldaeos sacerdotes inclauisse quamvis nemo ignoret, haud tamen poenitebit contulisse, quae egregie eam in rem disputat Gesenius l. 1. pag. 351 seqq., cui adde Muentherum l. 1. pag. 79 seqq. 83 seqq.

CAP. CLXXXII.

Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι] Articulum οἱ, male in quibusdam editionibus omissum, merito revocarunt Schaeferus, Schwgh., Gaisf., cum omnes fere libri scripti eum retineant. — ἀναπαύεσθαι scripsi, libris scriptis sic iubentibus et h. l. et I, 12. II, 95. Conf. nott. ad I, 181.

ἔμοι μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες] Istis hominibus, qui semper nobis de mala Herodoti fide clamant auresque obtundunt, cum Herodotum sacerdotum ministrum dictitent turpiterque ab his ipsis falsum et in fraudes inductum, nec hac occasione oblata, nec alias omnino respondere quidquam placet; adscribere tamen iuvat Larcheri notam ad h. l. Gallico sermone his verbis conceptam: „Malgré la crédulité du siècle, où vivait Herodote, on trouve dans ses écrits des preuves d'un jugement sain et éclairé.“ Infra I, 183. narrationem concludit verbis Noster hisce: ἐγὼ δὲ μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. Vid. commentat. de vita et scriptt. Herodoti §. 10.

καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θεβαίους γυνή] De forma Θεβαίος vid. Stephan. Byzant. s. v. Θῆβαι et infra II, 42. 54. Struve Quaest. Herodd. Spec. II. p. 4. Alias Noster cum aliis scriptoribus usurpat adiectivi formam Θεβαίος (II, 166) eodemque sensu Θεβαϊκός II, 4 coll. Apoll. Rhod. schol. p. 43 et p. 641. Paris. — Ad rem ipsam comparari volumus praeter Strabonis locum mox indicandum Minutoli: Reise z. Temp. d. Iupiter Ammon p. 121. Hic enim in templo Aegyptiaco, quod Karnak in ruderibus est, imaginem invenit, ubi iuxta regem sacerdotesque puellae quoque conspi-

86 *Θηβαίος γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὐταὶ λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν ἐς ὁμίλιν φοιτᾶν· καὶ κατάπερ ἐν Πατάρουσι τῆς Λυκίης ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ γέννηται· οὐ γὰρ ἂν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὶ δὲ γέννηται, τότε ὦν συγκατακλητε-*

ciuntur; id quod haud iniuria ad huiusmodi stupra sacra relatum voluit, haud improbane Muentero l. I. pag. 72. Conf. Creuzer. Symbol. II. p. 11 seqq. ed. tert.

κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίος γυνή] Vid. Strabonis locum XVII. p. 1171. (pag. 816 D ed. Casaub.). Alia profert Wesselingius, laudans praecipue Clericum ad Hesiod. Theogon. vs. 940.

ἀνδρῶν οὐδαμῶν ἐς ὁμίλιν φοιτᾶν] φοιτᾶν in rebus venereis tum de viro tum de femina usitatum, plures testantur loci, vid. II, 111. 115. ibique Gronov. et Schweigh. IV, 1 ibiq. Valckenar. Quibus aliud Cr. adiecit exemplum e Plutarch. Sympos. VIII. pag. 718. pag. 960 Wyttenb. — Fuisse autem has mulieres earum ex genere, quae *ἑροδούλων* nomine per multas regiones Asiae atque ipsius Graeciae occurrunt, haud negari poterit. De qua re eo minus disputare velim, quo acrius nostra admodum aetate est disceptatum inter doctos Bero-linenses. Tu conf. A. Hirt: Die Hierodulen, mit Beilag. von Boeckh u. Buttmann. Berl. 1818. I. Kreuser: Der Hellenenpriesterstaat, mit vorzügl. Rücksicht auf Hierodul. Mainz. 1824. Hic, quae cum Herodoteis comparentur, paucula adscribam. Faciunt enim huc *ἑροδούλοι* Anaitidis Armeniae, itidemque Comanenses *ἑροδούλοι* sex mille, alia, quae attigerunt Crenzerus Symbol. II. p. 11. 352 seq. 470 et Movers: Die Phoeniz. I. p. 677 seq. 686., ut *Isiacae sacrariae lenae* in urbe Romana, Corinthiorum instituta *ἑροδουλίας* et Hetaerarum societas Athenis a Solone constituta. Vid. C. F. Hermann: Gottesdienstl. Alterth. §. 20. not. 16 et add. Rosellini Monumenti storici I. p. 216. L. Ross.: Archaeolog. Anzeig. 1850. p. 228. Quae omnia id unum evincunt, non singu-

lare quoddam videri hoc institutum de mulieribus sacris in Beli templo, verum ex communi gentium praecipue Asiaticarum superstitione, qua virgines ita diis consecratas voluerint, hoc esse repetendum. Quare vix opus erit ad similes Indorum ac Brachmanarum superstitiones refugere indeque Baby-loniorum instituta explicare, ut proponit Wheeler: Geography of Herodot. p. 261.

ἐπεὶ δὲ γέννηται] sc. ἡ πρόμαντις, quando scilicet fatidica adest sacerdos oraculaque edit. Refert enim Servius ad Virgil. Aen. IV, 143, Apollinem sex mensibus hiemalibus apud Patara, Lyciae civitatem, dare responsa, unde Patareus Apollo dicitur, sex mensibus aestivis apud Delum. Inde *Delius* et *Patareus Apollo* apud Horat. Carmm. III, 4, 64, ubi vid. interpret. Etenim Patara apud veteres celebrantur antiquissima sedes Apollinis eiusdemque sacrorum e Creta, ut volunt, a Graecis huc translatorum. Tu conf. C. O. Müller Dor. I. p. 216 seq.; de Apolline Lycio dixerunt Creuzer in Symbol. II. pag. 536 seq. Preller: Griech. Mytholog. I. p. 161 seq. De *Patavis* urbe veterum scriptorum locos attulit Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. II. p. 255 seqq. Inscriptiones Graecas exhibet Corp. Inscr. Gr. t. III. nr. 4279 seq. Adhuc non longe a maris sinu, cui nomen *Kalamaki*, veteris urbis ruinae cernuntur, quas accurate perlustrant atque ex parte delineatas quoque exhibuerunt Fellows, Asia minor p. 222 seq. Lycia p. 179 seqq. et Texier. Descript. de l'Asie min. III. p. 191. Pl. 179 seqq. *πρόμαντις* eadem Delphis occurrit, nec differt significatione a voce *προφήτις* (cf. VIII, 36 ibique nott.), quamquam alii distinguunt contendunt inter utramque vocem. Conf. de voce *πρόμαντις*

183 ται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς, ἐνθα ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνι κατήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακείμεται χρυσῇ, καὶ τὸ βάθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστι· καὶ ὡς ἔλεγον οἱ Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσίου πεποιήται ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ βωμὸς ἐστι χρύσεος. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος βωμὸς μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσεοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι θύειν, ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος βωμοῦ καὶ καταγίξουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα ἔτεος ἑκάστων οἱ Χαλδαῖοι τότε, ἐπειὰν τὴν ὄρτην ἄγωσι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἐτι τὸν χρόνον ἑκείνον καὶ ἀνδριάς θυώδεκα πηχέων, χρύσεος, στερεός. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος μὲν ὁ Ὑστάσπεος

II, 55. VI, 66. VIII, 135 ibiq. nott. et Valcken. ad Schol. in Eurip. Phoeniss. 210.

CAP. CLXXXIII.

καὶ τὸ βάθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστι] τὸ βάθρον est *scabellum* s., ut Curtius vertit, *gradus imus*, quo ad θρόνον, i. e. sellam celsiorem et altiorem, qua reges plerumque utuntur diive, adscenditur, s. quod in θρόνῳ sedentium pedibus supponitur. Hinc Diodorus XVII, 66 vocat τὸ κατὰ τὸν θρόνον ὑπόβαθρον, quod ita, ut dixi, reddidit Curtius V, 2; alii dicunt ὑποπόδιον. — Octingenta talenta ponderis, iudice Larchero, aequabunt summam 56,160,000 Francorum nummorum (Francs).

ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν προβάτων] Werferus h. l. citans in Actt. phill. Monacc. I, 1. pag. 85. restitui vult magis Ionicum ὅκου pro ὅπου, idque etiam recepit Dietsch, iubente Bredov. p. 89 et 90. Equidem neque hoc loco, neque infra I, 188 a libris scriptis discedere volui. — Mox τὰ τέλεα (i. e. τέλεια; conf. Bredov. p. 155 seq.) de victimis dicitur adultis, integris, quae omnibus numeris sunt

perfectae nec ullum mendum praebent, ut apud Homer. Ili. I, 66. XXIV, 34. (ubi consul. interpretes et veteres et recentiores), et Herodot. VI, 57. Vid. C. Baehr: Symbol. d. mos. Cult. II. p. 297 coll. C. F. Hermann: Gottesdienstl. Alterth. §. 26. not. 17. Ab his victimis maioribus atque perfectis mox distinguuntur γαλαθηνὰ, i. e. lactentia animalia (nam infantes quoque lactentes intelligere immolandos, ut Moversio placet Phoeniz. I. p. 181, nihil cogit), cum vulgo talis aetatis animalia, quae unum nondum attigissent annum, non mactarentur. Ipsa vox γαλαθηνὰ Homericā; vid. Odyss. IV, 336 coll. Athen IX. p. 396 C. Caeterum lactis significationem in Mithriacis tesserariis hic quoque respici vult Movers l. l. — De ὅτι μὴ in seqq. conf. I, 18. 181, ac de καταγίξειν I, 86. 167. — Ad voc. προβάτων cf. I, 133. — Mille talenta efficient, eodem Larchero teste, circa 51, 432 turis libras. De ipso festo nihil fere aliunde constat. Conf. Muenther. l. l. p. 66.

ἔτι τὸν χρόνον ἑκείνον] i. e. Xerxis aetate, ut ex sequentibus colligitur. Ad verba proxima: ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον conf. not. ad I, 178.

ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λαβεῖν, Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἐλαβε, καὶ τὸν ἱρέα ἀπέκτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν δὴ ἱρὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθήματα πολλά.

Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κού καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιῆσομαι, οἳ τὰ τεύχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱρὰ, ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γενεῆς

Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου] Accidit hoc eo tempore, quo redux erat factus ex infelici in Graecos expeditione, auctore Arriano in Exped. Alex. VII, 17. Diodor. Sicul. II, 9. Cur signum ablatum fuerit, Persis invisum, supra ad I, 181 indicavi. Atque iam in sacris literis invenimus, quae Cyrum Persam simulatorum atque idolorum ex odio Belicolum ac sacra evertisse prodant. Vid. Gesen. in Commentt. ad Iesai. II, p. 100. Add. Muent. I. I. p. 51. Accessit etiam opinor auri sacra fames, quae auri solidi statuum viginti et quod excurrit pedes Rhenanos altam (si duodecim cubitos regios intelligimus) auferri iussit. — De particula μὴ post ἀπαγορεύοντα cf. I, 158 et III, 128, ne plura adscribam, quae suppeditabit Baguet. ad Chrysipp. fragm. pag. 355. not. 205. — κεκόσμητο ο Schellershemiano receptum est. Vulgo κεκόσμηται, idque retinuerunt Dindorf et Dietsch. Conf. I, 180. 181.

CAP. CLXXXIV.

πολλοὶ μὲν κού καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς] Babyloniorum regum seriem si quis cupiat, adeat Beckium (in Weltgeschichte. I. pag. 187 seq., coll. p. 617 seqq.), qui illam e veterum scriptorum locis concinnavit, atque Io. a Gumpach: Abriss der babylonisch-assyr. Geschichte pag. 90 seqq. ac regum Babylonicorum tabulam p. 154 seqq.

ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι] Conf. not. ad I, 106.

ἡ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γενεῆς πέντε πρότερον γε-

νομένη κ. τ. λ.] De Semiramide plurima leguntur apud Diod. II, 4 seqq. usque ad 21, e Ctesia maximam certe partem hausta. Conf. Ctesiae fragm. p. 393 seqq. et Beck I. I. p. 192 seqq. Quae cum Nini uxor perhibeatur multoque remotiora ad tempora pertineat, Herodotea verba in numeris mendosa habuere vv. dd. varietque illa tentarunt, quo inter Herodotum atque Ctesiam esset consensus. Sic, uti hoc utar, pro πέντε Iosephus Scaliger rescriptum voluit πεντήκοντα, Vitringa δεκαπέντε (ιέ); quo neutro opus esse iam dudum mihi persuasit Wesselingius. Nam nec Nini, nec Simiramidis, quae eius fuerit uxor, quaeque Babylonem exstruxerit, ulla apud Nostrum mentio, qui hoc uno loco unam eam commemorat Semiramidem, quae quinque generationibus ante aliam regiam feminam Nitocrin vixerit et Babyloniorum regi cuipiam, cuius nomen tacet Herodotus, nupta videri queat. Plures enim huius nominis reginas olim in Asia fuisse et in historiis nuncupari, ad fabularum rationes quae tractatae aut quibus multa fabulosa admixta fuerint, nemo quisquam peritior in dubium vocaverit. Neque raro eas, quae pro temporum ratione distinguere debeant, confundi inter se, notum est. Quapropter virum doctum miror, qui in Recherches nouvelles sur l'hist. anc. t. III. cap. VI. p. 86 sq. unam eandemque fuisse contendit et Herodoti et Ctesiae Semiramidem, quae Babylonem olim condiderit, adeo ut Ctesiae auctoritas in hisce Herodoto praeferenda sit, qui Chaldaeorum ac Babylo-

πέντε πρότερον γενομένη, τῇ οὐνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδὶον ἔοντα ἀξιοθέητα· πρότερον

niorum narrationibus in fraudem se induci passus sit. Nolumus longius in his subsistere, quae vereor ut unquam conciliari possint; id vero nunc teneri volumus, quod virorum doctorum disquisitionibus satis compertum esse existimamus: *Semiramidis* nomen deae potius illius, quae variis nominibus per Asiam culta est, videri sive nomen sive cognomen, quo eius ipsius vis ac natura declaretur, indeque etiam idem nomen sive cognomen ad *Babyloniae* reginam celebrem quandam atque insignem eodem modo transferri potuisse, quo reges quoque haud raro deorum nominibus sive cognominibus ornari invenimus. De hac *Semiramide* dea conf. *Creuzer*: *Symbol.* II. p. 400 seq. coll. 674 ed. tert., *Movers*: *Die Phoeniz.* I. p. 492. 631 seqq. et quae plura exhibet *L. Georgii* in *Pauly Realencycl.* VI, 1. p. 965 seqq. *Herodotum* *Semiramidem*, *Babyloniae* reginam, *Larcherus* ponit 746 a. Chr. n. Quod si verum est, uxor habenda erit *Nabonassaris*, qui 747 a. Chr. n. *Babyloniae* ab *Assyriorum* imperio liberatae primus existit rex idque retinuit regnum usque ad annum 733, quo mortuum excepit *Nadius*; vid. *Io. a Gumpach* I. I. p. 110 seq. Nuperrime *Rawlinson* (*Athenaeum* 1854. nr. 1381. p. 465 seq.) retulit de statua nuper e *Nimrudi* ruderibus effossa dei *Nebo* cum inscriptione, quae continet nomina regis *Assyrii Phalukha* (quem eundem habet atque *Graecorum Belochum* et *Sacrae Scripturae Phul* s. *Pul*) et regiae uxoris *Sammuramit* (i. e. *Semiramidis*), quam ipsam vir doctus suspicatur *Medica* stirpe prognatam *Phuloque* nuptam, deinde sublato marito ad *Babylonem* sive profugam sive victricem pervenisse aeramque *Nabonassaris* anno 747 a. Chr. n. instituisse.

Iam quod ad *Semiramidis* opera attinet, supra iam annotavi, per omnem fere Asiam superiorem sum-

ma quaeque eiusdem nomine celebrari eique adscribi. Sic de operibus quibusdam *Semiramidis* in *Media magna* loquitur *Diodorus* II, 13 ibiq. *Wesseling*. Conf. *Geograph. minor.* II, 6 ed. *Hudson*. et quae alia ex orientalibus scriptoribus profert *Hoeck*. in *veter. Med.* et *Pers.* monument. p. 115 seqq. de *Semiramidis* status et columna. De magnis operibus, aquaeductibus praecipue prope *Ecbatana* idem *Diodorus* l. l. itemque de ruderibus hodieque ibi locorum obviis prope urbem *Hamadan* vid. *Hoeckium* l. l. pag. 155 seq. Alia eius opera in *Armenia* memorantur exstitisse; vid. ibid. p. 100. Notissimum quoque reginae opus hortorum pensilium, de quibus *Philo Byzant.* de sept. orb. miracc. pag. 4 seqq. ibique annotat. pag. 72 seqq. ed. *Orell*. Nec tamen haec hoc loco uberius sunt explicanda et illustranda, nec magis fabulosa ista sectanda, quae uberius persequi haud vacat; vid. modo *Georgii* l. l. „Est vero *Pollucis* locus, qui huc spectare videatur, in *Histor. phys.* pag. 82 ed. *Hardt*. *Abraham* illic dicitur aequalis *Nini*, qui condidit *Ninive*. Huic successit *Semiramis*; ubi iam sequuntur haec verba: μεθ' ὃν ἔβασίλευσεν Ἀσσυρίων ἡ τοῦ- του γυνὴ Σεμίραμις, ἥτις κατέσενάσε τὰ χώματα διὰ τοὺς κατακλυσμοίς. Conf. *Cedren.* et *Syn-cell.* add. *Interpret.* ad *Oracull.* *Sibyll.* p. 332—336 ed. *Gal.* „Cr. πρότερον δὲ ἔώθεε ὁ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδὶον πᾶν πελαγίζειν] i. e. „antea solebat flumen per totam planitiem omnia inundare, ut maris ferme speciem campus praeberet.“ Sunt enim non admodum elatae *Euphratis* fluminis hanc planitiem tantam perfluentis ripae, ita ut facile loca proxima inundentur. Quod praesertim quotannis illo tempore accidit, quo nix in montibus *Armeniis*, unde exoritur *Euphrates*, dissolvitur, aquae copia mirum in modum augens, ut fluvio isto su-

δὲ ἐώθεε ὁ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ 18:
δεύτερον γενομένη ταύτης βασιλεία, τῇ οὐνομα ἦν Νίτωκρῖς

perfuso non aliter atque Nilo Aegyptio omnia longe lateque inundantur. Cui rei incolarum sollertia ita prospexit, ut non solum aggeribus exstruendis fluminis vim cohiberent, verum etiam canalibus inde deductis, quibus simul terram alias siccā et solis calore tostam irrigarent eamque fertilissimā redderent. De quibus consul. Heeren. Ideen I, 2. pag. 135 seqq. 139, ubi etiam illud optime monet, eos aggeres antiquissimis temporibus iam exstructos videri ideoque Semiramidi vulgo adscribi, quippe cui per totam Asiam quaevis opera magna, aedificia, moles, de quorum auctoribus non liqueat, attribuantur. Ut ad Herodotum redeam, bene hunc ipsum locum ad explicandum prophetae locum (Ies. XXI, 1) adhibuit Gesenius in Commentar. ad Ies. I. I. pag. 652 a Cr. laudatus, qui iam de Babylone Euphratis undis tecta erat intelligendus. Abydenum quoque Cr. laudat (ap. Euseb. Praepar. evangel. IX. p. 457), narrantem omnem hanc regionem primitus aquis submersam pro mari habitam esse. Sed haec alio spectare videntur.

CAP. CLXXXV.

τῇ οὐνομα ἦν Νίτωκρῖς] Nitocris Aegypti regina commemoratur infra II, 100, ubi vid. nott. De utraque Nitocride, et Babylonia et Aegyptiaca, veterum testimonia ac recentiorum iudicia exhibet L. Georgii in Pauly Realencycl. V. p. 662 seq. Deae nomen esse aequae ac Semiramidis (vid. nott. ad I, 184) contendit Movers l. I. I. p. 628: quod vero nihil impedire, quo minus mortalibus quoque reginis idem tribuatur nomen, iam monuimus. Nitocris igitur haec Babylonia cuiusnam regis uxor fuerit, valde inter viros doctos disceptatur. Multi (in quibus etiam Heeren. Ideen etc. I, 2. p. 154) Nabuchodonosori s. Nebucadnezaris

uxorem esse volunt, indeque aviam ultimi Babyloniorum regis Labyneti s. Nabonedi, qui apud Danielem vocatur Beltzasar. Quos sequitur Larcherus, qui Medica stirpe illam progenitam (ut Eusebius atque Syncellus tradunt) Babyloniorum regi huic elocatam ponit 620 a. Chr. n. Wesselingio aliisque Nebucadnezaris filio, qui dicitur Evilmerodachus, nupta fuisse videtur, quem regno exceperit Beltzasar (Nebucadnezaris nepos idemque Nabonedus dictus), Babyloniorum extremus. Addunt Herodotum ipsum I, 188, ubi Nitocrim Labyneti, qui regum Babyloniorum ultimus fuit, matrem (non aviam, ut illi perhibent) appellat, comprobantque hoc Iesaiæ vatis testimonio XXVII, 7, canentis Nebucadnezari, filio et nepoti, non ultra dicto audientes fore gentes. Quod vero obicitur, Ninum Nitocris regnante iam captam fuisse, id quod acciderit anno 603 a. Chr. n. vel potius 607 (conf. not. ad I, 106), igitur multum post Nitocrim anno 620 a. Chr. n. locatam Babyloniorum regi, id nihil valere censet Wesseling., cum haud necesse sit, nec ipsa Herodoti verba exigant, ut illius reginae tempore urbs subacta censeatur. Namque anno 633 iam a Cyaxare illa obsideri coepta est. Sed verba Herodotea: ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄστυα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νῖνον, clare indicare videntur, Ninum urbem ex Herodoti mente non obsessam, verum captam ac domitam censendam esse. Neque vero propterea Bouherium sequar, qui Ninum bis in Medorum ditionem et potestatem venisse suspicabatur, primum Cyaxare obsidente, iterum Astyage occupante; conf. Dissert. Herodot. cap. 21, 11. p. 240. Nam universa antiquitas huiusmodi sententiam respuit. Equidem nolim in his quidquam pronuntiare, quae vix unquam satis expediri queant, nisi nova lux aliunde, ex inscriptionibus cuneatis nuper detectis

(αὕτη δὲ συνετωτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης), τοῦτο μὲν μνημόσυνα ἐλίπετο, τὰ ἐγὼ ἀπηγγέσομαι, τοῦτο δὲ τὴν⁸¹ Μήδων ὀρώσα ἀρχὴν μεγάλην τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἀλλ' ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄστυα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νῆνον, προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, ῥέοντα πρότερον ἰθὺν, ὃς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει, τοῦτον ἄνωθεν διώρυχας ὀρύξασα οὕτω δὴ τι ἐποίησε σκολιὸν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ καμμένων τῶν ἐν τῇ

potissimum afferatur. Sed hoc mihi iure quodam ponere posse videor, Nitocrim, si quae unquam fuit huius nominis regina Babyloniae post captam Ninum, i. e. post annum 607 ante Chr. n., non aliam nisi Nebucadnezaris uxorem esse, qui mortuo Nahopalassaro regnum suscepit anno 604 a. Chr. n. (vide Io. a Gumpach l. l. p. 119 seq. 161 seq.) multisque expeditionibus bellicis clarus exstitit atque a Beroso (apud Ioseph. c. Apion. I, 19 seq. Richter: Berosi Chald. Histor. p. 66 seq. et p. 89 ex Eusebio) Babylonem urbem maxime exornasse, moenia refecisse, alia opera grandia condidisse dicitur, qualia h. l. Nitocridi tribuuntur, quam sane rege saepius absente his ipsis praefuisse exstruendis et ad finem perducendis credas licet. Ipsum Nebucadnezaris nomen adhuc in lateribus inter Babylonis ruinas reperiis crebro comparere supra iam declaravimus (ad I, 181); Nitocridis nomen nondum inventum est. In hac Nebucadnezaris uxore plerosque viros doctos nunc consentientes reperio, Niebuhr: Klein. hist. Schrift. I. p. 208 seq., Lengerke ad Daniel. p. 206., Hupfeld Exercitt. Herodd. Spec. I. p. 40. 56, Vaux Nineveh and Persepolis p. 39, Grotefend: Erläuterung. d. Keilinschr. Babylon. Backst. pag. 6. 7.

αὕτη δὲ συνετωτέρη γενομένη κ. τ. λ.] Participii usum in hac parenthesi, ubi refertur ad antecedens participium γενομένην, declaravit Matthiae Gr. Gr. pag. 1003. — In seqq. ἀρχὴν — οὐκ ἀτρεμίζουσαν dicit regnum, suis finibus

non contentum nec quietem quasi agens, sed loco suo se movens, ut imperium augeat aliasque gentes proximas sibi subigat. Eodem sensu στρεμίζειν I, 190. VII, 15. VIII, 68. §. 2. Mox cum Bekkero et Dindorfio scripsi ἀλλ' ἄλλα τε κ. τ. λ., iubente Bredov. p. 211, quem locus similis I, 190 non fugit. Ipsa sententia hoc flagitare videtur: — „cum Medorum imperium videret amplum nec quietem agens, sed multas esse captas urbes ab iis, in his vero etiam Ninum etc.“ Ad particulas τε-ἐν δὲ δὴ καὶ cf. III, 125 ibique nott. et alios Nostri locos I, 184. 192. II, 78. III, 15. 38. 39. VII, 238. Simplex ἐν δὲ καὶ exstat II, 176. VI, 86. coll. II, 43. et IX, 32.

ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νῆνον] Cf. I, 1, 106. Male Pauvius olim suspicabatur ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Ἰννα, ut ea urbs intelligatur, de qua supra I, 179.

ἄνωθεν διώρυχας ὀρύξασα] ἄνωθεν scil. τῆς Βαβυλωνος πόλιος, ut iam Breigerns de difficil. Herod. geograph. loc. pag. 42 bene monuerat.

ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ καμμένων τῶν ἐν τῇ Ἀσσυρίῃ ἀπικνέται — ὁ Εὐφράτης, Ἀρδέρικα] Primus Larcherus hoc explicare et addita delineatione illustrare sententiam suam conatus est. Statuit enim fluvium praeterfluentem ita ductum fuisse, ut altera tantum ripa vicum attingeret adeoque triplici vel quadruplici curvamine fluvius ipse flecteretur. Quem post secutus est Italus Herodoti interpretas. Paulo aliter rem expedire studuit Broigerus l. l. pag. 41. Qui,

Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφράτης, Ἀρδέρικκα. καὶ νῦν οἱ ἄν κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα, καταπλέοντες ἐς

reiecta ea sententia, quae toties curvatum fuisse vult fluvium, Herodoti verbis nil aliud contineri contendit, nisi ter ad eundem locum rediisse fluvium, minime vero ter eum flexum esse. Atque hoc sic factum esse sibi fingit, ut primo fluvius superne vicum allueret, secundo vero loco semel inflexus per medium vicum fluere, cuius ad alteram partem deinde iterum curvatus tertio loco ad vicum rediret, quem hac vice infra alluere posset. Sed fateor, mihi haec magis quaesita minusque simplicia videri prae illa sententia, quae fluvium ter curvatum esse docet, praesertim cum nihil legatur apud Herodotum, fluvium per medium vicum perfluxisse; id quod ponit Breigerus. Addimus hisce Heerenium in: Ideen I, 2. pag. 138 seq. de hoc loco disserentem. Ubi existimat opus hoc fluvii curvati iis in regionibus factum esse, ubi Euphrates scopulis saxisque repletus labitur celeri cursu, indeque periculosa eius navigatio. Cui ut subveniret, probabiliter institutum illud esse (quod inde magnum fuisse „*Schleussenwerk*“ conicias), simulque etiam, cum propter frequentes canalis curvationes plura eiusmodi opera, quae nos appellamus *Schleussen*, permeanda essent, illud sic diductum fuisse, ut navigatio per vicum Ardericca trium fuerit dierum, tum propter canales, fluminis lapsum vehementem quo minuerent, ita circumductos, ut extrema vici pars utraque utrumque etiam canalem attingeret, mediusque canalis ipsam urbem permearet, tum propter multum tempus, quod iis insumendum fuerit, qui toties illa opera (*Schleussen* vocant) transirent. Haec quidem probabilia tantum ponit vir doctus, probabiliora tamen habet, quam si quis unice propter canalium longitudinem tres dies navigatione consumptos fuisse statue-

ret. In clausula paucis de eorum errore monuisse sufficiat, si qui existiment, naves in Euphrate permeando non solum per anfractus plures, sed etiam per ipsam lacunam (de qua mox) vectas esse. Obstant enim et aliorum et ipsius Herodoti testimonia, ut pluribus exposuit Breiger. l. l. p. 44 seq.

Ἀρδέρικκα] Notat Heerenius l. l. pag. 139, ex hoc nomine forsitan colligi posse, indicari urbem, quae nunc vocatur *Akkerkuf*, quaeque super Bagdad urbem sita est ruinasque adhuc continet magnas operis Babylonici, quibus nomen Nimrodi turris s. palatium, medias inter paludes ac stagna (vid. plura apud Ritter Erdkund. XI. p. 847 seqq. coll. Layard Discoveries etc. pag. 476). Ipse tamen vir cantus mox relinquit hanc sententiam, cum *Akkerkuf* Tigri fluvio adiaceat, Ardericca Euphrati. Tu conf. etiam Herod. VI, 119, ubi similis nominis urbs ad Tigrim sita memoratur in regione Cissia, multum utique diversa ab ea, cuius hoc loco mentio iniicitur.

ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης] Cave accipias de Persico sinu, cum intelligatur Graecum mare, Aegaeum sive *mediterraneum*, ab Herodoto hac appellatione designari solitum, ut monuimus ad I, 1. Intelligit enim eos, qui mari hoc pernavigato, inde navi relicta in Syria descendunt, Babylonem petentes. Quo ex itinere pedestri ubi ad Euphratem pervenerunt, naves denuo conscendunt et secundo flumine vehuntur usque ad Babylonem, ter ante praeternavigare coacti vicum Ardericca.

καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφράτην] Hoc perincommode dictum videtur Schweighaeusero, cum ista verba nihil aliud sonent nisi: in *Euphratem navigantes*, Herodotum vero dicere voluisse appareat: *qui Euphrate fluvio Babylonem proficiscuntur*. Quare

τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, τρεῖς τε ἐς τὴν αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται καὶ ἐν τρισὶ ἡμέρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. χῶμα δὲ παρέχωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον θάνατος, μέγαθος καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος ὥρυσσε ἔλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ αἰὲ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα ἐκκοσί τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον χοῦν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου, παρὰ τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὥρυκτο, λίθους ἀγαγομένη, κρηπίδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε. Ἐποίηε δὲ ἀμφοτέρω ταῦτα,

ferri non posse praepositionem ἐς, male insertam aut casu, uti fit, aut librariorum inscitia. Sed poterit καταπλέοντες hic accipi sensu praegnanti: quando ad Euphratem devenerint (s. descenderint e locis altioribus, montibus, quos transcendere oportebat Mesopotamiam e mare mediterraneo petentes), eo-que Babylonem vehuntur. Conf. not. praecedentem. Quapropter miror Letronnium (Journ. d. Savans 1807. p. 48) locum sic emendantem, ut post θαλάττης distinctionem ponat eamque repetat post καταπλέοντες; quo iungentur κομίζονται ἐς τὸν Εὐφράτην et καταπλέοντες ἐς Βαβυλῶνα, hoc sensu: et nunc qui ab hoc nostro mari Euphratem profecti secundo flumine Babylonem versus devohuntur ter ad eundem vicum. Quo quid lucremur, equidem haud sane intelligo. Unum hoc probamus, quod in clausula addit verbum κομίζεσθαι non de maritimo tantum itinere usurpari (ut II, 60), sed de terrestri quoque, ut V, 98. VII, 182. Add. VI, 16, ubi additur πεζῇ, et VIII, 107 ibique nott. — Pro καταπλέοντες recentt. edd. καταπλώντες, libris invitis, quos deserere nolui.

μέγαθος καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι] i. e. tantae est illud opus magnitudinis et altitudinis, quantae viz quidquam aliud invenitur. Hoc modo locum facilius explicari posse censeo, quam si cum Schweigh. ὅσον statuas dictum esse pro ὅτι τοσοῦτό

ἐστι. — De ipso opere conf. Heeren. Ideen I, 2. pag. 140 seq. Breiger. de difficill. quibusd. Asiae Herodot. loc. pag. 43 seqq.

ὥρυσσε ἔλυτρον λίμνη] λίμνη plerique libri exhibent, quamquam genitivum linguae leges non respuunt. Conf. IV, 173. Pausan. II, 27. VII, 27. ἔλυτρον, quod alias vulgo est tegumentum, involucrium, Grammaticisque exponitur σκέπη, apud Herodotum eiusque imitatore Pausaniam pro alveo s. receptaculo aquarum poni videtur. Conf. locos laudatos. Regina enim (haec est Breigeri l. l. sententia) lacum effodi iussit, in quo stagnans aqua, quae agros corrumpere, paulatim se recipere et in quem simul (sed hoc pro coniectura habitum vult) in posterum, si denuo fluvius in nimiam cresceret altitudinem, magna pars aquae derivari posset. Consilium vero primum quod reginae in effodienda lacuna Noster fuisse scribit, quo hostes prohiberet, firmari idem ait Diodori verbis II, 7. Ac facile credas, id quoque hoc opere spectatum fuisse, ut aquarum copia suppeteret ad campos irrigandos fertilesque reddendos. — In proxime seqq. ἐς τὸ ὕδωρ est: donec aqua scaturiret, ut nostrates quoque: bis auf Wasser graben.

ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὥρυκτο] Omnes libri ὥρυκτο, sed cap. 186 ὀρώρυκτο, quam formam (cf. Gregor. Cor. de dial. Ion. §. 23) etiam hoc loco revocavit Bekker, quem Dindorf

τόν τε ποταμὸν σκολιὸν καὶ τὸ ὄρυγμα πᾶν ἔλος, ὥς ὃ τε ποταμὸς βραδύτερος εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ πλόοι ἔωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα, ἐκ τε τῶν πλόων ἐκδέκται περὶ ὁδοῦ τῆς λίμνης μακρῇ. κατὰ τοῦτο δὲ εἰργάζετο τῆς χώρας, τῇ αὖτε ἐσβολαὶ ἦσαν καὶ τὰ σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν δὴ ἐκ βάθους περιεβάλετο, τοιήνδε 186 δὲ ἐξ αὐτῶν παρενθήκην ἐποιήσατο. Τῆς πόλιος ἐούσης δύο φαρσέων, τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντος, ἐπὶ τῶν πρότερον

et Dietsch secuti sunt, probante Bredov. p. 314. Equidem utramque formam a Nostro adhibitam esse existimo. In forma imperfecti ἀναισίμουν Noster augmentum semper neglexit: vid. Bredov. p. 309, qui idem p. 302 pro εἰργάζετο in seqq., quod omnes codd. exhibent, legi vult ἐργάζετο, ut II, 15, ubi eadem redit forma, contra codd. consensum hand sollicitanda.

ὥς ὃ τε ποταμὸς βραδύτερος εἴη — καὶ οἱ πλόοι ἔωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα] Hand temere in modis variasse videtur Noster, qui in re probabili tantum, quae fieri aut effici queat, optativo (εἴη) usus est, coniunctivo autem in eo, quod sibi certum habeat propositum quodque suo consilio operaque effectum velit. Similia apud Pausaniam observavit Siebelia. ad II, 37. §. 4. Add. Baeumlein: Untersuch. über d. Griech. Mod. p. 276. Kühner Gr. Gr. §. 774. Ex Herodoto conf. I, 196. IV, 139. VIII, 76. IX, 51.

ἐκ τε τῶν πλόων ἐκδέκται περὶ ὁδοῦ τῆς λίμνης μακρῇ] Haec ad verbum sic reddenda: ut ex navigatione per Euphratem (hostes accedentes) exciperet longa paludis circuitio, s. ut finita per Euphratem navigatione, ubi in terram escenderent, Babylonem pedestri via petentes, cogerentur longo itinere circumire lacum istum eoque modo facilius cohiberentur, quam si recta via Babylonem peterent. ἐκ τῶν πλόων, ex navigatione, i. e. continuo post navigationem, quam usque ad lacum illum experti erant, nunc

egredientes eo consilio, ut iam pedestri itinere quippe magis compendioso Babylonem peterent. Hoc modo explicatus locus nullam meo iudicio admittit emendationem, qualem plures docti viri olim tentarunt. Eundem in finem disputat Breigerus l. l. pag. 45 contra eos, qui prave hic statuunt, navigationem ex Euphrate per lacunam istam continuatam fuisse, idque Herodoteis verbis effici posse contendunt.

κατὰ τοῦτο δὲ — τῇ αὖτε ἐσβολαὶ ἦσαν. καὶ τὰ σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ] De κατὰ τοῦτο — τῇ conf. supra I, 84. ἐσβολαὶ sunt fauces, quibus aditus s. introitus patet e Media in Babyloniam terram; τὰ σύντομα τῆς ἐκ Μ. ὁδ. indicant viam breviorē, compendiosiorē, qua e Media in Babyloniam perveniri possit. — In fine cap. ἐπιμισγεσθαι est: commercium mutuum instituere, indeque propius accedere, consuetudinis ineundae periculum facere. Cf. II, 104. 151.

CAP. CLXXXVI.

Ταῦτα μὲν δὴ — περιεβάλετο] i. e. his igitur munitionibus e profundo effossis (s. fossa ista eductis) se circumvallavit et ab hoste tueri studuit.

τῆς πόλιος ἐούσης δύο φαρσέων] i. e. cum urbs duas partes habeat. De genitivi structura conf. Matth. Gr. Gr. p. 623 et not. ad h. l., ubi praeterea laudat Herod. V, 92. Pindar. Pyth. III, 108 coll. Sophocle. Oedip. Col. 144. Ai. 1004. — ἐξ αὐτῶν Reiskius interpreta-

βασιλέων, ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου φάρσεος ἐς τοῦτερον διαβῆναι, χρῆν πλοῖω διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὥς ἐγὼ δοκέω, ὁχληρὸν τοῦτο. αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε· ἐπεὶ τε γὰρ ὤρυσσε τὸ ἔλυτρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλλέπετο. ἐτάμνετο λίθους περιμήκεις· ὥς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι, καὶ τὸ χωρίον ὀρώρυκτο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον πᾶν, ἐς τὸ ὤρυσσε χωρίον, ἐν ᾧ ἐκίμπλατο τοῦτο, ἐν τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ῥέεθρου, τοῦτο μὲν τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς καταβάσις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων ἐς τὸν ποταμὸν φερούσας, ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῇσι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ τέλει· τοῦτο δὲ κατὰ μέσην κου μάλιστα τὴν πόλιν τοῖσι λίθοισι, τοὺς ὠρύξατο, οἰκοδόμειε γέφυραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολίβδῳ.⁸⁸ ἐπιτείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρη γένοιτο, ξύλα τετραγῶνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυλώνιοι· τὰς

tur: post ea (opera scil., quae I, 185 retulerat) perfecta. Equidem malim: statim post illa perfecta. Conf. de praepositione ἐκ I, 86. πρότερον e melioribus libris revocavi pro προτέρων, quod ex Aldina fluxit; cf. II, 141. — In seqq. ὀρώρυκτο conf. nott. ad I, 185; ad ἐτοῖμος conf. I, 10.

μνημόσυνον τόδε ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλλέπετο] Vix licebit ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου pro simplici genitivo positum explicare: eiusdem operis monumentum. Malim, ad propriam ac nativam huius praepositionis vim respiciens: ex simili opera profectum, effectum; quod scilicet simili opera confectum est atque illud, quod circa lacum istum constructum erat ab eadem regina, ut cap. antecedenti enarraverat. Cf. I, 14.

ἐν ᾧ ἐκίμπλατο] Recepi ᾧ, quod plurimi et optimi ferebant libri, commotus etiam iis locis, quos Struve attulit, laudatus supra ad I, 164, ubi vid. Vulgo exstat ἐν τῷ, quod Gaisfordius retinuit.

ἐν τούτῳ ἀπεξηρασμένου] ἀπεξηρασμένου, quod cum Bredovio p. 360 unice verum habemus, nunc bini praebent libri. Vulgo ἀπεξηραμένου, neglecta litera σ, in his

addi solita (conf. I, 130), aut ἀποξηραμένου, quod qui Ionismi ratione tueri voluerit, merito in Buttmanni cadet reprehensionem in Gramm. Gr. maiori I. pag. 325 nott. **. Conf. VII, 109. — In seqq. ἀνοικοδομεῖν erit simpliciter: murum educere, exstruere, non obstruere aedificando, ut bene monuit Wesseling. Intelliguntur enim opera, quae nostra aetate dicuntur: Quai's s. Molo's. Conf. Heeren. Ideen I, 2. pag. 140. De neglecto augmento in verbis ἀνοικοδόμησε et οἰκοδόμειε conf. Bredov. p. 311. — Mox retinui μολίβδῳ, a Bekkero, quem sequitur Dietsch, auctoritate nonnullorum codd. mutatum in μολύβδῳ; vid. III, 56 ibique nott. Ideler ad Aristotel. Meteorolog. IV, 8. 10. p. 500 coll. p. 526.

ἐποιεῦντο οἱ Βαβυλώνιοι] Vulgo edunt τοῖ, quod hoc ipso ex loco laudat Matth. Gr. Gr. pag. 139. Cum vero omnes libri praebent οἱ insolitamque Herodoto formam respuant, cum recentt. editt. reposuimus οἱ. Vid. Struvii Specim. Quaest. Herod. I. pag. 10 not. 12. — In seqq. libri exhibent ἀπαίρεσκον, a Wesselingio mutatum in ἀκαιρέσκον, a Bredovio (p. 193 coll. 286) in ἀπαίρεσκον,

δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφουτέοντες τὰς νύκτας κλέπτοιεν παρ' ἀλλήλων. ὥς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης ἐγεγόνεε ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφρότην ποταμὸν ἐς τὰ ἀρχαῖα ῥέεθρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξήγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν, ἔλος γενόμενον, ἐς δέον ἐδόκεε γεγρονέναι, καὶ τοῖσι πολιήτησι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὕτη βασιλεία καὶ ἡ ἀπάτην τοιήνδε τινα ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον ἐωντῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν πυλέων. ἐνεκόλαψε δὲ ἐς τὸν τάφον γράμματα λέγοντα τὰδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ΕΜΕΤ' ὙΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ΗΝ ΣΠΑΝΙΣΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ, ΑΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ Ὁ ΚΟΣΑ ΒΟΤΑΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ, ΜΗ ΣΠΑΝΙΣΑΣ ΓΕ, ΑΛΛΩΣ ΑΝΟΙΞΗ. ΟΤ ΓΑΡ ΑΜΕΙ-

quod recepit Dietsch. Equidem a libris scriptis discedere nolui.

ὥς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης κ. τ. λ.] Pauwius olim maluerat λίμνη πλήρης, quo minime opus, cum iustus verborum sit ordo: ὥς — τὸ ὄρυχθὲν ἐγεγόνεε λίμνη πλήρης. In seqq. libros secuti sumus, edentes ἐξήγαγε. Ex Ald. vulgatum fluxerat ἐξαγαγε; cf. Bredon. p. 293. Ad ἐς δέον conf. I, 119 ibiq. not.

καὶ τοῖσι πολιήτησι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη] Hunc pontem quinque stadiorum fuisse longitudine asserit Diodorus II, 8. Cui cum Strabo adversari videatur, qui Euphratem unius tantum stadii mensuram explere narrat (XVI. pag. 738 s. 1073 A), monet Larcherus, in exstruendo ponte non communem ac solemnem Euphratis alveum respexisse reginam, verum id quoque tempus, quo iste fluvijs pro more suo alveo solito excedere et loca proxima inundare soleat. Recentiori quoque aetate fuere, qui pontis huius rudera valde solida eximieque constructa se vidisse dicerent. Conf. quae refert Buckingham. in Itinerar. supra laudat. p. 482 seq. in not.

CAP. CLXXXVII.

ὑπὲρ τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων] Sunt portae populo maxime frequentatae. Vocem λεωφόρος invenimus hac significatione apud Platon. De Legg. VI. p. 763 C. Herodian. VIII, 5, 12 et 8, 16. — In seqq. τὰ γράμματα intellige de literis cuneatis, quales in scribendo Babylonis usitatae fuerunt. Conf. Layard Nineveh and its rem. II. p. 171 seq.

ἦν σπανίση χρημάτων] χρήματα quidam libri contra usitatum verbi σπανίζειν cum secundo casu structuram, de qua vid. Spanhem. ad Aristoph. Nub. 1288 (1275) p. 418 ed. Beck. De ipso verbo Cr. confert Zonar. Lexic. p. 1665.

μὴ μέντοι γε, μὴ σπανίσας γε, ἄλλως ἀνοίξῃ] Verba ita iungenda, prout ad faciliorem intelligentiam commate ea distinximus. Iam intelligetur duplex negandi particula, et duplex istud γε, quod primo loco ad verbum ἀνοίξῃ referendum, altero loco ad σπανίσας, bene memento Matth. Gr. Gr. §. 602 fin. pag. 1208. Conf. Werfer. in Actt. phil. Monacc. I, 1. pag. 98 et W. Schorn. ad Anaxagor. fragm. pag. 58.

NON. Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον περιῆλθε ἡ βασιλιῆτη. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκεε εἶναι τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρεέσθαι· καὶ χρημάτων κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεσμένων, μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν ἐχρᾶτο τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγίνετο ὁ νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον εὖρε χρήματα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν καὶ γραμμὰτα λέγοντα τάδε· Εἰ μὴ ἀπληστος τε εἶας χρημάτων καὶ ἀισχροκερδῆς, οὔκ ἂν νεκρῶν θῆκας ἀνεῴγεσ. Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρα-

οὐ γὰρ ἄμεινον] i. e. neque enim proderit. Formulam hanc, qua potissimum utebantur, si quid noxium atque inutile fore testarentur, exemplis aliquot illustravit Wesselingus. E Nostro conf. III, 71. 82. 134. 148. VII, 169 ibiq. nott. et Iacobs ad Aelian. N. A. VI, 40. p. 228.

μέχρι οὐ-περιῆλθε] Plurimi libri μέχρις contra Herodoteum usum, de quo conf. ad I, 181. De verbo περιέχεσθαι in his usitato conf. I. 7. 120. 96. — Mox retinui χρεέσθαι, a plurimis libris allatum; Bekk. et Dietsch. pro more χρᾶσθαι, quod nullus hic exhibet liber. Cf. Bredov. p. 380 et vide infra I, 207.

μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά] μὴ οὐ posuit, quoniam, quamvis non expressa in antecedentibus negatione, tamen sententia negativa quae dicitur antecedit. Cf. Kuehner Gr. Gr. §. 718, 2. — In seqq. libros meliores secuti cum Gaisf. rescripsimus ἐγίνετο (pro vulg. ἐγένετο) et τὸν δὲ νεκρὸν pro τὸν νεκρὸν δέ. Baeumlein: Ueber die Griech. Mod. p. 137 citans ex h. l. ἐγένετο, indicativum praeteriti, cui h. l. ἂν additum non invenitur, ex ea ratione, qua quis quid, quod ponitur tantum, tanquam re vera factum animo sibi proponit, explicare studet. Tu cf. etiam I, 75.

εἰ μὴ ἀπληστος τε εἶας] εἶας ple-

rique libri iique optimi exhibent, quod probat Bredov. p. 405. Alii εἶς. Vulgo ἕης. Illud tamen retinimus, cum εἶ sit forma imperfecti antiquior, Homero atque Herodoto usitata. Vid. Herod. II, 19. Fischer ad Weller. II. p. 498. coll. Heyne Observv. ad Iliad. IV, 321. pag. 616. Inscriptionem ipsam plures scriptores posterae aetatis repetierunt, a Wesseling. ad h. l. laudati. Tu vid. potissimum Plutarch. Moral. II. pag. 173 B (ubi Semiramidi tribuitur) ibiq. Wyttenebach. in Animadverss. I, 2. pag. 1043 seq. Ad universum huius capituli argumentum Cr. observat (ex Muentneri libro: Antiquarische Abhandl. pag. 98 seq.), thesauros in sepulcris regum depositos alibi quoque per antiquitatem memorari nec omnino hoc abhorrere ab indole cogitandique more veterum. Ac perquam simili ratione Salomon in Davidis patris sepulcro magnos thesauros condidisse fertur (vid. Ioseph. Antiqq. Iudd. VII, 15. XIII, 8); quos qui postea aggressus est Herodes, pari fere modo falsus fuisse narratur atque Darius in Nitocridis sepulcro. De Belii sepulcro, quod Xerxes simili ex consilio, nec meliori tamen successu aperiri iussit, auctor est Aelian. V. H. XIII, 3 coll. Ctes. fragm. Persicc. §. 21. — ἀνέωγες suspectum videtur Bredovio pag. 314 praeferenti ἀνέ-

τεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑωυτοῦ τοῦνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένος ἐξ οἴκου καὶ προβάτοισι καὶ

CAP. CLXXXVIII.

τοῦνομα Λαβυνήτου] Magis usitatum quidem esse τοῦνομα Λαβυνήτου, sed retulisse videri Herodotum genitivum ad τοῦ πατρὸς τοῦ ἑωυτοῦ monet Matthiae. De argumento loci disputavimus ad I, 185 init. Hoc loco illud addimus, *Labynetum* nomen, quod a *Nabonedi* nomine haud diversum quidam volunt, videri titulum potius indicare, quam ipsum regis nomen; cuiusmodi tituli apud alias orientis gentes reperiuntur. Sed. vid. I, 77. 74 ibique nott. Unde sequitur, eum *Babyloniae* regem, quem h. l. *Labynetum* Noster vocat, non diversum videri ab eo, quem vulgo *Nabonadium* appellant, ultimum *Babyloniae* regem. Cf. Berosi fragm. p. 68 ed Richt. Herodotus *Labynetum* hunc Nitocridis (indeque etiam Nebucadnezaris) filium, ad quem imperium iure legitimo atque hereditario transierit, appellat, de Evilmerodacho prorsus tacens, quem vulgo ponunt Nebucadnezaris et filium et successorem anno 561 a. Ch. n., neque *Nerigtisarum* commemorans, Evilmerodachi sive filium s. affinem, qui anno 559 regno potitus est, neque *Labosso-racum*, qui filius Neriglisari puer novem per menses, interfecto patre, regnum tenuit 555 a. Ch. n., quo ipso anno Labynetum s. Nabonadius suscepit regnum, quem ipsum quid impediat, quo minus Nebucadnezaris filium eumque minorem natu habeamus indeque Evilmerodachi fratrem constituamus, nihil invenio; neque hic Labynetum differet ab eo, quem Balthasarum vocat sacra scriptura. Itaque Herodoto sua constabit auctoritas, qui quod hunc Labynetum Assyriorum quoque imperium tenuisse dicit, partem tantum regni Assyriaci intellexisse putandus erit, cuius alteram eamque maiorem partem Medi, expugnata

Nino, obtinnerant: vid. I, 106. De *Nabonido* (s. *Labyneto*) vid. L. Georgii in Pauly: Realencycl. V. p. 385 seq. coll. 574. et conf. Vaux Nineveh and Persepol. p. 39. Gumpach l. l. p. 120 seq. 162. Ac nuper vir doctus ex inscriptionibus cuneatis nomina et Nabonidi et Belshar-ezer (qui est Balthasar sacrae scripturae, et qui Nabonidi filius perhibetur) sibi detexisse videtur: de quo cf. Literary Gazette 1854. nr. 1941. p. 303.

στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας κ. τ. λ.] Persarum regem (i. e. *magnum regem*) optimis quibusque cibis ac potionibus ex omni regni sui ambitu conquisitis frui, ab orientalium principum more non abhorret. De Persarum regibus multa exstant testimonia, collecta a Brissonio de reg. Persar. princip. I, 87. Add. Heeren. Ideen etc. I, l. pag. 474. Itaque cum recentt. edd. pro εὖ ἐσκευασμένοις rescripti εὖ ἐσκευασμένος, quod olim hic requirebat Schweighauserus, cum Herodotus loquatur de rege, qui pro more in bellum proficiscitur, bene instructus omnibus rebus ad victum necessariis, cibis farinaceis s. pane (σιτίοισι) et pecudibus (προβάτοισι). πρόβατα quo sensu dicat Noster, vidimus ad I, 133. — In iis, quae de *Choaspis* aqua retulit Noster, consentiunt alii, inprimis Ctesias, ubi consul., quae notavi pag. 226 seq. Namque Hammerus scribit vel hodieque intemeratam remansisse egregiam huius aquae vim, quae subfrigida quidem, facile tamen cibos praestet coctos nec ullam fruentibus faciat molestiam, cum ad ipsos cibos concoquendos perquam sit accommodata. Qui idem Choaspem contendit eundem esse atque *Elaeum* sive *Eulaeum* fluvium, cuius apud Plinium, Arrianum (in Exped. Alexandr. VII, 7.) fiat mentio, cuique nunc nomen *Kerah*. Tu vid. po-

δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ
 Σοῦσα ρέοντος, τοῦ μόνον πίνει βασιλεὺς καὶ ἄλλον οὐθενὸς
 ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψημένον 89
 189 γέλοισι ἀργυρέοις ἔπονται, ὅπη ἂν ἐλαύνῃ ἐκάστοτε. Ἐπεὶ τε
 δὲ ὁ Κύρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ

tissimum Hoeck. Vet. Med. et Pers. Monumm. p. 93 seq. 95 coll. Mannert: Geogr. d. Gr. u. Roem. V, 2. pag. 472 et van der Chys Comment. geograph. in Arrian. (Lugdun. Batav. 1828) pag. 119. At vero nunc satis certum, Choaspem, quem Noster infra quoque V, 49. 52 memorat, bene discernendum esse ab Eulaeo, qui sane aquam aequae eximiam et salubrem exhibet neque longe distat ab Choaspe, qui non longe a Susis coniungitur cum Eulaeo, adeo ut uterque fluvius facile confundi potuerit recteque Plinius scribat (Hist. Nat. XXXI, 3. §. 21). „Parthorum reges ex Choaspe et Eulaeo tantum bibunt et eae quamvis in longinqua comitantur illos.“ Choaspes nunc vocatur *Kerkha* s. *Karasu* (i. e. aqua nigra): de cuius fontibus et cursu accurate disputat Ritter: Erdkunde IX. p. 309 seqq. 319. 323 seqq. De *Eulaeo*, cui nunc nomen *Karan* vel, ut alii scribunt, *Kuran*, vid. ibid. p. 162 seqq. et conf. Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. II. p. 581 seq.

ἅμα ἔσονται ἐπὶ τὴν Γύνδην ποταμῷ] In binis libris exstat ἡμιόνειαι, quod restitui iubet Bredov. p. 156, quamvis Athenaeus et Eustathius, qui Herodotea afferunt, vulgatam retineant, quam satis tuetur tum reliquorum librorum consensus, tum aliorum scriptorum usus, ut Homeri XXIV, 266, et alius poetae, ut Cr. monet, apud Philostr. Heroic. p. 693 s. p. 98 Boissonad. (Orphic. fragm. nr. XXX. pag. 489 Hermann.). Dindorf et Dietsch scripserunt ἡμιόνειαι. τετράκνυλος illustrat Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Prometh. 735, ubi praeter nostrum locum et Homeri in Odyss. (rectius in Ili. XXIV, 324) prae-

cipue Hippocratis locum de Aër. et Aq. 93 affert de Scythia nomadibus, quibus ἅμα τριβαντα αἱ μὲν ἐλάχιστα τετράκνυλοι, αἱ δὲ ἐξάκνυλοι. — In seqq. cum recentt. edidimus ἀργυρέοις ἀργυρέοις mutato verborum ordine; ita enim bini iubebant libri auctores Athenaei II. pag. 45 B et Eustathii ad Dionys. Perieg. 1073, ad Odyss. IV. p. 1499 s. 173, 23. His invitis Bredov. p. 182 reponi vult ἀργυρέοις: quod idem dederunt Dindorf et Dietsch. — In proxime seqq. reliqui ὅπη a plerisque libris allatum pro vulg. ὅποι, neque cum Bredovio rescripti ὅκη, quod recentt. edd. exhibent; cf. I, 183 ibique nott. Sed cum eodem Bredovio p. 323 reposui ἐλαύνῃ pro ἐλαύνῃσι, quae forma poetica hic in quosdam libros irrepsit. De adverbis ὅπη et ὅποι confusis Cr. laudat Ast ad Platon. Symp. pag. 196. Boissonad. ad Philostrat. Heroic. pag. 604.

CAP. CLXXXIX.

ἐγένετο ἐπὶ τὴν Γύνδην ποταμῷ] De *Gynde* fluvio vid. Herodot. V, 52, ubi una cum tribus aliis fluviiis traiciendus dicitur Epheso Susa proficiscentibus. Unde magnae exoriantur difficultates in fluvii huius situ atque cursu definiendo. Rennelio (Geogr. d. Herod. p. 531, cui adstipulatur Wheeler: Geography of Herodot. p. 283) alterum altero loco fluvium Noster designasse videtur adeoque duos diversos confudisse fluvios. Quem si audias, hoc loco eum intellexit Herodotus fluvium, qui nunc vocatur *Mendeli*, altero loco eum, qui hodie appellatur *Diala*. Larcherus (Tab. geogr. t. VIII. p. 231 seq.) utroque loco

ποταμῷ, τοῦ αὖ μὲν πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Λαρδανέων, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν, ὃ δὲ παρὰ Ὠπιν πόλιν ῥέων ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοὶ, τοῦτον δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειράτο ὁ Κῦρος, ἐόντα νηυσιπερητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἱππῶν τῶν λευκῶν ὑπὸ

eundem fluvium intelligi statuit, qui nunc est *Mendeli*, Danvillii quoque rationes refellere studuit, qui tres fluvios Gyndis nomine vocatos distingui voluerat, falsa scilicet apud Tacitum lectione deceptus. Ac vix quidem mihi persuaderi patiar, plures eosque diversos Nostrom intellexisse fluvios aut temere illos confudisse, praesertim cum, quae reliqua de huius fluvii fontibus cursuque Noster scribit, minime a vero abhorreant, ut monstrat Breiger. in Comment. de Asia geogr. etc. pag. 56. Add. Ritter: Erdkunde IX. p. 412 seqq. inprimis 419, qui satis ostendit Herodoti *Gyndem* nullum alium esse fluvium, quam qui apud Tacitum vocatur *Delas*, apud recentiores *Diala* s. *Diyalah*, cuius cursum accurate persequitur Ritter l. l. Neque res ipsa repugnat. Nam Sardibus expugnatis Ioniaque subacta Cyrum legimus in Asiam superiorem esse profectum; cui deinde ab Ecbatania (quo se receperat teste Herodoto I, 143) Babylonem versus expeditionem instituenti Gyndes sane traiciendus erat, antequam in Mesopotamiam deveniret.

ῥέει δὲ διὰ Λαρδανέων] Verba διὰ Λαρδανέων spuria quibusdam videntur, cum nulli omnino hac in terra sint *Dardani*. Quocirca Reiskius maluerat scribi διὰ Λαρδανέων, ubi respicit urbem *Daras*. Aliis placuit διὰ Λαρνέων, cum *Darnam* urbem hoc fere in tractu memoret Ptolemaeus in Geogr. VI, 1 coll. Niebuhr. Voyage en Arab. II. pag. 269. Nunc appellatur *Derna* in faucibus sita, ubi adhuc conspiciuntur rudera quaedam, Kurdorum qui nunc vocantur in terris. Ac placuit nuper haec coniectura et Rawlinsono (Journal of geograph. society IX. p. 20) et Rittero l. l. p.

420, eademque recepta est a viro docto Negris. Quoniam vero non urbis alicuius, sed gentis nomen expectari debeat, Breiger. l. l. pag. 57 coniicit δι' Ἀρμενίων, cum aliunde constet, Herodoteum *Gyndem* per aliquam certe Armeniae partem fluere. Nos in talibus quidquam, invitatis libris, mutare temerarium iudicamus; itaque reliquimus vulgatam διὰ Λαρδανέων. Quae quidem gens si accuratius nobis non sit cognita, num quaeso alia sors tot orientis gentium, quae ipsae cum vix iisdem aliquamdiu sedibus maneant, sed habitandi loca frequentius permulent, quid mirum, in tanto temporis ac loci intervallo nobis non satis de unaquaque earum constare?

ὃ δὲ παρὰ Ὠπιν πόλιν ῥέων — ἐκδιδοὶ] De situ oppidi *Opis* non prorsus liquet. Strabo (XVI. p. 739 s. p. 1074) vicum appellat emporiumque, quod tamen ad mare ipsum vix situm esse videtur. Xenophon. Anab. II, 4, 25 (ubi consul. Krueger.) magnam vocat urbem, quae non infra Tigridem, sed multum supra erit collocanda. Unde Herodotum de his regionibus non certam notitiam habuisse colligit Rennelius l. l. p. 466. Tu conferas praeterea Breiger. l. l. pag. 53 et Mannert. Geogr. d. Gr. u. Roem. V, 2. pag. 371 seqq. Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 614 et Ainsworth Travels in the track etc. p. 115 seq. coll. 244. Qui nuper has regiones adierunt, Opin sitam fuisse tradunt in eo loco, ubi hodie parvus fluvius *Kufri* aquas suas miscet cum Tigride. Vid. van der Chys l. l. p. 119. 120 (ad Arrian. VII, 8). — In seqq. coniunctim scripsi νηυσιπερητὸν pro νηυσὶ περητὸν; cf. I, 193 ibique nott.

Ἕβριος ἐσβὰς ἐς τὸν ποταμὸν, διαβαίνειν ἐπειράτο. ὁ δὲ μιν
 συμψήσας ὑποβρύχιον οὐχ ὥς κε φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε
 τῷ ποταμῷ ὁ Κύρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηκείλησε, οὕτω

τῶν τις [τῶν Ἰππων τῶν λευ-
 κῶν] De his equis confer VII, 55.
 Soli consecrati fuere hi equi Iovis-
 que currum trahebant. Conf. Bris-
 son. de reg. Pers. princip. II. §. 5
 seqq. III, 98. 99 et Kleuker. Ap-
 pend. ad Zendavest. II, I. pag. 86.
 87. — ὑπὸ Ἕβριος est: *prae fero-*
cia s. petulantia.

ὁ δὲ μιν συμψήσας] Grammatici
 veteres (ut Suidas s. v. et Gregor.
 Corinth. de dial. Ion. §. 104) συμ-
 ψήσας explicant *συντρέψας*, quod
 quo spectet, difficile dictu videtur
 Schweighaeusero, nisi illud eo sensu
 accipias, quo apud Polybium fre-
 quenter: *frangens vires et fero-*
ciam equi, aut evertens, deturbans,
prostrernens illum. Ipse Vallae in-
 terpretationem retinuit: *contorquens*,
 quamquam rectius forsitan ab H.
 Stephano et postmodo a Schneidero
 redditum iudicat: *absorbens* et *e*
conspectu hominum subducens. Quae
 interpretatio nobis quoque valde
 commendatur. Exstat praeterea
 Iamblichi locus apud Suidam al-
 terque Eusebii philosophi apud Sto-
 baeum (Eclog. II, 9. P. II. t. I.
 p. 416 Heer.), qui Herodoteam lo-
 cutionem imitati esse videntur.
 Add. Biel. in Thesaur. Philol. V.
 t. III. p. 364. Quos locos Schweig-
 haeusero in Lex. Herodot. pag. 300
 debeo. — Ad formam οὐχ ὥς κε conf.
 IV, 127 ibiq. nott.

ἐχαλέπαινε — τοῦτο ὑβρίσαντι]
 τοῦτο iam Sylburgius ad Brisson.
 l. I. III, 98 emendaverat pro τὸν-
 τῷ, quo intelligatur fluvius, qui
 istam ei fecerat iniuriam. Unus Schel-
 lershemianus liber confirmat hanc
 emendationem, reliqui prave vul-
 gatam sequuntur. Conf. III, 118.
 — Ad rem quaedam disserit Lar-
 cherus, quibus Cyrum superstitionem
 excuset, ita agentem, quoniam
 idem, quod equo sacro, copiis quo-
 que suis ne accideret, timuerit.
 Conf. Senecam de ira III, 21 ea-

dem enarrantem. Ac Senecae lo-
 cum una cum aliis recentiorum scri-
 ptorum locis Herodoteam narratio-
 nem ad fabulas relegantium aut
 fide privantium adeoque irriden-
 tium (ut Rollini et Voltairii) attu-
 lit Ebbe Sam. Bring (in commen-
 tatione, quae prodit Londini Go-
 thorum 1829: Historica in diffi-
 ciliores aliquot Herodoti locos ad-
 notamenta. p. 3 seqq.), Herodoto
 patrocinatur, cui hac in re nulla
 esse opus excusatione aut defen-
 sione existimat, cum Cyrus nihil
 fecerit, quod Persarum moribus ac
 religioni contrarium fuerit. Ut
 enim fluviis litasse, ita solem prae-
 cipua religione adorasse Persas do-
 cet, adeo ut vim equo (qui soli
 erat sacer) illatam et contumeliam
 soli ipsi inde inflictam Cyrus haud
 tolerandam esse censuerit; cf. p.
 10 seqq. 22. De Xerxe, qui Hel-
 lespontum et verberibus et verbis
 castigaverit, ipse Noster tradit VII,
 34 seq., ubi vid. nott. Ad Gyndem
 ut revertar, id mihi quoque in hac
 tota narratione spectandum vide-
 tur, quod in illis orientis regionibus
 aquarum fluviis allatarum co-
 pia haud raro per canales summa
 arte inde ductos ita diffunduntur
 et disperguntur, ut ipse fluvii al-
 veus propemodum exsiccatus aut
 certe maxime deminutus videatur;
 idque fieri ad agrorum fertilitatem
 et excitandam et augendam, cum
 omnis terrae salus ab aquarum co-
 piis recte et late dispersitis pen-
 deat, nemo fere nescit. Conf. He-
 rod. I, 103. Haec igitur si re-
 putemus, haud incredibilia aut a
 rerum natura abhorrentia fecisse
 Cyrum intelligemus. Ac nuper tra-
 ditum reperi in Annal. Gotting.
 1831. p. 1061, peregrinatori Anglo,
 cui nomen Keppel, Arabes, quibus
 viae ducibus utebatur, idem, quod
 h. l. Herodotus memoriae prodide-
 rit, de Cyro fluvium exsiccante nar-
 rasse. — In seqq. οὐ βρεχούσας

δὴ μιν ἀσθενέα ποιήσῃεν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναικάς μιν ἐκτείνῃς, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι. μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρατεύσιν; διαίρει τὴν στρατιὴν δίχα, διελὼν δὲ κατέτεινε σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀρθάκοντα καὶ ἑκατὸν παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένας τοῦ Γύνδεω πάντα τρόπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν ὀρύσσειν ἐκέλευε. οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἤνετο μὲν τὸ ἔργον, ὅμως μέντοι τὴν θερείην πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσαστο 190 Κῦρος, ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλαβών, καὶ τὸ δεύτερον ἑαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμενοι ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ

cum plerisque libris edidimus. Vulgo μὴ βρεχούσας.

κατέτεινε — διώρυχας] i. e. „*tensis fœpibus monstravit* (designavit) *fossas ducendas*.“ Sic Schweighauser in Lex. Herodot., ubi hoc dictum monet pro: ὑπέδεξε διώρυχας, κατατείνας αὐτὰς σχοινοτενέας s. κατέτεινε σχοίνους, ὑποδέξας διώρυχας σχοινοτενέας. Cf. I, 199 et VII, 23. In seqq. cum Schwgh. e Schellersh. libro dedimus τετραμμένας τοῦ Γύνδεω pro τοῦ Γύνδ. τετραμμ. — πάντα τρόπον (ut I, 199) est: *quaquaversum* s. *qualibet in directione*.

οἷα δὲ — ἤνετο μὲν τὸ ἔργον] De οἷα δὲ ante genitivos absolutos, quos vocant, vid. nott. ad I, 86. — ἤνετο a verbo ἀνείν, quod olim dixere pro ἀνύειν, perficere, absolvere: unde vel hoc loco libri nonnulli, qui antiquum dicendi genus ad vulgarem sermonem plerumque conformant, exhibent ἤνετο. Sed conf. Herodot. VII, 20 ibique nott. VIII, 71 aliosque poetarum locos apud Wesselingium in not. ad h. l. „Add. Odys. II, 58 (ubi κατήνετο) et Apollon. Lex. Homeric. p. 133. Ast. ad Pindar. in Commentar. philoll. Lips. vol. II, 1. pag. 24 seq. Quare probamus, quod in Platonis Cratyl. pag. 415 A. Heindorfius (pag. 105) reponi iubet ἀνείν pro ἀνείν.“ Cr. — αὐτοῦ

ταύτῃ (eodem loco ibidem, eo ipsa in loco) coniungere solet Herodotus, ut I, 210. 214. III, 25. 77. IV, 80. 135 (ubi vid. Valckenar.) IV, 84. VII, 10. §. 8. Alia quaedam ipse dedi ad Pyrrh. pag. 144 seq., quibus add. Siebel. ad Pausan. II, 28. §. 7.

CAP. CX.

ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλαβών] Tot igitur canales institui iussit, quot dies vulgo anni censentur. Nec hoc inconsulto illum fecisse crediderim, cum in talibus tesserariam quandam rationem spectasse veteres iam supra ad I, 178 monuerimus. — διαλαβεῖν hic valet: *dividere, diducere*, ut I, 201. V, 52. Iam supra ad I, 114 Grammaticum Graecum citavimus, qui ex hoc ipso loco profert alteram verbi διαλαβεῖν notionem, τὸ εἰς δύο ἢ πλεονα διαχωρίσαι ἢ διελεῖν. Hinc I, 201 διέλαβε explicat ἀπέτεμε, διείλεν. Add. III, 117. — Ad ὑπέλαμπε conf. VIII, 130.

ἀγχοῦ τῆς πόλιος] ἀγχοῦ, i. e. ἐγγύς; conf. III, 85. 78. 111. Ad κατελήθησαν conf. I, 80. 176. Pro ἀτρεμίζοντα Cobet futurum hic requiri existimat ἀτρεμίζοντα. Tu conf. VIII, 68, 2, ubi ἀτρεμίζειν e melioribus codd. nunc receptum

«Βαβυλώνιοι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ κατελήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. οἱ δὲ ἐξεπιστάμενοι ἔτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ' ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προσάξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν λό- 90 γον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα, Κῦρος δὲ ἀπορίησι ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ, ἀνωτέρω τε οὐδὲν τῶν 191 πρηγμάτων προκοπομένων. Ἐλτε δὲ ὧν ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἰ τε καὶ αὐτὸς ἔμαθε τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐπόλεε δὴ τοιόνδε. τάξας τὴν στρατιὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πόλιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας ἐτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεἶπε τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ῥέεθρον ἰδῶνται γενόμενον, ἐσιέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας ἀπῆλυνε αὐτὸς σὺν τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικό-

probat Bredov. p. 74 seq., quem cons. — De hac pugna nihil alibi narratum reperio, nisi quae Herodoteis similia scripsit Berosus apud Iosephum contr. Apion. I, 20 (p. 68 seq. ed. Richter): lucem fortasse afferent inscriptiones cuneatae, e quibus adhuc vix quidquam, quod ad Cyrum spectet, est prolatum. Num Iesaias XLIII, 17 de hac pugna cogitaverit, ut contendit Hitzig p. 504, aliis diiudicandum relinquo.

προεσάξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν] Male nonnulli προσάξαντο. Nam προσάγεσθαι optime hic in Babylonios convenit, qui commeatum rure in urbem ante (Cyri scil. adventum) s. prius (quam Cyrus adveniret) sibi comportarunt et collegerunt. Sed negat Bredov. p. 351 de verbo προσάγεσθαι cogitari posse, cuius aoristum primum ut ab Herodoto alienum, ita posterioribus demum scriptoribus usitatum pronunciat, quare προσάξαντο et hoc loco et VII, 20 coll. V, 34 a προσάσσειν deducendum esse censet hoc sensu: *frumentum ante sibi cumularunt*. Apud nostrum haud infrequens verbum σάσω (III, 7. VI, 70. 73. VII, 62. 86) eiusque composita, ut ἐπισάσσειν I, 194, παρασάσσειν VI, 124, *instruendi et adornandi* notione. Conf. VIII,

20. In ipsa re non dissentit Xenophon, qui Babylonios a Cyro obsessos commeatum necessarium viginti amplius in annos sibi collegisse scribit in Instit. Cyr. VII, 5. §. 13.

ἀπορίησι ἐνείχετο] De locutione conf. VIII, 52 et IV, 131. IX, 98, ubi pro ἐνέχεσθαι simplex ἔχεσθαι. Ad verba χρόνου ἐγγινομένου conf. II, 124 ibique nott.

ἀνωτέρω τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπομένων] τε meliores libri dabant pro vulg. δέ. Sensus loci est: „(cum) neque eo ulterius res progredieretur s. cum neque melius res succederet.“ προκόπτειν eodem sensu III, 56. Conf. etiam activum verbum προκόπτειν apud Thucyd. IV, 60. VII, 56 et nott. ad Herod. IX, 44.

CAP. CXCI.

τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός] De forma ἐξίει conf. I, 6 et 180.

αὐτὸς σὺν τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ] Intelligit Larcherus „les troupes les moins bonnes, les moins aguerries, les moins expérimentées,“ cum infra I, 211 eadem invenitur locutio, quae I, 207 explicetur quasi verbis: τῆς στρατιῆς

μενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην, τὰ περ ἢ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ τε τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κῦρος ἑτέρα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυγι ἐσαγαγὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἔλος, τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον διαβατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γενομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐτετάχατο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατὰ τὸ ῥέεθρον τοῦ Εὐφράτηα ποταμοῦ ὑπονενοστηκότες ἀνδρὶ ὥς ἐς μέσον μὴρὸν μάλιστα κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆεσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ

τὸ φανότατον. De significatione et usu vocis ἀγρεῖος accurate quae-sivit Lud. Doederlinus Lectionum Homericarum Specim. I. (Erlang. 1827) pag. 6 seq. ἀγρεῖος enim (inutilis) monet de animantibus dici, ac primum de corpore ad opus quodlibet inutilli, ita ut imbecillitatem indicet eorum maxime, qui militiae tolerandae vel armis tractandis impares sint. Ubi nostri loci non oblitus est vir doctus. — Ad ἑτέρα τοιαῦτα conf. I, 120 ibique nott.

ἐσαγαγὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἔλος] Olim ἐσαγαγὼν, sed ἐσαγαγὼν libri scripti suppeditabant. Ad argumentum Wesselingius refert Ieremiae locum LI, 32, ubi nonnulla Grotius et Camp. Vitringa Observv. Sacrr. VI, 5. p. 298, Gesenius (cuius locum adscripsit Cr., in Commentt. ad Ies. t. II. p. 88) Iesiae locum XLIV, 27, ubi vid. Quod vero discrimen Wesselingius statuit inter λίμνην et ἔλος, quorum hoc sit stagnum terra undique inclusum et exitu aquarum carens, illud palus, in quam aut fluvius incurrat, aut ducta fossa cum ea coniungatur, atque iterum exeat (v. c. I, 104. 185. VII, 109), haud tale est, quod usquequaque probari possit. Nec ipsum fugit virum doctum; cf. Herod. I, 202. IV, 51 coll. Eustath. ad Ili. v, 220.

ὑπονενοστηκότες ἀνδρὶ ὥς ἐς μέσον μὴρὸν μάλιστα κη] i. e. qui (fluvius) regressus erat s. decreverat eum in modum, ut viro medium femur vix attingeret. Quod olim vul-

gatum erat ἀνδρείως (pro ἀνδρὶ), iam dudum reiectum est.

κατὰ τοῦτο ἐσῆεσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα] Ab ea Babylonis parte, quae ad occidentalem Euphratis ripam septentrionem versus sita erat, Persas ingressos esse docet Ritter Erdkunde XI. p. 897. — In antecedentibus ad verba ἐπ' αὐτῷ τούτῳ conf. III, 95 (ibique allata). V, 45.

εἰ μὲν νυν προεπύθοντο — οὐδ' ἂν, περιιδόντες τοὺς Πέρσας — διέφθειραν κάμισα] οὐδ' ἂν dedimus cum Gaisfordio librorum veterum iussu. Nam quod in quibusdam legitur οὐ μὲν, quodque Wesselingio arrisit, antiquo more dictum pro οὐ μὴν, id ab hoc loco, ubi necessaria est particula ἂν, alienum esse nemo non videt. Neque propterea probaverim οὐκ ἂν, quod e mera coniectura in Reizii et Schweighaeus. editiones transiit atque a Dindorfio retentum est. Videtur enim οὐδὲ hic positum, ut fortius neget, quam simplex negandi particula οὐκ, indeque vertendum: minime, nequaquam. Pertinebit vero, aequae ac particula ἂν, non minus ad περιιδόντες quam ad διέφθειραν, quod de particula ἂν bene vidit Werferus in Actt. philoll. Monacc. I, 2. pag. 249, in eo tamen, opinor, lapsus, quod οὐ δ' ἂν distractis literis scribi monet, illudque relatum quodammodo vult ad similes quosdam locos, ubi μὲν et δὲ sibi invicem ita respondentes invenias, collectos ab ipso l. l. pag. 90. Maxime vero Gaisfordii displicet ratio, qui ne-

Κύρου ποιεύμενον, οὐδ' ἂν περιιδόντες τοὺς Πέρσας ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακληῖσαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἰμασιὰς ἀναβάντες τὰς παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένους, ἔλαβον ἂν σφεας ὥς ἐν κύρτῃ. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκίτου σφι παρῆσθησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάρθεος τῆς πόλιος, ὡς

gligentia scriptoris potius quam librarii hic superioris commatis apodosin deesse videri dicit, v. c. ἐσώθησαν ἂν s. aliud quid huiusmodi. Equidem nihil desidero, ubi omnia adesse video. Nam quae protasis est εἰ — προεπύθοντο ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι κ. τ. λ., ei respondet apodosis: οὐδ' ἂν περιιδόντες — διέφθειραν. Neque verbis: εἰ μὲν νῦν προεπύθοντο κ. τ. λ. desunt, quae respondeant. Verbis enim aliquot, quae causam continent rationemque quasi reddunt priorum, interpositis (κατακληῖσαντες γὰρ ἂν — ἔλαβον ἂν σφεας ὥς ἐν κύρτῃ) sequitur altera, quae opponitur periphrasis: νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκίτου κ. τ. λ. Dietsch pro οὐδ' ἂν edidit οἱ δ' ἂν, ubi aegre desidero negandi particulam hic prorsus necessariam. Nec magis placet quod Burges (Prolegg. Thucyd. p. 328) scribi vult διέφθαρεν, i. e. διεφθάρησαν.

περιιδόντες τοὺς Πέρσας ἐσελθεῖν] Verbo περιιδόντες hic praeter consuetudinem participii loco adii-citur infinitivus. Conf. VII, 16. §. 1. Kuehner Gr. Gr. §. 660. not. 1. τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας ἐχούσας] ἐχούσας haud aliter atque I, 180 eodem modo quo alias dixit φερούσας. — Quod ad particulam ἂν attinet, bis collocatam, monuit Werferus (Actt. philoll. Monn. I, 2. pag. 249), primo loco positam pertinere illam ad participium (κατακληῖσαντες), altero loco ad ipsum verbum finitum ἔλαβον. Ad τὰς αἰμασιὰς conf. supra I, 180, ubi ad utramque fluvii ripam αἰμασιῇ πλύνθων ὀπτεῶν παρατείνει, ibiq. nott.

ἔλαβον ἂν σφεας ὥς ἐν κύρτῃ] κύρτῃ s. κύρτος, ut alii dixere, est *nausa*, *fiscella* e *viminibus texta*, in

piscibus capiendis usitata. „Cf. Heindorf. ad Platon. Sophist. pag. 285 et interpret. ad Theocrit. Idyll. XXI. vs. 9—11. Pollux in Onomast. X, 36. §. 160 *caveam* exponit.“ Cr. Attigit quoque Bredon. p. 54, qui p. 312 in seqq. pro ἐλωκώτων et ἐαλωκώτας quod scribi vult ἡλωκώτων et ἡλωκώτας, ut Herodotus aliis locis dixit, libris ad-versantibus obsequi nolui, utraque forma Nostrum uti potuisse ratus.

ὑπὸ δὲ μεγάρθεος τῆς πόλιος, ὡς λέγεται κ. τ. λ.] Est structuræ genus, quale ad I, 58 attigimus. Cr. hic addit Heindorf. ad Platon. Sophist. p. 436. Ad argumentum quod spectat, scribit Aristoteles Polit. III, 2. pag. 341 A, urbe iam tertium diem capta nondum illud omnibus incolis cognitum fuisse. Quod ei, qui urbis magnitudinem reputaverit (vid. ad I, 178), haud improbabile videbitur. In reliquis cum Herodoto consentit Xenophon Cyropaed. VII, 5. §. 15, in eo unice dissentiens, quod non fortuna istud accidisse, sed Cyri arte doloque praeparatum narrat. Nec refragatur sacra scriptura. Tu conf. Iesai. XXI, 5 ibiq. Gesen. pag. 655 et Hitzig p. 242. Wesselingius praeterea huc refert Ierem. LI, 31. Atque etiam apud Daniel. V fin. et VI init. Babyloniae regem, quem Balthasarum s. Belsazer vocat, interfici legimus regnumque occupari a Dario Medo: de quo ipso varias in partes abeant virorum doctorum sententiae; vid. Lengerke ad Daniel. p. 208 seq. Ac nuper Vaux (Nineveh and Persepol. p. 72 seqq.) haec ita conciliari posse putat, ut Darius Medus dux perhibeatur copiarum Medicarum in Cyri exercitu militantium, Cyri quasi vices gerens. Quod tamen cum disertis

λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα τῆς πό-
λιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέοντας τῶν Βαβυλωνίων οὐ
μανθάνειν ἐαλωκότας, ἀλλὰ (τυχεῖν γάρ σφι ἐοῦσαν ὁρτὴν)
χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ
δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο· καὶ Βαβυλὼν μὲν οὕτω τότε πρῶ-
τον ἀραιήρητο.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλ- 192
λοισι δηλώσω, ὅς τις ἐστὶ, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βασιλεῖ τῷ με-
γάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς διαραιήρηται, πάρεξ
τοῦ φόρου, γῆ πᾶσα, ὅσης ἄρχει. δυώδεκα ὦν μηνῶν ἑόντων
ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσερας μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη
χώρῃ, τοὺς δὲ ὀκτὼ τῶν μηνῶν ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίῃ. οὕτω τρι-
τημορίῃ ἡ Ἀσσυρίη χώρῃ τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίης· καὶ ἡ

prophetarum verbis vix conyenire vi-
detur. Festum ipsum quale fuerit,
nisi omnino festum deorum quod-
dam dixeris, vix accuratius defi-
nere liceat. Confer Muenther.: Die
Relig. d. Babylon. p. 67.

τυχεῖν γάρ σφι ἐοῦσαν ὁρτὴν]
Vix aliud fuisse festum videtur at-
que *Sacaeorum* festum, quod teste
ipso Beroso atque Ctesia (apud
Athen. XIV, 44. p. 639. Fragm. Ctes.
p. 449) mensis Loi die XVI
per quinque dies agebatur plane
ad morem Saturnaliū, a Babylo-
niis inde etiam traductum ad Per-
sas: de quo praeter ea, quae ad
Ctesiam p. 450 seq. dixi, praeci-
pue consul. Movers: Die Phoeniz.
I. p. 480 seq. Muenther Relig.
d. Babylon. p. 68.

οὕτω τότε πρῶτον ἀραιήρητο] Al-
tera vice Darius eam expugnavit,
ut auctor est Noster III, 159. Prior
haec urbis expugnatio incidit ex
Larcheri calculis in annum 538 a.
Chr. n. Add. Clinton. East. Hell.
II. p. 10 ed. Krueger. et Io. a Gum-
pach Zeitrechn. d. Babyl. u. As-
syr. p. 57 seq., qui, si revera per
Sacaeorum festum Babylon capta
putetur, id intra 5—10 August.
accidisse ponit. Statim vero post
urbem captam Iudaeos a Cyro, clem-
enter omnino agente, in patriam
dimissos esse ponit Bertheau: Zur
Gesch. d. Israelit. pag. 392. — Pro

ἀραιήρητο (*capta, expugnata* est Ba-
bylon) male olim ἀναίρητο, quod
alienam ab hoc loco sententiam ef-
ficat. Conf. Nostrum VII, 83. IX,
101, ubi itidem ἀραιήρητο, forma Io-
nica ab αἰρέω. Vid. Bredov. p. 315.

CAP. CXCH.

πάρεξ τοῦ φόρου] i. e. praeter
tributum ordinarium, quale singu-
lis Persici regni provinciis sive sa-
trapiis impositum erat quotannis
solvendum; vid. III, 89. Hoc tri-
butum Babyloniae, quae cum reli-
qua Assyriae parte nonam regni
provinciam constituebat, ad mille
argenti talenta ascendeat: vid. III,
92. Praeter hanc summam Baby-
lonica satrapia, quae omnium ma-
xima fuit, regi et exercitui (qui
scilicet eum sequi et comitari so-
lebat) coacta fuit victum in qua-
tuor menses s. in tertiam anni par-
tem praebere, i. e. per hoc fere
tempus, quo rex Babylone commo-
ratur, qui hiberno tempore Baby-
lone, verno Susis, aestivo Ecba-
tanis degere solebat: vid. testimonia
apud Barnab. Brisson. de regno
Pers. I, 67. — Ad vocem πάρεξ
conf. I, 93 ibique uott.

οὕτω τριτημορίῃ ἡ Ἀσσυρίη χώ-
ρῃ τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίης]
In lectione constitnenda edd. re-
centt. secuti sumus. Magis a li-

ἀρχὴ τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπητὴν καλοῦσι, 91
 ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατίστη, ὅκου Τριταν-
 ταίχημ τῷ Ἀρταβάζου, ἐκ βασιλέως ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον,
 ἀργυρίον μὲν προσήτε ἐκάστης ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρ-

brorum vestigiis recedit vulgata lectio *τριτημοιρίη χώρα*, ubi omis-
 sum est ἡ Ἀσσυρίη, quod quam-
 quam ad sensum haud incommode
 abesse potest, tamen haud minus
 bene librorum vetustorum auctori-
 tate retinebis. Namque constat,
 ab Herodoto terram *Babyloniam* at-
 que *Assyriam* promiscue dici, ita
 ut una alteram vel totam vel ma-
 iori certe ex parte contineat; cf.
 I, 193. III, 92 coll. I, 178, Ren-
 nelium in Geogr. Herodot. pag. 497.
 — *δυνάμει* libris invitis mutare
 nolui. Recentt. edd. cum Bredovio
 p. 268 *δυνάμει*.

τὴν οἱ Πέρσαι σατραπητὴν κα-
 λέουσι] Quidam libri *σατραπὴν*.
 Sed III, 89 sine ulla lectionis va-
 rietate *σατραπητὴν*. De Persarum
satrapis plurima Barn. Brissonius
 de reg. Pers. princ. I, 168. Summa
 rerum in provinciis erat penes hos
 magistratus, qui cum in omnibus
 fere rebus pro arbitrio ac volun-
 tate sua agerent, ipsi reges s. re-
 guli fuisse videntur, summo Persa-
 rum regi vix inferiores potestate,
 divitiis atque luxurie. Ditissimos
 enim fuisse, vel hic locus declarat,
 nec alia huius rei desunt testimo-
 nia. Cf. Heeren. Ideen I, 1. p. 88.
 481. 495. Unde haud mirum vel
 regis cognatis vel iis, qui ullo
 modo affinitate cum rege coniuncti
 fuerint, tales magistratus sive sa-
 trapias permitti solitas. Nec illud
 mirum, huiusmodi satrapas sive re-
 gulos haud raro a rege summo de-
 scivisse eiusque auctoritatem ne-
 glexisse, quo ipsi regnum sibi con-
 derent. Sed talia ex orientalium
 regnorum indole et conditione, quae
 vel nostram ad aetatem haud mu-
 tata permansit, explicanda sunt.
 De ipso *satraparum* nomine dixi
 ad Ctesiae fragm. p. 122, quibus
 nunc haec adiicio ex virorum do-
 ctorum disquisitionibus, hanc vo-
 cem modo ex Zendica, modo ex In-

dica s. Sanscritana lingua repeten-
 tium. Ex hac derivans *dominium*
ex militum stirpe oriundum (*Ksha-
 triya - pa*) significare ait Bohlen
 (Comment. de orig. ling. Zend. p.
 53 coll. 26 et Indien II. p. 21),
 improbante Pott (Etymolog. Forsch.
 p. LXVIII), qui *regis ostiarium* s.
regiae aulae custodem hac voce de-
 clarari contendit. Lassen (Altpers.
 Keilschrift. p. 116. Zeitschrift f.
 Kunde d. Morgenl. III. p. 161. VI.
 p. 18) *satrapam* antiquo ait Persa-
 rum ore sonare *Khsatrapa*, i. e. cu-
 stodem s. vicarium regiae potesta-
 tis: a quo non admodum recedunt,
 quae nuper disseruit M. Haug in
 Ewald. Jahrb. d. bibl. Wissensch.
 1853. p. 153. Conf. etiam Boettcher:
 Arica p. 27 et Holtmann
 Zeitschrift d. deutsch. morgenl. Ge-
 sellsch. VIII, 2. p. 344.

ὅκου Τριτανταίχημ — τὸν νομὸν
 τοῦτον] In Persici satrapae nomine
 valde variant libri. Quod dedi-
 mus, auctoritate nititur ipsius He-
 rodoti VII, 82. 121; quorum loco-
 rum in priori Tritantaechnes *Ar-
 tabani*, non *Artabazi* filius nomina-
 tur. Sed in talibus, ubi proclivis
 est confusio, quidquam mutare aut
 certum pronuntiare velle, temera-
 rium videri debet. — De ὅκου (*cun*)
 conf. ad I, 68. *προσήτε* dedi cum
 recentt. edd. e monitu Bredovii p.
 409, qui idem p. 79 seq. in seqq. vul-
 gatam *μεδίμνον Ἀττικῆς* correxit
 in *μ. Ἀττικόν*, ut VII, 187 aliis-
 que quantum scio locis omnibus.
 Atque Saucrofti liber cum duobus
 aliis ita exhibet.

ἀργυρίου μὲν προσήτε — ἀρτάβη
 μεστή] De *artaba*, quae et Persa-
 rum est mensura- et Aegyptiorum,
 dixerunt Wesseling. ad Diodor. Sic.
 XX, 96, Wurm. de pond. ratt. p.
 134, Boeckh Metrolog. Untersuch.
 p. 243 seq. Sunt enim haud pauci
 scriptores, qui artabam Attico me-
 dimno aequalem fere faciant, cum

τάβη, μέτρον ἐὼν Περσικόν, χωρέει μεδίμνον Ἀττικοῦ πλεον
χοίνυξι τρισὶ Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίῃ, πάρεξ
τῶν πολεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας ὀκτακό-
σιοι, αἱ δὲ βαινόμεναι ἑξακισχίλια καὶ μύρια. ἀνέβαινε γὰρ
ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵππους. κυνῶν δὲ Ἰνδι-
κῶν τοσοῦτο δὴ τι πληθος ἐτρέφετο, ὥστε τέσσερες τῶν ἐν
τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν ἄλλων εὐῶσαι ἀτελέες, τοῖσι
κυνὶ προσετέαχато σιτία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι
τῆς Βαβυλῶνος ὑπῆρχε ἶόντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ὕεται 193
μὲν ὀλίγῳ, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ῥίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.

Herodotus accuratior tres addat choenices, ita ut una artaba LI choenices capiat. Aegyptia artaba dimidium fere Persicae continet, XXVI½ choenices Atticas. Ad nostras mensuras qui redigere velit, quingenta millia imperialium et quod excurrit (500,000 Reichsthaler) inveniet. Conf. Heeren. l. l. p. 481.

πάρεξ τῶν πολεμιστηρίων] Hanc cum Schweigh. reduximus lectionem, libris sic iubentibus, pro πολεμιστέων, quod ex Aldina receperat Wesseling. aliisque locis probare studuerat (Strabo XV. p. 1023 s. 698. Diodor. Sicul. II, 41). Sed hic potior esse debebat librorum auctoritas. Et conf. Herodot. V, 113. — In seqq. ἀναβαίνειν, uti ὀχεύειν (unde ὀχευταί), de equis dicitur *admissariis*, monente Frommel. in Creuzeri Melett. III. pag. 157 seq.

τὰς θηλέας] Male quidam θηλείας; sed vid. Herodot. I, 178 ibiq. not. III, 85.

κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν] De canibus *Indicis* classicus Ctesiae locus in Indic. Excerptt. §. 5, ubi vid. quae adnotavi p. 272 seq. coll. 296. Herod. VII, 187. Sunt illi grandiores forma ac structura et leonem vi aequare dicuntur in terra quae nunc dicitur *Kabul*, ubi hodieque inveniuntur. Qui cum ad venandum essent maxime idonei, Persis, quos venatui valde deditos novimus, in deliciis fuerunt, ut magno numero eos alerent et secum ducerent, magnique omnino

hoc canum genus aestimarent. Conf. Heeren. Ideen I, 2. pag. 214. Add. Bohlen Indien II. p. 175 seq. et conf. Layard (Nineveh and its rem. etc. II. p. 425), qui tales canes in cylindris representatos inveniri scribit, ipseque in altero libro (Discoveries etc. p. 527) canem talem ex terra cotta Babylonica delineatum exhibuit.

CAP. CXCIH.

ἡ δὲ γῆ Ἀσσυρίων ὕεται μὲν ὀλίγῳ κ. τ. λ.] Assyriam terram haud aliam atque Babyloniā esse monimus ad I, 192. Quare mox Noster scribit haud aliam terram intelligens: ἡ Βαβυλωνίῃ χώρῃ πάσα. Caeterum consentit in argumento ipso Strabo XV. pag. 730 s. p. 1074 A coll. Rauwolf. Travels p. 152, quem citat Palmblad. l. l. pag. 5. Ac verissima esse, quae Herodotus tradit, planeque congruentia cum iis, quae hodieque huius regionis conditio praebebat, monet Layard: Nineveh and its remains II. p. 69. — De usu verbi ὕειν Valckenar. dixit ad II, 13, ubi vid. Invenitur passiva forma II, 13. 14. 22. III, 10. IV, 50. 198. Arrian. Ind. 6. Theophrast. Hist. plant. VIII, 6. 6. VIII, 11, 3. IX, 4, 8. — ὀλίγῳ dativus est instrumenti, ubi, si placet, substantivum intelligas licet; nam *paucis* (*pluviis* sc.) irrigari Assyriam Herodoti est sententia, has vero exiguas pluvias esse, quibus frumenti radix nutriatur; ad maturitatem segetes per-

ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήϊον, καὶ παραγίνεται ὁ σίτος οὐ κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ, αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλλὰ χερσί τε καὶ κηλωνήτοισι ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυλωνίη χώρα πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτία, κατατέμνεται ἐς διώρυγας· καὶ ἡ μερίστη τῶν διωρύγων ἐστὶ νηυσιπέρητος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν· ἐσέχει δὲ ἐς ἄλλον ποταμόν ἐκ τοῦ Εὐφράτης, ἐς τὸν Τίγριν, παρ' ὃν Νίνος πόλις οἴκητο. ἔστι δὲ χωρέων αὕτη

duci fluvii aqua, non inundantis quidem arva, sed hominum opera ad campos irrigandos deducti. Eodem modo Herodotum imitans Pausanias scripsit IV, 20. §. 3: ὕειν — πολλῶ, ubi male Clavier. proposuit πολύ. Sed vid. Siebelis. ad h. l. pag. 134.

ἀλλὰ χερσί τε καὶ κηλωνήτοισι] κηλωνήιον et h. l. et VI, 119 exponunt γεράνιον, i. e. tollenonem, machinam rusticorum et olitorum ad exhauriendam e puteis aquam. Nos *Brunnenschwengel*. Vid. Pollux. in Onomast. VII, 143. Inde etiam bellica machina ob figurae similitudinem sic dicitur. Plura Orelli ad Aeneam Tactic. pag. 289. De Euphratis inundationibus et canalibus ex hoc flumine ad agros irrigandos quaquaversus deductis comparantur primarii Strabonis loci XI. p. 502 s. 767 A. XVI. pag. 740 s. 1075 A. Plinii Hist. Nat. V, 20. Unde frequens huius regionis cum Aegyptia terra comparatio. Plura hanc in rem collegit Palmblad. in Dissert. de rebus Babylon. et origg. Chald. (Upsal. 1820) pag. 5 seq. Conf. etiam Layard Nineveh and its rem. I. p. 354. II. p. 422.

καὶ ἡ μερίστη τῶν διωρύγων ἐστὶ νηυσιπέρητος] Vulgo et hoc loco et supra I, 189 disiuncte edunt: νηοὶ πέρητος. Libri vetusti coniunctim exhibent; nec aliter νηυσιπέρατος apud Dionys. Halicarn. Antiqq. Romm. III, 44. Tu vid. Lobeck. in comment. de vocabb. Graec. parathesi (Regimont. 1848) T. I. p. 13. Breigerus in commentat. de difficc. quibusd. Asiae Herodot. p. 47 hunc canalem eundem esse suspicatur, quo nunc Euphra-

tes in Tigrin feratur; esse enim illum magnum, navigando aptum, et tendere versus ortum solis hibernium, quae vera videatur directio, qua, infra Babylonem paulum inflexus, nunc Tigrin petat. Cr. conferri vult Ammian. Marcellin. XXIV, 6. §. 1 ibique Vales. et Quatremère apud Bast. Lettre critiq. p. 14. not. Est enim idem canalis, qui amnis regum (βασιλικὴ διώρυξ s. ποταμὸς βασιλείος apud Strabon. XVI. p. 747) dicitur, quique orientalibus hominibus dicitur *Nahr-Malcha*, quod eodem redit: de quo canali veterum scriptorum testimonia exhibet Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 71 not. A Persis expugnata terra haud obrutus, sed bene conservatus et ad postera tempora traditus fuit hic canalis, quem aliquoties restauratum et renovatum a Seleuco Nicatore, Traiano, aliis, septimo saeculo post Chr. n. ac vel postea in usu fuisse accepimus. Inter recentioris aetatis scriptores, qui de hoc canali retulerunt, vid. potissimum Rich: Babylon etc. pag. 57. W. Ainsworth Researches in Assyria pag. 163 seqq. et Travels in the track etc. p. 88 seqq. 107. Conferri quoque poterit Ritter: Erdkunde X. pag. 8.

παρ' ὃν Νίνος πόλις οἴκητο] Ad formam οἴκητος recte hic editam conf. Bredov. p. 311. De Nino cf. supra I, 102. 106. Satis notum est, quantum inter se discrepent veteres in loco indicando, ubi Ninus urbs sita fuerit. Herodotum secuti (II, 150) haud pauci scriptores ad Tigrin sitam esse affirmant, cum Diodorus (II, 3. 7. etc.) vel potius, quem ille exscribit,

ἀπασέων μακρῷ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δῆμητρος καρπὸν

Ctesias ad Euphratem collocatam esse tradat. Quos ut conciliarent, duplicem olim exstitisse dixerunt Ninum, alteram, quae ad Tigrin, alteram, quae ad Euphratem sita fuerit. Vide quae dixi ad Ctesiae fragm. pag. 391 seq., ubi viro- rum doctorum sententias recensui. Sed iam Rennelius in Geogr. Herodot. pag. 408 ed. Bredov. Ninum sitam esse contendit e regione eius loci, qui nunc dicitur *Mosul*, quippe ubi et nominis ipsius vestigia aedificiorumque rudera adhuc supersint, recteque etiam Breiger. (Commentt. de difficill. Asiae Herod. pag. 52 seq.) orientales geographos sequi mavult, qui Ninum, quam *Eri-Nineveh* appellant, ad orientalem Tigridis ripam sitam referunt, ex adverso recentioris urbis Mosul; idque etiam posthac satis probatum invenerunt alii peregrinatores, Angli potissimum (Kin- neir, Rich, Ainsworth), quorum narrationes exhibet Ritter Erdkunde XI. p. 221 seq. quibusque etiam bene usus est Tuch in accuratissima commentatione de Nino urbe, quae prodiit Lips. 1845. Qui bene ostendit ex omni antiquitatis et medii aevi scriptorum traditione consentienti ipsisque ruinis aedificio- rum probata, Ninum in orientali Tigridis ripa ex adverso urbis Mosul, quo loco nunc collis et ipse artifi- ciosus exsurgit cum templo Maho- medianorum et sepulcro, quod dicitur Ioniae (*Nebbi Furus*), revera si- tam fuisse; vid. potissimum p. 25. 38 seqq. Nunc vero res extra omnem dubitationem posita, ex quo Botta et Flandin ad vicum Khor- sabad, qui aliquot horarum itinere distat ab eo quem dixi loco, vete- rum Assyriae regum palatia, re- mota terrae et arenae mole, dete- xerunt, pluraque alia veterum regum atque ipsius Nini veteris palatia ac monumenta in lucem protulit cele- berrimus Layard tam ad vicum Kuyunyik, qui prope Ioniae sepul- crum collemque situs est, quam ad vicum Nimrud, qui aliquot horis

meridiem versus inde distat, quo fere loco Zab maior in Tigrin in- fluit: unde multa eximia artis opera et monumenta in Europam advecta inter reliquos musei Londinensis et Parisiensis thesauros asservari satis constat. Quae vero dixi loca, ea omnia quamvis aliquot horarum spatio distantia, ad veteris Nini ambitum pertinuisse, vix dubitan- dum, Herodotique auctoritas, ad Tigris ripam exstructam fuisse Ni- num scribentis, eximie comproba- tur. Sed de his omnibus qui plura cupiat, is adeat splendidum et grande opus Gallorum cura editum: Monuments de Ninive etc. par M. P. E. Botta et M. E. Flandin. Pa- ris 1848 seqq., et ea, quae Flan- din ipse retulit in: Revue de deux mondes (1845) T. X. pag. 1081 seqq. Ac praecipue consulendus H. Layard: Nineveh and its re- mains etc. Lond. 1848. II. Voll. (in linguam germanicam a Meiss- nero conversum prodiit opus Lips. 1850) et Discover. in the ruins of Nineveh and Babylon etc. Lon- don 1853. Conspectum quoque in brevius contractum, sed valde uti- lem exhibuit H. J. Ch. Weissenborn: Ninive u. sein Gebiet. Erfurt. 1851. Add. Quatremère in Journal de Savans 1850, praecipue pag. 353 seqq.

ἔστι δὲ χωρέων αὐτῇ ἀπασέων μακρῷ ἀρίστη κ. τ. λ.] Quae He- rodotus hic scribit de regionis fer- tilitate, de frumento copiosissimo, de arborum inopia, exceptis pal- mis, ea hodieque sic inveniri te- stantur scriptores recentiores ac pe- regrinatores. Nam terrae indole coelique et aëris temperie illud po- tissimum efficitur, accedente homi- num opera atque industria. Vid. Heeren. Ideen I, 2. p. 144 seqq. Ritter. Erdkunde XI. p. 494 seqq. De frumento inprimis comparentur Strabo XVI. p. 1077 D. s. 742. Pli- nius H. N. XVIII, 17. Recentio- rum peregrinatorum bina testimo- nia his addeat Larcherus, Niebuhrii et Angli viri, Shaw.

ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται ἀρχὴν φέρειν οὔτε συκῆν οὔτε ἄμπελον οὔτε ἐλαίην, τὸν δὲ τῆς Διήμητρος καρπὸν ὥδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ, ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παρὰ πᾶν ἀποδιδοί, ἔπειτα δὲ ἄριστα αὐτῇ ἐωυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγαθος γίνεται, ἐξεπιστάμενος μνήμην οὐ ποιήσομαι, εὖ εἰδὼς, ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπύκται. χρέονται δὲ οὐδὲν⁹¹ ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων ποιεῦντες, εἰσὶ δὲ σφι φοίνικες πεφυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ πεδίον, οἱ πλεῖνες αὐτῶν καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται· τοὺς συκῶν

οὐδὲ πειράται ἀρχὴν φέρειν] sc. αὕτη ἡ χώρα. Tu verte: *ne conatur quidem omnino proferre s. producere*. Ad ἀρχὴν conf. I, 86 ibique nott. — In seqq. ad verba ἔπειτα δὲ ἄριστα κ. τ. λ. conf. IV, 198.

ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον κ. τ. λ.] δένδρον quamvis a codd. exhibitum Bredov. p. 252 in δένδρεον mutatum vult. Sic Noster I, 195 κρίνον, et II, 92 κρίνεα. Cenchrum monent esse *Panicum Miliaceum* Linn. coll. Theophrast. VIII, 3. Vid. Meyer: Botan. Erläuterungg. zu Strabo p. 50 seq. *Sesamum* plerumque habent *orientale* Linn., quamquam probabiliter *Indicum* esse monet Heeren l. l. collat. Plin. H. N. XVIII, 10. „Consul. Schneider. ad Theophrast. V. pag. 499.“ Cr.

εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν] Quae verba clare indicant, Herodotum ipsum has terras visisse ac peragrassae, ut supra ad I, 178 notavimus. — Ad locutionem τὰ καρπῶν ἐχόμενα conf. I, 120 et Wesseling. Diss. Herodot. VIII. p. 78 seq.

ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων ποιεῦντες] Supplendum ex antecedentibus ἐλαίῳ χρέωνται. De quo participiorum usu, ubi absolute posita videntur, cum verbum e praegres-

sis mente repetendum sit, conf. Matthiae Gr. Gr. §. 556. not. 1. pag. 1093. Quare haud opus ex uno Saneirofti libro cum recentt. edd. recipere ποιεῦνται, ex proxime seqq. librarii incuria huc quoque translatum. Olei ex sesamis parati Xenophon quoque meminit, alique plures meminerunt, quos ad Xenophonis locum in Cyri Expedit. IV, 4, 13 laudat Kruegerus. Alia quaedam e recentioribus scriptoribus citat Heeren. l. l. asseritque Layard (Nineveh and its remains II. p. 423), quae Herodotus tradit, ea etiamnum ita sese habere. Campus milii cum spiciis idem (l. l. p. 143) in sculpturis Assyriis se invenisse declarat. — Quae sequuntur, transscripsit Athenaeus XIV. p. 651, ubi conf. Schweighauserum in Animadverss. t. VII. pag. 599. De palmis Cr. confert ea, quae Niclas. citat ad Geoponic. X, 4 init. Accuratiore dabit nobilissimus de Minutoli in Nachträgen zu s. Reis. etc. pag. 82 seqq.

οἱ πλεῖνες αὐτῶν καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται] σιτία, quae Noster e palmarum fructibus parari scribit, eo refero, quod iam Theophrastus atque Plinius panis quoddam genus e palmarum medulla confici tradunt. Ac nostra aetate e palmis siccatis massas quasdam valde

τρόπον θεραπεύουσι τὰ τε ἄλλα, καὶ φοινίκων, τοὺς ἔρσενας Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι βαλανηφόροις τῶν φοινίκων, ἵνα πεπαλνῇ τέ σφι ὁ ψῆν τὴν βάλανον ἐσθύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ τοῦ φοίνικος. ψῆνας

pressas (*stark gepresster Teig*) confici, nomine *Schnotsch*, in Aegypto observavit Vir illustris de Minutoli (Nachträge zu s. Reise p. 91 seq.) accurateque, ut omnia, descripsit, allatis quoque his veterum scriptorum locis. Idem porro monet, e palmarum succo, qui plane ut betulae siccus apud nostrates, vel incidendo vel terebrando arbores percipiatur, vini quoddam parari genus, cui nomen *Lakby* s. *Subia*. Frequentius tamen tum e succo tum e fructibus optimum acetum aliudque vinum adustum (*Brantwein*) effici. Quod quo modo fieri queat, vir eruditissimus lucide exponit. Nec mirum, vinum e palmis etiam nunc in Babyloniae veteris regionibus parari, id quod testatur Heeren. l. supra laud. pag. 148 not. *Mel* palmarum refert idem Heerenius probabiliter ad saccharum palmarium (*Palmenzucker*), qui e recenti palmarum succo conficiatur hodieque ab Arabibus saepe adhibetur. Add. Minutoli l. l. — In seqq. pro *συκίων* recentt. edd. dederunt *συκίων*, sine necessitate. Conf. Bredov. p. 219.

τὰ τε ἄλλα, καὶ φοινίκων τοὺς ἔρσενας κ. τ. λ.] Ad τὰ ἄλλα mente repetendum: *θεραπεύουσι*, ut ea sit Nostri sententia: „non solum in reliquis palmas colunt ficorum more (i. e. eo more, quo in Graecia fici coli solent), verum etiam fructum earum palmarum, quas Graeci masculas vocant, circumligant glandiferis palmis.“ Ut enim in Graecia *ψῆνες*, quae in feris fici vivunt, immittebantur fici mansuetis, quo fructus maturescerent, neque in terram deciderent, hoc modo etiam in palmis a Babyloniis fieri Noster scribit, cum palmarum muscularum fructum, h. e. spadiceum cum flore abscissum, eodem modo, quo grossos fici alligent palmae foeminae, quo culices in

flore spadiceis nati, femellae fructum subeuntes, eum maturent. Sed Herodoto adversatur Theophrastus in histor. plantarum II, 9. §. 5. p. 115 scribens, flores solos muscularum palmarum idem efficere in femineis, quod a culicibus istis ficorum ferarum in fici mansuetis efficiatur. Cuius iudicium secuti viri gravissimi, Salmasius in Solini hist. pag. 938, 2 A. B, et Bodaeus a Stapel, doctus Theophrasti interpres, in Herodotum invehuntur, qui quod in caprificatione usus introduxerat, id imprudenter ad palmas transtulerit. Sed Herodoto, ut testi oculato, plus tribuendum esse quam Theophrasto ex aliorum narratione pendenti, persuasit Iul. Pontedera in Antholog. s. de flor. natur. (Patav. 1720) II, 32, ubi palmis in oriente fructiferis, ne palmulas ante maturitatem amittant, per hos *culices* s. *ψῆνας* succurri narrat. Idem affirmat Minutoli l. l. p. 87 seqq., qui de caprificatione palmarum, qualis nunc in Aegypto fit, accurate exposuit. Add. Winckelmann. ad Plutarch. Erotic. p. 129, et quae ex commentatione Schwarzii afferuntur in Comm. Societat. philolog. Lips. I, 1. pag. 16 seqq. Cr. nos amandat ad Geoponic. X, 5 (coll. X, 4) ibiq. Niclas. pag. 651 (cuius verbis iam supra usus sum) et ad Ammian. Marcellin. XXIV, 3. §. 12 ibiq. Lindenbrog. et Wagner. p. 71. Larcherus hac de re Plinii locum adscripsit in Hist. Nat. XV, 19 et Tournefort. in Voyage du Levant, Lett. VIII. p. 338. — Articulus ὁ ante τοῦ φοίνικος iteratum omittit Florentinus unusque Parisinus cum Athenaeo; unde Dindorf quoque omisit, Dietsch uncis inclusit. Mihi bene retineri posse videtur.

ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἔρσενες] Apud Gaisfordium invenio: αἱ ἔρσένες, quod

γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἔρσηνες, κατάπερ δὴ οἱ ὄλυνθοι.

- 194 Τὸ δὲ ἀπάντων θῶμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύτη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι φράσων. τὰ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα ἐς τὴν Βαβυλῶνα, ἔοντα κυ-

unde adscitum, nescio. Retinui igitur vulgatum οἱ ἔρσηνες. ψῆνες quanam fuerint animalia, non accuratius Noster designavit. Fuere ex antiquis, qui non pro animali, sed pro ipso masularum palmarum fructu haberent, uti Pollux, Hesychius atque ipse Theophrastus (Epist. XVIII), ab aliis erroris incusati, ab Wesselingio hactenus defensi, quod se vereri scribit, ut iusta sit illorum virorum in Grammaticos veteres actio. Ac potuit re vera tempus, uti fit, mutasse vocis significationem. Steriles enim palmas, notante Niclas. ad Geoponic. X, 5. p. 651, non alium fructum ferunt, nisi flores; flores autem semen et culices continent. Laudat praeterea vir doctus Aristotel. de Plant. I, 6. Graecum animal, quod in ficis feris invenitur, describunt Aristoteles Hist. Animal. V, 32 et Theophrast. Hist. Plant. II, 8, 1. 2 ed. Schneid., ex quo ipso sua desumpsit Plinius in Hist. Nat. XVII. cap. 27. Quibus Larcherus ea adiecit, quae hac de re scribit Pontedera l. l. II, 34. pag. 174 seq. Sed, monente eodem Larchero, quacri sanequam poterit, utrum quod per Graeciam in ficis inveniatur animal quodque vulgo appellatur ψῆν, idem quoque sit existimandum, quod eodem nomine in palmis per orientem occurrat. Cui rei solvendae me quidem haud parum esse lubens confiteor. In Schneideri Lexico ψῆν redditur cynips L., vernacule: Gallwespe. Heeren. l. l. pag. 146 not. id modo addit: „Es gehört zu dem cynips psenes.“ Nam Plinius minus accurate dicit culicem Hist. Nat. XV, 19.

CAP. CXCIV.

ἔρχομαι φράσων] De locutione

conf. ad I, 5 nott. — Paulo ante ordinem verborum cum recentt. editt. mutavimus, scribebentes μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, quod libri ferebant. — In seqq. ad τὰ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ pertinet πάντα σκύνια, ἔοντα arcte coniungendum cum κυκλοτερέα, quod aequae atque τὰ κ. τ. κ. πορευόμενα ad τὰ πλοῖα referendum eo fere sensu: „navigia ipsis sunt (ea quidem quae secundo flumine feruntur eaque rotunda) tota e corio confecta.“

τὰ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ κ. τ. λ.] Quae Herodotus hoc capite de navigiis hisce scribit ac de navigandi ratione, ea hodieque in usu esse omnia recentiores peregrinatores testantur. Nunc istiusmodi naves, quibus in Tigri navigando utuntur, nominantur Kilet. Vid. Heerenii Ideen I, 2. pag. 225, qui Porterum citat in itinerario II. p. 259 accurate eas naves describentem. Ovium pelles inflatas narrat substratas esse, quarum auxilio naves ferantur. Tu vide potissimum, quae de his scribit Layard Nineveh and its remains II. p. 96 seq. 380 seqq. et Discoveries p. 107. Place in: Journal Asiatique IV. Ser. T. XX. p. 464 seq. Istiusmodi navigium e viminibus confectum exhibet Chesney Expedition for the survey etc. I. pag. 57 coll. II. p. 636 seq. „Plurima de hoc navigiorum genere attulit Vales. ad Ammian. Marcellin. XXIV, 3. §. 11. pag. 70 ed. Wagner. Nam Ammiani aetate idem, qui antea, obtinuit mos.“ Cr. νομάς et hic et II, 96 costas navium Noster intellexit.

Qui sequitur locus de Armeniis, quorum omnino prima apud Nostrum mentio, ab Heerenio (Ideen I, 1. p. 189) adhibetur, quo mature iam Armenios cum Persis Ba-

κλωτερέα, πάντα σκύντια. ἐπεὰν γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατύπερθε Ἀσσυρίων οἰκημένοισι, νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσωνται, περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν, ἐδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντας, οὔτε πρῶραν συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλωτερέα ποιήσαντες, καὶ καλάμης πλήσαντες, πᾶν τὸ πλοῖον τοῦτο ἀπιεῖσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλήσαντες· μάλιστα δὲ βίκους φοινικηῖους κατάγουσι οἴνου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλῆκτρων καὶ δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεώτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ πλῆκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθέει. ποιέεται δὲ καὶ κάρτα μεγάλα ταῦτα τὰ πλοῖα καὶ ἐλάσσω, τὰ δὲ μέγιστα αὐτῶν καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοῖῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέθοσι πλεῦνες. ἐπεὰν ὦν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαθέωνται τὸν φόρτον, νομέας μὲν τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν

byloniisque commercium instituisse probet.

οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντας, οὔτε πρῶραν συνάγοντες] Rescripsi πρῶραν cum Cobeto, secutus ea, quae praecepit Bredov. p. 132, quo eodem auctore (p. 133) retinui πρύμνην.

ἀπιεῖσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι] *navigium* (ita constructum) iam emittunt, ut secundo deferatur flumine. Revocavi e libris optimis ἀπιεῖσι pro ἀπιᾶσι, probante Bredov. p. 394 et recentt. odd. — In antecedentt. ad κυκλωτερέα mente repetendum τὰ πλοῖα. διφθέρας στεγαστρίδας Noster vocat pelles, quibus haec navigia extrinsecus tecta et operta erant; attigit Pollux X, 180. Vox rarior στεγαστροῖς de suggrunda templi invenitur in Inscriptione graeca Aegyptiaca apud Letronnium: Recueil etc. I. p. 29; στεγαστρον dixit Aeschylus in Choeph. 984.

μάλιστα δὲ βίκους φοινικηῖους κατάγουσι οἴνον πλέους] Omnes libri φοινικηῖους, sed scribi malunt φοινικηῖον, ut ad vinum referatur, quale commemoratur I, 193; cf. Weesseling. ad h. l. et Reiz in Praefat. p. XXII. Recentiores edd. id receperunt itemque Becker in

Charicle II. p. 272 ed. sec. recipi iubet vel propter Eustathii locum ad Odys. p. 1415, 44. Neque vero contra codd. auctoritatem mutare vulgatam voluit Dobracus ad Aristophan. Plut. 718, quem sequi placuit, praesertim cum φοινικηῖον si receptum erit, mire disiunctum sit a voce οἴνου atque propter varium usum variamque materiam, e qua vasa, quibus nomen βίκος (cf. Ussing. de nominib. vass. Graec. p. 35), conficiebantur apud Graecos, adeo necessarium videri potuerit Nostro hanc ipsam materiam voce φοινικηῖους addita accuratius declarare, quo magis aliis lignorum generibus ad talia vasa conficienda haec regio carnerit.

τὰ δὲ μέγιστα αὐτῶν] αὐτῶν e libris reposuimus. Vulgo αὐτέων. Mox ζωὸς utique praebent plurimi libri, unus ζωῶς, alter ζῶς, quod haud melius quam vulgatum ζῶς reiiciendum. Gaisfordio vera videtur scriptura ζωὸς, minus recte; vid. Bredov. p. 49. — In seqq. ad διαθέωνται vid. quae de hoc verbo notata sunt ad I, 1.

τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκέρχεται] Ita egregie e Schellershemi libro a Schwgh. restitutum esse persuasum habemus. Vulgo

ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν, τὰς δὲ διφθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαίνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέεν οὐδενὶ τρόπῳ ὑπὸ τάχεος τοῦ ποταμοῦ· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. ἐπεὶ δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ 195 μὲν δὴ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστι τοιαῦτα. Ἐσθῆτι δὲ τοιῆδε χρέωνται, κιθῶνι ποδηνεκεί λινέῳ, καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα

τ. κ. πᾶσαν ἀπεκήρυξαν. Exempla huius tmeseos apud Nostrum haud inusitatae exstant II, 39. 40. 70. 85. 86. 87. 88. 96, in quibus omnibus pari modo aoristus ponitur de re, quae accidere solet vel crebrius repetitur: de qua aoristi vi nuper exposuit Franke in: Berichte üb. d. Verhandll. d. k. sächsisch. Gesellsch. d. Wiss. 1854. philol. hist. Class. II. p. 84. Tu conf. etiam Herodot. III, 82 et de tmesi allata ad Herodot. VIII, 89. His adde, quae de hoc aoristo in his locis Herodoteis nuper disquisivit Moller in Schneidewin. Philolog. IX. p. 361 seq. et potissimum p. 365 seq. Est vero ἀποκηρύττειν per praeconem (s. publice) vendere vel vendendu voci subicere praecognitionis, ut monet Wesselingius, qui lectionem sua aetate a Gronovio vulgatam ἀπενεκήρυξαν in ἐπανεκήρυξαν (insuper sub praecone vendebant) mutatam voluerat. Sed praestat a Schweigh. reposita lectio.

ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν κ. τ. λ.] Idem adhuc in Tigri fieri affirmant, cum summa sit huius fluvii rapiditas, quam ipso fluvii nomine sagittam indicante declarari scribunt. Vid. Ritter Erdkunde IX. p. 517. XI. p. 45. 47. 66. 193 coll. 934. Asinos, quamvis ab Iesaia XXI, 7 memoratos, in sculpturis Assyriis Babylonisve nondum se vidisse representatos testatur Layard Nineveh and its rem. II. p. 425.

CAP. CXCIV.

Ἐσθῆτι δὲ τοιῆδε χρέωνται κ. τ. λ.] Recentt. edd. χρέονται. Haec omnia fere retulit Strabo XVI. p.

745 s. 1082 A, in eo uno ab Herodoto dissentiens, quod de comis, quas Babylonii alant, narratur.

κιθῶνι ποδηνεκεί λινέῳ κ. τ. λ.] Non ex lino tantum confectas indicari vestes observat Heerenius Ideen I, 2. pag. 205., verum ex *yossypio* quoque. Quod vestiendi genus, quo Babylonii ab Herodoto dicuntur uti esse, cum vix convenire videatur regioni aërique tam calido, utique hae vestes luxui magis ac fastui quam necessitati inservisse videntur. Sunt vero nobilissimae ac per omnem fere antiquitatem celebratae Babyloniorum texturae, tapetes, alia id genus, de quibus conf., ne plura, Heerenium l. l. p. 206 seqq. coll. 245 seq. De luxurie Babyloniorum aliquot locos infra afferemus ad I, 190. Hoc loco illud addam, adhuc in lapidibus, quales per Babylonis urbis ruinas inveniuntur, conspici Babylonios homines, triplici hoc vestimento pileoque in altum ducto indutos. Atque ipsis Thebis Aegyptiacis detexerunt nuper in hypogeis quatuor Babyloniorum imagines, qui haud aliter vestiti atque ornati sunt atque Herodotus describit. Conf. Muenther. Relig. d. Babylon. pag. 97, qui etiam Daniel. III, 21 atque Ezech. XXIII, 15 hanc in rem citat. Apud Danielelem huic triplici vestium generi adduntur quoque bracciae, apud Persas usitatae, sed solearum nulla fit mentio. Conf. Lengerke p. 136. Herodoti locum cum iis, quae ex imaginibus nuper effossis constant, contulit Layard Nineveh and its rem. II. p. 319 seq.

ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπεσθύνει]

ἐπενδύνει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπικώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιωτίησι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ τὰς κεφαλὰς μίτρησι ἀναδέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δὲ ἕκαστος ἔχει καὶ σκῆπτρον χειροποιήτον, ἐπ' ἑκάστῳ δὲ σκῆπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον ἢ φόδον ἢ κρίνον ἢ αἰετὸς ἢ ἄλλο τι. ἄνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφι νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφι ἄρτισις περὶ τὸ σῶμά ἐστι.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὧδε κατεστέασι. ὁ μὲν σοφώτατος ὅδε, 196

Male olim scriptum εἰρνεῖον. Correxerit Schweigh. — Transitum Herodoti a plurali (χρῆνται) ad singularem numerum (ἐπενδύνει) notarunt Wesselingius ad h. l. et Matth. Gr. Gr. p. 587. Conf. I, 197. I, 216 init. V, 16, ubi a singulari ad pluralem talis fit transitus. Similia afferuntur e II, 38. 65.

παραπλήσια τῇσι Βοιωτίησι ἐμβάσι] Hinc Strabo l. l. dicit ὑπόδημα ἐμβάσι ὁμοιον. Conf. Pol-luc. Onomast. VII, 85. 87. coll. IV, 115. ἐμβάδες, quarum varia apud Graecos fuisse genera videntur (quod vel additum h. l. τῇσι Βοιωτίησι declarat), inter vilia ac vulgaria virisque communia Graecorum calceamenta habebantur; vid. Becker in Charicl. III. p. 224 ed. sec. Wieseler: Das Satyrspiel pag. 81. Caeterum optime huc facit Dicaearchi locus (vid. Creuzeri Melett. III. p. 190), ubi de Thebanis mulieribus earumque vestitu scribens hoc quoque addit: ὑπόδημα λιτὸν οὐ βαθὺ, φοινικοῦν δὲ τῇ χροίᾳ καὶ ταπεινόν· ὑσκλητὸν δὲ, ὥστε γυμνοὺς σχεδὸν ἐκφαίνεσθαι τοὺς πόδας. Unde satis patet, cur Babylonios soccos cum Boeoticis Noster contulerit.

σφρηγίδα δὲ ἕκαστος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποιήτον] Gemmis ad annulos signatorios Babylonios usos esse magnumque commercium earum instituisse per omnem fere Asiam satis constat. Plura Heeren. l. l. pag. 208. 211 seqq. et I, l. pag. 98. Creuzer: Zur Gemmenkunde p. 132 seqq. Layard Nineveh and its remains II. pag.

421 Discoveries etc. pag. 608. De baculis arte factis quae Noster scribit, illustrantur iis, quae tradit Theophrast. Hist. plant. V, 4. §. 7 de arbore in Tylo insula circa Arabiam, unde tales baculi exsecantur. Conf. Heeren. l. l. pag. 246. — In fine cap. ἄρτισις, quae rarior est vox, ad corporis pertinet cultum vestiendique rationem.

CAP. CXCVI.

ὁ μὲν σοφώτατος ὅδε, κατὰ γνώ-
μην τὴν ἡμετέραν κ. τ. λ.] Haec utique ex orientis more, etiamnum per Asiam obtinente, quo connubia emtione, venditione, non mutuo animorum affectu, contrahantur, diiudicanda esse, monet Heyne in Commentat. societ. Gotting. XVI. pag. 34, similemque morem Geta-
rum memorat ex Pompon. Mela II, 2. Herodoteis cum verbis confer Strabonis (XVI. p. 745) verba, qui haec addit, in quaque tribu tres viros integritate conspicuos venditioni praefectos fuisse. Sed ille pro vulgari confusione Assyriis istum morem adscribit. Eadem ferme Nicolaus Damascen. p. 293 s. pag. 152 seq. Orell. coll. Aelian. V. H. IV, 1, ubi Perizon. aliarum gentium similes mores enarrat. Post Heynium in haec denuo inquisivit Iacobs (Vermischte Schrift. VI. p. 23 seqq.), id quam maxime monens, eam legem, quae h. l. commemoratur quaeque sapientissima videtur Herodoto, bene separandam esse ab ea, quam Noster turpissimam dixit I, 199, ad sacra et re-

κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριοῶν Ἐνετοὺς πυνθά-
νομαι χρᾶσθαι. κατὰ κώμας ἐκάστας ἅπαξ τοῦ ἔτεος ἐκάστου
ἐποιέετο τάδε. ὥς ἂν αἱ παρθέναι γινοῖατο γάμων ὥραιαι,
ταύτας ὅπως συναγάγειεν πάσας, ἐς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον
ἀλέας· περίξ δὲ αὐτὰς ἵστατο ὅμιλος ἀνδρῶν. ἀνιστὰς δὲ
κατὰ μίαν ἐκάστην κῆρυξ πωλλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστά-

ligiones prorsus spectantem; ete-
nim quae h. l. traduntur, ad res
domesticas tuendas et agendas in-
stituta videri vult, eo consilio ut
nulla virgo inupta maneret atque
formosae virgines egenis aut mi-
nus venustis dotem indeque etiam
nuptias pararent. — In verbis pro-
xime antecedentibus e Florentino re-
posui κατεστῆσαι, quam eandem for-
mam alii quoque loci (I, 200. II,
70. 84. IV, 63) exhibent, in qui-
bus Bredovium si sequimur p. 398,
reponendum: κατεστᾶσι. Olim male
vulgatum erat κατεστῆται, sed
activum in his obviū I, 132. 197.
200. — Pro ὧδε, quod Eltz (Jahrbh.
d. Philol. u. Paedag. Suppl. IX.
p. 115) scribi vult οἷδε, id mihi
haud necessarium videtur. Sed in
seqq. χρᾶσθαι rescripsi cum Bre-
dov. p. 380 et recentt. edd. pro
vulg. χρῆσθαι.

τῷ καὶ Ἰλλυριοῶν Ἐνετοὺς πυν-
θάνομαι χρᾶσθαι] Cui Herodoti
iudicio de Illyrica Enetorum ori-
gine eo magis insistendum, iudice
Niebuhr in Hist. Roman. I. pag.
172 ed. sec. (I. p. 109 ed. prior),
quo Illyricum regem illis imperasse
scribit Servius ad Virgil. Aen. I,
242. Atque per omnen fere australem
Italiae oram Illyricarum nationum
vestigia reperiuntur. Quae
tamen uberius persequi huius loci
non est. Vid. Grotefend: Zur Kunde
Italiens. IV. p. 6. 7. Zeuss: Die
Deutschen u. ihre Nachbarst. pag.
250 seq. Conf. infra V, 9, ubi
item Enetorum mentio, ad quem
locum plura dabimus. „Hoc loco
unum memoramus archiepiscopum
Mohileviensem (ad Borysthenem),
Stanislaum Siestrenciewicz de Bo-
husz, Venetorum origines explican-
tem in libro: Recherches histori-
ques sur l'origine des Sarmates,

des Esclavons et des Slaves, Pe-
tropol. 1812. Qui per Scythas anno
1455 a. Chr. n. ex Asia superiore
(Media, Assyria) in Paphlagoniam
indeque in alias terras delatos cen-
set Slavos, quos ipsos prisci dixe-
runt Henelos, postea Antos. Hen-
etorum s. Enetorum nomen ductum
esse ab αἰνητός, clarus, illustris, in
eoque prorsus congruere nomini
Slavny, quod et ipsum sit clarus,
illustris.“ Cr.

ὥς ἂν αἱ παρθέναι γινοῖατο]
Libris scriptis invitis olim legeba-
tur γενοῖατο, quod tuetur censor
in Ephemm. Ienn. 1817. nr. 164.
pag. 373. — Valcken. pro ὥς ἂν
maluit ὧν ἂν; Werfero in Actt.
phill. Monacc. I. p. 84 scribendum
videtur: ὥς ἂν, αἱ παρθέναι κ.
τ. λ. ut ἂν pertineat ad ἐσάγεσκον,
repetitam quandam actionem de-
clarans. Sed nihil mutandum, vid.
Baumlein: Untersuch. über d.
Griech. Modi p. 320 coll. G. Her-
mann: Opuscul. IV. p. 20. et nott.
ad I, 75. Ad argumentum loci an-
notat Iacobs l. l. p. 39, adhuc apud
Russos simile quid reperiri, cum
virgines nubiles in publicum a co-
gnatis vel amicis adducantur, quae
procis sive uxorem expetituris ac
de dote aliisque rebus quaerenti-
bus respondeant.

κατὰ μίαν ἐκάστην] μίαν cum re-
centt. edd. recepi pro μίην. — De usu
praepositionis κατὰ et hoc loco et
in antecedentibus (κατὰ κώμας ἐκά-
στας) confer Herodot. II, 79. 93.
VI, 79. VIII, 113 et quae alia ex-
citantur apud Matth. Gr. Gr. §.
581 fin. In seqq. praepositionem
ἐκ cum vi quadam additam geni-
tivo πασέων ex h. l. affert Fischer.
ad Weller. Gr. Gr. III, a. p. 352.
Mox cum recentt. edd. dedi ὅπως
αὕτη pro vulg. ὅπως αὕτη.

την ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὥτως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν χρυσίου
 πρηθείη, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἣ μετ' ἐκείνην ἔσκε εὐειδεστάτη.
 ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικήσει. ὅσοι μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες
 τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι, ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο
 τὰς καλλιστευούσας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι
 δὲ εἰδεὸς μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε καὶ
 αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. ὥς γὰρ διεξέλθοι ὁ κῆρυξ
 πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθένων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορ-
 φεστάτην, ἣ εἰ τις αὐτέων ἔμπηρος ἦε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε,

ὅσοι μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες
 κ. τ. λ.] ἔσκον formam imperfecti
 ab Herodoto in rebus s. actionibus
 iteratis usurpatam inde cum aliis
 similibus notavit Bredov. p. 285.
 — εὐδαίμονες sunt divites, ut II,
 78. V, 8. Hinc Solonis quoque
 εὐδαιμονίῃ supra I, 32, et cf. nott.
 ad I, 33. De particularum iunctura
 μὲν δὴ — δὲ vid. Werfer in Actt.
 phill. Monacc. I, 1. pag. 92. Im-
 merito alterum δὲ in verbis οὗτοι
 εἰδεὸς in δὴ mutari vult Bene-
 dict. Actt. sem. reg. Lips. II. p.
 284. — ἐπίγαμοι Noster eodem fere
 sensu dixit, quo Demosthen. in orat.
 ad Boeot. §. 4. p. 1009 dixit θυ-
 γατέρα ἡδὴ ἐπίγαμον, i. e. nubilem,
 ad nuptias maturam. Add. Strab.
 XVI. p. 745.

οἱ δ' ἂν χρήματά τε — ἐλάμ-
 βανον] De particula δὲ repetita
 conf. Werferi Disputt. in Actt. phi-
 loll. Monacc. I, 1. p. 93 seq., qui
 plures similes e Nostro collegit lo-
 cos. Add. Siebel. ad Pausan. IX,
 13. §. 2, qui recte monet hac sub-
 iecti repetitione (οἱ δὲ), praecede-
 nte negatione, orationis perspi-
 cuitatem adjuvari et a nobis reddi
 posse: *sondern er, sic.* — ἂν im-
 perfecto indicativi additum explicat
 Baenmlein l. 1. pag. 152 seq.

ὥς γὰρ διεξέλθοι ὁ κῆρυξ πω-
 λέων] Vulgo edunt: ὥς γὰρ δὴ οἱ
 ἐξέλθοι. Sed iam dudum viri docti
 monuerunt, legendum esse διεξέλ-
 θοι, quod inte merito accepit
 Schweigh., ita tamen ut *partem*
 δὴ retineret, quam nos cum *dis-*
 fordio abieciimus. Sic quoque He-

rodotum scripsisse censet Wyttен-
 bachius in Selectt. histt. p. 354,
 ubi locum ita transtulit: „— cum
 enim ad finem pervenisset, negotium
 finisset. vendendarum formosissimā-
 rum praeco s. cum praeco venditione
 formosissimas permeasset.“ Laudat
 dein II, 143. III, 11, alia, quibus
 verbi usus ac significatio melius
 perspicuiatur, p. 448.

ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην]
 ἀνίστη, quod a Dind. et Dietsch.
 mutatum reperio in ἀνίστα, invitis
 omnibus libris, quorum auctorita-
 tem hic sequi praestat (cf. Bredov.
 p. 397), valet: *excitare solebat* s.
surgere quaque maxime deformem
iubebat; cf. V, 71. IX, 73. De ἂν
 modo dixi; de forma superlativi
 ἀμορφεστάτην, e libris optimis re-
 vocata, cf. supra I, 8. 133, ubi
 similia quaedam. Ad vocem ἔμμη-
 ρος conf. nott. ad I, 107. — Verba
 seqq. ἐς ὃ — προσέκειτο (quod pro
 προσέκειτο recepinus, ut mox ἐκίετο
 pro ἐκείτο; vid. Bredov. p. 377)
 sic redde: *donec ei, qui minimo pre-*
tio se contentum fore professus esset,
(virgo) addicebatur s. obtingebat.
 In proxime seqq. τὸ δὲ ἂν χρυσίον
 ἐγίνετο, „velim (ait G. Hermann.
 Opusc. IV, p. 22 coll. Schulzeit.
 1831. p. 982) liber aliquis αὐτὸν prae-
 beat.“ Sed defendi posse ἂν idem
 addit, modo ad nomen χρυσίον ne-
 que ad verbum ἐγίνετο referatur,
 hoc sensu: „quantum id forte auri
 erat, venustiorum pretio erat con-
 fectum.“ Malim reddere: *quidquid*
vero auri (singulis) obtingebat, id a
formosioribus profectum erat. Conf.
 Fritsch. in Jahrb. f. Philol. u. Pae-

ὅστις θέλοι, ἐλάχιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικέειν αὐτῇ; ἐς ὃ τῷ τὸ ἐλάχιστον ὑπισταμένῳ προσεκέετο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων· καὶ οὕτω αἱ εὐμορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδουσιν. ἐκδοῦναι δὲ τὴν ἑαυτοῦ 94 θυγατέρα, ὅτε βούλοιτο ἕκαστος, οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητέῳ ἀπαγαγέσθαι τὴν παρθένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα, ἥ μὲν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἀπάγεσθαι· εἰ δὲ μὴ συμφεροῖατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. ἐξῆν δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ὠνέεσθαι. ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος οὗτός σφι ἦν, οὐ μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἑὼν, ἄλλο δὲ τι ἐξευρήκασιν νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτὰς, μηδ' ἐς ἑτέραν πόλιν ἄγωνται· ἐπεὶ τε γὰρ ἀλόντες ἐκακώθησαν καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ 197 δήμου, βίον σπανίζων, καταπορνέει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύ-

dag. Suppl. IV. p. 29, qui reddi vult: *das jedesmalige Gold* etc.

ἐκδοῦναι δὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα κ. τ. λ.] De voce ἐκδιδόναι conf. supra ad I, 93. — Mox libros unice secuti scripsimus ἐγγυητέῳ pro vulgato ἐγγυητέων, quod commendatur sequenti plurali ἐγγυητὰς. Mox cum Bekkero et Dindorfio rescripti ἥ μὲν pro ἡ μὴν, siquidem Noster in hac formula (ἡ μὴν, μὴ μὴν) semper breviorē vocalem μὲν ponere solet; vid. Bredov. p. 142 ibique allata. Idem feci I, 212. Conf. etiam II, 118 et I, 68 ibique nott.

οὕτω ἀπάγεσθαι] Sic dederat Iac. Gronovius e Mediceo, quem post plerique secuti sunt. Cum vero in aliis libris exstet οὕτω ἂν ἀγέσθαι, id ipsum reposuerunt Schweighaeuserus et Gaisfordius, quibus lubenter obtemperassem, modo quae his sit vis particulae ἂν, intelligero possem. Quare dedi ἀπάγεσθαι, quod idem intactum reliquit Matthiae. — De οὕτω eleganter participiis vel ipsis periodis praegressis postposito laudant I, 94. II, 92. 100. VII, 2 etc. „Plura Wyttenbachius ad Platon. Phaedon. p. 164 seq. Heindorf. ad Gorg. p. 209 seq. Taylor. ad Demosthen. Midian. p. 628 Reisk.“ Cr.

ἄλλο δὲ τι ἐξευρήκασιν νεωστὶ γε-

νέεσθαι] i. e. *verum aliud quiddam excogitarunt*, quod nunc in usu est, ne illis (puellis) iniuriam inferrent neve istae alias in urbes abducerentur. Tu conf. de huius modi infinitivis supra I, 176 ibique nott.

— In seqq.: ἵνα μὴ ἀδικοῖε μηδ' — ἄγωνται eodem modo Noster variantem invenimus, quo supra I, 185. Quod ad argumentum attinet, Iacobs l. l. p. 25 haec ita intelligi vult, ut virginis parentes timuerint, ne viri virgines stuprarent, nulla mercede soluta aut easdem tanquam servas nullo pretio emtas secum abducerent. — Verba ἐπεὶ τε γὰρ ἀλόντες κ. τ. λ. ad Babylonios spectant hoc fere sensu: *cum enim urbe capta malis pressi essent eorumque res pessum datae*.

καταπορνέει τὰ θήλεα τέκνα] Idem vocabulum eadem in re de Lydis I, 94 init., ubi vid. nott. Caeterum Heynius l. l. p. 35 contendit, Babylonii cum egestate potissimum adacti fuerint ad pravum huncce morem vulgandorum puellarum corporum, non communem omnium feminarum morem fuisse, sed tantum pauperum et deformium; haud aliter atque apud Lydos, ubi, quas Noster narrat I, 93, de hominibus ex plebe egenis intelligenda sint.

τερος δὲ σοφίῃ ὅδε ἄλλος σφι νόμος κατεστήκεε. τοὺς κάμνον-
τας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρεώνται λητροῖσι.
προσιόντες ὧν πρὸς τὸν κάμνοντα συμβουλευόνσι περὶ τῆς
νοῦσου, εἰ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἐπαθε, ὅκοιον ἔχει ὁ κάμνων,
ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες συμβουλευόνσι, καὶ
παραινέουσι, ἅσσα αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ
ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ
σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν ἐπειρηται, ἥντινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δὲ 198
σφι ἐν μέλιτι, θρῆνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὅσα-

CAP. CXCVII.

τοὺς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν
ἐκφορέουσι] Eadem Strabo XVI.
pag. 1082 s. pag. 746 Cas. coll.
Plutarch. Moral. II. pag. 1128 E.
Ex hisce autem rudia artis medi-
cae primordia haud pauci repeti
posse existimant, quos citant Al-
meloveen. ad Strabon. l. I. et Da-
vis. ad Maxim. Tyr. Diss. XII. p.
540. — Mox χρεώνται, quod omnes
codd. exhibent, retinui. Recentt.
edd. χρεόνται.

ὅκοιον ἔχει ὁ κάμνων] Ita re-
scripsimus cum Schweigh. et Gaisf.
pro ὅκοιον ἂν ἔχοι ὁ κάμνων. Iis-
dem auctoribus etiam infra in fin.
capitis scripsi ἔχει pro ἔχῃ, pro-
bante Werfero in Actt. philoll. Mo-
nacc. I, 2. pag. 256.

καὶ παραινέουσι ἅσσα αὐτὸς ποι-
ήσας κ. τ. λ.] De ἅσσα conf. I,
138. In reliquis verbis transitus
est e plurali (παραινέουσι) in sin-
gularē (αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε),
similis fere ac supra I, 195 init.

CAP. CXCVIII.

Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι] Iure hoc
ad condiendorum cadaverum morem
non Aegyptiis solis, verum aliis
quoque veterum populis usitatum
refert Zoëga de obelisc. pag. 268,
adiiciens de Babylonis Strabonis
testimonium l. I., ubi haec legimus:
θάπτουσι ἐν μέλιτι κήρῳ περιπλά-
σαντες. De Magis ac Persis su-
pra vidimus ad I, 140, qui cera
oblitum cadaver condunt. Similia
quaedam addit Zoëga, in quibus
testimonium Beniaminis Tudelen-

sis, qui in regione Haoulam a Per-
side ad ortum saeculo duodecimo
post Chr. n. scribit mortuos non
sepeliri, sed aromatis condiri sin-
donibusque obtegi. Et quod Ale-
xandri Macedonis corpus ab Ae-
gyptiis Chaldaeisque suo more cu-
ratum narrat Curtius (X, 10), id
alii melle servatum prodiderunt.
Causam moris in eo positam cre-
dimus, quod aequae ac Persae ig-
nem cadaverum ustione contami-
nari noluerunt. Quare loculos os-
sibus repletos, eo loco inventos,
ubi regia Babyloniorum arx fuis-
se censetur, ad Babylonios ve-
teres refert Muenterus l. I. pag.
77. Id unum dubitationem mo-
vere, quod in superioribus ae-
dium contignationibus loculi fue-
rint reperti. Sed (nisi omnino hi
loculi ad seriore pertinet aeta-
tem) poterat utique moris Baby-
lonici esse, ut quam diutissime
mortuorum cadavera secum in ae-
dibus retinere studuerint, indeque
etiam cera aut melle, quo illa con-
servarent diutius, condierint. Alia
vasa iisdem ferme in regionibus
detecta et humanis ossibus haud
combustis repleta ad Persas re-
ferre mavult Muenterus l. I. Conf.
I, 140 ibiq. not. Equidem unum
istud addo, veteres melle cadavera,
quae servari voluerint, condiisse;
quod Agesilai exemplum common-
strat. Quem mortuum cera circum-
fuderunt, „quod mel non habebant“,
ut scribit Cornelius Nepos in Age-
sil. 8. §. 7, ubi vid. Bos. Alia
dabit Creuzer. in Commentt. He-
rodd. pag. 362.

κίς δ' ἂν μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἐωυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλώνιος, περὶ
θυμίσμα καταγιζόμενον ἔξει, ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ τῶντὸ τοῦτο
ποιέει. ὄρθρον δὲ γενομένου, λούνται καὶ ἀμφοτέροι· ἄγγελος
γὰρ οὐδενὸς ἄφονται, πρὶν ἂν λούσωνται. ταῦτ' αὖ ταῦτα καὶ
Ἀράβιοι ποιέουσιν.

199 Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων ἐστὶ τοῖσι Βαβυλωνίοισι ὅδε.

Θρηνοὶ δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν
Αἰγύπτῳ] Haec sane referas licet
cum Movers. (Die Phoeniz. I. p. 244.
246) ad cantilenam illam, cui Lini
s. Manerotis nomen tribuitur, in
luctu edi solitam ac plerumque ni-
hil fere nisi certam quandam vo-
cum aliquot perpetuo repetitarum
ipsumque luctum declarantium for-
mulam continentem. Tu vid. plura
ad II, 79.

περὶ θυμίσμα καταγιζόμενον ἔξει]
i. e. *thuri incenso adsidet*, sc. sacra
peragens lustrandi causa. Hinc male
olim *πυρὶ* pro *περὶ*, cuius loco Hein-
sius ad Polluc. Onomast. I, 76 ed.
Iungerm. coniecerat *παρά*. Caete-
rum morem eundem Strabo attigit
XVI. p. 1081 B s. p. 745 Cas. Nec
alio referunt, quod in epistol. Ie-
remiae (Baruch. V, 43) mulieres di-
cuntur *θυμῶσαι τὰ πύργα* s. *fur-
fures fumigare*. Conf. Heyne in Com-
mentatt. soc. Gotting. XVI. p. 31
seq. Muenther: Dje Relig. d. Ba-
bylon. pag. 74. not. 1. E recen-
tioribus Ioann. Spencerus (Legg.
Hebr. I, 8. pag. 257) similem lu-
strationis ritum apud Hebraeos com-
memorat et utrumque ex Aegypto
arcessit. Vid. Herod. II, 64 ibi-
que nott. Graecum in his prae-
ceptum suppeditabit Hesiodus in
Opp. et D. 734, ad quem locum
nonnulla alia huc facientia adscri-
psit Graevius in Lectt. Hesiodd.
cap. 16. Egregiam Theanus, Py-
thagoricae mulieris, responsionem,
cum de his interrogaretur, serva-
vit Stobaeus in Sermone. LXXII.
p. 443 coll. Diogen. Laert. VIII,
43 ibiq. Menag.

CAP. CXCIX.

Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων
ἐστὶ κ. τ. λ.] Quae refert hoc ca-

pitate Herodotus, pariter narrantur
a Strab. XVI. p. 1081 s. p. 745
coll. Aelian. V. H. IV, 1. Inprimis
vero huc facit Ieremiae locus in
Epistol. (Baruch. VI, 42. 43 ibiq.
interpret.). Nostra aetate, ut alios
taceam, accuratius in Herodoti nar-
rationem inquisivit Heynius in Com-
mentat. societ. Gotting. tom. XVI.
pag. 30 seqq.: „*De Babyloniorum
instituto religioso, ut mulieres ad Ve-
neris templum prostarent*,“ itemque
Iacobs: Vermischte Schrift. VI. p.
25 seqq. Sic vero posuit Heyne:
antiquos Babylonios, teste ipso
Herodoto (I, 196), nuptias puella-
rum publica venditione parare so-
litos esse; qui mos cum in desue-
tutinem abiisset, coepisse illos fi-
lias ad quaestum corpore facien-
dum adigere; inde demum hunc
esse ortum morem, ex quo pudori-
s primitias deae ad templum ob-
tulissent. Cum enim puellis cor-
pore vulgando dos fuisset paranda,
inventam esse opportunitatem, ut
quaestum maiore cum licentia et
opimior mercede facerent; ad tem-
plum illas consedissee, instituto hoc
quippe in religionem verso, ut Ve-
neri corpus suum consecrare viderentur
puellae. Conf. pag. 36. 37
l. 1. Quae eatenus dubitat Heere-
nius (Ideen I, 2. p. 204 seq.), quod
ad matrimonii ac nuptiarum quasi
initia unice referatur turpis iste
mos; ipse magis ad commercii ra-
tiones et hominum peregrinorum
multitudinem, qui in urbem con-
fluxerint eam ipsam ob causam,
illud referri posse existimat. Ne-
que omnino e corruptis Babylonio-
rum moribus eorumque libidinibus
hunc morem explicari posse aut
origines cepisse, quavis, me vel non
animadvertente, sentiet. Ad ipsam
enim religionem pravaeque de diis

δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἱζομένην ἐς ἱρὸν Ἀφροδίτης, ἅπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ. πολλὰ δὲ καὶ οὐκ ἄξι-

conceptas opiniones respiciendum esse, ubi haec et talia legimus, vix dubitandum, cum, quantum ad furorem haec ipsa homines Asiaticos adegerint, nemo nesciat rituum ac religionum Asiae superioris et inferioris (quam minorem vulgo dicimus) paulo peritior. Occurrunt in istarum gentium religionibus ac sacris alia haud minus turpia, quam quae de Mylittae cultu Noster memoriae prodidit. Antiquissimum fuisse per Asiam turpem istum atque impudicum morem, testis est liber Mosis III, 19. vs. 20. De *Phoenicibus*, *Cypriis*, aliis gentibus, quas religione non admodum diversa cum reliquis Asiae gentibus coniunctas quodammodo invenimus, simillima instituta scriptorum veterum testimoniis firmata ipse attulit Heynius l. I. pag. 37 seq., quae repetere non attinet. Conf. Creuzer: *Symbol.* II. p. 331 seq. 350 seq. ed. tert. *Movers*: *Die Phoeniz.* I. p. 679 seq. 689 seq. Atqui inde mihi totius moris rationem e religione recte repetere videtur Jacobs. p. 28 seq., ita ut haec prostitutio pro sacrificio quasi habeatur deae genetrici et omnium rerum generationis praesidi oblato; quod idem fere statuit Ghillany: *Die Menschenopfer d. Hebr.* p. 174. Iam vero Babylonios eo magis proclives fuisse ad hanc lasciviam, quod ad omne voluptatum atque libidinum genus effusi erant, facile credam Muentero in libro de relig. Babylon. p. 73 seq. De luxurie Babyloniorum vulgo laudant Curtium de exped. Alexandri V, 1. §. 21 seq. ibique Freinshem. Add. Heeren l. I. pag. 202 Gesen. ad Iesai. XLVII, 1. pag. 105 ibiq. hos locos: Ies. 14, 11. Ier. 51, 39. Daniel 5, 1. Conf. Palmblad. l. I. p. 27 seqq. 32 seqq. Ipse Heynius l. I. p. 39, ut haec instituta reciperentur a populis, bina fuisse censet inter causas huius moris respicienda, contemptum virginitatis puellarum et profectas vulgi a pravis religionibus opiniones. Quorum tamen al-

terum ex altero ipso enatum esse, facile poterit intelligi. Quod vero insanam fabulam habet Herodoteam narrationem Voltaire (*Oeuvres* VI. p. 24), merito poenas dedit Gibbono (*Miscell. Works* VII. p. 201). Caeterum in Arabia similem quendam morem se reperisse testatur Katte in: *Allgem. Zeit.* 1838. 6. Mai. Beilag. p. 957; apud gentes quasdam Americae similia fere obtinere scribit Martius: *Von dem Rechtszustand. d. Ureinwohn. Brasil.* (Monac. 1832.) p. 61.

πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἱζομένην ἐς ἱρὸν Ἀφροδίτης] De structura praepositionis ἐς in hisce vid. I, 14 ibiq. not. — Quod ἱρὸν hic vocatur, infra dicitur *τέμενος*, ut apud Strabonem quoque eadem in re XVI. pag. 1081 C s. p. 745 invenitur, cum septum ipsius aedis sit intelligendum, vel ut Muenterus l. I. pag. 78 suspicatur, *ἄλσος* sive lucus sacer, qui templum circumdabat. Namque hoc templum haud dispar fuisse videtur iis, quae Ascalone et Paphi eidem Veneri consecrata erant. Illic quoque lucum sacrum invenimus, quo reliqua templi aedificia inclusa fuere. Vid. Muent. l. I. p. 55. Simili modo simili in re τὸ ἱρὸν atque τὸ τέμενος occurrit infra II, 61 coll. II, 155. 156. 170. 178. πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην Noster dixit *quamque mulierem indigenam* sive nuptam sive innuptam. Quod moneo, quia *γυναῖκα* hic simpliciter *mulierem*, *virginem* denotare, Heynio l. I. p. 32 visum est, quamquam in dubium vocavit Heeren. l. I. p. 201, qui ipsas feminas in templo prostitisse censet, minime virgines innuptas, quippe quae Herodoto fuissent *παρθένοι*, ut supra I, 196. Contra quem Muenterus l. I. pag. 74 propter communem aliorum quoque populorum consuetudinem *puellas* intelligi mavult. — *Ἀφροδίτη* quae sit, infra ipse indicat his verbis: *Μύλιττα δὲ καλεῖνσι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι*, eodem modo quo supra I, 131:

εὐμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλλῃσι, οἷα πλοῦτω ὑπερφρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐν καμάρῃσι ἐλάσασαι πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστάσι· θεραπητῇ δέ σφι ὀπισθε ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι ὦδε. ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέεται, στέφανον περὶ τῇσι κεφαλῇσι ἔχουσαι θώμιγγος, πολλὰ γυναικες· αἱ μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες δὲ διέξοδοι πάντα

καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην Μύλιττα, ubi conf. quae adscripsimus. Ipsa dea, quae summa Iovi summo s. Belo apud Babylonios adstat, Gesenio (Excurs. ad Iesai. tom. II. p. 337 seqq.) Venus esse videtur planeta, quae eadem fere sit *Anaitis*, et *Anahid* Persarum, Phoenicumque *Astarte*, praesertim cum istud sidus genis incoli ferant, qui ad voluptates, libidines, alia id genus, homines seducant. Quod optime cum turpi huius Mylittae apud Babylonios cultu convenire putat. Alia edocuit Muenterus cum his coniuncta et consentanea, quae de Belo illum tradere supra ad I, 181 vidimus; vid. Die Relig. d. Babylon. pag. 20 seq. Quodsi enim Belus summus deus *Sol* fuisse perhibetur, summa coeli regina ac dea, omnium rerum genitrix ac parens *Luna* utique fuisse censetur, Venus eademque *Mylitta*. Cuius vel ipsum nomen huc quadrat. Est enim מִלִּיתָא i. e. genitrix, omnium parens; vel etiam מִלִּיתָא domina, *δέσποινα*. Unde explicandum, quod I. Laur. Lydus scribit, Veneri apud Phoenices nomen fuisse βήλις. Haec Muenterus tum h. l. tum ad Iulium Firmicum de profan. relig. error. cap. 3. p. 12, quibus adde Palmbladii sententiam ad I, 131 notatam; et confer quoque Movers. l. l. pag. 586 seq.

ἐπὶ ζευγέων ἐν καμάρῃσι ἐλάσασαι πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστάσι] καμάρη est aedicula s. domuncula vehiculo imposita, in qua tectus sedeat, qui vehatur. Confer Wesseling. ad Herod. IV, 69 et Hemsterhus. ad Aristophan. Plut. pag. 369. A Grammaticis Graecis explicatur ἡ ἐπὶ τῆς ἀμάξης σκηνή. Nos: ein bedeckter Wagen. „Quare apte cum nostro

Kammer comparat Kanne (über d. Verwandtschaft d. Griech. u. Deutschen Sprach.) pag. 24 not.“ Cr. — In seqq. ὀπισθε (pro ὀπισθεν) cum Bekkero et Bredov. p. 106 reposui.

κατέεται, στέφανον περὶ τῇσι κεφαλῇσι ἔχουσαι θώμιγγος, πολλὰ γυναικες] κατέεται hinc notat Bredov. p. 329, ubi vid. Conf. II, 86. Est enim dictum pro καθήνται. — θώμιγγος explicatur *funiculus*; sic *σχοινίον* quod Nostro dicitur I, 26, Polyaeus VI, 50 et Aelianus V. H. III, 26 reddunt per θώμιγγα, notante Wesselingio; atque sic etiam Suidas atque Hesychius explicant λεπτόν *σχοινίον*. Iam si quaeras, quid sibi velit στέφανος θώμιγγος s. *corona funiculi*, Heynius l. l. p. 31 not. exponit *vitam* s. *fasciam in funiculi modum tortam, plexilem*; Muenterus l. l. vertit: *eine wie mit Füden gewundene Krone*; neque aliter Iacobs p. 35 de tenui fascia s. filo (*Schnur*) intelligit circa caput torto; hanc vero fasciam s. filum coronae (quam in omnibus rebus solemnibus, praecipue sacris gestare solebant veteres) speciem s. formam habuisse Noster addita voce στέφανος declarare voluisse videtur. De voce θώμιγγος cf. quoque Aeschyl. Pers. 467. Eumen. 181. Addit vero Iacobs non tam ornatus causa videri mulieres hac fascia coronatas, sed tesseraria quadam ex causa: ut nimirum hac fascia se vinctas quasi declararent ac deae servitio addictas. Equidem nil discernam.

σχοινοτενέες δὲ διέξοδοι πάντα τροπον ὁδῶν ἔχουσι] i. e. *transitus viarum directi* (s. ad rectam lineam quasi secti, facti) *quaquaversus tendunt*. Ubi πάντα τρόπων absolute accipio, ut ἔχειν intransitive accipiendum, ut I, 189. 190. Geni-

τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναικῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξ-
 95 ἰόντες ἐκλέγονται. ἔνθα ἐπεὰν ἴζηται γυνή, οὐ πρότερον
 ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία, ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν
 ἐς τὰ γούνατα μυχθῇ ἔξω τοῦ ἱεροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν
 τοσόνδε· Ἐπικαλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα. Μύλιττα δὲ κα-
 λέουσι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθός
 ἐστὶ ὅσον ὦν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσεται· οὐ γάρ οἱ θέμις ἐστί·
 γίνεται γὰρ ἱερὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ ἐμβαλόντι
 ἔπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. ἐπεὰν δὲ μυχθῇ, ἀποσιωσαμένη
 τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία· καὶ τὰπὸ τούτου οὐκ οὕτω

tivum ὁδῶν e scholio in textum irrepsisse suspicatur Schweigh. Eltz. (Jahrb. für Philolog. und Paedag. Suppl. IX. p. 119) vulgatam ὁδῶν (quam e melioribus libris mutarunt in ὁδῶν) revocari vult hoc sensu: „transitus quoquo versus recta linea „directi habent iter (peregrinis) per „mulieres, quas transeuntes peregrini deligunt, hoc est, transitus „dant iter per mulieres.“ Ac recepit Lhardy; quo cautius retinuit ὁδῶν Dindorf. Neque enim placet, quod Bekkerus coniecit δι' ὦν, neque ὁσαῶν, quod Dietsch ex coniectura recepit, „nt Herodotus numerum viarum pro numero mulierum varium fuisse significaret.“ Quamquam non nego, genitivum ὁδῶν habere, quo offendant, sive ad διέξοδοι referatur, sive ad πάντα τρόπον, quod vel minus aptum videri queat. — σχοινοτενέες διέξοδοι Muentero l. l. sunt: mit Schnüren eingefasste Gänge. Sed iudice Heynio (l. l. pag. 31) hoc ita intelligendum, ut unaquaeque mulier funiculo praetento tanquam inclusa sederit, eoque etiam referendum, quod in Ierem. Epist. vs. 43 legitur, sedere ad vias mulieres περιθεμένους σχοινία, quae de corollis plexilibus, quibus caput fuerat ornatum, vix bene intelligi possint. Mihi σχοινοτενέες διέξοδοι non aliter atque supra I, 189 σχοινοτενέες διώρυγες indicare videntur vias recta linea ductas; nos dicimus schnurgerade. Conf. Jacobs p. 37. 50. Ἐπικαλέω τοι τὴν θεὸν] τοι, i. e. σοι, tibi, tuam in gratiam, ut tibi propitia adsit dea. Noli cum Heynio l. l.

HERODOT. I.

pag. 32 intelligere ἐπὶ σοί, i. e. tua causa. Neque etiam recte Schweighaeuser. in Lexic. Herod. I. p. 255 his verbis hanc sententiam contineri putat: „per deam te obtestor; deae nomine te compello et invitatum velim.“

τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθός ἐστι ὅσον ὦν] i. e. pecunia quantulacunque fuerit. Conf. II, 22.

οὐ γὰρ μὴ ἀπώσεται] i. e. neque enim (mulier pecuniam) reticiet, repudiabit. Quod Matthiae in Gr. Gr. pag. 728 edit. prioris, probante Werfero in Actt. philoll. Monacc. I. p. 228, hic corrigere volebat ἀπώσεται, satis iam ipsi prohibebant libri vetusti, in vulgata lectione conspirantes. Nec eandem post Matthiae fuisse sententiam, inde colligo, quod in altera Grammaticae editione Herodoteum locum omisit (pag. 987) aoristumque etiam post οὐ μὴ ferri posse docet (p. 988 seq.). Tu vide nunc de his exponentem Baenmlein: Untersuch. über die Griech. Mod. p. 117 seqq. coll. Kuehner. Gr. Gr. §. 779. Verbum ἀπωθεῖσθαι, aspernari, aliquot exemplis illustravit Werferus l. l. p. 220.

ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ] i. e. mulier, quae huic Veneris religioni satisfecerit, s. quae defuncta fuerit hac religione. Sunt verba Wytttenbachii in Selectt. histt. p. 354, ubi simul eam verbi ἀποσιωθεῖσθαι docet esse significationem: aliquid religionis causa facere, non ex animi sententia, nec uberius, sed parce, ut saltem religioni satisfiat. Conf. IV, 154 ibiq. Valckenar. Alia excitavi ad Plutarch. Al-

μέγα τί οἱ δώσεις, ὧς μιν λάμψαι. ὅσαι μὲν νυν εἰδεός τε ἐπαμμέναι εἰσὶ καὶ μεγάθεος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἄμορφοι αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι· καὶ γὰρ τριέτεα καὶ τετραέτεα μετεξέτεραι χρόνον μένουσι. ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύπρου ἐστὶ παρα-
 200 πλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὴ τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστέασιν. εἰσὶ δὲ αὐτῶν πατριαὶ τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθὺς μούνον· τοὺς ἐπεὶ τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνῳσι πρὸς ἥλιον, ποιεύσι τάδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον καὶ λεήναντες ὑπέροισι σῶσι διὰ σινδόνοσ· καὶ ὃς μὲν ἂν βούλη-

cibiad. pag. 230. Add. Jacobs. p. 45. — In seqq. ad crasin τῷπὸ τούτου (pro τὸ ἀπὸ τούτου, ab eo inde tempore) conf. III, 40 et quae alia per talem crasin scripta ex Herodoto affert similia Bredov. p. 197.

ὅσαι μὲν νυν εἰδεός τε ἐπαμμέναι εἰσὶ καὶ μεγάθεος] ἐπαμμέναι εἰδεός καὶ μεγάθεος sunt forma ac magnitudine praeditae mulieres, formosae, quae speciem sibi aptam et quasi connexam habent sive staturam aptam iustamque. Sic infra VIII, 105 παῖδες εἰδεός ἐπαμμένοι sunt pueri forma s. venustate praediti. Explicuit Wesselingius, ita ut coniectura πεπαμμένοι (pro ἐπαμμέναι) nihil sit opus. Assentitur Wyttenbach. in Selectt. hist. p. 355 vertens: quae igitur participes sunt pulchritudinis, cum ἐπάπτεσθαι τινοσ sit: aliquid attingere, aliqua re potiri, praeditum esse aliqua re, nec tamen omnino, sed aliquantum.

καὶ γὰρ τριέτεα καὶ τετραέτεα — μένουσι] Non continuum hic tempus indicari arbitratur Heynius l. l. p. 33, sed certos fuisse dies festos, quibus ad religionem solvendam templum mulieres adierint. — Ad formam τετραέτεα conf. Bredov. p. 281.

ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύπρου — νόμος] Quod quibusdam Cypri locis eundem morem obtinere Noster scribit, id testatur Athenaeus XII. p. 516 B, narrans Cypros in more habuisse ἐταιρισμῶ τὰς ἐαντῶν κόρας ἀφοσιούν. Quocum conf. quae de Amathusiis Paphiisque collegit

Meursius in Cyp. I, 8. II, 15. Haec adnotat Wesselingius. Tu praeterea confer Creuzerum l. supra l.

CAP. CC.

Νόμοι — κατεστέασιν] De forma κατεστέασιν conf. supra cap. 196, et ad argumentum loci cf. Strabon. XVI. p. 1082 B s. p. 746 ed. Cas., qui pro πατριαὶ vulgari sermone exhibet φρατρίαί. — Conf. I, 125 et II, 143 ibique nott. — Simile quiddam de aliis quibusdam Asiae gentibus memoriae prodidit Arrian. Indic. 29. §. 11. 12. Magis vero illud nos advertere debet, quod Syris vulgo sancti habebantur pisces, indeque non edebantur, quod idem Babylone obtinuisse vix dubium videtur. Quare inferioris tantum conditionis homines piscibus edendis se dedisse, reliquos abstinuisse censet Muenther. l. l. pag. 34. 35. — In seqq. ὄλμον intell. mortarium, in quod coniectos pisces pistillo (ὑπέροισι) contundunt s. conterunt. Utrumque in Hesiodi Opp. et D. 423, ubi tamen ὄλμον aliter accipi vult Doederlinus in Glossar. Homer. II. p. 49.

σῶσι διὰ σινδόνοσ] incernunt per linteam, si quidem de linteo, neque potius de cotoneo intelligendum σινδῶν eoque valde subtili ex Indis introducto, ut putat Lassen Indische Alterthumskunde II. p. 555. Plura vid. nott. ad II, 86. — σῶσι, momente Etymol. Magn. p. 710, 41, dictum pro σήθουσιν, ut νῶσιν pro νήθουσιν.

ται αὐτῶν, ἄτε μάξαν μαζάμενος ἔχει, ὁ δὲ ἄρτου τρόπον ὀπτήσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέρραστο, ἐπεθύ- 201
μησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι. τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο
καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον, οἰκημένον δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ
ἡλίου ἀνατολὰς, πέρην τοῦ Ἀράξεω ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσση-
δόνων ἀνδρῶν. εἰσὶ δὲ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο
τὸ ἔθνος εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων 202
εἶναι τοῦ Ἰστροῦ· νήσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάθεα παρα-
πλησίας, συχνὰς φασὶ εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώπους, οἱ σι-
τέονται μὲν ῥίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παντοίας, καρποὺς δὲ
ἀπὸ δενδρῶν ἐξευρημένους σφι ἐς φορβὴν κατατίθεσθαι ὥραλ-

ἄτε — ἔχει] ἔχει, habet, sc. pisces
siccatos, dein in mortario contusos
atque sic in unam massam redactos;
quibus alius sic fruitur, ut tanquam
massam subegerit, alius, ut panis ad
instar coxerit. Ante ἄτε suppleri po-
test ὁ μὲν.

CAP. CCI.

ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐωυ-
τῷ ποιήσασθαι] Ad locutionem ὑπ'
ἐωυτῷ ποιήσασθαι conf. quae supra
ad I, 94, coll. III, 45, diximus. De
Massagetis plura I, 204. 215, ubi sin-
gula illustrabimus. Pertinere vero
videtur haec gens ad nomades illos,
qui extra Persici regni fines, i. e. ul-
tra Iaxartem vagabantur, quique
modo Sacae, modo Scythae, modo
Tartari, nec hodie fere una eadem-
que appellatione vocantur. Scythas
fuisse Massagetas aequae atque Isse-
dones, illorum vicinos, et utram-
que gentem ad *Mongolorum* stirpem,
quos nunc dicimus, pertinuisse, vix
dubium. Vid. potissimum Heeren.
Ideen I, 2 pag. 291 seqq. coll. Ren-
nel. Geogr. Herodot. pag. 411 seq.
470 seqq. 473 seqq. atque Mannert
Geogr. etc. IV. p. 477, qui Massa-
getis Mongolos, Sacis Tartaros in-
dicari arbitratur. Tu vid. nott. ad
I, 204. Wheeler Geography of He-
rodot. p. 193 recte ad Mongolos re-
fert Massagetas aequae atque Isse-
dones, orientem versus a lacu Aral

habitantes ac palantes; conf. p. 191.
— De *Issedonibus* conf. Ammian.
Marcell. XXIII, 6. Rennel. (l. l. pag.
435 seq.) illic eos habitasse censet,
ubi nunc praecipua est sedes gentis
Calmuccorum ac ditio, quae dicitur
Oiguren s. *Juguren* s. *Eluth*. Plura
afferemus ad Herod. IV, 25.

οἰκημένον δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἡλίου
ἀνατολὰς] Hoc Schweigh. monente
ita accipiendum: gentem Massage-
tarum incolere *regiones ad orientem*
(in partibus orientalibus) *sitas*. De
hac locutione, qua etiam mox p.
204 Noster utitur, vid. nott. ad
IV, 44.

CAP. CCII.

Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων
καὶ ἐλάσσων εἶναι τοῦ Ἰστροῦ] Haec
ita intelligenda, ut Herodotus, qui
haec ex aliorum auditione accepit
retulitque, diversas ac discrepantes
spectaverit opiniones (Graecorum sc.
suae aetatis), quarum aliae Araxem
Istro maiorem, aliae minorem per-
hiberent. Magis quaesitum videtur,
si Niebuhr auctore (De geograph.
Herodot. in Commentatt. societ. Be-
rolinens. edit. 1816. pag. 222) ma-
iorem dici fluvium statuas, propter
ea quod insulas Lesbo fere pares
magnitudine contineat, eundemque
minorem, quod Herodoto ille vix
tantum spatium, quantum Ister, per-
meare visus fuerit.

ους, καὶ τοὺτους σιτέεσθαι τὴν χειμερινήν. ἄλλα δέ σφι ἔξεν-
ρῆσθαι δένδρεα καρποὺς τοιούσδε τινὰς φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ
τε ἂν ἐς τὸ αὐτὸ συνέλθωσι κατὰ εἶλας καὶ πῦρ ἀνακαύσονται,
κύκλῳ περιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ ὅσφραινομένους 96
δὲ καταριζομένον τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομένου μεθύσκε-
σθαι τῇ ὁσμῇ, κατάπερ Ἑλλήνας τῷ ὀίνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλ-
λομένου τοῦ καρποῦ μᾶλλον μεθύσκεσθαι ἐς ὃ ἐς ὄρησιν τε
ἀνίστασθαι καὶ ἐς αἰοιδὴν ἀπικνέεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέ-
γεται δίαίτα εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματιη-

τούτους σιτέεσθαι τὴν χειμερινήν] Supplendum ὥρην, monente Schaefero ad Lambert. Bos. Ellips. L. Gr. pag. 577. De ipso accusativi usu monuit Kuehner Gr. Gr. T. II. §. 562, c. — In seqq. cum Schweigh. et Gaisf. scripsi εἶλας pro vulg. εἶλας. Conf. supra I, 73 ibique-al-lata, Rose Inscriptt. pag. 413.

καὶ πῦρ ἀνακαύσονται] Similem quandam Scytharum consuetudinem Noster memorat IV, 75, ubi vid. nott.; nostrum vero locum, indicante Valckenario, respexit Maxim. Tyr. Dissert. XXVII, 6 coll. Dion. Chrysost. Or. XXXII. p. 378 C. et Pompon. Mel. II, 2, 4 ibiq. Tzschuck. nott. exegg. III, 2. p. 85. Cogitandum hic esse nemo non videt de planta quadam narcotica, quae per fumum inebriandi vim habeat similem fere in modum atque herba Nicotiana, quae nunc ad fumos excitandos plerumque uti solent. Haec vero planta sive arbor qualis fuerit, vix certo declarare licebit; fuerunt, qui de pruno pado (nos: *Vogelkirsche*) cogitarent; vid. Eichwald Alte Geogr. d. Casp. Meeres p. 262. De semine plantae, cui nomen *hyoscyamus niger*, intelligi voluit Hansen (Osteuropa Herod. p. 106 seq.): quippe hoc semen etiamnum a rusticis hominibus similem fere ad usum adhiberi, impositum furnis lapidibusve calidis, addit. *Ferulaceam* fuisse statuit Meyer: Botanische Erläuterung zu Strabo p. 35 seq. Tiedemannus denique (Geschichte d. Tabaks pag. 206 seq.) *Daturam Stramonium* (nos: *Stechpfeil*) videri fuisse arbitratur. — De ὁσφραίνεσθαι verbi structura

cum genitivo confer nott. ad I, 80. — ἐς δ, usque dum, donec, ut supra I, 93. 98. 191. — Ad verbum διέλαβε in seqq. conf. I, 190 init.; de *Gynde* vid. I, 189. 190.

ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματιηνῶν κ. τ. λ.] E vetustis scriptoribus attigit haec Strabo XI. pag. 803 s. 531 ed. Casaub. Callisthenemque addit in his Herodoti rationem esse secutum. Alia de Araxe tradit Mela III, 5 §. 5, ad quem locum varias virorum doctorum sententias valde discrepantes de hoc fluvio retulit Tzschucke, Herodotum in iis, quae tradit, res diversas miscuisse ratus (cf. p. 144 seqq. 147.). Recentiori aetate valde disceptatum est de Araxe fluvio deque eius fontibus atque cursu ex mente Herodoti, quem in nonnullis lapsus esse quidam contendunt. Quodsi enim Araxis fontes in Matienis (de quibus vid. ad I. 72 nott.) fuerint, ut scribit Herodotus, flumen illud Mediae (aut Armeniae) adscribendum esse censet Wesselingius, quocum minime convenire, quod sedes Massagetarum atque Issedonum longe extra Mediae fines sint, nec omnino ullum in Media flumen, quod tot ostiis mari Caspio iungatur. Reliqua congruere vult fluvio *Volgae*, qui multis ostiis in Caspium mare sese infundat insulasque hic praebeat magnas. De Volga etiam intelligunt Kruse (Urgesch. d. Esth. Volksst. p. 238) et Halling (Wien. Jahrbh. LXIII. pag. 130. 148. Deutsche Gesch. I. p. 69.), qui Herodotum, de Volgae cursu non recte edoctum, Volgam confudisse cum Kur-Araxe existimat. De Volga

νῶν, ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε

quoque sermonem esse IV, 11, ubi Scythae Asiam olim incolentes, a Massagetis pulsī, trajecto *Araxe* fluvio in fines Cimmeriorum abiisse dicuntur, Schweighaeuserus aliique affirmant. Verum iisdem viris doctis auctoribus nostro in loco aliter statuendum est, cum minime probabile sit, ad Volgam usque penetrasse Cyrum. Laudat Schweighaeuserus trium Academicorum Parisiensium disputationes (in *Mémoires de l'Académie des Inscriptions et des Belles-Lettres*, t. XVI, pag. 69—85), quorum unus, de la Nauze, Herodoti *Araxem* nullum alium esse vult, nisi Armeniae illum fluvium, qui vulgo sub *Araxis* nomine sit notus, quique ab occidente in Caspium mare influat. Contra quem et de Guignes (pag. 76 seqq.) et Danville (pag. 79 seqq.) tum alia monuerunt, tum illud etiam evicerunt, hunc Herodoti *Araxem* ad orientem Caspii maris esse quaerendum. Quare *Oxum* esse statuerunt; in quo plures sibi assentientes nacti sunt, quorum unum tantum memorare iuvat, Breigerum (*Comment. de difficultatibus quibusdam Asiae Herodoti*, pag. 58—66) longa disputatione idem evincere studentem. Assensus est illi Heyse in *Quaestionibus Herodoti*, I, pag. 102, atque idem quoque contendit Eichwald I. I. pag. 15, itemque C. Menn Melett. *histor.* (Bonn. 1839.) pag. 6. Rennelius (*Geograph. Herodoti*, pag. 467 seqq. ed. vernacul.) Herodoti narrationem de *Araxe* confusam dicit, ut in qua bina flumina diversa, *Iaxartem* et *Oxum*, confusa et permixta esse appareat. Quae enim singula de utroque accepisset Herodotus, ea in unum a scriptore translata et quidem in id flumen, quod notissimum atque celeberrimum, Cyri imperium a Massagetis seiunxisset. Unde concludit, *Oxum* quidem probabiliter magnum esse illum fluvium, qui in Caspium mare se infundat; insulas, paludes ac stagna forsitan referri posse ad lacum hodie sub nomine *Aral* notum et ad fluvium (quem seriores vocant) *Iaxartem*, quocum olim forsitan *Oxus*

iunctus aliquo modo fuerit. In eo autem aperte lapsus Noster (si Rennelium audis I. I.), quod *Araxis* fontes in Matienis (quae ipsa est terra *Kurdistan*, intra Mediam atque Armeniam) collocat, eique cursum tribuit orientalem. *Araxem* enim illum, qui ex Armenia provenit ac de quo obscura tantum scriptori nostro notitia, cum eo *Araxe*, qui ab oriente maris Caspii fluit, confudit. Haec Rennelius, adversus quem Herodoto patrocinatur Bredov. in *Uranolog.* Herodot. Specimine pag. XXVIII cursum *Araxis* persequens et varios de eo Herodoti locos recensens. Fontes *Araxis* esse dicit secundum Herodotum in regione a mari Caspio non longe remota australi unaque occidentali. Herodoti vero error haud difficilis explicatu illi videtur. Alios enim narrasse, fluvium magnum, quem antiqua voce Tartarica *Ras*, *Aras* vocarint, montibus Matienis effusum mari Caspio misceri, alios contra dixisse fluere per terram a Caspio mari orientem versus sitam in Massagetarum terminis magnum fluvium, quem eodem nomine *Aras* vocarint, quemadmodum in Africa quodvis flumen minus dicatur *Nilus*, in Suecia *Elbe*. Graecos inde concludit confudisse utrumque fluvium et pro uno eodemque habuisse. Post Rennel. ad Wesselingii partes se applicuerunt Larcherns, alii, quos citat Heyse I. I. pag. 102. not. 106. Gallum doctum de la Nauze secutus est Mannert. in *Geogr. Gr. et Romm.* IV. pag. 87. 90. V, 2. pag. 209 seq. Disputavit etiam nonnulla Niebuhr. I. I. p. 222, quae quid ad Herodoti locum illustrandum faciant, non satis perspicere possum. Malim equidem ab eorum partibus stare, qui *Araxem*, cuius hic mentio fit, haud alium esse statuunt atque *Iaxartem* (i. e. *Sir-Darja*), cum *Oxus* (i. e. *Amu-Darja*) apud Herodotum *Acis* nomine designetur, et reliqua Nostri verba ad *Iaxartem* potissimum nos ducere videantur. Tu vid. Kephalem de *histor. Casp. maris* pag. 357 seqq. in primis p. 371 seqq.

ους, καὶ τούτους σιτέεσθαι τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευ-
ρῆσθαι δένδρεα καρποὺς τοιούσδε τινὰς φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ
τε ἂν ἐς τώντῳ συνέλθωσι κατὰ εἰλας καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται,
κύκλῳ περιττόμενους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ ὁσφραινομένους 96
δὲ καταριζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομένου μεθύσκε-
σθαι τῇ ὀδμῇ, κατὰπερ Ἑλλήνας τῷ ὀλῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλ-
λομένου τοῦ καρποῦ μᾶλλον μεθύσκεσθαι ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε
ἀνίστασθαι καὶ ἐς αἰοδὴν ἀπικνέεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέ-
γεται δίατα εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματιη-

τούτους σιτέεσθαι τὴν χειμερι-
νήν] Supplendum ὥρην, monente
Schaefero ad Lambert. Bos. Ellips.
L. Gr. pag. 577. De ipso accusativi
usu monuit Kuehner Gr. Gr. T. II.
§. 562, c. — In seqq. cum Schweigh.
et Gaisf. scripsi εἰλας pro vulg.
εἰλας. Conf. supra I, 73 ibique-al-
lata, Rose Inscriptt. pag. 413.

καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται] Similem
quamdam Scytharum consuetudinem
Noster memorat IV, 75, ubi vid. nott.;
nostrum vero locum, indicante Val-
ckenario, respexit Maxim. Tyr. Dis-
sert. XXVII, 6 coll. Dion. Chrysost.
Or. XXXII. p. 378 C. et Pompon.
Mel. II, 2, 4 ibiq. Tzschuck. nott.
exegg. III, 2. p. 85. Cogitandum hic
esse nemo non videt de planta qua-
dam narcotica, quae per fumum in-
ebriandi vim habeat similem fere in
modum atque herba Nicotiana, qua
nunc ad fumos excitandos plerum-
que uti solent. Haec vero planta
sive arbor qualis fuerit, vix certo
declarare licebit; fuerunt, qui de
pruno pado (nos: *Vogelkirsche*) co-
gitarent; vid. Eichwald Alte Geogr.
d. Casp. Meeres p. 262. De semine
plantae, cui nomen *hyoscyamus ni-
ger*, intelligi voluit Hansen (Ost-
europa Herod. p. 106 seq.): quippe
hoc semen etiamnum a rusticis ho-
minibus similem fere ad usum ad-
hiberi, impositum furnis lapidibusve
calidis, addit. *Ferulaceam* fuisse sta-
tuit Meyer: Botanische Erläuterung
zu Strabo p. 35 seq. Tiedemannus
denique (Geschichte d. Tabaks pag.
206 seq.) *Daturam Stramonium* (nos:
Stechapfel) videri fuisse arbitratur.
— De ὁσφραίνεσθαι verbi structura

cum genitivo confer nott. ad I, 80.
— ἐς ὃ, usque diu, donec, ut supra
I, 93. 98. 191. — Ad verbum διέ-
λαβε in seqq. conf. I, 190 init.; de
Gynde vid. I, 189. 190.

ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν
ἐκ Ματινηνῶν κ. τ. λ.] E vetustis
scriptoribus attigit haec Strabo XI.
pag. 803 s. 531 ed. Casaub. Calli-
sthenemque addit in his Herodoti
rationem esse secutum. Alia de *Ara-
xe* tradit Mela III, 5 §. 5, ad quem
locum varias virorum doctorum sen-
tentias valde discrepantes de hoc
fluvio retulit Tzschucke, Herodotum
in iis, quae tradit, res diversas mi-
seuisse ratus (cf. p. 144 seqq. 147.).
Recentiori aetate valde disceptatum
est de *Araxe* fluvio deque eius fontibus
atque cursu ex mente Herodoti,
quem in nonnullis lapsus esse qui-
dam contendunt. Quodsi enim *Araxis*
fontes in *Matienis* (de quibus vid. ad
I, 72 nott.) fuerint, ut scribit Hero-
dotus, flumen illud *Mediae* (aut *Ar-
meniae*) adscribendum esse censet
Wesselingius, quocum minime con-
venire, quod sedes *Massagetarum*
atque *Issedonum* longe extra *Mediae*
fines sint, nec omnino ullum in *Me-
dia* flumen, quod tot ostiis mari *Ca-
spio* iungatur. Reliqua congruere
vult fluvio *Volgae*, qui multis ostiis
in *Caspium* mare sese infundat in-
sulasque hic praebeat magnas. De
Volga etiam intelligunt Kruse (Ur-
gesch. d. Esth. Volksst. p. 238) et
Halling (Wien. Jahrb. LXIII. pag.
130. 148. Deutsche Gesch. I. p. 69.),
qui Herodotum, de *Volgae* cursu non
recte edoctum, *Volgam* confudisse
cum *Kur-Araxe* existimat. De *Volga*

νῶν, ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε

quoque sermonem esse IV, 11, ubi Scythae Asiam olim incolentes, a Massagetis pulsae, traiecto *Araxe* fluvio in fines Cimmeriorum abiisse dicuntur, Schweighauserus aliique affirmant. Verum iisdem viris doctis auctoribus nostro in loco aliter statuendum est, cum minime probabile sit, ad Volgam usque penetrasse Cymum. Laudat Schweighauserus trium Academicorum Parisiensium disputationes (in *Mémoires de l'Académie des Inscriptions* t. XVI. pag. 69—85), quorum unus, de la Nauze, Herodoti *Araxem* nullum alium esse vult, nisi Armeniae illum fluvium, qui vulgo sub *Araxis* nomine sit notus, quique ab occidente in Caspium mare influat. Contra quem et de Guignes (pag. 76 seqq.) et Danville (pag. 79 seqq.) tum alia monuerunt, tum illud etiam evicerunt, hunc Herodoti *Araxem* ad orientem Caspii maris esse quaerendum. Quare *Oxum* esse statuerunt; in quo plures sibi assensientes nacti sunt, quorum unum tantum memorare invat, Breigerum (*Comment. de difficult. quibusdam Asiae Herodoti*. pag. 58—66) longa disputatione idem evincere studentem. Assensus est illi Heyse in *Quaestionibus Herodoti*. I. pag. 102, atque idem quoque contendit Eichwald l. l. pag. 15, itemque C. Menn Melett. *histor.* (Bonn. 1839.) pag. 6. Rennelius (*Geograph. Herodoti*. pag. 467 seqq. ed. vernacul.) Herodoti narrationem de *Araxe* confusam dicit, ut in qua bina flumina diversa, *Iaxartem* et *Oxum*, confusa et permixta esse appareat. Quae enim singula de utroque accepisset Herodotus, ea in unum a scriptore translata et quidem in id flumen, quod notissimum atque celeberrimum, Cyri imperium a Massagetis seiunxisset. Unde concludit, *Oxum* quidem probabiliter magnum esse illum fluvium, qui in Caspium mare se infundat; insulas, paludes ac stagna forsitan referri posse ad lacum hodie sub nomine *Aral* notum et ad fluvium (quem seniores vocant) *Iaxartem*, quocum olim forsitan *Oxus*

iunctus aliquo modo fuerit. In eo autem aperte lapsus Noster (si Rennelium audis l. l.), quod *Araxis* fontes in Matienis (quae ipsa est terra *Kurdistan*, intra Mediam atque Armeniam) collocat, eique cursum tribuit orientalem. *Araxem* enim illum, qui ex Armenia provenit ac de quo obscura tantum scriptori nostro notitia, cum eo *Araxe*, qui ab oriente maris Caspii fluit, confudit. Haec Rennelius, adversus quem Herodoto patrocinatur Bredov. in *Uranolog.* Herodot. Specimine pag. XXVIII cursum *Araxis* persequens et varios de eo Herodoti locos recensens. Fontes *Araxis* esse dicit secundum Herodotum in regione a mari Caspio non longe remota australi unaque occidentali. Herodoti vero error haud difficilis explicatu illi videtur. Alios enim narrasse, fluvium magnum, quem antiqua voce Tartarica *Ras*, *Aras* vocarint, montibus Matienis effusum mari Caspio misceri, alios contra dixisse fluere per terram a Caspio mari orientem versus sitam in Massagetarum terminis magnum fluvium, quem eodem nomine *Aras* vocarint, quemadmodum in Africa quodvis flumen maius dicatur *Nilus*, in Suecia *Elbe*. Graecos inde concludit confudisse utrumque fluvium et pro uno eodemque habuisse. Post Rennel. ad Wesselingii partes se applicuerunt Larcherus, alii, quos citat Heyse l. l. pag. 102. not. 106. Gallum doctum de la Nauze secutus est Mannert. in *Geogr. Gr. et Romm.* IV. pag. 87. 90. V, 2. pag. 209 seq. Disputavit etiam nonnulla Niebuhr. l. l. p. 222, quae quid ad Herodoti locum illustrandum faciant, non satis perspicere possum. Malim equidem ab eorum partibus stare, qui *Araxem*, cuius hic mentio fit, haud alium esse statuunt atque *Iaxartem* (i. e. *Sir-Darja*), cum *Oxus* (i. e. *Amu-Darja*) apud Herodotum *Acis* nomine designetur, et reliqua Nostri verba ad *Iaxartem* potissimum nos ducere videantur. Tu vid. *Kephalidem* de *histor. Casp. maris* pag. 357 seqq. in primis p. 371 seq.

καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξεφύγεται τεσ-

coll. pag. 269 seqq., Heeren. Ideen I, 2. p. 292. Wheeler: The geography of Herodotus p. 192, Ideler ad Aristotel. Meteorolog. I, 3. p. 457, Forbiger. Handb. d. alt. Geograph. II. p. 77 seq., Humboldt: Kritische Untersuchungen etc. von Ideler I. p. 153. Atque sic iam Gatterer (Commentt. societ. Gott. XIV. p. 16 seq.) statuerat, verba Herodoti *ῥέει μὲν ἐκ Μαιτηνῶν* usque ad *διέλαβε ὁ Κῦρος* e glossemate irrepsisse ratus. Observavit quoque Schweighauserus, ad *Iaxartem* memorari urbem a Cyro conditam, nomine *Κυρέσχα-τα*, de qua Cellar. in Geograph. Antiq. III, 21. pag. 834. 836. Illud etiam addi poterit, Araxis nomine plures orientis fluvios insignes esse; quippe appollativum primitus fuisse videtur nomen, pluribus dein fluviis rapido cursu undas volventibus tributum. Conf., ne plura, Heeren. l. l. I, 1. pag. 55 et Ritter. Erdkunde X. p. 389. Facilis vero confusio, quam vix Noster effugisse videtur, cum Araxis fontes in Matienis esse hic scribat, itidemque IV, 40 orientem versus eum fluere tradat. Haec enim non ad *Iaxartem* seriorum, quo reliqua de Araxe Herodoteo pertinent, referri poterunt, sed ad Araxem illum Armeniae fluvium, nunc nomine *Aras* satis cognitum, quod vidit iam Rennelius probavitque Heyse l. l. coll. Dahlmann. Herod. pag. 142. Szabo Descript. Pers. imper. p. 44 seq. Hinc quoque H. T. Mueller (Stromsystem d. Wolga p. 82) satis patere putat, in Herodoteo hocce Araxo duo eaque valde diversa fluviorum systemata quasi confluisse, Araxem Armenium (cuius fontes in Matienorum terra) et Bochariae fluvios Oxum Iaxartemque, tertiumque adeo accedere videri in iis, quae de Araxis ostiis scribantur, ad Volgam spectantia. Add. Ukert. Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. pag. 224 seq.

στόμασι δὲ ἐξεφύγεται τεσσαράκοντα] Quae ostia dicit Herodotus, fluvii dicuntur Straboni l. l. scribenti: *σχιζέσθαι τὸν Ἀράξην εἰς τεσσαρά-*

κοντα ποταμούς, id quod, si Bredovii sententiam supra laudatam (p. XXXI) amplectaris, non omnino contra verum Herodoti sensum dictum videatur. Qui idem Bredovius (p. XXX) optime monet, numerum *quadraginta* pro orientalium more hic indefinitum esse, quo magna omnino copia declaratur. Conf. quae iam supra ad I, 163 monuimus ex eodem Bredovio. Quapropter in eo non insistendum, quod Strabo *duodecim* tantum esse dicit ostia, Ptolemaeus *tria*, quodque vel recentiores geographi in his maxime variant. Vix enim illi satis attenderunt frequentes fluviorum commutationes in illis regionibus; unde satis patet, non eandem omnibus temporibus fuisse istorum locorum rationem, nec semper eadem fuisse ostia, sed maxime pro temporibus diversis diversa illa et numero et loco. Vid. quae monuit Dureau de Lamalle in Geographie physique d. mer noire etc. pag. 188 not. — Monet praeterea Schweighauserus, minime eam esse Herodoti sententiam, quasi *per quadraginta ostia in mare Caspium influat ille amnis*, cum diserte ille doceat, *caeteros alveos in paludes et lacunas exire, nonnisi unum in mare influere*. Ex quo satis apparere vult, *ἐξεφύγεσθαι* non de ostiis in mare se exonerantibus debere accipi, sed de rivis e *quadraginta orificiis scaturientibus et magna vi erumpentibus*, ut apud Pindar. Pyth. I, 40. Mihi in mentem venit, quod Tacitus de Danubio scripsit in German. l fin. „in Ponticum mare sex meatibus *erumpit*.“ Ad verbum *ἐκδιδοι* conf. supra I, 80 et IV, 85 ibique nott. — *τενάγαι* sunt *paludes, lacunae*, ut VIII, 129. His vero paludibus stagnisque, in quae exeant Araxis aquae, uno excepto brachio, quod in Caspium mare devolvitur, contineri indicium quoddam lacus *Aral*, veteribus haud cogniti, iam suspicatus est Danvillius, idque vix dubium videriasserunt Alexander ab Humboldt (apud Ideler. ad Aristotel. Meteorol. Vol. I. p. 500) et

σαράκοντα, τῶν τὰ πάντα πλὴν ἑνὸς ἐς ἑλέα τε καὶ τενάρεα ἐκδίδοι. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοικῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὤμους σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ νομίζοντας χρᾶσθαι φωκέων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στομάτων τοῦ Ἀράξου ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπίη θάλασσά ἐστι ἐπ' ἑωυτῆς, οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἕλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἕξω στηλέων θάλασσα ἡ

Eichwald l. l. pag. 25, modo reputemus, hunc lacum, cuius tenuis haec ad Herodotum pervenerit notio, illa aetate neque tantum fuisse, quantum nunc inveniatur, neque accuratius omnino cognitum. Alia eandem in rem affert Forbiger l. l. II. p. 76, sed cautius pronuntiat Ukert l. l. p. 222, ex Herodoti verbis tale quid concludi posse negans. Quod brachium in Caspium mare delabatur, id nunc fere exsiccatum videri scribit Eichwald, ita ut hodieque vestigia alvei cognosci possint, cum nunc Oxus (s. *Amu Darja*, quem pro Araxe habet) recta via in lacum Aral se effundat: quo loco Araxis huius olim fuerit ostium, ibi nunc quoque cerni insulas, Tschelakan, Ogurtschinski, alias ante Caspii maris sinum Krasnowod sitas.

ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοικῆσθαι] Sic meliores libri. Vulgo κατοικεῖσθαι. — Ad νομίζοντας in seqq. cf. I, 130.

ῥέει διὰ καθαροῦ] Wesseling. suppleri iubet τόπον, ut fluvii hoc ostium unum intelligatur *per minime turbidum et limosum labi*, cum reliqua ostia in paludes stagnaque lutosae evolvantur. Sic infra IV, 53 de Borysthene: ῥέει τε καθαροῦς παρὰ θολεροῖσι. Quare non placet, quod. Schweigh. διὰ καθαροῦ commodius intelligi putat: *per loca, ubi nullum obstat impedimentum*, coll. VII, 183 et Aristoph. Eccles. 320.

ἡ δὲ Κασπίη θάλασσά ἐστι ἐπ' ἑωυτῆς κ. τ. λ.] Satis haec evincunt, eximia Nostrum huius maris scientia prae ceteris fuisse instructum. Nam reliqui scriptores inde ab Hecataeo Milesio (contra quem haec ipsa ab Herodoto scripta videntur Klausenio ad Hecataei fragm. p. 92)

usque ad posterae aetatis scriptores, uno excepto Aristotele, vulgo tradidere, ex oceano septentrionali Caspium mare influere, qua de opinione plura Casaubon. ad Strabon. XI. pag. 507 s. 773, Voss. ad Pompon. Mel. III, 5, 16, quos laudat Wesselingius, et quae alia plura afferunt Tzschucke ad Melae l. l. pag. 128 seqq. nott. exegg., Forbiger l. l. p. 31, et Ukert l. l. p. 211, qui omnium accuratissime veterum scriptorum testimonia de mari Caspio retulit. Magis ad Herodotum faciunt Aristotel. Meteorol. II, 1 et Diodor. Sicul. XVIII, 5 et quae Kephalides disputavit de hist. Casp. mar. p. 65. Hinc Ptolemaeus primus fertur in tabulis notasae verum ambitum huius maris. — Conf. Breddov. Uranolog. pag. XXVII seq. et quae nuper de his disseruit Alex. ab Humboldt: Asie centrale II. p. 164 seq. — Ad locutionem ἐπ' ἑωυτῆς conf. Herod. I, 142 ibique nott.

τὴν μὲν γὰρ Ἕλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν] Indicat mare, quod intra columnas Herculeas est, *mediterraneum* mare, quod supra I, 185 dicebatur ἡ δὲ ἡ θάλασσα, Graecis maxime nota et navigata. Sequitur iam *Oceanus Atlanticus* sive mare, quod extra Herculis columnas est, ac denique *Oceanus australis* s. magnum istud mare, quod Asiam a meridie alluit, Africam ab oriente, quodque *Indicum* vulgo vocatur atque ab Herodoto orientalium hominum ex more dicitur ἡ Ἐρυθρὰ (sc. θάλασσα) pari modo atque II, 11. 102, recte monente I. Seemann in diss. de rebus gestis Arabum (Berolin. 1835) p. 4. Et vide sis quoque ad I, 1 nott. et ad I, 180 nott., ubi de huius maris parte, de sinu

203' Ἀτλαντὶς καλεομένη. καὶ ἡ Ἐρυθρὴ. μία τιγγάται ἐοῦσα. Ἡ δὲ Κασπίη ἐστὶ ἐντὶ ἑτέρῃ ἐκ' ἑωυτῆς ἐοῦσα μήκος μὲν πλόον εἶφε-

Persico eadem vox adhibetur. Add. Arrian. Ind. 19 fin. et 37. Conf. Rennel. in Geogr. Herod. p. 462, Schlichthorst. in Geograph. Afric. Herodot. pag. 18, Dahlmann. in Herodot. pag. 83. ἡ Ἀτλαντὶς, scil. θάλασσα, nomen accepit ab Atlante, qui ad fines terrae veteribus cognitae occidentem versus positus coelumque sustinere dictus mari inde in immensum extenso terramque ab occidente cingenti nomen dedit. Monuit C. O. Mueller in Goetting. Anz. 1838. p. 390. Veterum locos de hoc mari eiusque appellationibus dabit Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 11. De Atlante plura vid. nott. ad IV, 184. Sequitur vero inde, Herodotum minime dubitare quin circumnavigari Africa possit, cum australem Oceanum iunctum dicat mari Atlantico et, quod inde profisciscitur, mari mediterraneo. Ad hunc marium conexum, tam mature cognitum atque disertis verbis ab Herodoto pronuntiatum, merito attendi iubet Alex. ab Humboldt: Kritische Untersuchungen etc. (ed. Ideler) I. p. 134. Quae de Caspio mari Noster scribit, iis bene utitur Heerenius (Ideen I, 2. pag. 311) de commercio veterum gentium in his regionibus instituto disserens. Herodotus ipse hoc mare utrum adierit ac navigarit, in quaestionem vocavit Heyse (Quaest. Herodott. I. pag. 106), ipse in Breigeri sententiam accedens, Caspium mare Nostro omnino non conspectum esse, aut certe non omnem eius circuitum, minime vero borealem partem. Neque cuiquam, qui Herodoti narrationem attente perlegerit, dubium erit, Herodotum eo usque non pervenisse, quamvis accurate, quantum licuit, de his inquisivisse itidemque retulisse existimandus sit.

CAP. CCIII.

ἡ δὲ Κασπίη — ἐοῦσα μήκος μὲν πλόον — ὅκτω ἡμερῶν] Bredovio in Uranolog. Herod. p. XXVIII si fides, longitudinem Herodotus in-

tellexit ab occidente ad orientem, prout iam veteribus visum, docente Eustath. ad Dionys. Perieget. 720. Add. Kephalides l. l. p. 68. qui hoc modo omnia fore consona praesumtiavit, Ukert l. l. p. 212 atque Doemniges: De Geograph. Herod. p. 5. Sed Rennelius in Geograph. Herod. p. 459 seq. ed. vernac. nimias mensuras esse contendit, eumque errorem. ad nostra usque tempora propagatum, inde fluxisse, quod lacum, cui nunc *Aral* nomen, probabiliter Caspii maris partem esse opinati essent. Longitudinem Caspii maris ex Herodoti mente esse 150 milliarum geographicorum, latitudinem octoginta milliarum; cum revera longitudo istius maris sit centum sexaginta milliarum, latitudo in septentrionali parte triginta duorum et unius dimidiati, in meridionali viginti quatuor milliarum. Add. Szabo Descript. imper. Persic. p. 53. Sed cave Herodotum ipsum erroris incuses, quem optime tuitus est Eichwald l. l. pag. 12. 13 et Dureau de Lamalle in Geographie physique de la mer noire etc. (Paris 1807) chap. XXVII. pag. 184 — 195. Vix enim dubium esse monstrat, deserta ista loca atque planities arenosas, quae nunc intersunt inter Caspium mare et lacum Aral, magnam partem ad istud ipsum mare olim pertinuisse, temporum vero decursu terra atque arena fluviis advecta cum reliqua terra continenti ita fuisse coniuncta, ut mox maris undae penitus recesserint. Unde alius vir doctus (Morgenblatt 1834. nr. 238. p. 952) coniecit, mare Caspium olim coniunctum fuisse cum lacu Aral indeque etiam tam longum dici ab Herodoto, postmodo autem terra advecta separatam esse. Conf. etiam Annall. Dorpat. (1834) II. p. 130. 139. Magnas omnino illic commutationes in fluviorum cursu ipsiusque terrae continentis indole atque conditione accidisse rerum naturalium curiosi affirmant. Semper enim illic terrae superficiem mutari ob-

σίῃ χρεωμένῳ πεντεκαίδεκα ἡμερέων, εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑωυτῆς, ὅκτω ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέ-
ρην φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει,
ἐὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον καὶ μεγάρθει ὑψηλότατον.
ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἑωυτῷ ἔχει ὁ Καύ-
κασος, τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης ἀγροῖς ζῶοντα. ἐν τοῖσι καὶ
δένδρεα φύλλα τοιῶσδε ιδέης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ
τρίβοντάς τε καὶ παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἑωυτοῖσι ἐς τὴν
ἐσθῆτα ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγκα-
ταγροῦσθαι τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατάπερ ἐνυφανθέντα ἀρχήν. μί-
97 ξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα, κατάπερ τοῖσι

servant, idque potissimum cognosci in terra, quae magis magisque fiat sicca et dura, decrescente aquarum copia; quo fieri, ut in dies lacus diminuantur, paludes ac stagna exsiccantur, solumque fiat durius ac firmius. Conf. etiam Kephallides l. l. pag. 158 seqq. 219.

τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑωυτῆς] De locutione vid. ad I, 193. — Quae sequuntur verba sic intellige, ut ab occidente mons Caucasus praetendatur mari Caspio, sive, ut Schweighaeuserus expressit: *ei parti huius maris, quae ad occidentem spectat, Caucasus mons praetenditur.*

ἐὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάρθει ὑψηλότατον] οὐρέων cum Schweigh. et Gaisf. dedimus pro vulgato ὄρεων. Ad argumentum loci apte comparant Aristotelem in Meteorol. I, 13: ὁ δὲ Καύκασος μέγιστον ὄρος — καὶ πλήθει καὶ ὕψει, et paulo post: τοῦ δὲ πλήθους (σημείον) ὅτι πολλὰς ἔχει ἑδρας, ἐν αἷς ἔθνη κατοικεῖ παλλὰ. Hoc in loco Aristoteles vocem πλήθος ad incolarum multitudinem et sedes aperte retulit; quod secus est apud Herodotum, qui ea voce amplitudinem huius montis et vastitatem declaravit.

ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἑωυτῷ ἔχει ὁ Καύκασος] De Caucaso (cf. I, 104) quae veteribus cognita fuerunt, exhibuit Ukert l. l. p. 103 seqq., de gentibus p. 558 seqq. Ac satis constat, gentes Caucasum incolentes nec Grae-

cis nec Persis accuratius innotuisse, cum nunquam Persarum imperium eo usque fuerit propagatum nec ipsae istae gentes unquam Persarum imperium curaverint.

τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης ἀγροῖς ζῶοντα] τὰ πολλὰ adverbii sensu hic dici *plerumque*, monet Schaefer. ad Lambert. Bos. pag. 427 seq., πάντα vero ad vim augendam additum esse, unde accipiendum: *longe plurimum, longe plurima ex parte*, ita ut hae gentes nulla fere alia re vitam sustentare dicantur nisi *fructibus silvestribus*. Sic bene Schweighaeus., comparans V, 67.

ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα — λέγεται] παρεχόμενα refer ad δένδρεα: *arbores, quae praebent huiusmodi folia.* — Ad verba sequentia τὰ τρίβοντάς — ἐγγράφειν mente repetendum λέγεται.

ζῶα ἑωυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα ἐγγράφειν] ζῶα ἐγγράφειν hic omnino est *figuras pingere*. Cf. Eustath. ad Iliad. p. 481, 6 ed. Basil. Plura vid. ad I, 70. II, 4. Strabo, qui eadem, quae hic de Caucasiis memorantur, ad Massagetas retulit, idem expressit verbo *ποικίλλειν* (τὴν ἐσθῆτα), lib. XI. p. 781 s. 513 ed. Casaub. Scribit vero Eichwald l. l. p. 258, tingendi arte adhuc excellere accolae maris Caspii in locis, qui vocantur Baku, Schamachi, Elisabethpol, Persasque locorum Talüsch et Masanderan, eosdemque adeo vividum nec unquam senescentem colorem vestibus tribuere, ut vel cul-

203' Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μίᾳ τυγχάνει ἐοῦσα. Ἡ δὲ Κασπίη ἐστὶ ἐτέρη ἐπ' ἑωντῆς ἐοῦσα μῆκος μὲν πλόου εἴρε-

Persico eadem vox adhibetur. Add. Arrian. Ind. 19 fin. et 37. Conf. Rennel. in Geogr. Herod. p. 462, Schlichthorst. in Geograph. Afric. Herodot. pag. 18, Dahlmann. in Herodot. pag. 83. ἡ Ἀτλαντὶς, scil. θάλασσα, nomen accepit ab Atlante, qui ad fines terrae veteribus cognitae occidentem versus positus coelumque sustinere dictus mari inde in immensum extenso terramque ab occidente cingenti nomen dedit. Monuit C. O. Mueller in Goetting. Anz. 1838. p. 380. Veterum locos de hoc mari eiusque appellationibus dabit Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 11. De *Atlante* plura vid. nott. ad IV, 184. Sequitur vero inde, Herodotum minime dubitare quin circumnavigari Africa possit, cum australem Oceanum iunctum dicat mari Atlantico et, quod inde proficiscitur, mari mediterraneo. Ad hunc marium conexum, tam mature cognitum atque disertis verbis ab Herodoto pronuntiatum, merito attendi iubet Alex. ab Humboldt: Kritische Untersuchungen etc. (ed. Ideler) I. p. 134. Quae de Caspio mari Noster scribit, iis bene utitur Heerenius (Ideen I, 2. pag. 311) de commercio veterum gentium in his regionibus instituto disserens. Herodotus ipse hoc mare utrum adierit ac navigarit, in quaestionem vocavit Heyse (Quaestt. Herodott. I. pag. 106). ipse in Breigeri sententiam accedens, Caspium mare Nostro omnino non conspectum esse, aut certe non omnem eius circuitum, minime vero borealem partem. Neque cuiquam, qui Herodoti narrationem attente perlegerit, dubium erit, Herodotum eo usque non pervenisse, quamvis accurate, quantum licuit, de his inquisivisse itidemque retulisse existimandus sit.

CAP. CCIII.

ἡ δὲ Κασπίη — ἐοῦσα μῆκος μὲν πλόου — ὁκτὼ ἡμερῶν] Bredovio in Uranolog. Herod. p. XXVIII si fides, longitudinem Herodotus in-

tellexit ab occidente ad orientem, prouti iam veteribus visum, docente Eustath. ad Dionys. Perieget. 720. Add. Kephallides l. l. p. 68, qui hoc modo omnia fore consona pronuntiavit, Ukert l. l. p. 212 atque Dooniges: De Geograph. Herod. p. 5. Sed Rennelius in Geograph. Herod. p. 459 seq. ed. vernac. nimias mensuras esse contendit, eumque errorem, ad nostra usque tempora propagatum, inde fluxisse, quod lacum, cui nunc *Aral* nomen, probabiliter Caspii maris partem esse opinati essent. Longitudinem Caspii maris ex Herodoti mente esse 150 milliarum geographicorum, latitudinem octoginta milliarum; cum revera longitudo istius maris sit centum sexaginta milliarum, latitudo in septentrionali parte triginta duorum et unius dimidiati, in meridionali viginti quatuor milliarum. Add. Szabo Descript. imper. Persic. p. 53. Sed cave Herodotum ipsum erroris incus, quem optime tuitus est Eichwald l. l. pag. 12. 13 et Dureau de Lamalle in Geographie physique de la mer noire etc. (Paris 1807) chap. XXVII. pag. 184 — 195. Vix enim dubium esse demonstrat, deserta ista loca atque planities arenosas, quae nunc intersunt inter Caspium mare et lacum Aral, magnam partem ad istud ipsum mare olim pertinuisse, temporum vero decursu terra atque arena fluvii advecta cum reliqua terra continenti ita fuisse coniuncta, ut mox maris undae penitus recesserint. Unde alius vir doctus (Morgenblatt 1834. nr. 238. p. 952) coniecit, mare Caspium olim coniunctum fuisse cum lacu Aral indeque etiam tam longum dici ab Herodoto, postmodo autem terra advecta separatum esse. Conf. etiam Annall. Dorpat. (1834) II. p. 130. 139. Magnas omnino illic commutationes in fluviorum cursu ipsiusque terrae continentis indole atque conditione accidisse rerum naturalium curiosi affirmant. Semper enim illic terrae superficiem mutari ob-

σίῃ χρωμένῳ πεντεκαίδεκα ἡμερέων, εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἐωυτῆς, ὀκτὼ ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέ-
ρην φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει,
ἐὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον καὶ μεγάλαι ὑψηλότετον.
ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐωυτῷ ἔχει ὁ Καύ-
κασος, τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης ἀγρίης ζῶοντα. ἐν τοῖσι καὶ
δένδρεα φύλλα τοιῆσδε ἰδέης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ
τρίβοντάς τε καὶ παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἐωυτοῖσι ἐς τὴν
ἐσθῆτα ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγκα-
ταγρᾶσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατάπερ ἐνυφανθέντα ἀρχὴν. μί-
97 ξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα, κατάπερ τοῖσι

servant, idque potissimum cognosci in terra, quae magis magisque fiat sicca et dura, decrescente aquarum copia; quo fieri, ut in dies lacus diminuantur, paludes ac stagna exsiccantur, solumque fiat durius ac firmius. Conf. etiam Kephallides l. l. pag. 158 seqq. 219.

τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἐωυτῆς] De locutione vid. ad I, 193. — Quae sequuntur verba sic intellige, ut ab occidente mons Caucasus praetendatur mari Caspio, sive, ut Schweighaeuserus expressit: *ei parti huius maris, quae ad occidentem spectat, Caucasus mons praetenditur.*

ἐὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάλαι ὑψηλότετον] οὐρέων cum Schweigh. et Gaisf. dedimus pro vulgato ὀρέων. Ad argumentum loci apte comparant Aristotelem in Meteorol. I, 13: ὁ δὲ Καύκασος μέγιστον ὄρος — καὶ πλήθει καὶ ὕψει, et paulo post: τοῦ δὲ πλήθους (σημεῖον) ὅτι πολλὰς ἔχει ἔδρας, ἐν αἷς ἔθνη κατοικεῖ παλλὰ. Hoc in loco Aristoteles vocem πλήθος ad incolarum multitudinem et sedes aperte retulit; quod secus est apud Herodotum, qui ea voce amplitudinem huius montis et vastitatem declaravit.

ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐωυτῷ ἔχει ὁ Καύκασος] De Caucaso (cf. I, 104) quae veteribus cognita fuerunt, exhibuit Ukert l. l. p. 103 seqq., de gentibus p. 558 seqq. Ac satis constat, gentes Caucasum incolentes nec Grae-

cis nec Persis accuratius innotuisse, cum nunquam Persarum imperium eo usque fuerit propagatum nec ipsae istae gentes unquam Persarum imperium curaverint.

τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης ἀγρίης ζῶοντα] τὰ πολλὰ adverbii sensu hic dici *plerumque*, monet Schaefer. ad Lambert. Bos. pag. 427 seqq., πάντα vero ad vim augendam additum esse, unde accipiendum: *longe plurimum, longe plurima ex parte*, ita ut hae gentes nulla fere alia re vitam sustentare dicantur nisi fructibus silvestribus. Sic bene Schweighaeus., comparans V, 67.

ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα — λέγεται] παρεχόμενα refer ad δένδρεα: *arbores, quae praebent huiusmodi folia.* — Ad verba sequentia τὰ τρίβοντάς — ἐγγράφειν mente repetendum λέγεται.

ζῶα ἐωυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα ἐγγράφειν] ζῶα ἐγγράφειν hic omnino est *figuras pingere*. Cf. Enstath. ad Iliad. p. 481, 6 ed. Basil. Plura vid. ad I, 70. II, 4. Strabo, qui eadem, quae hic de Caucasiis memorantur, ad Massagetis retulit, idem expressit verbo *ποικίλλειν* (τὴν ἐσθῆτα), lib. XI. p. 781 s. 513 ed. Casaub. Scribit vero Eichwald l. l. p. 258, tingendi arte adhuc excellere accolae maris Caspii in locis, qui vocantur Baku, Schamachi, Elisabethpol, Persasque locorum Talüsch et Masanderan, eosdemque adeo vividum nec unquam senescentem colorem vestibus tribuere, ut vel cul-

204 προβάτοισι. Τὰ μὲν δὲ πρὸς ἐσπέρην τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς Κασπίης καλεομένης ὁ Καύκασος ἀπέργει, τὰ δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα πεδίων ἐκδέκεται, πληθος ἄπειρον ἐς ἄποσιν· τοῦ ὧν δὲ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην μοῖρην μετέχουσιν οἱ Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κύρος ἐσχέ προθυμίην

tiores gentes hac in re superent. — In seqq. rescripsimus librorum ex auctoritate μίξιν δὲ pro vulg. μίξιν τε.

CAP. CCIV.

Τὰ μὲν δὲ πρὸς ἐσπέρην τῆς θαλάσσης ταύτης] Intelligit regiones, quae a Caspio mari occidentem versus sitae sunt, ut mox τὰ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα regiones ad orientem (i. e. in partibus orientalibus) sive orientem versus a Caspio mari sitas. Cf. Schweighauser. ad I, 202 et nott. ad IV, 44.

πεδίων ἐκδέκεται, πληθος ἄπειρον ἐς ἄποσιν κ. τ. λ.] Non possum quin adscribam, quae egregie de hoc loco commentatus est Heeren (Ideen I, 2. pag. 292): „Die unermessliche Ebene — deutet auf die weiten Steppenländer, die bereits in der grossen Bucharey ihren Anfang nehmen und sich alsdann in der grossen Tartarey unter der Benennung der *Sungarey* und *Montgoley* neben dem Lande *Eggur* bis zu der Kette des Altai hinauf erstrecken.“ Aurum enim multum atque aes, quo Massagetae uti dicuntur (I, 215), non aliter nisi ex monte *Altai* accipere poterant. Unde simul ipsae huius gentis sedes aliquatenus definiri poterunt, quas supra ad I, 201 attigimus. Atque iam Rennelius in Geograph. Herodot. pag. 473 seq. veterum locos de Massagetis (Strabon. XI. pag. 511 seq. Diodor. Sicul. II, 3. Arrian. Exped. Alex. IV, 17. Ptolem.) collegit, quo de veris sedibus accuratius statui posset. Scriptores Herodoto posteriores melius edoctos esse contendit; quos si sequamur, Massagetas tenuisse terras usque ad Imaum dicendum ea in regione,

quae dicitur Kipzak, in occidentali parte terrae Turkestan et in iis campis, qui proprie ad terram Gete pertineant („im eigentlichen Gebiet von Gete“). De Massagetis omnibus veterum scriptorum locis adhibitis disputavit quoque Ukert: Geograph. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 571 seqq., id unum de Massagetis certo pronuntiari posse ratus (p. 575), ab oriente maris Caspii earum sedes quaerendas esse, neque vero accuratius constitui posse. Forbiger (Handb. d. alt. Geogr. II. p. 467 seq.), qui et ipse veterum locos collegit, Massagetas pro Turcomannis haberi vult, qui ad fluvium Mias (unde ipsum nomen duxerint) habitaverint intra montem Ural et lacum Aral in regione auri feracissima. Ita nimirum statuerat Eichwald (Geograph. des Casp. Meeres p. 263 seq.), quem sequitur Forbiger. In terra Kirgisorum, in Sogaria meridionali atque Buchariae septentrionali parte Massagetas ponit Gatterer in Comment. societ. Gotting. T. XIV. pag. 9. Contra Halling. (Wien. Jahrb. LXIII. p. 131) Herodoti Massagetas non alios esse vult atque Alanos posterae aetatis, Ammiano Marcellino inprimis auctore XXIII, 14. XXXI, 2, qui quae de Alanis scripsit, ea sane ex parte quidem ab Herodoto ducta videri possunt, ipso iudicio Ukerto l. l. p. 554 seq., bene admonente, hos Alanos re vera gentium Asiaticarum colluviem fuisse undecunque collectam. Atque Massagetas Alanos quoque contineri iudicat Ritter: Erdkunde VII. pag. 627.

τοῦ ὧν δὲ πεδίου κ. τ. λ.] Heroldius scribi vult τοῦτον ὧν δὲ τοῦ πεδίου, approbante Dietsch. (Jahrb. f. Philol. u. Paedag. LXI. pag. 432), neque vero in textum

στρατεύσασθαι. πολλά τε γάρ μιν καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶτον μὲν ἡ γένεσις, τὸ δοκέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου, δεύτερα δὲ ἡ εὐτυχία ἢ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη· ὅκη γὰρ ἰθὺς εἰ στρατεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος γυνὴ τῶν Μασσαγετῶν 205 βασίλεια, Τόμυρις οἱ ἦν οὖνομα. ταύτην πέμπων ὁ Κῦρος

recipiente. Neque sane tali emendatione opus esse videtur.

στρατεύεσθαι Κῦρος] στρατεύειν unus liber, quod non displicet Schweighaeusero, comparanti I, 77. VI, 7. Quibus Bredov. p. 24 addit VI, 108. IX, 86, activum praeferendum videri ratus, nisi quis id putet interpretamentum esse ex his ipsis locis ductum. Itaque retinui στρατεύεσθαι. Ante Κῦρος articulum ὁ, libris invitis vulgo adiectum, omisimus. Sic in antecedd. pro δεύτερα, quod optimi tenent libri, alii δεύτερον, cum antea in πρῶτον omnes conspirant. Atque alias apud Nostrum πρῶτα μὲν — δεύτερα δὲ, ut III, 80. VIII, 106. Adnotavit haec Schweigh., ipse tamen addens Herodotum in his variare orationis formas. Id quod satis monstrant plurima exempla a Werfero congesta in Actt. phill. Monacc. I, 2. pag. 254. Cf. modo ex hoc uno Herodoti libro I, 59 (ibique nott.), 91, 112, 126, 134, 138, 179, quae lectionem receptam (δρίτερα) satis tueri poterunt. Quod ad ipsum loci argumentum attinet causasque illas, quibus Cyrus ad hoc bellum adductum esse Noster scribit, quod scilicet maius aliquid homine se esse opinaretur Cyrus perpetua hucusque in bellis felicitate usus, haec quoque ad Graecorum rationem dicta existimabimus ex ea fluxisse sententia, quam de rebus divinis atque de invidia illa divina Noster habuit, qua homines superbi nimisque elati rebus secundis, ut maiora semper appetant, a diis ita plectuntur, ut in exitium sponte ruant; cf. nott. ad I, 32, et refero huc quoque, quae leguntur infra I, 210: τῷ δὲ ὁ δαίμων προέ-

φανε, ὡς αὐτὸς μὲν τελευτήσειν αὐτοῦ ταύτη μέλλοι κ. τ. λ. Vid. Dittges: De fati apud Herodot. notione p. 8.

CAP. CCV.

Τόμυρις οἱ ἦν οὖνομα] In voce Τόμυρις scribenda Herodotei libri consentiunt, quamquam alibi apud alios auctores valde variant. Sed hac de re uberius disputavit Hemsterhus. ad Lucian. Contempl. §. 13 s. p. 393 seq. t. III ed. Bip. coll. Oudendorp. ad Frontin. II, 5, 5. — Ctesias, quod satis notum est, nec Massagetarum nec Tomyris reginae ullam fecit mentionem, quantum quidem ex eius fragmentis colligere licet, sed in pugna cum Derbicibus Cyrus vulneratum ac dein mortuum esse refert §. 6. 8 Persic., ubi vid. quae notavimus pag. 110 seqq. In priori autem quadam Cyri expeditione adversus Sacas — quam gentem Scythicae stirpis non admodum remotam esse ab Massagetis quivis concedet — similem quandam reginam, atque hoc loco Tomyrin, vocat *Sparethram*, quae fortissime cum Cyro pugnaverit eundemque vicerit, §. 3. Quo itidem faciunt, quae de *Zarina*. fortissima regina, scribit Diodorus, alia, quae ad fabulas traducta narrationibusque Amazonum addita aut cum iis coniuncta fuisse videntur. Sed de iis penes unumquemque iudicium esto, equidem pronuntiare nolim; curiosos harum rerum lectores ad Ctesiam amando et ad ea, quae ibi adnotavi pag. 98 seq. His adde, quae de Tomyri, Scytharum regina, traduntur apud Vincentium Cadlubonis, Polonorum

ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναικα ἣν ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρις, συν-
 ιεῖσα οὐκ αὐτήν μιν μνῶμενον ἀλλὰ τὴν Μασσαγετέων βασι-
 λητὴν, ἀπείπατο τὴν πρόσοδον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ
 δόλῳ οὐ προεχώρει, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξαι ἐποιέετο ἐκ τοῦ
 ἐμφανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατητὴν, γεφύρας τε ξεν-
 γνῶν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῷ στρατῷ, καὶ πύργους
 ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορθμευόντων τὸν ποταμὸν οἰκοδομώμε-
 206 νος. Ἔχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον πέμψασα ἡ Τόμυρις κή-
 ρυκα ἔλεγε τάδε· Ὁ βασιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ
 σπεύδεις· οὐ γὰρ ἂν εἰδείης, εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τε-
 λεύμενα· παυσάμενος δὲ βασίλευε τῶν σεωντοῦ, καὶ ἡμέας
 ἀνέχου ὁρέων ἄρχοντας, τῶν περ ἄρχομεν. Οὐκ ὦν ἐτελήσεις

chronographum, I, 115, ex Trogi
 Pompeii libris probabiliter sumta;
 vid. Pompeii Trogi fragmm. ed. A.
 Bielowski (Leopoli 1853) p. 2 seq.
 51 seq.

ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ] τῷ λόγῳ, cui
 plerumque opponitur τῷ ἔργῳ (re
 vera, re ipsa), est: verbo quidem (i.
 e. specie tantum, nec serio), mis-
 sis legatis, qui regis voluntatem
 verbis declararent. Vid. nott. ad I,
 59. — In seqq. ἦν (suam) unum
 pronominis possessivi (ὅς, ἡ, ὃν)
 exemplum apud Herodotum inve-
 nitur, recte sic scriptum, cum ἔδς
 ad poetas pertineat. Monuit Bro-
 dov. p. 283. Ex eiusdem viri docti
 canone (p. 117) Herodotum semper
 ἐθέλω dixisse contententis Dietsch
 scripsit ἐθέλων, cum omnes libri
 θέλων afferant: quod ipsum et h.
 l. et aliis haud paucis retinui, libro-
 rum auctoritatem secutus, ex qui-
 bus Herodotum utraque huius verbi
 forma usum esse satis patere vi-
 detur.

ἐποιέετο — στρατητὴν] Malim in-
 telligere: incepit facere expeditionem
 s. instituere coepit expeditionem,
 quo exprimitur conatus s. volun-
 tatis significatio, quam imperfecto
 declarari putem. Conf. I, 68 ibi-
 que nott. Quare etiam sequenti
 capite: ἔχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν
 πόνον κ. τ. λ., cum in his occupatus,
 versatus erat. — Ad verba διάβα-
 σιν τῷ στρατῷ in appositione po-

sita cf. Kuehner: Gr. Gr. II. p.
 422, 1.

CAP. CCVI.

σπεύδων τὰ σπεύδεις] Ad accusa-
 tivi structuram conf. VII, 53 ibi-
 que nott. Ipsam verbi eiusdem re-
 petitionem consulto et cum vi qua-
 dam factam (ut paulo infra: ἄρχον-
 τας τῶν περ ἄρχομεν) Noster ali-
 quoties adhibuit. Conf. I, 91 ibi-
 que nott.

καὶ ἡμέας ἀνέχου ὁρέων ἄρχον-
 τας] Magis placeret Wesselingio, si
 legeretur οὐρέων (ut montes intel-
 ligerentur), praesertim cum Strabo
 XI. p. 780 s. p. 512 doceat Mas-
 sagetarum plures loca montana ha-
 buisse, Iustinusque addat (I, 8),
 Tomyrin Cyro in montibus insidias
 posuisse. Verum nulla mutatione
 opus, cum ὁρέων sit participium
 verbi ὁρᾶν, quod verbo ἀνέχου ad-
 ditum eadem ratione, qua I, 80.
 V, 19.

οὐκ ὦν ἐτελήσεις κ. τ. λ.] i. e.
 neque igitur consiliis hisce uti, sed
 quidvis potius (pati) quam quietem
 agere voles. χρῆσθαι cum Dindor-
 fio retinui; libri plerique χρῆσθαι,
 quod Bredovio auctore p. 380 mu-
 tandum in χρᾶσθαι, ut fecit Dietsch.
 Tu conf. I, 21 et 187. De οὐκ
 ὦν in sententia bimembri, ubi al-
 terum membrum sine coniunctione
 subiicitur, ad quod proprie spectat
 ὦν, cum negatio ad prius refe-

ὑποθήκησι τησίδε χρέεσθαι, ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως προθυμέεαι Μασσαγετέων πειρηθῆναι, φέρε, μόχθον μὲν, τὸν ἔχεις ξενγνὺς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ, ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμερέων ὁδὸν, διάβαινε ἐς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βούλει ἐσδέξασθαι μᾶλλον ἐς τὴν ὑμετέραν, σὺ τῶντὸ τοῦτο ποιεε. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος συνεκάλεσε Περσέων τοὺς πρῶτους· συναγείρας δὲ τοὺτους ἐς μέσον σφι προετίθειε τὸ πῆγμα, συμβουλευόμενος, ὁκότερα ποιέη. τῶν δὲ κατὰ τῶντὸ αἰ γινῶμαι συνεξέπιπτον, κελευόντων ἐσδέκεσθαι Τόμυρην τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς ἐς τὴν χώραν. Παρεῶν δὲ καὶ μεμφόμενος τὴν γνῶμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀπεδείκνυτο ἐναντίην τῇ προκειμένῃ γνῶμῃ, λέγων τάδε· Ὡ βασιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ 98 πρότερόν τοι, ὅτι, ἐπεὶ με Ζεὺς ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὁρῶ σφάλμα

renda sit, ex Matth. animadversione vidimus ad I, 11. Quidem vir hoc loco δὲ (σὺ δὲ εἰ — προθυμέεαι) non coniunctionem esse statuit connectendae cum priore orationi inservientem, sed eodem modo positam, ut Herodotus diceret εἰ οὐκ ἐθέλῃσεις — σὺ δὲ —. In seqq. e Sancrofti libro cum Gaisf. dedimus πάντα pro vulg. πάντως.

σὺ δὲ εἰ — προθυμέεαι] εἰ cum recentt. edd. e duobus codd. Parisinis recepi pro ἦν, itemque προθυμέεαι iubente Bredov. p. 323 pro προθυμέαι, quod plerique codd. afferunt; cf. I, 39.

φέρε, μόχθον — ἄφες· σὺ δὲ — διάβαινε] Pronomen σὺ in bimembri oratione semel tantum positum hic aequae referendum ad ἄφες quam ad διάβαινε monet Matthiae Gr. Gr. pag. 865. Sed respiciendum erit ad verba enuntiationis initio posita: σὺ δὲ εἰ μεγάλως προθυμέεαι, ut adeo utraque orationis pars suum habeat pronomen. — ἄφες retinui ob codd. consensum; recentt. edd. ἄφες.

ὁκότερα ποιέη] Vulgo ποιέει et ποιέοι, utrumque mendose. Nam loci sententia coniunctivum flagitat, quem Schellershemianus liber cum binis aliis optime suggerit.

Conf. supra ad I, 53. Tu verte: quidnam faciundum sit s. quidnam facere debeat.

CAP. CCVII.

μεμφόμενος τὴν γνῶμην ταύτην] Verbum μέμφεσθαι reprehendendi notione cum accusativo iunctum declarant hi loci Herodoti I, 77. II, 13. 24. VII, 146. VIII, 106, ne plura. In verbis sequentibus Matth. Gr. Gr. §. 539, 1 consulendus de structura ὅτι — ἀποτρέψειν, de qua eadem disputat quoque Kuehner Gr. Gr. §. 771, 5. Verba Herodoti ἐπεὶ με Ζεὺς κ. τ. λ. Blomfield. comparavit cum Clytaemnestrae verbis apud Aeschylum in Agamemn. 1003: ἐπεὶ σέβηκε Ζεὺς ἀμηνίτως δόμοις κοινωνὸν εἶναι χειρὶ βων κ. τ. λ. Caeterum Croesi verba respiciunt ad ea, quae supra I, 88 seqq. 155 leguntur. In seqq. retinui ἀχάριτα, ut I, 41, probante Bredov. p. 269. Alia Wesseling. tum ad h. l. tum ad Diodor. Sicul. XVIII, 28. Nonnulli enim libri ἀχάριστα (i. e. ἀηδῆ, ut Schol. ad Homer. Odys. VIII, 236 interpretatur). Sed conf. Herod. VII, 156. Lucian. Merced. Conduct. 30. Nec tamen ea persuadere potuerunt Wytttenbachio ad Plut. Moral. I. pag. 285.

ἐὸν οἶκῳ τῷ σῶ, κατὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, ἔόντα ἀχάριτα, μαθήματα γέγονε. Εἰ μὲν ἀθάνατος δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν εἴη πρήγμα, γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι. εἰ δὲ ἔγνωκας, ὅτι ἄνθρωπος καὶ σὺ εἷς, καὶ ἐτέρων τοιῶνδε ἄρχεις, ἐκείνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀνθρωπῆων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐὰ ἀλεῖ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν. ἤδη ὦν ἐγὼ γνώμην ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρήγματος τὰ ἐμπαλιν ἢ οὗτοι. εἰ γὰρ ἐθέλησομεν ἐσθῆξασθαι τοὺς πολεμίους ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνι· ἐσσωθῆις μὲν προσαπολλύνεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δηῖα γὰρ δὴ, ὅτι, νικῶντες Μασσαγέται οὐ τὸ

τὰ δέ μοι παθήματα, ἔόντα ἀχάριτα, μαθήματα γέγονε] γέγονε (pro vulg. γεγόνε) revocavi cum Bredovio pag. 321. Florentinus liber ἐγγόνεε, quod recepit Dietsch. Ipsa sententia insignem in modum expressa hic illic obvia, quae vel propter similem verborum sonum pro-verbialem quandam vim accepisse videri queat. Sic Aeschylus Agamemn. 170 πάθει μάθος, ubi Blomfield. et nostrum locum et alios consimiles attulit. Add. Lysiam in orat. funeb. §. 6, ad quem locum similia quaedam excitavit Lebeau: Observ. in Lysiae or. fun. spec. p. 12. Ac inuat his addere, quae pronuntiat Tauler in libro, qui inscribitur: Nachfolgung d. armen Lebens Christi pag. 295 seq. ed. Schlosser. „Leiden giebt Vernunft, darum sind die durchgelittenen Menschen die allerbesten.“ Quem eundem locum nunc video iam allatum fuisse ab Ernesto de Lasaulx in descriptione de Oedipi fabula in: Studien des classisch. Alterth. pag. 372. Quod vulgo adiciunt τὰ ante ἔόντα, abiecit Schweigh., ut facilius fluere oratio, cuius hic fere est sensus: quae ipse passus sum, tristitia utique (cum essent), me satis edocuerunt, documenta mihi fuisse. — Ad locutionem οὐδὲν πρήγμα ἐστὶ (nihil refert) cf. Viger. pag. 139, ne plura, et Herodotum I, 79 init. ὥς κύκλος τῶν ἀνθρωπῆων ἐστὶ πρηγμάτων] Citat haec Stobaeus 105, 53. — Eandem sententiam, iu-

dice Wesselingio, respexit Aristoteles Problem. Sect. 17. pag. 129 itemque e Latinis Seneca Consol. ad Marc. 15. Add. eiusdem Epist. ad Lucil. 36. itemque Tacitum Annall. III, 55. „rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut quem ad modum temporum vices, ita morum vertantur.“ Quae ipsa una cum aliis veterum, Aristotelis praesertim sententiis attulit Lasaulx: Die Geologie d. Griech. u. Roem. p. 32. not. 83. (Stud. d. class. Alterth. p. 26) Praeterea cf. Ideler ad Aristotel. Meteorolog. I, 3. p. 336 et Apitz. ad Sophocli. Trach. 121. p. 100. Herodoti loco apte usus est Laeger. Disput. Herodd. p. 49, ubi quaerit, qualis Herodoti fuerit sententia de rerum cursu, quae simul continetur notione moderationis divinae. Aequalitas (ita ille ait), quam tuetur numen divinum, cernitur hic in perpetua magnitudinis, felicitatis et contrariorum vicissitudine. Haec vicissitudo est ordo et lex, qua rerum mutationes continentur ex mente Herodoti. — In seqq. ἐλῶσι, quae est futuri forma, ex h. l. citat Thomas Mag. s. v. ἐλῶ p. 293 ed. Bern. Alios Herodoteos locos dabit Bredov. pag. 391. Ad structuram τὰ ἐμπαλιν ἢ οὗτοι conf. Kuehner Gr. Gr. §. 540. not. 3. — Pro γνώμην ἔχω Steger in Praefat. pag. XI. mutatum vult γνώμης ἔχω et in seqq. χωρὶς δὲ τοῦ ἀπηγγεμένου pro χωρὶς τε τοῦ ἀπηγγ.

ὀπίσω φεύχονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβάς ἐς τὴν ἐκείνων, νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο φεύγουσι· τῶντὸ γὰρ ἀντιθήσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλᾷς ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγγημένου αἰσχροὺν καὶ οὐκ ἀνασχετὸν, Κῦρόν γε τὸν Καμβύσεω γυναικὶ ἐξάντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώρας. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ διαβάοντας προελθεῖν, ὅσον ἂν ἐκείνοι διεξιῶσι, ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιεῦντας πειρᾶσθαι, ἐκείνων περιγενέσθαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι καὶ καλῶν μεγάλων ἀπαθές. τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδράσι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴνου ἀκρήτου καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦτα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ φλαυρότατον, τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν. ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, κείνοι ἰδόμενοι ἀγαθὰ πολλὰ, τρέφονται τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῖν τὸ ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.

Γινῶμαι μὲν αὐταὶ συνέστασαν. Κῦρος δὲ μετεῖς τὴν προ-208

ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλᾷς ἰθὺ τῆς ἀρχῆς] ἀντιουμένους dabant optimi quique codices, minime hic spernendi. Olim ἐναντιουμένους, quod Wesselingius retinuit, ut VII, 10. 49. Mox cum Schwgh. probante Bredov. p. 113 e Florentino cod. scripsimus ἰθὺ pro ἰθὺς, et in seqq. Κῦρον, abiecto articulo τὸν, qui vulgo praepositus legitur, sed a duobus codd. recte abest. Verba χωρὶς τοῦ ἀπηγγημένου passivo sensu accipenda: prae id, quod expositum est, ut prorsus IX, 26. Apte monuit Kuehner Gr. Gr. §. 403, 4, α. Ad genitivi structuram τῆς χώρας conf. II, 80, ne plura.

πειρᾶσθαι, ἐκείνων περιγενέσθαι] Vulgo περιγίνεσθαι. Quod reposuimus, libri optimi dabant. Sententia Croesi haec est. nunc igitur mihi videtur, traiceto fluvio tantum progrediendum esse, quantumcumque illi recesserint, inde vero haec faciundo tentandum, ut illos superemus.

τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδράσι τῶν προβάτων x. τ. λ.] Pendant haec ab antecedentibus, hic mente repetendis: νῦν ὦν μοι δοκεῖ. — πρόβατα quae sint, monuimus ad I, 133. Cr. confert Eustath. ad Odyss. X, 82—85, pag. 384 Basil. ἀφειδέως (largiter) consulto repetitum esse patet. De vocis significatione conf. Usteri ad Plut. Consolat. Apollon. p. 100.

λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων] i. e. dabitur occasio magna facinora edendi. De voce ἀπόδεξις vidimus ad operis Herodotei initium. — Ad ἰδόμενοι in proxime antecedentibus conf. Bredov. p. 305.

CAP. CCVIII.

Γινῶμαι μὲν αὐταὶ συνέστασαν] Verbo συνέστασαν contrarias s. oppositas inter se indicari sententias, in unum hic quasi collatas, monet Wesseling. laudatque IV, 132. VII, 142. VIII, 79. Et conferri quoque poterit I, 214. — Mox κατὰ Ionum

ἔὼν οἱ κῶ τῷ σῶ, κατὰ δύναντα ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, ἔόντα ἀχάριτα, μαθήματα γέγονε. Εἰ μὲν ἀθάνατος δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν εἴη πρήγμα, γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι. εἰ δὲ ἔγνωκας, ὅτι ἄνθρωπος καὶ σὺ εἷς, καὶ ἐτέρων τοιῶνδε ἄρχεις, ἐκείνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀνθρωπότητων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἔξ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ὧν ἐγὼ γνώμην ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρήγματος τὰ ἔμπαλιν ἢ οὗτοι. εἰ γὰρ ἐθέλησομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνι· ἐσσωθεὶς μὲν προσπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δηλὰ γὰρ δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται οὐ τὸ

τὰ δέ μοι παθήματα, ἔόντα ἀχάριτα, μαθήματα γέγονε] γέγονε (pro vulg. γέγονε) revocavi cum Bredovio pag. 321. Florentinus liber ἐγγέγονε, quod recepit Dietsch. Ipsa sententia insignem in modum expressa hic illic obvia, quae vel propter similem verborum sonum proverbialem quandam vim accepisse videri queat. Sic Aeschylus Agamemn. 170 πᾶθει μάθος, ubi Blomfield. et nostrum locum et alios consimiles attulit. Add. Lysiam in orat. funeb. §. 6, ad quem locum similia quaedam excitavit Lebeau: Observ. in Lysiae or. fun. spec. p. 12. Ac iuvat his addere, quae pronuntiat Tauler in libro, qui inscribitur: Nachfolgung d. armen Lebens Christi pag. 295 seq. ed. Schlosser. „Leiden giebt Vernunft, darum sind die durchgelittenen Menschen die allerbesten.“ Quem eundem locum nunc video iam allatum fuisse ab Ernesto de Lasaulx in descriptione de Oedipi fabula in: Studien des classisch. Alterth. pag. 372. Quod vulgo adiiciunt τὰ ante ἔόντα, abiecit Schweigh., ut facilius fluere oratio, cuius hic fere est sensus: quae ipse passus sum, tristitia utique (cum essent), me satis edocuerunt, documenta mihi fuisse. — Ad locutionem οὐδὲν πρήγμα ἐστὶ (nihil referi) cf. Viger. pag. 139, ne plura, et Herodotum I, 79 init. ὥς κύκλος τῶν ἀνθρωπότητων ἐστὶ πρηγμάτων] Citat haec Stobaeus 105, 53. — Eandem sententiam, in-

dice Wesselingio, respexit Aristoteles Problem. Sect. 17. pag. 129 itemque e Latinis Seneca Consol. ad Marc. 15. Add. eiusdem Epist. ad Lucil. 36. itemque Tacitum Annall. III, 55. „rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut quem ad modum temporum vices, ita morum vertantur.“ Quae ipsa una cum aliis veterum, Aristotelis praesertim sententiis attulit Lasaulx: Die Geologie d. Griech. u. Roem. p. 32. not. 83. (Stud. d. class. Alterth. p. 26) Praeterea cf. Ideler ad Aristotel. Meteorolog. I, 3. p. 330 et Apitz. ad Sophoc. Trach. 121. p. 106. Herodoti loco apte usus est Jaeger. Disput. Herod. p. 49, ubi quaerit, qualis Herodoti fuerit sententia de rerum cursu, quae simul continetur notione moderationis divinae. Aequalitas (ita ille ait), quam tuetur numen divinum, cernitur hic in perpetua magnitudinis, felicitatis et contrariorum vicissitudine. Haec vicissitudo est ordo et lex, qua rerum mutationes continentur ex mente Herodoti. — In seqq. ἐλῶσι, quae est futuri forma, ex h. l. citat Thomas Mag. s. v. ἐλάω p. 293 ed. Bern. Alios Herodoteos locos dabit Bredov. pag. 391. Ad structuram τὰ ἔμπαλιν ἢ οὗτοι conf. Kuehner Gr. Gr. §. 540. not. 3. — Pro γνώμην ἔχω Steger in Praefat. pag. XI. mutatum vult γνώμης ἔχω et in seqq. χωρὶς δὲ τοῦ ἀπηγγεμένου pro χωρὶς τε τοῦ ἀπηγγ.

ὁπίσω φεύξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο φεύγουσι· τῶντὸ γὰρ ἀντιθῆσω ἐκείνῳ, ὅτι νικῆσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλᾷς ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγγεμένου αἰσχροὺν καὶ οὐκ ἀνασχετόν, Κῦρόν γε τὸν Καμβύσειω γυναικὶ ἐξάντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώρας. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ διαβάντας προελθεῖν, ὅσον ἂν ἐκείνοι διεξιῶσι, ἐνθεῦτεν δὲ τὰδε ποιεῦντας πειρᾶσθαι, ἐκείνων περιγενέσθαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι καὶ καλῶν μεγάλων ἀπαθές. τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδράσι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴνου ἀκρήτου καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦτα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ φλαυρότατον, τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν. ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἁμάρτω, κείνοι ἰδόμενοι ἀγαθὰ πολλὰ, τρέφονται τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῖν τὸ ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.

Γνώμαι μὲν αὗται συνέστασαν. Κῦρος δὲ μετεῖς τὴν προ- 208

ὅτι νικῆσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλᾷς ἰθὺ τῆς ἀρχῆς] ἀντιουμένους dabant optimi quique codices, minime hic spernendi. Olim ἐναντιουμένους, quod Wesselingius retinuit, ut VII, 10. 49. Mox cum Schwgh. probante Bredov. p. 113 e Florentino cod. scripsimus ἰθὺ pro ἰθὺς, et in seqq. Κῦρον, abiecto articulo τὸν, qui vulgo prae-positus legitur, sed a duobus codd. recte abest. Verba χωρὶς τοῦ ἀπηγγεμένου passivo sensu accipenda: praeter id, quod expositum est, ut prorsus IX, 26. Apte monuit Kuehner Gr. Gr. §. 403, 4, α. Ad genitivi structuram τῆς χώρας conf. II, 80, ne plura.

πειρᾶσθαι, ἐκείνων περιγενέσθαι] Vulgo περιγίνεσθαι. Quod reposuimus, libri optimi dabant. Sententia Croesi haec est. nunc igitur mihi videtur, trajecto fluvio tantum progrediendum esse, quantumcumque illi recesserint, inde vero haec faciundo tentandum, ut illos superemus.

τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδράσι τῶν προβάτων κ. τ. λ.] Pendent haec ab antecedentibus, hic mente repetendis: νῦν ὦν μοι δοκεῖ. — πρόβατα quae sint, monuimus ad I, 133. Cr. confert Eustath. ad Odyss. X, 82—85. pag. 384 Basil. ἀφειδέως (largiter) consulto repetitum esse patet. De vocis significatione conf. Usteri ad Plut. Consolat. Apollon. p. 100.

λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων] i. e. dabitur occasio magna facinora edendi. De voce ἀπόδεξις vidimus ad operis Herodotei initium. — Ad ἰδόμενοι in proxime antecedentibus conf. Bredov. p. 305.

CAP. CCVIII.

Γνώμαι μὲν αὗται συνέστασαν] Verbo συνέστασαν contrarias s. oppositas inter se indicari sententias, in unum hic quasi collatas, monet Wesseling. laudatque IV, 132. VII, 142. VIII, 79. Et conferri quoque poterit I, 214. — Mox κατὰ Ionum

τέρην γνώμην, τὴν Κροίσου δὲ ἐλόμενος, προηγόρευε Τομύρι 99
 ἐξαναχωρέειν, ὥς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ' ἐκείνην. ἡ μὲν δὲ
 ἐξαναχώρεε, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα. Κῦρος δὲ Κροίσον ἐς τὰς
 χεῖρας ἐσθλὴς τῷ ἑαυτοῦ παιδί Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασι-
 λήτῃν ἐδίδου, καὶ πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ
 ποιέειν, ἣν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ· ταῦτα
 ἐντειλάμενος καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας αὐτὸς διέ-
 209 βαίνει τὸν ποταμὸν καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ. Ἐπεὶ τε δὲ ἐπεραιώθη
 τὸν Ἀράξεα, νυκτὸς ἐπελθούσης, εἶδε ὄψιν, εὐδῶν ἐν τῷ
 Μασσαγετέων τῇ χώρῃ, τοιήνδε. ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ
 ὄρᾶν τῶν Ἰστιάσπεος παιδῶν τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν
 ᾄμων πτέρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
 Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ἰστιάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος, εἰσὶν ἄν-

more pro καθὰ (καθ' αἶ), prout.
 „Conf. Gregor. Corinth. de dialect.
 p. 400 ed. Schaef.“ Cr. Tu vid.
 Struve Quaest. de dial. Her. I. p.
 34 et Bredov. p. 92, quo eodem
 monente p. 288 scribendum ἐξανε-
 χωρεε, id quod receperunt Dindorf
 et Dietsch. Mihi in re tantopere
 fluctuante codices sequi melius vi-
 detur.

τῷ περ τὴν βασιλῆτῃν ἐδίδου]
 Notant hic, solitos esse reges Per-
 sarum, bellum ingressuros, ob in-
 certum eventum successorem e
 lege sibi designare; conf. VII, 2.
 Plura Barnab. Brisson. de reg. Pers.
 princip. I, 9. Ctesiam vero si se-
 quimur, Cyrus in ipso mortis ar-
 ticulo Cambysem filium successo-
 rem sibi constituit, §. 8. Persicc.
 Excerptt.: Κῦρος δὲ μέλλων τελευ-
 τᾶν (nam graviter vulneratum in
 pugna Cyrum fuisse §. 6 retulerat)
 Καμβύσην μὲν τὸν πρῶτον νόον
 βασιλέα καθίστη. Ad quem locum
 nonnulla disputavi p. 113 de suc-
 cessionis modo in regno Persarum
 instituto.

CAP. CCIX.

Ἰστιάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος] Ad
 Herodoteas nominis Ἰστιάσπης for-
 mas quae ad tertiam declinationem
 pertinent, conf. Bredov. pag. 230.
 De etymo vocis vid. nott. ad III,

70. In proxime antecedentibus pro
 τουτέων Dindorf et Dietsch του-
 τῶν; sed vid. Bredov. p. 222. Ἀρ-
 σάμεος optimi tumentur libri, ut VII,
 11, ubi vid. nott. 224. De eodem
 Persa opinor Ctesias l. l., ubi vid.
 adnott. p. 244. Verba εἰσὶν ἄν-
 δρῃ Ἀχαιμενίδῃ non sine vi qua-
 dam addita esse nemo non videt;
 etenim ex Achaemenidarum gente
 reges Persarum ortos esse Noster
 supra I, 125 (ubi vid. nott.) dixe-
 rat. Huius vero gentis duas fami-
 lias has distingui vult Rubino in
 diss. supra laudata pag. VI. VII,
 unam, e qua Cyrus et Cambyse,
 alteram, unde Darius eiusque po-
 steri procreati sint. De Dario hic
 ipse locus testatur itemque Bisu-
 tuna inscriptio (cf. apud Rubin. p.
 IX); de Cyro ex Herodoti certe
 mente Achaemenidarum genti ac-
 censendo conf. III, 75 coll. 65. At-
 que ipsum Cambysem, Cyri patrem,
 Noster supra I, 107 dixerat Per-
 sam οἰκίης ἀγαθῆς, i. e. familiae
 nobilis, qualis inter varias Persa-
 rum gentes s. tribus erat Achae-
 menidarum gens. — De ipso som-
 nio Wesseling. citat Artemidorum
 in Oneirocr. II, 72 statuentem, hoc
 somniorum genus τοῖς πλουτοῖς
 καὶ τοῖς μέγα δυναμένοις ἀρχὰς
 περικποιεῖν. Caeterum simile quod-
 dam alarum augurium ex Tur-
 carum historia narrat Hammer:

δρι Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσβύτατος, ἐὼν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσί· κου μάλιστα ἔτα. καὶ οὗτος καταλέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε καὶ ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ὧν δὴ ἐξηγέρθη ὁ Κῦρος, ἐδίδου λόγον ἐωυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὥς δὲ οἱ ἐδόκεε μεγάλη εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ἰστασπεα καὶ ἀπολαβὼν μούνον εἶπε· Ἰστασπες, παῖς σὸς ἐπιβουλεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἑάλωκε· ὥς δὲ ταῦτα ἀτρεκέως οἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδονται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα· ἤδη ὧν ἐν τῇ παροιχομένη νυκτὶ εὖδων εἶδον τῶν σῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν· οὐκ ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὄψιος ταύτης οὐδεμία, τὸ μὴ ἐκείνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω ἐς Πέρσας, καὶ πόλεε, ὅπως, ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεφάμενος ἔλθω ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα ἐς ἔλεγχον. Κῦρος μὲν δοκέων Δαρεῖόν οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε 210

Gesch. d. Osmanen I. p. 52, Herodoti haud immemor. — De Dario, Hystaspis filio, qui post ad Persarum regnum est evectus, hic cogitandum esse nemo non videt. καὶ οὗτος καταλέλειπτο] Ita omnes libri, a quibus sine iusta causa discesserunt, qui nuper ediderunt κατελέλειπτο. Tu vid. Bredov. p. 289, quo eodem probante p. 300 mox e Florentino revocavi ἐξηγέρθη pro vulg. ἐξεγέρθη, neque vero eundem p. 312 secutus sum scribi iubentem ἦλκε pro vulg. ἑάλωκε. Vid. I, 191 ibique allata.

παῖς σὸς ἐπιβουλεύων — ἑάλωκε] ἀλίσκεσθαι (argui, convinci) participio iungitur, notante Matth. pag. 1078. Add. VII, 6 ibique nott. — In seqq., ordine vulgari mutato, e melioribus libris refinximus: ταῦτα ἀτρεκέως. Vulgo ἀτρεκέως ταῦτα. Deinde pro κήδονται, quod cum Bredov. p. 329 retinendum duxi, unus liber κηδέονται; quod eo magis tenendum videtur Schweigh., quo infra II, 47 idem codex pro ἄγονται afferat ἀγέεται et II, 67 pro ἀπάγονται, ἀπαγέεται. Sed

utrumque reiiciendum, aequae atque II, 47 ἐκδιδοῦνται pro ἐκδίδονται.

οὐκ ἔστι μηχανή — οὐδεμία, τὸ μὴ κείνον ἐπιβουλεύειν] οὐδεμία meliores libri obtulere pro vulg. οὐδεμῇ. — Ad usum vocis μηχανή in talibus conf. modo Viger. de Idiotism. pag. 113 ac de infinitivo sequenti τὸ μὴ κείνον ἐπιβουλεύειν Matthiae Gr. Gr. pag. 1056, in quibus pro κείνον e Bredovii sententia (p. 118—121), quam Dietsch amplexus est, scribendum ἐκείνον, quod meliores codd. utique afferunt.

καὶ πόλεε ὅπως — ὥς μοι καταστήσης κ. τ. λ.] ὅπως hic est quomodo, quo pacto, repetitum deinde propter plura vocabula interiecta in particula ὥς, cuius eadem notio ac structura. Ita explicuit Matth. Gr. Gr. I. I. p. 1037 ac nuper quoque Lhardy. Equidem malim ὥς intelligere cum vi quadam initio apodoseos positum eadem significatione, qua vulgo οὕτω ponitur, ita (scil. ut volo iubeoque); nec alia vi atque significatione ὥς positum invenio I, 32 fin. 114. 78 coll. I, 8 (ὥς τε).

αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἣ δὲ βασιλῆτῃ αὐτοῦ περιχωροῖ ἐς Δαρείον. ἀμείβεται δὴ ὧν ὁ Ἑστιάσης τοιοῦδε· Ὡ βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγωνῶς, ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τάχιστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρσας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἀπάντων. εἰ δέ τις τοι ὄψις ἀπαγγέλλει, παῖδα τὸν ἐμὸν νεώτερα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι χρᾶσθαι αὐτῷ τούτῳ, ὅ τι σὺ βούλει. Ἑστιάσης μὲν τούτοις ἀμειψάμενος καὶ διαβάς τὸν Ἀράξεα ἦγε ἐς Πέρσας, φυλάζων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρείον.

- 211 Κῦρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδὸν ἐποίησε τὰς Κροίσον ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος ὁπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεα, λει-

CAP. CCX.

αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι] Cf. supra I, 189 fin. — Ad ipsam sententiam (τῷ δὲ ὁ δαίμων προείφαινε κ. τ. λ.) cf. nott. ad I, 204.

ἀμείβεται δὴ ὧν ὁ Ἑστιάσης τοιοῦδε] Vulgo: ἀμείβεται ὧν δὴ ὁ Ἑστιάσης τοιοῦδε, quod reliquimus Schweighauserum secuti, qui e libris ita edidit beneque monet, δὴ ὧν a Nostro potius dici quam ὧν δὴ, ut I, 58. 59. 75. Addubitat tamen censor in Ienens. Ephemeridd. 1817. num. 163. p. 362 locos colligens, ubi ὧν δὴ reperitur, ut I, 84. 115. 174. 180 etc. E Schellershemiano Gaisfordius eumque secutus Dietsch post ἀμείβεται inseruit ol, quod tamen ferri posse negat Apetzius ad h. l. adnotans verbo ἀμείβεσθαι vel accusativum et personae et rei, vel accusativum personae et dativum rei adiungi. — τοιοῦδε itidem libri plerique iidemque optimi pro olim vulg. τοιοῦδε; recentt. edd. dederunt τοιοῦδε.

ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρσας εἶναι] i. e. qui effecisti, ut servorum loco liberi essent Persae, ubi vox εἶναι minime abundat; tu conf. similem locum VII, 120. Quod sequitur ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι, omisso articulo, ita ut simplex infinitivus praepositionem excipiat, vix feren-

dum videbatur viris doctis. Itaque Schaeferus (ad Gregor. Corinth. p. 39 coll. Appar. Demosthen. t. II. p. 564) scribi maluit: ἀντὶ δὲ τοῦ ἄρχεσθαι, quod in vitis quamvis omnibus codicibus praeter alios Matthiae quoque nunc placere video. Idem tamen confertur quoque in Gramm. Gr. p. 1065. Nec Schweigh. recepit articulum, comparans VI, 32. VII, 170, ubi conf. nott. Recentt. edd. receperunt articulum τοῦ, probante Bredov. p. 84. Mox ἀπαγγέλλει e codd. revocavi cum recentt. edd. pro ἀπαγγέλλοι, itemque cum Bredov. p. 380 χρᾶσθαι dedi pro χρῆσθαι. τούτῳ iam Reizius restituit pro τούτῳ, cuius in hac formula nullus est locus.

CAP. CCXI.

Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος] ὁ καθαρὸς στρατός, cui mox opponitur ὁ ἀχρῆνός (de quo vid. ad I, 191), de meliori exercitus parte, de flore exercitus copiosive integris validisque intelligi debet. Haud aliter Letronne (Journal des Savans, 1817 pag. 97) vertit: „cum integra parte exercitus.“ Recurrit locutio IV, 135, ubi vide Wesselingium ipsumque Schweighauserum nostri loci haud oblitum. Quare miror eundem virum,

φθέντος δὲ τοῦ ἀχρηστοῦ, ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετῶν τριτη-
μορὶς τοῦ στρατοῦ, τοὺς τε λειψθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς
100 ἐφόνευε ἀλεξιμένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς
ἐχειρώσαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες ἐδαίνυντο· πληρωθέντες
δὲ φορβῆς καὶ οἴνου εὐδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες πολλοὺς
μὲν σφεων ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας ἐξώγρησαν, καὶ
ἄλλους καὶ τὸν τῆς βασιλείης Τομύριος παῖδα, στρατηγέοντα
Μασσαγετῶν, τῷ οὐνομα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ πνυθομένη 212
τὰ τε περὶ τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
πουσα κήρυκα παρὰ Κῦρον, ἔλεγε τάδε· Ἄπληστε αἵματος Κῦ-
ρε, μηδὲν ἐπαρθῆς τῷ γεγονότι τῷδε πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ
καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμπιπλάμενοι μαίνεσθε οὐτῶ, ὥστε κατ-
ιόντος τοῦ οἴνου ἐς τὸ σῶμα ἐπαναπλώειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ,

quod propter adiectum Περσέων, quae vocula alioqui commodè abesse potuerit, hic eam intelligi vult exercitus partem, quae ex puris putis Persis maxime composita erat. — Ad argumentum capitis Strabo conferri poterit XI. p. 512. s. pag. 780 A. B., qui Cyrum contra Sacas eodem dolo usum esse enarrat. Simile quiddam e Livio XLI, 2 de Istris affert Wesselingius.

ἰδόντες δαῖτα — κλιθέντες δαίνυντο] Sensus magis quam verba ipsa praegressa (τῶν Μασσαγετῶν τριτημορὶς τοῦ στρατοῦ) respiciens e singulari in pluralem transiit; cuius usus exempla ubivis reperiuntur. Revocavi e vett. edd. et libris scriptis quibusdam ἐδαίνυντο pro δαίνυντο, ut Gaisford. et Schweigh. dederant. Sed vid. Bredov. p. 98. 288. In seqq. cum recentt. edd. rescripsimus βασιλείης (pro βασιλῆης), quod sensus flagitabat nec libri nonnulli reiciebant. Nam βασίλεια dicitur regina, ut supra I, 187 init. „Conf. Sturz. Lexic. Xenophont. I. pag. 527 ibiq. laud. Sturz. de dialect. Alexandr. pag. 151 seqq., Fischer. in Indic. ad Palaeph. s. v., Philemonis Lexic. in ἀνάσσα pag. 12.“ Cr. — Cum voce Σπαργαπίσης conferre iuvat Σπαργαπίθης, qui Agathyrus rex vocatur infra IV, 78; utrumque nomen convenire dicit

Donaldson (Journal of Asiatic Society XVI, 1. p. 6) cum Sanscritano nomine Svarga-pati, quo coeli dominus declaratur.

CAP. CCXII.

μηδὲν ἐπαρθῆς — εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ κ. τ. λ.] Pro ἐπαρθῆς, quod omnes codd. exhibent, Dietsch Bredovii iussu p. 193 edidit ἐπαέρθης. Conf. I, 90. Vocula εἰ, quae sequitur, pertinet ad ἐπαέρθης π. τ. εἰ causamque reddit antecedentium, ut fere ὅτι. Verba ἀμπελίνῳ καρπῷ valde disiuncta a verbo δολώσας, ad quod pertinent, reperiuntur quodammodo verbis τοιοῦτῳ φαρμάκῳ, ad ipsam sententiam idem fere declarantibus. Ac spectat huc quoque ἔλῳν δόλω, quod infra I, 214 legitur.

ἐπαναπλώειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ] ἐπαναπλέειν plurimi libri atque Athenaeus XIV init. Sed Eustathius ad Iliad. σ'. p. 1212, 12. v. pag. 1330, 28. Odyss. τ. pag. 685, 16 ed. Bas. exhibet ἀναπλώειν, quod cum magis Herodoteo sermoni congrueret (conf. VI, 26. 33. 116), nunc ediderunt ἐπαναπλώειν. Vid. modo Bredov. p. 171. Ad verbi significationem apte monet Wesselingius, indicare Tomyrin, ebris sursum tendere et quasi in ore natare improba verba. Ad

- τοιούτῳ φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ μάχῃ κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὦν μεν εὖ παραινέουσας ὑπόλαβε τὸν λόγον· ἀποδοῦς μοι τὸν παῖδα ἅπιθι ἐκ τήσδε τῆς χώρης ἀξήμιος, Μασσαγετέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμνυμί τοι τὸν Μασσαγετέων δεσπότην, ἣ μὲν σὲ ἐγὼ καὶ ἅπληστον ἔοντα αἰ-
 213 μματος κορέσω. Κῦρος μὲν νυν τῶν ἐπέων οὐδένα τούτων ἀνεμειχθέντων ἐποιέετο λόγον. ὁ δὲ τῆς βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὥς μιν ὁ τε οἶνος ἀνῆκε καὶ ἔμαθε, ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε· ὥς δὲ ἐλύθη τε τάχιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἐωυτόν.
 214 καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις δὲ, ὥς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν τὴν ἐωυτῆς δύναμιν συνέβαλε Κύρῳ ταύτην τὴν μάχην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν

hanc imaginem de mari sumtam spectat quoque κατιόντος τοῦ οἴνου eundem in modum dictum, quo alibi κατιόντος τοῦ ἀνέμου dicitur; vid. Thucyd. II, 25, ubi plura excitavit Poppo, et VI, 2, ubi Dukerus aliis locis allatis dicendi usum explicuit. E quibus patet, ἐπαναπνέειν, quod h. l. Wassius (ad Thucyd. VI, 78) pro ἐπαναπλέειν legi voluit, ferri non posse. Ad formulam κατὰ τὸ καρτερόν conf. III, 65. IV, 201 ibique nott.

ὑπόλαβε τὸν λόγον] ὑπολαμβάνειν idem esse atque ὑποδέχεσθαι hoc loco comprobatur Thomas Magist. pag. 875. — Mox κατυβρίσας additum habet dativum, quae rarior est structura, in Sophocli. Ai. 153 quoque obvia. Sic καταγεῖλιν cum dativo Herod. VII, 9.

εἰ δὲ μὴ ταῦτα σὺ ποιήσεις] Ita cum recentt. editt. scripsimus, libris inuentibus. Vulgo εἰ δὲ ταῦτα σὺ ποιήσεις, ubi soloecum σὺ haud tueri poterunt, quae olim in Creuzeri Melett. III. pag. 21. not. 14. collegi exempla huius particulae, praecedente εἰ. — Matthiae verba ταῦτα σὺ ποιήσεις spuria habet, tum propter scripturae diversitatem, tum quod σὺ inepte additum sit.

ἥλιον ἐπόμνυμί τοι τὸν Μασσα-

γετέων δεσπότην] δεσπότην ut titulum non solum reliquis addi diis, verum Solis frequentem esse titulum (v. c. apud Porphy. de abst. animal. IV, 10) notat Wesseling. locis veterum quibusdam adiectis. — In seqq. ἣ μὲν eodem pacto, quo I, 196. Vulgo ἣ μὴν. Conf. etiam Etymolog. Magn. p. 416, 48.

CAP. CCXIII.

ὁ δὲ τῆς βασιλείης Τομύριος παῖς] Perperam vulgo βασιλῆϊς. Conf. I, 211 fin. — In seqq.: ὥς μιν ὁ τε οἶνος ἀνῆκε est: ubi vinum dimisit ipsum, i. e. ubi ex vino et inde orta ebrietate ad se rediit.

CAP. CCXIV.

ὥς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε] of, quod Wesselingius aliique post eum abiecerant, merito e libris restituit Schweighaeuserus; qui vero quod of et hoc loco et VI, 86 cum ἐσήκουσε coniungit, minus recte dativi huius rationem perspexisse videtur. Melius Matthiae Gr. Gr. §. 359 seq. et 362, 4. not. 2. pag. 677. Articulum ὁ (ante Κῦρος) omisit Florentinus, unde rec. edd. vel prorsus neglexerunt vel uncis incluserunt.

μάχαι ἐγένοντο, κρίνω ἰσχυροτάτην γενέσθαι, καὶ δὴ καὶ πυν-
θάνομαι οὕτω τοῦτο γενόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς
διαστάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ βέλεια ἐξε-
τετόξευτο, συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσι τε καὶ τοῖσι ἐγγχειριδίοις
συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολλὸν συνεστάναι μαχομένους,
101 καὶ οὐδετέρους ἐθέλειν φεύγειν· τέλος δὲ οἱ Μασσαγέται πε-
ριγενέατο. ἥ τε δὴ πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτη
διεφθάρη, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κύρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ
πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτια. ἄσκον δὲ πλήσασα αἵματος
ἀνθρωπίνου Τόμυρις ἐδίξητο ἐν τοῖσι τεθνεῶσι τῶν Περ-
σέων τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆκε αὐτοῦ τὴν κε-
φαλὴν ἐς τὸν ἄσκον· λυμαινομένη δὲ τῷ νεκρῷ ἐπέλεγε
τάδε· Σὺ μὲν ἐμὲ ζῶουσάν τε καὶ νικῶσάν σε μάχῃ ἀπώλε-
σας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλῳ· σὲ δ' ἐγὼ, κατάπερ ἡπέλ-
λησα, αἵματος κορέσω. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευτὴν

συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσι τε —
συνέχεσθαι] Facit huc Hesychii
glossa (t. II. p. 1305): *συνέχεται·*
συνπλέκεται. συμπλέκεσθαι au-
tem constat esse: manus conserere
cum aliquo, ut diximus ad Plutarchi
Flamin. IV. p. 88. — Verba ὥς
σφι — ἐξετετόξευτο Zosimum II,
18 imitari observat Wesseling. —
Ad συνεστάναι in seqq. conf. I, 208.

οἱ Μασσαγέται περιγενέατο]
Pro περιγενέοντο Noster dixit,
quod ipsum h. l. e Sancrofti libro
ac duobus aliis dedit Dietsch. In
Dindorfii editione reperio ἐγίνοντο.
Tu conf. ἀπικέατο I, 15. 152 ibi-
que nott., alia, quae attulit Bre-
dov. p. 331, in quibus ἐγενέατο II,
166, cuius loco Dietsch posuit ἐγέ-
νοντο. Transit hic subito Noster
ex oratione obliqua in rectam ora-
tionem, oblitus quod antea dixe-
rat λέγεται. Nec tamen talia apud
optimos quosque scriptores desunt.
— Ad αὐτοῦ ταύτη in seqq. conf.
I, 189 fin.

βασιλεύσας τὰ πάντα ἐνὸς δέον-
τα τριήκοντα] Ctesias in Persicc.
Excerptt. §. 8 triginta annos Cy-
rum regnasse scribit; quem pleri-
que alii scriptores secuti sunt, ut
illic notavimus pag. 116. Nec mul-
tum alii recedunt. Larcherus Cyri

mortem retulit ad annum 530 a.
Chr. n.; qui triginta annos Cyrum
regnasse sumunt, mortuum Cyrum
ponunt anno 529 a. Chr. n., vid.
Clinton. Fast. Hellen. ed. Krueger.
p. 12 et Io. a Gumpach: Die Zeit-
rechn. d. Babyl. u. Assyrl. p. 82
seq. 89. 125. Conf. etiam Voemel
in Exercit. chronol. de aetate So-
lonis et Croesi pag. 29. 30 et Le-
psius: Monatsbericht der Berlin.
Akad. 1854. p. 497, qui hanc diffe-
rentiam ex Persici et Aegyptii anni
diversitate componere studet.

ἐδίξητο] Male olim ἐδίξετο. Vid.
I, 94. — In seqq. Wesseling. tue-
tur ἐναπῆκε (demisit), quod a Gro-
novio, aliis plurimorum librorum
inssu mutatum erat in ἐναπῆπτε
(a verbo ἐναπάπτειν sive ἐναφά-
πτειν) hoc fere sensu: „adligavit
superiori utris ori, ut modo posset
demittere quasi ad potandum, modo
rursus attrahere, ut intermitteret.“
Schweigh. interpretatur: „caput in
sacco suspendit.“ Sed mihi ἐνα-
πῆπτε librariorum mendum videtur,
quod idem indicat censor in Ephem.
Ienenss. 1817. nr. 165. pag. 384.
Quare revocavi ἐναπῆκε. — Ad
structuram verbi λυμαινεσθαι conf.
III, 16; ad verba seqq. spectat
Aelian. N. A. VII, 11.

τοῦ βίου πολλῶν λόγων λεγόμενον ὅδε μοι ὁ περὶ τούτου εἰρηται.

215 *Μασσαγέται δὲ ἐσθλὰ τε ὄραϊν τῇ Σκεδικῇ φορέουσι*

πολλῶν λόγων λεγόμενον ὅδε μοι ὁ περὶ τούτου εἰρηται. Extant utique plures narrationes de Cyri morte; quæ quiete in lecto decessisse Xenophon scribit. Ctesias in castris e vulnere sancium narrat mortuum, Diodorus in acie captum crucique affixum, et sic alii aliter, quos recenset Bos. ad Cornel. Nepot. de regg. I. §. 2, add. van Staveren ad eund. loc. Add. Hemsterhus. ad Luciani qui Herodotum sequitur, Contempl. §. 13. p. 303 seqq. T. III. ed. Bip. Herodotum quoque sequitur Hieronymus Commentt. in Zachar. I, 1. (T. VI. p. 778 ed. Vallarsi.) coll. Commentt. in Daniel. 6. (T. V. p. 665) et II (T. V. p. 762). Et plures fuisse, qui de Cyri bello adversus Massagetas retulerint, Strabo quoque narrat, quorum quemquam vera usquequaque prodidisse idem negat. Atque augetur difficultas eo, quod Arrianus (Exped. Alex. VI. 29) et Strabo (XV. p. 730 s. p. 1062) Cyri monumentum Pasargadis memorant ipsiusque Cyri cadaver laute atque opipare conditum Alexandri Magni ætate in eo inventum narrant. Quid equidem sentiam, ad Ctesiae fragm. pag. 111 declaravi. Magis enim placet Ctesiana narratio, utpote simplicior, nec fabulis ullo modo ornata aut exagge- rata. Herodotum crediderim eam elegisse narrationem, quæ magis erat conformata ad Graecorum animos, quibus in tam foedo ac turpi regis summi exitu ante oculos ponerentur vitæ humanæ vicissitudines simulque ipsarum rerum humanarum fragilitas atque infirmitas, in iis adeo conspicua, quos summos ac maxime præstantes reliquis vulgo censemus. Haec narratio aequè congruit cum fine atque consilio aëriptoris, qui simile humanæ fragilitatis exemplum in Croesi fati iam supra proposuerat, alterum eiusdem generis adeoque

atrocius nunc additurus, quæ ad vindictam quam perhibet divinam attenderent homines suisque finibus se tenerent modesti, nil ulterius appetentes. A quo non valde discedit Osiandri v. d. sententia, illuc a me laudata. Malit ille fabulam de Cyri exitu referre ad odium istud, in quod tyranni ac regnorum conditores facile incurrant, ut vel post mortem mala fama contaminentur. Nec Dahlmanno, quæ Herodotus de Cyri fine scribit, vera prorsus aut fabulis admixtis vacua videntur (conf. eius Herod. pag. 142.), neque Dunckero (Geschichte d. Alterth. II. p. 576 seqq.). Herodoteam narrationem ad poesin reiicienti. Schlossero (Universalgesch. I. I. p. 252 seqq.) Ctesiana narratio præferenda videtur, Xenophontea Anglo viro docto Vaux (Nineveh and Persepolis pag. 90 seq.). Herodoteam narrationem cum iis, quæ habet Mirchond, contendere studuit Schott in: Erman, Archiv f. Russland. 1841. II. p. 386 seq. Quæ vero Arrianus et Strabo l. l. de Cyri monumento tradunt, ea virorum doctorum e sententia sic satis conveniunt cum eo monumento, quod Pasargadarum veterum in loco prope Murgab, ut nunc vocant, adhuc cernitur vulgoque cognitum est nomine *Mesched i Mader i Suleiman* (i. e. *sepulcrum matris Salomonis*). Accurate descripsit e Morieri, Ker Porteri, aliorum itinerariis Ritter: Erdkunde VIII. p. 949 seqq. Aeri incisum hoc Cyri sepulcrum exhibet Texier Descript. de l'Arménie, Perse etc. Pl. 81; lapidi non minus splendide incisum Flandin Voyage en Perse Pl. 85. 194—197.

CAP. CCXV.

Μασσαγέται δὲ — φορέουσι De Massagetarum vestimentis conf. Strab. XI. p. 513. s. p. 781 B,

καὶ δλαιταν ἔχουσι. ἱππῶται δὲ εἰσι καὶ ἄνιπποι (ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι) καὶ τοξῶται τε καὶ αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχουσιν. χρυσῶ δὲ καὶ χαλκῶ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰχμᾶς καὶ ἄρδεις καὶ σαγάρεις, χαλκῶ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν καὶ ζωστήρας καὶ μασχαλιστήρας

ubi Casaubonus, nostri loci non oblitus, scribi mavult τῇ Σηρικῇ pro τῇ Σκυθικῇ, cuius mutationis iustam causam perspicere haud valeo, praesertim cum Massagetarum ipsos ad Scythas quodammodo pertinuisse dubitari nequeat. Conf. ad I, 201 init. Simillime de Androphagis loquitur Noster IV, 106.

σαγάρεις νομίζοντες ἔχουσιν] De νομίζειν conf. I, 131. — σαγάρεις et hic et paulo inferius scripsimus pro vulg. σαγάρεις, in qua formam Ionicam ad vulgarem normam conformatam vides. Melius e libris restituerunt Schweigh. et Gaisf. Eodem iure ἄρδεις pro vulg. ἄρδεις. Vid. Bredov. p. 264. — σάγαρις. bipennis (zweischneidige Streitaxt), tribuitur Sacis Scythis, qui Xerxis exercitui interfuerunt, VII, 64, nec minus Persis atque Amazonibus, ut intelligitur e Xenophonte in Anab. IV, 4, 16 coll. V, 4, 13 et Herodot. IV, 5. 70. Quare Rennelius (in Geograph. Herodot. pag. 516 ed. vernac.) telum hocce ita comparatum fuisse suspicatur, ut modo tanquam securis lignea („als Holzaxt“), modo ut ensis adhiberi potuerit. Melius credo Ritterus (in Erdkunde II. p. 789 ed. pr.) exponit: ein dolchartiges Messer, ensem parvum eumque curvatum, qui ab Herodoto in Europae Scythia dicatur ἀκινάκης, in Asiae Scythia Sacisque σάγαρις, in quo etiam Wahlius idem Saxonum telum Sax agnovit. Quod in seqq. nominatur alterum telum ἄρδεις, explicante Wesselingio, sagittae cusps est. Excitavit h. vocem Suidas, explicans φαρέτρας.

χρυσῶ δὲ καὶ χαλκῶ τὰ πάντα χρέωνται] χρέωνται in hoc capite et in sequenti aliquoties obvium haud mutavi propter libros scriptos; recentt. edd. ex Bredovii

canone p. 386 ubi vis reposuerunt χρέωνται. — Copiam hancce auri atque aeris unde traxerint, supra iam indicavimus ad I, 204. Hic addo Heeren. in Ideen I, 1. p. 88 seqq. 91 seqq. 98 de hac metallorum copia ac locis, unde provenirent ista, egregie disputantem. Atque etiam Eichwald (Geograph. d. Casp. Meeres p. 27 seq. 263 seq.) auri copiam tam ex fluviis repetit quam ex monte Ural, ad cuius radices Massagetas habitasse existimat. In montibus Ural atque Altai metalla auri aerisque iam antiquissimo tempore a gente Finnica s. Schudica exerceri solita esse narrat Kellgren Jahresber. d. morgenl. Gesellsch. 1846. p. 193. Quod ad aes attinet, tenemus illud, quod memoratu utique dignissimum proferit Ritterus (Erdkunde II. pag. 796 ed. pr.), per Asiam septentrionalem quaecunque inventa fuerint antiquitatis monumenta ex metallis confecta, ex aere elaborata fuisse, ipsaque arma in sepulcris detecta antiquissimi aevi. Quibus optime confirmantur, quae Herodotus et Strabo l. l. de aere apud Massagetas, qui his ipsis in regionibus vagati esse dicuntur, memoriae prodiderunt. — μασχαλιστήρας in seqq. cum Schwgh. in Lexico Herodoteo intellexerim de loro quodam s. cingulo, quod supra axillas gestant homines, cuius fibulas ex auro confectas habent Massagetae. Nam μασχαλιστήρες proprie sunt lora, quae equorum scapulis subduntur, s. lora pectoralia, quemadmodum in Aeschyl. Prometh. 71, ubi vid. Blomfield. in Glossario, qui recte affert Thom. Magistr. s. v. μάλη p. 595. Add. Schoene Comment. de personis in Euripid. Bacch. p. 30. — In seqq. φάλαρα apud Suidam sunt τὰ περὶ τὰς

χρυσῷ κοσμεύονται. ὥς δ' αὐτως τῶν ἵππων τὰ μὲν περὶ τὰ στέφνα χαλκίους θώρηκας περιβάλλουσι, τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ φάλαρα, χρυσῷ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
 216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς ἄπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται τοιοῦσδε· γυναικὰ μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτησι δὲ ἐπικοίνα χρέωνται. ὃ γὰρ Σκύθας φασὶ Ἕλληνες ποιεῖν, οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιοῦντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς γὰρ ἐπιθυμῆσαι γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν φαρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσγεται ἀδεῶς. Οὗρος δὲ ἡλικίης σφι προκέεται ἄλλος μὲν οὐδεὶς· ἐπεὶ δὲ γέρον γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές οἱ πάντες συν-

γνάθους σκεπάσματα, quam interpretationem nimis restrictam esse recte statuit Schweighauserus in Lex. Herod. II. p. 351. Rectius opinor Blomfield. reddit *frontale*; vid. Glossar. ad Aeschyl. Pers. 668 et conf. Homer. Ill. XVI, 106. V, 743 cum scholiis antiquis et Buttmann. Lexilog. II. p. 243. — In fine cap. alterum οὐδὲ (in verbis: οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ) in uno libro Parisino omissum delevit Dindorf, uncis inclusit tanquam immerito intrusum Dietsch. Equidem retinendum duxi.

CAP. CCXVI.

ταύτησι δὲ ἐπικοίνα χρέωνται] Olim ἐπὶ κοινὰ, cuius loco alii ἐπικοίνα, i. e. *promiscue*, cum adverbium sit. Probant hanc interpretationem et ea, quae sequuntur, et ipsius Strabonis verba eadem de re XI. p. 513 s. p. 780 D. 781 A. De ἐπικοίνος hoc sensu conf. IV, 104. 172. 180 coll. VI, 19. Quare non audiendus Coraes, qui vel ἐπὶ κοινού legendum vel ἐπὶ κοινὰ hoc eodem sensu accipiendum censet, ut sit *en public*. Sed conf. Procop. de bell. Pers. I, 5. pag. 14 C ac de simili quodam more apud Tyrhenos Theopompum apud Athen. XII, 3. pag. 517. D. F. — Initio capitis reliqui τοιοῦσδε a libris omnibus allatum; recentt. edd. τοιοῦσιδε.

τὸν φαρετρεῶνα ἀποκρεμάσας

πρὸ τῆς ἀμάξης] i. e. *pharetra pro plaustro suspensa*. Eadem in re Strabo XI. p. 513 s. pag. 781 A: τὴν φαρέτραν ἐξαρτήσας ἐκ τῆς ἀμάξης. Confert praeterea Wesseling. Herodot. IV, 172 et Aelianum Hist. Animal. VI, 160. — Mox melius προκέεται pro vulg. πρόκειται e libris reduximus. Ad verba ἐπεὶ δὲ γέρον γένηται potest suppleri τίς. Conf. de subiecti, quod dicunt, omissione ad I, 132 init. nott.

οἱ προσήκοντες — θύνοσι] Vid. Strab. XI. pag. 780 seq. pag. 513 ed. Casaub. Similes aliarum gentium mores exstant plures notante Larchero ad h. l. Qui primum Hyperboreorum meminit ex Hellenico apud Clement. Alexandrin. Stromat. I. p. 359 s. fin. et p. 360, tum Timaei de Sardiniae insulae incolis idem fere testantis (apud Tzetz. ad Lycophron. Alexandr. vs. 796). De Ceis quibusdam paria narrant Stephan. Byzant. s. v. Ἰουλίς et Strabo X. p. 486. p. 745 A. Nec his contentus recentioris adeo aetatis exemplum profert Larcherus. Incolis enim regni Aracan eundem fere morem in usu esse tradunt in Hist. natur. et civil. du royaume de Siam t. II. p. 371. In Nubiae interioris regionibus similem in modum senes infirmos fossa facta vivos sepeliri scribit Russegger in Allgem. Zeitung 1838. 22. Jun. Beil. Neque aliter in Australiae insulis, quibus nomen Viti, fieri

ελθόντες θύουσί μιν καὶ ἄλλα πρόβατα ἅμα αὐτῷ· ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα κατευωχέονται. ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφι νενό-
102 μισται. τὸν δὲ νοῦσῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ
κρύπτουσι, συμφορὴν ποιούμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο ἐς τὸ τυθῆναι.
Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι καὶ ἰχθύων· οἱ
δὲ ἄφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξεω ποταμοῦ παραγίνονται· γαλα-
κτοπόται δέ εἰσι. Θεῶν δὲ μῦνον ἦλιον σέβονται, τῷ θύουσι
ἵππους. νόμος δὲ οὗτος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ
πάντων τῶν θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

scribit Dumont d'Urville: Voyage
au pôle Sud et dans l'Océanie T.
IV. p. 254 seq. Senes descendunt
in fossam antea paratam, in qua
sedentes clavis necantur a suis co-
gnatis. Ut ad Herodotum redeam,
scite cum illius hac de Massagetis
narratione contulit Wesseling.
fragm. Pythagor. pag. 713 ed. Gal.
ac de ipso more citat I. A. Fabric.
ad Sext. Empir. Philosoph. hypot.
III, 24. pag. 179. Add. etiam Osen-
brueggen in Prolegg. ad Ciceronis
Orat. pro Rosc. Amerin. p. 53 seqq.
coll. Zeitschrift f. Alterthumswiss.
1836. pag. 1007. Ghillany: Men-
schenopfer d. Hebr. p. 613 et
Ukert Geogr. d. Griech. u. Roem.
III, 2. pag. 425. not. 14, qui alia
quoque aliarum antiquarum gen-
tium humana carne fruentium te-
stimonia attulit; Lasaulx l. l. pag.
275.

γῇ κρύπτουσι] In hoc ipso Stra-
bo, alias Nostri vestigia premens,
nonnihil discedere videtur XI. p.
781 A. s. pag. 513, ubi haec legun-

tur: τοὺς δὲ νόσῳ θανόντας ῥί-
πτουσιν ὡς ἀσβεῖς καὶ ἀξίους ἐπὶ
θηρίων βεβρωσθαι. — συμφορὴ in
seqq. quo modo intelligendum, do-
cebunt alii loci, ut I, 35. 43 etc.

τῷ θύουσι ἵππους] Apud Per-
sas quoque equos Soli consecratos
et mactatos docent veteres, ut mo-
nui ad I, 189. Apud Romanos Ne-
ptuno ac Marti esse equos macta-
tos apparet e Festi Excerptis p. 61
et 111 (s. v. Equus et October Eq.)
coll. p. 120 (s. v. Panibus). — In
seqq. τὸ θνητὸν omnino est ani-
mal quodvis, quare bene Eustathius
ad Iliad. pag. 257, 15 ed. Basil.
exponit τὸ ἐν ζώοις τάχιστον.

νόμος δὲ οὗτος τῆς θυσίης] Per-
tinent haec ad sequentia, recte mo-
nente Werfero in Actt. phill. Mo-
nacc. I. pag. 99. — δατέονται
est tribuunt, qua significatione tri-
buendi s. distribuendi Homerus hoc
verbum adhibuit Odyss. I, 112.
Ili. IX, 138 coll. XVIII, 264 et
XXIII, 121. Add. Pindar. Olymp.
VII, 54.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α.



ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΗ Η.

103 **ΤΕΛΕΤΗΣΑΝΤΟΣ** δὲ Κύρου παρέλαβε τὴν βασιλῆτην 1
Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπειω
θυγατρὸς· τῆς προαποθανούσης Κύρος αὐτὸς τε μέγα πένθος
ἐποιήσατο, καὶ τοῖσι ἄλλοισι προεῖπε πᾶσι, τῶν ἡρχε, πένθος
ποιέεσθαι. ταύτης δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμ-
βύσης, Ἴωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρῶτους ἐόντας
ἐνόμιζε, ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλλους

CAP. I.

Κύρος αὐτὸς τε μέγα πένθος
ἐποιήσατο] Vulgo πένθος μέγα, in-
vitis libris, quos et hic secuti su-
mus et in seqq., ubi recte illi omit-
tunt alterum μέγα ante πένθος vul-
go positum. Ad structuram verbo-
rum ὡς δούλους — ἐόντας ἐνόμιζε
conf. Kuehner Gr. Gr. §. 673. not.

ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρα-
τηλασίην] Accidit hoc, teste Dio-
doro I, 68, cum Amasis iam esset
mortuus, tertio anno Olymp. LXIII.
Ex ipso Herodoto id nobis colligere
posse videmur, hanc expeditionem
non ita longe post Cyri mortem esse
susceptam: qui si occubuit anno
529 a. Chr. n., ut posuimus ad I,
214, Cambysis expeditio in Aegy-
ptum suscepta probabiliter cadet in
annum 527; proximo anno (526) se-
cuta est expeditio in Aethiopes, a
qua in Aegyptum expugnatam re-
versus est, quo tempore Apis ap-
paruit (Herodot. III, 27), i. e. anno
525 a. Chr. n.: unde apud Eusebium

legimus, Cambysem obtinuisse Ae-
gyptum anno quinto regni sui; vid.
Io. a Gumpach: Zeitrechnung der
Babylon. etc. p. 165 seqq. 179 et
Hülfsbuch d. rechnend. Chronolog.
p. 95. Qui Cyrum anno 530 a. Chr. n.
mortuum ponit Ley (Fata et condi-
tio Aegypti etc. p. 33 seq. 42.), inde
Cambysem Aegypto potitum ponit
anno 528 a. Chr. n. Minus accu-
rate Larcherus (Tab. chronolog. p.
117 seq. 629) Cambysem Aegyptum
aggressum esse statuit anno 525
a. Chr. n., quem sequitur Clinton
Fast. Hellen. p. 14 ed. Krueger, et
Lepsius: Briefe aus Aegypt. p. 276
et Zeitschrift d. morgenl. Gesell-
schaft VII. p. 417 seqq., qui vero
postea suam sententiam retractans
et ipse annum 527 ponit Cambysis
Aegyptum invadentis (Monatsbe-
richte d. Berl. Akad. 1854. p. 224
seq. et p. 495 seqq.). Idem Larche-
rus inter Herodotum, qui anno 460
a. Chr. n. Aegyptum viserit, et Cam-
bysis occupationem spatium inter-
esse vult sexaginta sex annorum,

τε παραλαβών, τῶν ἤρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων, τῶν ἐπεκράτεε.

2 Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμήτιχον σφέων βασιλεῦ-

vel potius sexaginta quinque, ut Letronnius ponit, de tempore Herodotei itineris in Aegyptum consentiens; vid. Recherches sur les fragm. d' Héron d'Alexandr. p. 207. Mém. de l'Acad. des Inscript. T. XVII. P. I. p. 53. At vero Aegyptiacum Herodoti iter intra annos 454—444 a. Chr. n. cadere, bene commonstravit Dahlmann. Herodot. p. 68—70, adstipulante Heyse in Quaest. Herod. p. 41. 50. 112. Herodotum circa annum 450 a. Chr. n. in Aegypto commoratum esse, post Ley (Fata et condit. Aegypt. p. 3.) ponit Brunet de Presle: Examen critiq. des dynasties d'Egypt. p. 77 seq. Dahlmannum sequitur Wheeler: Geography of Herodot. p. 2. — Cr. ad Αἰγυπτον haec adscripsit: „Conf. Homer. Odyss. XVII, 448 ibiq. Eustath. pag. 641, 18 seqq. et Odyss. XIV, 246 cum Apollonii Lex. Homer. p. 52 seq. ed. Toll.“

τῶν ἐπεκράτεε] ἐπικρατεῖν momente Wytenbachio (Selectt. histor. pag. 370) non tam imperare, quam *insuper imperare* explicandum. Sed accessionis significationem abesse ab hoc verbo, quo omnino imperium armis partum ac tale fere, quod nos *Oberherrlichkeit* vocamus, idemque oppositum quodam modo verbo ἄρχειν declaratur, ostendit Rup. Jaeger in Annotatt. in Plutarch. Vit. Caesaris Specim. I. (Spinae 1838) p. VI.

CAP. II.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμήτιχον σφέων βασιλεῦσαι] Quod equidem dedi Ψαμμήτιχον, ex Aldina fluxit; Schellershemianus liber cum tribus Parisinis Ψαμμήτιχον, quod inde a Schaefero in edd. recentt. omnes transiit; Sancrofti liber cum Vindobonensi Ψαμμήτιχον, Medicus et Askevianus Ψαμμήτιχος, in quo nominativum, qui hic stare nequit, dudum reiecit Dor-

ville ad Chariton. p. 231 ed. Lips. Mihi in vocis huius scriptura potior videbatur Medicei codicis auctoritas, quam secutus et h. l. et alius (I, 105. II, 151 seqq.) rescripsi Ψαμμήτιχος pro Ψαμμήτιχος, ut vulgo apud Herodotum, Strabonem, Diodorum ipsumque etiam Thucydidem (I, 104, ubi conf. interpretes) edunt; rectius opinor Ψαμμήτιχος apud Aristotel. Polit. V, 9, 22. Antiquissima enim inscriptio, quam ad ipsius regis aetatem refert Lud. Ross, regis nomen affert: Ψαμμήτιχος, quocum sane convenit Ψαμμήτιχος, nunquam fere Ψαμμήτιχος, quod ipsum ex Ψαμμήτιχος ortum existimo. Vid. Corp. Inscriptt. Graecae. nr. 5126. p. 507 et Jahrb. f. Philol. u. Paedag. LXIX. p. 528 seqq. Et conferri quoque potest Wesseling. ad Diodor. I, 66 et Tzschuck. ad Pompon. Mel. V. p. 238. In ipsis Aegyptiorum monumentis nomen scriptum *PSMIK*, i. e. *Psametik*. — Quod ad ipsum argumentum attinet, huius loci non est quaerere, Aegyptii iure utrum ita praedicent, se omnium mortalium esse primos, nec ne; illud vero teneamus, hanc certe constantem videri fuisse opinionem Aegyptiorum, testibus veterum de Aegypto scriptoribus. Hinc Cosmes et Cnossus, qui de Aegypto atque Asia scripserant libros, Aegyptios omnium populorum *esse* narrant antiquissimos Thebasque, principem urbem in Aegypto conditam. Nec aliter tradiderunt Nicanor, Archemachus, Hippys, Xenagoras, qui primo Chronicorum libro evincere studuerat, non Phryges, sed Aegyptios primos fuisse omnium. Ita certe Scholiast. Apollon. Rhod. ad IV, 262. Neque nostra aetate defuerunt, qui eandem quaestionem de veterum Aegyptiorum originibus gentisque antiquitate tractarent viri docti et historiae et rerum naturalium curiosi; qui ex ipsa hominum Aegyptiorum forma, qualem monu-

σαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρῶτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων. ἔπειδ' ὃν Ψαμμήτιχος βασιλεύσας ἡθέλησε εἰδέναι, οἳ τινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἑαυτούς. Ψαμμήτιχος δὲ ὥς οὐκ ἐδύνατο πυκθανόμενος πόρον οὐδένα, τούτου ἀνευρεῖν, οἳ γενοῖατο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. Παιδία δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέφειν ἐς τὰ πόλυνια τροφήν τινα τοιήνδε, ἐντειλάμενος μηδένα ἀντίον αὐτῶν μηδεμίαν φωνὴν ἰέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἑωυτῶν κέεσθαι αὐτά,

menta Aegyptiaca repraesentant ac potissimum e mumiarum craniis accurate perquisitis ostendere conati sunt, homines Aegyptios maximam partem ad Caucasiam quam dicunt speciem stirpemque Indogermanicam pertinere admixtis etiam aliis inferiorum imprimis classium hominibus, qui ad Africanam s. Negrorum formam magis accedant. Quae post Blumenbachium Cuvier., Soemmering., alios singulari libello persecutus est Morton: Crania aegyptiaca, or observations on egyptian ethnography etc. Philadelphia 1844, et post illum Courtet de Lisle in: Nouvelles annales des Voyages Vol. CXIV (1847. T. II.) p. 299 seqq. Vid. etiam James Cowles Prichard: Researches in to the physical history of Mankind Vol. II. p. 192 seqq. 217 seqq. 227 seqq. et Nott and Gliddon Types of Mankind (Lond. 1854) cap. V. p. 141 seqq. VII. p. 210 seqq. 245. De Aegyptiorum craniis vid. Herod. III, 12 ibique nott.

ἐνόμιζον ἑαυτοὺς — γενέσθαι] Praeter morem accusativum (nominativi loco) cum infinitivo hic posuit. De quo Cr. laudat Heindorfii dispuat. ad Platon. Euthydem. pag. 414 seqq. Tu vid. nott. ad I, 34. In seqq. βασιλεύσας est: *regnum* (Amasi mortuo) *adeptus*, ut I, 14, ubi vid. nott. — ἀπὸ τούτου in seqq. est: *ab eo inde tempore*.

ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε] Quod Burgea. (Prolegg. Thucyd. p. 320) scribi vult τοιόνδε τι, eo haud opus esse videtur. Nec libri addicunt manu scripti.

Παιδία δύο νεογνὰ κ. τ. λ.] Pollux in Onomast. II, 8 ex Herodoto affert νεόγονον, quod tamen repone noli. Conf. Bredov. p. 215. Nec magis placet, quod Piersono (Verisimill. p. 234. ad Moer. p. 309) in mentem venit, νεογιά. Lectionem receptam satis tumentur alii optimorum scriptorum loci, quos supeditat Thes. L. Gr. V. p. 1426 ed. Dindorf. — οἳ ἐπιτυχόντες sunt homines viles, infimae conditionis ac sortis. Monui hoc ad Plutarch. Alcibiad. pag. 137 seq. Ad verba τρέφειν — τροφήν τινα τοιήνδε, i. e. ὡς τρέφειν, conf. Kuehner Gr. Gr. §. 558, a.

ἐντειλάμενος μηδένα ἀντίον αὐτῶν μηδεμίαν φωνὴν ἰέναι] αὐτῶν et μηδεμίαν cum Gaisf. dedimus pro vulg. αὐτέων μηδεμίαν. — φωνὴν ἰέναι (non λέγειν, ut prave olim impressum legebatur), *vocem emittere*, recurrit infra IX, 16 coll. II, 15, ubi Wesselingius laudat Aesch. S. c. Th. 871, Eurip. Med. 1176, alia. Item Plutarcho frequens ἀφίεναι φωνήν, ut in Pericl. 8. 33. Conf. Coraem ad Heliodor. par. 368. Et ipsum confer sis Herodotum II, 15.

ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἑωυτῶν κέεσθαι] ἐπ' ἑωυτῶν eodem modo accipiendum, quo supra I, 143. 203. In seqq. τὴν ὥρην est: *certo, definito tempore, zur bestimmten, gegebenen Zeit*, ut recte interpretatur Matth. Gr. Gr. pag. 786. *ad tempus* reddit Kuehner Gr. Gr. II. §. 545. not. 4. Add. Elmsley ad Euripid. Bacch. 727. Dindorf. ad Aristoph.

καὶ τὴν ὥρην ἐπαγινέειν σφι αἶγας· πλήσαντα δὲ τοῦ 104
γάλακτος τὰλλα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποιεῖ τε καὶ ἐνε-
τέλλετο ὁ Ψαμμήτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλλα-
χθέντων τῶν ἀσήμεων κνυζημάτων, ἥντινα φωνὴν ῥήξουσι
πρώτην. τάπερ ὦν καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ διέτης χρόνος ἐγγόνεε
ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι
τὰ παιδία ἀμφοτέρω προσπίπτοντα βεκὸς ἐφάνεον, ὀρέγοντα

Acharn. 23. ἐπαγινέειν Ionica forma sic scriptum plerique libri exhibent; quod sequitur σφι, ex iisdem libris nunc restitutum pro eo, quod in Wesselingii, Reizii, aliorumque editionibus legebatur σφίσι. Caeterum in his verbis subitum subiecti, quod vocant, transitum notare iuvat, vel potius defectum, cum ad ἐπαγινέειν (i. q. ἐπάγειν) mente sit repetendum: (ποιμένι) ἐντειλάμενος. Nec aliter verba sequentia supplenda erunt: πλήσαντα δὲ (sc. τὸν ποιμένα) — διαπρήσσεσθαι scil. ἐντειλάμενος. Quare prave in quibusdam scribitur πλήσαντας.

ταῦτα δ' ἐποιεῖ τε καὶ] Sic libri dabant. Vulgo ἐποιέετο.

τῶν ἀσήμεων κνυζημάτων] Haud male Larcherus: *des sons inarticulés, des vagissements inarticulés*. Est enim κνύζημα *vagitus, eiulatus infantium*, recens natorum praecipue. Conf. Suidam s. v., Gregor. Corinth. de dial. Ionic. §. 113 et Faesi Berichtig. u. Zusätze zu Passow. Wörterbuch. II. (Zürich 1838). p. 12.

ἥντινα φωνὴν ῥήξουσι πρώτην] ῥήξαι φωνήν, *rumpere* (edere) *vocem*, iam supra enotavimus I, 85. Add. V, 93. Alia laudavimus ad Plutarch. Alcib. pag. 92, quibus nunc addo copiose de hac locutione disputantem Kypkium in Obs. sacr. ad Galat. IV, 27. p. 283. Tom. III.

ὥς γὰρ διέτης χρόνος ἐγγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι] Verbit Valckenarius: *postquam enim ista pastor fecerat per biennium*, laudans de participii usum, quod in dativo sic verbis γίνεσθαι s. εἶναι adponi solet, Herodot. I, 113. III, 56. IX, 38. Thucyd. III, 29, alia, quibus tu add. Herod. I, 84. II, 124. 145, ne plura. Quod vero Benedict.

in Actt. semin. reg. Lips. II. p. 284 pro ταῦτα praefert ταῦτ' idemque dativum πρήσσοντι cum sequentibus participiis ἀνοίγοντι et ἐσιόντι coniungi neque interpunctione, quae post ἐγγόνεε ex eius mente ponenda est, separari vult, a loci sententia admodum aberrasse videtur.

βεκὸς ἐφάνεον] Alii βεκὸς duplici cum litera ξ exhibent. Qua voce *panem* apud Phryges designari, infra monet Herodotus, ex quo Hesychius: βεκὸς ἄρτος, cui adde Hippocractis locum apud Strabonem III p. 524 B. p. 340 ed. Casaub., ubi Cypri incolae eadem uti voce proditur. In qua cum ὅς Graeca sit terminatio, Larchero probabile videtur, infantes exclamasse βεξ ex imitatione vocis caprarum. Quae eadem inveniuntur in Schol. ad Apollon. Rhod. IV, 262 et ap. Suid. s. v. Sed Pollux in Onomast. V, 88, ubi caprarum esse monet φοιμαγμός, φοιμάττεσθαι, haec addit, haud scio an nostrum locum respiciens: ὥς Ἡρόδοτος ἐσφαλταί ἐπὶ τῶν βοεφῶν τῶν Φρυγίων λόγῳ βληχᾶσθαι τὰς αἶγας οἰόμενος. At vocem βεξ, abiecta Graeca terminatione, originis Phrygiae esse dubio carere scribit Iablonskius Dissert. de ling. Lycaon. (a Cr. citatus) t. III. p. 68 Opuscul. Neque eo non spectat, quod apud Aristophanem (Nub. 397) alioque exstat βεκεσέληνε. Scripsit etiam nonnulla de hac voce Volnei (Chronol. d'Herodot. p. 28. 29 not.), ubi Phrygium linguam haud aliam esse vult atque Thracum, unde Phryges omnino oriundi fuerint, additque in Anglo-Saxonum lingua *to Bake* (quod pronuntiandum sit *ton Bek*) significare *panem*. „Görres. in Mythengesch.

τάς χεῖρας. τὰ μὲν δὲ πρῶτα ἀκούσας ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὥς δὲ πολλάκις φοιτεῖοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος, οὕτω δὲ σημήνας τῷ δεσπότη ἤγαγε τὰ παιδία κελεύσαντος ἐς ὅσιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ψαμμήτιχος ἐπνυθάνετο, οὔτινες ἀνθρώπων βεκός τι καλέουσι. πνυθανόμενος δὲ εὗρισκε Φρύγας καλέοντας τὸν ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιοῦτῳ σταθμησάμενοι πρήγματι, τοὺς

ibiq. Rudbeck. Atlantis t. I. p. 808 vocem illam cum Scandinavorum *Bake* componit. Cr. Ad Sanscritanam linguam, in qua *bhaç'-ja* significet *esculentum*, refert Hitzig: Urgesch. u. Mytholog. d. Philist. p. 51; ad Persicam, ubi *panis* dicatur *pekand*, Hammer in Ann. Vienn. XLVI. p. 119. Propius accedere videtur *buk*, qua voce Albanenses, qui nunc dicuntur, *panem* designant, teste Kopitar ibid. p. 105. Attigit quoque Herodotea Eustathius in Opuscul. nuper editis p. 39, 20 ed. Tafel; e recentioribus Osann inebro, qui inscribitur Midas etc. p. 55 coll. 43 et Iac. Grimm in: Denkschrift. d. Berlin. Acad. 1851. pag. 123 seqq., qui hanc narrationem ad fabulas relegare velle videtur, quamquam, ut mox afferemus, non desunt vel recentioris aetatis conamina prorsus similia.

ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν] Vulgo ἐπιμελομένῳ; nos dedimus illud, quod libris consentientibus revocavit Schweighauserus quodque unum Herodoteum esse probavit Bredov. p. 364. Tu cf. Herod. I. 98. II. 174 — πολλάκις (pro πολλάκι) scripsi, ut I. 36, ubi vid.

καὶ τοιοῦτῳ σταθμησάμενοι πρήγματι] i. e. et eo quidem argumento ducti, quod iungi debet cum συνεχώρησαν, a quo ipso pendent reliqua τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους εἶναι ἑαυτῶν. Moneo, ne in structura quis haereat, in qua iam nihil erit, quod nos offendat. Simili significatione reperitur ἐπισταθμῶσθαι in Aeschylī Agam. 159, ubi vid. Blomfield. Glossar. De dativo, qui additur huic verbo aequae atque verbo τεκμαίρεσθαι, aliis, monuit Kuehner. Gr. Gr. §. 586, e, Hero-

doti locis allatis. Cf. etiam I, 57. — De ipsa re iam ad initium capitis quaedam monuimus. Hic loci Larcheri notamus iudicium, qui Psammitichum censet minus gnarum originis Phrygum, quippe quae gens sit stirpis Europaeae (coll. Herod. VII, 73), adeoque teste Strabone lib. X. p. 722, A., Thracum colonia. Quo tamen rectius statuisse videtur Hoeck. (Creta I. pag. 117 seq. 127). Ex Herodoti enim narratione illud certe colligi posse putat, Phryges olim antiquissimos vulgo habitos esse, multumque distinguendos a Graecis, cum patres habuisse Armenios admodum verisimile sit, illudque etiam probetur lingua, quae ut a Graeca lingua ita ab aliis plane diversa, Phrygibus peculiaris quaedam fuerit. Neque aliter iudicasse video P. de Koeppen: Nordgestad. d. Pont. p. 71. Eandem disceptationem, quam inter Phryges et Aegyptios factam hoc loco enarrat Herodotus, similis fere modo inter Phryges et *Orcades* factam tradit Mythographus Vaticanus, quem edidit Bode, III. 1. 5. 11. t. I. pag. 157.

In clausula addere iuvat, quod ex eodem Larchero cognovimus, saeculo decimo quinto post Chr. n. Iacobum IV, Scotiae regem, simile quiddam atque Psammitichum fuisse expertum. Duos illum ferunt infantes in insulam seclusisse, addito muto homine, qui ipsorum curam gereret. En ipsos infantes, ubi adulti fuerint, Paradisi linguam, i. e. Hebraicam, edidisse! Quid quod Fridericum secundum, celeberrimum Germaniae atque Italiae imperatorem, aliquot infantes a ceteris hominibus seclusos nutritivisse ferunt iisdemque interdixisse, ne

3 Φρύγας πρεσβυτέρους εἶναι ἐαυτῶν. Ὡδε μὲν γενέσθαι τῶν ἱρέων τοῦ Ἡφαίστου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε μάταια πολλὰ, καὶ ὥς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ Ψαμμήτιχος ἐκταμὼν τὴν δίαίταν οὕτως ἐποίησατο τῶν παιδῶν παρὰ ταύτῃσι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ τὴν τροφὴν τῶν παιδῶν τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλίου πόλιν αὐτῶν τούτων εἵνεκεν ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι, εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοισι τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ Ἡλιουπολιταὶ λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι. τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων, οἷα ἤκουον, οὐκ εἰμι πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἣ τὰ οὐνόματα αὐτῶν μούνον, νομίζων

ullam inter se ederent vocem; idque illum fecisse eo consilio, ut intelligeret, num omnino infantes sponte proferrent linguam et quallem. Tradit Raumer: Gesch. d. Hohenstauf. VII, 6 (T. III. p. m. 491).

CAP. III.

Ὡδε μὲν γενέσθαι τῶν ἱρέων τοῦ Ἡφαίστου κ. τ. λ.] *Hephaestum* s. *Vulcanum*, cuius sacerdotes se consuluisse Noster scribit, haud alium esse atque Aegyptiorum deum *Phthah*, Solis qui ferebatur parens, Memphi insigniter cultum, nunc satis constat. Cf. Creuzeri *Symbol.* II. p. 247 seq. et vid. potissimum Roeth. *Gesch. d. Philos.* I. pag. 142 seqq. nott. p. 74 seqq. — Verba seqq. Ἕλληνες δὲ λέγουσι κ. τ. λ. ad Hecataeum pertinere, in cuius libro talia Noster tradita invenerat, haud temere statuit Klausen ad Hecataei fragm. p. 131.

ἐποίησατο τῶν παιδῶν] Invitis libris melioribus olim editum *παίδων*. Nos Schweigh. et Gaisf. secuti sumus.

καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπολιν κ. τ. λ.] Facit huc, quod paulo post omnium Aegyptiorum doctissimi perhibentur Heliopolitae sacerdotes. Atque videntur tria omnino fuisse potiora Aegyptiorum sacerdotum collegia: Memphiticum, Thebaicum et Heliopolitanum, in

quibus Heliopolitae primum locum obtinuerunt, si quidem vera retulit Strabo (XVII pag. 1158 D seq. sive pag. 805 seq.), Solis templum una cum aedibus sacerdotum accurate describens et pluribus de illorum doctrina ac disciplina disserens. Conf. quae ad II, 7 notabimus. Praeter Heliopolitas sacerdotes Herodotum credibile est inprimis eos, qui Memphi erant, consuluisse multasque res, quas ipse cognoscere haud potuit, ab iisdem edoctum fuisse. Vid. infra II, 99. Cum his vero sacerdotibus, qui Graecam linguam aequè ignorasse videntur atque Herodotus Aegyptiacam, Noster sermones instituit per interpretes, de quibus vid. II, 154. 164. Lepsius *Chronolog. d. Aegypt.* I. p. 247 seq. Ac tali interprete se ipsum usum esse in explicanda pyramidis inscriptione scriptor noster affirmat II, 125.

αὐτῶν τούτων εἵνεκεν] αὐτῶν cum Gaisf. et hic et in seqq. edidimus pro vulg. αὐτέων. — Ad λογιώτατοι conf. nott. ad I, 1. Male quidam libri *λογιμώτατοι*; tu conf. Bredov. p. 82. Ἡλιουπολιταὶ et hoc loco et II, 73 intactum reliqui, a Bredov. p. 34 mutatum in Ἡλιουπολιῆται, quod libris invitis receperunt Dindorf et Dietsch. Qui iidem iure opinor Bredovium secuti non sunt, pro ἐπιμνησθῶ in seqq. scribi iubentem p. 323 ἐπιμνησθῶ.

πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτῶν ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ λόγου ἐξαναρκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πρήγματα, ὧδε ἔλεγον ὁμολογέοντες 4

πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτῶν ἐπίστασθαι] i. e. omnes homines pariter haec (nomina) deorum Aegyptiorum, quae sola nunc proferre lubet scire. Cr. Heynium citat, qui in Comment. de fontt. Diodori pag. L ed. Bipont. t. I. h. l. ita interpretatur: „omnes eodem modo de his nominibus statuere, ut pro iisdem nimirum diis cum Aegyptiis habeant;“ ubi αὐτῶν refert ad antecedentia: τὰ οὐνόματα αὐτῶν sc. τῶν θεῶν. In quo vereor, ut viro doctissimo assentiri possim, nec magis accedere possum Lobeckio (in Aglaopham. p. 1287 not.), e cuius sententia Herodotus dicit, „se de his rebus nomine tenuis nec amplius dicturum esse, cum deorum nomina in sacris tradita tantum abfuerit, ut in publicum ederet, ut nihil magis tectum reconditumque habuerit.“ Nihil enim aliud mihi Herodotus eloqui voluisse videtur, nisi illud: placeat sibi una tantum nomina deorum Aegyptiorum referre, quippe quae omnibus sint cognita; quae igitur commemorasse minime nefas videri queat, cum nullo modo mysteriorum doctrinam tangant. Vide Dahlmann. Herod. pag. 145.

τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτῶν] Herodoti sententia haec est: „Quae vero praeterea (sc. praeter ipsa deorum nomina, in quibus solis utpote notissimis nunc me subsistere oportet) de iis disputavero, ea non nisi coactus ab ipsa narratione (s. re ipsa postulante et cogente) proferam.“ Ubi ea potissimum intellexit, quae mysteriorum doctrinam, qua ipse imbutus erat, minime evulgandam, tangere viderentur.

CAP. IV.

Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πρήγματα] scil. ἐστὶ, ταῦτα ὧδε ἔλεγον. Ita facile suppleri et explicari potest locus. Quod h. l. Aegyptii prae-

HERODOT. I.

dicantur e siderum cursu observato annum invenisse eundemque primi divisisse in duodecim menses, quos singulos aequae ac dies singulos deorum cuiusque consecraverint (II, 82), id certe ad astronomiae scientiam spectat, quam et inventam et ex cultam ab Aegyptiis perhibent, qui primi duodecim coeli signa sive zodiacum constituisse putantur. Quae de re quantum vel nostra aetate disceptatum fuerit, nemo fere nescit; neque hic locus capit recensum eorum, quae in hanc eandem rem a viris doctis sunt prolata: tu vide potissimum Kloeden: der Sternenhimmel (Vimar. 1848), qui varias virorum doctorum sententias de sideribus primum observatis inventoque zodiaco accurate retulit inde a renatis literis usque ad nostram aetatem, pag. 225 seqq. Graecis, quibus Letronnius haec inventa ascribere vult, tribui non posse, idem vir doctus commonstravit (p. 279 seqq.), nec magis Babylonis, a quibus Graeci teste Herodoto II, 109 polum et gnomona et diei distributionem in duodecim horas acceperunt, quosque inde etiam zodiacum invenisse mensiumque rationes descripsisse statuunt Ideler, alii, quibus nuper accessit Grotefend (Erläuterung d. Keilinschrift. babyl. Backsteine. Hannover 1852. pag. 14); conf. quoque laudata a Creuzero Symbol. II. pag. 159 ed. tert. Itaque Aegyptios haec invenisse statuendum erit, quae maturo tempore ad Babylonios traducta, postero aevo ad Graecos quoque delata sunt, adeo ut Herodoti testimonium egregie comprobetur. Etenim totius zodiaci rationem recte perspicere posse negat Kloeden (pag. 283 seqq.), nisi ad Aegyptum respiciamus huiusque terrae naturam et indolem, climaticas, quas dicunt, rationes, inundationem annuam, alia, quae cum his coniuncta sunt, ac-

σφίσι, πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν 105 ἐνιαυτὸν, δωδέκα μέρει δασαμένους τῶν ὥρεων ἐς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρῶν ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τοσφῶδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ δοκέειν, ὅσῳ Ἑλλήνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι τῶν ὥρεων εἵνεκεν, Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ σφι

curatius consideremus, cum ad haec ipsa duodecim zodiaci signa spectent indeque quodammodo effecta videantur.

δωδέκα μέρει δασαμένους — ἐς αὐτόν] In his verbis genitivus τῶν ὥρεων pertinet ad μέρει, cum haec sit Nostri sententia: „anni tempestatum duodecim partes distribuerunt in annum s. annum in duodecim partes diviserunt, intra quas anni tempestates circulum suum conficerent.“ De structura verborum dividendi conf. I, 94 ibique nott. — ὥραι sunt anni tempestates, quas eodem modo horas appellat Plinius H. N. IX, 35, 54. XII, 3, 7. — In seqq. retinui ἀστρῶν cum codd. Mediceo, Florentino, aliis. Sancerotti liber cum aliis quibusdam affert ἀστέρων, ut VIII, 122. Sed vid. Doederlein: Lat. Synonym. IV. p. 410 seq.

ὅσῳ Ἑλλήνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι] διὰ τρίτον ἔτος est tertio quoque anno, ut reddi vult Kuehner Gr. Gr. §. 605, vel incunte tertio anno, quem admodum Petavius interpretatur Auctar. doct. temp. IV, 3. Ad ἐμβόλιμον intelligas μῆνα. quam vocem Noster addidit I, 32. De his mensibus intercalariis Graecorum solarem et lunarem annum hoc modo in concordiam redigere studentium vid. C. F. Hermann: Griech. Staatsalterth. §. 127 not. 6. Gottesdienstl. Alterth. §. 45 not. 12. Praecipuum Censorini adscribam locum de die natali cap. 18. §. 2: „Itaque (Graeciae civitates scil.) annos civiles sic statuerunt, ut intercalando facerent alternos XII mensium, alternos XIII, utrumque annum separatim vertentem;

inunctos ambos annum magnum vocantes, idque tempus τριετηρίδα appellabant, quod tertio quoque anno intercalabatur, quamvis biennii circuitus, et re vera dietetris esset, unde mysteria, quae Libero patri alternis fiunt annis, trieterica a poetis dicuntur.“ Adscripsi totum locum, ex quo forsitan lux nonnulla afferri poterit Herodoto, secum ut volunt haud concordanti, I, 32, ubi scribit: εἰ δὲ δὴ ἐθέλησαι τοῦτερον τῶν ἑτῶν μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον κ. τ. λ., ubi vid. not.

ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ] Dio Cass. XLIII, 26: Αἰγύπτιοι μὲν τριακοντημέρους τοὺς μῆνας λογίζονται, ἔπειτα ἐπὶ παντὶ τῷ ἔτει τὰς πέντε ἡμέρας ἐπάγουσιν. In summa fere consentit Diodorus Siculus I, 50 coll. Gemin. Elem. Astron. VI. pag. 19 et Strabon. XVII. p. 806 s. 1160 A, ubi annum 365 dierum ab Aegyptiis sacerdotibus inventum esse narrat, a quibus post acceperint Graeci. Ac dies illos quinque intercalatos ad deos ita vulgo retulerunt Aegyptii, ut eorum unoquoque editus fuerit deus ex Iove et Iunone sive, ut alii tradebant, a Saturno atque Rheā: Osiris, Arveris, Typhon, Isis, Nephthys. Vid. Diodor. Sicul. I, 13 ibiq. Wesseling., Plutarch. Opp. II. pag. 355 D. de Isid. et Osirid. 12 ibiq. Wytenbach. in Animadverss. pag. 186. De oracull. defect. p. 429 F. Alia dabunt Creuzer. in Symbol. II. p. 26 seqq. 30. 294. Roeth: Gesch. d. Philosoph. I. p. 216 nott. coll. p. 150. De Aegyptiorum anno solari eiusque mensibus disputat

ὁ κύκλος τῶν ὥρέων ἐς τὸν περὶ τὸν παραγίνεται. Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλαβεῖν. βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι. καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλεῶν ἔργῳ ἐδήλουν οὕτω γενόμενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρῶτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλεγον

quoque Wilkinson Manners and Customs etc. sec. ser. I. p. 13 seqq. Kloeden I. I. pag. 298 seq. Ac suspicatur Larcher duplicem apud Aegyptios exstitisse annum, alterum civilem trecentorum sexaginta quinque dierum, alterum astronomicum solis sacerdotibus cognitum, quo illi usi sint ad dies festos definiendos ipsorumque auctoritatem tuendam. De qua re nunc plura disputavit Lepsius: Chronolog. d. Aegypt. p. 148 seqq., qui idem de diebus illis quinque intercalatis pag. 91 seqq. scripsit omniaque ea, quae ad annum, menses, dies singulos recte constituendos et supputandos pertinent, accurate disquisivit.

καὶ σφι ὁ κύκλος τῶν ὥρέων κ. τ. λ.] Est haec Herodoti sententia, fieri hoc modo, ut orbis tempestatum annuus rite perficiatur, suoque i. e. iusto tempore eodem singulae redeant tempestates. Quae tamen, si trecentorum sexaginta quinque dierum iustus est annus, multum abest ut suo tempore semper redeant, ut aliquot saeculis praeterlapsis prorsus earundem turbetur ordo ac iusta ratio, secundum quam incidere debeant.

θεῶν ἐπωνυμίας] ἐπωνυμίαν Herodoto passim idem esse atque ὄνομα, monuimus ad I, 14. νομίζειν eodem modo ac sensu adhibitum, quo supra I, 131 (ubi vide nott.) ἐν νόμῳ ποιεῖσθαι, et cum accusativo coniunctum, ut I, 142 (ubi cf. nott.). 173. II, 51. 64. 92. V, 97. Caeterum bene notandum esse existimo, Herodotum hoc loco non suam ipsius sententiam proferre, ut quibusdam viris doctis visum est, sed ea tantum referre, quae ab Aegyptiis sacerdotibus acceperat tradita, idque consulto declarare addito verbo ἔλεγον et paulo post ἐδήλουν

(i. e. probare studuerunt). Duodecim deos, qui secundum Aegyptiorum deorum ordinem constituunt, Noster commemorat II, 43. 46. 145, ubi vid. nott.

καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι] ζῶα cave credas animalia esse. Sunt enim quaevis imagines, figurae, quas in lapides incidere omnium primi invenisse dicuntur Aegyptii. Itaque ad hieroglyphicas notas, quas dicunt, haec potissimum referenda. Conf. I, 70. 203 ibique nott. II, 121. 148 fin. III, 47, et quae laudavit Creuzer in Annall. Heidelberg. 1823. nr. 10. p. 153. Add. Schaefer. ad Dionys. Halicarnass. p. 289 seqq. et ad Plutarch. Pericl. 13 (Vol. IV. p. 352). Rose Inscriptt. pag. 188 et Letronne Recherches s. l'Egypt. pag. 455, coll. Recueil des Inscript. Grecq. en Egypt. I. p. 204, qui ζωγραφία et ζωα γράφειν ad id refert, quod Gallis dicitur: „peindre les sculptures, c'est à dire d'étendre sur toutes les figures ces couleurs variées et vives, dont l'éclat s'est conservé à travers les siècles.“ Verba γλυφή et ἀναγλυφή ad ea refert, quae vulgo dicuntur Bas-reliefs, aptissima scilicet vocabula ad istiusmodi sculpturas Aegyptias designandas.

Βασιλεῦσαι δὲ πρῶτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλεγον Μῆνη] De Mene conf. infra II, 99 ibique nott. Consentit Diodorus I, 43. 45 init. enarrans Menem post deos (ut aiunt) primum Aegypti regem fuisse, eundemque deos venerandi ac rem divinam faciendi rationem populo tradidisse. Neque aliter ab hoc rege, qui Θεινίτης vocatur, primam regum Aegyptiorum (qui humani sunt generis) seriem incipiunt Eusebius (apud Syncell. pag. 54. 58 s. pag. 100. 102 ed Bonn.) atque Erato-

Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ, πᾶσαν Αἰγυπτον εἶναι ἔλος, καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνεργθε λίμνης τῆς Μοίριος ἐόντων, ἐς τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θα-

sthenes (ibid. p. 91 s. 171 ed. Bonn.), apud quos vocatur *Μῆνης*, quem *Μῆνα* dixit Herodotus, *Μηνᾶν* Diodorus; neque alius est ille *Μῆνης*, Oenei pater, quem Apion affert apud Aelian. N. A. XI, 41, aut *Μεῖνης* s. *Μείνιος* apud Plutarch. de Isid. et Osirid. cap. 8. p. 354. In ipso Herodoto plerique libri h. l. *Μῆνα*, qui infra II, 99 ex parte *Μίνα* habent, quod hoc etiam loco prave exhibet Florentinus unusque Parisinus. Nec tamen quidquam mutandum, sed in vulgata lectione *Μῆνα* persistendum esse recte iam vidit Wesselingius, idque comprobatur ea ratione, qua huius regis nomen notis hieroglyphicis exaratum reperitur in ipsis Aegyptiorum monumentis eundem fere in modum atque nomen sacri tauri, qui Mnevis vocatur: *MeNA*, unde Zoega de obelisc. p. 11 Menem ad Mnevum refert, solis taurum solisque fere signum s. symbolum in terris: atque Diodorus I, 94 in Aegypto post deorum atque heroum imperium primum exstitisse tradit τὸν *Μνεύην*, qui legibus scriptis traditis populum ad cultiorem vitam traduxerit: vid. Lepsius Chronolog. d. Aegypt. I. p. 50. 261. Huius igitur regis nomen iam Eratosthenes l. I. explicare conatus erat additis his verbis: *Μῆνης* — ὁ ἐρμηνεύεται διόνιος, cuius loco nunc receptum est, quod Iablonskiius emendavit, *αἰώνιος*: quippe hoc in regem, qui antiquissimus omnium fertur, convenire videbatur. Nostra aetate regis nomen a radice *men* (i. e. ponere, condere) repetit Bunsen Aegyptens Stelle etc. II. p. 45 coll. Wilkinson Manners etc. I. p. 41; rectius opinor Rosellini Monument. storici I. p. 123 seqq. ad vocem *Men* s. *Amen*, *Amon* regreditur Menemque interpretatur *vadentem cum Amnone* s. *Ammonium*. De aetate hominis vera maior rixa est, ut cum Wesselingio loquar (ad

Diodor. I, 45), qui laudavit Iac. Perizonii Origg. Aegyptt. cap. 3 et Is. Newtoni Chronol. p. 258. Namque Diodorum si sequi velimus, ad ann. 14878 ante Chr. n. ascendet Menis regnum! Conf. Larcher. Chronolog. d'Herodot. (VII) p. 53 seqq. Cautius egit Beck (Allgem. Weltgesch. I. p. 281), qui Menem posuit ann. 2235 ante Chr. n., a quo non admodum recedit Wilkinson (Manners etc. I. p. 41), annum 2320 a. Chr. n. constituens; Boeckh. posuit ann. 5702, Bunsen (l. l. III. p. 123) ann. 3643, Lepsius l. l. I. pag. 499. invenit ann. 3893 ante Chr. n. Equidem satis habeo, primarias virorum doctorum sententias attulisse in ea re, quae me sentiente vix unquam certo constitui poterit.

πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ], Laudantur haec in Descript. de l'Egypt. antiqq. I. sec. livrais. pag. 88, ubi comprobatur variis argumentis, non solum planitiem Thebaicam, sed universam Aegyptiam exaggeratam esse limo exundantis Nili. In eo tamen refragantur, quod paulatim arenosam evasuram Aegyptum crediderat Herodotus. Etenim exaggerata paulatim universa planitie etiam Nili ipsius alveum iusta proportionem exaggerari. “Cr. Tu vid. nott. ad II, 5. 10 coll. 13.

καὶ αὐτῆς εἶναι — ἐόντων], nihil eius (i. e. nullam Aegypti partem) fuisse eminens super aquam ex iis (terris scil.), quae nunc infra Moeridis lacum inveniantur.

ἐς τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερῶν ἑστὶ ἀνὰ τὸν ποταμόν] Si novem schoeni uno navigationis die efficiuntur (conf. II, 9), existet inde summa schoenorum sexaginta trium sive 378,000 metrorum (mètres); id quod cum veris mensuris apprime convenire tradunt. Vid. Descript. de l'Eg. Antiqq. Mém. I. pag. 88. 102 coll. Iomard. pag. 508. 625 ibid., quae ex parte trans-

λάσσης ἐπὶ τὰ ἡμερῶν ἐστὶ ἀνὰ τὸν ποταμόν. Καὶ εὖ μοι ἐδό-
κεον λέγειν περὶ τῆς χώρας. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι,
ιδόντι δὲ, ὅστις γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος, ἐς τὴν Ἑλληνες
ναυτίλλονται, ἐστὶ Αἴγυπτίοισι ἐπίκρητός τε γῆ καὶ δῶρον τοῦ
ποταμοῦ· καὶ τὰ κατ' ὑπερθε ἐτι τῆς λίμνης ταύτης, μέχρι τριῶν
ἡμερῶν πλόου, τῆς πέρι ἐκείνοι οὐδὲν ἐτι τοιόνδε ἔλεγον, ἐστὶ
δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἴγυπτου γὰρ φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα μὲν
προσπλέων, ἐτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ γῆς, κατεῖς κα-
ταπειρητηρίην, πηλὸν τε ἀνοίσεις καὶ ἐν ἑνδεκα ὀργυῖῃσι ἔσσει.
τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτο δηλοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς ἐούσαν. Αὐτῆς δ'
τῆς Αἴγυπτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἐξήκοντα σχοῖ-

scripsimus ad II, 9, ubi alios schoe-
nos intelligi vult Iomardus, cum
vel obiter mappam insipienti ap-
pareat, distantiam ab Heliopoli ad
Thebas multo maiorem esse quam
distantiam a mari ad Moeridis la-
cum.

CAP. V.

δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακού-
σαντι, ιδόντι δὲ, ὅστις γε κ. τ. λ.] Ex his verbis fit manifestum,
non solum pervenisse Herodotum
in Aegyptum, id quod alii quoque
testantur loci ab Heyse in Quaest.
Herod. I. pag. 108 seqq. collecti,
verum etiam summa cum cura hi-
storiae patrem perneasse hanc ter-
ram accurateque in omnia inquisi-
visse.

ὅτι Αἴγυπτος κ. τ. λ.] Herodoti
sententiam veram esse et cum ipsa
terrae indole congruere in Excursu
ad h. l. monstravimus.

τῆς πέρι ἐκείνοι οὐδὲν κ. τ. λ.]
ἐκείνοι sunt Aegyptii sacerdotes
(II, 3), quibus sua debet Noster;
cf. II, 4. In verbis *ἔστι δ' ἕτερον*
τοιοῦτον Noster particulam δὲ si-
milem in modum posuit, quo I, 29.
II, 120, aliis locis, respiciens po-
tius ad ea, quae in sententia ad-
iectitia proxime praegressa (τῆς
πέρι ἐκείνοι οὐδὲν ἐτι τοιόνδε ἔλε-
γον) dicuntur, idque enuntians,
quamquam de hoc terrae tractu nihil
tale sacerdotes tradiderint, *tamen*

eandem eius esse rationem. Ad lo-
cutionem *ἕτερον τοιοῦτον* cf. nott.
ad I. 120. — In seqq. ἡμέρης δρό-
μος aequat fere 1300 stadia (conf.
IV, 86); quae Larchero auctore ex-
plent 25 lieues; ὀργυῖά, quam nos
dicimus *Klafter*, constanter veteri-
bus est mensura sex pedum. Conf.
Wurm de pond. vett. ratt. pag.
91. 92. Scripsimus autem et hoc
loco et cap. seq. ὀργυῖῃσι cum re-
centt. pro ὀργυῖῃσι, ut olim lege-
batur. *καταπειρητηρίη*, quae te-
ste Schol. ad III. XXIV, 80 vulgo
dicitur *βολίς*, est nauticum per-
pendicularium s. instrumentum, quo
maris profunditatem explorant, ut
infra II, 28. *πρόχυσιν* et hoc loco
et II, 12 terrae a fluvio devectae
proluvionem („Anschwemmung“) di-
cit. Alio sensu supra I, 160, ubi
vid. nott.

CAP. VI.

Αὐτῆς δὲ τῆς Αἴγυπτου ἐστὶ μῆ-
κος τὸ παρὰ θάλασσαν κ. τ. λ.] αὐ-
τῆς δὲ τῆς cum recentt. edd. scripsi
pro αὐτῆς δὲ αὐτῆς. Spectant vero
haec ad praecedentia verba: *πρῶτα*
μὲν προσπλέων — τοῦτο μὲν ἐπὶ
τοσοῦτο κ. τ. λ. Genitivum *Αἴγυ-*
πτου cave ad *σχοῖνοι* referas, ut
in fine cap. οὕτω ἂν εἴησαν *Αἴγυ-*
πτου στάδιοι κ. τ. λ., nam utroque
loco ad τὸ παρὰ θάλασσαν perti-
net; monuit Letronnius p. 157 loco
mox laud. Ad argumentum loci fa-

νοι, κατὰ ἡμέας διαιρέομεν εἶναι Αἰγυπτὸν ἀπὸ τοῦ Πλινθίνης-

cit, quod paulo inferius notatur: schoenum sexaginta stadiis esse parem, ut omnis orae Aegypti maritimae longitudo sit stadiorum ter mille sexcentorum, quae ipsa cum *ducentis quadraginta* Romanorum milliariis convenient. Conf. infra II, 149 init. et Diodor. Siculus I, 31, qui orae maritimae duo millia tribuit stadiorum, nec tamen indicatis locis, e quibus illa incipiat et ubi finiat. Quodsi vero iste non vulgaria intellexit stadia, quorum sexaginta complent schoenum, sed Olympica eaque maiora, quorum duo et triginta aequant schoenum (teste Plinio H. N. XII, 14 coll. II, 23) et octo milliarium Romanum, efficietur inde summa *ducentorum quinquaginta* milliariorum; quod ab Herodoteis mensuris non valde abesse nemo non intelligit. Magis ad Herodotea accedit Iosephus De bell. Ind. IV, 10, 5 scribens: *ὁ τε ἀπὸ τῆς Πλινθίνης ἀνάπλους εἰς τὸ Πηλοῦσιον σταδίων τρισχιλίων ἑξακοσίων*, quae tractans Letronnius p. 158 scribi vult *παράπλους*, simulque lapsum esse addit Iosephum, qui *εἰς τὸ Κάσιον ὄρος* scribere debebat pro *εἰς τὸ Πηλοῦσιον*. Nec multum abest, quod Strabo XVII. p. 786 s. p. 1137 a Pelusiaco ostio usque ad Canopicum longitudinem maritimam ter mille trecentorum stadiorum esse scribit, quamvis idem p. 788 s. 1140 mille trecenta ponat stadia; quo spatio cum Diodorus I, 34 regionis Delta oram definiat, Wesselingius ad Diodor. I, 31 non dubitat, quin prior Strabonis locus ex posteriori corrigi debeat, cum Diodorus altero loco I, 31 eam addat Aegypti partem, quae extra Delta fuerit sita. Schlichthorstio contra prior Strabonis locus videtur sanus et ex eo posterior, in quo librarii lapsi fuerint, emendandus, pag. 26. 27 not. l. l. Ad Wesselingii iudicium denuo se applicat Larcherus, nec tamen tantum putat inter Herodoti atque Strabonis (quis scilicet maioribus stadiis Olympicis fuerit usps) nume-

ros intercedere discriminis, quin convenire in summa fere uterque existimetur. Quare acquiescendum opinor in iis, quae Danvillius (Mém. sur l'Egypt. p. 11) posuit, Aegypti longitudinem maritimam a Plinthinete sinu usque ad Serbonidem lacum parem esse *ducentis quadraginta sex* Romanorum milliariis; a quo non multum discedit Herodotus, quem minus accurate caeteroquin definiisse Aegypti longitudinem contendit Schlichthorst l. l. pag. 24, ubi vid. plura. Qui postea disquisivit Iomard. loco infra laudando pag. 508 seq. 657 et ipse non multum a vero abhorrere iudicat mensuras ab Herodoto proditas, modo intelligas stadia centum metrorum (mètres), ita ut summa evadat 300,000 metrorum. Quare minime audiendus Mannert. in Geograph. d. Gr. u. Roem. X, 1. pag. 253 seqq., qui ullam Herodoteis mensuris fidem tribuendam esse negat, quippe minus accuratis multumque semper exaggeratis, confusis praeterea variis et stadiorum et schoeni mensuris. Quae talia sunt, ut refellere putidum sit. Nuperrime haec omnia denuo in examen vocavit Letronnius (Recherches sur les fragments d'Hérodote d'Alexandrie p. 156 seqq.) idque commonstrare studuit, Aegyptiorum, si ab urbe Plinthine, ab Iosepho recte indicata proficiscaris usque ad Casium montem, aliquanto breviorum indicari ab Herodoto, qui si sexaginta *quatuor* posuisset schoenos, a vero haud aberrasset. Contra Letronnium disputat M. H. Martin loco statim afferendo p. 157 seqq.

κατὰ ἡμέας κ. τ. λ.] κατὰ pro καθ' ἃ, ut I, 208.

ἀπὸ τοῦ Πλινθίνης ὁ κόλπος μέχρι Σερβωνίδος λίμνης] Πλινθινίτης sinus nomen accepit ab urbe Πλινθίνη, quae est maritima in extrema Aegypti ora Libyam versus sita inter Taposirin et Nicii pagum, et lacui Mareotico, cui vicina erat, Πλινθινίτην nomen dedit. De urbe conf. Strabo XVII. p. 1150 B. s.

106 τῶ κóλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ' ἣν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει· ταύτης ὧν ἅπο οἱ ἐξήκοντα σχοινοὶ εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσι ἀνθρώπων, ὀργυιῇσι μεμετρήκασιν τὴν χώ-

p. 790. Sinum *Plinthinem* hodie Arabicum sinum dici scribit Danvilius (l. l. p. 63). Conf. Mannert. Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 2. p. 24.

Serbonis lacus, de quo infra III, 5, Aegyptum inter atque Palaestinam est situs ab oriente Casii montis, ab occidente prope Rhinocoluram (quae hodie appellatur *El-Arisch*). Perquam angustum fuisse lacum auctor est Diodorus I, 30, sed mirae profunditatis et ducentorum ferme stadiorum longitudinis; alia idem scribit de exitiosa palude, cui perpetuus austri flatus magnam ingerat arenae vim. Plinius (H. N. V, 13) 15,000 passuum circuitum quosdam illi tribuere narrat; sed nunc modicam esse paludem. Et qui teste Strabone XVI. p. 1102 B pag. 760 A cum mari tantum per *ἐκρηγμα* coniunctus erat lacus, nostra aetate sinus maris potius quam lacus erit vocandus, cui nomen *Sebaket Barduil*. Vid. Schlichthorst l. l. pag. 50. Hartmann. l. l. pag. 867 coll. Mannert l. l. X, 1. pag. 497, qui lacum nunc prorsus exsiccatum, ex muria tantum et salsilagine per superficiem sparsa cognosci posse scribit. Alia dabit Creuzerus in Commentt. Herod. p. 286. Nam istum lacum hominibus aequae atque animalibus exitiosum et insanum Typhonis (quem omnium malorum parentem habuere Aegyptii) receptaculum inde ferebant. Qui ipso in lacus nomine tale quid inesse nunc existimant, siquidem *Serbonis* lacus Aegyptiorum sermone valeat: qui *spargit foctorem*. Ita certe Iablonsk. Opusc. I. p. 303 coll. 301., probante Champoll. l'Egypt. sous l. Phar. II. p. 304. Alius vir doctus (conf. te Water ad Iablonsk. l. l.) in voce *Σεβών occultandi et demergendi* notionem quaesierat.

παρ' ἣν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει] i. e. ad s. iuxta quem (lacum) Casius mons porrigitur. Letronnius l. l.

p. 156 reddi vult: „près du quel (lac) le mont Casius s'avance dans la mer.“ Nam *τείνειν* h. l. idem esse atque *τείνειν ἐς θάλασσαν* eundemque vult habere sensum atque *ἀνατείνειν* de promontorio in mare procurrente. Quae mihi magis quaesita quam vera videntur. Pro ὄρος recentt. edd. inde a Bekkero constanter in hoc libro scripserunt ὄρος, probante Bredovio pag. 104. De ipso *Casio* monte, a quo inde usque ad Arabicum sinum mille stadiorum iter esse Noster refert II, 158, primarius exstat Strabonis locus XVI. p. 758 seq. s. p. 1100 C. 1102 — 1103, unde trecenta stadia a Pelusio illum remotum esse novimus, vel potius trecenta viginti, ut ex Antonin. Itiner. intelligitur. Aggeribus arenarum similem eundem narrat Strabo, in mare procurrentem, aquarum denique inopem. Illic Pompeii Magni iacere corpus et Iovis Casii esse templum. Nunc monti nomen *El Kas s. Ras Kasoron*, et prope montem locus *Katia s. Katieh*, docente Hartmann. l. l. pag. 866. Alia Schlichthorst l. l. pag. 76 seq. coll. Rennel. l. l. p. 581. Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. II. p. 768. Caeterum hic mons probe distinguendus a monte *Casio*, qui in Syria est prope Antiochiam. Vid. Strabon. XVI. p. 742 et 750 seq. Conf. Mannert l. l. X, 1. p. 495 et Forbiger l. l. p. 638. — In seqq. verbis: ταύτης ὧν ἅπο οἱ ἐξ. σχ. εἰσι Cobet. voculam οἱ eiici vult.

γεωπεῖναι εἰσι] Timaeus in Lexic. Platon. γεωπεῖναι· οἱ μικρὰν καὶ λυπρὰν γῆν ἔχοντες, quae ad Herod. II, 6 et VIII, 111 pertinere bene monuit, aliis quoque grammaticis laudatis, Ruhnken. p. 68. — Utitur h. loco Iomard. Descr. de l'Egypt. Antiqq. I (3 livrais.) pag. 688, ex quo manifestum fiat, stadium quadratum (carré) in mensuris agrorum apud Aegyptios usu-

ρην· ὅσοι δὲ ἔσσουν γεωπεῖναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγησι· οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγης τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἑκάστος, μέτρον ἑὼν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴησαν Αἰγύπτου 7 στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι τὸ παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου πόλιος ἐς τὴν μεσόγαιάν ἐστι εὐρέα Αἰγυ-

tatum fuisse. Magis huc pertinet Letronne l. l. p. 197 seqq., qui haec Herodoti verba ad ipsam Aegyptum spectare vult eamque huius terrae divisionem, quam Strabo tradit XVII. p. 787 s. p. 1136., adeo ut parasangae et schoeni ad νομοὺς, stadia ad τοπαρχίας, orgyiae ad τομὰς, in quas toparchiae fuerint distributae, pertineant. Quod mihi prorsus alienum videtur ab hoc loco, qui generalem quandam Herodoti observationem continet ad Graeciam haud scio an respicientis, quae tam late extensa territoria et spatia, qualia et Aegyptus et Persicum regnum praebet, non habet indeque etiam parasangas et schoenos ignorat stadiis et ulnis contenta. Obloquitur etiam Letronnio M. II. Martin: Revue archéologique (1854 XI. année. Livr. III. p. 142 seq.). — ἔσσουν scripsi Schaeferum et Bredovium secutus, quem vid. p. 144. Idem feci II, 94. 135. I, 98 et 170.

δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγης τριήκοντα στάδια] δύνασθαι hic valere esse, vix monitu opus. In parasanga, quae Persarum est mensura, plerique Herodotum sequuntur; alii teste Strabone XI. p. 788 A s. 518 sexaginta, alii quadraginta stadia ponunt. Conf. Herod. V, 53, VI, 42, et qui copiose haec tractavit Ukert. Geograph. d. Gr. u. Roem. I, 2. pag. 77. not. 70. Add. Layard Discoveries of Nineveh etc. p. 59, qui parasangae non tam spatii quam temporis eundo consumpti significationem tribui vult, ut cum hora nostra fere conveniat. Disputavit quoque de his Letronne l. l. pag. 6 seqq. 93. 134 seqq., qui duplex stadiorum genus ab Herodoto adhibitum ponit, alterum maius, alterum humidio brevius; illius sexaginta, huius triginta stadia com-

plere schoenum s. parasangam existimat, adeo ut omnis diversitas in numero stadiorum duplicato consistat, singulorum autem stadiorum mensura dimidio sit brevior. Sed conf. quoque M. H. Martin l. l. p. 144 seqq.

ὁ δὲ σχοῖνος ἑκάστος — ἐξήκοντα στάδια] Schoenum, quem pro Aegyptia mensura habet Herodotus, Persicum appellant Athenaeus, Callimachus, Plinius. Nec eandem esse mensuram in diversis Aegypti locis, verum ἄστατον scribit Strabo XVII. pag. 1156 B. s. 803 fin., cui adde sis Plinium H. N. VI, 30. Plura dabunt Schlichthorst l. l. pag. 111 et Ukert l. l. pag. 76, ubi peculiaris de schoeno memoratur Danvillii scriptio in Mém. de l'Acad. d. Inscript. XXVI. pag. 82. Post illos de his exposuit Iomard.: Sur le système metrique des anc. Egypt. (Descript. de l'Eg. Antiqu. I. livr. III) pag. 645 seqq. coll. 583. 606. 613 seqq. Schoenum Herodoteum, sexaginta stadiis constantem, sex mille metra (mètres), quae Galli vocant, aequare statuit. Namque Herodotum uti vult stadiis, quae singula centum fere metris (mètres) compleantur. De Letronnii sententia paulo autea diximus. Ad nominis rationem insignis est locus Hieronymi sancti in Comment. ad Joel. cap. 3, ubi narrat funibus in Nilo trahi naves nautisque certa esse spatia, quae funiculos (σχοῖνος s. σχοινία) appellent, ut labori defessorum recentia trahentium colla succedant.

CAP. VII.

Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου πόλιος] Seiunctim scripsi et h. l. et seqq. nomen urbis cum recentt.

πτος, ἐοῦσα πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ ἄνδρος καὶ ἰλῦς. ἔστι δὲ ὁδὸς

edd. Herodoti et Strabonis. Heliopolis urbs, cuius sacerdotes II, 3 memorantur, a mari (mediterraneo) remota fuit mille quingentis stadiis, teste Herodoto, quocum Diodorus I, 57 recentiorumque Gallorum testimonia consentiunt. Vid. Iomard. Descript. de l'Eg. Antiqq. I (3 livrais.). pag. 611. 508. Nam recta linea Heliopolin a mari distare 151,000 metra (mètres), quorum centum fere unum stadium efficiant. Strabonis locum primarium de hac urbe XVII. pag. 1158 B pag. 805 seq. accuratius excussit Schlichthorst. l. l. pag. 85 seq., ut ex quo satis pateat, Heliopolin et extra Delta fuisse et Nilo ab oriente oppositam, eandemque esse, quae sacris in literis appelletur *On* (septuaginta interpretes semper reddunt *Ἡλιούπολιν*), unam de principibus Aegypti urbibus, literarum et doctrinae sacerdotalis sedem. A Memphi non admodum remota fuit, sed in orientali Nili ripa exstructa, paulo infra sub ipsum Nilum in duo brachia dissectum. Conspectiuntur adhuc rudera prope vicum, qui dicitur *Matarea* s. *Matariéh*, ubi est fons Solis s. *Ain Schams*, in regione, quae nunc vocatur *Kaliubie* ab urbe recentiori *Keliub*, in quo ipso Heliopolis nomen nonnihil mutatum cognosci videntur. Accuratissime descripserunt docti Galli in Descrip. de l'Eg. Antiqq. t. II. livrais. 3. chap. XXI. p. 3 seqq. Tu vid. etiam Rennel. l. l. pag. 598. 623 et inprimis Ritter: Erdkunde I. pag. 823. Forbiger l. l. p. 783. Clarke Travels etc. II, 2. p. 100 coll. p. VII. Sed fuere, qui auctore Bryano duplicem Heliopolin urbem distinguendam esse docerent, alteram Arabicam, cuius Ptolemaeus quoque meminerit, ad laevam canalis Pelusiaci, a mari si ascenderis, ubi nunc vicus Matarea; alteram, priorem et ab Herodoto commemoratam, in ipso Delta sitam intra Sebennyticum et Canopicum canalium. Sed de hac Heliopoli nemo

veterum quidquam protulit, multumque abest, ut confusio, quam isti somniant, tollatur, ut adeo augeatur. Quare Larchero, aliis, hanc sententiam amplectentibus, iure oblocutus est Champollion: l'Egypt. sous l. Phar. II. pag. 36 seqq., qui vulgatam, quam nos proposuimus de urbis celeberrimae situ sententiam, idem probavit, accedente Mannerto in Geogr. X, l. p. 481 seq. 535. Et ante Champollionem copiosius disseruerunt docti Galli illi, quos citavimus l. l. pag. 9 seqq. Larcheri aliorumque opinione reiecta. Tu vid. potissimum Herod. II, 9. Graecum Heliopolis nomen cum Aegypto convenire post Tablonsk. (Opusc. I. p. 184. 185) multis placuit viris doctis et in his Champollioni l. l. pag. 40. 41, si quidem *On*, quo vocabulo etiam Coptae urbem significant, Aegyptiorum lingua denotat *lucem, solem*. In notis hieroglyphicis urbis nomen scribitur *ta-Râ* sive *pa-Râ*, i. e. *Solis domus*.

ἐοῦσα πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ ἄνδρος] *ὑπὲρ τε καὶ ἄνδρος*, i. e. *supina, plana, campestris, depressa*, auctore Suida, qui *ὑπὲρ τε καὶ ἄνδρος* exponit *τὰ δμαῖα*, indeque Schweigh. (in Lexic. Herod. s. v.) non tam *supina* reddi vult, quam, ut adnotaverat H. Stephanus, *depressa*, id est *campestris, non montosa*. Larcherus Horatianum illud profert: *supinum* Tibur (Od. III, 4, 23), sed vereor, ut item de Delta Aegypti dici queat. Quare etiam accedere non possum Hermannu Bobrik in Geographia Herodot. p. 206 verba *πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ ἄνδρος* sic reddenti: „überall allmählig aufsteigend“; namque solum huius partis terrae Aegyptiae ita planum esse invenitur, ut nunquam in altius ascendat.

ἄνδρος] Larcherus invitis libris scribendam censet *ἐνδρος*, i. e. *aquis irrigua*, laudatque IV, 47, ubi pro *ἐνδρος* bini libri *ἐνδρος*, quod h. l. repositum maluerat Hennicke in Comment. de Geogr. Afric. Herod. pag. 64 probatque Bredov. p.

ἐς τὴν Ἥλιου πόλιν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἰόντι, παραπλησίη τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῶ, τῇ ἀπὸ τῶν δυνάδεκα θεῶν τοῦ βωμοῦ φερούση ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμ-

61, unde recepit Dietsch itemque Dindorf. Larcherianam emendationem, quod miror, secutus est Schweighauserus et postea Negris; nos vulgatam retinuimus, secuti iudicium Gaisfordii: „Aegyptum enim aquis irriguam temere dixeris, quae Nili solum inundationibus foecundetur.“ Inde ad fontium inopiam recte refert Bobrik l. l. — Mox ἔλθς retinui, cuius loco in Dindorfii editione scriptum video ἐλλῶς, itemque ἄνω ἰόντι retinui, in cuius locum Iacobitz (ad Lucian. Vit. Auct. 23. p. 132) reponi voluit ἄνω ἀνιόντι, quod in Aldina et in Sancrofti libro alteroque Parisino legitur. Benedict. (Actt. semin. reg. Lips. II. p. 284) pro ἔλθς reponi iubet ἰλνόςσας, quo aequè bene carere poterimus atque voce ἄνυδρος, quam pro ἄνυδρος ποῖν vult Heilmann.

τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῶ] Pro Ἀθηναίων, quod olim legebatur, cum recentt. edd. reposuimus Ἀθηνέων, uti voluerat Valckenar., qui hac de forma genitivi laudat I, 98. VI, 127. VII, 6. 62. 90. VIII, 100. 118. 120. IX, 7. 106. Cr. consuli vult Gregor. Corinth. pag. 381 ed. Schaef. et Porson. ad Odys. III, 278. Add. Bredov. p. 217.

τῇ ἀπὸ τῶν δυνάδεκα θεῶν τοῦ βωμοῦ φερούση] Ara duodecim deorum, cuius infra quoque VI, 108 mentio fit, Athenarum in foro exstructa erat a Pisistrato, Hippias filio, ut auctor est Thucydides VI, 54, et Olymp. LXV, 1 s. 519 ante Chr. n. iam exstitisse videtur. Cuius ipsius cum frequens vel in inscriptionibus fiat mentio, ubi viarum longitudo indicatur, credibile est, hanc aram Atheniensibus ea praestitisse, quae Romanis miliarium aureum, indeque omnes viarum distantias per Atticam aliasve Graeciae regiones definitas fuisse. Vid. C. O. Mueller. in Erschii et Gruberi Encyclop. VI. p. 237 coll. Rose

Inscriptt. tab. XXXII. pag. 251. Boeckh. Corp. Inscriptt. I, 1. p. 32. Raoul Rochette in Journal d. Savans 1851. pag. 614 seq.

φερούση ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου] Copiosius de his disputat vir doctus in Mém. de l'Acad. des Inscript. t. VII (Paris. 1824). p. 33 seqq.; commonstrare enim studet, his verbis indicari iter, quod ab Athenis et quidem a duodecim deorum ara ducat Pisam et quidem ad Iovis Olympii templum, ita ut una eademque intelligatur via, accuratius modo indicatis utriusque urbis locis singulis, quae in dimetiendo auctor sit secutus. — Πίσαν pro Πίσσαν dudum restituerat Wesselingius; et satis commendant hanc scripturam a Creuzero disputata in Melett. I. pag. 19 not. 13. Add. Lozynski ad Hermippi fragmm. p. 68. Doctum Gallum l. l. pag. 36. 37 si audis, Herodotus antiquum et quasi sacratum Pisae nomen consulto retinuit, cum, quo tempore ille haec vel scribebat vel Olympieis ludis recitabat, Pisa ab Eleis diruta non amplius exstiterit. — νηὸν Noster dixit, non ἱερὸν s. τέμενος, ipsam Iovis aedem significaturus. Tu cf. II, 63. 138 ibique allata.

ἐπὶ τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου] Quaeritur h. l., Iovis templum antiquius intelligi debeat an recentius a Libone exstrui coeptum post Olympiad. LXXXI, qua ipsa Herodotus historiam suam Graecis recitasse fertur. Cr. conferri iubet Voelkel.: Ueber den Tempel des Jupiter zu Olymp. pag. 15. 21 seq. Equidem malim recentius intelligere templum, praesertim cum apud Herodotum talia inveniantur prodita, quae vel multo post hoc templum exstructum acciderint et ad nonagesimam septimam Olympiadem usque referantur; vid. Heyse Quaest. Herod. pag. 74 seqq. At-

πλόν. σμικρόν τι τὸ διάφορον εὔροι τις ἂν λογιζόμενος τῶν ὁδῶν τουτέων, τὸ μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα

que erunt fortasse, qui ex hoc Herodoti loco et ex hac comparatione argumentum ducere velint praelectionis Musarum Herodoti, quam Lucianus Olympicis ludis factam esse scribit, a criticis quibusdam nostrae aetatis immerito in dubium vocatam. Sed ea de re exponere non attinet post disputationem Heyssii in Quaest. Herod. cap. II. p. 23 seqq.

λογιζόμενος τῶν ὁδῶν τουτέων] Vulgo et hic et III, 126 edunt οὐδῶν, qua tamen forma Ionica, uti aiunt, Nostrum abstinuisse credo. Quare cum Gaisf. vulgarem formam ὁδῶν, probatis libris confirmatam, reposui. Vid. Bredov. p. 167, cum quo eodem p. 222 retinui τουτέων a recentt. edd. conversum in τούτων. De forma οὐδῶν laudant Homer. Odyss. q', 196 ibique Eustath. pag. 613 ed. Bas. et eundem ad Ili. α'. pag. 18, 10 coll. Etymol. M. pag. 615.

τὸ μὴ ἴσας μῆκος εἶναι] Cr. confert Wytenbach. ad Plutarch. Mor. I. 2. pag. 816, qui h. locum ita reddit: „*quae itinera si quis computet, inveniat parum quiddam differre, quo minus sit par eorum longitudo.*“ Tu add. Matth. Gr. Gr. pag. 1067. Non admodum differt, quod continuo sequitur: ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων. Ipsas mensuras ab Herodoto prolatas minus accurate videri indicat Rennel. l. l. p. 593, cum Athenae a Pisa distent milliaria Germanica 26½, Heliopolis vero 22 milliaria tantum a Nili ostio Canopico absit. Et monet quoque Iomard. (Descript. de l'Eg. Antiqq. I. livr. 3 pag. 611), comparationem minus accurate institutam videri ab Herodoto, cum Heliopolis a mari recta linea ducta sane distet 151,000 metra (quae non multum excedunt numerum mille quingentorum stadiorum), Athenae autem a Pisa remotae sint recta linea 181,000 s. 183,000 metra (metres). Quae sententiam inclinatur, ut Herodoto duo eaque

diversa stadia confusa esse putet. Add. Leake in: Journal of the geographic. Society IX. p. 8 seq. 11. Sed graviolem litem Rennelius Herodoto intendit (p. 386—392), quod sexaginta stadia schoeno tribuat, quem quadraginta tantum stadiorum esse reliqui scriptores indicent; unde consequi, Herodoteas mensuras semper nimis auctas esse, nisi ad vulgarem computandi modum schoenum revocaveris. Contra quem monet Bredovius (Geogr. Herod. p. 391), ideo auctas videri Aegyptias mensuras, quod omnes simul Nili ambages in dimetiendo fuerint computatae, unde solito maior summa exstiterit. Alio pacto Herodoteis patrocinantur monente Cr. editores operis Descript. de l'Egypt. I. second. livrais. p. 416. Exacte enim Herodoti mensuram convenire cum longitudine itineris, quae map-pam geographicam inspicienti inveniatur inter Heliopolin et Nili ostium Ommfâreg prope Pelusium, si illud simul cogitaveris, regionis Delta solum ab eo inde tempore, quo Herodotus haec scribebat, nonnihil esse auctum et provectum. Conf. supra ad II, 6 allata ibique laudatum Letronnium, qui p. 136 seqq. in hoc loco tractando bene adhibuit Diodorum I, 57 narrantem, Sesostrim Aegypti partes ad solem orientem spectantes munivisse muro per media deserta (διὰ τῆς ἐρήμου) inde a Pelusio usque ad Heliopolin ducto, longitudine stadiorum mille quingentorum (τὸ μῆκος ἐπὶ σταδίων χιλίους καὶ πεντακασίους). Accedit Strabo XVII. p. 804 s. p. 1156, qui ex Artemidoro refert, a Pelusio usque ad regionis Delta apicem, quo ipso Heliopolin designari consentaneum, esse iter 25 schoenorum s. 750 stadiorum; quae stadia si ad eam rationem, quam supra ex Letronnio protulimus, duplicantur, itidem efficient 1500 stadia. Itaque intelligitur, Herodotum mensuris vulgo receptis non recedere vixque initium cepisse a Pe-

σταδίων· ἡ μὲν γὰρ ἐς Πισαν ἐξ Ἀθηνέων καταδεῖ πεντεκαίδεκα σταδίων, ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων· ἡ δὲ ἐς Ἡλίον πόλιν ἀπὸ θαλάσσης πληροὶ ἐς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον. Ἀπὸ δὲ Ἡλίου πόλιος ἄνω λόντι στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ τῆς Ἀραβίης οὗρος παρατίθεται, φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβροίης τε καὶ νότου, αἰεὶ ἄνω τείνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θάλασσαν, ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἐνεῖσι, αἰ ἐς τὰς πυραμίδας κατατμη-

lusio, totius orae maritimae loco maxime insigni et frequenti ante Alexandriam conditam, cum scriberet: ἀπὸ θαλάσσης ἄνω λόντι.

CAP. VIII.

τῇ μὲν γὰρ τῆς Ἀραβίης οὗρος παρατίθεται] Respondent hisce verba: τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου, οὗρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ita ut primum montes orientem versus inde ab Arabia Aegyptum cingentes describantur, dein Libyae montes, qui Aegyptum occidentem versus a reliqua Libya secernunt. *Arabiae mons*, quem vocat Herodotus, non alius est atque is, qui nunc appellatur *Djebel Mokkatam*, de quo accurate disputat Russegger: Reisen etc. I. 1. p. 264 seqq. — οὗρος dedi ut II, 6. 12.

αἰεὶ ἄνω τείνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν κ. τ. λ.] i. e. semper sursum (in altius) tendens usque ad rubrum quod dicitur mare; ubi ἄνω latiori sensu accipiendum non aliter atque paulo ante (ἄνω λόντι) et II, 155 (ἀναπλέοντι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω) coll. I, 72. 130. IV, 18, de monte, qui a septentrione meridiem versus ad superiores Aegypti tractus porrigitur. Nos fere: *landeinwärts*; cf. Bobrik p. 190. *Rubrum mare*, quod latiori sensu de *Indico mari s. Oceano* dici supra (ad I, 1 coll. II, 11) vidimus, h. l. huius maris *eam* partem, cui nunc *Arabici sinus* nomen, declarare, monuerunt Breiger: De quibusdam difficil. Geogr. Herod. pag. 11. 14 et Heyse Quaest. Herod. p. 103. Accuratius inter utrumque distinguitur in serioris aetatis inscriptione, in qua Callimachus praedicatur στρατηγὸς τῆς Ἰν-

δικῆς καὶ Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ubi rubrum mare de sinu Arabico intelligendum esse nemo non videt; conf. Letronne: Journal d. Sav. 1842. pag. 664.

ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἐνεῖσι κ. τ. λ.] αἰ pro καὶ cum recentt. edd. scripsimus librorum auctoritate. De lapidinis conf. II, 124 ibiq. nott. et II, 158. Est nimirum montium tractus ex adverso urbis Memphis in orientali ripa Nili exsurgens tum orientem versus usque ad sinum Arabicum, tum meridiem versus Nili ripas legens ad superiorem usque Aegyptum, ubi sunt inprimis prope Syenen montes, unde lapides ad maxima Aegyptiorum aedificia, templa, obeliscos, alia id genus, esse caesos vestigia indubia hodieque commonstrant. Quin Romanorum aetate adhuc lapidinae illae adhibitae sunt, quod docent inscriptiones a Letronnio nuper publicatae et illustratae in Recherches etc. pag. 360. 366 seq. Cr. de his lapidinis consuli vult Feam ad Winckelmanni Histor. Art. I. (Opp. tom. III.) pag. 365 seq. ed. Dresd. et praecipue Gallos doctos, Iomard., Rozière, Desvilliers in Description de l'Egypt. Antiqq. I. chap. 4. p. 13 seqq. et chap. 2. pag. 10 seqq. Tu add. in primis Ritter: Erdkunde I. p. 696 seqq. Ternas huius montis partes ille distingui vult, priorem meridiem versus omnium maxime sitam, a Philis insula usque ad Syenen, unde optime quique proveniant lapides (*Syenitas* vulgo appellant — *Granit*) ad columnas, colossos, obeliscos, statuas ipsaque templa integra aptissimi. De hoc lapide *Syenita* Aegypti rubro accuratissime praesivit De-

θεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λῆγον ἀνακάμπει, ἐς τὰ εἰρη-
ται, τὸ οὖρος. τῇ δὲ αὐτὸ ἐωντοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὥς ἐγὼ
ἐπυνθανόμην δύο μηνῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς
ἐσπέρην· τὰ δὲ πρὸς τὴν ἡῶ λιβανωτοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα
εἶναι. τοῦτο μὲν νυν τὸ οὖρος τοιοῦτό ἐστι. τὸ δὲ πρὸς Λι-
107 βύης τῆς Αἰγύπτου οὖρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῷ αἰ πυ-

lesse, cuius librum in Germanum sermonem transtulit G. Leonhard: Untersuchungen über den rothen Porphyry der Alten und über den rothen Aegypt. Syenit. Stuttgart. 1852, ubi vid. potissimum p. 22 seqq. Eas vero lapicidinas hoc loco intelligendas esse vix dubium. Nam alteram istius montis partem non nisi calcarios continere lapides, tertiam, binis reliquis quasi interpositam, arenaceos, magis aptos illos quidem ad aedium moles extruendas.

ταύτῃ μὲν λῆγον ἀνακάμπει, ἐς τὰ εἰρηται, τὸ οὖρος] Bobrik Geograph. d. Herodot. p. 206 ταύτῃ ad Memphim referens haec verba sic intelligi vult: „bei Memphis anfangend oder auch endend, wie man's nehmen will, und wie gesagt, nach Süden herunterlaufend, biegt dieses Gebirge in die angegebene Gegend oder dehnt sich in die Breite dorthin aus, d. h. östlich nach Arabien fort.“ Equidem malim sequi Schweighauserum, quem etiam secutus est Lhardy, haec ita explicantem: *Hoc enim loco* (ubi scilicet sunt lapicidinae) *desinens mons* (i. e. non amplius a septentrione ad meridiem recta surgens) *flectitur in eam quam dixi partem* (i. e. mare rubrum versus). Ita verba ἐς τὰ εἰρηται ad ea spectant, quae paulo ante leguntur: αἰεὶ ἄνω τείνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θάλασσαν. Larcherus refert ad verba: ἀπὸ δὲ Ἑλίου πόλιος ἄνω ἐόντι, ac si Herodotus scripsisset: ἐς τὰ ἄνω Ἑλίου πόλιος, contra apertam, ut mihi quidem videtur, Herodoti sententiam, qui in seqq. monet, montem illum secundum mare porrigi usque ad regiones thuriferas. Quibus verbis notionem quandam Arabiae, qualem Noster sibi mente

informaverit, contineri notat Niebuhr. in Diss. laud. de Herodoti Geogr. p. 220. Hanc vero Arabiae notionem admodum vagam incertamque esse, cum Noster hanc terram ipsae haud viserit, sed ea tantum retulerit, quae fando audierat, ex hoc ipso loco satis cernitur, unde intelligimus Herodoti Arabiam eam Aegypti (qualem nos habemus) partem complecti, quae a Nili valle usque ad mare rubrum extenditur, haud exclusa ea terra, quam hodie Arabiae voce designare solemus, ad alteram maris rubri oram sita et orientem versus porrecta: id quod declarat alter locus II, 11 coll. III, 88. 107. ubi vid. nott. Atque eodem spectare videtur mentio locorum thuris feracium, quae hic fit. Conf. quoque Wheeler Geography of Herodot. p. 314 seq. Bobrik l. l. pag. 191 seq.

τῇ δὲ αὐτὸ ἐωντοῦ ἐστὶ μακρότατον] De locutione conf. I, 193. 203. Verbis τῇ δὲ, quae antecedentibus ταύτῃ μὲν opponuntur, ea indicatur regio, ubi mons iste orientem versus tendit longiusque porrigitur secundum mare rubrum. Ad structuram verbb. ὥς ἐγὼ ἐπυνθανόμην vid. nott. ad I, 58. 191. In seqq. τὰ δὲ πρὸς τὴν ἡῶ (orientem versus) dedimus ἡῶ cum melioribus libris pro olim vulg. ἔω, quod ab Herodoto alienum esse ostendit Bredov. p. 33. Idem dedimus II, 32.

τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου] i. e. quod attinet ad eam Aegypti partem, quae occidentem s. Libyam versus est sita. In quo nulla opus emendatione.

ὄρος ἄλλο πέτρινον x. τ. λ.] De monte Libyco consularum Ritter: Erdkunde I. pag. 770 seq. et Russegger. l. l. pag. 278 seqq. Nam qui

ραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμω κατειλυμένον, τεταμένον τὸν αὐτὸν τρόπον, τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμβρίην φέροντα. Τὸ ὦν δὲ ἀπὸ Ἡλίου πόλιος, οὐκέτι πολλὸν χωρίον, ὥς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμερῶν τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος ἐοῦσα. τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ πεδιάς μὲν γῆ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στενότητάτῃ ἐστὶ, διηχοσίῳ οὐ πλέους ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐρεος ἐς τὸ

a Libya Aegyptum secernunt montes, iam infra Memphim propius ad Nilum accedunt, ubi pyramides sunt extractae prope ipsum montem, qui iam Nili convallem ab occidente arctius includens meridiem versus tendit.

ψάμμω κατειλυμένον] Nonnulli codd. et edd. κατειλημμένον. Quod nos dedimus cum Schweigh. et Gaisf., verbis commendatur Homericis Odyss. XIV, 136: ψαμάθω ἐλλυμένα πολλῇ, a Wesselingio iam allatis, cui tamen κατειλημμένον a verbo ἐλλέω non minus probum videtur, firmatum versiculi cuiusdam auctoritate in Philostrati Heroicc. pag. 693 (98 Boisson.). Sed eo ipso in loco nunc Boissonadius pro ἐλλυμένε, quod Olearius dederat, e codicum consensu reposuit ἐλλυμένε illudque aliis etiam testimoniis firmavit. Conf. nott. pag. 469. Nam descendit a verbo ἐλλύω, κατειλύω, obtego, obvolvo. — In seqq. vulgo male τεταμμένον pro τεταμένον, cum loci sensus sit: mons — pari modo porrectus (in longitudinem sc.), quo Arabici montis ea pars, quae meridiem versus tendit. Tn vid. Bredov. p. 82 et 360. Quod coniecit Benedict. (Actt. semin. reg. Lips. II. p. 285) τεταμένα, quod ad τὰ πρὸς μεσ. φέροντα spectet, merito omnes editores repudiarunt.

τὸ ὦν δὲ ἀπὸ Ἡλίου πόλιος] i. e. quod attinet ad eam Aegypti regionem, quae ab Heliopoli meridiem versus est sita Nilo adverso proficiscenti. Respicit enim Herodotus ea, quae capitis initio posuerat, multis verbis interiectis: ἀπὸ δὲ Ἡλίου πόλιος ἄνω ἰόντι.

οὐκέτι πολλὸν χωρίον, ὥς εἶναι Αἰγύπτου] i. e. regio non amplius spatiosa est, ut sit Aegypti (s. quae Aegypti esse censetur) s. non amplius in latitudinem multum patet pro reliqua Aegypti (inferioris potissimum) latitudine. Ad structuram verborum ὥς εἶναι Αἰγύπτου cf. II, 135. Matth. Gr. Gr. p. 1071. Kuehner. Gr. Gr. §. 826, 2. Invita Minerva Steger. Praefat. pag. XI. corrigit Αἴγυπτον, in quod idem incidit et Negris et censor Ienensis anni 1828. Ergänz. Bl. 45. p. 348.

ἀλλ' ὅσον τε — Αἴγυπτος ἐοῦσα] i. e. Sed per quadridui navigationem, quae adverso flumine instituitur, angusta est Aegyptus s. ea Aegypti pars, quae in angustam vallem contracta illis montibus (Arabiciis et Libycis) ab utraque parte includitur. — Quae Aristidi (t. II. p. 343) fidem excedere videntur Nostri verba, ea recentioris aetatis peregrinatoribus valde probantur, monente Larchero, et, qui Larcherum sequitur, Stadelmann. in programm. Dessav. anni 1830 (De Herodoto eiusque dialecto P. I.) p. 5 seq. Sic, uti hoc utar, scribit Savary (Lettre sur l'Egypt. I. p. 5), ubi latissima sit haec planities, vix novem illam esse milliariorum (lieues); id quod a ducentis Herodoti stadiis, quae septem fere milliaria altiusque dimidium aequant, non valde discedit.

στενότητάτῃ] „De hac forma Ionica conf. Heindorf. ad Platon. Phaedon. §. 139. pag. 237 seq.“ Cr. Vid. quae dixi ad Ctesiae fragm. pag. 163 seq. et ad Plutarchi Philopoe. pag. 8. 9. Add. Bredov. p. 150, quo eodem probante p. 155 e Florentino alioque libro Parisino

Λιβυκὸν καλεούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτὶς εὐρέα Αἰγυπτίος ἐστὶ. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλίου πό-9
λιος ἐς Θήβας ἐστὶ ἀνάπλους ἑννέα ἡμερέων, στάδιοι δὲ τῆς

recepi πλείους pro πλείους, Din-
dorf scripsit πλευνες.

CAP. IX.

[ἐστὶ ἀνάπλους ἑννέα ἡμερέων]
Schweighausero hic numerus iusto
minor videtur, cum hoc pacto 540
stadia navigantibus quotidie sint
conficienda eaque adverso flumine;
id quod vel si minorem stadii men-
suram intelligas, nimium videatur,
praesertim si cogites, naves non
nisi funibus adverso flumine ferri
posse, teste ipso Herodoto II, 96.
Contra docti Galli monent (De-
script. de l'Eg. Antiq. I. livr. 2.
pag. 417), stadium Aegyptiacum
constare ex centum metris (mètres;
conf. not. ad II, 6), ita ut qua-
tuor mille octingenta sexaginta sta-
dia, modo longitudinem recta linea
indicari tibi persuadeas, cum vera
mensura, quae e mappis geogra-
phicis intelligatur, accurate con-
veniant. Qui iidem adiciunt, nu-
merum stadiorum, qui uno die per-
fici debeat, minime esse exaggera-
tum, cum ipsi, coelo et tempestate
quidem favente, vel longius iter
uno die confecerint. Add. Iomard.
(ibid. livr. 3. pag. 508. 625), ubi
hoc modo sumtas mensuras et di-
stantias convenire ferme notat, cum
4860 stadia (i. e. 486,000 metr.)
non valde recedant a vera distan-
tia, quae rectâ lineâ sit 490,400
metr. Quibus haec addit (p. 625):
„Cette distance, prise d'une carte
exacte, lui (scil. Herodoto) a sans
doute été donnée par les prêtres,
et il a cru que c'étoit la distance
mesurée sur le fleuve; ayant na-
vigué lui-même pendant neuf jours
d'un lieu à l'autre, il a conclu mal-
à-propos qu'une journée de navi-
gation étoit de 9 schoenes de cette
espèce. D'ailleurs, comme il y
avoit deux différens schoenes, tous
deux de 60 stades aussi différens,
et que le dromos avoit 9 de ces

grands schoenes, il a pris appa-
remment l'un pour l'autre.“ *Ma-
iores* igitur hoc loco schoenos (cf.
p. 631 seq.) intellexisse volunt He-
rodotum, qui II, 4 minores ipsi
alias usitatos intellexerit. Postea
hunc quoque locum tractavit Le-
tronnus l. l. p. 142 seqq. recte iu-
dicans, duplicem, quam h. l. praebet
Herodotus, itineris significationem
(et eam, quae navigationis diebus
declaratur, et eam, quae schoeno-
rum indeque deductorum stadiorum
numero fit) bene separandam neque
ita secum confundendam esse, ut
fecit Larcherus sic interpretans, ut
a numero dierum navigationis al-
ter schoenorum stadiorumque nu-
merus deductus ab Herodoto vi-
deatur, qui ipse schoenorum nume-
rum primarium habuit ad viae di-
stantiam recta linea declarandam,
quam recte hoc schoenorum sta-
diorumque numero declaratam esse
commonstrant virorum doctorum
dimensiones recens factae et a Le-
tronnio prolatae pag. 142. Quod
ad novem dierum navigationem at-
tinet, verum quidem est, hanc
notationem non prorsus convenire
cum iis, quae II, 175 leguntur: a
Saïde usque ad Elephantinen esse
viginti dierum navigationem, cum,
haec si valeat ratio, in navigatione
ab Heliopoli s. regionis Delta apice
usque ad Thebas duodecim dies ad-
dito alterius dimidio consumendi
sint: sed videtur Herodotus novem
posuisse, quod novem schoenos uno
navigationis die vulgo absolvi ami-
madverteret: quod ipsum adhuc fieri
posse idem annotat Letronnius,
quem vide p. 144—146 plura ex-
ponentem. Haec igitur ad Hero-
dotum vel explicandum vel excu-
sandum si quid valent, remanet ta-
men novem dierum numerus iusto
minor ad tantum iter conficiendum:
adeo ut, nisi mendum in ipsum nu-
merum (ἑννέα) irrepserit, Herodo-
tum minus accurate haec retulisse

ὁδοῦ ἐξήκοντα καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχολίων ἑνὸς καὶ ὀγδῶκοντα ἑόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγύπτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν ἤδη μοι καὶ πρότερον δεδηλωται, ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστι σταδίων καὶ τρισχιλίων· ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν μέχρι Θηβέων ἐστὶ, σημαίνω. στάδιοι γὰρ εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλεφαντίνην καλεομένην πόλιν στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτακόσιοι εἰσι.

statuas necesse sit. Conf. Wheeler: Geography of Herodot. p. 356. — Mannert. (Geograph. X, 1. p. 481) hinc colligi posse putat, Heliopolin ad canalem sitam fuisse, qui iam multo ante Ptolemaeorum aetatem a Nilo orientem versus ad sinum Arabicum usque fuerit deductus. Ex quo canali qui ab Heliopoli in Nilum ipsum naviget Thebasque petat, ei novem esse dierum iter.

οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι] Cum recentt. edd. scripsimus συντιθέμενοι pro συντεθειμένοι, et οἱ, quod vulgo abest, c Florent. cod. adiecimus. Est autem haec fere loci sententia: quando haec stadia secum erunt iuncta s. computata — existit inde summa sex mille centum viginti stadiorum, quae est Aegyptiae terrae longitudo inde a mari usque ad Thebas, iam mihi indicanda, postquam, quae orae maritimae esset longitudo, supra indicavi. Iam apparebit, verba οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι spectare ad verba στάδιοι γὰρ εἰσι εἴκοσι, καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι, ubi particula γὰρ neminem remorabitur, qui meminerit, quoties haec particula ita ponatur, ut ad ea, quae per parenthesesin quasi interiecta proxime antecedunt, spectet. — In ipsis numeris haud prorsus constans sibi videtur Herodotus, qui hic summam stadiorum a mari usque ad Heliopolin et Thebas facit 6120, cum antea (II, 7) 1500 stadia posuisset a mari usque ad Heliopolin et ab Heliopoli usque ad Thebas 4800; unde summa existit stadiorum 6300. Fuere, qui librariis Herodoti textum corruptentibus hoc tribuerent, quamvis mendii vix ulla appareat suspi-

cio. Si sana sunt Nostri verba, vix ea alio modo secum componi posse existimat Schlichthorst. l. l. pag. 30, nisi priorem computationem de terrestri itinere si intelligas, alteram eamque maiorem de itinere, quod in fluvio fiat atque tortuosum ob eius cursum longius sit. Sed monent editores operis Descript. de l'Eg. l. l., haec distantias omnes congruas fore, si recta linea eas ductas esse tibi persuaseris. Sic mille octingentis stadiis Herodoteis exacte respondere summam 180,000 mètres, quae eadem vera inveniatur viae longitudo mappam inspicienti. Distantiam Thebarum ab ipso mari minus bene indicari posse, cum non satis accurate Herodotus locum definiarit, unde distantia sit dimetienda, nec tamen absonam videri, si a mari mediterraneo prope Pelusium incipiens rectam lineam ad Thebas usque duxeris. Tu conf. etiam Ionnard. l. l. pag. 508. Sed ferri haec non posse Herodoti verba, si recte intelligantur, bene monet Letronnius l. l. p. 144 corruptum esse numerum stadiorum 6120 vel hanc ob causam iudicans, quod numeri praecedentes (1500 et 4800) omni dubio sint exempti.

στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτακόσιοι εἰσι] Retinui lectionem (χίλιοι καὶ ὀκτακόσιοι) a Gronovio c Mediceo receptam aliisque deinde libris probatam, quam etiam secuti sunt omnes recentioris aetatis editores. Aldina habet: εἴκοσι καὶ ὀκτακόσιοι, quae lectio in Laur. Vallae interpretatione expressa est, et in Sancrofti libro alioque Parisino nuper inventa atque a Letronnio, qui

Ταύτης ὦν τῆς χώρης τῆς εἰρημένης ἡ πολλή, κατάπερ οἱ 10
 ἱρέες ἔλεγον, ἐδόκει δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι ἐπικτητος Αἰγυ-
 πτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων τῶν ὑπὲρ Μέμφιν
 πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαίνετό μοι εἶναι κοτε κόλπος θα-

totum hunc locum accurate tractat p. 146—150, ita explicata, ut, si talia stadia intelligantur, quorum triginta expleant schoenum (cf. nott. ad II, 6), haec lectio cum veris mensuris, quas profert, maxime congruere perhibeatur. Neque vero ab his mensuris admodum recedent stadia 1800, quae meliorum fere librorum consensus affert, modo talia intelligantur stadia, quorum sexaginta conficiant schoenum.

CAP. X.

Ταύτης ὦν τῆς χώρης τῆς εἰ-
 ρημένης ἡ πολλή] Secuti sumus Schweigh. et Gaisf. Vulgo male omittunt τῆς χώρης et mox particulam δὲ post ἐδόκει, quam recte tuetur Eltz Quaest. Herodd. p. 19, haec adiciens: „Si Herodotus accurate dicere vellet, scribere debebat ταύτης τῆς χώρης ἡ πολλή, κατάπερ οἱ ἱρέες ἔλεγον, ἐδόκει δὲ καὶ αὐτῷ μοι, ἐπικτητός ἐστι. Sed ille eo, quod libera utitur oratione, mutat structuram atque ultima verba ex iis, quae antecedunt (ἐδόκει δὲ καὶ αὐτῷ μοι), suspendit.“ Quae structura non discedit ab ea, quam paulo ante (ad II, 8) attigimus. De re ipsa cf. nott. ad II, 5. In seqq. verbis ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν accusativum eo significatu, quo vulgo genitivus praepositionem ὑπὲρ sequi solet, bene tuetur Bredov. p. 26.

τὸ μεταξὺ ἐφαίνετό μοι εἶναι
 κοτε κόλπος θαλάσσης] Aliorum sententias, quae ex hoc ipso loco fluxerunt, iam notavit Wesseling. Est praecipuus Plinii locus H. N. II, 85, qui Herodoti verba repetit, coll. Arrian. Exped. Alex. V, 6 et Strabon. XIII. p. 1013 s. 691, qui idem Herodotum laudat atque Nearchum. Impugnat quidem nostri sententiam Mannert. l. l. X, 1. p. 245 seqq., cui opponimus, quae

HERODOT. I.

ad II, 4 et 5 adnotata sunt. Maxime vero huc faciunt ea, quae Ritter. disseruit in Erdkunde I. pag. 852. Rerum naturalium peritos ille scribit, qui Aegyptum huc usque inviserint, eam in sententiam adductos fuisse, ut omnem Nili convallem maris sinum olim fuisse (pariter atque nunc sinum Arabicum) suspicarentur, in quem mare per eam intrarit regionem, quae nunc Delta perhibeatur, ab Alexandria usque ad Pelusium porrecta intra Mokattam et Libyae montes prominentes. Atque ipsis in praecipitibus saxis montis Mokattam (supra Memphin) vestigia certa quaedam undarum maris reperiri. Sed multum utique effluxisse temporis, vix accuratius indicandum, dum Delta ex undis maris proveniret. Faciunt quoque huc, quae idem profert Ritter. l. l. pag. 858 seq. 860 seq. ex Gallorum doctorum investigationibus. Veri enim simile videri, Nilum, antequam Delta limo et arena compleverit, alia via per Libyae deserta in mare undas suas volvisse et quidem per eam convallem, quae nunc vocetur Thal der Natronseen et Thal des Bahr-beld-mâ (i. e. vallis fluvii aquarum inopis) s. Bahr et Farigh (i. e. fluvii vacui), ab euronoto ad septentrionem et occidentem conversa, ita ut a meridie vallem Moeridis continuare videatur. In qua ipsa tum alia esse inventa, tum fragmenta ligni petrificata ipsosque truncos petrificatos satis longos, piscium ossa petrificata, et quae his sunt similia. Conf. nott. ad II, 12 init. et II, 99. Eam sententiam probat Minutoli Reise nach dem Tempel d. Jup. Amm. pag. 190 seq. Et communicavit mecum Cr. scriptionem, ab Rittero quoque laudatam, ubi haec res accuratius tractata est: Mémoire sur la vallée des Lacs de Natron et celle du

λάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ Ἴλιον καὶ Τενθραίνην, καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου πεδίον, ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβαλέειν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποταμῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἑόντος πενταστόμου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος πέρι ἄξιος συμβληθῆναι ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον ἑόντες μεγάθεια, οἳ τινες ἔργα

fleuve sans eau, d'après la reconnaissance etc. par le général Andréossy. Extrait de la década Egyptienne nr. 4. IIème Vol. An. VIII.

κόλπος θαλάσσης] „Vid. Eustath. ad Odys. IV, 563. p. 185 Bas. infra ibique Apion.“ Cr.

ὥσπερ γε τὰ περὶ Ἴλιον κ. τ. λ.] ὥσπερ γε e melioribus codd. restitutum a Gaisfordio retinui cum recentt. edd.; Aldinae lectionem, quam etiam Sancrofti Cod. praebet: ὥσπερ τὰ τε περὶ Ἴλιον κ. τ. λ. revocari vult Eltz (Jahrb. d. Philol. u. Paedag. Suppl. IX. p. 120), qui idem etiam in verbis proxime sequentibus pro ὥστε, quod tuer plurimorum et optimorum codd. consensus, e Sancrofti libro reponi vult ὥς, quod in simili sententia invenitur IV, 99. IX, 34. Schweighaeusero placuerat ὥσπερ τὰ τε et ὥς γε; Burges in Prolegg. Thucyd. p. 325 pro ὥστε affert ὥς δῆ. — De Iliaca regione nunc valde mutata satis disputatum est nostra aetate a viris doctis, quorum libros excitat Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 149 in not. Add. Tchihatcheff: Asie mineure I. pag. 214 seqq. Teuthraiae interior Mysiae est regio pedestris, quam Mysus fluvius permeat, montibus undique cincta; vid. ibid. p. 157. De Maeandri campis diximus ad I, 18. — Verba ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβαλέειν (ut s. quantum liceat haec, quae parva sunt, comparare cum magnis) eodem modo leguntur IV, 99, nisi quod pro ὥστε exstat ὥς, quod inde etiam hoc loco fuere qui repositum vellet, ut II, 24. 125. 135. VII, 24, aliis locis, in quibus voculam ὥς sequente infinitivo positam ut videmus, ita nihil inde colligi posso

existimamus, cur h. l. in tali sententia ὥστε ferri nequeat.

τοῦ Νείλου, ἑόντος πενταστόμου] πενταστόμου optimi quique tumentur scripti libri. Alii ἑπταστόμου, quod ex communi veterum opinione de septem Nili ostiis ortum esse videtur. Herodotus enim, qui infra II, 15 quinque tantum Nili ostia commemorat, duo illa omisit ostia, quae hominum arte ac manibus neque natura fuerant effecta, Bolbitinum ac Bucolicum. Hinc recte Eustath. ad Dionys. Perieget. 226 ab Herodoto Nilo tribui quinque tantum ostia scribit, δηλαδὴ κατὰ τὰ φυσικὰ στόματα, ὥς δύο τινῶν ὀρυκτῶν ὄντων. Quae eadem quinque ostia infra II, 17 dicuntur ἰθαγενεῖα στόματα. Ad septenarium numerum haud scio an religio etiam nonnihil valuerit, quae sanctum quam maxime voluit hunc numerum.

οὐδεὶς αὐτῶν] αὐτῶν perspicuitatis causa hic adiectum pertinet ad genitivos τῶν — προσχωσάντων ποταμῶν. προσχοῦν et πρόσχωσις eodem modo apud Thucyd. II, 102.

οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον ἑόντες μεγάθεια] De usu praepositionis κατὰ conf. I, 121. — μεγάθεια bene correxit Wesseling. pro vulg. μεγάθεις. Sancrofti liber exhibet μεγάθει, unde Schaefer. et Larcher. reposuerunt μεγάθει, quo tamen opus non esse bene monet Schweigh. comparans I, 202. III, 102. 107. Hinc merito in Plutarchi Aristid. 23 διὰ τὰ μεγέθη revocavit Sintenis. — Pro ἐξίεις cave recipias ἐξίων, quod praeter Aldinam et codd. quosdam etiam praebet Eustath. ad Dionys. Perieg. 431. Vid. Bredov. pag. 393. — Quae de Echinadibus insulis Noster refert, comparanda sunt cum iis, quae Thu-

ἀποδεξάμενοι μεγάλα εἰσί· τῶν ἐγὼ φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων καὶ οὐκ ἦκιστα Ἀχελώου, ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ ἐξιείς ἐς θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμισείας ἤδη 108 ἡπείρου πεποιήκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης χώρας, Αἰγύπτου δὲ 11 οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέχων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς οὕτω δὴ τι καὶ στενὸς, ὥς ἐρχομαι φράσων. μῆκος μὲν πλόου, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλώσῃ ἐς τὴν εὐρέην θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμούνται τεσσεράκοντα, εἰρεσίῃ

cydides II, 102 et Strabo X. p. 705 B s. p. 459 referunt, quibus Angli docti recentioris testimonium addit Larcher. Cr. conferri iubet Popponis Prolegg. ad Thucyd. vol. I, 2. pag. 257. Add. Forbiger. Handb. d. alt. Geogr. III. p. 1013. Etenim hae insulae ante Acheloi ostia sitae postmodo, terra multa a fluvio adgesta, cum ipsa continente regione coaluerunt. Nunc loco nomen *Curzolari*.

CAP. XI.

κόλπος θαλάσσης ἐσέχων κ. τ. λ.] ἔσχειν hic valet pertinere, porrigi, vergere. Conf. I, 193. II, 138. 158. III, 78. VIII, 137. Hinc Arrian. Ind. 43: κατὰ δὲ Αἰγύπτου ἐσέχων ἐκ τῆς μεγάλης θαλάσσης κόλπος δῆλον ποιεῖ κ. τ. λ. Quare haud cunctati in seqq. cum Schweigh. scripsimus: κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίης, ubi vulgo ἔσχεοντα. — Pro στενὸς in seqq. edidi στενός, Schwgh. et Gaisf. secutus. Conf. not. ad II, 8. Ad ἀρξαμένῳ conf. ad I, 51. μυχὸς intelligitur extrema sinus pars, quae Isthmum tangit; εὐρέη θάλασσα eadem est quae Ἐρυθρὴ θάλασσα; cf. supra II, 8, ubi etiam de *Arabia* monuimus.

ἡμέραι ἀναισιμούνται τεσσεράκοντα, εἰρεσίῃ χρωμένῳ] Adnotat Larcherus, Niebuhrio inde a Suez usque ad Loheja proficiscenti triginta quatuor esse dies consumtos; unde usque ad Ghela sex dierum iter esse. Herodotum autem cum de ea sinus parte, quae Aegypto respondeat, loqui probabile sit, nihil Larchero videtur in hisce esse ahsonum. Pluribus de nostro loco

disputavit Breiger. in Commentat. supra laud. pag. 16 seq. hoc ponens: Herodoteum numerum quadraginta dierum valere haud posse, nisi oram legendo illum inventum esse statuas simulque perpetuum, qui in illo sinu sit, undarum fluxum ac refluxum navigationi celeriori magno impedimento esse reputes. Cum Strabone (XVI. p. 768 s. 1113 coll. Plin. H. N. VI, 33) Herodotum ita conciliari posse existimat, ut illius mensura non ultra eum locum, qui nunc Babel-Mandeb vocetur, protendatur, hic vero omnem sinus Arabici longitudinem usque ad mare indicare voluerit. Cuius sinus longitudinem 325 milliariorum Germanicorum esse statuit Rennel. Geogr. Herod. p. 687 not., ita ut octo fere millia in singulos navigationis dies incident. Neque insolitum hoc esse, multa illic congesta exempla evincunt. Sed Niebuhrius filius in Dissertat. laud. de Herodoti Geogr. pag. 219 vera esse negat, quae Herodotus hic memoriae prodiderit. Equidem quadraginta dierum navigatione, quam posuit Herodotus, non ita offendor, modo eam ita intelligamus, ut a loco, qui nunc vocatur Suez, usque ad Babel-Mandeb factam existimemus: quis enim in talibus omnia tam accurate cum nostris mensuris convenire posse existimet, mutata prorsus navigandi ratione? Inde de sinus longitudine melius quam de latitudine Nostrum edoctum fuisse pronuntiat Wheeler Geography of Herodot. p. 315., cum quae sinus est latitudo prope Suez, eam ad reliquam sinus latitudinem, quae utique longe maior est, transtulerit.

χρεωμένῳ· εὐρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ κόλπος, ἥμισυ ἡμέρης πλόου. *φηγίη* δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἄμπωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλπον καὶ τὴν Αἰγυπτον δοκέω γενέσθαι, τὸν μὲν ἐκ τῆς βορητῆς θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας, τὸν δὲ Ἀράβιον, τὸν ἐρχομαι λέξων, ἐκ τῆς νοτίης φέροντα ἐπὶ Συρίας, σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραίνοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας τῆς χώρας. εἰ ὦν

εὐρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ κόλπος, ἥμισυ ἡμέρης πλόου] Haec verba merito advertunt Breiger. in disput. laudat. p. 18, cum vix ullus in sinu Arabico inveniat eus latitudinis locus, quem dimidio diei transgredi possis. Quare Herodotum de ea huius sinus parte loqui mavult, qui vulgo *sinus Heroopolites* appelletur. Maxima enim huius sinus latitudo dimidium fere gradus aequatoris complet nec stadiorum trecentorum mensuram ullo modo excedit.

φηγίη δ' ἐν αὐτῷ — γίνεται] Eodem modo loquitur Noster VII, 198 coll. VIII, 129, ubi de recessu maris ἄμπωτις aequae dicitur: qua de voce etiam scripserunt Pindari interpretes ad Olymp. IX, 52. Add. Aristotel. Meteorol. II, 8, 7. Contra *φηγίη* de maris accessu fluctuumque impulsu dicitur. Utrumque invenias quoque apud Arrian. Indic. 29 coll. 21. 37. 38. Quod ad rem attinet ipsam, aquarum in sinu Arabico fluxus ac refluxus satis notus. Conf. Diodor. Sicul. III, 40 et Exod. XIV, 21. 22 ibiq. interpret. Rosenmueller. Bibl. Archaeolog. III. pag. 265 seqq.

ἐκ τῆς βορητῆς θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας] ἡ βορητὴ θάλασσα est mediterraneum quod vulgo dicimus mare, cui opponitur ἡ νοτίη θάλασσα, quae eadem est ἡ Ἐρυθρὴ sive Oceanus Indicus, cuius pars est sinus Arabicus. — De ἐσέχοντα conf. initium capitis. Proxima verba: Ἀράβιον, τὸν ἐρχομαι λέξων, quae in omnibus libris comparent, uncis inclusit Schweighauserus, quasi aliena ab hoc loco et ex scholio olim huc imperite inducta. Secutus eum est

Gaisfordius ac nuper Dietsch. Mihi tamen iusta ac sufficiens causa haud apparuit, cur voces istas damna-rem; itaque uncis liberavi.

σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραίνοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας τῆς χώρας] τοὺς μυχοὺς est accusativus obiecti, qui pendet a verbo *συντετραίνοντας*, quod ipsum haud aliter atque *παραλλάσσοντας* referri debet ad κόλπους (τὸν μὲν — τὸν δὲ), Aegyptiacum, quem statuit, et Arabicum. Verbum *συντετραίνειν* Schweigh. in Lexic. Herodot. s. v. reddit: *perforando iungere et miscere*, ita ut *duo maris sinus* ex adverso sibi occurrentes *propemodum sibi invicem perforasse intimos suos recessus* atque adeo *iunxisse et miscuisse* dicantur. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Choeph. 449 ita *συντετραίνειν* vertit: *simul terebrare*, locique sensum ita exposuit: „ad intimos recessus penetrant idem fere terrae spatium dissecantes, ut initium huius cum fine illius concordet, quod ad parallelismum attinet; pravo autem spatio interposito inter se distant. Conf. etiam de hoc verbo locum Platonium in Phaedon. cap. 60 pag. 111 A. (τούτους δὲ πάντας [τόπους] ὑπὸ γῆν εἰς ἀλλήλους συντετραίνεσθαι) et Diodor. Sic. III, 19. — διατετραίνειν Noster dixit III, 12, qui idem VII, 73 ὀλίγον παραλλάσσοντας, *exiguam differentiam* indicaturus; ita ut etiam h. l. ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας τῆς χώρας de utroque maris sinu bene dici possit, inter quem parvum modo terrae spatium intersit. Mendosum est, quod libri quidam afferunt *συντετραίνοντας* pro *συντετραίνοντας*. εἰ ὦν δὴ ἐθέλῃσει ἐκτρέφαι τὸ

δὴ ἐθελήσει ἐκτρέψαι τὸ θέσθρον ὁ Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει θέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντὸς γε δισφυρίων ἐτέων; ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι ἄν. κοῦ γε δὴ ἐν τῷ προανασιμωμένῳ χρόνῳ, πρότερον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χωσθείη κόλπος καὶ πολλῶ μέζων ἐτι τούτου, ὅπο τοσοῦτον τε ποταμοῦ καὶ οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἰγυπτου ὧν καὶ τοῖσι λέγονσι αὐτὰ πείθονται, καὶ αὐτὸς 12 οὕτω κάρτα δοκέω εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἰγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης γῆς, κογχυλιά τε φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι καὶ

θέσθρον ὁ Νεῖλος κ. τ. λ.] δὴ cum Schweigh. et Gaisf. lubenter adscivimus, cum vulgo abesset. Elegantem periphrasin in verbo ἐθελήσει et hoc loco et VII, 49 Iacobius notat ad Platonis Lach. p. 190 E (in Socrat. p. 220). Tu conf. Herod. I, 32. 109 coll. 74 ibique nott. Est autem hoc fere Herodoti argumentum: si Nilus in Arabicum sinum se effunderet, posse utique hunc sinum intra viginti mille ac vel decem mille annorum spatium ita expleri Nili alluvione, ut terra fieret continens; unde consentaneum esse per id tempus, quod ante effluerit, sinum Aegyptium (quem supponit) eoque vel maiorem sinum potuisse compleri Nili, tanti fluvii, alluvionibus, ut in terram continentem mutatus fuerit.

τί μιν κωλύει θέοντος κ. τ. λ.] μιν ad κόλπον Ἀράβιον spectat, τούτου ad Nilum fluvium. Quid impedit, quaerit Herodotus, quominus Nilo fluente sinus ille compleri potuisse censendus sit intra viginti mille quidem annorum spatium? Nam equidem puto vel intra decem mille annorum spatium hoc fieri potuisse. — ἔλπομαι eodem putandi, existimandi sensu, quo supra I, 65 in vetere oraculo, et II, 26. 43. 120 etc.

κοῦ γε δὴ — οὐκ ἂν χωσθείη κόλπος] Verba interiecta: πρότερον ἢ ἐμὲ γενέσθαι spuria videntur Valckenario, qui idem scribi vult ἢ κοῦ (i. q. ἢ κοῦ), unde alii posthac ἢ κοῦ, libris non addicentibus, sine quibus quidquam hic mutandum nego. Est enim loci sensus: Qui utique intra illud tempus, quod,

antequam ipse natus sum, effluxit, non potuerit compleri sinus? i. e. omnino debuit compleri, ut recte intelligit Matth. §. 611, 3. Neque aliter fere κῶς οὐ legitur III, 155 sine vocula δὴ, quae hoc loco ad sententiam augendam et firmandam addita videtur. Benedictus in Actt. semina. philol. Lips. II, 2. p. 285 corrigit καὶ γε δὴ, Stegerus (Praefat. edit. pag. XI) mavult κοῦ τε δὴ. — κόλπος καὶ πολλῶ μέζων ἐτι τούτου recte intelligitur sinus vel multo maior hoc Aegyptio sinu; quem Nili alluvionibus completum esse intra multorum annorum spatium ante indicaverat. — Ad formam vocis ἐργατικὸς conf. Bredov. p. 348.

CAP. XII.

καὶ τοῖσι λέγονσι αὐτὰ πείθονται κ. τ. λ.] Herodoti haec est sententia: se non solum fidem habere iis, si qui talia de Aegypto narrent, verum ipsum sibi de his valde persuasisse, ductum terrae ipsius indole aliisque vestigiis, unde maris undis hanc regionem olim tectam fuisse appareat.

ἰδὼν τε τὴν Αἰγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης γῆς] i. e. Aegyptum prominentem a terra continenti, quae scilicet Libya sive Africa est putanda, ex qua Aegyptus quasi promineat in mare, ita ut ipsa terra olim maris undis tecta videri queat.

κογχυλιά τε φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι] οὖρεσι cum recentt. editt. dedimus pro ὄρεσι. Ad argumentum conf. Plutarch. de Isid. et Osi-

ἄλμην ἐπανθέουσαν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέεσθαι, καὶ ψάμμον μούνον Αἰγύπτου οὗρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ Μέμφιος ἔχον, πρὸς δὲ τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ προσούρω ἐούση τὴν Αἰγύπτου προσεικέλην οὔτε τῇ Λιβύῃ, οὐ μὲν οὐδὲ τῇ Συρίῃ (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται), ἀλλὰ μελάν-

rid. cap. 40. p. 367 A, ubi haec leguntur: θάλασσα γὰρ ἦν ἡ Αἰγύπτου· διὸ πολλὰ μὲν ἐν τοῖς μετὰλλοις καὶ τοῖς ὄρεσιν ἐνρίσκεται μέχρι νῦν κογχύλια ἔχειν· πάσαι δὲ πηγαὶ καὶ φρέατα πάντα πολλῶν ὑπαρχόντων, ἄλμυρόν ὕδωρ καὶ πικρὸν ἔχουσιν, ὥς ἂν ὑπολειμμα τῆς πάλαι θαλάσσης ἔωλον ἐντανθοῖ συνεδύηκόςτος. Ad quae illustranda Wesselingius nonnulla protulit de conchyliis, quae multis in montibus inveniantur et ad Noachiticam inundationem vel tempus diluvianum vulgo referantur. Accuratiore ex recentiorum peregrinatorum libris de his exposuit Ritter: Erdkunde I. p. 858 seq. Namque supra eum locum, ubi Nilus in duo brachia dissecatur, duae sunt convalles, altera orientem versus sita, altera occidentem versus. Illa, quae nunc dicitur *Val-Tiel* (i. e. „Thal der Verirrung“), ab urbe Cairo tendit per montem Mokattam usque ad salis puteos, meridiem versus eam regionem tangens, cui nunc nomen Suez. In ea hodieque magna conchyliorum invenitur copia, quae omnem fere superficiem obtegunt; supersunt adeo concharum testae non petrificatae; quae omnia satis evincunt, maris undis hunc locum olim fuisse tectum. Adde, quae in eandem sententiam affert Wheeler Geography of Herodot. p. 353 not. Atque etiam Dureau de la Malle l. l. pag. 154 eo, quod h. l. κογχύλια (i. e. coquilles non altérées) neque πετρώδη (i. e. coquilles pétrifiées) memorentur, inferioris Aegypti solum recens indicari indicat. — De altera valle vid. not. ad II, 10.

ἄλμην ἐπανθέουσαν] Ad vim verbi ἐπανθεῖν (*superne efflorescere*) cf. Theocrit. V, 131. XX, 21. Per omnem Aegypti superficiem hodieque sparsam inveniri salis copiam,

testantur recentiores peregrinatores. Plura Hartmann. Erdbeschreib. v. Aegypt. pag. 153 seq. coll. 166.

καὶ ψάμμον μούνον — ἔχον] μούνον refer ad οὗρος, cum haec sit Herodoti sententia, solum montem arena obtectum inveniri. Supra II, 8: τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου οὗρος ἄλλο πέτρινον τείνει — ψάμμω κατελυμένον. — πρὸς δὲ est *praelerea*, *insuper*, ut I, 156. Quae sequuntur voces τῇ χώρῃ, vulgo cum seqq. οὔτε τῇ Ἀραβίῃ — οὔτε τῇ Λιβύῃ coniunctae, ab his ipsis ita separandae sunt auctore Nauckio (Jahrb. f. Philolog. u. Paedag. Suppl. XIV. p. 551 seq.), ut significant idem fere atque τῇ φύσει τῆς χώρας, i. e. *pro soli natura*. Quod mihi quidem vir doctus non persuasit, qui causam non perspicio, cur a vulgata ratione, quae hunc dativum cum seqq. coniungi iubet, recedam. Caeterum pendent haec verba ex anteced. ἰδών. — προσεικέλην Bredov. p. 160 mutari vult in *προσεικέλην*, idque recepit Dietsch. Mihi in tali re a codicum consensu haud discedendum videtur. De ipsa Aegyptiae terrae indole ac natura copiosius disputat Hartmannus l. l. pag. 148. Est enim vel tenuis terra coloris subalbi eademque arcuosa, quae Aegypti Libyaeque loca deserta obtegit, vel pinguis et humida nigri coloris, quae ab utraque Nili ripa superficiem obtegit fertilissimamque reddit.

τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται] Intelliguntur ea loca, quae a Ienyo urbe usque ad paludem Serbonidem pertinent, inter ipsam Palaestinam atque Aegyptum sita. Conf. III, 5 et Billerbeck. Comment. de Asiae Herod. difficill. pag. 9. 10. 13.

ἀλλὰ μελάγγαιόν τε καὶ καταδ-
ξηγνυμένην] μελάγγαιον recte re-

γαῖον τε καὶ καταβήγγνυμένην, ὥστε ἐοῦσαν ἰλύν τε καὶ πρό-
 109 χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηγειμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. τὴν δὲ
 Λιβύην ἰδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν καὶ ὑποψαμμοτέρεν· τὴν δὲ
 Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέρεν τε καὶ ὑπόπετρον
 ἐοῦσαν.

Ἔλεγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς χώρας 13
 ταύτης οἱ ἱεῖες, ὥς ἐπὶ Μοίριος βασιλέος, ὅπως ἔλθοι ὁ ποτα-
 μὸς ἐπὶ ὀκτῶ πήχεας τὸ ἐλάχιστον, ἄρδεσκε Ἀγνυπτον τὴν ἑνερ-

positum est, cum in Aldina esset
 μελάγγειον, quae forma communis
 dialecti ab Herodoto abest. Vid.
 Bredov. p. 139. Quod sequitur κα-
 ταρρηγγνυμένην (i. e. *confractam*,
rimis hiantem), iam correxit Fischer
 ad Weller. III, a. p. 169 ex male
 vulgato καταρρηγγνυμένην, cuius
 loco nuper ex Arriani Anab. II, 23,
 2. (ubi cf. Ellendt p. 228) repo-
 suerunt καταρρηγγνυμένην, quae for-
 ma mihi ad seriores aetatem per-
 tinere videtur. Apud Herodotum
 VII, 23 καταρρηγγνυμένοι οἱ κρη-
 μνοί, quod ad lectionem receptam
 haud scio an valeat. De voce πρό-
 χυσις dixi ad II, 5. — Ad loci ar-
 gumentum adscribam Plutarchi lo-
 cum classicum de Isid. et Osirid.
 cap. 33. p. 364 C: τὴν Ἀγνυπτον,
 ἐν τοῖς μάλιστα μελάγγειον οὖσαν,
 ὥσπερ τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ
 χημίαν καλοῦσιν καὶ καρδία παρ-
 εικάζουσι. Addit Wyttenbachius in
 Animadverss. p. 217 alium Plutar-
 chi locum in Alexandr. vit. cap. 26.
 p. 679 F. Atque Χημίαν s. *Chem*
 nil aliud esse nisi *nigrum*, idque
 ipsum Aegypti nomen fuisse apud
 Aegyptios, qui nec Graeca appel-
 latione vulgo usitata, nec Hebraeo-
 rum voce *Mizraim* s. *Misr*. unquam
 fuerint usi, dudum monuit Iablonsk.
 Opuscul. I. p. 404 seq. et copiosa
 disputatione firmavit Champollion:
 l'Egypt. sous l. Phar. I. pag. 101
 seqq. 107 seqq. Add. Cr. in Sym-
 bol. II. p. 106 ed. tert. Inde in ip-
 sis Aegyptiorum monumentis Aegy-
 ptum notis hieroglyphicis signifi-
 cari videmus *Cham* s. *Chem*, qua ea-
 dem voce haec terra declaratur in
 illa Cypri inscriptione, quam a du-
 ce de Luynes publicatam explicuit

Roeth, quem vide p. 56. 66 eius li-
 bri, quem ad II, 182 indicabimus;
 neque diversam hanc vocem esse
 a biblica voce *Ham*. iam Hieronymus
 Quaest. Hebr. in Genes. IX, 18 (T.
 III. p. 316 ed. Vallars.) docuit ac
 nuper contendit Wilkinson: *Man-
 ners* etc. I. p. 2. Conf. quoque Sol-
 voliri Tractat. et Analyse des in-
 scriptt. sur l'Obelisque Egypt. de
 Paris p. 16. De variis nominibus,
 quibus olim Aegyptus designabatur,
 vid. Uhlemann in Philolog. Aegypt.
 p. 7 seq. 31 seq. Forbiger Hand-
 buch d. alt. Geograph. II. p. 766
 seq. Conf. etiam nott. ad Herodot.
 II, 15 fin.

CAP. XIII.

ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτῶ
 πήχεας τὸ ἐλάχιστον κ. τ. λ.] Qui
 Herodotum et haec et quae sequun-
 tur de sedecim cubitis scribentem
 errare dixit, is non satis respexit
 statum Nili et terrarum adiacentium
 ob fluvii alluviones crebro mutatum,
 ut alius alio tempore esse videatur.
 Quod contra Pocock. monet Lar-
 cher., cui adde, quae Rennelius dis-
 putat p. 597 et quae de vario Nili
 statu ac mensuris in universum ex-
 ponuntur ab Hartmanno l. I. p. 122.
 Herodoti auctoritatem fere tuentur,
 alios ut taceam, Plutarchus De Is.
 et Osir. cap. 43. p. 368 B. et Strabo
 XVII. p. 1136 C. s. pag. 788, qui
 ante Petronii aetatem maximam nar-
 rat fuisse fertilitatem, cum Nilus
 ad quartum et decimum cubitum ex-
 crevisset; qui cum ad octavum mo-
 do adsurrexisset, famem evenisse
 atque inopiam. Quo vel disertius
 Plinius H. N. V. 9. §. 10. *iustum*

θε Μέρμιος. καὶ Μοίρι οὗ καὶ ἦν ἔτεα εἰνακόσια τετελευτη-

scribit Nili incrementum *sedecim* esse cubitorum; si minus sit, inopia premi Aegyptum ac laborare. Et in hoc *sedecim* cubitorum numero omnes fere scriptores ab Herodoto inde usque ad Leonem Africanum consentire monet Ritter. Erdkunde I. p. 838; eo enim opus esse, quo messis bona fiat. Quin etiamnum si Nilus ad hanc usque altitudinem, quam legitimam dicere liceat, creverit, per totam Aegyptum vectigal pendendum esse. Quare subinde fieri, ut vera Nili undarum mensura celetur, aut, si minor sit, aucta dicatur, ut scilicet iure quasi vectigal ab incolis posci possit. Quae ipsa res peregrinatores quosdam in fraudem induxit. Alia nunc sciens praetereo, quae apud ipsum Ritters legi malim. Satis enim Herodoti fidem in hisce probasse nobis videmur. Hinc vel in Romanae aetatis inscriptionibus Aegyptiis invenitur *δικαία ἀνάβασις* de iusta hac quatuordecim cubitorum mensura. Vid. Letronne: Recherches sur l'Egypt. pag. 396. Ad has mensuras accurate constituendas atque omnino Nili crescentis aquas dime-tiendas satis constat ab ipsis veteribus Aegyptiis propria quaedam instrumenta columnarum formam plerumque fere exhibentia inventa fuisse, Nilometra vulgo vocant, de quibus disputavit Lepère (Mémoire sur la vallée du Nil) Descript. de l'Egypt. T. XVIII. p. 590 seqq., quo bene usus est Parthey ad Plutarch. de Isid. et Osirid. p. 243 seq., ubi omnium Nilometrorum vestigia, quotquot e veteribus scriptoribus vel ex ipsis monumentis cognita sunt, collegit. Declaratur haec quoque res imaginibus veterum Aegyptiorum, de quibus conf. nott. ad II, 19; ipsumque *Nili* huc referri poterit nomen, si quidem fluvius est tempore definito, ut volunt, crescens terrasque exundans. Vid. Creuz. Symbol. II. p. 29 ed. tert., ubi aliorum quoque sententiae de huius vocis etymo ac significatione afferuntur, quibus add. Hitzig. ad

Ies. XIX, 6, qui Nili nomen ad eundem significatum revocari vult, quo nomen Aegypti Chem s. Chemia (Herod. II, 12), nomen δ *Nēi-λος* Sanscritanum esse dicens Nilas, i. e. *niger*, נִיְלוֹן apud Ies. XXIII, 3: quod vero altero eiusdem prophetae loco Nilus vocatur נִיְלִי nil nisi *flumen* esse statuit. Neque alia fere habet Bohlen: Das alte Indien II. p. 457 seq. Graecorum scriptorum locos de *Nilo* affert Forbiger l. l. II. p. 769 coll. 771.

καὶ Μοίρι οὗ καὶ ἦν ἔτεα εἰνακόσια τετελευτηκότι κ. τ. λ.] De Moeride conf. infra II, 100 seqq. ibique nott. Larcherus, qui Herodotum anno 460 a. Chr. n. Aegyptum permeantem facit, ut ad II, 1 vidimus, Moeridem mortuum hinc ponit 896 annis ante Herodotum in Aegyptum profectum, i. e. anno 1356 ante Chr. n. Conf. Tab. chronolog. p. 86 seq. Gravius vero illud videtur, quod huius regis aetate Nili crescentis octo cubiti satis fuisse perhibentur ad campos irrigandos, ad quos Herodoti aetate s. novem post saecula *sedecim* vel quindecim requirebantur: quod si verum est, intra hoc tempus terram septem cubitis auctam fuisse dicas necesse est: id vero fieri non potuisse, declarant computationes nostra aetate factae de eo modo, quo terrae superficies Nili alluvionibus augeatur; unde ad septem cubitorum incrementum fere 737 seculis opus fuisse efficitur. Quare hunc octo cubitorum numerum ad fabulas relegandum censet R. Jacobs De Herodoti mensur. p. 21. Equidem in his id tantum attendi velim: Herodotum, qui quae sua aetate obtinuerunt, ea et accurate et vere retulit, in iis, quae Moeridis regis temporibus acciderint, sequi ea, quae a sacerdotibus tradita accepit, idque etiam consulto declarare: unde si minus vera haec esse repertantur, Herodoto minime id impunitandum.

κότι, ὅτε τῶν ἱρέων ταῦτα ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἣν μὴ ἐπ' ἐκκαίδεκα ἢ πεντεκαίδεκα πῆχας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμός, οὐκ ὑπερβαίνει ἐς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίων οἱ ἐνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκούντες τὰ τε ἄλλα χωρία καὶ τὸ καλεόμενον Δέλτα, ἣν οὕτω ἡ χώρα αὕτη κατὰ λόγον ἐπιδιδῶ ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὁμοίον ἀποδιδῶ ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτιοι, τὸ κοτε αὐτοὶ Ἑλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυθόμενοι γάρ, ὡς ὕεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ποταμοῖσι ἄρδεται, κατάπερ ἡ σφετέρη, ἔφασαν Ἑλληνας ψευθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς πεινήσειν. τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς, εἰ μὴ ἐθελήσει σφι ὕειν ὁ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶσθαι, λιμῶ οἱ Ἑλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφί ἐστι ὕδατος οὐδεμία ἄλλη ἀποστροφὴ, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μῶνον. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἑλληνας Αἰγυπτίους ὀρθῶς ἔχοντα 14

νῦν δὲ, ἣν μὴ ἐπ' ἐκκαίδεκα — ἀναβῇ] ἣν μὴ e binis libris nunc receptum, probante Werfero in Actt. phil. Monn. I, 1. p. 100 coll. Matth. Gr. Gr. p. 1020. Vulgo εἰ μὴ. Inde etiam pro vulg. ἐπιδιδῶ et ἀποδιδῶ coniunctivi formam restitui cum recentt. edd. iubente Bredov. p. 401. Voculam εἰ in his tuentur G. Hermannus de partic. ἄν p. 101 et Hartung Lehre d. Partik. II. p. 300. In ipsa sententia vix illa, quam nonnulli odorati sunt, inest tautologia, cum docente Wesselingio ὕψος ad soli altitudinem, αὐξήσις ad eiusdem incrementum spectet. Quare nihil mutandum monet Letronnius (Journ. d. Sav. 1817. pag. 48 seq.), cum idem fere sit atque: ἣν — ἐπιδιδῶ τε καὶ αὐξάνοιτο ἐς ὕψος sive ἣν ἐπιδιδῶ ἐς τε ὕψος καὶ αὐξήσιν. Itaque etiam nulla opus verborum transpositione, qualem tentat Benedict. in Actt. semin. reg. Lips. II. p. 286. Ad verba τὸ καλεόμενον Δέλτα conf. Plinii locum ad II, 15 allatum. — Vocula Αἰγύπτιοι spectat ad verba, quae initio periodi leguntur: Αἰγυπτίων οἱ ἐνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκούντες x. t. l. — Ad verba τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν adhibe Valcken. not. ad IV, 131 de

usu verbi ἐθέλειν, quod Latini quoque reddunt *velle*. Ad διαχρᾶσθαι cf. nott. ad I, 110.

οὐ γὰρ δὴ σφί ἐστι ὕδατος οὐδεμία ἄλλη ἀποστροφὴ, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μῶνον] οὐδεμία cum Gaisf. rescripsi pro vulg. οὐδεμία. — ἀποστροφὴ *perflugium* est seu *remedium* (aquae), quam vocis significationem aliquot exemplis illustravit Wesseling. ad h. l. Hinc is fere existit loci sensus: *neque enim illis ullum aliud (remedium) est, unde aquam ad agros irrigandos petant, nisi a Iove solummodo*, i. e. *non aliunde ullam aquae copiam petere possunt nisi pluvis a Iove missis*. Satis vero constat, *Iovis* nomine quamvis coeli et aëris temperiem indicari illumque deum auctorem ferri omnium, quae coelitus appareant decedantve. Quare cum pluviae ad illum referantur, explicandum quod paulo ante legitur: *εἰ μὴ ἐθελήσει σφι ὕειν ὁ θεός*, ubi vulgo laudant Aristophan. in Avv. 1501. Nec alio pertinet, quod h. l. legitur *ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μῶνον*. Nolim plura afferre in re satis nota et aliis locis a Valckenario allatis comprobata. Vid. modo Ideler. ad Aristotel. Meteor. Vol. I. p. 554 et locos Herodoteos I, 87. III, 117. IV,

εἰρηται. φέρε δὲ νῦν καὶ αὐτοῖσι Ἀλγυπτίοισι, ὥς ἔχει, φράσω. εἰ σφι ἐθελήσει, ὥς καὶ πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἡ ἐνεργθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ ἐστὶ ἡ ἀνέξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροχομένου χρόνου ἐς ὕψος ἀνέανεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκόντες Ἀλγυπτίων πεινήσουσι, εἰ μήτε γε ὕσεται σφι ἡ χώρα, μήτε 110 ὁ ποταμὸς οἶός τ' ἐστὶ ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαίνειν; Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομίζονται ἐκ γῆς, τῶν τε

28. 50. 151; de passivo ὕεσθαι attuli locos ad I, 193; de medii futuro, quod passivo sensu adhibetur, et h. l. et cap. 14, plura dissernit Ianson in Jahrbh. f. Philol. u. Paedag. Suppl. XIX. p. 519. Plato, ut Valeken. notat, t. II. p. 761 A. 844 A. III. p. 111 C. *aquam pluviā* dixit τὰ ἐκ Διὸς s. παρὰ τοῦ Διὸς ὕδατα, τὰ ἐκ Διὸς ἰόντα νάματα. — De ὅτι μὴ conf. I, 18. 143.

CAP. XIV.

εἰ σφι ἐθελήσει] Revocavi ἐθέλησει, quod Wesselingius dederat, a Schweigh. et Gaisf. auctoritate Medicei, Florentini, aliorum codd. mutatum in ἐθέλοι, cuius loco Dindorf et Dietsch dederunt ἐθέλοι ea ex lege, ex qua Herodotum nunquam ἐθέλειν, sed semper ἐθέλειν scripsisse volunt: cf. Bredov. p. 117, qui ipse probat ἐθέλησει, quod mihi locis geminis II, 11. 99. I, 32. 109 coll. VII, 49 satis comprobatum videtur; in quibus quae sit verbi vis, attigimus ad I, 32 et II, 11; de futuro cf. Matthiae Gr. Gr. p. 1017 seq. et ad ἄλλο τι ἢ (*nonne*) supra I, 109. παροχομένου retinui cum Bredov. p. 312 pro falso παρῶ-χημένον.

εἰ μήτε γε ὕσεται σφι ἡ χώρα] De lectione nunc restituta nihil dicere attinet; de ipsa sententia quaedam addere iuvat. Namque Herodotus in ea fere opinione fuisse videtur, Aegyptum pluviis non irrigari. Quam eandem sententiam non solum veteres quosdam tenuisse (conf. Is. Voss. ad Pompon. Mel. I, 9 init.), verum etiam recentioris aetatis peregrinatores aliquot,

neminem fugit, quamquam omni hoc dubio caret, Aegyptum pluviis quoque coelitus missis irrigari idque certis plerumque temporibus fieri nec uno eodemque modo ac tempore per omnes Aegypti partes. Frequentiores enim imbres in inferiori Aegypti tractu, rariores in superiori eoque inprimis, qui a Thebis inde usque ad Syenem tendit. Plura collegit Hartmann. l. l. pag. 32 seqq., cui add. L. de Laborde in Revue française. Janvier 1829. p. 51. not., Ios. de Hammer. in Annal. Viennens. Vol. XLV. p. 67, Ideler ad Meteorol. vett. Gr. et Rom. p. 106.

ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομίζονται] Schweigh. cum hisce comparat Pindarica in Olymp. II, 111. s. 63 seqq., ubi beatorum hominum conditio similem in modum describitur. Atque Herodoteis similia produnt Diodor. I, 36. Columell. de re rust. II, 25. Athen. V, 8. p. 203 C. Sed recentioris aetatis scriptores si audias, vix ulla invenitur terra, quae quo fructus ferat, magis hominum opera indigeat quam Aegyptus. Hinc aratro opus aliisque instrumentis ad terram colendam et quidem statim post Nilum regressum, ne solum fiat durius minusque tractabile; hinc machinis atque canalibus opus, quibus aqua per campos disseminetur eosque fertiliores reddat. Videas Hartmannum l. l. pag. 199 et conf. etiam Hengstenberg: Die Bücher Mosis p. 228 seq. Neque veteres Aegyptios tali opera caruisse, ipsa monumenta satis declarant, in quibus omne opus rusticum repraesentatur; conspiciuntur aratra, alia ad agrorum culturam pertinentia, quae

ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων, οἳ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρρήγνυντες αὐλακὰς ἔχουσι πόρους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ὅλλοι ἀνθρώποι περιλήτον πουέουσι· ἀλλ' ἐπεὰν σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελθὼν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπῃ ὀπίσω, τότε σπείρας ἑκαστος τὴν ἐωυτοῦ ἄρουραν ἐσβάλλει ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπεὰν δὲ κα-

peculiari scriptione, ut monet *Cr.*, illustravit Costaz. sur l'agricult. etc. in Descript. de l'Eg. mém. I. (antiqu.) livrais. I. p. 49 seqq. Ubi conf. inprimis pag. 52 seqq. Add. Wilkinson. Manners and Customs of the ancient Egyptians (sec. series) I. p. 38 seqq. 85 seqq., qui ex monumentis vett. Aegyptiorum talia et ipse exhibuit. Quae cum ita sint, nisi erroris patrem historiae incusare velis, eius verba non ad omnem Aegyptum erunt referenda, sed ad unam modo alteramve partem eximia agrorum fertilitate insignem, ad inferioris Delta loca quaedam, ut statuit Aug. ab Schlegel. Ind. Bibl. II, 3. p. 290; aut statuendum, Herodotum haec, quae vel de Aegypto nimia esse videantur, scripsisse respicientem ad longe graviolem laborem, quo in aliis terrae, inprimis Graeciae, regionibus opus rusticum perfici vidisset. Ad ὅλλοι conf. I, 48. Ad ἀπολείπῃ subintellig. τὰς ἀρούρας; cf. nott. ad II, 19.

ἐσβάλλει ἐς αὐτὴν ὕς] Idem alii testantur scriptores (Plutarch. Sympos. IV. p. 670 A. B. Eudoxus apud Aelian. de Nat. An. X, 16 coll. Plin. H. N. XVIII, 18. §. 47), vulgo perhiberi sues ab Aegyptiis immitti campis ad semina deprensenda in solo madido. Quod cum dubitarent viri docti, quia sues semina devorare potius quam in limbum recondere probabile sit eademque bestia despiciatui fuerit Aegyptiis, Herodotum et hoc loco et proxime sequenti scripsisse βοὺς et βοῦσι suspicati sunt, praesertim cum Diodorus eadem in re dixerit βοσκήματα nec sues bovesque sigillatim designarit. Sed contra codicum fidem, qui omnes in vulgata persistant, hoc certe loco nihil

equidem mutare audeam. Wilkinson. l. l. p. 39. 46 ad Larcheri accedit sententiam statuentis, sues agris immitti, antequam semina fuerint iniecta, ad agros omnibus radicibus herbisque inutilibus liberandos et ad semina recipienda praeparandos: sed ab Herodoti verbis haec aliena esse nemo non videt. Ipse Wilkinson. in monumentis, quae varias operis rustici partes exhibent, nusquam sues invenit in hoc negotio adhibitos: capras ostendit tabula, quae totum hoc negotium repraesentat, p. 38; add. Rosellini Monumenti civili I. p. 293 seq., unde forsitan quis coniciat, ὕς apud Herodotum de omni bestiarum huiusmodi minorum genere dici latiusque patere eius significationem. Haud minus gravia sunt, quae in sequentibus leguntur: ἀποδινήσας δὲ τῇσι ὕσι τὸν σίτον, quae de frumenti tritura intelligenda esse nemo dubitabit. Ad tritum vero sive ad exterenda e spicis matura grana suis Aegyptios usos fuisse, nusquam relatum invenio; boves per orientem ad hanc rem adhiberi sic satis constat atque etiamnum in Aegypto adhiberi commonstravit Hartmann. l. l. pag. 227. Add. Hengstenberg. l. l. p. 234. Neque in veterum Aegyptiorum anaglyphis, quae tot alia ad agrorum culturam pertinentia exhibent, sues se vidisse notat Costaz. l. supra laud. pag. 60; unde morem istum in inferiori Aegypto potius obtinuisse suspicatur. Boves, rariusque asinos ad hoc negotium adhibitos, in monumentis cerni repraesentatos asserit quoque Wilkinson. l. l. p. 92 coll. tabulis p. 86. 87. 90. Quare, nisi consentiens esset librorum vetustorum lectio, haud invitus scripsissem: ἀποδινήσας τῇσι βοῦ-

ταπατήσῃ τῇσι ὑσὶ τὸ σπέρμα, ἄμητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει.
ἀποδινησας δὲ τῇσι ὑσὶ τὸν σίτον οὕτω κομίζεται.

- 15 *Εἰ ὅν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰώνων χρᾶσθαι τὰ περὶ
Αἴγυπτον, οἳ φασὶ τὸ Δέλτα μούνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Πε-*

σί, idque etiam probari Cobetio intellexi, vel τῇσι βουσί corrigendum esse vel τῇσι ἡσί omnino eiciendum censenti. Verbum ἀποδινεῖν ad trituram pertinet sive ad frumentum excutiendum. Nam δινος olim dicebatur ἄλως, monente Valcken. ex Athen. XI. p. 467 F, unde ἀποδινεῖν Herodoto idem, quod aliis ἀπαλοῶν. Pro ἄμητόν cum Schweigh. et Gaisford. rescripti ἄμητον, cum monentibus Grammaticis ἄμητον sit metendi tempus, ἄμητόν fruges demessae: conf. IV, 42.

CAP. XV.

Εἰ ὅν βουλόμεθα κ. τ. λ.] βουλόμεθα mavult Benedictus in Actt. Semin. phil. Lips. Vol. II. P. II. pag. 286, quod Schweighaensero aridet ob subsequens ἀποδεικνύομεν ἂν (quibus verbis apodosis incipit), quamquam libris praesertim obstantibus haud necessarium videtur, cum ipsa structura haec nec insolita sit nec aliena omnino ab huius loci sententia videri queat, in qua indicativum consulto Noster posuit; conf. modo Baumlein: Untersuchung über d. Griech. Mod. pag. 93 seqq. („Ac bene locum tuetur Stallbaumius ad Platonis Sympos. cap. 27. p. 120 in bibl. Graec.“ Cr.). In ipsa oratione, ac praecipue in verbis interpositis ne quis haereat, hoc monitum volumus, participium λέγοντες pertinere ad οἳ φασὶ (sc. Iones), nec alio referendum esse λέγοντων, ubi in absolutam participii structuram subito deflectit auctor, priori orationis structura, quam sequi debebat, neglecta. A quibus participiis pendere accusativos cum infinitivo, qui sequantur, vix monere erit necesse, ita ut apodosis, quae respondeat verbis: *εἰ ὅν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰώνων χρᾶσθαι*, incipiat demum a verbis ἀπο-

δεικνύομεν ἂν, reliquis verbis omnibus interpositis eo quo diximus modo inter se iungendis ac struendis. — χρᾶσθαι τὰ περὶ Αἴγυπτον adscivimus cum recentt. edit. e libris scriptis. Vulgo omittunt τὰ. Ad verba οἳ φασὶ τὸ Δέλτα μούνον εἶναι Αἴγυπτον haud scio an referri quoque possint Plinii verba Hist. Nat. V, 9. §. 48 de Nilo scribentis, qui „inferiorem Aegypti partem dextera laevaueque divisus amplexu suo determinat, Canopico ostio ab Africa, ab Asia Pelusiaco, CLXX m. passuum intervallo. Quam ob causam inter insulas quidem Aegyptum retulere, ita se findente Nilo, ut triquetram terrae figuram efficiat ideoque multi Graecae literae vocabulo *Della* appellavere Aegyptum.“

ἀπὸ Περούσιος καλεομένης σκοπιῆς] Περούσιος, iubente quoque Werfero in Actt. phil. Monacc. I, 1. pag. 85, edidimus cum recentt. edit. pro vulg. Περούσιος. Vid. Struve Spec. Quaest. Herodd. II. p. 6. Persei specula a Strabone (XVII. pag. 1153 C. 801 D) sita esse dicitur a Bolbitino ostio septentrionem versus et quidem in arenoso et humili promontorio, quod longe porrigatur et τὸ Ἄγρου κέρας appelletur. Sed bene monet Rennelius (Geograph. Herodot. p. 613), non Bolbitinum ostium, sed Canopicum, quod ad occidentem maxime vergat, in Herodoto necessarium intelligendum esse, qui omnem orae latitudinem ab occidente ad orientem usque describere voluerit. Quae cum quadraginta schoenorum (i. e. 1600 stadiorum, si quidem quadraginta stadia unum schoenum complent) esse dicatur, i. e. 33½ milliarr. germanice., hoc sic satis convenire cum orae maritimae mensura inde a Canopo usque ad Pelusium, quae ferme existimetur esse 34½ milliarr. geographicorum. In

σέος καλεομένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ παρὰ θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχητῶν τῶν Πηλουσιακῶν, τῇ δὲ τεσσαράκοντά

saxoso Canopi promontorio (Abukir), ubi ab recentioris aetatis peregrinatore arx detecta fertur, ad illud Nili ostium, per quod unum exteris intrare licuerit Aegyptum, multo utique aptiorem speculae esse locum idem censet Rennel. Quare cum Larchero et Letronnio, qui hunc locum et mensuras in eo indicatas tractavit (Recherches sur les fragm. d'Heron p. 159—165), malumus hic speculam intelligere in promontorio erectam, quod nunc vocatur *Abukir*, clade illa Gallis perquam fatali insigne. Strabonis auctoritatem praefert Danvillius, speculam scribens hodie superesse nomine *Megaizel*. Conf. Schlichthorst. l. l. pag. 67.

λέγοντες τὸ παρὰ θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχητῶν τῶν Πηλουσιακῶν κ. τ. λ.] Scripsi cum recentt. edd. e Sanicrofti libro *Ταριχητῶν* pro *ταριχητῶν*, et dein τῇ δὴ pro vulg. τῇδε. Bredov. pag. 184 coll. 218 scribi vult *Ταριχητῶν Πηλουσιακῶν*, quod recepit Dietsch. Contra Dindorf. Praef. p. XIII ob Stephanum Byzantinum (apud quem invenitur *Ταριχέα*, *Ταριχέαι*) scripsit *Ταριχεῶν* et infra II, 113 *Ταριχέας*, pro vulg. *Ταριχέας*, quod in Herodoteam formam *Ταριχέας* mutandum esse mihi persuasit Bredov. l. l. Vulgo scribitur *Ταριχεῖαι* (cf. Strab. XVII. p. 834 C coll. XVI. p. 764 D); sed ei apud Herodotum in ἡ transire satis constat. Est vero haec Herodoti sententia: „Iones dicunt, oram maritimam eius (Aegypti sc., quae uno constet Delta) esse s. pertinere a Persei specula usque ad Taricheas Pelusiacas, qua sint XL. schoeni; a mari vero ad mediterranea loca pertinere illam (Aegyptum scil. sive Delta) usque ad Cercasorum urbem; reliquas Aegypti partes (s. quae alia ad Aegyptum pertinere vulgo censentur) tum ad Libyam, tum ad Arabiam pertinere.“ Atque hanc Ionum sententiam sua aetate opinor vulgatam

Herodotus post refellit, quamvis ei adstipulari videatur IV, 45, neque vana est suspicio Klausenii (ad Hecataei fragm. p. 128), hanc ipsam Ionum sententiam ad Hecataeum potissimum pertinere eundemque in iis, quae de rebus geographicis statuunt Iones, potissimum intelligi. Quod ad Libyam attinet, quae et hoc loco Arabiae opponitur et aliis Nostri locis ab Aegypto discernitur, quae ipsa ab Herodoto quibusdam in locis Libyae accenseri videtur; monet Heyse Quaestt. Herod. I. p. 107 duplici sensu Herodotum Libyae vocem adhibuisse, tum latiori, quo de omni Africa, quam nos dicimus, intelligatur, tum arctiori, quo de ea Africae parte accipiatur, quae etiam posthac Libyae nomine vulgo indicata fuerit, exclusa Aegypto. De *Cercasoro* cf. nott. ad II, 17.

μέχρι Ταριχητῶν τῶν Πηλουσιακῶν] *Tarichearum* nomen pluribus locis Aegypti adiectum invenitur. Occurrunt *Canopicae Taricheae* infra II, 113, *Mendesiae* atque *Scenicae* apud Stephan. Byzant. s. v. In orae Libycae Carthaginiensium ditione itidem commemorantur *Taricheae* apud Strabon. XVII. p. 834. *Taricheas Pelusiacas* nostra aetate vocari *Al-Farma* s. *Farameh* ex Danvillio (Mem. p. 97) annotat Schlichthorst. l. l. p. 78. Ipsum nomen ex congestis hominum animaliumve cadaveribus singulari cura conditis, ut ferebat Aegyptiorum mos, repetit Wesselingius, ad Aelianum provocans N. A. X, 29 et Diodorum Siculum I, 91; Cellarius ex piscium mercatura, qui illis in locis fuerint conditi. Tu vid. Strabon. XVI. p. 1109 s. 764, et quae ad h. l. adscripsit Iablonsk. Opuscc. I. p. 302. E piscibus, qui in his regionibus magna copia capi et condiri solebant, loco nomen esse datum vix dubium. Etenim piscium maximam copiam per Aegyptum fuisse ipsa monumenta declarant, quae varia piscationis genera ex-

εἰσι σχοῖνοι· τὸ δὲ ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τείνειν αὐτὴν μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος, ἐς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον· τὰ δὲ ἄλλα λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀραβίης εἶναι· ἀποδεικνύομεν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώμενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ εἶσαν πρότερον χώραν. ἥδη γάρ σφι τό γε Δέλτα, ὥς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι καὶ ἔμοι δοκέει, ἐστὶ κατάφθυτόν τε καὶ νεωστὶ, ὥς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναπεφηνός. εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμία ὑπῆρχε, τί περιεργάζοντο δοκούντες πρῶτοι ἀνθρώπων γεγονέναι; οὐδὲ ἔδει σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδίων ¹¹¹ λέναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. Ἀλλ' οὐτε Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων καλεομένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος ἐγένετο· προοῦσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς ὑπολειπομένους αὐτῶν γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑποκαταβαίνοντας. τὸ δ' ὧν πάλαι αἱ Θῆβαι Αἰ-

hibent ipsosque homines, qui vel piscationem exercent vel in condendis piscibus captis versantur: vid. Wilkinson Manners and Customsetc. III. p. 53 seqq. coll. II. p. 19 seqq. Rosellini Monum. civil. I. p. 231 seqq. Et conf. etiam Herod. II, 77 ibique nott. Quid quod adhuc pisces, qui in lacu Menzaleh (qui non longe abest ab antiquo Pelusio) capiuntur, et condiuntur et in urbem Cairo et in Syriam aliasque terras exportantur. Vid Wiener Jahrb. LXXXI. p. 32.

ἀποδεικνύομεν ἂν — χώραν] De participii usu confer VII, 118. IX, 58, ne plura. — Pro ἥδη γάρ σφι Benedict. mavult scribi ἥ τοι γάρ σφι (profecto enim). Sed libri non addicunt. Cf. etiam Hartung: Lehre d. Partik. I. p. 243. Pro μηδεμίῃ cum Gaisf. rescripsi μηδεμία, ut alibi. — περιεργάζεσθαι reddunt: *nugas agere, supervacua, haud necessaria tractare*. Conf. III, 46 et de ipsa re II, 5. Ad formam cf. I, 186 ibique nott.

πολλοὺς μὲν τοὺς ὑπολειπομένους κ. τ. λ.] οἱ ὑπολειπόμενοι sunt, qui pristinis in sedibus remanent, terra quamvis aucta et promota; οἱ ὑποκαταβαίνοντες, qui paulatim in inferiores descendunt re-

giones, prioribus sedibus relictis. Negat enim Herodotus, Aegyptios tum demum exstitisse, cum Delta, quod ab Ionibus vocatur, eo quo antea dixit modo exstiterit, sed longe antea vel potius ab eo inde tempore, quo omnino humanum genus exstitit, Aegyptios quoque exstitisse homines vult, quorum haud pauci, terra quamvis longius (septentrionem versus) promoveretur, in prioribus sedibus remanserint, alii in hanc ipsam terram recens adgestam sensim sensimque descenderint. De iunctura particularum οἷτε — τε cf. nott. ad VI, 1. IV, 94. V, 49. Colligit autem ex hoc loco et seqq. Heeren. (Ideen etc. II, 2. p. 100 coll. 326), Thebas s. superiorem Aegyptum prius fuisse cultam, ex qua omnis cultioris vitae semina per reliquam Aegyptum sparsa fuerint. Quocum convenit, quod teste Diodoro I, 50 Thebani se omnium antiquissimos esse praedicabant.

τὸ δ' ὧν πάλαι αἱ Θῆβαι Αἰγυπτος ἐκαλέετο] Male libri quidam ἐκαλέοντο. Tu vid. Kuehner Gr. Gr. §. 429. — Herodoti sententiam diserte repetit Aristoteles Meteorol. I. 14: τὸ ἀρχαῖον ἢ Αἰγυπτος Θῆβαι καλεούμεναι, unde Cobetium,

γυπτος ἐκαλέετο, τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἴσι· εἰκοσι καὶ

qui pro *Θῆβαι* in Herodoti verbis legi vult *Θηβαῖς*, sequi non potui. Ac longum est h. l. de ipso Aegypti nomine exponere, de quo varia; virorum doctorum sententias suppedabit Beck. in *Allgem. Weltgesch.* I. pag. 265 seq. Add. nott. supra ad II, 12 et, quae *Cr.* laudat, scholia in Platon. pag. 207 ed. Ruhnck. Hic illud modo addimus, vel nostra aetate idem ferri nomen et urbis, quae princeps est in Aegypto, et huius ipsius terrae, si quidem *Cairo* urbs et *Mizraim* apud Iudaeos et *Mesr* apud Arabes dicitur; qua utraque appellatione Aegyptum ipsam vulgo indicari constat. Vid. Hartmann: *Erdbeschreib. v. Aegypt.* p. 883 coll. pag. 3.

Urbem ipsam Thebas aliquot quidem locis commemoravit Herodotus (II, 3. 56. 58 etc.), nec tamen quidquam de ea retulit; quod ne mireris, docti Galli, monente *Cr.*, hoc ponunt (*Déscrip. de l'Egypt.* tom. II. Théb. p. 94), Thebis quidem non commemoratum fuisse Herodotum aut consulto noluisse uberius describere amplissimam eam urbem, quoniam ante eum hoc ipsum praestiterit Hecataeus. Sed Thebis commoratum fuisse Nostrum, colligo ex colloquio cum Thebanis sacerdotibus habito II, 143 coll. II, 3, et mirum profecto foret, qui ad Elephantinen usque pervenit (II, 9), eum Thebas non visitasse. Neque etiam animum inducere possum, ut credam, Herodotum, quae viri docti Angli est sententia (John Kenrick: *The Egypt. of Herodotus.* Lond. 1841. p. XX), Aegypti superioris partem tam celeriter perlustrasse, ut de Thebis earumque monumentis maxime admirandis nihil referre potuerit. Quae cum ita sint, nisi in episodio quodam de Thebis relaturus erat Herodotus, Hecataei auctoritate eum commotum fuisse credam, ut huius urbis tam celebratae descriptionem omitteret. De cuius magnitudine et ambitu (quippe confuso et urbis et terrae nomine, ut ad illam referren-

tur, quae ad hanc pertinerent) quae Graeci confabulati fuerint, referre non vacat. Admonet *Cr.* et Homerici loci in *Iliad.* IX, 383 seq., qui, exponente Heynio (*Obserrv.* tom. V. p. 611), iam veteribus largam disputandi ansam praebeuit, et eorum, quae tum ab Is. Voss. ad Pompon. Mel. I, 9. p. 613 ed. Abr. Gronov. hanc in rem allata sunt, tum a Valcken. in *Dissert. de scholiis in Homerum*, Opusc. II. pag. 99. Quibus idem *Cr.* adiicit: Tacit. *Annall.* II, 60 et (de *Thebis Ogygia*) Tzetz. in *Lycophron.* vs. 1206. pag. 957 seq. ibiq. Mueller. Scholia in Aristid. *Panathen.* pag. 100 ed. Frommel. Gesner. ad *Lucian.* t. IX. pag. 408 ed. Bipont. Equidem primarium Diodori locum I, 49 adscribam, ubi aliorum testimonia collegit Wesseling. Plura nunc de urbis situ deque amplissimis eius rudерibus perscripserunt recentioris aetatis peregrinatores, inprimis Galli docti, editores operis: *Déscrip. de l'Egypt.* *Antiquités T. I. Chap. IX.* (*Description generale de Thebes*), quorum summam retulit Ritterus accuratissime singulas partes ac singula rudera describens in *Erdkunde* I. p. 733 seqq. coll. Schlichthorst. I. I. pag. 103 seq. Nunc plures vici spatium illud occupant, in quo vetus Thebarum urbs fuit exstructa, in occidentali Nili ripa praecipue *Medynet-Abu*, in orientali *Luxor* et *Karnak*. De his omnibus, alios ut taceam, peculiari libello exposuit Wilkinson: *Topography of Thebes etc.* Lond. 1835 itemque Rosellini *Monumenti del Culto.* I. p. 302 seqq. Reliquos viros doctos, qui nostra aetate haec loca perquisiverunt atque de iis retulerunt, indicatos reperies a Forbiger in *Pauly Realencyclop.* VI. p. 1785, quibus nunc addi velim Brugsch: *Reiseberichte aus Aegypt.* p. 115 seqq.

Nomen urbis Graecis quoque est *Διὸς πόλις*, i. e. *Iovis urbs*, quod convenire volunt cum Aegypto urbis nomine *No-Ammon*. Hoc autem

16 ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. *El ὧν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτῶν γινώσκουμεν*, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου. εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλληνάς τε καὶ αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογίζεσθαι, οἱ φασι τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφεας δεῖ προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα, εἰ μήτε γέ ἐστι τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖλός γέ ἐστι, κατὰ τοῦ-

significat *Ammonis* (qui *Aegyptiorum* Iupiter est) *partem, possessionem, peculium*. De quo idem *Cr.* consuli vult: „Iablonsk. Opusce. I. pag. 163—168. Champoll. l’*Egypt.* sous l. Phar. I. pag. 30, virum doctum in *The classical Journal* vol. III. pag. 374. IV. p. 369, et *Descript. de l’Eg. antiqq.* Vol. II. p. 425—427.“ Add. Wilkinson: *Manners and Customs* I. pag. 12, alios, quos modo laudavi. Quod ad Graecum *Thebarum* nomen attinet, Rosellini l. I. pag. 303 seq. respici vult ad Aegyptiam vocem *tōp* sive *tōph*, quae *habitationem* indicat. Alii ad notas hieroglyphicas provocant, in quibus reperiri dicunt vocem *Ape-t*, sive articulo praeposito *Tape*, i. e. *Θήβη*, et in plurali *Θῆβαι*, qua voce locum sacrum declarari addunt, in quo Ammon praecipue sit cultus, vel deam Thebis insigni religione cultam, cum Osiridis mater perhiberetur. Vid. Parthey ad Plutarch. De Isid. et Osirid. pag. 174. Brugsch. l. I. pag. 134. 283 seq.

τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσὶν ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι] Haec non ad urbis Thebarum ambitum pertinent, sed ad Thebaidem terram, quam vulgo dicimus, sive superiorem Aegypti partem, quae ab Heptanomide incipiens ad Aethiopiae fines porrigitur. Ipsum *Thebaidis* nomen infra occurrit II, 28, unde diversus *Thebaicus* nomus II, 42.

CAP. XVI.

El ὧν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτῶν γινώσκουμεν] αὐτῶν reposui cum Gaisf. pro αὐτέων. Ad argumentum loci teneamus, veteres in ipsa

orbis terrarum divisione valde dissensisse, ut pluribus ad h. l. notavit Wesselingius. Ac plerique tres olim constituebant partes, Europam, Asiam, Africam s. Libyam, idque etiam testatur Sallustius *Iug.* 17. §. 3; alii quidam duas modo partes ponebant, ita ut Africa vel Asiae vel Europae adscriberetur. Herodotus quidem ad vulgarem eorum Graecorum, qui tres constituebant partes, opinionem se applicat, sed in eo opinor discedit, quod, cum Nilum illi indicarent terminum Asiae et Africae, ad Africam refert Aegyptum nec Nilo ab Asia seiungi vult, sed Isthmo Aegyptio sinuque Arabico. Quodsi enim Nilo utraque orbis terrarum pars determinetur, iam restare putat Delta sive eam terram, quae Nilo vel potius eius fluviis utrinque inclusa, intermedia quasi inter Asiam et Africam sita, quartam fere orbis terrarum partem constituere censenda sit, cum neutri accenseri possit. Ad quam sententiam ea quoque faciunt, quae apud Pomponium Melam leguntur I, 9, §. 120, ubi consul. Is. Voss. Sed universam Herodoti de orbis terrarum divisione sententiam bene exposuit Dahlmann. *Herod.* pag. 80 seqq. coll. Ukert. I, 2. pag. 215. 216. Caeterum contra Hecataeum, qui ex Ionum opinione Nilum statuerit terminum Asiae et Libyae, haec ab Herodoto scripta videri iudicat Clausen. ad Hecataei fragm. p. 129.

ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους] De structura vid. nott. ad II, 15. In sequentibus cum Schweigh. reposuimus: τέταρτον γὰρ δὴ (ubi vulgo omittunt δὴ), sed intactum

τον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρίζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὅξυ περιβόγγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ Ἀσίας τε καὶ Λιβύης γίνουιτ' ἄν. Καὶ τὴν μὲν Ἰσώνων γνώμην 17 ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγυπτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκιομένην, κατάπερ Κιλικίην τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσσυρίην τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρισμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λιβύῃ οἶδαμεν οὐδὲν ἐν ὀρθῷ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυπτίων οὐρους. εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρησόμεθα, νομοιοῦμεν Αἰγυπτον πᾶσαν, ἀρξαμένην ἀπὸ Καταδούπων τε καὶ Ἑλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαιρέεσθαι, καὶ

reliquimus εἰ μήτε γέ, ab illo mutatum in εἰ μὴ τι γέ.

ὁ τὴν Ἀσίην οὐρίζων τῆς Λιβύης] Quod olim legebatur τῇ Λιβύῃ, iam correxit Wesselingius. Pro οὐρίζων, quod omnes libri scripti tenent, Schaefer. in Melett. critt. I. pag. 95, laudante Cr., scribi vult διουρίζων aliaque affert exempla huius verbi genitivo iuncti. Qui idem tamen postea sententiam retractans suam vulgatam lectionem tuetur in Append. ad Bast. Epist. critic. p. 28. In grammatica Matth. §. 354, β. p. 606, ubi hic locus ob genitivi usum laudatur, scriptum reperio διουρίζων, sed in editione Herodoti legitur οὐρίζων. — Ad verba γένοιτ' ἄν in fine capitis conf. Werfer Actt. phil. Mōnacc. I, 2. pag. 255.

κατὰ τὸ ὅξυ] Quod Herodoto et h. I. et II, 97 est τὸ ὅξυ (τοῦ Δέλτα), Straboni XVII. p. 1136 C et 1137 D s. p. 788. 789 dicitur ἡ κορυφή. Conf. Pomponius Mela I, 9. §. 2.

CAP. XVII.

εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρησόμεθα] Est ea ipsa Ionium opinio paulo antea commemorata, qua, cum ternae essent orbis terrarum partes, Asiam atque Africam Nilo terminari dicerent, ita ut Aegyptus, quippe in utraque Nili ripa sita, partim Asiae, partim Africae adscriberetur. Quod displicet patri historiae, qui Aegyptum unam

esse terram contendit nec ita divisam, ut altera pars Asiae, altera Africae accensenda sit; cum tota terra in utraque Nili ripa ad Libyam s. Africam pertineat. In qua sententia, ut Arabicus sinus pro termino Africae atque Asiae potius habeatur, meliores suae aetatis geographos persistere, Strabo auctor est I. p. 35. Tu vid. Schlichthorst. I. l. p. 16 coll. Rennel. Geogr. Herodot. p. 567.

ἀρξαμένην ἀπὸ Καταδούπων τε καὶ Ἑλεφαντίνης πόλιος] Vix monere attinet, his ferme locis indicari fines Aegypti Aethiopiam versus. Nam *Catadupis*, quae vocantur, Noster intelligit *catarractem minorem* quem dicunt, a Syene urbe non valde remotum meridiem versus escendenti. De cuius magnitudine nimioque sonitu, quo accollae audiendi sensu priventur, plurima retulerunt veteres, quae eo minus hic referre vacat, quo magis haec a vero aliena aut certe multum exaggerata esse videantur, si eos audias, qui nostra aetate has regiones visitarunt. Vide Hartmann: *Erdbeschreibung von Aegypt.* pag. 75 seq. Inter veteres scriptores Strabo *minorem catarractem* accuratius descripsit XVII. p. 1172 C s. p. 817, quem sequitur Mannert.: *Geogr. d. Gr. u. Roem.* X, 1. pag. 237 coll. 226. Sed Cr. ad Iomardum nos amandat, qui de hoc *catarracte* ac reliquis egit in *Descript. de l'Egypt. Antiqq. livrais.* I. cap. II. sect. 2. pag. 13 seqq. (s. in Re-

ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιῶν ἔχασθαι· τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς εἶναι τῆς Λιβύης, τὰ δὲ τῆς Ἀσίας. ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων ῥέει, μέσσην Αἰγυπτὸν σχίζων, ἐς θάλασσαν. μέχρι μὲν νυν Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ

cueil d'observatt. sur l'Egypt. chap. I. sect. 2. pag. 24—54). Tu add. Champollion. l'Egypt. sous les Phar. I. pag. 120 seq. et Ritter: Erdk. I. pag. 594. 687 seq. Est autem scopulorum ac saxorum series, quae transverso flumine porrigitur, pone quam aqua retenta et collecta iam praecipiti cursu delabitur ac navigationem perquam difficilem reddit. Nunc Arabes vocant *Chellal*. Ab his discernendi sunt *maiores* qui vulgo dicuntur catarractae prope locum, qui nunc vocatur *Wadi-Halfa*, in Aethiopia ipsa atque a Syene multum remotiores, veteribus scriptoribus, uti videtur, minus accurate cogniti; unde facile suspiceris, veterum aliquot narrationes de nimia magnitudine atque sonitu catarractarum ad hos superiores pertinere, male translatae, uti fit, ad minorem illum propiorum indeque magis cognitum. Vid. Iomard. pag. 47 seqq. 54 (Recueil etc.) et qui de catarractis his omnium accuratissime exposuit, A. Prokesch: Das Land zwischen den Catarracten des Nil, Wien 1831, ubi potissimum conf. p. 10 seqq. 15 seqq. 165 seqq. Attigerunt haec quoque Belzoni: Voyage en Egypte etc. I. p. 141 seqq., Parthey: das Nilthal p. 221 seq. 248 seqq., Hoskins Travels in Ethiopia etc. pag. 278, qui catarractae prope Wadi-Halfa imaginem lapide expressam exhibet, qualem etiam dederunt Wilkinson: Thebes and Egypt. p. 499 et Vates: the modern history of Egypt. II. p. 479 coll. p. 444 seqq.

Elephantine, insula celeberrima et urbs, in ipso Aegypti introitu sita sub ipsis fere catarractis (ut Aelius Aristides scribit), nec multum inde remota a Syene. Qui terminus fuit regni veterum Pharaonum ac remansit postea usque ad Romani imperii tempora, cuius clau-

stra appellantur a Tacito Annal. II. 61. Est locus insignis soli fertilitate arborumque flore, commercio frequens non minus atque religione conspicuus, quum illic Nilum crescentem observarent ac dimeterentur. Testantur grandium templorum, quae vel initio huius seculi superstites erant, reliquiae, singulari cura descriptae a Iomardo, quem omnino de hac insula consulas velim in Recueil etc. pag. 55 seqq. add. Mannert. I. I. p. 323 et Ritter. I. I. p. 689 seqq.; quas nunc a barbaris Turcis prorsus fere dirutas sublatasque et ad alia opera consumptas esse dolemus, vix excepto uno illo opere, quo Nili aquas crescentes dimetiebantur. Conf. Parthey De Philis p. 2 et ad Plutarch. de Isid. et Osirid. p. 242. Russegger: Reisen etc. II, I. pag. 217. Nomen insulae nunc esse *Gyret Assouan*, quod significat *insulam Syenes*, scribit Iomardus I. I. pag. 58; quod alii se audivisse dicunt nomen *El-Sag*, se nunquam audivisse affirmat. Est tamen Champoll. (l'Egypt. sous I. Phar. I. p. 160), qui hoc nomen recipiens vertit *Ile fleurie*, i. e. *insula florens*; quamquam hanc appellationem in insulam re vera cadere posse, ipsa ea testantur, quae pluribus de eius situ atque fertilitate exposuit Iomardus I. I. p. 55 seqq. Add. Ios. de Hammer in Annal. Viennens. vol. XLV. pag. 47, Aug. a Schlegel: Ind. Biblioth. I, 2. p. 134 seq. Alia dabit Rosellini Monum. del Culto I. p. 194 et Monum. civil. I. p. 210. III. p. 178. Etenim in notis hieroglyphicis vocatur *terra elephantis*. Idem (Mon. stor. II. p. 199) Aegyptium insulae nomen fuisse scribit *Ebo*.

ἀμφοτέρων — ἔχασθαι] De structura verbi ἔχασθαι conf. I. 120. 190.

μέχρι μὲν νυν Κερκασώρου πό-

ἀπὸ ταύτης τῆς πόλιος σχίζεται τριφασίας ὁδούς· καὶ ἡ μὲν πρὸς ἡῶ τρέπεται, τὸ καλέεται Πηλούσιον στόμα· ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κανωβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰθάα τῶν ὁδῶν τῶν Νείλῳ ἐστὶ ἥδε· ἄνωθεν φερόμενος ἐς τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦτου, σχίζων μέσον τὸ Δέλτα, ἐς θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοίρην τοῦ ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνομαστήν· τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερα διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχισθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν· τοῖσι οὐνόματα κέται τάδε, τῷ μὲν Σαῦτικὸν αὐτῶν, τῷ δὲ Μενδήσιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῇ 18 γνῶμη, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος, ὅσην τινα ἐγὼ ἀποδείκνυμι

λιος ῥέει εἰς ἑὼν ὁ Νεῖλος] De Cercasoro oppido conf. Strabon. XVII. p. 806 D s. 1160 et Herodot. II. 15. 19. 97. Nec dissentit Pomponius Mela I, 9 haec scribens: „Iuxta Cercasorum oppidum triplex esse (Nilus) incipit.“ Cercasori locum nunc occupare dicunt vicum *Eksas* s. *Aksas* in occidentali ripa Nili, nec audiendum esse Savary, V. D., qui in pago Charakanie ab orientali ripa Nili veterem urbem quae-sierit. Conf. Schlichthorst. l. l. pag. 63 et Hartmann. l. l. pag. 783. Nilum vero scribit Le Père (Description de l'Egypt. I. pag. 119) eo loco dividi, qui nunc cognitus nomine *Batn-el-Baquarah*. Hunc locum, ubi Nilus in brachia discinditur, nunc vocari *Bécous* s. *Baquouz*, in facie obelisci prope Mataryeh, cum Sicardo et Rennelio statuit Letronnius: Recherches sur les fragm. de Heron. p. 138. De reliquis vid. Excurs.

ἡ δὲ δὴ ἰθάα τῶν ὁδῶν τῷ Νείλῳ κ. τ. λ.] Ad dativum τῷ Νείλῳ consul. Matth. Gr. Gr. pag. 714, et ad formam ἐξίει vid. nott. ad I, 6. 180. Paulo post cum recentt. edidi ταύτῃ pro vulgato ταύτην. Ad verba ἄνωθεν φερόμενος et quae sequuntur ex antecedentibus mente repetendum ὁ Νεῖλος; addita sunt haec ad explicandam rationem, qua tertium hoc Nili ostium recta via

ad mare procedat. Nilum enim addit a superioribus Aegypti regionibus delapsum ad regionis Delta cacumen pervenire; inde autem (ubi orientem et occidentem versus in Pelusiacum et Conopicum brachium se dividerit) medium Delta scindentem (hoc tertio brachio) rectā in mare exire. Conf. Letronne l. l.

διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ] Quod Schlichthorst. l. l. pag. 38 reponi vult: ἀπὸ τοῦ Βουκολικοῦ, eo libris praesertim adversantibus minime opus. Nec magis opus, paulo inferius rescribere Ταυτικὸν pro Σαῦτικὸν, ut eidem placuit Schlichthorst. l. l. pag. 42. Tu videas Excurs.

τῷ μὲν Σαῦτικὸν αὐτῶν, τῷ δὲ Μενδήσιον] αὐτῶν cum Gaisf. reposui pro αὐτέων. — ἰθαγενής, quod reperitur infra quoque VI, 53, exponitur γνήσιος, genuinus, natus. Naturā enim quae sunt ostia, opponuntur iis, quae hominum ars effecit, cum primitus minime extiterint, antequam hominum accesserit opera. Conf. Gregor. Corinth. de dialect. Ion. §. 161, ubi plura Koen. atque Schaefer. pag. 551 coll. pag. 294 edit. Schaefer. et Lobeck. ad Phrynich. pag. 648. Apud Aristotel. Meteorol. II, 6, 11. ἰθαγενής dicitur ventus, νότος et ζέφυρος.

τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον γενόμενον, τὸ ἐγὼ τῆς ἔμεωντοῦ γνώμης ὕστερον περὶ Αἰγυπτὸν ἐκνυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρέης τε πόλιος καὶ Ἄπιος, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσ-
συρα Λιβύῃ, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες καὶ οὐκ Αἰγύ-
πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱρὰ θρησκίῃ, βουλόμενοι θη-
λέων βοῶν μὴ ἐργεσθαι, ἐπεμψαν ἐς Ἀμμωνα φάμενοι, οὐδὲν
σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι· οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ
Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι
ἐξεῖναι γεύεσθαι. ὁ δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα ποιέειν ταῦτα, φᾶς,
Αἰγυπτὸν εἶναι ταύτην, τὴν ὁ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυ-

CAP. XVIII.

τὸ ἐγὼ τῆς ἔμεωντοῦ γνώμης ὕστερον περὶ Αἰγυπτὸν ἐκνυθόμην.] Male olim τῇσι — γνώμῃσι. Verum restituit Valckenar. probavitque Matth. Gr. Gr. pag. 847. Nam τῆς ἔμεωντοῦ γνώμης ὕστερον idem fere est atque ὕστερον ἢ ἐγὼ ἔγνων. Conf. Euripid. Troad. 783 τῆς ἡμετέρας γνώμης μᾶλλον φίλος ἐστίν. Idem Valcken. scribi vult περὶ Αἰγύπτου, quo tamen non opus. Conf. I, 158.

οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρέης τε πόλιος κ. τ. λ.] Marea urbs extra Delta erat occidentem versus in eo terrae tractu, quo lacus Mareotis a mari separatur. Magna olim fuit urbs, insignis quoque vini copia, quod e vitibus Mareoticis vel Romanorum aetate celeberrimis percipiebatur. Conf. Virgil. Georg. II, 91 ibiq. interprett. Athen. I, 25. p. 33 D et quae alia laudat Schlichthorst. l. l. pag. 58 seqq. Add. Schulzeitung 1829 (II). nr. 55. pag. 402 seqq. et Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 795. Primitivum urbis nomen Champollioni (l'Eg. sous l. Phar. II. p. 265 seqq.) videtur fuisse Maré s. Mari, quod valeat donum solis, Coptarumque nomen Phaiat s. Niphaiat, quo hanc regionem vulgo designent, idem Aegyptio sermone sonare, quod Graeco Libya. Nunc regio appellatur Mariuth valdeque deserta est nec nisi Arabibus nomadibus frequentata. Plura Ritter: Erdkunde I. p. 864. 871 seq. — Apidis urbs non alia

esse videtur atque κόμη Ἄπιδος, quae a Paraetonio centum stadiis, ab Ammonis oraculo quinque dierum itinere distat, teste Strabone XVII. p. 799. Ad hanc urbem aliis quoque scriptoribus commemoratam referunt ruinas in valle Boun-Adjubah sitas, ubi adhuc Aegyptiae ac Tripolitanae ditionis sunt fines. Conf. Forbiger l. l. p. 823. Aliter sentit Schlichthorst l. l. p. 60.

ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱρὰ θρησκίῃ] Olim θρεσκείῃ, cuius loco Wesselingius reposuit θρεσκίῃ, quamvis, si libri ferrent, maluisset θρησκίῃ, quod ipsum et hoc loco et II, 37 cum recentt. edd. nunc reposui, iubente Bredov. p. 184. Vid. nott. ad I, 54.

βουλόμενοι θηλέων βοῶν μὴ ἐργεσθαι] Reddit Schwgh. in Lex. Herod.: abstinere noluerunt esu boum foeminarum. Nam satis constat, boves Aegyptiis sacras fuisse, quas mactare minime licuerit. Conf. modo II, 41. IV, 186. Porphyr. de abst. ab esu an. IV, 7. p. 314 seq. (quae iam attulit Larcher.) et Heeren. Ideen etc. I, 3. p. 375. — Cum Gaisford. rescripsi ἐργεσθαι ex Aldina et ex Origen. advers. Cels. V, 34. p. 603, ubi haec citantur. Vulgo εἰργεσθαι. Infra IV, 164 ἐργετο sine ulla lectionis varietate. Add. VII, 197. V, 57 et quae plurima affert Bredov. p. 153. — In seqq. verba: καὶ δὴ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι valent: nec eadem, qua Aegyptios, lingua uti.

καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους κ.

πίλους εἶναι τούτους, οἳ ἐνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος οἰκούντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι. οὕτω σφι ταῦτα ἐχρήσθη. Ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὰν πληθύνῃ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, 19 ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαγῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερῶν ἐκατέρωθι ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἐτι τούτου καὶ ἔλασσον.

Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσις περὶ οὔτε τι τῶν ἰσίων οὔτε ἄλλον οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθη. πρόθυμος δὲ ἔα τὰδε παρ' αὐτῶν πυνθίσθαι, ὅ τι κατέρχεται μὲν ὁ Νεῖλος πληθύνων,

τ. λ.] Apte hic laudant Strabon. XVII. p. 790 s. 1139 C: οἳ μὲν οὖν ἀρχαῖοι τὸ οἰκούμενον αὐτὸ καὶ ποτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Νείλου μόνον Ἀγυπτον ἐκάλουν, ἀπὸ τῶν περὶ Συήνην τόπων ἀρξάμενοι μέχρι τῆς θαλάττης. Alia tamen recentiores assumsisse idem addit.

CAP. XIX.

Ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος — οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι κ. τ. λ.] ἐπέρχεσθαι proprie venire super aliquid; hinc de fluvio inundante regionesque adiacentes undis tegente cum Schweighaeusero intelligere licebit. Haud iniuria comparat ille, quod proxime antecedit I, 18: — ταύτην τὴν ὁ Νεῖλος ἐπὶ αὐτῶν ἄρδει. Add. II, 97. Ad genitivos subsequeutes supple, si opus erit, τῶν: intelligit enim Noster partem eius regionis, quae Libyae et Arabiae esse dicitur. — χώρου pro vulg. χωρίου iam revocaverat Schweighaeuserus.

καὶ ἐπὶ δύο ἡμερῶν ἐκατέρωθι ὁδὸν] ἐπὶ in his spatium fere indicat continuatum („et quidem in duo diērum s. bidui iter“), ut mox in verbis ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας. De quo utroque monitum in Fischeri Animadverss. ad Weller. III, b. p. 243. — Ad genitivos sequentes τῶν ἰσίων et ἄλλον οὐδενὸς conf. Matth. Gr. Gr. §. 373. Eodem sensu paulo post addidit praepositionem in verbis: πρόθυμος δὲ ἔα τὰδε παρ' αὐτῶν πυνθίσθαι, i. e. cupidus s. studiosus autem tuam, haec ab iis

cognoscendi, ubi de forma imperfecti ἔα cf. nott. ad I, 187. Ad significationem vocis πρόθυμος cf. VI, 5. VII, 5. IX, 13; nec aliter προθυμίην ἔχειν Noster dixit I, 204.

ὅ τι κατέρχεται μὲν ὁ Νεῖλος πληθύνων κ. τ. λ.] ὅ τι est cur, quare. Conf. Matth. §. 477 fin. pag. 893. De universo hoc argumento Cr. adscripsit locum Ciceronis de nat. deorr. II, 52: „Aegyptum Nilus irrigat, et, cum tota aestate obrutam oppletamque tenet, tum recedit mollitosque et oblimatos agros ad serendum relinquit.“ — Add. Diodor. l. l. Iam enim nemo amplius dubitat, quin vere Noster retulerit. Nam primis plerumque diebus mensis Iulii Nilus crescere incipit, ita ut medio Augusto ad incrementi dimidium fere devenierit; ad summam autem altitudinem intra vicesimum et tricesimum Septembris diem assurgit, quo in statu quatuordecim ferme dies manet. Quo praeterlapso tempore decrescere incipit, sed tardius, quam ante creverat, usque ad vicesimum fere Maium anni proximi; ubi nihil mutatur eius conditio usque ad solstitium. Vid. Strabo XVII. p. 1137 C s. p. 789 et, ut alios taceam, qui nostra aetate in haec inquisiverunt, Ritter: Erdkunde I. p. 837 coll. Salmas. Exercitt. Plinn. p. 801 seq. Verbis ἀπὸ τροπέων τῶν θερινῶν solstitium indicari aestivum, vix memorare attinet. Ac dici vix potest, quot imaginibus hoc ipsum tempus indeque pendens Aegypti felicitatis declaretur in anaglyphis temporum vetusto-

ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξάμενος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας, πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν τουτέων τῶν ἡμερέων ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ ῥέεθρον, ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα

rum, quae frequentissima per Aegyptum reperiuntur. Nonnulla attingit Creuzerus in Symbol. II. p. 29, alia idem monet in insulis Philis et Elephantine reperiri, de quibus Galli in Descript. de l'Egypt. Antiqq. vol. I. p. 57 seq. coll. cap. 3. §. 4. p. 13. cap. 8. §. 4. p. 14 seq. πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν τουτέων τῶν ἡμερέων] πελάσας recte nunc editur, cum antea e Mediceo Gronovius substitutum voluisset πέλας. Sed recte iam monet Wesselingius, πελάσας hic paulo minus esse ac πληρώσας ἐς τὸν ἀριθμὸν II, 7: „quando compleverit prope modum huncce dierum numerum s. magis ad verbum: quando crescendo accesserit ad istum dierum numerum.“ Contra Larcherus πελάσας de accessu, i. e. de incremento fluvii intelligi vult, cui mox opponatur τὸ ἀπέρχεσθαι s. recessus fluvii. defectus fluvii decrescens. Verum talem interpretationem ipsum verbum, quo Noster utitur, respuit. Video tamen eam iam dudum prolatam fuisse a Salmasio in Exercitt. Plinn. p. 310 A. Spectat ad hunc Herodoti locum Plinius Hist. Nat. V, 10. §. 57 haec scribens: „(Nilus) „incipit crescere luna nova, quae, „cunque post solstitium est, sen- „sim modiceque cancrum sole trans- „eunte, abundantissime autem leo- „nem, et residit in virgine iisdem „quibus accrevit modis; in totum „autem revocatur intra ripas in li- „bra, ut tradit Herodotus, centesimo die.“

ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ ῥέεθρον] Molestam interpunctionem vulgo post ἀπέρχεται positam cum Gaisfordio sustuli, iubente iam dudum Werfero in Actis phil. Monacens. I, 1. p. 85, qui participium ἀπολείπων cum ἀπέρχεται ita coniungi vult, ut huius ipsius potestas hoc modo aucta reperiatur, accusativumque τὸ ῥέεθρον accurate sic exponendum docet, ut pro-

prie valeat: „quod ad fluentum attinet,“ aliis quoque locis similis structurae et cognatae notio in medium prolatis. Recte tamen Schweighaeuserus mihi monere videtur, verbum ἀπέρχεσθαι opponi ei, quod supra exstat κατέρχεται, eodemque modo ἀπολείπων participio πληθύνων. Namque ἀπολείπειν τὸ ῥέεθρον vix aliter atque de fluvio decrescente intelligi poterit; eoque ipso adiecto accuratius declaratur et amplificatur id, quod in universum quidem iam significatum erat verbo ἀπέρχεται. Itaque accusativum τὸ ῥέεθρον ad transitivam vim verbi ἀπολείπων referri vult: „relinquens fluentia, i. e. relinquens cursum, quem adhuc tenuit, et loca, quae adhuc inundaverat.“ Cf. supra II, 14. infra II, 22. 93, ubi accusativus omissus facili negotio suppleri potest, qui ipse additur I, 60. VII, 117. De eodem fluvio diminuto ac minori aquarum copia fluente intelligendum βραχὺς in continuo sequentibus. Ad ὀπίσω ἀπέρχεται cf. nott. ad III, 16. — Ad μέχρι οὐ conf. I, 181. οὐδενός referendum ad παραλαβεῖν eo modo ac sensu, quo idem genitivus initio cap. huic verbo additus reperitur. Moneo, quod exstitit, qui περὶ scriptum vellet, unde penderet οὐδενός. Cf. II, 29 init. ἵστορεῖν, quo bis in seqq. Noster utitur, est sciscitari, quaerere; conf. nott. ad prooemium libri primi. — Paulo infra τὰ λεγόμενα, quod tres probati offerunt libri, recentt. edd. receperunt pro vulg. τὰ λεγόμενα, quae et ipsa codd. auctoritate non destituta est, locum ita reddentes Latine: „Haec igitur, quae dixi, cognoscere cupiens sciscitatus sum.“ Quos secutus Italus interpretes vertit: „Volend' io conoscere le antedette cose, gl' interrogava.“ Mihi secus videtur, ideoque retinendum censui τὰ λεγόμενα hoc fere sensu: Ea igitur, quae de his (de Nilo scil.

διατελέει ἐὼν μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινέων. τούτων
 ὧν πέρι οὐδενὸς οὐδὲν οἶός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν παρὰ τῶν
 Αἰγυπτίων, ἱστορέων αὐτοὺς, ἥτινα δύναιμι ἔχει ὁ Νεῖλος τὰ
 ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν. ταῦτά τε δὴ τὰ λε-
 113 γόμενα βουλόμενος εἰδέναι ἱστόρεον· καὶ ὃ τι αὔρας ἀποπνε-
 ούσας μούνος ποταμῶν πάντων οὐ παρέχεται. Ἀλλὰ Ἑλλήνων 20
 μὲν τινες, ἐπίσημοι βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ
 τοῦ ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοὺς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν
 ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσον σημῆναι βουλόμενος
 μούνον. τῶν ἡ ἑτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτήσιος ἀνέμους εἶναι αἰ-

certum ad tempus crescente ac de-
 crescente) dicantur (ab Aegyptiis
 scil.), cognoscere cupiens, quaesivi,
 itemque quaesivi, cur auras afflantes
 solus omnium fluviorum (Nilus) haud
 exhibeat.

ὃ τι αὔρας ἀποπνεούσας μούνος
 x. τ. λ.] Ex Schol. Sophocl. ad
 Aiac. 683 Larcherus monet αὔραν
 dici ventum exhalationibus loci
 aquosi aut stagnosi ortum, ἀνε-
 μον ventum, qui in aëre exsistat.
 Sed Cr. confert Coraem ad Helio-
 dori Aethiop. p. 99, ubi αὔρας hic
 intelligi vult λεπτάς πνοάς καὶ ψυ-
 χράς ἐξ ὕγρου ἀναφερομένας, οὐχ
 ομίχλας. Idem Coraem in Herodoto
 scribi iubet αὔρας ἀποπνειούσας.
 Equidem illud addo, in re ipsa
 quam maxime consentire cum No-
 stro Diodorum I, 38, circa Nilum
 neque nubes cogi, neque auras ex-
 sistere frigidas, neque aërem cras-
 sescere affirmantem. In quo ta-
 men veterum plerosque aliter tra-
 dere bene iam monuit Wesselingius,
 monuitque I. Ludolfus Commentar.
 ad hist. Aethiopic. p. 117 inanem
 dictitans istam Herodoti aliorum-
 que opinionem, qua Nilum nullos
 emittere vapores crediderint. Tu
 vid. infra II, 27 ibique notata. Ac
 verbo quidem hic monendum de va-
 riis veterum sententiis de Nili in-
 cremento eiusque causis, quas ex
 Plutarch. de Placit. philosoph. IV, 1
 aliisque haud paucis scriptoribus
 collectas praebet Herodoti editio
 Iungermanniana indeque Wesselin-
 giana p. 787—802. E quibus prae-
 cipue conferri volumus Diodorum

I, 38 seqq., Strab. XVII. p. 1138 A
 et 1139. s. p. 789 seqq., Ephorum
 (Fragm. ed. Marx.) p. 214 seqq.
 Plin. H. N. V, 10 et quae in ean-
 dem rem leguntur apud Io. Laur.
 Lydum de menss. (Iul. cap. 68) p.
 111 seq. s. p. 260 seqq. ed. Roe-
 ther. Recentiorum sententias fere
 omnes indicavit Beck. Allg. Welt-
 gesch. I. p. 269 seq.; antiquorum
 scriptorum sententias accurate re-
 tulit Ukert Geograph. d. Griech. u.
 Roem. II, 1. p. 46 seqq. Herodotea
 affert quoque Wheeler Geography
 of Herodot. p. 358 seqq.

CAP. XX.

τῶν ἡ ἑτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτή-
 σίας ἀνέμους εἶναι αἰτίους πλη-
 θύνειν τὸν ποταμόν] Haec senten-
 tia Thaletem auctorem habet, ut
 ex Senec. Nat. Quaest. IV, 11 et
 Diod. Sicul. I, 38, qui eam iisdem
 atque Herodotus argumentis im-
 pugnat, discimus. Reprobatur etiam
 hanc causam Arrianus Ind. 6, sed
 approbat quodammodo Plinius Hist.
 Nat. V, 10. §. 55 haec scribens:
 „causas huius incrementi varias
 prodidere, sed maxime probabilis
 etesiarum eo tempore ex adverso
 flantium percussus ultra in ora
 acto mari, aut imbres Aethiopiae
 aestivos iisdem etesiis nebula illo
 ferentibus e reliquo orbe.“ Apud Io.
 Laur. Lydum l. l. p. 263 et Eu-
 thymenes Massiliensis et Thrasyl-
 ces Thasius eiusdem opinionis fuisse
 dicuntur. Quod mirum, cum Eu-
 thymenem secundae sententiae (cap.

τίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαι μὲν οὐκ ὦν ἐπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷτὸ ἐργάζεται. πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαι αἰτιοὶ ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίῃσι ἀντίοι φέουσι, ὁμοίως πάσχειν καὶ κατὰ ταῦτὰ τῷ Νεῖλῳ· καὶ μᾶλλον ἐτι τοσοῦτῳ, ὅσῳ ἐλάσσονες ἴοντες, ἀσθενέστερα τὰ φεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, 21 οἱ οὐδὲν τοιοῦτο πάσχουσι, οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἐτέρη ἀνεπιστημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἴπειν,

21) addictum fuisse alii tradant. Hinc idem dulcem fere Atlantici maris esse aquam et similes eius belluas Niloticis statuerat. Cautius de etesiis pronuntiarat Chrestus Romanus, ut illic legimus p. 266. Si vero quaeramus, quid rei sit, minime quidem solis etesiis effici persuasum habemus, ut Nilus crescat; nonnihil tamen easdem facere ad Nili incrementum observarunt peregrinatores recentiores. Venti enim etesiae a septentrione flant, inde a mense Maio paulo ante Nilum accrescentem usque ad Novembrem, et quidem tam continui, ut ne ullus alius ventus per hoc tempus inveniatur et hoc modo impediatur celer aquarum lapsus in mare, quippe Nili ostiis vento quasi obstructis. Tu vid. Hartmann. Erdbeschr. v. Aegypt. p. 43—46. 96. 97 coll. Salmas. Exercitt. Plinn. p. 304, qui veterum locos attigit, in quibus praecipue Philonem notamus, qui tale quid pronuntiavit in vit. Mos. I. p. 620 A. Cf. etiam infra VI, 140, ubi venti etesiae itidem commemorantur, a septentrione potissimum flantes.

αἰτίους πληθύνειν] De infinitivo, qui sequitur vocem αἰτίους, conf., si tanti est, Kuehner Gr. Gr. §. 639, III, ubi hic locus affertur. Paulo post cum Gaisford. rescripsi οὐκ ὦν pro vulg. οὐκ ὄν et in fine capitis τοιοῦτο pro τοιοῦτον.

χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς] De omissione particulae ἄν, quae verbo χρῆν hac significatione addi debet, Cr. laudat Schaefer. Melett. critice. p. 130. 131, ubi plura omis-

sae particulae exempla inveniuntur. Subtilius in haec inquisivit Baeumlein: Ueber d. griech. Mod. p. 140 seqq. In seqq. e Sanerofiti libro cum recentt. edd. scripsi κατὰ ταῦτὰ pro κατὰ τὰ αὐτὰ, cum crasin in his constanter observet Herodotus, docente Bredov. p. 202. Idem feci II, 104. 105.

εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ ποταμοὶ κ. τ. λ.] Haec olim quibusdam ideo displicuisse video, quod Syrii fluvii non boream versus mare intrant, verum ad solem occidentem. Quos sane fugit etesias non minus dici e septentrione, quam occidente flantes, monente iam Diodoro I, 39. Conf. Aristotel. Meteorolog. II, 6.

CAP. XXI.

Ἡ δ' ἐτέρη ἀνεπιστημονεστέρα μὲν ἐστὶ κ. τ. λ.] ἀνεπιστημονεστέρα est incitior, vel maiorem incitiam prodens, ut IX, 62 ἀνεπιστημονες incii, imperiti dicuntur Persae. Ad argumentum conf. quae c. 23 disseruntur. Absurdam vero hanc causam habent et Herodotus et Diodorus I, 37, cuius auctores fuisse dicuntur sacerdotes Aegyptii. Inde tradita perhibetur ab Euthymene Massiliensi, ut Seneca l. l. atque Plutarch. de Placit. philos. IV. p. 897 F testantur. Haud aliter Dicaearchum ex mari Atlantico Nilum effundi censuisse ex Laur. Lyd. l. l. p. 264 discimus. Ac denique Hecataei Milesii, quem ante Herodotum Aegyptum invisisse et descripsisse constat, illa quoque

θωυμασιωτέρη· ἢ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὁκεανοῦ ῥέοντα αὐτὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὁκεανὸν γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν. Ἡ δὲ τρίτη 22 τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπιεικιστάτη εἶναι, μάλιστα ἐψευσται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ οὐδὲν, φαιμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος, ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ῥέει ἂν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ τῶν θερμωτάτων [τόπων] ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ πολλὰ ἐστὶ ἀνδρὶ γε λογίζεσθαι τοιούτων πέρι οἷω τε εἶναι, ὥς οὐδὲ οἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν. πρῶτον μὲν καὶ μέ-

opinio fuit, ab Herodoto, qui subinde severius Hecataei dicta perstringit, acerbius notata. Conf. Herod. IV, 8. 36 ibique nott., Klausen. ad Hecataei fragmm. p. 120 seqq. coll. p. 39 seq., Dahlmann. Herodot. p. 114 seq., Ukert. Geograph. I, 2. p. 26. 215. Hecataei locum de Nilo servavit Scholiastr. Apoll. Rhod. IV, 259. Hic enim existimaverat, terram in duas partes quasi divisam Oceano circumflui. Quae fuit Homeri et antiquissimorum poetarum Graecorum sententia, qui terram planam et Oceani circulo circumdatam esse putarunt, teste Bredovio in Uranolog. Herodot. spec. p. III. Ad Verba λόγῳ δὲ εἰπεῖν (ut verbo dicam s. prope modum dixerim) conf. I, 61. II, 53 (ibique nott.) et 134 coll. II, 37.

CAP. XXII.

Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν κ. τ. λ.

Hanc sententiam professus erat Anaxagoras eumque secutus Euripides in fragm. ex Archel. tragoed. et in Helen. 3 monente Diodoro I, 38, qui hanc sententiam aequae ac Noster refellendam sibi sumsit, iisdemque fere argumentis impugnavit, hoc praeterea addens, si vel nix, id quod vix probabile fuerit, in Aethiopia cecidisse sumatur, inde Nilum minime sic augeri consentaneum esse, quoniam fluvius, qui hoc modo creverit, ventos excipiet frigidos aëremque reddat crassiorum. Quorum neutrum in Nilum convenire. Sed nivem, qua uterque scriptor Aethiopiam obtegi posse

negat, subinde tamen, quamquam rarius, inveniri in montibus Aethiopiae iam Ludolfus monuerat in Aethiopic. Hist. I, 5. Anaxagorae sententiam, de qua vid. nunc fragmm. ed. Schaubach p. 179, affert quoque Lydus l. I. p. 260 itemque Chrestei Romani, qui contra aliis argumentis probare studuerunt, Nilum e liquefactis nivibus augeri non posse, quod frigidus non sit, sed tepidus. Arrianus quoque Ind. 6 inde Nilum crescere posse negavit. Ex Iubae regis scriptis Plinius (Hist. Nat. V, 10. §. 51) tradit, prout in Mauritania nives imbrese satiaverint, ita Nilum crescere. Timaei mathematici rationem occultam, qua Nili incrementum explicare studuit, idem Plinius l. I. §. 55 seq. protulit.

λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ οὐδὲν] namque ne illa quidem quidquam dicat, i. e. quidquam veri dicat s. convincat. In verbis seqq. ἀπὸ τῶν θερμωτάτων [τόπων] ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα Schweighaeuserum secuti sumus, uncis includentes vocabulum τόπων, quod utique in quibusdam libris non legitur, cum in aliis, ubi legitur, omissam invenias vocem ῥέων, quae ad universam sententiam prorsus est necessaria. Dindorf uncus sustulit, Dietsch retinuit. Ad loci sensum vid. Aristides tom. II. p. 334.

τῶν τὰ πολλὰ ἐστὶ ἀνδρὶ γε λογίζεσθαι τοιούτων πέρι οἷω τε εἶναι κ. τ. λ.] Liberius hunc locum ita expressit Schweighaeuserus: „Ac sunt sane permulta, ex quibus homo, qui quidem iudicare de talibus rebus

γιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται, πνέοντες ἀπὸ τῶν χω-
ρέων τούτων θερμοί. δεύτερον δὲ, ὅτι ἄνομβρος ἡ χώρα καὶ

valet, colligat, nullo modo probabile esse, ut e nive Nilus fluat. Quae-ritur enim, quonam pertineat ge-
nitivus τῶν, cuius loco Reiskius
olim repositum volebat τὰ ὧν τεκ-
μήρια πολλά ἐστι, repudiante Wes-
selingio, qui ad verba τῶν τὰ πολ-
λά subintelligi vult τεκμήρια sive
μαρτύρια: quorum (paulo ante scri-
ptorum) indicia multa adsunt viro
etc. Hanc rationem sequitur Ne-
gris explicans: τῶν εἰρημένων μοι
ταῦτά ἐστι πολλά μαρτύρια κ. τ. λ.
Schweighaeusero articulus τὰ ora-
tionem turbare videtur, qui quid
huc faciat, haud se intelligere pro-
fitetur. Infelicissime in hoc loco
emendando et explicando versatus
est Stegerus, in Praefat. Herodot.
pag. XI, ubi, quod scribi iubet:
τῶν τὰδε πολλά ἐστι, illud sic ex-
plicat: „cuius rei (τῶν nempe), ne
probabile quidem esse, eum e nive
fluere, haec multa sunt argumenta
(τῶν πολλά ἐστι).“ Equidem nihil
mutandum existimo, sed interpre-
tatione locum illustrandum, cuius
hic mihi videtur sensus: Quorum
pleraque (quae scilicet de Nili incre-
mento in hanc opinionem disputan-
tur) talia sunt, ut viro — ne pro-
babile quidem videri possit, Nilum
fluere nive auctum. — Retinui ολ-
κός (pro ἐλκός) et h. l. et cap. 24,
cum hac forma Nostrum constanter
usum esse appareat ex iis, quae
Bredov. p. 194 seq. attulit; item-
que scripsi χωρέων cum recentt.
edd. e Florentino cod. pro vulg.
χωρίων.

ὅτι ἄνομβρος ἡ χώρα καὶ ἀκρύ-
σταλλος κ. τ. λ.] i. e. quod constan-
ter haec regio imbribus et glacie ca-
ret. ἄνομβρος infra II, 25 ἀκρύ-
σταλλος Noster dixit, qui IV, 28
glaciem dixit κρύσταλλον, non ali-
ter atque Homer. Ili. XXII, 152.
Od. XIV, 477 et Thucydides III,
23. Caeterum Herodoteis consi-
milia profert Diodorus I, 38. Sed
celsiora Aethiopiae loca, montium
praesertim cacumina nec nive nec
grandine atque gelu carere, bene

monet Wesselingius testibus allatis,
quibus alia adiecit Larcherus de
pluviis, quas ab Iunio mense inde
usque ad Septembrem in Aethiopia
cadere recentiores observarunt. At-
que iam inter veteres nonnulli Ni-
lum angari contenderant imbribus
aestivis, qui in Aethiopia et qui-
dem praecipue in montibus deci-
dant. Conf. Strabon. XVII. pag.
1138 A. B. 1139 B. s. p. 789 seqq.
Sic, alios ut taceam, Agatharchi-
des Cnidius, qui inde ad verum
proxime accessisse dicitur Diodoro
I, 41, e pluviis, quae quotannis in
Aethiopiae montibus existant con-
tinentes, increscere Nilum statue-
rat. Vid. Frieten: De Agathar-
chide Cnidio (Bonn. 1848.) p. 73
seq. 75 seq. Alii Aegyptii, teste
Lydo de mens. pag. 264, ab ete-
siis tradiderant omnes nubes e su-
perioribus regionibus meridiem
versus detrueri et inde, cum gravis
pluvia deciderat, Nilum exaestuari;
atque etiam Thrasylces Thasius
eam tenuit sententiam, etesiis Ni-
lum extrudi affirmans. Cum enim
Aethiopia altioribus montibus cir-
cumdetur atque excipiat nubes, quae
etesiis protrudantur, Nilum inun-
dari. Neque aliter Callisthenes
Nilum se invenisse testatus erat ex
indefinitis imbribus in Aethiopia ortis
deferri. Nostra aetate satis com-
pertum habemus, in pluviis tropi-
cis quae dicuntur a Maio mense
usque ad Septembrem fere deciden-
tibus veram Nili crescentis et in-
undantis causam quaerendam esse,
idque recte iam significavit Arrian.
Indic. 6. Conf. Hartmann. Erd-
beschr. v. Aegypt. pag. 92 seqq.
97., Heeren. Ideen etc. II, 2. pag.
56 seq. coll. Ritter. Erdkunde I.
pag. 835. Russel: Egypt. (in Edin-
burgh Cal. library T. III.) p. 35
seq. De ventis nonnulla monuimus
ad II, 20. Referunt huc quoque,
quod Nilus iam Homero dicitur δι-
πυγής, auctus scilicet pluviis de
coelo delapsis, ut poetam vera causa
fluvii aucti haud latuerit. Vide te-

ἀκρύσταλλος διατελέει ἐοῦσα· ἐπὶ δὲ χιόνι πεσοῦση πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε ἡμέρησι· ὥστε, εἰ ἐχιόνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία. τρίτα δὲ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες ἐόντες. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἐόντες οὐκ ἀπολείπουνσι, γέραντοι δὲ φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, φοιτέουσιν ἐς χειμασίην ἐς τοὺς τόπους τούτους· εἰ τοίνυν ἐχιόνιζε καὶ ὅσων τὴν ταύτην τὴν χώρην, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἄρχεται ῥέων ὁ Νεῖλος, ἦν ἂν τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνε- 23 νείκας, οὐκ ἔχει ἑλεγχον. οὐ γὰρ τινα ἐγῶγε οἶδα ποταμὸν

stes Graecos a Creuz. laudatos in Commentt. Herodd. pag. 187. 188 not. Iam in clausula hand praetermittenda Ephori sententia et ipsa commemorata a Lydo l. l. pag. 265. Vid. Diodor. Sic. I, 39 et Ephori fragm. pag. 214 seqq. Aegyptum ille dixerat, utpote fluvii limo ortam, humoris copiam in se recipere et per hiemem in se constringere, aestate autem tanquam sudores ex se emittere; unde fieri, ut Nilus augeatur et inundet.

ἐπὶ δὲ χιόνι πεσοῦση πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε ἡμέρησι] Ad verba ἐπὶ χιόνι πεσοῦση (continuo post nivem de coelo delapsam) cf. I, 170 ibique nott. — Mox verba ἐν πέντε ἡμέρησι displicuerunt Fabio et Gronovio, qui alia eorum loco proponerent. Sed Gellii auctoritatem iure opponit Wesselingus, Noctt. Att. VIII, 4. Nec minus credibile est, Herodotum, quae Thuriis aliisque locis ipse accidere viderat aut ab aliis fando audierat, ad Aethiopiae regiones transtulisse. — Mox ὕετο edidimus pro ὕετ', ut in Reizii editione exstat. De ipso verbo eiusque usu conf. II, 16. Quae praeterea addit Noster de adusto hominum colore et de gruibus, ea, teste Wesselingio, hand praeteriit Seneca Quaest. Nat. IV, 2 coll. Euripid. Helen. 1497.

δι' ἔτεος ἐόντες οὐκ ἀπολείπουνσι] δι' ἔτεος est: per totum annum, vid. Fischer. ad Weller. III, b. pag. 169. ἀπολείπειν a Werfero (in Act. phil. Monacc. I, 2. p. 272) expo-

nitur: aufhören, ausgehen. Malim equidem ob ea, quae ad II, 19 attuli, ad ἀπολείπουνσι ex antecedentibus repetere τὰ χωρία, adeo ut milvi atque hirundines totum per annum has regiones non relinquere dicantur. In seqq. adscivimus γινόμενον (pro γενόμενον) e Florentino aliisque; pro vulg. φοιτῶσι, cuius loco e Florentino Schweighaeus. et Gaisf. receperant φοιτέωσι, cum recentt. edd. scripsi φοιτέονσι, iubente Bredov. p. 386.

εἰ τοίνυν ἐχιόνιζε καὶ ὅσων τὴν ταύτην τὴν χώρην κ. τ. λ.] „Quodsi igitur vel quantulacunque nix caderet istam in terram, tamen nihil eorum (quae inde scil. colligunt, Nilum nive potissimum, quae in Aethiopia cadat, augeri) locum habere posse (censet Noster), ipsa ratione cogente.“ Hoc modo si locum interpreteris, nulla utique me sentiente erit causa, quae ad emendandum nos cogat, indeque etiam reiiciendum, quod legi vult h. l. Benedict. (Actt. semin. reg. Lips. II. p. 286): εἰ τοίνυν ἐχιόνιζε καὶ ὕσεν ὧν ταύτην τ. χ. Ad ὅσων conf. I, 199.

CAP. XXIII.

Ὁ δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας κ. τ. λ.] Hecataeum Milesium intelligit, ut vidimus II, 21. Herodotum sequitur Pausanias I, 33. §. 4, ubi negat Aethiopes ad Oceanum fluvium habitare.

ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνενείκας, οὐκ ἔχει ἑλεγχον] i. e. Ille cum ser-

Ὠκεανὸν ἔόντα, Ὅμηρον δὲ ἢ τινα τῶν πρότερον γενομένων ποιητῶν δοκέω τοῦνομα εὐρόντα ἐς τὴν ποίησιν ἐσενείκασθαι. 114

24 Εἰ δὲ δεῖ, μεμφάμενον γνώμας τὰς προκειμένας, αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, φράσω, διότι μοι δοκεῖ πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρους. τὴν χειμερινὴν ὥρην ἀπελαινόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶ-

monem (de Nili incremento) s. causam suam ad obscurum reiecerit (ab eo, quod obscurum est, suspensam fecerit nec firmo validoque argumento confirmari) non habet, quod nos convincat. Obscurum autem illud s. τὸ ἀφανὲς intelligit Oceanum et de eo fabulam, quippe rem fictam nec ullo modo probatam atque apertam. Idem affirmat Noster IV, 8 ab Homero in his discedens, in cuius verbis de Oceano olim desudarunt docti Grammatici, ut e Strabone I. p. 9. s. p. 4 novimus. Tu vid. Homer. Ili. XIV, 245 et quae de Homeri sententia uberius disputavit Ukert. in Geograph. d. Gr. u. Roem. I, 2. pag. 8 seqq.

ἢ τινα τῶν πρότερον γενομένων ποιητῶν] Conf. II, 53 ibique nott.

CAP. XXIV.

Εἰ δὲ δεῖ — ἀποδέξασθαι] ἀποδείκνυσθαι γνώμην est sententiam declarare, in medium proferre. Conf. III, 82. 160. IV, 97. 132. I, 207. 170. II, 146, ubi vid. nott. Item ἀποφαίνεσθαι VIII, 49. Add. Heindorf. ad Platon. Gorg. pag. 68. — „Herodoti sententiam paucis verbis contractam praebet quoque I. Laur. Lydus de menss. p. 263 ed. Roeth.“ Cr.

τὴν χειμερινὴν ὥρην ἀπελαινόμενος ὁ ἥλιος κ. τ. λ.] i. e. „sol, per hibernum tempus repulsus e priori cursu ab hiemibus, accedit ad Libyae regiones superiores.“ Ad ipsam sententiam faciunt, quae disputavit Bredov. in Uranolog. Herodot. specim. pag. VII: „Herodoto terra est plana, coelo concavato in modum hemisphaerii oblecta, cuius margines extremis terrae finibus iunguntur“, et pag. XIII: „in hoc la-

queari coelesti sol tempore aestatis quotidianam tenet viam fere in medio: hiems autem ingruente, frigoribus a meatu suo in magis australes coeli partes depulsus, transit τὰ ἄνω τῆς Λιβύης. Quando igitur sol Graeciam calore aestatis urit: eodem tempore in partibus Africae australibus, sole in medium coelum recedente, hiems est, quamquam non hiems Graeciae; verum, cum sol tempore Graeciae aestivo a Libya et Graecia eodem fere spatio distare videbatur, hiems Libyca eundem fere calorem habet, quem ceterarum terrarum aestas. Quando autem frigore ingruente sol in fines coeli australes repellitur, necesse est, ut sol, margini laquearum coelestis inclinatae propior, vehementiori calore superiora Africae adurat. Itaque non solum Indi et Aethiopes sub ortu solis, sed etiam Aethiopes Libyci, qui super Aegyptum habitant, calore solis propioris aduruntur, ut nigrescant et crines crispis maxime inter omnes homines habeant, VII, 70 cfr. III, 101.“

ἐκ τῆς ἀρχαίης διεξόδου] διεξόδος Herodoto est *cursus*, *meatus* solis in coelo s. via, quam sol percurrit, ut explicat Schwgh. in Lex. Herod. s. v. Alias vocis notiones, monente Cr., attigit Wytttenbach. ad Plut. Mor. I, 2. p. 973. Et conf. Herod. I, 196 ibiq. nott. Hinc II, 25 διεξιέναι. Plura dabit Cr. ad Plotin. p. 189 B. Letronnius hunc locum tractans (Journal des Savans 1839. p. 131 seqq.), ita Gallice reddit: „dans la saison hivernale le soleil, chassé de son ancienne route (c'est à dire de celle qu'il a suivie jusqu'au tropique) par l'hiver, se dirige vers“ etc. Quod vero ὑπὸ τοῦ χειμῶνος legi

νων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ ἄνω. ὥς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δη-
λῶσαι, πᾶν εἴρηται· τῆς γὰρ ἂν ἀγχοτάτῳ ἢ χώρης οὗτος ὁ
θεὸς, καὶ κατ' ἣν τινα, ταύτην οἰκὸς διψῇν τε ὑδάτων μάλιστα,
καὶ τὰ ἐγχώρια φεύματα μαραίνεσθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς δὲ ἐν 25
πλέονι λόγῳ δηλῶσαι, ὥδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λιβύης τὰ ἄνω ὁ
ἥλιος τάδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ἀλθρίου τε ἑόν-
τος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία, καὶ ἀλεεινῆς τῆς χώρης
εἰούσης, οὐκ ἑόντων ἀνέμων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ, οἷόν περ
καὶ τὸ θέρος ἔωθε ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει
γὰρ ἐπ' ἐωυτὸν τὸ ὕδωρ· ἐλκυσας δὲ ἀπωθεῖ ἐς τὰ ἄνω χωρία·
ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι καὶ διασκιδνάντες τήκουνσι· καὶ
εἰσι οἰκώτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρης πνέοντες, ὃ τε νότος καὶ
ὁ λψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκεῖ δέ μοι

vult singulari numero, ut II, 26, neque addicunt libri scripti neque Aristides loco mox laudando.

τῆς Λιβύης τὰ ἄνω] „Superiora dicit hoc loco in austrum versa, unde fluvius maximus Libyae in mare boreale i. e. mediterraneum effluit: sicuti, eadem opinor ratione ductus, cap. 26 τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης septentrionales partes Europae dicit.“ Bredov. l. l. pag. XIII. Tu conf. etiam Aristid. II. p. 341 s. pag. 453 ed. Dindorf. Quod quidam in Herodoti loco exhibent ἐς τὰ ἄνω, eo non opus. Conf. II, 25. 26.

ὥς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται] i. e. ut paucissimis verbis rem omnem aperiā, s., ut Schweigh. reddit: ita brevissimis verbis res tota declarata est. Quibus respondent ea, quae initio proximi capitis leguntur: ὥς δὲ ἐν πλέονι λόγῳ δηλῶσαι. De infinitivo in his posito post particulam ὥς conf. supra allata ad II, 10. In seqq. pro τῆς γὰρ κ. τ. λ. Benefic. (Actt. semin. reg. Lips. II. p. 286) Herodotum haud dubie scripsisse ait τῇ γὰρ κ. τ. λ., quod quidem mihi valde dubium videtur. — Pro κατὰ ἣν τινα et hoc loco et II, 86 Struve in Spec. Quaest. de dialect. Herod. I. p. 47 scribi mavult κατ' ἣν τινα, idque cum recentt. edd. recepi.

CAP. XXV.

διεξιὼν — τάδε ποιεῖ] τάδε ad sequentia spectat et repetitur quodammodo verbis διεξιὼν ποιεῖ οἷόν περ κ. τ. λ., ubi cum recentt. editt. scripsi ἔωθε pro ἔωθε. Vid. Bredov. pag. 302. Ad ipsam sententiam conf. notā ad II, 24.

ἐλκυσας δὲ ἀπωθεῖ ἐς τὰ ἄνω χωρία] Est haec nostri scriptoria sententia: aquam attractam solem retro quasi ad loca superiora (i. e. magis australia) repellere; quam ipsam ventos suscipientes et dissipantes liquefacere; unde explicandum, cum venti illinc efflantes pluvias maxime ferant. Tu conf. Salmas. ad Sofin. pag. 303 C. D. De superlativo ὑετώτατοι iam dubitaverat Buttmannus (Gramm. Gr. I. p. 273), num talis gradus comparationis omnino adhiberi posset, itemque Schweighaeuser. (in Lex. Herod. s. v.) ὑετώδεστατοι vel ὑετιώτατοι scriptum oportet iudicans. Alterum hoc eo magis reponi vult Bredov. pag. 68, cum ἄνεμος ὑέτιος aliquot locis apud Theophrastum, alios reperiat. Mihi non satis causae esse videtur, ut a codd. lectione recedam; itaque retinui ὑετώτατοι, i. e. pluviosissimi (venti), maximam pluviae copiam afferentes; retinui etiam in seqq. ἐπέτειον, ab eodem Bredov. p. 156 (quem utro-

οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτειον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑαυτόν. προηυνόμενον δὲ τοῦ χειμῶνος ἀπέρχεται ὁ ἥλιος ἐς μέσον τὸν οὐρανὸν ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὁμβρίου ὕδατος συμμισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρας καὶ κεχαρδρωμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρους, τῶν τε ὁμβρῶν ἐπιλειπόντων αὐτοῦς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσὶ. ὁ δὲ Νεῖλος ἑὼν ἄνομβρος, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῦνος ποταμῶν τοῦτον τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἑαυτοῦ ῥέει πολλῶ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα μῦνος πιέζεται. οὕτω τὸν ἥλιον νενόμικα 26 τούτων αἰτιον εἶναι. Αἰτιος δὲ αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξηρὸν τὸν ταύτη εἶναι, διακαίων τὴν διέξο-

que loco sequitur Dietsch) mutatum in ἐπέτειον, ut II, 92.

ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑαυτόν] Putabant enim, aquas circa solem relinqui, qui illis et aleretur et quasi pasceretur. Ita certe Stoicos tradidisse, patet ex Plutarch. II. p. 229 A. B. et Cicer. de nat. deorr. II, 15. Sed explosit hanc sententiam Aristoteles Meteorol. II. 2. p. 551 E. Tu conf. etiam Letronne l. l. p. 131 seq.

τέως δὲ οἱ μὲν κ. τ. λ.] Ex Herodoti sententia sol per hiemem, ubi remotior a reliquis terris commoratur in superioribus regionibus (i. e. magis australibus), e fluviis reliquarum terrarum nil aquae attrahere potest usque ad aestatis tempus, quo ex illis locis superioribus (ad quae frigore repulsus erat) in medium coelum redit ac fluviorum aquam, cuius partem nunc ad se trahit, amminuit. — χώρα κεχαρδρωμένη s. Schweigh. exponitur regio *torrensibus excavata*, ut VII, 176. τῶν τε ὁμβρῶν ἐπιλειπόντων αὐτοῦς] i. e. quando pluviae eos (fluviis scil.) deficiunt, s. cessant. Conf. Werfer in Actt. phill. Monacc. I, 1. p. 86. In seqq. reliqui οἰκώτως, ut II, 22, ubi vid. — ὑποδεέστερος conf. Matth. Gr. Gr. p. 848.

τὸν δὲ χειμῶνα μῦνος πιέζεται]

Per hiemem solus omnium fluviorum Nilus (a sole) premitur magnamque aquarum inde amittit copiam, quam sol ad se attrahit, qui frigoris causa in hasce plagas australes regressus illic subsistit Niloque quasi incumbit, sed aestatis tempore in medium coelum hinc progressus non amplius e Nilo solo aquae copiam adsumit, verum aequo modo ex omnibus fluviis; unde consentaneum est, Nilum minorem aquae copiam amittere aestatis tempore, quam hiemis, indeque etiam maiorem ipsum fluere aestivo quam hiberno tempore. Herodoti sententiam Plutarcho quoque commemoratam de Placit. philosoph. IV, 1. p. 898 A refutare conatus est Diodorus Siculus I, 38.

CAP. XXVI.

Αἰτιος δὲ αὐτὸς οὗτος — καὶ τὸν ἥερα ξηρὸν τὸν ταύτη εἶναι] αὐτὸς οὗτος, sc. ὁ ἥλιος. Ante verba τὸν ἥερα — εἶναι, quae ab αἰτιος pendent, non addendum τοῦ, verum mente intelligendum, ut II, 20. Plura hanc in rem affert Sintenis. ad Plutarch. Themistocl. p. 140 seq.

διακαίων τὴν διέξοδον αὐτῶ] αὐτῶ plurimos libros secutus edidit Gaisfordius; vulgo αὐτοῦ, quod

δον αὐτῷ· οὕτω τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στάσις ἡλλακτο τῶν ὥρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστάσι, ταύτῃ μὲν τοῦ νότου ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν ἔστηκε, ταύτῃ δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ ἥλιος ἂν ἀπελαννόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἦτε ἂν τὰ ἄνω
 115 τῆς Εὐρώπης, κατάπερ νῦν τῆς Λιβύης ἐρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν διὰ πάσης Εὐρώπης ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν Ἴστρον, τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὐρῆς δὲ πέρι, ὅτι οὐκ 27 ἀποπνέει, τήνδε ἔχω γνώμην, ὥς κάρτα ἀπὸ θερμῶν χωρῶν οὐκ οἰκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐρῇ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινὸς φι-
 λεί πνέειν.

Ταῦτα μὲν νῦν ἔστω, ὥς ἐστι τε καὶ ὥς ἀρχὴν ἐγένετο. Τοῦ 28

ad aërem, qui solis transitu ex-
 cendat, referri vult Wesselingius;
 sed rectius opinor Schweighaeuse-
 rus intellexit de sole, qui exur-
 suum transitum, i. e. omnia, quae
 transeat, exurat. διεξοδος enim emit
 tractus ille in coelo super terram,
 quem permeat sol; conf. supra II,
 24. — In seqq. ad τὰ ἄνω τῆς Λι-
 βύης et paulo inferius τὰ ἄνω τῆς
 Εὐρώπης conf. nott. ad II, 24. Ad
 vocem ὥρέων, qua tempestates anni
 indicantur, conf. I, 142.

καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν
 ὁ βορέης κ. τ. λ.] Bene hic parti-
 culae sibi invicem in oratione bi-
 membri respondent; nam in priori
 ut τῇ μὲν et ταύτῃ μὲν, ita in po-
 steriori τῇ δὲ ponuntur et ταύτῃ δὲ;
 conf. Schaefer in Melett. critt. p.
 111 not., Werfer. in Actt. philoll.
 Monacc. I, 1. p. 90, et Buttmann.
 ad Demosthen. Midian. p. 156 ed.
 sec. Attigit etiam haec Hartung:
 Lehre d. Partik. I. p. 175. 189.
 In seqq. duplicem invenimus parti-
 culam ἂν, quae altero loco ad
 ipsum participium, altero loco ad
 verbum finitum referri poterit, do-
 cente eodem Werfero l. l. I, 2.
 pag. 250.

διεξιόντα δ' ἂν μιν κ. τ. λ.]
 Ad solem haec referenda, qui (ex
 Herodoti mente) si ab altera parte
 Europam omnem permearet (ut nunc

sc. Libyam permeat), idem in Istro
 efficeret, quod nunc in Nilo efficit.

CAP. XXVII.

ὥς κάρτα ἀπὸ θερμῶν χωρῶν
 κ. τ. λ.] Conf. II, 19 fin. Cum
 Herodoto in his conveniunt Plinius
 H. N. V, 9, Diodorus Siculus I,
 38, alii, quos interpretes ad h. l.
 adiungunt.

CAP. XXVIII.

καὶ ὥς ἀρχὴν ἐγένετο] ἀρχὴν
 Wesseling. reddit ab. initio. Tu
 conf. I, 9 et 86 ibiq. not. 140.
 Haud necesse, quod vir doctus (in:
 Classical Journ. XLIV. pag. 375)
 scribi vult τὴν ἀρχὴν pro ὥς ἀρ-
 χήν. Tu conf. allata ad I, 140.

τοῦ δὲ Νεῖλου τὰς πηγὰς κ. τ.
 λ.] In eandem sententiam disputat
 Diodor. Siculus I, 37. Scribit enim
 Nili fontes aut locum, unde ille
 proveniat, neminem unquam adhuc
 vidisse aut cognovisse eorum, qui
 illos se vidisse probarint. Memo-
 rat porro Aegyptiorum sacerdotum
 opinionem, qua Nilum ex Oceano
 terram circumfluente derivari con-
 tenderent, aliasque aliorum senten-
 tias ipsiusque adeo Herodoti, qua-
 rum tamen nulla ipsi probatur.
 Iubae regis sententiam, qua Nilus
 e lacu erumpat haud longe ab Oce-

δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Αἰθύων, οὔτε Ἑλ-

ano in monte inferioris Mauritaniae retulit Plinius H. N. V, 9 (10), alia quoque ex eiusdem regis scriptis afferens de Nili cursu, quae nuper in examen vocavit Mannert. in Geograph. d. Griech. u. Roem. X, 1. pag. 172 seqq. 2. pag. 542 seqq. Addimus Chresti Romani sententiam, qui idem Nilum oriri statuit e lacubus, qui sub montibus in occidente altissimis Libyamque ab Aethiopia disiungentibus in infinitam latitudinem extendantur. Vid. I. L. Lydum de menss. pag. 266 et Roeth. Recentiori aetate multa de Nili fontibus conguessit Ludolf. in Hist. Aethiop. pag. 122 seqq.; post quem accuratius in haec inquisivit Danvill. in Mémoires de l'Acad. d. Inscript. XXVI. p. 46 seqq., illudque posuit, Nili fontes hodieque non magis fere cognitos esse quam Herodoti et qui eum secuti sunt aetate. Hartmann. (Erdbe-schr. von Aegypt. pag. 75), Anglum peregrinatore Bruce secutus, Nili fontes ~~ipse~~ scribit haud procul a vico ~~Gisch~~ in Abyssinia intra montes Aformascha et Litchambere. Quo cautius statuit Rennel. I. I. pag. 574 seqq., Nili fontes nemini adhuc innotuisse, qui probabiliter meridiem versus sub ipso aequatore sint quaerendi, cum et veterum testimonia et recentiorum, qui Africae regiones interiores inviserint, iudicia eo ducere videantur. Quare et ipse malim ad Ritteri accedere partes, qui varias et veterum et recentiorum de Nili fontibus opinionones examinans nihil tamen certi hinc effici posse statuit Nilique fontes veteribus aequae ac recentioribus notos esse negat; vid. Erdkunde I. p. 516 seqq. 523 seqq. Ukert: Geogr. v. Africa I. p. 258 seqq. 352. Ac vix multum profecisse nobis videtur ex iis, quae nostra aetate ad Nili fontes revera eruendos aut suscepta sunt itinera, aut a viris apprime doctis hanc in rem prolata: ut adeo non deessent, qui Nili fontes adhuc incognitos esse indicarent. Vid. Journal d. Voyag. (1845)

I. p. 51. (1847. Octob.) pag. 6 et 1848. Juill. p. 97 (ubi iudicia virorum hac in re praecipue appellandorum, Werne et Beke, afferuntur) coll. Decemb. 1848. pag. 341. Atque Werne de hac re scripsit in C. Ritteri libello: Ein Blick in das Nilland p. 42 seqq. ac deinde libro singulari anno 1849 edito: „Expedition zur Entdeckung der Quellen des weissen Nil“; alter vero, Carolus Beke, in tribus dissertationibus nuper editis („Der Nil und seine Zuflüsse“ in H. Berg-haus Zeitschrift für Erdkunde VIII. p. 1 seqq. 161 seqq. 321 seqq. ac praecipue p. 344 seqq.) haud sine probabilitatis specie quadam ostendere conatus est, vix dubitandum esse, quin fontes Nili albi s. Bahr et Abyad, quo nomine comprehendi constat alterum idque primarium Nili brachium ad occidentem vergens, quaerendi sint in ea regione, quae vocatur *Mono Moézi*, i. e. in regione regis lunae, si in nostram linguam convertas. Unde simul patere ait Beke, cur Ptolemaeus retulerit fontes Nili ad τὸ τῆς σεληνῆς ὄρος. Neque etiam absonum esse indicat idem vir doctus, quod olim Lusitani contentiones, Nilum profuere e lacu Zambeze, qui in illa regione sane reperitur. Cum his fere consentiunt ea, quae de Nili fontibus disseruit Russegger, qui ipse ad eos propemodum progressus est; vid. Reisen etc. II, 2. p. 71 seqq. 83 seq. Quae cum ita sint, facile iis carere poterimus, quae nuper reiecta Ptolemaei auctoritate ipsisque eius verbis, quae modo attulimus, eliminatis, tanquam spuris et ex serioris aetatis interpolatione illatis, disseruit W. D. Cooley in libello, qui inscribitur: Claudius Ptolemy and the Nile; or, an Inquiry in to that Geographer's real merits and speculative errors etc. Lond. 1854. 8. οὔτε Αἰθύων] Dahlmann. in Herodot. pag. 72 eos intelligit Libyes, qui Aegyptum inferiorem proxime habitant, occidentem versus, a

λήνων τῶν ἔμοι ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδείς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ πόλει ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἔμοι γε καίξειν ἐδόκεε, φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ᾧδε· Εἶναι δύο οὖρεα ἐς ὅξυν τὰς κορυφὰς ἀπηγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαΐδος καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι, τῷ

Cambyse rege post subactos, quo tempore ipsis praefuit Thannyras, Inari filius. Eo enim usque Herodotum pervenisse statuit, ibique quaevis de Nili fontibus. Nec omnino dubitandum, quin aliquam certe Libyae partem oramque in primis maritimam Noster adierit. Vid. Heyse Quaest. Herod. I. pag. 115 seq. Heerenio hic intelligendi videntur Libyes, qui commercii causa ex ipsis illis locis Thebas venerint eaque in urbe ab Herodoto fuerint consulti; vid. Ideen etc. II, 2. p. 439 coll. II, 1. pag. 195.

εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ πόλει ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίης] Quae verba citans Pollux in Onomast. IV, 19 γραμματιστὴς hic idem esse ait atque γραμματεὺς. Larcherus, qui prius intellexerat sacerdotem sacro aerario atque supellectili praefectum „le garde des trésors sacrés,” post, Michaelem secutus in Commentt. societ. Gott. I. p. 271, interpretem reddidit hieroglyphorum s. sacrarum scripturarum. In quo illi merito obloquitur Schweigh. Satis enim verba addita τῶν ἱρῶν χρημάτων indicare videntur, quale huius sacerdotis fuerit munus, qui aerario sacro communibusque sacerdotalis collegii retributibus cum praepositus esset, ab Heerenio (Ideen II, 2. p. 132) vocatur „der Rentmeister des Priestercollegiums zu Sais.” De Minerva Saitica et de urbe Sais conf. not. ad II, 59. 62. „Σαῖν ἀθλοίσαν” novit Nicander in Theiacc. vs. 566, ubi vid. Schol. p. 90 ed. Schneid. et eiusdem Animag. p. 148. Cr.

εἶναι δύο οὖρεα — ἀπηγμένα] i. e. duos esse montes, quorum cacumina in acutum desinant. Pro ἀπηγμένα et hoc loco et VII, 64 revo-

cavi cum recentt. edd. ἀπηγμένα, quod unum verum hic esse, vel simili Pausaniae loco IX, 38, 2, aliisque ostendit Bredov. p. 72.

μεταξὺ Συήνης τε πόλιος καὶ μενα τῆς Θηβαΐδος] Syene urbs prope Elephantinen sita in Nili ripa orientali, ubi ipsa Aegypti ditio incipit Aegyptique sunt fines. Ubi cum Nilus bene navigabilis fiat Aegyptiam terram quasi aperiens, ipsum urbis nomen hinc deductum credunt, quod Coptarum et Aegyptiorum sermone est *Souan* (i. e. aperiens, quod aperiendi habet potestatem), Arabum lingua *Assouan*; sed hodierna urbs paulo magis septentrionem versus exstructa est ab antiquiori urbe dudum destructa. De utriusque urbis, et antiquioris et recentioris, situ, et quantopere is adverterit Graecorum astronomos et geographos, Eratosthenem, Strabonem, Ptolemaeum, accurate egit, monente Cr., Iomard. in Descript. de l'Eg. vol. I. cap. 2. p. 1 seqq. 7 seqq. (Recueil etc. p. 1 seqq. p. 8 seqq.), ubi plura de reliquiis veteris urbis. Tu add. Champoll. l'Egypt. sous l. Phar. I. pag. 161 seqq., Ritter: Erdkunde I. pag. 693 seqq., Rosellini Monumenti del Culto pag. 191 seq.

Thebais et hic et II, 92 non de nomo Thebaico, qui dicitur II, 42, sed de ipsa Aegypti parte superiore intelligenda est. Conf. II, 15 ibiq. not.

καὶ Ἐλεφαντίνης] De Elephantine vid. nott. ad II, 17. Sed quae hoc ipso loco memorantur, ea non ad Elephantinen, verum ad *Philas* (cuius insulae nulla caeteroqui apud Herodotum mentio) pertinere statuit Iomard. in Descript. de l'Egypt. Antiqq. vol. I. cap. 2. sect. 2. pag. 18. 19 coll. cap. 3. p. 1.

μὲν Κρῶφι, τῷ δὲ Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, ἐούσας

2. 18 seq. (Recueil I. pag. 36 seq. 88 seqq.) ipsumque istius insulae nomen huc refert, si quidem, ut dudum voluerat Bochartus, *Φίλαι* descendit a voce *Φίλ*, adiecta Graeca terminatione, qua voce Aethiopes aliique Asiae populi *elephantem* significant; in eum enim locum advectum esse notat et superioribus regionibus Africae ebur; quae res eius nominis causa fuerit*). Haec et alia multa (in quibus tu praecipue conf. Zoeg. de Obelisc. p. 286 not. et Coraem ad Heliodor. Aethiop. II. pag. 256) in medium protulit Creuz. (Commentt. Herod. pag. 175 seqq.) haec adiiciens: „Quam rationem si amplectaris, duae fuerint Elephantinae insulae, altera postea sic quoque appellata, altera Philae. Ac reapse quae Herodotus II, 28 de duobus montibus Syenen inter atque Elephantinen refert in loco de fontibus Nili, ea ad Philas pertinere arbitratu Iomardus. Quod mirum sit in historico tam accurato et qui ibidem profiteatur (cap. 29), se ipsum spectatorem pervenisse Elephantinen usque, quique, quae ultra sita sunt audita, satis accurate describat. Contra, si unam tantummodo noverat Elephantinen historiae pater: celeberrimae insulae Philarum in eius libris nec vola nec vestigium apparet. Utraque tamen res commode explicari potest. Neque enim magis Tentyrae, Latopolis, Ombi aliarumque nobilium urbium templa, palatia reliquaque monumenta memorat. Strictim tantummodo carpit superioris Aegypti reliquias, videlicet hac caussa ductus, quod ante eum Hecataeus Milesius eas oras earumque memorabilia accura-

tius erat persecutus (cf. fragm. p. 21 seqq. et not. ad Herod. II, 15 fin.). Neque igitur doctissimo Iomardo assentiar, qui illud silentium inde explicat, quod nil nisi ipsas Thebas in Thebaide cognoverit Herodotus (Descript. de l'Eg. I. cap. 5. pag. 3).“ Haec ille, plurima de Philis insula eiusque sacris disputans, quae ad Herodoti locum minus pertinent. Qui si unam modo noverat Elephantinen, quam II, 17 commemorat, haud equidem intelligo, quomodo ille ab erroris suspicione liberari queat, quod h. l. istam insulam cum Philis insula, quae nonnihil remota est ab Elephantine meridiem versus, confuderit. Nam Philae, ut Salmasii utar verbis (Exerc. Plinn. p. 310. 311), supra novissimum catarractem, catarractes supra Syenen, cui opposita Elephantine sub ipsam catarractem sita est, supra quem Philae sunt. Hic autem insulam intelligendam esse, quae supra catarractem sita est, nec infra illum, dubio vix caret. Plura Ritter: Erkunde I. pag. 680. 681. De Philis accurate disputavit G. Parthey in commentatione „de Philis insula eiusque monumentis“ edita Berolini 1830. Qui satis edocuit, a Philis Syenen duarum horarum (*ticus*) Gallicarum esse iter, quae commode duabus horis ab expedito pedite conficiantur, s. 30,000 pedd. Pariss., unde centum stadiorum intervallum, quod dixit Strabo XVII. p. 818, ad dimidium fere revocandum sit (cf. p. 1 seq. 81 seqq.). Nihil vero, qui inde a superiori catarracta Wadi Halfensi placide fluit usque ad Philas, iam hac insula relicta, a recta via, quam tenebat,

*) Etymologiam vocis *Philarum* disquirat Parthey p. 63 seqq. bene monens Graecam esse vocem a *φίλος* ductam propter loci amoenitatem, quae quanta sit, idem ostendit vir doctus p. 4 seq. 60 seqq. attulitque etiam nomen insulae Arabicum: *Anes-el-modjud*. i. e. *hilaritas naturae*; alia insulae nunc vulgo tributa nomina taceamus: id vero teneamus, unam elephantis imaginem, adhuc in Aegypti monumentis repertam, cerni in templo Philarum occidentali; vid. ibid. p. 37 seq. In inscriptionibus monumentorum insulae et adiacentium Nubiae templorum nomina insulae haec reperiri scribit Rossellini I. l. p. 179. *Manlak*, *Manneb* s. *Manuebmon*.

ἡμισυ τοῦ ὕδατος ἐπ' Αἰγύπτου ῥεῖν καὶ πρὸς βορέην ἄνεμον, τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ νότου. ὥς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν ἔφη τούτου Ψαμμήτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι. πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυρίων πλεξάμενον κάλον κατεῖναι ταύτη, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενόμενα ἔλεγε, ἀπέφαινε, ὥς ἐμὲ κατανοεῖν, δίνας τινὰς ταύτῃ ἐούσας ἰσχυρὰς καὶ παλιρρόειν· οἷα δὲ ἐμβάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι μὴ δύνασθαι κατιεμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν 29 ἵεναι. Ἄλλου δὲ οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην ψυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλλο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαν-

quinto per Orientem peregrinatus tradit de Nilo „qui emanans primo ex abyssu erupit in medio paradisi ex ingenti et profundissima fovea, — et illa fovea dicitur caput Nili, ad quod nulli patet aditus propter flammeum gladium et regionis altitudinem“ etc. (T. III. p. 125 seq. ed. Hassler. coll. p. 129, ubi idem Faber Herodotum affert de Nili crescentis natura tradentem).

τῶν οὐρέων τοῦτων] τούτων cum Gaisf. dedi pro τουτέων. Ad verba seqq. ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ νότου Cr. confert Salmas. Exercitt. Plin. pag. 312.

ἐς διάπειραν — ἀπικέσθαι] Psammetichum regem ad Elephantinen usque pervenisse prodit quoque inscriptio illa Graeca, cuius ad II, 2 mentionem fecimus; initio enim haec leguntur: βασιλεὺς ἐλθόντος ἐς Ἐλεφαντίαν Φαματίχῳ ταῦτα ἔγραψαν κ. τ. λ.

εἰ ἄρα ταῦτα γενόμενα ἔλεγε] τὰ γενόμενα, i. e. ea quae sunt et reapse contingunt, vera s. ἀληθῆ, ut dudum exposuit Wesseling. Add. Reiz. ad Viger. de idiotism. pag. 357 ibique Hermann. pag. 778. In seqq. valde variant libri editi, praesertim quod ad interpunctionem attinet. Equidem minus interpunctionis signum posui post ἀπέφαινε, cum, quae sequuntur verba, ad Herodotum ipsum necessario referenda, iudicium suum de iis, quae ab interprete relata acceperit, coniungentem (ut bene monet Letronne

in Journ. d. Sav. 1817. p. 92) vel potius sacerdotis Saitici verba ad suam rationem explicantem, a verbo ἀπέφαινε pendeant, quocum accusativi δίνας — παλιρρόειν similem in modum iunguntur atque I, 129: Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ σκαιότατον ἔοντα. Quae iam adduntur altero orationis membro per δὲ illato, in iis accusativum et infinitivum (μὴ δύνασθαι — ἵεναι) ita explicandum censemus, ut e minori enuntiatione (ὥς ἐμὲ κατανοεῖν) verbum mente repetamus, quam structuram Nostro haud infrequenter esse constat. Cf. nott. ad I, 58. IV, 5. 95. Quem loci sensum recte expressit Aristides in Aegypt. tom. II. p. 345 Iebb. pag. 458 ed. Dind. his verbis: εἰ ἄρα ταῦτ' ἀληθῆ, δοκεῖν αὐτῷ δίνας ἐν ταῦθα καὶ παλιρροίας τοῦ ποταμοῦ, eum nos hoc modo reddendum censuimus: „ut equidem sentio, sunt quidam gurgites, vel potius: intellexit ille gurgites quosdam, qui illic sunt validi, ac refluxum s. repercussionem; quum vero aqua montibus illudat. haud potuit utique (ex mea sententia) plumbum exploratorium demissum in fundum pervenire. — In seqq. haud mutavi οἷα δὲ, quod voluit Valcken. Conf. nott. ad I, 66. — Pro ἐμβάλλοντος cum recentt. scripsi ἐμβάλλοντος. Ad καταπειρητηρίην cf. II, 5 ibique nott.

CAP. XXIX.

ἐπὶ μακρότατον] De hac formula

τίνης πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου ἀκοῇ ἤδη ἰστορέαν. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι ἄναντές ἐστι χωρίον· ταύτῃ ὧν δει τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμφοτέρωθεν, κατάπερ βούν, πορεύεσθαι· ἦν δὲ ἀποβῆγῃ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥόου. τὸ δὲ χωρίον τοῦτό ἐστι ἐπὶ ἡμέρας τέσσερας πλόος· σχολιὸς δὲ ταύτῃ, κατάπερ ὁ Μαϊάνδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖλος. σχολιοὶ δὲ δυνάδεκά εἰσι οὔτοι, τοὺς δει τούτῳ τῷ 116 τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπῖξαι εἰς πεδίον λεῖον, ἐν τῷ

conf. I, 171. ibique nott. II, 34. IV, 16. 192, notante Werfero in Actt. phill. Monacc. I, 2. p. 244 seqq., cui add. Krueger. ad Dionys. Halicarn. Iudic. de Thucyd. p. 119, Ellendt ad Arrian. Exped. Alex. II, 19. §. 1. Spectat illa ad locorum distantiam nec male a Larchero hunc in modum redditur: „*en poussant mes recherches aussi loin, qu'elles pouvoient aller.*“ Ad ἀκοῇ cf. I, 171 et II, 123. 148 ibique nott. IV, 16. Siebelis ad Pausan. III, 25, 5. pag. 80, Lennep. ad Phalarid. Epist. pag. 229, b. De voce ἰστορέαν cf. nott. ad prooemium libri I.

αὐτόπτης ἐλθὼν] Quo loco memorabili supra sumus usi ad II, 15, ubi vid. Et iure hoc in loco subsistunt, qui de Herodoti itineribus exposuerunt (conf. Heyse Quaest. Herod. I. pag. 112). Nam universam Aegyptum Nostrum vidisse hinc manifestum fit.

Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι κ. τ. λ.] Herodotum ob narrationis elegantiam atque perspicuitatem laudat Longin. de sublim. cap. 16. §. 26, ubi Toupius Lucian. de ver. hist. II, 27 affert. Ad argumentum ipsum vid. quae ex recentiorum peregrinatorum libris attulit Heeren. Ideen etc. II, 1. p. 356 seqq. et quae paulo ante ex Partheyi libro attulimus. Qui enim nostra aetate has regiones perlustrarunt, testantur Nilum supra Syenen usque ad Philas valde flexuosum ac tortuosum esse, aquis tam rapide delabentibus, ut adhuc opus sit funibus, quibus naves ad-

verso flumine trahantur; alveum Nili fieri angustiores indeque impeditiores ipsam navigationem. Ultra Philas verum est Nilum ita placide fluere, ut nullum periculum subeant navigantes: sed mox intercedunt catarractae superiores Wadi-Halfenses, quibus denuo difficultates navigantibus opponuntur. Caeterum ad hunc Herodoti locum conf. etiam Iomard. Recneil etc. I. pag. 34 seq. et de Nili cursu Strab. XVII init. p. 786 s. 1133 et p. 1177 B. Nostra aetate praeter alios hunc Nili cursum secutus est in regiones superiores usque ad fontes propemodum Russegger: Reisen etc. II, 1. pag. 390 seqq. Ad verba: ἦν δὲ ἀποβῆγῃ suppl. κάλως vel simile quid.

ἔστι ἐπὶ ἡμέρας τέσσερας πλόος] Indicant haec verba *navigationem quadridui*; conf. II, 19 et Matth. Gr. Gr. p. 794. Quo ipso spatium ab Elephantine insula usque ad Tachompso indicari post Hennick. statuit Larcherus, mox tamen (vid. Tab. Geogr. p. 531), hac sententia reiecta, quadridui itinere declarari vult longitudinem ab Elephantine usque ad eum locum, ubi Nilus non amplius sit tortuosus; unde alio tridui aut quadridui itinere distare Tachompso; ita ut ad hanc insulam ab Elephantine proficiscenti septem s. octo dies sint insumendi. Mihi Herodoti verba vix aliter explicari posse videntur atque de via ab Elephantine usque ad eum locum, ubi Nilus non amplius est tortuosus. Quam viam commercio frequentem esse monuit Heeren. Ideen etc. II, 2. pag. 440.

νήσον περιφέρεῖ ὁ Νεῖλος· Ταχομφὼ οὖνομα αὐτῇ ἐστὶ. οἰκέ-
ουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες ἤδη καὶ τῆς νήσου.

Ταχομφὼ οὖνομα αὐτῇ ἐστὶ] *Tachompso* a Stephano Byzant. s. v. prope Philas esse dicitur, quae Ptolemaeo auctore magis ad meridiem a Philis sita erat. Sunt, qui insulam appellant; sunt qui urbem vocent, quae Romanorum aetate ad regionem nomine Dodecaschoeni notam pertinuerit. Sed ipsa urbs post deserta, quam Aethiopes aliam ex illius regione condiderant. Nunc loco nomen esse *Derar* Mannert. ponit l. I. X, l. p. 231. Sed Heeren. (Ideen etc. II, 1. pag. 350) intelligi posse arbitratur insulam *Calaptsché*, vel aliam quandam, quae quatuor milliaria ulterius e regione vici Girscheh sita sit; nam in illa insula splendidissima et amplissima templorum rudera recentioris aetatis peregrinatores detexerunt, quos eodem secutus Ritter: Erdkunde I. p. 645 seqq. plura disputat. In Aegypto insulae nomine *Tachempsoh* s. *Tachimsah* invenit Champoll. (l'Egypt. sous l. Phar. I. p. 152 seq.) significationem loci, ubi sunt multi crocodili, cum *Amsah* crocodili sit nomen, de quo cf. nott. ad II, 60. Quod idem antea posuerat Iomardus Recueil etc. I. pag. 92, ubi varia nomina attigit, quibus apud veteres haec insula designatur.

οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω κ. τ. λ.] Adscripsit Cr. Eustathii locum ad Odyss. IV, 84. p. 151 infr. et 152 supr. Bas. Est autem insignis hic locus, si de Aegyptiorum veterum originibus quae-
ras, quas ex Aethiopia repetendas esse volunt. Qua de re, nostrum locum respiciens, haec scripsit Creuz. in Commentt. Herodd. I. p. 180 seqq.: „Historiae pater insulam Tachompso partim ab Aethiopibus, partim ab Aegyptiis habitari prodit. Quod idem in Philensium insula locum habere dicit Strabo, quocum egregie facit Heliodorus. Iam Champollio (p. 157) elevare studet testimonium Strabonis, eamque communem habitationem soli insulae Tachompso arbitratur reservandam, cum ta-

men Herodotus ibidem (II, 20) terram supra Elephantinen ab Aethiopibus habitari et ipse profiteatur. Sed ut ad antiquissima tempora redeamus, quibus latius porrectam in meridiem Aegyptum facit Philostratus; ipse Champollio (I. p. 57 seq.) eius rei vestigia offendit in recentioribus itinerariis, in quibus monumentorum Aegyptiorum mentio fit, quae longe supra Philas versus meridiem appareant. Quae res si accuratius et ad certam fidem historiae exploretur: possint indidem multa explicari, quae nunc quidem nos impeditos tenent. Nemo enim non videt, origines Aegyptias omnesque res vetustiorum Pharonum alias esse, si, post occupatam a priscis illic colonis Aegyptum, Aethiopum res, opes, aliaque protinus seiuncta censeas a rebus institutisque Aegyptiis: alias contra, si plura per saecula et Aegyptios homines et Aethiopes eorundem regum imperio subditos existimes, ac mutuo omnium rerum commercio inter sese coniunctos.“ In nota subiecta idem Cr. plura monet de religionibus utriusque populi, quae si Aegyptios Aethiopum colonos dicas (nti Diodor. Sicul. III, 3), non poterant valde differre itemque monumenta advocat, templa, idola, alia id genus, quae Aegyptiis plane congruunt. Nostra aetate veteris Aethiopiae s. Nubiae monumenta templorum grandia et peregrinatorum et artificum cura accuratius cognita esse laetamur: tu vid. inprimis Gau: Antiquités de la Nubie Paris. 1822 fol., alia, quae excitantur in C. O. Muelleri libro de Archaeolog. §. 218. not. 2. Neque negari poterit, inter ea monumenta, quae in Nubiae inferioris ad Aegyptum proxime accedentis partibus inventa sunt, atque ipsa Aegypti monumenta maximam intercedere similitudinem, ut ab eadem gente iisdemque sacris dedita profecta videantur: sed id quoque concedendum erit, Nubiae monu-

τὸ ἡμισυ, τὸ δὲ ἡμισυ Αἰγύπτιοι. ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν περίξ νομάδες Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας ἐς τοῦ Νείλου τὸ ῥέεθρον ἤξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδοῖ. καὶ ἔπειτα ἀποβὰς παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοιπορίην ποιήσας ἡμερέων τεσσεράκοντα· σκόπελοί τε γὰρ ἐν τῷ Νείλῳ ὄξεις ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες πολλαὶ εἰσι, δι' ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δ' ἐν τῇσι τεσσεράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοστον ἐμβὰς, δυώδεκα ἡμέρας πλεύσας· καὶ ἔπειτα ἤξεις ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὖνομά ἐστι Μερὸς. λέ-

menta ad enim perfectionis et pulcritudinis gradum non assurgere, quem in ipsis Thebarum monumentis admiramur, immo his longe inferiora videri artisque depravatae signa praebere ea monumenta templorum, pyramidum etc., quae in ulterioribus Nubiae regionibus, prope Meroem adhuc inveniuntur. Quae cum ita sint, in hac tota quaestione sane gravissima cautius pronuntiandum esse nemo non videt aliaque adhuc esse exspectanda et certiora et accuratiora, quae, quid de primitiva illa quam statuunt Aethiopum cultura revera iudicandum sit, edoceant.

ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη κ. τ. λ.] Nullus hodieque invenitur illic lacus, nisi ipsum Nilum inundationis tempore lacus magni speciem praebere existimes eo-que Herodoti referas verba. Potuit etiam inde ab illa aetate mutari regionis conditio, lacusque olim qui fuit, arena compleri, potuit etiam haud accurate de his edoctus esse Noster. Quorum quid statuendum sit, noli discernere. Vid. Heeren. l. I. p. 350. Suspiciatur Maltebrun (cuius locum adscripserat Cr., Nouvell. Annal. d. Voyag. 1820. vol. V. pag. 403), planitiem, quae nunc prope Amara est e regione insulae Say, decem milliaria latam, ex parte nunc cultam, ex parte eaque maiori tectam silicibus, olim fortasse lacum fuisse illum, cuius apud Herodotum mentio fiat, nunc exsiccatum ferme.

σκόπελοί τε γὰρ ἐν τῷ Νείλῳ ὄξεις κ. τ. λ.] Vel haec probantur

recentiorum peregrinatorum testimoniis, exponente Heeren. Ideen l. I. Nam supra alterum catarractem, qui est prope locum Wadi Halfa 21° 50', crebrius in Nili alveo apparent scopuli ac saxa, quae fluvii cursum impediunt catarractasque plures efficiant, in quibus singulis indicandis non prorsus peregrinatorum narrationes sibi conveniunt.

αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον ἐμβὰς κ. τ. λ.] Haec, opinor, spectant ad eas regiones, quae fines septentrionales terrae Dongola transgresso patent et ad Meroem usque pertinent. Iam enim Nili alveus fit latior nec scopulis impeditus; ipse fluvius in plura brachia dissectus plures efficit insulas perquam fertiles omniumque rerum copia affluentes. Vid. Heeren. l. I. pag. 360 seqq. Ex quo eodem illud adificium, quod nunc aliunde etiam satis constat, omnem hancce regionem ab Aegypti confiniis usque ad Meroem in utraque Nili ripa splendidis templorum rudibus aliisque aedificiis amplissimis maxime insignem esse; quae ipsa, cum Aegyptiis simillima sint idemque structurae genus exhibeant, ad ea recte diiudicanda quam maxime valent, quae paulo ante posuimus de Aegypti originibus et de commercio inter veteres Aethiopes atque Aegyptios.

καὶ ἔπειτα ἤξεις ἐς πόλιν μεγάλην] ἤξεις etiam Lucianus praebet de ver. histor. II, 27, idemque sine ulla lectionis varietate exstat apud Herodot. II, 30. Quare ac-

γεται δὲ αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν.

cedente Medicei aliorumque codd. auctoritate id restituumus pro vulg. ἔξαι, quae ex Aldina fluxit. ἔπειτα satis tuentur libri, a recentt. edd. mutatum in ἔπειτεν.

τῇ οὐνομία ἐστὶ Μερόη] Quae Herodoto urbs est Meroë, aliis insula dicitur, de qua plura Diodor. I, 33. Strabo XVII. p. 1134 A s. 786. p. 1139 A. s. p. 790 coll. XVI. p. 1116 A s. p. 771 et XVII. p. 1177 A s. p. 821, alii, ab Heeren. citati l. I. pag. 396, quibus adde Chrestum Romanum apud Laur. Lydum de menss. pag. 268 ed. Roeth. et quae plura leguntur ap. Beck. Allgem. Weltgesch. I. pag. 276. Add. Ritter: Erdkunde I. p. 504 seqq. Vetus-terum de Meroë locos ac recentiorum scriptorum plerosque affert Forbiger Handb. d. alt. Geograph. II. p. 814 seqq. Etenim post Heerenium, de Meroë copiose scribentem, ipsam hanc regionem plures adierunt viri docti peregrinatores, Burckhardt, Rüppel, Caillaud, Hoskins, quibus addi velim non minus accurate hanc omnem regionem eiusque monumenta describentem Russegger: Reisen etc. II, I. p. 480 seqq. Est vero Meroë insula, quae non minus atque urbs eiusdem nominis prisco aevo valde celebris fuit, ea regio, quae nunc vocatur *Atbar* et maiori parte ad regnum Sennaar, minori eaque australi ad Abyssiniam pertinet, fluvii cum undique fere sit inclusa et satis ampla, ut eo magis insula et veteribus nuncupari potuerit, quo hisce fluvii pluviarum aetate auctis et terram longe lateque inundantibus illa revera insulae quandam speciem praebere videatur. Quo haud scio an faciat Chresti narratio: Nilum, dum Meroë circumfluat, insulam efficere. In ea igitur regione Meroë collocanda erit et quidem paulo infra eum locum, quo nunc invenitur *Schandy* (cf. Russegger l. I. p. 492). Hic omnia vides monumentis cuiusvis generis, templorum rudibus, aedificiorum splendidissimorum reli-

quiis referta; unde quanta olim fuerit urbs, quantum regnum, iure colligas. Namque ista monumenta, recentissimorum peregrinatorum studiis cognita et descripta, quamvis in singulis quibusdam ab Aegyptiis differant, tamen in summa cum Aegyptiis ita congruunt, ut altera ex alteris effecta fuisse appareat. Unde Heerenius alique in his Meroës monumentis, templis potissimum ac pyramidibus, incunabula quasi rerum Aegyptiarum omnium, quae inde sint profectae, sibi reperisse visi sunt; eandemque etiam tenet opinionem Hoskins, qui in libro: *Travels in Ethiopia etc.* illustrating the antiquities, arts and history of the ancient kingdom of Meroe (Lond. 1835), haec monumenta descripsit atque lapidi insculpta exhibuit p. 66 seqq. p. 348 seqq. At vero haec ipsa templorum ac pyramidum frequentium rudera accuratius insipientibus vix dubium esse poterit, longe inferiora, structurae molem et artem si respicias, haec videri iis, quae ipsa in hoc genere praebet Aegyptus, indeque ad multo anteriorem aetatem haec esse referenda, quae ad Aegyptiorum exemplaria effecta et elaborata esse constat; cf. Edinburgh Review nr. CXXV. p. 52 seqq. Caillaud *Voyage à Meroe* III. p. 162 seqq. 200 seqq. 272 seqq. Berlin. Jahrb. f. wissensch. Kritik 1844. nr. 45. p. 355. Russegger l. I. p. 489 seqq. Russel. in Edinburgh. Cabinet-Library T. III. Egypt. p. 35 seqq. et XII. p. 55 seqq. Duncker *Gesch. d. Alterth.* I. p. 83 seqq., ne plura in re nunc satis certa et exposita afferam. Nec magis opus erit refellere virum doctum, qui in Edinburgh. Review Vol. XLI. p. 190. Meroë sitam esse ponit eo loco, cui adhuc nomen *Merane* in superiore Dongola quae nunc dicitur: hoc enim cum Herodoti verbis haud convenire recte statuit Wheeler: *Geography of Herodot.* p. 520.

οἱ δ' ἐν ταύτῃ Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μόνους σέβονται, τοὺς τε μεγάλως τιμῶσι· καὶ σφι μαντήτων Διὸς κατέστηκε. σιγατεύονται δ', ἐπεὶ σφας ὁ θεὸς οὗτος κελεύη διὰ θεσπισμάτων, καὶ, τῇ αὖν κελεύῃ, ἐκέλευε. Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος 30 πλέων ἐν ἰσθμῷ χρόνῳ ἄλλῳ ἔξεις ἐς τοὺς Ἀυτομόλους, ἐν ὅσῳ περ ἐξ Ἐλεφαντίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπίαν. τοῖσι δὲ Ἀυτομόλοισι τοῦτοις οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ·

Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μόνους σέβονται] Non prorsus cum his consentit Strabo XVII. p. 1177 D p. 822; cui tamen haud scio an Herodoti sit anteferenda auctoritas, quocum monente Thorlacio in pro- lusione de sacr. et sapient. Aethiopp. (Havn. 1825) pag. 6 facit Heliodorus, qui *Solem, Lunam, Dionysum* memorat deos. Quod enim Iovem Noster appellat et Dionysum, intellexit (Iovem) Amun atque Osiridem (conf. II, 42); quem utrumque deum illic cultum fuisse satis comprobant anaglypha atque imagines, quibus temporum rudera referta esse clamant peregrinatores recentissimi, ab Heerenio citati l. l. De hoc Iove Hammone omnia sup- peditabit Ch. F. Schmitthenner in Syntagm. I. de Iove Hamm. (Weil- burg. 1840) p. 4 seqq. Ex Aethio- pia huius dei cultum ad Aegyptios pervasisse idem contendit: qua de re utut statuis, nihil differre inter Aegyptiorum atque Aethiopum deos ac sacra, ipsa monumenta satis de- clarant. Quare etiam quod Ammonis templo (quod inter ruinas illas Heerenius sibi invenisse videtur, l. l. p. 416 seqq. 420 seqq.) iunctum fuit oraculum, id primordium quo- dammodo reliquorum per Aegyptum oraculorum haberi ille vult, quo- rum originem ad colonos istos re- vocaveris licet, qui ex Aethiopia in Aegypti regiones demissi ad utramque Nili ripam consederint. Quo ea ducere, quae Herodotus de iis mox tradat, qui oraculorum iussu ad bella profiscantur, idem notat Heerenius. Conf. etiam Dio- dor. Sicul. III, 3. 6. Qui ex India haec omnia repeti volunt, cui et Aethiopia et Aegyptus sacra sua

ac templa debeat, eos nunc mitti- mus, cum tale argumentum ab He- rodoto explicando, in quo uno nunc versamur, alienum videri queat. Vid. tamen Henrichsen de Phoenic. commentt. alter. p. 8 (Havn. 1827).

CAP. XXX.

τοῖσι δὲ Ἀυτομόλοισι τοῦτοις οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ] Nemo nescit voce Ἀυτομόλων indicari *transfu- gas*; quales fuerint Aegyptiorum milites, qui ad Aethiopes secesse- rant. Vocem Ἀσμάχ, cuius loco libri quidam Ἀσμά, alii ex He- braica, alii alia ex lingua expli- care studuerunt. Si una litera ad- dita legeretur Σασμάχ, id Iablons- kius explicari posse putat ex Aegyptiaco *Sosmeh* aut *Sosmah*, quod denotet *plenos ignominia et despectu*; si legeretur Ἀσασμάχ, compositam videri vocem, quae denotet *ad si- nistram stantes*, beneque conveniat iis, quos alii scriptores appellent *ἐναννύτας*. Conf. etiam Wilkin- son. Manners etc. I. p. 154 et Uh- lemann in Philolog. Aegypt. p. 12, qui ex Coptica lingua interpretatur *defectores*. Ad Herodoteam vocis interpretationem imprimis facit Dio- dorus I, 67. Cum enim rex, sus- cepta in Syriam expeditione, pere- grinos milites praeferens in dextra aciei parte collocaret, Aegyptios vero in sinistra, Aegyptii indigna- bundi defecis- se et in Aethiopiam commigrasse dicuntur. Nam sini- stra minus utique honorata; unde appellatio Ἀσμάχ ignominiae causa illis indita fuisse videtur. Sed alias quoque causas fuisse aspiceris li- cet, quae indigenas milites move- rint, ut a Psammitico desciscerent

δύνανται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ
ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. ἀπέστησαν δὲ
αὗται τέσσερες καὶ εἰκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχίμων
ἐς τοὺς Αἰθίοπας τοὺτους δι' αἰτίην τοιγύδε. ἐπὶ Ψαμμητί-
χου βασιλέως φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τε Ἐλεφαντίνῃ πόλει

aliasque sibi quaererent terras. Qui enim iam Sethonis sacerdotis sub imperio postpositi fuerint ac neglecti, haud meliori sorte usi esse videntur Psammitichi sub regno, qui peregrinos mercede conduxerat milites, iisdemque se custodiendum tradiderat! Conf. nott. ad II, 152. Plura Beck. Weltgesch. I. p. 726. Add. Soldan. in Mus. Rhen. IV, 1. p. 135. Saint-Martin in Mém. de l'Acad. des Inscriptt. T. XII. P. I. p. 307. Biographie Univers. T. XXXVI. p. 178 seq., qui milites hos ex Aegypto in Aethiopiam secedentes ad eum usque locum pervenisse putat, ubi duo Nili superioris brachia, quibus nomen albo et caeruleo Nilo, confluant; idque accidisse vult anno 652 ante Chr. n. Herodoteam narrationem hanc attigit quoque Hoskies in libro praeced. cap. laudato p. 306 seqq.

δύνανται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος] δύνασθαι, valere, significare (quo sensu θέλειν II, 13), illustrarunt Valcken. ad Herod. IV, 131, Boissonad. ad Eunap. pag. 155. Pro χειρὸς Stephanus Byz. s. v. Αὐτόμολοι hunc locum afferens habet χειρὸς, quam formam ab Herodoto alienam esse ostendit Bredov. p. 159. Cf. etiam Herod. II, 169 et 106.

τέσσερες καὶ εἰκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχίμων κ. τ. λ.] Hic numerus myriadam viginti et unius, nisi in ipsis numeris mendum latet, nimius videtur Zoegae De obelisc. p. 570 atque Rossellino Monum. civil. III. p. 208, cum Hermotybiorum numerus adscendat ad sedecim myriades, Calasiriorum ad viginti quinque myriades, ad alterutram partem autem secedentes pertinuerint necesse sit; vid. II, 164 seqq. Etenim οἱ μάχιμοι intelliguntur ii Aegyptii, qui ad militum tribum (*Kriegerkaste*) per-

tinebant, in Aethiopiam transgressi, cum regis Aegyptii imperium aegre ferrent; id quod valde diminuisse censendum est ipsorum Aegypti regum facultates et opes, cum omne robur in hac militum tribu esset positum, reliqui autem Aegyptii armis ferendis vix pares essent. Cf. Heeren. Ideen etc. II, 2. p. 399 coll. p. 137 seqq. In Aethiopia benigne excepti sedes acceperunt in terra Goiam, ubi prioribus incolis loco pulsus suum quoddam regnum conderent. Plura Heeren. l. l. II, 1. p. 427 seq. 434 seq. In ea regione, quae nunc *Sennaar* dicitur, eos habitasse statuit Wheeler l. l. p. 520. 524 seqq. Cr. ad h. l. adscripsit Coraem ad Heliod. Aethiop. pag. 256 seq. et Journal. d. Sav. 1819. Sept. p. 518—520. Hoc enim loco Angli cuiusdam Bowdich sententia memoratur, Aethiopes ab Aegyptiis immigrantibus pulsos in interiorem Africam paulatim esse delatos, ut pro parentibus gentis bellicosissimae Anglis aliquoties perquam fatalis, *Ashante's*, haberi possint.

φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τε Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων] πρὸς Αἰθίοπων hic valet: *adversus Aethiopes*, vel potius: ut Aegyptum tuerentur a parte Aethiopiae s. ab Aethiopibus invadentibus. Neque aliter mox: πρὸς Ἀραβίων τε καὶ Σιρῶν et πρὸς Αἰθίης. Monuit Kuehner Gr. Gr. §. 616. T. II. p. 307. Ad Elephantinen fines Aegypti tum positos esse supra iam monuimus: ut nil mirum sit, sub Psammiticho hic militum fuisse custodiam similem in modum, quo vel Romanorum aetate tres cohortes ibi custodiam egisse scribit Strabo XVII. p. 817. Persarum sub imperio idem obtinuisse Noster paulo post ipse testatur.

πρὸς Αἰθιοπῶν, καὶ ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι ἄλλη πρὸς Ἀραβίων τε καὶ Σύρων, καὶ ἐν Μαρέῃ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἔτι δὲ ἐπ' ἑμεῦ καὶ Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ φυλακαὶ ἔχουσι, ὥς καὶ ἐπὶ Ψαμμητίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἑλεφαντίνῃ Πέρσαι φρουρέουσι καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους τρία ἔτεα φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδείς τῆς φρουρῆς· οἱ δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῶ λόγῳ χρησάμενοι, πάντες ἀπὸ τοῦ Ψαμμητίχου ἀποστάντες, ἦσαν ἐς Αἰθιοπίην. Ψαμμητίχος δὲ πυθόμενος ἐδίωκε. ὥς δὲ κατέλαβε, ἐδέετο πολλὰ λέγων, καὶ σφεας θεοὺς πατρώους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. τῶν δὲ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰ-
117 πεῖν, ἐνθα ἂν τοῦτο ἦ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. Οὗτοι ἐπεὶ τε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, διδοῦσι σφέας αὐτοὺς τῷ Αἰθιοπῶν βασιλεῖ. ὁ δὲ σφεας τῷδε ἀντιδωρέε-

καὶ ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι] *Daphnae Pelusiaca*, quae infra quoque memorantur II, 107, non multum aberant a Pelusio urbe, Pelusiaco fluvio appositae ad Aegyptum ab exterarum gentium incursionibus tutandam. In codice sacro aliquoties occurrunt nomine *Taphnes*, quod ab hodierno *Safnas* non valde recedit. Conf. Schlichthorst. I. I. p. 75. Mannert I., I. X, I. p. 492 seq. Hartmann. *Erdbeschreib. von Aeg.* p. 855. Mox cum Bekkero, quem caeteri edd. secuti sunt, delevi molestum δὲ vulgo post ἄλλη illatum, cum nemo non videat, verba: καὶ ἐν Δάφνησι — Σύρων arcte secum cohaerere; Eltz in *Quaest. Herodot.* fasc. II. (Jahrb. d. Philol. u. Paedag. Suppl. IX. pag. 325) scribi vult ἄλλη δὴ, quod mihi aeque alienum videtur a huius loci sententia. Cum Gaisfordio scripsi Ἀραβίων τε καὶ Σύρων, ubi vulgo deest τε et pro Σύρων inveniebatur Ἀσσυρίων, quod merito iam damnaverat Valcken. Conf. Bredov. p. 71. — De *Marea*, vid. nott. ad II, 18. — In verbis: ὥς καὶ ἐπὶ Ψαμμητίχου ἦσαν Struve Spec. *Quaest.* etc. pag. 26 notat usum particulae ὥς rariorem post praegressum ταῦτα et similia.

τρία ἔτεα φρουρήσαντας ἀπέλυε κ. τ. λ.] Alia prodit Diodorus I, 67,

quocum conferunt Plutarch. *Mor.* pag. 601 E et Aristotel. *Rhet.* III, 16. Tu vid. quae paulo ante ipsi monuimus. — οὐκ ἔα recte explicat Valcken. *dissuadebat, dehortabatur*. Vid. eius not. et G. Hermann. ad Viger. p. 890. Cf. supra II, 18. IV, 164. V, 36. De imperfecti forma, neglecto augmento, omnia collegit Bredov. p. 302.

τῶν δὲ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν κ. τ. λ.] δείξαντα Bredov. p. 153 invitis codd. in δείξαντα mutari vult, ut constans sibi reperiatur Herodotus, quem utraque forma uti potuisse ac revera etiam usum esse contendo. Simile quiddam de nobili uxore Itala, Catharina Sforza, quae domino Forlensi erat nupta, ex Machiavelli. *Hist. Florent.* I. VIII. profert Italus interpres. Ex antiquitate simile quid narrat Tacitus *Hist.* II, 13: — „femina Ligus, quae filio abditto, cum simul pecuniam occultari milites crediderent, eoque per cruciatus interrogarent, ubi filium occuleret, *uterum ostendens latere* respondit“ etc. De Lacae-na muliere similia tradit Plutarchus *Morr.* II. p. 241 B, ubi conf. Wyttenbachs *Animadverss.* T. II. pag. 1219; de Persarum feminis conf. eundem Plutarchum II. pag. 246 A.

ται. ἥσαν οἱ διάφοροί τινες γερονότες τῶν Αἰθίοπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν οἰκέειν. τούτων δὲ ἔσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας ἡμερώτεροι γερόνασι Αἰθίοπες, ἦθθα μαθόντες Αἰγύπτια.

- 31 Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόον καὶ ὁδοῦ γινώσκειται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεύματος. τοσοῦτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένῳ ἐς τοὺς Αὐτομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρης τε καὶ ἡλίου δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τούδε οὐδεὶς ἔχει σαφέως φράσαι· ἐρῆμος γάρ ἐστι ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.
- 32 Ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, φαμένων ἔλθειν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι ἐς λόγους Ἐτε-

τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας] τούτους ad Aethiopes spectat et a verbo ἐξελόντας pendet, quod ipsum ad Aegyptios recens receptos referri debet, hoc fere sensu: *Iussit rex Aegyptios advenas, illis (Aethiopibus) electis, terram habitare, ab illis olim occupatam.* Ubi ἐξελόντας minime sollicitandum, quod Schweigh. tuetur his locis: I, 103. 159 etc.

CAP. XXXI.

τοσοῦτοι γὰρ κ. τ. λ.] Vulgo οὐτοι, cuius loco cum bini libri offerrent τοσοῦτῳ, priores editores, quos secutus sum, inde reposuerunt τοσοῦτοι. Adnotat Wesselingius, in mensium numero, quos ab Elephantine Meroë versum et Automolos proficiscentes conterant, dissentire ab Herodoto Aristidem Orat. Aegypt. pag. 346. s. T. II. p. 461 ed. Dindorf. Sed hicce aliis ex fontibus sua hausisse censi potest. In antecedentibus πλόον καὶ ὁδοῦ (de itinere, quae per aquam navigando fit et de itinere terrestri) eodem modo iunguntur, quo apud Strabonem VII. p. 307: ὥστε καὶ πλοῦν εἶναι καὶ ὁδόν.

CAP. XXXII.

Ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων] Vel ex hoc loco certitur eximium Nostri studium, quo

eorum, quae narrat, praesertim si mira aut a vulgatis et consuetis aliena viderentur, auctores afferre nunquam supersedit, accurate discernens inter ea, quae ipse vidit et quae ab aliis tradita accepit. Plura in Comment. Herodot. §. 9. Cyrenaei, ad quos et hoc loco et II, 33 provocat Herodotus, mercatores fuisse videntur, quibuscum in colloquium venit, cum in urbe Cyrene versaretur; de qua re vid. Comment. Herodot. §. 7. Etenim hi mercatores, qui commercium cum interioribus Africae partibus agebant, inde ipsi has regiones obierant, itinere per deserta in magno comitatu, ut fieri solet, facto.

φαμένων ἔλθειν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον] De Ammonii conf. Herodot. II, 42. IV, 181 coll. III, 25 seq. Schmitthenner: De Iove Hammone Syntagm. I. p. 28 seqq., qui reliquos vet. scriptorum locos suppeditat. Intelligi debet h. l. Iovis Ammonii templum atque oraculum satis notum tum propter religionem et sacra, tum propter commercii celebritatem. Neque enim templum solum illic fuisse existimandum est, verum regnum incolis frequens, ut cryptae hominibus medicatis sive mumiis repletae hodieque monstrant. Nunc loco nomen *Simah*. Cuius rei inprimis fidem nobis fecit recentissimus peregrinator de Minutoli, qui accuratissime hunc locum descripsit in itineralio

ἀρχῇ τῷ Ἀμμωνίων βασιλείῃ· καὶ κως ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νείλου, ὡς οὐδεις αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἐτάρχον φάναι ἔλθειν κοτὲ παρ' αὐτὸν Νασαμῶνας ἄνδρας. τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Λιβυκὸν, νέμεται δὲ τὴν Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶ χώρην τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας καὶ εἰρωτεωμένους, εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων τῆς Λιβύης, φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν δυναστῶν παῖδας ὕβριστὰς, τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶσθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ, καὶ θῆκα καὶ ἀποκλήρωσαι πέντε ἑωυτῶν, ὁψομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων. Τῆς γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆν θάλασσαν ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέ-

suo, quod Berolini prodit a. 1824 (Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in d. libyschen Wüste etc.) pag. 87 seqq. Conf. praeterea Heeren. Ideen etc. II, 1. p. 212 seqq. et Ritter. Erdkunde I. p. 981 seqq. Aliis Ammonis templum in Oasi El-Kassar quaerendum videbatur. Vid. Ios. de Hammer in Annalibus Vienneens. vol. XLV. p. 31. Minus recte, ut nunc quidem satis constat, post eximiam curam Minutolii atque aliorum peregrinatorum, e quibus hos modo afferre iuvat eorum in gratiam, si qui sunt, qui de his accuratiora doceri concupiscant: Fr. Cailliaud: Voyage à l'oasis de Syouah, redigée et publiée par Iomard. Paris 1823., Hoskins Visit to the great Oasis p. 216 seqq. 254 seqq. 257 seqq., Bibliothèq. universelle de Genève 1851. Septemb. p. 110 seq., Bayle St. John: Adventures in the Libyan Desert and the Oasis of Jupiter Ammon. Lond. 1849. Wheeler Geography of Herodot. pag. 564 seq. Alia quaedam etiam suppeditat Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 825. qui idem (p. 824) veterum locos de hac oasi omnes praebebat. De Solis fonte vid. nott. ad IV, 181. — Ad verba ἀπικέσθαι ἐς λέσχην cf. quae diximus ad I, 153.

ἐλθεῖν — Νασαμῶνας ἄνδρας] De Nasamonibus confer IV, 172 et Diodor. Sicul. III, 49. Atque Heerenius, ubi hunc locum exponit

(Ideen etc. II, 1. pag. 203 seqq.), recte notare videtur (p. 198 l. 1.), Nasamones pertinuisse ad Syrticas gentes, quae commercium cum interioris Africae gentibus egerint; ita ut iter illud haudquaquam per regiones plane incognitas institutum videri debeat; quippe quo hoc potissimum respexerint, num quid ulterius, quam commercii causa vulgo proficiscerentur, progredi liceat.

Τῆς γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆν θάλασσαν κ. τ. λ.] Eandem Libyae in tres partes divisionem profert IV, 181. Quae vel hodie servata esse dicitur in tribus illis appellationibus: *Barbarei*, *Biledulgerid* et *Sahara*; quippe naturae ipsi illa est valde congrua et consentanea. Quae ultra deserta Sahara sunt regiones cultae ac fertiles, nunc cognitae sunt nomine *Nigritiae* sive *Sudan*; quas nec Herodoto prorsus incognitas fuisse, ea ipsa declarant, quae in huius capituli fine leguntur. Confer Heeren. Ideen II, 1. p. 6 coll. Ritter: Erdkunde I. p. 898.

Τῆς γὰρ Λιβύης — θάλασσαν] i. e. quod attinet ad eas Libyae partes, quae secundum mare boreale s. mediterraneum porriguntur; quibus ora borealis Libyae indicatur, in cuius extrema occidentem versus parte ab Herodoto collocatur *Solois* promontorium. Conf. IV, 43. Quod promontorium *Kanin* esse, copiosa

χοι Σολόεντος ἄκρης, ἥ τελευταὶ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες, καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἑλληνες καὶ Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατῦπερθε θηριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατῦπερθε τῆς θηριώδους, ψάμμος τέ ἐστι καὶ ἄνυδρος δεινῶς καὶ ἐρήμος πάντων. Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας¹¹⁸

disputatione probatum it Rennelius (l. l. p. 567—570), improbante Bredovio, qui cum Gosselin. promontorium *Spartel* ponit, cuius loco alii promontorium *Boiador* intelligi posse existimant. Confer ibid. p. 570, 17. Rennelium sequitur Manertus l. l. X, 2. p. 495 seq., a quo discedens Schlichthorst. l. l. p. 167 seq. indicari putat ab Herodoto id promontorium, quod Graeco nomine appellatur *Ampelusius*, Punico *Cotes*. Equidem cum Rittero (*Erdkunde* I. pag. 890) malim intelligere promontorium *Spartel*, neque ab hac sententia me deduxerunt iudicia eorum virorum doctorum, qui ad Rennelii sententiam se nuper applicuerunt, Moversii (*Die Phoeniz*. II, 2. p. 544 seq.) et Forbigeri l. l. p. 867: a quibus ipsis non admodum discedit Hirschler (*De Hammonis Periplo*. Ehing. 1832), de eo promontorio hic cogitandum esse ratus, quod album nunc vocant, prope urbem Azamor situm. Sed Barthio, qui ipse has regiones nuper perlustravit, vix dubium esse videtur, quin hoc loco de promontorio, cui nunc nomen *Spartel*, unice cogitari possit (*Wanderung. d. Gestade des Mittelmeers* I. p. 13 seq.). Quod ipsum in extrema maris mediterranei ora prominere in columnis Herculeis nemo nescit.

ἥ τελευταὶ τῆς Λιβύης] Secutus sum Gaisfordium, quamquam valde arridet lectio a viro docto olim proposita: ἥ τελευτὰ τὰ τῆς Λιβύης. Vulgo: ἥ τελευτὰ τῆς Λιβύης, cuius loco Struve l. l. pag. 30 praeferendum censet: ἥ τελευτὰ τὰ τῆς Λιβύης. Nam τελευτὰ olim scriptum fuisse, codicum vestigia indicare videntur. — In seqq. οὐ ἐπὶ θάλασσαν κατήκοντες ἄν-

θρωποι cum ii sint, qui secundum maris mediterranei oram habitant, verba: τὰ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων intelligenda erunt de interioris Africae regionibus, a mari remotioribus. Ad verba: ψάμμος τέ ἐστι καὶ ἄνυδρος — καὶ ἐρήμος mente repetendum ἡ Λιβύη.

Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεπομένους κ. τ. λ.] Particula ἐπεὶ, quam omnes libri tenent, immerito displicuit viris doctis, adeo ut emendarent *εἰπον* vel etiam *ἐπεὶ* s. *ἐπεινους*. Sed loco succurrendum erat non emendatione, sed interpretatione; est enim ratio ἀνακολουθός, cuius occasionem praeberunt ea, quae de Libyae terrae divisione interiecta sunt, inde a verbis τῆς γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ κ. τ. λ. usque ad καὶ ἐρήμος πάντων. Iam haec confirmaturus iis, quae reliqua erant de Etearchi narratione, pergit ἐπεὶ ὦν κ. τ. λ., quorum verborum apodosis iudice Hermanno ad Viger. pag. 784 seq. incipiat a verbis διεξελθόντας δὲ χρόνον πολλὸν ψαμμάδεα — ἰδεῖν. δὴ καὶ κ. τ. λ., ubi particula δὲ, post plerasque particulas temporales et maxime post ἐπεὶ, per anacoluthiam in apodosi inferri solita, praecipue in errorem interpretes induxisse eidem viro docto videtur. Probat Hermannii rationem aliisque exemplis Herodoteis confirmat Bredov. p. 107 seq. Aliam rationem orationis ἀνακολουθούτων constituentem innotuit Matthiae in not. ad h. l. Cui Herodotus, cum dicere vellet ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεπομένους — εὐ ἐξηγουμένους ἵέναι, ἵέναι πρῶτα μὲν κ. τ. λ., prius ἵέναι omisisse videtur, ut apodosis haec sit: ἵέναι πρῶτα μὲν.

ἀποπειμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλίκων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, λέναι τὰ πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας εἰς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης τὴν ἐρῆμον διεξιέναι τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ξέφυρον ἄνεμον, διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμώδεα καὶ ἐν πολλῇσι ἡμέρησι ἰδεῖν δὴ κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκῶτα· καὶ σφεας προσελθόντας ἄπτεσθαι τοῦ ἐπεύontos ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ. ἀπτομένοισι δὲ σφι ἐπελθεῖν ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσοντας ἀνδρῶν, λαβόντας δὲ ἄγειν σφέας· φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς Νασαμῶνας γινώσκειν οὔτε τοὺς ἄγοντας

ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους κ. τ. λ.] Bene nobis monere videtur Heeren. Ideen II, 1. pag. 198, minime solos quinque intelligendos esse iuvenes nobiles, qui iter susceperint, verum additos etiam illis ministros, comites. Nos dicimus *eine Karawane*. Nec tamen illi iuvenes viam in istiusmodi perfectionibus solitam secuti esse videntur, sed relicta illa, cum alias Africae regiones adhuc incognitas visere vellent, magis ad occidentem se convertisse. Quo spectant verba τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ξέφυρον ἄνεμον, cum scilicet occidentem et meridiem versus (*südwestlich*) illi iter instituerent.

διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμώδεα κ. τ. λ.] Haec ad deserta *Sahara* referri debere manifestum est; quibus desertis transmigrationis (id quod hodieque haud sine magno periculo fieri potest), haud minus manifestum, pervenisse iuvenes ad eas regiones, quas nunc solemus vocare *Negerländer*. Eo enim quadrat et color niger, qui incolis harum terrarum tribuitur, et minor statura corporis, quam recentioris quoque temporis peregrinatores observarunt, et indoles incolarum benigne et hospitaliter advenas excipientium, quam virtutem illius gentis hodieque memorent; eo denique etiam spectant arbores frugiferae, itidem recentioribus peregrinatoribus illic observatae. Vid. Heeren. l. l. II, 1. pag. 199. 200.

ἄπτεσθαι τοῦ — καρποῦ] ἄπτεσθαι — καρποῦ non tam *attingere fructus* esse monet Larcherus, sed *gustare fructus, vesci*, ut apud Thucyd. II, 50. Intelliguntur autem, ut credibile est, fructus arboris, quae dicitur *Schea Toulou*, *Schibaum* s. *Butterbaum*, et per totam interiorem Africam est propagata. Conf. Ritter: *Erdkunde* I. p. 347. Nec aliter visum Heerenio l. l.

ἐπελθεῖν ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσοντας ἀνδρῶν] De Aethiopiae incolis brevissimis statura, ita ut inde Pygmaeorum fabulam ortam credere liceat, Strab. XVII. p. 1176 D s. p. 821. Similia quaedam Nonnosus apud Photium Bibl. Cod. III. p. 8, quae recentiorum quoque narratione probari monet Larcherus. Neque enim nunc aliam de istis interioris Africae gentibus opinionem ferri confirmant, quae Heerenius protulit l. l. p. 199. 200. Alia olim Ludolf. *Histor. Aethiop.* pag. 69—74. Recentioris autem aetatis peregrinator, Mallien., in mediae Africae regionibus homines tam parvae staturae eosdemque imbecillimos, ut iure Pygmaeos dixeris, se invenisse testatur, lingua etiam diversissimos a reliquis Africae gentibus, ut sane Herodotea narratio de Nasamonibus hinc non nihil lucretur lucis; videas *Voyage dans l'intérieur de l'Afrique* etc. faite en 1818 t. II. p. 209. 262. In seqq. ad τοὺς ἄγοντας τῶν Νασαμῶνων conf. Matth. §. 570. p. 1126.

τῶν Νασαμώνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ διεξελθόντας ταῦτα ἀπικέσθαι ἐς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαντας εἶναι τοιοῖς ἄγρουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ μέλανας, παρὰ δὲ τῇ πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν· ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρης αὐτὸν πρὸς

ἀπικέσθαι ἐς πόλιν κ. τ. λ.] Quae urbs, nisi ea est, quae sive *Tūmbuctu* sive *Tombuctu* nunc dicitur amplissima et commercio per varias Africae partes hinc instituto celeberrima, certe in istis regionibus sita fuisse videtur. Ad istas enim regiones unice quadrant Herodoti verba. Tu conf. de hac urbe Ritter: *Erdkunde* II, 1. p. 445 seqq. 457 seqq. Dubitanter olim de his pronuntiaverat Ukert. *Geogr. der Gr. u. Roem.* I, 1. pag. 76, qui quo tempore scripsit, eo nondum istae regiones tam cognitae erant, quam nunc sunt recentiorum Europaeorum studiis, qui summo cum periculo ad has terras progressi sunt. Ad hanc eandem dubitationem rediisse video C. Vilh. Törnegren in *Diss. quae inscribitur: Circa Africam interiorem veteribb. cognitam observatt.* Helsingfors. 1844. p. 7. Id unum ex hac Herodoti narratione certo colligi posse putat, usque ad mediterranei maris oram eiusque incolas iam illa aetate pervasisse notionem quandam regionum interioris Africae, quamvis vagam ac fabulosam.

παρὰ δὲ τῇ πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν] Valde disceptatum inter viros doctos, fluvius iste qui fuerit. De Nili occidentalis s. albi brachio fuerunt, qui cogitarent; cf. *Annales des Voyages* 1848. Decemb. p. 345. 1849. Mai. p. 188 seq. Sed vix dubitandum, *Nigrum* esse sive *Ioliba* (*Oscholiba*), quod apud indigenas fluvii est nomen, quodque ipsum significat *fluvium magnum* seu *aquam magnam*. Nam in eum unum conveniunt Herodoti verba, ipsique crocodili in eo frequentes esse dicuntur. Vide Heeren. l. l. II, 1. p. 201. II, 2. p. 439 coll. Rennel. l. l. p. 573. Ritter: *Erdkunde* I. pag. 472 seqq. 492 seqq. Leake: *Journal of the geographical Society* (1831) Vol. I. p. 1 seqq. p. 24 seq.

Wheeler: *Geography of Herodot.* p. 571 seq. Gravius illud est, quod non minus inter veteres, quam inter recentiores potissimum disceptatum est, utrum hic fluvius, quem Nigrum esse diximus, cum Nilo cohaereat, adeoque unus idemque sit fluvius. Praefracte negat Rennelius l. l. pag. 573 seq. nec omnino aliter statuendum erit, si ipsum Nigri cursum consideres montiumque interioris Africae tractum, et terram, quam Nilus permeat, altiore ea, quam Niger irrigat, alia, quae ab recentioribus peregrinatoribus observata, bene notarunt Heerenius II, 1. pag. 15 seq. Ritterus l. l. I. p. 491 seqq. 506 seqq. 511 seqq. 523—26, qui iidem ex eorundem peregrinatorum testimoniis satis patere adiiciunt, apud istarum terrarum incolas eandem hodieque ferri famam: Nigrum cohaerere cum Nilo, sive unum esse eundemque fluvium. Conf. Dahlmann. in Herodot. pag. 86. Add. Pueckler-Muskau (*Allgem. Zeit.* 1838. IX. Febr. Beil. p. 268), qui et ipse meminit famae adhuc inter indigenas sparsae de fluvio magno, qui ex occidente proveniens cum albo fluvio (i. e. occidentali Nili brachio) coniungatur. Rennelio obloquitur Dureau de la Malle (*Géographie physique* etc. p. 79) communi famae antiquitatis aequae ac recentiorum temporum insistendum ratum eamque proponens sententiam, ut Nilus et Niger per alium fluvium intermedium quasi iuncti existimentur, quemadmodum v. c. in America meridionali Orinoco fluvius et Amazonum fluvius iuncti inveniuntur fluvio Rio-Negro et Cassiquiaré. Quo eodem spectant testimonia viri docti et Angli et Galli. Quorum ille, Fitz Clarence, a mercatore Arabi, qui pluries iam inde a Fetz ad Tombuctu iter fecerat, haec accepit: urbem distare dua-

ἥλιον ἀνατέλλοντα· φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους. Ὁ 33
 μὲν δὴ τοῦ Ἀμμωνίου Ἑτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθω,
 πλὴν ὅτι ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας, ὥς οἱ Κυ-
 ρηναῖοι ἔλεγον, καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀνθρώπους, γόητας
 εἶναι πάντας. Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ
 Ἑτεάρχος συνεβάλλετο εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος
 οὕτω αἰρεῖται. ῥέει γὰρ ἐκ Αἰβύνης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων
 Αἰβύνην· καὶ (ὥς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γινω-
 σκόμενα τεκμαιρούμενος) τῷ Ἰστροῦ ἐκ τῶν ἰσων μέτρων ὀρμαῖται.

bus viae horis ab Nigro, qui orien-
 tem versus fluens in magnum dul-
 cis aquae lacum sive mare desinat,
 in media Africa situm nomine *Bahr-
 Soldan*, unde qui ab altera parte
 exeat fluvius, esse Nilum Aegyptium
 (conf. *Revue Encyclop.* t. IV. p.
 57, Xème livrais.). Quibuscum fere
 consentiunt, quae Mollieno sciscitan-
 ti nonnulli dixerunt: Nigrum
 procul ab urbe Tombuctu exire in
 lacum immensum, cuius ipsius aquae
 defluentes in Nilum delaberentur.
 Vid. *Voyage etc.* t. I. pag. 219.
 t. II. pag. 291 seq. Conf. etiam
 quae afferuntur in *Jahrbh. f. Philo-
 log.* u. *Paedagog.* (1829) X. p.
 365. 457. *Revue encyclopedique*
 1829. Octob. T. IV. 2. p. 5 seqq.
 Neque vero unquam de ulla Nigri
 et Nili coniunctione cogitari posse,
 nunc satis cognitum habemus, me-
 liora edocti studiis et peregrinatio-
 nibus eorum virorum, qui summis
 cum laboribus ac periculis in has
 interioris Africae regiones itinera
 instituerunt: inter quos unum hic
 nominaverim Landerum, e cuius
 libro (*Reise in Africa zur Erfors-
 chung des Niger*, von R. u. J. Lan-
 der. Lips. 1833. I. p. XV seq.)
 de Nigri cursu accuratiora nunc con-
 stant. Namque Niger e Senegambiae
 montibus ortus primum orientem
 versus undas volvit urbem-
 que Timbuctu praeterlabitur, mox
 vero in meridiem conversus aquas
 suas effundit in sinum Guineae.

CAP. XXIII.

γόητας εἶναι πάντας] Incanta-
 HERODOT. I.

tionum et artium magicarum super-
 stitionem per gentes Africae, quas
 vulgo *Neger* dicimus, adhuc valde
 celebratam esse observat Heerenius
 (II, 1. pag. 199) ex Europaeorum,
 qui illuc pervenere, itinerariis.

συνεβάλλετο εἶναι τὸν Νεῖλον]
 De verbi συμβάλλεσθαι coniectandi
 notione diximus ad I, 68. Verba
 sequentia: καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕ-
 τω (vulgo οὕτως) αἰρεῖται sonant:
atque etiam ratio sic suadet, ut scil.
 hunc fluvium Nilum esse creda-
 mus. Conf. I, 132 fin. ibique not.
 De ipso argumento ad II, 32 fin.
 monuimus.

καὶ μέσσην τάμνων Αἰβύνην] καὶ
 deleverat Wesselingii monitu Rei-
 zius, invitis libris. Restituerunt
 Schweighauserus et Gaisfordius.
 Tu verte: „*vel mediam diascens Li-
 byam*.“ — De structura verbi τεκ-
 μαίρεσθαι conf. Matth. §. 396.

τῷ Ἰστροῦ ἐκ τῶν ἰσων μέτρων
 ὀρμαῖται] Interpretatus est Schweig-
 haeuserus: *parallelum Istro cursum
 habet*; minus opinor accurate, cum
 Herodotus non tam de utriusque
 fluvii cursu quam de fontibus sive
 de loco, unde uterque fluvius ini-
 tium capiat, loqui videatur. Hunc
 vero fontium locum utriusque fluvio
 ex opposito inveniri dicit hoc modo,
 ut in meridionali orbis terrarum
 parte, ubi Nili cursus incipiat, ibi-
 dem in septentrionali Ister fluvius
 exoriat. Quapropter postea, Istri
 cursum Nilo similem descripturus,
 addit mediam illum dissecare Euro-
 pam, ut a Nilo Africam secari
 mediam supra indicaverat. Vid.
 Guil. Henr. Kolster. de hoc loco

Ἴστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν καὶ Πυρρήνης πόλιος ῥέει μέσῃν σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω

accurate disputans in: Jahrb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. XIII. p. 8 seq. De cursu Istri conf. infra IV, 49. Istri ac Nili comparationem instituit etiam Oppian. Cyneget. II, 138. De Istri fontibus primarius exstat Pindari locus Olymp. III, 25 coll. VIII, 63, unde proficiscitur Pausanias V, 7. Reliquos veterum locos, Strabonis, aliorum, qui inde ab Augusti aetate de Danubii fontibus retulerunt, exhibuit accurateque tractavit C. B. A. Fickler: Die Donau-Quellen und das Abnobagebirg der Alten. Carlsruhe 1840. p. 14 seqq. Add. Forbiger Handb. d. alt. Geogr. III. p. 324. Quae Noster de Istri fontibus hic scribit, ut ab Hecataeo desumpta credam (ut Grotefend: Zur Geograph. u. Gesch. v. Alt-Italien II. p. 15), vix adduci possum, certis, quibus comprobem, argumentis destitutus: nisi huc trahere velis verba cap. 34: ὁ μὲν δὲ Ἴστρος — πρὸς πολλῶν γινώσκειται, quibus Hecataeus quoque tangi voluit; cf. Ukert: Damastes et Hecat. p. 16 seq. Mihi probabilius videtur, Herodotum haec accepisse a nautis s. mercatoribus, quos de his erat sciscitatus.

Ἴστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν καὶ Πυρρήνης πόλιος Pyrene urbs vix aliunde nota. Cum vero satis constet, Istrum non in montibus Pyrenaeis (quo quidem ducit Herodotea urbs Pyrene), verum in Abnoba monte (Schwarzwald) exoriri, ad eum ipsum montem eiusdemque fere aut cognati nominis urbem locumve Herodoti Πυρρήνην nonnulli referre studuerunt. Quod enim duobus rivulis, quibus nunc nomen *Prie* et *Brege* s. *Brigach* et *Brege*, formatur Danubius infra oppidum Donaueschingen, tertio quodam fonte accedente, nec longe ab hoc oppido invenitur vicus *Pföhren*, ex his nominibus, obscuriora quod essent, vel depravatis vel commutatis constituisse *Pyrenes* nomen apud scri-

ptores celebratum, sed nihil ad hunc locum pertinens iam Glareanus (cuius locum affert Fickler. l. l. p. 12) existimaverat. Atque de iisdem regionibus nominibusque cogitans fortasse *πυρρήνης χώρας* legendum esse putavit Dalecampius ad Plin. H. N. IV, 12. §. 24. Ad vicum illum Pföhren Herodoteam Pyrenen referri quoque voluit Eques de Lang: Baierns Gauern etc. p. 3. Quid quod de Tirolensi monte, quem nunc vocant *Brenner*, hic sermonem esse putavit Ioannes a Mueller (Opp. VI. p. 398). Quibus noli tu assentiri; Herodoti enim universam narrationem et sententiam, quam de Nilo atque Istro ex iisdem fontibus profuente eundemque cursum (ex opposito quidem) tenente protulit, accuratius consideranti vix dubium, quin Pyrenaeorum montium regiones intellexerit ibique Istri fontes collocaverit. Neque vero inde sequitur, in Herodoto legendum esse *Πυρρήνης ὄρους* s. *ὄρεους* (certe *ὄρεος*, ut Herodoti dialecto conveniat), prout olim in mentem venerat Stukio ad Peripl. Ponti Euxini p. 164 ob Aristotelis opinor locum, qui in Meteorolog. I, 13 Pyrenen dicit montem esse in Celtica terra, unde Ister proveniat totam Europam permeans in Pontum Euxinum. Namque ut taceam, *Pyrenae* civitatem olim ditissimam et mercaturae deditam commemorari ab Avieno Or. Marit. 558, Herodotus, qui haec omnia ex auditu retulit, errore eo magis erit excusandus, quo hae regiones ipsius aetate prorsus incognitae fuerunt, ipseque historiae pater eo usque in itineribus suis pervenire haud potuerit. Conf. etiam Dahlmannum in Herodot. p. 89 Herodoti lapsus in his exponente. Add. Zeuss: die Deutschen u. ihre Nachbarstämme p. 160 seq. Lueken: Einheit des Menschengeschlechts p. 147. Fickler l. l. p. 8—13.

οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακλήτων σπηλέων Retinui *Ἑρακλήτων*, ab

Ἡρακλιῶν στηλέων· ὁμονόεουσιν δὲ Κυνησίοισι, οἳ ἔσχατοι πρὸς δυσμῶν οἰκέουσιν τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ Ἴστρος, ἐς θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διὰ πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστροίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσιν 119 ἄποικοι. Ὁ μὲν δὲ Ἴστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς 34 πολλῶν γινώσκεται· περὶ δὲ τῶν τοῦ Νεῖλου πηγῶν οὐδεὶς ἔχει λέγειν· ἀόληκτός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρῆμος ἡ Λιβύη, δι'

omnibus quantum scio codd. allatum. Bekkero placuit Ἡρακλέων, idque reponi quoque iussit Bredov. p. 157. 219, quem sequitur Dindorf. Ἡρακλείων exhibuit Dietsch. Maluerunt quidam: ἔσω Ἡρακλιῶν στηλέων, cum Celtæ, quorum nomine Hispaniæ incolæ contineantur, extra columnas Herculeas censi nequeant. Sed bene monet Wesselingius, omnia extra Herculis fretum in Oceanum versa inde a Calpe promontorio, ubi Herculeæ columnæ fixæ credebantur, extra hascæ columnas dici; ut v. c. et Gades et extremam Lusitaniæ partem in Oceanum porrigentem, et fortasse veteribus, qui accuratiori huius terræ cognitione carebant, ulteriorem visam, quam reapse est. Vid. Strab. I. p. 82 s. 47. p. 112 s. 64. III. p. 250 s. 168. Præterea Celtas ad flumen Anam et Lusitaniæ promontorium Sacrum et Nerium, cui et Celtico nomen, sedes olim habuisse, idem testatur Strabo III. p. 230 B. s. pag. 153 Cas. Qui Celtæ quo minus hoc loco intelligantur, nihil certe obstat; quod ipsum documento erit, Pyrenen Herodoteam non in Germania sed circa Hispaniam montesque Pyrenæos quaerendam esse. De Celtis conf. etiam IV, 49 et C. O. Mueller. Etrusc. I. pag. 151, qui cum Herodoti Celtis comparat Herodori *Gletes* apud Stephan. Byz. s. v., cum Græca nomina *Κελτοί*, *Γαλάται*, *Γλήτες* ad unam eandemque radicem sicut revocanda. De Celtis vid. Zeuss I. l. p. 160 seqq. ὁμονόεουσιν δὲ Κυνησίοισι] *Cynæsi* infra IV, 49 vocat *Cynetas*, quos eosdem occidentem versus ultimos esse ait Stephanus Byzanti-

nus, quorumque sedes accuratius definiuntur ab Avieno Or. maritim. 200. Inde in extrema Lusitaniæ ora e mente. Herodoti collocanda videtur hæc gens, Celtis et ipsa accensenda; cf. Zeuss I. l. p. 161. Dieffenbach Celtica II, 2. p. 25. Aliter statuit Redslob (Tartessus etc. p. 42. seq.), qui ut concedit, Herodoto haberi Celtas populum omnium Europæ extremum occidentem versus, ita eundem vult caruisse accuratiori cognitione terræ ultra Pyrenæos montes sitæ, quam brevi tractu porrectam pone ipsos hos montes continere sedes Cynæsiarum opinetur. Quæ quomodo cum ipsis Herodoti verbis cohaereant, equidem haud intelligo. Cynæsi in Lusitaniæ ora, vel in Galatia Asturiaque, quæ nunc dicitur, vixisse recte quoque vidit Arnold History of Rom. I. p. 401 seq., ea, quæ Herodotus h. l. prodit, e Phœnicum periplo quodam fluxisse ratus. — In seqq. verba, quæ libri scripti omnes retinent ῥέων τὴν τοῦ κ. τ. λ., ipsi quoque retinenda censuimus, licet Valckenarius, quem plures recentiorum secuti sunt, vocem ῥέων ac deinde voces διὰ πάσης Εὐρώπης eiici iussisset. Dietsch uncis tantum inclusit hæc tanquam spuria.

τῇ Ἰστροίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσιν ἄποικοι] Hanc urbem alii vocant Istros, alii Istropolin, ut monet Larcher. in Tab. Geogr. p. 282 seq. Tu vid. Forbiger. I. l. III. p. 1098, qui omnes veterum locos suppedabit. Nunc loco nomen *Istere*, ut idem scribit, non longe ab eo loco, qui nunc vocatur *Kostendsche*, apud veteres *Constantiana*, unde ipsum recentius nomen ductum putem.

ἣς φέει. περὶ δὲ τοῦ ῥεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται. ἐκδιδοὶ δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἣ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίῃ κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερῶν ἰθὺα ὁδὸς εὐζώνῳ ἀνδρὶ· ἣ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστρῷ ἐκδιδόντι ἐς θάλασσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πάσης τῆς Αἰβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νεῖλον μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰρήσθω.

35 Ἐρχομαι δὲ περὶ Αἰγύπτου μηκυνέων τὸν λόγον, ὅτι πλεῖστα θωνμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ ἔργα λόγον

CAP. XXXIV.

ἐπ' ὅσον μακρότατον — ἐξικέσθαι] Confer supra II, 29 init.

ἣ δὲ Αἴγυπτος — ἀντίῃ κέεται] Maritimam Aegypti oram non prorsus Ciliciae respondere, cum nunc quidem satis constet, in Herodotum, qui graviter fuerit lapsus, minime invehamur, sed veniam illi demus, qui in huiusmodi rebus ea non viderit, quae tam remotis temporibus vix melius cognosci potuerint. Conf. Rennel. l. l. p. 455. Nec aliter iudicandum de comparatione, quam inter Nili atque Istri cursum Herodotus instituit atque de iis, quae de Sinope addidit, ex adverso Istri ostiis sita, quae omnia quantum a vero abhorreant, nunc nemo fere nescit. Conf. Dahlmann. l. l. pag. 87. Kruse de Istri ostiis p. 32 seqq. Quo gravius illud est, quod haec ipsa Herodoti verba alieno hoc loco legi, in quartum scilicet librum reiicienda, olim quis suspicatus erat. Sed optime demonstravit Valcken., haec verba perquam necessaria hic esse. Namque Herodotus tractum cursumque Nili atque Istri comparat ab occidente versus orientem fluentium. Quemadmodum ille Libyam mediam dissecat, ita hicce Europam; ille fluit ab occidenti Libyae, hic ab occidenti Europae parte; ille Aegyptum petit inque mare se effundit, hic in Pontum Euxinum effluit. Terminus orientalis, ad quem usque Nilus ex occidenti fluens pervenit, Aegyptus est; cui opposita est (nam

monstrandum erat, Aegypto obiectum respondere locum, quo Ister in mare exit) Cilicia montana, unde recta via pergendo quinque diebus perveniri potest Sinopen ad Pontum sitam et obiacentem Istro in idem mare se exoneranti. E quibus omnibus hanc Noster concludit summam: Nilum (per totam Africam, ut Ister per totam Europam) fluentem Istro similem esse beneque cum eo comparari posse. Cum enim utrumque fluvium pari meridiano s. pari longitudinis gradu (ἐκ τῶν αὐτῶν μέτρων ὁρμάται — cap. 33, ubi vid. nott.) oriri, alterum in Europa, alterum in Libya supra dixisset, consequens inde erat, utriusque etiam cursum sibi parem declarare (ἐξισοῦσθαι), cum uterque fluvius pari longitudine orientem versus delabatur. Vid. Kolster l. supra l. — Ad verba seqq. πέντε ἡμερῶν — εὐζώνῳ ἀνδρὶ conf. I, 72 ibiq. nott.

ἀντίον κέεται] De dativo et genitivo, qui voculae ἀντίον adstruitur, monuit Wesseling., quem vid. Tu conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 522, dd.

CAP. XXXV.

Ἐρχομαι δὲ — μηκυνέων τὸν λόγον] Ad participium μηκυνέων conf. nott. ad I, 194 et add. Valckenar. ad Euripid. Phoeniss. 713. 1082. Ipsam locutionem μηκύνειν τὸν λόγον (pluribus s. prolixius disserere) illustrant ea, quae collegit Schaeffer. ad Lambert. Bes. de ellips. pag. 255.

ὅτι πλεῖστα θωνμάσια ἔχει ἢ κ.

μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τούτων εἵνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἔοντι ἐτεροῶ, καὶ τῷ ποταμῷ φύσιν ἄλλοιην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί, τὰ πολλὰ πάντα ἐμπαλιν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις ἐστήσαντο ἥθεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι, οἱ δὲ ἄνδρες, κατ'

τ. λ.] Olim πλέω, quod nunc e melioribus libris mutatum est in πλείστα. Neque enim repugnat sequens ἦ. Vid. Matth. Gr. Gr. pag. 161 coll. Hermann. ad Viger. pag. 718. Klausen ad Aeschyl. Agamemn. 51, qui ipse tuetur πλείστα, a Bekkero, Dindorfio et Dietschio reiectum, qui probante Bredovio p. 66 olim vulgatam lectionem πλέω revocarunt. Idem Matthiae l. l. §. 451 init. verba seqq.: καὶ ἔργα λόγον μέζω recte sic exponit: ἔργα μέζω ἢ λέγειν ἔστιν, ἔξεστιν: grössere Merkwürdigkeiten, als sich sagen lässt. Vid. Herod. II, 148. VII, 147. IX, 37. Schweighauserus in Lexic. Herod. II. p. 244. ad ἔργα ex antecedenti oratione iterum repeti vult πλείστα, quod mihi haud necesse videtur. Idem Matth. §. 455, 3 de verbis πρὸς πᾶσαν χώραν (i. e. prae quavis alia terra s. si cum ulla alia terra eam comparaveris) admonuit; pertinent huc similes Nostri loci III, 94 coll. 34. VIII, 44 atque Aelian. N. A. X, 4, ubi conf. Jacobs. — In seqq. ad τὰ πολλὰ πάντα conf. I, 203.

ἐστήσαντο ἥθεά τε καὶ νόμους] Pro ἥθεα Valcken. maluit ἔθεα (quod idem placuit Schaefero in Appar. critic. ad Demosthen. tom. II. pag. 169); qui cur ita maluerit, haud satis se intelligere scribit Schweighauserus, cui ἔθεα videntur magis esse consuetudines singulorum, ἥθεα publici magis mores. Ac laudat Herodot. IV, 95. 106. VIII, 144. Tu vid. quae de his vocibus disputavit Bekkerus in Specim. Philostrat. pag. 11 seq. Namque ἥθος omnem morum indolem. habitum proprium quandam indicat apteque inde etiam ad populi mores et civilia instituta transferri potest. — De morum Aegyptiorum

et Graecorum discrepantia comici cuiusdam versiculos apud Athen. VII. p. 299 seq. affert Schweighauserus.

ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι] Ad ipsam rem Nymphodori locum afferunt interpretes in scholiis ad Sophocl. Oedip. Colon. 331 (327), ubi narratur, Sesostrin primum muliebria munia viris assignasse, quo scilicet eos effeminaret. Add. Pompon. Mel. I, 9, 6 ibiq. Tzschuck. t. V. p. 294. Ad mulierum dignitatem apud Aegyptios ea quoque spectant, quae apud Diodorum leguntur I, 27. — ἀγοράζειν omnino est in foro agere et versari, ἐν ἀγορᾷ περιπατεῖν, διατρέχειν, ut apud Nymphodorum exstat. Hoc autem ipsum apud Graecos virorum, haudquam mulierum erat. Conf. III, 137. 139. IV, 78. 164. — καπηλεύειν ad id commercii genus pertinere, quod rebus vilioribus ad vitae usum maxime necessariis continetur, patet ex iis, quae ad I, 94 annotavimus.

οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους ἔοντες, ὑπαίνουσι] Ex Graecorum more virorum cum esset in foro versari, mulierum domi manere (κατ' οἴκους εἶναι s. οἰκουρεῖν; cf. Valckenar. ad Herodot. IV, 114) domesticisque negotiis, ad quae textorium opus potissimum pertinebat (cf. C. F. Hermann. Privatalterth. §. 10. not. 9), vacare, contrarium Aegyptiorum morem consulto Noster hic declaravit, haud aliter fere atque Sophocles, qui l. l. Oedipum sic loquentem inducit, ut filios suos nihil agentes, filias autem summam ipsius curam habentes, Aegyptio more agere dicat, haec addens:

ἐκεῖ γὰρ οἱ μὲν ἄρσενες κατὰ στέγας

οἰκους εἶντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνω τὴν κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ κάτω. τὰ ἄχθεα οἱ μὲν ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναικες ἐπὶ τῶν

θακοῦσιν ἱστουγοῦντες, αἱ
δὲ σύννομοι
τᾶξω βίου τροφεῖα πορσύνουσ' αἰ.

Quae ipsa ex Herodoteis expressa atque ex Herodoto sumpta videri possunt, ut recte iam iudicavit vir doctus in: Zeitung f. d. elegant. Welt 1832. nr. 104 pag. 825; plura hanc in rem dabimus ad Herodot. III, 119. Caeterum satis celebratae veterum Aegyptiorum texturae, quibus permulti homines iique inferioris plerumque conditionis operabantur. Testatur vel sacra scriptura, quantam in texendo operam posuerint Aegyptii quantumque excelluerint, ut adeo inter mala, quibus Aegyptus premitur, post piscatores, qui nullos pisces capere possunt indeque moerent, commemorantur apud Ies. XIX, 9 opifices linearum et textores et ipsi lugentes, perdita sua opera; add. XXXVIII, 12 et II Sam. XVII, 7, ubi itidem viri textores appellantur; testantur ipsa anaglypha, Gallorum studiis nuper detecta, quae ut plurimum textores, textorias sellas, alia huc spectantia exhibent. Atque ipsius Herodoti locus II, 105 huc referri poterit. Quae si reputes, haud amplius mirabere, qui factum sit, ut tale opus virorum potius fuerit quam mulierum. Plura Heeren. Ideen etc. II, 2. pag. 368. Wilkinson Manners etc. III. p. 113 seqq. 134 seq., quo loco imaginem exhibet virorum Aegyptiorum in texendi opere versantium. Ac simile quid tractantes mulieres exhibentur in alia imagine II. p. 60. Add. Hengstenberg: Die Bücher Mosis etc. p. 143.

ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνω τὴν κρόκην ὠθέοντες κ. τ. λ.] ἄνω τὴν κρόκην ὠθεῖν nihil aliud est quam ἄνω ὑφαίνειν, h. e. sursum versus texere s. in altitudinem texere; qui texendi modus omnibus gentibus fuit nsitatus praeterquam Ae-

gyptiis. „Aegyptii enim deorsum versus texebant, qui tramam in inferiore partem trudebant. Apud caeteras enim gentes cum trama vel fila infra essent, in superioribus tenebatur vestimentum: et sic trama semper pectine ad superiorem partem ducebatur et trudebatur; atque id sursum versus texere vel in altitudinem vocabant. Contrario modo Aegyptii, ex superioribus, ubi erant fila, vel licia, ad inferiora procedebant, ubi vestimentum vel tela, quae texebatur, inerant.“ Salmastius ad Vopisci Aureliani. pag. 564. tom. II. Neque aliter fere haec explicat Braun: De vestit. sacerdd. Hebr. I, 16. §. 239. p. 267, duplicem texendi modum apud antiquos in usu fuisse monens, alterum, quo texebant sedendo et deorsum (κάτω), i. e. tramam ad inferiorem partem trudendo unamque simplicem telam tantum absolventes (quemadmodum Aegyptios fecisse h. l. Noster tradit), alterum, quo texebant stando et telam percurrendo ab uno latere ad aliud, tramam spatha sursum versus i. e. ab inferioribus ad superiora detrudendo. Haec Braun., verba Herodoti recte sic reddens: „texunt autem alii, subtemen sursum pellentes, at Aegyptii deorsum.“ Iugo textorio Indico, quod omnium simplicissimum sit, Aegyptios usos fuisse, ex aliorum observationibus notat Beck. allgem. Weltgesch. I. p. 765.

οἱ μὲν ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέονσι] ἐπὶ τῶν κεφαλῶν plane ut nos: auf dem Kopfe. Conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 611, I. — Haec vero minus conveniunt cum anaglyphis, in quibus haud raro conspiciuntur homines onera in humeris gestantes. Conf. Costaz. Descript. de l'Eg. antiqq. I. mém. p. 69. Add. Rosellini Monum. civil. II. p. 453 seq. Nec ipsa sacra scriptura concordat, si quidem in Genes. XL,

ἄμων· οὐρέουσι αἱ μὲν γυναῖκες ὄρθαι, οἱ δὲ ἄνδρες κατή-
μενοι. εὐμαρὲν χρέωνται ἐν τοῖσι οἰκοῖσι, ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν
τῇσι ὁδοῖσι, ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ μὲν αἰσχροῖα, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν
120 ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν χρεὼν, τὰ δὲ μὴ αἰσχροῖα ἀναφανδόν.
ἱρᾷται γυνὴ μὲν οὐδεμία οὔτε ἔρσηνος θεοῦ οὔτε θηλέης, ἄν-

16 coquis praefectus Iosepho nar-
rat, se in somnio tria canistra su-
per caput suum posita vidisse.

οὐρέουσι — κατήμενοι] κατήμε-
νοι Schweigh. reddit: *residentes*.
Larchero, qui olim verterat *assis*.
postea placuit *accroupis* (i. e. *se*
deprimentes. demittentes). Idem ad-
dit, apud Iudos, qui ad Hudsoni
sinum habitent, idem ab Anglo pe-
regrinatore observatum fuisse.

εὐμαρὲν χρέωνται] χρέωνται li-
bris consentientibus retinui; re-
centt. edd. χρέονται. Pro εὐμα-
ρὲν, quod e Stobaeo 43, 74 tenuit
Wesselingius, itemque Bekker et
Dindorf, meliorum librorum con-
sensu repositum est εὐμαρὲν. Conf.
IV, 113 ibiq. Valckenar. et Koen. ad
Gregor. Corinth. de dialect. Ion.
§. 119. Bredov. p. 186 nil nisi εὐ-
μαρὲν verum esse dicit, quem se-
cutus est Dietsch. Indicat autem
εὐμαρὲν, quod honestius rei tur-
pis est vocabulum, *alvei exoneratio-*
nem recteque exponitur a Suida:
ἀπόπατος. Add. Enstath. ad Ho-
mer. Ili. ξ'. p. 970, 13 s. p. 980 ed.
Rom. Ac Graecos quidem ad istius-
modi necessitates explendas aedi-
bus exire solitos esse ostendit Cn-
saubonus ad Theophrast. Charact.
14 coll. Aristophan. Eccles. 316
seqq.

ἱρᾷται γυνὴ μὲν οὐδεμία κ. τ.
λ.] οὐδεμία et hoc loco et sequenti
scripsi cum Gaisf. pro οὐδεμῇ. —
Verbum medium ἱρᾷσθαι de iis dici,
qui *sacerdotio funguntur*, optime mo-
nuit Ruhnken. ad Timaei Lex. Platon.
pag. 147. Add. Pausan. II,
32 init., ubi plura collegit Siebel-
sius de formis ἱερᾷσθαι et ἱεροῦ-
σθαι, et conf. eundem ad Pausan.
VII, 22. §. 5. Ad ipsum loci ar-
gumentum quod attinet, mihi haec
quoque, ut reliqua fere, scripsisse
Noster videtur, ad Graecos eorum-

que morem plane contrarium respi-
ciens, apud quos sacerdotio fungi
viros aequae ac mulieres sic satis
constat; vid. modo C. F. Hermann:
Gottesdienstl. Alterth. §. 34. Gra-
vius illud esse videtur, quod He-
rodoto, qui mulieres sacerdotes Ae-
gyptiorum fuisse negat, et alii ob-
loquuntur veteres, qui mulieres sa-
cerdotes diserte commemorant, et
ipsa Rosettana inscriptio atque ana-
glypha, quae feminas sacerdotes
hic illic repraesentare videntur.
Equidem, ut alia mittam a Creu-
zero (Symbol. II. p. 10 ed. tert.)
aliisque viris doctis hanc in rem
disputata, animum vix inducere pos-
sum, ut falsa Herodotum conscrip-
sisse putem, qui ipsa sacra sacer-
dotumque collegia, ad quae nul-
lae utique mulieres admitterentur,
intellexisse et prisca Pharaonum
tempora et quae proxima secuta
sunt, respexisse mihi videtur. Nam
postera aetate Ptolemaeorum potis-
simum temporibus in his novatum
fuisse quis neget? Conf. modo I.
Franz. in Corp. Inscriptt. Graec.
T. III. p. 306. Ac vel ipsa Pha-
raonum aetate sacras quasdam in
templis fuisse mulieres (ἱεροδοῦ-
λous vulgo vocant), haud quidem
abhorret a vero, cum aliis quoque
locis idem obtinuisse videamus. Cf.
nott. ad I, 154 et vid. infra II, 54.
Ad huiusmodi autem mulieres equi-
dem ea retulerim, quaecunque in
anaglyphis huc spectantia reperiun-
tur. Conf. quae dixi in Anall.
Heidelbergg. 1823 nr. 33 pag. 520
seq. et add. Toelken. in Minutoli
Reise z. Tempel des Juppiter Am-
mon pag. 150. Wilkinson: Man-
ners etc. I. p. 261. II. p. 321 seqq.,
qui ipse existimat, Herodoti verba
ad altiora sacerdotum officia mu-
nerave spectare, quae mulieribus
haud permissa fuerint alias quidem

δρες δὲ πάντων τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν
 παῖσι οὐδεμία ἀνάγκη μὴ βουλομένοισι, τῇσι δὲ θυγατράσι
 36 πᾶσα ἀνάγκη καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱερεῖς θεῶν τῇ μὲν ἄλλῃ

res administrantibus in Aegyptiorum sacris; conf. etiam sec. ser. II. p. 375.

τρέφειν τοὺς τοκέας κ. τ. λ.] Scripsit haec Noster respiciens ad Graecos, ac potissimum ad Athenienses, apud quos Solonis lege institutum erat, ut parentes senes vel infirmos alerent filii; *ἐάν τις μὴ τρέφῃ τοὺς γονέας, ἄτιμος ἔστω* scribit Diogen. Laert. I, 55. Alia vid. apud Westermann. ad Plutarch. Solon. 22. p. 55.

CAP. XXXVI.

τῇ μὲν ἄλλῃ — *ἐντρέφονται*] Verbis τῇ ἄλλῃ (cf. nott. ad I, 1) et τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις Graecos potissimum respici, dubium vix esse poterit. Iam quae hoc loco referuntur, iis non tam diversam sacerdotum consuetudinem Herodotum declarare voluisse Larcherus existimat, sed quo gentis universae consuetudinem a reliquis differre monstraret; a qua populi consuetudine ne sacerdotes quidem abesse, in hisce aequae alienos a reliquarum gentium sacerdotibus. Mihi hunc locum perlegenti in mentem veniebant Iudaeorum instituta, ex Aegypto opinor repetenda, in Levitic. XXI, ubi plura disputat Spencer. de ritt. Hebraeorum II, 28 sect. 2. 3. pag. 585 seqq. Namque Levitis sic praescribitur (XIX, 27): „ne circumcidite pilos ad latus capitis vestri: neque corrumpito latus barbae tuae“ et (XXI, 5): „ne capillos evellendo calvitium capiti suo inducunto neque latus barbae suae radunto.“ Ac videtur consulto haec aliaque eius generis instituisse legislator, quo Iehovae sacerdotes quam maxime differrent ab Aegyptiorum sacerdotibus. Graecorum sacerdotes comam aluisse plura docent testimonia, allata a C. F. Hermannō l. I. §. 35. not. 18. In Aegyptiorum anaglyphis ac picturis,

quotquot supersunt, homines plane tonsi exhibentur, nisi qui sunt inferiorum ordinum, teste Wilkinson. Manners etc. III. p. 357 coll. II. p. 127. I. p. 125. Rosellini Monum. civil. II. p. 394 seqq. Ad hos vero pertinebant custodes illi, quorum inebriatorum genas contumeliae causa rasisse dicitur callidus fur opum Rampsiniti, infra II, 121. §. 4. De Aegyptiorum more disputat quoque Creuz. in Commentt. Herod. pag. 363, ubi de corporibus Aegyptiorum medicatis, in quibus capillum residuum arguant mumiarum vetustissimarum crania e cryptis Thebaicis eruta. „Lege mihi (sunt verba Creuzeri l. I. p. 364), quae posuit Iomardus (Descript. de l'Eg. antiq. II. p. 314). Qui quidem in mumiis non solum capilli reliquias reperit, sed cincinnatum plane capillum ipsum apteque compositum. Ac suffragatur eius observationibus ipsius civis ac sodalis Rouyerius (ibid. Xème livrais. p. 208 notic. sur les embaumemens). Ille vero eam rem dicit etiam confirmari aliquot Aegyptiorum figuris, quas anaglypha opera Thebaica picturaeque exhibeant. Unde idem vir doctus coniecit: quae Herodotus (II, 36) tradat de abrasis capitibus hominum Aegyptiorum, ea non usquequaque neque in omnibus locum habuisse. Barbae ut plurimum nulla comparere vestigia; etiam reliquas corporis partes sine pilis esse, qui quidem medicamentis adhibitis assumpti videantur. Hoc ipso multa expediri possunt, quae de barba mumiarum disputarunt viri docti.“ Idem Creuzerus l. I. land. p. 363 not. 372 nostrum locum afferens haec adscripsit: „Quem locum non neglexit de Schmidt de sacerdotibus Aegypt. Etiam attigit Becker. in Augusteo I. p. 7. Ac plane tonsi videntur sacerdotes exhibiti esse in anaglyphis Thebaicis; vid. Op. Descript. de l'Eg. antiq. vol. II. pag.

κομέουσι, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ξυρεῦνται. τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι νόμος ἅμα κήδει κεκάρθαι τὰς κεφαλὰς, τοὺς μάλιστα ἰκνέεται. Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ τοὺς θανάτους ἀνιέτσι τὰς τρίχας αὖξασθαι τὰς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖῳ, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων δίαίτα ἀποκέκριται, Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοις ἢ δίαίτά ἐστι. ἀπὸ πυρῶν καὶ κριθέων ἄλλοι ζῶουσι, Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευμένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζόην, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι, ἀλλὰ ἀπὸ ὀλυρέων

47 seq. Conf. Olymiodor. ad Platon. Alcib. p. 18."

τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι νόμος κ. τ. λ.] Graecis hunc morem fuisse, auctor est Plutarch. Opp. (II.) pag. 367 B. Ex Aegyptiorum more explicandum quoque erit, quod Iosephus, regis iussu e carcere eductus, antequam ad Pharaonem venisset, abrasisse caput et mutasse vestes dicitur in Genes. XII, 14.

τοὺς μάλιστα ἰκνέεται] Ad haec, monente Valckenar., ex antecedentibus supplendum κῆδος, ut ii intelligantur, ad quos potissimum venit luctus, i. e. qui proximi sunt genere. Quod vero idem scribi vult: ἐς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται, ut VI, 57 aliisque ab ipso allatis locis, eo minime opus, ut recte monet Schweigh. laudans Herod. IX, 26. — ὑπὸ τοὺς θανάτους, i. e. quando s. quo tempore quis (cognatorum s. suorum) est mortuus, ut I, 51, ubi vid. nott. Ad τέως in seqq. conf. I, 86 ibique nott.

Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοις ἢ δίαίτά ἐστι] δίαίτα omnino vitae est ratio, vivendi modus ac locus, ut I, 35. 157. II, 68, quos locos affert Schweigh. Voce θηρίων domestica pecora (nos: *Hausthiere*) potissimum intelligi, monero vix opus. Atque eandem prorsus vivendi rationem hominum cum pecoribus domesticis hodieque advertit in Aegypto Minutoli (Reise nach dem Tempel etc.) p. 243. Cr. ad h. l. adscripsit haec: „Cf. Zoëga de obelisc. pag. 283 seq. et add. Descript. de l'Eg. vol. II. p. 331, ubi animalia veterum Aegyptiorum domestica memorantur; in quibus

tamen non fuerunt et elephas et camelus.“ Quod utrumque animal in anaglyphis ac monumentis Aegyptiis cum vulgo deesse putaretur, a se inventum esse notat Minutoli l. laud. pag. 203. De elephanto cf. not. ad II, 28. Valuit autem hoc vitae quasi consortium animalium atque hominum ad consecranda et medicanda animalium corpora, quo spectat Zoëgae l. l. Tu vid. nott. ad II, 67. — In seqq. e melioribus codd. revocavi πυρῶν pro πυρέων, quod iure damnavit Bredov. p. 235, qui affert III, 22. IV, 33. VII, 187: quibus in locis sine ulla varietate scriptum exstat πυρῶν.

ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζειὰς μετεξέτεροι καλέουσι] ζειὰς recepinus cum recentt. pro vulg. ζεὰς, probante quoque Bredov. pag. 160. Atque Buttmanus, monente Cr., in Lexilog. p. 198 contendit, ὀλυρα antiquissimam hordei appellationem esse indeque simile frumenti genus designare. Cui non usquequaque hic suffragatur locus. Nam ab hordeo diversum esse, ex antecedentibus satis perspicitur; ad commune τῆς ζεὰς genus pertinuisse videtur ὀλυρα tanquam species. Quod enim distinguunt et triticum Spelta (Dinkel) et Zea (Spelz), utrumque etiam equorum pabulum (Homer. Ili. V, 196) et communi Zeas appellatione indicatum, illud si accuratius loquaris, ὀλυρα, hoc ζεὰ appellari debet. Vid. Sprengel. hist. botan. I. pag. 36 coll. pag. 60. In Homero loco Odyss. IV, 42, Nitzsch. p. 236 ζειὰς interpretatur *farra* (Dinkel) secundum Virgil. Georg. I,

ποιεῦνται σιτία, τὰς ξειὰς μετεξέτεροι καλέουσι. φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσὶ, τὸν δὲ πηλὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῦα ἄλλοι μὲν ἔωσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων ἔμαθον, Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα τῶν μὲν ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο, τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἐκάστη. τῶν ἱστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους οἱ μὲν ἄλλοι ἐξωθεν προσδέουσι, Αἰγύπτιοι δὲ ἔσωθεν. γράμματα γράφουσι καὶ

73, ubi vid. I. H. Voss.; aliis tamen locis (Ili. V, 196. VIII, 564) idem frumenti genus ὄλυναν dici monet. Tangit haec quoque Plinius Hist. Nat. XVIII, 10, sect. 20. §. 4: „ex arinca dulcissimus panis: ipsa spissior, quam far et maior spica, eadem et ponderosior. — Exteritur in Graecia difficult: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Haec enim est, quam *olyram* vocat; eadem in Aegypto facilis fertilisque. Far sino arista est, item siligo — Tiphe et ipsa eiusdem est generis, ex qua fit in nostro orbe oryza. Apud Graecos est *Zea*.“ Ac Link. (Urwelt etc. p. 212) nomina Graeca ξειὰ atque ὄλυναν nihil nisi *Speltz* significare vult, cum variis temporibus modo hoc modo illud nomen in usu fuerit. Conf. etiam Meyer: Botanische Erläuterung. zu Strab. p. 181. Rossellini Monum. civ. II. p. 370 et Papyr. Graec. Taurin. illustr. ab Am. Peyron. p. 73. Ad Herodotum ut revertar, infra II, 77 (ubi cf. nott.) memorantur panes ex *olyra* confecti, quos vulgo cylestis Aegyptii appellant. Nostro loco Italus interpres copiosa disputatione ὄλυναν contendit esse *hordeum distichum*; Gallo interpreti Miot. videtur esse *Sorgho* s. *Holcus sorghum* Linn., quo hodieque maxime utantur Aegyptii, vocantes *Doura belady*, id est: *Doura indigenam*, quo distinguatur a *Doura chamy*, i. e. a *Doura externo*. Ad hanc sententiam etiam inclinat Wilkinson: Manners etc. II. p. 397 coll. Egypt. and Thebes pag. 213, additque in ipsis sculpturis *sorghum* s. *doura* frequenter reperiri; triticum vero non amplius crescere per Aegyptum.

Ac varia panum genera parandi modum exhibet imago apud eundem virum doctum II. p. 385.

φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσὶ κ. τ. λ.] σταῖς dicitur massa farris triticei aqua admixta; φυρῶν est subigere, depserere. Confirmat Strabo XVII. p. 1179 C s. pag. 823, quod Herodotus retulit: proprium enim esse Aegyptiis: τὸ μὲν πηλὸν ταῖς χερσὶ φυρῶν. τὸ δὲ στέαρ τὸ εἰς τὴν ἀρτοποιίαν τοῖς ποσὶ. Quibus addit Wesseling. Anonym. in Pythag. reliqq. p. 714 ed. Gal. Monet autem Cr. hodieque sic fieri in Aegypto, testibus Gallis doctis in Descript. de l'Egypt. vol. II. pag. 386; idem laudat Hamacker. in Lectt. Philostratt. p. 5 seqq., qui tamen, si πηλὸν intelligi vult σῆ-num, a loci sententia aberrasse putandus est. Confer de hac voce nott. ad II, 85.

Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται] Confirmat idem Strabo XVII. p. 1180, A s. pag. 824. Plura de circumcisione invenies nott. ad II, 37. 104. Cr. h. l. amandat ad Vonck. specim. crit. pag. 55 (in Append. cap. 1) et Huetium ad Origen. vol. I. p. 16 ed. Ruai.

εἴματα τῶν μὲν ἀνδρῶν κ. τ. λ.] Conf. II, 81. Comprobantur haec Nymphodori testimonio ap. Schol. ad Sophocl. Oedip. Colon. 331, ubi Sesostris morem introduxisse narratur.

γράμματα γράφουσι κ. τ. λ.] „Dici non potest, quas turbas dederit locus Herodoteus, quas idem molestias exhibuerit viris doctis, qui inde a renatis literis in hanc rem inquisiverunt. Nam primum hoc testimonio usi sunt ii, qui Hebraeorum sermonem scriptionemque co-

λογίζονται ψήφοις, Ἕλληνες μὲν ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα, Αἰγύπτιοι δὲ ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες ταῦτα αὐτοὶ μὲν φασι ἐπὶ δεξιὰ ποιέειν, Ἕλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. διφασίοισι δὲ

gnatum fuisse contenderunt cum Aegyptiorum sermone ac descriptione, quibus alii obloquuntur, qui diversum fuisse volunt. Deinde alii duplicem scripturam Aegyptiacam veterem agnoscunt, commoti ipsa auctoritate patris historiae, ut qui vigentibus literis Aegyptum adierit: alii triplicem, quoniam triplicem agnoscant Clemens Alexandr. Stromat. V. cap. 4. pag. 657 Pott. et Porphyrius de vit. Pythag. §. 12. p. 15 Kust. Creuzer. in Commentt. Herodd. p. 371, qui in nota subiecta nr. 386 plures laudat viros doctos, qui de his scripserunt.

λογίζονται ψήφοις] i. e. „calculis computant Graeci a sinistra parte ad dextram promouentes manum.“ Coraës (cuius locum adscripsit Cr.) ad Heliodor. pag. 315 ψήφους et h. l. et Diodor. Sicul. XII, 13 explicat *Chiffres*, οὐχ ἑτέρας παρὰ τὰ γράμματα, ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα τὰ γράμματα καὶ στοιχεῖα τῶν λέξεων. εἰς ἀριθμῶν σημεῖα μεταλαμβανόμενα. Minus recte, mea quidem ex sententia.

Ἕλληνες μὲν ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν κ. τ. λ.] „Quod scribendi rationem attinet, hoc nomine patri historiae litem intenderunt nonnulli. Quorum tamen conatus retundunt inscriptio Rosettana eiusque docti interpretes, e quibus Sacyi (lettre au cit. Chaptal, minist. de l'intérieur, par Silvest. de Sacy à Paris 1802. pag. 37. 38) verba apponam: „J'ai déjà dit, que la marche de l'écriture Egyptienne de notre inscription est conformée à celle de l'hebreu, c'est à dire, qu'elle procède de droite à gauche. C'est ce qu'a dit Herodote.“ „„Les Grecs, dit-il, écrivent en portant la main de gauche à droite et les Egyptiens au contraire, en la portant de droite à gauche.““ Subiicit Sacyus Graeca Herodoti verba; tum ita pergit: „Notre inscription prouve donc évi-

demment, que D. Wilkins dans sa dissertation de lingua Coptica, imprimée à la suite de l'Oraison dominicale de J. Chamberlayne, a eu tort p. 85 de reléguer cette assertion du père de l'histoire au nombre des fables, que Diodore de Sicile reproche à Herodote d'avoir trop légèrement adoptées. Et il est bon d'observer que cette remarque d'Herodote s'applique également aux deux genres d'écriture des Egyptiens; car c'est presque immédiatement après le passage, que je viens de citer, qu'il ajoute: διφασίοισι — καλέεται.“ Atque cum Sacyo plane faciunt eius cives, qui postea in Thebaide grandia illa monumenta explorarunt. Cuius examinis summa eo redit, ut et hieroglyphicas literas a dextra ad sinistram scriptas esse contendunt, idque cum in templorum parietinis inscriptionibus, tum nec minus in voluminibus papyraceis, quae vel hieroglyphicam scripturam habent vel currentem, i. e. literis, quas cursivas dicunt, pictam. „Vid. Descript. de l'Eg. vol. II. p. 268 seq. 273. 369.“ (Creuzer Commentt. Herodd. p. 372 seq., ubi alia adiiiciuntur, quae ad Aegyptiam veterem linguam atque Hebraicam ex una stirpe progenitas et quasi sororias, ut nonnulli contendunt, spectant; quae ipsa recentissimae aetatis studiis ita comprobata sunt, ut utramque linguam certe cognatam et ex eodem fere fonte profectam dicere liceat.

ἐπὶ δεξιὰ] Articulum τὰ vulgo insertum cum Florent., Sanctroft., aliis, abieciimus. Ac probat Creuzerus in Commentt. Herodd. p. 370, ubi apte Platonis locum affert e Sympos. p. 177 sive p. 379 Bekk. Tu add. de hac dicendi formula Iacobs. ad Aelian. N. A. VI, 59 p. 240.

διφασίοισι δὲ γράμμασι χερῶν-

γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἰσά, τὰ δὲ δημοτικὰ καλέεται.

ται κ. τ. λ.] „Herodotus duas tantummodo agnoscit scripturas Aegyptiorum, *hieroglyphicam* ac *popularem*. Ac licet Diodorus Siculus (I, 81 coll. III, 4 et Palin. fragm. sur l'étud. des hieroglyph. part I. pag. 12) hac in re plane cum Nostro faciat: tamen Clementis Porphyrique diversam rationem supra memoravimus, si modo diversa est. Iam quaeritur, utrum Herodoti Diodorique narratio conciliari queat cum ceterorum quos diximus auctoritate, an secus. Zoëga quidem, ut hinc ordiar, qui in eam causam studiose inquirere instituit (de obelisc. p. 424—440. 549), Clementis ac Porphyrii rationem argumentis operose congestis tanquam unice veram firmare est conatus. Ponit autem ille Alexandrinus *haec tria genera*: τὰ ἐπιστολογραφικά, τὰ ἱερογλυφικά, τὰ συμβολικά. Contra conciliari haec inter se posse iudicat Sacyus, qui ita scribit (lettre à Msr. Chaptal etc. p. 39): „Si le rapport de cet écrivain (Clementis) semble contraire à celui d'Herodote et de Diodore de Sicile, qui ne parlent, que de deux sortes d'écriture, il est cependant assez facile de concilier ces divers témoignages. Il n'est pas nécessaire pour cela de supposer avec D. Wilkins, que sous le nom d'écriture *épistolographique* Clément d'Alexandrie a entendu parler du caractère Grec, ce qui ne me paroît nullement vraisemblable; il vaut mieux expliquer Herodote et Diodore de Sicile par le passage de ce Père et dire que ces écrivains ont compris, sous le nom d'écriture vulgaire, par opposition aux *caractères sacrés* ou *hieratique* et *épistolographique*.“ Vidi-mus eandem Wesselingii sententiam esse. Nec minus patrocinator Herodoto Diodoroque Iomardus, qui ex Thebaicis monumentis copiosam his de rebus disputandi materiam erat nactus. Sed idem tamen aliam illius diversitatis rationem sibi in-formavit. Eius ego viri argumen-

torum summam hoc loco subiicien-dam duco, quo Herodoti lectoribus consulam. Videlicet oblocutus Zoë-gae Iomardus (Descript. de l'Eg. antiq. vol. II. pag. 370) *duo* tan-tum scripturae genera apud *vete-res* Aegyptios agnoscit, *hierogly-phicum* et *vulgare*; quod alii addunt *hieraticum* genus, et ipsum, cha-racteres si spectaveris, *hierogly-phicum* fuisse. Constare autem *hieroglyphicam* scriptionem ex permul-tis characteribus, abs rerum imi-tatione ductis, vulgarem ex multo paucioribus (sexaginta fere numero), atque hanc ad alphabeticæ scri-pturae similitudinem accedere. Sen-su seu significatu tantummodo in-ter se discrepasse *hieroglyphicam* scriptionem atque *hieraticam*. Idem vir doctus (p. 371 *ibid.*) ita pergit, postquam Appuleii locum (Meta-morph. XI, 255. pag. 801 Ouden-dorp.) exhibuerat, eumque scripto-rem utramque scripturam novisse dixerat: „Il semble qu'un tel rap-prochement doive lever toutes les doutes sur la question actuelle, et autorise à conclure, que les let-tres *hieratiques*, *hieroglyphiques* ou *symboliques* de Clément et de Por-phyre ne sont autre chose que les lettres *sacrées* de Diodore et d'He-rodote et des autres auteurs, au-trement les *hieroglyphes des temples*, et que les *épistolographiques* de deux premiers auteurs sont les mêmes que les lettres *populaires* ou *vulgaires* de seconds, et les mêmes aussi que celle de la *pierre de Rosette* et des *papyrus*. Qu'on se garde toute-fois d'en conclure que ces deux classes de lettres sont de formes entièrement différentes et n'ont au-cun rapport entre elle.“ Idem (p. 372 in nota) hoc addit: sibi ad-modum levia videri argumenta eo-rum, qui inscriptionis Rosettanae characteres dicant singulares at-que hieraticos esse. In omnibus autem Aegyptiorum monumentis non nisi duas illas characterum scripturas conspici, alteram *hier-*

Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἔόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώ- 37
πων νόμοισι τοιοῖσδε χρεῶνται. Ἐκ χαλκῶν ποτηρίων
πίνουσι, διασμῶντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ'
οὐ, ἀλλὰ πάντες. εἴματα δὲ λίνεα φορέουσι αἰεὶ νεόπλυντα,

glyphicam, cursivam (lettres courantes) alteram. Idem pag. 359 hinc ita pronuntiat: „Il est donc grandement probable, que la connoissance du langage alphabétique vulgaire conduira quelque jour à l'interprétation partielle, si non totale de langue hieroglyphique.“ Creuz. (in Commentt. Herodd. p. 375—378), addens insignem Plotini locum Ennead. V, 6. p. 547. Idem nunc praeterea conferri vult: „Amnian. Marcell. XVII, 4. §. 8 cum Lindenbrogii not. p. 254 seq. ed. Wagner. et Bellay hieroglyphic. origg. Cantabrig. 1816 (Classic. Journ. XVI. pag. 318 seqq.)“ Ac mihi quidem vix dubium esse videtur, quin ex tribus scribendi generibus, quae ponit Clemens Alexandrinus l. l., *hieraticum* et *hieroglyphicum* Herodotus una eaque communi *sacrarum literarum* appellatione complectatur; *demoticum* quod vocat, haud differt ab *epistolico*, ut vocat Clemens, atque ita vel usu suo discernitur a priori, quod penes unos sacerdotes est et ab iis solis adhibetur. Vid. Uebersicht d. Versuche z. Entzifferung d. Hieroglyph. nach Brown von M. Fritsch. p. 8. 11, Letronne et Goulianos. in: Archéologie Egyptienne ou Recherches etc. par I. A. de Goulianos. p. 33—39, alios, quorum libros excitavit Seyffarth: Jahrb. f. Phil. u. Paed. X. pag. 182 seqq. Quare neque Ideleri sententiam probare possum, qui *hieraticam* (Clementis) scripturam vel consulto omisam putat a patre historiae, qui compendium s. tachygraphiam scripturae hieroglyphicae habuerit eandem, vel plane incognitam illi fuisse (cf. Jahrb. f. wissenschaft. Kritik 1835. mens. Mart. nr. 41. p. 344), neque Wilkinsonum (Manners etc. I. pag. 268. II. p. 14) recte statuuisse existimo, qui Herodotum de hieratico et demotico scripturae

generis locutum esse vult, exclusis notis hieroglyphicis, quas ipsas infra II, 106 vocavit ἱερὰ γράμματα Αἰγύπτια. Wilkinsono adstipulatur Wheeler Geography of Herodot. pag. 490. Rectiora protulit Osburn: Monument. hist. of Egypt. I. p. 23 seqq.

CAP. XXXVII.

ἐκ χαλκῶν ποτηρίων πίνουσι] De poculis aeneis Aegyptiorum iam ante Herodotum retulerat Hellanicus, teste Athen. XI; 6. p. 470 D. Ex ipsis sculpturis picturisque vetustis cernimus Aegyptios varii generis et formae poculis vasisque esse usos tam aureis quam argenteis, atque aeneis adeoque vitreis sive porcellanicis, ut dicunt; cf. Wilkinson. Topography of Theb. p. 147. Manners etc. II. p. 157 seq. 220 seq. 343 seq. 398. III. p. 106. Nunc quidem fictilibus e vasis Aegyptios bibere solitos monet Lane: Account of the manners and customs of the modern Egypt. I. p. 182. — *διασμῶντες*, ut Medicus praebet, recepi cum Dindorfio (Praefat. p. XXIX), qui etiam ad III, 148 amandat. Vulga *διασμεῶντες*, unde Bredovius p. 387, quem sequitur Dietsch., scribi iubet *διασμέοντες*, ut paulo ante *χρεῶνται* et paulo post *προτιμῶντες*, ubi nos vulgatam retinuimus. Valet autem *διασμῶντες*: *eluentes*, *detergentes* eoque *purgantes*. Ad formulam οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ conf. I, 139 et quae plura affert Blomfield. ad Aeschyl. Pers. 807. In seqq. *ἐλνεκεν* (pro vulg. *ἐλνεκε*) scripsi cum edd. recentt., iubente Bredov. p. 109 et 110; sed eundem p. 68 scribere iubentem *καθάριον* pro vulg. *καθαροί*, sequi non licuit. Unus Dietsch., quantum scio, recepit.

ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος εἵνεκεν, προτιμῶντες καθαρὸν εἶναι ἢ εὐπρα-

τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος εἵνεκεν] Quae Wesselingius ex aliorum virorum doctorum observationibus hic adnotavit, eo fere redeunt, ut Nostri verba ad sacerdotes referri debeant neque ad omnes Aegyptios; quippe quibus, nisi mysteriis initiari et ad sacras admitti disciplinas voluissent, circumcisio minime necessaria fuerit. Quam circumcisionis causam Herodotus affert, eam ipsam prodit Philo, Indaeus homo, de circumcis. pag. 810 C coll. Paralipp. Armenn. (Venet. 1826.) pag. 217, hoc quoque addens, non aliam ob causam corpus quoque sacerdotes accuratissime radere. Quae confirmari dicuntur iis, quae Niebuhrius in his ipsis orientis regionibus audivit, quaeque alii aliis in terris, Australiae opinor in insulis, observarunt. Vid. Larcher. not. ad h. l., qui idem sacerdotum circumcisionem ad praecipuam valetudinis curam, munditiae potissimum servandae tam calido sub coelo, revocat. Add. Bohlen ad Genes. pag. 191 seq. 195. Est quidem ea res hodieque valde disceptata inter viros doctos, qui certatim in moris originem atque causas inquisiverunt. De origine moris opportunius instituetur disputatio ad II. 104. De causis hic nonnulla adiciemus, quae ad Herodoti sententiam pertinent, qua munditiae causa sacerdotes circumcidi statuit. Nam Indaeos satis constat eundem morem recepisse ex Aegypto, ut quibusdam videtur. Vid. Genes. XVII, 11 seqq. et conf. Spencer. de ritt. Hebr. I, 5. sect. IV. p. 55 seq. s. 58, ubi variae atque diversae virorum doctorum de instituti huius origine atque consilio uno sub conspectu ponuntur. Post quem alii idem argumentum tractarunt, praecipua tamen cura persecutus est Meiners. in Commentt. societ. reg. Gotting. vol. XIV. pag. 207 seqq. inprimis pag. 211 seq., ubi varias recenset tum antiquiorum tum re-

centiorum de instituti istius vera causa atque ratione. Atque Herodotea causa, in qua refellenda plurimum vir doctus insumsit operae, reprobata, ipse eam coniecturam profert, qua id praecipue gentes in circumcissione spectasse autumat, ut corporis mutilatione ac sanguine effuso irata aut invida numina placarentur. Quod ut omnino non absonum est a rudium gentium indole nõque revera non invenitur tum apud antiquas, tum vero etiam apud ipsas recentiores Australiae nationes; ita tamen vix unicam moris causam fuisse credo. Accedere utique potuit salubritatis cura, ut Philo contendit; quamquam institutum, in quibusdam utile et corporis munditiae inserviens, non usquequaque hoc et in omnibus praestare videtur. Quare ad sacras res relatum vult Hoffmann. (Encyclop. v. Ersch u. Gruber vol. IX. pag. 265 seqq.), ut sanctitatis animi atque morum, quam affectant sacerdotes, hoc quoque signum esset exterius, quo membrum virile, ob vim procreatricem iam ipsum per se in orientalium religionibus consecratum, purum ac mundum servarent. Sed praestat ad ipsa a viro docto disputata ablegare lectores, p. 269 l. l. Alia ab aliis viris doctis de circumcidendi more disputata laudantur Beck: Weltgesch. I. p. 243. De Wette Bibl. Archaeolog. §. 150. Wiener Biblisch. Realwörterbuch T. I. s. v. „Beschneidung“, itemque Trusen: Sitten u. Gebräuche d. alt. Hebräer p. 115 seqq. Ac nostra aetate plerique viri docti circumcisionem, quam Abrahamo (ut sacra scriptura testatur l. l.) iniungit Deus, „ut sit signum foederis inter me et vos“, ad religionem retulerunt, de eo uno dissidentes, quid proprie hoc ritu spectatum fuerit, quaeve omnino primitiva causa et ratio. Qui pluribus in hanc rem inquisivit, Baur in: Tübing. Zeitschrift für Theolog. 1832. I. p. 99 seqq., is certe

121 πέστεροι. Οἱ δὲ ἱρέες ξυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε φθεῖρ μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηται σφι θεραπεύουσι τοὺς θεούς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱρέες λινέην μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφι

relictis causis physiologicis sanitatisque tuendae rationibus circumcisionem ad sacra utique pertinuisse eamque vim habuisse contendit, ut humani affectus deo quasi consecrati habeantur huiusque consecrationis signum unusquisque in corpore ipso exhibeat. Dedicatio- nis signum circumcissione exhiberi statuit quoque Movers: Die Phoeniz. I. p. 315. 362. Quod alii viri docti ita intelligi volunt, ut pro toto corpore quod deo offerendum et consecrandum sit, unum idque insignis corporis humani mem- brum consecratur, deoque quasi offeratur in locum corporis totius: adeo ut hic mos in humanarum victimarum locum, quae usque ad Abrahami tempora in usu fuerint, cessasse existimetur: vid. Ghillany: Die Menschenopf. d. alt. Hebr. p. 592 seqq., Trusen l. I. p. 123 seq. Causam circumcisionis ab Herodoto allatam haud prorsus reiici vult Kurz (Geschicht. d. alt. Bund. I. pag. 185 seq.), cum veri quid illa contineat, quod ipsum ad altiora nos ducere possit, quae spectave- rit antiquitas, cum circumcissione hominem deo consecrare atque huius consecrationis hoc signum consti- tuere voluerit. Indis ignotum mo- rem ad res sacras spectare monuit quoque Bohlen: Das alte Indien I. p. 290, cui add. Rosenbaum: die Lustseuche im Alterthum pag. 361 seqq. Duncker: Geschichte d. Al- terth. I. p. 425 seq.

Οἱ δὲ ἱρέες ξυρεῦνται κ. τ. λ.] Conf. ad II, 36 nott. et quae Iu- daeorum sacerdotibus praescribun- tur Num. VIII, 7. XIX, 7 seq. Ex Aegypto enim haec et alia eius- modi, quae in purgationibus fieri solent, Iudaeos accepisse monet Spencer. de ritt. Hebr. III, 5. sect. 1. pag. m. 800 seq. — διὰ τρίτης ἡμέρης est tertio quoque die. Conf. supra II, 4.

ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱρέες λι- νέην μούνην] Supra initio capitis de Aegyptiis omnibus: ἔλματα δὲ λίνεα φορέουσι αἰεὶ νεόπλυτα, ubi tamen tenendum, lineas vestes vi- deri dictas esse non modo quae ex lino, sed etiam quae ex *gossypio* s. *byssu* erant confectae. Vid. Hee- ren. Ideen I, I. p. 107. II, 2. p. 133 seqq., Wilkinson. Manners etc. III. p. 117. De sacerdotibus Aeg- yptiis testatur Plinius H. N. XIX, 1 sect. 2. 3 haec scribens: „vestes ex gossypio sacerdotibus Aegypti gratissimae.“ Idem alii affirmant, quos, monente Cr., laudat Wytt- enbach. ad Plutarch. Moral. II, 1 (3) pag. 171. Est enim primarius hanc in rem Plutarchi locus de Isid. atque Osirid. cap. 3. pag. 352 (οὗτ' Ἰσιανοὺς ποιοῦσιν αἱ λινό- στολῖαι καὶ ξύρησις, ubi vid. Par- they pag. 157 seq.), quocum conf. Herodot. II, 81 ibique nott. Ab Aegyptiis transiit iste mos tum ad alios, tum ad Iudaeorum sacerdo- tes, de quibus monet Spencer. l. I. III, 5. pag. m. 682 seqq. Conf. etiam Braun de vestit. sacerdot. Hebr. I, 3. §. 47. Usus quoque Herodoteo loco nuper est Lane l. I. II. pag. 313, eumque retulit ad vestitus rationem, quae Coptis eo- rumque sacerdotibus nunc usitata est. In templorum Aegyptiorum anaglyphis non aliter fere reprae- sentatos videmus sacerdotes, lon- gis nimirum vestibus ad pedes us- que pertinentibus indutos et raso capite, nisi ubi pilei quodam ge- nere ornatus causa tecti videntur. λαβεῖν, quod nunc restitutum est pro βαλεῖν s. βαλέειν, retinui cum Bredov. p. 326; recentt. edd. λα- βείν. Caeterum ὑποδήματα βύ- βλινα s. sandalia ex byblio parata et ipsa ad ornatum quodammodo pertinent; calceos ex corio factos ipsumque sutorem cum instrumen- tis ad hoc opus necessariis osten-

ἐσθ' ἦτα οὐκ ἔξεστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούνται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης νυκτός. ἄλλας τε θρησκείας ἐπιτελέουσι μυρίας, ὥς εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὔτε τι γὰρ τῶν οἰκητῶν τρίβουσι, οὔτε δαπανέονται, ἀλλὰ καὶ σιτία σφί ἐστι ἱρὰ πεσσύμενα, καὶ κρεῶν βοέων καὶ χηνέων πληθὺς τι ἐκάστῳ γίνεται πολλὸν ἡμέρης ἐκάστης· δίδονται δὲ σφι καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων δὲ οὐ σφι

dit imago Aegyptia apud Wilkin- son. Manners etc. III. p. 160. De byblo eiusque vario usu varias ad res cf. nott. ad II, 92.

λούνται δὲ δις τῆς ἡμέρης νυκτός] Idem retulit Porphyrius ex Chaeremone de abst. an. IV, 7, plura de sacerdotum officiis disputans, nisi quod *ter* hoc interdiu fieri scripsit. De sacerdotum ablutionibus idem auctor est Plutarchus de Isid. atque Osirid. cap. 75. p. 381 D, ubi narrat, aquam eo adhiberi puram, unde ibis avis biberit. Unde lotiones solemnes in Iudaeorum sacris, de quibus Spencer. l. I. III, 3. rect. 2. pag. 788 seqq. Idem, monente Cr., hodieque facere Aegyptios testantur Galli docti in Descript. de l'Eg. II. pag. 386. — Ad ψυχρῶ suppl. ὕδατι; cf. Lambert. Bos. De Ellipss. p. 501 seq.

ἄλλας τε θρησκείας ἐπιτελέουσι μυρίας] Ita dedimus Schweigh. secuti; vulgo: μυρίας ἐπιτελέουσι inverso ordine. Ad θρησκείας (pro vulg. θρησκείας) conf. II, 18 ibique nott. Ad ὥς εἰπεῖν λόγῳ II, 21 ibique nott. De argumento conf. Porphyrii locum laud. Verbum ἐπιτελεῖν in rebus sacris peragendis usitatum illustravimus ad Ctesiae fragm. pag. 436. — In seqq. reliqui δαπανέονται, e Bredovii canone (cf. pag. 387) a recentt. edd. mutatum in δαπανέονται.

οὔτε τι γὰρ τῶν οἰκητῶν τρίβουσι κ. τ. λ.] Haec diiudicanda sunt ex universa Aegyptiorum sacerdotum conditione atque instituto. Cuique enim templo ampli adiecti erant fundi, ex quorum redditu commune templi constitit aerarium, cui ipsi unus e sacerdotibus praefuit, ὁ γραμματικῆς τῶν ἱρῶν χρημά-

των, ut supra II, 28 vocatur. Ex hoc aerario omnium sacerdotum, qui ad templum hocce pertinebant, sumtus erogabantur, ipsaeque sacerdotum familiae quotidianum inde accipiebant victum, ut nihil e privatis opibus esset insumendum. Ac praeterea singulis sacerdotibus privatae quoque opes fuisse videntur et peculia. Tu vid. Heeren. Ideen etc. II, 2. pag. 132 coll. Diodor. Sic. I, 73. Unde satis apparet, quae sint ἱρὰ χρήματα II, 28 et quae h. l. dicantur σιτία ἱρὰ πεσσύμενα, i. e. cibi cocti, qui e templorum aerario redditibusque erogantur sacerdotibus eorumque familiis. Quod vero h. l. praeter bovinam carnem *anserina* quoque commemoratur, nil mirum; nam anseres in deliciis habuisse videntur veteres Aegyptii, quos omnem curam in anseribus alendis iisdemque ad aptum cibum praeparandis impendisse, ipsae imagines crebrius obviae ostendunt; vid. Wilkinson. Manners etc. II. p. 19. 388. III, pag. 48. sec. ser. I. pag. 132 seq. 139.

δίδονται δὲ σφι καὶ οἶνος ἀμπέλινος] Qui Aegyptios narravit (II, 77) vino uti ex hordeo parato, cum nullae sint per Aegyptum vites, idem tamen vini usum Aegyptiis haud plane denegare voluit II, 60. Et utroque loco addidit ἀμπέλινον, ne scil. vinum intelligatur ἐκ κριθέων paratum s. cerevisia. Facit huc quam maxime Plutarchi locus de Isid. et Osirid. cap. 6. p. 353 A, unde discimus, modice tantum nec quovis tempore vinum sumsisse Aegyptios sacerdotes itemque reges certam quandam vini mensuram praescriptam accepisse inde ex

ἔξεστι πάσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα σπείρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἔφροντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱρέες οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται,

Psammitichi aetate, cum antea illis vinum prorsus esset negatum. Plura ad hunc Plutarchi locum, monente Cr., adscripsit Wytttenbach. in Animadv. II, 1 (3). pag. 173. Add. Parthey p. 163 et conf. etiam Chaeremon. apud Porphy. de abst. animall. IV, 6. Reges Aegyptiorum vinum bibisse adeoque praefectos habuisse, qui poculi ministrandi munere fungerentur, vel ex Genes. cap. XL. intelligitur. Neque vero caeteros homines per Aegyptum vino prorsus abstinuisse, ipsa monumenta satis declarare videntur, quae vites exhibent omnemque earum culturam et praeparationem crebrius ostendunt, itemque rationem uvas colligendi vinique torculari exprimendi modum, amphoras, alia id genus, de quibus vid. Wilkinson. Manners II. pag. 146 seqq. 159 seqq. Rosellini Mon. civil. I. p. 373 seqq. Hengstenberg: Die Bücher Mosis etc. pag. 14 seqq. Alia dabimus infra ad II, 77.

ἡθύων δὲ οὐ σφι ἔξεστι πάσασθαι Idem testatur Plutarchus de Isid. et Orisid. §. 7. pag. 353 D (ubi, monente Cr., reliquorum scriptorum locos hac de re contulit Wytttenb. t. III. p. 174) coll. Sympos. Quaest. VIII, 8. p. 729 A. B. Quod vero piscis, ut refert et Plutarchus de Is. et Os. cap. 32. p. 363 C. et Clemens Alexandrinus Strom. V. §. 7. pag. 770 Pott., Aegyptiis olim fuerit odii symbolum, id eo opinor spectat, quod Osiridis a Typhone caesi et in Nilum coniecti corpus pisces dilacerasse ferebantur. Vid. Creuzer. Symbol. II. p. 398 ed. tert. Satis constat, apud Syrios quoque pisces sacros fuisse habitos, nec sacerdotibus licitum fuisse illos edere aut attingere. Ab Aegyptiis autem Pythagorei piscium odium didicisse feruntur. Cf. Plutarch. Sympos. Quaest. I. l. Caeterum mo-

nere vix opus, hoc interdictum ad sacerdotes Aegyptios solos pertinuisse: namque caeteros homines pisces edere esse solitos ipsa monumenta ostendunt; vid. modo quae ad II, 15 adnotavimus. Quod idem etiam de fabis dictum velim: a quibus sacerdotes abstinuisse, vulgus non abhorruisse recte ponit Wilkinson. Topography of Theb. pag. 216 coll. 146.

οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἔφροντες πατέονται] Ne reponatur φρύγουσι pro τρώγουσι, monet Wesselingius, cum τρώγειν sit *crudas edere* fabas, quemadmodum τρώκτα et τρώξιμα i. q. *ἀμὰ ἐσθιόμενα* I, 71. II, 92. IV, 177. Pro πατέονται quidam libri *δατέονται*, de quo cf. I, 216 ibique nott. Sed retinui rarius verbum, praesertim cum mox inveniatur *πάσασθαι*. Conf. Buttmann. Gr. Gr. mai. II. pag. 206, Herodot. II, 47. 66. IV, 186, Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Agam. 1380. — *ὄσπριον* h. l. est *legumen* (Hülsenfrucht). Ad loci huius argumentum laudant Sext. Empiric. Hypoth. III, 24. p. 184. Ac satis notum est, ab Aegyptiis vulgo perhiberi Pythagoram assumisse odium istud in fabas, quod dein ad eius scholam transiit. Exstant primarii hac de re loci apud Plin. H. N. XVIII, 12, Ciceron. de divin. I, 30 (ubi vid. Davis. et Creuzer), II, 58. Hoc autem fortasse minus notum, hinc in Graecorum quoque mysteriis fabas damnari neque earum gustum concedi initiatis, quippe quas etiam Ceres, cum reliquas hominibus afferret fruges, omiserit impurasque censuerit. Cf. Creuzer. Symbol. IV. p. 572. Bohlen: Das alte Indien I. p. 194—196. Equidem hoc modo adiiciam: Aegyptiam fabam sacram pro *loto* s. *Nelumbio specioso*, cuius radix et fructus edi soleant (conf. not. ad II, 92), haberi a V. D. Link. (die Urwelt etc. p. 225 seq.), qui huius fabae san-

νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι ὄσκριον. ἱράται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ πολλοί, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέρως· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ, τούτου ὁ καὶς ἀντικα-
38 τίσταται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶ-
ναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ᾧδε.
τρίχα ἦν καὶ μίαν ἰδῆται ἐπεούσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν

ctitatem post ad aliam communem fabam translata esse contendit eo-
que refert, quod Aegyptiis fabas edere haud liceret. — In verbis οὐ καθαρὸν μιν εἶναι ὄσκριον se nescire ait Benedict. (Actt. semin. reg. Lips. II. p. 286), quo referatur μιν, indeque mutari vult in μὴν. Equidem voculam ad fabas spectare credam.

ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ κ. τ. λ.] Haec nemo non intelligit ad sacerdotalem ordinem s. tribum (*Kaste* nos appellare solemus) pertinere; de quo conf. II, 164. 166 ibique nott. In quo etiam hoc tenendum, singula collegia sacerdotum eodem fere modo inter se discreta et se iuncta fuisse, quo omnis sacerdotalis ordo a reliquis ordinibus fuerit distinctus, ita ut nemini liceret ad aliud transire collegium, sed filius patris collegio adscriptus maneret. Quo vel ea faciunt, quae supra de communi templorum aerrario atque redditu monuimus. Conf. Heeren. l. I. pag. 127 coll. Diodor. Sic. I, 73. — ἀρχιέρως e melioribus libris repositum pro vulg. ἀρχιέρως damnat Bredov. p. 194 ab Herodoto scriptum esse ratus ἀρχιέρως, qua forma Noster usus est II, 151. 142. 143. Equidem cum Dindorf. et Dietsch. a codd. meliorum auctoritate discedere nolui. Ac primum inter sacerdotes Aegyptios locum tenere eos, qui hoc nomine significantur, recte quoque monuit I. Franz. in Corp. Inscr. Gr. T. III. p. 305 seqq.; sequitur ὁ προφήτης, qui in Inscriptt. nr. 4697. 4840. 4902. 4945. 4946 commemoratur, sequuntur alii, de quibus vid. Franz. l. I. Drumann (Inscriptt. v. Rosette) pag. 95 seqq.

CAP. XXXVIII.

καὶ τούτου εἵνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς] Haec cum antecedentibus: τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι non satis cohaerere putabat Wesselingius indeque scribendum: τοὺς δὲ καθαρὸς βοῦς τοὺς ἔρσενας κ. τ. λ. Nec tamen, si quid video, opus inserere καθαρὸς vel propter verba τούτου εἵνεκα, cum sensus sit: eam ob causam, ut intelligant, quoniam boves mares revera pari sint Epaphoque sacri, hunc in modum illos explorant. Quae cum ita sint, C. Schwenckio assentiri nequeo ante βοῦς inserenti μέλανας; vid. Schneidewin. Philolog. I. pag. 159 — 162. De Epapho vid. II, 153 et III, 27.

τρίχα ἦν καὶ μίαν ἰδῆται κ. τ. λ.] Ad ἰδῆται suppleri poterit ὁ δοκιμάζων sive, ut infra legimus, τῶν τις ἱρέων ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος, sacerdotum unus, cui explorandi munus obtigit. Conf. II, 47. I, 195. Ad rem conf. Herod. III, 28. Diodor. I, 88 et Plutarch. de Isid. et Osirid. cap. 31. pag. 363, B, unde intelligimus, rufos tantum boves ab Aegyptiis immolari, accuratissime ante instituto examine, cum, si vel unum pilum nigrum albumve haberet victima, mactari non posset. Nec raro in monumentis Aegyptiis, quae continet grande opus Gallorum, istiusmodi boves victimae conspiciuntur. Monet vero Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. 194 coll. 349 seq., in Aegyptiorum monumentis conspici quoque boves nigris et rubris punctis s. notis insignitos neque a sacris exclusos, aliis haud scio an diis pro colorum sive notarum diversitate consecratos.

εἶναι νομίζει. δίδεται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήνεος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρύσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημητῶν, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἐρέω. κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκνίας. ἦν δὲ τούτων πάντων ἡ καθα-
 122 ρὸς, σημαίνεται βύβλῳ περὶ τὰ κέρεια εἰλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπάγουσι. ἀσήμαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἡ ζημὴ ἐπικέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρόπῳ τοιῷδε. Θυσίῃ δὲ σφι ἥδε κατέστηκε. ἀγαρόντες τὸ σεσημασμένον 39 κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου ἂν θύωσι, πῦρ ἀνακαίουσι. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱρητοῦ ἐπισπείσαντες καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεὸν σφάζουσι, σφάζαντες δὲ ἀπο-

ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων] Male olim ἐπὶ τούτο. Tu conf. not. ad Plutarch. Alcibiad. pag. 162 et Herod. VII, 169 ibiq. nott. Huic negotio praefectos sacerdotes Plutarchus loco laudato vocat σφραγιστάς.

ἐν ἄλλῳ λόγῳ] i. e. in alia narrationis parte, ut bene intellexit Schweigh. Respexit Noster ea, quae III, 28 traduntur. In seqq. cum Gaisf. scripsi τούτων pro τούτων neque vero εἰλίσσων pro εἰλίσσων, quod cum Bredov. p. 95 retinendum censui. ἔπειτα et hoc loco et cap. seq. intactum reliqui, ut εἴνεκα initio cap. ob codd. consensum, quo spreto recentt. edd. ex Bredovii canone ἔπειτεν et εἴνεκεν. Spégero non obsecutus sum pro ἀπάγουσι in seqq. coniicienti ἀνάγουσι, vid. Praefat. ad Herod. p. X.

σημαίνεται — εἰλίσσων] Pertinent haec ad sacerdotem, qui bovem signat papyro circa cornua circumvoluta. Signatoriam tetrām (γῆν σημαντρίδα), quae hoc loco memoratur, comparant interpretes cum creta Asiatica ad obsignandum apta, cuius mentio apud Cicer. in Verr. IV, 26. pro Flacc. 16. Magis vero huc spectat Plutarchi locus laud. de Is. et Osir. p. 363 B, ubi haec legimus: τὸν δὲ μέλλοντα θύεσθαι βούν οἱ σφραγιστάι

λεγόμενοι τῶν ἱερέων κατεσημαίνοντο. Addit deinde Plutarchus e Castore, sigilli sculpturam exhibere hominem in genua desidentem manibus post tergum reductis, iungulo ense imminente. Exhibet tale sigillum saepius in hieroglyphicis sculpturis repertum Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II, p. 352. Hoc vero more ac ritu tesseraria quaedam ratione indicari victimas animalium in humanarum locum quasi substitutas, adeo ut bestiae anima quasi vicaria pro meliori hominis anima offeratur, monuit E. ab Lassaulx: Classische Stud. d. Alterth. pag. 255 seqq.

CAP. XXXIX.

ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ — ἐπισπείσαντες] i. e. in ara vinum supra hostiam libant. Verba ἐπ' αὐτοῦ, quae immerito viris doctis displicuerunt, cum Gronovio ad βωμὸν referri debent. Ad verba κατὰ τοῦ ἱρητοῦ conf. IV, 62, ubi eadem locutio, ad quam pertinet quoque Homericum κατ' ὀφθαλμῶν κέχυν' ἀχλὺς Ili. V. 696. Marcus Evangelista XIV, 13 κατέχευεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Cf. etiam ad II, 121. §. 3. In proxime antecedentibus scripsi cum Bredovio p. 65, quem Dietsch quoque sequitur, πῦρ ἀνακαίουσι pro vulgata πυρὴν καίουσι. Cf.

τάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν δὴ τοῦ κτήνεος δείρουσι, κεφαλὴ δὲ ἐκείνη πολλὰ καταρησάμενοι φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἢ ἀγορῇ καὶ Ἑλληνέσι σφίσι ἕωσι ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ δὲ φέροντες ἐς τὴν ἀγορὴν ἀπ' ὧν ἔδοντο· τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρῶσι Ἑλληνες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμόν. καταρέονται δὲ, τὰδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι· εἰ τι μέλλοι ἢ σφίσι τοῖσι θύουσι ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γενέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι. Κατὰ μὲν νυν τὰς κεφαλὰς τῶν

nott. ad Herod. IV, 145 et quae alia Bredov. affert.

κεφαλῇ — καταρησάμενοι] qui pro κείνῃ (ἐκείνῃ) scribi vult κεινῇ vir doctus in The classical Museum nr. XXI (1848) p. 310, idque de capite abscisso intelligit, parum recte loci sententiam percepisse videtur. Equidem Bredovium secutus p. 119 dedi ἐκείνῃ, ut infra II, 133 ἐκείνον pro κείνον, et supra I, 209. Dietsch h. l. reliquit intactum κείνῃ, sed mox ἐκείνῃν dedit. Dativum, qui et hoc loco et IV, 184 additur verbo καταρᾶσθαι, iam Homerus addidit Odys. XIX, 330. Satis vero ipse ritus arguit, pro piaculo haberi animal, in cuius caput omnia sua peccata quasi conicerent quodque hominum scelera quasi luens diris devoverent. Simile institutum apud Hebraeos invenitur Levit. XVI, 6 seqq. 21 seq., ubi merito ad Herodoti locum moremque Aegyptium provocat Spencer. de ritt. Hebr. III, 8, pag. 1064. Atque inveniuntur ipsa anaglypha Aegyptia, quae hosce ritus ad oculorum sensum traductos exhibent. Vid. Costaz. in Descript. de l'Eg. mém. (Antiqq.) I. p. 73 et cf. Wilkinson Topography of Thebes p. 147.

φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἢ ἀγορῇ κ. τ. λ.] Scripsi cum recentt. ἐπιδήμιοι pro ἐπίδημοι et οἱ δὲ pro οἷδε, monente Werfero in Actt. phill. Monacc. I, 1. p. 88 ac probante Buttman. in Excurs. ad Demosthenis Midian. p. 158. In seqq. ad ἀπ' ὧν ἔδοντο conf. nott. ad I, 194.

οἱ δὲ φέροντες — ἔδοντο] His

verbis quodammodo repetuntur priora verba: φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἢ κ. τ. λ. Ubi nota usum particularum μὲν et δὲ, quae in priori orationis parte sibi invicem opponuntur (τοῖσι μὲν ἂν — οἱ δὲ φέροντες), cum in posteriori δὲ dupliciter posita et protasin et apodosin incipiat (τοῖσι δὲ ἂν — οἱ δ' ἐκβάλλουσι). Monuerunt Werfer. l. l. p. 90. 93. et Buttman. l. l. Nec moveor iis, qui, ut parallelismum quendam membrorum inducerent, priori in membro δὲ (ante φέροντες) mutarunt in μὲν, quum aliis quoque locis (ut IV, 126. IX, 48) in priori periodo in locum repetitae particulae μὲν succedat vocula δὲ. Conf. Werferus p. 95 seq. et Kuehner. Gr. Gr. §. 733, 5. Hinc talis fere loci sensus: „ferunt (caput) ii, quibus forum est et quibus Graeci adsunt mercatores, hi igitur caput in forum ferunt et vendere solent; quibus vero Graeci non adsunt, hi caput in flumen conliciunt.“

οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμόν] Affert Larcherus Aeliani locum N. A. X, 21, ubi ille scribit, ab Omibis (qui Aegyptii sunt homines) hostiarum capita, quibus gustandis ipsi abstineant, obici crocodillis comedenda, qui in lacubus idcirco factis ab ipsis nutrian- tur. Et pertinent huc quoque Plutarchi verba loco supra laudato: διὸ τῇ μὲν κεφαλῇ τοῦ ἱερείου καταρᾶσάμενοι καὶ ἀποκόψαντες εἰς τὸν ποταμόν ἰδρύπτουν πάλαι, νῦν δὲ τοῖς ξένοις ἀποδίδονται. Cuiusmodi imprecationes apud Iudaeos fieri solitas in hirci caput novimus ex Levit. XVI, 21.

θυομένων κτηνέων, καὶ τὴν ἐπίσκεισιν τοῦ οἴνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοις τοῖσι αὐτοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφαλῆς γεύσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις 40 τῶν καὶ ἡ καὺσις ἄλλη περὶ ἄλλο ῥόν σφι κατέστηκε. τὴν δ' ὦν μεγίστην τε δαίμονα ἡγῆται εἶναι, καὶ μεγίστην οἱ ὄρτην ἀνάγουσι, ταύτην ἐρχομαι ἐρέων. ἐπεὶ ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον,

οὐδὲ ἄλλον — Αἰγυπτίων οὐδεὶς] Haec recte vix dici vel certe cum cautione quadam esse accipienda monet Wilkinson. Manners etc. II. p. 222. 379. 383. sec. ser. II. p. 351 et Topography of Theb. p. 148, cum in Aegyptiorum monumentis crebro conspiciantur victimarum capita oblata in deorum altaribus, vel una cum aliis bestiarum partibus ad coquendum adhibita.

CAP. XL.

Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καὺσις κ. τ. λ.] ἐξαίρεσις dicitur *exenteratio*, quae fit visceribus s. intestinis e corpore extractis. Larcher divinationem hic respici putat laudatque Xenophontem in Anab. II, I. §. 7. Verum alia Graecorum, alia Aegyptiorum, de quibus nihil istius modi relatum inveni, ratio. — Ad verba seqq. provocavit Spencer. l. l. IV, I. p. 1092, quo nimirum monstraret, eodem modo, quo Aegyptii ad Isidis festum, Israelitas ad dei sui festa confluisse eundemque fere cultum huic exhibuisse.

ταύτην ἐρχομαι ἐρέων] Reliqui ταύτην, cuius loco Schwgh. et Gaisf. dederant ταύτη, cum in uno libro inventum esset ταύτη. Vulgatam bene tuetur Struve Spec. Quaest. Herod. p. 28 not., unde haec apponam: „negligenter suo more Herodotus locutus est ταύτην, quod grammatica cum τὴν (i. e. ἡν) μεγίστην δαίμονα iungit, ad ὄρτην referens. Sententia enim est: τὴν δὲ μεγίστην ὄρτην τῇ μεγίστῃ δαίμονι ἀνάγουσι, ταύτην ἐρχομαι ἐρέων.“ — Ad locutionem

ἐρχομαι ἐρέων conf. II, 35 init. Isidem autem intelligendam esse, vel e proximo cap. liquet.

ἐπεὶ ἀποδείρωσι τὸν βοῦν κατευξάμενοι κ. τ. λ.] Secutus sum Schweighaeus. et Gaisford., qui e pluribus libris ita ediderunt. Vulgo enim hunc in modum haecce leguntur: ἐπὶ πρὸς ῥόν σφι κατέστηκε τῇ ἱσὶ καὶ ἐπὶ πρὸς κατευξάνονται, θύουσι τὸν βοῦν καὶ ἀποδείραντες κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, ubi nemo non videt ea ex parte proferri, quae infra quoque referuntur, quaeque bis ita a scriptore relata fuisse vix verisimile videtur. Matthiae vulgatam retinuit, nisi quod uncis inclusit alterum ἐπὶ πρὸς κατευξάνονται et pro ἐκείνην scripsit κενὴν. Et hoc quidem Schweighaeuserus quoque reposuerat, cum κενὴν idem valeat atque κενὴν, hoc fere sensu: *totum abdomen exenterant* (i. e. intestina omnia ex alvo eximunt), *viscera vero in corpore relinquunt*. Nam κενὴν κοιλίαν idem esse vult atque κενῶνα, *album, abdomen*, in quo sunt intestina. Equidem nullam iustam vulgatae lectionis ἐκείνην deserendae causam perspicio, si quidem κοιλίην ἐκείνην eodem modo dictum accipio quo paulo ante κεφαλῇ δὲ ἐκείνη. Schneiderus in Lex. s. v. κοιλίαν πᾶσαν interpretatur: *den Magen sammt den Därmen des Opferstiers*. Accuratius opinor B. t. Brink (in Schneidewini Philolog. VIII. p. 421 ad similem Democriti locum): „κοιλίη est alvus superior a ventriculo usque ad colon, inde usque ad anum τὰ ἐντερά dicuntur, alvus inferior; qui simul sumti πᾶσαν κοιλίην effici-

σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λείπουνσι ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν, σκέλεα δὲ ἀποτάμνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ἄκρην, καὶ τοὺς ὤμους τε καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ βοὸς πιμπλάσι ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλιτος, καὶ ἄσταφιδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ σμύρνης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλήσαντες δὲ τούτων καταγέξουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προνηστεύσαντες δὲ θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν τύπτονται πάντες· ἐπεὶ δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτίθενται, τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

unt.“ — Ad verba ἐξ ὧν ἐλλογ. conf. II, 39: ἀπ’ ὧν ἔθοντο ibique nott. καὶ τὴν ὀσφὺν ἄκρην] ὀσφὺς coxa est (Hüfte), quam humeris (ὤμοις) hic opponi contendit Schneiderus. — In seqq. cum recentt. editt. probatorum librorum auctoritate rescripsi ἄσταφιδος pro ἄσταφιδων, quod Wesselingio debetur. Est autem ἄσταφίς, sive σταφίς, ut posteriori aetate loquebantur, *uva passa*. Tu vid. quae ad Ctesiae fragmm. pag. 325 citavimus.

ἐπεὶ δὲ ἀποτύψωνται] i. e. ἐπεὶ δὲ παύσονται τύπτεισθαι, ut exponit Hesychius, ubi *plangere desiderunt*. Ubi nemo non praepositionis vim intelliget in verbis sibi oppositis *τύπτεισθαι* et *ἀποτύπτεισθαι*, ut II, 73 *πειρᾶσθαι* et *ἀποπειρᾶσθαι*, alia, quae laudat Valcken. — Herodoti locum imitatus est Lucian. de dea Syr. 6. p. 89 t. IX ed. Bip. De ipso argumento laudant Athenagor. legat. pro Christ. §. 12. pag. 52 (§. 14. p. 290, D), ubi hunc morem deridet. Ac memorat Noster hoc loco ea, quae in Busiritico Isidis maximo sacro solemnia obire solent Aegyptii, II, 61, uberius tractata a Creuzero in Commentt. Herodd. I. p. 115, unde potiora hic adscribere placet. „Qui truncatum hoc pacto exenteratumque et myrrha aromatibusque refertum bovem in lugubri festo Osiridis Isidi immolari cogitet, is me quidem sentiente non poterit ipsum Osiridem mutilatum et deinde aromatibus conditum non cogitare. Nam quae reliqua adduntur in bovis sacrificio,

ea partim ad combustionem pertinent, ut oleum, partim ad fragmenta inventa vitesque cultas, ut panes mundiores, uvae passae.“ Sequitur Diodori locus I, 21, de bestiis Aegypti sacris, adduntur alia illis similia a priseis Atticis hominibus in Diipoliis factitari solita, ubi bovis solemniter caesi carnes communibus epulis comedeabant bovisque exuviis simulacrum ligneum circumdatum aratro iungebant; pertinent denique huc vel Mithriaca, ubi bovem Abudad Mithras Persarum occidit, atque ex mactati animalis corpore excluduntur germinum varia genera, caudaque in aristas excrescit. Peracto primo sacrificio exoriuntur reges agriculturae inventores. Athenis Atticis communiter bovilla vescuntur sacrificuli, et post solemne sacrificium a bovis simulacro simulatae arationis initium fit. Busiride Aegyptiorum coetus sacer bovem igne conficit, posteaquam caesi corpus implevit panibus et uvis atque agriculturae auctorem Osiridem lugubriter deplorat. Quae omnia qui in unum colligat et simpliciter intueatur, is nullo negotio dispiciat, quo haec pertineant, *nimirum ad orationis causas declarandas*, unde vitae cultioris initia ducuntur. Inde nil mirum, in anaglyphis et picturis sepulcralibus urbis Ilithyiae Aegypti ita exhiberi Osiridem, ut aratoria instrumenta gerat in manibus: flagellum, rutrum s. ligonem, vomerem peramque seminis plenam sementi faciendae. Vid. Descript. de l’Eg. An-

123 Τους μὲν νυν καθαρὸς βοῦς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς 41
 μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι, τὰς δὲ θηλέας οὐ σφί

tiqq. vol. II. pag. 27 s. 355 et vol. I tab. 68." Conf. II. 61 ibique nott. τὰ ἐλίποντο τῶν ἱερῶν] Vulgo reddunt: *epulum adponunt ex victimarum reliquiis*; pressius ad Herodoti verba reddere licet: *epulas faciunt ex iis. quae non ex victimis reliquerunt* (sibi ad edendum, intacta flammis); ubi genitivus τῶν ἱερῶν erit referendus ad τὰ. Moneo propter Eltzium (Quaest. Herodd. fascic. I. p. 821 seq. in Jahrb. d. Philolog. etc. Suppl. T. IX), qui genitivum hunc ad ἐλίποντο referens, quod verbum cum secundo casu coniunctum neutralem semper habeat significationem, totum locum sic reddi vult: „epulas faciunt ex iis, quae de victimis relictæ sunt“, indeque aoristum medii h. l. passivi sensu adhiberi contendit. At vero ipse pluralis ἐλίποντο satis docere poterat, τὰ pro accusativo neque pro nominativo subiecti (ex quo ἐλίπετο expectandum fuisset) accipi debere.

CAP. XLI.

τὰς δὲ θηλέας οὐ σφί ἐξεστὶ θύειν κ. τ. λ.] Eiusdem interdicti meminit Porphyrius de abstin. ab esu an. II, qui haud aliter atque Hieronymus advers. Iovin. II, 7 hoc ad animalis utilitatem refert adeoque raritatem. Nec aliter statuit Wilkinson. Manners sec. ser. I. p. 394. II. p. 194 seq. ad agriculturam respiciens, cui prospicientes sacerdotes hoc animal quam maxime ita tueri studuerint, ut Isidi consecrarent neque mactari sinerent. Quod magis consentaneum certe videtur, quam morem hunc, quo boves masculos mactarent, a vaccis abstinerent, inde repetere, quod masculae victimae omnino perfectiora et praestantiora antiquitus habitae fuerint, uti contendit Scholl in: Studien d. evang. Geistlichk. Württembergs. V, I. p. 126. Valuisse autem hoc institutum usque ad Constantii impera-

toris tempora, ex Athanas. hist. Arrian. ad Monach. cap. 56. pag. 378 colligi potest. Atque Isidi sacras perhiberi vaccas, nemo mirabitur, qui ipsam Aegyptiorum sacrorum ac religionis rationem perspexerit. Ut enim Osiridem Solem illi perhibebant, ita Isidem Lunam, teste Plutarcho de Isid. et Osirid. cap. 52. p. 372 s. 525 Wyt.; quae quando congressa fuerint numina (s. quando sol in domo tauri locatus cum luna fuerit congressus) generandi vis in terram redundat. Generationis vero universae symbolum est bos ac vacca, ut nihil sit absconum illis numinibus hoc animal fuisse consecratum. Sive Osiridem intelligere malis Nitum, iam Isis erit terra Aegyptia, a Nilo exundante vegetata et quasi fecundata, ut ait Plutarchus l. I. cap. 38. pag. 366 A. Manet vacca Isidis signum procreatricisque naturae symbolum; βοὴν γὰρ Ἰσιδος εἰκόνα καὶ γῆν νομίζουσιν, ut Plutarchus scribit l. I. cap. 39. pag. 366. „Igitur nil mirum (sunt verba Creuzeri in Comm. Her. pag. 123 coll. 121. 125) universae quasi procreatricis naturae bovem ac vaccam symbola fuisse veteribus; et quando in sementivis festis agriculturae vicissitudines a siderum meatu suspensas significabant per bovem vel aratro iunctum vel vaccae admotum: hoc ipso symbolo varias in partes converso etiam vitae humanae orbem et immortalitatis animorum spem significatam voluisse. Non philosophicam dicimus hic doctrinam, sed spem universam vitae reviviscentis et ubertatis nunquam extinguendae. Eadem ubertatis spes ostensa a Sibyllinis oraculis populo Romano in Dionysii Halic. XIV, 20. p. 60 (Excerptt. a Mai.). Qua in re nihil aliud Romani fecere quam Aegyptii apud Herodotum II, 40. Illi placentas in terram immiserunt; hi panes mundos in bovem, qui ipsis pro terra erat.“ — Equidem his

ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραὶ εἰσι τῆς Ἰσῖος. τὸ γὰρ τῆς Ἰσῖος ἄγαλμα, ἐὼν γυναικίον, βούκερών ἐστι, κατάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βοῦς τὰς θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων πάντων μάλιστα μακροῦ. τῶν εἵνεκα οὗτ' ἀνὴρ Αἰγύπτιος οὔτε γυνὴ ἄνδρα Ἕλληνα φιλήσει ἂν τῷ στόματι, οὔδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται, οὔδ' ὀβελοῖσι, οὔδὲ λέβητι, οὔδὲ κρέως καθαροῦ βοῦς διατετυμμένον Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βοῦς τρόπον τόνδε. τὰς μὲν θηλέας ἐς τὸν ποταμὸν ἀπειεῖσι, τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν

illud unum addam: Iudaeos in his differre ab Aegyptiis, cum iuvenecam rufam mactare iubeantur Numer. XIX, 2, quod consulto sic institutum videtur Spencero II, 26, 2, de ritt. Hebr. pag. 485, quo Aegyptiis plane essent contrarii. Cf. Creuzerus Symbol. II, pag. 93 et 94 ed. tert.

τὸ γὰρ τῆς Ἰσῖος ἄγαλμα — βούκερών ἐστι] Haec quo spectent, satis ex iis patebit, quae modo disputavimus. Atque monet Plutarchus l. l. in Isidis buculae cornibus ornatae imaginibus veteres exprimere voluisse orbes lunae falcatos. Ad oculorum quoque sensum haec traducta esse, cum Isidem et Osiridem, pro primigeniis bubus habitos, havis ac vaccae vel capitibus vel exuviis impositis, exhiberent, satis constat. Hinc frequens in Aegyptiorum anaglyphis Isis conspicitur buculae cornibus vel disco, cui cornua addita sunt, ornata. Cf. Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I. p. 366. 381 seq. III. planch. 34. 35. Creuzer. Symbol. II. p. 216 et Commentt. Herodott. p. 114.

κατάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι] De forma Ἰοῦν cf. I, 1. γράφειν vel pingere est vel omnino imagine exprimere atque in tabula s. lapide repraesentare. Ad argumentum conf. Eustath. ad Dionys. Perieg. 92. Ἰὼ ἡ Σελήνη κατὰ τὴν Ἀργείων διάλεκτον, et quae alia de Io eiusque significatione tesseraria disputat Welcker: Die Aeschyl. Trilog. p. 127 seqq. Nam Isidis atque Ius eadem fere symbola, idem

fere ornatus, cum, tesserarias rationes si spectes, utraque dea sibi conveniat, quippe qua lunam indicari vulgo docerent. Inde in Graecorum monumentis, vasis, aliis haud raro exhibetur Io virgo βούκερως, vaccae cornibus instructa: vid. Monumenti dell' Instituto archeolog. (1838) T. II. p. 328 et Tab. LIX. Archaeolog. Zeit. IX (1851) nr. 31. p. 369 et quae affert Mueller: Archaeolog. §. 351. nr. L. His adde imprimis Raoul Rochette: Choix des peintures de Pompée Pl. XVII. p. 209 seqq. 215 seqq. et quae protulit Hirt: Abhandl. d. Berlin. Akad. hist. philol. Class. ann. 1820 et 1821. pag. 155 seqq. — Ad verba τῶν προβάτων conf. nott. ad I, 133. 207.

οὔτε γυνὴ — φιλήσει ἂν τῷ στόματι, οὔδὲ — χρήσεται — οὔδὲ — γεύσεται] De discrimine, quod h. l. inter optativum et futurum obtinet, conf. Matth. Gr. Gr. p. 977, qui verba φιλήσει ἂν recte sic vertit: „wird schwerlich küssen.“ Cf. IV, 97. Ad ipsam rem conf. Genes. XLIII, 32, ubi legimus Aegyptiis haud licuisse cum Hebraeis comedere, cum tale convivium profanum putaretur. Quod si de Hebraeis valuit, haud minus de aliis gentibus valuisse consentaneum est.

ἐς τὸν ποταμὸν ἀπειεῖσι] τὸν ποταμὸν intelligit Nilum, in quem vacas conlici credibile est eam ob causam, quod Nilo generandi vim contineri putabant. Vid. nott. ad init. capitis. — ἀπειεῖσι pro vulg.

τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρας τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα, σημήϊον εἵνεκεν. ἔπειδ' ὁ σαπὴ καὶ προσή ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνύεται ἐς ἐκάστην πόλιν βάρει ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμένης νήσου. ἡ δ' ἔστι μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰσὶ σχολιοὶ ἐννέα. ἐν ταύτῃ ὧν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἐνεῖσι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἰ βάρις παραγίνονται ἀναίρησόμεναι τὰ ὅστέα τῶν βοῶν, οὐνομα τῇ πόλιν Ἀτάρβηχιν· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱρὸν ἅγιον ἴδρται. ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι ἐς

ἀπιάσι scripsi cum Bredovio; cf. supra I, 194.

τὸ κέρας τὸ ἕτερον ἢ καὶ τὸ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα] Haec verba ita explicanda censet Matthiae Gr. Gr. pag. 788, ut cogitando suppleatur ἔχοντας (scil. ἔρσενας βοῦς). Equidem malim ita accipere, ut praecedentibus (τοὺς ἔρσενας) per appositionem adiecta existimentur. Conf. etiam Geisler: De Graec. nominatt. absolutt. p. 26. et vid. infra II, 48. 134 coll. 66. Antigonus Carystius Hist. mirabb. 23, eandem rem prodens, ita loquitur: ὥστε αὐτὰ τὰ κέρατα τῆς γῆς ὑπερέχουσιν. — Ad vocem βάρει conf. nott. ad II, 96.

ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμένης νήσου] Inclusa est insula Sebennytico et Canopico Nili brachio eumque fere ambitum, quem olim habuit, etiamnum habere dicitur. Prosopitidis nomi fit mentio II, 165 et apud Strabon. XVII. p. 1154 C. s. p. 802. Ac vel postea insignis insula eo, quod Athenienses Aegyptiis rebellibus auxilio missi hic a Persis obsidebantur. Vid. Thucyd. I, 104. 109. Aegyptium insulae nomen esse *Pschati*, copiosa disputatione contendit Champoll. l'Eg. sous l. Phar. II. p. 162 seqq. — In seqq. cum Schweigh. rescripsi περίμετρον pro περίμετρος. Conf. II, 149.

οὐνομα τῇ πόλιν Ἀτάρβηχιν] Quam pro *Aphroditopoli* habet Iablonskius in Voce. Aegypti. p. 43 (ubi nostro loco legendum censet Ἀτάρβηχιν, cum vox composita sit ex Ἀτάρ s. Ἀτάρ, Ἀθώρ, quod

est Aegyptium Veneris nomen, testante quoque Orion. apud Etymolog. m. p. 26 Sylb. p. 24 Lips., quodque proprie denotat *noctem*, et ex *baki*, quod urbem significat; vid. ibid. p. 20. 21). Quam sententiam quod in dubium vocat Champoll. l'Egypt. s. l. Phar. II. pag. 173, hoc nil ad me pertinet, siquidem Herodotus h. l. diserte testatur, Veneris templum sacrum esse in urbe Atarbechi, et numi etiam arguunt eius urbis religionem pertinere ad Venerem. Illud ego vicissim in dubium vocaverim ipsius Champollionis, quod illam miram boum funerationem ab Herodoto memoratam corruptis demum religionibus Aegyptiis invaluisse arbitrat. Creutzer. in Comm. Herod. pag. 118. Tu vid. potissimum de hac urbe, cuius rudera prope locum *Chybin-el-koum* inveniri dicuntur, Ritter: Erdkunde I. pag. 819 et conf. I. de Hammer in Annal. Vienneas. 1829. vol. XLV. pag. 26. Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. II. pag. 796 seq., qui vel propter nominis vim nil differre inter Atarbechin et Aphroditopolin recte statuit, si quidem *Atarbechi* Ataris s. Athoris (Veneris) sedem s. domum significat: de qua vocis significatione conf. quoque Seyd. Beitrage z. Kenntniss etc. II. p. 129.

Ἀφροδίτης ἱρὸν ἅγιον ἴδρται] ἅγιον hic, ut cap. 44., consulto additum videtur, ad locum insigni religione cultum et consecratum declarandum. Monuit Letronne in Journal des Sav. 1830. p. 424. —

ἄλλας πόλεις· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὅστέα ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι ἐς ἓνα χώρον πάντες. κατὰ ταῦτά δὲ τοιοῦτοι βοοῖ καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομοθέτῃται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. 42^ο οἱ μὲν δὲ Διὸς Θηβαιέος ἰδρυνται ἱρὸν, ἣ νομοῦ τοῦ Θη-

In seqq. πάντες, quod cum vi quadam in periodi fine positum videtur, Gesner in Chrestom. Graec. p. 22 mutari vult in πάντα, probante Larchero. Sed iure respuerunt edd. recentt. Vidimus modo Venerem Aegyptiis vocatam fuisse Athor, i. e. noctem, quae omnium, quae in rerum natura sunt, parens est ac genitrix. Namque nox omnium rerum semina et initia in se continere putatur, ut inde omnia proveniant atque originem capiant. Quare et hos illi consecratus est ille mensis, quo Osiris periisse dicitur, Nilus recedit et terra nudatur, nox longior fit, tenebrae crescunt lucisque superatur ac tabescit vis, ut scribit Plutarch. de Iside et Osiride cap. 30. pag. 366 s. 501 Wytt. „Erat ea dea Atar-bechi coli solita, eadem, quae in Dodonaeorum religionibus Veneris Diones nomine celebratur. Arguit columbae symbolum ab ea gestari solitae, arguunt alia, quae exponere longum est. Ad eius deae sacram insulam ex universa Aegypto bonum masculorum devehebantur ossa: hominum Aegyptiorum cadavera devehebantur Memphim, h. e. in portum bonorum, sive Abydum, vicinam insulae Beatorum, aut Busiridem medio in Delta, alioque, ubi Nilum traicientibus coemeteria patebant. Igitur armenta allicit et retinet dea Athor, in eo etiam similis Veneri Libitinae Romanorum, quae funebrium rerum omnium praeses ex Dodonaeorum sacraliis in Latium pervenit. Eam autem Libitinam fugiunt quoad possunt omnes, et dira non minus habetur quam Proserpina, quae quidquid ad eam pervenerit, retinet.“ Creuz. in Comm. Her. pag. 118. 119. Adde eiusd. Symbol. II. p. 239 seqq. IV. p. 307 seqq. Per-

tinet vero dea haec, quam ad Graecorum Venerem referunt, ad summa Aegyptiorum numina atque ex infinito spatio (Pascht) emanasse dicitur aequae ac dea altera Sute; quae ut lucem diemque significat, ita haec dea, sive Venerem sive Athor dicas, tenebras et noctem declarat, eademque etiam omnibus, quae in rerum natura sunt atque in lucem prodeunt, praesidere eademque alere ac nutrire perhibetur. Inde ad Isidem propius accedit eademque fere habet attributa et vaccam aequae consecratam; nec ipsa aliter fere repraesentatur, cornibus vel disco inter duo cornua posito, aliisque consimilibus boum ornamentis adeoque ipso capite bovino instructa; cf. modo Hirt: Abhandll. d. Berlin. Akad. 1820 et 1821. p. 137 seqq. et Wilkinson. Manners etc. sec. ser. III. pl. 36 coll. I. p. 381 seq. In notis hieroglyphicis deae nomen scriptum sonat Hathor s. Athor. Cf. Parthey ad Plutarch. l. I. p. 252 seq. et inprimis Roeth: Geschichte d. Philos. I. p. 144 et nott. p. 91 seqq. — In seqq. retinui πόλεις; cf. Bredov. p. 264 et 265 de hac contracta accusativi forma.

CAP. XLII.

“Οσοι μὲν δὲ Διὸς Θηβαιέος ἰδρυνται ἱρὸν] Mavult Valckenar. scribi: ὅσοις μὲν δὲ Δ. Θ. ἰδρυνται ἱρὸν. Sed bene monuit Schweigh., vulgatum haud sollicitandam esse, cum ἰδρυνται idem fere sit atque ἰδρυνόμενον ἔχουσι s. ἰδρύναντες ἑαυτοῖς, aut, quod infra II, 44 exstat, ἰδρυνόμενοι ἑαυτοῖς. Conf. etiam Pausan. III, 15. §. 5 coll. §. 4, ubi haud scio an vulgata ἰδρυνται retinenda, a Bekkero mutata in ἰδρύνεται. Et eadem res continuo decla-

βαίου ἐξεί, οὔτοι μὲν νυν πάντες ὅταν ἀπεχόμενοι αἶγας θύ-
ουσι. θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι
σέβονται, πλὴν Ἰσιὸς τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὲ Διόνυσον εἶναι

ratur verbis *ἐκτενταί* ἰσὺν, ut mea quidem sententia omnis absit mutandi causa. Nam intelliguntur, quicumque Iovem Ammonium colunt et ad eius templum Thebanum pertinent. Nec magis in seqq. opus lectione *ἔσοι δὲ δὴ*, ut idem Valcken. maluit, cum repetitis particulis *μὲν* et *δὲ* (*ἔσοι μὲν δὴ — οὔτοι μὲν νυν* et *ἔσοι δὲ — οὔτοι δὲ*) satis magnam vim acquisierit oratio. Vid. Buttmann. in Excurs. ad Demosth. Orat. Mid. p. 154 et de particulis *μὲν* et *δὲ* ita duplicatis, ut in priori membro *μὲν* ponatur *bis*, in apodosi aequae atque in protasi, in altero membro *δὲ bis* similem in modum, Herodot. II, 26. 50. 102, alia, quae attulit Werfer. l. l. p. 90. — *Iovem Thebanum* eiusque templum Noster iam commemoravit I, 182 (ubi de forma *Θηβαίεος* et h. l. et II, 54 quoque *ὄβια* diximus) commemoratque infra II, 54. 56, itemque II, 29 (ubi de eo Iove sermo, qui in Meroes insula colitur) et II, 32 (ubi de Iovis templo et oraculo in oasi Siwah). Reliquos omnes veterum locos dabit Schmitthenner: De Iove Hammonae Syntagma. I. (Weilburg. 1840.) p. 10 seqq. Qui deus, Thebis praecipue cultus, qualis fuerit in Aegyptiorum Pantheo quemque locum in Aegyptiorum deorum ordinibus ceperit, si quaeras, primum utique nomen fuisse, in primo deorum ordine reponendum, certum est: sive profectum dicas eo ex numine, quod omnium primitivum volunt indeque separant (Num, Chnubis s. Kneph: vid. Bunsen Egypt's Place in Universal History I. pag. 369 seqq.), sive unum idemque habeas numen, quod spiritum divinum s. mentem divinam declaret additumque gerat quasi titulum *Amon* (i. e. *occultum, non apertum*). Hoc igitur summum numen *Solis* globo hominibus *ἀπαρτίζετο* et repraesentatur idem, quod in rerum natura vi-

tae initia atque incrementa in se continet omnemque rerum ordinem constituit, cursum suum per coelum eiusque signa absolvens eoque ipsum annum afferens et quaecunque per anni cursum in rerum natura fiunt efficiens: itaque in inscriptionibus praedicatur *Amun-Re s. Ra, i. e. dominus coeli, rex deorum*: vid. Roeth: Gesch. d. Phil. I. nott. pag. 94, qui idem de hoc deo pluribus exposuit p. 132 seqq. 145 seq. et nott. p. 35 seqq. 40 seqq. Seyffarth l. l. p. 97. Add. Bunsen l. l. Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I. p. 243 seqq. coll. 261. Lepsius in: Abhandl. d. Berl. Acad. 1851. pag. 186 seqq. 194. Eméric David: Jupiter I. pag. 82 seqq. 106 seqq. Quae qui reputaverit, facile opinor intelliget, qui factum sit, ut Graeci hunc summum Aegyptiorum deum cum Iove, qui et ipse summus deus deorumque rex perhibebatur, contenderint *Iovemque Ammonium* inde constituerint: de quo plura idem Roeth l. l. nott. p. 41. Eméric David l. l. et II. p. 401 seqq. — Caeterum hoc ex loco coniecturam de nomore Aegyptiorum origine ducit Heeren. Ideen etc. II, 2. pag. 113 coll. 155. Nomos enim suspicatur singulos singula ad templa sacerdotumque colonias pertinuisse, quarum singulae singulos constituerint nomos, sua quemque religione sacrisque distinctum ab aliis nomis: ita ut quot nomi, totidem sacerdotum civitates s. coloniae primitus exstiterint. Quare Sesostrin nomorum divisionem instituisse dici, quia primus totius Aegypti imperium nactus sit. Tu vid. de nomis nott. ad II, 109. 164.

Ὀσίριος, τὸν δὲ Διόνυσον εἶναι λέγονται] Conf. Herod. II, 144 seq., ibique nott., alios locos ut taceam. Ac vera quidem historiae patrem tradidisse, nec lapsus esse, ut his placet, qui Herodoto plus se sapere

ἄλλας πόλεις· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὅστέα ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι ἐς ἓνα χώρον πάντες. κατὰ ταῦτα δὲ τοῖσι βοῦσι καὶ τάλλα κτήνεα θάπτουσι ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομοθέτῃται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. 42 Ὅσοι μὲν δὴ Διὸς Θηβαίεος ἰδρυνται ἱρὸν, ἡ νομοῦ τοῦ Θη-

In seqq. πάντες, quod cum vi quadam in periodi fine positum videtur, Gesner in Chrestom. Graec. p. 22 mutari vult in πάντα, probante Larchero. Sed iure respuerunt edd. recentt. Vidimus modo Venerem Aegyptiis vocatam fuisse Athor, i. e. noctem, quae omnium, quae in rerum natura sunt, parens est ac genitrix. Namque nox omnium rerum semina et initia in se continere putatur, ut inde omnia proveniant atque originem capiant. Quare et hos illi consecratus et ille mensis, quo Osiris periisse dicitur, Nilus recedit et terra nudatur, nox longior fit, tenebrae crescent lucisque superatur ac tabescit vis, ut scribit Plutarch. de Iside et Osiride cap. 39. pag. 366 s. 501 Wytt. „Erat ea dea Atarhechi coli solita eadem, quae in Dodonaeorum religionibus Veneris Diones nomine celebratur. Arguit columbae symbolum ab ea gestari solitae, arguunt alia, quae exponere longum est. Ad eius deae sacram insulam ex universa Aegypto boum masculorum devehebantur ossa: hominum Aegyptiorum cadavera devehebantur Memphim, h. e. in portum bonorum, sive Abydum, vicinam insulae Beatorum, aut Busiridem medio in Delta, alioque, ubi Nilum traicientibus coemeteria patebant. Igitur armenta allicit et retinet dea Athor, in eo etiam similis Veneri Libitinae Romanorum, quae funebrium rerum omnium praeses ex Dodonaeorum sacraliis in Latium pervenit. Eam autem Libitinam fugiunt quoad possunt omnes, et dira non minus habetur quam Proserpina, quae quidquid ad eam pervenerit, retinet.“ Crensz. in Comm. Her. pag. 118. 119. Adde eiusd. Symbol. II. p. 239 seqq. IV. p. 307 seqq. Per-

tinet vero dea haec, quam ad Graecorum Venerem referunt, ad summa Aegyptiorum numina atque ex infinito spatio (Pascht) emanasse dicitur aequae ac dea altera Sute; quae ut lucem diemque significat, ita haec dea, sive Venerem sive Athor dicas, tenebras et noctem declarat, eademque etiam omnibus, quae in rerum natura sunt atque in lucem produnt, praesidere eademque alero ac nutrire perhibetur. Inde ad Isidem propius accedit eademque fere habet attributa et vacam aequae consecratam; nec ipsa aliter fere repraesentatur, cornibus vel disco inter duo cornua posito, aliisque consimilibus boum ornamentis adeoque ipso capite bovino instructa; cf. modo Hirt: Abhandl. d. Berlin. Akad. 1820 et 1821. p. 137 seqq. et Wilkinson. Manners etc. sec. ser. III. pl. 36 coll. I. p. 381 seq. In notis hieroglyphicis deae nomen scriptum sonat Hathor s. Athor. Cf. Parthey ad Plutarch. I. I. p. 252 seq. et inprimis Roeth: Geschichte d. Philos. I. p. 144 et nott. p. 91 seqq. — In seqq. retinui πόλις; cf. Bredov. p. 264 et 265 de hac contracta accusativi forma.

CAP. XLII.

Ὅσοι μὲν δὴ Διὸς Θηβαίεος ἰδρυνται ἱρὸν] Mavult Valckenar. scribi: ὅσοις μὲν δὴ Δ. Θ. ἰδρυνται ἱρὸν. Sed bene monuit Schweigh., vulgatam haud sollicitandam esse, cum ἰδρυνται idem fere sit atque ἰδρύνμενον ἔχουσι s. ἰδρύναις ἑαυτοῖς, aut, quod infra II, 44 exstat, ἰδρύνσάμενοι ἑαυτοῖς. Conf. etiam Pausan. III, 15. §. 5 coll. §. 4, ubi haud scio an vulgata ἰδρυνται retinenda, a Bekkero mutata in ἰδρύνται. Et eadem res continuo decla-

βαίου ἐλά, οὔτοι μὲν νυν πάντες δῖων ἀπεχόμενοι αἴγας θύ-
ουσι. θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι
σέβονται, πλὴν Ἰσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ Διόνυσον εἶναι

ratur verbis *ἐκτενταί* ἰσὸν, ut mea quidem sententia omnis absit mutandi causa. Nam intelliguntur, quicunque Iovem Ammonium colunt et ad eius templum Thebanum pertinent. Nec magis in seqq. opus lectione *ὅσοι δὲ δὴ*, ut idem Valcken. maluit, cum repetitis particulis *μὲν* et *δὲ* (*ὅσοι μὲν δὴ — οὔτοι μὲν νυν* et *ὅσοι δὲ — οὔτοι δὲ*) satis magnam vim acquisierit oratio. Vid. Buttmann. in Excurs. ad Demosth. Orat. Mid. p. 154 et de particulis *μὲν* et *δὲ* ita duplicatis, ut in priori membro *μὲν* ponatur *bis*, in apodosi aequae atque in protasi, in altero membro *δὲ bis* similem in modum, Herodot. II, 26. 50. 102, alia, quae attulit Werfer. l. l. p. 90. — Iovem Thebanum eiusque templum Noster iam commemoravit I, 182 (ubi de forma *Θηβαίος* et h. l. et II, 54 quoque obvia diximus) commemoratque infra II, 54. 56, itemque II, 29 (ubi de eo Iove sermo, qui in Meroes insula colitur) et II, 32 (ubi de Iovis templo et oraculo in oasi Siwah). Reliquos omnes veterum locos dabit Schmitthenner: De Iove Hammonae Syntagma. I. (Weilburg. 1840.) p. 10 seqq. Qui deus, Thebis praecipue cultus, qualis fuerit in Aegyptiorum Pantheo quemque locum in Aegyptiorum deorum ordinibus ceperit, si quaeras, primum utique nomen fuisse, in primo deorum ordine reponendum, certum est: sive profectum dicas eo ex numine, quod omnium primitivum volunt indeque separant (Num, Chnubis s. Kneph: vid. Bunsen Egypt's Place in Universal History I. pag. 360 seqq.), sive unum idemque habeas numen, quod spiritum divinum s. mentem divinam declarat additumque gerat quasi titulum *Amon* (i. e. *occultum, non apertum*). Hoc igitur summum numen *Solis* globe nihil dicatur et repraesentetur idem summus in rerum natura

tae initia atque incrementa in se continet omnemque rerum ordinem constituit, cursum suum per coelum eiusque signa absolvens eoque ipsum annum afferens et quaecunque per anni cursum in rerum natura fiunt efficiens: itaque in inscriptionibus praedicatur *Amun-Re s. Ra, i. e. dominus coeli, rex deorum*: vid. Roeth: Gesch. d. Philos. I. nott. pag. 94, qui idem de hoc deo pluribus exposuit p. 132 seqq. 145 seq. et nott. p. 35 seqq. 40 seqq. Seyffarth l. l. p. 97. Add. Bunsen l. l. Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I. p. 243 seqq. coll. 261. Lepsius in: Abhandl. d. Berl. Acad. 1851. pag. 186 seqq. 194. Eméric David: Jupiter I. pag. 82 seqq. 106 seqq. Quae qui reputaverit, facile opinor intelliget, qui factum sit, ut Graeci hunc summum Aegyptiorum deum cum Iove, qui et ipse summus deus deorumque rex perhibebatur, contenderint *Iovemque Ammonium* inde constituerint: de quo plura idem Roeth l. l. nott. p. 41. Eméric David l. l. et II. p. 401 seqq. — Caeterum hoc ex loco conjecturam de nominum Aegyptiorum origine ducit Heeren. Ideen etc. II, 2. pag. 113 coll. 155. Nomos enim suspicatur singulos singula ad templa sacerdotumque colonias pertinuisse, quarum singulae singulos constituerint nomos, sua quemque religione sacrisque distinctum ab aliis nomis: ita ut quot nomi, totidem sacerdotum civitates s. coloniae primitivae exstiterint. Quare Sesostrin nominum divisionem instituisse dici, quia primus totius Aegypti imperium nactus sit. Tu vid. de nominis nott. ad II, 109. 164.

Ὀσίριος, τὸν δὴ Διόνυσον εἶναι λέγουσι] Conf. Herod. II, 144 seq., ubique nott., alios locos ut taceam. Sic vera quidem historiae patrem tradidisse, nec lapsus esse, ut his placet, qui Herodoto plus se sapere

λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέβονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἐκτενται ἱρὸν ἢ νομοῦ τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι ὅς θύουσιν. Ἐθβατοὶ μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους ὁτῶν ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τεθῆναι· Ἡρακλέα θελήσαι πάντως ιδέσθαι τὸν Δία, καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀφθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεὶ τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι, κριὸν ἐκδείραντα, προέχεσθαι τε τὴν κεφαλὴν ἀποταμόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἑωυτὸν ἐπιδέξει. Ἀπὸ

opinientur, nemo infitias iverit, qui quae de Osiride Aegyptii enarrent, quae illi instituta sint sacra, reputaverit et cum iis composuerit, quae de Graecorum Dionysio tradita accepimus. Ut enim Aegyptios talia a Graecia accepisse credam, nunquam contra antiquitatis testimonium a me impetrare possum; quod idem de iis quoque dictum velim, quae cap. seq. de Hercule narratur, immerito dubitata a Vatro in: Jahrb. f. Philol. u. Paedag. Suppl. XVII. p. 351.

ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος] *Mendesii* nomi infra II, 166 fit mentio; de sacris Mendesium conf. II, 46. *Mendes* urbs in inferiori Aegypto s. Delta erat sita, ubi nunc *Ashmun-Tanah* s. *Oshmun-Tinnag*.

Ἡρακλέα θελήσαι πάντως ιδέσθαι κ. τ. λ.] Sufficiat monuisse, quae h. l. prodidit fabula, eam ad rationes physicae siderumque meatus videri spectare, siquidem talia istiusmodi fabulae veteribus declarata fuisse non est notum. Cogitabant enim Herculem solem vernalem, qui quotannis vere ineunte cursum suum coelestem instituere soleat, quo e terra omnia semina in altum educantur et ad maturitatem perveniant. Cf. Creuz. Dionys. pag. 146 seq. Quod ipsum in illud anni tempus incidit, ubi sol versatur in arietis signo coelesti, quod primum omnino fertur in Aegyptiorum Zodiaco, quodque hinc etiam summo Iovis numine tessera ratione indicatur. Inde explicandum Iovis (*Amun*, qui ideo

appellatur) caput arietinum una cum cornibus; inde etiam repetendus interior fabulae, quam Herodotus profert, sensus; in qua quae Herculis s. Hori, quae Iovis sint partes, intelligimus. Quare a vero minime abhorret, quod Creuz. (Symbol. II. p. 206. 209 seq.) hic tessera ratione indicari putat ineuntis veris festum. Quin anaglypha Aegyptia ille laudat, in quibus tale quid exhiberi putat. Add. Eméric David l. l. I. pag. 91 et Baur in: Tübing. Zeitschrift für Theolog. 1832. I. p. 42 seqq., 47 seqq., qui et ipse ad siderum rationes hanc fabulam revocans de festo cogitari posse censet, quod anni initio celebretur, accedente simul piaculi notione, quod arietis sacrificio pro hominum peccatis quasi oblatus eo tempore, quo novus rerum ordo incipiat, declaratur. In alia plane abire videtur Raoul Rochette in iis, quae de Hercule Aegyptio disserit Mém. de l'Acad. d. Inscriptt. XVII, 2. pag. 303 seqq.

τὸν Δία μηχανήσασθαι, κριὸν — προέχεσθαι τε κ. τ. λ.] Particulae defectum in his notat Matth. Gr. Gr. p. 1203. Equidem infinitivos sequentes ab ipso verbo μηχανήσασθαι pendere dixerim. — Pro προέχεσθαι Wesseling. maluit προσχεσθαι, sed refragantur libri scripti. — νάκος de arietis vellere accipiendum esse, ex Bochart. monuit Wesselingius. „Dicitur autem νάκη et νάκος, teste Eustath. ad Odys. XY, 635. pag. 560 Basil.“ Cf. Apollon. Lex. Homer. p. 468. νάκη exponit τὴν τοῦ

τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς τῶγαλμα ποιεῦσι Αἰγύπτιοι, ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων Ἀμμώνιοι, ἔδντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἄποικοι, καὶ φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζον-
124τες. δοκεῖν δ' ἔμοι, καὶ τὸ οὖνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε

ράν. Add. Piudar. IV, 121 (68):
τὸ πάγχρυσον νάκος κριοῦ.

ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ
Διὸς τῶγαλμα κ. τ. λ.] Hoc satis
explicatur iis, quae paulo ante mo-
nuimus. Nam respicitur sol in arie-
tis signo coelesti versans. Inde tot
Aegyptiorum anaglypha Iovem arie-
tina facie insignem repraesentant;
inde vel Graecis notus Iuppiter
arietis capite atque cornibus. Vid.
Hirt: Ueber Gegenstände der ägypt.
Kunst etc. pag. 125 seq. Seyffarth
l. l. pag. 142 seq. „Iovem Ammo-
nem quod attinet, de eius templo,
quod Thebis est, vid. Strabonem
XVII. pag. 815 s. 597 Tzsch. Quo-
cum componenda est Descript. de
l'Egypt. Antiqq. vol. II. p. 255 seqq.
Nimirum Iovis Ammonis templum
hodieque superest in Thebarum re-
liquiis, meridiem versus prope Kar-
nak. In eius fani aditu utrinque lo-
cati erant arietes plurimi ex grandi
lapide, quorum hodieque haud ita
pauci reliqui sunt. Recumbunt
sphingum in morem, gerentes ante
pectora dei anaglyphum, in mani-
bus tesseras sacras. Ibidem ante
magnum palatium superest sphin-
gum genus grande, ita composita-
rum, ut leonino corpori impositum
sit caput arietis. Vid. ibid. p. 207.
254. In quibus symbolis iisdem viri
docti eam sententiam inesse volunt,
ut solis domicilium in signo arietis
significatur. Nec minus magnum
templum Latopoli (Esne) residuum
Iovis Ammonis fuisse suspicantur.
frequentantur in eo eius dei
imagines, nec minus imagines sphin-
gum, quibus capite insignitae. Vid.
ibid. p. I. pag. 10. p. 7.“ Creu-
zer. Comm. Herodot. p. 161 not.
Hunc deum forma humana sed arie-
tino capite cornibusve instructum
vel etiam ipsa arietis forma reprae-
sentatum exhibent monumenta The-
bana, quae omnem eius cultum, sa-
cra, festa, alia ostendunt. Cf.

Wilkinson: Manners etc. sec. ser.
III. Pl. 22. Roeth. l. l. nott. p. 94.
A quibus ita discedit Bunsen l. l.
pag. 369. 374 seq., ut deum arietis
capite instructum esse statuat Nu-
s. Num. Kneph, Chnubis Thebaidis
deum, discernendum a Iove Am-
monio, quem Thebarum deum esse
vult.

Ἀμμώνιοι, ἔδντες Αἰγυπτίων τε
καὶ Αἰθιοπῶν ἄποικοι κ. τ. λ.] Ana-
glyphis haec probari censet Hirt.
l. l. pag. 126. Quippe apud Am-
monios quoque navem sacram re-
periri, quae non nisi e Thebis il-
luc afferri potuerit. Ex Herodoti
autem loco hoc colligit Heeren.
(Ideen etc. II, 2. pag. 93), unam
primitus videri fuisse Aethiopicam
atque Aegyptiam linguam, aut certe
cognatam, ex uno eodemque fonte
deductam. Documento sunt tem-
pla, notae hieroglyphicae, anagly-
pha in Aethiopiae regionibus, quae
nuper Aegyptiis similissima inventa
sunt. Conf. nott. ad II, 29. Ac
testatur recentissimus peregrinator
de Minutoli (Reise zum Tempel etc.
p. 94 et Nachträge zur Reise etc.
pag. 106), etiamnum Ammoniorum
linguam mixtam videri ex Aethio-
pica et Aegyptia, Ammoniosque
ipsos repraesentare physiognomiam,
quam dicunt, vere Aethiopicam, Ae-
gyptiisque esse magis rubros. Nec
omittit Herodotus testimonium Hen-
richsen. (de Phoenicis fabul. part.
II. pag. 7 seq. Havn. 1827), quo
monstraret, ab eodem sacerdotum
ordine, cui Aethiopia instituta cul-
tumque debeat, Aegyptum quoque
deos suos ac sacra accepisse, ac
primo quidem Thebas, ubi illi sa-
cerdotes conederint, per univer-
sam Aegyptum mox delati. De Iove
Ammonio hoc eiusque sede in me-
diis Libyae desertis sita et oraculo
conf. supra II, 32 ibique nott.

καὶ φωνὴν — νομίζοντες i. e.
in usum habent, utuntur. Conf. 131.

σφι τὴν ἐπωνυμίην ἐποιήσαντο· Ἀμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ' εἰσίσφι ἱεροὶ διὰ τοῦτο. μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρῇ τοῦ Διὸς, κριὸν ἕνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείραντες, κατὰ τὸντὸ ἐνδύουσι τῷγαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτα ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦτα δὲ ποιήσαντες τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱρὸν ἅπαντες τὸν κριὸν, καὶ ἔπειτα ἐν ἱρῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

142. Dativum *φωνῇ* addidit Noster IV, 117 coll. II, 50. — Ad *ἐπωνυμίην* conf. I, 14. II, 4.

Ἀμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία] Vulgo Ἀμμοῦν, quod cum Gaisf. mutavimus in Ἀμοῦν, auctoritate libri Schellershemiani ipsiusque Eustathii ad Dion. Perieg. vs. 211. — „Nec aliter cod. Paris. Iamblichi de Myster. VIII, 3 ibiq. Gal. p. 302. Atque hanc scripturam veram pronuntiat Iablonski II, 2. p. 168 seq. et in Vocc. Aegypt. p. 30 seq. Eandem servavit Plutarch. de Isid. et Osirid. cap. 9. p. 354 C. [ubi inter alia haec: ἴδιον παρ' Αἰγυπτίοις ὄνομα τοῦ Διὸς εἶναι (scil. plerique putant) τὸν Ἀμοῦν, ὃ παράγοντες ἡμεῖς Ἀμμωνα λέγομεν κ. τ. λ.] duas huius vocis explicationes proferens, alteram Manethonis, Hecataei Abderitae alteram. Alia tentarunt recentiores; vid. Iablonski l. l. ibiq. Te Water. Quas lites diremit nuper Champollion in libro: l'Egypte s. les Phar. I, 217 seq., qui se in lexico Coptico biblioth. reg. Paris. reperisse testatur, eam significare: *gloria, celsitudo, sublimis*, eamque appellationem recte cadere in principem deorum Aegypti omnium. [Eadem quoque affert Uhlemann in Philolog. Aegypt. p. 11.] Atque Iablonski in Panth. II, 2. §. 5. 7 Amun accipiens tanquam *lucidum*, hunc Ammonem Thebarum dicit esse introitum solis in signum arietis, i. e. primordium veris. Obloquitur Iomardus in Descript. de l'Eg. I, 3. p. 16 seq. negans in ariete antiquitus veris initia s. aequinoctium *vernū* fuisse; in tauro potius *fuisse*. Continet haec res cum *universa* ra-

tione Francogallorum, qui nuper de Zodiacis per templa Aegyptiorum vetusta obvis disputarunt, quam ego diiudicare nec volo, nec, si velim, possim.“ Creuzer. l. l. p. 159. 160. In hieroglyphicis notis nomen scriptum invenitur *AMN* i. e. *Amon* s. *Amun*; cf. Parthey ad Plutarch. l. l. p. 177. Quod non tam ipsius dei nomen sed titulum potius ei additum vel praedicatum esse recte vidit Wilkinson. *Manners* etc. sec. ser. I. p. 249 ad Manethonis auctoritatem accedens apud Plutarchum l. l. explicantis τὸ κεκρυμμένον, i. e. *occultum, non apertum*. Atque hanc interpretationem unice veram esse atque ipsius vocis etymologia plane comprobari ex Coptica lingua ostendit Roeth. l. l. nott. p. 35 seq. Neque aliter explicat Iamblichus l. supra l. Quo magis mireris, quod nuper scripsit Osburn (Transact. of the royal society of Liter. sec. ser. II. p. 307 seq. Monumental history of Egypt. I. p. 340 seq.) deum Aegyptiorum Amun nihil aliud esse nisi patriarcham Ham, Noachi filium, inter deos relatum, Aegyptiorum suum genus inde deducendum abavum!

τύπτονται — τὸν κριόν] i. e. *verberant se arietem lugentes* s. *plangunt arietem*. De τὸν πτεσθα hoc significatu diximus ad II, 61. — vide quomodo arietem caedantur bani et eundem *tamen* plangunt. mirum caedunt haud dubie ad significandum transitum solis, plangunt propter Osiridem, utpote cuius quaedam imago aut particula in eo hirco obierit.“ Cr. l. l. p. 160, qui idem postea haec adscripsit: „Adhibet haec Inghirami in Monumenti

Ἡρακλῆος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἰη τῶν 43
δυνάδεα θεῶν. τοῦ ἑτέρου δὲ περὶ Ἡρακλῆος, τὸν Ἕλληνας

Etruschi ad tab. 45 de' vasi fictili pag. 444 seq. Ad mortuorum res haec sacra spectasse, eodemque etiam Ammonis statuas pertinere quotannis transportatas existimat Brugsch (Lettre à Mr. de Rouge etc. p. 44 seq.), qui ad has deorum statuas in solemnibus portandas refert quoque munus eorum sacerdotum, qui *παστοφόροι* appellantur.

ἐν [ῥῆ θήκη] θήκην hic vulgo reddunt *loculum*. Melius Schweigh. *sepulcrum*, cum θήκη Herodoto sit *conditorium* s. *camera*, plurium arcarum capax et arcis recipiendis destinata, monente Creuzer. in Comm. Herod. p. 67. Cf. Her. III, 16. Spectant vero haec ad animalium post mortem consecrationem, de qua vid. nott. ad II, 65.

CAP. XLIII.

ὅτι εἰη τῶν δυνάδεα θεῶν] Olim ὧς, cuius loco e melioribus libris nunc receptum ὅτι. Classicus Herodoti locus de tribus deorum Aegyptiorum ordinibus exstat II, 145 coll. II, 46. Et alii quoque scriptores deorum ordines commemorant, singulosque deos, qui ad quemque ordinem pertineant, afferunt. Nam primus ordo octo est deorum, alter duodecim fuisse perhibetur, e priori scilicet ortus, cum tertius e secundo pariter originem ducat. De primo deorum ordine cf. nott. ad II, 46. Quod ad secundum, cui Hercules adscribitur, ordinem pertinet, hoc, Iablonskio (Proleg. p. 74 seq.) interpretis, sic accipiendum erit, ut ad priorem octo deorum ordinem quatuor adiecti fuerint, unde haec summa exstiterit. Sol enim quadrifariam respicitur in utroque et aequinoctio et solstitio, unde quatuor existunt dii Ammun (et quodammodo Hercules-Sem), Horns, Serapis, Harpocrates. Nam hoc nemo fere nescit, orientalium religionum paululum gnarus, varias

unius eiusdemque numinis vires in singulas formas totidemque personas dividi, ita ut ex quadruplici solis conditione ac statu quatuor quoque solis dii quasi emanent, in unum eundemque solem denuo revolvendi. Quo rectius opinor iam Goerres (Mythengesch. II. p. 372 seq.) de octo Cabiris cogitaverat, quibus alia quaedam numina accesserint. Et confer, quae de his disserit Creuzer. Symbol. II. p. 48 seqq. 237 seqq. ed. tert. Seyffarth: Beiträge z. Kenntniss d. Lit. etc. d. Aegypt. III. p. 76. Qui postea in singulos Aegyptiorum deos inquisivit eosque ex ipsis Aegyptiorum monumentis demonstrare studuit Wilkinson, is ipse admonuit (Manners etc. sec. ser. II. p. 1 seqq.), perquam difficile esse singulos secundi ac tertii ordinis deos certo constituere eorumque nomina accurate indicare. De emanationibus deorum, quae dicuntur, hic cogitandum esse nemo non videt. Itaque ex quatuor diis primitivis et octo illis diis, qui primum ordinem constituunt, alterum duodecim deorum genus emanat; ex his tertium progreditur genus deorum, qui singuli ex diis antecedentis ordinis nati feruntur, vix accuratius e monumentis atque notis hieroglyphicis cogniti. Vid. Roeth. I. I. I. pag. 139 seqq. nott. p. 146 seqq. Gravissimum illud est, quod Herculem, cuius vix simile quoddam nomen effigiemve ex Aegyptiorum monumentis adhuc erutum invenitur (cf. Parthey ad Plutarch. De Is. et Osirid. p. 210 seq.) ad alterum deorum genus Noster et hoc loco et infra II, 145 retulit; nam si Herculem cum eo deo, qui Arveris vocatur, convenire dixeris, ad tertium potius deorum genus referendus videbitur, aut Osiris, qui est frater Arveridis, ad secundum ordinem erit adscribendus; quod negavit Noster II, 145. Vid. de his accurate disputantem Roeth. I. I. nott. p. 156—161, qui alia monet adhuc

οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκούσαι. καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὖνομα τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ Ἀμφιτρύωνος γόνῳ τοῦνομα Ἡρακλέα, πολλὰ μοι καὶ ἄλλα τεκμήριά ἐστι τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεῖς ἀμφοτέροι ἦσαν, Ἀμφιτρύων καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέκαθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσειδέωνος οὔτε Διοσκούρων τὰ οὐνόματά φασι εἰδέναι, οὐδέ σφι θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι ἀποδεδέχεται. καὶ μὴν εἰ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὖνομά τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἦμισα ἀλλὰ μάλιστα ἐμελλον μνήμην ἔχειν, εἴπερ καὶ τότε ναυ-

esse exspectanda, ex notis hieroglyphicis potissimum ducta, quibus haec tota res clariore in luce collocetur. Hoc vero hoc ex loco Herodoti teneamus, distinguere inter Herculem deum, qualem Aegyptii habuerint, et inter Herculem Graecorum, heroem potius quam deum, ut qui propter multa in terris egregie perpetrata in coelum post fuerit receptus. Hunc Aegyptios ignorare asserit pater historiae, ut qui omnino apotheosin quam vocant ignorasse videantur. Quare in eam potius inclinatur sententiam, ut Graecos ab Aegyptiis Herculem accepisse malit, additis caussis, cur ita sibi placeat. Quorum summa eo redit, ut Graeci vetus Orientium numen utique acceperint, sed humana forma et indole istud sibi mente informaverint in eoque omne virtutis humanae exemplar repraesentari voluerint, dei naturam quasi ad humanam eamque optimam conformantes. De Hercule Aegyptio pluribus quoque agit Raul Rochette l. supra l. pag. 301 seqq.

οὐδαμῇ Αἰγύπτου] Cr. confert Valcken. not. ad Euripid. Hippolyt. 1012. pag. 272, ubi plura his similia collegit vir doctissimus.

ἐν δὲ καὶ τόδε] Vulgo ἐν δὲ δὴ καὶ τόδε, ubi δὴ, quod a libris abest scriptis, recentiores elecerunt. Utrumque casterum Nostro in usu; conf. I, 185, 192. II, 78. 176. III, 15. 38. Plutarch. de Alcibiade. Paulo

ante cum iisdem edidimus τὸ οὖνομα pro τοῦνομα: quod vero deinde occurrit τοῦνομα (Ἡρακλέα), Florentini cod. auctoritate nititur; vulg. οὖνομα, quod Bekk. cum recentt. edd. revocavit. Cf. Bredon. p. 201. — Ad ἀνέκαθεν, quod de tempore adhibetur, cf. I, 170.

ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεῖς κ. τ. λ.] Commode Larcher. laudat Plutarch. de Socrat. Gen. p. 577, ubi memoratur antiquissimum Haliarti in Boeotia sepulcrum Alcmenae, literis inscriptum formae peculiaris sed barbarae fere Aegyptiisque similis; ita ut Agesilaus, qui sepulcrum aperuit, in Aegyptum mitteret inscriptionis exemplar, quod sacerdotes legerent. Ac re vera unum quendam ex Aegyptiis sacerdotibus legere potuisse tradunt. — Ad Herodoti locum intelligendum hoc omnino tu paucis tene: Amphitryonis aequae atque Alcmenae genus repeti a Perseo, qui ipse refertur ad Baalam, Aegypti regem. Itaque Hercules paterna et materna stirpe Aegyptius fertur ex Graecorum fabulis. — Reliqui in textu Διοσκούρων, licet unus liber Διοσκύρων, Attico dicendi more. Sed vulgatum recte tuetur Schaefer. ad Greg. Cor. p. 300 add. Lobeck. ad Phrynich. p. 235. — In seqq. δαίμων vix differt significatione a θεός sensu latiore divinitatis; cf. nott. ad III, 119.

τούτων οὐκ ἦμισα ἀλλὰ μάλισ-

τιλίησι ἐχρέωντο, καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι, ὥς
 ἔλπομαι τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει, ὥστε τούτων ἂν καὶ μᾶλλον
 τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξηπιστέατο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρα-
 κλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρακλῆς· ὥς
 δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἑτέα ἐστι ἐπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν
 βασιλεύσαντα, ἐπεὶ τε ἐκ τῶν ὀκτὼ θεῶν οἱ δυνάδεκα θεοὶ
 ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα ἕνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τού-
 των περὶ σαφές τι εἰδέναι, ἐξ ὧν οἶόν τε ἦν, ἐπλευσα καὶ ἐς
 Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱρὸν Ἡρα-
 κλέος ἄγιον· καὶ εἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισί τε

στα ἔμελλον μνήμην ἔξειν] Laudat
 locum Matth. Gr. Gr. §. 498. p.
 944 ob usum verbi μέλλειν, quo
 hic id indicatur, quod ex praece-
 denti hypothese necessario consec-
 uturum erat. Quare ἔμελλον ἔξειν
 idem fere quod ἔσχον ἂν, monente
 Schaefero in Melett. critic. p. 131,
 quem locum adscripsit Cr. Est
 vero haec loci sententia: ac pro-
 fecto, si quidem revera nomen dei
 cuiusdam a Graecis accepissent (Ae-
 gyptii), certe horum memoriam quam
 maxime conservassent, quandoqui-
 dem navigationibus et ipsi (Aegy-
 ptii) tum iam utebantur et vero
 etiam Graecorum quidam per mare
 navigabant. — De formula οὐκ ἦκι-
 στα, ἀλλὰ μάλιστα, quae reddit II,
 117, vid. Herodot. IV, 170 et cfr.
 quae Herbst. (Die Schlacht bei d.
 Arginusen. Hamburg 1855. pag. 67
 seq.) disseruit, omnes Thucydidis
 locos afferens. Cf. Kuehner Gr. Gr.
 §. 530. not. h. Ad ἐχρέωντο, cuius
 loco recentt. edd. dederunt ἐχρέοντο,
 mente subaudiendum οἱ Αἰγύπτιοι.
 ὥς ἔλπομαι τε καὶ ἐμὴ γνώμη
 αἰρέει] Locutio ἐμὴ γνώμη αἰρέει
 sententiam rationibus nitam exprimit,
 sicuti λόγος αἰρέει, quod sanior ra-
 tio persuadet, III, 45. IV, 127 [et
 I, 132 fin. II, 33, ubi conf.]. Haec
 et plura Wesseling. ad h. l. Sed
 ἔλπομαι simpliciter est puto, exi-
 stimo, ut II, 11, ubi vid. — In seqq.
 pro vulg. τουτέων cum Gaisford.
 edidi τούτων. Ad καὶ μᾶλλον cf.
 nott. ad I, 85. ἐξηπιστέατο (pro
 vulg. ἐξεπιστέατο) scripsi cum re-
 centt. edd. iussu Bredovii-p. 301,

HERODOT. I.

ubi vid. Valet autem sententia:
 quare horum deorum nomina magis
 etiam scire debuissent Aegyptii quam
 Herculis. Nesciunt vero illorum
 (Neptuni et Dioscurorum) nomina,
 sed Herculis nomen sciunt, quippe
 qui vere antiquus Aegyptiorum est
 deus, unus ex secundo deorum duo-
 decim ordine, qui ex primo octo
 deorum ordine nati sunt (ἐγένοντο),
 sive, ut supra monuimus, emana-
 runt.

ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰ-
 γυπτίοισι Ἡρακλῆς] Hinc apud Ci-
 ceronem quoque de nat. deorr. III,
 16: „alter (Hercules) traditur Nilo
 ortus, Aegyptius.“

ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα] Coepit
 regnare Amasis anno 570 a. Chr.
 n., desiit ann. 526. Vid. Larcher.
 Chronol. d'Herod. p. 117. 629. Fi-
 scher: Griech. Zeittafeln pag. 131.

CAP. XLIV.

ἐξ ὧν οἶόν τε ἦν] Suspiciatur
 Struve l. l. pag. 45, hoc loco, ut
 I, 125. II, 92. 154. III, 82 scri-
 bendum esse ἐκ τῶν. Equidem li-
 bris invitis nihil mutem.

αὐτόθι εἶναι ἱρὸν Ἡρακλέος
 ἄγιον] ἄγιον cum vi quadam addi-
 tum, ut II, 41, ubi vid. Etenim
 Hercules hicce, cuius templum san-
 ctissimum in Tyro urbe h. l. com-
 memoratur, summus utique Tyrio-
 rum atque Phoenicum deus habe-
 batur, hand diversus fere ab eo,
 quem Beli nomine Babylonii (Her.
 I, 181 ibique nott.) colebant quem-
 que Graeci ac Romani tanquam

πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στήλαι δύο, ἡ μὲν χρυσοῦ ἀπέφθον, ἡ δὲ σμαράγδου λίθου λάμποντος τὰς νύ-

sumum deum Iovis nomine designabant. Quo deo *Solem* declarari ac repraesentari nunc satis constat, eundemque sensu latiori, quo bona quaeque ac mala a Sole eiusque vi in rerum natura afferri solent, accipiendum esse, sive ad sidera spectes, in quibus Sol eminet, eiusque cursum annum per coeli orbem, sive ad ipsam rerum naturam spectes, in qua Solis verni potissimum vi ac potestate omnia gignuntur omnisque omnino rerum ordo constituitur. Hic igitur deus, qui et *Baal* (i. e. dominus) et *Melkarth* (i. e. urbis rex) vocabatur, aliisque etiam titulis s. cognominibus gaudebat, quod ab Herodoto non Iovis nomine, sed *Herculis* appellatione designatur, id ipsum satis documento esse videtur, hoc dei nomen vere Phoenicium esse neque Graeca ex stirpe repetendum. Tu vid. Movers: Die Phoenizier I. p. 431 seq., qui idem de hoc deo accurate disputat p. 169 seqq. 175 seqq. 180 seq. 388 seqq. 409 seqq. Add. Roeth. l. I. p. 265 seq. et nott. p. 245 seq. et cf. quoque Creuzer Symbol. I. p. 92. II. p. 614 seq. coll. 451 ed. tert. Raoul Rochette l. I., qui copiose de hoc Hercule Tyrio disserit p. 11 seqq. 18 seqq. 25 seqq. — Mox scripsi *ἐλδον*, ut paulo infra quoque legitur, pro vulg. *ἔδον*. Vid. Bredov. p. 304.

ἡ μὲν χρυσοῦ ἀπέφθον, ἡ δὲ σμαράγδου λίθου χρυσοῦς ἀπέφθοντος qualis sit, vidimus ad I, 50. Auream columnam in Iovis templo Tyrio commemoratam invenimus apud Euseb. Praepar. Evang. IX. p. 451: quem Iovem a Iosepho quoque prolatum c. Apion. I, 18 ab hoc Hercule Tyrio non diversum esse recte monet Movers l. I. p. 176 seq. Qui idem (p. 202 seqq. 344 seq.) bene vidit, columnas ad antiquissima numinum orientalium symbola pertinere, quibus omnium rerum ordo firmiter collocatus ac fixus declaratur, τὸ ἑστῶς καὶ μόνιμον τοῦ θεοῦ, ut ait Clemens Alexandrinus

Strom. I, 25. p. 418. Add. Raoul Rochette l. I. p. 47 seqq. 84, qui bene meminit solarium deorum, quibus talia symbola plerumque addita invenimus. Pro *σμαράγδου* plures libri *μαράγδου*, qua de scriptura praeter Wass. ad Thucyd. IV, 31 conf. Brouckhus. ad Propert. II, 13, 43. Sed veram scripturam praebent omnes codices III, 41. Cf. Bredov. p. 122. Ad argumentum facit Theophrasti locus Opp. pag. 394 et Plinii Hist. Nat. XXXVII, 5 (al. 10), qui Tyri in Herculis templo stantem pilam e smaragdo esse narrant, nisi potius pseudosmaragdus sit. Quae alia ibi adduntur de smaragdorum magnitudine exempla, nolim huc transcribere, cum Larchero ne smaragdi quidem columna fuisse videatur, sed „du verre coloré, dont l'intérieur étoit éclairé par des lampes.“ Heerenius (Ideen I, 2. p. 212) quaerit, an Lazuli lapis fuerit, ex quo eodem constant columnae Iesuitarum in templo, quod Romae est. Et reapse aliud quid smaragdi nomine Noster intelligere potuit, quam quod hodie intelligunt. Quale vero hoc ipsum sit, quod ille intellexerit, me nescire fateor. Consului alios viros doctos, qui itidem tantae molis smaragdum inveniri posse negarunt, splendentem praeterea, cum quo maior et amplior, eo minus clarior et lucidior iste sit lapis. De specie quadam eius lapidis, quem nos *Feldspath* vocamus, cogitaverat Zoega de Obelisc. p. 142. Alii smaragdum nocte illuxisse putant adhibita lucerna s. lumine intus posito; cf. L. Bossi Gesch. v. Spanien I. p. 160. Movers l. I. p. 401 seq., qui de igne cogitat in ara semper incenso columnamque iuxta positam splendore suo implente indeque resplendente. Cui obloquitur Raoul Rochette l. I. p. 49 seq. 83, qui ad Larcheri sententiam accedere mavult atque inter alia Lucianum affert De Dea Syr. §. 32 loquentem de Syriae deae simula-

125 κτας μέγαθος. ἐς λόγους δὲ ἐλθὼν τοῖσι ἱρεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην, ὁκόσος χρόνος εἴη, ἐξ οὗ σφι τὸ ἱρὸν ἴδρυνται. εὐρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλήσι συμφερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισομένη καὶ τὸ ἱρὸν τοῦ θεοῦ ἴδρυνθῆναι· εἶναι δὲ ἔτεα, ἀφ' οὗ Τύρον οἰκέουσι, τριηκόσια καὶ δισχίλια.

cro, quod in capite fert lapidem, cui nomen *λυχνίς*, unde noctu splendor multus refulget, ut tanquam a lucernis aedes tota reluceat; interdiu addit Lucianus splendorem imbecilliorē esse, sed speciem habere valde igneam. — Quod in fine legitur *μέγαθος* si pro *μεγάλως* adverbialiter poni existimes, hoc utique insolentius dictum videtur; ne vero *μεγάλως* reponamus in textu, obstant libri manu scripti omnes, quorum auctoritatem recte tuetur Kuehner. Gr. Gr. t. II. §. 549 not. 3, ubi reddit *mirum in modum*. Conf. etiam nott. ad I, 51. At *μεγάλως* reponendum vult Herold Emendd. Herodd. P. I. p. 5. Lacunam, qualem olim iam suspicati sumus, hic statuit Dietsch Jahrb. f. Philol. u. Paedag. LXIX. p. 329. Eltz (Jahrb. f. Philol. etc. Suppl. IX. p. 122) Reiskii probat coniecturam: *μέγα φῶς*.

καὶ τὸ ἱρὸν τοῦ θεοῦ ἴδρυνθῆναι] Aldina ed. et codd. nonnulli *ἴδρυνθῆναι*, quemadmodum I, 172 codices praebent *ἴδρυνθέντων*, quod apud recentiores frequentissimum, non rarum antiquioribus observat Lobeck. ad Phrynich. p. 37 not. Nec tamen hoc Herodoto convenire, qui alteram formam unice adhibuit, ostendit Bredov. p. 361. Caeterum antiquissimum hoc Herculis templum commemorat quoque Arrian. Exped. Alex. II, 16 init. — In seqq. pro ἀφ' οὗ Schaeferus, probante Struve l. I. p. 32, ἀπ' οὗ, a recentt. edd. receptum. Cf. Koen. ad Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 18. Libri omnes: ἀφ' οὗ.

εἶναι δὲ ἔτεα — τριηκόσια καὶ δισχίλια] Fuit utique Tyrus et maxima et antiquissima Phoenicum urbs, teste Strabone XVI. p. 1097 s. p. 756 et Iesai. XXIII, 7; quod

tamen non impedit, quo minus cum Wesselingio eam hic nimis priscam perhiberi credamus. A sacerdotibus, antiquitatis suae iactatoribus, Nostro ut verba data fuerint, fieri utique potuisse idem ille scribit, reiecta Vignolii coniectura, qua *τριηκόσια καὶ χίλια* in Herodoto sit scribendum, cum vel hac ratione Tyri initia iusto antiquiora constituerentur. Denuo hanc rem disquisivit Larcherus in Chronolog. Herodot. cap. II. p. 129 seqq. Cum enim, Herodotum vel potius ipsos Tyrios si sequamur, urbs fuerit condita ann. 2760 a. Chr. n., id quod nimis recedit, Larcherus ponit in anno 1590 a. Chr. n. Tyri origines. Nec tamen patri historiae Tyrios imposuisse vult, sed sibi ipsis Tyrios imposuisse, cum suae urbis origines confunderent cum Sidone, quae ipsa Tyri esset metropolis, condita anno 1730 a. Chr. n. Larcheri aequae ac Vignolii rationes reiici vult Hengstenberg: De Tyriorr. rebb. p. 10 seqq., qui licet ipse Tyrum insularem antiquissimam habeat, parum tamen iis tribuendum esse censet, quae de nimio annorum numero urbis Herodoto sacerdotes narrarint, idque omnino referri vult ad communem antiquitatis opinionem, qua populi aliis praestantiores se esse atque haberi voluerunt, eo quod summam antiquitatem sibi assumerent. Nec defuerunt nostra aetate alii, qui Tyrum conditam ad longe posteriora tempora detruderent, posthabita Herodoti auctoritate, cui nunc egregie patrocinatus est Movers: Die Phoeniz. II, I. p. 134 seqq. 167 seqq. Is enim ea, quae Herodotus h. l. memoriae prodidit, ex Phoenicum annalibus probabiliter ducta, ita fide digna prorsusque vera esse ostendit, ut vix quid-

εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ καὶ ἄλλο ἱρὸν Ἡρακλῆος, ἐπωνυμίην ἔχοντος Θασίου εἶναι. ἀπικόμεν δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὐρὸν ἱρὸν Ἡρακλῆος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἳ κατ' Εὐρώπης

quam, quod ullius sit momenti, contra proferri possit: in quibus ita acquiescendum esse existimo, ut Herodoto sua nunc constet auctoritas fidesque summa nequaquam derogetur, cum tantam antiquitatem Tyro tributam velit. Tu conf. etiam a Cr. adscriptum Gesenium ad Iesai. XXIII, 4. p. 728. Nec alios hic commemorare attinet, qui de Tyri originibus ac rebus gestis scripserunt, quando quidem haec omnia absolvit Movers l. l. p. 166 seqq. ipsius etiam loci eiusque naturae ratione habita; quam in rem conferri etiam possunt, quae praebet Forbiger Handb. d. alt. Geogr. II. p. 660 et J. de Bertou: Essai sur la topographie de Tyr. Paris 1853. Add. Ritter: Erdkunde XVII. p. 320 seqq., qui Herodoto quoque patrocinatur, ad longe posteriorem aetatem id referendum esse docens, quod Tyrum a Sidoniis colonos accepisse tradunt. Monet praeterea Heerenius (Ideon I, 2. p. 12 seq.) templum vetus, quod una cum ipsa urbe conditum esse narrabant Tyrii, diu demolitum aliudque eius loco a rege Hiram Salomonis aequali exstructum fuisse. Atque hoc potius fuisse templum, quod quintingentis quinquaginta post annis viderit Herodotus.

ἐπωνυμίην — Θασίου εἶναι] De abundante verbo εἶναι conf. Hermann. ad Viger. p. 751 et Siebelis. ad Pausan. VIII, 31. §. 4. Cr. adscripsit Platonis locum in Phaedon. §. 117, ubi Herodotei loci non immemor fuit Heindorfius p. 198. Quod ad argumentum attinet, vix credibile videbatur Moversio (l. l. I. p. 387), Tyrios deo ab ipsis in sua urbe culto nomen indidisse ex colonia Thasiumpy inde et dixisse et coluisse Herculem, itaque lapsum esse putat historiae patrem, qui Thasium vocaverit eum Herculem, qui in continenti terra Tyri cultus inde nomen Tarsis acceperit,

ὡψῆη-ἔγῃ. Mihi rectius idem vir doctus (l. l. II, 1. p. 276) statuisse videtur, h. l. unice de templo cogitari posse, quod Herculi, deo suo tutelari, Thasii mercatores in urbe metropoli condiderint.

ἐν τῇ εὐρὸν ἱρὸν Ἡρακλῆος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον κ. τ. λ.] Hoc templum, si annos supputaveris e mente Herodoti, i. e. 166 ante Graecorum Herculem natum, conditum erit anno 1550 a. Chr. n., ita ut Graecus Hercules natus fuerit 1384 a. Chr. n. Qui bene diversus non minus ab Aegypto et Phoenicio quam a Tyrio ac Thasio Hercule, non deus ipsa origine, sed mortali stirpe progenitus ferebatur, mox in coelum receptus ob insignia facinora. Quem igitur Orientales habuere deum primigenium, eum Graeci inde acceptum magis ad humanam formam ac speciem conformarunt et in heroem transmutarunt, qui ob ipsius de humano genere merita in coelum evectus nunc reliquos etiam homines ad similia perpetranda ipsiusque vestigia legenda provocaret. Quae de Thasio Hercule accepimus, et ipsa Phoenicium deum fuisse commonstrant. Plura Creuzer. Symbol. II. p. 619 seqq., ubi etiam Thasiorum numi memorantur, in quibus Herculis effigies comparet. — De Thaso ipsa conf. Nostrum VI, 47. Cum enim auri fodinis et metallis conspicua esset insula, maturius Phoenicum coloni illic sedes ceperunt templumque Herculis, patrii dei, ibi constituerunt. Quod licet expressis verbis h. l. et VI, 47 testetur Herodotus, nec ipsum per se improbabile sit, tamen C. O. Mueller (Orchomen. p. 115) negat Thasum a Phoenicibus esse conditam, quam a Paris Archilochi aetate conditam Olymp. XVIII, 1 sive 708 a. Chr. n. alia testimonia declarant (vid. Fischer. Griech. Zeit-

ζήτησιν ἐκπλώσαντες Θάσον ἐκτισαν· καὶ ταῦτα καὶ πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρύωνος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν ἰστορημένα δηλοῖ σαφές παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα εἶναι. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων ποιεῖν, οἱ διὰ Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκτινται· καὶ τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπω-
 νυμῖν θύουσι, τῷ δὲ ἐτέρῳ ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ 45
 πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐήθης δὲ αὐτῶν καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστι, τὸν περὶ τοῦ Ἡρακλέος λέγουσι· ὡς αὐ-
 τὸν ἀπικόμενον ἐς Αἴγυπτον στέφαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύοντες τῷ Διὶ· τὸν δὲ τέως μὲν ἡσυχίην
 ἔχειν· ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο, ἐς ἀλκήν

tafeln p. 78), longo igitur tempore post primam illam Phoenicum coloniam, de qua cur dubitemus, nulla profecto causa iusta apparet. Tu vid. quae contra Muellerum disputavit H. Hasselbach: De insula Thaso (Marburg. 1838) pag. 11 seq. coll. p. 26. Add. Prokesch: Atti dell' Academ. Rom. d'Archeolog. Pontif. VI. p. 179 seq. et quae hanc in rem disputantur a Moversio l. l. II, 1. p. 129 seqq. 273 seq., qui alia quoque attulit, ex quibus satis apparet, Thasum primitus a Phoenicibus esse conditam, et quidem probabiliter anno 1415 ante Chr. n.

οἱ κατ' Εὐρώπης ζήτησιν ἐκπλώσαντες] Conf. I, 2 ibique nott. Cr. citat F. A. Wolf. in Analectt. IV. p. 513. Ad locutionem ipsam conf. VII, 120: κατὰ ζήτησιν Δαιδάλου.

καὶ ταῦτα καὶ πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρύωνος κ. τ. λ.] Cum a Cadmo plus quinque generationibus abiisse tradant, verba Herodoti displicent viris doctis, qui pro πέντε rescribi maluerunt δέκα vel ὀκτώ. Sed vulgatae lectioni, quam in istius modi rebus valde obscuris immutare nefas puto, patrocinator est Larcherus, cum a Cadmo usque ad Oedipum, Herculis aequalem, utique fuerint quinque generationes, Cadmi autem genealogiam Noster verisimiliter cognovit. Quae

si vere disputata sunt, Herodoto sua constabit auctoritas. Conf. Larcher. not. ad h. l. et Tab. Chronol. p. 326 seqq. 344 seqq. — In seqq. verbis: παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα ἰόντα plerique codd. omitunt articulum τὸν, quo vix carere poterit oratio. Dietsch uncis inclusit, Dindorf prorsus abiecit. — Paulo post formam Ἡράκλεια, cuius loco unus Florentinus praebet Ἡράκλεα, cum Bredovio p. 181 retinui, qui in aliis similibus nominibus eandem formam a Nostro servatam esse ostendit.

οἱ — ἰδρυσάμενοι ἔκτινται] De his verbis conf. II, 42. In seqq. quid sit ἐναγίζειν, diximus ad I, 167. Ad argumentum conferri potest Diodor. Sicul. IV, 39 et Plutarch. de malign. Herodot. p. 857 D tom. II. Opp. haec cavillans Herodoti verba.

CAP. XLV.

εὐήθης δὲ αὐτῶν καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστι] αὐτῶν cum Gaisfordio rescripsi pro αὐτέων. — De εὐήθης (stolidus, ineptus) vidimus ad I, 60. Attigit Herodotea Theo in Progymnasm. II, 6. p. 18 ed. Finckh. Verba ὑπὸ πομπῆς (sub s. in pompa solemmi) explicanda sunt ad ea, quae I, 17 iam invenimus ὑπὸ συρίγων, alia id genus.

ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο] i. e. cum ad altare auspi-

τραπόμενον πάντας σφέας καταφονεύσαι. Ἐμοὶ μὲν νυν δο-
κέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσιος καὶ τῶν νόμων
πάμπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι γὰρ οὐδὲ κτήνεια ὁσίη
θύειν ἐστὶ, χωρὶς ὑῶν καὶ ἐρσένων βοῶν καὶ μύσχων, ὅσοι
ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ χηνῶν, κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν;

carentur sacrificium. Ita Schweigh.; αὐτοῦ, quod de Hercule tanquam victima intelligendum, pendet a verbo *κατάρχοντο*, quod in *κατήρχοντο* ex aliorum locorum analogia, in quibus hoc verbum augmento temporali instructum est, mutatum vult Bredov. p. 295, quem sequitur Dietsch. Atque *κατάρχεσθαι* (*ἐρῶν*), quod usitatum est in Graecorum sacris, *auspicia* eaque omnia comprehendit, quae initio sacrificii fiunt, pilos e fronte victimae abscindere, lustrare eam, alia. Plura interpr. ad Aristoph. Av. 970 et, quem Schweigh. in Lex. Herodot. laudat, Heyne Opuscul. Acad. I. p. 326. Ex Herodoto conf. IV, 60. 103. Ex Thucyd. I, 45. Formulam *πρὸς ἀλκὴν τρέπεσθαι* Aemilius Portus haud male reddidit: *ad vim propulsandam se convertere*; alii: *virium suarum periculum facere*. Invenitur eadem locutio III, 68. IV, 125. IX, 102, quam inde alii quoque scriptores imitando expresserunt. Vid. plura ad Plutarchi Philopem. 10. pag. 41. — Caeterum facile in his cognoscas celeberrimam de Busiride fabulam, qui Aegypti olim rex ex oraculo quotannis peregrinum ad Aegyptias terras delatum mactare solitus fuerit. Qui idem Herculem advenam ad altare cum duci iussisset, ille compedibus fractis se solvisse ac Busirim eiusque filium Amphidamantem et Chalbem praeconem interemisisse traditur. Quae quidem in Graeciam dein translata vel ab artificibus ad oculorum sensum traducta in vasorum picturis repraesentantur; conf. Peintures de Vases grecs par Millingen. Rom. 1813. nr. XXVIII. Nec desunt aliae Graecorum fabulae similes, ad illam Aegyptiam confictae, quae minime ad Graeciam, ut C. O. Muellero

(quem Cr. ad h. l. laudavit) in Orchomen. p. 164 videtur, revocandae et inde in Aegyptum demum translatae debent existimari. Qui interior sit fabulae sensus, hic explicare non vacat. Vid. Creuser. Symbol. II, 91 seqq. 97 seqq. 654. et quae profert Baur (Tübing. Zeitschrift f. Theolog. 1832. I. p. 56 seq.), qui in hac fabula simul latere putat indicia hominum olim pro piaculis mactatorum: quem morem postea sublatum esse ab Hercule vel potius mitigatum, aliis sacrificiis substitutis, idem existimat.

χωρὶς ὑῶν καὶ ἐρσένων βοῶν x. τ. λ.] Aegyptii cum sues aversati sint, quas uno tantum die festo Lunae mactabant, ut Noster asserit infra II, 47, alique testantur scriptores, mavult Valckenarius pro *ὑῶν* describi *ὄλων*, ut *oves* intelligantur *suum* loco. Quod cum Schellershemianus liber comprobare videretur exhibens *ὄλων*, receperunt Schweigh. atque Gaisford. ac recentt. quoque editores; nos a vulgata stare malimus, cui satis ea ipsa patrocinari statuit Larcherus, quae II, 47 memorantur. De bobus ad sacrificium adhibitis vid. supra II, 38 seq. *χηνῶν* pro vulg. *χηνέων* e Florentino et Sancroft. libro cum Bekkero et recentt. edd. scripsi. Cf. Bredov. p. 253. De anseribus cf. nott. ad II, 31.

κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν] Herodoti quidem aetate ab Aegyptiis minime homines esse mactatos sanequam credamus licet historiae patri, cum iam antea Amasis rex humana sacrificia per Aegyptum quibusdam in locis fieri solita sustulerit, et omnino Persarum occupatione in hisce multa mutata fuisse perquam fiat credibile. Olim enim per Aegyptum quoque homines in sacris mactatos adeoque vi-

126 ἔτι δὲ ἕνα ἔόντα τὸν Ἡρακλέα καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὥς δὴ φασί, καὶ φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι; Καὶ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἶη.

Τὰς δὲ δὴ αἰγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ θύουσι 46
 Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ θεῶν λογιζο-
 νται εἶναι οἱ Μενδῆσιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς τοίτους προ-

vos combustos esse, praesertim homines peregrinos ac rufi coloris, plures tradunt scriptores, Sext. Empiric. Pyrrh. III, 221. p. 173 Bekk. Diodor. I, 88, Plutarch: De Isid. et Osir. cap. 73. p. 380 B. Porphy. de abstin. II, 55, qui uterque ad Manethonem provocat auctorem; quid quod Seleucum tradunt librum scripsisse περὶ τῆς παρ' Αἰγυπτίους ἀνθρωποθυσίας, teste Athen. IV. p. 172 D. Sed mature iam saevum morem desiisse, quem teste Porphyrio l. l. abrogavit Amasis, nisi iam antea id factum esse credere malis, declarare mihi videntur ipsa Aegyptiorum monumenta, e quibus nulla adhuc innotuerunt certa hominum in ipsis sacris deorum in honorem mactatorum vestigia, cum nemo huc retulerit viros hostes aut captivos ad supplicium ductos aut a rege victore caesos in ipsa pugna, quales sane in illis monumentis conspiciuntur. Vid. Wilkinson: Manners etc. sec. ser. II. pag. 341 seqq. et cf. Parthey ad Plutarch. l. l. p. 272 seq., Ghillany: Menschenopfer d. Hebr. pag. 623., qui Herodoti quidem aetate atque etiam antea publice nulla humana sacrificia diis oblata esse ut concedit, ita clam atque occulto Aegyptios talibus sacrificiis non abstinuisse probare studet. Sed haec ab Herodoto aliena sunt.

καὶ φύσιν ἔχει] Haec ita reddit Vigerus de Idiotism. p. 255 seq.: *quomodo verisimile sit*. Malim equidem: *quomodo consentaneum sive probabile sit*, cum id Herodotus indicare velit, quod per rerum naturam fieri minime potuerit. Conf. Platon. de Republ. V. pag. 473 A. VII. p. 489 B. Aelian. N. A. II,

28, ubi Herodoti non immemor fuit Iacobs.

καὶ παρὰ τῶν θεῶν — εὐμένεια εἶη] Pro εὐμένεια duo libri εὐμενέα, quod in εὐμενέη (ut substantivum nimirum sit) h. l. mutatum voluit Koen. ad Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 41, accedente Schaefer. p. 521 ibid. Schweighausero (in Lex. Herod. s. v.) nunc placet εὐμενέα, quod, ut neutrum plurale idem valeat atque ἡ εὐμενεία, hoc loco vereor ut probari possit. Inde retinui εὐμένεια (a Bredov. p. 186 et Dietschio mutatum in εὐμενείη), quod in simili formula in Heliodor. Aethiopp. IX. p. 424 invenitur, ubi denotat *veniam, indulgentiam*. Eam vero a diis aequae atque heroibus sibi petit Herodotus, ut qui de rebus disernerit, quas tangere nefas sit, cum ad arcanas religiones ac mysteriorum doctrinam pertineant. Conf. supra II, 4. Similes formulae apud Nostrum aliquoties reperiuntur II, 46. 47. 48 fin.

CAP. XLVI.

οὐ θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημέ-
 νοι] Mendesios intelligit, conf. II, 42.

τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ θεῶν λογι-
 ζονται εἶναι οἱ Μενδῆσιοι] Octo primi ordinis deos Aegyptiorum attigimus ad II, 43, attigitque eosdem quoque Theo Smyrnaeus in fragm. de arithmet. et music. pag. 164 ed. Buliald., quem excitavit Roeth. Gesch. d. Philosoph. I. nott. p. 64, qui totum hunc de Aegyptiorum deorum ordinibus locum post Hirtium (Abhandl. d. Berl. Akad. 1820. p. 120 seqq.), Creuzerum

τέρους τῶν δωδέκα θεῶν φασὶ γενέσθαι. γράφουσι τε δὴ

(Symbol. II. p. 48. 198 seq. 238), Wilkinson. (Manners etc. sec. ser. I. p. 228 seq. 257 seq.), Bunsen (Aegypt. Stelle etc. I. p. 423 seqq., Egypt's Place etc. I. p. 366 seqq.), alios, ita tractavit, ut singulos singulorum ordinum deos constituere eorundemque nomina e monumentis Aegyptiis eruere stude- ret, I. p. 139 seqq. 148 seqq.: cui mox oblocutus est Lepsius (Ueber d. ersten Aegypt. Götterkreis in: Abhandl. d. Berl. Akad. d. Wis- senschaft. 1851. pag. 157 seqq.), qui idem ex Aegyptiorum monu- mentis primum deorum ordinem constituere conatus est, in singu- lis huius ordinis diis indicandis a Roethio quam maxime dissentiens. De quibus singulis disceptare huius loci non est: quae ad Herodotum explicandum pertinent, ea afferamus. Roethium enim si sequimur, hi primi ordinis dii, qui sunt octo, e quatuor primitivis numinibus, quae ponit idem vir doctus, ema- natione ita orti putantur, ut hicce primus deorum ordo exhibeat deos in ipsa rerum natura constitutos, i. e. vires naturae, quibus omnia continentur: quos eosdem inde *Cabiros* (i. e. magnos ac potentes) dici consentaneum. Ac primum inter hos locum Roethius tribui vult ei deo, qui quod primus e primi- tivo numine s. spiritu emanavit in rerumque naturam transiit, vocatur *Pan*, i. e. *emanans, transmigrans, effusus* (nott. p. 65.), unde Graeca nomina *Πάν* et *Φάνης* (qui in Or- phicis celebratur deus) deducta esse idem vidit. Atque hunc eundem deum, quo omne quasi generatio- nis principium omnisque in rerum natura vis genitrix declaretur, aliis quoque ad idem spectantibus fuisse ornatum nominibus, adeoque voca- tum *Har-Seph* (Arsaphes), i. e. deum genitorem, generatorem, et *Monthu* s. *Menth*, i. e. creatorem, a quo ipso descendat Graecorum *Μένδης*, idem vir doctus addidit: qua voce *hir- cum* significari cum contenderet Bo- chart. Hierozoic. II, 53, recte iam

contra monuit Iablonski Vocc. Ae- gyptt. p. 138, exprimi Aegyptio- rum sermone *seminalem, genera- tem, foecundum*, ita ut Aegyptii foecunditatem naturae significare voluerint. Hircum vero ob maxi- mam generandi vim (cf. Diodor. Sicul. I, 88) huic deo sacratum vo- luerunt ipsumque deum hirci par- tibus praeditum repraesentarunt: quamquam, quod iure mireris, in tot anaglyphis Aegyptiis nulla ad- huc huius dei imago, qualem He- rodotus certe indicat, est reperta; vid. Hirt: Ueber die Gegenstände der Kunst etc. pag. 124, Roeth. l. l. nott. pag. 71. Unus Minutoli (Reise etc. pag. 283) retulit, in cryp- tis a Belzonio apertis inventum esse *Pana* ea forma representa- tum, quam teste Herodoto illi tri- buerint Aegyptii; neque hoc prae- mittendum, quod urbis Mende- siae numi Romanorum aetate fusi monsthranthircum. Vid. Zoeg. Numm. Aegyptt. imperatt. p. 117. 215. Lepsius l. l. pag. 174 hunc Mende- siorum deum, qualem Herodotus h. l. unum ex octo diis primi ordinis descripsit, bene discerni iu- bet ab eo deo, quem in superiori Aegypto Chemmi s. Panopoli cul- tum cum Graecorum *Pane* vulgo componunt, cum Mendesium deus, qui ad primum ordinem pertineat, Osirim (quem primo ordini ad- scriptum ponit) quasi declaret al- tera eaque peculiari sub forma ac nomen suum ab ipsa urbe po- tius acceperit: quam in rem affert Diodori locum I, 25 scribentis: τὸν δὲ Ὀσίριν . . . πολλοὶ Πάνα νε- νομίσασιν. Alii Herodotum lapsum esse contendunt Mendesium deo ea adscribentem, quae potius ad deum *Chem* s. *Khem*, omnium re- rum generatorem, pertineant: conf. Wilkinson: Manners etc. sec. ser. II. p. 31 seqq. 190 A. Maury in: Guigniant Religions de l'Antiquité etc. T. III. P. 3. p. 948 seq., Bun- sen Egypt's Place etc. I. p. 374. Yates Textrin. Antiqq. I. p. 51. Ad unum de planetis deum Men-

καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷ γαλμα, κατὰ περ Ἑλληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα, οὗ τι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι. ὅτεν δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὗ μοι ἡδιὸν ἐστὶ λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἴγας οἱ Μενδηῖοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἔρσενας τῶν θηλέων, καὶ τού-

desium refert Seyffarth l. l. p. 110 coll. 143. Caeterum nomen *Mendes* nec urbi nec nomo inde cognominato revera olim fuisse contendit Champollion l'Egypt. sous l. Phar. II. pag. 124, cum nomen Aegyptium fuerit *Schmun an Erman* (de la grenade), duabus postremis oculis ideo adiectis, quibus urbs inferioris Aegypti distingueretur ab ea, quae in media Aegypto fuerit *Schmun magna*, Graecis quae dicitur Hermopolis magna. Et cognomen a terrae indole ductum, quae granatis (Punicis) sit feracissima. Utut est, non multum urbs remota erat a Diospoli et Busiride urbibus, marique propinqua, teste Strabone XVII. p. 802 s. p. 1151 A. B. Nunc loco nomen *Ashmun* s. *Oshmun*, vid. Schlichthorst. in Geogr. Afric. Herodot. p. 73, coll. Champoll. l. l. p. 128.

γράφουσι τε δὴ καὶ γλύφουσι κ. τ. λ.] γράφειν h. l. valet pingere, pictura repraesentare, eoque discernitur a verbo γλύφειν, de quo conf. nott. ad II, 4. 41. Inde videbuntur non absurda, quae Gesnerus adscripsit ad h. l. in Chrestomata Graeca ab ipso edita (Lips. 1734), cuius exemplar est penes Creuzerum: „Debat dicere γρ. καὶ γλύφουσιν. Sed in talibus non satis accurati sunt scriptores: cuius generis et alia exempla reperiuntur.“ Mox cave mutes τραγοσκελέα (ut nimirum cum substantivo τῷ γαλμα conveniat), cum illud pertineat ad Πανὸς, structura Graecis scriptoribus haud insolita. Similia quaedam affert Matth. Gr. Gr. §. 434. p. 810 seq. not. De *Panis* imaginibus Graecis confer sis Winkelmann. Opp. tom. IV. p. 79. VI, 2. p. 231 ed. Dresd. C. O. Mueller: Handb. d. Archaeolog. §. 387. Cr.

confer The classic. Journal. vol. V. p. 408 seq.

οὗ τι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι] Haec ita intelligo, ut Aegyptii Pana minime talem deum existimaverint, facie caprina hircique pedibus instructum, sed similem eundem reliquis diis repraesentaverint, quos scilicet animalium partibus ornatos conspiciamus, ut Isidem buculae cornibus, Iovem arietis capite praeditum, alios aliis attributis. Causam moris Herodoto bene, ut equidem existimo, cognitam nec tamen prolatam religionis gratia, indicavimus supra.

οὗ μοι ἡδιὸν ἐστὶ λέγειν] i. e. haud mihi lubet, convenit. Conf. nott. ad II, 45 in fin. et Aelian. N. A. VI, 44 ibique Iacobs.

πάντας τοὺς αἴγας] Cr. conf. Villoison. ad Apollon. Lex. Hom. p. 468 Toll., ubi de voce αἶξ, quae masculino genere adhibeatur.

καὶ μᾶλλον τοὺς ἔρσενας τῶν θηλέων] Capros hircosve cur magis honorarint, haud latebit eum, qui, quae de Panis natura supra diximus foecunda omniumque rerum genitricem, reputaverint. In verbis sequentibus haeserunt interpretes variaeque tentarunt. Sine causa, ut mihi videtur. Nam primum in verbis καὶ τούτων οἱ αἰπόλοι τιμᾶς μέζοντας ἔχουσι, aperte τούτων pertinet ad αἴγας ἔρσενας, ut hircorum pastores maiorem quam caprarum honorem tenere dicantur. Locutio αἰπόλος αἰγῶν nihil habet absoni, quum aliquoties ea usus fuerit Homerus, v. c. Odys. XVII, 246. 269. Haec igitur verba (καὶ τούτων — ἔχουσι) si per parenthesin quasi interiecta accipias, nihil in eo offendes, quod verba sequentia ἐκ δὲ τούτων εἰς μάλιστα κ. τ. λ.

των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι· ἐκ δὲ τούτων εἰς μάλιστα, ὅστις ἐπεὰν ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ τῷ Μενδησίῳ νομῶ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος καὶ ὁ Πᾶν Αἰγυπτιστὶ Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ τοῦτ' ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσγετο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπὶ 47 δεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο. Ἐν δὲ Αἰγύπτιοι μαρὸν ἡγνῆται θηρίον εἶναι, καὶ τοῦτο μὲν, ἦν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριῶν

ad hircos referenda sunt, e quibus unum potissimum esse ait Noster, qui, quando fuerit mortuus, multum lugeatur a Mendesiis. Itaque equidem nil in Herodoto, cuius oratio quibusdam haud satis expedita atque dilucida est visa, mutandum censeo; maxime vero displicet, quod pro οἱ αἰπόλοι Schaeferus olim reposuit οἱ κόλοι, ut intelligantur hirci cornua non habentes, coll. Theocrit. VIII, 51 cum schol.

καλέεται δὲ — Μένδης] De re ipsa iam supra monitum. Attulit Creuzer. (Symbol. II. p. 199) ex Hieronym. adv. Iovin. II, 6, *Thmuis* (quo nomine invenitur urbs in inferiori Aegypto atque nomus, quem a Mendasio Noster distinguit II, 166) Aegyptiorum lingua *hircum* significasse, cum alii *leonis urbem* hoc nomine designari contendant, ipseque Champollion *insulae* significationem in hac voce inesse statuat. Quae quam incerta sint, monere vix opus. Propius huc spectat, quod observat R. I. Fruin (De Manethon. Sebennyt. pag. 97), e cuius sententia „ὁ τράγος, qui particulis τε — καὶ cum Pane arctissime confunditur, non quivis hircus est, sed ille εἰς μάλιστα τιμώμενος, de quo paulo ante sermo fuerat. Sic nihil aliud Herodotus dixerit, nisi hircum deo Mendeti ante omnes sacrum eodem nomine, quo ipse deus, ab Aegyptiis vocatum esse.“

γυναικὶ τράγος ἐμίσγετο ἀναφανδόν] Mendetis in urbe hircos mulieribus se miscere Pindarus quoque cecinerat (vide Strab. XVII. p. 1154), ex quo alii repetierunt laudati a Schneidero ad Pindari fragm. p. 122 ed. Heyn. tom. III

et Bochart. Hieroz. II, 53. Tu vid. nunc Boeckh. Pindar. Fragm. nr. 112 (215) pag. 664. Idem facinus de Thmuitis alii retulerunt; vid. Clem. Alexandr. p. 27. Ac turpissimi huius amoris causam a religione petendam esse, qua ductae mulieres Pani sive hirco, eius symbolo, se permiserint, in dubium vocari nequit. Vide supra notata; quibus Cr. h. l. addi vult Payne-Knight inquiry on symbol. languag. pag. 24. §. 33.

τοῦτο ἐς ἐπὶ δεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο] Staeger. Praefat. pag. XII. post τοῦτο inseri vult δέ. Libri vetusti non addicunt. Ipsa verba Graeca olim sic Latine reddita: *hoc in ostentationem hominum pervenit*, a recentioribus interpretibus melius hunc in modum expressa sunt: *hoc* (conubitus intelligitur hirci ac mulieris palam factus) *ad hominum notitiam pervenit*. Iablonskius olim verterat: *huiusque rei videndae hominibus copia facta est*. Ac denique Aemilius Porcius ita loci sensum expresserat: *hoc in hominum demonstrationem venit*, id est, hominibus innotuit, ita ut omnes hoc indicarent ac demonstrarent.

CAP. XLVII.

Ἐν δὲ Αἰγύπτιοι μαρὸν ἡγνῆται θηρίον εἶναι] Ad hunc Herodoti locum quam maxime pertinent loci Plutarch. de Isid. et Osirid. cap. 5. pag. 352 et cap. 8. pag. 353 F. quem ex Manethone depromptum esse consimilis Aeliani N. A. X, 16 docet locus; add. Procl. in Hesiod. Opp. et D. 767 (Vol. III. p. 345 Poett. minn. Gr. ed. Gaisford.) et quae alia affert Leemans ad Horapollin. Hieroglyph. p. 334. Ne-

ὅς, αὐτοῖσι ἱματίοις ἀπ' ὧν ἔβαψε ἑωυτὸν, βὰς ἐπὶ τὸν ποταμόν· τοῦτο δὲ οἱ συμβῶται, ἔόντες Αἰγύπτιοι ἐγγενεῖς, ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μούνοι πάντων· οὐδὲ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει, οὐδ' ἄγεσθαι ἐξ αὐ-

que sane attinet hic referre reliquorum scriptorum testimonia tum de Aegyptiis, tum de aliis antiquitatis gentibus sues aversantibus, aut varias enumerare causas ab illis proditas, cum abunde hoc fecerit Bochart. Hierozoic. II, 57. pag. 702, cui nunc add. Movers: Die Phoeniz. I. p. 218 seq., ubi diversas antiquitatis recenset gentes, quae a suillis carnis esu abstinuerint suemque aversatae sint. Cr. consuli vult Gesen. ad Iesai. LXV, 4. p. 278, qui Iudaeos (cf. Levit. XI, 7 Deuter. XIV, 8) in suili carne aversanda minus valetudinis curam habuisse, sed finitimarum gentium, Aegyptiorum, Arabum, Phoenicum morem secutos esse statuit. Quam autem moris causam habuerint et aliae gentes et vero potissimum Aegyptii, vixdum certo indicare licebit. Cf. Heeren. Ideen II, 2. pag. 151 et Bohlen. Ind. II. p. 163. Ad sanitatis tuendae rationes carnem suilem sapienter interdictam Aegyptiis revocat Wilkinson. Manners etc. sec. II. p. 181 idemque etiam apud Iudaeos valuisse atque adhuc valere apud Christianos homines Abessyniae contendit: suem inde Aegyptios immunditiei et pravitatis cuiusvis symbolum sedemque aptam animis impiorum hominum habuisse addit. Movers l. l. p. 219 seq. religionis potissimum rationem haberi vult, ex qua in sacris quidem animalibus numerarint suem, sed malis ac nocivis diis s. geniis (Typhoni, Marti, aliis) consecrarint indeque summo odio et contemptu persecuti sint: unde nil mirum, vel adhuc talem opinionem de sue per orientem esse propagatam. Atque affirmat Lane in libro supra (ad II, 37) laudato I. p. 112, carnem suilem adhuc severe interdictam esse iis Aegypti incolis, qui Mohamedi sacra sequuntur. Add. Ghillany: Menschenopf. d. Hebr. p. 191. 463.

αὐτοῖσι ἱματίοις] Articulum τοῖσι ante ἱματίοις recte delevit Wesseling., qui idem locutionem aliquot exemplis illustravit. Cf. Herod. VII, 39 ibique nott. Pertinent vero haec verba ad seqq. ἀπ' ὧν ἔβαψε (cf. II, 39. 40) ἑωυτὸν et cum his arcte coniungenda sunt, cum sententia haec sit: „si quis eorum (αὐτῶν sc. Αἰγυπτίων) vel transeundo tetigerit suem, statim accedit ad flumen (Nilum) inque eum cum ipsis vestimentis sese immergere et ablucere solet.“

οἱ συμβῶται, ἔόντες Αἰγύπτιοι ἐγγενεῖς κ. τ. λ.] Valcken. ante ἔόντες inseri vult particulam καί, ut sensus sit: *quavis indigenae sint*. Sed nihil opus hac particula, quam scripti libri non agnoscunt. De ipsis subulcis (qui etiam memorantur II, 164) infimo loco habitis apud Aegyptios, alia aliorum scriptorum testimonia suppeditabit Bochart. Hierozoic. II, 57. p. 707. Ac tenendum est, agriculturae promovendae et tuendae causa, cui maxime assuetam et adstrictam voluerint sacerdotes legislatores gentem Aegyptiam, vitam pastoritiam atque nomadicam reiici, ut adeo infamia quadam notentur ii, qui huic vitae generi sese dicarint, quoniam in agris rite colendis sedibusque firmis capiendis omnis consistat rei publicae salus atque ordo, qualem sacerdotes illi maxime sectarentur. Plura Heeren. Ideen II, 2. pag. 159 seqq. coll. 150. Conf. etiam Wilkinson. Manners etc. I. p. 239. II. p. 16 seq.

οὐδὲ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα κ. τ. λ.] De locutionibus ἐκδίδοσθαι θυγατέρα et ἄγεσθαι conf. not. ad I, 34. 59. Cr. conferri vult Heindorf. ad Platon. Gorg. pag. 226. — Pro ἐκδίδονται et ἄγονται Schwgh. et Gaisf. ex uno libro receperunt ἐκδιδάται atque ἀγέται. Equidem vulgatam lectionem reli-

τῶν, ἀλλ' ἐκδίδονται τε οἱ συβῶται καὶ ἄγονται ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὕς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι, Σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μούνοισι τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ¹²⁷ πανσελήνῳ, τοὺς ὕς θύσαντες πατέονται τῶν κρεῶν. διότι δὲ τοὺς ὕς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρετῇσι ἀπεστνγῆκασι, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ' Αἰγυπτίων λεγόμενος.

quorum librorum consensu probatam retinui, licet Bredov. pag. 329. ἐκιδόσται revocandum censet. Conf. nott. ad I, 209. Ad ipsum argumentum quod attinet, pertinet hoc ad Aegyptiorum ordines, quales Noster recenset II, 164 ita separatos, ut nullum inferiorum ordinum commercium cum superioribus, neque ullum connubium locum habuerit.

Σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μούνοισι κ. τ. λ.] Hoc uno loco quod Herodotus *Lunam* refert inter Aegyptiorum numina aequae ac *Solem* II, 111, Graecorum ex more sic locutus esse videtur, Graecum deae nomen ad id Aegyptiorum numen transferens, quod natura sua ad Graecae huius deae vim ac potestatem maxime accederet: ut adeo haec *Luna* ab Iside-Cerere (conf. II, 41) vel a Diana-Bubasti (II, 59) non admodum recedere videatur. Plura dabit Hirt: Abhandl. d. Berlin. Akad. hist. phil. Class. anni 1820 et 1821. pag. 132 seqq. *Lunam* deam scribit Eusebius Praepar. Evang. III, 12, in Ilithyiae urbe coli ea avis specie, qua in huius urbis monumentis deam *Niben*, quae dicitur, representatam videmus: huic vero sues esse mactatos vel inde colligas, quod in sepulcro sacerdotis, qui princeps prophetarum vocatur, inter eiusdem possessiones praeter alia animalia commemorantur sues¹⁵⁰⁰. Monnit Brugsch: Reisebericht. aus Aegypt. p. 223 seq. Graecos haec res advertisse videtur, si quidem auctor est Aelianus N. A. X, 16, Aegyptios semel quotannis Lunae suem sacrificare solitos esse; cuius moris causas, tum ab aliis tum ab Eudoxo prolatas idem subiungit. Maxime vero huc pertinet Plutarchi locus de Is. atque

Osiride cap. 8. pag. 353 F. 354 A seq., (de quo loco conf. R. I. Fruin: De Manethon. Sebenny. p. 141 seq.), ubi suem refert sacerdotes existimare animal a sacris alienum, quoniam maxime coeat luna decrescente eiusdemque lac bibentibus lepram afferat atque scabiem. Quod vero semel in plenilunio suem Aegyptii mactent comedantque, hoc ad Typhonem spectare, qui plena luna suem persequens ligneam arcam, qua Osiridis corpus inclusum fuerit, invenerit illudque disiecerit. Est hic procul dubio *ἑρὸς λόγος*, quem Herodotus religione impeditus proferre noluit. Spectat vero huc, monente Cr. (Symbol. III. p. 332 ed. sec. coll. IV. pag. 93 ed. tert.), imago viri cum sue, quae in Zodiaco Tentyrorum conspicitur, spectant huc Graecorum sacra, qui Bacchi in festo suem hirci loco mactant, eodemque fere referri posse videntur suum sacrificia in Cereris mysteriis usitata, de quibus plura idem Cr. l. l. IV. pag. 280 et 380 seq. ed. tert., qui ad h. Herodoti locum haec praeterea adscripsit: „Eustathius ad Odys. XX, 156 seqq. p. 727, 42 ed. Bas. attendere nos iubet in festo novae Lunae *tres sues* (τρεῖς σιάλους) ab Ithacensibus immolari. Atque Veneri (quae ipsa pro Lunae dea habetur) Argivi suem mactasse dicuntur. Vid. Iablonsk. Vocc. Aegyptt. p. 37.“

πατέονται τῶν κρεῶν] In margine exempl. Stephan., quod penes Cr. est, docta manus appinxit *δατέονται*. Sed vide ad II, 37. — Ad verba οὐκ εἰπρεπέστερός ἐστι (scil. λόγος) λέγεσθαι conf. II, 46.

ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι] „Eustathius ad Odys. XIX, 439. p. 705 infra Basil. (conf. Athen. p. 402): οἱ δὲ

ἔμοι μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐπρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. θυ-
σίῃ δὲ ἦδε τῶν ὧν τῇ Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὰν θύσῃ, τὴν οὐ-
ρὴν ἄκροην καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ,
κατ' ὧν ἐκάλυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νη-
δὺν γινομένη, καὶ ἔπειτα καταγίξει πυρί. τὰ δὲ ἄλλα κρέα
σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ αὖν τὰ ἱρὰ θύσωσι· ἐν ἄλλῃ
δὲ ἡμέρῃ οὐκ αὖν ἐτι γευσαίετο. οἱ δὲ πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθε-
νείης βίου σταιτίνας πλάσαντες ὕς καὶ ὀπτήσαντες ταύτας θύ-
ουσι. Τῷ δὲ Διονύσῳ, τῆς ὀρτῆς τῇ δορπίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν 48
θυρῶν σφάξας ἕκαστος διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον ἀντὶ
τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὀρτὴν
τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ ταῦτα σχεδὸν
πάντα Ἑλληνισι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα

φασιν εἰρησθαι σὺν, ὡς οἶονεῖ
θὺν τὸν εἰς θυσίαν εὐθετοῦντα,
ut igitur σὺς (sus) a θύειν nomen
invenierit." Cr.

ἐπεὰν θύσῃ] Scil. τὴς s. ὁ θύων.
Vid. I, 132. Kuehner Gr. Gr. §.
414, 2. Cr. hic confert Ast. ad Plat.
Polit. II: pag. 430. τὸν ἐπίπλοον
Noster intelligit Latinorum omentum.
In seqq. ἀσθενείης pro ἀσθενίης re-
cte dedit Gaisford. Cf. Bredov. p.
186. Verba ὑπ' ἀσθενείης βίου bene
Wesselingius reddit: *propter egesta-
tem et victus tenuitatem*, ut IV, 135.
VIII, 51. I, 85. Idem addit σται-
τίνας ὕς (farinaceas sues) hic poni
sicuti bovem farinaceam in Cyzi-
cenorum sacris ap. Plutarch. Lu-
cull. (cap. 10) p. 498 A. Ac si-
milem morem Schweighausero teste
tangit Suidas in Ἐβδόμος βοῦς.
Parvas bestiarum figuras farinaceas
in veterum Aegyptiorum sepulcris
inventas, sacrificiorum loco ut vi-
detur oblatas, apte hic refert Wil-
kinson. Manners etc. sec. ser. II.
p. 300.

CAP. XLVIII.

τῆς ὀρτῆς τῇ δορπίῃ] i. e. „ve-
spera, quae festum antecedit," ut re-
cte interpretatur Schweighauser.
Admonent Apaturiorum festi (de
quo I, 147), ubi primus dies vo-
cabatur Δορπία a coena solemnī,

a singulis gentibus familiisve ve-
spere instituta. De quo praeter
Hesychium ac Suidam s. v. Ἀπα-
τούρια conf. Athen. IV. pag. 171
D Animadverss. t. II. pag. 613
Schwgh. Pollux Onom. VI, 102. —
De ἀποδόσθαι (vendere) cf. I, 70.
In seqq. τὴν ἄλλην ἑορτὴν cave
accipias: *alia Aegyptiorum Dionysia*,
cum sint *reliqua eiusdem festi sole-
mnia*, monente Schweighausero.

πλὴν χορῶν, κατὰ ταῦτα σχεδὸν
πάντα Ἑλληνισι] χορῶν meliores scri-
pti exhibent libri, quorum auctori-
tatem secuti sunt recentt. edd., pro-
bante Studero in orat. Bernae anno
1830 habita de Herodoti fide etc. p.
56. χοίρων ex Aldina aliisque codi-
cibus tenuit Wesselingius, cum sen-
sus sit *alia Aegyptiorum Dionysia*
a Graecorum Bacchanalibus vix dif-
ferre, eademque videri exceptis sui-
bus (πλὴν χοίρων), quas nimirum
illi in Dionysiacis sacris non ad-
hibuerint. Sed praeter meliorum
librorum auctoritatem illud tenen-
dum in Graecorum sacris, ut paulo
ante diximus, Dionysiacis utique
commemorari sues (conf. schol. ad
Aristoph. Ran. 341 ibique Span-
hem.), easdemque crebrius conspici
in vasis pictis, quae ad Dionysi-
cultum pertinentia in Graeca magna
reperta sunt. Vid. Creuz. Symb.
III. pag. 332 ed. sec. seq. Quare
retinendum χορῶν, praesertim cum

ὅσον τε πηχνατα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κάμας γυναῖκες, νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῶ τέφ ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλλου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός, αἱ δὲ ἔπονται ἀείδουσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰδοῖον καὶ κινεῖ μοῦνον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος

sequentia quoque verba eam lectionem commendare videantur. In choris enim differre Noster ait Graecorum Dionysia ab Aegyptiis, statimque subiicit, quae eo pertinent sollemnia de phallia, utrique genti haud paria. — „Praeter anaglypha et picturae ad φαλλὸν pertinentes multae visuntur in monumentis Aegyptiis praesertim Thebaicis, imprimis in palatio prope Karnak et in sepulcris regum. Vid. Descript. de l'Ég. II. p. 411 seq. et conf. etiam Wyttenbach. ad Plutarch. de Isid. pag. 186.“ Cr. Ac Plutarchus De Isid. et Osirid. cap. 12. 18. 36 (p. 355. 365) profert Pammyliorum festum phallicum, Osiridi consecratum, comparatque cum Phallegphoriis Graecorum, adeo ut imagines phallicae ad Osiridem referri debeant. At vero Osiridis figuras phallicas in Aegyptiorum monumentis reperiri negant, in quibus quae huiusmodi figurae conspiciantur, eas spectare putant ad eum diem, qui est omnium rerum generator, Chem s. Khem s. Pan (de quo diximus ad II, 46): quod si verum est, Herodotus utrumque deum confudisse dicendus erit. De quo equidem ἐπέχω. Tu cf. Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I. p. 342 seqq. II. p. 299. Parthey ad Plutarch. l. l. pag. 229. Rosellinū: Monum. civil. III. p. 80, qui de festo Ammonis ithyphallici hic cogitari vult. Adhuc per Aegyptum in quibusdam festis figuras phallicis similes ferri asserit idem Wilkinson. l. l. I. p. 344; in quibusdam Africae interioris regionibus adhuc phallos reperiri in festis gestari solitos affert Magnin (Revue des deux mond. T. XIII. p. 724), qui figuras phallicas, quales h. l. Herodotus descripsit, comparavit cum iis, quales hodie feruntur nomine: Marionetten.

ἀγάλματα νευρόσπαστα] i. e. *imagines, quae nervo moventur, nervo mobiles*, quales Lucianus quoque memorat (t. IX. p. 99 ed. Bip.), de dea Syr. 16. Iam quae sequuntur νεῦον τὸ αἰδοῖον κ. τ. λ., in his mutandi nulla iusta causa; proposuerant enim quidam et σεῦον et νεύοντα pro νεῦον, quod tu refer ad ἀγάλματα eodemque modo positum accipe, quo supra II, 41 et infra II, 133.

προηγέεται δὲ αὐλός] Tibia, Bacchicis festis propria, ab Osiride adeo inventa dicitur Aegyptiis, qui uti in sacris reconditionibus sacerdotum cithara usi videantur, ita in vulgi conventibus sacrisque Bacchi tibiam adhibuerunt. Cuius causas aperuit Creuzer. Symbol. II. p. 172 ed. tert. Conf. infra II, 60.

αἱ δὲ ἔπονται ἀείδουσαι τὸν Διόνυσον] Lamentantes, puto, et carmina lugubria canentes in Dionysi (Osiridis) a Typhone caesi undisque traditi honorem Aegyptii hic exhibentur. Conf. Creuzer. l. l.

ἔστι λόγος περὶ αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος] Sensus formulae haud diversus a similibus illis, quas ad II, 46 attigimus. Quae vero Herodotus eloqui nefas habet, prodit Plutarchus de Isid. et Osirid. cap. 18. pag. 358 B. Cum enim Osiris a Typhone caesus et discerptus esset, Isis illius membra disiecta conquirens membrum virile Osiridis invenire haud potuit, quippe a piscibus continuo devoratum. Quare eius loco substituit imitando phallum memoriamque rei sic consecravit. Unde factum, ut in Dionysiacis festis uterentur phallo. Aliam refert causam Clemens Alexandr. in Protrept. pag. 29. 30.

μενος. Ἦδη ὦν δοκέει μοι Μελάμπους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς 49

CAP. XLIX.

Ἦδη ὦν δοκέει μοι Μελάμπους ὁ Ἀμυθέωνος κ. τ. λ.] De Melampode, qui Bacchi sacra aliaque similia ex Aegypto traduxerit, testis quoque est Diodorus Siculus I, 97. coll. Clement. Alexandr. Protrept. p. 12 et Nicephor. in Synes. pag. 421. Vulgo Melampodis genus ad Aeolum referunt eiusque filios, quorum alter genuit Amythaonem, patrem Melampodis, quem ex Idomena suscepit. Plura Apollodor. I, 9, 11 seqq. II, 2, 2 ibiq. Heynii observv. p. 63. 65 coll. Herodot. IX. 34 (VII, 221). Homer. Odys. XI, 286. XV, 226 seq. Ac peculiari libello ea, quae veteres de Melampode tradiderunt, tractavit C. Eckermann: Melampus und sein Geschlecht, ein Cyclus mythologg. Untersuchungg. Götting. 1840, praecipue p. 1—40. Ad Herodoti locum illustrandum nihil fere ille attulit: etenim Herodoti primarii de Melampode scriptoris testimonio prorsus fere neglecto adeoque reiecto (cf. p. 38) ex Thracia antiquissima Melampodem repetit una cum gente sacerdotali, quae Dionysi inferorum praesidis dedita sacris, postmodo ad Apollinis cultum se converterit, nomine ipso inde deducto, quum ad inferos atque deos inferorum quidquid pertineat, id nigrum esse perhibeatur (cf. p. 2.). Plerumque nomen *Melampodis* (i. e. *nigri pedibus*) eo referunt, quod pueruli expositi pedes nudi, reliquo scilicet corpore oblecto, cum a sole comburentur, nigri exstiterint. Sed possis opinor eodem iure nigrum colorem referre ad Aegyptiam sacerdotis originem religionesque ex Aegypti terris sole combustis ab earum incolis et ipsis nigris in Graeciam advectas. Nec intercedam, si quis Melampodem intellexerit coloniam s. disciplinam sacerdotalem vel Graecorum, qui ab Aegyptiis sacra fuerint edocti, vel ipsorum Aegyptiorum, qui Bacchi sacra ac religiones in Graeciam

induxerint propagarintque. Neque enim hoc abhorrebit ab antiquitatis indole, quae simili modo Orpheum dixit, Daedalum, alios. Potuit etiam unus esse sacerdos in horum numero, prae ceteris insignis et in Bacchi sacris propagandis excellens. Utut est, Herodoti narratio de Melampode Aegyptiacam originem Bacchicorum sacrorum in Graecia satis prodere videtur. Ad Aegyptum Aegyptiosque sacerdotes spectant etiam, quae reliqua de Melampode atque Amythaonidis traduntur, qui non minus sapientia, quam medendi et vaticinandi arte insignes fuisse feruntur, qua de re conf. nott. testimonia apud C. Eckermann l. l. p. 4. Lobeck. Aglaopham. p. 262 seq. 299 seq., indeque nil mirum, vel multo post nomen Melampodis inveniri auctoris praefixum libello, qui inscribitur *περὶ παλμῶν μαντικῆς*, aliisque adeo huiusmodi scriptis, de quibus dixi in Pauly: Realencycl. IV. pag. 1727. Conf. etiam Creuzer. in Symb. IV. p. 676 seq. et IV. p. 27 seqq. 34 seqq., ubi pluribus de Melampode exposuit. Quae cum ita sint, equidem ad eorum sententiam accedere non possum, qui quidquid in Graeciam ex Aegypto vel Phoenicia illatum veteres tradiderint, id falso tradi cum statuant, inde quoque ea, quae de Bacchicis sacris ex Aegypto in Graeciam per Melampodem introductis Herodotus h. l. perscribit, falsa esse vel ex falsa argumentatione Herodoti profecta iudicant indeque omnem hanc, quae inter utriusque gentis sacra et mythos intercedit, similitudinem ex virorum doctorum utriusque gentis studiis repetunt, qui Osiridis Bacchique solemnibus eandem subiecerint rationem et Graeca ad Aegyptias doctrinas accommodare studuerint. Conf. Lobeck l. l. p. 1101—1104. Mihi potior videtur Herodoti auctoritas, quam iis, quae de talibus rebus recentioris aetatis scriptores excogitarint, praeferebam censeo.

θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαής, ἀλλ' ἐμπειρος. Ἑλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὖνομα καὶ τὴν θυσίην καὶ τὴν πομπὴν τοῦ φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ πάντα συλλαβὼν τὸν λόγον ἔφηνε, ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμενοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν φαλλὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ κατηγησάμενος, καὶ ἀπὸ τούτου μα-

Ἑλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους — τοῦ φαλλοῦ] ἐξηγεῖσθαι hic valet docere, monstrare, die Anleitung geben zu der Benennung und zu dem Dienste des Dionysus, ut interpretatur Creuzer. in Symbol. IV. pag. 488, ubi laudat Herod. VI, 135. VII, 183 aliaque attingit vocabula hac in re usitata. Add. Creuzeri Opuscul. selectt. p. 46 seq. et conf. quoque locum Evangel. Ioann. I, 18. Ad verba proxime antecedentia οὐκ — ἀδαής, ἀλλ' ἐμπειρος, quae cum vi quadam ad eiusdem rei confirmationem dicta esse nemo non sentit, cf. Lobeck. ad Sophocl. Aiac. 288. p. 211. Nomen *Dionysii*, quod Graecos edocuisse fertur Melampus, cum eo est coniunctum, quod initio capitis sequentis legimus: omnia promodum deorum nomina ex Aegypto in Graeciam pervenisse. Quae vero Graeci de ipso Dionysii nomine deque Nysa urbe (cf. II, 146), unde illud repetunt, fabulati sint, repetere nolum. Vfd. Moser. ad Nonni Dionys. pag. 201 seqq. coll. Creuzer. Symbol. IV. p. 23 seqq. 309.

ἀτρεκέως μὲν οὐ — ἔφηνε] i. e. accurate quidem haud omnia comprehendens doctrinam Graecis aperuit, sive, ut Creuzeri utar verbis (Symbol. IV. pag. 35. 488): „Melampus hatte jedoch nicht die ganze Lehre im Zusammenhang gewiesen, er hatte den Dionysus und seine Gebräuche nicht aus dem Grunde erklärt, sondern die nachfolgenden Weisen haben alles grösser ausgedeutet od. vollständiger Alles vorgewiesen“, quatenus Melampus non omnia singula, quae ad Bacchii sacra pertineant, accuratissime Graecis exposuerit, sed alii, qui ipsum secuti sunt vates sacerdotesve, haec amplius declaraverint atque patefecerint. Verba φαίνειν, δεικνύ-

vai in sacrorum doctrina mysteriisque praecipue adhiberi observat idem Creuz. l. l. Add. Lobeck. Aglaoph. p. 49.

ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμενοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν] σοφιστὰς h. l. dixit honesto vel potius honorifico sensu, ut supra I, 29, ubi vid. Nec aliter infra Melampodem vocat σοφόν. Add. Pausan. VIII, 49. §. 2. Intelliguntur autem h. l. sacerdotes Melampodei sive sacerdotes illi, qui Melampodem secuti vel ex eo prognati sacra Bacchica amplius propagarunt per Graeciam. In quibus Orphicos quoque, qui dicuntur, habendos esse cum Creuzero l. l. haud dubitandum. Et confer Herod. II, 81. Verba μεζόνως ἐξέφηναν (maiores in modum patefecerunt), quibuscum conferre licet Platonium μεζόνως λέγειν in Cratyl. p. 407 B, ad meliorem et accuratiorem Bacchicorum sacrorum disciplinam ac doctrinam referenda sunt, quam hisce vatibus debuit Graecia; quorum eorundem opera etiam Apollinis sacra atque Bacchi post bella magna diuturnaue inter utriusque dei cultores exorta, quodammodo composita et reconciliata fuerint, monente Cr. l. l., qui haec praeterea adscripsit: „Cum hac emendatione doctrinae Bacchicae adeoque phallicae comparari debet ea vicissitudo Indicarum religionum, qua Wischnu phallorum cultum a Schiwa traditum emendasse fertur. Conf. Goerres: Mythengesch. pag. 559 seq. ibiq. laudat.“ Lobeckius, cuius sententiam de Melampode supra retuli, verba μεζόνως ἐκφῆναι ad posteriores (Graeciae) philosophos spectare putat, qui rem ita adornarint, ut sacra Graeca Aegyptiis simillima ferent, vid. Aglaopham. p. 1103.

δόντες ποιεῦσι τὰ ποιεῦσι Ἑλλήνες. Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Με-
λάμποδα γενόμενον ἄνδρα σοφὸν, μαντικὴν τε ἑωυτῷ συστή-
σαι, καὶ πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐσηγήσα-
σθαι Ἑλλήσι καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα αὐτῶν παραλ-
128 λάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπεσεῖν γε φήσω τὰ τε ἐν Αἰγύπτῳ
ποιούμενα τῷ θεῷ καὶ τὰ ἐν τοῖσι Ἑλλήσι· ὁμότροπα γὰρ ἂν
ἦν τοῖσι Ἑλλήσι, καὶ οὐ νεωστὶ ἐσηγμένα. οὐ μὴν οὐδὲ φήσω,

μαντικὴν τε ἑωυτῷ συστήσαι] i.
e. artem vaticinandi sibi acquisivisse,
comparasse. Cf. I, 103.

οὐ γὰρ δὴ συμπεσεῖν γε φήσω
τὰ τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα] συμ-
πεσεῖν pro vulg. συμπεσεῖν dedi-
cum Bredov. p. 327. Haec verba,
ab aliis minus recte intellecta, bene
sic explicuit Wesselingius: „Negat
Herodotus casu fortuito quadrasse
Dionysia Aegyptiorum et Graeco-
rum: tum enim in omnibus gemina
germana (quod secus erat) neque
noviter in Graeciam invecta esse
debuisset. Itaque aliunde advenisse,
sed in paucis transmutata.“ Est
igitur συμπίπτειν casu, fortuito con-
venire, congruere, quadrare; quod
dispicet Schweighausero, qui ipse
συμπίπτειν de iis rebus dici sta-
tuit, quae simul, eodem tempore ac-
cident vel existant, ita ut Herodo-
tus negare voluerit simul, eodem
tempore existitisse ortumque cepisse
Bacchi cultum apud Aegyptios et
apud Graecos. Sed hoc alienum ab
Herodoti mente esse apparet, ut
qui non de tempore h. l. edisserat,
quo Bacchi sacra in Graecia existi-
terint, sed de similitudine sacro-
rum Bacchicorum apud utramque
gentem et de eorum origine; hanc
enim similitudinem sacrorum, quae
apud utramque gentem instituta in-
veniantur, casu factam esse negat
Noster. Hanc in sententiam He-
rodoti verba quoque intelligi vult
Dresler in huius loci commentariolo
addito disputationi de Thucydidis
libr. I. (Wiesbad. 1827) p. 14—16:

ὁμότροπα γὰρ ἂν ἦν τοῖσι Ἑλ-
λήσι] Scriptoris verba sic accipio:
tum enim (si in ipsa Graecia orta
essent, ex ipsa Graecia originem
duxissent haec sacra) Graecorum

moribus consentanea s. eiusdem ge-
neris quoque essent ac reliqua Grae-
corum instituta et cum his ipsis
simul orta neque nuper aliunde ad-
vecta. Quare nihil mutandum, ut
recte quoque vidit Dresler l. l. p.
16, neque opus legere ὁμότροπα,
ut olim suspicatus est doctus Gal-
lus, cui adstipulantur Schweighaeu-
serus et Studer l. l. p. 57; intel-
ligi enim volunt instituta simul cum
populo aliquo nata, origini gentis co-
aeva. Infra VIII, 144 legimus ἡδεα
ὁμότροπα, mores consimiles; add.
Theophrast. Char. 26; contra ὁμό-
τροπα dicuntur quidem animalia,
quae una cum hominibus aluntur et
vivunt (II, 66), sed de rebus cae-
remoniisve utrum adhiberi possit,
iure dubitat Wesselingius, donec
simile proferatur exemplum. Quod
cum neget Schweigh., nullum tamen
locum attulit, quo contrarium evin-
ceret. Apud Platon. Phaed. pag.
83 D. apte utrumque coniunctum
invenimus: ὁμότροπός τε καὶ ὁμό-
τροφος γίγνεσθαι. — ἐσηγμένα cum
recentt. edd. scripsi, probante Bre-
dov. p. 293 et qui hoc loco bene
nuper usus est ad Lysiae locum
(orat. in Philon. §. 30) emendan-
dum C. Scheibe in Emendatt. Lys-
siacc. fascic. (Neustrelitz. 1852) p.
23. Verba sequentia οὐ μὴν οὐδὲ
φήσω κ. τ. λ. cum vi quadam pro-
fecto eo temeritatis procedam, ut
Aegyptios haec sacra vel ullum aliud
institutum a Graecis accepisse di-
cam: itaque cum haec sacra cete-
ris Graecorum moribus atque in-
stitutis consentanea non sint, nihil
aliud restat, quam ut ab Aegyptiis
Graecos illa accepisse statuum. Ad
particulas οὐ μὴν οὐδὲ cf. supra

ὅπως Αἰγύπτιοι παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο ἢ ἄλλο πού τι νόμιοι. πυνθέσθαι δέ μοι δοκεῖ μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν καλεομένην χώραν.

50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν ἐξ Αἰγύπτου

II, 12. III, 2, quas ita iunctas ab οὐ μὲν οὐδὲ (II, 120. IV, 205 etc.) discerni recte iudicat Bredov. p. 143. Tu conf. quae ad Plutarch. Flamin. p. 127 attuli, quibus alia quaedam addit Iacobs ad Aelian. N. A. VII, 45.

πυνθέσθαι δέ μοι δοκεῖ μάλιστα Μελάμπους κ. τ. λ.] Quod supra ex Aegypto haec accepisse tradit Melampodem, quem iam a Cadmo Tyrio edoctum fuisse scribit, id sibi haud repugnabit, si Melampodem primum in ipsa Aegypto haec accepisse, dein vero accuratius ea edoctum esse a Cadmo, ipsius aequali, statueris. Sed monet Larcherus (in not. ad h. l. coll. tabul. chronolog. VI. §. 2. p. 201 seq.), quinque certe generationibus Cadmo iuniorem fuisse Melampodem, ut ab ipso Cadmo minime edoceri ille potuerit. Itaque in Herodoti loco scribendum censet: παρ' ἀπογόνων Κάδμου τε τοῦ Τυρίου. Sed refrugantur omnes libri scripti, sine quibus equidem nil mutarim. Quis enim nescit, quanta omnino in hisce reperiatur varietas quamque late pateant haec ipsa antiquorum heroum (quales feruntur Cadmus, Melampus, alii) nomina, quibus saepenumero universa stirps aut gens designatur; ab uno illo abavo huius nominis originem ducens. Larcheri emendationem merito non approbat Guignaut (Religions de l'antiquité III, 1. p. 113 de Bacchicorum Graecorum originibus ipse III, 3. pag. 1014 seqq. pluribus disserens, de quibus quoque disputavit A. Maury ibid. III, 3. p. 913 seqq. 922 seqq.), qui ex Asia minori primitus haec sacra in Graeciam fluxisse contendit, Herodoti narrationem de Aegypthia origine ex ipsius scripto-

ris coniectura deductam sibi videri ratus.

ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν καλεομένην χώραν] Olim enim haec regio, quae a Boeotis e Thessalia eiectis Boeotiae nomen accepit, *Cadmeis* appellabatur. Vid. Thucyd. I, 12 coll. Diodor. Sicul. IV, 67.

CAP. L.

Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν κ. τ. λ.] Scita est emendatio Cobetii, qui scribi vult: πάντων τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα. Quod ad loci argumentum attinet, in contrariam partem, ut hunc modo commemorem, disputat Plutarchus de malign. Herod. p. 857 D. E; nec defuere recentiori aetate, qui eandem ob causam obtrecentarent Herodoto, quem tamen, re diligentius pensitata, vix incusare licebit erroris mendacive, si quidem eius, verba maximam partem spectant ad nomina deorum Aegyptia in linguam Graecam translata, ita ut Aegyptii sacerdotes illi, Graecorum magistri et quasi praeceptores, eam numinis alicuius notionem, quae a rudibus Graecis facilius cognosci ac percipi potuerit, in Graecorum linguam converterint deique nomen hoc modo Graece interpretati sint. Plura Crenzer. in Symbol. III. p. 8 ed. tert. Itaque nihil isti proficiunt, qui ad Herodoti testimonium labefactandum ipsa Aegyptiorum atque Graecorum deorum nomina dissimillima proferunt, cum ea ne ipsius quidem Herodoti fuerit sententia. Caeterum cf. etiam Schwarze: Das alte Aegypten. I. p. 82 seqq. Pertinet huc quoque Teoph. Studeri oratio in Academia Bernensi ann. 1830. habita, quae inscribitur: „qua fide dixerit Hero-

ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ τῶν βαρβάρων ἦκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἐόν· δοκέω δ' ὦν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆλθαι. ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδέωνος καὶ Διοσκούρων, ὥς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἰρηται, καὶ Ἥρης καὶ Ἰστίης καὶ Θέμιος καὶ Χαρίτων καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων θεῶν Αλ-

dotus, Graecos ab Aegyptiis deos suos ac religiones accepisse;“ Herodotum enim, qui Graecorum deos et sacra ex Aegypto repetiverit, lapsus in his esse existimat, speciosis potius quam veris et idoneis causis ductum. De qua sententia quid ipse sentiam, pluribus exposui in Annall. philoll. et paedag. VI. p. 208 seqq., addoque Rinckium: Die Relig. d. Hellen. p. 161 seqq. recte de his statuentem, atque Gerhardum (Griech. Mytholog. §. 51), omnia, quae ex Aegypto in Graecorum sacra introducta sint, ad seiora tempora relegantem, invitis Herodoti, aliorum testimoniis. „At vero (ait Seyffarth: Beiträge zur Kenntniss d. Lit., Kunst u. Gesch. d. alt. Aegypt. pag. 78) principia mythologiae Graecae atque Aegyptiae eadem fuisse certo certius est atque solo ex Herodoto facile demonstrari potest.“

οὕτω εὐρίσκω ἐόν] i. e. „inveni hoc ita esse.“ Confer Matth. Gr. Gr. pag. 1077. In seqq. ad ὅτι μὴ (praeterquam, nisi) conf. I, 18. 143. II, 13.

ὥς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἰρηται] Vid. supra II, 43. Dioscuros Graecos ubi intelligunt Cabiros, qui Aegyptiorum feruntur dii, illud tenendum est, Graecorum Tyndaridas, Castorem atque Pollucem, quos heroes fingunt humana specie atque indole praeditos, longe quidem discedere ab Aegyptiis numinibus; quorum tamen quae fuerit vis ac notio, in humanae originis heroes, quales sunt Tyndaridae, eam fuisse postmodo translata. Aegyptios enim novimus heroes agnovisse atque coluisse nullos. Vid. Creuzer. Symbol. III. p. 24 ed. tert. seq., qui h. l. addit C. O. Mueller: Orchomen. p. 450 seq. coll. 459 not. Is enim nihil unquam quidquam Dios-

curis cum Cabiris Aegyptiis commune fuisse contendit, cum Dioscuri ad Graeciam unice pertineant. Tu vid. nunc Roeth: Gesch. d. Philos. I. nott. p. 118 seq., qui quo sensu Cabiri, qui dicuntur, Dioscuri quoque Iovisque filii vocari potuerint, aperuit.

καὶ Ἥρης καὶ Ἰστίης καὶ Θέμιος κ. τ. λ.] Iunoni quod Aegyptiam originem Noster denegat, mirum videri queat, cum Iunonem Aegyptiam alii scriptores aut diserte memorent aut certe aliis deabus illam aequent. Neque omnino negari poterit, haud pauca esse, in quibus Iunoni Graecae cum Iside Aegyptia conveniat; sed inveniuntur alia, quae aliunde hanc deam ad Graeciam allatam fuisse nobis persuadeant. Samum enim ad insulam, ubi antiquissimum fuit Iunonis templum per omnem Graeciam, huius deae cultum e superioribus Asiae regionibus esse advectum, veri admodum est simile, ut inde Graecorum Iuno iis numinibus accenseri debeat, quae variis sub nominibus variisque in locis per Asiae regiones culta fuisse iam supra monuimus ad I, 131. Plura Creuz. in Symb. III. p. 214 seqq., qui nunc addit Inghirami Monumenti Etruschi ad tabul. X. degli specchi mistici p. 234. Ex iisdem fere superioris Asiae regionibus in Graeciam Vestae cultus pervenisse videtur, eodem docente Creuz. I. l. pag. 292. Quod ad reliquas deas attinet, quae h. l. commemorantur, nulla earum vestigia cum reperiantur in Aegyptiorum religionibus, haud scio an iisdem ex regionibus illas in Graeciam deductas esse statuere liceat. Sed nolim in re tam obscura quidquam asserere. De Gratiis multa disseruit C. O. Mueller. in Orchomen. p. 177; alia ipse

γυπτιοῖσι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. λέγω δὴ, τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ φασὶ θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δέ μοι δοκέουσι ὑπὸ Πελασγῶν οὐνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦτον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Αἰβύων ἐπύθοντο. οὐδαμολ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομαεκτῆνται, εἰ μὴ Αἰβυες· καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. 51 νομίζουσι δ' ὧν Αἰγύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν

posui in Annal. Heidelbergg. 1821. nr. 60. p. 947, in quibus nunc acquiescere malim. — Ad formam *Θέμιος*, quae sola est Herodotea, ut I, 207 *Τομύριος*, conf. Bredov. p. 268. Verba τῶν ἄλλων θεῶν — ἐν τῇ χώρῃ valent: reliquorum deorum nomina ab omni fere tempore Aegyptiis in terra exsistunt (s. Aegyptiorum in terra exstiterunt s. obtinuerunt).

οὗτοι δέ μοι δοκέουσι κ. τ. λ.] Repetitur δὲ ea ratione, quam supra ad II, 42 indicavimus. In seqq. dedi cum recentt. edd. οὐνομασθῆναι pro ὀνομασθῆναι.

πλὴν Ποσειδέωνος κ. τ. λ.] Neptunum Aegyptios veneratos esse minime probabile est, cum mare, ut Typhonium, oderint. Cuius odii causas investigare huius loci non est. Sed accolae gentes Libycae, multum per maria palantes, deum maris coluisse eiusdemque sacra ad alias nationes attulisse videntur. Tu vid. Creuzer. l. l. III. p. 9 et 258 seqq., qui nunc ad Herodoti locum conferri vult infra IV, 188 coll. Eustath. ad Homer. Odyss. I, 25. p. 13, 46 ed. Bas. et Apollodor. III, 15, 4, ubi vid. Heynii observv. p. 338. Add. Roeth l. l. nott. p. 202 et quae de Neptuno tradit Gerhard: Griech. Mytholog. §. 231 seqq., non e Libyā, sed e Caria dei huius originem repetens. — Mox reliqui *ἐκτῆνται*, ut II, 41, utroque loco a Dindorfio mutatum in *ἐκτίεται*, quae forma aliis sane locis exhibetur a Bredovio collectis p. 329. Hoc autem loco alteroque II, 44 a vulgata forma non recedunt libri, quam ut mutarem, nulla apparuit iusta causa. Reliqui etiam in seqq. *τιμέωσι*, cuius loco unus liber τι-

μῶσι, a Bredovio pag. 386, quem sequitur Dindorf, mutatum in *τιμέουσι*; hanc enim formam solam Herodoteam esse volunt.

νομίζουσι δ' ὧν Αἰγύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν] i. e. porro nec herosas ullo cultu prosequuntur Aegyptii. Ita Creuzerus in Comment. Herod. p. 203, ubi hoc addit: „quo de loco quid alii iudicarint, ut Meinersius in libro vernac. histor. crit. omn. religg. I, p. 327, consulto praetermitto. Illud inprimis teneri volo, quod ipsi sacerdotes historico diserte declarant, *se ἤρωας sive semideos in suis sacris non agnoscere*. Zoega, qui probe sentiret, parum favere hoc testimonium suae rationi, ita vertit (de obelisc. pag. 302): „„*Neque heroibus defunctis Aegyptii aliquid offerre consueverant*.““ (Statuit enim vir doctus, Aegyptios prisco aevo haud aliter ac reliquas fere gentes inferiis prosecutos esse defunctos documentumque huius moris repetit ex *Osiridis* religionibus, quem *regem* primitus *Philensem* post mortem grata hominum memoria ad deos evectum esse putat.) Herodotus autem de mortuis h. l. nil loquitur, sed posteaquam deos posuit, quos Graeci vel ex Aegypto vel aliunde adsciverint, simpliciter adiicit illa: „*Heroibus nihil sacri cultus tribuunt Aegyptii*“, respiciens ad Graecos, a quibus hac in re maxime differant Aegyptii. Nec aliam sane interpretationem permittunt Graeca scriptoris nostri verba, in quibus dativum observamus verbo *νομίζειν* additum, ut supra II, 42 et apud Thucyd. II, 38, ubi consul. interpret. et Viger. de idiotism. pag. 267. De argumentó loci conf. etiam Creuzer. Symbol. III.

καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις, τὰ ἐγὼ φράσω, "Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων νενομίκασι. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι, ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ἄλλοι. Ἀθηναίοισι γὰρ, ἤδη τηνικαῦτα ἐς Ἑλλήνας τελέουσι, Πελασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν

pag. 774 seq. coll. Bohlen: Indien I. pag. 182.

CAP. LI.

"Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων νενομίκασι] E seqq. cogitando hic addi volunt μαθόντες, hoc fere sensu: *ab Aegyptiis edocti ea instituerunt institutaque tenent, s. ab Aegyptiis recepta in usu habent.* Nec admodum differt, quod continuo legitur: ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι. Conf. IV, 27.

τοῦ δὲ Ἑρμέω — ποιεῦντες] i. e. *faciunt Mercurii statuas ita, ut habeant erecta pudenda.* Pertinent haec ad Hermas, qui dicuntur, s. lapides illos formae quadratae, quibus caput dei, inprimis Mercurii, positum est additumque membrum virile erectum, quales frequenter antiquitus poni solebant in foris, vicis, plateis viisque ac terminis omnibusque fere locis privatis publicis: quos cum plurimos Noster vidisset Athenis, quibus proprium hoc opus quadratum fuisse, inde ad alias Graeciae gentes urbesve deductum testis est Pausanias IV, 33, 4 coll. Thucydid. VI, 27, animum advertit opinor phallica forma, quam in Bacchi sacris obviam ex Aegypto paulo ante repetierat. Hoc ne de Hermis crederetur, addidit haec verba, quibus de origine talium formarum phallicarum aliunde repetenda nos edoceret, simulque causam rei non tam aperire quam scientibus s. initiatis, ad quos ipse pertinebat, significare studuit. E Pelasgorum sacris igitur cum Noster Hermas repetat religiosamque causam et significationem his lapidibus ita conformatis subesse declararet, non erat profecto, quod Zoega de obelisc. pag. 217 seq.,

Hermas ex columellis ad fines agrorum designandos positus cum repperet, phallum non nisi fastigii exornandi causa additum putaret omnemque inde Hermarum et usum et significationem ad unum limitum usum et ornamentum restringeret. Quem satis refutavit Herodoti patrocínio suscepto Ed. Gerhard. in Diss. de religione Hermarum (Berolin. 1845) p. 4 seqq. et in altera Diss., qua de origine, significatione et usu Hermarum luculenter exposuit: Hyperboreisch — Römische Studien. Vol. II (Archaeologisch. Nachlass aus Rom) pag. 200 seqq. 216 seqq. Deus vero ille Mercurius, cui hae figurae phallicae consecratae sunt, a Pelasgis adductus ad eos deos pertinet, qui in Samothracum mysteriis coluntur Cabirique vulgo vocantur neque alius sane est Mercurius ille, de quo Cicero de nat. Deor. III, 22: „Mercurius unus Coelo pater, Die matre natus: cuius obscenius excitata natura traditur, quod aspectu Proserpinae commotus sit.“ Inteligitur enim Mercurius ithyphallicus, qui dicitur et erecto fascino repraesentatur, cum ratio sit seminalis omnium rerum in natura genitrix, solis vis vegetans. Qui C. O. Muellero (Etrusc. I. pag. 77) idem videtur atque Hermes Chthonius, qui omnium rerum parens omnia bona hominibus praestare fertur.

Ἀθηναίοισι γὰρ ἤδη τηνικαῦτα x. τ. λ.] Particula ἤδη male abest a binis codd., ab aliis perperam confunditur cum δὴ, significatur enim tempus olim fuisse, quo nondum Athenienses Hellenum in numero fuerint habiti; id quod convenit cum iis, quae I, 57 narratur, ubi vid. nott. Namque Athe-

τῇ χώρῃ, ὅθεν περ καὶ Ἕλληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια μεμύηται, τὰ Σαμοθρήτικες ἐπιτελείουσι παραλαβόντες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ἄνῃρ οἶδε, τὸ λέγω. τὴν γὰρ Σαμοθρήτην οἶκεον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι, οἳ περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο καὶ παρὰ τούτων Σαμοθρήτικες

nienses, id est primos Atticae terrae incolae ad Pelasgicam stirpem pertinuisse Noster enuntiaverat: hos igitur Athenienses longo post tempore, cum iam Hellenes haberi coepissent statumque Pelasgicum primitivum quasi exuissent, in suam terram (ἐν τῇ χώρῃ) alios recepisse Noster ait Pelasgos advenas συνοίκους, i. e. una cum ipsis in terra Attica habitantes: unde patet, hos Pelasgos postmodo ingressos, qui Mercurii sacra statuasque e Samothracia attulerint, bene discernendos esse ab illis primitivis Atticae terrae incolis, quos et ipsos Pelasgos fuisse Herodoti fert sententia; sed iidem fuisse videntur Pelasgi, qui τὸ Πελασγικὸν exstruxerunt, de quo Herod. V, 64, quique etiam aliis Herodoti locis commemorantur VI, 136 seq. 140. IV, 145. — τελεῖν ἐς Ἕλληνας est: Hellenibus accenseri, de qua verbi notione conf. Viger. de idiotism. p. 187 et Schaeffer. Melett. pag. 28. Ad argumentum loci haud scio an referri possit antiquum Mercurii signum Athenarum in arce in Poliadis templo a Cecrope, ut ferebant, dedicatum myrtorumque foliis velatum, ne scilicet Mercurius ithyphallicus, erecto fuscino repraesentatus, conspicuus foret virginisque castissimae in sacrario talia apparerent. Vid. Pausan. I, 27 et Stuart. Antiqq. Athen. I, pag. 471 vers. german.

ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια μεμύηται] Κάβειροι dicuntur dii magni, potentes, qui in Samothracum initiis coluntur, multum celebrati veterum in religionibus. In his Cabiris Samothraciis quartum locum tenuisse constat Casmilum s. Cadmilum, eundem fere atque Mercurium, quem modo indicavimus ithyphallicum in mysteriis cultum, quibus initiatum fuisse historiae pa-

trem multa arguunt. Sed de Cabiris ipsis h. l. in universum agere non vacat. De Cabiris, qui in Samothracia coluntur, Herodoto ut hic locus declarat, bene cognitis post Creuzerum (Dionys. pag. 149 seq. Symbol. III. p. 17 seqq. ed. tert.) et Schelling. (De Samothrace. Mysterr. p. 97 seq. 107 seq.) accurate disseruit Gerhard l. l. pag. 208 seqq. 240 seqq. Guignaut: Religions de l'antiquité etc. T. II. P. III. p. 1072 seqq., ubi simul recenset varias virorum doctorum de his numinibus sententias, Welckeri (Aeschyl. Trilog. p. 232 seqq.), C. O. Muellerei (Orchomen. pag. 450 seqq.), Lobeckii (Aglaopham. pag. 1202 seqq.), aliorum: quae omnia afferre ab hoc loco alienum esse videtur. Neque enim me fugit omnem hanc de Cabiris quaestionem nostra aetate valde disceptatam esse valdeque controversam: unde id certe mihi probari posse videtur, Cabirorum indeque etiam Casmili s. Mercurii, qui quartus Cabirorum est, sacra ex oriente allata (ut vel nomen indicat) cum Pelasgis tribuantur, ipsos Pelasgos ex orientis regionibus in Europam Graeciamque ipsam ingressos esse, ut supra ad I, 57 coll. posuimus. Alia vid. nott. ad III, 37 coll. Roeth: Gesch. d. Philos. I. nott. p. 116 seqq.

οἳ περ Ἀθηναίοισι] Vulgo τοῖς περ, quod cum respuat constans Herodoti usus, meliorum librorum auctoritate cum Struvio (Quaest. de dial. Herod. I. p. 10) reposui οἳ περ. Cobet legi vult: Πελασγοί, οὗτοι, τοῖς περ. In proxime anteced. πρότερον (prius) accipio de Pelasgis, qui, antequam in Atticam migrarint, Samothraciam tenuerint. Quod Herodotum dicere negat H. Riedel (Jahrb. f. Phil. Suppl. IV.

129 τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὁρθὰ ὦν ἔχειν τὰ αἰδοῦα τὰ γάλματα τοῦ Ἑρμέω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποιήσαντο. οἱ δὲ Πελασγοὶ ἱρὸν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρητικῇ μυστηρίοις δεδο-

pag. 502), πρότερον sensu latiore poni ratus ita, vult valeat olim. Mihi haudquaquam persuasit. — In seqq. dedi cum Gaisf. μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, cum vulgo esset παρὰ Πελ., μαθόντες.

οἱ δὲ Πελασγοὶ ἱρὸν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν κ. τ. λ.] Expo-
suit haec Crenz. ad Cicer. de nat. deor. III, 22. p. 605: „Videlicet Mercurius ithyphallicus est ratio seminalis et effectrix, cum generatione rerum, plantarum, animalium rel., tum cogitatione et loquela. In utrovis negotio Mercurius effectas praestat perennes rerum formas s. ideas. Iam haec ratio seminalis et effectrix adsciscit sibi rationem receptricem et generatricem. Ille est *mas*, haec *femina*; ille *sol*, haec *luna*. Verno autem tempore, quo natura denuo vegetatur et secunda redditur, sol lunam dicitur vegetare et implere rationibus seminalibus, quibus ea rursus implet terram. „Nam Mercurium in luna locatum fabulantur, quia quae luna efficit, ea rationis ac sapientiae opus sunt similia,“ dicit Plutarchus de Isid. et Osir. p. 367 D. De facie in orb. lun. p. 943 B. Igitur vis vegetans et ratio seminalis solis est, et quidquid eius rationis lunae impertitur, id ei a sole impertitum esse significatur. Igitur rationis facta particeps luna quodammodo Mercurialis redditur, quatenus quae in sole inest ratio seminalis, a Mercurio profecta dicitur. Iam Plotinus, qui Mercurium semper excitatum (pag. 321 seq.: Ἑρμῆν μὲν ποιῶσι τὸν ἀρχαῖον τὸν τῆς γεννήσεως ὄργανον αἰὲ ἔχοντα πρὸς ἐργασίαν) exhibet, accipit eum universe pro ratione seminali eique adeo opponit materiam (τὴν ἐτέραν φύσιν) non capacem omnium rationum s. idearum, sed reluctantem atque sterilem. Cicero l. I., Plutarchus l. I. et Por-

phyrius (apud Euseb. Praep. Evang. III. p. 114 Colon.) sigillatim accipiunt de sole vegetante et luna vegetata. Cui et ipsum opponunt Mercurium, hoc pacto: non continuo et usquequaque rationibus seminalibus implere Mercurius lunam potest, ut quae ab initio obnitiitur et suam ipsa aliquantisper rationem sectari mavult; sed ille instat et molitur, donec ea paullatim illam alteram superioremque rationem recipit atque in se convertit. Nonnunquam tamen prorsus respuit oblata, et hactenus e generando desistere cogitur Mercurius (vid. Tzetzae schol. ad Lycophr. vers. 698. 1176 et Etym. m. pag. 194 Lips.). — Hinc illa fabula, quam Tullius attigit: *Mercurius (sol, mas vel potius solaris genius, ratio solaris) adspiciens Proserpinam (lunam virginem) commovetur et cum ea coire cupit. At illa, utpote virgo, reluctatur, irascitur, ultro citroque com meat (h. e. Proserpina rursus, terribilis igiturque Brimo sive Hecate, eademque venatrix), nimirum quoad paullatim exilaretur et cum Mercurio concumbat. Ex quo coitu nonnulli tradiderunt natum esse Elensinem heroem (Pausan. I, 38, 7), i. e. eum, qui frugum proventum instituit.* — Tu adde Gerhard l. I. pag. 209 seq. 256. In alia omnia abire video Lobeck. (Aglapham. p. 1213—1215), cui ἱερὸς ille λόγος, quem ad Hermarum mutoniorum interpretationem inventum esse putat, idem quoque esse videtur, quem attigit Cicero l. I. atque Propertius II, 2, 11, ubi vid. Burmann: sed ex omnibus his nihil aliud colligi vult, nisi Samothracae Lemniosque deam quandam coluisse Hecatae atque Dianae similem neque diversam a Proserpina, cuius cum Mercurio furtiva commercia in mysticis Cabirorum enarrata fuerint.

τὰ — δεδῆλωται] τὰ cum mīpus

52 λωται. Ἐθνον δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι, ὥς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας· ἐπωνυμίην δὲ οὐδ' οὖνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτῶν· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω. Θεοὺς δὲ προσονύμασάν σφας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος, ἐπύθοντο ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικό-

congruat antecedentibus, ἱερὸν λόγον explicant καθά, i. e. κατὰ ταῦτα, ᾧ. Equidem ad structuras, quae ad sensum, uti aiunt, instituuntur, referre malim τὰ. Nec Latinis talia insolita. Conf. Corte ad Cicer. Epp. ad divers. V, 14.

CAP. LII.

Ἐθνον δὲ πάντα] πάντα, i. e. quaelibet res et hostias e quoque animalium genere, ubi vulgo supplent τὰ θύσιμα, quod additum invenimus I, 50, ubi vid. nott., ut non necesse sit, cum Godofr. Hermannno (Opuscul. VII. pag. 275.) scribere πάντων, nisi omnino malis Herodoti verba sic accipere, ut statuas, Pelasgos omnia sacrificia ita peregrisse, ut ad deos (in universum) preces funderent, cum nondum singuli dii et viribus et nominibus essent discreti et distincti. Declarat enim hic locus simplicem illam magisque puram deos colendi (pantheismi) rationem, qualem Palasgi, i. e. antiquissimi Graeciae incolae, habuisse feruntur, solem, lunam, terram, sidera, coelum colentes eaque omnia communi θεῶν nomine comprehendentes, ut Plato quoque asserit in Cratyl. p. 397 D. coll. Epinom. pag. 982 D. Atque haec ratio — primam quasi periodum pantheismi appellare licet — quantum absit ab ornatissima illa tot deorum compositione laetissimaque fabularum de diis ubertate, qualem postera aetate invenimus, neminem fugit ipsumque Herodoti animum advertisse videtur, qui hanc ob causam, ut fidem inveniret, haud scio an addiderit: ὥς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας: cum Dodonam antiquissimam sacrorum sedem fuisse constet. Caeterum de his vestigiis

simplicioris per Graeciam cultus conf. Guignaut l. l. T. II. P. I. pag. 289. Éméric David: Jupiter T. I. p. CXXXII seqq. et Baeumlein, qui Herodoteum locum tractavit in: Zeitschrift f. Alterthumswiss. 1839. pag. 1196 seqq. 1199 seqq.

ὅτι κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα κ. τ. λ.] i. e. eo quod omnes res ordine posuissent ac distribuissent. Erit igitur deorum nomen (θεοί) derivandum a verbo θεῖναι, τιθεῖναι, ponere, collocare, indeque ordinare; ut θεοί sint ii, qui omnia in mundo ordinarint et constituerint. Inde Clemens Alexandrinus libri primi Stromat. in fine deum (θεόν) dictum esse ait παρὰ τὴν θέειν καὶ τάειν καὶ τὴν διακόσμησιν. Hinc porro θεός Eustathio in Homer. p. 1148 s. 1202, 8 est ὁ πάντα τιθεῖς καὶ ποιῶν. Alia dabit Creuzer. in Symbol. IV. pag. 632 seq. coll. I. p. 16. Est enim praeter alios Plato, qui in Cratylō p. 397 C D θεοὺς derivari vult a verbo θέειν, ut dii, qui antiquissimi fuerunt, Sol, Luna, Terra, sidera et coelum a motu, quo sidera haec celeriter moveri conspiciuntur, hoc acceperint nomen. Alias nunc tacebo etymologias, hoc unum addens, videri quoque hoc nomen cognatum aut eiusdem fere stirpis atque Latinorum deus, Dis, Graecorum Δεὸς, Σδεὺς, unde Ζεὺς postea ortum; quibus omnibus aliisque aliarum gentium similibus nominibus vix aliud quid olim designatum fuisse videtur, nisi coeli s. supremi numinis notio; cf. Baeumlein l. l. p. 1199.

ἔπειτεν δὲ, χρόνον πολλοῦ διεξελθόντος κ. τ. λ.] Quod olim legebatur ἐπεί τε δὲ, pro ἔπειτεν, denuo tuetur Benedictus in Actt. philol. Lips. Vol. II. p. 287, ita ut periodus ab hac particula inci-

μενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ μετὰ χρόνον ἐχρηστηρίζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δωδώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήϊον τοῦτο νενομίσται ἀρχαιότατον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρόνον τοῦτον μόνον. ἐπεὶ ὧν ἐχρηστηρίζοντο ἐν τῇ Δωδώνῃ οἱ Πελασγοί, εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἤκοντα, ἀνείλε τὸ μαντήϊον χρᾶσθαι. ἀπὸ μὲν δὴ τοῦτου τοῦ χρόνου ἔθνον, τοῖσι οὐνόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἕλληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο 53 ἕκαστος τῶν θεῶν, εἰ τε δ' αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὅκοιόι τέ τινες τὰ εἶδεα, οὐκ ἠπιστέατο μέχρι οὐ πρόωγν τε καὶ χθὲς, ὥς εἰπεῖν

piens ad finem capitis usque excurrat, aliquoties interrupta aliis interiectis periodis, anacoluthia structurae laborans et additamento verbi ἐπύθοντο altera vice a librariis adiecti. Quae tamen merito editoribus persuadere ille non poterat. Vid. Bredov. p. 108. Ad subsequentia conf. quae ad II, 50 init. diximus; de Dionyso conf. etiam II, 145.

εἰ ἀνέλωνται] Coniunctivus hic minime sollicitandus, qui explicari debeat secundum eam rationem, de qua monuimus ad I, 53: *ob sic soliten*. Nam coniunctivus est deliberativus, ut recte vidit Werferus in Actt. phil. Monacc. I. p. 233 seq. — Quod vero paulo ante oraculum Dodonaeum omnium, quae in Graecia sunt (ἀρχαιότατον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων), antiquissimum dicitur, id de ea terra, quae post demum Graeciae nomen accepit, olim Pelasgis occupata, intelligendum; indicat ipse auctor II, 56: *δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνὴ αὐτῇ τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλενμένης τῆς αὐτῆς ταύτης, περὶ θῆναι ἐς Θεσπρωτοῦς*. Quibuscum conf. Niebuhr: Röm. Gesch. I. pag. 29. 31 edit. secund. et quae de ipsa Dodona eiusque oraculo, quod omnium fere consensu antiquissimum Graeciae habetur, asseremus ad Herodot. II, 55. Inde non mirum oraculum ipsum ac deum illic cultum haberi Pelasgicum, eiusque sacerdotes Sello, Dodonam vero

ipsam Pelasgorum sedem. Vid. classicum Homeri locum Ili. XVI, 233 seqq. Odys. XIV, 327 seqq., atque Ephori apud Strabon. VII. p. 504 (cf. Ephori fragm. ed. Marx. p. 156); de Homeri locis disputat Heyne Excurs. II. ad Iliadis l. I. T. VII. p. 283. Alia addit C. F. Hermann: Griech. Staatsalterth. §. 7 not. 17. 18 ed. quart.

CAP. LIII.

εἰ τε δ' αἰεὶ ἦσαν] αἰεὶ e Schellershem. libro cum recentt. edit. adscivimus pro vulgato αἰεί. Eltz in Quaest. Herodoti. fascic. alt. p. 325 (Jahrb. d. Philolog. Suppl. T. IX) hunc locum tangens voculam δὲ, quae a quibusdam libris abest, sed a melioribus retinetur, retineri posse ait, si scribatur δὴ αἰεὶ. In quo me quidem assentientem non habet. — In seqq. τὰ εἶδεα significant speciem, qua illi dii vulgo praesentati fuerint.

μέχρι οὐ πρόωγν τε καὶ χθὲς] πρόωγν τε καὶ χθὲς proverbialis locutio, qua illud indicatur tempus, quod nuperrime praeterfluxit, proxime antecedit. Exempla e Demosthene et Iosepho praebet Wesselingius tum ad h. l. tum ad Diodor. Sicul. II, 5. Pertinet huc quoque Plato De Legg. III. pag. 677 D. simili in re eandem locutionem adhibens, quae ex Homero (Ili. II, 303, ubi cf. interpret.) repetenda videtur. Hinc quoque So-

λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι
δοκέω μεν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. οὗτοι δέ
εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπω-
νυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἰδεα 130
αὐτῶν σημῆναντες. οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων
τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι ὕστερον, ἐμοὶ γε δοκεῖν, ἐγένοντο

phocles: νῦν τε ἀρχθῆς in Antigon. 454, ubi consul. interpretes; Plutarchus (Brut. 1.) ἄρτι καὶ πρῶην. Addit Noster: ὡς εἰπείν λόγῳ, qua formula Nostrum uti, ubi res minus accurate videatur definienda, monet Valckenarius. Alia huc pertinentia dabit Creuzerus ad Plotin. de pulcrit. pag. 144. Vid. infra II, 134 et supra nott. ad II, 21.

Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μεν πρεσβυτέρους γενέσθαι] Herodotum anno 484 a. Chr. fuisse natum (v. A. Gell. Noctt. Atticc. XV, 23) vulgo ponunt, nisi cum Schoellio (in Schneidewini Philolog. IX, 2. pag. 211 seq.) malis ponere annum 489 a. Chr. n., ita ut Homeri et Hesiodi aetas in ann. 884 a. Chr. n. (vel 889) sit collocanda. Quod vero cum parum congruat iis, quae apud auctorem vitae Homer. §. 38 legimus, unde Homerus 1102 a. Chr. n. vixisse putandus sit, eo olim inclinarent viri docti, ut alterutrum locum vitio laborare indeque emendandum censerent. Unum sufficit attulisse Bouherium Diss. Herodot. XI. pag. 124 scribentem ἑξακοσίοισι pro τετρακοσίοισι. In Herodoto nil mutari licebit, si qua codicum auctoritas, nec argumentis pugnandum in eiusmodi re, quae tot tantisque difficultatibus premitur ob nimiam temporum obscuritatem. Larcherus Velleium Paterculum I, 1 secutus Homero adsignat annum 968; alii alium; quae hic disceptare non attinet, cum ad Homeri potius historiam, quam ad Herodotei loci interpretationem pertineant, in quo suam ipsius de Homero opinionem profert historiae pater; quae opinio si de uno Homero non valeat, certe ad illam valebit aetatem, quam Homericam

appellant quidam, et in qua omnino corpus istud carminum, quod Homeri prae se fert nomen, compositum esse contendunt. Hesiodum vero atque Homerum coniungit Herodotus, qui si minus aequales fuerint, certe, quae plurimorum est sententia, non valde distare putentur et ad unum fere aevum referantur. Sed iam Herodoti aetate fuisse, qui hosce poetas ad antiquiora retulerint tempora, colligere mihi posse videor ex verbis post adiectis: καὶ οὐ πλέοσι. De reliquis vide Excursum ad h. l., in quo quae sequuntur verba: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι κ. τ. λ. tractavimus.

οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν — ἐγένοντο τούτων] Bene monet Heyninus in Commentatt. Societat. Gotting. T. II. p. 132. „Forte (Herodotus) carmina respicit, quae sub Orphei, Musaei, Lini, Eumolpi, aliisque nominibus ferebantur; ut non tam illos homines post Homerum vixisse, quam carmina illis tribui solita serius condita censere videri debeat. Nec vero inde inferri aut potest aut debet, quasi Herodotus statuatur, nullos omnino ante Homerum et Hesiodum fuisse poetas, nulla fuisse carmina: id quod omni rerum rationi adversatur; fieri enim nullo modo potuit, ut in rudi et a nullo alio poeta subacto et tractato sermone carmina Homerica et Hesiodea elaborarentur; et sunt infinita in iis ipsis, quae antiquiora carmina partim testantur, partim arguunt.“ Quae eadem fere ponit Creuzerus ll. ll., praesertim cum ipse Herodotus pluribus locis carmina et sacra videatur commemorare, quae ad prius tempus sint revocanda

τούτων. καὶ τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρεῖαι λέγουσι, τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσιόδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω.

Χρηστικῶν δὲ περὶ, τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, 54 τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Θηβαίους Διὸς, δύο γυναικας ἱρείας ἐκ Θηβέων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυθέσθαι ἐς Λιβύην προηθείσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἑλληνας· ταύτας δὲ τὰς γυναικας εἶναι τὰς ἰδρυσάμενας τὰ μαντήτια πρῶτας ἐν τοῖσι εἰρημένοις ἔθνεσι. Εἰρομένου δέ μιν, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,

(cf. II, 49. 51. 52. 81), ipsosque poetas Homero priores II, 23; ut inde quoque appareat, respexisse Nostrium ea carmina, quae sua ipsius aetate sub falso Orphei, Lini aliorumque nomine ferebantur, cum ad seria tempora pertinerent. Neque aliter de hoc loco statuit Lobeck. Aglaopham. p. 347, quem una cum Heynio, Creuzero, aliis falso ita statuere contendit Cron: De Orpheo p. 16 seqq., cum Herodotus de poetis ipsis loquens carmina his poetis postmodo tributa intelligere haud potuerit, sed id potius clare ac disertis verbis enuntiaverit, nullos ante Hesiodum et Homerum unquam, e sua scilicet sententia, exstitisse. Atque huic sententiae obstare negat Cron, quod supra II, 23 Homerum aut alium quem poetarum, qui ante exstiterint, commemorat, quoniam poetas Homero priores hic Noster dicat e communi vulgi opinione, non e sua ipsius sententia, qua prae fracte ullum ante utrumque poetam exstitisse alium poetam negaverit.

καὶ τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες [ἱρεῖαι λέγουσι] Intelligit ea, quae cap. 52 narraverat. Scripsi ἱρεῖαι et hoc loco et II, 55 cum Bredovio p. 128 pro ἱρηῖαι, ut in Schweigh. et Gaisford. editione legitur, et ἱρεῖαι, quod recentiores editores receperunt. Inde quoque II, 54 edidi ἱρείας pro vulg. ἱρηῖας. — Caeterum haec rursus candidum Herodoti studium religionemque veri tradendi satis produnt, qui tam accurate, quae ipse sentiat aut statuat, ab iis, quae fama acceperat,

distinguat. Idem in capite sequenti observare licet, ubi legimus: τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. Add. cap. 55 init.

τὰ ἐς Ἡσιόδον — ἔχοντα] i. e. ea quae ad Hesiodum et Homerum spectant. Haud aliter Noster III, 16 fin. 82. 186. Locutionem inde sumpsit Pausanias I, 2. §. 4, ubi plura Siebelis.

CAP. LIV.

δύο γυναικας ἱρείας ἐκ Θηβέων ἐξαχθῆναι] Noli intelligere sacerdotes feminas, quales in Aegypto non fuisse monuimus ad II, 35, sed sacras feminas sacerdotumque ministras, ἱεροδούλους, ut vulgo appellant. Ipsa Herodoti verba II, 56 hoc indicare videntur: ὥσπερ ἦν οἰκὸς, ἀμφοπολεύονσαν ἐν Θήβῃσι ἱρὸν Διὸς, ἐνθα ἀπίκετο κ. τ. λ. Neque tamen inde sequitur, scribendum hoc loco esse ἱρὰς (ut II, 56), quae Valartus est sententia. — In seqq. verba ἐκ Λιβύην προηθείσαν, quae vulgo videntur: „in Libyam venditam,“ accuratius cum Larchero sic reddas: fuisse venditam, ut in Libyam adduceretur. Conf. mox cap. 56: καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, et: προηθῆναι ἐς Θεσπρωτούς. Alia dabant interpretes ad II, 55. In verbis ἀπὸ σφέων γενέσθαι liberio-rem quendam usum prae-positionis ἀπὸ, quae pro ὑπὸ posita videtur, exposuit Sauppe in Jahrb. d. Philolog. Suppl. III, p. 277. Tu conf. Herodot. VII, 102. 172. IX, 66.

ἐφασαν πρὸς ταῦτα, ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων γενέσθαι τῶν γυναικῶν τουτέων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφεας οὐ δυνατοὶ γενέσθαι, πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ αὐτέων, τάπερ δὴ 55 ἔλεγον. Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θήβῃσι ἱρέων ἦκονον, τὰδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προμάντιες· Δύο πελειάδας μελαίνας

V, 2. I, 14. Quae si reputasset Cobet Varr. Lectt. p. 276, in aliis locis consimilibus Herodoteis (V, 2. VI, 98) pro ἀπὸ non reposuisset ὑπό.

CAP. LV.

Ταῦτα μὲν νυν ἐν Θήβῃσι ἱρέων ἦκονον] Facit huc, quod supra iam (II, 52) omnium in Graecia oraculorum antiquissimum dixerat Dodonaicum, de cuius origine hoc capite et seqq. (II, 55—58 incl.) disseritur. Haec enim regio antiquissima Graeciae sedes, unde et gentes et religiones per reliquam Graeciam propagatae sunt, quas ipsas ex Aegypto advectas esse, Herodoti in haec accuratius inquirentis et diversas Thebanorum (Aegyptiorum) ac Dodonaeorum sacerdotum narrationes afferentis fert testimonium. Ac plures viri docti de oraculo Dodonaeo exposuerunt: Fr. Cordes in Disput. de Oraculo Dodonaeo Groning. 1826, qui ad Deucalionis fere tempora circa annum 1530 a. Chr. n. oraculi origines revocat, p. 58 coll. p. 22 seqq. Ios. Arneth: Ueber das Taubenorakel von Dodona. Wien. 1840. E. v. Lasaulx: Das pelasgische Orakel des Zeus zu Dodona. Würzburg. 1840. (Studien des class. Alterthums pag. 283 ff.) Creuzer. Symbol. III. 80 seqq. p. 175 seqq. ed. tert. Guignaut l. I. II, 3. p. 1267 seqq. 1336 seqq. Zander: Hall. Encyclop. Sect. I. Vol. XXVI. p. 257 seqq. Preller in: Pauly Realencycl. II. p. 1190 seqq., alii, quos omnes afferre ab hoc loco alienum esse puto, quo id mihi propositum est, ut Herodoti verba recte intelligantur ac diiudicentur. Neque enim in animo est cum iis contendere, qui Herodoto plus sapere atque de rebus Graecorum antiquis-

simis historiae patre melius sibi edocti videntur indeque omnia ea, quae ex Aegypto in Graeciam illata ille dicit, ex opinionibus postera demum aetate per Graeciam propagatis fluxisse contendunt, ipsum Herodotum erroris insimulantes. Mihi potior Herodoti auctoritas, qui quod ex Aegypto Dodonaei oraculi origines repetit, hand adversari videtur iis, qui hoc oraculum, quod Πελασγῶν ἔδρανον dixit Hesiodus (apud Strabon. VII. p. 2263. 327. coll. Scymn. Chi. 449 et Homer. III. XVI, 233 seqq.), Pelasgicum fuisse statuunt; modo reputes, quae de ipsis Pelasgis eorumque originibus ad I, 56 monuimus. Quod vero sacrae feminae oraculum Dodonaei condidisse ferunt, hoc ad praecipuum harum feminarum, quippe fatidicarum, honorem in colonia recens condita refert Heeren. Ideen II, 1. p. 486, qui illud quoque iam intelligi posse monet, cur Dodonaicum oraculum Pelasgos iusserit Aegyptia deorum nomina adsciscere, quae inde ad Graecos omnino pervenerint. Nam media in Graecia Pelasgorum in sedibus conditum erat Dodonaicum templum oraculumque Aegyptiorum a sacerdotibus huc delatis.

φασὶ αἱ προμάντιες] Conf. not. ad I, 182. In seqq. ad verba δύο πελειάδας μελαίνας κ. τ. λ. conf. not. ad II, 57 init. et ad ἔξομένην δέ μιν ἐπὶ πηγὸν (in fago residentem) conf. nott. ad I, 14, ubi loco praepositionis ἐπὶ. quae et hoc loco et aliis (IV, 203. VI, 108. VIII, 52) invenitur, εἰς ponitur. Cf. etiam adnott. ad IV, 145. De ipsa arbore dicemus ad II, 56. In seqq. vocem Αἰβρας in Αἰβυς, qua forma accusativi contracta Noster in aliis nominibus uti solet, mutari vult Bredov. p. 271 et hoc loco et o-

ἐκ Θηβέων τῶν Αἰγυπτίων ἀναπατάμενας, τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἱζομένην δέ μιν ἐπὶ φηγὸν αὐδάξασθαι φωνῇ ἀνθρωπῆϊ, ὥς χρεὼν εἶη μαντήιον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι. καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφεας ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην πελειάδα λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεύσαι τοὺς Λίβυας ποιέειν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διὸς. Δωδωναίων δὲ αἱ ἱρεῖαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὖνομα ἦν Προμηνεία, τῇ δὲ μετὰ ταύτην Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ Νικάνδρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγεον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλλοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱρόν. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐτέων γνώμην τήνδε. 56 εἰ ἀληθές ὃς οἱ Φοίνικες ἐξήγαγον τὰς ἱρὰς γυναικας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δο-

teris (II, 77. IV, 160. VII, 184), in quibus eadem forma obvia, quam ipsam in tanta talium rerum inconsistentia, omnibus libris mss. invitis, mutare haud ausim.

ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διὸς] Ex hoc igitur loco satis manifestum fit, Iovem Dodonaeum ex Herodoti mente non alium esse atque Iovem Aegyptiorum Thebanum (de quo conf. ad II, 42 nott.) et Iovem Ammoniorum (de quo cf. II, 42. IV, 181), solemque inde repraesentare omniumque eorum, quae solis vi efficiuntur, auctorem ferri, mundi totius et fabricatorem et procuratorem: de quo plura vid. apud Creuzer. l. l. III. p. 192 seq. Arneth. p. 15. Eméric David: Jupiter I. p. 123 seq.

Δωδωναίων δὲ αἱ ἱρεῖαι κ. τ. λ.] Auctor est Strabo (VII. p. 328 s. p. 506) primitus viros oraculo praefuisse, deinde tres mulieres vetulas. Neque aliter Eupipides teste Schol. ad Sophocle. Trachin. 170 tres dixerat feminas vaticinantes, alii duas posuerunt; Herodotus et ipse tres vocat sacerdotes: qui numerus lege constitutus ac receptus fuisse videtur. Plato (Phaedr. p. 244 B) nullum numerum declarat Delphicas et Dodonaeas sacerdotes coniungens, cum pari modo oracula edidisse videantur. Ipsa trium sacerdotum s. sacerdotarum, ut ap-

pellabantur (cf. ad II, 57), nomina haud minus insignia sunt. Nam Προμηνείαν dixerim Providam, ob ipsam rerum futurarum scientiam illi tributam: ut adeo non opus sit cum Valckenario scribere, invitis praesertim libris scriptis, Πρεμνείαν, i. e. Benevolam, Benignam. Τιμαρέτῃ est quae virtutem colit magnique aestimat; Νικάνδρῃ, quae viros vincit, i. e., ut Lasaulx pag. 8 (297) intelligit, innupta, virginitatem servans: si quidem castitate virtutem eaque ipsa peritiam rerum futurarum acquiri consentaneum sit. Adde eundem p. 14 seq. Dodonaeas sacerdotes quoque commemorat Philostratus. De imagg. II, 33 loco insigni de oraculo Dodonaeo, ubi tu conf. Iacobs. p. 565 seqq.

οἱ ἄλλοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱρόν] Haud scio an eos intellexerit oraculi accolas, quos Sello s. Hellos appellant atque Tomuros, sacerdotum Dodonaeorum ministros atque interpretes. De quibus plura Creuzer. Symbol. IV. p. 280. 654. Lasaulx p. 7 seq.

CAP. LVI.

ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο] De ἀποδίδασθαι (vendere) cf. I, 70. Ad argumentum loci conf. not. ad ad II, 52 fin. Attigit Herodotea Theo Progymnasmm. VI, 9. pag. 92 ed. Finkh.

κέει ἐμοὶ ἡ γυνὴ αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασ-
γίης καλευμένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρηθῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς·
ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι ἰδρῦσασθαι ὑπὸ φηγῷ πεφυκυῖη
Διὸς ἱρὸν, ὥσπερ ἦν οἶκός ἀμφοπολεύουσαν ἐν Θήβῃσι ἱρὸν

πρηθῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς] De
Thesprotis vid. nott. ad V, 92. §. 7.
Satis, opinor, manifestum est, He-
rodotum unam tantum novisse Do-
donam Thesproticam unumque ora-
culum Dodonaeum in Thesprotia
conditum. Sunt enim, qui praeterea
Thessalicam Dodonam fuisse existi-
ment, quam nullam unquam existi-
tisse nunc satis certum habemus.
Vid. Lasaulx pag. 5 (p. 291), qui
etiam varia, quae de origine et
significatione vocis *Δωδώνη* et ve-
teres et recentiores attulerunt, apte
exhibuit ipsumque Sacrae Scriptu-
rae locum in Genes. X, 4. (ubi
Dodanim) ad hanc Dodonam retulit
p. 4. sive p. 291, aliter sentientibus
huius loci nuperrimis interpretibus,
qui vel de Rhodo vel de Dardania
sive Troiana terra hic cogitandum
esse pronuntiant; cf. Knobel: Die
Völkertafel der Genesis p. 105 seq.
Attulit quoque veterum scriptorum
de Dodona locos Forbiger Handb.
d. alt. Geogr. III. p. 880; de ipso
situ disquisivit potissimum Pou-
queville (Voyage. T. I. chap. XI.
p. 94 seq.), qui Sellorum sedes fa-
numque non multum abfuisse ab
ea urbe statuit, quae nunc *Janina*
dicitur; reperiri ruinas prope *Gar-
diki*; Dodonam ipsam eo loco con-
structam videri fuisse, ubi nunc
Castrizza arx conspicitur, montem-
que eum, qui a septentrione hu-
ius convallis surgit, *Tomurum* vi-
deri ab antiquis poetis tantopere
celebratum. Cum his fere con-
sentiunt, quae alii peregrinatores
invenerunt, Holland, Hobhouse at-
que inprimis Leake *Travels in Nor-
thern Greece* IV. p. 168—201, uno
excepto Howkins, qui Dodonam ve-
terem circa Paramythiam fuisse
falso statuit. Vid. Arneth l. supra
l. pag. 12 et Sitzungsbericht. der
k. k. Akadem. d. Wissensch. zu
Wien 1850. *Histor. philol. Class.*
II. p. 129 seqq., qui de Dodonae

urbis situ, prope locum, qui nunc
Castrizza dicitur, dubitari vix posse
scribit; ut adeo de uno Iovis tem-
plo quaerendum sit, quod ipse in
monte situm putat, Leake in *Ia-
ninae* arce, quae unius horae iti-
nere distat a *Castrizza*, Pouqueville
in colle *Gardiki*, qui tribus horis
distat a *Castrizza* atque duabus
horis septentrionem versus ab *Ia-
nina*: quam Gatli docti sententiam
reiecit Leake itemque nuper I. G.
von Hahn (*Albanesische Studien* p.
26 coll. 51), qui ipse cum has re-
giones perlustraret secumque sae-
pius hanc rem animo agigaret,
sponte se incidisse ait in eas rui-
nas, quae quatuor horarum spatio
meridiem et occasum versus a *Ca-
strizza* ad radicem montis *Olytsika*
sitae adhuc cernuntur atque ad tem-
plum quoddam pertinuisse viden-
tur; ipsi loco nomen *Dramischjous*.
Equidem haec attulisse satis habeo,
peritioribus diiudicanda. De etymo
vocis *Dodonae* vid. allata ab Ern.
a Lasaulx l. l. pag. 290.

ἔπειτα δουλεύουσα — Διὸς ἱρὸν]
Intelligas ex antecedentibus: *δο-
κέει ἐμοὶ ἡ γυνὴ αὕτη*. Multa hoc
loco et in seqq. mutare voluerunt
Valcken. et Reiskius; quae tamen
ea sunt, ut, cur ita mutari de-
beant, nulla appareat iusta causa.
Neque ante *πεφυκυῖη* addendum *εὔ*
vel *ἐκεῖ*, ut illi additum voluere,
offensi scilicet simpliciter posito
verbo *πεφυκυῖη*, quod hanc ob cau-
sam adiecisse videtur Noster, quo
arborem veram indicaret et natu-
ralem, cum alia aliter hac in nar-
ratione essent accipienda. Vocatur
haecce arbor apud veteres modo
δρῦς, modo *φηγός*, *φηγός* autem
vix recte intelligitur *fagus*, cum po-
tius *quercus esculus* sit vel, ut Link
statuit (die Urwelt u. das Alterth.
I. p. 361 seq.) *quercus aeglops*, cu-
ius fructus et edi possunt et revera
Pelagis rudibus, qui illas regiones

Διὸς, ἐνθα ἀπλκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐτοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου χρηστήριον κατηγγήσατο, ἐπεὶ τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν. φάναι δὲ οἱ ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρωσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινίκων, ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη. Πηλεΐδες δέ μοι 57 δοκέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖκες,

incolebant, victum suppeditasse dicuntur. Hinc sacra arbor, quae prima olim alimenta hominibus praeberit, hinc ipsum eius nomen, quod ab edendo (a verbo φαγεῖν) ductum vix dubitare licebit, hinc ex sonitu foliorum, ex avibus circumvolantibus, aliis eiusmodi rebus oracula petita, qualia vel apud nostros maiores in Germanorum et Celtarum lucis occurrunt. Vid. Lasaulx l. I. p. 9 seq. (s. p. 298 seq.) coll. Creuzer. Symbol. II. p. 84. Wiener Jahrb. LXI. p. 180 et Kruse Hells I. p. 443. In proverbium adeo cessit Iovis Dodonaei arbor; cf. Plat. Phaedr. pag. 275 B ibique Heindorf. p. 342. — In seqq. pro ἀμφιπολεύσασαν quod scribi vult ἀμφιπολέυσασαν Cobet itemque Ebert Commentt. Sicc. I. p. 118 seqq., haud necesse esse iudico. Nec magis necessarium videtur, in verbis seqq. χρηστήριον κατηγγήσατο (oraculum instituit) scribere χρηστήριον. Tu vide modo II, 40. III, 134. VII, 8. §. 1.

ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρωσθαι] Noli scribere ἐς Λιβύην. Indicare enim voluit mulier, sororem suam in Libya, in quam (scil. a Phoenicibus) abducta erat, venditam fuisse a Phoenicibus, qua in terra dein commoraretur. Haec infrequens Graecis scriptoribus haec orationis breviloquentia, quae praeter motus significationem etiam commemoratio in aliquo loco indicatur praepositione ἐν. Consimilem usum praepositionis ἐκ notavimus ad Herod. VII, 93 et ad Plutarch. Pyrrh. p. 169.

CAP. LVII.

Πηλεΐδες δέ μοι — ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖκες] De usu praepositionis ἐπὶ nonnullis. Ad rem

ipsam quod attinet, sunt qui fabulae origines inde repeti velint, quod, cum apud Epirotas πελειούς dictos fuisse senes Hesychius narret, Dodonaeorum quoque sacrorum antistites vetulae dici potuerint πέλειαι, quod commune alias fuit columbarum vocabulum. Et scribit Servius ad Virgil. Eclog. IX, 13, Thessalica lingua peliades dici et columbas et fatidicas mulieres. Add. Pausan. X, 12. §. 5 et quae de his sacerdotibus vaticinantibus iam supra ad II, 55 posuimus, quarum de nomine quaesivit quoque C. F. Hermann. Gottesdienstl. Alterth. §. 39. not. 23. Ac sane altius quid in hac tota fabula spectari nihil dubium: quod ipsum inde eruere conati sunt viri docti. Namque Dodonae in religionibus Iovi addita erat Dione Venus, cui columba erat consecrata, quae in Iovis arbore sedens futura caneret, qualem in numis hodieque servatis revera conspiciamus. Habebatur illa vitae vitalis quasi symbolum et alimentum primi indicium. Quare cum Nymphis nutricibus sive Hyadibus convenire πελειάς vult C. O. Mueller. Prolegg. z. Mytholog. p. 320. Neque huc referri non poterit columba, quae post diluvium cum olivae folio comparatur Genes. VIII, 11. Dionae igitur cum sacra esset columba, nil mirum deae sacerdotes eodem nomine columbarum insignitas fuisse, quemadmodum Cereris quoque sacerdotes μελαινάς vocatas fuisse constat. Tu vide Lasaulx p. 7. (p. 297), Creuzer. Symbol. IV. p. 284, Arneth p. 16 seq. coll. p. 8 seqq. et ipse numum Epirotarum publicum, a Creuzero l. I. III. p. 299 Tab. VI. nr. 28 repetitum, cuius altera pars exhibet arborem foliis et brachiis distictam, quibus supersedit colum-

διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρνισι φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπητῇ φωνῇ αὐδάξασθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετά σφι ἡῦδα ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβάριξε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεε σφι φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τῷ τρόπῳ ἂν πελειάς γε ἀνθρωπητῇ φωνῇ φθέγγετο; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πελειάδα σημαίνουσι, ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνή ἦν. Ἡ δὲ μαντιτῇ, ἣν τε ἐν Θήβησι τῇσι Αἰγυπτίησι καὶ ἐν Δωδώνῃ, παραπλήσια ἀλλήλῃσι τυγχάνουσι εἶναι. Ἔστι δὲ καὶ τῶν ἱρῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς πρῶτοι

ba; duae aliae columbae humi arbori adstantes conspiciuntur: quod ipsum haud scio an ad ternarium sacerdotum numerum (de quo vid. ad II, 55) referendum sit. De alio huiusmodi numo conf. Streber in: Abhandll. d. Münchn. Akad. (1835) I. p. 226 seq. Quod vero apud Aegyptios, teste Horapolline II, 32, columba atra (πελειάς) viduarum fuit signum sive earum feminarum, quae marito mortuo haud alterum inire matrimonium more Aegyptiorum sacerdotali, sed sacris ac rebus divinis se plane dicarunt, id a nostro loco alienum videtur, cum sacerdotes Dodonaeae non tam viduae quam virgines innuptae et castae fuisse videantur; cf. supra ad II, 55 nott. et vid. Lasaulx p. 9 s. p. 298. Nec magis placet, quod (monente Creuzero) Anglus homo doctus (The history of the English poetry, Lond. 1824, praef. p. 101) universam Herodoti narrationem inde ortam esse censet, quod aurea columba, Diones symbolum, e quercu Dodonaea suspensa fuerit. Nec meliora profert alius vir doctus Anglus in The Classical Journal. nr. LVIII. p. 390 seq. Disputasse de his quoque video Fred. Cordes in disputatione de oraculo Dodonaeo (Groning. 1826) cap. I. §. 4 seqq. Alia protulit huius libri censor in Biblioth. critica Seebodii 1829. nr. 50. pag. 198.

ὁμοίως ὄρνισι φθέγγεσθαι] ὁμοίως cum Gaisf. et recentt. edd. re-

cepi pro vulg. ὁμοία sive ὁμοια, et in seqq. συνετά σφι (ubi vulgo articulum praeponunt τὰ, quem omittit Florentinus) atque ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεε σφι (ut plurimorum codd. fert auctoritas) inverso verborum ordine. — Ad ipsum argumentum videtur notandum, apud Graecos haud raro eos, qui barbari et origine et lingua vel essent vel haberentur ob sermonis ruditatem aut loquacitatem cum avibus, hirundinibus potissimum, comparari adeoque per contemptum hirundines vocari. Vid. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Agamemn. 1017. Fritzsche. ad Aristophan. Ran. pag. 50.

ἔστι δὲ καὶ τῶν ἱρῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη] Quod Wesselingio videtur τῶν ἱρῶν ἡ μαντικὴ esse divinatio in templis, quae et responsis et signis absolvebatur, obloquitur Schweighaeuserus, cum τὰ ἱρά, quemadmodum alias τὰ ἱρήια, de victimis, quae immolantur, accipi debeant. Itaque intelligenda erit divinatio e victimis s. haruspicina, quam pariter atque oraculorum institutum ex Aegypto repeti vult Herodotus. Gronovio olim placuerat: τῶν ἱερέων ἡ μαντικὴ (ut in Mediceo libro exstat), i. e. divinandum per sacerdotes ratio. Sed refragatur quodammodo Nostri locus II, 83.

CAP. LVIII.

Πανηγύρις δὲ — προσαγωγὰς

132 ἀνδρώπων Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ ποιησάμενοι, καὶ παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασιν. τεκμήριον δέ μοι τούτου τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ χρόνου ποιούμεναι, αἱ δὲ Ἕλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν. Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ 59 ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, πανηγύρις δὲ συχνὰς, μάλιστα μὲν καὶ προθυμότεα ἐς Βούβαστιν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, δεύτερα ἐς

τοι κ. τ. λ.] πανηγύρις, quae est legitima talium nominum forma accusativi apud Herodotum, scripsi cum recentt. edd. Vid. Bredov. p. 264, qui idem p. 263 etiam de dativi forma Herodotea Ἰσι (ut II, 61. 176) omnibus locis allatis admonuit. προσαγωγὰς Gronovius explicuit oblationes, in ipsa interpretatione Latina ponens adductiones. Melius, opinor, Schweigh.: „Hesychio προσαγωγή est προσέλευσις, recte: accessio, nempe ad deorum aras, supplicatio.“ Tu conf. Epist. ad Ephes. II, 18. III, 12 et in Photii Biblioth. Cod. 280. p. 540, 41 ed. Bekk. Schneiderus in Lex. Gr. s. v. reddit solemnes ritus sacrorum diesque festos. — Ad seqq. τεκμήριον δέ μοι τούτου τόδε Cr. conferri vult Wolf. ad Demosthen. Leptin. pag. 225 et in indic.

CAP. LIX.

ἐς Βούβαστιν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι] sc. πανηγυρίζουσι (ad festum celebrandum conveniunt). Dianam Aegyptiam Noster commemorat infra II, 83. 155, ubi vid. De reliquo argumento conf. II, 60. 138. Quod vero festis pompisque frequentibus uti Aegyptios Herodotus scribit, id sanequam maxime confirmant, quae plurima in Aegyptiorum anaglyphis picturisve variis locis conspiciuntur, ubi et dii repraesentantur et pompae, festa illorum in honorem instituta. Plura Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. 270 seqq. 377.

δεύτερα ἐς Βούσιριν πόλιν τῇ Ἰσι] De ipso festo vid. II, 61 ibique nott. Quod ad urbem *Busirin* attinet, haec disputat Creuzerus (Comm. Herodd. p. 110 seq.): „Quatuor amplius oppida hoc nomine

praedita habebat Aegyptus (conf. Strab. XVII. p. 802 s. p. 541 Tzsch., Wesseling. ad Diodor. I, 85 et praecipue Champoll. l'Egypt. sous I. Phar. vol. I. p. 365. II, 42 et p. 190). At urbs celeberrima fuit haec ipsa, quam medio in Delta sitam prodit Herodotus. [Ad occidentalem nimirum illa oram Phatnitici fluvii sita erat, ubi nunc loco nomen *Boussir* sive *Aboussir*. Vid. Schlichthorst. l. l. p. 70 seq. Champoll. l. l. II. p. 184.] De huius religionibus auctor est Diodor. Sicul. I, 85, ubi nomen urbis inde repetit, quod Isis in bove Osiridem sepelivisse fertur. Graecam etymologiam nominis Βούσιρις, a βοῦς et Ὀσιρις ductam, fusius explicat Stephanus Byz. in voc. p. 240 Berkel. Quae nos non moramur. Iam Zoega de obeliseis. p. 288, posteaquam haec ipsa attigit, ita pergit: „„Sobrior Herodotus id tantum prodit, in Busiri oppido in medio Delta sito maximum fuisse fanum Isis, atque in annua celebritate ibi obeunda universum populum Osiridem plangere consuevisse.““ Deinde, interpositis locis Herodoteis II, 59 et 61, Coptici sermonis ope nominis rationem aliter explicans ductum arbitratur ex *Be-Ousiri*, quod sit *Osiridis sepulchrum* (vid. Iablonsk. voce. Aegypt. p. 54). Tum sic pergit: „„Quod cum prave intellexissent Graeci, ad suam linguam respicientes Osiridem in bove sepultum finxerunt.““ Qua in causa hactenus cum Zoega facit Champollion. (l'Egypt. s. l. Phar. II. p. 185 seqq.), etsi in explicando nomine longissime ab eo recedit. Nam cum in Rosettana inscriptione Osiridis nomini articulus Aegyptius additus reperitur, et Coptorum quoque monumenta emendatiora no-

Βούσιριν πόλιν τῇ Ἰσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγιστον Ἰσιος ἱρόν. Ἰδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτῃ τῆς Αἰγύπτου ἐν μέσῳ τῶ Δέλτα. Ἰσις δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν Δημήτηρ.

men urbis ita scriptum exhibeant: *Pousiri*; id ipsum vocabulum *Βούσιρις* nil aliud esse quam Osiridis nomen, addito et immutato Aegyptiorum articulo. Deinde omnes quotquot adhuc innotuerunt etymologias elevans hac una in re Zoega sententiam et ipse sequitur, ut Graecorum rationem, qua bove sepultus Osiris urbi nomen indiderit, absurdum esse pronuntiet. Creuzerus ibidem pag. 111 seq. in nota hoc addit: „*Busiridem* urbem eandem esse atque *Taphosirin* et sepulcrum Osiridis hoc ipso nomine declarari tradit Eudoxus ap. Plutarch. de Is. et Osirid. p. 359 s. 473 Wytt., qua de re plurimi aliter iudicaverant. Conf. Zoeg. de obell. p. 289. Distinguuntur autem plures urbes, quae hoc nomine veniunt. Vid. Champoll. l. l. II. pag. 263. 267, qui *Tapousiri* scriptum esse ab Aegyptiis docet, et urbem *Osiridi* propriam significare.“

ἐστὶ μέγιστον Ἰσιος ἱρόν] „Templi Isidis, quod olim in urbe Busiride, restant splendidissimae ruinae, elegantissimis optimi marmoris columnis, cultis hominum animaliumque figuris ac literis hieroglyphicis spectabiles, descriptae cum cura a Sicardo, curioso ex Iesuitarum familia peregrinatore, in novis memor. legationum eius ad orientem societatis. t. II. pag. 118.“ *Wesseling*. Verum hae ruinae, utique splendidissimae, quae minime fugerunt doctorum Gallorum industriam, non ad *Busirin* pertinere nunc dicuntur, sed ad *Isidis oppidum* s. *Iseion*, quod paulo inferius ad eandem Phatnitici ostii ripam situm fuisse fertur, nunc cognitum nomine *Bahbeit* s. *Bahbait*, Copticiis in libris scriptum *Naesi* s. *Naisi*, quod ipsum, sensum si spectes, optime convenire cum Graeca et Latina appellatione contendit Champoll. l. l. pag. 193 seq. 195 seqq. coll. Schlichthorst.

l. l. pag. 70 seq., Rennel. l. l. p. 593 seq. not. a. *Isidis* autem *oppidum* Champollioni eadem videtur urbs (l. l. II. pag. 200), quae Herodoto vocatur *Anysis* II, 137. Sed ab illorum virorum auctoritate recedit Mannert. Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. pag. 574 seq. Nam *Busirin* Herodoteam et Isidis oppidum una cum splendidis illis rudibus pro una eademque habet urbe, quae Busiris vetus sit dicenda. Ac recentissimus harum regionum peregrinator, Minutoli, et ipse ruinas prope Bahhait ad urbem Busirin referre mavult, indeque suspicatur *Iseion* s. *Isidis oppidum* fortasse templi ipsius fuisse appellationem; vid. Reise zum Tempel etc. pag. 301.

Ἰσις δὲ ἐστὶ — Δημήτηρ] Scripsi *Ἰσις* (pro *Ἰσις*), monente quoque Siebelisio ad Pausan. X, 32. §. 9. Repetit Herodotea verba Stephan. Byzant. s. v. *Βούσιρις*, idemque affert Apollodor. II, 1, 3 fin.; add. Herodot. II, 156. et Plutarch. de Is. et Osirid. cap. 2. p. 352: ἐλληνικὸν γὰρ ἡ Ἰσις ἐστὶ, ubi conf. Parthey p. 148 seq. Ac pertinent huc, quae ad II, 50 de his deorum appellationibus monuimus. Aegyptiis enim cum Isis esset et terra et alma omnium rerum mater ac genitrix (conf. nott. ad II, 41 et Plutarch. l. l. cap. 38. p. 366), cum Cerere utique convenit, quae Graecis et ipsa colebatur terra omniumque rerum terrestrium mater ac parens, unde ipsum deductum nomen *Δημήτηρ*, a veteribus iam recte ita explicatum, ut *terrae matrem* indicaret. Nec minus Isidi adscribunt cognomen *Mouth*, quod *matrem* (mundi) exponunt, aliaque huiusmodi, de quibus cf. Plutarch. l. l. cap. 56. p. 374 ibique Parthey p. 252 seq. coll. Creuzer. Symbol. II. p. 332 seq. Cum vero in hieroglyphicis notis *Nepte* advocetur mater Osiridis indeque etiam Isidis, pa-

τρίτα δ' ἐς Σάιν πόλιν τῇ Ἀθηναίῃ πανηγυρίζουσι, τέταρτα δὲ ἐς Ἥλιου πόλιν τῷ Ἥλῳ, πέμπτα δὲ ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Ἀητοῖ, ἕκτα δὲ ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νυν 60 Βούβαστιν πόλιν ἐπεὰν κομίζωνται, ποιεῦσι τοιάδε. πλέουσι τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναιξί, καὶ πολλόν τι πλῆθος ἑκατέρων ἐν ἐκάστη βάρι. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν κρόταλα ἔχου-

tet inde, Graecorum Cererem haud convenire posse cum Iside, sed potius cum hac ipsa dea, quae omnium parens ac terrae Aegyptiae quasi nutrix habebatur, *Rhea - Nept-Okeame*, quae Osiridem et Isidem perperit, quemadmodum Liber et Libera nati dicuntur a Cerere teste Cicerone de nat. Deor. II, 24. Plura exposuit Roeth. Gesch. d. Philos. I. p. 129 nott. p. 150 seq. coll. p. 168 seqq. Wilkinson. Manners etc. second. ser. I. p. 312 seq. coll. 366 seq. et III. tab. 32, ubi imago huius deae Neptē s. Netpe exhibetur, Parthey ad Plutarch. p. 190. Cererem igitur quod Noster cum Iside contulit, neque cum Nepte dea, id opinor inde explicandum adeoque excusandum, quia Graeci ad Isidem, quam una cum Osiride praecipue cultam per Aegyptum viderant, aliarum dearum fere omnium vim et potestatem transferre indeque etiam cum Cerere aequare solebant. Cf. Wilkinson. l. l. I. p. 379. II. p. 305 seq. *τρίτα δ' ἐς Σάιν κ. τ. λ.*] Plura de his vid. II, 62. 63 ibiq. nott.

CAP. LX.

Ἐς μὲν νυν Βούβαστιν πόλιν ἐπεὰν κομίζωνται] κομίζεσθαι bene reddunt interpretes: *nave vehi, deferri*. Vid. I, 185 ibique nott. In seqq. reliqui πλέουσι et πλέοντες: in quo libri scripti consentiunt; recentt. edd. πλώουσι et πλώοντες. *Bubastis*, urbs ut videtur celeberrima, templo Dianae, quae Aegyptiis vocatur *Bubastis* (II, 137. 138), insignis et caput nomi Bubastici, Sacris in libris (Ezech. 30, 17) appellatur *Pibeset*, cum Aegyptium nomen fuerit *Pubasti*, uti videtur Champollioni l'Egypt. sous

l. Phar. II. p. 65 seqq. Atque ita urbis nomen scriptum reperiri in Copticis libris observat Rossellini Monum. storic. II. p. 67 seq. Iniuria autem R. I. Fruin (De Manethon. Sebennyt. pag. 63) ab Herodoto contendit urbis nomen et deam male confundi, cum Bast (*Bascht*: cf. ad II, 137 nott.) nomen divinum sit, unde formetur nomen urbis *Babast* (i. e. ἡ τῆς Bast sc. urbs) vel *Boubast*, *Βούβαστος*: Herodotum igitur vult ut urbis sic etiam deae ἐκωνόμον nomen articulo praefixo auxisse. Ipsa Graeca urbis forma *Βούβαστις* apud Strabon. XVII. p. 805 et Diodor. XVI, 51 sonat *Βούβαστος*: utramque formam attulit Stephanus Byzantinus s. v. In Delta sita fuit urbs ad orientalem Pelusiaci fluvii ripam, a quo non procul ab ipsa urbe canalis derivatus ad sinum Arabicum usque pertinuit (II, 158). Qui nunc appellatur locus *Tell-Bastak* (i. e. *vetus Bubastis*), s. *Tel Basta*, in eo amplissima recens detecta sunt aedificiorum illius urbis rudera, mirum in modum congesta, ut miretis, qui tanta moles destrui et in hunc statum redigi potuerit. Constant illa vel lapidibus syenitis (Granit) vel lateribus coctis, quales a Iudaeis elaboratos fuisse credibile fit (Exod. I, 15). Ad Dianae autem templum ea pertinere credunt, quae in mediis his ruderibus conspiciuntur aedificii splendidissimi reliquiae. Pluribus haec exposuit Ritter. Erdkunde I. pag. 825 ibiq. laud. Malus in Descript. de l'Eg. Et. modern. livr. III. mém. p. 307 seqq. Cf. etiam Schlichthorst. l. l. pag. 79 seq. Mannert. l. l. pag. 588 seq.

αἱ μὲν τινες — κρόταλλίζουσι] Haec ipsa et quae continuo se-

σαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι κατὰ πάντα τὸν πλόον· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναικες καὶ ἄνδρες αἰδίδουσι καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. ἐπεὶ δὲ πλείοντες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γένωνται, ἑγχρίμψαντες τὴν βάρην τῇ γῇ ποιεῦσι τοιάδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν ποιεῦσι, τάπερ εἰρηκα· αἱ δὲ τωθάξουσι βοῶσαι τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναικας, αἱ δ' ὀρχέονται, αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ πᾶσαν πόλιν παραπο-

quantur, ipsis confirmantur imaginibus, quales adhuc praebent veteris Aegypti monumenta. In quibus occurrunt mulieres crepitaculum sive sistrum agitanter: nisi malis in Herodoteo loco κρόταλα de cymbalis intelligere, ut proponit Wilkinson. *Manners* II. p. 318 (coll. sec. ser. I. p. 279) itemque Rossellini Monument. civil. III. p. 59, qui non de eo instrumento, quod Itali nunc vocant *nacchera* hic cogitandum esse putat, sed de cymbalis parvis, qualibus adhuc utuntur saltatrices (*ghandzy* nunc vocantur) per Aegyptum. Tibiae autem eaeque varii generis frequentissime inveniuntur, quarum usus admodum communis videtur fuisse per Aegyptum: vid. modo Wilkinson. I. l. p. 232 seqq. 301 seqq. 316, qui varii generis tibicines exhibet, itemque Rossellini I. l. p. 26 seq. 76. Nec minus frequenter comparent canentes mulieres praesertim in imaginibus illis, quas Wilkinson, alii exhibuerunt, manibus plaudentes (cf. Wilkinson. I. l. pag. 239): id enim ipsum in choris usitatum fuisse ad cantum dirigendum vocemque adeo adiuvandam observat Rossellini I. l. p. 58.

οἱ δὲ αὐλέουσι κατὰ πάντα τὸν πλόον] Iam supra II, 48 invenimus tibiam in Bacchico festo; quare non mirum in hoc quoque festo tibiae locum fuisse, ut in reliquis fere huius gentis festis solemnibus, Dionysio s. Osiridi consecratis, cum cithara magis ad sacerdotes atque cultum reconditiorem pertinuisse videatur. Inde Osiridi quoque ascribitur tibia inventori, qua feras gentes rudesque excoluerit; nec enim illa ad alteram aetatem per-

tinere videtur, qua in deterius iam lapsa fuerit antiqua musica sacra, sed aequo iure priori aevo adscribenda, ubi in vulgi festis necessario adhibebatur. Vid. Creuzeri *Symbol.* II. p. 172., qui hoc loco inprimis conferri vult Iomard. in *Descript. de l'Eg. Antiqu.* I. (3 livr.) pag. 422. — Ad vocem *βάρης* vid. II, 96 ibiq. not.

ἑγχρίμψαντες τὴν βάρην τῇ γῇ] Revocavi *ἑγχρίμψαντες*, quod Gaisfordius mutaverat e codd. quibusdam in *ἑγχρίψαντες*, quam formam ab Herodoto alienam esse satis monstrant ea, quae attulit Bredov. p. 48. Ex Herodoto huc pertinent loci: II, 93. III, 85. IV, 113. IX, 98. Add. Aeschyli *Prometh.* 738 ed. Blomf. Valet autem *appellere*, *appropinquare*, cum primitus sit *pungere*, *radere*, et de scorpii vel vespae ictu frequenter usurpetur. Vid. Ruhnken. ad *Timaei Lex. Plat.* p. 104 seq. et alia, quae hic laudant interpretes. — Verbum *τωθάξειν*, quo mox Noster utitur, recte exponit *Timaeus Platonius* (pag. 261) *χλευάζειν*, *σώαπτειν*, *διασύρειν*, ubi videatur docta Ruhnkenii nota.

αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι] ἀνασύρεσθαι est vestes adducere, tollere, ita ut corpus denudetur; id quod plerumque indecentium est hominum minusque pudicorum. Confer *Diodor. Sic.* I, 85, ubi *Wesselingius* apte laudat *Casaubon.* ad *Theophrasti Charact.* II. pag. 136 et ad *Sueton. August. cap. 82.* In Aegypto autem ea pertinebant ad ipsum festum, qualia inde non mirum est etiam in Graecorum *The-smophoriis* recepta fuisse, ubi quae de conviciis, quibus mulieres se in-

ταμῖν ποιεῦσι. ἐπεὰν δὲ ἀπλκωνται ἐς τὴν Βούβαστιν, ὀρετά-
 ζουσι, μεγάλας ἀνάγοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλιμος ἀναι-
 σιμουῖται πλέον ἐν τῇ ὀρετῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἄπαντι ἐνιαυτῷ τῷ
 ἐπιλοίπῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὅ τι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν
 παιδίων, καὶ ἐς ἑβδομήκοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπιχώριοι λέ-
 γουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεῖται. Ἐν δὲ Βουσίρι πόλι 61
 ὥς ἀνάγουσι τῇ Ἰσι τὴν ὀρετὴν, εἴρηται πρότερόν μοι. τύπτον-
 ται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην πάντες καὶ παῖσαι, μυριάδες

vicem incessunt, aliis eiusdem ge-
 neris iocose dictis et peractis enar-
 rantur, Aegyptiam quodammodo
 produnt originem. Addit Creuze-
 rus: „Quin hodie talia ac similia
 in Aegypto fieri, docti Galli obser-
 vant. Vid. Descript. de l'Eg. II.
 (Thèbes) p. 51 coll. p. 383.“ —
 συμφοιτέωσι, quod Florentinus ob-
 tulit, reliqui; Bredov. συμφοιτέ-
 ονσι; cf. ad II, 22. 50. Vulgo συμ-
 φοιτῶσι, quod Dietschius retinuit.

καὶ οἶνος ἀμπέλιμος ἀναισιμουῖ-
 ται κ. τ. λ.] Vid. not. ad II, 37
 et 77.

CAP. LXI.

εἴρηται πρότερόν μοι] Vid. II,
 40 ibique a nobis notata, et conf.
 ad II, 59 de urbe Busiri notata.
 Iam satis patere credo, hocce fe-
 stum, quod Busiridis in urbe Isidi
 peragitur, esse institutum in ho-
 norem caesi Osiridis; quo ipsum
 urbis nomen, quomocumque ex-
 plicaveris, erit referendam (vid. not.
 ad II, 59). Osiris vero cum do-
 mitor bovis et arator quasi primi-
 genius haberetur, et huiusce ani-
 malis capite vel exuviis, aliisque
 ad agriculturam pertinentibus signis
 ornatus repraesentaretur, inde sa-
 tis explicantur ritus huius festi,
 quales memoriae produntur a No-
 stro II, 40, ubi vid. not. Ferebat
 autem fama Osiridis a Typhone
 caesi membra ab Iside collecta, in
 bovem ligneum coniecta, byssino
 circumvoluta, hic loci esse repo-
 sita. Vid. Diodor. Sic. I, 85. Est
 igitur, ut dixi, festum in honorem
 caesi Osiridis institutum ad servan-
 dam ac consecrandam memoriam

institutae ab Osiride agriculturae
 omnisque vitae cultioris. Inde lu-
 ctus et planctus, ut vere scribit
 Noster Osiridis nomen, ob quem
 talia fiebant, prae religione celans.
 „Ubi enim (sunt verba Creuzeri
 Comm. Herod. p. 183 seq.) Osiri-
 dem colebant plangebantque sacer-
 dotes, noli dubitare, eos et annum
 cursum solis et Nili vicissitudines,
 quae ei cursui responderent, decla-
 rare voluisse. Eam in rem nihil
 luculentius potest cogitari, quam
 locus Heliodori in Aethiopp. IX, 22.
 p. 381 ed. Cor. Pertinent nimirum
 haec ad rationem arcanae discipli-
 nae, quam orientalium terrarum ho-
 mines a vetustissimo inde aeo ad
 hunc diem usque arcanis item lite-
 rarum notis designare solent. Erat
 illis in oris, si populi sensa explo-
 res, Osiris quasi ipse saluber flu-
 vius, cuius vigor conditus quasi
 profundo in puteo statis vicibus et
 emergebat et rursus desiderabat. Quo-
 circa nil mirum, habitos esse Nilum
 et solem, tantopere inter se con-
 gruentes suis et accessibus et re-
 cessibus, pro uno eodemque deo;
 quem et mori dicerent et revivi-
 scere, quatenus sol debilitatus et
 deficiens vires deinceps recipit ac
 novus quodammodo redit [conf. not.
 ad II, 28]. — Unde Horus filius
 vindicare patrem Osiridem a Ty-
 phone et suo ipso vigore ac virtute
 virtutem vigoremque patris referre
 dicitur.“ De quo conf. II, 144.

τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν
 θυσίην κ. τ. λ.] Particularum μὲν
 et δὲ usum in hisce accurate ex-
 posuit Werferus in Actt. phil. Mo-
 nacc. I. pag. 93. Licet enim du-
 plex sequatur δὲ (ὅσοι δὲ et οὗ-

κάρτα πολλὰ ἀνθρώπων. τὸν δὲ τύπτονται, οὗ μοι ὀσιὸν ἔστι λέγειν. ὅσοι δὲ Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκούντες, οὗτοι δὲ τοσοῦτ' ἔτι πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσῳ καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται μαχαίρῃσι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι, ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ 62 οὐκ Αἰγύπτιοι. Ἐς Σάιν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεχθῶσι τῇσι

τοὶ δὲ), tamen uno μὲν res absolvitur; quod ne mireris, modo cogites scriptum esse: ὅσοι μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰγυπτῖαι εἰσὶ, τύπτονται μὲν. Neque inde adduci possum, ut cum Cobetio pro οὗτοι δὲ rescribam τοσοῦτοι. Conf. supra II, 39 ibique nott.

τὸν δὲ τύπτονται] Iam supra II, 42 invenimus τύπτεισθαί τινα, se in alicuius dei honorem verberare s. infligendis sibi verberibus aliquem lugere. Add. II, 132 et cf. Dorville ad Chariton. p. 411, quem iam Wesseling. attulit, et Kuehner Gr. §. 553. Quare haud opus scribere τῷ δὲ τύπτονται (i. e. in cuius [dei scil.] vero honorem), ut contra meliorum librorum auctoritatem affert Aldina, nec magis id effici putem exemplis a Valckenario allatis, quae a nostro loco nonnihil aliena videntur. Ipsos Aegyptios ita lugentes seque in luctu ferientes exhibent monumentorum imagines; conf. modo Wilkinson. Manners etc. sec. ser. III. tab. 84. 85. 86 et vid. Herodot. II, 85 ibique nott.

οὗ μοι ὀσιὸν ἔστι λέγειν] scil. religione impeditus sibi videbatur, quo minus, quae secreta ex mysteriis didicerat ab Aegyptiorum sacerdotibus, divulgaret. Osiridem vero intelligendum esse supra iam monuimus. — Ad ea, quae continuo sequuntur, Cr. confert: Leake les principaux monuments Egyptiens en Angleterre (Londin. 1827) pag. 27. Ad verba ὅσοι δὲ Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκούντες conf. not. ad II, 152.

CAP. LXII.

Ἐς Σάιν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεχθῶσι τῇσι θυσίῃσι] τῇσι θυσίῃσι, ad sacra peragenda, sacrifici-

catum, ut monet Schaeferus ad Dionys. de composit. verbor. pag. 306. Quare non placet, quod proposuit Wannowski (Syntax. anomal. Graec. Pars Lips. 1835. p. 87): tempore sacri peragendi. — Sais urbs, nomi Saitici caput adeoque inferioris Delta, nonnihil remota orientem versus a Canopico fluvio sita erat. Splendidissimorum aedificiorum, quibus olim ornata fuit urbs, pauca rudera dispersa adhuc conspiciuntur ad vicum Ssa s. Ssal Hadjar, in quo cernitur etymon Aegyptium, quod Sai fuisse vult Champollion l. I. II. p. 219. Vid. Schlichthorst. l. I. pag. 68. Herodotus aliquoties urbis facit mentionem II, 169 seq. Nam splendidum in ea Minervae templum, in quo Aegypti reges sepeliebantur, praeterea collegia sacerdotum illic florebant, unde Graecorum sapientes sua didicisse feruntur. Quae tamen nunc mittimus; quaeramus potius, quale fuerit festum, de quo hic Noster refert, et in cuiusnam numinis honorem institutum. Referuntur nonnulla de hoc festo II, 171 et accurata templi, in quo peragitur, exhibetur descriptio II, 170. Nam Osiris in hoc, Minervae quod consecratum erat, templo sepultus ferebatur. Quae si cum hisce componamus, vix dubium erit, hoc quoque festum Osiridis in honorem fuisse celebratum, in memoriam opinor eorum, quae ille hominibus attulerat beneficia, quaeque ipse passus erat mala ad mortem usque miseram a Typhonis manibus inflicta. Minervae quod festum describitur (II, 59), hoc tenendum est, Minervam hanc et ipsam Isidem vocari a Plutarcho (De Isid. et Osirid. cap. 9. p. 354. cap. 62. p. 376), neque adeo, si interiorum vim ac notionem Saiticae deae spe-

133 θυνσίησι, ἐν τινι νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολλὰ ὑπαίθρια
περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα ἐστὶ ἐμβάφια ἐμπλεα

ctes, differre ab Iside, ad quam quae aliis proprie numinibus convenirent, translata haud raro esse supra iam ad cap. 60 observavimus. Accedit, quod Isidem novimus in Osiridis caesi honorem ac memoriam celebrandam festa per omnem Aegyptum instituisse. Minerva autem haec, quam Saitae colebant, quamque secundam dicit Cicero Nilo ortam (De nat. Deor. III, 23), apud Aegyptios vocabatur *Neith*, ipso teste Platone in Tim. p. 22 A. et Hesychio s. v. *Νηϊθ*, quō ex nomine ipsum Graecum Ἀθηνᾶς nomen ductum volunt (cf. Roeth. I. mox I. nott. p. 43). Neque alio nomine vocatur illa in inscriptionibus hieroglyphicis, in quibus praedicatur *magna mater* s. *dea*, *deorum mater*, *domina coeli*, *genitrix solis*: quae omnia ad vim et notionem huius deae pertinent, quae materiam primitivam declarat, omnia in rerum natura a se ipsa proferentem suisque viribus quasi gignentem: unde in eius statua verba inscripta haec: *ἐγὼ εἰμι πᾶν τὸ γεγονός καὶ ὃν καὶ ἐσόμενον καὶ τὸν ἐμὸν πέπλον οὐδεὶς πῶ θνητὸς ἀπεκάλυψεν* prodit Plutarch. De Is. et Osir. cap. 9. p. 354 et Proclus Commentt. in Plat. Tim. I. p. 30. Exposnit Roeth: Geschichte d. Philos. I. p. 134 seq. nott. p. 42—48. Conferas quoque Wilkinson. Manners. etc. sec. ser. I. p. 282 seqq. II. p. 308 seq. et III. tab. 28, ubi imago huius deae exhibetur, Parthey ad Plutarch. I. I. pag. 176 seq. Ex hac vero interiore Saiticae deae notione innuptaque natura haud scio an repetendum sit, quod Graeci scriptores eandem cum Minerva contenderint. De hac Aegyptiorum Minerva conferri quoque poterunt, quae protulit Hirt Abhandl. d. Berlin. Akad. hist. phil. Class. ann. 1820 et 1821. pag. 134 seqq.

λύχνα καίουσι] τὰ λύχνα neutro genere Ionum e consuetudine dici monent Grammatici ad h. l., Hesych.

s. v., Pollux X, 115 et Athen. XV. p. 701. Quod sequitur *ἐλλύχνιον*, Grammatici attulerunt Graeci ex hoc loco, cum Attici dixerint *θρναλλίδα*, i. e. *flum* candelae s. lucernae (*Docht*): vid. Thomas Magist. p. 455, Moeris p. 186 ed. Piers., Phrynich. p. 162 ibique Lobeck. Ad vocem *ὑπαίθριος*, quam Noster etiam adhibuit VII, 119, cf. Thomas Mag. p. 367 et Phrynich. p. 251, qui eam praeferunt formae *ὑπαίθρος* ab aliis adhibitae. — Est autem frequens omnino lucernarum usus in sacris Aegyptiis; in Saitico hocce Osiridis festo ideo adhibitae esse videntur, ut deus ille tanquam solis ignisque praeses coleretur. Qua eadem de causa postmodo Serapidis in sacris lucernas usurpatas invenimus. Conf. Creuzeri Dionys. p. 225. Nec Minervae non conveniunt lucernae, quippe quae lucis et purissimae quidem est dea atque praeses. Quin etiam meminisse iuvat lucernae magicae sive mundanae, quae Mercurio tribuitur, ut omnia perspiciat mundana ac terrestria nec quidquam ipsum lateat. Cf. Creuzerus Symbol. II. pag. 109. Quod vero lucernarum accensionem in Iudaeorum quibusdam festis hinc quoque originem cepisse videri vult Spencer. de ritt. Hebr. IV, 6. p. 1121 seq., satis edocuit Carolus Baehr (Symbolik des Mossaischen Cultus I. p. 439 seqq.), plane aliam eamque altiorum et sublimiorem lucernarum videri significationem apud Iudaeos, ethnicarum gentium superstitionibus plane oppositam. Quod denique ad ipsam lucernarum in hoc festo adhibituram materiam attinet, observat Wilkinson. Manners etc. III. p. 101 coll. 112, eas videri e vitro factas ipseque exhibet viros Aegyptios cum tali lucerna accensa procedentes. De aliis vasis e vitro factis per Aegyptum idem disputat pag. 89 seqq.

ἐμβάφια ἐμπλεα ἄλδος καὶ ἐλαίου] i. e. *vascula sale et oleo repleta*.

ἀλὸς καὶ ἐλαίου, ἐπιπολῆς δὲ ἐπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καλεῖται παννύχιον, καὶ τῇ ὁρτῇ οὖνομα κέεται *Λυχνό-κατῆ*. οἱ δ' ἂν μὴ ἔλθωσι τῶν *Αἰγυπτίων* ἐς τὴν *πανήγυριν* ταύτην, φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσιν καὶ αὐτοὶ πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν *Σάτ* μούνη καλεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν *Αἰγυπτου*. ὅτεν δὲ εἵνεκα φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν 63 ἡ νύξ αὕτη, ἔστι ἱρὸς περὶ αὐτοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἑλίου πόλιν καὶ Βουτοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι φοιτούντες. ἐν δὲ *Παπρήμῳ* θυσίας μὲν καὶ ἱρὰ, κατὰπερ καὶ τῇ ἄλλῃ, ποιεῦσι. εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερῆς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι μὲν τινες τῶν ἱρέων περὶ τῷγαλμα πεπονέεται, οἱ δὲ πολλοὶ αὐτῶν, ξύλων κορύνας ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχολὰς ἐπιτελέοντες, πλεῦνες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκα-

Pro ἀλὸς Reiskius coniecerat *στέατος*, ut *adeps* intelligeretur, cum sal ad lampades nihil faciat. Sed nullus suffragatur liber; et merito, nam salis usum in omnibus fere sacris satis cognitum habemus. — Sequitur *Λυχνόκατῆ*, aliquot senioris aetatis scriptoribus commemorata, quos citat Wesselingius. Tu verte: *lucernarum accensio*. Et notat Larcherus, Sinarum in terris simile quoddam inveniri festum accensurarum lucernarum; addit Wheeler (Geography of Herodot. p. 433) adeo morem ignes in montium s. collium cacuminibus accendendi per Helvetiam, Hiberniam, alias terras obvium in Sancti Ioannis festo: quae quam aliena sint a Saitarum lucernis accensis, neminem profecto fugere poterit.

φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης] i. e. observantes statutam sacrificii noctem. Conf. I, 48. IV, 140.

ὅτεν δὲ εἵνεκα φῶς ἔλαχε] εἵνεκα cum Schweigh. et Gaisf. recepi pro vulg. *ἐνεκα*. Recentt. edd. *εἵνεκεν*; tu vid. nott. ad I, 115. — Caeterum de Osiride hic quoque cogitandum esse, satis quae supra diximus commonstrant.

CAP. LXIII.

Ἐς δὲ Ἑλίου πόλιν καὶ Βουτοῦν

θυσίας κ. τ. λ.] De Heliopoli, ubi Soli (ἡλίῳ) sacra fiebant, vid. supra ad II, 7. De *Butus* urbe, ubi Latonae festum, dicemus ad II, 155.

ἐν δὲ *Παπρήμῳ* — ποιεῦσι] De hac urbe praeter Herodotum (II, 59. 63. 64. 71. 165. III, 12) nemo veterum quidquam retulit. Sita erat in occidentali regionis Delta parte, ita ut Mannertus coniciat (l. l. X, 1. p. 591 seq.), haud aliam atque *Papremidem* esse urbem, quae etiam *Xois* serius sit vocata. De hac urbe (*Xois-Skhōou*) plura disseruit Champoll. l'Eg. sous l. Phar. II. pag. 211 seq. — Ad vocem τῇ ἄλλῃ (*alibi* in reliquis terris) cf. II, 36. I, 1 ibique nott.

εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερῆς ὁ ἥλιος] καταφερῆς de sole est *declivis*, ad occasum vergens. Quare non mutandum *κατωφερῆς*, quamquam hoc notione vix differt. Mox de forma *πεπονέεται* (pro *πεπόννηται*) conf. Bredov. pag. 328 seq. Est vero *πονεῖσθαι* occupari, *versari* in iis curis, quae ad dei simulacrum pertineant. — De εὐτ' ἂν Cr. confert Schaefer. ad Sophocl. Oedip. Reg. 749. — Praepositionem *ἐκ* ante ξύλων in quibusdam libris obviam meliorum codd. auctoritate delevis. Retinuit Dindorf uncisque inclusit Dietsch.

ἄλλοι δὲ εὐχολὰς ἐπιτελέοντες] εὐχολῇ vix differt ab εὐχῇ, *votum*.

στοι ἔχοντες ξύλα καὶ οὗτοι, ἐπὶ τὰ ἕτερα ἄλεες ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, ἔὸν ἐν νηῷ μικρῷ ξυλίνῳ κατακεχυσμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προτεραίῃ ἐς ἄλλο οἶκημα ἱρόν. οἱ μὲν δὴ ὀλίγοι οἱ περὶ τᾷγαλμα λελειμμένοι ἔλκονσι τετράκυκλον ἄμαξαν, ἄγουσαν τὸν νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνέον ἄγαλμα. οἱ δὲ οὐκ ἔωσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοισι ἐστεῶτες, ἐσιέναι· οἱ δὲ εὐχολιμαῖοι, τιμωρόντες τῷ θεῷ, παίονσι αὐτοὺς ἀλεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχη ξύλοισι καρτερῇ γίνεται, κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ ὥς ἐγὼ δοκέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τρωμάτων· οὐ μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀπο-

Verbum *ἐπιτελεῖν* (*solvere, peragere*) frequens in re sacra; vid. not. nostr. ad Ctesiae fragm. pag. 436. — ἐπὶ τὰ ἕτερα in seqq. est: *ab altera parte*, i. e. *ex adverso*. Cf. I, 51. II, 36. Interpunctionem, quae vulgo ante καὶ οὗτοι erat, nunc posui ante ἐπὶ τὰ ἕτερα cum Gaisf. et Schwgh., ut scil. verba καὶ οὗτοι aptius cum antecedentibus connectantur.

τὸ δὲ ἄγαλμα, ἔὸν ἐν νηῷ μικρῷ] νηὸς hic est aedicula parva lignea, in qua simulacrum fuit repositum. Conf. II, 91. 135. 138. IV, 108. VI, 19 ibique nott. Alia exempla aedicularum, in quibus deorum statuae reponerantur, affert Cuper. in Harpocrat. p. 131.

οἱ δὲ εὐχολιμαῖοι] i. e. οἱ τὰς εὐχολὰς ἐπιτελούντες, qui vota suscepit exsequi volunt.

παίονσι αὐτοὺς] sc. eos, qui in introitu templi stantes turbam eorum, qui currum cum dei simulacro trahunt, prohibent ab introitu, caedunt resistendo ac repugnando. Quod bini libri offerunt ἀλεξόμενος, ut ad αὐτοὺς referatur (cf. I, 211), id malim hoc loco tribuere librariis Herodoti. — Caeterum in Aegyptiorum monumentis conspiciuntur viri baculis instructi, qui certant: unde talem pugnandi et certandi rationem haud infrequenter per Aegyptum fuisse coniicias. Conf. Wilkinson. Manners etc. II. p. 434. 439. 442.

οὐ μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι] Bene sic nunc editum, librorum scriptorum adeoque ipsius Herodoti

auctoritate I, 51. 80. II, 81. 83. Alii οὐ μέντοι γε οἱ τε Αἰγύπτιοι. At solent Graeci particulam γε sic collocare, ut alia quaedam vox media sit interposita. Infra II, 98, ubi non sequitur articulus, legitur οὐ μέντοι γε, quod saepissime sic dici (nunquam vero οὐ γε μέντοι) monet Krueger. ad Xenophont. Anab. I, 9, 14. Quamquam γε μέντοι, praecedente utique voce, dici quoque posse monstrant, quae ex eodem Xenophonte attulit Bornemann ad Cyropaed. V, 4, 12. — Quod ad ipsam hanc pugnam attinet, cuius quam vulgo dederint rationem, mox Noster subiicit cap. 64, nemo opinor diffidet, symbolici quid ac tesserarii in hisce inesse ex interiori sacerdotum doctrina repetendum, praesertim cum in Graecia quoque huiusmodi certamina sacra reperiantur ad mysteriorum doctrinam aequae referenda. Conf. Lobeck: Aglaopham. p. 681. Quid vero hoc ipsum sit, quod Aegyptii sacerdotes hoc certamine indicatum volnerint, id accuratius atque certius ut definiam, vix a me postulabunt aequi ac periti rerum iudices. Haud quidem sum nescius, Martem a priscis gentibus pro naturae deo esse habitum, qui rerum semina contineat; quae quando cum terra communicaverit, omnia oriri ac nasci. Quod ut semel totius mundi principio factum est, ita quotannis fit principio veris, ubi terra recens quasi fit, non statim semper semina recipiens, sed haud raro etiam reluctans et adversans,

64 θνήσκειν οὐδένα. Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι φασὶ οἱ ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μητέρα· καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροπον γενόμενον ἐλθεῖν ἐξανδρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῆσαι· καὶ τοὺς προ-134

donec cedat et cedere debeat. Iam qui cogitet, apud veteres hanc vim naturae genitricem non minus atque ipsam naturam recipientem et ab illa impletam in dei personam esse translata, ita ut iam non aliter sermo fiat atque de humana generatione et procreatione, is etiam intelliget, quo spectent certamina in huius dei (Martis) templo ab ipsius cultoribus commissis, quibus naturae quasi certamina quovis vere inenunte committenda symbolico ac tesserario modo repraesentari suspicer. Si vero quaeris, quemnam Aegyptiorum deum Graeca Ἄρεος voce Noster significarit, qui eiusdem quoque dei oraculum inter Aegyptia oracula recenset II, 83, Wilkinson (Manners etc. sec. ser. I. p. 402) de *Aruere* sive *Horo* cogitaverat propter bellicosam huius dei iuvenis naturam. Sed, alia ut mittam, *Horum* Noster dixit Graecorum *Apollinem* II, 144 (ubi vide nott.) itemque Plutarch. De Isid. et Osirid. cap. 61. pag. 375. Nec magis huc referam, quem idem Wilkinson. (l. l. II. p. 83 coll. 34. III. tab. 69.) affert sive deum sive genium *Rampo* s. *Raspo*, *Ratpo*: quippe quem bellicis Aegyptiorum rebus praeesse putat, quemque eundem habet, qui *Ἀρης* vocatur ab Hermapione in obelisci Ramessei inscriptione, deum certe inferioris ordinis s. generis, qualem hic profecto intelligere non licet. Nec denique hic cogitandum mihi videtur de eo deo, quem primus belli deum fuisse putat Roeth. (l. mox l. nott. p. 167 seq.), cui nomen *Ombte-Seth-Typhon*; sed praestat mea quidem ex sententia, h. l. intelligere eum deum, qui omnis generationis auctor habebatur apud Aegyptios vocabaturque *Sep* s. *Seph*, *Harseph*, Graece Ἀρσαφής, quem quod Plutarchus (De Isid. et Osir. cap. 37. p. 365) cum Osiride comparat, id ex seriorum Graecorum

ratione dictum existimamus, quae omnia fere Aegyptiorum deorum et nomina et munera ad Osiridem atque Isidem transferrent. Propius huc pertinet *Ericapaeus* Orphicus qui dicitur deus, nomine ipso ex Aegyptiis ducto, itemque *Ἐρως οὐράνιος* (apud Plutarch. Amator. cap. 19 coll. Procl. in Timaeum III. p. 156) spiritus omnia in rerum natura procreans s. gignens: qui quod cum matre concumbere studet, haec nulla alia esse potest, nisi *Neith*, quam primitivam materiam, omnibus rebus quasi substratam explicuimus ad II, 62. Neque inde mirum, quod in notis hieroglyphicis Arsaphes celebratur *maritus matris suae*. Exposuit Roeth: Gesch. d. Philos. I. pag. 140 seq. nott. pag. 68 seqq., ubi vid. plura.

CAP. LXIV.

Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι φασὶ De verbo νομίζειν vid. ad I, 131.

καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροπον γενόμενον ἐλθεῖν ἐξανδρωμένον] ἀπότροπος γενόμενος dicitur is, qui procul a parentibus educatus est, teste Hesychio, apud quem exstat: ἀπότροπος. μακρὰν τεθραμμένος. Plura Wesselingius (Dissertat. Herod. XI. p. 169), qui etiam ἐξανδρωμένος recte explicat: *adultus*, qui ad virilem iam pervenit aetatem, τὴν ἡλικίαν ἔχων εἰς ἄνδρα, ut apud Suidam legimus.

ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῆσαι] συμμῆσαι hic de commercio atque congressu familiari sive colloquio exponunt interpretes, ut IV, 151. VI, 23. VIII, 58. 67. 70 etc., ubi huic verbo tribuitur honesta *colloquendi* notio. At ea, quae sequuntur, facile nobis persuadent Valckenarianam sententiam, hic quoque in ambiguo ludere voluisse Herodotum, puerumque adultum aliud quid cu-

πόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὁπωπότης αὐτὸν πρότερον, οὐ περιορᾷν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλλης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε προπόλους τρηχέως περι-σπείν καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ τούτου τῷ Ἄρει ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομικέναι φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναιξὶ ἐν ἱεροῖσι, μηδὲ ἀλούτους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱρὰ ἐσιέναι, οὗτοι εἰσι οἱ πρῶτοι θρησκευ-σαιντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες ἀνθρώποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται ἐν ἱεροῖσι· καὶ ἀπὸ γυναι-κῶν ἀνιστάμενοι ἄλονται ἐσέρχονται ἐς ἱρὸν, νομίζοντες ἀν-θρώπους εἶναι κατὰπερ τὰ ἄλλα κτήνεα. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὁρᾷν καὶ ὁρνίθων γένεα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι

plisse. Nam *συμυῖξαι* etiam de *coitu*, quem ille petierit, intelligi potest adeoque hic ita accipi debet; quo eodem sensu occurrunt *διαλέγεσθαι*, *ομιλεῖν*, adeoque ἐς λόγους εἰθεῖν, et sic etiam accipienda erunt, quae infra leguntur: *εἰσελθεῖν* vel *ἐλθεῖν* παρὰ τὴν μητέρα. Conf. II, 115.

τῇ μητρὶ] Qui ea, quae paulo ante de Marte monuimus Aegypto eiusque matre (Neith), reputaverit, haud improbable ei videbitur, inde etiam Graecorum fluxisse fabulas de Marte atque *Venere* amantibus, quales profert Homer. *Odys.* VIII, 266 seqq., vario modo inde etiam ad artis opera translatae. Conf. Hirt: *über Gegenst. d. Aeg. Kunst* etc. p. 143. Cr. adscripsit: *Inghirami Monum. Etrusch.* ad tab. 39 de' vasi fictili pag. 409.

οὐ περιορᾷν παριέναι] De infinitivo, qui praeter morem adicitur verbo *περιορᾷν*, conf. I, 191, et de *περισπείν* I, 73. *προπόλους* deorum administratos aediumque sacrorum curatores dici monuit Wesselingius l. supra 1.

Καὶ τὸ μὴ μίσεσθαι κ. τ. λ.] Haec et quae sequuntur verba usque ad capitis finem eam ob causam addidisse mihi videtur Noster, ne quis ex fabula antea narrata de Martis congressu cum matre media in aedacula colligeret, hoc ex more apud Aegyptios recepto fieri, qui potius summae puritatis et castitatis stu-

diosi primi id instituerint, ut ne quis in loco sacro cum muliere coiret aut a coitu illotus in templa intraret. Cum autem caeteros homines (exceptis Aegyptiis et Graecis) id minus observare ipsamque moris sui excusationem a bestiis petere idem agentibus videret, occasionem inde arripit de bestiis agendi per Aegyptum et ipsis summa cura adeoque veneratione tractatis.

μηδὲ ἀλούτους ἀπὸ γυναικῶν κ. τ. λ.] Laudant interpretes Clement. *Alexandr. Stromat.* I. p. 361, 19 idem de Aegyptiis narrantem. Simile Iudaeorum praeceptum in *Levitic.* XV, 18 Noster sane ignoravit, cum Aegyptiis et Graecis solis hunc morem tribueret. Conf. ad I, 198 nott. — In seqq. monet Schweigh., Herodotum de avibus aliisque animalibus loquentem dicere ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ ἐν τοῖσι τεμένεσι, de hominibus vero nomine uti latius patente ἐν ἱεροῖσι, quod comprehendat et τὸν νηὸν (cf. nott. ad II, 63) et τὸ τέμενος, agrum, lucum, aedificia, quibus cingatur dei aedes. Tu conf. I, 199 ibiq. not.

καὶ ὁρνίθων γένεα ὀχευόμενα κ. τ. λ.] Intactum reliqui γένεα, quod libri probati satis commendant. Alii malunt τέλεια, ut in quibusdam codd. invenitur, et de *caleris* intelligant, ut VII, 211. 223. IX, 20. Cf. Duker. ad *Thucyd.* II, 81. Sed hisce locis de *hominum* et quidem

τῶν θεῶν καὶ ἐν τοῖσι τεμένεσι. εἰ ὧν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον, οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποιέειν. οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα ἐπιλέγοντες ποιέουσι ἐμοί γε οὐκ ἀρεστά. Αἰγύπτιοι δὲ θρησκεύουσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱρὰ καὶ δὴ καὶ τάδε.

65 Ἐοῦσα δὲ Αἴγυπτος ὁμοιόμορος τῇ Λιβύῃ οὐ μάλα θηριώ-

militum catervis unice sermo, ut notavimus ad I, 103.

εἰ ὧν εἶναι — φίλον] ἦν, quod glossam sapit, nunc recte mutatum in εἶναι. Ad φίλον conf. I, 87 ibiq. not. Ad argumentum loci interpretes afferunt Plutarch. Mor. (II) p. 1044 F, unde intelligimus, Cynicos philosophos posthac eadem excursionem esse usos itemque Stoicos quosdam.

Αἰγύπτιοι δὲ θρησκεύουσι περισσῶς κ. τ. λ.] De bestiarum cultu apud Aegyptios consulatur Diodor. I, 83, Plutarch. de Is. et Osir. cap. 71. p. 379 seq., quibus add. Rhoer. ad Porphyry. de abstin. III, 16. p. 250. IV, 9. pag. 322. De singulis bestiis per Aegyptum consecratis accurate disputat Wilkinson Manners. etc. sec. ser. II. p. 90 seqq. earumque recensum exhibet, additis veterum scriptorum testimoniis Parthey ad Plutarch. De Isid. et Osirid. p. 261 seq. Ipsa res iam mature viros doctos advertit in causas atque origines huius cultus inquirentes, Blanchardum, Banier, Frid. Sam. Zickler (Diatribes de Aegyptiis bestiarum cultoribus. Ien. 1756. 8), Meiners, alios, excitatos a Dan. Beck. in: Allgem. Weltgeschichte I. p. 757. Nec defuerunt recentiori aetate, qui hac de re pluribus quaerent. Namque sola utilitate e bestiis capienda, aut timore, quo hominum animos afficiunt, Aegyptios ad bestiarum cultum esse ductos cum minime sit credibile, alia sectanda sunt magis recondita e subtiliori sacerdotum doctrina eaque congrua simul cum rudium hominum indole, quos etiam per Africae regiones bestiis divinos honores impertire novimus. Nec mirum hoc videri debet ei, qui ipsam humanam naturam omnium-

que animalium vitam accuratius consideraverit in bestiisque magis adeo quam in hominibus communem naturae vim ac vitalem quasi rationem cognosci posse persuasum habuerit. Conferas Bauer. Symbol. et mytholog. I. p. 174 seq. Heeren. Ideen etc. II, 2. pag. 184 seqq. Quare haud male posuisse videtur Iomard., sub cultu bestiarum latuisse causas naturales, quibus investigandis prisci Aegyptii valde intenti fuerint multaque eos hac in re vidisse, quae nos lateant. Nec praetereunda astronomica bestiarum ratio in Zodiaco, de qua diximus ad II, 67, coniuncta illa quidem cum Aegyptiorum religionibus. Plura Creuzer. in Symbol. II. pag. 197 seqq. Reinhardt. in diss. ad cap. 67 laudanda p. 6 seqq. Prichard: Aegypt. Mytholog. v. Haymann p. 251 seqq. 274 seqq. Bohlen: Das alt. Ind. I. p. 186 seqq. (qui ex India hunc omnem bestiarum cultum in Nili vallem introductum vult: quod equidem minime crediderim), Wilkinson l. l. pag. 103 seqq. Roeth: Geschichte d. Philosoph. I. p. 189, qui animalium cultum per Aegyptum ex imaginibus deorum, qui horum animalium partibus instructi fuerint, repetit. Inquisivit quoque in eandem rem I. G. Muel-ler: Geschichte d. Amerik. Urrelig. pag. 60 seqq.

CAP. LXV.

Ἐοῦσα δὲ Αἴγυπτος ὁμοιόμορος κ. τ. λ.] Bekkero auctore Dindorfius omisit δὲ, idque probavit Herold. Emendatt. Herodd. P. I. pag. 16. Retinuit voculam δὲ librorum quantum scio omnium auctoritate probatam et explicativa vi (*nimirum, etenim*) praeditam Dietsch., quem

δης ἐστὶ. τὰ δὲ ἔόντα σφι ἅπαντα ἱρὰ νενόμισται· καὶ τὰ μὲν σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι, τὰ δὲ οὐ· τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνείται τὰ ἱρὰ εἰ λέγοιμι, καταβαλὴν ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρήγματα, τὰ ἐγὼ φεύγω μάλιστα ἀπηγγέσθαι. τὰ δὲ καὶ εἰρηκα αὐτῶν ἐπιψάσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον. Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ ἀποδεδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες καὶ θήλειαι τῶν Ἀλγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐχὰς τάσδε σφι ἀποτελέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ, τοῦ ἂν ἡ τὸ θηρίον, ξυροῦντες

sequi malim. In proxime antecedentibus verba καὶ δὴ καὶ τάδε ad sequentia neque ad antecedentia spectare, monere vix opus.

καὶ τὰ μὲν σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι] i. e. aliae (bestiae) cum ipsis hominibus una simul vivunt. Vid. II, 36: Ἀλγυπτοῖσι δὲ ὁμοῦ θηρίοις ἡ διαίτα ἐστὶ. Vocem τοῖσι, quae a duobus codd. abest, reiecit Dindorf, uncis inclusit Dietsch; equidem retinui, cum necessaria videretur. Conf. Bredov. p. 83.

τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνείται τὰ ἱρὰ] Articulus τὰ sine causa negotium facessivit viris doctis. Est enim loci sensus: cur eae bestiae (quae sc. sacrae habentur, ut dixi) diis consecratae habeantur indeque colantur. Itaque haud opus, cum Valckenario pro τὰ ἱρὰ, quae ad verba antecedentia spectant: τὰ δὲ ἔόντα σφι ἅπαντα ἱρὰ (ad quae ipsa ex proxime antecedentibus οὐ μάλισθαι ἀνείσθαι hic est: consecratum, dedicatum esse. Conf. II, 165 fin., ubi de ipsa hac perfecti forma (ἀνείται) agemus, et Callimach. H. in Cerer. 47 ibique Spanhem.

τὰ ἐγὼ φεύγω μάλιστα ἀπηγγέσθαι] Conf. II, 3. Simili modo Diodor. l. 1. dicit Aegyptios sacerdotes de his habere ἀπόβηκτον τι δόγμα, quod ipse indicaverit I, 21,

ubi fabulam de Iside atque Osiride enarrat. Ubicumque enim Osiridis sepulcrum esset, illic animalia Osiridi ab Iside consecrata fuisse tradebant, ut inde omnis bestiarum cultus per Aegyptum invaluerit. Tu vid. quae hanc in rem notata sunt II, 41. 65. 67.

μελεδωνοὶ ἀποδεδέχεται τῆς τροφῆς] μελεδωνός is dicitur, qui alius cuius rei curam gerit. Sic III, 61. VII, 31. 38. Scribit vero Diodorus I, 83, quanto honore apud Aegyptios ii fruuntur, qui harum bestiarum curam suscipiant. Quare τιμὴν recte hoc munus dicere potest Herodotus in seqq.: τῶν παῖς παρὰ πατρός ἐκδέκεται τὴν τιμὴν, quae locutio ut de regno hereditario supra invenitur I, 7 fin. (ubi vid. nott.), ita hoc loco et II, 166 de munere, quod a patre ad filium iure quasi legitimo transit, adhibetur. Vocula χωρὶς, quae inter τῆς τροφῆς et ἐκάστων (sc. τῶν θηρίων) media interponitur, ad maiorem sententiae perspicuitatem addita videtur, ut appareat, suum quamque bestiam habere ministrum, qui ipsam separatam ac seiunctam ab aliis curet.

οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐχὰς τάσδε σφι ἀποτελέουσι] σφι pertinet ad μελεδωνούς, quos ante dixerat. Argumentum loci egregie illustrant haec Diodori verba l. 1.: ποιοῦνται δὲ καὶ θεοὶ τιςιν εὐχὰς ὑπὲρ τῶν παιδίων. οἱ κατ' Ἀλγυπτίον, τῶν ἐν τῇσι πόλεσι σωθέντων. ξυρήσαντες γὰρ τὰς τοῖσας καὶ παρὸς ἀργύριον ἡ χρυσίον στη-

τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν κεφαλὴν ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἱστᾶσι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων διδοῖ. ἢ δ' ἀντ' αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθυὺς παρέχει βορῇ τοῖσι θηρίοις. τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεται. Τὸ δ' ἂν τις τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἣν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἢ ζημὴ· ἣν δὲ ἀέκων, ἀποτίνει ζημὴν, τὴν ἂν οἱ ἱερεῖς τᾶξονται. ὅς δ' ἂν ἱβὶν ἢ ἱρηκα ἀποκτείνῃ, ἣν τε ἐκὼν ἣν τε ἀέκων, τεθνάναι 66 ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἐόντων ὁμοτρόφων τοῖσι ἀνθρώποις θηρίων, πολλῷ ἂν ἔτι πλέω ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς

σαντες, διδῶσι τὸ νόμισμα τοῖς ἐπιμελουμένοις τῶν προειρημένων ζώων. Cincinnos in Thebanis sculpturis exhibitos longos ad hunc morem refert Wilkinson. Manners etc. III. p. 361.

ἱστᾶσι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας] i. e. ponderant capillos ad argentum in altera librae lance repositum; quantum vero (ponderis sc. capillorum in altera lance positorum) argentum traxerit, tantum dat curatrici, i. e. tantum argenti pondus, quantum est capillorum pondus. Stegerus locum sic circumscribit: ὅσον δ' ἂν ἐλκύσῃ τὸν σταθμὸν αἱ ἐντεθεῖσαι τρίχες, τοσοῦτον (sc. ἀργύριον) τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων δίδωσι sc. ὁ τὴν εὐχὴν ἀποτελεῶν. De transitu verbi a plurali (ἱστᾶσι) ad singularem numerum conf. supra I, 195 ibique nott.

τὸ δ' ἂν τις τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ] Relativi pronominis usum, ubi particulam εἰ s. ἐὰν expectaveras, notat, hoc loco apposito, Matthiae Gr. Gr. §. 481 not. 1.

ὅς δ' ἂν ἱβὶν ἢ ἱρηκα ἀποκτείνῃ] De Ibide vid. infra II, 75 seq. ἱρηξ s. ἱεραξ est sacra avis, falco, quem Aegyptii vocabant βαιήθ, i. e. animam; ut enim animae signum, ita vel quidquid sacrum aut divinum habetur, eius symbolum esse voluerunt Aegyptii, in templorum introitu praesertim aliisque locis sacris eam avem pingentes ac diis supremis tribuentes. Inde nihil mirandum, eius necem morte fuisse mulctatam. Plura Creuzer. Sym-

bol. II. p. 208 seq., quocum conf. Hammer. in Boettigeri Amalth. II. pag. 119, cui est nostrum *Habicht*, quae avis simili religione Persis atque Aegyptiis consecrata. Add. Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. pag. 205 seqq., qui inter varias falconum species per Aegyptum obvias unam sibi invenisse videtur, quae proxime accedat ad sacrum Aegyptiorum veterum falconem, qualem in monumentis praesentatum conspicimus; vocatur ab ipso *Falco Aroeris*. Conf. etiam Roeth. l. supra I. pag. 191. E veteribus praeter Diodorum l. I. conferatur Cicero de nat. Deor. I, 29 et Tuscull. quaest. V, 27, qui praeterea felem, canem et crocodilum in his sacris animalibus recenset, quae violare nefas sit Aegyptiis. Sed accipitrum et ibium praecipuus honor; ut etiam ex eo intelligitur, quod horum cadavera maximo sumtu ornamentoque condita reperiuntur in cryptis Thebaicis. Conf. Creuzeri Commentt. Herodott. p. 164 et Wilkinson. l. I. p. 94 seq. 210. Qui mumias examinavit Geoffroy, se quatuor inter falcones inunctos species agnovisse affirmat, *falconem peregrinum*, *f. aesalonem*, *f. palmbarium*, *f. nisum*. Sequitur eum Reinhardt l. I. pag. 26. 27.

CAP. LXVI.

εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελοῦ-
ρους τοιαύτους] i. e. nisi felibus haec
acciderent. Ubi Herodoteum verbi
καταλαμβάνειν usum semel notasse

αἰελοῦρους τοιάδε. Ἐπεὰν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτέουσι παρὰ τοὺς ἔρσενας· οἱ δὲ διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι οὐκ ἔχουσι. πρὸς ᾧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρεόμενοι τὰ τέκνα κτείνουσι. κτείναντες μέντοι οὐ πατέονται. αἱ δὲ στειρισκόμεναι τῶν τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσαι, οὕτω δὴ ἀπικνέονται παρὰ τοὺς ἔρσενας· φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς δὲ γενομένης θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς αἰελοῦρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι

sufficiat. Est enim incidere, accidere et gravioribus in rebus casibusve praecipue locum habet. Conf. II, 152. III, 33. 42 ibique allata, IX, 60 etc., Wyttenbach. in Bibl. critic. P. X. pag. 46. Ad Pausaniam, qui Herodoteam locutionem imitatus est, notavit Siebelis., quem vid. ad I, 7. §. 3. De felibus per Aegyptum cultis plurima aëfert Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. 161 seqq., de felibus medicatis frequentissime adhuc repertis ibid. p. 167. Nuspian vero apud veteres cum memorentur feles domesticae, quas medio demum aevo per Europam Asiaeque partem propagatas esse volunt, quaerendum videbatur Linkio (Urwelt etc. p. 200), utrum Aegyptiorum feles ad felium nostrarum genus pertinuerint, an aliud ad genus, quod in hisce calidioribus regionibus solum inveniatur, referri debeant. Atque hoc ipsum probabilius videtur viro doctissimo. Cuvierus et Geoffroy nihil quidem distinguunt inter eam felem, quae hodie in Aegypto occurrit, et eam, quae domestica est adeoque in silvis Europae montosis degit; nec mumias felium nunc repertas ab illis differre monent. Sed Linkio post suffragati sunt Schubert. et Olivierus. Reinhardt., qui accuratissimam disputationem instituit in diss. laud. p. 39—63 coll. 17. 18, nihil certi de his quidem ipse pronuntiat; ex iis vero, quae diligentissime inquisivit, hoc patet: medicatas Aegyptiorum feles nec ad formam nec ad cranium valde differre a feli domestica, ad picturam modo et varietatem coloris feli cato fero similes videri. Quem postea

hac de re consului Leuckartum, virum doctissimum, is mihi scripsit Aegyptiorum felem domesticam originem ducere a *feli maniculata*; quam felem adhuc incognitam a Ruppellio, celeberrimo peregrinatore, in Nubia repertam esse ad occidentalem Nili ripam in locis saxosis; minorem illam quidem esse cato fero, sed cauda longiori praeditam. Ab ea autem feli vel nostrae domesticae felis quasdam varietates derivari verisimile videtur eidem Leuckarto, qui de feli maniculata comparari iubet: Atlas zu d. Reise im nördl. Africa von Ed. Ruppell. Heft I. Frankfurt. 1826 fol., ubi Kretzschmar pag. 3. 4. de hac feli maniculata, e qua domesticam Aegyptiorum felem deductam esse ipse cum aliis statuit, disputat, addita imagine. De primitiva felis patria disseruit quoque Dureau de la Malle in Annal. des sciences naturell. 1829. p. 165 seqq., Herodoti bene memor, qui tam accurate de fele retulerit.

κτείναντες μέντοι οὐ πατέονται] Pro πατέονται, quod rarius est verbum edendi notionem, nonnulli δατέονται. Sed vid. II, 37 ibiq. not. et II, 47. — In verbis proxime antecedentibus verba ἀρπάζοντες et ὑπαιρεόμενοι significatione ita differre putamus, ut ἀρπάζοντες ii dicantur, qui vi rapiunt, ὑπαιρεόμενοι, qui clam et tecte auferunt, per dolum agentes.

θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς αἰελοῦρους] Vertit Schweighauserus: „mira res accidit felibus“, in nota adiciens, Conr. Gesnerum sic locum esse interpretatum: „feles in furorem aguntur.“ Et notant θεῖα

διαστάντες φυλακὰς ἔχουσι τῶν αἰελοῦρων, ἀμελήσαντες σβεννύναι τὸ καιόμενον· οἱ δὲ αἰελοῦροι, διαδύοντες καὶ ὑπερθρώσκοντες τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινόμενα, πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει. ἐν ὁτέοισι δ' ἂν οἰκίοισι αἰελοῦρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρρέονται τὰς ὀφρύας μούνας, παρ' ὁτέοισι δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν. Ἀπάγονται δὲ οἱ αἰελοῦροι ἀποθανόντες ἐς ἱρὰς στέγας,

πρήγματα omnino aliquid mirum atque insolens, quod cum explicare nequeas, divinitus accidisse consentaneum sit. Conf. I, 122. 174 et VI, 69.

οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες] i. e. per intervalla s. spatia dispositi felium custodias agunt nec quidquam curant incendium. Caeterum dubitat Wilkinson. l. l. pag. 64, num verum sit, quod hic de nimia cura narratur, quae felibus tribuatur; mavult ad ea referre, quae ut legentes quodammodo destineret, Noster protulerit. Fabulam consulto ab Herodoto fictam declarat I. S. C. Schweigger: Ueber naturwissenschaftl. Mysterien etc. (1843). pag. 35. 54. At veri quid subesse crediderim, cum nunquam talia finxerit ac pro veris tradiderit historiae pater.

ταῦτα δὲ γινόμενα] Sunt absoluti qui dicuntur casus. Nam expectabatur: τούτων δὲ γινουμένων. Vid. infra II, 141 coll. 41 ibique nott. et conf. Kuehner Gr. Gr. §. 670. Plura qui desiderat huius usus testimonio, adeat Reitz. ad Lucian. Conviv. p. 354. 355 tom. IX edit. Bipont.—ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου est ultro, casu, naturalimorte, quae nulla extrinsecus vi coacta venit, ut Gellii utar verbis in Noctt. Att. XIII, 1. Plura Larcher. ad h. l. Tu conf. quoque II, 14. — ἐν ὁτέοισι δ' ἂν οἰκίοισι optimi quique libri afferunt pro ὁτέοισι — οἰκίῃσι, quod ne Graecum quidem esse monet Struve Spec. quaest. de dial. Herod. I. pag. 48.

CAP. LXVII.

Ἀπάγονται] Reliqui hoc, ut I,

209 et II, 47, quamvis exhibeat Schellershemianus liber ἀπαγέται, quod Schweigh. et Gaisf. placuit. Sed vid. nott. ad l. l. Mox ἱρὰς στέγας et ἱρὰς θῆκας, quas infra dicit, non differunt, recte monente Schweighaensero. Sunt enim conditoria, camerae, cellae, in quibus mortui conduntur. Sic θῆκαι II, 69. 90. 148 et apud Diodor. Sicul. I, 83, unde haec adscribamus: φέρονσι εἰς τὰς ταριχεύσας ἔπειτα θεραπευθέντων αὐτῶν κεδρία — θάπτουσιν ἐν ἱεραῖς θῆκαις. Alias vero ipsae quoque arculae dicuntur θῆκαι. Vid. Creuzer. Commentt. Herod. p. 67 not. et infra II, 136. Caeterum hanc conditionem et consecrationem bestiarum, quae per totam Aegyptum obtinuit, coniunctam esse cum ipso bestiarum harum cultu, nemo non intelligit. Quod ut aliquatenus perspiciamus, astronomicis rationibus adhibitis, cogitanda sunt siderea armenta ac greges solis. Cum enim animalia sint deorum quasi imagines, dii vero Aegyptiorum magnam partem calendares, qui mensium signa inter se distribuerunt, factum est, ut, singuli ubi signa sua ingrediantur per mensium singulorum orbem, in coelo dicantur animalia ingredi. Iam ubi illud invaluerat, ut certis animalium figuris notaretur et siderum potiorum (Zodiaci) et mensium orbis, in fastis condendis consecrarunt has ipsas figuras sacerdotes, quo penitus eae in memoria hominum defigerentur. Est praecipuus locus solis, a cuius per signa coeli insigniora meantis annuo orbe pendent plurima. Solem vero Osiridem esse dictum scimus; qui

ἐνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβάστι πόλι. τὰς δὲ κύ-

quando caniculae stellae in coelo signum intraverit, dicitur Anubis, canemque habet consecratam, ut bos et bucula Osiridi et Isidi tanquam soli lunaeque adiunguntur. Eadem ratio gregis reliquorum animalium in solis orbita consistentium; quorum domicilia sicubi ingreditur, mutuatur ab ipsis eorundem vultum et speciem. Hinc deorum personatorum chorus per annum circulum ingrediens. Hinc bestiae deorum imagines et nuntii, praecones anni, indices tempestatum. Hinc dii ipsi, animalium horum partibus ornati, ad oculos hominum traducti et repraesentati; quod neminem mirabitur, qui haec ante omnia tenuerit, *animalia esse signa sive symbola deorum*, summamque in his astronomiae habendam esse rationem. (Vid. Seyffarth: Beiträge z. Kenntniss d. Litt. etc. d. alt. Aegypt. II. p. 86 seq.) Nam coelestium bestiarum seu siderearum (cum dii lunares, solares ac planetares sint siderea armenta) imagines sunt bestiae sacratae in terris, quae sua quaeque per universam Aegyptum in urbibus sacris stabula et sepulcra habent. Hinc, alia ut omittam, mos sepeliendorum hominum in conditoriis sacrarum bestiarum. Namque erat consentaneum, haec animalia post mortem condita sacrisque conditoriis reposita ac sepulta esse. Sunt vero, si Herodoti locos una iungamus II, 65—69 incl. 71. 72. 74, *ibes*, *accipitres*, *feles*, *canes*, *ichneumones*, *mures*, *aranee*, *ursi*, *lupi*, *crocodili*, *hippopotami*, *tutrae*, *lepidoti*, *anguillae*, *vulpanseres* (*phoenix*) ac *serpentes* quidam, per singulos Aegypti nomos singuli consecrati ac rite conditi. Cum quibus enim victus vitaeque ratio erat communis (II, 36), haud alia quoque post vitam ratio, ut eodem modo, quo ipsi homines, conderentur cum iisque etiam communi domicilio quasi post vitam iungerentur. Conf. Zoega de obelisc. pag. 283 seqq. Ac repererunt viri docti utique magnam hu-

iuscemodi mumiarum copiam per varias Aegypti partes, praecipue in Memphiticis regionibus, ubi plurius avium sacrarum sunt mumiae, et in Thebaicis cryptis Gallorum opera accuratissime descriptis. Vid. Rouyer. in Descript. de l'Eg. livr. X. pag. 219 seq. et Iomard. l. l. vol. I. livr. II sur les hypog. de Théb. sect. X. §. 8. p. 347 seqq. (recueil de mem. p. 313 seqq.) coll. Sylvest. de Sacy ad Abdallat. p. 202. 277. Nam reperiuntur et quadrupedes et aves et reptilia mumiarum humanarum in modum condita; quae conditura non inferior est hominum conditura nec medicamentis, aromatibus, nec opera adhibita, neque vero involucrorum, fasciarum etc. praestantia. Quin adeo obtinet inter bestiarum mumias eadem atque inter humanas mumias differentia, ut v. c. maximo sumtu ornamentoque condita sint cadavera ibium atque accipitrum. Magnorum vero animalium sunt non integra cadavera condita, sed partes tantummodo aliquot, ossa praecipue, imposito capite factitio. Sufficiant haec, e Creuzeri Commentatt. Herodott. I. pag. 147 seqq. 163 seq. deprompta, ad accuratiorum miri utique moris intelligentiam. Alia suis quaeque locis adnotabimus. Monuit idem V. D. de his quoque in Symbol. I. pag. 200 seq. et antea binis scriptionibus hoc argumentum persecutus erat Langguth: *de bestiis Aegyptiorum studio conversis in mumias*, Viteberg. 1808, et: *de mumii avium in labyrintho apud Sacaram repertis*, Viteberg. 1803. Quibus add. I. Reinhardt.: *de quinque mumm. bestiarum Aegypti*. Havniae 1824, et Minutoli: *Nachträge zu s. Reise*. p. 225 seqq.

ταριχευθέντες] Adscribamus Diodori locum I, 83 de his sacris bestiis: ὅταν δ' ἀποθάνῃ τι, σινδόνι κατακλύψαντες καὶ μετ' ὀμωγῆς τὰ στήθη καταπληξάμενοι φέρουσιν εἰς τὰς ταριχεύσας ἐπειτα θερμαπυθέντων αὐτῶν κερδίζα καὶ τοῖς δυναμένοις εὐωδίαν παρ-

νας ἐν τῇ ἐκαστῶν ἑκαστοὶ πόλι θάπτουσι ἐν ἱρῶσι θήκησι.
ὥς δὲ αὐτῶς τῇσι κυσὶ οἱ ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγα-

ἔχεσθαι καὶ πολυχρόνιον τοῦ σώματος τήρησιν θάπτουσιν ἐν ἱεραῖς θήκαις. Invenere autem docti Galli in Thebaicis conditoriis multas *felium* mumias. Vid. Iomard. l. I. et nott. ad II, 66.

ἐν Βουβάστι πόλι] De hac urbe vid. supra II, 60. Ac refert huc urbis nomen Stephanus Byzantinus sub voc., quod *selem* denotare scribit. Dubitat quodammodo Champollion (l'Egypt. sous l. Phar. II. p. 67), cui a numine Aegyptio nomen urbis deductum esse verisimilius videtur. Ad felium cultum pertinere videtur, quod apud Ovidium Metam. V, 329 coll. Anton. Liber. metam. fab. 28 traditum legimus, deam in pugna Typhonia se in felim transformasse.

τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐκαστῶν ἑκαστοὶ κ. τ. λ.] Canes quoque, quarum iam mentio II, 66 in fin., in sacris habebantur animalibus, nec infimum illic occupabant locum propter rationes astronomicas, quas modo attigimus. „Proxime monui, a solis, per signa coeli insigniora meantis, annuo orbe hac in re pendere plurima. Solem autem Aegyptiis Osiridem dictum esse supra docuimus. Hoc loco illud addamus: Osiridem solarem appellatum esse Σείριον (conf. Plutarch. de Is. et Osir. p. 372 s. 525 Wytténb.). In eodem Sirio habitare Isidem etiam docebant Aegyptii (vid. inscriptionem apud Diodorum lib. I. cap. 27. pag. 31 Wesseling.). Habebat autem canicula binas stellas praeter ceteris splendidas, alteram in capite, quam Isidem vocabant, in lingua alteram Sirii nomine insignem (confer Iablonsk. Panth. Aeg. II. pag. 34 seqq.). Iam nemo nescit, caniculae quasi dominum esse Anubidem sive Mercurium, canino capite imposito notabilem, i. e. eum deum, qui Isidi et Osiridi in omni vitae actione adest et necati dei corpus studiose inquit ac rite conditum ad Nilum defert. Cuius inquisitionis fidi socii fuisse canes

ferebantur. In eius rei memoriam in Isidis die festo pompam ducebant canes, uti prodit Diodor. Sicul. I. cap. 87. Ac Nili crescentis et annonae felicitis abs Anubide auguria capere solebant sacerdotes. Sirius eiusque praeses deus universi anni nuntius esse habitus. Ab eo igitur deo, qui, quatenus mente sua moderatur inferiora omnia, Thoth-Hermes dictus, igitur ab eo quidquid luminis i. e. consilii salutisque in solem, atque a sole in lunam, indeque rursus in terram defluxit, id quotannis tanquam ex primario fonte repetitur; ita tamen, ut ipse quae mentis sunt impertiat, quae in communibus bonis censentur, ea omnia Isidis arbitrio atque Osiridis sint commissa. Itaque idem ille latrator Anubis, in coeli fastigio ac quasi specula locatus, sagacitate sua praecellit reliquas bestias omnes, velut sagacissima bestia canis.“ Creuzer. in Comm. Herodot. p. 149 seq. De honore canum apud Aegyptios cf. Plutarch. de Is. et Osir. cap. 44. p. 308 F et Diodor. l. I., Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. 138 seqq., qui Anubidem huc referri posse negat, non canis sed schali capite instructum, nisi utramque bestiam ad idem canum genus referre malis. Nec mirum, multa canum cadavera bene medicata in cryptis fuisse reperta. Vid. Iomard. l. I. et plura apud Reinhardt. in diss. laud. p. 15 seq., Wilkinson. l. I. pag. 141. Apud Latinos hinc invenitur latrator Anubis, ut monet Larcherus.

ὥς δὲ αὐτῶς τῇσι κυσὶ οἱ ἰχνευταὶ θάπτονται] ἰχνευταὶ sunt ichneumones, uti appellantur apud Diodor. Sicul. I, 83. Add. Nicandr. Ther. V, 195 et Hesych. s. v. De ipsa bestia, quae crocodilis infesta dicitur, plura narrant Diodorus Sicul. I, 87. Aelian. H. A. VI, 38 et III, 22. Plin. H. N. VIII, 34. Plura dabit Wilkinson. l. I. pag. 154 seq. „Pharaonis mus quoque

λέας καὶ τοὺς ἱρῆας ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν, τὰς δὲ ἱβίς
ἐς Ἐρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, ἐούσας σπανίως, καὶ τοὺς

dictus, quem viverris accensere solent, teste Leske: Naturgeschichte pag. 176. Conf. interprett. ad Ammian. Marcell. XXII, 15. §. 19. Cr. De Buto urbe conf. ad II, 155. — *μυγαλῇ* sive *mus araneus* ad *soricum* genus refertur, rarissimaeque dicuntur huius animalis mumiae. Vid. Reinhardt. l. l. p. 18 seq. Ab Athribitis hanc bestiam coli testatur Strabo XVII. p. 813. Thebis numias huius bestiae repertas esse, sed in sculpturis nunquam eam conspici asserit Wilkinson. l. l. p. 133 seq., cui est *Sorex myosurus*, nobis: *Spitzmaus*. Conf. etiam Roeth. l. l. nott. pag. 51. In ipsa vocis scriptura admodum variant: equidem dedi *μυγαλέας*, Bredovium secutus p. 215 et praecipue p. 220.

τὰς δὲ ἱβίς ἐς Ἐρμέω πόλιν] Post voculam *ἱβίς* Schweigh. inseruit voces *ἐούσας ἱρᾶς*, quae tamen a melioris notae codicibus absunt et omnino glossatorem sapiunt. Occurrunt vero duae urbes *Hermopolis* nomine insignitae, altera *parva* in regione Aegypti inferioris occidentali, quae extra Delta est, nunc, uti volunt, appellata *Damamhar*; eius tamen nulla apud Herodotum mentio, qui *Hermopolin* novit *magnam*, sitam in ea superioris Aegypti regione, cui nomen Heptanomis, quaeque ab aliis etiam Thebaidi adnumeratur. Vide Schlichthorst. l. l. pag. 97. 98, Mannert. l. l. X, 1. pag. 397 seq. Conf. etiam Prokesch: Erinner. I. p. 114 seqq. et alia, quae affert Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. II. p. 787 not. Nunc illis in regionibus invenitur vicus nomine *Achmuneyn*, multaque a Gallis sunt inventa rudera magnificorum aedificiorum, templorum, columnarum longe lateque per campos dispersa. Quae tamen non omnia ad Hermopolin, ut Galli illi contendunt, pertinere posse putat Mannertus loco l. p. 399. Nec valde remotum ab Hermopoli collocatur *Ibeum*; qui locus forsitan ad eam ipsam urbem vel

certe ad eius ditionem proximam pertinens, cum ibium mumias reciperet, inde quoque nomen traxisse videtur. Vid. Champoll. l. l. I. p. 295. 296, qui ideo Herodotum non prorsus accurate hic loqui monet, cum ibes Hermopoli repositas esse scribat. Nam intelligendas esse eas tantum ibes, quae in templis fuerint nutritae (religione publica opinor consecratas dixeris), cum in cryptis Memphiticis infinitus numerus ibium conditarum repertus fuerit. Domesticae igitur hae fuerint ibes, illae publicae et sacrae; ut enim quaevis privatorum domus per universam Aegyptum avem suam sacram nutrire solebat, ita ibis in templis nutrita et quasi deorum consuetudini admota est, quod monet Creuzer. Commentt. Herodd. p. 164. Hinc vario modo hae aves reperiuntur conditae, ut idem monet. Conf. Iomard. Recueil etc. p. 313 seq. De ipsa ave eiusque sanctitate apud Aegyptios dicemus ad II, 75. Hoc loco illud potissimum teneri volumus, quod ibis, cum Niliacae inundationis esset signum ac symbolum, Mercurio quoque sacra perhibebatur, qui deus primus Nili crescentis mensuras percepit et indicavit, indeque ibidis capite imposito repraesentatus compareret in anaglyphis ac picturis Aegyptiorum. Quare Hermopoli, i. e. Mercurii in urbe, sacram avem sepeliri ac reponi consentaneum. Conf. Creuzeri Symbol. II. pag. 207 seq. De Aegyptiorum Mercurio scripsit C. Fr. Dorfmüller in programme, quod prodiit August. Vindelic. 1851: Ueber die Grundidee des Gottes Hermes.

τὰς δὲ ἄρκτους, ἐούσας σπανίως κ. τ. λ.] Auctor est Prosper Alpinius hist. nat. Aegypt. IV, 9. pag. 132, ursos, lupos, vulpes in Aegypto reperiri, quamquam haud magna sit eorum copia. Ursos idem addit ovibus nostris haud maiores esse itidemque lupos et vulpes duplo minores quam apud nos inve-

λύκους, οὐ πολλὰ τέφ' ἔοντας ἀλωπέκων μέζονας, αὐτοῦ θάπτουσι, τῇ ἂν εὐρεθέωσι κείμενοι.

68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμεριῶ- 136

niri. *Ursos* satis constat non reperiri per Aegyptum: qui quod bis in monumentis Thebanis conspiciuntur, teste Wilkinsono (Manners etc. III. p. 26 seq. coll. sec. ser. II. pag. 136), id eodem viro docto auctore inde explicandum, quod bestiae hae inter munera regi oblata comparent atque extrinsecus adductae videntur. Atque tales imagines Herodotum vidisse indeque haec retulisse arbitratu Letronne: Journal d. Sav. 1844. p. 506. — *Lupos* testantur Aristoteles (Hist. An. VIII, 28) et Plinius (Hist. Nat. VIII, 22) per Aegyptum minores esse quam in Graecia. Cum vero hodie in Aegypto lupos reperiri plerique negent, aliis quamvis se vel vidisse lupos vel ululantes audisse asseverantibus, ea, quae de his animalibus apud veteres enarrantur, ad *lupos cervarios s. schacalos* relata volunt, quippe quorum etiamnum haud paucae reperiuntur mumiae, testibus Iomardo (l. l. X. §. 8. p. 353 s. Recueil etc. p. 314. 317) aliisque, quos laudat Reinhardt. in dissertat. laud. pag. 16. 17 coll. 7. Add. Langguth. de bestt. Aegyptt. etc. p. 36 seq. Equidem nil discernam in iis, quae me peritioribus erunt diiudicanda. Hoc modo addam, lupos frequentissime repraesentatos memorari in Aegyptiorum anaglyphis atque mumiarum involucris; qua de re conf. nott. ad II, 122. Add. Wilkinson. Manners etc. III. p. 27 seqq., qui quae Herodotus de lupis magnitudine inferioribus per Aegyptum scribit, ea vera inveniri addit.

CAP. LXVIII.

Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις [ἐστὶ τοιήδε] Articulus ἡ ante φύσις excidisse putat Schaeferus in Melett. p. 11. 12. Libri vetusti illum ignorant hoc loco, ut I, 93, ubi conf. nott. Quare addendum articulum

haud censui, quamvis ab edd. recentt. receptum. — Locum Herodoti de crocodilis valde insignem multi et veterum et recentiorum vel attigerunt vel tractarunt. Atque iam ante Herodotum de crocodilis Aegyptiis quaedam perscripsisse videtur Hecataeus Milesius, ex quo ipso nonnulla Nostrum sumsisse statuunt. Vid. Fragmm. antiqq. historicc. p. 19 ed. Creuz. et Klausen ad Hecataei fragmm. pag. 128. Ac longe ante utrumque scriptorem Graecus Iobi scriptor crocodilum novit et descripsit XL, 20 et seqq. Namque *Leviathan* de hac bestia intelligendum esse iam docuit Bochart Hierozoic. III. p. 737 seq. Post Herodotum qui de crocodilis egerunt, eos excitat Schneider. in libro, qui inscribitur: Histor. amphibior. naturalis et liter. fascic. II (Ien. 1801) init. Primum locum obtinet Aristoteles, totam fere Herodoti narrationem repetens, Hist. An. II, 10. V, 33 coll. VIII, 15 etc. Cui addas Diodor. I, 35, Ammian. Marcell. XXII, 15. §. 15 seqq., alios, qui vel Herodotum vel Aristotelem plane sequuntur. Inter eos, qui recentiori aetate in haec inquisiverunt, inprimis consuli debent: Camus ad Aristot. Hist. Animal. versionem Gallicam, tomo secundo; Schneiderus ad Aristot. Hist. An. V, 27 t. IV. pag. 415. 416, et in libro laudato historiae amphibiorum; Geoffroy: „Observations sur les habitudes attribuées par Herodote aux crocodiles du Nil,“ in Annal. du musée d'hist. nat. (Paris. 1807) t. IX. p. 373 seqq.; et Cuvier. „Sur les différentes espèces de crocodiles“ (ibid. X. pag. 8 seqq.); Minutoli: Nachträge z. Reise zum Tempel etc. pag. 154 seqq. Praeterea maxima cum utilitate adhibebis peculiarem de crocodilis libellum, qui hoc nomine editus est: Naturgeschichte der Amphibien von Fr. Tiedemann, M. Oppel und I. Liboschitz. 1stes

τάτους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετράπουν χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστί· τίκει μὲν γὰρ ὡς ἐν γῇ καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρίβει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνητῶν τοῦτο ἐξ ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὡς χηνέων οὐ πολλῷ μέζονα τίκει· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ ὠοῦ γίνεται, αὐξανόμενος δὲ γίνεται καὶ ἐς ἐπτακαίδεκα

Heft (Heidelberg. 1817). Est vero, ut ex hoc libro optime intelligitur, apud Herodotum cogitandum de *crocodilo vulgari* s. *Nilotico*, quo nomine ab aliis aliarum terrarum crocodilis vulgo distingui solet. Add. Russegger: Reise etc. II, 1. pag. 372, qui idem advertit, nunc per inferiorem Aegyptum nullos inveniri crocodilos, qui in superiori Aegypto primum prope Siut occurrunt ac frequentiores formaque adeo maiores per Nubiam comparent. Idem quoque asserit Parthey: Das Nilthal p. 191 seqq.

τοὺς χειμῶνιότατους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν] Plinius Hist. Nat. VIII, 25 per menses hibernos crocodilos in antris latere dicit. Quod Herodotus scribit, crocodilum per quatuor menses hibernos nihil edere, mirum utique videbitur, quamquam ipsum per se non alienum est a reptilium natura. Ac fortasse crocodilos in Delta respexit auctor, qui, coelo et aëre frigidiorē forsitan sopiti, alimentis minus indigebant; quale de alio genere crocodilorum in Americae regionibus frigidioribus peregrinatores testati sunt. Nunc quidem, ubi rarissime in Delta invenias crocodilos, qui superioribus tantum locis reperiuntur, non mirum, multos crocodilos vel gregatim conspici in Nili arena iacentes per hiemem, quod testatur Minutoli l. l. p. 156 seq. coll. Geoffroy pag. 375. Et nostra quoque aetate virum doctum contēdisse, plures menses crocodilum sine alimentis vivere posse, intelligo ex Tiedemanni libro l. p. 36, ubi aliud exemplum laudatur crocodili, qui per septemdecim dies

sine ullo nutrimento vixerit. Vid. ibid. pag. 69.

τίκει μὲν γὰρ ὡς ἐν γῇ καὶ ἐκλέπει] ἐκλέπει, i. e. *excludit ova*. In re ipsa conveniunt nostrae aetatis viri docti atque peregrinatores. Vide Tiedemann. l. l. pag. 53. Illud unum recentiores peregrinatores sibi animadvertisse visi sunt, esse solem potius, quae ova excludat, non crocodilos feminas illis incumbentes. Confer Geoffroy pag. 377 seq.

καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρίβει ἐν τῷ ξηρῷ κ. τ. λ.] Haec vera et indubia esse, ex iis, quae etiamnum observantur, ponit Geoffroy pag. 376. Et confirmat Minutoli, qui per omnes diei horas in Nili insulis et arena crocodilos se invenisse scribit, nunquam vero noctu se illos extra aquam conspexisse. Vid. l. l. p. 157. Causam, quam Noster addit (*θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς δρόσου*), sic intelligimus: „aquam esse calidiorem (vel per noctem), quam aërem coeli sereni (per noctem) roremque gelidum inde cadentem in terram; qua re crocodilis calorem amantibus gratius esse pernoctare sub aqua, diu commorari in terra.

πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν κ. τ. λ.] Et haec vera esse, docent naturae curiosi, qui omnes confirmant, crocodili ova non excedere magnitudine ova anserina; vid. Geoffroy pag. 379 et Minutoli pag. 159 coll. Tiedemann. pag. 53 seq. E veteribus Herodoto suffragantur Dioscorus I, 35, Aristoteles Hist. An. V, 32, alii.

καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ

πήχεας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν ὑὸς, ὀδόν-
τας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λόγον τοῦ σώματος.
γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρίων οὐκ ἔφυνσε, οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ

αὐτοῦ γίνεται] Crocodili pullus, ut
iidem monent viri docti, ubi ovum
relinquit, longitudine septem aut
octo pollices fere aequat, et ali-
quot post menses iam ad plurium
pedum longitudinem pervenit, ita
ut adultus triginta pedes et am-
plius longitudine expleat. Herodo-
tus mox ponit septendecim cubitos,
qui viginti quinque pedes Rhenanos
ferme aequant; Aelianus vero sub
Psammitichō scribit visum fuisse
crocodilum viginti quinque cubito-
rum, quae triginta quinque fere
pedum est mensura, aliumque sub
Amasi, cuius longitudo viginti sex
fuerit cubitorum; vid. Nat. Animal.
XVII, 6. Alios veterum locos at-
tulit Lindenbrog. ad Ammian. Mar-
cell. XXII, 15. §. 16. Quae tamen
non fictitia esse, crocodilorum, qui
hodie inveniuntur, arguit magni-
tudo. Observat Russegger l. l., per
Nubiam maiores reperiri crocodilos
quam in Aegypto, eosque viginti
quatuor pedum longitudinem ha-
bere, quae subinde ad triginta us-
que pedes ascendat. Conf. etiam
Tiedemann. l. l. pag. 69 et Schnei-
der. l. l. pag. 142 seqq.

ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν ὑὸς] Sunt
crocodili oculi pro tanta corporis
mole sanequam parvi, minus elati
et plerumque a palpebris obtecti,
ut suillis oculis haud male compa-
rari possint, quamquam felium ocu-
lis similiore illos esse olim statuit
Camus idemque nunc statuit Minu-
toli l. l. pag. 160 coll. Geoffroy p.
379. Tu vid. potissimum Schnei-
der. l. l. pag. 23 et Tiedemann.
l. l. pag. 28.

ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιό-
δοντας] χαυλιόδοντες sunt dentes
exserti, des dents saillants, ut ver-
tit Larcherus, Diodori admonens
I, 35 et Io. Diacon. schol. in Scut.
Hesiod. vs. 303, qui exponit ὀδόν-
τας ἐξεστηκότας τοῦ στόματος. —
In ipsa re nemo, qui oculis suis
ipse inspexerit crocodilum, Hero-

dotum erroris arguet. Nam dentes
crocodilo sunt magni et in maxilla
superiore plerique ita exserti, ut
etiam ore clauso, cum labia non
adsint, foris spectentur e superiore
maxilla deorsum prominentes. Haec
et plura Schneiderus l. l. pag. 34
coll. Tiedemann. p. 39 seqq., quo
utroque loco plura etiam invenies
de dentium numero atque serie.

γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρίων οὐκ
ἔφυνσε] sc. ὁ κροκόδειλος, non ge-
nuit, unum ex omnibus animalibus.
sibi linguam, i. e. haud nactum est
linguam unum hoc inter omnia ani-
mal. — Res ipsa valde disceptata,
praesertim cum Aristoteles (Hist.
An. I, 11. II, 10. V, 33) aliique
scriptores (ut Plinius Hist. Nat.
VIII, 37. Plutarch. de Is. et Osir.
cap. 75. p. 381) haec ex Herodoto
repetierint, nec recentiori aetate de-
fuerint, qui Herodoto patrocina-
rentur ab aliis obtrectato. Nunc vero
res expedita. Habet utique croco-
dilus linguam, ut reliqua animalia,
sed sub maxillae inferioris aspera
pelle, quasi laxo vinculo compre-
hensam, sic delitescentem, ut vix
primo aspectu compareat multis-
que viris prorsus abesse videretur.
Nam maxillae inferioris interstitium
totum occupat eiusque margini in-
teriori et apici tota est affixa, uti
ore aperto apparet; linguae scilicet
ministerium crocodilus opus non ha-
bet nec ad vocem nec ad praedam
convertendam. Vid. Schneider. l.
l. pag. 43 seq., Tiedemann. l. l.
pag. 32 seq. Schweighaeuserus ait,
in libro, qui inscribitur: „Histoire
des animaux d'Aristote, traduit par
Camus T. II. art. Crocodile,“ quae
huc spectant praecipue, collecta et
excussa esse. Herodotum vero ex-
cusare licebit, qui externam spe-
ciem magis secutus talia non vi-
dit, quae vel doctissimos nostrae
aetatis viros diu latuerint, nec nisi
cadaverum sectionibus institutis ad
liquidum perducere potuerint.

γνάθον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῶνον θηρίον τὴν ἄνω γνάθον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ καὶ ὄνυχας καρτεροῦς καὶ δέρμα λεπιδωτὸν ἁβρόηκτον ἐπὶ τοῦ σώτου. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρῇ ὀξυδερεκέστατον. ἄτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι δάιταιν ποιούμενον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδελλέων.

οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάθον] i. e. *inferiorem maxillam non movet*. Haec quoque res, ab Aristotele aliisque repetita, nostra aetate valde exercuit viros doctos, ita ut vix composita lis esse videatur. Tu tamen hanc teneas disputationum summam: *inferiorem* crocodili maxillam, nisi prorsus immobilis sit, tam obscure moveri nec plane ad latera, ut vix illud conspici possit. Vid. Schneider. l. l. pag. 48 seqq. et praecipue Tiedemann. l. l. pag. 36 seqq. Quod moneo, ne iniuria quis Herodoto obrectandum censeat, qui ea non animadverterit, quae doctissimi nostrae aetatis naturae scrutatores vix detegere potuerunt.

ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῶνον θηρίον] Bene haec vindicavit Schweigh. sic interpretans: *sed est etiam hoc unum ex omnibus animalibus, quod etc.* Volverat enim Schaeferus ad Gregor. Cor. de dialectt. p. 30 ἀλλὰ κατὰ τοῦτο, cum Bastius τοῦτο pro δὲ τοῦτο (*idcirco*) accepisset. Quorum neutrum habeo verum. Add. G. A. Koch ad Antonin. Lib. p. 119.

ἔχει δὲ καὶ ὄνυχας καρτεροῦς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν ἁβρόηκτον ἐπὶ τοῦ σώτου] λεπιδωτὸν dicit *squamatam* pellem; δέρμα ἁβρόηκτον Plinius haud male reddit: *cutem contra omnem ictum invictam*; quod idem aliis verbis testantur alii veterum scriptores, excitati a Bocharto Hierozoic. V, 17. p. m. 785. Atque eadem in crocodilo observarunt recentiores verissimaque comprobant. „Pellis universi corporis crassa est et densa, squamis obserta durissimis adeoque vel magnam ab externis iniuriis violentiam facile eludit.“ Schneider. l. l. p. 15 seq. coll. pag. 14. Add. Geoffroy pag. 381, Tiedemann. p. 33. seqq.

τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ

αἰθρῇ ὀξυδερεκέστατον] Hoc ita intelligendum, ut crocodilus in aqua minus bene videre censeatur teste ipso Aristotele (Hist. Anim. II, 10); nam in aëre perspicacissimum esse animal, inter omnes convenit. Vid. Geoffroy p. 381, Tiedemann. l. l. pag. 29.

τὸ στόμα ἐνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδελλέων] In hoc quoque loco multum sudarunt viri docti, in eo maximam partem lapsi, quod bdellas intelligerent *hirudines sanguisugas*, quae omnino in Nili aquis nullae reperiuntur; est enim intelligendum muscarum genus, quod plurimum ac densum in crocodilum irruit ipsasque fauces non firmiter ac presse clausas penetrat et interiorum maxillam totam fere obtegit. Quibus muscis parvulis insidians trochilus in crocodili fauces permeat, qui fauces clausurus corpore ante moto hoc trochilo indicat, qui iam avolat. Simili modo in Indiae septentrionalis insula crocodilum ab ave parvula liberari muscis narrant. Quodsi igitur Herodotus quidquam lapsus est, in eo tantum errorem commisisse videtur, quod, cum muscas s. conopes dicere oporteret, *bdellas* dixit, quae *hirudines* vulgo audiunt. Vid. Geoffroy l. l. pag. 382 seq. et Iahnii Annall. philol. et paedag. (1828) I, 3. pag. 365. Trochilum vero dicunt esse *charadrium Aegyptium* sive *saq-saq* (*tak-tak*) Arabum nomine, frequentem illum in his regionibus. Vid. Geoffroy l. l. pag. 384 et Minutoli l. l. pag. 162 seqq., qui saepius se hanc avem vidisse affirmat; quae cum frequens circa crocodilum in arena iacentem inveniat ipsaque voce sua, hominibus appropinquantibus, crocodilo id quasi declarat, inde fabulam Herodoteam ortam putat Wil-

τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν, ὃ δὲ τροχίλος εἰρηναῖον οἷ ἔστι, ἅτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐτοῦ. ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνη (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιέειν πρὸς τὸν ζέφυρον), ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ καταπίνει τὰς βδέλλας· ὁ δὲ ὠφελεύμενος ἥδεται καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν 69 τροχίλον. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱεροὶ εἰσι οἱ κροκόδειλοι, τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἅτε πολεμίους περιέπουσι. οἱ δὲ

kinson Manners etc. III. p. 79. 80 sec. ser. II. pag. 225 seq. Quod mihi quidem hand persuasit. De *charadrio Nilotico* s. *spinoso*, qui *crocodilum* fere semper sequitur, si aquam reliquerit, conf. etiam Hammer in: Wiener Jahrb. LXXXI. pag. 50. Wilde: Narrative of a voyage to Madeira etc. (sec. ed. Dublin 1844) pag. 625 seq. Wilkinson. sec. ser. II. p. 123 huc refert *charadrium melanocephalum* Linnaei, cuius ipsius imaginem dedit p. 269.

ἔωθε γὰρ τοῦτο — πρὸς τὸν ζέφυρον] Hoc verum se animadvertisse dicit Geoffroy p. 385. — Herodoteam de trochilo narrationem descripsit ferme Aelian. Nat. An. III, 11 coll. VIII, 25. Larcherus hac de re laudat Plin. H. N. VIII, 25. Aristotel. Hist. An. IX, 6 et Cuminum ad Gallicam Aristotelei operis versionem t. II. p. 732. — Pro ἔωθε Schweigh. et Gaisf., quos cum edd. recentt. secutus sum, ἔωθε; tu conf. II, 25. III, 33. Cum iisdem scripsi τροχίλος et τροχίλον pro vulg. τροχίλος et τροχίλον; ὠφελεύμενος cum Mediceo, Florentino alioque libro retinui, cum alii ferrent ὠφελούμενος, ut supra I, 7. II καλεόμενος, quod edd. recentt. in καλεόμενος mutarunt. Mihi utraque forma Noster usus esse videtur. Ad verba καὶ ἔπειτα (cuius loco recentt. edd. Bredovii p. 109 praeceptum secuti dederunt ἔπειτα) χάνη suppl. τὸ στόμα: quando crocodilus os aperuit s., ut Schweigh. reddit, ore hiantē recubat.

CAP. LXIX.

Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων —

περιέπουσι] De περιέπειν conf. I, 73. II, 64. Quod ad argumentum, probatur Herodotea narratio aliorum quoque scriptorum testimoniis, Strabonis XVII. p. 1165 D. 1169 B. C. (p. 814. 817), Aeliani N. A. X, 21 coll. 24, aliorum. Unde discimus, in urbe pagoque Tentyris itemque Apollinopoli magna illa, quae in superiore Aegypto sita est (nunc vocatur Edfu), invisos fuisse crocodilos, quos incolae omni modo persecuti sint: etenim Typhonium animal perhibebatur crocodilus (cf. Aelian. l. l. Plutarch. de Isid. et Osir. cap. 50. p. 371 coll. 75. p. 381.) indeque bestia exosa. In ipsis Aegyptiorum monumentis nequitiam Typhoni addit crocodilus, sed sequitur eum deum, qui notis hieroglyphicis scribitur *Sebek*, *Sebech* s. *Savak* ipseque repraesentatur crocodili capite instructus. Hic vero deus, infinitum declarans tempus, unde Sol emanat, cum Graecorum *Crono* s. *Saturno* convenit ac plerumque ob temporis omnia diruentis et evertentis notionem nocivi numinis vim et potestatem acquirit: unde Graeci, qui omnia mala Typhoni adscribebant, eum cum Typhone confudisse videntur: ipsum vero Aegyptium dei nomen continere videtur nomen Σοῦχος, quod crocodilo in Arsinoë urbe culto ac domito tribuebatur, teste Strabone XVII. p. 811. Sed inde quoque apparet, cur Iamblichus de myster. V, 8 crocodilum Solis insigne haberi scribat, Solemque ipsum crocodilo superimpositum sive vectum repraesentari testetur Clemens Alexandr. Stromatt. V, 7. pag. 670. Plura vid. apud Wilkinson. Man-

περί τε Θήβας καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰκούντες καὶ κάρτα
ῥῆγνται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ ἓνα ἑκάτεροι τρέ-
φουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι χειροθήρα, ἀρτήματα

ners etc. sec. ser. II. p. 36 seqq. 231 seqq. III Pl. 50, 2, Roeth. Gesch. d. Philosoph. I. p. 135 seq. nott. p. 40 seq. coll. Bunsen: Aegyptens Stelle in d. Weltgesch. I. p. 475 et Lepsius in: Denkschrift. d. Akad. d. Wissensch. zu Berlin 1851 (1852) p. 165. 182 et praecipue p. 188, Seyffarth Beiträge z. Kenntniss d. alt. Aegypt. II. p. 165. Creuzerus in Commentt. Herod. pag. 84 seq. haec posuit: „Iam de crocodilorum sanctitate etiam veteres quaesiverunt. Utilitatis admonet philosophus apud Ciceronem de nat. Deorum I, 36. Eam duplicem produnt. Nam crocodilorum metu dicunt praedones et rapaces Arabiae et Libyae homines prohiberi, quominus Nilum transantent (Euseb. P. E. II, 1. p. 50); et ex eius heluae accessu auguria capi accedentis Nili, esse enim crocodilum Aegyptiis nonnullis pro signo ποτίμου ὕδατος (Euseb. P. E. III, 11. Clem. Alexandr. Strom. V. p. 632 coll. Lucian. III. p. 78. 425 ed. Bip.). Hinc qui nuper in Aegyptiarum rerum indolem inquisiverunt viri docti, ab earum urbium incolis crocodilum praecipue cultum fuisse suspicantur, qui longiore aliquanto intervallo abs Nili ripa distarent, eiusmodi hominibus crocodilos adnatantes praenuntios fuisse undarum salubrium, quibus et sitim pellerent et arva irrigarent. In hisce hominibus censendos esse puto Ombitas superioris Aegypti, qui eius superstitionis etiam poenas luere tenentur Romanorum Satirae (Juvenal. Satir. XV, 28 seqq. ibique Ruperti coll. Chabrol. et Iomard. in Descript. de l'Eg. I. cap. 4. p. 8 seqq. Antiqu.). Ac fuerunt per Aegyptum plures urbes, quibus a crocodilis nomen esset. Primam in Labyrintho describendo memorat Noster (II, 148 ubi vid.) Nutriti ibi publice in lacubus crocodili. Secunda sita erat in Aegypto

media (*Atripe*), tertia in superiore, sive Thebaide (*Tuphium*). Atque in huius urbis rudibus se reperisse refert Costaz. duo crocodilos in lapide insculptos, quorum alter capite falconis insignis esset (Descr. de l'Eg. I. cap. 8. pag. 17 Antiqu.); quod symbolum ad ipsas has reliquias spectare nemo ambiget.“

καὶ κάρτα ῥῆγνται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς] Pertinent huc quoque Strabonis atque Aeliani loci, e quibus discimus, Ombitas atque Arsinoë urbis, quae olim Crocodilorum urbs vocabatur, incolae praecipue coluisse crocodilum: inde scribit Dioscorus I, 35, a plerisque Aegyptiis ex lege coli crocodilum tanquam deum, Coptitas quoque crocodilum colentes addit Aelian. N. A. X, 24; magnam curam crocodilis ab incolis urbis Chenobosciae tributam enarrat Stephanus Byzant. s. v. *Χηνοβοσκία*, quo eodem auctore s. v. *Διὸς πόλις* in parva urbe, quae Diospolis vocatur, *τιθασσένουσι τοὺς κροκόδειλους, ἐν ἀντροῖς καὶ φράσι σίβοντες*. Atque observat Wilkinson. (Manners etc. III. p. 76) in loco, qui nunc appellatur Maadeh, ex adverso urbis Manfaloot, reperiri speluncas amplas rupibus incisas, in quibus permultae crocodilorum mumiae adhuc servantur eaeque magna cura medicatae. Adhuc ab Arabibus atque Nubiis quibusdam crocodilum superstitione coli et observari testatur Yates: The modern history and condition of Egypt. T. II. p. 519.

δεδιδαγμένον εἶναι χειροθήρα] Quod duo olim statuerunt crocodilorum Niloticorum genera, alterum mitius et mansuetius, quod facile domari possit (*Zuchos* s. *Suchos* vocant; conf. Strab. XVII. pag. 811 seq. ibiq. Tzschuck. pag. 580), alterum ferius atque crudelius eamque ob causam Typhoni sacrum, hoc falsum esse probavit Cuvier. in Annall. du Mus. d'hist. nat. X.

τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια ἐς τὰ ὅτα ἐνθέντες, καὶ ἀμφιδέας
περὶ τοὺς προσθίους πόδας, καὶ σιτία ἀπότακτα διδόντες καὶ
ιρῆα, καὶ περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας, ἀποθανόντας
δὲ ταριχεύοντες θάπτουσι ἐν ιρῇσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλε-
φαντίνην πόλιν οἰκούντες καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεόμε-

p. 43 seqq. Add. Tiedemann. l. l. pag. 72 et Minutoli l. l. p. 164, ubi narratur de crocodilo tam cire, ut tangere illum manusque eiusdem faucibus sine ullo periculo admovere licuerit. De crocodilis in Aegyptiorum templis et nutritis et mansuuefactis praeter Strabonis et Stephani Byzantini locos laudatos conf. etiam Aelian. N. A. IV, 44. X, 21.

ἀρτήματα τε λίθινα χυτὰ κ. τ. λ.] ἀρτήματα, quae κόσμια τινα dicit Hesychius I. p. 556, h. l. intelliguntur *inaures*, ornamenta ab auribus pendentia, tum aurea, tum e fusis ac factitiis lapillis confecta. Quare Minutoli l. l. pag. 163. 280 seq. 286 seqq. dicit *Glasmosaik*, qua arte quidem elaborata fuerint, cum omnino haec ars admodum floruerit apud veteres Aegyptios. Vitri quoddam genus per λίθινα χυτὰ indicari, vix dubium; conf. Wilkinson. Manners etc. III. p. 99, Becker: Charicl. II. p. 132 (I. p. 256), qui plane nostrum *Glas* hic intelligi vult ob Platonis locum in Tim. p. 61. — Sunt vero apud crocodilos aurium foramina supra oculos sita cuteque obtecta, quae palpebrae aliquam gerit similitudinem; operculi pars superior mobilis multis fibris muscularibus clauditur et recluditur; reliqua aurium fabrica valde similis avium auribus. Haec Schneiderus l. l. pag. 27 seqq. Ac notavit Geoffroy l. l. IX. p. 386 seq., se in crocodilorum mumiis foramina aurium invenisse, a quibus haecce ornamenta fuerint suspensa.

καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους πόδας] προσθίους cum Schweigh. et Gaisf. recepi pro vulg. *ἐμπροσθίους*. Nam designantur *pedes anteriores*. — ἀμφιδέας intelligit Noster *torques* sive *armillas*, aureas

opinor, ornatus causa pedibus admotas, tanquam catenas. Grammatici Graeci exponunt *ἀλυσεις* atque etiam *ψέλλια*: Zonar. I. p. 151, Hesych. I. p. 297, Gregor. Corinth. de dialect. Ion. §. 123. pag. 523. Add. Bredov. p. 220. *σιτία ἀπότακτα* sunt cibaria constituta s. *dementia*. Neque aliter fere *ἀπότακτος* in Critiae carmine vs. 27 apud Athen. X. p. 433 B, ubi etiam Bergk. retinuit scripturam *ἀπότακτος*, nam alii *ἀποτακτός*.

ὡς κάλλιστα ζῶντας] ζῶντας cum recentt. edd. recepi pro *ζῶντας*. Conf. Bredov. p. 170. Ad seqq. verba: *ἀποθανόντας δὲ ταριχεύοντες θάπτουσι ἐν ιρῇσι θήκησι* conf. quae de Aegyptiorum more bestias humanarum mumiarum in modum condiendi ad II, 67 in universum diximus. Ac mumias crocodilorum rarius nunc inveniri monet Reinhardt l. l. pag. 28 seq. Wilkinson. Thebis omnino reperiri asserit Manners etc. III. p. 76. sec. ser. II. p. 123. 230. In labyrintho sacros crocodilos in loculis depositos Noster memorat II, 148.

οἱ δὲ περὶ Ἐλεφαντίνην πόλιν οἰκούντες κ. τ. λ.] Conf. II, 17 ibiq. nott. Cr. de religionibus in Elephantino insula consuli vult Iomard. in Descript. de l'Eg. Antiqq. t. I. cap. 3. pag. 15 (Recueil etc. p. 83 seq.). Monstravit autem Iomardus, cultum Iovis Ammonis in hac insula potissimum obtinuisse. — Crocodilorum carne vesci Apollinopolitas, qui ad Tentyra pertinent, auctor est Aelianns N. A. X, 21. Sed carnem „*ἐδωδιον*“ non esse tradit Diodor. Sic. I, 35, quocum consentit Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. 235, raro adhuc homines Aegyptios frui hac carne asseverans.

νοι ἱρὸν εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ χάμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες οὐνόμασαν, εἰκάζοντες αὐτῶν τὰ εἶδεα 137 τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδείλοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἰ- 70 μασίῃσι. Ἄγραι δὲ σφρων πολλὰ κατεστίασι καὶ παντοῖαι· ἥ δ' ὦν ἐμοί γε δοκεῖ ἀξιοτάτη ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἐπεὶ ἂν νῶτον ὕδρ' ἀλεάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετρίει ἐς μέσον τὸν ποταμόν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χεῖλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων δέλφακα ζῶν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς φωνῆς ὁ κροκόδειλος ἵεται κατὰ τὴν φωνήν, ἐντυχὼν δὲ τῷ νῶτῳ καταπίνει, οἱ δὲ ἔλκουσι. ἐπεὶ ἂν δὲ ἐξεκλυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ θηρευτῆς πηλῷ κατ' ὦν ἐπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ 71 χειροῦται, μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ

καλίωνται δὲ — χάμψαι] Monent viri docti (Iablonsk. Opuscul. p. 387, Champoll. l'Eg. s. l. Phar. I. p. 152 seq. 324 seq., Uhlemann. Philolog. Aegypt. p. 30.), etiamnum apud Coptas crocodilum vocari *Am-sah* s. *Msah*, quod ab Aegypto nomine haud recedit, si quidem prima litera *ch* vel adspirationi inservit vel articuli vices gerit: unde Arabes nunc vocant *Temsah*. Conf. Schneider. l. l. pag. 114, Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. 231, Prokesch: Das Land zwisch. d. Cattarract. d. Nil. pag. 51. — Graeca huius bestiae appellatio inde repetenda, quod lacertarum terrestrium genus vocitabant κροκοδείλους, quare Aristoteles Hist. An. II, 6 Aegyptium animal dicit κροκόδειλον τὸν ποτάμιον, alterum vero lacertarum genus κροκόδειλον τὸν χερσαῖον. Nec aliter fere ipse Herodotus IV, 192 in Libya commemorat κροκοδείλους ὅσον τε τριπύχους χερσαίους, τῇσι σάφρησι ἐμφορεστάτους. Quas vero de ipsa crocodili voce etymologias protulerunt Grammatici veteres, eas referre putidum est.

Ἴωνες οὐνόμασαν] Intelligit, credo, eos Iones, qui in Aegypto sub Psammiticho (II, 154) considerant. Ad vocem αἰμασιῇ conf. nott. ad I, 180 et Wordsworth ad Theocrit. Id. VI, 22.

CAP. LXX.

ταύτην γράφω] Steger. praefat. p. XI mavult γράφω. Quo tamen minime opus. „Hodieque crocodilorum capturam similem obtinere testatur Iomard. l. l. cap. 5. §. 5. pag. 27.“ Cr. Hunc modum, quo nunc porci loco per canem ligno affixum funibus ad terram trahere atque capere student crocodilum, declarat Wilkinson. l. l. pag. 235. Idem in sculpturis inveniri asserit homines, qui crocodilum aggrediuntur atque hasta transfigant; conf. Manners III. p. 81. — In proxime antecedentibus aequae atque cap. 84 reliqui κατεστίασι omnibus libris (uno Saneirofti libro excepto) allatum, quod Bredovius in κατεστίασι mutari iubet. Sed cf. I, 196 ibique nott. Neque Bredovio obsecuti sunt Dindorf et Dietsch. In seqq. ad verba ἐπεὶ ἂν — ἀλεάσῃ subiectum, quod dicunt, facile ex tota sententia supplendum erit, ut II, 47; idemque etiam ad verba οἱ δὲ ἔλκουσι valet, ubi consulto ad pluralem numerum fit transitus, cum plures θηρευταὶ in hoc negotio occupati videantur. Nec aliter ad μετρίει (de qua forma cf. ad I, 6), i. e. demittit, obiectum, quod dicunt, mente addendum: *hamum cum esca*. Ad ἵεται conf. nott. ad IX, 78 et VI, 112; et ad κατ' ὦν ἐπλασε Herod. II, 39. 40.

ποτάμιοι νομῶ μὲν τῷ Παπρημίτῃ ἱροὶ εἶσι, τοῖσι δὲ ἄλλοις
 Αἰγυπτίοις οὐκ ἱροί. φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέσθαι τοιήνδε·

CAP. LXXI.

Οἱ δὲ ἱπποὶ οἱ ποτάμιοι κ. τ. λ.] De *Papremi* conf. nott. ad II, 63. Ad argumentum loci conf. Plutarch. de Is. et Osir. cap. 32. p. 364 A, qui eam ob causam hoc animal sacrum haberi narrat, quod per vim cum matre coire velit. Caeterum et huius capitis et cap. 73 argumentum Hecataeo Milesio Nostrum debere quod tradit Porphyr. in Eusebii Praep. evang. X. p. 466 (coll. Crenzer. *Fragmm. antiqq. hist.* pag. 19 seqq.) accedente Klausen. ad Hecataei *Fragmm.* pag. 128, id ut credam, haud mihi persuaderi patiar: vid. *Commentat. Herodot.* §. 8. De ipso *hippopotamo* conf. Wilkinson. *Manners etc. sec. ser. II.* p. 177 seqq. Adhuc per Aegyptum non invenitur haec bestia, quae in Aethiopiae regionibus superioribus tantum comparet indeque raro descendit usque ad Nili catarractas: antiquitus vero aliter hoc se habuisse praeter scriptorum veterum testimonia declarant monumenta Thebana, in quibus venatio huius bestiae exhibetur eodem ferme modo instituta, quo nunc in terra Sennaar fieri solet; vid. Wilkinson. *Manners etc. III.* p. 69 seqq. ipsamque imaginem e Thebanis sculpturis ductam ad p. 71. Ac mumias quoque hippopotami Thebis inventas esse unamque ex his adeo Londinum translata in Museum Britannicum idem testatur (*sec. ser. II.* p. 181.). Quod vero in pago Papremitarum, qui Martem venerabantur (cf. supra II, 63 seq.) hippopotamus colebatur, inde Marti quoque hoc animal consecratum fuisse existimes, quod *Typhonis* signum esse tradit Plutarch. de Is. et Osirid. cap. 50. p. 371 coll. 32. p. 364. Seyffarth: *Beiträge etc. II.* p. 147. Sed utrumque deum nullum alium esse nisi eum, qui in ipsis Aegyptiorum monumentis vocatur *Ombte-Seth-Typhon*, contendit Roeth. *Gesch. d. Philos. I.* nott. p. 164 seq. Hora-

pollo *Hieroglyph. II.* 20 ὄραν declarari hippopotamo scripsit: tu conf. Leemans p. 317.

φύσιν — ἰδέσθαι τοιήνδε] ἰδέσθαι ad speciem et formam corporis pertinet. Vid. nott. ad Plutarch. *Flamin.* pag. 77 et Iacobs ad Aelian. *N. A. V.* 56. Conf. Herod. IV, 109. φύσιν δὲ παρέχονται κ. τ. λ.] Respexit haec Aristoteles *H. A. II.* 7 (II, 4 ed. Schneid.), unde potiora adscribam: ὁ δὲ ἱππος ὁ ποτάμιος ὁ ἐν Αἰγύπτῳ καί τιν μὲν ἔχει, ὥσπερ ἱππος, δίχην δ' ἐστίν, ὥσπερ βοῦς, τὴν δ' ὄψιν σιμῶς· ἔχει δὲ καὶ ἀστράγαλον, ὥσπερ τὰ δίχηλα καὶ χαυλιόδοντας ὑποφανομένους, πέρκον δὲ ὄδς, φωνὴν δὲ ἱππον· μέγεθος δ' ἐστίν ἡλίκον ὄνος· τοῦ δὲ δέρματος τὸ πάχος, ὥστε δόρατα ποιεῖσθαι ἐξ αὐτοῦ. In magnitudine animalis indicanda differt quodammodo ab Herodoto, qui, ubi scribit μέγαθος ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος, magis ad verum accessisse videri potest, in eo tamen lapsus, quod caudam hippopotami cum equina comparat cauda; id quod a vero longissime abest. In aliis quibusdam accuratius retulit Diodorus I, 34, qui totam corporis molem non dissimilem elephanto esse prodit; Plinius vero (*Hist. Nat. VIII.* 25. IX, 12 etc.) et qui eum secuti sunt, ut plurimum Aristoteleam descriptionem repetunt eamque amplificat, ut iure mireris multo accuratius hoc animal ab artificibus expressum conspici tum in numis tum in aliis antiquitatis monumentis. Est unus Achilles Tatius IV, 2, qui accuratiora dedisse putandus est. Ac ne nunc quidem satis cognita haec bestia, quae, uti dixi, in ipsa Aegypto non amplius reperitur, sed supra catarractas tantum in interioris Africae regionibus. Quam vulgo laudant Schneideri ad Petri Artedi synonym. pisce. append. p. 247 seqq. (Lipsiae 1789), doleo hunc librum mihi non praesto fuisse; post Schneiderum de his retulit Cuvier.

τετράπουν ἐστὶ, δίχην, ὅπλα βούς, σιμόν, λοφίην ἔχον ἔπ-
που, χαυλιόδοντας φαίνον, οὐρήν ἔχον καὶ φωνήν, μέγα-
θος ὅσον τε βούς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὕτω δὴ τι
παχὺ ἐστὶ, ὥστε αὐτοῦ γενομένου, ξυστὰ ποιέσθαι ἀκόντια
ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῷ, τὰς ἰσὰς 72

in Musée d'hist. natur. tom. IV. p. 290 seqq. V. pag. 56 seqq. Conf. etiam Dictionn. d. scienc. naturell. (Paris. 1821) tom. XXI. s. v. pag. 189 seqq.

τετράπουν ἐστὶ] Ad structuram mente opinor addendum τὸ θηρίον vel simile quid: namque hic omnino sensum magis quam id, quod grammatica structura postulat, secutus esse Noster videtur, qui mox scripsit ὅπλα βούς, sc. εἰσὶ, deinde vero ad priora (τετράπουν ἐστὶ τὸ θηρίον) respiciens dixit ἔχον λοφίην, φαίνον χαυλιόδοντας, quod continuo excipiunt accusativi οὐρήν καὶ φωνήν, ad quos ἔχον ex antecedentibus referas. Et comparari cum his poterunt ea, quae Iobi scriptor XL, 10 seqq. de hac bestia affert, quam vocat *Behemot* s. *Pehemout*, qua voce Aegyptiorum lingua significari bovem aquatilem ad dunt interpretes.

χαυλιόδοντας φαίνον] Conf. Diodor. l. I. et nott. ad Herod. II, 68. Minus recte haec tradi monent naturae observatores, monent ipsae, quae in vetustis monumentis reperiuntur imagines, cum ore clauso minime compareant dentes. Vid. Cuvier. l. I. pag. 303.

οὐρήν ἔχον] Haec falso traditum est. Nam cauda beluae tam brevis ac densa, ut vix appareat, quare *suillam* caudam haud scio an rectius dixerit Aristoteles l. I. Et convenit Achilles Tattius l. I. Perperam Diodorus l. I. beluam dicit ὡτα δὲ καὶ κέρανον καὶ φωνήν ἔχον παρρημερη.

ξυστὰ ποιέσθαι ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ] ἀκόντια delevit Schaeferus, in vitis codicibus, probante Bredovio p. 29, quem secutus Dietsch uncis certe inclusit. Utrumque certe vocabulum, ut vulgo adhi-

bent, non valde differt notione; quippe utrumque iaculi habet notionem, conf. I, 34. 52, et ξυστὸν in Bekkeri Anecd. p. 284, 18 explicatur ἀκόντιον, sed ξυστὸν proprie adiectivum est (*positum, rasum*), quod ubi solum ponitur, mente suppleri poterit ἀκόντιον, ut substantivum. Quare iam Bochartus (Hierozoic. II. lib. V, 14. pag. med. 757) ξυστὰ ἀκόντια interpretatus erat „*rasilia tela*, i. e. torno aut radula seu dolabra expolita.“ Quod ut urgere nolim, ita in Herodoto certe nihil abiiciendum esse persuasum habeo. Aristoteles l. I. dicit δόρατα; Plinius (Hist. Nat. XI, 39): „corii crassitudo talis, ut inde torrentur hastae;“ et (ibid. VIII, 25): „hippopotamus tergoris ad scuta galeasque impenetrabilis.“ Atque etiamnum Abyssiniae incolae hoc corio crassissimo ad scuta uti refert Ludolf. Hist. Aeth. I, 11. Quibuscum congruunt recentissimorum virr. doctt. observationes.

CAP. LXXII.

Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες] ἐνύδριες, *lutrae*; nos: *Fischotter*. Hoc vero animal cum per Aegyptum non inveniatur, de alia quadam bestia hic cogitandum videtur Wilkinsono (Manners etc. III. p. 27. sec. ser. II. p. 137), praesertim cum ipsa vox ἐνύδρις latius pateat et, quodcumque in aqua vivit animal, significare possit. Quare vel de lacerta Nilotica cogitandum putat, vel de ichneumone, quamvis supra II, 67 memorato; addit Ammian. Marcell. XXII, 14, qui hydrum genus ichneumonis dixit. Noster infra quoque IV, 109 *lutras* commemorat. — Quod ad pisces attinet, nonnulla diximus ad II, 37.

ἡγῆται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάντων ἰχθύων τὸν καλεῖ-
μενον λεπιδωτὸν ἱρὸν εἶναι καὶ τὴν ἐγγελευν. ἱρούς δὲ τού-
τους τοῦ Νείλου φασὶ εἶναι, καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώ-
πεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ ὄννομα φοῖνιξ· ἐγὼ μὲν

τὸν καλεῖμενον λεπιδωτὸν] λε-
πιδωτὸς inter Niloticos pisces tum
ab aliis, tum ab Athenaeo VII, 88
recensetur. Cum Herodoto conve-
nit Straboni XVII, p. 1167 A. sive
p. 812. Sed Plutarchus hunc pi-
scem Aegyptios aversatos esse scri-
bit de Isid. atque Osirid. cap. 18.
p. 358 B. Graecum nomen nil nisi
squamosum denotat; ut certe pi-
scis intelligatur necesse sit, qui
squamis vel excelluisse vel singu-
lare quid habuisse videatur. Galli
docti, ut e Schweighauseri nota
intelligo, eum esse dixerunt, qui
nunc nominatur *Polypterus Bichir*.
Schneiderus in Lex. Graeco vocat
Cyprinum Bynni. In Linnaei syste-
mate dicitur: *Cyprinus rubescens Ni-
loticus*. Aliis est *Characinus dentex*:
quae omnia cum incerta videantur,
Wilkinson. (Manners etc. III, p. 59)
suspicatur, hic de eo pisce cogi-
tari posse, cui nomen apud indige-
nas: *Kelb el bahr* s. *Salmo dentex*,
qui magnas habeat squamas; in
ipsis sculpturis Aegyptiis se hunc
piscem repraesentatum invenisse
negat. Quod ad *anguillam* attinet,
haud inepte Larcherus comparat
Athen. VII, 13, p. 299 E. F. Quae
de piscium sacrorum mumiis profe-
runtur, de iis nondum satis liquet.
Conf. Reinhardt. I. I. pag. 30. 31.

καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηνα-
λώπεκας] De *vulpansere* conf.
Schneiderum ad Aristotel. II. A.
VIII, 5. 8. pag. 601 (coll. in Lex.
Graec. s. v.), qui recte admonet
Aeliani N. A. X, 16. V, 30 et XI,
38. Est autem *anas tadorna* Linn.,
quae vulpis instar cavernas terrae
habitat, et vero etiam ad domesti-
cas Aegyptiorum bestias pertine-
bat. Cur sacram habuerint Aegy-
ptii, nihil scimus, nisi quod Hora-
pollo I, 53 in hieroglyphicis literis
hac ave filium designari scribit,

quoniam caritate erga natos illa
prae ceteris excellat. Tu conf. ad
h. l. notam viri docti Leemans p.
228 et add. Wilkinson. Manners
etc. sec. ser. I. p. 311 seq. II. p.
226 seq. coll. 122, qui hanc avem
refert ad deum *Seb* s. *Seu* (*Sevek*),
qui est Saturnus s. *Χρόνος* pater-
que Osiridis habetur. Paucas avis
per Aegyptum olim frequentissimae.
et ad varios usus adhibitae mumias
adhuc repertas esse idem addit.
Vid. etiam Roeth. Gesch. d. Phil-
los. I. nott. p. 110. 132. et conf.
Seyffarth I. I. II. p. 103.

CAP. LXXIII.

τῷ ὄννομα φοῖνιξ] Scripsi φοῖ-
νιξ ex iis, quae Apollonius et He-
rodianus tradiderunt: conf. Goett-
ling ad Theodosii Gramm. p. 238
et Lehre v. Accent p. 254 seq.
Alii vulgo φοῖνιξ. De ipsa voce
eiusque originatione nunc non quae-
ram: Aegyptium *Pi-enes* s. *Phenes*
i. e. *saeculum* affert Wilkinson.
(Manners etc. sec. ser. II. p. 228),
improbante Lepsio (I. mox I. pag.
182), qui de Graeca stirpe cogi-
tans et palmam affert arborem, et
purpuram et ipsam gentem hoc uno
eodemque fere nomine declaratam.
De argumento potius monendum vi-
detur sane gravissimo paucisque
declarandum, quid sibi velit haec
tota de phoenice ave narratio, quo-
que redeat fabula per totam anti-
quitatem celebrata. Ac primus qui-
dem duobus ferme ante Herodotum
saeculis phoenicis mentionem fa-
cere videtur Iobi scriptor, huius
avis cognitione ex Aegypto opinor
ducta, XXIX, 18: quo loco vocem
פִּינִי iam antiqui Graeci interpretes
itemque Talmudistae de *phoenice*
ave intelligunt: quibus doctissimi

μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ καὶ σπάνιος

quique nostrae aetatis interpretes accedunt (conf. L. Hirzel: Exeget. Handb. z. A. T. II. p. 180 seq. ed. sec., Welte: Das Buch Hiob p. 283, Schlottmann: Das Buch Hiob p. 389, Ewald: Die Dichter d. alt. Bund. III. p. 271 ed. sec.), ipsumque Umbreit, virum doctissimum et collegam aestumatissimum, nunc accessisse laetor, aliis parum recte de arena olim cogitantibus. Post Herodotum, quem ipsum in his Hecataei scrinia compilasse dicunt (cf. Klausen ad Hecataei fragm. p. 126 seq., sed vid. etiam Henrichsen l. l. I. pag. 6 not.), plurimi scriptores de phoenice retulerunt, describentes Herodoteam narrationem et plerumque amplificantes atque exornantes, quorum locos suppediabit Martini ad Lactantii carmen de Phoenice (Lunaeburg. 1825) pag. 38 itemque Leemans ad Horapoll. p. 242. Add. Henrichsen. Comm. I et II de Phoenic. fabula (Havn. 1825 et 1827), qui itidem singulos veterum locos excussit ipsiusque fabulae rationem reddere conatus est (p. 26—30). Ac vel antea plures viri docti, quorum libros allatos reperies omnes apud Graesse: Beiträge z. Literat. u. Sage des Mittelalters p. 72. not. 2, de Phoenice exposuerunt; nostra aetate Boettiger (Kunstmitholog. I. p. 39 seq.), Creuzer (Symbol. II. p. 163 seq.), Bohlen (Das alte Indien II. p. 241 seq.), Wilkinson. (Manners etc. sec. ser. I. p. 303 seqq. coll. II. p. 228), Raoul Rochette (p. 319 seqq. eius libri, quo iam ad II, 42 seq. usi sumus), Ideler: Handbuch d. Chronolog. I. p. 186 seq., alii, ac praecipue Lepsius: Chronologie d. Aegypt. p. 180 seqq. Nos paucis hic defungamur. Neque enim quae alia alias apud gentes orientis potissimum traduntur similia, exponere nunc vacat; in universum monuisse sufficiat, Aegyptiorum phoenicem avem esse fictam; de qua quae memoriae prodantur tum apud Herodotum, tum apud alios, ea ad tesserarias ac symbo-

licas rationes pro antiquitatis more esse referenda. Astronomicas enim rationes si respexeris, prisci illi Aegyptiorum sacerdotes phoenicis adventu indicare voluisse videntur magni illius anni conversionem, quae multorum (i. e. *quingentorum*) annorum vulgarium cyclo cum absolvetur, recens quasi natum adducat tempus. Quod cum praestet sol, cuius cursu talis periodus definiatur illiusque anni magni fiat conversio, phoenix, quo ipso haec conversio indicatur, solis utique est avis; ad solem solaresque rationes hinc spectant, quaecunque de eo referuntur, ad solem spectat adeo forma habitusque avis et color purpureus ac splendidus. Ex Arabia, quae orientis solis est terra, proficisci dicitur, patrem mortuum (i. e. tempus praeterlapsum, hoc annorum cyclo absolutum) myrtha ad ovi instar involutum (nam tempus praeteritum inclusum quasi tenetur nec unquam inde elabi potest) delaturus Heliopolin, i. e. Solis in urbem; quippe Sol est, qui tempus praeterlapsum in se quasi recipiat atque condat, novum tempus denuo editurus. Itaque phoenice significatur temporis certa quaedam periodus solis conversione adducta et quingentis ferme annis absoluta, bene discernenda ab altera illa periodo, quam Sothiacam appellant atque cum Phoenicia periodo haud raro et antiqua et recentiore aetate confuderunt, licet ad 1460 ferme annos illa pertineat; vid. Lepsius l. l. p. 180. 186 seq. Haec paucis ad intelligentiam fabulae Herodoteae declarata nunc sufficiant; quae qui reputaverit, is opinor intelliget, cur postera inprimis aetate adeoque Christiana pro immortalitatis et resurrectionis symbolo phoenix habitus fuerit. Vid. Lepsius l. l. p. 183. 195 et praecipue Graesse l. l. p. 74 seqq.

ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ] Indicat pater historiae, se tantummodo ex pictura seu

ἐπιφοιτᾷ σφι διὰ ἐτέων (ὥς Ἡλιονπολῖται λέγουσι) πεντακοσίων. φοιτᾶν δὲ τότε φασί, ἐπεὶ οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ παρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκομα τῶν πετρῶν, τὰ δὲ ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αλετῷ περιήγησιν ὁμοιότατος καὶ τὸ μέγαθος. Τοῦτον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες· ἐξ Ἀραβίης ὀρμεώμενον, ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ Ἥλιου κομίζειν τὸν πατέρα, ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτειν ἐν τοῦ Ἥλιου τῷ ἱερῷ. κομίζειν δὲ οὕτως· πρῶτον τῆς σμύρνῃς ὡς πλάσσειν, ὅσον τε δυνατός ἐστι φέρειν· μετὰ δὲ πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπεὶ

pictam cognovisse avem; ex qua significatione haud scio an cognoscatur egregium scriptoris studium summaque fides, qua in singulis enarrandis accurateque describendis utitur: quod idem etiam e verbis seqq. ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες satis apparet. Locutionem γραφῇ Euripideis locis binis (Hippol. 1005. Troad. 682) illustrat Valckenarius; conf. II, 78. 86. III, 24. I, 164 ibique nott. Et reapse sic pictam repererunt avem in monumentis Aegyptiis docti Galli; ut, quae Herodotus scribat, inde optime confirmata inveniantur. Exhibuit Wilkinson. Manners etc. sec. ser. Supplement. Pl. 30 A. coll. T. I. pag. 204 imaginem phoenicis, quam putat ex ipsis monumentis ductam; alias excitat Raoul Rochette l. l. pag. 322, not. 5 a Gallis doctis observatas; conferas quoque Lepsius l. l. p. 183.

ὥς Ἡλιονπολῖται λέγουσι] Intellegit, credo, sacerdotum collegium, quod summum Heliopoli floruisse accepimus. Vid. supra ad II, 3 ibique nott. et II, 7.

τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκομα τῶν πετρῶν] Plinius H. N. X, 2: „aquilae narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cetera purpureus“ et Achilles Tatius III. cap. 25. p. 215 s. p. 80 Iac. κεκέρασται μὲν τὰ περὶ χρυσῷ καὶ πορφύρῃ. Quae affero, ne quis cum Salmasio (ad Solin. p. 385, b) hic scribendum putet χρυσόκομα pro χρυσόκομα; quod cum denotet aurea coma instructum, hic aequè bene

ad aureum pennarum avis colorem transfertur. Atque his ipsis coloribus, aureo et rubro, pictas avis pennas adhuc conspiciamus in Aegyptiorum monumentis, monente Iomardo. Conf. quae citantur ab Henrichsen. l. l. pag. 7. not. 17.

ἐς τὰ μάλιστα αλετῷ περιήγησιν ὁμοιότατος] ἐς τὰ μάλιστα ut II, 76. 78. περιήγησιν Wesseling. et Creuzerus (Fragm. historice. pag. 19) de forma avis ac diligenti formae descriptione intelligunt; mavult Schweighauserus *circumscriptionem, le contour*, ut Galli dicunt. Unde nostro sermone plerumque reddunt: *Umriss*. Minus recte, mea quidem ex sententia, cum sequatur καὶ τὸ μέγαθος, quare malim de tota forma avis externa sive habitu eiusque delineatione intelligere, proboque Langium, qui unus mihi recte reddidisse videtur: *äußere Gestalt*. Mox retinui ὀρμεώμενον, librorum plurimorum ex auctoritate, a Dietschio ex Bredovii praecepto mutatum in ὀρμεόμενον.

ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα] Myrrham ad orientis regionis, unde exoritur sol, indicium pertinere, vix monitu erit opus; eodem quoque pertinet Arabiae commemoratio, qua terra ad orientem ab Aegypto sita declaratur; cf. II, 8, Lepsius l. l. p. 185 seq., qui etiam de ovo monet, ex quo secundum veterum, Graecorum imprimis opinionem omnis mundus prodierit.

πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα] De participii usu conf. ad I, 77. Mox

δὲ ἀποπειρηθῇ, οὕτω δὲ κοιλήναντα τὸ ὦν, τὸν πατέρα ἐς
138 αὐτὸ ἐντιθέναι, σμύρνη δὲ ἄλλη ἐμπλάσσειν τοῦτο, κατ' ὅ τι
τοῦ ὦου ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκειμένου δὲ τοῦ
πατρὸς, γίνεσθαι τῷτὸ βάρος· ἐμπλάσαντα δὲ κομίζειν μὴν
ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τοῦ Ἥλλου τὸ ἱρόν. ταῦτα μὲν τοῦτον τὸν
ὄρνιν λέγουσι ποιέειν.

Εἰσι δὲ περὶ Θήβας ἱροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων οὐδαμῶς δηλή- 74
μονες· οἱ μεγάθει ἔοντες μικροὶ δύο κέρα φορέουσι, πεφυ-
κότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς, τοὺς θάπτουσι ἀποθανόντας ἐν
τῷ ἱρῷ τοῦ Διὸς· τούτου γὰρ σφας τοῦ θεοῦ φασι εἶναι ἱρούς.
Ἔστι δὲ χῶρος τῆς Ἀραβίης κατὰ Βουτοῦν πόλιν μάλιστα κη 75

pro vulg. καθότι cum recentt. de-
dimus κατ' ὅ τι. Probat Struve
Quaest. de dial. Herod. I. pag. 47.

CAP. LXXIV.

Εἰσι δὲ περὶ Θήβας ἱροὶ ὄφεις,
ἀνθρώπων οὐδαμῶς δηλήμονες] •
Ad argumentum loci faciunt Aeliani
loci N. A. XI, 17 et XVII, 5.
Pertinuisse videntur hi serpentes
ad *Cerastas*, de quibus Diodorus re-
fert III, 49, ubi conf. Wesseling.,
quae tamen bestiae cum venenatae
sint, hoc minus ad Herodoti verba
quadrare apparet. Qua eadem ex
causa ad *Najas*, quae dicuntur, hi
serpentes referri nequeunt. Confer
Boettiger. in *Amalth.* II. pag. 188
seq. in not. In anaglyphis Aegy-
ptiis hos serpentes duobus corni-
bus insignes conspici, intellexi ex
Minutoli *Reise* etc. pag. 387. Nec
tamen genus aut speciem bestiolae
accuratius definiri posse, persuasit
mihi Reinhardt. l. I. pag. 30. Wil-
kinson. (*Manners* etc. sec. ser. I. p.
248. II. p. 240 seq.), qui ipse prope
Fayum et in insula lacus Moeridis
talem serpentem vidit, frequentes
reperiri eosdem ait per superiorem
Aegyptum, rarius in regionibus in-
ferioribus, sed admodum nocivos
et periculosos esse addit adeo, ut
eorum morsus mortem afferat. Quod
Herodotum haud expertum esse vi-
deri laetatur vir doctus, cum illos
οὐδαμῶς δηλήμονας diceret. Mu-
mias huius bestiae reperiri idem

HERODOT. I.

asseverat in Thebarum necropoli.
Nomen apud Arabes: *Hye bil Ko-
roon*, apud Linnaeum *vipera* s. *coluber
cerastes*. Similes serpentes cera-
stas in Libya Noster affert IV, 192.
— Ad locutionem μεγάθει μικροὶ
conf. I, 51.

τοὺς θάπτουσι ἀποθανόντας] Ita
e Florentino cum Gaisf. edidi haec,
quae vulgo leguntur inverso or-
dine: τοὺς ἀποθανόντας θάπτουσι.
Satis autem constat, non solum in
anaglyphis Aegyptiis reperiri ser-
pentes repraesentatos, verum etiam
ipsa cadavera medicata in hypo-
gaeis et cryptis (conf. quae supra
laudavimus ad II, 67) exstare.

τούτου γὰρ — εἶναι ἱρούς] Ser-
pens veteribus Aegyptiis ut omnino
immortalitatis, ita Iovis potissi-
mum Thebaici symbolum eidemque
consecratum animal. Indicat enim
numen se ipsum quasi revelans per
tempora, tempusque inde aeternum
et quae alia cum hoc coniuncta
sunt. Cf. Creuz. in *Symbol.* II.
pag. 225 seqq. Add. Bohlen: *Das
alte Indien* I. pag. 190 seq., qui
hanc serpentum venerationem ad
Indorum superstitiones revocat. Aeg-
yptiorum deo Kneph Thebis aliis-
que locis culto serpentes fuisse sa-
cros statuit Seyffarth: *Beiträge* etc.
II. pag. 103.

CAP. LXXV.

κατὰ Βουτοῦν πόλιν] *Bulos* urbs
alia hic est atque illa, cuius men-

κείμενος· καὶ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον ἦλθον πυκθανόμενος περὶ τῶν περρωτῶν ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκάνθας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγγέσασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν ἀκανθέων καὶ μεγάλοι καὶ ὑποδεέστεροι καὶ ἐλάσσονες ἔτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὔτοι. ἔστι δὲ ὁ χῶρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύρται, τοιόσδε τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στενῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυ-

tio II, 59. 63. 155. Pertinuit ad Aegyptum inferiorem. Nunc eius in loco invenitur vicus *El-Bneib*. Confer Schlichthorst. l. l. pag. 83. 84. Reliquos veterum scriptorum de hac urbe locos dabit Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. II. p. 779 seq. *Arabiae* significatio non aliter fere accipienda atque cap. 73. Cogitandum enim de ea regione, quae a Nilo orientem versus extenditur. Quae vero de serpentibus alatis atque de ibide hic enarrantur, ea ex Hecataei libris deducta videri statuit Klausen ad Hecataei fragm. p. 132.

περὶ τῶν περρωτῶν ὀφίων] Serpentes alatos alii quoque scriptores noverunt, ipseque Noster commemoravit III, 107. Tu vid. Pausan. IX, 21 et Aelian. N. A. II, 38, ubi Schneiderus monet esse *laceratas volantes, dracones volantes* Linn. Huc quoque referunt Iesai. XXX, 6, ubi *seraph volans* memoratur, aut, ut in Septuag. legitur: ἐκγονα ἀσπίδων πετομένων. Alia dabit Bochart. Hierozoic. II. lib. 3, 12. pag. 423. In Herodoti loco Miot., Gallus alter interpres, intelligi vult *gryllum migratorium*, qui Aegyptiorum arvis tam nocivus sit. De locustis igitur ille cogitat; in quo ei obloquitur Letronne in censura versionis Herodot. (Paris. 1823) pag. 13, cum hoc quidem certum sit, volantes serpentes veterum minime ad insecta, quae vocantur, pertinuisse. De locustis cogitari non posse iudicat quoque Wilkinson. (Manners etc. sec. ser. II. p. 219.). Neque omnino per Aegyptum huiusmodi serpentes alatos reperiri neque in monumentis repraesentatos conspici idem asserit, ut Herodotus

sane hic lapsus vel per alios in errorem inductus videatur. Inquisivit quoque in haec Tiedemann: Anatomie u. Naturgeschichte des Drachen (Nurnberg. 1811) p. 45 seqq., qui et ipse serpentes alatos pro fabulosis habet, cum nullae istiusmodi bestiolae revera inveniantur, nec per Aegyptum nec alias per regiones Arabiae, Aethiopiae, Libyae, nec denique in ipsis anaglyphis veterum Aegyptiorum istae compareant. Quem vero (in Herodotea narratione) ibis persequi traditur serpentem, is Tiedemann videtur esse *coluber cerastes*, qui Nilo crescente passim per Aegyptum reperitur ipsisque in anaglyphis semper fere una cum ibido repraesentetur. Ob celeritatem, qua hi serpentes per Aegyptum fuerint diffusi, alatos dici potuisse serpentes, idem vir doctus suspicatur: de draconibus volantibus recentiorum hic cogitari posse prorsus negat.

ἀκάνθας] Intelligit *spinas* s. *ossa* serpentium. Alias ἀκάνθη dicitur *spina dorsi*, ut IV, 72. Ad nostrum locum facit schol. Apollon. Rhod. IV, 150: τὰ τῶν ὀφίων ὅσα ἀκανθαὶ λέγεται.

ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύρται] Retinui ἐν τῷ, quod quatuor optima notae libri tuentur, quodque unum placet Struvio Quaest. de dial. Herod. I. pag. 38, cum ἐν ᾧ (ut quidam libri hic afferunt) ab Herodoti sermone prorsus sit alienum. Sed conf. II, 83 ibique nott. Pro κατακεχύρται duo codd. κατακεχύρδεται, quod reieci cum Bredov. p. 328; conf. etiam Lobeck ad Sophocl. Aiac. p. 403. In seqq. συνάπτει accipiendum: *contigua est*;

πίῳ πεδίῳ. λόγος δέ ἐστι, ἅμα τῷ ἑαρι πτερωτοὺς ὄφιν ἐκ τῆς Ἀραβίης πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἱβίς τὰς ὄρνιθας ἀπαντῶσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας οὐ παριέναι τοὺς ὄφιν, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἱβιν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τετιμῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς Αἰγυπτίων· ὁμολογεῖν δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα τιμᾶν τὰς ὄρνιθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἱβίως τόδε. μέλαινα δεινῶς πᾶσα, 76 σκέλεα δὲ φορέει γεράνου, πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπί-

vid. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Pers. 887.

πτερωτοὺς ὄφιν — ἐπ' Αἰγύπτου] Pertinet huc Ciceronis locus de nat. Deor. I, 36: „Velut ibes maximam vim serpentium conficiunt, cum sint aves excelsae, cruribus rigidis, cornēo proceroque rostro; avertunt pestem ab Aegypto, cum volucres angues ex vastitate Libyae vento Africo invectas interficiunt atque consumunt; ex quo fit, ut illae nec morsu vivae noceant, nec odore mortuae.“ Ubi alios veterum locos hac de re attulit Davisius. Add. Bochart. l. l.

καὶ τὴν ἱβιν διὰ τοῦτο κ. τ. λ.] De ibide omnes veterum scriptorum locos exhibet Leemans ad Horapolin. Hieroglyph. p. 246. Nunc rarius avem per Aegyptum reperiri satis constat. Vulgo *ibin* eam intelligunt avem, quae dicitur *Tantalus ibis* Linn. Sed probe hinc distinguendam esse avem Aegyptiis sacram docuit Cuvier., accurato examine instituto et adhibitis tum veterum de hac avi locis tum ipsis mumii dissectis. Eam enim esse commonstravit, cui nomen *Nume-nius ibis* s. *ibis religiosa* (courlis), albo colore insignem, capite et collo nudo, remigum apicibus, rostro et pedibus nigris, remigibus secundariis elongatis violaceis. Quae sanequam optime conveniunt cum Herodoti descriptione, quae si de *Tantalo* accipiat, Herodotum turpiter lapsum esse dicas necesse est. Vid. Annal. d. musée d'hist. nat. t. IV. pag. 116 seqq. 126 seqq. 132 et Recherches sur les ossements fossiles T. I. Notice sur l'ibis p. CXLVIII seqq. Add. Wilkinson.

Manners etc. sec. ser. II. p. 220 seq. Aegyptium avis nomen fuisse *Hip* contendit Champoll. l'Eg. s. l. Phar. I. pag. 295. Cum enim ibis Nili insecta, vermes, alia eiusmodi conficiat (cf. Plutarch. de Iside et Osiride cap. 75. p. 381) simulque cum Nilo crescente appareat, inde Aegyptiis sacra habita est avis pro Nili crescentis signo indeque Mercurio (qui Nilum crescentem metitur et universo huic negotio praest) consecrata. Conf. II, 67. Inde nil mirum, in Aegyptiorum monumentis saepissime hanc avem conspici, eandemque singulari cura conditam fuisse in cryptis. Plura de ibide disputata invenio a Languth. diss. de mumii avium etc. pag. 22 seqq. et Reinhardt. l. l. pag. 22—25. Quibus add. Seyffarth Beiträge z. Kenntniss. d. alt. Aegypt. II. p. 150 seq., Wilkinson. l. l., Crenzer. Symbol. II. p. 207 seq., Bohlen: Das alte Indien I. p. 192 seq., qui ibin quoque ad similem Indorum avem, cui nomen *Hansa*, revocat indeque eiusdem venerationem repetit.

CAP. LXXVI.

πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπί-
[γρυνον] πρόσωπον hic de *rostro*
accipiendum, quod ἐπίγρυνον, i. e. *aduncum*, *incurvum* esse vult. Caeterum conf. de ibide Strabon. XVII. p. 1179 s. 823 D. Monent vero recentiores *ibidem nigram* Herodoti esse *ibidem falcinellum* Cuvierii; quae avis quotannis aliquot diebus post adventum alterius ibidis ad Nili ripas comparere dicitur, cuius tamen nullam adhuc repertam esse

γρυπον, μέγαθος ὅσον κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς ὄφεις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μάλλον εἰλευμένων τοῖσι ἀνθρώποισι (διξαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἴβριες) ψιλὴ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν, λευκὴ περοῖσι, πλὴν κεφαλῆς καὶ τοῦ ἀυχένος καὶ ἄκρων τῶν πετερίγων καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· ταῦτα δὲ, τὰ εἶπον πάντα, μέλαινά ἐστι δεινῶς, σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον ἐμφορῆς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφὴ, οἷα περ τῶν ὕδρων. πτίλα δὲ οὐ περωτὰ φορεῖ, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερίδος περοῖσι μάλιστα καὶ ἐμφορεστάτα. Τοσαῦτα μὲν θηρίων περὶ ἰρῶν εἰρησθῶ.

77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, οἳ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην

mumiam contendunt. Vid. Reinhardt. l. l. pag. 25.

μέγαθος ὅσον κρέξ] De hac avi schol. ad Aristoph. av. 1138: κρέξ δὲ εἶδος ὀρνέον, ὃξὺ πᾶν τὸ φύγος καὶ περιονῶδες ἔχον, ut quibusdam cornicis species esse videatur. Schneidero in Lex. Graec. s. v. *Rallus crex* Linn. videtur, nisi quod in istam avem non quadrat rostrum serratum. E veteribus praeter Herodotum Aristoteles H. A. X, l. 17 et Aelianus N. A. IV, 5 eius avis potissimum meminerunt.

τῶν μαχομένων] Sic scripsi cum Gaisfordio probatisque libris, idque etiam ab recentt. edd. retentum video; in Sancrofti libro aliisque duobus quod exstat *μαχομενέων*, id placet Bredovio p. 221, qui mox etiam *εἰλευμένων* invitis codicibus scribi iubet, ut I, 123. — Verbis τῶν δ' ἐν ποσὶ μάλλον εἰλευμένων τοῖσι ἀνθρώποισι intelligitur genus magis domesticum s. earum ibidum, quae magis inter homines et cum illis versantur; ἐν ποσὶ quid sit, monstrant, alia ut taceam, loci II, 131. III, 79. Ad ipsum verbum *εἰλευμένων* conf. VII, 12 ibique nott.

διξαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἴβριες] In eo quoque diligentissimum inveniri Herodotum, quod tam accurate duplex ibidum genus distinguit, monere vix attinet. De *ibide nigra* supra diximus, de *ibide alba* eademque sacra vid. not. ad II, 75 coll. II, 87.

ψιλὴ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν] Ad structuram quod

attinet, spectant haec ad praegressa ἡ ἰδέη, sc. τῆς ἴβριος, unde licet mente repetere ἡ ἴβρις, cui melius conveniunt adiectiva *ψιλὴ*, *λευκὴ*, *ἐμφορῆς*. Quare mihi haud necesse videtur ante vocem *ψιλὴ* inserere pronomen ἥδε, ut proponit Herold. Emendatt. Herodd. P. I. p. 15. *ψιλὴ* hic est *depilis*, *glabra*, ut recte monet Larcherus, idem notans, *δειρὴν* minus bene hic reddi *collum*, cum sit *gula* („la partie qui est en devant du cou, la gorge“); quemadmodum Ammonius de differ. vocc. pag. 27: *αὐχὴν λέγεται τὸ ὀπισθεν τοῦ τραχήλου· δέξη δὲ τὸ ἐμπροσθεν*, et Thomas Magister p. 129. — Herodotea tangit Theo Progymnasmm. XI, 9. p. 123 ed. Finkl.

μέλαινά ἐστι δεινῶς] Lubens pro *μέλαινα* (quod neutrum est) recepi *μέλαινα*, ut femininum sit, quemadmodum *ψιλὴ*, *λευκὴ* et *ἐμφορῆς*, accusativo qualitatis ut aiunt addito. — In fine cap. ad voces: *μάλιστα καὶ ἐμφορεστάτα* conf. ad I, 171 nott.

CAP. LXXVII.

οἳ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην Αἰγυπτὸν οἰκούνσι] Bene haec, quae etiamnum sunt distincta, discrevit Herodotus. Est enim Aegyptus ad Nili utramque ripam sita, per aliquot dierum itinera fertilis frugibusque colendis apta; quam rustici incolae habitant, sacerdotum im-

Αἰγυπτον οἰκέουσι, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέοντες
 139 μέλιστα, λογιώτατοί εἰσι μακρῶ τῶν ἐγὼ ἐς διάπειραν ἀπικό-
 μην. Τρόπῳ δὲ ζῆσι τοιῶδε διαχρέονται. Συρματίζουσι τρεῖς
 ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἐκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὕγι-
 εῖν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων
 πάσας τὰς νόσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ
 καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Λίβνας ὑγιηρέστατοι πάντων ἀν-
 θρώπων, τῶν ὥρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλ-

perio subiecti; quae sequuntur re-
 giones, pastorum potius sunt at-
 que nomadum, nec frugum capaces.
 Quapropter rusticos Aegyptios et
 agricolas bene Noster distinxit a
 nomadibus, procul dubio vitae mi-
 nus adstrictae ac severae deditis
 nec simili modo sacerdotum impe-
 rio parentibus. Conf. Heeren. Ideen
 II, 2. pag. 148 seq.

μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπ-
 ασκέοντες μέλιστα] Intelligunt vul-
 go μνήμην memoriam (Gedächtniss,
 Gedächtnisskraft), quam maxime in-
 ter omnes homines coluerint Aegyptii.
 Sed rectius Schweigh. statuit, agi
 hic de memoria rerum gestarum aut
 observatarum in futurum tempus et ad
 posteros propaganda; id quod scrip-
 to potissimum fit. Quam ob rem
 etiam Aegyptii, ut pergit Schweigh.,
 dicuntur λογιώτατοι, i. e. omnium
 maxime periti, rerum praecipue prae-
 teritarum, patriae, antiquitatis etc.
 De qua huius vocis notione dixi-
 mus ad I, 1. Conf. quoque Bun-
 sen: Aegypt. Stelle in d. Weltgesch.
 I. p. 25 not. (qui recte reddit:
 „die bei weitem unterrichtetsten.“) et
 Bohlen ad Genes. XLI, 39. p. 389.
 Atque omnino inde Aegyptiorum
 sapientia per totam antiquitatem
 valde celebrata, ut in proverbium
 adeo abierit. De quo bene monuit
 Gesenius in Commentt. ad Iesai.
 XIX, 12. pag. 621, ut ad h. l. ad-
 scripsit Cr. Conf. etiam Herodot.
 II, 160.

τῶν ἐγὼ ἐς διάπειραν ἀπικόμην]
 Quos ego cognovi seu quibuscum ego
 congressus sum. Conf. II, 28 coll.
 I, 47. Mox cum Gaisf. dedi δια-
 χρέονται pro vulg. δὴ χρέωνται,
 cum particulae δὴ vix ullus hic

videatur esse locus. Recentt. edd.
 ex Bredovii praecepto et h. l. et
 paulo post dederunt διαχρέονται.
 Quod sequitur συρματίζουσι (pur-
 gant corpus), aequè ad purgationem
 eam, quae per alvum fit, atque
 eam, quae vomendo fit, spectare,
 ipsa Nostri verba ἐμέτοισι καὶ κλύ-
 σμασι satis declarant. De quo verbo
 in re medica frequenter adhibito
 conf. Foësius in Oecon. Hippocrat.
 p. 601. Janus 1851. II. p. 182.
 Caeterum scribit Diodorus Sic. I,
 82 idem, quod Herodotus de Ae-
 gyptiis: τὰς δὲ νόσους προκατα-
 λαμβανόμενοι θεραπεύουσι τὰ σώ-
 ματα κλύσμοις καὶ νηστείαις καὶ
 ἐμέτοις κ. τ. λ., ubi vid. not. Wes-
 selingii.

θηρώμενοι τὴν ὕγιειν] i. e.
 sectantes, operam navantes. Verbum
 θηρᾶσθαι, quod venatorum proprie
 est, ad alias res transferri, quas
 sectamur et quibus valde studemus,
 satis notum. Hinc frequens apud
 Platonem de indagandae veritatis
 studio ac vero ipso investigando.
 Vid. Creuzeri laud. ad Procli com-
 ment. in Platon. Alcib. t. I. p. 177.

ὑγιηρέστατοι πάντων ἀνθρώπων,
 τῶν ὥρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἵνεκεν]
 Conf. IV, 187, ubi Libyes omnium ho-
 minum ὑγιηρότατοι dicuntur. Unde
 huic quoque loco eandem formam
 restitutam vult Bredov. p. 66. 278,
 quem sequitur Dietsch. Sed libri,
 qui plerique afferunt ὑγιηρέστατοι,
 quidam etiam ὑγιεστεροι, non ad-
 dicunt, nec ulla causa apparet, cur
 Herodotum aequè atque in aliis, hic
 utraque forma (ὑγιηρὴς et ὑγιηρός)
 uti potuisse negemus. Ad ὥρέων
 conf. not. ad I, 142. Dedi ex Flo-
 rentino δοκέειν ἐμοὶ, quae vulgo

λάσσουσι αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων καὶ δὴ καὶ τῶν ὥρέων μάλιστα. Ἀρτοφαγέουσι δὲ ἐκ τῶν ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκείνοι κυλλήστεις οὐνομάζουσι. οὐρ

inverso ordine exhibebantur. Ipsa locutio satis nota, et crebrius quoque adhibita a Pausania Nostrum imitante. Vid. Siebelis. ad Pausan. II, 14. §. 2. VII, 7. §. 4, ubi monet dici ἐμοὶ hac in formula neque μοι. In seqq. verba τῶν τε ἄλλων πάντων καὶ δὴ καὶ τῶν ὥρέων cum ἐν τῇσι μεταβολῇσι iungenda sunt. — Caeterum ad argumentum loci observant, convenire Herodoto cum Hippocrate, si quidem hic morbos ex tempestatum mutationibus potissimum oriri docuerat: αἱ μεταβολαὶ τῶν ὥρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσι ὥρησι αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξις ἢ θάψις καὶ τάλλα κατὰ λόγον οὕτως κ. τ. λ. (Aphorismm. III. §. 1.), quae observante Wesselingio egregie explicuit Galenus T. V. p. 253 et cum Herodoto comparavit H. Mercurialis Var. Lectt. II, 3. Tu conf. etiam Hippocrat. de aër., aq. et locc. cap. IV. §. 58 seqq. V. §. 78 seq. VI. §. 91. 95. Aegyptii vero, quod post Libyes omnium optima valetudine frui dicuntur a Nostro, id nunc quidem aliter se habere nemo fere nescit satisque copiosum morborum indicem, quibus, qui nunc hanc terram incolunt, premuntur, choleram, pestem, alios morbos recenset Russeger: Reisen etc. I, 1. p. 233 seq. in causas horum morborum inquirens; quamquam qui sanam dietam agunt sibi que curiosius cavent ab omnibus, quae corpori noceant, Europaei homines, optima valetudine frui dicuntur aequae atque veteres Aegyptii. Sed de his equidem nolim ferre iudicium, quod medicae artis peritis ac naturae perscrutatoribus lubens relinquo. Disputavit de his quoque vir doctus, qui ipse diutius in Aegypto degit medicamque artem exercuit, I. Pruner in libro: Aegyptens Naturgeschichte u. Anthro-

polog. als Einleitung etc. Erlangen. 1848. Conferri quoque poterit Lane: Account of the manners and customs of the modern Egyptians I. p. 4 seq.

Ἀρτοφαγέουσι δὲ ἐκ τῶν ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους] Haec cum congrua prorsus sint iis, quae ex Hecataeo Milesio profert Athenaeus X. p. 447 C et 418 E, haud immerito coniicias, Hecataei librum Nostro observatum et ab eo lectitatum fuisse. Vid. Creuzer. Fragmm. historr. pag. 23. et Klausen ad Hecataei Miles. fragmm. p. 125. — De ipso argumento conf. quae ad II, 36 attulimus, inprimis Homeri ac Plinii locos.

τοὺς ἐκείνοι κυλλήστεις οὐνομάζουσι] Eadem Athenaeus tum I. l. tum III. pag. 114, ubi scribitur κυλλάστεις, quemadmodum etiam in Hesychio s. v. viri docti correxerunt. Nec minor in vocis scriptura dissensus apud Polluc. in Onomast. VI, 11. §. 73, ubi vid. Iungermann. Explicat vero Athenaeus τὸν ὑποξίζοντα ἄρτον (i. e. subacidum panem) Nicander ab ipso laudatus: τὸν ἐκ τῆς κριθῆς ἄρτον γινόμενον. Hesychius Athenaeum secutus addit, ex Herodoto opinor, ex olyra factum esse panem. Sed Pollux ad formam magis revocat denominationem, ut panes intelligantur fastigiati vel turbinati, ad instar sorborum, ut interpretatur Casaubonus ad Athen. I. l. III. p. 114. Profert haec Iablonskius vocc. Aegyptt. p. 117, ipse subiiciens, quae vera sit Aegyptiae vocis originitio, se adhuc assequi non potuisse. Nec certiora mihi afferre videtur Uhlemann in: Philolog. Aegypt. p. 19. In ipsis papyris Aegyptiis in museo Londinensi asservatis hoc panis nomen (κυλλήστεις) bis inveniri intelligo ex iis, quae attulit Carolus Keil in: Jahrb. f. Philolog. XXX. p. 387.

δ' ἐκ κριθῶν πεποιημένῳ θαυχρέωνται· οὐ γὰρ σφί' εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς μὲν πρὸς ἥλιον ἀνήντατες

οἶνον δ' ἐκ κριθῶν πεποιημένῳ θαυχρέωνται] Haec quoque ex Hecataeo Milesio (qui teste Athenaeo l. l. Aegyptios hordea ad potum frangere enarraverat) deprompta esse videri possunt. Apud Aeschylum Suppl. 990 invenitur μέθυ ἐκ κριθῶν. Sed magis huc pertinet Diodori locus I, 20 et 34 fin., ubi haec leguntur: κατασκευάζουσι δὲ καὶ ἐκ τῶν κριθῶν Αἰγύπτιοι πόμα, λειπόμενον οὐ πολὺ τῆς περὶ τὸν οἶνον εὐωδίας, ὃ καλοῦσι ζυθος. Add. Strab. XVII. p. 1179 C. sive p. 821 et quae alia affert Wesseling. ad Diodori locum. „Aegyptus quoque e fruge sibi potus similes excogitavit“, ait Plinius Hist. Nat. XIV, 29 coll. XXII, 82. Admonet Cr. Iesai. XIX, 10, ubi fuerunt qui eundem cerevisiae (si ita loqui fas est) potum intelligerent, merito reprobante Gesenio (Commentt. pag. 615), qui ipse Hartmannum citat in: Erdbeschr. von Aegypt. p. 177 etiamnum cerevisiae quoddam genus ex spelta in Aegypto parari docentem. Et pervulgatum apud alias gentes antiquitatis haud paucas hoc potionis genus; de quo, monente eodem Cr., plurima collegit Lindenberg. ad Ammian. Marcell. XXVI, 8. §. 2. p. 158 seq. t. III ed. Wagn. coll. Chr. Gruner. ad Zosimum Panopol. de zythorum confectione p. 30. Add. interpretes ad Taciti German. 23 et quae plurima attulit Pauly: Realencyclopaed. II. pag. 276 seq. s. v. cerevisia. Ex Burckhardt. itineraario monet I. de Hammer. (in Annall. Viennenss. vol. XLV. pag. 67) hodieque Aegyptios talifermento, quod *Busa* (*Booza*) appellant, maxime delectari, quamvis nostra cerevisia longe inferius id sit, iudice Wilkinson. Manners etc. II. p. 171 seq. Add. Lane: Account of the manners and customs of the modern Egypt. I. p. 112 et Literary Gazette 1837. p. 545. Idem Wilkinson (Topography of Thebes p. 204) cerevisiam olim ad vulgi usum paratam

esse putat, vino ditiores homines usos videri.

οὐ γὰρ σφί' εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι] De argumento conf. nott. ad II, 37. Quod vero Herodotus vites per Aegyptum esse negat, contrarium asserunt Strabo XVII. pag. 799 C. s. pag. 1150 C. Diodor. I, 36, alii Romanorum scriptores, qui varia adeo vini genera in Aegypto recensent. Quin ipsis in monumentis Aegyptiis et vites invenimus repraesentatas et uvas, e quibus vinum paratur. Conf. Costaz. Descript. de l'Eg. mém. (Antiqq.) I. p. 61. 62 et quae ad locum supra laudatum II, 37 attulimus. Hoc enim loco, itemque II, 121. 133 ipse Herodotus vinum ex uvis confectum, quod certo modulo sacerdotibus exhibeatur, novit. Conf. Heeren. Ideen II, 2. pag. 362. Minutoli: Nachträge etc. p. 242. Quae ita conciliari posse statuit Schlichthorst. l. l. pag. 115, ut demum post Herodoti aetatem vites per Aegypti regiones coli fuerint coeptae. Cum vero certum sit, veteres Aegyptios nec vites ignorasse nec vinum ex uvis paratum (cf. Letronne in: Journal d. Sav. 1836. p. 240 seq.) ipsiusque vini plura genera in hieroglyphicis notis commemorari, ubi vinum sonare videtur *Erp* (cf. Parthey ad Plutarch. de Isid. et Osirid. p. 163 seq.), malim equidem statuere, Herodotum, ubi vites in Aegypto gigni negat, potissimum superioris Aegypti regiones sive τὴν σπειρομένην Αἰγυπτὸν, ut initio huius capitis dixit, respexisse, nec sane magni momenti tunc temporis in Aegypto fuisse vitium culturam, quae post demum Ptolemaeorum atque Romanorum aetate incrementa ceperit. Conf. Iablonsk. diss. de terra Gosen pag. 28 et Minutoli l. l., Maltebrun in Mélanges (Paris. 1828) t. I. pag. 431 seqq., Bohlen: Das alte Indien I. p. 144. Exstat scriptio scholastica, quae prodiit Altenburg. 1826, in qua nonnullorum Ciceronis atque Herodoti

ὠμούς σιτεύονται, τοὺς δὲ ἐξ ἄλμης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρυγας καὶ τὰς νήσας καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνιθίων ὠμὰ σιτεύονται προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἡ ὀρνίθων ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφι ἐχόμενα, χωρὶς ἡ ὁκόσοι σφι. ἱροὶ ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὅπτοὺς καὶ ἐφθοὺς σιτεύονται.

78' Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν, ἐπεὰν ἀπὸ δείκνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῶ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ,

locorum vindicatur integritas. Ubi hunc quoque Herodoti locum tractatum esse cognovi et eum in modum explicatum, ut post introducta peregrina vina inde a Psammitichi aetate prior vini cultura in Aegypto fuerit neglecta.

τοὺς δὲ ἐξ ἄλμης τεταριχευμένους] Cum mare Aegyptii aversati sint, salem non maritimum, sed fossilem (quem ex Ammonis regione afferri scribit Arrian. exped. Alex. III, 4. §. 6. 8) hic intelligendum esse existimat Larcher. Nos illud ad universum loci argumentum addimus: in anaglyphis Aegyptiis pisces, aves, alia id genus, quae sale condiantur et ad edendum parentur hoc modo, conspici. Confer Costaz. l. l. pag. 64 et quae supra ad II. 15 adnotavimus coll. II, 92. Ac satis cognitum est, quam ferax piscium fuerit Aegyptus, quibus capiendis operabatur magna hominum copia tum victum inde quaerens, tum mercaturam exercens. Confer. Herod. II, 92. 93. 149, Heeren. Ideen etc. II, 2. pag. 345 seq. et quae collegit Gesen. ad Iesai. XIX, 8^p pag. 611.

καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνιθίων ὠμὰ σιτεύονται προταριχεύσαντες] Schaeferum (ad Plutarch. Vitt. T. V. p. 52) scribi iubentem ὀρνίθων sequeretur, nisi ipsum quod antecedit ὀρνίθων me avocaret. Nec libri scripti addicunt. Quae vero h. l. scribit Herodotus, ea in ipsis Aegyptiorum monumentis adhuc conspici repraesentata testantur Wilkinson. Manners etc. III. pag. 49. 60 seq. et Rosellini Mon. storice. I. pag. 150.

CAP. LXXVIII.

ἀπὸ δείκνου γένωνται] Vid. nott. ad I, 126. τοῖσι εὐδαίμοσι de di-tioribus intelligendum; cf. I, 196 ibique nott.

περιφέρει — ξύλινον πεποιημένον] Intelligit hominis mortui simulacrum ex ligno factum et in loco repositum, minime vero ipsum hominis mortui cadaver; quo ducit Plutarchi locus (in Sept. sapient. conviv. pag. 148 B, coll. Wyttenbach. animadvers. pag. 921), ubi σκελετὸν appellat, quamquam idem rectius de Is. et Osir. cap. 17. p. 357 F simulacrum (εἰδωλόν) hominis intellexit. Ac talia mumi-arum simulacra, Osiridis formam exhibentia, qualia in Aegyptiorum conviviis afferri dicuntur, ex ipsis monumentis delineata cernere licet apud Wilkinson. Manners etc. II. p. 410.

μεμιμημένον — καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ] Indicare voluit Herodotus, haec simulacra lignea hominum mortuorum ad verum maxime expressa esse tum pictura, tum opere ipso. Unde patet, perperam in quibusdam libris exstare μεμιγμένον pro μεμιμημένον, haud insolito quidem errore; de quo Cr. conferri iubet Schaefer. ad Dionys. Halic. de compos. verb. pag. 291. — γραφῇ. quod ad simulacra coloribus inducta refert Heynius, de ipsa pictura intelligendum esse monet Creuzerus Comm. Herod. p. 17, ut II, 73. 86, ubi conf. nott. Cui obloquitur Siebelis. ad Pausan. V, 11. §. 2, cum hocce Herodoti loco ἔργῳ ad sculpturam, γραφῇ ad colores superinductos sit referendum. Nec tamen

140 μέγαθος ὅσον τε πάντη πηχυαῖον ἢ δίκηχυν· δεικνὺς δὲ ἐκά-
στω τῶν συμποτείων λέγει· Ἐς τοῦτον ὁρέων πλινέ τε καὶ τέρ-
πεν· ἔσειαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος. Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
πόσια ποιεῦσι.

Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι ἄλλον οὐδένα ἐπικτέων-79
ται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ καὶ αἴσιμα ἔν
ἐστι, Αἴνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκη αἰοιδιμός ἐστι καὶ ἐν Κύ-
πρῳ καὶ ἄλλῃ, κατὰ μέντοι ἔθνεα οὖνομα ἔχει, συμφέρεται

vir doctus mihi persuasit, qui cae-
terum de ipsa locutione (γραφῇ
μειμνημένον) pluribus locis a Pau-
sanias imitando expressa plura col-
legit. Nos in clausula illud mo-
neamus: hoc more universam gen-
tis Aegyptiae indolem animum-
que severum ac gravem optime de-
clarari. Conf. Creuzer. in Symbol.
II. p. 117, qui idem ad h. l. adscri-
psit: „Conf. Boettiger: Ideen zur
Archaeolog. d. Maler. I. pag. 55
seqq. ibiq. laudd. et conf. infra
cap. 86; de arbore *συνάμιμος* eius-
que fructu *συνόμορον* vid. Strabon.
XVII. p. 823 s. p. 629 Tzsch.
De binis capsis mumiarum, altera
ex pannis conglutinis, altera ex
ligno sycomorū vid. Rouyer. in De-
script. de l’Egypt. X. pag. 219 et
ibid. (t. II, 2^e Descr.) Iomard. sur
les hypogées de Thèbes sect. X.
§. 8. pag. 350 seqq. — Nunc mu-
miarum arcas pictas, quales Hero-
dotus describit, in conviviis Aegy-
ptiorum adhibitas esse; nunc vero
etiam eiusmodi mumiarum *pupas*,
quales ex osse humano aliaque parte
corporis confectae hodieque repe-
riuntur per Europae musea, atque
hinc fortasse explicari posse Luci-
ani (de luctu §. 21 tom. VII. pag.
217 ed. Bip.) locum, suspicatur
Blumenbach: Beiträge zur Natur-
gesch. II. p. 142 seqq.“

πάντη πηχυαῖον] πάντῃ Schweigh.
reddidit: omnino, prorsus, plerumque.
Aliis locis valet *quaqua versus*; cf.
I, 181 ibique nott.

CAP. LXXIX.

Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι
ἄλλον οὐδένα κ. τ. λ.] χρεώμενοι

retinui, ex Bredovii praecepto, quod
sequitur Dietsch, mutandum in *χρεώ-
μενοι*; nec magis mutavi *ἐπικτέωνται*,
eodem viro docto auctore (p. 387) mu-
tandum in *ἐπικτείνονται*, quod ipsum
a Dietschio et Dindorfio receptum vi-
deo. *νόμους* priores interpretes expli-
carunt *cantilenas*, *hymnos*; Schweig-
haeuserus rectius intellexit *institutā
ac mores*; quod alia ut taceam, vel
sequens *νόμιμα* satis suadere vide-
tur. Atque omnino hic locus non
minus quam quae antecedunt et quae
subsequuntur, ad Aegyptiorum in-
stitutā pertinet, cum, quae carmina
apud istam gentem in usu fuerint,
contineat. *ἐπάξια* sunt *memorabilia*,
memoratu digna, ut minime sit neces-
se scribere *ἀξιαπηγητότατα*, quom-
admodum voluit Valckenarius.

Αἴνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκη αἰοι-
διμός ἐστι] Secutus sum in loco
valde vexato Schweigh. ac Gaisf.,
quos etiam recentt. editores video
esse secutos. Quod enim Reizius
dedit, ὅπερ — αἰοιδιμόν ἐστι, omisso
prorsus vocabulo Αἴνος, id ex con-
iectura Wesselingii potius fluxit,
quam librorum vetustorum ex au-
ctoritate. Nec magis probandum,
quod in mentem venit Ad. Heckero
(Comment. critic. de Antholog. Gr.
P. I. pag. 57) scribenti Ἀδωνίς pro
αἰοιδιμός, quod ipsum infra quoque
cap. 135 occurrit. Item in sequen-
tibus tenui librorum lectionem: *συμ-
φέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἑλ-
ληνες*, ubi Reizius e Wesselingii
conjectura ediderat: *συμφέρεται δὲ
ταῦτό εἶναι τὸ οἱ Ἕλληνες*. Scripsi
denique cum recentt. edd. Αἴνος pro
Αἴνος, ut olim vulgatum erat. Ad
ἄλλῃ conf. nott. ad I, 1.
κατὰ μέντοι ἔθνεα οὖνομα ἔχει]

δὲ ὧν τὸς εἶναι, τὸν οἱ Ἕλληνες Αἴνον οὐνομάζοντες αἰέδουσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἀποθωυμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ἐόντων, ἐν δὲ δὴ καὶ τὸν Αἴνον ὁκόθεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰεὶ κοτε τοῦτον αἰέδοντες. ἔστι δὲ Αἴγυπτιστὶ ὁ Αἴνος καλεούμενος Μανέρως. ἔφασάν δέ μιν Αἴγύπτιοι τοῦ πρώτου βα-

i. e. pro diversis gentibus diversum quoque haec cantilena nomen habet. Distributivum usum praepositionis κατὰ attigimus ad I, 196. Ad argumentum conf. Heckerum l. l. alias afferentem appellationes.

συμφέρεται δὲ ὧν τὸς εἶναι] i. e. congruit vero ita, ut idem ille sit (Linus) etc. Ad structuram conf. I, 13 ibique nott.; de verbo συμφέρεσθαι II, 80. Quod vero in hac structura post ὧν τὸς aliaque eiusdem generis addi solet καὶ, id hoc loco omitti et simplex tantum poni pronomen (cf. V, 88. VII, 6) observat Struve Spec. I. Quae est de dialect. Herod. p. 26. Pro οὐνομάζοντες dedi cum recentt. edd. οὐνομάζοντες, ut II, 77.

ἐν δὲ δὴ καὶ τὸν Αἴνον ὁκόθεν ἔλαβον] Quod hisce vulgo adnectitur vocabulum τοῦνομα omnibusque in libris scriptis comparet, iure nunc priorum editorum monitu deletum est. In alia prorsus abijt Benedict. (Actt. semin. reg. Lips. II. p. 288), qui vocem τοῦνομα ad sequens φαίνονται trahens locum sic legi vult: τοῦνομα φαίνονται αἰεὶ κοτε τοῦτο αἰέδοντες. Quem iure nemo est secutus. De ἐν δὲ δὴ καὶ conf. I, 185. II, 43. VII, 238.

ἔστι δὲ Αἴγυπτιστὶ ὁ Αἴνος καλεούμενος Μανέρως] Aegyptiorum Lini, qui Maneros dicatur, meminit Plutarch. de Is. et Osir. cap. 17. pag. 357 fin. (ubi Cr. consuli vult Wytenbach. not. pag. 193). Phoenicum regis filium fuisse scribit, qui Isidi, mariti obitum lugenti adstans, ipse prae dolore obierit; unde iam per omnem Aegyptum carmen audiri lugubre, quod Maneros appelletur. Alii astronomiae aliarumque disciplinarum peritum dicebant iuvenem. Sed tesserrarii quid in his inesse, vix negan-

dum, vel si nominis rationem perspexeris. Atque auctore Iablonskio vocc. Aegyptt. p. 128 seqq. Maneros indicat filium aut sobolem Menis (i. e. aeterni), qui rex primus in Aegypto regnasse fertur. Quare sunt, qui malint ipsum intelligere Horum sive Osiridem carmenque de eius fati tristibus, obitu, sepultura, aliis huc spectantibus, quod in lugubri Osiridis festo per omnem Aegyptum cani solitum fuerit. Conf. Creuzer. Symbol. II. p. 172 seqq. 189 seq., qui hic inprimis conferri vult: Iomard. in Descript. de l'Egypte livr. III Antiqq. mém. t. I. p. 368. Quale carmen a cantatore sacro, quem atra veste inductum in Thebaicis monumentis repraesentatum conspicimus, recitari idem suspicatur Creuzer. in Epistolis Homerr. pag. 171. Ipsum iuvenem Manerolem in monumentis Aegyptiis repraesentatum existimat Toelken. in Minutoli Reise etc. p. 156 seq. Disserit quoque de Manerote Wilkinson. Manners etc. II. pag. 250 seq. certi quid non afferens. Propius ad verum accessit Rosellini (Monumenti P. II. T. III. p. 10), qui hoc nomen non hominis deive alicuius esse vult, sed modum exclamandi solemnem declarari in Aegyptiorum festis et conviviis fieri solitum, ipso teste Plutarcho l. l., qui vocis s. formulae sensum his verbis Graecis reddit: αἰσῖμα τὰ τοιαῦτα παρσίη. Ac protulit nuper II. Brugsch (Die Adonisklage und das Linoslied. Berolin. 1852. pag. 15 seqq. 21 seqq.) ex papyris Aegyptiis reddiditque vernaculo sermone duo carmina, quibus Isidis de Osiride querelae continentur, in quibus ipsis pluries repetita singulis quasi strophis redit vox sive formula mââ-er-hra s. mââ-ne-hra, i. e. redeas (kehre wieder); unde

σιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενέα γενέσθαι, ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνωρον θρήνοισι τοῦτοις ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι, καὶ αἰοδῆν τε ταύτην πρώτην καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τότε ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων 80

Graecorum vocem *Μανέρως* ductam esse consentaneum est.

De *Lino*, qui in Cypro et apud Phoenices cani soleat, primarii loci sunt Pausan. IX, 29 (coll. Diodor. Sicul. III, 66), Conon. narrat. 19, Schol. ad Homer. Ili. σ', 570 (ubi Cr. addit Heyn. observ. t. VII. p. 550). Nam illis in regionibus Adonidem, qui et ipse iuvenis interfectus ferebatur, plangebant et lugubria in eius honorem festa habebant instituta; quibus quid veteres declarare voluerint, id eum non latebit, qui, quae Aegyptiorum festorum de Osiridis obitu ratio, perspexerit. Quid enim Aegyptiis Osiris, id fere Adonis Phoenicibus atque Cypriis. Ne multa, vid. Movers: Die Phoenizier I. p. 244 seqq. Nec denique huc non pertinet Graecorum ille *Linus*, Apollinis qui fertur filius, ab Hercule occisus et carmina lugubri inde celebratus. De Graecorum *Lino*, de quo pluribus hic exponere non vacat, praeter Ulrici (Geschichte d. Hellen. Poes. II. pag. 172) et Bode (Geschichte d. Hellen. Poes. II, 1. p. 81 seqq.) praecipue disputarunt Welcker (Kleine Schriften I. pag. 8—55), Ambrosch: De Lino Dissertat. Berolin. 1829, Ern. de Lasaulx: Ueber die Linusklage, Wirceburg. 1842. p. 5 seqq. (Studien d. class. Alterthums pag. 345 seqq. 353) ac nuper B. Buechsenschuetz in: Philolog. Schneidewini VIII. p. 577 seqq., Rinck: Die Relig. d. Hellen. p. 340 seq. Quae omnia, si summam quaeras, nil aliud fere indicant, nisi carmen antiquissimum, quo, quae dii ipsi in terris pati cogantur, fata eorum tristia adeoque mors, quam ut homines (et pro hominibus) obire debeant, continentur; quae ipsa ad physicas rationes naturaeve statum revocata solis constituent annum cursum per hiemales menses quasi inter-

ruptum ac naturam ipsam quasi patientem ac dolentem, cum benefica solis vi careat; quale tempus lugubribus festis cum significarit antiquitas, hilaribus consentaneum est celebratam fuisse Solis illam vim victricem, qua quotannis perficiat cursum suum ac verno tempore omnia ad vitam denuo quasi revocet et conservet. — De re musica Aegyptiorum veterum instrumentisque musicis Cr. consuli vult Descr. de l'Eg. vol. II. p. 328) et (de poësi ibid. p. 328) mém. livr. I. p. 181 seqq. Copiose et accurate de omnibus, quae ad Aegyptiorum musicam et sacram et ludicram pertinent, additis instrumentorum imaginibus, disputat Wilkinson. Manners etc. II. p. 222 seqq. 315 seqq.

καὶ αἰοδῆν τε ταύτην πρώτην καὶ μούνην] καὶ — τε hoc loco abundanter posita videri statnit Schaeferus ad Dionys. Halic. de compos. verb. p. 191 itemque Stallbaum ad Platonis Phileb. p. 144, qui idem voculam καὶ valere et, τε etiam statuerat. Cui merito oblocutus est Sauppe: Epist. critic. p. 83 seqq., ubi vid. plura, et conf. quoque Fr. A. Wilke ad Sophocl. Oedip. Colon. 300 in Specimine Coniect. in Sophocl. Oedip. Colon. (Berolin. 1840) pag. 17. In nostro loco prius καὶ pertinet ad totam sententiam (αἰοδῆν — γενέσθαι) cum antecedenti (ἀποθανόντα δ' αὐτὸν — τιμηθῆναι) coniungendam eique maius quiddam addit; quae sequuntur particulae τε-καὶ, ad verba πρώτην et μούνην coniungenda valent, ut recte vidit Lhardy, qui vero quod proposuit γε pro τε, a loci sententia aberrasse videtur.

CAP. LXXX.

Συμφέρονται δὲ καὶ τότε ἄλλο κ. τ. λ.] Spartae quae fuerit magna senum reverentia honoresque, plures

μόνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ νεώτεροι αὐτῶν τοῖσι πρεσβυτέροις συντυγχάνοντες εἰκονοῦσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτράπονται· καὶ ἐπιούσι ἐξ ἔδρης ὑπανιστάται. Τόδε μέντοι ἄλλοις Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι ὁδοῖσι προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν χεῖρα. Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους,

testantur scriptores veteres: Gelius Noctt. Att. II, 15. Aristophan. Nub. 989. Plutarch. II. p. 235 C, 237 C, alii, de quibus consul. Wesseling. ad h. l.

εἰκονοῦσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτράπονται] i. e. *obviam occurrentibus decedunt de via*, ut reddidit Valckenarius, de ipsa structura, quam etiam Kuehner Gr. Gr. §. 512, 1. attigit, plura afferens. Inde frequens Pausaniae haec formula, notante Siebel. ad I, 44. §. 2. De forma ὑπανιστάται vid. Bredov. p. 329.

τόδε μέντοι ἄλλοις Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι συμφέρονται] De accusativi (τόδε) usu et h. l. et paulo antea in simili sententia conf. quae attulit Eltz in: Jahrb. d. Philolog. etc. Suppl. IX. pag. 115. Elegantem vocis ἄλλος usum aliquot exemplis illustravit, monente Cr., Heindorf. ad Platon. Phaeton. p. 234, cui adde sis Astium ad Plat. Phaedr. pag. 241, qui adiectivum in hisce pro adverbio (*omnino, prorsus, praeterea*) poni statuit.

ἐν τῇσι ὁδοῖσι προσκυνέουσι] προσκυνεῖν de venerationis genere in deos aut reges adhibito plerumque dicitur, quo proni in terram sive humi procumbentes alios sive deos sive principes adoramus, maiestatem illorum venerantes. Quod apud Persas gentesque orientales praecipue obtinuisse satis constat. Tu vid. Cornel. Nepot. in Conon. III, 3 et quae ibi plurima attulerunt interpretes, non praetermisso Sturzio in Lexic. Xenophont. III. pag. 726. Conf. Herod. I. 134. II, 121. III, 86. VII, 13. Caeterum quae Herodotus de manibus in salutando demissis scribit, ipsis monumentorum imaginibus confirmari testatur Wilkinson. Manners etc. II. p. 33.

CAP. LXXXI.

Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους] Conf. ad I, 195. II, 37. Calasirin vestem, quam Aegyptii vocabant, tunicam fuisse interiorem perspicuum est, quae ipsum tegeret corpus, interulam sive subuculam, quae circa crura fimbriata ad genua tantum pertingeret. Quod vocis ipsius origo confirmare videtur, si quidem *Kali* s. *Keli* indicat *genu, crus*, vestisque igitur indicatur, quae ad crura usque pertingit. Vid. Iablonsk. vocc. Aegyptt. p. 102 seqq. recte observantem, eas vestes in monumentis, quae etiamnum supersint, cerni posse, quod idem testantur et Wilkinson. et Rosellini l. mox l. „Eiusmodi cirros in aliquot mumiarum Thebaicarum vestimentis reperiunt docti Galli. Vid. Iomard. in Descript. de l’Egypt. Antiq. sur les hypog. de Thèb. sect. X. §. 8. pag. 340. Qui idem (p. 385) ad vocem *κιθῶνας λινέους* revocat hodieque usurpatam Aegyptiis vestem *milayah* et ad εἴματα εἰρίνα παλλίον Arabum *bornous*.“ Cr. Add. Wilkinson. Manners etc. III. p. 346 coll. 140 seq., qui idem εἰρίνα εἴματα, quae Noster Aegyptiis tribuit, cum eo vestimento comparat, quod nunc per Aegyptum omnemque Africae oram septentrionalem valde usitatum est, nomine *Bornous* s. *Burnuss*, ut nostrates loquuntur. De veste ea, quae καλὰσίς dicitur atque ex Herodoto opinor commemoratur a Poluce (VII, 16) et Snida s. v., monuit quoque Rosellini Monum. civil. II. p. 417, Ignatium Rossi secutus, qui Aegyptiacam vocem (*gol-heger, galheger*) interpretatur vestem luxuriosam, mollem, delicatam vel tunicam.

περὶ τὰ σκέλεα θυσανωτοὺς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μέντοι ἐς γε τὰ ἱρὰ ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταθάπτεται σφι· οὐ γὰρ ὄσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρφικοῖσι κα-

οὓς καλέουσι] Miratur Struv. Spec. I. Quaest. Herod. pag. 20, cui in plurali numero semper placuerit τοὺς, τὰς, τὰ, cur hoc loco scripserit οὓς. Nec magis tamen equidem οὓς h. l. mutarim in τοὺς, quam II, 113 ὁ in τὸ, ut eidem viro docto placet. E libris scriptis nulla affertur lectionis varietas. Struvium secuti sunt Dietsch et Dindorf (cf. Praefat. pag. XVIII seq.), qui etiam scripsit καλοῦσι pro καλέουσι. — Ad verba seqq. ἐπὶ τούτοις δὲ κ. τ. λ. conf. etiam nott. ad I, 155.

οὐ μέντοι ἐς γε τὰ ἱρὰ ἐσφέρεται εἰρίνεα] Hinc sacerdotes Aegyptii vestimenta lineagestant, semper recens lota, idque quam maxime curant, ut Noster scribit II, 37, ubi conf. not. Vid. etiam Braun: De vestit. sacerdot. Hebr. I, 9. §. 147. p. 162. „Scribit Hieronymus in catal. scriptt. eccles. pag. 170 F. ed. Francof. de Iacobo Apostolo: ἔθος δὲ ἦν αὐτῷ εἰσελθεῖν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἐσθῆτι ἐρετνῇ μὴ κεκορημένῳ, ἀλλὰ λινῇ.“ Cr. — Mox pro οὐδὲ, Werferum si audias in Actt. phill. Monacc. I. p. 250, scribendum οὐ δὲ, seiunctim.

ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρφικοῖσι κ. τ. λ.] Verba καὶ Βακχικοῖσι, ἑοῦσι δὲ Αἰγυπτίοις male, in quibusdam libris scriptis ommissa, retinimus, ut dudum monuerunt Valckenarius, alii, ac nuper admodum Creuzerus Commentt. Herod. p. 167, qui in hac quorundam librorum lacuna manifesta vestigia audaciae Graeculorum, qui Bacchica sua sacra ab Aegyptiis repeti nollent, sibi deprehendisse videtur. Est enim insignis Nostri locus, cum alio (II, 49) quodammodo coniungendus, quo utroque necessitudinem declarat disciplinae, qua Graecorum vates ac philosophi tanquam alumni cum Aegyptiorum sacerdotibus ut suis magistris iun-

gantur. Quod eo magis tenendum, quo illibatio Noster sit ab illa, quae postmodo floruit, cupiditate miscendarum religionum, quoque impensius id agat hoc in libro, ut quae Graeca, quae Aegyptia sint, seiungat ac distinguat (conf. Creuzerum l. l. p. 168. 172 seq.). Qui igitur Orphica quae dicuntur (a Graecis scil.) et Bacchica consentire dixit cum Aegyptiorum aequae ac Pythagoreorum institutis (nam dativos τοῖσι Ὀρφικοῖσι etc. neutraliter accipiendos esse de institutis s. sacris Orphicis, non de hominibus s. sacerdotibus Orphicis, monere vix opus), is profecto Orphica et Bacchica aequae ex Aegypto repetenda duxit atque Pythagorica, omnibusque hisce Graecorum institutis Aegyptiam ita tribuit originem, ut principia certe sive primaria elementa eius doctrinae atque eorum sacrorum, quae a Graecis ad Orpheum atque Bacchum referuntur, ex Aegypto ducta putemus indeque etiam eam repetamus vestitus similitudinem, quam inter Aegyptios atque Graecos (i. e. Orphicos sive Bacchicos) sacerdotes vatesque intercessisse h. l. Noster tradit. Neque inde mirum, quod Orpheum Aegyptium vulgo ferebant, Orphicosque inde aequales ac pares Aegyptiis; Bacchica vero sacra ex Aegypto advecta supra II, 49 iam Noster declaraverat, et hoc iterum admonet loco, verbis haud inconsulto additis: ἑοῦσι δὲ Αἰγυπτίοις. Quod denique Pythagorica commemorat, tenendum est, huius disciplinae instituta maximam partem repetita videri ex Aegypto indeque etiam coniuncta ferri cum vetere Orphicorum disciplina ac doctrina; unde ipsum Pythagoram Orphicis mysticis initiatum vulgo iactabant. Sed haec ipsa pluribus exponere huius loci non est: de Pythagorica disciplina ex Aegypto repetenda nos

λεομένοισι καὶ Βακχικοῖσι, εἰσοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὁσίον ἐστὶ ἐν εἰρινέοισι εἶμασι ταφῆναι. ἐστὶ δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

2 Καὶ τὰδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα, μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη ᾗθεν ὅτεν ἐστὶ, καὶ τῇ ἑκάστος ἡμέρη γεγόμε-

et certiora et accuratiora edocebit Roethius altero philosoph. historiae volumine, propediem in lucem edendo; nec magis hic attinet, de Orphicorum qui dicuntur doctrina sive theologia accuratius disquirere: cuius utriusque fundamenta quasi et praecepta primaria ex Aegypto adsumta esse, vel hoc Herodoti loco, alia ut taceam, probari existimo. Quae cum ita sint, neque Lobekio (Aglapham. I. p. 694 coll. 244 seq. 1104.) assentiri possum, haec omnia ad Onomacritum eiusque studia ac fraudes revocanti, neque Krischio (De societatis a Pythagora in urbe Croton. conditae acopo politico Comment. p. 5), qui hanc Orphicorum et Pythagoricorum institutorum similitudinem referri vult ad coniunctionem Pythagoricorum (hominum) cum Orphicorum secta, quae eversis Pythagorae collegiis a superstitionibus discipulis inita sit. Caeterum confer Creuzer. Symbol. II. p. 13 seqq. IV. p. 27 seqq. 30 seqq. ed. tert., C. O. Mueller: Prolegg. zur Mytholog. pag. 380. Alios viros doctos, qui de his scripserunt, excitavit Bode: De Orpheo p. 27 not.

ὁσίον ἐστὶ — λεγόμενος] Vid. II, 37, ubi primum Plutarchi locum de Isid. et Osirid. cap. 3. p. 352 C. D iam laudavimus. Qui veram huius moris causam eam esse ponit, quod purum tangi a non puro sit nefas. Lana enim cum ex animalium excrementis nascatur minimeque inde ad pura pertineat, profecto non consentaneum, eam ab iis gestari, qui quam maxime puri atque casti videri et re vera puritati et corporis et morum studere debeant. Limum vero, quod e terra nascatur immortalis, vestem exhibere puram ac tenuem, animalium immunditia

et excrementis haud infectam nec ipsam animalia prae immunditia gignentem. Quae insigni Apuleii loco in Apolog. pag. 495 optime confirmantur. Lanam, segrissimum corporis excrementum, pecori detractam, iam inde ab Orphei et Pythagorae aetate dicit profanum esse vestitum. Sed mundissimam esse lini segetem, inter optimas fruges terrae exortam etc. Pro vulg. θαφθῆναι, quod mihi ferendum non videbatur (cf. nott. ad I, 130), rescripsi ταφῆναι aliquot librorum ex auctoritate ipsiusque adeo Florentini libri, qui exhibet θαφῆναι, sed supra scriptam habet literam τ. Tu vid. etiam III, 10. 55. IX, 84, quos locos affert Bredovius pag. 348 secundum aoristum in talibus apud Herodotum praefendum esse docens. Unus obstat locus VII, 228 (ubi θαφθεῖσι) itemque Eustath. ad Iliad. p. 519, 41 sive p. 323, 29.

CAP. LXXXII.

μείς τε καὶ ἡμέρη — ἐστὶ] Scil. ἱερῇ. μείς Aeolicam dicunt formam (pro μῆν), Homero (Ili. XIX, 117. Hymn. in Merc. 11), Hesiodo (Opp. et D. 557, ubi conf. Goettling.), aliis frequentatam: vid. Thes. L. Gr. V. p. 996 Dindorf. Si recte disputavit Miot., Gallus Herodoti interpres, haec tantum de singulis cuiusque hebdomadis septem diebus intelligenda, neque de continua dierum serie per totum annum. Sunt vero haec arcte coniuncta cum universa Aegyptiorum religione, in qua plurima ad deos calendares et rationes astronomicas physicasque relata videmus. De quo exponere longum est. Conf. Creuzer. Symbol. II. pag. 125 seqq., Heeren. Ideen

νος ὁτέοισι ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσῃ, καὶ ὁκοίός τις ἔσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσει γενόμενοι ἐχορήσαντο. Τέρατά τε πλέω σφι ἀνεύρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἀπασὶ ἀνθρώποις. γενομένου γὰρ τέρατος φυλάσσουνσι γραφόμενοι τῶποβαῖνον· καὶ ἦν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, κατὰ τῶντὸ νομίζουσι ἀποβήσεσθαι. Μαντική δὲ 83 αὐτοῖσι ὥδε διακέεται. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκίεται ἢ

etc. II, 2. pag. 158, Gesenius ad Iesai. XIX, 12. p. 621, Letronne: Observatt. sur les zodiaq. pag. 58 seqq., De la Nauze in Memm. de l'Acad. des Inscr. XIV. pag. 334 seqq. et XVI. p. 170 seqq. 193 seqq., Bohlen: Das alte Indien II. pag. 249, Seyffarth: Beiträge z. Kenntniss etc. II. pag. 10. 40 seq. ac praecipue Roeth: Gesch. d. Philos. I. nott. p. 216 seq., qui Herodoti effatum ipsis monumentorum Aegyptiorum indicium probari ait et inde ex ipsis notis hieroglyphicis attulit deorum nomina, qui singulis mensibus praeesse putantur; singulos septem cuiusvis hebdomadis dies planetis fuisse dedicatos idem addit, usus praecipue Dionis Cassii testimonio XXXVII, 18, 19. De quinque diebus intercalatis ad totidem deos simili ratione relatis vid. nott. ad II, 4. Nomina deorum Aegyptiorum, qui singulis praesunt mensibus, ex ipsis monumentis protulit quoque Lepsius: Chronolog. d. Aegypt. p. 183 seqq., sed Planetas praesides dierum septem in monumentis inveniri aequè negat (p. 132) atque hebdomadem septem dierum; per decades singulos menses esse divisos vult.

ὁτέοισι] Tres libri τέοισι, quod per se non damnandum indicat Struve Spec. quaest. de dial. Herod. p. 49. Sed ὁτέοισι, ut idem bene addit, maiori sex codd. numero defenditur.

ὁτέοισι ἐγκυρήσει] i. e. in quae incidat, quae ei accidant s. quae futura eius sint fata. Ad argumentum conf. Diodor. Sic. I, 81. Ipsam locutionem aliis locis similibus illustravit Valckenar. ad h. l. itemque Lennep. ad Phalarid. Epist.

p. 234. Mox οἱ ἐν ποιήσει γενόμενοι sunt qui poësin tractant, qui in poësi occupati, versati sunt. Vid. Kuehner Gr. Gr. §. 600. Reliqui ποιήσει, a recentt. edd. praeunte Bredovio p. 286 mutatum in ποιήσι invitis certe libris omnibus, quorum auctoritatem hic sequi satius videbatur. Conf. II, 173. II, 143. III, 109. Ipsa vox ποιήσις de carminibus condendis haud scio an hoc loco primum obvia, de qua conf. allata a Bode: Gesch. d. hellen. Dichtkunst I. p. 222 not. 3. Caeterum documento esset, ut censet Letronne l. l. pag. 58 seq. not., hic locus, poëtas Herodoto priores similibus prognosticis usos esse, nisi multo foret verisimilius, historicum doctrinam Aegyptiam, qua obiter tantum fuerit imbutus, confudisse cum prognosticis ex lunae vi captis, quae iam apud Hesiodum inveniantur. Mihi recte videtur admonere Lobeck. (Aglapham. pag. 427), de Hesiodo ac si qui fuerint similes poetae, hic cogitari non posse; ad poetas Orphicae et Pythagoricae sectae addictos, quos in hoc quoque doctrinae genere Aegyptiorum decreta aemulatos esse admodum credibile sit, haec verba spectare idem indicat.

Τέρατά τε πλέω σφι] Gaisf. edidit πλέα, haud scio unde. Quare reliqui πλέω.

CAP. LXXXIII.

ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκίεται κ. τ. λ.] Sacerdotes cum diis quibusdam solis oracula adscribebant, eo ipso suam vim et auctoritatem egregie firmasse consensunt. Et omnino neminem fugit,

τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξέτεροισι. καὶ γὰρ Ἡρακλῆος μαν-
τηῖον αὐτόθι ἐστὶ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθηναίης, καὶ
Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ ὅγε μάλιστα ἐν τιμῇ
ἄγονται πάντων τῶν μαντηῶν, Αἰγυπτῶς ἐν Βουτοὶ πόλει
ἐστὶ. οὐ μέντοι αἷ γε μαντήϊαι σφι κατὰ τὸντοῦ ἐστᾶσι,
34 ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἰητρικὴ κατὰ τὰδε σφι δέδασται.
μῆς νοῦσου ἕκαστος ἰητρὸς ἐστὶ καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ'

quantum valuerint oracula ad sacerdotum imperium et propagandum et tuendum. De quo, Aegyptiorum in rebus, monuit Heeren. l. l. p. 190. Cr. confert praeterea Gesen. ad Iesai. XIX, 3. pag. 604. — In seq. ad locutionem ἐν τιμῇ ἄγονται conf. I, 131 et de ipso oraculo II, 155. De Martis oraculo cf. II, 63. ὅγε intactum reliqui, ex Struvii praecepto ad II, 74 allato (p. 30 Spec. I. Quaest. de dialect. Herodot.) mutandum in τόγε, quod recentt. edd. receperunt, invitis codd. αἷ γε μαντήϊαι] i. e. (explicante Schweigh.) *modus, quo reddebantur oracula.*

CAP. LXXXIV.

μῆς νοῦσου ἕκαστος ἰητρὸς ἐστὶ] Artem medicam cum a sacerdotibus exercitam esse constet, vel inde summa huius artis cum astrologia coniunctio apparet, quoniam universa corporis humani descriptio ad astrologiam relata singulaeque corporis partes ad singulos deos astromicos revocatae erant. Unde factum, ut, quemadmodum partibus singulis singuli praecessent dii, ita etiam earum affectionibus ac morbis singuli prospicerent medici sive sacerdotes. Quamquam iure statuendum videtur, Aegyptiorum artem magis diaeteticam quam vocant fuisse, quam veram medendi artem. Unde etiam explicantur accurata illa inferioris conditionis hominibus dari solita praecepta, qualia supra invenimus II, 77. Tu conf. Heeren. II, 2. pag. 165 seq., Creuzer. Symbol. II. pag. 125. Wesselingus attulit ad h. l. Maxim. Tyr. dissert. XXXIV, 1. pag. 403, qui

Herodoti locum ante oculos habuisse videtur. Ac vid. praeterea Diodor. Sicul. I, 82 ipsumque Herodotum III, 1. 129 (ibique nott.), unde quam celebrati olim fuerint Aegyptiorum medici, intelligimus. In ipsa sacra scriptura commemorantur medici, quibus patris cadaver condiendum tradit Iosephus, Genes. II, 2, de quo loco conf. Nicolai Meletem. de servis Iosephi medicis, Magdeburg. 1752. Conf. Wilkinson. Manners etc. III. pag. 389 seq., qui p. 393 affert imaginem medici aegrum hominem tractantis. Quid quod vel scriptis libris medendi artis praecepta exposuisse dicuntur: nam inter libros Hermeticos, quos memorat Clemens Alexandrinus Stromatt. VI, 4. p. 758, ultimi sex, Pastophororum curae permitti, ad rem medicam pertinere dicuntur, unus adeo, numero quintus, oculos tractabat. Ad hos sacros libros pertinet quoque qui vocatur Ἀμβροῖς, teste Horapolline Hieroglyph. I, 38. Ac papyrus ex museo Berolinensi praecepta varia de re medica continentem atque ad decimum quartum ante Chr. n. saeculum recedentem, nuper protulit simulque de antiquissima Aegyptiorum scientia medendi egit Brugsch in: Allgem. Monatsschrift 1853. I. p. 44 seqq. Ac vel postea Ptolemaeorum aetate medicae artis studia maxime floruisse per Aegyptum satis constat. Commemoratur ὁ βασιλικὸς ἰατρὸς in papyr. Graec. Amad. Peyron. p. 28. 103. Tu vide in universum de Aegyptiorum medicina quae saeculo dicimo sexto post Chr. n. exposuit celeberrimus Prosper Alpinus quatuor libris de Aegyptt. medicina, Ve-

ιητρῶν ἐστὶ πλέα. οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ιητροὶ κετεστέασι, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδύν, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων νούσων.

Θρῆνοι δὲ καὶ ταφαὶ σφρων εἰσὶ αἰδε. τοῖσι ἂν ἀπογέ-8
νηται ἐκ τῶν οἰκητῶν ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ, τὸ

netiis 1591 et Parisiis 1646. 4. editis, qui idem aliis quatuor libris historiae naturalis Aegypti (Lugdun. Batav. 1735. 4) et uno libro de plantis Aegyptiacis (Venetiis 1592 et 1633. 4.) edito hanc totam rem illustravit; nostra aetate inprimis consulendisunt Sprengel: Geschichte d. Arzneikunde I. pag. 61 seqq. ed. tert., Hecker: Gesch. d. Heilkunde I. p. 29 seqq. De Bosch: De medicina vett. Aegyptt. Amstelodam. 1737. 4. pluribus quoque hanc rem tractavit.

οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ιητροὶ κατεστέασι] Ad formam κατεστέασι, quam intactam reliqui, conf. II, 70 ibique allata. Caeterum haud sine causa factum videtur, quod primo loco oculorum medici ponuntur, si quidem oculorum morbis et antiquis et recentioribus temporibus Aegypti incolas maxime laborasse constat: de qua re nostra aetate plures exposuerunt viri docti, quorum scripta vid. apud Haeser: Gesch. d. Medicin. §. 720—723. Mala dentium quoque adhuc frequenter inveniri observat Lane: Account of the manners and customs of the modern Egypt. I. p. 32.

CAP. LXXXV.

Θρῆνοι δὲ καὶ ταφαὶ σφρων εἰσὶ αἰδε] Sequitur locus maxime memorabilis de sepultura veterum Aegyptiorum, quem cum tractaverit Creuzerus in Commentt. Herodd. cap. I, potiora hinc ad Herodoti verba singula illustranda totumque morem rite perspicendum transferamus. Post Creuzerum nonnulla quoque attulit Minutoli in: Nachträge etc. p. 194 seqq., item Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. 451 seqq., Rosellini Monumenti civili III. pag. 334 seqq. Quibus

adde virum doctum in The Classical Journ. nr. LIV. p. 316 seqq., Bohlen: Indien II. pag. 182 seqq., A. B. Granville: An Essay on Egyptian mummies (Philosophical Transactions. 1825. P. II. p. 269 seqq.), Thom. Ios. Pettigrew: A history of Egyptian mummies and an Account of the worship and embalming of the sacred animals by the Egyptians, with remarks and observations on the mummies of the Canary Islands, of the ancient Peruvians, Burmans etc. Lond. 1834, ac praecipue Iul. Magnus: Das Einbalsamiren der Leichen etc. alter u. neuer Zeit. Braunschweig. 1839. p. 22 seqq., qui idem p. 45 alios quoque laudavit viros doctos, qui de mumiis exposuerunt, inter quos unum potissimum attulisse sufficiat doctum Gallum, Ronger: Notice sur les embaumemens des anciens Egyptiens in: Descript. de l'Egypt. T. VI. p. 461 seqq. Quibus omnibus suo loco utemur. Hic in universum monemus et ex Minutoli libro I. pag. 191 seq. repetimus, morem istum condiendi cadavera, perquam vetustum, non solum priscas apud gentes, quas novimus obtinuisse, verum etiam in regionibus recens detectis apud Peruanos atque Mexicanos reperta esse cadavera similem in modum, quo apud Aegyptios fiebat, condita atque reposita. Plura vid. in libro laudato: Pettigrew A history etc. et apud Magnus p. 64, Fritze I. mox I. pag. 38 seq. Causae vero, quas Aegyptios commoverint, ut tam operose condirent defunctorum cadavera, plures exstant; de quibus vid. Excursus ad h. l.

τοῖσι ἂν ἀπογένηται ἐκ τῶν οἰκητῶν ἄνθρωπος] Edidit Schweigh. (quem Gaisf. et recentt. edd. secuti sunt) et hoc loco et sequenti

θῆλν γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκητῶν τούτων κατ' ὧν ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. καῖπειτα ἐν τοῖσι οἰ- 142 κίοισι λιπούσαι τὸν νεκρὸν αὐταὶ ἀνὰ τὴν πόλιν στρωφώμεναι τύπτονται, ἐπεξωσμένοι καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζοὺς,

οἰκίῳ καὶ τὰ οἰκία, quae sint aedes. Equidem nihil causae vidi, cur a vulgata libris probata (nisi quod unus hic affert οἰκίων et posteriore loco duo οἰκίων) discederem. Intelligit Noster unum ex familiaribus, ex familia. In verbis subsequentibus τοῦ τις καὶ λόγος ἢ Werferus (Actt. phil. Monacc. I. pag. 256) desiderat particulam ἄν, post τοῦ inserendam, quoniam huiusmodi sententia relativa per coniunctivum sine ἄν offerri nequeat. Sed cautius Matthiae Gr. Gr. §. 527 not. 2 locum vel in iis censendum esse putat, in quibus praeter regulam rarius omittatur particula, vel ita explicandum, ut ex proxime antecedentibus particula huc quoque referatur. Tu conf. quoque Herod. IV, 46 coll. 66, ubi aequae abesse videmus particulam ἄν hac in structura, de qua copiose exposuit Baumelein: Untersuch. über die Griech. Mod. pag. 212 seq.

κατ' ὧν ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον] De κατ' ὧν ἐπλάσατο cf. nott. ad I, 194. Hoc loco cur medio verbo Noster situsus, attentum lectorem non latebit. Nam sibi oblinunt luto caput aut ipsam etiam faciem. πηλὸς dicitur terra liquore affuso subacta, ut pluribus monet Creuzerus. Conf. II, 36. 70. Observat Wilkinson. (Manners etc. I. pag. 256 sec. ser. II. p. 376. 403 seq.), quae de lugendi more h. l. scribit Herodotus, ea imaginibus veterum Aegyptiorum atque adeo iis ipsis probari, quae adhuc per Aegyptum in luctu fieri soleant. Idem animadvertit Lane l. l. Vol. II. p. 292. 306 seq.

αὐταὶ — στρωφώμεναι] αὐταὶ dedimus cum recentt. edd. pro vulg. αὐται, quod huc non pertinet.

τύπτονται ἐπεξωσμένοι] τύπτονται, ut II, 61. ἐπεξωσμένοι sunt explicante Wytttenbachio in Selectt. hist. p. 355 insuper cinctae, i. e.

cingulo supra reliquas vestes addito; ita ut Aegyptiae, in luctu pectora nudantes, quo ea plangerent, cingulum, ne scilicet ulterius etiam nudaretur corpus, circa extremam coporis nudati partem adsumserint. Maluit tamen Fea (ad Winckelmann. opp. I. p. 333 ed. Dresd.) locum ita intelligere, ut intra vestem fasciam s. cingulum assuerint Aegyptii, quales in anaglyphis Aegyptiis vetustis reapse conspiciuntur homines seminudi, cingulo intra vestes alligato. Sed hoc foret ὑποζώννυσθαι, a nostro loco alienum. Magis huc faciunt alia anaglypha, quorum notitiam doctis debemus Gallis. Repraesentant illa feminas funus ducentes plangentesque, quae pectora nudant, ita tamen, ut cingulum valde tenue et angustum medium corpus circumdet. Conf. Costaz. in Mém. (Descript. de l'Eg.) I. pag. 74. Plura Cr. l. 1. Quae etiam explicant Diodori verba de lugentibus Aegyptiis I, 72: καὶ περιεζωσμένοι σινδόνας ὑποκάτω τῶν μαστῶν. Hinc Wilkinson. (l. l. sec. ser. II. p. 403) Anglice reddit: „girding their dress below their breast“; neque aliter Rosellini l. l. pag. 335, qui reddit succinctae, ita ut vestis infra pectora, quae nudata fuerint, cingulo alligata inferiori corporis partem tectam retinuerit. Quod ipsum sculpturis probari idem addit.

καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζοὺς] Iam Homerus Od. XVIII, 67 φαίνειν μηρῶν dicit, eoque etiam pertinent Spartanæ φαινομηρίδες, monente Cr., qui l. l. praeter alia haec addidit: „Caeterum hunc planctum Aegyptiorum propter defunctos Moses etiam agnoscit in Iosephi pietate memoranda Genes. L, 1 seqq. Et Babyloniorum similes lamentationes ea in re fuisse perhibet Herodotus I, 198 (ubi vid. nott.). Alia de huiusmodi mulierum planctu e

σὺν δὲ σφι αἱ προσήκουσαι πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεξωσμένοι καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν ταφίχενσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' 86 αὐτῷ τούτῳ κατέεται καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι, ἐπεὰν

peregrinationum libris congeffit Heynius in Spicileg. antiq. mum. in Commentt. soc. Gott. III. pag. 80 seqq. Magis nos advertere debet illud, quod eosdem lugendi plangendique ritus hodieque per Aegyptum obtinere docti Francogalli testantur, quales et Herodotus descripsit et picturae illae Thebaicae in sepulcris ante oculos ponunt. Vid. Royer. et Iomard. in Descr. de l'Eg. livr. X. p. 43 et Antiqq. II. p. 383."

οὕτω ἐς τὴν ταφίχενσιν κομίζουσι] scil. τὸν νεκρὸν, i. e. ad condendum afferunt cadaver, ut II, 89 διδοῦσι ταφίχενσιν. Ac probabile est, in singulis vicis pagisque fuisse aedificia, ubi cadavera condirentur, plura etiam in qualibet urbe maiora. Verbum ταφίχενσιν, quod de quolibet salsamenti genere usurpatur, proprium dein universo huic negotio condiendorum cadaverum adhaesit. Vid. Herodot. II, 88. 89. III, 16. VI, 30; alios aliorum scriptorum locos dabit Wesseling. ad Diodor. Sicul. I, 91 itemque Creuzer. Commentt. Herodot. pag. 10 de hoc verbo eiusque significatione disputans.

CAP. LXXXVI.

οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέεται] κατέεται Ionica forma pro κάθηνται ut I, 199. Explicat Valckenarius: occupati in aliqua re, et locutionem καθίσθαι ἐπὶ τινὶ de artificibus selulariis, in officina sua sedentibus et operantibus usitatam, aliquot illustrat exemplis. Quare hoc loco κατετάχεται, quod Vallae versio expressit, quodque in Sancrofti libro vetusto compareret, et simili denique loco I, 191 firmari posse videtur („qui ad hoc ipsum constituti erant“) quibusdam placitum video; nisi, quae mea est sententia, ipsius vo-

cis primitivae videatur interpretamentum male dein in textum receptum. Nec denique inhonestum vocabulum, si taricheutas ipsos inferioremque eorum conditionem consideres (de qua conf. nott. ad II, 89) simulque reputes, quae sequuntur hoc loco verba καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην, videri consulto addita ad id ipsum (ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέεται) explicandum; quemadmodum etiam Diodorus I, 91 scribit de iisdem: οἱ μὲν οὖν τὰ σώματα θεραπεύοντες εἰσι τεχνῖται τὴν ἐπιστήμην ταύτην ἐκ γένους παρεληφότες, plures deinceps horum ipsorum classes quasi distinguens, cum primo loco ponat eum, qui scriba dicebatur (ὁ γραμματεὺς λεγόμενος), altero eum, qui παρασχίστης vocabatur, atque tum eos, qui ταφίχενται vocabantur, omni honore dignos et sacerdotibus familiares, ut qui ipsi sacri sint libereque in templa ingrediantur. Quos omnes si Herodotus non accuratius distinctit, minime inde paraschistas et taricheutas (quo nomine in universum declarantur, qui in mortuorum corporibus curam ponunt) confudisse putandus erit: quae est sententia Amadei Peyron (Papyri Graecae. p. 79) de his exponentis atque de universo munere Cholchytarum, quorum in papyro Graeco mentio fit (τῶν τὰς λειτουργίας ἐν ταῖς νεκρίαις παρεχομένων, καλουμένων δὲ Χολχυτῶν) disputantis. Alia quaedam de taricheutarum arte e papyris Graecis attulit Brugsch: Lettre au vicomte de Rougé etc. (Berol. 1850) pag. 37. Neque huc non pertinere videntur, qui in Genes. I, 2 vocantur medici iidemque servi Iosephi, quibus Iacobi cadaver condiendum traditur: quo ipso, opinor, inferior taricheutarum conditio satis declaratur: quam eandem confirmare mihi videntur, quae infra II, 89 narrantur.

σφι κομίσθῃ νεκρὸς, δεικνύουσι τοῖσι κομίσασι παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὄσιον ποιεῖσθαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι οὐνομάζειν, τὴν δὲ δευτέρην δεικνύουσι ὑποδεστέραν τε ταύτης καὶ εὐτελεστέραν, τὴν δὲ τρίτην εὐτελεστάτην. φράσαντες δὲ πυνθάνονται παρ' αὐτῶν, κατ' ἣν τινα βούλονται σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. οἱ μὲν δὲ ἐκποδῶν, μισθῷ ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται,

δεικνύουσι τοῖσι κομίσασι παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα] δεικνύουσι bis reposui itemque mox ἐσεργνύουσι (quod ipsum tres libri afferunt) pro vulg. δεικνύουσι et ἐσεργνύουσι, quod utrumque retinuit Dietsch. Dindorfius scripsit δεικνύουσι et ἐσεργνύουσι. Sed vid. Bredov. p. 402. Intelligit exemplaria s. simulacra mumiarum lignea, pictura inducta et quidem ea, quae Isidem, Osiridem ut plurimum, aliasve res sacras exhiberet. De locutione τῇ γραφῇ μεμιμημένα, qua indicat simulacra ista sic picta fuisse, ut pictura verum maxime imitarentur atque exprimerent, conf. II, 78 ibiq. not.

καὶ τὴν μὲν σπουδαιοτάτην] scil. ταρτίχενσιν, praestantissimam enim intelligit condiendi rationem. Cum enim tria hic ponat genera condiendi, illud observandum, cuiusvis classis modos videri fuisse complures, uti testantur mumiae adhuc quae supersunt. [Quare non mirum, a recentiore Aegyptiarum terrarum peregrinatore quinque classes esse observatas. Vid. Minutoli: Nachträge etc. p. 199. Add. Belzoni Voyage en Egypte t. I. pag. 269 seqq. et Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. 456, qui idem monet, ex magno numero mumiarum Thebis aliisque in locis repperarum id certo apparere, plures gradus huius triplicis, quam Herodotus ponit, rationis condiendi existitisse adeoque necesse videri, plures constituere condiendi modos. Add. Magnus l. l. pag. 61 seq.] Quod vero Heynius l. l. pag. 82 rectius a Diodoro traditum putat, *sumtum* ad unumquodque conditu-

rae genus necessarium *rationem* a taricheutis fuisse propositam defunctorum necessariis, Herodoto sic patrocinatur Zoega (de obell. pag. 252 not. 15), ut moneat cogitari posse singula lignea exempla fasciis pro cuiusque conditurae ratione diversis involuta fuisse, unde ex cuiusvis mumiae aspectu vel ex picto mumiae schemate distinguere, cuius esset classis. Et comprobatur Herodoteam narrationem tabula e sepulcris Ilithyopolis eruta, quae hoc negotium bene expressum nobis ante oculos ponit. Haec Creuzerus l. l. pag. 18 et tab. nr. 1. Caeterum constitit haec prima ratio condiendi talento Attico, teste Diodoro I, 91, quod 1200 thaleris Saxonicos fere aequat; altera ratio viginti minis constitit.

τοῦ οὐκ ὄσιον ποιεῖσθαι τὸ οὐνομα κ. τ. λ.] Cogitandum est de Osiridis simulacro in mumiae formam composito, ut intelligitur tum ex diserto Athenagorae testimonio in legat. pro Christ. cap. 25. p. 32, tum ex ipsius Herodoti locis inter se collatis II, 61. 132. 170 seq. Arguunt etiam ipsae Osiridis imagines vel in sepulcris repertae vel in mumiarum picturis exhibitae. Plura Creuzerus. Conf. etiam Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. 455, Rosellini l. l. p. 336 not., Amad. Peyron. l. l. p. 82.

κατὰ ἣν τινα βούλονται σφι κ. τ. λ.] Supple ταρτίχενσιν. Pro olim vulgato κατὰ ἣν τινα, quod retinuit Dietsch, scripsi κατ' ἣν τινα. Vid. not. ad II, 24.

οἱ μὲν δὲ ἐκποδῶν — ἀπαλλάσσονται] Obloquitur Diodorus l. l., coram populo solemnibusque ritibus

οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἐν οἰκήμασι ὥδε τὰ σπονδαιοτάτα ταριχεύουσι. πρῶτα μὲν σκολιῷ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ ἐγγέοντες φάρμακα· μετὰ δὲ λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὅξεί παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρὴν ἐξ ὧν εἶλον τὴν κοιλίην πᾶσαν·

adhibitis qui dicit condituram esse perpetrata, quod cum Herodoto sic forsitan conciliari poterit, ut, cadavere tradito, necessariis abire *li-cuerit*. Ita Zoega de obelisc. p. 256 et Creuzerus l. l. p. 20. 21.

οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἐν οἰκήμασι] οἱ δὲ sunt taricheutae, cum οἱ μὲν in antecedentibus sint defuncti necessarii; ἐν οἰκήμασι, i. e. non suis in aedificiis sive defunctorum in aedibus, sed in aedificiis illis publicis ad condienda cadavera destinatis, quo mortuos hunc in finem detulerint. Vid. II, 85 fin.

ὥδε τὰ σπονδαιοτάτα ταριχεύονσι] i. e. κατὰ τὴν σπονδαιοτάτην ταριχεύουσιν, ut monet Schweighaeuserus.

σκολιῷ σιδήρῳ] Huiusmodi cultros ex aere (*Bronze* dicunt) elaboratos complures se vidisse adeoque secum in Germaniam attulisse testatur Minutoli: Nachträge etc. pag. 195 not. 1. Observat Fritze loco mox l. pag. 14, Berolini in museo Aegyptio ferrum tale aduncum monstrari itemque lapides multos ex genere λίθου Αἰθιοπικοῦ mox commemorati.

διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι τὸν ἐγκέφαλον] Cerebri per nares ducti cum nulla apud Diodorum mentio, Herodoteam narrationem haud pauci in examen vocantes prorsus congruam ac veram invenerunt inque mumiis ipsis partes narium ferro laesas reperiri testati sunt. Vid. Creuzer. l. l., qui inprimis laudat Blumenbach in: Goett. Magaz. I. p. 135 et Beiträge zur Naturgesch. I. p. 131 ed. sec., Royer. et Iomard. in Descr. de l'Eg. Ant. vol. II. p. 215. 344. Hisce adde Wilkinson. l. l. pag. 456, Rosellini l. l. p. 337, Walne in: Zeitschrift für Alterthumswiss. 1834. nr. 48. p. 392, Fritze: De condi-

tura corpp. mortt. (Berolin. 1834. 4.) p. 16 seq.

τὰ δὲ ἐγγέοντες φάρμακα] Medicamenta haec qualia fuerint, ex resina aliisque materiis in cranio mumi-
arum repertis colligere licet, quamquam illud quidem mirum, aliis in craniis plurimam, in aliis prorsus nullam esse repertam. Vid. Creuzer. l. l. ibique Blumenbach. l. l. pag. 93 et Gmelin. in Comm. soc. Gott. IV. p. 4 seqq., Fritze l. l. pag. 17, Magnus l. l. pag. 30 seq.

λίθῳ Αἰθιοπικῷ] His paria quidem tradit Diodorus I, 91. Lapidem ipsum ad secundum cadaver adhibitum ex eo genere volunt esse, quod Strabo (XVII. p. 808 s. 1158) Syenen inter atque Philas se reperisse testatur nigrum ac durum; quae durities certe valde congruit ei usui, cui Herodotus adhibitum esse illum scribit. Et reperti sunt utique in mumiis eiusmodi cultri ex Aethiopico s. Syenita lapide confecti. Vid. Creuzer. l. l. ibiq. Caryophil. de marmorr. pag. 38 seq., Boettiger: Ideen z. Arch. d. Maler. pag. 72 coll. Blumenbach in: Goett. Magaz. I. p. 139, Fritze l. l., Rosellini l. l. p. 338, qui idem addit, hunc lapidem Aethiopicum non alium videri ac silicem eum, qui apud Italos pietra focaja (apud nos: *Feuers. Flintenstein*) vocetur, cum iuxta mumias plura huius lapidis fragmenta in cultri formam effecta eaque valde acuta ipse invenerit. Ac de tali lapide hoc loco cogitari vult quoque Wilkinson (Manners etc. III. p. 261), cum aliis locis de Syenita cogitandum sit.

παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρὴν] „Qui hoc faciebat, hinc παρασχίστης dicitur Diodor. I, 91. [vid. supra ad initium cap. nott.] — λαπαρὴν dicit partem mollem

ἐκκαθάραντες δὲ αὐτὴν καὶ διηθήσαντες οἶνῳ φοινικητῷ, αὐ-
 τὶς διηθέουσι θυμῆμασι τετριμένοις. ἔπειτα τὴν νηδὺν

inter ossa pectoris et ossa ilium interiectam. — Illud memorabile, ab Herodoto unam tantummodo incisionem agnosci sub costarum parte factam; contra in pictura ex mumiae involucro desumpta apud Kircher: Oed. Aeg. III. p. 512, quam nuper exhibuerunt editores Winkelmann. hist. art. I. tabul. 2, incisio fit supra umbilicum, nec minus Gryphius mumiam Wratislaviensem in linea alba incisam refert pag. 52. Quae si admittas, quo Herodoti fidei patrocineris, binas incisiones in uno eodemque cadavere factas dixeris necesse est. At vero praestat in medio relinquere, quae ex recentioribus et partim fortasse mangonicis mumiis referuntur, et circumspicere potius germanas ex Thebaicis sepulcris erutas. Atque in iis unam duntaxat incisionem offenderunt Francogalli eamque in sinistra corporis parte factam, ut est apud Diodor., testantibus Villoteau ap. Sylvest. de Sacy ad Abdallatif. Rel. de l'Eg. tom. I. pag. 20 et Royer. in Descript. de l'Eg. livr. X. pag. 215. Quorum hic mumiis etiam reperit, quae nullum incisionis vestigium exhiberent." Creuz. l. l. Add. Rosellini l. l. et praecipue Magnus l. l. pag. 37.

ἐξ ὧν εἶλον τὴν κοιλίην πᾶσαν] Ad ἐξ ὧν εἶλον conf. nott. ad I, 194. κοιλία ventrem quidem et alvum significat, indeque etiam intestina, quae alvo continentur. Sed cave credas Herodoti eam esse sententiam, ac si intestina, ex alvo exemta, dein purgata ac vino eluta, rursus in cavitate ventris fuerint reposita, prout viri quidam docti censuerunt. Cum enim κοιλίη (alvus) primo loco utique indicet intestina, quae fuerint exemta, in verbis ἐκκαθάραντες δὲ αὐτὴν κ. τ. λ. vocem αὐτὴν ad κοιλίην quidem referendam esse patet, sed ita, ut κοιλίη intelligatur cavitas ventris, a qua intestina ac viscera erant exemta. Ad hanc igitur cavitatem ventris referenda sunt, quae de ex-

purgatione, elutione et extersione alvi Noster scribit, minime ad intestina ipsa, quibus quid factum sit, postquam exemta fuerint, egregius docet Porphyrii locus de abst. an. IV, 9 (10). p. 329 seq. ed. Rhoer. singulari cura tractatus a Creuzero l. l. pag. 31 seq. Iustam vero Herodotei loci interpretationem, quam dedimus, Schweighausero debemus, cui etiam accedit Rosellini l. l.

διηθήσαντες οἶνῳ φοινικητῷ] i. e. eluunt vino palmeo; in quo cum Nostro plane facit Diodorus I, 91. De vino e palmis parato diximus ad I, 193. Magna palmarum in Aegypto fuit copia, neque tamen illarum ea praestantia atque in Asia. Plura Creuzer. l. l. Magnus l. l. p. 32 declarat, hoc vinum fuisse liquorem spirituosum e palmarum succo paratum vel e fructibus dulcibus fermentationi subactis. Tu conf. Dioscorid. V, 20, qui, quomodo hoc vinum conficiatur, indicat.

Θυμῆμασι τετριμένοις κ. τ. λ.] „Horum aromaticum proventum in Arabia felicissimum ac percipiendi modum ipse Noster describit III, 107. 110. 111. — Atque Gmelinus (l. l. p. 18) in his Herodoti verbis docet bina nobis tenenda esse: primum, adhibita fuisse herbas et succos aromaticos odoratosque; alterum hoc, ventris cavum non perfusum esse materia condiente, sed subtilissimo per colum sive cribrum traiectione eius pulvere repletum; quod intelligatur e verbis θυμῆμασι τετριμένοις et τετριμένης. De herbarum autem pulvere cogitat etiam Heynius (Comment. soc. Gott. IV. p. 18), in hoc tamen falsus, quod viscera in alvo reponenda eo pulvere adpersa putat. In alia omnia abt Rouellus in Memm. acad. Par. scientt. ann. 1750. pag. 120 seqq. Negat enim pulverem aromaticum in viscera iniectum, eiusque rei duas causas affert; neque enim idoneum esse solum pulverem eiusmodi siccandis corporibus, neque vero re-

σμύρνης ἀκηράτου τετριμμένης καὶ κασίης καὶ τῶν ἄλλων
θνωμάτων, πλὴν λιβανωτοῦ, πλῆσαντες συβράπτουσι ὀπίσω.
ταῦτα δὲ ποιήσαντες ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας

periri eius pulveris reliquias in mumiis. Contra haec disputat Lauthius in Histoir. de l'anatom. vol. I. pag. 20 seq. et oblocutus priori argumento hoc alterum ita infrin- git, ut dicat: pulverem eum adhi- bitum esse nonnisi pretiosissimo ge- neri condiendorum corporum eaque cadavera medicata perrara esse, pro- inde facile potuisse fieri, ut Ronel- lus hoc genus mumiarum non vi- derit. Haec Lauthius, recteque, si quid video. Nam quae per Euro- pam asservantur mumiae, eae ple- raeque herbarum ipsarum aliarum- que rerum farragine repletae sunt. Atqui ex istiusmodi centonibus haud- quaquam pendet auctoritas Hero- doti, ut qui in Thebaide hypogae- isque regum alias mumias specta- verit. Caeterum in exitu iuvat ad- scribere verba Apuleii in Apolog. p. 295 Elmenh.: — ut si *thus* et *cassiam* et *myrrham* ceterosque id genus odores *funeri* tantum emptos arbitreris, cum et *medicamento* pa- rentur et sacrificio." Creuz. l. l. pag. 36. 37. Scribit Fritze l. l. p. 19, haud dubium esse, styracem, opobalsamum et ladanum e cisto Cretico profluens, et herbas, flores, et semina plantarum labiatarum et umbelliferarum, quibus Aegyptus abundat, esse adhibita, atque con- tusa aromata, quae h. l. Herodo- tus commemorat, e pulvere harum plantarum cum resinis et balsamis mixto compactam et densam mas- sam efficiente esse composita.

τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τε-
τριμμένης — πλῆσαντες] νηδὺν hic
quoque dicit cavum ventris, inte-
stinis exenteratis.

σμύρνης ἀκηράτου τετριμμένης]
Myrrham ἀκηράτου hanc, i. e. *pu-
ram, illibatam* (conf. quae Creuzerus
dixit de hac voce et Struve Opuscc.
I. p. 22.) Creuzerus l. l. comparat
cum eo, quod in Exod. XXX, 23 di-
citur ἄνθος σμύρνης ἐκλεκτῆς, i. e.
(explicante Michaele) succus *myr-*

rhæ *sponse fluentis*, neque incisione
aliqua eductus; qui inde sit gene-
rosior, ex Africae nimirum arbus-
cula acaciarum consimili emanans.
Plura citat Creuzerus l. l., itemque
admonet Evang. Ioann. XIX, 39, ubi
myrrha condiendo Iesu corpori in-
servit. Quo de loco uberrime dis-
putavit in Plin. Exerc. Salmasius,
et mumiarum quoque mentionem ita
fecit, ut discrimen monstaret inter
exenterata cadavera Aegyptiorum
et pollincta tantummodo, qualia
apud Iudaeos fuere. Magnus l. l.
p. 32 myrrham et cassiam scribit
probabiliter fuisse resinam arboris
mimosae et corticem lauri cassiae
et cinnamomi. Utrum myrrha usi
sint veteres Aegyptii, non prorsus
certum esse ait Fritze l. l. p. 19,
quamquam admodum probabile.

καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θνω-
μάτων] Herodotea *cassia* est *κασία
σύριγξ* s. *cassia fistula* (Canelle) et
vero fortasse *laurus cassia* Linn. con-
similis cinnamomo, quo ipso con-
dita Aegyptiorum cadavera prodit
Diodorus l. l. Vid. Herod. III,
107. 110 et a Creuzero allata. —
θνώμα ab eo, quod antecedit, *θυ-
μήμα*, non nisi forma differre, recte
monet Ruhnken. ad Timaei Lex.
Plat. p. 143. Adde alios a Creuzero
laudatos, quo et huius vocis et ante-
cedentis *θυμήμα* intergritas intel-
ligatur. Mox de *thure*, quod *λιβα-
νωτοῦ* nomine intulit, vid. III, 107.
Plura Cr., unde haec adscribimus:
„Elicitur autem ex arbore thurifera,
quam pro *Iunipero Phoenicia* s. *thu-
rifera* habent nonnulli, succus du-
plex: maior s. *stagonias*, et minor
s. *orobias*; vid. I. H. Voss. ad Vir-
gil. Georg. II, 117. Eclog. VIII,
65."

ταριχεύουσι λίτρῳ] λίτρῳ ē me-
lioribus codd. nunc receptum pro
vulg. *νίτρῳ*, quod Alexandri de-
mum temporibus in usum venit;
inde λίτρον Atticos dicere, *νίτρον*
seniores, monet Moeris Grammati-

ἑβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτων οὐκ ἔστι ταριχεύειν.

cus, ubi vid. Piersoni not. pag. 246. Add. Lobeck. ad Phrynich. p. 305 et conf. Ideler ad Aristotel. Meteorolog. I. p. 639. II. p. 474. Est vero satis nunc cognitum, non esse hoc salis genus, sed istud, quod *natrum* et *alcali minerale* nunc vocamus („mineral-alkalisches Salz“), quod variis in regionibus, australibus praesertim, invenitur et saponi conficiendo inservit, quoque hodie etiam per Aegyptum lineae purgantur. Vid. Theophrast. de ign. p. 434 (Schneider. Eclogg. phys. p. 154 et nott. p. 90. ibiq. Beckmann. ad Aristotel. mir. ausc. LIV. p. 111 et ad Antigon. Caryl. pag. 216). Cuius ipsius cum nulla fiat apud Diodorum mentio, neque etiam eius certum vestigium in mumiis chemica exploratione perquisitis appareat, dubitarunt viri docti nec quidquam certi pronuntiare voluerunt. Sed nuperrime testatus est Blumenbachius (Beiträge z. Naturgesch. II. pag. 53. 87 s. 113), se natri haud ambigua in cadaveribus Aegyptiorum medicatis vestigia offendisse, neque carnem solum, verum etiam spondylos natro arrosos vidisse. Atque natrum ob calidam naturam efficax ad siccandum: ita ut, cum iam antea aromata in cadaver infusa per se absorbere exsiccareque par sit, quidquid humoris in cavitatibus reliquum sit, nil impediat, quo minus corpus sic conditum et sale alcalico etiam prorsus exsiccatum per septuaginta dies adeo indurescat, ut a putredine nihil sit metuendum. Quod vero quis opinatus est, natri post immissi eam futuram esse vim, ut quidquid in illis aromatibus efficacitatis inesset ad conservandum corpus, id omne fere per illud postea accedens in saponem converteretur et ad nihilum redigeretur, hoc satis iam exposuit Lauthius in Anatomiae histor. I. p. 20 seq. docens, nunquam saponem inde effici, si quis salem alcalicum cum resina (cedria) confuderit et commiscuerit. Haec fere summa est eorum, quae dispu-

tavit Creuzer. I. l. p. 41—45. *Alcali minerale* et praecipue *natrum carbonicum* hic intelligi docuit quoque Fritze I. l. p. 20. Magnus, qui I. l. p. 32 seq. varias virorum doctorum sententias recensuit, certum sal hic intelligi posse negat: Aegyptios probabiliter adhibuisse putat vel *sal alcalinum* („kaustisches Laugensalz“) ad viscera evertenda, vel *sal neutrale solutum* („eine Auflösung von Neutralsalzen“) ad totum cadaver eluendum vel ad iniectiones in arterias faciendas. De veterum nitro pluribus exposuerunt Harless. et Thierfelder in libro: Ianus etc. I. p. 457 seqq. III. p. 29 seqq.

κρύψαντες ἡμέρας ἑβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτων κ. τ. λ.] *πλεῦνας* scil. *ἡμέρας*. Fuere, quibus hoc septuaginta dierum spatium in isto longius videretur, ita ut non ad salitionem tantum, verum ad universam condituram vel omne luctus tempus eas ferri mallet, praesertim cum Diodorus *triginta* aut *quadraginta* ponat dies, quibus etiam Iacobi Patriarchae condituram absolutam esse legimus in Genes. I. 3, quibus quadraginta diebus impletis fleverunt Iacobum Aegyptii (alteris septuaginta diebus: quae ipsa cum Herodoteis ita convenire vult Hengstenberg (Die Bücher Moses etc. p. 70 seq.), ut, quos Herodotus ponat septuaginta dies, hi omne luctus tempus complere putentur, neque tantum ad salinationem pertineant. Conf. Wesseling. ad Diodor. I. 91, Zoega de obelisc. pag. 253, Heyne Spicileg. mum. pag. 8. Sed tale quid minime iusta Herodoteorum verborum interpretatio patitur, ex qua septuaginta dies ad hanc salitionem unice pertinuisse statuendum est. Nec excedere debebant hoc spatium, quia, natro diutius incluso, periculum erat, ne solidiores quoque corporis partes dissolverentur; unde etiam lotio dein adiecta, quo natri vasorumque lymphaticorum reliquiae abstergerentur a cadavere. — Plura Creuzer. I. l. admonens

ἐπεὰν δὲ παρέλθῳσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαντες τὸν νεκρὸν, κατελίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνης βυσσίνης τελα-

de vi *siccandi*, quae in natro inest. Quo ipso omnis tollitur difficultas. Neque hic quoque negligendum, operosissimam et praestantissimam h. l. condituram a Nostro commemorari.

κατελίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνης βυσσίνης τελαμῶσι κατετεμμένοις] i. e. *totum corpus sectis ex sindone byssina fasciis involvunt. Sindonem* (quam vocem ab Hebraico קִיטָה repetunt) linteum dici tenuissimum, ex quo interiores tunicae conficiebantur, vulgo tradunt: vid. Thesaur. Steph. Ling. Graec. VII. pag. 264 seqq., Schleusner in Nov. Lexic. in N. T. II. pag. 872 seq., quibus add. Creuzer. I. I. p. 46. Cum vero hoc loco sindonem βυσσίνην dicat Noster, plurimi hoc pro *cotoneo* acceperunt, nonnulli *lintheos* intellexere pannos, quibus et ipsis involutae repertae sunt mumiae, quamvis alii hoc prorsus negatum vellent. Sed Iomardus (Descr. de l'Ég. Antiqq. II, 10. §. 8. p. 339) ut plurimum *cotoneum* a se repertum in sepulchris dicit; quos linteos in hypogaeis insulae Philiarum pannos offenderit, eos pauperimis amiciendis inserviasse; quare vix dubitandum, quin h. l. *cotoneum* intelligi voluerit Herodotus, qui si de linteis fasciis cogitasset, hoc ipso vocabulo usus fuisset, ut supra II, 81, ubi tunicas commemorat linteas. Et quae circa Thebas nuper reperta sunt operose condita cadavera, ad primam classem haud dubie referenda, ea plurimum cotonei exhibuerunt. Haec pluribus exposuit Creuzer I. I. p. 45—50, cuius sententiam quoque tuetur Rosellini (Monum. civil. I. p. 353. III. p. 339), qui hoc Herodoti loco de cotoneo unice cogitari posse statuit. Aliorum viro- rum doctorum sententias modo linteas, modo cotoneas fascias intelligentium protulit Magnus I. I. p. 37. De *lintheis* fasciis cogitandum esse pronuntiat Wilkinson (Manners

etc. III. p. 115) idque accuratissima fasciarum ipsarum, quibus illigatae fuerint mumiae, inquisitione a viris doctis instituta probari affirmat, idemque invenit Iames Thomson, qui haec ipsa mumiarum involucria diligentissime perquisivit, arte microscopica adhibita: vid. On the mummy cloth of Egypt, in Classical Mus. VII. p. 152—163. Neque aliter iam statuerat Letronne (Journal des Sav. 1844. pag. 666. Recueil des inscriptt. Grecs de l'Égypt. I. p. 282) ac nuper statuit C. Ritter (Denkschrift. d. Akad. d. Wissensch. zu Berlin ann. 1851. pag. 315 seqq.), qui et hoc Herodoti loco et altero, qui exstat VII, 118, non nisi de lino subtilissimo cogitari posse censet, cum cotonei nullus fuerit usus per Aegyptum neque in mumiarum fasciis, neque in vulneribus sanandis. Accessit C. F. Hermannus in Becker. Charicl. III. p. 187 mihi quae ipsi in his acquiescendum videtur. Ac si quae- ras, cur Herodotus, linteas fascias si revera intellexerit, non *lintheas* quoque dixit has, sed e *sindone byssina* sectas, admonuit Lassen (Indische Alterthumsk. I. p. 250. II. p. 554 seq. coll. Aug. Guil. Schlegel: Indien im Berlin. Taschenbuche 1820. pag. 7), Graecam vocem σινδόνης e Sanscritana voce *Sindhu* deductam nil nisi *Indicum* significare indeque ut ad alias res, ita ad vestes Indicas e gossypio confectas (vid. Herodot. III, 106 fin. coll. Theophrast. Hist. Plant. IV, 7, 7. Strab. XV. p. 603 coll. 717) et ex India in alias terras transportatas adhiberi: addi vero βυσσίνης utroque Herodoteo loco, ut vestes s. fasciae ex lino subtilissimo factae intelligantur, cum βύσσης lini genus quoddam tenuissimum declararet: de qua voce tu vid. allata in Thesaur. Ling. Graec. II. p. 460 ed. Dind. Plura quoque attulit Creuzer I. I. pag. 49 seq., Schleusner I. I. Vol. I. pag. 407 seq. In Rosettana inscriptione ὀδὸνια βύσσιννα

μῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρόντες τῷ κόμμι, τῷ δὲ ἀντὶ 143
κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδε-
ξάμενοι μιν οἱ προσήκοντες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρω-
ποιδέα, ποιησάμενοι δὲ ἐσεργνύουσι τὸν νεκρόν· καὶ κα-
τακληῖσαντες οὕτω θησαυρίζουσι ἐν οἰκῇματι θηκαίῳ, ἰστάν-

(lin. 17. 18) *pannos linteos recte interpretatur I. Franz. in Corp. Inscr. Graec. T. III. p. 338, dissente Drumanno (Untersuch. über d. Inscr. v. Rosett.) pag. 159 seq. — τελαμῶνας dicit fascias dissectas, quod additum κατατετμημένοισι satis arguit, atque Pausaniae Nostrum imitantis usus II, 11. §. 4, quod haud fugit Siebel. Add. Salmas. ad Vopisc. Aurelian. p. 422 (vol. II). Alii lora interpretantur, ad rem haud falso, quamquam vocabulo minus hac in re solemnique usitato. Videas Creuzer. Summum vero artificium, quod in amicum cadaveribus adhibuerint veteres Aegyptii, satis nunc mumiarum reliquiae indicant, quas haud minori cura illustrarunt docti Galli. Unde, alia ut taceam, apparet, super fasciis applicita esse duplicia triplicia ac saepe plura, etiam integumenta e cotoneo contexta, atque in his demum integumentis picturas esse exhibitae varii generis. De quibus cum plane taceat Noster strictim tantummodo summamque narrans hanc cadaverum fasciis involvendorum rationem, id ante omnia tenendum, illam haud caruisse interiore quadam atque insigniore significatione, et Aegyptiorum cum mysteriis coniunctam fuisse; de quibus cum silentium sibi imposuerit Noster, non mirum, eum tam strictim et levi quasi brachio haec attigisse. Vid. Crenzerum l. I. ibique Iomard. (Descr. de l'Eg. Antiqq. II. sect. X. §. 8. pag. 338 seq. Royer. Ibid. X. p. 219); add. Minutoli: Nachträge etc. pag. 200 seqq.*

ὑποχρόντες τῷ κόμμι] scil. τελαμῶνας, ita ut fasciae intelligantur gummi subitae. κόμμι sive gummi Arabicum ex spina manans simillima loto Cyrenaeae memorat No-

ster II, 96. Capititur humor iste ex spina Aegyptia sive acacia, quam plurimi existimant *mimosam Niloticam* Linnaei, guttatim inde defluens. Atque fidem Herodoti hic quoque tuentur experimenta in mumiis instituta, quae resinam exhibuerunt tenaciorem, ignis admoti vi ex mumiarum involucris redundantem. Plura Creuzerus l. I. Muniteli l. I. pag. 196 seq. eo quidem inclinat, ut κόμμι existimet esse gummi Arabicum, quod in Aegypto terrisque adiacentibus copiose capiat. Sed Iohnius κόμμι ab Aethiopicis dici putat lacrimas *Tanae Sarcocollae*, ita ut illam materiam, quae nunc *Sarcocolla* vulgo vocatur, commodè adhibere potuerint. Formam dativi τῷ κόμμι noli mutare, licet Anecd. Bekker. I. p. 104; 1: κόμμιδι ἢ δοτική *Ἡρόδοτος δευτέρῳ*: quod Herodoteum esse merito negat Bredov. p. 268, cum posteriores scriptores flexerint κόμμιδος et κόμμεως. — Mox κόλλη est *gluten*.

ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρώποειδέα] i. e. *capsam conficiendam curant hominis figura*. Ubi observandum usum medii verbi ποιεῖσθαι, quem attigimus supra I, 31. τύπον ἀνθρώποειδέα intellexit *capsam* s. *arcam ad hominis figuram effictam*, prorsus ut apud Diodor. I, 21. IV, 6. Atque singulare fabrorum genus fuisse videtur, qui istiusmodi capsas facerent, et quidem ex sycomori (quae arbor est *ficus sycomori* Linnaei, Isidi sacra) ligno. Plura Crenzerus.

ἐσεργνύουσι τὸν νεκρόν] scil. ἐς ξύλινον τύπον s. in arcam ligneam.

θησαυρίζουσι ἐν οἰκῇματι θηκαίῳ] i. e. (inclusum cadaver) reponunt in conditorio sepulchrali, *rectum* statuentes ad parietem. Elegantem usum verbi θησαυρίζειν exponit

τες ὀρθὸν πρὸς τοίχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα

Creuzerus. Quod proprie de auro, argento (II, 121. §. 1) aliisque bonis, etiam iis, quae victui insecuiunt, servandis adhibitum inde ad ea refertur, quaecumque, ut cara nobis et pretiosa, recondita volumus vetustatem ferre. — Verba: ἐν οἰκῆματι θηκαίῳ si quidem sana sunt, nihil aliud significare possunt, nisi in conditorio nulli alii rei quam solis arculis recipiendis destinato reposita fuisse corpora medicata loculis inclusa, sive (ut Heynius vult) in loco quocumque recipiendis loculis constitui solito, ne scilicet aedium sarcrario aedificiisque privatis hoc factum esse existimemus. Iam conclave erit cogitandum arcularum congearum multitudine distinctum insignitumque. Sed negotium facessit adiectivum θηκαῖος, cuius vix alterum exemplum reperias, a θήκη (i. e. arca, locus, cf. ad II, 67) derivandum. Quo illud accedit, binos libros pro θηκαίῳ offerre θηβαίῳ, quale adiectivum haud est insolitum. Hoc si recipias, Thebaica regio intelligenda erit, insignis illa quidem ac fere primaria hominum sepultura conditorum ipsoque deo primario Osiride et recipiendis procerum ac ditiorum Aegyptiorum cadaveribus, medicatis potissimum destinata. Ut enim summa in ipsis condiendis mortuis cura, ita haud minor, in locis sepulturae eligendis. Thebaicae autem regionis cum summa esset sanctitas, consentaneum profecto, opulentiores quoque illuc corpora sua medicata deferri atque reponi iussisse. Iam sensus lectionis a Creuzero pluribus illustratae (cf. p. 73. 95 seq. 103 seqq.) hic erit: corpora medicata et arcis inclusa deferunt in Thebaidem (utpote conditorium religione maxime consecratum) ibique in sepulcro condunt. Unum tamen, antequam de lectione certius pronuntiaveris, reputes velim; οἰκῆμα cum latius pateat significatione et quaecumque aediculam cameramve denotare possit, necesse videri addatur aliquod vocabulum, quo eius

vis accuratius definiatur et illustretur. Quod additum invenimus θηκαῖον, id ad argumentum non ineptum videri poterit, ita ut domus intelligatur s. camera, adservandis loculis (θηκαῖς) destinata. Valckenarius, qui loci difficultatem perspexit, coniecerat ἐν οἰκῆματι καὶ νεφῶ, quemadmodum etiam apud Diodorum I, 92 exstat. Miot., alter Gallus interpres, sic vertit: „dans la chambre sépulcrale de la famille.“ Neque aliter Rosellini (Monum. civ. III. p. 340) de sepulcri loco sive domo recipiendis s. deponendis arculis constituta accipi vult. Quare retinendum duxi θηκαίῳ cum recentt. edd.

οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκενάζοντες νεκρούς] Supplere possis cum Schweighauesero orationem hunc in modum: τοὺς κατὰ τὰ πολυτελέστατα ταριχευομένους. Quidni facilius supplere: βουλουμένους; ut in seqq. τοὺς τὰ μέσα βουλουμένους; sensus haud obscurus: „haec est ratio apparandi ea cadavera, quae pretiosissima condita volunt.“ Ad verba: ὁσάντις ὀρθὸν πρὸς τοίχον μόνει Belzoni (Voyage I. pag. 266) in cryptis à se detectis se contrarium invenisse, quippe mumias „couchées par rangées horizontales; quelques-unes étaient enfoncées dans un ciment qui a dû être mou quand les caisses y ont été déposées.“ Omnes mumias humi iacere affirmant quoque Clarke Travels etc. II, 2. p. 163 coll. p. XV. et Rosellini l. I., idque etiam cernitur ex imagine camerae sepulcralis Thebanae mumis repletae, quam exhibuit Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. XXXI. Sed apud eundem Wilkinson. (Manners etc. sec. ser. II. p. 388) mumias stantes et erectas, quibus officium persolvunt sui, ex ipsis monumentis Aegyptiorum descriptas conspiciamus, itemque p. 385 mumias erectas, quae vel oleo perfunduntur vel in conditorium (οἰκῆμα θηκαῖον) a suis abducuntur, adstante pone homine, qui mumias erectas a tergo sustinet, ne deci-

ἵσκειάζουσι νεκροῖς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πολιτελείην φεύγοντας, σκευάζουσι ὧδε. ἔπειτ' αὖν τοὺς κλυστήρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γινομένου, ἐν ᾧ ἐπλήσαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀναταμόντες αὐ-

dant. Ad talia profecto Noster respicere poterat.

CAP. LXXXVII.

Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους] Quae sic circumscribit Heynius: τοὺς βουλομένους κατὰ τὴν μέσσην ταρχευσίν σφι τὸν νεκρὸν σκευάζειν. Et conf. II, 88 init. Quamquam verbum *σκευάζειν* non tam ad ipsos necessarios defuncti curam gerentes, quam ad curam mortuo impendendam spectat. Pro βουλομένους olim βουλευμένους, quod ab antiqua forma βουλόμαι repetendum non displicet Schweighaensero. Nam verbi βουλευέσθαι nullus hic locus. Conf. II, 86. VI, 66.

τὴν δὲ πολυτελείην φεύγοντας] πολυτελείην dedi (pro πολυτελήτην) eum recentt. edd. Vide nott. ad I, 51. Ad verba seqq., ubi coniunctivum in protasi positum (ἔπειτ' αὖν — πλήσωνται) excipit aoristus in apodosis, ut etiam in fine capituli, conf. similes locos allatos a Nitzsch. ad Odys. XII, 66 et nott. ad Herod. I, 194. — κλυστήρ dicitur instrumentum, quo liquoris in alvum fit immissio; τὸ κλύσμα id ipsum, quod immittitur s. immissum est. Plura vid. in Thes. Ling. Graec. IV. p. 1663 Dindorf.

τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γινομένου] Alii brevius exprimunt ἔλαιον τὸ ἐκ τοῦ κέδρου s. ἔλαιον κέδρον, oleum cedrinum, quod ex cedro s. iunipero oxycedro s. cedro baccifera s. Cilicia capitur, sive ἡ κεδρίη, ut mox Noster loquitur. Quod ad hocce oleum cedrinum, ut Herodotus ait, notat Gmelinus (l. supra l. pag. 15): cogitari debere liquidam materiam, quam ex cedri ramis lignoque elicerint veteres; factum esse hoc ita, ut adurerent eiusmodi arborem, quo liquefacta resina efflueret. Verum dubitat idem vir doctus p. 19 l. l., periculorum

chemicorum auctoritate fretus, cedriam aut aliam quandam resinam simplicem frequentatam fuisse in condiendis cadaveribus, cum mixtae ut plurimum conditurae, nimirum compositae ex bitumine et resina, vestigia reperiantur. Asphalti communis rarum in parandis mumiis usum fuisse monet quoque Blumenbachius (Beitr. z. Naturgesch. II. p. 88. 123), addens, cedriam ut plurimum admixtam fuisse, fluidam autem cedriam clysteribus inseruisse. Haec transcripsi e Cruizeri Comm. p. 75 seq., ubi plura disputata in utramque partem exhibentur, cum, quae ad probandam Herodoteam sententiam e cedri natura (nam purgantem cedriae vim ipsi veteres medici agnoscunt) prolata fuerint argumenta, ab aliis ad confutandum Herodotum sint detorsa. Quae nos quidem nihil moramur quippe in re, quae medicorum tantum et physicorum chemicorumque accuratiori investigatione ad liquidum duci poterit. Hoc tamen addo, quod in Minutoli: Nachträge etc. observatum invenio a Iohnio p. 197, cedriam videri resinam s. oleum Terbinthinum (*Terpentinöl*), quod ex omnibus arboribus, quae ad pini genus pertineant, capiatur. Negat quoque Magnus l. l. p. 34, liquore e cedro parato tale quid effici potuisse, quod vult Herodotus, cuius verba omnino castiganda et emendanda esse statuit Fritze l. l. p. 19: „nam fieri non potest, ait, quin in roctum et viscera infarctum ea corrodat; potius suspicari debemus, prius solutionem Kali sive Natri caustici (Aegyptiis haud ignoti) in viscera eos inieciisse, quibus corrosis iisque cum causticis emissis cedria evacuatam alvum implevisse.“

οὔτε ἀναταμόντες αὐτὸν] scil. τὸν νεκρὸν, non incidentes corpus defuncti ad sinistram partem. Conf.

τόν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν ἔδρην ἐσηθήσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπίσω ὁδοῦ ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ τελευταίῃ ἐξέλθουσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσηκάν πρότερον· ἣ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα ἐωυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηκότα ἐξάγει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει· καὶ δὴ λείπεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέσμα μῦνον καὶ τὰ ὀστέα. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν, οὐδὲν ἔτι προηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταριχεύσις δὲ ἔστι ἥδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρμαίη διηθήσαντες τὴν κοιλίην ταριχεύουσι τὰς ἐβδομήκοντα ἡμέ-

not. ad II, 86: παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρην.

οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν] i. e. album non exenterantes. Patet h. l. νηδὺν atque κοιλίην non differre significatione, ut recte etiam monuit Schweigh. ad II, 86.

κατὰ δὲ τὴν ἔδρην ἐσηθήσαντες] i. e. per anum ingerentes. Nam ἐσηθεῖν est per clysterem intromittere, ingerere, quod cum purgandi ventris causa fiat, glossa Herodotea ἐσηθήσαντες hic exponit: ὀλίσαντες, i. e. purgantes.

καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπίσω ὁδοῦ] i. e. cohibentes illud lavacrum, ne eadem via retro exeat; ἐπιλαμβάνειν hic eadem cohibendi, retinendi notione, quam in verbo καταλαμβάνειν notavimus ad I, 46.

ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας] nitro scilicet per statutum septuaginta dierum numerum; vid. II, 86.

ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην] κεδρίη est resina cedrina s. τὸ ἀπὸ τοῦ κέδρου ἔλκειν γινόμενον, ut supra dixit. Mox τὴν νηδὺν stomachum cum intestinis dici observat Schweigh.; τὰ σπλάγχνα vero esse nobiliora, quae vulgo dicantur, viscera. In seqq. cum Gaisf. rescripsi τὸ λίτρον pro τὸ νίτρον; confer ad II, 86.

ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν, οὐδὲν ἔτι προηγματευθέντες] i. e. his ita peractis reddunt cadaver propinquius nihil amplius negotii suscipientes; quod ad mortuum attinet.

Ad verba ἀπ' ὧν ἔδωκαν conf. I, 194 ibique nott.

CAP. LXXXVIII.

συρμαίη διηθήσαντες τὴν κοιλίην] i. e. syrmiā (liquore purgatorio) eluunt ventrem. Quid συρμαίη sit Nostro, vix certo definitur licet, cum ipsos inter veteres minime conveniat. Sunt, qui succum plantae Aegyptiae, raphani, ut quibusdam placet, perhibeant; sunt qui de potionibus accipiant, quae e sale et aqua conficiantur; alii denique natrum fuisse existimant Aegyptium ad clysteres adhibitum. Utut dixeris, purgatoriam vim in liquore fuisse constabit. Plura Creuzerus l. l. pag. 79 seq. Iohnio (ap. Minutoli: Nachträge p. 198) syrmiā vel recens aloës liquor vel aloë aqua soluta videtur. Idem in infantis quadam mumia medullam tamarices („Tamarindenmark“) aut cassiae sibi invenisse putabat. Conf. infra II, 125 ibiq. not. De natro soluto intelligit Rosellini l. l. pag. 341, improbante ut videtur Thierfelder, qui de natro cogitari posse negat assertque librum Ioannis Lange: de Syrmaismo et ratione purgandi per vomitum ex Aegyptiorum inventionem et formula Parisiis 1572 et aliquoties postea editum. Magnus l. l. p. 35 probabiliter intelligi posse putat: „eine Auflösung von kautischem Langensalz.“ Nec aliter iudicat Sprengel:

87 σκευάζουσι νεκρούς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πολυτελείην φεύγοντας, σκευάζουσι ᾧδε. ἐπεὶ τὸν κλυ-
στῆρας πλήσονται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γινομένου, ἐν
ᾧ ἐπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀναταμόντες αὐ-

dant. Ad talia profecto Noster re-
spicere poterat.

CAP. LXXXVII.

Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους]
Quae sic circumscribit Heynius:
τοὺς βουλομένους κατὰ τὴν μέσσην
ταρίχυσίν σφι τὸν νεκρὸν σκευα-
σθῆναι. Et conf. II, 88 init. Quam-
quam verbum σκευάζειν non tam
ad ipsos necessarios defuncti curam
gerentes, quam ad curam mortuo
impendendam spectat. Pro βουλο-
μένων olim βουλευμένων, quod ab
antiqua forma βουλόματι repeten-
dum non displicet Schweighausero.
Nam verbi βουλευέσθαι nullus hic
locus. Conf. II, 86. VI, 66.

τὴν δὲ πολυτελείην φεύγοντας]
πολυτελείην dedi (pro πολυτελείην)
cum recentt. edd. Vide nott. ad
I, 54. Ad verba seqq., ubi coniun-
ctivum in protasi positum (ἐπεὶ —
πλήσονται) excipit aoristus in apo-
dosi, ut etiam in fine capituli, conf.
similes locos allatos a Nitzsch. ad
Odyss. XII, 66 et nott. ad Herod.
I, 194. — κλυστήρ dicitur instru-
mentum, quo liquoris in alvum fit im-
missio; τὸ κλύσμα id ipsum, quod
immittitur s. immissum est. Plura
vid. in Thes. Ling. Graec. IV. p.
1663 Dindorf.

τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γινο-
μένου] Alii brevius exprimunt ἔλαιον
τὸ ἐκ τοῦ κέδρου s. ἔλαιον κέδρι-
νον, oleum cedrinum, quod ex cedro
s. iunipero oxycedro s. cedro bac-
cifera s. Cilicia capitur, sive ἡ
κεδρίη, ut mox Noster loquitur.
Quod ad hocce oleum cedrinum, ut
Herodotus ait, notat Gmelinus (l.
supra l. pag. 15): cogitari debere
liquidam materiam, quam ex cedri
ramis lignoque elicuerint veteres;
factum esse hoc ita, ut adurerent
eiusmodi arborem, quo liquefacta
resina efflueret. Verum dubitat idem
vir doctus p. 19 l. l., periculi

chemicorum auctoritate fretus, ce-
driam aut aliam quandam resinam
simplicem frequentatam fuisse in
condiendis cadaveribus, cum mix-
tae ut plurimum conditurae, nimi-
rum compositae ex bitumine et re-
sina, vestigia reperiantur. Asphalti
communis rarum in paradisi mu-
niis usum fuisse monet quoque Blu-
menbachius (Beitr. z. Naturgesch.
II. p. 88. 123), addens, cedriam ut
plurimum admixtam fuisse, fluidam
autem cedriam clysteribus inser-
visse. Haec transcripsi e Creu-
zeri Comm. p. 75 seq., ubi plura
disputata in utramque partem ex-
hibentur, cum, quae ad proban-
dam Herodoteam sententiam e ce-
dri natura (nam purgantem cedriae
vim ipsi veteres medici agnoscunt)
prolata fuerint argumenta, ab aliis
ad confutandum Herodotum sint de-
torta. Quae nos quidem nihil mora-
mur quippe in re, quae medicorum
tantum et physicorum chemicorum-
que accuratiori investigatione ad li-
quidum duci poterit. Hoc tamen ad-
do, quod in Minutoli: Nachträge etc.
observatum invenio a Iohnio p. 197,
cedriam videri resinam s. oleum Te-
rebinthinum (Terpentinöl), quod ex
omnibus arboribus, quae ad pini
genus pertineant, capiatur. Negat
quoque Magnus l. l. p. 34, liquore
e cedro parato tale quid effici po-
tuisse, quod vult Herodotus, cuius
verba omnino castiganda et
emendanda esse statuit Fritze l. l.
p. 19: „nam fieri non potest, ait,
quin in rectum et viscera infarctum
ea corrodat; potius suspicari debe-
mus, prius solutionem Kali sive
Natri caustici (Aegyptiis haud ig-
noti) in viscera eos iniecis-
se, quibus corrosis iisque cum causticis
emissis cedria evacuatam alvum in-
plevisse.“

οὔτε ἀναταμόντες αὐτὸν] scil.
τὸν νεκρὸν, non incidentes corpus
defuncti ad sinistram partem. Conf.

τόν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν ἔδρην ἐσηθήσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπίσω ὁδοῦ ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ τελευταίῃ ἐξέλθουσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσηκάν πρότερον· ἣ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα ἐωυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηχότα ἐξάγει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆγει· καὶ δὴ λείπεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέσμα μῦνον καὶ τὰ ὀστέα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν, οὐδὲν ἔτι προηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταριχευσις 88 ἔστι ἥδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρμαίη διηθήσαντες τὴν κοιλίην ταριχεύουσι τὰς ἐβδομήκοντα ἡμέ-

not. ad II, 86: παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρήν.

οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν] i. e. alvum non exenterantes. Patet h. l. νηδὺν atque κοιλίην non differre significatione, ut recte etiam monuit Schweigh. ad II, 86.

κατὰ δὲ τὴν ἔδρην ἐσηθήσαντες] i. e. per anum ingerentes. Nam ἐσηθεῖν est per clysterem intromittere, ingerere, quod cum purgandi ventris causa fiat, glossa Herodotea ἐσηθήσαντες hic exponit: ὀλίσαντες, i. e. purgantes.

καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπίσω ὁδοῦ] i. e. cohibentes illud lavacrum, ne eadem via retro exeat; ἐπιλαμβάνειν hic eadem cohibendi, retinendi notione, quam in verbo καταλαμβάνειν notavimus ad I, 46.

ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας] nitro scilicet per statutum septuaginta dierum numerum; vid. II, 86.

ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην] κεδρίη est resina cedrina s. τὸ ἀπὸ τοῦ κέδρου ἔλκευμα γινόμενον, ut supra dixit. Mox τὴν νηδὺν stomachum cum intestinis dici observat Schweigh.; τὰ σπλάγχνα vero esse nobiliora, quae vulgo dicantur, viscera. In seqq. cum Gaisf. rescripsi τὸ λίτρον pro τὸ νίτρον; confer ad II, 86.

ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν, οὐδὲν ἔτι προηγματευθέντες] i. e. his ita peractis reddunt cadaver propinquius nihil amplius negotii suscipientes, quod ad mortuum attinet.

Ad verba ἀπ' ὧν ἔδωκαν conf. I, 194 ibique nott.

CAP. LXXXVIII.

συρμαίη διηθήσαντες τὴν κοιλίην] i. e. syrmiā (liquore purgatorio) eluant ventrem. Quid συρμαίη sit Nostro, vix certo definitur licet, cum ipsos inter veteres minime conveniat. Sunt, qui succum plantae Aegyptiae, raphani, ut quibusdam placet, perhibeant; sunt qui de potionibus accipiant, quae e sale et aqua conficiantur; alii denique natrum fuisse existimant Aegyptium ad clysteres adhibitum. Utut dixeris, purgatoriam vim in liquore fuisse constabit. Plura Creuzerus l. l. pag. 79 seq. Iohnio (ap. Minutoli: Nachträge p. 198) syrmiā vel recens aloës liquor vel aloë aqua soluta videtur. Idem in infantis quadam mumia medullam tamarices („Tamarindenmark“) aut cassiae sibi invenisse putabat. Conf. infra II, 125 ibiq. not. De natro soluto intelligit Rosellini l. l. pag. 341, improbante ut videtur Thierfelder, qui de natro cogitari posse negat assertque librum Ioannis Lange: de Syrmaismo et ratione purgandi per vomitum ex Aegyptiorum inventionem et formula Parisiis 1572 et aliquoties postea editum. Magnus l. l. p. 35 probabiliter intelligi posse putat: „eine Auflösung von kaustischem Längensalz.“ Nec aliter indicat Sprengel:

89 ρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεισθαι. Τὰς δὲ γυναικάς τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἑπεὰν τελευτήσωσι, οὐ παρ-
αυτὰ διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἂν ὥσι εὐεϊδές κάρτα
καὶ λόγον πλεῦνος γυναικῆς· ἀλλ' ἑπεὰν τριταταὶ ἢ τεταρ-
ταταὶ γένωνται, οὕτω παραδιδούσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο
δὲ ποιοῦσι οὕτω τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ σφί οἱ ταριχεύονται μί-
σγῶνται τῇσι γυναιξί. λαμβθῆναι γάρ τινά φασι μισγόμε-
νον νεκρῷ προσφάτῳ γυναικὸς, κατεῖπαι δὲ τὸν ὁμότεχνον.
90 Ὅς δ' ἂν ἡ αὐτῶν Αἰγυπτίων ἢ ξέλων ὁμοίως ὑπὸ κροκοδεί-

Gesch. d. Arzneikunde I. pag. 97
ed. tert.

CAP. XXXIX.

ἵνα μὴ σφί οἱ ταριχεύονται μίσγῶν-
ται] Haec si reputes turpissima ta-
richeutarum facinora, vix honora-
torum ordinum ordini eos adscri-
bas, quaevis Diodorus I, 91 eos
omni honore cultuque dignatos et
sacerdotibus familiaris prodant. In
omnia alia abit Pseudo-Manetho
VI, 459 seqq. miserum hominum
genus describens taricheutas. Quae
quodammodo conciliari posse putat
Creuzer (Commentt. Herodd. p. 13)
haec scribens: „videntur enim ta-
richeutae adscripti fuisse *pastopho-
ritis*, h. e. infimi ordinis sacerdoti-
bus; de his cf. quae posuimus in
Mytholog. I. p. 27. II. p. 8 ed.
tert.] et adhibe Zoega de obelisc.
p. 255.“ Aliter statuit Amadeus
Peyron (Papyr. Graec. p. 83 seq.),
qui ut Cholchytas superioris ordi-
nis sacerdotes fuisse longeque ta-
richeutis praestitisse existimat, ita
taricheutarum nomini indecoram ali-
quam notam inustam fuisse, quam
ceteri a se amoliri studuerint, ex
ipsis Graecis papyris intelligi ad-
monet: quare de taricheutis ea di-
cta credit, quae Pseudo-Manetho
I. l. protulit, Diodorumque iudicat
rectius ea, quae de taricheutis eo-
rumque honore scribit, de Chol-
chytis scripturum fuisse. Equidem
quid sentiam, iam supra ad II, 86
declaravi. Creuzerus olim haec
adscripterat: „In papyro Graeco
ad Thebas Aegyptias pertinente,

quem nuper e Musei Taurinensis
thesauris eruit atque in lucem pro-
tulit Peyron (Taurini 1826), legun-
tur haec: οἱ τὰς λειτουργίας ἐν
ταῖς νεκροῖς παρεχόμενοι, καλού-
μενοι δὲ Χολχῦται. Unde constat,
homines fortasse sacerdotes infe-
rioris ordinis, qui in necropolibus
ea, quae ad mortuos facerent, cu-
rarent, dictos esse *Cholchytas*. Quo-
rum omnino crebra fit mentio in
papyris Thebais. Hatt. Cr., qui-
buscum conf. Letronne Journ. d.
Sav. 1828. p. 102 seq., Franzius in
Corp. Inscriptt. Gr. III. p. 306 seq.
et Rosellini I. l. pag. 354 seq. εἴ-
νεκεν e tribus libris (pro εἵνεκα)
iam Schweigh. et Gaisf. dederunt.
κατεῖπαι δὲ τὸν ὁμότεχνον] Re-
tinui cum edd. recentt. κατεῖπαι;
plerique codd. κατεῖπειν, de quo
vid. nott. ad I, 49. De significa-
tione verbi (*deferre, indicare*) mo-
nui ad Plutarch. Pyrrh. pag. 155.

CAP. XC.

Ὅς δ' ἂν ἡ αὐτῶν Αἰγυπτίων κ.
τ. λ.] Attigit eadem Ioseph. con-
tra Apion. II, 7. p. 475 et disquisi-
vit Zoega de obelisc. pag. 294
seqq. Legem enim hancce eum in
finem sanxisse vult Aegyptios ca-
pientes, ut alacriores essent ad
fluvium frequentandum et hortos ei
adiacentes colendos nec ullum vel
a fluctibus vel a beluis periculum
reformidarent. Atque eorum si-
mitem esse persuasionem, ut bea-
tos inprimis existiment, qui sacris
Gangis fluctibus immersi fuerint,
nemo fere nescit. Vid. Reeren.

λου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνεται τεθνηώς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενηχθῇ, τούτους πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν καὶ περιστείλαντας ὥς κάλλιστα θάψαι ἐν ἱρῇσι θήκησι. οὐδὲ ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα οὔτε τῶν προσηκόντων οὔτε τῶν φίλων, ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζοντες θάπτουσι.

Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι φεύγουσι χρᾶσθαι, τὸ δὲ σύμ- 91

Ideen I, 3. pag. 374 coll. Ritter. Erdkunde I. p. 880. Ad Aegyptiorum de his opinionem Creuzerus (Commentt. Herodd. p. 86) refert imaginem inter monumenta Philarum repertam. Exhibet illa hominem mortuum, compositum in mumiæ modum et crocodilo vectum, supra lucentibus sole, luna ac stellis. Equidem hanc legem, qua vel undis demersi homines et a fluvio eiecti condirentur, arcte coniunctam esse existimo cum ea lege, quæ omnes omnium ordinum homines post mortem condituram accipere (cf. Herod. II, 85 seqq. et Excurs. ad hunc locum) summamque in hac re curam poni voluit, ne quis iusta sepultura, quæ est conditura, privaretur, respectu simul habitus eorum, quæ sanitatis publicæ rationes postulaverint. Conf. Rosellini Monum. civil. III. p. 315 seq. — De sacro crocodilorum cultu diximus ad II, 69.

καὶ περιστείλαντας ὥς κάλλιστα θάψαι ἐν ἱρῇσι θήκησι] περιστέλλειν de mortui corpore dici, quod componitur vestibusque involvitur (ut II, 86 proditur), monui ad Plutarchi Pyrrh. p. 172. Conf. Herod. VI, 30 ibique nott. — ἱερεῖς θῆκαι quæ dicantur, vid. ad II, 67. οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νείλου] Nilus quatenus pro deo habitus sit unus idemque atque Osiris, monstratum est supra II, 61 coll. 28 et 22 (δικαιῆς). Quare nil mirum, si eum deum Nilum commemorari adeoque in mumiis, imaginibus aliisque artis operibus repræsentatum reperiri. Laudat, quæ huc faciunt, Creuzer. Comm. Her. pag. 186 coll. Iablonsk. Panth. Aegypt. II. p. 171,

Seyffarth: Beiträge z. Kenntniss etc. II. pag. 111 seq. Add. Parthey ad Plut. de Is. et Osirid. cap. 5. p. 161 et vid. Wilkinson. Manners etc. sec. ser. Supplement. Tab. 56 et 57. Leemans ad Horapoll. Hieroglyph. I, 21. pag. 223 seq.

χειραπτάζοντες θάπτουσι] i. e. tractant illud (cadaver) manibus atque sepeliunt. Variant ἄλλοι inter χειραπτάζοντες et χειραπτάζουσιν, nullo tamen significato discrimine; est enim χειραπτάζειν manu tangere, tractare, ἄπτεσθαι τῇ χειρὶ, ut explicat Zonaras in Lexic. Gr. p. 1850. Plura Creuz. Comm. Herodd. p. 82 seq.

Cap. XCL

Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι φεύγουσι χρᾶσθαι] Conf. supra II, 79, ubi νόμος dicit patrios, quibus Aegyptii adhaereant, peregrinis minime adscitis. Quam ob causam eo magis advertit patrem historiae, quo apud Chemmitas invenerat institutum, Graecis institutis prorsus simile memoratuque dignissimum. Inde posuit Noster: οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο φυλάσσουνσι, quibus Aegyptios declarat valde deditos patriis institutis conservandis et ab aliis aliarum gentium introducendis maxime alienos; sed statim additurus Chemmitas solos ab his discedere, quippe apud quos alia etiam minus Aegyptia, sed quæ Graeca sint, obtineant, subiicit: ἔστι δὲ Χέμμις κ. τ. λ. Sufficiant haec ad nexum orationis perspicendum. — Ad negandi voces plures hic positas (μηδὲ—μη-

παν εἰπεῖν, μηδ' ἄλλων μηδαμὰ μηδαμῶν ἀνθρώπων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ Θηβαϊκοῦ ἐγγὺς Νέης 144 πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἔστι Περσέος τοῦ Δαναῆς ἱρὸν

δαμὰ — μηδαμῶς) conf. Iacobs ad Aelian. N. A. XI, 1.

ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη κ. τ. λ.] *Chemmis* urbs ad orientalem Nili ripam sita inter Aphroditopolin et Ptolemain in Thebaide, satis ampla et prisco aevo condita. Graeci vocabant *Panopolin*, quoniam Panis cultu praecipue insignis fuit, ipsumque eius nomen, quod Coptis est *Schmin* sive *Chmin*, Panem Aegyptio sermone indicabat. Nunc quoque vetus appellatio quodammodo remansit; vocatur enim ab Arabibus *Akhmin* seu *Ikhmin*. Plura Schlichthorst. l. l. pag. 100 seq., Champoll. l'Egypt. sous l. Phar. I. p. 257 seqq. Veterum locos exhibet quoque Forbiger: Alte Geograph. II. p. 789. Quae contra argutatur Mannertus (Geograph. der Gr. u. Roem. X, 1. pag. 374 seq.), quo *Chemmin* Herodoteam a *Panopoli* diversam esse contendat, nihil moramur. Vult enim urbem esse, quae a Graecis postmodo *Coptos* sit appellata. Nec sane ille perspexit orationis nexum, qui Herodotum ad haec narranda impulerit, de Panis cultu, quo urbs maxime fuit insignis, silentem, quoniam omnino de rebus sacris silentium sibi imposuit, nisi ubi coactus quid divulgare necesse fuerit (cf. II, 65 etc.); quae quidem necessitas hic nulla sanequam apparet.

ἐγγὺς Νέης πόλιος] Facile crederemus, hanc urbem esse eam, quae *Καινὴ πόλις* dicitur Ptolemaeo, nisi moneret Danvillius, Neapolin hanc septuaginta milliariis Romanis distare a Chemmi. Equidem tamen in urbe, cuius tam late patent significatio, nihil decernam, nec in geographia terrae Aegyptiae, quae tot adhuc laborat tenebris, quidquam certi pronuntiaverim. Ceterum vide tu de Neapoli Schlichthorst. l. l. p. 101 seq. et Mannert. l. l. pag. 371, qui eodem

loco nunc conspici dicit vicum *Κεπε*, retenta nimirum vetere appellatione, quamvis corrupta.

ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἔστι Περσέος τοῦ Δαναῆς ἱρὸν τετραγώνον] Negat Wilkinson. (Manners etc. sec. ser. II. p. 88. 293) de hoc sive heroe sive deo se quid statuendum sit habere, praesertim cum veteris urbis ac templi quae supersunt rudera imperfecta, nullum dei hic culti notitiam accuratam praebeant. Mirum profecto videri potest Persei, quem Graecum vulgo heroem perhibent, templum et cultus media in Aegypto, nisi interius quid latere existimes. Est enim hic deo cogitandum, non aliter atque de Hercule Aegyptio; et quidem de solari deo sive ipso sole eiusque vi procreatrice, quam in omnem naturam quotannis exercet; quo vel nomen ducere volunt, in quo *splendidi* ac *lucidi* notionem sibi deprehendisse visi sunt viri docti. Quodsi igitur Solem Perseo indicari certum est, iam quae de eo praedicentur, facilius, spero, intelligi poterunt, nec magis nos advertant ludi gymnici Persei iussu a Chemmitis instituti, quam Olympici ludi ab Hercule conditi. Nec denique non intelligemus, cur Perseus Chemmitis apparens tantam afferat anni fertilitatem felicemque frugum proventum. Nolo pluribus ea de re disceptare, quae ad mythologos potius pertinet, quam ad Herodoti interpretem, qui unice hoc sibi habet propositum, ut scriptorem illustret, quoad eius fieri potest, eiusque effata comprobet. Id vero hoc loco difficilius utique statuas, quo iure Noster Perseum Graecorum sive deum sive heroem in Aegyptum quasi introduxerit vel potius Aegyptiorum deum ad Graecum deum transtulerit atque accommodaverit. Panem enim, de quo ad II, 46 diximus, fuisse statuas licet cum Creuzero (Symbol.

ἐτεράγωνον, περίξ δὲ αὐτοῦ φοίνικες πεφύκασιν· τὰ δὲ πρό-
 πύλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά ἐστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι
 ἀνδριάντες δύο ἐστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλη-
 μένῳ τοῦτῃ νηὸς τῆς ἑνὶ, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέσκηκε τοῦ
 Περσέως. οὗτοι οἱ Χερμύται λέγουσι, τὸν Περσέα πολλάκις
 μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφί, πολλάκις δὲ ἔσω τοῦ ἱεροῦ.
 σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἐὼν τὸ μέγα-

II. p. 80. 606. IV, 60), deum ithy-
 phallicum, qualem Panopoli exhi-
 bitum fuisse testatur Stephanus By-
 zant. s. v. Πανὸς πόλις coll. Plu-
 tarch. De Isid. et Osir. cap. 14.
 p. 356, sed idem merito quaeras,
 cur Herodotus non Panem dixerit,
 sed Perseum, Danaes filium. Quare
 aliud quid, quod nos lateat, sub-
 fuisse existimo, quod Nostrum mo-
 verit, ut Perseum diceret, quem
 eundem Aegyptiorum rebus inter-
 fuisse vel Persei specula (Περσέως
 σκοπή) non longe a Bolbitino Nili
 ostio sita (Herod. II, 15.) declarat.
 Qui enim ludos gymnicos Graecis
 prorsus similes ipsiusque animum
 inde valde advertentes, quos cele-
 brari viderat in urbe Aegyptia,
 ad Graecorum instituta revocandos
 censuit, idem quoque numen so-
 lare, in cuius honorem hos ludos
 peragi putabat, ad Graecum quen-
 dam deum heroemve, qui similitu-
 dinem quandam praebere videretur,
 sibi revocandum esse existimare
 potuit.

τὰ δὲ πρόπύλα τοῦ ἱεροῦ κ. τ. λ.]
 πρόπύλα, quae etiam dicuntur προ-
 πύλαια. Confer II, 153 ibique nott.
 Quod ἱερὸν dixit, in seqq. nomina-
 vit τοῦτο τὸ περιβεβλημένον bene-
 que distinxit νηὸν, i. e. aedem s.
 aediculam ipsam septo sacro inclu-
 sam, in qua dei signum collocatum.
 Confer II, 63 ibique nott. — In
 seqq. articulum τοῦ ante Περσέως
 cum recentt. edd. inseruimus e pro-
 batis libris, πολλάκις pro vulg. πολ-
 λάκι dedi, ut I, 36, ubi vid. nott.

σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημέ-
 νον εὐρίσκεισθαι] σανδάλιον s. σάν-
 δαλον, quod apud Atticos de mu-
 lierum soleis plerumque dicitur (cf.
 Becker. Charisl. II. p. 368 s. III,

p. 218), hic de virorum quoque so-
 lea ponitur, recte monente Fritzscher.
 De carmin. Aristophan. mystico p.
 82. Tu vid. Perizonium ad Aelian.
 V. H. I, 18 atque Schleusner. in Lex.
 N. T. II. p. 842, qui bene monet
 in sacra scriptura hoc vocabulum
 passim pro vulgari poni calcea-
 mento atque promiscue dici. Quod
 vero h. l. narratur, id ex communi
 veterum superstitione, qua deorum
 praesentiam sibi salutarem omni-
 busque bonis, quae censentur, fru-
 gibus potissimum, affluentem puta-
 bant, explicandum. Quapropter me-
 moriam huius praesentiae quasi con-
 secrantes monstrabant ipsos locos,
 quibus dii institerint, inde maxime
 insignes et felicissimo omnium re-
 rum proventus beatos. De Perseo
 talia praedicari haud mirum vide-
 bitur ei, qui qualis deus sit habendus
 ille, perspexerit, nec magis
 mirum videbitur de Hercule aliis-
 que, de quibus similia tradita ac-
 cepimus. Vid. infra IV, 82. Nec
 ipsi desunt Indi prorsus congrua
 cum hisce enarrantes (vid. nott. ad
 IV, 82); quin adeo vestigia quae-
 dam in ipsis sacris literis reperiri
 volunt, Psalm. LXV, 12. Conf.
 Creuzer. Symbol. I. p. 283. II. p.
 609. Per Americam passim pedum
 humanorum vestigia saxis impressa
 inveniri docuit Boué in: Sitzungs-
 berichte d. k. k. Acad. d. Wissen-
 schaft. hist. phil. Class. 1850. I.
 p. 143 seq. Quae omnia qui con-
 sideret, vix referre volet hoc duo-
 rum cubitorum sandalium ad pa-
 rem Niliacae inundationis mensu-
 ram Perseumque ipsum ad aquae
 vim: qualia nuper prolata video in
 Jahrb. f. Philolog. etc. LXIX.
 p. 678.

θος δίκηχυν· τὸ ἐπεὰν φανῇ, εὐθηνέειν ἅπασαν Αἰγυπτίαν ταῦτα μὲν λέγουσι, ποιεῦσι δὲ τάδε Ἑλληνικά τῷ Περσέτι ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα, παρόχοντες ἄεθλα, κτήνεα καὶ χλαίνας καὶ δέσματα. εἰρομένου δέ μεν, ὅ τι σφι μούνουσι ἔωθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅ τι κεχωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφασαν, τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἑωυτῶν πόλιος γεγενῆσθαι· τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ἔοντας Χερμίτας, ἐκπλώσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα. ἀπὸ δὲ τούτων γενεηλογέοντες κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἰγυπτὸν κατ' αἰτίην, τὴν καὶ Ἕλληνες λέγουσι, οἰσοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν, ἔφασαν ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφέας, καὶ ἀνα-

ἔον τὸ μέγαθος δίκηχυν] Haec quomodo accipienda sint, docent quae ad I, 68 disputavimus. — De verbo εὐθηνέειν conf. I, 66 ibique nott.

ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι] i. e. ludum instituunt s. celebrant gymnicum, qui omnium certaminum genera continent. Conf. II, 160 ibique nott. Verba διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα perperam opinor sic reddidit Larcherus: qui de tous les jeux sont les plus excellens. Melius alter Gallus interpres recentior hunc in modum: où tous les genres de combat sont admis. Et verum locutionis sensum bene expressit Schweighauserus Wesselingium aliter existimantem corrigens. Ad argumentum haec teneri velim: a priscis Aegyptiis minime alienos fuisse ludos gymnicos, quibus hippodromus in urbe Thebis egregie inservierit; quin ipsis in anaglyphis vetustis Aegyptiis huiusmodi ludos, certamina, alia id genus, repraesentari; qualia nunc invenerunt docti Galli (cf. Descript. de l'Egypt. Antiqq. II. p. 69 et et Livr. III. Antiqq. pl. 66. nr. 1. 2.), aliique viri docti, qui Aegyptia monumenta ipsi inspexerunt ac descripserunt; conf. Rosellini Monum. civil. III. p. 223, Wilkinson. Manners etc. II. p. 416 seqq. soc. ser. II. p. 293 seqq., qui varia ludorum horum genera imagine expressa exhibet, unde satis patet,

non a Chemmitis solis, verum a ceteris quoque Aegyptiis passim hos ludos, solari numini opinor consecratos, peragi. Eorum, quae Rosellini tabulis pluribus exhibuit, recensum dat I. H. Krause Gymnastik u. Agonistik d. Hellen. I. L. p. 334 seqq. additis tabb. XXV—XXVIII. Inde in papyro Graeco, quem Peyron (Papyr. Graec. P. I. p. 24. 55 seq.) Gymnasiarchae in Diospoli urbe constituti mentio fit; adde Corp. Inscriptt. Gr. T. III. nr. 4707 et 4717.

καὶ χλαίνας καὶ δέσματα] Utrumque in praemiis quoque Graecorum ludorum occurrit. Chlaenas in Pelene urbe datas esse canit Pindar. Olymp. IX, 146. Nem. X, 82, ubi consulas et veteres et recentiores interpretes. Pellēs victoribus datas vel Homerus probat Ill. XXII, 159, ubi leg. Scholiast. De pecudibus res nota.

καὶ ὅτι κεχωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων] i. e. cur seiuncti sint in eo a ceteris Aegyptiis, quod gymnicos ludos instituunt s. cur hoc singulare prae ceteris Aegyptiis habeant, ut gymnicos ludos instituunt. Sic κεχωρίδαται I, 140, ubi vid.

κατέβαινον ἐς τὸν Π.] De καταβαίνειν, i. e. descendere in oratione, inde progredi, pergere, conf. I, 90 ibiq. not. — In seqq. ἀναγνώσθαι est: agnoscere, quo sensu invenitur ἀνάγνωσις supra I, 116.

γνῶναι τοὺς συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δέ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος οὖνομα, πεπυσμένον παρὰ τῆς μητρός· ἀγῶνα δέ οἱ γυμνικὸν, αὐτοῦ κελεύσαντος, ἐπιτελέειν.

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατύπερθε τῶν ἐλέων οἰκούντες Αἰ-92 γύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημένοι τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέωνται, τοῖσι καὶ οἱ ἄλλοι Αἰγύπτιοι, καὶ τᾶλλα, καὶ γυναικὶ μὴ ἕκαστος αὐτῶν συνοικεῖ, κατά-

τὸ τῆς Χέμμιος οὖνομα] Receptus interpunctionem minorem post haecce verba, quo intelligatur ea pertinere ad antecedens ἐκμεμαθηκότα, quamquam mente erunt repetenda ad πεπυσμένον. — Ad ἐπιτελέειν conf. II, 63.

Quod denique ad Danaum et Lynceum attinet, Perseumque e Libya Gorgonis caput allaturum, haec quoque paucis monitum velim ad rationes aëreas ac physicas esse revocanda, ac de sole omnium, quae ipsi obstant, victore, pravos humores, aëremque nebulosum atque hiemalem deprimente, quo cursum annum rite conficiat, intelligenda. Plura discendi cupidi adeant Creuz. Symbol. I. p. 794 seq. II. p. 682 seqq. IV. p. 47 seqq.

CAP. XCII.

οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημένοι] Aegyptus ut omnino olim tota inferior palus fuit (cf. II, 4), ita, postquam fluvii limus agentis beneficio aggestum fuit, totum Delta paludibus abundabat, praesertim Nilo singulis annis exundante. Quare Nili paludes (τὰ τοῦ Νείλου ἔλη) sive Aegypti paludes (τὰ Αἰγυπτιακά ἔλη) frequenter memorantur. Verum praeterea τὸ Ἔλος Aegypti inferioris pars hoc proprio designata nomine, Bolbitino et Sebennytico ostiis inclusa; quae terra etiam h. l. intelligenda. Sic Hemsterhus. ad Aristoph. Plut. pag. 55 seq., ubi vid. plura, et vid. infra II, 137. 140. 151. 152. Atque omnino hic intelligendi erunt Aegyptii, qui generi bubulcorum pastorum adscripti erant, inferiore loco illi quidem ha-

biti nec ipsi forsitan Aegyptiae stirpis, sed Arabicae Libycae, vitam ex parte nomadum ad instar gerentes, indeque etiam exosi reliquis Aegyptiis agricolis, a quibus hoc quoque loco accurate distinguendi sunt. Hi enim sunt οἱ κατύπερθε τῶν ἐλέων οἰκούντες, itidemque οἱ περὶ τὴν σπειρομένην Αἴγυπτον οἰκοῦσι (II, 77, ubi conf. not.), qui ea, quae antea recensuerat instituta, leges, mores, observant. Vid. Heeren. Ideen etc. II, 2. pag. 150. — χρέωνται ex librorum consensu retinui; rec. edd. χρεόνται.

καὶ γυναικὶ μὴ ἕκαστος αὐτῶν συνοικεῖ] αὐτῶν cum Gaisford. scripsi pro vulg. αὐτέων. συνοικεῖν de matrimonio haud raro apud Nostrum; conf. I, 37. 91. 93. 108. 196. 173 etc. Videtur autem ex his colligi posse, Aegyptios plerumque unius feminae matrimonio usos esse: quam monogamiae legem instituisse fertur Vulcanus (Ἡφαίστος) apud Suidam s. v. Ἡφαίστος coll. Cramer Anecd. Graec. (Paris.) II. p. 387. Neque vero polygamiam prorsus interdictam fuisse, colligas licet ex Diodor. Sicul. I, 80: γαμοῦσι δὲ παρ' Αἰγυπτίοις οἱ μὲν ἑρεῖς μίαν, τῶν δ' ἄλλων ὅσας ἂν ἕκαστος προαιρῇται, eoque etiam referas, quod in Genes. XII, 12 Sara abducitur in domum s. gynaecium (nos: Harem) Pharaonis: quo de loco vide sis Hengstenberg: Die Bücher Moses etc. p. 210 seqq. coll. Wilkinson. Manners etc. II. p. 62. Graecos satis constat semper una femina legitima fuisse contentos eumque morem instituisse, ut ferebant, Cecropem ex Aegypto du-

περ Ἑλλήνες. Ἀτὰρ πρὸς εὐτελείην τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. Ἐπεὰν πλήρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, φύεται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλέουσι λωτὸν· ταῦτα ἔπεὰν δρέψωσι, ἀναίνουσι πρὸς ἥλιον· καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ τῇ μήκωνι ἔδον ἐμφερὲς πτίσαντες ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους ὀπιτούς

ctum: vid. Athen. XIII, 2. p. 555 D et Cramer. l. l. p. 390. Plura de Graecorum more dabit I. van Stegeren: De condit. civili feminn. Athen. p. 64 et praecipue Lasaulx: Zur Geschichte u. Philosophie der Ehe bei d. Griechen p. 15 seqq. (Studien d. classisch. Alterth. p. 384 seqq.).

πρὸς εὐτελείην τῶν σιτίων] i. e. ad victus facilitatem, ut scil. parvo sumtu ac facile sibi compararent res ad vitam necessarias. Reliqui cum recentt. edd. εὐτελείην, cum Schweigh. atque Gaisf. edidissent, probante Koen. ad Greg. Corinth. pag. 440 ad §. 41 de dial. Ion., εὐτελείην, suffragantibus quoque binis libris scriptis. Verum ego nullam causam mutationis perspexi, cum ab εὐτελής fiat εὐτελείη Ionum ex more, de quo vid. nott. ad I, 54 et II, 87. — Verba seqq. ἔπεὰν πλήρης γένηται ὁ ποταμὸς κ. τ. λ. citat Eustath. ad Odys. IX. p. 1616, 46 s. p. 337. Verbum πελαγίζειν apte de Nilo adhibitum, qui terram adiacentem ita inundat, ut illa maris (πελάγος) speciem praebere videatur: cf. infra cap. 97 et de ipso verbo I, 184. Idem verbum de Nili inundatione adhibuit Strabo XVII. p. 788 coll. X. p. 458; de aliis fluvii Dio Cass. XLV, 17. LIII, 20.

τὰ Αἰγύπτιοι καλέουσι λωτὸν] De alio loti genere vid. infra II, 96 et IV, 177; hic aquatilis intelligitur planta de Nymphaearum genere, lotus Aegyptia, de qua Athenaeus III init. et XV, 21. p. 677 ed. Cas. „Huius duas species hic memorat Herodotus: alteram, cuius fructum cum papavere confert, quae est *Nymphaea lotus* Linnaei, flore albo, radice esculenta; alteram flore rosaceo, cuius ovarium vel capsula seminalis, favo vesparum similia,

nucleos esculentos continet; quae est *Nymphaea nelumbo* Linn., cuius capsula seminalis apud auctores ab Athenaeo citatos cibarium nominatur; fructus, faba Aegyptia; radix sive bulbus utriusque speciei falso nomine colocasia: ipsius loti nomine flos maxime intelligitur. Posteriores speciem nostra aetate non amplius in Aegypto reperiri, sed in India etiamnum nasci, docuerunt diligentes naturae observatores.“ Haec Schweighauserus, laudans inter alia Raffesau-Delille in Observations sur le Lotus d’Égypte, et Sylvest. de Sacy ad Abdallat. p. 94 seq. Quibus hoc equidem addo: priorem loti speciem hodieque copiosam nasci in regionibus Aegypti inferioris prope Damiette incolisque victum praebere; alteram non amplius nunc in ipsa Aegypti terra reperiri, sed in monumentis Aegyptiis, cryptis, aliis id genus frequenter depictam conspici, quin folia calycesque ut plurimum in columnis ornamentorum loco ubivis addi. Namque in Aegyptiorum religionibus loti plurimam rationem esse habitam, satis constat. Hinc recte Curtius Sprengel: Hist. rei herbar. I. p. 29 seq.: „est ea (lotus) *Nelumbium speciosum* Wild. s. *Cyamus* Smith., sacra Aegyptiis planta, quod elegantissima foliorum rotundorum forma, pulcherrimus flos et mysticus ortus quotidianus e Nili undis ad divinam naturam spectare videretur.“ Plura Creuzer. Symbol. II. p. 41 seqq. p. 228 seq., Heeren. Ideen etc. II, 2. p. 359 seqq., Bohlen: Das alte Ind. I. p. 193 seq. De *Nymphaea* loto cogitari vult Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I, 62. 66. 410. καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ — πτίσαντες] Affert Eustath.

πυρί. ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἐδωδίμη καὶ ἐγγλύσσει ἐπικικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέγαθος κατὰ μῆλον. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥόδοισι ἐμφερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ρίζης γίνεται, κηρίῳ σφυκῶν ἰδέην ὁμοίωτατον. ἐν τούτῳ τρωκτὰ, ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης, ἐγγίνεται συχνά. τρώγεται δε καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὐτὰ. Τὴν δὲ βύβλον τὴν ἐπέτειον γινομένην ἐπεὶ ἀνασπασώσῃ ἐκ τῶν ἐλέων, τὰ

ad Homer. Ili. p. 481, 31. Intel-
ligit *grana*, quae granis papaveris
similia dicit, e loti capitibus ex-
emta, quae dein pinsunt et panes
inde coquunt. Nam *πίσσειν* est
pinsere, *tundere* (zermalmen, zer-
stossen).

ἐγγλύσσει ἐπικικέως] Male haec
in quibusdam edd. seiuncta, cum
distinctio post ἐπικικέως reponenda
esset. ἐγγλύσσειν (*dulcem esse*) neu-
traliter hic accipiendum. — Sequen-
tia: ἐὼν στρογγύλον structura quo-
dammodo mutata et ad proxime
positum μέγαθος respiciente per-
tinent ad radicem, minime vero ad
loti fructum s. grana supra memo-
rata. Simillimo modo in seqq. di-
xit ὁμοίωτατον neutro genere, cum
ad καρπὸς referatur, neque inde
mutandum in ὁμοίωτατος, ut pro-
posuit Benedict. in Actt. semin.
reg. Lips. II. p. 289.

μέγαθος κατὰ μῆλον] De κατὰ
praepositionis usu conf. I, 84, 121.
II, 10.

ἐξ ὧν ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι
παραφυομένη ἐκ τῆς ρίζης γίνεται]
i. e. ex quibus (liliis) qui enascitur
fructus, in alio cauli, qui iuxta al-
terum adcrevit, e radice prodit, ve-
sparium favo ad speciem simillimus.
κάλυξ hic non est Latinorum calyx
(i. e. involucrium, quod florem te-
git aut fructum includit, Kelch),
sed de altero cauli (nos: Stengel),
qui iuxta alterum e radice enasci-
tur, intelligendum. Hesychius κά-
λυξ inde explicat βλάστημα. Et
probant haec loti figurae et icones,
quas citat Larcherus ad h. l., cui
etiam suffragatur Heeren. l. l. pag.
358. 359.

κηρίῳ σφυκῶν ἰδέην ὁμοίωτα-

τον] Ad ἰδέην conf. II, 71, de vo-
cabulo κηρίον conf. Ianson. in
Jahrb. f. Philol. u. Paedag. Sup-
plem. VIII. p. 496 seq. Vespas
hic apes feras dici existimat Hee-
ren. l. l. Quos enim favi forulos
habent ad mel servandum, eosdem
in loto videre licet ad grana ser-
vanda, quae ipsa gravis oleaginis
prorsus similia testatur idem Hee-
renius l. l. pag. 359. — πυρὴν in
seqq. est *granum*, *nucleus*, τρωκτὰ
intelliguntur *esculenta grana*. In
seqq. ἀπαλὰ, i. e. tenera, de fructu
recenti indeque molli, cui opponun-
tur αὐτὰ, *siccata* indeque *dura*.

τὴν δὲ βύβλον τὴν ἐπέτειον γι-
νομένην] ἐπέτειον, quod omnes li-
bri habent, retinui: cf. II, 25.
Reddit haec ita Schweighaeuserus:
„byblum (id est papyrus), quae quo-
tannis in paludibus nascitur.“ Lar-
cherus liberius haec ita expressit:
„le byblus est une plante annuelle.“
Quamquam haud diffiteor, verba
τὴν ἐπέτειον γινομένην mihi non
satis expedita videri; quae ipsum
Schweighaeuserum etiam nonnihil
offendisse videantur, qui hoc ita
dictum putat, quasi significare No-
ster voluerit, duas aut plures esse
papyri species, quarum una ἐπέ-
τειος sit, reliquae non item. In quo
me certe non assentientem habebit;
byblum malim intelligere quotannis
nascentem, ita ut bybli plures an-
nos natae usum ad victum scilicet
negare Noster voluerit. Sed ne
haec quidem prorsus sufficiant; vi-
deant de his me peritiores, quorum
iudicium exspecto. Illud vero vix
monere attinet, Herodotum hic lo-
qui de ea planta, ex qua papyrus
conficitur; quod ipsum silentio prae-

μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες ἐς ἄλλο τι τράπουσι· τὸ δὲ κάτω λελειμμένον, ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι καὶ παλέουσι. οἱ δὲ ἄν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ τῇ βύβλω χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων μούνων, τοὺς ἐπεὰν λάβωσι καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἐπειτα αὖτους ἐόντας σιτέονται.

93 Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελατοὶ ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι οὐ μάλα γίνονται, τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι τοιαύτῃ ποιεῦσι. ἐπεὰν

terit, cum huius plantae ea tantum mentio fiat, quatenus sit esculenta victuique inserviat, vel potius (ut Egger. arbitratur: Essai sur l'histoire de la critique p. 490) quod hic plantae usus per Graeciam ita iam fuerit cognitus, ut eundem declarare necesse haud fuerit. Ad alia autem quoque eam adhiberi, ipse Noster indicat verbis: ἐς ἄλλο τι τράπουσι, quibus et papyrus et alia, quae Plinius memorat inde elaborata, vela (vid. II, 96), sandalia (II, 37), arma (VII, 26), vestimenta etc. significari vix dubium. De byblos loci primarii, cum Nostro conferendi, sunt Theophrasti Hist. Plant. IV, 9. p. 54 (IV, 8 ed. Schneid.) et Plinii Hist. Nat. XIII, 11, qui Theophrastum exscripsisse videtur: quibuscum conf. Wilkinson. Manners etc. III. p. 60 seqq. 146 seqq., qui monet, de variis bybli s. cyperi papyri generibus hic esse cogitandum.

χρηστῇ τῇ βύβλω χρᾶσθαι] *Delicatam admodum byblum* interpretatur Schweighauserus. Intelligo equidem byblum ad victum valde commodam utilemque, quam eandem si delicatorem inde intelligere velis, nihil intercedo.

ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες] κλιβανός Noster dixit pro κριβανός, teste Eustath. ad Homer. Ili. p. 975, 52 s. 963, 32. Add. Bredov. p. 90. κλιβανός non quivis est furnus maior, sed minor atque portatilis adeoque *testum, lebes, olla, satago* aut simile quoddam vas coquinarium. Hinc *lebetem* significare monet Hesychius, nec alio sensu

accipiendum in Athenasi loco III. p. 101 A, notante Schweighausero in Lex. Herod. s. v. πνίγειν. — διαφανῇ dicit furnum, i. e. *ardentem, ignitum*, ut recte monet Wesselingius; conf. IV, 73. 75. — πνίξαντες recte ab Hesychio exponi ὀπτήσαντες, idem monet Wesselingius; pluribus de eo exposuit Schweighauser. l. I., quibus demonstrat in re culinaria huius verbi usum. Neque enim esse *torrere, sed suffocare*, quando scilicet, ut ait Casaubonus ad Athen. II, 72. p. 65 ed. Schweigh.: „in proprio succo aliquid coquitur intra ollam aut patinam conclusum ita, ut nullus exhalationibus pateat meatus; quod genus paraturae nostri etiam coqui *suffocationem* vocant.“

ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων μούνων] Reliqui ζῶσι, quod omnes retinent libri, a Bekkero aliisque mutatum in ζῶουσι, quam formam ubivis reponi vult Bredov. p. 170. Nec magis cum edd. recentt. scripsi *ἐπειτεν* pro *ἐπειτα*, quod omnes habent libri scripti. Eodem modo ἀπὸ IV, 22. 46. 103. — De gente Babylo-nica, quae itidem solis piscibus nutritur, conf. I, 200. Ipsos pisces exenteratos a piscatoribus praesentat imago, quam exhibuit Wilkinson. Manners. etc. III. p. 56. Add. Rosellini Monum. civil. I. p. 232 seqq. et quod de piscibus per Aegyptum frequentibus eorumque captu diximus ad II, 15. 77.

CAP. XCIII.

ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι οὐ μάλα γίνονται] ποταμούς h. l. monet

σφρας ἐσίη οἷστρος κυτσκεσθαι, ἀγεληδὸν ἐκπλώουσι ἐς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἔρσενες, ἀπορβαίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ ἐπόμεναι ἀνακάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυτσκοῦνται. ἐπεὶ δὲ πλήρεις γένωνται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώνουσι ὀπίσω ἐς ἥθεα τὰ ἐσωτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐτοί, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. ἡγεύμεναι δὲ ἀγεληδὸν ποιεῦσι, οἷόν περ ἐπόλευν οἱ ἔρσενες· τῶν γὰρ ὥων ἀπορβαίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ δὲ ἔρσενες καταπίνουσι

Reiskius esse canales e Nilo ductos, i. e. ποταμούς *ὀρυζήντας* sive διώρυγας: quo eodem sensu haec vox cap. 94 occurrit et in Inscript. Rosett. lin. 25 (*ὀρυζήσας τὰ στόματα τῶν ποταμῶν*), ubi conf. Letronn. et Peyron. Pap. Gr. I. p. 90. Pisces, qui οἱ ἀγελαιοὶ vocantur, sunt *gregarii*, qui coniuncto quasi grege multi una comparent in aquis natantes, quo tempore ova gignuntur. Sic omnino animalia apud Aristotelem Hist. Animal. init. vel *μοναδικά* vel ἀγελαια, itemque Polit. I, 3, 3 *σποραδικά* vel ἀγελαια et apud Platonem Politic. p. 266 A. Conf. Wyttenbach. ad Plutarch. Morall. I. p. 643 seq. Hoc vero loco Herodoteo si quae-
ras, quodnam talium piscium genus Noster designare voluerit, Rosellini (Monum. civ. I. p. 221 seq.) de eo piscium genere cogitat, quibus adhuc nomen *Sir* apud Arabes: de quo consuli vult Sylvestr. de Sacy ad Abdallatif Relat. de l'Egypt. I, 4. not. 141. Wilkinson. (Manners etc. III. p. 63) de eo genere piscium cogitari vult, cui nomen *siturus shall*. Eodem nil discernam. Varios per Aegyptum obvios pisces recenset Wilkinson. Manners etc. III. p. 58. sec. ser. II. p. 125. De aliis piscibus aequae in mare nantibus et redeuntibus Wesseling. excitavit Athen. VII. p. 301 F ex Aristotelis Hist. Anim. VIII, 13.

ἀπορβαίνοντες τοῦ θοροῦ] i. e. *spargentes aliquid (partem) seminis genitalis*.

ἀνακάπτουσι] ἀνακάπτειν et κάπτειν (quod καταπίνειν explicat Hesychius) est *deglutire, devorare*,

s., ut Hemsterhusius ad Aristophan. Plut. pag. 314 interpretatur: *repetitis identidem interpellatisque moribus appetere et vellicatim carpta demittere*. Glossa Herodotea *κάπτοντες reddit ἀποδεχόμενοι*. Tu vid. praeter Valcken. ad h. l. interpret. ad Gregor. Corinth. de dial. pag. 520. Ad rem compara Aristotelis locum in Hist. Animal. V, 5. p. 836 A. B (V, 4. p. 185 ed. Schneid.). — In seqq. ad ἥθεα conf. I, 15; ad θηλέων II, 66.

τῶν γὰρ ὥων ἀπορβαίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων] Correx. Co-raës (in Larcheri not.) κατὰ λόγον e verbis κατ' ὀλίγους indeque sic vertit: „qui sont de la grosseur des grains de millet;“ quemadmodum III, 100: ὅσον κέγχρος τὸ μέγαθος. Probavit Creuzerus in Fragm. hist. stor. pag. 63 et Ideler. ad Aristotelis Meteorol. Vol. II. p. 584; improbavit Schweighaeuserus, cui οἱ κέγχροι generali quadam vocabuli notione grana dici videntur et τῶν ὥων οἱ κέγχροι (*ovorum grana*), ipsa singula ova vel ovula; naturalem enim verborum structuram hunc in modum esse concipiendam: ἀπορβαίνουσι τῶν ὥων κατ' ὀλίγους. Quae si recte percepi, genitivus τῶν ὥων pertinet ad τῶν κέγχρων, qui genitivus ipse pendet a locutione sensus distributivi: κατ' ὀλίγους, i. e. *κέγχρους*; nos: *jedesmal nur wenige*, ut VIII, 113 (ubi vid. nott.). IX, 102. De qua ipsa monens (ut ad h. l. adscripsit Cr.) Schaeferus ad Dionys. Halicarn. de compos. verbor. pag. 44 nostrum locum sic interpretatur: „nam ex ovis excernunt cenchros (quos dicimus), neque hos confertos (οὐκ ἀθρό-

ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι οὗτοι ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ καταπινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ' ἂν αὐτῶν ἁλῶσι ἐκπλώοντες ἐς θάλασσαν, φαίνονται τετριμμένοι τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν· οἱ δ' ἂν ὀπίσω ἀναπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφονται. πάσχουσι δὲ ταῦτα διὰ τὸδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀριστερὰ καταπλῶνουν ἐς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες ὀπίσω τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγγριμπτόμενοι καὶ ψαύοντες ὥς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ ἀμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ τὸν ῥόον. Ἐπεὰν δὲ πληθύνεσθαι ἄρχηται ὁ Νεῖλος, τὰ τε κοῖλα τῆς γῆς καὶ τὰ τέλματα τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν πρῶτα ἄρχηται πίμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμικρῶν πίμπλαται πάντα. κόθεν δὲ οἰκὸς αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω κατανοεῖν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἐπεὰν ἀπολίπη ὁ Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὥς ἐς τὴν ἰλὺν ἅμα τῷ ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπεὰν δὲ περιελ-

ονς), sed paucos singulis vicibus. Atque κέγχροι hic latiori significatione erunt grana s. ova. granorum formam et magnitudinem quae praecedant.

ἐχόμενοι τῆς γῆς] i. e. presse legentes terram, radentes terram. De verbo ἔχσθαι, adiuncto genitivo, cf. I, 134 ibiq. not. II, 77. ἐπ' ἀριστερὰ (i. o. a parte sinistra) conf. I, 51. Hinc etiam paulo ante cum recentt. edd. scripsi τὰ ἐπ' ἀριστερὰ et τὰ ἐπὶ δεξιὰ, quae Gaisford. coniunctim dederat ἐπαριστερὰ et ἐπιδέξια. Tu conf. IV, 157 fin. et Lobeck. ad Phrynich. p. 259.

τῆς αὐτῆς ἀντέχονται] scil. γῆς, i. e. ad eandem terram s. ripam sese applicant. Quod sequitur ἐγγριμπτόμενοι, tu vid. ad II, 60 not.

ἵνα δὴ μὴ ἀμάρτοιεν] δὴ enim Gaisf. recepimus, huic loco valde aptum, licet nonnullis a libris absit. — Mox ad τὰ τέλματα conf. Xenophon. Oecon. XX, 11 (τὰ δὲ κοῖλα πάντα τέλματα γίνονται) itemque Strab. XVII. p. 830 (καὶ τὰς λίμνας τελευτῶν πίμπλασθαι) coll. p. 793 (ubi τελευτῶδες et τελευτουσθαι), neque aliter in Platon. Phaed. p. 109 B. τὰ τέλματα φαιδύβους σιγνίβους dicuntur, ubi de

agris minus recte olim cogitaverat Fischer. Noster ipse eandem vocem de caemento adhibuit I, 179. — In seqq. scripsi πίμπλασθαι et πίμπλαται pro πίπλασθαι et πίπλαται; tu vid. Bredov. p. 47.

διηθέοντος τοῦ ὕδατος] διηθεῖν h. l. de aqua fluviali, quae quasi per colum penetrat et lacunas cavitatesque implet. Propria percolandi notione invenitur supra II, 86.

κόθεν δὲ οἰκὸς] οἰκὸς e Florentino alioque cod. revocandum censui cum recentt. edd. Vid. ad II, 22. Ex quo eodem Florentino recepi κατανοεῖν cum recentt. edd. pro κατανοεῖν; vid. Bredov. p. 372.

οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὥς ἐς τὴν ἰλὺν] Vulgo τεκόντες, aut ἐκτεκόντες, licet plurimi libri ἐντεκόντες, quod recipere haud dubitavi, praecedentibus Schweigh. et Gaisford. Ille sic interpretatur: „piscis, postquam ova in limo deposuerunt.“ Quod antecedit: ἐπεὰν ἀπολίπη ὁ Νεῖλος, de Nili aqua recedente, ut mox ἐπέρχεσθαι de accedente et crescente accipiendum; ubi ad ἀπολίπη supplere licet τὰ κοῖλα s. τὴν γῆν (quam scil. terram crescens inundaverat); cf. II, 14. 22; quos locos una cum aliis aliorum scriptorum

146 θόντος τοῦ χρόνου κάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ῥῶν τούτων παραντίκα γίνονται οἱ ἰχθυῖς. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθυῖς οὕτω ἔχει.

Ἀλείφατι δὲ χρέωνται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἔλαια οἰκίον-94
τες ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ καλεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι, ποιεῦσι δὲ ὥδε. παρὰ τὰ χεῖλαια τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνέων σπείρουσι τὰ σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτόματα ἄγρια φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα καρ-

laudavit Werfer. in Actt. phil. Monn. I. p. 87.

CAP. XCIV.

οἱ περὶ τὰ ἔλαια οἰκόντες] Conf. supra ad II, 92 nott. Aegyptum olearum feracem non esse satis constat. Quapropter postera aetate multum olei e Graecia aliisque regionibus advectum esse novimus. χρέωνται reliqui ob eodd. consensum; recentt. edd. χρέονται.

ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ καλεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι] Similia leguntur apud Strabon. XVII. p. 824 s. 1179 (ubi recentiss. editor exhibet κίκι), Diodor. Sicul. I. cap. 34, Hesychium s. v. κίκι, alios, quos affert Iablonsk. vocc. Aegypti. p. 110 seq. et pag. CCXXV ed. Stephan. Thes. L. Gr. Londinens. T. I. Adde, quae de hac voce e Graecis scriptoribus collecta exhibentur in eiusdem Stephani Thes. L. Gr. T. IV. p. 1550 edit. Paris. Ac praeter Galenum De composit. medicam. V. p. 870 (T. XI ed. Kuehn) inprimis consulendus Plinii locus hanc in rem, Hist. Nat. XV, 7, unde potiora huc transscribam: „Proximum (oleum scil.) fit et e cici arbore in Aegypto copiosa: alii crotonem, alii trixin, alii sesamum appellant. — Nostri eam ricinum vocant a similitudine seminis. Coquitur id in aqua, inatansque oleum tollitur. At in Aegypto, ubi abundat, sine igne et aqua sale aspersum exprimitur, cibus foedum, lucernis utile.“ Atque apud Hebraeos quoque scriptores hoc oleum commemorari monet Iablonsk. l. l. Haec habeo quae in

medium proferam; quae enim Salmasius ad Solin. pag. 704 disserit, vix talia sunt, unde, quid ille voluerit, certo colligas. Conf. Wilkinson. Manners etc. III. p. 379 coll. sec. ser. I. p. 57., qui observat plantam hanc, unde olei hoc genus ab antiquis Aegyptiis parabatur, adhuc crescere per superiorem et inferiorem Aegyptum, neque vero oleum inde parari, quod aliae plantae, quae melius olei genus praebant, nunc frequentius colantur.

τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτόματα ἄγρια φύεται] Voculam ἄγρια pro interpretamento Valckenarius habuit, quod quis ad αὐτόματα adscripserit. Conf. III, 100. VIII, 138. II, 14 coll. IV, 74. Nec tamen editorum quisquam suffragatus est. Namque sententia Nostri haec est: ea, quae in Aegypto seruntur, indeque humana opera coluntur, per Graeciam sponte fera sine ulla hominum cura crescere; nos: *von selbst, wildwachsend*. Philostrate. Vit. Apoll. I, 21, quem Valckenar. attulit, habet: τὰ ἄγρια καὶ αὐτόματα λάχανα; sed huius loci rationem prorsus aliam esse existimo. Pro Ἑλλήσι unus liber ἔλεσι; quam lectionem haud spernendam olim indicabat Wesselingius, illud opinor praetermittens, opponi hic sibi Graeca et Aegyptia, ut sequentia: ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα satis produnt. Et obloqueretur sane sibi ipse Herodotus, cum, quae Aegyptii, qui περὶ τὰ ἔλαια habitant, iuxta fluviorum ripas et stagna sererent, ea ἐν ἔλεσι sponte nasci diceret. Respicit enim ipsam inferiorem Aegyptum, et eas quidem

πὸν φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ. τοῦτον ἐπεὰν συλλέξωνται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι, οἱ δὲ καὶ φρυξάντες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομίζονται. ἔστι δὲ πῖον καὶ οὐδὲν ἕσσον τοῦ ἐλαίου τῷ λίγνῳ προσηγὲς, ὁδμὴν δὲ βαρέαν 95 παρέχεται. Πρὸς δὲ τοὺς κώνωπας, ἀφθόνους ἐόντας, τάδε σφί ἐστι μεμηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας οἱ πύργοι ὠφελέουσι, ἐς οὓς ἀναβαίνοντες κοιμούνται· οἱ γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἶοί τε εἰσι ὑψοῦ πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰκέουσι τάδε ἀντὶ τῶν πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτῶν ἀμφίβληστρον ἔκτεται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθυὺς ἀρρεύει, τὴν δὲ νύκτα τάδε αὐτῷ χρᾶται· ἐν

partes, quae stagnis ac paludibus abundabant, nec alios hic intelligit ποταμούς nisi Nili fluvios canalesque inde deductos, ut II, 93 init. οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι κ. τ. λ.] Haec Salmasius in Solin. p. 686 recte sic reddidit: „alii *contusum exprimunt*, alii *frictum excoquant*.“ Nam ἀπιποῦν est *exprimere* (grana scilicet, ut prodeat oleum), ἀπιέξειν, ut vetus scholiasta quidam explicat. Wesseling. ad h. l. attulit ἔξιποῦν idem significans verbum apud Dioscorid. V. 85. 80. De simplici verbo ἰπῶν (*premo*) vid. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyli Prometh. 373.

συγκομίζονται] i. e. colligunt sibi in usum futurum illud reponentes. Ubi nota medii verbi usum ac vim. — προσηγὲς est *commodum, idoneum*. — ἕσσον cum rec. edd. dedi pro ἥσσον; cf. II, 6 ibique nott.

CAP. XCV.

Πρὸς δὲ τοὺς κώνωπας ἀφθόνους ἐόντας κ. τ. λ.] De culicibus per Aegyptum adhuc molestissimis recentiorum peregrinatorum testimonia affert Hengstenberg: Die Bücher Mosis etc. p. 113, inde quoque colligens, in tertia illa calamitate Aegyptiis immissa (Exod. VIII, 16 seqq.) huiusmodi culices esse intelligendos. Quos vero Noster addit τοὺς πύργους, ad quos pernoctatum adscendant Aegyptii, ut a culicibus securitatem sibi parent

dormientes, ad supremas aedificiorum partes in hunc usum turris in formam exstructas pertinere observat Wilkinson. *Manners etc.* II. p. 120: etenim adhuc Aegypti incolae in huiusmodi tectis per noctem sub coelo dormire: quod idem in aliis quoque meridionalis terrae tractibus et factum esse et adhuc fieri alii observarunt, cum quo altius dormiant homines, eo frigidiores aëre utantur.

πᾶς ἀνὴρ αὐτῶν ἀμφίβληστρον ἔκτεται] Ad ἀμφίβληστρον *conf.* nott. ad I, 141. Talia retia nec Graecis incognita nec Latinis, qui *conopea* (*κωνοπεία*) dicunt; *conf.* Brunck. *Analect.* t. III. p. 92 et Iuvenal. *Sat.* VI, 80 ibique schol. atque interpretes. Sed quod magis huc facit, illud est monente *Cr.* ad h. l., hodieque haec eadem fieri ab Aegyptiis, quae h. l. olim *factitata* esse legimus. Testatur Iomardus in *Descript. de l'Egypt.* II. p. 386. Et simile quiddam ex Maillet. *Descript. de l'Egypt.* t. II. p. 131 protulerat Larcherus.

τὴν δὲ νύκτα τάδε αὐτῷ χρᾶται] τὴν νύκτα dixit Noster: *per noctem* (totam); sed idem scripsit τῆς ἡμέρας, *diu.* nos: *am Tage*, quod male vulgo reddunt *per diem*; *conf.* Kuehner *Gr. Gr.* §. 569. not. 2. Recepimus cum Gaisf. τάδε e Schellershemiano libro, probante Schweighaeusero. Inde quoque mainis distinctionis signum posuimus post χρᾶται, sublato illo, quod post κοί-

τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ, περὶ ταύτην ἵσθησι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνδὺς ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ ἐνελεξάμενος εὖδῃ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δακνουσι, διὰ δὲ τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρώνται ἀρχήν.

Τὰ δὲ δὴ πλοῖα σφι, τοῖσι φορηγέουσι, ἐστὶ ἐκ τῆς ἀκάν-96
θης ποιούμενα· τῆς ἥ μορφή μὲν ἐστὶ ὁμοιοτάτῃ τῷ Κυρη-
ναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκρυον κόμμι ἐστὶ. ἐκ ταύτης ὧν τῆς

τη erat, vel potius in minus mutato, quo sequentia secum iuncta intelligerentur. Ad τὰδε conf. II, 106 coll. I, 68. 210, ne plura. κοίτη hic est lectus. cubile; conf. I, 9 ibiq. not. — Ad σινδόνι conf. II, 86 ibiq. not. et ad ἀρχήν (omnino, prorsus) I, 9 ibique nott. 193. Intactum reliqui ~~ἔπειτα~~ a recentt. edd. mutatum in ~~ἔπειτα~~, nec magis rescripsi κατεύδει, ut Bredov. iubet p. 93, et ἐνελεξάμενος, quod item p. 149 reponi vult, cum in talibus vix sibi constans reperitur Herodotus, neque inde a librorum auctoritate recedendum sit. Dietschius Bredovium in his secutus est.

ἐν τῇ — περὶ ταύτην] Similia quaedam affert Struve Quaest. de dial. Herod. I. p. 39: VI, 97 coll. V, 16. 49. Idem Struve p. 41 initio huius capitis pro ἐς τοὺς ἀναβαίνοντες ex constanti scriptoris usu (conf. II, 33. III, 20. IV, 71. 196. VI, 10. 49. IX, 27 etc.) repositum vult: ἐς τοὺς ἀναβ., ut olim dederat Borheck. et nunc recentt. edd. receperunt. Sed nullus suffragatur liber scriptus.

CAP. XCVI.

ἐστὶ ἐκ τῆς ἀκάνθης ποιούμενα] De acantho Servius ad Virgil. Georg. II, 119: „acanthos arbor est in Aegypto, semper frondens ut oliva et laurus: et acanthos dicta, quia spinis plena est.“ Plura Theophrast. Hist. Plant. IV, 2. §. 8 ibique Schneider p. 291 et Plin. H. N. XIII, 9. sect. 19, ubi inter alia haec, quae satis explicant, cur Aegyptii huius arboris ligno fuerint usi ad naves fabricandas: „Spina nigra — incorrupta etiam in aquis

durat, ob id utilissima navium costis. Nunc plurimi spinam Aegyptiam seu acaciam, cuius hic mentio fit, existimant mimosam Niloticam Linn., quae prope Memphidem et Abydum adhuc crescere dicitur; sed longe frequentius supra catarractas reperitur teste Wilkinson. Manners etc. I. p. 79. 80. II. p. 262. III. p. 162. 168. sec. ser. II. p. 262. Nunc vocant Sont. Add. Rosellini Monument. civil. III. p. 125 coll. II. p. 33. 40, qui ex eadem acacia arcam Veteris Testamenti sacram (Exod. XXV, 10 seqq.) fuisse paratam contendit, quam ex acaciae Arabicae ligno confectam docet C. Baehr. Symbol. d. mos. Cultus I. p. 262. De usu et significatione vocum ἀκανθος, ἀκάνθα, ἀκάνθιον apud veteres disseruit Yates in Classical Museum III. p. 1 seqq.; nostro loco mimosam et ipse intellegi vult p. 19 seq.

τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ] Intelligenda est Cyrenaica et Libyca arbor lotus, Rhamnus lotus Linn. (unde lotophagi nomen habent), cuius de fructu agit IV, 177, ubi vid. plura. Quam cave confundas cum loto, cuius II, 92 mentionem fecerat Herodotus.

τὸ δὲ δάκρυον κόμμι ἐστὶ] Conf. II, 86. Hic laudare sufficiat Strabonem XVII. p. 809 et Theophrast. l. l. lacrimas spinæ Aegyptiæ κόμμι s. gummi dici confirmantes. Est vero, iudice Iablonskio vocc. Aegyptt. pag. 114, vocabulum hoc Aegyptium, quo designatur liquor lacrimae ad instar ex arbore destillans, qui deinde concrevit et durescit. Unde gummi dici vult non modo humorem ex spina Aegyptia guttatim defluentem, sed etiam ex

ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπήχεα, πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγέμενοι τρόπον τοιόνδε. περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ διπήχεα ξύλα· ἐπεὶ δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσονται, ξυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν· νομεῦσι δὲ οὐδὲν χρέωνται, ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπάκτωσαν τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν ποιεύνται, καὶ τοῦτο 147

aliis arboribus. Haec Iablonskius, aliis quoque ac Plinii potissimum testimoniis adhibitis; ipsam enim vocem Aegyptio sermone indicare *consolidationem humidi vel guttam vel lacrimam concretam*. Aegyptiam vocis originem statuit quoque Rossi Etymol. Aeg. p. 91 seq.

περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ διπήχεα ξύλα] γόμφοι hic videntur esse clavi, iique valde longi ac lignei, quibus plura ligna (bicubitalia qualia dicuntur h. l.) connectebantur, quemadmodum in ratibus fit. Neque enim omnino naves hic intelligi posse credam, sed ratium genus, quibus in Nilo fuerint usi; id quod etiam arguunt costae, quae deerant. Conf. Wesselingium ad h. l. et Schneider. in Lex. Gr. Locum ipsum inde sic reddit Schweigh. in Lexic. Herod. s. v. περιείρειν: „circum clavos ligneos frequentes et praelongos inserunt et innectunt bicubitalia ligna.“ Nec aliter fere Wilkinson. Manners etc. III. p. 188, ubi hunc totum locum Anglice reddidit atque Rosellini Monum. civil. III. p. 125 seq. (qui totum Nostri locum Italice redditum exhibet): „questi pezzi di due cubiti intorno a spessi e lunghi caricchi conettono.“ Caeterum dubitat Wilkinson. l. l., haec rates, quales hoc loco ab historiae patre describuntur, num satis idoneae fuerint ad graviora onera ferenda: ad haec alia navigia ligneis tignis confecta videri adhibita, qualia in picturis superioris et inferioris Aegypti conspiciantur. Ex his picturis et ipse Wilkinson. dedit descriptas navium imagines l. l. p. 195. 196. 203. 204. 208. 210. II. p. 440. Alia vid. apud Rosellinium allata. Tigna bicubitalia (διπήχεα ξύλα) neque longiora eam ob cau-

sam adhibita fuisse putat Wagner (Neuer Teutscher Merkur. 1802. II. p. 206), quod Aegyptii ignoraverint ignis ope tigna eum in modum flectere, qui navis alveo aptus erat.

ἐπεὶ δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ] τῷ cum recentt. recepi. Vulgo in edd. abest. — ξυγὰ sunt transtra, ut satis constat. Ad νομεῦσι conf. I, 194.

τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπάκτωσαν τῇ βύβλῳ] Vulgo: obturant commensuras papyro, nec aliter Schneidero placuit in Lex. Gr. s. v. πακτός: „sie verstopfen die Fugen durch Papiert.“ Conf. tamen eundem ad voc. ἐπηγεμίδες, et Homer. Odys. V. 254, ubi Nitzsch. vocem ἀρμονίας recte intelligit: die Fugen des in einander gepassten Holzes, alia quoque afferens. Neque aliter etiam intellexit Rosellini l. l. sic reddens: „le commessure internamente inzeppano di biblo“, additque vilis bybli s. papyri genus hic esse cogitandum, ex quo eodem vela, arma, vestes, alia comparata fuerint. ἐμπάκτων inferendi et obturandi notione obvium quoque apud Aristophan. Vesp. 128, ubi κἀπακτώσαμεν explicant Scholia: ἐφράξαμεν, ἐκλήρωσαμεν. Conf. etiam Lobeck. ad Sophocl. Aiac. 579. p. 287. Wilkinson. l. l. III. pag. 188 minus accurate reddidit: „the whole is bound within hybands of papyrus“, Larcherum forsitan secutus, qui haec ita expressit: ils affermissent en dedans cet assemblage avec des liens de byblus, cum verbo ἐμπάκτων non inferendi sit notio, sed confirmandi, compingendi; prouti Enstathius nostrum locum citans ad Odys. l. l. interpretatur κατασφαλίζονται. Addit Larcherus, etiamnum Arabes simili navigiorum parvorum genere uti, quod frankis

διὰ τῆς τρόπιος διαβύνεται· ἰσθῶ δὲ ἀκανθίνῳ χρέωνται, ἰστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνὰ μὲν τὸν ποταμὸν οὐ δύναται πλέειν, ἣν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος ἐπέχῃ, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται ᾧδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατεῤῥαμμένη ῥίπτει καλάμων, καὶ λίθος

appellent. Cr. ad rem confert Galeum ad Iablonsk. de mysterr. p. 285 et Wyttenbach. ad Plut. de Is. et Osirid. pag. 194 seq. — De aoristi usu in ἐνεπαύσαν confer I, 194. II, 87.

διὰ τῆς τρόπιος διαβύνεται] i. e. per carinam (Schiffsboden) illud transfigunt. Conf. IV, 71. In iis navigiis, quae delineata exhibet l. I. Wilkinson, haud invenimus tale gubernaculum per carinam transfixum, quamquam in quibusdam navibus, quas cryptae Thebanae exhibent, id invenire idem Wilkinson. (Topography of Theb. p. 145) monuit. Quietiam (Manners etc. III. p. 208) malo ex acacia facto Aegyptios homines uti potuisse negat, cum huius arboris neque longitudo neque robur conveniat. — χρέωνται et πλέειν ob librorum consensum retinui; recentt. edd. χρέονται et πλώειν. Nec magis rescripsi διαβυνέεται, ut Cobet. Varr. Lect. pag. 120 reponi iubet pro vulg. διαβύνεται, cum veteribus in usu fuerit βυνῶ, quod ab Herodoto alienum esse monstravit Bredov. p. 362 seq.

ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνὰ μὲν τὸν ποταμὸν οὐ δύναται πλέειν] De praepositionis ἀνὰ significatione in his conf. I, 194. II, 4. III, 13 ibiq. Valcken. Respondet κατὰ ῥόον; ut locis laud. δύναται e Sanicrofti libro aliisque reposui cum Bredov. p. 334 vel propter sequens παρέλκεται. Reliqui libri δύνανται, quod tuetur Wesselingius, quem conf. ad Diodor. Sic. V, 8.

ἣν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος ἐπέχῃ] λαμπρὸς in navigatione dici de vento forti, valido, sed ferente eodem et secundo, dndum monuit Dorvill. ad Chariton. p. 268. Add. Blomfield. Glossar. in Aeschyli Agamemn. 1151 et conf. Rosellini. l. I. p. 127 not. — ἐπέχειν absolute accipiendum

cum Schweigh. in Lex. Herod. s. v.: „nisi secundus idemque validus ventus oblineat.“ Minus bene Schneiderus in Lex. Gr.: „wenn nicht ein starker Wind darauf stösst.“ Quod foret: ingruat, propellat; quae significatio aliena est a verbo ἐπέχειν.

ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατεῤῥαμμένη ῥίπτει καλάμων] ἡ μυρίκη est tamarix Gallica s. Africana varios ad usus adhibita atque Osiridi consecrata: conf. Wilkinson. Manners etc. III. p. 165 et sec. ser. II. pag. 202 seq. Θύρη hic tabula est ianuae formam ac figuram praebens, ex lapideis fruticibus confecta et vimine arundineo s. ligamine ex arundinibus consuta. Hinc cratem vulgo reddunt. Cf. etiam Herod. VIII, 51. Quod Herodoto est ῥίπος, aliis est ῥιψ s. ῥίπες (ut infra IV, 71) et ῥιπτοί, crates e viminibus aut calamis arundinibusve. Conf. Casaubon. ad Aeneam Tactic. pag. 221 ed. Orell. Caeterum observat Rosellini l. I. pag. 128, se nusquam in Aegyptiorum monumentis, quae tot naves varii generis exhibent, vidisse navem representatam, quae eo modo, quo Herodotus h. l. enarrat, flumine secundo vehatur. Adverterat quoque haec res Wagnerum, qui l. supra l. ea, quae Herodotus perscribit, non de modo, quo naves flumine secundo vehantur, sed quo traiectio fiat ex una ripa in alteram, accipi vult, sive de tali navi, quam nos pontem volantem vocamus: quae quomodo ex Herodoti verbis colligi possint, ipse viderit, recteque Boettigerus p. 301 adnotavit, ianuas illas, quae ante navem iniiciuntur, ad celeritatem augendam eiectam videri, lapidem vero pone deiectum in profunditatem, efficere, ut rectum cursum teneat navis in

τετρημένος διτάλαντας μάλιστα κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην, δεδεμένην κάλῳ, ἐμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπείει ἐπιφέρεσθαι, τὸν δὲ λίθον ἄλλῳ κάλῳ ὀπισθε. ἡ μὲν δὲ θύρη, τοῦ ῥόου ἐμπέπτοντος, χωρεῖ ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάρην (τοῦτο γὰρ δὴ οὖνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις), ὁ δὲ λίθος ὀπισθε ἐπελκόμενος καὶ ἐὼν ἐν βυσσῶ κατιδύνει τὸν πλόον. ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει πολλὰ, καὶ ἄγει ἓνια πολλὰς 97 χιλιάδας ταλάντων. Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μούναι φαίνονται ὑπερέχουσai, μάλιστα κη ἐμπερέες τῆς ἑνὶ τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοις. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰ-

fluminis parte profundissima (ἐν βύσσῳ; nos: in Thalweg).

καὶ ἔλκει τὴν βάρην] Herodoteam de nomine Aegyptio observationem haud pauci veterum comprobant ipsique recentiores, linguae Aegyptiae periti, *barin* Aegyptiorum sermone *navigium* ac *ralem* dici confirmant. Vide Diodor. Sicul. I, 96. Herodot. II, 41. Aeschyl. Pers. 559, ubi alios et Aeschyl. et aliorum Graecorum scriptorum locos iam attulit Blomfield in Glossario. Ac plura dabit Valckenar. in Opuscul. philoll. critt. oratt. (Lips. 1808) I. p. 143 seqq., quae typis repetita sunt in Anglic. edit. thesaur. Stephan. I. p. CCCXXII. seqq. Vid. quoque Iablonsk. vocc. Aegypt. pag. 49. 50, Champoll. l'Egypt. sous l. Phar. II. pag. 202 seqq. coll. Wyttenbach. ad Plut. Moral. II, 1. p. 194, ad quae ipsa respiciens Bohlen (Das alte Indien II. p. 460 seqq.) affert Sanscritanum *bharas* a *bhri*, quod valeat *ferre*. Uhlemann (Philolog. Aegypt. pag. 31), qui Copticam vocem *bari* affert, ex Ebraeorum lingua (בָּרִי *transgredi*) vocis originem repetere mavult; Rosellini (Monum. civil. III. pag. 147 seqq.) navem vult Aegyptiorum sermone vocari *ba* s. *baa*; *bari* navem dici Soli consecratam. Equidem de his haud decernam: vocem ipsam Graecis haud ignotam fuisse docet praeter alios Aeschylus, qui Suppl. 880. *Αἰγυπτίαν βάρην* dixit: quocum conf. Euripid. Iphigen. Aul. 287. In pi-

cturis Aegyptiis, quales grande descriptionis Aegypti opus continet, huiusmodi naves conspici bene monet Heeren. Ideen etc. II, 2. pag. 374; conf. pl. 68—71. Tu vid. Description de l'Egypt. vol. II. (Thèbes) pag. 55 seq. 57. 63. Alias quoque baris indicat *navigium* s. *cymbam* ex papyro s. *arundine* contextam, quales naves tum olim in Aegypto frequentes, tum hodieque in Aethiopia usitatas esse monstrant a Gesenio disputata ad Iesai. XVIII, 2. pag. 577. Atque etiam Ritterus (Erdk. I. p. 881) in huius loci argumento eo magis insistendum putat, quo certius inde intelligi queat, quanta navigiorum frequentia commercium interius per Aegyptum floruerit, quale vix aliis in Asiae, Sinae atque Indiae fluviis simile quidquam reperiatur.

καὶ ἄγει ἓνια πολλὰς χιλιάδας ταλάντων] Haec num vere dicantur, dubitat Wilkinson. Manners etc. III. p. 188, cum tantum pondus istius modi naves ferro nequeant.

CAP. XCVII.

Ἐπεὰν δ' ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν] De verbo *ἐπέρχεσθαι* conf. II, 19 ibiq. nott. — Mox e Florentino reposui cum recentt. edd. *πόλεις*; idem in seqq. e Sanicroft. libro dedi; vid. Bredov. p. 268.

ἐμπερέες τῆς ἑνὶ τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοις] Paria exstant apud Diodor. I, 36. Atque iam apud Iesaiam XIX, 5 Nilus inde vocatur *mare*; quem ad locum aliorum scri-

γύπτου πέλαγος γίνεται, αἱ δὲ πόλεις μούναι ὑπερέχουσι. πορ-
θμύονται ὧν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι κατὰ τὰ ῥέεα
τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. ἐς μὲν γὰρ ἄρτι
ἐκ Ναυκράτιος ἀναπλώνοντι παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνε-
ται ὁ πλόος· ἔστι δὲ οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα
καὶ παρὰ Κερκασῶρον πόλιν. ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσ-
σης καὶ Κανώβου διὰ ποδίου πλέων ἤξεις κατ' Ἀνθυλλάν τε
πόλιν καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλευμένην. Τοντέων δὲ ἡ μὲν⁹⁸
Ἀνθυλλα, εἰσὺσα λογίμη πόλις, ἐς ὑποδήματα ἐξάιρετος δίδο-

ptorum similia effata collegit Ge-
sen. p. 609, a Cr. laudatus. Quae
sequuntur: τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἴ-
γύπτου πέλαγος γίνεται κ. τ. λ.
vero a Nostro dici testantur re-
centioris aetatis peregrinatores:
unum attulisse sufficiat Wilkinso-
num (Manners etc. sec. ser. I. p. 37),
qui, si maxima sit Nili inundatio,
idem adhuc observari posse scribit
additque se ipsum viros Aegypti
tanquam insulas ex aquis eminen-
tes conspexisse: quamquam id quo-
que anno non fieri idem addit.
Vid. eundem virum doctum in Jour-
nal of the geographic. society. IX.
p. 433.

ἐκ Ναυκράτιος ἀναπλώνοντι] Nau-
cratis in inferiore Aegypto sita et
Graecis ab Amaside concessa: de
qua plura vid. ad II, 178. 179.

παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας] i. e.
praeter ipsas pyramides; hanc an den
Pyramiden vorbei. Sunt vero illae,
quae mediae inter Memphim et pagi
Delta apicem etiamnum conspiciun-
tur prope Gizeh, conf. Mannert.
Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. pag.
464 et plura infra ad II, 124.

ἔστι δὲ οὐκ οὗτος] sc. πλόος.
Neque enim hanc navigationem so-
litam et ordinariam esse Noster vult,
quae potius iuxta pagi Delta apicem
et Cercasorum urbem fiat. — οὐκ
οὗτος iam ante me e libris scriptis
restituerunt recentt. editt. Vulgo
perperam: οὐδ' οὗτος. Reiskius
coniecerat: ἔστι δὲ οὐ τῆδε οὗτος,
Coraes: ἔστι δὲ οὐ, οὐδ' οὕτως.
Ad τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα conf. II, 16
ibique nott. De Cercasoro cf. nott.
ad II, 17. — De Canobis urbe dixi-

mus in Excursu ad II, 17. In sec.
retinui πλέων, cuius loco recentt.
edd. dederunt πλώων, libris invitis.
κατ' Ἀνθυλλάν τε πόλιν, καὶ
τὴν Ἀρχάνδρου καλευμένην] Ponit
Schlichthorst l. l. p. 60, Anthyllam
eandem esse urbem, quae Graecis
etiam appellatur Gynaecopolis (Strab.
XVII. p. 803 B. s. p. 1155. Ste-
phan. Byz. s. v.), ab Nili fluvio
Canopico aliquantum remota, hodie
Selamundicta; Archandropolin, quae
postea Andropolis et nunc Shabur
dicatur, paulo infra Anthyllam esse
sitam et quidem eadem in planitie.
Quibuscum etiam conveniunt fere,
quae Larcherus disputat in tab.
geograph. s. vocc. In alia omnia
abit Mannertus l. l. X, 1. p. 595
seqq., cuius disputationis summa
haec fere est: Gynaecopolis urbis
nomen sub imperio Romano com-
mutatum fuisse in Andropolin, ita
ut una eademque urbs hoc utroque
nomine sit intelligenda, quae post
Andro sit vocata, nunc Shabur; Ar-
chandropolin vero prorsus incogni-
tam esse. Wilkinson. (Manners etc.
II. p. 162) in ea regione, quae a de-
sertis non longe remota est, An-
thyllam sitam fuisse putat: quam
eandem ob nomen e Graeca voce
ἀνθος ductum Graecorum fuisse co-
loniam in inferiore Aegypto con-
ditam existimat Letronne Mém. de
l'Acad. des Inscriptt. T. XIX. P.
I. pag. 21.

CAP. XCVIII.

ἐς ὑποδήματα ἐξάιρετος δίδεται]
i. e. ad calcamentorum summis ero-

ται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεσθαι, ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρσῃσι ἐστὶ Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἑτέρα πόλις δοκέει μοι τὸ οὖνομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλέεται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πόλις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος, οὐ μέντοι γε Αἰ- 148 γύπτιον τὸ οὖνομα.

99* Μέχρι μὲν τούτου ὅψις τε ἐμὴ καὶ γνώμη καὶ ἱστορίῃ ταῦτα

gandos haec urbs (s. huius urbis reditus) *singulariter assignata* s. *adtributa est uxori eius satrapae Persici, qui in Aegypto imperat*. Nam τὸν αἰεὶ βασιλεύοντα Αἰγύπτου satrapam dici, qui regis instar in Aegypto regnat, non magis attinet monere, quam illud, imperium istorum praefectorum reapse regium et vix legibus circumscriptum fuisse in subditos, quale hodieque est Turcarum praefectorum, quibus nomen est *Pascha*. Inde regis appellatio in satrapa nihil habet absoni. Plura de satrapis citavi ad Ctesiae fragmm. pag. 122 et ad Herodot. I, 192. Qui satrapae etiam in aliis rebus exteris, quas dicunt, i. e. ornatu, aulicorum ministrorum ac satellitum copia regem summum Persarum imitari studebant. Hinc etiam ipsorum uxores reginae et eo loco habitae, quo regis summi feminae. Qui cum feminis suis ad singulas ornatus partes singula oppida sive eorum reditus dare soleret, morem istum imitati sunt reguli isti provinciarum sive satrapae. Quare parum differt, quod quae hic ἐς ὑποδήματα tradita dicitur reginae urbs, apud Athenaeum I. pag. 33 ἐς ζώνην (ut apud Xenophont. Anab. I, 4, 9. Platon. Alcibiad. I. p. 123 B. Philostrat. Vit. Apollon. II, 31) assignata fuisse narratur. Tu vide, quae disputavi ad Ctesiae fragmm. p. 209.

Ἀρχάνδρον τοῦ Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ] Haec ita sunt prolata, ut iure Phthii filium et Achaei nepotem dicere posset videaris Archandrum. Nec aliter Stephanus Byzant. s. v. Ἐλλάς atque Eustath. ad Homer. Ili. II, 683. pag. 320, 30. Quod vero apud Pausan. VII, 1. §. 3. Archan-

drum Achaei filium ac postmodo Danaei generum, ex Phthiotide terra Argos venisse legimus, inde soligas, apud Herodotum voce τοῦ Φθίου nomen Archandri gentile neque patris nomen indicari, si quidem eodem teste Eustathio (l. I. pag. 320, 25) *Phthiotidis incolae et Φθίος et Φθιώτης dicatur. Sed in Herodoto, qui de huius terrae incolis alteram tantum formam (Φθιώτης VII, 132 coll. I, 56) adhibet, hoc ferri posse recte negat Schnbart: Quaesit. genealog. historice. p. 36 seq.; neque enim dubitandum, quin Archandrum Phthii filium Noster dixerit, discrepans utique a Pausania aliam famam aliosve auctores sequente eidemque, ut idem Schnbart. l. I. statuit, praefendus. Tu add. Merleker in Achaic. libris pag. 7 seq.*

οὐ μέντοι γε Αἰγύπτιον τὸ οὖνομα] i. e. *nec tamen Aegyptium quidem est nomen s. at Aegyptium certe non est nomen. De particulis οὐ μέντοι γε vid. nott. ad II, 63.*

CAP. XCIX.

ὅψις τε ἐμὴ καὶ γνώμη καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγονσά ἐστι] i. e. *enarravi hactenus, quae ipse vidi et quae ipse sentio et quae percunctando ab aliis accepi. Creuzero* (Die histor. Kunst d. Gr. p. 85 ed. sec.) *ὅψις est: Kenntnis aus Anschauung, ἱστορίῃ Kenntniss aus Erkundigung, γνώμη, nas er aus eigener Meinung vorträgt. Nec aliter Dahlmann* (pag. 111) *γνώμη est: mein eigenes Urtheil, et ἱστορίῃ meine Erkundigung. De hac voce diximus ad init. operis. Quod vero ex hoc Herodoti loco efficere vult idem*

λέγουσά ἐστι· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε Αἰγυπτίους ἐρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ ἥκονον, προσέσται δὲ αὐτοῖσι τι καὶ τῆς ἐμῆς ὕψιος. Τὸν Μῆνα, τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱερεῖς ἔλεγον τοῦτο μὲν ἀπογεφυρῶσαι τὴν Μέμφιν· τὸν γὰρ ποταμὸν πάντα ῥέειν παρὰ τὸ οὖρος τὸ ψάμμινον πρὸς Αι-

Dahlmannus: Herodoto in historia conscribenda iam praesto fuisse librorum historici et geographici argumenti copiam quandam, eundemque composuisse opus suum non audientibus, verum legentibus, id unde colligi possit, equidem haud perspicio. Conf. eundem p. 146. Caeterum vix monere attinet, quantum hic locus valeat ad ipsam Herodoti narrationem eiusque fidem recte diiudicandam: quippe qui quam accurate discernat inter fontes, unde singula, quae tradidit, fluxerint, neminem fugere potest, qui ipse omnia recte discernere eandemque crisin adhibere velit, quam longe ante hanc ipsam artem inventam excultamque historiae pater summa diligentia adhibuit luculentumque hoc loco, ubi ad singulas Aegyptiorum res gestas accedit declarandas, professus est. Qua de re vid. Commentat. Herod. §. 9.

Αἰγυπτίους ἐρχομαι λόγους ἐρέων] Haud improbabile est, quod Heerenius statuit (Ideen II, 2. pag. 208 seq. coll. p. 421 seqq.), quaecunque iam ex Aegypto historia proferantur, ea Memphiticorum sacerdotum (quos praecipue Noster consuluit; vid. II, 3) ex ore fluxisse, Diodorum vero Thebanos sacerdotes secutum esse, Manethonem Heliopolitas. Unde certe intelligitur, qui factum sit, ut in singulis Aegypti regibus enumerandis illi scriptores tantopere dissentiant. De participio *ἐρέων* conf. I, 194. — *κατὰ* rescripsi iubente Struvio et Bredov., quos citavi ad I, 208, cum recentt. edd. pro eo, quod olim vulgatum erat: *κατὰ τὰ*, cf. etiam IV, 76. VI, 88. Est vero *κατὰ* in his positum pro *κατ'* (*καθ'*) *ἄ*.

τοῦτο μὲν ἀπογεφυρῶσαι τὴν Μέμφιν] τοῦτο μὲν, quod inferius HERODOT. I.

repetitur in verbis τοῦτο μὲν ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, pertinet ad alterum: τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱερόν κ. τ. λ., ut bina regis opera sacerdotes digna haberint, quae Herodoto enarrarent: alterum opus fluvii alio deducti urbisque in loco sicco iam conditae, alterum templi splendori Vulcano dedicati. Quam ante verba τὴν Μέμφιν aliquot libri, quos Gaisfordius secutus est, addunt voculam καὶ, equidem cum recentt. edd. eieci, quippe ortam ex praecedentis vocis syllaba extrema neque aptam ad ipsam loci sententiam. — ἀπογεφυρῶσαι τὴν Μέμφιν valet: locum (in quo Memphis post exstructa est) aggere obiecto a Nilo eiusque inundationibus tutum praestare. Nam γεφυραν, unde ἀπογεφυροῦν, non solum pontem, sed etiam aggerem significare, satis probant viri docti, ut minime h. l. opus sit legere ἀποστεννυρῶσαι (humorum vias occludere et arefacere), quemadmodum olim coniecerat Wesselingius. — De Mene vid. ad II, 4 fin. nott. Unum addo Diodor. I, 50, ubi, quae de Mene Herodotus hic memoriae prodidit, ad Uchorem regem referuntur, de quo cf. Wesseling. not.

τὸν γὰρ ποταμὸν πάντα ῥέειν κ. τ. λ.] Pertinent huc ea, quae ad II, 10 adnotavimus de priori Nili cursu per Libyae deserta. Ac Nilum ipsum si eo itinere ad mare volvisse aquas neges, eius certe fluvium sive partem sic fluxisse existimandum erit. Quae Heerenii est sententia Ideen etc. II, 2. pag. 77 seq. coll. Dureau de la Malle Géogr. physiq. etc. pag. 37 seq. Tu vid. etiam Wilkinson. Egypt. and Theb. pag. 340 seq. et praecipue Bunsen l. I. p. 40 seq. Parthey: Das Nilthal p. 128. — Mox scripsi οὖρος

βύης· τὸν δὲ Μῆνα ἄνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώσαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρᾶναι, τὸν δὲ ποταμὸν ὀχετεύσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκῶν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς ἀπεργμένος ῥέει, ἐν φυλακῇσι μεγάλῃσι

cum recentt. edd. pro ὅρος; conf. II, 6.

πρὸς Λιβύης] i. e. *Libyam versus*, ut mox πρὸς μεσαμβρίας, de quo conf. supra I, 84.

τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώσαντα] Quod ita intelligendum, ut Menes istud Nili brachium, quod meridiem versus fluebat (eum sc. in locum, ubi dein urbem extruxit), humo adgesta compleverit, fluvii igitur cursum obstruxerit, quippe aggere opposito eum alio, i. e. orientem versus, dirigens. προσχοῦν eodem sensu II, 10. Minus recte Miot. Gallice haec ita expressit: „redressa le coude que le fleuve formait pour se porter au midi.“ Sed iam emendavit Letronne (in censura huius libri pag. 7), ipse sic interpretans: *Menes barra* (au moyen de la digue) *le coude que le fleuve formait au midi* (de Memphis); cum πρὸς μεσαμβρίας sit: *du côté du midi*. Nec aliter fere h. l. accipit Bunsen (Aegyptens Stelle etc. II. p. 39.), recte monens, qui Nili flexus πρὸς μεσαμβρίας hic dicitur, oppositum videri ei, qui infra Memphin exsistit Nili flexus septentrionem versus. Recte quoque h. l. accepit Champollion L'Egypt. sous les P^har. I. pag. 337, cuius verba potiora huc apponam: „Dans la partie de l'Egypte, ou cette capitale (Memphis) fut construite, le Nil coulait entièrement au pied de la montagne sablonneuse, connue sous le nom de montagne Libique et partageait ainsi fort inégalement la vallée. Ménès ayant fait creuser un nouveau lit, le détourna et le dirigea de manière qu'il se trouva à égale distance des deux chaînes de montagnes et ce fut dans le lit même, que le Nil venait d'abandonner qu'il jeta les fondemens de Memphis.“ Ad significa-

tionem vocis ἀγκῶν, quam plurali numero de muri brachiis s. flexibus ad fluvium deductis invenimus I, 180, propius accedit Diodorus V, 27: ἡ γὰρ τῶν ποταμῶν φύσις σκολιὸς τοὺς ἀγκῶνας ἔχουσα π. τ. λ., ipsumque proverbium γλοσσῶς ἀγκῶν ductum ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγκῶνος τοῦ κατὰ τὸν Νεῖλον docet Plato Phaedr. §. 86. p. 257 D, ubi vid. notata ab Heindorf. p. 286 seqq., quibus add. Libanii Epist. 46. 611 ibique Wolf. Ipse autem locus, ubi hic Nili ἀγκῶν olim exstitit, nunc vocatur *Kafr el lat*, quatuordecim miliaria Anglica remotus a vico Mit-rahenny, qui medium fere locum veteris Memphis nunc occupat, ut docet Wilkinson. l. l. et Bunsen l. l. p. 41 seq., Parthey l. l.

τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρᾶναι] Testantur recentiores peregrinatores, huius antiqui alvei adhuc superesse vestigia, quae iuxta Saccara et loca, in quibus pyramides exstructae sunt, usque ad Canopum persequi liceat. Vid. Rennel. l. l. pag. 602 seq. et supra ad II, 10 laud.

τὸν δὲ ποταμὸν ὀχετεύσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν] i. e. fluvium vere per canale (s. alveum manu factum) eo deduxisse, ut iam ille medius inter montes (Arabicos et Libyicos) interfueret, nec ad Libyicos nimis declinaret. — ὀχετεύειν sic invenitur III, 60. Infinitivi ῥέειν usum explico secundum ea, quae supra ad I, 176 notata sunt.

ὁ ἀγκῶν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς ἀπεργμένος ῥέει] ὁ ἀγκῶν οὗτος est recens Nili alveus, a vetere iam Menis operá exsiccato deflectens et orientem versus deductus. Quare Herodotus addit: ὃς ἀπεργμένος ῥέει, i. e. qui exclusus a priori sc.

ἔχεται, φρασσόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐθελήσει ῥῆξας ὑπερβῆναι ὁ ποταμὸς ταύτη, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατακλυ-
σθῆναι ἐστι. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γενομένῳ βα-
σιλέϊ χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο μὲν ἐν αὐτῷ πό-
λιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις καλεῖται· ἐστὶ γὰρ καὶ

alveo, alio cursum dirigit, qui prohibetur cursu priori alioque fluere coactus est. Rennelius ad sensum haud male sic reddit: *dieser abgegrahene Winkel des Nil* (l. l. pag. 602). Neque aliter Lhardy (ad I. 72) de eo Nili brachio intelligit, quod a priori (veteri) alveo *separatum* fuit, ut mox τὸ ἀπεργμένον de ea terrae parte, in quam quo minus fluvius aquas suas coniiciat impeditus est. Aliter Bunsen l. l., qui sic accipit: „diese Biegung des Nils, welche (vom Damme) eingezwängt läuft.“ — Ad ipsam vocis formam Ionicam (cf. I. 154 etc.) omnia dabit Bredov. pag. 153. φρασσόμενος dicitur Nili ἀγκῶν, quatenus quotannis munitur septo vel potius septum (agger) exstructum quotannis invisitur et, si quid opus, reficitur. Unde idem Rennelius et Bunsen.: „er wird jährlich ausgebessert.“

εἰ γὰρ ἐθελήσει ῥῆξας κ. τ. λ.] Ad locutionem conf. nott. ad II, 14. I. 32. ῥῆξας scil. aggerem, quo in alium alveum fluvius ductus erat eoque continebatur. ταύτη, i. e. ea parte, qua prius undasolvebat, quo in loco exsiccato nunc urbs Memphis erat exstructa. Wilkinsonum haec tractantem Manners etc. I. p. 90 si audimus, vix tantum inde periculum urbi existere potuit, cuius modo partes quaedam inferiores detrimentum tum cepissent, si Nili aquae effractis aggeribus se nimis effudissent.

γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον] i. e. is tractus terrae, unde fluvius aggere obstructo iam prohibitus est, quem perfluere amplius non potuit. — Ad structuram ex antecedd. suppl. of ἱστές ἔλεγον.

πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις καλεῖται] De hac urbe multa. Nos de ipso urbis loco at-

que nomine quaedam hic notabimus. Nam situm eius vario modo indicarunt viri docti; quorum qui apud Giseh s. Djisah, quod nunc vocatur, in occidentali Nili ripa Memphin conditam fuisse perhibent, ii vel Plinio teste (H. N. XXXVI, 16) erroris argui possunt. Et secuti sunt alii peregrinatores, qui ab isto loco meridiem versus proficiscenti Memphin sitam fuisse censerent iis in locis, ubi nunc exstant vici bini *Mitrahenny* et *Mokhannan* sive *Moniéh-Rahineh* et *Mokhnam*. Quae sententia Gallorum quoque doctorum assensum tulit, in ipsa loca accurate inquirentium, ita ut iure acquiscere possis. Vid. Champoll. L'Egypt. sons. I. Phar. I. pag. 342 seqq. et pag. 347 seq., Mannert: Geograph. d. Gr. u. Roem. X, I. pag. 450 coll. cum Rennel. p. 599 seqq. et Schlichthorst. l. l. pag. 89 seqq.; omnium vero accuratissime de hac urbe nunc disputat Cless in: Pauly Realencycl. IV. p. 1766 seqq. Quos viros doctos consulant, qui plura de urbis magnitudine et splendore edoceri cupiant, ab Herodoti interpretatione haud scio an nimis aliena. Nomen urbis sic interpretatur Iablonskius (vocc. Aegg. pag. 137), ut *plenam bonorum* intelligat. Nec multum ab eo recedit Champoll. l. l. p. 363, qui *loci boni* significationem in ea voce inesse existimat. Graecum vero nomen refert ad Aegyptium *Mefa*, quo illa urbs ab Aegyptiis revera fuerit vocitata. In Hebraeorum literis vocatur *Noph*, *Moph*. Plura Gesen. ad Iesai. XIX, 13. pag. 622. Ipsa Aegyptiorum monumenta nomen urbis notis hieroglyphicis delineatum exhibent *Men-nofre* s. *Men-nuf*, unde ipsum Graecum nomen deductum volunt, quod teste Plutarcho de Isid. et Osir.

βύτης· τὸν δὲ Μῆνα ἄνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώσαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρᾶναι, τὸν δὲ ποταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκῶν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς ἀπεργγμένος ῥέει, ἐν φυλακῇσι μεγάλῃσι

cum recentt. edd. pro ὄρος; conf. II, 6.

πρὸς Λιβύης] i. e. *Libyam versus*, ut mox πρὸς μεσαμβρίας, de quo conf. supra I, 84.

τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώσαντα] Quod ita intelligendum, ut Menes istud Nili brachium, quod meridiem versus fluebat (eum sc. in locum, ubi dein urbem extruxit), humo adgesta compleverit, fluvii igitur cursum obstruxerit, quippe aggere opposito eum alio, i. e. orientem versus, dirigens. προσχωρῶν eodem sensu II, 10. Minus recte Miot. Gallice haec ita expressit: „redressa le coude que le fleuve formait pour se porter au midi.“

Sed iam emendavit Letronne (in censura huius libri pag. 7), ipse sic interpretans: *Menes barra* (au moyen de la digue) *le coude que le fleuve formait au midi* (de Memphis); cum πρὸς μεσαμβρίας sit: *du côté du midi*. Nec aliter fere h. l. accipit vult Bunsen (Aegyptens Stelle etc. II. p. 39.), recte monens, qui Nili flexus πρὸς μεσαμβρίας hic dicitur, oppositum videri ei, qui infra Memphin exsistit Nili flexus septentrionem versus. Recte quoque h. l. accepit Champollion L'Egypt. sous les Phar. I. pag. 337, cuius verba potiora huc apponam: „Dans la partie de l'Egypte, ou cette capitale (Memphis) fut construite, le Nil coulait entièrement au pied de la montagne sablonneuse, connue sous le nom de montagne Libique et partageait ainsi fort inégalement la vallée. Ménès ayant fait creuser un nouveau lit, le détourna et le dirigea de manière qu'il se trouva à égale distance des deux chaînes de montagnes et ce fut dans le lit même, que le Nil venait d'abandonner qu'il jeta les fondemens de Memphis.“ Ad significa-

tionem vocis ἀγκῶν, quam plurali numero de muri brachiis s. flexibus ad fluvium deductis invenimus I, 180, propius accedit Diodorus V, 27: ἡ γὰρ τῶν ποταμῶν φύσις σκολιὸν τοὺς ἀγκῶνας ἔχουσα κ. τ. λ., ipsumque proverbium γλῶσσος ἀγκῶν ductum ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγκῶνος τοῦ κατὰ τὸν Νεῖλον docet Plato Phaedr. §. 86. p. 257 D, ubi vid. notata ab Heindorf. p. 286 seqq., quibus add. Libanii Epist. 46. 611 ibique Wolf. Ipse autem locus, ubi hic Nili ἀγκῶν olim exstitit, nunc vocatur *Kafr el lat*, quatuordecim milliaria Anglica remotus a vico Mit-rahenny, qui medium fere locum veteris Memphis nunc occupat, ut docet Wilkinson. I. l. et Bunsen I. l. p. 41 seq., Parthey I. l.

τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρᾶναι] Testantur recentiores peregrinatores, huius antiqui alvei adhuc superesse vestigia, quae iuxta Saccara et loca, in quibus pyramides exstructae sunt, usque ad Canopum persequi liceat. Vid. Renel. I. l. pag. 602 seq. et supra ad II, 10 laudat.

τὸν δὲ ποταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν] i. e. fluvium vere per canalem (s. alveum manu factum) eo deduxisse, ut iam ille medius inter montes (Arabicos et Libyicos) interflueret, nec ad Libyicos nimis declinaret. — ὀχετεῦειν sic invenitur III, 60. Infinitivi ῥέειν usum explico secundum ea, quae supra ad I, 176 notata sunt.

ὁ ἀγκῶν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς ἀπεργγμένος ῥέει] ὁ ἀγκῶν οὗτος est recens Nili alveus, a vetere iam Menis operâ exsiccatō deflectens et orientem versus deductus. Quare Herodotus addit: ὃς ἀπεργγμένος ῥέει, i. e. qui exclusus a priori sc.

ἔχεται, φρασσόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐθελήσει φήξας ὑπερβῆναι ὁ ποταμὸς ταύτη, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατακλυσθῆναι ἔστι. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γενομένῳ βασιλεὺς χέρσον γεγενῆσθαι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο μὲν ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις καλεῖται· ἔστι γὰρ καὶ

alveo, alio cursum dirigit, qui prohibetur cursu priori alioque fluere coactus est. Rennelius ad sensum haud male sic reddit: *dieser abgegrabene Winkel des Nil* (l. l. pag. 602). Neque aliter Lhardy (ad I, 72) de eo Nili brachio intelligit, quod a priori (vetere) alveo *separatum* fuit, ut mox τὸ ἀπεργμένον de ea terrae parte, in quam quo minus fluvius aquas suas coniiciat impeditus est. Aliter Bunsen l. l., qui sic accipit: „diese Biegung des Nils, welche (vom Damme) eingezwängt läuft.“ — Ad ipsam vocis formam Ionicam (cf. I, 154 etc.) omnia dabit Bredov. pag. 153. φρασσόμενος dicitur Nili ἀγκῶν, quatenus quotannis munitur septo vel potius septum (agger) exstructum quotannis invisitur et, si quid opus, reficitur. Unde idem Rennelius et Bunsen.: „er wird jährlich ausgebessert.“

εἰ γὰρ ἐθελήσει φήξας κ. τ. λ.] Ad locutionem conf. nott. ad II, 14. I, 32. φήξας scil. aggerem, quo in alium alveum fluvius ductus erat eoque continebatur. ταύτη, i. e. ea parte, qua prius undasolvebat, quo in loco exsiccato nunc urbs Memphis erat exstructa. Wilkinson haec tractantem Mannors etc. l. p. 90 si audimus, vix tantum inde periculum urbi existere potuit, cuius modo partes quaedam inferiores detrimentum tum cepissent, si Nili aquae effractis aggeribus se nimis effudissent.

γεγενῆσθαι τὸ ἀπεργμένον] i. e. is tractus terrae, unde fluvius aggere obstructo iam prohibitus est, quem perfluere amplius non potuit. — Ad structuram ex antecedd. suppl. οἱ ἱερεῖς ἔλεγον.

πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις καλεῖται] De hac urbe multa. Nos de ipso urbis loco at-

que nomine quaedam hic notabimus. Nam situm eius vario modo indicant viri docti; quorum qui apud Gizeh s. Djisah, quod nunc vocatur, in occidentali Nili ripa Memphin conditam fuisse perhibent, ii vel Plinio teste (H. N. XXXVI, 16) erroris argui possunt. Et secuti sunt alii peregrinatores, qui ab isto loco meridiem versus proficiscenti Memphin sitam fuisse censerent iis in locis, ubi nunc exstant vici bini *Mitrahenny* et *Mohannan* sive *Monih-Rahineh* et *Mokhnham*. Quae sententia Gallorum quoque doctorum assensum tulit, in ipsa loca accurate inquirentium, ita ut iure acquiescere possis. Vid. Champoll. L'Egypt. sous. l. Phar. l. pag. 342 seqq. et pag. 347 seq., Mannert: Geograph. d. Gr. u. Roem. X, l. pag. 450 coll. cum Rennel. p. 599 seqq. et Schlichthorst. l. l. pag. 89 seqq.; omnium vero accuratissime de hac urbe nunc disputat Cless in: Pauly Realencycl. IV. p. 1766 seqq. Quos viros doctos consulant, qui plura de urbis magnitudine et splendore edoceri cupiant, ab Herodoti interpretatione haud scio an nimis aliena. Nomen urbis sic interpretatur Iablonskii (vocc. Aegg. pag. 137), ut *plenam bonorum* intelligat. Nec multum ab eo recedit Champoll. l. l. p. 363, qui *loci boni* significationem in ea voce inesse existimat. Graecum vero nomen refert ad Aegyptium *Meft*, quo illa urbs ab Aegyptiis revera fuerit vocitata. In Hebraeorum literis vocatur *Noph*, *Moph*. Plura Gesen. ad Iesai. XIX, 13. pag. 622. Ipsa Aegyptiorum monumenta nomen urbis notis hieroglyphicis delineatum exhibent *Menofre* s. *Men-nuf*, unde ipsum Graecum nomen deductum volunt, quod teste Plutarcho de Isid. et Osir.

ἡ Μέμφις ἐν τῷ στεινῷ τῆς Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιούρξαι λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορρην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρυσάσθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ 100 ἄξιαπληγτότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βί-

cap. 20. p. 359 alii *honorum portum*, alii *sepulcrum Osiridis* explicabant; nostra aetate interpretantur *honorum locum* vel *Dei* (Pthah) *domum* s. *stationem*. Conf Bunsen. l. l. p. 44, Wilkinson. l. l. pag. 175, Lepsius: *Chronolog. d. Aeg.* l. p. 174 not., Parthey ad Plutarch. l. l. p. 202.

ἐν τῷ στεινῷ τῆς Αἰγύπτου] τὸ στεινὸν angustam Aegypti partem dicit eam, quae a pagi Delta apice meridiem versus escendenti montibus utrinque inclusa Nili efficit vallem.

τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει] „*Nam versus orientem ipse Nilus eam praestringit.*“ Ita Schwelgh., qui in Lex. Herod. s. v. ἀπέργειν monet, usurpari hoc verbum a Nostro, quando aut mare aut fluvius regionem dicatur excludere s. seingere, ne longius illa porrigat, i. e. *finire, terminare*; tu conf. I. 72. 174. 204. IV, 55. Hinc a sensu loci non aberravit Miot., sic (Gallice vertens: „du côté de l'orient le Nil même lui sert de défense.“

τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρυσάσθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ ἄξιαπληγτότατον] De quo templo plura narrantur II, 101 (ubi vid. nott.). 108. 110. 121. 136. Nam a Mene inchoatum tantummodo templum posteriori reges certatim exornarunt. Addidit vestibula septentrionem versus Moeris, occidentem versus Rhampsinitus, orientem versus eaquo magnificentissima Asychis, meridiem versus Psammitichus. Horum vero regum nomina cum in ipsis his vestibulis, quantum quidem eorum adhuc superest, minime inveniantur, *Sesostridem* ipsum, qui auctore Herodoto II, 110 colossos tantum addidit, in his propylaeorum exstructoribus locum habere, ex inscriptione ibi iuventa

probat Brugsch (*Reiseberichte aus Aegypt.* p. 74 seq.) Rampsem tertium et quintum vicesimae dynastiae adiiciens, de quibus cf. nott. ad II, 121 etc. De colosso ante hoc templum erecto, Amasidis opere, Noster retulit II, 176, cui adde quae apud Strabon. XVII. pag. 1161 Almel. pag. 807 Gasaub. de hoc templo leguntur amplissimo certe et splendidissimo. Cuius adhuc rudera inveniuntur dispersa ad vicum Mit-Rahenny. Vid. Champoll. l. l. pag. 354 seq. 360 seq., Rozière Descr. de l'Egypt. t. III, p. 452. Qui *Hephaestus* s. *Pulchreus* Herodoto dicitur deus, idem est, qui vocatur *Pthah*, ignis vim tum corpoream tum intellectualem declarans. Vid. nott. ad II, 3.

CAP. C.

κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βιβλον x. τ. λ.] Scripsi βιβλον pro vulg. βύβλον, quoniam de libro s. volumine papyraceo hic cogitandum est (cf. nott. ad I, 123), non de planta, unde illud conficitur, de qua cf. II, 92 ibique nott. Qua de re qui scripserunt, avert Beck: *Allgem. Weltgesch.* I. p. 257. 755, quibus add. W. A. Schmidt: *Die Griech. Papyrusrollen zu Berlin* etc. pag. 4 seqq. et quae alia avert Baumstark in: *Pauly. Realencycl.* V. p. 1151 seqq., Lepsius: *Chronolog. d. Aegypt.* I. p. 32. — Ad argumentum loci haec monet Creuzer. (*Comm. Herod.* p. 197): „Qui locus nunc plausius intelligitur post protracta ex hypogaeis Thebaicis volumina papyracea, non solum imaginibus ornata, verum etiam late patentibus scripturae columnis referta; unde recto colligit doctissimus Iomard. in *Descript. de l'Eg. Antiqu.* II. pag. 358, non modo tes-

βλου ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα.

seras sacras, ritus, disciplinarum praecepta sacrarum perscripta fuisse in illis voluminibus, verum etiam historias, et pro *annalibus* magnam partem habenda esse ea, quae papyri illae habuerunt. Inde proclive est ad intelligendum, cur Diodorus I, 53 res Sesostridis uberius persecutus sit, brevius Herodotus. Nimirum si statuas, e maioribus voluminibus hausta esse ea, quae Diodorus memorando audiverat, e brevioribus autem lectitata, quae apud Herodotum relata sunt: debent proinde utriusque narrationes censi e fide *annalium sacerdotium*. Deinde quae verbis narrata leguntur apud utrumque scriptorem, eadem prorsus, vel ex parte valde similia, anaglypha exhibent in parietibus templorum palatiorumque exsculpta. Quo ea pertinent, quae in vico Medinatabu visuntur aeneisque tabulis reddita exstant in opere laudato. Ad ea conf. quae ibidem monentur ab editoribus vol. II. cap. 9. sect. I. p. 60 seqq. Quae tabulae adhibendae sunt Herodoto II. cap. 102 seqq. Idem postea in Symbol. IV. praefat. pag. VIII. not. ed. sed. (T. II. pag. 263 seq. ed. tert.) monet Aegyptiis fuisse carmina epica s. traditiones secundum sacerdotum successiones et Pharaonum dynastias ordinatas, quas ipsas Herodoto ex his *voluminibus papyraceis* praelegerint sacerdotes. Nec meram historiam illis contentam fuisse, sed multa alia admixta. „Vielmehr waren diese episch-historischen Ueberlieferungen vielfältig mit jenen religiösen Legenden durchwebt und gleichsam mit einem allegorischen Faden durchzogen. Nicht anders war es bei den Indiern, wie Ramayan und Mahabarat zeigen; nicht anders auch bei den Griechen bis zu den Ueberlieferungen von den Herakliden-Wanderungen herab.“ — Sic quoque Saalschütz (Zur Kritik Manetho's. Königsberg. 1851. p. 1 seq.) hunc librum, quem Noster h. l. commemorat, non tam ad historiam per-

tinuisse putat, sed ad templi et sacrorum res, cum unusquisque rex munus auspicans initia quasi acceperit in templo indeque tanquam sacerdos in hunc librum sacrum relatus fuerit. Equidem librum hunc, ex quo nomina et successiones regum Herodoto praelegerint sacerdotes, non tam carmina resque sacras continuisse credam, sed eorum ex genere fuisse, qui singulorum regum nomina resque gestas ordine chronologico a sacerdotibus notatas continuerint indeque annales libri iure vocari queant, de quibus libris plura Diodorus I, 44 coll. XVI, 51: neque dubium, inde ductos esse indices illos regum Aegyptiorum Manethonis cura servatos: nostra vero aetate plura huiusmodi volumina papyracea, quae et nomina et successiones regum singulorum adeoque res ab his gestas declarant, eruta atque in Europam delata esse satis constat, inter quae egregium illud volumen, quod Taurini nunc asservatur, commemorasse sufficiat, itemque Londinensia, de quibus conf. The historical papyri of the british Museum, Lond. 1841 seq., Bunsen: Aegyptens Stelle etc. I. p. 26 seq. 60 seqq. 82 seqq., Lepsius: Chronol. d. Aegypt. I. p. 38 seq. 50 seqq.

ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων κ. τ. λ.] βασιλέων cum recentt. edd. scripti pro βασιλήων. In ipso numero trecentorum triginta regum haud plane consentit Diodorus, qui potiores tantum reges commemorasse videtur. Vid. I, 45. 47. 50 seqq. Neque Manethonem admodum a Nostro dissentire probare studuit Heeren. Ideen II, 2. pag. 427 seq. Quae enim a Manethone (ap. Syncell. pag. 52 seqq.) recensentur septemdecim regum familiae, ipsique reges ducenti septuaginta sex, convenient cum Herodoteis trecentis triginta, si *duarum* familiarum, sextae ac decimae, reges haud indicari apud Manethonem reputaveris. Atqui utriusque fami-

ἡ Μέμφις ἐν τῷ στείνῳ τῆς Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιούξαι λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορέην τε καὶ πρὸς ἐσπέ-
ρην· τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ
τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ
100 ἀξιαπληγνότερον. Μετὰ δὲ τοῦτον κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βί-

cap. 20. p. 359 alii *bonorum portum*, alii *sepulcrum Osiridis* explicabant; nostra aetate interpretantur *bonorum locum* vel *Dei* (Pthah) *domum* s. *stationem*. Conf Bunsen. l. l. II. p. 44, Wilkinson. l. l. pag. 175, Lepsius: *Chronolog. d. Aeg.* I. p. 174 not., Parthey ad Plutarch. l. l. p. 202.

ἐν τῷ στείνῳ τῆς Αἰγύπτου] τὸ στείνον angustam Aegypti partem dicit eam, quae a pagi Delta apice meridiem versus escendenti montibus utrinque inclusa Nili efficit vallem.

τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει] „*Nam versus orientem ipse Nilus eam praestringit.*“ Ita Schwelgh., qui in *Lex. Herod. s. v. ἀπέργειν* monet, usurpari hoc verbum a Nostro, quando aut mare aut fluvius regionem dicatur excludere s. seiungere, ne longius illa porrigat, i. e. *finire, terminare*; tu conf. I, 72. 174. 204. IV, 55. Hinc a sensu loci non aberravit Miot., sic Gallice vertens: „du côté de l'orient le Nil même lui sert de défense.“

τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιαπληγνότερον] De quo templo plura narrantur II, 101 (ubi vid. nott.). 108. 110. 121. 136. Nam a Mene inchoatum tantummodo templum posterii reges certatim exornarunt. Addidit vestibula septentrionem versus Moeris, occidentem versus Rhampsinitus, orientem versus eaque magnificentissima Asychis, meridiem versus Psammitichus. Horum vero regum nomina cum in ipsis his vestibulis, quantum quidem eorum adhuc superest, minime inveniantur, *Sesostridem* ipsum, qui auctore Herodoto II, 110 colossos tantum addidit, in his propylaeorum exstructoribus locum habere, ex inscriptione ibi inventa

probat Brugsch (*Reiseberichte aus Aegypt.* p. 74 seq.) Rampsem tertium et quintum vicesimae dynastiae adiciens, de quibus cf. nott. ad II, 121 etc. De colosso ante hoc templum erecto, Amasidis opere, Noster retulit II, 176, cui adde quae apud Strabon. XVII. pag. 1161 Almel. pag. 807 Gasaub. de hoc templo leguntur amplissimo certe et splendidissimo. Cuius adhuc rudera inveniuntur dispersa ad vicum Mit-Rahenny. Vid. Champoll. l. l. pag. 354 seq. 360 seq., Rozière *Descr. de l'Egypt.* t. III, p. 452. Qui *Hephaestus s. Vulcanus* Herodoto dicitur deus, idem est, qui vocatur *Pthah*, ignis vim tum corpoream tum intellectualem declarans. Vid. nott. ad II, 3.

CAP. C.

κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βιβλίου κ. τ. λ.] Scripsi βιβλίου pro vulg. βύβλου, quoniam de libro s. volumine papyraceo hic cogitandum est (cf. nott. ad I, 123), non de planta, unde illud conficitur, de qua cf. II, 92 ibique nott. Qua de re qui scripserunt, affert Beck: *Allgem. Weltgesch.* I. p. 257. 755, quibus add. W. A. Schmidt: *Die Griech. Papyrusrollen zu Berlin* etc. pag. 4 seqq. et quae alia affert Baumstark in: *Pauly. Realencycl.* V. p. 1154 seqq., Lepsius: *Chronolog. d. Aegypt.* I. p. 32. — Ad argumentum loci haec monet Creuzer. (*Comm. Herodd.* p. 197): „Qui locus nunc planius intelligitur post protracta ex hypogaeis Thebaicis volumina papyracea, non solum imaginibus ornata, verum etiam late patentibus scripturae columnis referta; unde recte colligit doctissimus Iomard. in *Descript. de l'Eg. Antiqq.* II. pag. 358, non modo tes-

βλου ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα.

seras sacras, ritus, disciplinarum praecepta sacrarum perscripta fuisse in illis voluminibus, verum etiam historias, et pro *annalibus* magnam partem habenda esse ea, quae papyri illas habuerunt. Inde proclive est ad intelligendum, cur Diodorus I, 53 res Sesostridis uberius persecutus sit, brevius Herodotus. Nimirum si statuas, e maioribus voluminibus hausta esse ea, quae Diodorus memorando audiverat, e brevioribus autem lecitata, quae apud Herodotum relata sunt: debent proinde utriusque narrationes censi et fide *annalium sacerdotium*. Deinde quae verbis narrata leguntur apud utrumque scriptorem, eadem prorsus, vel ex parte valde similia, anaglypha exhibent in parietibus templorum palatiorumque exsculpta. Quo ea pertinent, quae in vico Medinatabu visuntur aeneis tabulis reddita exstant in opere laudato. Ad ea conf. quae ibidem monentur ab editoribus vol. II. cap. 9. sect. I. p. 60 seqq. Quae tabulae adhibendae sunt Herodoto II. cap. 102 seqq. Idem postea in Symbol. IV. praefat. pag. VIII. not. ed. sed. (T. II. pag. 263 seq. ed. tert.) monet Aegyptiis fuisse carmina epica s. traditiones secundum sacerdotum successiones et Pharaonum dynastias ordinatas, quas ipsas Herodoto ex his voluminibus papyraceis praelegerint sacerdotes. Nec meram historiam illis contentam fuisse, sed multa alia admixta. „Vielmehr waren diese episch-historischen Ueberlieferungen vielfältig mit jenen religiösen Legenden durchwebt und gleichsam mit einem allegorischen Faden durchzogen. Nicht anders war es bei den Indiern, wie Ramayan und Mahabarat zeigen; nicht anders auch bei den Griechen bis zu den Ueberlieferungen von den Herakliden-Wanderungen herab.“ — Sic quoque Saalschütz (Zur Kritik Manetho's. Königsberg. 1851. p. 1 seq.) hunc librum, quem Noster h. l. commemorat, non tam ad historiam per-

tinnisse putat, sed ad templi et sacrorum res, cum unusquisque rex munus auspicans initia quasi acceperit in templo indeque tanquam sacerdos in hunc librum sacrum relatus fuerit. Equidem librum hunc, ex quo nomina et successiones regum Herodoto praelegerint sacerdotes, non tam carmina resque sacras continuisse credam, sed eorum ex genere fuisse, qui singulorum regum nomina resque gestas ordine chronologico a sacerdotibus notatas continuerint indeque annales libri inre vocari queant, de quibus libris plura Diodorus I, 44 coll. XVI, 51: neque dubium, inde ductos esse indices illos regum Aegyptiorum Manethonis cura servatos: nostra vero aetate plura huiusmodi volumina papyracea, quae et nomina et successiones regum singulorum adeoque res ab his gestas declarant, eruta atque in Europam delata esse satis constat, inter quae egregium illud volumen, quod Taurini nunc asservatur, commemorasse sufficiat, itemque Londinensia, de quibus conf. The historical papyri of the british Museum, Lond. 1841 seq., Bunsen: Aegyptens Stelle etc. I. p. 26 seq. 60 seqq. 82 seqq., Lepsius: Chronol. d. Aegypt. I. p. 38 seq. 50 seqq.

ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων κ. τ. λ.] βασιλέων cum recentt. edd. scripsi pro βασιλήων. In ipso numero trecentorum triginta regum haud plane consentit Diodorus, qui potiores tantum reges commemorasse videtur. Vid. I, 45. 47. 50 seqq. Neque Manethonem admodum a Nostro dissentire probare studuit Heeren. Ideen II, 2. pag. 427 seq. Quae enim a Manethone (ap. Syncell. pag. 52 seqq.) recensentur septemdecim regum familiae, ipsique reges ducenti septuaginta sex, convenient cum Herodoteis trecentis triginta, si duarum familiarum, sextae ac decimae, reges haud indicari apud Manethonem reputaveris. Atqui utriusque fami-

ἡ Μέμφις ἐν τῷ στείνῳ τῆς Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς πε-
ριορῶνται λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορρην τε καὶ πρὸς ἐσπέ-
ρην· τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ
τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρῦσασθαι ἐν αὐτῇ, ἔδον μέγα τε καὶ
100 ἀξιαπληγτότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βί-

cap. 20. p. 359 alii *bonorum portum*, alii *sepulcrum Osiridis* explica-
bant; nostra aetate interpretantur
bonorum locum vel *Dei* (Pthah) *do-*
mus s. *stationem*. Conf Bunsen. l. I. p. 44, Wilkinson. l. I. pag. 175, Lepsius: *Chronolog. d. Aeg.* I. p. 174 not., Parthey ad Plutarch. l. I. p. 202.

ἐν τῷ στείνῳ τῆς Αἰγύπτου] τὸ
στείνον angustam Aegypti partem
dicit eam, quae a pagi Delta apice
meridiem versus escendenti monti-
bus utrinque inclusa Nili efficit
vallem.

τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ
Νεῖλος ἀπέργει] „*Nam versus orien-*
tem ipse Nilus eam praestringit.“ Ita
Schwelgh., qui in *Lex. Herod.* s. v.
ἀπέργειν monet, usurpari hoc ver-
bum a Nostro, quando aut mare
aut fluvius regionem dicatur exclu-
dere s. seiungere, ne longius illa
porrigat, i. e. *finire, terminare*; tu
conf. I, 72. 174. 204. IV, 55. Hinc
a sensu loci non aberravit Miot., sic
Gallice vertens: „*du côté de l'orient*
le Nil même lui sert de défense.“

τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρῦσα-
σθαι ἐν αὐτῇ, ἔδον μέγα τε καὶ
ἀξιαπληγτότατον] De quo templo
plura narrantur II, 101 (ubi vid.
nott.). 108. 110. 121. 136. Nam a
Mene inchoatum tantummodo tem-
plum posterii reges certatim exor-
narunt. Addidit vestibula septen-
trionem versus Moeris, occidentem
versus Rhampsinitus, orientem ver-
sus eaque magnificentissima Asy-
chis, meridiem versus Psammitichus.
Horum vero regum nomina cum
in ipsis his vestibulis, quantum
quidem eorum adhuc superest, mi-
nime inveniantur, *Sexostridem* ipsum,
qui auctore Herodoto II, 110 colos-
sos tantum addidit, in his propy-
laeorum exstructoribus locum ha-
bere, ex inscriptione ibi inventa

probat Brugsch (*Reiseberichte aus*
Aegypt. p. 74 seq.) Rampsem ter-
tium et quintum vicesimae dyna-
stiae adiciens, de quibus cf. nott.
ad II, 121 etc. De colosso ante
hoc templum erecto, Amasidis opere,
Noster retulit II, 170, cui adde
quae apud Strabon. XVII. pag.
1161 Almel. pag. 807 Gasaub. de
hoc templo leguntur amplissimo
certe et splendidissimo. Cuius ad-
huc rudera inveniuntur dispersa ad
vicum Mit-Rahenny. Vid. Cham-
poll. l. I. pag. 354 seq. 360 seq.,
Rozière *Descr. de l'Egypt.* t. III,
p. 452. Qui *Hephaestus* s. *Vulca-*
nus Herodoto dicitur deus, idem est,
qui vocatur *Phthah*, ignis vim tum
corpoream tum intellectualem de-
clarans. Vid. nott. ad II, 3.

CAP. C.

κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βιβλον κ.
τ. λ.] Scripsi βιβλον pro vulg. βύ-
βλον, quoniam de libro s. *volumine*
papyraceo hic cogitandum est (cf.
nott. ad I, 123), non de planta,
unde illud conficitur, de qua cf.
II, 92 ibique nott. Qua de re qui
scripserunt, affert Beck: *Allgem.*
Weltgesch. I. p. 257. 755, quibus
add. W. A. Schmidt: *Die Griech.*
Papyrusrollen zu Berlin etc. pag.
4 seqq. et quae alia affert Baum-
stark in: *Pauly. Realencyclop.* V.
p. 1154 seqq., Lepsius: *Chronolog.*
d. Aegypt. I. p. 32. — Ad argu-
mentum loci haec monet *Creuzer.*
(*Comm. Herodd.* p. 197): „*Qui lo-*
cus nunc pluvius intelligitur post
protracta ex hypogaeis Thebaicis
volumina papyracea, non solum ima-
ginibus ornata, verum etiam late
patentibus scripturae columnis re-
ferta; unde recte colligit doctissi-
mus Iomard. in Descript. de l'Eg.
Antiqq. II. pag. 358, non modo tes-

βλου ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα.

seras sacras, ritus, disciplinarum praecepta sacrarum perscripta fuisse in illis voluminibus, verum etiam historias, et pro *annalibus* magnam partem habenda esse ea, quae papyri illae habuerunt. Inde proclive est ad intelligendum, cur Diodorus I, 53 res Sesostridis uberius persecutus sit, brevius Herodotus. Nimirum si statuas, e maioribus voluminibus hausta esse ea, quae Diodorus memorando audiverat, e brevioribus autem lectitata, quae apud Herodotum relata sunt: debent proinde utriusque narrationes censi e fide *annalium sacerdotium*. Deinde quae verbis narrata leguntur apud utrumque scriptorem, eadem prorsus, vel ex parte valde similia, anaglypha exhibent in parietibus templorum palatiorumque exsculpta. Quo ea pertinent, quae in vico Medinatabu visuntur aeneisque tabulis reddita exstant in opere laudato. Ad ea conf. quae ibidem monentur ab editoribus vol. II. cap. 9. sect. I. p. 60 seqq. Quae tabulae adhibendae sunt Herodoto II. cap. 102 seqq. Idem postea in Symbol. IV. praefat. pag. VIII. not. ed. sed. (T. II. pag. 263 seq. ed. tert.) monet Aegyptiis fuisse carmina epica s. traditiones secundum sacerdotum successiones et Pharaonum dynastias ordinatas, quas ipsas Herodoto ex his *voluminibus papyraceis* praelegerint sacerdotes. Nec meram historiam illis contentam fuisse, sed multa alia admixta. „Vielmehr waren diese episch-historischen Ueberlieferungen vielfältig mit jenen religiösen Legenden durchwebt und gleichsam mit einem allegorischen Faden durchzogen. Nicht anders war es bei den Indiern, wie Ramayan und Mahabarat zeigen; nicht anders auch bei den Griechen bis zu den Ueberlieferungen von den Herakliden-Wanderungen herab.“ — Sic quoque Saalschütz (Zur Kritik Manetho's. Königsberg. 1851. p. 1 seq.) hunc librum, quem Noster h. l. commemorat, non tam ad historiam per-

tinuisse putat, sed ad templi et sacrorum res, cum unusquisque rex munus auspicans initia quasi acceperit in templo indeque tanquam sacerdos in hunc librum sacrum relatus fuerit. Equidem librum hunc, ex quo nomina et successiones regum Herodoto praelegerint sacerdotes, non tam carmina resque sacras continuisse credam, sed eorum ex genere fuisse, qui singulorum regum nomina resque gestas ordine chronologico a sacerdotibus notatas continuerint indeque annales libri iure vocari queant, de quibus libris plura Diodorus I, 44 coll. XVI, 51: neque dubium, inde ductos esse indices illos regum Aegyptiorum Manethonis cura servatos: nostra vero aetate plura huiusmodi volumina papyracea, quae et nomina et successiones regum singulorum adeoque res ab his gestas declarant, eruta atque in Europam delata esse satis constat, inter quae egregium illud volumen, quod Taurini nunc asservatur, commemorasse sufficiat, itemque Londinensia, de quibus conf. The historical papyri of the british Museum, Lond. 1841 seq., Bunsen: Aegyptens Stelle etc. I. p. 26 seq. 60 seqq. 82 seqq., Lepsius: Chronol. d. Aegypt. I. p. 38 seq. 50 seqq.

ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων κ. τ. λ.] βασιλέων cum recentt. edd. scripsi pro βασιλήων. In ipso numero trecentorum triginta regum haud plane consentit Diodorus, qui potiores tantum reges commemorasse videtur. Vid. I, 45. 47. 50 seqq. Neque Manethonem admodum a Nostro dissentire probare studuit Heeren. Ideen II, 2. pag. 427 seq. Quae enim a Manethone (ap. Syncell. pag. 52 seqq.) recensentur septemdecim regum familiae, ipsique reges ducenti septuaginta sex, convenient cum Herodoteis trecentis triginta, si quorum familiarum, sextae ac decimae, reges haud indicari apud Manethonem reputaveris. Atqui utriusque fami-

ἡ Μέμφις ἐν τῷ στείνῳ τῆς Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς πε-
ριορῶνται λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορέην τε καὶ πρὸς ἐσπέ-
ρην· τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ
τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρῦσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ
100 ἀξιαπληγτότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βί-

cap. 20. p. 359 alii *bonorum portum*, alii *sepulcrum Osiridis* explica-
bant; nostra aetate interpretantur
honorum locum vel *Dei* (Pthah) *do-*
mus s. *stationem*. Conf Bunsen. l. I. II. p. 44, Wilkinson. l. I. pag. 175, Lepsius: Chronolog. d. Aeg. I. p. 174 not., Parthey ad Plutarch. l. I. p. 202.

ἐν τῷ στείνῳ τῆς Αἰγύπτου] τὸ στείνον angustam Aegypti partem dicit eam, quae a pagi Delta apice meridiem versus escendenti montibus utrinque inclusa Nili efficit vallem.

τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει] „Nam versus orientem ipse Nilus eam praestringit.“ Ita Schwelgh., qui in Lex. Herod. s. v. ἀπέργειν monet, usurpari hoc verbum a Nostro, quando aut mare aut fluvius regionem dicatur excludere s. seiungere, ne longius illa porrigat, i. e. finire, terminare; tu conf. I, 72. 174. 204. IV, 55. Hinc a sensu loci non aberravit Miot., sic Gallice vertens: „du côté de l'orient le Nil même lui sert de défense.“

τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρῦσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιαπληγτότατον] De quo templo plura narrantur II, 101 (ubi vid. nott.). 108. 110. 121. 136. Nam a Mene inchoatum tantummodo templum posterius reges certatim exornarunt. Addidit vestibula septentrionem versus Moeris, occidentem versus Rhampsinitus, orientem versus eaque magnificentissima Asychis, meridiem versus Psammitichus. Horum vero regum nomina cum in ipsis his vestibulis, quantum quidem eorum adhuc superest, minime inveniantur, *Sesostridem* ipsum, qui auctore Herodoto II, 110 colossos tantum addidit, in his propylaeorum exstructoribus locum habere, ex inscriptione ibi inventa

probat Brugsch (*Reiseberichte aus Aegypt.* p. 74 seq.) Rampsem tertium et quintum vicesimae dynastiae adiciens, de quibus cf. nott. ad II, 121 etc. De colosso ante hoc templum erecto, Amasidis opere, Noster retulit II, 176, cui adde quae apud Strabon. XVII. pag. 1161 Almel. pag. 807 Casaub. de hoc templo leguntur amplissimum certe et splendidissimo. Cuius adhuc rudera inveniuntur dispersa ad vicum Mit-Rahenny. Vid. Champoll. l. I. pag. 354 seq. 360 seq., Rozière Descr. de l'Egypt. t. III, p. 452. Qui *Hephaestus* s. *Vulcanus* Herodoto dicitur deus, idem est, qui vocatur *Phthah*, ignis vim tum corpoream tum intellectualem declarans. Vid. nott. ad II, 3.

CAP. C.

κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βιβλίου κ. τ. λ.] Scripsi βιβλίον pro vulg. βύβλον, quoniam de libro s. volumine papyraceo hic cogitandum est (cf. nott. ad I, 123), non de planta, unde illud conficitur, de qua cf. II, 92 ibique nott. Qua de re qui scripserunt, affert Beck: Allgem. Weltgesch. I. p. 257. 755, quibus add. W. A. Schmidt: Die Griech. Papyrusrollen zu Berlin etc. pag. 4 seqq. et quae alia affert Baumstark in: Pauly. Realencyclop. V. p. 1154 seqq., Lepsius: Chronolog. d. Aegypt. I. p. 32. — Ad argumentum loci haec monet Creuzer. (Comm. Herodd. p. 107): „Qui locus nunc planius intelligitur post protracta ex hypogaeis Thebaicis volumina papyracea, non solum imaginibus ornata, verum etiam late patentibus scripturae columnis referta; unde recte colligit doctissimus Iomard. in Descript. de l'Eg. Antiqu. II. pag. 358, non modo tes-

βλου ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα.

seras sacras, ritus, disciplinarum praecepta sacrarum perscripta fuisse in illis voluminibus, verum etiam historias, et pro *annalibus* magnam partem habenda esse ea, quae papyri illae habuerunt. Inde proclive est ad intelligendum, cur Diodorus I, 53 res Sesostridis uberius persecutus sit, brevius Herodotus. Nimirum si statuas, e maioribus voluminibus hausta esse ea, quae Diodorus memorando audiverat, e brevioribus autem lectitata, quae apud Herodotum relata sunt: debent proinde utriusque narrationes censi fide *annalium sacerdotium*. Deinde quae verbis narrata leguntur apud utrumque scriptorem, eadem prorsus, vel ex parte valde similia, anaglypha exhibent in parietibus templorum palatiorumque exsculpta. Quo ea pertinent, quae in vico Medinatabu visuntur aeneisque tabulis reddita exstant in opere laudato. Ad ea conf. quae ibidem monentur ab editoribus vol. II. cap. 9. sect. 1. p. 60 seqq. Quae tabulae adhibendae sunt Herodoto II. cap. 102 seqq. Idem postea in Symbol. IV. praefat. pag. VIII. not. ed. sed. (T. II. pag. 263 seq. ed. tert.) monet Aegyptiis fuisse carmina epica s. traditiones secundum sacerdotum successiones et Pharaonum dynastias ordinatas, quas ipsas Herodoto ex his *voluminibus papyraceis* praelegerint sacerdotes. Nec meram historiam illis contentam fuisse, sed multa alia admixta. „Vielmehr waren diese episch-historischen Ueberlieferungen vielfältig mit jenen religiösen Legenden durchwebt und gleichsam mit einem allegorischen Faden durchzogen. Nicht anders war es bei den Indiern, wie Ramayan und Mahabarat zeigen; nicht anders auch bei den Griechen bis zu den Ueberlieferungen von den Herakliden-Wanderungen herab.“ — Sic quoque Saalschütz (Zur Kritik Manetho's. Königsberg. 1851. p. 1 seq.) hunc librum, quem Noster h. l. commemorat, non tam ad historiam per-

tinuisse putat, sed ad templi et sacrorum res, cum unusquisque rex munus auspicans initia quasi acceperit in templo indeque tanquam sacerdos in hunc librum sacrum relatus fuerit. Equidem librum hunc, ex quo nomina et successiones regum Herodoto praelegerint sacerdotes, non tam carmina resque sacras continuisse credam, sed eorum ex genere fuisse, qui singulorum regum nomina resque gestas ordine chronologico a sacerdotibus notatas continuerint indeque annales libri inre vocari queant, de quibus libris plura Diodorus I, 44 coll. XVI, 51: neque dubium, inde ductos esse indices illos regum Aegyptiorum Manethonis cura servatos: nostra vero aetate plura huiusmodi volumina papyracea, quae et nomina et successiones regum singulorum adeoque res ab his gestas declarant, eruta atque in Europam delata esse satis constat, inter quae egregium illud volumen, quod Taurini nunc asservatur, commemorasse sufficiat, itemque Londinensia, de quibus conf. The historical papyri of the british Museum, Lond. 1841 seq., Bunsen: Aegyptens Stelle etc. I. p. 26 seq. 60 seqq. 82 seqq., Lepsius: Chronol. d. Aegypt. I. p. 38 seq. 50 seqq.

ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων κ. τ. λ.] βασιλέων cum recentt. edd. scripti pro βασιλήων. In ipso numero trecentorum triginta regum haud plane consentit Diodorus, qui potiores tantum reges commemorasse videtur. Vid. I, 45. 47. 50 seqq. Neque Manethonem admodum a Nostro dissentire probare studuit Heeren. Ideen II, 2. pag. 427 seq. Quae enim a Manethone (ap. Syncell. pag. 52 seqq.) recensentur septemdecim regum familiae, ipsique reges ducenti septuaginta sex, convenient cum Herodoteis trecentis triginta, si duarum familiarum, sextae ac decimae, reges haud indicari apud Manethonem reputaveris. Atqui utriusque fami-

ἐν τοσαύτῃσι γενεῇσι ἀνθρώπων ὀκτωκαίδεκα μὲν Αἰθίοκες ἦσαν, μία δὲ γυνὴ ἐπιχωρή, οἱ δὲ ἄλλοι ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν, ἥ τις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις. τὴν ἔλεγον τιμωρέουσαν ἀδελφεῶ, τὸν

liae regum numerus Herodoteum numerum complere poterat. In eo vero plane concordat uterque scriptor, quod unam commemorant reginam, Nitocrin nomine, quodque etiam unam Aethiopicam regum familiam dicit Manetho, quae septemdecim reges continuerit. Ac denique in eo consensus, quod ab hisce regibus nihil fere, quod memoratu valde dignum fuerit, peractum fuerit. Tempus vero, quo reges isti floruerint, accuratius vix equidem definierim, nisi illud cum Heerenio l. l. pag. 426, reges istos antecedere annum 1350 ante Chr. n., quippe quo anno Moeris, qui ultimus horum regum perhibetur, obiit, aut annum 1356, si Larcheri probes calculos (Chronolog. d'Herodot. p. 86. 87). Qui idem (l. l. pag. 84 seq.) annorum numerum indagare studet, quos reges illi trecenti triginta compleverint. Nam singulas aetates ad numerum vicenarium revocans efficit numerum 6600 annorum, ita ut Menes regnaverit anno 7956 a. Chr. n. Sed mox praefert alias rationes, quibus ex Herodoti mente Menem decem adeoque undecim fere mille annis ante Chr. n. regnum tenuisse statuendum sit. Quae quidem protulisse sat habemus; nam refellere talia minime vacat. Nec singulos attinet recensere reges aut eorundem familias; vid. modo Beck: Allgem. Weltgesch. I. pag. 283 seqq. coll. pag. 281, Bunsen l. l. II. pag. 38 seqq., Lepsius l. l. pag. 405—547, Rosellini Monum. storici I. pag. 20 seqq. 69 seq. Numerus regum CCCXXX ex Herodoti mente (cf. II, 101) finitur Moeride: a quo usque ad Sethonem cum XI reges fuerint, efficitur numerus regum CCCXLI, qui traditur II, 142. Neque hic ipse numerus admodum discedere videtur a Manethonis numeris, quales nunc constituit idem

Lepsius l. l. pag. 256, sive eundem prorsus numerum Manethoni tribuas, sive aliquot addas reges, ut CCCXLV vel CCCXLVI existant. Hunc consensum inter Manethonem atque Herodotum merito quoque refert Rosellini l. l. pag. 98 coll. 69 seqq., neque longe abesse numerum regum in Taurinensi papyro declaratorum indicat S. Birch: Transact. of the royal society of literat. I. p. 204 seqq.

ἐν τοσαύτῃσι γενεῇσι ἀνθρώπων] Non tam de generationibus quam de successionibus haec intelligenda esse monet Larcherus. Vid. ad II, 142 nott.

ὀκτωκαίδεκα μὲν Αἰθίοκες ἦσαν] Iam dixi, unam, quam Manetho profert regum familiam quartam, septemdecim dici regum eamque peregrinam. Ubi Aethiopes intelligendos esse dubio caret. Nec mirum; nam satis compertum habemus, quae Aethiopiae atque Aegypti olim fuerit coniunctio. Conf. Heeren. Ideen II, 2. pag. 118 et nott. ad Herod. II, 29. Apud Manethonem, qualem constituit Lepsius (l. l. pag. 255 seq.), reges quintae et sextae dynastiae, qui numero sunt quindecim, Aethiopes perhibentur. Quibus si adiciantur tres reges Aethiopes dynastiae XXV, numerum octodecim regum Aethiopum ab Herodoto indicatum prorsus comprobari idem vir doctus statuit.

τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις] Nulla, si quid video, emendatione hic eget locus, nec scribendum ἐν τῇ Βαβυλ., ut quidam libri offerunt, nec καὶ τῇ sive τῇ ἐν, nec denique ἦν τῇ, ut quibusdam viris doctis in mentem venit. — Ad argumentum loci vid. I, 185. 187 de Nitocri Babylonia. Ad Aethiopum regum familiam utrum Aegyptia Nitocris pertineat, haud monet Noster, qui ita potius de ea loquitur, ut Aegyptiam fuisse suspiceris. Ae-

Αἰγύπτιοι βασιλεύοντα σφέων ἀπέκτειναν, ἀποκτείναντες δὲ, οὕτω ἐκείνη ἀπέδοσαν τὴν βασιλῆην, τοῦτω τιμωρέουσιν, πολλοὺς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλῳ. ποιησαμένην γάρ μιν οἰκημα περίμηκες ὑπόγειον καινοῦν τῷ λόγῳ, νόῳ δὲ ἄλλα

thiopicam tamen dicit Heeren. l. I. II, l. pag. 412, ubi monet, in Aegyptiorum rebus nullam commemorari reginam mulierem, sed in anaglyphis Aethiopicis recens detectis plures conspici feminas reginas. Ad quas etiam pertinuisse vult *Nitocrin* Herodoteam. In ipsis Aegyptiorum monumentis hoc reginae nomen nondum est inventum, quod unum in sexta Manethonis dynastia eaque Memphitica comparet, ubi omnium suae aetatis formosissima dicitur *Nitocris*, quae tertiam pyramidem extruxerit regnumque per XII annos tenuerit (Syncell. pag. 58 sive pag. 108). Thebanorum regum in indice apud Eratosthenem (ibid. pag. 1043. pag. 145) Nitocris vicesimum secundum locum obtinet, femina loco viri regnans. Quam eandem esse atque Herodoteam nunc fere convenit inter viros doctos; vid. Bunsen l. I. II. p. 193 seq. 236 seq., Lepsius l. I. pag. 256. 270, Fruin De Maneth. Sebennyt. p. 105, Rosellini: Monum. storici. I. p. 30 seq. II. pag. 138, qui nomen reginae, quam Eratosthenes l. I. reddit *Ἀθηνᾶν νικηφόρον*, probante Iablonskio vocc. Aegg. pag. 162, eodem fere modo interpretatur, cum *Net* s. *Nit* nihil aliud sit nisi *Neith*, i. e. Minerva, et *Gro* s. *Kro* significet *vincere*. Add. Letronne (Rev. Archéolog. IV. pag. 550 et Mém. de l'Acad. d. Inscr. XIX, 1. pag. 127), qui Nitocrin Babyloniam Aegyptiae stirpis fuisse inde colligit, quod Nabuchodonosor bellum, quod in Aegyptum intulerit, ita composuerit, ut Aegyptii regis filiam in matrimonium acceperit. Utut est, ad fabulas haud reiecerim hanc Nitocrin, ut placuit Moversio (Die Phoeniz. I. p. 628) aliaque, qui deam potius quam mulierem humanam hic intelligi volunt; cf. Georgii in: Pauly Realencyclop. V. p. 664. —

In seqq. verba: τὴν ἔλεγον τιμωρέουσιν ἀδελφεῶ, quae propter multa alia interiecta repetuntur verbis τοῦτω τιμωρέουσιν, iungenda sunt cum verbis πολλοὺς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλῳ.

ποιησαμένην γάρ μιν οἰκημα περίμηκες κ. τ. λ.] Vulgo haec ita accipiunt: „fecisse scilicet conclave praelongum subterraneum, novum quiddam se moliri dicentem, animo aliud cogitantem.“ Ubi καινοῦν cum glossa Herodot. exponunt: χρῆσασθαι λόγῳ καινῷ, novo quodam sermone uti, quemadmodum apud Thucydid. III, 82 καινοῦσθαι τὰς διανοίας, novas excogitatas esse rationes. Sed Valckenarius verbo καινοῦν auspicandi, inaugurandi et dedicandi tribuit notionem, quam eandem in verbo cognatae stirpis ac significationis καινίζειν idem comprobatur. Iam τῷ λόγῳ (de quo cf. nott. ad I, 59) erit oppositum sequenti νόῳ, quemadmodum alias sibi opponuntur λόγῳ μὲν — ἔργῳ δὲ, alia id genus, et apud Latinos verbo — re vera. Unde eam esse vult vir doctus loci sententiam: quod fieri curaverat spatiosum conclave subterraneum, verbo quidem auspicatum, sed re vera alia fuisse meditatam (sc. reginam). Et praeter Schneiderum in Lex. Graec., qui voci καινοῦν inde hanc auspicandi tribuit significationem, Schweighausero quoque valde arisist haec interpretatio itemque Dindorfio in Thes. Graecit. IV. p. 815. Ac praestat certe sic interpretari, quam cum Toupio (Emendd. in Suid. III. pag. 193 s. p. 468.) legere ξεινώνα (pro καινοῦν) μὲν τῷ λόγῳ, id quod Larchero placuit, aut cum Coraë: ὑπόγειον μὲν ἔδον τῷ λόγῳ, quod ne Larcheri quidem tulit applausum. Sed οἰκημα, si Valckenarianam probes rationem, erit non tam camera, conclave, quam aedes, aedicula; quippe facilius tum reginae fraus.

μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ φόνου ᾗδεε, πολλοὺς ἱστιάων· δαινυμένοισι δὲ ἐπεῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶνος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν περὶ τοσαῦτα ἔλεγον· πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὥς τοῦτο ἐξέρ-
 101 ται. Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔργων ἀπόδεξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἐνὸς τοῦ ἐσχά-

Hoc fere sensu οἶκημα ἔν κατιρῶ-
 σαι I, 164 coll. VIII, 144. — ποι-
 εῖσθαι hic est faciendum curare ali-
 quid, vid. I, 31 ibiq. nott. II, 135.
 148. Gallus alter interpres Miot. in
 vulgari interpretatione perstitit, ex
 qua bene sic locum reddidit: „elle
 fit batir une vaste galerie souter-
 raine, prétextant quelque nouveau
 projet de travaux, quoiqu'elle eût
 arrêté à l'avance l'objet au quel
 elle la destinait.“ — Ad verba:
 καλέσασαν δὲ κ. τ. λ., quibus an-
 tecedentia (ἄλλα μηχανᾶσθαι) quo-
 dammodo explicantur, conf. Matth.
 Gr. Gr. pag. 1244 seq., ubi hicce
 usus particulae δὲ illustratur. με-
 ταιτίους ex hoc loco attulit Blom-
 field. in Glossar. ad Aeschyli Aga-
 memn. 784. — ἱστιάων pro vulg.
 ἑστιάων scripsi cum recentt. edd.
 Bredov. secutus pag. 146.

ἐπεῖναι] sc. τὴν Νίωνα, „re-
 gnam (enarrabant sacerdotes) inter
 coenandum immisisse fluvium.“

δι' αὐλῶνος] i. e. per canalem;
 conf. II, 127.

ῥίψαι ἐς οἶκημα σποδοῦ πλέον]
 Haud dissimile apud Persas vete-
 res occurrit supplicium, quo capi-
 tis damnatos in locum cinere com-
 pletum detrudebant. Vid. Ctesiae
 fragm. Pers. §. 48, ubi plura
 adscripsi pag. 193. 194. Nec in
 Herodoti textu ex Anonymi narra-
 tione, quae edita nunc legitur in
 Bibliothek d. alt. Literat. Gotting.
 1789. pag. 13 seq., quidquam mu-
 tandum. Quod vero ad Nostri II,
 140 ponit Schweigh., videri hic ta-
 lem intelligendam esse cameram,
 in qua Aegyptii cineres ob aptio-
 rem agrorum culturam diligenter
 colligere et asservare soliti sint,

hoc quo iure statui possit, equidem
 non exputem.

ὅπως ἀτιμώρητος γένηται] i. e.
 ut vindictam (ab Aegyptiis sibi metu-
 endam) effugeret, insiliit ipsa in
 cineres vitamque hoc modo finit.

CAP. CI.

οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔργων
 ἀπόδεξιν] οὐδεμίαν cum Gaisf. re-
 scripsimus pro οὐδεμίην. Quid ἀπό-
 δεξις esset, initio operis indicavi-
 mus. Hinc loci sensus: „neque enim
 ullum eorum opus memorabile. quod
 praestiterint, indicare habebant s.
 indicabant sacerdotes.“ Quod mox
 legitur ἀποδέξασθαι, hac in sen-
 tentia frequens Nostro, vid. I, 16.
 59. 174. II, 36.

κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος]
 Sic omnes libri, quibus invitis hoc
 loco nihil novaverim, oratione,
 ut mihi quidem videtur, verbis in-
 terpositis interrupta nec ita inde
 procedente, ut existimaveras. Qui
 emendavit vir doctus: κατ' οὐδένα
 εἶναι λαμπρότητος, is certe stru-
 cturae nonnihil succurrit, quam in-
 tricatiorem hic esse nemo non videt,
 quamquam ad ipsam sententiam cer-
 tissimum est haec verba κατ' οὐ-
 δὲν εἶναι λαμπρότητος nihil aliud
 valere nisi: ἐν οὐδενί [s. κατ' οὐ-
 δὲν] λαμπροῦς εἶναι, ut bene vidit
 Gaisfordius, cui adstipulatur Eltz
 (Jahrb. d. Philolog. etc. Suppl. IX.
 pag. 122 seqq.), genitivum λαμπρό-
 τητος a verbo εἶναι suspensum red-
 dens, ut sit: splendore aliquo esse,
 quemadmodum ἔόντες λόγον Noster
 dixerit IV, 138. Idem genitivos
 τῶν ἄλλων βασιλέων ex eo assimi-
 lationis genere, de quo Werfer. in
 Act. phil. Monacc. I, 1. pag. 80

του αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον τετραμμένα προπύλαια, λί-

exposuit, explicari vult, cum Herodotus proprie sic dicere debuisset: τοὺς δὲ ἄλλους βασιλέας, οὐ γὰρ αὐτῶν ἔλεγον οὐδ. ἔργων ἀπόδεξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρ. Verbum ἔλεγον ad utramque enuntiationem pertinere, monere vix opus; itaque sententia tota sic reddenda erit: Caeteros vero reges, neque enim eorum ullum opus memorabile declarabant, nulla re insignes s. splendidos esse (dicebant sacerdotes), praeter ipsum etc. "Schweighaeuserianam rationem, qua vulgata lectio stare possit, si κατ' οὐδὲν accipias: fere nihil, tantum quantum nihil, autant que rien, à peu près rien, probare nequeo, neque illud, quod praepositionem κατὰ comparationi inservientem huc refert, aliosque rursus affert locos, in quibus distributiva sit huius praepositionis vis atque potestas. Quae qualis sit in locutione κατ' οὐδὲν, ubi nihil distribuendum habemus, equidem haud intelligo. Stegerus ante vocem λαμπρότητος intelligi mavult τι, hoc sensu: „altiorum vero regum in nulla re (κατ' οὐδὲν) aliquid decoris (τι λαμπρότητος) esse. Benedict. (Actt. semin. reg. Lips. II. pag. 289) coniecerat: κατ' οὐδένα οὐδὲν.

πλὴν ἐνὸς τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος] De huius regis aetate quid Herodotus senserit, apparet ex iis, quae ad II, 13 coll. 100. 149 attulimus: unde tamen ad veram huius regis aetatem constituendam certi quid deduci posse negat et Bunsen. l. l. I. pag. 146 seq. et Lepsius l. l. p. 264 seq. cf. Diodorus I, 51. Moeridem regem duodecim aetatibus post Uchoreum, qui Memphin condidit (cf. ad Herod. II, 99), exstitisse eademque fere opera, quae ab Herodoto h. l. declarantur, perfecisse tradit; apud Manethonem atque Eratosthenem frustra quaeritur regis nomen, ad quod si referre velis, quod in Aegyptiis monumentis aliquoties occurrit Me-ri-ra (cf. Bunsen. II. p. 200, Rosellini I. p. 232), i. e.

Solem amans s. Solis amicus, titulum potius regis nomini additum id indicat, quam ipsum regis nomen, quem inde in sexta Manethonis dynastia sibi reperisse visus est Bunsen (II. pag. 198 seqq.), in qua recensetur Phlops, qui centum annos regnasse fertur idemque Apoppus vocatur apud Eratosthenem. Contra Rosellini (I. pag. 231 seqq. II. pag. 480), praeunte Champollione (Première lettre au duc de Blacas pag. 36 seq.) et Guigniaut (Biograph. univers. XLV. p. 524 seq.) hunc Moeridem eundem esse putat atque eum regem, qui in decima octava Manethonis dynastia occurrit Μήφρης (cf. Ioseph. c. Apion. I, 14), nomine ducto ex eo titulo, quem modo diximus adscriptum inveniri, cum verum nomen fuerit Thutmes IV, cuius status adhuc asservatur in museo Taurinensi. Adstipulatur Gesenius in: Hall. Litt. Zeit. 1841. pag. 556. Neutrum placet Lepsio, qui ipse (I. pag. 262 seqq.) ad duodecimam Manethonis dynastiam regressus regem, qui ibi vocatur Ἀμενέμνης, tertius huius nominis, ad Moeridem Herodoteum referre studuit. Equidem decernere nolim, cum in tam diversas partes abire videam viros doctos, quorum sententias attulisse satis habeo.

τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον τετραμμένα προπύλαια] βορέην cum recentt. edd. scripsi pro vulg. βορῆν, ut I, 6, ubi vid. Caeterum πρὸς βορέην ἄνεμον eadem dixit orationis abundantia, qua supra I, 6. — προπύλαια vulgo vertunt vestibula aedis, aut Graeco vocabulo retento: propylaea. Sed cave intelligas portas aut ianuas, quibus introitus pateat in aedes; sunt enim intelligenda ipsa integra aedificia, vestibulorum ad instar exstructa, seorsim quidem ab ipsa aede, in quam introituro utique haec propylaea erant permiscenda. Inveniuntur istiusmodi moles crebrius in Aegypto, ipsam aedem s.

μνην τε ὀρύξαι, τῆς ἡ περιόδου ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω, πυραμίδας τε ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάρου περὶ ὁμοῦ αὐτῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέξασθαι, τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲνα οὐδέν.

- 102 Παραμειψάμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γενομένου βασιλέως, τῷ οὐνόμα ἦν Σέσωστρις, τούτου μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοις μακροῖσι ὁρμη-

tὸν νηὸν quasi cingentes; quare et hic et seqq. capp., ubi, quae ab aliis Vulcani templo addita fuerint propylaea, enarrantur (cf. II, 99 fin.), intelliguntur „des constructions indépendantes du temple même, élevées dans des positions tous différentes par rapport à cet édifice, placées au nord, à l'est, au sud, à l'ouest, et érigées à des époques très éloignées les unes des autres; en sorte que tous les édifices, dont se composait le temple de Vulcain, élevées successivement, avoient coexisté bien long-temps après la construction du noyau de ce grand ensemble.“ Ita Letronne (Recherches pour servir à l'histoire de l'Egypt. Paris. 1823. pag. 26 seq. et Recueil des Inscr. Egypt. I. pag. 15. coll. Iomard in Journal des Sav. 1818. Mai pag. 305), bene monens de hoc aedificiorum genere a Graecis templis alieno Aegyptiisque proprio, quod introitum quidem ad ipsas aedes praebere poterat. Quae Strabo hanc in rem profert, ab eodem viro docto iam sunt allata; hoc equidem ex Cr. nota ad hunc locum addam, etiamnum superesse horum propylaeorum rudera splendida et ampla, qualia in descriptione Aegyptiarum antiquitatum a doctis Gallis edita repraesentata videmus. Et hunc morem regum Aegyptiorum, quo ducti singuli deinceps per decursum temporis veteribus aedificiis, templis, nova ornamenta addebant aut illa ampliora reddebant (quemadmodum in hoc ipso Vulcani templo Memphitico factum accepimus; cf. II, 108. 110. 121. 153. 175), egregie confirmarunt editores operis modo laudati vol. II (Thèbes) pag. 203

eo, quod in palatio prope Luksor, orientali in latere Nili, singulas partes eius aedificii diversis aetatibus deinceps conditas esse monstrarunt. Haec sufficiant. De Atheniensium propylaeis conferantur, quae citat Creuzerus in Symbol. III. pag. 469 ed. tert.

ὕστερον δηλώσω) Vid. II, 149.

τῶν τοῦ μεγάρου περὶ ὁμοῦ αὐτῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι] i. e. quarum de magnitudine simul cum ipso hoc lacu mentionem faciam. Ubi verba τῶν τοῦ μεγάρου περὶ ὁμοῦ absolute accipienda esse docet Matth. Gr. Gr. pag. 1175. — In fine cap. cum Gaisf. rescripsimus: ἄλλων οὐδὲνα, cum vulgo inverso ordine legerentur. Schaefero nunc magis placere video οὐδὲνα ἄλλων in Appar. critic. ad Demosthen. tom. III. pag. 177.

CAP. CII.

τῷ οὐνόμα ἦν Σέσωστρις] ἦν pro olim vulg. ἔην, quod Schweighauserus et Gaisford. retinuerunt, rescripsi meliorum eodd. auctoritate, quos eosdem recentt. edd. secuti sunt; tu vid. Struve Spec. I. dial. Herod. pag. 20 et Bredov. pag. 405 seqq. In voce Σέσωστρις Herodotei libri non variant: alii aliter hoc nomen scriptum afferunt: de qua scripturae diversitate dixi in Excursu ad h. l., in quo de argumento huius loci et de iis, quae ad Sesostridem hunc pertinent, pluribus exposui, adhibitis veterum scriptorum aequae ac monumentorum Aegyptiorum testimoniis.

πλοίοις μακροῖσι ὁρμηθέντα κ. τ. λ.] μακρὰ πλοῖα sunt naves longae, i. e. bellicae; conf. I, 2. 163 ibiq. nott. — Cum Herodoteis optime conve-

θέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θά-
 λασσαν κατοικημένους καταστρέφεσθαι, ἐς ὃ πλεοντὰ μιν
 πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς θάλασσαν εὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων.
 ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ὀπίσω ἀπύκετο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱρέων
 τὴν φάτιν, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου,
 150 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. ὅτεοισι μὲν νυν αὐ-
 τῶν ἀλλήμοισι ἐνετύγχανε καὶ δεινῶς γλιχομένοισι περὶ τῆς
 ἐλευθερίας, τοῦτοισι μὲν στήλας ἐνίστη ἐς τὰς χώρας, διὰ
 γραμμάτων λεγούσας τὸ τε ἔωντοῦ οὖνομα καὶ τῆς πάτρης, καὶ

niunt Diodori verba I, 55 init. Nam classem quadringentarum navium in mare rubrum a rege missam refert, qui omnium primus indigenarum longa navigia exstruxerit. Qua classe et insulas illic sitas et oram maritimam ad Indicas usque terras ditioni suae adiecisse. Haud aliter Strabo XVII. pag. 769 refert Sesostridem primum terram Aethiopicam et Troglodyticam subegisse, deinde in Arabiam profectum omnem inde Asiam esse aggressum. Harum expeditionum fidem nunc faciunt ipsa illa anaglypha in Aegyptiis monumentis conspicua, et quidem potissimum in externo muro palatii, quod est prope Medinat-abu. Exhibitas conspicimus pugnas navales Aegyptios inter atque Indos Aethiopesve, quos armis, vestitu omnique habitu facile dignoscas ab Aegyptiis; quin ipsa longa navigia, quae commemorant Herodotus atque Diodorus, comparent. Plura Heeren. Ideen II, 2. pag. 287—291. 319. Eiusdem rei Cr. quoque ad h. l. admonet, laudans Descript. de l'Eg. Ant. vol. II. Théb. cap. 9. sect. 1. pag. 60. De Aegyptiorum navigatione per mare rubrum disputat quoque Rozière ibid. Ant. vol. I. pag. 133.

τοὺς παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους] De mari rubro diximus ad I, 1 et 202. Ad κατοικημένους conf. I, 28 ibiq. nott.

ὑπὸ βραχέων] βραχέα hic dicit vada, loca vadosa. ut IV, 178. Alios locos suppedabit Thes. L. Gr. II. p. 404 ed. Dindorf. Inde

Virgilius in Aen. I, 111: in brevibus et syrtes.

κατὰ—τὴν φάτιν] φάτις est narratio. Conf. I, 60.

στρατιὴν πολλὴν λαβὼν] Quod post πολλὴν in quibusdam codd. exstat τῶν, id Valckenario mutandum videtur in ἀστῶν (ut intelligantur indigenae, Aegyptii, qui copiis mercenariis et peregrinis opponantur), aut prorsus eliciendum. Nos cum recentt. edd. eiecimus, praesertim cum ab aliis bonae notae libris absit vocula.

ὅτεοισι μὲν νυν αὐτῶν κ. τ. λ.] αὐτῶν cum Gaisf. rescripsi pro αὐτέων. Ad argumentum conf. Diodor. I, 55 eadem fere enarrantem.

γλιχομένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας] De structura vid. Matthiae Gr. Gr. §. 350. pag. 660, ubi vertit h. l.: „aus Liebe zur Freiheit für sie kämpfen.“ Quare nec abicienda praepositio περὶ, ut quibusdam olim placuit, nec γλιχομένοισι (quod reddere etiam licet: pugnandi cupidis) mutandum in μαχομένοισι, tu V, 2. VII, 135, nec denique δεινῶς (i. e. *studiose, vehementer*, ut IX, 35. III, 152. I, 44) refingendum in δεινῶν, ut viro docto placuit in Mus. Rhenan. N. F. VI. p. 153, declarari his verbis eos putanti, qui libertatis amore ducti omnia pericula lubenter subierint. Mox itidem reliqui ἐνίστη, a Dindorfio (cf. Praefat. p. XXXVIII) et Dietschio mutatum in ἐνίστα; vid. nott. ad I, 196. —In seqq. ad particulam δὲ repetitam (ὅτεων δὲ—τούτοις δὲ) conf. II, 39 ibique nott.

* ὥς δυνάμι τῇ ἑωυτοῦ κατεστρέψατό σφεας. ὁτέων δὲ ἀμια-
 χητὶ καὶ εὐπετέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε
 ἐν τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρητοῖσι τῶν ἔθνέων
 γενομένοις, καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσενέγραφε, δῆλα
 103 βουλόμενος ποιέειν, ὥς εἶψαν ἀνάγκιδες. Ταῦτα δὴ ποιέων
 διεξήλτε τὴν ἡπειρον, ἐς ὃ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην δια-
 βὰς τοὺς τε Σκύθας κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρηάκας. ἐς τού-
 τους δέ μοι δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τός· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι αἱ
 στήλαι, τὸ δὲ προσωτέρω τούτων οὐκέτι. ἐνθεῦτεν δὲ ἐπι-
 στρέψας ὀπίσω ἦτε· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φάσι ποταμῷ,
 οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπεῖν, εἴτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς
 Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἑωυτοῦ στρατιῆς μόριον ὅσον

κατὰ τὰτὰ καὶ] καὶ valet at-
 que, quam. Conferas Viger. p. 522.
 Plurima ex Herodoto nunc attulit
 Struve Spec. quaest. de dial. He-
 rod. p. 25.

καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς κ.
 τ. λ.] Eadem fere Diodorus l. 1.,
 ubi hoc praeterea legimus, viri pu-
 denda insculpta fuisse in statuis,
 quas in gentium bellicosarum ter-
 ris rex statuerit. Ad quem locum
 alios citat Wesselingius, qui ad
 Herodoti locum Iosephi meminit in
 Antiqq. Iudd. VIII, 10, 3 aliusque
 similis narrationis de Margaretha,
 Danorum olim regina fortissima,
 quae in dedecus gentis Sueonum
 natura muliebri nummos signaverit.
 Tu conf. quoque Brunet de Presle
 Examen critiq. des dynast. de l'E-
 gypt. p. 38. — Ad vocem ἀνάγκι-
 δες apte Blomfield affert Aeschy-
 lum, qui Aegisthum vocat λέοντ'
 ἀνάγκιν in Agamemn. 1248, item-
 que Prometh. 893 et Pindar. Ol.
 I, 129.

CAP. CIII.

Ταῦτα δὴ ποιέων] δὴ a Schweigh.
 et Gaisford. librorum quorundam ex
 auctoritate mutatum est in δὲ, sine
 causa, ut equidem existimo.

καὶ προσώτατα] Quod ante προσ.
 vulgo additum legitur οὐ cum absit
 a dnobis codd., eiecerunt Schweigh.
 et Gaisf. itemque recentt. edd., quos

nunc secutus sum, cum superlati-
 vus, quem in hac formula pro com-
 parativo poni volunt, ita cum ne-
 gandi particula stare nequeat. Ac
 probat quoque Bredov. p. 66, ubi
 vid.

ἀποδασάμενος τῆς ἑωυτοῦ στρα-
 τιῆς μόριον ὅσον δὴ] Ad ὅσον δὴ
 cf. I, 157. 160 ibique nott. — ἀπο-
 δασάμενος est: ubi divulgaverat. se-
 iunxerat a reliquo exercitu partem
 qualemcunque. Memorantur Phocen-
 ses ἀποδάμιοι I, 146, ubi conf.
 nott. Ad ipsam Herodoti narratio-
 nem facit Valerius Flaccus Argon.
 V, 418 seqq., ubi canit Sesostrin,
 Getis bellum inferentem, repulsa-
 tulisse, quam eandem in Colchia
 regi Aegyptio accidissee tradit Plin-
 ius H. N. XXXIII, 13, monente
 Wesseling. ad Diodor. I, 52. Scy-
 this bellum indixisse Sesostrin re-
 fert quoque Iustinus II, 3, 8 coll.
 I, 1, 6 et Iornand. de reb. Get. 6:
 quae ex Theopompo fluxisse pro-
 babile est. In ipsis Aegyptiorum
 monumentis quae huius regis res re-
 praesentant atque inscriptione ad-
 dita exponunt, cum inveniatur no-
 men Sceto sive terrae sive gentis
 a Scostri debellatae, de Scythia-
 Bactrianis hoc intelligi voluit Cham-
 pollio; de alia gente Asiae occiden-
 talis cogitare mavult Rosellini, quem
 vide copiosius exponentem in Mon.
 storic. III, 2. pag. 119 seq. 229

δὴ αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώρης οἰκήτορας, εἶτε τῶν τινῶν στρα-
τιωτέων τῇ πλάνῃ αὐτοῦ ἀχθεσθέντες περὶ Φάσιν ποταμὸν
κατέμειναν. Φαίνονται μὲν γὰρ ὄντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι 104

seqq. et praecipue p. 246—257. Ali-
ter de his statuere video Brugsch.
(Reisebericht. aus Aegypt. p. 121.
126 seq. 158. 289 seq.), qui nomen
Cheta eruens de *Chaldaeis* cogitat
atque hanc gentem in his inscrip-
tionibus indicari putat, quibus ad
explicandas imagines continentur
ea, quae ad bella cum hac gente
eiusque sociis gesta, ad victorias
de iisdem reportatas ac denique
ad foedus cum Chaldaeorum rege
initum spectant. De Chaldaeis quo-
que cogitat Birch in Transactt. of
the royal society of Literat. sec.
ser. II. p. 336 seqq. coll. 330. Utut
statuis, ad inferioris Aegypti par-
tes, i. e. ad Delta eiusque re-
giones adiacentes orientem versus
haec omnia quod retulit Osburn
(Monumental history of Egypt. II.
p. 471 seqq.), id pluribus refellere
vix opus erit.

CAP. CIV.

Φαίνονται μὲν γὰρ ὄντες οἱ Κόλ-
χοι Αἰγύπτιοι] lia, quae ex Theone
(IV, 21. p. 52 Finckh.) citat Wesse-
lingius, Schweigh. addit Apollon.
Rhod. Argon. IV, 272 seqq., ubi in
scholiis laudatur Herodotus. Dis-
putavit de hac Aegyptiorum colo-
nia in Colchide Heerenius Ideen I,
I. pag. 405 not. seq., eam repe-
tens ex illo orientalium more, quo
gentes victas saepe integras in alias
prorsus regiones transducant aliis-
que in terris novas illis sedes as-
signent. [Hinc ἀνάσπαστοι apud
Herodotum III, 93. IV, 204. V, 12.]
Hoc pacto translatus vult Aegyptios
Colchidem in terram, sive a Nabu-
chodonosoro sive ab alio quodam
rege, qui Aegyptum quondam sub-
egerit. Ac *Iudacos* potius ab As-
syriorum rege ex Samaria, quam
Aegyptios a Sesostri, olim huc
translatos esse, iam dudum Lucae
Holstenii fuit sententia (Epist. ad
divers. ed. Boissonad. p. 510); Sy-

ros fortasse fuisse, post expugna-
tum Damasci imperium huc dedu-
ctos, suspicatur Michaelis Mos.
Recht. t. IV. §. 185. pag. 18 not.
Creuzer. ad h. l. olim laudaverat:
Gesner. ad Orph. Argon. 751, Schoe-
nemann. de geogr. Argon. p. 15. 18,
Sprengel. Apolog. d. Hippokr. p.
588, Corn. Val. Vonck. Specim.
crit. pag. 61 seq. — Postea existi-
tit Ritter., qui Colchos minime in-
digenam habet gentem, sed colo-
niam mercaturae in usum institutam
illudque hoc Herodoti loco probari
vult; vid. Erdkunde II. p. 921. Alio
autem loco (Vorhalle europ. Völker-
schaft. p. 36—48) idem vir doctus
copiosam disputationem instituit,
qua doceat, Herodoti sententiam
de Aegyptia Colchorum origine ido-
neis argumentis esse destitutam,
magisque convenire ex India Col-
chorum repetere origines. Quae
qualia sint, aliis diiudicanda relin-
quo. Ad Herodotum quod attinet,
ipse vir doctus l. I. pag. 36 seqq.
aliorum veterum scriptorum de Col-
chis testimonia collegit; quae cum
ab Herodoto non dissentiant, con-
stantem certe antiquitatis hanc
fuisse famam persuadent, ut Col-
chi pro Aegyptiorum stirpe habeantur
a Sesostri aliove rege illuc de-
ducti. Quae ipsa plures nostra ae-
tate permoverunt, ut in Colchidem
utique Aegyptios quosdam a victore
peregrino pro illo orientalium more,
quem supra attigimus, quemque
ipse Ritter. l. I. pag. 38 seq. plu-
rimis comprobant exemplis, tradu-
ctos esse statuerent. Contra Wil-
kinson. (l. I. I. p. 97 not.) hos Ae-
gyptios, a quibus originem duxisse
Colchi perhibentur, consulto a Se-
sostri relictos esse arbitratur, ut
terram expugnatam custodirent et in
obsequio tenerent. Horum vero Ae-
gyptiorum posteros cognosci posse
in ea Caucasi gente, quae nunc no-
men habet *Abazorum*, Klaprothii fuit
sententia: *Circassios* potius esse, qui

νοήσας πρότερον αὐτὸς ἢ ἀκούσας ἄλλων λέγω. ὥς δέ μοι ἐν φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων ἢ οἱ Αἰγύπτιοι τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σεσώστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἰκασα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ

terram Kabardah, quae vocatur, incolunt, arbitrat Rottiers Itineraire de Tiflis et Constantinopl. (Bruxelles 1820) p. 14 seqq.; de Zingaris adeo cogitari vult Vivien de Saint-Martin in Journal des Voyages 1847. Juill. p. 26 seqq. coll. p. 16 seqq.; in quibus longius immorari vix operae pretium. Quo rectius sententiae Herodoti, qui ipse ad Colchidem cum pervenerit, decipi vix potuit, patrocinatur Wheeler Geography of Herodot. p. 313.

εἰρόμην ἀμφοτέρους] Qui locus insigni est documento, Herodotum ipsum Colchorum terram Phasinque fluvium vidisse, ut bene monet Heyse Quaestt. Heroddt. p. 104 seq. Ad formam Ionicam ἐμεμνέατο conf. Bredov. p. 329. Verba seqq. αὐτὸς δὲ εἰκασα τῇδε valent: ipse vero conieci (Colchos scil. esse Aegyptiorum posteros) ex hoc; idemque verbum εἰκασα mente repetendum erit ad ea, quae paulo post leguntur: ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον. Quae interiecta sunt: καὶ τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει significant: atque haec quidem ratio ad nihilum redit, nil efficit.

καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες] μελάγχροες minime sunt atrī, sed, ut ait Ammian. Marcell. XXII, 16, suffusculi, schwärzlich, dunkelfarbig. Hunc enim Aegyptiorum colorem esse docet Heeren. Ideen II, 2. p. 83 seq. 90, eundemque ostendunt monumenta Aegyptia, in quibus Aegyptii homines repraesentantur suffusculi et crispī. In mumiis invenitur tum brevis et crispus capillus, tum vero etiam rectus et promissus. Praeter Heeren. l. l. Cr. consuli vult Blumenbach. Beitr. z. Naturgesch. II. nr. XVII. pag. 136 et pag. 132, ubi de Aegyptiorum facie lineamentis-

que agitur. In papyro Graeco, ad ann. 104 ante Chr. n. recedente, quem edidit et explicuit Boeckh. (Abhandll. d. Berlin. Akad. d. Wissensch. hist. phil. Class. ann. 1820 et 1821. pag. 4 seqq. 20 seqq.), commemoratur §. 2. Aegyptius homo Παμώνθης, qui dicitur μελάγχρος, ac tres alii eius subditi, quorum quisque vocatur μελίχρος: quae voces hominem coloris minus atrī, qui in flavum transeat, designari idem docuit Boeckh. l. l. et in Platon. Min. pag. 138 seq. Haec vero coloris diversitas inter ipsos Aegyptios conspicua haud tanta utique fuisset, quae diversae stirpis gentes in Aegyptum olim confuixisse ut statuamus nos cogat: sed varios utique gradus huius coloris suffusculi, quo qui veterum Aegyptiorum posterī feruntur Coptae adhuc insignes sunt, discerni potuisse inter ipsos Aegyptios consentaneum est ipsisque monumentis probatum homines colore distinctos exhibentibus: qui color licet ab atro Negrorum colore quam maxime abesset, Graecis tamen, qui Negros prorsus atros vix cognovissent, talis esse videbatur, qui ad atrum colorem maxime accederet. Inde in Aeschylī Suppl. 719 nautae in Aegypti filiorum navibus, albis (lintheis, pro more Aegyptiorum) vestibus induti corpore nigro (μελάγχρῳ) fuisse dicuntur. Ac satis nunc constat, veteris Aegypti incolas, corporis colorem ac formam, faciem ac vultus, ipsaque crania (de quibus cf. nott. ad III, 12) si respiciamus, Negrīs s. Africano hominum generi minime accenseri posse, sed magis ad Asiaticum genus accedere idque vel magis vel minus prae se ferre; conf. Prichard Researches in to the phy-

γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι. ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μόνον πάντων ἀνθρώπων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτέμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῦτα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι, Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμώδοντα καὶ Παρθένιον ποτα-

sical history of Mankind II. p. 227 seqq. ed. tert., Morton, Nott et Gliddon: Types of Mankind (Lond. 1854) pag. 215 seqq. 229 seqq. Ad Herodotum ut redeam, qui cutis colore capilloque simili Colchorum originem Aegyptiam probare studet, Ritter. Vorhalle etc. p. 42 hoc Herodoti argumento nihil Aegyptiam Colchorum originem probari contendit, cum et Indi et Aethiopes eundem gerant colorem capillumque, Herodotum autem istiusmodi crines in Colchis eo magis adverterint, quo accolae gentes, Seythae, Thraces Pontici, aliae nationes, alium prorsus capillum habeant. Quae num ad Herodotum refellendum valeant, iure dubitandum. Accedit ad Herodoti sententiam Pindarus, qui Pyth. IV, 376 (212) Κόλχους dixit κελαινῶπας, ubi vid. Scholia, in quibus Κόλχοι dicuntur μελανόχροες. Tzetzes ad Lycophron. 174 coll. 887: οἱ δὲ Κόλχοι καὶ Ἰνδικοὶ Σκύθαι εἰσίν, minus utique accurate.

ἀλλὰ τοισίδε] τοισίδε, ut nunc edunt, dudum voluerat Werfer. in Actt. phill. Monn. I, 1. pag. 98. Et conf. Herodot. I, 32. Vulgo τοῖσι δὴ.

ὅτι μόνον — ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῦτα] De circumcissione supra monuimus ad II, 37, ubi vide laud. Afferre quoque poteram copiosius hac de re exponentes Michael. Mos. Recht. tom. IV. §. 185 et nuper admodum Soerensen: Untersuch. über d. Pentateuch I. p. 144 seq. Ad nostrum locum consul. imprimis Meiners. in scriptione supra laudata pag. 208 et Hoffmann. l. l. pag. 267. Postquam enim pluribus disputatum est a viris doctis de moris istius origine, illud satis firmum certumque videtur, Aegyptios utique per omnem antiquitatem primos fuisse,

qui circumcissionem et ipsi observarint et ad alias transtulerint gentes; ut vel Iudaei inde circumcissionem accepisse putandi sint, ipsumque Abrahamum ex Aegypto eam repetivisse nuper contendat Friedreich: Zur Bibel. II. p. 49 seqq. 101 seqq. Phoenices vero ab Aegyptiis, quibuscum commercium agebant, hunc morem assumisisse, probare quoque studuit Movers: Die Phoeniz. I. pag. 60 seq. Unde maxime probatur Herodoti narratio, qui in eo potius (ut monet Michaelis l. l. pag. 17 not.) lapsus esse videatur, quod ipsos Iudaeos talia se ab Aegyptiis accepisse confitentes facit, cum circumcissionem dei iussu institutam ex remotissimo aevo repeterent. Ad Aegyptiam Colchorum originem probandam ne hoc quidem valere argumentum, a circumcissione ductum, Ritteri (l. l. p. 41 seq.) est sententia, cum apud Arabes, Homeritas Hebraeosque inde ab Abrahamo in interioris Asiae regionibus circumcisio in usu fuerit et ad ipsam religionem spectarit.

Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ] Intelligit Hebraeos sive Iudaeos (cf. Billerbeck. Asiae Herodot. difficil. pag. 4. 12. Michaelis l. l. pag. 17 not. Seyffarth: Grundsätze d. Mytholog. etc. p. 33. 72. Stark: Gaza pag. 58 seq. 97.), de quibus tamen omnino accuratiora vix habuisse videtur Noster. Oram maritimam Phoenicum sane ille cognovisse videtur; in interiori regione tractum a Iudaeis habitatum vix pervenisse illum crediderim. Conf. quae infra dicemus ad II, 159. III, 5 et vid. Rennel. l. l. p. 488, Heyse Quaeest. Herod. pag. 93 seq. et Dahlmann. Herod. p. 75.

Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμώδοντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν] Intelli-

μόν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοις ἀστυγείτονες ἔοντες, ἀπὸ Κόλγων φασὶ νεωστὶ μεμαθημένοι. οὗτοι γὰρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μοῦνοι· καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοις φαίνονται ποιεῦντες κατὰ ταῦτά. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἰπεῖν, ὁκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ τι φαίνεται ἔόν. ὥς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμαθον, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίνεται. Φοινίκων ὁκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους μίμονται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων οὐ περιτά-
105 μνουσι τὰ αἰδοῖα. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπω περὶ τῶν Κόλγων,

gendi sunt Cappadoces; vid. Rennel. l. l. p. 484 et Billerbeck. l. l. Et confer quoque I, 6. 72. 76 ibiq. nott. Conspirant hic libri in scriptione Σύριοι; paulo tamen ante pro Σύριοι, quod optimi quique offerunt, nonnulli exhibent Σύριοι. Vid. Bredov. p. 70. 71. — Parthenius fluvius Bithyniam atque Paphlagoniam separare vulgo dicitur; a Graecis nunc vocatur Parthin, a Turcis Dolap. Vid. Krueger. ad Xenoph. Anab. V, 6. §. 9, ubi quoque de Thermodonte fluvio, quem hodie vocant Termeh. De Macronum sedibus, de quibus tradunt Schol. Apollonii Rhod. I, 1024, idem vir doctus monet ad IV, 8, 1. Ad Absarum enim amnem (hodie Schorak) in valle Baibori quidam iis sedes assignant, repugnante Arriano, qui eos sua aetate Sannos esse appellatos refert; quos eosdem esse atque Tzanos senioris aetatis Manerti est sententia. Sed Rennelius non diversos esse suspicatur Arriani Μαχέλονας. Aliter Ainsworth (Travels in the track etc. p. 186—189), qui eos ad montem Kôp-Tagh, qui veterum est Paryadres, habitasse statuit; Hamilton (Researches in Asia Minor I. p. 240) Macronum posteros haberi vult, qui nunc vocantur Lazi. Equidem pronuntiare nolim, ubi omnia tam incerta feruntur; veterum locos omnes de hac gente suppeditat Forbiger: Handb. d. Geogr. II. p. 411. Herodoteum locum attigit quoque Schol. ad Apollon. Rhod. l. l. — In seqq. pro κατὰ τὰ αὐτὰ et h. l. et cap. seq. ro-

posui κατὰ ταῦτά; vid. ad II, 20 nott.

ἀρχαῖον γὰρ δὴ τι φαίνεται ἔόν] Apud Aethiopes esse Troglodytas, qui circumcisi fuerint teste Diodoro III, 32, scribit Wesseling., idemque addit Arabicas quasdam esse gentes, a quibus, qui hodie Aethiopiam incolant, hunc circumcisionis morem receperint. Tu conferas, quae ad II, 29 de origine huius moris notavimus.

ὥς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ κ. τ. λ.] Intelligit eas ipsas gentes, quas supra memoraverat, Phoenices, Syros Palaestinenses, Cappadoces, minime vero Aethiopes. ἐπιμίσγεσθαι ad commercium mutuum istarum gentium pertinet; vid. I, 185 fin. ibiq. not., Schaefer ad Longi Pastoral. pag. 375. Prorsus aliena ab hoc loco videntur, quae proposuit Benedict. (Actt. semin. reg. Lips. II. p. 289 seq.), qui vocem Φοινίκων cum antecedentibus coniungi et colon post eandem poni iubet, ut hoc inde exsistat loci sententia: „Etiam hoc mihi magnum de Phoenicibus perhibet testimonium, eos ab Aegyptiis, cum iis negotiatis, hunc morem didicisse. Quicumque enim cum Graecis negotiantur, nondum imitati sunt Aegyptios.“

Φοινίκων ὁκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται] Post Φοινίκων expectaveras particulam γὰρ s. δὲ, hic praeter morem omissam. Notavit Matthiae Gr. Graec. pag. 1294.

ὥς Αἰγυπτίοισι προσφερέες εἰσὶ. λίνον μῦνοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ ταῦτα, καὶ ἡ ζῶη πάσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμπερὴς ἐστὶ ἀλλήλοισι. λίνον δὲ τὸ μὲν Κολχικὸν ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρδονικὸν κέκληται, τὸ μὲντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμενον καλέεται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς Ἰση κατὰ τὰς 106

CAP. CV.

Φέρε νυν καὶ ἄλλω εἶπω] ἄλλο τι, quod Cobetio placet, valde aridet: neque vero necessarium videtur. De coniunctivo (εἶπω) in adhortationibus, praemisso φέρε, adhibito monuit Baeumlein: Ueber die griech. Modi p. 179.

λίνον μῦνοι οὗτοί τε κ. τ. λ.] Conf. supra II, 35. Atque h. l. λίνον esse *linteum* (Leinwand), neque *gossypium* (Baumwollenzug), recte admonere videtur Heeren. Ideen etc. II, 2. p. 383. De *lino Colchico* locus est Strabonis XI, 2. p. 498 s. 762 A (p. 409 Tauchn.), ubi praeter alia leguntur haec: ἡ δὲ λινουργία καὶ τεθρύλληται· καὶ γὰρ εἰς τοὺς ἔξω τόπους ἐπεκρίνον· καὶ τινες βουλόμενοι συγγένειάν τινα τοῖς Κόλχοις πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ἐμφανίζειν ἀπὸ τούτων πιστοῦνται. Quibuscum conf. Eustath. ad Dionys. Perieg. 689. Schol. ad Apollon. Rhod. IV, 277. Polluc. Onomast. V, 26. Atque etiamnum lini et cannabis feracissimam esse regionem intelligo ex Ritteri Erdkunde II. pag. 916. Qui idem Ritterus (Vorhalle etc. p. 45—48), hunc Herodoti locum attingens, ex linteae fabricatione nil concludi posse censet ad probandam Aegyptiam Colchorum stirpem, quoniam per universam Asiam inde ab antiquissimo aevo haec ars floruerit. Itaque eam facit coniecturam: Indiam fortasse pro linteorum patria esse habendam; ita ut Herodoti *Sardonion* (sic) et synonymum *Sindon* (Hesych. II. pag. 1189) ad terram *Serhind*, *Sind* referatur linteaeque Indica (*Indienne*) significetur.

ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρδονικὸν κέκληται] Non variant libri, nisi quod nonnulli exhibent Σαρδόνι-

κόν, quod cum ad insulam *Sardiniam*, quam vocamus, pertineat, ab hoc loco maxime alienam, praestaret utique cum Larchero scribere *Σαρδιηνόν*, nisi, quod monet Schweigh., ipsi Graeci duo nomina gentilitia *Σαρδωνικός*, quod ad *Sardiniam* insulam pertinet, et *Σαρδιανός* s. *Σαρδιανικός*, quod ad *Sardes*, Asiae minoris urbem, spectat (teste Stephano Byz. s. v. *Σάρδις* et *Σαρδῶ*), inter se confundissent. Hinc *Σαρδιηνός* aliquoties apud Nostrum occurrit; vid. nott. ad I, 22. Unde *Σαρδιηνικόν* edidit h. l. Dietsch., *Σαρδικόν* scripsit Dindorf. Etenim per *Sardes* commercio florentes ad Graecos *Colchicum linum* pervenisse videtur, antequam ad orientalem Ponti Euxini oram ipsi Graeci navigarent, indeque videtur factum, ut a Sardibus nomen acciperet; cf. Ukert Geogr. d. Griech. u. Roem. III, 2. p. 258 not. Ac *Sardiana lintea* valde celebrata per Graeciam, unde *βάμμα Σαρδιανικόν* apud Hesychium s. v. memoratur. Tu vid. Aristoph. Acharn. 112. Pac. 1174 s. 1086 ibique interpret.

CAP. CVI.

Τὰς δὲ στήλας τὰς Ἰση] Pro τὰς δὲ στήλας aliquot libri αἱ δὲ στήλαι, ex ignorance eius structurae, quam attractionem inversam vocat Kuehner. Gr. Gr. §. 789, coll. Matth. Gr. Gr. p. 790. 886. et quos ad h. l. laudat viros doctos Wesselingius, Gronov. ad Senec. de benefic. IV, 32. Davis. ad Ciceron. Tuscc. I, 24. Conf. etiam Herodot. V, 103. Quare hand necesse eicere τὰς, ut proponit Cobet. Ἰση pro vulg. Ἰστα e Saneroft. alteroque Parisino dedi probante Brödn. p. 397; cf. etiam II, 102. Mox revocavi iam olim

χώρας ὁ Αἰγύπτιον βασιλεὺς Σέσωστρις, αἱ μὲν πλεῖνες οὐκέτι

vulgatum ὥρεον, e Sanerof. cod. mutatum in ὄρεον, cum alii codd. ὥρον, alii ὥρων ferrent. Koen. ad Gregor. Corinth. p. 407 probaverat ὄρεον; sed vid. Bredov. p. 313, quem recentt. edd. recte secuti sunt. Quod ad ipsam narrationem attinet, negat Zoega de obelisc. p. 578 seq., Sesostridem vere has columnas posuisse, cuius nomine vocatae sint quotquot columnae ad veterum regum potentiam statutae creditae fuerint. Palaestinenses quidem iure Sesostridis dici posse, cum nihil nos credere vetet, conterminam regionem tam prisco iam aevo Aegyptiorum regibus tributum pependisse. Sed de columnis ab Herodoto in Ionia visis nil certi affirmari posse neque similes istas Aegyptiis omnino fuisse; quae si verae fuerint, non ideo opus a Sesostride erectas illas putare, quae a profugis aut colonis Aegyptiis poni potuissent; quemadmodum in Aethiopia Sesostridis columnas (de quibus Strabo testatur XVI. p. 769. XVII. p. 790) a mercatoribus potius in regis honorem, quam ab hoc ipso positas fuisse. Hactenus Zoega. Quae quantum repugnent historiae testimoniis ipsisque adeo monumentis adhuc superstitionibus, de quibus ad II, 102 monuimus, exponere vix opus. Sed accedunt quoque alia eaque certiora. Quamquam enim ad hanc Herodoti narrationem vix referre licebit imaginem quandam rupi insculptam in via, quae Sardibus Smyrnam ducit in faucibus, quibus nomen Karabel, septem ferme horarum spatio a Smyrna remotis, cum, quae exhibetur figura bellatoris s. militis, qui hastam sinistra, arcum dextra tenet manu braccisque brevioribus et

caligis acutis sive curvatis indutus est, vix Aegyptium regem aut militem declaret, sed Assyrium Scythamve potius repraesentare videatur hominem*), aliud tamen inventum est in Syria monumentum, quod ex genere eorum, quae Herodotus h. l. descripsit ipseque vidit, certe fuisse, dubitari nequit. In valle angusta rupibusque praecipitibus utrinque inclusa, per quam Lycus s., ut nunc vocatur, Nahr el Kelb undas mare versus volvit, non longe a Beryto s. Beirut complures cernuntur rupibus insculptae tabulae, quae Aegyptium exhibent regem victorem, qui captivum victum gladio iugulaturus deoque oblaturus est: additae sunt notae hieroglyphicae, quibus continetur nomen Ramsis s. Sesostridis adeoque, si recte intellexit Lepsius, ipse annus, quo ea rex perpetrasse putandus sit, quartus regni sui, qui fere convenit cum anno 1389 ante Chr. n. ex eiusdem viri docti computatione. Ac primum quidem hoc monumentum nobis innotuit saeculi praeterlapsi fine in opere viri docti Cassas: Voyage pittoresque de la Syrie (1798) Vol. II. pl. 76. 77; accuratius dederunt Angli in: Transact. of the society of Literat. Vol. III. P. 1. p. 105. Pl. 1. 2. (1837) ac praecipue Lepsius Annal. dell' Inst. Archeol. Vol. X. p. 12 seqq. Mon. ined. Tav. 21 (cf. eiusdem viri docti Notice sur les bas-reliefs Egypt. et Pers. de Beyrout en Syrie avec une planche. Rom. 1838) iterumque quam accuratissime in opere splendidissimo: Denkmäler aus Aegypt. u. Aethiop. Abth. III. pl. 197 ac forma minori in: Monatsbericht. d. Akad. d. Wissensch. z. Berl. Juni 1854. p. 338

*) Vid. Kiepert in: Archaeolog. Zeit. 1843. nr. 3., qui primus hoc monumentum exhibuit, de quo vid. Walz in: Kunstblatt. 1843. nr. 80 et Allgem. Zeitung. 1853. Beilag. nr. 223. p. 3563, Welcker: Rhein. Mus. N. F. II, 3. p. 430 seq. Cum Walzio Assyrium monumentum esse statuunt idem Kiepert in Archaeol. Zeit. 1845. p. 188. Lepsius ibid. 1846. p. 271, Layard Nineveh and its remains II. p. 182 seq. 286 Discoveries etc. p. 210, Movers: Die Phoenix. II, 1. p. 279, Grotelend. Erläut. d. Keilschr. babyl. Backsteine p. 16.

φαίνονται περιεοῦσαι, ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὥρεον
 εἰούσας, καὶ τὰ γράμματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα, καὶ γυναικὸς
 αἰδοῖα. εἰσὶ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκε-
 κολαμμένοι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίδος ἐς Φώ-
 καιαν ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἑκατέρωθεν
 δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγαθος πέμπτῃς σπιθαμῆς, τῇ μὲν δε-

—346. Quibus add. Ritter: Erd-
 kunde XVII. p. 533 seqq. et Ber-
 tou in: Revue Archéolog. XI (1854).
 I. p. 1 seqq., qui aliud etiam mo-
 numentum simile in Phoenicia prope
 Adloum se reperisse asserit p. 9 et
 in: Essai sur la Topographie de
 Tyr. (Paris 1853) p. 86. Herodo-
 tus num imagines prope Berytum
 detectas viderit, iure dubitandum,
 cum ad hanc usque urbem vix per-
 venisse videatur, quae ἐν τῇ Πα-
 λαιστίνῃ Συρίῃ, qualem Noster in-
 tellexit, sita haud fuit; accedit,
 quod rupibus incisae sunt illae ima-
 gines, non columnis s. stelis, quas
 narrat Herodotus, nisi malis cum
 Lepsius l. l. p. 15 στήλας intelli-
 gere non tam columnas quam quae-
 vis omnino monumenta insculpta:
 de quo equidem dubito, cum ipse
 Noster distinxerit h. l. inter στή-
 λας atque τύπους ἐν πέτρῃσι ἐγκε-
 κολαμμένους, quales saepe sunt ima-
 gines in faucibus Lyci detectae.
 Quod certe haud perspexit Osburn,
 Monumental history of Egypt. II,
 441 in universum de tabulis nar-
 rans, quas Sesostriis terrarum a se
 expugnatarum in rupes incidi ius-
 serit. Neque sane στήλας dici posse
 quaevis monumenta insculpta, mon-
 strare poterunt, quae in Thes. L.
 Graec. Vol. VII. p. 751 seq. ed.
 Dind. et in Beckeri Charicle III. p.
 108. 109 ed. sec. allata sunt.

ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐ-
 τὸς ὥρεον εἰούσας] Ex hoc autem
 loco nolim colligere, Herodotum in
 ipsam Iudaeam pervenisse (quod si
 esset, de incolis huius terrae in-
 stitutisque profectō narrasset; conf.
 nott. ad II, 104). Est enim h. l.
 ea pars Palaestinae intelligenda,
 quae mare attingit, ora maritima,
 Phoenicibus atque Philistaeis, qui
 dicuntur, occupata. Cf. Stark: Gaza

p. 195. In eandem sententiam Lar-
 cherus disputat, cum terram, quae
 ad Davidis aut Salomonis imperium
 pertinuerit, hic intelligi posse neg-
 gat. Sed Ascalone (quae Palaes-
 tinae dicitur urbs I, 105) statuas
 poni potuisse arbitratur, illudque
 addit, omnem regionem a Ienyso
 usque ad Serbonidem lacum (Her.
 III, 5) ad Syriam Palaestinensem
 pertinuisse nec ullo tempore Da-
 vidi paruisse.

δύο τύποι] τύποι sunt imagines,
 figurae (ut II, 86. 138) rupibus in-
 sculptae (Basreliefs), a quibus mox
 discernuntur γράμματα ἱερά, i. e. no-
 tae hieroglyphicae et ipsae rupibus
 incisae, de quibus cf. II, 36. Conf.
 Goulianof Archéolog. Egypt. I. p.
 211 seq.

ἐς Φώκαιαν] Conf. I, 142. 146
 ibiq. nott.

πέμπτῃς σπιθαμῆς] σπιθαμὴ di-
 midium est cubiti, *Spanne*. Conf.
 Wurm. De pond. ratt. p. 90 seq.,
 Boeckh Metrolog. Untersuch. p. 211
 seqq. coll. 240. Inde, si Schweig-
 hauserum sequimur, qui verba huc
 refert Didymi apud Priscianum p.
 1530 sive p. 217 Lind. (τοὺς τέσ-
 σαρὰς ἡμῖν πῆχεις πέμπτῃν σπι-
 θαμὴν. conf. nott. ad Herod. I, 50),
 πέμπτῃ σπιθαμῇ efficit quatuor cu-
 bitos una cum dimidio sive una
 spithama addita. Cum vero unus
 cubitus unum aequet pedem atque
 eius dimidium, existunt figurae pe-
 dum sex et $\frac{1}{2}$. Moneo propter Dahl-
 mann. (Herod. p. 93), qui figuras
 hic intelligit quinque spithamarum
 sive $3\frac{1}{2}$ pedum; quae si Herodoti
 fuit sententia, mirum sane, quod
 non dixerit πέντε σπιθαμῶν. Ita-
 que Iacobs. de mensur. Herod. p.
 9. figurarum illarum magnitudinem
 tantam fuisse putat, ut, si ab earum
 pedibus spithamis metiri incipias,

ξιγῇ χειρὶ ἔχων αἰχμήν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, καὶ τὴν ἄλλην
 ὀσσεὺν ὠσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίην καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει·
 ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον διὰ τῶν στηθέων γράμ- 152
 ματα ἱρὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγκεκολαμμένα, λέγοντα τάδε·
 ΕΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ ΧΩΡΗΝ ΩΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ΕΜΟΙΣΙ
 ΕΚΤΗΣΑΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ
 δηλοῖ, ἐτέρωθι δὲ δελήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν θεη-
 σαμένων Μένωνος εἰκόνα εἰκάσουσί μιν εἶναι, πολὺ τῆς ἀλη-
 θείης ἀπολελειμμένοι.

vertex intra quintam spithamam ca-
 dat. Sed hoc mihi exquisitis quam
 verius videtur dictum. Malim equi-
 dem sequi Schweighaeuserum, cu-
 ius rationes etiam probavit vir do-
 ctus in Classical Journal Vol. V.
 nr. 10. p. 334 itemque Reinganum:
 Geschichte d. Erdabbild. I. pag. 72
 seqq.

καὶ τὴν ἄλλην ὀσσεὺν] Ad ὀσσεὺν
 conf. I, 24 ibique nott. et VII, 15.
 16. 62 etc.

ὤμοισι τοῖσι ἐμοῖσι] i. e. hu-
 meris meis; quod cum quibusdam
 insolenter videretur dictum, ex Dio-
 doro, qui eandem fere inscriptionem
 retulit I, 55, ὀπλοῖσι (qua
 voce Diodorus utitur) hic restitutum
 voluere. Nec vero libri suffragantur,
 nec adeo insolens locutio, ut ferri nequeat.
 Lauranti interpretes Sophocles in Trachin.
 1057, ubi est: καὶ χερσὶ καὶ νῶ
 τοῖσι μοχθήσας ἐγὼ, scil. κακὰ;
 laudent praeterea Claudianum bell.
 Gildon. 115 sic canentem:

„Ast ego, quae terras humeris
 pontumque subegi.“

Quod idem est ac si dixisset lacer-
 atis. Attamen ὀπλοῖσι iterum resti-
 tuti iubet R. I. Fruin: De Manethone
 Sebennyt. pag. 155 pro ὤμοισι, quod
 recte tuetur Brunet de Presle: Exa-
 men critique des dynasties d'Egypt.
 p. 38, qui ad humerorum signum
 attendi vult, quo in notis hierogly-
 phicis robur virium omnino decla-
 rari addit. — In verbis proxime
 antecedentibus γράμματα ἱρὰ Αἰ-
 γύπτια vocem Αἰγύπτια delendam
 censet Cobet, cui assentiri nequeo
 respiciens ad γράμματα Αἰγύπτια,

quae II, 125 commemorantur, quae
 cum ad demoticam scripturam per-
 tineant, ut ibi docuimus, hoc loco,
 quo alterum idque sacrum scriptu-
 rae Aegyptiae genus per notas hieroglyphicas declaratum significatur,
 ἱρὰ cur addatur apparet.

οὐ δηλοῖ] scil. ὁ Σέσωστρις,
 idemque ad δεδήλωκε intellig.

Μένωνος εἰκόνα εἰκάσουσί μιν
 εἶναι] Conf. Pausan. I, 42. §. 2.
 Atque antiquissimam hanc et pri-
 mam statuam Memnonis Thebis ere-
 ctam mentionem habent, de qua Ia-
 blonsk. de Memnon. pag. 30. —
 „Sed recte iam auctores operis de-
 script. de l'Egypt. t. II. (Théb.)
 pag. 91 monent, non utique constare,
 num hoc loco Memnonis statuam,
 quae Thebis est, cogitaverit
 Herodotus; illud vero constare,
 eum pro Sesostri statuam illas duas
 in Ionia a se visas habuisse, item-
 que hoc alterum, Herodotum non
 confudisse Memnonem cum Sesostride.“ Cr. Cum his etiam conf.
 quae monet Letronne: La statue de
 Memnon p. 42 coll. p. 73 seq. et
 Lepsius Chronolog. d. Aegypt. I.
 p. 277 seq., qui h. l. primum ve-
 stigium Sesostri — Ramessis cum
 Memnone confusi inveniri vult, ad-
 dens, Aegyptiorum sermone quaevis
 palatia dici Mennu, indeque ortum
 esse Graecum μεμνόνειον, quod ut
 ad alia palatia, ita ad Thebanum
 illud, quod Ramessium nunc vo-
 cant, aequè transferri potuerit.

πολὺ τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμέ-
 νοι] i. e. longe a vero aberrantes,
 a vero quasi relictī. Quam locu-
 tionem posteros scriptores imitatos

Τούτον δὴ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρέοντα καὶ 107
ἀνάγοντα πολλοὺς ἀνδράπους τῶν ἐθνέων, τῶν τὰς χώρας κατ-
εστρέφατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀνακομιζόμενος
ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελφεὸν ἑωυτοῦ, τῷ ἐπέ-
τρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦτον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν κα-

esse aliquot exemplis indicat Wes-
selling. ad h. l., ex Procop. Bell.
Pers. I, 6. Agath. II. p. 38 B. item-
que ex Lysiae Orat. I, 5 et Euri-
pid. Hel. 1262. Intactum reliqui
πολύ, quod h. l. omnes afferunt
libri scripti et editi, Bredovio au-
ctore p. 36 mutandum in πολλόν,
quod inde recepit Dietsch. Vulga-
tum retinuit Dindorf. Pro ἀλη-
θῆτη, quod olim legebatur, dedi
cum recentt. edd. ἀληθείη; vid.
nott. ad I, 34. θεησαμένων, quod
recentt. edd. mutaverunt in θη-
σαμένων, equidem reliqui cum Bre-
dov. pag. 45.

CAP. CVII.

ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι]
Vid. supra ad II, 30 monita. In
proxime antecedentibus e melioribus
libris revocavi πολλοὺς pro πο-
λέας; vid. Bredov. p. 36.

τὸν ἀδελφεὸν ἑωυτοῦ] Appellatur
Armais, si fides est Manethoni (Io-
seph. contr. Apion. I. §. 15. t. II.
p. 447), qui eadem ferme, quae
apud Herodotum leguntur, tradit
atque hunc Armain eundem esse
addit atque *Danaum*, fratrem *Seso-
stridis* (qui hic dicitur Σέθωσις), qui
idem vocetur *Aegyptus*. In quo ta-
men Manethonis nullam esse fidem
Larcherus contendit in tab. chro-
nol. t. VII. pag. 322 seq. coll. p. 8.
Sed Champoll., afferente Creuzero
Comm. Her. p. 198, suspicatur,
temere universale nomen *Aegypti*
Graecos imposuisse ei regi, qui Da-
nai frater ferebatur; ceterum proba-
bilia esse et congrua temporum
rationibus, quae apud Iosephum
l. l. ex Manethone proferantur, vi-
derique *Danaum* esse *Armain* Ma-
nethonis; fratrem autem, quem
Graeci ignorantia *Aegyptum* dixe-
runt, *Sesostrin* esse *Sethosin Rames-*

sem. Postea haec disquisiverunt
Bunsen l. l. III. p. 100 seqq., Ro-
sellini Mon. stor. I. p. 254. 301
seqq. II. p. 1 seqq. 259., qui, quae
Iosephus habet, probare studet, ita
ut Danaum, quem profugum ex Ae-
gypto in Graeciam appulisse Graeci
tradunt, revera Aegyptii regis, qui
hic Sesostridis nomen gerat, fra-
trem fuisse existimemus; quibus-
cum conf. quae iudicat Gesenius
in: Hall. Litt. Zeit. 1841. p. 558
seq. Equidem malim sequi Boeckh.
l. l. p. 681 seqq., qui reiecta hac
omni Danai comparatione, quam
ignorat Herodotus, illa quae apud
Iosephum leguntur verba (ἡ δὲ χώ-
ρα ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ [sc. Σε-
θώσεως] Αἴγυπτος· λέγει γὰρ [sc.
ὁ Μανέθων], ὅτι ὁ μὲν Σέθωσις
ἐκαλεῖτο Αἴγυπτος, Ἀρμαῖς δὲ ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ Δαναός), ab inter-
polatore quodam addita ac Mane-
thonis libris illata esse suspicatur.
Quae ita tueri studet Lepsius l. l.
p. 281, ut Manetho significarit, *sua*
aetate haec ad Danaum referri, quae
quidem ipsa non prorsus aliena vi-
deantur ab Aegyptiorum historia,
qui sane duorum regionum fratrum
dissidia noverint. Hunc vero Da-
naum ad Phoeniciam potius relatu-
m vult Movers (Die Phoeniz. I.
p. 46) quam ad Aegyptum: ad quam
si revera pertinuit Danaus frater
Sesostridis, ut volunt, id quin h. l.
Noster declarasset, vix dubium,
cum in caeteris tam lubenter Graeca
cum Aegyptiis componat; accedit
quoque Diodorus I, 57, in summa
fere consentiens cum Herodoto idem-
que nomen fratris tacens. Quod
haud inconsulto factum videtur, si
quidem de industria pravi fratris
nomen sacerdotes celasse nec mo-
numentis literarum consignasse cre-
dibile est.

ἐπὶ ξείνια αὐτὸν κατέσταντα] ξεί-

λέσαντα καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς παῖδας, περινήσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλῃ, περινήσαντα δὲ ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ, ὥς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμβουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναικα αὐτὸν ἅμα ἄγεσθαι. τὴν δὲ οἱ συμβουλευῆσαι, τῶν παιδων ἐόντων ἕξ τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα, γεφυρῶσαι τὸ καιόμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαίνοντας ἐκσώζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ δύο μὲν τῶν παιδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιούτῳ, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπο-
 108 σωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νοστήσας δὲ ὁ Σέσωστρις εἰς τὴν Ἀλγυπτον καὶ τισάμενος τὸν ἀδελφεόν, τῷ μὲν ὁμίλῳ, τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας κατεστρέψατο, τοῦτ' μὲν τάδε ἐχρήσατο. τοὺς τέ οἱ λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομι-

νια vulgo sunt hospitalitatis dona, munera, quae hospitibus offeruntur ac praebentur. Conf. quae monui ad Plutarch. Alcibiad. p. 216, et add. Herod. IV, 154. V, 18 ibiq. laudd. Iacobs ad Aelian. N. A. I, 2. Invitarat scilicet frater Sesostrin ad festum redeuntis in honorem institutum, quasi hospitale epulum, quo hospites vulgo excipi solent. Hinc Diodorus l. I. simpliciter: ἐστιῶν αὐτὸν ὁ ἀδελφός κ. τ. λ. Ad structuram totius loci pronomini-umque usum hoc tenendum: τοῦτον δὴ τὸν Ἀλγ. Σέσ., quae verba initio capitis leguntur, esse obiecti accusativum, qui pendet a verbo καλέσαντα et repetitur voce αὐτὸν, quod aequae ac sequens αὐτῷ ad Sesostridem pertinere nemo non videt; τοῦτον (ἐπὶ ξείνια κ. τ. λ.) vero spectare ad τὸν ἀδελφεόν idque ob verba interiecta repetere, tanquam subiecti accusativum, ad quem in seqq. referendum περινήσαντα.

περινήσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλῃ] Scripsi περινήσαι (pro περινήσασθαι) et mox περινήσαντα pro περινήσαντα; vid. nott. ad I, 50. Ad structuram conf. Herod. VI, 80 (ubi περιφέρειν ὕλῃ), qui idem IV, 164 dixit ὕλῃν περινήσας.

τὸν δὲ ὥς μαθεῖν] τὸν δὲ ad Sesostrin refer, qui, cum insidias a fratre structas intellexisset, cum femina de effugiendo periculo consilia agitarit. In quo adverte vim

medii verbi συμβουλευέσθαι (consilia agitare, deliberare), et activi συμβουλευεῖν (consilium dare, consulere). Conf. Herodot. I, 19. VII, 235.

τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα] i. e. duobus super pyram extensis pontem quasi struere super materiam ardentem. De quo tacet Diodorus, qui regem narrat pro salute uxoris et filiorum vota diis suscipientem ita evasisse, indeque etiam postea deos tum reliquos, tum Vulcanum inprimis, ut a quo potissimum iam inopinato servatus fuisset, donariis honorasse.

CAP. CVIII.

τῶν τὰς χώρας κατεστρέψατο] Haec verba Wesselingio et Valckenario ex cap. antecedentis initio huc a lectore repetita videntur. Sed praeterquam quod codd. omnes haec verba hoc loco exhibent, obstat quoque Herodoti oratio copiosior atque uberior.

τοῦτ' μὲν τάδε ἐχρήσατο] Conf. II, 95 ibiq. nott. — Ad argumentum conf. Diodor. I, 56, simulque consulenda ea, quae in ipsis monumentis a Sesostride erectis exhibentur, in quibus videmus captivos homines e variis terris a rege victore adductos et ad varia negotia adhibitos: vid. quae in Excurs. ad cap. 102 laudavimus et conf. Birch in Transactt. of the royal

σθέντας ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν, ὄντας μεράθει περιμήκειας, οὗτοι ἦσαν οἱ ἐλκύναντες, καὶ τὰς διώρυγας τὰς νῦν ἐούσας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὤρυσσον, ἐποίουν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν ἐούσαν ἱππασίμην καὶ ἀμαξενομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, ἐούσα πεδιάς πᾶσα, ἄνιππος καὶ ἀναμάξευτος γέγονε· αἰτιαὶ δὲ τούτων αἱ διώρυγες γερόνασι, ἐούσαι πολλὰ καὶ παντοίους τρόπους ἔχουσαι. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἐκτεῖντο τὰς πόλεις ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι, ὅπως τε ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, σπανίζοντες ὑδάτων πλατυτέροις ἐχρέοντο τοῖσι πό-

society of Literat. sec. ser. II. p. 315 seq. — In seqq. ad vocem περιμήκειας conf. II, 171. VII, 36. καὶ τὰς διώρυγας τὰς νῦν ἐούσας κ. τ. λ.] Vid. Diodor. I, 57. Atque coniunctum est sequentis capitis argumentum, quoniam accurata regionum descriptio terminorumque constituendum ratio inde quo vectigalium quoque exigendum ab his canalibus ad terram fertiliorem reddendam deductis proveniebat. Neque etiam omnino auctor huius rei fuisse videtur Sesostris, cum talia ante ipsum iam instituta fuisse perquam sit credibile, sed multum illa auxisse meliusque ordinasse videtur rex, ad quem principem fere regum Aegyptiorum adscribebantur, quaecunque splendida atque egregia ex antiquitate instituta habuit Aegyptus, ad imperii laudem non minus quam ad vitam ipsam cultiorem insignia. Conf. Heeren. Ideen etc. II, 2. p. 341 coll. 348. Rennel. l. l. pag. 597. Atque his canalibus omnem Aegypti faciem valde fuisse mutatam bene credimus Herodoto diserte notanti, equis et curribus non amplius eam esse aptam, quae scilicet antea et equitum et currum armatorum copia abundavit, ut vel ex Exod. XIV, 9 intelligitur. Plura Michaelis Mosaisch. Recht. III. p. 213 seqq.

ἐποίουν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον — ἐνδεᾶ τούτων] i. e. reddébantque ita inviti Aegyptum, quae

ante erat equis plaustrisque vehendis tota apta, his destituta; ubi τούτων spectare ad ea, quae verbis ἱππασίμην καὶ ἀμαξενομένην continentur, monere vix opus. ἐνδεᾶ immutatum reliqui; cf. nott. ad prooem. libri primi. Nec magis opus scribere ἐποίησε τε οὐκ ἐκόν, quod proposuit vir doctus in Rhein. Mus. N. F. VI. p. 154. Quod ad argumentum loci attinet, ipsa Aegyptus vix dici poterit ἄνιππος et ἀναμάξευτος, si animum advertamus ad ipsa Aegyptiorum monumenta, in quibus varii generis plaustra duobus equis plerumque vecta exhibentur ipsaque ratio planstro- rum fabricandorum repraesentatur: quam in rem plurima dabit Wilkinson. Manners etc. I. p. 336 seqq., quem eundem etiam conf. p. 104.

καὶ παντοίους τρόπους ἔχουσαι] Intelligit canales vario modo quaquaversus deductos. Conf. I, 188. 199. — In seqq. reliqui εἵνεκα ab omnibus libris scriptis prolutum. Recentt. edd. εἵνεκεν.

πλατυτέροις ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι] i. e. salsiore potu utebantur s. aqua salsiore. Nam πλατὺ ὕδωρ Hesychius exponit ἁλμυρὸν, eandemque vocis potestatem ad Athen. II, 4 commonstravit Casaubonus, notante Wesselingio, qui inde recte tueretur Dicaearchi locum c. 13, ubi ὑπόπλατον (id est: subsalsam aquam) quidam mutare voluerant in ὑπόπαχυν. Ac pertinet huc, quod etiamnum in Aegyptiis puteis, praesertim

μασι, ἐκ φρεάτων χρεόμενοι. τούτων μὲν δὴ εἵνεκα κατετμή-
109 θη ἡ Αἴγυπτος. Κατανεῖμαι δὲ τὴν χώραν Αἴγυπτιοῖσι ἅπασι 153

in iis, qui a Nilo remotiores sunt, subsalsam aquam inveniri observant recentiores peregrinatores (conf. Pocock. laudatum in Larch. nota); quo ipso valde probatur tum Herodotea narratio, tum quod simile legitur apud Plut. de Isid. et Osirid. cap. 40. pag. 367 B: πᾶσαι πηγαὶ καὶ φρεᾶτα πάντα — ἄλμυρον ὕδωρ καὶ πικρὸν ἔχουσιν, ubi vid. Parthey p. 236 coll. Diodor. III, 39.

ἐκ φρεάτων χρεόμενοι] scil. τοῖσι πόμασι, unde apparet, haud necesse esse cum Valckenario mutare χρεόμενοι in ἀνόμενοι vel ἀρπτόμενοι (ex pulcra haurientes). — Caeterum scripsi cum Schweigh. et Gaisf. χρεόμενοι et paulo ante ἐχρεόντο, uti meliores praebebant libri. Vulgo χρεώμενοι et ἐχρεώντο. Vid. Bredov. p. 384.

CAP. CIX.

Κατανεῖμαι δὲ τὴν χώραν κ. τ. λ.] Secundum Diodorum I, 54 Sesostris omnem Aegyptum primus in triginta sex praefecturas (πομόν) divisit singulisque singulos praefecit viros, qui omnia administrarent. Neque aliter fere Noster II, 164 (ubi cf. nott.) coll. II, 42 omnem Aegyptum per nomos descriptam esse asserit, nullo nomorum numero indicato: quem si triginta sex fuisse cum Diodoro statuas, his triginta sex nomis, ut ait Seyffarth Beiträge z. Gesch. etc. II. p. 90. 95 ex asse respondent 36 Zodiaci decuriae cum dominis suis s. decanis: ut adeo tota haec divisio ad sidera spectare videatur eo modo, quo etiam dodecarchiam illam s. duodecim regulum imperium (de quo vid. II, 147) ad eandem siderum rationem s. ad totidem Zodiaci partes retulerunt. Hoc vero totum num ad nostrum quoque locum pertineat, nunc non disquiram: id potius videtur notandum, quod, teste eodem Diodoro I, 73, omnis terra tripartito divisa,

vel sacerdotibus vel regibus vel militibus erat tributa, minus utique congrue cum iis, quae h. l. de Sesostris omnem terram inter singulos Aegyptios dividende narrantur. Nec omnino in iis quidquam certi statuere licebit, quae testium veterum inopia obscura sunt magnisque tenebris premuntur. Qui enim omnem terram ad se pertinere credidit rex, is potuit utique singulis singulas agrorum portiones ita assignare, ut vectigali quotannis soluto ipsius dominium agnoscerent; potuit etiam eas tantum illis terras tribuere, quae bello captae hostibusque ereptae erant; quamquam hoc cum Herodoti verbis minus convenit. Conf. Heeren. Ideen II, 2. pag. 141 seqq. In ipsa vero Aegypto iam ante huius Sesostridis, qui Ramses s. Rameses Magnus habetur, tempora divisionem terrae inter singulos possessores, qui eam colerent, existiasse tributumque inde solutum fuisse, ita credibile est, ut ea, quae h. l. de terrae divisione a Sesostride facta traduntur, nisi ad prioris aetatis regem pertinuerint, ad partem tantum Aegyptiae terrae, quae ad regium dominium pertinuerit ac Sesostride regnante aucta fuerit, referri posse videantur. Tu conf. Wilkinson. Manners etc. I. p. 73. II. p. 70 seq. Ac referri huc quoque poterunt, quae in Genes. XLVII, 20 seqq. narrantur de Iosepho, qui Pharaoni emerit singulorum Aegyptiorum (exceptis sacerdotibus) agros, quos ipsos iisdem postea reddidit colendos ea conditione, ut quintam proventus partem Pharaoni solverent; conf. Hengstenberg: Die Bücher Mos. u. Aegypt. p. 60 seqq. et Lepsius Chronolog. d. Aegypt. I. pag. 384 seq. — „Quod Sesostris leges agrarias similesque attinet, laudat in consimili argumento, ubi Cretensium Minoisque leges attigit, Sesostrin Aegyptiorumque instituta tanquam antiquissima omnium Aristoteles in Polit. VII, 10, 3 (cap. 9. p. 288 Schneid.).

τοῦτον ἔλεγον τὸν βασιλέα, κληρὸν ἴσον ἐκάστω τετράγωνον διδόντα, καὶ ἀπὸ τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφορὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τις τοῦ κληρὸν ὁ καταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν ἂν πρὸς αὐτὸν ἐσημαίνε τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ ἀναμετρήσοντας, ὅσῳ ἐλάσσων ὁ χώρος γέγονε, ὅπως τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τελεί. δοκεῖ δέ μοι ἐνδεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν.

Easdem leges ex Herodot. I. l. cum Sinensium legibus comparavit nuper vir doctus in The classic. journ. II. pag. 587. "Creuzer. in Commentt. Herodd. p. 198 seq.

ἐπιτάξαντα ἀποφορὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν] Pro ἐπιτελέειν libri quidam ἀποτελέειν. Nec tamen illud loco erit movendum. Conf. Herodot. V, 49. 82. 84. IX, 64. Similis confusio inter ἀποκρατεῖν et ἐπικρατεῖν obtinet IV, 50. Vocem ἀποφορὴν glossa Herodotea exponit τὴν τελουμένην τιμὴν ὑπὸ τῶν δούλων τοῖς δεσπόταις. Caeterum hoc ex loco suspiceris licet, quae fuerit agricolarum in Aegypto conditio, quanam tributi exigendi ratio. Ut enim hodieque illud non ad singulos homines rusticos pertinet, verum ad integros vicos, quibus tributum imponitur, quique communi etiam opera agros colunt (cum scilicet propter inundationes singuli singulorum agrorum termini accuratius servari non possint), ita etiam antiquitus obtinuisse, ex ipsius terrae indole verisimile videtur Heerenio (Ideen II, 2. pag. 340 seq.). Namque cum canalibus e Nilo deductis arcte coniuncta ipsa agrorum divisio et tributi solvendi ratio; quibus omnibus cum bene prospexerit Sesostrius, consentaneum est (ut Heerenius existimat), hunc regem primum dici haec instituisse et introduxisse.

ἐλθὼν ἂν πρὸς αὐτὸν ἐσημαίνε τὸ γεγενημένον] De ἂν, quando iungitur praeteriti indicativo, conf. I, 42. 196.

κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τελεί] Ne quis malit ἀποφορὴν (quod in mentem venerat

Benedicto in Actt. semin. reg. Lips. II. p. 290), intelligendum monet Schweigh. μέρος τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς. Quem sequitur Negrus explicans: ὅπως τελεί (ἐκ) τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς κατὰ λόγον. Equidem ad κατὰ λόγον referre malim genitivum; ut unusquisque tantum solvere intelligatur, quantum pro ratione universi tributi nunc, diminuto scilicet dominio, solvere par est. κατὰ λόγον eodem fere sensu VII, 36. Quod ad argumentum attinet, ex iis, quae h. l. produntur, nata videtur necessitas tabularum publicarum, in quibus singuli fundi eorumque mensurae et domini describerentur, ut recte ponit Amadeus Peyron (Papyrr. Graec. p. 111 seq.); inde quoque eodem auctore orti οἱ τοπογραμματοεῖς et κωμογραμματοεῖς, qui in papyris Graecis et inscriptionibus (nr. 4699. 4956 in Corp. Inscr. Gr. T. III.) commemorantur, qui huiusmodi tabulas in singulis vicis oppidisque et conficiebant et servabant: eoque etiam referri vult idem vir doctus τὸν βασιλικὸν γραμματέα, qui in papyro (p. 30) commemoratur: multi enim cum essent per Aegyptum fundi regii, hunc constitutum fuisse, qui regia iura intemerata servaret et quidquid ceteri vicorum s. oppidorum scribae in privatorum causis testati essent, sua auctoritate approbaret. Tu add. quae I. Franz in Corp. Inscr. Gr. T. III. p. 293 de his disseruit.

δοκεῖ δέ μοι ἐνδεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα] Quo ex loco Herodoti profecti haud pauci veterum geometriam ex Aegypto repetitam tradiderunt, quos laudat Menag.

πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα, καὶ τὰ δυνάδεκα μέρηα τῆς ἡμέ-

ad Diog. Laert. VII, 11. Atque Servius quoque ad Virgil. Eclog. III, 41 Nili inundationes, quibus possessionum termini fuerint confusi, post renovandi, ad artem geometricam inveniendam valuisse scribit. Quibus similia habet Diodorus I, 81, ubi vid. Wesseling., et Clemens Alexandr. Strom. I, 16. pag. 361, de Aegyptiis scribens: γεωμετρίας δὲ αὐτοῦ εὐρεται γεγῶσσι. Qui ab Herodoto dissentire videntur, ii tamen et ipsi ad Aegyptum artis inventionem referunt, remotioribusque ex temporibus eam repefunt. Quibus adnumero Platonem in Phaedr. t. III. p. 274 C (p. 274 C. D., ubi vid. Ast. p. 383), Iamblich. vit. Pythag. §. 29. p. 134, Anticlidem apud Diogen. Laert. VIII, 11, quos laudat Larcherus in not., qui recte monet sub Iosephi adventum in Aegypto iam fuisse hanc agrorum dimensionem ac partitionem, teste Genes. XLVII, 20. Ad Graecos autem, ut ex eadem Larcheri nota apparet, Thales geometriam primus pertulisse narratur (Diogen. Laert. II, 2), ut Apuleius adeo repertorem eius apud Graecos hunc philosophum dixerit (Florid. p. 816). Ac sane Graeci, licet Aegyptiis practicam quandam geometriam cognitionem concedamus, ad quam mature ipsa terrae natura agrorumque ratione sponte adducti fuerint, primi certe fuisse videntur, qui artis geometricae rationem constituerint eandemque ad artis formam habitumque redegerint; conf. Letronne in Journal. d. Sav. 1840. p. 749 seq. et Finger: De primordiis Geometriae apud Graecos (Heidelberg. 1831) p. 12, qui, quae de Thalete traduntur, in examen vocavit, recte monens, Aegyptios, quod ad geometriae artem attinet, ultra vitae necessitatem progressos non videri neque Thaletem multa omnino ab his discere potuisse. His adde, quae in universum de hac re disputat Arneth: Geschichte d. rein. Mathemat. p. 79 seqq.

πόλον μὲν γὰρ, καὶ γνώμονα

κ. τ. λ.] πόλον iam Wesselingius Scaligerum (ad Manil. III, 434) secutus exposuerat *horologium*, quo singulae diei horae indicantur, refragante quidem Salmas. ad Solin. p. 448, sed suffragante Polluc. IX, 5. §. 46. Cuius tamen auctoritate sprete Larcherus πόλον intelligit coeli, quem vulgo *polum* vocamus, γνώμονα *horologium solare* (*cadran solaire*). Sed ex ipso Herodoti loco satis patere videtur, de coeli cardine hic nullum esse posse sermonem, sed de instrumentis astronomicis, quorum alterum indicandis anni vicissitudinibus inservierit, alterum diei partibus, monente Schweighauesero. Accuratius inquisivit alter Gallus interpres, Miot., de utroque astronomico instrumento, *polo* et *gnomone* haec ponens: *gnomonem* fuisse columnam in altum loco plano erectam, cuius umbram dimensi fuerint ad solis locum determinandum; *polum* horologium concavum esse, quo ad singulas diei horas indicandas fuerint usi, quodque eo facilius *poli* nomine insigniri poterit, cum Graecum πόλος etiam *ipsam coelum* subinde denotet, instrumenti autem ea fuerit forma ac figura, ut coelum minus repraesentare videretur. Quae quidem explicatio testimoniis duorum virorum astronomiae tum veteris tum recentioris peritissimorum nititur: Bailly Hist. de l'astron. modern. t. I. p. 73 et praecipue Delambre: Hist. de l'astron. ancienn. t. I. p. 48. t. I. p. 512, indeque plorique viri docti πόλον de *horologio solari* h. l. dici intellexerunt: Ideler Lehrbuch d. Chronolog. p. 97 seq. et Handbuch d. Chronol. I. p. 234, Finger l. l., Martini: Von d. Sonnenuhren p. 20 not. 47, Reinganum Geschichte d. Erdabbild. I. p. 126, Gumpach: Zeitrechnung d. Babylon. u. Assyri. p. 25 ipseque Letronne in: Journal d. Sav. 1839. p. 586 haec scribens: „le pôle et le gnomon d'Herodote ne peuvent être qu'un cadran avec son style.“ Inde miror virum doctum in: Goet-

ρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ 110
οὗτος μούνος Αἰγύπτιος Αἰθιοπίας ἤρξε, μνημόσυνα δὲ ἐλί-
πετο πρὸ τοῦ Ἡφαιστείου ἀνδριάντας λιθίνους, δύο μὲν τριή-

ting. Gel. Anzz. 1840. p. 2027, qui de horologio solari πόλον hic accipi posse negat. De *gnomone* vid. etiam Fr. Woepke in *Disquis. archaeol. math. circa solar. vett.* (Berolin. 1847) p. 2. not. et Finger l. l. p. 22 seq. Haec igitur si vere disputata sunt, haud mireris, ab Herodoto cur statim addita fuerint haec: καὶ τὰ δυνάμεικα μέρεα τῆς ἡμέρας. De πόλος, quo *coelum* indeque instrumentum coeli ad instar elaboratum indicatur, Cr. confert Letronne Journ. d. Savans. 1817 Decemb. p. 739, et annotationem suam ad Ciceron. de nat. deor. II, 31. pag. 347.

CAP. CX.

οὗτος μούνος Αἰγύπτιος Αἰθιο-
πίης ἤρξε] Refert quoque Diodorus I, 55, primam regis expeditionem fuisse in Aethiopes, quos debellatos ad vectigal pendendum coegerit. Ubi iam Wesselingius eiusdem argumenti locos Strabonis (XVI. p. 769 et XVII. p. 790) atque Plinii (H. N. VI, 29, 35) indicavit. Atque etiamnum in anaglyphis templorum amplissimorum Nubiae et nomen regis inveniri volunt et ipsas eius res repraesentatas conspici, pugnas scilicet cum Aethiopibus commissas et victorias de hisce reportatas, triumphos victoris, cui tributa a victis praebeantur. Singula protulit Heeren. Ideen II, 2. pag. 318. 320, qui hoc etiam addit, non partem quandam Aethiopiae, sed omnem terram armis expugnatam fuisse. Pertinent huc inprimis ea monumenta, quae inveniuntur loco eo, cui nunc nomen Ibsambul, accurate descripta et illustrata a Rosellin. Mon. stor. III, 2. p. 85 seqq., in quibus conspicitur Sesostris de Aethiopibus triumphans eosque captos ac vinctos ducens, addita inscriptione, quae notis hieroglyphicis et nomen regis et lau-

des eius continet; cf. ibid. p. 114 seq. 178 seqq. Nec mirae videri debent Aegyptiorum regum incurSIONES in Aethiopia, cum vel recentiori aetate idem factum sit a vicario Aegypti rege, qui, ipsius Aegypti imperio satis confirmato, statim filium suum cum copiis Aethiopia versus misit, quo eam terram ditioni suae adiceret. Conf. Heeren. l. l. II, 1. p. 430 seq.

μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ
κ. τ. λ.] Hoc factum est, ut equidem suspicor, in memoriam periculi, quod rex effugerat, II, 107. Nec aliter refert Diodor. I, 57. Huc etiam fortasse pertinent lapides ingentes ad Vulcani templum a captivis tracti (II, 108), cum *μολύθους* fuisse statuas ex Diodori testimonio pateat. — „Duos consimiles colossos ex parte truncatos, ex lapide Aegyptio rubro (*Granit*) ante palatium prope Karnak positos, longitudine viginti sex pedum offenderunt Franco-Galli, qui iidem ex nostro loco coniecturam duxerunt, ibi quoque heroum aut regum in deorum formam effictorum imagines cogitari debere. Vid. Descript. de l'Eg. vol. II. pag. 217 seq.“ Cr. His adde, quae profert Rosellin. l. l. pag. 254 seq. Duorum enim colossorum, qui h. l. commemorantur, alterum prostratum invenit eiusque reliquias humi iacentes; alterum vero integrum, excepto capite mutilato, sed servata inscriptione, quae Ramsem (Sesostridem) hic repraesentari declarat. Alium colossus, ante Vulcani templum Memphiticum erectum, nunc vero humi prostratum, qui idem hunc Sesostridem-Ramessem repraesentat, nuper descripsit ac delineavit I. Bonomi in: Transactt. of the reg. soc. of literat. (sec. ser.) II. pag. 297 seqq. Add. Brugsch: Reiseberichte aus Aegypt. pag. 62 seq. Colossorum mensuras, quas tradit Herodotus, ad no-

κοντα πηχέων, έωυτόν τε καί τήν γυναίκα, τοὺς δὲ παῖδας
 έόντας τέσσερας, είκοσι πηχέων έκαστον. τῶν δὴ ὁ Ιφρένς τοῦ
 'Ηφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῷ Δαρείον τὸν Πέερσην οὐ
 περιείδε Ισάντα έμπροσθε άνδριάντα, φὰς οὐ οί πεποιήσθαι
 έργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἴγυπτῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ
 ἄλλα τε καταστρέφασθαι έθνεα οὐκ έλάσσω εκείνου καί δὴ καί
 Σκύθας, Δαρείον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας έλεῖν. οὐκ ᾧν
 δίκαιον εἶναι Ισάντα έμπροσθε τῶν εκείνου άναθημάτων, μὴ
 οὐκ ὑπερβαλλόμενον τοῖσι έργοισι. Δαρείον μὲν νυν λέγουσι
 πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

stras revocans Iacobs. De mensur.
 Herod. p. 21, cum πῆγεις s. cu-
 biti intelligantur vulgares s. mino-
 res, invenit, triginta cubitos ae-
 quare ferme pedes Rhenanos 44,
 20', viginti cubitos 29, 47' pedes
 Rhen. Neque sane haec magnitudo
 offendere poterit eos, qui vel ma-
 iores colossos eorumque rudera per
 Aegyptum inveniri cognoverint.

τῶν δὴ ὁ Ιφρένς τοῦ 'Ηφαίστου
 κ. τ. λ.] Scripsi cum Schweigh. et
 Gaisf. τῶν δὴ, ubi τῶν Ionum more
 positum est pro ᾧν. Ex aliis qui-
 busdam libris Wesselingius edide-
 rat τῶνδε δὴ ὁ Ιφρένς κ. τ. λ. Pen-
 det vero genitivus ab έμπροσθεν,
 et spectat ad colossos, a Sesostri
 erectos. — Paulo ante cum iisdem
 viris rescripsi πηχέων pro πηχέων,
 eodem modo, quo I, 183 et II, 111
 fin. Ιφρένς hoc loco erit is, qui col-
 legio sacerdotum fuit praepositus,
 ἄρχιερένς; ut eum vocavit Diodo-
 rus I, 58, ubi de hoc usu apte mo-
 nuit Wesseling. Gravius illud qui-
 busdam videbitur, quod Darii in
 Aegypto commemorantis nuspian fit
 mentio, nisi unum excipias Aristote-
 leum locum in Rhett. II, 20. p.
 570 A. Ac poterat utique ei, quem
 rex Darius suo loco in Aegypto
 constituerat regulum s. satrapam,
 tale quid respondere sacerdos; quod
 dein ad ipsum regem perlatum il-
 lius iram haudquaquam movit. At
 nomen Darii regis nunc inventum
 est inscriptum parietibus templi,
 quod in magna Oasi est eo loco,
 qui vocatur El Khargeh, teste Wil-
 kinson. Manners etc. I. p. 199. Cfr.

Letronne in: Journal d. Sav. 1838.
 p. 237 seq. Namque templi huius
 pars ab ipso hoc rege fuit extru-
 cta. Confirmat haec Rosellini Mo-
 num. stor. II. pag. 170 seq. alia
 quoque afferens testimonia eiusdem
 nominis. — Pro vulg. έμπροσθεν
 hic scripsi έμπροσθε, quod mox
 omnes libri recte praebent; conf.
 Bredov. pag. 106.

οὐκ ᾧν δίκαιον εἶναι Ισάντα έμ-
 προσθε κ. τ. λ.] Hunc locum cum
 Werfero (Actt. Monn. I. pag. 107)
 sic interpretor: eo iniquum esse, sta-
 tuas ponere quemquam ante illius do-
 naria, nisi eum rebus gestis supera-
 ret. Ubi Werfer. admonuit quoque
 participii usus, cui praepositum μὴ
 οὐ, nisi, antecedente sententia ne-
 gativa, ut VI, 106 et Soph. Oed.
 T. 12, quos locos apte iam attulit
 Matthiae Gr. Gr. p. 1230. Quare
 haud opus scribere, quod C. W.
 F. Buechner (Thes. controvers. 1830.
 Hal.) proposuit: τοῦ μὴ ὑπερβαλ-
 λόμενον. Vulgatum tuetur Godofr.
 Hermannus in: Schulzeit. 1833. p.
 789, cuius tamen interpretationi
 accedere non possum: nec magis
 placet ea ratio, qua hunc locum
 mutata interpunctione intelligi vult
 A. Sander: Beiträge z. Kritik u.
 Erklärung d. Griech. Dramatik. p.
 6. Ισάνται (ut paulo antea Ισάντα
 — άνδριάντα) transitive accipien-
 dum de eo, qui statuam collocat,
 ut facile obiectum hic omisum ex
 sermonis contextu suppleri possit
 άνάθημα s. άνδριάντα. Quae cum
 ita sint, haud intelligo, cur Schweig-
 haeusero commodius videatur Ισά-

Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν βα- 111
σιλῆτην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερώων· τὸν ἀποδέξασθαι μὲν οὐδε-
μίαν στρατηγὴν, συνενειχθῆναι δέ οἱ τυφλὸν γενέσθαι διὰ
τοιοῦνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος μέγιστα δὴ τότε

ναί vel στήναι (*stare*) pro ἰσάναι,
quod aptissimum iudico.

CAP. CXI.

τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερώων] Diodorus I, 59 patri (Sesostridi) in regno filium successisse scribit, assumpto paterno nomine, hunc vero nihil momoratu dignum peregrisse addit; de oculorum calamitate, qua afflicto est, eadem fere, quae Herodotus, tradit; quae ipsa conveniunt in eum, qui a Plinio H. N. XXXVI, 11 sive 15, 7 vocatur *Nuncoreus*, Sesostridis filius. Ipsa Aegyptiorum monumenta si consulamus, in his Ramessem Magnum s. Sesostridem regnantem excipit filius *Menephtah*, qui non alius esse videtur atque is, qui apud Syncellum vocatur Ἀμμενεφθίς et apud Iosephum (contr. Apion. 26) Ἀμμενωφίς: vid. Bunsen: Aegypt. Stelle etc. II. pag. 11 seqq. III. p. 97—109 (Egypt's Place etc. I. pag. 605), Rosellini Mon. stor. I. pag. 278 seq. III, 2. pag. 297 seqq., Lepsius: Chronologie etc. I. pag. 288 seqq. *Phtahmen* eundem regem cur appellet Wilkinson Manners etc. I. pag. 75, haud exputem; id vero iure quaeras, qui factum sit, ut Herodotus hunc regem vocarit Φερώων (quae accusativi est forma a voce Φερώς ducta; cf. Lepsius l. I. p. 288): quam vocem appellativam esse et regem sua origine significare, iam Wesselingius recte mihi monuisse videtur: neque enim aliud videri ait ac *Pharao* s. *Pharo*, ut bene Camp. Vitringa in Esai. XIX. pag. 549; idque eo facilius fieri potuisse addit Lepsius (l. I. pag. 292), quod hic idem rex, quo regnante Iudaei ex Aegypto emigrarint, a sacris scriptoribus aliisque plerumque dicitur Φαραώ βασιλεύς. Haec vero vox, qua Aegyptiorum reges significari constat

(פִּרְהַן, apud Aegyptios sonat *Phre*), *Solem* indicare videtur Rosellinio l. I. I. p. 116 seqq. indeque regum titulum aptum exhibere putatur: ut adeo vix multum intersit, num *Solem* s. *regem* (ut aliis placet) declaret; plura vid. apud Jablonskium voce Aegypt. p. 375 ibique the Water, Champollion Syst. hieroglyph. p. 72 seqq., Gesenius Thes. Ling. Hebr. II. pag. 1129, Bunsen: Egypt. Place etc. II. pag. 15. Sub hoc rege, sive Pherone sive Menephtah, Moysen cum Israelitis excessisse ex Aegypto, comprobare studuit, monente Cr., Bois-Aymé in Descript. de l'Egypt. Antt. livr. III. mém. T. I. pag. 305. Atque idem nunc efficere studet Lepsius l. I. pag. 292, 360, quem si sequimur, Israelitarum exodus cadit in ann. 1314 ante Chr. n., quo tempore Herodotus Pheros regnavit, quem Larcherus ann. 1312 ante Chr. n. ad regnum accessisse statuerat (T. VIII. p. 579), Bunsen anno 1322 ante Chr. n., Boeckh (l. I. p. 775 coll. 573 seqq., ubi de tempore Israelitarum ex Aegypto emigrantium disputat) anno 1345 ante Chr. n. Lepsius assentitur Osburn: Monumental history of Egypt. II. pag. 633, cui longe probabilius videtur, secessisse Israelitas anno 1314, quam quo vulgo ponunt 1491 ante Chr. n.; Letronne adeo posuerat ann. 1495 a. Chr. n. sive septimum annum regis Menephtah (cf. Brunet de Presle Examen des dynast. etc. pag. 195). Seyffarth: Beiträge z. Kenntniss d. alt. Aegypt. II. pag. 330 regredi vult ad ann. 1908 ante Chr. n.

οὐδεμίαν στρατηγὴν] οὐδεμίαν dedi cum Gaisf. Vulgo οὐδεμίην. Reliquam narrationem Diodorus l. I. quoque exhibet, ex ipso Herodoto, ut Wesselingio videtur, haustam.

τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος μέγι-

κοντα πηχέων, έωυτόν τε καί τήν γυναῖκα, τοὺς δὲ παῖδας
 έόντας τέσσερας, είκοσι πηχέων έκαστον. τῶν δὴ ὁ Ιρεὺς τοῦ
 'Ηφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῷ Δαρειὸν τὸν Πέρσῃν οὐ
 περιείδε Ισάντα έμπροσθε άνδριάντα, φὰς οὐ οἱ πεποιῆσθαι
 έργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἴγυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ
 ἄλλα τε καταστρέφασθαι έθνεα οὐκ έλάσσω εκείνου καί δὴ καί
 Σκύθας, Δαρειὸν δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας έλεῖν. οὐκ ὦν
 δίκαιον εἶναι Ισάντα έμπροσθε τῶν εκείνου ἀναθημάτων, μὴ
 οὐκ ὑπερβαλλόμενον τοῖσι έργοισι. Δαρειὸν μὲν νυν λέγουσι
 πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

stras revocans Iacobs. De mensur.
 Herod. p. 21, cum πῆγεις s. cu-
 biti intelligantur vulgares s. mino-
 res, invenit, triginta cubitos ae-
 quare ferme pedes Rhenanos 44,
 20', viginti cubitos 29, 47' pedes
 Rhen. Neque sane haec magnitudo
 offendere poterit eos, qui vel ma-
 iores colossos eorumque rudera per
 Aegyptum inveniri cognoverint.

τῶν δὴ ὁ Ιρεὺς τοῦ 'Ηφαίστου
 x. τ. λ.] Scripsi cum Schweigh. et
 Gaisf. τῶν δὴ, ubi τῶν Ionum more
 positum est pro ὦν. Ex aliis qui-
 busdam libris Wesselingius edide-
 rat τῶνδε δὴ ὁ Ιρεὺς x. τ. λ. Pen-
 det vero genitivus ab έμπροσθεν,
 et spectat ad colossos, a Sesostri
 erectos. — Paulo ante cum iisdem
 viris rescripsi πηχέων pro πῆγεων,
 eodem modo, quo I, 183 et II, 111
 fin. Ιρεὺς hoc loco erit is, qui col-
 legio sacerdotum fuit praepositus,
 ἀρχιερεὺς; ut eum vocavit Diodo-
 rus I, 58, ubi de hoc usu apte mo-
 nuit Wesseling. Gravius illud qui-
 busdam videbitur, quod Darii in
 Aegypto commorantis nuspian fit
 mentio, nisi unum excipias Aristo-
 telem locum in Rhett. II, 20. p.
 570 A. Ac poterat utique ei, quem
 rex Darius suo loco in Aegypto
 constituerat regulum s. satrapam,
 tale quid respondere sacerdos; quod
 dein ad ipsum regem perlatum il-
 lius iram haudquaquam movit. At
 nomen Darii regis nunc inventum
 est inscriptum parietibus templi,
 quod in magna Oasi est eo loco,
 qui vocatur El Khargeh, teste Wil-
 kinson. Manners etc. I. p. 199. Cfr.

Letronne in: Journal d. Sav. 1838.
 p. 237 seq. Namque templi huius
 pars ab ipso hoc rege fuit extra-
 cta. Confirmat haec Rosellini Mo-
 num. stor. II. pag. 170 seq. alia
 quoque afferens testimonia eiusdem
 nominis. — Pro vulg. έμπροσθεν
 hic scripsi έμπροσθε, quod mox
 omnes libri recte praebent; conf.
 Bredov. pag. 106.

οὐκ ὦν δίκαιον εἶναι Ισάντα έμ-
 προσθε x. τ. λ.] Hunc locum cum
 Werfero (Actt. Monn. I. pag. 107)
 sic interpretor: eo iniquum esse, sta-
 tuas ponere quemquam ante illius do-
 naria, nisi eum rebus gestis supera-
 ret. Ubi Werfer. admonuit quoque
 participii usus, cui praepositum μὴ
 οὐ, nisi, antecedente sententia ne-
 gativa, ut VI, 106 et Soph. Oed.
 T. 12, quos locos apte iam attulit
 Matthiae Gr. Gr. p. 1230. Quare
 haud opus scribere, quod C. W.
 F. Buechner (Thes. controvers. 1830.
 Hal.) proposuit: τοῦ μὴ ὑπερβαλ-
 λόμενον. Vulgatum tuetur Godofr.
 Hermannus in: Schulzeit. 1833. p.
 789, cuius tamen interpretationi
 accedere non possum: nec magis
 placet ea ratio, qua hunc locum
 mutata interpunctione intelligi vult
 A. Sander: Beiträge z. Kritik u.
 Erklärung d. Griech. Dramatik. p.
 6. Ισάντα (ut paulo antea Ισάντα
 — άνδριάντα) transitive accipien-
 dum de eo, qui statnam collocat,
 ut facile obiectum hic omisum ex
 sermonis contextu suppleri possit
 ἀνάθημα s. άνδριάντα. Quae cum
 ita sint, haud intelligo, cur Schweig-
 hausero commodius videatur Ιστά-

Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν βα- 111
σιλῆτην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν· τὸν ἀποδέξασθαι μὲν οὐδε-
μίαν στρατῆτην, συνενειχθῆναι δέ οἱ τυφλὸν γενέσθαι διὰ
τοῖόνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος μέγιστα δὴ τότε

vai vel στήναι (*stare*) pro ἰσάναι,
quod aptissimum iudico.

CAP. CXI.

τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν] Diodorus I, 59 patri (Sesostridi) in regno filium successisse scribit, assumpto paterno nomine, hunc vero nihil momoratu dignum peregrisse addit; de oculorum calamitate, qua afflicto est, eadem fere, quae Herodotus, tradit; quae ipsa conveniunt in eum, qui a Plinio H. N. XXXVI, 11 sive 15, 7 vocatur *Nuncoreus*, Sesostridis filius. Ipsa Aegyptiorum monumenta si consulamus, in his Ramessem Magnum s. Sesostridem regnantem excipit filius *Menephtah*, qui non alius esse videtur atque is, qui apud Syncellum vocatur Ἀμμενεφθῆς et apud Iosephum (contr. Apion. 26) Ἀμἐνοφῆς: vid. Bunsen: Aegypt. Stelle etc. II. pag. 11 seqq. III. p. 97—109 (Egypt's Place etc. I. pag. 695), Rosellini Mon. storic. I. pag. 278 seq. III, 2. pag. 297 seqq., Lepsius: Chronologie etc. I. pag. 288 seqq. *Phtahmen* eundem regem cur appellet Wilkinson Manners etc. I. pag. 75, haud exputem; id vero iure quaeras, qui factum sit, ut Herodotus hunc regem vocarit Φερῶν (quae accusativi est forma a voce Φερῶς ducta; cf. Lepsius l. I. p. 288): quam vocem appellativam esse et regem sua origine significare, iam Wesselingius recte mihi monuisse videtur: neque enim aliud videri ait ac *Pharao* s. *Pharo*, ut bene Camp. Vitringa in Esai. XIX. pag. 549; idque eo facilius fieri potuisse addit Lepsius (l. I. pag. 292), quod hic idem rex, quo regnante Iudaei ex Aegypto emigrarint, a sacris scriptoribus aliisque plerumque dicitur Φαραώ βασιλεύς. Haec verò vox, qua Aegyptiorum reges significari constat

(Ἰΰῤῥῤ, apud Aegyptios sonat *Phre*), *Solem* indicare videtur Rosellinio l. I. p. 116 seqq. indeque regum titulum aptum exhibere putatur: ut adeo vix multum intersit, num *Solem* s. *regem* (ut aliis placet) declaret; plura vid. apud Iablonskium vocc. Aegypt. p. 375 ibique the Water, Champollion Syst. hieroglyph. p. 72 seqq., Gesenius Thes. Ling. Hebr. II. pag. 1129, Bunsen: Egypt. Place etc. II. pag. 15. Sub hoc rege, sive Pherone sive Menephtah, Moysen cum Israelitis excessisse ex Aegypto, comprobare studuit, monente Cr., Bois-Aymé in Descript. de l'Egypt. Antt. livr. III. mém. T. I. pag. 305. Atque idem nunc efficere studet Lepsius l. I. pag. 292, 300, quem si sequimur, Israelitarum exodus cadit in ann. 1314 ante Chr. n., quo tempore Herodoteus Pheros regnavit, quem Larcherus ann. 1312 ante Chr. n. ad regnum accessisse statuerat (T. VIII. p. 579), Bunsen anno 1322 ante Chr. n., Boeckh (l. I. p. 775 coll. 573 seqq., ubi de tempore Israelitarum ex Aegypto emigrantium disputat) anno 1345 ante Chr. n. Lepsius assentitur Osburn: Monumental history of Egypt. II. pag. 633, cui longe probabilius videtur, secessisse Israelitas anno 1314, quam quo vulgo ponunt 1491 ante Chr. n.; Letronne adeo posuerat ann. 1495 a. Chr. n. sive septimum annum regis Menephtah (cf. Brunet de Presle Examen des dynast. etc. pag. 195). Seyffarth: Beiträge z. Kenntniss d. alt. Aegypt. II. pag. 330 regredi vult ad ann. 1908 ante Chr. n.

οὐδεμίαν στρατῆτην] οὐδεμίαν dedi cum Gaisf. Vulgo οὐδεμίην. Reliquam narrationem Diodorus l. I. quoque exhibet, ex ipso Herodoto, ut Wesselingio videtur, haustam.

τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος μέγι-

ἐπ' ὕκτωκαὶ δεκά πήχεας, ὥς ὑπερέβαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματὶς ὁ ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτασθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βα-15 λέειν ἐς μέσας τὰς δύνας τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δὲ αὐτίκα καμόντα αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα εἶναι μιν τυφλόν, ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέσθαι οἱ μαντήτων ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὥς ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς ζημίας καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὐρῶ νιψάμενος τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἑωυτῆς ἄνδρα μούνον πεφοίτηκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἄπειρος· καὶ τὸν πρώτης τῆς ἑωυτοῦ γυναικὸς πεῖρᾶσθαι· μετὰ δὲ, ὥς οὐκ ἀνέβλεπε, ἐπεξῆς πασέων πεῖρᾶσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας, τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς τῷ οὐρῶ νιψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίαν πόλιν, ἣ νῦν καλεῖται Ἐρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσσαντα ὑποπρῆσαι

στα κ. τ. λ.] Ad huius loci structuram (τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος — κυματὶς ὁ ποταμὸς ἐγένετο), ubi genitivi absoluti, qui dicuntur, nominativorum loco positi videntur conf. Koch ad Antonin. Liberal. p. 343 seq., Kuehner Gr. Gr. §. 681 a. κατέρχεσθαι eodem sensu II, 19 et apud Aristid. II. p. 336, 10. Ad seqq. conf. II, 13. Octodecim πήχεις accedunt ferme ad viginti septem pedes Rhenanos. Est vero regis factum inde explicandum, quod Nilus, praesertim inundationis saluberrimae tempore, sacer habetur haud aliter atque Ganges apud Indos. Conf. ad II, 90 not.

κυματὶς ὁ ποταμὸς ἐγένετο] κυματὶς dicitur fluvius fluctibus agitatatus, ut VIII, 118 ἄνεμος κυματὶς ventus maris fluctus excitans, et apud Aeschyl. Suppl. 504 (555) πόρος κυματίας. Mox cum reliquis edd. reliqui βαλεῖν, ab omnibus libris, quantum scio, allatum, sed ex Bredovii praecepto p. 326 mutandum in βαλεῖν.

καμόντα αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς] Conf. Matthiae Gr. Gr. §. 424, 4. — De oraculo Latonae in urbe Buto conf. II, 155. — „Tu conf. Bruining. schediasma de Mesmerismo ante Mesmerum (Groning. 1815) p. 66.“ Cr.

παρὰ τὸν ἑωυτῆς ἄνδρα μούνον πεφοίτηκε] φοιτᾶν hic de consuetudine Venerea intelligendum, voce honestiori, tum de viro tum de muliere usitata. Vid. IV, 1 ibiq. Valck. et Siebelis. ad Pausan. II, 10. §. 4, qui eadem est usus locutione. Et pertinet huc quoque similis verbi πεῖρᾶσθαι usus, de quo Ruhnken. ad Timaei Lex. Platon. pag. 210. — Caeterum ex hac narratione satis patere videtur Larchero, quam corrupti ista aetate iam fuerint mores Aegyptiorum, ut, quae de Abrahamo narrantur Genes. XII, 11 et de impudicis moribus uxoris Potipharis (ibid. XXXIX, 7 seqq.), optime fidem mereantur.

τῶν ἐπειρήθη κ. τ. λ.] Monet Werferus (Actt. phil. Monn. I, 1. p. 94) de particula μὲν hic omitta; eam enim esse huius loci rationem, si quis ad normam eam redigere velit: τῶν μὲν ἐπειρήθη, οὐδὲ ἀνέβλεψε, ταύτας μὲν ἐς μίαν κ. τ. λ. In seqq. ad voculam δὲ repetitam in verbis τῆς δὲ νιψάμενος κ. τ. λ. ταύτην δὲ εἶχε ἅ. γ. conf. II, 39 ibique nott.

ἣ νῦν καλεῖται Ἐρυθρὴ βῶλος] Laudat ex hoc loco hanc urbem Stephanus Byz. Diodorus I, 59 Ἐρεάν βῶλον dicit, in Ἐρυθρὴν mutandum, si recte statuit Schlicht-

πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. τῆς δὲ νηψάμενος τῷ οὐρῷ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα. Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγῶν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν, ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱρὰ πάντα τὰ λόγισμα ἀνέθηκε, καὶ τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱρὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους, ἐξ ἐνὸς ἐόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πηχέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὼ πηχέων.

Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆτην ἔλεγον ἄνδρα Μεμφί- 112

horst. l. laud. pag. 88. Plura de loci situ non constant.

σὺν αὐτῇ τῇ πόλει] σὺν praeter morem hic additum expungi vult Cobet. Conf. Matth. Gr. Gr. §. 405. not. 3. pag. 741. — In seqq. reliqui ἀξιοθέητα a Dietsch. mutatum in ἀξιοθήητα, qui ipse I. 14. 184 recte dedit ἀξιοθέητα, de quo vid. ceteros locos apud Bredov. pag. 40. Ἥλιος deus, qui commemoratur, non alius est atque is Solis deus, de quo ad II, 42 diximus.

ὀβελούς δύο λιθίνους κ. τ. λ.] Horum obeliscorum alter post devectus est Romam et in circo Vaticano collocatus, teste Plinio H. N. XXXVI, 11 (al. 15, 7), unde anno p. Chr. n. 1589 Sixti V. iussu in populi aream (Piazza del popolo) translatus a Flaminia porta accepit Flaminii nomen: de quo vid. Zoega l. mox l. pag. 62 et Fontani architecti ac Mercati libros a Zoega p. 60 not. laudatos, Bunsen etc. Beschreibung v. Rom. III, 3. pag. 208 seq. Et auctor quoque est Strabo XVII. pag. 805 s. 1158 C, Heliopoli duos obeliscos Romam fuisse delatos. Add. Ammian. Marcellin. XVII, 4, qui de obeliscorum forma sic scribit: „est autem obeliscus, asperrimus lapis, in figuram metae cuiusdam sensim ad proceritatem consurgens excelsam, utque radium imitetur gracilescens, paulisper specie quadrata in verticem productus angustum, manu levigatus artificii.“ Plura hac de re dabit is, qui de tota hac re opus um accuratissime exposuit obeliscorum immortalis de origine atque usu obeliscorum,

liscorum, Zoega (Rom. 1797 fol.) pag. 128 seqq. 132 seq., cui add. quae affert Mueller: Handb. d. Archæolog. §. 224, Walz in: Pauly. Realencyclop. V. pag. 797—802, Birch in: Museum of classical Antiquit. (1852. Lond.) II. pag. 203 seqq. De fine et significatione obeliscorum si quaeras, plurima idem Zoega pag. 161 seqq. praebet. Ac plerique (cf. ibid. pag. 172, Crenzer: Symbol. I. p. 274 ed. tert.) Plinium sequuntur Hist. Nat. XXXVI, 8. s. XIV, quo teste Soli consecrati erant, cuius quasi radios lapidea effigie repraesentarent; Zoega ipse (pag. 174), ut Soli, ita iis diis, qui in singulis urbibus peculiari instituto colebantur, obeliscos erectos esse arbitratur. De etymo vocis vix certi quid constat: vid. Zoega pag. 129 seq. Bunsen (Aegypt. Stelle etc. I. pag. 438), qui et ipse ad Solis cultum refert obeliscos, eo etiam nomen relatum vult, quod sonet *uben-ra*, i. e. *Solis radius*. Uhlemann in: Philol. Aegypt. p. 24 Graecum nomen esse affirmat Pliniumque errasse scribit, qui Aegyptium nomen habuit; quod idem statuit Brunet de Presle Examen critiq. d. dynast. d'Egypt. pag. 40. 51.

μῆκος μὲν ἑκάτερον πηχέων ἑκατὸν κ. τ. λ.] Centum cubiti efficiunt 147, 34' ped. Rhem., octo cubiti aequabunt 11, 70' ped. Rhem. Ita certè Iacobs de mens. Hierod. pag. 22, qui dubitari posse addit de his mensuris, cum maximis omnium, qui adhuc reperti sint, obeliscis, Rhem., Romam et ipsè transportatis, 72 cubitos tantum continere.

την, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὖνομα Πρωτέα εἰ-

CAP. CXII.

τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων — Πρωτέα εἶναι] Aegyptium nomen *Ceten* fuisse prodit Diodor. I, 62, qui tamen (I, 60 seq.) intra Sesostridis filium et huncce Proteum s. Ceten plures collocat reges, Herodoto prorsus ignotos. Larcherus Herodotum secutus Proteum ponit in ann. 1294 a. Chr. n. ad regnum evectum, quod per quinquaginta annos tenuerit. De hoc rege quae plurima leguntur apud alios rerum scriptores, hic repetere non attinet. Sunt enim talia, in quibus falsum a vero discernere nequeas. De singulis conf. Beck: Anleit. z. Weltgesch. I. pag. 714 seq. Graeci Proteum fuisse tradunt Aegyptium eumque modo deum vocant, modo regem ac mortalem (Homer. Od. IV, 384. Euripid. Helen. 46 seqq. coll. Stesichori fragm. pag. 92 seq. ed. Kleine). Ac nonnulli (sunt verba Creuzeri Comm. Her. pag. 313. 333 ibiq. Eustath. ad Homer. locum l. Add. Symbol. II. pag. 151 tert. ed.) Proteum Homericum adeoque Aegyptium ad vicissitudines materiae primigeniae pertinere voluerunt, quae varias deinceps formas subiret. Alii doctrinam in eo latere existimabant rerum omnium ex aqua ortarum et profectarum. Recentiore aetate exstiterunt, qui talia a philosophis posteræ aetatis excogitata clamantes Herodoteam narrationem Aegyptiis sacerdotibus adscribi debere contenderent, quippe qui Graecis, a quibus saepe interrogati fuerint, verba dederint, nautarumque fabulas magis adeo auxerint et exornarint, regem fingentes Proteum remotissimæ Troicarum rerum aetatis, miris viribus praeditum. Vid. I. H. Voss. a Cr. laudatum ad Virgil. Georg. IV, 384. pag. 862 seqq. Inde navigationis per maria ignota imaginem Protei fabula indicari vulgo leti arbitrantur! Nec multum inde recedunt aliorum commenta, quæ retulit do-

ctissimus Nitzsch. ad Homer. Odys. l. I. p. 271 atque Cless in: Pauly Realencycl. VI, 1. pag. 130 not., quibuscum conferantur, quæ leguntur apud Herod. II, 113 seq. At vero fabulis missis ad historiam fidem hæc si exigere locumque quaerere velimus, quem in Aegyptiorum regum serie is teneat rex, qui h. l. ab Herodoto vocatur *Proteus* Memphis, vix alius huc referri poterit atque ultimus undevicesimæ dynastiae apud Manethonem rex, qui septem per annos regnasse dicitur, *Θούωρις ὁ παρ' Ὀμήρου καλούμενος Πόλυβος*, *Ἀλκάνδρας ἀνὴρ, ἐφ' οὗ τὸ Ἴλιον ἐάλω* (vid. Syncell. pag. 72), quem Bunsen (Aegypt. Stelle etc. III. pag. 94. 116) cum eo rege, qui apud Eratosthenem *Φουοῶ ἦτοι Νεῖλος* vocatur, ita componit, ut pro *Θούωρις* legi velit *Φούωρις*. Quo vix multum lucrabimur. Boeckh. l. I. pag. 167 et 776 *Thuorin* hunc ponit intra ann. 1190—1180 ante a. Chr. n., quo ipso anno Troiam captam esse statuit. Mihi magis ad verum accessisse videtur Lepsius: Chronolog. d. Aegypt. I. p. 295—299, qui *Proteum* Herodoti nullum alium esse statuit nisi Manethonis *Thuorin*, qui ipse est *Sethnektes*, regnumque tenuit ann. 1284—1277 a. Chr. n. Hunc vero cur Herodotus Graeca, ut videtur, voce *Πρωτέα* vocarit, si quaeramus, vix sufficiet inde hoc nomen repetere, quod hic *Πρωτέως* primus (*πρώτος*) post anarchiam, quam per quinque generationes in Aegypto ante hunc regem obtinuisse scribit Diodorus l. I., exstiterit aut primus suæ familiae vel novæ dynastiae fuerit, ut volunt Iac. Perizonius: Orig. Aegypt. cap. 15; nec magis explicabitur *Πρωτέως*, si cum viro illo docto *Φούωριν*, quem ponit pro *Θούωριν*, huc trahamus. Confusionem quandam hic accidisse existimem, qua Noster Graeca admi-scens Aegyptiis eum regem, quem Aegyptii *Thuorin* s. *Sethnekten* appellabant, alio nomine eoque Graeco,

ναι, τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι κάρτα καλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστείου πρὸς νότον ἄνεμον κείμενον. περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος τοῦτο Φοίνικες Τύριοι, καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὁ συνάπας Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ

ad res Aegyptias spectante fabulisque celebrato atque inde Graecis melius cognito significarit *Proteum*que dixerit. Ac pertinent huc ea, quae ad II, 115 adnotavimus. Rosellini Mon. stor. II. p. 24—29 coll. IV. pag. 124 seq. nihil quidquam ad haec illustranda e monumentis Aegyptiis afferri posse asserit neque omnino ullum inveniri regem Thuorin, Polybum, Proteum: in una modo inscriptione regis eius, qui ultimus dynastiae undevicesimae fuit, mentionem fieri addit; cuius nomen, quod *Ramses* fuerit, sibi quoque reperisse videtur eundemque hand differre arbitratur ab eo, qui Thuoris a Manethone vocatur: quocum convenit Plinii (Hist. Nat. XXXVI, 8 sive 14, 2.) testimonium, a quo *Ramses* is dicitur rex, quo regnante Ilium captum est; conf. infra ad II, 121 init. nott.

τοῦ νῦν τέμενός ἐστι κ. τ. λ.] τέμενος de quovis agro dici locove, qui usu vulgari exemtus et religione consecratus est, satis constat. Conf. IX, 116 ibique nott. et supra II, 155. 178. III, 142. VI, 76 (ibique nott.) VIII, 135. In seqq. cum Bredov. pag. 181 scripsi Ἡφαιστείου pro Ἡφαιστηίου, quod ipsum recte legitur II, 110. 121. 176. Ad genitivum explicandum faciunt, quae monuit Kuehner Gr. Gr. §. 512. 1; valet enim: a *Vulcani templo meridiem versus situm*.

περιοικέουσι — Φοίνικες Τύριοι] Cum ab Aegypto omnino exclusi essent peregrini, nec ullum in confiniis commercium cum iisdem esset permissum, sane maxime notandum, in ipsa urbe capitali et in media Aegypto Phoenicibus sedem fuisse concessam vicumque peculiarem iis tributum. Quod procul dubio commercii causa institutum fuit, ita ut Phoenices non solum commode cum ipsis Aegy-

ptiis, verum etiam inde cum interioribus Africae regionibus commercium agere potuerint; cf. Heeren. Ideen I, 2. pag. 41. 120. II, 2. p. 384, Letronne Revue d. d. mond. (1845) T. IX. pag. 530, Rosellini: Mon. civil. III. pag. 175. Hanc vero sedem Tyriis concessam putat Hengstenberg (De Tyriorum rebus pag. 68 seq.), qui Tyro a Nebucadnezare capta inde profugi ab Aegyptiis, qui a communi hoste sibi timerent, benigne recepti fuerint. Sed iam longe ante haec tempora Tyrios in Aegyptum ipsamque Memphim admissos esse, hic ipse Herodoti locus, in quo huius Tyriorum sedis mentio cum Protei (s. Thuoris) mentione rebusque adeo Troianis coniuncta est, monstrare poterat, alia ut taceam, quae disputavit Movers: Die Phoeniz. II, 1. pag. 187 seqq. recte negans hanc Tyriorum sedem ad militare praesidium referri indeque cum iis, quae Psammitichus Caribus et Ionibus in Aegypto assignavit, componi posse: id quod etiam fecisse video Hitzig. ad Iesai. pag. 277 contra Hengstenberg. disserentem. Atque conf. eundem Movers: Die Phoeniz. II. pag. 20. pluribus exponentem de Phoenicibus mercatoribus, qui in pluribus reperiuntur urbibus commercio florentibus habitantes et in collegium quoddam coniuncti certisque iuribus sive privilegiis fruenter, addita aede, in qua suos deos colebant, quemadmodum hoc etiam in Aegypto factum esse hic locus declarat.

Τυρίων στρατόπεδον] Eodem fere modo loca a Psammitichō Ionibus et Caribus concessa dicuntur Στρατόπεδα II, 154. Sic quoque στρατόπεδον Ἰουδαίων ex Ioseph. Antiqq. XIV, 8, 2 notat Wesseling., et *Iudaeorum castra*, quae in Augustamnica Aegypti provincia occurrunt in Notit. imp. orient. pag.

ἐν τῷ τεμένει τοῦ Πρωτέος ἱρὸν, τὸ καλεῖται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλλομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱρὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρεω, καὶ τὸν λόγον ἀκηχοῶς, ὡς διατηρήθη Ἑλένη παρὰ Πρωτέϊ, καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπώνυμόν ἐστι· ὅσα γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπικαλεῖται.
113 Ἐλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἰστοροῦντι τὰ περὶ Ἑλένην γενέσθαι

204. Unde, quid statuendum sit de istiusmodi appellationibus, intelligas. Fuit sedes Tyrionum, ut Heerenii utar verbis l. l. II, 2. pag. 384, *eine Handelniederlassung unter dem Schutz eines Heiligtums*; cuius modi etiam Naucraticum fuisse, Graecis quae ab Amasi est concessa (II, 178), nihil dubium. Hanc vero Tyrionum sedem a reliqua urbe separatam adeoque vallo sive muro cinctam ac munitam credere licet: unde haud scio an *στρατοπέδον* appellatio repetenda sit.

τὸ καλεῖται Ξείνης Ἀφροδίτης] Quaserit Heerenius (l. l. nott.), utrum *Astarte* fuerit an alia quaevis Phoenicum dea. Nos haud aliam fuisse censemus quam eam, cuius ipsius Noster meminit I, 105; quae dea in Aegyptum transvecta *peregrinae* (*Ξείνης*) cognomine utique illic insigniri poterat. Alia est Aegyptia Venus, *indigena*, si ita eam appellare licet, de qua conf. II, 41 ibiq. not.

συμβάλλομαι δὲ τοῦτο κ. τ. λ.] i. e. conicio. Vid. I, 68. II, 33 ibiq. not.

ὡς διατηρήθη Ἑλένη] Vulgo *ἐδιατηρήθη*. Sed auctoritate meliorum librorum augmentum abieci cum Schweighaeus. et Gaisford., idque cum Herodoti usu prorsus convenire docuit Bredov. pag. 319. Valet autem *διατηρᾶσθαι*, ut, I, 120, *vi tam agere, commorari*.

καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπώνυμόν ἐστι] Suppleas τὸ ἱρὸν. ἐπώνυμον scripsi cum recentt. editt. pro vulg. ἐπώνυμιον; cf. IV, 184. VII, 11. Similes aliarum vocum confusiones affert Bredov. p. 69. Structuram vocis cum genitivo illustrarunt viri docti a Wesselingio laudati: Stanlei ad Aeschyl. S. c. Theb. 138 et Hemsterhus. ad Lu-

ciani Diall. mortt. IX, 1. Hinc tu verte: „*tum vero etiam quod (templum) cognominatum est a Venere peregrina.*“ Si vero quaeras, quid moverit Herodotum, ut *Venerem* peregrinam hancce re vera Helenam esse suspicaretur, Tyndari filiam, id tenendum: apud Graecos quoque divinos honores accepisse Helenam haud aliter atque Proteum Menelaumque. Habita est enim *Luna s. dea lunaris*, ut vel nomen indicat, quod *splendidam, lucentem* haud iniuria interpretantur. Est Helena, ut paucis dicam, Venus ad vulgarem heroum fabulam tracta, quae ipsa haud scio an congruat cum *Astarte*, quam ipsam Phoenicum deam lunarem hoc loco intelligendam esse monere vix opus est post ea, quae ad I, 105 attulimus et quae disputavit Movers: Die Phoeniz. II, 2. pag. 73 seqq. — Cum ergo *Luna dea* esset, haud mirum, a patre historiae eam compositam esse cum Venere, et ipsa dea lunari in Phoenicum religionibus. — Ad Herodoti h. l. spectat Schol. ad Lycophron. Alex. 832 coll. 822. — In verbis οὐδαμῶς Ξείνης ἐπικαλεῖται Cobet scribi vult *Ξείνη*.

CAP. CXIII.

Ἐλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς κ. τ. λ.] Respexit ad hunc Herodoti locum, quem etiam sequitur Philostratus Vit. Apollon. IV, 16. p. 153 coll. Heroice. XX. pag. 693, Eustathius ad Odys. IV. pag. 1508, 35 sive 174, 11 coll. ad Iliad. III. pag. 307, 44; quo teste Antichides etiam de Helena apud Proteum commorante cecinerat. Pertinent huc ea, quae Stesichorus, antiquissimus poeta, cecinerat; qui Helenam dixerat Paridi ad Aegyptum delato ra-

ὦδε· Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλένην ἐκ Σπάρτης ἀποπλέειν
 ἐς τὴν ἑωυτοῦ. καὶ μιν, ὥς ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται

ptam fuisse a Proteo, qui illius loco Paridi dederit Helenae imaginem, quacum iste in Troiam discesserit. Vid. Stesichori fragm. pag. 92 ed. Kleine, ibique Tzetz. ad Lycophron. p. 16 B. Aristid. Orat. T. III. pag. 92 ed. Iebb. Platon. de Rep. IX. pag. 586 C. (ubi cf. Ast. p. 604) Dion. Chrysost. orat. XI. pag. 102 A. Qui idem poeta quae de Helena dixerat, postea retractasse palinodiamque cecinisse fertur, de qua cf. Platon. Phaedr. pag. 243 A. Maxim. Tyr. Diss. XI. pag. 320 et quae alia excitat Kleine l. l. pag. 91. Plura vid. apud Bode: Gesch. d. Hellen. Dichtkunst II, 2. pag. 49 seqq. 69 seqq., Fritzsch in: Ind. Lectt. Rostoch. hiem. 1837 F. H. B. v. Hoff De mytho Helen. Euripid. (Lugd. Batav. 1843) pag. 17—36. Neque huc non facit argumentum Euripideae fabulae, quae adhuc Helenae sub nomine exstat; de quo disputat Matthiae in commentt. ad Euripid. tom. VIII. pag. 258 seq. Add. quos laudat Witzschel: in Pauly. Realencycl. III. pag. 298 seq. Euripides vero utrum ex Herodoti narratione profectus sit in fabulae argumento contexendo, an potius Herodotus (quae Valckenarii est sententia ad Herod. II, 116) Euripidem legerit, id quidem vix dubium poterit esse ei, qui utriusque scriptoris aetatem respexerit indeque sibi persuaserit, „non Herodotum ex Euripide, sed Euripidem ex Herodoto ad fabulam suam exornandam haurire potuisse“, ut recte scribit v. Hoff l. l. p. 49, quocum conf. Godofr. Hermann. in: Praefat. ad Euripid. Helen. pag. VIII seq. Itaque plerique a Stesichoro profectum esse Euripidem nunc statuunt. Quae quidem res, magis tamen quod ad poetas illos spectat, quam quod ad Herodotum pertinet, nostra aetate a pluribus viris doctis in examen est vocata; in hisce potissimum ab Heinisch. in programmat. de Euripid.

Helen. (Vratislav. 1825. pag. 4—23), ab Ed. Muellero in scriptione „Euripides contemtor etc. (ibid. 1826. pag. 29—32) ac denique a Welckero in Iahnii Annall. philoll. IX, 3. pag. 276 seqq. coll. Der epische Cyclus etc. II. pag. 93 seq., quem temere sequitur Hengstenberg: Die Bücher Mosis etc. pag. 276 seq. Atque Welckerus ad Aegyptios Helenam pertinuisse negat; fabulam de Helena ex ipsa Graecia (a Crotone fortasse aut Himera, ubi Stesichori palinodia fuerit audita) in Aegyptum translata ibique cupide arreptam esse a sacerdotibus statuit adeoque exaggeratam, prout ipsorum consiliis commodum fuerit. Quos homines calidos verba dedisse putat Herodoto, credulo homini, qui qua erat simplicitate, ea non solum pro veris habuerit, sed rationes etiam conquisierit, quibus probabiliora viderentur sacerdotum istorum mendacia. Quae nollem excidissent viro doctissimo! Vereor enim, ne, quae in Herodotum profert, vel magis ficta atque confusa videantur. Herodotum autem ut habeam hominem credulum, qui facile se decipi passus sit, nunquam a me impetrare possum; quem aliud plane idque gravissimum in his enarrandis spectasse, ad II, 115 indicavi. Atque in hac universa fabula illud minime erit praetermittendum, utrum illo tempore Aegyptiis omnino fuerit commercium cum exteris, Graecis praesertim, necne. Equidem nihil discernam, cum in utramque partem certa desint testimonia, quibus res confici queat. Conf. Heeren. Ideen II, 2. pag. 378. — ἀποπλέειν, ut ἐκπλέειν cap. seq., relliqui omnibus libris probatum. Recentt. edd. ἀποπλώειν. Sed cf. Bredov. pag. 172 seq. Nec mutavi πλώει cap. 115, ab aliis mutatum in πλώοι, atque ἀποπλέειν II, 119. ἐξῶσται ἄνεμοι ἐκβάλλουσι ἐς τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος] ἐξῶσται ἄνεμοι, venti expulsores, i. e. ex con-

ἄνεμοι ἐκβάλλουσι ἐς τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ πνεύματα) ἀπικνέεται ἐς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου ἐς τὸ νῦν Κανωβικὸν καλεῦμενον στόμα τοῦ Νείλου καὶ ἐς Ταριχητὰς. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡλόνης, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ, Ἡρακλέος ἱρόν· ἐς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης ὅτευν ἄνθρωπων. ἐπιβά- 155 ληται στίγματα ἱρὰ, ἑωυτὸν διδοὺς τῷ θεῷ, οὐκ ἔξῃστι τού-

trario s. ex adverso flantes cursumque rectum impediētes alioque navigantes compellentes. Eadem locutio apud Aeschin. Epist. I. p. 659, qui idem Epist. X. pag. 684 ὅστις ἄνεμος. Add. Synes. Epist. 129. — Αἰγύπτιον πέλαγος dicit mare illud, quod Aegyptum et utrimque vicinas oras alluit, ut pluribus monstravit Wesselingius. Conf. inprimis Strabon. II. pag. 182 C. D sive pag. 121 D coll. pag. 187 s. 125 D. — Caeterum in oratione ipsa animadverti debet transitus subitus ab indirecta ad directam quam vocant orationem; vid. quae monui ad Plutarchi Artaxerx. cap. 2 in Creuzeri Melett. III. pag. 12 seq.

οὐ γὰρ ἀνίει τὰ πνεύματα] i. e. neque enim cessabant venti. De forma ἀνίει (quae praesentis indicativi est persona tertia) diximus ad I, 6; ellipsin facile suppleas, modo cogitando addas id, quod ex ipso subiecto mente repetendum est. Sic hoc loco Schweighaeus. intelligit πνέοντα, ut fere IV, 152. Neque huc non pertinet II, 121, 2. IV, 28. III, 109 etc., quae in Lexico Herodoteo laudata reperies. Inde cessandi, intermittendi notio, quae huic verbo ut plurimum convenit, orta est ex primitiva remittendi, dimittendi significatione.

ἐς τὸ νῦν Κανωβικὸν καλεῦμενον στόμα τοῦ Νείλου] Vid. Excurs. ad II, 17. Ταριχητὰς pro vulg. Ταριχεῖας edidi ex iis, quae ad II, 15 monui. Taricheae, quae mox vocantur, Canopicae sunt, diversae a Pelusiaticis, de quibus supra II, 15. Nunc loco nomen Medea. Sic certe Schlichthorst. I. I. pag. 58, qui Taricheas putat olim eandem

fuisse urbem, quae tempore insequenti Heracleium vocitata fuerit.

Ἡρακλέος ἱρόν] Templum notum prope Nili ostia atque Canopum urbem, cuius suburbium inde Heracleium appellatum, ipsumque Nili ostium Heracleoticum. Vid. Strab. XVII. pag. 801 B. s. pag. 1153 A. Eum vero Herculem haud valde diversum esse crediderim a Thasio atque Tyrio Hercule, cum Phoenices, quos in Aegypto considerantes supra II, 112 invenimus, haec etiam in maris ora, loco mercaturae inprimis apto, templum condidisse admodum probabile sit. Conf. nott. ad II, 43 et 44. Pro ὃ καὶ νῦν ἐστὶ, Ἡρ. ἱρόν, ex constanti usu Nostri scriptoris, Struve Quaest. de dial. Herod. I. pag. 13, quem edd. recentt. sequuntur, rescribi vult τὸ καὶ νῦν ἐστὶ Ἡρ. ἱρόν, fere ut II, 181. Nos libris omnibus in vitis nihil mutare sumus ausi.

οἰκέτης ὅτευν ἄνθρωπων ἐπιβάληται στίγματα ἱρὰ] Vulgo ὅτευν, quod in ὅτευν mutari posse iam viderat Schweigh. Equidem inde cum recentt. edd. dedi ὅτευν, hoc fere sensu: in quod (templum) si quis cuiuscunque hominis servus confugerit et sacras notas sibi imponi iusserit, deo se ipsum tradens s. dicens. — στίγματα sunt notae, quales imprimebantur apud veteres hominibus tum iis, qui sacris initiandi erant, tum vero etiam servis, facinorosis, aliis, supplicii causa. Qui ne hoc loco intelligantur, consulto Noster dixisse videtur: στίγματα ἱρὰ, i. e. notas sacras, quae sacerorum causa imprimuntur. Plura de his notis interpretes ad Pauli epist. ad Galat. VI, 19. Cr. confert Iacob. Tollii Insignia itinerarii Italici I. pag. 20. Tu add. Lobeck. Aglaopham. I. p. 658.

του ἄψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατελεῖ ἐὼν ὁμοίος μέχρι ἐμεῦ τῷ ἅπ' ἀρχῆς. τοῦ ὧν δὴ Ἀλεξάνδρου ἀπιστέεται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ τὰ ἱρὸν ἔχοντα νόμον· ἰκέται δὲ ἔξομενοι τοῦ θεοῦ κατηγοροῦν τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτὸν, πάντα λόγον ἐξηγεύμενοι, ὥς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὴν ἐς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγοροῦν δὲ ταῦτα πρὸς τε τοὺς ἱεῖρας καὶ τὸν τοῦ στόματος τοῦτου φύλακον, τῷ οὐνομα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις πέμπει τὴν 114 ταχίστην ἐς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην, λέγουσαν τάδε· Ἦκει ξείνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔργον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου γὰρ τοῦ ἑωυτοῦ ἑξαπατήσας τὴν γυναικα, αὐτήν τε ταύτην ἄγων ἦκει καὶ πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπ' ἀνέμων ἐς γῆν ταύτην ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦτον ἐῷμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα, τὰ ἔχων ἦλθε; Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα τάδε· Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτέ ἐστι ἀνόσια ἐργασμένος ξείνον τὸν ἑωυτοῦ, συλλαβόντες ἀπάγετε παρ' ἐμὲ, ἵνα εἰδῶ, ὃ τι κοτέ καὶ λέξει.

ὁμοίος μέχρι ἐμεῦ τῷ ἅπ' ἀρχῆς] Ita scripsimus cum Schweigh. et Gaisford. Vulgo ὁμοίως et ἀπαρχῆς. Ad τῷ ἅπ' ἀρχῆς suppl. νόμος. — De forma ἀπιστέεται (pro ἀφίστανται) conf. II, 80 et Bredov. pag. 329. Intelligendi sunt famuli s. servi, qui una cum Paride Helenaque in Aegyptum delati hic dominum suum derelinquunt, inque Herculis templum confugiunt, ut inde liberi fiant.

τῷ οὐνομα ἦν Θῶνις] Polydamna, Thonis (Θῶνις) coniux, Aegyptia, Homero in Helenae historia haud ignota Odys. IV, 228. Unde aliis Thonis dicitur Aegypti rex; conf. Eustath. ad Homeri loc., Aelian. H. A. IX, 21 coll. interpr. ad Nicand. Ther. 312. Sed Diodoro I, 19 Thonis vetustum est Aegypti emporium, ubi in mare exit Nilus. Atque ea ipsa urbs a Thone rege, qui Menelaum exceperit, nomen accepisse fertur. Vid. Strab. XVII. pag. 801 s. pag. 1152 B. coll. Heeren. Ideen II, 2. p. 378. Plura oppida per Aegyptum nomine Thōni existisse videntur, unde Graecum Θῶνις fluxisse vult Champoll. L'E

gypt. s. l. Phar. I. pag. 285. II. pag. 142. 262. Qui altiora sectantur et interiorum quandam harum fabularum rationem rimari student, Thonem volunt esse spiritum universi. Equidem malim cum Creuzero cogitare de Graecorum Tithono (quo ipso in nomine Aegyptia radix [Θῶν] inesse videatur) Aegyptiumque inde heroem ad solares referre deos in Aegypto coli solitos.

CAP. CXIV.

γένος μὲν Τευκρὸς] Τευκρὸς Schweigh. et Gaisford. dederunt pro Τεῦκρος, quod ab hoc loco alienum est. Conf. Goettling. de Accent. pag. 206 et vid. infra II, 118. In seqq. reliqui lectionem vulgatam, libris etiam scriptis firmatam: ἐς γῆν ταύτην ἀπενειχθεῖς, cuius loco quod in editionibus quibusdam substitutum est: τὴν σὴν, ad glossam referre malim. ἀπενειχθεῖς est delatus, compulsus Conf. II, 152. Nec multum differt, quod II, 115 est: ~~πολαμφθέντες~~, ubi vid.

ἵνα εἰδῶ, ὃ τι κοτέ καὶ λέξει]

115 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θῶνις συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ αὐτόν τε τοῦτον ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα, πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἱκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ πάντων εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἴη, καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ τῆς πάτρης εἶπε τὸ οὖνομα, καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπηγγέσατο, ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐτόν, ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανομένου δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην, ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἱκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαίνει ὁ Πρωτεύς λέγων, ὅτι Ἐργὸ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ ἡγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ' ἀνέμων ἤδη ἀπολαμφθέντες ἤλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐτίσάμην, ὅς, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν, ξεινίων τυχὼν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαιο. παρὰ τοῦ σεωντοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἤλθες· καὶ μάλα ταῦτά τοι οὐκ ἤρκεσε, ἀλλὰ 156

De vi particulae καὶ in talibus admonuit Godofr. Hermann. ad Viger. pag. 837. Alia excitavit Matthiae Gr. Gr. pag. 1258. „Add. Buttmann. ad Platon. Alcibiad. I. (pag. 106 C) pag. 119.“ Cr.

CAP. CXV.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θῶνις], „Eustathius citat haec ad Odyss. IV, 227 seqq. pag. 164 seq. Basil.“ Cr., qui paulo infra ad voces: μετὰ δὲ ὁ Πρωτεύς laudat eundem Eustath. ad Odyss. IV, 385. p. 174 Basil.

τίς εἴη, καὶ ὁκόθεν πλέοι] Conf. I, 35 ibiq. not. In seqq. ἀληθείην (pro ἀληθειῇ) scripsi, ut II, 106 et I, 34.

λόγον τόνδε ἐκφαίνει ὁ Πρωτεύς] ἐκφαίνειν λόγον (declarare, aperire sententiam, dicere) eodem modo VII, 160 coll. V, 36. — Mox ad λέγων, ὅτι conf. Matthiae Gr. Graec. pag. 1030. Caeterum ea, quae h. l. Noster Proteum facit dicentem, haud scio an Graeciam redoleant Graecosque mores (de quibus cf. nott. ad I, 44) cogitandique ac sentiendi modum habitumque declarent adeoque omnia,

quae hoc loco omnino enarrantur, coniuncta esse videantur cum Nostri sententia de Nemese ac divina rerum providentia, qua quidquid pravi ab hominibus commissum est, id serius ocius deos inveniat ultores: declarant hoc verba in fine totius huius narrationis cap. 120 posita, ubi cf. nott. Atque hanc ipsam vim divinam, quam in Lydorum ac praesertim Croesi rebus (cf. I, 13. 34. 91), in Cyri exitu (cf. I, 204) probatam invenimus, aequae etiam ad res Troianas Graecorum ore carminibusque tantopere celebratas valuisse commonstraturus Noster hanc omnem narrationem sive digressionem, mediis in rebus Aegyptiorum enarrandis cum versaretur, occasione oblata inseruisse mihi videtur.

ὅσοι ὑπ' ἀνέμων ἤδη ἀπολαμφθέντες κ. τ. λ.] Eadem locutio IX, 114. ἀπολαμβάνεσθαι de iis, qui ventorum vi a proposito itinere prohibentur atque intercipiuntur aliove deferuntur. Quod praeter Wesseling. ad h. l. monuerunt etiam interpretes ad Plat. Phaedon. init. pag. 58 B. — Ad verba ὅς, ὦ κάκιστε κ. τ. λ. conf. Matth. p. 598. • παρὰ — τὴν γυναῖκα ἤλθες]

ἀναπετρώσας αὐτήν, οἷχεαι ἔχων ἐκκλέψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μοῦνα ἤρκεσε, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἦκεις. νῦν ὦν, ἐπειδὴ περὶ πολλοῦ ἦγμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναικα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὗ τοι προήσω ἀπάγεσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλληνι ξείνῳ φυλάξω, ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐτὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἄλλην τινὰ μετορμίζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολεμίους περιέψεσθαι.

Ἑλένης μὲν ταύτην ἄπιξιν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ ἱρέες 116 γενέσθαι· δοκέει δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον τοῦτον πυνθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιήν εὐπρεπῆς ἦν τῷ ἐτέρῳ, τῷ περ ἐχρήσατο· ἐς ὃ μετῆκε αὐτὸν, δηλώσας, ὥς καὶ

ἔρχεσθαι παρὰ τὴν γυναικα eodem sensu quo φοιτᾶν usurpari monuimus ad II, 111. Et conf. etiam quae ad II, 64 diximus. Plura ad h. l. laudat Gronovius: V, 70. III, 69. VI, 68 etc.

ἀναπετρώσας αὐτήν] *alas ei ad-*dens, i. e. incitans eam, attollens: de quo verbo plura Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Choeph. 223. — In verbis οἷχεαι ἔχων ἐκκλέψας noli haerere ob participiorum usum. Est enim sensus: Tu eam raptam abduxisti. Ubi Cr. propter usum participii ἔχων conferri vult Schaefer. ad Sophocl. Oedip. Reg. 741. Cobet deleri vult ἔχων.

τριῶν ἡμερέων] id est: intra trium dierum spatium. Vid. Matth. Gr. Gr. pag. 602. — In seqq. μετορμίζεσθαι est alio quo navigare s. cursum tenere, mutata statione. Quidam libri μετεωρίζεσθαι, i. e. in alto versari mari, quod a nostro loco alienum iam vidit Wesselingius. — Ad περιέψεσθαι conf. VII, 149 et supra II, 64. 69. I, 73. 114. 115. Futuri medii usum attigit Ianson. in: Jahrb. d. Philol. etc. Suppl. XIX. p. 520.

CAP. CXVI.

Ἑλένης μὲν ταύτην ἄπιξιν] Quod articulum τὴν post ταύτην inseri vult Valckenarius, id hoc loco vix necesse videtur, libris praesertim invitis. Ad argumentum conf. Eu-

ripidis fabulam cognominem, et a Schweigh. laudatum Fabric. ad Sext. Empiric. VII, 180.

ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως κ. τ. λ.] scil. ὁ λόγος.

ἐς ὃ μετῆκε αὐτὸν] αὐτὸν, scil. λόγον, i. e. hanc Aegyptiorum sacerdotum narrationem de Helena, minus aptam Homero visam ad carminis sui epici rationes indeque relictam. — ἐς ὃ, quod aliis locis est donec (I, 67. II, 115 etc.), hic accipio quare, quapropter, praeunte Matthiae Gr. Gr. pag. 1145 atque Schweigh. Et conf. ipsum Herodotum V, 74 οὐ φράζων ἐς τὸ συλλέγει. Quo eodem sensu apud Pausaniam, qui toties Herodotum expressit, invenitur: I, 41. §. 5, ubi vid. Siebelis. Negat Struve (Quaest. de dial. Herod. I. p. 43), cui in loco valde turbato et interpolatoris manum experto simplicissimum videtur ἐς ὃ eiicere. Neque aliter de hoc loco sensit Bredov. p. 17, quem secutus est Dindorfius, qui eiicit voculas ἐς ὃ, quas uncis inclusas retinuit Dietsch. Equidem idoneam eiiciendi causam haud perspicio Eltzioque assentior in Quaest. Herodd. (Jahrb. d. Philolog. etc. Suppl. IX. pag. 123) illas voces retineri iubenti, cum particulae ἀλλὰ γὰρ aliis etiam locis sic ponantur, ut unum habeant verbum primum; cf. II, 120. 139. IX, 93. I, 14 ibique nott. Nec magis necesse mihi videtur ἐς τὸ scribere,

τοῦτον ἐπίσταιτο τὸν λόγον. δῆλον δέ· κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλλη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλε-

quemadmodum Eltzius quoque iudicat; cf. II, 113, ubi itidem retinendum censui δ. — μετιέναι (reü-cere, omiltere) eodem fere sensu I, 33. 78. 123. IV, 98.

δηλώσας, ὡς καὶ τοῦτον κ. τ. λ.] Ad δηλώσας Steger. supplet: ὁμῶς γε μέντοι, i. e. declarans tamen illam narrationem, in carmine epico quamvis praetermissam, bene sibi notam fuisse. Caeterum attendant velim h. l. ii, qui omnem aliorum mythorum cognitionem artemque mythos pro carminis epici indole ac ratione tractandi Homero abiudicant; quem ipse historiae pater hoc loco indicat plura cognovisse, quam quae in carminibus declaranda putaverit, quemque eundem in eligendis iis, quae carminis epici rationibus apta habuerit, hanc ipsam carminis epici artem naturamque iam perceptam habuisse easque ductum fuisse, hoc ipso ex loco colligi poterit, in quo vocem ἐποίησιν, ab Herodoto primum, quantum scio, adhibitam recte advertit Bode: Gesch. d. Hellen. Dichtkunst I. pag. 317 not.

δῆλον δέ· κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι] In his, quae turbarum plena dicit Struve l. l. I. pag. 34, librorum scriptorum auctoritatem cum Gaisfordio secutus sum. Nec refert aliorum proferre commenta, quibus loco mederi studuerunt. Post Reizium, qui dedit κατάπερ, et Schaeferum, qui dedit modo κατὰ τὰ, modo κατ' ἃ γὰρ, Bekkerus scripsit κατὰ παρεποίησε, probante Bredovio, qui de hoc verbo ad Jacobs: Vermischte Schrift. V. p. 582 amandat, et recipiente Dindorfio; quibus omnibus longe mea quidem sententia praestat, quod dedit Matthiae: δῆλον δέ· ἐποίησε γὰρ ἐν Ἰλ., omissa voce κατὰ, quam retinens Steger. praefat. ad Herod. pag. XII. sic scriptum vult: κατὰ γὰρ μὲν Ἰλιάδα ἐποίησε! In vulgata, quam dedimus, lectione κατὰ positum pro κατὰ (κατ' ἃ), ut, prout, quemadmodum, monente Schweigh-

haeusero, qui laudat I, 208. II, 6. III, 86. Malim: secundum ea s. ex iis, quae, ut II, 90. Particulam γὰρ, praecedente δῆλον δέ, illustrabunt ea, quae monet Matth. Gr. Gr. pag. 1244 coll. 806. Confer Herod. II, 134. Ac si qui vel κατὰ vel γὰρ abundare indeque alterutrum eliciendum putent, recte nobis utrumque servari posse videtur, modo locum sic explicemus: „id vero inde apparet; etenim ex iis, quae in Iliade cecinit, (apparet) Paridem — delatum esse“ etc. Quo eodem ferme etiam redit Elts. l. l. pag. 124, qui recte vulgatam lectionem tuitus est.

καὶ οὐδαμῇ ἄλλη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν] Probat Schweighaeuserus Vallae interpretationem: nec usquam alibi retractat, si retractare intelligas diversum vel contrarium dicere eius, quod semel diximus. Budaeus interpretatus erat: et nusquam alibi se ipsum revocavit, id est, nusquam id iterum dixit; nec aliter fere H. Stephanus in Thes. l. Gr. t. III. pag. 517: „se ipsum revocavit, pro: iterum idem dixit.“ Mihi magis placet Schweigh. ratio. Conf. Herod. V, 92, cuius tamen loci ratio nonnihil diversa est. Pape in Lexic. Gr. s. v. interpretatus est: „das früher Gesagte aufheben, widerrufen“; quae interpretatio ineptissima videtur Bredovio l. l., qui ipse vix satis facit, cum verba haec ita intelligi vult: „non iterum se ipsum interrogavit, id est non iterum ad memoriam suam revocavit, quod ipse bene cognovit, neque simile quiddam eo spectans adhibuit, i. e. παρεποίησε.“ — Ex his ipsis verbis Nitzsch (Indagand. per Homeri Odvss. interpolat. praeparat. I. Kil. 1828. pag. 18 not.) colligit, iam Herodotum Homeri quae feruntur carmina scripta pervolutasse; et iure, si quid video, hic locus afferri potest ad integritatem carminum Homericorum eorumque diligentem lectionem Herodoti certe aetate comprobendam. Quorum ma-

ξάνδρου, ὡς ἀπηνείχθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκετο. ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπεα οὕτω·

Ἔνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμπούκιλοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδονίαν, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος θεοειδής

gna iam illo tempore auctoritas fuisset videtur; alioqui enim ab Herodoto h. l. non citata et in examen vocata fuissent.

ὡς ἀπηνείχθη] „Wytttenbachius in Selectt. histt. p. 358 ad antiquum dicendi genus refert et Thucydides comparat locum I, 1: τὸν πόλεμον — ὡς ἐπολέμησαν.“ Cr. Quo rectius, opinor, Matthiae Gr. Gr. p. 907 seq. ὡς ad antecedentia relatum vult, ut paulo ante iam indicavimus.

ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ] ἀριστείῃ, quod mutavit Dindorf. in ἀριστηίῃ, retinui cum Bredov. pag. 184. Verba in Διομήδεος ἀριστείῃ, quae Valckenario abiicienda videbantur, satis tuetur orationis tenor, ut bene iam notavit Schweighaeus. Si vero universam sententiam habeas insiticiam, minime eam contra libros equidem eiecerim; quae eadem est Nitzschii sententia l. l. pag. 11, ubi in not. 5 haec addit: „Sufficiebat, si ei quod praecedit, ἐν Ἰλιάδι, adderetur λέγει δὲ τὰ ἔπεα οὕτω, ut mox ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσείῃ, ἐν τοιαύτῃ τοιοῦτοι ἐπείσιν.“ Ad reliquum loci argumentum haec monet Valckenarius: „Sunt subiecti versus ex Iliad. Z', 289 et seqq. Διομήδους ἀριστεία vocabatur a grammaticis Iliad. E', in qua meminit in transcurso poeta Alexandri naviumque architecti Pheaecl; sed hoc nihil ad Herodotum facit, Homerum etiam alibi commemorantem, nusquam tamen appellationes, quibus Homeri carminis diversae insignivere partes grammatici. Primus forte Plato meminit Νεκυίας Odysseae in Μινῶς p. 319 D.“ Vix tamen omnes istiusmodi appellationes a grammaticis serioris aetatis inductas credideris,

si Platonis, Aristotelis, aliorum testimonia, quae Nitzschius l. l. collegit, respexeris. Gravius fortasse illud erit, quod Diomedis Aristia vocabatur quintus Iliadis liber, cum, qui apud Herodotum citantur versus, ad sextum pertineant. Sed quid impedit, quo minus Diomedis Aristiam ultra quintum librum olim pertinuisse sextumque librum etiam comprehendisse statuamus, praesertim cum illa aetate fines singulorum librorum vixdum ita accurate constitui potuisse videantur, quemadmodum post factum esse verisimile sit. Conf. Heyne Observv. ad Homerum l. l. et Wolf. Prolegg. ad Homerum p. CVIII, utrumque a Schwgh. allatum. Sunt denique, qui Diomedis pugnas peculiare quoddam carmen fuisse arbitrentur, in Iliadis contextum postea demum receptum. Sed praeterquam quod certis argumentis destituta est haec sententia et disertis Herodoti verbis repugnat, commonstravit Angelus doctus, haec ad carminis tenorem et nexum ita necessaria esse, ut, illis abiectis, reliqua forent manca nec sibi bene cohaerentia. Tu vid. Payne-Knight. Prolegg. ad Homer. §. XXIV. pag. 24 ed. Rühk., Nitzsch: Sagenpoesie der Griech. pag. 105 seqq. 215 seqq.

λέγει δὲ τὰ ἔπεα οὕτω] Qui sequuntur versus, exstant in Iliad. VI, 289 seqq. et a Strabone citantur I. pag. 69 E sive pag. 33, qui etiam (XVI. pag. 1097 C, sive p. 756) monet, poetas Sidonem magis quam Tyrum frequentare, Homerum vero se memorare quidem Tyrum. Sed temporibus Troianis nondum Tyrus tam clara fuisse videtur, quam posthac est facta. Vid. Heyne Observv. ad Iliad. l. l. pag. 254 tom. V.

ἤγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλὼς εὐρέα πόντον,
τὴν ὁδὸν, ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσείῃ, ἐν τοισίδε τοῖσι ἔπεισι·

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
ἔσθλα, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρεν, Θῶνος παράκοιτις

ἐπιπλὼς εὐρέα πόντον] De participii forma ἐπιπλὼς vid. Buttmann. Gramm. maior. II. pag. 7 not. pag. 220. — Mox ἀνήγαγεν dixit ob navigationem e Graecia in patriam Troiam, qui *reditus* est. Sic certe veteres grammatici; quamquam omnino de navigatione e portu in altum ἀνάγειν dici monet Heynius l. I. pag. 255. Atque his quidem ita usus est Welcker (Episch. Cycl. II. pag. 94 seqq.), ut mutata lectione in altero Homeri versu, in quo pro τὰς legi vult τοὺς, i. e. πέπλους, hic de iis vestibus cogitandum esse statuatur, quas Paris, cum (a Troia) Spartam navigaret, Sidone secum abstulerit, dona Helenae. Quam viri docti opinionem satis refutavit v. Hoff l. supra l. p. 6 seqq. p. 13, ipse tamen negans, effici posse ex hoc loco Homérico id, quod inde effici vult Herodotus, Homerum scil. quidquam cognitum habuisse de Paridis in Aegyptum itinere. In quo equidem assentiri nequeo, quandoquidem Noster ex eo, quod Homerus Paridem reducem cum Helena Sidonem tangentem facit, argumentum sibi ducere posse videbatur, nec Homero incognitam esse potuisse eam famam, quae Helenam non recta via a Graecia in Asiam per Aegaeum mare pervenisse ferebat, sed a recto cursu delatam Sidonem adeo tetigisse: quod ipsum fieri non potuisse, nisi Aegyptum quoque illa antea tetigerit, unde traiectus in Phoeniciae urbes fieri solebat: eoque refero verba, quae in h. c. fine leguntur: ὁμοῦρῃ γὰρ ἡ Συρίη Αἰγύπτῳ κ. τ. λ. ἐν Ὀδυσσείῃ] Vid. Odys. IV, 227 seq. et IV, 351. Scribit vero Nitzsch. (Anmerk. zu Homer. Odys. I. pag. 225 not.): „Die Verse 227 — 230 führt Herodot II, 116 seltsamer Weise zum Belege an,

dass Homer von einer Irrfahrt des Paris mit der geraubten Helena nach Aegypten gewusst habe. Man sieht, da auch 351 und 352 dies beweisen sollen, dass Herodot, uneingedenk der Erzählung III, 288 ff. meinte, Menelaos sei absichtlich nach Aegypten geschifft. Vergl. unten zu 384.“ Ex hoc vero utroque Odysseae loco cum nihil effici possit ad id, quod probare vult Herodotus, Homero scil. cognitam fuisse Helenam in Aegypto versantem, cumque verba ἐν τοῖτοις τοῖς ἔπεισι, quae quidem syntactice referri vult ad κατὰ γὰρ ἐποίησε Schaeferus ad Plutarch. Vitt. Vol. VI. p. 477 (ed. Lips. ap. Teubn. 1830), aeque ac sequentia verba ὁμοῦρῃ γὰρ κ. τ. λ. ad unum Iliadis locum spectent, idem Schaeferus hanc omnem locorum Odysseae commemorationem inde a verbis ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδ. spuriam habuit uncisque inclusit, quippe postera aetate ab interpolatore quodam additam indeque eliminandam. Quam eandem sententiam de his tulit Bredov. p. 17 seq. itemque v. Hoff l. I. pag. 11 seq. A quorum sententia equidem ita absum, ut vel consulto utrumque locum a Nostro additum putem, unde aliquid omnino colligi posset ad rerum Aegyptiarum cognitionem, quae Homero fuerit, ad earundemque coniunctionem cum rebus Troianis, qualem ipse Noster hic tractat, qui Thonem iam supra cap. 113 commemoraverat, itemque Menelaum. Accedit librorum scriptorum consensus haec verba retinentium nec ullum interpolationis vestigium praebentium, ut adeo, si manum interpolatoris hunc locum expertum esse statuas, id certe longe ante libros scriptos nunc superstites accidisse putandum foret.

Αἴγυπτιν· τῇ πλεῖστα φέρει ξείδωρος ἄρουρα
 φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

καὶ τὰδε ἔτετρα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει·

Αἴγυπτῳ μ' ἔτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
 ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τελέσσας ἐκατόμβας.

Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπεσι δηλοῖ, ὅτι ἡπίστατο τὴν ἐς *Αἴγυπτον*
 157' *Ἀλεξάνδρου* πλάνην· ὁμοῦρρει γὰρ ἡ *Συρίη* *Αἴγυπτῳ*· οἱ δὲ
Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ *Σιδῶν*, ἐν τῇ *Συρίῃ* οἰκεῖνσι. Κατὰ 117
 ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα, καὶ τόδε τὸ χωρίον οὐκ ἦκιστα ἀλλὰ μάλιστα
 δηλοῖ, ὅτι οὐκ Ὀμήρου τὰ Κύπρια ἐπεὰ ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τι-

ὁμοῦρρει γὰρ ἡ *Συρίη* *Αἴγυπτῳ*] *Syriae* nomen apud Herodotum latius patere, iam supra ad I, 6. 72 notavimus. Nam hoc nomine omnem quoque oram maritimam tractumque adiacentem inde ab Asia minore usque ad Aegyptum Noster complectitur. Conf. II, 58. VII, 89 et Rennel. l. l. p. 486.

CAP. CXVII.

Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα κ. τ. λ.] Quod in seqq. pro δηλοῖ Valckenarius coniecit δῆλον, receptum dein a Borheckio, Reizio et Dindorfio, eo minime opus, libris scriptis praesertim refragantibus, cum δηλοῖ intransitive et impersonaliter liceat accipere: *apparet, perspicuum est*, ut IX, 68 et alibi, recte monebat Schweighausero. Gravius illud est, quod χωρίον eo sensu, quo hic *de loco scriptoris* dicatur, vix apud ullum prioris aetatis scriptorem inveniri idem Valckenarius monet. Qui autem contra afferuntur loci, Lycurgi contr. Leocrat. §. 31. p. 152 et Arriani in Exped. Al. I, 12, 2. eorum aliam esse rationem existimo. Quo accedit etiam, quod verba ista: καὶ τόδε τὸ χωρίον ad locum superius laudatum ex Iliade, quo memoratur, Alexandrum cum Helena per vastum mare vagantem ad Sidonem appulisse, pertinent; id quod durius certe videtur, itemque non necessarium post verba antecedentia κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα. Codices et haec verba

et reliqua huius capituli omnia agnoscunt, ut hactenus nullam fidem mereat Borheckii suspicio, totum caput CXVII spurium videri. Nec quidquam elicere equidem audeam, quamquam mihi quoque magna sit suspicio, verba καὶ τόδε τὸ χωρίον ad marginem olim fuisse adscripta ac deinde, ut fieri solet, textui inserta. Inde et haec verba et sequentia οὐκ ἦκιστα ἀλλὰ μάλιστα unciis inclusit Dietschius tanquam spuria. Locutio οὐκ ἦκιστα ἀλλὰ μάλιστα invenitur quoque II, 43, nec sine quadam vi h. l. poni videtur. Redit autem eo fere Herodoti argumentum: quod apud Homerum vestigia errorum Paridis inveniuntur (quae ipsa satis declarant, poetam plura de his cognovisse, quam quae in ipso carmine indicaverit), inde colligi poterit, Homerum auctorem non esse carminum Cypriorum, quibus Paris fausto itinere iam tertio die in patriam revertisse tradebatur. Quae argumentatio speciosior quam verior videtur Henrichsenio, viro docto, in Comm. de carm. Cypr. Havn. 1828 pag. 7 seq. Equidem nil discernam; hoc modo teneri velim, Aristotelem quoque ex diversa Homericorum et Cypriorum carminum indole diversum statuere auctorem de art. poet. cap. 23. Cr. ad argumentum huius capituli conferri vult Groddeck. de hymnor. Homerr. reliquiis p. 41 et 42, Matthiae Animadverss. ad hymn. Homer. pag. 68 seq.

ὅτι οὐκ Ὀμήρου τὰ Κύπρια ἐπεὰ

νός. ἐν μὲν γὰρ τοῖσι Κυπρίοισι εἰρηται, ὥς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξανδρος ἀπῖκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαῖε τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσση λείῃ, ἐν δὲ Ἰλιάδι λέγει,

ἐστι, ἀλλ' ἄλλων τινός] Ex hoc loco satis patet, Herodoti aetate iam fuisse, qui Homero haec carmina parum recte tribuerent. *Cypria carmina*, ut hoc tantum afferamus, perpetua quasi serie exposita continuere belli Troiani primordia usque ad Achillis iram, ubi Homeri Ilias exorditur. Quare eodem iure, quo Homeri carmina, ad cyclum qui dicitur epicum referri poterunt. Vid. Henrichsen. l. l. pag. 27 seqq., in primis p. 31 seq. De quo istorum carminum argumento, historico potius quam epico, ut iam observat Aristoteles l. l. (coll. Henrichsen. p. 102 seqq.), classicus est Procli locus, nuper detectus atque editus in: Biblioth. d. alt. Literat. I. Anecd. p. 23. 24, repetitus et singulari cura post alios illustratus ab eodem Henrichsen. l. l. pag. 18—26, qui etiam quotquot horum carminum exstant fragmenta, collegit ac recensuit p. 34 seqq. Add. de Cypriis carminibus disputantem Nitzsch. in Melett. fascic. II. p. 15 seqq., Welcker Episch. Cycl. I. p. 300 seqq. II. p. 85 seqq. 127 seqq. 504 seqq., Bode: Geschichte d. Hellen. Dichtkunst I. p. 366 seqq., Engel: Kypros (Berol. 1841) I. pag. 609 seqq., Nitzsch. Sagenpoesie der Griech. p. 48 seqq. 99 seqq., Preller: Griech. Mytholog. II. p. 287 seqq. — De auctore carminum Herodoti aetate iam disceptatum fuisse, ex hoc loco patet, idemque aliis quoque Athenaei et Procli locis comprobatur, quos affert Henrichsen. l. l. p. 4 seqq. accuratiorem inde instituens disquisitionem de vero horum carminum auctore, quem alii Stasinum Cyprium (unde quoque carminum nomen, nisi, quod aliis verius videtur, ex *Cypride*, i. e. Venere, illud derivandum), Hegesinum alii, Homerum alii, alios alii ferebant. Nos illa quidem haud repetamus, quae a viris doctis supra laudatis hanc in rem prolata sunt; hoc unum

addere placet, nobis videri eam Herodoti fuisse sententiam, ut senioris aetatis poetae ea tribuenda sint. In clausula addam Dahlmanni iudicium utique mirum (Herod. pag. 101): „Wenn Herodot manche Gedichte, die für Homerisch galten, dem Homer absprach II, 117. IV, 32, so scheinen doch die Ursachen dieses Urtheils nicht tief zu liegen, falls nicht, im Grunde ihm unbekannt, sein poetischer Sinn die Entscheidung gelenkt hat!“

ἐν μὲν γὰρ τοῖσι Κυπρίοισι εἰρηται κ. τ. λ.] Eadem fere scribit Eustath. ad Ili. VI. p. 503, 11, dissentiens a Proclo l. l., qui Paridem, tempestate a Iunone immissa, ad Sidonem delatum esse urbemque cepisse scribit. Atque etiam Heynius (Observv. ad Ili. VI, 289. p. 254 seq. t. V.) in Herodoti loco totam illam ῥῆσιν serius insertam putat, quippe versibus ex Odyssea navigationem Alexandri in Aegyptum haud satis probantibus. Nec aliter sensisse videtur Borheckius, qui hocce caput suspectum censet, refragante Henrichsen. l. l. pag. 50 seq., qui optime monet, eandem argumenti discrepantiam manere, sive Herodotus haec scripserit sive alius quispiam. Nec mihi ulla iusta causa apparet, cur verba, ab omnibus etiam libris comprobata, spuria et insiticia habeam.

εὐαῖε τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσση λείῃ] i. e. *secundo vento usus et mari tranquillo*. Eadem verba exstant quoque apud Eustathium l. l., quae ex ipso poeta Cyprio desumpta videri iam dudum monuerat Wesselingius: „Videtur poetae τῶν Κυπρίων dictionem expressisse. Notissimum est Sophoclis illud Philoct. 822 (828 Br.).“ Unde Heynius l. l. hexametri partem eruit:

— πνεύματα χρησάμενος λείῃ τε θαλάσση.

Atque Friedemannus Commentt. in

ὥς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὅμηρος μὲν νυν καὶ τὰ Κύπρια ἔπει
χαιρέτω.

Εἰρομένου δέ μεν τοὺς ἱρέας, εἰ μάταιον λόγον λέγουσι οἱ 118
Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι ἢ οὐ, ἔφασαν πρὸς ταῦτα τά-
δε, ἱστορίῃσι φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν
μὲν γὰρ μετὰ τὴν Ἑλένης ἀρπαγὴν ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλ-
λήνων στρατιὴν πολλήν, βοηθεῦσαν Μενέλεω, ἐκβᾶσαν δὲ ἐς
γῆν καὶ ἰδρυθεῖσαν τὴν στρατιὴν πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέ-
λους, σὺν δέ σφι ἰέναι καὶ αὐτὸν Μενέλεων· τοὺς δ' ἐπεὶ τε
ἔσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ὁπαιτέειν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα, τὰ
οἱ οἶχετο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδικημάτων δίκας αἰτέ-
ειν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λόγον λέγειν τότε καὶ μετέ-
πειτα, καὶ ὁμνύντας καὶ ἀνωμοτὶ, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην μηδὲ
τὰ ἐπικαλούμενα χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ.

Strabon. tom. I. p. 336 not. tres
versus exsculpit:

Σπάρτηθεν δὲ τριταῖος Ἀλέξαν-
δρος [θεοειδής]

Ἴλιον εἰσαφίκανεν, ἄγων Ἑλένην
[Ἀργεῖν]

Εὐαεὶ τ' ἀνέμων πνοιῇ, λείη τε
θαλάσση.

Welcker. (Episch. Cycl. II. p. 519),
verbum *χρησάμενος* ac fortasse
etiam *τριταῖος* ad poetæ ipsius
verba pertinuisse negans, inde pro-
posuit:

— πνεύματι τ' εὐαεὶ λείη τε θα-
λάσση,

afferens Hesiod. Oper. et D. 601
(ὕπεραεῖ Ἴσος ἀέλλη) et Odys. XIV, 253 (ἐπλέομεν βορέη ἀνέμῳ ἀκραεῖ, καλῶ), ex quo loco Schnei-
dewin in Philolog. IV. p. 745 con-
iecit ἀνέμῳ εὐαεὶ καλῶ.

καὶ τὰ Κύπρια ἔπει χαιρέτω]
χαιρέτω, valeant, ut IV, 96, ubi
Wesseling. laudat Platon. de Legg.
X. p. 886 D. Facit huc quoque
ἐφρέτω apud Sophocl. Philoct. 1196
coll. Hom. Ili. VIII, 164. IX, 377.

CAP. CXVIII.

εἰ μάταιον λόγον λέγουσι οἱ Ἕλ-
ληνες] μάταιον λόγον, *vanum ser-*
monem, i. e. *temere prolatum, fictum,*
falsum, uti III, 10. 56. 120. VI, 68
etc. Verba τὰ περὶ Ἴλιον γενέ-

σθαι ad λόγον λέγουσι erunt refe-
renda, cum sensus sit: num vanum
sermonem proferant Graeci de iis,
quae circa Ilium gesta sint, s. num
falso de rebus circa Ilium gestis
tradant necne.

ἱστορίῃσι — εἰδέναι παρ' αὐτοῦ
Μενέλεω] i. e. se ab ipso Menelao
quaerentes, percunctantes haec ac-
cepisse s. ex ipsis Menelai narra-
tione se haec cognovisse. Nam
ἱστορίην dicit Herodotus percun-
ctationem, ubi ex aliis sciscitando
quid accepimus. Conf. II, 99 et
not. ad prooem.

ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν] γῆν pro
τὴν recte reduxit Wesselingius fir-
mavitque aliis locis, ubi eodem
modo γῆν additum legimus: I, 173.
IV, 12. VI, 8. VII, 42. Et suffra-
gantur meliores libri. — βοηθεῦ-
σαν ob formam Ionicam citat Gre-
gor. Corinth. de dialect. Ion. §. 60.
p. 469 ed. Schaef. — Hoc ex loco
orationis argumentum sumsisse Li-
banium (t. I. pag. 189) notant inter-
pretes. Ad ea, quae de legatis Tro-
iam missis hic produntur, conf.
quae de Ulixē atque Menelao ad
Troianos missis de repetenda He-
lena leguntur in Iliad. III, 205 seqq.

δίκας αἰτέειν] Conf. I, 2. 3, ubi
eadem locutio. — Μὲν ad verba
μὴ μὲν ἔχειν confer Gregor. Co-
rinth. de dial. Ion. §. 62 ibiq.

καὶ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἃ Πρωτεύς ὁ Αἰγύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὲ ἐπολιόρκεον, ἐς ὃ ἐξεῖλον. ἐλοῦσι δὲ τὸ τειχος ὥς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω δὲ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες αὐτὸν Μενέλεων ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. 119' Ἀπικόμενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀναπλώσας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀληθείην τῶν πρηγμάτων, καὶ ξεινίων ἤντησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαθία κακῶν ἀπέλαβε, πρὸς δὲ καὶ ἑωυτοῦ χρήματα πάντα. Τυχὼν μέντοι τούτων ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ ἄδικος ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὠρμημένον αὐτὸν ἴσχον ἄπλοιοι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν 158 τοιοῦτο ἦν, ἐπιτεχνάται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο

Koen. pag. 471 et Valcken. not. ad III, 99. Vid. quoque I, 68 et I, 196 ibique nott.

δίκας ὑπέχειν, ἃ Πρωτεύς — ἔχει] Subaud. τούτων, ἃ Πρ. ἔχει. Struve in Specim. I. dial. Herod. p. 21 seq. scribi iubet τῶν pro α, ut in similibus locis V, 106. VII, 5. IX, 58. 94 inveniatur. Nam in genitivo pluralis neglectam hanc attractionem reperi negat. Inde τῶν receperunt Dindorf et Dietsch: quam correctionem haud necessariam esse recte mihi contendere videtur Eltz in Quaest. Herodd. fascic. II. (in Jahrb. f. Philolog. etc. Suppl. IX. p. 329.), qui hanc verborum sententiam esse ponit: „non aequum esse (dixerunt), semet ipsos eas opes praestare, quas Proteus, rex Aegyptius teneret.“ Idem vero pro α reponi vult τὰ, quod Herodoti dialectus flagitet; tu conf. II, 113. 116; ad structuram ipsam apte affert Herodoti locum VII, 16, 2. Caeterum αὐτοὶ h. l. Noster scripsit immemor fere eorum, quae supra oratione obliqua usus scripserat τοὺς Τευκροὺς λέγειν, ad quos sane spectat αὐτοὶ, minime mutandum in αὐτοὺς, cum Graeci, ut recte docuit Struve Opuscul. II. p. 121, huic structurae per nominativum ita assuefacti fuerint, ut vel ibi adhiberent, ubi proprie eius locus non esset. Tu

conf. similes locos II, 141. 162 et quae ad I, 56 init. de simili structura monuimus. Unde satis patet, quid iudicandum sit de Benedicti coniectura (Actt. semin. reg. Lips. II. p. 290) scribentis αὐτοῖς, scil. Ἕλλησι. — In seqq. ἐς ὃ (donec, dum) pro ἕως οὐ ex hoc loco laudat Gregor. Cor. I. l. §. 63. Tu vid. ad I, 67 et II, 116 not. II, 157.

CAP. CXIX.

εἰπας] De forma conf. I, 22. 49 ibiq. not.

ξεινίων ἤντησε μεγάλων] i. e. magna dona hospitalia nactus est s. insignibus donis hospitalibus exceptus est. De structura verbi ἀντῶν vid. Matthiae Gr. Gr. pag. 636; ξείνια quid sint, monuimus ad II, 107.

καὶ Ἑλένην — ἀπέλαβε] Cf. quae Eustathius adscripsit, a Cr. laudatus, ad Odyss. IV, 227 seqq. p. 164 seq. ed. Basil. coll. p. 151, 39 ibid. Et pertinet huc Stesichori quoque narratio de Helena a Proteo capta atque retenta apud scholiast. Aristid. pag. 56 ed. Frommel., cuius loci iam supra meminimus. Nam, ut monet Wesselingius, valde inter veteres disceptatum, Helena Troiamne ab Alexandro fuerit asportata an in Aegyptum.

ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν] ἐπὶ πολλὸν est diu, ut

παιδιά ἀνδρῶν ἐπιχωρίων ἔντομά σφρα ἐποίησε. μετὰ δὲ, ὥς ἐπ' αὐστὸς ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισηθεὶς τε καὶ διωκόμενος οἶχετο φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ ἐνθεῦτεν δὲ ὅκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγυπτίοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπίστασθαι, τὰ δὲ παρ' ἐωντοῖσι γενόμενα ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ 120 ἱρέες ἔλεγον· ἐγὼ δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ

ἐπὶ πολὺ apud Xenophont. Ephes., ubi vid. Locell. pag. 146. Infra II, 133: ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν. Add. II, 154. Est autem Herodoti sententia: adversis ventis longiorem moram fuisse interpositam.

ἔντομά σφρα ἐποίησε] ἔντομα, sc. σφάγια, proprie dicuntur victimae Manibus atque Diis inferis mactatae, observante schol. ad Apollon. Rhod. I, 587 atque Eustathio ad Odys. λ'. p. 416 Bas. p. 1671 Rom. Hoc vero loco et infra VII, 191 sunt victimae placandis ventis caesae, coll. Arrian. Indic. 20. Nec aliter apud Virgil. Aen. II, 116 seqq.:

Sanguine placatis ventos et virgine caesa,

Sanguine quaerendi redivit. —

Addunt denique his interpretes Plutarchi locum, qui huc spectat, de malign. Herod. p. 857 B. Quod ad humana sacrificia attinet, nonnulla disputavimus ad II, 45. Inter Graecos olim talia sacra humana, tanquam piacula diis placandis oblata, haud inusitata fuisse multa monstrant exempla, quae attulit E. ab Lasaulx: Classische Studien d. Alterth. p. 246 seq., ubi nec nostrum locum neglectum invenies.

ὥς ἐπ' αὐστὸς ἐγένετο] i. e. ubi compertum est, eum (Menelaum) hoc perpetrasset. De voce ἐπ' αὐστὸς conf. Nostrum III, 15. VI, 74. VII, 146. VIII, 128. Glossa Herodotea ad III, 15 explicat φανερός. Conf. etiam Antonin. Liber. 34. p. 45 ed. Koch, Gregor. Corinth. de dialect. pag. 530 seq.

ἐπὶ Λιβύης] i. e. Libyam versus,

usu satis noto, de quo iam monitum. Et firmant hanc lectionem libri omnes, nisi quod apud Plutarch. l. l. exstat ἐπὶ ἐπὶ Λιβύης, unde Valckenarius in Herodoto ἐπὶ Λιβύης legendum censuit. Quae lectio sine ulla causa a Reizio et Schaefero recepta est. Conf. etiam Bredov. p. 114. Mox ὅκου Noster scripsit, ubi exspectabas ὅκοι; sed vid. Kuehner. Gr. Gr. §. 622. not. 2. — In fine capitis ad ἱστορίῃσι conf. II, 118 ibiq. not.

CAP. CXX.

ἐγὼ δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι κ. τ. λ.] Conf. supra I, 3. Est vero gravissimum huius capituli argumentum binis de causis: tum quod insigne Herodoti studium aperit veri reperiendi, tum quod, quam ipse historiae pater Homero et cyclicis poetis fidem tribuerit, egregie declarare videtur. Ut enim nequaquam pro veris habuit, quaecunque illi poetae cecinerant, ita nec omnem historiae fidem iis denegare voluit. Quod vero Dahlmannus (Herod. p. 101) Herodotum pronuntiat de rebus Troianis nil fere praeter ipsam Troiae expugnationem credidisse verumque habuisse, id unde cognoverit ille, nescio equidem. Dubiam potius illorum poetarum fidem Herodoto visam fuisse, si ad historiam eos revocaveris, colligere mihi posse videor ex verbis: εἰ γὰρ τι τοῖσι ἐποποιόισι χρεώμενον λέγειν, ubi Homerum et Cypriorum atque cyclicorum carminum auctores eum intellexisse credam. — Ad reliqua Cr. conferri vult Tzetz. in Lycophron. vs. 820 seq. p. 810 ed. Mueller.

αὐτὸς προστίθεμαι, τὰδε ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ, ἀποδοθῆναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἑλλήσι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβὴς ἦν ὁ Πριάμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικέη. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὁκοτε συμμίσγοιεν τοῖσι Ἑλλήσι, ἀπώλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν καίδων, μάχης γινομένης, ἀπέθνησκον, εἰ χρή τι τοῖσι ἐκποιοῖσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμβαινόντων ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος συνοικέεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι, μέλλοντά γε δὴ τῶν παρεόντων

τὰδε ἐπιλεγόμενος] id est: haec reputans tecum, cogitans. Conf. I, 78. Mox pro ἄκοντος, quod omnes tenent libri scripti, Bredov. p. 192 reponi iussit ἀέκοντος, quod recentt. edd. receperunt. — Ad συνοικεῖν in seqq. conf. I, 91. 93. 37. 173 etc.

εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίνωσκον] Herodoteae argumentationis, quae h. l. incipit, hic fere sensus: „Si vero primis sanequam temporibus Troianis (Priamo eiusque cognatis) placuisset, Helenam retinere nec Graecis deposcentibus reddere, tamen postea, cum multis belli calamitatibus se pressos magnaue suorum strage afflictos vidissent, vix dubium, quin Helenam Graecis reddidissent, ipseque Priamus, si Helenam in matrimonium duxisset, eam redditurus fuisset, qua se suosque belli calamitatibus liberaret.“ Quando enim hoc ipso rex domusque regiae princeps fecisset, multo magis consentaneum, in regis filio, et quidem eo, ad quem vel mortuo patre minime deventurum esset regnum, hoc idem fieri.

εἰ δέ τοι καὶ — ἐγίνωσκον] scil. ὁ Πριάμος καὶ οἱ προσήκοντες αὐτῷ. — ἐν πρώτοις χρόνοις refer ad primos belli annos, quod Graeci ob Helenam raptam contra Troianos suscepunt.

ἐπεὶ πολλοὶ μὲν κ. τ. λ.] Haec verba per parenthesin quasi accipienda sunt dilatam usque ad verba χρεώμενον λέγειν inclus., ubi oratio denuo assumitur verbis: τούτων δὲ τοιούτων συμβαινόντων, quibus ea omnia comprehenduntur, quae in parenthesi prolata sunt. Quare haud male addidit particulam δὲ, post parenthesin eamque longiorem inferri solitam.

ὁκοτε συμμίσγοιεν τοῖσι Ἑλλήσι] συμμικνύναι, cum hoste congregi, ut I, 127. 166 etc. — In seqq. formulam: οὐκ ἔστι ὅτε οὐ cultiorem dicit Wesseling. Schweigh. in Lex. Herod. s. v. ὅτε eius sensum ita exponit: „Non est (vel: non fuit), cum non etc., id est: nunquam non: semper quoties factum proelium est etc.“ Locutione δύο ἢ τρεῖς multitudinem quandam declarari, quam eandem verba addita καὶ ἔτι πλείους vel magis h. l. extollunt, recte admonuit Nitzsch. Melett. de histor. Hom. fasc. II. p. 18 not. et ad Odyss. XII, 154. p. 390. Inde etiam explicandum καὶ δις καὶ τρις, quod legitur apud Nostrum II, 121. §. 2. Reliqui vero πλείους, a Dietschio, auctore Bredovio mutatum in πλείους, a Dindorfio in πλείυνες; tu cf. nott. ad I, 167. — ἔλπομαι est: puto, existimo, ut I, 65. II, 11. 26 etc. — Ad οὐ μὲν οὐδὲ conf. nott. ad II, 49.

κακῶν ἀπαλλαγῆσθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιλιτῆ ἐς Ἀλέξανδρον περιήτε, ὥστε, γέροντος Πριάμου ἑόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγματα εἶναι· ἀλλὰ Ἐκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκείνου μᾶλλον ἔων, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος παραλάμψεσθαι· τὸν οὐ προσῆκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμβαινόντων ἰδέη τε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι Τρωσί. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθείην ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὥς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου 159 παρασκευάζοντος, ὅπως πανωλεθρῆν ἀπολόμενοι καταφανὲς τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλοι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν· καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκέει, εἴρηται.

Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλιτῆν Ῥαμφίνιτον ἔλεγον, 121

ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγματα εἶναι] Bene Schweighauserus: *ut rerum summa penes illum foret*. Nam πρήγματα indicat imperium, rerum summam. Conf. nott. ad Plutarchi Flamin. p. 119. De usu praepositionis ἐπὶ in locutione: ἐπ' ἐκείνῳ monuit Fischer. ad Weller. III, b. p. 235. — In seqq. ἀνὴρ sensu eminenti accipiendum, de quo cf. VII, 210 ibique Valcken. Mox reliqui ἐπιτρέπειν, quod in ἐπιτρέπειν commutari volunt; sed vid. nott. ad I, 98.

τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος, ὅπως πανωλεθρῆν κ. τ. λ.] Pertinent huc ea, quae ad I, 32 disputavimus de ea Nostri sententia, qua homines superbos arrogantesque a diis deiici alto gradu atque everti statuebat. Neque Nemesis illa, quae prava facinora atque impia sibi puniendi sumit, cuiquam parcit, nec ullo modo remittit, cum homines immissis calamitatibus ad modestam et honestam vitam perducere et ab eo, quidquid nefas est, detertere velit. Hanc vero vindictam quasi divinam historiis suis ut commonstraret, propositum habuit pater historiae, indeque etiam Troiani belli mala atque calamitates repetit, divinitus immissas Troianis ob priora delicta atque peccata. Conf. Jaeger. Disputt. Herod. pag. 45

HERODOT. I.

et quae supra ad II, 115 adnotavimus. Nam fuerunt, qui plane aliter traderent bellumque Troianum dicerent frequentiae hominum exonerandae causa a diis confiatum esse; id quod ad philosophorum quoque scholas transiit. Vid. schol. ad Iliad. I, 5. Euripid. Helen. 30 seqq. Strab. IV. pag. 279 A. p. 183 D et Chrysippi fragm. apud Plutarch. Mor. II. p. 1049 B. 1052 (Baguet. comment. de Chrysipp. Lovan. 1822. p. 208). Sed haec displicuerunt patri historiae, qui alio modo Troianorum mala explicanda censuit. Atque simili modo Stasinum in Cyprii carminibus ex Helena abducta, quod ius gravissime fuerit violatum, calamitates Troianas repetivisse, eandemque etiam aliorum poetarum, Alcmanis, Bacchylidis, Aeschyli, sententiam fuisse admonet Welcker: Der Epische Cycl. II. p. 159. — Coniunctivum ποιήσωσι, praecedente vocula ὅπως, iure h. l. non sollicitarunt editores, explicandum illum quidem secundum ea, quae exposuit Baumelein: Griech. Mod. p. 113 seqq. Et conf. quoque Kuehner. Gr. Gr. §. 777. Itaque nolui recipere ποιήσουσι, quod reponi vult Cobet.

CAP. CXXI.

τὴν βασιλιτῆν Ῥαμφίνιτον ἔλε-

ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου, ἀντίους δὲ τῶν προπυλαίων ἐστήσε ἀνδριάντας δύο, ἑόντας τὸ μέγαθος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων, τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν πρὸς βορέῳ ἐστειῶτα καλέουσι θέρος, τὸν δὲ πρὸς νότον χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι θέρος, τοῦτον μὲν προσκυνέουσιν τε καὶ εὖ ποιέουσι, τὸν δὲ χειμῶνα καλέμενον

γον] Cum Herodoto consentit Diodorus I, 62. Hoc enim auctore Proteum regno vitae defunctum excepit *Remphis* (ita eum appellat) filius, parsimonia adeoque avaritia illustrior quam rebus praeclare gestis. Regnare ille coepit inde ab anno 1244 a. Chr. n., ut statuit Larcherus Chronolog. d'Herod. t. VII. pag. 99 seq. 583. Quae apud Tacitum Annal. II, 60 de *Ramse*, Aegyptio rege, eiusque expeditionibus enarrantur, non in *Rhampsinitum* Herodoti, sed in Sesostri cadere supra ad II, 102 vidimus. Hic vero sive Rhampsinitus sive Remphis, qui Proteum regnantem excepit, ultimum undevicesimae dynastiae regem, ut ad II, 112 vidimus, primus utique rex vicesimae dynastiae esse debet, qui e Lepsi calculis anno 1277 a. Chr. n. ad regnum accessit. Nomen huius regis et reliquorum huius dynastiae regum apud Manethonem haud indicatur, in ipsis monumentis, in quibus haud infrequens eorum mentio, omnes nomine *Ramsis* declarantur, teste Rosselin. Mon. stor. II. p. 44 seq. Itaque *tertium* huius nominis regem constituit Lepsius (Chronolog. d. Aegypt. I. p. 299 seq.), ita discernendum a *secundo* Ramse s. Sesostri Magno, de quo supra ad II, 102 vid. nott.; unde apud Diodorum l. l. pro *Ῥέμφις* scribendum *Ῥέμψις* eodem viro docto auctore. Hunc regem rebus gestis excelluisse ipsa testantur monumenta: in parietibus templi apud Medinat-Abu, in ipsis igitur Thebis, imaginibus repraesentantur, quae ille peregit. Alii Rhampsinitum ad Ramsem *quintum* referunt, cum Ramses tertius ad Proteum, quem Herodotus vocat, pertinere videatur: vid. Brugsch: Reisebe-

richt. aus Aegypt. p. 75 seq. et conf. nott. ad II, 112.

τὰ προπύλαια — τοῦ Ἡφαιστείου] Vid. II, 101 coll. II, 99 ibiq. nott. τὸ μέγαθος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων] Gaisford. et Schweigh. ex Aldina revocaverant *εἴκοσι*; equidem e melioribus codd. cum Bekkero et reliquis edd. rescipsi et h. l. et II, 124. 130. 175. 176 *εἴκοσι*, quod unum in Herodoto ferri posse monstravit Bredov. p. 45. Atque iam antea acerrimus defensor exstitit H. Apetzius in not. ad h. l. Quae enim apud Herodotum inveniuntur formae *εἴκοσι*, *ἥλιος*, *ἔσαν*, *κάτς* ac similes, ad nimiam Grammaticorum sedulitatem refert, qui id praecipue sectati fuerint, ut Musae Herodoti mulierum Ionicarum more pretiosis indutae vestibus incederent. Quare haec omnia expungi debere, quae ex parte etiam e versibus, quos Herodotus historiis inseruerit, in textum irrepserint. Tu conf. II, 122. 130. 134. Sed de his omnibus nunc ita disseruit Bredov., ut vix quidquam addi queat. Herodotum autem quamquam in quibusdam formis sibi non prorsus constare, sed promiscue modo Ionicas modo vulgares formas adhibere exploratum habemus, tamen in aliis quid secutus sit, optimos quosque codices consentientes ferme qui reperiuntur satis docere arbitramur, indeque cautum editorem nihil aliud agere posse, nisi ut horum ipsorum auctoritatem, quae etiam plerumque cum ipsis grammaticorum praeceptis congruat, sequatur. τοῦτον μὲν προσκυνέουσιν τε] Nota μὲν repetitum, cum antea iam esset καὶ τὸν (i. e. ὅν) μὲν καλέουσι θέρος. De quo cf. nott. ad II, 112. De verbo *προσκυνεῖν* diximus ad II, 80. — In iis, quae

τὰ ἔμπαλιν τούτων ἔρδουσι. Πλοῦτον δὲ τούτῳ τῷ βασιλείῃ¹ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν ὕστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέσθαι, οὐδ' ἐγγὺς ἔλθειν. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφαλείῃ τὰ χρήματα θησανοῖν οἰκοδομέσθαι οἰκῆμα λίθινον, τοῦ τῶν τοίχων ἓνα ἐς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίης ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλεύοντα

proxime antecedunt, verba τὸν μὲν πρὸς βορῶν ἑστειῶτα interpretor: *eum colossus, qui ita collocatus est, ut (e meridie scil.) septentrionem versus spectet*; τὸν δὲ πρὸς νότον: *eum, qui (e septentrione) meridiem versus spectat*; ubi in structura ita Noster variavit, ut praepositioni πρὸς modo genitivum modo accusativum adiungeret, ut I, 201. II, 99. 149 etc. coll. I, 84. II, 101. IV, 122 etc. Aequabunt autem hi colossi (si ad nostras mensuras revocaveris) magnitudine pedes triginta sex et dimidium alterius pedis. De utriusque colossi significatione quae hic leguntur, ea si vere tradita sunt, vix alio spectare poterunt, atque reliqua de Rhampsinito quae mox traduntur, de quibus vid. nott. ad II, 122 et in Excursu ad h. l. Nam vel his colossis declarari putem vices illas in omni rerum natura obvias, ut vitae et mortis, ita lucis et tenebrarum etc. ac potissimum terrae verno aestivoque anni tempore florentis omniaque ad hominum vitam sustentandam procreantis, sed hiemali tempore sterilis atque infructuosae, tota fere natura exstincta atque emortua: quae ipsae tempestatum vices cum bonis et malis geniis sive diis significantur, inde h. l., ubi in Aegyptiorum rebus versamur, *Osiridem* altero, *Typhonem* altero colosso expressum fuisse, statuas licet. Conferri quoque poterit Seyffarth: Beiträge z. Kenntniss. d. alt. Aegypt. II. p. 124.

§. 1.

Πλοῦτον — ἀργύρου μέγαν] sc. ἔλεγον οἱ ἱερεῖς. Ad locutionem laudant Anacr. XXIII, 1, ubi est πλοῦτος χρυσοῦ. Sordidam regis huius avaritiam notat quoque Dio-

dor. I, 62, qui eum tantam pecuniae copiam reliquias scribit, quantum regum ante ipsum nemo; argenti enim et auri talenta quadringenties mille illum coegisse. Id vero ipsum haud scio an in causa fuerit, cur quae mox enarratur fabula, ad Rhampsinitum potius quam ad ulium alium regem referatur. — De ipsa fabula, quae deinceps narratur, vide Excursum.

οὐδένα τῶν ὕστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων] Noli invitis libris emendare ἐπιτραφέντων, sc. τῇ ἀρχῇ, ut I, 7, ubi vid. not. Nam ἐπιτραφέντων (a verbo ἐπιτρέφω) idem fere est atque ἐπιγενομένων, i. e. postea natorum, succedentium. Verbum ἐπιτρέφεσθαι supra iam invenimus I, 123. Add. IV, 3. — Mox ad verbum θησανοῖν confer ad II, 86 disputata; οἰκοδομέσθαι est aedificandum curare, ut ποιεῖσθαι supra II, 100. Pro ἀσφαλείῃ, Bredovium secutus p. 186.

τοῦ τῶν τοίχων ἓνα ἐς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίης ἔχειν] i. e. „cuius (aedificii) cum unus paries extrorsum spectaret.“ Ita Schweighauser; ubi neglexit verba τῆς οἰκίης, quae ad regis opinor palatium pertinent, ubi exstructa fuit ista camera. Quamquam enim supra I, 17 οἰκῆματα easdem domus dicit Noster, quas οἰκίας, tamen aliis locis discernere videtur ita, ut οἰκῆμα de aedicula s. camera aut conclavi adhibeat, ut II, 86. 100. 148. I. 164. 179. Ac talem cameram s. aediculam palatio adiectam h. quoque l. intelligere malim. Ex qua vocis significatione eum quoque usum repetere licet, de quo ad II, 121. §. 5 notabimus. Larcherus reddit: „dont un

τάδε μηχανᾶσθαι· τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἓνα ἐξαιρετὸν εἶναι ἐκ τοῦ τοίχου ῥηιδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπὸ ενός. ὥς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλέα θησαυρίσαι τὰ χρημάτα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιτόντος τὸν οἰκοδόμον, περὶ τελευταίην τοῦ βίου ἔοντα, ἀνακαλέσασθαι τοὺς παῖδας (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο), τοῖτοισι δὲ ἀπηγγέσθαι, ὥς ἐκείνων προορέων, ὅπως βίον ἄφθονον ἔχωσι, τεχνάσαιο οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλέως. σαφέως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα, ὥς ταῦτα διαφυλάσσοντες ταμίαι τῶν βασιλέως χρημάτων ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευταῖσαι τὸν βίον, τοὺς δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργον ἔχεσθαι· ἐπελθόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτὸς καὶ τὸν λίθον ἐπὶ τῷ οἰκοδομήματι ἀνευρόντας ῥηιδίως μεταχειρίσασθαι καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξε-
 2 νείκασθαι. Ὡς δὲ τυχεῖν τὸν βασιλέα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θωυμάσαι ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖν τὰ ἀγγῆα, οὐκ ἔχειν 160 δὲ, ὅν τινα ἐπαιτιᾶται, τῶν τε σημάτων ἔοντων σώων καὶ

des murs étoit hors de l'enceinte du palais;“ ad sensum haud male. Recentior Gallus interpres, in aliis accuratior, hunc locum prorsus neglexit. Quo melius Italus haec interpretatus est: „— *se' edificare una camera di pietra, della quale uno de' muri riferiva alla porta esterna della casa.*“ — ἔχειν εἰς τι invenimus I., 180. 191, ubi vid.; τὸν δὲ ἐργαζόμενον in seqq. intelligit opificem, cui munus exstruendae camerae a rege fuit demandatum. Eundem paulo infra dicit οἰκοδόμον, *architectum*, vocabulo probo et perperam a Grammaticis damnato. Vid. Creuzer. ad Plotin. p. 185, qui nunc addit Lobeck. ad Phrynich. p. 487 seq. in not. Huius architecti quod h. l. exhibetur singulare, quod excogitaverit, artificium, id ad communem quendam aedificiorum struendorum morem referre indeque fabulae Herodoteae sensum repetere vult Hamilton Research. in Asia min. II. p. 44. — Ad verba καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπὸ ενός conferas Nitzsch. ad II, 120 laudatum, qui hac formula dicendi paucitatem vel sum-

mam declarari admonuit, aliis exemplis allatis.

τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλέως] βασιλέως cum Gaisford. reposui. Vulgo βασιλῆος, ut infra §. 5. Ad verba περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου Cr. confert. Ilgen. ad hymn. Homer. pag. 304.

δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ] τὰ μέτρα, *mensuras*, consulto Nostrum scripsisse putat Schweighaeuserus, scil. non solum ipsius lapidis mensuram, sed mensuram distantiarum ab imo aedificio et ab utroque latere.

οὐκ ἐς μακρὴν ἔργον ἔχεσθαι] ἐς μακρὴν iure praetulit Schweigh. vulgato: ἐς μακρόν; ad illud vulgo supplent ὦραν. Vid. Lambert. Bos. de ellipsis. pag. 576 seq. coll. Viger. de idiotism. pag. 516 et cf. Herodot. V, 108. Hinc οὐκ ἐς μακρὴν verti poterit paulo post. ἔργον ἔχεσθαι, *admove manu, accedere ad aliquid*, non sine studio ac festinatione, satis illustratum ab Hoo-geveen ad Viger. p. 255 seq. Vid. Herod. VIII, 11. IX, 102. In seqq. reliqui καταδεῖν; cf. nott. ad Herodot. prooem.

τοῦ οἰκήματος κεκληγμένου. ὥς δὲ αὐτῷ καὶ δις καὶ τρις ἀνορίζαντι αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα (τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κερατίζοντας), ποιῆσαι μιν τάδε· πάγας προστάξει ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας περὶ τὰ ἀγγήια, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν, στήσαι. τῶν δὲ φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ, ἐλθόντων, καὶ ἐνδύντος τοῦ ἑτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγρος προσῆλθε, ἰδέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι· ὥς δὲ γινῶναι αὐτὸν, ἐν οἷῳ κακῷ ἦν, ἰδέως καλέειν τὸν ἀδελφεόν, καὶ δηλοῦν αὐτῷ τὰ παρεόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην ἐσθύντα ἀποταμεῖν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ὅπως μὴ αὐτὸς ὀφθεῖς καὶ γνωρισθεῖς, ὃς εἴη, προσαπολέσῃ καὶ ἐκείνον. τῷ δὲ δόξαι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πεισθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν

§. 2.

τοῦ οἰκήματος κεκληγμένου] κεκληγμένου dedi Bredovium p. 177 secutus, quem eundem recentt. edd. secuti sunt; vulgo κεκλεισμένον, quod aequae ac κεκλεισμένου librorum scriptorum complurium auctoritate nititur neque vero Herodoteum esse videtur. Nec magis probandum κατακεκλεισμένου, quod vett. edd. praebent. Ad loci argumentum apte monet Wilkinson. Manners. etc. II. p. 111, in Aegyptiorum monumentis conspici domus obice clausas maioremque in securitatem addi subinde sigillum („occasionally sealed with a mass of clay“) ipseque exhibet fores aliquot ita clausas obice. σημαντηριον eodem sensu adhibuit de sigillo Euripid. Iphigen. Taur. 1372, σημαντηριον Aeschylus dixit in Agamemn. 592. Ad verba καὶ δις καὶ τρις (i. e. iterum atque iterum, saepius) conf. supra nott. ad II, 120.

οὐκ ἀνιέναι κερατίζοντας] Participii usum post ἀνιέναι satis commonstrant, quae Matth. p. 1081 disputat. Et conf. quoque II, 113.

πάγας — στήσαι] Eadem locutione utuntur, qui similes fabellas Graece scripserunt, Pausanias IX, 37, ubi conf. Siebelis p. 126, et Charax in schol. ad Aristoph. Nub. 504. — In seqq. cum Gaisf. edidi: ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ, cum vulgo

esset: ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ. Quod mox Herodoto est τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι, id Characi est παγίσι περιπεσεῖν; Pausanias vero scribit: Agamedem ὁ δεσμὸς κατεῖχε. — ἀποταμεῖν e Florentino libro recepi pro ἀποτάμειν, quod olim ipse cum Gaisfordio dederam. Cf. etiam II, 139 ibique nott.

ὅπως μὴ — προσαπολέσῃ] Reliquimus e Florentino cod. aliiisque προσαπολέσῃ, mutandum in προσαπολέσει ex canone Davisiano, cui hoc loco etiam libri quidam suffragantur. Sed monet Matthiae (Gr. Gr. p. 909), si futurum esset restituendum, reponi debere προσαπολέει, quod quamquam nullo in libro scripto reperitur, reponi tamen vult Bredov. p. 340, quem ipsum sequuntur Dindorf et Dietsch. Mihi nec hoc loco nec supra II, 120 fin. (ὅπως — ποιήσῃ) mutandum videtur; neque huc referri velim, quod I, 112 fin. legitur ἀπολέει.

γνωρισθεῖς, ὃς εἴη] i. e. agnitus quis esset. Ubi ὃς pro interrogativo pronomine accipere licet; conf. Matth. Gr. Graec. pag. 907. §. 485.

τῷ δὲ δόξαι εὖ λέγειν] In uno libro est δόξαν, quod si verum esset, eodem modo positum foret, quo II, 148. Eurip. Suppl. 129. Heraclid. 187, quos locos affert Wesselingius. Sed vetat sequens καὶ ποιῆσαι, ut bene monet Schweigh.

λίθον ἀπιέναι ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ.
 3 Ὡς δὲ ἡμέρη ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλέα ἐς τὸ οἶκημα
 ἐκπεπληγχοί, ὀρέοντα τὸ σῶμα τοῦ φωρὸς ἐν τῇ πάγῃ ἄνευ
 τῆς κεφαλῆς ἔδον, τὸ δὲ οἶκημα ἄσινες καὶ οὔτε ἐσοδὸν οὔτε
 ἐκδυσιν οὐδεμίαν ἔχον. ἀπορεύμενον δὲ μιν τάδε ποιῆσαι·
 τοῦ φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τείχεος κατακρεμάσαι, φυλά-
 κους δὲ αὐτοῦ καταστήσαντα ἐντείλασθαι σφι, τὸν ἂν ἰδων-
 ται ἀποκλύσαντα ἢ κατοικτισάμενον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς
 ἑωυτόν. ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκνος τὴν μητέρα δεινῶς
 φέρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιευμένην
 προστάσσειν αὐτῇ, ὅτεφ' τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι, ὅπως
 τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιεῖ· εἰ δὲ τούτων ἀμελή-
 σει, διαπειλέειν αὐτήν, ὥς ἐλθοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα μνηύ-
 4 σει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ
 μήτηρ τοῦ περιέοντος παιδὸς, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτήν λέγων
 οὐκ ἔπειθε, ἐπιτεχνήσασθαι τοιάδε μιν. ὄνους κατασκευασά-
 μενον, καὶ ἄσκους πλῆσαντα οἴνου, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων,
 καὶ ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὥς δὲ κατὰ τοὺς φυλάσσοντας ἦν
 τὸν κρεμάμενον νέκυν, ἐπισπᾶσαντα τῶν ἄσκων δύο ἢ τρεῖς
 ποδεῶνας αὐτὸν λύνειν ἀπαμμένους. ὥς δὲ ἔβρεε ὁ οἶνος, τὴν

§. 3.

ἐκδυσιν οὐδεμίαν ἔχον] οὐδεμίαν
 cum Gaisf. reposui pro οὐδεμίαν.
 κατὰ τοῦ τείχεος κατακρεμάσαι]
 i. e. ex muro suspendisse. De usu
 praepositionis κατὰ monitum hoc
 loco allato in Fischeri Animadverss.
 ad Weller. Gr. Gr. III, b. pag. 177.
 Vid. Herod. VIII, 53, ubi vel κάτω
 additur, et conf. II, 39 ibique ad-
 notatt. — Mox ἐντείλασθαι σφι
 edidimus cum Gaisf. pro vulg. ἐντ.
 σφισι.

τὴν μητέρα δεινῶς φέρειν] Moe-
 rorem matris inde explico, quod
 filii cadaver, non rite conditum ac
 sepultum, ut Aegyptiorum postula-
 bat religio (II, 85 seqq.), remansit
 neque inde ad inferorum incolas
 admitti ipse filius poterat.

§. 4.

ὥς δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο
 ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παιδὸς]
 Immerito verba: ἡ μήτηρ τοῦ πε-

ριέοντος παιδὸς Wesselingio aliis-
 que suspecta sunt visa. Neque enim
 subiecti in proxima orationis parte
 subita mutatio nos offendere debet
 (nam ad καὶ πολλὰ — λέγων οὐκ
 ἔπειθε suppl. ὁ παῖς), quippe quae,
 omisso pronomine, vel serioris ae-
 tatis scriptoribus haud est insolita.
 Vid. quae in Creuzeri Melett. III.
 pag. 36 disputavi. Neque locutio
 χαλεπῶς λαμβάνεσθαι habet, quod
 nos offendat; est enim interprete
 Schweighaensero: *aspere incessere*,
premere. Conf. Dion. Cass. LIV, 21.
 Plat. de Legg. I. p. 637.

ὥς δὲ κατὰ τοὺς φυλάσσοντας
 ἦν] i. e. cum eo loco esset, ubi illi
 erant, qui cadaver custodiebant.
 Ubi nota usum praepositionis κατὰ
 (prope, iuxta, ad), de quo plura
 Fischerus ad Weller. III, b. pag.
 183. 187.

τῶν ἄσκων — ἀπαμμένους] i. e.
 utrium duos vel tres petiolos *suspen-*
sos (s. pendulos) solvisse. ποδεῶν
 est utrisque petiolos s. prominens pars

κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα βοῶντα, ὥς οὐκ ἔχοντα, πρὸς ὁκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον τράπηται. τοὺς δὲ φυλάκους, ὥς ἰδεῖν πολὺν ῥέοντα τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν ἀγγήτα 161 ἔχοντας, καὶ τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν ἐν κέρδει ποι-
ευμένους· τὸν δὲ διαλοιδορέσθαι πᾶσι ὀργὴν προσποιεύμε-
νον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν φυλάκων, χρόνῳ πρηϋ-
νεσθαι προσποιέσθαι καὶ ὑπλέσθαι τῆς ὀργῆς· τέλος δὲ ἐξε-
λάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ καὶ κατασκευάζειν. ὥς δὲ
λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι, καὶ τινα καὶ σκαῶπαί μιν καὶ ἐς
γέλωτα προαγαγέσθαι, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκῶν ἕνα· τοὺς
δὲ αὐτοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέεσθαι,
καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν μέιναν-
τα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ καὶ καταμεῖναι. ὥς δὲ
μιν παρὰ τὴν πόσιν φιλοφρόνως ἡσπάζοντο, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι
καὶ ἄλλον τῶν ἀσκῶν. δαφιλέει δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς
φυλάκους ὑπερμεθυσθῆναι, καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου,
αὐτοῦ, ἐνθάπερ ἔπινον, κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὥς πρόσω
τῆς νυκτὸς, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλῦσαι, καὶ τῶν φυ-
λάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηγίδας, ἐπι-

(ὁ τοῦ ἀσκού προέχει, ut ait schol. ad Eurip. Med. 679), lacinia pendula, e qua liquor emittitur. Conf. etiam Schol. ad Aristoph. Vesp. 670. Alio sensu de regionis lacinia s. extrema parte occurrit VIII, 31. — Utres per Aegyptum haud inusitatos fuisse, licet vulgo, postera potissimum aetate, amphoris uterentur, docet Wilkinson. Manners etc. II. p. 158 seq. 364 seq.

τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι] Conf. II, 61 et ad verba ἐν κέρδει ποιευ-
μένους (i. e. lucro sibi apponere, in lucro sibi ponere) I, 118. In seqq. pro πολὺν Bredov. p. 36 rescribi vult πολλόν; sed cf. II, 106 ibiq. nott. τὸν δὲ διαλοιδορέεσθαι πᾶσι] De structura verbi cum dativo vid. Matthiae Gr. Gr. §. 383. not. 2. pag. 705. προσποιέεσθαι in seqq. est *simulare*, significatione satis nota. De παραμυθεῖσθαι (*consolari*, *mitigare*, *lenire verbis*) vid. ad Plutarch. Alcib. pag. 129 seq. χρόνῳ est *postea*, *tempore aliquo elapso*, ut I, 80. 171. 175.

ὑπλέεσθαι τῆς ὀργῆς] Conf. I, 156. IV, 181. — In seqq. *retinui* πλείους, Bredovio auctore in πλέ-
ους mutandum: sed vid. nott. ad II, 120. Ad κατασκευάζειν intel-
lig. τοὺς ὄνους, i. e. *asinus denuo instruere* ad onera bene ferenda.

καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέσθαι] i. e. *permovisse ad risum*, *risum elicuisse*, ubi medii verbi usum pro activo attigit Matth. Gr. Gr. pag. 935. Ad verbi significationem conf. Pausan. IX, 5. 8 et Vit. Homeri 21; quos locos laudat Wesseling.

ὥσπερ εἶχον] i. e. *nullo delectu*, *prout se habebant*. Cr. confert Wyttenbachium ad Plutarch. Moral. I, 2. pag. 936. Tu conf. supra I, 24 ibiq. not.

παρὰ τὴν πόσιν] i. e. *inter potandum*. Eodem modo παρὰ πότον in Plutarchi Flamin. 17, ubi cf. nott. p. 120. — In seqq. ad verba ὥς πρόσω ἦν τῆς νυκτὸς cf. IX, 44 ibique nott.

καὶ τῶν φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων x. τ. λ.] i. e. *custodiam omnium*

θέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελαύνειν ἐπ' οἴκου, ἐπι-
 5 τελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα. Τὸν δὲ βασιλέα, ὡς
 αὐτῷ ἀπηγγέλθη τοῦ φωρὸς ὁ νέκυσ ἐκκεκλεμμένος, δεινὰ
 ποιέειν· πάντως δὲ βουλόμενον εὐρεθῆναι, ὅστις κοτὲ εἴη ὁ
 ταῦτα μηχανώμενος, ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν
 δὲ θυγατέρα τὴν ἑωυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον
 πάντας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι, ἀναγ-
 κάζειν λέγειν αὐτῇ, ὅτι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἐργασται αὐτῷ σοφώτα-
 τον καὶ ἀνοσιώτατον· ὅς δ' ἂν ἀπηγγήσεται τὰ περὶ τὸν φῶρα
 γεγενημένα, τοῦτον συλλαμβάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὡς
 δὲ τὴν καίδα ποιέειν τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν φῶ-
 ρα πυθόμενον, τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουληθέντα πο-
 λυτροπίῃ τοῦ βασιλέος περιγενέσθαι ποιέειν τάδε. νεκροῦ
 προσφάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὧμῳ τὴν χεῖρα λέναι αὐτόν.

dextras genas contumeliae causa ra-
sisse. Ad ἐπὶ λύμῃ (conf. III, 14
 etc.) videas Matth. pag. 1165. Sa-
 tis vero constat, apud orientales ho-
 mines quam contumeliosum aut poe-
 nae aut iniuriae genus sit, quo aut
 barba vellatur aut ex parte rada-
 tur. Praebet vel sacra scriptura
 exemplum II Samuel. 10, 4 igno-
 miniae similis ab Ammonitarum re-
 gulo legatis Davidis impositae; un-
 de postea bellum ortum. De Ara-
 bibus ac Turcis nostrae aetatis
 idem inter omnes constat: de qua
 re monuit Stadelmann in Program-
 mate de Herodoto (Dessav. 1830)
 p. 7. De Aegyptiorum capitibus
 abrasis conf. nott. ad II, 36. Unde
 vix credibile habet Wilkinson. Man-
 ners etc. I. p. 124, quod h. l. nar-
 ratur, cum milites Aegyptii bar-
 bam haud aluerint.

§. 5.

ὡς αὐτῷ ἀπηγγέλθη — ἐκκεκλεμ-
 μένος] Cf. Matth. Gr. Gr. p. 1091
 ob participii usum. In seqq. No-
 ster consulto scripsit ποιέειν infi-
 nitivo praesentis, de re, quae non
 uno temporis momento peracta co-
 gitari potest: mox vero ποιῆσαι
 atque κατίσαι de iis, quae semel
 institui iussit.

τὴν δὲ θυγατέρα τὴν ἑωυτοῦ
 κατίσαι ἐπ' οἰκήματος] i. e. *Altam*
suam iussisse in lupanari sedere. —
 δὲ cum recent. recepimus, cum
 prius a textu abesset. — Locutio
 κατίσαι ἐπ' οἰκήματος (*collocare*
puellam in lupanari) invenitur II,
 126, et frequens alibi καθῆσθαι
 ἐπ' οἰκήματος de ipsis puellis pro-
 stantibus et in lupanari sedentibus.
 Nam οἰκημα hic valet *lupanar*.
 Plura interpretes ad hunc l. et Val-
 cken. Obserrv. ad Ammon. pag.
 177 et conf. supra nott. ad II,
 121. §. 1.

τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα]
 De usu praepositionis ἐκ in talibus
 cf. Prooem. Herodoti, I, 10 etc.
 πολυτροπίῃ hic est *versutia, astutia*.
 Tu conf., quae de voce πολυτροπος
 a viris doctis disputata sunt ad
 Odys. init.

ἀποταμόντα — τὴν χεῖρα] χεῖρα
 hic dici *brachium*, ab humero in
 extimos digitos porrectum, monet
 Wesseling. Conf. etiam IV, 62.
 Alia adiicit Larcherus, in quibus
 Homer. Iliad. XI, 252. XIII, 539.
 — πρόσφατον νεκρὸν nuper *defun-*
ctum intelligit, ut iniuria de voce
 πρόσφατος dubitet Phrynichus pag.
 374 seq., ubi vid. Lobeck. Tu conf.
 etiam Eustath. ad Iliad. V. p. 564,
 10 sive 428, 9.

ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ ὡς τοῦ βασιλέως
 162 τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτώμενον τάπερ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀπηγήσα-
 σθαι, ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἶη ἐργασμένος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ
 ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλέως ὑπὸ πάγης ἀλόντος ἀποτάμοι τὴν
 κεφαλὴν, σοφώτατον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας κα-
 ταλύσειε τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς
 ἤκουσε, ἄπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ φῶρα ἐν τῷ σκότει προτεί-
 ναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ ἐπιλαβομένην ἔχειν, νο-
 μίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχεσθαι· τὸν δὲ φῶρα
 προέμενον αὐτῇ ὀλχεσθαι διὰ θυρέων φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ
 ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα ἀνενειχθῆναι, ἐκπεπλήχθαι μὲν ἐπὶ τῇ
 πολυφροσύνῃ τε καὶ τόλμῃ τάνθρωπου. τέλος δὲ διαπέμ-
 ποντα ἐς πάσας τὰς πόλεις ἐπαγγέλλεσθαι ἄδειάν τε δι-
 δόντα, καὶ μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅσιν τὴν ἑω-
 τοῦ. τὸν δὲ φῶρα πιστεύσαντα ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν, Ῥαμ-
 ψίνιτον δὲ μεγάλως θωμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύτην
 συνοικίσαι, ὡς πλείστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰγυπτί-
 οὺς μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκείνον δὲ Αἰγυ-
 πτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἔλεγον τοῦτον τὸν βασιλέα ζῶδὸν καταβῆ- 122

ἐσελθόντα δὲ ὡς τοῦ βασιλέως
 τὴν θυγατέρα] βασιλέως edidimus
 pro βασιλῆος, ut supra §. 1. De
 verbo ἐσελθεῖν confer nott. ad II,
 115. In seqq. retinui ὡς a Schweigh.
 mutatum in ἐς, ad quod proban-
 dum affert I, 116. II, 135. 147.
 III, 140. Schweighausero adsti-
 pulatur Sintenis ad Plutarch. Per-
 icl. p. 308. Nec tamen equidem
 his permotus sum, ut a lectione
 recepta recederem. Conf. Matthiae
 Gr. Gr. pag. 1147. Mox inta-
 ctum reliqui εἰρωτώμενον, libris
 fere probatum, a Borheckio mu-
 tatum in εἰρωτεύμενον probante
 Bredov. pag. 387. Vulgatam re-
 tinuit Dietsch; Dindorf dedit εἰρω-
 τεώμενον. — Pro κρεμάμενον, quod
 minus aptum est, cum Schweigh.
 et Gaisf. edidi κρεμάμενον, quod
 codices nonnulli offerebant, quod-
 que etiam dedit Dindorf. κατα-
 λύνειν hic valet tollere, indeque au-
 ferre.

§. 6.

ἀνενειχθῆναι] Olim ἀνενειχθη,
 quod revocavit Bekkerus, in ἀνη-
 νείχθη vertendum, iudice Bredov.
 pag. 300 coll. pag. 149. Schaeffe-
 rus dedit ἀνενειχθαι, quod rece-
 perunt Gaisford. et Schweighaeu-
 ser. E Sancerotti libro alteroque Pa-
 risino ἀνηνειχθαι exhibuit Dindorf;
 ἀνηνειχθαι reposuit Dietsch.
 Equidem perlustrans varias huius
 verbi formas, quas apud Nostrum
 obvias exhibuit Bredov. l. l., repo-
 nendum duxi ἀνενειχθῆναι, ser-
 vato infinitivo aoristi, quem h. l.
 necessarium esse arbitror, serva-
 taque ipsa huius infinitivi forma,
 quam eandem invenimus II, 111.
 152. VI, 86, 1.

ταύτην συνοικίσαι] Ut συνοικεῖν
 matrimonio iunctum esse, in patri-
 monio habere (II, 120 etc.), ita συν-
 οικεῖν filiam in matrimonium dare,
 nuptum dare.

ναί κάτω ἐς τὸν ὁ Ἑλλήνες αἰδὼν νομίζουσι εἶναι, κάκειθι συγκυβεῖν τῇ Δήμητρι· καὶ τὰ μὲν νικᾶν αὐτήν, τὰ δὲ ἐσσοῦ-

CAP. CXXII.

κάκειθι συγκυβεῖν τῇ Δήμητρι] κάκειθι libri scripti praebent, exceptis duobus, e quibus Schweighauserus una cum Borheck. et Schaefero edidit καὶ κείθι, quod idem dedit Gaisford. Sed olim vulgatum et librorum plerorumque auctoritate probatum κάκειθι recte revocavit Bekker., quem recentt. edd. secuti sunt, si quidem Noster non magis κείθι dixisse putandus est atque κείνος (de quo vid. Bredov. pag. 119), licet crasis hoc loco obvia rarius apud Nostrum reperitur; conf. Dindorf. Prolegg. pag. XI. Bredov. pag. 201. Athenaeus, qui hunc Herodoti locum affert IX. pag. 410 E. sive pag. 520 Schw., habet κάκει. Ad formam dativi Δήμητρι conf. eundem Bredov. p. 255. Iam quod ad argumentum loci attinet, cuborum lusum, quem hic Rhampsinitus cum Cerere luisse dicitur, non infrequentem fuisse per Aegyptum ipsa testantur monumenta, talem ludum qui agunt, exhibentia: quid quod ipsum hunc regem sic ludentem conspiciamus in parietibus palatii ab ipso Thebis exstructi repraesentatum apud Wilkinson. Manners etc. II. pag. 420 seqq. I. pag. 14, ut sane ea, quae h. l. de Rhampsinito cum Cerere ludente traduntur, Aegyptiorum adeoque ipsius regis mori convenienter ficta esse videantur, cum altius quid hac fabula spectari nemo non videat. Similia enim fere narrantur apud Plutarchum de Is. et Osirid. cap. 12. pag. 355 (quem locum iam supra ad II, 4 attigimus, ubi vid. nott.) de Mercurio, qui cum Luna dea (Σελήνη dicitur) ludens (παίζας πέττια) septuagesimam cuiusque diei partem fecerit lucrum et ex his quinque dies constituerit integros anno (qui tum 360 diebus constitit) addendos; hos vero dies intercalares dici simulque natales quinque decorum celebrari supra iam diximus. Itaque

haud vana videtur suspicio, hanc omnem de Rhampsinito ad inferos descendente et cum Cerere ludente fabulam spectare ad rem, quam nunc vocant, calendariam, quae sub hoc rege emendationem quandam melioremque constitutionem acceperit, adeoque ad Phoenicis cyclum (de quo cf. nott. ad II, 73) anno 1275, quo regnavit Rhampsinitus, redeuntem, ut Lepsius arbitratur, Chronolog. d. Aegypt. I. pag. 300 coll. 91 et 191 seqq. Sub Rhampsinito certe aliquid, quod ad rem calendariam pertinuit, factum esse, vel inde colligas licet, quod templi ab hoc rege Thebis (nunc Medinat-Abu) exstructi paries extrorsum versus integer continet calendarium, ut idem monuit Lepsius l. l. Neque inde mirum est, in huius rei memoriam Aegyptios instituisse festum, quod certo tempore redeunte agerent quodque ad suam ipsius aetatem illos peregrisse Noster scribit, qui festi huius causam sive prorsus ignorans sive non satis perspectam habens, qua fuit fide ac religione in omnibus rebus enarrandis, consulto addidisse videtur verba: οὐ μέντοι, εἴτε δι' ἄλλο τι εἴτε διὰ ταῦτα ὀρθάζουσι, ἔχω λέγειν. Rhampsiniti vero descensus ad inferos commerciumque cum inferorum diis habitum, quale comminisciebantur Aegyptii, cum ad Aegyptiorum opinionem de inferis statuque humanae animae post hanc vitam terrestrem omnino pertineret, sponte Nostrum adduxisse videtur, ut hac occasione oblata de animae immortalitate cap. 123 quaedam adderet, quo magis hanc totam quaestionem gravissimam sua aetate vel a philosophis maxime agitatam vidisset: de qua re vid. quae diligenter exposuit Bakhuizen van der Brink: Varr. Lectt. ex histor. philosoph. antiq. (Lugd. Bat. 1842) pag. 17—30.

καὶ τὰ μὲν νικᾶν αὐτήν κ. τ. λ.] Iam Valckenarius ex diss. Dan. Szathmari de Pharaonibus apto mo-

σθαι ὑπ' αὐτῆς· καί μιν πάλιν ἄνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμακτρον χρύσειον. ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψινίτου καταβάσιος, ὡς πάλιν ἀπίκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Ἀλγυπτίους ἔφασαν, τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας αὐτούς· οὐ μέντοι, εἴτε δι' ἄλλο τι εἴτε διὰ ταῦτα ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. φᾶρος δὲ αὐτῆμερὸν ἐξυφάναντες οἱ ἱερεῖς, κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μίτρῃ τοὺς ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ φᾶρος ἐς ὁδὸν φέρουσαν ἐς ἱρὸν Δήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπίσω· τὸν δὲ ἱερέα τοῦτον, καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς, λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱρὸν τῆς

nuit: alea cum Cerere ludere eamque vincere, vel ab illa vinci, nihil aliud esse, quam *Cerem almam et fauricem*, vel vicissim *inimicam experiri*. Nam poterit referri haec quoque narratio ad agriculturam et felicem agrorum proventum, qui a re calendaria recte instituta annique tempestatibus inde certo constitutis multum pendet, eoque etiam ducunt ritus in templo Cereris a sacerdotibus observari soliti. Respiciunt, credo, seges frumenti certis anni periodis reponenda et in terra condenda, mox vero, ubi educta e terra in altum creverit et ad maturitatem pervenerit, consumenda; quae res per lusum allegoriam significatur, in quo Ceres (quae frugibus terrae praeest) modo vincit, modo vincitur. Neque in istiusmodi fabulis illud praetermittendum est, cum hac tessera agriculturae significatione coniunctam simul esse doctrinam de animarum immortalitate, indeque explicandum, quod Ceres apud inferos quoque imperare dicitur (vid. II, 123 ibiq. not.). Qua de re nunc dicere longum est. Illud vero addamus h. l., quod protulit Grotefend. in Boettiger. Amalth. II. pag. 92, in vasis aliisque artis operibus, ubi representantur res ad animarum statum post vitam hanc spectantes, *cubos* haud raro adiectos inveniri una cum *quincunce*; ad illos vero dies quinque, quos Mercurius per lusum acquisivisse dicatur, spectare *πεντάλιθους* et *πεντάγαμα*. — In seqq. ἄνω (post πάλιν),

quod ab Athenaeo abest, indeque a Wesselingio omissum, a Dietrichio uncis inclusum, retinui cum cett. edd. librisque scriptis. Sic infra αὐτῆς ὀπίσω, ne plura in re satis cognita.

φᾶρος δὲ αὐτῆμερὸν ἐξυφάναντες] Creuzerum Symbol. IV. pag. 229 seq. ed. sec. si sequimur, hic quoque textura tesserae intelligenda, qua sortes humanae vitae orientis atque intereuntis, occidentis ac reviviscentis, vitae ac mortis perpetuo quasi orbe, indicantur, simulque cogitandum, quo sensu deae veteres texere aut texturae praeesse dicantur. Ac denique etiam cogitari ille vult de segete quotannis fere proveniente atque intereunte, eodem perpetuo quasi circulo. Inde enim explicandum, cur *mantile aureum* Rhampsinito dederit Ceres, pignus quasi segetis aureae, e terra mox emittendae.

λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι] De quo loco haec disseruit Creuzer. in Commentt. Herod. pag. 419: „Zoega de obelisc. p. 307 seqq. ad Herodoti locum haec apposuit: „„Hos vero lupos, quos sacerdotalis mythus inferorum ministros et psychopompos genios indigitat, in singulis fere mumiis arctisque earum pictos deprehendimus, ut plurimum averrunco flagro instructos ad malos daemones abigendos animabus inhiantes. Scilicet rapax animal, quod noctu maxime oberrat subque solis ortum ad specens et deserta aufugit, Aegyptiis aequae atque aliis populis plerisque

Δήμιτρος, ἀπέχον τῆς πόλιος εἴκοσι σταδίου. καὶ αὐτὶς ὅπι-
 123 σω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὸν τὸ χωρίον. Τοί-
 σι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοισι χράσθω, ὅτερ τὰ τοιαῦ-
 τα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάντα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι

orco cognatum visum est, et nocturnis tantum umbris confusum ab illa obscura regione, solis radiis impervia, ad nostrum mundum commeare. Ipsum quoque Osiridem assumptam lupi specie ab inferis rediisse Oro opitulatum adversus Typhonem, inter caussas lupi apud Aegyptios consecrati narrat Diodorus I, 88 coll. Synes. de provid. I. pag. 115. Hinc etiam est, quod lupum Osiridis inferi symbolum et commercii inter utrosque mundos, superum et inferum, tum in duobus anaglyphis musei Borgiani ex Aegyptiis cryptis ablatis, tum in obelisci cuspide Wanstediaana super simulacro Osiridis, quem circumstantes adorant et donis placant, eodem quo in mumiis habitu expressum conspicimus.““ Haec Zoega verissime. Nec minus recte alii viri docti lupos in mumiis geminatos pro inferorum (sive Amenithis) custodiibus accipiunt. Vid. Becker. in August. vol. I. ad tab. I, Boettiger in: Archaeol. d. Malerei I. pag. 55. 63. 65. Neque vero omittendum alterum illud, tam sacrum fuisse lupum quibusdam Aegyptiis, ut herbam quoque ei bestiae letiferam in terras suas importari prohiberent. (Conf. Aelian. H. A. IX, 18.) Igitur erant in Aegypto, qui parvitum vellent lupo, utpote honorum etiam deorum sacrae bestiae. Quid quaeris? Superum inferumque commeatorem lupum et Aegyptii agnoverunt, et Graecorum ii, qui Apollini Dianaeque dicaverunt illud animal. Nimirum lucis accessum et regressum cum quotidianum tum annuum hoc symbolo declaratum voluerunt veteres sacerdotes. Quocirca etiam ad vitae mortisque superi inferique mundi alternas vices traducta haec tessera est. Eoque ipsa illa fabula Rhampsiniti spectat. Descenderat rex ad inferos, indeque redierat

in hanc lucem. Unde ducuntur primordia festorum rituum. Sacerdos obligatis oculis mittitur ad fanum Isidis sive Cereris. Ducunt et reducunt bini lupi. Haec omnia nihil aliud loquuntur quam doctrinam illam sacerdotum, ab Herodoto explicatam sequenti capite (II, 123): nimirum *esse hominis animam immortalem, sed alternis vicibus illuc descendere in obscura regna Cereris-Isidis indeque reverti in hanc vitam lucem.*“ Add. Creuzer. Symbol. II. pag. 141 seqq. 531 seqq. ed. tert. coll. Heeren. Ideen II, 2. p. 201. Inde ad doctrinam de metempsychosi hanc fabulam relatam quoque voluit Eméric. David: Jupiter II. pag. 348 seq. Add. Rivola: Bacchus und Pentheus (Carlsruhe. 1853) II. pag. 29 seq., qui de luporum significatione in fabulis veterum et accurate et copiose disputans haec quoque attigit, Rhampsiniti descensu ad inferos redditumque ad superos nihil aliud significari ratus nisi totius naturae aequae ac singulorum hominum vitam morte extinctam et ex morte ad vitam redditum. Et conf. etiam Heinecke: Homer u. Lycurg. p. 120. — Mox restitui εἴκοσι, ut II, 121, ubi vid. nott.

CAP. CXXIII.

ἐμοὶ δὲ παρὰ πάντα τὸν λόγον ὑπόκειται κ. τ. λ.] id est: *mihi vero in omni hac narratione id impositum est, ut, quae a singulis narrata auctivi, scribam. Retinui ὑπ' ἑκάστων, cuius loco Schweigh. et Gaisford. receperunt ἕκαστων, sine idonea causa, ut mihi quidem videtur. Matthiae retinuit ὑπ' ἑκάστων, itemque recentt. edd. probante Bernhardy in Gr. Syntax. pag. 244 et Bredov. pag. 209. Ad ἀκοῇ conf. nott. ad. II, 29. Caeterum haec verba et quae proxime antecedunt*

τὰ λεγόμενα ὑπ' ἐκάστων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύπτιοι λέγουσι Δῆμητρα καὶ Διόνυσον. Πρῶτοι δὲ καὶ τὸνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ εἰπόντες, ὥς ἀνθρώπου

(τοῖσι μὲν νῦν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγόμενοις χάσθω, ὅτε τὰ τοιαῦτα πιθανὰ ἔστι) satis declarant Nostri animum nec credulum nec superstitione captum, ut huiusmodi fabulis fidem continuo addat: qui licet totius narrationis initio (cap. 121) iam professus sit se haec omnia ex Aegyptiorum ore accepta tradere indeque etiam indirecto ut vocant sermone omnia prodiderit, idem in narrationis fine iterum declarandum sibi censet adeoque amplificandum, ut, quid ipse de his senserit, vix quemquam fugere possit. Atque huc etiam refero, quae cap. 121. §. 5 reliquae narrationi interiecta leguntur ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά.

ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύπτιοι λέγουσι Δῆμητρα καὶ Διόνυσον] i. e. memorant autem Aegyptii, principatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum. Δῆμητρα e consensu fere codd. dedimus, Schweigh. secuti atque Creuzerum in Comm. Herod. pag. 308 not. 291, ubi plura, probante Brödv. pag. 255. Pro ἀρχηγετεύειν Cobet legi vult ἀρχηγετέειν, quod invenitur in Sophocl. Electr. 83, sed alia significatione. De argumento Creuzerus disputat pag. 173 seq. 310: „De Baccho et Cerere, tanquam mortuorum dominis, non est quod multis verbis exponam. Sunt Osiris et Isis, qui Amenthen (i. e. inferos, teste Plutarcho de Is. et Osir. 20. pag. 362) occupant et moderantur. Diodorus Siculus I, 96. — De Osiridis et Isidis nominibus Graecis ipse testatur Herodotus II, 42 et 59, ubi vid. nott. Cf. Plutarchus de Is. et Osirid. cap. 28. p. 362 s. 485 seq.“ Sequuntur plura de Amenthe, quae malim apud ipsum Creuzerum legi. Nec enim dubium, hanc Aegyptiorum sacerdotum fuisse doctrinam, ut, qui dii omnia ad lucem vitamque ducant, ea quoque mortua reci-

piant indeque iure inferis prae-sint.

Πρῶτοι δὲ καὶ τὸνδε τὸν λόγον κ. τ. λ.] Hoc num vere recteque dictum sit, si quaeramus: id unum pro certo afferri posse ait Wilkin-son. (Manners etc. sec. ser. I. p. 211 seq. coll. pag. 316 seq.), Aegyptiorum monumentis, quae adhuc cognita sunt, antiquissimis testatam inveniri hanc vitae futurae et immortalitatis animae fidem Osiridemque inferorum iudicem ac praesidem commemorari in sepulcris, quorum aetas ad duo millia annorum ante Chr. n. recedat. Ante hoc igitur tempus regrediendum erit iis, si qui aliunde hanc doctrinam in Aegyptum advectam aut ex India (ut nuper fecit G. Canne-lin. in acad. Diss., quam praeside A. G. Sjoestroem cens. submisit Helsingfors. 1844. de hoc loco Herodoteo pag. 4) repetendam putent. Ad Herodoti locum haec attulit Creuzer. l. laud. pag. 315 seqq.: „Larcherus Herodotea verba ita vult explicari, ut Aegyptii fuerint migrationis animorum primi asser-tores. Recte, sed tamen cum in aliam sententiam h. l. traxisse videantur et veteres aliquot et recentiores, accuratius in his agen-dum videtur esse. Nam primum Clemens Alexandrinus Stromat. VI, 2. pag. 752 Potter. seiunctim illa pronuntiat: παρὰ Πυθαγόρου δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι Πλάτων ἔσκαλεν οἱ δὲ, παρ' Αἰγυπτίων, nimirum Plato et Pytha-goras.“ Sequitur Clementis Romani locus ex Homil. I. §. 3. 5. Deinde sic pergit Cr.: „Davisius autem ad Cicer. Tuscul. I, 16 posteaquam Pausaniae Messen. c. 32 [ubi Chal-daei et Indi primi immortalitatis doctrinam tradidisse dicuntur] excitavit, ita pergit: „„Aegyptios autem hac laude mactant Herodo-tus II, 123 et Clemens Alexandr. VI. pag. 752.““ Nolo plura con-

ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι, τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος ἐς ἄλλο 163

gerere, quae arguant, nimis arctis et angustis terminis hunc Herodoti locum inclusum a viris doctis esse. Planiore et veriore interpretationem eidem ante Larcherum impertierat Wytttenbachius in disput.: *Quae fuerit veterum philosophorum sententia de vita et statu animorum post mortem*, Amstelod. 1783. pag. XVII [Add. Schmerkel: Explicatio sentent. de animi immortalitate apud populos a Iudaeorum sacris alienos. Merseburg. 1832] Qui Herodoti locum Latine sic refert: „„Fuerunt quoque primi Aegyptii, qui dicerent, animam hominis esse immortalem, post corporis vero interitum in aliud deinceps nascens animal immigrare: cumque per omnia terrestria, marina et volucra animalium circuitum fecisset, eam iterum nascentem [secutus videtur Wytt. lectionem *γινόμενην*, cuius loco nos vulgatam retinuimus *γινόμενον*; unde sic vertendum: *eam iterum in hominis corpus nascens immigrare*] in hominis corpus immigrare: et hunc ab ea circuitum confici trium millium annorum spatium. Herodoti auctoritatem praefereendam esse auctoritati Diogenis (VIII, 14, qui Pythagoram primum dici perhibet *τῆς μετενσώματώσεως* auctorem), praesertim testes nullos excitantis, non est dubium. Addit enim ipse Herodotus, tanquam testimonium sententiae: Hoc placito, tanquam suo et proprio, quidam Gracci usi sunt, alii antiquiore alii recentiore tempore: quorum ego nomina, quamquam scio, non memoro. Sit igitur Herodoti potior sententia; tamen cavemus, ne plus ei tribuamus, quam ipse voluit. Si quid enim video, in grammatica interpretatione non necesse est, ut hic sit sensus, Aegyptios singulos has opiniones primum protulisse, sed universas ab illis ad hanc doctrinam conformatas esse: ut adeo illud voluerit Herodotus: Aegyptios primos dixisse, animam, cum sit immortalis, in alia deinceps corpora immigrare, atque iterum in

humanum corpus redire; et hunc circuitum absolvi trium millium annorum spatium, et sint Aegyptii non tam immortalitatis, quam metempsychoseos auctores.““ Haec Wytttenbachius planeque ad eius sententiam postea Larcherus. Et quis dubitet, hanc unice veram legitimamque verborum Herodotorum interpretationem esse? Et vero, Hecataeo et Aristagora ac Manethone auctoribus, alio loco hoc ipse confirmat Diogenes Laërtius I, 11: *τὴν δὲ τῶν Αἰγυπτίων φιλοσοφίαν εἶναι τοιαύτην* — *τὴν ψυχὴν καὶ ἐπιδιαμένειν καὶ μετεμβάλλειν*. Qua brevi sententia declarantur eadem, quae pluribus aliquanto verbis elocutus est Herodotus. Neque aliter his de rebus sensisse videtur Zoega de obelisc. pag. 300, cum in hunc modum pronuntiat: „„Et videtur hoc primum ab Aegyptiis traditum indeque ad Graecos traductum fuisse: esse eam animae naturam, ut per se sit ac duret, habitetque in corpore velut in domo, quam sine sui iactura relinquere possit et in aliam transire.““ Idem vir doctus in opere laudato de hac Aegyptiorum veterum doctrina maxime omnium promeruit eamque sigillatim et per suos quasi meatus est persecutus.“

τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος — *ἐσθύεται*] i. e. *intereunte vero corpore in aliud animal semper nascens* (quod eo ipso tempore nascatur) *intrare animam*, sive, ut Guignaut reddi vult (Religions del'Antiquit. I, 2. pag. 882) „le corps venant à se dissoudre, elle (l'âme) passe successivement (selon eux) dans de nouveaux corps par des naissances nouvelles.“ Recte quoque Rosellini (Monum. civil. III. pag. 301) haec Italorum sermone ita reddi vult: „l'anima dell'uomo, morendo il corpo, entra sempre (tosto, continuamente, successivamente, e senza ammettere dilazione o intervallo) in altro animale che allora nasce.“ Animam igitur, si Herodoti verba per praesens (*καταφθίνον-*

ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὶ δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ

τος) prolata recte intelligere velimus, docebant Aegyptii, tum, quando corpus (morte) dissolvatur, ipso igitur dissolutionis s. mortis tempore, statim in aliud transire corpus, neque hoc tum demum fieri, quando corpus rite conditum post multos annos seculorumque adeo decursum fuerit dissolutum. Moneo propter Zoegam l. l. pag. 310 coll. 204, qui Herodoti verba τοῦ σώματος καταφθίνοντος de corpore dilapso et in cineres dissoluto intelligi voluit eamque inde fuisse vulgi Aegyptii opinionem statuit: „animam non prius quam priori corpore corrupto atque absumto ab eo discedere atque ad illud transire.“ Quae citans Heerenius (Ideen II, 2. pag. 193) iure dubitari posse censet; neque enim intelligi posse, quomodo in eiusmodi populo, qui accuratissima pollinctura mortuorum cadavera perennare in perpetuum effecerit, igitur ibi quomodo eiusmodi opinio invalere potuerit. Pluribus haec tractavit Creuzer. in Commentatt. Herod. p. 319 seqq., cuius sententiam de omni hac Aegyptiorum doctrina in Excursu ad h. l. ipsis Creuzeri verbis protulimus. Quod ad reliqua attinet, potiora huc transferamus. Progreditur ille e loco Servii, qui (ad Virgil. Aen. III, 68) inter alia haec quoque disputat: Aegyptios condita diutius reservare cadavera, ut anima multo tempore perduret et corpori sit obnoxia, nec cito ad alios transeat. Subiungit Cr. Tertulliani locum de anima cap. 33. p. 288 seq. ibique haec praecipue verba: „... quod et Mercurius Aegyptius novit, dicens animam digressam a corpore non refundi in animam universi, sed manere determinatam, uti rationem, inquit, patri reddat eorum, quae in corpore gesserit.“ Unde edocemur, Aegyptios condisse cadavera, quoniam determinatam volebant permanere animam. Ac statuit Cr. duplex antiquitas omnino in Aegypto fuisse genus hominum; alterum sacerdotum id-

que cultum et eruditum, alterum pastoritium, idque rude et incultum, vulgaribus superstitionibus deditum, quod inde non potuerit non animum humanum corpore quodammodo mancipatum existimare obnoxiumque, ita ut, si non usquequaque animam interire existimaret corpore dilapso et in cineres dissoluto, vagam tamen ac prope nullam imaginem notionemque animae a corpore seiunctae et ab eius servitio liberae sibi informare posset. Haec si reputentur, simulque illud teneatur, sacerdotes Aegyptios novisse naturae vim penitus vitalem nunquam extinctam et in infinitum perennem, atque eam sibi sententiam παλιγγενεσίας notione informasse, veri simile inde fit Creuzero, Aegyptiorum sacerdotes reservasse sibi παλιγγενεσίας subtiliorem atque eruditorem quandam doctrinam, quae ad Graecis philosophos post permanavit; cum plebe autem communicasse placitum transmigrationis animarum sive μετεμσματοώσεως. Hanc vero disciplinam mixtam temperatamque pastoritia superstitione et sacerdotali eruditione Herodotum hic prodero aut certe extremis lineis describere, ita ut loci argumentum eo fere redeat: „Primum mortuus homo riteque conditus sepultusque descendit in Amenthen, h. e. in regnum Isidis atque Osiridis. Deinde, intereunte corpore (nimirum eo quod conditum fuerit medicamentis et rite involutum — adeoque cadavere dilapso inque cineres converso) excedit anima et migrat per bestiarum omne genus. Tum revertitur in corpus nascentis hominis. Atque hic circuitus universus absolvitur tribus annorum millibus.“ Haec igitur Creuzerus, quem sequitur etiam Guigniaut l. l. pag. 883, licet Herodoti verba, quemadmodum supra interpretati sumus, haud consentiant, e quibus mea certe sententia nihil aliud colligi potest, nisi eam fuisse veterum Aegyptiorum doctrinam, ut anima ipso mortis articulo e cor-

χερσαία καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινὰ, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου
σῶμα γινόμενον ἐσδύνειν· τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι

pore exollescente atque dilabente discedat in aliud corpus, neque sane expectet illud usque tempus, quo corpus bene medicatum conditumque dissolutum sit. Quam eandem de h. l. sententiam tulit Rosellini Monum. civil. III. pag. 293 seqq., accuratius de hoc loco disputans, neque aliter etiam haec accepisse video Gattererum in Commentat. de Metempsychosi immortalitatis animorum symbolo ad hunc Herodoti locum in Comment. societ. Gotting. IX. p. 43 seqq. 46, ubi ex Herodoti verbis id satis patere ait, migrationem animorum per animalia esse hieroglyphum sive symbolum aeternae durationis sive immortalitatis animorum. Add. Beck: Anleit. z. Weltgesch. I. pag. 759, Rosellini l. l., Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. pag. 440 seqq. et potissimum Roeth: Gesch. d. abendl. Philosoph. I. pag. 177 seqq., qui Aegyptiorum doctrinam de animorum immortalitate vitaeque futurae statu et conditione exposuit. Apud Americae indigenas similem fere opinionem invaluisse de anima tam per sidera quam per animalia migrante monstrant, quae attulit J. G. Mueller: Gesch. d. Americ. Urrelig. p. 63 seqq. Alia, quae huc spectant, in Excursu ad h. l. tractavimus.

ἐπεὶ δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαία κ. τ. λ.] De sensu horum verborum vid. supra disputata. Hic admonere liceat imaginum, quibus haec animarum migratio ad oculorum sensus traducta et repraesentata invenitur in tot anaglyphis monumentorum Aegyptiorum. Plurima laudat Creuz. in Commentt. Herodd. pag. 339 seq. ibique potissimum Iomard. in Descript. de l'Eg. vol. II Antiqq. p. 165 seqq. Unam potissimum laudat iconem, eamque lineari arte expressam ipse subiecit, protractam e cryptis Thebarum. In hac conspicimus Osiridem, mortuorum iudicem in solio sedentem; ei admotum reum, qui iudicii sui tesseram bilancem in

humero gerat; infra in gradibus stantes novem iudicii quasi assessores; porro cymbam imposito porco vel hippopotamo, quo iudicio constituta poena significetur, nimirum maleficum hominem, qui securi percussus sit, nunc ex Osiridis iudicio abire in foedum animal. Etenim hippopotamum esse symbolum ingrati animi, iniustitiae ac violentiae tradit Horapoll. hieroglyph. I, 56. II, 37. Abigitur autem reus in bestiam conversus a Mercurio, quem caput caninum insignem facit, Ἐρμῇ illo ψυχοπομπῶ, Homero etiam cognito Odys. XXIV, 1. Accedunt alia, quae ad eandem doctrinam declarandam pertinent, nec maris deest significatio, nec aquarum, nec hydri sive serpentis aquatici, nec avium denique, quae quatuor numero superne posita sunt, virgineo capite ornatae et vitta sacerdotali sive calantica. In quibus singulis illustrandis operam collocavit Creuzerus pag. 342—352, ubi in fine haec scripsit: „Utut est, hoc reliquum est ac certum: tabulam hanc nostram in mortui hominis cista reperi- tam imaginem sistere in eaque conspici et χερσαία καὶ τὰ θαλάσσια ζῶα et vero πετεινὰ quoque, quae Herodotus in animae migrationibus memorat.“ Idem Cr. nunc hisce addidit Inghirami Monumenti Etruschi ad tab. 77 degli specchi mistici pag. 668. Tu vid. etiam Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. pag. 446 seq., Rosellini Monum. civil. III. pag. 453 seqq.

τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχίλοις ἐτεσι] Glossa Herodotea affert ἤλυσιν· ἐφοδον, πορεῖαν. Cf. etiam Koen. ad Greg. Corinth. pag. 526. Ad ipsam rem teneamus, quae pluribus leguntur exposita apud Creuz. l. l. p. 324, 327 seqq., videri singulos meatus per animalium corpora pertinuisse per mille annos (Plat. de Rep. X, 11. pag. 615. Phaedr. pag. 249 etc.). Atque quoniam perpauci tantum-

ἐν τρισχιλίοισι ἔτεσι. τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσι οἱ Ἑλλήνων ἐχρή-

modo in Amenthen delati, continenter obtemperant Osiridi-Plutoni, sed plurimi macularum superiore in vita contractarum aliquid retinent, hinc plurimis migrandum est per animalium corpora idque ternis vicibus, quae trium millium annorum spatium complectuntur. Atque hunc tribus annorum millibus absolvendum circuitum pronuntiat Herodotus: nec alio spectat Pindaricum ἐς τρεῖς ἑκατέρωθεν (Olymp. II, 122 seq.) atque Platonium τρισχιλιοστὸν ἔπος (l. l.). Congruunt vero haec tria annorum millia cum circulo Sothiaco s. caniculari veterum Aegyptiorum, qui et ipse totidem annorum solarium spatio absolvitur. Quo absoluto iustorum atque insontium hominum animae redeunt ad supremos deos (h. e. fixarum stellarum praesides), quorum in chorum recipiuntur; fitque ille reditus per zodiaci ambitum, i. e. per gregem bestiarum siderearum; siquidem dii cum lunares tum planetares atque solares reliquarumque stellarum fixarum praesides sunt sidera armenta; quorum per pascua ascendunt animae, aliae aliud in stabulum, nobiliores in loca nobilissimorum animalium sive solis Siriique. Hinc bestiarum cultus per Aegyptum, hinc bestiae rite conditae et repositae, ut pluribus declaravimus ad II, 67 coll. 65. Et conferri quoque poterunt, quae de hoc cyclo ter mille annorum exposuit Gatterer. l. I. pag. 48 seqq.

τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσι οἱ Ἑλλήνων κ. τ. λ.] Conf. quae supra ad initium huius cap. allata sunt de Graecis hanc doctrinam sibi assummentibus. Iam addamus ea, quae Creuz. attulit in Comment. Her. pag. 168 seq.: „Iam ut eos omittam, qui prius e Graecis hoc decretum pro suo venditasse dicuntur (quos ego Orphicos esse arbitror): qui posterius idem factitasse dicuntur, eos, cum probe sciat, notos facere suis lectoribus non vult Herodotus. Cuius silentii idonea apparet ratio. Haud

dubie enim verum vidit Wesselingius ad h. l., cum *Pherecydem Syrium* et *Pythagoram* significari dicit. [Idem statuit Lepsius: Chronolog. d. Aegypt. I. p. 42.] Conf. Sturz. ad Pherecyd. fragm. pag. 11—15. Ac Pherecydis quam celebratum nomen fuerit apud cives exterosque, nemo ignorat, nisi qui philosophiae historiam ignoret. Pythagorae autem nomen multo etiam celebratius. Iam Herodotus, ut qui historiam suam conficeret in Magna illa Graecia, quam totam tenebat Pythagorae Pythagoreorumque auctoritas, non nisi tecte ac clanculum designare poterat eos philosophos, quos sciebat arrogantius iactasse se auctores disciplinarum, quas ab Aegyptiis hauserant. Neque ipse fortasse historiae pater derogare volebat gloriae eius viri, qui sua virtute ingenioque ac meritis tantopere inclaruerat apud Graecos barbarosque. Quod vero doctrinam illam metempsychoseos tanquam suam tradidisse eosdem dicit Nestes: magno argumento est, eos non rudem illam duntaxat ac vulgarem disciplinam sumsisse ab Aegyptiis, verum cultiorem aliquam eruditoremque. Pythagoras certe nihil nisi valde doctum limatumque pro suo poterat in medium proferre. Arguit aetas, qua scholam aperuit; arguit ingenium hominis aliunde cognitum; arguit ipse Herodotus, quem supra attigimus (II, 49). Ubi cum Orphici etiam grandius ac sublimius explicasse dicuntur res Osiriacas, qui tandem humilia ac vulgaria tribui possint ab eodem scriptore Pherecydi adeoque Pythagorae? — Floruit autem Pherecydes circa annum 544 ante Chr. n. natusque esse perhibetur circa 600 ante Chr. n.; Pythagoram circa 539 floruisse volunt, quamvis alii aliter statuunt in re non prorsus certa ac definita; cf. Clinton Fast. Hellen. II. pag. 9 ed. Krueger., Schultzii Specim. Appar. ad ann. critico. p. 31 seq. Utrumque autem philosophum una cum asseclis ipsoque

σαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑωυτῶν ἔοντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω.

- 124 Μέχρι μὲν νυν Ῥαμφινίτου βασιλέως εἶναι ἐν Αἰγύπτῳ πᾶσαν ἑνωμένην ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἰγυπτον μεγάλως. μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφεων Χέοπα ἐς πᾶσαν κακότητα

Empedocle hic intelligi ab Herodoto statuit quoque Roeth. l. l. nott. pag. 225; de Pythagora quoque cogitavit Gatterer l. l. p. 53 et Cannelin l. l. pag. 11, itemque Krische (De societate a Pythag. cond. acopo politic. pag. 5. cf. Goetting. Gel. Anzz. 1844. pag. 183), qui verbis Herodoteis οἱ μὲν πρότερον Pythagoram, verbis οἱ δὲ ὕστερον Empedoclem significari arbitratur. Atque hunc ipsum Agrigentinum philosophum, transmigrationis auctorem nobilissimum ac doctrinae laude celeberrimum ob oculos Nostrum praecipue habuisse, cum haec scriberet aequalium praesertim furta notans, contendere studuit Backhuizen van der Brink: Varr. Lectt. ex hist. philos. antiq. (Lugdun. Batav. 1842) pag. 4—7, Pythagoram quippe ab Herodoti temporibus remotiorem et ab ipso laudatum (IV, 95) eximens; in quo oblocutus est Krische l. l. Ac Pythagoram ipsum si exemeris, quamquam nulla videtur mihi esse causa idonea, certe Pythagoreos quosdam a Nostro hic tangi aliosque etiam homines diversae aetatis statuendum erit, quandoquidem plurali numero utitur Herodotus atque inter eos, qui πρότερον et qui ὕστερον floruerint, discernit. Equidem Orphicos quoque, qui dicuntur, hic intelligi existimem, de quorum studiis in hac doctrina de animae immortalitate et migratione conf. Loebbeck Aglaopham. p. 800 seqq. coll. pag. 241. Id vero viro docto Batavo (cf. pag. 5) concesserim, verba τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω contumeliose dicta videri non aliter atque IV, 43 et I, 51, ubi similes occurrunt locutiones. Ac probabile inde esse putat Em. David: Iupiter II. pag. 333, mystagogos, qui in mysteriis talia exco-

luerint et amplificaverint, hic potissimum tangi a patre historiae, qui Pherecydem, Pythagoram, Empedoclem si intellexisset solos, nullam causam habuisset, cur illorum nomina celaret.

CAP. CXXIV.

καὶ εὐθηνέειν Αἰγυπτον μεγάλως] Ad verbum εὐθηνέειν conf. I, 66 ibique nott. — Diodorus I, 62 fin. huic regi boni quidem dispensatoris laudem haud denegat, ceteroqui vero sordidum atque avaram hominem fuisse scribit.

βασιλεύσαντά σφεων Χέοπα] Qui h. l. et seqq. capp. ab Herodoto proferuntur tres reges pyramidum exstructores, *Cheops*, *Chefren*, *Mycerinus*, eorum nomina nunc ex ipsis monumentis, quae exstruxisse feruntur, satis constant: *Chufu* (s. Schufu, Sciufu, ut Rosellini scribit), *Chafra* (s. Schéfre, Khéfre, sive Senesciufu, ut scribit Rosellini), *Menkera*; qui ipsi cum iis regibus conveniunt, qui apud Manethonem in quarta Memphitarum dynastia referuntur: *Suphis* (Σούφης — ὃς τὴν μεγίστην ἤγειρε πυραμίδα, ἣν φησιν Ἡρόδοτος ὑπὸ Χέοπος γεγενῆσθαι: οὗτος δὲ καὶ ὑπερόπτης εἰς θεοὺς ἐγένετο κ. τ. λ. Syncelli Chron. pag. 56 seq. sive pag. 105 seq. ed. Bonn.); *Suphis* alter et *Mencheres*; vid. H. Brugsch: Lettre au vicomte de Rouge pag. 33, Rosellini Mon. storic. I. pag. 126 seqq., Boeckh. l. l. pag. 590, Wilkinson. Manners etc. I. p. 19 seq., Lepsius: Chronolog. d. Aegypt. I. pag. 301 coll. Bunsen: Aegypt. Stelle etc. II. p. 121 seqq. Nomen *Cheopsis* s. *Chufu* lapidibus camerae sepulchralis in interiore pyramidis ab ipso exstructae parte incisum adhuc reperitur; in alio sepulcro prope hanc

ἐλάσαι· κατακληῖσαντα γάρ μιν πάντα τὰ ἱρὰ, πρῶτα μὲν σφεας
 θυσιέων ἀπέρξαι, μετὰ δὲ ἐργάζεσθαι ἑαυτῷ κελεύειν πάντας
 Αἰγυπτίους. τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτομιέων
 τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὔρει, ἐκ τούτων ἔλκειν λίθους μέχρι τοῦ

pyramidem sacerdotem adeoque filium huius Chufu sibi detexisse videtur Lepsius: Briefe I. pag. 37; hunc sive sacerdotem sive filium, nomine Merhet, ipsi pyramidi struendae praefuisse operisque architectum sive praefectum exstitisse idem opinatur. Huic igitur Cheopi s. Chufu quae Herodotus tribuit, ea non differunt ab iis, quae Diodorus (I, 63) *Chemmi* tribuit regi octavo inde a Rhampsinito s. Remphi, cum ad septem hominum aetates per successionem regnaverint reges prorsus ignavi, qui nihil memoratu dignum et in libris sacris adnotatum praestiterint, uno excepto Nileo, a quo nomen fluvio sit inditum. De hoc Chemmi quae deinceps narrantur, pyramides aliaque opera ingentia extruente, ea cum Herodoti Cheope prorsus conveniunt, ut vix dubium sit unum eundemque significari regem, sive *Χέμβης* scripseris in Diodori l. l., ut Wesselingio placet, sive *Χέμβις*, sive *Χέμμης*, quod nuper dedit Bekker. improbante quamvis Lepsius l. l. At multo difficilius est de aetate huius regis (cf. etiam Herod. II, 127 ibique nott.) certi quid statuere velle; in extruenda pyramide versatum circa ann. 2120 ante Chr. n. ponit Wilkinson. l. l., alias aliorum sententias ut taceam.

E Larcheri calculis (Chronolog. d'Herodot. VIII. pag. 90) Cheops regnare coepit anno 1178 ante Chr. n. post Rhampsinitum, quem regno excepit, ut h. l. enuntiat Herodotus: quod quidem verum esse vix poterit, quandoquidem Cheops, Chephren, Mycerinus ad quartam pertinere dicuntur Manethonis dynastiam, indeque longe ante Rhampsinitum, Proteum ipsumque Sesostridem vixisse putandi sunt. Ut igitur in ipsis regum illorum nominibus Herodoti fides eximie probatur, ita infringi videtur, tempo-

rum rationem ab Herodoto minus accurate servatam adeoque turbatam si spectemus. Qui sane errare potuit minus recte intelligens, quae sacerdotum aut, si mavis, aliorum interpretum, minus doctorum ex ore accepit, aut ipse etiam falso edoctus ab istis sacerdotibus, qui consulto non usque quaque vera illi tradiderint. Atque vel ipsius Herodoti minor utique cura fuisse videtur in singulorum regum successionem accurate indicanda, sed longe maior adeoque praecipua, ut Graecis, quibus suam historiam destinaret, mirandum sane pyramidum opus enarraret earundemque structuram explicaret, eaque ipsa adderet reliquis, quae de praeclearis Aegyptiorum operibus rebusque gestis iam in antecedentibus enarraverat. Neque enim Aegyptiorum historiam scribere Noster instituit, sed Aegyptiorum res mirabiles, quae Graecorum animos maxime adverterent, exponere in animo habuit, eoque munere ita perfunctus est, ut ad res ipsas magis quam ad temporum successionem attendisse videatur. Caeterum conf. de his etiam, quae disputat Bunsen l. l. II. pag. 140 coll. I. pag. 186.

ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι] Poterit, monente Schweighausero, verbum ἐλάσαι intransitive accipi, intellecto vel pronomine ἑαυτὸν, ut sensus sit: omni nequitia s. pravitate grassatum esse regem, vel σφέας sive τὴν Αἰγύπτον: in omnem calamitatem regem protrusisse Aegyptum sive omni calamitate a rege Aegyptum pressam fuisse. Mihi haec magis arridet ratio, ut V, 50. Et confer infra II, 126: ἐς τοῦτο δὲ ἐλθεῖν Χέοπα κακότητος.

τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι] i. e. his constitutum, mandatum, imperatum fuisse. Nam ἀποδεκνύναι hic est constituere, ut II, 65. 77 etc.

ἐκ τῶν λιθοτομιέων — ἐκ του-

Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποταμὸν πλοίοισι τοὺς λίθους ἐτέροισι ἔταξε ἐκδέκεσθαι, καὶ πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλεῦμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν. ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ λεῶ· δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ, κατ' ἣν εἴλικον τοὺς λίθους τὴν ἔδειμαν, ἔργον ἔὼν οὐ πολλῷ τέφ' ἔλασσον τῆς

τέων κ. τ. λ.] Simili modo in seqq.: πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλ. ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν. Vid. Matth. Gr. Gr. pag. 877 et conf. Iaeger. Disputt. Herod. pag. 17, qui ex istismodi repetitionibus colligit, Herodotum senem opus suum conscripsisse. Herodotum in his pro more imitatus est Pausanias, notante Siebel. ad I, 19. §. 4. De monte Arabico (i. e. Mocattam) vid. nott. ad II, 3. Etiamnum in lapidibus vestigia latomiarum superesse testantur recentioris aetatis peregrinatores, quorum locos prorsus Zoega de obelisc. pag. 400 not. 20. Easdem vero lapidinas intellexit Ioseph. c. Apion. I. cap. 26 τὰς λιθοτομίας scribens τὰς ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὴν μέρει τοῦ Νείλου. Qui idem pag. 411 recte conicit: de iis tantum lapidibus, quibus pyramidum facies fuerint contactae (II, 125), intelligendos esse veteres scriptores, qui uno consensu fere asserant, lapidinis in Arabico latere potissimum usos fuisse illarum conditores; nam lapidem inde protractum ob praestantiorē ac politurā magis idoneam naturam ad pyramidas vestiendas praelatum fuisse, cum ad molem coacervandam sufficerent saxa ex ipso monte, cui superstructae sint. — In verbis seqq. διαπεραιωθέντας — ἐκδέκεσθαι participium διαπεραιωθέντας (cf. etiam VIII, 25) pertinet ad τοὺς λίθους, cum loci sensus hic fere sit: „traiectos navigiis per flumen lapides aliis imperavit ut exciperent“. De monte Libyco, cuius mox mentio fit, conf. II, 8 ibique nott.

ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας] Haec explicanda sunt secundum ea, quae monuit Krueger Gr. Gr. §. 413 not. 1. In ipso hominum numero, quem Plinius H. N.

XXXVI, 17, 3 maiorem adeo fuisse narrat, cum Herodoto consentit Diodorus I, 63.

χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ λεῶ] Cfr. Siebel. ad Pausan. X, 18. §. 2, qui monet in verbo ἐγγενέσθαι inesse significationem temporis, quod intercedat, longioris, addito dativo vel hominis, cui, vel rei, in qua illud consumatur. Sic supra I, 190 χρόνον ἐγγινομένον, ubi afferunt Herodot. II, 175 (ubi conf. nott.) et Platon. Phaedon. p. 86 E. Pro vulg. λαῶ scripsi Bredivium secutus pag. 138 λεῶ, ut mox cap. 129 λεῶν, ne plura afferam. Dindorfius dedit ληῶ, quod unum Herodoteum esse vult pag. XXXIX Prolegg. Nec vero mihi persuasit. — Ad argumentum loci faciunt Aristotel. Politt. V, 11 (9) pag. 229 ed. Schneider. et Ioseph. Antiq. II, 9, 1. Quae respiciens Hirt., libro mox laudando, pag. 17 seq. pyramides censet exstructas esse eo consilio, ne egens plebs otio langueret neve inopia laboraret. Alia tu vide ad II, 128.

τὴν ἔδειμαν] δέμειν eodem modo poni docemur, quo apud Latinos vias construere, instruere. Vid. VII, 200 ibiq. Wesseling. Paulo ante dedi κατ' ἣν cum recentt. edd. pro κατὰ τὴν, cuius loco Struve Spec. quaest. de dial. Her. I. pag. 35 repositam voluit veterem lectionem κατ' ἣν (ut II, 15. 90), ex uno libro vetusto a nonnullis editoribus mutatam in κατὰ τὴν. Est vero totius huius loci structura propter multa verba interiecta impeditior; cui mutata interpunctione non nihil succurrere studui, maioris distinctionis signo posito post λεῶ, cum, quae sequuntur, ipsis verbis χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβ. τῷ λεῶ explicandis ac definiendis

πυραμίδος, ὥς ἐμοὶ δοκέειν· τῆς γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε σταδίοι, εὖρος δὲ δέκα ὀργυιαί, ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑωυτῆς, ὅκτω ὀργυιαί, λίθου τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένων· ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ

inserviant omnia in duas partes divisa, quarum altera complectitur verba δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ, quae propter multa, quae interposita sunt, repetuntur verbis ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι κ. τ. λ., altera incipit a verbis: τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἴκοσι ἔτεα ποιευμένη. Iam in priori quam dixi huius orationis parte post ὁδοῦ et post ἔδειμαν minorem posui distinctionem, cum haec sit fere loci sententia: „decem annos fuisse struendae huius viae, qua trahebant lapides, quam sane struxerunt opus haud multo inferius ipsa pyramide“; nisi verba τῇν ἔδειμαν, quae utique sunt molesta, e glossemate in scriptoris verba irrepsisse putes.

τῆς γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε σταδίοι] Vulgo: τῆς μὲν γὰρ μῆκος. Nos Schweigh. et Gaisford. una cum recentt. edd. secuti sumus. — Ad pluralem εἰσι conf. I, 93 ibiq. nott. et ad verba: ὑψηλοτάτῃ — ἑωυτῆς conf. I, 193. 203.

τῆς γὰρ μῆκος κ. τ. λ.] τῆς scilicet ὁδοῦ. Nam intelligitur via, quae exstructa fuit ad pyramidum lapides advehendos. Huius vero ipsius rudera quaedam se vidisse vult Pococke, cuius verba citavit Larcher. in not. ad h. l. Tu vid. quae ad finem capitis ex Zoegae disputatione copiosa afferemus, qui pag. 400 not. 18 narrationem suam peregrinatorum testimoniis satis firmavit. Quod ad mensuras attinet, ex iis, quae ad II, 149 coll. 5 annotata sunt, apparet, longitudinem viae ferme fuisse ter mille pedum, latitudinem sexaginta, altitudinem maximam quadraginta octo pedum. Quas mensuras cur non cubitis, ut alias plerumque, sed orgyis adeoque etiam plethris declaraverit Noster, disquirat Iacobs: De Herod. mens. pag. 25. Observat autem Russegger (Reisen in Europa etc.

I, 1. p. 149), adhuc cognosci posse vestigia viarum, quae ad pyramides fuerint ductae eo consilio, ut lapides afferri potuerint.

λίθου τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένων] Cobet scribi vult ἐγγεγλυμμένων; sed rednplicationem in his Nostrum (II, 106. 136. 138. 148) servasse recte admonuit Bredov. p. 286. — Supra II, 96 huic genitivo addiderat praepositionem ἐκ, quam infra II, 125 iterum omisit. ζῶα sunt quaevis figurae, imagines lapidibus insculptae. Vid. nott. ad II, 4 et I, 70.

ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι] Revocavi cum recentt. edd. ταύτης, quod e Reiskii emendatione pro vulg. ταύτῃ dederat Schaefer., itemque Schweighauserus; etenim genitivi ταύτης, qui ad ὁδοῦ in antecedentibus pertinet, locum hic esse vel sequentia καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου κ. τ. λ. docere poterant. Indequae etiam retinuiμὺς τε, cuius loco e libris quibusdam Wesselingius eumque secutus Schaeferus dederant δὲ, cum particula τε spectet ad sequentia καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου κ. τ. λ., particula δὲ vero rectius infra ponatur: τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ κ. τ. λ., quae ipsa respondent superioribus: δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κ. τ. λ. Unde satis opinor patet, nulla hic opus esse verborum mutatione, qualem exhibuit Negris, qui pro καὶ τῶν ἐπὶ λόφου edidit χωρὶς τῶν ἐ. λ., aut qualem proposuit Benedict. (Actt. semin. reg. Lips. II. pag. 290), scribendum esse coniiciens: ἐκ τὸς τῶν τ' ἐπὶ τοῦ λόφου — τῶν τ' ὑπὸ γῆν κ. τ. λ., quod ipsum non admodum recedit ab iis, quae Wesselingius coniecerat: παρ' ἐξ καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου — καὶ τῶν ὑπὸ γῆν κ. τ. λ.; ut decem anni in via struenda fuerint consumti, praeter illud tempus, quod tum ad collem, in quo stant pyramides, ef-

λόφον, ἐπ' οὐ ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, 164
 τὰς ἐποιέετο θήκας ἐωντῶ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νείλου ἔσα-
 γαγών. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἴκοσι ἔτεα
 ποιευμένη· τῆς ἐστὶ πανταχῇ μέτωπον ἕκαστον ὀκτὼ πλέθρα,

ficiendum, tum ad cameras subterraneas exstruendas opus fuerit. Nam, ut recte observat Schweighaeus, τὰ ἐπὶ τοῦ λόφου οἰκήματα sunt ea ipsa opera, quae ὑπὸ γῆν erant constructa, camerae subterraneae, quae regi essent sepulcro. ὑπὸ γῆν eodem modo Noster II, 127 dixit: plura de hac locutione dabit Nitzsch. ad Odys. IX, 135. Itaque universi loci haec videtur esse sententia: decem annos insumptos fuisse tum ad viam struendam, tum ad cameras subterraneas eo in colle, cui pyramis superstruenda, aedificandas. — ἐπ' οὐ cum Gaisf. reliqui, probante Struve Spec. quaest. de dial. Herod. I. pag. 33, quamvis quinque codices praebent ἐφ' οὐ. Conf. etiam Bredov. pag. 205.

τὰς ἐποιέετο θήκας ἐωντῶ] Cave scribas τὰ pro τὰς, ut Pauvio in mentem venerat. Cf. Matthiae Gr. Gr. pag. 822. Θῆκαι sunt camerae ad mortuos recipiendos destinatae; vid. II, 67 ibique nott. Est vero satis per universam antiquitatem celebrata sententia, exstructas fuisse pyramides, regibus ut essent sepulcro. Ubi potissimum de iis regibus cogitandum esse, quorum sedes Memphi erat, vix monere attinet; nam in Thebaide s. Aegypto superiori suas quoque regibus fuisse cryptas novimus. Alia de pyramidibus quae huc pertinent, nunc transeo, in Excursu ad h. l. afferenda: de hac ipsa Cheopis pyramide eiusque situ et conditione infra dicemus: hoc loco ea tantum proferamus, quae ad cameras subterraneas huius pyramidis s. τὰ ὑπὸ γῆν οἰκήματα, ut Noster loquitur, pertinent. Aditu enim, qui iam Arabibus patuerat, denuo nostra aetate recluso accessus patet ad interiores pyramidis partes per cuniculos, ad cameram satis amplam ducentes, cui nunc nomen regiae inditum, quia Cheopis sarco-

phagum continebat ibi repositum, ipsumque huius regis nomen nunc detectum fertur, quibusdam lapidibus incisum; praeter hoc conclave primarium, ut videtur, aliae quoque camerae viaeque ad imum ducentes sunt inventae, quamquam hodie vix permeabiles nec sine magna molestia: quae omnia satis declarant, quae fuerint τὰ ὑπὸ γῆν οἰκήματα; conf. Prokesch: Erinnerungen I. p. 75 seq., Vyse: Operations etc. I. pag. 137 seqq. 236 seqq., ubi aditus ad hanc pyramidem imaginerepraesentatur, Bunsen l. l. II. p. 134. 154 seqq. cum tab. XIII, Raoul Rochette: Journal d. Sav. 1841. pag. 231, Clarke Travels II, 2. pag. 136, ubi etiam imago huius introitus adiecta est. Neque canalem circa pyramidis molem a Cheope ductum, quem ad fabulas haud pauci relegant, improbabilem videri pro ipsa loci natura admonuit Russeger: Reise etc. I, 1. pag. 147 et Belzoni Voyage etc. I. pag. 447. Add. Russel: View of ancient and modern Egypt. p. 115 not. sec. edit.

τῆς ἐστὶ πανταχῇ μέτωπον — καὶ ὄψος ἴσον] Reposui meliorum codd. ex auctoritate πανταχῇ, quod ita scriptum caeteris quoque locis Herodoteis invenitur et similium vocum scriptura probatur, teste Bredov. p. 91. Gaisfordius cum aliis dederat πανταχῇ falsa Ionismi specie deceptus. Valet autem πανταχῇ, monente R. Jacobs. De mens. Herod. p. 11, idem fere quod πάντη, i. e. quaque versus s. quaque parte, ut II, 168. I, 181. Est igitur Herodoti haec sententia: pyramidis, quae quadrata sit, frontem quaque versus esse octo plethrorum, latus quodque esse octo plethrorum (i. e. octingentorum pedum, conf. II, 149) in latitudinem aequae atque in altitudinem. Sed in his mensuris nec veteres scriptores nec recen-

εὐρύτης τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον, λίθου δὲ ξυστοῦ τε καὶ ἀρ-

tiores, qui hanc pyramidem adhuc superstitem emensi sunt, satis cum Herodoto consentiunt. Collegit eorum testimonia unoque sub conspectu posuit Zoega de obell. p. 401 not. 22 coll. Beck. l. l. p. 712 et Larcher. nott. ad hunc l. *Latitudinem* (quae octingentorum pedum est ex Herodoti mente) *septingentorum* pedum esse scribit Diodorus I, 63, *sexcentorum* Strabo (XVII. p. 1161); Plinius ponit 883 pedes (H. N. XXXVI, 12), Philo Byzant. 750. Unus Pomponius Mela, Herodotum secutus, scribit (I, 9) quatuor fere soli iugera pyramidem maximam in sede sua occupare, totidemque in altitudinem erigi; ubi *πλέθρον* pro dimidio iugeri accepit. Recentiores pyramidis longitudinem ad *septingentos* ferme pedes plerumque constituunt; Niebuhr. ponit 710 pedes, Grobert. 728. Docti Galli (Descr. I. pag. 514) longitudinem dimensi sunt 716 pedum et 8 digitorum. Perring invenit 746 pedes Anglicos. Vid. Vyse Operations etc. II. pag. 109 seq. Inquisivit in haec quoque Boeckh: Metrolog. Untersuch. pag. 236 seq. et, qui hunc fere sequitur, Jacobs l. l. pag. 26; hoc enim auctore Herodotus, ex oculis forsitan haec emensus, rotundum fere numerum octingentorum pedum (octo plethrorum) posuisse putandus est, a quo non admodum abest accurata latitudinis mensura, quae 504 cubitos praebeat, qui et ipsi aequant 756 pedes Olympicos s. 742 pedes Rhenanos. Sed in *altitudine* pyramidis definienda, quam Diodorus atque Strabo *sexcentos* pedes excedere statuunt, Philo autem ad 450 pedes refert, vel magis iidem recedunt ab Herodoto. Plerique *quingentorum* pedum altitudinem esse scribunt, et praeterea aliquot addunt pedes; contra Niebuhr. 440 pedes ponit, Chazelles 465, Grobert. 448. Quae ut concilientur cum veterum scriptorum indiciis, monet Zoega l. l., videri veteres scriptores de *altitudine obliqua*, quam peregrinatorum

unus computaverit ped. 603 basi aequalem, intelligendos. Alter Gallus Herodoti interpres, Miot., in ipsis Herodoti verbis sic mutari vult: καὶ ὕψος ἑξ ἴσων (et la hauteur étant six, i. e. six plèthres), cum haec sit vera pyramidis altitudo. Sed iure obloquutus est Letronne (in censura huius libri pag. 7 seq. et in Journal d. Sav. 1836. p. 241.), cum linguae leges ipsaque oratio Herodotea minime talem ferant emendationem. Coutelle loco mox laudando pag. 47 altitudinem verticalem inventam fuisse scribit 428 pedum et quod excurrit; Iomard. (Descr. t. I. pag. 516) 425 pedum et 9 digitorum. Quae ipsa non admodum recedunt ab iis, quae Perring l. l. invenit, accuratissima constituta dimensione; nam praesentem altitudinem perpendicularem esse scribit 450, 9' pedd., inclinatam 568, 3' ped. Itaque ad summum poni posse 459 pedd. Rhenann. statuit Jacobs l. l. Quae omnia quantum ab Herodoteo numero octingentorum pedum recedant (vel si primitivam altitudinem maiorem fuisse sumas), satis apparet: nec sufficit, opinor, vocem ὕψος latiore accipere sensu aut Herodotum dicere oculis haec omnia metientem lapsum esse, nec denique licet, quod Schweighausero in mentem venit (v. Lex. Herod. s. v.), ἴσον interpretari pro ratione s. portione. Equidem haec unquam in concordiam redigi posse vix credam, quae haud scio an librariorum quoque culpa turbata sint: id unum adiciam, summam certe hanc esse pyramidis altitudinem, si cum altitudine turrium recentioris aetatis comparetur: qualem comparisonem instituit Parthey: Das Nilthal pag. 101. Namque Antverpiensis turris ascendit ad 447 pedes Parisinos, Argentoratensis ad 440, S. Stephani turris Vindobonensis ad 415½, S. Petri turris in urbe Roma ad 405 ped. Rh. et quae sunt reliqua. εὐρύτης τετραγώνου] Conf. I, 181. Utrum latera pyramidis prorsus

μοσμένον τὰ μάλιστα· οὐδὲς τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν

sint aequalia necne, nondum liquet, cum diverse de his statuunt recentiores peregrinatores, quamvis ad oculum certe quadratas apparere magnas pyramides, nec aliud quaesivisse earum conditores, optime monuisse videatur Zoega l. l. p. 401 ibiq. not.

λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἁρμομένον τὰ μάλιστα] Recte vertit Miot.: „elle est toute revêtuë en pierres polies, ajustées avec le plus grand soin;“ neque enim hic cogitandum de lapide calcario eo, quo ipsa pyramis erat exstructa, sed de eo lapide bene laevigato atque secum compacto, quo tota pyramidis moles extrinsecus tecta et quasi vestita erat: de quo lapidum genere conf. ad cap. 125 nott.; hos quoque Noster intelligit verbis seqq. οὐδὲς τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἔλασσων, ut recte iam vidit Zoega pag. 387 not. 16. Etenim hi lapides reliquae structurae superimpositi totam pyramidem extrinsecus convestiebant; Galli tale opus vocant *revêtement*, nos *Bekleidung* s. *Kerkleidung*. Qui lapides quod nulli adhuc in hac pyramide cernuntur, id utique barbarorum rapacitati debetur (cf. Zoega l. l. pag. 403), qui hos lapides extimos inde avulsos ad alia aedificia extruenda adhibuerunt. Tu vid. de his accurate exponentem Letronne Journal d. Sav. 1811. p. 385 seqq. 490 seqq. et Recueil d'Inscriptt. d'Egypt. II. pag. 487 seqq., Lepsius: Ueber den Bau d. Pyramiden in Monatsbericht. d. Berl. Akad. 1843. pag. 177—203.

Iam de hac ipsa pyramide, quam h. l. descripsit Herodotus, quaedam addere iuvat. Namque inter pyramides, quae plurimae adhuc supersunt ac pro situ locorum, in quibus exstructae sunt, a peregrinatoribus nunc distingui solent, primum utique locum tenent tres, quae ad Memphim proxime sitae inter reliquas septentrionem versus cernuntur ad vicum, cui nunc nomen *Gizeh* s. *Dchisch*. Quae omnium maximae h. l. ab Herodoto describuntur, ex-

structae illas quidem a Cheope, Chefrene et Mycerino. In quarum numero ea, quae septentrionem maxime spectat, omnium nunc perhibetur maxima, a Cheope olim exstructa, quam Herodotus h. l. descripsit, quamque structurae opere eximiam prae ceteris dicit laudibusque effert Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I. pag. 22, alios ut taceam. Sed praestat ipsa Zoegae verba apponere l. l. pag. 400: „Scilicet a Gizeh ubi quatuor millibus passuum perrexeris ad occasum hiemalem, canalis est a Nilo deductus, a quo incipit via per agros humiles substructionibus sublevata et secto lapide munita, latitudine pedum viginti, longitudine passuum mille quingentorum, duobus in locis ponte super fossas transvecta. Quae licet nunc maxima ex parte Arabum manu facta appareat, tamen veteris viae ab Herodoto memoratae cursum indicare videtur, forsitan instaurata a barbaris, ut aveherent lapides, quibus advehendis ab antiquo rege fuerat destinata. [In eandem sententiam disputat Hirt. l. l. pag. 16. 17.] Desinit autem ad pedem collis seu campi sazei ad centum, sive, ut retulit Niebuhrius, centum septuaginta pedum altitudinem supra subiacentes agros elati, in quo pyramides conditae sunt. Nempe Libyci montis radices hoc loco promontorii instar procurrunt ad ortum brumalem, mox iterum pergunt ad meridiem versus Busirin et Saccaram, atque ad Dasjur tendunt Nilo propius adnotae. Rupis eadem natura est ac lapidis, e quo sunt pyramides; nempe calcaria est, modica duritie, petrefactis lenticularibus et numismatibus interspersa, atque mobili arena oblecta; occurrunt in ea hinc et inde latomiarum vestigia. Multas olim pyramides fuisse in promontorio ad Gizam spectante e ruinis arguitur, quae hodie supersunt in plano campo sex fere millium passuum circuitu. Plurimi praeterea sunt tumuli e secto lapide circumcirca

ἐλάσσων. Ἐποιήθη δὲ ὧδε αὕτη ἡ πυραμὶς ἀναβαθμῶν τρὸς-125
πον, τὰς μετεξέτεροι κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας οὐνομάζουσι, τοι-

adiacentes, quadrati et oblongi, olim forte pyramidibus figura similes, nunc paucis tantum pedibus super solum assurgentes, in quorum singulis putei sunt ruinis et arena oppleti, per quos olim descendebatur ad cryptas sepulchrorum. Pyramides duodecim vel tredecim adhuc agnoscuntur, in quibus tres notantur mole sua conspicuae. Harum quae a Delta in Thebaidem tendentibus prima obvenit, solemnī vocabulo magna sive maxima pyramis appellari solet, quanquam ambigatur adhuc utrum eam superet, quae a meridie proxime adstituta est." Iam sequuntur alia de latitudine pyramidis atque altitudine, supra nobis iam indicata, de laterum aequalitate, de summo vertice, in quo planum quadratum, de lapidibus extimis, omnibus nunc avulsis, de ostio in latere boreali, de meatibus internis atque descensu ad cryptas subterraneas, de cadaveribus in puteo pyramidis atque in conclavi superiori repertis, de aliis, quae omnia transscribere longum est. Vide quoque sis Beck. l. l. pag. 712 et accuratas descriptiones et dimensiones doctorum Gallorum: *Coutelle* (Observatt. sur les pyramides de Gizeh etc.) in Description. de l'Eg. mém. Antiqq. t. II (trois. livrais.), pag. 39 seqq., et *Iomard*. (ibid. t. I trois. livrais. p. 513 seqq. et t. II troisième livrais. pag. 3 seqq. et 56 seqq.). Quibus accedunt, quae nostra potissimum aetate de hac pyramide inquisiverunt Howard Vyse, et inde profectus Raoul Rochette: *Journal d. Sav.* 1841 p. 223 seqq., *Letronne: Recherches sur Dicuil* etc. pag. 90 seqq., *Bunsen l. l. II. pag. 146 seqq.*, *Prokesch: Erinnerungg. I. pag. 75 seqq.*, *Parthey: Nilthal* (II.) pag. 100 seqq., alii, quos in Excursu ad h. l. indicavimus. Delineationem loci, indicatis singulis pyramidibus aliisque monumentis et reliquiis adhuc superstitibus, exhibuit accuratissimam Perring ad

librum Howardi Vyse. Vol. I itemque Bunsen II. Tab. IX et seqq., Wilkinson. *Manners* etc. III. pag. 397 atque nunc potissimum Lepsius: *Denkmäler aus Aegypten* etc. Abth. I. tab. XIV, quam ipsam tabulam sequuntur aliae, quae ipsarum harum pyramidum praebent conspectum aere expressum splendidissime additis coloribus. Eandem imaginem minori forma exhibet Howard. Vyse Vol. II. titulo adiectam.

CAP. CXXV.

τὰς μετεξέτεροι κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας οὐνομάζουσι οὐνομάζουσι cum recentt. edd. dedi pro ὀνομάζουσι idemque feci infra II, 128 et 144; vid. Bredov. p. 163. κρόσσας cum Schweigh. et Gaisford. probante Bredov. p. 78 scripsi pro κρῶσσας, cum infra quoque IV, 152 et VII, 188 exstat πρόκρῶσσαι, nec aliter vox scripta invenitur apud Homer. Ili. XII, 258. 414. In quo loco sunt, qui κρόσσας exponant: *scalas muris admoventas, instrumenta, ferramenta ad muros apta*; alii rectius: *pinnae, propugnacula prominentia*. Atque Heynio quoque (Observ. t. VI. p. 319) sunt pinnae summam ἐπ' ἄλγεωσ oram cingentes. Vid. Eustath. et schol. ad h. l., Hesych. s. v. Unde apud Aeschyl. Agamemn. 448 κρόσσας pro ὀσσῶς scribi vult Schneidewin Philolog. IX. p. 144. In Herodoti loco κρόσσαι sunt (exponente Wesselingio) pyramidum quaedam eminentiae, graduum formam repraesentantes seu ἀναβαθμοί, quos alii βωμίδας dicunt, i. e. arulas quasi, gradus. Vid. K. Boetticher: *Die Tektonik d. Hellen*. p. 178 et Ianson in: *Jahrb. f. Philolog.* etc. Suppl. XIX. p. 52 seqq. Hirtius l. l. pag. 24 explicat: „jede Art Erhöhung oder Absatz mit einer horizontalen Fläche, — daher Altar.“ Idem addit, ab Herodoto minime hic indicari minores illos, qui hodie conspiciantur, gradus

αὐτήν τὸ πρῶτον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤειρον τοὺς ἐπιλοί-
πους λίθους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι, χαμᾶθεν

(hos enim ideo tantum apparere, quod lapides laevigati, quibus pyramidis superficies extrinsecus ob-
tecta erat, a barbaris saeculo duo-
decimo sint ablati), sed maiores, qui altitudine viginti quinque pedum et latitudine undecim pedum adhuc in una pyramide compareant.

τοιαύτην τὸ πρῶτον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν] τοιαύτην aequae atque αὐτήν ad pyramidem refero, hunc in modum: *talem* (i. e. gradibus instructam) *primum cum fecissent eam*, tum ad reliquum opus accedebant, quod ad lapides, quibus pyramidis superficiem convestirent, pertinebat: cuius ipsius perficiendae causa hos gradus paraverant, quorum primum s. primum ordinem mox vocat τὸν πρῶτον στοιχὸν τῶν ἀναβαθμῶν. — χαμᾶθεν (pro vulg. χαμᾶθεν) scripsi, Apollonium secutus, de quo cf. Goettling: Lehre v. Accent. p. 349.

ἤειρον — πεποιημένῃσι] i. e. in altum tollebant reliquos lapides machinis, quae ex brevibus lignis constructae erant. De genitivo ξύλων monui ad II, 124. — τοὺς ἐπιλοίπους λίθους dicit politos istos lapides, quibus universa pyramidis superficies ita erat oblecta, ut gradus, quos modo dicebat Herodotus, non amplius conspicerentur, sed ut quaeque pyramidis facies unum continuum atque laeve planum inclinatum referret. Ita Schweigh., cui add. Zoega de obelisc. p. 403: „Politi lapides, qui frontibus ad obliquam lineam sectis olim latera pyramidis convestiebant superficie aequali ac laevi, barbarorum rapacitate nunc avulsi sunt, ne uno quidem in sede sua relicto. Etiam qui proxime subiacebant per gradus dispositi, nunc disiecti sunt aut aëris intemperie absumpti. Bo-reale litus prae reliquis vastatum esse dicitur.“ Atque in nota, ubi peregrinatorum testimonia affert, Arabes fuisse coniecit, qui lapides hinc avexerint ad urbis Cairi aedificia exstruenda. Confirmat Coutelle

l. l. pag. 50. In altera Chephrenis pyramide (vid. II, 127) lapides isti politi ac laevigati adhuc ex parte comparent, non ultra gradus procurrentes, sed illud tantum implentes spatium prismaticum, quod remanebat inter binorum graduum angulos; ut hoc quoque modo hancee Cheopis pyramidem tectam fuisse suspiceris. Vid. Zoega l. laud. pag. 410. Adscribam denique, quae de hisce lapidibus observat Coutelle l. l. p. 50: „— on reste convaincu que les pyramides n'ont pas été revêtues de cette manière et que le prétendu revêtement n'est que le parement extérieur, pour lequel on a employé une pierre plus dure, plus égale, plus susceptible de recevoir un beau poli, que celle, dont est formée la chaîne Libyque sur laquelle elles sont construites et qui a été employée dans la maçonnerie intérieure. — Les blocs de granit, qu'on trouve au pied de la troisième pyramide, quelques boutisses de même nature, qui restent encore engagées dans la maçonnerie et sont en saillie sur les gradins, confirment l'opinion d'Herodote sur l'existence d'un revêtement en granit, avec cette circonstance, qu'il n'a pas été ajouté sur les gradins après la construction, mais que c'étoit un parement construit en même temps que la pyramide.“ Pertinet huc quoque disputatio Letronnii, quam ad I, 124 laudavimus, itemque Lepsius supra l. — De machinis, ferramentis, ad pyramides exstruendas adhibitis, disputarunt Meister., Niebuhr., alii, quos citat Beck. l. l. p. 709. Add. Hirt. l. l. pag. 25. Quibus instrumentis ac machinis quomodo usi sint in pyramidibus exstruendis, ex ipsis Aegyptiorum monumentis, quae ea ad oculorum sensus expressa praebent, adhuc cognosci posse observat Rosellini Mon. civ. II. p. 245. Atque huiusmodi imaginem, homines in laevigandis ac tractandis huiusmodi la-

μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοιχὸν τῶν ἀναβαθμῶν αἰέροντες· ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἐτέρην μηχανὴν ἐτίθετο, ἐστειώσαν ἐπὶ τοῦ πρῶτου στοιχοῦ· ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον εἴλκετο στοιχὸν ἐπ' ἄλλης μηχανῆς. ὅσοι γὰρ δὴ στοιχοὶ ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν, εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν, εὐῶσαν μίαν τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοιχὸν ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρα, κατάπερ λέγεται. Ἐξεποιήθη δ' ὧν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα, μετὰ δὲ τὰ ἐπόμενα τούτων ἐξεποιεῖν

pidibus occupatos repraesentantem, exhibuit Wilkinson. Manners etc. III. p. 335. Et conf. quoque Russegger I. 1. pag. 143 seq.

ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν] Suppl. στοιχὸν: quoties lapis perveniebat eo s. ad hunc ordinem, alii machinae superimponeretur, quae in hoc ipso ordine iam parata stabat. — In seqq. revocavi, quod compluribus libris scriptis probatum est, εἴλκετο, cuius loco e Florent. Schweighauser. et Gaisford. dederant ἔλκετο; cf. Bredov. p. 303. Post ἔλκετο στοιχὸν excidisse quaedam putat Schweigh.: καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου ἐπὶ τὸν τρίτον στοιχὸν. Mihi secus videtur. Ad χαμᾶθεν confers Moerid. pag. 409, ubi Ἀττικῶς sic dici monet, Ἑλληνικῶς χαμᾶθεν, ubi vid. Pierson. Vid. infra Herod. IV, 172.

ὅσοι γὰρ δὴ στοιχοὶ ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν] αἱ cum recentt. lubens recepi, quamquam, quod sequitur alterum ἦσαν si a libris abesset, hand aegre equidem hoc ferrem. Ad loci argumentum faciunt, quae de hodierna huius pyramidis conditione hunc in modum scripsit Zoega I. I. pag. 402: „Ascensum usque ad verticem praebent structiones circiter ducentae et decem, graduum instar factae e quadratis lapidibus grandibus, sine caemento clavisve gravitate sua connexis, e quibus tota moles composita est, excepto ut videtur infimo nucleo, quem nonnulli saxum nativum esse aiunt, alii e lapidum frustulis in formibus caemento iunctis coagmen-

tatum. Singulae autem structiones factae sunt ex uno lapidum ordine horizontali, tum altitudine, tum latitudine sensim diminutae ab imo ad summum: nam infimae altae esse dicuntur pedes quatuor vel paulo amplius, quinque fere pedum spatio procurrentes; supremae altae pedes duos procurrunt latitudine fere tripedalī.“

εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν, εὐῶσαν μίαν κ. τ. λ.] μίαν cum Gaisford. edidi pro vulg. μίην et post λελέχθω cum recentt. edd. inserui γάρ. Verba ipsa sic reddidit Schweighauser: „sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis: quam ex uno ordine in alteram promovebant, quoties lapidem in altum tollere vellent; nam in utramque partem. quemadmodum factum traditur, dictum a nobis esto.“ Lhardy verba ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν eum in modum intelligi vult: „so oft sie von dem Krahm (μηχανή) den Stein abgenommen hatten;“ secutus et Vallae et Larcheri versionem, contra quos disputat Schweighauser. in Lex. Herodot. I. pag. 221, Herodotea verba sic reddenda ratus: quoties lapidem sustulissent, sursum promovissent: idque mihi quoque probatur respicienti ad antecedentia, quae eadem iam apte attulit idem Schweighauserus: ἥειρον τοὺς λίθους et ὅπως ἀνίοι ὁ λίθος et ἐπὶ τὸν δεύτερον εἴλκετο στοιχὸν.

ἐξεποιήθη δ' ὧν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα] „ἐκποιήθῃναι perhibentur, quibus ornandis et absolvendis ultima manus imponitur. Primum

τελευταία δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγραφα καὶ τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν.
Σεσήμουνται δὲ διὰ γραμμάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι,

itaque pyramidis superiora, tum descendentes reliqua perpoliverunt.“ Sic recte Wesselingius, e Nostro citans I, 164. II, 175. V, 62, ex aliis alia, quibus perfectionis et absolutionis notionem hoc in verbo inesse probet. Atque omnino satis nunc nota ista vis praepositionis ἐξ in verbis compositis. Hoc loco perfectio pyramidis inprimis pertinet ad politos istos lapides, quibus superstruendis tota pyramidis superficies laevis et plana fieret; ubi initium facientes a summo loco (ubi faciliiori opera hoc perfici poterat) inde ad ima descendebant. Neque enim alio modo totum opus perfici potuit, ut ostendit Hirt I. l. p. 25 et potissimum Wilde: Narrative of a Voyage to Madeira etc. including a visit to Egypt etc. Dublin. 1844. p. 270 seq., Athenaeum 1843. nr. 829. pag. 829 (ubi id ipsum imagine addita illustratur) et 1844. nr. 160. p. 359. Add. Wilkinson in: Quarterly Review 1835. nr. CV. p. 115, Letronne: Recherches sur Dicuil p. 104 coll. Journal d. Sav. 1841. p. 459. Neque vero eundem verbum ἐξεποίηθη, ἐξεπόλευν, ἐξεποίησαν ad unam laevigandi operam, factam illam quidem lapidibus rudioribus in altum elatis, retulerim, sed de toto conficiendae pyramidis negotio intelligo, quod aequè lapidibus hisce in altum tollendis atque tum componendis et laevigandis, ut plana fieret tota superficies, constituit. Namque pyramidem hoc modo conve-tiendi ipsa operis perfectio continebatur. Quod nihil impedit, quo minus iam antea hi lapides aliquo modo parati adeoque laevigati fuerint, qualem operam exhibet imago a Wilkinsono Manners etc. III. p. 335 prolata.

Σεσήμουνται δὲ διὰ γραμμάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι] Inscripta haec fuisse lapidibus illis laevigatis, quibus tota pyramis tecta fuit, satis consentaneum; cf. Hirt. I. l. p. 13 seqq. Verbum σεσή-

μουνται noli pro plurali accipere, ut olim feci, cum singularis sit numerus; conf. Bredov. p. 360. γράμματα Αἰγύπτια hic de vulgari Aegyptiorum scriptura, neque de hieroglyphicis literis accipi vult Larcherus, cum adhuc nulla hieroglyphicorum vestigia in pyramidibus conspiciantur. Idem placet Dahlmanno (Her. p. 65), cum alioqui supervacua esset vox Αἰγυπτίων, ipsumque adeo inscriptionis argumentum hieroglyphis profecto minus dignum fuisset. Atque cum post Herodotus interpretem appellet (ἐρμηνεία), qui ipsi haec edixerit, vulgaris hominem conditionis putat fuisse Graecanicae fortasse faecis, quae inde a Psammitichi tempore per Aegyptum habitavit. Conf. Herodot. II, 154. Mihi consulto Noster, qua fide erat in omnibus enar-randis, h. l. τὸν ἐρμηνεία testem et auctorem attulisse videtur, ne haec, ut alia, quae affert, e sacerdotum ore fluxisse putarentur, ad quos auctores provocare solet in iis, quae ad historiam aut ad res sacras pertinent; ad quos eosdem inde etiam refero illud ἔλεγον, quod mox cap. 126 et 127 legitur. Sed ad pyramidis inscriptionem hanc interpretandam uti poterat vulgaris conditionis homine, qui duce omnino per Aegyptum utebatur, qui vulgaris scripturae et linguae satis peritus inscriptionem „διὰ γραμμάτων Αἰγυπτίων“ factam explicare potuit. Quas literas quod Aegyptias Noster dicit, neque ἱεράς, id mihi indicio esse videtur, vulgares literas, quas demoticas supra II, 36 dixit, h. l. intelligendas esse, neque notas hieroglyphicas, quales h. l. intellexit Letronne in: Journal d. Sav. 1841. p. 397. Quo rectius opinor Wilkinson: Thebes and Egypt. p. 335 de hieroglyphis hic cogitari posse negat. At vero hoc scripturae genus demoticum, quod vocant, eo tempore, quo pyramides exstructae fuerunt, nondum exstitisse si contendas, potuit utique posteriore

ὅσα ἔς τε συρμαίνην καὶ κρόμμνα καὶ σκόροδα ἀναισιμῶδη τοῖσι ἐργαζομένοισι· καὶ ὥς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι, τὰ ὁ ἐρμηνεύς μοι, ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χίλια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἔστι οὕτως ἔχοντα ταῦτα, κόσα οἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἔστι ἔς τε σίδηρον, τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία καὶ ἐσθῆτα τοῖσι ἐργαζομένοισι; ὁκότε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα τὸν εἰρημένον, ἄλλον δὲ, ὥς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοὺς λίθους ἔταμον καὶ ἦγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργά-

aetate haec inscriptio incidi vel addi alteri, quae notis hieroglyphicis incisa fuit. Quae notae quod nullae adhuc comparent (conf. Prokesch. l. l. p. 85 seq., Belzoni I. p. 446), id nil mirum, cum lapides fere omnes, quibus incidi poterant, avulsi nunc sint; quos ipsos talibus notis inscriptos fuisse, e reliquiis quibusdam satis constat; vid. Howard Vyse I. p. 279 seq., Letronne l. l. pag. 453. — Cr. conf. ferri quoque vult Palin: *Fragmens sur l'étude des hieroglyph. IV. p. 15.*

ὅσα ἔς τε συρμαίνην κ. τ. λ.] *συρμαίνην* hic procul dubio intelligit *raphanos*, quorum succum ad ventrem purgandum haud scio an dixerit supra II, 88, ubi vid. Probavit Wesseling. ad Diodor. I, 64 bene laudans Plinium H. N. XXXVI, 12. Ac praeter Zonaram in Lexic. Graec. p. 1684 (ubi cibum hoc nomine insignem agnoscit, compositum e melle et adipe) pertinet huc glossa Herodotea: *συρμαίνην· λάχανον σελίῳ ἐοικὸς, ἢ βρώμα διὰ στέατος καὶ μέλιτος*. Nos vulgo *Rettig*; sed monet Wilkinson. (Thebes and Egypt. p. 212. 335. Manners etc. II. p. 370), intelligi non posse eam plantam, cui apud nos nomen *Meerrettig* (horse-radish), quippe quae per Aegyptum haud reperiatur, sed eam, cui apud indigenas nomen *Figl*, et *Raphanus edulis* apud Linn. Hoc igitur raphano, cepa et allio adhuc Aegyptios inferiorum potissimum ordinum vesci idem vir doctus observat, ut adeo ciborum per Aegyptum usitatorum genera fuisse videantur. Conf. Hengstenberg: *Die Bücher Mosis* etc. p. 223.

ἐπιλεγόμενος — τετελέσθαι] ἐπι-

λεγόμενος est: *legens*, ut III, 41, ubi vid. plura. Caeterum haec ipsa aequae ac verba: ὥς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι (*quantum s. ut equidem bene memini*; cf. Kuehner. Gr. Gr. §. 826, 1 et Herod. II, 10. 25. VII, 24) consulto Noster h. l. addidisse videtur, ut fidem invenirent nimiae impensae, quas mox profert, in hac re factae; neque enim adduci possum, ut errorem in his numeris subesse aut Herodotum falsum esse credam, ut qui ea, quae ab interprete acceperit, non statim in chartas coniecerit, sed sola memoria adiutus posthac in librum suum intulerit: id quod ex his verbis colligi vult Nissen: *Zeitschrift f. Alterth. 1839. nr. 25.* Aequant autem (e Wurmii computatione in libro de pond. numm., menss. rationibus etc. p. 55 seq. 209. 211) talenta mille et sexcenta florenos 4, 169, 312 et 12 crucigeros sive francos gallicos 8, 897, 440. — In seqq. Atticum *εἰκὸς*, quod h. l. ferri utique vix poterit, mutavi cum recentt. edd. in *οἰκὸς*, ut I, 27, ubi vid. nott. Paulo infra e Mediceo aliisque codd. revocavi *ἦγον* pro *ἄγον*, vid. I, 70. 103. 166 ibique allata. — *σίδηρον* quod Noster hic memorat, colligi posse inde putat Rosellini *Mon. civil. II. p. 303*, *ferro* iam usos esse veteres Aegyptios; idem quoque attulit Belzoni *Voyage etc. I. p. 258* seq.

ἄλλον δὲ — οὐκ ὀλίγον χρόνον] Ex ipsa sententia aliquid ad structurae complementum repeti debet, cum haec sit Herodoti sententia: illos praeter tempus ad viam struendam et ipsam pyramidem erigendam aliud idque haud exiguum

126 ζονται, οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐς τοῦτο δὲ ἔλθειν Χέοπα κακότη-
τος, ὥστε χρημάτων δεόμενον τὴν θυγατέρα τὴν ἑωυτοῦ κατέ-
σαντα ἐπ' οὐκλήματος, προστάξει πρήσσεσθαι ἀργύριον ὁκόσον
δὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε ἔλεγον· τὴν δὲ τὰ τε ὑπὸ τοῦ πα-
τρὸς ταχθέντα πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι¹⁶⁵
μνημῆδον καταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἑκάστου
δέεσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο.
ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδομηθῆναι
τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἑστηκυῖαν, ἔμπροσθε τῆς μεγάλης πυ-
ραμίδος, τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἑκάστου ὅλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου.

tempus consumsisse in caedendis lapidibus ex lapidinis, inque illis advehendis et in fossa subterranea conficienda. τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα re-fero ad τὰ ὑπὸ γῆν οὐκλήματα quae dicuntur cap. 124, ubi vid. nott.

CAP. CXXVI.

ἐς τοῦτο δὲ ἔλθειν — κακότητος] Conf. II, 124 init. ibiq. not. — Ad verba κατέσαντα ἐπ' οὐκλήματος vid. supra notat. ad II, 121. §. 5.

πρήσσεσθαι ἀργύριον, ὁκόσον δὴ τι] i. e. exigere inde pecuniae summam quantulamcunque. Ad ὁκόσον δὴ τι confer similes locutiones I, 160. 199.

οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε ἔλεγον] τοῦτό γε, i. e. summam, quam ex hoc quaestu acquisierit filia ex patris praecepto. ἔλεγον ad sacerdotem spectat, non ad interpretem, quo in legenda et interpretanda inscriptione usus erat Noster. — In seqq. ad verbum ἐσιέναι confer ad II, 64 monita.

ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο] Hunc locum, in quo verba ἐν τοῖσι ἔργοισι negotium facessunt viris doctis, Schweigh. ita reddidit: „ut unum lapidem ad opus faciendum idoneum sibi conferret.“ Valckenarius voculam ἐν eiici vult, ut τοῖσι ἔργοισι dicatur pro εἰς τὰ ἔργα. Werferus in Actt. phill. Monacc. I, 2. pag. 267. not. 14 Herodoto restitutum vult ἐπὶ τοῖσι ἔργοισι, i. e. ad pyramides exstruendas. Quorum neutrum mihi probatur, libris praecipue refragan-

tibus. Malim interpretari: in ipso opere, quod scilicet parabat apimo, pyramidem exstruendam. Stegero (praef. ad Herod. pag. XII) in mentem venit: ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἂν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο, „dass er ihr etwa einen Stein für die Bauten schenken möchte,“ vel etiam: ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐπὶ τοῖσι ἔργοισι (ad opera exstruenda) δωρέοιτο. — Ad ὅπως ἂν conf. III, 44 ibique nott.

τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἑστηκυῖαν, ἔμπροσθε τῆς μεγάλης πυραμίδος] Parvam pyramidem, quam regis filia aedificasse fertur, centum quinquaginta pedes latam quaquaversus, Zoega l. l. p. 389 pro ea habet, quam inter sphingem et maximam pyramidem observarunt Norden. et Pococke. Conf. ibid. pag. 411. 412. Dubitari nequit, indicari hic eam pyramidem, quae adhuc invenitur media inter tres minores pyramides, quae orientem versus a maxima Cheopis pyramide indeque ante hanc ipsam, plane ut historiae pater scribit, exstructae adhuc supersunt temporum decursu et barbarorum manibus valde afflictae neque tam bene servatae quam tres illae maiores, quibus haec minores tres longe cedunt operis ambitu et pulcritudine. Primus accurate perquisivit Vyse (Operations etc. II. p. 1 seqq. 66 seqq.), unde retulit Raoul Rochette in Journal d. Sav. 1844. p. 269 seqq. Et conf. quoque Prokesch: Erinnerungg. I. p. 88, Lepsius Chronolog. I. p. 302. Mensuram pyramidis, quam 150 pe-

Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέοπα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα 127
 τα ἔτεα, τελευτήσαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆϊν
 τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Χεφρῆνα καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρόπῳ

dum fuisse Herodotus scribit, invenit Perring esse 172 pedum (ap. Vyse l. l. p. 128 seq.); de quo equidem haud decernam. Attigit quoque Iacobs de mens. Herod. p. 32. — In verbis Herodoteis igitur τῶν τριῶν cave referas (ut equidem olim feci) ad maiores illas tres, cum de his minoribus tribus ante Cheopis pyramidem exstructis intelligi debeant. Formam ἑστῆ-κνίαν hic sollicitandam non esse recte posuit Bredov. p. 399; nam consulto Noster longiorem formam feminini retinuisse videtur et h. l. et reliquis (V, 29. VII, 142. 164), quamquam supra II, 125 ἑστῆῶσαν dixit. — κῶλον est latus, ut IV, 62. 108 etc.

CAP. CXXXVII.

πεντήκοντα ἔτεα] Quinquaginta annos huic regi quoque tribuit Diodorus I, 63; apud Syncellum l. supra l. sexaginta tres annos regnasse dicitur.

τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Χεφρῆνα] Congruit cum hisce Diodori narratio, qui hoc praeterea addit (I, 64), esse quosdam, qui non fratrem, sed filium nomine *Chabrym* regnum accepisse tradant. „Guignaut. in Biographie universelle t. XLVII. p. 152 scribit ad h. l. ita: Cette opinion sur les auteurs des pyramides s'écarte beaucoup, il est vrai, de l'opinion généralement adoptée, d'après la double autorité d'Herodote et de Diodore et qui attribue les trois principales aux trois rois *Chéops*, *Chéphren* et *Mycérinus* vers le douzième ou le treizième siècle avant notre ère. Mais selon toute apparence ces trois rois ne sont eux-mêmes que les deux *Souphis* et le *Mencherès* de Manethon, connus également d'Erasthène parmi les premiers souverains de l'Égypte, et déplacés par

une erreur chronologique.“ Cr. Nomen regis huius, qui *Suphis* alter est apud Manethonem, in ipsis monumentis scriptum inveniri *Khésre* s. *Schéfre*, *Chafra* s. *Schafra*, iam supra ad II, 124 declaravimus, ubi vid. laudd. Add. Raoul Rochette: Journal d. Sav. 1844. p. 167 seq. et 1846. p. 480 seqq. *Χεφρῆν* vocatur apud Diodorum, qui in numero annorum, per quos regnavit, cum Herodoto consentit; apud Manethonem *sexaginta sex* anni tribuuntur, modo *Suphis* alter idem sit qui *Chefren*. Id enim ipsum dubitari poterit, cum vix credibile sit, duos fratres, quorum alter alterum regno exceperit, per centum sex annos regnasse; itaque Lepsius (Chronolog. I. p. 302) eo inclinatur, ut *Soris*, qui apud Manethonem primus quartae dynastiae rex dicitur ac viginti novem annos regnasse fertur (cf. p. 56. Syncell. p. 105 ed. Bonn.), hic intelligatur, qui hanc pyramidem, secundam quidem numero et amplitudine, sed primam, si tempora spectantur, extruxerit. In alia etiam abut Bunsen. l. l. II. p. 138 seqq., qui huic regi primam eamque maximam tribui vult pyramidem, Cheopi autem hanc ipsam alteram. Quae cum ita sint, tempora, in quae utriusque regis aetas cadat, accuratius constituere vixdum licebit. Larcherus (Tab. chronol. T. VII. pag. 90—586) Chefreni tributos vult annos 1128—1072, quo anno eum exceperit Mycerinus, quem viginti annos regnantem ponit usque ad ann. 1052 ante Chr. n.

καὶ τοῦτον — τῷ ἑτέρῳ] i. e. hunc eodem modo usum esse, quo frater antea usus erat, quem tum in aliis imitabatur, tum in pyramide extruenda. — διαχρᾶσθαι hic pro simplici χρᾶσθαι positum videtur. Confer I, 58. 71. II, 13. 77 etc.

διαχρᾶσθαι τῷ ἑτέρῳ, τὰ τε ἄλλα καὶ πυραμίδα ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν· οὔτε γὰρ ὕπεστι οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διῶρνε ἦκει ἐς αὐτήν, ὥσπερ ἐς τὴν ἑτέραν, ῥέονσα· δι' οἰκοδομημένον δὲ αὐλῶνος ἔσω νήσον περιφύει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι κείσθαι Χέοπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον

καὶ πυραμίδα ποιῆσαι] Invenitur activum verbum infra quoque II, 136, cum alias solempne sit medium. Vid. I, 31. II, 129. 133 seq. Supra II, 124 dixit: κτελεῖν ἐργάζεσθαι.

ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα] ἐκείνου, *illius*, i. e. fratris, vel potius pyramidis a fratre exstructae. Ad ταῦτα in seqq. intellige τὰ μέτρα, et ad verba ὑπὸ γῆν conf. II, 124. Caeterum verba ταῦτα — ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν adposuisse videtur ad maiorem fidem mensurarum, quas non ex ore sacerdotum acceptas retulit, sed ipse emensus. Id enim opinor declaratur verbis ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν, neque tantum id, quod Iacobs. De mens. Herod. p. 25 vult, quem si sequimur, Noster „satis habuit, aestimatione tantum instituta numeros non nimis a veritate aberrantes tradidisse.“ Talem vero aestimationem verbo ἐμετρήσαμεν exprimi negamus. Quod sequitur de cameris subterraneis, quas nullas in hac pyramide fuisse asserit Herodotus, haud verum esse nunc reperitur, ex quo tempore (ann. 1818) primus Belzoni, qui pyramidis aditum et invenit et aperuit, ac deinde Howard Vyse in interiora ingressi aequae atque in altera pyramide duas cameras spatiosas, alteram cum regis sarcophago, invenerunt accurateque descripserunt. Ac suspiceris licet, Herodoti aetate aditum oclusum fuisse indeque Herodoto sive sacerdotes sive interpretes dixisse, nullas intus esse cameras; conf. Raoul Rochette Journal d. Sav. 1844. p. 163. De reliquis, quae ad hanc pyramidem pertinent, vid. not. in fin. cap.

οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διῶρνε ἦκει x. t. l.] Haec et seqq. dedi secutus Gaisford., qui idem recte post

vocem ῥέονσα distinctionis signum posuisse videtur. Nam verba: δι' οἰκοδομημένον (ubi δι' e yett. odd. et codd. consensu pro διὰ, ut supra II, 34) δὲ — Χέοπα per parentheses quasi accipienda sunt, ut dudum monuerat Stroth. Aegyptt. I. p. 107; cum ad canalem ex Nilo in pyramidem a Cheope deductum spectent, de quo II, 124 fin. Unde haec loci nascitur sententia: „neque ex Nilo canalis venit in eam (Chephrenis scilic. pyramidem) fluens, quemadmodum in alteram (Cheopis pyramidem), ubi per canalem munito opere constructum (Nilus) introrsum insulam circumluit, in qua iacere Cheopem ipsum dicunt.“ Ad περιφύει ex antecedentibus suppl. διῶρνε.

ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον x. t. l.] In his constituendis (quae pluribus illustrantur a Strothio l. l. pag. 107—109) Schweigh. et Gaisf. sumus secuti. Posuimus enim distinctionem post ποικίλον et post μέγας, scripsimus ὑποβάς, quod libri ferebant, itidemque οἰκοδόμησε ex Henr. Stephani emendatione pro οἰκοδομῆς, quod libri quidem scripti omnes retinent quodque etiam hoc modo fortasse explicari posse videtur Schweighauesero, ut ex antecedentibus (τοῦτον — πυραμίδα ποιῆσαι) subintelligatur ἐποίησε, ad quod iam ὑποδείμας et ὑποβάς forent referenda. Quae structura quam dura sit, nemo non intelligit. Accedit illud, quod ipsum vocabulum οἰκοδομή meliori aevo inauditum ac toto genere vitiosum monstravit Lobeck. ad Phrynich. p. 409 seq. a Cr. laudatus.

ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθον Αἰθιοπικῶν] i. e. primum lapidum ordinem Aethiopico lapide variegato substruens. δόμον in-

λίθου Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσαράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς ἐτέρης τῶντὸ μέγαθος, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδόμησε. ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι, μάλιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλεγον Χερφῆνα ἕξ καὶ πεντή-

telligo de ordine, compage lapidum in aedificio. Vid. I, 170. Itaque hoc loco ad eum lapidum ordinem refero, qui crepidinem (nunc vocant *Socket*) pyramidis exhibebat et ad hanc ipsam pertinebat: hanc vero ipsam crepidinem Aethiopico, quem Noster dicit, lapide confectam adhuc superesse invenit Vyse; vid. Raoul Rochette Journal d. Sav. 1844. p. 162, Letronne ibid. 1841. p. 453. 460, Recueil des Inscr. d'Egypt. II. p. 503, Bunsen II. p. 150, Jacobs I. I. p. 28. De lapide Aethiopico conf. II, 86 ibiq. nott. et infra II, 134. 176. Vix enim diversus lapis ab eo, qui in Mycerini pyramide adhibebatur, variegatus aut versicolor, nempe nigro colore in rubrum vergente aut rubris maculis distinctus ac fortasse de illo Syenitae genere, quem *pyropoecilum* olim vocatum fuisse Plinius refert H. N. XVI, 8, 13. Haec Schweighaeus. ad II, 134, ubi laudat Diodor. I, 64. Strabon. XVII. p. 808 [p. 1161 C. D.] et Abd-Allatif p. 173 ibiq. Sylvest. de Sacy pag. 214 seq. Cr. monet pro lapide *Syenita* (*Granit*) accipere doctos Gallos in Descript. de l'Egypt. Théb. vol. II. p. 142, nec aliter fere Letronne: Sur le tombeau d'Osymand. (Paris. 1822) pag. 3 seqq. Tu add. Hirt. I. I. p. 12, cui lapis Aethiopicus est: *der rothgesprenkelte und schwärzliche Syenit*. Copiosam vero de his disputationem instituit Gail. in Mém. de l'instit. VIII. p. 150 seqq. Qui et ipse in Herodoti loco Aethiopicum lapidem statuit esse *Granit*; qui cum dicatur *ποικίλος*, indicari putat peculiare huius lapidis genus: „un espèce de granit nuancé de diverses couleurs naturelles, une variété dans les couleurs de la nature.“ A quo diversum ait Diodori *λίθον ποικίλον* (I, 64); hunc enim esse: „une pierre revêtu de couleurs dues à l'art,

une variété dans les couleurs de l'art.“

τεσσαράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς ἐτέρης τῶντὸ μέγαθος] Haec verba recte iam intellexit Wesseling. hunc in modum: *quadraginta pedes infra alterius magnitudinem degressus contiguum magnae* (pyramidi) *exstruxit*. Et ita quoque Jacobs. I. I. p. 28. 38 et Negris ad h. l. Omisit Wesseling. vocem τῶντὸ, quam tamen non sine vi quadam additam censet Schwgh.: *quod ad eandem* (i. e. parem) *magnitudinem spectat, non nisi quadraginta pedibus infra eam subsistit*. Pro ὑποβάς, quod omnes tenent libri, Reizius dederat ὑπόβασιν, Schaefer. ὑποβάσι; Schweighaeuserus, si quid mutandum, maluisset ὑποβάσαν τῆς ἐτέρης, inferiorē, depressiorem altera. Quo ipso non magis opus quam eo, quod tentavit Letronne (Recherches sur les fragmens d'Héron etc. p. 187), qui verba τεσσαράκοντα πόδας ad antecedentia trahens scripsit ὑπόβασιν Reizium secutus eumque in modum haec verba intelligi vult: „Chéphren construisit le premier étage en marbre d'Ethiopie de diverses couleurs jusqu'à la hauteur de 40 pieds et fit la base inférieure égale à celle de la grande pyramide, à la quelle est contigué.“ In qua interpretatione, alia ut taceam, quis quaeso verba τεσσαράκοντα πόδας accipere poterit de basi in quadraginta pedum altitudinem educta, eademque simili alterius pyramidis basi; de quo nullum hic legitur verbum, cum ἐχομένην non ad similitudinem pertineat, sed ad loci vicinitatem; cf. modo Herod. I, 120. 134. IV, 169.

μάλιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ] In ipsa mensura, quam prodidit Herodotus, haud satis convenit inter recentiores. Atque Niebuhrius astrolabio mensus collem invenit altum centum septuaginta

128 κοντα έτεα. Ταῦτα ἔξ τε καὶ ἑκατὸν λογίζονται έτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου κατακλησθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσεος

pedes eumque ducentos pedes supra Nili ripas eminere existimat (conf. Zoega de obeliscc. pag. 400. not. 19.). Qui idem hanc pyramidem conditam esse scribit super tubere exsurgente e campo saxeo, arte secto atque complanato, pedibusque triginta quatuor editiore quam sit solum prioris pyramidis. Reliqui scriptores (nam solus Niebuhrius altitudinem mensus est) tantum adnotarunt, hanc pyramidem priore altiore apparere, eo quod saxi tuberi imposita esset, quamquam ipsum aedificium paulo minus sit. Haec Zoega l. l. pag. 409. not. 15; e quo eodem alia quaedam adiciere lubet de situ huius alterius pyramidis et hodierno statu. Ubi enim a magnae pyramidis angulo passus circiter ducentos progrediens ad meridiem, venit ad angulum secundae huius pyramidis magnae ortui aestivo obiacentem. Condita est super tubere exsurgente; ad occidentem et septentrionem fossa cingitur lata pedes XC ac rupe ad triginta pedum altitudinem secta, in cuius fronte excisa sunt antra quadrata serie continua. Paucae in his notae hieroglyphicae, quibus insigniter decorae sunt aliae cavernae ad ortum brumalem. Ante orientale latus cernuntur quadrati templi sive vestibuli rudera praegrandibus lapidibus structi. Ipsa magnitudine par esse videtur priori pyramidi: Niebuhrius altam invenit pedes CCCCLIII, amplam in latere boreali pedes DCCV. Summus vertex acutus est et integer, et superior pyramidis pars usque ad pedes L infra apicem adhuc contacta est lapidibus accurate laevigatis, qui ad solis radios splendere dicuntur; reliqua pars aequae ac prioris pyramidis latera, ablatiis extimis saxis, gradus offert, per quos ascendi potest. Nullum in hac pyramide apparet ostii indicium, nec unquam omnino aditus in ea

fuisse videtur supra solum, sed per sphingem illam immanem, quae conspicitur ante mediam pyramidem in latere orientali passibus fere trecentis ab ea remota; subterraneo meatu ad intimos recessus ventum esse verisimile est. Haec et alia Zoega, quocum etiam confertur Beck. l. l. pag. 713. additis iis, quae nostra memoria viri docti, quos iam ad II, 124 laudavimus, de hac pyramide exposuerunt, quam, uti dixi, primus aperuit Belzoni (Voyage etc. I. p. 409 seqq.), deinde perquisivit Howardus Vyse, qui introitum pyramidis huius imagine expressum proposuit I. p. 168 seqq. Vid. Raoul Rochette Journal d. Sav. 1844. p. 159 seq., Wilkinson. Thebes etc. p. 329, Bunsen. l. l. II. p. 135, Prokesch: Erinnerung. I. p. 80 seqq., Parthey: Nilthal p. 113 seqq. De mensuris conf. Vyse Operations etc. II. p. 114 seqq., Letronne Recherches sur les fragments d'Héron. p. 184 seqq.

CAP. CXXVIII.

Ταῦτα ἔξ τε καὶ ἑκατὸν λογίζονται έτεα κ. τ. λ.] Sunt nimirum quinquaginta anni, per quos Cheops, et quinquaginta sex, per quos Chephren regnum tenuit (II, 127). Hoc sane tempus Aegyptiis molestissimum, per quod Phoenices reges imperium tenuerint, fuisse videri observat Roeth: Gesch. d. abendl. Philosoph. I. p. 7 nott. Quae coniuncta sunt cum ea sententia, de qua pluribus ad finem huius cap. dicemus. — Mox κακότητα intelligo calamitatem, mala; conf. II, 124. τοσούτου χρόνου haud aliter explicandum atque II, 115 τριῶν ἡμερῶν, ubi vid. not.

τούτους ὑπὸ μίσεος οὐ κάττα θέλουνσι κ. τ. λ.] τούτους equidem refero ad ipsos hosce reges, Cheopem et Chephrenem, qui populum exstruendis pyramidibus tantopere

οὐ κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι οὐνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς πυρα-

vexarunt, ut noluerint posteri nomina eorum servare et posteritatis memoriae tradere. Ac Larcherus inde colligit, de pyramidum conditoribus, ut iam Plinius notat H. N. XXXVII, 12, parum constare, cum alii aliter prodant rerum scriptores. Quod vero Zoega scribit de obelisec. p. 293 not., Diodori locum attingens I, 72: „in universum quae apud Herodotum aliosque leguntur de infamiae nota harum pyramidum conditoribus inusta, non satis videntur credibilia, advertenti tot alias pyramides exstare in Aegypto, in quibus nonnullae praefatis illis non multo reperiuntur minores;“ id quidem non omni ex parte recte vereque dictum videri vel ea monstrare poterunt, quae ex ipsis monumentis ad comprobendam Herodoti narrationem ducta in antecedentibus attulimus. Hoc autem loco praeterire nolumus Heerenii sententiam (Ideen II, 2. p. 118), cui valde verisimile videtur, pyramidum conditores pertinere ad eam regum stirpem, quos Hyksos (i. e. reges pastoritios) vulgo vocant, exosos illos quidem Aegyptiis atque invisos, cum populum valde vexarint pessimeque tractarint. Aliam deinde proponit conjecturam idem Heerenius (l. l. pag. 118. 198 seqq. coll. II, 1. p. 405), qua pyramides ab Aethiopicis regibus, qui per aliquod tempus Aegypti regnum tenuerint, exstructae putentur, cum in ipsa Meroë itidem inveniantur pyramides, ad quarum exemplar Aegyptiae fuerint aedificatae. Ac monet quoque Ritter. (Erdkunde I. pag. 540), apud Aethiopes initia formae pyramidalis indeque ipsam pyramidum originem esse quaerendam. Sed aliter haec se habere pyramidesque Aethiopicas Aegyptiis, ad quarum exemplar constructae sunt, longe inferiores esse iam supra ad II, 29 monuimus. Itaque magis placuit viris doctis altera sententia, qua hos reges Aegyptiorum exosos non alios fuisse existimemus atque eos,

qui vocantur Ἰχσῶς, i. e. βασιλεῖς ποιμένες, ut interpretatur Iosephus loco primario ex Manethonis libris ducto contr. Apion. I, 14, vel potius *pastorum reges*, ut explicat Roeth: Geschichte d. abendl. Philosoph. I. p. 4 nott.; ad hos vero eosdem ea quoque pertinere volunt, quae mox apud Herodotum de *Philitide* pastore, cuius ipsius nomen huc spectet, traduntur. At vero hi ipsi Ἰχσῶς, qui vocantur, quales fuerint si quaeras, valde hac de re disceptatum esse nostra potissimum aetate nemo fere ignorat: quae qui cognoscere omnia cupiat, is adeat Beck Allgem. Weltgesch. I. p. 296, Creuzer. Commentt. Herodott. p. 189 seqq. et praecipue A. Koch: De regibus pastoribus qui dicuntur Hyksos Marburg. 1844, qui veterum scriptorum testimonia aequae ac recentioris aetatis virorum doctorum sententias exhibuit, quas easdem etiam magna ex parte proposuit ac disquisivit Kurz: Geschichte d. alt. Bundes II. p. 172 seqq. Equidem ut mittam ea, quae ad Veteris Testamenti historiam potius quam ad Herodotum pertinere arbitror, hoc ipso Herodoteo loco ut *Israelitas* intelligi credam, quae Hengstenbergii est sententia (d. Bücher Moses p. 264) ad Israelitas referentis, quae de gente illa sive regibus, quibus nomen Ἰχσῶς, memoriae prodita sunt, id a me impetrare nequeo. Ac merito oblocuti sunt Hengstenbergio: Bertheau: Zur Geschichte d. Israelit. p. 228 seqq., Hoffmann in: Studien u. Kritik. 1839. II. p. 413 seqq., Kurz l. l. p. 186 seqq., alii. Nec magis de *Scythica* gente hic cogitandum esse videtur, de qua utique cogitavit Rosellini Monum. stor. I. p. 167 seqq. praecipue 176 seq. ac longe antea Saint Martin in Biograph. Universelle XL. p. 139, itemque nuper Courtet de Lisle in Annal. des Voyag. 1847. Juin. p. 313, alios ut taceam. Malim ad eos accedere, qui Ἰχσῶς illos sive reges pastoritios nullos alios esse statuunt,

μίδας καλέουσι ποιμένος Φιλίτιος, ὃς τοῦτον τὸν χρόνον ἐνεμε πτήνεια κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

nisi *Philistaeos* s. *Palaestineses*, qui e terra Cananaea sive ex ora maris mediterranei Phoenicia profecti una cum aliis gentibus nomadibus sive Syriae sive Arabiae inferiorem Aegyptum occuparint imperiumque diutius obtinuerint; vid. Bunsen. l. l. III. p. 49, Roeth. l. l. p. 88 seqq., Movers: Die Phoeniz. I. p. 34 seqq., Raoul Rochette: Mém. de l'Acad. des Inscrip. XVII, 2. p. 371, Minutoli: Abhandl. pag. 95 seqq., Russel: Egypt. etc. p. 69 seqq., R. J. Fruin: De Manethone Sebennyt. p. 36 seqq., L. Ross: Monatsschrift. etc. 1850. Aug. p. 84. Neque admodum inde recedunt ea, quae statuerunt Koch l. l. p. 39 seqq., Stark: Forschungen etc. I. (Gaza) p. 58 seqq. et Saalschütz: Zur Kritik d. Maneth. u. die Manethon. Hyksos (Forschung. II. III.) p. 39 seqq. 68 seqq., contra quem disputat Naegelsbach in: Reuter. Repertor. Vol. 73 (N. F. 26) p. 216 et Vol. 75 (N. F. 28) p. 97. Alia dabit Kurz l. supra l. Inde Dunker. (Gesch. d. Alterthums I. p. 21 seqq.) Semiticae stirpis gentes nomades ex Syria Arabiaque profectos intelligi voluit. Ad hos vero reges pastoritios s. Τισῶς tum ea erunt referenda, quae ex Manethonis libris affert Scholiast. ad Platonis Timaeum p. 202 ed. Ruhnke. p. 365 (T. VI) ed. Hermann: ἑπτακαίδεκάτη δυναστεία ποιμένες ἦσαν ἀδελφοὶ Φοίνικες ξένοι βασιλεῖς, οἳ καὶ Μέμφιν εἶλον, ὧν πρῶτος Σαῖτης ἐβασίλευσεν κ. τ. λ., quae eadem apud Syncellum p. 61 s. p. 114 ed. Bonn. leguntur ex Eusebio: quos eosdem reges si Herodoteo loco intelligamus, ad decimam septimam dynastiam regredendum erit: quod quomodo conveniat cum Cheope et Chephrene, qui ad quartam, ut vidimus, dynastiam pertinent longeque antea inde vixisse putandi sunt, id equidem in tanta temporum obscuritate discernere nolum, dum meliora et certiora ex ipsis Aegyptiorum monumentis edo-

ceamur. Lepsius (Chronolog. d. Aegypt. I. p. 303) gravissimam hanc difficultatem ita tolli posse arbitratur, ut memoriam regum quartae dynastiae, qui populum valde vexarint, translata existimemus ad reges hos pastoritios, qui multum postea in Aegypto regnaverint populumque simili modo exagitaverint.

ἀλλὰ καὶ τὰς πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλίτιος, ὃς κ. τ. λ.] Φιλίτιονος ex Aldina fluxit et tribus codd. Paris. In Florentino libro invenitur Φιλίτιονος. Equidem cum recentt. edd. dedi Φιλίτιος (cf. Bredov. p. 263), quod e Mediceo cod. iam Gronovius receperat quodque Sancrofti libro ac duobus aliis probatur. Argumentum loci tractavit Creuzer. Commentt. Herod. §. 16. pag. 188 seqq., coll. Symbol. I. p. 129 seqq. II. p. 99, unde potiora huc transferamus. Namque Zoega de obelisc. p. 389. not. 20 pastorem *Philitionem*, s., ut ille scribit, *Philitin* haud alium videri statuit atque ipsum *Osiridem Philensem*, deum, cui mortuorum haec domicilia (pyramides scil.) consecrata fuerint quemque haud alio sensu pastorem dixerint, quam quo apud Homerum reges dicantur ποιμένες λαῶν, locutione nec insolita nec mira. Quod tamen vix credent, qui, quam contenti Aegyptiis fuerint pastores atque exosi, reputaverint; ut minime credibile fiat, regibus suis adeoque diis hoc ipsum pastorum nomen Aegyptios sacerdotes imposuisse. Lege mihi modo Genes. XLVI, 34 et Manethon. apud Joseph. adv. Apion. I, 14. p. 1039 G p. 444 coll. Heeren. Ideen etc. II, 2. p. 148. Quin ipsum pastoris vocabulum Aegyptium *Sos* significare volunt *probrum*, *dedecus*. Adde, quod populus, valde vexatus in pyramidibus exstruendis, illos reges perosus erat, quorum (ut bonorum scil. regum) nomine pyramides appellatas fuisse minime consentaneum est. Ac denique quod Zoega lectionem Φιλίτιος tenens revocat

Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερίνον ἔλεγον, 129
 Χέοπος παῖδα, τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς ἔργα ἀπαδεῖν· τὸν δὲ τὰ
 τε ἱρὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λεῶν τετραμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ

hoc ad *Philas*, qua in insula Osiris rex ortus ferebatur, inde *Philitis* pastor appellatus: nec *Φιλίτιος* genitivus nec *Φιλίτιωνος* in has *Philas* cadere posse videtur; requiritur enim tunc *Φιλάτου* s. *Φιλίτου*, mōnente Stephan. Byzant. p. 739 Berk. Ad Hyksos referre haecce ipse vetat Zoega, cum illi pastores nomadesque fuerint, quos talia aedificia extruxisse haud sit credibile. Quare Iablonsk. vocc. Aegg. p. 346 in *pastore Philitione* latere suspicatur *pastorem Philistaeum* s. *Palaestinum*, i. e. Iudaeum, Mosen et ipsum pastorem, ex pastorum (Israelitarum) gente oriundum pastorisque provinciam in Midiam apud socerum suum gerentem. Quod annorum CVI regnum h. l. prodat Herodotus, id videri esse regnum Heracleopolitenum, quod Manetho apud Eusebium pag. 15 affirmet durasse centum annos. Heracleopolin vero esse Gosen, terram Israelitarum in Aegypto. At vero alia ut taceam a viris doctis, quos supra indicavi, allata, Creuzerus (l. l. p. 195) iure quaerit, cur non *Φυλιστίωνος*, ut apud Ioseph. Antiqq. I. p. 14 C legimus, vel potius, quod ipse Iosephus hoc sensu frequentat (I, 7. II, 6. VI, 1 etc.), *Παλαιστινίου* dixerit Herodotus. Qui idem postea haec adscripsit: „Nam fallor, aut frustra desudamus in exploranda historia *Philitionis pastoris*, si quidem ea ad fabulas epicas pertinet, quibus res Aegyptias apud Herodotum et Diodorum interspersas significavi in praefat. ad. Symbol. IV. p. VII seq.“ Tu vid. nōt. ad II, 100. Mannert. (Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. p. 458 seq.) locutionem Herodoto ipsi, ut opinatur, non satis intellectam, ad illud tempus, quo Phoenicum gentes pastoriae imperium Aegypti tenuerint, relatum vult. Inde quoque ii viri docti, qui, ut modo vidimus, Palaestinienses sive Philistaeos in Ae-

gyptum ingressos inferioris Aegypti imperium obtinuisse statuunt, ipso *Philitidis* (*Φιλίτιος*) nomine id quam maxime probari putant, quod conveniat cum Hebraica voce מִצְרַיִם, qua hanc ipsam gentem in sacris libris declarari constat: vid. Gesenius in Thes. L. Hebr. p. 1107; eodemque etiam spectare volunt eos reges, qui *Φοίνικες* ἕξονται βασιλεῖς in Manethonis loco supra allato appellantur; conf. inprimis Roeth. l. l. pag. 5 nōt., Lepsius Chronolog. I. p. 290. 302.

CAP. CXXIX.

βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερίνον] Apud Diodorum I, 64, qui cum Herodoto in iis, quae de hoc rege traduntur, prorsus consentit, vocatur *Μυκερίνος*, ὃς τινες *Μεχερίνον* ὀνομάζουσιν, quod ipsum nomen sermonis Coptici ope Zoega de obell. p. 415 explicat *tranquillum*. Quocum convenit sane, quod *ἡπιον* eundem regem dicit Herodotus. Sed verum regis nomen, ex Aegyptiorum monumentis ipsoque regis sarcophago in eiusdem pyramide asservato nunc erutum, *Menkera* s. *Men-ka-re* iam supra attulimus ad II, 124, ubi vid. laud. Plura quoque dabit Raoul Rochette Journal d. Sav. 1844. p. 178, qui nomen hoc ab Eratosthene recte explicari *Ἡλιόδοτον* admonuit. De huius regis aetate constituenda non magis certi quid pronuntiare licet quam de Chephrene; vid. nōt. ad II, 127 et 136. Quem *viginti* annos regnasse statuit Larcherus, is apud Manethonem *sexaginta tres* annos regnum tenuisse dicitur. — De usu verbi *ἀπαδεῖν* (*dispicuisse*) pluribus admonuit Struve Opuscul. I. pag. 249.

καὶ τὸν λεῶν τετραμένον κ. τ. λ.] Ad *τετραμένον* conf. I, 22 ibiq. not. In seqq. *ἔργα* quaevis esse possunt *negotia domestica*, sed *rustica* opinor

ἀνεῖναι πρὸς ἔργα τε καὶ θυσίας· δίκας δέ σφι πάντων βασιλέων δικαιοτάτας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον ἀπάντων, ὅσοι ἤδη βασιλέες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνέουσιν μάलिστα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γάρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὲ καὶ τῷ ἐπι- 166
μεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἑωυτοῦ διδόντα ἄλλα, ἀποκιμ-
πλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. Ἔοντι δὲ ἡπίῳ τῷ Μυκερίνῳ κατὰ
τοὺς πολιήτας, καὶ ταῦτα ἐπιτηδεύοντι πρῶτον κακῶν ἄρξαι
τὴν θυγατέρα ἀποθανοῦσαν αὐτοῦ, τὴν μουνόν οἱ εἶναι ἐν
τοῖσι οἰκίοισι τέκνον. τὸν δὲ ὑπεραλγῆσαντά τε, τῷ περιεπε-
πτάκεε πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσότερόν τι τῶν ἄλλων
θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βοῦν ξυλίνην κοίλην. καὶ
ἔπειτα καταχρυσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν αὐτῇ θάψαι ταύτην

inprimis hoc loco intelligenda, a quibus advocati erant ad pyramides struendas sub priorum regum imperio. Hoc sensu ἔργα invenimus I, 36, ubi vid. — ἀνεῖναι, i. e. *dimis-
sisse sive remisisse*, dicitur rex populum, antea laboribus regum severitate impositis attritum, ut ad negotia consueta et sacras res peragendas denuo se converteret s. rediret; quemadmodum II, 173 ἐς πατριγὴν ἑωυτὸν ἀνεῖναι et IV, 180. Conf. etiam II, 167 ibique nott. Inde hunc regem omnium maxime laudari ab Aegyptiis quod Noster dixit, apte adhibuit Lepsius (Das Todtenbuch der Aegypter pag. 10. 11) ad eum libri mortuorum Aegyptii locum, in quo huius regis mentio fit recepti in sacros Aegyptiorum libros.

καὶ δὴ καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἑωυτοῦ διδόντα ἄλλα] i. e. *tum vero etiam, si quis ob sententiam ab ipso latam conquereretur, ei de suo dedisse alia, quibus istius iram expleret s. mitigaret*. Quae eadem sic reddidit Diodorus I, 64: — κατὰ δὲ τοὺς χρηματισμοὺς (i. e. *in iure dicundo*) ἀναλίσκειν χρημάτων πλῆθος, διδόντα δωρεὰς τῶν ἐπιεικῶν τοῖς δοκοῦσιν ἐν ταῖς κρίσεσιν μὴ κατὰ τρόπον ἀπαλλάττειν. In Herodoto verba ἐκ τῆς δίκης cum Wesselingio explicanda sunt: *ob latam sententiam*, nisi, quod ad idem

fere redit, explicare malis: si quis e iudicio discedens ex hoc ipso (propter id ipsum) querelae causam caperet. Conf. infra II, 152. De locutione παρ' ἑωυτοῦ, *de suo*, i. e. *de suis pecuniis*, confer Lambert. Bos. Ellips. I. Gr. p. 582.

τὴν μουνόν οἱ εἶναι — τέκνον] Mutavit Schaeferus, quem recentt. edd. quoque secuti sunt, τὴν in τὸ ob sequens τέκνον, probante Hermannō ad Viger. pag. 708. Nec aliter supra II, 124 τὰς ἐποιέετο θήκας. Sed infra IV, 20: τὸ καλέσται Κρημνοί. — In seqq. ad significationem verbi ποιήσασθαι cf. II, 127 ibiq. not.

ποιήσασθαι βοῦν ξυλίνην κοίλην] Haec quo spectent, manifestum erit ex iis, quae ad II, 132 notantur. Add. ea, quae ad II, 41 disputavimus de bove, quae Isidi est consecrata tellurisque habetur symbolum. Ac praeter primarium Plutarchi locum, quem infra proferemus (II. pag. 366), conferri etiam poterit alter eiusdem scriptoris locus (II. pag. 368 A), quem eundem cum Herodoti narratione de Mycerini filia apte iam contulit Zoega de obell. p. 331. Observat Lepsius Chronolog. p. 309, reginas Aegyptias subinde conditas fuisse in sarcophagis bovis formam representantibus talisque sarcophagi imaginem reperiri in sepulcro, quod ad Cheopis tempora pertineat.

δὴ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα. Αὕτη ὦν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύ- 130
φθη, ἀλλ' ἐτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν φανερὴ, ἐν Σάτ μὲν πόλι ἐοῦσα,
κειμένη δὲ ἐν τοῖσι βασιλητοῖσι, ἐν οἰκῆματι ἡσκημένῳ· θυ-
μῆματα δὲ παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίξουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην,
νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαλεῖται. ἀγχοῦ δὲ
τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκῆματι εἰκόνες τῶν παλλακῶν τῶν
Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν Σάτ πόλι ἱρέες· ἐστᾶσι
μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί, ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα
κη, γυμναὶ ἐργασμέναι· αἱ τινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν,
πλὴν ἢ τὰ λεγόμενα. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης 131
καὶ τῶν κολοσσῶν τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἠρώσθη τῆς
ἑωυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ ἀκούσῃ. μετὰ δὲ λέ-
γουσι, ὡς ἡ παῖς ἀπήγγεατο ὑπὸ ἄχεος, ὃ δὲ μιν ἔθαψε ἐν τῇ
βοτῇ ταύτῃ, ἣ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων
τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκό-
νας αὐτέων εἶναι πεπονθυίας, τάπερ αἱ ζῶαι ἔπαθον. ταῦτα

CAP. CXXX.

ἐν οἰκῆματι ἡσκημένῳ] i. e. in
conclavi eleganti, pulcre elaborato.
Nam ἄσκειν commune verbum esse
earum omnium artium, quae ad cu-
ram et cultum pertinent, iam Ca-
saubonus monuit. Ex qua instruendi
notione ornandi significatio deriva-
tur. Conf. Herodot. II, 169. III,
57, alia, quae ad h. l. citat Wes-
seling., cui add. Blomfield. in Glos-
sar. ad Aeschyl. Pers. 187. — Ad
verba οὐκ ἐκρύφθη conf. quae ad
I, 140 de usu verbi κρύπτειν attu-
limus.

καταγίξουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην]
De verbo καταγίξειν conf. I, 86.
Ad argumentum conf. II, 62 et quae
ad II, 132 dicuntur. Pro παρα-
καίεται (accenditur s. ardet pernox
lucerna) Florentinus tresque alii
codd. Parisini παρακέεται, quod
iure respuerunt edd., quamquam
πῦρ παρακαίμενον aliquot locis re-
peritur; cf. Hertlein: Beiträge zur
Kritik des Polyaeus (Wertheim
1854) p. 12.

ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι] Gaisf.
dedit εἴκοσι; reposui εἴκοσι, vid.
not. ad II, 121 init. Vocem κολοσ-
σός praeter Aeschylum (Agamemn.

406) et Herodotum (II, 143. 153.
175. 176) apud antiquiores Atticos
vix reperiri indeque Ionicum esse
observat Blomfield. in Glossar. ad
Aeschyl. l. hoc loco reddens sta-
tuas. Apud posterioris aetatis scri-
ptores utique reperitur vox; cf.
Plutarch. Fab. Max. 22. Morall. p.
780 A. Etymolog. Magn. p. 325, 16.
Nudas facere mulierum statuas cum
ab Aegyptiorum more alienum fue-
rit, verba γυμναὶ ἐργασμέναι Grae-
corum negligentiae tribui vult Le-
psius l. l. p. 309, qui vestes stri-
ctas ab ipso corpore haud discre-
verint indeque nudas pronuntiarint
ipsas statuas. Atque sic dudum
docuerat Winckelmann. Gesch. d.
Kunst I. (Opp. III.) p. 95.

CAP. CXXXI.

ὡς Μυκερίνος ἠρώσθη] Retinui
ἠρώσθη, ut I, 8. III, 31, ex uno
codice a Gaisfordio mutatum in
ἐρώσθη; sed vid. Bredov. p. 300.
Idem Gaisf. eodem ex libro dedit in
fine huius cap. φαίνοντο pro ἐφαί-
νοντο, quod ipsum cum recentt.
edd. revocandum censui, probante
eodem Bredov. p. 288. Ad formam
ἀρέμεν conf. II, 106 ibiq. nott.

δὲ λέγουσι φλυηρόντες, ὥς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα καὶ δὴ καὶ τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ὠρέομεν, οἳ ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβλήμασι, αἱ ἐν ποσὶ 132 αὐτέων ἐφαίνοντο εἶναι ἐτι καὶ ἐς ἐμέ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέρυπται φοινικέῳ εἵματι, τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει κεχρυσωμένα παχέϊ κάρτα χρυσῷ. μεταξὺ δὲ τῶν κρέων ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεστι χρύσεος. ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· μέγαθος δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζώῃ. ἐκφέρεται δὲ ἐκ τοῦ οἰκήματός ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα. ἐπεὶ δὲ τύπτωνται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ

ταῦτα δὲ λέγουσι] Vulgo δὲ pro δὲ, quod a plerisque libris commendatum recepimus cum Schweigh. et Gaisf. Mox verba ταῦτα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ὠρέομεν cum vi quādam dicta esse aequae ac supra II, 127: ταῦτα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν, neminem fugit.

CAP. CXXXII.

Ἡ δὲ βοῦς — εἵματι] Sensus loci hic fere est: „bos haecce reliquum corpus habet obtectum pallio purpureo (id est, pretiosissimo) praeter collum et caput, quod (nudum habet et) praebet crasso admodum auro inauratum.“ — In seqq. ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα eodem modo dixit Herodotus, quo cap. 130 ἀνὰ πάσῃν ἡμέρῃν.

ἐπεὶ δὲ τύπτωνται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ οὐνομαζόμενον θεὸν κ. τ. λ.] i. e. quando plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in tali re edere mihi nefas est, tum hanc bovem in lucem proferunt. Ad structuram verbi τύπτεσθαι conf. supra II, 61 ibiq. not. coll. II, 170. Quae si contuleris una cum Plutarchi loco de Isid. atque Osirid. p. 366 s. p. 501. cap. 30 (ubi conferas Wytttenbach. Animadvss. II, 1. pag. 225), nihil dubium, hoc loco deum, quem edere nefas videtur, Osiridem esse. Narra- rat enim Plutarchus, Aegyptios pro Iside coluisse vaccae simulacrum deauratum, quod annuis solemnibus, cum Osiridem lugerent, nigro peplo obtectum, pompa septies circa templum ducerent. Osiridem vero

periisse dicebant eundemque lugabant, quando Nilus recedit, nox longior sit lucisque solaris vis quasi superatur et tabescit. Quae eadem in medium proferens Zoega de obelisc. pag. 415 universam de Mycerini filia narrationem in suspicionem quodammodo vocat minimeque credibile censet, mulierculam nullo facinore claram tanti habitam fuisse apud posteros. Nos haec quidem mittamus, apponamus, quae Creuzerus disputavit Commentt. Herodd. pag. 127 seqq.: „Iam si quaeras, cur excellentiorem filiae sepulturam in bucula censuerit Mycerinus, quam in arcula: expedita iam responsio est, videlicet haec: quoniam qui in arcula ἀν- θρωποειδεῖ condebantur, ii et ipsi quidem loculum habebant in memoriam Osiridis factum, neque tamen eodem prorsus, quo Osiris, modo condebantur, utpote cuius membra in bovem immissa fuerant. Porro qui in sacro conditorio sepulti sunt, erant illi quidem ὁμό- ταφοι Ὀσίριδος eodem cum Osiride tumulo potiti: sed illa tamen puella sanctiore quodam vinculo fuit Osiridi copulata et quasi nupta ei deo. Hanc ob causam patrem exoraverat, ut semel in anno solem sibi adspicere liceret, eductaque est e conclavi eo die, quo populus plangebatur Osiridem. Quo ipso die quod suspicere volebat solem, hoc in spem fiebat redeuntis lucis, quam ipsam spem hoc tempore concipiebant Aegyptii. Haud absurde igitur suspiceris Mycerinum tam am-

ὀνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ τοιούτῳ πρῆγματι, τότε ὦν

bitiosa funeratione filiae nihil aliud spectasse, quam *apotheosin*. quandam, sive divinos honores proli suae impertiendos. Arguunt etiam lucernae apud buculam accensae et suffimentorum combustorum impendium. Ego tamen malim *festorum sollemnia cogitare*, unde haec omnis Mycerini historia exornata sit, non aliter quam Minois historia et Pasiphaës. *Hoc pacto Mycerini filiae sumtuosa sepultura efficta sit e rebus scenicis, autumno peragi solitis, quando τὴν Ὀσίριδος κἀθειρξεν εἰς τὴν σοφὸν, i. e. Osiridem in arcam inclusum celebrabant*: Pasiphaës autem flagitiosa fabula ortum duxerit ex verni temporis solemnitate, qua in templis τὴν Ὀσίριδος εὐβασιν εἰς τὴν σελήνην arte scenica repraesentabant.“ Hactenus Creuzerus, quibuscum confer, quae in Symbolic. II. pag. 263 seqq. leguntur. Qui idem e monumentis Aegyptiis fabulae testimonium quaerens hunc in modum pergit: „Divinos autem honores vaccae impertitos reliquaque omnia, quae Herodoteus locns de Mycerini bucula sacra habet, ad oculorum sensum exponit egregia icon, quam Venetiis exstantem ex Pricaei commentario ad Apuleium Herodoteo loco primus adiecit Iac. Gronovius, repetendamque curavit in sua editione Wesseling., nunc vero aegre desideramus in editione Schweighaeuseri. Magis autem debet nos advertere illud, quod nuper admodum ad Herodoteam narrationem firmandam explicandamque ex Thebaicis hypogaeis eruerunt arteque pictoria lineari describendum curaverunt docti peregrinatores Francogalli. Illi enim in opere: Description de l’Egypt. Antiqq. vol. II. p. 169 Thebis reperisse se testantur in angusto conclavi quinti sepulcri regum arcam feralem, quae omnibus in rebus descriptioni Herodoteae usquequaque congrueret. Et sistit tabula adiecta buculam ingeniculatam, velatam, quomodo Herodotus describit cum disco solari

inter cornua locato. (Sunt verba ipsa Gallorum haec: „il suffit, pour ainsi dire, de jeter les yeux sur la peinture, dont nous parlons, pour s’assurer de son identité avec le coffre sépulcral décrit par Herodote. L’attitude de la genisse, la draperie, dont son corps est couvert, le disque posé entre les cornes, tout dans notre dessin est conforme au récit de l’historien.“) Haec qui legerit, is extra dubitationis aleam iam positum suspicetur, etiam post obitum in buculis sepeliendos se curasse Aegyptiorum aliquot reges aliosve proceres. Regia enim conditoria nobis exhibuerunt illam arculam.“ Haec Creuzerus, Apidis dein mentionem faciens, quem etiam sarcophagus buculae formam prae se ferens designasse potuerit. „Hoc si statuas,“ pergit Creuzerus p. 130, „possis eam rem ita explicare, ut reges Aegyptios dicas post mortem secum habuisse bovinæ formae cistam, quo essent etiam hoc pacto ὁμόταφοι Ὀσίριδος, utpote cuius simulacrum Apis esset.“ Ad Apidem quoque pertinet solis discus inter cornua bovis locatus; id quod in haud paucis tabulis iconibusque etiamnum servatis videre licet; vid. Creuzerum p. 137. not. 113. Inde Mycerini filiam mortuam bovis involucro conditam et sacris solemnibus cultam ad lunarem deam refert Furtwaengler: Die Idee des Todes etc. (Friburg. 1855.) p. 338 seq., qui alia quoque in hanc rem attulit. Ad sacra Osiridis pertinuisse, quae de Mycerini filia mortua ab Herodoto narrantur, statuit quoque Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I. p. 312 seq.; bovem autem non ad Isidem, sed ad deam Athor, quae inferis praesideat, relatum vult: vix recte, nisi Isidem cum dea Athor confundi existimes, cum de Iside hic dubitari nequeat, ad quam ipsam Osiridem quaerentem spectat bos quotannis in lucem solemniter producta: conf. Lepsius Chronologie etc. I. pag. 309 seq.,

καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς τὸ φῶς. φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεη-
 θῆναι τοῦ πατρὸς Μυκερίνου ἀποθνήσκουσας, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ
 133 ἅπαξ μιν τὸν ἥλιον κατιδεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θνητατρὸς τὸ πά-
 θος δευτέρα τοῦτ' αὖ βασιλὲς τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ μαν- 167
 τήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς μέλλοι ἔξ ἔτα μῦνον βιὸς τῷ
 ἐβδόμῳ τελευτήσῃ. τὸν δὲ, δεινὸν ποιησάμενον, πέμψαι ἐς
 τὸ μαντήιον τῷ θεῷ ὀνειδίσμα, ἀντιμεφόμενον, ὅτι ὁ μὲν αὐ-
 τοῦ πατὴρ καὶ πάτριος, ἀποκληῖσάντες τὰ ἱρὰ καὶ θεῶν οὐ με-
 μνημένοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβλώσαν χρό-
 νον ἐπὶ πολλὸν, αὐτὸς δ' εὐσεβὴς ἔων, μέλλοι ταχέως οὕτω
 τελευτήσῃ. Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δευτέρα ἐλθεῖν λέ-
 γοντα, τοῦτων εἵνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον. οὐ γὰρ
 ποιῆσαι μιν, τὸ χρεῶν ἦν ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἰγυπτίον κακοῦ-
 σθαι ἐπ' ἔτα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατὸν, καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς
 πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας μαθεῖν τοῦτο, ἐκείνον δὲ

qui etiam provocat ad illud festum, de quo supra dixit Noster II, 59 seqq. Nam ad Sain quoque rela-
 tum fuisse Mycerinum, vel Didymi auctoritate probatur, quem excitat Hesychius II. p. 629 Μυκερίνα· ἡ Μέρφης, Δίδυμος τὴν Σάιν· ταύτης γὰρ λέγει Ἡρόδοτος βασιλεύ-
 σαι Μυκερίνον, atque Μουκερίναι· πόλις ἐν Αἰγύπτῳ, ἡ Σάις.

CAP. CXXXIII.

πέμψαι ἐς τὸ μαντήιον τῷ θεῷ ὀνειδίσμα] Sensum recte opinor sic reddidit Schweigh.: „misisse ad ora-
 culum, qui contumeliosis verbis deo exprobrarent.“ Immerito in his ver-
 bis haesit Valckenarius, quae sic refingenda esse censet: πέμψαι ἐς τὸ μαντήιον τῇ θεῷ ὀνειδίσμα, ἡ μωφόμενον, ubi de Latonae ora-
 culo in urbe Buto cogitari vult, de quo II, 83. 152 et 155. Inde Ne-
 gris quoque edidit τῇ θεῷ; reliqui vulgatam retinuerunt, quam et ipse retinendam censui, modo τῷ θεῷ in universum de numine supremo
 oracula edente intelligas neque de sola Latona, cuius utique hoc fuit oraculum. Dativum τῷ θεῷ si ad ὀνειδίσμα referre velis, haud obsta-

linguae usus nec verbi ὀνειδίζειν structura cum dativo, ut I, 90: τῷ θεῷ ὀνειδίσαι. — Ad argu-
 mentum laudant Aelian. Var. Hist. II, 41.

ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου] i. e. post illud prius oraculum. Conf. I, 86. 50. Pro συνταχύνειν Steger. praef. ad Herod. p. XII mavult συντα-
 χύνειν. — In seqq. pro κείνον edidi ἐκείνον; vid. I, 209. II, 39 ibique nott. Verba ὡς κατακεκριμένων ἤδη οἱ τούτων κ. τ. λ. sic acci-
 pienda sunt: „Mycerinum, quippe qui haec iam contra se ipsum de-
 creta s. constituta indeque im-
 mutabilia esse intellexisset, lucer-
 nas parari iussisse multas; quibus
 quoties ingrueret nox accensis, po-
 tasset voluptatibusque indulsisse.“
 Ad vocem κατακεκριμένων conf. VII, 116. IX, 93. Ad structuram
 conferri poterunt, quae tradit Kueh-
 ner. Gr. Gr. §. 607 not. πίνειν
 consulto Noster addidisse putandus
 est, cum sufficeret utique εὐπα-
 θείειν, superbiam regis opinor de-
 claraturus, qui contra sacras leges
 vini modum certum praescribentes
 sic per totam noctem vinum sum-
 serit; conf. Wilkinson. Manners etc.
 II, p. 165 et vid. supra nott. ad II, 37.

οὐ. Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν Μυκερῖνον, ὡς κατακεκριμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐτὰ, πίνειν τε καὶ εὐπαθέειν, οὔτε ἡμέρης οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἔς τε τὰ ἔλεα καὶ τὰ ἄλσεα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι ἐνηβητήρια ἐπιτηδεώτατα. ταῦτα δὲ ἐμυχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήλιον ψευδόμενον ἀποδέξει, ἵνα οἱ δυνώδεκα ἔτια ἀντὶ ἑξ ἑτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι.

Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πα- 134
τρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσιν κῶλον ἕκαστον τριῶν πλέ-

καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι ἐνηβητήρια ἐπιτηδεώτατα] i. e. in quacunque parte regionis secessus intelligeret esse iucundissimos, interprete Valckenario, qui post εἶναι inseri vult γῆς (cum ἵνα iungendum, ut I. 98. 213. II, 172 etc.), quod deinde ex Gregor. Corinth. de dial. Ion. §. 65 receperunt Schweighaeuserus et Gaisfordius. Equidem a libris scriptis stare malui hanc vocem minime necessariam ignorantibus. Item Valckenar. ἐνηβητήρια interpretatur: „loca πρὸς ἀνέσιν καὶ ἀπόλαυσιν εὐ πεφυκότα.“ H. Vallesius exponit: *amoeni diversoria et secessus*. Grammatici explicant ἐνευχωτήρια; vid. Gloss. Herod., Suidas, Zonaras s. v. coll. Greg. Corinth. de dial. Ion. §. 65. 130. Aelian. N. A. XI, 10, ubi Iacobus alios quoque locos attulit. Wesselingius cum hisce contendit *loca voluptaria*, quae apud Sallust. Catil. 11 inveniuntur, Plant. Poen. III, 2, 25, alia.

αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι] i. e. quando noctes in dies converterentur; ubi structurae genus observandum, quo nominativum loco genitivi Noster hic posuit, sensum magis respiciens et haec ipsa eodem casu antecedentibus, ad quae pertinent, adnectens; conf. Kuehner Gr. Gr. §. 678, 1 et Jul. Geisler: De Graec. nominatt. absolut. p. 25. Neque alio modo accusativum κῶλον in seq. cap. explicaverim, ad quem Matthiae suppleri vult ἔχουσιν, ut II, 41, ubi tamen vid.

nott. Et obloquitur quoque Geisler, quem ibi iam attulimus, pag. 27.

CAP. CXXXIV.

πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς] i. e. multo minorem pyramide a patre (Cheope) exstructa. De hoc dicendi genere praeter Matthiae Gr. Gr. §. 454 conf. quae attulit Ullrich: Beiträge z. Thucydides II. pag. 15. Mox revocavi e plerisque codd. εἴκοσι pro εἴκοσι, quod Gaisford. dederat; cf. II, 121 init.

εἴκοσι ποδῶν καταδέουσιν κῶλον ἕκαστον τριῶν πλέθρων] Delevi cum Schweigh. comma post καταδέουσιν, nec in reliquis quidquam mutandum censui, cum hic fere loci videatur esse sensus: „reliquit etiam (Mycerinus) pyramidem multo minorem ea, quam pater (Cheops); vid. II, 124 seqq.) exstruxerat, cui viginti pedes in quoque latere decrant, quo minus (quodque latus) trecentos pedes contineret.“ Nec aliter locum intellexit Zoega de obelisco. pag. 389 not. 22, ubi sic reddidit: *quoque latere viginti pedibus trecentorum pedum mensura breviorum*. Obloquitur Letronne in Journal des Sav. 1817. pag. 50 seq. et Recherches sur les fragmens d'Héron pag. 184, tum ob Diodori locum I, 64 (ubi legimus: τῆς μὲν γὰρ βάσεως ἑκάστην πλευρὰν ὑπεστήσατο πλέθρων τριῶν) tum ob grammaticas rationes, quae minime eam patiantur ellipsin: ἃ ποδῶν καταδέουσιν, ὥς μὴ εἶναι τριῶν πλέθρων κατὰ

θρων, εούσης τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἡμισυ Αἰθιοπικοῦ·

ἕκαστον κῶλον. Itaque olim sic scriptum fuisse suspicatur: τοῦ πατρὸς ΣΚ ποδῶν καταδέουσαν, ut *ducentis viginti* pedibus minorem pyramidem a patre constructa hanc Noster dixerit pyramidem. Quod ut valde probavit Miot, ita reiecit Jacobs: De mensur. Herod. pag. 32, cui nec Schweighauseri nec Letronnii placet ratio, quare ipse scribendum esse coniecit: *ἑξοσι ποδῶν ἐοῦσαν κῶλον ἕκαστον καὶ τριῶν πλῆθων*, ut unumquodque latus trecentos viginti pedes continuisse Noster declaraverit: id vero convenire vult cum vera mensura, quae nunc reperitur esse trecentorum viginti quinque pedum Rhenan. et quod excurrit, cum altitudo pyramidis ad centum sexaginta octo ferme pedes ascendat Rhenanos. At mensuras ab Herodoto indicatas cum iis, quas invenit Grobert pyramidem hanc dimetiens, congruere monet Schweighauserus: omnium accuratissime pyramidem, qualis nunc est, videtur emensus esse Perring, qui basin esse indicavit pedum 354, 6' altitudinem perpendicularem pedum 218 inclinatum pedum 278, 2' et quae sunt reliqua; vid. Vyse Operations etc. II. pag. 120 seqq. Caeterum de hac pyramide, quae adhuc superstes est meliusque adeo servata reliquis, cum vel lapides eam vestientes ex parte supersint, ita scripsit Zoega l. l. p. 412: „— hoc transgressus venis ad pyramidem, quam vocant *tertiam*, amplam circiter pedes ter centenos, structio-nibus ferme bipedalibus septuaginta octo, graduum instar ascensum prae-bentibus ad verticem, qui nunc fastigio carens latus est ad orientem pedes duodecim, ad boream eodem lapide, quo sunt reliquae: at circumiacent multa granitici saxi fragmina, atque in ipsa mole hinc et illinc offenduntur huius generis lapides longitudine quinquepedali: quo firmatur veterum scriptorum narratio, inferiorem partem conte-

ctam fuisse duro lapide ab Aethiopiae finibus advecto.“ Nostra aetate hanc pyramidem, quae ceteris licet minor sit et magnitudine et altitudine, structurae ipsius modum si spectemus, omnium pulcherrima praedicatur, accuratius perquisitam meliusque inde cognitam esse laetamur; factum hoc est praecipue opera Howardi Vyse, qui non solum accurate omnia descripsit mensurasque quam fieri potuit accuratissime constituit, verum etiam introitu pyramidis aperto in partes interiores accessit cameramque ibi invenit sepulcralem, una cum ipso regis sarcophago, cuius operculo quae inscriptae fuerunt notae hieroglyphicae, preces continent ad Osiridem inferorum praesidem factas ab ipso rege hic condito, cuius nomen sonat *Men-ke-ra* sive *Men-ka-re*: quem nullum alium esse nisi eum, qui apud Syncellum (ex Manethone) vocatur *Μενχίτης*, apud Herodotum et Diodorum *Μεγεγίης*, nihil dubium. Hunc igitur sarcophagum, cuius imaginem exhibuerunt Vyse Operat. II. pag. 83 (qui idem pag. 94 operculum quoque notis hieroglyphicis tectum exhibet) et Bunsen. Vol. II. tab. XV, inde ablatum postmodo una cum nave, quae eum ad Britannos devectura erat, naufragio prope Carthagenam facto periisse, maxime dolendum: cf. Revue Archéolog. III. pag. 709; de caeteris vid. Howard Vyse II. pag. 14 seqq. 70 seqq. 103 seqq. indeque profectus Raoul Rochette: Journal d. Sav. 1844. pag. 168—179., Bunsen. l. l. II. pag. 166 seqq., Prokesch: Erinnerungg. pag. 83. Inscriptas sarcophagi operculo preces explicat Birch apud How. Vyse l. l. pag. 96 et Bunsen. p. 171. Add. Eclaircissements sur le cercueil du roi Memphite Mycerinus. Traduit de l'Anglais et accompagné de notes par Ch. Lenormant (Paris. 1839) pag. 11 seqq.

λίθον δὲ ἐς τὸ ἡμισυ Αἰθιοπικοῦ] De lapide Aethiopico conf. nott.

τὴν δὲ μετεξέτεροι φασὶ Ἑλλήνων Ῥοδῶπιος ἑταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. οὐδὲ ἂν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι, ἥτις ἦν ἡ Ῥοδῶπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες, 168 ἀναρίθμητοι, ὥς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισίμωνται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ' οὐ κατὰ

ad II, 127. Huius lapidis reliquias adhuc superesse in inferioribus pyramidis partibus asserunt Vyse, Prokesch, alii, quos paulo ante excitavimus.

οὐδὲ ἂν οὐδὲ εἰδότες κ. τ. λ.] Ad locutionem οὐδὲ ἂν οὐδὲ conf. V, 98 ibique nott. Hoc ex loco manifestum esse putat Zoega de obelisc. pag. 390. not. 22, Graecos iam ante Herodotum historiam pyramidum variis modis turbasse atque ex Aegyptiorum traditionibus aut prave intellectis aut data opera commutatis eam, quae ad nos pervenerit, consarcinasse, qua veritatem, Manethone deperdito, invenire amplius non liceat. Hoc ex Manethonis fragmentis intelligi, Rhodopin illam ab interpretibus creatam esse ex Nitocride, Aegypti regina, cui nonnulli hanc pyramidem tribuerint. Videri autem hinc Arabes ansam arripuisse, ut in una ex pyramidibus genii loco habitare dicerent mulierem nudam insignis pulcritudinis, quae aspectu suo homines amore insanire faciat. Haec Zoega; equidem in re valde lubrica atque incerta certi quidquam pronuntiare nolum, quamquam de Mycerino, cuius sarcophagus in hac ipsa pyramide inventus est, dubitari profecto nequit; nec magis dubitandum erit de Cheope atque Chephrene pyramidum exstructoribus, ut suis locis adnotavimus; quod vero Nitocris, sextae dynastiae regina, de qua vid. supra II, 100 ibique nott., hanc pyramidem tertiam, quae Mycerino adscribitur, aedificasse fertur (vid. Syncell. pag. 58 s. 108 seq. ed. Bonn.), id quidem ita componi vult Bunsen (l. l. II. p. 236 seq.), ut Nitocris pyramidem a Mycerino exstructam, rudiorum illam quidem amplificaverit atque ita exor-

naverit, ut caeteris et artificio et pulcritudine praestiterit. Mihi omnis illa fama de Nitocride hanc pyramidem exstruente admodum incerta videtur. Tractavit haec quoque Lepsius (Chronolog. d. Aegypt. I. p. 303 seqq.), qui ab Herodoto duos Aegyptios reges in his confundi putat, alterum eumque antiquiorem Mycerinum s. Men-ke-ra, pyramidis exstructorem, et alterum longe posteriorem, Psammitichum secundum, qui et ipse Men-ke-ra vocetur, uxoremque habuerit Nitocridem pellicemque Graecam sive Rhodopin sive Doricham.

οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην] i. e. alioqui enim ad eam non retulissent talis pyramidis constructionem. Ad ipsam locutionem: ἀνέθεσαν οἱ ποιήσασθαι facit quod cap. sequenti invenitur: οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χροήματα ἀναθεῖναι. — Ad seqq. ὥς λόγῳ εἰπεῖν conf. II, 53 ibiq. nott. et ad argumentum conf. Diodor. I, 64. Strabon. XVII. pag. 808 s. 1161. Plin. l. l.; e quibus intelligitur, hanc pyramidem prioribus multo spectatiorem fuisse maioribusque impensis exstructam. Atque id ipsum testantur, ut paulo ante diximus, qui nostra aetate hanc pyramidem inspexerunt. — Ad formam ἀναισίμωνται conf. neglecti augmenti causa Bredov. p. 309.

πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν κ. τ. λ.] Ad orationis structuram haud incommode haec ex antecedentibus subintelligi poterunt: οὐδὲ ἂν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι. — De Rhodopide hos fere locos laudant interpretes: Diodor. Sic. I, 64. Strab. XVII. pag. 808 B. C. (pag. 1162 A). Plin. H. N. XXXVII, 17. Aelian. V. H. XIII, 33. Plutarch. Mo-

τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον τούτων τῶν βασιλέων τῶν τὰς πυραμίδας τάντας λιπομένων ἢν Ῥοδῶπις, γε-

rall. pag. 400 F. Suidas s. v. Ῥοδῶπιδος ἀνάθημα. Atque duo potissimum sunt, quae viros doctos exercuerunt; alterum, quod Aelianus l. I. Rhodopidem elocat Psammiticho regi, qui Amasi, cuius aetate mulierem floruisse Herodotus scribit, quinquaginta ferme annis prior est. Nam tenuit Amasis regnum 570 a Chr., Psammitichus (556 a Chr., si Larcheri sequamur calculos (t. VII. pag. 604. 619). Add. Fischer: Zeittafeln pag. 131. Quare Perizonius ad Aeliani l. I. duas olim Rhodopidas fuisse statuebat easque a scriptoribus antiquis confusas, alteram Psammitichi uxorem sepultamque in pyramide, alteram Aesopi conservam, quae Amasidis tempore floruerit. Quae si vera habentur, erroris culpa utique tenetur Herodotus, qui, ut recte iam Wesselingius monuit, duas Rhodopidas non novit et Amasidis tempore Aesopi illam contubernalem vixisse distincte affirmat. Poni inde eam Larcher. (l. I. p. 620) in ann. 567 a. Chr.; Schultz. (Specim. ad appar. critic. pag. 22 seq. not. 45) circa Olymp. LII. s. 572—569 ante Chr. n., haud scio an accuratius. Add. Fischer. l. I. p. 130.

Gravins alterum illud est, quod Athenaeus XIII. pag. 396 B contra Herodotum insurgit eumque incusat, quod Charaxi amicam Doricham et Rhodopidem, meretricem quondam celebrem, diversam utramque mulierem, pro una eademque habuerit. Accedunt alia testimonia (vid. Grauert. l. mox l. pag. 121 seq.), quibus certum fit, Dorichae nomen meretrici fuisse, quo nomine illa memoratur hoc ipso in carmine Sapphus, ad quam Herodotus provocat. At monet Grauert. in Appendic. diss. de Aesopo atque fabull. Aesopp. (Bonn. 1825), ubi totam hanc quaestionem diligentius tractavit, quaecunque alii scriptores post Herodotum hac de muliere retulerint, ea et amplificata et exaggerata videri prae simpliciori eaque

teriori Herodoti narratione, qui unam modo noverit Rhodopidem, haud aliam atque Doricham, cum haud insolito more quae prius, cum serva esset, vocaretur Doricha, postmodo meretrix Rhodopidis nomen assumserit, quo ipso dein per omnem Graeciam fuerit illustris. Quo omnis cadit et Perizonii suspicio et Athenaei criminatio. Sed lege ipsa a viro docto disputata p. 126 seqq. Qui idem hoc quoque ponit pag. 118 seqq.: Sami, ubi Herodotum iuvenem diutius commoratum esse novimus, illum notitiam eorum, quae de Rhodopide refert, accepisse videri. Grauerto in iis, quae de Rhodopide statuit, adstipulatur fere Kleine in ea disputatione, quae inserta est in: Zeitschrift f. Alterthumswiss. 1835. p. 186 seq. De Rhodopide denique confer sis, quae Limburg Brouwer. attulit in libro, quem ad II, 172 citabimus, pag. 33 not. et Bode: Geschichte d. hellen. Dichtkunst. II, 2. pag. 412 seq. Ipsum mulieris nomen scriptum exstat in fictili, de quo vid. Catalog. del princ. di Canino pag. 114. nr. 1387; significatur autem ea, quae rosco est vultu s. adspectu; quo sensu adiectivum Ῥοδῶπις apud Nonn. Dionys. X, 176 invenitur.

τούτων τῶν βασιλέων τῶν τ. π. τ. λιπομένων ἢν Ῥοδῶπις] Sic edidimus, Gaisfordium secuti, qui e Florentino libro reduxit τούτων et βασιλέων pro vulgari τούτων et βασιλέων. In seqq. inde a Stephano, qui tacite sic mutaverat, legebatur: λιπόντων, ἢν Ῥοδῶπις, libris vetustis invitis, qui plerique eam offerunt scripturam, quae nunc restituta invenitur; quod enim quidam exhibent: ἢν λιπομένη Ῥοδῶπις, e vitio ortum esse patet. Voculam ἢν, quae in plerisque libris ante λιπομένων legitur, post λιπομένων collocavit Schaeferus, quem cum recentt. edd. secutus sum. Ac medio verbo (λιπομένων) Noster hic usus est haud aliter at-

νεήν μὲν ἀπὸ Θρηϊκῆς, δούλη δὲ ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπό-
λιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύνδουλος δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιῦ.

que initio capitis in verbis: *πυρα-
μίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπέλιπετο* et
II, 135: *μνημήιον — καταλιπέ-
σθαι*. II, 136. IV, 80 etc.

ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος]
In *Hephaestopolidis* patris nomine
noli haerere, cum alia similia h.
l. nomina afferat Wesselingius, ut
Σώπολις, *Ἀμφίπολις*, *Ἀναξίπολις*,
Ἀγασίπολις, *Κρατησίπολις* etc., qui-
bus *Hephaestopolidis* nomen satis
defendatur; quod si pro urbis no-
mine habendum esset, aliter plane
scribendum fuisset. Plura Wesse-
ling. ad h. l., bene laudans Cupei
Observatt. IV, 4. pag. m. 395 seq.
— Quem Herodotus *Iadmonem* ap-
pellat, eundem Heraclides Ponti-
cus (pag. II ed. Koeler.) aliique
scriptores *Iadmonem* vocant, Aesopi
dominum, qui Aesopum, origine
Thracem, manu miserit. Nec ta-
men in Herodoto quidquam mu-
tandum esse recte monet idem Gra-
uert. I. I. pag. 60. 61 coll. pag.
132, cum *Ἰάδμων* Ionica vel Ae-
olica eiusdem nominis forma videat-
ur, quod reliquis scriptoribus sit
Ἰδμων (i. q. σοφός, sapiens, sciens).
Conf. etiam Schultz. I. I. p. 24 et Wel-
cker: *Kleine Schrift*. II. p. 260 seq.

σύνδουλος δὲ Αἰσώπου τοῦ λο-
γοποιῦ] De structura vocis *σύν-
δουλος* cum genitivo monuit Matth.
Gr. Gr. pag. 740 seq., namque *una*
cum *Aesopo* illam *Iadmonis* servam
fuisse Noster declarat. — *λογο-
ποιὸν* eum Herodotus vocat, *quī*
quidquid enarrat, refert, sensu la-
tiori; unde et *historiarum scripto-
rem* et *fabularum narratorem* vox
indicat. Conf. II, 143. V, 36 et
Creuzer.: *Die histor. Kunst der*
Griech. pag. 177 s. pag. 139 ed. sec.
Sed recte facere, qui *λογοποιὸν* ac-
cipiant *fabularum scriptorem*, negat
Grauert. loco I. pag. 41, cum hac
voce *is*, qui *fabulas comminiscatur*,
significetur, non item *qui scripserit*;
ut adeo Plinius H. N. XXXVI, 12.
accurate et consulto Aesopum ap-
pellarit *fabularum philosophum*, non
scriptorem. Alias significationes eius-

dem vocabuli attigi ad Ctesiae
fragm. pag. 83. — De ipso *Ae-
sopo* disputare et longum et ab
hoc loco alienum; post Fabricium,
qui omnia, quae antiquo et recen-
tiore tempore prolata sunt, exhi-
buit in *Bibl. Graec.* I. pag. 618,
quibus nunc accedit *Vita Aesopi*
ab Anton. Westermanno primum
edita Brunsvig. 1845, disseruit plu-
ribus, quae ad Aesopum spectant,
Grauert. in dissertatione laudata,
ac sigillatim de eius patria, quam
Herodotus tacet, pag. 64 seqq., de
tempore, quo floruerit pag. 31—34,
circa quinquagesimam fere Olympi-
adem; unde mortuum esse Aeso-
pum Olympiade quinquagesima quar-
ta alii haud male statuere videntur.
Tu vid. potissimum Schultz.
I. I. pag. 38 coll. 24, qui, cum Ae-
sopus ante Olympiadem quinquage-
simam secundam Sami fuerit in
servitute, ad hanc eandem Olympi-
adem et Aesopum et Rhodopidem
refert. Quae vero Plutarchus vit.
Solon. 28, alique narrant de Ae-
sopo apud Croesum commorante eo
tempore, quo Solon Sardes adie-
rit cum Aesopo et ipso confabula-
ns, ea haud vera habet Grauert.
I. I. pag. 44—52, qui, cum Solo-
nem apud Croesum unquam com-
moratum esse negat, Aesopum quo-
que ibidem cum Solone confabula-
ri non potuisse contendit. Sed
de his satis monitum est ad He-
rodot. I, 30. Nec magis attinet,
alia hic repetere de Aesopo pro-
lata, quem Olymp. LII. s. anno
572 re vera floruisse recte quoque
posuit Fischer: *Griech. Zeittaf.* p.
129, itemque Clinton *Fast. Hellen.*
I. pag. 213 coll. 239. Etenim vel
ad haec recte constituenda quam
maxime valet hic locus Herodoti,
antiquissimi de Aesopo testis, at-
que Diogenis Laert. I. §. 69. 72,
Suidae s. v. *Αἰσώπος*. Unde re-
vera exstitisse Aesopum, merito
nuper professus est Edelestand du
Meril. *Poésies inédites du moyen*
âge pag. 34 seq., sed fabularum scri-

καὶ γὰρ αὐτὸς Ἰάδμονος ἐγένετο, ὥς διέδεξε τῇδε οὐκ ἦμιστα·
ἐπεὶ τε γὰρ πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπροπίου, ὃς
βούλοιο ποινὴν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελῆσθαι, ἄλλος μὲν
οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παιδὸς παῖς, ἄλλος Ἰάδμων, ἀνεί-
135 λετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο. Ῥοδῶπις δὲ ἐς
Αἴγυπτον ἀπῖκετο, Ξάνθεω τοῦ Σαμίλου κομίσαντος· ἀπικο-

ptorem unquam fuisse negavit: quod ab Herodoti fide, alia ut taceam, valde alienum videtur: a qua eadem valde recesserunt, qui Aesopi nomen prorsus fictum esse voluerunt: de quo quae feruntur, ea fere omnia ad fabulas relegare nuper voluit Welcker (Rhein. Mus. 1839. VI. pag. 366 sive Kleine Schrift. II. pag. 228 seqq.) admodum inique de Herodoto vulgi tantum famam, ut opinatur, secuto iudicans omnemque quaestionem valde conturbans. Quem nihilo minus secutus est Wagener, qui de Aesopo, quem plane fictitium esse hominem ponit, in Academia Belgica exposuit: vid. l'Institut. II (1853) nr. 211. pag. 89. Nec meliore successu haec tractavit Zuendel (Rhein. Mus. V, 3. pag. 422 seqq. inprimis pag. 447 seq.), cum ad Africam relegaret Aesopum eiusque fabulas e Libya atque Aegypto in Graeciam delatas scriberet.

καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδμονος ἐγένετο] i. e. nam et hicce Iadmonis servus fuit, Iadmoni servit. Ad locutionem similia quaedam e Demosthene, Lysia, allis iam attulit Valckenaer. attigitque etiam Matthiae Gr. Gr. §. 315. Ac licet vel ex antecedenti σύνδουλος mente hic repetere δοῦλος. — Ad διέδεξε conf. nott. ad V, 124. Quae continuo sequuntur verba, ita offenderunt Heroldum (Emendd. Herodd. P. I. pag. 11), ut voculam γὰρ ex interpolatione ortam iudicaret atque deinde etiam ἐπεὶ τε ab iis adiectum putaret, qui locum male intellexerint apodosinque a voce οὕτω inceperint. Mihi neutrum probatur: namque voculam γὰρ vel ob antecedentia διέδεξε τῇδε (cf. nott. ad II, 116) maxime tuendam censeo neque abiiciendum

ἐπεὶ τε, ad quod pertinent verba ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἐφάνη, ita ut sequentia Ἰάδμονος — ἀνελῆσθαι apodosin constituent; in qua structura vix particulae μὲν et δὲ quemquam offendere poterunt.

ὃς βούλοιο ποινὴν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελῆσθαι] i. e. si quis poenam repetere vellet caedis Aesopi s. caedis in Aesopo commissae, quae eadem sic expressit Plutarchus de ser. num. vindict. pag. 556 F. seq. ὥστε περιόντες — κηρύσσειν καὶ καλεῖν αἰὲ τὸν βουλόμενον ὑπὲρ Αἰσώπου δίκην λαβεῖν παρ' αὐτῶν. Namque Delphi, ut idem pluribus narrat, Aesopum a Croeso missum e rupe Hyampea urbi vicina praecipitarunt. Inde in chronicis Graecis nuper Romae inventis et publicatis post Pisistratum Athenarum tyrannum commemoratur Αἰσώπος ὑπὸ Δελφῶν κατεκρημνίσθη (Annall. dell Institut. archeolog. 1853. pag. 88). Pluribus quoque omnem hanc narrationem retulit auctor vitae Aesopi ab Ant. Westermanno editae cap. 21. pag. 52—57. Qua de Aesopi caede iratus Apollo sterilitate terrae omnisque generis morbis Delphos puniisse fertur oraculumque dein edidisse, ut Aesopi, qui ipsi carissimus fuerit, manes placarent; quod cum factum esset, omnibus calamitatibus statim liberati esse dicuntur Delphi. Quae quantum ad Herodotum illustrandum faciant, nemo non videt; ad fabulas tamen quaecunque et Plutarchus et alii (ut Schol. ad Aristophan. Vesp. 1446 seq.) vel brevius vel copiosius hac de re retulerint, revocata vult Grauert. in diss. laud. pag. 55 seqq. 62 seq. Tu conf. etiam Schultz. 1. laud. pag. 25. 38 et Welcker. 1. l. pag. 231 seqq.

μένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρημάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μυτιληναίου Χαράξου, τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφοῦς τῆς μουσοποιού. οὕτω δὴ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ κάρτα ἐπαφροδίτος γενομένη μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα, ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιν,

CAP. CXXXV.

κομίσαντός μιν] Delevi μιν, quod Schaeferus dedit Gaisfordiusque retinuit, cum meliores libri plerique voculam hanc ignorent. — κατ' ἐργασίην, i. e. ut quaestum corpore faceret; conf. I, 93 ibiq. nott. Infra II, 152 κατὰ λήϊον, ubi vid. not.

ὑπὸ ἀνδρὸς Μυτιληναίου κ. τ. λ.] Vulgo et hic et in fine capitis Μυτιληναίου. Sed vid. nott. ad I, 27. De voce Σκαμανδρωνύμου a fluvio ducta disputat Letronne in Journal d. Sav. 1846. pag. 169, afferens quoque Σκαμάνδιον ex Homeri Ili. V, 49. VI, 402. Quod ad Sapphus necessitudines attinet, cuius de patre ac matre non satis liquet, tres fuisse fratres eiusdem vulgo commemorant: Larichum, Charaxum, Eurvgium; e quibus Larichum sororis versibus celebratum esse scribunt Athenaeus atque Eustathius; in Charaxum infenso animo fuisse illam praeter Herodotum testantur Athenaeus, Strabo, Ovidius, e cuius verbis Burmannus (ad Heroid. XV, 63) hoc coniciebat, Charaxum opibus dilapidatis factum esse vel piratam vel remigem. Tu vid. I. Christ. Wolf. Sapphus fragmn. (Hamburg. 1733) pag. VII et VIII. Plura de poetria qui quaerat, adeat Bernhardy: Gesch. d. Griech. Lit. II. pag. 487 seqq. Ac miratur Broendstedt (Reisen II. pag. 287), quod Herodotus, hac occasione oblata, nihil quidquam amplius retulerit de celeberrima poetria eiusque fatis.

τῆς μουσοποιού] Quod Fulvius Ursinus protulerat μελοποιού, id memoriae fallenti deberi recte monuit Wesselingius, quo monente Sappho μελοποιὸς dicitur, quemadmodum Pindarus in orat. pag. 25 Dionis

HERODOT. I.

Chrysost. et Hipponax Theocrito Anthol. III. pag. 392 s. Analect. Brunck. t. I. pag. 382. — In seqq. verba κάρτα ἐπαφροδίτος ex hoc opinor loco affert Suidas s. v. κάρτα T. II. pag. 83 ed. Bernhardy. Ipsa vox ἐπαφροδίτος (venusta, formae gratia praestans) apud Xenophontem aliosque scriptores obvia, quorum locos suppeditat Thes. L. Gr. III. pag. 1446 Dindorf.

ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιν] Ita libri vetusti omnes. Valckenarius coniecit Ῥοδῶπιος, quod Reizius recepit, hoc fere sensu: opes magnas, ut Rhodopidis scilicet. Gaisfordius ac Schweighaeuserus ad codd. auctoritatem redierunt, quam denuo deseruerunt recc. Herodoti editores Valckenarii emendationem secuti, quam equidem sequi nolui respiciens ad similem Nostri locum IV, 81: καὶ γὰρ κάρτα πολλοὺς εἶναι σφείας καὶ ὀλίγους, ὥς Σκύθας εἶναι, cum alterius, quem hic afferunt, loci II, 8 (ὁδέτι πολλὸν χωρίον, ὥς εἶναι Αἰγύπτου) dispar sit ratio ob subiecti quod vocant diversitatem. Itaque retinui vulgatam, quam recte sic explicuit Schweighaeuserus: ut quae Rhodopis esset, magnas pecunias sibi acquisivit, i. e. pro Rhodopidis conditione, ut quae talis esset mulier, magnas opes sibi comparavit. Quibus optime respondent sequentia: ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐκτεῖσθαι, i. e. nec vero tales (opes), quae ad talem pyramidem exstruendam sufficerent. Kuehner Gr. Gr. §. 826 not. 2, lectionem Ῥοδῶπιος secutus, sic reddit: „die Rhodopis hatte sich grosse Schätze erworben, dafür nemlich, dass sie der Rhodopis, einer Privatperson gehörten, aber nicht so gross, dass sie etc.; neque aliter fere etiam Matthiae Gr. Gr. §. 545: „für die Rhodopis,

ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ιδέσθαι ἐστὶ ἐτι καὶ ἐς τόδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρήματα ἀναθεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆιον ἐωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποίημα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξενυρμένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφούς 169 μνημόσυνον ἐωυτῆς. τῆς αὖν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὀβελούς βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφούς· οἱ καὶ νῦν ἐτι συννεύεσθαι ὀπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ, τὸν Χτοὶ ἀνέθεσαν, ἀντίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. Φιλέουσι δὲ καὶ ἐν τῇ Ναυκρατί ἐπαφρόδιτοι γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὴ τι κλεινὴ ἐγένετο, ὥς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδῶπιος τὸ οὖνομα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὖνομα ἦν Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἔσσαν δὲ τῆς ἐτέρης περιλεσχήμεντος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος Ῥοδῶπιν

insofern dieses das Vermögen einer Privatperson, der Rhodopis, war,“ quod probaret Lhardy in adnotat. ad h. l., si abesset αὖν, qua in v. cula cum vis hypothetica insit, mavult ille sententiam sic reddere: *μεγάλα γὰρ αὖν εἴη τὰ χρήματα, εἰ Ῥοδῶπιος μόνον εἴη* s. ὥς Ῥοδῶπιος μόνον ὄντα. Equidem hanc ipsam vim in loco inesse arbitror, si eum, retenta codd. lectione, ita intellexerimus. ut Schweighaeuserus proposuit. Qui vero Herodotum scripsisse putat ὥς ἀναθεῖναι δωρόν τι, vir doctus in Classic. Journ. nr. XLIV. pag. 375, a loci sententia vel magis aberravit. Quod sequitur ἀναθεῖναι in verbis οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρήματα ἀναθεῖναι (minime enim licet magnas fortunas ei adscribere), iam attigi ad II, 134. — ὀβελούς βουπόρους in seqq. dicit verua maiora assandis *bobus idonea*, quae ad sacram suppellectilem pertinuisse credibile est. Conf. Pollux IX, 77. Hesychius s. v. et Phavorinus, qui explicant *μεγάλους ὀβελίσκους* Apud Xenophont. Anab. VII, 8, 14. *βούπορος ὀβελίσκος*. οἱ καὶ νῦν ἐτι συννεύεσθαι] *συννεύεσθαι* a schol. Pass. explicatur h. l. *συνηγμένοι, συνειλεγμένοι*

(*quae etiamnum coarcevata s. collecta exstant*). Ad verbi huius formam conf. IV, 62; alia ad I, 50. II, 107 adnotata sunt. Ad argumentum loci consul. Plutarch. Mor. pag. 400 F. seqq., e quo intelligimus, Plutarchi aetate haec donaria minime illic fuisse, quamvis loco, quo olim fuerint, bene cognito. Aram, quam Herodotus commemorat, fuisse magnam illam, quam vocat Pausanias, ante Apollinis aedem sub coelo constitutam ponit Ulrichs: Reisen in Griechenland etc. I. pag. 60. 62. — De urbe Naucrati conf. not. ad II, 178; de significatione vocis *νηοῦ* nott. ad II, 63.

ἔσσαν δὲ τῆς ἐτέρης περιλεσχήμεντος] i. e. *Archidice minus altera* (Rhodopide scil.) *fuit famosa*. ἔσσαν edidi pro ἦσσαν ut, II, 6, ubi vid. Ad vocem *αἰοίδιμος* conf. II, 79. De voce *περιλεσχήμεντος* nonnulla monuit h. l. Valcken. Tu conf. nott. ad I, 153. Pro *Ἀρχιδίκη* cum recentt. edd. posui *Ἀρχιδίκη*, ut libri iubebant. De ipsa meretrice conf. Aelian. V. H. XII, 63. — In seqq. retinui: *ἀπενόστησε ἐς Μυτιλήνην*, ubi nonnulli libri pro ἐς afferunt ὥς, improbante

ἀπενόστησε ἐς Μυτιλήνην, ἐν μέλει Σαπφῶ πολλὰ κατεκερτόμῃσέ μιν. Ῥοδάπιος μὲν νυν περὶ πέπανυμαι.

Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλεγον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχίν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆσαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἔοντα πολλῷ τε κάλλιστα καὶ πολλῷ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάντα προπύλαια τύπους τε ἔγγε-

quidem Valekenario, qui particulam ὡς hoc sensu regionum urbiumque nominibus adstrui posse negat. Tu conf. Herodot. II, 121. §. 5 ibique nott.

ἐν μέλει Σαπφῶ πολλὰ κατεκερτόμῃσέ μιν] Suadet opinor sententiae nexus, ut μιν ad Charaxum fratrem referatur, quem soror carminibus prosciderit, quippe meretriculae infami deditum et in eam opes impendentem. Ita quoque intellexit Kleine I. supra I. p. 188 seq., qui etiam pag. 190 vim verbi κατακερτομῆν attigit de vocibus maxime mordacibus ac graviter laedentibus, quibus utimur, adhibiti, ut I, 129 coll. V, 83. Athenaeum vero I. l. si audias, Rhodopin, quae multa Charaxo interverterit et furata fuerit, Sappho carminibus proscidit. Sequitur hanc sententiam vir doctus in: Schulzeitung 1829 nr. 22 pag. 178 itemque Richter (Sappho u. Erinna, Quedlinburg. 1833) pag. 3. 4, qui utique fieri potuisse censet, ut Sappho provectiori quamvis aetate meretricem sub Amasi florentem versibus contumeliosius insectata sit.

CAP. CXXXVI.

ἔλεγον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχίν] Neque Asychin neque Anysin (cap. 137) commemoratum invenimus in iis, quae ex Manethone tradit Syncellus, neque etiam commemoravit Diodorus, quo auctore (I, 65) Mycerinum regno excepit Βόχχορις, corpore, ut ait, despecto, sed ingenii acumine et prudentia iis, qui ante regnaverint, praeexcellens, filius Tnephachtii (I, 45). Hic vero Bocchoris vix alius esse poterit atque is, qui in vicesima quarta regum dynastia nominatur Βόγχωρις Saita,

qui sex annos regnavit, si Africani sequimur (apud Syncell. pag. 74), aut quadraginta quatuor, si Eusebium (ibid. pag. 75) audiamus; hunc Sabaco, qui ad sequentem dynastiam regum Aethiopum refertur, cepisse captumque vivum combussisse dicitur ibid. Ipsa monumenta, quantum novimus, nihil neque de Asychi Anysive neque de Bocchori indicant, quem Rosellini (Mon. stor. II. p. 102 seq.) regnantem ponit intra 763—719 ante Chr. n., Boeckh. (ap. Schmidt: Zeitschrift f. Geschichtswiss. II. pag. 708 seqq., ubi vid. etiam reliqua testimonia) intra annos 725—720; Larcher. (T. VII. pag. 92) Asychin ad regnum evectum posuerat 1052 a. Chr. n., de quo eodem rege etiam cf. Beck: Anleit. z. Weltgesch. I. pag. 692. 718. Equidem haec afferre satis habeo, in quibus mihi utique valde turbatum esse videtur, si quis inde accurate tempora constituere regumque successionem significare velit. Unus cum Herodoteo Asychi convenit Sasyches (Σασύχης), Aegyptiorum rex ac legislator celebratus apud Diodor. I, 94, ipsa voce sic congruente, ut apud Herodotum litera initialis Σ ab antecedentis vocis litera extrema (ἱερεῖς) absorpta videatur Bunsenio II. pag. 90 nott., qui idem (pag. 86 seqq.) hunc sive Asychin sive Sasychem referre studet ad quartum tertiae dynastiae regem, cui nomen Mares-Sesorcheres II. H. Brugsch (Lettre à Mr. de Rouge etc. pag. 32) Graecum nomen in papyro bilingui Ψενάσυχης huc refert, i. e. filium Asychis. De Vulcani templo conf. II, 99 fin. et de propylaeis II, 101 ibique nott.

τύπους τε ἔγγεγραμμένους — μυρίην] i. e. habent figuras inscriptas

γλυμμένους καὶ ἄλλην ὄφιν οἰκοδομημάτων μυρίην, ἐκεῖνα δὲ καὶ μακρῷ μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον, ἄμ-
 ξίης ἐούσης πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι,
 ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμβά-
 νειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἐτι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, τὸν
 διδόντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατέειν τῆς τοῦ λαμβάνοντος
 θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τούτο τὸ ἐνέχυρον, τήνδε ἐπεῖναι ξη-
 μίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος, μήτ' αὐτῷ ἐκείνῳ
 τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρὶ

*aliamque infinitam aedificiorum varie-
 tatem.* Quae Gallus interpres, Miot.,
 hunc in modum reddidit: „tous —
 sont ornés de figures gravées et
 présentent aux yeux une variété
 infinie dans leur construction.“ —
 ἐγγεγλυμμένους dedi cum recentt.
 pro vulg. εὐ γεγλυμμένους. Con-
 fer II, 106. 124. 138. 148. 153.
 Goulianos (Archéolog. Egypt. I. p.
 212 seq.) τύπους ἐγγεγλ. interpre-
 tatur „bas reliefs à grandes dimen-
 sions“; notas hieroglyphicas esse
 earum ex genere, quas Clemens
 Alexandrinus (cuius locum attigi-
 mus in nott. ad II, 30) allegoricas
 dicat, statuit Seyffarth in: Jahrb.
 d. Philol. etc. X. pag. 190.

ἀμειξίης ἐούσης πολλῆς χρημά-
 των] i. e. cum magna in commerciis
 esset pecuniarum inopia. Verba, quae
 sequuntur: ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον
 τοῦ πατρὸς κ. τ. λ. intelligenda
 sunt de ea lege, qua qui patris ca-
 daver pignori daret, ei aes alienum
 crederetur. — Θήκη indicat condi-
 torium sepulchrale. Vid. nott. ad II,
 67. Caeterum ex his ntique intel-
 ligitur, non tam cadaver pignori
 esse datum indeque etiam transla-
 tum in creditoris aedes, quam cryp-
 tam, in qua cadaver erat reposi-
 tum, una cum cadavere ita oppi-
 gneratam fuisse, ut, debito non
 reddito, creditori liceret cryptae
 possessionem capere indeque auferre
 cadaver. Conf. Wilkinson. Man-
 ners etc. II. pag. 51, Rosellini:
 Mon. civil. I. pag. 137. In verbis:
 τήνδε ἐπεῖναι ξημίην Cobet legi
 vult ἐπιθεῖναι, quod ipsum sic
 positum invenimus I, 120. IV, 43.

IX, 120, itemque aliis aliorum scri-
 ptorum locis: neque vero propterea
 reiiciendum videtur ἐνεῖναι simili
 fere significatione (*irrogasse*) adhi-
 bitum, si respicimus Homer. Ili. I,
 445 (κῆδ' ἐφῆκεν) coll. IV, 396.
 Odys. IX, 38 ac similia apud alios
 scriptores obvia.

μήτ' αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι
 κ. τ. λ.] μηδὲ Gaisford. dedit pro
 vulg. μήτ', quod revocavi ob se-
 quentia verba: μήτ' ἄλλον μηδένα
 κ. τ. λ., ubi Gaisf. edidit μήτε;
 tu cf. Bredov. p. 213. Bina enim
 posuit lex: alterum, ne quempiam,
 qui debitum reddere nollet, mortu-
 um rite sepelire liceat nec pater-
 nis in cryptis nec alio in loco;
 alterum, ne alium quempiam ex il-
 lis liberis ac necessariis defun-
 ctum sepelire liceat. Alterum hoc
 legis caput non commemoratur a
 Diodoro I, 93. Explicatur autem
 legis severitas ex illa Aegyptiorum
 superstitione, qua aditus ad tran-
 quillum Osiridis regnum sepultura
 et conditura privatis denegabatur;
 ut minime vana sit Zoegae suspi-
 cio de obeliscis: pag. 202, hinc ori-
 ginem traxisse videri iudicium de
 mortuis sepeliendis apud Aegyptios
 teste Diodoro I, 92 institui solitum.
 Idem vir doctus a Cr. laudatus l.
 I. pag. 266 Aegyptiorum morem
 fuisse putat avitum, cadavera pi-
 gnori obligandi, non regio decreto
 introductum, sed tacita potius in-
 ter cives contentione, ab Asyche
 autem post sancitum hac lege at-
 que ordinatum. Apud Romanos si-
 mili modo creditoribus olim fuisse
 ius in mortuos accepimus, donec

τάφῳ μῆτ' ἐν ἄλλῳ μηδενί, μῆτ' ἄλλον μηδένα τῶν ἑαυτοῦ
 170 ἀπογενόμενον θάψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον
 τὸν βασιλέα τοὺς πρότερον ἑαυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰ-
 γύπτου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι, ἐκ πλίνθων ποιή-
 σαντα, ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολλημένα τάδε λέγοντά
 ἐστι· ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ
 ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ ΑΥΤΕΩΝ ΤΟΣΟΤΤΟΝ,
 ὍΣΟΝ Ὁ ΖΕΥΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΘΕΩΝ. ΚΟΝΤΩΙ ΓΑΡ
 ὙΠΟΤΥΠΤΟΝΤΕΣ ΕΣ ΛΙΜΝΗΝ, Ὁ ΤΙ ΠΡΟΣΧΟΙΤΟ
 ΤΟΤ ΠΗΛΟΥ ΤΩΙ ΚΟΝΤΩΙ, ΤΟΤΤΟ ΣΤΑΛΕΓΟΝΤΕΣ,
 ΠΛΙΝΘΟΥΣ ΕΙΡΤΣΑΝ, ΚΑΙ ΜΕ ΤΡΟΠΩΙ ΤΟΙΟΥΤΩΙ
 ΕΞΕΠΟΙΗΣΑΝ. τοῦτον μὲν τσαυτὰ ἀποδέξασθαι.

Iustinianus (Novell. CXV, 5) edixerit, ne cui amplius liceret corpora defunctorum debiti gratia detinere aut impedimentum fatere eorum sepulturae. Conf. Zoega l. l. pag. 292. — Ad vocem ἀπογενόμενον (*defunctum, mortuum*) confer II, 85. IV, 4 et quae alia laudant Valckenar. et Wesseling. ad h. l.

ἐκ πλίνθων ποιήσαντα] Sic dixit, quod tres pyramides, quarum antea mentio facta est, ex lapide calcario erant exstructae, hanc vero ex opere latericio fieri iussit rex, quale opus in publicis aequae ac privatis aedificiis admodum frequens fuisse per Aegyptum satis constat ipsisque iis, quae adhuc supersunt, antiquitatis reliquiis satis probatur; conf. modo Wilkinson. Manners etc. II. pag. 96, Rosellini Mon. civ. II. pag. 246. Opus latericium huius pyramidis idque eximium adhuc ita superest, ut lateres bene compacti vix suo loco moti videantur; materiam vero hi praebent talem, quae ex aqua paludosa lacu quodam ducta videri queat: ut sane, quae inscriptio declarat, vera esse appareat. Lapide haec pyramis aequae tecta erat extrinsecus ac reliquae (cf. II, 125. 126 etc.); in hunc lapidem (ἐν λίθῳ) insculptae erant literae, γράμματα, ut Noster loquitur, hand scio an eadem, quae supra II, 125 vocat γράμματα Αἰγύπτια, ubi vid. nott., quorum interpretationem ita accepit ab inter-

prete, ut iam Graece Graecis lectoribus reddere posset (τάδε λέγοντα); nam Graecis literis inscriptionem factam esse, nemini profecto in mentem veniet. Cf. etiam II, 141 fin.

μῆ με κατόνοςθῆς πρὸς τὰς λιθίνας πυραμίδας] i. e. ne me contempnas s. vilipendas, comparans (me) cum lapideis pyramidibus. κατόνοςθαι exponunt ἐκφανίσαι, καταμέμψασθαι, ut II, 172. — De usu praepositionis πρὸς vid. Fischer. ad Weller. III, b. pag. 257.

κόντῳ γὰρ ὑποτύπτοντες ἐς λίμνην] i. e. conto in paludem immisso egerentes, quod adhaerebat luti. Ita h. l. vertit Valckenar. ad III, 130, ubi Hemsterhusium citat ad Aristophan. Av. 1145 de verbo ὑποτύπτειν exponentem. Conf. etiam Herod. VI, 119. In seqq. retinui πρόσχοιτο. Vid. nott. ad I, 2. — λίμνην de lacu Moeridis (II, 149.) intelligi volunt ii, qui hanc ipsam pyramidem prope El Lahun collocant; aequo iure etiam Acherusiam paludem, de qua Diodor. I, 96, a Memphi non admodum remotam intelligere licet aut alterum lacum, cuius vestigia ad ruinas templi, quod Vulcani fuisse perhibetur, reperiri scribit Raoul Rochette l. l. pag. 410.

πλίνθους εἰρτσαν] i. e. lateres duxerunt. Supra I, 179 dixerat πλίνθους ἔλκειν. — De verbo ἐκποιεῖν conf. nott. ad II, 125. Hanc vero

- 137 Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύσιος πόλιος, τῷ οὐνόμα Ἀνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἰγυπτὸν χειρὶ πολλῇ Αἰθιοπίας τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα. τὸν μὲν δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύ-

pyramidem, de qua h. l. Herodotus scribit, eam esse viri docti arbitrabantur, quae nunc conspicitur, lateribus sole coctis exstructa, in colle quodam prope El Lahun, haud ita procul ab initio magni canalis, qui deductus est ad Medinat el Fayoum. Conferas Description de l'Egypt. Antiqu. livrais. III. tom. II. chap. XVII. sect. 3. pag. 23 seqq.; Ritter: Erdkunde I. p. 796 seq. coll. Mannert: Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. pag. 444. 467. At vero nunc dubitari nequit, hanc pyramidem unam ex iis esse, quae prope vicum Dashur meridiem versus a Memphi proficiscenti apparent, et quidem eam, quae opere latericio structa, caeterarum amplissima et ornatissima adhuc videtur, septentrionem maxime spectans; quam accuratius nuper inquisiverunt Vyse et Ferring (Pyramids Vol. III. pag. 58 seqq.) mensurasque constituerunt; vid. Bunsen l. l. II. pag. 90 seqq.; Raoul Rochette: Journal d. Sav. 1844. pag. 407 seq. in primis pag. 410 seq. et 1846. p. 372. Et conf. quoque Hirt. l. l. pag. 10 seq., Wilkinson. Manners I. pag. 131 seq.

CAP. CXXXVII.

βασιλεῦσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐκ Ἀνύσιος πόλιος] νόμος Ἀνύσιος memoratur infra II, 166. ubi vid.; urbem memorat Stephanus Byzant. s. v. Quod tamen in Iesai. XXX, 4, צֶפְתִּי (Chanes) hancce urbem latere existimant, obloquitur Champoll. l'Egypt. sous l. Phar. II. p. 200, cum vocula Ἀνυσίς nil aliud sit nisi „Anisi, Isiaque, qui appartient à Isis.“ Indicari enim eam urbem, quae Plinio appellatur *Isidis oppidum* et *Iseon* Stephano Byzantino, exstructam eo in loco, cui nunc nomen *Bahbait* s. *Bahbait*, haud procul ab occidentali ripa Nili Phat-

metici, ubi etiamnum conspiciantur splendidi templi rudera. Quae in propheta Hebraeo vocatur urbs (quam *Tahhaphnes* legi vult), eam esse *Daphnas Pelusiacas*, de qua vid. supra II, 30. Vid. Champoll. l. l. II. pag. 78. I. pag. 313. Post quem a Cr. laudatus Gesenius in Comment. ad Iesai. l. l. pag. 863 seqq. צֶפְתִּי Aegyptium esse *Hnès* sive *Ehnès* probabiliter statuit, quo nomine *Heracleopolis urbs* media in Aegypto designetur, neque etiam Herodoti Ἀνυσίς diversum videri ab *Hanes*, prouti et Wesselingius et Vitranga dudum existimaverint. Cum νόμος Ἀνύσιος ad Calasirios pertinerit, in orientali Delta parte et pagum et urbem quaei debere monet Lepsius: Chronolog. I. p. 312 not. Itaque reiecta Champollionis sententia mavult cogitare de ea urbe, quae vocatur *Thennesus*, inter paludes sita occidentem versus a Pelusio, teste Cassiano Coll. Patr. XI, 1, indeque apud Herodotum expectandum esse Ἀννυσίς sive Θάννυσίς addito articulo. Ad nomen regis cacci, qui Ἀννυσίς appellatur, haud scio an pertineat, quod affert Bohlen (Ind. II. pag. 459), in Sanscritana lingua anishis indicare *cacum hominem*.

Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα] τὸν pro τῶν cum recentt. edd. recepimus. Similis confusio in Plutarchi Philopolem. 1, ubi vid. nott. pag. 5. Quod ad argumentum loci attinet, vix ea, quae Herodotus de *Sabacone* atque Aethiopibus narrat, cum reliquorum scriptorum testimoniis conciliari poterunt, obstante temporum ratione, quo minus certa regum, qui Aegyptum olim tenuerint, constituatur series. Etenim ex Manethone afferunt dynastiam vicesimam quintam trium regum Aethiopum, qui nominantur Σαβακῶν, Σεβίχῳς, Ταρακῳς (vid. Syncell. p.

γοντα ἐς τὰ ἑξα, τὸν δὲ Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτεα πεντήκοντα, ἐν τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι. ὅπως τῶν τις Αἰγυπτίων ἀμάρτοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλειν, τὸν δὲ κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν, ἐπιτάσσοντα χώματα χοῦν πρὸς τῇ ἑωυτῶν πόλει, ὅθεν ἕκαστος ἦν τῶν

75 s. 140 ed. Bonn.); quibus tribus qui tribuuntur anni quadraginta vel quadraginta quatuor, non admodum recedunt ab annis quinquaginta, quos uni Sabaconi tribuit Herodotus, aut eos adeo aequant, si Bunsenium sequimur ipsos quinquaginta annos his tribus Aethiopum regibus tribuentem l. l. III. pag. 138. Hi igitur tres reges, qui apud Herodotum uno Sabacone continentur, cum ipsis Aegyptiorum in monumentis exhibeantur, in quibus nomina notis hieroglyphicis declarata exstant: *Schbk* (Schabak s. Sciabak), *Schbt* (Schabatok s. Sciahatok), *Thrk* (*Tharak*), monumentorum fidem praeferendam censet Rosellini (Mon. stor. II. pag. 105 seqq.) auctoritati Herodoti et Diodori (I, 65), qui *Sabaconem* Aethiopem et ipse profert regem, qui multis post Bocchorin (vid. ad II, 136) annis regnum tenuerit. Heeren. (Ideen etc. II, 1. pag. 427 coll. II, 2. pag. 306. 331 seqq.) haec ad florentem statum regni, quod Meroë fuisse fingit (cf. nott. ad II, 29), relata vult, octavo aut septimo saeculo a. Chr. n., ubi tres Aethiopiae reges praecipue inclaruerint, qui Aegyptum vel totam, vel certe superiorem eius partem armis subegerint, *Sabaco*, *Sevechus*, *Tarhaco*; Herodotum autem hosce ternos reges vel hanc trium regum dynastiam uno Sabaconis nomine comprehendisse existimat. Quae ferri possent, modo temporum rationes constarent, ex quibus, Herodotum si sequaris, Sabaco ad longe priora tempora erit referendus, cum ad *octavum* vulgo ponant Aethiopum incursiones in Aegyptum, respicientes ad *Sevechum* s. *Soum* Aegypti regem, quocum Hosea octavo saeculo ante Chr. n. ineunte foedus iniit; etenim nomen, quale in II.

Regg. XVII, 4 traditur, convenire docet Gesenius: Hall. Allg. Litt. Z. 1841. nr. 145. pag. 559. De reliquis conf. Beck: Anleit. z. Weltgesch. pag. 717—719, Gesen. ad Isai. XIX introduct. p. 593 seqq. 599, Boeckh (Schmidt Zeitschrift f. Geschichtswiss. II. p. 710 seqq.). Quae cum ita sint, vix aliud restat, nisi ut in ipso Herodoti textu olim aliquid turbatum esse pluraque excidisse statuas, aut Herodoteam narrationem ex mancis imperfectisque Aegyptiorum sacerdotum narrationibus fluxisse contendas, quod ipsum quoque monet Lepsius l. l. pag. 312. Tu conf. etiam quae monentur in Excursu ad II, 141. Ipsum *Sabaconis* nomen hieroglyphicis notis scriptum in Abydi ruderibus detexerunt viri docti. Vid. Fritschii librum (laud. ad II, 36) p. 51 seq., ubi etiam de nomine regis *Tirhae*, qui Sanacharibum vicisse fertur, idem notatur. Plura nunc dabit Rosellini l. l. Et conferri quoque poterunt, quae habet Wilkinson. Manners etc. I. p. 133 seqq. praecipue pag. 138, Hoskins Travels in Ethiop. pag. 294 seqq. 301 seq. De statua parva Sabaconis vid. Annali del. Instit. Archeolog. 1847 (XIX.) pag. 21 seqq. His adde sigillum nuper inter ruinas palatii regum Assyriorum eo loco, cui nunc nomen Koujunyik, repertum, quod Sabaconis nomen hieroglyphicis notis expressum continet atque imaginem Assyriam, quae ad Sancharibum (II, 141) spectare videtur; vid. Layard. Discoveries etc. p. 156. *φεύγοντα ἐς τὰ ἑξα*] τὰ ἑξα quatenam essent, diximus ad II, 92. — In seqq. ad locutionem *χώματα χοῦν* (*aggerem struere*) conf. I, 162 ibique nott. Suidas et Grammaticus in Bachmann. Anecd. I. pag. 418, 5 explicant *γῆν ὑψοῦν*.

ἀδικεόντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλεις ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐχώσθησαν ὑπὸ τῶν τὰς διώρυχας ὀρυζάντων ἐπὶ Σεσώστριος βασιλέος, δεύτερα δὲ ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάρτα ὑψηλαὶ ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων γενομένων ἐν τῇ Αἰγύπτῳ πολιῶν, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βούβαστις πόλις ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱρὸν ἔστι Βουβάστιος ἀξιαπληρητότατον. μέγω μὲν γὰρ ἄλλα καὶ πολυδαπανώτερα ἔστι ἱρὰ, ἡδονῇ δὲ ἰδέσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλλον. ἡ δὲ Βούβαστις κατὰ Ἑλλάδα 171

ἐχώσθησαν ὑπὸ τῶν τὰς διώρυχας ὀρυζάντων] Confer supra II, 108. — Ad loci argumentum vide sis Rennel. l. l. pag. 609. Neque enim haec ita esse cogitanda monet, ut aedificiis destructis solum ipsum reddiderint altius ac sublimius; sed plerumque non nisi agere altiore circumdatas esse urbes. Sed minus hisce conveniunt quae legimus II, 138: ἄτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὑποῦ κ. τ. λ., quae de *aggere solo*, quo urbs circumdata fuerit, minime intelligi poterunt. — „Herodotea laudant quoque editores operis *Descript. de l'Ég.* vol. II. (Thèbes) pag. 871, ubi comprobant certis argumentis planitiem circa Thebas esse altiore factam limo inundantis deinceps Nili; architectos vero Aegyptios id studiose observasse, eamque ob causam, quo deinceps etiam caverent aedificiis a se exstructis, eorum fundamenta posuisse in suggestis elatioribus ante institutum opus consulto confectis.“ Cr. Caeterum vera esse, quae Herodotus h. l. scribit, testatur Wilkinson. *Manners* sec. ser. I. p. 105; eum enim locum, quo Bubastis exstructa erat (nunc ei nomen *Tel Basta*), adhuc multo elatiorem videri. Tu vid. quae ad II, 60 de urbe diximus.

καὶ ἐτέρων γενομένων] Vulgo *τασσομένων*, quod quomodo explicari possit, nisi scribas ὑψηλῶς, equidem haud intelligo; itaque reposui *γενομένων* e duobus codd., quod vel proxime antecedentibus verbis: καὶ κάρτα ὑψηλαὶ ἐγένοντο haud scio an confirmetur, cum talis repetitio haud infrequens sit apud Nostrum. Neque opus emen-

datione *πασσομένων*, cum *πάσσειν* de inspersis adhibeatur, ad urbes autem altius eductas nihil pertineat. Mox vulgata lectio fert *μάλιστα μὲν Βουβάστι πόλις ἐξεχώσθη*, cuius qui sit sensus, haud perspicio propter dativum *Βουβάστι πόλις*: quod ut evitaret, Bekkerus, quem Dietsch. et Dindorf. secuti sunt, ex Aldina et aliis quibusdam codd. revocavit *μάλιστα ἡ ἐν Βουβάστι πόλις ἔξ.*, quod ipsum non magis perspicio, cum, ut bene vidit Eltz. (*Jahrbb. d. Philol. Suppl. IX. p. 124*), ab Herodoto (II, 60. 67) urbs vocetur ipsa *Βουβάστις* neque ἡ ἐν *Βουβάστι πόλις*. Itaque cum eodem viro docto reposui *Βουβάστις πόλις*, quod iam Schweighaeusero commodissimum videbatur, ac retinui voculam μὲν, ad quam tuendam Eltz. apte attulit Thucydid. I, 32.

ἡδονῇ δὲ ἰδέσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλλον] ἡδονῇ et libri scripti et vetustae edd. offerunt. Quod olim placuit Wesselingio ἡδονῇ (in nominativo, ut III, 160), haud necessarium videtur, si cum Schweigh. ita intelligere malis: ἡδονῇ ἰδέσθαι οὐδὲν μᾶλλον ἀξιαπληρητόν, aut cum Stegero ἡδονῇ — μᾶλλον accipere pro *μεῖζονι ἡδονῇ*; a quo tamen, quod ille profert II, 120: ἀνὴρ ἐκείνου μᾶλλον ἐὼν, id differre credo. Valckenarius nostro loco coniecerat: ἡδονῇ δ' ἰδέσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλλον. Recentt. edd. Wesselingii emendationem amplexi sunt; equidem librorum fidem deserere nolui, ex antecedentibus repetens *ἔστι* hoc fere sensu: cum voluptate autem adspicere nullum hoc magis licet.

γλώσσαν ἐστὶ Ἄρτεμις. Τὸ δὲ ἱρὸν αὐτῆς ὥδε ἔχει. πλὴν τῆς 138 ἐσόδου τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διώρυγες ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγονσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχρι τῆς ἐσόδου τοῦ ἱροῦ ἑκατέρῃ ἐσέχει, ἡ μὲν τῇ περιφύεονσα, ἡ δὲ τῇ, εὖρος εοὔσα ἑκατέρῃ ἑκατὸν ποδῶν, δένδρεσι κατάσκιος. τὰ δὲ προπύλαια ὕψος μὲν δέκα ὀργυιῶν ἐστὶ, τύποισι δὲ ἑξαπῆχεσι ἐσκενάδαται ἀξίοισι λόγον. ἐὼν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱρὸν κατορᾶται πάντοθεν περιτόντι· ἄτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἔκκεχω-

ἡ δὲ Βοῦβαστις κατὰ Ἑλλάδα γλώσσαν ἐστὶ Ἄρτεμις] Vid. Herodot. II, 156 et confer Iablonsk. Panth. Aegg. III, 3, Vocc. Aegg. pag. 53 seq., Creuz. Symbol. II. pag. 568 seqq. Erat autem Bubastis numen *Lunae novae vel renascens*, *Dea Luna*. Quo vel nomen ducit, quod interprete Iablonskio l. l. valet: *quae vultum nudat vel reteggit*, aut: *faciem multiplicans*; quod utrumque de *Luna* bene dici posse nemo non videt. Seyffarth: Beitrage z. Kenntniss. d. alt. Aegypt. II. pag. 130 nomen interpretatur: *Lunae vaccae donum*. Herodotum autem satis patet quae ratio moverit, ut *Bubastin* explicaret *Dianam*. Neque hoc praetermittendum, Bubastin, quae Isidis filia vulgo perhibetur, et ipsam dici haberique Isidem pro ea veterum ratione cogitandi, qua, quae singula in aliquo numine inesse putentur, ea disiuncta efficiant nova numina, quae tamen quodammodo coniuncta sint cum eo, ex quo emanarint. Hinc illud explicari debet, quod Aeschylus, ut infra proditum legimus, *Dianam* (i. e. Bubastin) *Cereris* filiam dixerit. Nam *Ceres* eadem Graecis est, quae *Isis* Aegyptiis, teste ipso historiae patre. Bubastin nunc plerumque componunt cum ea dea, quae in Aegyptiorum monumentis vocatur *Pascht* s. *Pecht*; vid. Bunsen. l. l. I. pag. 468 et tab. XI. (sive II, a), Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I. pag. 277 seqq. III. tab. 27, 2 coll. 35 A, ubi deae, qualis in ipsis monumentis repraesentatur, imago exhibetur. Aliter statuit Roeth: Gesch. d. abendl. Philos. I. pag. 136 seqq. nott. p. 49

disserens de hac ipsa dea, quae vocatur *Pascht*, quam ad Bubastin referri posse negat; ad hanc pertinere vult deam *Anot*, quae Osiridis et Isidis filia Horique soror perhibetur; vid. ibid. pag. 158 et nott. pag. 185. Ac denique conferri quoque poterit Ungarelli in Annali dell' institut. Archeolog. 1847 (T. XIX.) pag. 30.

CAP. CXXXVIII.

διώρυγες ἐσέχουσι] Sunt bini canales e Nilo deducti, ita ut, ubi coniungi illi debebant, terra relinqueretur, qua templum circumcirca aquis utriusque canalus cinctum cohaeret cum continenti. Ad verbum *ἐσέχειν* conf. nott. ad II, 11.

τύποισι δὲ ἑξαπῆχεσι ἐσκενάδαται] τύπους intelligo figuras, statuas hominum, lapidi insculptas. Nec alio sensu in proxime sequentibus dixit *αἱμασιῇ ἐγγεγλυμμένη τύποισι*. Vid. nott. ad II, 136. Itaque de notis hieroglyphicis quae dicuntur, noli intelligere. Verbum *ἐσκενάδαται*, quamquam ex hoc loco affert Eustathius ad *Odyss* η' pag. 1569 s. 271, displicet Bredovio p. 334 reponenti *ἐσκενάσται* contra omnium librorum auctoritatem.

κατορᾶται πάντοθεν περιτόντι] i. e. *cum templum media in urbe sit, undique conspicitur circumcirca* s. ad verbum: *templum — undique ab eo, qui circumeat, conspici potest*, quippe humiliori loco positum, cum urbs ipsa circumcirca in altiori solo aedificata sit. Conf. ad II, 137 nott. Quod sequitur *ἐσοπτὸν ἐστὶ*, Schweighausero obscurum videtur. Equidem eo refero, quod, cum so-

σμένης ὑψοῦ, τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεκινημένον, ὥς ἀρχῆθεν ἐποιήθη, ἔσοπτόν ἐστι. περιθέει δ' αὐτὸ αἵμασιγὴ ἑγγεγλυμμένη τύποισι. ἔστι δὲ ἔσωθεν ἄλλος δενδρέων μεγίστων πεφυτευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τῷγαλμα ἔνι. εὐρος δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ πάντῃ σταδίου ἐστὶ. κατὰ μὲν δὴ τὴν ἔσοδον ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίου τρεῖς μάλιστα καὶ, διὰ τῆς ἀγορῆς φέρουσα ἐς τὸ πρὸς ἡῶ, εὐρος δὲ ὡς τεσσέρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς ὁδοῦ δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· φέρει δ' 139 ἐς Ἐρμῆω ἱερὸν. τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὥδε ἔλεγον γενέσθαι. ὅπῃ ἐν τῷ ὕπνῳ τοιγὴνδε ἰδόντα αὐτὸν οἴχεσθαι φεύγοντα· ἐδόκεε οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλευεῖν, τοὺς ἱρέας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας μέσους διαταμεῖν· ἰδόντα δὲ τὴν ὅπῃ

lum ipsum, in quo urbs aedificata erat, editius redditum esset, inde in templum, quod immutatum remanserat, undecunque facilis patebat conspectus.

περιθίει δ' αὐτὸ αἵμασιγὴ ἑγγεγλυμμένη τύποισι] αὐτὸ, sc. τὸ ἱερὸν. Tu conf. I, 163. De αἵμασιγῇ vid. I, 180. 191 et ad ἑγγεγλυμμένη confer II, 136. — In seqq. bene distinguitur inter νηὸς et ἱερὸν; vid. supra II, 64. 104. 135.

ἔστι δὲ ἔσωθεν ἄλλος δενδρέων μεγίστων, πεφυτευμένον κ. τ. λ.] Vulgo πεφυτευμένον, quod e Florentino alioque libro recte nunc mutatum est. Atque videntur istiusmodi lucos ex more templis addidisse Aegyptii; quare nostri loci, ut notat Cr. ad h. l., admonent docti Galli (Descript. de l'Eg. vol. II, p. 77), ubi referunt etiam colossos binos Thebaicos (Tâma et Chama dictos prope Medinat-Abn) circumdatos esse *lucos mimosae spinosae*.

ἔστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου] „Eiusmodi autem pavimenta lapidea, ambientibus utrinque arboribus, etiam Thebis, prope Karnak, in aditu templorum fuisse videntur, ut ex vestigiis coniciunt auctores operis: Descript. de l'Egypt. Antiq. Vol. I. (sec. livr.) chap. IX, p. 255, qui iidem hoc in loco insistent, ubi solum Thebarum editius esse factum

pluribus commonstrare student, vol. I. (second. livrais.) pag. 87.“ Cr. In seqq. quod δένδρεα οὐρανομήκεα (i. e. ad coelum usque porrectas arbores) Noster dixit, e poetarum usu hanc vocem sic adhibentium dixisse videtur; conf. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Agamemn. 91.

CAP. CXXXIX.

Τέλος δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς] „τὴν ἀπαλλαγὴν forte dicere potuisset ἀπαλλαγῆς τέλος, ut mors dicitur θανάτον τέλος: caedes, φόνον τέλος.“ Valcken. Quae nisi probes, scribendum videtur Larchero: τέλος δὲ, τὴν ἀπαλλαγὴν.

μέσους διαταμεῖν] i. e. *medios discindere*. Addit Diodorus, eam rem commemorans I, 65: καὶ διὰ μέσων αὐτῶν διελθεῖν μετὰ θεραπείας, et per medios sectos cum administris transire; cuiusmodi exemplum Herodotus subministrat VII, 39. διαταμεῖν scripsi e Sancrofti libro, probante Bredov. pag. 327, qui similia attulit ex Herodoto II, 162. VII, 35. 38. VIII, 90. 118. Add. II, 121. §. 2. Vulgo διαταμεῖν, cuius loco Florentinus exhibet διαταμεῖν, Gregor. Corinth. de dial. Ionic. §. 67 διατάμνεν. Ad locutionem μέσους διαταμεῖν praeter Herodot. IX, 107 (ἀρπάξει μέσον) conf. Homer. Il. XVII, 618:

ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασιν οἱ δοκέοι ταύτην τοὺς θεοὺς προδεικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας περὶ τὰ ἱερά, κακὸν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων λάβοι· οὐκ ὦν ποιήσιν ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρόνον, ὁκόσον κεχρησθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου ἐκχωρήσιν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίᾳ ἔοντι αὐτῷ τὰ μαντήια, τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνείλε, ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύπτου βασιλεῦσαι ἔτεα πεντήκοντα. ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗτος ἐξήιε, καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε, ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς. Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι 140 τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτίς τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον· ἐνθα πεντήκοντα ἔτεα, νῆσον χῶσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἴκεε. ὅπως γὰρ οἱ φοιτᾶν σίτον ἄγοντας Αἰγυπτίων, ὡς ἐκάστοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν ὠρεὴν κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν, ἀλλὰ ἔτεα

διὰ δὲ γλώσσαν τάμε μέσσην, Ili. XIII, 397; μέσον λαβεῖν apud Aristophan. Nub. 1047. Vesp. 260. Acharn. 274 coll. Ran. 955, ne plura.

ὡς πρόφασιν οἱ δοκέοι — προδεικνύναι κ. τ. λ.] Tractat haec Iacobs (Vermischte Schrift. VI. p. 209) de ea veterum superstitione monens, qua dii hominem, quem perdere volunt, eo ad perniciem trahere putantur, ut ad prava facinora eum excitent horumque adeo occasionem afferant, qua captus fatum, i. e. poenam debitam, effugere nequeat; affertque Iacobs Achabii historiam huc spectantem ex II Chronice. XVIII, 18 seqq. Apud Herodotum haec coniuncta sunt cum sententia de deorum invidia adeoque providentia, de qua vid. nott. ad I, 32. — In seqq. ad ἀλλὰ γὰρ conf. II, 116. κεχρησθαι passivo sensu accipiendum, ut I, 49. II, 18. IV, 164. VII, 141, ne plura; est enim sensus: „tempus sibi exiisse videbatur, quo in regenda Aegypto expleto inde excedere ab oraculo iussus erat.“

τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες] Conf. supra II, 29. — Ad seqq. Crenz. laudat Gesen. ad Iesai. XVIII, 1. p. 572. Conferri quoque potest

Hoskins Travels in Ethiop. pag. 76 seq. Caeterum ad argumentum loci conferri potest Diodor. I, 66, qui profecto Sabacone anarchiam duos per annos fuisse scribit, dein secutum esse duodecim regum imperium, qui Labyrinthum communiter exstruxerint.

CAP. CXL.

νῆσον χῶσας σποδῶ τε καὶ γῇ] „Cineres, puto, coenosae humo mixti, aptius culturae solum erant reddituri.“ Schweigh. Ad locutionem νῆσον χῶσας conf. I, 162. II, 137. — Verba ὡς ἐκ. προστετάχθαι σ. τ. Αἰθ. arcte cum antecedentibus coniungenda sunt, hoc fere sensu: prouti quibusque imperatum fuit, ut scil. frumentum afferrent; cf. I, 29 ibique nott. In proxime seqq. verbis ad κελεύειν suppl. τὸν τυφλόν.

σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος] i. e. clam Aethiope, inscio Aethiope. Quare Thomas Mag. p. 572 σιγῇ hic poni notat pro ἀγνοίᾳ. — In seqq. cum Gaisf. addidi τὴν ante ὠρεὴν, ubi vulgo deest.

Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν] Amyrtaeus Artaxerxis Longimani tempore circa 458 a. Chr. n. post Inarum prae-

ἐπὶ πλέω ἢ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν οἱ πρό-172
τεροι γενόμενοι βασιλεῖς Ἀμυρταίου· οὕνομα δὲ ταύτῃ τῇ
νῆσῳ Ἐλβῶ, μέγαθος δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα σταδίων.

141 Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι τὸν Ἰρέα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ
οὕνομα εἶναι Σεθῶν· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον

fuit Aegyptiis, qui a Persis defe-
cerant; qua de re dixi ad Ctesiae
fragm. p. 121. Conf. etiam nott.
ad Herodot. III, 16. A quo tem-
pore usque ad Hiskiae, Iudaeorum
regis, aetatem, in quam Anysis et
Sabaco incidant, cum intervallum
sit annorum plus trecentorum, in
Herodoto sic legendum censet Pe-
rizonius (Aegyptt. origg. XI. pag.
202): *ἔτεα ἐπὶ πλέω ἢ τριηκο-
σια*, quod idem placuit Buherio
Diss. Herodd. VII. pag. 70. Aliis
rationibus ducti Larcherus (t. VII.
p. 108 seqq.) et Reizius scripse-
runt: *ἔτεα ἐπὶ πλέω ἢ πεντακό-
σια*, quo nimirum ratio chrono-
logica sibi constaret; *ἑξακόσια* scribi
vult Brunet de Presle: Examen
critiq. de dynast. d'Egypt. p. 82.
Nos tamen in Herodoti textu id re-
tinuimus, quod omnes praehebant
libri scripti: *ἔτεα ἐπὶ πλέω ἢ ἑπ-
τακόσια*. Nolim enim libris in-
vitis quidquam mutare in iis, quae
minime certa videantur nec unquam
ad liquidum perducere queant. He-
rodotum enim, cuius numeri hic
utique minus convenient, qui cum
aliis ita in concordiam redigere
velit, ut certa, quam desideramus,
temporum ratio et singulorum re-
gum ordo constituatur, ei vereor
ut res succedat, ubi tantae turbae
obveniant totque oboriantur diffi-
cultates, quas in tanta testimonio-
rum et inopia et discrepantia tol-
lere nequeas. Conf. nott. ad II,
137 et Excurs. ad II, 141. Rosel-
lini Mon. stor. II. p. 199 septin-
gentos hosce annos vel librariis de-
beri vel fabulis haud aliter ac re-
liqua, quae narrantur de Anysi
caeco, adscribi debere existimat.

οὕνομα — Ἐλβῶ] Ad lacum, qui
nunc vocatur *Menzaleh*, hanc insu-
lam probabiliter refert Mannert.
Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. pag.

583 seq. Idem addit, hodieque in-
colas insularum huius lacus, pisca-
tores maximam partem, liberos
propemodum esse homines, paludi-
bus ac stagnis tutissimos ab omni
impetu. Larcherus (t. VIII. p. 242)
ad paludosam haec refert regio-
nem, quae a recentioribus scripto-
ribus dicatur *Elearchia*, cum He-
rodoto sint τὰ ἔλα. Nec aliter
Schlichthorst. l. l. pag. 65. Rosel-
lini l. l. suspicatur, in voce *Elbo*
latere corruptum *Elephantines* no-
men, cum haec ipsa insula ab Ae-
gyptiis appellata fuerit *Ebo*: tu
conf. nott. ad II, 17.

CAP. CXLI.

τῷ οὕνομα εἶναι Σεθῶν] Igno-
rant hunc regem Diodorus, alii re-
rum scriptores aequae atque ipsa Ae-
gyptiorum monumenta: quare cum
essent, qui ad Sebichum s. Seve-
chum, alterum Aethiopum dyna-
stiae regem, referrent Sethonem, ob-
loquitur Wilkinson. (Manners etc.
I. p. 139), cum ipsum regis nomen
(*Se-ptah*, i. e. filius Pthahi) de-
claret stirpem Memphiticam neque
Aethiopicam. Alii viri docti retu-
lerunt ad eum regem, qui apud Ma-
nethonem ultimus fertur dynastiae
vicesimae tertiae rex, nomine Σήρ,
imperiumque per XXXI annos te-
nuisse dicitur (vid. Syncell. p. 74 sive
p. 138 ed. Bonn.). Cf. Hitzig ad Ie-
saïam p. 221, Gesenius Hall. Litt.
Zeit. 1841. nr. 145. p. 560, Bunsen
l. l. III. p. 136. De quo tamen iure
mihi dubitare videtur Boeckh. l. l.
pag. 708. Equidem hunc Herodoti
Sethonem vix alium esse credam
atque eum, qui apud Manethonem
(vid. supra ad II, 137 nott.) voca-
tur Ταραχὸς, tertius Aethiopum dy-
nastiae rex, qui eodem nomine
(*Thrk* i. e. *Tahrak*) in ipsis Thebanis

τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὥς οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν, ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα ἐς αὐτοὺς, καὶ σφεας ἀπελέσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν πρότερον βασιλέων δεδόσθαι ἐξαίρετους ἐκάστω δυνάδεκα ἀρούρας. μετὰ δὲ ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνειν στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκ ὦν δὴ ἐθέλειν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων

monumentis et appellatur et repraesentatur alios viros bello captos secum ducens (vid. Rosellini Mon. stor. II. p. 112—118 coll. IV. pag. 180 seqq.) quique idem in sacra scriptura commemoratur *Tirhaka* s. *Tharaca*, Aethiopum (Cuschi) rex Iudaeis opem ferens contra Sana-charibum Assyriosque apud Iesai. XXXVII, 9. II Regg. XIX, 9 coll. Ioseph. Antiqq. X, 1. §. 4 et Strabon. I. p. 61 et XV. p. 687, ubi *Τεάρων* vocatur; plura quoque affert Boeckh. I. I. p. 712 seq. Etenim in sacra scriptura haud aliam expeditionem intelligi posse atque eam, de qua Herodotus h. l. tradit, mihi dubium non est; plura vid. in Excursu ad h. l. Neque aliter sensisse video et Rosellini I. I. et Wilkinson. I. I., qui, nisi Herodotus *Setho* et reliquorum *Taracus* pro uno eodemque perhibeatur, ita etiam statui posse addit, ut in inferiori Aegypto Sethonem, in superiori Taracum uno eodemque tempore regnasse putemus.

τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων] Genitivus τῶν μαχίμων cum minus conveniat cum verbo παραχρησάμενον et cum locutione ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν, Valckenarius scribi vult τῶ μαχίμῳ sive τὸ μάχιμον sive τὸ τῶν μαχίμων scil. γένος. Nec tamen ullam istiusmodi mutationem necessariam videri adiicit, si legatur ἀλογίην, ad quod genitivus τῶν μαχίμων referatur, quemadmodum in Herod. IV, 150. Idem similes comparat locutiones, ut II, 172 ἐν μοίρῃ ἄγειν, et apud alios ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἔχειν, ἄγειν vel τίθεσθαι (*despicatui habere*). Schneider. in Lex. Gr. s. v. παραχρᾶμαι scribi mavult τὸ μάχιμον, quod ad παραχρησάμενον referendum sit,

coll. VIII, 20. Schweighauserus, quod probō, nihil mutavit, cum similem locutionem ἀλογίην ἔχειν, cui genitivus adstruatur, Herodotus in mente habuisse videatur, secutus eam structuram, de qua Matthiae Gr. Gr. §. 348. Neque recentt. edd. quidquam mutasse video; Spengel. (Rhein. Mus. N. F. VI. p. 154) scribi vult ἔχοντα παραχρησάμενων et mox ποιεῖν αὐτοὺς, deleta praepositione ἐς, ad quam tuendam conferri poterunt, quae ad I, 41 attulimus. Ad verbum παραχρησάμενον conf. I, 108. IV, 159. V, 92. VII, 223. — οἱ μάχιμοι Αἰγυπτίων infra quoque memorantur II, 164 (ubi vid.) coll. II, 30 et Diodor. I, 73. 94. Ac suspiceris licet, ad militum gentem („Kriegerkaste“) priores Aegypti reges pertinuisse; quibus extinctis aut potestate privatis sacerdotes summum imperium occupasse unumque de suis, summum Vulcani pontificem, constituisse Aegypti regem, cuius nomen ad posteritatem propagare studuerint. Cf. Beck. I. I. I. p. 720 et van Limburg-Brouwer libro ad II, 172 laudato pag. 67 seq. Ad verba seqq. δεδόσθαι — ἀρούρας conf. praeter Eustath. ad Ili. β' p. 210, 1 sive 159, 2 Herodotum ipsum II, 168. Paulo ante scripsi ἐπὶ τῶν πρότερον βασιλέων pro προτέρων, bene memor eorum, quae exstant I, 186. VI, 87. 96, ubi vid. nott.

Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων] Extrema verba Iosephus Archaeolog. X, 1. §. 4 in suo Herodoti libro haud legisse videtur, cum Herodotum in eo lapsus conqueritur, quod non Assyriorum, sed Arabum dixerit regem. Libri scripti, quantum nos scimus, omnes retinent verba τε καὶ Ἀσσυρίων,

βοηθῆειν· τὸν δὲ ἰστέα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόντα ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷ γαλμα ἀποδύρεσθαι, οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὁλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον, καὶ οἱ δόξαι ἐν τῇ ὄψι, ἐπιστάντα τὸν θεὸν θαρσύνειν, ὥς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάων τὸν Ἀραβίων στρατόν· αὐτὸς γὰρ αἱ πέμψειν τιμωροῦς. τοῦτοισι δὴ μιν πείσινον τοῖσι ἐνυπνίῳσι. παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς βουλομένους οἱ ἔπεισθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλουσίῳ· ταύτῃ γὰρ εἰσι αἱ ἐσβολαί· ἔπεισθαι δέ οἱ τῶν μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δὲ καὶ χειρῶνακτας καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐνθαῦτα ἀπικομένους,

quae a librario s. lectore Iudaicae historiae gnaro addita esse opinatus erat Beck: De gloss. critt. quaest. II. p. 9. 10; mihi vero quam maxime illa retinenda esse videntur. *Arabum* regem quod Sanacharibum Herodotus dixit, bene monuit Gesenius (Thes. L. Hebr. II. p. 962 coll. ad Iesai. XXXVI, 1) *Arabum* nomen ampliore significato ad Syros in Mesopotamia pertinere videri; Arabes, qui in peninsula Petraea (Ies. XXI, 11) et Arabiam inter et Euphratem habitarent, hic intelligi statuit Cless in: Pauly Realencycl. VI, 1. pag. 707 not. Nomen regis in sacris libris scribitur סַנְחַרְיָב quod Graeci vario modo reddiderunt, vid. Gesen. l. l., qui sacerdotis sancti significationem probabiliter in hac voce latere putat, quam Bohlen sanscritice scriptam vult *senāgrīb* atque interpretatur *exercituum victorem*. Tu vid. etiam Keil: Comment. zu d. Büch. d. König. p. 519. In inscriptionibus cuneatis palatii, quod a Sanacharibo exstructum contendunt in loco, cui nunc nomen Nebi Yunes ex adverso urbis Mossul, nomen probabiliter scriptum tradunt *Sanahi-ir-ba*, in quo et dei et domini significationem inesse dicunt; cf. Oppert in: Zeitschrift d. deutsch. morgenländ. Gesellschaft. VIII, 3. p. 596. De reliquis, quae ad h. l. spectant, vid. Excursus ad h. l.

ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον] Vid. I, 24 ibiq. nott. coll. VIII, 109. IX,

34. In seqq. ad μέγαρον conf. not. ad I, 47 et ad ἄχαρι I, 38. 108. παθεῖν scripsi pro παθῆεν. cf. I, 32.

ἀντιάων τὸν Ἀραβίων στρατόν] Ad structuram et significationem verbi ἀντιάειν (*obviam ire. occurrere*) conf. I, 105. II, 118. III, 45. IV, 80. IX, 6. In seqq. ad verba: ταύτῃ γὰρ εἰσι αἱ ἐσβολαί conf. III, 5, ubi de desertis, quae terrestri itinere Aegyptum petentibus permeanda sunt, scribit μυστὴ δὲ ταύτῃ εἰσὶ φανεραὶ ἐσβολαὶ ἐς Αἴγυπτον, quibuscum conf. cap. 7 init. Ad vocem ἐσβολή pertinent etiam hi loci II, 75. VII, 172. 173. 175. 176. 207. VIII, 15. Ad structuram nominativum αὐτὸς in verbis: αὐτὸς γὰρ οἱ πέμψειν conf. II, 118 ibique nott.

καπήλους δὲ καὶ χειρῶνακτας καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους] De his vocibus dixi ad I, 93. καπήλοι inter gentes Aegypti septem quinto loco ponuntur infra II, 164. Atque Heeren. (Idem II, 2. pag. 140) vocem καπήλους interpretatur *die Kaste der gewerbtreibenden Bürger*. Namque omnes intelligi vult opifices, artifices, mercatores, cauponcs.

ἐνθαῦτα ἀπικομένους] Ad structuram conf. II, 66: ταῦτα δὲ γινόμενα. πένθεα μεγάλα τοῖς Αἰγυπτίοις καταλαμβάνει, ubi vid. nott. itemque II, 152. III, 99. Wagnowski Syntax. anomal. Graec. pars (Lips. 1835) pag. 175. Mox e Bredovii monitu pag. 327 scripsi φαγεῖν pro φαγέειν, ut paulo ante

τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖσι ἐπιχυθέντας νυκτὸς μῦς ἀρουραίους, κατὰ μὲν φαγεῖν τοὺς φαρετρεῶνας αὐτῶν, κατὰ δὲ τὰ τόξα, πρὸς δὲ τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχανα, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ φεγγόντων σφέων, γυμνῶν ὅπλων, πεσεῖν πολλοὺς. καὶ νῦν οὗτος ὁ 173 βασιλεὺς ἔστηκε ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡρακλείτου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς μὲν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε· ΕΣ ΕΜΕ ΤΙΣ ὈΡΕΩΝ ΕΤΣΕΒΗΣ ΕΣΤΩ.

παθεῖν pro παθεῖν et in seqq. πεσεῖν pro πεσεῖν.

ἐπιχυθέντας νυκτὸς μῦς ἀρουραίους κ. τ. λ.] Aliam prorsus Assyriorum cladis ac fugae causam prodit Iudaeus propheta XXXVII, 36; peste enim ac divinitus misso angelo interfectore ad reditum Assyrios coactos esse scribit, magnam stragem perpressos, qua centum octoginta quinque millia hominum periisse dicuntur. Quibus addere licet, quae Hieronymus Commentt. in Iesai. XI, 37. T. IV. p. 461 ed. Vallars. scribit: „pugnasse autem Sennacherib regem Assyriorum contra Aegyptios et obsedis Pelusium: iamque exstructis aggeribus urbi capiendae venisse Tarachum regem Aethiopum in auxilium et una nocte iuxta Ierusalem centum octoginta quinque millia exercitus Assyrii pestilentia corruiisse narrat Herodotus et plenissime Berossus, Chaldaicae scriptor historiae, quorum fides de propriis libris petenda est.“ De Berossus cf. Ioseph. Antiqq. X, 1, 4. Quod vero Herodotus de muribus narrat, Bocharto explicandum videbatur ex similitudine vocum λαμᾶς (mūs) et λοιμὸς (pestis), quarum confusio diversam pepererit narrationem. Quae tamen minime satisfacere posse censet Gesenius, a Cr. laudatus, ad Iesai. I. l. pag. 974. Ad Michaëlis sententiam ille nos attendere iubet, qua mus Aegyptiorum in notis hieroglyphicis denotet vastationem et destructionem, teste Horapoll. Hieroglyph. I, 50, ubi vid. Leemans p. 273. Qua muris nota in regis effigie falso intellecta ortam videri Herodoti narrationem. Neque aliter ex muris symbolo haec repeti

vult Hitzig (ad Iesai. pag. 435), respiciens quoque ad regis statuum murem manu tenentis. Add. eundem: Urgeschichte d. Philist. p. 201, qui quod Herodoteam huius rei narrationem Philistaeam dicit, malim Aegyptiam dicere, i. e. traditam Herodoto ab Aegyptiorum sacerdotibus ita rem exponentibus vel potius exornantibus. Tu conf. quoque Schegg: Der Prophet Iesaias II. p. 261, Knebel ad Ies. p. 273, Friedreich: Zur Bibel T. I. p. 202. Murem Martis planetae symbolum esse statuit Seyffarth: Beiträge z. Kenntniss d. alt. Aegypt. II. p. 150. Opportune quoque Wesselingius grammaticorum narrationes ad Iliad. I, 39 attulit de Troadis incolis mures venerantibus, ὅτι τὰς νευράς τῶν πολεμίων διέτρωγον τόξων.

γυμνῶν ὅπλων] Intelligentur armis nudati. Cf. Xenoph. Cyrop. V, 4, 45: γυμνὰ ὅπλων σκευοφόρα, alia, quae attulit Wesseling. (Dissert. Herodot. VIII. p. 99), hanc lectionem Eustathii quoque Herodotea verba ad Ili. α'. p. 35, 3 sive p. 26, 35 afferentis auctoritate probatam tuens. Mediceus, Florentinus, alii libri afferunt γυμνῶν ἀνόπλων, unde Wesselingius coniecit γυμνῶν καὶ ἀνόπλων idque Plutarchi et Appiani locis eandem locutionem exhibentibus satis firmavit. Quod lubens recipere, cum vulgata γυμνῶν ὅπλων durius quid habeat, quod vix quemquam fugit.

διὰ γραμμάτων] γράμματα h. l. eadem intellexerim, quae supra II, 125. 136. Noster dixit, ubi vid. nott. — Quod vero suspicatur Wilkin- son. Manners etc. I. p. 141, post hoc cap. videri locum capp. 164—168

- 142 Ἐς μὲν τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγύπτιοι τε καὶ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως ἔς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱεῖα τοῦτον τὸν τελευταῖον βασιλεύσαντα μίαν τε καὶ τεσσαεράκοντα καὶ τριηκοσίας ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιεῖας καὶ βασιλείας ἑκατέρους τοσοῦτους γενομένους. καὶ τοὶ τριηκόσιαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέονται μύρια ἑτεᾶ· γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν ἑκατὸν ἑτεᾶ ἐσσι. μῆς δὲ καὶ

inserendum, id quidem mihi vix fieri posse videtur vel ob verba seqq.: *ἔς μὲν τοσόνδε τοῦ λόγου κ. τ. λ.*, quibuscum conferenda sunt, quae supra II, 99 dixit. — Ad locutionem *ἔσθηκε* — *λίθινος* (de eo, cui statua ex lapide facta posita est) conf. Cobet Varr. Lectt. p. 197.

CAP. CXLII.

μίαν τε καὶ τεσσαεράκοντα καὶ τριηκοσίας ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας] *μίαν* cum Gaisfordio scripti pro *μῆν*. — Quod vero Herodotus h. l. *γενεὰς* earumque ambitum ita definit, ut tres constituent summam centum annorum (in quo, teste Wesselingio ad h. l., alios nactus est consentientes, alios dissidentes), hoc non satis congruit cum iis, quae leguntur I, 7, ubi conf. nott. Quamquam enim veteres inde ab Herodoti aetate centum annorum spatium tribus *γενεαῖς* plerumque absolverunt, in singulis tamen illud vix accurate observarunt, ut bene notat Ukert. Geogr. d. Gr. u. Roem. I, 2. pag. 72, quocum conf. etiam Schubart in: Wien. Jahrb. Vol. XLVII. p. 3 seqq. Et alibi quoque, observante Wesselingio ad h. l., Herodotus de *singulis hominibus* sive *regibus* sine ulla finiti temporis notatione vocem adhibet, veluti VI, 98. Quam Wesselingii observationem ita nuper probavit Gesen. (ad Iesai. XIX, 11. pag. 620) a Cr. laudatus, ut h. l. *γενεὰν* necessario de unius regis regno accipi statuatur, cum totidem reges, quot *γενεαί*, indicentur. Neque aliter ferme Wilkinson. Manners etc. I. pag. 18 atque Ley (Fat. et condit. Aegypt. sub imper.

Persarr. pag. 70 seq.), qui alterum quoque Nostri (II, 100) locum attulit, in quo voce *γενεῶν* non ferme aetates, quarum quaeque 33½ annorum est, sed successiones hominum indicantur. Unde sequitur, minus accurate annorum certam summam ex his constitui posse, omnemque computationem in universum potius factam vel sumptam videri. Quo accedit illud, quod reges illi ad diversas dynastias pertinere videntur nec singuli singulos deinceps exceperunt, sed magnam partem aequales sibi regnaverunt diversis in terrae partibus. Quae si reputaveris, haud ita nimis videbitur annorum numerus ab Herodoto proditus. Nec desunt similes aliorum scriptorum numeri, quos vel ad astronomiam vel ad mythos fabulasque relatos volunt. Confer Beck. Weltgesch. I. p. 294, ubi vid. plura. Ad vocem *ἀρχιεῖας* conf. II, 37 ibiq. nott. et Heerenium Ideen II, 2. p. 127 seq. de sacerdotum munere et dignitate disputantem.

— *δυνέονται μύρια ἑτεᾶ*] *δύνασθαι*, *valere*, *conficere*, illustravit Hoogeveen. ad Viger. de idiotism. pag. 234. Tñ conf. Herod. III, 89. V, 53. Quod h. l. reges ac pontifices Noster recenset *trecentos quadraginta unum*, id non prorsus congruit cum cap. seq., ubi memorantur *trecenti quadraginta quinque*. — Nec magis congruit, quod mox in computandis singulis *τῶν γενεῶν* annis aequae lapsus posuit 11340 annos, cum accurate computans 11366 ponere debuisset, nisi id ipsum consulto fecisse putandus est, ut significaret, in tanto annorum numero in universum sumto (eo quod singulis *γενεαῖς* certum quen-

τεσσαράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν τῇσι τριηκοσίῃσι, ἔσσι τεσσαράκοντα καὶ τριηκόσια καὶ χίλια ἔτεα. οὕτω ἐν μυρίοις τε ἔτεσι καὶ χιλίοις καὶ πρὸς τριηκοσίοις τε καὶ τεσσαράκοντα ἔλεγον θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐδὲ πρότερον οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου βασιλεῦσι γενομένοις ἔλεγον τοιοῦτον οὐδέν. Ἐν τοίνυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι· ἔνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις

dam eumque parem omnibus numerum annorum tribuerat) vix multum interesse tot annorum discrimen. — Ad discrimen inter pluralem numerum *δυνάται* et singularem *ἔσσι* in seqq. attendi iussit Bredov. p. 335, cum quo eodem p. 219 scripsi etiam *γενεῶν* pro *γενέων*. — In seqq. reliqui οὐ μὲν τοι οὐδὲ, ubi recent. edd. voculam *τοι*, quae a duobus libris abesse dicitur, omiserunt.

θεὸν ἀνθρωποειδέα] i. e. *deum humana forma praeditum*. Conf. II, 86: *τύπον ἀνθρωποειδέα* et I, 131 *ἀνθρωποφύας* — τοὺς θεοὺς, ubi vid. nott.

τετράκις — ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι] Reddunt vulgo: „*solem quater extra suam sedem ortum esse*“, idque non sine vi quadam dici, apparet ex repetito ἔλεγον, cum haec res Nostrum ita adverteret, ut narrationis auctores iterum indicaret. Verba ἐξ ἡθέων, quae etiam simili modo posita reperiuntur I, 15, iam Thomas Magister p. 319 intellexit ἔξω τῆς συνηθείας, a quo non differt Suidas exponens ἐκ τῶν συνηθῶν τόπων, quae ad alterum Herodoti locum spectare videntur. Grammatici Graeci auctoritatem secuti sunt Fischer ad Weller. Gramm. III, b. p. 127 et Valckenar, qui hanc praepositionis ἐκ vim, quae pro ἔξω poni sumatur, in compositis saepenumero latere monuit, neque vero alia ipsius praepositionis sic adhibitae exempla attulit. Secuti quoque sunt Schweighaenus, afferens dictionem ἐκ τοῦ μέσου κατῆσθαι apud Herod. III, 83. IV, 118. (de qua plura vid. in Thes. L. Gr. III. p. 349 ed.

Dindorf), a nostro tamen loco alienam, Siebelis ad Pausan. III, 14, 9, quo loco nunc a Bekkero et et caett. edd. repositum est ἐκτός τῆς πόλεως pro ἐκ τῆς π., itemque Negris, qui exponit ἔξω τοῦ συνηθισμένου τόπου. Sed offenditur Boeckh, hunc locum tractans (Schmidt: Zeitschr. f. Geschichtswissensch. II. p. 419 seqq.), verbis ἐξ ἡθέων, quae sive veritas „*solem ex sedibus suis ortum esse*“, ad alterum Herodoti locum I, 15 respiciens, sive reddas „*extra sedem suam consuetam*“, vix sufficere posse arbitratur; itaque ex ἡθέων — ἀναστῆναι (pro ἀνατεῖλαι) scribi vult eo sensu, ut *sol quater sedem* (i. e. locum, unde proficiscatur: „*den Ausgangspunct der Bewegung*“) *mutasse* perhibeatur; quam in rem addit Pomponii Melae verba I, 9, ex hoc ipso Herodoti loco probabiliter ducta: „*quater cursus suos vertisse sidera, ac solem his iam occidis, unde nunc oriatur.*“ Persuasit hanc mutationem Lepsius (Chronolog. I. p. 190) itemque Schwenckio (in Schneidewin. Philolog. I. p. 162), qui cum ἐναντίων ante ἡθέων excidisse primum suspicatus esset, postea Boeckhio se ad stipulaturum esse dixit, nisi locutio ἐξ ἡθέων ἀναστῆναι, de sole adhibita, et ipsa offenderet simulque transitus nimis durus videretur. Equidem et ipse his offendor, neque solem ἐξ ἡθέων ἀναστῆναι valere posse credam: „*solem sedem suam mutasse*“ quae significatio utique abest a verbo ἀναστῆναι, quod nihil aliud declarare h. l. poterit, nisi *solem e sedibus suis profectum a loco motum, pulsum esse*. Itaque

ἐπανατεῖλαι· καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δὲ καταδύ-

retinui omnium librorum lectionem *ἀνατεῖλαι*, quae vel e seqq. *ἐπανατεῖλαι* (ita enim cum Bredov. p. 215 scripsi pro *ἐπαντεῖλαι*) et *ἀνατέλλει* aliquid praesidii accipiat, eamque cum Sauppio (Actt. Societt. Graec. II, 2. p. 425) ita intelligi velim: „Solem quater his temporibus non solito loco, i. e. quo nunc soleat, ortum esse, atque in his quatuor cursibus vicissitudinibus duas tales fuisse, ut cursum hunc nostro contrarium sequeretur.“ Neque aliter Letronne, cuius verba apponere iuvat (Mém. de l'Acad. des Inscriptt. XII, 2 p. 106): „Ils disaient, que dans cet intervalle de temps le soleil s'était levé quatre fois hors des points accoutumés et (par exemple) qu'il s'est levé deux fois où il se couche maintenant et s'est couché deux fois où il se leve. — Herodote veut dire, que le soleil s'était levé quatre fois hors des points où il se levait ordinairement, mais que sur ces quatre fois il y en avait deux, où le changement fut si considérable, que le lieu du coucher devint celui du lever et réciproquement.“ — Caeterum ad argumentum loci interpretes dudum attulerunt Platonis locum in Polit. p. 269 A, ubi iisdem fere verbis similia narrantur de solis ortu et occasu mutato Atrai regis aetate: τὸ περὶ τῆς μεταβολῆς οὐρανόθεν τε καὶ ἀνατολῆς ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, ὡς ἄρα ὁδὲν μὲν ἀνατέλλει νῦν, εἰς τοῦτον τότε τὸν τόπον ἐδύετο, ἀνέτελλε δ' ἐν τοῦ ἐναντίου κ. τ. λ., quo eodem, monente Letronnio l. l. p. 109, spectant Euripidea in Orest. 1030, alia, quae idem vir doctus attulit, quorum fortasse bene memor Noster inde similem quandam Aegyptiorum narrationem h. l. protulisse putandus est. Cr. ea confert, quae de Hipparchi sententia hand dissimili leguntur apud Senec. epist. ad Lucil. 71, ubi vid. Muret. t. III, p. 61 Opp. ed Ruhnken. Aegyptiorum narrationem, quam Herodotus prodidit, attigit J. Scaliger. de

emend. temp. p. 198, et post illum Goguet. Orig. leg. et art. diss. IV. t. III. p. 300 ed. Paris., qui hoc ponit: Aegyptios obscure indicasse videri mutatum solis cursum tempore Iosuae imperatoris et Hiskiae, Iudaeorum regis, de quo utroque in Iosuae libro X, 12, 13 et II Reg. 20, 9. Aliam his adiicit Wesselingius sententiam viri docti in Memor. Trivultin. (Janvier 1762) t. LXV pag. 409 ed. Amstelod., quam pluribus referre taedet, cum ab Herodoti verbis illa sit maxime aliena. Nec meliori successu haec tractarunt academici Parisienses, de la Nauze, Brequigny, Dupuis, quorum scriptiones insertae exstant tom. XXIX Mémoir. de l'Acad. des Inscriptt. pag. 64 seqq. Nec defuerunt nostra aetate, qui, cum summam antiquitatem ad quindecim millia annorum adeo recedentem Aegyptiorum rebus asserere studerent, ad Herodoti quoque locum provocarent eumque ex diverso statu signorum zodiaci et scientia aequinoctiorum certis periodis progredientium explicatum vellent. Tu vid. quos Cr. (Commentatt. Herodd. p. 200) laudat viros doctos: Remi Raige in Mém. astronom. (Descript. de l'Egypt I, p. 169 seqq. coll. II. p. 257 seqq.), Fourier (Descript. de l'Egypt. Antiqq. Livr. III. mém. T. I. p. 819. 822), Görres: Mythengesch. p. 415 not. (qui ad duas periodos Sothiacas haec relata vult) et Goedicke Berlin. Zeitschr. f. Wissensch. u. Kunst I. p. 350—372. His add. Ideler: Handbuch d. mathem. u. technolog. Chronolog. I. p. 138 seq., qui etiam de periodis quibusdam Sothiacis hic agi statuerat improbante Letronnio l. l. p. 112. Alia tentarunt ad haec explicanda Pfaff in: Morgenblatt 1832. nr. 219 et vir doctus in Literar. Notizenblatt z. Abendzeitung 1832. nr. 63. p. 250, Gehring: Ueber die biblische Aera (Tübing. 1842) p. 27, Boeckh. l. l. p. 422, Saint Martin in: Mém. de l'Acad. d. Inscriptt. XII. 2. p.

ναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἐτεροιωθῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ σφι γινόμενα οὔτε τὰ ἀμφὶ νομούς οὔτε τὰ κατὰ τοὺς θανάτους. Πρώτερον δὲ 143 Ἐκαταίῳ τῷ λογοποιῷ, ἐν Θήβησι γενεηλογήσαντί τε ἑωυτὸν

75 coll. Letronnio ibid. pag. 107, Lepsius l. l. pag. 191 seqq., Rosellini Monum. storic. I. pag. 80. not., Brunet de Presle Examen critique des dynast. Egyptt. pag. 33 seqq. 86, qui novae periodi annive reformati notationem in his latere arbitrat: quod idem suspicatur Brugsch: Reisebericht aus Aegypt. p. 153 seqq. Equidem haec indicasse satis habeo: etenim ipse pronuntiare nolum, num ad mendacia et somnia Aegyptiorum haec sint referenda indeque missa facienda, quae Scaligeri est sententia adeoque Letronnii etiam esse videtur, an veri quid contineant, quod ad siderum cognitionem annorumque cursum inde constituendum omnino pertinet. — In verbis seqq. καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἐτεροιωθῆναι verba ὑπὸ ταῦτα de tempore accipienda sunt: dum haec fiebant, ὑπὸ τὸν χρόνον τοῦτον, ἐν ᾧ ταῦτα ἐγένετο, ut interpretatur Lhardy ad I, 51.

CAP. CXLIII.

Πρώτερον δὲ Ἐκαταίῳ τῷ λογοποιῷ κ. τ. λ.] *Hecataeum Milesium*, qui quingentis ferme annis a Chr. n. floruit, Herodotus h. l. intelligit. Qui, pluribus orbis terrarum partibus perlustratis, opus condiderat, quod inscripsit γῆς περίοδον, qua varias terrarum partes ab ipso perlustratas accurate perscripsisse fertur adeoque tabulam s. mappam geographicam adiecisse, de qua Noster infra V, 49. Alios praeterea scripsit libros historici argumenti a veteribus passim commemoratos, nec Herodoto ignotos, qui, cum magna esset Hecataei auctoritas, non solum multa videtur omisisse, quae ab Hecataeo satis iam exposita videret, verum alia quoque, quae minus bene ab illo tradita essent, ut emendaret,

sibi proposuisse. Unde factum, ut acerbius subinde Hecataeum tangere eiusdemque opiniones acrius perstringere videatur Herodotus. Vid. not. ad II, 21. 68 in. 71 init. 77. 156 et Creuzerum in *Fragm. hist.* pag. 22. Quae hoc loco tangit Herodotus, ea pertinuisse videntur ad *γενεαλογίων* opus, quo celeberrimorum Graeciae hominum heroumque seriem enumeratam eorumque res gestas literis consignatas fuisse probabile est. Vid. Creuzer l. l. pag. 45 seqq., qui idem de Hecataeo plura disputavit pag. 3 seqq. 38 seqq. et nunc haecce addit: „De Hecataeo Milesio Thebis morante et Diodoro deinde narrationum fide dignissimarum copiam relincente optime iudicant auctores operis *Descript. de l'Eg. II*, p. 50.“ — Tu add. Ukert. l. l. I, 1. pag. 69 seq. et Klausen ad Hecataei fragm. p. 2 seqq., quo auctore Hecataeus haec narravit in descriptione Thebarum; itaque hunc locum inter fragmenta operis, cui titulus *περίοδος γῆς*, retulit pag. 118 seq. Caeterum deridet huiusmodi genealogias per antiquitatem obvias Lobeck *Aglaopham.* p. 327.

Ἐκαταίῳ τῷ λογοποιῷ] *λογοποιὸν* Hecataeum vocat *historiae scriptorem, enarratorem*, ut bene monet Wesselingius ad V, 36 coll. V, 125 et II, 134 ibiq. nott. Eodem nomine Herodotum appellavit Iulianus *λογοποιὸν*, haud ignominiae causa, sed tanquam historiae scriptorem, probo sensu. Videatur Heyler. ad Iulian. ep. XXII. pag. 252 seq. a Cr. ad hunc l. laudatus. Ipse Herodotus in *Arriani Peripl.* 18 dicitur *λογοποιὸς* probo utique sensu. Quae sequuntur verba: *γενεηλογήσαντί τε ἑωυτὸν καὶ ἀναθίσαντι τὴν πατρίην ἐς ἑκαυδὲ κατον θεὸν*, valent: *qui generis sui originem recensere eamque ad deum tanquam progenitorem decimum sex-*

καὶ ἀναδήσαντι τὴν πατριὴν ἐς ἑκαιδέκατον θεὸν, ἐποίησαν
οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς, οἷόν τι καὶ ἔμοι οὐ γενεηλογήσαντι ἔμεων-
τόν. ἐσαγαρόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἔδον μέγα, ἐξηρίθμεον
δεικνύντες κολοσσούς ξυλίινους τοσοῦτους, ὅσους περ εἶπον·
ἀρχιρεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἴσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ζόης εἰ-
κόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμούντες ὧν καὶ δεικνύντες οἱ ἱερεῖς ἔμοι
ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκαστον ἔόντα, ἐκ τοῦτ᾽

tum s. auctorem decimum sextum a se ipso retrorsum ductum referre instituerat, ubi τὴν πατριὴν non alio sensu dixit atque infra II, 146 ἀπὸ τοῦτου γενεηλογέοιαι αὐ-
τῶν τὴν γένεσιν. Neque aliter III, 75: ἀρξάμενος ἀπὸ Ἀχαιμέ-
νεος ἐγενεολόγησε τὴν πατριὴν τὴν Κύρον. Inde haud intercedam, si quis hoc etiam loco τὴν πατριὴν de phratría, quam Attici dicebant, accipere velit, ut fecit Welcker: Der epische Cycl. p. 162. Tu conf. I, 200 et I, 125 ibique nott. Deus autem, quem generis stirpem retulit Hecataeus, vix alius esse potuit atque Apollo, a Milesiis insigniter cultus: vid. Klausen ad Hecat. fragm. p. 6. — Ad formam vocis numeralis ἑκαιδέκατον conf. II, 159 ἑκαίδεκα, et quae admonuit Bredov. p. 279 seq.

οἷόν τι καὶ ἔμοι οὐ γενεηλο-
γήσαντι ἔμεωντόν] Ex his verbis satis patet, Herodotum ipsum The-
bis commoratum fuisse. Vid. supra II, 3. 15 ibiq. nott.

ἐσαγαρόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω,
ἔδον μέγα] μέγαρον quid esset, dixi-
mus ad I, 47. „Pro atrio hic ac-
cipi volunt Galli docti (Descript. de
l'Eg. Antiqq. II. p. 219) illudque
ipsum amplissimum esse atrium,
quod in vico Karnak ab orientali
parte Nili hodieque pateat.“ Cr.

κολοσσούς ξυλίινους] Heerenio
(Ideen II, 2. p. 302) hi colossi viden-
tur esse: kolossale Pilaster-Karyati-
den; unde simul idem vir doctus col-
ligit, etiam in Aegyptiis templis
ligni quendam fuisse usum ad or-
namenta, alia id genus. Atque ad-
hibuit hunc l., monente Creuzero,

Visconti ad Mus. Pio-Clement. vol.
II. pag. 32. Galli vero docti (l. l.
pag. 169) hos ligneos colossos ar-
bitrantur fuisse sarcophagos li-
gneos, sive mumiarum arcas, in
quibus ipsorum pontificum maxi-
morum cadavera medicata inclusa
fuerint. Quibus minime illud re-
fragari monet Creuzer. (Comm. He-
rodd. pag. 201), quod continuo
quisque sacerdos summus, dum vi-
vit, imaginem suam ponere dicitur;
nam similiter loqui Nostrum II, 86 de veris mumiis; deinde vi-
ros honoratos in conclavibus aedi-
ficiorum memorari sepultos, atque
reputandum omnino esse, quam
vim in Aegyptiorum vita ac socie-
tate habuerit mumiarum spectacu-
lum (II, 78), denique quam con-
sentaneum sit eiusmodi religionum
sacerdoti, vivum ac spirantem sibi
arculam ipsum suam collocasse in
atrio sublustri. Obloquitur Gallus
interpres recentior, in ipsa colosso-
rum voce haerens, cum Herodoti
verba, qualia nunc leguntur, vix
talem interpretationem admittant.
Neque enim verba αὐτόθι ἴσταται
— εἰκόνα de mumia, quae humi
reponi solet (vid. nott. ad II, 86),
accipi poterunt.

ἕκαστος αὐτόθι ἴσταται] ἴστα-
ται plerique libri et optimi pro-
bante quoque Bredov. p. 397. Con-
tra e Sanrofti libro aliisque Eltz
Quaest. Herodd. fasc. I. p. 12
(Jahrb. f. Philolog. Suppl. IX. p.
118) reponi iubet ἵστατ᾽ verbo activo,
quod invenimus II, 86. IV, 103
aliisque locis, quos indicat Wea-
selingius. Quoniam vero h. l. agi-
tur de statua, quam sibi quisque po-
nit ponendamve curat. satis videtur
tutus medii verbi usus.

ἄγχιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνης διεξιόντες διὰ πασέων, ἕως οὐ ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς. Ἐκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑω-
τὸν καὶ ἀναδήσαντι ἐς ἑκκαιδέκατον θεὸν, ἀντεγενεολόγησαν
ἐπὶ τῇ ἀριθμῇ, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ ἀπὸ θεοῦ γενέ-
σθαι ἄνθρωπον. ἀντεγενεολόγησαν δὲ ὧδε, φάμενοι ἕκαστον
τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγενῆσθαι· ἐς δ' τοὺς
πέντε καὶ τεσσαρᾶκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν κολοσσούς
Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγόμενον, καὶ οὔτε ἐς θεὸν οὔτε ἐς

διεξιόντες διὰ πασέων] Imitatus est hanc locutionem Pausanias IX, 27, §. 5, ubi vid. Siebel. De ipso verbo διεξίεναι conf. I, 166 ibiq. not. Ad πασέων suppl. τῶν εἰκό-
νων. Ad seqq. ἕως οὐ ἀπέδεξαν conf. Struv. Spec. quaest. de dial. Herod. I. pag. 43. 44, quem si audias, scribendum erit ἐς δ', quod per librarios saepius transformatum in ἐς οὐ tandem etiam in ἕως οὐ abierit. Recentt. edd. inde a Bekkero scripserunt ἐς δ', quod etiam hic reponi iubet Bredov. p. 283. Equidem librorum scriptorum omnium auctoritatem sequi malui. Qua eadem ex causa in seqq. reliqui ἀριθμῇ, quod Bekker. et ceteri edd. in ἀριθμῇ mutarunt, probante utique Bredov. p. 286.

καὶ ἀναδήσαντι ἐς — θεὸν] Monet Valcken. ἀναδήσαι (ἑωτὸν) ἐς θεὸν idem esse atque τὸ γένος ἐς-θεὸν ἀναφέρειν (i. e. originem, stirpem ad deum referre s. a deo repelere), sive etiam (omissa voce γένος) ἀναφέρειν ἐς θεόν. Cui proxime accedere ait ἀνάψαι τὸ γένος ἐς Δία in Philostrat. vit. Apoll. I, 4.

Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγόμενον x. τ. λ.] De hoc loco monuit Creuzer. Comm. Herodd. pag. 203: „Quod Iablonskii (Prolegg. ad Panth. p. 38 itemque in Vocc. Aegg. p. 204) Piremei, i. e. facientem, quod iustum est, ab Herodoto confusum esse dixerat cum Piromi, i. e. homine, ei sententiae suffragatur Gesen. ad Iesai. XIX, 11. p. 620 not., obloquitur Larcherus, idque vix fieri potuisse in vocabulo tam vulgato contendit. Recte, si quid video. Ac lucem arbitror afferri posse huic loco

Herodoteo, si contuleris Maxim. Tyr. Dissert. VIII, 5. pag. 137 seq. Reisk., cuius verba insignem Aegyptiarum Graecarumque religionum indolis significationem habent. Iam quis dubitet, Hecataeum, qui deum adeo fecerat generis sui ἀρχηγέτην, de reliquis deinceps maioribus suis item magnificentius esse locutum, ut eos saltem heroas ac Κρείττονας appellaret. Cuiusmodi orationi sacerdotes nihil aptius apponere poterant, quam illud: „„Horum pontificum, quorum imagines adspicis, unusquisque fuit vir quantivis καλὸς κάγαθός, neque tamen quemquam dicimus ex deo vel ex heroῒ esse generatum.““ Attende extrema: οὔτε ἐς θεόν, οὔτε ἐς ἡρώα ἀνέδησαν αὐτούς. Nihil igitur certius, quam Hecataeum, qui deum auctorem sui generis proferret, heroas etiam inter Milesios suos maiores iactasse, sive Κρείττονας. Quibus salse Thebaici sacerdotes obtrudebant illos suos, quos tantummodo ἀγαθούς dicebant. — Quae cum ita sint, Herodotum prorsus accurate explicasse dixerim Aegyptiacum illud Πίρωμις.“ Atque Lacrozius, referente Larchero, cum Aegypto hocce nomine etiam Indorum comparavit Biroumas, Brahma (Birma). Adde ex Wesselingii ad h. l. nota, Kircheri observante, Πίρωμι Coptis esse virum fortem, heroem; alibi tamen simpliciter virum, hominem sine ullo boni malive additamento. Ac nuperrime ex Welckeri prolegg. ad Theognid. pag. XXIV notavit Heerenius (Ideen II, 2. pag. 128) Herodoteas voces καλὸς κάγαθός, quibus Aegyptium nomen explicetur,

ἦρσα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δέ ἐστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσ-
 144 σαν καλὸς κάγαθός. Ἦδη ὦν, τῶν αἰ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους
 ἀπεδείκνυσάν σφας πάντας ἔοντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπηλλα-
 γμένους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων θεοὺς εἶναι τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι· καὶ

minime ad morum probitatem atque integritatem referendas esse, verum ad stirpis nobilitatem ac praestantiam. Idem quoque statuit Hengstenberg: Die Bücher Mosis u. Aegypt. p. 31. Quod ad Aegyptium nomen attinet, plerique nunc consentiunt, nihil aliud eo declarari nisi *hominem*, cum *Romi* significet *hominem* et *Pi* articulus sit Aegyptiorum; vid. Saint-Martin loco supra l. pag. 72, Wilkinson Manners etc. I. p. 17, Rosellini Mon. stor. II. p. 55 seq., qui *honesti* ac *probi* hominis significationem additam videri monet. Add. Uhlemann. Philolog. Aegypt. p. 25, Brunet de Presle: Examen critiq. d. dynast. d'Egypt. p. 87. Gehringer l. supra l. et ipse agnovit articulum *Pi* in hac voce, sed *Romi* refert ad Hebraicum פֶּרִי i. e. *altus*. Alia protulit Saalschuetz (Zur Kritik Manetho's etc.) p. 3.

CAP. CXLIV.

θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας κ. τ. λ.] De diis in Aegypto regnantibus scribit quoque Diodor. I, 12. 44, ubi vid. Wesseling. Larcherus ad illud regni genus haec relata vult, quod deorum quidem nomen habeat, revera autem a sacerdotibus administretur, theocraticum vulgo appellant. Neque aliter iudicat Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I. p. 206, itemque Rosellini, cuius sententiam mox afferemus. Equidem haec ad eam Aegyptiorum doctrinam refero, de qua Creuzer. exposuit ad Herod. II, 145. Ad historiae fidem certamque aetatum seriem constituendam vix quidquam haec valere posse quis intelligit. — ἀπηλλαγμένους (pro ἀπαλλαγμένους) e duobus codd. reposui, probante Bredov. p. 293, quem eun-

dem secutus sum in simili augmenti restitutione II, 152 et 167.

οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι] „Reposuit οἰκέοντας ex codicibus aliquot post Schaeserum Schweighaeuserus [et Gaisford., quem secuti sumus]. Ego mihi hoc loco laudo modestiam Wesselingii, qui, cum et ipse faveret ei lectioni, in textu tamen pristinam exhibuit οὐκ ἔοντας, quam Athenagoras in suo cod. (de legat. cap. 24) legerat, et Med. Schellersh. (F) alique tuentur. Nec Valckenarius diserte potiore indicat alteram. Simpliciter accepit Jablonski prolegg. Panth. p. 39. 41: qui cum hominibus *non una vixerint*. Quae sententia quam difficultatem pariat, commonstravit Wesselingius ad nostrum locum, et, ut hoc ipse etiam addam, nemo nescit, Thebas, Abydum aliasque Aegyptias urbes conditas ferri a diis. Sed quid si εἶναι ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι h. l. eam potestatem habeat, quam alibi συμμεῖξαι, ὁμιλεῖν, διαλέγεσθαι? Quae verba de rebus veneris usurpari docuit Valckenarius ad Nostri II, 64. Hoc si admittas, hoc ipsum: οὐκ ἔοντας ἅμα κ. τ. λ. idem foret atque superius fere: οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι ἀνθρώπων. — Verumtamen ipsi Herodoto refragatur quodammodo Plutarchus in Sympp. VIII. prooem. pag. 718 s. 960 Wytttenbach. Creuzer. Comm. Herodd. p. 203. 204. Sed conf. nunc eundem in Symbol. I. p. 6 ed. tert. Ad lectionem οὐκ ἔοντας redit Rosellini Mon. stor. I. p. 71, quam ita accipit: „non communicanti cogli nomini“ eum imperii theocratici modum hic exprimi ratus, in quo ipsum quidem numen imagine tantum aut alio symbolo declaratum compareat, rerum publicarum administratio autem per

τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι, ὅστανον δὲ αὐτῆς βασι-
λεῦσαι Ὁρον τὸν Ὀσίριος παῖδα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἑλλήνες
ὀνομάζουσι· τοῦτον, καταπαύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι

sacerdotes geratur. Quae quantum ab Herodoti loco recte intellecto aliena sint, vix pluribus monere attinet. Wesselingius in nota ad h. l. ad Diodorum quoque provocat I, 12 [et I, 44] itemque ad Plutarchum de Isid. et Osir. cap. 18, quibus locis ea firmetur apud Herodotum lectio, qua *deos cum hominibus habitasse (οἰκίοντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι)* censemus.

ὅστανον — Ὁρον τὸν Ὀσίριος παῖδα] Eadem fere Diodor. I, 44 init. coll. I, 21 et Pausan. II, 30. §. 6.

τὸν Ἀπόλλωνα Ἑλλήνες ὀνομάζουσι] Conf. II, 156. Pausan. l. laud. Laurent. Lyd. de menss. pag. 42 Roeth. et quae alia affert Iablonsk. Voc. Aegg. pag. 241 seq. et Seyffarth: Beiträge z. Kenntniss d. alt. Aegypt. II. p. 107 seq. Ac distinxit Plutarchus de Isid. et Osirid. cap. 12. p. 355 seq. inter *Arverin*, Osiridis fratrem, quem *Apollinem* sive *Horum* natu maiorem ferebant, et inter *Horum* minorem natu, filium Osiridis et Isidis, patris ultorem, de quo vid. cap. 18 seqq. Arverin Osiridis fratrem a Graecis Apollinem dici, testatur quoque Diodor. Sic. I, 17 coll. 13, ubi Apollinem dicit, quem proprie Arverin dicere debebat, ipsisque inscriptionibus Graecis duabus hoc confirmatur apud Letronnium Recueil d'Inscript. d'Egypt. I. p. 40. 50. Herodotus ad Horum minorem natu, Osiridis filium, respexit, quem et ipsum Apollinem vocare poterat, cum haud pauca ille offerret similia Graecorum Apollini: de quibus conf. Wilkinson. Manners etc. ser. I. p. 397 seqq., Roeth: Gesch. d. abendl. Philos. I. nott. p. 156 coll. 184, qui e monumentis Aegyptiis protulit inscriptiones, in quibus Osiridis et Isidis filius, ultor-que patris praedicatur; ipse repraesentatur deus in his monumentis vir iuvenis falconis capite instru-

ctus (cf. Wilkinson. l. l. III. Pl. 37), nomen notis hieroglyphicis falconis addita linea sive flagello indicatur sonatque *Hor s. Har*. Hunc igitur Horum, quem ad solares deos pertinuisse nihil dubium, quo iure et quo sensu Noster Graecorum Apollinem dixerit, disquisivit Creuzer. in Symbol. II. p. 34. 248. 555. 558. 657. III. p. 328 ed. tert., quocum conf. quae Hirt disseruit: Abhandl. d. Berlin. Akad. hist. phil. Class. ann. 1820 et 1821. pag. 157 seqq. Nam Horus appellabatur Sol in solstitio aestivo; quo quidem tempore omnium rerum, quae ad hominum animaliumque vitam nutriendam exhilarandamque faciunt, haud ambigua spes ostenditur. Inde in doctrina sacerdotali exhibetur deus iuvenis optimae spei pulcherrimaeque faciei morumque probatissimorum, ut qui patris (Osiridis) a Typhone caesi vindex exstiterit. Quae si reputes, quid obstat, quo minus Horo, Aegyptio deo, cum Graecorum Apolline convenisse credamus? Duos autem Aegypti deos solares ad Graecorum Apollinem valuisse Creuzerus statuit l. l., alterum, Vulcani qui perhibetur filius, quique ad Apollinem *πατῶν* Atheniensium pertinuit; alterum, Horum, qui ad reliquarum Graeciae gentium Apollinem valuit. Tu conf. quae ipse olim disserui in dissert. de Apolline Patricio, Heidelb. 1820. pag. 16 seq.

τοῦτον, καταπαύσαντα Τυφῶνα] De Graeca forma vocis *Τυφῶν* (II, 156) et *Τυφῶνα* omnia dabit Breddov. p. 250 seq. Secundum alios Thyphonem interfecit Horus, patrem caesum ulturus, secundum alios Thyphonem regno, quod occupaverat, deiecit. Conf. Diodor. I, 21. 88. Plutarch. de Is. et Osir. cap. 19. pag. 358, ubi Thyphonem duabus pugnis superatum esse scribit, coll. cap. 73. pag. 380, ubi plura de significatione Thyphonis.

ὕστατον Αἰγύπτου. "Οσιρις δέ ἐστι Διόνυσος κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Plura citat Iablonsk. Panth. Aeg. III. p. 40. Add. Hirt: über Gegenstände d. Kunst b. d. Aegypt. I. I. pag. 158 seq. 164 seqq. Pertinent vero haec ad doctrinam illam sacerdotalem, quae ad historiae formam ea effinxit, quae ad physicas, astronomicas adeoque metaphysicas notiones vulgo referuntur. Atque Horum modo diximus esse solem in solstitio aestivo, cuius vi salutaris quaecunque in terrae solq. inclusa tenentur, in lucem proferuntur et ad maturitatem perducuntur. Cui quaecunque obstant in terra atque aëre, ea Typhonis nomine ac notione comprehenduntur et Typhonis in daemoniacam speciem quasi coalescunt. Inde Typhon intemperatus omnis rerum naturalium excessus; inde ardor, foetor, pestis, angor et fatalis obitus; inde vel animi quaevis perversitas, animique quodvis vitium, fausta omnia atque infausta. Haec qui teneat, iam intelliget, quid sacerdotes spectant docentes Typhonem ab Horo vel interemtum vel regno deiectum esse. Plura Creuzer. Comm. Herod. p. 288, qui nunc addit Sturz. ad Hellanici fragm. pag. 14. Et conf. quae ad II, 61 notata sunt. Add. Wilkinson. Manners etc. III. pag. 75 sec. ser. I. pag. 337 seqq. 416 seqq. Roeth. I. I. nott. pag. 161 et seqq. In monumentis Aegyptiorum diverso modo Typhonem exhiberi monstrant, quae attulit Parthey ad Plutarch. De Isid. et Osirid. pag. 153; neque ipsum nomen, notis hieroglyphicis significatum, adhuc est inventum, quod apud Aegyptios fuisse Σήθ idem declarat Plutarchus (I. I. cap. 41.), qui Thyphonis nomen Graecum esse asserit ibid. cap. 2. Ac nomen Set utique notis hieroglyphicis scriptum inveniri notat Roeth. I. I., qui Typhonis nomen appellativum esse censet, neque Graecum sed Aegyptium, quo omnino significetur *adversarius, inimicus*. De *Typhone-Set* eiusque vi et significatione accurate quoque

disputat Lepsius (Denkschrift d. Akad. d. Wissensch. zu Berlin. 1851. pag. 204 seqq.) ex ipsis Aegyptiorum monumentis plura afferens.

καταπαύσαντα] De verbo καταπαύειν (regno aliquem eicere) monet Wesselingius ad h. I. citans Herod. II, 162. VI, 43. VII, 105.

"Οσιρις δέ ἐστι Διόνυσος κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν] Vide supra II, 42 ibiq. not. et II, 50 ibique not. Add. Plutarch. De Isid. et Osirid. cap. 35. pag. 364. Ipsa Aegyptiorum monumenta si perlustramus, Osiridem plerumque exhiberi inferorum praesidem ac deum mortuorumque hominum iudicem invenimus, indeque etiam summo iure a Nostro II, 123 scribi apparet: ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγυπτίων λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον, i. e. Isidem atque Osiridem. Plura de hoc Osiridis munere atque officio attulerunt Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I. pag. 314 seqq., Parthey ad Plutarch. De Is. et Osir. pag. 170, Roeth. I. I. nott. pag. 152. Neque vero ad inferos tantum Osiridis numen pertinere, sed ad supera quoque spectare, nec pauca esse, in quibus huius dei optimi utique ac benevoli vis ac potestas cum *Baccho* conveniat, similia fere hominibus praestante, dubitari nequit: tu conf. modo de Osiride pluribus exponentem Creuzer: Symbol. II. pag. 19 seqq., Hirt. I. I. pag. 148 seqq. Atque Roeth. I. I. pag. 169 recte admonuit, Osiridem apud inferos exhiberi praesidem deumque aequae atque in superis hominum dominum Aegyptique regem. Add. Klausen in: Ersch. u. Gruber. Encyclop. Sect. III. Vol. VI. pag. 269 seqq. De ipso *Osiridis* nomine plurima suppeditavit Iablonski Panth. Aegypt. II, I. §. 10 seq. 15 seq. et Voc. Aegypt. p. 188. Τσιρίν illum ab Aegyptiis dictum se audivisse Hellanicis tradidit, teste Plutarcho: De Is. et Os. cap. 34. p. 361; quod ad unum idemque redire monet Roeth. I. I. nott. pag. 152.

Ἐν Ἑλλήσι μὲν νῦν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται εἶναι 145
 Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πᾶν, παρ' Αἰγυπτίοισι δὲ Πᾶν
 μὲν ἀρχαιότατος καὶ τῶν ὀκτὼ τῶν πρώτων λεγομένων θεῶν,
 Ἡρακλῆς δὲ τῶν δευτέρων, τῶν δυνάδεκα λεγομένων εἶναι,
 Διόνυσος δὲ τῶν τρίτων, οἳ ἐκ τῶν δυνάδεκα θεῶν ἐγένοντο.
 Ἡρακλέϊ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμα-
 σιν βασιλέα, δεδήλωταί μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἐτι τούτων

Qui ipse hoc nomen non proprium sed appellativum esse, quod etiam aliis diis tributum fuerit, observat poenamque retribuentis notionem eo declarari addit: quod cum deo inferorum praeside ac iudice supremo convenire nemo non videt. In alia plane abit Seyffarth: Beiträge z. Kenntn. d. alt. Aegypt. II. pag. 113 seqq., ad sidera et planetas Osiridem revocans.

CAP. CXLV.

Ἐν Ἑλλήσι μὲν νῦν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται κ. τ. λ.] Comparanda sunt, quae ad II, 43 et 46 adscripsimus simulque adiicienda, quae de triplice ordine deorum Aegyptiorum, primorum (octo), alterorum (duodecim), tertiorum, in quibus ipse Osiris Dionysus est, disseruit Creuzerus Comm. Herr. p. 205 seqq. „Habet nimirum huiusmodi doctrina hoc singulare, ut, quae hodieque ad metaphysicas, physicas, astronomicas inprimis rationes rediguntur, ea sacerdotalis ratio ad historiae quandam speciem effingat. Hinc omnia illa, quae hominum memoriam excedunt, dispe-scuntur per *regna deorum* (βασιλεῖας θεῶν). Videlicet ponunt prisci sacerdotes copiam quandam aetatum, quae per temporum decursum invicem se excipiunt. In principio et quasi in rerum omnium culmine locant vel unum vel plures deos supremi ordinis et sola mentis cogitatione informandos. Hos sequuntur dii alteri, inferiores illis primis, sed in quibus tamen et ipsis vera vis divinitatis, qua illi primi censentur, insit; et sic porro di-

versis gradibus procedente ordine. Hoc pacto fit, ut summum numen et tanquam ipsa divinitas propagine sua deorum per labentes aetates sese explicet, et, licet per se summa, ad infima tamen omnia nec minus pertineat. In extremum autem gradum progressa quadam sui parte implicatur inferiorum rerum vicissitudine, rerum fluxarum gurgite immergitur, et mortalia adeoque mortem subit, ita tamen, ut, quia nunquam potest a se ipsa desciscere, vi perennis suae divinitatis reviviscat et perpetuitatis rerum naturalium auctor sit.“ De *Hercule* satis supra monitum est ad II, 43, de *Pane* ad II, 46; *Dionysum* vero, i. e. *Osiridem* (vid. ad II, 144 nott.), quod ad tertium deorum ordinem Noster retulerit, id ex errore factum esse indicat Lepsius (Chronolog. d. Aegypt. I. pag. 253. Denkschrift. d. Akad. d. Wiss. zu Berlin. 1851. pag. 174), quod Horus, Osiridis filius, qui Typhonem vicit patrisque vindex exstitit, ultimus deorum rex ante Menem, primum hominum regem, perhiberetur: itaque ab Herodoto quoque Horum et Osiridem, quem utrumque primo deorum ordni (ad quem e Lepsii sententia pertinent), adscribere debuerit, ad tertium, i. e. ultimum deorum ordinem, quos hominum imperium in Aegypto exceperit, referri. Neque enim horum trium ordinum alteram ex altero ortam putat Lepsius (l. l. pag. 177 seq.) generandi lege, sed regnorum successiones temporum decursu factas declarari censet.

δεδήλωταί μοι πρόσθε] Vid. supra II, 43. Pro Ἡρακλῆς, ut vulgo legebatur, reposui Ἡρακλῆς, mo-

πλέονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀτρεκέως φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μὲν νυν, τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἐστὶ ἐς ἐμὲ, Ἡρακλῆϊ δὲ τῷ Ἀλκμήνης 175

nente Bredovio pag. 258 et Dindorfio pag. XV.

κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἐστὶ ἐς ἐμὲ] κατὰ hic valet *ferme, cerciter*; vid. nott. ad VII, 173. In hisce numeris vitium latere Wesselingius alique contendunt. Cum enim ab Hercule ad Herodotum anni nongenti fere abierint, Hercules autem a Baccho non nisi quinque generationibus disiunctus sit (prouti ex Apollodoro, Diodoro, aliunde cognitum sit), in Herodoti textu refingendum esse: κατὰ ἑξήκοντα ἔτεα καὶ χίλια, i. e. *annos ferme mille et sexaginta*; quippe quo annorum numero exacte reddatur nongentorum annorum spatium additis quinque generationibus, quae secundum ea, quae II, 142 tradantur, centum fere et sexaginta consumunt annos. Videtur utique probabilis haecce emendatio, a pluribus cupide arrepta; laudo tamen equidem Schweighaeuseri religionem, qui vulgatam, libris scriptis omnibus probatam, intactam relinquere maluit, quam in istiusmodi numeris quidquam mutare. Neque sane ipse Noster in his numeris, quibus consulto illud κατὰ addidisse videtur, quod paulo ante in Aegyptiorum annis quindecim millibus omisit, sibi prorsus constitisse videtur. Qui enim h. l. (quocum conf. etiam I, 7. II, 13) Herculem, Alcmene filium, *nongentis* ferme ante se annis vixisse scribit, is, alios locos VII, 204 et VIII, 131 si sequimur, *septingentos* potius sumsisse videri potest, nisi hoc cum Niebuhrio (de quo mox) alium in modum explicare velimus. Hunc vero locum si sequamur ipsiusque Herodoti aetatem tricenariam fere tum fuisse (circa 454 a. Chr. n.) sta-

tuamus, Dionysi aetas redibit ad annum 2054, Herculis ad annum 1354, Panis ad ann. 1254 a. Chr. n., Troiaque capta ponenda erit circa ann. 1263 a. Chr. n. Conf. Fischer: Griech. Zeittaf. pag. 8. 9, qui in Dionysi aetate constituenda lectionem ἑξήκοντα pro ἑξακόσια secutus invenit annum 1514 ante Chr. n. E Larcheri calculis (T. VII. pag. 345) Hercules natus est anno 1384 a. Chr. n., Pan (ibid. pag. 359) anno 1260, Troia capta anno 1270 a. Chr. n. Tractavit haec quoque Brunet de Presle: Examen critiq. d. dynast. d'Egypt. pag. 78 seqq. coll. pag. 63 seq.

Ἡρακλῆϊ δὲ τῷ Ἀλκμήνης, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα] Si Spartanorum regum Heraclidarum generationes computes, erunt *viginti et una*; quae ex ipsius Herodoti computatione efficiunt annos *septingentos*, nec vero *nongentos*, ut h. l. affirmat. Sed Niebuhrio auctore (Ueber die Armen. Chronik d. Euseb. pag. 48 sive Kleine histor. Schriften I. p. 196) Herodotus non solum Graecorum heroum stirpes respicit, sed etiam Assyriorum reges, primamque Lydorum regum dynastiam (conf. I, 7), et ipsam Herculei generis. Atqui Heraclidae cum per quingentos annos Lydiae imperarint, Mermnadae subsecuti regnum tenuere per centum septuaginta annos, a quo tempore usque ad Herodoti aetatem sunt centum duodeviginti anni: quibus omnibus computatis, simulque additis tribus generationibus sive centum annis intra Herculem ipsum atque Agronem, existit utique summa annorum nongentorum trium Herodoteaeque computationis certa stat ratio.

κατὰ εἰνακόςια ἔτεα, Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσω ἔτεά ἐστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ τὰ ὀκτακόςια μάλιστα ἐς ἐμέ. Τούτων ὧν ἀμφοτέρων πάρεστι χρᾶσθαι τοῖσι τις πείσεται λε- 146

Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης κ. τ. λ.] Pana Mercurii atque Penelopae filium memorat Cic. de Nat. deor. III, 22, ubi aliorum testimonia attulerunt Davisius atque Creuzerus. Tu vid. inprimis Luciani locum in Dialog. deor. XXII. pag. 76 Bip. ibique Hemsterhus. pag. 319 seq. et quae de hoc argumento disputavit Creuzerus in: Symbol. III. p. 502 et IV, pag. 62 seqq. coll. pag. 21 seqq. ac Marc. Motty in Dissertat. de Fanno et Fauna etc. (Berolin. 1840.) pag. 16 seqq. Est vero hic cogitandum de *Pane*, qualem indicavimus deum in not. ad Herod. II, 46, atque de *Mercurio Ithyphallico*, de quo diximus ad II, 51. Penelopam autem tradunt virginem, antequam Ulixi nupserit, magicis artibus a Mercurio captam et ab eodem, qui *hirci* speciem assumsisset, compressam fuisse. Ubi Penelope eum fere locum tenere videtur, quem in similibus argumenti fabulis et Pasiphaë et Proserpina adeoque ipsa Helena tenere dicuntur. Nolo nunc plura afferre, quae e Creuzeri libro l. l. cognosci poterunt.

CAP. CXLVI.

Τούτων ὧν ἀμφοτέρων πάρεστι κ. τ. λ.] i. e. *Ex duabus igitur his rationibus, quae dicuntur, cuique licet uti ea, quae ipsi probabilior videtur; mea de his quae esset sententia, declaravi*, supra scil. II, 43 seqq., ut ea, quae h. l. sequuntur, ad hanc ipsam sententiam vel magis probandam augendamque adiecta videantur; neque multum inde recedere credam, quod Naegelsbach, qui hunc totum locum tractavit in Jahrb. d. Philolog. Suppl. II. p. 69 seq., verba: *ἐμοὶ δ' ὧν ἡ περὶ αὐτῶν (ita cum recentt. edd. scripsi pro αὐτέων) γνώμη ἀποδέδεται* sic potius reddi vult: *mihi quidem quid de his rebus*

statuam, exploratum est, respiciens ad Herodot. IV, 132 αὕτη μὲν Δαρείῳ ἡ γνώμη ἀπεδέδεκτο: quod, sensum si quaerimus, vix multum differt ab eo, quod eiusdem capituli initio legitur Δαρείῳ — ἡ γνώμη ἦν; ad quem locum alios Nostri locos attuli, in quibus haec locutio invenitur, quam eandem etiam attigi ad II, 24. — Genitivus τούτων ἀμφοτέρων pendet a τοῖσι — λεγόμενοι; Noster ταῦτα ἀμφοτέρω in- telligit utramque illam rationem, qua deos Graecos ex Aegypto ad- vectos esse alii statuebant, alii negabant. Vid. supra II, 43 seqq. Herodoti ipsius eam fuisse sententiam manifestum est, ut antiquis- simi fuerint Aegyptiorum dii, in Graeciam postmodo delati, ubi eo ipso tempore nati nominaque acce- pisse putabantur, quo ex Aegypto allati fuerint. Neque aliter fere de hoc loco statuuisse video Naegelsbachium l. l., qui recte mihi contendere videtur, nervum argumen- tationis Herodoteae eum esse, „ut Herculis longe aliam atque Panis ac Dionysi conditionem esse con- tendat, neque Dionysum et Panem in eiusdem fortunae societatem ad- iungat Herculi, sed hunc illis in hac quidem conformatione sententiae op- ponat.“ Itaque καὶ οὗτοι ad Pa- nem ac Dionysum recte retulit, ad quos eosdem etiam pertinet καὶ τού- τους in seqq., qui iidem cum Her- cule componuntur verbis κατὰπερ — καὶ δὴ καὶ, quemadmodum . . ita etiam; unde haec totius loci nasci- tur sententia: „etenim si clari ex- stitissent atque consensuissent etiam hi in Graecia, nimirum ut Hercules (de quo supra II, 43 dixi), ita etiam Dio- nysus et Pan: dixisset quispiam, vel hos ipsos, viri cum exstitissent, il- lorum deorum ante natorum nomina habuisse.“ Cum vero uterque (Dio- nysus ac Pan) neque in Graecia apparuerit neque consensuerit (quem-

γομένοισι μάλλον· ἐμοὶ δ' ὦν ἡ περὶ αὐτῶν γνώμη ἀποδέ-
δεκται. εἰ μὲν γὰρ φανεροί τε ἐγένοντο καὶ κατεγήρασαν καὶ
οὔτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατάπερ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφιτρύ-
ωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης, καὶ
Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἅν' τις, καὶ τούτους
[ἄλλους], ἀνδρας γενομένους, ἔχειν τὰ ἐκείνων οὐνόματα
τῶν προγεγονότων θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε λέγουσι οἱ
Ἕλληνες, ὡς αὐτίκα γενομένον ἐς τὸν μηρὸν ἐνεββάφατο
Ζεὺς, καὶ ἦνικε ἐς Νῦσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύπτου ἐοῦσαν ἐν τῇ

admodum de Hercule tradunt), sed alter vix natus Nysam asportatus sit, alter quo se converterit, incertum: inde concludit Noster, non mortales hos fuisse, qui in Graecia nati, priscorum deorum nomina assumerint, sed „Panis ac Dionysi nomina serius Graecis quam aliorum deorum innotuisse eosque (et haec est praecipua pars sententiae) quo primum tempore Panis et Dionysi, deorum Aegyptiorum, nomina fando acceperint, hoc iis credere natale tempus fuisse.“ Sed in hac ipsa sententia quam maxime offendit vox ἄλλους, quam in ἄλλως commutatam voluit Toupius in Larcheri not., eo sensu: nil nisi (homines, meros homines): quod quam alienum sit ab hoc loco aequae atque ab Herodoteo dicendi modo, pluribus monstrare vix opus; nec magis quidquam proficimus, si cum Wesselingio rescribamus τοὺς ἄλλους, aut cum Schaefero iungamus ἄλλους γενομένους ἀνδρας, aut denique cum viro docto Batavo (Bakhuizen van den Brink: *Variae Lectt. ex histor. philos. antiq. Lugd. Batav. 1842. pag. 3 not.*) voci ἄλλους eam significationem tribuamus, ut hac voce addita uterque deus (Dionysus et Pan) a tertio Hercule distinguatur. Quod cum bene sensisset C. F. Hermannus (*Rhein. Mus. N. F. II. p. 587*), vocem ἄλλους eiici iussit, quippe ortam ex ἄνους, i. e. ἀνθρώπους, quod pro glossemate ad ἀνδρας olim adscriptum fuisse statuit; ἀνδρας autem sensu eminenti hic dici pro ἀνθρώπους neminem fugit. Itaque Hermannum secutus

vocem molestam uncis includendam censui, quam a totius loci sententia prorsus alienam esse mihi persuasit vir doctissimus.

τῶν προγεγονότων θεῶν] De hac Herodoti argumentatione ita monet Schweigh. ad h. l.: „Negari non potest, *Herculem, Dionysum* atque *Panem* deos esse multo antiquiores illa aetate, qua nati in Graecia feruntur viri illorum cognomines, quos ut deorum choro adscriptos colunt Graeci: adeoque constat, esse hos multo recentiores. Iam si priscis temporibus noti fuissent Graecis *Hercules* aliquis et *Dionysus* et *Pan*, dii, qui inter Graecos regnassent; tum hi, qui hos deos ex Graecia ipsa, non ex Aegypto, repetendos statuunt, dicere possent, recentiores hos, alterum *Herculem*, alterum *Dionysum*, alterum *Panem*, priscorum illorum nomina et honores occupasse. Atqui antiquior apud Graecos *Hercules*, quam *Amphitryonis* filius, nemini notus est, *Dionysus* vero et *Pan*, non modo prisci, Graecis ignoti; sed ne recentiores quidem hi, quos colunt, satis illis noti sunt, ac fere peregrini (nisi quod in Graecia nati putantur) ab illis habentur. Unde colligi par est, trium priscorum deorum, *Herculis, Dionysi* atque *Panis* nomina et cultum nonnisi eis fere temporibus primum innotuisse Graecis, quibus natos in Graecia esse hosce recentiores istorum cognomines constat.“

ὡς αὐτίκα γενομένον] i. e. statim, simulac natus esset; cf. I, 79 ibique nott.

καὶ ἦνικε ἐς Νῦσαν] Conf. He-

Αἰθιοπία· καὶ Πανός γε περί οὐκ ἔχουσι εἰπεῖν, ὅκη ἐτράπετο γενόμενος. δῆλὰ μοι ὦν γέγονε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνόματα ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν· ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτῶν τὴν γένεσιν. Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

Ὅσα δὲ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι, 147 ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν χώραν γενέσθαι, ταυτ' ἥδη φράσω· προσέσται δέ τι αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι μετὰ τὸν ἱερέα τοῦ Ἡφαίστου βασι-

rod. III, 97 et Diodor. I, 15 ibique Wesseling., qui alios quoque attulit Diodori locos in Arabia hanc urbem collocantis. Urbem *Nyssam* sive *Nyssam* (ut aliis placet) qui in ipsa Aethiopia sitam hoc loco quaerunt, eos frustrari putem. Conf. Schlichthorst. I. I. pag. 175 seq. Nam ad sacram de Baccho doctrinam sacerdotalem haec pertinent et ex ea sola illustrari poterunt. Nec ulla hinc invenitur terra, in qua non sacra Bacchi urbs, *Nysa*, fuerit collocata. Quae qui accuratius cognoscere velit, adeat Bode: Geschichte d. Hellen. Dichtk. I. pag. 93 seqq., qui omnes fere veterum locos exhibet; de ipsa fabula eiusque vi et significatione conf. Creuzer: Symbol. I. pag. 456. 463 et praecipue IV. pag. 11 seqq. 24. 309, Preller: Griech. Mytholog. I. pag. 415 seq. *Nῦσαν* equidem cum Bredovio pag. 97 dedi consentientibus optimis quibusque libris scriptis. Vulgo *Nύσσαν*, idque exhibet etiam Eustathius ad Dionys. Perieg. 1153 Herodotea afferens. Qui idem cum Sancrofti libro exhibet *ἀνεξέρψατο*; sed vulgatum (*ἐς τὸν μηρὸν*) *ἐνεξέρψατο* satis tumentur loci Apollodori III, 4, 3 (*ἐνεξέρψατο τῷ μηρῷ*), Orphei Hymn. 47, 3 (*μηρῷ ἐγκατεξέρψατο*) atque Aristidis Laud. Dionys. I. pag. 29, a Wesselingio allati; add. Nonnum IX, 3: (*Ζεύς*) *δεξάμενος Διόνυσον ἐπέξέρψατο ἄρσενι μηρῷ*, ubi vid. not. Moseri pag. 190 seqq., qui Bacchi quoque epitheta inde ducta attulit *μηροστροφῆς*, *μηροξέρψατος*, *ἐλραφιώτης*, alia.

ταῦτα μὲν νυν — λέγουσι] ταῦτα μὲν νυν spectant ad ea, quae de deorum regnis in terra ac de tribus deorum ordinibus antea enarrata erant.

CAP. CXLVII.

καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος] Conf. II, 99 init. — Videtur autem Herodotus ipse indicare velle, quae iam narraturus sit, ea magis ad historiae fidem accedere et pro certioribus esse habenda, ut bene notat Heerenius Ideen etc. II. pag. 398.

Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι κ. τ. λ.] Neque in his, quae iam certiora ponit Herodotus, prorsus sibi constat rerum historia. Atque Diodorus I, 66 post Sabaconem refert anarchiam per biennium fuisse; quo tempore cum ad tumultus plebs esset conversa, duodecim inter se duces coniuratos imperium acquisivisse illudque, prouti convenerant, communiter per quindecim annos tenuisse. Apud Manethonem nulla huius dodecarchiae, quae dicitur, mentio; sed post Taracum novem reges Saitae dynastiae vigesima sextae memorantur, quorum quartus dicitur Psammitichus, qui quinquaginta quatuor annos (quos eodem ei quoque Herodotus tribuit II, 157, ubi vid. nott.) regnum tenuerit; vid. Syncell. pag. 75 s. p. 141 ed. Bonn. Conf. Beck: Allgem. Weltgeschichte I. pag. 693. 720 seq. Ipsum initium huius duodecim regum imperii Larcherus collocat in anno 671 a. Chr. n. (tom. VII. pag. 111 seqq. coll. 107), qui

λεύσαντα (οὐδένα γὰρ χρόνον οἶοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλέως δια-
ταῖσθαι) ἐστῆσαντο δυνάδεκα βασιλέας, δυνάδεκα μοίρας δασά-
μενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησάμενοι ἐβασί-
λεον, νόμοισι τοισίδε χρεώμενοι, μήτε καταιφείν ἀλλήλους,
μήτε πλέον τι δίζησθαι ἔχειν τὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου, εἶναί τε

idem probabiliorē censet Diodori narrationem, qua non continuo Sethonis sacerdotis regnum duodecim isti reguli exceperint, sed biennio praeterlapso. Ac revera valde fit credibile, Sethone mortuo (ut qui sacerdos solium regium magis occupasse quam iure hereditario sive legitimo adscivisse videatur), magnam rerum conversionem in Aegypto factam fuisse, usque dum pace composita duodecim reguli constituerentur, quos e militum genere („Kriegerkaste“) desumptos fuisse eo magis crediderim, quo ante Sethonem ex eadem gente reges electos fuisse satis probabile est. Nec tamen plura asseverarim in re tam obscura testimoniorumque tanta inopia. Cf. Heeren. Ideen II, 2. pag. 396 seq. Exstitit postea Rosellini (Monum. storic. II. p. 125 seqq.), qui tam propter Manethonem nihil prorsus de his tradentem quam propter ipsa Aegyptiorum monumenta, quae nullum adhuc vestigium huius duodecim regum imperii praebuerunt, de tota hac dodecarchia dubitari omnino posse putaret. Sed hanc dubitationem admitti posse negat Wilkinson. Manners etc. I. pag. 148, quia tota haec res aliquam probationem accipiat ab ipsis monumentis, in quibus titulum inferiorem „Melek“ his regulis tribui vult, cum, qui totam Aegyptum regerent, Pharaonis vel domini superioris et inferioris terrae nomen vulgo obtinuerint. Quod num verum sit, diiudicare nolim; malim equidem sequi eos viros doctos, qui tres priores dynastiae vicesimae sextae reges annosque viginti unum, per quos hi regnasse perhibentur, ad ipsum hoc tempus referunt, quo Aegyptii cum Aethiopibus regibus, qui Aegypti imperium invaserant, certaverint,

donec pulsus Aethiopibus totius Aegypti imperium denuo obtinuerint ex inferioris Aegypti regionibus progressi, in quibus tutos se ab omni Aethiopum invasione retinuerint. Vid. Boeckh. (Zeitschrift f. Geschichtswiss. II.) pag. 715 et praecipue Bunsen: Egypt's place in Universal history (sec. edit.) II. pag. 600 seqq. coll. I. p. 109, quo loco recte mihi statuisse videtur, a Psammiticho demum certam Herodoti chronologiam in rebus Aegyptiis deduci posse, cum, quae antecedant tempora, ex hoc quidem scriptore vix certo constitui queant, ut pluribus locis iam vidimus: qui cum hoc ipso loco professus sit, se ea proditum esse, in quibus omnes conveniant, accedentibus iis, quae ipse animadverterit; in omni hac de dodecarchia narratione hand quaquam falsa aut ficta exhibuisse putandus erit. Quare ab Herodoti auctoritate standum potius quam discedendum erit, recte iudicante quoque Brunet de Presle (Examen critique des dynasties Egyptiennes I. pag. 6), neque eorum ratio probari posse videtur, qui omni historiae fide reiecta dodecarchiam hanc ad siderum rationes eodem modo quo duodecim deorum ordinem, quos ad duodecim Zodiaci signa referunt, revocari volunt (cf. nott. ad II, 109. 145) eodemque etiam spectare putant duodecim labyrinthi aulas, de quibus conf. nott. ad II, 148.

διαταῖσθαι] Cr. confert Valckenar. et Zeune ad Xenophont. Memor. pag. 87 (II, 3, 2 et I, 6, 2, ubi est vivere, degere, plane ut apud Herod. I, 120). Add. Thucyd. I, 6. II, 14. 52.

δυνάδεκα μοίρας δασάμενοι Αἴγυπτον] Molestum ἐς, quod vulgo legebatur ante δυνάδεκα, eieci cum

φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε δὲ εἵνεκα τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περιστέλλοντες· ἐκέχρηστο σφι κατ' ἀρχὰς ἀντίκα ἐνισταμένοισι ἐς τὰς τυραννίδας, τὸν χαλκὴν φιάλην σπείσαντα αὐτῶν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης βασιλεύσειν Αἰγύπτου. ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνελέγοντο. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοινῇ· δόξαν δὲ σφι, 148 ἐποίησαντο λαβύρινθον, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος 176 κατὰ Κροκοδείλων καλεομένην πόλιν μάλιστα καὶ κείμενον, τὸν ἐγὼ ἤδη ἶδον λόγου μέζω. εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε

edd. recentt. Tu confer nott. ad I, 94.

εἶναί τε φίλους τὰ μάλιστα] Alibi dixit ἐς τὰ μάλιστα, ut I, 20. Plura vid. ad VI, 65. Ad structuram μῆτε — τε conf. allata ad VI, 1; ad verbum διζησθαι conf. I, 65. 94.

ἰσχυρῶς περιστέλλοντες] i. e. magno studio observantes, tuentes has leges. Sic περιστέλλειν III, 31. 82. IV, 80. In seqq. Gaisf. dedit ἐκέχρητο, probante Wesselingio, qui confert Herod. II, 151. III, 64. VII, 220. Vulgatam lectionem ἐκέχρηστο tuetur Schweigh. eamque his omnibus locis restituendam esse docuit Bredov. pag. 343, cum in formis passivis verbi χρᾶω (oraculum edere, responsum dare) littera σ semper apud Herodotum retineatur. Hinc recte quoque supra II, 139. κεχρησθαι. Ad usum vocis ἀντίκα cum participio iunctae cf. II, 146. I, 179.

ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνελέγοντο] i. e. nam in omnibus utique templis (hi reguli) convenire solebant, sacra scil. facientes, non in eius tantum numinis templo, quod in cuiusque ditione sive pago primum fuit, sed promiscue in omnibus, inter quae Vulcani (Phthah) templum maxime insigne fuisse satis constat. Ad ipsam locutionem cf. I, 81 συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις, ne plura.

CAP. CXLVIII.

δόξαν δὲ σφι, ἐποίησαντο λαβύρινθον] Herodotea attigit Chori-

cus Gazaeus in ecphrasi horologii pag. 151 Boissonad. Ad usum participii δόξαν conf. similia apud Herodot. I, 129. II, 178. III, 65. IV, 128 et ad ἐποίησαντο Herod. II, 127. 129. V, 77. 82. De ipso labyrintho in Excursu ad h. l. plura diximus.

κατὰ Κροκοδείλων καλεομένην πόλιν] „De hac urbe, quae etiam Crocodilopolis dicta itemque Riom (Faïum) nec minus Arsinoë, conf. Strab. XVII. pag. 811 s. 1165. Pococke Descript. I, 59, Zoega de obell. pag. 242. 292 et Champoll. l'Eg. s. l. Phar. I. pag. 223—325. Nutriti ibi publice in lacubus sacri crocodili.“ Creuz. in Commentt. Herod. pag. 85 not. Nunc urbis veteris rudera quaedam exstant prope urbem Medinat el Fayoum septentrionem versus, valdeque disiecta, cum Arabes optimos quosque lapides hinc ad novam urbem condendam avexerint. Videas Iomard. in Descr. l. l. (vid. Excurs.) sect. I. §. 2. 3. pag. 6 seqq., Ritter: Erdkunde. I. pag. 802 seqq., Mannert. l. l. pag. 419. Verba ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος de eo lacu, cui nunc nomen Birket el Kerunf, valde inde remoto cum intelligi nequeant, de canali potius, qui nunc vocatur Bahr bela ma (i. e. fluvius aquis carens) accipi debent; vid. nott. ad II, 149. Ad usum praepositionis κατὰ in verbis κατὰ Κροκοδείλων καλεομένην πόλιν conf. nott. ad I, 76.

ἤδη ἶδον λόγου μέζω] De locutione λόγου μέζω vid. II, 35. Vocula ἤδη, si Schweighaeuserum au-

καὶ ἔργων ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ἔοντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοὶ ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς καὶ ὁ ἐν Σάμῳ ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζονες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγάλων ἀνταξίη, ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δυνάδεκα μὲν εἰσι αὐλαὶ κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλησι, ἕξ μὲν πρός

dias, spectat ad II, 147: ταῦτ' ἡδη φράσω· προσέεται δέ τι κ. τ. λ. Equidem malim vi intensiva accipere, quam ita expressit Hartung: Lehre d. Partik. I. pag. 241: „fama etiam maiorem (labyrinthum).“ Tu conf. Herod. VII, 35 atque Heller in Schneidewini Philolog. VIII. pag. 275. Verba seqq. εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων — συλλογίσαιτο valent: „Etenim si quis moenia aliaque a Graecis confecta opera computare s. animo complecti vellet omnia“; in quibus attende vim praepositionis ἐξ genitivo additae eadem vi, qua apud Sophocl. Phil. 106 (τὰ ἐξ Ἀτρεϊδῶν ἔργα) et Antigoni. 1219 (τὰ ἐκ δεσπότου κτελέσματα): quae attulit Kuehner. Gr. Gr. §. 516. not. 4, ubi vid. alia. Et conf. quoque Herod. Prooem. et I, 10 ibique nott. Th. Malina: de diction. Polyaeen. pag. 70. Ad ἀπόδεξιν cf. nott. ad prooem. et I, 207. II, 101. — De Dianae templo in Ephesi urbe cf. Herod. I, 26, de Junonis templo in Samo I, 70. III, 60 ibique nott.

αὐλαὶ κατάστεγοι] Vulgo vertunt: *aulae tecto operatae*; quod quoniam secum ipsum pugnat, quia αὐλή est locus apertus, sub dio, tectum apertum superne, et στέγη tectum opertum, Wyttenbach. in Selectt. histt. pag. 355 ab Herodoto scriptum fuisse censet: αὐλαὶ τε καὶ στέγαι, ita ut *aulae* fuerint duodecim, totidemque tecta aedificia sive στέγαι; partes vero αὐλῆς esse vult παστάδας et ἐλιγμούς, partes στέγης esse οἰκήματα et διεξόδους. Vulgatae lectioni (quam sine libris mutare vix licebit) ita dudum patrocinator erat Gronovius, ut intelligeret *aulas porticibus circumdadas* seu *aulas* non superne opertas, sed a latere porti-

cibus ac parietibus cinctas et quasi tectas. Quae placuerunt Schweighaensero, qui id ipsum disertius infra ab Herodoto declarari putat verbis: αὐλὴ ἐκάστη περίστυλος; nam στέγας esse porticus sive forniceas, quos Strabo vocet κρηπίδας. At fornicibus sive arcubus affabre factis Aegyptios usos fuisse negat Zoega de obell. pag. 407 lubricumque esse iudicat cum Plinio solo stare, qui labyrinthum fornicibus tectum esse scribat H. N. XXXVI, 13. Ad Gronovii interpretationem accedere videtur Larcherus haec scribens: „αὐλαὶ κατάστεγοι ne sont pas des cours couvertes, mais des cours fermées par des murs. Ces cours étoient ornées, chacune d'un péristyle, d'une colonnade de marbre blanc, αὐλὴ δὲ ἐκάστη περίστυλος λίθου λευκοῦ ἀρτισμένον τὰ μάλιστα.“ Addamus denique hisce ea, quae scribit Letronne (Annall. d. voyag. VI. p. 140 seqq.), ubi vulgatam lectionem αὐλαὶ κατάστεγοι minime mutandam ita exponit: „*aulae couvertes d'un toit*, non pas des cours découvertes, mais des édifices complets en eux-mêmes, entourés intérieurement de colonnes et couvertes d'un toit, comme le reste du labyrinthe.“ Equidem αὐλὰς καταστέγουσ, quibus bene monente Doederlino (Homer. Glossar. II. pag. 350) opponuntur αὐλαὶ ὑπαίθριοι (*subdiales*), vix aliud quid significare posse credam atque spatia ampliora superne tecta, in introitu labyrinthi ab utraque parte posita, sex a septentrione, sex a meridie, eaque contigua: *bedeckte s. bedachte Hofräume*. De voce *κατάστεγος* conf. Thesaur. L. Gr. IV. pag. 1244 ed. Dindorf.

βορέην, ἔξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες· τοίχος δὲ ἔξωθεν ὁ αὐτός σφεας περιέργει. οἰκήματα δ' ἔνεστι διπλᾶ, τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. τὰ μὲν νυν

ἀντίπλοιο ἀλλήλησι] Explicat Le-tronne l. l.: *ayant leurs portes opposées les unes aux autres*. Neque vero aulas ita exstructas fuisse censet (p. 144), ut quadratum integrum illae retulerint; sed una linea — ἐφ' ἑνα σίχον omnes aedificatas esse cum Strabo tradat, hoc ita esse intelligendum, ut aulae sex priores septentrionem versus spectarint, reliquae sex illis adhaerentes et contiguae meridiem versus; unde totius aedificii exstiterit forma parallelogramma.

ἔξ μὲν πρὸς βορέην, ἔξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι] Libri scripti plures et probati βορέω, ut I, 84 coll. III, 102. Sed cum mox, cap. 149, πρὸς βορέην τε καὶ νότον inveniat, coll. II, 101 et 121 init., aliorum librorum lectionem βορέην (cf. Bredov. p. 219 seq.) cum recentt. edd. recepi. Ipsas aulas duodecim, quae ad duodecim regulos, qui labyrinthum exstruxisse feruntur, commode referri poterunt, ad astronomicas rationes relatas vult Gatterer. in Comm. societ. Gotting. vol. IX. pag. 60 seq. probante Heeren. Ideen II, 2. pag. 158 not. Indicari enim tesseraria ratione solis meatum per duodecim signa Zodiaci totumque aedificium astronomiae in usum exstructum fuisse videri. Add. Seyffarth in Jahrb. f. Philol. X. p. 211 et Beiträge etc. II. pag. 91.

τοίχος δὲ ἔξωθεν ὁ αὐτός σφεας περιέργει] i. e. unus murus hasce aulas omnes extrinsecus includit. Huius vero muri totum labyrinthi ambitum cingentis reliquias quasdam se reperisse testantur docti Galli; quamquam caetera fere omnia ruinis et arena oppleta sunt. Vide Descript. de l'Eg. l. l., Mannert. l. l. pag. 443.

οἰκήματα δ' ἔνεστι διπλᾶ] οἰκήματα vulgo interpretantur *conclavia*,

ut I, 9. 10. II, 100 etc. „Editores operis: Descript. de l'Eg. vol. II. p. 151 seq. οἰκήματα h. l. pro *cameris* (*chambres*) accipiunt, a quibus distinguunt οἶκους (*des salles spacieuses*).“ Cr. Sed οἶκους, quos in labyrinthi descriptione vocat Strabo, non alios esse atque οἰκήματα apud Herodotum monet Le-tronne l. l. p. 147, qui idem p. 143 vocem ἔνεστι h. l. minime ad duodecim aulas, sed ad labyrinthum universum spectare censet, ita ut duodecim aulae in medio aedificio sint collocandae, cinctae circumcirca his mille quingentis conclaviis, per quae ad ipsas aulas fuerit introitus. At mihi per aulas in utraque totius aedificii fronte positae introitus in cellas, quae medium inter utramque aularum seriem locum obtinuerint, factus fuisse videtur; eoque etiam refero verba in seqq. αὖτε γὰρ ἔξοδοι διὰ τῶν στεγῶν καὶ οἱ ἐλγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων κ. τ. λ.

τρισχίλια] *Tria millia* conclavia spectare videntur ad animae meatum sive reditum ex humano corpore in regiones coelestes; qui reditus *trium millium* annorum spatio absolvitur: Conf. II, 123 ibiq. nott., Creuz. Symbol. II. p. 113 ed. tert. et Gatterer l. l. pag. 62. Dunckero (Gesch. d. Alterth. I. p. 20) conclavium numerum cum totius aedificii spatio convenire posse negat nimiumque videri addit. — In verbis πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα vix quisquam haerebit, nec opus est scribere πεντακόσια καὶ χίλια vel πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκατέρων ἑόντων, ut Schweighauserus proposuerat. Mox revocavi ὠρέομεν, ut II, 106, ubi vid. nott., pro ὀρέομεν, quod ferri nequit; sed reliqui θεησάμενοι, cuius loco recentt. edd. θεησάμενοι; vid. nott. ad I, 8.

μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοί τε ὠρέομεν διεξιόντες, καὶ αὐτοὶ θεησάμενοι λέγομεν· τὰ δὲ αὐτῶν ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα. οἱ γὰρ ἐπεστεῶτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθελον, φάμενοι θήκας αὐτόθι εἶναι τῶν τε ἀρχὴν τὸν λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλέων καὶ τῶν ἱρῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων

φάμενοι θήκας αὐτόθι εἶναι κ. τ. λ.] *θήκας conditoria* dicit, *sepulcra*. Vid. II, 67. Labyrinthum rebus sepeliendis destinatum fuisse indeque monumentis Aegyptiorum sepulcralibus accensendum esse plures retulerunt, quamquam nostra aetate alii aliter statuerunt. Vid. modo Beck. Weltgesch. pag. 722, Letronne l. l. pag. 154. Templum et curiam fuisse putat Zoega de obelisco. pag. 417. not. 9, commotus potissimum Strabonis verbis XVII. p. 811 s. p. 1105. 1135 et Plinii H. N. XXXVI, 13, illud vero adiciens, quicumque labyrinthi conditor fuerit, eum sepulcrum habuisse videri sub pyramide, quae aedificio erat adiecta (vid. p. 417. not. 10 l. l.). Mannerto (Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. pag. 440) palatium haud vulgare fuisse videtur, „ein Prachtgebäude von ganz eigner Art,“ quod tamen reges minime habitarent, cum haudquam aptum fuerit ad habitandum. Gatterer l. l. pag. 60 seq. inde profectus, quod labyrinthus, qualis exstructus esse narratur, neque templum neque regia neque sepulcrum regium esse potuerit, opus hoc splendidissimum aedificatum esse statuit: „primo, ut repraesentaret cum coeli universi tum imprimis etiam solis, lunae, caeterorumque planetarum ordinem ac motum: deinde, ut perspicendis computandisque tam solis quam lunae eclipsibus inserviret; denique ac imprimis quidem eo consilio, ut astrologi Aegyptii ex constellationibus, in quas hominis cuiuscunque hora natalis incidebat, qualis huius vel illius hominis non vita tantum, sed mors etiam ac post mortem sors futura esset, praedicere possent.“ Galli docti (vid. l. l. pag. 40) haud qui-

dem negant et reges et crocodilos sacros in labyrintho sepeliri potuisse adeoque nonnullos revera sepultos videri; minime tamen eum in usum unice exstructum videri, cum potius temporum decursu ad varias res eius usus revocari potuerit. Quae cum ita sint, probabile videtur viris iisdem, labyrinthum fuisse locum, in quo Aegyptii et convenerint et deliberaverint, communem illum quidem omnibus nomis, qui singuli suos hic invenerint deos bestiasque sacras; ut labyrinthus quasi pantheon fuerit Aegyptium. Nec aliter ferme Bunsen l. l. II. p. 322. Baur (Tübing. Zeitschr. f. Theolog. 1832. I. p. 54) toto labyrinthi aedificio ter mille cellis instructo Aegyptios declarare voluisse existimat migrationes cursusque mortalium in hac vita admodum fluctuante totque ambages exhibente. Graecorum labyrinthos, qui ad Aegyptii labyrinthi exemplar confecti dicuntur, ad sepulcrorum monumenta refert O. Mueller. Archaeolog. §. 50, 2. Equidem nolim quidquam decernere, quamquam sacris potius rebus (quas cum ipsa astronomia apud Aegyptios arcte coniunctas fuisse nemo nescit) quam publicis et civilibus negotiis peragendis tanta labyrinthi moles exstructa fuisse videtur.

τῶν τε ἀρχὴν — οἰκοδομησάμενων] ἀρχὴν valet *ab initio*, indeque *omnino*, *prorsus*, ut IV, 159 οσοὶ ἀρχὴν ἐς τὴν ἀποικίαν ἀπεστάλησαν; plura vid. ad I, 9 et I, 86 nott. Hinc Bunsen. l. l. pag. 307 reddit: „*originally s. urprünglich*.“

καὶ τῶν ἱρῶν κροκοδείλων] Conf. II, 69 ibique nott. Ad ἀκοῇ conf. II, 123.

ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀνθρωπητῶν ἔργων, αὐτοὶ ὠρέομεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ τῶν στεγέων καὶ οἱ ἐλιγμοὶ διὰ τῶν ἀντέων ἰόντες ποικιλώτατοι, θῶμα μυρίον παρείχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς τὰ οἰκήματα διεξιούσι, καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς παστάδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων, καὶ ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὁροφὴ δὲ πάντων τούτων λιθίνη, κατάπερ οἱ τοῖχοι, οἱ δὲ τοῖχοι τύπων ἐγγεγλυμμένων πλέοι, αὐλὴ δὲ ἐκάστη περιστυλος, λίθου λευκοῦ

αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ τῶν στεγέων, καὶ οἱ ἐλιγμοὶ κ. τ. λ.] Scribit Wytttenbach. Selectt. hist. p. 356: „Partes αὐλῆς sunt παστάδες et ἐλιγμοί: partes στέγης sunt οἰκήματα et διεξοδοι. *Aulae* erant duodecim, totidemque *tecta aedificia* στέγαι: ex *aula* per ἐλιγμούς *volumina viarum*, per *anfractus* et *curvus vias* [passages tortueux vertit Larcher. Apud Strabonem extat: *σκολιαὶ ὁδοί*] accedebatur ad παστάδας, i. e. *atria* στέγης, deinceps in οἰκήματα, *conclavia*, per quae erant *vine rectae*, certe *exitus non voluminum instar*, διεξοδοι.“ De *aulis* supra diximus; τὰς στέγας, per quas fuerunt exitus, equidem non alias fuisse credam atque τὰ οἰκήματα, quae paulo antea dixit, cellas singulas, quae h. l. opponuntur *aulis*. Sic infra II, 175 promiscue adhibitum videmus a Nostro οἶκον atque στέγην ad eandem rem declarandam, multisque aliis locis vocem στέγης, qua tectum proprie significatur, de quovis aedificio s. conclavi tecto adhiberi satis constat: vid. Thes. L. Gr. VII. p. 686 ibique Dindorf. — παστάδας et h. l. et II, 169 de *atrio* intellexerim; nos: *Vorhalle*. Conf. laudata a Creuzer. in Symbol. II. p. 8 nott. ed. tert. Larcherus hanc vocem interpretatur: „l'espace, ou plutôt les deux tiers de l'espace qui est entre les antes,“ prout legitur apud Vitruv. de architect. VI, 10, de quo loco conferas Schneider. in epimetr. ad Xenoph. Memorabb. p. 285 seqq., qui porticum ante aedes intelligere videtur. Apud Herodotum II, 169 fin. quoque sunt, qui de *conclavi* s. *thalamo* (*chambre*.

ut reddidit Larcherus) accipiant. Conf. caeterum Sturz. de dialect. Alexandr. pag. 108 seq. Praeterea Cr. conferri vult: „Boettiger: Archaeolog. d. Maler. I. p. 102 et eiusdem Archaeolog. Museum I. pag. 102 atque Isisvesper. p. 119, Heyne in Commentt. societ. Gotting. t. XV. pag. 279.“ — Letronne l. l. pag. 138 στέγην atque οἶκον (une *chambre*, une *pièce*) haud differre ait, nec παστάδας alias esse atque κρυπτάς apud Strabonem. Cum vero et στέγαι et παστάδες extra *aulas* fuerint, praepositionem διὰ in verbis διὰ τῶν αὐτέων idem exponit: *propter, praeter*. In quo me quidem haud assentientem habet vir doctissimus. Caeterum Pomponius Mela, qui sua plerumque Herodoto debet, de his ita scribit I, 9: (labyrinthus habet) „*intus paene innumerabiles vias, multis ambagibus huc et illuc remeantibus, sed continuo anfractu et saepe revocatis porticibus ancipites: quibus subinde alium super alios orbem agentibus et subinde tantum redeunte flexu, quantum processerat, magno et explicabili tamen errore perplexus est.*“ — παρείχοντο e Sancerft. cod. recepi pro vulg. παρέχοντο; conf. Bredov. p. 304.

ὁροφὴ — λιθίνη] Wytttenbach. l. l.: „Hoc referendum ad proximum οἰκημάτων, *conclavium*; haec enim, ut latera cincta habent parietibus, τοίχοις, ita superne tecta et operta sunt ὁροφῇ, *lacunari*.“ — Ad verba: τύπων ἐγγεγλυμμένων πλέοι conf. II, 136.

αὐλὴ δὲ ἐκάστη περιστυλος] Vid. supra nott. ad voces αὐλαὶ κατὰ στεγοί. Et monet de voce περι-

ἀρμολογούμενον τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης τελευτῶντος τοῦ λα-177
βυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρακοντόργυιος, ἐν τῇ ζῶα με-
γάλα ἐγγέγλυται· ὁδὸς δ' ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

149 Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἐόντος τοιούτου, θῶνυμα ἔτι μέζον
παρέχεται ἡ Μοίριος καλεομένη λίμνη, παρ' ἣν ὁ λαβύρινθος

στυλος Gail. in Mém. de l'Institut. VIII. pag. 162 seq., quam, ubi ἀνλή vel adiecta est, vel intelligitur, interpretatur: „cour, dans l'étendue de laquelle il y a des colonnes.“ Intelligenda igitur erit aula peristylia circumdata sive porticu.

τῆς δὲ γωνίης — πυραμὶς τεσσαρακοντόργυιος] *Hand sine causa verba τῆς γωνίης Schweighauseri suspicionem movere videntur. Tu conf. I, 51. Atque auctor est Strabo (XVII. p. 811 C s. 1165 C), in extremitate labyrinthi (ἐπὶ τέλει τῆς οἰκοδομίας ταύτης) pyramidem esse positam quadrangulam, cuius latus quodque quadringentorum ferme sit pedum cuiusque par altitudo. Ubi ab Herodoto dissentit, qui ducentos quadraginta pedes illi tribuit pyramidi, quam eandem videri scribit Zoega de obelisc. p. 390. not. 24, quae a Plinio H. N. XXXVI, 12 commemoretur in nomo Arsinoite. Etiamnum servata exstat haec pyramis, lateribus constructa sole coctis (cf. II, 136), superioribus partibus nunc valde laesa et lapidibus, quibus olim extrinsecus tecta fuit, privata; vix unius Anglici miliarii et quod excurrit spatio remota est a vico Howara nec procul distat a canali illo sive fluvio, cui nunc nomen *Bahr bela ma*, septentrionale labyrinthi latus tangens; de qua post Gallos viros doctos (l. I. pag. 25) et Ritter. Erdkunde I. p. 797 seq. accuratius nunc disputavit Bunsen. l. I. p. 325 seq. coll. p. 303 ed. Germ., ubi mensuras, quas sumsit Perring, indicavit. Quo auctore altitudo perpendicularis est centum sex pedum Anglicae., basis cuiusque lateris ducentorum septuaginta pedum: quod utrumque ab Herodoti mensura, sive altitudinem sive longitudinem voce τεσσαρακον-*

τόργυιος (i. e. 240 pedd.) designare voluerit, valde recedere nemo non videt, ut adeo confusionem hic factam videri statuat Iacobs. de Herodot. mensur. p. 32. Equidem accuratiora de his exspecto. Id unum adiciam, quod asserit Lepsius (Briefe etc. p. 77), nondum quidem pyramidis ipsius introitum esse detectum, sed in cella ante pyramidem posita se eius regis, qui labyrinthum extruxerit, nomen (*Amenem-hu*) exaratum invenisse, ut idem adeo rex pyramidem hanc extruxisse putandus sit. Sed de hac re vid. quae in Excursu diximus.

ζῶα μεγάλα] ζῶα quae dicantur, vid. nott. ad II, 4.

CAP. CXLIX.

παρέχεται ἡ Μοίριος καλεομένη λίμνη] Aliis scriptoribus est *Μοιρίδος λίμνη*, *Moeridis* (prisci illius regis, qui lacum effecerit) *lacus*. Inter veteres praecipue consulendi sunt Strabo XVII. p. 809 s. 1163 seq. Diodorus I, 52 coll. Pompon. Mel. I, 9. Plin. II. N. V, 9; nostra aetate omnium accuratissime de lacu disputavit Iomard. in: „Mém. sur le lac de Moeris comparé au lac de Fayoum“ Descript. de l'Égypt. Antiqq. livr. I. p. 79 seqq. coll. livr. III. (t. II.) chap. XVII. sect. III. p. II. §. I. pag. 27 seq. Add. Mannert. Geogr. der Gr. u. Roem. X, 1. p. 422 seq. et praecipue Ritter. Erdkunde I. pag. 803 seqq. Ac praeter hos consuli quoque poterunt Pococke (Descript. of the East. etc. I. p. 64), Browne (Nouveau voyage dans la haute et basse Egypt. I. p. 251), Rennel (Geogr. System of Herodot. p. 504), alii, quibus Moeridis lacum in ea omnino regione, de qua Herodotus loquitur, quaerentibus sponte se obtulit is

οὗτος οἰκοδόμηται, τῆς τὸ περίμετρον τῆς περιόδου εἰς στά-

lacus, qui adhuc vocatur *Birket el Keroun*, in remotissima huius totius pagi parte situs septentrionem versus ab urbe Medinat el Fayoum (Crocodilopoli) proficiscentibus, in ipso Libyae deserto: qui quamquam natura quidem factus videtur, tamen (ut viri docti illi existimant) arte humana accedente postea eum in ambitum crevit, quem Herodotus alique scriptores ei assignant, nunc vero speciem valde mutatam ambitumque deminutum praebet. Qui enim olim ambitum quadraginta milliariorum Gallicorum (*lieues*) habuisse videtur, ita ut lacum Lemanum fere aequaret, is viginti quinque miliaria Gallica vix ambitu nunc aequare dicitur, quamquam in ipsis terris adiacentibus, quae nunc incultae sunt, et meridiem et septentrionem versus a lacu adhuc comparent vestigia, quae hanc terram aquis olim obiectam fuisse ostendunt. Conf. Iomard. l. I. pag. 84 seq. Cum enim olim maior aquarum vis e Nilo per canalem in lacum esset deducta (quo ipso spectarunt Aegyptii, ut et alias regiones nimia aquarum copia laborantes liberarent, et alias aquarum inopia laborantes fertiliores redderent; cf. Ritter. l. I. p. 807), ut campos adiacentes inundaret aquarum copia, nunc multo minor aquarum vis per Iosephi, qui dicitur, canalem ex Nilo intrare dicitur, unde accedente quoque continua exhalatione lacum magis magisque diminui credibile fiat. Documento est ipsa lacus aqua salsa, quae antiquitus nulla in eo fuisse videtur, cum multos crocodilos illo aleret, quos in aqua salsa omnino non invenias. Confer Mannertum l. I. pag. 428 seq. Sed piscibus abundare lacum dixit L. de Laborde in *Revue française* 1829. Ianv. pag. 67. Haec igitur si valent, in locum lacus, qui a Moeride rege factus eius quoque nomen antiquitus obtinuit, nunc cessit lacus, cui nomen *Birket el Keroun* s. *Quorn*, idque ita probatum

verumque habuit Letronne (*Fragments d'Heron* etc. p. 168), ut omni dubio exemtum pronuntiaret. At vero ipsa Herodoti verba accuratius insipientibus disertis verbis testantis, Moeridis lacum prope Crocodilopolin (Medinat el Fayoum) iuxtaque ipsum labyrinthum fuisse, qui sane longissimo terrarum spatio abest a lacu Birket el Quorn, simulque cogitantibus hunc lacum, quod nunc satis constat, natura editum esse, non arte factum, longaeque inferiorem esse Nili alveo, dubium esse vix poterit, hoc certe loco Herodoteo, Moeridis lacum si quaeramus, de lacu Birket el Quorn cogitari profecto non posse. Itaque Mich. Russell (*View of ancient and modern Egypt*. p. 102) Moeridis lacu vult comprehendi ea omnia Aegyptiorum veterum s. Moeridis regis opera, quibus Nilum canalibus ductis coniungere cum lacu Birket el Quorn simulque fertilem reddere totum illum terrae tractum studuerint. Neque aliter Wilkinson. (*Egypt. and Thebes* p. 355. *Manners*. etc. I. p. 92 seqq. III. p. 65 sec. ser. II. p. 157) canalem ductum a Nilo in pagum, qui nunc Fayoum dicitur, indeque ad lacum (Birket el Quorn) ipsam continuatum, ab Herodoto cum ipso lacu confundi Moeridisque lacum vocari statuit: provocatque vir doctus ad Plinium *Hist. Nat.* XXXVI, 12, 76, quo teste „fuit lacus Moeridis, hoc est fossa grandis.“ Quamquam difficile utique est credere, canalem simplicem, Moeridis opus, appellari Moeridis lacum arte factum ab Herodoto, qui ipse hanc regionem invisit suisque certe oculis conspexit lacum, qui labyrinthum, quem intravit (II, 149), attingebat. Itaque hoc loco non canalem tantum, verum maius quoddam opus, quod lacus speciem praeberit et a rege, qui perfecerat, nomen acceperit Moeridis, olim exstitisse credamus, factum illud quidem ad aquarum e Nilo huc ductarum abundantiam in se recipiendam eam-

διοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχοίνων ἐξήκοντα ἑόντων· ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θάλασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορρην τε καὶ νότον, ἐοῦσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑωντῆς, πεντηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποιήτος ἐστὶ καὶ ὄρυ-

que inde variorum canalium ope per omnes huius tractus partes dimittendam aquarum expertes. Ac talem ntique lacum prope Fayoum, ut nunc dicitur, et prope labyrinthi rudera invenit ac descripsit Linant de Bellefonds (Mémoire sur le lac Moeris présenté et lu etc. Alexandrie 1843.), exsiccatum nunc quidem, cum aggeribus, quibus inclusus fuit quosque adhuc cognoscere licet admodum productos, perruptis aqua deflueret. Ad hunc igitur lacum arte factum ea, quae de Moeridis lacu perscripsit Noster, referre malim cum aliis viris doctis, qui accurate in haec inquisiverunt; vid. Lepsius Allgem. Zeit. 1843. Beil. 11. Aug. p. 1745, Briefe etc. p. 74, Chronolog. d. Aegypt. I. p. 262, Bunsen: Egypt's Place in Universal History etc. II. p. 328 seqq., Raoul Rochette in Journal d. Sav. 1848. p. 122. Et confer sis quoque virum doctum, qui iter ducis de Montpensier per Aegyptum factum enarravit in Nouvell. Annall. d. Voyag. 1845. Vol. CVIII. p. 80 seq. et Wheeler: Geography of Herod. p. 427 seqq. Caeterum hunc Moeridis lacum arte factum cum altero lacu naturali (Birket el Quorn) canali olim iunctum fuisse ita credibile est, ut ad ambitum utriusque lacus, una cum canali, spectare credam stadiorum ter mille sexcentorum numerum Herodoto a sacerdotibus sive interpretibus traditum.

τῆς τὸ περίμετρον τῆς περιόδου εἶσι καὶ τ. λ.] De plurali εἶσι conf. II, 16. 124. Ad argumentum conf. not. ad II, 6. De ipso lacus ambitu veterum testimonia exhibet Wesseling. ad Diodor. I, 51. Monet vero Mannert. l. l. p. 426 seqq., si schoenos intellexeris triginta stadiorum, exsistere summam quadraginta quinque milliariorum geographicorum, quae a Plinii sen-

tentia non valde recedat ambitum lacus scribentis ducentorum quinquaginta milliariorum Romanorum, quae ipsa quinquaginta milliariorum geographica efficiant. Sed ante Mannertum Iomardus l. l. p. 85 contenderat, ab Herodoto, cuius mensuras reliqui scriptores maximam partem secuti sint, utrumque schoenorum genus confusum videri, cum, si minores schoenos intellexeris, summa proveniat stadiorum 1800; qui verus videatur fuisse lacus ambitus. Ac tale quid etiam statuit Letronne l. l. pag. 168, frustra laborans in his mensuris explicandis, quas ad lacum Birket el Quorn, qualis nunc est, revocare studet. — In seqq. βορρην (pro vulg. βορην) scripsi, ut II, 101. 148.

κέεται — καὶ νότον] i. e. lacus a parte boreali et australi oblongus est. Ita recte Schweigh. Sed Mannert. l. l. pag. 425 ita exponit: „In die Länge gestreckt, liegt der See an seiner Nord- und Südseite!“ Disquirat haec Iomard. l. l. pag. 87. In lacum Birket el Quorn, qualis nunc est, haec minime quadrare vix negari poterit; sed veterem lacus situm et magnitudinem respicienti haec non a vero abhorreere notat L. de Laborde l. l. pag. 66.

τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑωντῆς] Conf. II, 124. Hanc vero quinquaginta ulnarum altitudinem repeti vult Mannert. l. l. p. 427 e pyramidibus, quae, ut incolae crediderint et Herodoto dixerint, quinquaginta ulnas ex aquis eminuerint, totidemque infra aquas pertinerint. Herodoteas mensuras aequare ferme 92½ metra (mètres) s. 285 pedes Galliae mensurae, ait Iomardus l. l. pag. 97 coll. p. 99, ubi eorum meminit, qui hanc profunditatem lacus talem revera fuisse negarunt.

ὅτι δὲ χειροποιήτος ἐστὶ — αὐτῇ δηλοῖ] Haec ipsa cum de lacu Birket el Quorn, quem Moeridis la-

κτῇ, αὐτῇ δηλοῦ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾶσι δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πεντήκοντα ὀργυιάς ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον τοσοῦτο· καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεστι κολοσσὸς λίθινος, κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰσι ἑκατὸν ὀργυιέων, αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαὶ δίκαιαι εἰσι στάδιον ἑξάπλεθρον, ἑξαπέδον μὲν τῆς ὀρ-

cum esse putabant, dici non posse bene intelligerent, Herodoti sententiam arctioribus finibus circumscribendam esse voluerunt, quippe quae ad eam tantum lacus partem spectaret, quae arte humana fuerit effecta ad lacus ambitum augendum. Ac Rittero de ea parte cogitandum videbatur (l. l. p. 800), qua orientem versus hic lacus cum Nili aquis in pagum Fayoum deductis fuerit coniunctus, sive de canali, qui dicitur *Bahr beta ma*. Tu cf. etiam Mannert. l. l. p. 423, Iomard. l. l. pag. 97 seqq. Atque coniuncta cum his Russellii, Wilkinsoni, aliorum sententia, de qua modo diximus, itemque ducis de Ragusa (Marmont), qui in haec eadem inquirens (Voyage etc. IV. p. 19 seqq. ed. Bruxell.) ita pronuntiat (p. 22): „Moeris n'a point creusé un lac, mais ouvert un chemin, par lequel les eaux sont venues remplir le bassin, qu'avait disposé la nature. Elles s'élevèrent bientôt à une grande hauteur, et formèrent une mer intérieure qu'alimentait chaque année le fleuve, alors plus riche en eaux qu'aujourd'hui; mais elles laissèrent un vaste espace qui arrosé toujours avec facilité, devint le point le plus fertile de l'Egypte.“

ἐστᾶσι δύο πυραμίδες] Qui has pyramides in lacu Birket el Quorn quaesiverunt, nil mirum, nil eos invenisse. Inde harum pyramidum nullum nunc vestigium superesse testatur Iomard. l. l. pag. 98, ubi vid. Accedit recentissimi peregrinatoris testimonium, qui in insula El Horn, quae medio in lacu nunc conspicitur, frustra pyramidum vestigia se quaesivisse testatur. Vid. L. de Laborde l. l. p. 69. Sed Liliant, quem Moeridis lacum rectius nunc constituisse supra diximus, ad

has pyramides refert reliquias quasdam molis lapideae, quae non longe ab urbe Fayoum in ea planitie, quam olim huius lacus aquis tectam fuisse vult, ad vicum Biahmu cernuntur sitae; vid. Lepsius: Briefe etc. p. 82, Bunsen. l. l. p. 352. Cum vero hae reliquiae aliam prorsus structuram, quam quae pyramidum est, praebeant neque etiam in medio lacu (ἐν μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα), sed extra lacum in eius ora constitutae fuerint, negavit Lepsius (Chronolog. d. Aegypt. I. p. 262), illas ad pyramidum opus referri posse, quas ipsas prorsus e solo nunc quindecim pedibus aucto evanuisse nil mirum videri posse addit iis, qui tot alia monumenta per Aegyptum prorsus sublata fuisse cognoverint. Colossos lapideos utriusque pyramidis idem vir doctus ad regem et reginam, Amenemem I, dynastiae auctorem, refert.

αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαὶ δίκαιαι εἰσι στάδιον ἑξάπλεθρον] Interpretatur Schweigh. (in Lexic. Herod.): *centum iustae orgyiae sunt stadium sex iugeris constans; s. centum orgyiae aequant* (exacte efficiunt) *stadium sex iugera continens*. Atque haud scio an huc spectet grammatici veteris glossa, qua δίκαιον μέτρον apud Herodotum sit idem atque τὸ ἴσον. Conf. Bekker. Anecd. Gr. I. pag. 90. Iomardus (Descr. de l'Eg. Ant. I, 3 livr. pag. 670 not.) de usu vocis δίκαιος in hisce ita statuit: „en Egypte il paroît qu'on appelloit *juste* le stade, qui résultoit de la mesure du degré dans ce pays.“ Letronne (Fragments d'Heron etc. pag. 194 seqq.) δικάϊας ὀργυιάς dici vult *legales*, quae in seqq. explicantur, eoque discernantur ab alio orgyiarum genere eoque brevior; neque enim hic de

γυιῆς μετρεομένης καὶ τετραπήχεος, τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαίστων ἐόντων, τοῦ δὲ πήχεος ἑξαπαλαίστου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ λίμνῃ αὐτιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἄνδρος γὰρ δὴ δεινῶς ἔστι ταύτη· ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσθῆται, καὶ ἔξ μὲν μῆνας ἔσω ῥέει ἐς τὴν λίμνην, ἔξ δὲ μῆνας ἔξω ἐς τὸν Νεῖλον αὐτῆς. καὶ ἐπεὰν μὲν ἐκρέῃ ἔξω, ἥ δὲ τότε τοὺς ἔξ μῆνας ἐς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει ἐπ' ἡμέρην ἐκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν λχθύνων· ἐπεὰν δὲ ἐσίῃ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτήν, εἰκοσι

Graecis sed de Aegyptiis mensuris agi existimat. Quod mihi quidem haud persuasit, qui cum Boeckhio (Metrolog. Untersuch. p. 211 seq.) hic de communibus mensuris ad Aegyptiam mensuram orgyiarum explicandam adiectis agi indeque etiam alia stadia nisi vulgaria sexcentorum pedum hic intelligi non posse credam. Conf. etiam M. Leake in Journal of the geographical society. Vol. IX. p. 1 seqq. 8 seq. et: Dermen Attica's p. 31 seq. ed. Westermann. Herodoteo loco iure quoque utitur Wurm. de pond. Graec. et Romm. pag. 91. Hinc enim patet, stadium constare sex plethris, quae centum orgyias et sexcentos pedes aequant; nam plethrum centum constat pedibus, orgyia sex pedibus sive quatuor cubitis; cubitus, qui unum pedem alteriusque dimidium continet, sex comprehendit palaestras, quarum quatuor unum pedem constituunt. Conf. etiam Herod. II, 168 et Dahlmann. in Herod. pag. 93—95, qui hoc bene monere videtur, Herodotum non aliis alio loco uti mensuris, sed semper iisdem. Add. Iomard. Descript. de l'Ég. Ant. I, 3 livr. pag. 613 seqq. coll. 683 seq. 634 seqq. Itaque non erat, cur nostro in loco haereret Zoega de obelisc. p. 148. not. 12. — ἑξαπέδον recte plerique libri iique meliores pro vulg. ἑξαπόδον; vid. Bredov. p. 161.

αὐτιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι] i. e. indidum natus, ex ipsa terra quasi ortus. Conf. Herod. IV, 180. coll. 48. Cum Bekk. et recentt. edd. scripsi αὐτιγ. pro αὐθιγ., cf. Bredov. p. 91. Haec et quae continuo adiiciuntur de regionis siccitate, veris-

sima inveniri testatur Iomard. l. l. pag. 90.

κατὰ διώρυχα ἐσθῆται] κατὰ διώρυχα est: per canalem, ut I, 30 περιήγον κατὰ τοὺς θησαυρούς. Hic canalis e Nilo deductus erat in lacum per fauces loci *El Lahoun*, uti nunc vocant, ubi adhuc invenitur canalis *Bahr Iouseph*, minor ille quidem et recentiori aetate confectus. Vid. Iomard. l. l. p. 80 seq. 100 seq. et Ritter. l. l. I. pag. 807, qui hoc praeterea addit: per hunc canalem, quo aqua ex Nilo in Moeridis lacum deducebatur, minime relapsam fuisse abundantem aquam ex lacu in Nilum; hoc factum videri alia via ad orientalem lacus partem, ubi nunc regio exsiccata, nomine *Bahr-Bela-mâ*, i. e. *mare sine aqua*, eoque Strabonis narrationem referendam esse, qui duo ostia commemoret, alterum, quo in lacum intret Nili aqua; alterum, quo e lacu abeat. Vid. ibid. p. 799 seq. 860 coll. Manuert. p. 413 et Wilkinson. Topograph. of Theb. p. 355, Voyage du duc de Raguse IV. p. 22. — In seqq. ad verba ἥ δὲ τότε κ. τ. λ. conf. de vocula δὲ in apodosi posita III, 133. IV, 72 ibique nott. De Bahr-Bela-mâ conf. supra not. ad II, 10.

ἐς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει κ. τ. λ.] τὸ βασιλῆϊον de regis aerario recte accepit Valckenar. laudans Diodor. II, 40. 41. XI, 67. XX, 4 etc. Idem Diodorus I, 52 cum scribat hoc vectigal reginae datum fuisse ad ornatum (πρὸς μῆτρα καὶ τὸν ἄλλον καλλωπισμὸν — confer not. ad Herod. II, 98), malim equidem hic cogitare de uxore Persici

μνείας. Ἐλεγον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὥς ἐς τὴν Σύρτιν τὴν ἐς 150
 Λιβύην ἐκδιδόει ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ πρὸς
 ἐσπέρην ἐς τὴν μεσόγαίαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ Μέμφιος.
 Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὤρεον τὸν χοῦν οὐδαμοῦ
 ἔοντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰρόμην τοὺς ἀγχιστα οἰκέον-
 τας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ χοῦς ὁ ἐξορυχθεῖς. οἱ δὲ ἔφρασαν
 μοι, ἵνα ἐξεφορήθῃ, καὶ εὐπετέως ἐπειθον· ἦδεα γὰρ λόγῳ
 καὶ ἐν Νίνῳ τῇ Ἀσσυρίῳ πόλει γενόμενον ἔτερον τοιοῦτο. τὰ

satrapae, qui et ipse rex diceba-
 tur. Vid. not. ad II, 98. Quare
 de fisco Persarum hic cogitandum
 erit, neque de Pharaonum regali,
 quemadmodum accepisse locum vi-
 deo Heeren. Ideen II, 2. pag. 345.
 Ipsa vero pecuniae summa (quam
 veram fuisse statuit Mannert. l. l.
 p. 427) si ad nostros numos revo-
 catur, existit summa thalerorum
 quadringentorum octoginta duorum,
 additis aliquot grossis, modo Atti-
 cum intelligas talentum, quod sexa-
 ginta minis constat. Conf. Wurm.
 l. l. pag. 207. Iomardus l. l. p. 92
 hinc annum redditum e piscium ca-
 ptura constituit talentorum ducento-
 rum quadraginta sive 1,800,000
 francs. Quod vero docti Galli con-
 tendunt, nullos pisces, qui olim
 tam frequentes fuerint, adhuc, in
 lacu Birket el Quorn versari, ob
 salsam opinor lacus aquam et Nili
 vivam aquam non amplius in la-
 cum immissam, ita ut pisces in
 Nilo retineantur, in eo egregie lapsi
 sunt, monente recentioris aetatis pe-
 regrinatore, qui ipse pisces gusta-
 vit in lacu captos pluresque pesca-
 torum familias ex piscium captura
 alimentum sibi quaerere refert. Vo-
 ctigal annuum, quod nunc inde sol-
 vitur fisco, tredecim est marsupio-
 rum, quorum quodque continet 164
 francs monetae Gallicae. Vid. L.
 de Laborde l. l. pag. 67.

CAP. CL.

καὶ ὥς ἐς τὴν Σύρτιν τὴν ἐς Λι-
 βύην κ. τ. λ.] Optimi codd. ἐς Λι-
 βύην, cuius loco e libris quibus-
 dam Schweigh. et Gaisford. edi-
 derunt ἐν Λιβύῃ, quod correctoris

manum nobis prodere videbatur.
 Conf. Kuehner Gr. Gr. §. 623, 6.
 Mox scripsi ὄρος pro vulg. ὄρος;
 cf. ad II, 6 nott. — Ad usum verbi
 ἐκδιδόμαι conf. I, 6. IV, 85 ibique
 nott. Ipsam Herodoti narrationem
 de aqua lacus sub terra effluente
 ad fabulas revocatam vult Mannert.
 l. l. pag. 427. Quo cautius Minu-
 toli (Reise nach d. Tempel des Jupp.
 Amm. pag. 191) de artis quodam
 opere rarius adhibito (*Schlus-
 senwerk*), quo aqua in Nili alveum Li-
 bycum s. Bahr-Bela-ma (vid. not.
 ad II, 10. 149) deducta fuerit, co-
 gitari posse iudicat. Verba sequen-
 tia: τετραμμένη τὸ πρὸς ἐσπέρην
 ἐς τὴν μεσόγαίαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ
 ὑπὲρ Μέμφιος accurate convenire
 in locum, qui nunc dicitur *Tamyeh*,
 scribit Iomardus l. l. pag. 87. Quod
 si verum est, aquas per eosdem ca-
 nales, quibus in lacum immitteren-
 tur, refluxisse statuendum erit. Qua-
 re L. de Laborde l. l. pag. 66 in
 Herodoti loco eam convallem indi-
 cari existimat, quae a septentrione
 lacus sita canalibus per ipsam du-
 cti vestigia adhuc praebeat et bre-
 viori atque faciliiori via aquas in
 planitiem Memphiticam ducere po-
 tuerit.

οὐκ ὤρεον τὸν χοῦν] ὤρεον hic,
 quantum scio, omnes libri. Conf.
 II, 106. Eodem autem argumento
 de immensa terrae effossae copia,
 quae quoniam eiici potuerit, intel-
 ligi nequeat, recentiores quoque usi
 sunt, quo lacum humana arte sola
 effici potuisse negarent. Vid. Rit-
 ter. l. l. pag. 800.

ἵνα ἐξεφορήθῃ] Haud aliter ἵνα
 I, 179, ubi vid. nott.

γὰρ Σαρδαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλέως χρόματα. ἔόντα μεγάλα, καὶ φτιασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγείασι. ἐπενόησαν ἱππῶντες ἐκφορῆσαι. ἐξ δὲ ὅτ' τῶν σφετέρων οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κῆρυκες, ὑπὸ γῆν σταθμεύοντες ἐς τὰ βασιλῆα οἰκία ὤρεσσαν. τὸν δὲ χεῖν τὸν ἐκφορέμενον ἐξ τοῦ ὀρίγματος, ὅπως γένοιτο νύξ. ἐς τὸν Τίγριν ποταμὸν. παραφύοντα τὴν Νίνον. ἐξεφόρεον· ἐς ὃ κατεργάσαντο, ὅτι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἔτερον ἤκουσα καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὄρυγμα γενέσθαι. πλὴν οὐ νυκτὸς ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον· ὀρίσσοντας γὰρ τὸν χεῖν τοὺς Αἰγυπτίους ἐς τὸν Νεῖλον φορεῖν. ὁ δὲ ὑπολαμβάνων ἐμελλε διαχεῖν. ἡ μὲν γὰρ λίμη αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

- 151 Τῶν δὲ δωδέκα βασιλέων δικαιοσύνη, χρεωμένων, ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ ἑστιάτῃ τῆς ὀρθῆς μελλόντων κατασπείδειν. ὁ ἀρχιεὺς ἐξένεικέ σφι φιάλῃς χρυσείας, τῇσί περ ἑώθεισαν σπένδειν. ἀμαρτιῶν τοῦ ἀρι-

τὰ γὰρ Σαρδαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλέως] Scripsi Σαρδαναπάλλου cum probatis libris. Vid. ad Ctesiae fragm. pag. 430. Est vero haec una regis celeberrimi mentio in Herodoti Musis, qui fortasse in Assyriacis libris (I. 106 ibiq. not.) copiosius de eo relaturus erat, quae eadem est suspicio Naekii ad Choerili fragm. pag. 210, ubi (inde a pag. 196 seqq.) copiose de Sardanapalo eiusque tumulo et inscriptione agit. Atque videtur fama de huius regis opibus satis celebrata per antiquitatem fuisse indeque ad Herodoti aures quoque pervenisse (cf. C. O. Mueller: Kleine deutsche Schrift. II. p. 111), nisi malis statuere, Herodotum ea, quae h. l. enarrat, accepisse, cum in Babylonis urbe ac Mesopotamia versaretur. Nomen Assyrii regis literis cuneatis scriptum, quale inter veteris Nini reliquias inventum est, sonare dicitur *Assar-dana-pallu*; vid. Oppert in: Zeitschrift d. deutsch. morgenl. Gesellsch. VIII, 3. pag. 590. — In seqq. cum Gaisf. scripsi βασιλέως pro βασιλῆος et 151 βασιλέων pro βασιλῆων, βασιλέες pro βασιλῆες et βασιλέα pro βασιλέα. — ὠρυσσον (pro vulg. ὀρυ-

σον) cum Bredov. pag. 307 et recentt. edd. scripsi.

σταθμεύοντες] i. e. *metiendo et coniectando dirigentes viam*, ut interpretatur Schweigh., quocum scripsi σταθμεύοντες pro vulgata σταθεώμενοι, quae ex Aldina fluxit. (Conf. etiam Bredov. pag. 381. — In seqq. ad τοιοῦτον ἔτερον conf. I, 120 ibique nott.)

ἐς τὸν Τίγριν — τὴν Νίνον] De argumento loci conf. not. ad I, 193. — In fine cap. verba: ὁ δὲ ὑπολαμβάνων ἐμελλε διαχεῖν (i. e. *hic vero Nilus terram exceptam iam diffusurus erat*) a proxime antecedentibus seiuncta, structura consulto mutata, haudquaquam ad ea pertinent, quae ab Aegyptiis accepit Noster indeque retulit, sed indicium scriptoris haec Aegyptiorum verbis addentis vel interponentis declarant.

CAP. CLI.

ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν] De locutione ἀνὰ χρόνον confer I. 173. Ad argumentum conf. Diodor. I, 66, qui post quindecim annorum commune imperium hoc accidisce refert. Add. etiam Athen. VI, 19. pag. 231.

θμοῦ, ἔνδεκα, δυνάδεκα εὐσι. ἐνθαῦτα ὥς οὐκ εἶχε φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστὲως αὐτῶν Ψαμμήτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, εὐσαν χαλκήν, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἐφόρεόν τε βασιλέες, καὶ ἐτύργανον τότε ἔχοντες. Ψαμμήτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολερῷ νόφ χρεώμενος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν φρενὶ λαβόντες τό τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμήτιχου καὶ τὸ χρηστήριον, ὃ τι ἐκέχρηστό σφι, τὸν χαλκήν σπείσαντα αὐτῶν φιάλη, τοῦτον βασιλέα ἔσεσθαι μοῦνον Αἰγύπτου, ἀναμνησθέντες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμμήτιχον, ὥς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιῆς προνοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξέ σφι διῶξαι, φιλώσαντας τὰ πλείστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν ἑλέων ὁρμεώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ. Τὸν δὲ Ψαμμήτιχον 152

ὁ ἔσχατος ἐστὲως αὐτῶν Ψαμμήτιχος] αὐτῶν cum Gaisford. dedi pro vulg. αὐτέων atque Ψαμμήτιχος pro Ψαμμίτιχος, de quo vid. I, 105 et II, 2. Psammitichi nomen notis hieroglyphicis conscriptum in monumentis Aegyptiis nunc detexerunt viri docti. Confer M. Fritsch. l. l. pag. 54. 69 et vid. nott. ad II, 2. In seqq. verbis περιελόμενος τὴν κυνέην, εὐσαν χαλκήν (i. e. galea, quae aenea erat, detracta) Noster consulto addidisse videtur εὐσαν χαλκήν, quod κυνέη talem proprie declarat galeam, quae ex pelle est confecta, ut VII, 77, ubi vid. nott., et II, 162. Aegyptiorum vero galeae plerumque ex aere factae non erant, ut satis monstrant, quae ex ipsis Aegyptiorum monumentis exhibuit, additis talium galearum imaginibus, Wilkinson. Manners etc. I. pag. 330 seq. coll. 366. Ad usum verbi περιαιρεῖσθαι conf. nott. ad III, 41. τό τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμήτιχου] De usu praepositionis ἐκ conf. II, 148, et de ipso oraculo, quod Noster tangit, II, 147.

ὃ τι ἐκέχρηστό σφι] Vulgo ἐκέχρητο, quod abieciimus; cf. II, 147. De ὃ τι conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 781 not. 5, qui vim pronominis sic reddi vult: „cuius modo iis [ipsis] datum erat.“ Plura de huius pronominis usu apud Herodotum, nec

hoc loco praetermisso, dabit Struve Quaest. de dialect. Herodot. Spec. (I.) pag. 463 seqq. Post ποιήσαντα quod Bekker. excidisse suspicabatur τὰ ἐποίησα, merito reiecit Bredov. pag. 30.

ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξέ σφι διῶξαι] τὰ ἔλεα quae sint, vidimus ad II, 92. 140. Admonet quoque paludum, ad quas Psammitichum relegarint, Ritter: Erdkunde I. pag. 822.

φιλώσαντας τὰ πλείστα] φιλοῦν, nudare, i. e. potentia exuere, minuire, illustrat Wesseling. Xenoph. Cyropaed. IV, 5, 19 et Dion. Cass. XL, 62. Add. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Choeph. 683. De structura accusativi (φιλώσαντας) praecedente dativo (σφι) conf. I, 13. 19 ibique nott. — In seqq. reliqui ὁρμεώμενον, quod optimi ferebant libri scripti, ut supra χρεωμένων et χρεώμενος, utrumque e Bredovii canone (pag. 387 seq.) corrigendum in ὁρμεόμενον et χρεόμενος, χρεωμένων. — Ad ἐπιμίσγεσθαι conf. I, 185 ibiq. nott.

CAP. CLII.

Τὸν δὲ Ψαμμήτιχον κ. τ. λ.] De temporum ratione conf. not. ad II, 147; de ipso huius capitis argumento conf. Diodor. I, 66. Beck: Allgem. Weltgesch. I. pag. 722 seq.

τοῦτον, πρότερον φεύγοντα τὸν Αἰθίοπα Σαβακὼν, ὃς οἱ τὸν πατέρα Νεκὼν ἀπέκτεινε, τοῦτον φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπηλλάχθη ἐκ τῆς ὀψιος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων οὔτοι, οἱ ἐκ νομοῦ τοῦ Σαίτεω εἰσι. μετὰ δὲ βασιλεύοντα τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων καταλαμβάνει μιν διὰ τὴν κυνέην φεύγειν ἐς τὰ ἔλλα. Ἐπιστάμενος ὧν, ὡς περιυβρισμένος εἶη πρὸς αὐτῶν, ἐπενόεε τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν πόλιν ἐς τὸ χρηστήριον τῆς Αἰγυπτῶς, ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοισι ἐστι μαντήτιον ἀψευδέστατον, ἦλθε χρησμὸς, ὡς τίσις ἦξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκῶν ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ τῷ μὲν δὴ ἀπιστίη μεγάλη ὑπεκέρχτο, χαλκείους οἱ ἄνδρας ἦξιν ἐπικούρους. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, ἀναγκαίη κατέλαβε Ἰωνάς τε καὶ Κᾶρας ἄνδρας, κατὰ λήτην ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι ἐς Αἴγυπτον· ἐκβάντας δὲ

ὡς ἀπηλλάχθη ἐκ τῆς ὀψιος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ] Vid. II, 139 fin. et 140 init. Pro vulg. ἀπαλλάχθη rescripsi ἀπηλλάχθη, ut II, 144, ubi vid. nott. Ad locutionem ἐκ τῆς ὀψιος conf. II, 129. Mox retinui cum Gaisford. et Dindorf. articulum τοῦ, a Florentino aliisque codd. allatum in verbis οἱ ἐκ νομοῦ τοῦ Σαίτεω εἰσι. Pro Σαίτεω tres codd. Σαίτειον afferunt.

τὸ δεύτερον — φεύγειν ἐς τὰ ἔλλα] τὸ δεύτερον ad secundam pertinet fugam, qua rex pressus a collegis regibus salutis suae consuluit. Nam primitus fugerat, quo Sabaconem, regem Aethiopum, qui ipsius patrem necaverat, evitaret. — Ad structuram et significationem verbi καταλαμβάνει conf. II, 66 ibique allata. Haud aliter Noster VI, 103 τὸν Κίλωνα κατέλαβε φεγγεῖν, aut IV, 105 σφέας κατέλαβε ἐκλιπεῖν τὴν χώραν ὑπὸ τῶν ὀφίων, ubi ὑπὸ eodem modo positum invenimus, quo h. l. πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων, quod cum φεγγεῖν innegandum esse nemo non videt; declarare enim Noster vult, iterum accidisse, ut ab undecim his regibus coactus (pulsus, in exilium missus) fugeret in paludes.

ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοισι ἐστι μαντήτιον ἀψευδέστατον] Conf. II, 83 et 155. Ad hanc Herodoti narra-

tionem haud scio an pertineat Polytaenus VII, 3, qui Tementi, Aegyptiorum regi, oraculum de regno consulenti ab Ammone responsum esse scribit: φυλάξασθαι τοὺς ἀπικρούνας: deinde eundem a Psammiticho Carum opera esse sublatum. Verba ὡς τίσις ἦξει leguntur eodem modo apud Herod. I, 13. Ad proxime seqq. τῷ μὲν δὴ ἀπιστίη μεγάλη ὑπεκέρχτο (i. e. huic magna sane incredulitas offusa erat. s. minime sibi persuadere fidemque adhibere dictis poterat) conf. Apollon. Rhod. III, 705: ὑπεξέρχτ' ἀντίτα δάκρυ.

κατὰ λήτην ἐκπλώσαντας] i. e. praedandi causa profectos. Haud aliter κατὰ I, 91: ἀποπλέειν κατὰ βίον καὶ γῆς ζήτησιν coll. VII, 136. Ad ἀπενειχθῆναι conf. II, 114. 121. §. 6. Apse autem ex Strabone (XIV. pag. 978 A. s. 962 D.) monet Wesselingius, Cares olim latrocinium exercuisse passimque etiam mercede conductos militasse. Ac spectant huc quoque ea inventa, de quibus Herodotus I, 171 tradit. Cares in Aegypto habitantes Noster quoque memorat II, 61 coll. 154. Denique huc referendus est Stephani Byzantini locus s. v. Καρικόν· τόπος Ἰδαιζων ἐν Μίμφιδι, ἔνθα Κᾶρες οἰκήσαντες, ἐπιγαμίας πρὸς Μίμφιδας ποιησάμενοι, Καρομεμφίται ἐκλή-

ἐς γῆν καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ ἀγγέλλει τῶν τις Αἰγυπτίων ἐς τὰ ἔλεα ἀπικόμενος τῷ Ψαμμητίγῳ (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἄνδρας ὀπλισθέντας), ὡς χάλκεοι ἄνδρες ἀπικόμενοι ἀπὸ θαλάσσης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. ὁ δὲ μαθὼν τὸ χρηστήριον ἐπιτελούμενον, φίλα τε τοῖσι Ἰωσι καὶ Καρσί ποιεῖται, καὶ

θησαν. A Caribus, quibus usus Psammitichus regnum obtinuit, nomen Καρομεφίται parti cuidam Memphidis inditum esse scribit quoque Polyaeus VII, 3.

ἐκβάντας δὲ ἐς γῆν καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ κ. τ. λ.] Hi accusativi pendent a verbo ἀγγέλλει, cum ita Noster orationem exordia-tur, ac si post dicere voluisset λεηλατεῖν. A qua tamen accusativi cum infinitivo structura in aliam deinceps transit structuram verbi finiti cum particula ὡς (ὡς χάλκεοι ἄνδρες — λεηλατεῦσι) ob verba credo plura interposita. Tu vid. de istiusmodi structuris Matth. Gr. Gr. pag. 1290 et conf. quae in Creuzeri Melett. dixi III. pag. 12 seq. Quod vero aere (χαλκῷ = Kupfer) armatos (i. e. thorace aeneo adeoque etiam clypeo tali obtectos) dicit Iones atque Cares, hoc rudes indicat gentes minusque cultas, cum ferri usus in armis aliisque rebus necessariis ad aetatem iam cultiorem referendus sit. Supra I, 215 Massagetarum Noster refert aere atque auro solo uti, et simili modo veteres Germaniae nationes aeneis armis usas esse accepimus. Plura Link: Urwelt etc. pag. 263. Aegyptios, cum aere armatos viros mirarentur, cultiores iam fuisse ferreaque arma in usu habuisse idem inde colligit vir doctus. — Caeterum χαλκίους ἄνδρας ex Herodoto affert Eustath. pag. 1031, 16 sive pag. 1037, 31 itemque Libanius T. II. pag. 120, notante Wesselingio.

φίλα — ποιεῖται] i. e. *benigne excipit, grata facit*, ut V, 37. Kayser ad Philostrate. de gymnast. pag. 94. 188 reddi vult: *foedus icit* (cum Ionibus et Caribus). Sed obstant ipsa sequentia verba: καὶ σφεας, μὲγάλα ὑπισχνόμενος πείθει κ. τ. λ. — Paulo aliter haec enarrat Dio-

dorus I, 66, in summa quamvis consentiens cum Herodoto, quem secutus Larcherus Psammitichum ponit ad regnum evectum ann. 650 a. Chr. n., aut, si Diodorum sequi malis, a. 689 (t. VII. p. 107. 113 coll. pag. 74). Alias aliorum sententias suppedabit Beck: Anleit. z. Weltgeschichte I. pag. 723. Quod vero peregrinos milites mercenarios Psammitichus conduxit, quorum ope regnum et acquireret et acquisitum teneret, hoc in rebus Aegyptiis multum utique valuisse videtur, cum, qui Psammitichum secuti sunt reges, peregrinos milites et ipsi retinuerint. Reliqui enim Aegyptii (ii praesertim, qui ad militum tribum, „Kriegerkaste“, pertinebant) hoc aegre tulisse videntur, ut hanc ob causam multi seditione mota in Aethiopiam discederent; qua de re vid. Herod. II, 30 coll. Heeren. Ideen. II, 2. pag. 300 seq. Ipsa sedes regia nunc Sai erat; nam huius urbis incolae Psammitichum praecipue adiuvisse videntur, nec procul inde Graecorum mercenariorum fuere castra ad urbem Bubastin, donec ab Amasi Memphin transponerentur (II, 154). — Cr. ad argumentum Herodotei loci conferri vult Leake: Les principaux monumens Egyptt. du musée britannique (Lond. 1827) pag. 25 et 26, ubi inscriptio Graeca in Aegypto inventa explicatur Herodoti narratione, quam verissimam ducit Leake. Haec inscriptio antiquissimis Graecorum literis exarata invenitur in crure colossi prope veterem urbem Psampolim s., ut nunc vocant, Ipsambul. s. Abusambul in ipsa Nubia; post Anglos doctos Vorke et Leake edita et illustrata est a Franzio in: Corp. Inscriptt. Graecc. Vol. III. nr. 5126. pag. 507 seq. et a Lud. Rossio in:

γὰρ Σαρδαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλέος χρήματα, ἔόντα μεγάλη, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι, ἐπενόησαν 178 κλώπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλώπες, ὑπὸ γῆν σταθμεόμενοι ἐς τὰ βασιλῆα οἰκία ὤρυσσον. τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφορεόμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νύξ, ἐς τὸν Τίγριν ποταμὸν, παραβέροντα τὴν Νίνον, ἐξεφόρεον· ἐς δὲ κατεργάσαντο, ὅτι ἐβούλονται. τοιοῦτον ἔτερον ἤκουσα καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὕρρυμα γενέσθαι, πλὴν οὐ νυκτὸς ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιεύμενον· ὀρύσσοντας γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους ἐς τὸν Νεῖλον φορέειν, ὃ δὲ ὑπολαμβάνων ἐμελλε διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμνη αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

- 151 Τῶν δὲ δυνάδεκα βασιλέων δικαιοσύνη χρεωμένων, ἀνὰ χρόνον ὥς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ ὑστάτῃ τῆς ὀρθῆς μελλόντων κατασπείσειν, ὃ ἀρχιχερὺς ἐξένεικέ σφι φιάλας χρυσέας, τῇσί περ ἐώθεισαν σπένδειν, ἀμαρτῶν τοῦ ἀρι-

τὰ γὰρ Σαρδαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλέος] Scripsi Σαρδαναπάλλον cum probatis libris. Vid. ad Ctesiae fragmm. pag. 430. Est vero haec una regis celeberrimi mentio in Herodoti Musis, qui fortasse in Assyriacis libris (I. 106 ibiq. not.) copiosius de eo relaturus erat, quae eadem est suspicio Naekii ad Choerili fragmm. pag. 210, ubi (inde a pag. 196 seqq.) copiose de Sardanapalo eiusque tumulo et inscriptione agit. Atque videtur fama de huius regis opibus satis celebrata per antiquitatem fuisse indeque ad Herodoti aures quoque pervenisse (cf. C. O. Mueller: Kleine deutsche Schrift. II. p. 111), nisi malis statuere, Herodotum ea, quae h. l. enarrat, accepisse, cum in Babylonis urbe ac Mesopotamia versaretur. Nomen Assyrii regis literis cuneatis scriptum, quale inter veteris Nini reliquias inventum est, sonare dicitur *Assar-dana pallu*; vid. Oppert in: Zeitschrift d. deutsch. morgenl. Gesellsch. VIII, 3. pag. 506. — In seqq. cum Gaisf. scripsi βασιλέος pro βασιλῆος et 151 βασιλέων pro βασιλῆων, βασιλέες pro βασιλῆες et βασιλέα pro βασιλῆα. — ὤρυσσον (pro vulg. ὄρυσ-

σον) cum Bredov. pag. 307 et recentt. edd. scripsi.

σταθμεόμενοι] i. e. *metiendo et coniectando dirigentes viam*, ut interpretatur Schweigh., quocum scripsi σταθμεόμενοι pro vulgata σταθμεώμενοι, quae ex Aldina fluxit. Conf. etiam Bredov. pag. 381. — In seqq. ad τοιοῦτον ἔτερον conf. I, 120 ibique nott.

ἐς τὸν Τίγριν — τὴν Νίνον] De argumento loci conf. not. ad I, 193. — In fine cap. verba: ὃ δὲ ὑπολαμβάνων ἐμελλε διαχέειν (i. e. *hic vero Nilus terram exceptam iam diffusurus erat*) a proxime antecedentibus seiuncta, structura consulto mutata, haudquaquam ad ea pertinent, quae ab Aegyptiis accepit Noster indeque retulit, sed indicium scriptoris haec Aegyptiorum verbis addentis vel interponentis declarent.

CAP. CLI.

ἀνὰ χρόνον ὥς ἔθυσαν] De locutione ἀνὰ χρόνον confer I. 173. Ad argumentum conf. Diodor. I, 66, qui post quindecim annorum commune imperium hoc accidissee refert. Add. etiam Athen. VI, 19. pag. 231.

θμοῦ, ἔνδεκα, δυνάδεκα ἐοῦσι. ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστὲως αὐτῶν Ψαμμήτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, ἐοῦσαν χαλκήν, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἐφόρεον τε βασιλέες, καὶ ἐτύγγανόν τότε ἔχοντες. Ψαμμήτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολεφῶ νόφω χρεώμενος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν φρενὶ λαβόντες τό τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμήτιχου καὶ τὸ χρηστήριον, ὃ τι ἐκέχρηστο σφι, τὸν χαλκήν σπείσαντα αὐτῶν φιάλῃ, τοῦτον βασιλέα ἔσεσθαι μοῦνον Αἰγύπτου, ἀναμνησθέντες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμμήτιχον, ὡς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἔξ οὐδεμιῆς προνοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξέ σφι διῶξαι, φιλώσαντας τὰ πλείστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν ἐλέων ὁρμεώμενον μὴ ἐπιμίσεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ. Τὸν δὲ Ψαμμήτιχον 152

ὁ ἔσχατος ἐστὲως αὐτῶν Ψαμμήτιχος] αὐτῶν cum Gaisford. dedi pro vulg. αὐτέων atque Ψαμμήτιχος pro Ψαμμίτιχος, de quo vid. I, 105 et II, 2. Psammitichi nomen notis hieroglyphicis conscriptum in monumentis Aegyptiis nunc detexerunt viri docti. Confer M. Fritsch. l. l. pag. 54. 69 et vid. nott. ad II, 2. In seqq. verbis περιελόμενος τὴν κυνέην, ἐοῦσαν χαλκήν (i. e. galea, quae aenea erat, detracta) Noster consulto addidisse videtur ἐοῦσαν χαλκήν, quod κυνέη talem proprie declarat galeam, quae ex pelle est confecta, ut VII, 77, ubi vid. nott., et II, 162. Aegyptiorum vero galeae plerumque ex aere factae non erant, ut satis monstrant, quae ex ipsis Aegyptiorum monumentis exhibuit, additis talium galearum imaginibus, Wilkinson. Manners etc. I. pag. 330 seq. coll. 366. Ad usum verbi περιαιρεῖσθαι conf. nott. ad III, 41. τό τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμήτιχου] De usu praepositionis ἐκ conf. II, 148, et de ipso oraculo, quod Noster tangit, II, 147.

ὃ τι ἐκέχρηστο σφι] Vulgo ἐκέχρητο, quod abieciimus; cf. II, 147. De ὃ τι conf. Kuehner. Gr. Gr. §. 781 not. 5, qui vim pronominis sic reddi vult: „cuius modo iis [ipsis] datum erat.“ Plura de huius pronominis usu apud Herodotum, nec

hoc loco praetermisso, dabit Struve Quaest. de dialect. Herodot. Spec. (I.) pag. 463 seqq. Post ποιήσαντα quod Bekker. excidisse suspicabatur τὰ ἐποίησα, merito reiecit Bredov. pag. 30.

ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξέ σφι διῶξαι] τὰ ἔλεα quae sint, vidimus ad II, 92. 140. Admonet quoque paludum, ad quas Psammitichum relegarint, Ritter: Erdkunde I. pag. 822.

φιλώσαντας τὰ πλείστα] φιλοῦν, nudare, i. e. potentia exuere, minuere, illustrat Wesseling. Xenoph. Cyropaed. IV, 5, 19 et Dion. Cass. XL, 62. Add. Blomfield. in Glossar. ad Aeschyl. Choeph. 683. De structura accusativi (φιλώσαντας) praecedente dativo (σφι) conf. I, 13. 19 ibique nott. — In seqq. reliqui ὁρμεώμενον, quod optimi ferebant libri scripti, ut supra χρεώμενων et χρεώμενος, utrumque e Bredovii canone (pag. 387 seq.) corrigendum in ὁρμεόμενον et χρεόμενος, χρεομένων. — Ad ἐπιμίσεσθαι conf. I, 185 ibiq. nott.

CAP. CLII.

Τὸν δὲ Ψαμμήτιχον κ. τ. λ.] De temporum ratione conf. not. ad II, 147; de ipso huius capitis argumento conf. Diodor. I, 66. Beck: Allgem. Weltgesch. I. pag. 722 seq.

τοῦτον, πρότερον φεύγοντα τὸν Αἰθίοπα Σαβακὼν, ὃς οἱ τὸν πατέρα Νεκὼν ἀπέκτεινε, τοῦτον φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπηλλάχθη ἐκ τῆς ὄψιος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων οὔτοι, οἱ ἐκ νομοῦ τοῦ Σαῖτεώ εἰσι. μετὰ δὲ βασιλεύοντα τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων καταλαμβάνει μιν διὰ τὴν κυνέην φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα. Ἐπιστάμενος ὧν, ὡς περιυβρισμένος εἶη πρὸς αὐτῶν, ἐπενόεε τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν πόλιν ἐς τὸ χρηστήριον τῆς 179 Αἰγυπτῶν, ἐνθα δὴ Αἰγυπτίοισι ἐστὶ μανητῖον ἀψευδέστατον, ἦλθε χρησμὸς, ὡς τίσις ἦξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκίων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπεκένυτο, χαλκίους οἱ ἄνδρας ἦξιν ἐπικούρους. χρόνον δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνάς τε καὶ Κᾶρας ἄνδρας, κατὰ λήϊν ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι ἐς Αἴγυπτον· ἐκβάντας δὲ

ὡς ἀπηλλάχθη ἐκ τῆς ὄψιος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ] Vid. II, 139 fin. et 140 init. Pro vulg. ἀπαλλάχθη rescripsi ἀπηλλάχθη, ut II, 144, ubi vid. nott. Ad locutionem ἐκ τῆς ὄψιος conf. II, 129. Mox retinui cum Gaisford. et Dindorf. articulum τοῦ, a Florentino aliisque codd. allatum in verbis οἱ ἐκ νομοῦ τοῦ Σαῖτεώ εἰσι. Pro Σαῖτεω tres codd. Σαῖτεων afferunt.

τὸ δεύτερον — φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα] τὸ δεύτερον ad secundam pertinet fugam, qua rex pressus a collegis regibus salutis suae consuluit. Nam primitus fugerat, quo Sabaconem, regem Aethiopum, qui ipsius patrem necaverat, evitaret. — Ad structuram et significationem verbi καταλαμβάνει conf. II, 66 ibique allata. Haud aliter Noster VI, 103 τὸν Κίμωνα κατέλαβε φυγεῖν, aut IV, 105 σφίας κατέλαβε ἐκλιπεῖν τὴν χώραν ὑπὸ τῶν ὀφίων, ubi ὑπὸ eodem modo positum invenimus, quo h. l. πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων, quod cum φυγεῖν iungendum esse nemo non videt; declarare enim Noster vult, iterum accidisse, ut ab undecim his regulis coactus (pulsus, in exilium missus) fugeret in paludes.

ἐνθα δὴ Αἰγυπτίοισι ἐστὶ μανητῖον ἀψευδέστατον] Conf. II, 83 et 155. Ad hanc Herodoti narra-

tionem haud scio an pertineat Polyaeus VII, 3, qui Tementi, Aegyptiorum regi, oraculum de regno consulenti ab Ammone responsum esse scribit: φυλάσασθαι τοὺς ἀλεκτρούνας: deinde eundem a Psammiticho Carum opera esse sublatum. Verba ὡς τίσις ἦξει leguntur eodem modo apud Herod. I, 13. Ad proxime seqq. τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπεκένυτο (i. e. huic magna sane incredulitas offusa erat. s. minime sibi persuadere fidemque adhibere dictis poterat) conf. Apollon. Rhod. III, 705: ὑπέβηκεν, ἀντίκα δάκρυ.

κατὰ λήϊν ἐκπλώσαντας] i. e. praedandi causa profectos. Haud aliter κατὰ I, 94: ἀποπλέειν κατὰ βίον καὶ γῆς ζήτησιν coll. VII, 136. Ad ἀπενειχθῆναι conf. II, 114. 121. §. 6. Aptè autem ex Strabone (XIV. pag. 978 A. s. 662 D.) monet Wesselingius, Cares olim latrocinium exercuisse passimque etiam mercede conductos militasse. Ac spectant huc quoque ea inventa, de quibus Herodotus I, 171 tradit. Cares in Aegypto habitantes Noster quoque memorat II, 61 coll. 154. Denique huc referendus est Stephani Byzantini locus s. v. Καρικόν τόπος ἰδιόκων ἐν Μελιτιδί, ἐνθα Κᾶρες οἰκήσαντες, ἐπιγαυίας πρὸς Μεμφίτας ποιησάμενοι, Καρομεμφίται ἐκλή-

ἐς γῆν καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ ἀγγέλλει τῶν τις Αἰγυπτίων ἐς τὰ ἔλεα ἀπικόμενος τῷ Ψαμμητίχῳ (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἄνδρας ὀπλισθέντας), ὡς χάλκεοι ἄνδρες ἀπιγμένοι ἀπὸ θαλάσσης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. ὁ δὲ μαθὼν τὸ χρηστήριον ἐπιτελεύμενον, φίλα τε τοῖσι Ἴωσι καὶ Καρσὶ ποιεῖται, καὶ

θησαν. A Caribus, quibus usus Psammitichus regnum obtinuit, nomen Καρομεφίται parti cuidam Memphidis inditum esse scribit quoque Polyaeus VII, 3.

ἐβάντας δὲ ἐς γῆν καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ κ. τ. λ.] Hi accusativi pendent a verbo ἀγγέλλει, cum ita Noster orationem exordia-tur, ac si post dicere voluisset λεηλατεῖν. A qua tamen accusativi cum infinitivo structura in aliam deinceps transit structuram verbi finiti cum particula ὥς (ὡς χάλκεοι ἄνδρες — λεηλατεῦσι) ob verba credo plura interposita. Tu vid. de istiusmodi structuris Matth. Gr. Gr. pag. 1299 et conf. quae in Creuzeri Melett. dixi III. pag. 12 seq. Quod vero aere (χαλκῷ = Kupfer) armatos (i. e. thorace aeneo adeoque etiam clypeo tali obtectos) dicit Iones atque Cares, hoc rudes indicat gentes minusque cultas, cum ferri usus in armis aliisque rebus necessariis ad aetatem iam cultiorem referendus sit. Supra I, 215 Massagetarum Noster refert aere atque auro solo uti, et simili modo veteres Germaniae nationes aeneis armis utas esse accepimus. Plura Link: Urwelt etc. pag. 263. Aegyptios, cum aere armatos viros mirarentur, cultiores iam fuisse ferreaque arma in usu habuissent idem inde colligit vir doctus. — Caeterum χαλκίους ἄνδρας ex Herodoto affert Eustath. pag. 1031, 16 sive pag. 1037, 31 itemque Libanius T. II. pag. 120, notante Wesselingio.

φίλα — ποιεῖται] i. e. benigne excipit, grata facit, ut V, 37. Kayser ad Philostrate. de gymnast. pag. 94. 188 reddi vult: foedus icit (cum Ionibus et Caribus). Sed obstant ipsa sequentia verba: καὶ σφεας, μεγάλα ὑπισχνόμενος πείθει κ. τ. λ. — Paulo aliter haec enarrat Dio-

dorus I, 66, in summa quamvis consentiens cum Herodoto, quem secutus Larcherus Psammitichum ponit ad regnum evectum ann. 656 a. Chr. n., aut, si Diodorum sequi malis, a. 689 (t. VII. p. 107. 113 coll. pag. 74). Alias aliorum sententias suppedabit Beck: Anleit. z. Weltgeschichte I. pag. 723. Quod vero peregrinos milites mercenarios Psammitichus conduxit, quorum ope regnum et acquireret et acquisitum teneret, hoc in rebus Aegyptiis multum utique valuisse videtur, cum, qui Psammitichum secuti sunt reges, peregrinos milites et ipsi retinuerint. Reliqui enim Aegyptii (ii praesertim, qui ad militum tribum, „Kriegerkaste“, pertinebant) hoc aegre tulisse videntur, ut hanc ob causam multi seditione moti in Aethiopiam discederent; qua de re vid. Herod. II, 30 coll. Heeren. Ideen. II, 2. pag. 300 seq. Ipsa sedes regia nunc Sai erat; nam huius urbis incolae Psammitichum praecipue adiuvisse videntur, nec procul inde Graecorum mercenariorum fuere castra ad urbem Bubastin, donec ab Amasi Memphin transponerentur (II, 154). — Cr. ad argumentum Herodotei loci conferri vult Leake: Les principaux monumens Egyptt. du musée britannique (Lond. 1827) pag. 25 et 26, ubi inscriptio Graeca in Aegypto inventa explicatur Herodoti narratione, quam verissimam ducit Leake. Haec inscriptio antiquissimis Graecorum literis exarata invenitur in crure colossi prope veterem urbem Psampolim s., ut nunc vocant, Ipsambul. s. Abusambul in ipsa Nubia; post Anglos doctos Vorke et Leake edita et illustrata est a Franzio in: Corp. Inscriptt. Graecc. Vol. III. nr. 5126. pag. 507 seq. et a Lud. Rossio in:

σφεας μεγάλα ὑπισχνεύμενος πείθει μετ' ἑωυτοῦ γενέσθαι. ὥς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ' ἑωυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, καταίρει τοὺς βασιλέας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμήτιχος ἐποίησε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον ἄνεμον τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται ἐπεὰν φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε ἐναντίον τῶν προπυλαίων, πᾶσάν τε περίστυλον ἐοῦσαν καὶ τύπων πλήρη· ἀντὶ δὲ κίωνων ὑπεστᾶσι κολοσσοὶ δυνωδεκαπήχεες τῇ αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσ-

Jahrbb. f. Philolog. etc. LXIX. p. 528 seqq., ubi vid. plura. Namque facta est haec inscriptio, quae ad ipsius Psammitichi tempora (663—624 ante Chr. n.) recedit indeque iure inter antiquissima huius generis monumenta refertur, a milite conductitio, qui cum Psammiticho rege ad Syenen usque pervenit seque vocat ἀλλόγλωσσον, plane ut infra cap. 154 Noster de his scribens dicit: οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλλόγλωσσοι κατοικίσθησαν.

καταίρει τοὺς βασιλέας] Unum modo Tementhen, Aegypti regem, a Psammiticho sublatum esse scribit Polyaeus VII, 3. Haud aliter atque Psammitichus (qui undecim regulis collegis divictis unus Aegypti rex factus est) saeculo praelapso medio *Ali-Bey*, undecim principibus (*Bey's* vocantur) interfectis relegatisve Aegypti imperium acquisivisse dicitur, donec a. 1772 pugna victus in Palaestina, quo confugerat, ipse interficeretur.

CAP. CLIII.

ἐποίησε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια κ. τ. λ.] Dissentit Diodorus I, 67, qui *orientale propylaeum* a Psammiticho exstructum refert. Ad reliqua conf. Herod. II, 99 fin. 101 ibique nott. Add. Letronne Mém. de l'Acad. des Inscr. XVII. pag. 22 seq. Pertinuit autem hoc, momente Heerenio (Ideen II, 2. pag. 400), ad regis prudentiam, qui istiusmodi aedificiis sacerdotum animos sibi conciliare studuerit, cum aversi ipsi essent militum animi.

αὐλὴν — πλήρη] αὐλὴ περίστυλος quid sit, monuimus ad II, 148. Ad vocem *τύπων* cf. II, 136, ubi vid. nott., et 148. De hac aula Apidis, in qua hic peregrinis monstratur, loquitur quoque Strabo XVII. pag. 807 additque Apidis templum esse παρακείμενον τῷ Ἡφαιστεῖῳ καὶ αὐτὸ τὸ Ἡφαιστεῖον πολυτελεῶς κατασκευασμένον ναοῦ τε μεγέθει καὶ τοῖς ἄλλοις. Huius vero aulae, qualem re vera fuisse credibile est, imaginem lapide expressam exhibuit Wilkinson in titulo primi voluminis operis: *Manners and Customs* etc., cf. pag. XXVI et p. 151.

ἀντὶ δὲ κίωνων] „Hoc est, uti quidem ex adversa parte venientibus videtur. Neque enim hi colossi reapse sustinent superiora aedificii. Cf. Letronne Mém. sur le tombeau d'Osymand. pag. 5. 6.“ Cr. Narrat vero Diodorus l. l., regem fanum muro circumdedit ac pro pilis colossos duodenum cubitorum substituisse. Strabo de his colossis nihil tradit; quae enim post verba modo laudata sequuntur: *πρόκειται δ' ἐν τῷ δρόμῳ καὶ μονόλιθος κολοσσός*, ea ad ipsam aulam non pertinent. Ipsa colossorum altitudo adscendit ad duodeviginti ferme pedes Rhenanos.

ὁ δὲ Ἄπις κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἔστι Ἐπαφος] Veretur Wesselingius, ut haec Herodoti sint verba, quae hic certe minus necessaria commodam sedem habeant III, 27 et 28. Libri scripti omnes retinent haec verba, quae cur expellantur, non satis idonea causa esse videtur. In argumento loci

σάν ἐστι Ἑπαφος. Τοῖσι δὲ Ἴωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασαμέ- 154
νοισι αὐτῷ ὁ Ψαμμήτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι ἀντίους ὀλ-
λήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντος, τοῖσι οὐνόματα ἐτέθη
Στρατόπεδα. τούτους τε δὴ σφι τοὺς χώρους δίδωσι, καὶ τὰλ-
λα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέδωκε, καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε
αὐτοῖσι Αἰγυπτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεισθαι.
ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν οἱ νῦν ἐρμηνέες ἐν
Αἰγύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἴωνες τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους τοὺς

convenit Aelian. H. A. XI, 10. No-
ster vocat *Eraphum* II, 38 in. et
III, 28; eoque nomine *gigantem*,
*magnitudine corporis alios longe su-
perantem* indicari putat Iablonsk.
Vocc. Aegyptt. pag. 65. Aliis vi-
detur esse *taurus* s. *bos pater*, aut
taurus praecipuus. Vid. Crenzer.
Symbol. II. pag. 207, qui h. l. ad-
dit Payne-Knight on symbolical lan-
guag. §. 28. pag. 20. Ipsum no-
men notis hieroglyphicis designatum
sonat *Hapi*: quod cum Osiridis sit
cognomen s. epitheton, inde ad
bovem ipsi sacrum aequè transfer-
tur; vid. Wilkinson. Manners etc.
sec. ser. I. pag. 350, qui inde du-
bitat, num *Ἐπάφορ* nomen revera
Graecam habeat stirpem. Add.
Roeth: Geschichte d. abendl. Philo-
soph. I. nott. pag. 113. Plura
de Apide dabimus ad Herodot. III,
28 et in Excursu ad III, 28.

CAP. CLIV.

Στρατόπεδα] Conf. II, 112 ibiq.
nott. Diodor. Sicul. I, 67. — In
seqq. verbis *παρέβαλε αὐ-
τοῖσι* κ. τ. λ. *παρέβαλε* valet: *com-
misit*, *tradidit* iis, plane ut apud
Diodor. XII, 14; neque enim signi-
ficare potest: *liberos deposuit* apud
eos, ut propositum video in Thes.
L. Gr. VI. pag. 209 ed. Dindorf.
Ad verbum medium *ἐκδιδάσκεισθαι*
(*unterrichten lassen*) spectant, quae
Matthiae notat Gr. Gr. pag. 925
not. b. Cr. ad haec verba (τὴν Ἑλ-
λάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεισθαι) con-
ferri vult Winckelmann. Opp. I. p.
122 seq. ed. Dresdens. et Wyt-
tenbach. ad Plutarch. Mor. II. 1.

pag. 161 seq. Tu conf. Herod.
VI, 27.

οἱ νῦν ἐρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γε-
γόνασι] Interpretum gens memo-
ratur infra II, 164. Ad ipsam rem
faciunt, quae Heerenius Ideen II,
2. pag. 145 disputavit, bene ad-
monens de odio, quod indigenae
Aegyptii in peregrinos istos conce-
perant, quibus ad regnum obten-
dum usus erat rex, quosque prae-
miis ac beneficiis inde affecerat.
Quare qui Aegyptii pueri illis pe-
regrinis instituendi tradebantur, iis
minime licuit post ad reliquos Ae-
gyptios redire, a quibus exclusi nul-
lam in tribum („Kaste“ vulgo appel-
lant) reciperentur. Unde nihil re-
liqui fuit, nisi ut nova ex illis tri-
bus constitueretur, interpretum, qui
eo tempore, quo Graecis aditus in
Aegyptum permittebatur, necessa-
rii indeque etiam frequentes fuere.
Neque enim incredibile est, pleros-
que interpretes et ipsos mercatores
fuisse et commercium cum pere-
grinis exercuisse. De hoc Psam-
mitichi instituto, quo Graecis Ae-
gyptiorum pueros tradidit Graecam
linguam edocendos, sapientissimo
illo quidem, disputavit quoque Le-
tronne (Revue d. deux. mond. 1845.
T. IX. pag. 525 seq. Mém. de l'Ac-
cad. d. Inscript. XVII. p. 14 seqq.).
Neque enim Psammitichum Grae-
cos retinuisse eam tantum ob cau-
sam, ut regis custodes essent, ve-
rum hoc instituto id quoque spe-
ctasse vult, ut Aegyptiorum com-
mercium cum Graecis omnino au-
geretur indeque maxima commoda
redundarent in Aegyptum eiusque
incolas.

χώρους οἰκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χῶροι πρὸς θαλάσσης, ὀλίγον ἐνερθε Βουβάστιος πόλιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλευμένῳ στόματι τοῦ Νεῖλου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε ἐς Μέμφιν, φυλακὴν ἑωυτοῦ ποιεύμενος πρὸς Αἴγυπτίῳ. Τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοις τὰ περὶ Αἰγυπτίον γινόμενα ἀπὸ Ψαμμητίχου βασιλεὺς ἀρξάμενοι πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλλόγλωσσοι κατοικίσθησαν. ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χώρων, ἐν τούτοις δὴ 180 οἱ τε ὅλκοι τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμητίχος μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἰγυπτίον.

χρόνον ἐπὶ πολλόν] Conf. II, 119. 133.

εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χῶροι πρὸς θαλάσσης κ. τ. λ.] πρὸς θαλάσσης est mare versus, ut II, 148, alibi. Monro ob Kuehner., qui in Gramm. Gr. §. 616 praepositionem πρὸς h. l. explicat: *unmittelbar davor, nahe daran*; in quam sententiam facit Diodorus scribens, illos agros amplios esse sortitos μικρὸν ἐπ' αὐτῷ τοῦ Πηλουσιακοῦ στόματος. Nec aliter Schweighauserus in Lex. Herodot. reddi vult *prope*, ut I, 145: quo certe loco πρὸς Σικυνῶνος valet: *Sicyonem versus*; vid. ibi nott. — De Buhasti vid. not. ad II, 59 et de Nili ostio *Pelusiaco* Excursum ad II, 17.

κατοίκησε ἐς Μέμφιν] Male olim κατοίκησεν, quod minime huc quadrat. Requiritur enim verbum κατοικίζειν, quod de iis dicitur, qui alio in loco sedes habitatum cui concedunt. Conf. modo Thucyd. II, 120 ibique interpret. Xenoph. Anab. V, 6, 15. VI, 2, 7. Bredov. p. 311. Recte Diodorus I, 67: οὗς ἐνθεῦτεν Ἀμασις — ἀνέστησε καὶ κατώκισεν ἐς Μέμφιν. Hinc Polyaeus VII, 3 et Stephan. Byz. s. v. Καρικὸν tradunt, Cares partem quandam Memphis urbis incoluisse indeque Καρομεφίτας appellatos esse. Suspicatur autem Schlichthorst. l. l. pag. 93, comparans Herodot. II, 112, Phoenices Tyriosve, quorum

h. l. mentio fiat, mercenariorum ab Amasi Memphin transpositorum posteris esse habendos. Sed nullus Noster memorat Phoenices Tyriosve mercenarios, qui Iones atque Cares tantum novit, quorum sedes in urbe Memphi vix *Tyriorum Castra* appellari potuerint.

φυλακὴν — πρὸς Αἰγυπτίων] πρὸς Αἰγυπτίων reddunt: *contra Aegyptios*: vid. Fischer. ad Weller. III, b. p. 253. Equidem malim: *a parte Aegyptiorum*, ut scil. *tulus esset ab Aegyptiis* neve quid mali ab iis acciperet. Conf. Matthiae Gr. p. 1179.

ἐπιμισγόμενοι τούτοις] De ἐπιμίσσεσθαι conf. II, 151. In seqq. iungendum: οἱ Ἕλληνες (nos Graeci) — ἐπιστάμεθα. τούτοις ad mercenarios, qui Memphi erant, referendum. Herodoti enim sententia haec est: ex quo hi milites (Cares et Iones) in Aegypto habitare coeperint, Graecos cum his commercium agentes ea, quae in Aegypto gesta sint, a Psammiticho initio facto, omnia, et ea quoque, quae post Psammitichum gesta sint, accurate novisse. Ad proxime seqq. πρῶτοι γὰρ οὗτοι κ. τ. λ. vid. nott. ad II, 152 et conf. Letronne in Mém. de l'Acad. des Inscriptions. T. XVII. p. 8 seqq.

οἱ τε ὅλκοι τῶν νεῶν] ὅλκοι *navalia* sunt, interprete Wesselingio, qui ὀλκούς in re nautica esse docet *rudentes ad naves trahendos* (li-

Τοῦ δὲ χρηστηρίου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνήσθην 155 ἤδη, καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὥς ἀξίου ἐόντος ποιήσομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἐστὶ μὲν Αἰητοῦς ἱρὸν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ Σεβεννυτικὸν καλεόμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέοντι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ, ὅκου τὸ χρηστήριον ἐστὶ, Βουτῶ, ὥς καὶ πρότερον οὐνόμασται μοι. ἱρὸν δὲ ἐστὶ ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος. καὶ ὃ γε νηὸς τῆς Αἰητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρηστήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἑὼν μέγας, καὶ τὰ προπύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιῶν. τὸ δὲ μοι τῶν φανερῶν θᾶνμα μέγιστον παρεχόμενόν φράσω. ἐστὶ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ Αἰητοῦς νηὸς ἐξ ἐνὸς λίθου πεποιημένος ἐς τε ὕψος καὶ ἐς μῆκος, καὶ τοῖχος ἕκαστος τούτοισι ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων

gneos cylindros, quibus naves in terra promoveantur, in mare deducantur atque exinde subducantur); tum vero esse *navalia*, teste Hesych. s. v. coll. schol. Thucyd. III, 25. Inde verbum *νεωλεῖν* (*subducere naves*), cuius admonet Schweigh. ad h. l.

CAP. CLV.

πολλὰ ἐπεμνήσθην ἤδη] Conf. II, 83 coll. II, 18. 55. 152 etc. — De Nili ostio *Sebennytico* vid. Excurs. ad II, 17.

Βουτῶ, ὥς καὶ πρότερον οὐνόμασται μοι] Conf. II, 59. 63. 83. 133. Alia, in quibus potissimum Strabonis loc. XVII. pag. 802 seu 1153 D, citat Schlichthorst. l. l. pag. 67. Sita haec urbs, quae ab alia eiusdem nominis (II, 75) probe est distinguenda, ad occidentalem fluvii Sebennytici ripam prope lacum Buticum, de quo vid. not. ad II, 156. In australi huius lacus parte adhuc dispersa per paludes stagnaque reperiuntur urbis rudera, teste Rittero Erdkunde I. p. 822. Vetus Aegyptium nomen urbis *Plénatô* sive *Plénétô* fuisse contendit Champoll. l'Eg. sous les Phar. II p. 227 seqq.

αὐτὸς τε τυγχάνει ἑὼν μέγας] „De magnitudine templorum Aegyptiorum, scalarum etiam sub dio

ante templa obviarum eiusque magnitudinis causis plura disputat, Herodoti etiam respectu habito, Iomard., ubi de magno templo, quod Apollinopoli magna (Edfon) est, agit in Descript. de l'Eg. Antiqu. tom. I. cap. 5. pag. 13. Est hic locus *universe* tenendus ad intelligendam rationem templorum Aegyptiorum, de qua ibidem disserit Iomard. pag. 14 seqq.“ Cr.

καὶ τὰ προπύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιῶν] προπύλαια quae sint, diximus ad II, 91. — Ulnarum s. ὀργυιῶν mensuram ipse indicavit Noster II, 149.

τὸ δὲ μοι τῶν φανερῶν θᾶνμα μέγιστον] Haud displicere videtur Struv. Spec. quaest. de dial. Herod. I. p. 29 not., quod praeter vett. editiones duo libri praebent scripti: τὸ δὲ μοι τῶν φανερῶν ἡν θᾶνμα μέγ., cum hoc dicendi genus Nostro admodum sit frequens. Vid. ibi allata. Inde Dietsch voculam recepit, uncis inclusam, quos sustulit Dindorf, qui idem ex Mediceo aliisque codd. revocavit θᾶμα pro θᾶνμα, quod Florentinus affert liber, quodque in Herodoti libris unum verum esse recte mihi contendere videtur Bredov. p. 142.

πηχέων τούτων] Ita scripsi Gaisford. et recentt. edd. secutus. Vulgo male: πηχέων τούτων. — Ne ἕκαστον, quod continuo sequitur,

τούτων ἑκαστόν ἐστι. τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος
156 ἐπικέεται λίθος ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. Οὕτω μὲν
νυν ὁ νηὸς τῶν φανερῶν μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱρόν ἐστι θω-
μαστότατον, τῶν δὲ δευτέρων νῆσος ἡ Χέμμις καλευμένη ἐστι

in ἑκαστος mutetur, ut ad τοῖχος spectet, obstant sane libri scripti, ipsaque ratio, quae, cum ἑκαστον non tam ad parietem, quam ad longitudinem et altitudinem (μήκος et ὄψος, quo iam retulit Schweighaeuser.) sive ad dimensionem parietum (τούτων) spectet, latiori igitur sensu adhibeatur, neutro genere ἑκαστον dici iubet; vid. Jacobs. De mensur. Herodot. pag. 22. Atque sic quoque in antecedentibus: καὶ τοῖχος ἑκαστος τούτοις ἴσος, dativus τούτοις ad altitudinis et longitudinis dimensiones pertinet, ut sensus sit: „quisque paries his dimensionibus (altitudinis et longitudinis), par (sibi) est,“ i. e. quisque paries in altitudinem et longitudinem habet quadraginta cubitos, qui aequant ferme sexaginta pedes Rhenanos (58, 93' pedd. Rhenn.).

τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λίθος] De structura monet Matth. Gr. Gr. pag. 791. Dici enim hoc pro: τὸ δὲ καταστέγασμα ἐστὶν ἄλλος λίθος ἐπικέε-
μενος.

ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν] παρωροφίς Polluci I, 81 est τὸ μεταξὺ τοῦ ὀρόφου καὶ τοῦ στέγους. Wesselingius inde exponit prominentiam τοῦ καταστέγματος sive quod παρὰ τὸν ὀρόφον porrigebatur. Quem secutus Schweighaeuserus in Lex. Herod. s. v. reddit oram tecti s. eam tecti partem, quae praeter murum prominet. Letronne (Recherches pour servir à l'histoire de l'Ég. pag. 80) interpretatur: „la corniche, qui dans l'architecture égyptienne, comprend la partie placée au-dessus du tore de l'architrave. C'est ce qu' Hérodote exprime, en parlant du monolithe de Buto, dont la corniche avait quatre coudées de hauteur, et non pas de saillie, comme l'entendent les traducteurs d'Hérodote;

les quatre coudées sont le dixième de la hauteur du monolithe; or la corniche dans les monuments égyptiens est la neuvième ou la dixième partie de la hauteur totale.“ Quam παρωροφίδα, coronidem, h. l. Noster dixit, στεγαστρίδα vocat inscript. Graeca in Corp. Inscr. Gr. T. III. nr. 4712, ubi conf. J. Franz.

CAP. CLVI.

τῶν δὲ δευτέρων] Haec verba, sana modo sint, nil aliud significare possunt nisi: „inter ea, quae circa hoc templum conspiciuntur, secundo loco ponenda est et ipsa admiratione digna insula, quae Chemmis vocatur.“ De forma vocis Χέμμις disputat Lobeck Patholog. Graec. serm. p. 159.

νηὸς ἡ Χέμμις καλευμένη] Chemmis dicitur Hecataeo Milesio, qui similia de hac insula in periagesi sua tradiderat, laudante Stephan. Byzant. s. v. De insulis fluitantibus Aegypti auctor quoque est Theophrastus Hist. Plant. IV, 13; alias aliis in locis commemorant Seneca Quaest. natt. III, 25. Plinius H. N. II, 95. Ac nemo, qui, quae deinceps de hac insula narrantur, perlegerit, non meminit Deli insulae natantis in mare, sed stabilis factae, cum Latona huc confugiens Apollinem cecidisset. Quae ipsa Graecorum commenta ad Aegyptum nos revocant, ut omnis fere de Apolline doctrina. De Delo natante conf. Spanhem. ad Callimach. h. in Del. 36. 273 et C. O. Mueller: Die Dorer I. p. 311, qui fabulae originem ad recentiora tempora revocans incertum et mobilem statum declarari vult, qui ordinem dei praesentia allatum praecesserit. Sed Aegyptiae fabulae haud recordatus est vir doctissimus, ex qua Graeca nobis repetenda videtur vel ob reliquam Aegyptiorum doctrinam

μὲν ἐν λίμνῃ βαθέῃ καὶ πλατέῃ κειμένη παρὰ τὸ ἐν Βουτοὶ ἱρὸν, λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε πλέουσιν οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον, τέθηπα δὲ ἀκούων, εἰ νῆσος ἀληθέως ἐστὶ πλωτή. ἐν δὲ ὧν ταύτῃ νηὸς τε Ἀπόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύονται. ἐμπεφύκασιν δ' ἐν αὐτῇ φοίνικες συχνοί, καὶ ἄλλα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφροα, πολλά. λόγον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι φασὶ εἶναι αὐτὴν πλωτήν, ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, οὐκ εὐόσῃ πρότερον πλωτῇ, Αἰγῶ, ἐοῦσα τῶν ὀκτῶ θεῶν τῶν

de Osiride, Iside, Horo, in Graeciam translata. Vid. Herodot. II, 144 ibiq. not. — In clausula ex Ritteri libro (Erdkunde I. p. 821 seq.) hoc adnotamus, permultas adhuc in illo lacu esse insulas, quae receptaculo sint piscatoribus.

ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθέῃ καὶ πλατέῃ] Est lacus *Bulos* s. *Buticus* lacus, cui nunc nomen *Burlos*, cum mari coniunctus fluvio eo, qui olim erat Nili Sebennyticus. Amplus ille est, ut qui Nili aquarum partem pluresque canales etiamnum recipiat, longitudine duodecim fere horarum, latitudine maxima sex horarum. Plura Ritter. I. I.

λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή] „Haec historiae patris verba poetae verbis adhibuerunt veteres recentioresque critici; nimirum his Odysseae X, 3 de Aeoli insula: πλωτὴ ἐνὶ νήσῳ. Vid. Eustath. ad h. l. p. 377 Basil. Alberti ad Hesych. II. p. 984 et Villoison. ad Apollon. Lex. Hom. pag. 555 ed. Toll.“ Creuzer. in Commentt. Herodd. p. 283 not. 258. Aristarchus illo Homeri loco πλωτὴ exposuerat: κινουμένη, πλέουσα, περιφερομένη; quae posterius grammatici repetierunt.

αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε πλέουσιν κ. τ. λ.] „Hic quoque locus satis docere quemque potest, qui verum videre velit, historiae patrem non usquequaque pendisse ab Aegyptiorum mira tradentium, sacerdotum praecipue, ore, ut qui haud raro sententiam suam ab eorum auctoritate segregare intelligatur.“ Creuzer Fragmm. hist. p. 27 not.

Respici his verbis ab Herodoto Hecataeum Milesium, cuius locum supra attulimus, statuit Klausen. ad Hecataei fragmm. p. 123.

οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον] εἶδον revocavi e Florent. cum recentt. edd. pro ἰδον, quod Gaisford. dederat; cf. Bredov. p. 305. — In seqq. pro ἐμπεφύκασιν bini libri ἐμπεφύκασιν, quod Homericis locatione: περὶ δ' αἰγίφρος πεφύκασιν (conf. Odys. IV, 484. Ili. VII, 128) probare student. Sed vulgata lectio firmatur I, 103. II, 91.

Αἰγῶ, ἐοῦσα τῶν ὀκτῶ θεῶν κ. τ. λ.] Habetur Latona nox principalis, unde quaevis oriuntur, proxime autem coeli lumina, quae sunt Sol atque Luna. Inde convenit cum dea *Athor*, quae et ipsa omnium rerum in se continet semina originesque et primo deorum ordini adscribitur. Vid. nott. ad II, 41, Champollion: Panthéon Egypt. Pl. 23 et 23 A., Lepsius in: Denkschrift. d. Berlin. Akad. 1811. pag. 176, ubi hanc deam, quam Graeci Latonam vocant, formam quandam existimat deae *Athor* fuisse indeque adscriptam primo deorum ordini. Wilkinson (Manners etc. ser. I. pag. 273 coll. 228) se ignorare profitetur, quatenus fuerint attributa, quatenus forma huius Latonae Aegyptiae, quam ad eam deam, quae Athribi colebatur, referret, nisi eadem potius esset atque *Maut* s. *Mut*, quae ad primam deorum classem utique pertineat. Atque hanc ipsam hic intelligi vult Bunsen (Egypt's Place in: Universal History etc. I. p. 379)

πρώτων γενομένων, οίκευσα δὲ ἐν Βουτοὶ πόλι, ἵνα δὴ οἱ τὸ χρηστήριον τοῦτο ἔστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακαταθήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλωτῇ λεγομένη νήσῳ, ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἀρτεμιν Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας, Ἀητοῦν δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σάειραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν Ὡρος, Δημήτηρ δὲ Ἴσις, Ἀρτεμις δὲ Βούρβαστις. ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίωνος ἤρ-

uxorem dei *Chem*, qui ipse voce *Χέμμις* satis, ut putat, declaratur, primitivam omnium rerum matrem s. parentem, indeque primo ordini adscriptam. Atque Roeth (Geschicht. d. abendl. Philosoph. I. nott. p. 133 seqq.), qui et ipse deam Athor noctis esse deam minime negat, aliam tamen noctis deam h. l. intelligi vult, quae et ipsa, aequae atque altera, e primitiva quasi nocte ac spatio, cui nomen vult esse *Pascht*, emanarit atque in ipsis monumentis Aegyptiorum appelletur *Reto* s. *Retho* adeoque magna, ampla omnium deorum imperatrix celebretur in inscriptionibus indeque etiam primo deorum ordini accenseatur ab Herodoto, minus certe accurate, licet una e summis atque antiquissimis diis certe fuerit. Ipsum vero nomen Aegyptium *Reto* in Graecum *Leto* eo facilius transire potuisse Roethius putat, cum literae *r* et *l*, quae simili fere modo pronuntiatæ fuerint, facile confundi potuerint. Quare a Graecis scriptoribus, quorum testimonia attulit, *Ἀητώ* explicatur νῆξ, ut idem addit vir doctus, qui ex hac summa deae vi ac potestate oraculi quoque summam, quam Noster scribit, auctoritatem repetit. Neque huc non spectat, quod apud Stephanum Byzant. s. v. *Βούτος* legitur: *ἐκαλεῖτο δὲ Βουτώ, ἅφ' ἧς καὶ ἡ Ἀητώ Βουτώ*. Utut est, in Aegyptia dea elementa quasi ac semina fabulae Graecorum de Latona latere invenimus, neque hac in re id praetermittendum, quae Graecorum e fabulis Apollinem et Dianam ipsa

peperit Latona dea, eam apud Aegyptios nutricem tantum eorum exhiberi, quos ab Iside matre tuendos acceperat. Quare, teste Hirt.: Ueber die Gegenst. d. Kunst bei d. Aegypt. in Actt. societ. Berolin. 1820. (Berolin. 1822). p. 122 seqq., in anaglyphis Aegyptiis haud raro illam deam conspicimus Apollinis atque Dianae nutricem. Add. Roeth. l. l. pag. 135 et conf. quoque Seyffarth Beiträge z. Kenntniss d. alt. Aegypt. II. pag. 132.

Ἀπόλλωνα — δεξαμένη] *Apollinem* intelligit *Horum*, de quo vid. not. ad II, 114.

ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος] δὴ, quod vulgo abest, cum Gaisf. restituimus. Quae sequuntur, lucem accipiunt ex iis, quae de Osiride — Baccho et Iside — Cerere disputavimus ad II, 42. 50. 137. 144. — Ad verba *Ἀητοῦν δὲ τροφὸν — γενέσθαι* conf. Plutarch. De Is. et Osirid. cap. 38. pag. 366: — *ὁν (sc. Ὡρον) ἐν τοῖς ἔλεσι τοῖς περὶ Βούτον ὑπὸ Ἀητοῦς τροφήναι λέγουσιν* κ. τ. λ. De Diana, quae Bubastis est, conf. nott. ad II, 137.

Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίωνος ἤρπασε] Eadem tradunt Pausanias VIII, 37. §. 3 et 6: quo loco Pausanias Herodotum ante oculos habuit, iudice Klausen. in Theologg. Aeschyll. pag. 94. Macrob. Saturn. I, 18. Nec alio spectant, quae vulgo narrantur de Aeschyllo mysteria prodente et in iudicium inde vocato; de qua re vid. Zell. ad Aristotel. Eth. ad Nicomach. III, 1. §. 17. p. 86, Haupt. in Quaest. Aeschyll. specim. II (Lips. 1829) cap. V. p.

181 πασε, τὸ ἐγὼ φράσω, μῦθος δὲ ποιητέων τῶν προγενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Διήμητρος. τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμήτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ πεντή- 157

97—100., Lobeck in Aglaopham. I. p. 77 seqq., Henr. Wiskemann. in Comment. de ἀσεβείας γραφή etc. P. I. (Hersfeld. 1846) pag. 4 seqq., Welcker in Rheinisch. Mus. V. p. 460. Ipsum vero Aeschyli dictum, in quo Aegyptiae doctrinae indicia lateant, attigimus supra ad II, 137 fin.

μῦθος δὲ ποιητέων τῶν προγενομένων] Quod Aeschylum Herodotus appellat unum τῶν προγενομένων, eo satis declarari putat Dahlmann. Herod. pag. 21 seq. falsa esse, quae de Herodoti operis praelectione Olympiis facta a. 456 ante Chr. vulgo tradantur, cum eo ipso anno mortuus sit Aeschylus, quem Herodotus, qui ipse natus erat 484 a. Chr. n., vel, ut Schoell (in Schneidew. Philolog. IX. p. 211 seq.) contendit, 489 ante Chr. n. minime poetarum τῶν προγενομένων unum appellare potuerit. Sed equidem non intelligo, cur historiae pater Aeschylum, multo certe maiorem natu, ita appellare haud potuerit, praesertim si reputemus, haud integrum opus Olympiis recitatum fuisse videri, multa-que etiam addipotuisse ab historico postea saepius opus suum relegente. Tu vid. Heyse Quaestt. Herr. pag. 42. In seqq. ad significationem verbi ἐποίησε faciunt, quae ad II, 53 adnotata sunt. Quanam in fabula, deperdita utique, Aeschylus haec dixerit, haud constat.

τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν] Haec verba, quae immerito displicuere viris doctis quibusdam, repetunt sententiam principalem, cum multa alia interposita essent, quae occasione hacce oblata ad meliorem fabulae intelligentiam praeterire noluit pater historiae. Quare Schaeferus verbis ἐκ τούτου δὲ — Διήμητρος parentheos signa apposuit, quae eadem Schweigh. et Gaisf. posuerunt

ante verba: Ἀπόλλωνα δὲ κ. τ. λ. Nobis tamen isto fulcro carere posse videbatur oratio Herodotea.

CAP. CLVII.

Ψαμμήτιχος — τέσσερα καὶ πενήκοντα] Eundem annorum numerum Psammitichus tribuit Africanus ex Manethone apud Syncell. p. 75 s. p. 141 ed. Bonn., Eusebius *quadraginta quinque* tantum (ibid. p. 76 s. p. 143), quod ipsum praefert Rosellini Monum. stor. II. p. 131 seq. coll. IV. p. 196. 187 annum ponens 654 a. Chr. n., quo Psammitichus regnare coeperit: de quo conf. Boeckh in Schmidt. Zeitschr. f. Geschichtswissensch. II. p. 717. 726. Contra anno 673 a. Chr. n. Psammitichum ad regnum pervenisse posuerat Fr. Ley: Fata et conditio Aegypt. sub imper. Persarr. p. 42. Equidem in iis subsistere malim, quae ad I, 105 posui Clintonum ac Fischerum secutus, qui Psammitichi regnum intra ann. 670—616 constituerunt. Videntur autem et Psammitichus et qui ipsum secuti sunt Aegypti reges, expeditionibus bellicis id praecipue spectasse, ut Syriam Phoeniciamque, quae terrae fuere opulentissimae et omnium rerum copia affluentes, ditioni suae adiungerent, ipsamque Aegyptum hoc modo tutam redderent ab hostibus via terrestri Aegyptum petentibus. Atque Azotum, in confiniis fere sitam urbem, per undetriginta annos quod obsedissee fertur Psammitichus, de continua obsessione intelligi noluerunt, cum de iteratis expeditionibus in urbem factis hoc sit accipiendum. Videas Heeren. Ideen II, 2. p. 401 seq. coll. Schlosser: Universalgesch. I, 1. pag. 200 not. Unum obstat videtur, monente Hengstenberg: De Tyrr. rebb. p. 79, verbum additum *προσκατήμενος*; nec desunt

κοντα ἔτεα· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα Ἄζωτον, τῆς Συρίας
μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπολιόρκει, ἐς ὃ ἐξείλε. αὕτη
δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασέων πολλῶν ἐπὶ πλείστον χρόνον πολιορκευ-
158 μένη ἀντέσχε, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμητίχου δὲ Νεκῶς παῖς
ἐγένετο, καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διώρυγι ἐπεχείρησε

alia exempla urbium per longius
temporis spatium obsessarum; Ty-
rum Salmanassar per quinque an-
nos obsedit, teste Iosepho Antiqq.
IX, 14, 2, Nebucadnezar per tre-
decim annos. Quod vero ex hac
longinqua urbis obsidione Rieh-
m (Die Gesetzgebung Mosis etc. p.
101) colligi vult, Psammitichum
iam classe instructum fuisse, qua
copias ad obsidionem necessarias
sibi mari advehendas curaverit, id
num iure hinc colligi queat, valde
dubito. Loquitur de quadam Psam-
mitichi expeditione in Syriam Dio-
dor. I, 67, ubi hoc accidisse scri-
bit, quod Herodotus narrat II, 30.
De Psammitichi filio ac successore,
qui ad Euphratem usque progres-
sus cladem tulit a Nabuchodonoso-
re, canit Ieremias XLVI. De
reliquis consul. Beck. Weltgesch.
I. p. 726.

Ἄζωτον] Erat una de quinque
Philistaeorum urbibus, ad mare me-
diterraneum sita intra Ascalonem
et Ptolemaidem, beneque munita,
ut terram ab Aegyptiorum incur-
sionibus tutam praestaret. In sa-
cris libris vocatur ἄσδωδ (Aschdod).
Nunc loco nomen Esdud s. Atzdud.
Plura Mannert. Geogr. d. Gr. u.
Roem. VI, 1. pag. 261, Rosenmueller.
Bibl. Alterthumsk. II, 2. pag.
374—377, Stark: Gaza p. 22, Rit-
ter: Erdkunde XVI. p. 89 seqq.

ἐς ὃ ἐξείλε] i. e. donec cepit. Mo-
neo propter virum doctum (Stark
l. l. p. 208), qui reddidit: „bis er-
endlich sie einnahm und vernich-
tete;“ etenim ἐξείλε nil aliud est
nisi cepit, ut I, 103. VIII, 111. Thu-
cydid. IV, 69. Plura dixi in Hei-
delb. Jahrb. 1853. pag. 372. Re-
stituimus ἐς ὃ cum libris meliori-
bus. Vulgo ἐς τὸ; sed vid. Struve
Quaest. de dialect. Herod. pag. 42.

— Ad locutionem ἐπὶ πλείστον χρό-
νον conf. II, 119. 133.

CAP. CLVIII.

Νεκῶς παῖς ἐγένετο] Est Pharaos
Necho in libris sacris (יְחֵזְקִי Jerem.
XLVI, 2, ubi cf. Michaëlis), qui
regnum accepit ann. 616 a. Chr. n.
et sedecim per annos (vid. Herod.
II, 159 fin.) tenuit; quibus elapsis
Psammis filius ad regnum pervenit
anno 601 a. Chr. n. Vid. nott. ad
cap. 147 et conf. Larcher. tom.
VII. p. 114 seq. 609. 612, Beck.
Weltgesch. pag. 727. In ipsis Ae-
gyptiorum monumentis vocatur hic
rex Neko; quibus iisdem etiam pro-
bari ait Rosellini (Mon. stor. II.
p. 131 seq.), hunc regem non sede-
cim annos regnasse, quae Herodoti
est sententia, sed sex tantum an-
nos, ut testantur Africanus et Eu-
sebius (apud Syncell. p. 75. 76 sive
p. 141. 143 ed. Bonn.), quibus est
Νεχαὼ δευτερος, his additis ver-
bis: οὗτος εἶ'ε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ
Ἰωάχαζ τὸν βασιλεῖα αἰχμαλώτων εἰς
Αἴγυπτον ἀπήγαγε. Quae ita cum
Herodoteis componi posse putat
Boeckh. l. l. p. 717—726, ut Neco
existimetur sex annos solus re-
gnasse, reliquos decem sive no-
vem una cum patre, a quo admo-
dum sene socius assumptus fuerit.

ὃς τῇ διώρυγι ἐπεχείρησε πρῶ-
τος κ. τ. λ.] De canali hoc in pri-
mis consulendi sunt Rozière in De-
script. de l'Eg. Antiqq. I. p. 133
seqq. coll. p. 127 seqq., Le Père
(ibid. Et. moderne) I. p. 21 seqq.
59 seqq. 61 seq., Letronne: Revue
de deux mond. T. XXVII. p. 219
seqq. et Recueil d'Inscriptt. d'E-
gypt. I. p. 190 seqq., Ideler ad Ari-
stotel. Meteorolog. I, 14. 27. p.
489 seq. Iam a Sesostri hunc ca-
nalem inceptum fuisse nonnulli tra-

πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δαρεῖος

diderant, teste Aristotele Meteorol. I, 14 coll. Strabone I. p. 38 s. 65 seq. et XVII. p. 804 s. 1156 C. Atque hanc sententiam sequitur Wilkinson. (Manners etc. I. p. 70 seqq. coll. 161), qui, cum canalis vestigia adhuc cerni possint, in his ipsis se invenisse ait monumentum Sesostridis illius (Ramessis II) nomine insignitum: unde ab hoc rege ope captivorum ex aliis terris in Aegyptum deductorum canalis huius opus confectum esse putat, quod postea, cum arena obtectum et neglectum inde iacuerit, ab aliis regibus fuerit instauratum. At iure obloquitur Letronne l. I. Herodoteae narrationi ita patrocinans, ut ipsam talis canalis perficiendi cogitationem ne in mentem quidem venire potuisse Aegyptiis doceat ante Psammitichum, qui primus peregrinos in Aegyptum recepit omnemque dedit operam, ut commercio cum exteris gentibus aucto ipsa Aegyptus maxima commoda perciperet maximeque floreret. Recte igitur Herodotus a Necone canalem exorsum fuisse scribit; qui rex cum oraculi monitu ab incepto destitisset, canalem a Dario Hystaspis esse perfectum. Sed ipsum Darium quoque de incepto destitisse alii tradunt, Ptolemaeum secundum fuisse narrantes, qui opus ad finem perduxerit. Conf. Diodor. I, 33; Strabo XVII. p. 804 s. 1156 C. Plinius H. N. VI, 29. Rosellini l. I. p. 192. Equidem tamen vix mihi persuadere possum, Herodotum, qui non ita multo post Darium Aegyptum visit, eum in modum lapsum fuisse, ut tantum canalis opus perfectum diceret, quod modo inceptum fuisset. Neque omnino a Darii ingenio tale consilium tanti canalis perficiendi abhorret; a quo Scylacem etiam ad expeditiones maritimas per regiones plane incognitas missum esse accepimus. Ipsum monumentum Persicum imaginibus et literarum characteribus, quales in Persepolitanis monumentis reperiuntur, or-

natum in his regionibus prope lacus amaros, qui dicuntur, docti Galli invenerunt recteque referunt ad canalis opus a Dario Persa susceptum. Vid. Rozière Descript. de l'Eg. Ant. I. pag. 142 coll. pag. 134 seq. et Le Père l. I. p. 66 seq. Potuit utique fieri adeoque factum esse probabile fit, ut post Darium temporum decursu canalis neglectus arena adgesta obtegeretur; quod Ptolemaeum secundum movit, ut commercii melius instituendi causa canalem restitueret; unde operis auctorem et conditorem dictum fuisse credibile est. Ac vel post Philadelphum similem operam canali obruto navasse dicitur Traianus vel Hadrianus, unde *amnis Traianus* dictus est (cf. Clarke Travels II, 2. p. 96), ut ante *Ptolemaeus*, atque Antoninorum aetate quam maxime in usu fuisse videtur quingentis fere post annis, cum denno obstructus esset canalis, Omari iussu ab illius duce Amro restitutus est anno 640 p. Chr. n., quo nimirum frumentis in Meccam et reliquam Arabiam ex Aegypto deducendis inserviret. A quo inde tempore usque ad annum 767 p. Chr. n. certe hoc canali utebantur, ut monstravit Letronne ad Dicuil. p. 14 seqq. Sed postea iterum dirutus, ad nostra usque tempora iacet neglectus. Nec tamen illud praetermitti debet, eum canalem, quem et Traianus et Omarus duci inaserunt, nonnihil diversum fuisse ab eo, quem teste Herodoto duxit Darius. Plura Rennel. l. I. p. 584 seqq. et Larcher. ad Herodot. IV, 42. tom. III. p. 449 coll. Beck. l. I. I. pag. 727. Recentiori aetate Mustapha III, Turcarum imperator, qui obiit 1774 p. Chr. n., de canali restituendo cogitasse fertur, eademque consilia etiam postmodo ad nostra usque tempora esse agitata satis constat. Neque vero bene illum restitui posse cum contenderent ii, qui accuratius omnem hanc regionem perlustrarunt ac singula quaeque canalis veteris vestigia

ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε, τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ πλόος ἡμέραι τέσσαρες, εὖρος δὲ ὠρύχθη, ὥστε τριήρεας δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νείλου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτήν·

persecuti sunt (cf. modo Literary Gazette 1835. nr. 947: p. 167, ne plura), factum est, ut in canalis locum nunc strata sit via ferrea, qua utique celerius ac tutius a Nilo profecti perveniant ad sinum Arabicum, indeque in Indiam. Nec tamen consilium hoc canalis de novo instaurandi relictum fuisse, ostendit decretum ab Aegypti principe (Said Pascha) 30. Nov. anni 1854 publicatum, quo canalis perfodiendi opus permittitur societati Gallorum sub certis quibusdam conditionibus. Quod vero dixi, prioris canalis vestigia adhuc cerni virosque doctos haec inde a tractu Suesiae (Suez) esse persecutos, probant, quae habet Acerbi in Nouvell. Ann. des Voyag. T. XVII. (1830) p. 372 seqq. et quae iam priori aetate monuit de his Savary: Zustand. d. alt. u. neuen Aegypt. I. p. 326. Add. Mémoires du baron de Tott sur les Turcs (Amsterd. 1774) T. III. p. 151, Hammer in: Wien. Jahrb. LXVI. pag. 5. Nostra aetate de his scripserunt potissimum Wilkinson. Topography of Thebes Append. C. pag. 585 seqq., Russel: Egypt. pag. 172 seq., Parthey: Wanderung. im Nilthal pag. 532 seqq. Quibus addere inuat, quae vir doctus disseruit in: „Vierteljahrsschrift nr. 25 (1844. I.) pag. 274 seqq. hoc sub titulo: „Der projectirte Canal von Suez;“ et quae nuperrime de his scripsit C. Junker in: Allgemeine Zeitung. 1855. Beil. nr. 11. p. 170 seq., I. I. Baude in: Revue de deux mondes 1855. T. IX. p. 1216 seqq., Paulin Talabot ibid. T. X. p. 480 seqq., qui et ipse antiqui canalis vestigia accurate indicat (p. 496 seqq.), addita mappa geographica haec illustrante, Alexand. Bonneau in: Revue contemporaine T. XVIII. (nr. 72 Mars 1853) p. 597 seqq. et praecipue p. 612 seqq.

ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν] De

rubro mari diximus ad I, 1. Hoc loco intelligitur Arabicus sinus, qui proprie maris rubri perhibetur pars. Conf. Herod. II, 159. IV, 42 et Rennel. l. l. pag. 462. Unde satis ii refelluntur, qui contendunt mare rubrum Herodoto cognitum fuisse solo Arabici sinus nomine; conf. Letronne: Journal d. Sav. 1839. pag. 435.

τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ πλόος ἡμέραι τέσσαρες] Haud necessarium, quod Benedict. Act. semin. reg. Lips. II. p. 291 coniicit πλόου sive πλόος ἡμερῶν. Tu conf. de structura Matthiae Gr. Gr. pag. 794. Canalis longitudinem secundum Plinium fuisse volunt 62 milliariorum sive 11½ milliariorum Germanicorum. Vide Rennel. l. l. pag. 386 coll. Mannert. Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. p. 510. Cum navigatio quatuor dierum iusto longior videatur, ut in qua tantum octo milliaria (licues) uno die absolvantur, Le Père p. 60 statuit, navigationem rarius velis, plerumque remis aut funibus institutam fuisse videri.

ὥστε τριήρεας δύο — ἐλαστρευμένας] ἐλαστρεῖν haud multum significatione differt a verbo ἐλαύνειν, navem remis agitare. Quare Eustathius, nostrum locum respiciens, hoc verbum usurpari docet ἐπὶ νεῶν ἐλαυνομένων, ad Ili. XVIII, 543. pag. 1219, 24, ad quem eundem locum veteres grammaticos, qui iidem exponunt ἐλαύνειν, citat Heyne Obs. t. VII. p. 544. Apud Herodotum invenitur ἐλαστρεῖν infra quoque VII, 24. Ad argumentum loci praecipue consul. Strab. l. l., qui centum cubitos latum scribit canalem eundemque ita profundum, ut commode navis oneraria permeare possit. A quo dissentiens Plinius centum pedes latum esse narrat canalem et quadraginta profundum. Quam diversam latitudinem e diversa locorum indole,

ἦνται δὲ κατ' ἐπερθε ὀλίγον Βουβάστιος πόλιος παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν· ἐσέχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὠρνται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς

qua effectum sit, ut aliis partibus canalis vel magis vel minus latus fuerit, explicari posse censet Le Père l. I. pag. 60, hoc modo certum esse adiciens, minimam canalis latitudinem eam esse, quam Herodotus indicet. De quo equidem decernere nolim. Malim ad Heeren. (Ideen II, 2. p. 402 seq.) ablegare lectores, qui, cum *triremibus* aptum Noster dixerit canalem, eundem non commercii causa ductum fuisse statuit, sed bellicum ad usum, quo melius reges Aegypti terras proximas ditioni suae adiacere possent. Nec postera aetate multum valuisse canalem ad commercium promovendum putat, praesertim cum navigatio per extremas Arabici sinus partes valde sit difficilis et periculosa.

ἦνται δὲ κατ' ἐπερθε — παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν] Haud opus est, ut equidem sentio, cum Larchero ponere punctum post πόλιος, ut reliqua hoc modo iungantur: παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀρ. πόλιν ἐσέχει ἐς τὴν Ἐρ. θάλασσαν, electa particula δὲ (post ἐσέχει), cuius loco unus liber praebet δὴ. Quidni enim Herodoto dicere licuit: ductum esse canalem (ex Nilo) paulo supra Bubastin urbem, iuxta Patumum, Arabiae urbem, quam sc. urbem praeterfluat? De Bubasti diximus ad II, 60.

παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν] Arabiae dicitur urbs, quod omnes Aegypti urbes a Nilo Arabiam versus sitae hoc nomine vulgo afficiuntur, monente Schlichthorst. l. I. — Patumus urbs, quam laudat Stephanus Byzantinus, haud diversa esse videtur ab ea urbe, quae in sacris libris vocatur *Pithom* (פִּתּוֹם) Exod. I, 11, et in Graeca versione Ἡρώων πόλις. Conf. Hengstenberg: Die Bücher Mosis p. 47 et Quatremère in Mém. de l'Acad. des Inscrip. XIX. P. I. p. 462, qui

cum Danvillio Patumum eo in loco fuisse ponit, quo nunc exstat vicus nomine *Abu-Kescheid*, ipsis canalis illius vestigiis adhuc superstibus. *Heroopolin* non longe a lacubus amaris ad canalem Traiani quem dicunt sitam esse constat Ptolemaeorum ac Romanorum aetate commercio florentem; veterum locos attulit Forbiger: Handb. d. alt. Geogr. II. p. 784; et confer sis quoque Schlichthorst. l. I., Mannert. l. I. p. 514 — 517 et inprimis Rozière l. I. p. 135. 147 seqq. 162. Contra Champollion l'Eg. sous l. Phar. II. p. 58 — 62 Patumum eam esse contendit urbem, quae Aegypt. nomine vocetur *Thoum*, in introitu sitam convallis, quae per montes Arabicos orientem versus porrigatur usque ad sinum Arabicum fere, ubi Heroopolis sita. Mannert. l. I. pag. 506 Patumum eo loco fuisse vult, ubi nunc *Belbeys* sit exstructa, duo miliaria geographica meridiem versus ab urbe Bubasti. Cr. adscripsit ad h. l.: „Cf. Bibliothéq. choisie tom. XV. p. 241.“

ἐσέχει δὲ κ. τ. λ.] scil. ἡ διῶ-
ρυξ. Ad significationem verbi ἐσέχει
conf. II, 11 ibique nott. Caeterum
ex his Nostri verbis satis patet,
Herodoti aetate canalem utique perfectum neque imperfectum fuisse
a Dario relictum.

ὠρνται δὲ πρῶτον μὲν — πρὸς Ἀραβίην ἔχοντα] Id est: initium fodendi factum est ab ea Aegyptiae planitiei parte, quae ad Arabiam spectat, cui planitiei superne (i. e. a meridie) contiguus est mons, qui ex adverso Memphidis orientem versus porrigitur usque ad Heroopolin, ubi ad meridiem (mons) flectitur, altera parte sinum Arabicum includens. Namque canalis haud longe ab urbe Bubasti ex Pelusiaco Nili fluvio erat ductus meridiem versus usque ad eum locum, ubi montes obstabant, a Memphide recta porrecti usque ad Heroopolin.

Ἀραβίην ἔχοντα, ἔχεται δὲ κατ' ὑπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον οὖρος, ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἐνεῖσι. τοῦ ὧν δὴ οὖρος τούτου παρὰ τὴν ὑπώρεην ἦκται ἡ διῶρυξ ἀπ' ἐσπέρας μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ, καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρος πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον ἐς τὸν

Quorum ad radices iam canalis, cursu flexo, orientem versus ductus est, et montium faucibus superatis (ubi sc. montes et ipsi meridiem versus vergunt) ad meridiem denuo tendens non longe ab urbe Heroopoli cum ipso mari coniunctus est. Ac iure mireris apud Herodotum minime commemorari *lacus amarus*, ad quos usque canalem a Dario perductum esse refert Plinius l. l. Nunc vocantur *Shieb* s. *Abul Menagée* et quatuor fere milliaria geographica ab urbe Belbeys distare dicuntur. Plura Rennel. l. l. p. 586 seq., Mannert. l. l. pag. 507—513 coll. Ritter. Erdkunde I. p. 824, qui in nota merito laudat Gallorum doctorum descriptiones in Descript. de l'Eg.: Rozière de la géographie comparée et de l'ancien état des côtes de la mer rouge, etc. (Antiqq. livrais. I. pag. 127 seqq.) et Le Père: Mémoire sur la communication de la mer des Indes avec la méditerranée (État modern. t. I. p. 49). Qui postera aetate a Traiano ductus est canalis, e Nilo exiit infra eum locum, ubi nunc Cairo urbs est sita, et recta via orientem versus ad montium Arabicorum radices pergens prope urbem Belbeys in eum canalem incidit, qui priori tempore a Dario ductus ab Herodoto h. l. describitur. Nec alia fere directio canalis ab Arabibus post deducti. Conf. Rennel. l. l. pag. 587. Quia hodieque, ubi canalis plane destructus est arenave obiectus, Nilo valde aucto aquae orientem versus per omnem terram longe latequo diffundi dicuntur, ita ut anno 1800 post Chr. n., cum Nili aggeres fracti essent, aqua duodecim tantum horum spatium abesset ab urbe Suez. Prope urbem Suez, testibus recentioribus peregrinatoribus, ad-

huc comparent vestigia fossae nunc arena maximam partem oppletae. Videtur enim arena potissimum in causa esse, qua continuo adgesta canalis semper obstrueretur nec diu integer maneret. Plura de his Rennel. l. l. p. 588 seq., Ritter. Erdkunde I. p. 824 seq., Rozière l. l. pag. 141 seq. et praecipue Le Père l. l. p. 68 seqq.

τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον οὖρος] κατὰ hic significat: *ex opposito*, e regione, ut I, 76, ubi vid. De ipso monte conf. not. ad II, 8 coll. II, 124. 175. Pro olim vulg. ὄρος scripsi οὖρος; cf. nott. ad II, 6. Ipsam loci sententiam sic accipio: „hanc vero planitiem (unde scil. fodendi initium est factum) excipit s. huic contiguus est mons, e regione Memphidis porrectus, in quo insunt lapicidinae; huius igitur montis iuxta s. secundum radicem ductus est canalis ab occidentem orientem versus longus (in longum) ac deinde porrigitur in fauces.“ Itaque Noster quasi tres canalis partes distinguit, directionem quam vulgo dicimus respiciens: primam meridiem versus a Nilo ductam per planitiem, alteram orientem versus iuxta montis pedem, tertiam in fauces meridiem versus. Quae cum ita sint, vix licebit καὶ ἔπειτα referre ad πρῶτον μὲν, cui proxime respondent verba ἔχεται δὲ et quae sequuntur. — παρὰ τὴν ὑπώρεην τοῦ οὖρος Noster quoque dixit VII, 191, αἱ ὑπώρεαι τῶν οὖρέων I, 110. Reliquos locos Herodoteos supeditabit Bredon. pag. 156.

τείνει ἐς διασφάγας] διασφάγες quasi *divortia* sunt sive *fauces* illius montis, ad quas usque canalis ductus erat, iam meridiem versus ad sinum Arabicum deflectens. Conf. III, 117 ibique nott.

182 κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον ἐκ τῆς βορητῆς θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐς τὴν νοτίην καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὗρου τοῦ οὐρῖζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰσὶ στάδιοι χίλιοι [ἀπαρτὶ] ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον, ἡ δὲ διῶρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅσῳ σκολιωτέρη ἐστὶ, τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλέος ὀρύσσοντες Αἰγυπτίων ἀπάλονται

τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι] Vulgo δὲ, cuius loco cum recentt. reposui δέ. — *Boreale* mare est mediterraneum, cui quod opponitur *rubrum mare*, idem etiam dicitur *australe*. Conf. Herod. II, 159. IV, 52 et Breiger: Commentat. de difficill. quibusdam Asiae etc. pag. 14 coll. pag. 9. De *Casio* monte vid. not. ad II, 6, et de *Syriae* nomine latius patente not. ad II, 116 fin.

ἀπὸ τούτου εἰσὶ στάδιοι χίλιοι] Monet Schweighauserus, Gallum doctum Du Bois-Aymé (in opere: Descript. de l'Egypt. Ét. mod. t. I. pag. 188 seqq.) distantiam hancce accurate dimensum, indicasse metra Francica 100,000, id est trecenta fere pedum millia; quae quidem exacte convenire cum mille stadiis Herodoteis, modo non maiori stadio sexcentorum pedum, sed minori, nonnisi 306 fere pedes continente Herodotum usum esse dixeris. Qui quidem ipse cum paulo ante II, 149 coll. IV, 41 sexcentorum pedum stadia indicaverit, hic, Gallorum doctorum iudicio, vel suae ipsius rationis oblitus esse dicendus erit, vel pro ratione maioris minorisve stadii etiam orgyias maiores vel minores aestimasse. Quae num ad Herodotum explicandum sufficiant, viderint alii; equidem, qui, quam incerta talia omnino sint, saepius expertus sum, nolim quid statuere. Tu vid. Rozière Descript. de l'Egypt. I (Antiq.) p. 146 seq. Tractavit haec quoque Letronne (Fragmens d'Heron etc. pag. 172 seqq.), aliorum scriptorum testimonia de hac re afferens, e quibus Plinius (H. N. V, 12) atque Strabo (XVII. pag. 803 s. 1155) eundem mille stadiorum numerum ponunt

atque Herodotus, qui erroris eam ob causam insimulatur, quod brevissimum spatium indicaturus minus recte Casium montem dixerit, cum Pelusium afferre debuerit, unde hoc spatium rectius dimensi sint et Plinius et Strabo. Quamquam, ut ex tabula pag. 181 adiecta intelligitur, vel sic veterum numeri, quippe inferiores, non prorsus convenire cum accurata nostrae aetatis dimensione idem vir doctus monet.

ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον] ἀπαρτὶ, quod ab omnibus Herodoti libris scriptis abest, nuperrimi editores inseruerunt e grammaticorum Graecorum locis, qui voculam hoc ipso ex loco citant (Schol. Aristoph. Plut. 388. Suid. et Lex. Seguiet. pag. 418) exponuntque ἀπρητισμένως, ἀκριβῶς. Plura Lobeck. ad Phrynich. p. 20. Et conf. quoque Bachmann: Anecd. Gr. I. p. 114, 3. M. Schmidt ad Didymi fragmm. p. 413. Equidem tamen uncis includere malui, non quidem ut spuriam voculam, sed ut de qua nondum liquido constet, cum in omnibus libris scriptis desit. Est fortasse, qui hoc ex loco duplicem textus Herodotei recensionem fuisse statuat; equidem hoc modo teneri velim, quotquot nobis servati sint scripti libri Herodotei, eos ex una potius familia oriundos videri, hand scio an Alexandrina. Alius utique familiae libros Grammatici illi inspexisse videntur, ex quibus voculam in nostris libris omissam citarunt, quam hoc loco inseri iubet quoque Bredov. pag. 83. Unde recentt. edd. omnes receperunt, vel sublatis uncis.

ἐπὶ Νεκῷ βασιλέος] βασιλέος scri-

δυνάδεκα μυριάδες. Νεκῶς μὲν νυν μεταξὺ ὀρύσσων ἐπαύσατο, μαντητῶν ἐμποδίου γενομένου τοιοῦδε, τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι. βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι 159 τοὺς μὴ σφίσι ὁμογλώσσους. Πανσάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ Νεκῶς ἐτράπετο πρὸς στρατηγίας· καὶ τριήρεις αἱ μὲν ἐπὶ τῇ βορητῇ θαλάσῃ ἐποικήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ, τῶν ἑτι οἱ ὅλκοι ἐπιδήλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι, καὶ Σύροισι περὶ ὁ Νεκῶς συμβαλὼν

psi pro βασιλῆος itemque Νεκῶ (pro Νεκῶ), cum genitivus sit Atticae secundae, quae dicitur, declinationis; vid. Bredon. pag. 249. — In seqq. ad μεταξὺ ὀρύσσων conf. IV, 155 et quae ad similem structuram particulae αὐτίκα cum participio monuimus ad I, 79. II, 146.

μαντητῶν ἐμποδίου γενομένου] Intermissi canalis eam produnt alii causam, quod Aegyptii observarent, Arabici sinus aquam altiore esse quam planitiem, e qua canalis in mare deducendus erat. Vid. Aristotel. Meteor. I, 14 coll. Strab. XVII. pag. 804 s. pag. 1158. Plin. H. N. VI, 29. Accedit, quod, ut nonnulli teste Plinio tradunt, Aegyptii timebant, ne maris aqua salsa ex Arabico sinu in canalem demissa dulcem Nili aquam, quae sola illius regionis incolas nutrebat, corrumpere. Tu vid. Mannert. l. l. pag. 506. 511. Veras causas diligenter exposuit Le Père loco supra laudato pag. 68 seqq. — In seqq. cum Gaisf. rescripsi μὴ σφίσι pro vulgata μὴ σφι.

CAP. CLIX.

ἐπὶ τῇ βορητῇ θαλάσῃ] Recte intelligunt triremes in septentrionale et australe mare mittendas. Conf. II, 162 ἐπὶ βασιλῆϊ. De boreali mari et rubro vid. not. ad II, 158 et de regis studio navigandi conf. IV, 42. Observat Letronne (Mém. de l'Acad. XVII. pag. 19), consulto videri ab Herodoto hic dici triremes, neque simpliciter naves, quales scil. per Aegyptum usitatas in ipsis Aegyptiorum monumentis adhuc cernere licet, uno remorum ordine instructas, sed naves ad belli-

cum usum adaptatas indeque triplici remorum ordine instructas, a Corinthiis illas quidem inventas et inter Graecos ita usitatas, ut vel a Graecis tale navium genus ad Aegyptios traductum videri queat. — Ad ὅλκοι consul. not. ad II, 154 fin. In seqq. ἐχρᾶτο valet: uti solebat, ut imperfecti temporis vis appareat, cum sequantur aoristi ἐνίκησε, ἔλε, ἀνέθηκε. Locutio ἐν τῷ δέοντι (quando opus erat, opportuno tempore) non multum discedit a locutione ἐς τὸ δέον, de qua vid. ad I, 32.

καὶ Σύροισι — ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε] Syros h. l. latiori sensu, quo simul Assyrii, Babylonii, Iudaei, alii comprehendantur, accipiendos esse vix monere attinet. Sunt vero sacrae literae, e quibus nonnihil illustrari poterit Herodotus: IV (II) Regg. XXIII, 29 seqq. II Chronic. XXXV, 20 seqq. XXXVI, 3 seqq. Inde enim intelligimus, Aegyptium regem expeditionem contra Assyrios instituisse Euphratem versus. Quo cum iter per Iudaeorum terram duceret, Iosias, Iudaeorum rex, Aegyptiis transitum recusasse videtur, a quibus tamen victus ad Megiddo prope montem Carmelum vulnere accepto ipse obiit. In cuius locum Ioachas filius a populo constitutus rex tribus mensibus praeterlapsis ab Aegyptiorum rege in Aegyptum abductus est regnumque fratri Ioiakim traditum. Quae ita peregit Neco, Aegyptiorum rex, ut omnem Iudaicam terram, ne Hierosolymis quidem exceptis, in sua potestate illum habuisse dubitari nequeat. Quod enim Hierosolymorum urbem, cuius expressa quidem l. l. nulla fiat mentio, a Necone

ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε· μετὰ δὲ τὴν μάχην Κάδυντιν πόλιν τῆς Συρίας εἶλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἐτυχε ταῦτα καταγραφάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας ἐς Βραγχίδας τοὺς Μιλησίων. μετὰ δὲ ἑκαίδεκα ἔτεα τὰ πάντα ἄρξας τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμῳ παραδούς τὴν ἀρχήν.

Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμῳ βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπὶ 160 κοντο Ἡλείων [ἄνδρες] ἄγγελοι, ἀνχέοντες δικαιοτάτα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων, καὶ

captam negat Heyse Quaest. Herod. pag. 95, id quomodo cum reliqua sacrorum librorum narratione conciliari queat, equidem haud intelligo. Reliqua Aegyptii regis facta hac in expeditione ab Herodoto non indicantur. Sed ex iisdem sacris libris novimus, Neconem a Nabuchodonosoro ad Circesium iuxta Euphratem fusum occubuisse. Vid. Ierem. XLVI, 2. II Regg. XXIV, 7 ibique Thenius pag. 411. Chr. H. Kalkar Lamentatt. (Havn. 1836.) pag. 3 seqq. De reliquis vide Excursum ad h. l.

ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε] i. e. ad Magdolum vicit. Conf. II, 163 ibiq. not. De ipsa urbe plura disputavimus in Excursu ad h. l.

Κάδυντιν πόλιν τῆς Συρίας] Hierosolyma intelligenda esse in Excursu ad h. l. monstravimus.

ἐς Βραγχίδας τοὺς Μιλησίων] Vid. Herod. I, 92 ibique not. Ne quis miretur Graecorum deo vestem ab Aegyptiorum rege dedicari indeque omnem hanc narrationem improbabilem videri statuatur, ut fecit Wilkinson. Manners etc. I. pag. 165: ipsa haec res satis testatur commercium Aegyptiorum atque Graecorum inde a Psammitichi temporibus valde auctum ac promotum, apteque hoc loco meminit Letronne (l. l. pag. 26) ipsorum Ionum, quorum opera Neco in bello Syriaco ita adiutus fuerit, ut hoc modo eos remunerari voluerit. Atque Amasis, qui feminam Graecam duxerat ipseque φιλέλλην a Nostro (II, 178) dicitur, dona Graecorum diis templisque oblata infra commemorantur II, 180. Et conf. quoque ea, quae de Eleorum legatione ad

Psammin, qui Neconem secutus est, mox narrantur cap. 160.

ἑκαίδεκα ἔτεα τὰ πάντα ἄρξας x. τ. λ.] De sedecim annis, qui Neconi tribuuntur, dixi ad II, 158 init. Hunc qui excipit Psammis, sex annos regnasse dicitur cap. 161, consentiente Africano apud Syncell. pag. 75 s. 141, ubi Ψάμμονος vocatur, dissentiente Eusebio (ibid. pag. 76 s. pag. 143), ubi Ψάμμονος ἑτερος, ὃς καὶ Ψάμμητις, septemdecim (ιζ) annos regnasse dicitur: idque ipsum ad verum proprius accedere statuit Rosellini (Mon. storic. II. pag. 136 seqq. 151), tribuens huic regi quindecim annos unumque mensem: de quibus numeris conf. quoque Boeckh. l. l. pag. 733 seq. Equidem Herodoti et Africani (i. e. Manethonis) auctoritatem sequi malim indeque cum Fischero (Griech. Zeittafeln p. 105.) Psammin huncce ponere in ann. 600—595 ante Chr. n. Nomen huius regis in monumentis Aegyptiorum obvium scribi Psametis, idem observat Rosellini l. l. Tu conf. quoque Cless in: Pauly Realencyclop. VI, I. pag. 169.

CAP. CLX.

ἄνδρες ἄγγελοι] ἄνδρες in plerisque libris scriptis non invenitur, sed iure additum a Wesselingio, qui confert I, 90. 141. Equidem uncis additis, ut II, 158, id declarare studui, quod idem fecit Dietsch; reliqui neglexerunt. — Mox ἀνχέοντες est iactantes, gloriantes, ut VII, 103.

τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα] Monet Valcken. (locum adscriptis

δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' ἂν τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπεξευρεῖν. ὥς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἕλαιοι ἔλεγον, τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέσεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπυνθάνοντο τῶν Ἑλλείων λεγόντων ἅπαντα, τὰ κατήκει σφέας ποιέειν περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα ἔφασαν ἥκειν ἐπιμαθησόμενοι, εἰ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων δικαιοτέρον ἐπεξευρεῖν. οἱ δὲ βουλευσάμενοι ἐπειρώτων τοὺς Ἑλείους, εἰ σφι οἱ πολίται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἔφασαν, σφέας οὕτω τιθέντας παντὸς τοῦ δικαίου ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίαν γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξείνον. ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθέναι, καὶ τούτου εἵνεκα ἀπικόλατο ἐς Αἴγυπτον, ξείνοισι ἀγωνιστῆσι ἐκέλευον τὸν ἀγῶνα τιθέναι, Ἑλλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγωνίζεσθαι. Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἑλείοισι ὑπεθήκαντο.

Cr.) ad Theocr. Adoniasus. pag. 194 C, de locutione τιθέναι (non θέσθαι) τὰ Ὀλύμπια s. τὸν ἀγῶνα seu διέπειν, ἀγειν, curare, administrare, instituire, ut II, 91, ubi de Aegyptiorum ludis gymniciis sermo est; conf. etiam Pindar. Olymp. III, 23. Nem. IX, 9. Aeschyl. Agamemn. 845. Euripid. Alcest. 1027. — Ad παρὰ ταῦτα (prae his) cf. Fischer. ad Weller. III, b. p. 270 et quae plurima citat Matthiae Gr. Gr. pag. 1174 not. a. — In seqq. ad verba Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους conf. nott. ad II, 77.

οὐδεμίαν γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ — προσθήσονται] Ad μηχανήν confer I, 209. II, 181. Plura Blomfield in Glossar. ad Aeschyl. Agamemn. 2. et de ὅπως οὐ — προσθήσονται Matthiae Gr. Gr. p. 990.

ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται — καὶ — ἀπικόλατο] Pertinent huc ea, quae monuit Matthiae Gr. Gr. §. 524 not. 1. pag. 1015. Ac similes

modorum transitus observavimus I, 86. II, 41. V, 97, ubi conf. nott.

Ἑλλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγωνίζεσθαι] εἶναι non differt significatione ab eo, quod paulo ante dixit ἐξεῖναι. Diodorus I, 68—95 eadem fere narrans ad Amasin, neque vero ad Psammin, ut Herodotus, Eleorum legatos venisse narrat. A quo haec tenus dissentit Plutarchus Quaest. Platt. pag. 1000 A, quod Aegyptiorum responsum sophistarum uni tribuit. Neque non conveniunt, quae apud Philostrat. vit. Apoll. III, 30 coll. IV, 29 leguntur. Caeterum aequitatis Eleorum in his ludis administrandis exemplum Romanorum aetate subministrat Dio Chrysostom. in Rhod. pag. 344 C. Haec Valcken. et Wesseling., quibus Cr. addit Wyttienbach. ad Plut. Moral. I, 2. pag. 1005 (ad Apophthegmm. regg. pag. 190 C). Ac magno documento est haec Graecorum ad Aegypti regem legatio, quantopere illa aetate iam inter utramque gentem floruerit commercium: conf. nott. ad II, 159 fin.

Ψάμμιος δὲ ἔξ ἔτεα μῶνον βασιλεύσαντος Αἰγύπτου καὶ 161
στρατευσαμένου ἐς Αἰθιοπίην καὶ μεταντὶκα τελευτήσαντος,
ἔξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος, ὃς μετὰ Ψαμμήτιχον τὸν ἑωυτοῦ
προπάτορα ἐγένετο εὐδαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων,
ἐπ' ἔτεα πέντε καὶ εἰκοσι ἄρξας· ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρα-
τὸν ἤλασε καὶ ἐνανμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἔδεε κακῶς
γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος, τὴν ἐγὼ μεξόνως μὲν ἐν
τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγγέσμαι, μετρίως δ' ἐν τῷ παρ-

CAP. CLXI.

Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος] Hicce rex,
qui *viginti quinque* annos regnasse
dicitur, apud Africanum et Euse-
bium (l. l.) vocatur *Ὀυάφρις*, qui
undeviginti annos ab Africano, *vi-*
ginti quinque ab Eusebio regnasse
dicitur, ad quem, ex utriusque scri-
ptoris testimonio, Iudaeorum re-
liqui confugerunt, captis ab Assy-
riorum exercitu Hierosolymis. Dio-
dorus I, 68 init. (ubi conf. Wesse-
ling.) Apriae regi *viginti duos*, Amasi
quinquaginta quinque annos tribuit,
cui Herodotus (III, 10, ubi vid. nott.)
et Africanus *quadraginta quatuor*,
Eusebius *quadraginta duos* adscri-
bunt annos; equidem Fischerum se-
cutus l. l. annos 594—570 a. Chr.
n. Apriae tribuere malui, quem eun-
dem Larcherus intra annos 595—
573 regnasse vult (T. VII. p. 116
seq. 614. 618 coll. Schultz: Appa-
rat. ad annall. critic. pag. 27). Ro-
sellini (Mon. stor. II. p. 141 seqq.)
Boeckh. (l. l. pag. 716 seqq.) et
Bunsen. Egypt. Place etc. II. p.
602 *undeviginti* praeferunt annos
Apriae ab Africano tributos. Ipsum
regis nomen, quod apud Athenaeum
quoque XIII. p. 560 exstat *Aprias*,
Aegyptiorum in monumentis prodi-
tum sibi eruisse *Haphre* visus est
Rosellini l. l., non ita discedens a
Graeca appellatione et ab Hebraica
voce *הַפְרֵי*, de qua cf. Gesenius
Thes. Ling. Hebr. I. p. 508. Quae
in sacra scriptura (conf. Ierem.
XLIV, 30. XLVI, 26. Ezech. XXIX)
de hoc rege traduntur, eorum nihil
neque apud Herodotum neque ullum
aliud Graecorum scriptorem exstat
traditum: namque a Nebucadnezare

fusum esse Hophram (s. Apriam)
indeque totam Aegyptum vastatam
canunt prophetae; captum et in-
terfectum esse Aegyptium regem
tradit Iosephus Antiqq. X, 9, 7, ali-
ter atque Herodotus (II, 169) et
Diodorus (I, 68). Sed haec omnia,
quae inter ipsa seditionis tempora
a Nostro commemoratae accidisse
opinantur viri docti (cf. Iac. Peri-
zon. Orig. Aegypt. cap. 24, Beck:
Weltgeschichte I. pag. 729 seq.),
ab Herodoti narratione prorsus
aliena sunt, ad quam haud scio an
propius spectet, quod monuit Hee-
ren. Ideen II, 2. pag. 404, quo in-
dice Aprias, cum expeditionibus bel-
licis valde deditus esset, Aegyptio-
rum animos expertus est aversos,
quippe qui pro suo peregrinorum
odio istiusmodi expeditiones ae-
gerrime tulisse videantur. Wilkin-
son (Manners etc. I. pag. 176 seq.)
Herodoti silentium de iis, quae sa-
crae scripturae libri tradunt, inde
repeti vult, quod quaecunque He-
rodotus habet, ea sacerdotibus Ae-
gyptiis debuit, reliqua consulto re-
ticientibus. Conf. etiam infra ad
II, 177 nott.

τῷ Τυρίῳ] i. e. *Tyriorum regi*.
Conf. I, 2, ne plura. Has regis ex-
peditiones in Phoeniciam attigit quo-
que Diodorus, Phoenices et Cy-
prios pugna navali victos esse ad-
dens; de expeditione in Cyrenaeos
idem testatur. Tu conf. etiam Dun-
cker: Gesch. d. Alterth. I. p. 103.

ἔπει δὲ οἱ ἔδεε κακῶς γενέσθαι]
Vid. I, 8 ibiq. nott.

ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι] Vid.
infra IV, 159, ubi de his rebus ex-
ponitur. Minime autem hic cogi-

εόντι. ἀποπέμψας γὰρ στράτευμα ὁ Ἀπρίης ἐπὶ Κυρηναίους μεγαλωσὶ προσέπειται. Αἰγύπτιοι δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δοκέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίας αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐτὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχη. ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες καὶ οἱ 162 τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς ἰθιῆς. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Ἀμασιν καταπαύσοντα λόγιοι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, 181 ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπισθεστάς περιέδηκε οἱ κυνέην· καὶ περιτιθεὶς ἔφη ἐπὶ βασιλῆτῃ περιτιθέναι. καὶ τῷ οὐ κῶς ἀκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὥς διεδέκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπεστεῶτες, παρεσκευάζετο ὥς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀπρίης ἔπεμπε ἐπ' Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑωυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ ὄνομα ἦν Πατάρβημις, ἐντειλόμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ' ἑωυτόν. ὥς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλεε ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ' ἵππου κατήμενος) ἐπαείρας ἀπεματάισε· καὶ τοῦτό μιν

tandum de peculiari descriptione, quam de Libya Herodotus composuerit.

μεγαλωσὶ προσέπειται] De verbo προσπαταῖν vid. not. ad I, 65. — In seqq. ἐς φαινόμενον κακὸν est: in manifestum, apertum exitum.

αὐτὸς δὲ — ἄρχη] ἄρχη, quod libri nonnulli subministrabant, cum Gaisf. reposui. Vulgo ἄρχοι. — Ad locutionem ἐκ τῆς ἰθιῆς (e vestigio, continuo) conf. ἐκ νέης I, 60 ibiq. laudd. Vulgo ἰθιῆς, minus recte; vid. Bredov. pag. 158. 160.

CAP. CLXII.

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγιοι] i. e. qui Aegyptios, qui defecerant, sermonibus sedaret et a defectione revocaret. Ad verbum καταπαύειν conf. I, 86. 90. II, 141. V, 38. VI, 64. — Verba: ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ cum sequentibus verbis τῶν τις Αἰγυπτίων κ. τ. λ. arctius coniungenda sunt, cum haec sit loci sententia: dum hic igitur (qui a rege missus erat) verba

faciebat, quibus Aegyptios rebelles ad officium revocaret, cohortans ne haec facerent s. in defectione persisterent etc. Itaque αὐτοῦ ad Amasin spectat.

ἔφη ἐπὶ βασιλῆτῃ περιτιθέναι] ἐπὶ βασιλῆτῃ regni causa s. regem declaraturus illum. Tu confer sis I, 41. II, 121, 4 ibiq. laud. Et videtur utique galea regiae dignitatis apud Aegyptios insigne fuisse, si, quae II, 151 narrantur, respiciamus.

παρεσκευάζετο ὥς ἐλῶν] scil. τὸν στρατόν, ut cap. 161, vel τοὺς ἀπεστεῶτας. Paulo post meliorem verborum ordinem restituiamus, cum vulgo esset ὁ Πατάρβημις ἐκάλεε τὸν Ἀμασιν, quod retinuerunt Dindorf et Dietsch. Paulo ante pro vulg. ζῶντα scripsi cum Bekkero et Bredovio ζῶντα; vid. nott. ad I, 86; itemque ἐπαείρας pro ἐπάρας; vid. nott. ad I, 87.

ἐπαείρας ἀπεματάισε] Id est: sublato crure flatum ventris emisit s. pepedit. Illustravit haec Wesseling.

ἐκέλευσε Ἀπρίην ἀπάγειν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβη-
μιν, βασιλέος μεταπεμπομένου, λέναι πρὸς αὐτὸν, τὸν δὲ αὐ-
τῷ ὑποκρίνεσθαι, ὥς ταῦτα πάλαι παρεσκευάζετο ποιεῖν, καὶ
αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρέσεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς καὶ
ἄλλους ἄξειν. τὸν δὲ Πατάρβημιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ
ἄγνοειν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὀρέοντα, σπου-
δῇ ἀπιέναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ
πρησσομένα. ὥς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ
ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύ-
μως ἔχοντα, περιταμεῖν προστάζει αὐτοῦ τὰ τε ὅτα καὶ τὴν
ῥίνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἳ ἔτι τὰ ἐκείνου
ἐφρόνεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἑωυτῶν οὕτω αἰσχροῦς λύμῃ
διακείμενον, οὐδένα δὲ χρόνον ἐπισχόντες ἀπιστέατο πρὸς
τοὺς ἑτέρους, καὶ ἐδίδοσαν σφέας αὐτοὺς Ἀμάσι. Πυθόμενος 163
δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης ὥπλιζε τοὺς ἐπικουροὺς καὶ ἤλαυνε
ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑωυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας,

simili locutione Phavorini in Sto-
baei Serm. CXII. pag. 586 et Athen.
III, 4 (11). pag. 76 F. Ad ἐπα-
είρας licet intelligas τὸ σκέλος,
quod ipsum apud Stobaeum addi-
tum legimus. ἀπεματάσσει a scho-
lio perperam exponitur ἐματαιολό-
γησε, ἐμώσανεν. Rectius intellexit
Plutarchus de malign. Herodot.
(Opp. t. II.) pag. 866 C. In seqq.
restitui vulgatam ἐκέλευσε, cuius
loco Gaisfordius, quem recentt. edd.
secuti sunt, ex aliquot libris dedit
ἐκέλευε, quod, vel ob antecedentem
aoristum ἀπεματάσσει minus utique
videtur aptum.

ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν] αὐτὸν est
obiecti quid dicitur accusativus; Ama-
sin enim respicit, quem Patarbe-
mis rogavit, ut, rege arcessente, ad
ipsum (regem) accederet. Hinc τὸν
δὲ in seqq. ad Amasin pertinet,
αὐτῷ ad Patarbemin, alterum vero
αὐτῷ (οὐ μέμψασθαι) ad Amasin,
ad quem etiam in seqq. pertinet
αὐτὸς, de quo nominativo conf. nott.
ad II, 118. De celeri transitu ora-
tionis directae in indirectam conf.
VIII, 3 ibique nott. — Pro μέμψα-
σθαι Schaeferus posuit μέμψεσθαι,
sine ulla iusta causa. Conf. I, 24

ibiq. not. Recentt. edd. Schaeffe-
rum secuti sunt.

καὶ παρασκευαζόμενον ὀρέοντα]
ὀρέοντα pertinet ad Patarbemin, πα-
ρασκ. ad Amasin, quem cum para-
tum (ad ea scil. perficienda, quae
minatus erat) videret Patarbemis,
celeriter abiisse dicitur. — In an-
tecedentibus retinui διάνοιαν, ut
I, 46, ubi vid.

οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα] αὐτῷ,
quod libri tenent, sine necessitate
mutatum in ἑωυτῷ. Ipsam locu-
tionem διδόναι αὐτῷ λόγον (nulla
uti ratione, haud secum inire rationem,
animo non reputare, cogitare) illu-
stravit Wesselingius his exemplis:
I, 200. III, 25. IV, 102. V, 68.
138. VIII, 86. Plutarch. Opp. II.
pag. 419 C. Tu adde sis, quae
ad I, 34 adnotavimus.

περιθύμως ἔχοντα] i. e. ira (gravi)
percitum, accensum. Cf. I, 162 et
not. ad III, 50. λύμῃ διακείμενον
est: contumelia affectum; cf. II, 121,
4 et VI, 12. — ἀπιστέατο imper-
fecto utitur Noster consulto; est
enim desciscere coeperunt, institue-
runt; de ipsa forma cf. II, 43—53.
173 et quae alia affert Bredov. p.
329.

ἄνδρας ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆα ἐν Σάτ πόλι, μεγάλα ἔοντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἷ τε περὶ τὸν Ἀφρίην ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀμασιν ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι ἐγένοντο ἀμφοτέροισι καὶ περὶ ῥήσεσθαι ἐμελλόν ἀλλήλων.

164 "Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη· καὶ τούτων οἱ μὲν ἱερεῖς, 185

CAP. CLXIII.

Καράς τε καὶ Ἰωνας] Conf. not. ad II, 152. 154. III, 4. 45. De numero mercenariorum militum Herodoto cum Diodoro convenit I, 68. Mox pro vulg. ἦσαν scripsi cum recentt. edd. ἦσαν; vid. nott. ad I, 62.

ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι] Add. II, 169: ἐς Μωμέμφιν πόλιν. Est vero ἐν Latinorum ad, ut supra II, 159 ἐν Μαγδόλω, et aliis locis a Wesselingio laudatis III, 45. VIII, 86. Plura Fischer. ad Weller. III, b. pag. 139 seq. Unger: Paradox. Thebb. pag. 102. — Ad urbis ipsius situm definiendum facit Diodorus, qui l. l. ad Mariam vicum proelium commissum esse refert. Cui si iungamus, quae ad h. l. citat Wesselingius, atque inprimis si consulamus Strabonis locum XVII. pag. 803 s. 1155 B, vix dubium videtur, quin Momemphis sita fuerit ad canalem, qui e Canopico fluvio ad Mareotidem lacum ductus erat, eo in loco, cui etiamnum nomen Manouf. Vetus nomen Aegyptium Panouf-Khét fuisse contendit Champoll. l'Egypt. sous l. Phar. II. pag. 252 seq. coll. Renne. l. l. pag. 617.

CAP. CLXIV.

"Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη] γένη, quae alias dicuntur tribus s. gentes (vid. I, 102 ibiq. not. I, 125), hic significant classes Aegyptiorum, quas nos vulgo dicimus Kasten. De quibus primarius est Diodori locus I, 73 coll. I, 28, ubi totam Aegypti regionem tripartitam esse dicit, cuius primam portionem sacerdotum ordo sibi vindicet, alteram reges, tertiam milites. Mox tamen, cap. 74, rem publicam di-

stinctam quoque esse scribit in tres alias hominum classes, illis inferiores, pastorum videlicet, agriculturalum et opificum. De quibus singulis dein exponit. Addit Wesselingius Strabonis testimonium XVII. pag. 1136 B. s. pag. 787 (ubi triplici modo Aegypti populum divisum scribit inter sacerdotes, milites, agricolas, quos dicit γῆν τε καὶ τέχνας ἐργάζεσθαι) atque Platonis in Tim. pag. 24, qui sex memorat classes: sacerdotum, pugnatorum, artificum, pastorum, venatorum et agriculturalum. Aegyptiorum ordines hos sive tribus Iesaias quoque significare videtur XIX, 13. Ac septem Indorum ordines similes fere retulit Megasthenes apud Strabon. XV. pag. 703 seqq. itemque Diodor. II, 40. Arrian. Indic. II, licet, sacros Indorum libros antiquos si consulamus, quatuor tantum Indorum ordines existant: de quibus accurate exposuerunt Bohlen: Das alte Indien II. pag. 11 seqq., Lassen: Indische Alterthumsk. I. pag. 801 seqq. Haec vero similitudo ordinum inter Aegyptios atque Indos iam antea viros doctos adverterat, in causas atque origines huius distributionis inquirentes: quae omnia ab hoc Herodoti loco cum aliena videantur, pluribus persequi non licet; vid. Meiners in disputatione de causis ordinum s. castarum in Aegypto et India inserta Commentt. Societ. reg. Gotting. T. X. p. 184 seqq. (conf. etiam Neues Goetting.: Hist. Magaz. I. 509 seqq.), Beck: Allgem. Weltgesch. I. p. 737 seqq., Heeren. Ideen etc. II, 2. pag. 96 seqq. 124 seqq., Bohlen l. l. pag. 31 seqq. 38 seqq. Quod ad ordinum numerum attinet, qui septenarius in utraque gente fuisse traditur, numeri huius sanctitatem ali-

οἱ δὲ μάχιμοι κεκλήσονται, οἱ δὲ βουκόλοι οἱ δὲ συμβῶνται, οἱ δὲ κάπηλοι, οἱ δὲ ἐρμηνέες, οἱ δὲ κυβερνήται. γένεα μὲν Αἴγυ-

quid valuisse suspicatur Bohlen (l. pag. 29), cum apud Indos revera *quatuor* tantum inveniantur ordines; ad quos ipsos etiam Aegyptiorum ordines revocare liceat: sacerdotum, militum, opificum, agricolarum: neque aliam fere sententiam esse video Wilkinsoni (Manners etc. I. pag. 236 seqq. 239 seqq. Egypt. and Theb. pag. 230) *quatuor* potissimum ordines per Aegyptum antiquitus exstitisse contententis, primum sacerdotum ordinem, alterum militum atque agricolarum, tertium urbanorum hominum (i. e. omnis generis artificum et opificum, qui sellularias artes exercent), quartum plebis (i. e. pastorum, piscatorum omnisque mercenariorum turbae). In quo, alia ut taceam, id me valde advertit, quod milites et agricolas in unum confundi vult ordinem, mea sententia maxime separandos. Sufficiant haec: de aliis, quae huc pertinent, monebimus ad II, 166 fin. Diodorum cum Herodoto facile ita in concordiam redigi posse putat Uhlemann (Thot oder die Wissenschaft d. alt. Aegypt. pag. 81 seq.), ut pastores non alii habeantur atque βουκόλοι, γεωργοὶ iidem qui συμβῶνται (?), τεχνίται Diodori simul comprehendant καπήλους et κυβερνήτας itemque interpretes, postea demum constitutos.

οἱ μὲν ἱερεῖς] In primo *sacerdotum* ordine omnes conveniunt veteres scriptores. De quo plura afferunt viri docti modo laudati. Tu conf. etiam nott. ad Herodotum II, 36. 37. 42 aliosque locos. Ad hunc ordinem pertinuisse non ipsos tantum sacerdotes, sed omnes etiam sacerdotum scribas, artifices, servos, praecones, alios id genus, recte contendere videtur Wilkinson. l. l. pag. 237 seq. Inde haud recte mihi scripsisse videtur Winkelmann: Gesch. d. Kunst I. (Opp. III.) pag. 74, cum artifices infimo ordini adscriptos humilem conditionem egisse putaret.

οἱ δὲ μάχιμοι κεκλήσονται] In hoc

quoque secundo ordine *militum* veteres consentiunt. Iidem memorantur supra II, 141, ubi vid. not. et infra II, 165. 166, ubi plura. Quibuscum conf. Wesseling. ad Diodor. I, 73, Heeren. Ideen l. l. pag. 151 seqq., Ch. Thierbach: Ueber d. Ursprung. u. die Verhältnisse der Kriegerkaste der Pharaonen, Erfurt. 1839., Rosellini Mon. civil. III. pag. 197 seqq.

οἱ δὲ βουκόλοι, οἱ δὲ συμβῶνται] Quae duae sunt Herodoto classes, a Diodoro ad unam *pastorum* classem referuntur, in duas fortasse partes discretam, ut Heerenio videtur l. l. pag. 146, quo uterque scriptor conciliari queat. Ad *subulcos* autem, eodem Heerenio docente, non ii tantum referendi sunt, qui in iis Aegypti regionibus commorabantur, quae vel propter montes vel propter stagna paludesque haud ferrent agrorum culturam, quique vitam nomadicam fere agebant, sed ii quoque, qui fixas ceperant sedes, praesertim circa Arabicorum montium radices, ubi optimis salibus terra abundat, aut in Delta regionibus paludosis. Quare distinguuntur ab iis, qui agris colendis operam dant, II, 77. Pastores autem, *subulcos* inprimis, ab Aegyptiis contemptos adeoque infimo loco habitos fuisse satis constat, nec plura monere attinet post ea, quae ad II, 47. 128 notavimus. Tu vid. etiam Heeren. l. l. pag. 146—151 et Rosellini. l. l. pag. 198, qui apte monet, hac pastorum classi minime contineri nomades palantes cum gregibus suis: hos enim Aegyptiis maxime invisos fuisse neque inde confundi debere cum iis pastoribus, qui certas habuerint sedes per Aegyptum gregesque custodierint.

οἱ δὲ κάπηλοι] Hanc classem institutorum, mercatorum, cauponum fuisse negat Heeren. l. l. pag. 140 seq., quippe qua contineantur, quicunque artes sellularias quascunque exerceant (*die Kaste der ge-*

πίλων τοσαῦτά ἐστι, οὐνόματα δέ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχιμοι αὐτῶν καλέονται μὲν Καλασίριές τε καὶ Ἐρμοτύβιες, ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυπτος

verbtreibenden Bürger), et ipsi pro artibus, quas singuli profiteantur, in totidem classes divisi, cum filio nonnisi artem patris tractare liceat. Conf. Herod. II, 141 et Rosellini Monum. civil. III. pag. 198, Böeckh. in: Abhandl. d. Berlin. Akad. d. Wissensch. an. 1820 et 1821. pag. 24 seq. Ac mirari subeat, ab Herodoto non commemorari *agricolarum* classem, quam vocat Diodorus l. I. Hinc agricolas classi *καπῆλων* adscriptos fuisse quidam censuere; nisi, quo ducit ipse Herodotus, cum terram omnem aequis portionibus inter Aegyptios divisam esse scribit II, 109, plurium aliarum classium communis fuerit agricultura, nec certum quoddam hominum genus constituerit.

οἱ δὲ ἑρμηνείες] De interpretibus vidimus ad II, 154.

οἱ δὲ κυβερνήται] Gubernatorum classe haud ii contineri videntur, si qui navibus per mare veherentur, cum mare exosum esset Aegyptiis, sed frequens istorum hominum genus, qui in Nilo, inundationis praesertim tempore, navigationem instituebant. Conf. II, 96 ibiq. not. et inprimis Heeren. l. I. pag. 143—145, Rosellini l. I. pag. 122, Brugsch: Lettre à Mr. de Rouge etc. pag. 51 coll. pag. 18. Etenim in papyro bilingui commemorantur utique huiusmodi *κυβερνήται*. Ac pertinet huc quammaxime inscriptio sepulcri prope veterem Ilthyiam (nunc *El Kab*) inventa et in nostrum sermonem conversa a Brugschio (Reisebericht. aus Aegypt. pag. 216 seqq., Em. de Rouge Mem. sur l'inscript. du tombeau d'Ahmès, chef de nautoniers. Paris. 1851); praedicatur enim in ea *Ahmes*, nautarum princeps a rege donatus atque honoratus, itemque classi praefectus, qua rex expeditiones instituit victoriasque reportavit. Inde monente Cr. ad h. l. *κυβερνήτας* hosce pro gubernatori-

bus maritimis habent auctores operis Descript. de l'Eg. vol. II. (Théb.) pag. 63.

Καλασίριές τε καὶ Ἐρμοτύβιες] Ἐρμοτυβίαις vocantur apud Stephan. Byzant. s. v. Tu add. Hemsterhus. ad Aristoph. Plut. 729, qui diversum utriusque gentis nomen a diverso vestitus genere tractum esse censet. Sed Iablonskio interprete, Vocc. Aegg. pag. 69 seqq. 101 seqq., Καλασίριες sunt *iuvenes*, *adolescentes* (inde maxime apti ad expeditiones bellicas extra Aegypti fines instituendas), Ἐρμοτύβιες vero *bellantes*, *militantes*, quibus seniores intelligi arbitratur, ad patriam defendendam potius destinatos quam ad bellum extra Aegypti fines preferendum. Seyffarth (Beiträge z. Kenntniss. d. alt. Aegypt. II. pag. 94 seq. 147) Hermotybios interpretatur *pugnatores* vel *interfectores pugnantium contra* seu *hostium*, Calasirios exponit *μαχαροφόρους*, *scalpro perforantes s. occidentes*. Ad Iablonskii rationes magis accedit Uhlemann (Philolog. Aegypt. pag. 15 et 18), cui Calasirii sunt *adolescentes*, Hermotybii *custodientes claustra*, i. e. „ea exercitus pars, quae castella patriae custodiebat atque defendebat, dum iuvenes fortissimi atque validissimi (Καλασίριες) in campos descendebant et in aequo pugnam ciere solebant.“ His adde, quae habet Rosellini l. I. pag. 203 seq. Heerenio l. I. pag. 136 diversae primitus fuisse videntur gentes s. tribus, quae diversis quoque locis habitarent et in unam militum classem dein coaluerint. At negat Thierbach l. I., milites alius stirpis originisque fuisse atque ipsos Pharaones reliquosque Aegyptios.

ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί] Iure notat Heeren. l. I. pag. 136. 137 coll. Rosellini l. I. pag. 200, maximam militum partem in inferiori Aegypto terras suas ac stationes habuisse assignatas, cum unus tan-

ἅπαντα διαραίρηται. Ἐρμιοτυβίων μὲν οἶδε εἰσὶ νομοί· Βουσιρί- 165
της, Σαῖτης, Χεμμίτης, Παπρημίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις κα-
λεομένη, Ναθὼ τὸ ἡμισυ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἐρμιοτύ-
βιες εἰσὶ, γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοιάτο, ἑκατάδεκα
μυριάδες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάγκε οὐδὲν, ἀλλ'
ἀνεῖνται ἐς τὸ μάχιμον. Καλασιρίων δὲ οἶδε ἄλλοι νομοί εἰσι· 166

tum nomus in media Aegypto Chem-
midis, alterque Thebaicus in supe-
riori Aegypto iisdem assignatus es-
set, ex quo etiam intelligitur, cur
Iudaeos fugientes ex Aegypto Pha-
rao cum tanto exercitu persequi
potuerit. Cum vero e regionibus
Delta adiacentibus maximum Aegy-
ptiis immineret periculum Psammi-
tichi potissimum aetate atque eo-
rum, qui secuti sunt reges, hoc
ita institutum fuisse videtur, ut il-
lis in regionibus praecipue castra
sua haberent milites, praeter quos
alii quoque illic habitasse videntur
homines, pastores, agricolae, qui,
quae militibus necessaria essent ad
victum, pararent. Ipsos enim mi-
lites agris colendis operatos esse
vixdum affirmare licet, cum alia
desint testimonia, si a Diodoro dis-
cesseris, qui tertiam omnium agro-
rum portionem militum fuisse enar-
rat.

κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυπτος
ἅπαντα διαραίρηται] Cf. supra II,
109 ibiq. not. Valde autem vari-
ant, quae de numero nomorum ae-
que ac de singulorum nomorum no-
minibus ac finibus apud veteres in-
veniuntur tradita. Neque enim una
eademque nomorum divisio semper
in Aegypto obtinuisse videtur, quip-
pe temporum decursu pro statu pu-
blico regnique conditione crebrius
mutata. Nomen autem singuli no-
mi ab urbibus praecipuis accepisse
videntur. Tu vid. quae affert Beck:
Weltgesch. I. pag. 736 et Cham-
poll. l'Eg. sous l. Phar. II. p. 270
seqq., Ritter: Erdkunde I. p. 704,
Heeren. II, 2. pag. 111. 113 seq.

CAP. CLXV.

Βουσιρίτης] De urbe *Busiride*,
unde nomen tulit nomus, vid. II,

59 ibiq. not. De *Saitico* nomo conf.
II, 152. 172 et II, 62 ibiq. nott.
De *Chemmi* diximus ad II, 91; de
Papremi ad II, 63; de insula Pros-
opitide ad II, 41. *Natho* videtur
idem esse nomus, qui Ptolemaeo
dicitur *Νεούτ*, et ab eodem inter
Busiriticum et Bubasticum (s. Phat-
niticum et Pelusiaticum) fluvium po-
nitur. In insula Prosopitide collo-
cat Danvillius, minus recte mea
quidem sententia. Tu conf. Schlicht-
horst. l. l. pag. 72 et Mannert. X,
l. pag. 568, qui *Natho* et ipsam
insulam fuisse suspicatur.

ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοιάτο] Ea-
dem invenitur locutio II, 166, ubi
ἐπὶ exprimere videtur Latinorum *ad*.
Conf. Matth. Gr. Gr. pag. 1169.
Sed magis me quidem h. l. adver-
tit optativus *γενοιάτο*, cuius loco
aliquot libri offerunt *ἐγένοντο*; quod
ipsum documento esse videtur, pri-
mitivam lectionem fuisse *ἐγενέατο*,
quae forma invenitur II, 166; vid.
nott. ad I, 214. Vereor enim, ut
h. l. *οτε* cum optativo ad vulga-
rem usum, de quo Matth. §. 521.
pag. 1005 seqq., revocari queat.

ἀλλ' ἀνεῖνται ἐς τὸ μάχιμον] Vul-
go *ἀνέονται*, quod dictum volunt
pro *ἀνεῖνται* a verbo *ἀνίημι*, quod-
que iam H. Stephanus mutatum vo-
luit in *ἀνέονται*, probante Wesse-
lingio atque Buttmanno (Gramm.
Gr. pag. 541) et Dindorfio (pag.
XXXVII), accedente ipsius codicis
Florentini auctoritate. Elmslej. ad
Euripid. Heracl. 3 scribi voluit *ἀνέ-
αται*. Equidem cum Bredovio pag.
395 accurate haec tractante et
Kuehnero Gr. Gr. §. 211, 2 repo-
sui *ἀνεῖνται*, ut II, 65. Est vero
reddendum: *vacant militiae*. Haud
aliter II, 167: *τοὺς ἐς πόλεμον
ἀνειμένους*, i. e. eos, qui rei mi-
litari vacant. Add. VII, 103 et conf.

Θηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφδίτης, Τανίτης, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαιδίτης, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύ-

II, 129 ibique nott. et quae plurima nuper attulit Frotscher (ad Anonymi Graeci orat. funebr. Freiberg. 1855. pag. 36 seq.) de hoc verbo eiusque significatione disputans.

CAP. CLXVI.

Θηβαῖος, Βουβαστίτης] Thebanus nomus a Thebarum urbe cognominatus. Tu conf. II, 4. 15. 42. De *Bubasti* urbe, unde Bubastites nomus, diximus ad II, 60.

Ἀφδίτης] Urbem nec Herodotus nec quisquam alius, quantum scio, indicavit. Nomus inter Bubastin et Tanin situs videtur Larchero tom. VIII. pag. 37 s. v.

Τανίτης] *Tanites* nomus ab urbe *Tani*, quae Herodoto quidem non nominatur, quamquam valde antiqua adeoque Pharaonum sedes in Mosis historia celebrata, ut e libris sacris apparet, quibus dicitur *זֶאֵן* (*Zoan*). Hinc *μεγάλη πόλις* apud Strabon. XVII. pag. 802 et Stephan. Byzant. s. v. dicitur, inde *ὁ Τανίτης νομός* ibid. Sita erat in orientali ripa Tanitici fluvii haud procul ab eo loco, ubi fluvius cum mari coniungitur. Nec multum inde abest lacus Menzaleh, qui hodie dicitur. Magnam fuisse urbem atque amplam etiamnum arguunt rudera, quibus ab Arabibus idem nomen impositum *San*. Plura Champoll. l'Egypt. sous l. Phar. II. p. 104 seq. 107 seq., Ritter: Erdkunde I. pag. 829 seq. coll. Gesen. ad Iesai. XIX, 11. pag. 616, quem ad h. l. citat *Cr*.

Μενδήσιος] Conf. supra ad III, 43. 46 nott.

Σεβεννύτης] De fluvio Nili Sebennytico diximus in Excursu ad II, 17. Urbem ipsam haud memorat Noster, quae Straboni (XVII. pag. 802) dicitur *ἡ Σεβεννυτικὴ πόλις*, nunc vero *Samanud* s. *Se-menud*, Sebennytico fluvio ab occidente apposita. — Conf. Schlicht-

horst l. l. pag. 69. et Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. II. pag. 797. — *Σεβεννύτης νομός* commemoratur apud Stephan. Byz. s. v. *Σεβέννυτος*; *Sebennyten* nomum novit quoque Plinius Hist. Nat. V, 9. §. 49.

Ἀθριβίτης] Nomi huius aequae atque urbis meminit Strabo XVII. pag. 802, *Ἀθριβίτον νομοῦ* quoque Stephanus Byzantinus s. v. *Ψενακῶ*, ex Artemidoro; *Athribiten* inter nomos Aegyptiorum recenset Plinius Hist. Nat. V, 9. §. 49. Urbis ipsius (*Athribis*) nulla apud Nostrum mentio, quamquam e praecipuis Aegypti inferioris urbibus fuisse fertur, conf. Ammian. Marcellin. XXII, 16, 6. Idem Stephanus Byzant. (s. v. *Ἀθριβίς*) urbis nomen duplici modo scriptum, *Ἀθριβίς* vel *Ἀθριβίς*, profert; eodemque etiam referre volunt eam Aegypti urbem, quae apud eundem Stephanum ex Hecataeo Milesio affertur, *Ἀδαρῶαβίς*; cf. Mueller: Fragm. hist. Graec. III. p. 632. Sita erat ad orientalem partem fluminis Pelusiaci haud procul ab eo loco, ubi a Pelusiaco separatur Phatmiticum ostium. Antiquum nomen *Athrebi* s. *Athrépe* nunc est commutatum in *Atrib*, qui vicus urbis veteris locum occupat. Vid. Champoll. l. l. pag. 48, Ritter. l. l. I. pag. 828.

Φαρβαιδίτης] *Pharbaethites* nomus, quem praeter Herodotum Strabo XVII. pag. 802. (ubi *ὁ Φαοβητίτης νομός*) et Plin. H. N. V, 9. §. 49 memorant, nomen traxit ab urbe *Pharbaethi*, quam eandem esse atque eam, quae nunc vocatur Balbeis, nonnulli perperam arbitrati sunt, ut pluribus commonstravit Champoll. l. l. II. pag. 94 seqq. Nam *Pharbaethus* sita erat ad orientalem ripam Tanitici fluvii, occidentem versus a Pelusiaco, ubi adhuc rudera conspiciuntur ad vicum *Harbait*, in quo ipso nomine veterem appellationem, demto scilicet articulo *P*, agnovit Champollion. Nam

σιος, *Μνεκφορίτης*· οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκεῖ, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ, γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν. οὐδὲ τούτοις ἐξεστὶ τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίαν, ἀλλὰ τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκένουσι μούνα, παῖς παρὰ πατρός ἐκδε-

olim dicebatur *Pharbau*. Add. Ritter. l. l. I. pag. 828.

Θμουίτης] *Thmuis* urbs, unde nomen *Thmuities*, una de maioribus Aegypti inferioris urbibus fuisse perhibetur et a Ptolemaeo caput nomi Mendesii dicitur, licet Herodotus duos eosque diversos memoret nomos, Mendesium atque Thmuitem. Quae sic componere studet Champoll. l. l. II. pag. 115 seq., ut νομόν apud Herodotum non tam de provincia s. praefectura, ad quam plures urbes pertinuerint, quam potius de singulo alicuius urbis territorio dici existimet. Quae tamen vereor, ut virorum doctorum assensum inveniant. Utut est, sita erat *Thmuis* urbs haud admodum remota a Nili fluvio Mendesio, media fere inter Taniticum et Mendesium fluvium. Ruinae urbis amplae exstant tribus milliariis Gallicis a Mansourah prope vicum Temay (*Thmaouiéh*). Plura Champoll. l. l. et Mannert: Geogr. der Gr. u. Roem. X, 1. pag. 577, Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. II. pag. 781.

Όνουφίτης] *Onuphilen* νομόν novit Plinius l. l. itemque Stephanus Byz. *Όνουφίς, πόλις Αἰγύπτου οὐκ ἄγνωστος*· ὁ πόλις *Όνουφίτης*. Nomi situs non satis certus. Dancivillius collocat in occidentali Sebenytici fluvii ripa, ubi nunc *Banoub*, ut Arabes dicunt. Conf. Champoll. l. l. II. pag. 227. Mannert (X, 1. pag. 573) videtur nomen meridiem versus ab urbe, quae nunc appellatur Mansura, in media terra a fluvio remotus collocari posse.

Ανύσιος] Conf. not. ad II, 137 init. Hic addam Mannerti (X, 1. p. 591) sententiam, cui nomen Anysius haud alius esse videtur atque nomen Sethroites, Herodoto haud commemoratus, in orientali parte lacus Menzaleh, quo olim Anysis

rex confugerit, in cuius memoriam fortasse nomen ita fuerit appellatus.

Μνεκφορίτης] Cum insula, in qua hic nomen, parum ampla sit, Champoll. l. l. II. pag. 68 eam Bubastico nomo adscriptam fuisse putat. Nomen ipsum significare docet *insulam florentem, floribus ornata*. Neque reapse postero tempore ulla huius nominis mentio, quem septentrionem versus ab urbe Bubasti, intra Pelusiacum et Taniticum fluvium fuisse existimat Mannert. l. l. X, 1. pag. 591. — De urbe *Bubasti* vid. supra II, 60. 137.

ἐν νήσῳ οἰκεῖ] *οἰκεῖν* hic *situs* esse significat. Laudat Wesseling. Homer. Ili. II, 626 coll. Sophocles. Ai. 604 *αἴος*que aliorum scriptorum locos. Tu vid. supra I, 27 ibique nott. — Ad verba: *ὅτε ἐπὶ πλείστους ἐγενέατο* conf. not. ad II, 165.

παῖς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος] Conf. I, 7 ibiq. not. II, 65. Diodor. II. 21. Ipsum argumentum si spectemus, satis ex hoc loco (coll. II, 140) alteroque II, 37 (ubi de sacerdotibus sermo) apparet, omnia munera apud Aegyptios haereditaria fuisse omnemque vitae conditionem a patre ad filium ita transiisse, ut filio haud licuerit aliud capessere negotium indeque etiam ascendere in alium ordinem: quod idem confirmant a Diodoro I, 73. 74 disputata ac similia Indorum instituta, quae attigimus ad II, 164. At vero exstitit nuper vir doctus (Ampère in: *Revue d. deux mond.* 1848. T. XXIII. pag. 838 seqq. l'Institut 1848 sect. II. nr. 153 seq. pag. 74 seq., *Revue archéologique* V. pag. 405 seqq.), qui Aegyptiorum ordines ita separatos fuisse negat, ut nemo quisquam in alium ordinem transgredi aliudque negotium atque paternum agere potue-

- 167 *κόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασιν οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως χρῆναι, ὁρέων καὶ Θρηήκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Ἀνδούς καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμωτέρους τῶν ἄλλων ἡγούμενους πολιητέων τοὺς τὰς τέχνας μανθάνοντας καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων, τοὺς δὲ ἀπηλλαγμένους τῶν χειρωναξιέων, γενναίους νομιζομένους εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. μεμαθήκασιν δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες καὶ μάλιστα Λακεδαιμόνιοι, ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς χειροτέχνας. Γέρεα δὲ σφι ἦν τάδε ἐξακριρρημένα μούνοισι Αἰγυπτίαν, πάρεξ τῶν ἰρέων, ἄρουραι ἐξαίρετοι θυώδεα ἐκάστω ἀτελέες. ἡ δὲ ἄρουρα*

rit, singulorum ordinum commercio non prorsus prohibito: idemque ad inscriptionum fidem provocat, in quibus, ut vult, commemorantur filii aliud munus atque patres gerentes, matrimonia inter diversi ordinis homines inita. Quae ut omnino valde dubia sunt, ita disertis veterum scriptorum testimoniis contraria, a quorum fide equidem in his stare malui. Oblocutus quoque est vir doctus Italus in libello, qui inscribitur: Sull' esistenza delle antiche caste Egiziane negata da I. I. Ampère, discorso di Andrea Zambelli, Milano 1850, ubi vid. potissimum pag. 12. Add. Rosellini: Monument. civil. III. pag. 210 seqq.

CAP. CLXVII.

τοὺς δὲ ἀπηλλαγμένους — γενναίους νομιζομένους εἶναι] Scripsi ἀπηλλαγμένους pro vulg. ἀπαλλαγμένους, de quo vid. nott. ad II, 144. Ad ipsam Herodoti sententiam pertinent Aristotelis (Polit. III, 353. VIII, 2.), Platonis (De Legg. VIII. pag. 846. Polit. VI. pag. 495. IX. pag. 500. Theaetet. pag. 176 C, ubi vid. Heindorf. p. 401 seqq.), aliorum loci, e quibus intelligitur, minus utique honestos inter Graecos fuisse habitos eos, qui artes sellularias, quas dicunt, tractarent mercenariamque operam peragerent ad vitam sustentandam: quos indignos habuerunt, qui ad rem publicam accederent ullisque

fungerentur muneribus publicis sive honoribus: qua de re vid. C. F. Hermann: Staatsalterth. §. 5 not. 18. Privatalterth. §. 42, Becker: Charicl. I. pag. 155 seqq. ed. sec. coll. II. pag. 10, ubi Herodoteo loco de Corinthiis, qui sequitur, utitur C. F. Hermann. commonstraturus in Graecorum democratiis utique opificia vulgaria minus fuisse contenta.

τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους] Conf. not. ad II, 165 fin.

ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς χειροτέχνας] ὄνεσθαι valet: contemnere, spernere, nihili aestimare. Conf. supra II, 136 κατόνεσθαι. Et bene admonet Wesselingius urbis Corinthi mercatura celeberrimae opificumque studiis maxime insignis, ut adeo has artes earumque studiosos Corinthii magno in honore habuerint. Conf. Strab. VIII. pag. 382 s. 586 A.

CAP. CLXVIII.

Γέρεα δὲ σφι ἦν] γέρεα agros dicit militibus assignatos, ex quorum redditibus victum sibi quaererent. Conf. Herod. IV, 162. 165 et not. ad II, 164. Hos vero agros omni vectigali exemptos fuisse, ex h. l. intelligimus. Ad ἐξακριρρημένα conf. nott. ad I, 148; ad πάρεξ nott. ad I, 93, ad πάντη nott. ad I, 126.

ἡ δὲ ἄρουρα — Αἰγυπτίων] Conf. II, 149 ibiq. not. Quod vero Suidas scribit, plethri partem quartam

ἐκατὸν πηχέων ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντη. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆ-
 186 χυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασι
 ἦν ἐξαιρεημένα, τὰδε δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο καὶ οὐδα-
 μὰ ὧντοί. Καλασιρίων χίλιοι καὶ Ἐρμουβίων [ἄλλοι] ἐδορυ-
 φόρον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τούτοισι δ' ὧν τὰδε
 πάρεξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδοτο ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη, ὅπου
 σίτου σταθμὸς πέντε μνέαι ἐκάστω, κρεῶν βοέων δύο μνέαι,

appellari ἄρουραν et quinquaginta pedibus constare, id ad nostrum locum commodè referri nequit. Magis huc facit, quod monet Wurm. de pond. ratt. pag. 94 coll. pag. 100, ἄρουραν esse terrae partem aratam, aream, non longitudinem quinquaginta pedum. Itaque h. l. intelligenda est area centum cubitis quaquaversus extensa sive area decem mille cubitorum quadratorum s. 22,500 pedum quadratorum. Add. Iomard. in Descript. del'Eg. Antiqq. I (3 livr.) pag. 683 seqq. Si hoc loco de cubito Aegyptiorum maiori, qui Babylonio fere par fuerit, cogitemus, arura ex iis, quae computando invenit Iacobs (De mensurr. Herod. pag. 16), habet 28446 ped. Rhenan. quadratos sive 2802 metra Gallica. „Itaque, ait Iacobs, fuit circiter 1, 1 eius mensurae, quam nos *Morgen* vocamus, quae constat 25900 pedd. Rhenn. quadratis. Singulis militibus quae adscriptae fuerunt duodenae arurae aequant circiter 13, 2 huius nostrae mensurae.“ In Rosettani lapidis inscriptione Graeca eadem vox ἄρουρα reperitur.

ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ] Samium cubitum inde opinor commemoravit Noster, quod ipse longius in Samo commemoratus mensuras Samiorum bene cognitās habuit: hunc vero Samium cubitum a vulgari Graecorum cubito diversum utique fuisse neque inde etiam Aegyptium cubitum, qui Samio par h. l. dicitur, parem fuisse Graeco vulgari cubito, recte colligit Boeckh (Metrolog. Untersuchungg. p. 222 seq. Monatsberichte d. Berlin. Akad. d. Wissensch. 1854. pag. 77 seqq. mensis Februar.) eumque secutus

Iacobs l. l. pag. 14 seqq. Aegyptium igitur cubitum, qui Samio par esse dicitur, maiorem eundemque regium 28 digitorum fere esse paremque Babylonio idem monstravit vir doctus. Conf. etiam Letronne: Fragm. d'Heron. pag. 80 seqq. et virum doctum in Revue d'Archéolog. X. pag. 738 seqq., H. Brugsch: Numerr. ap. vett. Aegypt. demotic. doctr. pag. 5 seq.

τὰδε δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο] τὰδε pertinet ad ea, quae in fine cap. indicantur, panis, carnis ac vini portiones. — „ἐν περιτροπῇ, i. e. ἐκ περιόδου, per vices, interpretante I. Fr. Gronovio ad Taciti German. cap. 26.“ Cr. Vid. Herod. III, 69.

Καλασιρίων χίλιοι καὶ Ἐρμουβίων ἄλλοι] ἄλλοι, ex Aldina duobusque codd. nunc receptum, iam expressit Valla; a plerisque libris iisque melioribus abest; quare uncis includendum censui, quod idem fecit Dietsch; Dindorf, Lhardy, alii prorsus omiserunt. Caeterum hic militum numerus, collatus cum militum numero cap. 165. 166, iusto minor Schweighaeusero videtur. Sed poterant illic intelligi non viri tantum arma gerentes, sed eorum quoque familiae, ita ut omnium hominum ad militum γένος pertinentium tantus fuerit numerus. — In seqq. de structura verbi δορυφόρεῖν cum accusativo conf. similem Nostrum locum III, 127 et vid. Kuehner. Gr. Gr. §. 550. — In seqq. ad ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη (in unumquemque diem) vid. Herod. V, 53. VII, 187. IV, 112 ibique nott.

σταθμὸς πέντε μνέαι] i. e. quinque minae *pondere*. Etenim σταθμὸς eodem modo additum quo

οἶνον τέσσερες ἀρυστήρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορούσι ἐδίδοτο.

- 169 Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὃ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπίκοντο ἐς Μώμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεινοί, κλήθεται δὲ πολλῶν ἐλάσσονες ἔοντες, κατὰ τοῦτο ἐσώθησαν. Ἀπρίεω δὲ λέγεται εἶναι ἥδε ἡ διάνοια, μὴδ' ἂν θεὸν μιν μηδένα δύνασθαι παῦσαι τῆς βασιλῆϊας· οὕτω ἀσφαλῶς ἔωντῳ ἰδρῦσθαι ἐδόκεε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη· καὶ ζωορῆθεις ἀπήχθη ἐς Σάβν πόλιν, ἐς τὰ ἔωτοῦ οἰκία πρότερον ἔοντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἦδη βασιλῆϊα. ἐνθαῦτα δὲ τῶς μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλῆϊοις, καὶ μιν Ἀμασις εὖ περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων, ὥς οὐ ποιοὶ δίκαια τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἔωτοῦ ἐχθιστον, οὕτω δὴ παραδιδόει τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοις. οἱ δὲ μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔθαψαν ἐν τῇσι κα-

ῥος, μήκος, εὖρος, alia id genus addita inveniuntur in mensuris indicandis, de quibus Matth. Gr. Gr. §. 428, 5 disputavit; nominativum posuit propter reliqua, in ipso nominativo prolata. Mina Attica — nec enim alias minas hic indicari credo — constitit centum drachmis, quae nostris mensuris adaequatae efficiunt 29 Loth. 3, 3961 Quint. Cölln. sive 1½ libr. Rom. Vid. Wurm. de pond. ratt. pag. 43. 47.

ἀρυστήρες Hesychio explicantur κοτύλαι, quae quidem et ipsae pro singulis Graeciae civitatibus valde erant diversae, haud tamen raro pro Romanorum heminis accipiuntur, quae aequant 0, 587344 Wurtemb. Schopp., igitur dimidium fere eius mensurae, quae Schoppen vulgo dicitur s. quarta pars eius, quod Maass vocatur. Binae cotylae efficiunt ξέστην, duodecim χοῦν, et centum quadraginta quatuor μετροτήν. Tu vid. Wurm. l. l. pag. 123 seqq. 126 seq. 198. et de omni hoc vasculorum minorum genere Using: De nominib. vass. Graec. p. 107, Krause: Angeiolog. pag. 381.

CAP. CLXIX.

ἀπίκοντο ἐς Μώμεμφιν] Conf. not. ad II, 163.

μηδ' ἂν θεὸν μιν μηδένα δύνασθαι παῦσαι] Attendi iubet Wesseling. ad hanc stultissimae iactantiae plenam orationem, illi perquam similem, quae ex Hophrae (quem eundem habet atque Apriem) ore proferatur apud Ezech. XXIX, 3. Neque huc non pertinet Ieremiae locus XLIV, 30, ubi Iehova loquitur: „ecce ego trado Pharaonem Chophraum, regem Aegypti, in manum inimicorum ipsius et in manum quaerentium animam ipsius.“ Conf. I. Scaliger: Animadverss. ad Eusebii Chronic. pag. 88 et similes Aiaceis, aliorum gloriationes stolidas, quas affert La Cerda ad Virgil. Aen. X, 773, a Wesselingio laudatus, qui apte quoque meminit Sophocl. Antig. 127 (117) Ζεὺς γὰρ μεγάλῃς γλώσσης κόμπους ὑπερεχθαίρει: quam eandem sententiam et Aeschylus Pers. 829 et Herodotus VII, 10. §. 5 (ubi vid. allata) pronuntiarunt.

εὖ περιεῖπε] Confer supra I, 73. 114. II, 64. 69.

οἱ δὲ μιν ἀπέπνιξαν] Diodorus I, 68 fin. haec tantum profert: ὁ μὲν Ἀπρίης ζωορῆθεις ἀνήχθη καὶ στραγγαλῆθεις ἐτελεύτησεν. Nobis in mentem quoque venit eius supplicii, quod II, 100 fin. memoratur.

τρῶησι ταφῆσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτάτω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός. ἔθαψαν Σαῦται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βασιλέας ἔσω ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμᾶσιος σῆμα ἐκαστέρῳ μὲν ἔστι τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίεω καὶ τῶν τούτου προπατόρων· ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστὰς λιθίνη μεγάλη, καὶ ἡσκημένη στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διξὰ θυρώματα ἔστηκε, ἐν δὲ τοῖσι

Iam supra ad II, 161 dixi, de fine Apriae aliter tradi apud Iosephum neque convenire prorsus cum Herodoteis ea, quae in sacra scriptura leguntur. Inde suspicatur Wilkinson. (Manners etc. I. pag. 178), bellum civile inter Apriam et Amasin gestum non una pugna ad Memphim commissa terminatum sed aliquot per annos continuatum esse Amasinque implorasse auxilium Nebucadnezaris, aut hunc ipsum, cum Aegyptum domestica seditione belloque laborantem vidisset, sponte accessisse atque deiecto Apria in eius locum evexisse Amasin tributo Assyriis solvendo obnoxium.

ἔθαψαν ἐν τῇσι πατρῶησι ταφῆσι] Ultimaee Aegyptiorum regum dynastiae sedem inde a Psammiticho Sai fuisse ibidemque reges sepultos esse praeter Herodotum testantur alii, quos laudat Zoega de obelisc. pag. 416 seqq. Ac Psammitichum in Saiticae Minervae templo sepultum esse, diserte tradit idem Strabo XVII. p. 802 s. 1153 D. sive 539 Tzsch., monente Cr. ad h. l. Cum enim in Minervae templo Osiris repositus esse diceretur, nemo utique fuit rex, quin cum optimo deo eodem sepulcro se contineri voluerit, adeoque ὁμότατον esse summi apud inferos quoque dei. Itaque nihil mirum, in templo Minervae, cuius religionibus insignis erat urbs (conf. II, 62), regum fuisse cryptas. Confer Zoeg. l. l., Heeren. Ideen II, 2. pag. 333 et not. ad Herodot. II, 170. — Ad seqq. Cr. conferri vult Palin: Fragmm. sur les hieroglyphes IV. pag. 19. Ad usum verbi θάπτειν conf. I, 117. V, 8 ibique nott.

ἀριστερῆς χειρός] Male vulgo χερός, invitis optimis libris. Vid. Bredov. pag. 159. Ad locutionem conf. Aschyl. Prometh. vs. 720 (739). — Ad μέγαρον cf. II, 141. 143.

ἐν τῇ αὐλῇ] De αὐλῇ et παστάς conf. nott. ad II, 118.

ἡσκημένη στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι] i. e. columnis palmas arbores imitantibus ornatus. De ἡσκημένη vid. II, 130 ibique not. Atque admonet Creuzer. (Comm. Herod. pag. 393 not. 432) doctorum Gallorum, qui Aegyptiae architecturae primordia explicantur hocce Herodoti loco sunt usi. Illud enim sibi videntur vidisse, non solum columnas, sed alias quoque aedificiorum partes apud veteres Aegyptios ad plantarum arborumque imitationem effictas esse. Eam rem confirmari putant non modo reliquiis sepulcri Osymandyaee, verum etiam singulis, quotquot hodieque exstant, superioris Aegypti aedificiis. Vid. Descript. de l'Eg. Antiqq. vol. II. Theb. p. 33.

ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διξὰ θυρώματα ἔστηκε] Vertunt vulgo: „intra thalamum repositorium est binis foribus clausum atque inibi (intra has fores) est regis sepulcrum.“ Θυρώματα Valla erat interpretatus postes, in quibus urna s. locus est. Cui oblocutus Wesselingius exponit tabulata ad fores deposita et conditorio apta, quemadmodum in Stobaeo XLI. pag. 251 et Θύρη pro tabula in Nostr. II, 96. VIII, 51. Atque θυρώματα saepius idem esse atque θύρα recte monuisse videtur Schweighauserus. Larcherus reddiderat: une niche avec une porte a deux battans, probantibus Valckena-

170 θυρώμασι ἡ θήκη ἐστί. Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαί, τοῦ οὐκ ὄσιον ποιεῦμαι ἐπὶ τοιούτῳ πρῆγματι ἐξαγορεύειν τοῦνομα ἐν Σάτ, ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὀβελοὶ ἐστᾶσι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχομένη, λιθίνῃ κρητίδι κεκοσμημένη καὶ ἐργασμένη εὗ κύκλῳ, καὶ μέγαθος, ὥς ἐμοὶ ἐδόκεε,

rio Toupioque. In quam sententiam Italus interpres hunc l. ita vertit: „e dentro la pastada vi sono due nicchie con duplice porta e nella nicchia v' è il repositorio;“ et in nota haec scribit: „con duplice porta: o piu tosto: con porta a due imposte.“ Erit igitur minus conclave s. repositorium binarum valvarum ianua clausum. Schweighaeuserus, cui non prorsus displicet Larcheri ratio, eam proponit ipse interpretationem, ut διὰ θυρώματα sint *geminatae fores*, ianua binarum valvarum, et ἐν τοῖσι θυρώμασι idem atque ἐντὸς τῶν θυρωμάτων. Quae Creuzero placent (Commentt. Herodd. pag. 394) utpote simplicissima, licet *geminatas fores* haud agnoscat. „Utut igitur accipias ac veritas illud διὰ θυρώματα (sunt verba Creuzeri l. l.), semper remanent sive binae fores sive ianua binarum valvarum et quidem in sepulcri constructione ac defuncti regis conditorio. Quam rem si cum Clementis Porphyriique testimoniis conferas, cogitesque indolem Aegyptiorum, omnia, quae ad mortuos rite componendos pertinerent, per quandam significationem (symbolice) exornare solitorum: nullus, opinor, dubitabis, quin haec quoque *geminatae fores* in sepulcro Saïtico patentes ad vitae mortisque vices animarumque vicissitudines spectaverint.“ In mumiarum enim picturis conspicuae sunt fores angustae fenestris quodammodo similes, sive portulae, quae ab utraque Isidis precantis parte aperiuntur. Quas eodem spectare monet Creuzerus l. l. p. 390, aliis quoque locis laudatis.

ἡ θήκη ἐστί] Conf. II, 67. 148.

CAP. CLXX.

αἱ ταφαί, τοῦ οὐκ ὄσιον ποιεῦμαι ἐπὶ τοιούτῳ πρῆγματι κ. τ. λ.] Haud aliter est locutus Noster II, 61. 86. 132, ubi Osiridem mortuum quem ferebant intelligit, cuius ὁμοτάφους optimos quosque Aegyptiorum fieri voluisse constat. Nec fugit Athenagoram de legat. c. 25 haec Herodoti verba exscribentem. „Ac nemini potest obscurum esse (sunt Creuzeri verba in Commentt. Herodd. pag. 107), eos deos, qui humana pati adeoque mortem optere crederentur, in superiorum vel potius a mortalium sorte immunium deorum sacrariis humatos esse. Iam cum et ipsi homines iuxta Osiridem ibidem humarentur, hoc ritu credibile est nihil aliud spectasse Aegyptios, quam ut per gradum quasi et Osiride opitulante ad summos deos ascenderent, absolute temporis finiti orbe, homines.“ Conf. ad II, 169 not.

ἐξαγορεύειν] Hoc verbum usurpari de arcanis divulgandis, *prodeudis*, monuimus in Creuzeri Melett. III. pag. 82. — Ad ἐχόμενα (prouti recte repositum est a Wesselingio, discrepantibus libris vetustis) conf. II, 148 fin. Plura ad I, 93. Ad ὀβελοὶ vid. II, 111 ibiq. nott. Ad vocem κρητίδι conf. nott. ad I, 93; ad κύκλῳ Herodot. I, 185. IV, 181. 202. Asserit Wilkinson. (Manners etc. I. p. 192. sec. ser. II. p. 309), lacum hunc murosque operis lateritii eum cingentes adhuc cerni prope eum vicum, qui vocatur *Sa-el-Hagar* (Sais). Atque iam antea Clarke (Travels II, 2. p. 211) Herodoteam narrationem cum iis, quae adhuc conspiciuntur ruinae, bene congruere observavit.

ὅση περ ἢ ἐν Δῆλῳ ἡ τροχοειδὴς καλεομένη. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ 171 ταύτῃ τὰ δεικνῶν τῶν παθέων αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῦσι, τὰ κα-

ἡ τροχοειδὴς καλεομένη] *Lacum rotundum* Phoebe natalibus insignem in insula Delo commemorant Theognis 7. Callimach. hymn. in Del. 261. in Apollin. 59. Euripid. Iphigen. in Taur. 1107 sive 1074, ubi conf. Seidler. Cuius vestigia recentioris aetatis peregrinator, Spon (Itin. I. p. 136), invenit ac descripsit. Tournefort: Voyage du Levant t. I. p. 290 seq. (cuius mentionem h. l. faciunt interpretes) huius lacus muro olim cincti vestigia in septentrionali insulae parte conspicua ad naumachiae spectacula postera aetate instituta referri maluit, improbante Ludovico Ross (Reisen nach d. Ins. I. p. 32), qui haec denuo invisit accurateque descripsit, de sacro illo lacu hic cogitandum esse ratus. Aquarum receptaculum arte factum s. cisternam, quam vocant, exhiberi contendit Curtius Archaeolog. Zeitung 1847. pag. 24. Post quem denuo haec inquisivit Benoit (Archives des miss. scientifiques II. p. 393 seqq.), qui ipsum lacum mature iam exsiccatum videri scribit indeque amphitheatro exstruendo locum praebeuisse, cuius ipsius quae adhuc supersunt vestigia, ita persecutus est vir doctus, ut ad amphitheatrum aequae atque ad naumachiam, quam sibi invenisse videbatur Tournefort, referri haec posse existimaret. — Ad vocem *τροχοειδής* (*orbiculatus, rotundus*) conf. VII, 140, ubi ipsa Athenarum urbs vocatur πόλις τροχοειδής. Tesserarii quid inesse suspicatur Heinicke (Homer. u. Lykurg. p. 131), ad solis, lunae, siderum motum, qui quasi rota fiat, hac voce respici putans.

CAP. CLXXI.

Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ] ἐν h. l. haud aliter accipiendum videtur atque II, 159. 163, ubi vid.

τὰ δεικνῶν τῶν παθέων αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῦσι] i. e. speciem eorum, quae ille perpersus sit, nocte exhi-

bent, s. ea, quae illi acciderint, imitando exprimere student, speciem atque imaginem eorum exhibentes. τὰ δεικνῶν explicant μῦθματα, εἰκάζματα Suidas atque Timaëus, ad quem vid. Ruhnkenii nott. p. 85. Add. quae in Thesaur. L. Graec. II. p. 939 ed. Dindorf. allata sunt, et conf. etiam ea, quae de locutione δεῖξαι τὰ λεγὰ disse-ruit Lobeck Aglaopham. I. pag. 49 seqq. De Saïtarum festis conf. supra II, 59. 62. Hoc in loco αὐτοῦ referendum est ad *Osiridem*, ad cuius funera celebranda ritusque ferales spectant, quae h. l. traduntur. In iis enim exhibebant speciem casuum, qui deo acciderant, dum in vivis erat et in terra versabatur, donec a Typhone caederetur. Scenis igitur et ludis quasi repraesentasse videntur universam calamitatum historiam, quas deus humana forma indutus perpersus fuerit. Quae quales fuerint, hic exponere longum est; exposuit, ne alia attingam, Plutarchus de Is. et Osir. cap. 13. p. 356 s. 459 seq. Wyttenb. Et pluribus locis supra iam huius fabulae mentionem fecimus. Hoc vero nunc praetermitti nolumus: Herodoti locum artis scenicae vel Graecorum primordia atque initia continere. „Sicuti enim Aegyptii (sunt verba Creuzeri in Comm. Herodd. p. 223) noctu in urbe Saï ad lacum Osiridis casuum speciem imaginemque exhibuerant: ita prisco admodum aevo similiter eventa Bacchica exhibuerant ad Lernaëum lacum Argivi. Inde publice quoque in festis Bacchi diebus talia, quae publice vulgari poterant, rudi incomtoque modo repraesentata sunt in agris oppidisque per universam Graeciam et Italiam eam, quam Graeci habitarunt. Docent vascula, in illis maxime oris magno numero reperta.“ Plura de his vid. ad V, 67, de quo loco iam monuit Creuzer. l. l. pag. 221 seq. Symbol. II. p. 60., Ampère in: Revue d. d. mond. (1846) T. XVI.

λέουσι μυστήρια Αιγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων εἰδότε μοι ἐπὶ πλέον ὥς ἕκαστα αὐτῶν ἔχει, εὖστομα κείσθω. καὶ τῆς Δήμητρος τελετῆς περὶ, τὴν οἱ Ἕλληνες θεσμοφóρια καλέουσι, 187 καὶ ταύτης εἰδότε μοι περὶ εὖστομα κείσθω, πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσίῃ ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγούσαι καὶ διδάσασαι τὰς Πελασγίω-τιδας γυναικας. μετὰ δὲ, ἐξαναστάσης πάσης Πελοποννήσου

p. 664, Wilkinson. Manners etc. sec. ser. II. p. 305 seq.

ἐπὶ πλέον] i. e. plus, accuratius. Conf. Heindorf. ad Platon. Gorg. p. 23, ad Phaeton. p. 161. Add. Act. philoll. Monacc. I. pag. 280.

εὖστομα κείσθω] i. e. silentium agere debeo. Loquendi formula senioris aetatis scriptoribus valde frequens, ut in proverbium fere abiit. Tu vid. schol. ad Sophocl. Philoct. 201. Plutarch. Moral. p. 857. Theodoret. Graec. Affect. Cur. p. 137 Sylb. p. 374 Gaisf. Thomas Mag. p. 395 et Phrynich. pag. 469 ed. Lobeck. Quod vero in Herodoto scribere placet Sturzio ad Hellanic. fragm. p. 33 (ut monet ad h. l. Cr.): εὐ στόμα κείσθω, i. e. quiescat mihi os, taceam, cum εὖστομα denotent ori ac palato iucunda; id ab Herodoti libris scriptis aequè recedit atque ab usu seniorum scriptorum, qui Herodotum imitati sunt. Quod vero Noster tanta cum cautione de his loquitur, quanta Graecorum mysteriis initiatum loqui fas erat, credibile est, aut ipsum his Aegyptiorum sacris initiatum fuisse Graecum quamvis hominem ac peregrinum, aut certo admissum, qui his Aegyptiorum sacris una cum caeteris Aegyptiis adesset ac singula quaeque, quae ad haec sacra peragenda pertinerent, suis oculis conspiceret, eadem tacendi religione, qua reliqui, obstricti; vid. Wilkinson. l. l. Atque vel haec res mihi declarare videtur similitudinem quandam et coniunctionem, quam inter Aegyptiorum atque Graecorum sacra s. mysteria intercedere Herodotus certe existimabat.

τὴν οἱ Ἕλληνες θεσμοφóρια καλέουσι] De Graecorum Thesmophoriis exposuerunt St. Croix Recherches sur les mystères. d. pagan. t. I. p. 110 ed. sec., Wellauer. de Thesmophoriis, Vratislav. 1820, alii, quos laudant Creuzerus, qui ipse de his disputavit Symbol. I. p. 148 seq. 153. IV. p. 371 seqq. 429 seqq., et C. F. Hermann: Gottesdienstl. Alterthüm. §. 51. not. 20. §. 56. not. 15 seqq. coll. §. 3. not. 5. Quibus addi quoque potest Wilkinson. Manners etc. sec. ser. I. p. 328 seq. II. pag. 320 seqq. Neque enim desunt, qui Thesmophoria in Graeciam ab Aegypto deducta esse prorsus negent Herodotumque praeiudicata opinione captum turpiter lapsum esse clament. Mihi tamen Herodoti ad Aegyptum horum sacrorum (quae a Graecis inde varium in modum excolta adeoque etiam immutata esse haud negaverim) primordia revocantis potior videtur auctoritas, recentiorum magistrorum doctrinâ haud sollicitanda. Ex Aegypto autem Thesmophoriorum origines repetendas esse nemo mirabitur, qui Graecorum Cererem haud aliam esse atque Isidem perspexerit, quae cum agriculturam, sedes fixas, alia, quae huc spectant, prima instituisset, istiusmodi festa sibi habuit consecrata. Conf. Herod. II, 59. 158. — De Danao conf. not. ad II, 107.

καὶ ταύτης εἰδότε μοι κ. τ. λ.] εἰδότε e Sancrofti libro cum Gaisf. recepi, cum vulgo abesset. Recentt. edd. denuo abiecerunt vocolam. — In seqq. αὐτῆς, ut antea ταύτης, spectat ad τῆς Δήμητρος τελετῆς; ὁσίῃ (fas, pietas) eodem modo ponitur, quo II, 45. Ex Homero uti-

ὑπὸ Δωριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πελοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες διέσωζον αὐτὴν μούνοι.

Ἀπρίεω δὲ ὧδε καταραιομένην, ἐβασίλευσε Ἀμασις, νο-172
μοῦ μὲν Σαῖτεω ἐών· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις, οὐνομά οἱ ἐστὶ
Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατόνοντο τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ
ἐν οὐδεμιῇ μοίρῃ μεγάλη ἦγον, ἄτε δὴ δημότην τὸ πρὶν ἐόντα

que fluxit sic dicente Odyss. XVI, 423. XX, 412.

διέσωζον αὐτὴν μούνοι] Omnino tenendum est, sacra Graecarum gentium (Pelasgos vulgo appellant) antiquissima, Doribus irruentibus, admodum esse turbata, eoque rem adductam esse, ut sacra ex publico quasi cultu ad mysteriorum recessus revocarentur ibique ut arcana propagarentur. Sic Thesmophoriorum sacra, quae antiquissimo aevo ad memoriam agriculturae instituta quotannis celebrandam ex Aegypto introducta erant, relicto publico cultu ad mysteriorum arcana relata fuisse videntur. Tu conf. Pausan. VIII, 37. §. 1. et a Creuzero laudatum C. O. Mueller. in Orchomen. pag. 453, Heinecke: Homer u. Lykurg. pag. 21.

CAP. CLXXII.

Ἀπρίεω δὲ οὕτω καταραιομένην] i. e. *Apria* hunc in modum *sublato*. Idem verbum Noster adhibuit I, 46. 71. 95. 124. IV, 137. IX, 27 coll. VII, 50, ubi conf. nott. Qui in Apriae locum successit *Amasis*, vocatur *Ἀμασις* apud Africanum et Eusebium (vid. Syncell. p. 75 sive p. 141 ed. Bonn.); in ipsis Aegyptiorum monumentis *Aahmes* inveniri testatur Rosellini: Mon. storic. II. p. 148 seq.; in Cypria inscriptione, de qua dicemus ad II, 182; Roethius nomen regis invenit: *Ach-me-As-si*, quo declaratur, eodem viro docto interprete, *Lunae carus*, *Neithae filius*.

οὐνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ] *Siuph* Rennelio l. I. pag. 617 eo loco sita fuisse videtur, qui nunc vocatur *Ssaouaféh* in occidentali ripa fluvii

Canopici. Cum vero Saïs et Saïtica ditio in orientali ripa fuerit, Champoll. l'Eg. sous l. Phar. II. p. 220 seq. oppidum *Siuph* in vico *Saï* quaerendum putat, qui tria tantum milliaria Gallica a Saï distet. — Ad κατόνοντο confer II, 136 fin. et Koen. ad Greg. Corinth. de dial. Ion. §. 23. pag. 407 ed. Schaef. Equidem κατόνοντο e pluribus libris cum Gaisfordio scripsi, neglecto augmento, cum vulgo legeretur κατῶνοντο, quod ipsum Dietsch et Dindorf retinuerunt, auctore, ut videtur, Bredovio p. 307.

ἐν οὐδεμιῇ μοίρῃ μεγάλη ἦγον] Sensu quidem haec locutio non differt ab eo, quod legitur II, 141: ἀλογίην ἔχειν coll. IV, 150, sive ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἔχειν, *despicatui habere, nullam rationem habere*. Monuit Valcken. ad II, 141. Tu conf. nott. ad I, 134.

ἄτε δὴ δημότην — ἐόντα] Eodem sensu Noster hanc vocem adhibuit V, 11. „Respexit Zonaras in Lex. Gr. pag. 494 (ubi legimus: Δημότην οἱ Ἴωνες τὸν τῶν πολλῶν ἔνα· οὕτως καὶ Ἡρόδοτος), ubi Tittmanno Herodoti locus non in promptu erat. Alteram vocabuli potestatem (ubi eiusdem demi hominem denotat) expeditiit Ruhnken. ad Xenoph. Memor. I, 2, 58 a Tittmanno laudatus. Add. Valcken. ad Herodot. III, 55. Herodoti usum sequitur nonnunquam Dionysius Halicarn., v. c. V, 2.“ *Cr.* Nec differt, quod ab Hellanico (apud Athen. XV. p. 680) Amasis dicitur *ιδιότης καὶ τῶν τυχόντων*. Cum enim a Diodoro II, 68 Amasis vocatur *ἀνήρ ἐμφανής*, non tam ad origines, quam ad res gestas, quibus ille post eminuit, respexisse vide-

καὶ οἰκίης οὐκ ἐπιφανέος· μετὰ δὲ σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἄμασις, οὐκ ἄγνωμοσύνη προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτός τε ὁ Ἄμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπενιζέατο. τοῦτον κατ' ὧν κόψας ἄγαλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποίησατο καὶ ἰδρυνσε τῆς πόλιος, ὅκου ἦν ἐπιτηδεώτατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι φοιτεόντες πρὸς τῷ ἀγάλματι ἐσέβοντο μεγάλως. μαθὼν δὲ ὁ Ἄμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφηνε

tur. Aliter tamen indicat Wilkin- son. Manners etc. I. p. 179 seq., qui Amasin virum insignem ac nobilem, e militum ordine natum habet idque confirmari ait ipsis Aegyptiorum monumentis atque matrimonio cum regia filia inito. Herodoto imposuisse vult sacerdotes Aegyptios talia consulto enarrantes. Sed de his ipse viderit vir doctus: mihi utique potior Herodoti auctoritas, aliorum quoque scriptorum testimoniis probata. De Amasidae disseruit quoque P. van Limburg-Brouwer in Gedachten over het Verband tuschen de godsdienstige enzedelijke Beschaving der Egyptenaren (Amsterd. 1828) pag. 33 seq.

σοφίῃ — οὐκ ἄγνωμοσύνη προσηγάγετο] Displacent haec Valckenario, cum nemo dici possit quempiam ἄγνωμοσύνη προσαγαγέσθαι, indeque legendum esse censet: οὐκ ἐὺ γγνωμοσύνη προσηγάγετο: Aegyptios Amasis callido potius consilio quam lenitate et clementia sibi conciliavit. Addit vir egregius, σοφίαν hic ut alibi saepius esse calliditatem, προσαγαγέσθαι vero optime eos dici, qui sibi studeant populum conciliare, principes viros potissimum, qui variis artibus alios alliciant et ad studium sui perducant. Quae ipsa etiam exemplis appositis illustrare studuit vir doctissimus. Nec tamen satis causae video, cur a vulgata recedam, in qua προσαγαγέσθαι de Amasi optime dicitur, qui Aegyptiorum animos sibi conciliavit et quidem σοφίῃ, i. e. sapientia, prudentia, neque stultitia, imperitia, stolido fastu (οὐκ ἄγνωμοσύνη), quo potius a se alienasset Aegyptiorum

animos. Itaque, bene admonente Wesselingio, verba οὐκ ἄγνωμοσύνη idem fere sonant atque ἀνοήτως et praecedentia magis explicant, quemadmodum in Nostri oratione abundanti haud semel observare licet. Alia quaedam affert Matth. Gr. Gr. p. 1310 seq. Ac laudat Wesseling. scholia Demosthenis atque Harpocration., ubi ἄγνωμῶς explicatur: ἀνοήτως, ἀλογίστως, ἀβούλως; ipseque Herodotus in imperitia et fastu vocem frequentat VI, 10. IX, 3 coll. IV, 93. V, 83. VII, 9. Euripid. Bacch. 884. Sophocl. Trachin. 1273.

ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος] ποδανιπτῆρ Glossa reddit pelluvium; intelligitur vasorum genus ad pedes lavandos aliosve similes usus paratum, cui alias etiam nomen λεκάνη; vid. Pollux X, 70 et quae plura exhibent Ussing: De nominibb. vass. Graec. pag. 121 et Krause Angeiolog. p. 221 coll. 285. Ambitu sat magno fuisse haec vasa, vel ex hoc loco intelligi potest. — In proxime seqq. verbis voculam οἱ post δαιτυμόνες positam pro dativo pronominis (pro αὐτῶ) accipi vult Graefenhan Gramm. epic. dialect. I. p. 72.

ἐναπενιζέατο] Ad formam conf. ἐγενέατο II, 106 ibique laudd. — De ποιήσασθαι in seqq. vid. II, 127 ibiq. nott. — Ad verba τῆς πόλιος, ὅκου conf. nott. ad II, 133.

τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον] ἐκ eodem modo, quo II, 148. 151. — Ad argumentum conf. Minuc. Felic. in Octav. 23. „Tangit eandem rem Plutarch. Opp. II. p. 151 E, ubi nostri loci haud immemor erat Wyt-

φὰς ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷγαλαμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Ἀλγυπτίους ἐνεμεῖν τε καὶ ἐνουρέειν καὶ πόδας ἐνα-
πονίξεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἦδη ὦν, ἔφη λέγων,
ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῆρι πεπρηγένηαι. εἰ γὰρ πρότερον
εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρεόντι εἶναι αὐτῶν βασιλεύς. καὶ
τιμᾶν τε καὶ προμηθέεσθαι ἑαυτοῦ ἐκέλευε. τοιοῦτον μὲν τρό-
πῳ προσηγάγετο τοὺς Ἀλγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν.
Ἐχρᾶτο δὲ καταστάσει πρηγμάτων τοιῆδε. τὸ μὲν ὄρθριον μέ- 173
χρι ὅτεν πληθώρας ἀγορῆς προθύμως ἐπρησσε τὰ προσφερό-

tenb. Animadverss. I, 2. pag. 944.
Cr.

ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτὸς κ. τ. λ.]
Optime haec laudans ob dativi usum
Matth. Gr. Gr. §. 386, 3 sic red-
dit: „es sey ihm eben so gegangen
wie dem Waschbecken für die Füße.“
— Ad ἔφη λέγων conf. nott. ad
I, 118. In seqq. verbis εἰ γὰρ
πρότερον εἶναι δημότης Aldinae
lectionem ἦεν (pro εἶναι) praeferen-
dam censet Benedict. (Actt. semin.
reg. Lips. II. p. 291). Equidem
ab ea lectione, quam Mediceus,
Florentinus, caeteri libri fere omnes
praebent, discedere nolui.

ἀλλ' ἐν τῷ παρεόντι] ἀλλὰ apo-
dosin exordiens post praegressum
εἰ, ubi reddunt tamen, notavimus
in Creuzeri Melett. III. p. 26. In
seqq. verbis: τιμᾶν τε καὶ προ-
μηθέεσθαι ἑαυτοῦ ἐκέλευε Eltz
(Jahrbb. f. Philolog. Suppl. IX.
p. 124) praefert lectionem codicis
Sancrofti ἑαυτὸν, cum προμηθέ-
σθαι valeat respicere indeque accu-
sativum habeat additum, ut infra
IX, 108. Equidem malim retinere
genitivum caeteris libris allatum, in
quo mihi vel maior quaedam vis
inesse videtur, quam reddas licet:
curam, rationem ipsius habere, ut in
Platonis Critia cap. 4. p. 44 E at-
que in ipso Herodoto III, 78. —
Ad verbum δικαιοῦν in seqq. conf.
nott. ad I, 89. VIII, 126.

CAP. CLXXIII.

Ἐχρᾶτο] Male libri quidam ἐχρη-
το; vid. nott. ad I, 102. Mox re-
liqui καταστάσει omnibus libris pro-

batum, a Bekkero, aliis in κατα-
στάσει mutatum; vid. nott. ad II, 82.
— Ad argumentum capitis illud te-
nendum est, Amasidis vitam et quo-
tidianam victus rationem eo magis
Aegyptios advertere debuisse, quo
accuratius omnis Pharaonum ratio
vivendi descripta erat; quibus quid
quaque hora agendum, quibus re-
bus fruendum et qua mensura, prae-
scriptum fuisse, ex Diodori (I, 70)
aliorumque testimoniis satis patet.
Plura de Pharaonum vita dixit Creu-
zer. in Comm. Herodd. p. 212 seqq.

μέχρι ὅτεν πληθώρας ἀγορῆς] μέ-
χρι ὅτεν scripsi cum Struv. Specim.
Quaest. de dial. Herod. I. p. 48,
probante Bredov. p. 111, pro eo,
quod in omnibus libris exstat μέ-
χρι ὅτου, „quod etsi facile in ὅτεν
mutari potest, tamen etiam ex ὅσον
corruptum habere licet, quod legi-
tur VIII, 3, quamquam cum hic
alii iique optimi libri μέχρις vel
μέχρι οὐ praebeant, probabilius esse
puto Herodotum utrobique μέχρι οὐ
scripsisse ut aliis in locis pluribus.“
Dindorf p. XIX. Ad μέχρι οὐ conf.
nott. ad I, 181. Quae h. l. et VII,
223 dicitur πληθώρας ἀγορῆς, alibi
est πληθουσα ἀγορά, qua locutione
„tempus indicatur, quod meridiem
antecedit, non ipsum medium diem.“
Ita Wesseling. ad Diodor. XIII, 48,
ubi vid. plura. Add. Krueger. ad
Xenophont. Anab. I, 8. §. 1, qui
recte citat Suidam haec proferen-
tem: περὶ πληθουσαν ἀγοράν· περὶ
ᾧραν τετάρτην (die in duodecim
ᾧρας diviso) ἡ πέμπτην καὶ ἕκτην·
τότε γὰρ μάλιστα πληθεῖ ἡ ἀγορά.
Adde Herodoti locos III, 104. IV,

μενα πρήγματα, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἐκινέ τε καὶ κατέσχωπτε 188
τοὺς συμπότας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. ἀχθεσθέν-
τες δὲ τούτοισι οἱ φίλοι αὐτοῦ ἐνουθέτεον αὐτόν, τοιάδε λέ-
γοντες· Ὁ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεωντοῦ προέστηκας, ἐς τὸ
ἄγαν φαῦλον προάγων σεωντόν. σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῷ
σεμνὸν θωκέοντα, δι' ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὐ-
τω Αἰγύπτιολ' τ' ἂν ἠπιστέατο, ὥς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἄρχον-
ται, καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἦκουες. νῦν δὲ ποιεῖς οὐδαμῶς βασιλι-
κά. Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε αὐτούς· Τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι,
ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐντανύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήσων-

181. VII, 49 fin., unde id quoque patet, nunquam super meridiem extendi posse id tempus, quod hac formula significatur, quodque intra tertiam quartamve diei horam potissimum subsistit. Tu vid. Becker: Charicles II. p. 128 ed. sec. et conf. etiam Montbel ad Homeri Odys. XII, 439 ed. Bothe. — Ad sequentia, ut monet Wesseling., respexit Aelian. V. H. II, 41.

ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων] Conferas Athen. VI, 78. pag. 261. — Adscripsit haec Valekenarius: „Postquam Amasis seria tractaverat, ut animum relaxaret, in vino petulantioribus indulgebat iocis: sic interpretor Herodotea. Quia com-potoribus ipsis lusus isti regis persona minus videretur digni, μά-ταιος fuisse dicitur et παιγνιήμων. Permutantur μετατρεῖν et ἀσχημο-νεῖν, et fortasse solita sibi casti-monia Herodotus turpe quid ambi-gua voce velavit, ut ne ab obscoe-nis quidem abstinuisse iocis signi-ficaretur. Deianiram Nessus ψάνει μεταίσις χερσὶν in Sophocl. Trach. 574. Nam τὸ παιγνιῶδες privatae sortis convivis laudi ducebatur; παιγνιήμων dicebatur ingeniosus et εὐφυνής, qui iocis urbanis indulgeret. Placebat vel cavillator facetus, vel conviva commodus qui dicitur Plauto Mil. glor. III, 1. 47 etc. etc.“ — „Ita enim Arnobium usurpare verba ludendi, lasciviendi, lasciviae obser-vat Heraldus ad Arnob. adv. gentt. V init. p. 263 ed. Orell. tom. II.“ Cr. Etenim docet vir doctus, lu-dere et παίζειν dici eos, qui nihil agant serio, sed μάτην, talesque

elumbis ingenii homines ματαίους appellari.

σὲ γὰρ χρῆν] Vulgo ἐχρῆν. Il-lud Schweigh. dedit e pluribus li-bris, quibus etiam accedit Floren-tinus codex. Atque constanter sic Nostrum posuisse probavit Bredov. pag. 286; qui idem quod pro φαῦ-λον convenientius scribi φλαῦρον iudicavit p. 35, e quidem codd. au-ctoritatem deserere nolui; vid. nott. ad I, 126. „In verbis proxime se-quentibus observa ordinem σεμνῷ σεμνόν; quae apte comparat Schae-ferus cum Sophocl. verb. in Tra-chin. 613: Θνητῆρα καὶ νῶ καὶ-νὸν ἐν πεπλώματι.“ Cr. De vi vocis σεμνός in talibus exposuit Blomfield in Glossar. ad Aeschyl. Agamemn. 176.

δι' ἡμέρης] i. e. per totum diem: quam locutionem, nonnullis exem-plis a Wesselingio illustratam, at-tigit quoque Matth. §. 580, a. pag. 1149. — In seqq. cum Bredovio p. 301 scripsi ἠπιστέατο, quod San-crofti liber alterque codex obtule-runt pro vulg. ἐπιστέατο; de ipsa pluralis forma conf. similia II, 166. 172. Vox μεγάλου suspecta vide-tur Cobeto, qui eam eiici vult.

ἄμεινον σὺ ἂν ἦκουες] ἂν omis-sum in binis libris bene tnetur Wes-selingius, cum lingnae usus satis ferat repetitum ἂν, ut IX, 27. Eu-rip. Hel. 955. 1017 etc. — „Ipsam Amasidis dictum conf. cum eo, quod legitur in Plutarch. Opp. II. pag. 792 C; et ad imaginem de arcu h. l. adhibitam conf. Ovid. Heroid. epist. IV, 92 ibiq. Lennep. p. 189.“ Cr.

ται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγείη ἂν ὥστε ἐς τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρᾶσθαι. οὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδᾶσθαι αἰεὶ, μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνιέναι, λάθῃ ἂν ἦτοι μανεῖς ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γενόμενος. τὰ ἐγὼ ἐπιστάμενος μέ-
 174 ρος ἐκατέρῳ νέμω. Ταῦτα μὲν τοὺς φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἄμασις, καὶ ὅτε ἦν ἰδιώτης, ὡς φιλοπότης ἑὼν καὶ φιλο-
 σκώμων καὶ οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλείποι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεα, κλέπτσκε ἂν περιῶν. οἱ δ' ἂν μιν φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτερα χρήματα ἀρνεύμενον ἄγασκον ἐπὶ μαντήϊον, ὅκου ἐκάστοισι εἴη· πολλὰ
 189 μὲν δὴ καὶ ἡλίσκετο ὑπὸ τῶν μαντήϊων, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφεύ-
 γσκε. ἐπεὶ τε δὲ καὶ ἐβασίλευσε, ἐποίησε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐ-
 τὸν τῶν θεῶν ἀπέλυσαν μὴ φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν

ἐς τὸ δέον] i. e. *quando opus est, iusto tempore*. Conf. I, 32 ibique nott. Mox e Florentino, aliis revocavi χρᾶσθαι pro vulg. χρῆσθαι. Vid. modo Bredov. p. 381. — In seqq. ἦτοι μανεῖς ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γενόμενος attende illud ὅγε cum vi quadam adiectum epicorum ex usu, de quo plura vid. apud Kuehner. Gr. Gr. §. 629. not. 2. Ad ipsam vocem ἀπόπληκτος conf. nott. ad I, 167. Ad ἀνιέναι cf. II, 129 ibique nott.

CAP. CLXXIV.

κατεσπουδασμένος ἀνὴρ] Monet Wesselingius de Procopio hanc locutionem ex Herodoti imitatione frequentante, bell. Pers. II, 8. bell. Vand. II, 4.

ὅπως δὲ μιν ἐπιλείποι — τὰ ἐπιτήδεα] De ἐπιλείπειν (*ausgehen*, ut nos dicimus) iam supra monitum ad II, 25. Pro τὰ ἐπιτήδεα (*necessaria quaeque*, ad victum scilicet) vulgo τὰ ἐπιτήδεια. Illud dabat Florentinus liber, dudum probante Koen. ad Gregor. Cor. de dial. Ion. §. 45. Vid. supra I, 110 et Bredov. p. 155, qui locos Herodoteos omnes dabit.

κλέπτσκε ἂν] De usu particulae ἂν in hisce iam vidimus I, 42. 196. De imperfecti forma in σκον vid. I, 36 ibique nott. Pertinet huc quo-

que in seqq. καὶ ἡλίσκετο, quemadmodum ex priorum editorum conjectura pro κατηλίσκετο nunc editum legitur, a Schweighaeusero de novo immutatum in καὶ ἀλλίσκετο (in binis enim libris exstat καταλλίσκετο), quod imperfecta in σκον formata augmento careant. Sed vid. Bredov. pag. 295.

ἐποίησε τοιάδε] Ex uno cod. Gaisfordius dedit ἐποίησε pro vulg. ἐποίησε, quod retinuerunt Dietsch et Dindorf. Loquendi usus imperfectum certe flagitat. In seqq. verbis attende particulam μὲν in priori orationis parte aequè repetitam atque deinceps δὲ in altera parte (ὅσοι δὲ — τούτων δὲ); conf. II, 39 ibique nott. I, 113.

ἀπέλυσαν μὴ φῶρα εἶναι] De infinitivi usu monuit Matth. pag. 1057. Eodem modo, opinor, explicandum: ὅσοι δὲ μιν κατέδυσαν φῶρα εἶναι (i. e. *qui ipsum furti convicerant*). Conf. IV, 68. — ἐς ἐπισκευήν, quod seq. cap. quoque legitur, valet: *ad reparanda s. reficienda templa*. Ita de navium reficiendarum copia dicitur ἐπισκευή apud Thucydid. I, 52, itemque ἐπισκευάζειν ibid. VI, 104. VII, 1. 24. 38. VIII, 43. — ψεύδεια h. l. adiectivi notione ac vi ponitur: vid. Schneider ad Platon. Polit. I. pag. 39. Heindorf ad Platon. Cratyl. p. 11.

οὔτε ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδὲν, οὐδὲ φοιτέων ἔθυε, ὥς οὐδενὸς ἐοῦσι ἀξίοισι ψεύδεά τε μαντήϊα κεκτημένοι. ὅσοι δὲ μιν κατέδησαν φῶρα εἶναι, τούτων δὲ, ὥς ἀληθέως θεῶν ἐόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

- 175 Καὶ τοῦτο μὲν ἐν Σάτ τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θωνμάσια ὁ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάθει, ὅσων τε τὸ μέγαθος λίθων ἐστὶ καὶ ὁκρίων τέων· τοῦτο δὲ, κολοσσούς μεγάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκεις ἀνέθηκε, λίθους τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυέας τὸ μέγαθος ἐκόμισε. ἡγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν ἐκ τῶν κατὰ Μέμφιν ἐουσέων λιθοτομιέων, τοὺς δὲ ὑπερμεγάθεις ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλόον καὶ εἴκοσι ἡμερέων ἀπεχούσης ἀπὸ Σάτος. τὸ δὲ

CAP. CLXXV.

τῇ Ἀθηναίῃ — ἐξεποίησε] Ad προπύλαια conf. II, 101 et ad ἐξεποίησε II, 125. 126. Neque aliter ἐξοικοδομήσας cap. 176 fin. coll. 180. Etenim indicare vult, Amasin non tantum haec opera instituisse fierique iussisse, sed ad finem etiam perduxisse neque imperfecta reliquisse. Voculam *of*, quam abesse mavult Schaefer. ad Lambert. Bos. de ellips. I. Gr. p. 582, retinui probante Schweigh., qui eam ex abundanti Herodoti sermone tueretur et ad τῇ Ἀθηναίῃ refert. Id enim ipsum cum pro τῷ τῆς Ἀθηναίης λεγῶ positum haberi debeat, causa erat cur adderet dativum *of*, *ipsi*, i. e. *in ipsius deae honorem*. Neque placet dativus ethicus, quem Lhardy h. l. intelligi vult: sibi (i. e. Amasidi), ut ipse rex suam erga deos pietatem hoc opere exstructo declarare voluerit. — πάντας intelligit eos, qui ante ipsum talia opera exstruxerant reges. Quae sequuntur verba ὅσων τε — τέων, ad lapidum in hoc opus insumtorum et quantitatem et qualitatem, ut loquuntur, declarandam spectant: quantorum magnitudine qualiumque lapidum mole (propylaea illa) sint (exstructa, si respicias). Ad κολοσσούς in seqq. conf. nott. ad II, 130; ad ἀνδρόσφιγγας περιμήκεις consul. quae in Excursu ad h. l. allata sunt.

ἡγάγετο δὲ] i. e. *adduci*, *advehi iussit*, s. *advehenda curavit*, ut *modii verbi vis ac potestas cognoscatur*, quae hic fere eadem est atque in verbo *ποιεῖσθαι* II, 100. 127. 148. I, 31, ubi vid. nott. — In seqq. reposui *εἴκοσι* (pro *ἐξέκοσι*): vid. nott. ad II, 121 init.

ἐκ τῶν — λιθοτομιέων] Cf. II, 8. 158 ibiq. not. Probabiliter hic colles indicari, quibus hodie nomen *Maasara*, statuit Wilkinson. Manners etc. III. p. 878: quo loco de his lapidibus excidendis e rupe, advehendis inde et tractandis omnino disserit.

ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος] De Elephantine insula vid. not. ad II, 17. Urbis ruinae quaedam in colle dispersae hodieque conspici dicuntur; de quibus plura Ritter. Erdkunde I. pag. 690. Unde non admodum remotae lapicidinae, e quibus lapides ad istiusmodi moles protrahi sunt. Vid. not. ad II, 8. Add. Wilkinson. Manners etc. I. p. 101, quo teste adhuc in lapicidinibus Syenes inveniuntur inscriptiones, quae lapidum molem inde excisam et avectam ab Amasi ad templa, aedificia vel exstruenda vel exornanda testantur. Ac navi ingentem molem lapideam secundo fluvio SaIn advectam esse, ipsa Herodoti verba probant, quae etiam, quo ad navigationem per Nilum institui solitam attinet, valde tenenda sunt.

οὐκ ἦκιστα αὐτῶν ἀλλὰ μάλιστα θωυμάζω, ἔστι τόδε· οἰκῆμα μουνόλιθον ἐκόμισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν ἐπ' ἔτεα τρία, δισχίλιοι δέ οἱ προσετέταχτο ἄνδρες ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἕξωθεν ἔστι εἰς τε καὶ εἴκοσι πῆγες, εὐρος

Conf. Heeren. Ideen II, 2. pag. 144 seq., Ritter. I. I. p. 881 et not. ad Herod. II, 96. Navigationem viginti dierum iustam videri indicat Iomard. Descript. de l'Egypt. Ant. I livr. p. 626, si quinque dierum iter maioribus, reliquorum vero dierum iter minoribus schoenis absolvi cogitemus. Conf. not. ad II, 4. 9. = οἰκῆμα μουνόλιθον, „Attigit hunc locum Iomard. in descriptione Elephantines: Descr. de l'Eg. Antiqq. t. I. cap. 3. p. 3.“ Cr. Tu conf. supra II, 155 et Joillois et du Bois-Aymé in Descript. des ruines de Delta (Descript. de l'Eg. Antiqq. t. II. chap. XXV. pag. 9. 10), ubi secundum mensuras lapidis ab Herodoto indicatas eiusdem pondus probabiliter statuunt. „Le bloc entier du monolithe (praestat enim ipsa apponere verba), tel qu'il a été détaché des rochers granitiques de Syène, étoit de 344 mètres cubes et demie (10047, 6 pieds cubes), pesant 914,832 Kilogrammes (1,868,853 livres à raison de 186 livres par chaque pied cube); et si l'on en déduit le vide, qui est de 165 mètres et 20 centièmes (4818, 85 pieds cubes), il restera pour la masse effectivement transportée à Sais 179 mètres, 30 centièmes cubes (5228, 75 pieds cubes), pesant 476,076 Kilogrammes (972,547, 5 livres), car on ne peut douter, que l'évidement du monolithe n'ait été fait sur la carrière même.“ Letronne (Revue archéolog. I. p. 642) pondus huius monolithi ait fuisse „près de 2 millions de Kilogrammes et environ 500000 Kilogrammes (le double de l'obelisque de Louxor) après avoir été taillé et évidé.“ Iacobs De mensur. Herodot. p. 23 seq. totius huius domus pondus fuisse invenit 686,238 libr. Borussic., quae ipsae efficiant pondera centenaria 6238, 5., si centum

decem libris hoc pondus constare sumis. Hunc igitur monolithum totum ruinis obtectum, quae omnem regionem occupant, sub terra adhuc latere suspicati sunt docti Galli, quos supra laudavi. Adhuc talis monolithus, cuius forma maxime accedit ad eum, quem Herodotus h. l. descripsit, cernitur eo loco, cui nunc nomen *Tel et Mai* (alii *Mut*), olim *Thmuis*; in quo Amasidis nomen inscriptum legi testatur Burton, qui eundem accurate dimensus est; vid. Letronne l. l. et Wilkinson. Manners etc. I. p. 191.

καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν ἐπ' ἔτεα τρία κ. τ. λ.] Ad verba ἐπ' ἔτεα τρία conf. II, 119 et ad significationem vocis στέγης II, 148. κυβερνήται iidem sunt, qui supra II, 164 commemorantur: qui cum lapidis molem e lapidinis fluvio secundo transportassent, inde eandem e navi elatam via terrestri traxerunt ad eum locum, quo constitui hanc domum lapideam oportuit. Hoc vero opus utique difficillimum quomodo exegerint, adhuc cernere licet ex vetustorum Aegyptiorum imaginibus, quarum unam exhibuit Wilkinson. (Manners etc. III. p. 328) itemque Layard (Nineveh and Babyl. p. 114, qui idem similem imaginem e sculpturis Assyriacis addidit) colossi ingentis opus sistentem hominum multorum manibus per funes tracti.

τὸ μὲν μῆκος ἕξωθεν κ. τ. λ.] Letronnum l. l. si sequimur, 21 cubiti efficiunt 11 metra Gallica, 14 cubiti 7, 38 metr. Gall. et octo cubiti sequant metra Gall. 4, 216, unde 344 metra cubica existant. Sed Iacobs l. l. hos numeros nimios habet inde productos, quod eorum calculo cubiti maioris mensura sit supposita loco cubiti vulgaris, ex quo 21 cubiti efficiant 9,711 metr. Gallic. sive 30,94 pedd. Rhenann.,

δὲ τεσσαρεσκαίδεκα, ὕψος δὲ ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔξωθεν τῆς στέγης τῆς μουνολλίδου ἐστί. ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μήκος ὀκτωκαίδεκα πηχέων καὶ πυγόνος, τὸ δὲ εὖρος δυώδεκα πηχέων, τὸ δὲ ὕψος πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται παρὰ τὴν ἔσοδον. ἔσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱερόν φασι τῶνδ' εἵνεκα οὐκ ἐσελκύνει· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης τῆς στέγης, ἀναστεινάζει, οἷά τε χρόνου ἐκγεγονότος πολλοῦ, καὶ ἀχθόμενον τῷ ἔργῳ, τὸν δὲ Ἀμασιν ἐνθύμιον ποιησάμενον, οὐκ ἔαν ἔτι προσω- 190 τέρω ἐλκύνσαι. ἤδη δὲ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ' αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ

14 cubiti = 6,474 metr. Gall. sive 20,63 ped. Rhen., 8 cubiti = 3,699 metr. Gall. sive 11,79 ped. Rhenan. Atque idem etiam valere vult de mensuris interioris partis, ita computatis, ut cubiti 18½ aequent 8,709 metr. Gall. sive 27,75 ped. Rhen., cubiti 12 = 5,549 metr. Gall. s. 17,68 ped. Rhen., cubiti 5 = 2,312 metr. Gall. s. 7, 37 ped. Rhen.

καὶ πυγόνος] πυγῶν continere dicitur viginti digitos sive quinque palmas. Itaque non valde distat a cubito, qui viginti quatuor digitis s. sex palmis constat. Vid. Wurm. de pond. ratt. pag. 92.

οἷά τε χρόνου ἐκγεγονότος πολλοῦ] Haec locutio insolens videtur Wesselingio, cum Herodotus (v. nott. ad II, 124.) aliique scriptores potius in hisce usurparint verbum ἐγγίνεσθαι s. γίνεσθαι. Schweighaeuserus, qui ipse requirit ἐγγεγονότος, ferri tamen posse vulgatum indicat, si abesset πολλοῦ. Equidem libris invitis nihil mutarim, praesertim cum ἐπιγίνεσθαι in hac formula quoque adhiberi I, 27 videam. Dindorf et Dietsch receperunt ἐγγεγονότος. — Ad οἷά τε conf. nott. I, 66, atque haud scio an huic τε respondeat καὶ in verbis seqq. καὶ ἀχθόμενον, quod e Florentino aliisque nuper mutatum in καταχθόμενον malui tamen cum recentt. edd. retinere. Neque sane nullus mihi constat locus, in quo κατάχθεσθαι inveniatur, quod in Plutarchi Caton. min. 58. p. 788 coniectura reponere tentavit Schaeferus (Plut. Vit. T. V. p. 321).

Unus Suidas (II, 1. p. 169 ed. Bernhardy) habet κατηχθημένος· βεβαρημένος; itemque verbum καταχθίω, ab Herodoto utique alienum, legitur in Iosephi Antiqq. Iudd. XVIII, 6, 7.

ἐνθύμιον ποιησάμενον] i. e. animadvertentem et religioni habentem, ut vulgo reddunt id, quod in omnibus libris et scriptis et editis legitur: ἐνθυμιστὸν ποιησάμενον, quodque satis tueri videtur et Suidae (ἐνθυμιστὸν reddentis ὕποπτον) et Hesychii ipsiusque Pollucis (Onomast. II, 231) auctoritas, qui quod e Thucydide V, 32 affert ἐνθυμιζόμενοι, id e melioribus codd. nunc mutatum in ἐνθυμούμενοι, cum ἐνθυμιζεσθαι indeque deductum ἐνθυμιστὸς ad serioris aetatis scriptores pertineat nec ullum eius exemplum cognitum sit ante Appianum, qui Civil. IV, 63. Mithrid. 120 primus hoc verbo usus esse videatur. Itaque recte Noster VIII, 54 scripsit εἴτε καὶ ἐνθύμιον ἐγένετο: unde profectus Valckenarius hoc quoque loco ἐνθύμιον (pro ἐνθυμιστὸν) se praeferre dixit, ad Ammonium provocans, qui p. 52 et 53 ἐνθύμιον scripsit ἐτίθετο ἐπὶ τοῦ προστροπαίου idque Antiphontis testimonio firmavit. Ac plura quoque attulit Duker. ad Thucyd. VII, 18. Quae cum ita sint, rescripsi ἐνθύμιον, quod unum verum esse pronuntiavit nuper Cobet Varr. Lectt. pag. 57. — In seqq. verbis vox ἄνθρωπος propter voces τῶν τις postpositas mihi suspecta fit; e glossa vocibus τῶν τις addita irropsisse videtur.

ἔσελκυσθῆναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοισι ἱεροῖσι ὁ Ἄμα- 176
σις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος ἀξιοθέητα, ἐν δὲ
καὶ ἐν Μέμφι τὸν ὕπτιον κείμενον κολοσσόν, τοῦ Ἡφαιστείου
ἐμπροσθε, τοῦ πόδες πέντε καὶ ἑβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. ἐπὶ
δὲ τῷ αὐτῷ βάθρῳ ἐστάσι, Αἰθιοπικοῦ ἑόντες λίθον, δύο κολοσσοί, εἴκοσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἑὼν ἑκάτερος, ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ

CAP. CLXXVI.

ἐν δὲ καὶ] Conf. nott. ad I, 185 et quae plura affert Gail. in Mém. de l'Acad. d. Inscr. VIII (Paris. 1827). pag. 190 seq. Intactum reliqui ἀξιοθέητα atque ἀξιοθεητότατον (in fine cap.) et cap. 182 cum Bredov. p. 46. Recentt. edd. ἀξιοθέητα et ἀξιοθεητότατον. Colossus ἐπὶ κείμενον intelligo *resupinum*, i. e. sedentem, dorso parieti adacto, cuiusmodi colossos adhuc in Aegyptiorum monumentis conspicimus, diversos illos quidem ab iis, qui erecti stant aut columnarum fere in modum templis additi, aut ante templa positi. Iacobs l. l. pag. 11 intelligit colossus *de basi deiectionem*, parum recte. Letronne (Mém. de l'Acad. d. Inscript. XVII. P. I. pag. 28) vertit „*couché sur le dos*,” idque ita intelligi vult, ut, cum neque sedentes neque erecti colossi, quales vulgo existunt, intelligi possint, de statua Osiridis cogitemus, in funebri lecto iacentis. Mihi haud persuasit vir doctus. Utut est, hunc colossus, cuius pedes longitudinem 75 pedum habebant (i. e. 23, 121 metr. Gall. sive 73, 67 pedd. Rhenn., computante Iacobs l. l.), maximum fuisse omnesque adeo, quotquot adhuc exstant, longitudine superare recte idem admonuit Iacobs.

Αἰθιοπικοῦ ἑόντες λίθον] ἑόντες pro ἑόντος e Schweighauseri coniectura recentt. edd. quoque probata recepi, et mox revocavi εἴκοσι pro εἴκοσι, ut cap. 175. Αἰθιοπικοῦ e nonnullis libris recepit Wesseling. pro τοῦ αὐτοῦ, quod et ipsum probati libri offerunt, quodque haud continuo reiiciendum videtur Creuzero in Annal. Heidelb. 1823. nro. 10. pag. 153, ubi

ipse coniecit, olim sic scriptum fuisse Αἰθιοπικοῦ τοῦ αὐτοῦ ἑόντες λίθον. Non enim alienum videri censet ab Herodotea oratione, ut post τῷ αὐτῷ continuo sequatur τοῦ αὐτοῦ, quod ipsum sensui haud repugnet, cum tres colossos, eidem basi superimpositos, eiusdem quoque lapidis fuisse probabile sit. — De lapide *Aethiopico* vid. II, 127 et 134. Verba: ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βάθρῳ ἐστάσι vulgo vertunt: „*super eadem basi* duo alii stant colossi.” Expectabam ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ βάθρον; quapropter malim reddere: *iuxta s. prope idem fundamentum s. basin*, ut ἐπὶ sequente dativo ponitur IV, 86. 87. III, 59. VII, 235. II, 108. IV, 18, ubi vid. nott. De statuæ fundamento dicitur βάθρον V, 85. 86.

ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου] Ex Vallae interpretatione („*magno illi adstantes*”) Schaefer. pro μεγάρου, quod in omnibus libris comparet, edidit μέγαλον, probante, cum reliqui editores recisissent, Letronnio in Mém. s. le tombeau d'Osymand. (Paris. 1822) pag. 7, ubi h. l. ita vertit: „*sur la même base sont deux colosses debout . . . placés de chaque côté du grand (colosse).*” Add. eundem in Mém. de l'Acad. d. Inscript. XVII. P. I. pag. 28 et Revue d. deux mond. (1845). T. IX. p. 535. Sed recte retineri vult Wilkinson. (Manners etc. I. p. 191) vocem μεγάρου, quam de ipsa aede sive de interiori templi parte intelligit. Tu conf. nott. ad I, 47. 65. II, 141. 143. 169. — Ad seqq. ἕτερος τοσοῦτος conf. nott. ad I, 120. Creuzero l. l. pag. 152 haud convenire videtur cum Herodotei sermonis perspicuitate, quod in seqq.

ἐν Σαί, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. τῇ Ἰσι
τε τὸ ἐν Μέμφι ἱρὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδομήσας, ἐὼν μέγα
τε καὶ ἀξιοθαυμάσιον.

- 177 Ἐπ' Ἀμάσιος δὲ βασιλεὺς λέγεται Αἴγυπτος μάλιστα δὴ
τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα,
καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γε-
νέσθαι τὰς ἀπάσας τότε δισμυρίας τὰς οἰκούμενας. νόμον δὲ

ad vocem *ἔτερος* additum invenia-
tur *λίθινος* alia atque in antece-
dentibus significatione. Itaque Ita-
lus interpres plane omisit vocem *λί-
θινος*, reliqua sic vertens: „Stanno
due colossi di pietra etiopica —
vé n' ha anche un altro in Saïs etc.“
In seqq. ad verbum *ἐξοικοδομῶν*
conf. cognatas notiones verbum *ἐκ-
ποιεῖν*, de quo II, 125. 136. 175.

CAP. CLXXVII.

Ἐπ' Ἀμάσιος δὲ — εὐδαιμονῆσαι]
Vera haec videri, quae Herodotus
scripsit ab ipsis Aegyptiis, sacer-
dotibus opinor, sibi tradita, sta-
tuit Letroune Mém. de l'Acad. des
Inscr. XVII. P. I. p. 34. Hanc
Aegypti felicitatem ex commercio
cum exteris gentibus, quod illo tem-
pore institui coeptum mox valde
creverit, repetendam censet Heeren.
Idem II, 2. pag. 300. Nec tamen
illud ex Herodoti verbis colligam,
quae ad largum frugum proventum
ex Nili inundatione maiori ortum
neque ad commercium divitiasque
inde comparatas spectant. Sed gra-
viora sunt, quae in h. l. nos tenent,
si sacros Iudaeorum libros
consulamus. Eos enim si sequamur,
eo ipso tempore, quo sum-
mam Aegypti felicitatem Noster
praedicat, Nabuchodonosorus Ae-
gyptum cepit ipsumque Apriem (de
quo supra II, 169), ut videtur, in-
terfici iussit. Terram vastatam ac
desertam, quae quadraginta per an-
nos inhabitata iaceat, gentem Ae-
gyptiorum in alias regiones disper-
sam canit Ezech. XXIX, 9 seqq.,
quocum conf. Ierem. XLIV, 30.
XLVI, 26. Abdallatif p. 184 e
translatione Sacyi. Plura Beck:
Weltgesch. I. pag. 729. Haec cum
prorsus repugnent Herodoteae nar-

rationi, statuit Wesselingius, Grae-
cum scriptorem sua Aegyptiis sa-
cerdotibus debere, qui multa dissi-
mularint et ultima Amasidis fata
felicemque regni statum nimium
quantum auxerint. Quem multi viri
docti secuti sunt. Tu conf. nott.
ad II, 161. Equidem in tanto dis-
sensu quid certi statuum, non ha-
beo, quamquam hoc negari nequit,
Amasidem valde acceptum fuisse vi-
deri sacerdotibus, quorum animos
sibi valde illum conciliasse ex iis
colligo, quae multa ille rex in tem-
pla et restituenda et recens ex-
struenda impendisse fertur. Iustum
caeteroqui et aequum Amasidis re-
gnum in Aegyptios, quorum favo-
rem hoc modo sibi conciliarit, lau-
dat Diodor. I, 68 fin.

καὶ πόλις — δισμυρίας τὰς οἰ-
κούμενας] Diodor. I, 31 scribit
antiquis temporibus in Aegypto fuisse
vicos memorabiles et urbes plures
duodeviginti millibus, ut in commen-
tariis sacris suo loco notatum vi-
dere liceat; Ptolemaeo autem Lagi
regnante, plures triginta millibus
recensitas esse. Quocum Wesse-
lingius contendit testimonium Theo-
criti (XVII, 82) et Stephani Byz.
s. v. *Διόσπολις*, sub Ptolemaeis Ae-
gyptum ingens cepisse incremen-
tum addens urbiumque ac pagorum
numerus, cum Philadelphus regna-
ret, XXX millia excessisse. Qui
numerus fuerit incolarum Aegypti
temporibus Amasidis felicissimis,
Herodotus non tradit; Diodorum si
sequimur, septuagies centena mil-
lia numerata fuisse antiquis illis
temporibus putabimus, ipsius vero
Diodori aetate infra tricies centena
millia haud numerari. Qui numeri
cum nimii viderentur ac nonnihil
exaggerati, inquisiverunt in eosdem

Αἰγυπτίοισι τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας· ἀποδεικνύναι ἔτεος ἐκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦται· μηδὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην ζόην, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν ἐξ Αἰγύπτου

Lane: Account of the manners and customs of the modern Egypt. I. p. 27, Wilkinson. Manners etc. I. p. 217 coll. Bohlen Ind. I. p. 33, ac nuper potissimum Moreau de Jonnés (Mém. sur la population de l'ancienne Egypte in: Compte rendu [Séances et travaux de l'Acad.] 1851. p. 421 seqq. et l'Institut Sect. II. nr. 192. p. 140 seqq. eiusdem anni), qui Diodorum secutus septuagies centena millia hominum Aegyptum antiquitus incoluisse statuit idque praeterea monuit, haud defuisse Aegyptiis illa aetate ea, quibus incolarum singulorum facto recensu accurate totum incolarum numerum constituerent.

νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι τόνδε κ. τ. λ.] δὲ cum recentt. edd. scripsit e Florentini atque aliorum codd. auctoritate pro vulgata τε, quam retinet Sancrofti liber quamque etiam retinuit Dindorf ac Lhardy. *νομάρχῃ* intactum reliqui, neque cum Sancrofti libro scripsi *νομάρχῳ*, bene memor eorum, quae de utraque forma apud Herodotum in talibus nominibus ex ἄρχω compositis obvia docuit Bredov. pag. 232. Conf. etiam Th. Malina: De dictione Polyaen. p. 10.

ὅθεν βιοῦται] Ita pro *βεβαιούται* nunc e libris pluribus editum, probante Suida, qui *βιοῦται* laudans explicat ξῆ, et dudum mōnente Valckenario, qui recte interpretatur: *quonam quaestu sustentaretur*, haec adiiciens: „*ἀποδεικνύντα ὅθεν* ξῆ, habet de re eadem loquens Aelian. V. H. IV, 1. *λόγον δάσονται — πόθεν διαξῆ* Diogen. Laërt. VII, 168. *ἀπὸ τίνων ἐκαστος πορίζεται τὸν βίον* Diodor. Sicul. I, 77. — Quid Aegyptium moverit ad utilissimam hanc legem ferendam, docet Perizon. ad Aelian. V. H. X, 14 [ut scilicet quotidiano victu quaerendo occupatis otium non sit ad insidias tyrannidi struendas]. Quam ex Aegypto pe-

titam civibus suis tulisse traditur Solon, lex Draconi potius videtur contribuenda velut auctori: vid. Wesseling. ad Diodor. I. pag. 88 et Taylor. Lectt. Lyss. p. 707 seq. [Alia hanc in rem excitat Creuzer. in nōt. orationis de civitate Athenarum etc. p. 63 sive Opuscul. selectt. p. 115.] Eandem apud alios etiam populos viginisse ante Perizon. ostenderat Abramus ad Cicer. or. pro Sextio c. 48. Heeren. Ideen II, 2. p. 338 not. Herodoti loco utitur, ex quo manifestum fiat, quam diligentem et accuratam politiam (nos dicimus *Polizei*) in singulos Aegyptios hi nomarchi exercuerint, qui singulis nomis administrandis praefecti fuisse videantur, quibus demarchi subditi erant, de quibus vid. nōt. ad III, 6. Caeterum Wilkinson. Manners etc. II. p. 32 hanc legem, quam Amasidi Herodotus tribuit, hoc rege longe antiquiorem esse putat, cum eius vestigia e sculpturis cognosci possint Amaside prioribus; affertque ipse imaginem inde sumtam, in qua exhibentur Aegyptii homines multi ad magistratum accedentes, coram quo sedet scriba, tabulam stilumque tenens manibus in perscribendo occupatis. Quod ad Solonem attinet, Attica lex utique ad censum spectasse a Solone institutum indeque necessaria ad ipsa civium iura constituenda fuisse videtur. Nomarchi Aegyptii sepulcrum splendidissimum prope Ilithyiam (nunc El Kab) descripsit addita inscriptione Brugsch: Reisebericht. aus Aegypt. p. 221 seq.

μηδὲ ποιεῦντα ταῦτα] „Schaefer. Append. ad Bast. epist. critic. pag. 29 mavult μὴ δὲ ποιεῦντα.“ Cr. *ἰθύνεσθαι θανάτῳ* (morte plecti) dixit Noster, qui *gubernandi* notione h. v. adhibuit I, 194, Homero quoque (Ili. XI, 528. Od. XI, 10. V, 270 etc.) et Hesiodo (Opp. et D. 7. 9. 263. Scut. 324) frequentata.

τοῦτον τὸν νόμον Ἀθηναίοισι ἔθετο, τῷ ἐκείνοι ἐς αἰεὶ χρέων-
 178 ται, ἐόντι ἀμώμφ νόμῳ. Φιλέλλην δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις
 ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετεξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι
 ἀπικνευμένοισι ἐς Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆ-
 σαι· τοῖσι δὲ μὴ βουλομένοισι αὐτῶν οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλ-
 λομένοισι, ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμοὺς καὶ τεμένεια
 θεοῖσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτῶν τέμενος, καὶ οὐνομαστότα-
 τον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλεῖμενον δὲ Ἑλλήνιον, αἶδε πό- 191
 λιές εἰσι αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰώνων μὲν Χίος καὶ Τέως, καὶ

CAP. CLXXVIII.

ἔδωκε — ἐνοικῆσαι] Simili modo
 infra ἔδωκε — ἐνιδρύσασθαι et
 supra II, 154 δίδωσι χώρους ἐνοικῆ-
 σαι, in quibus verbum ἐνοικῆσαι
 notione intransitiva poni aequae at-
 que mox οἰκέειν (coll. II, 166) recte
 monet Bredov. p. 74. Atque in ta-
 libus fere Noster praetulit verba
 cum τῷ composita; vid. V, 23 ibi-
 que nott. VII, 29. IX, 7. §. 2. —
Naucratidis, quae ad Saiticum no-
 mum pertinuit, in orientali ripa
 Canopici fluvii, qui haud procul
 inde mari iungitur, erat sita. Nec
 multum remotus ille locus, ubi post
 fuit condita Alexandria. *Naucra-*
tis ipsa ad commercium exercen-
 dum valde accommodata erat, ut
 vel ex iis patet, quae II, 97 enar-
 rantur. Condita ferebatur urbs
 (teste Strabone XVII. p. 1153 s.
 801 coll. Stephan. Byz. s. v.) a
 Milesiis, qui Inarum devicerant.
 Qui cum Artaxerxis Longimani tem-
 pore vixerit, alium Inarum nobis
 non amplius cognitum intelligi vult
 Schultz. Spec. apparat. crit. ad an-
 nal. p. 25 seq. Nam multo ante
 Artaxerxis tempora Naucratin con-
 ditam fuisse necesse est, de qua
 quod apud Hieronymum legimus:
 „anno 1264 Olymp. VI, 4 [253 a
 Chr. n.] mare obtinent Milesii con-
 struxeruntque urbem in Aegypto,
 Naucraticum,“ id verum esse non
 posse monstrat Fischer (Griech.
 Zeittafeln pag. 109), Milesios teste
 Strabone Naucraticum condentes ad
 Psammitichi tempora, circa Olymp.
 XXXVII, 3 sive 630 a. Chr. n. re-
 vocans. Id vero ex Herodoti ver-
 bis satis tuto colligi posse vide-

tur, Amasidis temporibus Naucra-
 tim iam exstitisse, quippe qui rex
 Graecis non locum (χώρους), in quo
 urbem conderent, assignasse dicitur,
 sed urbem (πόλιν) tradidisse,
 in qua sedes suas figerent. Hanc
 igitur iam conditam fuisse patet.
 Et quamquam ipsum urbis nomen
 (*Ναύκρατις*) prorsus Graecum est,
 deductum a ναῦσι κρατεῖν, i. e. a
 victoria navali hic reportata (a
 Graecis, opinor), tamen in ipsa
 Graeca voce latere nomen quoddam
 Aegyptium urbis longe antea con-
 ditae censet Letronne (Mém. de
 l'Acad. XVII, 1. p. 10 et Revue
 d. d. mond. 1845. T. IX. p. 522
 seqq.). Add. Soldan in: Rhein.
 Mus. IV, 1. p. 126 seqq. 138 seqq.
 et conf. a Cr. laudatum Wytten-
 bach. ad Plut. Morall. I, 2. pag.
 907. De quibus certiora habere-
 mus, si ad nos pervenisset Apol-
 lonii Rhodii liber nunc deperditus,
 qui inscribatur πτίσις Ναυκρά-
 τews. De reliquis confer Mannert.
 Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. p.
 563 seq. Nam commercio floruit
 urbs, cuius vel meretrices Herodo-
 tus commemorat II, 135 fin., mul-
 tumque hinc valuit ad universum
 Aegypti statum. De quo Heeren.
 Ideen II, 2. p. 388 seq.

χώρους ἐνιδρύσασθαι] Cum Gaisf.
 dedi χώρους. Wesseling. tenuerat
 χώροις. Ad τεμένεια conf. nott. ad
 II, 112. In seqq. χρησιμώτατον
 dicit templum, quo maxime utuntur,
 ut explicuit Schweighauser. in Le-
 xic. Herod. II. p. 376 probante
 Schaefero ad Plutarch. Vit. T. IV.
 p. 361. — Mox scripsi πόλιες pro
 vulg. πόλεις, vid. nott. ad II, 97.

Φώκαια καὶ Κλαζομεναί, Δωριέων δὲ Ῥόδος καὶ Κνίδος καὶ Ἀλικαρνησσοῦ καὶ Φάσηλιν, Αἰολέων δὲ ἡ Μυτιληναίων μούνη. τούτων μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπορίου αὗται αἱ πόλεις εἰσι αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλλαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφι μετεὸν μεταποιεῦνται. χωρὶς δὲ Αἰγινῆται ἐπ' ἐωυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος Διὸς, καὶ ἄλλο Σάμιοι Ἡρῆς, καὶ Μιλήσιοι Ἀπόλλωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ 179 Ναύκρατις ἐμπόριον καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο στομάτων τοῦ Νείλου ἀπύκοιτο, χρῆν ὁμοῦσαι, μὴ μὲν ἐκόντα ἐλθεῖν· ἀπομόσαντα δὲ τῇ νηϊ αὐτῇ πλέειν ἐς τὸ

Ἰώνων μὲν κ. τ. λ.] De Ionum urbibus diximus ad I, 142; de Doricis civitatibus II, 144; de Aeolis I, 140. Voce Ῥόδου ternas insulae urbes indicari probabile est, Ialysum, Camirum, Lindum, cum Rhodus urbs multo post demum anno 408 a. Chr. n. condita dicatur. Vid. Larcherum tom. VII. pag. 674.

καὶ Φάσηλιν] Urbs in Lyciae atque Pamphyliae confiniis sita, Graecis urbibus per Lyciam dispersis vulgo adnumerata, suisque legibus atque institutis utens. Plura citavi ad Ctesiae fragm. pag. 292. Add. Forbiger: Handb. d. alt. Geograph. II. pag. 257.

καὶ προστάτας τοῦ ἐμπορίου] προστᾶται videntur fuisse, qui negotiatorum rebus attenderent et arbitri essent litium, quales recentior aetas in portubus et emporiis constituit viros; *consules* vulgo appellantur. Utrum iidem sint atque *τιμοῦχοι*, quorum unus inter Naucraticis civitatis rectores memoratur apud Athenaeum IV, 13, coniectura vix assequi licebit, cum omnibus careamus testimoniis de re publica Naucratarum. *Praefectos mercatorum* ex vetere inscriptione apud Reinesium affert Weselingius (cui etiam reliqua debemus), itidemque decem Atheniensium ἐπιμελητὰς τοῦ ἐμπορίου apud Harpocrat. s. v. Qui de Graecorum emporiis nuper disputavit, Ulrichs (Zeitschrift f. Alterthumswiss. 1844. nr. 3. pag. 24), is etiam attigit *προστάτας* in his emporiis constitutos non tanquam ἀρχὴν s. ἐπι-

μελητὰς τοῦ ἐμπορίου, sed tanquam consules, ad commercii rationes tuendas constitutos, „*Handelsconsuln für den Schutz des griechischen Handels*.“ Atque Athenis ipsi peregrini s. metoeci Atticum civem *προστάτην* sive patronum rerum suarum ad omnia negotia sive publica sive privata eligere solebant: vid. allata ab C. F. Hermannō Griech. Staatsalterth. §. 115. not. 3. μεταποιεῦνται] Timaeus in Lex. Plat. p. 170: μεταποιεῖσθαι· ἀντιποιεῖσθαι (i. e. sibi vindicare, attribueret aliquid), ubi plura adscripti Ruhnken., Herodotei loci haud immemor. Ad μετεὸν conf. nott. ad II, 148. — Ad ἐπ' ἐωυτῶν in seqq. cf. nott. ad I, 142.

CAP. CLXXIX.

Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπόριον] Soldan l. l. vocem τὸ παλαιὸν respicere ad Amasidis ipsius tempora, quae posteris Persicae dominationis temporibus, quibus ipse Herodotus in Aegyptum venit, opponantur. Mihi nihil ob stare videtur, quo minus etiam ad tempora Amaside priora Noster respexisse sit putandus. De Graecorum emporiis disputavit Ulrichs l. l.

εἰ δέ τις — ἀπύκοιτο] εἰ, si quid video, hic temporis indicando inseruit (*cum, quoties*), indeque optativo iungitur, ut I, 106. Hand aliter II, 181: τῇ ἐπεὶ τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις. — Ad μὴ μὲν (pro μὴν) conf. supra II, 118. Mox πλέειν retinui omnibus libris probatum; recentt. edd. πλώειν. Ad verba ἐν βάρεσι confer II, 96.

Κανωβικόν· ἢ εἰ μὴ γε οἷά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀντίους πλέειν, τὰ φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βάρισι περὶ τὸ Δέλτα, μέχρι οὐ ἀπίκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. 180 Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάντων τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἔοντα νηὸν τριηκοσίων ταλάντων ἐξεργάσασθαι (ὁ γὰρ πρότερον ἔων αὐτόθι αὐτομάτως κατεκάη, τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν) πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις ἔδωτινάζον, ποιεῦντες δὲ τοῦτο, οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἠνεύκαντο. Ἀμασις μὲν γάρ σφι ἔδωκε χίλια στυπητρῆς τάλαντα, οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες Ἕλληνες ἐλκοσι μνέας.

οὕτω μὲν δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο] Apte haec sic reddit Ulrichs l. l. „so gross waren die Privilegien dieses Handelsplatzes.“

CAP. CLXXX.

ἐξεργάσασθαι] Ita cum Gaisfordio aliisque rescribendum censuimus pro vulgato ἐξεργάσθαι, quod retinuit Dietsch. In ipso verbo eam vim inesse crediderim, quam in ἐξοικοδομεῖν et ἐκποιεῖν advertimus supra II, 175. 176. — μισθοῦν hic valet *locare, elocare* (aedem exstruendam). Trecenta talenta, quae hic commemorantur, Aeginetica talenta, ab Atticis utique diversa longeque iis maiora, hic cogitanda esse statuit Grote: History of Greece IV, 161: unde officii vult summam 115000 libr. Anglice. Equidem cur ab Atticis discedam, nullam video causam; itaque trecenta talenta aequabunt (si Wurmium sequimur) 781 745 flor. et 6 Crucig. sive I, 668,270 Francorum Gallicorum.

ὁ γὰρ πρότερον — κατεκάη] De forma κατεκάη confer quae affert Bredov. pag. 345; etenim primi aoristi forma (κατεκαύθη) apud Nostrum quoque reperitur. De loci argumento conf. Herod. I, 50, ubi templi cremati iam mentio erat facta; de quo ab Alcmaeonidis instaurato Wesselingius consuli vult Her. V, 62. Pausan. X, 5 et Dion. Petav. in Themist. or. IV. p. 391. Et cf. nott. ad I, 50. — In seqq. pro vulg. ἐπέβαλλε edidimus cum

rec. edd. ἐπέβαλλε, atque retinui-
mus quod antecedit δὲ, minus recte a Benedicto (Act. semin. reg. Lips. II. pag. 291) mutatum in δῆ. Ipsum verbum h. l. impersonaliter fere usurpari videtur de eo, quod convenit, quod iniunctum est, s. quod incumbit, sequente infinitivo et accusativo, quemadmodum post συμβαίνει, alia id genus, animadvertimus. Quare nolim scribere τοῖς Δελφοῖς, uti Schweigh. in Lex. Herod. s. v. pag. 249 suspicatus est, quamquam, ubi activo sensu usurpatur verbum, dativum personae utique adiunctum habet, ut I, 106. VII, 23. Ac pertinet huc quoque τὸ ἐπιβάλλον (sc. μέρος), portio, quae alicui obtigit, portio conveniens IV, 115. Fr. Hoeger in Actt. phill. Monacc. III, 4. pag. 487 rescribi vult hoc loco ἐπέλαβε, quemadmodum apud Pausaniam III, 16. §. 7. IV, 9. §. 3 ὁ κληρὸς-ἐπελάμβανε dicatur. Quod ab Herodoti loco alienum videtur. — In verbis seqq. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις ἔδωτινάζον attende voculam δὲ consulto repetitam ex enuntiationis initio (Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάντων κ. τ. λ.), ubi Noster posuerat illam, iam alterum additum exemplum liberalitatis ab Amaside in Graecos collatae; vid. I, 143. 163 et conf. etiam allata ad I, 196. II, 26. — ἠνεύκαντο revocavi pro ἐνεύκαντο, quod e Florentino dederat Gaisford. Tu vid. Bredov. pag. 299.

χίλια στυπητρῆς τάλαντα] Vide-

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις φιλότῃ τε καὶ συμμαχίῃν συνε- 181
θήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἴτ' ἐπιθυμήσας
Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως φιλότῃτος Κυρηναίων εἴ-
νεκα. γαμέει δ' ὦν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττον, οἱ δ' Ἀρκεσίλεω
θυγατέρα, οἱ δὲ Κριτοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου, τῇ
οὔνομα ἦν Λαδίκη. τῇ ἐπεὶ τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγε-

tur intellexisse *Attica* talenta eaque
vulgaria, quorum unumquodque se-
xaginta minis constat, et 53 ferme
libr. Paris. sive 55 libr. Colon. et
quod excurrit, aequat, teste Wurm.
de Pond. ratt. p. 47. Letronne
l. ad cap. antec. l. pag. 27 hæc
mille talenta esse affirmat ferme
„25000 Kilogrammes.“ *Aluminis*
quoque meminit Diodor. V, 10, ubi
Wesselingius alia attulit de locis ac
regionibus, unde proveniat alumen,
in re medica a veteribus adhibitum.
Nam laudatissimum ex Aegypto pro-
venire dicebatur, proximum e Melo
insula. Monet vero Beckmann. ad
Aristotel. de mirab. cap. 139. p.
281, salem, quem nos *aluminis* (Alaun)
nomine novimus, veteres ignorasse,
quorum alumen s. *στυπτηρία* haud
dubie fuerit *vitriolum impurum* (un-
reines *Eisenvitriol*, quale e lapidi-
bus dissolutis stalactitarum in mo-
dum oriri solet). Idem citat alu-
minis historiam, quam dederit in
Commentt. soc. Gott. I. et Geschichte
d. Erfind. II. pag. 92. Qui, uti
videtur, ex Bergmanno sua sumpsit,
cuius locum primarium (Opuscc. che-
mic. et phys. I. pag. 281) mecum
communicavit doctissimus Gmelin-
ius, vir harum rerum peritissimus.
Graecorum enim *στυπτηρία*, ut Berg-
mann. docet, et Romanorum *alumen*
nativa erat materia et a sale, qui
nostris diebus hoc nomen gerit, mul-
tum differebat. Ad stalactitarum
genus pertinuisse videtur, et si quid
aluminis habuit, hoc saltem admo-
dum fuit parcum et vitriolica ma-
teria ex omni parte involutum. *Fac-
titium*, quod nostris temporibus *alu-
men* audit, in oriente (ut idem per-
git Bergmann.) primum innotuit,
sed quando, ubi et quomodo, latet.
Ob stypticam facultatem usumque
in arte chromatica et coriaria si-
milem novus sal veteris retinuit no-

men, qui dein Misy, Sory vel atra-
mentum auctorium appellatus fuit.
Constat vero aluminis coquendi ar-
tem vix trecentis abhinc annis a
Syria ad Europam allatam esse. —
Quod Graeci per Aegyptum habi-
tantes *viginti minas* dedisse dicun-
tur, id si de *alumine* intelligas, uti-
que tam tenue donum (nam aequant
ferme octo Kilogrammes) fuit, ut
iure miremur, non plura ab his Grae-
cis, mercatoribus opinor ditissimis,
collata fuisse, praesertim si cum
iis, quae Aegyptiorum rex dederit,
comparentur. Quare Letronne l. l.
suspicatur excidisse post *μνέας* vo-
cem *χρυσού*, ut adeo dederint Graeci
viginti minas aureas, quae aequa-
verint quatuor talenta argentea, sive
summam ferme 22000 Francorum
Gall. (secundum Wurmium 22243
Fr. 60 Cent. sive 10423 Floren. 18
Crucigg.). Equidem nisi tale
quid exciderit, certe mente adden-
dum esse crediderim.

CAP. CLXXXI.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις φιλό-
τῃ τε] Secuti sumus Schweigh.
et Gaisf. ita edentes pro vulg.
Κυρηναίοισι δ' ἐς ἄλλήλους,
quae ex glossemate in textum ir-
repsisse videntur.

οἱ μὲν λέγουσι Βάττον, οἱ δ'
Ἀρκεσίλεω θυγατέρα] Scripsi e duo-
bus codd. Βάττον pro vulg. Βάτ-
τεω, iubente Bredov. p. 234, quem
recentt. edd. quoque secuti sunt.
Bini libri, accedente Vallae versio-
ne, afferunt: Βάττεω τοῦ Ἀρκεσί-
λεω, Βάττι, Arcesilai (filii); quod ve-
rius putat Wesseling., cum optime
et res et tempus congruat, si qui-
dem Battus ille aequales habuerit
Apriem et Amasin Nostro auctore
IV, 159, Battii vero filium Arcesi-
laum minor aetas excludat.

σθαι οὐκ οἷός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλησι γυναιξὶ ἐχρᾶτο. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην· Ὡ γύναι, κατὰ με ἐφάρμαξας, καὶ ἐστι τοι οὐδεμία μηχανή, μὴ οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικῶν πασέων. Ἡ δὲ Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρηνέστερος ὁ Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόφ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ἐπ' ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κακοῦ εἶναι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν ἐς Κυρήνην. μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἦδη, ὅκοιτε ἔλθοι πρὸς αὐτήν, ἐμίσγετο· καὶ κάρτα μιν ἔστεργε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα ἀπέπεμψε ἐς Κυρήνην, τὸ ἐτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σῶον, ἔξω τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεος. ταύτην τὴν Λαδίκην, ὥς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύθετο αὐτῆς 182 ἢ τις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσινέα ἐς Κυρήνην. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις ἐς τὴν Ἑλλάδα, τοῦτο μὲν ἐς Κυρήνην ἄγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθηναίης καὶ εἰκόνα ἐωντοῦ γραφῇ εἰκα-

γυναιξὶ ἐχρᾶτο] Qua eadem locutione Noster usus IV, 113 indicat *congressum, concubitum* viri cum femina. Eodem modo Hippocrat. de aëre §. 100, ubi conf. a Corae nott. T. II. pag. 353. „Tu conf. Eustath. ad Odys. I, 13. pag. 10, 52 ed. Basil.“ Cr. — In seqq. plurisque libris auctoribus omisimus δὲ, quod vulg. post εἶπε legabatur.

οὐδεμία μηχανή] Confer II, 160. — In seqq. Gaisfordium secuti librorum vetustorum auctoritate reſinximus ἐγένετο pro vulg. ἐγένετο et ἐν τῷ νόφ pro vulg. ἐν τῇ νηφ, quod glossam sapere videtur. Equidem propter hanc ipsam lectionis varietatem νόφ, quod Sancrofti liber cum aliis praebet, retinere malui quam cum Mediceo et Florentino ponere νφ. Conf. nott. ad I, 27. ἐπ' ἐκείνην τὴν νύκτα] Schaeferus ex coniectura reposuit ὅπ' ἐκείνην τὴν νύκτα, eumque secuti sunt Schweigh., Gaisf. et recentt. edd. Mihi vero nulla iusta mutandi causa apparet. Supra I, 32 invenitur ἐπ' ἡμέρη; alia de praepositione ἐπὶ tempus indicante, ubi quartum casum adiunctum habet,

notavimus ad II, 119. Conf. II, 133. 175.

τοῦτο γὰρ οἱ κακοῦ εἶναι μῆχος] μῆχος, *remedium, effugium*, illustrarunt Aeschylii interpreti. ad Agamemn. 2. Prometh. 605, ubi vid. Elmsleii Review of Blomfields Prometh. p. 187 ed. Lips. Add. Herodot. IV, 151.

καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σῶον] Vid. supra I, 66 (ubi σῶαι), indeque etiam h. l. e Florentino aliisque rescripsi σῶον. Ad ποιησαμένην in proxime antecedd. conf. II, 127.

ἔξω τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεος] „Statuam notabit vultu extra urbem verso, sive spectantem loca suburbana.“ Wesseling.

CAP. CLXXXII.

εἰκόνα — γραφῇ εἰκασμένην] id est: imaginem pictura assimilata, ut reddit Schwgh. Conf. supra II, 73 et Schaefer. ad Longi Pastorall. pag. 327. Cacterum hoc ex loco G. Hermann. (cuius locum adscripsit Cr.: Ueber Boeckh's Behandl. d. Inschrift. pag. 203) concludit, iam illa aetate privatos homines aequae ac reges suas imagines sta-

σμένην, τοῦτο δὲ τῇ ἐν Αἰνιδῷ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα καὶ θώρηκα λίνεον ἀξιοθέτητον, τοῦτο δ' ἐς Σάμον τῇ Ἡρῇ εἰκόνας ἑωυτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ μεγάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ ὀπίσθι τε ὧν θυρέων. ἐς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυτοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκειος, ἐς δὲ Αἰνιδὸν ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Αἰνιδῷ τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας ἰδρύσασθαι προσχούσας, ὅτε ἀπεδίδρησκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις. Εἶλε δὲ

tuasve elaborandas curasse aliisque honoris quasi causa donasse. Sed iudice Boeckh. (in Corp. Inscr. Graec. I, 3. pag. 872) cave credas in publico statuas positas esse ab Amaside Graecis in civitatibus, cum religionis causa illas in templa dicaverit. Add. Raoul Rochette (De la peinture chez les Grecs etc. pag. 209 seq.), qui recte monet de donario hic agi in deae templum dedicato ibique suspenso; ipsam vero hanc imaginem a Graeco artifice, probabiliter Samio confectam, in ligno pictam fuisse addit indeque facile etiam Cyrenem mitti atque in templi pariete suspendi potuisse. Ac profecto primus tale quid inter Aegyptios fecisse videtur Amasis: namque privatorum hominum imagines conficiendi morem Aegyptiis illa aetate cognitum non fuisse, iure mihi statuere videntur viri docti. Tu conf. etiam Minutoli: Einige Worte über die Verschiedenheit des Styls in den Aegypt. Kunstdenkmälern (Berolin. 1834.) pag. 16. — De thorace linteo, cuius statim fit mentio, conf. Herod. III, 47 et Plin. H. N. XIX, 1.

τῇ ἐν Αἰνιδῷ Ἀθηναίῃ] Haud praetermitti debet, Danaidas, quae Thesmophoria in Graeciam introduxisse feruntur (II, 171), Minervae quoque sacra antiquissima in Lindo instituisse dici, ex Aegypto et quidem ex urbe Saï, uti opinor (nam insignis haec urbs religionibus Isidis-Neith s. Minervae), huc allata et inde per omnem Graeciam propagata. Nec abhorret, quod ab ipso Danao templum conditum nonnulli scribunt. Vid. Diodor. I, 58, ubi

multa de hoc templo Wesselingius. Sed Strabo XIV. pag. 655 s. 967 C Herodotum sequitur, quem eundem conf. II, 107. 171 ibiq. not. Plura Creuzer. in Symbol. III. p. 346 seqq. ed. tert. Ipsius templi olim celeberrimi pauca adhuc superesse rudera testatur Ross, qui ipsum locum, in quo aedes exstructa fuit, accurate descripsit primusque inscriptiones quasdam ibi repertas protulit; vid. Rhein. Mus. N. F. IV. p. 163 seqq. Archaeolog. Zeit. 1851. (IX.) nr. 25. pag. 281 seqq., Reisen nach Kos, Halicarnass, Rhodus etc. pag. 72 seqq. — Ad formam plusquamperfecti ἰδρύατο conf. Bredon. pag. 328, cum quo eodem pag. 111 mox scripsi μέχρι pro μέχρις. Ad seqq. ἐς μὲν νυν Σάμον x. τ. λ. conf. infra III, 40. — Ad προσχούσας conf. not. ad I, 2.

Εἶλε δὲ Κύπρον] Ad rem cf. Diodor. I, 68: κατεστρέψατο δὲ καὶ τὰς ἐν Κύπρῳ πόλεις καὶ πολλὰ τῶν ἱερῶν ἐκόσμησεν ἀναθήμασιν ἀξιολόγοις. Quod vero Herodotus addit: πρῶτος ἀνθρώπων, id ex Aegyptiorum sacerdotum ore, qui talia iactarint, fluxisse putat Dahlmann. Herod. pag. 152 seqq., cum multo ante iam Tyriis Phoenicibus insula fuerit subdita, quos ipsos Amasis eiecisse putandus sit. Diodorus nihil de Phoenicibus tradit, quos una cum Cypriis ab Aprie pugna navali victos esse antea narraverat: adeo ut vel hac re probari videatur, utramque gentem illa aetate iunctam fuisse: nisi Cyprios Tyriis s. Phoenicibus aliquo modo subditos aut tributo obnoxios dixe-

Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων καὶ κατεστρέψατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν.

ris: qua de re conf. Engel: Kypros I. pag. 244 seq. 253. Hoc loco quod Phoenicum s. Tyriorum nulla mentio fit, inde opinor explicandum, quod Tyrii s. Phoenices a Nebucadnezare pressi nullam Cypriorum rationem habere potuerunt: neque vero inde colligas licet, Cyprios a Tyriis defecisse suique prorsus iuris fuisse; cf. Hengstenberg de Tyriorr. rebb. pag. 58. In hac rerum obscuritate egregia nobis exoritur lux ex inscriptione in ipsa Cypri insula reperta, cura nobilissimi ducis de Luynes publicata ac nuper explicata a Roethio: ex hac inscriptione, quae alia quoque offert maxime insignia, intelligimus Cypri statum et conditionem valde afflictam insulamque bellis intestinis ac seditionibus vexatam, sed mox liberatam per Aegyptum ipsumque Amasidem, cuius nomen (vid. ad II, 172 nott.) Roethius sibi invenisse videtur; inde enim effectum esse traditur, ut ad pacem concordiam-

que redirent singulae civitates, Salamis, Amathus, Idalion, eximiamque hac in re fuisse curam Amasidis, qui illas civitates, ut foedus inirent, adduxit pacemque insulae reddidit. Vid. Numismatique et Inscript. Cypriotes par H. de Luynes. Paris. 1852. Pl. VIII. et IX. pag. 39 seqq. ac potissimum Ed. Roeth: Die Proclamation des Amasis an die Cyprier bei der Besitznahme Cyperns durch die Aegypter um die Mitte des VI. Jahrh. Entzifferung der Erztafel von Idalion etc. Paris et Heidelberg. 1855. pag. 95 seqq. — Bellum, quod cum Arabibus gessit Amasis teste Polyaeo VII, 4, Herodotus haud commemorat.

[ἐς φόρου ἀπαγωγὴν] Similem fere exitum in quibusdam libris scriptorum, qui Herodotum imitari studuerint, se invenisse testatur Wesselingius, v. c. in Procop. bell. Goth. I, 5. Agath. I. pag. 13 C etc.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β'.



EXCURSUS I

AD HERODOT. I, 35.

"Ἀδραστος, Ἀδρηστος, Adrastus.

Adrasti nomine plures occurrunt in Graecorum aequae ac Troianorum rebus. Primo loco ponamus Argivum illum *Adrastum*, regem Sicyonium, Talai filium, de quo Homer. Ili. II, 572 et Herodot. V, 67. Plura Creuzer. in Commentt. Herod. pag. 217 seqq. Alter *Adrastus* Herculis fertur filius, qui ex oraculo se ipsum una cum Hipponoo fratre interfecit in flammis sese coniiciens, ut testatur Hygin. fab. 242. A quo diversus *Adrastus*, Meropis filius, qui Troianis opitulatur, teste Homero Ili. II, 830 coll. XI, 328, aliusque *Adrastus* Troianus, quem captum a Menelao interimit Agamemnon, Ili. VI, 38 sq. Sed utrumque hunc pro uno eodemque Adraсто haberi vult Heynius ad Iliad. I. l. Tertius aut secundus *Adrastus* inter nobiles Troianos commemoratur in Iliad. XVI, 694; et praeter hosce Graecus *Adrastus*, pater Eurydices, matris Laomedontis, a quo Adraсто nonnulli *Adrasteam* urbem conditam ferebant (conf. Apollod. I, 9, 13 ibiq. Heyn. obs.), aliis aliter statuentibus. Tu vid. Heyn. Obs. ad Iliad. II, 828. p. 412. Namque *Adrasteam* urbem, ab eo Adraсто, qui Nemesios templum primum extruxerit, conditam iam Homerus novit, sitam illam quidem ad Propontidem et ad Troadem usque porrectam ea in regione, quae post ad Mysiam pertinuit. Facit huc Callimachi fragmentum apud schol. Apoll. Rhod. I, 1116 (nr. 45. p. 431 ed. Ernest.). Atque hac in urbe vel certe in eius agris *Adrasteae* fuit templum; quae dea nisi omnino *Adrasti dea* est, pro *Nemesi* vulgo habetur. Conf. Strabon. XIII p. 880 (Antimachi fragm. ed. Schellenberg. p. 71) et Hoeck. in Cret. I. p. 192 seqq. Alii *Adrasteam* in nymphis ponunt Iovisque Cretensis nutricibus una cum Ida, eandemque Curetum sororem appellant. Vid. Callimach. in Iov. 47. Apoll. Rhod. III, 133 ibiq. schol. Iungamus hisce ea, quae Stephanus Byzantinus (s. v. p. 36 ed. Berk.) ex Diogene retulit: *Adrasteam* esse ex Nymphis Orestiadibus, et ex Characis Hellenicis: *Adrasteam* esse locum Troiae appellatum ab *Adrastea*, filia Melissi, qui et Idae pater fuerit eius, quae primum in Troia regnaverit. Iam quo sensu *Adrastea* haecce Iovi addatur nutrix, pluribus exposuit Creuzer. in Symbol. II. p. 501 seqq. Ad cosmogoniam enim pertinere illam satis probant, quae apud Proclum leguntur in Theolog. Platon. IV, 16 et in Timaeum p. 323. Quod vero ad Asiam spectare videtur *Adrastea* eiusque religio, disputat Jablonsk. (de Nemesi Aegg. in Pantheo Aegypt. p. 107) eandemque haberi vult ac *Bubastin* et *Tithram*.

bonem. Ab *Astarte* s. Venere armata et Victrice eam haud differre contendit Bochart. in Geogr. sacr. I, 42. pag. 664, ac nuper quidem Hoeck. l. l. pag. 193 ad cosmogonica Asiae minoris numina relatam vult *Adrasteam*, haud multum sanequam diversam a Phrygia matre deum adeoque ipsam Cybelen, quae apud Graecos *Adrasteae* nomen acceperit a loco illo temploque celeberrimo. Qui enim *Adrasteam* *Melissi* faciant filiam, eos ad posteriora tempora pertinere idem addit l. l. p. 194.

Iam vero haec omnia eum in finem disputavimus, quo common-stremus (quod ad Herodoti narrationem diiudicandam nonnihil facere potest), *Adrasti* nomen si Phrygium sit, et ipsum pertinere ad sacra regum nomina, a numinibus summis repetita; ut *Adrastus* quasi alumnus perhibeatur deae *Adrasteae* (h. e. Veneris Victricis s. Minervae Victricis et Ultricis). Verum a Graeca stirpe si repetatur nomen (quo ducit fratris ab *Adrasto* interfecti nomen *Agathonis*), illud potius spectandum videtur, ut *Adrastus* modo *ultor* sit (quemadmodum *Talai* ille filius, notus in Epigonorum adversus Thebas expeditione, frater *Eriphyles*, quae fatale istud monile erat nacta, qui idem *Tydeum* perfugam ob fratris caedem expiat), modo *punitus*, *sons*, *infelix*, *fugax*, suaque ipsius manu occumbens, ut ille *Herculis* filius. Nec abhorret, quod deae *Nemesi* *Adrastus* quidam templum dedicasse traditur; hoc enim ad *Troicas* Phrygiasque religiones utique pertinet. Quin *Herodoteus* *Adrastus*, *Gordii* Phrygii filius, *Nemesios* quasi minister ac famulus est, quod vindictam *Croeso* superbo debitam exigit occiso eius filio *). Ipse vero reus est, *sons* ac *fugax* s. exsul, qui sua ipsius denique perit manu. Quae cum ita sint, hoc in universum teneri equidem velim: haud pauca in antiquissima *Lydorum* regum historia inveniri, quae ad religionem potius referenda sint animumque pietatis praeceptis conformandum.

His, quae magnam partem e *Creuzeri* schedis ducta sunt, alia quaedam addere placet, quae ad huius narrationis vim et rationem perspicuendam valeant. Etenim *Alys*, *Croesi* filius, qui interficitur ab *Adrasto*, cuius telum ab apro s. sue aberravit, sponte in mentem revocat *Atyn* s. *Attin* deum per Phrygiam cultum eodemque modo, quo *Adonidem*, ab apro interentum: de qua re cecinerat *Hermesianax* teste *Pausan.* VII, 17, 5. Utroque deo, sive *Atye* sive *Adonide*, satis constat solaris numinis vim declarari, qua vere ineunte in rerum natura omnia et producantur et alantur: quae eadem hieme accedente soleque recedente plane marcescunt adeoque emortua fere fiunt. Hoc vero tempus hiemale apro significari tradit *Macrobius* Sat. I, 21: unde satis fit manifestum, quo sensu *Alys* ab apro interfici dicatur; cf. *Creuzer.* Symb. II. p. 424. 429. coll. 376. *Welcker:* Rhein. Mus. II, 4. p. 504. Quo eodem ferme redit, si aprum *Martis* planetae animal dicas, cuius sideris vi omnia in terris nimio calore premantur atque deleantur omnisque naturae vis procreatrix emortua fere videatur, ut fit hiemali tempore; vid. *Movers:* Die

*) Conf. Herod. I, 31 in. ἔλαβε ἐκ θεοῦ νέμεσις μεγάλη Κροίσου. Ubi conf. nott.

Phoeniz. I. p. 224. 398, quem sequitur Th. Mencke Lydiacc. p. 17. Atque copiose haec tractat Rivola in Comm. de Baccho et Penth. P. II. p. 6 seqq. Quare multum abest, ut hanc Herodoti narrationem ab apri Calydonii fabula deductam aut ad huius similitudinem confictam habeamus, quemadmodum opinatur Grote: History of Greece III. p. 201, ut Graecorum fabulam de apro Calydonio et Erymanthico ad orientalium hominum narrationes de Atye s. Adonide revocandam indeque diiudicandam esse censeamus. Conf. Rivola l. l. p. 12. *Adrastum* vero, quem fatorum ac divinae vindictae ministrum hic cognovimus, nemo non videt pertinere ad deam *Nemesin Adrasteam* s. fatum inevitabile: quam deam per orientis quoque partes diversis nominibus cultam esse monstravit Chr. Walz in Diss. de Nemesi Graecorum (Tubing. 1852) p. 12 seqq. coll. Preller: Griech. Mytholog. I. p. 333 seq. Itaque malim cum Stoll. (Ursprüngliche Bedeut. d. Ares p. 29 seq.) *Adrastum*, sive deum sive heroem, *inevitabilem* dicere *ultorem*, ipsa voce ($\alpha\text{-}\delta\iota\delta\rho\acute{\alpha}\sigma\kappa\epsilon\iota\nu$) hoc declarante, quam cum Welckero (in Schwenck. Etymologisch-mytholog. Andeutungg. p. 302) hanc vocem a maturitate atque ubertate frugum ($\alpha\delta\rho\acute{o}\varsigma$, $\alpha\delta\rho\acute{o}\varsigma\acute{o}\nu\eta$) repetere ipsumque *Adrastum* inde ad numina chthonia referre.

EXCURSUS II

A D H E R O D O T. I, 93.

De sepulcro Alyattis.

„— Franciscus Inghiramius, vir de monumentorum antiquorum cognitione meritissimus, in Monumenti Etruschi serie IV. p. 167 seq. postquam Porsennae regis sepulcro Clusino (vid. Varro apud Plin. H. N. XXXVI. cap. 13) et in Asia et in Italia consimilia alia fuisse dixerat, ita pergit: „„Del pari nel paese di Lidi, secondo che Erodoto narra, il mausoleo d'Aliatte consisteva in una base quadrilunga, sostenente enorme tumulo di terra della figura di un cono, sulla cui troncatura erano cinque grandi stelli, come gli obelischi della tomba Chiusina.““ Tum amandat lectores suos ad ser. Vitae tabulam F. 6; qua in tabula icones exhibitae sunt cum reliquiarum aliquot antiquae fabricae, tum eae, quae inserviant illustrandis descriptionibus veterum scriptorum, in his num. 6 et 8 huius ipsius monumenti („Prospetto ipotetico della elevazione num. 6 e pianta num. 8 del sepolcro di Aliatte esistito nel paese de Lidi e descritto da Erodoto“), quod cum mausoleo Porsennae comparat Inghiramius. Ac de hoc, qui accuratius cognoscere velit, ei legendae sunt commentationes Orioli Itali et Quatremère de Quincy *) huiusque collegae Raoul Rochette (in Achilléide p. 97 seqq.): de Alyattis monumento mirari subeat, qui Inghiramius Graecis Herodoti verbis illa, quae insignioribus characteribus indicavimus, Italice adiciere potuerit et quomodo etiam Minutolius loco in annot. laudato figuram Alyattei sepulcri coni speciem habuisse dicere potuerit; laudandusque videatur Zoega, qui loco ibidem citato in his se continuerit: „„Vidit Herodotus Alyattis Lydi sepulcrum maximis quae tunc exstabant molibus accensendum, quod sic describit etc.““ Sed tamen si a verbis ipsis Herodoti discedimus: — σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἐστὶ λίθων μεγάλων,

*) [Vid. Quatremère de Quincy: Monuments et ouvrages d'art antiques restitués d'après les descriptions des écrivains Grecs et Latins et accompagnés de dissertatt. archéologg. Paris 1829. T. I. p. 127—160, ubi Porsennae sepulcrum restituere et quae Plinius ex Varrone de hoc monumento tradidit, explicare conatus est, ad Alyattis sepulcrum quoque respiciens p. 151. Praeterea conf. Thiersch. in commentatione ad I, 93 laudata, in qua p. 413 seqq. coll. 433 seqq. comparisonem inter utrumque monumentum, Alyattis ac Porsennae, instituit. Post illum Gallum virum doctum in hoc sepulcro restituendo versatus est Dux de Luynes Annali dell' Instit. archeol. T. I. tav. XIII et T. I. p. 304—309 ac denique Canina Architett. Grec. T. II. CLXIX T. I. Part. III. p. 108—111. Br.]

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χαῶμα γῆς — οὗροι δὲ πέντε ἔόντες, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω — *sepulcrum, cuius basis e grandibus lapidibus, reliquum autem sepulcrum terrae tumulus est — termini autem, qui quinque sunt adhuc ad meam aetatem in summo sepulcro erant*, ab his igitur verbis si discedimus: ipsam Herodotei loci sententiam apte et percepisse et reddidisse iudicandus sit Etruscorum monumentorum interpretes. Nam primum Chandlerus l. l. de his Lydiae sepulcris ita refert p. 369 vers. Germ.: „„Alle sind mit grünem Rasen bedeckt, und so viel mir in die Augen fielen, als ich unter ihnen herumwandelte, haben noch ihre Kegelform, ohne dass die Spitze auch nur ein wenig eingesunken wäre. Einer der Grabhügel auf dieser Höhe, der meist in der Mitte auf der Seite nach Sardes liegt, war das Grabmal des Alyattes, Vaters des Croesus.““ *) Deinde in monumenti Albani, quod Curiatorum nomine vulgari venit, ruderibus super basi e lapidibus exstructa hodieque comparent vestigia *quinque conorum* (Inghirami IV. p. 168: „„Cosi in Alba, colonia dei Frigi, civè digente che si può tenere compresa nell' antica Meonia, il vecchissimo e notissimo sepolcro denominato de Curiazi è anch' esso un *dado lapide quadrato, sul quale sorgono cinque granconi*.““ — Se ne vegga la figura alla ser. VI. tav. F. 6 num. 10).

„Unde haud inepta coniectura est, Alyattei illius sepulcri basin lapideam fuisse *cubum*: tumulum e terra aggestum, *conum*. Atque si reputamus, numerum pyramidum *quinarium* bis memorari etiam in monumento Porsennae (vid. Varro ap. Plin. l. l.), haud absurde censebimus, eiusmodi architecturae Lydos inter atque Etruscos concentum tanquam novum argumentum accedere iis, quae plura ad narrationem Herodoti (I, 94) de Lydorum in Italia adventu firmandam posita sunt. Cui rei etiam Osannum v. cl. fidem habere video in disputatione de monumento Phrygio nuper reperto. Vid. eius viri libellus, qui inscribitur *Midas* p. 10 infra. —“ CREUZER.

*) [Nuperrime tumulos Lydorum regum Alyattisque sepulcrum accuratius perquisivisse dicuntur viri docti, Spiegelthal et Behr-Negendank, a quibus et certiora et accuratiora des his exspectamus: vid. Monatsbericht d. Berlin. Akad. d. Wissensch. 1853 Novemb. p. 653. 1854 Decemb. p. 700, ubi addita est imago camerae subterraneae nuper effossae tumuli Alyattis. Br.]

EXCURSUS III

A D H E R O D O T. I, 94.

Herodoti locum de Lydis in Etruriam profectis retulit, laudato auctore, Dionysius Halicarnassensis, Antiqq. Romm. I, 27, illud addens (cap. 28 init.), multos quoque alios scriptores hanc de Tyrrhenorum origine sententiam esse secutos eosque discrepantes in indicando coloniae duce ac tempore. Nam alios scribit Tyrrhenum Herculis filium dixisse, ex Omphale Lydiâ prognatum *), qui in Italiam profectus Pelasgos iis ex urbibus, quas supra Tiberim septentrionem versus tenuerint, eiecerit; alios Telephi filium vocasse Tyrrhenum, qui post Troiam captam in Italiam advenerit. Quibus idem Dionysius gravius opponit Xanthi testimonium, qui scriptor, Lydus genere indeque maxima ut videtur fide dignus, nihil prorsus quidquam de hac Lydorum colonia in Etruriam deducta retulerit, sed Atyis filios, Lydum et Torrhebum, patrio regno diviso utrumque in Asia remansisse enarraverit. Addit suam ipsius sententiam Dionysius (cap. 29 seq.), qua Tyrrhenos, quos a Pelasgis diversos esse vult, Lydorum colonos fuisse pernegat. *Οὐ μὲν δὴ*, in clausula scribit cap. 30 init., *οὐδὲ Ἀνδῶν τοὺς Τυρρῆνοὺς ἀπολόνοις οἶμαι γενέσθαι*. Quae enim singula hanc in rem attulit argumenta de diversa lingua, diversis institutis, moribus, deorum cultu, aliis sumta, longiora sunt, quam quae huc apponantur. Sed ad Herodoti auctoritatem, Lydos duce Tyrrheni in Etruriam venisse scribentis, accedit Timaeus, cuius fragmentum servavit Tertullian. de spectacc. cap. 5 **); accedit Strabonis testimonium, qui haec ut vulgo recepta (*ὡς φασί*) prodit V, 2 p. 219 s. 335, C et p. 221 s. 339 coll. scholiast. Plat. p. 207 ed. Ruhnck. Nec aliter fere Plutarchus in Quaest. Romm. p. 277 D, in Romuli vit. cap. 2 in. 25 fin.; atque e Romanorum scriptoribus Vellei. Patercul. I, 1. §. 4. Horatius Sat. I, 6, 1. Virgil. Aen. II, 781 aliisque locis, quos Heynius indicat in Excurs. III ad libr. VIII. p. 282, Silius Italicus IV, 719 (ubi consul. interpr.). VIII, 484. Quippe poetae Latini hand raro *Lydias* res appellant *Tyrrhenicas*. Quid? quod Sardium legati coram senatu Romano decretum Etruriae recitavere, quo se Etruscorum consanguineos esse ostenderent, eadem fere in medium proferentes, quae apud Herodotum leguntur; vid. Tacit. annal. IV, 55 ***).

*) „Ihuc quoque referunt clavam in numis Populoniae antiquissimis conspicuam, qua Herculem indicari volunt. Conf. Lanzi: Saggio di ling. Etrusc. t. II. p. 101.“ Cr.

**) „Vid. Theod. Ryck. in dissert. de primis Italiae colonis ad calc. nott. Holstenii ad Stephan. Byz. p. 423.“ Cr.

***) Pertinet huc quoque Senecae illud: „*Tuscos Asia sibi vindicat*.“

His fere enumeratis veterum testimoniis iam accedamus ad recentioris aetatis scriptores. Atque Ryckius, ut hinc ordiar, disertis Herodoti verbis plustribuendum esse censuit, quam Xanthi silentio, qui aliqua certe ex causa, nos quamvis latente, commotus esse potnerit, ut nihil his de rebus memoriae proderet. Galli docti Sevinius et Freretius (in Acad. d. Inscript. t. V. p. 236 seqq. XVIII. p. 95 seqq.) Xantho atque Dionysio potius fidem addi voluerunt, itemque Heynius, qui a Xantho, Lydio homine, magis quam a Graecis Romanisque standum, ipsamque fabulam ab Herodoto proditam inde ortam esse iudicat, quod Graeci antiquum Etruscorum nomen *Turesenorum* depravarint in *Τυρσηνών*. Tu vid. Excurs. III ad Virg. Aen. VIII p. 281 ibiq. laudd. *) His, quae passim iam attulit Creuzer. in Fragm. histor. p. 152 seqq., adde, quae recentioribus temporibus in eandem sententiam prolata sunt a Guil. A. Schlegel. (Annal. Heidelbb. 1816. nr. 54 p. 854) et potissimum a Niebuhr. (Roem. Gesch. I p. 64 ed. prior. I. p. 111 ed. alter.), qui Herodoti testimonio anteferendam statuunt et Xanthi et Dionysii auctoritatem, praesertim cum tanta inveniatur linguae, institutorum, morum, religionis inter utramque gentem diversitas.

Sed Gallorum, quos supra memoravi, rationes, quibus Herodoti fidem elevarunt, iam Larcherus infringere studuit accurato examine ad Herodoti locum I, 94 t. I. p. 377 seqq. not. 266 instituto. Nam haec de industria ab Herodoto Lydorum ipsorum ex fama ac fide tradi censet eoque magis tradi, quod ille haec a Xantho neglecta vidisset. Herodotum autem Xanthi narrationes falsas, quas putabat refellendas, aliaque, ab isto omissa, supplenda sibi sumpsisse monuit Creuzer. in Symb. II. p. 828 not., multumque Xanthi silentio tribuendum esse idem negat, cum Xantho, quippe Lydio homini, satis causae subesse potuerit, cur celaret, quae minus facerent ad gentis suae gloriam atque dignitatem, Herodoto vero, quem in ipsa Italia opus suum absolvisse novimus, melius utique de his rebus inquirere verumque indagare licuerit. Neque hoc admodum valet, quod Etruscorum mores, instituta, alia a Lydis tantopere differre vulgo clamant; minime enim haec tanta esse dudum statuit Wachsmuth. (Aeltere Gesch. Roms p. 85), quin vestigia nonnulla reperiantur, quibus utramque gentem unius eiusdemque stirpis esse probabile fiat. Pertinent huc, quae in utriusque gentis religionem altius indaganti obviam fiunt haud pauca valde congrua et perquam similia, pertinent quoque huc ea, quae de aeris elaborandi arte, in qua utraque gens mirum in modum excelluerit, vulgo proferuntur, aut quae de Etruscorum vestimentis e Lydia repetendis tradita inveniuntur (conf. C. O. Müller. Etrusc. I. p. 262. 270), alia, quae proferre longum est **). Ad linguae etiam similitudinem, ad ludos Etruscorum scenicos, et quae

*) Quo prior iam Valckenarius Xantho Lydo in rebus patriis potius quam Graecis recentioribus credendum indicaverat ad Herodot. IV, 45.

**) Vel eum morem, quo apud Lydos acque atque apud Etruscos olim corpore dotem sibi parasse filiae dicuntur, ad hanc utriusque gentis cognationem referunt; vid. nott. ad I, 93.

sunt his similia, alii respiciunt*). Quibus alia haec bina nunc addit *Creuzerus*, quae pro Herodoto pugnare quodammodo cum videantur, minime ille praeteriri vult. Est Theopompi locus ex lib. XXI Philipp. apud Athenaeum XII. p. 526 tom. IV. p. 457 Schweigh., ubi haec invenimus: τὸ τῶν Ὀμβρικῶν ἔθνος, ἔστι δὲ περὶ τὸν Ἀδρίαν, ἐπιεικῶς εἶναι ἀβροδίατον, παραπλησίως τε βιοτεύειν τοῖς Λυδοῖς. Iam vero nemo nescit, quam late patuerit nomen Ὀμβρικῶν Theopompi aetate, ut proinde *Etrusci* his comprehendi debeant. Alterum illud est, quod Sibyllina Romanorum oracula iubeant *Idaeam* matrem coli, ut auctor est Livius XXXIX, 10. Atque etiam Varro (ap. Servium in Virg. Aen. VI, 36) Sibyllam illam, quae Tarquinio oracula obtulerat, pro *Erythraea* habet. Quae res Niebuhrio quoque in Rom. hist. I p. 530 ed. secund. Ionicam illorum oraculorum originem arguere videtur. Nos dixerimus: etiam *Lydiam*, quandoquidem *Mater Idaea* ad Lydorum religiones pertinet. Iam cum nemo nesciat, quam vim Etruscorum oracula in Romanorum res antiquitus et ad Claudii usque imperatoris tempora habuerint, probabilis coniectura est, illam mentionem *Lydiae Dene* ad Etruscos prius quam ad Romanos pervenisse. Haec *Creuzerus*. Itaque probamus Lanzium cautius de his disserentem nec Dionysii auctoritatem temere sequentem in Sagg. di ling. Etrusc. I. p. 14. 147. II. p. 82. 83 seqq. ed. sec., ubi multa idem attulit singula, quae ad Etruscarum rerum originem Lydiam vel certe Asiaticam faciant. Equidem quid statuum, antequam in medium proferam, dicendum est de C. O. Muellerei sententia, in librr. de Etruscis volumine priori p. 72 seqq. 82 seqq. 88 seqq. pluribus exposita **). Namque colonos ex Asia minori in Etruriam venisse haud ille negat; nec vero Lydos fuisse arbitratur, sed Pelasgos palantes, qui iidem Lesbum, Imbrum aliasque Aegaei maris insulas olim tenuerint et in Asiae minoris ora Lydia quoque con siderint (unde Tyrrhenis adeo illis cognomen), his ipsis e terris mari traiecto ad Italiae oras Tiberisque ferme ostia venisse ibique *Tarquinius* potissimum condidisse, quam ipsi Tusci urbem inter reliquas primariam habuerint, omnium rerum et divinarum et humanarum apud Tuscos quasi parentem. Neque etiam urbis *Caere* rationem haberi negat. Quae sententia cum ab Herodoti (quem, Graecum hominem, Graecas Etruscorum origines non

*) „Vid. The classical journ. 1810. II. p. 535 seqq.“ Cr. Tu conf. quae de Atyis nomine diximus ad Herodot. I, 7. Hinc minime mirum, Gallo docto (Raoul Rochette: Histoir. de l'établiss. d. colon. Grecq. I. p. 358 seqq.) Herodoteam narrationem ut magis veram probari. Adde, quae postea idem vir doctus scripsit in Journal d. Sav. 1843 p. 424 seq. 1844. p. 625.

**) Muellerei sententiae subscripsit Kämpf. Umbrice. Spec. I. p. 41, eandemque recepit adeoque amplificavit Uschold: Gesch. d. troj. Kriegs p. 207 seqq., impugnavit Schwegler: Roemische Gesch. I. p. 262 seq. In alia abiit Grotefend: Gesch. u. Geograph. v. Altital. I. p. 34 et praecipue IV. p. 18 seqq. nullam prorsus cognationem inter Lydiae atque Etruriae Tyrrhenos fuisse ratus omnemque famam ex confusione utriusque gentis ortam esse. Nec aliter fere Hupfeld., de quo mox dicemus.

protulisse, modo tales fuerint, quis credat?) aliorumque scriptorum testimonio recedat, nec ipsis artis monumentis nuper detectis conveniat, non est, quod diu in ea immoremur. Iam, ut hoc unum modo commorem, quotquot in Etruscorum sepulcris aliisque monumentis repraesentati conspiciuntur homines, nonne aliam prorsus oris delineationem, alium vultum, alium prorsus corporis commonstrant habitum, valde illum quidem remotum a Graecis?

Multum enim abest, ut, quae nuperrime detecta et e hypogaeis maxime eruta sunt vetustissimae Etruscorum artis monumenta, Graecam prodant originem, ut ad orientem potius referenda videantur, ex quo uno imagines, signa, symbola in hisce monumentis antiquissimis conspicua illustrari atque intelligi poterunt. Quanam vero haec ipsa orientis sit regio, cui sua debeant Tusci et unde Tuscorum origo sit repetenda, id certo pronunciare minime adhuc licet, cum ipsa illa monumenta nondum omnia ad accuratam doctorum hominum notitiam pervenerint adeoque novis inventis quotidie augeantur, ut, nisi omnis me fallit spes, aliquando tenebrae nunc Etruscorum rebus offuscae dissipentur clariorque his terris affulgeat lux. Utut est, orientalem Etruscorum originem vel ea, quae adhuc innotescunt, satis prodere videntur *). Tu conf. Dorow.: Notizie intorno alcuni vasi Etruschi (Pesaro 1828) et eiusdem viri docti libellum, qui inscribitur: Etrurien und der Orient (Heidelberg. 1829) p. 6 seqq., Voyage archéologique dans l'ancienne Etrurie etc. (Paris. 1829) p. 35 seq. 38 seqq. coll. Universel (Paris. 1829) nro. 20. p. 71 **).

Nolo hic referre monumentum in media Phrygia ab Anglis inventum descriptumque ***), antiquissimum illud quidem, nec vero tale, ex

*) Addere hic iuvat Maffei sententiam de orientali Etruscorum origine in Append. ad Istor. diplomat. p. 219 proditam et aliis rationibus e linguarum affinitate literarumque similitudine desumptis probatam Rinckio in Annall. Heidelbb. 1824 nr. 52. p. 826 seqq. Etruscos maximam certe partem ille vult Cananaeos esse, ab Israëlitis Syria pulsos indeque in Lydiam commigrantes, unde in Etruriam fuerint delati, quemadmodum ab Herodoto memoriae fuerit proditum.

**) Quae ibi afferuntur, eorum haud pauca ad Aegyptum spectare videntur. Quin ipsa hieroglyphicae artis vestigia quaedam apud Etruscos reperiuntur. Aegyptiorum et Etruscorum sepulcra simillima, pingendi modum, colorum rationes simillimas affert Rosellini Monum. civil. I. p. 136. II. p. 203 seq., Wilkinson: Topograph. of Theb. p. 151. Add. Gray: Tour to the sepulchres of Etruria. Lond. 1840 (Athenaeum Lond. 1840. nr. 691. p. 67 seqq.).

***) Descripsit Leake in Walpole Itinerarr. Londin. 1820. Tu vid. Journal des Savans 1820. Octob. p. 624—626. Annall. des voyages par Eyriès t. XVIII (Paris 1823). p. 328 seqq., Hammer. in Annall. Viennenss. t. XXXIII. p. 122. Idem monumentum nuper exhibuerunt Texier et Stewart, quos ad I, 14 laudavi. — Ex Osanni rationibus monumentum hoc incidit intra ann. 740—570 ante Christum natum. Vid. p. 37 l. l. Qui Lyciae monumenta vetusta nuper perquisiverunt, Lyciorum architecturam, literas, alia Etruscis perquam similia inveniri contendunt, ut in Etruriam e Lycia vel certe ex Asia minori traducta haec videantur. Vid. Fellows Discoveries etc. p. 197 et Sharpe ibid. p. 442.

sunt his similia, alii respiciunt*). Quibus alia haec bina nunc addit *Creuzerus*, quae pro Herodoto pugnare quodammodo cum videantur, minime ille praeteriri vult. Est Theopompi locus ex lib. XXI Philipp. apud Athenaeum XII. p. 526 tom. IV. p. 457 Schweigh., ubi haec invenimus: τὸ τῶν Ὀμβρικῶν ἔθνος, ἔστι δὲ περὶ τὸν Ἀδρίαν, ἐπιεικῶς εἶναι ἀβροδῖαιτον, παραπλησίως τε βιοτεύειν τοῖς Λυδοῖς. Iam vero nemo nescit, quam late patuerit nomen Ὀμβρικῶν Theopompi aetate, ut proinde *Etrusci* his comprehendi debeant. Alterum illud est, quod Sibyllina Romanorum oracula iubeant *Idaeam* matrem coli, ut auctor est Livius XXXIX, 10. Atque etiam Varro (ap. Servium in Virg. Aen. VI, 36) Sibyllam illam, quae Tarquinio oracula obtulerat, pro *Erythraea* habet. Quae res Niebuhrio quoque in Rom. hist. I p. 530 ed. secund. Ionicam illorum oraculorum originem arguere videtur. Nos dixerimus: etiam *Lydiam*, quandoquidem *Mater Idaea* ad Lydorum religiones pertinet. Iam cum nemo nesciat, quam vim Etruscorum oracula in Romanorum res antiquitus et ad Claudii usque imperatoris tempora habuerint, probabilis coniectura est, illam mentionem *Lydiae Dene* ad Etruscum prius quam ad Romanos pervenisse. Haec *Creuzerus*. Itaque probamus Lanzium cautius de his disserentem nec Dionysii auctoritatem temere sequentem in Sagg. di ling. Etrusc. I. p. 14. 147. II. p. 82. 83 seqq. ed. sec., ubi multa idem attulit singula, quae ad Etruscarum rerum originem *Lydiam* vel certe Asiaticam faciant. Equidem quid statuam, antequam in medium proferam, dicendum est de C. O. Muelleri sententia, in librr. de Etruscis volumine priori p. 72 seqq. 82 seqq. 88 seqq. pluribus exposita **). Namque colonos ex Asia minori in Etruriam venisse haud ille negat; nec vero Lydos fuisse arbitratur, sed Pelasgos palantes, qui iidem Lesbum, Imbrum aliasque Aegaei maris insulas olim tenuerint et in Asiae minoris ora Lydia quoque conserderint (unde Tyrrhenis adeo illis cognomen), his ipsis e terris mari traiecto ad Italiae oras Tiberisque ferme ostia venisse ibique *Tarquinius* potissimum condidisse, quam ipsi Tusci urbem inter reliquas primariam habuerint, omnium rerum et divinarum et humanarum apud Tuscos quasi parentem. Neque etiam urbis *Caere* rationem haberi negat. Quae sententia cum ab Herodoti (quem, Graecum hominem, Graecas Etruscorum origines non

*) „Vid. The classical journ. 1810. II. p. 535 seqq.“ Cr. Tu conf. quae de Atyis nomine diximus ad Herodot. I, 7. Hinc minime mirum, Gallo docto (Raoul Rochette: Histoir. de l'établiss. d. colon. Grecq. I. p. 358 seqq.) Herodoteam narrationem ut magis veram probari. Adde, quae postea idem vir doctus scripsit in Journal d. Sav. 1843 p. 424 seq. 1844. p. 625.

**) Muelleri sententiae subscripsit Kämpf. Umbrice. Spec. I. p. 41, eandemque recepit adeoque amplificavit Uschold: Gesch. d. troj. Kriegs p. 207 seqq., impugnavit Schwegler: Roemische Gesch. I. p. 262 seq. In alia abiit Grotefend: Gesch. u. Geograph. v. Altital. I. p. 34 et praecipue IV. p. 18 seqq. nullam prorsus cognationem inter Lydiae atque Etruriae Tyrrhenos fuisse ratus omnemque famam ex confusione utriusque gentis ortam esse. Nec aliter fere Hupfeld., de quo mox dicemus.

protulisse, modo tales fuerint, quis credat?) aliorumque scriptorum testimonio recedat, nec ipsis artis monumentis nuper detectis conveniat, non est, quod diu in ea immoremur. Iam, ut hoc unum modo commemorem, quotquot in Etruscorum sepulcris aliisque monumentis repraesentati conspiciuntur homines, nonne aliam prorsus oris delineationem, alium vultum, alium prorsus corporis commonstrant habitum, valde illum quidem remotum a Graecis?

Multum enim abest, ut, quae nuperrime detecta et e hypogaeis maxime eruta sunt vetustissimae Etruscorum artis monumenta, Graecam prodant originem, ut ad orientem potius referenda videantur, ex quo uno imagines, signa, symbola in hisce monumentis antiquissimis conspicua illustrari atque intelligi poterunt. Quanam vero haec ipsa orientis sit regio, cui sua debeant Tusci et unde Tuscorum origo sit repetenda, id certo pronunciare minime adhuc licet, cum ipsa illa monumenta nondum omnia ad accuratam doctorum hominum notitiam pervenerint adeoque novis inventis quotidie augeantur, ut, nisi omnis me fallit spes, aliquando tenebrae nunc Etruscorum rebus offusae dissipentur clariorque his terris affulgeat lux. Utut est, orientalem Etruscorum originem vel ea, quae adhuc innotescunt, satis prodere videntur *). Tu conf. Dorow.: Notizie intorno alcuni vasi Etruschi (Pesaro 1828) et eiusdem viri docti libellum, qui inscribitur: Etrurien und der Orient (Heidelberg. 1829) p. 6 seqq., Voyage archéologique dans l'ancienne Etrurie etc. (Paris. 1829) p. 35 seq. 38 seqq. coll. Universel (Paris. 1829) nro. 20. p. 71 **).

Nolo huc referre monumentum in media Phrygia ab Anglis inventum descriptumque ***), antiquissimum illud quidem, nec vero tale, ex

*) Addere hic iuvat Maffei sententiam de orientali Etruscorum origine in Append. ad Istor. diplomat. p. 219 proditam et aliis rationibus e linguarum affinitate literarumque similitudine desumptis probatam Rinckio in Annall. Heidelbb. 1824 nr. 52. p. 826 seqq. Etruscos maxime certe partem ille vult Cananacos esse, ab Israëlitis Syriâ pulsos indeque in Lydiam commigrantes, unde in Etruriam fuerint delati, quemadmodum ab Herodoto memoriae fuerit proditum.

**) Quae ibi afferuntur, eorum haud pauca ad *Aegyptum* spectare videntur. Quin ipsa hieroglyphicae artis vestigia quaedam apud Etruscos reperiuntur. Aegyptiorum et Etruscorum sepulcra simillima, pingendi modum, colorum rationes simillimas affert Rosellini Monum. civil. I. p. 136. II. p. 203 seq., Wilkinson: Topograph. of Theb. p. 151. Add. Gray: Tour to the sepulchres of Etruria. Lond. 1840 (Athenaeum Lond. 1840. nr. 691. p. 67 seqq.).

***) Descripsit Leake in Walpole Itinerarr. Londin. 1820. Tu vid. Journal des Savans 1820. Octob. p. 624—626. Annall. des voyages par Eyriès t. XVIII (Paris 1823). p. 328 seqq., Hammer. in Annall. Viennenss. t. XXXIII. p. 122. Idem monumentum nuper exhibuerunt Texier et Stewart, quos ad I, 14 laudavi. — Ex Osanni rationibus monumentum hoc incidit intra ann. 740—570 ante Christum natum. Vid. p. 37 l. l. Qui Lyciae monumenta vetusta nuper perquisiverunt, Lyciorum architecturam, literas, alia Etruscis perquam similia inveniri contendunt, ut in Etruriam e Lycia vel certe ex Asia minori traducta haec videantur. Vid. Fellows Discoveries etc. p. 197 et Sharpe ibid. p. 442.

sunt his similia, alii respiciunt*). Quibus alia haec bina nunc addit *Creuzerus*, quae pro Herodoto pugnare quodammodo cum videantur, minime ille praeteriri vult. Est Theopompi locus ex lib. XXI Philipp. apud Athenaeum XII. p. 526 tom. IV. p. 457 Schweigh., ubi haec invenimus: τὸ τῶν Ὀμβρικῶν ἔθνος, ἔστι δὲ περὶ τὸν Ἀδρίαν, ἐπεικῶς εἶναι ἀβροδίατον, παραπλησίως τε βιοτεύειν τοῖς Λυδοῖς. Iam vero nemo nescit, quam late patuerit nomen Ὀμβρικῶν Theopompi aetate, ut proinde *Etrusci* his comprehendi debeant. Alterum illud est, quod Sibyllina Romanorum oracula iubebant *Idaeam* matrem coli, ut auctor est Livius XXXIX, 10. Atque etiam Varro (ap. Servium in Virg. Aen. VI, 36) Sibyllam illam, quae Tarquinio oracula obtulerat, pro *Erythraea* habet. Quae res Niebuhrio quoque in Rom. hist. I p. 530 ed. secund. Ionicam illorum oraculorum originem arguere videtur. Nos dixerimus: etiam *Lydiam*, quandoquidem *Mater Idaea* ad Lydorum religiones pertinet. Iam cum nemo nesciat, quam vim Etruscorum oracula in Romanorum res antiquitus et ad Claudii usque imperatoris tempora habuerint, probabilis coniectura est, illam mentionem *Lydiae Dene* ad Etruscos prius quam ad Romanos pervenisse. Haec *Creuzerus*. Itaque probamus Lanzium cautius de his disserentem nec Dionysii auctoritatem temere sequentem in Sagg. di ling. Etrusc. I. p. 14. 147. II. p. 82. 83 seqq. ed. sec., ubi multa idem attulit singula, quae ad Etruscarum rerum originem Lydiam vel certe Asiaticam faciant. Equidem quid statuum, antequam in medium proferam, dicendum est de C. O. Muellerei sententia, in librr. de Etruscis volumine priori p. 72 seqq. 82 seqq. 88 seqq. pluribus exposita **). Namque colonos ex Asia minori in Etruriam venisse haud ille negat; nec vero Lydos fuisse arbitratur, sed Pelasgos palantes, qui iidem Lesbum, Imbrum aliasque Aegaei maris insulas olim tenuerint et in Asiae minoris ora Lydia quoque consederint (unde Tyrrhenis adeo illis cognomen), his ipsis e terris mari traiecto ad Italiae oras Tiberisque ferme ostia venisse ibique *Tarquinius* potissimum condidisse, quam ipsi Tusci urbem inter reliquas primariam habuerint, omnium rerum et divinarum et humanarum apud Tuscos quasi parentem. Neque etiam urbis *Caere* rationem haberi negat. Quae sententia cum ab Herodoti (quem, Graecum hominem, Graecas Etruscorum origines non

*) „Vid. The classical journ. 1810. II. p. 535 seqq.“ Cr. Tu conf. quae de Atys nomine diximus ad Herodot. I, 7. Hinc minime mirum, Gallo docto (Raoul Rochette: Histoir. de l'établiss. d. colon. Grecq. I. p. 358 seqq.) Herodoteam narrationem ut magis veram probari. Adde, quae postea idem vir doctus scripsit in Journal d. Sav. 1843 p. 424 seq. 1844. p. 625.

**) Muellerei sententiae subscripsit Kämpf. Umbrice. Spec. I. p. 41, eandemque recepit adeoque amplificavit Uschold: Gesch. d. troj. Kriegs p. 207 seqq., impugnavit Schwegler: Roemische Gesch. I. p. 262 seq. In alia abiit Grotefend: Gesch. u. Geograph. v. Altital. I. p. 34 et praecipue IV. p. 18 seqq. nullam prorsus cognationem inter Lydiae atque Etruriae Tyrrhenos fuisse ratus omnemque famam ex confusione utriusque gentis ortam esse. Nec aliter fere Hupfeld., de quo mox dicemus.

protulisse, modo tales fuerint, quis credat?) aliorumque scriptorum testimonio recedat, nec ipsis artis monumentis nuper detectis conveniat, non est, quod diu in ea immoremur. Iam, ut hoc unum modo commorem, quotquot in Etruscorum sepulcris aliisque monumentis repraesentati conspiciuntur homines, nonne aliam prorsus oris delineationem, alium vultum, alium prorsus corporis commonstrant habitum, valde illum quidem remotum a Graecis?

Multum enim abest, ut, quae nuperrime detecta et e hypogaeis maxime eruta sunt vetustissimae Etruscorum artis monumenta, Graecam prodant originem, ut ad orientem potius referenda videantur, ex quo uno imagines, signa, symbola in hisce monumentis antiquissimis conspicua illustrari atque intelligi poterunt. Quenam vero haec ipsa orientis sit regio, cui sua debeant Tusci et unde Tuscorum origo sit repetenda, id certo pronunciare minime adhuc licet, cum ipsa illa monumenta nondum omnia ad accuratam doctorum hominum notitiam pervenerint adeoque novis inventis quotidie augeantur, ut, nisi omnis me fallit spes, aliquando tenebrae nunc Etruscorum rebus offusae dissipentur clariorque his terris affulgeat lux. Utut est, orientalem Etruscorum originem vel ea, quae adhuc innotescunt, satis prodere videntur *). Tu conf. Dorow.: Notizie intorno alcuni vasi Etruschi (Pesaro 1828) et eiusdem viri docti libellum, qui inscribitur: Etrurien und der Orient (Heidelberg. 1829) p. 6 seqq., Voyage archéologique dans l'ancienne Etrurie etc. (Paris. 1829) p. 35 seq. 38 seqq. coll. Universel (Paris. 1829) nro. 20. p. 71 **).

Nolo hic referre monumentum in media Phrygia ab Anglis inventum descriptumque ***), antiquissimum illud quidem, nec vero tale, ex

*) Addere hic iuvat Maffei sententiam de orientali Etruscorum origine in Append. ad Istor. diplomat. p. 219 proditam et aliis rationibus e linguarum affinitate literarumque similitudine desumptis probatam Rinckio in Annall. Heidelbb. 1824 nr. 52. p. 826 seqq. Etruscos maximam certe partem ille vult Cananaeos esse, ab Israëlitis Syria pulsos indeque in Lydiam commigrantes, unde in Etruriam fuerint delati, quemadmodum ab Herodoto memoriae fuerit proditum.

**) Quae ibi afferuntur, eorum hand pauca ad Aegyptum spectare videntur. Quin ipsa hieroglyphicae artis vestigia quaedam apud Etruscos reperiuntur. Aegyptiorum et Etruscorum sepulcra simillima, pingendi modum, colorum rationes simillimas affert Rosellini Monum. civil. I. p. 136. II. p. 203 seq., Wilkinson: Topograph. of Theb. p. 151. Add. Gray: Tour to the sepulchres of Etruria. Lond. 1840 (Athenaeum Lond. 1840. nr. 691. p. 67 seqq.).

***) Descripsit Leake in Walpole Itinerarr. Londin. 1820. Tu vid. Journal des Savans 1820. Octob. p. 624—626. Annall. des voyages par Eyriès t. XVIII (Paris 1823). p. 328 seqq., Hammer in Annall. Viennenss. t. XXXIII. p. 122. Idem monumentum nuper exhibuerunt Texier et Stewart, quos ad I, 14 laudavi. — Ex Osanni rationibus monumentum hoc incidit intra ann. 740—570 ante Christum natum. Vid. p. 37 l. l. Qui Lyciae monumenta vetusta nuper perquisiverunt, Lyciorum architecturam, literas, alia Etruscis perquam similia inveniri contendunt, ut in Etruriam e Lycia vel certe ex Asia minori traducta haec videantur. Vid. Fellows Discoveries etc. p. 197 et Sharpe ibid. p. 442.

quo opinor gentis Etruscae origo Lydia probari possit, prouti viri quidam haud indocti pronuntiarunt. Nam, in quo illi maxime insistent, literae huic monumento sepulchrali inscriptae *Graecae* potius esse videntur, nec ullo modo cum Etruscis congruae. Tu vide sis copiosam hac de re disputationem Osanni in libro, qui inscribitur: *Midas oder Erklärungsversuch der erweislich ältesten griech. Inschrift etc.* Leipz. et Darmst. 1830. p. 1 seqq. 28 seqq.

Ad Herodotum denique ut revertar, haud equidem sum nescius, quam lubricum sit ea de re quid statuere velle, quae iam Dionysii Halicarnassensis aetate in valde disceptatis atque ambiguis fuisse videri queat; illud iure mihi sumere posse videor, vulgarem certe atque communem antiquitatis sententiam de Etruscorum origine eam ipsam fuisse, quam Herodotus ipsumque secuti haud pauci rerum scriptores prodiderint. Quae nisi vulgo recepta, plerisque adeo probata fuisset, num Dionysium credibile est tantam impendisse operam, qua falsam evinceret illam suamque ipsius veriore probaret sententiam, qua nihil Etrusci cum Lydis commune habuerint? Neque quod supra attingi, Xanthi silentium eo usque poterit valere, ut, quae alii de Lydorum rebus enarrant, continuo pro falsis habeamus, praesertim cum causae subesse possint, cur alterum siluisse, alterum dixisse sit credibile.

Quae cum ita sint, nuper tamen plures exstiterunt, qui omnem Lydorum commigrationem in Etruriam omnemque inde utriusque gentis cognationem ad fabulas relegarent, nulla fide dignas, Herodoto, homini credulo a Graecis in Asia minori habitantibus obtrusas, ut Schweglerus opinatur Roem. Gesch. I. p. 258. 261. Ac tale quid iam Micali (*Storia degli antichi popoli Ital.* I. p. 97 seq.) statuerat: qui cum alias prorsus Etruscorum origines somniaret, Herodoti narrationem prorsus falsam fictamque habuit, sed idem aliis locis (I. p. 99. II. p. 106 seq. 116 seq. 121. 255 seq.) haud pauca apud Etruscos reperiri fatetur, quae ex Asia atque ex Aegypto potissimum sint repetenda: quae eadem in huius operis censura pronunciat Raoul Rochette in *Journal d. Sav.* 1834. p. 145. Ad Pelasgos revocari vult Etruscos s. Tyrrhenos, ab Asia minori minime repetendos, Lepsius in libro qui inscribitur: *Ueber die tyrrhen. Pelasger in Etrurien etc.* Lips. 1842: de qua sententia cf. Schwegler. l. l. p. 262. Nullam inter Lydos et Etruscos similitudinem cognationemve intercedere professus est Grotefend l. l. et Th. Menke *Lydiac.* p. 26; inde ad fabulas Lydorum in Italiam advectorum coloniam plane reiici vult Hupfeld. *Exercitt. Herodd. Spec.* III. p. 22 seqq., itemque Schwegler. l. l. p. 258 seqq., quem si sequaris, Etruscorum gens Indo-Germanica ex Asiae superioris regionibus terrestri itinere in Italiam immigrasse dicenda erit (p. 268). Sed haec, quae vera coniectura nituntur, nunc mitto: contra Hupfeldii opinionones Herodoti auctoritatem tueri studui in *Jahrbb. f. Phil. u. Paedag.* LXIV. p. 142 seqq., quippe quam antiquorum scriptorum testimoniis probatam aliisque rebus ac potissimum iis, quae ad Etruscorum artem spectant, confirmatam alii quoque viri docti, qui in his rebus tractandis summa diligentia fideque versati sunt, maxime tuendam iudicarunt. Inter Italos exposuerunt Vermignoli in *Saggio di*

Congetture (Perugia 1824) p. 33 seqq. ac praecipue C. Fea: *Storia dei vasi fittili dipinti*, che da quattro anni si trovano nello stato ecclesiastico in quella parte, che è nell' antica Etruria colla relazione della colonia Lidia, che li fece per piu' secoli prima del dominio dei Romani. Rom. 1832. Cui accedit Gell: *Topography of Rom and its vicinity* I. p. 359 seqq. itemque G. Dennis: *The cities and cemeteries of Etruria* (Lond. 1848) I. p. XXXII seqq., qui uterque ab Herodoti testimonio haud discedendum esse docuit; neque aliter statuit Prichard: *Researches in to the history of the European Nations* III. p. 243 seqq. ed. tert. itemque vir doctus in *Quarterly-Review* nr. CLI. p. 53—61 atque Fr. Newmann in libro qui inscribitur: *Regal Rom etc.* Londin. 1852, de quo vid. *Athenaeum* Lond. 1852. nr. 1280. p. 511. Conf. etiam M. Koch: *Die Alpen-Etrusker* (Lips. 1853) p. 9.

Quae omnia qui respexerit artisque opera et priore et nostra aetate in lucem prolata consideraverit, haud pauca vel adhuc superesse concedet, quae Etruscorum artem, quam admiramur, ex orientis populis ductam indeque ex parte certe repetitam videri doceant adeoque fidem concilient Herodoteae narrationi, de cuius fide dubitandi causam iustam adhuc allatam non esse reperio. Neque aliter placuisse invenio Thierschio in *Commentatione* ad I, 93 laudata p. 423 seq., Creuzero *Symbol.* III. p. 536—541 (cui add. quae disputantur apud Guigniaut: *Religions de l'Antiquité* II, 3. p. 1167 seqq.), ac viro docto Italo, qui nuper eandem de Etruscorum originibus quaestionem tractavit propositisque variis virorum doctorum sententiis non aliunde nisi ex Asia minori Etruscorum origines repeti posse docere conatus est, Otto Vannucci: *Storia d'Italia dell' Origine di Roma sino alla conquista Longobardica* (Firenze 1852) I. p. 84 seqq. 115—130. Et conf. quoque Ch. Walz in *Diss. de relig. Romann. antiquiss.* p. 20 et *Allgem. Zeit.* 1853. nr. 222. Beil. p. 3547.

EXCURSUS IV

A D H E R O D O T. I, 130.

*Μῆδοι δὲ ὑπέκνυψαν Πέρσῃ διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες
τῆς ἅνω Ἰλίου ποταμοῦ Ἀσίῃς ἐπ' ἑτα τριήκοντα καὶ ἑκατὸν
δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον.*

Quae de hoc loco ad Ctesiae fragmm. p. 439 disputavimus, eorum summam hic adscribamus, aliis quibusdam additis. Nam Herodoti verba a Ctesiae narratione de Medorum regibus ac de tempore, per quod illi regnum tenuerint, mirum quantum discrepant. Vid. Diodor. Sicul. II, 32. Octo Ctesias nominat Medorum reges, qui per ducentos octoginta duo annos regnum occuparunt; quibus nonus accedit Astyages. Unde apud Syncell. Chronic. paschal. p. 115 B Medorum regno anni tribuuntur CCLX et apud Chronograph. p. 235 Paris. ed. p. 188 Venet. anni CCLXXVI; Agathias vero (de rebus Iustin. II p. 46 A) a Ctesia opinor pendens annos ponit non minus trecentos. Nec denique ipse Herodotus sibi constans reperitur in annis, per quos singuli regnarint reges, recte computandis. Quodsi enim annos, quos quatuor istis Medorum regibus, incluso Astyage, ille adscribit, in unum contuleris (I, 102. 106. 130), existet summa annorum centum quinquaginta; unde XXVIII annis, qui ad Scytharum occupationem pertinent, detractis, supersunt anni CXXII, neque CXXVIII, ut hoc Herodoti loco legitur. Quae quo modo, nisi negligenter scriptorem nostrum egisse aut librariorum eius verba literasque perturbasse dixeris, convenire possint, non magis intelligo quam cum numeris Ctesianis si quis illa in concordiam redigere velit. Periculum fecere haud pauci viri docti, cum modo sacra ex scriptura, modo orientalium scriptorum e fontibus, modo ex suo ipsorum ingenio haec secum conciliare iustamque temporum seriem inde constituere conarentur. Tu vid. Beck: Allgem. Weltgesch. I. p. 612 sqq. 635 seqq. 641—644 et dudum ante de his disserentem Reiner. Reinecc in familiis regg. Med. et Bactrr. (Lips. 1572) p. 24 seqq. 29. 31. Nec praetermitti debet Larcheri disputatio in tab. chronol. t. VII. cap. IV. p. 158 seqq., ubi variae et veterum et recentiorum sententiae collectae inveniuntur. Ingeniose quoque in haec inquisivit Gallus doctus in libro, qui inscribitur: Recherches nouvelles sur l'hist. ancien. (Paris. 1814) t. I. p. 144 seqq. Singulos apud Herodotum reges Medorum cum Ctesianis comparare et utrumque scriptorem hoc modo secum conciliare studuit, ut Ctesiana regum series nihil aliud esse videatur nisi Herodoteae seriei duplicatio. Quae talia sanequam sunt, ut et affirmare et diffidere sit difficile. Haud meliori in hisce successu elaborarunt alii, quos ad Ctesiae I. I.

excitavi, vix tamen quidquam proferentes, quo perturbata temporum ratio satis illustretur. Quippe discrepantiam illam inter Herodoteos atque Ctesianos numeros eo referre malunt, quod alter istos annos omiserit, per quos Medi, ab Assyriis cum defecissent, iudicium s. principum quorundam auctoritati res suas administrandas permiserint, donec Deiocem regem elegerint. Nec magis certa videntur, quae Hammerus statuit in Annal. Viennenss. IX. p. 13—16. Nam Deiocem, ut ad cap. 96 adnotavimus, contendit esse *Dachemschid* et Phraortem *Feridun*; qui reliqui commemorentur sex reges tum apud Ctesiam tum in carmine Persarum, cui nomen Schahnameh, interpositi usque ad Cyaxarem, eos ab Herodoto neglectos esse vult. Niebuhrio (v. Denkschrift. d. Berlin. Acad. der Wissensch. 1820—1821 p. 49. 50) hae difficultates sic tolli posse videntur, ut in Herodoti loco, corrupto scilicet, legatur: ἄρξαντες τῆς — ἀνω Ἀσίης ἐπ' ἑτα πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, πάρεξ ἡ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον, τριήκοντα δυῶν δέοντα. Nec tamen haec textui continuo inferenda esse censet vir doctissimus. In clausula denique commemoranda est scriptio, quae Wetzlar. 1828 prodiit, auctore Graff. Qui cum in chronologiam valde turbatam regni Assyriaci, Babylonici, Medici inquit, nostrum quoque locum attingit p. 9, quem prava interpretatione ad suam sententiam ita detorquere studet, ut verba πάρεξ ἡ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον perperam vulgo sic accipi contendat: „*demtis iis annis, quibus penes Scythas fuerat imperium*,” cum potius explicanda sint: „ausgenommen die Zeit oder zusammen, in Verbindung mit der Zeit, wo die Scythen herrschten, so dass diese Zeit schon mit in den 128 Jahren einbegriffen ist.“ Atque Graffium nunc satis refutavit Hupfeld. Spec. II Herodd. Exercitt. de vetere Medd. regno p. 54 seqq., qui idem p. 58 et Niebuhrii emendationem recte nobis videtur repudiasse et Hitzigii coniecturam Herodotea verba sic mutantis: ἐπ' ἑτα ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἡ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον vel potius: ἐπ' ἑτα εἴκοσι κ. τ. λ. (vid. ad Jesai. p. 294).

Retuli quaecunque a viris doctis prolata inveni; quibus cum tantae tenebrae vix dissolvantur, nolui ipse novae coniecturae periculum facere ad ea concilianda, quae vix unquam secum conciliari aut ad liquidum perduci posse existimem. Neque aliter mihi statuendum videtur respicienti ad ea, quae nuperrime in hanc eandem rem disputata sunt a compluribus viris doctis. Etenim praeter Hupfeldium l. l. disquisivit de his numeris Clinton. Fast. Hellenn. I. p. 257 seqq., R. Scott in The classical Museum II. p. 186 seqq., Grote: History of Greece IV. p. 304 seqq., De Saulcy: „Recherches sur la chronologie des empires de Ninive, de Babylone et d'Ecbatane“ in: Memm. de l'Acad. d. Inscriptt. T. XIX. P. I. p. 184 seqq. inprimis p. 212 seqq., I. Brandis: Assyrr. rerum tempora emendata (Bonn. 1852) p. 3 seqq., Godofred. Muys: Quaest. Ctesian. chronologg. (Monaster. 1853. 8) p. 20 seqq., qui Herodoti numeris patrocinatur, in quibus mea quidem sententia nihil mutare licebit. Et confer. quoque Iatho: Zur Chronologie d. ältest. Geschichte d. Menschheit (Hildesheim 1853) p. 10 seqq., H. Hesse: De Assyriis (Vratislav. 1836) p. 19, ac praecipue Ioann. a Gumpach (Die Zeitrechnung d. Babyl.

u. Assyr. p. 92 seq. 142 seq.), qui hoc docere conatus est, Ctesiam, qui octo Medorum reges tradit iisque ducentos octoginta duos tribuit annos, non admodum discedere ad Herodoto et numeris Herodoteis, si duplex regum Medorum apud Ctesiam constituatur series, ita ut quaeque quatuor habuerit reges, qui centum quadraginta ferme annos imperium tenuerint: hunc igitur numerum propius accedere arbitratur ad centum quinquaginta annos, quos Herodotum quatuor Medorum regibus tribuere supra monuimus.

EXCURSUS V

AD HERODOT. II, 5.

ὅτι Αἴγυπτος — ἐστὶ Αἰγυπτίοισι ἐπικλητός τε γῆ καὶ δῶρον τοῦ ποταμοῦ.

Potuit hoc fluxisse ex Hecataei Milesii libro de rebus Aegyptiis, ex quo Herodotum haud pauca transscripsisse refert Porphy. ap. Euseb. Praeparat. ev. X. p. 466 B. Ad quod, monente Creuzer. in Fragmm. hist. p. 29 seq., facit Arriani testimonium (de exped. Alexandr. V, 6. conf. Klausen. ad Hecataei fragmm. p. 122), ab Hecataeo atque Herodoto Aegyptum perhiberi Nili donum scribentis. Nec minus huc pertinent Strabonis verba XII. p. 810 C s. p. 536 (coll. I. p. 61 B. p. 36 et 53 B. p. 30): — ὥστε εἰκότως ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ τὴν ὅλην Αἴγυπτον τοῦ ποταμοῦ δῶρον λέγεσθαι· καὶν εἰ μὴ τὴν ὅλην, τὴν γε ὑπὸ τῷ Δέλτα, τὴν κάτω χώραν προσαγορευομένην. Adde eundem XV. p. 691 sive p. 1013 A. Heliodor. Aethiopp. IX, 22. p. 381. Diodor. I. 34, alios, qui inferiorem certe Aegyptum Nili donum esse contendunt haud fere aliter atque Aegyptiorum sacerdotes Herodoto narraverant et hic ipse sibi persuaserat de inferiori Aegypto ex advecto fluvii limo orta. Nostra aetate haud defuere, qui hanc sententiam probarent, laudati a Schlichthorst. in Geograph. Afric. Herod. p. 23, quibus adde sis Beck: Allgem. Weltgesch. I. p. 268. Unde quodammodo, monente Creuzero l. l., disiungenda Ephori sententia, qui quidem non aliquam Aegypti partem, ut reliqui, sed *totam* Aegyptum esse *ποταμόχωστον* contenderat, ne Thebaide quidem excepta, quam reliqui primitus terram continentem solidamque fuisse arbitrabantur (sed conf. Creuz. nott. ad II, 4 fin.); vid. Ephori fragmm. p. 214. 216 ed. Marx. et Aristotel. Meteorolog. I, 14, 11, ubi inter alia haec: καὶ πᾶσα ἡ χώρα τοῦ ποταμοῦ πρόσχωσις οὐσα τοῦ Νεῖλου (sc. φαίνεται); unde apud Plutarch. De Isid. et Osirid. p. 367 A. θάλασσα γὰρ ἦν ἡ Αἴγυπτος; quae eadem etiam exstant apud Diodorum III, 3: καθόλου γὰρ τὴν νῦν οὖσαν Αἴγυπτον λέγουσιν οὐ χώραν, ἀλλὰ θάλασσαν γεγονέναι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου σύστασιν: postmodum addit Diodorus a Nilo ex Aethiopia limum per inundationis tempus deferente paulatim terram esse aggestam, evidentissimisque signis circa fluvii ostia id ipsum probari, terram e fluminis aggestu exstitisse. Atque inde Herodoto rectius Aristotelem Aegyptum dixisse opus (ἔργον) Nili, non δῶρον, in Olympiodori Excerptis ad Aristotelis l. l. (p. 258 ed. Ideler) legimus. Et conf. quoque Tzetz. ad Lycophron. 119. Manil. Astronom. IV, 774. Philostrat. Vit. Apoll. VI, 1. p. 228 et VI, 24. p. 266. Ac licet, ut modo diximus, recentiori aetate exstiterint viri docti (v. c.

u. Assy. p. 92 seq. 142 seq.), qui hoc docere conatus est, Ctesiam, qui octo Medorum reges tradit iisque ducentos octoginta duos tribuit annos, non admodum discedere ad Herodoto et numeris Herodoteis, si duplex regum Medorum apud Ctesiam constituatur series, ita ut quaeque quatuor habuerit reges, qui centum quadraginta ferme annos imperium tenuerint: hunc igitur numerum propius accedere arbitratur ad centum quinquaginta annos, quos Herodotum quatuor Medorum regibus tribuere supra monuimus.

EXCURSUS V

AD HERODOT. II, 5.

ὅτι Αἴγυπτος — ἐστὶ Αἰγυπτίοισι ἐπικλητός τε γῆ καὶ δῶρον τοῦ ποταμοῦ.

Potuit hoc fluxisse ex Hecataei Milesii libro de rebus Aegyptiis, ex quo Herodotum haud pauca transscripsisse refert Porphyr. ap. Euseb. Praeparat. ev. X. p. 466 B. Ad quod, monente Creuzer. in Fragmm. hist. p. 29 seq., facit Arriani testimonium (de exped. Alexandr. V, 6. conf. Klausen. ad Hecataei fragmm. p. 122), ab Hecataeo atque Herodoto Aegyptum perhiberi Nili donum scribentis. Nec minus huc pertinent Strabonis verba XII. p. 810 C s. p. 536 (coll. I. p. 61 B. p. 36 et 53 B. p. 30): — ὥστε εἰκότως ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ τὴν ὅλην Αἴγυπτον τοῦ ποταμοῦ δῶρον λέγεσθαι· καὶν εἰ μὴ τὴν ὅλην, τὴν γε ὑπὸ τῷ Δέλτα, τὴν κάτω χώραν προσαγορευομένην. Adde eundem XV. p. 691 sive p. 1013 A. Heliodor. Aethiopp. IX, 22. p. 381. Diodor. I. 34, alios, qui inferiorem certe Aegyptum Nili donum esse contendunt haud fere aliter atque Aegyptiorum sacerdotes Herodoto narraverant et hic ipse sibi persuaserat de inferiori Aegypto ex advecto fluvii limo orta. Nostra aetate haud defuere, qui hanc sententiam probarent, laudati a Schlichthorst. in Geograph. Afric. Herod. p. 23, quibus adde sis Beck: Allgem. Weltgesch. I. p. 268. Unde quodammodo, monente Creuzero l. l., disiungenda Ephori sententia, qui quidem non aliquam Aegypti partem, ut reliqui, sed *totam* Aegyptum esse *ποταμόχωστον* contenderat, ne Thebaide quidem excepta, quam reliqui primitus terram continentem solidamque fuisse arbitrabantur (sed conf. Creuz. nott. ad II, 4 fin.); vid. Ephori fragmm. p. 214. 216 ed. Marx. et Aristotel. Meteorolog. I, 14, 11, ubi inter alia haec: καὶ πᾶσα ἡ χώρα τοῦ ποταμοῦ πρόσχασις οὐσα τοῦ Νεῖλου (sc. φαίνεται); unde apud Plutarch. De Isid. et Osirid. p. 367 A. θάλασσα γὰρ ἦν ἡ Αἴγυπτος; quae eadem etiam exstant apud Diodorum III, 3: καθόλου γὰρ τὴν νῦν οὖσαν Αἴγυπτον λέγουσιν οὐ χώραν, ἀλλὰ θάλασσαν γεγενῆσθαι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου σύστασιν: postmodum addit Diodorus a Nilo ex Aethiopia limum per inundationis tempus deferente paulatim terram esse aggestam, evidentissimisque signis circa fluvii ostia id ipsum probari, terram e fluminis aggestu exstitisse. Atque inde Herodoto rectius Aristotelem Aegyptum dixisse opus (ἐργον) Nili, non δῶρον, in Olympiodori Excerptis ad Aristotelis l. l. (p. 258 ed. Ideler) legimus. Et conf. quoque Tzet. ad Lycophron. 119. Manil. Astronom. IV, 774. Philostrat. Vit. Apoll. VI, 1. p. 228 et VI, 24. p. 266. Ac licet, ut modo diximus, recentiori aetate exstiterint viri docti (v. c.

Shaw., alii), qui Herodoti et reliquorum veterum scriptorum iudicium tueri studerent; alii fuere, qui cum Aegyptiae terrae solum nunc non elatius sit quam Herodoti aetate, hunc scriptorem egregie lapsum esse dicerent, quod inferiorem Aegyptum pro Nili dono haberet, ex fluvii limo allato et congesto ortam. Niti enim hanc opinionem fundamento non satis valido de immenso temporis spatio, quod Herodoti aetatem antecesserit, nec probari posse nisi terram ipsam commonstraveris multo antiquiorem esse quam reapse fuerit. Ita Freret. in *Mém. de l'Acad. des Inscript.* t. XVI. p. 333 seq. XVIII. p. 188 seqq. et post alios praecipue Larcherus in copiosa ad h. l. disputatione. Quibus accessit Mannert. *Geogr. der Gr. u. Röm.* X, 1. p. 245 seq. 525 vana esse clamans, quae Herodotus et h. l. et II, 10 seq. perscribat, cum Aegyptus omni tempore talis fuerit, qualis adhuc inveniatur nec ullis aucta incrementis, quibus solum elatius fuerit redditum; fieri utique potuisse, ut olim paludosa et stagnosa terra fuerit Delta, minime vero primitus maris fuisse sinum. Quae sanequam produnt auctorem minime talem, *ὅστις γε σύνασθαι ἔχει*, ut Herodoti utar verbis. Melius vidit Rennel. in *Geogr. Herod.* p. 591 seqq. et inprimis p. 593. 594. Eam enim regionem, quae Delta vocatur, indubia scribit continere vestigia, quod prius aevo haud exstiterit, sed temporum decursu Nili alluvie nata, accedente posthac humana arte operaque, in terram firmam et continentem cesserit. Quod idem permultis argumentis ex ipsius soli natura terraeque universae indole repetitis luculenter probavit Andréossy in *Descript. de l'Eg. état mod. mém.* I. p. 272 seq. coll. *Antiqq.* vol. I. sec. livrais. p. 88 seqq., ut iam dubitari nequeat, vera Herodotum retulisse. Quod idem placuit Heerenio *Ideen* etc. II, 2. p. 80. 81 not. coll. p. 55, atque Champollioni *l'Egypt.* sous l. Phar. II. p. 3 seqq., qui antiquorum scriptorum testimoniis et geologica locorum indole satis hoc probatum iudicat, Aegyptum inferiorem olim fuisse maris mediterranei sinum, qui ad Memphim usque et mediam, quae nunc habetur, Aegyptum pertinuerit, tum vero Nili limo repletus in paludes ac stagna transierit, unde terra continens postmodo evaserit, documento esse et regionis planitiem montibus utrinque ferme inclusam et ipsum solum nigrum limosumque, quod fluvii alluvie quotannis adgeri appareat. Omnium accuratissime hanc rem tractavit Ritter. *Erdkunde* I. p. 840 seqq. 846 seq. 852 seqq., Herodoti illustraturus sententiam, qui inferiorem Aegyptum fluvii donum esse pronuntiat. Atque probatum it vir doctus, Nili inundationibus et fluvii alveum erigi et solum adiacens, subveniente pariter natura atque hominum arte, exstructis aggeribus, ductis canalibus, adhibitisque machinis. Nec vero eodem modo iisdemque mensuris per omnes Aegypti partes et Nilum et solum erigi, sed variari pro varia ipsius terrae indole, ita ut, cum multo maior terrae copia in Aegypto inferiori fuerit adgesta, haec regio serius quam reliquae Aegypti partes nata fuisse sit censenda. Neque effugere posse sollertem naturae scrutatorem, aliquo tempore, quamvis remotissimo, eam terram, quae nunc Delta appellatur, nondum exstitisse, postmodo demum ortam tum limo, quem fluvius advexerit, tum vero etiam arena, quam idem secum tulerit fluvius ven-

tique afflarint. Qui enim in superioribus Aegypti regionibus propter celeriore fluvii cursum maioremque undarum vim subsistere haud poterit limus, eum in inferiori Aegypto, ubi fluvii exitus in mare, subsistere necesse fuisse, fluvio scilicet minus rapido nec limum ulterius vehere valente. Cum igitur medio in fluvio limi et arenae copia substitisset paludis ad instar aut syrtis, necesse fluvium dissecari in duo brachia, quae paludem s. stagnum in terram continentem paulatim conversum utrinque includerent. Hinc bina Nili ostia primitiva, Canopicum et Pelusiaticum; de quibus vid. nott. ad II, 17. Addam denique, quae in eandem rem monet Dureau de la Malle in *Géograph. physique de la mer noire* p. 42 seqq. coll. 23 seq. 25 seq. Tria ille potissimum distinguunt in solo inferioris Aegypti: primum lapides ac saxa calcaria, dudum quae illic fuerint, nec fluvii alluvionibus ortum debeant; dein arenam advectam; tum fluvii limum, quo magna maris pars expleta fuerit, accedente simul arena ventis huc conflata, et cohibentibus illis saxis, quae adhuc in litoribus Alexandrinis sint conspicua, undarum maris alluentium vim, quo facilius limus subsistere et in terram evadere potuerit. Eam igitur regionem revera pro Nili dono esse habendam, cum in dies illa Nili inundationibus augeatur et crescat. De saxis illis, quae multum valuerint, Ritterus quoque monet p. 855 l. l. His virorum doctorum disputationibus adde quae in eandem sententiam disseruerunt Chr. Kapp: *Vermischte Aufsätze* (Kempten 1833) p. 189. Russel: *Egypt*. (Edinburgh Cabinet Libr. III) p. 464 seqq. coll. p. 36 seq. et praecipue Russegger (*Reisen etc.* I, 1. p. 251 seq. coll. 232), qui pronuntiat, omnem inferiorem Aegyptum unice conformatam esse alluvie Nili, qui maris sinum inter Libyicos et Arabicos montes limo compleverit terramque sic adaggeratam continuo promoverit mare versus. A quibus plane dissentientem reperio virum doctum, Ehrenberg (*Monatsberichte d. Verhandll. der Gesellschaft für Erdkunde* 1852. IX. p. 32 seq.), qui in Nilum eiusque naturam ac regionis Delta formationem per Nilum ut volunt effectam inquirens, instituta simul analysi microscopica et aquae Niliacae et limi a Nilo aggesti effici inde vult, Aegypti hanc partem falso perhiberi donum fluvii, sed donum potius esse vitae organicae atque in se habere vim suam procreatricem ac salutiferam. Atque iam antea Wilkinson (*On the Nile and the present and former Levels of Egypte in: Journal of the geographical society* IX. p. 431 sqq.), quem plures secuti sunt, Delta dixerat nunc idem esse eosdemque habere fines septentrionem versus, quos habuerit et Herodoti temporibus et remotissima antiquitate, quae cogitari possit. In cuius sententiam quo minus abeam, multa a Russeggero aliisque viris doctis supra laudatis disputata prohibent, nullamque video causam, cur ab eorum sententia discedam, quae ipsa soli natura ac totius regionis indole valde comprobatur. Idem iudicat Wheeler *Geography of Herodot.* p. 350. 352 not. Osburn: *The monumental history of Egypt*. I. p. 5. Paulin Talabot in: *Revue d. d. mond.* (1853) T. X. p. 485 seqq.

Shaw., alii), qui Herodoti et reliquorum veterum scriptorum iudicium tueri studerent; alii fuere, qui cum Aegyptiae terrae solum nunc non elatius sit quam Herodoti aetate, hunc scriptorem egregie lapsum esse dicerent, quod inferiorem Aegyptum pro Nili dono haberet, ex fluvii limo allato et congesto ortam. Niti enim hanc opinionem fundamento non satis valido de immenso temporis spatio, quod Herodoti aetatem antecesserit, nec probari posse nisi terram ipsam commonstraveris multo antiquiorem esse quam reapse fuerit. Ita Freret. in *Mém. de l'Acad. des Inscript.* t. XVI. p. 333 seq. XVIII. p. 188 seqq. et post alios praecipue Larcherus in copiosa ad h. l. disputatione. Quibus accessit Mannert. *Geogr. der Gr. u. Röm.* X, 1. p. 245 seq. 525 vana esse clamans, quae Herodotus et h. l. et II, 10 seq. perscribat, cum Aegyptus omni tempore talis fuerit, qualis adhuc inveniatur nec ullis aucta incrementis, quibus solum elatius fuerit redditum; fieri utique potuisse, ut olim paludosa et stagnosa terra fuerit Delta, minime vero primitus maris fuisse sinum. Quae sanequam produnt auctorem minime talem, ὅστις γὰρ συνέσειν ἔξει, ut Herodoti utar verbis. Melius vidit Rennel. in *Geogr. Herod.* p. 591 seqq. et inprimis p. 593. 594. Eam enim regionem, quae Delta vocatur, indubia scribit continere vestigia, quod prius aëro haud exstiterit, sed temporum decursu Nili alluvie nata, accedente posthac humana arte operaque, in terram firmam et continentem cesserit. Quod idem permultis argumentis ex ipsius soli natura terraeque universae indole repetitis luculenter probavit Andréossy in *Descript. de l'Eg. état mod. mém.* I. p. 272 seq. coll. *Antiqq.* vol. I. sec. livrais. p. 88 seqq., ut iam dubitari nequeat, vera Herodotum retulisse. Quod idem placuit Heerenio *Ideen* etc. II, 2. p. 80. 81 not. coll. p. 55, atque Champollioni *l'Egypt. sous l. Phar.* II. p. 3 sqq., qui antiquorum scriptorum testimoniis et geologica locorum indole satis hoc probatum iudicat, Aegyptum inferiorem olim fuisse maris mediterranei sinum, qui ad Memphim usque et mediam, quae nunc habetur, Aegyptum pertinuerit, tum vero Nili limo repletus in paludes ac stagna transierit, unde terra continens postmodo evaserit. documento esse et regionis planitiem montibus utrinque ferme inclusam et ipsum solum nigrum limosumque, quod fluvii alluvie quotannis adgeri appareat. Omnium accuratissime hanc rem tractavit Ritter. *Erdkunde* I. p. 840 seqq. 846 seq. 852 seqq., Herodoti illustraturus sententiam, qui inferiorem Aegyptum fluvii donum esse pronuntiat. Atque probatum it vir doctus, Nili inundationibus et fluvii alveum erigi et solum adiacens, subveniente pariter natura atque hominum arte, exstructis aggeribus, ductis canalibus, adhibitisque machinis. Nec vero eodem modo iisdemque mensuris per omnes Aegypti partes et Nilum et solum erigi, sed variari pro varia ipsius terrae indole, ita ut, cum multo maior terrae copia in Aegypto inferiori fuerit adgesta, haec regio serius quam reliquae Aegypti partes nata fuisse sit censenda. Neque effugere posse sollertem naturae scrutatorem, aliquo tempore, quamvis remotissimo, eam terram, quae nunc Delta appellatur, nondum exstitisse, postmodo demum ortam tum limo, quem fluvius advexerit, tum vero etiam arena, quam idem secum tulerit fluvius ven-

tique afflarint. Qui enim in superioribus Aegypti regionibus propter celeriore fluvii cursum maioremque undarum vim subsistere haud potuerit limus, eum in inferiori Aegypto, ubi fluvii exitus in mare, subsistere necesse fuisse, fluvio scilicet minus rapido nec limum ulterius vehere valente. Cum igitur medio in fluvio limi et arenae copia substitisset paludis ad instar aut syrtis, necesse fluvium dissecari in duo brachia, quae paludem s. stagnum in terram continentem paulatim conversum utrinque includerent. Hinc bina Nili ostia primitiva, Canopicum et Pelusiaticum; de quibus vid. nott. ad II, 17. Addam denique, quae in eandem rem monet Dureau de la Malle in *Géograph. physique de la mer noire* p. 42 seqq. coll. 23 seq. 25 seq. Tria ille potissimum distinguere vult in solo inferioris Aegypti: primum lapides ac saxa calcarea, dudum quae illic fuerint, nec fluvii alluvionibus ortum debeant; dein arenam advectam; tum fluvii limum, quo magna maris pars expleta fuerit, accedente simul arena ventis huc conflata, et cohibentibus illis saxis, quae adhuc in litoribus Alexandrinis sint conspicua, undarum maris alluentium vim, quo facilius limus subsistere et in terram evadere potuerit. Eam igitur regionem revera pro Nili dono esse habendam, cum in dies illa Nili inundationibus augeatur et crescat. De saxis illis, quae multum valuerint, Ritterus quoque monet p. 855 l. l. His virorum doctorum disputationibus adde quae in eandem sententiam disseruerunt Chr. Kapp: *Vermischte Aufsätze* (Kempten 1833) p. 139. Russel: *Egypt*. (Edinburgh Cabinet Libr. III) p. 464 seqq. coll. p. 36 seq. et praecipue Russegger (*Reisen etc.* I, 1. p. 251 seq. coll. 232), qui pronuntiat, omnem inferiorem Aegyptum unice conformatam esse alluvie Nili, qui maris sinum inter Libyicos et Arabicos montes limo compleverit terramque sic adaggeratam continuo promoverit mare versus. A quibus plane dissentientem reperiō virum doctum, Ehrenberg (*Monatsberichte d. Verhandl. der Gesellschaft für Erdkunde* 1852. IX. p. 32 seq.), qui in Nilum eiusque naturam ac regionis Delta formationem per Nilum ut volunt effectam inquirens, instituta simul analysi microscopica et aquae Niliacae et limi a Nilo aggesti effici inde vult, Aegypti hanc partem falso perhiberi donum fluvii, sed donum potius esse vitae organicae atque in se habere vim suam procreatricem ac salutiferam. Atque iam antea Wilkinson („On the Nile and the present and former Levels of Egypte in: *Journal of the geographical society* IX. p. 431 sqq.), quem plures secuti sunt, Delta dixerat nunc idem esse eosdemque habere fines septentrionem versus, quos habuerit et Herodoti temporibus et remotissima antiquitate, quae cogitari possit. In cuius sententiam quo minus abeam, multa a Russeggero aliisque viris doctis supra laudatis disputata prohibent, nullamque video causam, cur ab eorum sententia discedam, quae ipsa soli natura ac totius regionis indole valde comprobatur. Idem iudicat Wheeler *Geography of Herodot.* p. 350. 352 not. Osburn: *The monumental history of Egypt*. I. p. 5. Paulin Talabot in: *Revue d. d. mond.* (1853) T. X. p. 485 seqq.

EXCURSUS VI

AD HERODOT. II, 17.

De Nili ostiis.

Est hic classicus locus de Nili ostiis, quae nostra aetate minime eadem esse atque Herodoti aetate nemo fere nescit. Hodieque enim bina potissimum sunt ostia, quibus aquarum copiam Nilus in mare emit, alterum prope urbem Rosettanam, alterum prope Damiatam, reliquis ostiis obturatis arenave aut limo obductis. Nam septem vulgo enumerata sunt Nili ostia, qui inde *septemfluvius* dicebatur fluvius s. *septemgeminus*; a qua sententia nec Herodotum alienum fuisse, licet quinque tantum ostia Nili commemoret, vidimus ad II, 10. Sed valde variant in singulis hisce ostiis septem recensendis, vel errore lapsi, vel, uti fieri solet, quae ad diversa tempora pertinerent, non satis accurate discernentes. Quam in rem quae plurima a viris doctis nostra potissimum aetate disputata sunt, ea nolumus huc transscribere; summam modo eorum, quatenus ad Herodotum rite intelligendum faciant, referre praestat.

Ac statuit Mannert (Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. p. 528 seq.), Herodoti sententiam de tribus primariis Nili ostiis, unde reliqua temporum decursu fuerint deducta, eam videri, quae et maxime probabilis et cum ipsa re consentanea sit. Quem medium ille dicat Nili fluvium Sebennyticum, eum olim fuisse videri principem ac primarium; ex eo in utramque partem et occidentem et orientem versus ad mare discessisse duo brachia: Canopicum et Pelusiaticum, teste Plinio Hist. Nat. V, 9. §. 48. Hoc utique magis videri congruum, quam quod Canopicum fluvium fuisse primitivum dicas adeoque parentem reliquorum, quotquot vulgo perhibeantur. Equidem tamen eos sequi malim, quibus verisimilius et cum ipsa terrae indole magis consentaneum videtur, *duo* tantum primitus fuisse brachia, Pelusiaticum et Canopicum, intra quae terra, cui nomen Delta*), olim substituerit. Vid. Ritter. Erdkunde I. p. 853 et nott. ad Herod. II, 5. Paulin Talabot in: Revue d. d. mond. (1855) T. X. p. 485. Neque Strabo dissentit XVII. p. 788 s. p. 1136 D. Quae cum ita sint, hoc vix negari poterit, primitiva Nili brachia ostiaque post admodum fuisse mutata, tum hominum opera atque arte canales dedu-

*) Hoc Delta prisco admodum aevo extensius fuisse dubitari vix poterit, recte observante Russeggero Reisen etc. I, 1. p. 250 seq. propter rationes geologicas. Namque Nili brachium superius discedens per eum Libyae tractum, qui nunc desertus sterilisque iacet (vid. plura in nott. ad II, 10), ad mare tetendit atque hoc modo hunc ipsum tractum regioni Delta ac terrae, quae coli poterat, addidit.

centium, tum ipsius fluvii natura; unde factum est, ut ipse ostiorum numerus haudquaquam sibi semper constiterit, et nunc plane aliter haec sint constituta atque olim fuisse accepimus. Veterum scriptorum locos de Nili ostiis iam attulit Wesseling. ad Diodor. Sicul. I, 33; inter quos potissimum consul. Strab. XVII. p. 801 s. p. 1153 B coll. p. 788 s. p. 1136 seq. Plin. H. N. V, 10. §. 51 seqq. Lacunosum Scylacis locum in Peripl. p. 43 explorare studuit C. Mueller in Geogr. Gr. Min. I. p. 80. Nostra aetate de Nili ostiis conscripsit du Bois-Aymé („Sur les anciens branches du Nil et ses embouchures dans la mer“) in Descript. de l'Eg. I. Antiq. (livrais. 3) p. 277 seqq. et Le Père loco infra laudando p. 118 seq.

His in universum monitis iam ad singula ostia, quae Herodotus memorat, accedamus. Primo loco nominat *Pelusiaceum*, quod orientem versus deflectens hac parte Aegypti fines tutari quodammodo videtur, satis valida aquarum copia fluens: unde, si ab oriente incipias, *τελευταῖον* inter Nili ostia dicitur a Strabone l. l., *πρώτον* vero a Stephano Byzant. s. v. *Πηλούσιον*. In ipso cursu fluvii inde a Cercasoro urbe nonnihil per temporum decursum esse mutatum probabile est; alioqui enim conciliari nequeunt, quae de eius cursu ac situ diversa apud veteres enarrantur. Quae cum ad nostrum locum minus pertineant, nunc missa faciamus. Hodie exsiccatus fere est Pelusiaceus Nili fluvius, qui olim ad Pelusium urbem mare intrabat *), cuiusque cursum nunc sequitur canalis Abou - Meneggeh (teste du Bois-Aymé l. l. p. 279 seq.), qui ipse nonnisi valde aucto Nilo terrasque adiacentes inundante nonnihil aquae recipit et trans locum, qui nunc dicitur Salieh, prope lacum Menzaleh limo et arena obiecta prorsus evanescit. Cuius rei causas et alias afferunt et canalem inprimis illum, qui Arabum aetate in sinum Arabicum fuerit deductus. Conf. Mannert. Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. p. 552 seq. Rennel. Geogr. Herod. p. 621 seqq. Ritter. Erdkunde I. p. 826. Multa quoque hac de re disputavit Champoll. l'Eg. sous l. Phar. II. p. 9 seqq. 12 seq. 24; Pelusiaceum enim brachium idem esse ponit atque Damiatinum, quod nunc appellatur, usque ad eum locum, ubi exorditur canalis Moëz; quo ipso Pelusiaceum brachium continuari, infra Bubastin urbem in duo dissectum brachia, quorum alterum orientem versus dirigatur (*Pelusiaceum*) inque mare exeat prope Thineh s. Pelusium, alterum, Tanin praeterfluens (*Taniticum*), recentioribus cognitum sit nomine canalis Moëz, qui in lacum Menzaleh desinat. Pelusiaceum brachium idem scribit nunc relictum ferme et exsiccatum esse eam ob causam, quod neglectis aggeribus huius brachii aquae in Taniticum transierint, ut vel vestigia fluvii Pelusiaci difficilius nunc inveniri queant. Ac ventis praeterea omnique regionis indoli aliquid tribuendum esse apte monet Ritter. Erdkunde I. p. 826. Alia idem attigit p. 834.

Canopicum ostium, cuius Noster meminit II, 15. 113. 179 coll. 97, occidentem versus maxime spectabat, nomine deducto ab urbe, ad quam fluvius in mare exiit. Dicitur illa, monente Schlichthorst. l. l. p. 40,

*) Stephanus Byzantinus: *Πηλούσιον, πόλις Αιγύπτου, εἰς ἣν ἐκρεῖ τὸ πρῶτον στόμα τοῦ Νεῖλου.*

EXCURSUS VI

AD HERODOT. II, 17.

De Nili ostiis.

Est hic classicus locus de Nili ostiis, quae nostra aetate minime eadem esse atque Herodoti aetate nemo fere nescit. Hodieque enim bina potissimum sunt ostia, quibus aquarum copiam Nilus in mare emit, alterum prope urbem Rosettanam, alterum prope Damiatam, reliquis ostiis obturatis arenave aut limo obductis. Nam septem vulgo enumerata sunt Nili ostia, qui inde *septemfluvius* dicebatur fluvius s. *septemgeminus*; a qua sententia nec Herodotum alienum fuisse, licet quinque tantum ostia Nili commemoret, vidimus ad II, 10. Sed valde variant in singulis hisce ostiis septem recensendis, vel errore lapsi, vel, uti fieri solet, quae ad diversa tempora pertinerent, non satis accurate discernentes. Quam in rem quae plurima a viris doctis nostra potissimum aetate disputata sunt, ea nolumus huc transscribere; summam modo eorum, quatenus ad Herodotum rite intelligendum faciant, referre praestat.

Ac statuit Mannert (Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. p. 528 seq.), Herodoti sententiam de tribus primariis Nili ostiis, unde reliqua temporum decursu fuerint deducta, eam videri, quae et maxime probabilis et cum ipsa re consentanea sit. Quem medium ille dicat Nili fluvium Sebennyticum, eum olim fuisse videri principem ac primarium; ex eo in utramque partem et occidentem et orientem versus ad mare discessisse duo brachia: Canopicum et Pelusiaticum, teste Plinio Hist. Nat. V, 9. §. 48. Hoc utique magis videri congruum, quam quod Canopicum fluvium fuisse primitivum dicas adeoque parentem reliquorum, quotquot vulgo perhibeantur. Equidem tamen eos sequi malim, quibus verisimilius et cum ipsa terrae indole magis consentaneum videtur, *duo* tantum primitus fuisse brachia, Pelusiaticum et Canopicum, intra quae terra, cui nomen Delta*), olim substituerit. Vid. Ritter. Erdkunde I. p. 853 et nott. ad Herod. II, 5. Paulin Talabot in: Revue d. d. mond. (1855) T. X. p. 485. Neque Strabo dissentit XVII. p. 788 s. p. 1136 D. Quae cum ita sint, hoc vix negari poterit, primitiva Nili brachia ostiaque post admodum fuisse mutata, tum hominum opera atque arte canales dedu-

*) Hoc Delta prisco admodum aevo extensius fuisse dubitari vix poterit, recte observante Russeggero Reisen etc. I, I. p. 250 seq. propter rationes geologicas. Namque Nili brachium superius discedens per eum Libyae tractum, qui nunc desertus sterilisque iacet (vid. plura in nott. ad II, 10), ad mare tetendit atque hoc modo hunc ipsum tractum regioni Delta ac terrae, quae coli poterat, addidit.

centium, tum ipsius fluvii natura; unde factum est, ut ipse ostiorum numerus haudquaquam sibi semper constiterit, et nunc plane aliter haec sint constituta atque olim fuisse accepimus. Veterum scriptorum locos de Nili ostiis iam attulit Wesseling. ad Diodor. Sicul. I, 33; inter quos potissimum consul. Strab. XVII. p. 801 s. p. 1153 B coll. p. 788 s. p. 1136 seq. Plin. H. N. V, 10. §. 51 seqq. Lacunosum Scylacis locum in Peripl. p. 43 explere studuit C. Mueller in Geogr. Gr. Min. I. p. 80. Nostra aetate de Nili ostiis conscripsit du Bois-Aymé („Sur les anciens branches du Nil et ses embouchures dans la mer“) in Descript. de l'Eg. I. Antiqq. (livrais. 3) p. 277 seqq. et Le Père loco infra laudando p. 118 seq.

His in universum monitis iam ad singula ostia, quae Herodotus memorat, accedamus. Primo loco nominat *Pelusiaceum*, quod orientem versus deflectens hac parte Aegypti fines tutari quodammodo videtur, satis valida aquarum copia fluens: unde, si ab oriente incipias, *τὸ πρῶτον* inter Nili ostia dicitur a Strabone l. l., *πρῶτον* vero a Stephano Byzant. s. v. *Πηλούσιον*. In ipso cursu fluvii inde a Cercasoro urbe nonnihil per temporum decursum esse mutatum probabile est; aliqui enim conciliari nequeunt, quae de eius cursu ac situ diversa apud veteres enarrantur. Quae cum ad nostrum locum minus pertineant, nunc missa faciamus. Hodie exsiccatus fere est *Pelusiaceus* Nili fluvius, qui olim ad Pelusium urbem mare intrabat *), cuiusque cursum nunc sequitur canalis Abou - Meneggeh (teste du Bois-Aymé l. l. p. 279 seq.), qui ipse nonnisi valde aucto Nilo terrasque adiacentes inundante nonnihil aquae recipit et trans locum, qui nunc dicitur Salieh, prope lacum Menzaleh limo et arena obiecta prorsus evanescit. Cuius rei causas et alias afferunt et canalem inprimis illum, qui Arabum aetate in sinum Arabicum fuerit deductus. Conf. Mannert. Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. p. 552 seq. Rennel. Geogr. Herod. p. 621 seqq. Ritter. Erdkunde I. p. 826. Multa quoque hac de re disputavit Champoll. l'Eg. sous l. Phar. II. p. 9 seqq. 12 seq. 24; *Pelusiaceum* enim brachium idem esse ponit atque *Damiatinum*, quod nunc appellatur, usque ad eum locum, ubi exorditur canalis *Moëz*; quo ipso *Pelusiaceum* brachium continuari, infra *Bubastin* urbem in duo dissectum brachia, quorum alterum orientem versus dirigatur (*Pelusiaceum*) inque mare exeat prope *Thineh* s. *Pelusium*, alterum, *Tanin* praeterfluens (*Taniticum*), recentioribus cognitum sit nomine canalis *Moëz*, qui in lacum *Menzaleh* desinat. *Pelusiaceum* brachium idem scribit nunc relictum ferme et exsiccatum esse eam ob causam, quod neglectis aggeribus huius brachii aquae in *Taniticum* transierint, ut vel vestigia fluvii *Pelusiaci* difficiliter nunc inveniri queant. Ac ventis praeterea omnique regionis indoli aliquid tribuendum esse apte monet Ritter. Erdkunde I. p. 826. Alia idem attigit p. 834.

Canopicum ostium, cuius Noster meminit II, 15. 113. 179 coll. 97, occidentem versus maxime spectabat, nomine deducto ab urbe, ad quam fluvius in mare exiit. Dicitur illa, monente Schlichthorst. l. l. p. 40,

*) Stephanus Byzantinus: *Πηλούσιον, πόλις Αἰγύπτου, εἰς ἣν ἐκρεῖ τὸ πρῶτον στόμα τοῦ Νεῖλου.*

Latinis scriptoribus *Canopus*, Graecis *Canobus*, quae ad extremam Aegypti oram occidentem versus sita, soli fertilitate non minus quam commercio olim fuit insignis, cum per Canopicum ostium solum exteris intrare licuerit in Aegyptum. Ac vel post Alexandriam conditam loco non valde remoto urbs templo Serapidis, sacris incubationibusque valde illustris fuit. Nunc pauca rudera vestigia a Gallis doctis detecta urbis veteris locum occupant, horae dimidio remota a loco Gallorum clade insigni Abuikir, occidentem versus proficiscenti. Brachium Canopicum locis adiacentibus et *Heracleoticum* appellatur et *Naucraticum*. Apud Ptolemaeum vocatur Ἀγαθὸς δαλμων; quod nomen, si penes Champollionem fides (l. l. p. 23 seq.), Aegyptio nomini *Schetnoufi* respondet, quo ipso hoc brachium a veteribus Aegyptiis indicatum fuerit, praesertim cum eadem vici cuiusdam brachio huic adiacentis sit appellatio. Schetnoufi enim ille vult Aegyptiorum sermone valere: *bonne branche*, *bonne division*. Ex Canopico ostio aliud brachium orientem versus non procul ab ipso mari prope Deirouth derivatum erat, *Bolbitinum* s. *Bolbiticum* quod appellabatur ab urbe, quam praeterfluebat. Ptolemaeus hunc canalem vocat *Taly*; quae haud scio an vera Aegyptiorum fuerit denominatio. Nunc hocce brachium, quod olim invalidum fuit, omnium fertur validissimum; *Rosettanum* vulgo dicitur propter urbem Rosette, ubi mari miscetur. Vid. du Bois-Aymé p. 284. Vetus Canopicum brachium nunc siccum est rariusque Nili aquis impletur, licet eius vestigia accurate persequi liceat *). Vid. du Bois-Aymé l. l. p. 281 seq. Rennel. l. l. p. 614 seqq. Mannert. l. l. p. 540 seqq. Ritter. Erdkunde I. p. 816 seq. Quae cum ita se habeant, *Rosettanum* fluvium in *Canopici* veteris locum nunc successisse vulgo ponunt.

Tertium Nili brachium, omnium fere maximum, *Sebennyiticum* ab Herodoto appellatur, quod Delta medium dissecans in ipsius Delta apice septentrionali in mare effluit, postquam urbem Buton lacumque praeterierit. Quod si antiquitus revera tale fuit (nec ullum obstat testimonium, quo minus credamus), ipsam locorum naturam fluviique cursum postera aetate valde mutatum esse statuas necesse erit. Ubi enim ex Herodoti mente Sebennyticus fluvius in mare exiisse putandus est, nunc, quae dudum stagnosa fuere loca atque paludosa, in unum ferme lacum s. paludem conversa sunt, cui nomen Brulos (vid. nott. ad II, 155. 156). Nomen Sebennyitici fluvii ab urbe *Sebennyto* (nunc Samannoud dicitur) ductum putem. Strabo huius ostii meminit una cum *Phatnico* **) ostio,

*) Quae exeunt nunc a lacu Etoko vel etiam a lacu Aboukir ad mare, ad hoc brachium olim pertinuisse iudicat Wheeler: *Geography of Herodot.* p. 363.

**) Strabo *Phatmicum* dicit ostium, quod alii *Phatmicum* sive *Phatniticum*, alii (in quibus Ptolemaeus) *Phathmeticum* vocant. Vid. Wesseling. ad Diodor. Sic. I, 33. Schlichthorst. l. l. p. 36. — *Phathmeticum* verum apud Aegyptios ostii nomen fuisse ponit Champoll. l. l. p. 17; quod Coptarum literis si scribatur, sonet *Phathmêti*, i. e. *le (bras) du milieu*; cum hocce brachium medium inter sex reliqua inveniatur. — Caeterum de dissensu Herodoti atque Strabonis, qui ex mutato fluvii cursu explicari debeat, monuit quoque du Bois-Aymé l. l. p. 289 seq.

quod solum dein dicit maximum Nili ostium tertium, ex quo canalís Mendesius sit deductus. Cuius *Phatnici* canalís cum nulla fiat apud Herodotum mentio, eundem fuisse viri docti existimant atque *Bucolicum*, quem fossus Noster scribit nec naturá ortum. Qui enim Herodoti aetate fortasse haud magni erat momenti, potuit ille postea, mutato Nili cursu, aquisque alio conversis, maiorem sanequam accipere aquarum copiam eamque inde acquirere auctoritatem, quam hodieque retinnit, ubi est *Damiatinus* fluvius, qui prope *Damiatam* in mare exit. *Bucolicum* cur vocarit Herodotus (quem unus sequitur Eustath. ad Dionys. Perieg. 226) nec *Phatnicum*, ut reliqui auctores, inde repetendum videtur Wesselingio, quod cum iuxta *Phatnicum* ostium essent τὰ *Βουκολικά*, i. e. loca famosa latronum domiciliis ac receptaculis, quae descripserint Heliodor. Aethiopp. I, 5, ubi conf. Coraës t. II. p. 11 et Achill. Tatius III, 9. IV, 12, ubi conf. Jacobs. commentt. p. 641. Tu vid. Schlichthorst. l. l. p. 39. Mannert. l. l. p. 545 seqq. 548 coll. Rennel. p. 618. Hartmann. Erdbeschreib. v. Aegypten p. 89 et Ritter. l. l. p. 817 seqq. 833 seq. Gallus doctus du Bois-Aymé l. l. p. 288 *Bucolicum* ostium et ipse haud differre ait a *Phatnico* s. *Phatmetico*, illudque convenire cum fluvio *Damiatino*. Nam Champollio, qui Sebennyticum Herodoti ostium pro *Phatmetico* eodemque *Damiatino* habet, *Saiticum* vero Herodoti ostium cum Strabonis ostio Sebennytico convenire censet, difficultates magis auxisse quam sustulisse videtur, ut adeo erroris, cuius historiae patrem incusat, ipse accusandus esse videatur. Quippe canalem quendam Aegypti inferioris et eius quidem partis, ubi *Bucolica* sint (unde *Bucolici* fluvii nomen), ab Herodoto contendit pro uno de septem ostiis esse habitum.

E Sebennytico ostio duo alia orientem versus deducta scribit Herodotus, *Saiticum* et *Mendesium*. *Saiticum* ostium haud diversum esse a *Tanítico*, auctore Strabone XVII. p. 802 s. p. 1154 vulgo ponunt, indeque Herodoti in loco rescribendum esse censent *Τανιτικόν*. Sed, quae dudum Wesselingii erat sententia, libris scriptis omnibus adversantibus in Herodoteo textu nihil mutandum. Gravius haud scio an illud sit, quod alia prorsus in regionis Delta parte *Sais* urbs sita fuit, trans Sebennyticum ostium occidentem versus. Wesselingio in mentem venerat, potuisse nomen repeti ab *Saitica* praefectura, quam ab occidente radebat fluvius; malim equidem statuere, *Tanin* urbem, unde fluvius *Taniticus*, olim *Sain* quoque nominatam fuisse, indeque repetendum *Saitici* ostii nomen. Nam plerique VV. DD. nostra aetate *Saiticum* et *Taniticum* pro uno eodemque canali perhibent, qui nunc exsiccatus paene non nisi Nilo crescente aquis repleti soleat, quique in lacum Menzaleh finiatur prope Ommfaredje; nunc ei nomen esse addunt Mueys. Praeter Schlichthorst. l. l. p. 42. Rennel. l. l. p. 619. Mannert. l. l. p. 549 seq. Ritter. l. l. p. 827 seqq. tu vid. inprimis du Bois-Aymé p. 287. Andréossy (Mém. sur le lac Menzaleh) in Descript. de l'Eg. état modern. I. p. 263 seq., Le Père (Mém. sur le canal d. deux mers) ibid. p. 113, qui omnia scribit eo ducere indicia, ut huius fluvii alveum statuamus esse alveum antiqui Pelusiaci (superiori sc. parte usque ad Bubastin) et Tanitici (inferiori

scil. parte). Aliter statuentem Champollionem et supra iam memoravimus; conf. quae ille disserit potissimum p. 14 seq. 17 seq.

Mendesium ostium, intra Taniticum et Sebennyticum quod ponitur, ab oppido, cui Mendes nomen, vocatum est. E Sebennytico provenit, si Herodotum audias, e Phatnico, si Straboni fides. In quo tamen nemo haerebit, qui, quae de Phatnico fluvio supra monuimus, reputaverit. Mendesium ostium adhuc invenitur nomine canalis *Achmun*, qui e Phatnico canali s. Damiatino derivatus oppidum Achmun praeterlabitur et prope urbem, quae nunc dicitur *Mensura*, in lacum Menzaleh exit, per quem ipsum cum mari ita coniungitur, ut hodieque conspicuum sit ostium maritimum, nomine *Dybeh*. Conf. Mannert. l. l. p. 549. Champoll. l. l. p. 15 seq. Ritter. l. l. p. 831 et du Bois-Aymé l. l. p. 288.

EXCURSUS VII

A D H E R O D O T. II, 53.

Οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι κ. τ. λ.

Haec verba, in quibus explicandis multum desudarunt viri docti, cum proxime antecedentibus (Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοις ἐπεσι δοκέω μὲν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι) ita coniuncta esse existimo, ut ipsius scriptoris sententiam declarent tam de Homero et Hesiodo ipso (quos sane poetas habet, qui revera vixerint carminumque quorundam auctores exstiterint, neque tantum significationem contineant aetatis cuiusdam, in qua carmina his ipsis poetis tributa complurium hominum operâ confecta sint), quam de utriusque poetae carminibus, quae feruntur, eorundemque vi in omnem Graecorum opinionem de diis ac rebus divinis; cum enim Graeci antea deos a Pelasgis acceptos horum ipsorum more coluissent, nondum distinctos ac discretos et nominibus et muneribus, sed in universum deorum (i. e. omnia constituentium et ordinantium, cf. II, 52) nomine appellatos, iam Homeri atque Hesiodi operâ effectum esse Noster scribit, ut Graeci, relicta illa deos colendi ratione rudi a Pelasgis tradita, singulos deos distinguerent eorumque origines et generationes constituerent, deinde singulis diis nomina quoque tribuerent eorumque munia ac iura describerent formamque exprimerent, quae ad humanam accederet magis magisque, adeo ut ab hoc inde tempore altera quasi periodus in rebus Graecorum divinis constituendis initium ceperit, eorundem poetarum operâ adducta, cum scilicet deos exhiberent magis ad hominum modum et rationem conformatos eoque *anthropomorphisticam* quam vocant deorum conformationem perficerent. Ad hanc enim pertinent, quae Noster his declarat verbis: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημεινάντες; in quibus quae initio leguntur verba: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι, plurimum exercuerunt viros doctos de significatione, quae verbo *ποιεῖν* in his tribuenda sit, potissimum disceptantes. Etenim *inventores* Theogoniae antea Graecis ignotae Homerum et Hesiodum si Noster significare voluerit, aut erroris aut imprudentiae reum fore patrem historiae putabant, cum uterque poeta quae de diis cecinerit, non ut nova et a se primum excogitata exhibeat, sed tamquam cognita et a maioribus accepta; indeque aliud quid verbo *ποιεῖν* hic declarari iam censuit Wesselingius, quo auctore illi poetae Graecorum deorum generationem non tam condidisse atque invenisse quam *versibus* tantum *descripsisse* atque ornasse putandi sunt; affertque idem vir doctus ad hanc

scil. parte). Aliter statuentem Champollionem et supra iam memoravimus; conf. quae ille disserit potissimum p. 14 seq. 17 seq.

Mendesium ostium, intra Taniticum et Sebennyticum quod ponitur, ab oppido, cui Mendes nomen, vocatum est. E Sebennytico provenit, si Herodotum audias, e Phatnico, si Straboni fides. In quo tamen nemo haerebit, qui, quae de Phatnico fluvio supra monuimus, reputaverit. *Mendesium* ostium adhuc invenitur nomine canal^{is} *Achmun*, qui e Phatnico canali s. Damiatino derivatus oppidum Achmun praeterlabitur et prope urbem, quae nunc dicitur *Mensura*, in lacum Menzaleh exit, per quem ipsum cum mari ita coniungitur, ut hodieque conspicuum sit ostium maritimum, nomine *Dybeh*. Conf. Mannert. l. l. p. 549. Champoll. l. l. p. 15 seq. Ritter. l. l. p. 831 et du Bois-Aymé l. l. p. 288.

EXCURSUS VII

A D H E R O D O T. II, 53.

Οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι κ. τ. λ.

Haec verba, in quibus explicandis multum desudarunt viri docti, cum proxime antecedentibus (*Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔπει δοκέω μὲν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι*) ita coniuncta esse existimo, ut ipsius scriptoris sententiam declarent tam de Homero et Hesiodo ipso (quos sane poetas habet, qui revera vixerint carminumque quorundam auctores exstiterint, neque tantum significationem contineant aetatis cuiusdam, in qua carmina his ipsis poetis tributa complurium hominum operâ confecta sint), quam de utriusque poetae carminibus, quae feruntur, eorundemque vi in omnem Graecorum opinionem de diis ac rebus divinis; cum enim Graeci antea deos a Pelasgis acceptos horum ipsorum more coluissent, nondum distinctos ac discretos et nominibus et muneribus, sed in universum deorum (i. e. omnia constituentium et ordinantium, cf. II, 52) nomine appellatos, iam Homeri atque Hesiodi operâ effectum esse Noster scribit, ut Graeci, relicta illa deos colendi ratione rudi a Pelasgis tradita, singulos deos distinguerent eorumque origines et generationes constituerent, deinde singulis diis nomina quoque tribuerent eorumque munia ac iura describerent formamque exprimerent, quae ad humanam accederet magis magisque, adeo ut ab hoc inde tempore altera quasi periodus in rebus Graecorum divinis constituendis initium ceperit, eorundem poetarum operâ adducta, cum scilicet deos exhiberent magis ad hominum modum et rationem conformatos eoque *anthropomorphisticam* quam vocant deorum conformationem perficerent. Ad hanc enim pertinent, quae Noster his declarat verbis: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπαννυμίας δόντες καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημηναντες; in quibus quae initio leguntur verba: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι, plurimum exercuerunt viros doctos de significatione, quae verbo *ποιεῖν* in his tribuenda sit, potissimum disceptantes. Etenim *inventores* Theogoniae antea Graecis ignotae Homerum et Hesiodum si Noster significare voluerit, aut erroris aut imprudentiae reum fore patrem historiae putabant, cum uterque poeta quae de diis cecinerit, non ut nova et a se primum excogitata exhibeat, sed tamquam cognita et a maioribus accepta; indeque aliud quid verbo *ποιεῖν* hic declarari iam censuit Wesselingius, quo auctore illi poetae Graecorum deorum generationem non tam condidisse atque invenisse quam *versibus* tantum *descripsisse* atque ornasse putandi sunt; affertque idem vir doctus ad hanc

scil. parte). Aliter statuentem Champollionem et supra iam memoravimus; conf. quae ille disserit potissimum p. 14 seq. 17 seq.

Mendesium ostium, intra Taniticum et Sebennyticum quod ponitur, ab oppido, cui Mendes nomen, vocatum est. E Sebennytico provenit, si Herodotum audias, e Phatnico, si Straboni fides. In quo tamen nemo haerebit, qui, quae de Phatnico fluvio supra monuimus, reputaverit. Mendesium ostium adhuc invenitur nomine canalis *Achmun*, qui e Phatnico canali s. Damiatino derivatus oppidum Achmun praeterlabitur et prope urbem, quae nunc dicitur *Mensura*, in lacum Menzaleh exit, per quem ipsum cum mari ita coniungitur, ut hodieque conspicuum sit ostium maritimum, nomine *Dybeh*. Conf. Mannert. l. l. p. 549. Champoll. l. l. p. 15 seq. Ritter. l. l. p. 831 et du Bois-Aymé l. l. p. 288.

EXCURSUS VII

A D H E R O D O T. II, 53.

Οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι κ. τ. λ.

Haec verba, in quibus explicandis multum desudarunt viri docti, cum proxime antecedentibus (*Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοις ἔπαι δοκέω μὲν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι*) ita coniuncta esse existimo, ut ipsius scriptoris sententiam declarent tam de Homero et Hesiodo ipso (quos sane poetas habet, qui revera vixerint carminumque quorundam auctores exstiterint, neque tantum significationem contineant aetatis cuiusdam, in qua carmina his ipsis poetis tributa complurium hominum operâ confecta sint), quam de utriusque poetae carminibus, quae feruntur, eorundemque vi in omnem Graecorum opinionem de diis ac rebus divinis; cum enim Graeci antea deos a Pelasgis acceptos horum ipsorum more coluissent, nondum distinctos ac discretos et nominibus et muneribus, sed in universum deorum (i. e. omnia constituentium et ordinantium, cf. II, 52) nomine appellatos, iam Homeri atque Hesiodi operâ effectum esse Noster scribit, ut Graeci, relicta illa deos colendi ratione rudi a Pelasgis tradita, singulos deos distinguerent eorumque origines et generationes constituerent, deinde singulis diis nomina quoque tribuerent eorumque munia ac iura describerent formamque exprimerent, quae ad humanam accederet magis magisque, adeo ut ab hoc inde tempore altera quasi periodus in rebus Graecorum divinis constituendis initium ceperit, eorundem poetarum operâ adducta, cum scilicet deos exhiberent magis ad hominum modum et rationem conformatos eoque *anthropomorphisticam* quam vocant deorum conformationem perficerent. Ad hanc enim pertinent, quae Noster his declarat verbis: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημεινάντες; in quibus quae initio leguntur verba: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι, plurimum exercuerunt viros doctos de significatione, quae verbo *ποιεῖν* in his tribuenda sit, potissimum disceptantes. Etenim *inventores* Theogoniae antea Graecis ignotae Homerum et Hesiodum si Noster significare voluerit, aut erroris aut imprudentiae reum fore patrem historiae putabant, cum uterque poeta quae de diis cecinerit, non ut nova et a se primum excogitata exhibeat, sed tamquam cognita et a maioribus accepta; indeque aliud quid verbo *ποιεῖν* hic declarari iam censuit Wesselingius, quo auctore illi poetae Graecorum deorum generationem non tam condidisse atque invenisse quam *versibus* tantum *descripsisse* atque ornasse putandi sunt; affertque idem vir doctus ad hanc

scil. parte). Aliter statuentem Champollionem et supra iam memoravimus; conf. quae ille disserit potissimum p. 14 seq. 17 seq.

Mendesium ostium, intra Taniticum et Sebennyticum quod ponitur, ab oppido, cui Mendes nomen, vocatum est. E Sebennytico provenit, si Herodotum audias, e Phatnico, si Straboni fides. In quo tamen nemo haerebit, qui, quae de Phatnico fluvio supra monuimus, reputaverit. *Mendesium* ostium adhuc invenitur nomine canalis *Achmun*, qui e Phatnico canali s. Damiatino derivatus oppidum Achmun praeterlabitur et prope urbem, quae nunc dicitur *Mensura*, in lacum Menzaleh exit, per quem ipsum cum mari ita coniungitur, ut hodieque conspicuum sit ostium maritimum, nomine *Dybeh*. Conf. Mannert. l. l. p. 549. Champoll. l. l. p. 15 seq. Ritter. l. l. p. 831 et du Bois-Aymé l. l. p. 288.

EXCURSUS VII

A D H E R O D O T. II, 53.

Οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι κ. τ. λ.

Haec verba, in quibus explicandis multum desudarunt viri docti, cum proxime antecedentibus (Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔπαι δοκέω μὲν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι) ita coniuncta esse existimo, ut ipsius scriptoris sententiam declarent tam de Homero et Hesiodo ipso (quos sane poetas habet, qui revera vixerint carminumque quorundam auctores exstiterint, neque tantum significationem contineant aetatis cuiusdam, in qua carmina his ipsis poetis tributa complurium hominum operâ confecta sint), quam de utriusque poetae carminibus, quae feruntur, eorundemque vi in omnem Graecorum opinionem de diis ac rebus divinis; cum enim Graeci antea deos a Pelasgis acceptos horum ipsorum more coluissent, nondum distinctos ac discretos et nominibus et muneribus, sed in universum deorum (i. e. omnia constituentium et ordinantium, cf. II, 52) nomine appellatos, iam Homeri atque Hesiodi operâ effectum esse Noster scribit, ut Graeci, relicta illa deos colendi ratione rudi a Pelasgis tradita, singulos deos distinguerent eorumque origines et generationes constituerent, deinde singulis diis nomina quoque tribuerent eorumque munia ac iura describerent formamque exprimerent, quae ad humanam accederet magis magisque, adeo ut ab hoc inde tempore altera quasi periodus in rebus Graecorum divinis constituendis initium ceperit, eorundem poetarum operâ adducta, cum scilicet deos exhiberent magis ad hominum modum et rationem conformatos eoque *anthropomorphisticam* quam vocant deorum conformationem perficerent. Ad hanc enim pertinent, quae Noster his declarat verbis: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημηναντες; in quibus quae initio leguntur verba: οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι, plurimum exercuerunt viros doctos de significatione, quae verbo ποιεῖν in his tribuenda sit, potissimum disceptantes. Etenim inventores Theogoniae antea Graecis ignotae Homerum et Hesiodum si Noster significare voluerit, aut erroris aut imprudentiae reum fore patrem historiae putabant, cum uterque poeta quae de diis cecinerit, non ut nova et a se primum excogitata exhibeat, sed tamquam cognita et a maioribus accepta; indeque aliud quid verbo ποιεῖν hic declarari iam censuit Wesselingius, quo auctore illi poetae Graecorum deorum generationem non tam condidisse atque invenisse quam *versibus* tantum *descripsisse* atque ornasse putandi sunt; assertque idem vir doctus ad hanc

significationem, quam verbo *ποιεῖν* tributam vult, probandam, alios quosdam locos (Diogen. Laert. Praefat. §. 3. Herodot. III, 38. Sophocl. apud Athen. XIII. p. 604 D. XIV. p. 627 D. Platon. Lysid. p. 205 A. De Republ. II. p. 379 A.), quorum tamen ratio aliena videtur ab ea significatione, quam ipse in loco Herodoteo valere existimavit. Atque afferri quoque poterit alter Nostri locus IV, 35: (ὕμνον) τὸν σφι Ὀλὴν ἀνὴρ Λύκιος ἐποίησε, quae verba sic reddidit Pausanias IX, 27, 2: Λύκιος δὲ Ὀλὴν, ὃς καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐποίησεν Ἑλλήσιν, coll. VIII, 21. §. 3, ubi idem laudatur Ἀθλίοις ὕμνους καὶ ἄλλους ποιήσας καὶ ἐς Ἑλλεθυσίαν κ. τ. λ. Sic Aristeas, qui ἑποποιὸς apud Suidam vocatur, apud Herodotum IV, 13 (coll. 14. 16) dicitur ἔπεα ποιεῖν, Alcaeus vero (V, 95) ἐν μέλει ποιεῖν. In quibus locis verbum *ποιεῖν* non eam solum animi declarat facultatem, quae ad *formam*, ut loquimur, spectat, cum res animo perceptae sermone ligato exponuntur atque ita artis opera adhibita exornantur, sed ad *materiam* quoque refertur, sive ad argumentum, quod poetae ipsius ingenio excogitatum et in medium prolatum, suisque legibus et consiliis est accommodatum. Unde satis opinor patebit, illam Wesselingii rationem, qua vim et potestatem verbi *ποιεῖν* in nostro loco ad *formam* tantum referamus, exclusa prorsus altera illa, quae ad ipsam quoque *materiam* spectat, probari non posse, quamvis receptam a Larchero, Wytenbachio (ad Platon. Phaedon. p. 129, ubi h. l. sic reddi vult: „hi vero sunt, qui deorum generationes Graecis *carmine* prodiderunt“), Goettlingio (ad Hesiod. Praefat. p. XLI ed. sec.) Negris (quo monente *οἱ ποιήσαντες* sunt *οἱ γράψαντες εἰς στίχους*, *οἱ στιχοποιήσαντες*), aliis. Etenim iam dudum vel propter dativum (Ἑλλήσι) verbo *ποιήσαντες* additum de hac Wesselingii ratione dubitavit Wolfius Prolegg. Homer. p. LIV, eandemque prorsus reprobavit tamquam falsam G. Hermann. (Homerische Briefe p. 11 seqq. Opusc. II. p. 171 coll. Wiener Jahrb. LIV. p. 232), cui Creuzerus (Homerische Briefe p. 27) adstipulatus est, itemque Cron (De Orpheo p. 14 seqq.), alios ut taceam, v. c. Matthiae Vermischte Schrift. p. 122, Lennep. ad Hesiod. Theogon. p. XII, ac praecipue Nitzsch: Sagenpoesie d. Griechen p. 302 seqq. 544 seqq., Schimmelpfeng in commentatione de diis in conspectum hom. venientibus apud Homerum (Marburg. 1845) p. 8. Itaque verbo *ποιεῖν* hoc loco nostro nullam arbitror aliam tribui posse significationem nisi eam, qua *Hesiodum* atque *Herodotum Theogoniam Graecis condidisse* dicamus. Sed gravior iam exoritur quaestio, quo iure et quo sensu uterque poeta et *conditor* et *inventor* Theogoniae Graecae dici possit, cum ante utrumque poetam alios per Graeciam exstitisse *vates*, *sacerdotes*, de rebus divinis tradentes, negari nequeat, neque profecto ea Herodoti sententia esse possit, ut (quemadmodum sensit Cron p. 15) nondum cognita indeque prorsus nova tradiderint Homerus atque Hesiodus, neque quidquam Graeci fabulati fuerint ante hos poetas, qui ipsi primi omnem Graecorum de diis doctrinam sive religionem excogitarint atque repperint. Hoc cum bene intelligeret Heyne (in Commentatt. societ. Gotting. 1779. Vol. II. p. 133), Herodoti verba ita accipi voluit, ut hi poetae primi fuerint, „qui ea, quae priscis carminibus aut narratione

maiorum ac fama diversis locis diverse essent sparsa ac disseminata, aut carmine uno comprehenderent ac disertius exponerent, quod Hesiodus fecit, aut ita ornarent et ad certam rationem constituerent, ut inde pro modulo ac regula fabulae haberentur apud posteros, quod in Homerum cadere, quis non videat? Quam Heynii sententiam uberius exposuit amplificavitque Creuzer. (Symbol. I. p. 73 seqq. 77 coll. Wien. Jahrb. LXI. p. 182), ad anthropomorphisticam illam quam supra dixi deorum conformationem ab his poetis perfectam potissimum respiciens. Neque ab hac sententia admodum discedunt ea, quae statuerunt Grüneisen (Illgen: Zeitschrift f. histor. Theolog. III, 2 p. 42), Wachsmuth: Hellen. Alterthumskunde II, 2. p. 91, Ulrici: Geschichte der hellen. Dichtkunst I. p. 70 coll. Caesar in: Zeitschrift f. Alterthumswissensch. 1840. p. 690, ipseque Lobeck in: Aglaopham. p. 347, quo auctore Herodotus „hoc contendit, fabulas illas (de deorum natura) passim nullo locuplete auctore vulgatas neque literarum monumentis mandatas tum demum radicari et inolescere coepisse, quum duorum nobilissimorum poetarum veluti publico testimonio essent ornatae. Hos igitur, qui quandam rei fabularis quasi disciplinam condiderunt, ad quos omnibus, qui de deorum progenie et vitae actione quaerunt, tanquam ad primos fontes recurrendum est, Herodotus merito Theogoniae Graecanicae auctores appellavit.“ Minime igitur deos Graecorum invenerunt illi poetae, sed quae sit singulorum deorum ratio, qui ortus, quae cognatio, qui habitus, quae forma, quae munera et attributa, haec omnia primi illi constituerunt et excoluerunt ita, ut haec ab ipsis tradita et quasi condita disciplina de diis in posterum apud Graecos potissimum obtineret. Neque aliam fere de his sententiam tulit Nitzsch (Sagenpoesie der Griechen p. 302), cuius verba huc potissimum spectantia apponam: „Es giebt keinen älteren Gewährsmann für die bei den Hellenen geltende Vorstellung und Darstellung der Götterwelt als Homer und Hesiod; sie haben die bei den Griechen geltende Gestalt der Götterwelt ausgeprägt, von ihnen ist die Darstellung der Götterwelt, die bei den Griechen ist etc. (p. 544 l. l.).“ His denique addere placet, quae Jacobsius (Vermischte Schriften VI. p. 157) de tota quaestione gravissima vere ac recte statuit: „Der Glaube an das Dasein der Götter und die mannigfaltigen Fabeln, die mit diesem Glauben zusammenhängen, war vorhanden, ehe durch den Troianischen Krieg die verschiedenen Stämme der Hellenen vereinigt und dadurch ein Austausch und Vergleichen der mannigfaltigen, bei jedem Stamme über die Götter herrschenden Ansichten, Fabeln und Gebräuche möglich wurde. Der Zusammenhang dieser Götterwelt aber, ihre Abstammung, die Hierarchie ihrer Weltherrschaft und die Vertheilung der Aemter war deutlich noch nicht erkannt, bis Homer und Hesiod den reichen Stoff der Vorwelt klar überschauten und iener ihn durch geschickte Anwendung in mannigfaltiger Handlung gleichsam beseelte, dieser durch Darlegung der Entstehung und Abstammung der einzelnen Elemente ienes Stoffes ihn der Vergessenheit entriss. Herodot konnte also wohl mit Recht sagen, die genannten Dichter hätten den Hellenen eine Theogonie gemacht, die früher nicht vorhanden war, aus gegebenem Stoffe natürlich, so wie

der bildende Künstler aus Thon oder Stein einen Menschen oder einen Gott macht. An ein Schaffen oder Erfinden einer Götterwelt hätte man nie denken sollen.“ Conferri quoque cum his poterunt, quae statuit Rinck: die Religion der Hellenen p. 29 et Gerhard: Griechische Mytholog. §. 134. Quibus omnibus id satis effici arbitror, quod initio nostrae disputationis posuimus, alteram quasi periodum religionis Graecae ab Homero Hesiodoque ex Herodoti mente constitui, eosdemque poetas iure meritoque ferri auctores et conditores ei Theogoniae Graecorum et totius illius de diis doctrinae popularis, quam anthropomorphisticam dicimus, inde ab hoc tempore a Graecis receptam ampliusque excultam. Ad hanc vero declarandam primum pertinet, quae Herodoto dicitur *Θεογονίη*, haud scio an respicienti ad Hesiodi carmen eodem nomine inscriptum (de quo cf. Muetzell.: De emendanda Theogon. Hesiod. p. 356—358); declarat enim haec vox generationem deorum sive rationem, qua singuli dii, alteri ab alteris generationis lege ita orti perhibentur, ut quasi deorum familia inde constituta sit; continet igitur doctrinam de ortu deorum, quibus si vires naturae earumque effectus significantur, *κοσμογονίαν* s. doctrinam de mundi origine et conformatione appellare licebit; cf. supra I, 132 ibique allata. Alterum, quod ad hanc deorum conformationem ab Homero et Hesiodo profectam et perfectam pertinet, indicatur verbis: *καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐκωνυμίας δόντες*; quae spectant ad id, quod supra (II, 52) de Pelasgis dixerat, deos, quorum nomina non habuerint, in universum colentibus; sed cum utriusque illius poetae operā effectum esset, ut singuli dii discernenter, originibus eorum constitutis, nomina quoque his singulis diis tribuere aequum erat, idque adeo coniunctum cum ipsa *θεογονίᾳ*, quam instituerant. Tertium his accedit, inde profectum: *καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες*; cum enim singulorum deorum iam discretorum origines prodidissent nominaque singulis indidissent, necesse erat, eorundem etiam honores ac munera describere: quod ipsum declarant verba Herodotea, cum quibus comparamus Hesiod. Theogon. vs. 112 (*ὥς τ' ἄφενος δάσαντο καὶ ὥς τιμὰς διέλοντο*) et vs. 44 de Iove: *εὐ δὲ ἕκαστα ἄθανάτοις διέταξεν ὁμῶς καὶ ἐπέφραδε τιμὰς*. Add. ibid. 204. 397. 885. 904. Homer. Odyss. XI, 301. 304. Aeschyl. Prometh. 30. 178 ed. Blomf. coll. 237. 38, ubi γέρα dicuntur, quae hic *τιμαί* vocantur, i. e. honores s. munia cuique deo tributa et ad cuiusque dei vim et naturam, qua ab aliis discernitur, spectantia; quo eodem etiam spectant *τέχναι*, artes, quibus quisque deus operam dat, quibusque a ceteris diis, qui singuli suam quisque artem humanum in modum exercent, distinguitur locumque suum obtinet in illa deorum familia, qualem hi poetae constituerunt. Quod extremo loco legitur: *καὶ εἶδεα αὐτῶν σημήναντες*, id complemento quasi est antecedentibus: cum enim singulos deos discrevissent, singulorumque et nomina et munera artesque constituissent, formam quoque eorundem externam, ad humanum modum expressam, neque vero omnibus eandem, sed aliis aliam pro muneris diversitate constituere consequens erat; itaque *εἶδεα* ad corporis humani formam diis traditam et ad caetera, quae

singulis diis pro munere sunt attributa (v. c. arma, sceptrum, fulmen, alia), spectare patet.

Iam his singulis explicatis, quae Homeri atque Hesiodi operâ in Graecorum religione effecta tradit Herodotus, quaeritur denique, haec ipsa num in utrumque poetam aequè bene omnia convenient. Affirmat Muetzell l. supra l. p. 358, neque sane Herodotus in his singulis declarandis ullum discrimen fecisse videtur, sed ita disposuisse haec, ut ad utrumque poetam referret. In Theogonia sane, ut iam supra monui, ad Hesiodum eiusque carmen respexisse videtur, quod ipsum ab Herodoto verum Hesiodi opus habitum fuisse vel ex hoc loco colligam, aliis aliter statuentibus, qui teste Pausania IX, 31. §. 4 unicum de opere rustico carmen ab Hesiodo ipso profectum esse contendunt. Neque vero Homeri carmina, in quibus haud pauca ad deorum generationes ortusque pertinentia inveniuntur, prorsus exclusa velim e mente Nostri, qui in caeteris, i. e. in iis, quae ad *ἑκωννυμίας, τιμὰς, τέχνας* atque *εἰδέα* deorum spectant, Homeri carmina potissimum mihi respexisse videtur, cum in Hesiodi Theogonia, qualis nunc fertur, de his pauca tradita legantur, nisi alia eiusdem poetae carmina, quae olim ferebantur, Herodoti animo obversata esse credas, aut, quae Muetzellii est opinio l. supra l., Herodotum Theogoniam habuisse putes saltem honorum descriptione aliqua ex parte ditiolem, quam quae nunc exstat. Quorum neutrum mihi admodum placere profiteor. Homeri igitur atque Hesiodi carmina aequè in his valuisse cum statuo, non valde mihi ab iis recedere videor, quae de Herodoti loco disputavit Preller (Griechisch. Mytholog. I. p. 13 seq.), nostri scriptoris verba nonnihil restringenda esse ratus, cum uterque poeta minime solus id efficere potuerit, quod ab eodum effectum h. l. scribat Herodotus, aliaque etiam carmina praecesserint, in hac tota quaestione aequè respicienda. Quod si vel maxime concedimus, ante utrumque poetam iam exstitisse alia carmina, haec ipsa ab utroque poeta ita adhibita fuisse existimamus, ut uterque poeta eam Graecis diis formam ac speciem, qua vulgo exhibentur, dedidisse putandus sit, adeo ut Herodoti auctoritas quam maxime comprobetur. Qui ipse unde edoctus talia de Homero potissimum scribere potuerit, si quaeras, in insula Samo a Creophyllis, qui ab Homero genus ducerent, haec accepisse videri patrem historiae observat Lengebusch: Jahrb. d. Philol. u. Paedag. LXII. p. 373 seq. Hesiodum vero, quem centum fere annis post Homerum vixisse vulgo dicunt, quod cum Homero Noster coniunxerit tanquam aequalem, id eam ab causam factum esse putat idem vir doctus p. 375, quod utrique poetae idem propositum idemque etiam effectum fuisse in doctrina de diis Noster crediderit idque ipsis iis temporibus, in quae utriusque poetae aetas incidat. (Conf. quoque Nitzsch. Melett. II. p. 79). Hanc vero aetatem (in nott. ad II, 53) diximus pertinere ad ann. 884 sive 889 a. Chr. n. ex Herodoti computatione, ex anno eiusdem natali ducta; ἀχμὴν vitae Herodoteae sumere si malis ac ponere aetatis annum tricesimum ferme, i. e. 454 s. 459 a. Chr. n. (cf. Clinton. Fast. Hell. p. 145 seqq. 359 seqq. Fischer: Griech. Zeittaf. p. 49 seqq.), utriusque poetae aetas incidet in ann. 854 s. 859 ante Chr. n. De Homeri aetate quae a

der bildende Künstler aus Thon oder Stein einen Menschen oder einen Gott macht. An ein Schaffen oder Erfinden einer Götterwelt hätte man nie denken sollen.“ Conferri quoque cum his poterunt, quae statuit Rinck: die Religion der Hellenen p. 29 et Gerhard: Griechische Mytholog. §. 134. Quibus omnibus id satis effici arbitror, quod initio nostrae disputationis posuimus, alteram quasi periodum religionis Graecae ab Homero Hesiodoque ex Herodoti mente constitui, eosdemque poetas iure meritoque ferri auctores et conditores et Theogoniae Graecorum et totius illius de diis doctrinae popularis, quam anthropomorphisticam dicimus, inde ab hoc tempore a Graecis receptam ampliusque excultam. Ad hanc vero declarandam primum pertinet, quae Herodoto dicitur *Θεογονίη*, haud scio an respicienti ad Hesiodi carmen eodem nomine inscriptum (de quo cf. Muetzell.: De emendanda Theogon. Hesiod. p. 356—358); declarat enim haec vox generationem deorum sive rationem, qua singuli dii, alteri ab alteris generationis lege ita orti perhibentur, ut quasi deorum familia inde constituta sit; continet igitur doctrinam de ortu deorum, quibus si vires naturae earumque effectus significantur, *κοσμογονίαν* s. doctrinam de mundi origine et conformatione appellare licebit; cf. supra I, 132 ibique allata. Alterum, quod ad hanc deorum conformationem ab Homero et Hesiodo profectam et perfectam pertinet, indicatur verbis: *καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐκωνυμίας δόντες*; quae spectant ad id, quod supra (II, 52) de Pelasgis dixerat, deos, quorum nomina non habuerint, in universum colentibus; sed cum utriusque illius poetae operâ effectum esset, ut singuli dii discernenterentur, originibus eorum constitutis, nomina quoque his singulis diis tribuere aequum erat, idque adeo coniunctum cum ipsa *Θεογονίᾳ*, quam instituerant. Tertium his accedit, inde profectum: *καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες*: cum enim singulorum deorum iam discretorum origines prodidissent nominaque singulis indidissent, necesse erat, eorundem etiam honores ac munera describere: quod ipsum declarant verba Herodotea, cum quibus comparamus Hesiod. Theogon. vs. 112 (*ὥς τ' ἄφενος δάσαντο καὶ ὥς τιμὰς διέλονται*) et vs. 44 de Iove: *εὐ δὲ ἕκαστα ἄθανάτοισι διέταξεν ὁμῶς καὶ ἐπέφραδε τιμὰς*. Add. ibid. 204. 397. 885. 904. Homer. Odyss. XI, 301. 304. Aeschyl. Prometh. 30. 178 ed. Blomf. coll. 237. 38, ubi *γέρα* dicuntur, quae hic *τιμὰς* vocantur, i. e. honores s. munia cuique deo tributa et ad cuiusque dei vim et naturam, qua ab aliis discernitur, spectantia; quo eodem etiam spectant *τέχναι*, artes, quibus quisque deus operam dat, quibusque a ceteris diis, qui singuli suam quisque artem humanum in modum exercent, distinguitur locumque suum obtinet in illa deorum familia, qualem hi poetae constituerunt. Quod extremo loco legitur: *καὶ εἶδεα αὐτῶν σημηνάντες*, id complemento quasi est antecedentibus: cum enim singulos deos discrevissent, singulorumque et nomina et munera artesque constituissent, formam quoque eorundem externam, ad humanum modum expressam, neque vero omnibus eandem, sed aliis aliam pro muneris diversitate constituere consequens erat; itaque *εἶδεα* ad corporis humani formam diis traditam et ad caetera, quae

singulis diis pro munere sunt attributa (v. c. arma, sceptrum, fulmen, alia), spectare patet.

Iam his singulis explicatis, quae Homeri atque Hesiodi operâ in Graecorum religione effecta tradit Herodotus, quaeritur denique, haec ipsa num in utrumque poetam aequè bene omnia convenient. Affirmat Muetzell l. supra l. p. 358, neque sane Herodotus in his singulis declarandis ullum discrimen fecisse videtur, sed ita disposuisse haec, ut ad utrumque poetam referret. In Theogonia sane, ut iam supra monui, ad Hesiodum eiusque carmen respexisse videtur, quod ipsum ab Herodoto verum Hesiodi opus habitum fuisse vel ex hoc loco colligam, aliis aliter statuentibus, qui teste Pausania IX, 31. §. 4 unicum de opere rustico carmen ab Hesiodo ipso profectum esse contendunt. Neque vero Homeri carmina, in quibus haud pauca ad eorum generationes ortusque pertinentia inveniuntur, prorsus exclusa velim e mente Nostri, qui in caeteris, i. e. in iis, quae ad *ἑκωνομίας, τιμὰς, τέχνας* atque *εἰδέα* deorum spectant, Homeri carmina potissimum mihi respexisse videtur, cum in Hesiodi Theogonia, qualis nunc fertur, de his pauca tradita legantur, nisi alia eiusdem poetae carmina, quae olim ferebantur, Herodoti animo obversata esse credas, aut, quae Muetzellii est opinio l. supra l., Herodotum Theogoniam habuisse putes saltem honorum descriptione aliqua ex parte ditiolem, quam quae nunc exstat. Quorum neutrum mihi admodum placere profiteor. Homeri igitur atque Hesiodi carmina aequè in his valuisse cum statuo, non valde mihi ab iis recedere videor, quae de Herodoti loco disputavit Preller (Griechisch. Mytholog. I. p. 13 seq.), nostri scriptoris verba nonnihil restringenda esse ratus, cum uterque poeta minime solus id efficere potuerit, quod ab eodum effectum h. l. scribat Herodotus, aliaque etiam carmina praecesserint, in hac tota quaestione aequè respicienda. Quod si vel maxime concedimus, ante utrumque poetam iam exstitisse alia carmina, haec ipsa ab utroque poeta ita adhibita fuisse existimamus, ut uterque poeta eam Graecis diis formam ac speciem, qua vulgo exhibentur, dedidisse putandus sit, adeo ut Herodoti auctoritas quam maxime comprobetur. Qui ipse unde edoctus talia de Homero potissimum scribere potuerit, si quaeras, in insula Samo a Creophylliis, qui ab Homero genus ducerent, haec accepisse videri patrem historiae observat Lengebusch: Jahrb. d. Philol. u. Paedag. LXII. p. 373 seq. Hesiodum vero, quem centum fere annis post Homerum vixisse vulgo dicunt, quod cum Homero Noster coniunxerit tanquam aequalem, id eam ab causam factum esse putat idem vir doctus p. 375, quod utrique poetae idem propositum idemque etiam effectum fuisse in doctrina de diis Noster crediderit idque ipsis iis temporibus, in quae utriusque poetae aetas incidat. (Conf. quoque Nitzsch. Melett. II. p. 79). Hanc vero aetatem (in nott. ad II, 53) diximus pertinere ad ann. 884 sive 889 a. Chr. n. ex Herodoti computatione, ex anno eiusdem natali ducta; ἀμύην vitae Herodoteae sumere si malis ac ponere aetatis annum tricesimum ferme, i. e. 454 s. 459 a. Chr. n. (cf. Clinton. Fast. Hell. p. 145 seqq. 359 seqq. Fischer: Griech. Zeittaf. p. 49 seqq.), utriusque poetae aetas incidet in ann. 854 s. 859 ante Chr. n. De Homeri aetate quae a

der bildende Künstler aus Thon oder Stein einen Menschen oder einen Gott macht. An ein Schaffen oder Erfinden einer Götterwelt hätte man nie denken sollen.“ Conferri quoque cum his poterunt, quae statuit Rinck: die Religion der Hellenen p. 29 et Gerhard: Griechische Mytholog. §. 134. Quibus omnibus id satis effici arbitror, quod initio nostrae disputationis posuimus, alteram quasi periodum religionis Graecae ab Homero Hesiodoque ex Herodoti mente constitui, eodemque poetas iure meritoque ferri auctores et conditores et Theogoniae Graecorum et totius illius de diis doctrinae popularis, quam anthropomorphisticam dicimus, inde ab hoc tempore a Graecis receptam ampliusque excultam. Ad hanc vero declarandam primum pertinet, quae Herodoto dicitur *Θεογονίη*, haud scio an respicienti ad Hesiodi carmen eodem nomine inscriptum (de quo cf. Muetzell.: De emendanda Theogon. Hesiod. p. 356—358); declarat enim haec vox generationem deorum sive rationem, qua singuli dii, alteri ab alteris generationis lege ita orti perhibentur, ut quasi deorum familia inde constituta sit; continet igitur doctrinam de ortu deorum, quibus si vires naturae earumque effectus significantur, *κοσμογονίαν* s. doctrinam de mundi origine et conformatione appellare licebit; cf. supra I, 132 ibique allata. Alterum, quod ad hanc deorum conformationem ab Homero et Hesiodo profectam et perfectam pertinet, indicatur verbis: *καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐκωνυμίας δόντες*; quae spectant ad id, quod supra (II, 52) de Pelasgis dixerat, deos, quorum nomina non habuerint, in universum colentibus; sed cum utriusque illius poetae operā effectum esset, ut singuli dii discernentur, originibus eorum constitutis, nomina quoque his singulis diis tribuere aequum erat, idque adeo coniunctum cum ipsa *Θεογονίᾳ*, quam instituerant. Tertium his accedit, inde profectum: *καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες*: cum enim singulorum deorum iam discretorum origines prodidissent nominaque singulis indidissent, necesse erat, eorundem etiam honores ac munera describere: quod ipsum declarant verba Herodotea, cum quibus comparamus Hesiod. Theogon. vs. 112 (*ὥς τ' ἄφενος δάσσατο καὶ ὥς τιμὰς διέλοντο*) et vs. 44 de Iove: *εὐ δὲ ἑκάστῳ ἀθανάτοισι διέταξεν ὁμῶς καὶ ἐπέφραδε τιμὰς*. Add. ibid. 204. 397. 885. 904. Homer. Odyss. XI, 301. 304. Aeschyl. Prometh. 30. 178 ed. Blomf. coll. 237. 38, ubi *γέρα* dicuntur, quae hic *τιμὰς* vocantur, i. e. honores s. munia cuique deo tributa et ad cuiusque dei vim et naturam, qua ab aliis discernitur, spectantia; quo eodem etiam spectant *τέχναι*, artes, quibus quisque dens operam dat, quibusque a ceteris diis, qui singuli suam quisque artem humanum in modum exercent, distinguitur locumque suum obtinet in illa deorum familia, qualem hi poetae constituerunt. Quod extremo loco legitur: *καὶ εἶδεα αὐτῶν σημηνάντες*, id complemento quasi est antecedentibus: cum enim singulos deos discrevisset, singulorumque et nomina et munera artesque constituissent, formam quoque eorundem externam, ad humanum modum expressam, neque vero omnibus eandem, sed aliis aliam pro muneris diversitate constituere consequens erat; itaque *εἶδεα* ad corporis humani formam diis traditam et ad caetera, quae

singulis diis pro munere sunt attributa (v. c. arma, sceptrum, fulmen, alia), spectare patet.

Iam his singulis explicatis, quae Homeri atque Hesiodi operâ in Graecorum religione effecta tradit Herodotus, quaeritur denique, haec ipsa num in utrumque poetam aequè bene omnia conveniant. Affirmat Muetzell l. supra l. p. 358, neque sane Herodotus in his singulis declarandis ullum discrimen fecisse videtur, sed ita disposuisse haec, ut ad utrumque poetam referret. In Theogonia sane, ut iam supra monui, ad Hesiodum eiusque carmen respexisse videtur, quod ipsum ab Herodoto verum Hesiodi opus habitum fuisse vel ex hoc loco colligam, aliis aliter statuentibus, qui teste Pausania IX, 31. §. 4 unicum de opere rustico carmen ab Hesiodo ipso profectum esse contendunt. Neque vero Homeri carmina, in quibus haud pauca ad deorum generationes ortusque pertinentia inveniuntur, prorsus exclusa velim e mente Nostri, qui in caeteris, i. e. in iis, quae ad *ἑκωνομίας, τιμὰς, τέχνας* atque *εἰδέα* deorum spectant, Homeri carmina potissimum mihi respexisse videtur, cum in Hesiodi Theogonia, qualis nunc fertur, de his pauca tradita legantur, nisi alia eiusdem poetae carmina, quae olim ferebantur, Herodoti animo obversata esse credas, aut, quae Muetzellii est opinio l. supra l., Herodotum Theogoniam habuisse putes saltem honorum descriptione aliqua ex parte ditiolem, quam quae nunc exstat. Quorum neutrum mihi admodum placere profiteor. Homeri igitur atque Hesiodi carmina aequè in his valuisse cum statuo, non valde mihi ab iis recedere videor, quae de Herodoti loco disputavit Preller (Griechisch. Mytholog. I. p. 13 seq.), nostri scriptoris verba nonnihil restringenda esse ratus, cum uterque poeta minime solus id efficere potuerit, quod ab eodum effectum h. l. scribat Herodotus, aliaque etiam carmina praecesserint, in hac tota quaestione aequè respicienda. Quod si vel maxime concedimus, ante utrumque poetam iam exstitisse alia carmina, haec ipsa ab utroque poeta ita adhibita fuisse existimamus, ut uterque poeta eam Graecis diis formam ac speciem, qua vulgo exhibentur, dedidisse putandus sit, adeo ut Herodoti auctoritas quam maxime comprobetur. Qui ipse unde edoctus talia de Homero potissimum scribere potuerit, si quaeras, in insula Samo a Creophylliis, qui ab Homero genus ducerent, haec accepisse videri patrem historiae observat Lengebusch: *Jahrbb. d. Philol. u. Paedag.* LXII. p. 373 seq. Hesiodum vero, quem centum fere annis post Homerum vixisse vulgo dicunt, quod cum Homero Noster coniunxerit tanquam aequalem, id eam ab causam factum esse putat idem vir doctus p. 375, quod utrique poetae idem propositum idemque etiam effectum fuisse in doctrina de diis Noster crediderit idque ipsis iis temporibus, in quae utriusque poetae aetas incidat. (Conf. quoque Nitzsch. *Melett.* II. p. 79). Hanc vero aetatem (in nott. ad II, 53) diximus pertinere ad ann. 884 sive 889 a. Chr. n. ex Herodoti computatione, ex anno eiusdem natali ducta; ἀμύην vitae Herodoteae sumere si malis ac ponere aetatis annum tricesimum ferme, i. e. 454 s. 459 a. Chr. n. (cf. Clinton. *Fast. Hell.* p. 145 seqq. 359 seqq. Fischer: *Griech. Zeittaf.* p. 49 seqq.), utriusque poetae aetas incidet in ann. 854 s. 859 ante Chr. n. De Homeri aetate quae a

der bildende Künstler aus Thon oder Stein einen Menschen oder einen Gott macht. An ein Schaffen oder Erfinden einer Götterwelt hätte man nie denken sollen.“ Conferri quoque cum his poterunt, quae statuit Rinck: die Religion der Hellenen p. 29 et Gerhard: Griechische Mytholog. §. 134. Quibus omnibus id satis effici arbitror, quod initio nostrae disputationis posuimus, alteram quasi periodum religionis Graecae ab Homero Hesiodoque ex Herodoti mente constitui, eosdemque poetas iure meritoque ferri auctores et conditores et Theogoniae Graecorum et totius illius de diis doctrinae popularis, quam anthropomorphisticam dicimus, inde ab hoc tempore a Graecis receptam ampliusque excultam. Ad hanc vero declarandam primum pertinet, quae Herodoto dicitur *Θεογονίη*, hand scio an respicienti ad Hesiodi carmen eodem nomine inscriptum (de quo cf. Muetzell.: De emendanda Theogon. Hesiod. p. 356—358); declarat enim haec vox generationem deorum sive rationem, qua singuli dii, alteri ab alteris generationis lege ita orti perhibentur, ut quasi deorum familia inde constituta sit; continet igitur doctrinam de ortu deorum, quibus si vires naturae earumque effectus significantur, *κοσμογονίαν* s. doctrinam de mundi origine et conformatione appellare licebit; cf. supra I, 132 ibique allata. Alterum, quod ad hanc deorum conformationem ab Homero et Hesiodo profectam et perfectam pertinet, indicatur verbis: *καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐκωνυμίας δόντες*; quae spectant ad id, quod supra (II, 52) de Pelasgis dixerat, deos, quorum nomina non habuerint, in universum colentibus; sed cum utriusque illius poetae operâ effectum esset, ut singuli dii discernerentur, originibus eorum constitutis, nomina quoque his singulis diis tribuere aequum erat, idque adeo coniunctum cum ipsa *Θεογονίᾳ*, quam instituerant. Tertium his accedit, inde profectum: *καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες*: cum enim singulorum deorum iam discretorum origines prodidissent nominaque singulis indidissent, necesse erat, eorundem etiam honores ac munera describere: quod ipsum declarant verba Herodotea, cum quibus comparamus Hesiod. Theogon. vs. 112 (*ὥς τ' ἄφενος δάσαντο καὶ ὥς τιμὰς διέλοντο*) et vs. 44 de Iove: *εὐ δὲ ἕκαστα ἄθανάτοισι διέταξεν ὁμῶς καὶ ἐπέφραδε τιμὰς*. Add. ibid. 204. 397. 885. 904. Homer. Odyss. XI, 301. 304. Aeschyl. Prometh. 30. 178 ed. Blomf. coll. 237. 38, ubi γέρα dicuntur, quae hic *τιμαὶ* vocantur, i. e. honores s. munia cuique deo tributa et ad cuiusque dei vim et naturam, qua ab aliis discernitur, spectantia; quo eodem etiam spectant *τέχναι*, artes, quibus quisque deus operam dat, quibusque a ceteris diis, qui singuli suam quisque artem humanum in modum exercent, distinguitur locumque suum obtinet in illa deorum familia, qualem hi poetae constituerunt. Quod extremo loco legitur: *καὶ εἶδεα αὐτῶν σημήναντες*, id complemento quasi est antecedentibus: cum enim singulos deos discrevissent, singulorumque et nomina et munera artesque constituissent, formam quoque eorundem externam, ad humanum modum expressam, neque vero omnibus eandem, sed aliis aliam pro muneris diversitate constituere consequens erat; itaque *εἶδεα* ad corporis humani formam diis traditam et ad caetera, quae

singulis diis pro munere sunt attributa (v. c. arma, sceptrum, fulmen, alia), spectare patet.

Iam his singulis explicatis, quae Homeri atque Hesiodi operâ in Graecorum religione effecta tradit Herodotus, quaeritur denique, haec ipsa num in utrumque poetam aequè bene omnia conveniant. Affirmat Muetzell l. supra l. p. 358, neque sane Herodotus in his singulis declarandis ullum discrimen fecisse videtur, sed ita disposuisse haec, ut ad utrumque poetam referret. In Theogonia sane, ut iam supra monui, ad Hesiodum eiusque carmen respexisse videtur, quod ipsum ab Herodoto verum Hesiodi opus habitum fuisse vel ex hoc loco colligam, aliis aliter statuentibus, qui teste Pausania IX, 31. §. 4 unicum de opere rustico carmen ab Hesiodo ipso profectum esse contendunt. Neque vero Homeri carmina, in quibus haud pauca ad deorum generationes ortusque pertinentia inveniuntur, prorsus exclusa velim e mente Nostri, qui in caeteris, i. e. in iis, quae ad *ἑκωνομίας, τιμὰς, τέχνας* atque *εἰδεα* deorum spectant, Homeri carmina potissimum mihi respexisse videtur, cum in Hesiodi Theogonia, qualis nunc fertur, de his pauca tradita legantur, nisi alia eiusdem poetae carmina, quae olim ferebantur, Herodoti animo observata esse credas, aut, quae Muetzellii est opinio l. supra l., Herodotum Theogoniam habuisse putes saltem honorum descriptione aliqua ex parte ditiores, quam quae nunc exstat. Quorum neutrum mihi admodum placere profiteor. Homeri igitur atque Hesiodi carmina aequè in his valuisse cum statuo, non valde mihi ab iis recedere videor, quae de Herodoti loco disputavit Preller (Griechisch. Mytholog. I. p. 13 seq.), nostri scriptoris verba nonnihil restringenda esse ratus, cum uterque poeta minime solus id efficere potuerit, quod ab eodum effectum h. l. scribat Herodotus, aliaque etiam carmina praecesserint, in hac tota quaestione aequè respicienda. Quod si vel maxime concedimus, ante utrumque poetam iam exstitisse alia carmina, haec ipsa ab utroque poeta ita adhibita fuisse existimamus, ut uterque poeta eam Graecis diis formam ac speciem, qua vulgo exhibentur, dedidisse putandus sit, adeo ut Herodoti auctoritas quam maxime comprobetur. Qui ipse unde edoctus talia de Homero potissimum scribere potuerit, si quaeras, in insula Samo a Creophylliis, qui ab Homero genus ducerent, haec accepisse videri patrem historiae observat Lengebusch: Jahrb. d. Philol. u. Paedag. LXII. p. 373 seq. Hesiodum vero, quem centum fere annis post Homerum vixisse vulgo dicunt, quod cum Homero Noster coniunxerit tanquam aequalem, id eam ab causam factum esse putat idem vir doctus p. 375, quod utrique poetae idem propositum idemque etiam effectum fuisse in doctrina de diis Noster crediderit idque ipsis iis temporibus, in quae utriusque poetae aetas incidat. (Conf. quoque Nitzsch. Melett. II. p. 79). Hanc vero aetatem (in nott. ad II, 53) diximus pertinere ad ann. 884 sive 889 a. Chr. n. ex Herodoti computatione, ex anno eiusdem natali ducta; ἀκμὴν vitae Herodoteae sumere si malis ac ponere aetatis annum tricesimum ferme, i. e. 454 s. 459 a. Chr. n. (cf. Clinton. Fast. Hell. p. 145 seqq. 359 seqq. Fischer: Griech. Zeittaf. p. 49 seqq.), utriusque poetae aetas incidet in ann. 854 s. 859 ante Chr. n. De Homeri aetate quae a

veteribus tradita sunt maxime varia atque discrepantia, ea omnia exhibent Clinton et Fischer l. l. coll. Nitzsch. l. l. II, 2. p. 84. Herodoti indicationem, ex qua Homeri aetas cum Lycurgi aetate plane conveniat, probat Clinton.; ad Apollodori auctoritatem accedens Fischer Homeri ἀμύη circa ann. 900 ante Chr. n. constituit: quod ipsum non admodum differt ab Herodoteo numero. Hesiodum florentem iidem (Clinton p. 362. Fischer. p. 53) ponunt circa ann. 859—824 ante Chr. n.; Goettlingio, qui de Hesiodi aetate quaerere difficillimum esse recte monuit, nunc fere in Herodoti sententia acquiescendum esse videtur: vid. Prolegg. in Hesiod. p. XVI—XVIII.

•

EXCURSUS VIII

AD HERODOT. II, 85.

De argumento huius capituli et sequentium ita disseruit Creuzer. in Commentt. Herodot. p. 14 seqq. „*Fidem Herodoti auctoritatemque* hoc in loco ita definit Heynius in Spicil. ant. mum. p. 78, ut alia eum visu, alia narratu accepisse dicat. Quem iudicandi modum excedit Beckerus in August. I. p. 6 seq., cum Herodotum Diodorumque negat plus scire *potuisse*, quam vulgi ore ferretur. In qua levitate miror etiam Royerium deprehendi in Descript. de l'Egypte mém. X. p. 208. Sed idem tamen aliquanto cautior reperitur altero loco p. 211. Neque tamen ipse Blumenbachius in symbolis vernaculis ad histor. natur. II. p. 121 ed. alter. non conatus est pronuntiare, quae utervis rerum scriptor de mumiis tradat, haec eos non tam suis ipsius oculis usurpasse, quam ex aliorum narrationibus hausisse. Nimirum illi viri docti iudicium suum de horum scriptorum fide suspensum fecerant, vel potius facere debebant, ab earum mumiarum ratione, quales hodieque per Europae musea servatae reperiuntur. At vero advertere nos debet intelligentissimi Iomardi sententia, quam ille pronuntiare non dubitat in Descr. de l'Egypt. Antiqq. II. p. 348, cum dicit, ante expeditionem Francogallorum Aegyptiam nemini accurate cognitam fuisse condiendorum cadaverum artem, quae apud veteres Aegyptios floruerit. Et revera quidquid mumiarum Europaeis hominibus adhuc obvium fuerat, id omne fere ex Memphitici agri finibus Saccaraeque erutum fuerat. Contra Herodotus Diodorusque Thebaïdis incolarum opulentiam et apparatus maxime respexisse putandi sunt.

Non maior eruditorum hominum consensus in *explorandis causis*, quae Aegyptios commoverint, ut tam operose condirent defunctorum cadavera. Nam primum Heynius l. l. p. 75 plures eius instituti causas enumerat. Zoega contra de obelisc. p. 264 negat operae pretium esse inquirere in originem causamque moris, qui non solum apud Aegyptios, sed apud permultos per universum terrarum orbem populos diffusus fuerit. [Tu vide, quae ipse eam in rem collegit et adde Zachii Geograph. Ephemerid. 1806. I. p. 54.] Verumtamen, ut Aeneas Gazaecum (in Theophrast. p. 68 seq. ed. Casp. Barth.) taceam, ad religiones Aegyptiorum ipse nos advocat historiae pater III, 16, cum neque igne absumi corpora, nec vermibus confici eos voluisse memoret, et magis etiam hoc ipso capite, ubi sacrum simulacrum a cadaverum conditoribus pro exem-

*) Sed vid. quae in nota ad h. l. allata sunt, et quae in fine huius Excursus dicuntur.

plo propositum esse refert. Sed quando religiones dicimus, plura cogitari possunt, quae probe distinguenda sunt. Nam primum potuit in causa fuisse migrationis animarum tam efficax doctrina. Atque hoc ipsum arguunt Herodotei loci II, 123 atque Diodori I, 91 cum nostro loco collati; videlicet quoniam ex vulgi opinione anima defuncti ab infelici orbe migrationis diutius retineretur circa integrum cadaver libenter quasi commorans. Cuius rei recte admonuit etiam Lanthius, vir doctus, in *Histoire de l'anatomie* tom. I. p. 9. Alius causae mentionem iniicit Tib. Hemsterhusius ad Luciani *Necyom.* III. p. 356 Bip., cum dicit: „ut ne post obitum quidem carissimorum pignorum conspectu privarentur.“ Et reapse huc nos revocat ipse Herodotus II, 78, quo loco cadavera in arcis picturâ exornatis ad Aegyptiorum convivia adhibita narrat. Pertinet haec res ad sacra veterum populorum gentilitia. Ac quam vim habeant cultus defunctorum apud priscos populos, orientis maxime, sepultura in aedibus vel in vicinia aedium, inferiae statis temporibus peractae, iura Manium, igitur haec omnia quam potestatem habeant in familiarum sacra, ius gentilitium adeoque hereditarium, breviter sed docte adumbravit Bunsenius de iure heredit. Atheniensium p. 122. Quam in rem plura dicentur infra ad Herodot. VI, 68 seqq. coll. I, 67 seq. Nunc hoc unum adiiciam, hinc intelligi posse, quae peregrinatores commemorant de sepulchris ad moenia ipsasque aedes Graecorum urbium, Athenarum, Corinthi, Syracusarum, aliarum repertis; unde vasa illa eruuntur picturarum ad religiones antiquiores pertinentium largam messem exhibentia.“ Equidem h. l. adiiciam nomina eorum, qui ante Creuzerum de cadaverum medicandorum ratione exposuerunt peculiaribus ex parte scriptionibus: *Caylus*: Des embaumements des Egypt. (*Histoir. de l'acad. d. inscr. t. XXIII*). *Rouelle*: Sur les embaumements etc. (*Histoir. de l'acad. des scienc. Paris. 1750. p. 123 seqq.*). *Blumenbach* (Götting. Magaz. I. Beiträge zur Naturgesch. I). *Heyne* (Spicileg. antiqq. mumiar. (in *Commentt. reg. scient. Gott. vol. III. p. 69 seqq. an. 1780*). *Gmelin*: experimentt. nonnull. cum mumiis institt. (ibid. vol. IV). *Sylvest. de Sacy* ad Abd-Allatif relat. de l'Eg. p. 268 seqq. *Zoega* de obell. sect. IV. cap. 1. *Royer. et Iomard.* in *Descript. de l'Eg. Antiqq. vol. I et II.* Alia laudat Beck. *Weltgesch. I p. 767 seqq.* Add. *Belzoni*: Voyage en Egypte (traduit par Depping. Paris. 1821) t. I. p. 263—279. *Minutoli*: Nachträge zu s. Reisen etc. p. 190 seqq. Qui recentiore aetate de mumiis exposuerunt, eorum libros indicavi in nota ad II, 85 *).

Quod vero ad causas attinet, quae Aegyptios ad hunc morem cadavera mortuorum condiendi adduxerint, exstitit nuper Rosellini, *Monum. civil. III. p. 292 seqq. 304 seqq.* (quo iam usi sumus in not. ad Herod. II, 123), qui hanc corporis humani condituram, quam Aegyptii exercuerunt, quidquam commune habuisse negat cum doctrina de animorum migratione: neque sane tantam curam in cadaveribus condiendo servandis ab Aegyptiis eam ob causam positam esse putat, ut animam

*) Conf. etiam Dictionnaire de Sciences medicales T. XI. p. 507 seqq.

a transitu in alia aliorum animalium corpora servarent ac retinerent; id potius conditurâ spectasse Aegyptios, ut anima migrationem perficere posset, concessam illam quidem iis tantum hominibus, quorum corpus rite esset conditum: quo neglecto cursum cuique animae perficiendum impediri aut prorsus fieri non posse. Addit idem vir doctus, sanitatis quoque publicae in his rationem esse habendam: quam terram sepeliendis cadaveribus aptam et a Nili aquis tutam Aegyptii non habuerint, cadavera autem putrescentia aërem corrumpere indeque sanitati officere potuerint. Quod ne fieret, ita prospexisse vult veteres Aegyptios, ut mortuorum cadavera condirent conditaque in cryptis a Nili inundatione remotioribus deponerent: inde vero effectum esse, ut Aegyptii veteres optima sanitate fruerentur (vid. Herod. II, 77) neque ulla lues pestisve antiquitus grassaretur. Nec fugit virum doctum, tale quid etiam a medico Parisiensi prolatum esse, mentione facta in *Journal. complement. ou Dictionn. de sciences medic. t. XXXIV. p. 380.* Etenim hic vir doctus, Pariset, in dissertatione, quae inserta legitur in: *Revue médicale française et étrangère et Journal de Clinique de l'Hôtel-Dieu etc. Paris 1827. T. II. p. 409—415,* causam condiendi cadavera, omnibus aliis reiectis, ex una hac publicae sanitatis tuendae ratione repetendam esse censuit, indeque etiam explicandum, quod inde a quarto post Chr. n. saeculo, quo hicce mos in desuetudinem venerit, pestis grassari coeperit ad nostram usque aetatem, adeo ut recentioribus Aegyptiis, si publicae sanitati consulere pestemque a se avertere vellent, redeundum esset ad antiquum condiendi ritum. Equidem in tota hac re id potissimum teneri velim, hunc condiendi adeoque sepeliendi modum omnibus Aegyptiis communem fuisse, lege quasi impositum et sacratum: quem si cum utroque viro docto dicimus effectum et productum videri ipsa terrae, quam incoluerint Aegyptii, natura et indole, tamen alia quoque haud scio an accesserint, haud minus respicienda. Aegyptii enim uti omnia, quae ad hominis vitam in hac terra pertinent, ad deos et religionem referebant, ita mortuum quoque hominem horum curae immunem esse noluerunt indeque hunc sepeliendi modum tanquam legem sacram omnibus Aegyptiis praescripserunt, qui in alteram vitam transire ibique diutius manere vellent sub imperio boni illius Osiridis, qui inferorum praeses habebatur auctorque huius ritus atque exemplar celebrabatur, quod quemque hominem sequi fas erat. Itaque ad religionem quoque pertinuisse hunc morem et cum veterum Aegyptiorum opinione de hominis statu post mortem coniunctum fuisse equidem certe crediderim: reliqua medicis diiudicanda relinquam.

EXCURSUS IX

A D H E R O D O T. II, 102.

De Sesostride.

De *Sesostride* quae veterum scriptorum e locis atque virorum doctorum disputationibus constant, retulit Beck: Allgem. Weltgesch. I. p. 699 coll. Heeren: Ideen II, 2. p. 316 et Zoega de obeliscc. p. 577, qui idem veterum locos de hoc rege collectos exhibet. Inter quos primarius est Diodori locus I, 53 seqq., qui de hoc rege, omnes priores reges rebus gestis longe superante, cum diversa narrent et Graeci et ipsi Aegyptii, se verisimillima et cum iis, quae in Aegypto supersint, monumentis maxime congruentia enarraturum esse profitetur ac deinceps singulas res ab hoc rege gestas, expeditiones bellicas, quibus ille tantopere inclaruit, alia, accurate persequitur. Attigit Sesostridis res, alios ut taceam a Wesselingio ad Diodori l. laudatos, Apollonius quoque Rhod. Argon. IV, 272, ubi vid. Scholia, in quibus et Theopompus et Dicaearchus laudantur, qui de Sesostride et ipsi exposuerant. Accedit Tacitus Ann. II, 60 ea referens, quae Germanico Thebas invisenti enarrarunt sacerdotes Aegyptii interpretantes ea, quae notis hieroglyphicis in monumentorum parietibus de hoc rege tradita erant *). Ad Manethonem si accedimus, commemoratur utique in Excerptis Manethonianis apud Syncellum p. 60 sive p. 112 ed. Bonn. duodecimae Aegyptiorum dynastiae rex, nomine *Sesostris*, qui omnem Asiam itemque Europae partes subegisse inque terris subactis sui imperii monumenta constituisse dicitur ea, qualia ab Herodoto quoque Sesostridi tribui legimus. Neque vero hunc duodecimae dynastiae regem, qui apud Manethonem utique Sesostris, sed rectius ac vero suo nomine *Sesurtesen* s. *Sesortosis II* appellatur, huc referri posse nunc fere convenit inter viros doctos **), qui hunc Sesostridem Manethonianum sive Syncellianum, in quem Herodotea male translata sunt a librario opinor sive a compilatore et concinnatore harum dynastiarum, ab Herodoteo

*) Verba Taciti ita se habent: „mox (Germanicus) visit veterum Thebarum magna vestigia: et manebant structis molibus litterae Aegyptiae priorem opulentiam complexae; inasusque e senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari referebat: „,,habitasse quondam septingenta millia aetate militari, atque eo cum exercitu regem Rhamsen Libya, Aethiopia, Medisque et Persis et Bactriano ac Scythia potitum: quasque terras Syri Armenique et contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse.“

„Legebantur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et auri, numerus armorum eorumque, et dona templis, ebur atque odores, quasque copias frumenti et omnium utensilium quaeque natio penderet, haud minus magnifica, quam nunc vi Parthorum aut potentia Romana iuventur.“

**) Conf. quoque Birch: Transactt. of the royal society of Literat. sec. ser. II p. 370.

Sesostride valde discernendum esse docent ac plerique ea, quae apud Herodotum, Diodorum, alios de Sesostride tradita inveniuntur, ad eum regem referre malunt, qui apud Manethonem in iis, quae refert Syncellus p. 72 sive p. 134 ed. Bonn., decimae nonae dynastiae rex vocatur *Ράμψης*, qui sexaginta sex annos obtinuit regnum idemque a Tacito l. l. vocatur *Ramses*: quo eodem nomine eundem regem nunc ipsa Aegyptiorum exhibent monumenta, in quibus aliis quoque ornatus titulis ac *Soli probatus, Amuni dilectus, Solis custos, veritatis columen*, alia id genus, praedicatur; apud Iosephum contr. Apionem p. 15 idem commemoratur habetque cognomen *Miamun**) idemque sexaginta sex annos regnum tenuisse dicitur: a recentioribus nunc vulgo dicitur *Ramses II*, idque rectius quam *Ramses III*, *Magnique* titulo plerumque insignitur, quo a pluribus aliis Aegyptiorum regibus idem nomen gerentibus distinguatur. Vide Wilkinson Manners etc. I. p. 69 seqq., Rosellini Mon. storici I. p. 236 seqq. 267 seqq. III. p. 2. p. 62 seqq., Boeckh in: Schmidt Zeitschrift für Gesch. II. 666. 678 seqq., Gesenius in: Hall. Litt.-Zeit. 1841. no. 146. p. 556. Raoul Rochette in: Journal des Savans 1848. p. 308., L. Georgii in Pauly Realencycl. VI, 1. p. 391 seqq., Lepsius: Chronologie d. Aegypt. I. p. 278 seqq., Osburn: The monumental history of Egypt. II. p. 430 seqq. 434 seqq., qui recte scribit, nullius fere Aegyptiorum regis frequentioremem memoriam ipsis Aegyptiorum monumentis adhuc superstitis iisque varii generis declarari. A quibus viris doctis unus dissentit Bunsen in altera eaque Anglica editione operis praeclari de Aegypto vetere conscripti (Egypt's Place in Univers. History II. p. 555 seqq.), qui Sesostridem hunc celeberrimum, quem Herodotus et Diodorus ipsaque monumenta Aegyptiorum declarant, non Ramsem s. Ramessem fuisse contendit, sed patrem eius, qui *Σεθώς* apud Manethonem vocatur, confusionem inde ortam esse ratus, quod uterque, et pater et filius, multas susceperint bellicas expeditiones multasque terras expugnarint, patris vero memoria per filium, qui tam diu regnum obtinuerit multaque monumenta et ipse exstruxerit, oblivioni data fuerit. Nec sane desunt alii, qui in eum, qui Sesostris vocatur a Graecis maximeque celebratur, plura omnino coniecta esse velint, quae sive a patre sive ab aliis omnino regibus fuerint gesta (de qua re conf. Lepsius l. l. p. 52. 279); ex qua et patris et filii confusione adeo nomen ipsum (*Σέσωστρις*) ortum volunt, quod ad patris nomen (*Σεθώς* s. *Σέθωσις*) detortum vel inde probabiliter deductum a Graecis plane differre ab Aegyptio nomine *Ramsis*, quo ipso hunc regem ab Aegyptiis appellatum fuisse Aegyptiorum monumenta, ad quae modo provocavimus, satis docent: cf. etiam M. Fritsch: Uebersicht der Versuche zur Entzifferung der Hieroglyph. p. 71, Rosellini l. supra l. Alia de Sesostridis nomine dabit Iablonski Vocc. Aegypt. p. 288 (sive p. CCLXXI in H. Stephani

*) Hoc cognomen ad unum e maioribus Sesostridis Magni huius pertinere regem, qui vocatur *Ramses Meiamun*, decimus sextus rex dynastiae duodevicesimae Dioapolitanae, contendit Champollion in: Yorke et Leake: Les principaux monuments Egyptiens du Musée Britan. p. 21. 22. Neque vero mihi persuasit vir doctus.

EXCURSUS IX

A D H E R O D O T. II, 102.

De Sesostride.

De *Sesostride* quae veterum scriptorum e locis atque virorum doctorum disputationibus constant, retulit Beck: Allgem. Weltgesch. I. p. 699 coll. Heeren: Ideen II, 2. p. 316 et Zoega de obelisc. p. 577, qui idem veterum locos de hoc rege collectos exhibet. Inter quos primarius est Diodori locus I, 53 seqq., qui de hoc rege, omnes priores reges rebus gestis longe superante, cum diversa narrent et Graeci et ipsi Aegyptii, se verisimillima et cum iis, quae in Aegypto supersint, monumentis maxime congruentia enarraturum esse profitetur ac deinceps singulas res ab hoc rege gestas, expeditiones bellicas, quibus ille tantopere inclaruit, alia, accurate persequitur. Attigit Sesostridis res, alios ut taceam a Wesselingio ad Diodori l. laudatos, Apollonius quoque Rhod. Argon. IV, 272, ubi vid. Scholia, in quibus et Theopompus et Dicaearchus laudantur, qui de Sesostride et ipsi exposuerant. Accedit Tacitus Ann. II, 60 ea referens, quae Germanico Thebas invisenti enarrarunt sacerdotes Aegyptii interpretantes ea, quae notis hieroglyphicis in monumentorum parietibus de hoc rege tradita erant *). Ad Manethonem si accedimus, commemoratur utique in Excerptis Manethonianis apud Syncellum p. 60 sive p. 112 ed. Bonn. duodecimae Aegyptiorum dynastiae rex, nomine *Sesostris*, qui omnem Asiam itemque Europae partes subegisse inque terris subactis sui imperii monumenta constituisse dicitur ea, qualia ab Herodoto quoque Sesostridi tribui legimus. Neque vero hunc duodecimae dynastiae regem, qui apud Manethonem utique Sesostris, sed rectius ac vero suo nomine *Sesurtesen* s. *Sesortosis II* appellatur, huc referri posse nunc fere convenit inter viros doctos**), qui hunc Sesostridem Manethonianum sive Syncellianum, in quem Herodotea male translata sunt a librario opinor sive a compilatore et concinnatore harum dynastiarum, ab Herodoteo

*) Verba Taciti ita se habent: „mox (Germanicus) visit veterum Thebarum magna vestigia: et manebant structis molibus litterae Aegyptiae priorem opulentiam complexae; iussusque e senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari referebat: „„habitasse quondam septingenta millia aetate militari, atque eo cum exercitu regem Rhamsen Libya, Aethiopia, Medisque et Persis et Bactriano ac Scythia potitum: quasque terras Syri Armeniique et contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse.““

„Legebantur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et auri, numerus armorum equorumque, et dona templis, cbur atque odores, quasque copias frumenti et omnium utensilium quaeque natio penderet, haud minus magnifica, quam nunc vi Parthorum aut potentia Romana iubentur.“

**) Conf. quoque Birch: Transact. of the royal society of Literat. sec. ser. II p. 370.

Sesostride valde discernendum esse docent ac plerique ea, quae apud Herodotum, Diodorum, alios de Sesostride tradita inveniuntur, ad eum regem referre malunt, qui apud Manethonem in iis, quae refert Syncellus p. 72 sive p. 134 ed. Bonn., decimae nonae dynastiae rex vocatur *Ράμψης*, qui sexaginta sex annos obtinuit regnum idemque a Tacito l. l. vocatur *Ramses*: quo eodem nomine eundem regem nunc ipsa Aegyptiorum exhibent monumenta, in quibus aliis quoque ornatus titulis ac *Soli probatus, Amuni dilectus, Solis custos, veritatis columen*, alia id genus, praedicatur; apud Iosephum contr. Apionem p. 15 idem commemoratur habetque cognomen *Miamun**) idemque sexaginta sex annos regnum tenuisse dicitur: a recentioribus nunc vulgo dicitur *Ramses II*, idque rectius quam *Ramses III*, *Magnique* titulo plerumque insignitur, quo a pluribus aliis Aegyptiorum regibus idem nomen gerentibus distinguatur. Vide Wilkinson Manners etc. I. p. 69 seqq., Rosellini Mon. storici I. p. 256 seqq. 267 seqq. III. p. 2. p. 62 seqq., Boeckh in: Schmidt Zeitschrift für Gesch. II. 666. 678 seqq., Gesenius in: Hall. Litt.-Zeit. 1841. no. 146. p. 556. Raoul Rochette in: Journal des Savans 1848. p. 308., L. Georgii in Pauly Realencyclop. VI, 1. p. 391 seqq., Lepsius: Chronologie d. Aegypt. I. p. 278 seqq., Osburn: The monumental history of Egypt. II. p. 430 seqq. 434 seqq., qui recte scribit, nullius fere Aegyptiorum regis frequentioremem memoriam ipsis Aegyptiorum monumentis adhuc superstitis iisque varii generis declarari. A quibus viris doctis unus dissentit Bunsen in altera eaque Anglica editione operis praeclari de Aegypto vetere conscripti (Egypt's Place in Univers. History II. p. 555 seqq.), qui Sesostridem hunc celeberrimum, quem Herodotus et Diodorus ipsaque monumenta Aegyptiorum declarant, non Ramsem s. Ramessem fuisse contendit, sed patrem eius, qui *Σεθώς* apud Manethonem vocatur, confusionem inde ortam esse ratus, quod uterque, et pater et filius, multas susceperint bellicas expeditiones multasque terras expugnarint, patris vero memoria per filium, qui tam diu regnum obtinuerit multaque monumenta et ipse exstruxerit, oblivioni data fuerit. Nec sane desunt alii, qui in eum, qui Sesostris vocatur a Graecis maximeque celebratur, plura omnino coniecta esse velint, quae sive a patre sive ab aliis omnino regibus fuerint gesta (de qua re conf. Lepsius l. l. p. 52. 279); ex qua et patris et filii confusione adeo nomen ipsum (*Σέσωστρις*) ortum volunt, quod ad patris nomen (*Σεθώς* s. *Σέθωσις*) detortum vel inde probabiliter deductum a Graecis plane differre ab Aegyptio nomine *Ramsis*, quo ipso hunc regem ab Aegyptiis appellatum fuisse Aegyptiorum monumenta, ad quae modo provocavimus, satis docent: cf. etiam M. Fritsch: Uebersicht der Versuche zur Entzifferung der Hieroglyph. p. 71, Rosellini l. supra l. Alia de Sesostridis nomine dabit Iablonski Vocc. Aegyptt. p. 288 (sive p. CCLXXI in H. Stephani

*) Hoc cognomen ad unum e maioribus Sesostridis Magni huius pertinere regem, qui vocatur *Ramses Meiamun*, decimus sextus rex dynastiae duodevicesimae Diospolitanae, contendit Champollion in: Yorke et Leake: Les principaux monuments Egyptiens du Musée Britan. p. 21. 22. Neque vero mihi persuasit vir doctus.

EXCURSUS IX

A D H E R O D O T. II, 102.

De Sesostride.

De *Sesostride* quae veterum scriptorum e locis atque virorum doctorum disputationibus constant, retulit Beck: Allgem. Weltgesch. I. p. 699 coll. Heeren: Ideen II, 2. p. 316 et Zoega de obelisc. p. 577, qui idem veterum locos de hoc rege collectos exhibet. Inter quos primarius est Diodori locus I, 53 seqq., qui de hoc rege, omnes priores reges rebus gestis longe superante, cum diversa narrent et Graeci et ipsi Aegyptii, se verisimillima et cum iis, quae in Aegypto supersint, monumentis maxime congruentia enarraturum esse profitetur ac deinceps singulas res ab hoc rege gestas, expeditiones bellicas, quibus ille tantopere inclaruit, alia, accurate persequitur. Attigit Sesostridis res, alios ut taceam a Wesselingio ad Diodori l. laudatos, Apollonius quoque Rhod. Argon. IV, 272, ubi vid. Scholia, in quibus et Theopompus et Dicaearchus laudantur, qui de Sesostride et ipsi exposuerant. Accedit Tacitus Ann. II, 60 ea referens, quae Germanico Thebas invisenti enarrarunt sacerdotes Aegyptii interpretantes ea, quae notis hieroglyphicis in monumentorum parietibus de hoc rege tradita erant *). Ad Manethonem si accedimus, commemoratur utique in Excerptis Manethonianis apud Syncellum p. 60 sive p. 112 ed. Bonn. duodecimae Aegyptiorum dynastiae rex, nomine *Sesostris*, qui omnem Asiam itemque Europae partes subegisse inque terris subactis sui imperii monumenta constituisse dicitur ea, qualia ab Herodoto quoque Sesostridi tribui legimus. Neque vero hunc duodecimae dynastiae regem, qui apud Manethonem utique *Sesostris*, sed rectius ac vero suo nomine *Sesurtesen* s. *Sesortosis II* appellatur, huc referri posse nunc fere convenit inter viros doctos **), qui hunc Sesostridem Manethonianum sive Syncellianum, in quem Herodotea male translata sunt a librario opinor sive a compilatore et concinnatore harum dynastiarum, ab Herodoteo

*) Verba Taciti ita se habent: „mox (Germanicus) visit veterum Thebarum magna vestigia: et manebant structis molibus litterae Aegyptiae priorem opulentiam complexae; inussusque e senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari referebat: „„habitasse quondam septingenta millia aetate militari, atque eo cum exercitu regem Rhamsen Libya, Aethiopia, Medisque et Persis et Bactriano ac Scythia potitum: quasque terras Syri Armenique et contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse.““

„Legebantur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et auri, numerus armorum equorumque, et dona templis, ebur atque odores, quasque copias frumenti et omnium utensilium quaeque natio penderet, haud minus magnifica, quam nunc vi Parthorum aut potentia Romana iubentur.“

**) Conf. quoque Birch: Transactt. of the royal society of Literat. sec. ser. II p. 370.

Sesostride valde discernendum esse docent ac plerique ea, quae apud Herodotum, Diodorum, alios de Sesostride tradita inveniuntur, ad eum regem referre malunt, qui apud Manethonem in iis, quae refert Syncellus p. 72 sive p. 134 ed. Bonn., decimae nonae dynastiae rex vocatur *Ράμψης*, qui sexaginta sex annos obtinuit regnum idemque a Tacito l. l. vocatur *Ramses*: quo eodem nomine eundem regem nunc ipsa Aegyptiorum exhibent monumenta, in quibus aliis quoque ornatus titulis ac *Soli probatus, Amuni dilectus, Solis custos, veritatis columen*, alia id genus, praedicatur; apud Iosephum contr. Apionem p. 15 idem commemoratur habetque cognomen *Miamun* *) idemque sexaginta sex annos regnum tenuisse dicitur: a recentioribus nunc vulgo dicitur *Ramses II*, idque rectius quam *Ramses III*, *Magnique* titulo plerumque insignitur, quo a pluribus aliis Aegyptiorum regibus idem nomen gerentibus distinguatur. Vide Wilkinson Manners etc. I. p. 69 seqq., Rosellini Mon. storici I. p. 236 seqq. 267 seqq. III. p. 2. p. 62 seqq., Boeckh in: Schmidt Zeitschrift für Gesch. II. 666. 678 seqq., Gesenius in: Hall. Litt.-Zeit. 1841. no. 146. p. 556. Raoul Rochette in: Journal des Savans 1848. p. 308., L. Georgii in Pauly Realencyclop. VI, 1. p. 391 seqq., Lepsius: Chronologie d. Aegypt. I. p. 278 seqq., Osburn: The monumental history of Egypt. II. p. 430 seqq. 434 seqq., qui recte scribit, nullius fere Aegyptiorum regis frequentioremem memoriam ipsis Aegyptiorum monumentis adhuc superstitis iisque varii generis declarari. A quibus viris doctis unus dissentit Bunsen in altera eaque Anglica editione operis praeclari de Aegypto vetere conscripti (Egypt's Place in Univers. History II. p. 555 seqq.), qui Sesostridem hunc celeberrimum, quem Herodotus et Diodorus ipsaque monumenta Aegyptiorum declarant, non Ramsem s. Ramessem fuisse contendit, sed patrem eius, qui *Σεθώς* apud Manethonem vocatur, confusionem inde ortam esse ratus, quod uterque, et pater et filius, multas susceperint bellicas expeditiones multasque terras expugnarint, patris vero memoria per filium, qui tam diu regnum obtinuerit multaque monumenta et ipse exstruxerit, oblivioni data fuerit. Nec sane desunt alii, qui in eum, qui Sesostris vocatur a Graecis maximeque celebratur, plura omnino coniecta esse velint, quae sive a patre sive ab aliis omnino regibus fuerint gesta (de qua re conf. Lepsius l. l. p. 52. 279); ex qua et patris et filii confusione adeo nomen ipsum (*Σέσωστρις*) ortum volunt, quod ad patris nomen (*Σεθώς* s. *Σέθωσις*) detortum vel inde probabiliter deductum a Graecis plane differre ab Aegyptio nomine *Ramsis*, quo ipso hunc regem ab Aegyptiis appellatum fuisse Aegyptiorum monumenta, ad quae modo provocavimus, satis docent: cf. etiam M. Fritsch: Uebersicht der Versuche zur Entzifferung der Hieroglyph. p. 71, Rosellini l. supra l. Alia de Sesostridis nomine dabit Iablonski Vocc. Aegyptt. p. 288 (sive p. CCLXXI in H. Stephani

*) Hoc cognomen ad unum e maioribus Sesostridis Magni huius pertinere regem, qui vocatur *Ramses Meiamun*, decimus sextus rex dynastiae duodevicesimae Dioapolitanae, contendit Champollion in: Yorke et Leake: Les principaux monuments Egyptiens du Musée Britan. p. 21. 22. Neque vero mihi persuasit vir doctus.

EXCURSUS IX

A D H E R O D O T. II, 102.

De Sesostride.

De *Sesostride* quae veterum scriptorum e locis atque virorum doctorum disputationibus constant, retulit Beck: Allgem. Weltgesch. I. p. 699 coll. Heeren: Ideen II, 2. p. 316 et Zoega de obelisc. p. 577, qui idem veterum locos de hoc rege collectos exhibet. Inter quos primarius est Diodori locus I, 53 seqq., qui de hoc rege, omnes priores reges rebus gestis longe superante, cum diversa narrent et Graeci et ipsi Aegyptii, se verisimillima et cum iis, quae in Aegypto supersint, monumentis maxime congruentia enarraturum esse profitetur ac deinceps singulas res ab hoc rege gestas, expeditiones bellicas, quibus ille tantopere inclaruit, alia, accurate persequitur. Attingit Sesostridis res, alios ut taceam a Wesselingio ad Diodori l. laudatos, Apollonius quoque Rhod. Argon. IV, 272, ubi vid. Scholia, in quibus et Theopompus et Dicaearchus laudantur, qui de Sesostride et ipsi exposuerant. Accedit Tacitus Ann. II, 60 ea referens, quae Germanico Thebas invisenti enarrantur sacerdotes Aegyptii interpretantes ea, quae notis hieroglyphicis in monumentorum parietibus de hoc rege tradita erant *). Ad Manethonem si accedimus, commemoratur utique in Excerptis Manethonianis apud Syncellum p. 60 sive p. 112 ed. Bonn. duodecimae Aegyptiorum dynastiae rex, nomine *Sesostris*, qui omnem Asiam itemque Europae partes subegisse inque terris subactis sui imperii monumenta constituisse dicitur ea, qualia ab Herodoto quoque Sesostridi tribui legimus. Neque vero hunc duodecimae dynastiae regem, qui apud Manethonem utique Sesostris, sed rectius ac vero suo nomine *Sesurtesen* s. *Sesortosis II* appellatur, huc referri posse nunc fere convenit inter viros doctos **), qui hunc Sesostridem Manethonianum sive Syncellianum, in quem Herodotea male translata sunt a librario opinor sive a compilatore et concinnatore harum dynastiarum, ab Herodoteo

*) Verba Taciti ita se habent: „mox (Germanicus) visit veterum Thebarum magna vestigia: et manebant structis molibus litterae Aegyptiae priorem opulentiam complexae; inussusque e senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari referebat: „„habitasse quondam septingenta millia aetate militari, atque eo cum exercitu regem Rhamsen Libya, Aethiopia, Medisque et Persis et Bactriano ac Scythia potitum; quasque terras Syri Armenique et contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse.““

„Legebantur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et auri, numerus armorum equorumque, et dona templis, ebur atque odores, quasque copias frumenti et omnium utensilium quaeque natio penderet, haud minus magnifica, quam nunc vi Parthorum aut potentia Romana iubentur.“

**) Conf. quoque Birch: Transact. of the royal society of Literat. sec. ser. II p. 370.

Sesostride valde discernendum esse docent ac plerique ea, quae apud Herodotum, Diodorum, alios de Sesostride tradita inveniuntur, ad eum regem referre malunt, qui apud Manethonem in iis, quae refert Syncellus p. 72 sive p. 134 ed. Bonn., decimae nonae dynastiae rex vocatur *Ράμψης*, qui sexaginta sex annos obtinuit regnum idemque a Tacito l. l. vocatur *Ramses*: quo eodem nomine eundem regem nunc ipsa Aegyptiorum exhibent monumenta, in quibus aliis quoque ornatus titulis ac *Soli probatus*, *Amuni dilectus*, *Solis custos*, *veritatis columen*, alia id genus, praedicatur; apud Iosephum contr. Apionem p. 15 idem commemoratur habetque cognomen *Miamun**) idemque sexaginta sex annos regnum tenuisse dicitur: a recentioribus nunc vulgo dicitur *Ramses II*, idque rectius quam *Ramses III*, *Magnique* titulo plerumque insignitur, quo a pluribus aliis Aegyptiorum regibus idem nomen gerentibus distinguatur. Vide Wilkinson Manners etc. I. p. 69 seqq., Rosellini Mon. storici I. p. 256 seqq. 267 seqq. III. p. 2. p. 62 seqq., Boeckh in: Schmidt Zeitschrift für Gesch. II. 666. 678 seqq., Gesenius in: Hall. Litt.-Zeit. 1841. no. 146. p. 556. Raoul Rochette in: Journal des Savans 1848. p. 308., L. Georgii in Pauly Realencyclop. VI, 1. p. 391 seqq., Lepsius: Chronologie d. Aegypt. I. p. 278 seqq., Osburn: The monumental history of Egypt. II. p. 430 seqq. 434 seqq., qui recte scribit, nullius fere Aegyptiorum regis frequentioremem memoriam ipsis Aegyptiorum monumentis adhuc superstitis iisque varii generis declarari. A quibus viris doctis unus dissentit Bunsen in altera eaque Anglica editione operis praeclari de Aegypto vetere conscripti (Egypt's Place in Univers. History II. p. 555 seqq.), qui Sesostridem hunc celeberrimum, quem Herodotus et Diodorus ipsaque monumenta Aegyptiorum declarant, non Ramsem s. Ramessem fuisse contendit, sed patrem eius, qui *Σεθώς* apud Manethonem vocatur, confusionem inde ortam esse ratus, quod uterque, et pater et filius, multas susceperint bellicas expeditiones multasque terras expugnarint, patris vero memoria per filium, qui tam diu regnum obtinuerit multaque monumenta et ipse exstruxerit, oblivioni data fuerit. Nec sane desunt alii, qui in eum, qui Sesostris vocatur a Graecis maximeque celebratur, plura omnino coniecta esse velint, quae sive a patre sive ab aliis omnino regibus fuerint gesta (de qua re conf. Lepsius l. l. p. 52. 279); ex qua et patris et filii confusione adeo nomen ipsum (*Σεθωσις*) ortum volunt, quod ad patris nomen (*Σεθώς* s. *Σεθωσις*) detortum vel inde probabiliter deductum a Graecis plane differre ab Aegyptio nomine *Ramsis*, quo ipso hunc regem ab Aegyptiis appellatum fuisse Aegyptiorum monumenta, ad quae modo provocavimus, satis docent: cf. etiam M. Fritsch: Uebersicht der Versuche zur Entzifferung der Hieroglyph. p. 71, Rosellini l. supra l. Alia de Sesostridis nomine dabit Iablonski Vocc. Aegyptt. p. 288 (sive p. CCLXXI in H. Stephani

*) Hoc cognomen ad unum e maioribus Sesostridis Magni huius pertinere regem, qui vocatur *Ramses Meiamun*, decimus sextus rex dynastiae duodevicesimae Dioapolitanae, contendit Champollion in: Yorke et Leake: Les principaux monuments Egyptiens du Musée Britan. p. 21. 22. Neque vero mihi persuasit vir doctus.

Theas. L. Gr. ed. Londin. T. I.). Neque ipsi Graeci in hoc nomine sibi constant. Qui enim ab Herodoto et Theopompo (in Scholiis ad Apollon. Rhod. IV, 272) dicitur Σέσωσις, is apud Diodorum vocatur Σεσωσις, apud Dicaearchum (in Scholiis l.) Σεσόγγωσις; de qua scripturae diversitate iam ita iudicavit Wesselingius ad Diodor. I, 53, ut in Herodoto certe nihil mutari vellet; idemque hoc nomen, quale ab Herodoto proditur, ex Aegypto Ramsis nomine repetere indeque explicare conatus est. De Rougé (Vid. Athenée 1854 nr. 48. p. 1128) huius regis nomen integrum in monumentis Aegyptiis scriptum sonare vult *Ramesseou* ac per compendium scriptum quoque inveniri *Sesou*, *Seseseou*, a quo ipso, addita voce *ra s. ri* (qua *Solem* designari ait) ortum esse concludit Graecum nomen Σέσωσις. Osburn l. l. p. 430 sqq. regis nomen e notis hieroglyphicis affert ita scriptum, ut sonet *Ramses*, eiusdemque nominis varias quasdam addit lectiones in monumentis obvias; Graecum nomen, quale Diodorus atque Herodotus afferunt, his ipsis sic traditum esse putat ab inferioris ordinis sacerdotibus Aegyptiis sive ab interpretibus, qui regis nomen, quod addito titulo *Dilecti a Sole* valeat *ra-me-rois-sotp-ra*, per compendium reddiderint: *is-sotp-ra* sive *se-sotp-ra*; inde nomen *Sesostris* s. *Sesoosis* ortum esse (p. 430) eoque nomine sive titulo hunc regem per Aegyptum inferiorem fuisse cognitum idem contendit (p. 452), cum in superiore Aegypto *Ramses* *) appellatus fuerit. Quae num vere recteque dicta sint, nunc non disquiram; quod vero Wilkinson (Manners etc. I. p. 68 not.) quaerit, num Osiridis filium indicare possit Sesostris, eundemque adeo pro ipso Osiride haberi vult Baur (Naturrelig. d. Alterthums II, 1. p. 38), id quidem nunquam mihi persuaderi patiar, qui quae de nominis, quod hic rex gerit, ratione sive etymo protulerunt viri docti. Aegyptiorum sermonis peritioribus relinquere malim diiudicanda, id unum certo statui posse ratus, Herodoti Sesostridem nullum alium esse, nisi eum, quem ipsa Aegyptiorum monumenta tam frequenter exhibent addito nomine *Ramsis*, quemque eundem decimae nonae dynastiae regem tradit Manetho, ut supra vidimus. Cuius aetatem accuratius constituere certoque definire si velimus, hoc erit tenendum, a Diodoro septem post Moeridem generationibus (γενεαίς) hunc *Sesoosin* s. *Sesostrin* poni aliter atque ab Herodoto, qui Moeridi proximum videtur collocare. Quare Larcher. (T. VII. p. 86 seqq. 576), Herodoti auctoritatem secutus, intra annos 1356—1312 a. Chr. n. ponit regnum Sesostridis; e Boeckhii (l. l. p. 679. 775) computatione intra ann. 1411—1345 a. Ch. n. subsistendum erit. Bunsen l. l. eundem regnasse statuit usque ad annum 1322, quo Menephthah filius successerit, initio dynastiae decimae nonae ab anno 1409 a. Ch. n. ducto. (Brugsch. Reisebericht aus Aegypt. p. 244 seqq.) Ramsis II regnum medio saeculo decimo quinto a. Ch. n. fuisse ponit. Letronne, ut video ex iis, quae exhibuit Brunet de Presle Examen des dynasties etc. p. 194, inde ab anno 1569 ante Chr. n. Sesostridem regnantem posuerat. Sufficiant haec, quae quan-

*) *Ramses* ab Uhlemanno (Thot od. die Wissenschaft. d. alt. Aegypt. p. 187 not.) explicatur *Ra-mas*, i. e. *Solis filius*.

tum differant cum neminem fugiat, certi quid de his iam constitui posse sperare vix licebit. Res a *Sesostride*, i. e. *Ramse*, gestas bellicasque expeditiones ex Aegypto in alias terras Asiae longe lateque usque ad Indiam terra marique susceptas et ab Herodoto in universum indicatas, pluribus persequitur Diodorus l. I., quae ipsa lucem nunc accipiunt valdeque probantur iis, quae in monumentis Thebanis ac potissimum in iis, quae ab hoc rege exstructa sunt, adhuc cernuntur, in quibus praeter alia plurimas res ab hoc rege gestas ad oculorum sensum traductas imagineque repraesentatas conspiciamus: quod quam maxime iam adverterat Gallos doctos (*Descript. de l'Égypte, Antiq. Vol. II. Thèbes p. 60 seqq.*), qui ad haec illustranda apte Diodori locum attulerunt: quibus add. Heeren: *Ideen II, 2. p. 317 seqq.*, Ritter: *Erdkunde I. p. 742 seqq.* Omnium vero accuratissime quae in vetere Thebarum urbe adhuc conspiciuntur monumenta ad hunc regem spectantia, recensuit singula Rosellini l. I. III. P. 2. p. 62 seqq. *); in quibus repraesentatum invenimus hunc regem victorem curru triumphali redeuntem ab expeditionibus captivosque secum trahentem (vid. etiam Wilkinson *Manners etc. I. p. 106—107*) aut pugnans cum hostibus eosque prosternentem: atque ipsius regis nomen cum plerumque additum sit notis hieroglyphicis ipsaque ut videtur amplior rerum ab eodem gestarum narratio iisdem notis declarata sequatur, dubitari sane nequit, ad Sesostridem haec esse referenda. Inde singularum rerum a Sesostride peractarum inde a iuventutis annis, patre adhuc vivente, seriem quandam, qualem ipsa monumenta exhibent, profert ducibus ipsis monumentis Osburn l. I. p. 436 seqq. Qui idem p. 444 seqq. Herodoti, p. 447 seqq. Diodori de Sesostridis expeditionibus narrationem retulit, alteram ex altera deductam esse ratus (p. 449): ita ut, quae Diodorus prodidit, et accuratius definita et aucta et amplificata esse statuatur, adhibitis iis, quae ab Alexandro Magno gesta per Graecos valde propagata fuerint: in Herodoteis memoriam quandam latere sive Cambysis sive Xerxis, omnem terrarum orbem permeantis atque in Aegyptum redeuntis, armis et ornatu alterum quasi Sesostrin referentis: in iis, quae Tacitus prodit, ab Herodoti et Diodori narratione non admodum aliena, significari quodammodo vult Iulium Caesarem s. Augustum s. Antonium. Quae omnia quam temere sint pronuntiata, nemo non videt: sacerdotum res Sesostridis amplificantium fraudem ac dolum in his quoque odoratur vir doctus, qui regis totum orbem terrarum permeantis et in servitutem redigentis ne ullam quidem notionem illa aetate oriri posse pronuntiat, adeo ut, quae ad Sesostridem referantur res gestae et bellicae expeditiones, eae ad unam Aegyptiam terram referendae sint omnes: quo eodem omnia ea quoque spectare putat (p. 460 seqq. 469 seqq.), quae in ipsis Aegyptiorum monumentis exhibentur, longe aliena illa quidem ab iis, quae fabulosa de rebus ab hoc rege gestis memoriae prodiderint veteres scriptores. Equidem ut minime sum nescius, iam dudum antea exstitisse viros doctos,

*) Imagines regis in tab. VI. XV exhibitas idem Rosellini describit *Mon. storic. II. p. 490 seq.*

qui Sesostridis res ad Aegyptum terrasque adiacentes ac vicinas restringi vellent *), neque nostra aetate defuisse, qui ad fabulas aut carmina epica relicerent, quaecunque veteres de Sesostride tradiderunt **), ita Sesostridem hunc extra Aegyptum in alias Africae et Asiae terras adeoque in ipsam, si placet, Europam profectum esse armisque suis multas exteras gentes in ditionem redegiisse cur negem, nullam video causam idoneam, ipsis veteribus scriptoribus in hac re consentientibus cum Aegyptiorum monumentis, quae huius regis bella, pugnas, triumphos exhibent, adeoque captivos variarum terrarum exterarum sistunt a rege adductos idque addita inscriptione exponunt; qua de re alia ut omittam, vel in ea inscriptione, quae in Obelisco legitur Parisios nuper transvecto, dubium non est commemorari ac praedicari Sesostridem-Ramsen, qui victoriis armorum vi reportatis omnem subegerit terram peregrinam, qui omnem terrarum orbem animo suo trementem reddiderit et suo imperio addiderit victor fortissimus, et quae sunt huius generis similia ***). Itaque sequi malim Rosellinium, qui accurate recensitis omnibus iis monumentis, quae ad hunc regem, quantum id quidem certo constat, pertinent ad utramque Nili ripam et Thebis et prope locum Ipsambul aliisque locis erecta, diligenter expositis quoque imaginibus, quibus huius regis res in bello gestae ac facinora parietibus incisa exhibentur, et explicatis inscriptionibus, quae notis hieroglyphicis exaratae regis laudes, preces, res factas celebrant †), brevem conspectum exhibuit omnium, quae de Sesostride eiusque rebus gestis ex his monumentis cognosci possunt: inde enim edocemur, Ramsen, victis et Aethiopiae et Libyae gentibus Aegypto vicinis, arma vertisse contra eas Asiae gentes, quae Sesostridis patre, a quo iam devictae erant, mortuo, ut videtur, rebellaverant aliasque etiam gentes Asiae, et Syriae, ac Mesopotamiae, et Asiae minoris, secum traxerant, inter quas foedere coniunctas principem fere locum tenuisse videntur ii, qui *Sceto* vocantur (vid. nott. ad II, 103). Quibus victis et ad obsequium reductis, quindecim post annis, sive anno vicesimo primo regni Sesostridis nova rebellio exorta esse videtur, quam foedus inter Sesostridem et regem gentis huius initum finivit. Tot igitur annis per bella et longinquas expeditiones consumtis ad gentes exteras a patre victas in obsequio retinendas aliasque etiam imperio adiciendas in Africa aequae atque in Asia, Sesostris reliquum regni tempus, quod est quadraginta quinque annorum, adhibuisse videtur (sequor Rosellinium l. l.) ad ipsam Aegypti terram omnibus commodis augendam florentemque reddendam, ad templa ornanda et amplificanda, palatia extruenda, alia id genus. Inter haec maxime eminent propylaea, quae addidit templo sive palatio ab Amenophi-Memnone exstructo in orientali

*) Quorum in numero constat Zoegam fuisse de obelisc. p. 578. Etenim Aegypti conditionem illo tempore minime eam fuisse putat, ut magnas istiusmodi expeditiones in longe remotas terras susceptas fuisse consentaneum sit.

**) Conf. Guil. Schlegel l. infra laud.

***) Vid. Rosellini Mon. stor. III, 2. p. 199 seqq. et Salvolini Traduction et Analyse grammaticale etc. p. 90 seqq. 100 seqq.

†) Vide l. l. p. 85—292.

Thebarum ripa (ubi nunc vicus Luxor *), ornata **) illa quidem et colossis et obeliscis duobus, quorum alterum anno 1833 Parisios ad-
 vectum et in Concordiae area collocatum vidimus ***), notis hierogly-
 phicis obtectum, quibus res ab hoc rege peractas, preces ac laudes
 contineri supra iam diximus; quas easdem res in altero quoque, qui in
 Aegypto remansit, obelisco insculptas notis hieroglyphicis celebrari do-
 cuit idem Rosellini l. l. p. 210 seqq. Alia, quae notis hieroglyphicis
 inscripta sunt hisce monumentis, attulit nuper Brugsch. l. l. p. 124 seqq.
 exstructum esse totum aedificium monens post eas victorias, quibus re-
 giones inde ab Aethiopia s. Negrorum terra usque ad Mesopotamiam
 in ditionem Aegyptii regis fuerint redactae, qui infinitum inde auri,
 argenti, ebeni, aliarum rerum tributum a gentibus victis acceperit. In
 alia palatii parte invenit idem vir doctus (p. 126) expugnationem arcis
 hostilis, quae vocatur *Ketesah* †) repraesentatam, itemque victoriam re-
 gis de *Chaldaeis* (*Cheta*) reportatam cum multa praeda: in aliis alterius
 partis inscriptionibus commemorantur plures gentes victae, Aethiopes,
 Nubii, Graeci (?), Chaldaei, Mesopotamii, Cappadoces, Armenii, Ara-
 bes, alii (p. 127 sqq. ††) Aliam inscriptionem, parieti insculptam non
 longe ab Ammonis templo, in orientali Nili ripa prope vicum Karnak
 et additam imagini, quae expugnationem arcis *Ascalena* (i. e. Ascalon)
 a Ramse Magno factam repraesentat, nuper publicavit idem Brugsch

*) Quod docente Brugsch: Reiseberichte aus Aegypt. p. 122 proprie
 valet: *El quasser* i. e. *arces*: die Schlösser.

**) Vide Rosellini l. l. p. 199 seqq.

***) De hoc obelisco vid. *Alex. Delaborde*: Description des obeliskes
 de Louqsor figurés sur les places de la Concorde et des Invalides et
 Précis des opérations relatives au transport d'un de ces monuments
 dans la capitale. Paris 1833.

L'Obélisque de Louqsor transporté à Paris: Notice historique, de-
 scriptive et archéologique par *Champollion-Figeac*, avec la figure de l'Obe-
 lisque et l'interprétation de ses inscriptions hieroglyphiques d'après les
 dessins et les notes Ms. de Champollion le jeune. Paris, Didot 1833.

Expedition de Louxor ou Relation de la campagne faite dans la
 Thèbaïde pour en rapporter l'obélisque occidental de Thèbes par *Angellin*.
 Paris 1833.

Lettre de M. *Fr. Salvolini* à M. Champollion-Figeac sur les hiero-
 glyphes de l'obélisque de Louqsor. ib. 1833.

Traduction et Analyse grammaticale des inscriptions sculptées sur
 l'obélisque Egyptien de Paris, suivie d'une notice relative à la lecture
 des noms des rois qui y sont mentionnés. Par *Fr. Salvolini*. Avec
 planches. Paris 1837.

Voyage du Luxor en Egypte entrepris par ordre du roi pour trans-
 porter de Thèbes à Paris l'un des obéliskes de Sésostris par M. *de*
Verninac Saint-Maur. Ouvrage orné de planches. Par. 1835.

Campagne pittoresque du Luxor par M. *Léon de Joannis*. Paris 1835.

†) Intelligitur *Edessa*. Sed Osburn II. p. 476 seqq. de urbe *Kadesh-
 Barnea* (*En-Mishpat* in sacra scriptura) cogitat, quam ponit ad orien-
 talem Aegypti inferioris oram Phatmeticumque brachium.

††) In alia inscriptione Memnonii s. Ramsesii enarratur eadem ex-
 peditio, bella cum Chaldaeis gesta, alia, multis imaginibus additis;
 de quibus vid. Brugsch l. l. p. 288 seqq.

p. 117 sqq.: declarat illa pacem et foedus inter Ramsen, Aegypti regem, et Chaldaeorum principem, qui pacem per legatos petit, ineundum, singulasque huius foederis condiciones utrimque servandas, additis quoque earum gentium nominibus, quae cum Chaldaeis coniunctae fuerint. Conf. eundem p. 158 seqq.

Ab orientali Nili ripa ad alteram transgressis occurrit inter vicos Medinet-Abu et Gurnah monumentum s. palatium praestantissimum et amplissimum, quod cum ad Ramsen hunc pertineat atque ab hoc ipso exstructum videatur, *Ramsesion* s. *domicilium Ramsis* iure meritoque vocavit Rosellini (p. 227 seq.), cum antea minus recte a quibusdam *Memnonium* vocaretur; id vero ipsum idem esse atque *Osymandya* sepulcrum, quod Diodorus descripsit I, 47 sqq., dudum docuerunt viri docti *), qui quae adhuc supersunt huius aedificii partes, cum iis, quae retulit Diodorus, accurate contulerunt, dissentiente quidem Letronnio**), qui, quae Diodorus refert, ad fabulas et commenta sacerdotum relegata vult: nunc vero, ubi ipsum Sesostridis-Ramsis nomen inventum est in hoc monumento, ad quod Diodori descriptionem spectare accurata ipsius huius monumenti perquisitio docuit***), atque eiusdem regis facinora in parietibus insculpta repraesentantur, dubitari vix poterit, ad unum hunc regem referri posse hoc monumentum, quod si a Diodoro Osymandya nomine significatur, satis id eo explicatur, quod Sesostridem-Ramsen *filium* (dei) *Mandou* sive *Mandouci* in ipsis Aegyptiorum monumentis praedicari videmus, unde nomen a Diodoro prolatum exortum esse nemo non videt.

Haec omnia ex ipsis, quae adhuc supersunt, Sesostridis monumentis aequae ducta atque e scriptorum veterum fide dignorum testimoniiis satis docebunt, quid de iis sentiendum sit, qui ad fabulas aut carmina epica s. gentilia referri volunt, quae de Sesostride memoriae prodita sunt a scriptoribus veteribus: quorum e numero unum Augustum Guilelmum de Schlegel †) hic attulisse sufficiat, qui (Indische Bibliothek I, 4. p. 411 seqq.) omnem de Sesostridis rebus narrationem fluxisse opinatur ex epicis, quae fingit, Aegyptiorum carminibus, qui vel ex India, unde in Aegyptum olim immigraverint, haec in novas sedes secum attulerint, Indicasque fabulas in Aegyptum regem transtulerint; cum quae de Sesostride vulgo narrentur, tam absona sint et ab omni rerum veritate prorsus aliena, ut fieri haudquaquam illa potuisse existimemus necesse sit. In quibus refellendis nolim operam oleumque perdere; id potius afferam, quod ad Herodotum magis pertinet de Sesostride tradentem: videri mihi ea, quae cap. 102 de bellicis expeditionibus prodantur, eundem locum tenere, atque ea, quae apud Tacitum Annal.

*) Zollos et Divilliers Descript. de l'Egypt. Antiq. T. I (Descript. général des Thèbes chap. 9. sect. 3. p. 121). Gail Mem. de l'Acad. des Inscript. T. VIII. p. 131 sqq. Philolog. XIII. p. 89 seqq.

**) Mem. de l'Acad. d. Inscr. IX. p. 317.

***) Cf. Champollion: Lettres écrites d'Egypte et de Nubie etc. p. 286 sqq.

Salvolini l. l. p. 109 seqq. Rosellini l. l. p. 228. Brugach p. 288 seqq.

†) Adstipulatur Bohlen: Das alte Indien. I. p. 121 seqq.

II, 60 enarrantur de eorundem sacerdotum fide, ad quos etiam hoc loco provocat Noster, quibusque sua se debere profitetur. Quibus cum accederent ea, quae ipse vidit Sesostridis monumenta extra Aegyptum (II, 106) sita, eo minus de iis dubitasse videtur Noster, quae sacerdotes ipsi tradiderant ope interpretis opinor, quem, Aegyptum cum permigraret, secum Noster habuisse videtur. In quibus si quae fuerunt exaggerata nimisque amplificata auctave, adeo ut v. c. reliquis per Nubiae ac Libyae itemque Arabiae adiacentis tractus aut per Asiam occidentalem ac mediam factis expeditionibus Indicae quoque sive Scythicae additae fuerint: largiamur hoc iis, qui talibus fidem tribui posse negent indeque arctioribus omnino finibus Sesostridis expeditiones cohiberi velint, Indiamque, ut hoc potissimum proferam, illa aetate a Sesostride sive maritimo sive terrestri itinere, expugnari haud potuisse existiment *): modo hoc nobis concedant, Sesostridem rebus gestis omni modo excelluisse armaque victricia ex Aegypto in alias terras extra Aegyptum sitas vel remotiores, Asiae potissimum, transtulisse, easdemque in ditionem suam redegissee indeque summo iure fortissimum ac bellicosissimum Aegyptiorum regem et praedicari et celebrari. Atque in his quoque Heerenium substituisse video, qui p. 322 l. l. id ex veterum narrationibus de Sesostride certo colligi posse pronuntiat, expeditiones huius regis terrestres ad Syriam omnemque Asiam minorem (Vorderasien) adeoque Thraciam pertinuisse.

*) Robertson: Untersuch. über die Kenntniss d. Alt. von Indien, von Förster. p. 189 seqq.



EXCURSUS X

A D HERODOT. II, 121.

Quae hoc capite narrantur de *Rhampsinito*, eadem fere memoriae prodita inveniuntur in Graecorum fabula de *Agamede* atque *Trophonio*. Qui aedium exstruendarum arte insignes pro illa aetate Hyrieo cameram thesauris condendis destinatam aedificant, in qua unum lapidem sic inserunt extrinsecus, ut facili opera eximi potuerit. Inde simili modo, quo Aegyptius opifex, regis thesauros asportant, qui ubi hoc animadvertit, omnia laqueis cingit. Quibus irretitus Agamedes a fratre Trophonio (is enim timebat, ne ipse simul deprehenderetur) necatur capite absciso. Sed postea terra scinditur Trophoniumque devorat. Ita Pausanias IX, 37. §. 3, nec aliter fere Charax in schol. ad Aristoph. Nub. 504 coll. Ilgen. ad hymn. Homerr. p. 304. Iam origines Graecae huius fabulae si quaeras, monet Valckenarius ad Herodoti locum: „Ex Herodoto videntur a Graeculo quodam repetita atque in Agamedem Trophoniumque translata, e quo sua hauserint Charax et Pausanias.“ Quae eadem placuere Ilgen. l. l. Contra fabulam vere Graecam et postea demum in Aegyptum translata cupideque ab sacerdotibus arreptam et pro more exornatam esse contendit C. O. Muellerus in Orchomen. p. 97 seqq., a *Creuzero* laudatus Buttmanus vero (de Minyis in Mytholog. II. p. 227 seq.) ad vagas illas fabulas, quae ad varia et tempora et loca fuerint translatae, hanc quoque historiolam refert, ex oriente, si placeat, ut alia huiusmodi ad Graecos deductam atque etiam Rhampsiniti rebus insertam: in quo verum vidiisse Buttmanum pronuntiat Ideler: Die Sage vom Schuss des Tell p. 63. Sed haec qui probaverit, is Herodoto omnem fidem denegat necesse est, quam mihi summam esse, haud uno loco iam declaravi. Quare malim ad Valckenarii atque Ilgenii partes accedere et ex Aegypto Graecae fabulae origines repetere. Ad agriculturae autem notiones fabulam spectare vix equidem dubitarim. Nam *Trophonium* novimus eundem esse atque *Mercurium* eum, qui sub terris habetur, *χθύνιος* sive *ἐπιούριος*; qui quando e cameris subterraneos thesauros surripit et ad lucem profert, indicari videtur seges, quae ex intimis terrae quasi receptaculis in lucem educitur atque emittitur. Nec sine gravi periculo damnove hoc fieri potest: qui enim hoc nobis praestat segetemque in terra conditam in lucem profert, is mortem ipse obeat et summa quaeque ipse patiatur necesse est. Ubi teneri velim notiones de deo perpetiente et mala humana subeunte ad beneficia humano generi tribuenda. Vid. Creuzeri Symbol. II. p. 379 seq. coll. C. O. Mueller. l. l. p. 155. Ad Aegyptiam fabulam de Rhampsinito pertinet eiusdem quoque regis iter ad inferos, ipsumque commercium cum diis inferarum praesidibus, de quibus vid. nott. ad II, 122.

In clausula hoc addere licet: iis, quae de Rhampsinito aequae ac de Agamede et Trophonio narrantur, similia reperiri tradita apud medii aevi scriptores, quibus admodum celebratam esse hanc fabulam commonstrant ea, quae A. Keller. attulit in libro: *Li Romans des VII Sages* p. CXCIII seqq. Neque huc non pertinent, quae in Suevorum fabula quadam obvia nuper vulgata sunt ab Ern. Meiero in libro, qui inscribitur: *Deutsche Volksmärchen aus Schwaben* (Stuttgart 1852) nr. 54. p. 188 coll. nott. p. 311.

EXCURSUS XI

A D H E R O D O T. II, 123.

[Ex Creuzeri Commentt. Herodd. p. 331 seq.]

„Zoega recte accepit verba Herodoti τοῦ σώματος δὲ καταφθί-
νοντος de corpore dilapso et in cineres dissoluto *). Nam primum cogi-
tanda sunt nobis rudia et inchoata tantummodo initia condiendorum
corporum, quae, ut quidem videtur, e desertis Africae ducuntur, sponte
arescentibus cadaveribus sicco vento, et ad tempus durantibus. Deinde,
qui pauperes ac tenues per Aegyptum tenui rudique artificio post mor-
tem condiebantur: eorum cadavera parum credibile erat in perpetuum
duratura, ut omittam nobiliora quoque et generosioribus condita medi-
camentis corpora non in perpetuum immunia a corruptela esse. Nec
magis memorabo, vi, ferro igneque absunta esse nonnunquam cadavera
medicata, velut cum, Cambyse duce, Persae bellatores per Thebaïdem
sunt grassati. Et tamen nemo quisquam Aegyptiorum omnium fraudan-
dus eo solatio erat: *animum suum etiam dilapso corpori superstitem fore.*
Quid igitur fecerunt sacerdotes? Docuerunt bifariam. Plebem imbuerunt
ea opinione, ut crederet, ab evanido corpore, h. e. dilapso, alia ex aliis
corpora ingressurum hominis animum: sibi reservarunt eruditorem senten-
*tiam palingenesias **).* Qua in re illud nemo obiciet nobis: hoc pacto
melius consultum fuisse primariis viris honoratisque, ut qui se con-
diendos curare possent efficacius ad perpetuitatem formae corporeae,
quam cum infimae conditionis hominibus, ut quorum cadavera citius dif-
fluere. Nam primum nemo nescit, in eiusmodi sacerdotum regumque
orientalium imperio quam vim habeat Castarum differentia, et quantum
sibi hodieque Indorum optimates indulgeant in extremarum Castarum
homines. Deinde vel vilissimae sortis homines, qui post mortem Osi-

*) Hanc viri docti interpretationem probari haud posse monuimus
ad II, 123, ubi vid. nott. [Br.]

**) Hanc duplicem quasi Aegyptiorum doctrinam de animae statu
post mortem, alteram sacerdotalem, alteram plebeiam, ex Herodoti certe
verbis colligi haud posse nemo non intelligit: neque etiam Herodoti
verba eo valere, ut animam tum demum, quando dilapsum fuerit cor-
pus, in animalium corpora migraturam esse credamus, sed animam sta-
tim, intereunte corpore, ipso mortis articulo migrationis iter susceptu-
ram, in nott. ad II, 123 satis monstravimus: quibuscum conferantur,
quae auctore Rosellinio in Excurs. ad II, 85 protulimus. Itaque unam
tantum fuisse Aegyptiorum doctrinam de animae post mortem statu
credimus eamque vario modo traditam variisque imaginibus exhibitam,
qualem fere antiquorum scriptorum aequae ac monumentorum ipsorum
fide exposuit Röh: Gesch. d. Philos. I. p. 177 seqq. [Br.]

ridi vitam suam probassent in Amenthe, poterant mature redire ad superiora, et regum quoque vel nobilium corpora recens nata ingredi. Contra ipsi etiam reges superbi et impii post mortem divis consecrati sunt, et continuo castigatione exagitari crediti a iudicibus diis inferorum. Pindarus certe in loco ad Aegyptiae doctrinae indolem efficto, Olymp. II, 121, posteaquam defunctorum bonorum sortem praedicavit, de malis universe ita pronuntiat: — *τοὶ δ' ἀποδόσαν ὀχλῶντι πόνον*. Quod verò *παλλυγεσθῶν* sacerdotibus attribuo, i. e. hoc placitum, *quod animum humanum determinatum, et a bestiali circuitu immunem post tempus in hominis corpora redeuntem poneret*, movet me Servii auctoritas loco supra laudato (ad Virg. Aen. III, 68), cum Pythagoram dicit plane eum in modum statuisset; quem philosophum ipse Herodotus sacerdotum Aegyptiorum discipulum fuisse significat, ut supra firmavimus. —

Quid de animae immortalitate ac statu post mortem Aegyptii senserint, iam supra in Excurs. VIII attigimus ac modo laudavimus Ed. Roeth. de his exponentem in Gesch. d. Philosoph. I. p. 176 seqq. Ac pertinent huc quam maxime papyracea illa volumina, qualia mortuorum ac rite conditorum hominum cadaveribus addi solebant: quorum plura e cryptis nunc in lucem protracta et in varia Europae musea translata esse constat. His papyris hieroglyphico vel hieratico scripturae genere exaratis continentur deorum invocationes, preces mortuo faciendae, alia, quae ad discessum ex hac vita terrestri et ad animae statum post mortem spectant: quod egregie nunc cernitur e volumine illo Taurinensi, omnium maxime integro, Rich. Lepsius cura edito: Das Todtenbuch der Aegypter etc. Lipsiae 1842, ubi vid. potissimum p. 8 seqq., ac praeter ea, quae inde exhibet Roeth. l. l., conferri quoque potest Uhlemann: Thoth, oder die Wissenschaft der alt. Aegypt. p. 188 seqq. Herodotus vero, de omnibus, quae ad sepulturam pertinent, tam accurate referens II, 85 seqq., de his ipsis papyris, aliisque huiusmodi papyris ad res privatas defuncti, ad fundos, possessiones, alia spectantibus, quales mumiis adiciebantur, quod nihil prorsus retulit, noli mirari: etenim non omnium hominum hoc fuisse videtur neque communi lege ad omnes aequae spectante impositum: ditioribus tantum hominibus aut superiorem locum obtinentibus talia addita esse credimus pro modulo facultatum atque opum cuiusque: unde factum, ut vel singulae illius mortuorum libri partes subinde defunctis adderentur, rariusque integer ille liber, qualis nunc e Taurinensi papyro prodiit, aut alia, quae ad opes vel ad vitam defuncti omnino pertinerent. [Br.]

EXCURSUS XII

A D H E R O D O T. II, 124.

De Pyramidibus.

De Pyramidibus veterum Aegyptiorum primus accurate disputavit Zoega: De obelisc. p. 379 seqq. omnibus et veterum *) et recentiorum scriptorum, qui vel obiter vel consulto de pyramidibus scripserunt, locis allatis: quibuscum conf. quae excitat Beck: Anleitung z. Weltgeschichte I. p. 705 seqq. Inter Gallos viros doctos, qui Napoleonem in Aegyptum proficiscentem secuti sunt atque de pyramidibus retulerunt, praecipue consulendus est Jomard in: Description générale de Memphis et de Pyramides accompagnée de remarques géographiques et historiques (Description de l'Egypte, Antiquités Chap. XVIII), et: Remarques et recherches sur les pyramides d'Egypte (Mémoires d'antiquités T. II. p. 163. 230). Inter nostrates de pyramidibus egit Mannert: Geograph. der Griech. u. Roemer X, 1. p. 453 seqq. 463, ediditque libellum Hirt: Von den ägyptischen Pyramiden überhaupt und von ihrem Baue insbesondere. Berlin 1815.

Recentiore aetate, qua latius patuit tota Aegyptus ac faciliiori opera perlustrari potuit, pyramides tam reliquae quam eae, quas Herodotus descripsit, virorum doctorum ac peregrinatorum studia in se quam maxime converterunt, qui omnia, quae ad situm et ad structurae modum pertinent, accurate cognoscere ac definire, singulas et latitudinis et altitudinis mensuras summa diligentia factas describere atque aditu in interiores partes, qui arena erat obtectus, recluso, has ipsas partes perquirere conati sunt. Ac pertinent huc praecipue:

Clarke: Travels etc. II, 2. p. 123 seqq. 179 seqq.

Belzoni: Narrative of the Operations and recent discoveries etc. in Egypt and Nubia. London 1822. Vol. I (Voyage en Egypte et en Nubie par Depping. Paris 1831 2 Voll.).

Wilkinson: Egypt and Thebes p. 323 seqq.

Prokesch: Erinnerungen aus Aegypten und Kleinasien. Wien 1829. I. p. 68 seqq.

Mich. Russel: View of ancient and modern Egypt. Edinburgh 1832 (second edit.) p. 113 seqq.

Howard Vyse: Operations carried on at the pyramids of Gizeh in 1837, with an account of a voyage in to upper Egypt. London 1840. 2 Voll. et Appendix (Vol. III) 1841.

The Pyramids of Gizeh, from actual Survey and Admeasurement. Illustrated with notes and references to the several plans. By

*) Plinius Hist. Nat. XXXVI, 12 sive 17, 3 de Pyramidibus scribens haec habet: „Qui de iis scripserint, sunt Herodotus, Euhemerus, Duris Samius, Aristagoras, Dionysius, Artemidorus, Alexander Polyhistor, Butorides, Antisthenes, Demetrius, Demoteles, Apion“. Quorum libros, si ab Herodoto discesseris, omnes interiisse, merito dolendum.

- J. S. Perring*, with sketches taken on the spot by *E. Andrews*. London 1838 ff. Fol.. III Partes *)
- J. Bunsen*: Aegyptens Stelle in der Weltgeschichte etc. II. p. 140 ff. 146 ff. 345 ff. (Egypt's Place in universal history. Vol. II. p. 95. 138 seqq. 147 seqq. Appendix p. 633 seqq.: Perring's Manuscript, Communications on the measurements of the pyramids).
- G. Parthey*: das Nilthal (Wanderungen P. II) Berlin 1840. p. 98 seqq.
- Russegger*: Reise etc. I, 1, p. 140 seqq.
- Lepsius*: Briefe aus Aegypten p. 23 seqq. ac praecipue in opere splendidissimo: Denkmäler aus Aegypten u. Aethiopien; in quo non solum omnem pyramidum regionem accurate delineatam, ipsasque pyramides, quales nunc existunt, imagine expressas (cf. Abtheil. I. tab. 15 seqq. et praecipue tab. 19, in qua tres pyramides insigni arte repraesentatas cernimus) exhibuit, verum singulas etiam pyramidum partes, cameras subterraneas, alia (cf. Abtheil. II. tab. 8 seqq.) adiecit, quae ad accuratam structurae et mensurarum cognitionem valde inserviunt. Idem Lepsius etiam consulendus in commentatione, quae inserta legitur in: Monatsbericht. d. Berlin. Acad. 1843. p. 177 seqq.: Ueber den Bau der Pyramiden.
- H. Brugsch*: Reiseberichte aus Aegypten (Berlin 1855) p. 35 seqq.
- Yates*: The modern history of Egypt. (Lond. 1843) Vol. II. p. 252 seqq. 308 seqq.
- Brunet de Presle* in: Encyclop. de gens du monde. T. XX. p. 268 seqq.
- Scheffele* in: Pauly Realencyclopaedie etc. VI, 1. p. 291 seqq.
- Trusen*: Sitten, Gebräuche u. Krankheitt. d. alten Hebraeer (Breslau 1853) p. 51 seqq.
- Wheeler*: Geography of Herodot. (London 1855) p. 390 seqq.

Ex his virorum doctorum libris quidquid ad Herodoti verba II, 124 seqq. recte intelligenda et explicanda redundat, id singulis locis attulimus: neque enim quemquam fugere potest, Herodotum in hac tota de pyramidibus quaestione primum antiquitatis auctorem testemque locupletem merito haberi. In cuius enarratione quae ad pyramidum structuram et formam operaeque in exstruendis pyramidibus consumtae rationem pertinent, ea hoc loco praetermittimus, cum in adnotationibus satis tractata sint, quantum id quidem ad singula Herodoti verba recte intelligenda pertinet: de consilio, quo exstructae fuerint pyramides aliisque cum eo coniunctis rebus hic paucis pro nostri operis ratione exponendum. Licet enim Herodotus disertis verbis vix declaraverit, quo consilio, quem in finem usumque pyramides eductae fuerint, tamen vel ex iis, quae ipse II, 124 de Cheopis sepulcro dixit et quae ad II, 134 de Mycerini sarcophago in ipsa pyramidis ab hoc rege constructae camera interiori invento allata sunt, accedentibus aliis veterum scriptorum

*) Vid. *Raoul Rochette* in: Journal des Savans 1841. p. 223 seqq. 1844 p. 159 seqq. 257 seqq. 330 seqq. 407 seqq. Athenaeum 1844. nr. 854. p. 221 seqq.

testimoniis, quae exhibuit Zoega l. l. p. 382, adeoque ipsa pyramidum inspectione accuratius et diligentius nostris temporibus facta, satis certo colligi potest, pyramides e sepulcralium monumentorum genere fuisse, exstructas illas quidem ad regum mortuorum cadavera bene medicata recipienda. Vid. Zoega l. l. Creuzer. *Symbol.* II. p. 113 seqq. et tert., qui pyramides sepulcra fuisse arbitratur regum Memphiticorum, qui cum Thebanis regibus, qui in montibus prope Thebas sitis cryptas eximia cura factas sibi condidissent, nihil cedere vellent, eodem consilio montes arte factos, quales pyramides in media illa planitie prope Memphin eductae re vera sunt habendae, extruerent, in quibus ipsi mortui ac rite conditi reponerentur. Atque in hac sententia, qua regum sepulcra fuisse pyramides existimamus, plerique viri docti nunc consentiunt, e quorum numero laudasse satis erit Letronne in: *Journal d. Sav.* 1841. p. 449 seqq., Guigniaut: *Religions d'Antiquit.* I, 2. p. 763 seqq., Prokesch l. l. I p. 73, Russegger l. supra, l. J. A. Spencer: *Sketches of travels in Egypt* (London 1850) p. 66 seq. Quae cum ita sint, minime audiendi sunt ii, qui Iosephi vel Pharaonum horrea pyramides fuisse iam antiquitus opinati sunt: de quibus conf. quae attulit Creuzer. in: *Symbol.* II. p. 114 ed. tert. Melett. critt. I. p. 96, et quae monuit Letronne l. l. p. 394 not., qui hanc opinionem medio etiam aevo propagatam Arabibusque scriptoribus inde receptam Iudaeis Alexandrinis deberi contendit; nec magis audiendi erunt ii, qui recentiore aetate aliis ex causis pyramides erectas esse putarunt, cum vel Soli aliisve numinibus eas consecratas vellent, vel ad alia quaedam sacra adeoque arcana peragenda conditas dicerent *), vel ad sidera propius contemplanda et quae sunt alia huius generis, de quibus vid. Beck l. l. p. 708. Quo eodem refero, quod nuper protulit Forchhammer in commentatione de pyramidibus, quae inserta legitur Indici lectt. universit. Kiliens. 1837—38 coll. *Allgemeine Zeitung.* 1843. nr. 279. Beilag. 6. Octobr., qui pyramides exstructas videri contendit, ut aquam puram e Nilo per canales subterraneos in cameras interiores deductam aequae ac rores coelo delapsos exciperent ac servarent adeoque aquarum essent receptacula, quae aquarum inopiae, qua utique laborat Aegyptus, succurrerent. Aliud quid vel magis mirum excogitavit Fiolin de Persigny in libro, qui inscribitur: *De la destination et de l'utilité permanente de Pyramides d'Egypte et de Nubie contre les irruptions sablonneuses du desert.* Paris 1845 **). Etenim hic pyramides eo consilio aedificatas esse opinatur, ut arenam ex interioris Libyae desertis ventorum vi conflata prohiberent a fertilibus Aegypti regionibus easque ipsas hoc modo tutas ac securas redderent. Cui quamvis adstipulatus sit G. F. Guenther in: *Ephemeridd. Ienenss.* 1846. nr. 114. p. 456, merito oblocutus est J. J. Ampère in: *Revue d. deux*

*) Sic, uti hoc utar, Gladisch in programme, quod prodiit in urbe Krotoschin anno 1849: „Die entschleierte Isis, insbesondere die Bedeutung der Obelisken u. Pyramiden“, obeliscos et pyramides symbola esse vult mysterii Osiriaci de omnium rerum origine ac natura. Conf. etiam Noack: *Jahrb. f. speculat. Philosoph.* 1847. p. 681 ff. 903 seqq.

**) Conf. *Literary Gazette* 1850. 12. Octob. nr. 1760. p. 751 seqq.

mondes 1846 (T. XVI) p. 660 seqq. itemque vir doctus in Bibliothèq. universelle (Genève 1848 Janvier) p. 498 seqq., nec sane opus erit pluribus commonstrare, quam inanis sit ista opinio.

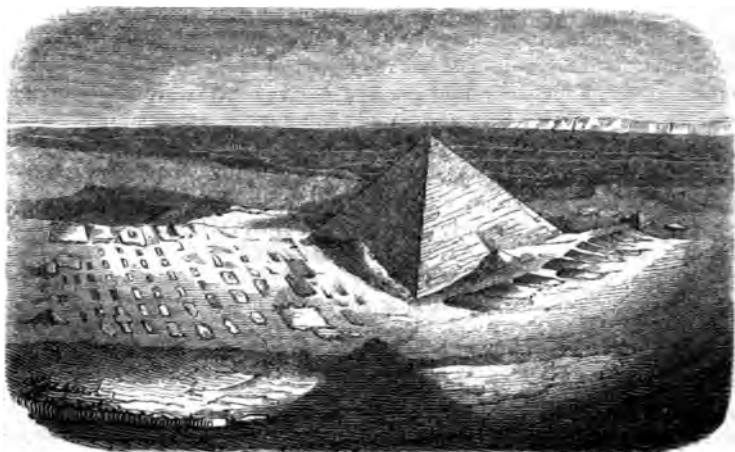
Haec sufficiant de consilio, quo pyramides exstructas esse existimamus: inter quas quae praecipuum locum tenent et amplitudine et altitudine, eas Noster accurate descripsit (cf. II, 124 ibique nott. ad fin.), caeteris missis; nam *quadraginta* ferme numero vel integrae vel mutilatae adhuc per Aegyptum cernuntur pyramides, quarum plurimae in regione Memphitica sitae a viris doctis adeo nunc per turmas s. greges distinguuntur: vid. Zoega l. l. Beck. l. l. p. 711. Raoul Rochette in: Journal des Savans 1844. p. 330 seqq. Scheffele l. supra l. p. 292. Accedunt pyramides recentiore aetate per Nubiam in iis regionibus, quae ad veterem Meroem pertinuisse censentur, inventae, sed longe inferiores illae quidem Aegyptiis: de qua re monuimus in nott. ad II, 29. Quid quod in Mexicanis terris aliisque Americae meridionalis regionibus simillima Aegyptiis pyramidibus monumenta inventa sunt, de quibus conf. Clarke: Travels II, 2. p. 196. Thorlacius: Om Aegyptens symbolske Oldminder isaerdeleshed om Pyramiderne. Kjobenhavn 1822. Minutoli: Nachträge zu s. Reise etc. p. 259 et Beschreibung einer alten Stadt in Guatemala etc. p. 9 seqq. et qui omnia huc spectantia collegit J. G. Müller: Geschichte d. American. Urreligionen p. 457 seqq. At vero accuratius insipientibus mox apparebit, Mexicanas pyramides, in nonnullis quamvis similes Aegyptiis, ab his tamen plurimum differre, si altitudinem, structurae rationem, formam ac denique ipsum usum, cui Mexicana haec monumenta inservierint, respiciamus: neque enim mortuorum sive regum sive principum cadaveribus recipiendis Mexicanas pyramides accommodatae erant, sed sacris peragendis victimisque adeo humanis caedendis aptae: de qua re conf. Ampère in: Revue d. deux mond. 1853. T. IV. p. 210 seq. Mueller. l. l.

Restat, ut de ipsa voce, qua Graeci haec Aegyptiorum regum monumenta sepulcralia designarunt, exponamus: neque enim adhuc, quantum equidem scio, cognitum est, quale fuerit nomen ab ipsis Aegyptiis adhibitum. Qui antiquitus de hac re quaesiverunt, eos invenimus vel ad vocem *πυρὸς*, unde derivarent *τὰς πυραμίδας*, regressos esse, quia, ut Ammiani Marcellini *) utar verbis, ad ignis speciem extenuatur pyramis in conum, vel ad *tritium* **), cum ἀπὸ τῶν πυρῶν deduci vellent *τὰς πυραμίδας*; quam Iudaeorum Alexandrinorum, qui pyramides Aegyptiorum horrea fuisse dicerent, opinionem nuper, quod mireris, denuo suscepit vir doctus in Quaterly Review Vol. LXXVIII. p. 164 seq. Sed

*) Lib. XXII. cap. 15. §. 28: „— quae figura apud geometras ideo sic appellatur, quod ad ignis speciem τοῦ πυρὸς, ut nos dicimus, extenuatur in conum“. Apud Platonem in Tim. p. 56 B. inter alia leguntur haec: τὸ μὲν τῆς πυραμίδος στερεὸν γειγνός εἶδος πυρὸς στοιχεῖον καὶ σπέρμα; quae haud scio an huc quoque spectent. Laurent. Lyd. de menss. p. 10 (coll. p. 234): ἡ δὲ πυραμὶς Ἑλλένων, ubi Roether recte Platonis locum attulit. **) Stephan. Byzant. s. v. Πυραμίδες: — ὀνομάσθησαν δὲ πυραμίδες ἀπὸ τῶν πυρῶν, οὓς ἐκεῖ συναγαγὼν ὁ βασιλεὺς ἑνδεῖαν ἐποίησε αἵτου κατὰ τὴν Αἴγυπτον.

haec et alia huiusmodi a Graecis excogitata mittere utique placet: id unum commemoro, quod eadem voce libi quoque genus in sacris oblatis significatur apud Graecos (*πρῶταις* apud Athen. XIV. p. 642 E. 647 C.), unde ob formae similitudinem quandam idem nomen a Graecis in Aegypto habitantibus ad regum monumenta sepulcralia haec, quae similem haberent speciem ac formam, declaranda adhibitum fuisse pronuntiavit Brunet de Presle in: *Encyclopédie des gens du mond.* XX. p. 272. *Examen critiq. des dynast. d'Egypt.* p. 51.

In alia prorsus abierunt, qui vocem peregrinam habuerunt et a lingua Graeca alienam, ex Hebraica, sive Coptica, sive Aegyptia lingua repetendam: qua de re plura dabit Beck. l. supra l. p. 706 seqq. Zoega l. l. p. 131, qui sepulcralia monumenta cum fuerint pyramides, inde quoque nomen ductum videri statuit. Qui ad Aegyptium sermonem regreditur Jablonski (*Vocc. Aegyptt. in Opuscc.* I. p. 219 ibique te Water, quae repetita leguntur in *Thesaur. L. Graec.* Stephan. edit. Londinensi Vol. I. p. CCLV seqq.), nomen antiquum sibi reperisse visus est *Pi-re-moue*: quo *radium solis* significari vult. Ignatius de Rossi (*Etymolog. Egyptt.* p. 159) affert nomen *Pt-ram*, quo *altum* declarari contendit; hunc sequitur Bunsen l. l. II p. 360; neque admodum inde recedit Uhlemanni sententia in *Philolog. Aegypt.* p. 25. Plane aliud quid in mentem venit Seyffartho (*Beiträge z. Kenntniss d. alt. Aegypt.* etc. II. p. 186), quo interprete *πρῶταιδες* sunt *regis deliciae* s. *monumentum*. *Locum sacrum* sive *consecratum* alii reddiderunt, vocis Graecae stirpe ex Arabico sermone deducta; cf. Sylvest. de Sacy: *Observations sur l'origine du nom donné par les Grecs et les Arabes aux Pyramides d'Egypte* etc. in Millin: *Magaz. Encycloped.* (Paris 1801) VI. p. 44. Alia, quae a viris doctis tentata apud Beck. l. l. et Jablonskium l. l. leguntur, nunc omittam: neque enim certiora videntur, in quibus merito acquiescere possis.



EXCURSUS XIII

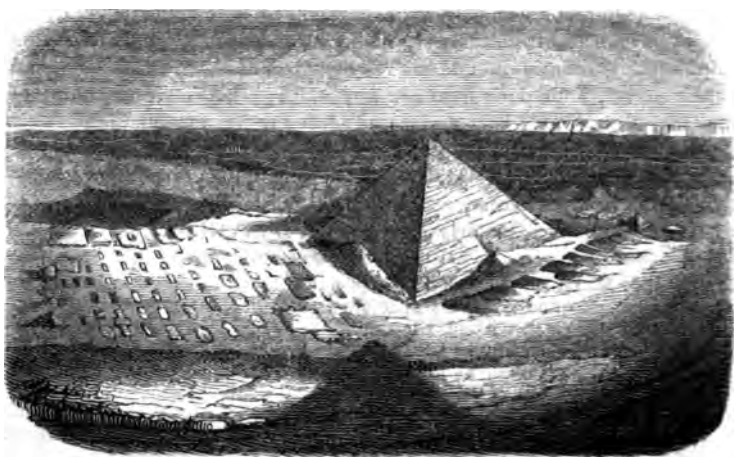
A D H E R O D O T. II, 141.

Ad verba: Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων κ. τ. λ.

Expeditionis a Sanacharibo Assyriorum rege susceptae praeter Iosephum Archaeolog. X, 1. §. 4 meminit quoque Iesaias, qui vulgo dicitur, cap. XXXVI et seq., ubi tamen Aegyptus haud commemoratur, sed Iudaea tantum, quae sanequam Iudaicum hominum magis advertere poterat. Nam Sanacharibus, qui Aegyptum quidem petiisse videtur, hac in expeditione eo minus praeterire potuit Iudaeam, quo gravius ac difficilius erat Aegyptum petenti, Iudaicam terram Assyriis infensam relinquere haud domitam. Sed Herodotus, qui ad summam regis expeditionem respexit solosque Aegyptios sacerdotes de ea referentes audit, de Iudaea tacet, cuius terrae accuratiore cognitione omnino destitutus esse videtur. Illud autem minime dubium: *de una eademque expeditione et Herodotum et Iudaicum scriptorem referre; qui quamquam in singulis quibusdam dissentiunt, in summa fere conveniunt, cum Assyriorum regem tradant ad Aegypti fines pervenisse; quos cum intrare vellet, pernicie subito incidente adeoque divinitus immissa regem ictum continuo refugiisse, magna strage accepta.* Quod sacerdotes et Iudaeos et Aegyptios cupide arripuisse arbitratur Gesenius ad Iesaias locum (p. 937. 973 seqq.) celeremque Assyrii regis fugam diis adscripsisse portentumque praedicasse. Itaque a vero maxime abhorreere videntur, qui Sethonem Herodoti pro Hiskia et Vulcanum Aegyptium, cuius sacerdos fuit Setho, pro Iehova accipiant. Vid. Gesenium l. l., qui ipse haec statuit: „Auf jeden Fall haben wir hier zwei verschieden ausgebildete mythisch-traditionelle Nachrichten, die von einem geschichtlichen Punkte ausgehen, wie sich noch manche andere Bemühungen dieser Art in der Sagen-geschichte der Bibel und der Klassiker finden.“ Qui post Gesenium de his disputavit Schégg (in Append. III ad Jesai. Vol. II. p. 254 sqq. 259 sqq. et in programme Frisingensi ann. 1848: „Ueber Jesaia 36 bis 39“), iis, quae ab Herodoto traduntur, summam fere eorum contineri existimat, quae regis statuae notis hieroglyphicis inscripta atque Herodoto sic explicata fuerint a sacerdotibus Aegyptiis, Assyriorum cladem divinitus inflictam extollentibus ac muris symbola declarantibus. Et conf. quoque de Sanacharibo eiusque rebus gestis Beck: Anleit. z. Weltgesch. I. p. 717 seq. 720, Winer: Biblisches Realwörterb. s. v. Sanherib. Quibus equidem id unum addam, quod retulit Layard: Discoveries etc. p. 143: in cuneatis inscriptionibus palatii ab hoc Sanacharibo exstructi et ex parte nuper effossi Sanacharibum utique commemorari cum Aegyptiis pugnantem eosdemque in fugam convertentem: de clade, quam tulit, nihil

haec et alia huiusmodi a Graecis excogitata mittere utique placet: id unum commemoro, quod eadem voce libi quoque genus in sacris oblati significatur apud Graecos (*πρῶταις* apud Athen. XIV. p. 642 E. 647 C.), unde ob formae similitudinem quandam idem nomen a Graecis in Aegypto habitantibus ad regum monumenta sepulcralia haec, quae similem haberent speciem ac formam, declaranda adhibitum fuisse pronuntiavit Brunet de Presle in: *Encyclopédie des gens du mond.* XX. p. 272. *Examen critiq. des dynast. d'Egypt.* p. 51.

In alia prorsus abierunt, qui vocem peregrinam habuerunt et a lingua Graeca alienam, ex Hebraica, sive Coptica, sive Aegyptia lingua repetendam: qua de re plura dabit Beck. l. supra l. p. 706 seqq. Zoega l. l. p. 131, qui sepulcralia monumenta cum fuerint pyramides, inde quoque nomen ductum videri statuit. Qui ad Aegyptium sermonem regreditur Jablonski (*Vocc. Aegypt.* in *Opuscc.* I. p. 219 ibique te Water, quae repetita leguntur in *Thesaur. L. Graec.* Stephan. edit. Londinensi Vol. I. p. CCLV seqq.), nomen antiquum sibi reperisse visus est *Pi-re-moue*: quo *radium solis* significari vult. Ignatius de Rossi (*Etymolog. Egypt.* p. 159) affert nomen *Pe-ram*, quo *altum* declarari contendit; hunc sequitur Bunsen l. l. II p. 360; neque admodum inde recedit Uhlemanni sententia in *Philolog. Aegypt.* p. 25. Plane aliud quid in mentem venit Seyffartho (*Beiträge z. Kenntniss d. alt. Aegypt.* etc. II. p. 186), quo interprete *πρῶταιδες* sunt *regis deliciae* s. *monumentum*. *Locum sacrum* sive *consecratum* alii reddiderunt, vocis Graecae stirpe ex Arabico sermone deducta; cf. Sylvest. de Sacy: *Observations sur l'origine du nom donné par les Grecs et les Arabes aux Pyramides d'Egypte* etc. in Millin: *Magaz. Encycloped.* (Paris 1801) VI. p. 44. Alia, quae a viris doctis tentata apud Beck. l. l. et Jablonskium l. l. leguntur, nunc omitam: neque enim certiora videntur, in quibus merito acquiescere possis.



EXCURSUS XIII

AD HERODOT. II, 141.

Ad verba: Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων κ. τ. λ.

Expeditionis a Sanacharibo Assyriorum rege susceptae praeter Iosephum Archaeolog. X, l. §. 4 meminit quoque Iesaias, qui vulgo dicitur, cap. XXXVI et seq., ubi tamen Aegyptus haud commemoratur, sed Iudaea tantum, quae sanequam Iudaicum hominum magis advertere poterat. Nam Sanacharibus, qui Aegyptum quidem petiisse videtur, hac in expeditione eo minus praeterire potuit Iudaeam, quo gravius ac difficilius erat Aegyptum petenti, Iudaicam terram Assyriis infensam relinquere haud domitam. Sed Herodotus, qui ad summam regis expeditionem respexit solosque Aegyptios sacerdotes de ea referentes audiit, de Iudaea tacet, cuius terrae accuratiore cognitione omnino destitutus esse videtur. Illud autem minime dubium: *de una eademque expeditione et Herodotum et Iudaicum scriptorem referre; qui quamquam in singulis quibusdam dissentiunt, in summa fere conveniunt, cum Assyriorum regem tradant ad Aegypti fines pervenisse; quos cum intrare vellet, pernicie subito incidente adeoque divinitus immissa regem ictum continuo refugisse, magna strage accepta.* Quod sacerdotes et Iudaeos et Aegyptios cupide arripuisse arbitratur Gesenius ad Iesaias locum (p. 937. 973 seqq.) celeremque Assyrii regis fugam diis adscripsisse portentumque praedicasse. Itaque a vero maxime abhorreere videntur, qui Sethonem Herodoti pro Hiskia et Vulcanum Aegyptium, cuius sacerdos fuit Setho, pro Iehova accipiant. Vid. Gesenium l. l., qui ipse haec statuit: „Auf jeden Fall haben wir hier zwei verschieden ausgebildete mythisch-traditionelle Nachrichten, die von einem geschichtlichen Punkte ausgehen, wie sich noch manche andere Bemühungen dieser Art in der Sagen- und Bibelgeschichte finden.“ Qui post Gesenium de his disputavit Schégg (in Append. III ad Jesai. Vol. II. p. 254 sqq. 259 sqq. et in programme Frisingensi ann. 1848: „Ueber Jesaiä 36 bis 39“), iis, quae ab Herodoto traduntur, summam fere eorum contineri existimat, quae regis statuac notis hieroglyphicis inscripta atque Herodoto sic explicata fuerint a sacerdotibus Aegyptiis, Assyriorum cladem divinitus inflictam extollentibus ac muris symbola declarantibus. Et conf. quoque de Sanacharibo eiusque rebus gestis Beck: Anleit. z. Weltgesch. I. p. 717 seq. 720, Winer: Biblisches Realwörterb. s. v. Sanherib. Quibus equidem id unum addam, quod retulit Layard: Discoveries etc. p. 143: in cuneatis inscriptionibus palatii ab hoc Sanacharibo exstructi et ex parte nuper effossi Sanacharibum utique commemorari cum Aegyptiis pugnantem eosdemque in fugam convertentem: de clade, quam tulerit, nihil

prorsus traditum reperit Layard: quod minime mirum videri poterit, cum huiusmodi inscriptionibus plerumque laudes regum contineantur aut praeclara eorum facinora celebrentur. Neque vero inde Herodoteam de Assyriorum clade narrationem sacerdotum Memphiticorum vanitati adscriptam velim, id quod fecit Rawlinson (vid. J. a Gumpach: *Abriss d. Babyl. Assyr. Gesch.* p. 31 seq. 87 seq.); quamquam, temporum rationes si dispiciantur, haec omnia gravibus difficultatibus premi, negari vix poterit. Quodsi enim Anysis anno 961 a. Chr. n. (ut Larcherus ponit t. VII. p. 92) in regnum rediit annoque 954 a. Chr. n. probabiliter obiit, ubi continuo ei successit Setho, Sethonis huius aetas haudquam congruet cum Sanacharibi expeditione, quae in annum 712 a. Chr. incidit*). Lacuna erit annorum ducentorum quadraginta intra Anysis mortem et regnum Sethonis. Quam lacunam ut explerent temporumque rationem in ordinem redigerent, vario modo tentarunt viri docti, quorum sententias refert Beck. l. l. Sunt, qui in ipso Herodoti textu lacunam esse statuunt, quam initio capituli 124 ponit Buherius, initio capituli 141 Larcherus, ubi probabiliter traditum fuerit de regibus, qui vel intra Mycerinum et Asychin vel post Asychin ad Sethonem usque Aegypti regnum tenuerint. Equidem, si lacuna statuenda est in Herodoti libro, malim aliquid intercidisse post cap. 136, quae est sententia viri nobilissimi, Liberi Baronis de Reizenstein, accuratius exposita in schedia, quas ille nobiscum communicare voluit. In hac autem lacuna sex aut octo regum historiam Herodotum exposuisse, satis verisimiliter statuit idem vir doctissimus. Verum quidem est, scriptos Herodoti libros, qui ad nostra pervenerunt tempora, nulla lacunae indicia certa praebere; quapropter in eam olim incidi sententiam, ut in Herodoti quidem textu quidquam excidisse negarem, verum manca esse statuerem, quae ille a sacerdotibus edoctus in opus suum retulerit; quae si probentur, sacerdotum erit culpa, non Herodoti. Conf. infra II, 177, ubi similia quaedam Herodoto non indicata fuisse a sacerdotibus viri docti statuunt. Nec denique in hac tota causa illud erit praetermittendum, de quo iam in adnotatione ad II, 124 diximus, Nostrum minime in animo habuisse accuratam et ab omnibus partibus perfectam Aegypti historiam tradere, indeque etiam illum singulorum regum successionem non tam accurate servasse nec iustam temporum rationem habuisse videri: sed ea, quae ad historiam pertinent, reliquis rebus, quae in Aegypto ipsius animum maxime adverterant, enarrandis ita admiscuisse, ut ea, occasione quasi data, viderentur allata. — Caeterum multa in Herodoto esse depravata,

*) Ita plerique statuunt viri docti, ac nuper quoque Schegg. l. l. p. 262. Conf. etiam Ewald: *Geschichte des Volkes Israel*. III, 1. p. 337 seq. 478 seq. A quibus ita discedit Boeckh (in Schmidt: *Zeitschrift f. Geschichtswiss.* II. p. 714), ut anno 710 a. Chr. n. Sanacharibi expeditionem adscribat; vel magis recedit Grotefend (*Erläuterung einer Inschrift des letzten assyr. babyl. Königs aus Nimrud*. Hannover 1853 p. 15), qui Sanacharibi cladem accidisse vult anno 695 ante Chr. n.; annum 680 a. Chr. n. posuit Io. a Gumpach; vid. *Abriss d. babyl. assyr. Gesch.* p. 84. 114 seq. 157. Equidem de his discernere nolim.

quae libros hodieque cognitos excedunt, aliquoties iam monuimus et hoc loco iterum monendum censemus, si quis argumentum e librorum vetustorum auctoritate ductum opponere velit. Illud autem vix quemquam, qui Herodoteum locum attente perlegerit, dubitaturum esse confido, quin multum in eo turbatum fuerit, nec omnia ea videantur, quae pravis et imperfectis sacerdotum traditionibus adscribi possint.

EXCURSUS XIV

A D H E R O D O T. II, 148.

De labyrintho.

Veterem labyrinthum praeter Herodotum imprimis descripserunt Diodorus Siculus I, 61. 89. Strabo XVII. p. 811 s. p. 1155 coll. Pomp. Mel. I, 9 et Plin. H. N. XXXVI, 13, qui uterque ex Herodoti narratione potissimum pendet. Alia suppeditabit Zoëga de obelisc. p. 418. not. 10, ubi recentiores quoque laudavit, qui de labyrintho retulerint, et Gatterer in Commentt. societ. reg. Gotting. Vol. IX. p. 54, qui potissimum Herodoti locum tractandum et explicandum sibi sumit. Tu vid. imprimis Beck. Anleit. z. Weltgesch. I. p. 721, et adde quae post Larcherum in not. ad Herodoti locum disputarunt docti Galli in Descript. de l'Eg. antiq. livrais. III. tom. II. chap. XVII. sect. III. p. 32 seqq. Mannert. Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1 p. 430 et Letronne: Essai sur le plan et la disposition générale du labyrinthe etc. in nouvelles annales des voyages par Eyriès et Maltebrun t. VI. p. 133 seq., ubi etiam tabula aeri incisa adiecta est. His accedit Lepsius, de quo mox plura, et Bunsen: Egypt's Place, in Universal History etc. II. p. 305 seqq. ac praecipue p. 313 seqq. ed. secund. (coll. II. p. 324 seqq. ed. prioris Germanic.), qui et labyrinthi delineationem, pyramidis imaginem ac denique regionis, in qua labyrinthus exstructus fuit, mappam adiecit. Add. Wheeler: The geography of Herodot. p. 424 seq.

De tempore, quo labyrinthus sit exstructus, minime constat; sed valde probabile fit, iam ante dodecarchiam illum fuisse exstructum indeque ad antiquiora Aegypti monumenta, ut pyramides, alia id genus, esse referendum. Haud repetam, quas Beck. l. I. protulit diversas sententias de labyrinthi conditoribus; illud modo addam, Gallis quoque doctis (l. I. §. 4. p. 40) ita statuendum videri, ut labyrinthus dodecarchiae tempore minime adscribatur, quamvis partem illius fortasse refece- rit Psammitichus, cum plures omnino reges temporum decursu aedificasse videantur; unde simul perspicuum, cur diversi conditores labyrinthi reges commemorentur. Nec alia fere de labyrinthi conditoribus fuit sententia lablonskii, Vocc. Aegg. p. 124 seq. Sed Mannertum l. I. p. 438 si audias, dodecarchiae aetate exstructa est labyrinthi moles, cuius designatio ad duodecim regulos pertineat, perfectio ad unum Psammitichum adeoque etiam ad unum ex illius successoribus. Et postea idem Mannertus l. I. p. 441 hanc proponit coniecturam: eundem Memnonem, qui Memnonium et Thebis et Abydi exstruxerit, pro labyrinthi auctore atque conditore esse habendum. Quae quam incerta sint, neminem fu-

gere poterit: nec vero certiora mihi videntur, quae nuper a viris doctis prolata invenio: qui cum in ipsis veteris labyrinthi rudibus regis nomen lapidi insculptum notis hieroglyphicis repertum esset: *Ra-n-ma*, i. e. *Amenemha*, ab hoc ipso labyrinthum exstructum esse contenderunt eundemque prorsus habuerunt, qui in duodecima Manethonis dynastia recensetur *Λάμαρις*, octo annorum rex, ὃς τὸν ἐν Ἀρσενότῃ λαβύρινθον ἐαυτῷ τάφον κατεσκεύασεν (vid. Syncell. p. 59 seq. sive p. 111 seqq. ed. Bonn.), sive *Αρχάρης* sive *Μάρης* s. *Μάρις*: quae omnia ad unum idemque nomen redire volunt, quod apud Diodor. I, 61, 97 sonet *Μένδης* s. *Μάριος*, coll. I, 89, ubi *Μηνᾶν* invenimus, neque adeo diversum sit a Graeca voce *Μοῖρις* sive *Moeris*, de qua conf. nott. ad Herod. II, 13. 100: hunc vero regem intra ann. 2194—2151 ante Chr. n. regnasse ponit Lepsius Chronolog. d. Aegypt. I. p. 262, qui idem quoque (Briefe über Aegypt. p. 79) Graecam *Μοῖρις* vocem ex Aegyptia voce *mere* (i. e. aqua) ductam vel potius corruptam ponit. Neque aliter de labyrinthi conditore statuit Raoul Rochette in: Journal d. Sav. 1848. p. 310 seq. itemque Bunsen plura disputans l. supra l. Add. R. J. Fruin De Manethone Sebennyt. (Lugdun. Batav. 1847) p. 111 seq. coll. 32 seq., Osburn: Monumental history of Egypt. II. p. 41 seqq., Wheeler l. l. p. 426. Haec si sequamur, ad longe remotiora tempora pertinebit labyrinthus falsaque omnino retulisse putandus erit Herodotus, qui ad dodecarchiae aetate longe posteriorem sed ipsi propiorem labyrinthum exstructum refert: quem illo duodecimae dynastiae tempore iam exstiasse si ponamus, vix integrum ad Herodoti usque aetatem pervenire potuisse recte indicat Poitevin (Revue Archéologique XI. Ann. 1855 p. 737 seq.), a duodecim regulis regni sui monumentum relinquere cupientibus labyrinthum denuo exstructum esse ponens aliaque addens, unde quam incerta sint, quae Lepsius protulit, satis apparet. Quare in Herodoti auctoritate acquiescendum censeo, dum meliora atque certiora edoceamur.

De nomine *labyrinthi* varias in partes abeunt viri docti. Sunt enim, qui Graecum vocabulum esse contendunt eoque significari velint quemvis locum, ex quo difficulter exitum reperire queas*); alii e Coptica lingua vocis origines repetere malunt; alii denique, cum apud Manethonem, ut diximus, legatur, *Lacharem* sive *Labarin*, Aegypti regem, perfecisse labyrinthum, hinc commode exponi posse censent *domicilium Labaris* **). Vid. praeter Beck. l. l. inprimis Iablonsk. Vocc. Aegg. p. 123 seq. ibique Te Water. p. 125 seq. not. r. Ipse Iablonskius (p. 125 l. l.) ea ex sententia, qua labyrinthi opus a pluribus Aegypti regibus paulatim fuerit absolutum, exponit: *opus multorum* vel *magnae multitudinis*; ab Israelitis enim, quos permultos in Aegypto fuisse novi-

*) Hinc Welcker, a voce *λαῦρα*, *λαύρη* derivans reddit: *Gängewerk* (Trilog. d. Aeschyl. p. 213). Add. O. Müller: Archæolog. §. 50, 2. Osburn l. l. p. 45. Accessit R. J. Fruin De Manethon. Sebennyt. p. 114.

**) Aegyptium labyrinthi nomen fuisse *Ra-Mares*, i. e. *portam* (domicilium, sepulcrum) *Maris*, unde factum *Lamares*, *Labares*, coniicit Bunsen l. l. p. 306.

mus (conf. Exod. I, 7. 9. 12), videri exstructum; quod Aegyptios postmodo ita fuisse interpretatos, ut plurium et quidem duodecim principum opus dicerent labyrinthum. Nuper de labyrinthi voce sic statuit Sickler: Handbuch der alten Geogr. p. 797, ut exponeret: לָנֶדֶךְ - בִּירְכֵית (Lavah-Biranith), i. e. *cohaesit arx*, pro: *cohaerens arx*: das zusammenhängende Schloss oder Prachtgebäude!

Situm labyrinthi satis declarare videntur Herodoti verba: ὁλόγων ὄψεσθαι τῆς λίμνης τῆς Μοιρίδος et quae sequuntur. Quare quod Danvillius duplicem labyrinthum fuisse olim statuebat, Herodotique labyrinthum Heracleopolitano nomo adscriptum volebat prope septentrionalem terminum eius canalis, qui nunc quidem appellatur Bathen, lapsum fuisse virum egregium ipsa Herodoti verba atque Strabonis facile evincunt. Unum tantum in Aegypto commemorari labyrinthum a veteribus recte posuit Zoëga de obell. p. 418 not. 10 hoc addens: reliquias eius primum detexisse Lucam prope Moeridis lacum eo loco, qui nunc dicatur *Kess-Caron*, i. e. *arx Carunis*. Nam multum olim disceptatum est inter viros doctos, labyrinthi utrum ulla omnino supersint rudera necne; vid. modo Beck. l. l. p. 722 et Zoëga l. l. Nostra aetate accuratius in haec inquisiverunt docti Galli l. l. p. 32. Minime enim eo loco, ubi Lucas aliique rudera labyrinthi detexisse sibi videbantur, labyrinthi reliquias esse quaerendas docent; quae prope *Kear-Caron* (sive *Kass-Keroun*) inveniantur rudera, ea ad templa pertinere nunc diruta. Vid. Iomard. l. l. p. 13 seqq. coll. Ritter: Erdkunde I. p. 810 seq. et L. de Laborde in Revue française 1829. Janv. p. 70. Labyrinthum eo potius loco fuisse existimant, ubi canal in Moeridis lacum se infundat et pyramis adhuc conspiciatur quatuor laterum. Magnos rudera lapidumque cumulos illic coacervatos esse, conspicuos haud longe a vico *Haouarak*, ut in quibus vel singulae quaedam partes operis plane destructi discerni queant. Arabes autem, qui thesauros subterraneos in hoc aedificio latere putaverint, illud vastasse iidem viri docti suspicantur. Vid. Descript. de l'Eg. l. l. p. 32 seqq., Ritter. l. l. p. 798 seq., Mannert. l. l. p. 443 seq. Belzonium si audias, in occidentali lacus parte haud longe a loco Tirsā, ubi multae sunt columnarum reliquiae, labyrinthus exstructus esse videtur. Conf. J. de Hammer. in Annal. Viennens. vol. XLV (1829). p. 31. Qui post Gallos illos doctos Aegyptum perlustrarunt, vix labyrinthum attigerunt, cuius situm recte indicavit unus Wilkinson (Topography of Thebes p. 355. Manners and Cust. sec. ser. II. p. 158) prope pyramidem illam, quae adhuc conspicitur non admodum remota a vico *Haouarak* sive (ut scribit ille Anglice) *Howara*, qui unius ferme milliarii Anglici spatio distat ab urbe Crocodilopoli s. Fayoum. Accuratius omnem hanc regionem perquisivit Lepsius, qui in ipsis labyrinthi rudera longius commoratus hoc ipso, quo dixi, loco, iuxta pyramidem illam, maximam rudera longe lateque dispersorum molem, quae a pyramidis fastigio bene conspici potest, invenit simulque infinitarum cellarum vel maiorum vel minorum reliquias, ipsosque lapides regis, quem diximus, nomen declarantes, ut de labyrintho nunc dubitari nequeat. Conspectum rudera aere expressum exhibuit idem vir doctus in opere splendidis-

simo, cuius iam in Excursu XII de pyramidd. ad II, 124 mentionem fecimus, Abth. II. tab. IV; accuratiorem enarrationem adhuc expectamus; pauca de his ille tradidit in: Briefe aus Aegypten etc. p. 74 seq. coll. Allgem. Zeitung 1843. Beilag. 11. Aug. p. 1744 seq.

De ipso labyrinthi usu diximus in not. ad II, 148.



EXCURSUS XV

A D H E R O D O T. II, 159.

Καὶ Σύροισι περὶ ὁ Νεκῶς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε· μετὰ δὲ τὴν μάχην Κάδουτιν πόλιν τῆς Συρίας ἐοῦσαν μεγάλην εἶλε.

Magdolis urbs memoratur in Antonin. itiner. p. 178 duodecim milibus remota a Pelusio orientem versus; unde iure in confiniis Aegypti inferioris Syriam versus erit collocanda. Nec alia est, quae a Stephano Byzantino indicatur s. v. et in sacrae scripturae aliquot locis, ubi vocatur מַגְדוֹל. Vid. Gesen. in Lexic. Hebraic. p. 429 coll. Champoll. l'Egypt. s. l. Phar. II. p. 79 et Valcken. in scriptione mox laudanda §. 7. 9. p. 159 seq. Et vetus nomen in hodierna loci appellatione *Ras el Moyeh* (in orientali ac meridionali recessu lacus Menzaleh) latere existimat Manert: Geogr. d. Gr. u. Roem. X, 1. p. 489.

Sed ab ea urbe probe distinguenda est alia urbs, quae in sacris literis appellatur מַגְדוֹל sive *Mayedδῶ*, ad Manassitarum tribum pertinenens, ad montem Carmelum sita, ex quo ipso porrigitur planities *Iessrel*, in qua Iosiam a Necone victum fuisse loci sacrae scripturae supra (in nott. ad II, 159) laudati evincunt. Namque haec planities, quae a monte Carmelo septentrionem atque orientem versus ad Jordanum usque protenditur, ei sanequam permeanda est, qui ex Aegypto Assyriam petit atque Babyloniam, indeque illa pluribus proeliis et plurium regum claudibus insignis fuit. Nunc vocatur *Merdsch Ibn-Amer*, i. e. *pratum filii Ameri*. Plura Iahn. Biblisch. Archaeolog. I. p. 142 et Rosenmüller. Bibl. Alterthumskunde II, 1, p. 149 coll. Valcken. l. l. §. 10. p. 160 seq. Raumer: Palaestin. p. 35. 142 ed. tert. Winer: Bibl. Realwörterbuch. T. II. s. v. Megiddo. Hanc vero planitiem in Herodoteo loco, ubi *ad Magdolum* regem victoriam reportasse legimus, intelligendam esse vix dubium, aut, ut Valckenarii utar verbis, tuto adfirmari licet, cum de Aegyptia urbe Magdolo ne cogitandum quidem sit, quamvis nomen ipsum *Magdoli*, quod apud Herodotum exstat, magis conveniat oppido in Aegypti confiniis sito. Quod hoc Herodoteo loco qui intelligendum esse censerent, haud quidem defuere, sacrae scripturae locis, ubi *Megiddo* memoratur, ita commutatis, ut cum ipsorum sententia convenirent. Conf. Rosenmüller. l. l. II, 2. p. 99 seq. not. 204. At vero praeter codicum auctoritatem ipsa obloquitur res, cum ab omni verisimili abhorreat, Iudaicum regem usque ad Aegypti confinia obviam ivisse Aegyptiorum regi, quem potius a transitu per terram Iudaicam ipsam prohibiturus erat in campis, per quos aditus pateret ad Assyriam. Quae cum ita sint, proelium, de quo agitur, in campis prope *Megiddo* commissum esse vix dubium;

quam urbem (Megiddo) indicaturus Herodotus haud scio an confudisse censendus sit cum altera illa urbe (*Migdol* s. *Magdolo*), quae in Aegypti confiniis sita ipsi melius sane innotuerat, oram maritimam cum bene perlustrasset, ad interiores autem Palaestinae tractus minime penetrasse videatur, nec omnino ullam accuratorem huius terrae cognitionem acquisivisse. Tu conf. Larcher. tom. VII. p. 114 seq. VIII. p. 311 seq., qui idem Herodotum utramque urbem confudisse statuit. Neque aliter indicasse video Wheeler: Geography of Herodot. p. 249. 250. 378, Rosellinium Mon. stor. II. p. 133, Hengstenberg: Die Bücher Moses p. 58 seqq. ipsumque Wilkinson (Manners etc. I. p. 162 seq.), qui de urbe Megiddo hic cogitandum esse declarat. Ab utraque sententia, tam ab ea, quae ad Magdolum (prope Pelusium), quam ab ea, quae ad urbem Megiddo pugnam, quam memorat Herodotus, commissam esse vult, ita discedit C. Cless: De coloniis Iudaeor. in Aegypt. (Stuttgart 1832) p. 7 seq., ut pugnae locum fuisse statuatur ad oppidum *Migdal*, quod ad tribum Gad pertinuerit atque ab Azoto urbe Psammitichi armis expugnata (Herodot. II, 157) viaque in Syriam ferente prope abfuerit. Chr. H. Kalkar (Lamentatt. Havn. 1836. p. 9) intelligi vult oppidum *Magdiel*, inter Doram et Eleutheropolin situm haud procul ab urbe Megiddo; Ewald de vico *Medjdal* meridiem versus ab Acca sito cogitat, probatque Thenius in: Commentt. ad II Regg. 23, 29. p. 437.

Cadytis urbs infra quoque commemoratur III, 5 et Sardibus haud multo inferior praedicatur. Qui locus quantopere viros doctos exercuerit, dici vix potest. Alii enim indicari putabant *Circesium*, alii *Kades*, exiguum in Galilaea oppidum, alii *Gath* (quae urbs tempore prophetae Amos iam deserta fuisse videtur, nec omnino unquam magna fuit et celebris), alii *Gazam*, Philistinorum urbem prope mare sitam et satis nobilem, alii denique *Hierosolyma*, urbem sane maximam in illis regionibus, quam prae caeteris hic commemorari par erat quamque ab Aegyptiorum rege captam fuisse universa sacrae scripturae narratio arguere videtur, licet expressa urbis et obsessae et captae nulla fiat mentio*). Neque in nomine haerendum, cum *Κάδυστις* nihil aliud esse videatur atque corruptum urbis nomen קְדִישָׁה (אֶרֶץ קְדִישָׁה), id est: *urbs sancta*, quo eodem nomine (*El Kods*) adhuc ab Arabibus urbem appellari constat**). Itaque iis viris doctis adstipulandum censeo, qui Hierosolyma utroque loco (II, 159 et III, 5) ab Herodoto indicari statuunt. Vid. Rennel l. l.

*) Negat Hitzig in Comment. laud. p. 11 seq., Hierosolyma ipsa expugnata esse a Necone; sed opponit Cless. l. l. p. 8 sacrae scripturae locos (II Regg. XXIII, 33. II Chronic. 36, 3 seqq.) ipsumque Eusebium in Chronic. p. 145 scribentem: οὗτος (Νεχάω) εἶχε τὴν Ἱερουσαλήμ. Vid. supra nott. ad II, 158 init.

**) Conf. modo Tobler: Topographie v. Jerus. I. p. 2 et vid. Nhem. XI, 1. 18; inde εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν dixit Matthaeus Evangel. IV, 1. Hierosolyma intelligens; quae eadem urbs Ἱερὰ πόλις vocatur apud Philon. Opp. II. p. 524.

p. 487. Rosenmüller. l. l. II, 2. p. 99. 203 seq. Heeren. Ideen I, 2. p. 114. II, 2. p. 402. Dahlmann. Herod. p. 75. Valckenar. in peculiari scriptione, quae inserta legitur Specimm. accadd. Francq. 1737. nro. 2 et in Opuscc. (Lips. 1806) t. I. p. 152 seqq. inprimis p. 165 seqq. 170 seq. et ante Valckenarium Harenberg. in Biblioth. Brem. VI. fasc. II. p. 282 seqq. Alias aliorum sententias praebet Wesseling. in not. ad Herod. II, 159 et III, 5 et Heyse Quaest. Herod. I. p. 94—96, qui ipse in Herodoti locis *Gazam* intelligi vult; quam urbem mari proximam si indicare voluisset Herodotus, suo certe opinor nomine indicasset, cum oram maritimam totumque illum tractum ipse perlustrasse indeque accuratius cognovisse putandus sit. Nec moveor iis, quae disputavit Billerbeck. in diss. Asiae Herod. difficil. p. 7, ubi *Gazam* urbem indicari idem contendit, et quae postmodo peculiari scriptione disseruit F. Hitzig.: „de Cadyti urbe Herodotea“ Gotting. 1829, qui et ipse non nisi *Gazam* hic intelligi posse opinatur adeoque Herodoteam urbis appellationem ex ipso *Gazae* nomine derivatam vult. Quam eandem sententiam idem vir doctus denno exposuit tuerique studuit in: Urgeschichte u. Mytholog. d. Philist. p. 95 seqq. multisque adeo persuasit viris doctis *Gazam* utroque Herodoteo loco intelligi statuentibus; cf. Klausen ad Hecataei fragm. p. 115. Schneider: Der Untergang des Reichs Juda (Breslau 1851) p. 58, Rawlinson in: Outline of the history of Assyria (Lond. 1832) p. 21 sive: Io. a Gumpach: Abriss d. Babylon. Assyr. Geschichte p. 28, Thenius ad II Regg. XXIII, 29. p. 439. Ritter: Erdkunde XVI, 1. p. 57. Quibus accessit Stark (*Gaza* p. 218 seqq.), non nisi *Gazam* intelligi posse ratus idque quam maxime evincere conatus; quas vero rationes attulit ad sententiam firmandam. eas sumtas mihi potius videri quam probatas dixi in: Heidelbergg. Jahrb. 1853 p. 373 seq., neque sane quemquam fore existimo, qui Herodoteam narrationem cum Sacrae scripturae testimoniis si contenderit nec opinione praeiudicata captus sit, aliam urbem atque Hierosolyma voce *Cadytios* designari potuisse credat: quam ipsam vocem qui ex *Gaza* repetunt unamque adeo eandemque pronuntiant (ut Hitzig, Rawlinson, alii), mihi quidem haudquaquam persuaserunt; ac dubitarunt Winer (Bibl. Realwörterb. I. p. 642), alii orientalium literarum periti. Neque praetermittenda erunt, quae alii viri docti protulerunt, Hierosolyma hic unice intelligi posse probaturi: Keil, Apologetische Versuche über die Bücher d. Chronic. (Berlin 1833) p. 434 seqq., Kalkar l. l. p. 12 seqq., Hoffmann in: Theolog. Studien u. Kritik. 1839. p. 396 seqq., Bertheau: Zur Gesch. d. Israelit. p. 378, Henry Holland in: Transactions of the royal society of literat. Sec. Series II. p. 59 seqq. Add. Wilkinson: Manners etc. I. p. 165, Raumer: Palaestin. p. 3 ed. tert., Grote: History of Greece. III. p. 438. *Gazam* intelligi posse negat quoque Quatremère (Journal d. Savans 1846. p. 415 seq.), qui ipse de urbe Philistaea, in sacris libris crebrius commemorata, *Gath*, quae aliquot horarum spatio remota fuisse dicitur ab hodierna Iaffa, cogitat negatque pugnam a Necone ad Magdolum (quam urbem prope Pelusium sitam esse vult) commissam, eam fuisse, in qua Iosias rex occubuerit, indeque etiam Syros, quos appellat Herodotus II, 159, non Iudaeos sed

Philistaeos fuisse ponit. De quibus ipse viderit vir doctus. Alius vir doctus (William Ewing in: Classical Museum IV. p. 93 seq.) *Cadytin* Herodoteam transfert ad vicum *Kedesh* in monte Naphtali terrae Galilaeae, de quo vid. Ios. XX, 7. Iudd. IV, 6; parum recte, ut ostendit Wheeler: Geography of Herodot. p. 249 seq., qui ipse in Rawlinsoni partes abit *Gasam*que inde h. l. intelligi vult. Quae cum nusquam alio nomine commemoretur, forsitan portum huius urbis, cuius nomen *Maimás* s. *Maimás*, posteris temporibus per *Κάδυν* intelligi posse suspicatur Ewald: Gesch. d. Volkes Israel. III, 1. p. 418.

EXCURSUS XVI

A D H E R O D O T. II, 175.

De Sphingibus.

Valde advertit viros doctos, quod apud Herodotum II, 175. Amasis rex praeter colossos dedicasse dicitur *ἀνδρόσφιγγας περιμήκεις* *), i. e. *sphinges viri speciem referentes ingenti mole*, cum vulgo non nisi Sphinges femineas cognitatas haberent, adeo ut Schweighauserus in voce *ἀνδρόσφιγγες* priorem vocis partem non ad masculum genus referri vellet, sed *ἀνδρόσφιγγας* haud alios esse atque *ἀνδρωπόσφιγγας* (si quis ita diceret) contenderet, i. e. *Sphinges humanam speciem referentes*, nullo generis discrimine facto. Atque iam longe antea Winckelmann. (Geschichte d. Kunst. I Opp. T. III) p. 93 consulto sic Nostrum dixisse putavit, cum declarare voluisset Sphinges utriusque generis, muliebris propter faciem, virilis propter reliquas corporis partes: ubi recte annotavit Fea (l. l. p. 329), Sphinges utriusque generis, et masculi et feminei, per Aegyptum reperiri neque etiam ad significationem multum omnino interesse, sive mascula sive feminea iisdem tribuatur facies. Equidem a Schweighauseri sententia ita discedo, ut consulto Nostrum dixisse putem *ἀνδρόσφιγγας*, i. e. *Sphinges viri speciem praebentes*: in quo respexisse mihi videtur Herodotus non tam ad Graecos, quos Sphinges faciei *virgineae* plerumque formare ipse bene noverat, quam ad Aegyptios, qui quod nunc quidem satis constat, non tantum Sphinges faciei virgineae, quales descripsit Aelianus **), verum masculae etiam faciei aliorumque adeo animalium Sphinges finxerunt lapideque expresserunt. Qui primi de Aegyptiorum Sphingibus accuratiora retulerunt viri docti Galli ***), inter Sphingum statuas, quas ut aliis locis ita potissimum inter reliquias veterum Thebarum in orientali Nili ripa ad vicinos, qui nunc vocantur Luxor et Karnac, iunctos illos quidem quasi serie Sphingum continuata, conspexerant plurimas, duplex genus di-

*) De hac voce conf. etiam II, 108 ibique nott.

**) De Nat. Animall. XII, 7: καὶ τὴν σφίγγα μέντοι τὴν διαφορὴν Ἀλγύπτιοι τε χειρουργοὶ γλύφοντες καὶ Θηβαῖον μῦθον κομπάζοντες διμορφον ἡμῖν περὶ ὧνται δεικνύναι, σεμνύνοντες τῇ τε τοῦ παρθενωποῦ καὶ τῇ τοῦ λεοντοειδοῦς σώματος κράσει αὐτήν.

***) Jollois et Devilliers in Descript. del l'Egypt. Antiquit. I. Livr. 2. chap. IX. sect. VIII. §. III. art. 2. p. 254 seqq. Antea de Aegyptiorum ac Graecorum Sphingibus exposuerat Zoëga Numm. Aegyptt. p. 140 seqq., quae eadem nunc leguntur, aucta nonnullis aliis, in H. Stephani Thes. Ling. Graec. VII. p. 1615 seq. ed. Dindorf.

stinguunt, unum, quod caput arietinum leonino corpori impositum exhibet; alterum, quod muliebre caput leonino corpori inditum praebet: tales vero Sphinges, quales Herodoti locus indicat, ἀνδρόσφιγγας, i. e. viri caput ferentes, Thebis certe se vidisse negant *). Qui post illos omnem Aegyptum eiusque monumenta vetusta accurate perscrutatus est Wilkinson**), triplex Sphingum genus per Aegyptum observavit, unum, in quo leonino corpori impositum est corpus humanum, alterum, quod arietis, tertium, quod accipitris fert caput leonino corpori additum, sive: *Androsphinges*, *Criosphinges*, *Hieracosphinges*; Sphingis vero figura cum ad regiam dignitatem declarandam ipsumque regem adeo repraesentandum valeat, adeo ut in notis hieroglyphicis Sphingis figura domini regisve notio significetur***), Sphinges inde masculos esse debere, idem vir doctus pronuntiat, ἀνδρόσφιγγας, ut Herodotus loquitur. Atque, alia ut taceam, miranda illa Sphingis moles, quae e saxo exsculpta ante pyramides cernitur, hominis adeoque viri faciem ostendit†): masculosque Sphinges solos fere per Aegyptum inveniri recte contendit Seyffarth††) atque Champollion†††). Itaque recte Herodotus ἀνδρόσφιγγας dixit Sphingum statuas, quae viri faciem utique prae se ferebant. His igitur Sphingum figuris humanum vel etiam arietinum caput leonino corpori impositum praebentibus, magnitudine sua atque ambitu colossos fere aequantibus quid omnino Aegyptii indicare voluerint quidve omnino spectarint, si quaeramus menteque simul reputemus, huiusmodi figuras ex hominum aequae ac beluarum partibus compositas apud Aegyptios non minus frequenter quam apud Assyrios, Persas, alios reperiri, altius quid tesseraria ratione significari, quod ad religiones et sacra deorum pertineat, dubitari vix poterit. Itaque Galli illi Sphinges ad sidera atque Zodiacum*), inprimis ad Solem revocare studuerunt, ad quem

*) l. l. p. 258.

**) Manners etc. III. p. 23. Sec. Ser. II. p. 200 seqq. Anglo viro docto adstipulatur Ampère in: Revue d. deux mondes (1846) T. XVI. p. 683 seqq.

***) De quo tamen dubitat E. C. Ravenshaw, qui de Sphingibus disseruit in Journ. of the Asiatic Society XVI, 1. p. 104.

†) Vide Revue Archéolog. X. p. 715 seqq.

††) Beiträge zur Gesch. d. alt. Egypt. II. p. 187. Triplicem Sphingem exhibet Guignaut: Religions d'Antiquités etc. T. IV. P. 2. pl. XLI, ubi exhibetur nr. 170 Sphinx, cuius corpori leonino arietinum caput impositum est, nr. 169 Sphinx faciei virgineae et nr. 170 Sphinx viri caput leonino corpori impositum monstrans; cf. Explication ibid. P. 1. p. 53 seq. coll. T. I. P. 2. p. 503.

†††) Pantheon Egyptien Pl. 24. E. (ubi talis Sphingis masculi ac barbati imaginem exhibuit): „la tête humaine de la plus grande partie de Sphinx de travail véritablement Egyptien, est une tête mâle, caractérisée par la barbe.“

*) Inde quoque Fea l. supra l. Sphinge, quod leonis et virginis humanae partes habet, duo Zodiaci signa, leonem et virginem, declarari statuerat.

vel arietinum caput non minus quam leoninum corpus duceret ipsique arietes integri e lapide conformati et Sphinges, quales ante templa ab Aegyptiis collocari solebant *). Ad Solem spectare eiusque imaginem sive symbolum exhibere Sphingem eumque masculum docent inscriptiones illius Sphingis, quem in rupe exsculptum supra commemoravimus, vernaculo sermone nunc redditae a Brugschio **); in his enim Sphinx praedicatur *Har-em-chu*, i. e. *Horus in Solis monte s. Horus fulgens*. Itaque a vero aberrare mihi non videor, cum Sphingum simulacra ad templorum introitum posita ad Solem sive deos solares, ad quos Iuppiter Ammon quoque pertinet, pertinere et horum deorum in honorem constituta credam; eos vero admodum falli existimo, qui Sphingis formam ex simiarum genere quodam, quod per interioris Africae atque Aethiopicae terrae tractus reperiatur eodemque Sphingum nomine declaratur ***), repetere atque inde etiam tesserariam Sphingum significationem ita deducere studuerint, ut ad bestiarum cultum haec simulacra referrent, parum illi quidem reputantes, has simias, quae postero tantum aevo Graecis Romanisve ex Aegypto in Aethiopiam proficiscentibus innotuerint, eadem voce Graeca Sphingum designari propter similitudinem quandam, quam inter has simias atque Sphingum statuas per Aegyptum obvias intercedere putarent. Ac recte monuit Ehrenberg †), de hoc simiarum genere disserens, Aegyptiorum Sphingem minime pro simiae sacrae effigie haberi posse.

Sed illius significationis, quam Sphingum simulacris per Aegyptum obviis tributam esse modo dixi, Graeci aut ignari aut obliti, alia, quae Sphingis imagine declarari vellent, excogitarunt, cum Sphingem roboris (ἀλκῆς) et intelligentiae (συνέσεως) symbolum esse dicerent, quia Sphinx corpus habeat leonis, qui ipse est „ἀλκῆς καὶ βῶμης σύμβολον“, et faciem humanam, teste Clemente Alexandrino Stromatt. V, 7. §. 43. p. 242

*) Strab. XVII. p. 805 s. p. 1158, ubi de area, quae ante Aegyptiorum templa extenditur, loquitur: διὰ τοῦ μήκουσ παντὸς ἐξῆς ἐφ' ἐκάτερα τοῦ πλάτους σφίγγες ἰθρυνται λίθιναι, πήχεις εἰκοσιν ἢ μικρῷ πλείους ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχουσαι ὥσθ' ἓνα μὲν ἐκ δεξιῶν εἶναι στίχον τῶν σφιγγῶν, ἓνα δ' ἐξ ἐναντύμων: quae vera esse testantur Galli viri docti l. supra l. Herodotus ipse IV, 79 in Borysthenitarum urbe Sphinges ac Gryphos commemorat e marmore factos et circa regis palatium stantes: de qua re admonuit quoque Curtius: Gesch. d. Wegbaues bei d. Griech. p. 85. Fuit autem ille rex Bacchicorum sacrorum studiosissimus.

**) Reisebericht. aus Egypt. p. 35. 334 seq. 338. Conf. etiam Osburn: Monumental history of Egypt. II. p. 319 seqq., Champollion l. supra laud.

***) Conf. Strab. XVII. p. 775. Diodor. Sic. III, 35, qui de his sphingibus ita scribit: ταῖς δὲ μορφαῖς ὑπάρχουσιν οὐκ ἀνόμοιοι ταῖς γραφομέναις, μόνον δὲ ταῖς δασύτησι διαλλάττονται. Plin. Hist. Nat. VIII, 21, 30. Pompon. Mel. III, 9.

†) Denkschrift. d. Berlin. Akad. d. Wissenschaft. anni 1833. p. 359.

(p. 671 Pott.), qui idem alio loco (V, 5, 31. p. 240 s. p. 664 Pott.) Sphinges scribit ab Aegyptiis ante templa collocari „ὡς ἀνιγματῶδους τοῦ περὶ θεοῦ λόγον καὶ ἀσαφοῦς ὄντος“: quae eadem quoque habet Plutarch. De Isid. et Osirid. cap. 9. p. 354, ducta illa quidem ex ea Graecorum opinione, qua Sphingi, cuius imaginem femineam semper expresserunt, reconditioris atque arcanae cuiusdam sapientiae altiorisque omnino scientiae notionem adiungerent eamque vel malam in partem acciperent, τὴν κρυψύνοον καὶ μερικὴν κεκρυμμένην κακίαν (ut ait Schol. ad Hesiod. Theog. 327) intelligentes, qua ipsi homines perdantur atque in exitium trahantur; Sphinx vero inde celebratur virgo vaticinans, quae oracula atque aenigmata edit, ποικιλωδὸς s. χρησμοδὸς παρθένος *), homines solvendorum aenigmatum imperitos prosternens atque enecans: quod de humanis victimis Sphingi oblati sunt qui intelligant. Etenim ad primitivam Graecae Sphingis, cuius praecipuus utique in Thebanorum fabulis est locus, notionem si regrediamur, haud scio an Thebana illa Sphinx, quam ἀπὸ τῶν ἱσχυάτων μερῶν τῆς Αἰθιοπίας venisse cecinerat Pisander (in Schol. ad Euripid. Phoeniss. 1748), monstris illis omnino sit accensenda, quibus immanes naturae vires, hominibus aequae ac beluis omnique naturae perniciosas atque humanis viribus vix coercendas exprimere voluerunt veteres Graeci, qui inde ex variis et beluarum et hominum membris vel auctis vel mirum in modum mutatis talia monstrorum corpora componebant; Sphingem igitur eodem referemus, quo draconem illum Delphicum, Chimaeram, Echidnam, Typhonem, alia, qualia feracissimum Graecorum ingenium protulit; neque mirabimur Apollodorum (III, 5, 8. §. 2), Sphingem qui scribit a Iunone (i. e. ab aëre) missam esse **), ortam Typhone patre et Echidna matre, cuius loco Chimaeram ponit Schol. ad Hesiod. Theogon. 326; quod vero apud Aegyptios, a quibus omnino Sphingem ad Graecos pervenisse credam, ad Solem solaresque deos spectare Sphingem supra diximus, id quidem vel ad Graecorum Sphingem pertinere videtur, quae et ipsa ad Solem spectat eamque Solis vim nimiam ac nocivam declarat ***), quae aestivo praesertim tempore grassatur valdeque calore suo urit pravosque excitat vapores, quibus aër corrumpitur omneque pestis ac luis genus excitatur, quod homines aequae atque animalia consumat et quasi suffocet, adeo ut omnis natura langueat. Id vero ipsum declarari putamus vocabulo Sphingis non Aegypto (quod quidem *Neb*, i. e. *dominum*, fuisse volunt), sed vere

*) Vid. Sophocl. Oed. R. 130. 1200. Schol. ad Euripid. Phoeniss. 1760 et conf. Stoll: Ueber d. ursprüngliche Bedeutung des Ares p. 45.

**) Ita Pisander quoque tradiderat l. supra l. A *Dionysio* Sphingem missam esse narraverat Lycus, teste Schol. ad Hesiod. Theogon. 326. *Martem* potius fuisse, qui Sphingem Thebanis immiserit, ex ipsa Martis natura colligi vult Stoll. l. l. p. 20 seq.

***) Quare assentiri nequeo Forelhammero, qui Graecorum Sphinge frigoris constringentis daemonem declarari vult; vid. Allgem. Monatschrift (1852) p. 208 seqq. inprimis p. 219. Topograph. Thebb. heptapyl. (1854) p. 14.

Graeco *), quod *Anginam* haud scio an recte reddiderit God. Hermannus (Opuscul. II. p. 181) probaveritque Car. Fr. Hermannus (Quaest. Oedipod. p. 112), vernaculo sermone exposuerit Car. Od. Mueller. (Orcho-men. p. 121): *die Würgerin*, si quidem Σφίγξ eiusdem stirpis est atque verbum σφίγγω, quod *constringendi* vi adhibitum invenimus **), indeque eam vim habet, quae, ut C. F. Hermannus utar verbis, homines constringendo suffocat atque enecat. Itaque pestem grassantem divinitus immissam Sphinge indicari statuerunt quoque E. Braun (Griech. Götterlehre §. 116) et Stoll. I. supra I. p. 20. Qua peste ex prava aëris conditione nimiaeque solis vi exorta qui homines absumuntur, ignari remedium illi quidem, quibus talia mala avertant, eos a Sphinge devorari, expediendi aenigmati a Sphinge propositi inscios, fabula declarat: nisi malis cum C. F. Hermannus ***), de victimis humanis cogitare irato numini oblati, quibus mala illa avertantur. His vero finem allatum esse ab Oedipode, altero quasi Apolline, qui aenigmati illius solutione reperta Sphingem ut se deliceret effecit, tradit eadem fabula: quae quid omnino valeat, cum satis perspicuum esse putem, nolo nunc amplius ea persequi, quae ab Aegyptiorum Sphinge utique aliena sunt, nec magis recensere in animo est varias Sphingum imagines a Graecis artificibus formatas et ab Aegyptiorum Sphingibus nonnihil discedentes †); quod satis

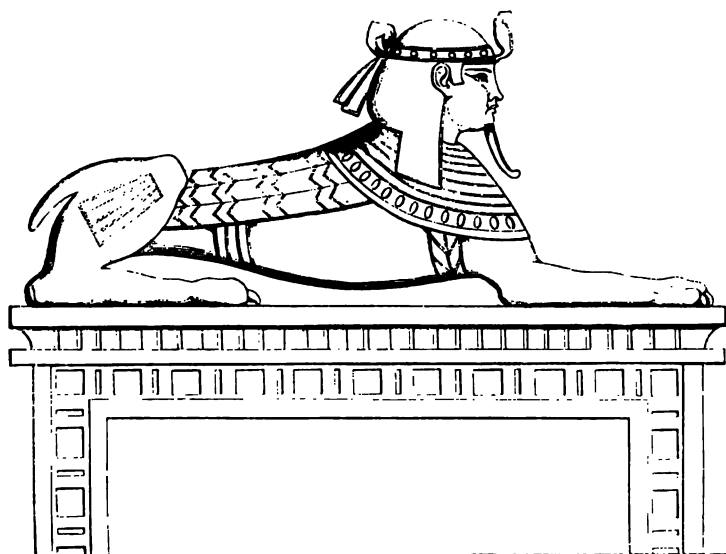
*) Aegyptiam vocem, non Graecam, haberi voluit Iablonski Vocce. Aegypt. p. 333 (p. CCLXXXIII in Thes. L. Gr. Stephan. T. I ed. Londinens.), quamquam veram denominationis rationem neque ipse neque ab eo consultus La Crozius reddere potuit: alia quaedam etiam addidit Te Water I. I. Mihi Graeca prorsus videtur vox, ad quam id quoque pertinere credo, quod Sphingem (Σφίγγα) Boeotos dixisse Φίξ tradunt Scholia ad Hesiod. Theogon. et ad Euripid. Phoeniss. I. supra I. Unde in ipso Hesiodo, dudum suadente Graevio (Lectt. Hesiod. cap. 24), nunc repositum est vers. 326 Φίξ ὀλοήν pro Σφίγγ' ὀλοήν, quam eandem Φίξιον τέρας dixit Lycophron Cassandr. 1463. Namque mons Boeotiae, ubi Sphinx (Φίξ) commorari putabatur, Φίξιον ὄρος dicebatur testibus Schol. ad Hesiod. I. I. atque ipso qui fertur Hesiodo in Sent. 31. Stephanus Byzant. Φίξιον, ὄρος Βοιωτίας, καὶ διὰ διφθόγγου καὶ διὰ βραχέος τοῦ ἰ. τὸ ἐθνικὸν Φικιεύς [καὶ Φικιεύς]. Festus quoque haec habet: „Picati appellantur quidam, quorum pedes formati sunt in speciem Sphingum, quod eas Dorii phicas vocant“. Inde apud Plutarch. Morall. p. 988 A. Φύξιον corrigendum erit in Φίξιον, sed in Palaephlat. Incredib. cap. 7 retinendum Σφίγγιον ὄρος, quod idem commemorat Pausanias IX, 26, 2 Sphingis Thebanae fabulam enarrans.

**) Conf. Aeschyl. Prometh. 58. Plat. Tim. p. 58 A. Plura vid. in Thesaur. Ling. Graec. VII. p. 1612 Dindorf.

***) I. supra I. p. 115. Conf. quoque Stoll. I. I. p. 42. 45.

†) Sphinx, teste Apollodoro I. supra I., εἶχε δὲ πρόσωπον μὲν γυναικὸς, στήθος δὲ καὶ βάσιν καὶ οὐρὰν λέοντος καὶ πτέρυγας ὄρνιθος. Unde Tzetz. ad Lycophron. 7: τὴν δὲ Σφίγγα λέγουσιν εἶναι εἶδος ὅπισθεν μὲν λέοντος, ἐμπροσθε δὲ ἀνθρώπου, γυνὸς ὄνυχας, πτέρυγας αἰετοῦ καὶ τοιαῦτα τεράστια, ut rescripsit C. F. Hermann. I. I. p. 112. Apud Palaephlat. Incredib. cap. 7 Sphinx dicitur θηρίον — σώμα μὲν ἔχον ὡς κυνὸς κεφαλὴν δὲ καὶ πρόσωπον κόρης, πτέρυγας ὄρνιθος, γωνίαν δὲ ἀνθρώπου.

monstrant plurima Sphingis Graecae monumenta, quae adhuc supersunt, collecta ab I. Overbeck in: *Gallerie heroisch. Bildwerk. d. alt. Kunst. I.* p. 15 seqq. Ac plura de Graeca Sphinge qui desiderat, is adeat *Car. Fr. Hermann. Quaest. Oedipp.* p. 110 seqq., *Lassaulx: Ueber den Sinn der Oedipussage* p. 9 (*Academische Abhandl.* p. 368 seqq.), *Creuzer: Symbol. II.* p. 217 ed. tert., *Voss: Mytholog. Brief. II.* p. 22—34, *Preller: Griechische Mytholog. II.* p. 240, *Scheffele in Pauly: Realencyclopaed. VI, 2.* p. 1375 seqq., *G. Jaep: Die Griechische Sphinx. Götting. 1854.*



LIPSAE, EX OFFICINA B. G. TEUBNERI.





